oll

N.

71379.

BIBLIOTHÈQUE CANTONALE ET UNIVERSITAIRE DE LAUSANNE

EX DONO
Vilfredo PARETO

Vilfredo Pareto

1908

V. 2V

Digitized by Google

871-7.1LA

# M. ACCIVS PLAVTVS

EX FIDE, ATQVE AVCTORITATE COMPLVrium librorum manuſcriptorum opera Dionyſ. Lambini Monſtrolienſis emendatus: ab eodémque commentariis explicatus.

*Nunc denuò plurimis, quæ in præcedentibus editionibus irrepſerant, mendis, repurgatus: multíſque in locis in gratiam antiquariorum illuſtratus.*

Additi quoque ſunt duo Indices copioſiſſimi. Prior, verborum, locutionum & ſententiarum: Poſterior, eorum quæ commentariis D. Lambini continentur.

ECOLE DES SCIENCES SOCIALES UNIVERSITÉ DE LAUSANNE

7595.

*COLONIAE ALLOBROGVM,*

Apud Samuelem Criſpinum.

M. DCXXII.

KPA
2623

Rel. A

1'919'423

D 51513

# CLARISSIMO ET ERVDITISS. V. GERMANO VALENTI GVELLIO PP. SENATORI AMPLISS.

GERMANVS LAMBINVS S. D.

NON id ago, vir clariſſime, vt hæc mea qualicunque epiſtola tantillum ſplendoris & ornamenti paternis vigiliis accedat. Vt enim hactenus in lucem emiſſæ, ſic & hæ ſatis per ſe ſufficient ad ſui commendationem & gloriam. Tum quod is non ſum, cui, vel ætas, vel Dei ſpecialis quidam fauor, aliquid nominis inter æquales, ne dicam eruditos, attulerit: ac ſi quid nunc poſſem, vererer adhuc, ne ea in re nimis ſuſpectum eſſet domeſticum teſtimonium. Quinimo vt intelligas, me, ſi non doctrinæ, laboris, & tolerantiæ filium imitatorem relictum, obſeruantiæ tamen & amoris in te certiſſimum eſſe monimentum. Igitur quæ patri, etiam in ipſo morbo qui vitæ diem extremum attulit, in Plauti comœdias meditari licuit, eo, inquam, in agone apud matrem depoſita, tibíque fortè iampridem conſecrata dicare volui: vt quantum in me eſſet, vel vota defuncti perſoluerem, vel illius ſaltem optatis reſpondere conarer. Nec enim me latet qua beneuolentia, non vt litteratos cęteros, ſed fraterna penè ſis eum proſequutus: & viciſſim, quo in pretio & honore, tum propter tuam ſingularem doctrinam, tum ęqui obſeruãtiam, apud eum fueris: vt coniectare liceat, ſi eum Deus & mihi & Reipublicę diutius ſeruaſſet, nonnihil tuis

auſpiciis tentaturum fuiſſe. Accedit & illud quoddam quaſi neceſſitatis vinculum, vt non immeritò laborum patris mei fructus conſequaris, qui poſtquam è fonte ſacro me ſuſcepiſti, vices illius quodammodo geras. Debuerant autem, fateor, trita eſſe hæc commentaria: verùm aliquãdiu me ſollicitum detinuit communis vtilitatis alioqui cupidum, deſiderata imprimis, vt videbatur, patris ἀκρίβεια, quam in aliis quibuſcunque libris euulgandis adhibere conſueuerat: notæ item ad poſtremas comœdias obiter, & tanquam ab aliud agente, conſcriptæ, quadantenus à propoſito reuocabant: donec euicit & parentum auctoritas, & amicorum ſincerius iudicium: quibus viſum eſt, nil illic detrahendum, nil quoque hic expetendum eſſe, ſatíſque fuiſſe patri, quod ſibi ea in re temperarit: & ſi quid (vt morte præuentus fuerat) aut abundaret, aut deeſſet, non ideo temerè quidquam de ſcriptis illius immutandum. Suberat tamen eiuſmodi cogitatio, commentariis iſtis æquè ac cæco cuidam proprióque lumine orbato, accidiſſe, cui iam nonniſi robuſtiori aliquo duce præeunte, iter ingredi tutum ſit. Aduertens autem poſterioris cuiuſdam æui Maronem tuum grauitate & pondere præſtantem ab omnibus dignè fuiſſe exceptum, non dubitaui amplius, quin, qua gratia & auctoritate apud prę-ſtantes clariſſimóſque viros valet, eadem vtique patrem veteris latinitatis, etſi vt vulgatioris non minus venuſtæ tamen & politæ Plautum haberi faciat: atque, ſi forſan neruorum debilitate titubet, erigere: vel, quod eſt hoc tempore verendum magis, ſi detrectantium morſibus appetatur, ab eis vindicare poſſit. Viuat ergo, probetur, ametur, horum certè omnium pars maxima per me tibi concedetur, quem etiam pater, ſi ſupereſſet, maiori, credo, munere non grauatus decoraret. Quod ſi minus quippiam deſiderio ſuo fuerim aſſecutus, id cæteris in rebus quibus & officium meum & dignitas tua poſtulabunt, compenſare nitar. Vale, Lutetiæ Pariſiorum 17. Octobr.

# IACOBVS HELIAS GRAECARVM LITERARVM DOCTOR REGIVS

## Lectori, S. P. D.

DIONYSIVS Lambinus Græcis & Latinis litteris in primis eruditus,in illuſtranda lingua Latina, in quo ipſo omnem ferè ætatem conſumpſit, id ſpectaſſe videtur, vt quæ veteribus Grammaticis aliiſque Latinis ſcriptoribus legendis & peruolutandis animaduertiſſet,quæ ad eam rē valere arbitraretur, ea ſtatim ederet,ſperans fore vt hac ratione non minorem gratiam iniret ab adoleſcentibus eius linguę ſtudioſis,quàm à creditoribus debitores,qui citò, aut certè ad conſtitutam diem æs alienū diſſoluunt. Multis enim nominibus ſe patriæ deuinctos eſſe cum omnes boni,tum ij qui in ea bonis artibus & diſciplinis ſunt inſtituti, fatentur:tamen in tanto ſcribendi ſtudio,tantáque celeritate multa nobis ſæpè excidunt, quæ poſtea minimè probamus, nonnulla omittuntur, quæ in ſumma diligentia nobis ſummam negligentiæ famam inurunt. quamobrem D Lambini poſteriores in Horatium & Lucretium commentarij prioribus longè accuratiores ſunt & copioſiores. Nam vt ſcribit Euripides Hippolito,
-- κἀν βροτοῖς αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. Eādem ferè ille rationem in interpretando Plauto ſequutus eſt. primùm enim in omnes eius fabulas ſcripſit ſcholia,quæ non edidit,veritus reprehenſionem eorum,qui hoc Horatij præceptum tenendum eſſe exiſtimant,

*-- nonúmque prematur in annum.*

deindè ſatis longo interuallo ea perpolire & augere cœpit.cùm verò ad decimam tertiam comœdiam veniſſet,incidit in morbum,qui ei & ſcribendi & viuendi finem attulit:eius enim corpus non tam ſenio quàm aſſiduo labore confectum animam diutius continere non potuit.quantum enim ſubierit laboris in conquirendis vndique comparandiſque vetuſtis libris, quorum magna eſt penuria, bonorum præſertim:quantum operæ in his vno tēpore non modò perlegendis,ſed etiam inter ſe conferendis conſumſerit,intelligere vix poteris niſi ſis aliquando in eodem genere verſatus. Laborem difficultas augebat: quæ tanta ſit in huius poetæ comœdiis vel emendandis,vel explicandis, malo in animo tuo relinquere,quàm in oratione mea ponere.Hoc tamē attingam, perdifficile eſſe,valdéque periculoſum in ſumma lectionum varietate,imò deformitate vel recta diiudicare,vel deprauata corrigere, ſuámque iis quoad eius fieri poteſt ſpeciem reſtituere,aut eam certè adumbrare. ſexcentis enim locis corruptum eſſe Plautum nemo Latinis literis mediocriter tinctus ignorat. Huius verò corruptionis cauſæ, quæ multa ſunt,non omni-

bus notæ: prima fuit, librariorum deſcriptorum negligentia, quam Varro libris de Analogia notat. vbi quod non probaret. quędam de Truculēto Plauti in his librarij mendum accuſat. Secunda videtur illa quę in Italiam cōfluxit Gothorum & Vandalorum, hominum Barbarorum pernicioſa ſentina: qua Latinam linguam contaminatam eſſe hiſtorici tradunt. Tertia, Latini & puri ſermonis ignoratio, quæ fuit in illis qui aliquot annis poſt pulſos Italia Barbaros Latinorum ſcriptorum reliquias aut deſcripſerunt, aut interpretati ſunt. quod enim ex illis non intelligebant, id mutabant, ad coniecturamque ſuam accommodabant. exempli cauſſa, cùm incidiſſent in hunc Turpilij locum, qui citatur à Nonio, *Qui mea verba venatur peſtis arcedat, & ſermonem hinc ſubleget* ſcripſerunt, *ars cedat & ſermonem hinc ſubleget.* ignorabant enim antiquos r, pro, d, vſos eſſe, vt in his verbis, aruocati, arfines, arfari: pro, aduocati, adfines, adfari. Illud quoque Virgilij ex libro quarto Aeneidos ab eiuſdē malè acceptum eſt, -- *eſt mollis flamma medullas. mollis* enim ad *flammam* referebant. cùm ſit in accuſandi caſu plurali, & referendum ad medullas: vt nos in noſtris in eum librum commentariis iamdiu oſtendimus. Huius generis loca innumerabilia reperiuntur in Plauto: quorum emendationem & explicationem Ioachimo Camerario, Dionyſio Lambino, & nonnullis aliis variarum lectionum ſcriptoribus acceptam referre oportet. Sunt quidā aliis quos ego noui, qui cùm aliquem Plauti locum aut difficilē explicaſſent, aut corruptum emendaſſent, eum ſtatim cum Lambino communicabant. In quibus eſt Germanus Valens, Guellius Pimpontius vir ampliſſimus omníque genere litterarum ornatiſſimus: Renatus Marchalus Boiſmorçus vir omni liberali doctrina politiſſimus: Ioannes Pelerinus philoſophię regius profeſſor eruditiſſimus & acutiſſimus: Ioannes Paſſertius Latinarum literarum profeſſor regius ſummo ingenio, ſummaque doctrina pręditus. De me verò commemorare non verebor: Siquidem nihil à me arroganter dictum exiſtimari volo: qui, vt omittam quędam Plauti loca corrupta, quę emendaui, & Lambino indicaui quantum laboris & operę in inſtituendis operis, à quis excuſus eſt hic liber, poſuerim, ex iis quę ſequuntur intelligere licet. Hi commentarij manu Lambini ita ſcripti erant, vt non codex ſed aduerſaria viderētur eſſe: multas lacunas habebant, quas expleuimus verbis eorum auctorum, quos Lambinus in promptu nō habebat. Multa falsò citata reſtituimus: plurima adumbrata quę ab operis legi non poterant, expreſſimus. in quo ipſo non tam à literarum obſcuris notis, quàm à loci ſententia adiuti ſumus. operarum errata non omnia, ſed tantùm grauiora in vnum locum collegimus, & emendauimus: duos indices copioſiſſimos, vnum verborum Plauti, alterum eorum quæ commentariis continentur, conficiendos curauimus: à quibus quælibet Plautinæ locutiones & ſententiæ tibi promptę ſunt: quæ quantum afferāt ad linguę Latinę cognitionē, πλεῖον ἢ κτῆμα, ſpero fore, vt intelligant qui ipſas inter ſe cōparauerint. Adiunximus Plautina loca ex antiquis Grammaticis à Georgio Fabricio collecta, & à Petro Daniele Aurelio doctiſſimo viro quibuſdam in locis correcta & aucta: & ex commentariis antiquarum lectionū Iuſti Lipſii viri Latinis literis eruditiſſimi ea omnia collegimus, quibus varia Plauti loca illuſtrantur aut emendantur. Hîc non eſt ſilentio prętereundus typographus, qui tantos ſumtus fecit in hanc Plauti editionē, vt in ea non tam rationibus ſuis quàm diſcentium commodis conſuluiſſe videatur. Nam eo tempore quo Gallia bellis ciuilibus ardebat, literęque frigebant, exemplum Lambini

bini

bini magno emit, incœpitque formis excudere. Itaque cùm tot tantíque viri ad perficiendum hoc opus ( ſi modò perfectum ſit id, cui aliquid ſemper addi poteſt) de ſuo aliquid attulerint, tuę partes erunt, Lector, ſi in numero illorum haberi vis, in erratis quę inter legendum animaduerteris, potiùs excuſandis, quàm reprehendendis elaborare. Vale, Lutetię xv. Calend. Nouembr. Anno CIↃ. IↃ. LXXVI.

## Εἰς τὸν Πλαῦτον

Διονυσίου Λαμβίνου Ιω. Αὐρᾶτος ποιητὴς βασιλικός

Αὐσονίης πρόμος ὀρχήστρης ὁ Πλαῦτος ἐκεῖνος
Χείλεσιν οὗ Πειθὼ φθέγξατ' ἐφεζομένη,
Οὗ γλώσσῃ Μοῦσαι χάριτες ἐχρῶντο λαλοῦσαι
Βαρβάρῳ εἰ φωνῇ χρῶντό κεν ἀμφότεραι.
Ὧι Κῶμος, καὶ Βάκχος, ἔρως τε, καὶ ἡ τ' ἀφροδίτη
Τέτταρ ἐδώρησαν, δῶρον ἕκαστος ἑόν.
Κῶμος τὴν θυμέλην, Βάκχος στεφανοῦ ἀπὸ κισσοῦ,
Φίλτρον ἔρως, καὶ ἡ τοῦ παφροδίτου Ἀφρώ.
Τόσσα δὲ δῶρα θεῶν ὁρόων ἐνί γ' ἀνδρὶ δοθέντα
Ὁ χρόνος ὁ φθονερὸς, θῆκεν ὀδόντα λυγρόν,
Ἔνσκηψεν δὲ βίβλοις στυγερὸν δάκος, ἕλκεα πολλά,
Ὥστε λόγων τὸ καλὸν πᾶν ἀφανιζέμεναι.
Αὐτὰρ ὁ Λαμβῖνος Διονύσιος ὡς ὁμόκλητον
Τεχνίτην ἐλέων τὸν Διονυσιακόν,
Ὥσπερ Ὀδυσσέα Παλλὰς ἀϊστωθέντα δύῃσι,
Χευσάμενος θέτ' ἰδεῖν καλλίον ἢ πρότερον.
Ἂψ δ' ἄρ ἐπανδαμάτωρ ἄφατον χόλον ὁ Χρόνος αἴθων,
Φεῦ· εἰς Λαμβῖνον στρέψε, καὶ ἄνδρ' ἄνελεν.
Ἀλλὰ θανών περ ὅμως, ὡς Τειρεσίας νεκρομάντης,
Τῶς Λαμβῖνος ἔτι χρᾷ καὶ ἀπ' ἠλυσίων.

## EIVSDEM VERSIO.

*ROmani Plautus princéſq; decuſq; Theatri,*
*Dicta ſedens Pitho cuius in ore loqui.*
*Cuius Muſa Chariſq; forent ſermonibus vſæ,*
*Vſus eis Latÿ ſi foret eloquii.*
*Quem Comus, Bacchúſq;, & Amor, formoſa Venúſq;,*
*Quatuor ornarunt munere quiſque ſuo.*
*Comus dans thymelen, hederæ de fronde coronam,*
*Bacchus, Amor veneres, deliciaſq; Venus.*
*Quæ tot dona deûm Tempus data dum videt vni*
*Inuidet: et dentem protinus exacuens,*
*Vulnera ſæua libris triſtis fera, multa Poetæ*
*Incutit: omnis vt huic iam periiſſet honos.*
*Sed pia Lambini Dionyſi nomine iunctum*
*Artificem miſerans mens Dionyſiacum,*
*Vt quondam ærumnis deformem Pallas Vlyſſem*
*Vnxit, in antiquum reſtituitq; decus:*
*Nec mora, cuncta domans Tempus conuertit in ipſum:*
*Ah! Lambinum iram, tollit et ante diem.*
*Sed poſt fata tamen ceu Tireſias necromantes*
*Vaticinatur adhuc hic quoque ab elyſiis.*

# M. ACCII PLAVTI COMICI AMPHITRVO.

## ARGVMENTVM.

*IN faciem verſus Amphitruonis Iuppiter,*
*Dum bellum gereret cum Telebois hoſtibus,*
*Alcmenam vxorem cepit vſurariam,*
*Mercurius formam Soſiæ ſerui gerit*
*Abſentu:his Alcmena decipitur dolis.*
*Poſtquam rediere veri Amphitruo & Soſia,*
*Vterque luduntur dolis mirum in modum.*
*Hinc iurgium,tumultus,vxori & viro.*
*Donec cum tonitru voce miſſa ex æthere,*
*Adulterum ſe Iuppiter confeſſus eſt.*

IN FACIEM VERSVS AMPHITRVONIS] in formam Amphitruonis mutatus, vt loquitur poſteriore argumēto. Idcirco dicetur poſtea Iupiter verſipellis. Dicta autem eſt facies à faciendo, quia qui facit, faciem imponit: vt figura à fingendo, forma ab informando. Varro lib. v. de lingua Latina. DVM BELLVM GERERET] interea dum Amphitruo bellū ger. &c. bellum gerere, ducis, ſeu imperatoris eſt. Et imperator (inquit Varro) qui dicitur res gerere, in eo neque facit, neque agit, ſed gerit, id eſt ſuſtinet. CVM TELEBOIS HOSTIB.] cum Cephaleniis, vel, vt alij volunt, cum Taphiis. Eſt autem Taphus vna ex Echinadibus inſulis, quam Teleboæ incoluerunt, à Teleboa vno ex Pterelæ regis filiis appellati. VSVRARIAM] vſurariam poſuit [illegible]. ſignificat enim, qua Iupiter vteretur ad aliquod tempus. Et vxor vſuraria dicitur, quæ eſt multorum cōmunis, quáque plures vtuntur: præterea vxorem quis habere dicitur vſurariam, eam quam ſibi aſciuit, non in perpetuū, neque vt ſibi ſit iuſta vxor, ſed vt ea vtatur, quādiu collibuerit. FORMAM SOSIAE SERVI GERIT] gerit formam dixit, vt gerit perſonam colorem, veſtē. VERI AMPHITRVO ET SOSIA] recte veri, nam Iupiter, & Mercurius, erant ſimulati, hoc eſt ſimiles tantum. VTERQVE LVDVNTVR DOLIS] Amphitruo & Soſia luditur, hoc eſt deluditur dolis Iouis, & Mercurii. Sic autem legendum, vt edidi, *luduntur*, non vt vulgò *deluduntur*. Nam deluduntur verſum corrūpit, & nullo modo ferri poteſt. Credibile autem eſt ex annotatione natum eſſe. IVRGIVM] iurgium leuius eſt lite, vt docet Nonius. TVMVLTVS] tumultus, quaſi timor multus. Cicero Philipp. 8. *Quid eſt enim aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum eſt tumultus.*

## ALIVD.

*Amore captus Alcmenæ Iuppiter,*
*Mutauit ſeſe in formam coniugis,*
*Pro patria Amphitruo dum cernit cum hoſtibus.*
*Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ.*
*Is aduenientis ſeruum & dominum fruſtra habet.*
*Turbas vxori ciet Amphitruo: atque inuicem*
*Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,*
*Vter ſit, non quit Amphitruo decernere*
*Omnem rem noſcunt geminos Alcumena enititur.*

ALCVMENAS] Id eſt Alcumenæ, patrius caſus antiquus. Sic paterfamiliâs, & materfamiliâs, pro paterfamilias & materfamilias quæ etiam poſteriori ætati fuerât vſitata. illa obſoleta *ſi ij terras*, apud Næuium *& mentionem eſcas*, apud Liuium. de quibus Priſc. lib. 6. EIVS] Alcmenæ CONIVGIS] viri Amphitruonis. DVM CERNIT] dũ pugnat, ſeu certat, ſic loquebantur veteres Accius. *Primores procerum reuocarent nomina ei eſſet quis, qui armis ſecum vellet cernere.* Hinc illa nata ſunt. cernere vitam, pro decernere de vita Et cernere bellum, pro belli fortunã experiri Ennius, ferro: non auro, vitam cernamus vtrique. Lucretius lib. 4. *Nauta cum ventis contractum cernere bellum.* Sic enim emendaui, cũ antea legeretur, partim *degere*, partim *gerere bellum*. Virgilius autem vſitate dixit, decernere ferro, li. 11. Æn. *ipſumq. e iubent decernere ferro.* HABITV MERCVRIVS] ordo eſt, Mercurius habitu, id eſt ornatu, & cultu Soſiæ, & ſubſeruit ADVENIENTEIS] libri veteres habent *aduenientis*. ſine vocali e, in vltima ſyllaba. ſic omnis, partis ignis, & ſimil. pro omneis, parteis, igneis, & ſimil. in accuſandi caſu. FRVSTRA HABET] fallit fruſtratur, ludit ſic Plautus dicere ſolet. fruſtra eſſe, pro falli, ac decipi Mercatore. Nunc mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es. Idem Pſeud. *ſtulti haud ſcimus fruſtra vt ſcimus.* TVRBAS VXORI CIET AMPHIT.] turbas vxori excitat Amphitruo vt adulteræ ATQVE INVICEM RAPT PRO MOECHIS] & mutuo raptant pro mœchis Iupiter & Amphitruo. Amphitruo enim ſe verum Amphitruonem eſſe contendebat. Iouem eſſe Amphitruonem negabat: & ita Iouem adulterii accuſabat: contra Iupiter ſe Amphitruonem germanum eſſe aſſeuerabat, Amphitruonem negabat. CAPTVS ARB.] arbiter ſumtus. Sic Terent. Heauton. *Me cepere arbitrum.* Arbiter, iudex eſt petitoris, & eius à quo petitur, cõſenſu captus, nõ à prætore, aut lege datus: aut à prætore quidem datus, ſed non niſi volentibus. Itaque honorarius appellatur: quia honoris cauſa totius controuerſiæ arbitrium ei à litigatoribus vltro mãdatur, ac defertur. *diaitetes*, & *mesites*, à Græcis appellatur VTER SIT, NON QVIT, &c.] oratio implicata, nam rectus ordo talis eſt. Blepharo, captus arbiter, non quit decernere, vter ſit Amphitruo. non quit decernere, id eſt non poteſt arbitrari, ſtatuere, aut iudicare REM NOSCVNT] id eſt tandem Amphitruo & Alcumena, & familiares, rem, hoc eſt rei veritatẽ, cognoſcunt. Sic autem legendum, non vt vulgò, *Omnem rem cognoſcunt*. Nam vox *omnem* verſum corrumpit, & credibile eſt eam ex ora libri in contextum verborum irrepſiſſe. ENITITVR] nitẽdo parit: cum niſu totius corporis ex vtero edit. enixa (inquit Nonius) partu leuata. Virg. Æneid. lib. 3 *Triginta capitum fœtus enixa iacebit.* Terentius in And. eniti vſurpauit pro valde niti *Corrigere mihi gnatum porrò enitere.* enitere (inquit Donatus) labora, quaſi conatu ſit opus. Sic M. Tullius pro Milone At nunc P. Clodio remoto: vſitatis iam rebus, enitendum eſt Miloni vt tueatur dignitatem ſuam.

## PROLOGVS.

### MERCVRIVS.

*VT vos in veſtris voltis mercimoniis*
*Emundis, vendundiſque me lætum lucris*
*Afficere, atque adiuuare in rebus omnibus:*
*Et vt res, rationéſque veſtrorum omnium*
*Bene expedire voltis, peregréque & domi,*
*Bonóque atque amplo auctare perpetuo lucro:*
*Quaſque incepiſtis res, quaſque inceptabitis,*
*Et vti bonis vos, veſtróſque omneis nuntiis*
*Me afficere vultis: ea afferam, eaque vt nuntiem,*
*Quæ maximè in rem veſtram communem ſient.*
*Nam vos quidem id iam ſcitis conceſſum & datũ*
*Mihi eſſe ab diis aliis, nuntiis vt præſim & lucro.*
*Hæc vt me voltis approbare, annitier,*
*Lucrum vt perenne vobis ſemper ſuppetat:*
*Ita huic facietis fabulæ ſilentium,*
*Itaque æqui & iuſti hic eritis omnes arbitri.*
*Nunc cuius iuſſu venio, & quamobrem venerim,*
*Dicam: ſimúlque ipſe eloquar nomen meum.*
*Iouis iuſſu venio, nomen Mercurij eſt mihi.*
*Pater huc me miſit ad vos oratum meus,*
*Tametſi pro imperio vobis quod dictum foret,*
*Scibat facturos, quippe qui intellexerat*
*Vereri vos ſe & metuere, ita vt æquum eſt Iouem.*
*Verùm profectò hoc petere me precario*
*A vobis iuſſit leniter dictis bonis.*
*Etenim ille, cuius huc iuſſu venio, Iuppiter,*
*Non minus quàm veſtrûm quiuis formidat malum.*

Humana

*Humana matre natus, humano patre,*
*Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.*
*Atque ego quoque etiam, qui Iouis ſum filius,*
*Contagione mea matris metuo malum,*
*Propterea pace aduenio, & pacem ad vos affero.*
*Iuſtam rem & facilem, eſſe oratam à vobis volo.*
*Nam iuſtè ab iuſtis iuſtus ſum orator datus.*
*Nam iniuſta à iuſtis impetrare non decet:*
*Iuſta autem ab iniuſtis petere, inſipientia eſt:*
*Quippe illi iniqui ius ignorant, neque tenent.*
*Nunc iam huc animum omnes ea quæ loquar aduortite.*
*Debetis velle quæ velimus. meruimus*
*Et ego, & pater de vobis & republica.*
*Nam quid ego memorem, vt alios in tragœdiis*
*Vidi Neptunum, Virtutem, Victoriam,*
*Martem, Bellonam, commemorare quæ bona*
*Vobis feciſſent, quis benefactis meus pater*
*Deûm regnator, architectus omnibus.*
*Sed mos nunquam fuit illi patri meo,*
*Vt exprobraret quod bonis faceret boni.*
*Gratum arbitratur eſſe id à vobis ſibi,*
*Meritóque vobis bona ſe facere quæ facit.*
*Nunc quam rem operam huc veni, primum proloquar:* (oratum)
*Poſt argumentum huius eloquar Tragœdia.*
*Quid contraxiſtis frontem? quia Tragœdiam*
*Dixi futuram hanc? deus ſum: commutauero*
*Eandem hanc, ſi voltis: faciam ex Tragœdia,*
*Comœdia vt ſit, omnibus iiſdem verſibus.*
*Vtrum ſit, an non, vultis? ſed ego ſtultior,*
*Quaſi neſciam vos velle, qui Diuos ſiem.*
*Teneo quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.*
*Faciam vt commiſta ſit Tragicocomœdia.*
*Nam me perpetuò facere vt ſit Comœdia,*
*Reges quò veniant & dij, non par arbitror.*
*Quid igitur? quoniam hic ſeruos quoque partis habet,*
*Faciam hanc proinde, vt dixi, Tragicocomœdiam.*
*Nunc hoc me orare à vobis iuſſit Iuppiter,*
*Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia*
*Eant, per totam caueam ſpectatoribus,*
*Si cui fautores delegatos viderint,*
*Vt his in cauea pignus capiantur toga.*
*Siue etiam qui ambiſſent palmam hiſtrionibus.*
*Seu quiquam artifici, ſeu per ſcriptas litteras,*
*Siue qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium:*
*Siue adeò ædiles perfidioſè cui duint,*
*Similem rem ipſe in legem iuſsit eſſe Iuppiter,*
*Quaſi magiſtratum ſibi alterí ve ambiuerit.*

*Virtute dixit, vos victores viuere,*
*Non ambitione, neque perfidia: qui minus*
*Eadem hiſtrioni ſit lex, quæ ſummo viro?*
*Virtute ambire oportet, non fauitoribus.*
*Sat habet fauitorum ſemper, qui rectè facit.*
*Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu.*
*Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,*
*Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,*
*Qui ſibi mandaſſent, delegati vt plauderent.*
*Quíve quo placerent, alter feciſſet minus,*
*Eius ornamenta & corium vti conciderent.*
*Mirari nolim vos, quapropter Iuppiter*
*Nunc hiſtriones curet. ne miremini.*
*Ipſe hanc acturu'ſt Iuppiter comœdiam.*
*Quid admirari eſtis? quaſi verò nouum*
*Nunc proferatur, Iouem facere Hiſtrioniam.*
*Etiam hiſtriones anno cùm in proſcenio hîc*
*Iouem inuocarunt, venit: auxilio eis fuit.*
*Præterea certò prodit in Tragœdia.*
*Hanc fabulam, inquam, hic Iuppiter hodie ipſe aget:*
*Et ego vnà cum illo. nunc vos animum aduortite,*
*Dum huius argumentum eloquar Comœdiæ.*
*Hæc vrbs, eſt Thebæ: in illiſce habitat ædibus*
*Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,*
*Quicum Alcumena eſt nupta Electri filia.*
*Is nunc Amphitruo præfectu'ſt legionibus.*
*Nam cum Telebois bellum eſt Thebano poplo.*
*Is priuſquam hinc abiit, ipſemet in exercitum.*
*Grauidam Alcumenen vxorem fecit ſuam.*
*Iam ego vos nouiſſe credo vt ſit pater meus:*
*Quàm liber harum rerum multarum ſiet:*
*Quantúſque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel.*
*Is amare occœpit Alcumenam clam virum,*
*Vſurámque eius corporis cœpit ſibi,*
*Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.*
*Nunc, de Alcumena vt rem teneatis rectiùs,*
*Vtrinque eſt grauida, & ex viro, & ex ſummo Ioue.*
*Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat,*
*Et hæc ob eam rem nox eſt facta longior,*
*Dum ille qua cum volt voluptatem capit.*
*Sed ita aſsimilauit ſe quaſi Amphitruo ſiet.*
*Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,*
*Quod ego huc proceſsi ſic cum ſeruili ſchema.*
*Veterem atque antiquam rem nouam ad vos proferam,*
*Propterea ornatus in nouum inceſsi modum.*
*Nam meus pater intus nunc eſt, eccum, Iuppiter*
*In Amphitruonis vertit ſeſe imaginem.*

*Omnéſque*

*Omnéſque eum eſſe cenſent ſerui, qui vident.*
*Ita verſipellem ſe facit quando lubet.*
*Ego ſerui ſumſi Soſiæ mihi imaginem,*
*Qui cum Amphitruone abiuit hinc in exercitum:*
*Vt præſeruire meo amanti poſſem patri:*
*Atque vt ne, qui eſſem, familiares quærerent,*
*Verſari crebro hîc quum viderent me domi.*
*Nunc quum eſſe credent ſeruum, & conſeruum ſuum,*
*Haud quiſquam quæret qui ſiem: aut quid venerim.*
*Pater nunc intus ſuo animo morem gerit,*
*Cubat complexus, cuius cupiens maximè eſt.*
*Quæ illi ad legionem facta ſunt, memorat pater*
*Meus Alcumenæ. at illa illum cenſet virum*
*Suum eſſe, quæ cum mœcho eſt. ibi nunc meus pater*
*Memorat legiones hoſtium vt fugauerit:*
*Quo pacto ſit donis donatus plurimis.*
*Ea dona, quæ illic Amphitruoni ſunt data,*
*Abſtulimus: facilè meus pater quod volt, facit.*
*Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu.*
*Et Soſia ſeruos, cuius ego hanc fero imaginem.*
*Nunc internoſſe vt vos poßitis facilius,*
*Ego has habebo hic vſque in petaſo pinnulas.*
*Tum meo patri autem torulus inerit aureus*
*Sub petaſo: id ſignum Amphitruoni non erit.*
*Ea ſigna nemo horuncce familiarium*
*Videre poterit: verùm vos videbitis.*
*Sed Amphitruonis illic eſt ſeruus Soſia,*
*A portu illic nunc laterna huc aduenit.*
*Abigam ego illunc aduenientem ab ædibus.*
*Adeſt: ferit, operæ pretium hic ſpectantibus*
*Iouem atque Mercurium facere hiſtrioniam.*

VT VOS IN VOSTRIS VOLTIS] nonnulla hic amphibologia eſt. ſed hęc ſentẽtia, & hic ordo verborum eſt, vt vultis me lætum, hoc eſt propitium, afficere vos lucris. id eſt, vobis lucra offerre, in veſtris mercimoniis, hoc eſt mercibus emundis, vend. &c. Omnino ſic habẽt omnes libri & vulg. & manuſc. ſed mollior, & facilior eſſet ea lectio, quam amicus quidã meus, idémque doctiſſ. ſubſtituebat. *Vt vos in veſtris voltis mercimoniis Emundis: vẽdundiſque me lætos lucris Efficere. atque adiuuis.* &c *Efficere vos lætos.* id eſt vno verbo vos lætificare: lucris, ex lucris, vel ob lucra. Lucrũ enim cuiuis homini ferè dulce, & iucundum eſt. *Ego hic* nihil auſim mutare contra librorũ auctoritatem. *ET VT RES, RATIONESQVE*] per res, pecuniã, nũmos, rem familiarem, negotia denique domeſtica ſignificat: per rationes, nomina, & quæ in kalẽdariũ, quæque in codicem accepti, & expenſi referuntur. VESTRORVM] antiquè pro veſtrum BENE EXPEDIRE] & vt vultis me bene expedire res & rationes veſtras, impeditas ſcilicet, hoc eſt explicare, & facileis reddere: quod ſit cum expediuntur, ac diſſoluuntur nomina, neque plus debemus aliis. quàm alii nobis debent. Nam expeditæ rationes ſunt, explicatæ, vel faciles ad explicandũ liquidæ, non conturbatæ: cõtrà, impeditæ, implicatę, cõturbatę, vbi plus aliis debemus quã alii nobis debẽt: vel quę ſunt eiuſmodi, vt nomina expedire, ſeu diſſoluere non poſſimus, & ſoluendo nõ ſimus Soluere autẽ, & expedire nomẽ & ſimilia, tracta ſunt ab antiquo Romanorũ more: quo creditoribus, ſuos debitores, qui ſoluẽdo nõ erant, neruo vinctos domum ducere, eóſque tam diu domi retinere licebat, eorum operis vtendo, donec vel æs alienum diſſoluiſſent, vel ſuis operis ſatisfeciſſent. Sic M. Tullius epiſtola ad Plancũ li. 10. *Video autem Planco Conſule, etſi etiam ſine eo expeditas rationes haberes.* &c. Idẽ li. 16 epiſt ad Atti *Nomina per deos, expedi, exſolue.* BONOQVE ET AMPLO AVCTARE, &c] idem fere dicit, quod ſuprà. Quid enim aliud eſt, afficere lucris quã auctare perpetuo lucro? niſi forte hoc plus eſt. AVCTARE] locupletare, locupletiores reddere. Catullus ad Ianua. *Salue: ęque bona Iupiter auctet ope.* QVASQVE INCOEPISTIS] id eſt & in iis rebus quas inſtituiſtis & in iis, quas inſtituetis. ET VT BONIS VOS VESTROSQVE OMNEIS NVNTIIS &c] Et, vt vultis me, deorũ nuntiũ facere vt vos, & veſtri omnes nunquã malos, aut triſteis nuntios audiatis. ſed bonos, & optatos &c. Sic dixit afficere bonis nũtiis, vt ſup. afficere lucris. EA AFFERAM, EAQVE VT



Digitized by Google

NVNTIEM, ἀπαγγελοίης. vt ea (inquit) afferam, eáque nuntiem, quæ maximè vtilia ſint rei communi. NVNTIIS PRAESIM ET LVCRO ] Hæc ſunt Mercurii munera, ſeu officia. Nam & διάκτορος, à poetis appellatur, quaſi διάγοντας τῶν θεῶν ἀγγελίας. id eſt deorum ſermones, & nuntios perferens, ſeu transferens. Sic Horat. oda 10. lib. 1. *Te canam magni Iouis, & deorum Nuntium* & Mercurius à merce, ſeu mercatura dictus eſt à Latinis & ἑρμαῖον appellant Græci, lucrum inſperatum: & mercatores re bene geſta domum reuerſi æque Mercurio, atque Neptuno gratias agunt Plautus in Sticho *Cum re benè geſta ſaluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, & tempeſtatibus ſimul Mercurio, qui me in mercimoniis iuuit,* &c. Poſtremò κερδῷος à Græcis eadem ratione appellatur. HAEC VT ME VOLTIS APPRO ] propter longum hyperbaton, (pendet enim vſque à prologi principio, ad hunc locum ſententia) vnico verſu fere colligit, & complectitur, quæ pluribus verbis dixerat, hoc modo. Hæc vt me vultis approbare, hoc eſt vobis dare, & concedere (nam quæ dii approbant, nobis optabilia ſunt) & anniti, vt nobis eueniant, nempe vt perpetuum lucrum vobis ſuppetat: ita huic facietis &c. hic eſt ἀπόδοσις Lucri autem duntaxat in hac collectione mentionem fecit, non etiam boni nuntii, quaſi per ſe magis lucrum ſit optabilius hominibus, quàm boni nuntii, aut etiam quaſi, cui lucra perpetua ſuppetunt, ei non poſſunt non boni quoque nũtii vna, eidemque opera euenire. Sed admonendus eſt lector, verſum illum *Mihi eſſe ab diis aliis, &c.* aliter in nonnullis codicibus ſcriptum eſſe, quàm vulgò leguntur: nempe hoc modo, *Mihi ab diis aliis nuntiis vt præſim & lucro*, fortaſſe non male. Quæ lectio ſi cui probabitur, facile idem intelliget, *nuntiis* pronũtiandum eſſe διϲυλλάβως. ITA HVIC FACIETIS FAB. SIL ] ita hanc fabulam cum ſilentio audietis: ſic loquitur in Perſa. *Bene me mones fac ſilentium.* ARBITRI ] id eſt ſpectatores ſic in milite glor. mihi quidem iam arbitri vicini ſunt, meæ quid fiat domi Horat. epiſt. ad Bullatium lib. 1 *Non locus effuſi latè maris arbiter* vel dic arbitri proprie, vt ſuprà NVNC CVIVS IVSSV VENIO ] vſitatius ita loquimur, Nunc cuius iuſſu veniam &c ſed tamen etiam hoc modo loquebantur boni ſcriptores, ne quis forte quicquam mutandum putet. NOMEN MERCVRII EST MIHI ] Sic habent omnes libri & manuſcr. & vulgati. quod eò dico, quod reponendum cenſent. *nomen Mercurio eſt mihi.* Sic Horat. epiſt. 3. lib. 1. *illi Tarcio cognomen pinguis damus.* PRO IMPERIO VOBIS QVOD DICTVM FORET ] id eſt quod vobis eſſet imperatum: quod vobis pro imperii iure dictũ eſſet, cum ius habeat imperandi, non autem neceſſe habeat orare. SCIBAT ] ſciebat. ſic Plautus millies. VERERI VOS SE ET MET. ] iterum hic ampullogia eſt. ſed eam ſententia ipſa tollit Hæc enim ſentẽtia neceſſariò eſt, Sciebat Iupiter vos clementiam, aut bonitatem ſuam vereri: potentiam aut ſeueritatẽ ſuam metuere: vel vereri ſe, vt patrem, & beneficum: metuere, vt maximum, & potentiſſimũ. *Veretur liber,* inquit Donatus in And. *metuit ſeruus* Apud Homerum ἰλ. ω. Mercurius ad Priamum miſſus, vt eum ad Achillem deducat, adoleſcentis ſpeciem gerens, & ſimulans ſe vnum eſſe ex familiis Achillis, dicit ſe illum metuere & vereri. τὸν μὲν ἐγὼ δέδοικα, καὶ αἰδέομαι περὶ κῆρι συλεύειν. IOVEM vereri, & metuere: vereri propitium, metuere iratũ. PETERE ME PRECARIO ] petere precariò hoc eſt precari, petere precibus, ſeu precando. Videtur eſſe Pleonaſmus. nam petimus, (vt docet Donatus in And) precario, poſcimus pro imperio, poſtulamus iure. DICTIS BONIS ] blandis, ſeu bonis verbis: ſine contumelia verborum, ſine maledictis. Sic Catullus ad Furium & Aurel. *Pauca nuntiate meæ puellæ Non bona dicta.* Contra, infeſta dicta apud eundem de coma Beren *Non ſi me infeſtis diſcerpant ſidera dictis.* Videntur autem hæc ad diſciplinam auguralem, ſeu ad religionem ſacrorum Rom. eſſe referenda: in quibus mala verba loqui nefas erat: Iam vero alia ſunt dicta meliora, quam bona dicta. nã dicta meliora, ſunt facete, & ſalſe dicta. Plautus Capt dico vnum ridiculum dictũ de dictis melioribus. Idem Sticho. Ibo intro ad libros: & diſcam de dictis melioribus. ETENIM ILLE, CVIVS HVC IVSSV VENIO, IVP ] Sic omnes quidem habent libri ſed aduerbium *huc*, videtur delendum, vt inane, & verſum corrumpens. Facile enim ſubintelligitur. Significatur autem hiſtrio, qui Iouis parteis agit, quique Iouis perſonam ſuſtinet: vt verba illa, quæ ſequuntur, declarant, *Humana matre natus,* &c. NON MINVS, QVAM VOST. QVIVIS FORMIDAT MALVM ] metuit malum, vel vt hiſtrio, ne a vobis exſibiletur, atque explodatur. aut ne vos victoriam aliis hiſtrionibus adiudicetis, gratia adducti: vel vt homo potius, ſequitur enim deinceps. Humana matre natus, &c. vt ſuprà diximꝰ. PRAETIMET ] valde timet. ATQVE ] al. Atqui. CONTAGIONE MEAE MATRIS ] meæ matris, videlicet Maiæ, quæ mortalis erat, & ita ſpectabitur Mercurii perſona: vel meæ matris, eius mulieris, quæ me hiſtrionẽ peperit. & ita ſpectabitur hiſtrionis & hominis perſona, nõ dei. Nonnulli libri tamen habent, Contagione mei patris. PACE. hoc eſt bona veſtra venia: ſeu cum veſtra gratia. ORATAM A VOBIS ] petitam à vobis. Libri nonnulli veteres habẽt, *oratum* ſic loquitur infrà in eodem prologo. Nunc hoc me orare a vobis iuſſit Iupiter AB IVSTIS ] an ab iuſtis datis? an orator ab iuſtis, hoc eſt apud iuſtos? NAM INIVSTA A IVSTIS IMP. ] quia qui iuſtus eſt, nihil iniuſtum facere, aut alteri dare neque debet, neque poteſt. Quidam legi volunt, impetrari. quibus fere aſſentior. IVSTA AVTEM AB INIVST. PET. IVST. ] quia cùm iniuſti iuſtas actiones oderint, & iuſtitiæ ſint expertes, & vt Plautus ipſe ſubiicit, ius ignorent neque teneant, inanem operam ſumit, qui iuſta ab iniuſtis petit. Fruterius Burgenſis hunc verſum ſic legebat, (vtrùm coniectura ductus, an alicuius veteris codicis auctoritate fretus, neſcio) Iuſta abs iniuſtis petere autem inſipientia eſt. QVIPPE ILLI INIQVI, &c ] prouocabulum *illi* me ſuboffendit, vt ſuperuacaneum. Itaque putabam legendum, Quippini? iniqui, &c.] Quippini autem idem fere valet, quod, Quidni? πῶς γὰρ οὔ. Veruntamen nihil muto. Nam etiam infrà non longe ita hoc idem prouocabulum poſuit ibi. Sed mos illi nunquam fuit patri meo. Quanquam Fruterius vult ibi legi, Sed ille mos nunquam fuit patri meo, à quo diſſentio. NVNC IAM HVC ANIM. OM. EA, QVAE AD VER. ] aduertite animum ea, quæ loquar, dictũ antique, pro ad ea, quæ loquar, quæ de nos ſæpe alibi. Talia ſunt illa, adigere arbitrum, adigere iuſiurandum, &c de quibus in Commentariis Lucr. Sed libri nonnulli veteres habent: Nunc iam huc animum ad ea, quæ loquar, aduertite: quam ſcripturam probo, & ita reſtituendam cenſeo. MERVIMVS ] ſubintell. ita. VT ALIOS ] alios ſcilicet deos, quos ſtatim commemorat, Neptunum, Virtutem, Victoriam, &c. Nõnulli tamen legunt, alias. vt autem valet, ὥσπερ, quemadmodum, Sententia autem hæc eſt, Nam quid ego cõmemorem noſtra in vos merita. quemadmodum alios deos uidi in tragœdiis cõmemorare, quæ beneficia in vos contuliſſent? quæ tamen omnia à patre meo in vos profecta ſunt, quorumque ille vnus auctor eſt. VIRTVTEM, VICTORIAM ] M. Tull. lib. 2. de Natura deorum. Vides Virtutis templũ, vides Honori

à Mar.

à Mar. Marcello renouatũ: quod multis ante annis erat bello Liguſtico à L. Maximo dedicatum. Quid Opis? quid ſalutis? quid Cõcordiæ, Libertatis, Victoriæ? quarũ omnium rerũ, quia vis erat tanta, vt ſine deo regi non poſſet, ipſa res deorum nomen obtinuit. (QVEIS BENEFACTIS MEVS P. D. R.) id eſt, quorum benefactorum tamẽ, omnium meus pater, non humanus, & mortali pater, ſed Iupiter deorũ rex auctor eſt ſiue opifex. Sic M. Tullius vocem *architectum* vſurpare ſolet tranſlatè, li. 1 de Finibus. *ab illo inuentore veritatis, & quaſi architecto beatæ vitæ, &c.* Idẽ de Claris Orat *Stoici architecti ; enè verborum.* Fortaſſis autem iocus eſt ex ambiguo in voce architectus: vt intelligamus, eũ hiſtrionem qui Iouis parteis acturus eſt architectũ fuiſſe, ædificiiſque ciuium deſcribendis, deſignandis, & cõſtruendis præfuiſſe Cui ſuſpicioni aduerſatur id, quod additum eſt, *deûm regnator.* Nã architectus, non poteſt verè dici deorũ regnator. *Iã queis benefactis,* ſeu *quis benefactis,* poſitũ eſt, pro quorũ benefactorũ, datiuus, pro generãdi caſu. Sic in Milite glorioſo, & poſtea. Qui probi homines eſsẽt his eſſ: t annona vilior id eſt, & poſtea, qui probi eſſent, horũ, annona eſſet vilior. hoc eſt, & poſt ea viri boni eſſent plures, neq; tã rari & cari eſſent. Nã quæ rara ſunt, eadẽ & cara ſunt Non celabo autẽ lectorẽ, in nõnullis libris manuſcriptis ſcriptũ eſſe, *architectior.* ex quo ſuſpicabar legendũ *architecton.* idque eo mihi credibilius, ac probabilius eſt quod ea voce alibi vtitur Plaut. exẽpli cauſa, Moſtell. *Nam ſibi laudaſſe hanc ait architectonem Neſcioquem* Idẽ Pœnulo *Me quoque dolis tã ſuperat architectonẽ.* VT EXPROBRARIT QVOD BONIS] Nã quod bonis benè fit, non interit. At beneficiũ nõ ſolum exprobratũ, verum etiam cõmemoratũ perit. Aſſentior autem Fruterio Burgẽſi, qui legendum exiſtimabat *quod bonis fecerit bene,* non vt vulgo *quod bonis fecerit boni* GNATVM ARBITRATVR ESSE &c.] id eſt arbitratur vos meruiſſe vt vobis benefaceret: vel ſic, arbitratur ſe veſtra pietate prouocatum eſſe, vt ea beneficia, quibus vos affecit, in vos conferret. Cùm autem libri omnes & veteres, & calamo exarati haberent, *Gratum.* itáque Camerarius edidiſſet; vulgarũ autẽ nonnulli, *datum:* ego, gnatum repoſui: ſine dubio rectè & emendatè dictum enim gnatũ pro natum antiquè, vt gnauũ, pro nauũ: gnarum pro narum, & ſimil Sic Plaut. Aulul. Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quàm ſi nuſquam ſiẽ. Ibid ſi me nouiſti minus, genere qui ſim gnatus: hic mihi eſt Megadorus auunculus. Idem Capt Ego patri meo eſſe fateor ſummas diuitias domi. Méque ſummo genere gnatũ ibidem. Quid ais furcifer? tun' te gnatum memoras eſſe liberum? ibid. infra. Dij im mortales: iterum gnatus videor ſi vera autumas Sic autem eſſe legendũ, & hanc eſſe huius loci ſententiã, declarat verſus, qui ſequitur Meritóque vobis, &c. nam meritò nihil aliud ſignificat quam, quia ita de me meremini. PROLOQVAR] palã loquar. QVID CONTRAXISTIS FRONTEM?] quamobrẽ frontis cõtractione triſtitiam declaraſtis? an quia hanc fabulã tragœdiam, non comœdiam futurã dixi? Cõtrahere frontem prouerbiũ olet. Sic. M. Tull in Cluent. *Hic ille planus improbiſſimus quæſtu iudiciario paſtus frontẽ contrahit* Idem valet, conſulcare frontẽ IISDEM VERSIBVS] iiſdem verſibus ſeruatis, ne quæ a iis factis. VTRVM SIT. AN NON, VOLTIS?] vtrũ vultis eſſe, comœdiam, an tragicomœdiam? Legendum puto, *vtrũ ſit, an non, vultis.* TENEO QVID] ſcio qui ſit animus veſter hac de re: Scio quid ſentiatis, aut quid velitis, teneo, hoc eſt ſcio. millies hoc verbo Plautus in hãc ſignificatione vſus eſt. COMMIXTA] confuſa, cõpoſita. NAM ME PERPETVO F VT SIT COM. REG. Q. V.] Nam non arbitror (inquit) par eſſe. id eſt conueniẽs, ſeu æquum eſſe, me efficere, vt ea perpetuò, ſeu perpetua ſit comœdia, in qua inducantur perſonæ claræ, atque illuſtres, vt dij & reges. Tales enim perſonæ ſunt tragicæ, non comicæ. PERPETVO] διηνεκῶς, quidã legunt, perpetua. SERVOS] ſeruus, Soſia. PROINDE VT DIXI] ita vt dixi. ORARE A VOBIS ſic ſuprà, *oratam à vobis.* VT CONQVISITORES SINGVLI IN SVBSELLIA &c.] vel legendum. Vt conquiſitores ſinguli &c. ſingli pro ſinguli, quemadmodum vinclum, periclum, ſæclum, & ſimil. pro vinculum, periculum, ſæculum &c. vel detracta particula, Vt, *Conquiſitores ſinguli in ſubſellia,* quod mâlo. Nã quomodo vulgò hic verſus ſcriptus eſt, verſus vna ſyllaba redundat: licet etiam, ſeruata ea, quã dixi lectione, particulam vt, transferre inverſum ſequentẽ, hoc modo, Conquiſitores ſinguli in ſubſellia: Vt eãt per totam caueam ſpectatorib Non deſunt autẽ, qui ſic legunt. Vt conquæſtores ſinguli in ſubſellia Eãt &c. quam ſcripturam minus probo. Conquiſitores Ciceroni ſunt ii, qui colligendis militibus, & delectui habendo præpoſiti ſunt Pro Milone, Si Italiæ delectus. vt nonnulli conquiſitores tui dictitant, cõtra Milonem armatus eſt, &c. Sed hìc pro exploratoribus, ſeu potius ſpeculatoribus intelligendi ſunt. PER TOTAM CAVEAM SPECT] cauea, locus eſt, vnde populus ſpectat, ſeu vbi ſpectandi gratia ſedet M. Tull. Cat. maiore, vt Turpione Ambiuio magis delectatur, qui in prima cauea ſpectat (al. ſedet) delectatur etiam qui in vltima: ſic in adoleſcentia &c. Seruius ad illum Virgilii locum libri Æn. 8. *Nec procul hinc Romã, & raptas ſine more Sabinas Conſeſſu caueæ, &c* *Cauea eſt,* (vt inquit) *vbi populus ſpectat,* deinde hunc locum profert, Vt conquiſitores, &c. Sententia autem totius huius loci hæc eſt, Nũc me Iupiter à vobis petere iuſſit, vt ſinguli ſpeculatores, & quaſi otacuſtæ in ſubſellia ſpectatorib additi, ſeu appoſiti per totã caueam eant, ſi cui hiſtrioni fautores attributos, & (vt ita dicam) aſſignatos viderint, &c. Cõſtat autẽ hiſtriones inter ſe de victoria certaſſe, & ei, cui victoria adiudicata eſſet, præmium tributum eſſe. Quę victoria interdũ non virtute, neq; iure, ſed ambitione, & fauore parabatur. Hoc ne in hac fabula fiat, laborat prologus. Erat autem ædilium palmam adimere. SI QVOI FAVITORES DELEG] Fauitorẽ dixiſſe veteres pro fautorem teſtatur Nonius. profert Lucilii verſum, Fauitorẽ me tibi, amicum, amatorẽ dutes. Idem Nonius tamen in verbo *delegare,* hunc Plauti verſum proferens, videtur legiſſe, *Fautores,* ſi hoc loco emendatus eſt Quod autem docet veteres poſuiſſe delegare pro diſpecere, & diſpertire: vel dormitauit, atque adeò errauit Nonius: vel ſcripſit *dilegare.* & hic apud Plautum legendum *dilegatos,* vt dilegatos fautores ſeu fauitores, interpretemur. diſtributos, & diſpertitos, VT HIS IN CAVEA] vt his ſpectatoribus alicui hiſtrioni fauentibus, vel ut iis, qui reperti ſint hiſtrionum fautores per caueam diſtributi, & diſpertiti, togæ auferantur in pignus. togę capiantur pignus. hoc eſt in pignus, ſeu pro pignore. Nonnulli libri vet. habent, *capiatur* in numero ſing. quæ lectio ferri poteſt, vt togæ, ſit generandi caſus. SIVE ETIAM QVI AMBISSENT &c] ſiue etiam ali qui ambiſſent, &c. Legendũ puto, quod & Fruterio videbatur, *ambiſſint,* id eſt ambiuerint: Sic enim reſpõdebunt inter ſe tempora, *viderint, ambiſſint, duint.* licet etiam legere in numero ſingulari *ambiſſit.* vt qui ſit etiam numeri ſingularis, pro quis SEV QVOIQVAM ARTIFICI] ſeu alicui artifici ſcenio. videtur idẽ dicere Nam hiſtriones. artifices κατ' ἐξοχὴν dicuntur. Feſtus artifices dicti, quod artẽ ſuã per artus exercẽt: ſiue quod aptè opera inter ſe artẽt. qua ex cauſa etiã artes appellatæ ſunt. Hiſtriones autẽ, ut idẽ docet dicti, quod primũ ex Hiſtria, ſeu Iſtria uenerint. ſic fere & Plutarchus, problem. SEV PER SCRIP. LIT] modos

aliquot enumerat, quibus palma ambitioſè quæri poſſit. per litteras per internuntiū, & ſiue litteris, & internuntio, cū ipſi hiſtriones per ſe ex cōpoſito & cōpacto palmā ad ſe deriuant SIVE QVI IPSI AMBISSENT] legendum, vt ſuprà, ambiſſint. vel vt Fruterius malebat, & vt ego in codicib. duob' manuſc. reperi, *ſiue qui ipſe ambiſſit*. Præterea, ne verſus claudicet, videtur ſcribendū, ſeu qui ipſi ambiſſint &c, ſiue, Seu qui ipſe ambiſſit, licet etiā legere, ſiue ipſe ambiſſit, &c. PERFIDIOSE] iurant enim ædiles, ſe ei, qui optimè egiſſe viſus eſſet, palmā daturos. DVINT dederint. SIREMPSE LEGEM IVSSIT ESSE IVPITER.] id eſt ſimilem re apſe, ſeu re ipſa legem iuſſit eſſe Iupiter: antiquus ſermo, quo vtebātur in legibus ferendis: vt docent Feſtus, & Cariſius. Cariſius Siremps tantū per nominatiuum, & vocatiuū declinatur, ſiremps, ab hac ſirempſe. deinde interpretatur, ſimilis r lex eſto. Feſtus ſiremps quaſi ſimilis re ipſa. Cætera apud Feſtum, ſunt mutilata. lex antiqua exſtat huiuſmodi DE EO AGRO SIREMPS LEX ESTO, altera. SIREMPSQVE EIS VIATORIBVS, DEQVE EIS VIATORIBVS, ET OMNIVM RERVM IVS, LEXQVE ESTO, QVASEI SEI EI VIATORES IN EAM DECVRIAM IN TRIBVS VIATORIBVS ANTEA LECTEI, SVBLECTEI ESSENT. QVAM IN QVISQVE DECVRIAM EORVM EX HAC LEGE VIATOR LECTVS ERIT. SIREMPSQVE EIS PRAECONIBVS, DEQVE EIS PRAECONIBVS, QVAESTORIB. OMNIVM RERVM IVS LEXQVE ESTO. Tribus vt ſere licet verba copulata ſunt *ſiremps*, nempe ſimilis re ipſa, ſeu ſimilis re apſe Sic autem eſſe legēdum, vt dit omniū primus Fruterius Burgenſis, quem iam antea aliquoties commemoraui, iuuenis doctiſſ ab eo vſque die, à quo mihi notus eſſe cœpit, mihi, quandiu vixit, cariſſimus, & iucundiſſimus: qui ſex ab hinc annos Lutetiæ morte immatura diē ſuum obiit QVASI MAGISTRO.] Quaſi, pertinet ad ſirempſe, hoc modo. Iupiter ſimile re ipſa hiſtrionū legem iuſſit eſſe, quaſi magiſtratum ſibi, alteri ve ambitu parauerit Hoc eſt, qua pœna afficiūtur, qui magiſtratum largitione, & pacto aliquo adipiſcuntur, eadē pœna affici voluit Iupiter & eū hiſtrionē, qui ſibi palmam ambiuerit, & eum ſpectatorem, qui hiſtrioni palmam ambitione conciliarit. VIRTVTE DIXIT VOS VICTORES] aſſentatur prologus ſpectatori. ſic in prologo Aulular. Vt vos item aliàs, pariter nūc Mars adiuuet: & in prologo Captiuorum. Valete iudices iuſtiſſimi, Domique, bellique duellatores optimi & prologo Caſinæ Tantum eſt. Valete: bene rē gerite, & vincite Virtute vera: quod feciſtis antidhac. NON AMBITIONE.] Ennius. Nec mi aurum poſco, nec mi pretiū dederitis: nec cauponantes bellū, ſed belligerantes, Ferro, non auro vitam cernamus vtrique &c NEQVE PERFIDIA] huc pertinet, notiſſima illa de Pyrrhi perfuga hiſtoria: qui cum in caſtra Fabricii veniſſet, eique pollicitus eſſet, ſi præmiū ſibi propoſuiſſet, ſe, vt clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra redditurum, & eum veneno necaturum: eū Fabricius ad Pyrrhum reducendum curauit: idque factum laudatū eſt a ſenatu. QVI MINVS &c] quāobrē minus, ſeu qua ratione minus, &c. SVMMO VIRO] præſtanti alicui viro, qui magiſtratum aliquem petit. VIRTVTE AMBIRE OP] *oportet* SAT HABET FAVITORVM Q. R. F.] Si hic verſus præ ſe legatur, & ſeorſum ab eo qui ſequitur, ſentētia eſt Stoica ſignificat enim virtutē nulli fauere, nullāque adeo re externa egere, & ipſam ſe ipſa eſſe contentam. Nā alioqui falſum eſt, homines homini ſemper fauere. Immò plerunque virtus eſt inuiſa, & odioſa populo: & vt ait ille, tutior eſt virtutis ſpectatæ cōditio, quā incognitæ, & vt canit Flaccus, *Præſentem virtutē odimus, ſublatam ex oculis quærimus inuidi*. Denique ferè inuidia virtutis eſt comes: quæ ſola morte extinguitur Hoc igitur dicit, eū, qui rectè facit, non egere fautoribus externis: ſed ſatis fautorū habere, eo ipſo, quod virtutem habeat, quæ non pēdet ex arbitrio popularis auræ, vt ait Flaccus, ſed ſuis ipſa viribus nititur, ſuiſque opibus pollet. Sed hic verſus coniunctim legendus, cū ſequenti, vt intelligamus ſententiam eſſe hypotheticā, ſiue, vt ita dicam, cōditionalem hoc modo, Satis habet fautorū qui rectè facit, ſi modò in iis fides eſt: penes quos eſt eius rei poteſtas: id eſt, ſi fidi ſunt, ſeu, ſi fidem colunt, ac ſeruāt ii, qui ſunt iudices, & arbitri: vt hic ædiles, qui iurarunt ſe actori optimo victoriam adiudicaturos, vel ſi fidi & integri ſunt alienæ virtutis exiſtimatores, ij qui dare poſſunt magiſtratus, vt populus Ro. Condicionē autem neceſſariò fuiſſe addēdā facile intelliget, qui meminerit plerumque plus fautorum habere locupletes homines, eoſdémque improbos, quā pauperes quantumuis probos. Porrò autem cum hęc ſententia veriſſima ſit, intelligere licet eos eſſe perfidos, qui cùm habeāt præmiorum, ſeu honorum tribuēdorum poteſtatē, eos tribuunt improbis, & ignauis hominibus, & quod multò grauius eſt, flagitioſis, aut ſceleratis: quæ debētur bonis, fortibus, honeſtis, puris, & piis Legēdum autem eſt, Si in illis fides eſt, &c. addita præpoſitione in, quæ deſideratur in libris vulgatis QVIBVS EST EA RES IN MANV] id eſt, penes quos eius rei poteſtas eſt: quorū eſt, magiſtratus, & præmia dare Terent Hecyra. *Tibi id in manu eſt ne fiat*. HOC QVOQVE ETIAM MIHI IN MAND. D.] ſuperiores cōquiſitores, adpoſiti, ſeu apponendi ſunt ſpectatoribus, ne quid gratiæ cauſa hiſtrionib. tribuāt HI VERO HISTRIONIBVS] ne qui hiſtriones mandent aliquibus ſpectatoribus, pecunia ſcilicet, aut gratia corruptis, & delegatis, vel, vt quidam legunt, dilegatis, vt ſibi plaudāt, quaſi palma dignis. Etiam lex xij. tabularum vetabat coronam virtutis ergò propoſitā, pacto aliquo, aut pecunia ad ſe trāſferre. Verba legis hæc ſunt. QVI CORONAM VIRTVTIS ERGO PROPOSITAM PACIT: IPSE, PECVNIAQVE EIVS ARGVITOR. Iam *quoque etiam*, poſitum eſt ἐκ παραλλήλου VT CONQVISITORES FIERI HISTR] Fruterius hic quoque detrahebat particulam *vt*, quemadmodum in illo verſu, qui eſt ſuprà non admodum longè, *Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia*. alii legunt, cōquæſitores, retenta particula vt. alii in *Hiſtrionibus*, faciunt συνίζησιν. ſeu ſynæreſin, ſecundæ & tertiæ ſyllabæ, *vt Hiſtrionibus*, quod eſt quinq; ſyllabarum, quatuor ſyllabis duntaxat pronūtietur. QVI SIBI MANDASS. DEL. VT PL] legendum videtur, Qui mandaſſent, ſibi delegati vt plauderent. hoc eſt, qui mādaſſent certis ſpectatoribus hic & illic diſpoſitis, & dilegatis, ſeu delegatis, id eſt, ad eā rem data opera poſitis, & collocatis, vt illi delegati ſibi plauderent *ſibi* videlicet, hiſtrionibus. Quod ſi quis nihil mutari volet: vt ego nihil muto, qui ſciā Plautum talibus trāſmutationibus vti ſolere: at hæc eſſe debebit, in explicanda ſententia, ordinatio verborum. Qui mandaſſent, vt ſibi delegati plauderēt. Nonnulli denique ſic legunt, Si qui mandaſſent, delegati vt pl. QVIVE QVO PLACERET ALTER, FECISSET MINVS] ordo eſt, quive feciſſet, quominus alter placeret, hoc eſt, qui doloſis, & malitioſis conſiliis perfeciſſet, ne alter hiſtrio placeret. Mutauit numerum. alioqui, dicēdum erat *feciſſent*: vt reſponderet illi verbo ſuperiori, *mandaſſent*. Iā quòd libri ferè omnes habent *placerent*, ferri non poteſt Et fortaſſis hoc mendum tam manifeſtum argumento eſſe poteſt, ſic eſſe legēdum, *Quive, quo placeret alter, feciſſent, minus*. vt ſeruetur idem numerus, legatúrque verſu proximo, *En*, pro *eius*. EIVS ORNAMENTA, ET CORIVM CONS.] mandauit Iupiter vt conquiſitores eius

eius ornamenta, id eſt veſtimenta, & corium, hoc eſt, pellem, & tergum conciderent, hoc eſt vt eum ſpoliarent, & nudum virgis cæderet. Malim hic legi *Eu*, quod erit vnius ſyllabæ propter verſum, & ſuprà *fecißent*. Verumtamē nihil auſim mutare. NE MIREMINI.] facite vt ne miremini: vel coniūge, cum iis quæ ſequuntur, hoc modo. ne forte miremini: vel vt ne miremini, ſeu vt deſinatis mirari, Iupiter ipſe hanc comœdiam acturus eſt: hoc eſt, Iupiter ipſe hiſtrio futurus eſt. Ex quo vos mirari non oportet, Iouem hiſtriones curare. Eius enim intereſt rei hiſtrionum communi conſultum eſſe. ne, igitur hic non eſt vetantis particula: dixiſſet enim potius, Ne *miramini*: ſed alicuius rei gratia negantis: valet idem, quod, vt non, ſeu vt ne. qualia ſunt illa apud Hor. *Ne fortè credas interitura quæ* &c. Oda 9. lib 4. &, *Ne ſit ancilla tibi amor pudori*, &c. oda. 4. lib. 2. & apud Plautum infrà nō longe, *Nunc ne hunc ornatum*, &c. QVID ADMIRATI ESTIS?] aliud quod magis mirū videri poſſit QVASI VERO NOVVM.] λύπη. FACERE HISTRIONIAM] artem hiſtrionicam exercere, facere artem hiſtrionicam. ſic dictum facere hiſtrioniam, vt facere argentariam facere piraticam, facere vnguentariam, facere vecturā, facere vellaturā, facere mercaturam, & quod vrbanè & facetè per quandam paronomaſiā, dictum eſt à Cicerone facere empineticam, ſeu empineticam, quaſi diceret, embæneticam. ETIAM HISTR. ANNO] anno. hoc eſt anno ſuperiore. Ordo & ſententia eſt: Etiam anno ſuperiore, ſeu anno antè, cùm hiſtriones hic in proſcenio Iouē inuocarunt venit ille, & auxilio eis fuit. Proſceniū locus ante ſcenam, ſeu pars anterior ſcenæ vt contrà poſtſceniū, pars ſcenæ poſterior. vt docuimus in cōmentar. Lucretianis. ad li 4. non longe ab extr. quæ vox in eo loco fuerat ab aliis deprauata. Quid hic ſignificet, aut quid velit Plautus, non eſt facilè mihi quidem diuinare. Sed coniicere licet in aliqua comœdia anno ſuperiore acta, Iouem ab hiſtrionibus vocatum veniſſe, & in comœdia interfuiſſe, vt deū ex machina: quod nō temere fieri debet. vt docet Horat. Itaque fortaſſe Plautus. Poëtam illū, quiſquis ſit, obſcurè notat. CERTO] ſine controuerſia, & ſine cuiuſquā reprehenſione. At hæc fabula, tragicocomœdia eſt: hoc eſt partim comœdia. partim tragœdia. NATVS ARGIS] Argi, quorum vrbs Peloponeſis, ſeu Argolidos: quę tamen ipſa eſt in Peloponneſo. Sed apud Nonium in voce *Argus*, legitur *natus Argis ex Argo patre* HAEC VRBS EST THEBE] legendum Thebe. vt edendum curaui, in numero ſingulari. vt à Græcis appellatur Θήβη non Thebæ. Eſt autē hæc Thebe Bœotia. EX ARGO PATRE] ex Argiuo patre: ſic Nonius. QVICVM] cū quo. PRAEFECTVS LEGIONI.] amicus quidam meus legit, *profectuſt legionibus* & interpretatur, iuit ad legiones. à quo diſſentio. Dicta autem eſt legio, ab eo quòd milites viritim legi, id eſt eligi ſolerent. quæ continebat 10. cohortes: quinquaginta manipulos, manipulus autem 25. militib. conſtabat. Hæc ex Boſio. POPLO] populo. IS PRIVS QVAM H. AB. IPS.] ſermo implicatus. qui ſic explicandus eſt. Is Amphitruo ſcilicet, priuſquam hinc abiit in exercitum, ipſemet Alcumenam vxorem ſuam grauidā fecit ipſemet emphaſis, non Iupiter, neque alius quiſquam. ALCVMENEN] ſic legendum, nō Alcumenam, vt vulgò. Nā hac lectione claudicat verſus. IAM EGO VOS NOVISSE CR. VT SIT P.] Iā verò nō dubito, quin vobis notū ſit, qualis ſit pater meus, *vt ſit*, hoc eſt qualis ſit. ſic in Pſeud. *Vt voles me eſſe, ita ero*. Idē Mercat. quid? ea vt videtur mulier? Ch. non ædepol mala. Terent. Heautont. Nōne ei dixi vt eſſem? eadem ratione, ſic, pro qualis vſurpatur. Idem Terent. Phorm ſic eſt ingenium ibid. ſic ſum. QVAM LIBER HARVM R. MVLT.] Quam liberè, & licenter mœchetur. quàm liber ſit, & ſolutus in ſtupris, & adulteriis: quàm nullo metu deterreatur quo minus liberè mœchetur. *harum rerum* ἀφ-κτικῶς, adulteria & ſtupra ſignificat, *multarum* autem, id eſt crebrarum, & vſitatarum, & quæ vulgò impunè factitātur. AMATOR] non dixit *amans*, ſed *amator*. nam hoc ad habitū animi pertinet, & vitioſum eſt. Illud ad affectū, neque vitioſum eſt. QVOD COMPL.] in eo, quod complacitū eſt ſemel, vel vt Simo Boſius explicat, ſi quid complacitum eſt ſemel. CLAM VIRVM] clam viro. ſic in Caſina. *Clam vxorem meam*. & item ſępe alibi. VSVRAMQVE CORP. CEPIT VS.] hūc verſum profert Nonius in voce *vſus*. vbi vſum ab vſura, genere tantum, & inflexione differre oſtendit. Hinc vſuraria vxor dicitur. EAM] Fruterius legebat, *eampſe* quod nullis in libris reperi. COMPRESSV SVO] Nonius compreſſum docet dici cum virgine admiſſum. deinde continuo etiam coitum cum meretrice compreſſum appellari ex Plauto oſtendit, in Truc *Nam ad amicam decumo menſe poſt Athenas Atticas Viſo, quam grauidam hic reliqui meo compreſſu*, &c. Sic ex hoc loco demonſtrari poteſt compreſſum etiam dici cum matrona concubitum. VT REM TENEATIS R.] vt rem ſciatis melius. ET MEVS] *meus* hic vnius ſyllabæ eſt. ET HAEC OB EAM REM NOX EST F. L. Hac de extat Luciani facetiſſimus, vt cæteri, dialogus: cuius principium eſt, Ω ἥλιε μὴ ἐλάσῃς τριημερον, &c. DVM ILLE] *Dum ille* eſt iambus. nam, m, in dum non eliditur. QVA CVM] cum qua ἀναςροφή. ASSIMILAVIT SE] ſimilem fecit ſe. Fruterius legebat, *Séque aſsimilauit ita quaſi Amphit*. ORNATVM] cultum corporis, veſtitum, habitum Terent. Eunucho. *Quid iſtuc ornati? inquam* Plaut. infrà in hac comœd. *Ibo intro, ornatum capiam, qui potis decet*. Idem Menæch. *Non te pudet prodire in conſpectum meum, Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu?* Idem Rudente. *Sapienti ornatus quid velim, indicium facit*. QVOD EGO HVC PROCESSI SIC CVM SERVILI SCHEMA] ſic habēt libri omnes, & vulgati, & manuſcr. ſic grammatici veteres legunt Probus Catholicis Nam quod Plautus in Amphit. poſuit, *cum ſeruili ſchema*. non neutri generis declinationem ſubuertit, ſed genus. Priſcianus lib 6. HAEC TAMEN NOMINA NEVTRA GRAECA TERTIAE DECLINATION.] antiquiſſimi ſecundum primam declinationem ſæpe protulerunt, & generis fœmin. vt Plautus in Amphitruo. *Cum ſeruili ſchema* pro ſchemate. *Nunc ne ornatum huc vos meum*, &c. Valerius in phorm. *Quid hic cum tragicis verſibus & ſyrma facis* pro ſyrmate. Iterū Plautus in Perſa *theatrum lepida cum decorat ſchema* Cæcilius in Hippo *ſilius in me incedit ſatis hilari ſchema*. Pomponius in ſat. *Cui ſuis ſororis liber diademam dedit* pro diademate. Laberius in Cancro *Ne Pythagoream dogmā doltus*. Plautus in milite glor. *glau cumā os omnes obtinuit*, &c. Nonius Marcellinus. *Schema generis fœminini vſurpari veterum declarat auctoritas*. Plautus in Amphitruo. *Quod ego huc proceßi ſic cum ſeruili ſchema*. Poſtremò Cariſius lib. 1 Plautus ſchema pro ſchemate dixit, in Amphitruo. *Quod ego huc proceßi ſic cum ſeruili ſchema*. Non eſt igitur dubium, quin hæc ſcriptura ſit integra, & ſincera tot teſtibus, atque argumentis eā confirmātib. ſed tamen hoc me cōmouet, quod non ſolum declinationem, & genus mutauit, verum etiā ſyllabam natura longā breuem fecit. Nā *ſchema* ſine dubio priorem ſyllabam habet longam, cum ſcribatur à Græcis per η, vocalem longam. Itaque niſi tot grammaticorum teſtimonia, tótque librorum auctoritates obſtarent, Plautum ſcripſiſſe putarem, *Quod ego huc proceßi cum ſeruili ſchemate*. VETEREM, ATQVE ANTIQ. R. N. AD V. PR.] hiſtoriam de bello Thebano, & de Alcumena Amphitruonis vxore, à Ioue amata, & compreſſa, quæ vetus eſt, ita vobis narrabo, vt vobis noua videatur. PROPT. ORNATVS IN NOVVM

INC M.] Propter hanc cauſam proceſſi in medium, cultus in ſeruilem modum,à deo alienū,& ita nouū atque inuſitatum. NAM MEVS P ]meus, vnius ſyllabę eſt. IN AMPHITRVONIS VERTIT SESE IMAG.] Amphitruonis imaginē ſumſit, poſita Iouis forma. hinc d citur paulo poſt verſipellis CENSENT ] exiſtimant, putant. VERSIPELLEM ] verſa pelle. verſipellē ſe facit: hoc eſt formā ſuam immutat: alios atque alios vultus ſumit, tanquam Proteus quidam Nonius Ma cell. verſipelles dicti ſunt, in quodlibet genus ſe commutantes. Lucilius qui cum verſipellis fio, & cōmuto omnia. Plautus Amphitr. *Verſipellem ſe f.* &c. Verſipellis tranſlatè, verſutum ſignificat. Plautus Bacch *Verſipellem conuenit eſſe hominem pectus cui ſapit.* Sic Seruius Commen. in lib 6. Æneid. ad illum locum, Principio cælum, ac terras. &c. *Inde Afros inquit, verſipelles, Græcos leues, Gallos pigrioris videmus ingenij.* Plinius lib 8 c.22. *Homines in lupos verti, rurſúmque reſtitui ſibi, falſum eſſe cōſtenter exiſtimare debemus: aut credere omnia, quæ fabuloſa tot ſeculis comperimus. Vnde tamen iſta vulgò infixa ſit fama, in tantum, vt in maledictis verſipellis habeat, indicabitur.* &c Arnobius lib.5 aduerſus gentes. *Quis edidit deos abſciſſos? quis exoletos? quis verſipelles? quis fures? quis in vinculis habitos? quis in catenis? quis denique fulminibus appetitos? quis vulneratos? quis obiiſſe ſupremos dies? ſepulturas etiam meruiſſe terrenas? non vos?* Verſipellem etiam de capillo dixit Plautus in Perſa. *Ne vbi e pilis verſipellis fiat. ſædus ſeruias* ABIVIT HIM IN EXERCITVM] ſic legendum him autem, valet hinc, vt illim, illinc, quorum innumerabilia ſunt apud Plautum, Terentium, Ciceronem exempla. Plautus Capt. *Illic hinc abiit, mihi rem ſummam credidit cibariam.* In hoc verſu autem. *Qui cum Amphitr. abiuit him in exerc.* ſciendum eſt *him*, non amittere m poſtremam ſuam literam: & vt *him m*, efficere tribrachū. AMANTI MEO] *meo.* eſt vnius ſyllabæ QVI ESSEM] quis, ſeu qualis eſſem. ET CONSERVVM SVVM ] Soſiam. SVO ANIMO MOREM GERIT] ſuo animo obſequitur, atque indulget. ... ... ſuæ libidini ſeruit. Iterum Plautus infra in hac comœdia. *Volo deludi illum, dum cum hac vſuraria vxore nunc mihi morigero.* Terentius Andr. *moleſtus certè ei fuero, atque animo morem geſſero.* Donatus ad illum locum eiuſdem, Adelph. *adoleſcenti morem geſtum oportuit,* notat *morem gerere* propriè lenonis, *& meretricis eſt.* Cui Donati ſcholio conſentaneum eſt illud Suetonii in Tiberio. *Quare Parrhaſij quoque tabulam, in qua Meleagro atalanta ore morigeratur, legatum ſibi ſub cōditione, vt ſi argumento offenderetur, decies pro ea L. L. S. acciperet: non modò non prætulit, ſed & in cubiculo dedicauit.* CVBAT COMPLEXVS, CVIVS. &c. ] cubat cōplexus eam, cuius. &c. antecedens omiſſum eſt. ſic millies loquitur Plautus. ſic & Cornelius nepos, ſiue Æmylius Probus, vt indicauimus ſuo loco Sic iterum Pl. infrà ibid. *vt appareatur, quibus opus eſt* ſubintell. ea. Idē Curcul. *Ego illam reddidi, qui argentum ad te attulit.* ſubintelligendi ei. CVIVS CVPIENS MAX.] cuius cupidiſſimus eſt. Hic participiū *cupiens* inſtar nominis eſt, quoniam cum generandi caſu iunctū eſt. Talia ſunt illa, amans otii, fugitans litiū. patiens laboris, perferens iniuriarum, &c ſic in Mil. glor. *quæ huius cupiens corporis eſt.* QVA RILLI AD LEGIONEM FACTA SVNT M. P.] vel *illi* poſitum pro illic, vt apud Terentium Hecyra. *Itaque hodie dum illi ſedeo,* &c & Phorm. *Interea dum ſedemus illi, interuenit adoleſcens,* &c. vel *illi* dictum pro ab illo Græcorum more, quod minus probo. ab illo autem, videlicet Amphitruone. Iudicet lector eruditus. CENSET] putat Alcumena Iouem, virū ſuum eſſe: que tamē cum Ioue eſt, mœcho, id eſt adultero, ſeu matrimonii corruptore. MEMORAT LEGIONES HOSTIVM VT FVG.] narrat Iupiter proinde ac ſi ſit Amphitruo, quemadmodum legiones hoſtiū in fugam verterit. QVO PACTO DONIS, &c.] & narrat, quo pacto donis, ac præmiis ſit ornatus plurimis. ABSTVLIMVS.] ego, & Iupiter. CVIVS EGO HANC FERO IMAG.] cuius ego hanc formam gero. hanc σχῆμα, ε. fortaſsis autem legendum *gero*, non fero. quanquam *fero*, non auſim reiicere. nam vt gerere & ferre perſonam: ſic gerere & ferre colorem, rectè dici poteſt. Atqui Horatius dixit, perſonā ferre, in epiſt. ad Scæuam. *Perſonamque feret inconcinnus vterque.* INTERNOSSE ] ſecernere à Soſia, internoſſe me. & Soſiam. EGO HAS HABEBO HIC VSQVE IN PETASO PINNVLAS] petalus omni controuerſia ſublata, eſt tegmen capitis latè patens, quale ſolet eſſe viatorum à verbo Græco πετάννυμι. quod valet extendo, dilato, tractum Petaſo autem vſum eſſe Mercurium, & idcirco petaſatum ſcribi, & fingi conſtat. Arnobius lib. v. *Saturnus cum obunca falce, cuſtos ruris vt aliquis rariorum luxuriantium enſor. cum petaſognatus Maia tanquam vias aggredi præparet, & ſolem puluerémque declinet* Hyginus lib. 3. cap de Perſeo. Perſeus miſſus à Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas, à Mercurio, quiſeum dilexiſſe exiſtimatur, talaria. & petaſum accepit Apuleius in apologia, per pilei vmbraculum, petaſum ſignificat. ſic enim deſcribitur apud eum Mercurius *En vide, quàm facies eius decora & ſucci plena ſit, quàm hilaris dei vultus vt decenter vtrinque lanugo deſerpat, vt in capite criſpatul capillus ſub vno pilei vmbraculo appareat, quàm lepidè ſuper tempora pares pinnulæ emineant,* &c. Petaſum autem fuiſſe tegmen capitis, tale quale diximus à viatoribus ac peregrè venientibus vſurpari, ac geſtari ſolitum, declarat idem Pl. ſic enim in Pſ. enumerans ea, quæ homini peregrè venienti conueniunt. *Etiam opus eſt chlamyde & machæra, & petaſo.* Cauſiam appellat Mil gl. & in Perſa, quem petaſum in Pſeudolo ſic in Perſa, *Cape tunicam, atque zonam: & chlamydem afferto, & cauſiam* &c. ſequitur mox quaſi ſit peregrinus In milite. *Facito vt venias ornatus hoc ornatu naucleriço: Cauſiam habeas ferrugineam,* &c. M. Tullius in epiſt. ad C. Caſſium lib.15 *Præpoſteros habes tabellarios & ſi me quidem non offendunt,* &c. *ſed petaſati veniunt: comites ad portam exſpectare dicunt.* Denique petaſus idem fere ſignificat, quod galerus, cauſia. A petaſo herba dicta eſt *petaſites*: cuius folium latiſſimū eſt, vt & colocaſis: cuius folia Theophraſtus ait pileo Theſſalico eſſe ſimilia. Suetonius in Auguſto. *domi quoque non niſi petaſatus ſub dio ſpatiabatur.* PINNVLAS ] i. pēnulas, paruas pēnas, ſeu pinnas Etiam pinnas Mercurio tribuebant pictores & poetæ, non ſolū in pedibus, verum etiā in capite. vnde *Mercurius, pinnatus* dictus Arnobius lib. 6. *Deûm mater cum tympano, cum tibiis: & cum pſalteriis Muſæ: Mercurius pinnatus, Argiphontes* &c. D Auguſt lib. 7. de Ciuitate Dei. *Ideo alas Mercurio in capite, & pedibus ponunt. volentes ſignificare volucrē fieri per aëra ſermonem,* &c. Apuleius lib. o decimo de Aſino aur *Adeſt luculentus puer nudus, niſi quod ephebica chlamyda ſiniſtrum tegebat humerum: flauis crinibus vſquequaque conſpicuus, & inter comas eius aureæ pinnulæ cognatione ſimili ſociatæ prominebant: quem caduceum, & virgula, Mercurium eſſe indicabant.* TORVLVS INERIT AVREVS ] torus, præter vulgatam ſignificationem, etiam ſignificat carnem pulpoſam, atque, vt ita dicam, muſculoſam: ex quo toroſus Hinc per tranſlationem tori in arboribus, & plantis. M. Tullius Tuſcul. quæſt. 2. O pectora ô terga, ô lacertorum tori. Sunt etiam tori in coronis, partes quædam, ſeu nodi quidam eminentiores, tortiles. M. Tullius in Orat perf. *aut addit aliquos, vt in coronis, toros,* &c. Varro lib. 5. de ling. Lat. *torus à torno, quòd is in promptu eſt ab hac ſimilitudine torulus, in mulieris capite ornatus.* Torus autem in arboribus, & torulus, eſt materiæ quædam intorta, & veluti callum in ſeſe conuolutum. Hic vero torulū videtur mihi Plautus pro paruula torque, toruli, eius, qui eſt in arboribus, ſpeciē præbēte, poſuiſſe aut pro funiculo

pro funiculo, aliquo retorto, aut pro paruo nodo Nonnulli legunt *trochulus*. Ego nihil muto. SED AMPHITRVO ILLIC EST SERVOS ] *illic* pro *ille* poſitum CVM LATERNA quia noctu veniebat. Dicta autem eſt Laterna à latendo, quòd in ea ignis clauſus quaſi lateat. FERIT ] pulſat foreis.

# ACTVS PRIMVS.

## SOSIA, MERCVRIVS.

*QVI me alter eſt audacior homo? aut qui me confidentior?*
*Iuuentutis mores qui ſciam: qui hoc noctis ſolus ambulem?*
*Quid faciam nunc, ſi tres viri me in carcerem compegerint?*
*Inde quaſi è promptuaria cella depromar ad flagrum.*
*Nec cauſſam liceat dicere mihi neque in hero quicquã auxilij ſiet:*
*Nec quiſquam ſit, quin me omnes eſſe dignum deputent? ita*
*Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædant? ita*
*Peregrè aduenìens hoſpitio publicitus accipiar.*
*Hæc heri immodeſtia coegit me, qui hoc*
*Noctis à portu ingratis excitauit.*
*Nónne idem hoc luci me mittere potuit?*
*Opulento homini hoc magis ſeruitus dura eſt,*
*Hoc magis miſer eſt diuitiis ſeruos.*
*Noctíſque diéſque aſſiduo ſatis ſupérque eſt*
*Quo facto, aut dicto adeſt opus, quietus ne ſis.*
*Ipſe dominus diues, operis, & laboris ex ers,*
*Quodcunque homini accidit, libere poſſe retur,*
*Æquum eſſe putat, non reputat laboris quid ſit,*
*Nec æquum an ne iniquum imperet, cogitabit.*
*Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua:*
*Habendum & ferendum hoc onus eſt cum labore.*
Me. *Satius eſt me queri illo modo ſeruitutem hodie,*
*Qui fuerim liber eum nunc potiuit pater*
*Seruitutis hic, qui verna natus eſt queritur.*
*Sum verò verna verbo.* So. *nunc verò mihi in mentem fuit,*
*Dis aduenientem gratias pro meritis agere atque alloqui.*
*Na illi edepol, ſi meritio meo referre ſtudeant gratias,*
*Aliquem hominem allegent, qui mi aduenienti os occillet probè:*
*Quoniam bene quæ in me fecerunt ingrata ea habui, atque irrita.*
*Facit ille, quod vulgò haud ſolent, vt, quid ſe ſit dignum, ſciat.*
So. *Quod nunquam opinatus fui neque alius quiſquam ciuium,*
*Sibi euenturum, id contigit, vt ſalui potiremur domum*
*Victores: victis hoſtibus legiones reueniunt domum.*
*Duello extincto maximo atque internecatis hoſtibus,*
*Qui multa Thebano populo acerba obiecerunt funera.*
*Id vi & virtute militum victum atque expugnatum oppidum*
*Eſt, imperio atque auſpicio heri mei Amphitruonis maximè.*
*Præda atque agro, adoreaque affecit populares ſuos,*
*Regique Thebano Creonti regnum ſtabiliuit ſuum.*
*Me à portu præmiſit domum, vt hæc nunciem vxori ſuæ:*

*Vt geſſerit rem publicam ductu, imperio, auſpicio ſuo:*
*Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quum illò aduenero.*
*Si dixero mendacium, ſolens meo more fecero.*
*Nam cùm illi pugnabant maximè, ego tum fugiebam maximè.*
*Veruntamen quaſi affuerim, ſimulabo, atque audita eloquar.*
*Sed, quo modo, & verbis quibus me deceat fabularier,*
*Prius ipſe mecum etiam volo hìc meditari. ſic hoc proloquar.*
*Principio vt illò aduenimus, vbi primùm terram tetigimus,*
*Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes.*
*Eos legat Telebois, iubet ſententiam vt dicant ſuam.*
*Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,*
*Si, quæ aſportaſſent, redderent: ſe exercitum extemplò domum*
*Reducturum: abituros Argos Argiuos, pacem atque ocium*
*Dare illis: ſin aliter ſient animati, neque dent quæ petat,*
*Seſe igitur ſumma vi, viríſque eorum oppidum expugnaſſere.*
*Hæc vbi Telebois ordine iterarunt quos præfecerat*
*Amphitruo, magnanimi viri freti virtute & viribus*
*Superbi nimis, ferociter legatos noſtros increpant.*
*Reſpondent, bello & ſe ſuos tutari poſſe: proinde vti*
*Properè de finibus ſuis exercitus deducerent.*
*Hæc vbi legati pertulere, Amphitruo caſtris illicò*
*Producit omnem exercitum. contrà Thelebo æ ex oppido*
*Legiones educunt ſuas nimis pulcris armis præditas.*
*Poſtquam vtrinque exitum eſt maxima copia,*
*Diſpertiti viri, diſpertiti ordines,*
*Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus*
*Legiones: item hoſtes contra ſuos inſtruunt.*
*Deinde vtrique imperatores in medium exeunt.*
*Extra turbam ordinum colloquuntur ſimul.*
*Conuenit, victi vtri ſint eo prælio,*
*Vrbem, agrum, aras, focos, ſéque vti dederent.*
*Poſtquam id actum eſt, tubæ vtrinque canunt: contrà*
*Conſonat terra: clamorem vtrinque efferunt.*
*Imperator vtrinque hinc & illinc Ioui*
*Vota ſuſcipere, hortari exercitum:*
*Pro ſe quiſque, quod quiſque poteſt & valet,*
*Edit: ferro ferit: tela frangunt: boat*
*Cælum fremitu virûm: ex ſpiritu & anhelitu*
*Nebula conſtat: cadunt vulneris vi & virium.*
*Denique vt voluimus, noſtra ſuperat manus,*
*Hoſtes crebri cadunt: noſtri contrà ingruunt.*
*Vicimus vi feroces.*
*Sed in fugam ſe nemo tamen conuortitur.*
*Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat,*
*Animam amittunt, priuſquam demigrent loco.*
*Iacet vbi ſteterat quiſque, atque ordinem obtinet.*
*Hoc vbi Amphitruo herus conſpicatus eſt meus,*
*Illico equites iubet dextra inuadere.*
*Equites citi parent: ab dextra maximo*
*Cum clamore inuolant, impetúque alacri*

Fædant,& proterunt hoſtium copias iure iniuſtas.
Me. Nunquam etiam quicquam adhuc verborum eſt prolocutus perperàm.
Nanque ego fui illic in re præſenti,& meus quumpugnatum eſt pater.
So. Perduelles penetrant ſe in fugam,ibi noſtris animus eſt additus.
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipſúſque Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncauit manu.
Hæc illi eſt pugnata pugna vſque à mane ad veſperum,
Hoc adeò hoc commemini magis,quia illo die impranſus fui.
Sed prælium id tandem diremit nox interuentu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes.
Velatis manibus orant,ignoſcamus peccatum ſuum.
Dedúntque ſe,diuina humanaque omnia,vrbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum,cuncti Thebano poplo.
Pòſt ob virtutem hero Amphitruoni patera donata aurea eſt,
Qui Pterela potitare rex ſolitus eſt.hæc ſic dicam heræ.
Nunc pergam heri imperium exſequi,& me domum capeſſere.
Me. At at illic huc iturus eſt:ibo ego illi obuiam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has ſinam vnquam accedere.
Quando imago eſt huius in me,certum eſt hominem eludere.
Et enimuero quoniam formam cepi huius in me & ſtatum.
Decet & facta moréſque huius habere me ſimiles item.
Itaque me malum eſſe oportet,callidum,aſtutum admodum,
Atque hunc telo ſuo ſibi malitia à foribus pellere.
Sed quid illuc eſt?cœlum aſpectat:obſeruabo quam rem agat.
So. Certè edepol ſcio,ſi aliud quicquam eſt quod credam,aut certò ſciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormiuiſſe ebrium.
Nam neque ſe ſeptentriones quóquam in cœlo commouent,
Neque ſe luna quóquam mutat,atque vti exorta eſt ſemel.
Nec iugula,neque veſperrugo,neque virgiliæ occidunt.
Ita ſtatim ſtant ſigna,neque nox quoquam cedit die.
Me. Perge nox vt occœpiſti.gere patri morem meo,
Optumè optumo optumam operam das:datam pulcrè locas.
So. Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo.
Niſi item vnam,verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo edepol equidem dormire ſolem,atque appotum probè.
Mira ſunt,niſi inuitauit ſeſe in cœna pluſculum.
Me. Ain verò verbero?deos eſſe tui ſimilis putas?
Ego pol iſtis tuis pro dictis & malefactis,furcifer,
Accipiam,modò ſis veni huc.inuenies infortunium.
So. Vbi ſunt iſti ſcortatores,qui ſoli inuiti cubant?
Hæc nox ſcita eſt exercendo ſcorto conducto malè.
Me. Meus pater nunc,pro huius verbis rectè & ſapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans,animo obſequens.
So. Ibo,vt herus quod imperauit,Alcumenæ nunciem.
Sed quis eſt hic homo,quem ante ædis video hoc noctis?non placet.
Me. Nullus eſt hoc meticuloſus æquè. So. quum in mentem venit,
Illic homo denuò volt pallium detexere.
Me. Timet homo:deludam illum ego. So. perij,dentes pruriunt.

*Certè aduenientem me hîc hoſpitio pugna accepturus eſt.*
*Credo miſericors eſt,nunc propterea quod me meus herus*
*Fecit vt vigilarem,hic pugnis faciet hodie vt dormiam.*
*Oppidò interij.obſecro herclè quantus & quàm validus eſt?*
Me. *Clarè aduorſum fabulabor,hic auſcultet quæ loquar.*
*Igitur magis modum in maiorem in ſeſe concipiet metum.*
*Agite pugni,iam diu eſt quod ventri victum non datis.*
*Iampridem videtur factum, heri quòd homines quatuor*
*In ſoporem collocaſtis nudos.* So. *formido malè,*
*Ne ego hîc nomen meum commutem,& Quintus fiam è Soſia.*
*Quatuor viros ſopori ſe dediſſe hic autumat.*
*Metuo ne numerum augeam illum.* Me. *hem,nunc iam ergo ſic volo.*
So. *Cingitur,certè expedit ſe.* Me. *non feret,quin vapulet.*
So. *Quis homo?* Me. *quiſquis homo huc perfectò venerit,pugnos edet.*
*Apage .non placet me hoc noctis eſſe .cenaui modò.*
*Proin tu iſtam cenam largire,ſi ſapis eſurientibus.*
Me. *Haud malum huic eſt pondus pugno.* So. *perij,pugnos ponderat.*
Me. *Quid ſi ego illum tractim tangam vt dormiat?* So. *ſeruaueris.*
*Nam continuas has treis nocteis peruigilaui.* Me. *peſſimum eſt*
*Facinus nequiter ferire malam malè diſcit manus.*
*Alia forma oportet eſſe quem tu pugno legeris.*
So. *Illic homo me interpolabit,meúmque os finget denuò.*
Me. *Exoſſatum os eſſe oportet,quem probè percuſſeris.*
So. *Mirum niſi hic me quaſi muranam exoſſare cogitat.*
*Vltrò iſtic qui exoſſat homines,perij,ſi me aſpexerit.*
Me. *Olet homo quidam malo ſuo.* So. *hei,númnam ego oboluit?*
Me. *Atque haud longè abeſſe oportet.* So. *verùm longè hinc afuit,*
*Illic homo ſuperſtitioſu'ſt.* Me. *geſtiunt pugni mihi.*
So. *Si in me exerciturus,quæſo in parietem vt primùm domes.*
Me. *Vox mihi ad aures aduolauit.* So. *næ ego homo infelix fui,*
*Qui non alas interuelli: volucrem vocem geſtito.*
Me. *Illic homo à me ſibi malam rem arceſſit iumento ſuo.*
So. *Non equidem vllum habeo iumentum.* Me. *onerandus eſt pugnis probè.*
So. *Laſſus ſum herclè è naui vt vectus huc ſum.etiam nunc nauſeo.*
*Vix incedo inanis,ne ire poſſe cum onere exiſtimes.*
Me. *Certè enim hic neſcio quis loquitur.* So. *ſaluus ſum.non me videt.*
*Neſcio quem loqui autumat:mihi certò nomen Soſia eſt.*
Me. *Hinc enim mihi dextera vox auris,vt videtur,verberat.*
So. *Metuo vocis ne vice hodie hîc vapulem,quæ hunc verberat.*
Me. *Optume eccum incedit ad me.* So. *timeo:totus torpeo.*
*Non edepol nunc vbi terrarum ſim ſcio,ſi quis roget:*
*Neque miſer commouere poſſum præ formidine*
*Illicet.mandata heri perierunt vnà & Soſia.*
*Verùm certum e[?] confidenter hominem contra colloqui,*
*Qui poſſim videri huic fortis,à me vt abſtineat manum.*
Me *Quò ambulas,tu qui Vulcanum in cornu concluſum geris?*
So. *Qu d id exquiris tu,qui pugnis os exoſſas hominibus?*
*S uus ésne,an liber?* So. *vtcunque animo collibitum eſt meo.*

Me. *Ain*

Me. *Ain verò?* So. *Aio enimuero.* Me. *verbero.* So. *mentiris nunc iam.*
Me. *At iam faciam vt verum diſcas dicere.* So. *quid eo eſt opus?*
Me. *Poſſum ſcire quò profectus, cuius ſis, aut quid veneris?*
So. *Huc eo. heri mei ſum ſeruus, nunquid nunc es certior?*
Me. *Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam.* So. *haud potes.*
*Bene pudiceque aſſeruatur.* Me. *pergin' argutarier?*
*Quid apud haſce ædes negotij tibi eſt?* So. *immò quid tibi eſt?*
Me. *Rex Creo vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.*
So. *Bene facit, quia nos eramus peregrè, tutatu'ſt domum.*
*At nunc abi ſanè, aduenisſe familiareis dicito.*
Me. *Neſcio quàm tu familiaris ſis: niſi actutum hinc abis.*
*Familiaris accipiere faxo aut familiariter.*
So. *Hic, inquam, habito ego, atque horum ſum ſeruus.* Me. *at ſcin' quomodo*
*Faciam ego hodie te ſuperbum, ni hinc abis?* So. *quónam modo?*
Me. *Auferre, non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero.*
So. *Quin med huius eſſe familiæ familiarem prædico.*
Me. *Vide ſis, quàm mox vapulare vis, niſi actutum hinc abis.*
So. *Tun' domo prohibere peregrè me aduenientem poſtulas?*
Me. *Haeccine tua domu'ſt?* So. *ita, inquam.* Me. *quis herus eſt igitur tibi?*
So. *Amphitruo, qui nunc præfectu'ſt Thebanis legionibus,*
*Qui cum nupta eſt Alcumena.* Me. *quid ais? quod nomen tibi eſt?*
So. *Soſiam vocant Thebani Dauo prognatum patre.*
Me. *Næ tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendaciis,*
*Aduenisti, audaciæ columen, conſutis dolis.*
So. *Immò equidem tunicis conſutis huc aduenio, non dolis.*
Me. *At mentiris etiam certò pedibus, non tunicis venis.*
So. *Ita profectò.* Me. *Nunc profectò vapula ob mendacium.*
So. *Non edepol volo profectò.* Me. *at pol profectò ingratiis.*
*Hoc quidem profectò certum eſt, non eſt arbitrarium.*
So. *Tuam fidem obſecro.* Me. *tun' te audes Soſiam eſſe, dicere,*
*Qui ego ſum?* So. *perij.* Me. *parum etiam præ vt futurum eſt, prædicas.*
*Quius nunc es?* So. *tuus, nam pugnis vſu fecisti tuum,*
*Pro fidi Thebani ciues.* Me. *etiam clamas carnifex?*
*Eloquere, quid venisti?* So. *vt eſſet quem tu pugnis caderes.*
Me. *Cuius es?* So. *Amphitruonis, inquam, Soſia.* Me. *ergo iſthac magis,*
*Quia vaniloquus, vapulabis: ego ſum, non tu, Soſia.*
So. *Ita dij faciant, vt tu potius ſis, atque ego te vt verberem.*
Me. *Etiam mutis?* So. *iam tacebo.* Me. *quis tibi heruſt?* So. *quem tu voles.*
Me. *Quid igitur? qui nunc vocare?* So. *nemo, niſi quem iuſſeris.*
Me. *Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam?* So. *peccaueram.*
*Nam Amphitruonis ſociennum me eſſe volui dicere.*
Me. *Sciebam equidem nullum eſſe nobis, niſi, me, ſeruum Soſiam.*
*Fugit te ratio.* So. *vtinam iſtuc pugni feciſſent tui.*
Me. *Ego ſum Soſia ille, quem tu dudum eſſe aiebas mihi.*
So. *Obſecro vt per pacem liceat te alloqui, vt ne vapulem.*
Me. *Immò induciæ parumper fiant, ſi quid vis loqui.*
So. *Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.*
Me. *Dicito quiduis, non nocebo.* So. *tuæ fidei credo?* Me. *mea.*
So. *Quid ſi falles?* Me. *tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.*

So. *Animum aduorte: nunc licet mihi liberè quiduis loqui.*
*Amphitruonis ego ſum ſeruus Soſia.* Me. *etiam denuo?*
So. *Pacem feci, fœdus feci, vera dico.* Me. *vapula.*
So. *Vt libet, quod tibi libet, fac: quoniam pugnis plus vales.*
*Verùm vt vt es facturus, hoc quidem herclè haud reticebo tamen.*
*Tu me viuus hodie nunquam facies. quin ſim Soſia.*
*Certè edepol tu me alienabis nunquam quin noſter ſiem.*
*Nec nobis præter med alius quiſquam eſt ſeruus Soſia.*
*Qui cum Amphitruone hinc vnà iui hero meo in exercitum.*
Me. *Hic homo ſanus non eſt.* So. *quod mihi prædicas vitium, id tibi eſt.*
*Quid, malum? non ego ſum ſeruos Amphitruonis Soſia?*
*Nonne hac noctu noſtra nauis huc ex portu Perſico*
*Venit, quæ me aduexit? nónne me huc herus miſit meus?*
*Nónne ego nunc hîc ſto ante ædes noſtras? non mi eſt laterna in manu?*
*Non loquor? non vigilo? nónne hic homo me pugnis contudit?*
*Fecit hercle, nam etiam miiſero nunc malæ dolent mihi.*
*Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in noſtram domum?*
Me. *Quid domum veſtram?* So. *ita enimuero.* Me. *quin quæ dixiſti modò,*
*Omnia ementitus. equidem Soſia Amphitruonis ſum.*
*Nam noctu ac ſoluta eſt nauis noſtra è portu Perſico.*
*Et vbi Pterela rex regnauit, oppidum expugnauimus,*
*Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.*
*Et ipſius Amphitruo obtruncauit regem Pterelam in prœlio.*
So. *Egomet mihi non credo, quum illæc autumare illum audio,*
*Hîc quidem certè, quæ illic ſunt res geſtæ, memorat memoriter.*
*Sed quid ais? quid Amphitruoni à Telebois datum eſt?*
Me. *Pterela rex, qui potitare ſolitus eſt, patera aurea.*
So. *Elocutus eſt. vbi ea paterna nunc eſt?* Me. *in ciſtula*
*Amphitruonis obſignata ſigno eſt.* So. *ſigni dic quid eſt?*
Me. *Cum quadrigis ſol exoriens, quid me captas carnifex?*
So. *Argumentis vincit, aliud nomen quærendum eſt mihi.*
*Neſcio vnde hæc hic ſpectauit, iam ego hunc decipiam probè.*
*Nam quod egomet ſolus feci nec quiſquam alius affuit*
*In tabernaculo, id quidem h die nunquam poterit dicere.*
*Si tu Soſia es, legiones quum pugnabant maximè:*
*Quid in tabernaculo feciſti? victus ſum, ſi dixeris.*
Me. *Cadus erat vini: inde impleui hirneam.* So. *ingreſſuſt viam.*
Me. *Eam ego vt matre fuerat natum, vini eduxi meri.*
So. *Mira ſunt, niſi latuit intus illic in illac hirnea.*
*Factum eſt illud, vt ego illic vini hirneam ebiberim meri.*
Me. *Quid nunc? vincon' argumentis te non eſſe Soſiam?*
So. *Tu negas med eſſe.* Me. *quid ego negem, qui egomet ſiem?*
So. *Per Iouem iuro med eſſe: neque me falſum dicere.*
Me. *At ego per Mercurium iuro tibi Iouem non credere.*
*Nam iniurato ſcio plus credet mihi, quàm iurato tibi.*
So. *Quis ego ſum ſaltem, ſi non ſum Soſia. te interrogo.*
Me. *Vbi ego Soſia iam nolim eſſe, tu eſto ſanè Soſia:*
*Nunc quando ego ſum, vapulabis, ni hinc abis ignobilis.*

So. *Certè*

So. *Certè edepol quom illum contemplo, & formam cognoſco meam,*
*Quemadmodum ego ſæpè in ſpeculum inſpexi nimis ſimiliſt mei.*
*Itidem habet petaſum, ac veſtitum: tam conſimiliſt atque ego:*
*Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum & labra,*
*Malæ, mentum, barba, collum: totus. quid verbis opuſt?*
*Si tergum cicatricoſum, nihil hoc ſimili eſt ſimilius.*
*Sed quom cogito, equidem certò idem ſum qui ſemper fui.*
*Noui herum, noui ædis noſtras, ſanè ſapio & ſentio,*
*Non ego illi obtempero quod loquitur, pultabo foris.*
Me. *Quò agis te?* So. *domum.* Me. *quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis,*
*Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.*
So. *Nónne heræ meæ nunciare, quod herus meus iuſſit, licet?*
Me. *Tua ſi quid vis nunciare: hanc noſtram adire non ſinam.*
*Nam ſi me irritaſsis, hodie lumbifragium hinc auferes.*
So. *Abeo potius: di immortales obſecro veſtram fidem,*
*Vbi ego perij? vbi immutatus ſum? vbi ego formam perdidi?*
*An egomet me illic reliqui ſi fortè oblitus fui?*
*Nam hic quidem omnem imaginem, qua antehac fuerat poſſidet:*
*Viuo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi,*
*Ibi ad portum, atque hæc vti ſunt facta, hero dicam meo.*
*Niſi etiam is me ignorabit, quod ille faciat Iuppiter,*
*Vt ego hîc hodie raſo capite caluus capiam pileum.*

QVI ME ALTER &c.] Quis me alter &c. AVDACIOR HOMO?] Audacia (inquit Nonius) temeritatis eſt: audientia, fortitudinis. Vide cætera apud Nonium. M. Tullius epiſt. ad Valerium iuriſconſul. lib. 1. epiſt. in extr. *Cur enim tibi hoc non gratificer, neſcio: præſertim cùm his temporibus audacia pro ſapientia liceat vti.* CONFIDENTIOR.] M. Tullius Tuſcul. Quæſtion 3. Qui fortis eſt, idem eſt fidens: quoniam confidens, mala conſuetudine loquendi in vitio ponitur. Nonius in confidentia, & fidentia. IVVENTVTIS MORES Q. SC] qui ſciam iuuenes eſſe perditis moribus, & totam noctem per vrbem comiſſanteis vagari. HOC NOCTIS] hoc tempore noctis. ſic infrà. *Sed quis eſt hic homo? quem ante ædes video hoc noctis?* TRESVIRI] treſuiri, ſeu triumuiri capitales, qui ius dicebant in facinoroſos, & ſeruos, iidem cuſtodię carceris præfecti erant, eorúmque interuẽtu in maleficos animaduertebatur. Idem Plautus Aſin. *Nam iam ego ex hoc loco ibo ego ad tresviros, veſtráque ibi nomina faxo erunt. Capitis te perdam ego, & filiam.* Idem Aulul. *quia ad treſuiros iam ego deferam tuum nomen.* CO. *quamobrem?* EV. *quia cultrum habes.* Idem in Perſa. *vt æqua parti prodeant ad treſuiros.* Quidam tamen hic treſuiros nocturnos ſignificari exiſtimant: quorum erat nocturnis incendiis ſubuenire. IN CARCEREM COMPEGERINT?] in carcerem contruſerint, ſeu coniecerint; loquitur in Menæchmis. *At ego te ſacram coronam ſurripuiſſe Ioui ſcio, & ob eam rem carcerem ted eſſe compactum ſcio.* Idem in Rudente, *Nunc te in carcerem compingier eſt æquum, &c.*] INDE] è carcere. QVASI E PROMPTVARIA CELLA D.] inde, inquit, quaſi è cella, in qua conduntur res ad victum neceſſariæ, & ex qua depromuntur. depromar ad verbera. locus eſt ſeruilis, quo alludit ad cellam penuariam, in qua conditur penus, & ex qua depromitur ad vſum domeſticum, & quotidianum: comparátque carcerem, in quẽ coniiciuntur malefici, & facinoroſi, vt damnati, & inde educti dent pœnas cum cella penuria, in qua res ad victum vtiles, & neceſſariæ conduntur, & inde ad veſcendum, cùm opus eſt, depromuntur. AD FLAGRVM] à flagris dicuntur ſerui flagriones, vt docet Nonius, quòd flagris ſubiecti ſint, vt verberones à verberibus. μαστιγίας appellat Græci. qua voce vtitur M. Tullius lib epiſt. ad Attic. 4. epiſt. 6. *Scio te voluiſſe, & me maſtigiam germanum fuiſſe.* Sic enim habet mea editio. *ad flagrum* igitur, hoc eſt, vt flagro cædar. NEC CAVSAM LICEAT DICERE MIHI] nec mihi liceat recuſare, quominus flagris cædar? nec mihi liceat oratione me defendere, ac purgare, quin flagris dignus ſim? NEQVE IN HERO QVIDQ. AVXILII] neque herus mihi quidquid auxiliari poſſit? NEC QVISQVAM SIT, QVIN OMNES, &c.] lego *nec quidquam ſit quin, &c.* hac ſententia, nec quidquã cauſæ ſit, quin me omnes flagris dignum deputent? DEPVTENT?] Terentius Hecyra. *Ædepol næ meam h[illegible] eſſe operam deputat parui pretij.* QVASI INCVDEM] οἷον ἄκμονα, vt incus malleis à fabris ferrariis tunditur, ita ego ab octo viris validis cædar. OCTO VALIDI] validos dixit, quia grauiores plagas infligant, quàm ſi ſint imbecilli: & octo homines, vt viciſsim cædentes, minus fatigentur, ſintque quaſi recentes, & integri ad cædendun. ITA PEREGRE ADVENIENS HOSP. PVBL. ACC] alludit ad eos, qui peregrè venientes honoris cauſa hoſpitio publicè accipiuntur. Fortaſsis id quoque ſpectauit, quòd ciuibus peregrè in patriam redeuntibus, cœna dabatur. In Pſeudolo. *Iam redij exſulio ſalue mi ſodalis Euthyce Vt valuiſti? quid? parentes mei valent? cœna dabitur. Bene vocas, &c.* in Pœnulo. *Patruo aduenienti cœna curetur volo.* Profert autem hunc locum Nonius in voce, *publicitus*: eámque interpretatur publicè: vtitur & Terent. Phor. *Nónne hoc publicitus ſcelus deportarier in ſolas terras?*



Digitized by Google

HAEC HERI IMMOD.] heri immodeſtia, hoc eſt intemperantia, ἀκολασία, coëgit me hæc: hoc eſt, impulit me ad hæc, ſeu coegit me hæc ſubire. Sic Virg. libro 5. Æneid. *quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* INGRATIS] ingratis, ſeu ingratiis, hoc eſt inuitum, & contra meam voluntatem, vel aduerbium eſt, vel nomen, compoſitum ex præpoſitione *in* & *gratia*. Vtitur eo Plautus, Terentius, Lucretius, Plautus Curcul. *Tamen eſt eundem quo imperant, ingratiis.* Caſina *Quin ancillulam mihi ingratis poſtulat, quæ mea eſt Quæ meo educta ſumptu eſt, villico ſuo dare.* Piget alia quamplurima exempla colligere. Terentius Eunucho: *Opus faciam, vt defatiger vſque ingratiis vt dormiam.* Idem H. autont. *Ea coacta ingratiis Poſtilla cœpit victum vulgo quærere.* Lucretius libr. 5. *At, niſi purgatum eſt pectus, quæ prælia nobis, atque pericula tunc ingratis inſinuandum?* Idem libr. 3. *at, quod ſcilicet, vt ſit, Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit.* Ad quem locum plura. EXCITAVIT] excitauit me dormientem ſcilicet. NONNE IDEM HOC LVCI, &c.] id eſt, nonne herus meus propter hoc idem, ſeu propter eandem rem, propter quam me miſit, luci, id eſt luce, me mittere potuit? Chariſius hunc locum proferens, Plautus in Amphitr. *Nonne idem hoc luci.* vbi Siſenna. *Quæcunque nomina è littera ablatiuo ſingulari terminantur, i. littera finita aduerbia fiunt, vt mane.* Nonnulli tamen hic legunt, lucu pro *luci*. Sic enim Terent. Adelph. *ceterum rus eras cum filio Cum primo lucu ibo hinc*, Sed ibi lego *cum primo luci* Sic enim Plautus Ciſtell. *Poſtea autem cum primo luci niſi ambo occidero*, &c. Idem Menæchm. *O facinus indignum, & malum, Epidamnij ciues herum meum indigniſſimè hic in pacato oppido luci deripier in via, qui liber ad vos venerit?* Præterea ſequimur codices veteres, qui habent luci, non lucu. OPVLENTO HOMINI HOC MAGIS SERVITVS?] totius huius loci hæc ſententia eſt. ſub opulento homine hoc durior eſt ſeruitus, quàm ſub paupere, hócque miſerior eſt ſeruos diuitis, quàm pauperis, quòd dies noctéiſque aſſiduè ſatis, ſupérq. ſeruo negotii eſt, in quo ſeruus occupetur, neq. vnquã quieſcat: ſiue facto ſiue dicto opus ſit. opulento homini ſeruitus, hoc eſt, ſeruitus, quæ toleratur ſub opulento homine. & quam quis opulento hero ſeruit. ASSIDVO] id eſt aſſidue ſic Capt. *Non iſtuc me aſſiduo victu delecto domi.* Idem Moſtell. *& poſteaquàm eius hinc pater ſit profectus peregrè, perpoteſſe iſtic aſſiduè Tuo cum domino?* QVO FACTO AVT DICTO ADEST OP.] Quocunque facto, aut dicto opus eſt, quidquid faciendum, aut dicendum eſt: vel ſic: ſiue facto, ſiue dicto opus eſt. vel illa, vel hæc ſententia eſt: ideoque poſt *Quo* diſtinctionis nota fortaſſe ponendus eſt: vt *Quo* pertineat ad ea, quæ his interpoſitis ſequuntur: *quietus ne ſis*: hoc modo, quo quietus ne ſis: id eſt propter quod quietus ne ſis, tu, quiſquis ſeruis diuiti. Sed priorem explicationem malo. QVIETVS NE SIS] id eſt, quietus ne ſit ſeruus hominis opulenti. ſecunda perſona, pro tertia incerta, & nõ definita: quod genus, bonis ſcriptoribus vſitatiſſimum eſt Sic Plautus idem Pœnulo. Qui bene volũt, bene vis itẽ. id eſt omnes homines ferè pater bene volunt eis, qui bene volunt. Idẽ Pænulo *At verò non iuſta cauſa eſt quod curratur celeriter, vbi bibas, edas de alieno quantum velis vſque affatim*, &c. *vbi bibas edas*, id eſt vbi quis bibat, edat, &c Idem Sticho. *nimia voluptas eſt ſi diu affueris domo, domum ſi redieris ſi tibi nulla eſt ægritudo animo obuiam.* Cicero epiſt. lib. 6. ad Torquatum, &c. *Victoria acerbiſſima quæ aut interitum allatura eſſet ſi victus eſſes aut ſi viciſſes, ſeruitutem.* Idem pro Murena. *Nam cum graue eſt verè accuſari in amicitia, tum etiam ſi falſo accuſeris, non eſt negligendum* id eſt etiam ſi quis falsò accuſetur Idem pro Sylla. *tamen hoc natura eſt inſitum, vt quem timueris, quicum de vita fortuniſque contenderis, cuius ex inſidiis euaſeris: hunc ſemper oderis* quem timueris, &c. id eſt quem quis timuerit, &c. innumerabilia ſunt alia exempla. Pendent autem hæc, *quietus ne ſit*, ab illis. *ſatis ſupérque eſt*, ſubint. operis, aut negotii, ſeruo ſcilicet. OPERIS, ET LABORIS EXPERS] id eſt operi, & labori manum non admouens: ab opere, & labore immunis. QVODCVNQVE HOM. ACC LIB. PR.] diues herus (inquit) quidquid in hominem cadit, & quidquid homini contingere poteſt, id arbitratur ſibi poſſe libére. hoc eſt placere. ſic hunc verſum legit, atque explicat Simeo Boſius: vt *libere* ſit verbum infinitiui modi, ab indicatiuo libeo. ex quo libido cui aſſentior. alii *liberè* legunt ſecunda breui, vt ſit aduerbium: & ſubintelligunt *ſe*. Quantum ad ſententiam attinet, non multum intereſt, vtro modo legas: ſed quantum ad elegantiam & rationem, ac menſuram verſus non parũ refert. Omnino diuitem non eſt mirum exiſtimare omnia ſe liberè poſſe, & omnia ſibi collibere poſſe. habet enim pecunias & diuitias, quæ ſunt agendarum rerũ facultates, inſtrumenta, atque adiumenta. EXPETVNT] id eſt accidunt, Sic Nonius. licet etiam ſic interpretari, non longe tamen à Nonii mente, eueniunt, euadũt, exiſtunt. ſic infrà ead. comœd. *Nequiter pœnè expetiuit prima parafitatio*: id eſt Pœne exitũ nequam & infelicem habuit, nequiter contingit, infeliciter exiſtit, ſeu euaſit, & proceſſit. idem ibid. *Quoius ego in tergo faxo iſta expetant mendacia.* in tergo expetant: id eſt in tergo exitum habeant: ſeu in tergum euadant, atque erumpant. Idem ibid. *Nam ſi culpa, quod egomet contraxerim, Id Alcumena ſi innocenti huic expetat.* quos verſus duos poſteriores ſuo loco explicabimus, vt ſimus breuiores, HABENDVM ET FERENDVM, &c.] habendum onus. id eſt ſuſtinendum, & gerẽdum onus. ſic loquitur & Marcus Tul. lib. 3. Accuſ. *Atque hoc ego plus oneris habeo, quàm qui ceteros accuſarunt.* &c. ſic enim legendum: & ita habent omnes libri veteres, non vt olim quibuſdam amicis meis aſſenſus, edideram, *ſubeo*. Nam qui habet onus, iam ſuſtinet, & iam ſubiit: qui ſubit autem, nondum habet, neque ſuſtinet: quod me admonuit Fr. Fabricius Marcoduranus Germanus. Itaque in ſecunda editione veram ſcripturam reſtituimus. SATIVS EST] præſtat, melius eſt QVERI ILLO MODO SERVITVTE] queri ſeruitutẽ. dictũ antiquorum more. ſic enim idẽ Plautus Aſin. *Verùm ego meas queror fortunas.* M Tullius pro Flacco. *Non enim omnia, quæ dolemus, eadem iure queri poſſumus.* Idem pro Plancio. *queri iniquitatem legis* lib 3. accuſ. iniuriam queror, improbitatem arguo. Cæſar. libr. 1. *abditi in tabernaculis aut ſuum fatum querebantur, aut cum familiaribus ſuis commune periculum miſerabantur.* Horat. epiſt. 17 lib. 1. *Qui queritur latebras, & iniquum frigus, & imbres.* &c. QVI FVERIM, LIBER EVM NVNC POT. PS] confert ſe & conditionem ſuam cum Soſia, & Soſiæ fortuna. ille nunquam liber fuit & tamen queritur, ſe ſeruũ eſſe: ego, qui, antea liber eram, nũc ſeruio patri meo. Qui fuerim liber, (inquit) eum nunc pater potiuit ſeruitutis, id eſt me, qui fuerim liber, pater pro ſuo iure, fecit ſeruum: fecit me compotem ſeruitutis, me vi ſubegit, vt ſeruirem ſic dixit *quæ (horia) in mari fluctuoſo piſcatu nouo me vberi compotiuit.* hoc tantum intereſt, quod verbum compoſitum iunxit cũ ſeptimo caſu. Eadem ratione idem Plautus dicere ſolet, potiri hoſtium, & potitus hoſtium, pro, venire in poteſtatem hoſtiũ, & qui venit in poteſtatem hoſtium, Captiu. *Nam poſtquàm meus rex eſt potitus hoſtium.* Idem in Epidico. *ita gnata mea hoſtium eſt potita.* de quo genere ſuo loco plura. VERNA] vernæ (inquit Feſtus) *appellantur ex ancillis ciuium Rom. vere nati quòd tempus anni maxime naturæ fœtura eſt.* Nonius, *vernas* (inquit) *veteres appellabant, qui*

vera.

Digitized by Google

*vere ſacro fuerant nati: & habebatur hoc nomen pro vitabili maledicto*. Deinceps profert hunc locum, & alterum ex eadem comœdia. de vere ſacro vide apud Feſtum. SVM VERO VERNA VERBO] ex noſtris libris manuſcriptis vnus habet verbero: alii verbo, vt vulgati ferè omnes: quam varietatẽ obſeruauit & Camerarius. Omnino vtraque lectio probabilis eſt. Si legamus verbero: ſic explicabo, ſum verna verbero, hoc eſt, ſum ipſe quoque ſeruus dominatus, verberibus & flagris dignus, vt intelligimus, hunc hiſtrionem, qui Mercurii parteis agit, ſeruum eſſe, ſin quis malit legi verbo, quod & ego malo, ſic erit locus explicandus: ſum verna, verbo tãtum, vt qui ſim deus Mercurius. quamuis Soſiæ vernæ ſimilitudinẽ geram, non te, vt Soſia. NVMERO MIHI IN MENTEM FVIT.] nonnulla eſt etiam hoc loco ſcripturæ diſſimilitudo. Alii enim libri habent, *Numero mihi in mentem fuit*, quomodo edidimus: alii, *Nunc verò mihi in mentem fuit*, quam ſcripturam minus probo, vt ſuſpectam, & plane deprauatã. Illam igitur ſequamur: quã & Nonius agnoſcit, in voce numerũ, vbi numero interpretatur, cito. Turpil. Lindia. *neque ſat numero mihi videbar currere*. Varro de liberis edu. qui citò quid ſe facturum oſtendere volebat, decebat numero id fore. licet etiam interpretari, ſubitò. Iam hoc, *in mentem fuit*, tale eſt, quale illud *in poteſtatem eſſe*. apud M. Tulliũ, pro lege Manilia notat Gellius lib. 1. cap. 7. & hunc locum profert. Mendosè autem, nonnullos pro *numero* apud eũ legitur in exemplis vulgatis, partim non verè partim nunc vero. ATQVE ALLOQVI] ac ſalutare deos προσαγορεύειν. REFERRE STVDEANT GRATIAS] M. Tullius diceret, referre gratiam in numero ſingulari. ALLEGENT] ad me priuatim mittant. OS OCCILLET] os frangat, atque obtundat. verbum *occillo* nonnulli volunt eſſe à verbo *occo* deminutum. occo autem dictum, quaſi *occare*, vt docet M. Tullius in Catone maiore: & refert Pompeius Feſtus, in verbo occare: quod valet grandeis terræ globos, ſeu glæbas frãgere. alii à ſimplici cillo, cillas, hinc compoſita ancillo, as, quo vtitur Lucretius & occillo, as. alii occillare ductum exiſtimant à callo manuum, vt occillare ſit manibus calloſis, & duris cædere, pugnis contundere. INGRATA EA HABVI, ATQVE IRRITA) ingrata, id eſt nõ grata. ingrata ea habui, id eſt eorum nomine gratiam non habui. ea accepta nõ habui. ſic Catullus in ingratũ. *Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benignè, &c.* habui irrita, id eſt fuerunt mihi inania, & nullius ponderis: vel eorum memor non fui. FACIT ILLE QVOD VVLGO &c.) facit quod vulgus hominum facere non ſolet. Nam plerique ſe beneficio, & præmio dignos putant, cùm ſint fortaſſe malo, & pœna digni. homines enim fere ſunt ſui amantes, ſeu vt Græci appellant, φίλαυτοι, ſunt & ἀλαζόνες, pluráque ſibi tribuunt, atque arrogant, quàm merentur. Soſia autem ſcit, & fatetur ſe malo dignum eſſe. vel ſic: Facit Soſia quod pauci homines faciunt. Soſia enim ſe ipſe nouit, & ſcit eſſe nequam, atque idcirco malo dignum. at pauci ſe ipſi norunt, cùm hoc ſit omnium difficillimum. VT SALVI POTIREMVR DOMVM) vt ſalui domus compotes eſſemus. ſic autem legendum eſt, non, vt habent vulgati codices, *potiremur hoſtium*. Atque editionem noſtram confirmant noſtri veteres codices omnes, Clericani, Tilianus, Huraltinus, niſi quod vnus habet *potiremur domi*. quæ lectio etiam ferri poteſt: & etiam comprobat Nonii Marcelli auctoritas: qui perſpicuè, & diſertè ſic legendum docet, capite de numeris & caſibus mutatis. Poſtremò cùm ſint hi verſus tetrametri, quales qui ſunt In principio ſcenæ ferri non poteſt ſcriptura vulgata *hoſtium*: vt taceam, quòd eam, & ſententia ipſa reſpuit, & ſignificatio verbi refellit. LEGIONES) legiones, dictæ à legendo, vt ſuprà diximus: quæ x. cohortibus cõſtabant. REVENIVNT) redeunt. DVELLO EXTINCTO MAX.) bello confecto maximo, Duellum, inquit Nonius, bellum, videlicet quod duabus partibus de victoria contendẽtibus dimicatur. Hactenus Feſtus: Sic Duellonã dicebant veteres, quam recentiores Bellonam appellarunt: & quem illi Duellium. iterum Feſt. *duis* duas habet ſignificationes. nam & pro bis ponebatur, & pro dederis. INTERNECATIS HOSTIBVS. id eſt, interfectis hoſtibus. hinc internecio: & odium internecinum. quod internecionẽ progreditur. ſic & bellum internecinum alia ratione dicitur. teſtamentum internecinum, ſeu internecinum potius, propter quod dominus eius necatus eſt. QVI MVLTA THEB. POPVLO AC. OBIEC. RVN.] qui multas cladeis, multáſque cædeis acerbas, hoc eſt immaturas, vel triſteis, & moleſtas, populo Thebano intulerunt. ET VIRTVTE MILITVM) ſic ſæpe loquitur Cæſar: exempli cauſa libro 3. *Factum eſt opportunitate loci, hoſtium inſcitia, ac defatigatione: virtute militum, & ſuperiorum pugnarum exercitatione. vt ne vnum quidem noſtrorum impetum ferrent, & ſtatim terga verterent*. Idem libro 7. *militum virtus ſingularis*. VICTVM) ſic habent omnes libri. ſed cur non dixit, *Captum*? IMPERIO, ATQVE AVSPICIO H. M. AMPH.) id eſt imperatore, & auſpice hero meo Amphitruone. hæc duo non temerè ſic coniunctim poſita ſunt. Nam interdum non iidem ſunt auſpices, qui belli duces: verbi gratia, bella multa ſunt auſpiciis Auguſti, ſed non eius ductu, aut imperio. PRAEDA, ATQVE AGRO, ADOREAQVE &c.] præda locupletauit milites, quorum opera vſus eſt: iiſque agros aſſignauit, adorea, id eſt, laude & gloria. ſic Feſtus, *Adoream* (inquit) *ſiue gloriã dicebant, quia glorioſum eum putabant eſſe, qui farris copia abundaret*. Horat. oda 4. lib. 4 *& pulcher fugatis ille dies Latio tenebris. Qui primus almars ſit adorea*, &c. POPVLARES SVOS] ciueis ſuos. CREONTI] ſic habent noſtri codices longe melius, quàm aliæ æditiones, in quibus impreſſum eſt, Creoni. REGNVM STABILIVIT SVVM] ſtabiliuit, ſtabile reddidit, ἠσφάλισε, *regnum ſuum*, id eſt regnum Creontis. pulchre dictum, Creonti regnum ſtabiliuit ſuum. ſic enim *ſuum*. rectè, vt ita dicam, reciprocatur. ſic infrà proximè, *vt hæc nuntiem vxori ſuæ*. nam etiam ibi *ſuæ* rectè reciprocatur ad Creontem, qui præmiſit. VT GESSERIT REMPVB.] quomodo rempub. adminiſtrarit, &c. DVCTV] ſic infra eadem comœdia. *Eos auſpicio meo, atque ductu, primo cœtu vicimus*, Cicero libro 3. epiſt. *ſiquidem vt ſcribis, omnes vires ciuitatis ſe ad Pompeij ductum applicauerint*. MEDITABOR] μελετήσω. Terent. And. *Venit meditatus alicunde ex ſolo loco*, &c. SI DIXERO MENDACIVM, SOLENS MEO M. F.] ſi heræ meæ, inquit, falſa nuntiaro, nihil alienum à mea conſuetudine fecero *ſolens*, id eſt, ita vt ſoleo. Contrà *inſolens*. Terent. And. *Quid tu Athenas inſolens?* Aliud eſt autem mentiri, aliud mendacium dicere, vt docet Nigidius apud Non. *Qui mentitur, ipſe non fallitur, alterum fallere conatur, qui mendacium dicit: ipſe fallitur, quantum in ſe eſt vir bonus præſtare debet, vt ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat*. Ego pace Nigidij, & Nonij dixerim, mendacium dicere, puto latius patere, quàm mentiri: & hoc tantum inter hæc duo intereſſe, quòd quiſquis mentitur, mẽdacium dicit: non autem quiſquis mendacium dicit, mentitur: quia ſcilicet qui mentitur, ſciens mendacium dicit: qui mendacium dicit verò, poteſt errare. & imprudens falſa pro veris dicere, quo fit vt non mentiatur. Itaque Soſia, qui ſe mẽdacium pro veris dicere ſolere ait, fortaſſis eadem opera mentitur. nempe ſi prudẽs & ſciẽs mẽdaciũ dicit. NAM CVM ILLI PVG.]

... ità paulo aliter *Si tu k ſis rediguntur cum, pugnabant maxime. Quid in tabernaculo fuiſti?* Nam ſi Soſia erat in tabernaculo cum pugnabant, non fugit: ſi Soſia tum fugit, non fuit in tabernaculo. AVDITA EI.] quæ plerumque ſolent eſſe falſa. Virgil. lib. 6. Æneid. *Sit mihi fas audita loqui.* Idem viii. *At Maiam (auditis ſi quidquam credimus) Atlas, Idem Atlas generat, cæli qui ſidera tollit.* Lucretius lib. 5. *Quandoquidem ſepiunt alterius ex ore, petuntque Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.* Plaut. in Truc. *Quin ego cum peribat, vidi, non ego ex audito arguo.* FABVLARIER] fabulari, loqui μυθεῖσθαι fari, vt poetæ loquuntur. MEDITARI] ſuprà non longè. *Et nunc meditabor quo modo illi dicam,* &c. PROLOQVAR] palàm loquar. PRINCIPIO, VT ILLO ADVENIMVS, &c.] artificium poetæ animaduertendum. Nam quia fabulæ recitantur ſpectatorum cauſa: non ſolum autem ſimplex & artis expers erat futurum, ſi hæc Alcmenæ à Soſia narrarentur in proſcenio, ſed etiam inutile ad poetæ cõſilium, fabulæque argumentum, quia prenderetur ac tolleretur venuſtiſsimæ & facetiſsimæ inter Soſiam & Mercurium rixæ occaſio, Alcumenæ interuentu: multoque magis, ſi hæc eadem Soſia Alcumenæ narraret, aut narrare intelligeretur in poſtſcenio, ſeu poſt ſiparium, ſpectatoribus non audiẽtibus: idcirco poeta facit Soſiam hæc coram populo antequam ad Alcumenam perueniat, meditãtem, audiente Mercurio, qui eodem tempore in proſcenium proceſsit. TERRAM TETIGIMVS] ſic M. Tul. lib. 6. epiſt. ad Att. epiſt. 1. *Itaque ego quo die tetigi prouinciam, cum mihi Cyprij,* &c. Idem lib. 1. Accuſ. *Verres ſimul ac tetigit prouinciam, ſtatim Meſſanam literas dedit,* &c. Lucret. lib. 5. *Oſtitat ex templo, tetigit cùm limina vitæ.* DELEGIT VIROS PRIMORVM PRINC.] legati legebantur, hoc eſt, eligebantur. Hoc etiam ex M. Tul. intelligere licet. Sic hoc loco Amphitruo legit non ſolùm populi primores aut primos, ſed primorum principes, quos ad Teleboas legatos mittat. Itaque principes delectos appellat, ſic Virgil. lib. 3. Æneid. *Delectos populi ad proceres.* EOS LEGAT TELEB.] eos ad Teleboas legatos mittit. IVBET SENTENT. VT DICANT S.] iubet legatos Telebois exponere ſententiam ſuam, id eſt, Amphitruonis. Etiam hic rectè pronocabulum *ſuam*, ad Amphitruonem reciprocatur. iubet Amphitruo legatos exponere, quæ ſit ipſius Amphitruonis ſententia. Teleboæ autem ſunt Taphii, vt diximus. SI SINE VI, ET SINE BELLO, &c.] ſolebant veteres, antequam belli fortunam experirentur, & manus conſererent, res repetere. Quod ſi qui priores iniuriam feciſſent, res iniuria ablatas, moniti non redderent: tum aut vtrinque concurrebatur, aut mutus eorum qui iniuria laceſsiſſent, arte verberabatur. M. Tull. Off. 1. *Ex quo intelligi poteſt, nullum bellum eſſe iuſtum, niſi quod aut rebus repetitis geratur, aut denuntiatum antè ſit, & indictum.* Sic apud Hom. *Iliad. γ.* Antenor cenſet Helenam, cum iis rebus omnibus, quas Paris Troiam è Græcia auexit, Menelao reddendam, vt belli cauſa præcidatur. Seruius ad illos Virgil. verſus Æneid. 9. *En ait, & iaculum intorquens emittit in auras, Principium pugnæ,* &c. notat, hoc è Romana ſolẽnitate tractum eſſe. Quum enim vellent bellum indicere, pater patratus, hoc eſt princeps fetialium, proficiſcebatur ad hoſtium fineis, & præfatus quædam ſolennia, clara voce dicebat, ſe bellum indicere propter certas cauſas, aut quia ſocios læſerant, aut quia nec abrepta animalia, nec ob noxios reddiderant. Et hæc clarigatio dicebatur à claritate vocis: poſtque clarigationem haſta in eorum fineis miſſa indicebatur iam pugnæ principiũ. Eadem fere notat ad illum verſum lib. 11. *Tum certare odiis, tum res rapuiſſe licebit:* vbi *res rapuiſſe*, ſic explicat, clarigationem exercere, hoc eſt, *per fetiales bellum indicere.* Arnob. lib. 2. aduerſ. gent. *Cum paratis bella ſignum in erſtratis ex arce? aut fetialia iura tr. clarisſper clar gat. on. & repetit s res raptas?* Totum hunc morem rerum repetẽdarum, bellique per clarigationem indicendi ab Anco Marcio inſtitutum, multis verbis refert T. Liuius lib. 1. ab hoc loco: *Legatus vbi ad fines eorum venit vnde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen eſt) Audi Iuppiter, inquit, audite fines,* &c. RAPTORES] quos Seruius obnoxios appellat. EXTEMPLO] continuo. Varro lib. 6. d. lingua Latina *Extemplo, eſt continuò quod omne templum debet eſſe circumſeptum, nec plus, quam vnum introitum habere.* REDVCTVRVM] Amphitruonem al. deducturum, vt infrà eadem ſcena, ABITVROS ARGOS ARGIVOS] Argiuos in patriam Argos reuerſuros. noſtri libri ferè omnes manuſcr. habent, *abituros agro Argiuos.* quæ lectio fortaſſe recta eſt. *agro* autem Teleboarum ſcilicet. Verumtamen alteram lectionem damnandam non putaui. PACEM, ATQ. OTIVM D. ILL.] ſic ſæpe M. Tull. hæc duo coniũgit. vt de lege Agraria ad Pop. *nihil eſſe tam populare, quàm id quod,* &c. *pacem, tranquillitatem, otium.* SINT ALITER SICVT ANIM.] ſin alio ſint animo: ſin aliter ſint affecti: neque dent, quæ petat Amphitruo, &c. Idem Captiu. *hic pater quando ſiet, Tyndare vt ſueris animatus erga gnatum ſuum,* &c. Idem Pſeud. *Nempe ita animati eſtis vos.* Idem Trinummo: *Te, vt animatus vt ſis, video: ſubolet, ſentio.* SESE IGITVR.] igitur, id eſt, poſtea, vt interpretatur Nonius, hunc verſum proferens: & item Feſtus, vel vt Donatus, in Eunucho ad illud, *Quid igitur faciam?* proinde, deinde. *Seſe* autem, Amphitruonem. iubet Amphitruo, legatos dicere Telebois, ni reddant res ablatas & raptas, ſeſe ſumma vi, &c. reciprocatio bona. EXPVGNASSERE] id eſt, expugnaturũ eſſe, infinitiuus antiquus ab antiquo futuro expugnaſſo, pro expugnauero. ſic impetraſſere, pro impetraturum eſſe. Aulul. *Et iſtuc confido à fratre impetraſſere.* Idem Caſina. *atque hoc credo me impetraſſere.* Idem Milite glor. *credo te facilè impetraſſere.* Idem in Sticho. *ſpero ab eo impetraſſere,* id eſt, ſpero me ab eo impetraturam. ſic reconciliaſſere, pro recõciliaturum eſſe, in Capt. *Nam illum confido domum in his diebus me reconciliaſſere.* ITERARVNT] Telebois retulerunt, ſeu retulerunt, vel eadem, vel iiſdem verbis, atque ab Amphitruone acceperant. QVOS PRAEFECERAT] ii, quos præfecerat ei muneri Amphitruo: ii, quibus id negotii mandarat: ii, quos ad Teleboas legatos miſerat. MAGNANIMI VIRI] Teleboæ μεγαλήτορες. ERETI] confiſi πεποιθότες. FEROCITER] ſuperbè, arroganter, elatè. ſic M. Tul. Philip. 2. *reſpondiſti planè ferociter.* T. Liuius lib. 24. *ann. legatiſque Syracuſanorum de cæde ſtationis Romanorum querentibus ferociter reſponſum eſt.* REFERVNT] ad Amphitruonem. al. *retulere.* PRODVCIT] foras educit. Galba ad Cic. lib. 10. epiſt. ad Plancum. *Antonius ſuas copias in aciẽ de vico produxit.* NIMIS PVLCHRIS] valde pulchris, ſic Græci ἄγαν. VTRINQ.] ab vtraque parte: vel ab vtriſque, nempe à Telebois, & Argiuis: & Teleboæ exierunt ex oppido: Argiui ex caſtris. DISPERTITI] diſtributi: ſeparatim poſiti, & locati. IN MEDIVM EXEVNT.] in ſpatium medium inter duos exercitus μεταίχμιον appellant Græci. EXTRA TVRBAM ORDINVM COLL.] ſic apud Hom. *Iliad. γ.* Agamemnon, & Hector colloquuntur: & inter eos conuenit, vter è prælio ſuperior diſceſſerit, ſiue Menelaus, ſiue Paris (qui ſingulare certamen inſtituri erant) is Helenam, & res cum ea aſportatas, domum auferat, domine habeat. ſic Homerus. Ὁππότερός δέ κε νικήσῃ, κρείσσων τε γένηται, Κτήμαθ' ἑλὼν εὖ πάντα, γυναῖκά τε οἴκαδ' ἀγέσθω, &c. CONVENIT] conuentio fit inter duces. VRBEM, AGRVM, ARAS, P.] omnia enumerauit humana, & diuina. FOCOS] domos, ἑστίας, lares patrios. DEDERENT] victori-

vi ſtoribus, & ſuperioribus. Hoc enim ſignificat proprie *dedere*. potentiori, ſuperiori, victori, domino, hoſti dedere. Notat Donatus non ſemel apud Terent. TVBAE VTRINQVE CAN.] Virgil. 9. Æneid. *At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro Increpuit.* Cæſar lib. 2. de bello Gall. *Cæſari omnia vno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat inſigne cum ad arma concurri oportebat: ſignum tuba dandum*, &c. Salluſt. de coniurat. Catil. *Hæc vbi dixit, Paululum commoratus, ſigna canere iubet*, &c. CONTRA CONS. TERRA] Virg. libr. 5. *Studiiſque fauentum Conſonat omne nemus.* Idem 8. *Conſonat omne nemus ſtrepitu, colleſque reſultant.* CLAMOREM VTRINQ. EFF.] Horat. Satyra 9. lib. 1. in extr. *Clamor vtrinque, vndique concurſus.* EFFERVNT] tollunt. VOTA SVSCIPERE] vota nuncupabant. PRO SE QVISQ.] Virg. lib. 11. Æn. *Pro ſe quiſque viri ſumma nituntur opum vi.* Idem 5. *Tum validis flexos incuruant viribus arcus Pro ſe quiſque viri.* EDIT] promit, vel facit. FERRO FERIT] quidam libri non habent vocem *ferro* quam tamen retineo. TELA FRANGVNT] Pius legit, franguntur, ego nihil muto. BOAT CAELVM FREM. V.] reſonat cælum fremitu virorum, cœlum virorum fremitum iterat, ac reddit. Virg. lib. 9 Æn. *ſequitur clamor, cælumque remugit.* Duorum exercituum primum concurrentium clamorem cum multis locis mirificè deſcribit Homerus, cum Ἰλιάδ. δ. vbi clamorem illum cum ſonitu torrentiũ e montibus in vallem præcipitantium cõparat. ſic Hom. Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄβριμον ὕδωρ Κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης, Τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν οὔρεσιν ἔκλυε ποιμήν. Ὣς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχή τε φόβος τε, & Ἰλ. ξ. vbi cum fluctu maris à ventis concitati, & cum ignis ſyluã depaſcentis ſonitu & cum vento in quercus editas ingruente conferſ ſic Hom. Οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ ποτὶ χέρσον, Πόντοθεν ὀρνύμενον πνοιῇ Βορέω ἀλεγεινῇ, οὔτε πυρὸς τόσσος γε ποτὶ βρόμος αἰθομένοιο οὔρεος ἐν βήσσῃς, &c Ὅσση ἄρα Τρώων καὶ Ἀχαιῶν ἔπλετο φωνή. EX SPIRITV ET ANHEL.] tantus erat virorum pugnantium conatus, & anhelitus vt ex eorum flatibus nebula concreta videretur. Profert Nonius, vt de túrque interpretari, erigitur. CREBRI] denſi πυκινοὶ ἐπασσύτεροι ἐπήτριμοι πυκνοί. INGRVVNT] irruunt, inuadũt. ſic Seruius ad illud Virg. 2. Aen. *Armorumque ingruit horror.* & lib. 12. *Ingruit Æneas Italis.* natum verbum à gruibus, quæ ordine inſtructæ in alios oras deuolant. VICIMVS VI FEROCES] fortaſſe legendum, *Vincimus*, vt reſpondeant inter ſe tempora. *feroces* in laude ponitur: vt notauimus ad Horat. Od. 15 lib. 1. ib. *Ne quicquam Veneris præſidio ferox.* SED FVGAM IN SE TAMEN N. CONVORT.] hoc eſt, vt Turnebus explicat libro Aduerſ. 4 cap. 15. fugam in ſe nemo conuerſam inclinatámque habet. Ego hic puto eſſe ἀναστροφὴν, & *fugam in* poſitum, pro *in fugam*. Hoc modo nemo ſe in fugam conuertitur, id eſt conuertit, vt vult Nonius: cuius auctoritas refellit Turnebi ſententiam, qui conuortitur, ſeu conuertitur, paſſiue accipit, & poeticè dictam cenſet, vt illud *Nuda genu.* & *lacrymis oculos ſuffuſa nitenteis* Vel igitur ita, vt dico, hic verſus explicandus eſt, vel ſic legendus, vt ſit trimeter. *Sed ſe in fugam tamen nemo conuortitur.* QVIN STATIM REM GERAT] ſtatim, vt vult Nonius, priore ſyllaba producta. id eſt, perſeueranter, qua iter ſtatim Boſius *rem gerat* autem, id eſt pugnet, hoſtem feriat: id agat, quod expedit, & quod oportet. Paullò aliter Horat. epiſt. ad Celſum libr. 1. *Poſt hæc, vt valeat, quo pacto rem gerat, & ſe.* ANIMAM AMITTVNT &c.] ſic legendum, *non animum*, vt vulgò. ſic enim loquuntur Latini, *amittere animam*, pro amittere vitam, non autem, *amittere animum*. Saluſt. de bello Catil. *Quod ſi virtuti veſtræ fortuna inuiderit, cauete, ne inulti animam amittatis.* & item alibi vt mox videre licebit. Cicero epiſt. ad Terentiam *peccatum eſt nullum, niſi quòd non vnà cum ornamentis animam amiſimus.* Æmilius Probus, ſeu Cornel. Nepos in Epaminonda. *At Epaminondas, cum animaduerteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimúlque ſi ferrum quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum*, &c. ſic proiicere, & profundere animam dicunt iidem, non animum. Græci ἀφεῖναι ψυχήν. PRIVSQVAM LOCO DEMIGRENT] prius quam locum relinquant, ſeu deſerant. QVISQVE VTI STETERAT, IACET, OBTINETQVE ORDINEM] Sic apud Sall. bello Catil. non longe ab extr. *Nam ferè quem quiſque viuus pugnando locum ceperat, eum, amiſſa anima, corpore tegebat.* ſed videtur hic verſus ita legendus vt ſit trimeter. *Iacet quiſque vbi ſteterat, atque ordinem obtinet*: vel ſic, *Iacet vbi ſteterat quiſque, atque ordinem obtinet*: quam poſteriorem lectionem etiam Boſius ad oram libri ſui adſcripſerat. DEXTRA INVADERE] ſic edendum curaui, à duobus codicibus manuſcr. admonitus, qui habent *inudere.* Vnde factum eſt *inducere*, quod eſt in pleriſque vulgatis & in aliis manuſcr. Veneti, & Florentini habent *irruere*: fortaſſe nõ malè, ſi geminetur u, & legatur *irruuere*. pro irruere, vt *fuuat*, pro fuat, *pluuit*, pro pluit, & ſimil. *Fluuidum* pro fluidum apud Lucret. Omnino *inducere* non placet. INVOLANT,] id eſt irruunt, ſeu inuadunt. & ita Nonius. hic locus vincit ſuprà legendum *inuadere*. non *inducere*. Nam equites iuſſi ab Amphitruone inuadere, citi parent, inquit, & inuolant. Videtur autem hoc verbũ à volatu tractũ, vel à vola; id eſt media manu. vt idem Nonius docet. Terẽt. Eunucho. *Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem veneficæ!* Cic. li. 3. de Oratore. *in quam homines quaſi caducam, & vacuam, abundantes otio nobis occupatis inuolauerunt.* FOEDANT. ET PROTERVNT, &c. Fœdant, hoc eſt, vulnerant, lacerant, ac lacerant, αἰκίζουσι. Virg. 2. *Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.* Idem 3 *Obſcœnas pelagi ferro fœdare volucres* & 11. *pectora nunc fœdans pugnis nunc vnguibus ora.* Horat. ſat. 5. libr. 1. *at illi fœda cicatrix Setoſam læui frontem turpauerat oris.* IVRE INIVSTAS] ἀθέως. PERPERAM] prauè, peruersè. Sic Seruius ad illud Terent. Phorm. *Verum iſtoc de nomine eò perperam*, &c. NAMQVE EGO FVI ILLIC, &c.] vel legendum *Nam ego f.* vt habent nonnulli libri vulgati. vel, ſi retineamus *Namque*, quod eſt in manuſcr. legendum *illi.* & *ſic*: vt ſeruetur lex carminis. ſunt enim octonarii acatalecti. IN RE PRAESENTI] ſic in Caſina. *In re præſenti, ex copia piſcaria Conſulere potero.* Videtur natum a iuriſconſultis, vel à conſuetudine Romanorum, qui de agro aliquo ambigentes vel glæba aliqua eius agri in ius allata, in ea, tanquam in toto agro, & in re præſenti vindiciam faciebant. vel in agrum ipſum, hoc eſt in rem præſentem ibant. Gell. lib 20 cap. 9. M. Tull. Offic. 1. *vt ſi conſtitueris te cuipiam aduocatum in rem præſentem eſſe venturum* Idem pro Cæcina. *Placuit Cæcinæ de amicorum ſententia litem conſtituere. quo die in rem præſentem veniretur*, &c Idem lib. 1. de Oratore ad Q. Fra. *An verò ſi de re ipſa de finibus, cum in rem præſentem non venimus. ſi de tabulis, & perſcriptionibus*, &c. PERDVELLES] hoſtes. Cicero de offic. 1 *Illud animaduerto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur* &c. Idẽ lib. 3 *pirata non eſt ex perduellium numero definitus*, &c. Plaut in Prologo Ciſtell. *perdite perduelleis.* Feſtus. *duellum, bellum, videlicet quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur inde. Inde & perduellis, qui pertinaciter retinet bellũ.* lex xij. tab. *Qui perduellẽ concitauerit, quive ciuem perduelli tradiderit capite multator.* Caius li. 2. ad legẽ xij. tab. de verb ſign. *Quos nos hoſteis appellamus, eos veteres perduelleis appellabãt, per eam adiectionẽ indicantes, cũ quib.*

*bellum eſſet.* PENETRANT SE IN FVGAM] coniiciunt ſe penitus in fugam. verbum *penetrare* vſurpauit ἐνεργητικῶς. ſic Trinummo. *Quo illic homo foras ſe penetrauit ex ædibus?* aliàs abſolutum eſt. *vt quid ego metuã cogitas? homo adoleſcentulus Penetrare huiuſmodi palæſtram,* &c. ANIMVS EST ADDITVS] Cicero libro 7. ad Att. *Sed hæc opinor, ſunt in iis libris, quos tu lauando animos mihi addidiſti.* VERTENTIBVS] abſolutè pro terga vertentibus, & terga dantibus, vel ſubintell. *terga.* IPSVSQVE AMPHITRVO REGEM PTER. S. OBTR. M.] ſic Romulus regem Acronem in prælio obtruncauit, & ſpoliauit, vt narrat Tit. Liuius li. 1. Cornelius Coſſus Tolumnium, regem Veientium, vt refert Florus in epit. lib. 4. M. Marcellus Viridomarum Inſubrium ducem, vt refert idem epit. li. 20. Atque hæc ſpolia opima dicebantur à Romanis, vt tradunt illi, & pluribus verbis docet Feſtus in voce Opima. Sic Eumenes Cardianus Neoptolemum in prælio interemit, armiſque exuit, vt tradunt Plutarchus in Eumene, Diodorus Siculus libr. 18. Cornelius Nepos in Eumene. OBTRVNCAT] occidit, tanquam obtruncare propriè eſt caput abſcindere, & capite præciſo, reliquum corpus, tanquam truncum efficere. vt Æneid. 2. de Priamo. *iacet ingens littore truncus.* de quo paullò ante dixit, *Natum ante ora patris: patrem qui obtruncat ad aras.* Plautus Mil. glor. *quemque hic intus videro cum Philocomaſio oſculantem, tum ego obtruncabo ex tempulo.* Ciſtell. *Ne ego dem viuus, hodie ſuauium Silenio, niſi ego te, tuámque filiam, méque hodie obtruncauero.* Tit. Liuius libro 1. de Romulo. *Regem prælio obtruncat. & ſpoliat: duce hoſtium occiſo, vrbem primo impetu capit.* HAEC ILLI EST PVGNATA P.] illi pro illic pugnata, pugna autem Atticiſmus qualia ſunt illa, apud Græcos, πλοῦτον πλουτεῖν, παιδιὰν παίζειν. ᾠδὰς ᾄδειν, νίκην νικεῖν: & alia ſexcenta apud Latinos, in his apud Plautum noſtrum, *Currere curſum, ſomniare ſomnium, metere meſſem. ludere ludum: & ludos,* &c. quæ ſuis locis indicabuntur, *pugnata pugna* autem etiam M. Tull. pro Murena dixit. VSQVE A MANE] Cicero epiſt. vltima lib. 9. ad famil. *Cum ille, ſi quis quid quæreret, dixiſſet: Cœnam te quærere à mane dixeris.* QVIA ILLO DIE IMPRANS, F.] Hæc quoque videntur pugnare cum illis, quæ ſunt infra. *Si tu Soſia es, legiones cùm pugnabant maximè, quid in tabernaculo feciſti? victus ſum ſi dixeris. M. Cadus erat vini,* &c. nam, ſi impranſus fuit, vt hîc dicitur, non bibit: ſi bibit, non fuit impranſus. niſi forte impranſus eſt is, qui bibit quidem, ſed nihil comêdit. DIREMIT NOX.] nox cum ad multas alias res inepta eſt, tum ad pugnam. Nam tum fortiſſimo cuique, ignauo eſſe licet. minor enim verecunda eſt: immo nulla. Itaque nox inuerecunda dici ſolet, pudor autem maximè in oculis habitat, quorum noctis interuentu, nullus vſus. Sic autem apud Hom. ἰλ. β. Agamemnon ait Græcos pugnaturos, quoad nox prælium dirimat, neque ante noctis interuentum pugnandi modum, aut finem facturos. Sic ille, ἐν γὰρ πανσυδίῃ μαχησόμεθ' οὐδ' ἠβαιόν. Εἰ μὴ νὺξ ἐλθοῦσα διακρινέει μένος ἀνδρῶν. & ἰλ. ι. nox prœliũ dirimit. Ἠέλιος μὲν ἔδυ, παύσαντο δὲ δῖοι Ἀχαιοὶ φυλόπιδος κρατερῆς καὶ ὁμοιΐου πολέμοιο. id eſt Sol quidem occidit, finem autem fecerunt Græci pugnæ. & prælii Saluſt. de bello Iugurt. *Cæteri quoque modo potuere, pauci integri, magna pars confecti vulneribus abeunt. Denique vtrimque prælium nox diremit.* Tit. Liu. lib. 27. annal. *Nouum atque atrox prælium, ex tam ſegni repente exarſit, recentibus animis, corporibúſque. Sed nox incerta victoria prælium diremit.* Idem Liuius libr. 7. annal. *Nec ſuperfuiſſent multi ni nox victoriam magis quàm prælium diremiſſet.* VELATIS MANIBVS] Virg. lib. 11. Æneid. *Velati ramis oleæ veniámque rogantes.* ad quem locum Seruius, *non coronati,* inquit, *ramis oleæ (nec enim lugentes decebat) ſed inſtructi atque ornati,* id eſt, manibus oliuæ ramos ferentes. ſic Hom. στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος. Idem Virg. lib. 7. *Centum oratores auguſta ad mœnia regis Ire iubet, ramis velatos Palladis omneis.* ibidem infrà: *ne temne quod vltrò Præferimus manibus vittas & verba precantum,* ſic ornati veniebant ſupplices, vittas, & oleæ ramos præ ſe ferentes. Erant autem oleæ rami lana inuoluti: ἱκετηρίας appellant Græci. Harpocratio. ἱκετηρία καλεῖται κλάδος στέμματι ἐστεμμένος. ORANT, IGNOSCAMVS PECC. S.] profert Nonius, docens, accuſatiuum hîc eſſe poſitum pro datiuo. ſed licet dicere, non eſſe poſitum caſum pro caſu. Sic enim loquuntur Latini. ignoſco tibi peccatum tuum, & ignoſco peccato tuo. Itaque hîc ſubintelligitur dumtaxat, *ſibi.* M. Tull. lib. epiſt. ad Atticum 4. *Id tu quoniam Mutaterem tanti facis, ignoſcas mihi velim.* DEDVNTQVE SE] vt victoribus, & ſuperioribus. DIVINA HVMANAQVE OMN.] quæ ſuprà nominatim enumerauit, vrbem, agrum, aras, focos. IN DITIONEM] in poteſtatem. IN ARBITRATVM] vt populus Theb. ſuo arbitratu in ipſos vteretur, vt populus Thebanus ſuo arbitratu vel ſæuiter in ipſos, vel propitium ſe præberet, vel ſic, vt populus Thebanus vel pœnas de ipſis ſumeret, vel ipſis ignoſceret. OB VIRTVTEM H. AMPHITR. P.] hoc eſt præmium virtutis, γέρας. QVI PTERELA POTITARE, &c.] id eſt qua patera rex Pterela crebrò potare conſueuit. De hac patera, plura infrà ibi. *Nunc tibi hanc Pateram,* &c. ET ME DOMVM CAPESSERE] id eſt, & me domum recipere. Sic Nonius, qui hunc locum ſic profert, in verbo Capeſſere. *Nunc tamen heri imperium perſequar, & me domum capeſſam.* ILLIC] ille. QVANDO IMAGO EST HVIVS] id eſt quoniam huius imaginem gero. CERTVM EST] decreui: ſtat ſententia. ELVDERE] Plautus Curcul. *eluſi militem, inquam, in alea.* Cic. pro Milone. *quibus ſi non adiuuantibus, at conniuentibus certè, ſperaſſet ſe poſſe rempub. eludere.* STATVM] ſtaturam, vt Nonius videtur velle. Sed Donatus ſic in Eunucho ſtatura corpori adſcribitur. ſtatus ad habitum refertur. Ergo ſtatus eſt σχῆμα. ſtatura, longitudo corporis. ITEM] ὁμοίως, ſimiliter ATQVE HVNC SVO SIBI MALO, &c.] & decet me à foribus hunc pellere malitia, id eſt aſtutia, & verſutia, κερδοσύνῃ, per appoſitionem, ſuo ſibi telo, id eſt, ſuo ipſius telo. ſic loquitur millies Plautus & alii boni ſcriptores. Aſin. *cum ſuo ſibi gnato, vnà ad amicam de die Potare.* Idem Prol. Capt. *Sed is quo pacto ſeruiat ſuo ſibi patri,* &c. ibidem prima ſcena. *Suo ſibi ſucco viuunt.* Terentius Adelph. *ſuo ſibi hunc gladio iugulo,* ad quem locum Donatus Sic veteres loqui ſolent. *Malitia,* inquit M. Tull. Tuſcul. quæſt. libr 4. *certi cuiuſdam vitij nomen eſt, non id quod Græci κακίαν appellant.* Idem lib. 3 de Nat. deorum *eſt enim malitia verſuta, & fallax nocendi ratio.* Idem de Off. 3. *Quocirca aſtutiæ tollendæ ſunt, eáque malitia, quæ vult illa quidem videri ſe eſſe prudentiam: ſed abeſt ab ea, diſtátque plurimum* HAC NOCTV] hac nocte. NOCTVRNVM] Nocteis deû. Deum qui nocti præeſt. OBDORMISSE] ſomno corruptum eſſe. Idem Plaut. Rud. *ſi inuitare nos paulliſper pergeret, ibidem obdormiſſemus,* M. Tull. Tuſcul. 1. *Endymion neſcio quando in Latmo obdormiuit.* Vlpianus lib. 9. digeſt. titul. ad l. Aquil. *ſi fornacarius ſeruus colono ad fornacem obdormiſſet, & villa fuiſſet exuſta, Neratius ſcribit, ex loco,* &c. EBRIVM] vino grauem, οἰνοβαρῆ. Itaque hoc totum, *obdormiuiſſe ebrium.* ſic interpretor, ſomno, vinóque ſepultum dormiuiſſe. ſomnus autem ex cibo & vino, grauiſſimus, altiſſimus & arctiſſimus eſſe ſolet, ſed ex vino maximè, Plaut. Aulul. *Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.* SEPTENTRIONES] ſeptẽ ſtellas in vrſa minore, quæ Helice à Græcis appellatur. Cic li 4. Acad. *ſed ad Helicẽ & glan-*

*clariſſimas ſeptemtriones.* Idem lib. 2. de Nat. Deorum, ex Arato, latino à ſe facto. *Altera dicitur eſſe Helice. Cuius quidem clariſſimas ſtellas totis noctibus cernimus. Quas noſtri ſoliti ſeptem vocitare triones.* Eæ autem ſeptē ſtellæ, ſemper nobis apparent. quia circa verticem ſemper nobis imminentem, quem arcticū appellant Græci, vnà cum cælo mouentur. NEQVE SE LVNA QVOQVAM M.] neque ſe luna in vllam aliam partē è ſuo loco mouet, (quod facere & debet & ſolet) quàm quo loco exorta eſt ſemel quoquam, aliò, ſubintel. atque, id eſt mouet, ſeu crebrò mouet. NEC IVGVLA] Iugula, vt docet Varro lib. 6. de lingua latina, hunc locum proferens, ſignum eſt, quod Accius appellat oriona: ſic ferè & Feſtus. *Iugula (inquit) ſtella Orion, quod amplior ſit ceteris, quaſi nux iuglandis.* VESPERVGO] Veſperugo, vt idem Varro docet eodem libro, ſtella eſt, quæ veſpere oritur. Latini Veſperum alio nomine, & veſperem appellant Græci ἕσπερον. Sic & Feſtus. Veſperugo, veſper ſtella. Plautus *nec Veſperugo.* &c. ſolet autem hęc ſtella poſt ſolem occidere, & ante ſolem oriri. ſed cum ante ſolem oritur, nomen mutat, & φωσφόρος à Græcis, Lucifer à Latinis appellatur. Vitruuius Archit lib. 9. *Etiam ſtationibus propter eam circinationem morantur in ſpatiis ſignorum. Id autem ita eſſe, maximè cognoſcitur ex Veneris ſtella, quod ea cum ſolem ſequatur, poſt occaſum eius apparens in cælo, clariſſiméque lucens, Veſperugo vocitatur: aliis autem temporibus cum ante currens, & oriens ante lucem, lucifer appellatur.* NEQVE VERGILIAE OCCIDVNT.] quæ nunc debent, & ſolent occidiſſe. has Græci pleiadas nominant. SVATIM] perſeuerāter, æquabiliter, vt ſuprà ex Nonio. CONCEDIT] cedit. ſic infra eadē comœdia: *Nunc te nox, qua me manſiſti, mitto, vt cedas die.* DIE] id eſt diei. Vnde Gell. lib. 9. cap. 14. GERE PATRI MOREM M.] χαρίζου morigerare, indulge patri meo. OPT. OPT. OPT.] tale illud in Capt. *amæniſate, amæna, amanus* &c. DATAM PVLCHRE LOCAS] operam quam das patri, bene ponis. non perit tibi opera, quam meo patri das. beneficiū, quod confers in patrem meum, bene collocas. Quemadmodum autem beneficia malè collocata ſunt malefacta ita bene collocata, ſola beneficia debent appellari. Hoc igitur dixit operam tuam non perdis, ſed apud eum operam & beneficium locas, qui tibi mercedē præclaram perſoluet. CENSEO] puto, ſic millies hoc verbum vſurpat Plautus. NISI ITEM VNAM] præterquam vnam ſimiliter, quam perpetē, id eſt perpetuam, ſeu continuam, verberatus hero, pependi. Feſtus. *perpetem pro perpetuam, dixerunt poetæ* Idem infrà ead. com *Ibi cenaui, atque ibi quieui in naui noctem perpetem.* ſerui qui herum grauius offenderant, pendentes verberabantur. Aſin. *nudus, vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes* Idem. *Faciſne iniuriam mihi, an non?* Eucl *facio quia non pendes, maximam.* Caſina *ſi ego vnquam adeò poſthac tale admiſero, Nulla cauſa quo pendentem vxor virgis verberes*: id eſt quin me tanquam ſeruum nequam, verberes, & pœna ſeruili afficias. ATQVE APPOTVM PROBE] hyſteron, proteron. Nam eo quòd appotus eſt probè dormit. Cauſæ autem ſuis effectis ſunt priores. ſic autem loquitur in Rud. *Vel ego amare Vtramuis poſſim, ſi probè appotus fiem.* MIRA SVNT] mirum eſt. ſic loquitur millies. Caſina *Mira ſunt, vera ſi prædicas.* Bacchid. *Mira ſunt ni Pyrgopolinices Lydum pugnis contudit.* NI INVITAVIT SESE IN CENA PLVSC.] id eſt, niſi bibit liberaliùs quā ſatis ſit, niſi plus æquo bibit. Idē Rud.: *Neptunus poculis hac nocte eū inuitauit* ibid. *ſi inuitare nos pauliſper pergeret.* &c. Lucius. *Scito etenim bene longinquum mortalibus morbum In vino eſſe, vbique inuitauit Aſpilius ſe.* EGO POL TE ISTIS TVIS PRO DICTIS &c.] Ego pol te, furcifer, pro vt tua iſta male-dicta factaque merentur tractabo. FVRCIFER] Donatus ad illud Terētij And. *tibi ego vt credam, furcifer.* Furciferi dicebantur, inquit, qui ob leue delictum cogebātur à dominis, ignominię magis, quàm ſupplicij cauſa circa vicinos, furcā in collo ferre, ſubligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum ſuū, ſimúlq. monere ceteros, ne quid ſimile admitterēt. Plutarchus *ἐν κωμικοῖς* paullo aliter. cuius verba non ponam ne ſim longior, ſed ea latine reddam. Quāobrem eos ſeruos, qui in furando, aut ſimilibus aliis ſeruilib. delictis ſunt inſanabiles, & deſperati, furciferos appellant? Nam qui ſeruum ſuū compererat, aliquo vitio inſanabili eſſe affectum, ſolebat eum lignum duplex, quod curribus ſupponunt, tollentem, per viciniam in omnium oculis tranſire, vt ne ei fidem haberent, vt ſibi ab eo cauerent in poſterum. Lignum autem tale nos quidem ſterita. Romani autem furcam nominant. quare furcifer, qui hoc circumtulit, appellatur MODO SIS VENI HVC] id eſt veni modò huc ſi vis. *ſis* pro ſi vis, millies vſurpat Plautus & ſæpenumero Terent. & item alij probati ſcriptores. exēpla reperientur in indice. INVENIES INFORTVNIVM] εὑρήσεις, ἢ μεγάλην ἀτυχίαν. Sic Bacchid. *Sed etiam vnum hoc ex ingenio malo malum inueniat ſuo* SCORTATORES] Scortatores dicti ſunt à ſcortando: ſcortari autem à ſcortis: id eſt meretricibus, quia vt pelliculæ ſubigantur, inquit Feſtus. omnia namq ex pellib. facta, ſcortea appellantur. QVI SOLI INVITI CVBANT] qui nolunt ſoli cubare, qui non libenter ſoli cubant: qui iniquo animo ferant, ſi quando eos neceſſe ſit ſolos cubare. Nolunt enim, ſcilicet, ſine ſcorto aliquo, quod ſubigāt, cubare. HAEC NOX SCITA EST EXERC. SC. COND. M] hæc nox ita longa, lepida, & commoda eſt ad fatigandum, & ſubigendum ſcortum magna mercede conductum: quia ſcortatori qui puellam impenſa mercede conduxerit, licet per noctis longitudinem tot operas ab illa exigere, totieſque eam ſubigere, vt nummos ſuos in ea conducenda non male collocaſſe videatur. Donatus ad illum locum Terentij in Eunuch. *Fugitiuè prodi, male conciliate.* Notat, *malè magno ſignificat.* vt Plautus Amphitr, *Hæc nox ſcita eſt* &c. PRO HVIVS VERBIS] prout hic loquitur: ex huius verbis: ſecundum huius verba. ANIMO OBSEQVENS] animo, id eſt libidini indulgens. COMPLEXVS CVM ALCVMENA CVBAT] cum Alcumena cubat, eam complexus. HIC NOCTIS] hoc tempore noctis. NVLLVS EST HOC METICVL. AEQ.] nullus eſt æquè meticuloſus, atque hic, aduerbio *æquè* tribuit ablatiuum, vt ſi eſſet comparatiuum, & quaſi dixiſſet, nullus eſt magis hoc meticuloſus, vel nullus eſt hoc meticuloſior. quòd item ſæpe aliàs CVM IN MENTEM VENIT] cùm cognitio. ὅτι ἐννοῶ, ILLICO HOC HOMO DEN. VOLT PALL. DET.] id eſt, ille homo vult hoc pallium, quod gero, deintegro pertexere. Ex iis, quæ illum facere video, & vt eum video ſe componere, ac parare, ſuáſque manus, ac ſua brachia huc & illuc iactare, vult meum pallium iterū detexere, quæ verba hanc habent ſententiam, vult me ſpoliare. DETEXERE] Vlpianus lib. digeſt. 34. titulo de auro, argento, mūdo, &c. *Veſtimenti id eſt, quod detextū eſt. & ſi defectum non eſt quod in tela eſt nondum detextum contextū appellatur. ſi quis igitur veſtem legauerit neque ſtamen, neque ſubtemen legato continebitur.* Idem libro 32. titulo de legatis & fideicommiſſis 3. *Lino autem legato, tam factum, quàm infectum continetur, quodque netum, quodque in tela eſt, quod nondum eſt detextum.* Virgilius Egloga 2. in extremo. *Quin aliquid ſaltem potius quorum indiget vſus Viminibus, mollique paras detexere iunco?* vbi notat Seruius *detexere*, id eſt multum

texere, finire, perficere, nam, de modò non minuentis eſt, ſed augentis. M. Tullius lib 2. de natur. Deorum, *ea reperiunt, quibus antè exorſa, vel potius detexta prope retexantur*. Fortaſsis autem ſignificat Soſia, Mercurium, quem non nouit ea gratia ibi ſtare, vt prætereunteis ſpoliet, quaſi eorum pallia textoris opera adhuc egeant, ille autem vt textor, ea ſit perfecturus. PRVRIVNT DENTES] dentes mei, vt auguror, pugnis probè contundentur: dentes mei, vt intelligo iam iam pugnis fricabuntur: nam mihi pruriunt. vel ſic. ego eſurio. dentes pruriunt, quia iàpridem nullo cibo fricati ſunt: ſed mox, vt video fricabuntur pugnis. ſequitur deinceps, *Certe aduenientem*, &c. Plautus Bacch. in extr. *caput prurit; perij. Vix negito*. Idem Milit. glorioſo. *Timeo, quid rerum geſſerim: ita dorſus totus prurit*. Idem Perſa. *Vah iam ſcapulæ pruriunt*. CERTE ADVENIENTEM, &c.] alludit ad morem illum antiquum, quo aduenientes peregre hoſpitio, & cena accipiebantur. Eſt autem locus παρὰ προσδοκίαν, in his verbis *hoſpitio pugno*. quaſi ita dicat, accipiar non hoſpitio, aut cena aliqua, ſed pugnis. pugna quin dicta ſit à pugnis, neminē eſſe arbitror, qui dubitet. FECIT VT VIGILAREM] id eſt, fecit vigilare. HIC PVGNIS FACIAM] locus altus præter expectationem qui vigilarunt, quique noctes continuas aliquot inſomneis traduxerunt, ij egent ſomno, magnique beneficij loco numerant, ſi fiat ſibi dormiendi poteſtas: & miſericordem ſe in eos præbere videtur, qui ſinit eos dormire. miſericors igitur in Soſiam, in ſomnia laſſum, Mercurius futurus eſt, qui eū pugnis conſopiet. OPPIDO] valde. Feſtus docet, hoc ortum eſſe ex ſermone ruſticorū inter ſe confabulantium, quantū quiſque frugum colligeret, & conderet: qui ſignificantes ſe magnā vim collegiſſe, reſpondebant, quantum vel oppido ſatis eſſet. Nonius, *oppido*, inquit, id eſt valde. deinde hunc locum profert. CLARE ADVORS. FAB.] clare verſus, id eſt cōuerſus in Soſiam loquar, vt facilius quæ loquar, audiat aduorſum ſeu aduorſus, ἐναντίον. quidam legunt Clara voce fabulabor. ego nihil muto. IGITVR] poſtea, vel proinde, vt ſuprà. MAGIS MODVM IN M.] duæ comparatiuæ voces iunctæ. CONCIPIET] accipiet. AGITE PVGNI.] nunc incipit clarè loqui Mercurius facie in Soſiam conuerſa. IAMDIV EST QVVM VENTRI V.] iam pridem me dum otioſi eſtis, alere intermiſiſtis: longum iam tempus abiit, ex quo neminem contudiſtis, quo proſtrato & confecto ego ſpoliis eius auctus atque ornatus, victum pararem. ſignificat, audiente Soſia, ſe eſſe graſſatorem, qui pugnis, & plagis, quibus cōtundat viatores, vitā toleret. ſic autem edendum curaui, iamdiu eſt quom, &c. non vt vulgò *Iamdiu eſt, quòd*: quæ ſcriptura ferri non poteſt, Idem infrà, *Iamdiu eſt factum. quum diſceſſiſti ab hero, atque abiiſti ad forum*. Idem aliter Perſa in ext. *Iam diu eſt factum, poſtquàm bibimus*. IN SOPOREM COLLOCASTIS NVDOS] ſpoliatos conſopiuiſtis ἐκοιμίσατε. hoc eſt, infeciſtis, vel ita, proſtrauiſtis ictibus, & afflixiſtis, vt mortui viderentur, vel ſic plagis malè multaſtis, vt mortuorū ſimiles iacerent. Nam ſomnus & mors, germani ſunt. ex quo ſunt illa apud poëtas Græcos, longus ſomnus, & χάλκεος ὕπνος, pro morte, & apud Hom. τανηλεγὴς θάνατος, mors longum ſomnum præbens, ſeu diu dormiendi poteſtatem faciens, ſeu, vt verbis Plautinis vtar, in ſoporem longum collocans. Et Mars βροτολοιγὸς παρὰ τὸ λέγεσθαι τὸ κοιμᾶσθαι, quod homines dormire faciat. Horat. oda 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Urget*: ad quem locum, hac de re plura. nudos autem, interpretor, ſpoliatos, & exutos. alij inſepultos, vt apud Virg. lib. Æneid. 5. in extr. *Nudus in ignota Palinure iacebis arena*. FORMIDO MALE] Ciſtell. *Quæ in tergum meum ne veniat, male formido*. ET QVINCTIVS FIAM?] ambiguum eſt in voce *Quinctius*. Nam & Quinctus prænomen eſt Romanum, & quintus eſt, qui ordine ſequitur quartum. Referenda autem ſunt hæc ad illa, quæ ſuprà dixerat Mercurius, ſe quatuor homines pugnis exanimaſſe, & ſpoliaſſe hoc modo. Male metuo, inquit Soſia, ne me ordine quintum in ſoporem nudum collocet: & ita nomen commutem, & ex Soſia fiam Quintus. Plenus eſt Plautus talium locorum. QVATVOR VIROS SOPORI SE. DED.] ἐπεξήγησις eorum quæ ſuprà obſcurius dixerat. *Sopori dediſſe*. id eſt collocaſſe in ſoporem, conſopiuiſſe. AVTVMAT] dicit. Nonius: vel, prædicat, gloriatur. NE NVMERVM AVGEAM ILLVM] declaratio illius loci, *ne Quinctius fiam ex Soſia*, hoc eſt, ne quatuor illis conſopitis addar Quinctus. HEM NVNC IAM ERGO S. V.] Hem nunc ergo volo alium ſic pugnis conciſum ſopori dare. vel ſic, nunc ergo ſic me volo parare, atque expedire, vt aliquem pugnis cōcidam, & affligam. CINGITVR] id eſt ad pugnam paratur, ſeu ad bellum ſe parat. nam pugnaturi, & ad bellū profecturi cingebantur, ex quo diſcincti, id eſt imbelles, atque ad pugnam inepti: & teſtamentum in procinctu, hoc eſt quod factum eſt à milite. Gell. lib. 1. cap. 11. & lib. 15. cap. 27. Cic. lib. 1. de Oratore. Plutarchus in Marcio Coriolano. Præterea qui gladium ſibi accommodabant, cingi dicebantur. Virgil. lib. 2. Aened. *Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo Circundat ne quicquam humeris, & inutile ferrum Cingitur*, Horat. epiſt. ad Piſon. *Fingere cinctutis non exaudita Cethegis*, &c. EXPEDIT SE] parat ſe. NON FERET, QVIN VAPVLAT.] non effugiat, ſeu non elabetur, neque euādet: quin vapulet: vel ſic, non feret, id eſt non auferet hoc à me. neque obtinebit, quin vapulet. PVGNOS EDET] pugnos comedet, reſpondent hæc illis ſuperioribus. *Certe aduenientem me hic hoſpitio pugno accepturus eſt*. NON PLACET ME HOC N.C.] non libenter hoc noctis tempore comedo, ISTAM CENAM] iſtos pugnos. HAVD MALVM H. EST. P. P.] hic pugnus, non non eſt mali, hoc eſt parui ponderis. TRACTIM] id eſt diutinè, & longo tractu. Nonius hunc locum proferens. Seruius ad illum Virg. locum, Georg. 4. *tractimque ſuſurrant*, notat ſine intermiſſione iugiter. ſed Cariſius lib. 2 *tractim*. Plaut. in Amphitr. Vbi Siſenna pro *lentè* non vt Maro pro iugiter, 4. Georg. *tractimque ſuſurrant*. inquit. Ego & hic *tractim*, & apud Virg. longo tractu, & ſine intermiſſione, & iugiter, aſſentiens Nonio, & Seruio, interpretor. Sic apud Lucret. lib. 3. *Poſt inde per artus Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi*. PERVIGILAVI] perpetuo vigilaui. hinc *peruigiliū*. PESSIMVM EST FACINVS] peſſimè factum. NEQVITER FERIERE MALVM M. D. M.] manus mea nō ſatis valide, neque acriter malā, hoc eſt malam ferire diſcit. Simeo Boſius putabat, verbū *ferire* ad illud detexere, quod ſupra poſitū eſt, referendum eſſe: quia ferire dicantur textores, cum telā pectinis dentibus feriunt. Varro lib. 4. de Lingua latina. Denſum, inquit, à dentibus pectinis quibus feritur. ALIA FORMA OPORTET ESSE] id eſt cum immutari oportet: cū noua forma ſumere oportet. &c. QVEM TV PVGNE LEGERIS] ò pugne, cum aliam formam ſumere oportet, quem tu feriendum ſuſceperis, ſeu quem tu tibi feriendum propoſueris. apoſtrophe ad pugnum. Sic autem legendum *pugne legeris*: non *pugno læſeris*. ILLIC HOMO ME INTERPOLABIT] ille homo mihi aliam formam dabit: vel meam veterem fomam in nouam conuertet: vel homo nouam mihi formam è vetere finget. ſic fere Nonius, hunc locum proferens, docetque tractum eſſe ab arte fullonia, qui poliēdo

diligenter

diligenter vetera quæque, quaſi in nouam ſpeciem mutant. MEVMQVE OS FINGET D.] idem dicit aliis verbis aliam mihi oris formam de integro affinges, vetere deleta. EXOSSATVM OS &c.] etiam nunc pugnum alloquitur, hoc modo, exoſſatum os eius ſit oportet, id eſt, exos, & edentulum factum, conciſum, contritum, edentatum, quem fortiter ferietis. Idem Pſeudolo. *Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem vt murenam coquus.* ſic Menæchm *atque hunc ſenem exoſſabo: deinde dedolabo oſſuatim viſcera.* Teren. Adelph. *Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere pauliſper: vbi ego venero, exoſſabitur.* exoſſare ἐξοστεΐζειν dicunt Græci. QVASI MVRENAM EXOSSARE COG.] in Pſeud. *Exoſſabo iſtum ſimiliter*, &c. nam iam ſuprà retulimus. VLTRO ISTIC, QVI EXOSSET HOM.] hunc verſum ſic explicabam, perii, ſi iſte, qui exoſſat homines, vltro me aſpexerit. vltro, id eſt, non appellatus, aut interpellatus. vel ſic. perii, ſi iſte, qui vltro, id eſt non laceſſitus, aut inuitatus, exoſſat homines, me aſpexerit. Sim. Boſius, mutata interpunctione, ſic: Vltro iſtic, qui exoſſat homines iſte, qui dicit ſe exoſſare homines, vltro iſtic. id eſt longe à me iſtic maneat. Ego ſic malim: *vltro iſtic, qui exoſſat homines*: vt intelligamus, Soſiam hic ſummiſſa voce, ita tamen, vt audiant ſpectatores, ad Pſeudo Soſiam verba ſua dirigere hoc modo: Tu, qui exoſſas homines, vltrò, i. vltra, ſeu procul iſtic, vbi tu es, mane: neque ad me propius accede: quæ ſequuntur autem, rurſum ad tertiam perſonam reuocentur, & ad ſpectatores ſolos pertineant: *perii*, &c. OLET HOMO QVIDAM M. S.] olet, mihi ſubintell. i. eius odor ad me peruenit. ſic in Milite glorioſo. *Neſcio vt hic prope adeſt, quem expeto videre. olet profectò.* Idem Moſtell. *Mulier rectè olet, vbi nihil olet.* MALO SVO] ſuo damno olet: inquit, Nam dabit mihi pœnas, quiſquis in manus meas incidet. ſic infrà nō longè. *Nae tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendaciis Adueniſti*, &c. NVMNAM OBOLVI?] num quidnam odorem aliquem e corpore meo, aut ex ore hominibus afflo? Idem Caſina. *Dii me hercle cupiunt ſeruatum. tam obolet Caſina procul.* Idem Menæchmis. *oboluit marſupium huic iſthuc, quod habes.* Idem Moſtell. iunxit cum quarto caſu. *oboluiſti allium: germana inluuies, ruſticus, hircus, ara ſuis.* ATQVE HAVD LONGE ABESSE OPORTET] ſermonem cœptum continuat Mercurius, ſolus loquens, ita tamen vt ſpectatores audiant. hoc modo. debet ille non longe abeſſe quiſquis eſt, quando eius odor nareis meas tetigit. *haud longè abeſſe*, ſubintell eum, qui mihi olet: ſeu quem olfacio. Alii quidam ſic hunc locum explicant, in his Boſius. Atque haud longe ab eo malum abeſſe oportet: id eſt non longè ab eo malum abeſt: citò mihi ille dabit pœnas: citò fiet quod dico. à quibus diſſentio. VERVM LONGE HINC ABFVIT] at ſi nūc non longè abſum, certè longè abfui: tum ſc. cùm in caſtris fui. *afuit* autem legendum, quomodo edidi, & ita habent noſtri ferè omnes libri veteres: non, vt vulgati, abfuit. qua de re nos plura in Comment. Lucret. & in Notis Cicer. Nec pauca ante nos Muretus in ſuis ad Philipp ſcholiis. Verùm tamen non celabo lectorem, quoſdam hic legere *afuat*, pro *afuit*. hac ſententia. Verum vtinam Soſia hinc longè abſit, ſiquidem vapulaturus eſt. Ego, libris inuitis, hęc verba Mercurii eſſe puto, vt ſuperiora, hoc modo. Atque is haud longè abeſſe debet: verùm longè hinc afuit. vt intelligamus Mercurium tanquam deum, ſcire, Soſiam, qui nunc præſtò ſit, longè hinc anteà afuiſſe, & interfuiſſe bello Thebano. Et ita plana erunt, mireq. conuenient, quæ deinceps loquuntur. ILLIC HOMO SVPERSTITIOSVS T.] i. homo eſt ariolus, qui ſciat me longe hinc afuiſſe. Nam ſuperſtitioſus, prętérquàm quod eum ſignificat, qui nimium deos metuit, quod ſignum eſt deliramenti, vt ſcribit Donatus in Andr. etiam fatidicum, & fanaticum, & vel futurorum augurem, vel præteritorum quæ humanitus ſcire non potuit, ariolum ſignificat. quod genus hominum inſanum & furioſum eſt. ſic vſurpat hanc vocem, in Curcul *Superſtitioſus hic quidem eſt: vera prædicat.* Idem in Rud. *Quid ſi aut ſuperſtitioſa aut ariola eſt atq. omnia quidquid inſit, vera dicet?* Hæc igitur eſt vera huius loci explicatio, quidquid Alciatus, & alii blaterent. Et cùm hæc multò antè ſcripſiſſem, animaduerti Simeonem Boſium idem ferè ſentire. GESTIVNT] geſtit, inquit Feſtus, *qui ſubita felicitate exhilaratus nimio corporis motu præter conſuetudinem exultat.* Eſt igitur hīc tralatio à re animata; & ratione prædita, ad inanimatā. & *geſtiunt*, valet hoc loco, ita ad pugnā ſoluti, atq. expediti ſunt, vt geſtire videantur: pugnā ferire aliquem cupiunt. SI IN ME EXERCITVRVS.] ſubintellige, es pugnos tuos, ita ad ferendum paratos. profert hunc verſum Nonius in verbo exercere. DOMES] vt domes eos primùm in parietem, id eſt vt eos prius cōtra parietem mollias, & ſubiuges, quàm me percutias? vt eis mollioribus factis, minus grauiter me ferias, minúſve graueis plagas incutias. AD AVRES ADVOLAVIT] ad aures celeriter peruenit. tralatio eſt. ſic Lucret. libr. 6. *denique per diſſepta domorum ſaxea voces Peruolitant.* vox autem alicuius hominis ſcilicet, vel eius qui mihi olet. NAE EGO HOMO INF. F. Q.] iocus, cuius occaſio nata eſt, ex verbo *aduolauit.* nam, ſi quod volat, alas habeat neceſſe eſt: vox autem Soſiæ volat: ergo vox Soſiæ alas habet. Vrbanè igitur ægrè fert, & queritur ſe voci ſuæ alas non interuelliſſe: ne ad alios aduolare poſſet. VOLVCREM] pinnatam, pinnigeram, πτερόεσσαν alis præditam, tanquam auem, hoc quoq. ad ioci rationē pertinet GESTITO] frequētatiuum verbum à verbo geſto: quo verborum genere crebro vtitur Plautus, quæ colligentur in indice. ILLIC HOMO A ME SIBI MALL. M. R. ARC. IVM. S.] i. ille homo malum ſibi à me quærit, quod ſuo iumento, hoc eſt ſibi imponat: ſeu quo ſuum iumentum, id eſt ſeipſum oneret: proinde ac ſi dicat, malum ſibi à me quærit, quo ipſe oneretur, & vrgeatur. ſuo igitur iumento, ita accipiendum, vt ſit dandi caſus, & cohæreat cum prouocabulo, ſibi, κατ' ἐπεξήγησιν ſiue appoſitionem, hoc modo *ſibi iumento*, id eſt ſibi qui ipſe ſuum iumentum erit: quia, quemadmodum iumentis noſtris onera imponere ſolemus: ita malum, quod ſibi à me arceſſit ipſe geret: nempe pugnos, plagas, vibices. Licet etiam ſic explicare, & fortaſſe melius *illic homo malam rem ſibi à me arceſſit iumento ſuo.* id eſt ille homo malam rem ſibi à me petitum mittit, ſua impenſa, vel ſua opera & culpa: vt *ſuo iumento*, ſit ablatiui caſus. Nam ſuperior explicatio violenta eſt. atque hanc explicationem confirmant ea, quæ deinceps ſequūtur. Iumentum autem alii à iungendo dictum volūt, vt refert Gellius lib. 20. cap. 1. & Nonius in voce *iumentum.* Alii à iuuando, cuius appellatione intelliguntur omnia animalia, quæ onera gerunt, aut quæ currus trahunt bobus exceptis. Pomponius libr. 5. ad S.C. &c. titulo de verb & rer. ſignificatione, ſcriptum reliquit, boues magis armentorum, quàm iumentorum nomine appellari. NON EQVIDEM VLLVM HAB. IVM.] nullum equidem habeo iumentum, quo ſcilicet dicis me malam rem arceſſere. locus ex ambiguo. Nam Mercurius illud dixit prouerbialiter, & ἀλληγορικῶς: hic ſimpliciter, & propriè accipit. LASSVS SVM] atque iccirco oneri ferundo impar. nam hoc eò ſpectat, quòd dixit Mercurius, Soſiam pugnis eſſe onerandum. E NAVI VT VECT.] poſtquam è naui huc vectus ſum, ſed quo modo vectus dici poteſt qui à portu, poſteaquam à naui exiit, pedibus, in vrbem veni, reſpondeo vel per tranſlationē ſermonis, *vectus ſum*, poſitum pro veni: vel legendum

naui, vt vectus huc ſum, detracto *e*, quod credibile eſt natum eſſe ex poſtrema vocali aduerbii hercle. NAVSEO] nauſea laboro: nauſea autem, eſt vomendi appetitus, ex nauigatione contractus. Cic. lib. 5 epiſt. ad Att. epiſt. 13. *nauigauimus ſine timore, & ſine nauſea.* Plautus Merc. *Nauſea adepol factum credo, verùm extemplo abſceſſerit.* VIX INCEDO INANIS] vix ingredi poſſum ſine onere: nedum cum onere ire poſſim. NE IRE POSSE] ne me ire poſſe, &c. NESCIO QVEM] hominem ignotum, & quaſi ſine nomine. AVTVMAT] dicit, prædicat. HINC ENIM] vel legendum *Him enim*, vt ſit anapæſtus: vel ſic. *hinc enim*, recta ſcriptura eſt, poſterior ſyllaba vocis *enim*, habenda eſt. VERBERAT] ſic Lucret. libr. 6. de aere. *Semper enim circumpoſitus res verberat aër.* METVO, VOCIS NE VICE] Metuo ne in locum vocis meæ, à qua ille ſuas aureis verberatas eſſe dicit, ego ipſe vapulem. TIMEO, TOTVS TORPEO] ſic in Trucul. *lapideus ſum, commouere me miſer non audeo.* ibidem infrà. *Neque vt hinc abeam, neque vt hunc adeam, ſcio. timore torpeo.* ILICET] ſine dubio Feſtus. Donatus verò ad illud *ilicet, Ne te admiſce, nemo accuſat Syre te*, &c. Heautont notat, *Ilicet ſemper finem rei ſignificat, vt actum eſt: & ilicet dictum eſt per ſyncopen, pro ire licet.* &c. Seruius libr. 6. Æn. ilicet docet eſſe nouiſſimum verbum, quo vtebantur, conſumpto cadauere, & collectis cineribus, eóq. referendum illud eſſe ſcribit, *dixítque nouiſſima verba.* Plautus Capt. *Ilicet paraſiticæ arti in maximam malam crucem.* Idem Ciſtell. *Actum eſt: ilicet. me infelicem & ſceleſtam.* CERTVM EST] decretum eſt, deliberatum eſt, ſtat ſententia. HOMINEM CONTRA COLLOQVI] colloqui iunxit cum accuſandi caſu. licet tamen dicere, *hominem* reg. à præpoſitione contra, vt ſit ἀναστροφή. ſed illo modo magis placet, vt contrà ſit aduerbium, noteturque accentu graui in poſteriore ſyllaba. QVI POSSIM VIDERI, &c. quo poſſim, &c. A ME VT ABSTINEAT M.] ne me attingat, ſeu ne me verberet. QVI VVLCANVM IN CORNV, &c.] qui ignem in laterna cornea clauſum geris? ſuprà Scena I. *Sed Amphitruonis illic eſt ſeruus Soſia. A portu illic nunc cum laterna huc aduenit* Lucretius libro ſecundo. *Præterea lumen per cornu tranſit.* QVI PVGNIS OS EXOSSAS H.] Supra *Exoſſatum os eſſe oportet*, &c. VTCVNQVE] legendum *vtruncunque*, non vt habent libri vulgati, *vtcunque*. Quod autem libri nonnulli veteres habent *vtrumque*, id deprauatum eſt, ex *vtruncumque* & *vtcunque* factum poſtea eſt, ex *vtrumque*, *vtruncumque* autem eſſe legendum etiam ratio vincit. nam cùm duo ſint poſita, *ſeruus, liber*: neceſſariò *vtruncumque* quod de duobus dicitur, non *vtcumque* quod de pluribus ſubſequi debet. Hoc enim ſignificat Soſia, ſe vel liberum, vel ſeruum eſſe, vtruncumque de duobus ei libeat. ſi quis tamen *vtcunque* probet: *vtcumque*, hoc eſt quomodocumque. quod minus mihi probatur. VERBERO] maſtigia. MENTIRIS NVNC IAM.] mentiris, qui dicas te verberare, cum tamen neminem verberes. ſic Boſius, quaſi iocus ſit ex ambiguo poſitus in voce *verbero*: quæ vt vult ille, Mercurio quidem nomen eſt: ſed à Soſia, ridiculi gratia pro verbo accipitur, verbero, as, at. Ego putabam hic nullum eſſe iocum: & hæc verba, *mentiris nunc iam*, eſſe Mercurii, & detrahendam hinc eſſe Soſię perſonam, vt ita legatur. *verbero, mentiris nunc iam. At iam faciam, vt verum diſcas dicere.* quæ verba ſic explico. verbero, mentiris nunc iam, qui dicas te eſſe vel liberum, vel ſeruum, vtruncunque animo tuo collibitum ſit, cùm ſeruus ſis, & qui ſeruus eſt, liber eodem tempore eſſe non poſſit, neque liber, ſeruus: at iam verberibus & plagis docebo te vera loqui. AT IAM FACIAM, VT VERVM DISCAS DICERE] Boſius hæc ſic explanat, Dicis me mentiri, quia non verberaris, ſeu quia te non verbero. At iam faciam, vt verum dicas, cùm ſcilicet à me verberaberis. tunc enim te verberari dices, & verum dices. Verùm hæc mihi non placet explicatio. Nam vt omnia inter ſe cohæreant, & congruant, qui dicit alterum mentiri, debet idem dicere. At faciam vt verum diſcas dicere. Nunc autem abſurdum eſt, eum, qui ab altero mendacii arguitur, dicere illi à quo arguitur, ſe facturum, vt ille verum loqui diſcat. Maneo igitur in ſententia, vt exiſtimem id omne quod eſt ab illo loco *verbero*, vſque ad verbum *dicere*, eſſe Mercurii orationem. POSSVM SCIRE, QVO PROFECTVS?] id eſt, poſſúmne ex te cognoſcere, quò ire cogitaris, cùm profectus es? vel ſic, poſſum ſcire, quò intenderis, ex eo loco, vbi eras, proficiſcens? ſic loquitur etiam alibi: vt Aulul. *nunc quò profectus ſum, ibo.* Idem Trucul *propè eſt profecta quò ſum.* ſubintelligendum autem eſt hoc loco, ſis. vt ſit, *profectus ſis*? EGO TIBI ISTAM HODIE SCEL. COMPR. L.] horum quidem verborum ſententia, vt à ſeruo Soſia accipiuntur, obſcœna, & flagitioſa eſt, & caſtis auribus, atque animis indigna: ſed tamen explicanda. Mercurius Soſiæ minatur, ſe loquacitatem & argutiam eius compreſſurum. At Soſia ſic accipit, quaſi Mercurius minetur ſe Soſiam irrumaturum. Itaque reſpondet Soſia non potes me irrumare. linguam enim habeo pudicam, non fellatricem, neque impudicam. ſic in Rud. *Si ille te comprimere ſolitus: hic noſter nos non ſolet.* locus igitur eſt ex ambiguo. PERGIN' ARGVTARIER?] id eſt, pergiſne argutè loqui? SINGVLOS] ſingulis noctibus virum. LOCAT] collocat, ponit. ADVENISSE FAMILIARIS DICITO] dicito Creonti aduenisſe Amphit. & eos, qui ſunt ex eius familia. ACTVTVM] citò. Cariſius. FAMILIARIS ACC. FAXO H. F.] tu qui familiarem te dicis, accipieris, non vt familiaris, ſed vt alienus, & inimicus, aut hoſtis. *Faxo accipiere*, locutio Plauto familiaris, & valde vſitata. quod genus in indice colligetur. Præterea in hoc genere loquendi, *familiaris familiariter*, ineſt venuſtas non parua. HORVM] Amphitruonis, & Alcmenæ. AT SCIN' QVOMODO FACIAM EGO TE SVPERBVM, &c.] locus ἀπὸ παρυπόνοιαν ſimul, & ex ambiguo. ſuperbi ſunt elati, magnifici opulenti, qui ſublimes ſunt in equo, aut curru, aut rheda: aut qui à ſeruis portantur. Ruſus, qui plagis contuſi, & debilitati ſunt, & qui grauia vulnera acceperunt, ii, quod pedibus ambulare nequeunt, auferantur ſublimes neceſſe eſt. atque hac ratione ſuperbi dici poſſunt. Sic igitur Mercurius, ſciſne quomodo te hodie ſuperbum, id eſt, elatum faciam. niſi hinc abis? cui Soſia, *quomodo?* inquit. *auferere*, inquit Mercurius, *non abibis ſi ego fuſtem ſumſero.* Hæc eſt reſponſio præter exſpectationem. Soſia enim, aut ipſi ſpectatores exſpectabant, aliquid Mercurium reſponſurum, quo Soſia lætaretur. At ille præter omnium exſpectationem reſpondet, ſe Soſiam fuſte debilitaturum, vſque adeò, vt ſuis pedibus abire non poſſit, ſed ab aliis auferendus ſit. Sic in Curcul. *tu auferere hinc à me ſi perges mihi Malè loqui, profectò cui ego, niſi malum, nihil debeo.* Huc pertinet illud Ciceronis libro quinto accuſationis. *Sic nonnunquam etiam res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Iſte enim prætor ſeuerus, ac diligens, qui populi Romani legibus nunquam paruiſſet, illis legibus, quæ in poculis ponebantur, diligenter obtemperabat. Itaque erant exitus eiuſmodi, vt alius inter manus è conuiuio, tanquam è prælio auferretur: alius tanquam occiſus, relinqueretur*, &c. Et illud Homer. ιλ. ρ. non longe à principio, οὐδ' οὐ φημὶ πόδεσσί γε οἷσι κιόντα Εὐφρῆναι ἄλοχόν τε φίλην, κεδνούς τε τοκῆας, id eſt, & eum nego ſuis pedibus euntem, oblectaturum vxorem caram, & venerandos parenteis, vel

ſic.

ſic,& nego eum ſuis pedibus è prælio abiturum,ſed ab aliis ablatum.mortuum. ſuæ vxori & parentibus iniucundum ſpectaculum prębiturum. Poſtremo φέρεσθαι.ſeu ferri ſæpe locum habet, & verò propriè, in mortuis,vt notat Euſtathius Ἰλιάδ. ψ ibi φέρον πάτροκλον ἑταῖροι, id eſt ferebant Patroclum mortuum ſodales,& ſocij. Sic igitur hunc locum explico. Sed Nonius in voce *ſuperbos*, docet, ſuperbos à veteribus,mortuos eſſe dictos. Deinde profert hæc Plauti verba.hoc tantum. Ex quo licet intelligere, Nonium ex hoc Plauti loco exiſtimaſſe, ſuperbum à veteribus poſitum eſſe interdum pro mortuo:& hîc ſuperbum valere mortuum, propterea ſcilicet, quod mortui in funere ſublimes efferebantur QVIN MED HVIVS F &c. ] Immo verò ego me ex hac familia familiarẽ eſſe dico Med huius, pro me huius vſitatum veteribus. ſolebant enim interponere litteram d. inter duas vocaleis duarum vocũ diuerſarum.vt hîc,& infrà non longè *prater med alius*, pro præter me alius & *med erga* pro me erga,& alia ſexcenta ſimilia. VIDESSIS]vide ſi vis. DOMO PROHIBERE]Virgilius libro 1. Æneid. *hoſpitio prohibemur arena* POSTVLAS?]æquum cenſes? ἀξιοῖς, PRAEFECTVS THEB. LEG ] præeſt Thebanis legionibus,Creontis iuſſu. QVI CVM]cum quo MALO TVO]ſic ſuprà *Olet homo quidem malo ſuo*. COMPOSITIS MEND.] comparatis,& de induſtria ſtructis mendaciis ſic dixit,componere ſycophantias,in Bacch.id *Nunc pater mi proin tu ab eo vt caueas tibi Sycophantias compon. & aurum vt abs te auferat.* Idem Pœn. *compoſita eſt fallacia* AVDACIAE COLVMEN]hoc eſt, homo omnium mortalium audaciſſime:audacium princeps : ipſa audacia audacior.columen eius rei, cuius eſt columen, validius ac firmius ſit, neceſſe eſt. ſic Terent. Phorm. *Ob bone cuſtos ſalue columẽ verò familia* &c.ad quem locum notat Donatus columen, vel culmen. vel colũna. Idẽ ibidẽ.columẽ,ſuſtẽtatio.vel decus M.Tull. libro 3. Accuſat. *Timarchides autem columen familia veſtra premij ſaucein defenſionis tua* Idem pro Sext. *Vnum aliquem te ex barbatis illis, exemplum imperij veteris, imagine antiquitatis columen reip diceres intueri* CONSVTIS DOLIS] ſic loquitur Pſeud. *Quid ſi hiſce inter ſe conſeruit,Calipho. Aut de compacto fecerunt conſutu dolos?* ſic Græci ῥάπτειν δόλους μηχανάς. Dionyſ. Halicarnaſ. lib.3 cap.106. δεινὰ δὲ ὦ Τύλλε, μηχαναὶ πλέκονται καθ᾽ ἡμῶν, καὶ δόλος ἄφυκτος ἔρραπται κατ᾽ ἀμφοτέρων.id eſt graues enim machinæ.ò Tulle texuntur aduerſus nos, & dolus ineuitabilis, ſiue inexplicabilis, aduerſus ambos cõſutus eſt. Idem ibidem δόλον ῥάπτουσι τοιόνδε. Euripides in Adromacha ἐν δὲ ᾠδῖνας ἀνάκτες, μηχανορράφοι κακῶν. Sophocles in Oedipo tyranno de Tyreſia, φησὶ ὑμᾶς... τοιόνδε μηχανορράφον. Hõ ὀδυσ. π. μνηστῆρες ... τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ῥάπτεις, οὐδ᾽ ἱκέτας ἐμπάζεαι, οἷσιν ἄρα Ζεὺς μάρτυρος, οὐδ᾽ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισιν.id eſt, Stulte quamobrem Telemacho mortem,& diem extremum conſuis,neque ſupplices tenereris quibus Iupiter teſtis eſt?nam nõ eſt pium mala ſuere alterum alteri. IMMO QVIDEM TVNICIS CONS.]iocus ex nomine quæſitus. CERTE PEDIBVS NON TVNICIS] alius iocus ex interpunctionis, ſeu diſtinctionis mutatione natus. Dixerat enim Soſia, ſe aduenire tunicis conſutis, non dolis. Mercurius autem reprehendens, ait eum venire pedibus.non tunicis.quaſi coniunctim dixerit,aduenio tunicis. INGRATIS]inuitus,velis nolis. de hoc ſuprà. NON ARBITRARIVM]id eſt non incertũ neque in ſententia arbitri poſitum. Et fortaſſe ſpectauit differentiam arbitri & iudicis. quam ſic M Tull explicat in oratione pro Q Roſcio Comœdo *Aliud eſt iudicium : aliud arbitrium. Iudicium eſt pecunia certa,arbitrium incerta,ad iudicem hoc modo venimus, vt aut totam litem obtineamus, aut amittamus:ad arbitrum hoc animo adimus vt neque nihil, neque tantum, quantum poſtulauimus, conſequamur.* &c. Licet etiam ſic hunc locum explicare. Hoc profectò certum eſt, quod nunc vapulas:non arbitrarium, id eſt non in arbitrio tuo poſitum:non arbitrij tui. Omnino priorem explicationem malo TVAM FIDEM OBS. ] Soſia vapulans vel ſimul vt vapulauit, Mercurij fidem implorat,atque cõſecrat Videtur enim contra fidẽ ſuam facere,qui alterum immerentem verberat, aut iniuria afficit. Non poteſt autem dici, hîc *fidem*, ſignificare opem,& auxilium,vt apud Terent. Andr. ex ſententia Donati ibi. *Nihilne eſſe proprium cuiquam? Dij veſtram fidem.* ad quæ verba notat ille, fidem dixit, opem & auxilium, vt *Tyrrhenámque fidem.* PRAE VT FVTVRVM EST ] præ eo, quod futurum eſt. Sic Mil. glor. *nihil hercle quidem hoc Praut alia.qua dicam.* Idem Mercat. *Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas nugas maximas Fuiſſe credo, praut quo pacto ego diuorſus diſtrahor.* NAM PVGNIS VSVFECIT ]id eſt, verberando & cædendo pugnis, feciſti me tuum, vſu, id eſt vtendo me ad plagas accipiendas, pugnóſque tuos perferendos. vſu facere ſuum,ſic dictum, vt vſucapere : exquo vſucapio. PRO FIDI THEB. C. ] Prò, vos inclamo, ciues Thebani.qui fidi eſtis. Nonnulli hic legunt, *Prò fidem*,& ſubintelligunt, *imploro veſtram.* VT ESSET QVEM]vt eſſet tibi aliquis,quem tu, &c. ] ITA DII FACIANT VT TV P. S.] ita dij faciant, inquit,vt tu potius quàm ego,ſis Soſia:nempe, vt tu vapules,ego te verberem. ETIAM MVTIS? ] etiam ne mu facere audes?etiam ne muſſas?mutire & muſſare, dicta ſunt à littera μῦ:quam ſolam, & nullam prætcrea muti proferre poſſunt. Varro lib. 6. Plautus Bacchid, *Impinge pugnum ſi mutiuerit.* Idem Curcul. *non mutit cardo.eſt lepidus.* Idem Menæchm. *etiamne impudens Mutire vnum verbum audes, aut mecum loqui?* Terent. Andr. Itaque *Hercle nihil iam mutire audeo.* ad quem locum Don. Ennius:*nec dico, nec facio mu.* Vnde & mutos dicimus, quod Græci dicunt μύειν. Qui totus locus apud Donatum hodie in libris vulgatis corruptus eſt. Iterum Terent. Hecyra. *Neque opus eſt adeò mutito* mutito, inquit Donatus, id eſt, vel tenui dicto. NEMO NISI Q.]ſic apud Homerum. ὀδυσ. ι. Vlyſſus qui vocetur, rogatur, reſpondet Οὖτις ἐμοί γ᾽ ὄνομ᾽ ἐστί, Οὖτιν δέ με κικλήσκουσι Μήτηρ, ἠδὲ πατήρ, ἠδ᾽ ἄλλοι πάντες ἑταῖροι. ſed alio conſilio.propter aliam cauſam. SOCIENVM ] ſocium. Idem in Aulul Ibo intro, atque illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam. ſed hic verſus, *nam Amphitruonis ſocienum me eſſe volui d,* claudicat, niſi legamus Namque Amphitruonis &c SCIEBAM]legendum fortaſſis eſt, *Scibam* : aut *Sciebam* duarum ſyllabarum faciendum eſt. FVGIT TE RATIO]id eſt errasti. ſic loquitur Catullus in Carm. de Var. ſcorto. *Iſtuc quod modò dixeram me habere fugit me ratio.* ſumtum fortaſſis ab iis, qui in ratione ducenda errant,vel potius ab iis,qui non attendunt animum ad id,quod agitur:qui aliud agunt:quorum denique animus alibi eſt, quàm ibi vbi corpus eorum eſt. idcirco aliquid loquũtur,quàm quod ſentiũt,aut quod opus eſt.ſic idem ferè dixit, Bacchid. *Vbi me fugiet memoria* &c.& Milite glor. *At nemo ſolus ſapit nam ego multos ſape vidi Regionẽ fugere conſilij prius, quàm reperta habere.* VTINAM ISTVC PVGNI FECISS O.] vtinam tui pugni me fugiſſent, & ita me non attingerent,vel vtinam te fugiſſent.id eſt vtinam pugnis careres, vtinam pugnos habere deſiiſſes. QVEM TV DVDVM ESSE AIEBAM. ] vel legendum *quem te d.* vel ſubintelligendum te. PER PACEM LICEAT] pace tua liceat, ſine tua offenſione liceat. INDV-

VTAT] induciæ ſunt belli feriæ, inquit Varro, lib. de bello, & pace, vel pax caſtrenſis paucorũ dierũ, vt refert Gellius lib. 1. cap. 25. Idem Gellius indutias dictas eſſe arbitratur, quaſi tu dicas *inde vti iam. Pactum induciarum eiuſmodi eſt,* inquit, *vt in diem certum non pugnetur nihilque incõmodi detur: ſed ex eo die poſteà, vti iam, omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactúmque fit, vt ante eum diem ne pugnetur, atque is dies vbi venerit, inde vti iam pugnetur: idcirco ex iis quibus dixi, vocibus, quaſi per quendam coitum, & copulam, nomen induciarum connexum eſt.* Donatus apud Terent. Eunucho. *Induciæ,* inquit, *ſunt pax in paucos dies, vel quòd in diem dentur, vel quòd in dies otium præbeant.* Nonnulli alij ab initu indutias dictas eſſe volunt, quòd, pactis indutiis, alteris ad alteros vltro, citroque ſine pugna impune ire liceat, ex quibus omnibus etymologiis intelligere licet, hoc nomẽ ſcribẽdũ eſſe cũ t. in tertia ſyllaba, non cũ c. Indutias Græci ἐκεχειρίας appellant ſignificantiſſimo vocabulo, à verbo ἔχω, & χείρ, quod per induciarum dies abſtineantur, ſeu cõtineantur manus à pugna. TVAE FIDEI CREDO?] poſſum ne tutò ſine aliquo ſponſore locuplete, tuã vnius fidem ſequi & me tuæ fidei cõmittere? QVID SI FALLES?] me, vel fidem tuam. ſed dic. *me potentius,* vt in illa antiquiſſ. iurandi formula. *ſi ſciens fallo.* M. Tull. epiſt. ad Marium. *Is iurare cùm cœpiſſet: vox eum defecit in illo loco. Si ſciens fallo.* Propert. lib. 2. Eleg. 20. *Oſſa tibi iuro per matris, & oſſa parentis: Si fallo, cinis, heu ſit mihi vterque grauis,* Idem lib. 4. Eleg. ad Cinth. *Iuro ego fatorum nulli reuocabile carmen: Tergeminúſque canis ſic mihi molle ſonet: Me ſeruaſſe fidem ſi fallo, vipera noſtris ſibilet in tumulis, & ſuper oſſa cubet.* TVM MERCVRIVS SOSIAE IR.] tum, id eſt, ſi ſciens fallo. locus, Nam cùm ſit ignotus Soſiæ Mercurius, cúmque ſe Soſiam eſſe prędicet: malum ſibi precari putatur à vero Soſia, ſi fallat: cùm re vera Mercurius malum ei precetur. proinde ac ſi ita dicat, tum ego tibi iratus ſim, ſi fallam, ſcilicet: ſeu ſi fallo, Porro autem deos ſibi habere iratos vult nemo. Hinc illud loquendi genus antiquiſſ. *quin illi dij irati.* de quo ſuo loco. VT VT ES F.] id eſt quomodocũque es facturus. Donatus ad illud Terentij Andr. *Iam vbi vbi erit, inuentum tibi curabo* &c. notat, *vbi vbi,* in prima parte vim ſuam tenet: in poſteriore productionẽ: & eſt quemadmodũ vt vt, qua qua, vnde vnde: pro vbicunque, vtcumque, quacumque, vndecunque. TV ME VIVVS HODIE N. F.] Tu viuus nunquam facies, vt non ſim Soſia. Nunquam me facies quin ſim, dictum more Græcorum & Comicorum, pro nunquam me facies non eſſe: id eſt, nunquam facies vt non ſim. Sic autẽ legendum, vt edidi, & ante ediderat Camerarius, *Tu me viuus hodie nunquam,* &c. non, vt quidam volunt, *me viuo.* &c. quam lectionem, & verſus ratio, & ſẽtẽtia reſpuunt. Adde quod reclamant libri veteres, qui habent *viuus*: quibus cum congruunt omnes vulgati. Sentẽtia autem in promptu eſt. tu viuus nũquam facies, &c. ergo multo minus mortuus. vel ſic. tu excedes è vita, ſeu moriere prius, quàm iſthuc facies. Quòd autem alii nonnulli, qui item legunt *vivo.* pro *viuus.* volũt hæc eſſe verba Soſiæ, vſque ad, *Hic homo,* &c. non placet. ſunt enim hæc Mercurij: &, quę deinceps ſequuntur, Soſiæ, par pari Mercurio referentis. Quemadmodum enim Mercurius dixit. Tu quandiu viues nunquã efficies, vt non ſim Soſia: ita Soſia, par referens, reſpondet, Certe nunquam me alienabis ab hac familia noſtra, quin ſim huius familiæ ſeruus, & familiaris. TV ME ALIENABIS NVNQVAM.] nunquam me, qui ſum familiaris, & domeſticus, alienũ facies. NOSTER] è familia noſtra, vel Amphitruonis, heri noſtri, ſeruus. PRAETER ME ALIVS] præter me alius. QVOD MIHI PRAEDICAS VIX. &c.] qui me dicis inſanum eſſe, tu ipſe es. Iam inſania, animi vitium eſt MALVM] interiectio eſt hoc loco, malum qua vtitur Plautus millies infrà. ead. comœd. *Quas malum nugas?* idem Captiu. *Niſi ſi meo aliquam corde machiner aſtutiam.* Quàm, malum quid machiner? cetera exempla collecta reperientur in indice. Terent. Eunucho. *Qui malum alij?* ad quem locũ Donatus, malum, inquit, per parẽtheſim ſuauiter infertur. Plautus in Epidico. Quę malum hęc impudẽtia eſt? Ei non interponitur, malum, niſi oculis conuerſis ad eum, quid, quod reprehendimus, dixerit. Itaque *malum,* nunc interiectio eſt HAC NOCTV] hac nocte. Sic veteres loquebantur, vt refert Macrobius libro 1. cap. 4 teſtem Ennium producens annalium. Qua Galli furtim noctu ſumma arcis adorti Mœnia concubia, vigiléſque repente cruentant. Idẽ annal. *Hac noctu filo pendebit Etruria tota.* EX PORTV PERSICO] id eſt, ex mari Euboico, quòd in eo ſteterit claſſis Perſarum. Feſtus NON VIGILO?] quaſi dicat non dormio neque dormito, neque vigilans ſterto, ſed planè vigilo. MALAE] maxillæ QVID IGITVR DVBITO?] domum introire? EMENTITVS] es ſubintell. quod eſt plauto vſitatiſſimum. SOLVTA EST NAVIS] Sic in Sticho, *Hodie ſoluta eſt nauis aliquãto prius.* Sic Horat. epod. od. x. *Mala ſoluta eſt nauis exit alite.* & *ſoluere nauim* dicunt Latini plena ſeu integra locutione. Plaut. Mil. glor. *Niſi eat, te ſoluturum eſſe nauim ventum operam dare.* Idem Merc. *iiſce confectis nauim ſoluimus.* Dicunt & *ſoluere* ſimpliciter, nec adiecta voce *nauim.* Cicer. lib. 7. epiſt. ad Att. *nos eo die cœnati ſoluimus* Idem lib. 3. de Off *Si idem ſciat complures mercatores Alexandria ſoluiſſe,* &c Idem pro Murena. *Quòd ſiè portu ſoluentibus ij, qui in portum ex alto inuehũtur, præcipere ſummo ſtudio ſolent,* &c. Tacitus lib 2. *Nec Piſo moratus vltra nauem ſoluit* &c. ET VBI PTERELA REX REGNAVIT, &c. & oppidum in quo Pter reg. exp. VI PVGNANDO] vi & virtute, non pactione. Græci dicunt κατὰ κράτος, quod notarat Boſius. OBTRVNCAVIT] interemit ſupra de hoc verbo. AVTVMARE] dicere. Nonius. MEMORAM MEMORITER] aduerbium & verbum cui adiungitur, eiuſdem originis. talia ſunt illa, *propere properas ſapienter ſapit, memoriter meminiſſe,* quæ indicabuntur ſuis locis. & collecti ſub vno quaſi aſpectu ponẽtur in indice. PTERELA REX QVI POTITARE &c.] ordo eſt, datum eſt ſubintellige. vel repete ἀπὸ κοινοῦ. id *qui,* id eſt quo, Ptcrela rex potitare ſolitus eſt, videlicet patera aurea. OBSIGNATA SIGNO EST] pleonaſmus. CVM QVADRIGIS SOL EXOR] ſol exoriens cum curru à quatuor equis tracto: vel cum quatuor equis currui iunctis Signis quibus obſignarent, vtebãtur antiqui vel ſuis ipſorũ imaginibus, vt Plautus Curculione ſignum noſce: noſtin'? LY. quidni nouerim? Clypeatus elephantem vbi machera diſſicit. Pſeud. *Ea cauſa miles hic reliquit ſymbolum. Expreſſam in cera ex annulo ſuã imaginem.* vel maiorum ſuorum Cicer. Catil. 3. *tum oſtendi tabellas Lentulo, & quæſiui, cognoſceretne ſignum. annuit. Eſt verò inquam ſignum quidem notum, imago aui tui, clariſſimi viri, qui amauit vnice patriam & ciues ſuos: quæ quidem te à tanto ſcelere etiam muta reuocare debuit.* Vtebantur & imaginibus, quas arbitrio ſuo ſumebant: vt ex Auguſto intelligere licet: de quo ſic Suetonius. *In diplomatibus, libellíſque, & epiſtolis ſignandis initio Sphinge vſus eſt: mox imagine Alexandri Magni: nouiſſimè ſua Dioſcoridis manu ſculpta: qua ſignare inſecuti quoque principes perſeuerarunt* Sic Amphitruo vtebatur pro ſigno, ſole cum quadrigis exoriente, QVID ME CAPTAS CARNIFEX?] quid me captas, id eſt, quid me capere conaris? quid mihi inſidiaris, vt me capias? Sic idem infra ead. comœd. *Me captas, quia tute ab naui clanculum huc alia via præcucurriſti,* &c. ibidem. *Tu ſi me captas impudentia, non potes capere?* Terent. Hecyra *Iniurium eſt autem vlciſci aduerſarios? Aut qua*

*ductarent te illi, ea ſunt ipſo i cap.?* ARGVMENTIS VINCIT, &c.] hæc loquitur Soſia, ad ſpectatores verſus. ALIVD NOMEN QVAERENDVM EST M.] quàm Soſiæ, ſcilicet, nam hic vincit, ſe Soſiam eſſe. LEGIONES CVM PVG. MAXIME] ſuprà. *Nam cum illi pugnabant maximè, ego tum fugiebam maximè.* INDE IMPLEVI CIRNEAM] Secutus ſum Nonium, qui ita legit, & codicem Hutalinum, in quo ſcriptum eſt, non *hirneam*, vt habent omnes libri vulgati, & nonnulli manuſcripti. Eſt autem cyrnea, ſeu cirnea, vt docet Nonius, vas vinarium. Deinde profert hunc verſum. INGRESSVS'ST VIAM] allegoria eſt. ſignificat enim, eum non aberrare è recta regione, & via veritatis Sic ferè in Pſeud *u ieuo viam* EAM EGO TA VT MATRE FVERAT N. V ED M.] eam cyrneam vini meri, ita vt matre fuerat natum, i. ita vt ex vite, ſeu vas fuerat expreſſum, eduxi, id eſt, ebibi, exhauſi, exſiccaui. hæc verba igitur, ita vt matre fuerat natum, valent, merum, non dilutum. nam vinum, cùm ex vua naſcitur, merum eſt. educere autem, hoc eſt, ebibere: quemadmodum ducere bibere. Horatius, *ducere nectaris ſuccos.* oda 3. lib. 3. &, *ſed preſſum Calibus ducere Liberum ſi geſtis.* &c. oda 12. libr. 4 & M. Tull. Tuſcul. 1 *eduxit venenum vt ſitiens.* MIRA SVNT] Mirum eſt. Sic Plautus loquitur millies. EBIBERIM] eduxerim vt ſuprà, non longè. TV NEGAS MED ESSE] tu negas me eſſe? d interpoſitum cauſa verſus. vel vt vitetur hiatus, ſi e non elideretur. QVID EGO NI N.] quid ni ego n NAM INIVRATO SCIO, PLVS CR. M.] Sic M. Tull. actione prima. *Nec tamen ex numero ſum, vt eo iudice quàm prætore, hanc rem tranſigi malim, & iurato ſuam, quàm iniurato aliorum tabellas committere.* Idem pro Roſcio Comœdo *Tibi verò Piſo, diu deliberandum, & concoquendum eſt, vtrum potius Chereæ iniurato, in ſua lite, an Manilio, & Luſcio iuratis in alieno iudicio credas.* SALTEM] ſaltem, eſt quod barbari dicunt, ad minus, Itali almanco. Galli, à tout le moins. Donatus ad illud Terentianum Andr. ic. *vt aliquot ſaltē nuptiis prodat dies*, notat: ſaltem deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem, hoc verbo vtimur. Ex quibus verbis intelligere licet, hanc vocem natam eſſe à re militari atque adeò à captiuis, qui nihil aliud à victore, quàm ſalutem, petant. quod ab eodem Donato in Adelph. traditum eſt, ad illud. *Meum mihi reddat ſaltem quanti emta eſt, Syre.* Sic crebrò apud Homerum victi & capti illud vſurpant ζώγρει, id eſt cape me viuum. noli me interimere, ſed ſerua, vt me abs te pretio redimā. IGNOBILIS] ignotus, & ſine nomine: vt omnes homines te ignorent. Nam huc pertinet quod infrà dicitur. *Niſi etiam is quoque me ignorabit.* ſic in Pſeud. *peregrina facies videtur.* CONTEMPLO] contemplor. Notat Nonius veteres dixiſſe contemplo pro contemplor, proférque cum alia ex aliis ſcriptoribus exempla, tum illud præterea ex Plauto in Aſin. *meum caput contemples.* IN SPECVLVM INSPEXI] ſic loquitur Terent. Adelph *Poſtremò tanquam in ſpeculum, in patinas Et mea inſpicere iubeo:* &c. SIMILIS'T] ſimilis eſt. ſic autem legendum. vt edidimus, non *ſimil'eſt*: quanquam ſcio nonnullis hoc placere, ſimil'eſt, pro ſimilis eſt. SVRA] ſura pars tibiæ poſterior, & craſſior, pulpa cruris. γαςροκνημίαν nominant Græci, quaſi tibiæ ventrem. Idem Plautus Pſeud. *vbi ſuram adſpicias, ſcias poſſe eum gerere craſſas compedes.* TONSV] tonſus pro tonſura vt docet Nonius, hunc locum proferens. profert & verſum ex Accio, Amph. *ſed quænam hæc eſt mulier, funeſta veſte, tonſu lugubri?* NASVM] naſum in neutro genere dixiſſe veteres indicat & Nonius. teſtem citans Lucilium lib. 7. *Queis oculi non ſunt, neque naſum.* &c. Idem lib. 22. *Naſum rectum nunc homini ſi ſuraq; pedeſque.* DENS, LABRA] ſic legendum, non vt vulgo, *vel labra.* Nam præterquàm ratio vulgatam lectionem refellit, codicis Hutt..tini li ura hoc in loco ſcripturam, quam reſtitui adiuuat: enumerantur autem hic omnia alia ἀσυνδέτως, vt dubium non ſit, quin, *vel labra*, mendoſum ſit. TOTVS] ſubintell. ſimilis eſt mihi. CICATRICOSVM] ex veteribus. NOVI SERVM: &c.] ſic in Menæchmis. *ò ſaluus ſaluos alios video, nouos homines, alloquor.* SANE SAPIO: ET SENTIO] id eſt non deſipio, non ſum ſenſus expers. φρονῶ καὶ αἰσθάνομαι, οὐκ ἄφρων, οὐδ' ἀναίσθητός εἰμι. ſic in Milite glor. *Mihi ego video, mihi ego ſapio, mihi ego credo plurimum*, &c. PVLTABO] pulſabo, ſic veteres. QVO AGIS TE?] quo te confers, quo te capeſsis? QVADRIGAS SI NVNC INCEND. I.] &c. hyperbole. credibile enim eſt Iouis quadrigas eſſe celerrimas. ſic Aſin. *Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit, Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* & Aulul. *Quod iubeat, citis quadrigis citius properet perſequi.* & Pœn. *Niſi ego illum iubeo quadrigis ad carnificem rapi.* eodem pertinet illud Horat. ſat. 7. l. 1. *Siſennas Barros vt equis præcurreret albis.* ITA VIX POTERIS EFFVG.] ita eſt, id eſt etiam cum inſcenderis quadrigas Iouis, & iis vectus aufugeris. EFFVGERE] euadere. TVAE SI QVID VIS NVNTIARE: &c.] id eſt tuæ heræ, ſi quid vis, nuntiare te ſinam: ſed hanc noſtrā heram, non tuam, adire non ſinam. licet etiam ita explicare, *Tua hera, ſi quid vis, nuntiare licet.* vt verbum *licet* repetatur à ſuperiore. ſed malo verbum *ſinam* ſumi ἀπὸ κοινοῦ: vel bis poſitum intelligi IRRITAVERIS] irritaueris. LVMBIFRAGIVM TV FERES] hoc eſt, lumborum fracturam, ſeu lumbos fractos auferes. lumbifragium, nomen compoſitum, à Plauto fictum. cuiuſmodi ſunt alia ſexcenta, quæ collecta reperientur in indice, in voce nomina, VBI EGO PERII? VBI IMM. &c] ſic Mil. glor. *Quid metuis? So. enim ne noſmet perdidimus vſpiam.* VIVO FIT QVOD NVNQVAM Q. M. F. M.] id eſt mihi viuo, vel me viuo, imago mea præfertur, quod nunquam quiſquam faciet, me mortuo. locus ex imaginis mentione, & nomine quæſitus: & ad conſuetudinem Romanorū referendus. ſolebant enim maiorum imagines præferri in funeribus clarorum virorum. Cuius rei exēplum exſtat luculentum apud M. Tull lib. 2. de Oratore poſteaquam de Craſsi facetiis locutus eſt, ibi. *Quis eſt igitur qui non fateatur, hoc lepore, atque his facetiis non minus refutatum eſſe Brutum, quàm illis tragœdiis, quas egit idem, cùm caſu in eadem cauſa funera efferretur anus Iunia?* ſequitur paucis pòſt. *Brute quid ſedes? quid illā anū patri nūciare vis tuo? quid illis omnib. quorū imagines duci vides? quid maioribus tuis?* Hoc igitur ſignificat Soſia ſe viuo præferri imaginem ſuam, cùm tamen ipſo mortuo, quando efferetur, nemo imaginem eius ſimilem, funeris honeſtandi cauſa ſit laturus. Namq in ſeruorum funere nullæ præferri imagines ſolebant. Non diſſimilis eſt huic ille locus in Moſtell. *Ludos ego hodie viuo, præſenti hic ſeni Faciam, quos credo mortuo nunquam fore.* Nam in funere clarorum virorum ludi funebres inſtituebantur. ME IGNORABIT] me non cognoſcet, ſeu agnoſcet, ſic idem infrà ead. comœd. *quem omnes mortales ignorant.* ſic Terent. Heautotim. *Et me ignoras, Clitipho.* Idem Eunucho. *Quid? iſti te ignorabant.* QVOD ILLE FACIAT IVPITER] *Ille* pronunciandum ſublato cœlum verſus digito. faciat ille Iupiter, inquit, vt Amphitruo me ignoret. nam hoc ſi contingat, eadem opera ſim liber, ſcilicet. Itaque ſubiungit, quare id optet. VT EGO HIC HODIE RASO CAP C. C. &c.] id eſt, vt fiam liber. Nonius, *Qui liberi fiebant*, inquit, *ea cauſa calui erant, quòd tempeſtatem ſeruitutis videbantur effugere, vt naufragio liberati ſolent.* Plautus Amphitruo. *vt ego hic hodie*, &c. Plutarchus in Tito Flaminio. οἱ γὰρ ἄνδρες ὅτ...

καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς οἰκέταις, ὅταν ἐλευθερωθῶσι, ξύρεσθαι τὰς κεφαλάς, καὶ πιλία φορεῖν· ταῦτα δ' ἔχοντες αὐτοὶ τῷ Τίτῳ θριαμβεύοντι παρείποντο. i. hi enim viri quemadmodum conſueuerunt ſeueri, vbi manumiſſi fuerint, raſis capitibus pileos gerere, ita ipſi ornati Tito triumphanti comites ſe præbuerunt. Appianus de bello Mitridat. de Pruſia loquens ἀπήντησε τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς εἵματι Ῥωμαϊκὸν ἀμπεχόμενος. ὃ καλοῦσι τήβεννον, καὶ ὑποδήματα ἔχων Ἰταλικά. τὴν κεφαλὴν ἐξυρημένος, καὶ πῖλον ἐπικείμενος, ᾧ τρόπῳ τινὲς ἐσίασι τῶν ἐν διαθήκαις ἐλευθερουμένων, &c. i. Pruſias obuiam proceſſit Romanorum imperatoribus togatus, & Italico more calceatus, capite raſo, & pileatus, quomodo ornati nonnulli prodeunt in publicum, eorum qui in teſtamẽtis libertate donati ſunt. Suetonius in Tiberio. *ac primò Præneſte, inde Neapolim euaſit: ſeruiſque ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit.* t. Idem in Nerone Claudio. *obijt xxx. & ſecundo ætatis anno, quo die quondam Octauiam interemerat, tantúmque gaudium publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurrerit.* Itaque Caſtor & Pollux, qui ſotêres. id eſt ſeruatores & liberatores Græciæ dicuntur pileati fingebantur, quia pileus ſit Inſigne libertatis. quanquam alii hanc eius rei cauſam afferunt, quod eſſent Lacones: Lacedæmonii autem pileati pugnarent. Sic enim Feſtus, Pilea Caſtori inquit, & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos eſt. Quid quòd Lares quoque pileati fingebantur? quod ego vidi nuper in nummo argenteo, quem mihi oſtendit Clemens Teueninus, homo & ſæpe antea à me honoris cauſa nominatus, & ſæpe poſthac nominandus. Sedent autem in eo, quem dixi nummo. Lares, (percurram enim reliquum illius nummi argumentum, quamuis non admodum ad id, quod nobis in præſenti propoſitum eſt, pertineat) pelle canina amicti, canis circum pedes eorum ſtat. Vulcanus etiã pileatus, dimidiatus cum forcipe ſupra eorũ capita poſitus eſt. In altera parte eſt Veiouis iratus, ſeu Apollo iaculator, & ſagittam mittẽs. Quoniam autem Pilei mentio incidit, ne hoc quidẽ adſcribere me pigebit. quod etiam ex illo nummo didici, valde eos falli, qui putant, pileum & petaſum idem eſſe. Nam petaſus, vt ſuprà diximus, latus, & amplus erat, vtpote ad ardorem ſolis, & imbrem defendẽdum comparatus: pileus verò, non latior, quàm corporis figura, & magnitudo poſtulat. Seruius ad illũ verſum Æn. 8. *Naſcenti cui treis animas Feronia mater,* notat Feronia Nympha Campaniæ, quã etiam ſuprà diximus. Hæc etiam libertorum dea eſt: in cuius templo, raſo capite, pileum accipiebãt. cuius rei etiam Plautus facit mentionem. *Quod vtinam ille faxit,* &c. Poſtremo, vt ad nummos redeam, memini me videre in nummis Clementis Teuenini, quem ſuprà commemoraui, quatuor in quib. expreſſa erat Bruti effigies pileata, cum pugiunculis. quod ſignificat, Brutum liberaſſe populum Ro. tyrãno interfecto. Ne hoc quidem prætereo A. Gellium tradidiſſe lib. 7 c. 4. ſeruos, quorũ nomine venditor nihil præſtaret, pileos venundari ſolitos. Tit. Liuius lib. 34. annalium: *Præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis, qui ſeruitute exemti fuerant.*

## MERCVRIVS.

*Bene proſperéque hoc hodie operis, proceſſit mihi.*
*Amoui à foribus maximam moleſtiam:*
*Patri vt liceret tutò illam amplexarier.*
*Iam ille illuc ad herum quom Amphitruonem aduenerit,*
*Narrabit ſeruum hinc ſeſe à foribus Soſiam*
*Amouiſſe: ille adeò illum mentiri ſibi*
*Credet: neque credet huc profectum, vt iuſſerat.*
*Erroris ambo ego illos & dementiæ*
*Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam,*
*Adeò vſque ſatietatem dum capiet pater*
*Illius quam amat: igitur tum demum omnes ſcient,*
*Quæ facta, denique Alcumenam Iuppiter*
*Rediget antiquam coniugis in concordiam.*
*Nam Amphitruo actutùm vxori turbas conciet,*
*Atque inſimulabit eam probri: meus pater*
*Eam ſeditionem illi in tranquillum conferet.*
*Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,*
*Hodie illa pariet filios geminos duos,*
*Alter decumo poſt menſe naſcetur puer,*
*Quàm ſeminatus, alter menſe ſeptumo.*
*Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Iouis.*
*Verùm minori puero, maior eſt pater,*
*Minor maiori: iámne hoc ſcitis quid ſiet?*
*Sed Alcumenæ huius honoris gratia,*

*Pater curauit vno vt fœtu fieret,*
*Vno vt labore abſoluat ærumnas duas,*
*Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,*
*Et clandeſtina vt celetur ſuſpicio.*
*Quanquam vt iam dudum dixi, reſciſcet tamen*
*Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro*
*Profecto ducet Alcumenæ. nam deum,*
*Non par videtur facere, delictum ſuum*
*Suámque culpam expetere in mortalem vt ſinat.*
*Orationem comprimam, crepuit foris,*
*Amphitruo ſubditiuus eccum exit foras*
*Cum Alcumena vxore vſuraria.*

BENE PROSPERÈQVE HOC HODIE OP. PR.] felicem hodie exitum habuit hoc operis, quod confeci in Soſia, amouendo à foribus. ſic loquitur Terent. Adelph. *mediator eſſe affabitur: & bene procedit.* & M. Tull. pro Rabirio Poſt. *qui bene quid proceſſerit, eum multam tuliſſe.* AD HERVM QVOM AMPHITR.] quò ad herum Amphitr. aduen. NARRAVIT SERVVM HINC ESSE, &c.] ἀμφιλογία, narrauit ſeſe à ſeruo Soſia hinc à foribus eſſe amotum. ERRORIS] tranſlatè poſuit errorem, pro eo mentis, aut animi affectu, quo id credit, quod non eſt: nō credit quod eſt, vt hic Amphitruo putat vxorem eſſe delirā, aut cū alio viro rem habere. Alcumena putat ſe cum Amphitruone rem habuiſſe, quæ cum Ioue habuerit, &c. ADEO VSQVE SATIET DVM] eò vſque dum pater libidinē ſuā explebit, Alcmenā complexus. CONCIET] cōmouebit, & verbo cōcio, cis. INSIMVLABIT] Donatus ad illud Terentii Phorm. *ſi herum inſimulabis auaritia, male audies* notat: inſimulare, eſt crimen ingerere: inſimulatio eſt falſi & veri criminis incuſatio. Cic. *nihil eorū quæ Galli inſimulabant, negarunt.* PROBRI] adulterii, turpitudinis, flagitii. Feſtus *Probrū, ſtuprū, flagitiū,* Cecilius. *Ea tum cōpreſſu parit huic puerū, ſibi probrū.* EAM] eam vnius ſyllabæ eſt. SEDITIONEM] ςτάσιν, διχόνοιαν, diſſenſionē, diſcordiam. IN TRANQVILLVM CONFERET] tranquillabit, ſedabit, in tranquillitatem rediget. ALTER DEC] Alter puer Iphiclus. SEMINATVS] ἐσπαρμένος, ſatus, ab Amphitruone ſcil. AMPHITRVONIS ALTER EST.] Iphiclus. ALTER IOVIS] Hercules. MINORI] Herculi, qui ſeptimo menſe poſtquàm ſeminatus eſt à Ioue, naſcetur. MAIOR P.] Iupiter. MINOR] minor pater, Amphitr. MAIORI] Iphiclo, qui decimo mēſe poſtquàm ab Amphitruone ſeminatus eſt naſcetur. SED ALCVMENAE HVIVS] poſtrema ſyllaba vocis Alcumenæ hic nō eliditur. VNO VT FOETV] vt vno onere, vnáq; vt ita dicā, grauidatione & fœcūdatione. FIERET] hic *fieret*, primā habet productā. VNO VT LABORE] vt vno labore vel grauidationis, vel partus. ABSOLVAT AERVMNAS DVAS] id eſt liberetur & ſoluatur ærumnis duabus, ærūnas appellat labores, & dolores partus, qui ſunt graues, & oneroſi. Feſtus, ærūnas à verbo Græco αἴρω quod valet tollo, dictas putat, ideóque ærumnas, ſeu ærūnulas, docet eſſe furcillas quibus viatores, aut geruli onera, & ſarcinas gerūt. Cariſius verò docet per e. ſolū ſcribi poſſe, quòd mētē eruat: vel per œ. quod mœrorē nutriat. ET NE IN SVSP. PON. STVPRI.] & ne vocetur in ſuſpicionē ſtupri, vocis *ſuſpicione* ſyllaba ſecunda, longa eſt. quòd eò ſcripſi, quòd nonnulli, & apud Plautum, & apud Terentium, in locum vocis *ſuſpicio*, & *ſuſpiciones* &c. ſuſpectionis nomen ſubſtituunt. non rectè. ET CLANDESTINA VT CEL. SVSP.] lego Et clandeſtina vt celetur ſuſceptio, vt per ſuſceptionem clandeſtinam, intelligamus vel clandeſtinam Iouis receptionē, & intromiſſionē in domū Amphitruonis ab Alcumena, vel ſecundam conceptionē, quam ſuperfœtationem vulgò nominant. licet etiā per ſuſceptionē, intelligere filii ſuſceptionē, vt Latini dicunt, ſuſcipere liberos. ſed illud primo loco poſitum malo. RESCISCET TAMEN] Gellius lib. 2. cap. 19. *qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatúmque cognoſcit, is dicitur propriè reſcire,* lege cetera apud Gellium, Donatus ad illud Terēt. in Hecyra *Hoc vbi ſenex reſciuit*, &c. notat, *ſcimus quæ ad nos deferuntur: reſcimus celata.* NAM DEVM NON PAR VIDETVR FACERE &c.] ordo, & ſententia eſt, nam non videtur æquum, deum facere, id eſt committere, vt ſinat culpam ſuam expetere, id eſt recidere erumpere, reſilire, redundare, in mortalem, verbi gratia, in Alcumenam. ſic fere Nonius in verbo *expetere*. CREPVIT FORIS] Proptereà quod Athenis fores aperiebantur, & reuoluebantur publicam viā verſus, idcirco qui domo exire volebat, antequā foreis aperiret, & ianuam, ſeu valuam in publicum retorqueret, ſonitū aliquē vel manu, vel aliquo alio pacto edebat, ne ianua in aliquem prætereuntem nō præmonitū irrueret. Sic apud Ariſt. ψοφεῖ τις ἔνδον, id eſt ſonitū edit aliquis intus hoc eſt parat aliquis exire domo. Hoc pluribus verbis explicat Plutarchus in Poplicola cuius verba non me pigebit huc adſcribere, quamuis ea relata ſint à Mureto lib. 1. var. lect. cap. 17. Sic igitur Plutarchus Τὰς δ' Ἑλληνικὰς πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες, ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς ἑαυτῶν θύρας ἔσωθεν οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἴσθησις ἔξω γένοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. id eſt, Græcorum autem ianuas omnes antea taleis fuiſſe dicunt, à comœdiis hanc opinionem adepti, quia pulſant & percutiunt ianuas ſuas intrinſecus ii qui ſunt in publicum progreſſuri, vt ii, qui prætereunt, aut qui ante eas fores ſtant extra præſentiant, & ne deprehendantur à valuis in angiportum proiectis. SVBDITIVVS] ſubdititius, in locum veri Amphitruonis ſubditus ὑποβολιμαῖος. VSVRARIA] cuius habet vſum fructum ſuprà in Argumento. *Vxorem cepit Alcumenam vſurariam.*

## IVPITER, ALCVMENA, MERCVRIVS.

Iu. *Bene vale Alcumena, cura rem communem, quod facis.*
*Atque imperce, quæſo: menſes iam tibi eſſe actos vides.*
*Mihi neceſſe eſt ire hinc. verùm quod erit natum, tollito.*
Al. *Quid iſtuc eſt mi vir necotij, quòd tu tam ſubitò domo*
*Abeas?* Iup. *edepol haud quod tui me neque domi diſtadeat,*
*Sed vbi ſummus imperator non adeſt ad exercitum*
*Citius quod non facto eſt vſus, fit, quàm quod facto eſt opus.*
Me. *Nimis hic ſcitu'st ſycophanta, qui quidem meus ſit pater.*
*Obſeruatote, quàm blandè mulieri palpabitur.*
Al. *Ecaſtor te experior, quanti facias vxorem tuam.*
Iup. *Satin habes ſi fœminarum nulla eſt, quam æquè diligam?*
Me. *Edepol næ illa niſi fictis rebus te ſciat operam dare,*
*Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quàm Iouem.*
Al. *Experiri iſtuc mauellem me, quàm mi memorarier.*
*Prius abis, quàm lectus vbi cubuiſti concaluit locus*
*Heri veniſti media nocte, nunc abis. hoccine placet?*
Me. *Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.*
*Nunquam edepol quenquam mortalem credo ego vxorem ſuam*
*Sic effli:tim amare, proinde vt hic te efflictim deperit.*
Iup. *Carnifex non ego te noui? abin' è conſpectu meo?*
*Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero, aut mutitio?*
*Quem pol ego iam ſcipione.* Al. *ah noli.* Iup. *mutito modò.*
Me. *Nequiter penè expediuit prima paraſitatio.*
Iup. *Verùm tu dicis mea vxor, non te mi iraſci decet.*
*Clanculum hinc abiui à legione, operam hanc ſurripui tibi:*
*Ex me primo prima ſcire rem vt geſsiſſem publicam.*
*Ea tibi omnia enarraui: niſi te amarem plurimum,*
*Non facerem.* Me *facitne vt dixi? timidam palpo percutit.*
Iup. *Nunc ne legio perſentiſcit, clam illuc redeundum'ſt mihi,*
*Ne me vxorem præuertiſſe dicant præ republica.*
Al. *Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam vxorem.* Iup. *tace.*
*Ne corrumpe oculos, redibo auctutum.* Al. *id actutum diu eſt.*
Iup. *Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te.* Al. *ſentio.*
*Nam qua nocte ad me veniſti, eadem abis.* Iup. *cur me tenes?*
*Tempus eſt, exire ex vrbe priusquam luceſcat volo.*
*Nunc tibi hanc pateram, quæ domo mi illic ob virtutem data eſt,*
*Pterela rex qui potitauit: quem ego mea occidi manu,*
*Alcumena tibi condono.* Al. *facis vt alias res ſoles.*
*Ecaſtor condignum donum, qual' eſt qui donum dedit.*
Me. *Immò ſic condignum donum, qual' eſt qoi dono datum eſt.*
Iup. *Pergin' autem, nónne ego poſſum furcifer te perdere?*
Al. *Noli amabo Amphitruo iraſci Soſiæ, cauſa mea.*
Iup. *Faciam ita vt vis.* Me. *ex amore hic admodum quàm ſeruus eſt.*
Iup. *Nunquid vis?* Al. *vt quum abſim, me ames, me tuam abſentem tamen.*
Me. *Eamus Amphitruo: luceſcit hoc iam.* Iup. *abi præ Soſia,*
*Iam ego ſequar, nunquid vis?* Al. *etiam vt actutum aduenias.* Iu. *licet.*

*Prius tua hic opinione adero:bonum animum habe modò,*
*Nunc te nox quæ me manſiſti,mitto,vt cedas die,*
*Vt mortalibus illuceſcas luce clara & candida.*
*Atque quanto nox fuiſti longior hac proxima,*
*Tanto breuior vt dies fias.faciam, vt æquè diſparet,*
*Et dies è nocte accedat.ibo,& Mercurium ſubſequar.*

CVRA REM COMM.] rem familiarem,& liberos. Nam inter virum, & vxorem omnia ſunt communia. ATQVE IMPERCE, QVAESO] & tibi parce, quæſo. caue plus nimio maiorem laborem ſuſcipias, & ita vtero noceas, cum ſis ad pariendum vicina. vtitur hoc eodem verbo & in Caſina ibi. *a nobis,integra, atque imperita huic impercito.* MENSES IAM TIBI ESSE ACTOS VIDES] menſes tibi exactos vides.quibus matureſcere partus ſolet.verbi gratia, menſes decem, more veterum, apud quos menſes erant noſtris breuiores, vt pote 28. circiter diebus conſtantes. TOLLITO] tollito humo,atque educato,neque expoſito. Solebant parentes, quos liberos in lucem primùm editos alere,nec exponere habebant in animo,iacenteis è terra tollere ex quo tollere vſurpant Latini,pro alere,& educare. Terent.in Andria. *Quidquid perperiſſet. decreuerunt tollere.* ibidem. *Item quod perperiſſet iuſſit tolli.* Idem Heautont. *Meminiſti me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatā ſi puellam parerem nolle tolli? C. ſcio quid feceris:ſuſtuliſti.* Plautus in Trucul. *ſi. quod peperiſſem, id educarem, & tollerem* Ex quibus exēplis intelligere licet, ſublationem filii communem eſſe patris & matris. Domi] domus. DISTAEDEAT] valde tædeat. SED VBI SVMMVS IMPERATOR NON ADEST AD EXER.] *ſyntax* vbi (inquit) ſummus imperator abeſt ab exercitu,citius fit, quod factu non eſt vtile, quàm quod eſt vtile. SCITV'ST SYCOPHANTA] lepidus & venuſtus eſt impoſtor. Sycophanta vox quidem Græca eſt, ſed apud Græcos calumniatorem ſignificat:apud Latinos verò impoſtorem,& planum, & illuſorem. PALPABITVR] blandietur,aſſentabitur. Idem Mercat. *Hoc ſis vide vt palpabitur. nullus eſt, cùm occepit, blandior.* Feſtus. palpari, blandiri. Propriè eſt molli, & leni manu mulcere. AEDEPOL TE EXPERIOR, Q. F.] ædepol experior quā tu me facias, qui tam citò à me diſcedas,ironia igitur eſt, non ſerius ſermo. SATIN' HABES, SI,&c.] ſatiſne habes, &c. NAE ILLA SI ISTIS REB.] profectò ſi illa (Iuno) ſciat te iſtis rebus, id eſt furtis & adulteriis, ſeu furtiuis rebus, & amoribus operam dare, & cum mortalibus fœminis cōmiſceri,malis te eſſe Amphitruonem,quàm Iouem: nam illa irata te malè accipiet verbis atq. acriter obiurget. Hæc loquitur Mercurius auerſa facie à Ioue,& Alcumena, ad ſpectatores. Scio autem hos verſus aliter vulgo legi Sed hanc germanam ſcripturam eſſe arbitror.neque mihi probatur illa lectio,neque eius ſententia *Ædepol na illa.* ſcilicet Alcmena, niſi falſis rebus te ſcias operam dare, id eſt niſi ſciat te ſimulare quæ non ſunt vera,faxim,id eſt faciam,ſeu fecerim,vt te Amphitr.&c.id eſt tuas fortunas Iouis fortunis anteponas. Iam quod libri plerique veteres furtis, ſeu furtiius rebus gloſſæ ſunt,adſcriptæ primò ad oram libri, deinde in contextum translatæ. EXPERIRI ISTVC MAVELLEM.&c.] Reſpondet his verbis Alcmena ad ea,quæ dixerat Iupiter, mauellem.id eſt, magis vellem, mallem. mauellem me experiri,veterum conſuetudine dictum pro mauellem experiri *Nam me πειθει mi memoraueras,* mi memorari, mihi dici. PRIVS ABIS, QVAM LECTVS, VBI CVBVISTI CONC.L.] lectus,generandi caſus eſt, poſitum pro lecti. quod admonet Priſcianus libro 6.hunc locum proferens. *Prius abis,* inquit Alcmena, quàm lectus, in quo cubuiſti, locus concaluerit. HERE] heri. SVPPARASITABOR PATRI] paraſiti, & aſſentatoris parteis agam in patri gratiam.paraſiti,id eſt, aſſentatoris munere fungar patri inſeruiens. paraſiti ſunt, qui pabuli cauſa, alteri aſſentantur. Itaque cum muribus cōparat poëta noſter in Perſa,vbi Veterem atque antiquum quæſtum,&c. ſequitur. *Quaſi mures,ſemper ederes alienum cibum.* EFFLICTIM] valde,vſque donec effligatur. Sic Probus. Næuius Coroll. Nolo ego hunc adeò efflictim amare. diu viuat volo, vt mihi prodeſſe poſsit. Nonius non ferè aliter efflictim.vehementer. Plautus Pænulo. *Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit.* Apuleius lib.3. Nunc etiam adoleſcentem quendam Bœotium ſummè decorum efflictim deperit. QVID TIBI HANC CVRATIO, &c.] quid eſt quod hanc rem cures? aut cur audes mutire? id eſt,quid eſt quamobrem vel mu facias? Verbalia in io regunt caſum ſui verbi cuius rei innumerabilia ſunt apud Plautum exempla:ex quibus vnum aut alterum colligamus. In Aſinaria Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum? id eſt, quamobrem meum virum huc ad te recipis? In Aulul. Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio eſt? id eſt,ſed quid tu nos tangis? Sic in Curcul. *quid iſtum tibi tactio eſt?* id eſt,quid tu iſtum tangis? QVEM POL EGO IAM SCIPIONE] ſubintell.contundam, aut perdam, aut aliquid tale. ἀποσιώπησις, quale eſt illud Virgil.lib.1. *Quos ego:ſed tantos præſtat componere motus.* Plautus in Perſa. N. ſi ego illum hominem perdo. Terent.quem quidem ego ſi ſenſero. Idem Heautont. qui ſe vidente amicam patiatur ſuam. Geſtabat autē hic falſus Amphitruo ſcipionem, ſiue ſceptrum, vt imperator. MVTITO MODO] hiſcito modò.proinde ac ſi dicat. & ſi nihil præterea,aut nihil amplius quam muties, tamen ego te ob iſtuc vnum te malè multabo. NEQVITER PAENE EXPETIVIT,&c.] pœne male & infeliciter mihi euaſit prima mea paraſitatio. pæne malum & infelicem exitum habuit mea prima paraſitatio nequiter,id eſt,malè, κακῶς. legendum autem *expetiuit* quomodo edidi,non *expediuit,* vt habent libri vulgati. QVÒD TV DICIS] de eo, quod tu dicis vel quod attinet ad id,quod tu dicis. dixerat autem Alcumena, Amphitruonem nimis citò abire: cum media nocte veniſſe,nunc abire, &c. CLANCVLVM HVC ABIVI,&c.] id eſt,furtim huc veni à legione,&c. Sic autem legendum,non vt vulgo, *Hinc abiui.* OPERAM HANC SVRRIP. TIBI.] operam hanc furtim ſumſi in tuam gratiam. operam ſignificat, quam dat vir vxori, cum fundum vxorium virili vomere colit,ac ſubigit, qua opera maxime delectantur mulieres. NON FACEREM] non feciſſem, non enarraſſem tibi illa omnia. PALPO PERCVTIT] id eſt, quaſi blando, & leni manus plauſu demulcet: quod valet,timidæ blanditur, Sic in Mercatore, *palpo percutit.* quem locum profert Nonius. mendosè tamen *percutit*, impreſſum eſt pro *percutis* tractum eſt ab equis,quos magiſtri, & domitores,& domini, leniter manu tangentes, atque attrectantes,blandum quendam ſonitum manu edant: quem ποππυσμόν, ſeu πόππυσμα Græci nominant. NE LEG. PERSENTISCAT] ne legio reſciſcat,

me huc veniſſe. Sic Terent. Heautont. *& ea gratia Secum addux iſſe, ne tu id perfecti ſſeres.* NE ME VXOR. PRAE.]ne dicant milites me vxorem pluris feciſſe, quàm temp. ne dicant me vxorem reip. antepoſuiſſe. præuortiſſe prę rep. dictum, pro, præuertiſſe reip. profert hunc locum Nonius in *præuertere.* CONCINNAS] facis. Nonius hunc locum proferens. vel dic, concinnas lacrymantē, id eſt lacrymare facis, lacrymoſum reddis. Sic autem ſæpenumero loquitur Plautus exempli cauſa infrà eadem comœd. *Nulla res tam delirantes homines, concinnat citò* Idem in Capt. *qui me inſanum verbis concinnat ſuis.* NE CORRVMPE OCVLOS]lacrymis, quibus oculi rubeſcunt, & turgeſcunt Catulus. *Veſtra nunc opera meæ puellæ Flendo turgiduli rubent ocelli.* Ouid lib. 1. de Arte am. *quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?* Propertius in aliam ſententiam lib. 2. eleg. 6. *Ille puellarum ingenuos corrumpit ocellos Nequitiaque ſua noluit eſſe rudes.* ID ACTVTVM DIV EST.] id breue tempus longum eſt mihi tui cupidæ, & amanti. NON EGO TE HIC LVBENS] non lubens, ſed inuitus. CVR ME TENES.]cur me retines abeuntem? Alcumena Iouem, Pſeudamphitruonem abeuntem manu prehendens laſciuiam retinebat, ac retrahebat. PRIVSQVAM LVCISCAT]ſic legendum, & ita habent etiam noſtri veteres quomodo & Camerarius ſe in ſuis ſcriptum repeiiſſe teſtatur. NVNC TIBI HANC PATERAM &c.]Macrob. lib. 5. cap. 21. *Eſt autem carchſium poculum Græcis tantùm notum Meminit eius Pherecydes in libris hiſtoriarum, aitque Iouem Alcumenæ pretium concubitus carchſium aureum dono dediſſe Sed Plautus inſuetum nomen reliquit, aitque in fabula Amphitruone pateram datam, cùm longè vtriuſque poculi figura diuerſa ſit. patera enim, vt & ipſum nomen indicio eſt, planum, ac patens eſt: car. heſium verò procerum, & circa mediam partem compreſſum, anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad infimum pertingentibus* QVI POTITAVIT]qua crebrò potauit, qua potare ſolitus eſt. OCCIDI, obtruncaui ſuprà. CONDONO] dono. CONDIGNVM]dignum eo, qui donat vt declarant quæ deinceps dicūtur. QVALIS T]qualis eſt. Amphitruo, qui donum dedit. Nonius Marcel. legit hic Cul'eſt, qui donum dedit, & docet. *cul'eſt*, poſitum eſſe pro qualis eſt. neutrum pro maſcul. Sed errat Nonius. nā à Plauto ſcriptum eſt, *cualiſt*, vel certè, *qualiſt*. pro qualis eſt. ſic ſuprà non longe *ſimiliſt*, pro ſimilis eſt. QVALIS T QVOI. D. D.] qualis eſt Alcumena. NOLI AMABO AMPHIT. IR. Sos. C. M.]id eſt noli iraſci Soſiæ propterea, quòd de me locutus ſit, vel noli iraſci, hoc eſt ignoſce Soſiæ meis precib. adductus. hoc mihi gratificare, ne iraſcare Soſiæ. ADMODVM QVAM SAEVVS EST?] quàm valde iracundus eſt? NVMQVID VIS?] ſermo quo vtebantur iamiam ab aliquo diſceſſuri. ſic in Aulul *Ibo igitur, parabo, nunquid me vis?* Idem Capt. *nunquid me v.?* Heg. *venias temperi* Idem M. glor. *Nunquid nunc aliud me vis?* Donat. ad illud Terentii Eunuc. *rogo nunquid velit.* notat. hoc eſt ſignifico, me abire. nam abituri, ne id durè facerent, *nunquid vis*, dicebant iis quibus cū conſtitiſſent. Idē ad illud Adelph. *Nunquid vis quin abeam* notat. *Hac eſt plena locutio. Nam nunquid vis deſiderat ſupplementum & hoc vti dicto diſcedentes ſolet.* Sic Horat Sat. lib 1 *nunquid vis? occupo.* VT, QVVM ABSIM: ME AMES, &c.]vt quamuis, vel quando abſim, me tamen tuam quantumuis abſentem, ames? vel ſic vt quāuis abſim, me tamen ames? & me, quamuis abſētē tamē tuam ames: ſic Terent. Eunuch. *egóne, quid velim? cum milite iſtoc præſens, abſens vt ſies. Dies noctéſque ames, me deſideres,* &c. Lucretius lib. 4. *Nam ſi abeſt, quod ames præſto ſimulacra tamen ſunt. Illius, & nomen dulce obſeruatur ad aures.* Ariſt. ῥητορ. α. καὶ οἱ ἐρῶντες, διαλεγόμενοι, καὶ γράφοντες, καὶ ποιοῦντές ἀεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου· καὶ ἀρχὴ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρεῖναι. id eſt, & amantes cum loquuntur, & ſcribunt, & faciūt aliquid de eo, qui amatur, ſemper gaudent, in his enim omnibus, quia memoriam quandam illius repetunt, putant ſe quodammodo id. quod amant ſentire. atque hoc fit amoris principium omnibus, cum iis qui amant. non ſolum præſente eo qui amatur, gaudēt. verum cùm abſentem recordantes amant. Quapropter & cùm is, qui amatur, propter abſentiā ſuam moleſtiā affert amanti, tum amor eſt Idem. ἠθικ. ἐννεα. μηδὲ γὰρ ἐρασθῆναι τῇ ἰδέᾳ οὐδεὶς ἐρᾷ. ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει, οὐδὲν μᾶλλον ἐρᾷ ἀλλ' ὅταν καὶ ἀπόντα ποθῇ, καὶ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῇ. id eſt, nemo enim amore capitur qui non fuerit antè ſpecie delectatus. nec tamen is, qui ſpecie delectatur, continuò amat, ſed cùm & abſentem deſiderat, & præſentiā concupiſcit. LVCISCIT HOC IAM] hoc ſub. tēpus, ſiue potius cœlum. ſic Terent. Heauton. Luſciuit hoc iam. ſic iterum Plaut. Curcul. *Nam hoc quidem edepol haud multo pòſt luce lucebit.* ſic Lucret. lib. 5 *Denique iam tuere hoc circum, ſuperáque quod omnem Continet amplexu terram* ad quem locum notauimus, id eſt denique aſpice hoc cœlum. ſic Ennius. *Aſpice hoc ſublime cādens,* &c. ABI PRAE. IAM EGO SEQVAR] ſic Terent. Andr. *i pra, ſequar.* NVNQVID VIS?] diſcedentis ſermo. vt ſuprà PRIVS TVA HIC OPIN.]oratio implicata. Nam ſic debuerat dicere, Prius tua opinione hic adero. id eſt prius quàm opineris, hic adero. BONVM ANIMVM HABE MODO] ſic in Epid. *ne ſis mulier, intro abi: habeto animum bonum.* Idem in Perſa. *ego puerum volo Mittere ad amicam meam, vt habeat animum bonum.* NVNC TE NOX &c.] Iupiter ab Alcmena digreſſus, noctem alloquitur. MANSISTI]expectaſti, dum Alcmena pro meo arbitrio vterer, fruerer MITTO] miſſam facio, dimitto, neque amplius teneo. CEDAS DIEI]cedas diei. ſuprà. *neque nox quoquam concedit die.* VT MORTALIBVS ILLVCESCAS, &c.]vt ex nocte fias dies. & mortalibus lucem claram. & candidam oſtendas. LVCE CLARA ET CANDIDA] duo epitheta luci conuenientiſ clara, & candida de priore non eſt quod plura dicamus. de poſteriore diximus in Commentariis Lucretianis lib. 4 ibi. *Cernitur in luce, & claro candore,* & ibi. *Umbra videtur item nobis in ſole moueri.* Paſſeratius exiſtimat, lucem dici, claram & candidam dici, vt diſtinguatur à luce lunæ, quam Virg malignam appellat lib. 6 Æn. ibi. *Quale per incertam lunam ſub luce maligna Eſt iter in ſiluis.* ATQVE QVANTO NOX FVISTI]videtur legendum, vt ne verſus claudicet, vna ſyllaba breuior. *Atque nox quanto fuiſti longior hacce proxima.* vel ſic. *Atque quanto nox fuiſti longior, quàm hac proxima.* TANTO BREVIOR DIES V. T. F.] in voce *dies.* i & e. coaleſcunt in vnam ſyllabā. ita vt dies ſit vnius ſyllabę. FACIAM, VT AEQVE DISPARET] faciā vt æquè dies breuis ſit. vel ſic, faciam vt tantum ſpatii de die decedat, quantū ad noctē acceſſit. vt æquè diſparet, id eſt, vt æquè diſpar ſit. ſeu, vt ęque differat, dies ſcilicet. ET DIES E NOCTE ACCEDAT] & vt dies è nocte factus aduentat, id eſt, vt dies nocti ſuccedens, ſeu noctem excipiens, veniat. Locus eſt aliquanto obſcurior.

ACTVS

# ACTVS SECVNDVS.

## AMPHITRVO, SOSIA.

Am. AGE, i tu, ſecundum. So. ſequor, ſubſequor te.
Am. Sceleſtiſſimum te arbitror. So. nam quamobrem?
Am. Quia id quod neque eſt, neque fuit, neque futurum eſt,
Mihi prædicas. So. eccere: iam tuatim
Facis, vt tuis nulla apud te ſit fides.
Am. Quid eſt? quo modo? iam qui em hercle ego tibi iſtam
Sceleſtam ſcelus linguam abſcindam. So. tuus ſum.
Proinde vt commodum eſt & lubet, quicque facias:
Tamen, quin loquar hæc vti facta ſunt hic,
Nunquam vllo modo me potes deterrere.
Am. Sceleſtiſſime, audes mihi prædicare id,
Domi te eſſe nunc. qui hic ades? So. vera dico.
Am. Malum, quod tibi dij dabunt, atque ego hodie dabo.
So. Iſtuc tibi eſt in manu, nam tuus ſum.
Am. Tu me verbero audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes? quod nemo vnquam homo antehac
Vidit, nec poteſt fieri tempore vno
Homo idem duobus locis vt ſimul ſit.
So. Profecto vt loquor, ita res eſt. Am. Iuppiter te perdat.
So. Quid mali ſum here tua ex re promeritus?
Am. Rogáſne improbe etiam, qui ludificas me?
So. Meritò maledicas mihi, ſi id ita factum eſt.
Verùm haud mentior, réſque vti facta, dico.
Am. Homo hic ebrius eſt, vt opinor. So. Vtinam ita eſſem.
Am. Optas quæ facta. So. egóne? Am. tu iſtic, vbi bibiſti?
So. Nuſquam equidem bibi. Am. quid hoc ſit hominis?
So. Equidem decies dixi.
Domi ego ſum, inquam.
Ecquid audis & apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc planè,
Satin' diſertè, here nunc videor tibi locutus
Eſſe? Am. vah, apage te à me. So. quid eſt negotij?
Am. Peſtis te tenet. So. nam cur iſtuc dicis?
Equidem valeo & saluos ſum rectè Amphitruo.
Am. At te ego faciam hodie, proinde àc meritus es,
Vt minus valeas, & miſer ſis,
Saluus domum ſi rediero iam.
Sequere ſis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperauit, neglexiſti perſequi,
Nunc venis etiam vltrò irriſum dominum. quæ neque fieri
Poſſunt, neque fando vnquam accepit quiſquam profers carnifex.
Quoius ego hodie in tergo faxo ita expetant mendacia.
So. Amphitruo miſerrima iſthæc miſeria eſt ſeruo bono.
Apud herum qui vera loquitur, ſi id vi verum vincitur.

Am. *Quo id, malum, pacto poteſt (nam mecum argumentis puta)*
*Fieri, nunc vti tu hîc ſis & domi? id dici volo.*

So. *Sum profectò & hîc & illic. hoc cuiuis mirari licet.*
*Neque tibi iſtuc mirum magis videtur, quàm mihi Amphitruo.*

Am. *Quomodo?* So. *nihilo, inquam, mirum magis tibi iſtuc quàm mihi,*
*Neque, ita me dij ament, credebam primo mihimet Soſiæ,*
*Donec Soſia ille egomet fecit, ſibi vti crederem,*
*Ordine omne vti quicquid actum eſt, apud hoſtes dum ſedimus,*
*Ediſſertauit, tum formam vnà abſtulit cum nomine.*
*Neque lac lacti magis eſt ſimile, quàm ille ergo ſimili'ſt mei.*
*Nam vt dudum ante lucem à portu me præmiſiſti domum.*

Am. *Quid igitur?* So. *prius multò ante ædeis ſtabam quàm illo adueneram.*

Am. *Quas, malùm, nugas? ſatin' tu ſanus es?* So. *ſic ſum, vt vides.*

Am. *Huic homini neſcio quid eſt mali mala obiectum manu,*
*Poſtquam à me abyt.* So. *fateor nam ſum obtuſus pugnis peſſumè.*

Am. *Quis te verberauit?* So. *egomet memet, qui nunc ſum domi.*

Am. *Caue quicquam, niſi quod rogabo te, mihi reſponderis.*
*Omnium primùm, iſte qui ſit, Soſia, hoc dici volo.*

So. *Tuus eſt ſeruus.* Am. *mihi quidem vno te plus etiam eſt, quàm volo.*
*Neque poſtquam ſum natus, habui niſi te ſeruum Soſiam.*

So. *At ego nunc Amphitruo dico, Soſiam ſeruum tuum,*
*Præter me, alterum, inquam, aduenien̄s faciam vt offendas domi:*
*Dauo prognatum patre, eadem, qua ego ſum, forma, ætate item*
*Qua ego ſum. quid opu'ſt verbis? geminus Soſia hic factu'ſt tibi.*

Am. *Nimia memoras mira, ſed vidiſtin' vxorem meam?*

So. *Quin introire in ædis nunquam licitum eſt.* Am *quis te prohibuit?*

So. *Soſia ille, quem iamdudum dico, is qui me contudit.*

Am. *Quis iſtic Soſia?* So. *ego, inquam. quoties dicendum eſt tibi?*

Am. *Sed quid ais? num obdormiuiſti dudum?* So *nuſquam gentium.*

Am. *Ibi fortè iſtum ſi vidiſſes quandam in ſomnis Soſiam.*

So. *Non ſoleo ego ſomniculosè heri imperia perſequi.*
*Vigilans vidi, vigilans nunc te video, vigilans fabulor,*
*Vigilantem ille me iamdudum vigilans pugnis contudit.*

Am. *Quis homo?* So. *Soſia, inquam ego, ille, quæſo nónne intelligis?*

Am. *Quî, malùm, intelligere quiſquam potis eſt, ita nugas blatis?*

So. *Verùm actutum noſces.* AM. *quem?* So. *illum noſces, ſeruum Soſiam.*

Am. *Sequere hac igitur me: nam mi iſtuc primùm exquiſito eſt opus.*
*Sed vide ex naui efferantur, quæ iam imperaui omnia.*

So. *Et memor ſum, & diligens, vt, quæ imperes, compareant.*
*Non ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum.*

Am. *Vtinam di faxint, infecta dicta re eueniant tua.*

AGE: I TV, SECVNDVM] Soſia à foribus domini amotus, & repulſus, & malè mulcatus, figura κατ' ... nunciauit Amphitruoni, quæ ſibi acciderint, quæ viderit, quæ denique ſuo magno malo perpeſſus ſit. Quæ, quia Amphitruoni incredibilia, vt ſunt, videntur, rixa inter eos oritur. Sic igitur Amphitruo, prodiens in ſcenam, loquitur, cum tamen intelligendus ſit multa alia iam antea cum ſeruo locutus eſſe. AGE: I TV, SECVNDVM. i. ſequere me, vel i ſecundū me: id eſt, poſt me. Nonnulli libri veteres habent, *i tu, ſecundus ſequor.* SOS. *ſubſequor.* SCELESTISSIMVM] impuriſsimum, maximè impium. QVOD NEQVE EST, NEQ. FVIT, NEQ. F.] ſic Hom. tria tēpora complexus eſt Il. α. de Calc. loquēs. Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα [illegible] τά τ' ἐόντα

τετ' ἰόντα.& Virg.Georgicor.4 verſum Homeri exprimere conatus,de Nereo verba faciens. *Grandæuus Nereus nouit namque omnia vates,Quæ ſunt,quæ fuerint,quæ mox ventura trahantur*, Et M Tull.epiſt.ad D.Brutum, libro vndecimo epiſt.ad famil *Dij iſti Seguleio maleſaciant,homini nequiſſimo omnium,qui ſunt,fuerunt, qui futuri ſunt*. ECCERE ] Eccere,inquit Feſtus,iuſiurandum eſt,ac ſi dicatur,per Cererem,vt æcoſtor, ædepol alii eccere pro ecce poſitum accipiunt. ſic Terent. Phorm.*Geta in te ſpes eſt*.Phorm.*eccere*. Verùm,de hac voce dicam quod ſentio , putauerim cum eſt iuſiurandum,ſcribendum æcere cum diphthongo in prima ſyllaba , cum verò ſignificat ecce , eccere , ſine diphthongo,& cum vno c.IAM TVATIM FACIS ] id eſt,iam tuo more facis *tuatim* autem eſſe legendum, *non tu autem*,vt habent omnes libri vulgati, docet & vincit Nonius , hunc locum proferens in voce *tuatim*. VT TVIS NVLLA &c. ] videlicet vt tuis ſeruis, aut familiaribus nulla apud te fides ſit,id eſt,vt tuis ſeruis fidem non habeas,ſiue non credas Sic Terēt. loquitur Heautontim. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater. QVOMODO? ] quo modo fieri poſſunt,quæ tu mihi narras,mihi alium, quàm te,Soſiam nomine,ſeruum eſſe ? aut te & domi eſſe vno tempore, & hic mecum ? VT COMMODVM EST,ET L. ] vt tibi commodum eſt,& liber,hoc eſt,vt tibi videtur, & libet. vel vt tibi opportunum eſt , & libet Commodum hoc loco, non ſignificat vtile,vt nonnulli exiſtimant,ſed arbitrium animi.& voluntatem quandam cum opportunitate coniunctam,Cicero lib.1.accuſ.*iure,& legibus tradita eriperes, & cui tibi commodum eſſet,condonares* Idem lib.1. de diuinat.*qui*(Thales) *vt obiurgatores ſuos conuinceret,oſtenderetque etiam philoſophum , ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe,omnem oleam antequam florere cœpiſſet , in agro Mileſio coemiſſe dicitur*.Idem lib.3.de Oratore *At Numerius. Furius noſter familiaris cùm eſt commodum , cantat*. MALVM,QVOD TIBI D.D. ] dicis malum,quod &c. Simeo Boſius putat,*malum* hic eſſe interiectionem: & nihilominus tamen , relatiuum *quod* ad eam vocem,proinde ac ſi nomen ſit,referri. Ego non puto. IN MANV ] in poteſtate. Idem Aſin.cui plus in manu ſit quàm tibi id eſt, qui plus poſſit, quàm tu. Idem in Rud.*in manu non eſt mea.Vbi demiſi retem,atque hamum*.Cetera colligentur in indice. ſunt & alia in Commentariis noſtris in Cornelium Nep. ſeu Æmilium Probum.LVDIFICARI ] ludificare,deludere,& quod idem duobus vocabulis dicere ſolet. *ludos facere* ? TEMPORE VNO HOMO IDEM DVOBVS LOCIS &c. ]Conſtat,& conuenit inter philoſophos omneis phyſicos , neque duo corpora in vno loco ſimul eſſe poſſe : neque vnum corpus in duobus diuerſis locis eſſe poſſe. TVA EX RE PROMERITVS ] promeritus hoc loco, ideſt, commeritus. quod notandum : quod & Nonius notat in verbo promeritum,atque hunc locum profert.Sic ille promeritum etiam in malam partem poſuit Plautus in Amphit. *Quid mali*,&c Nam promerere,ſeu promereri vſitatius habet locum in bonis,commereri in malis. exempla ſunt in promptu Terent.in And.*Quid feci,quid commerui, aut peccaui pater?* Idem ibid.*Ego, Charine,neutiquam officium eſſe liberi puto. Cum is nihil promereat , poſtulare id gratiæ apponi ſibi ?* Idem Aleph. *Verum enim quando bene promeruit,fiat,ſuum ius poſtulat*. vbi notat Donatus *promeruit,adiuuit,profuit:cui contrarium eſt, commeruit.Nam mereri,& promereri, eſt dare beneficium* Virg. lib. 6. Æneid. *Quique ſui memores alios fecere merendo.* Ibid.lib.4 *Ego te,quæ plurima fando Enumerare vales nũquam,regina, negabo Promeritam*.tua ex re autem, Id eſt, quod ſit è re tua quid mali meritus ſum quo à te affectus tibi ſum vtilior.vel ſic,tua ex re,id eſt,ex negotio tuo. vt ſit hæc ſententia , quid mali meritus ſum, in negotio tuo gerendo , ſeu dum negotium tuum gero. Boſius ſic explicabat *è re tua*,id eſt ex tuo commodo.Nam vtile tibi eſt,te ſeruum habere,qui duobus in locis vno tempore eſſe poſſit.Quæ explicatio mihi non probatur. Quòd autem apud Noniũ legitur:*Quid mali ſum,here,ex re tanta promeritus?* puto, hic mēdoſum eſſe Nonium.QVI LVDIFICAS ME? ] libri nonnulli veteres,in his Huraltinus habent, *ludos facis me , ludos facere* aliquem autem pro *ludificare*, Plauto vſitatiſſimum eſt. SI ID ITA FACTVM EST ] ſi te ludifico,ſi tibi mentior. Nonnulli libri,& maximè vulgati habent.*ſi non ita id factum eſt*, id eſt, ſi id quod tibi dixi non eſt factum. ego alteram ſcripturam magis probo : & verò eam ſolam amplector. RESQVE VTI FACTA,D. ] id eſt,&,vt res facta eſt, ita dico quod valet, verum dico.dico quod res eſt, τὸ ὂν,ſi τὸ γενόμενον λέγω. QVAE FACTA ]ſubintell.ſunt. TV ISTIC, ]tu iſte,tu,quem alloquor. ECQVID AVDIS? ] id eſt:nunquid audis DISERTE ] διαῤῥήδην vt notarat Boſius in ſuo codice QVID EST NEGOTII ] cur me abs te abigis?quid eſt, quamobrem me abs te auferam ? NAM CVR ISTVC DICIS ] vel eſt ἀναστροφὴ & *nam cur* poſitum pro cur nam ? vt apud Terentium P. *quam tu rem obſecro acturus es?* T. *nam quid ita?* Et Phorm. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata.à fratre quæ egreſſa eſt meo?* ibid. *Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inueniam miſer?* vel *nam* poſitum pro autem , vel *deinde*. notat Donatus ad illud , *Nam quid ego nunc dicam de patre?* ſic ſupra iterum Plautus noſter, *nam quamobrem* ? AT TE EGO FACIAM, &c. ] *te faciam vt minus valeas,& miſer ſis*. genus loquendi Græcum , quo vtuntur & Comici: pro ,te faciam minus valere , & miſerum eſſe. de quo alibi plura. PROINDE AC MERITVS ES ] ita vt meritus es SEQVERE SIS ] ſequere ſi vis. DICTIS DELIRANTIBVS ] dictis deliris. vel dictis homini deliranti conuenientibus. PERSEQVI ] exſequi. VLTRÒ ] non prouocatus. antequam accuſeris. NEQVE FANDO VNQVAM ACCEPIT QVISQV. ] neque vnquam quiſquam altero dicente audiuit.*fando* paſſiuè accipiendum eſt , vt rectè animaduertit Boſius. qualia ſunt illa apud Virg. Pharmac. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis* & Georg.3. *Carpit enim vires paulatim,vritque videndo Fœmina*. Sic Marc.Tull.pro Quinctio. *Non denique vlla vnquam interceſſit poſtulatio , mitto æqua : verùm ante hoc tempus ne fando quidem audita*. Idem lib.1. de Nat.deor.*At verò ne fando quidem auditum eſt , Crocodilum aut Ibim , aut felem violatum ab Ægyptio*. QVO IVS EGO HODIE IN TERGO &c. ] id eſt , cuius in tergum fecero hodie , vt euadant, ſeu recidant iſta mendacia. legendum fortaſſis eſt *intergum* , Veruntamen nihil muto. MISERRIMA ISTHAEC MISERIA EST ] miſerrima miſeria, genus loquendi Plauto & Lucretio vſitatum: in quo nomen adiectiuum eiuſdem originis eſt , atque ſubſtantiuum,cui adiungitur:qualia ſunt illa,amœnitas amœna : pulchra pulchritudine , amiciſſimam amicitiam , &c. quæ ſuis locis indicabuntur , & in indice ſub vno aſpectu ponentur. APVD HERVM QVI VERA LOQ. ] qui apud herum vera loquitur. SI ID VERVM &c.] ſi id verum vi vincitur,id eſt,ſi dominus, qui plus valeat viribus ,& potētior eſt,vi extorquet, & expugnat id verum. mutauit numerum. nam debuerat dicere *ſi ea vera vi vincuntur* , niſi dicamus in his verbis futuram fuiſſe ἀμφιλογίαν, legendum autem *qui vera loquitur*.non qui verba loquitur.quamuis ſic ediderit Camerarius, & ita habeant nõnulli libri veteres.nam & ſentētia vt *vera*,legatur poſtulat,& alii libri æquè boni habent *vera*. & item vulgati,Aldini, & Florentini, & Lugdunenſes,& Pariſienſes à Rob.Steph. impreſſi.MALVM] interiectio

ſtomachantis,& indignantis,de qua ſuprà. PVTA] diſputa,ſic Nonius,& hunc locum profert. SOSIA ILLE EGOMET] Soſia ille,qui eſt ipſe ego Soſia VTI QVIDQVID ACTVM EST,] id eſt,vt quidque actũ eſt. *quicquid* autem legendum pro *quique*, vel *quidque*,non vt edidit Camerarius *quidquam*,quamuis ita habeant nonnulli codices manuſcr. Nam & alii manuſcr. & plerique vulgati,in his Veneti,& Pariſienſes, & Lugdunenſes,habent *quicquid*: Florentini verò *quicque*. Omnino quicquã ferri non poteſt APVD HOSTEIS DVM SEDIMVS,] id eſt,quandiu apud hoſteis conſtitimus,conſedimus,morati ſumus, manſimus. EDISSERTAVIT] planè,& diſertè narrauit,expoſuit. Idẽ in Caſina. *Quid ſit denique edisſerta.* vtitur ſimplici Cato cum M Cæcil. apud Feſtum in voce *citeria*. *Quid ego cum illo diſertem amplius, quem ego denique credo in pompa vectitatum ire ludis pro citeria,* &c. NEQVE LAC LACTI &c.] prouerbium ſeu hyperbole prouerbialis. de rebus maximè inter ſe ſimilibus. tale eſt illud, *non tam ouum ouo ſimile*. QVAM ILLE EGO SIMILIS EST MEI.] quàm ille,qui eſt ipſe ego Soſia,mei ſimilis eſt. NAM VT DVDVM &c.] nam poteſt quàm dudum me ante lucem &c. QVID IGITVR? Amphitruo iratus & moræ impatiens,Soſiam in medio ſermone interpellat, neque orationem inceptam terminare,aut claudere ſinit. pendet enim etiam num hic ſententia, *præmiſiſti domum.* poſtquàm me à portu *præmiſiſti domum*, inquit Soſia. Quid tum poſtea? vel,quid deinde? inquit Amphitruo interpellans. ILLO] domum. MALVM,] interiectio. NVGAS:] ſubintell. mihi prædicas? mihi narras? SIC SVM, VT VIDES] talis ſum, qualem vides. HVIC HOMINI NESCIO QVID EST M. M. OB. M.] huic homini neſcio quid veneni ab aliquo venefico obiectum eſt, *mala manu*, id eſt, venefici manu. Neſcio quis veneficus eius mentem, veneno porrecto, corrupit, ſunt autem quædam venena, quæ non ſolùm interimunt animantem, verùm etiam mentem corrumpunt, ac deprauant. Ad hunc locum notauerat Sim. Boſius. Nam in veneficii non tantum carminibus locus eſt, ſed etiam manibus, vt cum obiiciunt herbæ noxiæ, ad mentem adimendam, aut corrumpendam valentes. Virgilius lib. 7. Æneid. *Spargere qui ſomnos cantúque manúque ſolebat.* FATEOR &c.] fateor, inquit Soſia, mihi aliquid eſſe obiectum mali manu. nam pugnis peſſimè contuſus ſum. locus ex eo, quod aliorſum accipit, quæ dicta ſunt ab Amphitruone, quàm dixit ille: nã ille ſentit, ab aliquo venefico mentem Soſiæ eſſe corruptam malo medicamento ei porrecto. Soſia reſponſione aliò deriuans, fatetur verum eſſe, aliquid mali mala manu ſibi eſſe obiectum, quia pugnis à Mercurio Pſeudoſoſia ſit contuſus EGOMET MEMET] ego ipſe Soſia, me ipſũ Soſiam verberaui. OMNIVM PRIMVM ISTE QVI SIT, SOSIA &c.] primo loco mihi dici volo, quis, ſeu qualis ſit iſte Soſia, à quo te verberatum, & pugnis cõ uſum eſſe dicis. MIHI QVIDEM VNO TE PL. &c.] mihi quidem plus etiam ſeruorum eſt, quam volo, cùm te vnum Soſiam habeo ſignificat, Soſiam eſſe ſeruum inutilem & nequam: & ſe facile eo carere poſſe: atque adeo optabile eſſe, vt eo careat quo ſit, vt multo minus velit duos habere Soſias. AT EGO NVNC AMPH. DICO SOS. S. T.] ſubintell. eſſe domi. OFFENDAS] reperias, καταλήψῃ DAVO PROGN. P. EOD QVO EGO S.] legendum fortaſſis eſt hoc modo. *Dauo prognatum patre: eadem, qua ego ſum, forma: ætate item, Qua ego ſum.* SED QVID AIS] ita loquebantur veteres, cum aliquid aliud quam quod antea dixerant, aut quæſierant, erant dicturi, aut quæſituri. vt in Aſinar. *Quid ais?* Li. *Quid vis?* Idem Bacchid. *ſed quid ais? B. quid eſt?* NVM OBDORMIVISTI DVD.] ſuprà. *Credo ego hac nocte Nocturnum obdormiuiſſe ebrium.* IBI FORTE ISTVM SI VIDISSES &c.] ideò ex te quæro, num obdormieris vſpiam, ſi forte iſtum Soſiam, quem narras, vidiſſes in ſomnis, id eſt ſomniaſſe te vidiſſe. IN SOMNIS ὄναρ. VIGILANS] ὕπαρ. MALVM] interiectio ſtomachantis POTIS EST] poteſt ITA NVGAS BLATIS] Nonius, *blatis, & blateras* inquit, *confingis, aut inconditè, & maniſter loqueris*, deinde hunc locum profert. Feſtus blaterare, *eſt ſtultè, & ſtolidè loqui: quod à Græco βλὰξ originem ducit. Sed & camelos, cùm voces edunt, blaterare dicimus.* SED VIDE, EX NAVI EFFERANTVR] Sed vide, vt ex n. exportentur, &c. COMPAREANT] exſtent, appareant, ne perierint. M. Tull. accuſ. 1. *ſigna & dona comparere omnia.* SIMITV] ſimul Nonius. & hunc locum profert: & præterea illum ex Mercat. Ita tres ſimitu res agendæ ſunt, quando vnam occeperis.

## ALCVMENA, AMPHITRVO, SOSIA, THESSALIA.

Al. *SAtin' parua eſt res voluptatum in vita,*
*Atque in ætate agunda*
*Præterquàm quod moleſtum eſt? ita quique comparatum*
*Eſt in ætate hominum,*
*Ita dis placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur:*
*Quin incommodi plus malique illico adſit, boni ſi obtigit quid.*
*Nam ego nunc experior de me ſcio, cui voluptas*
*Parumper datá'ſt, dum viri mei mihi poteſtas videndi fuit*
*Noctem vnam modò: atque is repentè abiit à me hinc ante lucem.*
*Sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo præter omnes.*
*Plus ægri ex abitu viri, quàm ex aduentu voluptatis cœpi.*
*Sed hoc me beat ſaltem, quòd perduelles vicit, & domum,*
*Laudis compos reuenit, id ſolatio eſt. Abſit, dummodò*
*Laude parta domum recipiat ſe. feram & perferam vſque*
*Abitum eius animo forti atque obfirmato: id modò ſi mercedis*

*Datur*

*Datur mihi, vt meus victor vir belli clueat, ſatis*
*Mihi eſſe ducam. Virtus præmium eſt optimum.*
*Virtus omnibus rebus anteit profectò.*
*Libertas, ſalus, vita, res, parentes,*
*Patria, & prognati tutantur, ſeruantur:*
*Virtus omnia in ſe habet. omnia aſſunt bona, quem penes eſt virtus.*
Am. *Edepol me vxori exoptatum credo aduenturum domum,*
*Quæ me amat: quam contrà amo, præſertim re geſta bene.*
*Victis hoſtibus, quos nemo poſſe ſuperari ratu'ſt:*
*Eos auſpicio meo atque ductu, primo cætu vicimus.*
*Certè enim me illi expectatum optato venturum ſcio.*
So. *Quid me? non rere exſpectatum amicæ venturum meæ?*
Al. *Meus vir hic quidem eſt.* Am. *ſequere hac tu me.* Al. *nam quid ille reuertitur?*
*Qui dudum properare ſeſe aiebat, an ille me tentat ſciens?*
*Atque id ſi volt experiri, ſuum abitum vt deſiderem,*
*Ecaſtor med haud inuita ſe domum recipit ſuam.*
So. *Amphitruo redire ad nauem meliuſt nos.* Am. *qua gratia?*
So. *Quia domi daturus nemo eſt prandium aduenientibus.*
Am. *Quî tibi iſtuc in mentem venit?* So. *quia enim ſerò aduenimus.*
Am. *Quî* So. *quia Alcumenam ante ædis ſtare ſaturam intelligo.*
Am. *Grauidam ego illanc hîc reliqui quom abeo.* So. *hei perij miſer.*
Am. *Quid tibi eſt?* So. *ad aquam præbendam commodum adueni domum,*
*Decumo poſt menſe vt rationem te dictare intelligo.*
Am. *Bono animo es.* So. *ſcin' quam bono animo ſim? ſi ſitulam cepero,*
*Nunquam edepol tu mihi diuini quicquam creduis poſt hunc diem.*
*Ni ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.*
Am. *Sequere hâc me modò, alium ego iſti rei alligabo, ne time.*
Al. *Magis nunc meum officium facere, ſi huic eam aduerſum, arbitror.*
Am. *Amphitruo vxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam,*
*Quam omnium Thebis vir vnam eſſe optimam diiudicat.*
*Quamque adeò ciues Thebani vero rumificant probam.*
*Valuiſtin' vſque? expectatúſne aduenio?* So. *haud vidi magis*
*Expectatum: eum ſalutat magis haud quiſquam, quàm canem.*
Am. *Et cum te grauidam, & cum pulchre plenam aſpicio, gaudeo.*
Al. *Obſecro ecaſtor quid tu me dericuli gratia.*
*Sic ſalutas, atque appellas, quaſi dudum non videris?*
*Quaſique nunc primùm recipias te domum huc ex hoſtibus?*
*Atque me nunc proinde appellas, quaſi multo pòſt videris?*
Am. *Immò equidem te, niſi nunc, hodie nuſquam vidi gentium.*
Al. *Cur negas?* Am. *quia vera didici dicere.* Al. *haud æquum facit,*
*Qui, quod didicit, id dediſcit. an periclitamini*
*Quid animi habeam? ſed quid huc vos reuortimini tam citò?*
*An te auſpicium commoratum eſt an tempeſtas continet?*
*Qui non abiiſti ad legiones ita vti dudum dixeras?*
Al. *Quamdudum iſtuc factum iſtuc factum eſt?* Al. *tentas, iam dudum, pridem modò.*
Am. *Quî iſtuc potis eſt fieri quæſo, vt dicis, iamdudum, modò?*
Al. *Quid enim cenſes? te vt deludam contra luſorem meum,*

*Qui nunc primùm te aduenisse dicas,modò qui hinc abieris.*

Am. *Hæc quidem deliramenta loquitur.* So. *pauliſper mane,*

*Dum edormiſcat ỽnum ſomnum.* Am. *quæ ne ỽigilans ſomniat?*

Al. *Equidem æcaſtor ỽigilo,& ỽigilans id quod factum eſt,fabulor.*

*Nam dudum ante lucem & iſtunc & te ỽidi.* Am.*quo in loco?*

Al. *Hîc in ædibus ỽbi tu habitas.* Am. *numquam factum eſt.* So. *non taces?*

*Quid ſi è portu nauis huc nos dormientis detulit?*

Am. *Etiam tu quoque aſſentaris huic?* So. *quid ỽis fieri?*

*Non tu ſcis? baccha bacchanti ſi ỽelis aduerſarier,*

*Ex inſana inſaniorem facies,feriet ſæpiùs.*

*Si obſequare,ỽna reſoluas plaga.* Am. *at pol.* Al.*quin certa res*

*Eſt hanc obiurgare: quæ me hodie aduenientem domum*

*Noluerit ſalutare.* So. *irritabis crabrones.* Am. *tace,*

*Alcumena ỽnum rogare te ỽolo.* Al. *quid ỽis,roga,*

Am. *Num tibi aut ſtultitia acceſſit aut ſuperat ſuperbia?*

Al. *Quî iſtuc in mente eſt tibi,mi ỽir,percontarier?*

Am. *Quia ſalutare ỽenientem me ſolebas antidhac,*

*Appellare itidem ỽt pudicæ ſuos ỽiros,quæ ſunt,ſolent:*

*Eo more expertem te factam aduenìens offendi domi.*

Al. *Ecaſtor equidem te certò heri hîc aduenientem illico*

*Et ſalutaui,& ỽaluiſſéſne ỽſque,exquiſiui ſimul,*

*Mi ỽir:& manum prehendi,& oſculum tetuli tibi.*

So. *Tun' heri hunc ſalutauiſti?* Al. *& te quoque etiam Soſia.*

So. *Amphitruo,ſperaui ego iſtam tibi parituram filium,*

*Verùm non eſt puero grauida.* Am. *quî igitur?* So. *inſania.*

Al. *Equidem ſana ſum,& deos quæſo ỽt ſalua pariam filium.*

*Verùm tu magnum malum habebis,ſi hic ſuum officium facit,*

*Ob iſtuc omen ominator capies quod te condecet.*

So. *Enimuero prægnanti oportet & malum & malum dari,*

*Vt quod obrodat ſit animo ſi malè eſſe occœperit.*

Am. *Tu me heri hîc ỽidiſti?* Al,*ego,inquam,ſi ỽis me decies dicere.*

Am. *In ſomnis fortaſſe.* Al. *Immo ỽigilans ỽigilantem.* Am.*ỽæ miſero mihi.*

So. *Quid tibi eſt?* Am. *delirat ỽxor.* So. *atra bili percita eſt,*

*Nulla res tam delirantis homines concinnat citò.*

Am. *Vbi primùm tibi ſenſiſti mulier implicitſcier?*

Al. *Equidem ecaſtor ſana & ſalua ſum.* Am. *cur igitur prædicas,*

*Te heri me ỽidiſſe,qui hac noctu in portum aduecti ſumus?*

*Ibi cœnaui,atque ibi quieui in naui noctem perpetem,*

*Neque meum pedem huc intuli etiam in ædis,ỽt cum exercitu*

*Hinc profectus ſum ad Teleboas hoſtis,eóſque ỽt ỽicimus.*

Al. *Immo mecum cœnauiſti,& mecum cubuiſti.* Am. *quid eſt?*

Al. *Vera dico.* Am. *non quidem hercle de hac re,de aliis neſcio.*

Al. *Primulo diluculo abiuiſti ad legiones.* Am. *quo modo?*

So. *Rectè dicit,ỽt commeminit,ſominium narrat tibi.*

*Sed mulier,poſtquam experrecta es prodigiali Ioui,*

*Aut mola ſalſa hodie,aut thure comprecatam oportuit.*

Al. *Væ capiti tuo* So. *tua iſtuc refert,ſi curas eris.*

Al. *Iterum iam hîc in me inclementer dicit,atque id ſine malo.*

*Tace*

Am. *Tace tu:tu dic,egóne abs te abij hinc hodie cum diluculo?*
Al. *Quis igitur niſi vos narrauit mihi,illi vt fuerit prælium?*
Am. *An etiam id tu ſcis?* Al. *quippe quæ ex te audiui,vt vrbem maximam*
*Expugnauiſſes,regémque Pterelam tute occideris.*
Am. *Egóne iſtuc dixi?* Al. *tute iſtic etiam aſtante hoc Soſia.*
Am. *Audiſtin' tu me narrare hoc hodie?* So. *vbi ego audiuerim?*
Am. *Hanc roga.* So. *me quidem præſente nunquam factum eſt,quod ſciam.*
Al. *Mirum quin te aduerſus dicat.* Am. *Soſia,age me huc aſpice.*
So. *Specto.* Am. *vera volo loqui te,nolo aſſentari mihi.*
*Audiuiſtin' tu hodie me illi dicere ea,quæ illa autumat?*
So. *Quæſo edepol num tu quoque etiam inſanis,cum id me interrogas?*
*Qui ipſus equidem nunc primum iſthanc tecum conſpicio ſimul.*
Am. *Quin nunc mulier audin' illum?* Al. *Ego verò,ac falſum dicere.*
Am. *Neque tu illi,neque mi viro ipſi credis.* Al. *Eò ſit,quia mihi*
*Plurimum credo,& ſcio iſthæc facta,proinde vt proloquor.*
Am. *Tun' me heri aduenisse dicis?* Al. *tun' te abiſſe hodie hinc negas?*
Am. *Ego enimuero,& me aduenire nunc primùm aio ad te domum.*
Al. *Obſecro etiamne hoc negabis?te auream pateram mihi*
*Dediſſe dono hodie,qua te illic donatum eſſe dixeras?*
Am. *Neque edepol dedi,neque dixi:verùm ita animatus fui,*
*Itaque nunc ſum,vt ea te patera donem.ſed quis iſtuc tibi*
*Dixit?* Al. *ego equidem ex te audiui,& ex tua accepi manu*
*Pateram.* Am. *mane,mane,obſecro te.nimis demiror Soſia,*
*Quî illæc illic me donatum eſſe aurea patera ſciat,*
*Niſi tu dudum hanc conueniſti,& narrauiſti hæc omnia.*
So. *Neque edepol ego dixi,neque iſtam vidi,niſi tecum ſimul.*
Am. *Quid hoc ſit hominis?* Al. *vin' proferri pateram?* Am. *proferri volo.*
Al. *Fiat,tu te Theſſala intus pateram proferto foras,*
*Qua hodie meus vir donauit me.* Am. *ſecede huc tu Soſia.*
*Enimuero illud præter alia mira miror maximè,*
*Si hæc habet pateram illam.* So. *an etiam id credis,quæ in hac ciſtellula*
*Tuo ſigno obſignata fertur?* Am. *ſaluum ſignum eſt.* So. *inſpice.*
Am. *Recte ita eſt vt obſignaui.* So. *quæſo quin tu iſtanc iubes*
*Pro cerrita circumferri?* Am. *edepol quin facto eſt opus?*
*Nam hæc quidem edepol laruarum plena eſt.quid verbis eſt opus?*
Thes. *Hem tibi pateram,eccam.* Al. *cedo mihi,age aſpice huc ſis nunc iam*
*Tu qui quæ facta inficiare,quem ego iam hîc conuincam palàm.*
*Eſtne hæc patera,qua donatus illic?* Am. *ſumme Iuppiter,*
*Quid ego video? hæc eſt ea profectò patera,perij Soſia.*
So. *Aut pol hæc præſtigiatrix mulier multò maxima eſt,*
*Aut pateram hîc ineſſe oportet.* Am. *agedum eam ſolue ciſtulam.*
So. *Quid ego iſtam exoluam?obſignata'ſt rectè,res geſta eſt bene.*
*Tu peperiſti Amphitruonem,ego alium peperi Soſiam.*
*Nunc ſi pateram patera peperit,omnes congeminauimus.*
Ma. *Certum eſt aperire,atque inſpicere.* So. *vide ſis ſigni quid ſiet,*
*Ne poſterius in me culpam transferas.* Am. *aperi modò.*
*Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis poſtulat.*
Al. *Vnde hæc igitur eſt niſi abs te,quæ mihi dono data eſt?*

Am. *Opus mi eſt iſtuc exquiſito.* So *Iuppiter, proh Iuppiter.*
Am. *Quid tibi eſt?* So. *hîc patera nulla in ciſtula'ſt.* Am. *quid ego audio.*
So. *Id quod verum eſt,* Am. *At cum cruciatu iam, ni apparet, tuo.*
Al. *Hæc quidem apparet.* Am. *quis igitur tibi dedit?* Al. *qui me rogat.*
So. *Me captas, quia tute ab naui clanculum huc alia via*
*Præcucurriſti: atque hinc pateram tute exemiſti, atque eam*
*Huic dediſti. poſthac rurſus obſignaſti clanculum.*
Am. *Hei mihi, iam tu quoque huius adiuuas inſaniam.*
*Ain heri nos aduenisse huc?* Al. *aio, aduenienſque illico*
*Me ſalutauiſti, & ego te, & oſculum tetuli tibi.*
Am. *Iam illud non placet principium de oſculo.* Al. *pergam exequi.*
*Lauiſti.* Am. *quid poſteaquam laui?* Al. *accubuiſti.* So. *euge optime,*
*Nunc exquire.* Am. *ne interpella, perge porro dicere.*
Al. *Cœna appoſita eſt, cœnauiſti mecum, ego accubui ſimul*
Am. *In eodem lecto?* Al. *in eodem.* So. *hei non placet conuiuium*
Am. *Sine modò argumenta dicat, quid poſtquam cœnauimus?*
Al. *Te dormitare aiebas, menſa ablata eſt, cubitum hinc abiimus.*
Am. *Vbi tu cubuiſti?* Al. *in eodem lecto tecum vnà in cubiculo.*
Am. *Perdidiſti* So. *quid tibi eſt?* Am. *hæc modò ad mortem dedit.*
Al. *Quid iam amabo?* Am. *ne me appella.* So. *quid tibi eſt?* Am. *perij miſer*
*Quia pudicitiæ huius vitium me hîc abſente eſt additum.*
Al. *Obſecro Ecaſtor cur iſtuc mi vir ex ted audio?*
Am. *Vir ego tuus ſim? ne me appella falsò falſo nomine.*
So. *Haret hæc res: ſi quidem hic iam mulier facta'ſt ex viro.*
Al. *Quid ego feci, qua iſtæc propter dicta dicantur mihi?*
Am. *Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris.*
Al. *Quid ego tibi deliqui? ſi, cui nupta ſum, tecum fui?*
Am. *Tun' mecum fueris: quid illac impudente audacius?*
*Saltem tute, ſi pudoris egeas ſumas mutuum.*
Al. *Iſtuc facinus, quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.*
*Tu ſi me impudicitiæ captas, non potes capere.*
Am. *Proh di immortales, cognoſcin' tu me ſaltem Soſia?*
So. *Propemodum.* Am. *cœnaui ego heri in naui in portu Perſico?*
Al. *Mihi quoque aſſunt teſtes, qui illud quod ego dicam, aſſentiant.*
*Qui teſtes.* Al. *teſtes.* Am. *quid teſticulare? enim vno ſat eſt.*
*Nec nobis præſente aliquis niſi ſeruus Soſia affuit*
So. *Neſcio quid iſtuc negotij dicam, niſi quiſpiam eſt*
*Amphitruo alius, qui fortè te hîc abſente ſic tamen*
*Tuam rem curet, teque abſente hîc munus fungatur tuum.*
*Namque de illo ſubditiuo Soſia mirum nimis eſt.*
*Certe de iſtoc Amphitruone iam alterum mirum eſt magis.*
*Neſcio quis præſtigiator hanc fruſtratur mulierem.*
Al. *Per ſupremi regis regnum iuro, & matrem familias*
*Iunonem, quam me vereri & metuere eſt par maximè,*
*Vt mi extra vnum te mortalis nemo corpus corpore*
*Contigit, quo me impudicam faceret.* Am. *vera iſtæc velim.*
Al. *Vera dico, ſed nequicquam: quoniam non vis credere.*
Am. *Mulieres, audacter iuras.* Al. *quæ non deliquit decet*

*Au-*

*Audacem eſſe confidenter pro ſe & proteruè loqui:*
Am. *Satis audacter.* Al. *vt pudicam decet.* Am. *tu verbis probas.*
Al. *Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quæ dos dicitur:*
*Sed pudicitiam & pudorem, & ſedatum cupidinem.*
*Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam.*
*Tibi morigera, atque vt munifica ſim bonis, proſim probis.*
So. *Na iſta edepol, ſi hæc vera loquitur, examuſſim eſt optima.*
Am. *Delinitus ſum profectò ita, vt me qui ſim neſciam.*
So. *Amphitruo es profectò, caue ſis ne tu te vſu perduis.*
*Ita nunc homines immutantur, poſtquàm peregrè aduenimus.*
Am. *Mulier iſtam rem inquiſitam certum eſt non amittere.*
Al. *Edepol me libente facies.* Am. *quid ais? reſponde mihi,*
*Quid ſi adduco tuum cognatum huc à naui Naucratem,*
*Qui mecum vnà vectu'ſt vno naui: atque is ſi denegat*
*Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum eſt fieri?*
*Nunquid cauſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?*
Al. *Si deliqui, nulla cauſſa eſt.* Am. *conuenit. tu Soſia*
*Duc hos intrò, ego huc ab naui mecum adducam Naucratem.*
So. *Nunc quidem præter nos nemo eſt, dic mihi ſeriò,*
*Ecquis alius Soſia intuſt qui mei ſimilis ſiet?*
Al. *Abin hinc à me dignus domino ſeruus?* So. *abeo, ſi iubes.*
Al. *Nimis ecaſtor facinus mirum eſt, qui illi collibitum ſiet*
*Meo miro, ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.*
*Quicquid eſt, iam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.*

SATIN' PARVA EST ] *ſatin*, interrogando affirmat, vt hic, & Caſina. *ſatin' omnes res ſunt aduerſa mihi?* id eſt, non poteſt fieri, vt mihi res omnes magis ſint aduerſæ. RES VOLVPTATVM ] res voluptatum, more Græcorum dictum, pro ipſis voluptatibus. τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν, vt notat Muretus lib. 6. variarum lectionum. Sic Euripid Phœn φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν ἔφυ, id eſt, res mulierum vituperandi cupida eſt naturales mulierum, hoc eſt, mulieres. Xenophon lib. 2. Κύρου παιδείας. καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα, id eſt & Cyrus ad centum, & funditorum quam plurima quædam res. Herodot. libro tertio. πολλόν τι χρῆμα τῶν ὀφίων ἐκδιδύσκουσιν. id eſt, multum quandam vim ſerpentium degiubunt, ſeu pelle ſpoliant. Idem alibi συὸς μέγα χρῆμα. & χρῆμα πολλὸν νεῶν. & χρῆμα χειμῶνος ἀφόρητον. Ariſtophan. Pluto, πολὺ χρῆμα τι μαζῶν, καὶ κρεῶν ὀπτωμένων, id eſt, multa res, ſeu multa copia ſalſamentorum, & carnium aſſatum. Hæc ex Mureto. Hoc igitur dicit Alcumena in hominum vita paucas & raras eſſe voluptates, ſi cum moleſtiis comparentur. Sic Philemon, Τοιοῦτος ὁ βίος ἐστὶν ἀνθρώπου γύναι. Εὐφραινόμεσθα ἔλαττον, ἢ λυπούμεθα. id eſt, Talis eſt hominum vita, mulier delectamur minus, quàm angimur. PRAETERQVAM QVOD M.] præ eo, quod moleſtum eſt? comparatione facta ad id, quod moleſtum eſt? Idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum eſt, praquam vbi ſumtus petant.* ITA COMPARATVM EST] ita eſt, deſtinatum eſt. Sic Terent. Phorm. *Quàm inſtitutum iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent, vt ſemper aliquid addant diuitioribus* ITA DIIS PLACITVM] Ita diis viſum eſt. Horatius ad. 33. lib. 1. *Sic viſum Veneri, cui placet impares formas ſub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco.* Virgil. lib. 2. Æneid. *Poſtquàm res Aſia, Priamique euertere gentem Immeritam viſum ſuperis.*

VOLVPTATI VT MOEROR COMES Q. ] Plato in Phœdone ſcribit, voluptatem, & dolorem, cùm ſimul eſſe non poſſint, tamen alterum alteri ita eſſe iunctum, vt alterum alteri continuò ſuccedat. Lucret. lib. 4. *medio de fonte leporum Surgit amari aliquid.* quatuor libri veteres, in his Huraltinus habet, *voluptatem vt m c. conſ.* QVIN INCOMMODI &c. ] id eſt, immò verò plus incommodi, malíque illico adeſſe videas, ſi quid boni obtigit. EXPERIOR DE ME] noſtri fere omnes libri veteres habent, *experior de me.* ego nihil muto. PARVMPER ] ad breue tempus. ATQ. IS REPENTE &c.] fortaſſe hic, *atque* ſignificat celeriter ſtatim, vt apud Virg. Georg. 1. *ſi brachia forte remiſit, Atque illum in praceps prono rapit alueus amni.* Nonius. PLVS AEGRI ] plus ægritudinis, & moleſtiæ. ME BEATS ] me ſaltem beatum efficit. PERDVELLEIS ] hoſteis. LAVDIS COMPOS] laude parta: laudem adeptus, ſic dictum laudis compos, vt virtutis, mentis, rationis, patriæ &c. rerum cõpos. REVENIT] redit. ID SOLATIO EST ] id mihi ſolatio eſt, id me conſolatur. DOMVM RECIPIAT SE] domum ſe referat. Sic in Aulul. *poſtidea domum, me rurſum quantum potero, tantum re. ipſam.* ibid. *neſcio vnde ſeſe homo recipit domum* & hæc eadem ſcena infrà non lõgè, *Æcaſtor med haud inuita domum recipit ſuam.* OBFIRMATO] Cicer. ad Attic. lib. 1. *voluntas in iracundia obfirmatior.* VT MEVS VICTOR VIR BELLI CLVEAT ] vt meus vir in bello victor nominetur, & omnium ſermone celebretur. *belli.* aduerbii loco eſt, vt domi, militiæ. VIRTVS PRAEMIVM EST OPTIMVM ] virtus ipſa ſibi eſt merces & præmium, neque vllam aliam mercedem foris petit, neque ab vllo alio externo præmio pendet. Sed videtur legendum, *optimum*, potius quàm optimum

Dicimus præmium magnum, amplũ, preclarum, ſummum, eximium, & ſim. non bonum, neque optimũ, At opimum, id eſt magnificum, amplum, lautum, carum, pretioſum Vide Feſtum in voce *opima*. VIRTVS OMNIBVS REBVS ANTEIT PROF. ] *ea enim hominem iungit Deo*, inquit M Tull. Acad. quæſt *& eius tanta vis eſt, vt omnia ſi ex altera parte ponantur, ne appareant quidem*. PROGNATI ] poſteri progeniti, ἀπόγονοι nepotes, pronepotes. TVTANTVR, SERVANTVR] à virtute ſcilicet, ſiue ab eo, qui virtutem habet: vel, tutantur ac ſeruantur virtute. Salluſt proœm. belli Catil. *Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent.* tutantur poſuit παθητικῶς. QVEM PENES EST VIRTVS ] id eſt, qui virtutis eſt compos, qui virtutem conſecutus eſt. PRIMO COËTV ] primo coitu, prima coitione. πρώτῃ συμβολῇ, primo concurſu. non ſemel oſtendimus in commentariis Lucretianis coëtum, & coitum idem valere, atque idem eſſe. Terentius Phormione *Senex adeſt: vide quid agas, prima coitio eſt acerrima*. OPTATO ] aduerbium pro optatè vocalitatis cauſa, vt docet Donatus, ad iſtum locum, in And. *continuò tibi dari verba cenſes S. Falsò*. Terent in Andr. *optatò aduenis*. Itaque *exſpectatum optatò* videntur ἐν παρελλείψει eſſe poſita. NAM QVID ILLE REVERTITVR?] ἀναστροφή, pro quidnam ille reuertitur? vel *nam* poſitum pro *autem*, vt ſuprà notauimus. MED HAVD INVITA ] me non inuita, me libente. vt ſit ἐλλειπτικῶς. AMPHITRVO RED. AD N. MELIVS'T NOS ] Ab hoc loco capit initium gradatio faceti ſſima, qua gratia, quam ob cauſam ? PRANDIVM ] rectè prandium dixit. nam domum veniunt malè. ſolebat autem dari cena peregrè venientibus SERÒ] quomodo ſerò, ſi mane? nam ſerum eſt nouiſſimum ſeu vltimum diei tempus: mane principium diei, vt docet Varro, iam dicet ipſe Soſia. SATVRAM] ex eo quod ſatura ſit Alcumena, vult colligi Soſia ipſos ſerò venire. nemo enim mane ſatur eſſe conſueuit, ex eo quòd ſit grauida, autem, putat eã ſaturam, aut certe ſe putare ſimulat. AD AQVAM PRAEBENDAM] ad aquam è puteo hauriendam, & ſuppeditandam, vt puerpera lauet, ſeu lauetur. Terent Andr. *Fac iſtac vt lauet, iſtac autem*, inquit Donatus, vel quæ ex puerperio ſordent, vel ipſa puerpera. Menander, λούσατε αὐτήν. COMMODVM ] opportune. DECVMO POST MENSE ] quo tempore partus ſunt maturi ex ſententia veterum. Virg. Pollione. *Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes*. Atqui hodie exacto nonó menſe fere pariunt mulieres. & tũ maturi ſunt fœtus? Quid ita ? Cum decem menſes ad partum maturandum opus eſſe dicuntur, menſes lunares intelliguntur, qui noſtris ſunt breuiores, vt ſuprà diximus. VT RATIONE TE DVCTARE INT. ] vt intelligo te rationem ducere, ſeu ratiocinari: ſic autem legẽdum, non vt vulgò, *rationem dictare*. Quod ſi hanc ſcripturã, quam ſecutus ſum, non comprobaret antiquorũ librorum auctoritas, tamen ſola veritas eam tueretur. Nunc autem Codex Huraltinus, & nonnulli alii eam confirmant. Sic dictum autem ductare rationem pro ducere, vt ductare exercitum pro ducere. SI SITVLAM COEPERO ] cum ſitulam ad aquam hauriendã cœpero. NVNQ. AED T. M. D &c.] Nunquam, inquit, mihi quidquam diuini credideris. niſi, cum ſitulam cœpero illi puteo aquam omnem, quæ illi inſtar animæ eſt intertraxero, id eſt, exhauſero. Hæc iurandi & deteſtandi quędam eſt formula Sic in Aſin. *Neque diuini, neque mi humani poſthac quidquã accreduas, Artemona ſi huius rei me eſſe mendacem inueneris*. Idem Bacchid *Nam mihi diuini nunquam quiſquam creduat, ni ego illam exemplis plurimis planéque amo*. Idem ibid *Nam neque Bellona mihi vnquam, neque Mars creduat, ni illum* &c. Idem in Trinu l. *Nunquam edepol mihi Quidquam homo vllus poſthac duarum rerum creduit, ni iſta ego veſtra hero maiori facta denarrauero*. SI OCCEPSO] vbi ſemel occepero, ſeu cœpero, ſeu incepero. Sic Nonius in verbo occepſo ANIMAM OMNEM INTERTRAXERO] id eſt, aquam omnem exhauſero Sic Nonius in voce *anima*. Quam explicationem, pace Nonii dixerim non probo, in eo quòd animam exiſtimat hoc loco ſignificare aquam ſimpliciter, & proprie. Hoc enim fit per tranſlationem quãdam ſermonis. Nam quoniam viui lacus, & viui fontes, & viua flumina dicuntur: viuunt autem animãtes beneficio & opera animæ: idcirco aqua putei, à Plauto, verecunda tranſlatione, anima putei dicta eſt. Significat igitur Plautus aquam omnẽ putei intertrahere, ſeu exhaurire, eſſe puteum exanimare, & puteo animam adimere quia puteo aqua ſit loco animæ: & Soſia his verbis mortem puteo minatur INTERTRAXERO] exhauſero. ALLIGABO] adſtringam: alligatum, atque adſtrictum tenebo. Nonnulli libri habent, *allegabo*, quod ſi cui placebit *allegabo* interpretabor, perficiam, deſtinabo, aſſignabo vel iſti rei allegabo, id eſt, ad iſtam rem agendam mittam. Omnino prior ſcriptura mihi magis probatur, *alium ego iſti rei alligabo* id eſt, alii ego iſtius rei onus imponam. FACERE] al. facerem. EAM ADVERSVM] eam obuiàm. SPERATAM SVAM] Virgo prius quã petatur, ſperata dicitur, inquit Nonius. Ego ſperatam interpretor, optatam, vel ſponſam, vt alibi idem Nonius OPTIMAM] pudiciſſimam. RVMIFICANT] Nonius legit rumiferant, quod interpretatur, rumoribus ferunt & hunc locum teſtem producit. Sed omnes libri, & manuſcripti, & vulgati, quos quidem viderimus, habẽt, *rumificant*. HAVD VIDI M. EXSP.] Alcmena, exiſtimans ſe à viro derideri, & eundem ad ſe redire, qui paulo ante abierit: nihil viro reſpondet, neque eum reſalutat quod videns, & indigne ferens Soſia, ita loquitur, *haud vidi magis exſp*. id eſt, nihil vnquam vidi magis expectatum, quàm herum meum. ironia eſt, ſignificat minime eum venire expectatum, què nemo ſalutet magis, quàm canem DERIDICVLI GRATIA] deridendæ mei cauſa. deridiculum, valde ridiculum, vel deridendum. Lucret. lib. 3. *denique connubia ad Veneris, partúſque ferarum Eſſe animas præſto deridiculum eſſe videtur.* QVASI MVLTO POST VIDERIS?] id eſt, quaſi longo interuallo videris? HAVD AEQVVM F. Q. &c.] *iniquum quod didicit*. intellige rectum, & verum: nam ſi quid didiceris prauum, & iniuſtum, id dediſcere laudabile eſt. AN PERICLITAMINI Q. AN. H ] an periculum facitis tu & Soſia, quo animo ſim? an tentatum aduenitis quo pacto in virum meum animata ſim? AVSPICIVM ] auium adſpectus. ante auſpicium aliquod remoratum eſt, quo minus ad legiones reuerteris? AN TEMPESTAS CONTINET ] an te tempeſtas aduerſa coercet, cohibet, retinet? *tempeſtas* mare ventis agitatum, venti aduerſi. TENTAS ] tentas me. POTIS EST ] pote eſt, poteſt. IAMDVDVM, MODÒ? ] hoc ideo quærit, quia iamdudum aliquid factum eſſe, & modò factum eſſe, pugnãt inter ſe. QVID ENIM CENSES?] nam quid exiſtimas? vel ſic, nam quare me ita reſpondere putas? videlicet, ita reſpondeo, vt te viciſſim ludam, luſorẽ meum. LVSOREM MEVM] deriſorem, & ludificatorem meum. TE VT DELVDAM CONTRA IVS M.] videlicet, ea gratia, vt te qui me ludis, viciſſim deludam. QVI NVNC PRIMVM &c. ] hæc eſt cauſa, quamobrem ſe à viro ſuo Amphitruone ludi exiſtimet. DELIRAMENTA ] delirorum verba. Idem Menæchm. *Audin' tu, vt deliramenta loquitur*: quid ſit delirare. & vnde dictum ſit, docet Nonius in verbo *delirare*, & Plinius lib. 18 cap 20. DVM EDORMISCAT VNVM SOMNVM ] id eſt, dum vnum ſomnum dormiens abſoluat, & vt in Moſtell. loquitur, ſepeliat. aliter vſurpauit ibidẽ, *vbi ſomnum ſepeliuis omnem*

*ni vnum, atque edormiui crapulam*, &c. edormire crapulam dixit. pro dormiendo concoquere, vel depellere. Sic Terent. in Adelph. dixit *edormiſcere vinum, ſeu villum, interea in angulum aliquò habeam, atque edormiſcam hoc villi*. Sic M Tull. Philipp. 2. *edormi crapulam, inquam, & exhala*. Gell. lib 6. cap. 10. *At nunc, inquit Taurus, videre eſt philoſophos vltro currere, vt doceant ad fores iuuenum diuitum: eóſque ibi ſedere, atque operiri propè ad meridiem, donec diſcipuli nocturnum omne vinum edormiant*. Significat autem illam quaſi dormientem ſomniare. QVAE NE VIGILANS SOMNIAT] Hæc ad ea pertinent, quæ Soſia modo dixit. dicisne, aut putáſne illam dormientem ſomniare, quæ vigilans ſomniat? proinde ac ſi dicat, non eſſet mirum, ſi dormiens ſomniaret, plerumque enim qui dormiunt, ſomniant. Nunc autem cum vigilans ſomniet, quis non miretur? Sic Lucret. lib. 3. *Et vigilans ſtertis nec ſomnia cernere ceſſas*. & iterum Plautus ead. comœd. *vix apud me ſum, Vigilans ſomnio viuus & ſanus intereo*. vel ſic. An ne opus eſt manere, i. exſpectare, dum Alcumena vnum ſomnium edormiſcat, quæ vigilans ſomniat? Boſius putat iocum eſſe ex ambiguo in verbo ſomniare, quo *ſomniare* duo ſignificet. vnum propriè, videlicet, ſomnium in ſomnis videre, alterum tranſlatè, inania & futilia loqui, & profert hunc locum Terentii ex Menæchmis *certè hæc mulier cantherino ritu adſtans ſomniat*. NVNQVAM FACTVM EST] nonnulli libr. habent *nuſquam factum eſt*. NON TACES?] verba Alcumenam obliquè, & vrbanè irridentis, quaſi deliram, atque inſanam. Nam dum Amphitruonem increpare, ac reprehendere: Alcumenæ autem aſſentiri, & fauere videtur, hanc acriter pungit & vellicat. ETIAM TV QVOQVE] ἐκ παραλλήλου poſita ſunt. ASSENTIRIS HVIC?] ſic legendum, non vt vulgò *aſſentaris*. cui rei argumento eſt verbum, quod infrà non longè poſuit, vt contrarium *aduerſarer*. præterea non queritur hic Amphitruo de Soſia, quòd Alcumenæ aſſentitur, ſed quòd ei aſſentiatur, deliramenta fabulanti postremò *aſſentari* ſemper malum & vitioſum eſt: aſſentari tum demum vitioſum & vituperabile eſt, cùm aſſenſus in rem per ſe malam confertur, vt hic. BACCHAE BACCHANTI SI VELIS ADVERS.] aduerſarier, id eſt, verbis aut factis repugnare. SI OBSEQVARE] ſi morem geras & aſſentiare. VT RESOLVAS PLAGA] vna plaga illata, eius inſaniam lenias, vno ictu incuſſo eius iracundiæ medearis. Non abſimile eſt illud Terent. Adelph. *Cùm furit maximè, tam placidum, quàm ouem reddo*. & illud Phorm. *loquarne? incendam?* AT POL] verba ſunt Alcumenæ, malum Soſię minantis, quòd ſe cum baccha inſaniente comparauit eſt autem apoſiopeſis voluit enim dicere Alcumena, at pol dabis pœnas iſtius dicti nomine, ſi Amphitruo ſuo munere fungi volet vel cum talia quædam dicere conaretur, eam interpellauit Amphitr. QVIN CERTA RES EST HANC OBIVRG.] quin certum eſt, inquit Amphitruo. Alcumenam obiurgare. QVAE ME &c.] Sic autem legendum, vt edidi, & ita habent noſtri libri veteres, *non certa res hanc eſt*, &c. IRRITABIS CRABRONES] obiurgando, Alcumenam ex inſana inſaniorem reddes, crabrones irritatos aiunt infeſtiores, & ſæuiores reddi. Plin. lib. 11. c 21. *Ictus crabronum haud temerè ſine febri eſt. Auctores ſunt ter nouenis punctis interfici hominem*. Nonius in verbo *irritare*, profert hūc locum: & irritare interpretatur prouocare. NVM TIBI AVT STVLTITIA ACCESSIT, AVT SVP. SVPERE.] Numquid aut ſtulta euaſiſti, quæ antea ſapiebas, aut ſuperbia in te redundat? ſuperat, ſupereſt, περισσάζει. IN MENTE EST TIBI] ἐννοεῖς, cogitas. PERCONTARIER?] diligenter inquirere? ſic Nonius, hūc locum teſtem citans. Vide & Feſtum in voce *percontatio*. ANTEHAC] antehac. APPELLARE ITIDEM, VT PVDICE SVOS VIROS QVOS.] oratio implicata. Sic autem expedienda, & ſolebas me alloqui ad eum modum, quemadmodum fœminæ quæ pudicæ ſunt, ſuos viros appellare, & alloqui ſolent. EO MORE EXPERTEM] Eius moris expertem. expers interdum iungitur cum auferendi caſu, vt hic: ſimiliter in Aſinar. *Dono te ob iſtuc dictum, vt expers ſis metu*. Idem in Perſa *ea res domo me expertem facit*. & apud Lucret. libr. 6. *Lumina verſarent oculorum expertia ſomno*. OFFENDI DOMI] κατέλαβον οἴκοι; reperi in domo. quidam libri habent, *domum*. ET MANVM PREHENDI] manum prehendere, geſtus eſt alteri gratulantis & beneuolentiam erga eum ſuam declarantis. ET OSCVLVM TETVLI T.] & oſculum vltro obtuli tibi. tetuli, id eſt, tuli. nam tetuli antiquum. Nonius. ferre oſculum ſolebant & vxores viris peregrè aduenientibus, vt hic: & filiæ matribus, vt in Epidico. *Quis eſt hæc eſt quam tu oſculum mihi ferre iubes?* & filiæ maritæ patribus ſe inuiſentibus: vt in Sticho. ferre aduorſum hominem occupemus oſculum. QVI IGITVR?] ſic legendum, non vt vulgò *qui igitur?* quam ſcripturam & ratio carminis, & ſententia reſpuunt. *qui igitur?* autem, id eſt, qua re igitur, ſubintell. grauida ſum, ſi non ſum puero grauida? Iam, quod ad rationem carminis attinet, *qui* choréus eſt: *igitur* anapæſtus. *ſum* choreus. Omnino malim legi, *qui iam igitur?* ſi veteres codices adiuuent. Porrò ſic dictum à Plauto *puero grauida*, vt à Virg. lib. 2. *Machina fœta armis*. & ab eod. lib. 1 *loca fœta furentibus auſtris*. VT SALVA PARIAM FILIVM.] Cicer. libr. 1. epiſt. ad Attic. epiſt. 1. *Filiolo me auctum ſcito ſalua Terentia*. Idem lib. 10. epiſt. 20. *Tullia mea peperit 14 kal. Ian. puerum ἑπταμηνιαῖον: quod εὐτόκησεν, gaudebam quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt*. MAGNVM MALVM HABEBIS.] grauiter vapulabis. OB ISTVC OMEN] quia malè mihi, & Amphitruoni ominatus es. *ominatus es*, cùm dixiſti, me eſſe grauidam inſania, quia mala nomina ſeu mala verba locutus es. QVOD TE CONDERET] quod te dignum eſt. OMINATOR.] tu qui nobis malè ominatus es. PRAEGNANTI] videtur Plautus, eandem appellans prægnantem, quam ſuprà grauidam dixit, non ſeruare eam differentiam horum nominum inter ſe, quam tradit Feſtus his verbis. *Grauida eſt, quæ iam grauatur conceptu: prægnans, ſeu prægnas, quæ velut occupata eſt in generando, quod conceperit*, &c MALVM, ET MALVM DARI, &c.] locus eſt in verbo poſitus. oportet, inquit, malum, id eſt, κακόν, damnum incommodum prægnanti dari. & oportet malum priora longa μῆλον dari, malum aliquod ſcilicet Punicum, aut granatum, quod prægnas obrodat &c. VT QVOD OBRODAT, SIT,] vt ſit ei aliquid, quod obrodat, &c. ANIMO SI MALE ESSE COEPERIT] id eſt, ſi mulier ægritudine animi laborare cœperit. Sic ferè locutus eſt in Trucul. *Non edepol bibere poſſum iam ita animo malè eſt*. Idem in Milit. glor. *poſtquàm abs te abit animo malè factum eſt huic repente miſeræ*. Quidam, animo ſi malè eſſe cœperit, ita explicant, ſi inſanire, & furere cœperit. IN SOMNIIS FORTASSE] ſubintell. vidiſti. *in ſomnis* autem, id eſt, dormiens, ſeu in quiete, ſomniaſti te vidiſſe. DELIRAT VXOR] profert Nonius in verbo *delirare*. ATRA BILI PERCITA EST.] μελαγχολᾷ inſanit. NVLLA RES TAM DELIR. H. &c.] nulla res tam citò homines conciinnat deliranteis, id eſt deliros facit, ſubintell. quàm atra bilis. IMPLICIER?] id eſt, implicari, inuolui, ſubintellige iſtam atram bilem, ſeu inſaniam? SANA ET SALVA SVM] his duobus reſpondet totidem altera, quibus vti ſolent latini in diſceſſu, vale, & ſalue. TE HERI ME VIDISSE] me à te heri eſſe viſum. QVI HAC NOCTV &c.] mutat numerum. debuerat enim dicere, ſeruato numero. qui hac noctu in portum aduectus ſum. ſubintelligēdum fortaſſe eſt

ibi, *me vidiſſe*, & Soſiam: vel legendum *nos vidiſſe*. Ego nihil muto. *hac noctu* autem pro hac nocte, iam à nobis obſeruatum. NOCTEM PERPETEM.] noctem perpetuam. ſupra. Niſi item vnam, (noctem) verberatus quam pependi perpetem. NEQVE MEVM PEDEM HVC INTVLI ETIAM &c.] id eſt, neque huc in ædes etiam ingreſſus ſum, poſtquam hinc cum exercitu profectus ſum. inferre pedem in poſſeſſionem dixit M. Tul. oratione pro Cecinna *ferre pedem* Plautus noſter Menæchmis. *Propera Menachme. fer pedem, confer gradum*. ibid. *Tu hunc poſt hunc d em pedem intro non feres ne fruſtra ſis*. & Virg. 1. Georg. *Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadéſque puella*. VT CVM EXERCITV &c.] poſtquam cum exercitu, &c NIHIL NE TE PVDET SCELESTA &c.] hic verſus in ſuum locum reſtitutus eſt. cum repertus eſſet in nonnullis codicibus antiquis, & à Nonio Marcello, vt Plautinus, & ex hac comœdia prolatus in verbo *ingredi*. quod ille interpretatur hoc loco *venire te oſtendere*. Sic autem legendum vt edidimus, *Nihilne* vt ſit choreus, ſiue *Nilne*. SOMNIVM NARRAT.] quod vidit in ſomniis narrat tibi: non rem geſtam. PRODIGIALI] prodigiorum depulſori, qui prodigia amolitur ἀποτρόπαια προεξιτα prodigia, inquit Non. *dicta ſunt. quaſi porro abigenda* deinde hunc locum profert. AVT MOLA SALSA] farre toſto, qui ſale conſperſus. ex Feſto in verbo immolare, quod ſit mola ſalſa, intelligere licet. Sic autem ille, *Immo are. eſt mola*, id eſt, *farre molito, & ſale hoſtiam perſperſam ſacrare*. COMPRECATAM OPORTVIT.] oportuit te comprecatam eſſe Ioui prodigiali: i. à Ioue prodigiali: vel Iouem prodigialem. Sic enim loquuntur Latini. comprecari, & precari deos, non diis. dicunt etiam à diis precari. VAE CAPITI TVO.] *va capiti tuo*, *va atati tua*, vſitatæ Plauto malè precandi formulæ. *va capiti tuo*, enim idem ferè valet, quod tibi eueniant mala: miſer ſis ætatem. dii tibi ſint irati. TVA ISTVC REFERT, SI CVRAVERIS.] Reſpondet Alcumenæ Soſia plus nimio audaciter, vt ſeruus. iſtuc, quod mihi precaris è re tua eſt, & ad te pertinet potius, quàm ad me, ſi modo ea, quæ ad te attinent, curaueris quod non ſolent facere inſani aut inſanæ, qualis tu es. Alii quidam legunt, *niſi curaueris*. & hunc locum ſic explicant: iſtuc, quod mihi precaris. tibi eueniet potius, quàm mihi, niſi curaueris: i. niſi huic malo occurreris, & niſi proſpexeris. INCLEMENTER DICIT.] male dicit. Sic ſæpenumero loquitur Plautus, vt in Pſeud. *Cur inclementer dicis lepidis litteris?* Idem in Rud. *Aut qui inclementer dicat homini libero*. SINE MALO] impunè TACE TV] Tace tu Soſia TV DIC] tu Alcmena dic. CVM DILVCVLO] ſic loquuntur interdum Latini, cum prima luce, cum diluculo, pro prima luce. & diluculo M. Tull. de Off 3. *A curriſſe Romam, & cum prima luce Pompeij domum veniſſe dicitur*. Idem lib. 4 ep. ad At *Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus propè deuiis currebat* ILLI VT FVERIT PROELIVM] quomodo, vel quale illic fuerit prœlium? *illi* pro illic. quod & Camerarius notauit alii libri tamen habent. *illud vt fuerit prælium*. i. quale illud fuerit prœlium? TV TE ISTIC] tu ipſe iſto in loco dixiſti. &c MIRVM QVIN TE ADVERSVS D] Ironia eſt mirum verò eſt, inquit, Soſiam non loqui aduerſus te qui herus eius ſis? & qui eum malè mulcaris, ſi contrà voluntatem tuam locutus ſit. proinde ac ſi dicat, non eſt iſtud mirum. Sic autem ſæpe loquitur vt in Ciſtell. *Mirum quin grex venalium in ciſtella infuerit vna*. Idem in Aulul. *Mirum quin tua me cauſa faciat Iuppiter Philippum regem. &c*. Idem in Mercatore. *Mirũ quin me ſubagitares*. AVTVMAT] dicit? QVOQVE ETIAM. ἐκ παραλλήλου ἀξίου. TECVM CONSPICIO SIMVL] tecum ſimul ſic infra non longè. *Neque illam vidi, niſi tecum ſimul*. ſic Horat. oda 1. epod. *Non dulce ni tecum ſimul*. QVIN NVNC M.] Atqui nunc mulier, audiſne illum? EGO VERO] ego verò audio illum, & falſum dicere audio. EO FIT] ob id tibi non credo, quia, &c. PROINDE VT PR.] ita vt palàm loquor. VERVM ITA ANIMATVS FVI, ITAQVE N. S.] i. eo animo fui. eóque nunc ſum, vt eam pateram tibi dono dem. QVI HOC SIT HOMINIS.] Hæc ſecum Amphitruo de Alcmena. Quid hoc ſit hominis id eſt, quanam ſit hæc mulier, quæ talia loquatur. PROFERATO FORAS] pleonaſmus. nam proferre, eſt foras ferre. QVIN TV IVBES ISTVM PRO CERRITA CIRCVMFERRI?] cur non iubes Alcumenam, tanquam inſanam, & à Cerere irata vexatam, luſtrari, & purgari? Cerriti, inquit Nonius, & Laruati, male ſani, aut Cereris ira & laruarum incurſione animo vexati. Feſtus Cerritus, furioſus. Cerritus autem. & Cerriti ſcribendum, duob rr. dicti enim ſunt Cerriti quaſi cereriti, i. à Cerere percuſſi, & ita apud Horatium imprimendum curaui, ſat. 3. li. 2 *Cerritus fuit, an commota crimine mentis Abſolues hominem?* M Tull lib. epiſt. 8. ad Att. epiſt. 5 *Nunquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio*. Sic enim legendum eſſe vidit Simeo Boſius non vt vulgo. *certior fuit*. Circumferre autem pro luſtrare, verbum eſt antiquum, & pontificale, notat Seruius ad illum verſum Virg. Æneid. 6. *Idem ter ſocios pura circumtulit vnda* ἁγνίζειν dicunt Græci. Qua de re legendus & Macrob. lib. 3. cap. 1. ÆD. QVIN FACTO OPVS EST] ædepol certè facto eſt opus. LARVARVM PLENA EST] Laruata eſt. idem in Aulul. *Larua hunc atque intemperiæ, inſaniáque agitant ſenem*. Idem Capt. *Laruæ ſimulant virum*. Laruæ ſunt manes qui corporibus delectati poſt mortem, deprauantur in corporibus: & terrent imbecilles, atque alicuius culpæ ſibi conſcios. alio nomine lemures appellantur Aliter laruæ ſunt noxiæ inferorum vmbræ, ſeu animæ quæ & lemures appellantur. CEDO MIHI] da eam mihi. Theſſalam alloquitur. AGE ADSPICE HVC SIS] nunc Amphitruonem affatur age, inquit, adſpice hac. ſi vis, nunc iam. TV, QVI, Q. F. INFIT] tu qui ea inficiaris, quæ facta ſunt QVA DONATVS ILLIC?] qua donatus es illic? PRAESTIGIATRIX] præſtigiatores dicti ſunt à præſtigiis: præſtigiæ, à præſtingo: quòd præſtigiatores, oculorum aciem ſpectatoribus præſtinguentes, id eſt, obſcurantes, atque, vt ita dicam obtenebrantes faciant vt ea videantur, quæ non ſunt. Idem, Aulul. *Ego ædepol te, præſtigiator, miseris iam accipiam modis* Idem Pœn. *Præſtigiator hic quidem pœnus, probus eſt* Eſt autem hic dilemma. ſic enim argumentatur Soſia. Aut hæc mulier præſtigiatrix eſt, aut patera in hac ciſtula debet eſſe. SOLVE] reſigna. erat enim obſignata, in obſignationibus autem maximè tabellarum ſeu epiſtolarũ, linum adhibebatur. Cicer. Cat. 3. *Ac, ne longum ſit, Quirites tabellas proferre iuſſimus, quæ à quoque dicebantur datæ primùm oſtendimus Cethego: ſignum cognouit nos linum incidimus*, &c. Plautus Bacchid *atque effer citò*. PI. *Quid?* CH. *Stilum, ceram & tabellas, & linum*. Suetonius in Nerone. *Aduerſus falſarios tunc primùm repertum ne tabulæ, niſi pertuſæ, ac ter lino per foramina traiecto obſignarentur*, & libro inſtitut. Iuris ciuilis ſecundo, titulo de pupillari ſubſtitutione. *Illam autem ſubſtitutionem per quam, ſi heres exſtiterit pupillus & intra pubertatem deceſſerit, ſubſtitutus vocatur: ſeparatim in inferioribus partibus ſcribere, eámque partem proprio lino, propriáque cera conſignare*. RES GESTA EST BENE] hoc ad ea, quæ ſequuntur pertinet. hoc modo, res bene geſta eſt: Id eſt, bene habet, & bene proceſſit, quia ex ſimplicibus, gemini, & duplices facti ſumus. CONGEMINAVI.

[GEMI]NINAVIMVS] gemini facti ſumus. VIDE SIS] vide ſi vis. DELIRANTEIS] deliros. POSTVLAT] ἀξιοῖ æquum putat. OPVS MI. EST ISTVC EXQ.] opus eſt me iſtuc, quod dicis, exquirere. non credā tibi ita eſſe, niſi re probaris. AT CVM CRVCIATV IAM. NI. APP.] at niſi patera compareret, non iam impunè feres ſed id fiet magno cum tuo malo. cruciaberis iam niſi patera exſtat. QVI ME ROGAT] is, qui me rogat, mihi dedit. ME CAPTAS] Tu Amphitruo, mihi inſidias comparas. me capere ſtudes. TV QVOQVE] etiam tu Soſia. HVIVS] Alcmenæ, TETVLI] tuli. ſic ſuprà. *tetuli* antiquum pro tuli. ACCVBVISTI] priuſquā mēſæ accūberent, lauabant veteres maximè peregrè venientes. CENA APPOSITA EST] id eſt, dapes in cenam appoſitæ ſunt. ſic in Trinummo. *Appoſita ſit cena popularem quam vocant*. IN EODEM] reſponſio per tautologiam. ſic in Capt. *meum gnatum? ER. tuum gnatum*. ſic Terent. Heautont. *ſolus? M ſolus*. Cicero epiſt. ad Att. lib. 7 *Coronatus Quintus noſter Parilibus? Perilibus* auctor Priapeior *licet indignere ferāsque*. *Propter olus, dicas, h.e ego? propter olus*. DORMITARE] dormire velle, ſeu potius ſemiſomnem eſſe. & parum abeſſe quin dormires. Horat. epiſt. ad Piſones. *Telephe, vel Peleu, malè ſi mandata loqueris, Aut dormitabo, aut ridebo*. MENSA ABLATA EST.] menſæ veteribus cenaturis ſtatuebantur, ſeu apponebantur: vt in Aſinar. *pueri menſam apponite*. cenatis remouebantur. Virg. lib 1. Æneid. *Poſtquàm exemta fames epulis, menſæque remotæ*. Hom ἰλ ω. νῦν δ᾽ ἀπέληγεν ἐδωδῆς Ἔσθων καὶ πίνων, ἔτι καὶ παρέκειτο τράπεζα id eſt, modo deſierat comeſſe, & bibere. etiam tunc menſa erat appoſita. AD MORTEM DEDIT] interemit. ſic dictum dare ad mortem, vt alibi ab eodem dare ad lāguorem, dare ad cruciatum, dare ad carnificinam, & ſimil. Etiam M. Tullius in cruciatū dari dixit in oratione pro Roſcio Am. Virg. li. Georg. 4. *eum, ne prodigus eſſe dede neci*. QVID IAM? AMABO] lego *qui iam? amabo*. NE ME APPELLA] ne mecum loquere. Horat. ſat 3. libr 1. *vt fortè legentem, Aut tacitum Appellet*. QVIA PVD. HVIVS VITIVM ME HIC ABS EST ADD.] quia ſtuprum huic mulieri vxori meæ, me abſente. Hic eſt oblatum, quia vxor mea me abſente. Hic vitiata, & impudicata eſt EX TED. AVDIO?] ex te audio? VIR EGO TVVS SIM?] libri duo veteres ex noſtris habent, vir ego tuus ſum? ſic Terentius Hecyra. *Vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem deputas adeſſe?* NE ME APPELLA FALSÒ, FALSO N.] ne me appella virum tuum: quod cùm facis, falsò, & falſo nomine me appellas. HABERET HAEC RES] id eſt, hæc res expediri non poteſt, hæc res inexplicabilis eſt. hæc res dubitandi, & ſtupēdi, cauſam præbet ἀρχὴ μὲν ἄπορον, καὶ ἀμήχανον ἐστι, ſiquidem, qui vir antea erat, factus eſt mulier ex viro. Hoc eo dicit, quod dixerat Amphitruo, ne me appella virum tuū falſo nomine, quaſi dixiſſet. noli me appellare virū, ſed fœminam. Sic locutus eſt in Pſeudolo. *Nunc homo in medio luto eſt. Nomen veſcit: hæret hæc res*. QVIDEM HIC IAM MVLIER FACTV'ST EX VIRO] Sic legendum, & ita habet vnus ex noſtris libris vet. Nam altera ſcriptura, *ſiquidem hæc iam mulier facta eſt ex viro*, ferri non poteſt. Pertinent autem hæc ad ea, quæ dixit Amphitruo, *vir ego tuus ſum?* quæ ita ſeruus Soſia accipit, quaſi Amphitruo dicere voluiſſet, ſe mulierem eſſe, non virum, cum hoc ſenſiſſet, ſe non eſſe coniugem Alcumenæ quæ ſe cum alio viro corpus ſuum copulaſſe fateretur. QVID EGO FECI, QVA ISTHAEC PROPTER. &c.] quid ego feci, propter quod iſta dicta dicantur mihi abs te? *qua iſthæc propter*, tmeſis pro quapropter iſthæc. TVTE EDICTAS FACTA TVA] tu ipſa tua facta clarè dictas atque exponis. quidam legi volunt *dictas*, pro crebrò dicis. ſed ego nihil muto. Nam & libri veteres ſic habent, vt edidimus. & alibi eodem verbo ita vſus eſt, vt in Epid. *Rem tibi ſum elocutus omnem Cheribule, atque admodum Meorum mærorum, atque amorum ſummam edictaui tibi*. QVID DELIQVERIS?] quid peccaris? *delinquere*, inquit Feſtus, *eſt prætermittere quod non oportet præteriri. Hinc deliquia & delicta*. TECVM FVI?] tecum rem habui? σοὶ συνῆλθον cum viro eſſe dictum honeſtè, & Græcorum more, pro cum viro commiſcere, & rem habere τῷ ἀνδρὶ συνεῖναι. Hinc συνουσία. & συνουσιάζειν. SALTEM TVTE. SI PVD. EG. S. M.] qui pecunia, aut re aliqua, quæ pondere, numero, menſura conſtet, egent, eam ſumere mutuo ſolent. Hac ratione Alcumenam ſignificans Amphitruo eſſe impudentem, iubet pudorem, cuius indigeat, ab alia fœmina pudente & pudica mutuum ſumere. QVOD TV INSIMVLAS] quod tu me admiſiſſe inſimulas: cuius tu me arguis: cuius tu me accuſas: quod tu mihi obiicis. de hoc verbo ſuprà. NOSTRO GENERI NON DECET] noſtrum genus non decet. verbum *decet*, iunxit datiuo, more veterum, & Græcorum. Sic infrà eadem comœdia, *ornatum capiam. qui potu decet*: id eſt, qui potos decet. Sic Terent. Adelph. *Hæc primùm vt fiant, deos quaſo, vt vobis decet*, &c. vbi notat Donatus Græcè dixit, ὑμῖν πρέπει. Idem Terent. ibidem. *Immo herclè ita nobis decet*. vt notat idem Donatus. *Antiqui ſic addebant ſtatim verbum, nos decet facere, nos decet dicere dicebant: ſi nos addebant, nobis decet*. A Gellius antiquitatis imitator. lib 9 cap. 15. *Introit adoleſcens, & præfatur arrogantius, & elatius quàm ætati eius decebat*. IMPVDICITIAE CAPTAS] impudicitiæ conuincere ſtudes, in impudico facinore deprehendere conaris. CENAVI EGO, &c.] cenauine ego, vel an cenaui ego, id eſt, nónne cenaui ego, &c. notandum hanc interrogationem *cenauine ego*, vel an cenaui ego, poſtulare reſponſionem aientem. qua de re in commentariis Lucretianis & item alibi. IN PORTV PERSICO] ſuprà *Nam noctu hac ſoluta eſt nauis noſtra è portu Perſico*. ASSENTANT] approbent. QVID TESTICVLARE?] *teſticulari*, inquit Feſtus, *eſt iumentis maribus fœminas, vel fœminas mares admouere*. Sed hoc loco teſticulari aliud ſignificat. & tamen iocus eſt ex ambiguo. Nam quia dixerat Alcumena ſe teſtes habere, quia approbarent, quod diceret. & eandem vocem iterarat. idcirco Amphitruo ludens in voce ancipiti, & ambigua *teſtes* quæ interdum ſignificat parteis virilitatis teſteis, rogat eam, quid teſticuletur, id eſt quāobrem teſticulos toties commemoret ac prædicet. ENIM VNO SAT EST] quid teſteis mihi narras? quid teſteis tibi adeſſe prædicas? nam ſi vnum teſtem habeas, ſat eſt. etiam hic ſermo ambiguus eſt: ſignificat enim, vni fœminæ pudicæ, vnum virum ſatis eſſe. enim autem hic præponitur. quod non eſt nouum: & exempla in indice collecta reperientur. NEC NOBIS PRAESENTE, &c.] præſēte & abſente nobis dixerūt veteres, pro præſentibus & abſentibus nobis, vt docet Nonius in verbo *abſente*, & hunc verſum teſtem producit. Idem in verbo, præſente. *Præſente* inquit, id eſt, coràm vel præſentibus. Pom. Syris. *Quidam apud forum præſente teſtibus mihi vendidit*. Sic Terent. Eunucho. *Neſcio quid profectò abſente nobis turbatum eſt domi*. vbi notat Donatus. *aut ſubdiſtinguendum eſt. & ſubaudiendum me, aut ἀρχαϊσμὸς figura eſt abſente nobis. pro abſentibus nobis*. Pompo. *fine ergo iſtuc præſente amicis inter ceteros*. Varro in Marc. *id præſente legatis omnibus, exercitu pronunciat*. TVAM REM CVRET] vxorem tuam ſubigat. MVNVS FVNGATVR T.] tuas parteis agat tuo munere fungatur. id eſt, vxorem tuam permolat idem dicit. fungi munus dixit non vno loco Plautus in Aſin. munus Adoleſcentuli, fungare? in Caſin extr. *Sed ecquis eſt, qui homo munus velit fungier pro me?* Terent. Heautont. *proinde quaſi nemo ſiet ita tute*

*attentè illorum officia fugere.* SVBDITIVO] ſubdititio. ſuprà Amphitruo ſubditiuus eo cum exit foras. FRVSTRATVR] in fraudem impellit, inducit, decipit, fruſtra habet, licet etiam interpretari faſcinat *βασκαίνει* quod & Simeoni Boſio videtur SVPREMI] ὑπάτου. ET MATREM FAM. IVN.] quid interſit inter matronam, & matrem familias, docent Nonius, Seruius lib. 11. Æneid. Porro Iuno præeſt coniugiis. ex quo *[illegible]* dicitur. notat Seruius ad illum locum Æneid. 4 *Diu equidem auſpicibus reor, & Iunone ſecunda.* dicitur & iugalis eadem ratione, nempe propterea quòd iugum imponebatur viro, & fœminæ, matrimonio coniungendis quò ſpectans dixit ibidē Virg. *Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.* dicitur & pronuba. dicitur & Lucina, quia præeſt partubus. VERERI, ET METVERE] vereri vt matrem & propitiam: metuere, vt dominam. ſuprà in prologo non longè à principio. *Vereri vos ſe, & metuere.* Non erit inutile legere de his vocabulis Platoné in Euthyphrone, vbi Socrates diſputat aduerſus Poëtam quēdam, qui dixit ἵνα γὰρ δέος ἔνθα καὶ αἰδώς. EXTRA VNVM TE] Præter vnum te. CONTIGIT id eſt attigit, contrectauit. ex quo contactus. IMPVDICAM FACERET] vno verbo impudicaret Feſtus, *impudicatus, ſtupratus, impudicus factus.* MVLIER ES, AVDACTER IVRAS ſic Propertius de puellis, lib. 2. eleg 18. *Sed non tam ardoris culpa eſt neque crimina cæli, Quàm toties ſanctos non habuiſſe deos. Hoc perdit miſeras hoc perdidit ante puellas. Quidquid iurarunt, ventus & vnda rapit.* Sic Tibullus eleg. 4. lib. 1. *Nec iurare time, Veneris periuria venti Irrita per terras & freta ſumma ferunt* DECET AVDACEM ESSE CONFIDENTER, &c.] profert hunc locum Nonius in verbo *confido* PROTERVÈ] contumaciter, perſeuerāter, peruicaciter, conſtāter VERBIS] nō factis. NON EGO ILLAM MIHI DOTEM &c.] ſic Horat. oda. 14. lib. 3. *Dos eſt magna parentum virtus & metuens alterius viri Certo fœdere caſtitas.* Sic noſter Plautus Aulul. *Dum modo morata rectè veniat, morata eſt ſatis.* ET SEDATVM CVPIDINEM] & compreſſam libidinem. TIBI MORIGERA &c.] tibi obſequens. Sic Lucretius lib. 4. *Morigeriſque modis, & mūdo corporis cultu.* EXAMVSSIM] id eſt, examinatè. ad regulam, vel coagmentum. Eſt enim amuſſis regula fabrorum, quam architecti cum opus probant rubrica illinunt. Sic Nonius, & hunc locum profert. DELENITVS SVM PROF.] delinitus hoc loco, valet, mente alienatus, vt Nonius interpretatur. hunc locum proferens. profert & illud ex Titinnio *Verum enim, dotibus delinite, vltro etiam vxoribus ancillantur.* Sic θέλγειν, quod vulgò valet delectare, ſeu *[illegible]*, interdum, vt apud Homerum, ſignificat, decipere, & de ſtatu mentis deturbare, & recta ratione alienare. VT ME QVI SVM NESC.] id eſt, vt qui ſim ego, neſciam. CAVE SIS NE TV TE VSV P.] caue ſi vis, ne te vſu perdideris. ſic dictum vſu perdere, vt vſu capere, & vſu facere ſuum: quod poſtremum ſuprà vſurpauit. Quemadmodum vſu quæruntur rerum dominia ita & vſu amittuntur. locatur autem ſeruus ex eo, quòd Amphitruo ſe, qui ſit, negaret ſcire. INQVISITAM] non quæſitam, non exquiſitam *ἀδιερεύνητον, ἀνεξέταστον* inexploratam. AMITTERE] dimittere, omittere, relinquere. ſic loquitur infrà eadem comœd. *Nam me quàm illam quæſtionem amittere mortuum ſatius eſt.* ME LIBENTE] me repugnante, neque inuito, ſed voluptatē ex eo, quod facies, capiente. Cic. lib. epiſt. ad Att. 10. *me libente eripies mihi hunc errorem.* Idem de lege Agraria. *quam dignitatem ego etſi libente illo tamen abſente illo per vos conſecutus ſum.* Idem lib. 13 epiſt. ad famil *tantum vt facileis ad te aditus habeat, quæ æqua poſtulabit, vt lubente te impetret* &c. NVNQVID CAVSAM DICIS &c.] num recuſas, quin hoc matrimonium ſoluatur, & dotem amittas? vel ſic, numquam cauſam affers, quamobrem hoc matrimonium ſolui non debeat, & tu dotem perdere non debeas? NVLLA CAVSA EST] quin mulier matrimonio, & dotem amittam CONVENIT] conuenit inter nos pactū, inter nos conuentū eſt, ὁμολογούμενον. DVC HOS] duc hos captiuos intrò. NVNC QVIDEM PRAETER N. N.] nunc quidem ſoli ſumus. itaque licet tibi ſine periculo, & ſine metu arbitrorum, ac teſtium dicere. Hæc Soſia ad Alcumenam, metuens ſibi fortaſſis à ſimulato illo Soſia, à quo malè multatus fuit. hunc locum profert Nonius in vocē *ſeriò.* vbi ſerium interpretatur, triſte, ſeuerum, & quaſi ſine riſu & ioco, ABEO] iocus ex ambiguo. nam qui manumittunt, abire à dominis iubentur. ECQVIS] num quis. SIC ME INSIMVLARE FALSVM &c.] ſub intelligendum fortaſſis eſt, feciſſe, aut admiſiſſe. alioqui vſitatius erat ita loqui, ſic me inſimulare falſi facinoris mali. Licet etiam ſic explicare, inſimulare me, id eſt, inſimulare in me, quod eſt, mihi obiicere, & in me confingere falſum facinus, tam malum infrà in Aulul. *non iſtuc, quod tu ſimulas.*

# ACTVS TERTIVS.

## IVPITER.

*EGo ſum ille Amphitruo, cui eſt ſeruus Soſia,*
*Idem Mercurius qui ſit. quando commodum'ſt,*
*In ſuperiore qui habito cœnaculo.*
*Qui interdum fio Iuppiter, quando lubet.*
*Huc autem qom extemplo aduentum apporto, illico*
*Amphitruo fio. & veſtitum immuto meum.*
*Nunc huc honoris veſtri venio gratia,*
*Ne hanc inchoatam tranſigam comœdiam.*
*Simul Alcumenæ, quam vir inſontem probri*
*Amphitruo accuſat, veni vt auxilium feram.*
*Nam mea ſit culpa, quod egomet contraxerim,*
*Id Alcumenæ ſi innocenti huic expetat:*

Nunc

*Nunc Amphitruonem memet, vt accepi ſemel*
*Eſſe aſsimilabo, atque in horum familiam*
*Fruſtrationem hodie hic iniiciam maximam.*
*Poſt igitur demum faciam res fiat palàm,*
*Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram,*
*Faciamque vt vno fœtu, & quod grauida eſt viro,*
*Et me quod grauida'ſt, pariat ſine doloribus.*
*Mercurium iuſsi me continuo conſequi,*
*Si quid vellem, imperarem: nune hanc alloquar.*

QVANDO COMMODVM'ST] quando lubet: quãdo mihi videtur. de hoc ſuprà. IN SVPERIORE QVI HABITO CENACVLO] locus ex ambiguo. Nã vel ad verum Iouem referri poteſt, quem in cælo Poëtæ dicunt habitare: quod hic ſignificatur per ſuperius cenaculum: vel ad hiſtrionem qui perſonam Iouis ſuſtinet: qui fortaſſis erat pauperculus, neque habebat domum ſuam, in qua habitaret, ſed alienam conducebat, & eius quidem partem ſuperiorem, teguliſque proximã: talem locum ſolet appellare Homerus ὑπερῷον, ſeu ὑπερῷον: hoc eſt poſtremum, vel ſupremum tabulatum. Turnebus refert ad hiſtrionem pauperculum tantum, qui Iouis perſonam geret. QVOM EXTEMPLO] id eſt, cùm primum, ſimul atque. ADVENTVM APPVLERO] aduenio. Sic Lucret. lib. 4. dixit. *adfigere adhæſum*, pro adhærere. NE HANC INCHOATAM TRANS. COM.] hoc eſt, vt quidam explicant, ne hanc comœdiam imperfectam relinquam. ſed melius hoc modo, ne hanc comœdiam nondum ſuis partibus abſolutam, & modò inceptam, finiam, atque abſoluã: ne ſtatim in principio comœdiam peragam. Nõnulli ſic legunt, *Ne hanc inoratam transigam comœdiam*, ſed errant. nam, vt taceam, quòd id faciant ex ingenio, ac libidine, verſus vitioſus eſt. INSONTEM] innocẽtem. PROBRI] ſtupri, flagitii. CONTRAXERIM] commiſerim. ID ALCVM. SI INNOCENTI HVIC EXPETAT.] ſi in hanc Alcumenam innocentem redundet, recidat, transferatur. ſic ſuprà non ſemel. FRVSTRATIONEM] errorem mentis. ſic dictum iniicere fruſtrationem, vt iniicere metum, telum, tragulam, vngulas, & ſimil. quæ ſuo loco cognoſcetur. FACIAM RES FIAT PALAM] faciam, vt res pateat, ſeu pateſiat. VNO FOETV] vno fœtu. VIRO] à viro, nam aliter ſuprà dixit, *non eſt puero grauida, ſed in ſomnis*. ET ME QV.] Et quod à me gr. SINE DOLORIBVS] ἄνευ ὠδίνων. SI QVID VELLEM, IMPERAREM] id eſt, vt ſi quid vellem, ei imperarem. legendum potius eſt, *Si* forte aliquid vellem imperare.

## ALCVMENA, IVPITER.

Al. DVrare nequeo in ædibus, ita me probri,
*Stupri, dedecoris, à viro argutam meo?*
*Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat.*
*Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit.*
*Atque id me ſuſque dêque eſſe habituram putat.*
*Non edepol faciam, neque me perpetiar probri*
*Falſo inſimulatam: quin ego illum aut deſeram,*
*Aut ſatisfaciat mihi, atque adiuret inſuper*
*Nolle eſſe dicta quæ in me inſontem protulit.*
Iup. *Faciendum eſt mihi illud fieri quod illæc poſtulat,*
*Si me illam amantem ad ſe ſtudeam recipere.*
*Quando ego quod feci, id factum Amphitruoni obfuit.*
*Atque ille dudum meus amor negotium*
*Inſonti exhibuit: nunc autem inſonti mihi*
*Illius ira in hanc & maledicta expetent.*
Al. *Et eccum video illum qui me miſeram arguit*
*Stupri, dedecoris.* Iup. *Te volo vxor colloqui,*
*Quònam te àd auertiſti?* Al. *ita ingenium meum eſt,*
*Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.*
Iup. *Eia autem inimicos.* Al. *ſic eſt, vera prædico,*
*Niſi etiam hoc falſo dici inſimulaturus es.*
Iup. *Nimis verecunda es.* Al. *Potin' vt abſtineas manum?*
*Nam certò ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,*
*Quam tu impudicam eſſe arbitrare & prædicas,*

*Cum ea tu ſermonem nec ioco, nec ſerio*
*Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultißimo.*

Iup. *Si dixi, nihilo magis es, neque eſſe arbitror.*
*Et id huc reuorti, vti me purgarem tibi.*
*Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,*
*Quàm poſtquam audiui ted eſſe iratam mihi.*
*Cur dixiſti? inquies. ego expediam tibi.*
*Non edepol quo te eſſe impudicam crederem:*
*Verùm periclitatus animum ſum tuum,*
*Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.*
*Equidem ioco illa dixeram dudum tibi,*
*Ridiculi cauſſa, id hunc rogato Soſiam.*

Al. *Quid huc adducis meum cognatum Naucratem?*
*Teſtem quem dudum te adducturum dixeras*
*Te huc non veniſſe.* Iup. *ſi quid dictum eſt per iocum?*
*Non æquum eſt id te ſeriò prauortier.*

Al. *Ego illud ſcio quàm doluerit cordi meo.*

Iup. *Per dexteram tuam te Alcumena oro, obſecro,*
*Da mihi hanc veniam, ignoſce, irata ne ſies.*

Al. *Ego iſtæc feci verba virtute irrita:*
*Nunc quando factis me impudicis abſtines,*
*Ab impudicis dictis auorti volo.*
*Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.*
*Iuben' mi ire comites?* Iup. *ſanan' es?* Al. *ſi non iubes,*
*Ibo egomet, comitem pudicitiam duxero.*

Iup. *Mane, arbitratu tuo iuſiurandum dabo.*
*Me meam pudicam eſſe vxorem arbitrarier.*
*Id ego ſi fallo, tum te ſumme Iuppiter,*
*Quæſo Amphitruoni vt ſemper iratus ſies.*

Al. *Ah propitius ſit potius.* Iup. *confido fore.*
*Nam iuſiurandum verum te aduerſum dedi.*
*Iam nunc irata non es.* Al. *non ſum.* Iup. *bene facis.*
*Nam in hominum ætate multa eueniunt huiuſmodi:*
*Capiunt voluptates, capiunt rurſum miſerias.*
*Iræ interueniunt, redeunt rurſum in gratiam.*
*Verùm iræ ſi quæ fortè eueniunt huiuſmodi,*
*Inter eos rurſum ſi reuentum in gratiam eſt,*
*Bis tanto amici ſunt inter ſe quàm prius.*

Al. *Primum cauiſſe oportuit ne diceres,*
*Verùm eadem, ſi idem purgas, mihi patiunda ſunt.*

Iup. *Iube verò vaſa pura adornari mihi.*
*Vt, quæ apud legionem vota voui, ſi domum*
*Rediſſem ſaluus, ea ego exoluam omnia.*

Al. *Ego iſtuc curabo.* Iup. *euocato huc Soſiam,*
*Gubernatorem, qui in mea naui fuit,*
*Blepharonem arceſſat, qui nobiſcum prandeat:*
*Is adeò impranſus ludificabitur.*
*Quum ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.*

*Mirum*

AL. *Mirum quid ſolus ſecum ſecretò ille agat.*

*Atque aperiuntur ædes, exit Soſia.*

DVRARE ] καρτερεῖν Terent in Adelph Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt. Plautus iterum Menęchm *verùm viuere hic non poſſum, neque durare vllo modo.* ITA ME PROBRI, STVPRI, DED. &c. ] ſubintellige patiar? vel par eſt? conuenit? verum eſt? æquum eſt? & ſimil Quod loquendi genus vſurpari ſolet in conqueſtionibus, & indignationibus. Lucret. lib. 2. *Nónne videre, Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vt, cùm corpore ſeiunctus dolor abſit, mente fruatur Iucundo ſenſu, cura ſemota, metúque?* Horatius epod. oda 8. *Rogare longo putidam te ſæculo, Vires quid eneruet meas?* Ad quem locum plura. ARGVTAM ] accuſatam, inſimulatam. INFECTA FERET, &c ] renunciat, & clamitat ea non eſſe facta, quæ facta ſunt SVSQVE DEQVE HABITVRAM ] leuiter laturam, pro nihilo habituram: neglecturam: ἀδιαφορήσειν. lege A. Gellium lib. 16. c. 9. Feſtus tamen ſúſque deque interpretatur, plus minúſve. ATQVE ADIVRET INSVPER, NOLLE ESSE D. ] Satisfactionis formula. Erat enim hoc in more poſitum apud veteres illos Romanos, vt, ſi quis alterum verbo, aut facto læſiſſet, is, iureiurando interpoſito, ei ſatisfaceret, hoc modo: indignum illum eſſe illa iniuria: & nolle ſe id quod fecerit, eſſe factum, ſi Terent. Adelph. *Ego veſtra hac noui, nollem factum: iuſiurandum dabitur, eſſe te indignum iniuria hac* POSTVLAT ] ἀξιοῖ. SI ME ILLAM AM. STVD. REC. ] ordo eſt. ſi ſtudeam illam recipere me amantem. id eſt, ſi velim me amantem ab illa recipi. NEGOTIVM INSONTI EXHIBVIT ] πρᾶγμα παρέσχεν οὐδὲν ἀδικοῦντι, negotium innocenti faceſſiuit inſonti autem, videlicet Amphitruoni. NVNC AVTEM INSONTI ] Nunc autem Amphitruonis ira, & maledicta in Alcumenam, mihi inſonti experent. id eſt, in me, qui Alcumenæ, non fui iratus, neque maledixi, redicent, & redundabunt, maledicta, quæ Amphitruo coniecit in Alcumenam, facient, vt Alcumena offenſa, me, qui nihil dixi quod eam morderet, recipere nolit. Quidam hic legi volunt *nunc autem ſonti*, &c. Iouem ſontem eſſe dicentes. quod ab eo hæc omnia contracta ſint Ego nihil muto TE VOLO VXOR CONLOQVI ] tecum volo, vxor, loqui. te conloqui dictum, pro tecum loqui, vel pro te alloqui. TED ADVERTISTI?] te auertiſti, à me? ſubintell. ITA INGENIVM MEVM'ST ] tale ingenium meum eſt, tali ingenio ſum. hac de re ſuprà. OSA SVM ] Nonius *oſa ſum, odi.* deinde profert hunc verſum. profert & Priſcinus lib. II OBTVERIER ] contrà intueri: rectis oculis adſpicere. EIA AVTEM, INIMICOS ] ecce verò, rectè factum. & rectè dictum te ſemper odiſſe inimicos tuos obtueri At ego non, inimicus, ſed vir tuus ſum. VERA PRAEDICO ] cum dico, me inimicos meos ſemper odiſſe obtueri: vel te inimicum eſſe meum. NIMIS VERECVNDA ES ] profert hunc locum Nonius, in voce *verecundum*, & verecundam interpretatur confidentem, audacem, in quo eum falli puto: neque hoc mihi vllo modo probari poteſt. verecundus enim nunquam aliud ſignificat, quàm quod origo, & veritas nominis indicant, nempe pudentem, cumque qui natura vereri, aut verecundari ſolet. Idcirco autem Iupiter Alcumenam nimis verecundam dicit, quòd, cum ſe inimicos ſuos obtueri ſemper odiſſe dixiſſet faciem à viro ſuo auertiſſet tanquam inimico, aut alieno. Quod ſi cui hoc minus placeat, reperiat aliquid melius. Omnino locus mihi quoque ſuſpectus eſt: & aliquando legendum putaui, *Nimis iracunda es,* quamuis libri reclament. Veruntamen nihil auſim mutare.

POTIN VT ABST. ] potiſne es, ſeu potéſne facere, vt me non tangas? vt manum tuam procul à me contineas? Hic Iupiter blanda manu Alcumenam attrectarat, &, vt loquitur Plautus noſter, palpo percuſſerat, quod iniquo animo fert Alcumena, vt Amphitruoni irata. SI DIXI NIHILO MAGIS ES: NEQVE ESSE ARB ] non continuò ſi dixi te eſſe impudicam, impudica es: neque te arbitror talem eſſe. vel ſic, non propterea impudica es, quamuis te eſſe dixerim. ET ID HVC REVORTI, &c. ] id eſt, Et propterea huc reuerti &c id, id eſt, propter id ÆGRIVS ] moleſtius, λυπηρότερον. TED ESSE IRATAM M. ] te eſſe iratam mihi. EGO EXPEDIAM TIBI ] ego id, de quo quæris, breui diſſoluam, NON AEDEPOL QVO TE ESSE IMPVDIC. &c. ] non ædepol eo dixi, quod te impudicam eſſe crederem, ſed periculum animi tui facere volui, quid factura eſſes, &c. experiri volui, quid animi haberes, & quid factura eſſes. animum tuum tentaui, quid facere parares, &c. ET QVO PACTO ID FERRE INDVC. ] id eſt, & quo pacto id ferre animum induceres. RIDICVLI CAVSA ] riſus mouendi cauſa. QVIN E. ] cur non huc add. SERIO PRAEVORTIER ] ſerio potius accipere. ſerio ante capere, & præoccupare. QVAM DOLVERIT CORDI MEO ] quantum dolorem animo meo incuſſerit. ex dolore cordis natum nomen cordolium: quo non ſemel vtitur noſter Plautus. EGO ISTHAEC FECI VERBA VIRT. IRR. ] ego iſta maledicta, mea temperantia refutaui, & inania reddidi. vel ſic ego pudicitia & temperantia perfeci, vt maledicta tua ſint imbecilla, atque inania, neque quicquam me lędant. Tale eſt illud Ciceronis pro Q. Roſ. Comædo. *Nonne vt ignis in aquam coniectus continuò reſtinguitur, & refrigeratur ſic falſum crimen in puriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum. ſtatim concidit, & reſtinguitur?* & aliud Horatii ſat. 1. lib. 2. *tamen me Cum magnis vixiſſe inuita fatebitur vſque Inuidia & fragili quærens illidere dentem. Offendet ſolido.* NVNC QVANDO FACTIS IMP. ABST. ] id eſt, Nunc, quando me à factis impudicis eſſe, & alienam eſſe confiteris &c. AB IMP. DICTIS AVORTI V. ] vt ab impudicis factis abſum, quod fateris, ita ab impudicis dictis, abeſſe volo. id eſt, nolo audire dicta impudica, quibus tu aureis meas verberaſti, quandoquidem à flagitiis, & factis impudicis pura, & vacua ſum. VALEAS TIBI HAB R. T. ] verba, quibus vtebatur vir & vxor cùm inter viuos certa de cauſa ſoluebatur matrimonium, cumque alter ab altero diuertebatur. Caius Iuriſcon. titulo de diuortiis, & repudiis lib xxi iij digeſt. In repudiis, & renuntiationib. comprobata ſunt hæc verba. *Res tuas tibi habeto. item hac, tuas res tibi agito* M. Tull. Philipp. 2. *Mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſſit ex xij. tabulis: Claues ademit, exegit al. foráſque exegit* lex xii tabularum. *Si vir ab vxore diuertit, vxori res ſuas ſibi habere, iubeto, eique claueis adimito.* ARBITRATV TVO IVSIVRANDVM D. ] dabo tibi iuſiurandum, ita vt arbitraberis, id eſt ſtatues concipiendum. Crebrò vſurpatur à iuriſconſultis, *arbitratu boni viri.* exempli cauſa. Celſus titul de legatis 3. cap 41. *Si filia præter dotem arbitratu tutoris dari iuſſiſſet: Tubero proinde hoc habendum ait, ac ſi boni viri arbitratum ſit.* ID EGO SI FALLO, &c ] Iuriſiurandi formula. *ſi ſciens fallo* &c. M. Tull. ep. 1. lib. 7. ad famil. *iurare cum cœpiſſet, Vox cum defecit illo loco ſi ſciens fallo.* ſuprà, *Quid ſi falles?* M. *Tum Mercurius Soſiæ iratus fiet.* AN PROPITIVS SIB P. ] Plautus deſcribit matronam pudicam, & viri amantem, ſeu φίλανδρον? quæ quáuis ei merito irata ſit

non vult tamen eum habere ſibi Iouem iratum, ſed propitiũ potius: & quæ paullo antè iracundia ardebat, nunc ſubitò placatur. IRAE INTERVENIVNT.] ſic Terent. in Eunucho. *In amore hæc omnia inſunt vitia. iniuria, ſuſpiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax rurſum.* SI REVENTVM IN GRATIAM EST] ſi reditum eſt in gratiam. BIS TANTO AMICI SVNT &c.] id eſt, duplo fiũt inter ſe amantiores, quàm prius. Sic Terent. An. It. *Amantium iræ amoris redintegratio eſt.* Quanquàm Plautus non de amantibus tantùm, verum de omnibus loquitur: inter quos grauis aliqua ſimultas, aut certè ita interuenit, quo minus vera fortaſſe videri poſſit ſententia. Nam amico in gratiã reuerſo, ſunt qui negãt fidem habendam eſſe. Alii cõtra ei qui in gratiã cum inimico redierit, accuratè vidẽdum eſſe exiſtimant, ne parum candidè inimicitias poſuiſſe videatur. In his verbis autem, *Bis tantò amici*, &c. ſubintelligendum eſt, magis. VERVM EADEM SI IDEM PVRG.] id eſt, verùm eadem maledicta erunt mihi iterum patienda, ſi tu idem te mihi purgabis: id eſt, ſi iurabiſte dicta nolle. Quare caueto poſthac ne mihi falſum crimen inferas, ne tibi ſit opus noua purgatione & ſatisfactione: atque ita res abeat in infinitũ. VASA PVRA] Vaſa mũda καθαρά, nullis ſordibus inquinata, lota: vel vaſa pura, id eſt, purè lota. purè lota aurẽ, id eſt, aqua pura lota. vt Feſtus explicat. alia vaſa pura intelligũtur, quæ nõ ſunt cælata, & quæ ſunt ſine vllis emblematis: vt apud M. Tull. *argentum purũ,* lib. accuſ. 4. *Cybirata fratres vocantur: pauc. (vaſa) improbant: quæ probarant, iis cruſtæ, aut emblemata detrahũtur. Sic Haluntini, excuſſis deliciis, cũ argento puro domũ reuertuntur.* Quemadmodũ hic vaſa pura ſibi iubet adornari falſus Amphitruo ſacra facturus, & vota quæ fecit, exſoluturus: ita ſacerdotes veſtimenta pura ad ſacrificium habebant, id eſt non obſita, non fulgurita, non funeſta, non maculoſa, auctor Feſtus. QVAE APVD LEG VOTA VOVI] *vota voui.* atticiſmus, pro, vota nũcupaui. EA EGO EXSOLVAM OMNIA] tanquã damnatus votis: id eſt, compos votorum factus, quia victor, & ſaluus domum redeo. ARCESSAT] euocet. COLLO HINC OBSTRICTO TR.] collo arctè circumuincto. obſtringere eſt fune, aut vinculo, aut laqueo arctè circum vincire. Plautus Aulul. *ex me vt vnam faciam literam longam, meum quando laqueo collum obſtrinxero.* Idem Curcul. in extr. *Nihil agis: collum obſtringe.* aliud eſt, collo obtorto: de quo ſuo loco. SECRETO] χωρὶς ſeorſum, ſeparatim.

## SOSIA, IVPITER, ALCVMENA.

So. Amphitruo, aſſum, ſi quid opus eſt impera, imperium exequar.
Iup. Optumè aduenis. So. iam pax eſt inter vos quæſo duos?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo, & volupe eſt mihi.
Atque ita ſeruum par videtur frugi ſeſe inſtituere,
Proinde heri vt ſint, ipſe item ſit, vultum è vultu comparet:
Triſtis ſit, heri ſi triſtes: hilarus ſit, ſi gaudeant.
Sed age reſponde, iam vos rediſtis in concordiam?
Iup. Derides, qui ſcis hæc dudum me dixiſſe per iocum.
So. An id ioco dixiſti? equidem ſeriò ac verò ratus.
Iup. Habui expurgationem, facta pax eſt. So. optumè eſt.
Iup. Ego rem diuinam intus faciam, vota quæ ſunt. So. cenſeo.
Iup. Tu gubernatorem à naui huc euoca verbis meis
Blepharonem, vt is, re diuina facta, mecum prandeat.
So. Iam hîc ero, quum illic cenſebis eſſe me. Iup. actutum huc redi.
Al. Nunquid vis, quin abeam iam intrò, vt apparentur quibus opuſt?
Iup. I ſanè, & quantum potes, parata fac ſint omnia.
Al. Quin veni, quando vis intrò, faxo haud quicquam ſit mora.
Quando iſthæc omnia exiuraſti te mihi dixiſſe per iocum.
Iup. Rectè loquere, & proinde diligentem vt vxorem decet.
Iam hi ambo & ſeruus & hera fruſtra ſunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur eſſe, errant probè.
Nunc tu diuine fac huc aſſis Soſia.
Audis quæ dico, tametſi præſens non ades.
Fac Amphitruonem iam aduenientem ab ædibus,
Vt abigas quouis pacto, fac commentus ſies,
Volo deludi illum, dum eum hac vſurariâ
Vxore nunc mihi morigero, hæc curam ſint
Fac ſis: proinde adeo, vt me velle intelligis,
Atque vt miniſtres mihi cum ſacrificem.

TRAN-

TRANQVILLOS] lenes, non iratos, non commotos, neque concitatos. ET VOLVPE'ST MIHI] & iucundum eſt mihi. legendum fortaſſis eſt, & volup eſt mihi, id eſt, & voluptas eſt mihi. ſic Menæchm. *ut tibi ex me ſit volup*. Terent. Phorm. *Venire ſaluum volup eſt*. vbi notat Donatus, *Hoc volup, nomen eſt, ut hoc facul*. Sic enim veteres per ἀποκοπὴν loquebantur. Nonius volup, pro voluptate, inquit. deinde profert verſum ex Plauti noſtri Aſin. *hic ſenex ſi quid clam vxorem ſuam fecit volup*. ATQ. ITA SERVVM VID. &c ] ordo eſt, Atque par videtur ſeruũ frugi ſe ſe ita inſtituere. INSTITVERE] componere, parare, fingere. Teren. Adelph. *Vah, quenquamne hominem in animo inſtituere, aut parare, quod ſit carius quã ipſe eſt ſibi?* VVLTVM E VVLTV COMPARET] vultum ſuum è vultu heri, & heræ cõponat, fingat, cõformet. RATVS] ſubintell. ſum. HABVI EXPVRGATIONEM:] vſus ſum expurgatione. Purgaui me Alcumenæ. VOTA QVAE SVNT] mutat numerum. debuerat enim dicere, ſeruato numero, Ego rem diuinam intus faciam, vota quæ eſt. Sed & Plautus, & alii boni ſcriptores ſic loqui ſolent. ſic autem hic locus explicandus. faciam intus rem diuinam, & quæ diis immortalibus, ſi ſaluus in patriã redirem, à me vota ſunt, ea perſoluam. A NAVI] al. è naui. HVC EVOCA] huc arceſſe. IAM HIC ERO, CVM ILLIC CENS.] Iã hic ero, cum putabis me illic eſſe, ſignificatur ſumma celeritas & diligẽtia. NVNQVID VIS QVIN, &c.] nunquid vetas me abire intro, vt ea parentur, quibus opus eſt ad rem diuinam faciendã? vel ſic, nũquid eſt aliud, propter quod nolis me abire intro, vt, &c. vel ſic, nunquid me aliud vis, propter quod intro abire nõ debeam, vt, &c. VT APPARENTVR QVIBVS OPV'ST?] vt adornentur ea, quibus opus eſt? ET QVANTVM POTES] al. & quantũ pote'ſt, FAXO HAVD QVICQVAM MORAE] id eſt, nihil erit moræ. curabo, vt nihil ſit moræ. QVANDO ISTHAEC OMNIA EXIVRASTI TE MIHI DIXISSE PER IOCVM.] profert hunc verſum, qui in libris vulgatis omnibus hoc loco deſideratur, Nonius in verbo *exiurare*: quod ille interpretatur, valde iurare. Deberi autem huic verſui hanc ſedem, & viri quidã doctiſſ. in his Boſius: quibus aſſenſus ſum, arbitrantur & ea, quæ antecedunt, cum ſequentibus comparata, declarant DILIGENTEM] vel amãtem viri φίλανδρον, propriè: vel ſtrenuam, & vigilantem, trãſlatè, vt vſitatius vſurpatur IAM HI AMBO ET SERVVS, &c.] ab hoc verſu vſque ad finẽ ſcenæ ſunt omnes ſcenarii FRVSTRA SVNT] luduntur, errant. ſic ſæpe alicubi ut Merc. *Nunc mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es* Pſeud *Stulti haud ſcimus, fruſtra ut ſimus* DIVINE] diuine Soſia, id eſt, Mercuri, qui Soſiam ſimulas. TAMETSI] libri noſtri veteres habẽt *tamen & ſi* FAC AMPH IAM ADVEN AB AED.] ordo eſt. fac vt abigas quouis pacto ab ædib. Amphitruonem aduenientem. profert hũc verſum cum ſeq. Nonius in voce *commentus*. FAC COMMENTVS SIES] id eſt, fac commonitus ſies. ſic NONIVS. ſed videtur delenda particula *vt*. quæ facile ſubintelligitur, alioqui verſus vna ſyllaba plus quàm ſatis eſt, habebit. *Commentus* autem pro *commonitus*, concoquere non poſſum. malim ſic hunc locum explicare, fac commentus ſies, id eſt, fac callidè excogitaris, quomodo Amphitruonem venientem abigas, ſic enim accipi ſolet hoc verbum, & ita idem Plautus vſurpat in Epidico. *Quid ego iam, niſi te commentum nimis aſtutè intelligo.* VSVRARIA] quæ mea eſt vſufructu: vel qua ego ad tempus vtor & fruor. vide ſuprà. MIHI MORIGERO] mihi morem gero. animo meo obſequor HAEC CVRATA SINT FAC SIS, &c.] fac ſi vis, vt hæc, quæ dico, curata ſint. ita vt me velle intelligis.

## MERCVRIVS.

*Concedite atque abſcedite, omnes de via decedite,*
*Ne quiſquam tam audax nunc fuat homo, qui obuiam obſiſtat mihi.*
*Nam mihi quidem herclè quì minus liceat Deo minitarier*
*Populo, ni decedat mihi, quàm ſeruulo in comœdiis?*
*Ille aut nauem ſaluam nunciat, aut irati aduentum ſenis.*
*Ego ſum Ioui dicto audiens, eius iuſſu nunc huc me affero.*
*Quamobrem mi magis par eſt via decedere, & concedere.*
*Pater vocat me, eum ſequar, eius dicto, imperio ſum audiens:*
*Vt filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.*
*Amanti ſupparaſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo.*
*Si quod patri volup eſt, voluptas ea mihi multo maxima eſt.*
*Amat, ſapit: rectè facit. animo quando obſequitur ſuo.*
*Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.*
*Nunc Amphitruonem vult deludi meus pater. faxo probè*
*Iam hic deludatur, ſpectatores, vobis ſpectantibus,*
*Capiam coronam mi in caput, aſſimulabo med eſſe ebrium.*
*Atque illuc ſurſum aſcendero, inde optumè, ſic eiſpellam virum*
*De ſupero quum huc acceſſerit. faciam vt ſit madidus ſobrius.*
*Deinde ille actutum ſufferet ſuus ſeruus pœnas Soſia.*
*Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hic, quid id mea?*
*Meo me æquum eſt morigerum patri, eius ſtudio ſeruire addecet.*
*Sed eccum Amphitruonem aduenit iam ille hic deludetur probe.*

*Siquidem vos vultis auſcultando operam dare.*
*Ibo intrò, ornatum capiam qui potis decet.*
*Dein ſurſum aſcendam in tectum, vt illum hinc prohibeam.*

CONCEDITE ] vnà cedite, & locum date, hoc eſt vna omnes ſecedite. ſic in Curculione, *Date viam mihi, noti, atque ignoti, dum ego hic officium meum facio: fugite omnes abite, de via decedite.* FVAT] ſit, vel fiat. Nonius fuam, ſim, vel fiam. exempla lege apud Nonium. Plautus quoque vſurpat & alibi non ſemel. vt in Aulul. *Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum ſi quid deuorſi fuat.* Idem Capt. *ſi fuat occaſio.* Lucret. lib. 4. *Vt quod aliis cibus eſt: aliis fuat acre venenum.* QVAM SERVVLO IN COMOEDIIS?] ſic Achantio in Mercatore currit ad herum, vt ei nunciet, puellam, quam ille ſibi emerat, ab eius patre ſene eſſe viſam. ibi *Ex ſummis opibus, viribúſque vſque experire, nitere,* &c. ILLE AVT NAVEM SALVAM NVNTIAT. ] vt Dinacium in Sticho nuntiat heræ ſuæ Epignomum eius virum ex Aſia veniſſe, cúmque in portu à ſe eſſe viſum. AVT IRATI ADVENTVM SENIS] vt Tranio in Moſtellaria ibi, *Iuppiter ſupremus ſummis opibus,* &c. vt apud Terentium in Phorm. Geta, ibi. *Nullus es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celerè reppereris,* EGO SVM IOVI DICTO AVDIENS] ego quod mihi à Ioue imperatur, celeriter, & ſtrenuè obeo, & perſequor. Nonnulli libri habent *Ego ſum Ioui dicto,* &c ſed nihil muto. Iterum Plautus in Menechm. *Dicto me emit audientem, haud imperatorem ſibi.* Idem valet, audiens ſum imperio, ſeu imperii. Truculento. *tibi ſeruio, atque audiens ſum imperij.* VT FILIVM BONVM P. ESSE OP.] id eſt qualem eſſe oportet bonum filium patri, talis ergo ſum patri meo. AMANTI SVPPARASITOR.] Amanti patri tanquam paraſitus ſubſeruio, ſuprà Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri. VOLVP EST] iucundum eſt, voluptatem affert: ſuprà. Nunc quia vos tranquillos video, gaudeo, & volup eſt mihi. AMAT: SAPIT: RECTE FACIT, &c.] ſic Menæc. *At enim ille hinc amat meretricem ex proximo.* SE. *ſane ſapit.* Horat. od. 11. lib. 1 *ſapias: vina liques, & ſpatio breui Spem longam reſeces.* ANIMO QVANDO OBSEQ.] quia animo ſuo morem gerit, atque indulget. DVM IN MODO FIAT BONO.] dum ne quid fiat contra leges: dũ modò id fiat conſideratè. & ſine cuiuſquam iniuria. Idem dicitur pluribus verbis in Curculione. *Quod amas, amato teſtibus præſentibus.* PH. *Quid iſtuc eſt verbi?* PA *cautè vt incedas via. Dumne per fundum ſeptum facias ſemitam: dum tete abſtineas nupta, vidua, virgine, iuuentute, pueris liberis: ama quod lubet.* ſic M. Tull pro Cœlio. *non omnia voluptatibus denegentur: non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio: vincat aliquando cupiditas voluptáſque rationem dum modo illa in hoc genere præſcriptio, moderatióque teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium: ne fœnore trucidetur: ne incurrat in alterius domum, atque famam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat:* &c. CAPIAM CORONAM MI IN CAPVT.] coronam geſtabant potãtes & ebrii Plaut. in Menæchm. *ſed quid video? Menæchmum, Cum corona exit foras Sublatum eſt conuiuium,* ibid. *Sed eccam, quam coronam habuit non mentior?* ibid. *Non ego te modo hic ante ædis cum corona florea vidi Adſtare?* Ariſtoph. in Plut. de iuuene illo, qui amicam vetulam, diues factus aſpernabatur. ἔοικε δ' ἐπὶ κῶμον βαδίζειν. Χρ. φαίνεται. στέφανον γ' ἔτοι, καὶ δᾷδ' ἔχων βαδίζεται. Itaque hic idem falſus Soſia, Mercurius, qui nunc loquitur, infrà eadem ſcena, coronam ornatum potis decorum, & conuenientem appellat: ſic ille capiam ornatum qui potis decet, M. Tull. Catil 2. *qui mihi accubantes in conuiuiis complexi mulieres impudicas, vino languidi, conferti cibo, fertis redimiti, vnguentis obliti, debilitati ſtupris, eructant ſermonibus ſuis cædem bonorum atque vrbis incendia.* Si quis plura de hoc more legere volet, legat quæ notauimus in cõmentariis Horatianis ibi *Furtim poſuiſſe coronas Fertur* &c. ſat. 3. lib 2. & oda 11. lib. 4. ibi. *eſt in horto, Phylli, nectendis apium coronis Eſt edera vis.* MED ESSE EBRIVM] me eſſe potum, ac madidum. CISPELLAM] ſic habẽt noſtri libri veteres: & ita edidit Camerarius quę ſcriptura ſi recta eſt, videtur poſitum cis pro vltra, vt cispellam, pro vltra pellam accipiẽdum eſſe dicamus. Vide Nonium in particula *cis.* Omnino malim legi *aſpellam*: quod & Camerario videtur. Plautus. *neque adeò ſpes eſt, quæ mihi nunc aſpellat metum.* Idem Trinummo. *Ille, qui aſpellit, is compellit: ille qui conſuadet, vetat.* VT SIT MADIDVS, SOBRIVS ] vt ſit ebrius, qui ſobrius eſt tamen. ILLI] Amphitruoni SVFFERET] ſuſtinebit, ſubibit. SVVS SERVVS ] illi ſuus ſeruus. bona reciprocatio. EVM] Soſiam ILLE] Amphitruo. QVID AD MEA?] quid id mea refert? MORIGERVM] obſequentem, ſubintell. eſſe. ORNATVM CAPIAM, QVI POTIS DECET ] coronam ſignificat, quam ſuo capiti imponebant conuiuantes, & compotantes, vt diximus. ſic autem legendum eſt, vel libris omnibus reclamantibus, non vt vulgò, *qui potius decet.* natum mẽdum ex eo, quod verbum decet antiquè, & minus vſitatè iunxit hic cum datiuo ſic ſuprà tamen. *Iſtuc facinus, quod te inſimulas noſtro generi non decet.* Idem Captiuis. *Ne patri, tametſi vnicus ſum, decere videatur magis,* & c. in Perſa. *Fateor ego profectò me eſſe, vt decet lenonis familiæ.* alia ex Terentio & Gellio exempla collegimus ſuprà ad illum locum. *noſtro generi non decet.* Cum hæc quatuor iam ab hinc annos quaſi in palimpſeſto notaſſem, nuper Plauti editionem maturans, Io. Paſſeratius vir cum propter diuinum eius ingeniũ, egregiámque doctrinam, tum maximè propter morum integritatem, ac ſuauitatem, mihi cariſſimus, cùm forte in commentariis Lucretianis ſecundæ editionis huius loci mentionem factam repeiſſet, dixit mihi ſibi hanc eandem coniecturam ſibi nouem ab hinc annos in mentem veniſſe, continuóque mihi in ſuis coniecturarum libris, quos aliquando editurus eſt, hunc locum ita emendatum oſtendit: addidítque ſe, vt quidem exiſtimaret, mecum illo ipſo tempore, quo tempore id excogitaſſet, mecum ea de re communicaſſe. quod fieri non memini Verùm tamen, quando hoc idem amico meo, quod mihi in mentem veniſſe intelligo, vel ei tota hæc reſtitutio adſcribatur, vel, quia omnia amicorum ſunt communia, mihi cum illo ſit communis.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS.

## AMPHITRVO.

*NAucratem, quem conuenire volui, in naui non erat.*
*Neque domi, neque in vrbe inuenio quenquam, qui illum viderit.*
*Nam omneis plateas perreptaui, gymnaſia, myropolia,*
*Apud emporiũ, atque in macello, in palaſtra, atq; in f ro,*
*In medicinis, in tonſtrinis, apud omnis ædis ſacras*
*Sum defeſſus quæritando: nuſquam inuenio Naucratem.*
*Nunc ibo domũ, atque ex vxore hanc rẽ pergã exquirere,*
*Quis fuerit, quem propter corpus ſuum ſtupri compleuerit.*
*Nam me quàm illam quæſtionem inquiſitam hodie amittere,*
*Mortuum ſatius eſt. ſed ædis occluſerunt. Eugepæ.*
*Pariter hoc fit, atque vt alia facta ſunt, feriam foris.*
*Aperite hoc. hem ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit oſtium?*

NAVCRATEM, QVEM CONVENIRE VOLVI, &c. ] id eſt, Naucrates, quem Naucratem conuenire volui, in naui non erat. Sic interdum loqui ſolent boni ſcriptores, & maxime Poetæ & Epici, & Comici. antecedẽs priore loco poſitum, eiuſdem caſus ſit, ac relatiuum. Virg. Æn. *Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt, ſubducite naues.* Terent. Eunucho. *Eunuchum quem dediſt. nobis, quas turbas dedit?* ad quem locum quæ Donatus notat, legere operæ pretium eſt. Sic alibi Plautus noſter, vt in Epid. *Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium, Ego ſum ſi quid vis.* Idem in Bacch. *Nam ego has tabellas obſignatas, quas fero. Non ſunt tabellæ, ſed equus,* &c. NAM OMNEIS PLATEAS PERREPTAVI &c.] Sic fere Terent. Adelph. *Defeſſus ſum ambulando* &c. *Perreptaui vſque omne oppidum, ad portam, ad lacum. Quò non?* &c. Sic Catul. in Camerarium. *Te quæſiuimus in minore campo, Te in circo te in omnibus tabernis. Te in templo ſuperi Iouis ſacrato, in Magni ſimul ambitione.* &c. Iterum Plautus in Epid. *Vtinam conueniam domi Periphanem per omnem vrbem quem ſum defeſſus quærere, per medicinas, per tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro, Per myropolia, & lanienas, circùmque argentarias.* MYROPOLIA] myropolia, tabernæ, in quibus veneunt vnguenta. APVD EMPORIVM] ſubintell. fui, emporium autem locus eſt, in quem mercatores conueniunt mercium ſuarum vendendarum gratia. IN MACELLO] macellum. locus, in quo vendunt carnes, piſces, &c. IN MEDICINIS] in medicorum officinis. ἐν τοῖς ἰατρείοις SVM DEFESSVS QVAERITAND.] Sic Terent. Adelph. Defeſſus ſum ambulando. QVEM PROPTER] propter quem ἀναστροφὴ *propter quem*, autem, id eſt, cuius gratia, vel à quo capta, ſeu corrupta. NAM ME, QVAM ILLAM INQVIS. &c.] ordo, & ſententia eſt, nam ſatius eſt me mortuum eſſe, quàm quæſtionem illam non exquiſitam omittere, ſeu dimittere. Sic loquitur in Trucul. *Mortuum hercle me eſſe ſatius eſt.* EVGEPAE] eugepæ, interiectio eſt gaudentis, & approbantis. Idem in Sticho. *Eugepæ Quando adhibero, alludiabo. tum ſum ridiculiſſimus.* Sed hic ironia eſt, proinde ac ſi diceret, benefactũ. ſcilicet, quod ædeis occluſerunt. PARITER HOC FIT ATQVE VT ALIA F. S.] ſimiliter hoc fit, vt alia facta ſunt: nempe peruerſe, praue, peſſime, indigniſſime APERITE HOC ] aperite oſtium hoc, [illegible].

## MERCVRIVS, AMPHITRVO.

Me. *QVis ad fores eſt?* Am. *ego ſum.* Me. *quid ego ſum?* Am. *ita loquor.* Me. *tibi Iuppiter*
*Dique omnes irati certò ſunt, qui ſic frangas fores.*
Am. *Quo modo?* Me. *eo modo, vt profecto viuas ætatem miſer.*
Am. *Soſia.* Me. *ita, ſum Soſia niſi me eſſe oblitum exiſtimas.*
*Quid nunc vis?* Am. *ſceleſte, at etiam quid velim, id tu me rogas?*
Me. *Ita rogo, penè effregiſti fatue foribus cardines,*
*An foris cenſebas nobis publicitus præberier?*
*Quid me aſpectas ſtolide? quid nunc vis tibi? aut quis es tu homo?*
Am. *Verbero. etiam quis ego ſim me rogitas? vlmorum acheruns?*
*Quem pol ego hodie ob iſtæc dicta faciam feruentem flagris.*

Me. *Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia.*
Am. *Quidum?* Me. *quia ſenecta in ætate à me mendicas malum.*
Am. *Cum cruciatu tuo iſtæc hodie verna verba funditas.*
Me. *Sacrufico ego tibi.* Am. *qui?* Ms *quia enim te macto infortunio.*

TIBI IVPITER, DIIQVE OMNES, IRATI E. S. &c.] neceſſe eſt te Iouem, & deos omneis, habere tibi iratos, id eſt, neceſſe eſt te, quandiu victurus es, eſſe infelicem, & infortunatum, qui ita pulſes foreis, quaſi eas frangere velle videaris. ÆTATEM] quam diu victurus es, perpetuò, diutiſſimè. ſic in Aſin. *Vt tibi ſuperſtes, vxor ætatem ſiet* ibid. *Ætatem velim ſeruire.* Idem in Curcul. *at tu ægrota, ſi lubet, per me ætatem quidem.* ſic Terent. Heautont. *Quid? malum, me ætatem cenſes velle id aſſimularier?* Idem Hecyra. *Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem iſthac ætate.* vbi notat Donatus, ætatem, tam diu, quàm longa eſt ætas. ſic Lucret. lib. 6. *Quod ſolũ vapor ætatem non poſſe videtur Efficere vſque adeò pollens feruore coruſco.* NISI ME ESSE OBLITVM EXISTIMAS.] niſi forte me mei nom nis oblitum eſſe exiſtimas. *Cardines,* quibus fores voluuntur huc & illuc. Vir. lib. 1. Æneid *foribus cardo ſtridebat ahenis.* vbi Seruius notat, cardinem dictum eſſe ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd ſit quaſi cor domus, aut ianuæ. fores autem, vt ibidem notat ille, dictæ, quòd foris aperiantur, vt apud veteres. qua de re nos ſupra. CENSEBAS] exiſtimabas. PVBLICITVS] de publico. PRAEBERIER] παρέχεσθαι, ſuppeditari. VLMORVM ACHERVNS] in cuius tergo moriuntur vlmi? qui vlmos, dum virgis vlmeis cęderis, interimis? qui vlmos, & virgas ex vlmo factas vocas, vt Acheruns animas? FACIAM FERVENTEM FLAGRIS] cædam vſque ad feruorem, vel flagris cædam vſque dum ferueas, feruentem faciam, pro feruidum faciam ſeu feruefaciam. QVI DVM?] quo pacto? vtitur hoc genere non ſemel exempli cauſa in Bacchid. *Nam illum meum malum promptare malelim, quàm peculium* PH. *Quidum?* Idem in Rud. *Immò herclè inſignitè, inquietè.* D. *quidum?* GR. *quia ſi oſtendero,* &c. QVIA SENECTA IN AETATE A MENDIC. M] iocus κατὰ παραδοξίαν. Eius autem ratio in eo poſita eſt, quòd, qui prodigi in adoleſcentia fuerunt mendicare in ſenectute ſolẽt. Qui mendicant autem, petunt, ſed quid petunt? victum. Tum qui petunt, obtinere interdum ſolent. At Mercurius Amphitruonem dicit à ſe mendicare malum. ſignificat igitur, ſe Amphitruoni daturum malum, quaſi hoc petat ille, cum malum nemo petat, ſed bonum potius. SENECTA IN AETATE] id eſt in ſenecta, ſeu in ſenectute. Idem in Aulul. *quem ſenecta ætate ludos facias.* Lucret. lib. 3. *Poſt vbi æquum valide vires ætate ſenecta, Membráque deficiunt,* &c Idem li. 3. *Quidue foras ſibi volt membris exire ſenectis?* ad quem locum plura. CVM CRVCIATV TVO] cum tuo maximo malo, & cum tali malo, quod te non continuò interimat, ſed diu cruciet. SIC VERBA FVNDITAS] verba crebrò fundis. ſic Terent. Adelph. *Eho iam tu verba fundis hic ſapientiæ?* QVIA ENIM TE M. INF.] iocus alius κατὰ παραδοξίαν, vel ex ambiguo. qui ſacrificant deos honore, victimis, & ſimil. mactant, id eſt, magis augent. At Mercurius, qui ſe Amphitruoni ſacrificare dicit, idem ſe eum mactare dicit non victimis, neque aliqua re bona, ſed infortunio, ſic autem loquitur & alibi, vt in Bacchid *ſi ego reprehenſus, macto ego illum infortunio.* in Curcul. *Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio.* Idem Moſtell. *Niſi te magna re mala mactare cupis* Idem in Pœnulo. *Diuitem audacter ſolemus mactare infortunio.* Idem in Trinummo. *Ego ob hanc operam argentum accepi, te macto infortunio.*

* * * * *

Am. Tun' me mactes, carnufex? niſi formam dij hodie meam perduint,
Faxo vt bubulis coriis onuſtus ſis Saturni hoſtia:
Ita ego te certò cruce & cruciatu mactabo. exi foras
Maſtigia. ME. larua vmbratilis, tu me minis territas?
Niſi hinc actutum fugias, ſi denuò pultaueris:
Si minuſculo digito increpuerint fores, hac regula
Tuum deminuam caput, vt cum dentibus linguam excrees.
AM. Tun' furcifer meis procul prohibeſſis ædibus,
Tun' meas pultare foreis? haſce ilico toto demoliar cardine.
ME. Pergin'? AM. pergo. ME. accipe. AM. ſceleſte, in herum? ſi te hodie apprendero.
Ad id redigam miſeriarum, vt ſemper ſis miſer.
ME. Bacchanal te exercuiſſe oportuit ſenex. AM. qui dum?
ME. Quando tu me tuum ſeruom cenſes. AM. quid cenſeo?
ME. Malum tibi præter Amphitruonem, herum noui neminem.
AM. Num formam perdidi? mirum quin me norit Soſia.
Scrutabor, eho dic mj, quis videor? num ſatis Amphitruo?
ME. Amphitruo ſanúſne es nonne tibi prædictum ſenex,
Bacchal te exercuiſſe, quom qui ſis, alium rogites?
Abſcede moneo. moleſtus ne ſis, dum Amphitruo
Cum vxore modò ex hoſtibus aduenіens, voluptatum capit.

Quã

AM. Qua vxore? ME. Alcmena. Am. quis homo? ME. quotiens vis dictum? Amphitruo

Herus meus: moleſtus ne ſies. Am. qui cum cubat?

ME. Vide ne infortunium quæras, qui me ſic ludifices.

Am. Dic quæſo mi Soſia. ME. blandius cum Alcmena. Am. in eodémne

Cubiculo? ME. imò vt arbitror, corpore corpus incubat. Am. væ miſero mihi.

ME. Lucri'ſt, quod miſeriam deputat. nam vxorem vſurariam

Perinde eſt præbere, ac ſi agrum ſterilem fodiendum loces.

Am Soſia. ME. quid (malùm) Soſia? Am. non me nouiſti verbero.

ME. Noui te hominem moleſtum, quive emas litigium. Am. adhuc

Amplius, nonne ego herus ſum tuus Amphitruo? ME. tu Bacchus es,

Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?

Meus Amphitruo vno cubiculo Alcmenam complex tenet.

Si pergas, eum hic ſiſtam, neque ſine tuo magno malo.

AM. Cupio arceſſi, vtinam pro benefactis dij patriam,

Ædeis, vxorem, familiam, cum forma vna perduam.

ME. Arceſſam equidem: ſed de foribus tu interea ſis vide.

Credo iam quæ volebat ſacruficia ad epulum conduxit:

Si moleſtus ſis, euades nunquam, quin te ſacruficem.

TVN' ME MACTES CARNVFEX] Totus hic locus ab hoc verſu, vſque ad principium ſcenæ: *Vos inter vos partite* &c. abeſt etiam à nobis Codicibus. Nos tamen ea omnia, quę extant in vulgatis, ſuo ordine, & ſuo loco excudenda curauimus, idque aliis literarum elementis. vt, ſiue ſint Plauti, ſiue non ſint, ne quis iure queri poſſit, quaſi Plautum integrum non ediderim. Nam noſtrum eſſe non putamus hanc controuerſiam diiudicare. PERDVINT] perdiderint. SATVRNI HOSTIA] dignè, qui Saturno immoleris, Saturno hoſtiæ humanæ immolabantur. Macrob ii i cap. 7. ITA EGO TE CERTO CRVCE ET CR. M.] hunc verſum profert Nonius in verbo *mactare*, & mactare hic interpretatur afficere. ſed licet dicere, etiam hic ſignificare *magis augere*. nam augentur homines vt bonis, ita & malis. Terent. Heautont *ſi ſic eſt factum domina, ergo herus damno auctus eſt.* LARVA VMBRATILIS] non homo, ſed larua: deinde non larua ſolum: ſed larua vmbratilis: id eſt, larua inanis, tamquam vmbra. MINVSCVLO DIGITO] minimo digito. VT CVM DENTIB. LINGVAM EX.] vt cum dentibus linguam ſcreando exſpuas. deinceps hunc verſum ſequi volunt nonnulli. *Ne tu poſtules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput.* quem profert Nonius in voce *Matella*. PROHIBES SIS] prohibueris ſic apud Lucret. lib. 3. cohibeſſit, pro cohibuerit tibi, *Corpore qui noſtro rarus magis, an cohibeſſit.* DEMOLIAR] demouebo, deturbabo. ACCIPE] verbum comminus pulſantis, verberantis, aut eminus percutientis. IN HERVM?] ſubintell. tegulas iacis? BACCHANAL TE EXERCVISSE] te inſanum fuiſſe bacchantium ritu. MIRVM QVIN ME NORIT SOSIA] id eſt, eſt mirum quòd me Soſia non nouerit. ſic alibi Plautus, vt in Aulul. *Mirum quin tua me cauſa faciat Iuppiter Philippum regem.* idem in Merc. *Mirum quin me ſubagitaret.* CORPORE CORPVS INCVBAT] corpore ſuo in corpus Alcumenæ incumbit. LVCRI'ST.] pro lucro eſt ſeu lucrum eſt. NAM VXOREM VSVR. PRAEBERE &c.] id eſt, nam vxoris vſum alteri præbere. ſimile eſt vt ſi agrum ſterilem fodiendum mercede tradas: ſic mulier cum agro ſeu fundo comparatur in Aſinar. *Fundum alienum arat: incultum familiarem deſerit;* loquitur de quodam marito, qui vxorem ſuam non tangebat, alias & alienas ſubigebat. allegoria enim eſt. ſic Oedipus in Antig. Ἀρώσιμοι γὰρ χἀτέρων εἰσὶν γύαι: id eſt, arari & ſubigi poſſunt aliarum Fœminarum arua ſeu iugera. Sed hac de re lege quæ notauimus ad illum locum Lucret. lib. 4. *Eiicit enim ſulci recta regione, viàque Vomerum atque locis auertit ſeminis ictum.* FODIENDVM LOCES] fodiendum mercede promiſſa tradas. QVINE EMAS LITIG.] quine poſitum pro, qui. ne enim παρέλκει & ornatus cauſa poſitum eſt: de quo plura in commentariis Lucretianis. ADHVC AMPLIVS] hoc mihi videtur parum latine dictum. SED DE FORIB. TV INTEREA SIS VID] id eſt, ſed de foribus tu interea, ſi vis, diſcedas, vide. Malim legi, ſed à foribus.

## AMPHITRVO, BLEPHARO, SOSIA.

Am. *DI voſtram fidem, quæ intemperiæ noſtram agunt familiam? quæ mira*

*Video, poſtquam aduenio peregrè? Nam verù'ſt quod olim eſt auditum*

*Fabulariter, mutatos Atticos in Arcadia homines,*

*Et ſæuas belluas manſitaſſe, nec vnquam denuò parentibus*

*Cognitos.* Ble. *quid illuc Soſia?magna ſunt,qui mira prædicas.*
*Ain' tu alterum te reperiſſe domi conſimilem Soſiam domi?*

So. *Aio.ſed he u tu,quum ego Soſiam,Amphitruonem Amphitruo,qui ſcis an*
*Tu fortè alium Blepharonem parias?ô di faciant,vt tu quoque*
*Conciſus pugnis,& illiſis dentibus,id impranſus creduas.*
*Nam ego ille alter Soſia,qui illic ſum,me malis mulcauit modis.*

Ble. *Mira profecto,ſed gradus condecet grandire:nam vt video,*
*Expectat Amphitruo,& vacuus mihi venter crepitat.* Am *ecquid aliena*
*Fabulor?in noſtro olim Thebano genere pluſquam mira memorant.*
*Martigenam ille aggreſſus belluam magnus Europæ quæſtor anguineo*
*Repente hoſtes peperit ſeminio:& pugnata illac pugna*
*Frater trudebat fratrem haſta,& galea.& noſtræ autorem gentis,*
*Cum Veneris filia angueis repſiſſe tellus Epirotica*
*Vidit.de ſommo ſummus Iuppiter ſic ſtatuit,ſic fatum habet.*
*Optumi omnes noſtrates pro claris factis,diris aguntur malis.*
*Fata iſthæc me premunt,pertolerarem vim tantam cladéſque*
*Exanclarem impatibiles.* So. *Blepharo.* Ble. *quid eſt?* So. *neſcio quid mali*
*ſuſpicor.*

Ble. *Quid?* So. *videſis,herus ſalutator oppeſſulatas ante foreis graditur.*

Ble. *Nihil eſt,famem exſpectat obambulans.* So. *curioſe quidem:foreis enim*
*Clauſit,ne præuorteretur foras.* Ble. *oggannis.* So. *nec gannio,nec latro.*
*Si me audias,obſerues.neſcio quid ſecum ſolus puto,*
*Rationes colligit:quid memoret,hinc excipiam,ne propera.*

Am. *Vt metuo,ne victis hoſtibus di partam expungant gloriam:*
*Totam miris modis noſtram video turbatam familiam.*
*Tum verò vxor vitio,ſtupro,dedecore me plena enicat.*
*Sed de patera miru'ſt,erat tamen ſignum obſignatum probè.*
*Quid enim?pugnas pugnatas prolocuta,& Pterelam oppugnatum,*
*Noſtris occiſum manibus fortiter.atat noui iam ludum:*
*Id Soſiæ factuſt opera,qui me hodie quoque præſentem auſit*
*Indignè præuortier.* So. *de me locutus,& quæ velim minus.*
*Hominem ne congrediamur quæſo,priuſquam ſtomachum detexerit.*

Ble. *Vt lubet.* Am. *ſi illum datur hodie maſtigiam apprehendere,oſtendam*
*quid ſit*
*Herum fallere,minis,& dolis inceſſere.* So. *audin' tu illum?* Ble. *audio.*

So. *Illæc machina meas onerat ſcapulas,compellemus ſis hominem,*
*Scin' quid volgo dici ſolet?* Ble. *quid dicturus ſis,neſcio:*
*Quid tibi patiundum,ferè hariolor.* So. *vetu'ſt adagium,fames & mora*
*Bilem in naſum conciunt.* Ble. *verum quidem,& loco,compellemus*
*Alacre,Amphitruo?* Am. *Blepharonē audio,mirum quid ad me veniat.*
*Opportunè tamen ſe offert,vxoris facta conuincam turpia.*
*Quid huc ad me Blepharo?* Ble. *oblitus tam citò?quàm diluculo*
*Miſiſti ad nauim Soſiam,vt hodie tecum conuiuerem?*

Am. *Nuſquam factum gentium.ſed vbi illic ſceleſtus?* Ble. *quis?* Am. *Soſia.*

Ble. *Eccum illum.* Am. *vbi?* Ble. *ante oculos,non vides?* Am. *vix video præ*
*ira,adeò me iſtic*
*Hodie delirum fecit.ne te ſacruficem,nunquam euades.*

*Sine me*

*Sine me Blepharo.* Ble. *auſculta precor.* Am. *dic,auſculto,tu vapula.*

So. *Qua de re tnum ſatis tempori? non ocyus quiui,ſi me*
*Dædaleis ulissem remigiis.* Ble. *abſtine quaſo,non potuimus*
*Noſtros grandius grandire gradus.* Am. *ſiue gral..torius,ſiue*
*Teſtudineus fuerit,certum ſt mihi hunc ſceleſtum perdere.*
*En tectum,en tegulas,ed obductas fores,en ludificatum herum,*
*En verborum ſcelus.* Ble. *quid mali fecit tibi?* Am. *rogas? ex illo*
*Tecto excluſum foribus,me deturbauit ædibus.* So. *egone?*

Am. *Tu, quid minitabas te facturum,ſi iſtas pepuliſſem fores?*
*Negas ſceleſte?* So. *quin negem? en teſtis ampliter,qui-cum venio,*
*Miſſus ſedulò,vt ad te vocatum ducerem.* Am. *quis te miſit*
*Furcifer?* So. *qui me rogat.* Am. *quando gentium?* So. *dudum,iampridem,modò,*
*Vbi cum vxore domi rediſti in gratiam.* Am. *Bacchus te irritaßit.*

So. *Nec Bacchum ſalutem hodie,nec Cererem.tu purgari iuſſeras*
*Vaſa,vt rem diuinam faceres: & hunc me arceßitum mittis,*
*Vt tecum prandeat* Am. *Blepharo,ſi aut intus adhuc fui,*
*Aut ſi hunc miſerim: dic,vbi me liquiſti?* So. *domi cũ Alcumena coniuge.*
*Ego à te abiens portum vorſus volito,hunc tuis verbis voco.*
*Venimus,nec te niſi nunc video poſtea.* Am. *ſceleſtum caput,cum vxore?*
*Nunquam abis,quin vapules.* So. *Blepharo.* Ble. *Amphitruo mitte hunc mea gratia,*
*Et me audias.* Am. *en mitto,quid vis loquere.* Ble. *iſtic iam dudum mihi*
*Maxima memorauit mira.præſtigiator fortè,aut veneficus*
*Hanc excantat tibi familiam,inquire aliunde,vide quid ſiet.*
*Nec ante hunc excruciatum,miſerum facias,quàm rem intellig s.*

Am. *Rectè mones,eamus,te aduorſum vxori etiam aduocatum volo.*

QVAE INTEMPERIAE N.] quæ furiæ &c. FABVLARIER] dici. MVTATOS ATTICOS IN ARC.] hac de re legendus Plin. cap. 22. QVOM EGO SOSIAM &c.] cùm ego Soſiam alterũ pepererim, Amphitruonem Amphitruo: qui ſcis, &c. ID IMPRANSVS CREDVAS] impranſus credas te alterum Blepharonem peperiſſe. credas autem poſtquam tibi re & factis tibi perſuaſum fuerit ME MALIS MVLCAVIT MODIS] me malè mulcauit: me fœdum in modum verberauit. de hoc verbo nos alibi plura. GRANDIRE] grandiores facere. Plautus in Aulul. *Teſtu udinem iſtum tibi ego grandibo gradum.* CREPIDAT] crebro crepat: latrat. ὑλακτεῖ. IN NOSTRO ILLO THEB. G.] Cadmus, qui Thebanus fuit, ſerpentem illum interfecit ex cuius dentibus diſſeminatis nati ſunt homines armati. MARIGENAM [Martiam ſerpentem, qui Martios, & armatos homines è dentibus ſuis genuit: quem poſtea Cadmus interemit. EVROPAE QVAESTOR,] Europæ quæſitor, hoc eſt, qui ad Europam quærendam ab Agenore miſſus eſt ANGVINEO REPENTE HOSTEIS, PEP. SEMINIO] id eſt, repente hoſteis nactus eſt, è ſerpentis dentibus ſeminatis prognatos. NOSTRAE AVCTOREM GENTIS] Cadmum, Thebarum conditorem CVM VENERIS FILIA] cum Hermiona, vxore ſua, ANGVES REPSISSE] mutatos eſſe in angueis. vel ſic, angueis ex hominibus factos, repſiſſe. PERTOLERAREM] vt pertolerarem &c. Nonius in verbo exanclare, ſeu exanclare hunc locum profert: quo argumento vtuntur nonnulli ad probandum, omneis eos verſus, quos indicauimus, eſſe Plautinos. At licet reſpondere hoc ex illo non effici. Nam vel fieri potuit, vt, qui hos verſus fecit, verſus vnum atque alterum apud grammaticos veteres repertum ſuis admiſcuerit, vt facilius fidem faceret, eos eſſe germanos, & veros, non adulterinos: vel dici poteſt hos verſus ante ætatem Nonii eſſe ſcriptos, & Plautinis amiſſis, in eorũ locum ſubditos. EXANCLAREM] al. exantlarẽ, exanclarẽ autem, id eſt, exhaurirem, ſuſtinerem. Conſule Feſtum in verbo antlare, ſeu anclare, & Nonium in exanclare OPESSVLATAS] id eſt, peſſulo obdito clauſas de peſſulo infrà CVRIOSE Q. &c.] id eſt, & ſane accurate iſtud, quod dicis, fecit. FOREIS ENIM CLANE PRAEVORT. F.] iocus, nam foreis clauſit, ne fames foras egreſſa eum antevetteret. nonnulli ſic. foreis enim clauſit, ne, ſi domum introiſſet, ante eiiceretur foras, quàm ſua ſponte domo exiret. à quibus diſſentio. NEC GANNIO NEC LATRO.] quia Blepharo Soſiam ſibi oggannire, & obloqui, & obſtrepere dixerat; gannire autem eſt vulpium non hominum, idcircò reſpondet Soſia ſe neque vt vulpes gannire: neque vt canes, latrare. OBSERVES] Amphitruonem quid agat, aut quid loquatur. NESCIO QVID SECVM SOLVS] ſubintell. loquitur. EXCIPIAM.] quæ loquitur. EXPVNGANT] deleant. SIGNVM OBSIGNATVM PROBE] ſignum obſignatum videtur eſſe Atticiſmus, vt pugna pugnata, gaudere gaudium, & ſimil. Præterea videtur eſſe hypallage, & dictum, *erat*

*Tamen ſignum obſignatum probè*, pro erat tamen patera ſigno obſignata probe. PROLOCVTA] ſubintellige, eſt AVSIT] auſus eſt. PRAEVORTIER] id eſt, antevertere. LOCVTVS] ſubintell. eſt. HOMINEM NE CONGREDIAMVR Q.] antique dictum, pro, cum homine ne congrediamur. Sic ſolet Plautus dicere *colloqui hominem*, pro, cum homine colloqui. Videntur ſuperiora vſque ad hunc locum vendi poſſe, pro Plautinis: quæ ſequuntur verò, non item. Sunt enim multa ex eis, aliunde mutuò ſumpta, imitata & pene dicam mendicata: nonnulla inconcinna, & Plauto indigna. MASTIGIAM] verberonem OSTENDAM QVID SIT HERVM FALLERE] Sic Terent. Andr. *Age nunc iam ego hodie ſi viuo, tibi oſtendam. herum quid ſit periculi fallere, & illi patrem* MACHINA] tralatio. COMPELLEMVS SIS H.] compellemus ſi vis hominem, compellemus ſodes hominem. VETVS EST ADAG.] vetus eſt prouerbium. FAMES ET MORA BILEM IN NASVM CONC.] naſus bilis ſedes. Theocritus εἰδ. α. ἐντί γε πικρὸς καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. ET LOCO] id eſt, & accõmodate, ſeu opportune. ALACRE,] id eſt, alacriter, ſeu malim legi, *Alacres*. SI ME DAEDALEIS TVLISSEM REMIG.] ſi volaſſem. Dædali remigiis, id eſt, Dædali pẽnis, ſiue alis: quas tamen nõnulli interpretantur remigia. nauigaſſe enim Dædalum non volaſſe. Virgil vtrumque coniunxit lib. 1. Æneid *volat ille per aera magnum Remigio alarum.* & lib. 6. *Redditus his primum terris tibi, Phœbe, ſacrauit remigium alarum.* Lucret. lib. 6. *Remigij oblita, pennarum vela remittunt.* GRANDIRE GRADVS] Græci dicunt διαβαδίζειν, ſeu in Aoriſt. διαβαδίσαι. Theoph. lib. ἠθικ. χαρακτ. περὶ ἀδολεσχ. [illegible] τοιούτους [illegible] καὶ διαβαδίζοντα ἀπαλλάττεσθαι. id eſt, dimiſſis manibus autem opus eſt taleis homines, & gradiantem gradus, qui vult febris expers eſſe ſiue grallatorius. Varro apud Nonium Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ ſunt perticæ ligneę, &c. Feſtus autem, Grallatores, inquit, appellantur pantomimi, qui vt in ſaltatione imitarẽtur Ægipanas, adiectis perticis furculas habentibus atque in his ſuperſtantes, ad ſimilitudinem crurũ eius generis gradiebantur. vtique propter difficultatem conſiſtendi. Plautus Pœnulo, *Vincerem cursu ceruum, & grallatorem gradu.* Per grallatoriũ gradum igitur, maximum, & ita celerrimum ſignificat: per teſtudineum, tardiſſimum QVID MINITABAS?] quid minitabaris, te ſ. Nonius, minitas pro minitaris, inquit. deinde profert hunc verſum. QVIN NEGEM?] quare non negem? quid cauſæ quamobrem non negem? MISSVS SEDVLÒ] ego miſſus à te ad eum ſedulò, &c. VT AD TE VOCATVM DVCEREM] vt eum vocatum, ad te ducerem. BACCHVS TE IRRITASSIT] Bacchus te irritauerit NEC BACCHVM SALVTEM H] Nec Bacchum hodie ſalutari potui, nec Cererem qui nihil hodie nec comedi nec bibi. INTVS] ἔνδον. domi. TE ADVORSVM VXOREM ETIAM ADVOC. V.] te mihi aduocatum aduerſus vxorem eſſe volo. aduocati qui ſint, alibĩ dictum: & infrà nonnihil dicetur.

# IVPITER AMPHITRVO.

## SOSIA BLEPHARO.

Iup. *QVis tam vaſto impete has foreis toto conuolſit cardine?*
*Quis ante ædeis tantas tandiu turbas concitat? quem ſi comperero,*
*Telebois ſacruficabo manibus. nihil eſt, vt dici ſolet,*
*Quod hodie bene ſuccedat mihi, deſerui Blepharonem, & Soſiam,*
*Vt cognatum Naucratem conuenirem: hunc non reperi, & illos perdidi.*
*Sed eos video: ibo aduorſum, vt ſi quid habent, ſciſciter.* So. *Blepharo, illic qui*
*Ex ædibus, herus eſt, hic verò veneficus.* Bl. *proh Iuppiter,*
*Quid intueor? hic non eſt, ſed ille Amphitruo, iſtic ſi fuat,*
*Illum ſanè non eſſe oportuit, niſi quidem ſit geminus.*
*Eccum cum Blepharone Soſiam compellabo hos prius. Soſia.*
Iup. *Tandem ad nos? eſurio.* So. *dixin' tibi hunc veneficum?*
Am. *Imo hunc ego, Thebani ciues, qui domi vxorem meam*
*Impudicitia impediuit, per quem teneo theſaurum ſtupri.*
So. *Here, ſi tu nunc eſuris, ego ſatur pugnis ad te volito.*
Am. *Pergin' maſtigia?* So. *abi ad Acheruntem venefice.* Am. *me'n veneficum?*
*Vapula.* Iup. *quæ hoſpes intemperiæ, vt tu meum verberes?* Am. *tuum?* Iup. *meum.*
Am. *Mentiris.* Iup. *Soſia, i intrò: dũm hunc ſacrufico, fac paretur prandium.*
So. *Ibo. Amphitruonem (arbitror) ita comiter Amphitruo*
*Accipiet, vt dudum memet ego ille alter Soſia Soſiam.*
*Interea dum iſti certant, in popinam deuortundum'ſt mihi:*
*Lancea detergam omneiſque trullas hauriam.* Iup. *tun' me*
*Mentiri ais?* Am. *mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.*
Iup. *Ob iſtuc indignum dictum, te obſtricto collo has arripiam*

Fami-

Ble. Væ miſero mihi. Iup. at id præcauiſſe oportuit. Am. Blepharo ſuppetias mihi.
Ble. Conſimiles ſunt adeo, vt, vtri aſſim, neſciam: rixam tamen,
Vt poteſt dirimam. Amphitruo noli Amphitruonem duello perdere.
Linque collum precor. Iup. hunc tu Amphitruonem dictitas?
Am. Quid ni? vnus olim, nunc verò partus eſt geminus,
Dum tu vis eſſe, alter quoque eſſe forma non deſinit.
Interea quæſo collum linque. Iup. linquo: ſed dic mihi, videtúrne tibi
Iſtic, Amphitruo? Ble. vterque quidem. Am. proh ſumme Iuppiter, vbi hodie
Mihi formam adimis? perge quærere: tun' Amphitruo? Iup. tu negas?
Am. Pernego, quando Thebis, præter me, nemoſt alter Amphitruo.
Iup. Immo, præter me, nemo: atque adeò, tu Blepharo iudex ſies.
Ble. Faciam id ſi queo ſignis palàm, tu reſponde prius. Am. lubens.
Ble. Antequam cum Taphiis à te pugna ſit inita, quid mandaſti mihi?
Am. Parata naui, clauo hæreres ſedulò.
Iup. Vt ſi noſtri fugam facerent, illuc me tutò reciperem.
Am. Item aliud, vt bene nummatum ſeruaretur marſupium.
Iup. Quæ pecunia? Ble. tace ſis tu, meum'ſt quærere. ſciſti numerum?
Iup. Talenta quinquaginta Attica. Ble. hic examuſſin rem enarrat. & tu.
Quot Philippei? Am. duo millia. Iup. oboli verò bis totidem. So. vterque
Rem tenes probè. intus in crumena clauſum alterum eſſe oportuit.
Iup. Attende ſis, hac dextra (vt noſti) regem mactaui Pterelam,
Spolia ademi, & pateram, qua ille potare ſolitus eſt, in ciſtella
Pertuli: dono vxori meæ dedi, quicum hodie domi laui,
Sacruficaui, cubui. Am. hei mei, quid audio? vix apud me ſum,
Vigilans quippe dormio: vigilans ſomnio, viuos & ſanus intereo.
Ego idem ille ſum Amphitruo, Gorgophonis nepos, imperator Thebanorum,
Et Creontis vnicus, Teleboarum perduellis, qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, & ſumma regem virtute bellica,
Illiſce præfeci Cephalum, magni Dionei filium.
Iup. Ego idem latrones hoſtes bello & virtute contudi.
Electryonem perdiderant, noſtræ, & germanos coniugis,
Achaiam, Ætoliam, Phocidem per freta Ioninium. & Ægæum, & Creticum
Vagati, vi vortebant piratica. Am. di immortales mihimet
Non credo. ita omnia, quæ facta illic, examuſſim loquitur. Vide
Blepharo. Ble. vnum ſupereſt: id ſi fuat, Amphitruones ſitote gemini.
Iup. Quid dicas noui: cicatricem in dextro muſculo ex illoc volnere
Quod mihi impegit Pterela. Ble. eam quidem. Am. appoſitè. Iup. viden'? en aſpice.
Ble. Detegite, aſpiciam. Iup. deteximus, vide. Ble. ſupreme Iupiter.
Quid intueor? vtrique in muſculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probè, vt primùm coiuit cicatrix ruſula,
Sublurida. Rationes iacent, iudicium ſilet, quid agam neſcio.

TAM VASTO IMPETE] tam vaſto impetu. TELEBOIS SACRVFICANDO MANIBVS.] Teleboarum interfectorum vmbris mactabo. ILLIC QVI EX AEDIB. &c.] ille, qui ex ædibus prodit, herus eſt. ISTIC SI FVAT ILL.] ſi iſte, qui prope te ſtat, Amphitruo ſit, illum, qui domo egreditur, non eſſe Amphitruonem neceſſe eſt. DIXIN' TIBI HVNC VENEFICVM] dixine tibi, hunc cum quo ſumus eſſe veneficum? IMMO HVNC EGO] Immò hunc ego veneficum eſſe dico, qui domo egreditur, qui &c. QVI DOMI VX. M. IMP. IMP. TH. S. ST.] profert hunc locum Nonius in verbo, *impedimento*

in voce *theſaurus*,& impediuit interpr. ſordidauit,& ad probrũ duxit. ego impudicitia impediuit trãſlatè dictum puto,pro,ad impudicitiam perpulit,impudicitia contaminauit,impudicam reddidit,impudicitię macula adſperſit. PER QVAM TENEO THES.] apud Nonium in voce theſaurus, legitur, *quem teneo, theſaurum ſtupri*,ſine præpoſitione *per*,quàm ſi retinemus,hæc ſententia eſt,per quem domus mea, plena ſtupri. ſin tollimus: hæc quem teneo, hominẽ omni ſtuprorum copia affluentem. QVAE, HOSPES, INTEMPERIAE,&c.] quæ te hoſpes intemperiæ agitãt, vt tu meum ſeruum verberes? hoſpitem appellat vt ignotum, & non ciuem nedum Amphitruonem. OMNESQVE TRVLLAS HAVRIAM.] trulla deminutum nomen eſt à trua: numeratúrque à quibuſdam in vaſis potoriis: quamuis Nonius idem eſſe dicat, atque polubrum, ſeu χέρνιϐα quod eſt vas aquarium, ſeu vas ad aquam,dum manus lauantur, recipiendam,Varro trullam vult eſſe dictam,quòd ea trauolet aqua. Nonius à terendo ſcribit eſſe appellatam. Hoc loco trullam ſignificare vas ad vſum bibendi natum,ac factum,perſpicuum eſt,trullas haurire enim eſt trullas bibendo exſiccare OBSTRICTO COLLO] ſuprà, *Quem ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham*, SVPPETIAS MIHI] ſubintell. ferto. VT POSTER,]vt poteſt:vt fieri poteſt. ALTER QVOQVE ESSE F.]id,aliter quoque Amphitruo eſſe non deſinit, quod ad formam attinet. VIDETVRNE TIBI ISTIC AMPHITRVO?] videturne tibi iſte, qui tibi adſtat, eſſe Amphitruo? PERGE QVAERERE.] verba veri Amphitruonis an Iouem, qui modo ex Blepharone quæſierat, videtúrne ei verus Amphitruo,Amphitruo. TVN' AMPHITRVO?] ſi etiam hæc Amphitruonis veri verba ſunt,dicẽdum eſt, Amphitruonem verum non exſpectaſſe,dum Iupiter ex Blepharone quærere pergeret,ſed ipſum dolore impulſum anteuertiſſe quòd ſi verba ſunt Iouis ex Amphitruone quærentis,ſitne ille Amphitruo,commutandæ ſunt perſonæ,& his verbis præponendũ eſt Amphitruonis nomen,& cetera deinceps ſunt eadẽ ratione mutanda CLAVO HAERERES SEDVLO]mandaui tibi,vt ſedulò gubernaculo affixus eſſes MARSVPIVM.]ſacculus,ſiue loculus, in quo nummi cõditi ſeruãtur,crumena. TACE SIS TV.]tace ſi vis tu. EXAMVSSIM]ſubtiliter,perfectè, ἀκριϐῶς exactè, accuratè. QVOT PHILIPPEI?] quot nũmi ex auro Philippeo?hac de re infrà. ATTENDE SIS]attende ſi vis, attẽde amabo? VIGILANS QVIPPE DORMIO,] &c. ſic ſuprà. *quæ ne vigilãs ſomniat?* VIVOS ET SANVS INTEREO]viuus vidẽnſque pereo. PERDVELLIS,]hoſtis. LATRONES] milites conductos,quibus vtebãtur hoſtes. VORTEBANT]euertebãt. ID SI FVAT]id ſi ſit FIVOTES]al. ſite. CICATRICEM IN D.]dicis cicatricem,quę eſt in dextro muſculo. EAM QVIDEM]dico IMPEGIT]intulit,inflixit. COIVIT]obducta eſt. SVBLVRIDA]aliquantum lurida,ſeu pallida, coloris luræ. ὑπόχλωρα ſubuiridia. Lura autẽ eſt os culei. vide quæ notauimus ad illud Lucret. lib. 4 *Lurida præterea fiũt, quæcumque tuentur Arquati.* RATIONES IACENT.] rationes nihil valent,aut proſunt. rationes non liquẽt, ſed conturbatæ ſunt. rationibus hæc controuerſia dirimi non poteſt. IVDICIVM SILET] iudices muti ſunt in hac controuerſia iudices quid pronuntient in hac controuerſia,non habent. QVID AGAM, NESCIO] Vſque ad hunc locum,ab illo,quem ſupra indicauimus,libri veteres muti ſunt.

## BLEPHARO, AMPHITRVO, IVPITER.

Ble. *VOs inter vos partite,ego abeo,mihi negotium eſt.*
*Neque ego vnquam vſquam tanta mira me vidiſſe cenſeo.*
Am. *Blepharo quæſo vt aduocatus mihi adſis,neue abeas.* Ble. *vale.*
*Quid opuſt me aduocato? qui vtri ſim aduocatus neſcio.*
Iup. *Intrò ego hinc eo,Alcumena parturit.* Am. *perij miſer,*
*Quid ego?quem aduocati iam omnes atque amici deſerunt?*
*Nunquam edepol me inultus iſthic ludificabit,quiſquis eſt,*
*Nam iam ad regem rectà me ducam,réſque vt facta,eloquar.*
*Ego pol illum vlciſcar hodie Theſſalum veneficum,*
*Qui peruerſe perturbauit familiæ mentem meæ.*
*Sed vbi ille eſt?intrò ædepol abijt,credo ad vxorem meam.*
*Qui me Thebis alter viuit miſerior?quid nunc agam?*
*Quem omnes mortales ignorant,& ludificant vt lubet.*
*Certumſt introrumpam in ædis,vbi quenque hominem aſpexero,*
*Siue ancillam,ſiue ſeruum,ſiue vxorem,ſiue adulterum:*
*Seu patrem,ſiue auum videbo,obtruncabo in ædibus.*
*Neque me Iupiter,neque di omnes id prohibebunt,ſi volunt.*
*Quin ſic faciam vti conſtitui,pergam in ædis nunc iam.*

VOS INTER VOS PARTITE]Vos inter vos iſtã cõtrouerſiam decidite,ac dirimite. TANTA MIRA] tanta miracula. CENSEO]arbitror. VT ADVOCATVS MIHI ADSIS] aduocatus eſt, vt docet Aſconius, qui ius alicui ſuggerit, aut qui præſentiam ſuam ei commodat. INVITVS] paſſiuè accipiendum *inultus.*

me. ME DVCAM] me conferam. Idem in Moſtell. Quid tute agis? C. Aſinius Pollio ad Ciceronem, lib. 10. ep. duxit ſe à Gadibus. &c. RES QVE VT FACTA EI.] & vt res facta eſt, eloquar. THESSALVM VENEF.] Theſſali veneficiis & præſtigiis, & magicis artibus infames. IGNORANT] non nouerunt. PROHIBEANT] prohibere poſſint. SI VOLVNT] malim legi, ſi velint.

# ACTVS QVINTVS.

## BROMIA ancilla, AMPHITRVO.

*Spes atque vita mea iacent ſepultæ in pectore,*
*Neque vllaſt confidentia iam meo in corde, quin amiſerim.*
*Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum conſequi,*
*Iam vt opprimar, vt enecer. me miſeram, quid agam neſcio,*
*Ita tanta mira in ædibus ſunt facta. væ miſeræ mihi,*
*Animo maleſt, aquam velim, corrupta ſum, atque abſumpta ſum.*
*Caput dolet, neque audio, nec oculis proſpicio ſatis.*
*Nec me miſerior fœmina eſt, neque vlla videatur magis.*
*Ita heræ meæ hodie contigit. nam vbi parturit, deos ſibi inuocat.*
*Strepitus, crepitus, ſonitus, tonitrus vt ſubitò, vt properè, vt validè toniuit?*
*Vbi quiſque inſliterat, concidit crepitu. ibi neſcio quis maxima*
*Voce exclamat ſic, Alcumena adeſt auxilium, ne time.*
*Et tibi, & tuis propitius cæli cultor aduenit.*
*Exſurgite, inquit, qui terrore meo occidiſtis præ metu.*
*Vt iacui, exſurgo, ardere cenſui ædis, ita tum conſulgebant.*
*Ibi me inclamat Alcumena, tum ea res me horrore afficit.*
*Herilis præuertit metus, ocyus accurro vt ſciſcam quid velit,*
*Atque illam geminos filios pueros peperiſſe conſpicor.*
*Neque noſtrûm quiſquam ſenſimus quum perit, neque prauidimus.*
*Sed quid hoc? quis hic eſt ſenex,*
*Qui ante ædis noſtr.is ſic iacet? númn m hunc percuſſit Iuppiter?*
*Credo edepol, nam prob Iuppiter ſepultus eſt, quaſi ſit mortuus.*
*Ibo & cognoſcam quiſquis eſt. Amphitruo hic quidem eſt herus meus.*
*Amphitruo.* Am. *perij.* Bro. *ſurge.* Am. *interij.* Bro. *cedo manum.* Am. *quis me tenet?*

Bro. *Tua Bromia ancilla.* Am. *tot* [illegible] *timeo: ita me increpuit Iuppiter:*
*Nec ſecus eſt, quàm ſi ab Acherunte veniam. ſed quid tu foras*
*Egreſſa es?* Bro. *eodem nos formido timidas terrore impulit:*
*In ædibus, vbi tu habitas, nimia mira vidi. væ mihi*
*Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc abeſt.* Am. *age dum expedi,*
*Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem?* Bro. *Scio.* Am. *vide etiam nunc.*
Bro. *ſcio.*

Am. *Hæc ſola ſanam mentem geſtat mearum familiarium.*

Bro. *Immò omnes ſani ſunt profectò.* Am. *at me vxor inſanum facit*
*Suis fœdis factis.* Bro. *at ego faciam, tu idem aliter prædices*
*Amphitruo, piam & pudicam eſſe tuam vxorem vt ſcias*
*De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.*
*Omnium primò Alcumena geminos peperit filios.*

Am. *Ain' tu geminos?* Bro. *geminos.* Am. *di me ſeruant.* Bro. *ſine me dicere,*

*Vt ſcias tibi tuæque vxori deos eſſe omnes propitios.*
Am. *Loquere.* Bro. *poſtquam parturire hodie vxor occœpit tua,*
*Vbi vtero exorti dolores, ſolent puerperæ,*
*Inuocat deos immortales, vt ſibi auxilium ferant,*
*Manibus puris, capite operto. ibi continuò contonat*
*Sonitu maximo, ædes primò ruere rebamur tuas.*
*Aedes tota conſulgebant tuæ quaſi eſſent aureæ.*
Am. *Quæſo abſoluto hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.*
*Quid fit deinde?* Bro. *dum hæc aguntur, interea vxorem tuam*
*Neque gementem, neque plorantem. noſtrûm quiſquam audiuimus,*
*Ita profectò ſine dolore peperit.* Am. *iam iſtuc gaudeo,*
*Vtut erga me eſt merita.* Bro. *iſthæc mitte, atque hæc, quæ dicam, accipe:*
*Poſtquam peperit pueros, lauere iuſsit nos. occœpimus.*
*Sed puer ille quem ego laui, vt magnus e[illegible], & multum valet?*
*Neque eum quiſquam colligare quiuit in cunabulis.*
Am. *Nimia mira memoras, ſi iſthæc vera ſunt, diuinitus*
*Non metuo, quin meæ vxori latæ ſuppetiæ ſient.*
Bro. *Magis iam faxo mira dices, poſtquam in cunas conditus eſt,*
*Deuolant angues iubati deorſum in impluuium duo,*
*Maximi, continuo extollunt ambo capita.* Am. *hei mihi.*
Bro. *Ne paue, ſed angues oculis omnis circumuiſere,*
*Poſtquam pueros conſpicati, pergunt, ad cunas citi.*
*Ego cunas receſsim rurſum vorſum trahere & ducere*
*Metuens pueris, mihi formidans: tantóque angues acrius*
*Perſequi. poſtquam conſpexit angueis ille alter puer,*
*Citus è cunis exilit, facit rectà in anguis impetum.*
*Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.*
Am. *Mira memoras, nimis formidoloſum facinus prædicas.*
*Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.*
*Quid fit deinde? porro loquere.* Bro. *puer ambo anguis enecat.*
*Dum hæc aguntur, voce clara exclamat vxorem tuam.*
Am. *Quis homo?* Bro. *ſummus imperator diuûm atque hominum Iuppiter*
*Is ſe dixit cum Alcumena clam conſuetum cubilibus.*
*Eúmque filium ſuum eſſe, qui illos angueis vicerit:*
*Alterum eſſe tuum dixit puerum.* Am. *pol me haud pœnitet*
*Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Ioue.*
*Abi domum, iube vaſa pura actutum adornari mihi,*
*Vt Iouis ſupremi multis hoſtiis pacem e[illegible] petam.*
*Ego Tireſiam coniectorem aduocabo, & conſulam*
*Quid faciundum cenſeat, ſimul hanc rem vt facta eſt eloquar*
*Sed quid hoc? quàm validè tonit, di obſecro veſ[illegible]am fidem.*

IACENT SEPVLTAE] mortuæ ſunt. CONFIDENTIA] pro fiducia hic accipiendum eſt confidentia nomen. alioqui vitii nomen eſt M. Tull. li. 3. Tuſcul. quæſt. *confidens mala conſuetudine loquendi ( alias, loquentium) in vitio ponitur.* Lege Nonium in voce *confidentia.* QVIN OMISERIM.] quam non amiſerim. CONSEQVI.] conuenire, & concurrere, vel me ipſam conſequi, vt Pafferatius maluit. ANIMO MALE'ST.] ſic in Trucul. *Non edepol bibere poſſum iam: ita animo male'ſt.* AQVAM VELIM] vt ea ſuffuſa: reficiat & recreet, quæ metu exanimata ſum. Nam aqua adſperſa, iis quorum animis male factum eſt, quíue animis defecerunt, remedio eſt. exempli gratia. in Curcul. *Mane ſuffundam aquulam.* idem in Trucul. *ah, adſperſiſti aquam, iam rediit.* CAPVT DOLET.] mihi ſubintell. κεφαλαλγῶ. STREPITVS CREP. [illegible]NITVS TONITRVS.] profert hunc locum Nonius in voce *tonitrus.* VT VALIDE TONVIT?] quàm valide tonuit

tonitr] legendum puto, tonit: vt ſit tempus præſens pro præterito. CAELI CVLTOR] qui cælũ colit, qui in cælo habitat, Iupiter. VT IACVI, EXSVRGO] id eſt, poſtquam iacui, exſurrexi. vel ſic, vbi iacui, inde exſurrexi. ſed illo modo mâlo. ARDERE CENSVI AEDEIS, ædeis ardere exiſtimaui. ædes mihi ardere viſæ ſunt. ME INCLAMAT ALC.] me ſublato clamore vocat Alcum. TVM EA RES ME HORR.] tunc ea res mihi horrorem incutit. alii libri habent, tam ea res, &c. ſed mendoſè opinor. Nonius videtur legiſſe. tum ea res me, &c. HERILIS PRAEVORT. METVS] Nonius hunc locum proferens, præuortit interpretatur reuocat. Ego totum hunc locum ſic explico, inclamante hera Alcumena, tum me ea res perterrefacit, & horrore perfundit, ſed heræ Alcumenæ metus plus apud me valet, quàm meus. VT SCISCAM &c.] id eſt, vt ſciam, &c. Omnino apud Nonium legitur, vt ſciam, quid velit. CONSPICOR] conſpicio. NEQVE NOSTRVM QVISQVAM SENSIMVS.] neque quiſquam noſtrûm ſenſit. QVIS HIC EST SENEX?] hic ancilla Amphitruonem metu perculſum & iacentem, & exanimatum reperit. O, CEDO MANVM.] ò, da manum. INCREPVIT IVP.] Horribili ſonitu, & crepitu percuſſit. AB ACHERVNTE VEN.] ab inferis ſiue ab orco veniam. ITA MIHI ANIMVS ETIAM N. AB.] ita ego etiam nunc exanimata ſum. HAEC SOLA SARTAM M. G.] id eſt, hæc ſola mearum ancillarum, mentem integram, & ſanam gerit. ceteri & ceteræ familiares omnes mentem habent vitiatam & corruptam. Sic autem legendum mihi viſum eſt potius quàm vt habent libri vulgati, ſanam: quanquam eadem ſententia eſt. Nam & ad veterem ſcripturam propius accedit, quæ eſt ſartam, aut ſartam & habet tralationem pereleganten, ab ædificiis ſartis, vel ab ædificiorum ſartis tectis ductam, qua & M. Tullius vius eſt in epiſt. ad C. Memmium &c lib. 13. vt M. Curium ſartum & tectum, vt aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, moleſtia ſincerum, integrúmque conſerues, licet etiam legere ſiccam: quod Camerarius non improbat, quanquam ſartam magis probat: in quo ei aſſentior ſagam autem, quod mauult Turnebus, non placet, tum quòd nimis ab antiqua ſcriptura remotum eſt, tum quia per ſagam mentem aliud ſignificari videtur, quàm quod Amphitruo Plautinus ſentit. ſartam mentem igitur, vt dixi, legendum potiſſimum arbitror: ſartam autem, vt & Camerarius, integram, non læſam non male affectam, non labantem, neque vacillantem interpretor. PIAM] fidam in te, atque officioſam GEMINOS] reſponſio per ταυτολογίαν. Sic ſuprà in eodem lecto. AL. in eodem. DOLORES] odînes dolores partus. VT SOLENT PVERP.] quales dolores exoriri ſolent puerperæ: MANIBVS PVRIS] manibus lotis. Horat. ſat. 3. lib 2. Lautis manè ſenex manibus. CAPITE OPERTO.] capite velato deos oraturi, & ſacra facturi manus lauabant, & inter orandum capita operta habebant. Plutarchus ῥωμ. ABSOLVITO HINC ME EXT.] conferto in pauca, quę narrare cœpiſti, vt hinc abeam. expedito rem paucis, vt mihi quamprimum abire liceat. in Curcul. ſequere hac te abſoluam, qua aduenisti gratia. ITA PROFECTO SINE D.] Quidam legunt, Ita perfectò. Nonnulli libri habent. Ita perfectò. VT VT] quomodocunque de me eſt merita. LAVERE] lauare pueros profert hunc locum Nonius in verbo Lauere. ET MVLTVM VALET] & multum validus eſt. IN CVNABVLIS] ſi legemus in cunabulis, duabus vocibus, cunabula dicemus idem eſſe quod cunas. ſin vna voce incunabulis, quod ego mâlo incunabula dicemus eſſe faſcias, & inuolucra. hoc eſt, pannos linteos, quibus pueri infantes inuoluũtur, vinciuntur, & colligantur. In Trucul. Faſciis opus eſt, puluinis, cunis, incunabulis DIVINITVS NON METVO QVIN, &c.] ordo eſt. non metuo, quin ſuppetiæ vxori meæ diuinitus latæ ſint. MAGIS IAM FA.] Sic loquitur millies Plautus. Faxo dices, autem, id eſt, fecero, vt dicas. faciam vt dicas. & admonendus eſt lector, vtroque modo eum dicere ſolere. faxo dices. & faxo dicas & ita de ſimilibus. DEVOLANT] deorſum volant. ANGVES IVBATI] Sic habent noſtri libri veteres. Sed Nonius in voce angues legit iubata. vt probet, angues eſſe interdum fœminini generis iubati angues, autem, ſeu iubatæ dicuntur crinita. hoc eſt demiſſis è ceruice & collo crinibus hirſutæ: ſic dicuntur & leones, & equi iubatis Virgilius lib 2 Georg. Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo. & lib. 11 Æneid. Luduntque iubæ per colla, armóſque vtſtiunt iuba de iubis anguium. Virgilius lib. 2. Æneid. Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæque. IN IMPLVVIVM] impluuium, vt docet Aſconius, locus eſt ſine tecto in ædibus, qua impluere in domum poteſt. Varro autem libro quarto de lingua Latina. Si relictus erat locus in medio, inquit, vt lucem caperet deorſum, quà impluebat, impluuium dictum: & ſurſum, quà compluebat, compluuium. vtrumque à pluuia. SED ANGVES OCVLIS OMN. CIRC.] ſed angues omneis familiareis oculis circumſpiciebant. CONSPICATI] ſubintell. ſunt. RVRSVM VORSVM] retrorſum. Paſſeratius legit rurſum prorſum. ILLE ALTER PVER] Hercules. ALTERVM ALTERA APPREH. &c.] apprehendit eos perniciter, id eſt, celeriter, alterum altera, id eſt, vnum dextra, alterum læua. Ouidius libro 1. de arte amandi. Paruus erat, manibúſque ſuis Tyrinthius angueis Preſſit, & in cunis iam Ioue dignus erat. PERCIPIT] occupat, perfundit. ſic Lucret. lib. 3. His tibi me rebus quædam diuina voluptas Percipit, atque horror. PORRO LOQVERE] id eſt, perge loqui. porro tenus loquere. AMBO ANGVEIS] ambo, pro ambos, vt duo pro duos. Virg. libro 11. Æneid. Si duo præterea tales Idæa tuliſſet Terra viros &c hac de re in Cõment. Lucret. plura CLAM CONSVETVM] clàm conſuetum eſſe. clàm conſueuiſſe, & rem habuiſſe. SI LICET BONI DIMI.] ſi licet mihi, boni ſocietate cum Ioue contracta, eius boni partem dimidiam obtinere, altera dimidia ei relicta & conceſſa. legendum, ſi licet, vt nos edidimus, nõ Scilicet, vt habent alii libri. VASA PVRA] ſuprà. Iube verò vaſa pura adornari mihi. PACEM EXP.] ſic M. Tull. pro Rabirio perd. r. ab Ioue opt. max. cæteríſque diis, deabúſque immortalibus quorum ope, &c. pacem ac veniam peto precórque, &c. Idem pro M. Font. illæ nationes in bellis gerendis ab diis immortalibus pacem ac veniam petunt. Lucret. lib. 5. Non diuûm pacem votis adit & prece quæ ſit Ventorum pauidus paces, animáſque ſecundas. Iterum Plautus Pœn. Sunt hic omnia, quæ ad deûm pacem oportet adeſſe? Nihil autem aliud eſt, Iouis pacem expetere, quàm Iouem ſibi propitium, placatum, & pacatum habere velle. TIRESIAM] de quo Homerus ὀδυσσ. λ. CONIECTOREM] μάντιν.

## IVPITER.

*Bono animo es, aſſum auxilio Amphitruo tibi & tuis,*
*Nihil eſt quod timeas, ariolos, haruſpices,*

*Mitte omnis: quæ futura & quæ facta, eloquar.*
*Multò adeò melius, quàm illi, quum ſim Iuppiter.*
*Primùm omnium Alcumenæ vſuram corporis*
*Cœpi, & concubitu grauidam feci filio.*
*Tu grauidam item feciſti, quum in exercitum*
*Profectus, vno partu duos peperit ſimul.*
*Eorum alter noſtro qui eſt ſuſceptus ſemine,*
*Suis factis te immortali afficiet gloria.*
*Tu cum Alcumena vxore antiquam in gratiam*
*Redi haud promeruit, quamobrem vitio vorteret.*
*Mea vi ſubacta eſt facere. ego in cælum migro.*

ALCMENAE VSVRAM CORP. C.] Alcmenæ corpore vſus ſum. CONCVBITV] meo compreſſu. PROFECTVS] es ſubintell. EORVM ALTER.] Hercules. HAVD PROMERVIT.] Haud commeruit. SVBACTA EST] coacta eſt.

## AMPHITRVO.

*Faciam ita vt iubes, & te oro promiſſa vt ſerues tua.*
*Ibo ad vxorem intrò, miſſum faciam Tireſiam ſenem.*
*Nunc ſpectatores, Iouis ſummi cauſſa clarè plaudite.*

PROMISSA VT SERVES TVA.] promiſſa, vt facias. MISSVM FACIAM] dimittam.

## FINIS AMPHITRVONIS.

# ASINARIA.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| LIBANIVS eruos. | PHILENIVM meretrix. |
| DEMÆNETVS ſenex. | DIABOLVS adoleſcens. |
| ARGYRIPPVS adoleſcens. | PARASITVS. |
| CLEÆRETA lena. | ARTEMONA vxor. |
| LEONIDA ſeruus. | GREX. |

## MERCATOR.

### PROLOGVS.

*HOC agite ſultis ſpectatores nunciam,*
*Quæ quidem mihi atque vobis res vertat bene,*
*Gregique huic, & domino, atque conductoribus*
*Face iam tu præco nunc omnem auritum poplum.*
*Age nunc reſide, caue modò ne gratiis.*
*Nunc quid proceſſerim huc, & quid mihi voluerim,*
*Dicam, vt ſciretis nomen huius fabulæ.*
*Nam quod ad argumentum attinet, ſanè breue eſt.*
*Nunc quod me dixi velle vobis dicere,*
*Dicam, huic nomen Græcè eſt Onagos fabulæ,*
*Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbarè.*
*Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.*
*Ineſt lepos, ludúſque in hac comœdia.*
*Ridicula res eſt. date benignè operam mihi,*
*Vt vos item alias, pariter nunc Mars adiuuet.*

HOC AGITE SVLTIS] .i. ad hoc, quod agitur, animos aduertite: neq; aliud agite. attentos animos ad hanc comœdiam prębete. de hac locutione *hoc age*, plura diximus ad illud Hora. epiſt. 2 ad Loll. lib. 1. epiſt. *Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.* NVNC IAM] iã hic eſt diſſyllabum. VERTAT BENE] fauſta ſit, & proſpera: bene procedat. vertat in vtilitatẽ, vt loquitur Lucretius. ſic enim ille libro 6 *Nil adeò poſſet unquam leue, tenuéque membrum Vertere in vtilitatem* &c. GREGIQVE HVIC] comœdis. DOMINO] poetæ. CONDVCTORIBVS] iis, qui conduxerunt ornamenta ædilibus. AVRITVM] attentum. Horat. oda 12. libro 1. *Blandum & auritas fidibus canoris ducere quercus.* CAVE MODO, NE GRATIIS] ſic legendum, hoc primum, *gratiis* autem, id eſt, gratis. vt ingratis, & ingratiis idem valent. Deinde ſignificat, præcones nihil gratis agere, cùm linguam, ſeu vocem venalem habeant. M. Tull. in Quinctiana, de Næuio præcone *nec mirum ſi is, qui vocem venalem habuerat, ea quæ voce quæſierat, magno ſibi quæſtui fore putabat.* Hanc ſcripturam comprobat illud, quod eſt in prologo Pœnuli. *Exerce vocem, quam pro viuis & colis, Nam niſi clamabis, ſtatim te obrepet fames. Age nunc reſide, duplicem vt mercedem feras.* Dicit enim præconem duplicem mercedem laturum, alteram ob clamorem, alteram ob ſilentiũ. ſic hoc loco *reſide*, inquit, *& tace*

caue modò ne gratiis taceas. id eſt, caue modò ne iſtuc facias ſine mercede. proinde ac ſi dicat, non facies. Nam nihil gratis facere ſoletis, vos præcones, ne ſilere quidem. Non diſſimulabo tamen, Riuium, virum ſanè doctiſſ. legere hic, *caue mete ne ingratiis*, loquentem de hac voce, apud Terent. in Heautont. ibi *proterruiſti hinc ea coacta ingratiis.* &c. Poſtremò, Paſſeratius putat legendum, *caue modo ne γρύξῃς* vt ſit hic Plauti ſenſus, caue ne etiam γρύξῃς id eſt γρῦ facias, caue ne vel ſonum minimum edas. Sed neque carminis lex hanc ſcripturam patitur, neque Latini ſermonis conſuetudo, dixiſſet enim potius, caue ne γρύξῃς modò. VT SCIRETIS NON, HVIVS F.] proceſſi, vt huius fabulæ nomẽ ex me cognoſceretis. HVIC NOMEN GR. EST ON.] huic fabulæ nomen eſt onagos Græco vocabulo, ſic legendum autem, non *onagros*, quomodo in omnibus libris & ſcriptum, & impreſſum eſt. quod vidit Adr. Turnebus. ὀνηγὸς autem, ſeu ὀναγὸς, hoc eſt, aſinorum ductor, aſinarius. BARBARE] Latine. idem in captiuis. *Barbarica lege certum eſt ius meũ omne perſequi.* id eſt, latina lege in Mil. glor. *Poetæ barbaro*, id eſt poetæ Latino. Cur ita Plautus, ratio eſt in promtu. Hæ comœdiæ palliatæ ſunt. At Græcis gentes omnes aliæ, erant barbaræ. Feſtus in voce *barbari* hunc locum profert, atque explicat his verbis, Barbari dicuntur antiquitus omnes gentes exceptis Græcis: vnde Plautus Næuium poetam Latinum Barbarum dixit: & de ſe, cum transferret fabulam ex Græco dixit, *Marcus vertit barbare*. Idem in prouerbio. *Vapula Papiria.* profert hũc locum, qui ſequitur ex Plauti fœneratrice *Heus tu in barbaria, quod dixiſſe dicitur liberta ſua patrona, id adeò dico libertæ, ſalue, Vapula Papiria.* In barbaria, inquit, id eſt, in Italia. RIDICVLA] riſus plena. VOS ITEM VT ALIAS, PARITER NVNC M. ADIV.] opto, vt vos Mars adiuuet, item vt alìàs adiuuit. deos quæſo vt vobis Mars faueat, vt item antea fauit. hoc eſt, vt vera virtute belli vincatis, non fraude, neque fallacia. Idem in Prologo Capt. *Abeo Valete, iudices iuſtiſſimi: domi, bellique duellatores optimi.* Idem Prol. Caſinæ. *Tantum eſt. Valete, bene rem gerite, & vincite Virtute vera, quod feciſtis antidhac.* Idem in Prologo Ciſtell. *Hæc res ſic geſta eſt, bene valete, & vincite Virtute vera, quod feciſtis antidhac.* Licet mihi alia exempla colligere. ſed hæc ſatis ſunt. Quòd autem quidam vult legi, *ars adiuuet*: pro *Mars adiuuet*, fallitur.

## ARGVMENTVM.

*AMANTI argento filio auxiliarier,*
*Sub imperio viuens volt ſenex vxorio.*
*Itaque ob aſinos relatum precium Saureæ.*
*Numerarier iuſſit ſeruo Leonidæ.*
*Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.*
*Riuinus amens ob præreptam mulierem;*
*Is rem omnem vxori per paraſitum nunciat.*
*Accurrit vxor, ac virum è luſtris rapit.*

AMANTI ARG. FIL. AVX.] ordo eſt, ſenex ſub imperio viuens vxorio vult auxiliarier amanti filio, argento FILIO] Argyrippo. SENEX] Demænetus. VXORIO] vxoris. Artemonæ. hoc totum autem. ſub imperio viuens vxorio, id eſt, γυναικοκρατούμενος. SAVREAE,] ſeruo atrienſi. NVMERARIER IVSSIT SL.] al. Numerari iuſſit ſeruulo Leonidæ. CEDIT NOCT. F.] cedit noctem filius patri ſuo Demœneto. id eſt, poteſtatem facit patri ſuo cubandi cum puella. RIVINVS] diabolus adoleſcens riuali Argyrippi. VXOR] Artemona. VIRVM] Demœnetum. RAPIT] al. trahit.

# ACTVS PRIMVS

### LIBANVS ſeruus. DEMÆNETVS ſenex.

*SICVT tuum vis vnicum gnatum tuæ*
*Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem:*
*Ita te obteſtor tum per ſenectutem tuam,*
*Perque illam quam tu metuis vxorem tuam,*
*Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,*
*Vt tibi ſuperſtes vxor ætatem ſiet:*
*Atque illa viua, viuus vt peſtem oppetas.*
*Per deum fidium quæ quæris, iurato mihi,*
*Video neceſſe eloqui, quicquid roges.*
*Ita me obſtinatè aggreſſus, vt non audeam*

*Profectò*

*Profectò percunctanti, quin promam omnia.*
*Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,*
*Eloquere, vt ipſe ſcibo te faciam vt ſcias.*
Li. *Dic obſecro hercle ſeriò, quod te rogem.*
*Caue mihi mendacij quicquam.* De. *quin tu ergo rogas?*
Li. *Num me illuc ducis vbi lapis lapidem terit?*
De. *Quid iſtuc eſt? aut vbi eſt iſtuc terrarum loci?*
Li. *Vbi flent nequam homines, qui polentam pinſitant.*
De. *Quid iſtuc ſit, aut vbi iſtuc ſit, nequeo noſcere:*
*Vbi flent nequam homines, qui polentam pinſitant.*
Li. *Apud ſuſtitudinas, ferricrepinas inſulas.*
*Vbi viuos homines mortui incurſant boues.*
De. *Modo pol percepi Libane, quid iſtuc ſit loci:*
*Vbi ſit polenta, te fortaſſe dicere.* Li. *ah.*
*Neque hercle ego iſtuc dico, nec dictum volo.*
*Teque obſecro hercle, vt quæ locutus deſpuas.*
De. *Fiat, geratur mos tibi.* Li. *age age vſque extrea.*
De. *Etiamne?* Li. *quæſo hercle vſque ex penitus faucibus.*
*Etiam amplius.* De. *nam quouſque?* Li. *vſque ad mortem volo.*
De. *Caueſis malam rem.* Li. *vxoris dico, non tuam.*
De. *Dono te ob iſtuc dictum, vt expers ſis metu.*
Li. *Di tibi dent quæcunque optes.* De. *redde operam mihi*
*Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi,*
*Propterea quòd me non ſcientem feceris,*
*Aut cur poſtremò filio ſuccenſeam,*
*Patres vt faciunt cæteri?* Li. *quid iſtuc noui eſt?*
De. *Equidem ſcio iam filius quòd amet meus,*
*Iſtanc meretricem è proximo Philenium.*
*Eſt-ne hoc vt dico Libane?* Li. *rectam inſtas viam,*
*Ea res eſt, ſed eum morbus inuaſit grauis.*
De. *Quid morbi eſt?* Li. *quia non ſuppetunt dictis data.*
De. *Tune es adiutor nunc amanti filio?*
Li. *Sum vero, & alter noſter eſt Leonida.*
De. *Bene hercle facitis, & à me initis gratiam.*
*Verum meam vxorem Libane neſcis qualis ſit?*
Li. *Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus.*
De. *Fateor eam eſſe importunam atque incommodam.*
Li. *Poſterius iſtuc dicis, quàm credo tibi.*
De. *Omnes parentes, Libane, liberis ſuis,*
*Qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam iam:*
*Quippe qui mage amico vtantur gnato & beneuolo.*
*Atque ego me id facere ſtudeo. volo amari à meis,*
*Volo me patris mei ſimilem, qui cauſſa mea*
*Nauclerico ipſe ornatu per fallaciam,*
*Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.*
*Neque puduit eum id ætatis ſycophantias*
*Struere, & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi.*
*Eos me decretum eſt perſequi mores patris.*

*Nam me hodie orauit Argyrippus filius,*
*Vti ſibi amanti facerem argenti copiam.*
*Et id ego percupio obſequi gnato meo.*
*Volo amori obſecutum illius, volo amet me patrem.*
*Quanquam illum mater artè, contentéque habet,*
*Patres vt conſueuerunt. ego mitto omnia hæc.*
*Præſertim quum is me dignum, quoi concrederet,*
*Habuit, me habere honorem eius ingenio decet,*
*Quom me adijt, vt pudentem gnatum æquum eſt patrem.*
*Cupio eſſe amicæ quod det argentum ſuæ.*
Li. *Demiror quid ſit, & quò euadat, ſum in metu.*
De. *Equidem ſcio iam filium quod amet meum.*
Li. *Cupis id, quod cupere te necquicquam intellig°.*
*Dotalem ſeruum Sauream vxor tua*
*Adduxit, cui plus in manu ſit, quàm tibi.*
De. *Argentum accepi, dote imperium vendidi.*
*Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.*
*Viginti nunc iam vſu'ſt filio argenti minis.*
*Face id vt paratum iam ſit.* Li. *vnde gentium?*
De. *Me defraudato.* Li. *maximas nugas agis.*
*Nudo detrahere veſtiment a me iubes.*
*Defrudem te ego? age ſis tu ſine pennis vola*
*Téne ego defrudem? qoi ipſi nihil eſt in manu?*
*Niſi quid tu porrò vxorem defrudaueris.*
De. *Quà me, quà vxorem, quà tu ſeruom Sauream*
*Potes, circunduce, aufer, promitto tibi,*
*Tibi non offuturum, ſi id hodie effeceris.*
Li. *Iubeas vna opera me piſcari in aere.*
*Venari autem rete iaculo in medio mari.*
De. *Tibi optionem ſumito Leonidam.*
*Fabricare quiduis, quiduis comminiſcere.*
*Perfic to argentum hodie vt habeat filius,*
*Amicæ quod det.* Li. *quid ais tu Demænete?*
*Quid ſi fortè inſidias deuenero?*
*Tu redimes me, ſi me hoſtes interceperi t?*
De. *Redimam.* Li. *tum tu igitur aliud cura quid lubet.*
De. *Ego eo ad forum, niſi quid vis?* Li. *i, etiamne ambulas?*
De. *Atque audin' etiam?* Li. *ecce.* De. *ſi quid te volam, vbi eris?*
Li. *Vbicunque libitum fuerit animo meo.*
*Profectò nemo eſt, quem iam dehinc metuam mihi,*
*Ne quid nocere mihi poſſit, quum tu tua*
*Oratione omnem animum oſtendiſti tuum,*
*Quin .e quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.*
*Pergam quò occ ·pi, atque ibi conſilia exordiar.*
De. *Audin' tu? apud Archibulum ego rro argentarium.*
Li. *Nempe in foro?* De *ibi, ſi quid opus fueri·.* Li. *meminero.*
De. *Non eſſe ſeruus peior hoc quiſquam poteſt,*
*Nec magis verſutus, nec quo ab caueas agrius.*

*Eidem.*

*Eidem homini, ſi quid rectè curatum velis,*
*Mandes, moriri ſeſe miſerè mauolet,*
*Quàm non perfectum reddat quod promiſerit.*
*Nam ego illud argentum tam paratum filio*
*Scio eſſe, quàm me hunc ſcipionem contui.*
*Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quò inceperam?*
*Ibo, atque ibi manebo apud argentarium.*

SICVT TVVM VIS VNICVM &c.] Hoc omnes patres exoptant. Sic Terent. Heautont. SOSTR. *miſeram me! hoccine quæſiſti, obſecro. Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque hoc natus es.* Cic. lib. 2. de nat. deor. *Nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati: quod nomen poſtea latiùs patuit.* SOSPITEM.] ſaluum. ITA TE OBTESTOR,] vt mihi verum dicas. vel vt mihi ad ea, quæ ex te quæram verè reſpondeas. MED ERGA] erga me, ἀναστροφή. erga me, autem, id eſt, aduerſum me, apud me. VT TIBI SVPERSTES, &c.] ſubintel pro cor. opto. ÆTATEM] diutiſſime annos triginta, & amplius. hac de re ſuprà. PESTEM OPP.] ſic dictum peſtem oppetas. vt mortem oppetas. profert autem hunc verſum Non. in verbo *oppêtere*, & interpr *incidere* PER DEVM FIDIVM] deum fidium, alii Iouis filium, Herculem ſignificari volunt, alii, θεὸν πίστιον, id eſt deum fidei præſidem, ac patronum. In vocabulario Latinogræco manuſcripto, ita ſcriptum eſt, diuus fidius, *διὸς υἱὸς ἡρακλῆς*. Feſtus autem in *medius fidius*, & hanc & alias interpretationes refert. ſententia autem huius loci hæc mihi videtur eſſe, video mihi neceſſe eſſe eloqui, quæ ex me quæris per deum fidium, id eſt, quæ me ſanctiſſime, & religioſiſſime, & per res hominibus cariſſimas rogas licet fortaſſe etiam ſic explicare, video, mihi iurato, id eſt, qui iuraui per diuum fidium, neceſſe eſſe eloqui, quæ quæris: OBSTINATE] obfirmate, pertinaciter, & vt ita dicam, inſtanter. AGGRESSVS,] ſubintell. es. VT NON AVDEAM PR. PERC.] id eſt, vt non audeā committere, quin tibi quærenti omnia eloquar, & expromam. VT IPSE SCIBO,] vt ipſe ſciam, ſic efferre ſolet Plautus futura verborum quartæ coniugationis. TE FACIAM VT SCIAS] te faciam ſcire: faciam, vt tu ſcias ſic ſuprà in Amphitr. *fecit me, vt vigilarem* infrà in Aulularia. *Nimis hercle illum coruum ad me veniat, velim.* CAVE MIHI MEN D. Q.] ſubintell. dicas, ſeu dixeris NVM ME ILLVC DVCIS, &c.] piſtrinum ſignificat Lucret. lib. 1. *Conueniebat enim fruges quoque ſæpe minutas, Robore cùm ſaxi franguntur, mittere ſignum, Sanguinis, aut aliud, noſtro quo corpore aluntur: Cùm lapidi lapidem terimus, manare cruorem,* NEQVAM HOMINES] ſerui improbi. QVI POLENTAM PRANSITANT] ſic habent omnes noſtri libri veteres, & plerique vulgati, Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes. & probat Adr. Turneb. cui aſſentior: Nam vt ille refert, ſerui molitores in Græcia, non pane, ſed polenta veſci ſolebant. Etiam ſæpenumero cùm agentes, & trudentes molas eſuriebant, furtim de hordei farina, vnde polenta fiebat, eſitabant. Teſtatur Plin. lib. 18. c. 8 tam ignotam Græciæ pultem fuiſſe, quàm Italiæ polentàm: ex quo licet intelligere polenta cibum Græcorum fuiſſe, vt pultem Italorum. Alii quidam, in quibus eſt Camerarius, legi malunt *pinſitant*, pinſitant autem, id eſt, crebrò pinſunt. Nonius pinſere, tundere, vel molere Varro. *Nec piſtorem vllum noſſent, niſi eum, qui in piſtrina pinſeret farinam.* Omnino *pranſitant*, probabilior eſt lectio. pranſitant autem, id eſt, crebrò prandent, vel, vt Soſio placet, prandere cupiunt. Erat autem machina quædam, vt ille mihi indicauit apud Iulium Pollucem, quæ παυσικάπη Græce dicebatur, ea collo molientium ſeruorum inſerebatur, ne inter molendum polentam comeſſe, néve manus ori admouere poſſent. Fiebat porrò hoc modo polenta: perfuſum aqua hordeum ſiccabatur per vnius noctis ſpatium, poſtero die frigebatur poſtremò molis tundebatur. APVD FVSTITVDINAS.] apud inſulas, in quibus ſerui fuſtibus verberantur, ac tunduntur. nomen eſt à Plauto fictum, ridiculi gratia, & à fuſtibus, ac tundendo ductum. FERRICREPINAS] in quibus ferreæ compedes, quibus ſerui conſtringebantur, crepant. hoc quoque nomen à Plauto eadem gratia fictum eſt: talia autem ſexcenta, vt oculicrepidæ, ferriteri, virgidemiam, plagipatidæ &c quæ ſuis locis indicabuntur, & in indice collecta ſub vno adſpectu ponentur. VBI VIVOS HOMINES MORT. INCVR.] vbi mortui boues, id eſt, lora bubula, vel ex pellibus bubulis facta incurſant, id eſt, petunt, inuadunt, viuos homines, id eſt, ſeruos molitores, ſententia eſt, vbi ſerui loris bubulis verberantur. *viuos homines, mortui boues,* antithesis. INCVRSANT] verbo vſus eſt ſignificanti, & luculento, & bobus cornu petentibus perquàm conuenienti. tralatè poſuit in Pœnulo. *Is me autem porrò verberat, incurſat pugnis, calcibus.* ſic in Rudente. *& pinſentem incurſabo pugnis.* AH. NEQVE HERCLE EGO ISTVC D.] abominatur ſeruus loci illius mentionem tanquam odioſi, atque inuiſi QVAE LOCVTVS.] id eſt, locutus es. DESPVAS] deſpuebant veteres, quæ abominabantur, ne nocerent, néve euenirent. Varro lib. 1. de re ruſt cap 2. *Hoc ter nouies cantare iubet, terram tangere, deſpuere ieiunum cantare.* Nonnulli hic legunt exſpuas EXCREA] ſcreando, à pectore eiice. QVAESO HERCLE VSQVE EX PENITIS F.] vſque ex imis faucibus. hunc locum profert Priſc. lib. 3. CAVE SIS MALAM REM] Caue ſi ſapis, malum caue ſi vis, tibi à malo proinde ac ſi dicat. ſi pergis immodeſte loqui, & hero male precari, dabis pœnas, noli tibi malam rem arceſſere inconſiderate, & immodeſte loquendo. VXORIS DICO: NON T.] vxoris dico mortem, inquit, non tuam. interpretatur ſeruus, quod ambigue locutus erat, ne herus de ſe, aut de ſua morte dictum putet. OB ISTAM REM,] quia te vſque ad mortem vxoris, intelligere dixiſti. VT EXPERS SIS METV.] vt ſis ſolutus verberum metu: vt ſecurus ſis à verberibus. *expers* cum ablatiuo iunxit, vt ſuprà, in Amphitr. *Eo more expertem te factam adueniens offendi domi* DII TIBI DENT, QVAECVNQVE OPTES] ſic Horat ſat. vlt. lib. 2. *Naſidiene ad hæc: tibi dii, quæcunque preceris commoda dent.* Iterū Plautus infrà in eadem comœd. *dabunt dii quæ velitis, vobis.* Idem in Epid princip. *Dii dent, quæ velis.* REDDE OPERAM MIHI] nunc mihi da viciſſim operam, & te attentum præbe. CVR HOC EX TE QVAERAM &c.] παράλειψις. proinde ac ſi dicat, non debeo id ex te quærere quod ſcio, videlicet, filium meum amatoremque debeo tibi propterea minitari

quòd me certiorem non feceris: neque iuſtam mihi cauſam eſſe puto, quamobrem filio meo ſuccenſeam, quod amet: quemadmodum ceteri patres faciunt, qui & quærunt ex ſeruis, quid agant filii, & minantur eis, quòd non facti ſint ab eis certiores de libidinoſa filiorum vita, & ſuccenſent filiis, quòd ament, quòd comiſſentur, quod ſcortentur. EQVIDEM SCIO IAM FILIVM Q. AM. M.] id eſt equidem ſcio iam filium meum amare talia ſunt illa, faciã te vt ſcias, id eſt, faciam te ſcire. ILLVM VENIAT VELIM] id eſt, illum venire velim. & infrà ſeptem poſt verſibus. *Verum meam vxorem Libane, neſcis qualis ſit?* id eſt, verum, neſcis qualis vxor mea ſit? & cetera ſimilia ſ... ſic autem vt edidimus, legendum, non vt vulgò *ſcio iam filius quòd amet meus*, quod corruptum eſt à ſciolis. non enim ſolent ita loqui Latini. ſed hoc modo. ſcio filium meum amare: & ſcio filium meum, quòd amet. quo poſteriore tamen vtuntur maximè comici, à Græcis ſumto. ſic enim illi, εἶδα τὸν υἱόν σου, ὅτι ἐ.ἀ. RECTAM INSTAS VIAM] rem ipſam eloqueris. dicis, quod res eſt. non aberras à recta via. allegoria eſt. ſic ſuprà in Amphitr. *ingredere ſuis viam* EA RES EST] ἐ... QVIA NON SVPPETVNT DICTIS DATA] quia non habet quod det Philenio, cui ſe multa daturum dixit. vel ſic, quia nõ habet vnde præſtare poſſit, quæ ſe daturum promiſit. ET A ME INITIIS GRATIA.] & mihi gratum facis eiúſque facti nomine multum vobis debeo. TV PRIMVS SENTIS, NOS T. PR.] Tu primus omnium ſentis incommoditatem, & importunitatem vxoris tuæ: ſed nos omnium primi, ſeu ante omnes ſcimus. Ter. Adelph. *Primus ſentio mala noſtra, primúſque reſciſco omnia.* POSTERIVS ISTVC DICIS Q.] id eſt poſtius iſtud, quod dicis, credo tibi, quàm dixeris. Profert hunc verſum Nonius in voce *poſterius*, quam interpretatur, *tardius vel ſecundò*. OMNES PARENTES LIBANE &c.] ordo eſt Omne parentes Libane qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam iam liberis ſuis. *facient obſequelam* autem, id eſt, obſequentur, indulgebunt. profert etiam hunc locum Nonius in voce, *obſequela*, vbi oſtendit, obſequelam, & obſequium, idem valere. *iam* autem hic eſt diſſyllabum, vt & ſæpe aliàs QVIPPE QVI MAGE AMICO &c.] id eſt. Quippe vt filio ſuo vtantur magis amico, & beneuolo: ſeu, quippe vt filium ſuum habeant ſibi magis amicum, & beneuolum. *Quippe qui* autem, ſpondeus eſt. Sed videtur ſic legendum potius, *Quippe qui mage amico vtantur, & beneuolo*, vel ſic, *Quippe mage amico qui vtantur & beneuolo.* ATQVE EGO ME ID FACERE STVDEO] *ſtudeo me facere*, dictum antiquè ſic Saluſt. de coniur. Catil. *Omnes homines, qui ſeſe ſtudent præſtare ceteris animantibus*. &c. VOLO ME MEI P. S.] volo me mei patris eſſe ſimilem NAVCLERICO IPSE ORNATV] nauclericus ornatus erat veſtis cærulea, cauſia ferruginea, palliolum ferrugineum: brachium expapillatum. Vide in Milite glor. ibi *Facito vt venias ornatus huc ornatu nauclerico.* ID AETATIS] ea ætate SYCOPHANTIAS STRVERE] fallacias machinari, ſycophantias componere. In Bacchid. *nunc pater mi proin tu vt caueas tibi, Sycophantias componit* &c. ET BENEFICIIS ME EMERE GN. &c.] & beneficiis me filium ſuum ſibi conciliare, deuincire, atque obligare. Virgil Georg. lib. 1. *Téque ſibi generum Thetis emat omnibus vndis.* Idem lib 9 Æneid. *Qui vitam bene credat emi quam credis honorem.* DECRETVM EST] certum eſt, ſtat ſententia. PERSEQVI] imitari ET ID EGO PERC.] id κατὰ τοῦτο, in eo, ſeu in hoc. profert hunc locum Nonius in voce *obſequia*, paullo aliter quàm hodie legitur: nempe hoc modo *Ego ſatè cupio obſequi* &c. Quòd ſi *percupio* pro cupio ſcriberetur, tolerabilis eſſet lectio. alioqui ferri non poteſt. OBSECVTVM] ſubintell. eſſe à me. nam *obſecutum*, accipiendum eſt παθητικῶς pro obſecundatum, inſeruitum, indultum. ARCTE, CONTENTEQVE HABET.] anguſte, & illiberaliter ei ſumptum ſuppeditat. Nonius hunc verſum profert, & *contentè*, interpretatur, *parcè*, & *incontinenter*. Ego contentum arbitror opponi laxo. Quare *contentè*, valet, maligne, anguſte, γλίσχρως. *habet* autem, id eſt, tractat. PATRES VT CONSVEVERVNT.] patres enim ſolent eſſe in filios ſuos duriores, & tenaciores: matres contrà mitiores, & liberaliores. HABERE HONOREM EIVS INGENIO] eius ingenio morem gerere, & indulgere. CVPIO ESSE] Cupio ei eſſe, cupio eum habere. ET, QVÒ EVADAT, S. IN. M.] & metuo, quò eius oratio cadat, vel ſic, & metuo, quæ ſit eius orationis clauſula. Hæc ſecum loquitur ſeruus Libanus. hunc locum profert Nonius in verbo *euadere*, & *euadat* hic interpretatur *exeat, tendat*. CVPIS ID, Q.] Cupis amanti filio argenti copiam facere. NE QVICQVAM] fruſtra. ADDVXIT] domum tuam. CVI PLVS IN MANV SIT, Q. T.] qui plus poſſit, quam tu: quoniam videlicet vxor ampliſſimam dotem domum tuam attulit: quam ille tractat. ARGENTVM ACCEPI, D. IMP. VEND.] dotata vxore ducta libertatem amiſi, & ſeruus vxoris factus ſum. in Aulul. Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri. Dotatæ mactant & malo, & damno viros. Item in Epidico. *pulchra Ædepol dos pecuniæ eſt.* PER *quæ quidem non marita eſt.* VSV'ST] opus eſt. ME DEFRAVDATO] per fraudem pecuniam à me aufer. al. *defrudato*. De hoc verbo mox plura. NVGAS AGIS] id eſt nugaris. ſic in Aulul. *ah nugas agis.* idem in Capt. *enimuero non fuit. nugas agis.* NVDO DETR. VEST. ME IVB.] ſignificat, hunc ſenem, eſſe nudum. & inanem. quare fieri non poſſet vt vlla pecunia ab eo auferatur. AGE SIS] age ſi vis TV SINE PENNIS V.] proinde ac ſi diceret ſi volare potes ſine pennis, ego etiam potero pecuniam abs te ſumere. TE NE EGO DEFRVDEM?] profert hunc verſum Nonius in verbo *defrudare*, vbi docet, *defrudare*, eſſe fructum minuere, vel per fraudem aliquid eximere. QVA ME, QVA VXO. &c.] Quacunque via me, quacunque vxorem, quacunque ſeruum Sauream circunducere potes, circunduce CIRCVNDVCE] circunueni, decipe NON OFFVTVRVM] promitto tibi id non offuturum, id eſt, non nociturum, &c. vel promitto tibi me tibi non offuturum, id eſt, non obſtiturum. &c. Ego ſuperiore modo malo. PISCARI IN AERE] piſcari in aëre, & quod deinceps ſequitur, venari in medio mari, prouerbiorum locum obtinent. & ſignificant, inanem operam ſumere. VENARI AVTEM RETE IACVLO] Sic legendum, non, vt vulgò, rete iaculo: quod deprauatum eſt à ſciolis, quibus rete iaculum, inauditum eſſet, aut qui rete in ſeptimo caſu pro *reti* poſitum eſſe non viderent eſt autem rete iaculum retis genus dictum à iaciẽdo: quod & funda dicitur, à fundendo, vt docet Seruius ad illud Virg. lib 1 Georg. *Atque alius latum funda iam verberat amnem* βόλος à Græcis eadem ratione appellatur. legendum autem apud Seruium, rete iaculum, non retiaculum, vt in vulgatis impreſſum eſt. Vtitur hac voce & in Trucul. *Quaſi in piſcinam rete qui iaculum parat* OPTIONEM] adiutorem, vicarium, ſucceſſorem. Optio, vt docet Feſtus, hunc locum proferens, in re militari appellatur is, quem Decurio, aut Centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius officia publica obeat. Nonius, *Optiones in cohortibus qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, quod eſt electos: & adoptatos, quod adſcitos* Varro de vita populi R. lib. 3. *exiſtimat appellatos. Referentibus centurionibus adoptatos in cohortes ſubibant, vt ſemper plena eſſent legiones:* à quo

*àqua optiones in turmis decurionum & in cohortibus centurionum appellat* Vegetius lib.2.cap.7 *Optiones ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquam adoptati in eorum locum, & vicarij, ſolent vniuerſa curare* FABRICARE QVID VIS COMM ] tralatio eſt in verbo *fabricare.* profert autem hunc locum Nonius in verbo *fabricantur* DEVENERO: ] incidero. TV REDIMES ME? ] Tune me liberabis? INTERCEPERINT?] in medio curſu ceperint? antequã rem ſuſceptam ad exitum perduxerim, ceperint? ſic dicimus litteras interceptas, quæ antequam ad eum ad quem ſcriptæ, & datæ ſunt, peruenerint, captæ ſunt. Interdum tamen intercipere, vt vult Donatus, eſt, totum capere. ibi. in Eunucho *Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.* TVM TV IGITVR ALIVD OVRA QVID LVBET ] id eſt. ſinito igitur me hoc curare: tu, quod ad hanc rem attinet, ne labora: ego effectam dabo. ego in me recipio: tu dormi in vtramque aurem, aut alias res cura Sic in Caſina. *Abi, & aliud cura.* Idem in Merc. *Potin' vt aliud cures?* Idem in Pſeud. *Potin' aliam rem vt cures?* Sic apud Homerum ιλ.σ. Vulcanus Thetidi reſpondet. Θάρσει μή τοι ταῦτα μετὰ φρεσὶ σῇσι μελόντων. *Tum tu igitur,* autem, id eſt, Tu ergo igitur. nam tum valet ergo, ergo igitur autem σχῆμα ἐκ παραλλήλου. NISI QVID VIS ] verba diſcedentium. ETIAMNE AMBVLAS? quid ceſſas? quin properas? quin ambulas? Sic loquitur in Curcul. etiam tu taces? id eſt, quin tu taces? OSTENDISTI] aperuiſti. FACIO HAVD MAGNI.] contemno. non metuo. SI HOC PATRO] ſi hoc efficio. ARGENTARIVM ] argentarii, trapezitæ erant. ſeu menſarii, apud quos depoſitæ erant ab iis pecuniæ qui eas occupare & exercere volebant. inde enim fœnoris ſumebantur. Eorum officium, vt ait Iuriſcon. publicam habet cauſam, iique rationes cõficiunt: nam ad eorum tabernas auctiones fiebant, &, vt cuique res addicta erat, ei argentarii pecuniam expenſam referebant, & fere de menſa ſoluebant, qui alicui debebant. Hæc reperi adſcripta ad hunc locum, in codice Boſii QVO AB ] à quo ἀναστροφή. ÆGRIVS ] difficilius CVRATVM ] procuratum, adminiſtratum. MORIRI ] mori quàm me hunc ſcip. contui. ſcipionem geſtabant ſenes, quo niterentur inter eundem; *contui* autem, id eſt, contueri, cernere.

## ARGYRIPPVS adoleſcens.

SIccine hoc fit, foras ædibus me eijci?
Promerenti optumè, hoccine pretij redditur?
Bene merenti mala es, malè merenti bona es.
At malo cum tuo. nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad treis viros, veſtraque ibi nomina
Faxo erunt, capitis te perdam ego & filiam:
Perlecebræ, pernicies, adoleſcentum exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari reperi, hic elaui bonis
Ingrata atque irrita omnia eſſe intelligo
Quæ dedi, & quod benefeci: at poſthac tibi,
Malè quod potero facere, faciam, meritóque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem, vnde orta es, ad egeſtatis terminos.
Ego edepol te faciam, vt quæ ſis nunc, & quæ fueris, ſcias,
Quæ priuſquam iſtam adij, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopia.
Atque ea ſi erant, magnas habebas omnibus diis gratias.
Eadem nunc quum eſt melius, me, cuius opera eſt, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame manſuetem, me ſpecta modo.
Nam iſti quid ſuccenſeam ipſi, nihil eſt, nihil quicquam meret.
Tuo facit iuſſu, tuo imperio paret, mater tu, eadem hera es.
Te ego vlciſcar, te ego, vt digna es, perdam, atque vt de me meres.
At ſceleſta viden' vt ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato ſupplicet,
Atque eccam illecebra exit tandem, opinor hic ante oſtium.
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum eſt mihi.

FORAS AEDIBVS ME EIICI?] ſubintell. oportet? æquum eſt? & ſimil. hoccine pretii redditur? hoccine mercedis perſoluitur? hoccine præmii tribuitur? Hæc loquitur Argyrippus eiectus, ad lenã, quæ domi eſt, nondum enim in proſcenium prodiit BENE MERENTI MA] ἀντίθεσις. EX HOC LOCO] è veſtigio. AD TREIS VIROS. ] ad triumuiros, ſeu treuiros, capitaleis ſcilicet. VESTRAQVE NOMINA IBI F.] & fecero, vti veſtra nomina apud eos relata ſint inter reos. de *treuiros* ſuprà in Amphitr. CAPITIS] crimine capitali, ob crimen capitale. legendum autem coniuncte *capitis* cum ſuperioribus, non cum verbo *per-*

*dam.* PELLECEBRAE.] Sic dictæ perlecebræ, ſeu pellecebræ, vt illecebræ. nam vt hæ ab illiciendo, ſic illæ à perliciendo, ſeu pelliciendo. Perlecebras igitur appellat, quia perliciunt adoleſcenteis in fraudem & inſidias. Feſtus pellexit, id eſt, in fraudem induxit. NAM MARE HAVD EST MARE] mare præ vobis non eſt mare. eſtis mari iracundiores, auariores, capaciores. Sic Horatius de quadam Myrtale libertina. oda 33. libr 1. *fretis acrior Adria Curuantis Calabros ſinus.* REPPERI] rem quæſiui, & paraui: in mari autem, id eſt, mercatura facienda. HIC ELAVI BONIS] apud vos mea omnia bona conſumſi, ac perdidi. Sic loquitur in Rud. *eho, an te pænitet, in mari quòd elaui, niſi hic in terra iterum eluam?* ibid *hac proxima nocte in mari elaui. nam Confracta eſt nauis.* Perdidi quicquid erat, miſer, ibi omne. Eſt autem hoc genus loquendi tractum ab iis, qui in balneis, dum lauant, aquam omnem conſumunt ex quo illud apertius in Sticho *volo eluamus, hodie peregrina omnia Relinque.* eluamus, id eſt, perfundamus, abſumamus, in cinerem vertamus. & illud apertiſſimum, in Trin. *comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis.* INGRATA.] id eſt, non grata, vel quorum gratia nulla mihi abs te relata eſt, ſic Catul. Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benigne eſt. IRRITA] inania, nullius apud te ponderis. AD EGESTATIS TERMINOS] ad extremam egeſtatem, id eſt, ad ſummam, & maximam. ſic dicimus extremum ſupplicium. ſic Ariſt. libr. 3 polit. ἐσχάτη ἀδικία EGO AEDEPOL TE FACIAM, VT, QVAE SIS NVNC &c.] id eſt, ego ædepol faciam te ſcire, quæ ſis nunc, & quæ fueris olim. vel ſic, faciam, vt ſcias, quæ ſis nunc &c. Et notauimus ſuprà hoc loquendi genus, & ſæpe occurret. ISTAM] Philenium. SORDIDO] atro cibario. Terent. Eunucho. *Quæ pulte* *ex iure heſterno panem atrum vorent.* IN PANNIS INOPIA] aliàs, *in panis inopia.* Sed hæc ſcriptura, quam ſecuti ſumus, antiquorum omnium auctoritate confirmatur: eámque ipſam ſcripturam Camerarius in ſuis videtur reperiſſe. Iã verò, *inopia* ſeptimi caſus eſt: valétque propter inopiam, vel inopia coacta. MAGNAS HAB. OMN. D. GR.] præclarè tecum agi ducebas μεγάλως ἐγχαρισμένον (?) vſitatius erat, magnam habebas omnibus d. gratiam. CVIVS OPERA EST] tibi melius. IGNORAS] non nouiſti. REDDAM EGO TE FERA EX FAME M.] ſic edendum curauimus: & tamen, ſi Nonio credimus, legendum *manſuetem*, qui teſtatur ita ſcriptum eſſe à Plauto, vt rectius ſit manſues pro manſuetus, a, um. quod & à Feſto traditum eſt. Sed, quod ad rem attinet, hæc eſt certiſſima ratio domãdi feras, vt Plinius narrat quodam loco: & ſignificat Cicero in oratione pro Cluentio, ibi, *Iam hoc non ignoratis, iudices: vt etiam beſtiæ fame domitæ, plerumque ad eum, vbi poſtea aliquando ſint, reuertantur.* Sic enim docti quidam apud Ciceronem legunt, non vt vulgò, *fame dominante.* Contrà fames beſtias accendit, vt teſtatur Liuius. Sic ille lib. 25 Annal *ob id caſtigatus ab Hannone. quòd ne fames quidem, quæ mutas accenderet beſtias, curam eorum ſtimulare poſſet:* &c. ISTI] Philenio. NIHIL EST] nihil cauſæ eſt. NIHIL QVIDQVAM MERET] nullam culpam admiſit, nullam pœnam meretur. nihil commeruit. QVEM COLLOCATVR.] quem alloquatur. ſic ſæpe Plautus. & antique dictum. MEO MODO] meo arbitratu. Terent. Andr. *ſine me meo viuere interea modo.*

## LENA Clæreta. ARGYRIPPVS adoleſcens.

*Vnumquodque iſtorum verbũm nummis Philippeis aureis*
*Non poteſt auferre hinc à me, ſi quis emtor venerit.*
*Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum'ſt.*
*Fixus hic apud nos eſt animus tuus clauo Cupidinis.*
*Remigio, veloque quantum poteris, feſtina & fuge.*
*Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.*
Ar. *Ego pol iſtum portitorem priuabo portorio.*
*Ego te dehinc vt merita es de me, & mea re, tractare exequar.*
*Quom tu me, vt meritus ſum, non tractas, quæ eiicis domo.*
Le. *Magis iſtuc percipimus lingua dici, quàm factis fore.*
Ar. *Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli.*
*Solus ſi ductem, referre gratiam nunquam potes.*
Le. *Solus ductato, ſi ſemper ſolus quæ poſcam dabis.*
*Semper tibi promiſſam habeto hac lege dum ſuperes datis.*
Ar. *Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.*
*Modò quidem accepiſti: haud multò aliquid pòſt quod poſcas, paras.*
Le. *Quid modi'ſt? ductando, amando, nunquamne expleri potes?*
*Modò remiſiſti, continuò iam vt remittam ad te rogas.*
Ar. *Dedi equidem quod me cum egiſti.* Le. *& tibi ego miſi mulierem,*
*Par pari datum, hoſtimentu'ſt, opera pro pecunia.*
Ar. *Malè agis mecum.* Le. *quid me accuſas, ſi facio officium meum.*
*Nam neque vſquam fictum, neque pictum, neque ſcriptum in poematis,*
*Vbi lena bene agat cum quicquam amante, quæ frugi eſſe volt.*

*Mihi*

Ar. *Mihi quidem te parcere æquum eſt tandem, vt tibi durem diu.*
Le. *Non tu ſcis? qui amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.*
*Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ. nequam eſt, niſi recens,*
*Is habet ſuccum, is ſuauitatem: eum quouis pacto condias:*
*Vel patinarium, vel aſſum verſes quo pacto lubet.*
*Is dare volt, is ſe aliquid poſci. nam vbi de pleno promitur,*
*Neque ille ſcit quid det, quid damni faciat: illi rei ſtudet.*
*Volt famulis, volt etiam ancillis, & quoque catulo meo*
*Sublanditur nouos amator, ſe vt quum videat, gaudeat.*
*Vera dico, ad ſuum quemque hominem quæſtum eſſe æquum eſt callidum,*
Ar. *Perdidici iſtæc eſſe vera, damno cum magno meo.*
Le. *Si ecaſtor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:*
*Nunc quia nihil habes, maledictis tu eam ductare poſtulas.*
Ar. *Non meum eſt.* Le. *nec meum quidem edepol, ad te vt mittam gratiis.*
*Verùm ætatis atque honoris gratia hoc fiet tui.*
*Quia nobis lucro fuiſti potius, quàm decori tibi.*
*Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,*
*Hanc tibi noctem honoris cauſa gratiis dono dabo.*
Ar. *Quid ſi non eſt?* Le. *tibi non eſſe credam: dono dabo.*
Ar. *Vbi illæc quæ dedi antè?* Le. *abuſa. nam ſi ea durarent mihi,*
*Mulier mitteretur ad te, nunquam quicquam poſcerem.*
*Diem, aquam, ſolem, lunam, noctem, hæc argento non emo:*
*Cætera quæque volumus vti, Græca mercamur fide.*
*Quum à piſtore panem petimus, vinum ex œnopolio,*
*Si æs habent, dant mercem. eadem nos diſciplina vtimur.*
*Semper oculatæ noſtræ ſunt manus, credunt quod vident.*
*Vetus eſt, nihili coctio eſt, ſcis, cuius? non dico amplius.*
Ar. *Aliam nunc orationem deſpoliato prædicas:*
*Longè aliam mihi præbes, inquam, nunc atque olim, quom dabam.*
*Aliam atque olim quom illiciebas me ad te blandè ac benedicè:*
*Tum mihi ædes quoque arridebant, quom ad te veniebam, tuæ.*
*Me vnicè vnum ex omnibus te, atque illam amare aiebas mihi.*
*Vbi quid dederam, quaſi columbæ pulli in ore ambæ meo.*
*Vſque eratis, meo de ſtudio ſtudia erant veſtra omnia.*
*Vſque adhærebatis: quod ego iuſſeram, quod volueram*
*Faciebatis: quod nolebam ac vetueram, de induſtria*
*Fugiebatis, neque conari id facere audebatis prius.*
*Nunc neque quid velim, neque nolim, facitis magni peſſumæ.*
Le. *Non tu ſcis hic noſter quæſtus aucupij ſimillimu'ſt.*
*Auceps quando concinnauit aream, offundit cibum:*
*Aues aſſueſcunt. neceſſe eſt facere ſumtum, qui quærit lucrum.*
*Sæpe edunt: ſemel ſi ſunt captæ, rem ſoluunt aucupi.*
*Itidem hîc apud nos ædis nobis area eſt, auceps ſum ego.*
*Eſca eſt meretrix, lectus illex eſt, amatores aues.*
*Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,*
*Oſculando, oratione vinnula venuſtula.*
*Si papillam pertractauit, haud id eſt ab re aucupis.*

*Suauium ſi ſumpſit, ſumere eum licet ſine retibus.*
*Hæccine te eſſe oblitum in ludo qui fuiſti tamdiu?*
Ar. *Tua iſta culpa eſt, quæ diſcipulum ſemidoctum abſte amoues.*
Le. *Remeato audacter, mercedem vbi eris nactus: nunc abi.*
Ar. *Mane, mane, audi: dic quid me æquum cenſes pro illa tibi dare,*
*Annum hunc ne cum quiquam alio ſit.* Le *tú ne? viginti minas.*
*Atque ea lege, ſi alius ad me prius attulerit, tu vale.*
Ar. *At ego, eſt etiam priuſquam abis, quod volo loqui.* Le. *dic quod lubet.*
Ar. *Non omnino iam perij, eſt reliquum quod peream magis.*
*Habeo vnde iſtuc tibi, quod poſcis dem. ſed in leges meas*
*Dabo, vti ſcire poſsis, perpetuum annum hunc mihi vti ſeruiat,*
*Nec quenquam interea alium admittat prorſus, quàm me, ad ſe, virum.*
Le. *Quin, ſi voles, domi ſerui qui ſunt caſtrabo viros.*
*Poſtremo vt voles nos eſſe, ſyngrapham facito afferas.*
*Vt voles, vt tibi lubebit nobis legem imponito.*
*Modò tecum vnà argumentum afferto, facilè patiar cætera.*
*Portitorum ſimillimæ ſunt ianuæ lenoniæ:*
*Si affers, tum patent: ſi non eſt quod des, ædes non patent.*
Ar. *Interij, ſi non inuenio ego illas viginti minas.*
*Et profectò, niſi illud perdo argentum, per eundem eſt mihi.*
*Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia.*
*Supplicabo, exobſecrabo, vt quenque amicum videro.*
*Dignos, indignos adire, atque experiri certum eſt mihi.*
*Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fœnore.*

VNVMQVODQVE ISTORVM VERBVM, &c.] *verbum* poſitum pro verborum: vel coniunge cum *vnumquodque* hoc modo, vnumquodque verbum iſtorum verborum, &c. ſignificat lena maledicta irati Argyrippi ſibi magnum & vberem quæſtum allatura propterea quod ille nullā iacturam facere ſit dubitaturus vt cum Philenio in gratiam redeat. NVMMIS PHILIPP. N. P. AVF.] ſi quis emptor ad me venerit, & vnumquodque iſtorum verborum ſingulis Philippeis nummis emere voluerit: nolim ei vendere quid ita? quia ſpero me tibi pluris vendituram: quia tu ipſe pluris redimes. NEC RECTE QVAE TV IN NOS DICIS] quæ tu nobis maledicis., ſic loquitur in Aſin. *Malo hercle iam magno tuo nunc iſti nec rectè dicis.* Idem in Bacchid. *Tu dus nec rectè dicis, non æquum facis.* Turpilius, *nec rectè dici mihi iamdudum audio.* Feſtus in *Nec.* MERVM ST.] purum eſt Nonius merum, ſolum & hunc verſum cum ſeq profert. Feſtus Merum antiqui dicebant ſolum vnde & auis merula nomen accepit, quod ſoliuaga eſt, & ſolitaria paſcitur at nunc merum purum appellamus CLAVO CVPIDINIS] vinculo ſolidiſſimo & plane adamantino. Plato ἐρωτικαὶ ἀνάγκαι τῶν γεωμετρικῶν δριμύτεραι πρὸς τὸ πείθειν τε καὶ ἕλκειν τὸν πολὺν λεών id eſt amatoriæ neceſſitates acriores ſunt ad fidem faciendam, & ad trahendum magnum populum Horat. oda 33. libr. I. *iuga ahenea.* REMIGIO, VELOQVE] prouerbium, quo ſignificatur ſumma celeritas idem valet, *remis, veliſque.* tale illud apud M. Tull. lib. 12. epiſt. ad famil. *Atque inde ventis, remiſque in patriam omni feſtinatione properaui.* Profert autem hunc verſum Nonius in voce *fuga.* QVAM MAGIS TE IN ALTVM CAP.] profert hunc verſum Nonius, & in verbo *capeſſit*, & in voce *æstus.* & *capeſſit* interpretatur *immittit.* æſtum autem hic vult ſignificare marinam commotionem. *in altum* autem, id eſt, in medium, & profundum mare procul à littore. *Quam magis, tam magis* vſitata eſt bonis & antiquis ſcriptoribus locutio: de qua in commentariis Lucretianis ad illum locum, libr I. *Et quàm quaque magis cohibet res intus inane, Tam magis*, &c. REFERT] reſorbet EGO POL ISTVM PORT.] quia lena, allegoria vſa eſt à mari ducta & nauigatione eandem allegoriam ſeruat & Argyrippus, his verbis: Ego pol. &c. per portitorem, lenam ſignificans, propterea quòd quemadmodum portitores, quos Græci πορθμεῖς appellant, vectores trauehunt à litore in litus per medium mare, ita lenæ traiiciunt amanteis à limine domus meretriciæ ad egeſtatem, per demum, & conſuetudinem meretriciam. Portitores, inquit Nonius, dicuntur telonarii, qui portum obſidentes, omnia ſciſcitantur, vt ex eis vectigal accipiant. M. Tull. de rep lib. 4. *Nolo enim eundem populum imperatorem & portitorem eſſe terrarum.* Deinde non longè profert hunc verſum. PRIVABO PORTORIO] portorium, eſt merces. quæ datur portitori trauectionis nomine. TRACTARE EXSEQVAR.] tractare pergam. SOLVS SOLITVDINE EGO TED., ATQVE AB EG.] ordo eſt, ſolus ego à te ſolitudine, atque ab egeſtate abſtuli. id eſt, ego ſolus, cùm antea deſerta & ſola, & egens eſſes, te ab iſta ſolitudine, & egeſtate vindicaui. SOLVS SI DVCTEM:] ſi ſolus te potiar: ſi ſolus te habeam, &c. ductare ſcortum, vſitate & propriè dictum. ſic infra ead. comœd. *Potet vnà atque vnà amicam ductet ſenex.* Idem in Pœnulo. *Neque triobulum vllum amicæ das, & ductas gratis?* Terent. in Phorm. *Vt Phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratiis?* Itaque reprehenditur Saluſtius, quòd ductare exercitum in hiſtoriis ſuis vſurparit, pro *ducere exercitum.* DVM SVPERES DATIS] vel dum ſuperes

alios

alios dati:vel manult Boſius,dum abundas ſatis,vt Virgilius lib.1.Georg. *Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequuntur.* MOLO QVIDEM ACCEPISTI.] al.modò quid accepiſti. MODO REMISISTI] Philenium ad me. QVID MECVM EGISTI] de quo mecum locuta es,vt id tibi darem,quod à me petiiſti. HOSTIMENTVM EST OPERA PRO PEC.] *hoſtimentum*,inquit Feſtus. *beneficij penſatio.* Idem in verbo *redhoſtire*, Redhoſtire,inquit,eſt referre gratiam. & Paullus ibidem. *nam & hoſtire pro æquare poſuerunt.* vide & in *Status dies.* Nonius. *hoſtimentum, eſt æquamentum: vnde hoſtes dicti ſunt, qui ex æqua cauſa pugnam ineunt.* deinde profert hunc verſum,profert & alterum ex eadem comœd. infrà. *Quis promitto,inquam hoſtire contra* &c. Idem alibi hoſtire,eſt comprimere,retundere. Pacuu.Teucro. *Niſi coerceo proteruitatem, hoſtio ferociam.* Boſius notat hoſtimentum ἀντιποίκωσιν à Græcis dici. MALE AGIS MECVM.] tralatio à re forenſi,& ab actionibus iudicialibus: quarum aliæ ſunt mitiores, aliæ duriores. Malè agis mecum,id eſt,tractas me aſperè atque inhumaniter,te in me iniquam,duram,atque inhumanam præbes. PICTVM] formatum effigiatum. Sic Nonius in verbo *fingere*:vbi hunc locum profert. PICTVM] à pictore aliquo,in tabula picta. CVM QVIQVAM] cum quoquam. QVAE FRVGI ESSE VOLT] lena, quæ modò ſuis rationibus conſulit. lena, quæ modò rem ſuam bene gerere vult. MIHI QVIDEM TE PARC.&c] te contentam eſſe modicis æquum eſt,æquum eſt te non omnia ſimul mihi auferre, & ad vos transferre. QVAE AMANTI PARCET, CAD.S. F.P.] quæ amantem parcè & timidè poſcet:ea ſibi ipſa erit damnoſa. QVASI PISCIS &c.] amator, lenæ eſt,vt piſcis,ſubintell.conuiuæ. Comparat amatorem cum piſce,in eo,quòd vterque niſi recens, inutilis & malus eſt:piſcis conuiuæ inutilis:amator, lenæ. ſic autem locus eſt explicandus, amator eſt item lenæ,vt piſcis conuiuæ. Nam *lenæ*, eſt dandi caſus. Quod autem ad ſententiam attinet, ſic fere in Truculento ancilla Aſtaphium dicit,amatorem hoſtilis oppidi ſimilem eſſe quia expediat amicæ amatorem quamprimum ſpoliari atque expugnari, cui reſpondet Dinarchus adoleſcens amicum veterrimum quenque eſſe optimum, non item vt amatorem,qui niſi recens,nequam eſt. CONDIAS] condire poſſis. VEL PATINARIVM, VEL ASS.] patinarius piſcis,eſt qui in patina cum iure apponitur:aſſus qui aſſatus ſine iure apponitur. Horatius, ſatyra 3 libro 1 *Si quis eum ſeruum patinã qui tollere iuſſus, Semeſos piſceis tepidumque ligurrierit ius,In cruce ſuffigat,&c.* ſat.4 libro 2. *Nec ſatis eſt cara piſceis auerrere menſa, Ignarum quibus eſt ius aptius,& quibus aſſis Languidus in cubitum ſeſe conuiua reponet.* Patina autem vaſis genus eſt, & coquinarii,in quo cibi coquuntur, atque elixantur,& menſarii, in quo dapes elixæ, & iurulentæ in menſis apponuntur:ab hoc patinarius piſcis dictus eſt. legito, ſi plura de patina cognoſcere voles, Apicium libro 4.cap.2. VERSES QVO PACTO LVBET] id eſt,verſare poſſis recentem amatorem tanquam piſcem qui aſſitur,quomodo lubet:vel tanquam quiduis aliud inanimum,atque ſenſus expers,modo ſit leue ac tractabile. Idem in Ciſtell. *mihi iſtum hominem vellem dari. Vt ego illum verſarem?* & Bacchid. *Verſabo illunc hodie ſi viuo probè.* M. Tull in Lælio,ex Cæcilio. *Hodie me ante omneis comicos ſtultos ſenes Verſaris atque luſeris lautiſſimè.* Is] amator recens NAM VBI DE PLENO PROM] vbi amator etiamnum plenus, neque dum exhauſtus.& ſpoliatus eſt. VOLT PLACERE ESSE AM.] antique dictum, volt ſeſe placere, pro volt, ſeu vult placere de quo genere alibi. VOLT PEDISSEQVAE, VOLT FAMVLIS.] Ter.Eunu. *Nam diſciplina eſt eiſdem,munerarier Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.* SE VT QVOM VIDEAT, GAVDEAT] amator ſubblanditur etiam catulo meo,vt cum catulus ſe.id eſt,amatorem,videat,gaudeat reciprocatio bona eſt AD SVVM QVENQVE HOMINEM &c.] ordo eſt,æquum eſt, quenque,id eſt, vnumquenque hominem,callidum eſſe ad ſuum quæſtum. eadem ſententia & verò iiſdem fere verbis,ponitur in Trucul. circiter med. *Ad ſuum quenque æquum eſt quæſtum eſſe callidum.*& iterum ibidem in extrem. *Omnes homines ad ſuum quæſtum callent.& ſatis vident* vbi vulgò legitur,& faſtidiunt. Eodem pertinet illud,quod eſt infrà non longe admodum, *nihili cocio ſi eſt eſt cæcus,* qui locus in libris omnibus vulg.corruptus eſt:ſi eſt cæcus,id eſt, ſi nihil videt:ſi non videt quod è re ſua eſt. PERHIBEAS] loquaris,alii legunt præhibeas, ſeu præbeas. MALEDICTIS.] non datis. POSTVLAS.] ἀξιοῖς. NON MEVM EST.] proinde ac ſi dicat,non conſueui ductare Philenium maledictis,ſed multis, & magnis muneribus. ſic Lucilius. *Homini amico,& familiari non eſt mentiri meum* ex Lactantio libro 6 cap.18. Plautus in Milite glorioſo *ſi fortè liber fieri occeperim,mittam nuntium ad te,ne me deſeras.* PYR. *non eſt meum.* Horat.oda 29.libro 3. *Non eſt meum, ſi mugiat Africis Malus procellis, ad miſeras preces Decurrere,*&c. GRATIIS] ſine pretio,aut mercede,gratis Simonides dicere ſolebat, duas ſe capſas habere:vnam gratiarum:alteram mercedum.capſam gratiarum,cum aliquid emere neceſſe haberet,& pecuniam promere alicunde vellet,inanem ſe reperire & vacuam:mercedum verò capſam,plenam,ac refertam. IN MANVM] vel numerata in manum,vel dantur in manum NOCTEM H.C. GR.D.D.] noctem dabo.poteſtatem faciam cum Philenio dormiẽdi. Horat.oda 15. epid. *Non feret aſſiduas potiori te dare noctes,* &c. ILLAEC] illa al.illhæc. ABVSA] vtendo,vel in vſum conſumta,ſic Nonius. in *abuſa*, vbi hunc locum profert. QVAEQVAE VOLVMVS VTI,] quæcunque volumus vti,antique dictum, pro quibus quibus,id eſt quibuſcunque volumus vti. GRAECA MERCAMVR FIDE,] id eſt,præſenti, ſeu repræſentata, & ſoluta non credita pecunia emimus. numerato & tradito in manus pretio emimus,Græcis enim vt leuibus, & dubiæ fidei, nihil creditur: neque Græci inter ſe pecuniam credunt,ſed præſenti pecunia res omneis contrahunt. legendus M Tull. in oratione de Græcorum leuitate, & infido ingenio. SI AES HABENT] id eſt,ſi æs accipiunt,vel ſi æs eis datur. MERCEM] videlicet panem,vinum & ſimil. SEMPER OCVLATAE NOSTRAE S. M. CR.Q.V.] ſignificat lena, ſe, & ceteras lenas ac meretriceis, nullius fidei credere, nulliúſque fidem ſequi, ſed numeratam & præſentem pecuniam accipere velle. noſtræ manus,inquit,ſemper oculatæ ſunt:id eſt,volunt videre,quod datur:& credunt ſibi aliquid dari, cùm id vident & tangunt. ſic fere oculatam diem dixit in Pſeud. *Eme die cæca hercle oliuum, id vendito oculata die.* Feſtus *oculatum* pro præſenti poſuit Plautus,inquit,cùm dixit, *oculata die, & oculatus teſtis,* qui id ſe vidiſſe dicat,de quo teſtatur legendum autem videtur,vt verſus conſtet, *Semper oculatæ noſtræ manus ſunt.* NIHILI COCIO EST, SI EST CAECVS.] ſed hunc locum reſtitui, qui antea erat corruptiſſimus, atque idcirco inexplicabilis Quod autem Turnebus, vir, quandiu vixit, mihi amiciſſimus,cuius mortui memoria viuit apud me immortalis,ac ſempiterna, legit coactio. ea verò lectio neque eius explicatio ferri poteſt.ſic enim ille: *præſenti eſt mihi opus pecunia,* inquit. *nihil moror coactorem, qui pecuniam mihi promiſſam ac debitam poſtea redigat. præſentarius nummis opus eſt, non in diem.* Legendum igitur eſt, vel vt edidimus,cocio,vel vt edidit Camerarius,*coctio.* Gell.l.1.16.

cap. 9. Item in Necromantia, *Cocionem* peruulgare dicit Laberius, quem veteres aculatorem dixerunt. Feſtus. Coctiones dici vidētur à cunctatione, quòd in emendis, vendēdiſque mercibus tarde perueniāt ad iuſti pretii finem. Itaque apud antiquos prima ſyllaba per u. litteram ſcribebatur. Idem. *Arilator, qui etiam cocio (al. coctio) appellatur, dictus, videtur à voce Græca αἶρε, id eſt, tolle: quia ſequitur merceis, ex quibus quid eadem lucelli poſſit tollere.* Auctor lexici Græcolatini, cocio μεταβολεύς. Hunc igitur locum ſic explico, vetus prouerbiū eſt, cocio, ſeu coctio, ſeu arilator, ſi cæcus eſt, nihili eſt, id eſt, nequā, improbus atque inutilis eſt, cur ita? quia lucrū, quod ante pedes erit, videre non poterit. quemadmodum igitur arilator, ſeu cocio oculatus, & perſpicax ſit, neceſſe eſt: ita lena ad ſuum quæſtum oculata eſſe debet, ſi modò ſtrenua, & proba eſt. nam, niſi oculata erit, quæſtum ſuum negliget, ac præteribit, & ita rem ſuam male geret, & egeſtate laborabit. Hoc igitur ſignificat, quod ātea dixit aliis verbis, ſe habere manus oculatas: hoc eſt, quæ nummos præſentes videre, non in diem collatos, & promiſſos exſpectare velint. quòd ſi manus nihil videāt, aut cæcæ ſint: hoc eſt, ſi nummi præſentes non numerentur, eas manus ſibi inutileis futuras, nihilque quo familia alatur, allaturas: & ſe, ac domeſticos omneis eſurituros ſatis. Hæc huius loci ſentētia eſt, quidquid alii ſcribant. LONGE ALIAM TE PRAEBES, INQ. NVNC &c.] Vulgò ſic legitur, longe aliam, inquam, præbes, &c. libri veteres ſic habēt, & ita Camer. edidit. *Longè aliam præbes, inquam nunc, atque.* &c quarum lectionū neutra ferri poteſt, ſalua verſus lege. Sic igitur legendum arbitror vt edidi, *Longè aliam te præbes, inquam,* &c. vt *aliam* referatur ad perſonam, nempe lenam, non ad orationē, vt in ſuperiore verſu. Quòd ſi quis contendat in *aliam*, etiam hic & in ſequente verſu, ſubintelligendam orationem: legendum erit potius, *longè aliā, mihi perhibes, inquam, nunc, Atque olim, quam dabam.* BENEDICE] εὐφήμως. bonis, & lenibus verbis. TVM MIHI QVOQVE AEDES ARRID.] id eſt, etiam ædes ipſæ tum ſe meo aduētu quaſi gaudere oſtendebāt. ædes ipſæ ſe mihi hilaras præbebant, & veluti riſu propter meum aduentum diffundebantur. Simile quiddam ſcribit Cicero de ædibus nobilium, Verri patentibus lib. 3. accuſ. *Huic homini ſi cuius domus patet, vtrum ea patere, an hiare ac poſcere aliquid videtur? hunc veſtri ianitores, hunc cubicularij diligunt: hunc liberti veſtri, hunc ſerui ancillæque amant: hic cum venit, extra ordinē vocatur: hic ſolus introducitur, ceteri ſæpe frugaliſſimi homines excluduntur.* QVASI COLVMBAE PVLLI &c.] εἰκών. nota eſt columborum in oſculando improbitas, & laſciuia: quam & Catullus notauit, carmine ad Manliū. *Nec tantùm niueo gauiſa eſt vlla columbo Compar, ſeu quidquam dicitur improbius Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro* &c. & Propertius libro 2. eleg 15. *Exemplo iunctæ tibi ſint in amore columbæ, Maſculus & totum fœmina coniugium.* Hinc *columbatim*, aduerbium à Matteo factum, id eſt columborum ritu mutuò oſculantium. ſic ille, *Sinuque amicam recipio frigidam caldo: Columbatimque labra conferens labris.* MEAE DE STVD. STVDIA ER. V. OM.] ea ſola ſtudia colebatis, quæ me colere videbatis. veſtra ſtudia ex meo comparabatis, & componebatis. DE INDVSTRIA] data opera: accurate. NEQVE NOLIM,] id eſt, neque quid nolim. FACITIS MAGNI,] magnopere laboratis. NON TV SCIS?] ſic ſuprà. *Non tu ſcis? quæ amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.* CONCINNAVIT AREAM] parauit locum æquabilem & planum. Profert hunc verbum Nonius in verbo *concinno.* OFFVNDIT CIB] circum eam aream ſpargit cibum, quo capiantur aues. eſcam, mox appellat vſitatiore nomine: quo & Cicero vtitur in Catone. δέλεαρ nominant Græci. NECESSE EST FACERE SVMPT. Q. Q. LVCR.] neceſſe eſt, eum qui quærit lucrum, facere ſumptum. ITIDEM HIC APVD N.] ὡσαύτως. LECTVS ILLEX EST] Sic edendum curaui Nonium ſecutus: cuius hæc verba ſunt. *Illix & illex ſic diſcernuntur, ab illiciendo fit illix: illex verò eſt, à quo lex non ſeruatur:* Deinde profert hunc locum ex Pœnulo, *Quis illi tanta res fuimus illices.* BENE SALVTANDO] id eſt, dum blandè ſalutantur. Sic ſuprà, *neque fando vnquam accepit quiſquam.* COMPELLANDO BL.] dum blandè appellatur. VINNVLA] id eſt, molli, illecebroſa, & ad ſenſus permanente, vt vinum in venas. In noſtris codicibus ſcribitur *vinula*, vnico n. quos ſecuti ſumus, adiuuat hanc ſcripturam & ratio. Nam vinulus, a, um, à vino videtur eſſe natum, per deminutionem quādam, quod & Turnebo videbatur. Apud Nonium tamen ſcriptum eſt *vinnulum* & *vinnula*, cū duplici nn. vinnullúmque interpretatur ille, ſenſiloquum illecebrum. & profert hunc locum. SI PAPILLAM PERTRACTAVIT.] Idem in Bacchid. *Nullon' pacto res mandata poteſt agi, niſi identidem Manus ferat ad papillas?* AB RE] longe ab re. EVM] amatorē. HAECCINE TE ESSE OBLITVM, &c.] verúmne eſt, ſeu rectúmne eſt, te hæc eſſe oblitum, qui tam diu in diſcendi ludo verſatus es? allegoria eſt à diſcipulis. IN LVDO] In ſchola, in ludo diſcendi, ſeu litterarum: ſed per ludum litterarum ſignificatur domus lenæ, & meretricis. REMEATO] redito, in ludum ſcilicet. CVM QVIQVAM ALIO] cum quoquam alio. ATQVE EA LEGE, SI ALIVS AD ME PRIVS ATTVLERIT] id eſt, atque ea lege annum hunc tecum erit, neque cum alio quoquam, ſi has quas dixi, xx minas continuò attuleris. nam ſi alius ad me prius attulerit, tibi dico, vale. iubeo te valere id eſt, abi, πολλά σε ἐρρῶσθαι κελεύω ἔρρωσο. AT EGO, EST ETIAM &c] ordo eſt, at etiam eſt, quod ego loqui & tecum volo priuſquam abis. EST RELIQVVM, QVOD P.] reliquum eſt aliquid propter quod peream magis, quam adhuc perii, id eſt, aliquid mihi reſtat quod perdam, id eſt, quod tibi dem præterea, quæ perdidi, id eſt, quæ tibi dedi, nōnulli libri ſic habent, *eſt reliquum, quò peream magis.* quæ ſcriptura conſuetudini Latini ſermonis magis conſentanea eſt. nam illa, quam ſecuti ſumus, Græcā locutionem olet, vt à Camerario notatum eſt. HABEO VNDE, &c.] ἐμφατικῶς dicit enim aliis verbis idem, quod prox. me dixit. SED IN LEGES MEAS DABO] ſed quod poſcis, dabo meis legibus, id eſt, meis conditionibus, & pactis. *in leges meas*, id eſt, ſecundum leges meas. Lex autem hic pactum, & conditionem ſignificat. Sic Horat. epiſt. 2. lib. 2 *dicta tibi eſt lex.* Idem Sat. 3. lib. 1. *hac lege in trutina ponetur eadem.* Cicer. Philipp. 12. *leges inter ſe conditionéſque tulerunt.* VTI SCIRE POSSIS] vt ſcire poſſis, quæ te mihi præſtare velim. al. *vti ſcire poſſim.* ADMITTAT] recipiat. SYNGRAPHAM FACITO AFFERAS] tabulas, in quibus perſcribamus, quæ à nobis ſtipulaberis, quæque tibi promittemus NOBIS LEGEM IMPONITO] legem priuatam ſignificat, vt ſuprà, hoc eſt pactum, conditionem. PORTITORVM SIMILLIMAE, &c.] non debet hic præponi nomen Argyrippi. ſunt enim etiam lenæ verba. INTERII] hæc verba ſunt Argyrippi. Atque hoc eo adſcripſi, quòd in aliis libris peruerſe poſitum eſt Argyrippi nomen è regione verſus *Portitorum ſimillimæ*, &c. PERDO] do lenæ. PEREVNDVM EST MIHI] perire ſibi videtur amator, cum eo, quod amat, potiri non poteſt. perit & cum pecuniam dat amicæ, vt ea potiatur. perit enim, qui rem ſuam profundit. ita ſiue det, ſiue non det,

vtrouis

vitonis modo perit. Sic infrà ead. com. *Videtin' viginti minæ quid pollant, quidue poſſunt? ille qui illas perdit ſaluus eſt: ego qui non perdo pereo.* OPIBVS] poteſtate & facultate mea. EX OBSECRABO] exquiſitè, & accuratè obſecrabo. DIGNOS, INDIGNOS ADIRE CERTVM EST] id eſt, omneis adire certum eſt. genus loquendi vſitatum bonis ſcriptoribus, cum per contrariorum complexionem omnes & omnia, intelliguntur. Exempla hic pauca colligã, cetera in indice ponentur. Demoſt. de Philippo Olynth. λόγοι α κόριον φέρων καὶ ἀποφέρων. Idẽ κατὰ μειδίου. ἐπηρεάζων ἐμοὶ συνεχῶς μικρὰ καὶ μείζω. Cicer. lib. 1. accuſ. omnes noti, ignotique. Sic Plautus ipſe in Curcul. *Date viam mihi, noti, atque ignoti* &c. Iterum Cic. epiſt. ad Quint. frat. lib. 3. *omnia minima, maxima.* Terent. Andr. *quo iure, quáque iniuria,* ad quod notat Donatus, huiuſmodi fermè figuræ omnes, quæ conſtant ex contrariis, prouerbiales exiſtimantur. quod genus ſunt fanda, atque infanda: facta, atque infecta: digna, atque indigna. Virgil. lib. 9. Æn. *Digna atque indigna relatu vociferans.* Plautus in Captiuis. *Indigna, digna habenda, ſunt herus quæ facit, quo iure quáque iniuria: iuueniſque, ſeneſque.* Terent. iterum in Eunucho. *præſente, abſente.* vbi Donatus, prouerbiale eſt, inquit, *præſente, abſente, vt ſurſum, deorſum, vltro, & citrò,* & cetera eiuſmodi. Sic Græci, ἄνω κάτω. Talia ſunt illa, *terra, mari, factis, dictis: ſiniſtra, iuſta, iniuſta.* ATQVE EXPERIRI] profert hunc verſum Nonius in verbo *experiri.* NON POTERO] ſubintell. ſumere. *mutuas* autem intellige, ſine fœnore.

# ACTVS SECVNDVS.

## LIBANVS ſeruus.

*Ercle verò Libane nunc te meliuſt expergiſcier,*
*Atque argento comparando fingere te fallaciam.*
*Iam diu eſt factum quom diſceſti ab hero, atque abiiſti ad forum.*
*Igitur inueniundo argento vt fingeres fallaciam.*
*Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in otio.*
*Quin tu abs te ſocordiam omnem reice, & ſegnitiem amoue.*
*Atque ad ingenium vetus verſutum te recipe tuum?*
*Serua herum, caue tu idem faxis, alij quod ſerui ſolent,*
*Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.*
*Vnde ſumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam?*
*Impetritum inauguratum'ſt, quouis amittunt aues.*
*Picus, cornix eſt ab læua, coruos parra ab dextera.*
*Conſuadent, certum hercle eſt veſtram conſequi ſententiam:*
*Sed quid hoc quod picus vlmum tundit? non temerarium'ſt.*
*Certe hercle ego quantum ex augurio auſpicij intelligo,*
*Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſi Saureæ.*
*Sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?*
*Metuo, quòd illic obſcœnauit meæ falſæ fallaciæ.*

ERCLE VERÒ] ſe ipſe hortatur, & ſuſcitat Libanus. TE MELIV'ST EXPERGISCIER] præſtat te expergiſci, qui videris dormire. IAM DIV EST FACTVM, QVOM, &c] Sic ſolet loqui Plautus, vt ſuprà admonuimus, ibi. *Agite pugni, iamdiu eſt, quom ventri victum non datis.* IGITVR] id eſt, ea gratia, vel idcirco. QVI TV ABS TE, &c.] Cur non tu abs te ſocordiam omnem repellis, & ſegniciem aufers? legendum autem *reicis, amoues,* vt edidimus, non vt vulgo *reice, amoue.* SOCORDIAM] ignauiam, ῥᾳθυμίαν. VERSVTVM] ad malitiam callidum interdum recti peritum. Nonius. M. Tullius libro 3. de natura deorum, *verſutos eos appello, quorum mens celeriter verſatur.* Plautus in Epid. *verſutior es, quàm rota figularis.* FAXIS] feceris. AD HERI FRAVDATIONEM] ad herum fraudandum. CALLIDVM INGENIVM GERVNT.] callido ingenio ſunt, callidi, & ingenioſi ſunt. Sic idem Plautus in Bacchidib. dixit animum gerere. *Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero?* Et Terentius in Hecyra. *quia enim qui eos gubernat animus, is ſic animum gerunt.* Hoc igitur dicit. Caue feceris, quod alii ſerui ſolent, qui callidi & verſuti ſunt, ad herum ſuum fallendum: quin potius ad herum ſeruandum callidus, vafer & aſtutus eſto. VNDE SVMAM?] has viginti minas? INTERVORTAM?] dolis circumueniã? interuortere, eſt peruertere, euertere, &, vt ſignificantius dicam, totum vertere. Itaque hic tralat. poſitum eſt vel dic interuertere, ſeu interuortere eſſe, pecuniã aut rem alienam, & alii debitam ad te. QVÒ HANC CELOCEM CONFERAM?] quem in portum, ſeu quas in oras hanc nauim conferam, conuertam, impellam? quò mea conſilia referam? allegoria eſt. celox nauigium

breue eſt. à Græca voce κέλης, τος, appellatū. Sed Nonius vult eſſe dictum à celeritudine, in voce celox, vbi hunc locum profert. IMPETRITVM] id eſt impetratum. Feſtus. verbum antiquum ex Etruſcorum diſciplina M. Tull. lib. 1. de Diuinat, *vt nunc extis, (quanquam idipſum aliquanto minus, quam olim) ſic cum auibus magnæ res impetriri ſolebant*. Idem lib. 1. *Qui euenit, vt is qui impetrire velit, conuenientem hiſtoriam rebus ſuis immolet?* Sic autem legendum eſſe vtrobique admonuimus in notis noſtris ad Ciceronem, itaque edi iuſſeramus: quanquam operarii nobis non paruerūt. INAVGVRATVM'ST] augurium actum, & conſultū eſt. Liuius lib. 1. *Palatinum Romulus, Remus Auentinum ad inaugurandum, templa capiunt*. Idem eod lib. *Ex eo ira regis mota, eludénſque artem, vt ferunt, Agedū*, inquit, *diuinus tu, inaugura fierine poſſit, quod nunc ego mente concipio.* Varro lib. 4. de ling. Latina *quod hinc oritur caput ſacræ viæ: qua ſacra quot menſibus feruntur in arcem & per quam augures profecti ſolent inaugurare*. Iam augurium ab ouiū garritu dictum eſt, vt ſcribit Feſtus. illud pœne præterii: quod auctor vocabularii Latino Græci notat inauguraturus, οἰωνισθείς. QVOVIS ADMITTVNT AVES.] in quamuis partem admittunt, ſeu addicunt aues, & conſilium ſuo garritu, aut volatu approbant, & faciunt ratum. Tit. Liuius lib. 1. *negare Attius Nauius, inclytus ea tempeſtate augur, neque mutari, neque nouum conſtitui, niſi aues addixiſſent poſſe*. Tacitus li. 1. Auctus omine, addicentibus auſpiciis, vocat cōcionem. Hinc admiſſiuæ aues, vt docet Feſtus, dictæ ab auguribus, quæ conſulentem iuuarent, ſeu iuberent. PICVS, CORNIX EST AB L.] M. Tull lib. 1. de diuinat. *Quid habet augur, cur à dextra coruus: à ſiniſtra cornix faciat ratum?* Virgil. *Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix*. CORVOS, PARRA A DEXTRA] Coruus ab dextra facit ratum, vt etiam ex M. Tull. verbis, quæ ſupra retuli, apparet. contrà ab læua diſſuadet. Horat. oda 27. lib 3. *ego cui timebo Prouidus auſpex. Antequam ſtantes repetat paludes Imbrium diuina auis imminentum? Oſcinem coruum prece ſuſcitabo Solis ab ortu.* Iterum Plautus in Aulul. *Non temerè eſt, quòd coruus cantat mihi nunc ab læua manu. Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat ſua*. Parra autem auis eſt infelicis augurii, & inauſpicata. Horat. oda ſuprà commemorata. *Impios parræ recinentis omen Ducat*, &c. Sic autem edidimus, libros veteres ſecuti. quo modo & Camerarius. Nam alii habent, *coruos porrò ab dextera*. VLMVM] arborem, vnde virgæ fieri ſolebant. quibus ſerui cædebantur. NON TEMERARIVM'ST] non temerè fit: non eſt ſine ratione: οὐκ ἔστιν ἄλογον. Sed diſſimulandum nō eſt, Nonium legiſſe *haud temerarium eſt*, in voce *temerariū* vbi hunc locum profert. Quòd autem ille *temerarium* hic putat valere metuendum, & ſollicitum, errat. IN MVNDO SVNT] paratæ ſunt: in expedito ſunt. ſic Cariſius. Iterum Plautus in Caſina. *Stultitia magna eſt, mea quidem ſententia, Hominem amatorem vllum ad forum procedere, cui quod amet, in mundo fiet*. Idem Pſeud. *Piſtrinum in mundo ſcibam ſi id faxem, mihi*. AVT ATRIENSI SAVREAE.] ſerui atrienſes, ſerui erant totius domus honoratiſſimi, & potentiſſimi, & quaſi columina, ſeu, columelæ quædam: id quod maximè intelligitur ex hoc ſeruo Saurea. Seruius ad illum locum Virgil. Æneid. 9. *Fidúſque ad limina cuſtos*. notat. æditimus fuit. quod apud maiores ingenti honore fuit. illic enim epulabantur: & deos colebant, cenſus etiam omnis illic ſeruabatur. quod & Plautus docet in Aſinaria: in qua inducit Sauream ſeruum atrienſem in tota familia plurimū poſſe. EXANIMATVS] vel metu exanimatus: vel propter curſum vix ſpiritum ducens. ILLIC OBSCAEVAVIT] ille malam ſcæuam obiecit: malum omen obtulit. ſic ferè Nonius in verbo *obſcæuauit*. vbi hunc verſum profert *ſcæua autem, & bona, & mala dicitur bona ſcæua, bonum omen: mala ſcæua, malum omen*. Plautus in Caſina. *Caninam ſcæuam ſpero meliorem fore*. Idem in Pſeudolo. *Bene ab hoc prædatus ibo noui bona ſcæua eſt mihi*. Quod autem libri veteres habent *obſcænauit*, & ita edidit Camerarius, non placet quamuis non damnē, vt ſit verbum factum à nomine *obſcenus*: quod interdum ſignificat, mali & diri ominis, ominoſum δύσφημον. Accius Oenomao. *vt omnes qui Arpinam, Aſiamque accolunt ciues, ominibus fauſtis adhibeant ſaucii more obſcæna dicta ſegregent*. Virgilius Æneidos 12. *ne me terrete timentem Obſcænæ volucres*. Omnino obſcæuauit magis probo. tum Nonii auctoritate adductus. tum verbi *obſcænauit* nouitate, & inſolentia ſuboffenſus. Licet autem aut hoc ordine verborum hunc locum explicare: Metuo meæ fallaciæ, propterea quòd ille obſcænauit. ſubintell. mihi. vel repete ἀπὸ κοινοῦ, meæ fallaciæ: aut hoc ordine. Metuo propterea quòd illic, id eſt, ille, obcæuauit meæ fallaciæ.

## LEONIDA, LIBANVS ſeruus.

*VBi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?*
*Vti ego illos lubentiores faciam quàm Lubentia eſt?*
*Maximam prædam & triumphum eis adfero aduentu meo.*
*Quando mecum pariter petant, pariter ſcortari ſolent:*
*Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.*
Li. *Illic homo ædis compilauit, more ſi fecit ſuo.*
*Væ illi qui tam indiligenter obſeruauit ianuam,*
Le. *Ætatem velim ſeruire, Libanum vt conueniam modò.*
Li. *Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocyus,*
Le. *Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo.*
Li. *Largitur peculium omne, in tergo theſaurum gerit.*
Le. *Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit,*
*Nunquam ædepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.*
*Herum in obſidione linquet, inimicum animos auxerit.*
*Sed ſi mecum occaſionem opprimere hanc, quæ obuenit, ſtudet,*

Max.

*Maximas opimitates gaudio effertiſſimas*
*Suis heris ille vnà mecum pariet,gnatóque & patri.*
*Adeò vt ætatem ambo,ambobus nobis ſint obnoxij,*
*Noſtro deuincli beneficio.* Li. *vinclos neſcio quos ait.*
*Non placet,metuo in commune ne quam fraudem frauſus ſit.*
Le. *Perij ego oppidò,niſi Libanum inuenio,iam vbi vbi eſt gentium.*
Li. *Illic homo ſocium ad malam rem quærit,quem adiungat ſibi.*
*Non placet,pro monſtro extemplò eſt,quando qui ſudat,tremit.*
Le. *Sed quid ego hìc properans conceſſo pedibus,lingua largior?*
*Quin ego hanc iubeo tacere,quæ loquens lacerat diem?*
Li. *En ædepol hominem infelicem,qui patronam comprimat.*
*Nam ſi quid ſceleſtè fecit,lingua pro illo peierat.*
Le. *Approperabo,ne poſt tempus,prædæ præſidium parem.*
Li. *Quæ illæc præda eſt? ibo aduorſum,atque electabo quicquid eſt.*
*Iubeo te ſaluere voce ſumma,quo ad vires valent.*
Le. *Gymnaſium flagri,ſalueto.* Li. *quid agis cuſtos carceris?*
Le. *O catenarum colone.* Li. *ô virgarum laſciuia.*
Le. *Quot pondo ted eſſe cenſes nudum?* Li. *non edepol,ſcio.*
Le. *Scibam ego te neſcire.at pol ego qui te expendi,ſcio.*
*Nudus vinctus centum pondo es,quando pendes per pedes.*
Li. *Quo argumento iſtuc?* Le. *ego dicam,quo argumento & quo modo.*
*Ad pedes quando alligatum eſt æquum centupondium,*
*Vbi manus manicæ complexæ ſunt,atque adductæ ad trabem,*
*Nec dependes,nec propendes,quin malus,nequamque ſis.*
Li. *Væ tibi.* Le. *hocce teſtamento ſeruitus legat tibi.*
*Verbis velitationem fieri compendi volo.*
*Quid iſtud negotij eſt?* Le. *certum eſt credere.* Li. *audacter.* Le. *licet.*
*Sis amanti ſubuenire familiari filio,*
*Tantum adeſt boni improuiſo,verùm commixtum malo.*
*Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.*
*Libane nunc audacia vſu'ſt nobis inuenta & dolis.*
*Tantum facinus inueni modò ego,vt nos dicamur duo*
*Omnium digniſſimi eſſe,quò cruciatus confluant.*
Li. *Ergo mirabar quod dudum ſcapulæ geſtibant mihi,*
Li.. *Ariolari quæ occœperunt ſibi eſſe in mundo malum.*
*Quicquid eſt,eloquere* Le. *magna eſt præda cum magno malo.*
*Siquidem omnes coniurati cruciamenta conferant,*
*Habeo,opinor,familiare tergum,ne quæram foris.*
Le. *Si iſtam firmitudinem obtines animi,ſalui ſumus.*
Li. *Quin ſi tergo res ſoluenda eſt,rapere cupio publicum.*
*Pernegabo,atque obdurabo,periurabo,denique.*
Le. *Hem iſta virtus eſt,quando vſu'ſt,qui malum fert fortiter.*
*Fortiter malum qui pâtitur,idem poſt ponitur bonum.*
Li. *Quin rem actutum ediſſeris? cupio malum nanciſcier.*
Le. *Placidè ergo vnumquidque rogita,vt acquieſcam,non vi es*
*Me ex curſura anhelitum etiam ducere?* Li. *age age,manſero.*
*Tuo arbitratu,vel adeò vſque dum peris.* Le. *Vbinam eſt herus?*
Le. *Maior apud forum'ſt,minor hîc eſt intus.* Le. *iam ſatis eſt mihi.*

Li. *Tum tu igitur es diues factus.* Le. *mitte ridicularia.*
Li. *Mitto iſtud, quod affers, aures expectant meæ.*
Le. *Animum aduerte, vt æquè mecum hæc ſcias.* Li. *taceo.* Le. *beat.*
*Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pelleo,*
*Noſtrum vendere atrienſem.* Li. *memini, quid tum poſtea?*
Le. *Hem ergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ*
*Pro aſinis. adoleſcens venit modò, qui id argentum attulit.*
Li. *Vbi is homo'ſt?* Le. *iam deuorandum cenſes, ſi conſpexeris.*
Li. *Ita enimuerò, ſed tamen tu nempe eos aſinos prædicas*
*Vetulos, claudos, quibus ſubtritæ ad ſemina iam erant vngulæ.*
Le. *Ipſos, qui tibi ſubuectabant rure huc virgas vlmeas.*
Li. *Teneo, atque ijdem te hinc vexerunt vinctum rus.* Le. *memor es probè.*
*Verùm in tonſtrina vt ſedebam, me inſit percontarier:*
*Ecquem, filium Stratonis nouerim Demænetum?*
*Dico me nouiſſe extemplò, & me eius ſeruum prædico*
*Eſſe, & ædis demonſtraui noſtras.* Li. *quid tum poſtea?*
Le. *Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureæ*
*Viginti minas, ſed eum ſeſe non nouiſſe hominem qui ſiet,*
*Quom iam ille elocutus hæc ſit.* Li. *quid tum?* Le. *auſculta ergo, ſcies.*
*Ipſum verò ſe nouiſſe callidè Demænetum.*
*Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum,*
*Dico med eſſe atrienſem. ſic hoc reſpondit mihi:*
*Ego pol Sauream non noui, neque qua facie ſit, ſcio,*
*Te non æquum mi eſt ſuccenſere, ſi herum vis Demænetum.*
*Quem ego noui, adduce: argentum non morabor quin feras.*
*Ego me dixeram adducturum, & me domi præſtò fore.*
*Ille in balneas iturū eſt, inde huc veniet poſtea.*
*Quid nunc conſilij captandum cenſes? dic.* Li. *hem iſtuc ago.*
*Quomodo argentum interuortam, & aduentorem & Sauream,*
*Iam hoc opus eſt exaſceatum. nam ſi ille argentum prius*
*Hoſpes huc affert, continuò nos ambo excluſi ſumus.*
*Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolùm, ſeorſum ab ædibus,*
*Mihi, tibique interminatu'ſt nos futuros vlmeos.*
*Niſi hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ.*
*Iuſsit vel nos atrienſem, vel nos vxorem ſuam*
*Defraudare, dixit operam ſeſe promiſſum dare.*
*Nunc tu abi ad forum, adque herum, & narra hæc, vt acturi ſimus.*
*Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream,*
*Dum argentum afferat mercator pro aſinis.* Le. *faciam vti iubes.*
Li. *Ego illum interea hic oblectabo prius, ſi fortè aduenerit.*
Le. *Quid ais?* Li. *quid vis?* Le. *pugno malam ſi tibi percuſſero.*
*Mox cùm Sauream imitabor, caueto ne ſuccenſeas.*
Li. *Hercle verò tu cauebis, ne me attingas, ſi ſapis.*
*Ne hodie malo cum auſpicio nomen commutaueris.*
Le. *Quæſo æquo animo patitor.* Li. *patitor tu idem, cum ego te referiam.*
Le. *Dico vt vſus fieri.* Li. *dico hercle ego quoque vt facturus ſum.*
Le. *Ne nega.* Li. *quin promitto, inquam, hoſtire contrà vt merueris.*
Le. *Ego abeo. tu iam, ſcio, patiere. ſed quis hic eſt? is eſt,*

*Ille eſt.*

*Ille eſt ipſus. iam ego recurro huc, tu hunc interea hîc tene.*
*Volo ſeni narrare* Li. *quin tuum officium facis ergo, ac fugis?*

LVBENTIORES] hilariores, lætiores LVBENTIA] hilaritatis dea. Venus lubentina. ]PRAEDAM] tralatio eſt à re militari. QVANDO] quoniam ἐπειδὴ. NACTVS] ſubintell. ſum. PARITER CVM ILLIS PARTIAM] illis impertiam. ILLIC HOMO] ille homo. COMPILAVIT.] ſpoliauit. Horat. ſatyra 1. lib. 1. *Formidare ma os fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes.* compilari dicuntur furtum paſſi, inquit Nonius, in ſuppilare. VAE ILLI] O infelicem illum, cuius ædeis compilauit Leonida. QVI TAM INDILIGENTER OBSERAVIT IANVAM] ſic mâlo legi, quàm quo modo vulgò *obſeruauit*. Et verò idem & Camerario iam antea viſum erat. Eſt autem obſerare, ſera claudere. Catull. ad Ipſithillam. *Quod ſi iuſſeris, illud adiubeto, Ne quis liminis obſeret tabellam.* AETATEM VELIM SERVIRE] id eſt, diutiſſimè, velim ſeruire: æternum velim ſeruus eſſe. Profert Nonius hũc verſum, in voce *ætatem*. MEA QVIDEM HERCLE OPERA, &c.] Equidem operam tibi nullam dabo, vt citius liber fias. Sed per me ætatem ſeruias licet, ETIAM DE TERGO D. PL.] iocus quaſi magnum quiddam largiturus ſit, ita ei promittit plagas ducentas tumenteis, quas in tergo ſuo gerit. PRAEGNANTEIS] tumidas, turgidas. tralatio à mulieribus prægnantibus. LARGITVR PER OMNE. &c.] peculium eſt pecunia ſeruilis, propriè: ſignificat autem ſeruus Litanus ſeu Libanus, Leonidam conſeruum nihil habere paratius, quod largiatur, quàm tergum plagis refertum, ſeu plagas tergo illatas. THESAVRVM GERIT.] theſaurum plagarum, vt dicimus theſaurum mali. NAM, SI HVIC OCCASIONI. &c.] id eſt, Nam ſi hæc occaſio elapſa ſit è manibus, & non cõtinuo à Libano arrepta fuerit: nũquam eam poſtea, quantumuis celeriter currat, adipiſci poterit. QVADRIGIS ALBIS] quadrigis celeritate præſtantibus. quales ſunt quadrigæ Iouis, quadrigis ipſius Iouis, vt Turnebo placet. Horatius ſatyra 7. libr. 1. *Siſennas Barros vt equis præcurreret albis*, Hyperbole eſt, prouerbium olet. INDIPISCET] adipiſcetur, aſſequetur, apprehendet. ſic ferè Feſtus in verbo indipiſci κτήσεται, καταλήψεται. HERVM IN OBSIDIONE LINQVAT INIM.] allegoria à re militari. INIMICVM] inimicorum occaſionem. OPPRIMERE] occaſionem occupare, & ita ſubito arripere, vt elabi, aut effugere non poſſit. Iterum Plautus Rudente *Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere hæc Paleſtræ, in aram vti confugiamus priuſquam huc ſceleſtus leno veniat, noſque hic opprimat?* Quidam opprimere interpretantur vrgere, quod minus probo. QVAE OBVENIT] quæ oblata eſt. OPIMATES] copias, res ſecundas, proſperitates. *opimitas*, inquit Nonius, ab *opimo*, deinde profert hunc verſum: & prætera illum, qui eſt in Capt. *Maximas opimates, opiparaſque offers mihi.* EFFERTISSIMAS] refertiſſimas. AETATEM] æternum, perpetuò, diutiſſimè. NOBIS SINT OBNOXII,] nobis ſint obligati, nobis debeant. ſic in Capt. *obnoxij ambo vobis ſumus propter hanc rem, &c.* METVO IN COMM. NE Q. FR. FRAVSVS SIT] frauſus, inquit Nonius, pro fraudatus, frauſus ſit, id eſt, ad fraudis fructum venerit. deinde hunc locum profert. Ego ſic potius, *ne quam fraudem frauſus ſit*, id eſt, ne quam fraudem commiſerit. & ita Feſtus in voce *frauſus*, apud quem legendum eſt, *fraudem frauſus ſit*, fraudem commiſerit. OPPIDO] valde. VBI VBI EST] vbicunque eſt gentium. ILLIC HOMO] Ille homo. PRO MONSTRO] portenti loco, portenti ſimile: ἀντὶ τέρατος. EXTEMPLO] ſtatim, continuò, illico. verbum augurale, hinc natum, quòd augures, augurio viſo, ex templo ſurgebant, id eſt, ex ea cæli parte, quam deſignarant. QVANDO QVI SVDAT, TREMIT] Hippocr. ὅπου ἱδρῶτι φρίκη ἐπιγίνεται οὐ χρηστόν: id eſt, ſub ſudorem horror, non eſt bonum. CONCESSO P.] ceſſo pedibus: parco meis pedibus: parcus ſum pedibus. Simeo Boſius ſic legendum putat, *Sed quid ego hic properans, cùm ceſſo pedibus, lingua largior?* id eſt, quamobrem lingua largus ſum, cum interea pedibus meis parco? ego nihil muto. LARGIOR?] largus ſum? largior, vel vt ſit verbum accipi poteſt: vel vt ſit nomen comparatiuum, pro nimis largus, vt ſubintelligatur ὤν. ſed illud malo. HANC] linguam. LACERAT DIEM?] conterit diem? Idem in Sticho, *Ite hac ſecundum vos me, ego hunc lacero diem.* Idem Caſina, *contriui diem. Dum adſto aduocatus cuidam cognato meo.* HEV] ſic puto ſcribendum, vt ſit dolentis interiectio: interdum geminatur. Heu heu. QVI PATRONAM COMPRIMAT] linguam, patronam ſuam comprimat. iocus ex ambiguo verbo, *comprimat*. nam comprimere linguam eſt coërcere & continere, ne loquatur quod ad id pertinet, quod ſuprà proximè dixit. Quin ego hanc iubeo tacere, &c. comprimere patronam intelligitur is, qui patronam ſuam ſubigit. præterea comprimere linguã ſuprà in Amphitr. ambigue poſuit ibi Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam. Cur autem eius linguam, patronam dicat, rationem ſubiicit. NAM SI QVID SC. F. L. PRO ILLO P.] nam ſi quid ſcelerate fecit, inquit, iurat ſe non feciſſe & ita linguæ ſuæ beneficio, hoc eſt periurio aubſoluitur, quo fit, vt lingua ſit ei tanquam patrona, dum huius opera crimine liberatur, ne verberetur. NE POST TEMPVS, PR. PR.] ne poſt bellum ſuppetias. ELECTABO,] eliciam ſic Feſtus, ſine dubio hunc locum ſpectans. quamuis eum non proferat GYMNASIVM FLAGRI.] verbero flagrio: homo in quo verberando aſſidue ſe exercet dominus, ſeu potius exercentur flagra, & virgæ. CVSTOS CARCERIS?] qui à carcere nunquam diſcedis: qui aſſidue in carcere verſaris, quaſi carceris cuſtos. O CATENARVM COLONE] qui aſſidue catenas colis, vt colonus agrum, id eſt, qui aſſidue catenis vinctus es. Profert hunc locum Nonius in verbo colere. O VIRGARVM LASCIVIA] in cuius corpore, ſeu tergo laſciuire & exſultare ſolent virgæ. QVOT PONDO] quot librarum, hoc eò pertinet, quòd ſerui dum verberabantur, pendebant: ídque & ex eo, quod ſequitur & ex aliis locis intelligere licet. Horat. epiſt. 2. lib 2. *In ſcalis latuit metuens pendentis habenæ.* Iterum Plaut. infrà ead. comœd. *Ubi ſæpe cauſam dixeris pendens aduerſus octo Artitos audaceis viros.* &c. Idem in Amph. *Niſi item vnam, verberatus quam pependi perpetem.* SCIBAM] ſciebam. QVI TE EXPENDI.] qui te ponderaui, vel qui te iuſſu heri, ex trabe pependi. PER PEDES] in pedes, ita vt pedes terræ appropinquent. ADPEDES QVANDO ALL.] alligabatur ad pedes ſeruorum pendentium pondus aliquod, ne inter vapulandum calcitrarent, néve pedibus aut calcibus eos, à quibus verberabantur peterent. Hæc adſcripſerat ad hunc locum Boſius. AEQVVM CENTVPODIVM] pondus centum librarum iuſtum. MANICAE] vincula, quibus manus vinciuntur. profert Nonius in voce *manica*. ATQVE ADDVCTAE AD TRABEM] ad trabem adſtrictæ manicæ ſcilicet. NEC DEPENDES, NEC PROP.] nec deorſum pendes, nec vllam partem verſus pendes, quin improbus, & nihili ſis.

id eſt, nihil tibi neque ſupereſt, neque deeſt, quin improbus,& inutilis ſis plane improbus & nequam es. NEQVAMQVE] inutiliſque, ſic Caper, vetus grammaticus. VAE TIBI] mi er eſto. dii te infelicitent. HOC TESTAM. SERVITVS L. T.] ſeruitus hoc tibi ex teſtamento legat. *hoc*, nempe væ. hoc eſt, vt ſis miſer ſeruitus tibi tanquàm legatum quoddam ex teſtamento relinquit miſeriam. ſignificat, omnem ſeruum, miſerum eſſe, eo ipſo, quod ſeruus ſit. VERBIS VELIT FIERI COMP. V.] contẽtionem per verba. λογομαχίαν. *Velitatio*, inquit Nonius, *leuis contentio, dicta ex velitum pugna vel tumultu*. Velites ſunt equites leuiter armati, quaſi volitantes Turnebus hunc locum explicare conatus eſt lib. 4. aduerſ. cap. 13 ſed ita, vt ſit opus alio explicatore. ſic enim ille, facere compendi, vt facere lucri Plautus dicit. Itaque facere compendi velitationem verbis volo, eſt, volo hoc verbis commodum, lucrúmque afferre. ne in velitationem, altercationémque de ſuo quidquam impendant. Nõ enim ſine eorum impendio fieri poteſt. Hactenus ille. ſignificat autem ille, (nam obſcure admodum, vt nonnulla alia, hæc ſcripſit) hanc eſſe Plauti ſententiam, volo velitationem verba lucrifacere: volo verbis lucrum ex hoc quæri, ne verbis contendamus inter nos velitando enim, & altercando verbis, verba impendimus, & inſumimus. Contendere igitur verbis deſinamus, vt hoc lucri verbis afferamus. Hæc ille, dicere voluit. Sed ego ſic explico, & longè, mea quidem ſententia, planius *Verbis velitationem*, id eſt, hanc ipſam velitationem, & contentionem noſtrã, quæ fit verbis, volo compendi fieri, id eſt, volo lucri fieri: quod valet, volo non adhiberi, non vſurpari, volo nos deſinere verbis velitari. Dicitur quis rem aliquam lucrifacere, qua non abuti ei licet, & cui parcere poteſt. Turnebum induxit, quòd putauit datiuum *verbis*, cohærere cum *compendi fieri*, & ab eo regi: quod non ita eſt, nam *verbis* cohærere debet cum *velitationem*, vt intelligamus, *verbis velitationem* dictũ per verborum velitationem, quam λογομαχίαν. Græci appellant, vt diximus. Sic loquitur in Moſtell. *Orationis operam compendi face*, &c Idem in Perſa. *Quiſquis es adoleſcens, operam fac compendi quærere*. idem in Bacch. *compendi verba multa iam faciam tibi*. idem in Pſeud. *Quiſquis es, compendium ego te facere compendi volo*. QVID ISTVD NEGOTII EST?] quid rei habes, quam mecũ communices? *Quid*, hic diſſyllabum eſt. CERTVM EST CREDERE] decreui rem fidei committere. AVDACTER] ſubintell. credito. LICET SIS AMANTI SVBVENI,] id eſt. licet ſi vis amanti filio ſubuenire. Sic autem hunc verſum reſtitui ex codicibus noſtris veteribus. Nam & *ſis* in extremo verſu: & *ſi vis*, in principio verſus, verſum corrumpebant. nunc autem integri & perfecti ſunt trochaici, tetrametri, catalectici, licet ſis autem, id eſt, licet ſi vis. Præterea perſonarum nomina erant perturbato, & peruerſo ordine locata: quæ nos in ſuum ordinem reſtituimus. VERVM COMMIXTVM MALO.] ſed hoc tantum boni, cum malo coniunctum eſt, hoc tantum boni, inquit, non eſt liquidum, neque ſincerum, neque omnino mali expers: ſed aliquid incommodi admixtum habet. OMNES DE NOBIS CARNIF. CONC.] hoc illud eſt mali, cum quo tantum boni commixtum eſſe dixit: omnes, inquit, carnificum dies, de nobis erunt celebres: qui carnifices in nobis excruciandis, ob facinus tam audax, quod nobis faciendum eſt, erũt occupati NVC AVDACIA VSV'ST N. INVENTA,] id eſt, nunc opus eſt inueniri, atque adeo inuentam à nobis eſſe audaciam, & inuentos dolos QVO] ad quos ſignificat, magnum, & audax, grauique ſupplicio dignum facinus ſibi eſſe ſuſcipiendum, & audendum. GESTIBANT] geſtiebant, exſultabant, quaſi præſagientes, ac præſentientes plagas ſibi imminenteis: vel, vt ipſe ſubiicit, quaſi ariolantes ſibi eſſe in mundo malum. ARIOLARI. QVAE OCC. SIBI ESSE] quæ ariolari, hoc eſt diuinare, cœperunt ſibi eſſe paratum malum. CONIVRATI,] coniuratio ne facta in caput noſtrum. CRVCIAMENTA] cruciatus. CONFERANT] congerant, coniiciant. HABEO, OPINOR, FAMILIAREM TE NE Q. F] id eſt, habeo domeſticum, ſeu domi tergum: neque mihi quærendum eſt foris, quod valet ad verbera paratus ſum: neque recuſo, quo minus vapulem, ſi quod facinus audax fecero. ſic ſæpe loqui ſolet Plautus: vt in Bacchid. *Rectus corio aureáſque obtuis vt domo ſumeret, non foris quæreret*. Idem Mil. glor. *Nam mulier aliteri nunquam ſupplicat, ſi quæ eſt mala: Domi habet hortum, & condimenta ad omneis mores maleficos*. Idem ibidem *quid opu'ſt nota noſcere. Quem apud te exemplum experiendi habeas ne petas foris*. Idem in Pſeud. *Quid minitare? habeo tergum*. Tale tereeſt illud Catulli, carm. ad Ianuam. *Sed pater illius vatis viol iſſe cubile Dicitur, & miſeram conſceleraſſe domum ſiue quod* &c. *Seu quod iners ſterili ſemine natus erat: Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud, Quod poſſet zonam ſoluere virgineam*. *Familiarem tergum* autem edidi, auctoritatem Nonii ſecutus, qui vt probet veteres etiam tergus, gi, vſurpaſſe in maſculino genere, huius loci teſtimonio vtitur. Tale etiam illud eſt Ciceronis, *domi nobis iſta naſcuntur*. Academ. quæſt. lib 4 qui inſcribitur Lucullus. Idem lib. 9. epiſt. ad Varr. *Sed quid ego hæc ad te, cuius domi naſcuntur?* Idem lib. 1. ad Att. *Quid enim ego alterum in me* [illegible] *exſpectem cum hæc domi naſcantur?* Idem lib. Accuſ. 3. *Non circumſpiciam: non quæram foris habeo in lites principes ciuitatis, P. Seruilium, Q. Catulum* &c Idem ibid. al quot verſib. pòſt, *ſed in ipſa Sicilia non quæram exemplum forts: hæc ipſa ex conſilio vtar exemplis* &c. SI ISTAM FIRMIT. OBT. AN S. S.] ſi in iſta animi conſtantia permanes, ſalui ſumus. Significat eum, qui aliquid magnì ſuſcipit, periculum extimeſcere non oportere. Nam qui periculum extimeſcit, non poteſt omni animi cura, in eã rem, quã aggredi parat, incumbere contrà, qui omni metu ſolutus ac vacuus negotium aliquod in manus ſumit, toto pectore agit, quod agit, neque vlla grauiore cura ab agendo retrahitur, aut reuocatur. Profert autem hunc verſum Nonius in voce *firmitudo*. Quanquã non diſſimulabo, nonnullos hic legere *fortitudinem*. QVIN SI TERGO, &c.] Immo adeò, inquit Libanus, vt intelligas, me verbera cõtemnere, neque vllo pacto extimeſcere. ſi, poſteaquam facinus aliquod audax fecero, tergo dependendum, & corpore luendum eſt, publicam pecuniam rapere cupio. PVBLICVM] pecuniam publicam. PERIVRABO] peierabo. HEM ISTA VIRT. EST, &c.] Ordo, & ſententia eſt: Hem iſta virtus eſt, eius ſubintell. qui, quãdo vſu'ſt, id eſt, quando opus eſt, malum fert fortiter. Sic ferè M. Tull. Philipp. xi. niſi quòd in re ſeria, & pluribus verbis. *Magna laus, meóque iudicio, omnium maxima. Eſt enim ſapientis, quidquid homini accidere poſſit, id præmeditari ferendum omnino modicè eſſe ſi euenerit. maioris omnino eſt conſilij prouidere, ne quid tale accidat: ſed animi non minoris, fortiter ferre ſi euenerit* Sic Pittacus. Συνετῶν ἀνδρῶν ἐστὶ, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοῆσαι, [illegible] id eſt, intelligentium virorum eſt, prius quàm eueniant incommoda, prouidere, ne eueniant: fortium, ſi euenerint, compoſitè & moderate ferre. FORT. MAL. QVI PAT. IDEM P. P. B.] Sic legi malo, *patitur bonum*, inquam, quàm, quomodo alii libri habent. *patitur bonum*. Eſt verò perelegans cum paranomaſia iuncta ἀντίθεσις *patitur malum: patitur bonum*. Præterea *pati* ſemper de malo dicitur. Quòd enim Cic dixit Philip. 13. *pacémque patiamur*: pacem illam habet in malis, quia turpis ſit, idcirco dixit *pacẽ que patiamur*, & ita legendum, non, vt vulgò legebatur.

legebatur, poſſamus. EDISSERIS ] exponis? NANCISCIER ] inuenire. EXCVRSVRA ANHELITVM ETIAM DVCERE?] ex curſu animam ægre trahere, & ilia ducere? ſuprà *exanimatus currit.* MANSERO] exſpectauero. VEL ADEÒ VSQVE] etiam vſque eò dum interis. MAIOR] pater Demænetus. MINOR] filius, Argyrippus. INTVS] ἔνδον, domi. TAM TV ICITVR ES D.F. ] iocus, ex eo, quod dixerat Leonidas, ſibi iam ſatis eſſe: quibus verbis ſignificabat, ſatis verborum ſibi eſſe, ex quibus cognouerit, vbi ſit vterque herus. At Litanus id in aliam ſententiam accipit, quaſi Leonidas dixerit, ſe bonis ſuis contentum eſſe, & ſe ſatis bonorum fortunæ habere: quod quibus contigit, ii ſunt diuites. MITTE RIDICVLARIA] miſſa fac ridicula, & iocoſa: & veni ad ſecia. ÆQVE MECVM] iuxta mecum. BEAS] beas me, quod taces. PELLEO] ex Pella, vrbe Macedoniæ: in qua natus Alexander magnus. IS] adoleſcens à mercatore Pelleo miſſus. ATRIENSEM] ſeruum atrienſem, Sauream. IAM DEVORANDVM C.E.G. ] hoc eò pertinet, quòd Litanus quæſierat, vbi is homo eſſet: quaſi in eum impetum facturus, cùm primùm conſpexiſſet, eúmque non ſolùm ſpoliaturus, verùm etiam, tanquam fera aliqua deuoraturus. TE HINC VEXERVNT VINCTVM R. ] nempe ad opus ruſticum faciendum. QVIBVS SVBTRITAE AD FEM ] hyperbolicōs dictum. non poteſt enim fieri, vt iumento vngulæ ſubtritæ ſint vſque ad femina, ſeu femora. ſed hoc tamen ſignificat, horum aſinorum vngulas fere vſque ad viuum fuiſſe ſubtritas. quod magnum eſt vitium in iumentis. Quòd autem quidam hic legunt *femina*, qua voce Plautus alibi vtitur, & de qua Feſtus: errant. TIBI ]quibus cęderetis. VT SEDEAM.] cùm forte ſederem. INFIT] incipit. ſic Aulul. *Infit ibi poſtulare plorans, eiulans, &c.* & ſæpe alibi ſic & Lucretius non ſemel. exempli gratia, lib. 3. *Commutare animum quicunque adoritur, & infit.* ECQVEM] num quem: vel num quendam. OB ASINOS ] pro aſinis, vt ſuprà locutus eſt, ibi *Hem tergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ, Pro aſinis* &c. EVM ] Sauream. QVI SIET] quis, ſeu qualis ſit. QVOM IAM ELOCVTVS H. S. ] ſic legendum, non, vt vulgò, *Quomam eloc.* ſententia eſt aperta. Cùm iam, inquit, hæc elocutus ſit, &c. vel ſic, vbi iam hæc dixerit, ſeu dixiſſet. hic cum eſſet reliqua additurus, interpellatur à Litano cetera cognoſcendi cupido, &, vt fit, moram non facile ferenti. CALLIDE] perite, plane. FACIO] fingo. & eſt tempus pro tempore. facio, pro faciebam. ſic autem in Milit. glor. dixit. *Dum te fidelem facere hero voluiſti*, &c. ibid. *Magnum me faciam nunc, quoniam illhæc me collaudat.* in Pſeudolo. *Atque ego nunc me glorioſum faciam, & copi pectore.* MEDESSA] me eſſe. TE NON AEQVVM MIHI EST SVCC.] Te non æquum eſt mi ſuccentere. SI HERVM VIS DEMAENETVM ] ſubintell. adducere. QVIN FERAS. ] quin accipias, ſeu auferas. ITVRV'ST. ] iturus eſt. QVID NVNC CONS. CAPT. ] Quid nunc conſilii quærendum, & capere ſtudendum exiſtimas? ISTVC AGO] ad iſtam rem animum attendo: in iſto ſum, vt conſilium aliquod reperiam ſeu vt aliquam fabricer fallaciam, & ſycophantiam, qua illas 20. minas interuertamus, & ad nos transferamus. ET ADVENTOREM] adoleſcentem, qui aduenit. repete ἀπὸ κοινοῦ interuortam, id eſt, circumueniam. interuortam argentum autem, id eſt, ad nos è medio curſu transferam, antequam ad atrienſem perueniat. IAM HOC OPVS EST EXASCIATVM] id eſt, iam hoc negotium inceptum, & exorſum eſt. tralatio eſt à fabris, qui ligna primum dolant, & exaſciant: deinde læuigant, & poliũt. exaſciare autem, eſt, aſcia ſiue ſecuri parare, & rudiore quaſi opera præparare. Aſcia verò, ferramentum fabrorum materiariorum: quod aiunt à Dædalo rèpertum. Vitruuius lib. 7. cap. 2. *Sumatur aſcia, & quemadmodum materia dolatur, ſic calx in lacu macerata aſcietur. Si ad aſciam offenderint calculi, non erit temperata.* Hoc igitur ſignificat, opus adhuc eſſe rude, impolitum, & imperfectum: ſed tamen inibi eſſe, vt mox perfici, & perpoliri poſſit. SEDVXIT ] ſeorſum ab aliis duxit. M. Tull. lib. 5. epiſt. ad Attic. *Cùm hæc diſſeruiſſem, ſeducit me Scapius.* Plautus Aulul. *Eò nunc ego ſecreto te huc foras ſeduxi.* Idem in Curcul. *Prehendit dextram, ſeducit, rogat quid venerim in Cariam.* NOS FVTVROS VLMEOS] nos virgis vlmeis opertum iri, vſque adeò vt toti vlmei eſſe videamur. DIXIT SESE OPERAM PROMISSAM DARE ] dixit ſeſe operam nobis dare, & daturum quam operam promiſit, vel ſic, dixit, ſe nobis adiutorem fore, vt promiſit. DVM ARGVMENTVM AFF.] tantiſper te atrienſem fore, dum mercator argentum affert pro aſinis. OBLECTABO ] deliniam, θέλξω, blandis verbis lactabo, & retinebo. QVID AIS?] interrogatio eius, qui aliud præterea, quæ dicta ſunt, quæſiturus eſt in Bacchid. *Et pol ego ſcio, quid metuo. ſed quid ais? BA. quid eſt?* PVGNO MALVM SI TIBI PERCVSSERO: ] ſi colaphum tibi infregero, quod poterant Atrienſes. TV CAVEBIS, NE ME ATTINGAS.] Terent. Andr. *Ne me attingas ſceleſte.* NE HOD. M.O. AVSP. N. C.] ne inauſpicato, & malis auibus nomen Saureæ pro Leonida ſumſeris. vel ſic, ne nominis commutatio infelix, infauſtique fuerit. *Auſpicium*, inquit Nonius, *auium inſpectio, quæ & ex volatu auium, & ex vocibus ſignificatur.* VT VSV'ST FIERI] vt vſus eſt fieri. vt opus eſt fieri. HOSTIRE CONTRA.] redhoſtire: par pari referre: vide ſuprà. *Hoſtimentum eſt opera pro pecunia.* QVIN TVVM OFF. ] cur igitur tuum officium non facis, atque ad ſenem curris? Dixit *fugis* autem, ſignificans, eum eſſe fugitiuum, & ſolere fugere.

## MERCATOR, LIBANVS.

*VT demonſtratæ ſunt mihi, illaſce ædis eſſe oportet,*
*Demænetus vbi dicitur habitare. I puere pulta,*
*Atque Atrienſem Sauream, ſi eſt intus, euocato.*
Li. *Quis noſtras ſic frangit fores? Ohe inquam, ſi quid audis.*
Me. *Nemo etiam tetigit, ſanús-ne es tu?* Li. *at cenſebam attigiſſe*
*Propterea huc quia habebas iter. nolo ego fores, conſeruas meas*
*A te verberarier, ſanè ego ſum amicus noſtris ædibus.*
Me. *Pol haud periclum eſt, cardines ne foribus effringantur.*

*Si iſtoc exemplo tu omnibus qui quærunt reſpondebis.*
Li. *Ita hæc morata ianua eſt: exemplo ianitorem*
*Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſeſe calcitronem.*
*Sed quid venis? quid quæritas?* Me. *Demænetum volebam.*
Li. *Si ſit domi, dicam tibi non eſt.* Me. *quid? eius Atrienſis?*
Li. *Nihilo magis intus eſt.* Me. *Vbi eſt?* Li. *ad tonſorem ire dixit.*
Me. *Quum veniſſet, poſt non rediit?* Li. *non edepol. quid volebas?*
Me. *Argenti viginti minas, ſi adeſſet, accepiſſet.*
Li. *Qui pro iſtuc?* Me. *aſinos vendidit Pelléo mercatori*
*Mercatu.* Li. *ſcio, tu id nunc refers. iam hic credo eum affuturum.*
Me. *Qua facie noſter Saurea eſt, ſi is eſt, iam ſcire potero.*
Li. *Macilentis malis, rufulus: aliquantum ventrioſus,*
*Truculentis oculis, commoda ſtatura, triſti fronte.*
Me. *Non potuit pictor rectius deſcribere eius formam.*
*Atque hercle ipſum adeò contuor, quaſſanti capite incedit.*
Li. *Quiqui obuiam huic hic occeſſerit irato, vapulabit.*
Me. *Siquidem hercle Æacidinis minis expletus, animíſque incedit,*
*Si me iratus tetigerit, hic iratus vapulabit.*

DEMAENETVS VBI D. H] in quibus Demænetus dicitur habitare. I PVERE P] i. puer, pulſa foreis pro e antiquū. FRANGIT] nimis acriter pulsat. OHE,] ohe interiectio ſatis aliquid eſſe dictum, aut factum, monentis. CENSEBAM] putabam te attigiſſe. PROPT HVC Q. H.] propterea quia huc habebas iter. CONSERVAS M.] conſeruas appellat, quia eidem domino ſeruiunt. Sic apud Catullum, Ianua Balbo ſeruiſſe dicuntur *Ianua quam Balbo dicunt ſeruiſſe benignè Olim eum ſedes ipſe tenuit,* &c. ISTOC EXEMPLO] iſto modo. IAM HAC MOR. EST IAN.] his moribus prædita, ianua eſt. CLAMAT,] vocat. CALCITRONEM] hominem, qui calcibus foreis alienas verberare ſoleat. calcitrationes, inquit Nonius, qui infeſtant calcibus. deinde profert hunc verſum. SI SIT DOMI DICAM TIBI] id eſt, Si eſſet domi, non te celarem, ſed non eſt domi. In nonnullis libris adſcriptæ reperiuntur poſt *tibi*, duæ hæ voces, *non eſt.* NIHILO MAGIS INTVS EST.] Nihilo magis domi eſt ſeruus atrienſis Saurea quàm Demænetus, vt herus Demænetus, non eſt domi, ita neque Sauria atrienſis, domi eſt. IRE] ſubintell ſe. QVOM ABIISSET, POST NON REDIIT?] id eſt poſt quàm abiit, an non rediit? Sic autem edendum curaui, cùm libri veteres alii haberent. *Quom veniſſet:* alii. *Quom auiiſſet.* Nam *auiiſſet* deprauatum u. pro b. hinc factum *veniſſet.* Vulgati autem habent *iuiſſet:* quod malim, quàm *veniſſet.* QVI PRO ISTVC?] qui pro? pro qui, id eſt, pro quo, ſeu pro qua re ἀναστροφή. MERCATV] id eſt, in mercatu. Nonius. *Mercatus,* locus eſt, in quo fit mercatura. Varro. *Vbi tum comitia habebant, ibi nunc fit mercatus.* NOSTER SAVREA] legendum fortaſſis eſt, *veſter.* MACILENTIS MALIS] deſcriptio formæ. VENTRIOSVS,] ventre prominente. TRVCVLENTIS OCVLIS] σκυθρωποῖς, ſeu σκυθρωπάς. COMMODA] mediocri tolerabili. NON POTVIT PICTOR] hyperbole. CASANTI CAPITE] capite nutante & cadente: vultu demiſſo, ac deiecto κατηφής. Idem Bacchi 1. *Subducunt lembum capitibus caſantibus.* Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 21. *Herculeum verò, fictores veteres non ſine cauſa cum poculo fecerunt, & nonnunquam caſabundum & ebrium: non ſolum quòd is heros bibax fuiſſe perhibetur,* &c. Varro libro 6. apud Næuium. *Riſi egomet caſabundum ire ebrium Caſabundum.* inquit à *cadendo.* Sic autem hunc locum reſtitui, cùm in omnibus libris legatur *quaſſanti capite*, ſine dubio mendosè. Nam primum quaſſare caput eſt minantis. hic autem triſtitia ſignificatur capitis deiectione. Deinde *quaſſanti capite* dici Latinè non poteſt, cùm *quaſſo, as,* ſit verbum actiuum & Latini dicant *aliquem caſſare caput,* active: non *aliquem eſſe quaſſante capite.* Poſtremò exempla à nobis collecta, perſpicuè declarant, legendum *caſanti capite,* à verbo *caſo, as,* quod eſt à cado, is, vt docet Varro: quanquam apud Varronem mendosè legitur *caſſabundum.* pro *caſabundum* vnico ſ. triſtitiam autem, vultus & capitis demiſſione ſignificari, declarant multis locis poëtæ, & hiſtorici, & alii ſcriptores: ſed paucis exemplis contenti ſimus. Homerus ἰλιάδ. ρ. de equis Achillis, mæſtis Patrocli morte. [illegible] id eſt, ſic manebant equi, immotum currum tenentes, Terræ capitibus defixis: Lacrymæ autem eis calidæ è palpebris in terram manabant flentibus. Idem lib. ψ de iiſdem, [illegible] id eſt, illi autem ſtantes lugebant. porro terræ eis infixæ erant iubæ: ipſi verò ſtabant animo mærentes. Plato in Alcibiade ſecundo in princ. [illegible] id eſt, videris ſanè vultu mæſto eſſe, & terram intueri, vt aliquis in attenta cogitatione defixus. Plautus in Bacchid. *Subducunt lembum capitibus caſantibus.* Idem ibid. *num qui nummi exciderunt here tibi, quòd ſic terram obtuere? quid vos mæſtos, támque triſtes eſſe conſpicor?* Cæſar lib. 1. de bello Gallico. *Animaduertit Cæſar, vnos ex omnibus Sequanos nihil earum rerum facere, quas ceteri facerent: ſed triſtes capite demiſſo terram intueri.* Virgil. libr. 7. Æneid. *ſed frons læta parum, & deiecto lumina vultu.* Lucret. lib. 4. *oculi nuſquam cadentis.* ad quem locum quæ notauimus, legere licet. Quod autem apud Apuleium lib. 2. vulgo impreſſum eſt: *Tunc illa capite quaſſanti, ubi, inquit, fatue: qui in domo funeſta cenas & partes requiris in qua tot*

ingo iaza,

*ingis iam debuit ne fumus quidem viſus eſt vllus.* legendum *capite caſanti*, id eſt, capite cerebrò cadēti & nutanti & lib. 8. ibi. *At ille diu capite quaſſantes, vos autem, inquit, de cibo vel poculo, vel omnino vlla refectione nunc cogitatis? an vllo ſcitis, quo loco conſederitis?* emendandum, *capite caſanti*. Adde ſuperioribus exempl s hoc ex Sophocle. in Antig. Σὲ δ' ἐ, τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα, φὴς, ἢ καταρνῇ μὴ δεδρακέναι τάδε: QVI QVI] id eſt, quiſquis. OCCESSERIT] contra venerit, occurrerit. SI QVIDEM HERCLE AEACIDINIS] quanuis Achilleis minis, animiſque oppletus incedat: tamen ſi me iratus vel ſummis digitis attigerit, vapulabit. Achillis iracundia, nota. Homer. ιλ. α. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. &c. Horat. epiſt. ad Piſon. de Achille. *Impiger, iracundus, inexorabilis, acer*, Idem epiſt. 2. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Grais quantum nocuiſſet Achilles*, Achillem autem, Æacidam dicunt Græci ab auo Æaco, Peliden, à patre Péleo.

## LEONIDA, MERCATOR, LIBANVS.

*QVid eſt negotij? neminem meum dictum magni facere?*
*Libanum in tonſtrinam vt iuſſeram venire, is nullus venit.*
*Næ ille edepol tergo & cruribus conſuluit haud decorè.*
Me. *Nimis imperioſus eſt.* Li. *væ mihi hodie.* Le. *ſaluere iuſſi.*
*Libanum libertum. iam manúne emiſſus?* Li. *obſecro te?*
Le. *Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occeſsiſti.*
*Cur non veniſti, vt iuſſeram, in tonſtrinam?* Li. *hic me moratu'ſt*
Le. *Siquidem hercle nunc ſummum Iouem te dicas detenuiſſe.*
*Atque is precator aſsiet, malam rem effugies nunquam.*
*Tu verbero, imperium meum contemſiſti?* Li. *perij, hoſpes.*
Me. *Quæſo hercle noli Saurea mea cauſſa hunc verberare.*
Le. *Vtinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit.* Me. *quieſce, quæſo.*
Le. *Qui latera conteram tua, quæ occalluere plagis:*
*Abſcede, & ſine me hunc perdere, qui ſemper me incendit ira,*
*Cui nunquam vnam rem me licet ſemel præcipere furi,*
*Quin centies eadem imperem, atque ogganniam. itaque iam herele*
*Clamore ac ſtomacho, non queo labori ſuppeditare.*
*Iuſsin' ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?*
*Iuſsin' columnis deiicier operas aranearum?*
*Iuſsine in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?*
*Nihil eſt, tanquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulandum.*
*Quia triduum hoc vnum modò foro operam aſsiduam dedi abſens,*
*Dum reperiam qui quæritent argentum in fœnus, hic vos*
*Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus habitat.*
*Hem ergo hoc tibi,* Li. *hoſpes te obſecro defende.* Me. *Saurea oro*
*Mea cauſſa, vt mittas* Le. *eho, ecquis pro vectura olivi*
*Reſoluit?* Li. *reſoluit.* Le. *cui datum eſt?* Li. *Sticho vicario ipſi*
*Tuo.* Le. *vah delinire appareas. ſcio mihi vicarium eſſe,*
*Neque eo eſſe ſeruum in ædibus heri qui ſit pluris, quàm ille eſt.*
*Sed vina heri quæ vendidi vinario Exareambo*
*Iam pro his ſatisfecit Sticho?* Li. *feciſſe ſatis opinor.*
*Nam vidi huc ipſum adducere ad trapezitam, Exareambum.*
Le. *Sic dedero prius, quàm credidi, vix anno poſt exegi.*
*Nunc ſatagit, adducit domum, etiam vltro & reſcribit nummos.*
*Dromo mercedem retulit.* Li. *dimidio minus opinor.*
Le. *Quid reliquom?* Li. *aiebat reddere quom extemplo redditum eſſet.*
*Nam retineri, vt quod ſit ſibi operis efficeret, locatum.*
Le. *Scyphos quos vtendos dedi Philodamo, retulitne?*

Li. Non etiam. Le. hem non? ſi velis da, commoda homini amico.
Me. Perij hercle. iam hic me abegerit ſuo odio. Li. hem iam ſatis tu,
Audin' quæ loquitur? Le. audio, & quieſco. me. tandem opinor
Conticuit. nunc adeam optimum eſt, priuſquam incipit tinnire,
Quàm mox mihi operam das? Le. ehem optume, quamdudum tu aduenisti?
Non hercle te prouideram, quæſo ne vitio vortas.
Ita iracundia obſtitit oculis. me. non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt, Demænetum volebam. Le. negat eſſe intus.
Verùm iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare,
Repromittam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram.
Me. Sic potius, vt Demæneto tibi hero præſente reddam.
Li. Herus iſtunc nouit, atque herum hic. Me. hero huic præſente reddam.
Li. Da modò meo periculo, rem ſaluam ego exhibebo.
Nam ſi ſciat noſter ſenex fidem non eſſe huic debitam,
Succenſeat, cui omnium ſummam rerum ipſius ſemper credit.
Le. Non magni pendo, ne duit, ſi non vult, ſic ſine adſtet.
Li. Da inquam, vah formido miſer ne hic me tibi arbitretur
Suaſiſſe, ſibi ne crederes. da quæſo, ac ne formida.
Saluum hercle erit. Me. credam fore, dum quidem ipſe in manu habebo,
Peregrinus ego ſum, Sauream non noui. Li. at noſce ſanè.
Me. Sit, non ſit, non edepol ſcio. ſi is eſt, eum eſſe oportet.
Ego certè me incerto ſcio hoc daturam nemini homini.
Le. Hercle iſtum di omnes perduint, verbo caue ſupplicaſſis.
Ferox eſt, viginti minas meas tractare ſeſe.
Nemo accipit, aufer te domum, abſcede hinc, moleſtus ne ſis.
Me. Nimis iracundè, non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum.
Li. Malo hercle iam magno tuo, nunc iſti nec rectè dicis.
Impure, nihili, non vides iraſci? Le. perge porrò.
Li. Flagitium hominis: da, obſecro, argentum huic ne malè loquatur.
Me. Malum hercle vobis quæritis. Le. crura hercle diffringentur,
Age impudice, ni iſtum impudicum percies. Li. perij hercle.
Scelesté non audes mihi ſceleſto ſubuenire?
Le. Pergin' precari peſſimo? Me. quæ res? tun' libero homini
Malè ſeruos loquere? Le. vapula. me. id quidem tibe hercle fiet,
Vt vapules, Demænetum ſimul ac conſpexero hodie.
In ius voco te. Le. non eo. me. non is? memento. Le. memini.
Me. Dabitur pol ſupplicium mihi de tergo veſtro. Le. væ,
Tibi quidem ſupplicium carnifex de nobis detur?
Me. Atque etiam pro veſtris maledictis pœnæ pendentur mihi hodie?
Le. Quid verbero? ain' tu furcifer? herum noſmet fugitare cenſes?
I nunc iam ad herum. quò vocas iamdudum, quò volebas,
Me. Nunc demum tamen nunquam hinc feres argenti nummum, niſi me
Dare iuſſerit Demænetus. Le. ita facito, age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias. tibi non dicatur?
Tam ego homo ſum, quàm tu. Me. ſcilicet ita res eſt. Le. ſequere hàc ergo,
Præficiſcin' hoc nunc dixerim, nemo etiam me accuſauit
Meritò meo, neque me Athenis eſt alter hodie quiſquam
Cui credi rectè æquè putent. Me. fortaſſis ſed tamen me

Nunquam

*Nunquam hodie induces vt tibi credam argentum ignoto.*
*Lupus eſt homo homini, non homo, quom qualis ſit, non nouit.*
Le. *Iam nunc ſecunda mihi facis, ſcibam huic te capitulo hodie*
*Facturum ſatis pro iniuria, quanquam ego ſum ſordidatus,*
*Frugi tamen ſum, nec poteſt peculium enumerari.*
Me. *Fortaſſe.* Le. *etiam nunc dico: Periphanes Rhodo mercator*
*Diues, abſente hero ſolus mihi talentis argenti*
*Soli annumerauit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.*
Me. *Fortaſſe.* Le. *atque etiam tu quoque ipſe ſi eſſes percunctatus*
*Me ex aliis, ſcio pol crederes, nunc quod fers.* Me. *haud negaſſim.*

QVID HOC NEGOTII?] Hic Leonida mirè ſeruum atrienſem Sauream ſimulat: atque ex iis, quæ ſimulat, & quæ loquitur, quæ ſint ſerui atrienſis partes cognoſcere licet. libet autem huc etiam Columellæ verba adſcribere de ſeruo atrienſi, ex libro 12. cap. 3. *tum inſiſtere atrienſibus, vt ſupellectilem exponant, & ferramenta deterſa nitidentur atque rubigine liberentur, cæteráque ſi refectionem deſiderent, fabris concinnanda tradantur.* Erat igitur ſeruus atrienſis, ſeruus maior, ſeruus imperium habens in alios, columen familiæ, ſeruus denique alios ſeruos in officio retinens. NVLLAS VENIT] non venit, ſic Terent. Andr. *Liberatus ſum, Daue, hodie tua opera. D. At nullus quidem.* vbi notat Donatus, nullus pro non Idem Eunuch. *Nemini, tametſi nullus moneas.* Idem Hecyra. *ſi quæret me, vti tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris.* Plautus Caſ. *Qui amat tamen hercle, & ſi eſurit, nullus eſurit.* Idem Bacchid. *tu nullus affueris ſi non iubet.* Idem Rudente. *Ille, qui vocauit, nullus venit.* Apuleius lib. 8. *an nulli ſcitis, quo loco conſederit aditis?* id eſt, an non ſcitis &c. NAE ILLE AED. TERGO ET CR. CONS. H. D.] næ ille haud bene proſpexit tergo ſuo & cruribus quia tergum quidem eius plagis variabitur multis: crura autem compedibus ferreis impedientur, & conſtringentur. NIMIS IMPERIOSVS EST] imperioſus, per ſe vitium ſonat, vt imperioſus dominus, imperioſa Lacedæmoniorum maieſtas apud Æmilium Probum: imperioſa Proſerpina, & imperioſius æquor apud Horatium. SALVERE IVSSI LIBANVM LIBERTVM.] verba ſunt Leonidæ. Eſt autem ironia, qua ſignificat Libanum gerere ſe vt libertum. IAM MANVNE EMISSVS?] iámne liber es, qui mihi dicto audiens non ſis? iámne libertate donatus es, qui imperium meum contemnas? OBSECRO TE] oratio eorum, qui vapulantes deprecantur. ſic Terent. Eunuch. *Fugitiue prodi, malè conciliate.* DO. *obſecro.* PH. *oh illud vide os vt ſibi diſtorſit carnifex.* OBVIAM OCCESSISTI] obuiam occurriſti. ſic ſuprà proximè. SIQVIDEM HERCLE NVNC SVMM. I. &c.] ἀμφιβολία. quæ ſic tollitur ſi dicas hercle te à ſummo loue detentum eſſe &c. ATQVE IS PRECATOR ASS.] & ſi is quem dixi, Iupiter aſſit tibi deprecator, ne vapules, &c. MALAM REM] verbera, plagas, ſupplicium. EFFVGIES] euades. PERII, HOSPES] Libanus vapulans à Leonida, opem mercatoris implorat. QVI LATERA CONT.] quo ſtimulo latera confodiam, & comminuam tua. QVAE OCCALLVERE PL.] quæ callum contraxere, quæ obduruere verberibus, ſiue ictibus. Cicero libro 2. epiſt. ad Att. *De Statio manumiſſo, & nonnullis aliis rebus angor equidem: ſed iam prorſus occallui.* Cornelius Celſus libro 7. cap. 18. *Atque eius humoris ſpecies duæ ſunt. Nam vel inter tunicas is increſcit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias ſunt, vbi hæ grauatæ occalluerunt.* PERDERE.] διαφθείρειν, interimere. INCENDIT IRA.] Cicero de nat. Deor. Terent. Hecyr. *Quamobrem incendor ira eſſe auſam facere hæc iniuſſu meo.* CVI NVMQVAM VNAM REM &c.] ſemper neceſſe habeo vnam rem ſemel atque iterum huic furi præcipere. PRAECIPERE] quid ſit præcipere, docuimus in commentar. Horat. ſari. ſeruo furaci. Virg. in Palæmone *Quid domini facient, audent cùm talia fures?* ATQVE OGGANNIAM] atque obſtrepam, ſeu occlamem. gannire vlpium eſt. SVPPEDITARE] ἐπαρκεῖν ſatis eſſe, par eſſe. nam abſolute accipiendum. IVSSIN', SCEL.] Iuſsine, ô ſcelleſte, &c. Iuſsíne, dictum pro nónne iuſſi. de quo genere alibi diximus: & exſtant exempla apud Lucrè. complura, vt *Iámne vides igitur, paullò quod diximus antè &c.* libro primo. OPERAS ARANEARVM?] aranearum labores, id eſt, telas? interdum tales telæ etiam araneæ appellantur, Catull. ad Fabullum. *nam tui Catulli Plenus ſacculus eſt aranearum.* Afranius apud Feſtum, in particula *Támne, Támne arcula tua plena eſt aranearum?* & à Græcis ἀράχνια. Homer. Ὀδυσσ. Ὀδυσσῆος δ' που ἐνὶ λέκτρον ἐνευναίων κακ' ἀράχνια κεῖται ἔχοντα. Propert. libro 3. eleg. 4. *Putris & in vacuo texetur aranea lecto.* Iterum Plautus Sticho. *effer huc ſcopas ſimúlque arundinem, Vt operam omnem araneorum perdam, & texturam improbam.* vbi notat Nonius, vſurpatum eſſe *araneorum* in maſculino genere à Plauto. Quin, nequid diſſimulem etiam hoc loco legit ille, *operas araneorum.* IN SPLENDOREM DARI] ſplendidas fieri perfricando. BVLLAS] bullæ ſunt ornamenta quædam valuarum, & forium, dictæ à ſimilitudine tumorum paruorum, & fragilium, qui oriuntur ſubitò in aquis, & occidunt, fortaſſe claui argentei, vel aurei, ſcutulati, aut rotundi. M. Tull. libro 4. accuſ. *Nam bullas omneis aureas ex his valuis, quæ erant multæ, & graues non dubitauit auferre.* CVM IVSTI] cum ſcipione, quo nitar, ſi claudus ſim. ſed ſignificat, ſibi fuſtem ſemper eſſe gerendum, quo cõſeruos improbos verberet. Claudi autem fuſtem geſtare ſolent, quo nitantur, propter imbecillitatem tibiarum. DVM REPERIAM, QVI QVAE. ARG.] hæ quoque erãt ſerui atrienſis partes, pecuniam herilem fœnori dare. IN HARA] in ſtabulo porcorum. M. Tull. or. in Piſon. *Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſcholæ.* Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 4. *In haris oſtium eſſe oportet, & limen inferius altum palmipedale, ne porci ex hara, cum mater prodit, tranſilire poſſint.* HAVD AEDIBVS] non dixit haud in ædibus, ſed *haud ædibus*, vt ſit hæc ſententia, tam immundæ ſunt ædes, vt hara videantur eſſe, non ædes. HEM ERGO HOC TIBI.] Hic iterum Libanus vapulat. nam hæc verba ſunt verberantis. ſic in Caſina. *Hem tibi.* CL. *Quid iſthunc tibi factio eſt?* alii legunt vtrobique *en*, non *hem* ECQVIS PROVECTVRA OC. RESOLVIT] nunquis creditor id, quod debet pro vectura oliui, reddidit ac renumerauit? reſoluere, eſt id quod debetur, & quod creditum eſt, reddere. Quòd autem Turn. vult legi, *rem ſoluit*, fallitur. Plaut. iterum Epid. *Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina: ego reſolui Manibus his denumeraui.* Idem Menech.

*Perdormiſco ſi reſolui argentum cui debeo.* VICARIO IPSI TVO.] vicarius ſeruus, eſt ſerui ordinarii ſeruus. DELENIRE] θέλγειν demulcere, blandis verbis capere. SED VINA HERI QVAE VEND. &c.] ordo eſt, ſed iámne pro iis vinis Sticho ſatisfecit Exarcambus vinarius, quæ vina heri Exarcambo illi vendidi? VINARIO] οἰνοπώλῃ. NAM VIDI HVC IPSVM &c.] nam vidi Exarcambum huc adducere ipſum (Stichum) ad trapezitam, vt ſcilicet Exarcambus ſeſe apud trapezitam obligaret, datis ſponſoribus in diē certum caueret, nominibus in codice argentariis perſcriptis, pecuniam Sticho ab argentario ſolutum iri. vel ſic, vidi Exarcambum adducere Stichum ad argentarium, vt apud eum Sticho ſolueret, nempe per nouationem & delegationem. Soluebant enim olim apud argentarios factis nominibus, ſine pecuniæ illius interuentu. SIC DEDERO PRIVS] malim dare quàm hac conditione, atque hoc pacto credere, nempè vt tantò pòſt quàm credita à me pecunia eſt, exigam. Camerarius ſic ſic dedero prius quàm vendidero. NVM SATAGIT] nunc curat nummos reddendos, nunc demum per argentarium ſatisfacit. ADDVCIT DOMVM VLTRO], proinde ac ſi dicat, mirum eſt illum vltro per argentarium ſoluere & non ſæpe appellatum, atque adeò flagitatum, magnum facit, quòd vltrò per trapezitam reſoluit. RESCRIBIT NVMMOS] per trapezitam reſoluit, non pecunia numerata Terent. Hecyra. *Sed tranſi, ſodes, ad forum, atque illud mihi argentum iube rurſum reſcribi Phormio.* Horat. ſat. 3 lib. 2 *Putidius multo cerebrum eſt, mihi crede Perilli, Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis* ad quem locum plura. DROMO MERCEDEM RETTVLIT?] Dromo inquilinus, qui conduxit ædeis, ſeu ædium partem, ſeu tabernam aliquam, mercedémne ædium, ſeu tabernæ retulit? QVID RELIQVOM?] quid? reliquom dimidium quādo afferet? AIEBAT REDDERE QVOM EXTEMPLO REDD.] aiebat ſe mercedem redditurum ſeu relaturum, cùm primùm pro opere, quod ſibi faciendum locatum, id eſt, traditum eſſet, pecunia reddita eſſet. NAM RETINERI. VT, QVOD SIT SIBI OPERIS EFF. LOC.] nam dicebat ſe retineri, id eſt, impediri, ſeu prohiberi, quominus reliquum dimidium debitæ mercedis redderet, vt efficeret id operis, quod ſibi faciendum locatum eſſet: vel dicebant, ſibi retineri, neque reddi, quod ſibi deberetur pro opere, quod faciendum mercede pacta ſuſcepiſſet, vt opus ſibi locatum, nondum à ſe perfectum, efficeret. licet etiam intelligere hunc Dromonem fuiſſe ſeruum Demænetí aut eius vxoris, eundémque opificem, eiúſque operas alicui fuiſſe à ſeruo atrienſi locatas certa merce. eæ totam autem mercedem ſeruo atrienſi eum non ſum retuliſſe, quia totum opus, quod faciendum ſuſcepiſſet, nondum effeciſſet. VT, QVOD SIT SIBI OP. EFF. LOC.] oratio implicata. hic enim ordo eſt, vt, quod ſit ſibi operis locatum, reficeret. SCYPHOS QVOS VTENDOS D.] ordo eſt. quos ſcyphos vtendos dedi Philodamo, eos ſcyphos retulítne? vel ſic: Philodamus eó ne ſcyphos retulit, quos ei Philodamo vtendos dedi? *vtendos dedi*, id eſt commodaui, ſeu commodato dedi. NON ETIAM] id eſt, nondum. non etiam nunc. SI VELIS, DA: COMMODA HOM. A.] ironia eſt. proinde ac ſi ita dicat: i nunc. & ſi velis, da vtendum cōmoda homini amico. ſignificat non eſſe commodādum amicis, quando ita ſunt in reddendo negligentes. ſed videtur legendum, *ſi velis dare, commoda homini amico*: vt ſit hæc ſententia, quiſquis commodaturus eſt amico, hoc ſtatuat, nihil eſſe commodandum amico quod ei nolit dare: quia amici, quod ſibi vtendum datur, proinde accipiunt, ac ſi donatum ſibi ſit. SVB ODIO] ſua multa, & odioſa loquacitate, ſua moleſtia, atque, vt ita dicam, importunitate. Teren. Hecyra. *Tundendo atque odio denique effecit ſenex.* Idem Phorm. *Perge herc' eſtu nunquam tuo odio vinces me.* Plautus Curcul de lenonibus. *vti muſcæque, culicéſque pedéſque, pulicéſque, Odio, & malo, & moleſtiæ: bono vſui, eſtis nulli.* TINNIRE] ſtrepere, garrire indeſinenter, & clare loqui. Tranſlatio eſt à metallis, & maximè ab ære, quod dicitur tinnire, cum pulſatum ſonat. Ex quo tintinnabulum. Iterum Plautus in Caſina. *Obe iam ſatis vxor eſt comprime te nimium tinnis.* Prologo Pœnuli. *Matronæ tacitæ ſpectent, tacitæ rideant: Canora hic voce ſua tinnire temperent.* QVAM MOX MIHI OP. D.] Quàm mox mihi aureis vacuas præbes? quando tandem me loquentem audies? PROVIDEREM] præuiderem. NE VITIO VORTAS] Ne adſcribas contumaciæ, aut ſuperbiæ. ITA IRACVND. OBSTITIT OC.] vt metus, ita & ira, & verò multo magis, turbat oculos, eiſque impedimento eſt, quominus acutè cernant. NEGAT ESSE INTVS.] negat Libanus eum eſſe domi. DINVMERARE] diſſoluere. REPR. ISTOC TIBI N. SOLVT. R. F.] repromittam tibi neminem amplius iſto nomine petiturum téque omni obligatione liberum, ac ſolutum præſtabo. Idem in Curcul. *Ego habeo tibi rei ſolutæ ſt rectè bellator vale.* Cicero ad Atticum lib 6. *Igitur meo decreto ſoluta re Scaptio ſtatim, quàm id decretum rectum ſit, tu iudicabis.* MEO PERICVLO] ea lege vt periculum ſubeam, ſi minus rectè ei ſolueris. OMNIVM SVMMAM RERVM] totam rem domeſticam: omneis rationes rei familiaris. NE DVIT] ne dederit. Feſtus *duit duas habet ſignificationes, nam & pro bis ponebatur, & pro dederis.* SALVVM HERCLE ERIT] quod Leonidæ numeraueris rectè ſolutum erit: neque periculū eſt, ne abs te repeti poſſit. CREDAM FORE, &c.] credam fore ſaluum, &c. Animaduerte Plautum non facere homines plane ſtolidos & hebetes. nam ſtolidus, & valde pinguis fuiſſet hic mercator, ſeu mercatoris ſeruus, ſi continuò, & primo aduentu pecuniam Leonidæ numeraſſet. ME INCERTO] dum incertus & ignarus ero me incerto ſunt ablatiui caſus abſolute poſiti. PERDVINT] perdiderint. SVPPLICASSIS] ſupplicaueris. FEROX EST VIGINTI M.] eò ferox, id eſt, ſuperbus, & elato animo eſt, quòd xx. minas, quæ meæ ſunt, ipſe tractat. Sed cur ſuas eſſe dicit? quia ſeruus dotalis eſt, aut certe quia ſe Sauream eſſe ſimulat. Saurea enim ſeruus dotalis erat, eique hæ viginti minæ numerari debebant. NEMO ACCIPIT, &c.] nunc Leonidas ſimulat, ſe non accepturum, etiam ſi ſibi dentur. AVFER TE DOM.] abi hinc domum. ISTI NEC RECTE DICIS] iſti maledicis. ſic ſuprà & item ſæpe. NON VIDES IRASCI?] non vides eum iraſci? PERGE PORRO] Hæc loquitur Leonidas, ita, vt audiat Libanus, & ſpectatores non mercator. FLAGITIVM HOMINIS] homo turpiſſime, & inhoneſtiſſime. CRVRA HERCLE DIFFR.] ſubintell. tibi minatur Libano, ſe ei crura diffracturum, ni mercatorē percutiet. IMPVDICE] Libane. ISTVM] hoſpitē. PERCVTIES] ſic habent noſtri fere omnes libri veteres, & omnes vulgati, Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes, nonnulli veteres, vt edidit Camerarius. *percies* quod equidem non improbo: ſed hæc ſcriptura probabilis eſt. Quod ſi quis *percies* malet: intelligemus ſententiam obſcœnam ſubeſſe: hoc modo, *niſi percies*: id eſt, niſi ſubigis. Licet etiam punctum collocare poſt diffringentur, eadem ſcriptura ſeruata, vt ſit ἀποσιώπησις, & aliquid ſubintelligatur. NON AVDES.] οὐκ ἀποτολμήσεις, ἢ τολμᾷς. MIHI SCELESTO] mihi infelici, cui dii ſunt irati, vt ſceleſto. QVAE RES?] quænam hæc res eſt? quid hoc ſibi vult? TVN

LIB.

ꝉIB. E. M. SERVOS LOQ?] túne ſeruus homo maledicis homini libero? NON EO.] ſerui non eunt in ius: ſed licet cum eorum dominis agere, & ius ſuum noxali perſequi actione. MEMENTO] aurem tibi vello ſeu prehendo; vt memineris. DABITVR, POL, SVPPL. M DE. T. V.] mihi profectò pœnas dabitis de tergo veſtro. VAE TE TIBI Q. SVPPL. &c.] ſic legendum arbitror *væ tibi. Quidem enim ſupplicium tibi, carnifex, de nobis detur?* PENDENTVR] ſoluentur. luẽtur. HERVM NOS M. F. C.] putas nos herum fugere, aut extimeſcere? proinde quaſi dicat: herum neque fugimus, neque timemus. AMBVLA ERGO.] ad herum. TV CONTVM. ALT. F. TIBI NON DICATVR?] duo ſunt vt ex hoc loco intelligere licet, contumeliam facere. & contumeliam dicere. hoc in verbo, illud in facto poſitum eſt. contumelioſus autẽ facto eſt is, qui liberum verberat: quo modo hic mercator adoleſcens. à ſeruo verberatus eſt PRAEFISCINE HOC NVNC DIXERIM.] i. præfatus, vt abſit verbo inuidia: præfatus aliquid, quo depellam à me faſcinum. Dicitur autem præfiſcini, & præfiſcine, vt docet Cariſius Titinius in Setina. *Paula mea, amabo, pol tu ad laudem addito præfiſcini, ne puella faſcinetur.* Præfiſcine Afranius in conſobrinis. *Scis habitum, ita, vt nunc eſt. præfiſcinè.* Natum autem ex eo, quod veteres exiſtimabant, laudes immodicas habere vim faſcinãdi, niſi, qui laudabatur, aliquo amuleto præmunitus, & quaſi præcinctus eſſet. Hinc illud Virgilii in Mœl. lib. *Aut ſi vltra placitum laudarit, baccare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.* Dictum autẽ præfiſcinè quaſi præfaſcinè. Nam qui aliquid magni vel de ſe, vel de altero, quem amabant, locuturi erãt, inuidiam, & faſcinum ſibi, aut illi metuentes. & ſeſe. aut illum ab illis malis præmuniẽtes, vel in ſinum ſuum deſpuebant, vel aliquid ſimile faciebant, vel talia quædam præfabantur. præfiſcine hoc nũc dixerim. abſit verbo inuidia. vtitur eadem hac voce in Rudente: *vt ſine labore hanc extraxi præfiſcine?* præfiſcine igitur, ſeu præfiſcini: id eſt, præpoſito, ſeu prius inuocato Faſcino faſcini deo, ad depellendum faſcinum: vel præſto ſit Faſcinus, qui faſcinũ depellat. Sed hac de re plura in commentariis Horatianis ad illum locũ, oda 8. epod *Minúsve languet faſcinum?* Sic autem hic eſſe legendum vidit Adr. Turneb. & primus omnium docuit Aduerſ. lib. 24. cap. 31. INDVCES] πείσεις adduces. LVPVS EST HOMO HOMINI, &c.] homo homini infeſtus, inimicus, & ferus eſt, non amicus, neque humanus, cùm eſt ignotus. Prouerbii locum obtinet, *homo homini lupus*: cui aduerſatur illud, *homo homini deus*. IAM NVNC SECVNDA MIHI F.] iam nunc me iſta ſecunda oratione placas, & mihi ſatisfacis allegoria eſt à ſacrificantium more ſumpta: qui, ſi prima hoſtia non litaſſent: ſecundum adhibebant: quæ ſuccidanea dicèbatur. Sic enim Feſtus, *Succidanea hoſtia,* inquit, *hoſtia dicebatur, quæ ſecundo loco cædebatur, ſic appellata à ſuccidendo.* commemorat & ſuccidaneam hoſtiam, ad illum locum lib. 8 Æneid. *& cæſa iungebant fœdera porca.* In his autem verbis *ſecũda mihi facis.* Vox *ſecunda*, eſt ſeptimi caſus: & ſubintelligitur *hoſtia*. Porro autem totus hic locus ironia vrbanitatis Plautinę plena tectus eſt. Significat enim ſeruus, mercatorem non contentum prioribus iniuriis, & cõtumeliis, nouas ſibi alias facere, & dicere. SCIBAM.] ſciebam. HVIC TE CAPITVLO, &c.] te huic ſeruulo ſatisfacturum. SORDIDATVS] veſte ſordida & pannoſa amictus. NEC POTEST PECVL. ENVM.] & peculium meum eſt innumerabile, ἀμφιβολία. Nam intelligi poteſt vtrunque & nullũ ei ſuppetere peculium: Nam quod nullum aut nihil eſt. numerari non poteſt: & multum: nam quod eſt multum, ægrè numerari poteſt. NEQVE DECEPTVS T IN EO] neque in eo deceptus eſt SCIO POL, CREDERES N. Q. F.] ſcio profectò mihi crederes, id eſt. meæ fidei committeres id, quod nunc fers. HAVD NEGASSIM] haud negauerim.

# ACTVS TERTIVS.

## CLEÆRETA lena, PHILENIVM meretrix.

Cle. NEQVEON' ego te interdictis facere manſuetam meis?
*An ita tu es animata, vt qui expers matris imperij ſies?*
Phi. *Vbi piem Pietatem, ſi iſto more moratam tibi*
*Poſtulem placere mater, mihi quo pacto præcipis?*
Cle. *An decorum eſt aduerſari meis te præceptis?* Phi. *quid eſt?*
Cle. *Hoccíne eſt pietatem colere, matris imperium minuere?*
Phi. *Neque quæ rectè faciunt culpo, neque quæ delinquunt, amo.*
Cle. *Satis dicacula es amatrix.* Phi. *mater is quæſtu'ſt, mihi,*
*Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.*
Cle. *Ego te volui caſtigare, tu mi accuſatrix ades.*
Phi. *Neque edepol te accuſo, neque me id facere fas exiſtimo.*
*Verùm ego meas queror fortunas quum illo, quem amo, prohibeor.*
Cle. *Ergo vna pars orationis de die dabitur mihi.*
Phi. *Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.*

*Ad loquendum, atque ad tacendum, tu te habeas portiſculum:*
*Quin pol ſi repoſiui remum ſola ego in caſteria*
*Vbi quieſco, omnis familiæ cauſſa conſiſtit tibi.*

Cle. *Quid ais tu, quam ego vnam vidi mulierem audaciſsimam?*
*Quoties te vetui, Argyrippum filium* Demaneti
*Compellare, aut contrectare: colloquiue aut contui?*
*Quid dedit? quid deportari iuſſit ad nos? an tu tibi*
*Verba blanda eſſe aurum rere? dicta docta pro datis?*
*Vltro amas, vltro expetiſsis. vltro ad te arceſsi iubes.*
*Illos qui dant, derides: eos, qui deludunt, deperis.*
*An te id exſpectare oportet, ſi quis promittat tibi.*
*Te facturum diuitem, ſi moriatur mater ſua?*
*Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur.*
*Dum eius exſpectamus mortem, ne nos moriamur fame.*
*Nunc adeò niſi mihi huc argenti affert viginti minas.*
*Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrymarum foras.*
*Hic dies ſummu'ſt apud me inopiæ excuſatio.*

Phi. *Patiar, ſi cibo carere me iubeas mater mea.*

Cle. *Non veto ted amare qui dant, qua amentur gratia.*

Phi. *Quid ſi hic animus occupatu'ſt mater? quid faciam? mone.* Cle. *hem*
*Meum caput contemples, ſiquidem ex re conſultas*

Phi. *Etiam opilio qui paſcit, mater, alienas ouis,*
*Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.*
*Sine me amare vnum Argyrippum animi cauſſa quem volo.*

Cle. *Intrò abi, nam te quidem edepol nihil eſt impudentius.*

Phi. *Audientem dicto mater produxiſti filiam.*

NEQVEON' EGO TE INTERDICTIS] interdictum ab interdicendo factum: vt edictum ab edicendo, interdico autem, idem ferè valet, quod veto: edico idem ferè, quod iubeo: vnde edicta, & interdicta prætorum: Terentius Hecyra. *Interdico, ne extuliſſe extra ædis puerum vſquam velis* ad quem locum Donatus. Alii interdicta dicta volunt ab interim dico, ſed videtur legendum, *ted interdictis*, vt conſtet verſus. Camerarius lectionem receptam ſeruat. ita tamen, vt *te* maneat integrum, eque patiatur *συναλοιφὴν* à vocali ſequente exceptam. FACERE MANSVETAM] manſuefacere, domare. AN ITA TV ES ANIMATA, VT] an ita affecta es, vt quæ matris imperio non parcas? vt qui, pro vt quæ. Hæc autem idcirco dicuntur à lena matre, quòd filium vetuerat, Argyrippum, quem illa ex animo amabat, & cui gratis ſe commodare volebat, domum intromittere. VBI PIEM PIETATEM, &c.] id eſt, qua in re pietatem colam, ſi poſtulem me iſto modo, quo modo præcipis, moratam tibi placere? Ita ferè Nonius in verbo *piem*. quod interpretatur. colam. & hunc locum profert. ſed licet etiam ſic hunc locum explicare, vbi propitiam reddam, & placem pietatis deam pietatem. ſi poſtulem, &c. vt ſuprà. ſignificat autem Philenium, ſe piam eſſe, & piè facere non poſſe, ſi matri obtemperans Argyrippum eiiciat. POSTVLEM PLACERE.] ſubintel. me. *poſtulem* autem, id eſt, æquum exiſtimem *ἀξιοῦν*. non enim aſſentior Nonio, qui in verbo *poſtulat* hunc verſum proferens, interpretatur [illegible] quanquam non longe abeſt à ſententia. PIETATEM COLERE] videtur interpretari, quod à filia dictum eſt, *piem pietatem*. MATRIS IMPERIVM MIN.] matris imperium negligere. NEQVE QVAE RECTE F.] ſignificat tum demum eſſe parentibus obtemperandum, ſi recta imperent, & ſi rectè præcipiant. DICACVLA] dicaces, inquit Donatus ad prologum Eun. dicti, qui ſalibus iocoſis maledicunt. hinc dicaculi. Filiam autem mater amatricem appellat, dicacitatem eius retundens. eſt enim indecorum meretrici, quã amatores expetere debeant, eſſe amatricem, & viros vltro amare. MATER IS QVAESTV'ST. M.] mater, is quæſtus eſt mihi me dicaculam eſſe. vel ſic, dicacitas mihi quæſtuoſa eſt. vel ſic, id mihi quæſtuoſum eſt, amatores amando, & blandiendo quærere. nullo alio quæſtu vitam tolerare poſſum, niſi mihi amatores conciliem, & alliciam. TV MI ACCVSATRIX ADES] hæc eò dicit mater. quòd filia ſuprà dixerat, neque quæ delinquũt, amo. ſignificabat enim, matrem delinquere, quæ Argyrippum, adoleſcentem bene de ſe meritum eieciſſet. MEAS QVEROR FORTVNAS] meam vicem queror: meam ſortem deploro. verbum *queror* iunxit cum accuſandi caſu. vt ſuprà in Amphit. *queri ſeruitutem*. & item ſæpe alii boni ſcriptores. QVOM ILLO QVEM AMO PROHIB.] Virgil. Æn. *hoſpitio prohibemur arena.* Cæſar li. 4. de bello Gall *agricultura prohiberi* Idem ibidem, *petebant, vti ad eos equites, qui agmen anteceſſiſſent, præmitteret, eóſque pugna prohiberet*. ERGO VNA PARS OR.] Si tu aſſiduè & continenter iſto modo loquêris: ergo mihi vſque ab initio diei ſemel duntaxat loqui licebit. DE DIE] ab initio diei. Catul. ad Portiũ, & Socr. *Vos conuiuia lauta ſumptuosè de die facitis.*

MEAM PARTEM LOQ.] non ſolùm tuam loquendi partem tibi relinquo, verùm etiam meam tibi cedo. ADLOQVENDVM ATQVE AD T.] idem fere dicit aliis verbis. hæc enim ſententia eſt, tu ipſa ius ac poteſtatem habeas, & orationis imperandi, & ſilentii indicendi. Portiſculus, vt docet Feſtus ex Ælio Stilone eſt, qui in portu modum dat claſſi. id autem eſt malleus: cuius meminit Cato in diſſuaſione de rege Attalo & vectigalibus Aſiæ. *C. Licinio pratore, remiges ſcripti ciues Romani ſub portiſculum, ſub flagrum conſcripti veniere paſſim.* Nonius autem, *portiſculum*, inquit, *proprie eſt hortator remigum, i. qui eam perticam tenet, qua portiſculus dicitur, qua exturſum, & exhortamenta moderatur.* deinde hunc verſum cũ ſuperiore profert. QVIN POL SI REPOS R. &c.] allegoria eſt etiã à re nautica, qua ſignificat Phileniam, cùm quæſtum corpore facere deſinit, cúmque vel ſola quieſcit, & ceſſat: totam familiæ rem, & rationem quieſcere, ac ceſſare: & non eſſe iam, vnde familia alatur. *repoſiui* autem, antique dictum, pro repoſui. ſic Catull. in carmine ſec. *Quam mater prope Deliam Depoſiuit oliuam.* Plautus millies vſum, & alterum exemplum ponam in Curcul. *trigita minas. Quas ego apud te depoſiui* in Moſtell. *Ecce autem hic depoſiuit caput.* in Mil. glor. *de meo nihil hic nouum opponam.* IN CASTERIA] Caſteria, vt docet Nonius, locus eſt vbi, cùm nauigatio conquieſcit, remi, & gubernacula conquieſcunt. Deinde profert hunc locum. Putant quidam ſcribendum ſchaſteria: vt ſit græca vox: χαλαστηρία autem. funis eſt, vel trochlea, qua aliquid vel intendendo attollitur, vel laxando demittitur. COMPELLARE] alloqui. VERBA BLANDA] quę Argyrippus, ſcilicet. DICTA DOCTA PRO D.] dicta docta, id eſt dicta lepida, erudita, & vrbana, pro datis habes? Idem Menæchm. *Dictũ faceſſet doctum: & diſcaueas malo.* Ennius. *Haud doctis dictis certãtes, ſed maledictis.* VLTRO AMAS.] eo ſuprà appellauit eam amatricẽ. vltrò amare autem non ex diſciplina meretricia, debent enim potius amorem ſimulare, & interdum nõ amando amatores irritare, & excruciare. ILLOS QVI DANT] diabolum adoleſcentem. EOS, QVI DELVD.] Argyrippum. DEPERIS] perdite amas vſque ad interitum amas. AN TE ID EXSPECT. OP. SI QVIS PR.] ſententia eſt. An te exſpectare oportet, ſubintell. dum fiat, ſi quis promittat tibi te locupletatum, vbi mater ſua diem ſuum obierit? ſignificatur Argyrippus qui magna & multa Phileniо pollicitus erat, ſi ſibi mater aut pater moreretur. PORTENDITVR] porrò oſtenditur: hinc dicta portenta. DVM EIVS EXSPECT. M.] quidam libri habent, Demæneti ſi exſpectemus mortem. LARGVS LACRYMARVM.] qui nihil largitur præter lacrymas. Virgil. Æneid 11. *Largus opum*, talia ſunt illa, *prodigus æris, animæ prodigus.* apud Horat. *& alieni appetens, ſui profuſus.* apud Salluſt. infra non longe, idem nomen iunxit cum ſexto caſu, ibi, *vt opera largus eſt nocturna?* HIC DIES SVMMVS T. &c.] ſic hunc verſum explico inopiæ excuſatio, apud me dies hic eſt ſupremus, & vltimus: hoc eſt, mortis inſtar eſt. qui mihi inopiam ſuam excuſat, quique negat ſe nobis quidquam dare poſſe propter inopiam, is mihi quodammodo mortem denuntiat. Alii quidam ſic, qui mihi inopiam excuſat, ei hic dies poſtremus erit, quo me conueniat, vel quo eũ ſalutatione dignum putem. PATIAR, SI CIBO, &c.] non ſolum id patiar, ſi me Argyrippo, quem amo, carere iubeas ſed etiam ſi cibo. TE D AM.] te amare. QVI DANT, QVA AM. GR.] qui dant ea, propter quæ digni ſint, qui amentur qui tantum dant, vt digni ſint quamobrem amẽtur. qua gratia, i. propter quam cauſam, HIC] in Argyrippo. OCCVPATV'ST] amore. MEVM CAPVT C.] meum caput fac contempleris, quod canum eſt: & fac cogites, fore, vt tu quoque caneſcas, & ſeneſcas. quare dum ætate integra es, tuis rationibus conſule. & rem tuam bene gere. Profert hũc locum Nonius in verbo *contemplo.* CONSVLTAS] deliberas, conſilium quæris. OPILIO] ouium paſtor Virgil Gallo. *Venit & opilio, tardi venere bubulci.* Varro lib. 2. de re ruſt. princip. *ignorantes non idem eſſe agriculturam, & paſtionem, alius enim opilio, & arator.* PECVLIAREM] eximiam, immò dic, propriam, & quæ ſit in eius peculio. ſic infrà in Aulul. *gallus gallinaceus qui erat anus peculiaris* QVI SPEM SOLETVR S.] qua ſpem ſuam ſuſtentet, paſcat, fallat. ſic Terentius Hecyra. *Ergo propterea te ſedulò. Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam te miſereat. Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis. Tu vtin' eximium neminem habeam?* ANIMI CAVSA] libidinis cauſa. AVDIENTEM DICTO] obedientem. PRODVXISTI FIL.] in verbo *produxiſti* ineſt ἀμφιβολία. nam producere dicuntur lenones: hinc productores appellantur, quos Græci προαγωγοὺς appellant, & producere liberos dicuntur parentes, qui ſuſcipiunt, & efferunt in luminis oras. Eſt etiam producere foras, & palàm, & in medium ducere. vt producere teſtem & producere hiſtrionem in proſcenium.

LEONIDA, ſerui duo. LIBANVS.

*Perfidiæ laudes, gratiaſque habemus meritò magnas,*
*Quum noſtris ſycophantiis, dolis, aſtutiiſque,*
*Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti.*
*Aduorſum ſtimulos, laminas, crucéſque, compedéſque,*
*Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,*
*In doctoréſque acerrimos, gnaróſque noſtri tergi*
*Qui ſæpe antè in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt,*
*Eæ nunc legiones, copiæ, exercitúſque eorum*
*Vi pugnando, periuriis noſtris, euge, potiti.*
*Id virtute huius collegæ, meaque comitate.*
*Factum eſt.* LI. *qui me vir fortior eſt ad ſufferendas plagas?*
LE. *Edepol virtutes qui tuas nunc poſſit collaudare,*
*Sicut ego poſſum, quæ domi duellique male feciſti,*
*Næ illa edepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſint.*
*Vbi fidentem fraudaueris, vbi hero infidelis fueris:*

*Vbi verbis conceptis ſciens libenter periuraris.*
*Vbi parietes perfoderis, in furto vbi ſis prehenſus.*
*Vbi ſæpe cauſſam dixeris pendens aduerſus octo,*
*Artitos, audacis viros, valentis, virgatores,*
Li. *Fateor profectò vt prædicas, Leōnidas, eſſe vera.*
*Verùm edepol na tua etiam quoque malefacta iterari multa*
*Et verò poſſunt, vbi ſciens fideli infidus fueris:*
*Vbi prehenſus in furto ſies, & manifeſto verberatus,*
*Vbi periuraris, vbi ſacro manus ſis admolitus,*
*Vbi heris damno, moleſtiæ, & dedecori ſæpe fueris.*
*Vbi creditum tibi quod ſit, tibi datum eſſe pernegaris.*
*Vbi amicæ, quàm amico tuo fueris magis fidelis.*
*Vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo*
*Validos lictores vlmeis affectos lentis virgis,*
*Num malè relata eſt gratia? vt collegam collaudaui?*
Le. *Vt méque maximè, atque ingenio noſtro decuit.*
Li. *Iam omitte iſta, atque hoc quod rogo reſponde.* Le. *rogita quod vis.*
Li. *Argenti minas habéſne?* Le. *ariolare.*
*Ædepol ſenem Demænetum lepidum fuiſſe nobis.*
*Vt aſsimulabat Sauream med eſſe: quàm facete!*
*Ægrè nimis riſum continui, vbi hoſpitem inclamauit,*
*Quod ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet.*
*Vt memoriter me Sauream vocabat atrienſem!*
Li. *Manedum.* Le. *quid eſt?* Li. *Philenium éſtne hæc quæ intus exit?*
*Atque Argyrippus vnà.* Le. *os opprime, is eſt, ſubauſcultemus.*
*Lacrymantem lacinia tenet lacrymas. quidnam eſſe dicam?*
*Tacitè auſcultemus.* Li. *atat modò enim hercle in mentem venit.*
*Nimis vellem habere perticam.* Le. *qoi rei?* Li. *qui verberarem*
*Aſinos, ſi fortè occœperint clamare hinc ex crumena.*

PERFIDAE LAVDES] Decepto mercatore, præda onuſti Leonidas & Libanus, perfidiæ gratiam habent ſuáſque virtutes prædicant. *Perfidiæ* dandi caſus eſt. SCAPVLARVM CONFIDENTIA,] id eſt, ſcapularum fiducia: vel vt Nonius hunc verſum proferens ſcapularum patientia, & duritia. ſume ἀπὸ κοινοῦ, freti. VIRTVTE HVMERORVM FRETI,] & freti virtute humerorum. hæc ideò dicit, quòd tantum facinus auſi ſunt, etiam virgarum & plagarum ante oculos propoſito periculo: quia ſcapulis, atque humeris ſuis tolerare, ac perferre parati ſint. Sic autem legendum, non vt vulgò virtute *vlmorum*: quod cùm mihi iampridem veniſſet in mentem, magna voluptate affectus ſum, cùm Simeonem Boſium in eadem ſententia fuiſſe, eandem coniecturam feciſſe cognoui. *Vlmorum* autem ferri non poteſt. quid eſt enim *virtute vlmorum freti*? nempe virtute virgarum ex vlmis factarum freti. Atqui non ſunt auſi tantum, ac tale facinus hi ſerui virgarum virtute freti, ſed ſuarum ſcapularum, ſuorúmque humerorum, quibus virgas, & verbera, & flagra forti animo perferre poterunt, licet tamen etiam legere, *virtute armorum*, vt armorum ſit patrii caſus à recto numeri multitudinis, *armi*, id eſt, humeri: vnde dicta ſunt arma, vt docet Feſtus. ſic enim ille. *Arma proprie dicuntur ab armis, id eſt, humeris, dependentia.* Animaduertēdum eſt autem ſententiam ab hoc loco ſuſpēſam eſſe vſque ad *potiti*, in quo ſubintell. *ſunt*, vel eſſe ἀνακόλουθον, vt poſtea pluribus verbis docebimus. QVOM ADVERSVM STIMVLOS,] quibus fodiemur. enumerat hic multa cruciamentorum & tormentorum genera, quibus ſerui improbi, & liberi malefici torquebantur. Sic autem legendum eſt, non vt vulgò, *Qui aduerſum*, vel *Qui*, ſiue *Quom* delēdum, vel Qui pro quo modo accipiēdum, vt Boſio videbatur. LAMINAS] candenteis, quibus vremur, Laminæ, tenues æris, ſeu ferri tabulæ, quæ calefactæ, & candentes corporibus maleficorum admouebatur. M. Tull. de ſuppliciis *Quid cùm ignes candenteſque laminæ, ceteríque cruciatus admouebantur?* Lucret. lib 3. *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.* NVMELLAS] Nonius *numella*, inquit, *machinæ genus ligneum ad diſeruandos noxios paratum: quò & collum, & pedes immittunt.* deinde hunc locum profert Feſtus. *Numella*, inquit, *genus vinculi, quo quadrupedes deligantur.* PEDICAS] pedum vinculum, compedes. BOIAS,] Feſtus. *boiæ genus vinculorum, etiam lignorum quam ferreorū.* IN DOCTORÉSQVE ACERR] & aduerſus doctores acerrimos. ſignificat lorarios, & virgatores, qui ſeruos in maleficio, aut facinore aliquo deprehenſos, loris, aut flagris, aut virgis cædebant: quos Plautus facetè, & vrbanè doctores appellauit, quia periti erant verberandi, & quia, vt ſubiicit, horum ſeruorum terga probè notant. quippe quæ ſæpenumerò verberarant. Turnebius lib. 24 aduerſ. cap. 31. doctores exiſtimat eſſe à Plauto dictos propterea, quia doctores, maximè ii, qui ſunt ſæuiores, & plagoſiores, diſcipulos,

diſcipulos, ſuos virgis cædere ſolent. Camerarius verò *indoctores*, vno vocabulo legendum ſuſpicatur: & per indoctores, verberatores ſignificari exiſtimat, à verberum ſtrepitu, quem Græci κλαγγὴν appellãt, de qua ſcriptura iudicet lector. Ego *doctores* magis probo, ea, quam dixi, ſententia. doctoribus autem acerrimis opponuntur blandi doctores, quos commemorat Horatius. GNARÓSQVE NOSTRI TERGI] & quibus noſtrum tergum eſt notum, quippe quod ſæpe illi cæciderunt, & conſciderunt loris: vel qui, vt ſtatim ſubiicit, ſæpe antea in noſtras ſcapulas plagas intulerunt, atque inflixerunt: ex quibus cicatrices obductæ extiterunt, & diu remanſerunt. CICATRICES] vibicum, quæ conſanuerunt, notas, vel cicatrices pro vibicibus vſurpauit. EAS NVNC LEGIONES, COPIAE, EXERCITÚSQVE EORVM, &c.] hic eſt ἀνακόλουθον. nam cùm antecedant nominatiui numeri multitudinis, ideóque debeat ſubſequi verbum tertiæ perſonæ, numeri eiuſdem: perturbata orationis forma infert præterea alios nominatiuos plurales, *Eas nunc legiones*, &c. qui totam orationem obſcurant. Quod arbitror à Plauto de induſtria factum, vt exprimat affectum ſerui lætitia elati, quod Mercatore circumuento, & pecunia interuerſa, id, quod volebat, conſecutus ſit. Sed vt nunc ad huius loci explicationem veniamus. legiones, & copias appellat ſtimulos, laminas, cruces, &c. ſuprà enumerata, eæque nunc legiones, inquit, copiæ exercitúſque eorum doctorum, potiti, ſubintellige, ſunt, id eſt in noſtram poteſtatem, ditionemque venerunt, vi pugnando, periuriis noſtris: vt eorum omnium cruciamentorum compotes ſumus. Omnino malim legi, *exercitúſque noſtrûm*, vt *potiti* cohæreat cum patrio caſu *noſtrûm*. ſic enim loqui ſolet Plautus, *potitus eſt hoſtium* id eſt, in hoſtium poteſtatem peruenit. Quidam doctus, idémque amicus meus putabat legendum ſublato anacolutho, *Eas nunc legiones, copias, exercitúſque eorum, vi pug.* &c hac ſententia, *Quum noſtris ſycophantiis*, &c. *Scapularum confidentia, virtute humerorum fretis*, &c. nunc eas legiones, copias, exercitus eorum, vi pugnando, periuriis noſtris potiti ſumus, id eſt, expugnauimus, & cepimus. EVGE] interiectio lætitiam indicans interpoſita. MEÁQVE COMITATE] meáque opera, dum me comem, & facilem præbeo. QVI ME VIR F.] *qui* pro quis. DOMI, DVELLIQVE,] domi bellíque. NAE ILLA AEDEPOL PRO M.N.T.M.M.P.] legendum cenſeo: *Næ ille adepol pro merito nunc tuo memorare multa poſſit*. alioquin oratio eſt anacoluthos. Nam nullum verbum eſt cum quo cohærere poſſit nomen, ſeu pronomen, antecedens relatiuum, *qui*. niſi fortè aliquis dicat, *qui* poſitum eſſe, pro *quis*, & hæc eſſe legenda interrogando, hoc modo, *virtutes quis tuas nunc poſſit collaudare, ſicut ego poſſum? quæ domi, belliqué feciſti? Næ illa*, &c. Alii *qui* pro *ſiquis* poſitum volunt: quod mihi valde inuſitatum videtur. Tunc autem ſic poterit hic locus explicari. *Ædepol ſi quis eſt, qui tuas virtutes nunc collaudare poſſit, ſicut ego poſſum, quæ domi belliqué feciſti, collaudare, næ illa, abs te domi, belliqué abs te fortiter facta pro tuo merito multa nunc commemorari poſſint.* FIDENTEM] fidem tibi habentem, tibi credentem. VERBIS CONCEPTIS SCIENS LIB. PEIER.] verbis conceptis iurare, eſt alio præeunte, & iuſiurandum dictante ſecundum vſitatam verborum formulam, quæ talis erat, ex animi mei ſententia iuro, iurare: quod iuſiurandum qui ſeruat, religioſus & pius eſt, hoc eſt εὐορκεῖ, qui non ſeruat, conceptis verbis peierat, ἐπιορκεῖ. M. Tullius Off. 3. *non enim falſum iurare, periurare eſt, ſed quod ex animi tui ſententia, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere, periurium eſt.* Idem in Cluent *P. Africanus, cum eſſet cenſor, & in equitum cenſu C. Licinius Sacerdos prodiiſſet, clara voce, vt omnis concio audire poſſet, dixit, ſe ſcire illum verbis conceptis peieraſſe.* Auctor incertus, qui ſcripſit ludum in mortem Claudii Cæſaris. *Nam poſteaquam in ſenatu iurauit, ſe Druſillam vidiſſe cælum aſcendentem, & illi pro tam bono nuntio nemo credidit, quod viderit: verbis conceptis affirmauit ſe non indicaturum, etiamſi in medio foro hominem vidiſſet occiſum.* Plautus Bacchid. *Ego iuſiurandum verbis conceptis dedi*, &c. Idem in Mercatore. *conceptis verbis iam iuſiurandum dabo, Me nunquam quicquam cum illa.* Idem Pſeud. *Iuraſtin' te illam nulli venditurum, niſi mihi?* BA *Fateor*. CA. *nempe conceptis verbis*. VBI PARIETES PERFOD.] Cicero in Vatinium. *Licet impunè per me parietes in adoleſcentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberaris*. Τοιχωρυχεῖν, dicunt vno verbo Græci perfodere parietes: & τοιχωρύχοι vno vocabulo, parietum perfoſſores. CAVSAM DIXERIS] te verbis defenderis: pro te dixeris: accuſatus reſponderis. Nam reorum eſt poſteaquam accuſati ſunt, cauſam dicere, vt crimina ſibi illata diluant. PENDENS] pendens per pedes, vt ſuprà. *Nudus, vinctus, centum pondo es, quando pendes per pedes.* ADVERSVS OCTO ARTITOS, &c.] Sic legendum eſt, vt recte emendauit Adr. Turnebus lib. 24. Aduerſ. cap. 31. *artitos* autem, vt idem explicat, id eſt, omnibus artibus inſtructos: πολυτέχνους, δαιδάλους, vel dic potius, artitos virgatores, id eſt, peritos virgatores, vel artitos viros, huius artis peritos viros, quæ ad cædendum, & verberandum pertinet. viros arte verberandi inſtructos atque ornatos. Feſtus, *artitus, bonis artibus inſtructus*. VIRGATORES] lorarios qui virgis cædunt. ETIAM QVOQVE] ἐκ παραλλήλου. ET VERÒ] & vere ET MANIFESTE VERBERATVS] iocus. proinde ac ſi dicat, non obſcure, ſed manifeſtò verberatus. Et fortaſſe cùm dicturus fuiſſet, *vbi prehenſus in furto ſies manifeſto*, per metathesin quandam aut palillogiam, dixit, vbi prehenſus in furto ſies, (ſubintell. manifeſto) & manifeſtò deprehenſus. VBI SACRO MANVS SIS ADMOLITVS.] vbi rei ſacræ manus admoueris, vbi rem ſacram contrectaris, & ſuſtuleris. TIBI DATVM ESSE PERNEGARIS] abiuraris, abnegaris. VBI SAEPE AD LANGVOREM TVA DVR. DEDERIS, &c.] ad languorem dederis, id eſt, defatigaris, languidos reddideris. TVA DVRITIA] σκληρότης, vt ita dicam, ὀκνηρότης. tui tergi duritie, qua fretus plagis non cędis. VLMEIS AFFECTOS LENTIS VIRGIS.] ſic habent omnes libri & vulgati, & manuſcripti. quæ ſcriptura ſi recta eſt, ſic videtur explicanda, *affectos virgis*, id eſt inſtructos virgis, tenenteis virgas vel onuſtos virgis. Sed aſſentior Simeoni Boſio, qui legendum cenſet *vlmeis affectus lentis virgis*. vt ſit hæc ſententia, vbi ſæpe tui tergi duritia ad languorem dederis octo validos lictores, affectus virgis, id eſt cæſus virgis &c. ſic dictum ſcilicet affectus virgis, vt affectus ærumnis, morbo, moleſtia, difficultatibus, iniuria, & ſimilibus. LENTIS] mollibus, flexibus. Sic Virgil. dixit lentam ſalicem. lentum vimen, &, quod magis ad hunc locum pertinet, lentum flagellum, lib. 7. Æneid. ibi, *ſed hac lento mos eſt aptare flagello.* NVM MALE REL. EST GRATIA?] nonne præclare par pari retuli? ATQ. INGEN. NOSTRO D.] Puto legendum *atque ingenium noſtrum decuit*, non vt habent nonnulli libri etiam veteres *ingenio noſtro*. nam copulationis particula poſtulat ſimilem caſum. Cùm igitur anteceſſerint accuſatiui, *méque téque*, debet neceſſariò ſequi accuſatiuus & ita legi, *vt méque téque atque ingenium noſtrũ decuit.* Niſi dicamus, per metalepſin dictum eſſe à Plauto, *vt méque téque atque ingenio noſtro decuit*. i. dignũ fuit: vt intelligamus, *méque téque*, eſſe ablatiui caſus, & item *ingenio noſtro*. Quoniam igitur Latine dicimus

*dignum fuit me,& te,& ingenio noſtro. decuit me* autem,*& te,& ingenium noſtrum,* tantum valet quantum illud ſuperius, *dignum fuit me & te & ingenio noſtro:* per metalepſin,vt dixi, caſum,quem poſtulabat *dignum fuit*,tribuit verbo *decuit*. Hac vna,vt arbitror,ratione,hęc lectio defendi poteſt.Alioqui legendum,*atque ingenium noſtrum decuit*.Taleis autem metalepſeis apud ſcriptores reperiri conſtat. vno,& altero exemplo contentus erit lector,quæ à Cicerone ſumā Sic igitur ille, lib.2.de Finib loquens de Ariſtippo,& Cyrénaicis: *quos non eſt veritum*, inquit, *in ea voluptate, qua maxima voluptate ſenſum moueret,ſummum bonum ponere.* En tibi, quis non videt Ciceronem dixiſſe μεταληπτικῶς, *quos non eſt veritum*,pro *quos non puduit*,vel *quos non eſt puditū?* Idem in Lucullo.*Talia autem neque eſſe,neque videri poſſunt,eorum ratione qui illa viſa, è quibus omnia decreta ſunt nata,negant quidquam à falſis intereſſe*.Perſpicuè per metalepſin dixit *à falſis intereſſe*, pro *à falſis differre*. HABESNE?] id eſt nónne habes? vt intelligamus ſubiiciendam reſponſionem aientem. ARIOLARE ]ariolaris,diuinas:ariolus es. ÆDEPOL SENEM DEM. &c.]ſubintelligendum verbum aliquod,appâret,vidⅇmus,aut videre licet,perſpicuum eſt,& ſimil. VT ASSIMVLABAT SAVREAM MEDESSE!] quàm pulchrè ſimulabat me Sauream,ſeruum atrienſem eſſe! Ægrè NIMIS]nimis ægrè : valdè ægrè. INCLAMAVIT,]cōuiciis & maledictis inſectatus eſt.Sic Feſtus in verbo inclamare. ſine dubio hunc locum Plautinum ſpectans,vt ſæpe aliàs.INTVS EXIT?] domo exit?OS OPPRIME ]tace.SVBAVSCVLTEMVS]ex occulto loco auſcultemus LACINIA TENET LACR.] tenet Argyrippum abeuntem , per laciniam, id eſt, partem veſtis flexuoſam.ſinuoſam,apertam, & quaſi laceram. Lacinia dicta eſt à lacerando,teſte Feſto.in verbo *lacerare*.M.Tullius filius Tironi. *Videor enim videre ementem te rusticas res cum villico loquentem, in lacinia ſeruantem ex ſecunda menſa ſemina.* M Tullius lib. 3 de orat *Nam illud alterum genus,quod eſt,temporibus,locis,reis definitum,obtinent, atque eſt ipſum Lacinia.* Plautus Mercat.*At tu edepol ſume laciniam, atque abſterge ſudorem tibi.*QVI]qua.ASINOS] nummos pro aſinis ſolutos. locus.CLAMARE]rudere.

## ARGYRIPPVS, PHILENIVM, LIBANVS, LEONIDA.

Ar. *CVr me retentas nunc?* Phi. *quia tui amans abeuntis egeo,*
Ar. *Vale.* Phi. *aliquanto amplius valerem ego,ſi tu hîc maneres.*
Ar. *Salue.* Phi. *ſaluere me iubes,quoi tu abiens affers morbum?*
Ar. *Mater mihi ſupremum tua dixit,domum ire iuſſit.*
Phi. *Acerbum funus filiæ faciet,ſi carendum eſt.*
Li. *Homo hercle hinc extruſu'ſt foras.* Le. *ita res eſt.* Ar. *mitte quæſo.*
Phi. *Quò nunc abis?quia tu hîc manes?* Ar. *mox ſi voles manebo.*
Li. *Audin' tu hunc?opera vt largus eſt nocturna?nunc enim hic eſt,*
*Neque tu ſuis interdius.videlicet Solon eſt,*
*Leges vt conſcribat,quibus ſe populus teneat,gerræ.*
*Qui ſeſe parere apparent huius legibus,profecto*
*Nunquam bonæ frugi ſient,dies noctéſque potent.*
Le. *Næ iſtè hercle ab iſta non pedem diſcedat,ſi liceſſit,*
*Qui nunc feſtinat,atque ab hac minatur ſeſe abire.*
Li. *Sermoni iam finem face tuo,huius ſermonem accipiam.*
Ar. *Vale.* Phi. *quò nunc properas?* Ar. *bene vale,apud Orcum te videbo.*
*Nam equidem me iam quantum poteſt,à vita abiudicabo.*
Phi. *Cur te obſecro immerito meo morti dedere optas?*
Ar. *Ego te? quam ſi intelligam deficere vita,iam ipſe*
*Vitam meam tibi largiar,& de mea ad tuam addam.*
Phi. *Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?*
*Nam quid me facturum putas,ſi iſtud quod dicis,faxis?*
*Mihi certum eſt,efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.*
Ar. *O melle dulci dulcior mihi tu es.* Phi. *certè enim tu vita es*
*Mihi,complectere.* Ar. *facio lubens.* Phi. *vtinam ſic efferamur.*
Le. *O Libane,Libane,vt miſer eſt homo qui amat!* Li. *immò hercle verò*
*Qui pendet,multo eſt miſerior.* Li. *ſcio qui periculum feci,*
*Circumſiſtamus alter hinc,hinc alter.appellemus.*
Li. *Here ſalue.* Le. *ſed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare?*
Ar. *Quidum?* Li. *quia oculi ſunt tibi lacrymantes,ego rogaui.*
Ar. *Patronus qui vobis fuit futurus,perdidiſtis.*

Li. *Equidem hercle nullum perdidi,ideo quia nunquam vllum habui.*
Le. *Philenium ſalue.* Phi. *dabunt di quæ velitis vobis.*
Li. *Noctem tuam & vini cadum velim,ſi optata fiant.*
Ar. *Verbum caue faxis verbero.* Li. *tibi equidem,non mihi opto.*
Ar. *Tum tu igitur loquere quod lubet.* Li. *hunc hercle verberare.*
Le. *Quiſnam iſtuc accredas tibi,cinæde calamiſtrate?*
*Tun' verberes,qui pro cibo habeas te verberari?*
Ar. *Vt veſtræ fortunæ meis præcedant Libane longè*
*Hodie qui nunquam ad veſperum viuam.* Li. *quapropter quæſo?*
Ar. *Quia ego hanc amo,& hæc me amat:huic quod ego dem,nuſquam quicquam eſt.*
*Hinc medamantem ex ædibus deijcit huius mater.*
*Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,*
*Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi ſe daturum dixit.*
*Vt hanc ne quoquam mitteret,niſi ad ſe,hunc annum totum.*
*Videtin' viginti minæ quid pollent,quidve poſſunt?*
*Ille qui illas perdidit,ſaluus eſt;ego qui non perdo,pereo.*
Li. *Iam dedit argentum?* Ar. *non dedit.* Li. *bono animo es,ne formida.*
Le. *Secede huc Libane,te volo.* Li. *ſi quid vis.* Ar. *obſecro vos.*
*Eadem iſtac opera ſuauius eſt complexos fabulari.*
Li. *Non omnia eadem æquè omnibus here ſuauia eſſe ſcito.*
*Vobis eſt ſuaue amantibus complexos fabulari.*
*Ego complexum huius nihil miror,meum autem hic aſpernatur.*
*Proinde iſtud facias ipſe,quod faciamus nobis ſuades.*
Ar. *Ego verò quidem edepol lubens,interea ſi videtur*
*Concedite iſtuc.* Le. *vin' herum deludi?* Li. *dignu'ſt ſanè*
Le. *Vin' faciam vt me Philenium præſente hoc amplexetur?*
Li. *Cupio hercle.* Le. *ſequere hàc.* Ar. *ecquid eſt ſalutis?ſatis locuti.*
Le. *Auſculate,atque operam date,& mea dicta deuorate,*
*Primùm omnium ſeruos tuos nos eſſe non negamus:*
*Sed ſi tibi minæ viginti argenti proferentur,*
*Quo nos vocabis nomine?* Ar. *libertos.* Le. *non patronos?*
Ar. *Id potius.* Le. *viginti minæ hic inſunt in hac crumina*
*Has ego,ſi vis,tibi dabo.* Ar. *di te ſeruaſſint ſemper,*
*Cuſtos herilis,decus popli,theſaurus copiarum,*
*Salus interioris corporis,amoriſque imperator:*
*Hic pone,hic iſtam colloca cruminam in collo planè.*
Le. *Nolo ego te,qui herus ſis,mihi onus iſtuc ſuſtinere.*
Ar. *Quin tu labore liberas te,atque iſtam ponis in me.*
Le. *Ego baiulabo:tu,vt decet dominum,ante me ito inanis.*
Ar. *Quid nunc?quid eſt?quin tradis huc cruminam ære preſſatam?*
Le. *Hanc,cui daturus,hanc iube petere atque orare mecum.*
*Nam iſtud procliue eſt,quod iubes,me planè collocare.*
Phi. *Da meus ocellus,da mea roſa,da mi anime,da mea voluptas,*
*Leonida,argentum mihi.ne nos deiunge amantis.*
Le. *Dic igitur me tuum paſſerculum,gallinam,coturnicem,*
*Agnellum,hædillum,me tuum dic eſſe,vel vitellum.*
*Prehende auriculis,compara labella labellis.*
Ar. *Ten' oſculetur verbero?* Le. *quàm verò indignum viſum eſt?*

*Atqui pol hodie non feres,ni genua confricantur.*

Ar. *Quid vis? egeſtas impetrat,fricentur,da nunc quod oro.*

Phi. *Age mi Leonida,obſecro fer amanti hero ſalutem.*
*Redime iſtoc beneficio te ab hoc,& tibi eme hunc iſto argento.*

Le. *Nimis bella es atque amabilis:& ſi hoc eſſet meum,hodie*
*Nunquam me orares,quin darem:nunc illum te orare,melius'ſt.*
*Illic hanc mihi ſeruandam dedit. I ſanè bella belle.*
*Cape hoc ſis Libane.* Ar. *furcifer etiam me deluſiſti?*

Le. *Nunquam hercle facerem,genu ni tam nequiter fricares,*
*Ageſis,tu in partem nunc iam hunc delude,atque hanc amplexare.*

Li. *Taceas,me ſpectes.* Ar. *quin ad hunc,Philenium,aggredimur:*
*Virum quidem pol optimum,& non ſimilem furis huius.*

Li. *Inambulandum eſt.nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.*

Ar. *Quæſo hercle Libane ſis,herum tuis factis ſine ſoſpitari.*
*Da mihi iſtas viginti minas.vides me amantem egere.*

Li. *Videbitur,factum volo,redito huc conticinio.*
*Nunc iſtanc tantiſper iube petere atque orare mecum.*

Phi. *Amandóne exorarier te vis,an oſculando?*

Li. *Immò vero vtrunque.* Phi. *ergo obſecro te,& vtrunque noſtrûm ſerua.*

Ar. *O Libane mi patrone,mihi trade iſtuc:magis decorum'ſt,*
*Libertum potius quàm patronum onus in via portare.*

Phi. *O Libane ocellus aureus,donum decúſque amoris.*
*Amabo,faciam quod voles.da iſtuc argentum nobis.*

Li. *Dic igitur me tibi anaticulam,colûmbam,vel catellum,*
*Hirundinem,monedulam,paſſerculum puſillum.*
*Fac proſerpentem beſtiam me duplicem vt habeam linguam.*
*Circundatóque me brachiis,meum collum circumplecte.*

Ar. *Ten' complectatur carnifex?* Li. *quàm verò indignus videor?*
*Ne iſtuc,nequicquam dixeris tam indignum dictum tu in me,*
*Vehes pol hodie me,ſi quidem hoc argentum ferre ſperes.*

Ar. *Ten' ego veham?* Li. *tun' hoc feras argentum hinc aliter à me?*

Ar. *Perij hercle.verùm ſiquidem eſt decorum herum vehere ſeruom,*
*Inſcende.* Li. *ſic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.*
*Adſta igitur,vt conſuetus es puer olim,ſcis vt dicam?*
*Hem ſic,abi,laudo.nec te equo magis eſt equus vllus ſapiens.*

Ar. *Inſcende actutum.* Li. *ego fecero,hem quid iſtuc eſt? vt tu incedis,*
*Demam hercle iam tibi de ordeo.tolutim ni badiſſas.*

Ar. *Amabo Libane,iam ſat eſt.* Li. *nunquam hercle hodie exorabis.*
*Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduorſum cliuum,*
*Tum poſtea ad piſtores dabo,vt ibi cruciere currens.*
*Aſta,vt deſcendam nunc iam in procliui,quanquam nequam es.*

Ar. *Quid nunc quoniam ambo,vt eſt libitum,nos deluſiſtis,*
*Datiſne argentum?* Li. *ſiquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis,*
*Atque vt Deo mihi hic immolas bouem:nam ego tibi ſalus ſum.*

Le. *Etiam tu here iſtunc amoues abs te,atque ipſe me aggredire?*
*Atque illa,ſibi quæ hic iuſſerat,mihi ſtatuis nunc,ſupplicaſque?*

Ar. *Quem te autem nominem deum?* Le. *Fortunam atque Obſequelam.*

Ar. *Iam iſtoc es melior.* Li. *an quid eſt homini ſalute melius?*

Ar. *Licet laudem fortunam, tamen vt ne ſalutem culpem.*
Phi. *Ecaſtor ambæ ſunt bonæ.* Ar. *ſciam, vbi boni quid dederint.*
Le. *Opta id quod vt contingat tibi vis.* Ar. *quid ſi optaro?* Le. *eueniet.*
Ar. *Opto annum hunc perpetuum mihi huius operas.* Le. *impetraſti.*
Ar. *Ain verò?* Le. *certè, inquam.* Li. *ad me adi viciſsim atque experire.*
*Exopta id quod vis maximè tibi euenire, fiet.*
Ar. *Quod ego aliud exoptem amplius, niſi illud, cuius inopia eſt?*
*Viginti argenti commodas minas, huius quas dem matri?*
Li. *Dabuntur, animo ſis bono, facilè exoptata obtingent.*
Ar. *Vt conſueuere homines ſalus fruſtratur & fortuna.*
Le. *Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.*
Li. *Ego pes fui.* Ar. *qui nec caput, nec pes ſermonum apparet.*
*Nec quid dicatis, nec me cur ludatis ſcire poſſum.*
Li. *Satis iam deluſum cenſeo, rem vt eſt, nunc eloquamur.*
*Animum Argyrippe aduorte ſis. pater nos ferre hoc iuſsit*
*Argentum ad te.* Ar. *vt tempore, oportunéque attuliſtis!*
Li. *Hic inerunt viginti minæ bonæ, mala opera partæ.*
*Has tibi nos pactis legibus dare iuſsit.* Ar. *quid id eſt, quæſo?*
Li. *Noctem huius & cœnam ſibi vt dares.* Ar. *iube aduenire quæſo.*
*Meritiſsimo eius quæ volet faciemus, qui hoſce amores*
*Noſtros diſpulſos compulit.* Le. *patieris Argyrippe*
*Patrem hanc amplexari tuum?* Ar. *hæc facile faciet, vt patiar.*
*Leonida curre, obſecro. patrem huc orato vt veniat.*
Li. *Iamdudum eſt intus. hàc quidem non venit, angiporto*
*Illac per hortum, circuit clam, ne quis ſe videret*
*Huc ire familiarium, ne vxor reſciſcat metuit.*
*De argento enim ſi mater tua ſciet vt ſit factum.* Ar. *eia,*
*Benedicitis, ite intro citò, valete.* Le. *& vos amate.*

ALIQVANDO AMPL. VAL EGO SI TV HIC M.] pro fer Nonius in verbo *manere* SALVE ] vale & ſalue dicebant in diſceſſu ABIENS] tuo abitu, ſeu diſceſſu. AFFERS MORBVM? creas morbum? SVPREMVM] ſupremum id eſt vltimum, ſubintell. vale hoc modo. mater tua mihi ſupremum vale dixit. Alii referunt hoc ad ea quæ ſcripſit Varro libro 5. de lingua Latina his verbis. Suprema, ſummum diei. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt eſſe occaſum ſolis: ſed poſtea lex prætoria id quoque tempus iubet eſſe ſupremum, quo prætor in comitio ſupremam pronuntiauit populo ACERBVM FVNVS F. F.] immaturum funus filiæ facit Virgil. 6. Æn. *Quos dulcis vitæ exſortes, & ab vbere raptos Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.* facere funus autem dixit etiam in Menechm. quanquam tranſlate. *feciſti funus, abſente me prandio.* EXTRVSVST FORAS ] extruſus eſt foras Sic autem legendum, non, vt vulgò, *excluſuſt foras.* Sic ſuprà, *Ne ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrymarum foras.* Idem in Caſina. ſit quod futurum dixi, incenatum ſenem foras extrudunt mulieres. Idem in Milite glorioſo *Hercle lepidam occaſionem, vt mulierem extrudam foras.* in Pœnulo. *ita me dij amabunt, vt ego ſi ſim Iuppiter, iam hercle ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.* MOX] paullò pòſt veſperi, noctu. Et verò quidam legi volunt, *noctu*, &c. alii, ne tam longe diſcedant à ſcriptura recepta *nox ſi voles*, &c. *Nox* autem dixerunt veteres pro noctu. exempla petat, qui volet è legib. 12. tabulis. AVDIN' TV HVNC. VT OP. LARG. EST N.] hoc eò dicit Libanus de Argyrippo, quod Philenio dixerat ſe mox, vel noctu apud eam manſurum, quaſi nunc interdiu eſſet occupatus: noctu autem vacuus. audin' tu, Leonida, inquit Libanus, quàm ſit largus, id eſt, profuſus operæ nocturnæ Argyrippus? id eſt, quàm non parcat operæ ſuæ nocturnæ? iocus eſt in Argyrippum, qui à Philenio noctem & concubitum præcipue expetit. Iam ſerui Leonidas, & Libanus cum audiant & videant Argyrippum, ab eo neque videntur, neque loquentes audiuntur. NVNC ENIM HIC EST NEGOT. INTER] ironia eſt. nunc enim, interdius, id eſt, interdiu, hic Argyrippus. negotioſus eſt, id eſt, occupatus, & negotiis impeditus eſt. VIDELICET SOLON EST ] ſcilicet Argyrippus, non eſt Argyrippus, ſed Solon, Athenienſium legiſlator. interdiu igitur negotioſus eſt, vt leges conſcribat. ironia eſt mera. QVIBVS SE POPVLVS TENEAT.] quibus legibus populus contineatur, & coerceatur. GERRAE ] Feſtus Gerræ, crates vimineæ ſunt. Athenienſes, cùm Siracuſas obſiderent, & crebrò gerras poſcerent: irridentes Siculi gerras clamitabant. Inde factum eſt, vt gerræ pro nugis, & rebus contemtis dicantur. QVI SESE PARERE APP.] antique dictum, pro qui parére apparent, id eſt, pârent. HVIVS] Argyrippi, quem ſuprà iocans Solonem appellauit. NVNQVAM BONAE FRVGI SIENT.] ſi legiſlator nequam eſt. leges quoque eius nequam, & malæ ſint, neceſſe eſt. quare qui talibus legibus parere ſtudeat, nunquam frugi ſit, ſed nequam, & improbus, nempe gerro, ganeo, vinoſus, &c. NON PLDEM

DISCEDAT] hyperbole, non pedem, ne pedem quidem, id eſt, ne minimum quidem interuallum. SI LICESSIT] ſi licuerit. QVI NVNC FESTINAT, &c.] oſtendit amantium leuitatem, qui modò minantes ſe in perpetuum amicas ſuas relicturos, continuo ad eas quaſi adamantinis vinculis retracti, reuertuntur. Sic Horat. Oda 11. epod. *Vbi hæc ſeuerus te palàm laudaueram, iuſſus abire domum: ferebar incerto pede Ad non amicos, heu, mihi poſtes, & heu, Limina dura*, &c. exemplo eſt & ille Phædria, apud Terent. in Eunucho. & Propert. lib. 2. eleg. 25. *Sed tamen obſcura teritur rubigine mucro Ferreus, & paruo ſæpe liquore ſilex: At nullo domina teritur ſub limine amator. Reſtat & immerita ſuſtinet aure minas Vltro contemtus rogat, & peccaſſe fatetur Læſus, & inuitus ipſe redit pedibus.* APVD ORCVM TE VIDEBO] apud inferos te videbo. Hæc dicit, quaſi primo quoque tempore ſibi manus allaturus, & ſe ipſe exanimaturus, quemadmodum deinceps ſubiicit. QVANTVM POTEST] quàm primùm: quàm citiſſime fieri poteſt. A VITA ABIVDICABO] à vita ſeparabo, & ſegregabo, tralatio à iudiciis, aut iudicum ſententiis, quibus adiudicant, & abiudicant. M. Tull. or. de leg. Agraria contra Rull. ad populum *Iudicabit Alexandriam regis eſſe à populo Rom. abiudicabit.* Idem lib. 1. accuſ. *Neque tanta fortunis omnium pernicies poteſt accidere, quàm opinione populi R. rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis, ab hoc ordine abiudicari.* IMMERITO MEO] præter meritum meum. Sic dictum immerito vt iniuſſu, & incultu, & ſimilia. Sal. de bello Iugurt. *Cæterum ingenium, quo neque melius, neque amplius aliud in natura mortalium eſt, incultu atque ſocordia torpeſcere ſinunt.* MORTI DEDERE] Virgil. Georg. 4. *dede neci.* EGO TE] Ego te dedere neci opto? non eſt ita. DEFICERE VITA] ἀποψυχεῖν. IAM IPSE VITAM MEAM TIBI LARG.] quod fecit Alceſtis Admeto viro ſuo, & fratrem Pollux alterna morte redemit, vt ait Virg. TE VITAM ESSE AMISSVRVM?] te viam eſſe profuſurum, ac proiecturum? Horat. Sat. 1. lib. 1. *is neque limo Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in vndis.* FAXIS] feceris. MELLE DVLCI DVLCIOR M. T.] hyperbole Homer. ἰλιάδ. α, τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης γλυκίων μέλιτος ῥέεν αὐδή. VTINAM SIC EFFERAMVR] in rogum. Terent. And. *Effertur: imus.* M. Tull. in orat. pro Flacco. *atque hic Dorylenſis nuper cùm efferretur magna frequentia, conceſſúque veſtro, mortis illius inuidiam in L. Flaccum Lælius conferebat.* lib. 3. de Nat. deorum. *Cur Maximus filium extulit conſularem?* ſic autem nempe inter nos complexi. Tale quiddam Optat. Propertius lib. 2. eleg. 15. *Atque vtinam hærentes ſic nos vincire catena Velles, vt nunquam ſolueret vlla dies.* QVI PENDET] ſeruus, qui pendet, manibus ad trabem adſtrictis, & ita vapulat ſuprà. QVI PERICVLVM FECI] qui expertus ſum. CIRCVNSISTAMVS: ALTER HINC ALT.] ſic debent hæc interpunctione diſtingui circunſiſtamus: comma: alter hinc, diſtinctionis nota: alter hinc, altera nota: appellemus. QVI DVM?] qua ratione iſtuc rogas? QVIA OCVLI SVNT TIBI LACRYMANTES] locus παρὰ προσδοκίαν: nam aliud reſponſum expectabat Argyrippus, aliud reſpondet Libanus. Ioci autem ratio ex eo nata, quòd fumus lacrymas commouet. Horat. Sat. 5 lib. 1. *lacrymoſo non ſine fumo.* PATRONVS, QVI VOB. FVIT FVTVR. PERD.] ordo eſt, eum perdidiſtis, qui vobis patronus fuit futurus. id eſt, qui vos libertate donaturus fuit. Hic antecedens congruit cum relatiuo, vt fieri ſolet apud Plautum, qua de re aliàs. EQVIDEM HERCLE NVLLVM PERDIDI, &c.] locus ex ambiguo, patronus enim & eum ſignificat, qui altera ex parte reſpondet liberto, quomodo Libanus accipit: & eum, qui clienti, quomodo Argyrippus accipiebat. Negat igitur Libanus ſe vllum patronum amiſiſſe, quippe qui nullum habuerit: nullum autem habuit, qui ſemper ſeruus fuit, neque vnquam manumiſſus fuit. Licet tamen dicere, iocum, ſi quis hic iocus eſt, in eo conſiſtere, quod Argyrippus ſe patronum his ſeruis futurum fuiſſe, atque idcirco eos patronum perdidiſſe dicit: Libanus autem negat ſe perdidiſſe, quod nunquam habuit: quaſi ea ſola perdamus, quæ habemus, non quæ habituri ſumus. HABVI] legendum fortaſſis eſt *habuui* pro *habui*, vt ne verſus claudicet. DABVNT, DI QVAE VELITIS, VOBIS] verba bene precantis. NOCTEM TVAM] concubitum tuum. Sic infrà non longè, *Noctem huius, & cœnam ſibi vt dares.* Idem in Trinummo *nox datur: ducitur familia tota* Horat. epod. od. 15. *Nec feret aſſiduas potiori te dare noctes.* &c. Propert. lib. 2. eleg. 17. *Mentiri noctem, promiſſis ducere amantem*, &c. VERBVM CAVE FAXIS.] caue verbum vnum feceris? caue muttias. HVNC HERCLE VERB.] repete ἀπὸ κοινοῦ libet. ACCREDAT] credat. Horat. epiſt. ad Vualam lib. 1. *Scribere te nobis, tibi nos accredere par eſt.* CINAEDE] Cinædi, inquit Nonius, dicti ſunt apud veteres, ſaltatores, vel pantomimi ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὸ σῶμα. al. τὰ κῶλα. Deinde profert locum ex Aulul. *Ita fuſtibus ſum mollior magis, quàm vllus cinædus.* Veruntamen etiam pueri molles, & impudici, cinædi appellantur, ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ αἰδοῖα. Catull. ad Thallum, *Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo, Vel anſeris medulla, vel imula oricilla, Vel pene languido ſenis, ſitque araneoſo*, &c. Atque ita accipi arbitror. CALAMISTRATE.] Calamiſtris iniuſte, & criſpate *Calamiſtrum*, inquit Nonius, *Fiſtula breuis, qua cirri continentur.* Immo calamiſtra, acus ſunt, quibus calefactis capilli criſpantur, M. Tull. de Cæſare in Bruto. *Sed dum voluit alios habere parata, vnde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam, ineptis gratum fortaſſe fecit, qui volent illa calamiſtris inurere*, &c. Idem in oratore. *Tum remouebitur omnis inſignis ornatus, quaſi margaritarum: ne calamiſtris quidem adhibebuntur.* Hinc Calamiſtratus. Idem pro Sextio. *Alter vnguentis affluens, calamiſtrata coma*, &c. Idem poſt reditum in Sen. *Cur in luſtris & helenationibus huius calamiſtrati ſaltatoris tam eximia virtus tamdiu ceſſauit?* QVI PRO CIBO HABEAS TE VERBERARI?] cui inſtar cibi ſit verberari? qui paſcaris verberibus, vt cibo? *verberari* autem quidam hic accipiunt, pro præcidi, & prædicari. quemadmodum & ſuprà *verberare* fortaſſis pro præciſere accipiendum eſt. VT VESTRAE F.] Vt, id eſt, quàm ὡς legendum admiratiue. HINC MEDAMANTEM EX AEDIB.] Hinc, ex ædibus, idem valent, ſed hoc notius: *medamantem*, autem pro me amantem, & ſimilia ſexcenta, à Plauto vſurpata ſunt. DEIECIT] al. deſiecit, al. eiecit libri veteres habent *delegit*, plane, vt opinor, mendoſe AD MORTEM APPVLERVNT.] al. mortem adegerunt. IPSI] Philenii matri. VT HANC NE Q. M.] hac lege, vt mater ne vllum in locum, aut ad vllum hominem mitteret, niſi ad ſe. QVID POLLENT?] quantum virium habent? QVI HAS PERDIT.] qui has profundit, & largitur lenæ. diabolus. SALVVS EST:] quia fruetur Philenio ſic ſuprà, *Et profectò, niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.* BONO ANIMO ES] bono animo eſto. *es* hic eſt imperatiui modi, præſentis temporis. nam *eſto*, eſt futuri. Notat Donatus ad illud ſimile, immò plane idem, Terent. in Adelph. *Bono animo es, duces vxorem hanc.* SI QVID VIS] ſubintell. ad te eo, & ſecedo, vt audiam, quæ me vis. verba ſunt ad audiendum, & conſiſtendum parati, contrà *nunquid vis?* & *niſi quid vis* abeuntis, ſeu abire volentis. OBSECRO VOS] ſermo hominis aliud mirantis, atque etiam improbantis. EADEM ISTAC OPERA] HOC eo dicit, quòd

Leonidas, &c.

Leonides.& Libanus,collatis capitibus colloquebā-tur. Dicit igitur Argyrippus,eos debuiſſe vna,eadē que opera complexos,inter ſe confabulari, & id eis ſuauius futurum, cùm capita inter ſe ita collata haberent,vt viderentur inter ſe oſculari. VOBIS] tibi, & Philenio,amantibus,qui amaris inter vos. NIHIL MOROR] nō curo,negligo:vel nihili facio Horat ep. 15.lib.1 *nam vina nihil moror illius oræ*. QVOD FACIAMVS, NOBIS SVADES.] quod vt faciamus,nobis ſuades. HERVM] herum minorem,Argyrippum.hæc dicuntur à ſeruo ſuppreſſa voce,ne Argyrippus exaudiat,ita tamen,vt ſpectatores audiant. ECQVID EST SALVTIS?] num qua ſalus eſt?num aliquid ſalutis eſt? SATIS LOCVTI] ſubintell.*eſtis*. ET MEA DICTA DEVORATE] mea dicta auide audite, & attentis animis accipite.tralatio eſt. ſic in Pœn *Quàm orationem hanc aures dulce deuorant?* eiuſdem generis ſunt illa *edere ſermonem*. in Aulul. *Nimium lubenter ēdi ſermonem tuum*,& *guſtare ſermonem*.in Moſtel. Sic Horat.oda 13. lib.2. *Sed magis pugnas, & exactos tyrannos Denſum humeris bibit vulgus*. Nonius, *deuorari*, inquit, *non ſolùm cibus gutture, ſed & vox auribus poteſt*. Plaut Amp. *Auſcultate*,&c. LIBERTOS] non iam ſeruos,ſed libertos,vt manumiſſos. IN HAC CRVMINA] Feſtus.*crumina,ſacculi genus*. Nonius. *Bulga,eſt folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt: & eſt ſacculus è brachio pendens*. Ex his Nonii verbis,licet dicere cruminam, ſeu crumenam, ἀπὸ τοῦ κρεμᾶν, id eſt, pendere, dictum eſſe, quod & Simeoni Boſio videbatur. DII TE SERVASSINT S.] beneprecantis oratio.*ſeruaſſint* autem,id eſt,ſeruauerunt. CVSTOS ERILIS] Cuſtos heri SALVS INTERIORIS CORP.] ſalus earum corporis partium,quibus vita continetur.ſalus animæ,& vitæ. PLANE] ambiguè dictum.nam planè vel in loco plano ſignificat: quo modo non intelligit Argyrippus: collum enim non eſt in loco plano, neque locus planus: vel apertè, perſpicuè:quomodo intelligit. SVSTINERE] ſufferre. ISTAM] cruminam. PONIS IN ME?] mihi imponis? EGO BAIVLABO.] ego geram.baiulo,as, id eſt,porto.& gero humeris, & baiulus, qui humeris gerit M Tull. lib.3.de orat. *Remigem aliquem,aut baiulum nobis oratorem deſcripſeris*. Feſtus *Baiulos dicebant antiqui,quos nunc dicimus operarios. vnde adhuc baiulare dicitur*. profert Nonius in voce baiulus, quam tamen non interpretatur INANIS] ſine onere. ÆRE PRESSATAM] ſic legendum, non *herum preſſatum*,vt habent alii libri. hoc primùm. Deinde *are preſſatam*, hoc eſt ,ære, ſeu nummis refertam ac diſtentam. ISTHANC CVI DATVRV'S, HANC IVBE PET.] ordo eſt. iube iſtam,nempe Philenium,cui tu daturus es crumenam, petere hanc crumenam à me. ORARE MECVM] antiquè dictum: de quo genere alibi. Vtitur autem eo Plautus millies. NAM ISTVC PROCL. Q. IVB.] iocus in vocibus procliuè,& planè. Iubes, inquit,me planè collocare hanc crumenam in collo tuo. Atqui collum tuum, non eſt planum,ſed procliue,id eſt, pronum,& propenſum. Procliue,ſignificat etiam facile,ab eo, quod eſt procliue, non arduum. MEVS OCELLVS] id eſt mi ocelle,rectus pro vocatiuo.vel tu, qui meus ocellus es. DEIVNGE] deiuga. Nonius. *Deiugare, deiungere,ſeparare,diſſociare*.deiugare,& deiungere,verba ſunt, quæ propriè locum habent in bobus à iugo remotis. Horat. epiſt.ad Villicum, *bouem Deiunctum curas, & ſtrictis frondibus exples*. ſic legendum apud Horat. & ita edendum curaui: non *disiunctum*, vt habent aliæ editiones. HOEDILLVM] paruum hœdum. VITELLVM] paruum vitulum. aliàs vitellus, pars eſt oui media, ſubrubri aut crocei coloris. PREHENDE AVRICVLIS.] ſubintell. me. modus eſt oſculandi, quo amantes prenenſis mutuò auriculis inter ſe oſculabantur: quod oſculum χύτραν appellant, à ſimilitudine ollæ anſatæ,quæ prenditur per anſas. Commemorat Theocr. εἰδ.5. Οὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρᾶν οὐκ ἐφίλασε Τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα id eſt non amo Alcippen, quoniam me anteà non oſculata eſt prehenſum auribus, cum ei palumb m dedi. Et Plutarchus. περὶ τοῦ ἀκούειν. ibi. οἵ τε πολλοὶ τὰ μικρὰ παιδία καταφιλοῦντες, αὐτοί τε τῶν ὤτων ἅπτονται, καὶ τούτοις τοῦτο ποιεῖν κελεύουσιν, αἰνιττόμενοι μετὰ παιδιᾶς, ὅτι δεῖ φιλεῖν μάλιστα τοὺς διὰ τῶν ὤτων ὠφελοῦντας id eſt, vulgúſque cum paruulos pueros oſculatur, & ipſum auriculas eorum tangit, & hos idem facere iubet, obſcurè ſignificans cum ludo ac ioco, eos maximè amare oportere, qui per aureis proſunt. Plautus iterum in Pœn *Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſuauium*. Nonnulli libri hic habent, *prehende auriculas*. COMPARA LAB. CVM LAB. V.] compone & coniunge labella tua cum meis QVAM VERÒ IND.] proinde ac ſi dicat, non eſt cauſa, quare tibi tam indignum videatur, Philenium mihi prehendere auriculas, & labella cum labellis comparare? NON FERES.] non auferes,non accipies à me crumenam, vel ſic, non baiulabis, ſeu non portabis crumenam in genua confricare, maioris adulationis, atque amoris eſt, quàm auriculis aliquem prender·. Quin videtur eſſe ſupplicantis.Nam qui ſupplicabant,genua tangebant eorum,quibus ſupplicabant. Homer. ἰλιάδ. α. Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων &c. Piget alia & ex hoc poëta, & ex aliis colligere exempla. EGESTAS IMPERAT] ingens telum, neceſſitas. Virgil.Georg.1. *& duris vrgens in rebus egeſtas*. FER AMANTI H. SALVT.] fer ſalutem, id eſt, affer ſalutem. ſic dictum fer ſalutem, vt fer auxilium. REDIME ISTOC BEN.L.] iſto beneficio te ab hero tuo Argyrippo libera: id eſt, iſto beneficio conſequere ab hoc libertatem. ET TIBI EME HVNC IST.] & tibi hunc iſta pecunia obligatum, deuinctum, obnoxium redde. Sic ſupra ead. com. non longè à princip & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi. NVNQVAM M'ORARES, QV.] nonnulli libri manuſcr. habent *nunquam moraret, quin d.* ILLVM] Libanum. ILLIC] ille Libanus. CAPE HOC SI LIBET] cape hoc ſi vis Libane, ſis, blandientis particula, quæ ſignificat, ſi vis, eam addebant veteres verbis imperatiui modi, quia, vt ait Donatus, ea ſunt contumelioſa. NVNQVAM HERCLE FACER. GEN. T. N.] nunquam hercle te deluderem, niſi tam remiſsè, & languidè genua mihi fricares tam nequiter, tam male. AGE SIS TV IN PARTEM, &c.] Alloquitur Libanum Leonida, fortaſſe ſummiſſa voce, & hortatur, vt viciſſim ipſe quoque Argyrippum ludat. IN PARTEM] pro tua patre. Boſius κατὰ μέρος, ἐν μέρει. HANC.] Philenium. AD HVNC] Libanum. FVRIS HVIVS] Leonidæ, ſerui furacis, vel ſimpliciter, ſerui, vt intelligamus, ſeruos omneis eſſe fures. vide ſuprà ibi, *Cui nunquam vnam rem me licet præcipere furi*. SVPPLICABVNT] Argyrippus, & Philenium. LIBANE SIS,] Libane ſi vis, *ſis*, particula blandientis, pro ſi vis Sed videtur hinc delenda, vt mox dicamus. HERVM TVIS PACTIS SINE SOSPITARI] herum me, ſine tuis factis ſoſpitari, id eſt, ſeruari, ſaluum, & ſoſpitem fieri. Sic autem legendum, vt edidimus, noſtros veteres codices ſecuti. nam, verbum *ſine* abeſt à vulgatis. quo ſublato, huius verſus ſententia nec integra, nec plana eſſe poteſt. Sed rurſus, hoc verbo recepto, vel in voce *herum*, m. eliditur. & *tuis* erit vnius ſyllabæ, vt *herum tuis* efficiant anapæſtum aut particula *ſis* erit delenda, & tunc verſus ſua menſura, ſine vllo neg·tio

conſtabit. CONTICINIO] *Conticinium*, vt docet Nonius, *eſt primum noctis tempus: quo omnia quieſcendi gratia conticeſcunt*. ISTHANC] Philenium, vt ſuprà. *Iſtanc cui daturu's hanc iube petere*. PETERE] à me. ORARE MECVM.] Sic ſuprà. IMMÒ VERÒ VTRVMQVE] legendum arbitror *Immò verò vtrque*. ET VTRVNQVE NOSTRVM SERVA.] ſic legendum. Nam in vulgatis mendosè legitur, *& tu vtrunque noſtrûm ſerua*. LIBERTVM POTIVS, QVAM. P.] magis decorum eſt, me, qui ſum libertus tuus, quàm te, qui patronus es, onus in via ferre. OCELLVS AVREVS.] ocelle auree. vel, qui ocellus aureus es. aureus autem eſt cariſſimus, carus inſtar auri. Ita duas res cariſſimas inter ſe coniunxit, oculum, & aurum. oculis nihil eſt nobis carius ſecundum vitam: aurum omnium metallorum cariſſimum. Pindar. ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, &c. notiſſimi enim ſunt verſus. ANATICVLA] anaticula, deminutum nomen ab anate. M. Tull. lib 5. de Fin. *ſerpere anguiculos, nare anaticulas, euolare merulas*, &c. CATELLVM] paruum catulum. MONEDVLAM] monedula, auis mirè furax, cùm omnium metallorum, maximè auri, & argenti, vt teſtatur Plinius lib. 10. cap. 29. M. Tull. in orat. pro Flacco. *Cùm verò coronam auream litteris imponebant: re vera non plus aurum tibi, quàm monedulæ committebant*. Propterea autem hæ aues hic commemorantur, tanquam molles, & iucundæ, quia eæ & aliæ id genus, pueris patriciis erant in deliciis, & ludicris. Plautus in Captiuis. *Nam vbi illò aduenis, quaſi patriciis pueris, aut, monedulæ, Aut anates, aut coturnices dantur quicum luſitent: Itidem hæc mihi aduenienti vpupa qua me delectet, data eſt*. Plinius lib. 4. epiſt. *Habebat puer mannulos multos, & iunctos, & ſolutos, habebat canes maiores, minoréſque, habebat luſcinias, pſittacos, merulas. omneis Regulus (pater) trucidauit. nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris*. PASSERCVLVM PVSILLVM] vox *puſillum*, ante *paſſerculum* puſillum. nam & corrumpit verſum, & ſuperuacanea eſt; & non reperitur in pleriſque libris. FAC PROSERPENTEM BESTIAM ME.] Compone linguam tuam cum mea inter oſculandum, quo facto ſimilis ero proſerpenti beſtiæ, id eſt, angui. Nam anguis duplicem & biſulcam linguam habet: vel, vt alii auctores volunt, triplicem, & triſulcam. qua de re mox plura. Sic Pœnulo. *Qui huc aduenisti nos captatum migdilybs Biſulca lingua quaſi proſerpens beſtia*. Idem in Pſeud. *vbi alterum bilingus (al. bilingues) manifeſtò inter ſe prehendunt*. Idem in Sticho. *Suffla celeriter tibi buccas quaſi proſerpens beſtia*. ANGVEM] proſerpentem beſtiam, quaſi ſerpendo progreditur, & procedit. proſerpere enim valet porrò ſerpere, id eſt, ſerpendo procedere. DVPLICEM VT HABEAM LINGVAM.] vt habeam linguam biſulcam. Ariſtoteles lib 1. de partibus animal. cap. 17. de lingua: narrat angueis linguas habere duplices, ſeu biſulcas, bifidas. Sic enim ille, ὅτ' ὄφεις, καὶ οἱ σαῦροι μακρὰν καὶ δικρόαν γλῶτταν ἔχουσιν, οἱ μὲν ὄφεις ὥστε μακρὰν, ὥστ' ἐκτείνεσθαι ἐκ μικροῦ ἐπὶ πολύ. δικρόαν δὲ, καὶ τὸ ἄκρον, λεπτὸν καὶ τριχῶδες διὰ τὸ λίχνον τῆς φύσεως. διπλῆν γὰρ τὴν ἡδονὴν, καρποῦται τῶν χυμῶν, ὥσπερ διπλῆν ἔχοντα τῆς γεύσεως αἴσθησιν. id eſt, angues, ſiue ſerpentes, & lacerti, longam, & bifidam, ſeu biſulcam linguam habent, & ſerpentes quidem ita longam, vt ex paruo in longum protrahi, atque extendi poſſint: biſulcam verò & eius extremam partem, tenuem, & piloſam propter naturæ auiditatem. Duplicem enim voluptatem percipiunt, tanquam duplicem guſtatus ſenſum habentia. At Plinius lib. 11. cap. 37. *tenuiſſima*, inquit, *lingua ſerpentibus & triſulca, vibrans, atri coloris, & ſi extrahat prælonga: lacertis, bifida, & piloſa*, &c. Sic Virgil. lib. Georg. 3. *Cùm poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis*. CIRCVMDATÓQVE ME BRACH.] amplectitor me. ambito me brachiis. nam hæc conuertuntur inter ſe, & reciprocantur. Horatius oda 36. lib. 1. *Laſciuis hederis ambitioſior*. M. Tull. pro Milone. *Qui annona leuanda, iacturíſque rei familiaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in ſuſpicionem incidit regni appetendi*. CIRCVMPLECTE] complectere. QVAM VERÒ INDIGNVS VIDEOR?] ſic ſup. quàm verò indignum viſum eſt? NE ISTVC NE QVICQVAM DIXERIS, &c.] vt ne iſtuc, quod in me dixiſti, tam indignum, fruſtrà id eſt, impunè dixeris: tu pol hodie me vehes, vt equus equitem, &c. vel ſic. vt ne iſtuc, quod in me tam indignum dixiſti, ſine pretio, & ſine tuo malo dixeris, tu profectò hodie inſtar equi me vehes, &c. vel ſic: has mihi profectò pœnas iſtius dicti dabis, quòd mihi eris hodie pro vehiculo, &c. PERII HERCLE] ſic ſuprà ead. com. *Perij hercle iam hic me abegerit ſuo odio*. VERVM SIQVIDEM EST DEC. HERVM VEH.] ſic legendum, non vt habent libri vulgati, *verùm ſi decorum eſt quidem*, &c. quanquam probabilis lectio eſt, neque vt pleriique manuſcripti. *ſi verum eſt quidem decorum*, &c. quæ ſcriptura ferri nullo pacto poteſt. SIC ISTI SOLENT SVP. SVED.] iſti ſuperbi, id eſt, tui ſimiles ſuperbi, ſic hoc eſt, equitem vehendo, ſubdomari ſolent. id eſt, eorum ferocia minui ſolet. ADSTA IGITVR VT CONSVETVS ES P. OL. &c.] verſus quidem eſt obſcœnus, ſed tamen Plautinus. nanque eum reperi in noſtris libris manuſcriptis, & in omnibus impreſſis. Suſtulit eum Camerarius, vt pleroſque alios, turpitudine ſcilicet offenſus, & pudori lectoris conſulens ac ſeruiens. Ignoſco Camerario. Sed non placet, ſcriptores veteres caſtrari, hoc eſt mutilari. Nam ſi hoc licet, cur non fit in Ariſtophane, in Platone, in Ariſtotele, in Plutarcho, in Cicerone, denique in omnibus? Cur non mares omnes caſtrantur? nam quis neget ex puſillis mentibus, & rimis mulieribus horribilia, & innumerabilia flagitia ac ſcelera proficiſci? Atqui ſtultum, atque adeò impium eſt, conſilium Dei reprehendere, eiúſque opificium corrigere velle, & plus ſapere poſtulare: quàm ſapientiæ caput, & fontem perennem. Sed hac de re plura aliàs. Ad Plautum redeo. Adſta igitur, inquit, vt conſueuiſti olim puer, cum ſcilicet alienæ libidini auerſus morem gerebas. VT TV INCEDIS?] quomodo incedis? DEMAM] detraham: deminuam. Iocatur ſeruus in herum, minans ſe ei de hordeo detracturum. quaſi ſit equus. TOLVTIM NI BADISSAS] ni incedis volubiliter, & vt ita dicam glomeratim. Nonius tolutim, inquit, dicitur, quaſi volutim, vel volubiliter. Deinde profert hunc locum. & hoc Varronis. *Vt equus, qui ad vehendum eſt natus, tamen hic traditur magiſtro, vt equitare doceat tolutim*. &c. debet autem ſcribi vnico, l. Nam prima ſyllaba corripitur. Lucill. *Si omne iter euadit, ſtadiúmque ac citæ tolutim*. ego arbitror, *greſſus glomerare ſuperbos*. apud Virgil. lib. 3. Georg. aliis verbis idem eſſe, quod *ingredi tolutim*. Iam *badiſſas*, vox Græca eſt, βαδίζω, ζεις, hoc eſt, vado, incedo. QVADRVPEDEM] te equum. Virg. lib. 11. Æn. *Quadrupedémque citum ferrata calce fatigat*. AGITABO] Virg. lib. 11. Æn. *Spumantemque agitabat equum*. & Horat. Sat. 7. lib. 2. quanuis per tranſlationem perpetuam: *clunibus aut agitauit equum laſciua ſupinum*, hinc agitator, id eſt, auriga, aut qui equum, aliúmne quadrupedem ſtimulat M. Tull in Lucul. *Ego enim, vt agitator callidus, prius quàm ad finem veniam, equos ſuſtinebo, eóque magis ſi locus is, quo ferentur equi præceps erit*. Virg. lib. 1. Georg. *Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli Vilibus aut onerat pomis*. ADVERSVM CLIVVM] in loco accliui, atque arduo. AD PISTORES D.] in

piſtrinum

piſtrinum dedam. IN PROCLIVI] in loco prono, & decliui, qui contrarius eſt accliui, & arduo. IMMOLAS BOVEM?] ſacrificas bouem. Feſtus immolare, eſt mola, id eſt farre molito, & ſale perſperſam hoſtiam ſacrare. M. Tull. de Nat. deor. *Quanquam Pythagoras, cùm in geometria quid iam noui inueniſſet, Muſis bouē immolaſſe dicitur.* Horat. Sat. 3. lib. 2. *immolet aquis hic porcum Larib.* TIBI SALVS SVM] tibi Deus quidam ſeruator, & ſalutis dator. AGGREDIRE?] aggrediris? id eſt aggrederis? hic vſurpauit verbum aggredior in quarta coniugatione, ſic dixit *moriri*, pro mori, in Captiuis *progrediri*, in Caſina pro progredi *ſediri*. in Mil. glor. ATQVE ILLA.] ſtatuam, & aram. FORTVNAM.] dominam rerum & externarum, & ad corpus pertinentium, vt ait M. Tull. lib. 5. Tuſcul. Cui non vnum templum cæca veterum Romanorum religio conſecrauit, ſed complura, vt refert Plutarchus. OBSEQVELAM] deam, quæ tibi arbitratu tuo obſequitur. AN QVID EST HOMINI SALVTE MELIVS?] hoc idcirco quærit quia ſuprà dixerat, ſe Argyrippo ſalutem eſſe. LICET LAVDEM FOR TAMEN VT NE S.] ita mihi laudare fortunam licet: vt tamen ſalutem non vituperem. AMBAE] fortuna, & ſalus. VBI BONI QVID D.] cum mihi aliquid boni dederint. HVIVS OPERAS] Philenii nocteis: Philenium mihi obſequentem, & operas dantem, ſcorta cōducuntur & ſuas operas amantibus locant, & ſuarum operarum mercedem ab his accipiunt. aut certè poſtulāt, atque adeò flagitant: ſæpe etiam antequam vllam dent operam, capiunt. CVIVS INOPIA EST, &c.] cuius indigeo, VIGINTI ARGENTI COMMODAS MINAS &c.] id eſt, viginti argenti minas totas, atque integras. Sic Nonius in voce commodum: vbi hunc verſum profert. Sic iterum Plautus in Mercat. *Nunquam edepol me vincet hodie, commodu poſcet pater.* ſubintell. ſeptem minis, hoc eſt, vult ſibi puellam illam vendi ſeptem commodis minis. Idem in Pſeud. *At me viginti commodis multauit minis.* Idem in Rud. *talentum argenti commodum magnum inerat in crumena.* VT CONSVEVERE] ſalus & fortuna FRVSTRATVR] fallit, deſtituit. EGO CAPVT HVIC, &c.] id eſt, ego præcipuam operam ad hoc argentum hodie reperiendum nauaui. vel ſic, ego maior, & potior pars ad hoc argentum hodie reperiendum fui. Virg. Æn. 2. *Et quorum pars magna fui.* Terent. And. *Nam ſi hic mali eſt quicquam, hem illic eſt huic rei caput.* Vbi notat Donatus, Caput, id eſt origo, & ſumma vniuſcuiuſque rei. vt Virg. Æn. xi. *ò Latio caput horum & cauſa malorum.* EGO PES FVI] iocus in verbo, caput, & pes, opponuntur: hinc ſtatim ſubiicit Argyrippus. QVIN NEC CAPVT, NEC PES &c.] id eſt immò verò, nulla pars ſermonum veſtrorum appàret, vel ſic, nec principium, nec finis ſermonum veſtrorum exſtat. prouerbium olet, quod ſignificat rem eſſe inchoatam, atque imperfectam. Vtitur eo M. Tull. lib. 7. epiſt. ad famil. epiſt. ad Curium *Sulpicij tibi operam intellige ex tuis litteris non multum opus fuiſſe propter res tuas ita contractas, vt, quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes* Iterum Plautus in Capt. *Garriet, quòd neque pes vſquam, neque caput compareat.* Eodem pertinet illud Horatii epiſt. ad Piſones, *cuius velut ægri ſomnia, vana Fingentur ſpecies, vt nec pes, nec caput vni Reddatur formæ.* Non admodum diſſimile illud eiuſdem epiſt. ad Iul. Florum, lib 2. *Candidus & talos, à vertice pulcher ad imos.* SATIS IAM DEL. CENSEO.] Satis iam deluſum eſſe Argyrippum cenſeo. REM VT EST, N. EL.] nunc rem eloquamur, & narremus Argyrippo, ita, vt eſt. SIS] ſi vis. BONAE.] bonas fortaſſe hic dicit, quas paullò antè, commodas. Verumtamen ſequamur, quod ad illum ſuperiorem locum attinet, Nonium, & dicamus per bonas hic ſignificari. probas, & minimè falſas, neque adulterinas. BONAE, MALA OPERA PARTAE.] antitheſis. *mala opera*, autem, id eſt, per ſycophantiam, & fallaciam, & dolum malum. PARTIS LEGIBVS] latis, & acceptis conditionibus NOCTEM HVIVS, ET CEN.] his legibus, ſeu hac lege, vt ſineret Philenium vnà ſecum cenare, & dormire. MERITISSIMO EIVS.] ſuperlatiuum nomen ex ſubſtantiuo factum. nam cum dicimus *merito eius*, non eſt dubium, quin *merito*, ſit nomen ſubſtantium. Quomodo igitur ex hoc tali nomine *meritiſſimo* fieri poteſt? quomodo rurſus *meritiſſimo* ſubſtantiuum eſſe poteſt, ſi ſuperlatiuum eſt? nam ſubſtātiua nomina, neque comparationem, neque ſuperlationem recipiunt. Atqui ſubſtantiuum ſit neceſſe eſt, quando patrius caſus ei ſubiungitur, proinde ac ſi dixiſſet, maximo eius merito. Notetur igitur hic locus. Iam apud Terent. in Phor. immeritò, & immeritiſſimò aduerbia ſunt. Sic ille. *Iam dudū te omneis nos accuſare audio Immeritò, & me omnium horum immeritiſſimò* DISPVLSOS COMPVLIT] bella antitheſis. videtur autem eſſe tralatio à pecore, ſeu armento. diſpellere, eſt in diuerſas parteis pellere: compellere, in vnum locum pellere. M. Tull. in Piſonem. *Quid? illam armorum officinam e. quid recordaris, cùm, omni totius prouinciæ pecore compulſo, omnem quæſtum illum domeſticum patronúmque renouaſti?* Virg. in Melib. *Compulerántque greges Corydon & Thyrſis in vnum.* M. Tull lib. 7. epiſt. ad Att. *Quid ergo, inquis, acturus es?* Idem *quòd pecudes: quæ diſpulſæ, ſui generis ſequuntur greges, vt bos armenta: ſic ego bonos viros, aut eos, qui unque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent.* HAC FACILE FACIET, VT P.] id eſt, propter hāc, Philenium, qua hoc pacto mihi annum perpetuum frui licebit, facilè patiar, vt pater eam amplexetur noctem vnam. ANGIPORTO.] per angiportum. Idem Moſtell. *Abij illà per angiportum, ad hortum noſtrum clanculum.* Feſtus. *angiportus, iter compendiarium in oppido, eò quòd ſit anguſtus portus, id eſt, aditus in portum.* Angiportus autem in maſcul. & angiportum in neutro gen. veteres vſurparunt, vt indicat Nonius. Iterū Plautus, in Ciſtell. *paruolam Puellam proiectam, ex angiportu ſuſtuli.* Idem in Pſeud. *Habui numerum ſedulò. hoc eſt ſextum à porta proximum angiportum, in id angiportum me deuorti iuſſeras.* NE QVIS SE VIDERET H. IRE FAM.] ordo eſt, ne quis familiarium videret ſe huc ire, id eſt, venire. RESCISCAT.] quod occultū fuerit, cognoſcat. Gellius lib. 2. cap. 29. VT SIT FACTVM] quomodo ſit factum. EIA: BENEDICITE] cùm Libanus aliquid tale eſſet additurus, patrem tuum, te, & nos miſeros habebit: vel hoc tale, nos omneis miris modis cruciabit. Argyrippus interloquens, & interpellans vetat illum aliquod verbum triſtius, & mali ominis proferre, & *eia: benedicite*, inquit id eſt, fauete linguis, ſeu bona verba dicite, εὐφημεῖτε. Sic ſolebant mala nomina vitare, & auerſari veteres.

# ACTVS QVARTVS.

## DIABOLVS adoleſcens, PARASITVS.

AGEDVM iſtum oſtende quem conſcripſiſti ſyngraphum,
Inter me & amicam & lænam. Leges perlege.
Pa. Nam tu poeta es prorſus ad eam rem vnicus.
Di. Horreſcet ſaxo læna, leges quum audiet.
Age quæſo mi hercle tranſlege. Pa. Audin'? Di. audio.
Pa. Diabolus Glauci filius Clearetæ
Lænæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium vt ſecum eſſet noctes & dies
Hunc annum totum. Di. neque cum quiquam alio quidem.
Pa. Addóne? Di. adde: vt ſcribas, vide, planè & probè.
Pa. Hominem aliénúmque intromittat neminem.
Quòd illa aut amicum ſuum, aut patronum nominet,
Aut quòd illa amicam ſuam, aut ſororem prædicet,
Fores occluſæ omnibus ſient, niſi tibi
In foribus ſcribat, occupatam eſſe ſe.
Aut quòd illa dicat peregrè allatam epiſtolam,
Ne epiſtola quidem vlla vſpiam ſit in ædibus.
Nec cerata adeò tabula. & ſi qua inutilis
Pictura ſit, eam vendat. ni quadriduo
Abalienarit, quo ex te argentum acceperit,
Tuus arbitratus ſit, comburas, ſi velis:
Ne illi ſit cera, vbi facere poſſit litteras.
Vocet conuiuam neminem, illam tu voces.
Ad eorum ne quem illa oculos adijciat ſuos.
Si quem alium aſpexit, cæca continuo ſiet.
Tecum vna poſtea æquè pocula potitet,
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quàm tu, ſapiat. Di. ſatis placet.
Pa. Suſpiciones omnès ab ſe ſegreget.
Neque illæc vlli ſuo pede pedem homini premat.
Cùm ſurgat, non in lectum inſcendat proximum,
Neque cum deſcendat, inde, det cuiquam manum:
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoueat, niſi tibi.
Quum iaciet, te, ne dicat, nomen nominet.
Deam ſibi inuocet quam libebit propitiam,
Deum nullum. ſi magis religioſa fuerit,
Tibi dicat. tu pro illa ores, vt ſit propitius.
Neque illa vlli homini nutet, nictet, annuat.
Poſt lucerna extincta ſit, ne quid ſui
Membri commoueat quicquam in tenebris. Di. optimum eſt.

Ita ſci-

*Ita ſcilicet facturam: verùm in cubiculo*
*Deme iſtuc, equidem illam moueri geſtio.*
*Nolo habere illam cauſſam, & votitam dicere.*
Pa. *Scio, captiones metuis.* Di. *verum.* Pa. *ergo vt iubes,*
*Tollam.* Di. *quid iſt?* Pa. *audi reliqua.* Di. *loquere audio.*
Pa. *Neque vllum verbum faciat perplexabile,*
*Neque vlla lingua ſciat loqui niſi Attica.*
*Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat,*
*Vt quoiquam linguam in tuſſiendo proferat,*
*Quòd illa autem ſimulet quaſi grauedo profluа,*
*Hoc ne ſic faciat: tu labellum abſtergeas*
*Potius, quam cuiquam ſauium faciat palàm.*
*Nec mater lena ad vinum accedat interim,*
*Nec vlli verbo malè dicat. ſi dixerit,*
*Hac multa ei eſto, vino viginti dies*
*Vt careat.* Di *pulchrè ſcripſiſti, ſcitum ſyngraphum.*
Pa. *Tum ſi coronas, ſerta, vnguenta, iuſſerit*
*Ancillam ferre ſuam Veneri aut Cupidini,*
*Tuus ſeruus ſeruet, Venerine eas det, an viro.*
*Si fortè purè velle habere dixerit,*
*Tot reddat ſpurcas, quot puras habuerit.*
*Hæ ſunt non nugæ. non enim mortualia.*
Di. *Placent profectò leges. ſequere intrò.* Pa. *ſequor.*

SYNGRAPHVM. ] profert hunc verſum Nonius, vt probet, veteres dixiſſe ſyngrapham in genere fœm. & ſyngraphũ in maſcul. n ſyngrapho autem, ſiue ſyngrapha perſcribebantur leges, hoc eſt, pacta, conuenta priuata, quæ paciſcentes ſeruari volebant. LEGES] pacta, conuenta, conditiones, conuentiones. POETA] opifex, artifex. VNICVS] ſingularis, ſingulariter & vnicè idoneus. HORRESCET FAXO LENA ] *faxo* iunctum cum futuro. licebat etiam ita dicere. *Horreſcat faxo lena.* nam vtrique modo loqui ſolet Plautus : ſed illo potius MI ] mihi. TRANSLEGE ] ita vt exaudiam lege. per lectionem tranſfer ad me. NEQVE CVM QVIQVAM AL ] neque cùm quoquam alio q. VT SCRIBAS, VIDE PLANE. ET PR. ] oratio eſt implicata. nam hic ordo verborum eſt. vide, vt plane, & probe ſcribas. QVOD ILLA AVT AMICVM SVVM , AVT PATRONVM NOM. ] antiqua locutio , quæ vel ſic explicanda eſt , *Quod illa aut amicum, aut patr. nominet* ſubintelligendum, non eſt. deinde ſequitur *Fores occluſæ omnibus fient.* &c. vel ſic potius. Quòd illa aut amicum, aut patronum nom. id eſt , quantum ad id attinet, quod illa nominare poſſit, aut amicũ ſuum, aut patronum : illi prætexto, & cauſæ, hoc oppono, Fores occluſæ omnibus fient. Hæc eſt vera talium locutionum explicatio. libet autem mihi hic aliquot earum exempla & ex poeta noſtro, & ex aliis ſcriptoribus colligere. Sic igitur in Aulul. *Quòd quiſpiam ignem quærat, extingui volo.* id eſt , Quòd ad id attinet , quod fortaſſe aliquis ignem quærat: huius cauſæ , propter quam alicui ianuam aperire debeas, hoc oppono: extingui ignem volo, vt iuſtam cauſam habeas neminem intromittendi. Idem infra eadem ſcena. *Quòd illa autem ſimulet , quaſi grauedo profluat ; Hoc ne ſic faciat, tu labellum abſtergeas.* Idem in Mil. glor. *Quòd ille gallinam, aut columbam ſe ſectari aut ſimiam dicat: diſperiſtis, ni vſque ad mortem malè mulcaſtis.* Terent. in Eunucho. *Sanè quòd tibi nunc vir videatur eſſe hic nebulo magnus eſt.* Idem in ead. com. infrà *Si te in platea offendero hac poſt vnquam. quòd dicas mihi , alium quærebam: iter hac habui periſti.* Ad quem locum Donatus corruptus eſt . Idem Adelph. *vt id oſtenderem, quòd te iſti facilem, & feſtiuum putant, id non fieri ex vera vita* Sic M. Tull. accuſ lib 5. *Quòd enim te liberatum iam exiſtimationis metu, defunctum honoribus , deſignatum conſulem cogitet: mihi crede ornamenta iſta, & beneficia populi Rom. non minore negotio retinentur , quàm comparantur.* Idem in Piſonem. *Nam quòd vobis iſte tantummodo improbus, crudelis, olim furunculus , nunc verò etiam rapax: quòd ſordidus, quòd contumax , quòd ſuperbus , quòd fallax, quòd perfidioſus , quòd impudens , quòd audax eſſe videatur nihil ſcitote eſſe luxurioſius, nihil libidinoſius , nihil proteruius, nihil nequius.* Virg. lib. 2. Æneid *Et nunc quod patrios vento petiere Mycenas Arma deóſque parant comites , pelagóque remenſo , Improuiſi aderunt.* PEREGRE ALLATAM EP. ] ex longinquo loco all. ep. NE CERATA ADEO T. ] ne ſit quidem cerata tabula , ad ſcribendum comparata. Vtebantur tabellis ceratis veteres chartæ loco Ouidius lib. 1. de Arte am. Ceram raſis tabellis infuſam appellat. ſic ille. *Cera vadum tentet raſis infuſa tabellis Cera tua primum conſcia mentis erit.* quãquam etiam chartam ad eundem vſum adhibebant. INVTILIS P ] pictura mali exempli, qualis illa apud Terent. in Eunucho. *Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc , Iouem Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam imbrem aureum.* Propertius lib 2 eleg. 6. *Quæ manus obſcenas depinxit prima tabellas, Et poſuit caſta turpia viſa domo: Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos , Nequitiaque ſuæ noluit eſſe rudeis.* ABALIENARIT] vel donando, vel vendendo. TVVS ARBITRATVS SIT ] in tuo arbitrio poſitum ſit: penes arbi-

rium tuum ſit: tui iudicii, tuæque poteſtatis ſit: profert hunc locum Nonius in voce *arbitrium*. FACERE POSSIT LITT.] facere litteras, id eſt ſcribere litteras. ſic dixit in Aſin. facere litteram lõgam. VOCET CONVIVAM] vocet ad prandium, aut ad cenam. vocare eleganter locum habet in conuiuis vocandis. exempla ſunt innumerabilia apud Plautum, & probatos ſcriptores. hinc *vocatio*. Catull. ad Porcium, & Socrat. *Vos conuiuia lauta ſumtuoſa De die facitis: mei ſodales Quærunt in triuio vocationes.* AD EORVM NE QVEM ILLA OCVL. ADIIC. S] adiicere oculos ad, dixit & M. Tull. vt lib 2. accuſ. *partim planè videbant oculum adiectum eſſe hereditati.* Idem de lege Agraria contra Rullum Ad populum. *Cùm ad omnia veſtra pauci homines cupiditatis oculos adiecissent*, &c Non multo ſecus dixit iterum Plautus, *militi animum adiecerit*, in milite glor. *& ad illam animum adiecisse*. in Mercatore. POCVLA POTITET:] è poculis vinum crebrò potet. ABS TED ACCIPIAT:] abs te pocula accipiat. TIBI PROPINET:] tibi poculum præbeat, cum te ad bibendum prouocarit. *Propinare*, inquit Nonius, à Greco tractum eſt προπίνειν, quod eſt, poculum è quo ante potatum eſt, alteri tradere SVSPICIONES OMN.] vox *ſuſpiciones* ſyllabam ſecundam longam habet. SEGREGET] ſemoueat, auferat, nulli ſuſpicioni det locum. NEQVE ILLA EC VLLI S. PEDEM HOM P] Ouid lib. 1. de arte amandi, *Velle latus digitis, & pede tange pedem.* CùM SVRGAT.] è lecto diſcubitorio, ſeu tricliniari. NON IN LECTVM INSCR. PR.] erant enim plures lecti in vno triclinio tres ad ſummum. SPECTANDVM NE CVI HOM. D] Tibull. lib 1. eleg. 6. *Sæpe velut gemmas eius, ſignúmque probarem, Per cauſam memini me tetigiſſe manum* Nonius hunc verſum profert, & ſpectandum hic interpretatur inſpiciendum. TALOS] luſorios. ἀστραγάλους, in quibus feliciſſimus erat Veneris iactus. Nã Venerius iactus ſummum numerum continebat, vt docet Porphirius ad illud Horat. oda 7 lib. 2. *quem Venus arbitrum dicet bibendi?* idque licet intelligere ex Suetonio in Auguſto, ibi *Talis enim iactis, vt quiſque canem, aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat: quos tollebat vniuerſos qui Venerem iecerat.* Ex eodem loco videre licet canem fuiſſe infelicem: Et præterea ex Ouid lib 2 de Art. am. *Seu talos iacies, victam ne pœna ſequatur, Damnoſi facito ſtent tibi ſæpe canes.* Propert. li. 4. eleg. 9. *Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos, Semper damnoſi ſubſiluere canes.* Cùm IACIET, TE, NE DICAT: NOM N] Cùm iaciet talos, inquit, ne dicat, te. id eſt, ne dicat hoc modo, te inuoco: nullo nomine certo edito, ſed nominatim te appellet, hoc modo, Diabole. Hoc eò pertinet, quòd ſolebant adoleſcentes amantes, & amicæ, amicarum, & amantiũ ſuorum nomina inter ludendum, & in iaciendis talis edere. Amicus quidam meus, idémque ſane valde eruditus, ſic explicat, Cum iaciet talos, *tene, dicat*, &c. id eſt, dicat hoc modo, tene ſubintell. talos, id eſt, tolle, vel accipe talos, & te nominatim appellet. ſed fallitur. DEVM NVLLVM.] Propertius lib. 2. eleg. 34. *Riualem poſſum non ego ferre Iouem.* SI MAGIS RELIG. F.] ſi aliquanto religioſior fuerit: tibi negotiũ det. Si plus nimio religioſa fuerit: neq. ſatis habeat deas fœminas inuocare & colere, ſed etiam deos mares ſibi putet eſſe inuocandos, venerandos, colendos, & propitiãdos: ne ipſa colat, neque inuocet, ſed te vicarium ſupponat, qui pro ea Deum, quem velit, inuoces & colas: NVTET, NICTET, ANNVAT] Nonius, inquit, *Inter nutare, annuere & nictare veteres hoc intereſſe voluerunt, quòd nutare, capitis: annuere, vel innuere, narium, vel labrorum: nictare oculorum ſignificantiam eſſe decreuerint* deinde hunc verſum teſtem producit. Sed non addit ille quod magnopere ad rem pertinet, annuere & innuere rurſum inter ſe eò differre, quod annuere, eſt nutu capitis, (non labrorum, neque narium, vt vult ille) aliquid alteri cõcedere, aut aſſentiri: innuere verò, nutu capitis, alteri, quid fieri velis, ſignificare: vt ſine dubio legendum hic ſit, innuat. non enim vetat Diabolus adoleſcens per ſyngrapham, ne illa nutu capitis alteri aſſentiatur: ſed ne quid alteri ſignificet nutu capitis, quod fieri velit. quemadmodum, & ne quid oculis. ſic Terẽt. Eunuc. *Nihil, dixit tum, vt ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abſens mihi innuit.* Idem Adelph. *Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* Per nutus autem, & talia ſigna loqui inter ſe amanteis, teſtatur Ouid lib 1. de Arte. *Nil opus eſt digitis, per quos arcana loquaris: Nec tibi per nutus accipienda nota eſt.* Et Næuius in Tarentilla, idque pluribus: quæ cum toto hoc loco Plautino iuuabit comparare. *quaſi in fora pila ludens datatim, dat ſe, & cõmunem facit Alium tenet, alii adnictat, alibi manus Eſt occupata: aliis percellit pedem. Aliis dat annulum ſpectandum de labris. Alium inuocat, cumque alio cantant denique Aliis dat digito litteras.* ITA SCILICET FACTVRAM.] id eſt, ſcire licet eſſe facturam. vel ſic, Ita certum eſt eſſe facturam. Sic vſurpat vocem *ſcilicet* Lucretius, vt ind cauimus in comment. Lucretianis. Idem valet & videlicet, vt alibi cognoſcemus. DEME IST.] tolle, eu detrahe iſtuc. EQVID ILLAM M. G] equidem illam in cubiculo mouere geſtio: id eſt, cupio. Lucretius ait lib. 4 ſcorta mouere partim ſua, partim amantium cauſa, nempe vt Venus ſit concinnior, hoc eſt, vt voluptas tali motu efficiatur ſuauior, ſic Lucret. *Nec molles opus ſunt noſtris vxoribus hilum. Nam mulier prohibet ſe concipere, atque repugnat, Clunibus ipſa viri Venerem ſi læta retractet, Eicit enim*, &c. ſequitur mox. *Idque ſua cauſa conſuerunt ſcorta moueri, Ne complerentur crebro, grauidæque iacérent: Et ſimul ipſa viris Venus vt concinnior eſſet Coniugibus quod nil noſtris opus eſſe videtur.* NOLO HABERE ILL. C.] nolo illam Philenium habere cauſam, id eſt, prætextum, ſeu excuſationem, quamobrem non moueatur, nempe ſe voto prohibitã eſſe quo minus moueatur. ἐν συνωνυμίᾳ. Nonius. *Vetitum veteres, inquit, religione aliqua prohibitum, vel interdictum dici voluerunt.* deinde hunc verſum profert. Sed tamen teſtor, in omnibus noſtris libris veterib. ſcriptum eſſe, *vetitam*. atque hæc ſcriptura videtur eſſe recta, & fallit Nonius. Non enim hic de voto quæritur, ſed hoc ſentit, & dicit Diabolus quia paraſitus ſcripſerat in ſyngrapha, ne quid ſui membri commoueret Philenium in tenebris, ſibi quidem placere. hoc ratum eſſe, & ſeruari in triclinio: ſed in cubiculo non item. velle enim eam in cubiculo moueri: & nolle, illã, hanc prætexere, aut opponere cauſam, quare nõ moueatur, quod per leges in ſyngrapha ſcriptas moueri vetita ſit diſerte, & dilucide. Præterea menſura carminis poſtulat, vt legatur *vetitam*, non *votitam*. Veruntamen nolui hic diſcedere ab editione Cameriana: quã & libri omnes vulgati cõprobant. SCIO: CAPTIONES METVIS] intelligo quid dicas: verborũ fallacias metuis. captiones in verbis poſitæ ſunt hinc captiones dialecticæ, apud M Tul. libro ſecundo de Finibus & refellere captiones, libro de Fato. & apud eundem, captioſum genus interrogationis lib. 4. Acad. ſine Lucullo. & ibi ſuprà, fallaceis, & captioſas interrogationes diſſoluere. Plautus in Epid. *Verum ſi plus dederit, referam nulla in ea re captio eſt.* Idem in Moſtell. *At enim ne quid captioni mihi ſit ſi dederim tibi.* PERPLEXABILE.] ambiguum, anceps, inuerſum Terent. Eunu *Pergin' ſcelesta mecum perplexè loqui?* Nonius. *perplexabile*, inquit *figuratum, quòd aliud audiatur, aliud ſentiatur.* deinde hunc verſum profert. Iterum Plaut in Milit. glor. *quæ te intemperiæ tenent, Qui me perperam perplexo nomine appelles?*

epulis. Item in Sticho. *Vtrùm ego perplexim laceſſim o- rtaus ad hunc modum.* VT CVIQVAM LINGVAM IN- TYSS.] ne lingua prolata videatur aliquem ad baſiandum inuitare, vel alicui oſculum lingua in eius os inſerta, ferre velle. baſiant enim interdum, & oſculantur animantes, commiſſis & compoſitis inter ſe linguis, vt ſuprà indicatum eſt. ibi. *Fac proſerpentem beſtiam me.* &c. & huiuſmodi linguę prolatio, oríſque figuratio. ſuauium, ſeu, vt alii ſcribi volunt, ſauium infrà non longè ab eodem appellatur, quòd tale oſculum ſit longè omnium ſuauiſſimum. Suauium enim à ſuauitate dictum eſſe conſtat, & hoc docet Nonius in vocibus *ſuauium*, & *oſculum*, QVÒD ILLA AVTEM SIMVLET, &c.] id eſt, quòd attinet autem ad hoc, quòd illa ſimulet, ſe grauedine laborare, & idcirco inter tuſſiendum linguam proferre, &c. GRAVEDO] κόρυζα. pituita, κατάῤῥους defluxio humoris frigidi ex capite. Cornelius Celſus lib. 4. c. de diſtillatione, & grauedine, *Grauedo nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam mouet sub eadem ſalſa eſt ſaliua, ſonant aures, venæ mouentur in capite, turbida vrina eſt. Hæc κορύζας Hippocrates nominat.* Catull. ad Fundum. *Hic me grauedo frigida & frequens tuſſis Quaſſauit vſque, dum in tuum ſinum fugi, Et me recuraui ocymoq; et & vrtica.* Grauedinoſi appellãtur, qui hoc morbo affecti ſunt, aut qui ad hũc morbum natura procliues ſunt. M. Tullius Tuſcul. 4. *Itaque dicimus grauedinoſos quoſdam, quoſdam torminoſos.* HOC NE SIC FACIAT] ne ſic linguã proferat. QVÀM CVIQVAM SVAVIVM FACIAT PALÀM] quàm cuiquam ſuauium. id eſt, oſculum linguę prolatione dulcius & iucundius factum, in promptu habeat, atque oſtendat. AD VINVM] ad menſam, ad pocula. vel ſic, ne tum veniat mater lena cùm ad mẽſam accumbentes compotemus. Cicero pro Cælio. *quàm volent in conuiuiis faceti dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diſerti ſint.* Catul. ad Aſinium. *Inter cenam Aſinij, manu ſiniſtra Non bellè vteris in ioco atque vino.* Terent. Heaut. *Vel here in vino quàm immodeſtus fuiſti?* VERBO] pleonaſmus, nam *verbo* eſt ſeptimi caſus. VENERI, ET CVPIDINI.] quaſi Veneri & Cupidini donata vota & conſecrata. SERVET.] obſeruet. AN VIRO.] an alicui viro. SI FORTÈ PVRÈ VELLE HABERE] ſi fortè dixerit, ſe velle puram eſſe, neque cum quoquam viro rem habere, &c. fortaſſe legendum eſt *velle ſe habere d.* neque verſus repugnat. erit enim anapæſtus. TOT REDDAT SPVRCAS, Q. P. HABVVERIT.] id eſt, tot nocteis tecũ cubet, corpúſque ſuum cum tuo cõmiſceat, & copulet, quot nocteis ſeorſum abs te cubuerit, *habuuerit*, autem legendum eſſe, pro *habuerit*, vt producatur ſecunda ſyllaba, quæ alioqui corriperetur: quo facto, verſus corrumperetur, admonuit Adrian. Turnebus Spurcum puro opponitur, Iam ſemen, & ſanguis inquinant, & conſpurcãt. Itaque cælibum, & viduarum noctes, puræ: maritorum, & maritarum, amantium, & puellarũ cum amantibus dormientium, ſpurcę intelligũtur, atque appellantur, Secubabant autem à viris matronæ, & meretrices, diebus feſtis Iſidis & Cereris quod Tit Liuius per decẽ dies obſeruari ſolitum eſſe tradit. Hinc Propert. lib. 2 eleg. 32. *Triſtia iam redeunt, iterum ſolemnia nobis. Cinthia iam noctes eſt operata decem.* Quæ poſtrema ad oram ſui libri adſcripſerat Boſius. NON ENIM MORTVALIA] ratio, quare non ſint nugæ. quoniam, inquit, nõ ſunt carmina inepta atque inania, quæ mortuis canuntur à præficis in funeribus, quæ vno verbo næniæ dicũtur. De nænia alibi, & ſuo loco dicemus Hæc negotia, inquit, non ſunt nugæ, eſſent autem nugæ, ſi eſſent mortalia. At non ſunt mortualia, quia amor & res amatorię nihil ad mortuos pertinent, vt qui neque amore, neque vlla re alia, quæ viuos ſollicitat, ac macerat, omnino tangantur. Hoc igitur ſignificat ea, quæ ſcripta ſunt in ſyngrapha, res eſſe ſerias, & quæ ad viuos pertineant, non ad mortuos, qui iam nihil ſunt (loquor ex Plauti, & nonnullorum aliorũ veterum ſenſu) neque verò ad viuos pertineant ſolùm, ſed ad ætatem florenteis, firmos, ac validos: quibus nihil tam graue, aut ſerium eſt, quàm res amatoriæ, & veneriæ, Contrà quæcunque in funeribus fiunt & mortuorum cauſa fiunt, cum illi iam, vt ex Plauti ſententia diximus, nihil ſint, præter oſſa, & cineres: ea videntur eſſe leuia, vana, & inania. Non eſt fortaſſe his admodum diſſimile illud, quod eſt in Milite glor. *adepol huius ſermones haud cinerem quæritans* quæ verba ſuo loco explicabimus.

## DIABOLVS, PARASITVS.

*SEquere hac. egon' patiar? aut taceam? emori*
*Me malim, quàm hæc non eius vxor indicem.*
*Ain' tu apud amicam? munus adoleſcentuli*
*Fungare, vxori excuſes te & deleas ſenem,*
*Præripias ſcortum amanti? atque argentum obicias*
*Lenæ? ſuppiles clam domi vxorem tuam?*
*Suſpendas potius me, quàm tacita hæc auferas.*
*Iam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,*
*Niſi quidem illa ante occupaßit te, affliges ſcio,*
*Luxuriæ ſumtus ſuppeditare vt poßies.*
*Ego ſic faciundum cenſeo, me honeſtiuſt*
*Quàm te palàm hanc rem facere ne illa exiſtimet*
*Amoris caſſa percitum id feciſſe te,*
*Magis quàm ſua cauſſa.* Di. *at pol quin dixti rectius.*
*Tu ergo fac vt illi turbas, liteis concitas,*
*Cum ſuo ſibi gnato vnà ad amicam de die*
*Potare, illam expilare iam.* Pa. *ne me mone.*
*Ego iſtud curabo.* Di. *at ego te opperiar domi.*

SEQVERE HAC] Cognouit Diabolus ex paraſito, quem ad lenam Philenii matrem cum ſyngrapha miſerat, Philenium ab Argyrippo eſſe occupatam. & ſimul qua via pecuniam, quam lenæ daret, nactus ſit: poſtremò patrem vnà cum filio ſcortari, & pota re. Idcirco ſtomachatur, & minatur ſe rem omnem, vt ſe habeat, Artemonæ, Demæneti vxori indicaturum & palam facturum EMORI ME MALIM. ſic Teren. Eunucho. *ſine modò. Mori me malim: ſentiet, qui vir ſiem.* AIN TV?] ain tu? percontantis ſermo, ex quo intelligit auditor, multa ei, qui ita percontatur, ab altero eſſe dicta. Sic apud Terent. in Heautont. *Ain' tu? D. ſic eſt. S. Verum interea dum ſermones cædimus*, &c. Ibidem *ſuòdiſtum? ain' tu? S. certè inquam mi vir.* In Hecyra. *Ain' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter? S. Non Hercle Parmeno verbis dici poteſt Tantùm quàm reipſa nauigare incommodum'ſt.* Iterum Plautus eadem comœd infrà non longè, *Ain tu meum virum hic potare, obſecro, cum filio?* APVD AMICAM] ita ne eſt? hoccine oportet, aut ferri poteſt, Demænetum ſenem apud amicam potare? MVNVS ADOLESCENTI FVNGARE?] ἀποστροφὴ ad Demænetum. tun' Demænete adoleſcentis munere fungi debes? id eſt, ea facere, quæ adoleſcenti conueniunt? VXORI EXCVSVS TE ET D. S.] vxori complexum tuum exoptanti, & expetenti, excuſationem hanc afferas, quòd ſi ſenex, atque idcirco ad Venerem tardior atque ineptior? PRAERIP. SCORT AM.] prior eripias ſcortum amanti, Argyrippo filio tuo? vel potius mihi? OBICIAS LENAE?] vltrò in manum des? SVPPILES CL.] furtim & clam compiles &c *ſuppiles clam*, pleonaſmos. Quanquam ſuppilare Nonius ſcribit, eſſe inuolare, & rapere, à pilorum raptu, vnde & furtum paſſi compilati dicūtur. Ex quibus verbis licet intelligere, ſuppilare, & compilare, idem valere. QVÀM TACITA HAEC AVF.] quàm ego hæc taceam: vel quàm hæc à me taceantur. ſic loquitur Cicero lib. 2. epiſt. ad Att. epiſt. *Cætera ſi reprehenderis, non feret tacitum*, &c. Hic *tacita* paſſiuè accipiendum eſt, à tacitus, a, um. particip. paſſiuo verbi taceor. Nam aliàs tacitus actiuam ſignificationem habet. vt pro Roſcio Comœdo. *Tacita corporis figura*, & pro Cluentio, *Tacita veſtra expectatio*, & pro Quinctio. *tacito ipſo ſtudio, quod habebat erga propinquum ſuum quemuis commoueret.* NISI ANTE OCCVPASSIT TE.] id eſt, niſi te anteuerterit: niſi te occupauerit: *ante occupaſſit*, pleonaſmos. nam occupare, per ſe, eſt anteuertere. Cicero de Senect. *C. Seruilius Ahala Sp. Melium regnum appetentem, occupatum interemit.* Idem lib. 3 de rep. in Fragm. *Si vita eius in periculum veniet, vt eum aliquando neceſſe ſit aut occupare, aut mori, quid faciet?* Virgil. Georg. 4 *Cum clamore ruit magno, manicíſque iacentem Occupat.* Idem Æn. 9. *Socióſque vocantem Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* Quinctus Curtius lib. 3 *Cum deinde Darium regem vbicunque eſſet, occupare ſtatuiſſet vt à tergo tuta relinqueret:* &c Idem ibidem Fatig. Nihilo minus tamen dicunt Latini *ante occupare, & praeoccupare.* M. Tullius ad Quinctum Fratrem epiſt. lib. 1 *Sed te illud admoneo, vt ſi hoc plenè vitare non potes quod ante occupatur animus ab iracundia, quā prouidere ratio potuit ne occuparetur, te ante compares*, &c. Cornelius nepos in Dione. *ne cum inter ſe timerent alteruter alterum praeoccuparet.* AFFLIGES] ſumptibus ad terram deiicies, id eſt, ſpoliabis, & ad egeſtatem rediges. tralatio eſt. LVXVRIAE SVMPTVS SVPP.] id eſt, vt poſſis luxui, & nequitiæ tua ſumptus ſuggerere, ac ſubminiſtrare PERCITVM] permotum, compulſum. AT POL QVIN DIXTI R.] at pol ſubintellig. ego ipſe rem palàm facere volo, ego ipſe flagitium Demæneti vxori eius indicare volo, eſt ἔλλειψις vel ἀποσιώπησις, ſequitur deinceps correctio, quæ ſermonem inceptum interrumpit. quin dixti r. id eſt, immò vero dixiſti rectius. licet etiam ſic explicare, vt continuata ſit oratio, hoc modo: at pol quia dixiſti rectius, id eſt, at per Pollucem tu vero dixiſti rectius. TVRBAS, LITEIS CONCIAS] turbas, & liteis excites. turbas liteis, ἀσυνδέτως poſita ſunt. CVM SVO SIBI GNATO] ſubintellige dicas, vel dicens eius vxori eum &c. *Cum ſuo ſibi gnato ad amic.* &c. id eſt, vnà cum ſuo ipſius gnato apud amicam potare, notauimus hoc locutionis genus ſuprà in Amphitr. ibi: *Atque hunc telo ſuo ſibi*, &c. DE DIE.] id eſt, à prima parte diei. ſic Cæſar lib. 1. de bello Gallico. *De tertia vigilia T. Labienum legatum properè cum duabus legionibus & iiſdem ducibus, qui iter cognouerant, ſummum iugum montis aſcendere iubet.* Catull. ad Porc. & Socr. *Vos conuiuia lauta ſumptuosè De die facitis* Horat. epiſt. 2. lib. 1. *Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones* Marcus Tullius pro Murena. *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis respondeas.* Plaut. *de nocte qui abiit piſcatum ad mare.* EXPILARE IAM.] ſpoliare iā & compilare, expilare, & compilare eſt ita furto fraudare, vt docet Aſconius, vt ne pili quidem in corpore relinquantur. extat hic titulus ordine 19. lib. 47. pandectarum, *de crimine expilatæ hereditatis.* Vlpianus titulo 18. eiuſdem libri, expilatores, ait eſſe atrociores fures, Alexander in quadam conſtitutione, tit *de cauſis ex quibus infam. ali. irrog.* expilatorem, furem improbiorem appellat. Feſtus, compilare, inquit, eſt in vnum cogere. NE ME MONE] proinde ac ſi dicat, memorem mones OPPERIAR] expectabo.

ACTVS

# ACTVS QVINTVS.

## ARGYRIPPVS adoleſcens, DEMÆNETVS ſenex.

Ar. AGEDVM decumbamus ſis pater. De. Vt iuſſeris,
Mi gnate, ita fiet. Ar. pueri menſam apponite.
De. Nunquidnam tibi moleſtum eſt gnate mi, ſi hæc nunc mecum accubat?
Ar. Pietas pater oculis dolorem prohibet, quanquam ego iſtam amo.
Poſſum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat.
De. Decet verecundum eſſe adoleſcentem Argyrippe. Ar. edepol pater,
Merito tuo facere poſſum. De. age ergo hoc agitemus conuiuium
Vino & ſermone ſuaui. nolo ego metui, amari mauolo
Mi gnate me abs te. Ar. pol ego vtrumque facio, vt æquum eſt filium.
De. Credam iſtuc, ſi eſſe hilarum videro. Ar. an tu eſſe me triſtem putas?
De. Putem ego? quem videam æquè eſſe mæſtum, quaſi dies ſi dicta ſit.
Ar. Ne dixis iſtuc. De. ne ſic fueris, illico ego non dixero.
Ar. Hem aſpecta, rideo. De. vtinam malè qui mihi volunt, ſic rideant.
Ar. Scio equidem quamobrem me pater triſtem credas, nunc tibi,
Quia iſta'ſt tecum. atque ego quidem hercle vt verum tibi dicam pater,
Ea res malè habet: at non eo, quin tibi non cupiam quæ velis.
Verùm iſtam amo, aliam tecum eſſe equidem facilè poſſim perpeti.
De. At ego hanc volo. Ar. ergo ſunt quæ exoptas. mihi quæ ego exoptem volo.
De Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum vt eſſes, atque amanti argenti feci copiam.
Ar. Hem iſtoc me facto tibi deuinxti. De. quin te ergo hylarum das mihi?

AGEDVM DECVMBAMVS SIS.] decumbamus ſi vis, decumbere. videtur eſſe ægrotorũ potius, quàm cõuiuantium. & compotantium Itaque putabam legendum. diſcumbamus ſis p. Verumtamen nihil mutare auſus ſum Nam & Terentius in Hecyra de conuiua decumbere vſurpauit. ſic enim ille: ille ringitur, tu decumbas: Prior bibas, prior decumbas, cæna dubia apponitur? MENSAM APPONITE] menſæ apponebãtur apud veteres, & remouebantur. apponebantur cibum capturis, & epulaturis: remouebantur, vbi edendi & bibendi finem fecerant. Supra in Amphitr. Te dormitare aiebas: menſa ablata'ſt. cubitũ hinc abiimus. NVNQVIDNAM TIBI MOL.] ab hoc verſu incipiunt eſſe verſus octonarii iambei. OCVLIS] ab oculis INDVCERE ANIMVM.] mihi perſuadere: vincere animum meum: à me impetrare: Terẽtius, Hecyra. quod ego nũquam credidi fore, vt, hac illa viua poſſes animum inducere, vxorẽ habere. vbi notat Donatus, quaſi rem duram & immanem. Horat. Sat. Vt nunquã inducant animum cantare rogati: Iniuſſi, nunquam deſiſtant. DECET VERECVNDVM ESSE ADOL.] honeſta oratio: ſed hic ſenex, qui tam pulchrè loquitur: quique graui, & ſpecioſa oratione filium ad verecundiam & pudorem vocat: factis inhoneſtis, & vita turpi cũ impudenter, & immodeſtè viuere docet. M. Tullius lib. 1. de officiis. luxuria verò cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. ſin autem etiam libidinum intemperãtia acceſſerit, duplex malum eſt quòd & ipſa ſenectus dedecus concipit, & facit adoleſcentium impudentiorem intemperantiam. HOC AGITEMVS CONVIVIVM.] ſic Terentius Hecyra. antiqua vt conſuetudine Agitarem inter vos liberè conuiuium. ET SERMON. SVAVI.] ſermone bono, & iucundo: qualis conuiuia decet. Lucilius cocto, condito ſermone bono: ſi quæri libenter. NOLO EGO METVI, AMARI MAVOLO] amat filius: metuit ſeruus. SI ESSE TE HILARVM VIDERO.] ſic habent omnes noſtri libri veteres. quos ſequimur. alii hilarẽ, quod tamen non damno. ſed hilarum magis probo, vt antiquitatem magis redolens: Hinc hilare PVTEM EGO?] nihil hic opus eſt putare, aut exiſtimare. Nam res ipſa loquitur, te non eſſe hilarum. QVASI DIES SI DICTA SIT] ſubintell. tibi. id eſt, quaſi cauſa tibi dicenda ſit, aut quaſi capitis reus ſis M. Tullius in Sextiana princi. mæſtos ſordidatos, reos, de capite, de fama, de ciuitate, de fortunis, de liberis dimicantes. Horat. lib 2. oda 1. Inſigne mæſtis præſidium reis. Idem libro 4. oda 1. Namque & nobilis, & decens, Et pro ſollicitis non tacitus reis. Mendosè autem habent nonnullæ editiones, vt quaſi dies &c. Nam particula vt, delẽda eſt, propterea quòd ſententiam ſimul, & verſum corrumpit. Adde quòd, Latini ſermonis nec ratio, nec conſuetudo eam ferre poſſunt. NE DIXIS IST.] Ne dixeris

iſtuc,ſcilicet,me eſſe mœſtum. RIDEO.]hic Argyrippus,labris diductis,& dentibus nudatis,riſum ſimulauit.neque ex animo riſit. SIC RIDEANT.] ringātur rideant labris diductis,& dentibus albis,non ex animo hilaritatem nudatis dentibus præ ſe ferant, intimis ſenſibus angantur. Mala inimicis optamus, Hoc igitur Demænetus inimicis optat vt malū. Huc pertinet illud Hora.epiſt.2.lib.2. *Prætulerim ſcriptor delirus inérſque videri.Dum mea delectent mala me,vel denique fallant,Quàm ſapere,& ringi*,& illud Plauti in Captiuis, *Ne canem quidem irritatam voluit quiſquam imitari,Saltem,ſi non arriderent,denteis,vt diſtringerent.* Græci dicunt,σεσηρέναι,& τοῖς χείλεσι γελᾶν. Sed plura hac de re à nobis dicta ſunt ad odam 27.li.3. QVIA ISTAST VERVM,&c.]ſic legendum,non vt vulgò,Quia iſthęc eſt tecum. EA RES ME MALE HABET.]ea res me angit,&mihi moleſta eſt. AT NON EO,QVIN TIBI,&c.] id eſt,at non ob id,quòd tibi non cupiam omnia ex animi ſententia euenire. ERGO SVNT, QVAE EX OPT.] ergo ſunt tibi quæ exoptas: ergo habes,quæ exoptas. DEVINXTI.] deuinxiſti. HILAREM DAS MIHI?]al.*hilarum*.

## ARTEMONA mulier, PARASITVS, DEMÆNETVS, ARGYRIPPVS, PHILENIVM meretrix.

Art. *Ain' tu meum virum hîc potare obſecro,cum filio?*
*Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?*
*Meóque filio ſciente id facere flagitium patrem?*
Pa. *Neque diuini,neque mi humani poſthac quicquam accreduas*
*Artemona,ſi huius rei me eſſe mendacem inueneris.*
Art. *At ſceleſta ego præter alias meum virum fui rata*
*Siccum,frugi,continentem,amantem vxoris maximè.*
Pa. *At nunc dehinc ſcito illum ante omnes minimi mortales preci,*
*Madidum,nihili,incontinentem,atque oſorem vxoris ſuæ.*
Art. *Pol ni vera iſta eſſent,nunquam faceret ea quæ nunc facit.*
Pa. *Ego quoque hercle illum antehac hominem ſemper ſum frugi ratus.*
*Verùm hoc facto ſeſe oſtendit,qui quidem cum filio*
*Potet vnà,atque vnà,amicam ductet decrepitus ſenex,*
Art. *Hoc ecaſtor eſt quòd ille it ad cœnam cotidie.*
*Ait ſeſe ire ad Archidemum,Chæream,Chæreſtratum,*
*Clineam,Chremem,Cratinum,Dineam,Demoſthenem,*
*Is apud ſcortum corruptelæ,& liberis luſtris ſtudet.*
Pa. *Quin tu illum iubes ancillas rapere ſublimem domum?*
Art. *Tace modò,næ illum mecaſtor miſerum habebo.* Pa. *ego iſtuc ſcio*
*Ita fore illi,dum quidem cum illo nupta eris.* Art. *ego cenſeo*
*Eum etiam hominem aut in ſenatu dare operam,aut clientibus,*
*Ibi labore delaſſatum,noctem totam ſtertere,*
*Ille opere foris faciendo laſſus noctu aduenit.*
*Fundum alienum arat,incultum familiarem deſerit:*
*Is etiam corruptus,porrò ſuum corrumpit filium.*
Pa. *Sequere hac me modò,iam faxo ipſum hominem manifeſto opprimas.*
Art. *Nihil ecaſtor eſt quod facere mauelim.* Pa. *mane dum.* Art. *quid eſt?*
Pa. *Poſſis,ſi fortè occubantem tuum virum conſpexeris,*
*Cum corona amplexum amicam ſi videas cognoſcere?*
Art. *Poſſum ecaſtor.* Pa. *hem tibi hominem.* Art. *perij.* Pa. *paulliſper mane.*
*Aucupemus ex inſidiis clanculum quam rem gerant.*
Ar. *Quid modi pater amplexandi facies?* De. *fateor gnate mi.*
Ar. *Quid fatere?* De. *me ex amore huius corruptum eſſe oppidò.*
Pa. *Audin' quid ait?* Art. *audio.* De. *egon' vt non domo vxori meæ*
*Surripiam,in delicias pallam quam habet,atque ad te deferam?*

*Non*

*Non edepol conduci poſſim vita vxoris annua.*
Pa. *Cenſen' tu illunc hodie primum ire aſſuetum eſſe in ganeam?*
Art. *Ille ecaſtor ſuppillabat me, quod ancillas meas*
*Suſpicabar, atque inſontis miſeras cruciabam.* Ar. *pater*
*Iube dare vinum, iamdudum factum eſt, quum primùm bibi.*
De. *Da puer ab ſummo. age tu interibi ab infimo da ſuauium.*
Art. *Perij miſera, vt oſculatur carnufex, capuli decus.*
De. *Edepol animam ſuauiorem aliquanto quàm vxoris meæ.*
Phi. *Dic amabo, an fœtet anima vxoris tuæ?* De. *nauteam*
*Bibere malim, ſi neceſſum eſt, quàm illanc oſcularier.*
Art. *Miſer ecaſtor es.* Pa. *mecaſtor dignus eſt.* Ar. *quid ais pater?*
Art. *Ain' tandem? Edepol næ tu iſtuc cum magno malo tuo*
*Dixiſti in me, ſine venias modò domum, faxo vt ſcias,*
*Quid pericli ſit dotatæ vxori conuicium dicere,*
Ar. *Ecquid matrem amas?* De. *egóne? illam nunc amo, quia non adeſt.*
Ar. *Quid qom adeſt?* De. *periiſſe cupio* Pa. *amat homo te hic, vt prædicat.*
Art. *Næ ille ecaſtor fœnerato funditat, nam ſi domum*
*Redierit hodie, oſculando ego vlciſcar potiſſimum.*
Ar. *Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus.* De. *maxumè.*
*Te Philenium mihi, atque vxori mortem. hoc Venerium eſt.*
*Pueri plaudite, & mihi ob iactum canthare mulſum date.*
Art. *Non queo durare.* Pa. *ſi non didiciſti fullonicam,*
*Non eſt mirandum. in oculos inuadi nunc eſt optimum.*
Art. *Ego pol viuam, & tu iſthæc hodie cum tuo magno malo*
*Inuocauiſti.* Pa. *ecquis curris pollinctorem arceſſere?*
Ar. *Mater ſalue.* Art. *ſat ſalutiſt.* Pa. *Mortuu'ſt Demanetus,*
*Tempus eſt ſubducere hinc me pulcrè, hoc gliſcit prælium*
*Ibo ad Diabolum, mandata aditam facta vt voluerit.*
*Atque interea vt diſcumbamus ſuadebo, hi dum litigant*
*Poſt ea domum huc cras adducam ad lenam, vt viginti minas*
*Ei det, in parte, hac amanti vt liceat ei potirier.*
*Argyrippus exorari, ſpero, poterit, vt ſinat*
*Seſe alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,*
*Regem perdidi, ex amore tantum eſt homini incendium.*
Art. *Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum?* Ph. *pol me quidem*
*Miſeram odio enecauit.* Art. *age, ſurge amator, i domum.*
De. *Nullus ſum.* Art. *Immò es, ne negato, omnium pol nequiſſimus.*
*At etiam cubat cucullus. ſurge amator, i domum.*
De. *Væ mihi.* Art. *vera ariolare, ſurge amator, i domum.*
De. *Abſcede ergo paululum iſtuc.* Art. *ſurge amator, i domum.*
De. *Iam obſecro vxor.* Art. *nunc vxorem me eſſe meminiſti tuam?*
*Modò quom dicta in me ingerebas, odium, non vxor eram.*
De. *Totus perij.* Art. *quid tandem, anima fœtétne vxoris tuæ?*
De. *Murrham olet.* Art. *iam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares?*
Ar. *Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi.*
Art. *Non taces?* Ar. *ego diſſuadebam mater.* Art. *bellum filium,*
*Iſtoſcine patrem æquum mores eſt liberis largirier?*
*Nihilne te pudet?* De. *pol ſi aliud nihil ſit, tui me vxor pudet.*

Digitized by Google

Art. *Cano capite te cucullum vxor ex luſtris domum rapit.*
De. *Non licet manere( cena coquitur,)dum cenem modò?*
Art. *Eccaſtor cenabis hodie, vt te dignum eſt, magnum malum.*
De. *Malè cubandum'ſt, iudicatum me vxor adducit domum.*
Ar. *Dicebam pater tibi, ne matri conſuleres malè.*
Phi. *De palla memento amabo.* De. *iuben' hanc hinc abſcedere?*
Phi. *Immò intus potius ſequere, hàc me mi anime.* De. *ego ſequor.*
Art. *I domum.* Phi. *da ſuauium etiam prius q àm abeas.* De. *malam crucem.*

AIN TV, MEVM VIRVM HIC P. ] ſic ſuprà, *ain' tu, apud amicam?* Reſciuit hic Artemonæ, paraſiti indicio virum ſuum cum filio ſcortari, & potare, &c. FACERE FLAGITIVM ] facere rem turpem, & dedecoris plenam. ſic ſæpe alibi loquitur: vt in Caſ *flagitium maximum feci miſer.* & in Bacchid. *Quam propter tantum damni feci, & flagitij.* Terent. in Eunuch. *ah flagitium facimus.* NEQVE DIVINI NEQVE MI HVM. ] id eſt, prorſus nihil mihi poſt hac credideris, niſi me tibi verum dixiſſe compereris. ſuprà in Amphitr. *Nunquam adepol tu mihi diuini, quidquam creduis poſt hunc diem, Ni ego*, &c. SCELESTA ] ego ſceleſta, ego infelix, & ſcelerata. SICCVM, ] ſobrium ſiccus opponitur madido. FRVGI, ] homo frugi opponitur homini nihili, & nequam AMANTEM VXORIS S: ] φιλογύναιοι vel φιλογύνην, quanquam etiam hæc Græca nomina interdum aliud ſignificant. MADIDVM. ] βεβρεγμένον, ebrium, potum, vuidum. madido opponitur ſiccus. Idem in Aulul. *Ego te hodie reddam madidum ſi viuo, probe.* NIHILI ] nullius pretii, cui opponitur homo frugi. OSOREM VXORIS SVAE. ] μισογύνην, profert hunc verſum Priſcianus lib. xi. SESE OSTENDIT, ] ſeſe aperuit. DVCTET, ] ductare amicam. ductare ſcortum vſitate dici ſolet à Latinis. ſuprà eadem comed. *ſo vis ſi ductem, referre gratiam nunquam potes.* ad quem locum DECREPITVS SENEX. ] Capuli decus, ſilicernium τυμβογέρων, decrepitus ſenex, & crudus ſenex inter ſe opponuntur: vt apud Græcos, κρόνοι, ἰαπετοί, τιθωνοί, σοροί, βεκκεσέληνοι, προσποσέληνοι, τυμβογέροντες, σπατάληγες, σορίμαντες, ὠμογέροντες opponuntur. Nonius, decrepiti ſenes, inquit, in dubio vitæ ſtatu conſtituti. id eſt, qui ita ætate confecti ſunt, vt dubium ſit, viuánt ne, an mortui ſint. Deinde hunc locum profert. HOC AECASTOR EST, QVOD ILLE IT AD C. ] hæc eſt profectò cauſa, quamobrem ille ad cenam eat quotidie. CORRVPTELAE, ] corruptionis enim actionem ſignificat vox *corruptela.* LIBERIS LVSTIS locis in quibus libere ſcortari. licet fornicibus, gáneis, lupanaribus Nonius, *luſtra*, inquit, *etiam lupanaria dicuntur.* deinde hunc verſum profert. RAPERE SVBLIMEM ] ita ſublatum rapere, vt pedibus terram non tangat, ſed portetur. Teren. Andr. *Sublimem hunc intro rape, quantum potes.* MISERVM HABEBO ] torquebo, macerabo, cruciabo. ſic in Caſina *quot te modis, Si viuo, habebo in nuptiis miſerum meis?* EGO ISTVC SCIO ITA F. ILLI, ] ego ſcio te illum miſerum habituram, quandiu quidem cum illo nupta eris. EGO CENSEO. ] ego puto. IN SENATV ] in curia, ἐν βουλευτηρίῳ. IBI ] in ſenatu, aut in negotio clientium, hoc eſt in foro LABORE DELASSATVM, ] legenda ſunt hæc coniunctim, *Ibi labore delaſſatum*, hac ſententia, ego puto. virum meum, delaſſatum labore ibi, id eſt defeſſum diurno labore, quem in ſenatu, & in foro cepit ac pertulit noctem totam in lecto communi in vtramque aurem dormire. vel ſic ego arbitror, virum meum idcirco noctem totam domi ſtertere, quia diurno labore. quem in negotiis publicis, & amicorum, aut clientiũ procurandis ſuſceperit, delaſſatus ſit. ILLE OPERE FORIS FACIENDO &c. ] At ille alienis mulieribus ſubigendis, atque exercendis defeſſus, noctu domum aduenit. ita vt non poſſit mihi operam dare. FVNDVM ALIENVM ARAT, &c. ] Allegoria eſt, qua hoc ſignificat fœminas alienas fodit, colit, ac ſubigit: ſuam incultam, atque intactam relinquit: vide, quæ ſuprà hac de re ſcripſimus, ibi, *nam vxorem vſurariam Proinde eſt præbere, ac ſi agrum ſterilem fodiendum loces.* quibus adde Theognidis verſus, quos Simeo Boſius mihi pene oblito in memoriam redegit, quanquam Baptiſta Pius non prætermiſit, homo alioqui non admodum ſubtilis iudicii. Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, αἰδρα δὲ μάργον Ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν. id eſt, (vt quidem vertimus) Fœmina mi eſt odio circum vaga, virque proteruus. Cui dulce eſt alienum excoluiſſe ſolum. Quemadmodum hic Plautus comparat eos, qui ſuas vxores relinquunt intactas, ſectãtur, & amplexantur alienas, cum iis, qui ſuos agros negligunt, alienos arant: ita Soſtratus ille, tibicen, eos, qui fratribus omiſſis, alios amicos quærunt. Verba Græca adſcribam Οἱ ἀδελφοὺς παρέντες καὶ ἄλλους φίλους, ζητοῦντες παραπλήσιοί εἰσι τοῖς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν γεωργοῦσι. FAMILIAREM DESERIT. ] agrum domeſticum, & ſuum negligit, & relinquit incultum. Familiarem oppoſuit alieno. PORRÒ, id eſt pręterea, porrotenus. IAM FAXO IPSVM H M. OPPR. ] iam fecero, vt virum tuum in ipſo furto deprehendas. CVM CORONA, ] hic erat ornatus potantium & potorum. ſuprà in Amph. *capiam ornatum, qui potis decet*, POSSVM AECASTOR. ] ſubintell. cognoſcere malim legi *Poſſim* HEM TIBI H. ] malim legi, *en tibi hominem.* AVCVPEMVS EX INSID. ] excipiamus, vel captemus aurib' ex occulto loco, quid agant. demus operam, vt videamus, audiamus, ſciamus denique, quid agant. tralatio eſt Præterea *aucupemus* dictum, pro aucupemur, antique Nonius, *aucupans* actiuum, poſitum pro paſſiuo, ſeu deponenti potius. deinde profert hunc verſum ex Trucul. *Lepidè ecaſtor aucupauit, atque mea ſententia* & ex Menæch. *vt concedamus, ex inſidiis aucupa.* QVID MODI P. AMPLIVS F? ] ex his verbis intelligimus, Demænetum hic pręter modũ & ſine intermiſſione Philenium amplexari. CORRVPTVM ] improbũ, & nequam factũ, deprauatum. OPPIDO ] valde, admodum lege Feſtum ſuprà in Amphitr. *Oppido interij, obſecro hercle, quantus & quàm validus eſt?* EGON' VT NON DOMO VXORI M. &c. ] egóne fieri ſinam, vt non ſurripiam domo vxori meæ pallam, quàm inter ſuas delicias habet, atque ad te deferam: vel ſic: egóne committam, vt non ſurripiam domo vx. m. pal. plurimùm delectatur, atque ad te deferam? *Palla*, inquit Nonius, *eſt honeſta mulieris veſtimentum*, Seruius ad illud Virgil. xi. Æn. *pro longâ tegmine palla* notat, *Palla propriè eis muliebris veſtis, deducta vſque ad veſtigia, vnde ait, longæ.* NON AEDEP. C. &c. ] id eſt, ſi quis mihi mercedem promittat, vitam vxoris annuam, ea lege, ne pallam vxori meæ ſurripiam, & ad te deferam, nolim: vel ſic, non mercam vitam vxoris annuam, vt non

ſurripiam

Digitized by Google

ſurripiam pallam vxori meæ,&c. vel ſic, ſi quis mihi promittat, vxorem meam poſt annum exactum morituram, modo ne vxori meæ pallam ſurripiam, &c. quamuis hæc merces ampla ſit, & optata, tamen eã recuſem. vel ſic, & planius, ſi quis mihi ita dicat, Demænete, ſi pallam vxori tuæ non ſurripies, neque ad Philenium deferes, hanc tibi eius rei mercedem promitto, quòd vxor tua non plus anno victura eſt, conditionem non accipiam. Sic iterum Plautus loquitur in Caſ. *Tribus non conduci poſſum libertatibus Quin ego illum hodie comparem magnum malum.* Solet autem Plautus viros facere ab vxoribus ſuis alienos & earum mortem optanteis vt in Aſin. *Non adepol conduci poſſum vita vxoris annua.* Idem pluribus verbis in Trin. non longè a princip. Scænæ, cuius principium eſt Larem coronam noſtrum. Sic Pomponius in Ariſta. *Noli, quaſo iraſcere, more fit moriri ſuam quiſque vxorem, vt velit.* CENSEN' TV ILLVM &c.] putaſne tu illum, &c. IRE ASSVETVM ESSE] ire aſſueuiſſe. IN GANEVM?] ganeum, inquit Feſtus, locum abditum, ac velut ſub terra dixerunt. Deinde profert locum illum Terentii ex Adelph. *Vos ego illum quærendo adductum in ganeum Aliquò?* ad quem notat Donatus, *Veteres ganeum meretricium tabernam dixerunt* ἀπὸ τοῦ γᾶς ἐντός ἐστι, *quòd ea ſint in terra, non vt cenacula ſupra.* SVPPILABAT ME.] furtim compilabat me. QVOD ANCILLAS M. SVSP.] quod ſuſpicabar ancillas meas facere. IAMDVDVM PACT. EST Q. ER.] iampridem non bibi. DA PVERE AB SVMMO] da puer vinum, ſeu potum initium faciens ab ſummo loco ad imum, vt omnes ſuo quiſque ordine bibam. Hoc referendum eſt ad morem antiquorum Romanorum, qui ita dicumbebant in lectis, vt alii eſſent ſummi, alii medii, alii imi. Idem in Stic. *Haud poſtulo equidem ſummo in lecto accumbere. Scis tu med eſſe imi ſubſellii virum.* ibi, paulo pòſt. *Ergo oratores populi ſummates viri ſummi accumbunto. ego infimatis infimus.* TV] Philenium. INTERIBI] interea. Cato in originibus apud A Gell. lib. 3. cap. 7. *Conſul interibi dum ea pugna fit ſe in locos tutos, atque editos ſubducit.* Plautus in Captiuis *Vos lanate inter bi.* CAPVLI DECVS.] capuli ornamentum, id eſt ſenex capularis: ſene Acheruntico συμβοήγεμα. Capulus, ſeu capulum à capiendo dictum, inquit Nonius. Nam ſarcophagum, id eſt, ſepulcrum veteres capulum dici voluerunt, quod corpora capiat. deinde profert hunc locum, *Periij miſera vt oſculatur carnifex,* &c. Feſtus autem, *Capulum, inquit, & manubrium gladij vocatur, & id, quo mortui efferuntur vtrumque à capiendo dictum ſanè à capulo fit capularis.* Significat igitur, huic ſeni magis conuenire capulum, id eſt, ſepulcrum, aut pheretrum, quàm luſtra ſeu ganea. ÆDEPOL ANIMAM SVAV. AL.] ô animam, id eſt, halitum, ſeu ſpiritum, ſeu flatum, ſuauiorem aliquam multo quàm vx. m. EN FOETET ANIMA VX. T.] an vxoris tuæ flatus male olet? an vxoris tuæ anima fœtida eſt? Titinius Fullonibus ex Nonio, *Interea fœtida anima naſum oppugnat.* ibidem etiam hunc locum profert NAVTEAM BIB. M.] nautea, vt docet Nonius, *eſt aqua de corijs, vel quod eſt verius, aqua de ſentina, dicta à nautis.* Plautus in Curcul. *Nam omnium vnguentûm odor præ tuo nautea eſt.* deinde hûc quoq; locû profert. Feſtus autem ait eſſe herbam granis nigris, qua corriarii vtuntur. à naue ductum nomen, quia nauſeam facit, permutatione ſunt. Idem Plautus in Caſina extr. verſu, *Et ſupponetur hircus vnctus nautea.* MISER AECASTOR ES] id eſt, miſerum te habebo, vel miſer es, quia mihi pœnas meritas dabis ob iſta, quæ loqueris, & facis. AEDEPOL NAE TV ISTVC, &c.] en quamobrem miſer ſit, aut futurus ſit Demænetus. SINE VENIAS M.] ſine minantis eſt. Idem in Aulul. *Sine. at hercle cum magno malo tuo.* Idem in Bacchid. *Egomet tabellas tetuli, vt vinctæ erant.* FAXO VT SCIAS.] ſolet alias dicere, ſine particula, vt faxo ſcias: & faxo ſcies. DOTATAE VXORI] non temere dixit dotatæ. nam dotatæ vxores volunt, & poſtulant viris imperare, nedum ſibi viros conuiciari æquo animo ferre queant. De dotatis vxoribus alibi dicetur. CONVICIVM DICERE] conuiciari, maledicere. *Conuicium,* inquit Feſtus, *à vicis, in quibus primus habitatum eſt, videtur dictum, vel immutata littera, quaſi conuocium.* Vlpianus libro 47. digeſt. titulo x. capit. legis 15. *Conuicium autem, inquit iniuriam eſſe Labeo ait. conuicium dicitur vel a concitatione vel a conuentu, hoc eſt a collatione vocum. Cùm enim in vnum complures voces conferuntur, conuicium appellatur, quaſi conuocium.* Idem eodem libro capite tertio ſic loquitur, vt hic Plautus his verbis, *Cùm enim iniuria ex effectu facientis conſiſtat: conſequens erit dicere, hos (furioſum & impuberem) ſiue pulſent, ſiue conuicium dicant, iniuriam feciſſe non videri.* ECQVID MATREM AMAS?] nunquid matrem amas? AMAT HOMO TE HIC. VT ER.] hic homo, id eſt, Demænetus, te amat, vt palàm dicit. *Ironia* eſt. NAE ILLE FOENERATO FVNDITAT,] id eſt, ne ille magno cum fœnore verba iſta profundit. Proinde ac ſi dicat, mercedem, & fœnus ſoluet eorum, quæ in me nec rectè dicit. vel ſic: verba iſta, quæ ille loquitur, & profundit, magno ei conſtabunt. tralatio eſt ab iis, qui fœneri pecuniam accipiunt. Nam vt hi initiò cum pecuniam acceperunt, gaudent ſibi nummorum copiam ſuppetere, & profundendi facultatem datam eſſe: poſteaquam autem nummos fœnori acceptos conſumpſerunt, & iam fœnus ſoluendum eſt, moleſtia afficiuntur. Sic Demænetus nunc non ſine voluptate vxori conuiciatur, quam non audire putat, beatúſque ſibi videtur, quòd Philenium oſculetur: ſed cum ab vxore opprimetur, & in tali flagitio deprehendetur, magnam præteritæ voluptatis mercedem ſoluere cogetur. Tale eſt illud apud Propert. lib. 1. eleg. 7. *Sæpe venit magno fœnore tardus amor.* Nonius in verbo *fundere,* profert hûc locum: ſed videtur legiſſe, *fundit,* non *funditat.* niſi fortè legit *fundit hac.* OSCVLANDO VLCISCAR POT. S.] quia animam meam fœtere, & ſe nauſeam bibere malle, quam me oſculari, dixit, ego de illo has potiſſimum pœnas ſumam, vt eum aſſiduè oſculer. VT PORRO NOS IACIAMVS.] id eſt, vt deinde, & porrotenus nos iaciamus. TE PHILENIVM MIHI, ATQ. VX. M.] hoc vtrunque optat Demænetus talos iaciens, nempe Philenium ſibi, mortem vxori. Solebant autem amatores, talos iacientes puellas, quas amabant, inuocare. vt in Capt. in principio. *Nam in conuiuio ſibi Amator talos cum iacit, ſcortum inuocat.* HOC VENERIVM EST.] diximus ſuprà, Venerium actum, felicem fuiſſe: canem verò infelicem. Erat autem tum iactus Venerius, cùm quatuor tali iacti, diſſimiliter ceciderant, diſſimilique ſitu conſtiterant: canis verò, cum omnes eadem facie, eodemque ſitu conſtiterant. Erant reliqui duo baſilicus, ſeu Regius, id eſt Hercules idem fortaſſe, qui ſenio & vulturius, inter duos illos medii ſed horum mediorum, vulturius deterior: cane omniû quatuor, deterrimo, atque infeliciſſimo, melior ac felicior. Itaque infrà in Curcul. miles, qui iacit quatuor voltorius, vincitur: Curculio, qui iacit Herculê baſilicum, vincit. OS IACTVM] Venerium CANTHARO,] è cantharo. Cantharus poculi genus. Virg. Sileno, *Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.* MVLSVM] vinum melle conditum, οἰνόμελι. DVRARE] καρτερεῖν ſuprà in Amph. *Durare nequeo in ædibus.* SI NON DIDICISTI, FVLL. NON EST I.] iocus in verbo *durare.* Non eſt, inquit, mirandum, ſi non potes durare, ſiquidem non didiciſti

artem fullonicam: quam qui didicerunt, propter cõſuetudinem facile ferre poſſunt odorem illum grauiſsimum, & tæterrimum, qui ex aqua fullonia exiſtit. vel dic hoc modo, non eſt mirum te non poſſe durare, ſi quidem non didiciſti artem fullonicam: quam qui tenent, veſteis veteres ita interpolant, lauant, & poliunt, vt priſtinam faciem immutent, & propemodum nouas faciant. Vlpianus d geſtis tit. de furtis lib. 47. *Fullo*, inquit, *qui curanda, poliendáque veſtimenta accepit, ſemper agit*, videlicet in furem. Nonius in verbo *interpolare*, poſteaquam docuit, interpolaſe, eſſe nouam formam è vetere fingere, addit *tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque quaſi nouam ſpeciem mutant*. ex quibus verbis intelligere licet, fullones lauando, poliendo, interpolando facere, vt veſtes, alioqui veteres, diu durẽt. hinc iocus Plautinus proinde ac ſi ita dicat, non eſt mirũ, te non poſſe durare, quia fullonicam artem ignorans, te non interpolas. quod ſi faceres, diu durare poſſes. IN OCVLOS MV. NVNC EST. OPT.] nunc eſt opportuniſsimum, impetum abs te fieri in Demænetum. neque id à tergo, ſed à fronte; quod longè illo horribilius, & tumultuoſius eſt. EGO POL VIAM &c.] hoc Artemona dicit propter illa tria, quæ ſuprà à Demæneto dicta ſunt, quorum primum eſt illud, *Non a ... condaci poſſum vita vxoris annua*. ſecundum, *periiſſe cupio*. tertium, *Te Philenium mihi, atque vxori mortem*. ISTHAEC] Philenium: ibi, & mihi vxori tuæ mortem. ECQVIS CVRRIT POLLINCT. ARC.] ſignificat Demænetum, viſa vxore, & eius minis auditis, metu eſſe exanimatum, & penè mortuum, ita vt arceſſendus ſit pollinctor, qui eum ſepeliendum curet. Tale eſt illud Terentii in Phorm. *Ex quiæ Chremeti, quibus eſt commodum ire iam tempus eſt*. Pollincto es, inquit Nonius; ſunt qui mortuos curant. Deinde hunc locum profert Varro Coſinotoryne. *Propter curam capuli, ... adit pollinctori*. Arnobius lib 3. aduerſ. gentes, *Nunc fuit è nobis qui rurſus in corpora iam indum animas præcipiebat efflatas? prodire ab aggeribus condi es? & poſt diem funeris tertium pollinctorum velaminibus expediri?* Iterum Plautus in Prologo Pœnuli. *Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat*. Auctor vocabularii Latinogræci, quod mihi videndum dedit Cl Puteanus *pollinctorem*. interpretatur νεκροθάπτην, νεκροκόσμον. Vlpianus lib. digeſt. 14. tit de inſt. act. *Idem (Labeo) ait: ſi libitinarius, quem Græci νεκροθάπτην vocant, aut ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit: dandam in eum quaſi inſtitoriam actionem quamuis & furti, & iniuriarum actio competeret*. Dicti autem ſunt pollinctores à verbo pollincere: quod eſt mortuum, ſeu cadauer curare. Aliúdque eſt pollucere, aliud pollincere. Nam pollucere quidem, eſt Herculi ſacrificium facere: ex quo pollucibilis cena, pro opipara: & pollucibiliter, pro opipare. Pollincere verò, id quod diximus. ARCESSERE] dictum Græcorum more, *currit arceſſere*, procurrit ad arceſſendum, ſeu currit, vt arceſſat. idem *arceſſere* ſcribẽdum, non, vt vulgò, *accerſere*. SVBDVCERE HINC ME] hinc me furtim auferre. PVLCHRE] Terent. Phorm. imò vero pulchrè diſcedo, & probè. Et præter ſpem. GLISCIT] creſcit. Lucret. lib. 3. *Clamor, ſingultus, iurgia gliſcunt*. VT DECVMBAMVS, S.] al. vt diſcumbamus, ſuadebo. HI DVM LIT] interea dum Demæn. & Artem. Philenium, inter ſe litigant. DOMVM HVC CI. ADD. AD LEN.] domum, huc, ad lenam, idem valent: ſed tamen ſingula aliquid ponderis habent. ADDVCAM] Diabolum. EI] lenæ. IN PARTEM] ἐν μέρει, legendum autem, *in partem*, non, vt vulgò, *in parte*. HAC] Philenio. AMANTI] Diabolo. ALTERNAS C. I. N.] *alternas noctes*, id eſt, communiter cum illo Philenio frui, ita vt cùm Argyrippus noctem vnam Philenio fructus fuerit, Diabolus noctem proximam fruatur. Virgil. lib. 6. Aeneid *Si fratrem pollux alterna morte redemit*. REGEM] potentiorem amicum, qui me alit. Horatius epiſt. 7. lib. 1. *Sæpe verecundum laudaſti, rèxque paté que Audiſti coram, nec verbo parcius abſens*. PERDIDI] amiſi. EX AM. TANT. EST. H. INC.] declamatio. ita, inquit, amore Philenii homo incenſus eſt. QVID T. H. RECEPTIO EST, &c.] id eſt, quamobrem virum meum huc ad te recipis? *receptio* verbale more ſuo cùm accuſandi caſu iunxit. Sic ſuprà, *Quid tibi hanc curatio'ſt rem?* POL ME Q. M. ODIO ENECAVIT] Pol mihi quidem ita moleſtus fuit, vt me propemodum enecarit. *odio*, id eſt, ſuis moleſtis, & odioſis dictis, ac factis. vel ſic, Pol mihi quidem fuit odioſiſsimus, ac moleſtiſsimus. NVLLVS SVM] perii funditus. AT ETIAM CVBAT CVCVLL.] At adhuc in lecto cubat, neque ſurgere properat Cucullus. Cucullus auis eſt, quæ in nido alieno parit, auctor Ariſtotel. lib 6 de nat. anim. cap. 7. hoc nomine autem hic cucullus appellatur Demænetus, quòd ſpreta vxore, alias mulieres conſectetur. alia ratione vinitor, aut cultor agri, cucullus à viatore appellatur apud Horat. Sat. 7. libr. 1. ad quem locum, ſi tibi commodum eſt, lege quæ notauimus. VAE MIHI] ô me infelicem. VERA ARIOLARE] vera diuinas, qui te infelicem prædicas. Nam ego te, dum viues, miſerum reddam, miſeriſque modis tractabo. QVOM DICTA IN ME INGER.] cùm mihi maledicebas. Terent. Andr. *Ingeram mala multa*. MYRRHAM OLET] Lucret. lib. 2. *Et contemtus odor myrrhæ, melliſque ſapores*. Propert. lib. 3. *Et crocino nares myrrheus vngat onyx*. Nonnulli libri habent, *Smyrnam olet*, non placet. PROMISIT] promiſit, id eſt, minatus eſt, ſeu palàm dixit. pronomen *tibi* cohæret cum participio ſurrepturum. NON TACES?] vetat ea loqui, quæ loquitur. Argyrippum filium pater. Sic Chremes in Phormione, *Non taces?* actu 5. ſcena vltima, & ea, quæ vltimam antecedit. EGO DISSVAD. M.] ego autem, mater diſſuadebam patri, ne tibi pallam ſurriperet. ISTOSCINE PATREM AEQVVM, &c.] plena locutio. Nam licebat ita loqui, & ſolent ſæpius ita loqui boni ſcriptores, iſtoſcine patrem mores liberis largirier? vt ſubintell. *æquum eſt? oportet?* aut aliquid tale. LARGIRIER?] large ſuppeditare? Hic pater eo grauius peccat, quòd non ſolum ipſe ſuo facto culpam contrahit, & flagitium facit, ſed etiam exemplum nequitiæ filio præbet: quem debebat laudabilibus ac præclaris artibus erudire, & bonis moribus, & virtutibus ornare. CANO CAPITE TE] te ſenem. Tibul. libr. 1. eleg 1. *nec amare decebit, dicere nec cano delicias capite*, al. *capiti*. CVCVLLVM] nido tuo relicto, alienos ſectantem, & in alienis cubantem. (CENA COQVITVR) hoc totum legendum eſt κατ' ... DVM CENEM MODÒ?] vſque eo modò dum cenem? vel tantiſper modò dum cenem? CENABIS, VT TE D. E. M. M.] cenabis magnum malum. verbum cenandi iunxit cum accuſ. ſic Hor. Sat. 2. lib. 2. *Nos, inquam, cenamus auis*. & epiſt. 2 libr. 2. *Emtum cenat onus*. Hoc igitur ſignificat, non cenabis: aut, ſi cenabis, nihil cenabis, quod tibi ſuaue, aut iucundum futurum ſit. Nam tibi pro cibo & vino ingerentur, à me mala multa, vt meritus es. IVDICATVM] damnatum. ſic libr. 2 de Orat. *videatur eſſe miſericors ille, qui iudicatum duci videns percunctatur ita, Quanti addictus?* &c. contra lib. 1. accuſ iudicari, vt docet Aſconius, poſitum pro abſolui. ibi, *antea vel iudicari primò poterat, vel amplius pronunciari*. Sed puto falli Aſconium. nam *iudicari*, ibi ſignificat damnari, aut abſolui. hoc loco igitur *iudicatum* valet, damnatum, manifeſto deprehẽſum, & conuictũ. NE MATER

MATRI CONSVLERES MALE.] id eſt ne matri iniuriam faceres. DE PALLA MEMENTO, AMABO] Nunc deludit, & deridet ſenem meretrix Philennium. MALAM CRVCEM] repete *domi noſtrae* tibi dabo. vel malam crucem dictum intellige. pro *in malam crucem*: vt ſubintelligatur, i. Ego illud malo.

## GREX.

*Hic ſenex ſi quid clam vxorem ſuo animo fecit volup,*
*Neque nouum, neque mirum fecit, nec ſecus quàm alij ſolent.*
*Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,*
*Quin vbi quicquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.*
*Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet,*
*Remur impetrari poſſe, ſi plauſum clarum datis.*

CLAM VXOREM.] clam vxore. SVO ANIMO FECIT VOLVP.] fecit, quod ſuo animo iucundum eſſet. Nonius hunc locum profert, & *volup*, interpretatur, *voluptatem*. vt hoc totum *ſi quid clam vxorem ſuo animo f. v.* videatur de eius ſententia ſic explicandum, ſi quid clam vxore ſua fecit, quod animo ſuo voluptati eſſet: & vt hæc verba *ſi quid volup*, idem valeant, quod ſi quid voluptatis. TAM INGENIO DVRO] ingenio tam triſti, ſeuero, & à voluptatib. alieno. Cicero in Bruto, *vt vita, ſic oratione durus, incultus, horridus*. Idem pro domo ſua *eámque animi duritiam, ſicut corporis, quód cùm vratur non ſentit ſtuporem potius, quàm virtutem putarem*. Horat. epiſt. 7. lib. 1. *durus, ait, Vultei nimiu attentus que videris Eſſe mihi*. SIBI FACIAT BENE] ſuo animo obſequatur; viuat hilariter & iucundè. ſuæ libidini indulgeat. notauimus hoc loquendi genus in commentariis Horatianis. HVIC SENI.] pro hoc ſene. NE VAPVLET.] ne verberetur ab vxore.

# AVLVLARIA.

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| LAR | Prologus. |
| EVCLIO | Senex. |
| STAPHYLA | Anus. |
| EVNOMIA | Mulier. |
| MEGADORVS | Senex. |
| STROBILVS | Geminus ſeruus. |
| ANTHRAX | Coquus. |
| CONGRIO | Coquus. |
| PYTHODICVS | Seruos. |
| LYCONIDES | Adoleſcens. |
| PHÆDRA | Puella. |

## ARGVMENTVM.

SENEX *auarus vix ſibi credens Euclio,*
*Domi ſua defoſſam multis cum opibus,*
*Aulam inuenit, rurſúmque penitus conditam*
*Exſanguis, amens, ſeruat. eius filiam*
*Lyconides vitiarat. interea ſenex*
*Megadorus à ſorore ſuaſus ducere*
*Vxorem, auari gnatam depoſcit ſibi.*

*Durus ſenex vix promittit, atque aulæ timens,*
*Dono ablatam variis abſtrudit locis.*
*Inſidias ſeruos facit huius Lyconidis,*
*Qui virginem vitiarat, atque ipſe obſecrat*
*Auunculum Megadorum ſibimet cedere*
*Vxorem amanti. per dolum mox Euclio*
*Quum perdidiſſet aulam, inſperatò inuenit,*
*Lætúſque natam collocat Lyconidi.*

VIx sibi credens] ſibi diffidens. Defossam] in terra, ſeu in foſſa conditam deorſum, & in loco foſſo poſitā: in terra abditam, defuſſam autem à patre ſuo. Mvltis cvm opibvs] multo cum auro: ſed multi auri plenam. Avlam] ollam, antique dictum. Nonius, aula, inquit, vel ola, *quam nos ollā dicimus capaſiſsimum vas.* deinde hunc profert verſum ex Amphitr. qui hodie non reperitur, *Iure infringatur aula cineris in caput.* Penitvs conditam.] intro, & ſed terra valdè altè abditam. Exsangvis] ob metum amittendi, & curam ſeruandi. Svasvs dvcere] ſuaſus participiū paſſ. à verb. *ſuadeor.* Avari gnatam] Euclionis filiam deposcit] valde poſcit. vxorem ſubintel poſcere vxorem autem proprie & vſitate dicunt Latini, procorum enim eſt poſcere proci autem à procando, id eſt, poſcendo dicti dvrvs] inhumanus, ferreus, ab omni liberali voluptate abhorrens. Abstrvdit] abſcondit Servos] Strobilus Lyconidis, qui Euclionis filiam vitiarat, ſeruus. ipse] Lyconides. Per dolvm] ſerui Strobili. Collocat] in matrimonium.

## ARGVMENTVM ALIVD.

*AVlam repertam auri plenam domi Euclio,*
*Vi ſumma ſeruat miſeris affectus modis.*
*Lyconides iſtius vitiat filiam.*
*Volt hanc Megadorus indotatam ducere.*
*Lubénſque vt faciat, dat coquos cum obſonio.*
*Auro formidat Euclio, abſtrudit foris.*
*Réque omni inſpecta, compreſſoris ſeruulus*
*Id ſurpit, illic Euclioni rem refert.*
*Ab eo donatur auro, vxore, & filio.*

VI svmma] ſummo ſtudio. Lvbensqve vt f.] vt Euclio lubenter filiam ſuam vxorem deſpondeat Megadoro. Avro formidat] auro timet. Compressoris] Lyconidæ, qui Euclionis filiam compreſſerat. id svrpit.] aurum ſurripit. illic] ille, filiæ Euclionis compreſſor, Lyconides. Ab eo] Euclione. donatvr] Lyconides. Et filio] cuius ipſe Lyconides pater erat: & quem Euclionis filia ab ipſo conpreſſa pepererat.

## LAR familiaris, PROLOGVS.

*NE quis miretur qui ſim, paucis eloquar.*
*Ego Lar ſum familiaris, ex hac familia,*
*Vnde exeuntem me aſpexiſtis. hanc domum*
*Iam multos annos eſt cum poſſideo, & colo*
*Patríque, auóque iam huius, qui nunc hic habet:*
*Sed mihi auus huius obſecrans concredidit*
*Auri theſaurum. clam omnes, in medio foco*
*Defodit, venerans me, vt id ſeruarem ſibi.*
*Is quoniam moritur (ita auido ingenio fuit)*
*Nunquam indicare id filio voluit ſuo:*
*Inopemque optauit potius eum relinquere,*
*Quàm eum theſaurum commonſtraret filio.*
*Agri reliquit ei non magnum modum,*
*Quo cum labore magno, & miſerè viueret.*
*Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurū credidit.*

*Cœpi obſeruare, ecquid maiorem filius*
*Mihi honorem haberet, quàm eius habuiſſet pater.*
*Atque ille vero minus, minúſque impendio*
*Curare, minúſque me impertire honoribus.*
*Item à me contrà factum eſt. nam item obijt diem.*
*Is ex ſe hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium*
*Pariter moratum, vt pater auúſque huius fuit.*
*Huic filia vna eſt: ea mihi cotidie*
*Aut ture, aut vino, aut aliqui ſemper ſupplicat,*
*Dat mihi coronas, eius honoris gratia*
*Feci, theſaurum vt hic reperiret Euclio,*
*Quo eam facil us nuptum, ſi vellet, daret.*
*Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco,*
*Is ſcit adoleſcens quæ ſit, quam compreſſerit.*
*Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.*
*Eam ego hodie faciam, vt hic ſenex de proximo.*
*Sibi vxorem poſcat. id ea faciam gratia,*
*Quo ille eam facilius ducat, qui compreſſerat.*
*Et hic, qui poſcet eam ſibi vxorem ſenex,*
*Is adoleſcentis illius eſt auunculus:*
*Qui illam ſtuprauit noctu Cereris vigiliis.*
*Sed hic ſenex, iam clamat intus vt ſolet,*
*Anum foras extrudit, ne ſit conſ.ia.*
*Credo, aurum inſpicere volt, ne ſurreptum ſiet.*

NE QVIS MIRETVR. &c.] Donatus ad illud Terentii in Andr. ſcena 5. actus 4. *miror vnde ſit*, notat: Veteres miror cum vnde pro neſcio ponebant. Nam admiratio ab ignorantia proficiſcitur. Plautus, *ne quis miretur qui ſim.* &c. ] QVI SIM. ] quis ſim. EGO LAR SVM FAM. ] Apuleius de deo Socr. *Lar*, inquit, *dicitur familiaris, qui ex Lemuribus poſterorum ſuorum curam ſortitus, pacato & quieto numine domum poſſidet.* Arnob. lib. 3. aduerſus genteis. *Poſſumus, ſi videtur, ſummatim aliquid & de laribus dicere: quos arbitratur vulgus, vicorum atque itinerum deos eſſe, ex eo quod Græci vicos cognominant λαύρας. In diuerſis Nigidius ſcriptis modò tectorum, domuúmque cuſtodes, modò Curetas illos, qui occultaſſe perhibentur Iouis aribus aliquando vagitum, indigites Samothracios, quos quinque iudicant, Græci Idæos dactylos nuncupari. Varro ſimiliter hæſitans, nunc eſſe illos manes, & ideo Maniam matrem cognominatam eſſe Larum: nunc aerios rurſus deos, & heroas pronuntiat appellari.* nunc antiquorum ſententias ſequens Larnas eſſe dicit Lares, quaſi quoſdam Genios defunctorum animis mortuorum. Idem lib. 1. Lares grundules eſſe appellatos indicat. Lege, ſit tibi commodum eſt, quæ de Laribus diximus in comment. Horat. ibi. *immolet æquis Hic porcum Laribus.* Sat. 3. lib. 2. & præterea alibi. Nõnulli, in his Ouidius, Lares à quadam Nympha nomine Lara, tradunt eſſe appellatos, atque adeò natos à Mercurio compreſſa. Auctor vocabularii latinogræci. *Lares*, inquit, θεοὶ κατοικίδιοι In hac comœd. autem deus adhibetur, quia quæ hic à Lare dicuntur, non niſi à Deo ſciri poterant. quod cùm accidit, auctore Ariſtotele, licèt deum maximè in tragœdia adhibere, ſed interdum etiam in comœdia. Horat. in epiſt ad Piſones. *Nec Deus interſit, niſi nodus vindice dignus Inciderit.* HANC DOMVM IAM MVLTOS ANNOS EST CVM POSS. ] mirum, & ferè inuſitatum loquendi genus. Nam videbatur Plautus ita potius dicere debuiſſe, *hanc domum Iam multi anni ſunt, quum poſſideo & colo.* vel ſic, *hanc domum Iam diu factum'ſt, quom poſſideo & colo.* In quarum lectionum vtraque ſi *iam* diſſyllabum facias, conſtabit ſua carmini ratio: Licebat & hoc modo, *hanc domum Iam multos annos ego poſſideo, & colo.* in qua etiam ſcriptura *iam* diſſylabos erit pronuntiandum: cenſeo tamen, nihil mutandum contra omnium librorum auctoritatem, & receptam ſcripturam ſic defendi poſſe, vt dicamus Plautum duas loquendi formas diuerſas cõfudiſſe & permiſcuiſſe, vt cùm dixit in Amphitr. *fecit me vt vigilarem.* Nam in ea locutione, duæ quodammodò inſunt per confuſionem, & mixturam quandam, nempe hæ, *fecit me vigilare: & fecit vt ego vigilarem.* tale eſt illud apud Cic. epiſt. ad Q. Fr. lib. 2. *hæc me vt confidam faciunt.* Nam hic quoque hæ duę locutiones poteſtate quadam inſunt, *hæc me faciunt confidere:* & , *hæc faciunt, vt ego confidam.* Idem de ſimilibus ſentiendum. Sic igitur & hoc loco videtur duas loquendi formulas confudiſſe Plautus, vnam, Iã multi anni ſunt. cùm ego hanc domum poſſideo & colo, &c. alteram, Iam multos annos ego hanc domũ poſſideo & colo. Hæc igitur mea eſt de hoc loco ſententia. Sed Simeo Boſius, putat legendum eſſe, *Iam multus annus eſt, quom*, &c, vel *multos annos* ſcriptum eſſe pro *multus annus*: *multus annus eſt*, autem dictum eſſe à Plauto, pro multi anni ſunt. de qua coniectura iudicent eruditi. Ego interea hoc aſſeuerabo. *multos annos* pro *multus annus* ſcribi nullo modo poſſe: *multus annus eſt*, pro *multi anni ſunt*. Latinè fortaſſe à poëta dici poſſe. Poſtremò admonendus eſt lector, Nonium hunc locum proferre in voce colo, videriq́ legiſſe, *vt poſſideo & colo*, non vt habẽt omnes libri & manuſc. quos vidi & impreſſi. *cùm poſſ. & colo.* PATRIQVE, AVÓQVE IAM HVIVS, &c. ] Hæc eſt antiqua ſcriptura, quam & Camerarius ſecutus eſt, & nos in noſtris

veteribus libris repertam, integram retinendam putauimus. quæ ſi recta eſt, vt fortaſſis eſt, poſt verbum *colo* nulla debet interpunctionis, aut diſtinctionis nota locari: vt hæc ſit verborum ſententia. Multi iam anni ſunt, cùm hanc domum, huius, (Euclionis) qui hic habitat, patri & auo poſſideo & colo: i. cùm hanc domum poſſideo & colo pro patre & auo Euclionis, qui hic habitat: vel in vſum patris & aui Euclionis qui hic habitat. Omnino videtur mihi hæc ſcriptura aliter explicari non poſſe. Quare vtrum ſit recta, necne, quærendum eſt. non enim ſemper fortaſſe librorum veterum auctoritas ſequenda eſt neque ſemper libri veteres incorrupti, aut integri ſunt; ſed interdu deprauati, & contaminati. Primum igitur libri omnes vulgati Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes, habent, partim, *Patrique auóque amicus huius*, &c. partim, *Patri auóq; amicus huius* &c. quarum alteram, illam dico, *patrique auóq; am. h.* verſus reſpuit: alteram recipit ſententia verò ferre non poteſt: nam ex iis, quæ ſequuntur intelligere licet, Larem non fuiſſe amicum Euclionis neque auo, neque patri. nemo enim amicus eſt eis, à quibus ſe læſum eſſe queritur, aut à quibus ſibi honorem habitum eſſe negat. quod vtrunque fit à Lare, ibi, *Capi obſeruare, ecquid maiorem filius Mihi honorem haberet quàm eius habuiſſet pater*: &c. Itaque vulgata lectio ferri nullo modo poteſt. Quòd ſi & antiqua ſcriptura ſuſpecta eſt, & vulgata non ferenda, quò nos vertemus? Omnino ad antiquam redeundum eſt, vt minus cõtaminatam, & ex ea, vera lectio, ſi fieri poteſt, elicienda. Ea igitur ſic habet, vt & diximus & edidimus: neque multò ſecus legitur apud Nonium, qui hunc verſum profert in verbo *habet*. ſic autem legitur, *Patri, auóue huius qui nunc hic habet*. quæ ſententia eo diſcrepat ab ea, quam ſecuti ſumus, quòd habet *auóue* pro *auoque*: & quod non habet particulam *iam*: quæ eſt in antiquis codicibus à vulgata autem ſimiliter, atq; noſtra editio, eo diſſentit, quòd non habet vocem *amicus*. Suſpicor igitur & ex Nonio & ex antiqua ſcriptura, & quod caput eſt ex ſentẽtia, vocem aliquam deeſſe, per quam ſignificet Lar, ſe alieno animo eſſe, & fuiſſe ab auo & patre Euclionis, quòd ſibi honorem non habuerint. quam vocem? dicet aliquis. non poſſum diuinare. ſed ſi quis me vrgeat, & à me odioſè flagitet, vt quomodo legendum putem, & promam: ſic eo defungar. Puto legendum vel hoc modo. *Patri auóque inimicus huius, qui nunc hic habet* vel hoc, *Patri auóque infenſus huius*, &c. vel hoc *Patri auóque offenſus huius*, &c. HABET.] id eſt, habitat. ſic Nonius in verb *habere*. vbi etiam hunc verſum profert, vt diximus. CONCREDIDIT.] meæ fidei commiſit, mihi credidit. CLAM OMNEIS] clam omnibus. IN MEDIO FOCO DEF.] in foco, qui medius erat totius domus locus, & Laris ipſius ſedes, vt & Veſtæ, quam ἑστίαν appellant Græci: quo in loco accendebatur & ſeruabatur ignis: vel dic, in medio foco, in media parte foci. *defodit* autem, id eſt, penitus abdidit. VENERANS] melorans me. Horat. Sat. 2. lib. 2. *Et venerata Ceres, vt culmo ſurgeret alto.* vbi *venerata* interpretamur orata: & rectè. Sic Plaut. in Rud. *Venus veneror te, vt omnes miſeri lenones ſient.* Idem Trinum. *Larem corona noſtrum decorari volo. vxor venerare, vt nobis hæc habitatio bona, fauſta, felix, fortunatáque eueniat.* Plura exempla collegimus ad illum locum Horatii, ſi quis plura deſiderabit. VT EVM SERVAR.] vt auri theſaurum ſeruarem ſibi. ſic autem legendum, non vt habent omnes ferè libri, vt id ſer. ſibi, nam hanc lectionem carminis ratio ferre non poteſt. Theſaurum auri autem, id eſt, interpretor, aurum in terra conditum, & defoſſum. IS QVONIAM MORI.] i. poſtquam is moritur, &c. ſic Donatus in prolog. Adelph ſtatim à princip. ibi. *Poſtquàm poëta ſenſit ſcript.* *poſtquam*, inquit, pro *quoniam*. *cuius reciprocum quoniam pro poſtquam*. Quòd niſi obſtaret Donati auctoritas, legendum putarem, *Is quom iam moritur*, &c. deinde profert hunc verſum, *Is quoniam moritur*, &c. (ITA AVIDO ING. F.) hæc ſunt legenda per interpoſitionem. *auido* autem, id eſt, auaro. OPTAVIT POTIVS] maluit. ᾑρετίσατο. COMMONSTRARE] ſic legendum, & ita habent ferè omnes noſtri libri veteres. Nam vulgati habent *commonſtraret*, quod minus probo: quamuis non negem vnum, atque alterum librum manuſcr. ſic habere: & aliquo pacto poſſit ea lectio defendi & ſic explicari: *quàm commõſtraret*, id eſt, quàm vt commonſtraret Omnino commonſtrare mihi magis placet. CREDIDIT] commiſit, vel ſeruandum commendauit, vt interpretatur Nonius hoc loco prolato. profert eundem in verbo *obſeruare*, ibique errat. NON MAGNVM MODVM] non magnum agri ſpatium. Sic Horatius Sat. 6 libr. 2. *Hoc erat in votis, modus agri non ita magnus*, &c. Lucret. lib. 2. in extr. *Cùm modus eſſet agri multo minor ante virorum* &c. Exſtat titulus in Pandectis, lib xi. *Si menſor falſum modum dixerit*. Vbi modus menſuram ſignificat. CVM LABORE MAGNO, ET MIS. ταλαιπώρως, καὶ κακοπαθῶς. laborioſè & ærumnoſè ECQVID] nunquid MAIOREM FILIVS MIHI HONOREM HAB.] profert hunc locum Nonius in voce *honos*, & interpretatur hic honorem, ſacrificium. MINVS, MINVSQVE IMPENDIO] minus, minuſque multo. Sic Nonius, quanquam in libris vulgatis mendosè impreſſum eſt, *impendiò*, *pro magis*. nam legendum *impenſiùs pro multo*. Deinde profert hunc locum. CVRARE] curabat. IMPERTIRE] impertiebat. ITEM A ME CONTRA F.] ſimiliter contrà à me factum eſt, id eſt, ſimiliter ei à me relata gratia eſt. NAM ITEM] nam ſimiliter. PARITER MORATVM, VT P.] ſimilibus moribus, atque pater, auuſque eius fuit præditum: hoc eſt, auidum, atque auarum. AVT TVRE, AVT VINO, &c.] Neque Genio, neque Laribus, quicquam animatum immolabatur: Genio, quia deo rerum generandarum, id eſt gignendarum, nefas eſſe putabant veteres, quidquam, cui vitam ademiſſent, immolare, & quo die lucem intueri, & animam ducere cœpiſſent, eo die, (eo autem die Genio ſacrificabant) aliquod animal anima priuare Laribus: vel quia eoſdem deos eſſe, Lares & Genios exiſtimabant: vel quia ſi diſſimiles erant, Lares, vitæ patrisfamiliâs & matrisfamiliâs, & familiarum cuſtodes habebantur: diis autem vitæ cuſtodibus ſacrificanteis, manus ſuas ſanguine cruentare, & animali vitam adimere, nefas arbitrabantur. Laribus autem ſupplicare ſolebant Kalendis, Idibus, Nonis, cum Feſtus dies erat. Cato de re ruſtica, cap. 143. *villica focum purum, circumuerſum quotidie priuſquam cubitum eat, habeat Kalendis, Idibus, Nonis, feſtus dies cum erit, coronam in focum indat: per eoſq; dies Lari familiari pro copia ſupplicet.* Perſius Sat. 2. *Funde merum Genio.* AVT ALIQVI] i. aut aliquo, ſeu aliqua re. DAT MIHI CORONAS] vel meo capiti coronas imponit: vel, vt vult Cato, coronas in focum indit. NVPTVM, SI VELL. D.] nuptum daret, id eſt, in matrimonio collocaret. Teren. Andr. *Daturne illa hodie Pamphilo nuptum?* Idem Hecyra, *Perij. vnde cenſes, niſi ex illo, cui data'ſt nuptum? obſecro.* DE SVMMO ADOL.] adoleſcens ſummo loco natus. IS SCIT ADOL. Q. SIT, Q. COMP.] ordo eſt, Is adoleſcens ſcit, quæ ſit ea puella, quam compreſſerit. ILLA ILLVM NESCIT] Illa puella illum ignorat, id eſt, illum non nouit. NEQ. COMPR. AVTEM P.] neque autem ſcit pater eam eſſe compreſſam. SENEX] Megadorus. SENEX DE PROXIMO.]

Senex

Senex proximus vicinus, ſenex de proxima vicinia. DVCAT] vxorem. QVI COMPRESSERAT] qui eam vitiarat, nempe Lyconides. SENEX] Megadorus. IS] ſenex Megadorus. QVI] illius adoleſcentis qui eam ſtupr. &c. CERERIS VIGILIIS] ſacris nocturnis. Hoc ſpectans Cicero lib. 2 de legibus ſcripſit, *Quid autem mihi diſpliceat in ſacris nocturnis poetæ indicant comici.* ſignificat enim Cicero, ſacra nocturna, & peruigilationes nocturnas maximam, & latiſſimam ad ſtupra patefacere feneſtram. & apud poëtas comicos multarum comœdiarum argumenta eſſe, virgines Cereris vigiliis ſtupratas. FORAS EXTRVDIT.] animaduertat lector ſcriptum eſſe, *foras extrudit*, non *foras excludit*: quæ animaduerſio erit ei ad alios locos ſimileis inquinatos emendandos perutilis.

## Senex EVCLIO. STAPHYLA anus.

Eu. *Exi, inquam, age exi. exeundum hercle tibi hinc eſt foràs.*
*Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.*
St. *Nam cur me miſeram verberas?* Eu. *vt miſera ſis,*
*Atque vt te dignam mala malam ætatem exigas.*
St. *Nam me qua nunc cauſſa extruſiſti ex ædibus?*
Eu. *Tibi ego rationem reddam ſtimulorum ſeges?*
*Illuc regredere ab oſtio. illuc ſis vide, vt*
*Incredit. at ſcin' quo modo tibi res ſe habet?* Incedat.
*Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,*
*Teſtudinem iſtum tibi ego grandibo gradum.*
St. *Vtinam me diui adaxint ad ſuſpendium*
*Potius quidem quàm hoc pacto apud te ſeruiam.*
Eu. *At vt ſceleſta ſola ſecum murmurat?*
*Oculos hercle ego iſtos improba effodiam tibi.*
*Ne me obſeruare poſſis, quid rerum geram.*
*Abſcede etiam nunc, etiam nunc, etiam ohe nunc.*
*Iſtic adeſto, ſi hercle tu ex iſto loco*
*Digitum tranſuerſum, aut vnguem latum exceſſeris,*
*Aut ſi reſpexis donicum ego te iuſſero,*
*Continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.*
*Sceleſtiorem me hac anu certè ſcio*
*Vidiſſe nunquam, nimíſque ego hanc metuo malè,*
*Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit.*
*Neu perſentiſcat, aurum vbi eſt abſconditum.*
*Quæ in occipitio quoque habet oculos peſſima.*
*Nunc ibo vt viſam, sítne ita aurum vt condidi,*
*Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.*
St. *Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo*
*Malæ rei eueniſſe quàm ve inſaniam,*
*Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum*
*Decies die vno ſæpe extrudit ædibus.*
*Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:*
*Peruigilat noctes totas, tum autem interdius*
*Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.*
*Neque iam quo pacto celem herilis filiæ*
*Probrum, propinqua partitudo cui appetit,*
*Queo comminiſci. neque quicquam melius eſt mihi,*
*Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam*
*Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.*

EXI INQVAM] Inducitur ſenex Euclio, inſignitè miſer, dum eum auri & cuſtodiendi cura aſſiduè ſollicitat, & amittendi metus quotidie macerat. CIRCVMSPECTATRIX.] quę perpetuò in hanc, & illam partem circumſpectas. ſuſpicatur videlicet ſenex, anum circumſpicere, vbi aurum ſit conditum, quaſi illa aliquid de eo ſenſerit. Iccircò eam extrudit ex ædibus. CVM OCVLIS EMISSITIIS] cùm oculis, qui videntur emiſſi ad explorandum, quid in quoque loco poſitum, & reconditum ſit. alii emiſſitios oculos interpretantur eminenteis, & quaſi extra poſitos: quod minus probo. vox eſt nata ab emittendo, vt & *emiſſarius*. NAM CVR ME M.] vel *Nam cur* poſitum pro cur nam: vel nam pro autem accipiendum, vel aliquid aliud ab anu dictum eſſe intelligendum: verbi cauſa, *facis mihi iniuriam*. aut, *non ſatis ſanus es*: vt deinceps ſequatur, *Nam cur*, &c. lege Donatum ad illud Terent. Andr. *Nam quid ego dicam de patre?* & præterea alibi Terent. Eun. *Nam quid ita?* P. *rogitas?* Idem in Phorm. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa'ſt meo?* Horat. epiſt. 2. lib. 1. *nam cur Quæ lædunt oculos, feſtinas demere*, &c. Plaut. ſuprà in Amphitr. *Sceleſtiſſimum te arbitror*. So. *nam quamobrem?* ad quem locum ſimiliter nonnulla. VERBERAS?] Nonius. *verberare* inquit, *non ſolùm à verberibus dictum, ſed etiam à verbis*. Deinde profert hunc verſum Plauti. Ex quo perſpicuum eſt Nonium exiſtimare, *verberare*, hic poſitum eſſe à Plauto, pro obiurgare, & verbis increpare. At ego arbitror anum, dum extruditur ædibus, à ſeſe verberatam, & pulſatam, aut ſaltem pulſam eſſe. Quin nemo extrudi ex aliquo loco poteſt ſine aliquo pulſu. TIBI EGO RATIONEM REDD. ST. S.] Nonius hunc verſum profert in verb. reddere, & reddere hic interpretatur, dare, edere. STIMVLORVM SEGES?] i. digna quæ aſſiduè ſtimulis fodiaris, digna, in cuius corpore ſtimuli perpetuò ſati, & defixi ſtent, vt in ſegete ſpicæ. ſic M. Tul. Clodium ſegetem gloriæ Milonis appellat, qui gloria Milonis, in Clodio, quaſi in ſegete, conſiſtat. Nonius in voce *ſeges*. Segetem etiam ipſam terram dicimus. deinde profert hunc Virgilii verſum. Georg. 4. *Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho*. & Æn. lib. 3. *Arebant herbæ*. Adr. Turneb. ſic explicat, in qua veluti ſegete, ſe ſtimuli cædenda, & verberanda, vt in ſegete ſe meſſores exercent. Obſcurè & perplexè dictũ, quod fuit in illo viro, alioqui doctiſſ. & mihi amiciſſ. vitioſum. ſed hoc ſentit ille (quãdoquidem eius verba egent explicatore, & interprete) in qua verberãda ſtimuli exercentur, vt in ſegete metenda meſſores, non placet. Cùm hæc ſcripſiſſem, Simeo Boſius, cuius ingenium, & doctrinam non vno loco meritò prædicaui, & dum viuam, prædicabo libenter, hunc locum ſic mihi in ſuo libro oſtendit à ſe explicatũ. in cuius tergo, ſiue dorſo ſerere oporteat ſtimulos, quæ explicatio breuis eſt, & acuta & plana, & meæ cõſentanea. REGREDERE] retrò cede, retrò gradere. ILLVC SIS, VIDE VT INC.] vide, ſi vis, illud, quo pacto incedat. oratio ad ſpectatorem verſa. SI HODIE HERCLE FVSTEM CEPERO, &c.] Sic ſuprà locutus eſt in Amph. *ſcin' quàm bono animo ſim? ſi ſitu'am cepero*. &c. TESTVDINEM] tardum, qualis eſt teſtudinis. GRANDIBO] grandem faciam. Sic Nonius in verbo *grandire*: & hunc verſum profert. profert & illud Varronis ex lib. 1. rerum humanar. *Cùm aut humus ſeminari incipere nõ poſſit, aut recepta non reddat, aut edita (al. reddita) grandire nequeat*. ADAXINT] adegerint: quãquam Nonius interpretatur *adigant*, hunc locum proferens Terent. Adelph. *Prò Iupiter: tu homo adiges me ad inſaniam*. OCVLOS H. F. IST. IMPO. EFFODIAM T.] Sic infrà ead. comm. non longè, *Cui ego iam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi*. Idem Capt. *Nam hercle ego huic dici, ſi liceat, oculos effodiam libens*. &c. Sic Terent. Eun. *atqui ſi illam digito attigerit vno, oculi illico Effodientur*. Catullus in Cominium, *Effoſſos oculos voret atro corpore coruus*. NE ME OBSERVARE P.] ne me aucupari, & ſpeculari poſſis, quid agam. SI HERCLE TV EX ISTO L. DIGIT. TRANSVER. AVT VNOVEM L.] prouerbii locum hæ locutiones obtinent propter hyperbolen. Itaque appellari ſolent vel prouerbia hyperbolica, vel hyperbolę prouerbiales. AVT SI RESPEXIS] aut ſi reſpexeris, id eſt, retro aſpexeris. DONICVM] donec. donicum, pro donec, antiquum, quo vtitur ſæpe Lucretius, & item Plautus. piget exempla referre: & aliquot in comment. Lucretianis collecta ſunt. TE DEDAM DISCIPVLAM CRVCI.] te cruci ſuffigam. dedam te cruci, id eſt, tradam te in poteſtatem crucis. Nam qui deditur, eo, cui deditur, inferior eſt. addidit autem *diſcipulam*, vt ſignificet, eam, ſic adfixam cruci permanſuram, vt diſcipulus aſſiduè magiſtro docenti affixus eſt, proinde ac ſi dicat, ita cruci affixa, ſeu ſuffixa adhærebis, vt diſcipulus magiſtro affixus eſſe conſueuit, vel ſic ego te in crucem agam, & diſcipulam crucis faciam, vt doceat te facere ex te litteram lõgam, vt infrà dicet ipſa anus. SCELESTIOREM ME N.] hæc ſecum ſenex, ad ſpectatores verſus. EX INSIDIIS] inſidioſè. DVIT] dederit. PERSENTISCAT.] cognoſcat, intelligat. IN OCCIPITIO] quòd fieri non poteſt, neque quiſquam vnquam in occipitio, quæ pars capitis eſt poſterior, oculos habuit: niſi quis aliquando Iani bifrontis ſimilis exſtitit. Perſ. Sat. 1. *quos viuere fas eſt Occipiti cæco*. ſignificat igitur, hanc anum eſſe oculatiſſimam. SOLLICITAT.] ſollicitam habet. *ſollicitare*, vt docet Feſtus, *eſt ſolo citare, id eſt ſolo mouere*. QVEO COMMINISCI:] poſſum excogitare. INTEMPERIAE] animi angores, & ægritudines: vel impotentes animi motus. ſuprà Amphitr. *Quæ intemperiæ noſtram agunt familiam?* Idem eadem comœd. infrà, *Laruæ hunc atque intemperiæ, inſaniæque agitant ſenem*. Idem in Epid. *quæ intemperiæ te tenent?* PERVIGILAT N. T.] peruigilio, & inſomnio vexatur, vt totas nocteis ſomnum oculis non videat ſuis, vt inquit ille. INTERDIVS] interdiu μεθ' ἡμέραν. QVASI CLAVDVS SVTOR.] ſutores haud temerè domo exeunt: coguntur enim operis faciundi cauſa domi ſe continere: ſed multo rarius, aut difficilius in publicum prodeunt, ſi claudi ſint. PROBRVM] ſtuprum, ſeu vitium herili filiæ oblatum. PROP. PART. CVI APP.] cui partus appropinquat. videtur eſſe pleonaſmus. nam appetere abſolutè poſitum ſignificat, appropinquare. T. Liuius lib. 5 annal. *Iam ex lacu Albano aqua emiſſa, Veiorum ſata appetebant*. Q. Curtius lib. 3. *Rex, qui diu Darium perſequendo fatigatus erat, poſteaquàm & nox appetebat, & cum aſſequendi ſpes non erat, in caſtra paullò antè à ſuis capta peruenit*. Plinius epiſt. lib. 5. ad Seuerum, *Appetebat iudicij dies*. QVÀM. EX ME VT VNAM FACIAM LITTERAM LONGAM.] quid ſignificat Plautus, ipſe declarat proximis verbis, *meum laqueum collo quando obſtrinxero*, id eſt, cùm mihi ſpiritum collo obſtricto intercluſero. ſed cur ex ſe facere vnam litteram longam, ſit, *ſe ſuſpendere*, & laqueo vitam finire. & quid ſit propriè, facere litteram longam: video ab omnibus queri à nemine probabiliter explicari. Dico igitur, facere litteram longam, nihil aliud eſſe, niſi ſcribere litteram maiorem, & longiorem, quàm quæ ſcribi ſolet: cuiuſmodi debent eſſe litteræ, quæ proponuntur in publico, vt ab omnibus de plano legi poſſint ſiue ſit A. ſiue B. ſiue C. ſiue aliqua alia. Nam quod

plerique

plerique putant per literam longam intelligi L. vehementer errant Apud Romanos enim non erat L. litera aliis longior, cùm literæ omnes, quæ in eadē cera, ſiue charta ab eodem ſcriptore ſcribebantur, longitudine inter ſe pares ſcriberentur. Vtebantur enim literarum elementis, quæ nunc appellant typographi noſtri capitalia, id eſt, principalia, quód ſoleant nominibus propriis virorum, aut mulierum, aut vrbium, &c. preponi: non qualibus hodie in ſcribendo vtimur, quæ planè veterib. illis Romanis erāt incognita, atque inuſitata. quòd ſi literæ omnes, quibus aliquod ſcriptum conſtabat quoad eius fieri poterat, erant inter ſe æquales, dicere per literam longam L. ſignificari, deſipere eſt. preterea exemplis cum ex ipſo Plauto, tum ex M. Tullio ſumtis licet intelligere, per literam longam, non ſignificari L. aut aliam certam, ſed quamlibet, & vnamquamque Plautus in Pœnulo. *Ibi tu videas literatas fictileis epiſtolas, Pice ſignatas, nomina inſunt cubitum longis literis.* Idem in Rud. *Cubitum hercle longis literis ſignabo iam vſquequaque, Si quis perdidit vidulum cum auro, atque argento multo, Ad Grypum vt veniat,* &c. Quas Plautus literas cubitum longas dicit, eas M. Tull. maximas appellat lib. 2. accuſ. ſic ille, *Huic enim Romæ videmus in baſi ſtatuarum maximis literis inciſum, à communi Siciliæ datas.* Idem grandeis appellat lib. 4. ſic enim ille, *Hac erat poſita Segeſtæ ſanè excelſa in baſi: in qua grandibus literis P. Africani nomen erat inciſum,* &c. Contrà minutulas literas dixit idem in eodem libro, quæ opponuntur maximis, & grandibus. ſic ille *ſignum Apollinis pulcherrimum, cuius in femine literulis minutis argenteis nomen Myronis erat inſcriptum.* MEVM LAQVEO COLLVM QVANDO OBSTR.] noſtri libri veteres ferè omnes habent, *Mi laqueo collumq. obſtr.* nulli habent *meum*, ſed omnes habent vel mi, vel neutrum. OBSTRINXERO] ſuprà in Amphitr. *Quum ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.*

## EVCLIO ſenex. STAPHILA anus.

Eu. *NVnc defæcato demum animo egredior domo,*
*Poſtquam perſpexi ſalua eſſe intus omnia.*
*Redi nunc iam intro, atque intus ſerua.* Sta. *Quippini.*
*Ego intus ſeruem, á ne quis ædeis auferat?*
*Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus.*
*Ita inaneis ſunt oppletæ atque araneis.*
Eu. *Mirum quin tua me cauſſa faciat Iuppiter*
*Philippum regem, aut Darium, triueneſica.*
*Araneas mihi ego illas ſeruari volo.*
*Pauper ſum, fateor, patior: quod di dant, fero.*
*Abi intrò, occlude ianuam, iam ego hîc ero,*
*Caue quenquam alienum in ædis intromiſeris.*
*Quod quiſpiam ignem quærat, extingui volo,*
*Ne cauſſæ quid ſit, quod te quiſquam quæritet.*
*Nam ſi ignis viuet, tu extinguere extempulo.*
*Tum aquam aufugiſſe dicito, ſi quis petet.*
*Cultrum, ſecurim piſtillum, mortuarium,*
*Quæ vtenda vaſa ſemper vicini rogant,*
*Fures veniſſe, atque abſtuliſſe dicito.*
*Profectò in ædeis meas me abſente neminem*
*Volo intromitti. atque etiam hoc prædico tibi,*
*Si bona fortuna veniat, ne intromiſeris.*
Sta. *Pol ea, ipſa credo ne intromittatur, cauet.*
*Nam ad ædis noſtras nuſquam adiit, quanquam propè eſt.*
Eu. *Tace, atque abi intrò* Sta *Taceo, atque abeo.* Eu. *occlude ſis*
*Fores ambobus peſſulis. iam ego hîc ero.*
*Diſcrutior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.*
*Nimis hercle inuitus abeo, ſi, quid agam, ſcio.*
*Nam noſter noſtræ qui eſt magiſter curiæ,*
*Diuidere argenti dixit nummos in viros.*
*Id ſi relinquo, ac non peto, omnes illico*
*Me ſuſpicentur, credo, habere aurum domi.*
*Eam non eſt veriſimile, hominem pauperem,*
*Pauxillum parui facere, quin nummum petat.*
*Nam nunc quum celo ſedulò omneis, ne ſciant,*

*Omnes videntur ſcire, & me benignius*
*Omnes ſalutant, quàm ſalutabant prius.*
*Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras.*
*Rogitant me vt valeam, quid agam, quid rerum geram?*
*Nunc quò profectus ſum, ibo. poſtidea domum*
*Me rurſum quantum potero, tantum recipiam.*

NVNC DEFAECATO, &c.] ſenex Euclio, anu foras extruſa, domum intrauit, vt viſeret, eſſétne aurum ſaluum quo facto, poſtquàm cognouit ſalua eſſe omnia, iterum domo egreditur, animo tranquillo & ſoluto. defæcato, id eſt, liquido, miniméque turbido. tranſlatio eſt à vino percolato, ſeu per colum vinarium tranſmiſſo. vt liquidius reddatur, fæce ſecluſa Nonius, defæcata, inquit, omnia pura & inturbida & ſine ſordibus poſſumus dicere, vt vinū ſine fæcibus deinde profert hunc verſum QVIPPINI EGO INTVS SERVEM?] id eſt, quidni, ego intus ſeruem? vel, quamobrem ego intus non ſeruem? proinde ac ſi dicat, magna verò & iuſta cauſa eſt, quare ego intus ſeruem, ironia eſt ſentit enim anus nihil eſſe cauſæ. quamobrem intus ſeruet, quia domi nihil ſit quod ibi ſeruetur, aut quod inde auferatur. AN NE QVIS AEDEIS AVFERAT?] hæc verba ſatis declarant, ſuperiorem anus interrogationem ironicam eſſe, & in contrarium ſenſum accipiendā, nempe quaſi ita locuta. ſit quid cauſæ eſt, quamob rem intus obſeruem? an ne quis ædeis auferat? NAM HIC APVD NOS NIHIL EST Q. FVRIB.] id eſt, nam domi noſtræ nihil eſt, quod fures ſubripiant, nihilque, quo ſubrepto, quæſtum facere poſsint. præter ipſam domum. vel ſic, nihil eſt domi noſtræ. quod prodeſſe poſsit furibus, præter ipſam domum. Hor. epiſt. 6. lib. 1. *Exilis domus eſt. vbi non & multa ſuperſint, Et dominum fallunt, & proſunt furibus.* QVAESTI] quæſti pro quæſtus dicebant. & quæſtius in generandi caſu veteres Notat Nonius. & hunc verſum profert. ſic Terent. Hecyra, *Nunquam animum quæſti gratia ad malas inducam partem.* INANIS] id eſt, inanitatibus ſeu inanitate. Ita Nonius, qui hunc verſum profert. OPPLETAE] ædes ATQVE ARANEIS] Catullus ad Fabull. *nam tui Catulli Plenus ſacculus eſt aranearum.* MIRVM, QVIN TVA ME CAVSSA] id eſt, mirum, quare non me tua cauſa Iupiter Philippum, aut Darium regem faciat. Cum ſtomacho pronunciandum, vt & à ſtomachante ſene dictum eſt: proinde ac ſi ita diceret, egeſtatem, & inanitatem mihi obiicis. mirum verò eſt, me non eſſe Philippum, aut Darium à Ioue tua cauſa factum. vt, cum rex eſſem, tum lautè, & opiparè viueres. *mirum quin* valet, mirum quare non, ſeu mirum quòd non ſupra in Amphitr. *Mirum quin te aduerſus dicat.* Idem in Ciſtel. *Mirum quin grex venalium in ciſtella infuerit vnà* Philippum, Macedonum regem, Amyntæ filium, Alexandri Magni patrem: Darium Xerxis patrem accipio. TRIVENEFICA] teruenefica, veneficarum maxima. Idem in Bacchidib. *Vt pergræcetur tecum teruenefica.* ARANEAS MIHI ILLAS, &c.] Hoc eò pertinet, quòd anus dixerat, nihil eſſe, præter ædes, quod ſeruaretur: quia inanitatibus & araneis eſſent refertæ. Araneas, inquit ſenex, eas ipſas, quibus ædeis noſtras oppletas eſſe dicis, ſeruari volo. PATIOR] laudabilis ſenex, & magni animi vir, ſi quidem vera prædicet, & ſi ex animi ſententia loquatur. Quis enim non laudat Calatinos, Acidinos, Curios illos homines non ſolum honoribus populi, rebúſque geſtis, verùm etiam (vt ait M. Tullius orat de lege Agr.) patientia paupertatis ornatos. QVOD DI DANT, FERO] ſignificat, paupertatem dari à diis, & donum eſſe, quòd ab Heſiodo multis antè ſæculis dictum erat: ſic enim ille, ἔργ. καὶ ἡμ. Μηδέποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν, μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. id eſt, ne cui pauperiem ſæuam, peſtémque animorum Obiicito, vt probrum. namque eſt donum illa deorum. OCCLVDE IANVAM] obſera ianuam. QVOD QVISQVAM IGNEM Q. EXSTV.] id eſt, quantum ad hoc attinet, quòd aliquis ignem quærat: & idcirco, id eſt, per cauſam ignis quærendi, introire domum poſtulet: vt omnis ei introeundi cauſa, & occaſio præciſa ſit, & vt liquidò negare poſsis ignem non eſſe domi. ignem extingui volo. De hoc loquendi genere ſatis multa diximus in Aſin. NE CAVSAE QVID SIT, QVOD, &c.] ne vlla cauſa relinquitur, propter quam te quæritet, & domum introire velit. NAM, SI IGNIS VIVET, EXSTINGVITO TV EXTEMP.] Enimuerò, ſi ignis viuet, tu continuò extinguito. viuere ignem, exſtingui, id eſt, interimi, ſeu vita priuari ignem, opponuntur. quæ duo vſitatè de igni, vt de animante dicuntur. Horatius oda 21. libr. 3. *Viuæque producent lucernæ, Dum rediens,* &c. Lucret. lib. 1. *& viuant labentes ætheris ignes.* AVFVGISSE] effluxiſſe. ſic Lucret. de fulmine diſputans, dixit lib. 6. vina diffugere, vaſis integris, ſic ille. *Curat item, vt vaſis integris, vina repente Diffugiant* SI QVIS PETET] Putauerit hic aliquis incautus & linguæ Latinæ minus peritus, Plautum vſurpaſſe verbum petendi, & verbum quærendi, pro eodem, quod non eſt ita. Nam, vt oſtendi in quadam oratione Lutetiæ habita anno & paucis pòſt diebus edita, qui petit vult obtinere: qui quærit vult ſcire, aut inuenire: ſic igitur hoc loco cùm dicitur quis ignem quærere, intelligendus eſt ignem reperire cupere, cùm peteret obtinere. Memini autem cum ea, quam dixi, oratio, edita eſſet, ſtatimque quoſdam ludimagiſtros barbaros, atque indoctos pupugiſſet, atque offendiſſet, in his quendam omnium deterrimum, & leuiſsimum, & vix dignum, qui pueros in pergulis, & compitis prima elementa doceat, ad me venire, & cùm multa ineptiſsima, ſuo more, blateraſſet, hoc ad extremum effutiſſe. Virgilium perſpicuè vſurpaſſe verbum petere, pro quærere in eo verſu, *Euandrum petimus.* Nam dubitari non poteſt, inquit ille, quin Virgilius dixerit, *Euandrum petimus*, pro *Euandrum quærimus.* Quòd cùm audiſſem, vix riſum potui continere. quin riſu ſatis diu compreſſo tandem cachinnum inuitus ſuſtuli. cuius cauſam cùm ille quæſiuiſſet: quoniam, inquit, vt poeta ineptus, & ridiculus, ita grammaticus bardus, & ſtolidus es. Non vides, inquam, diis inimice ſenex, illud apud Virgil. *Euandrū petimus*, non id ſignificare, *Euandrum quærimus*, ſed id potius, *Euandrum adimus? Euandrum conuenire, & alloqui volumus.* Quod oſtendunt, ac declarant ea, quæ ſequuntur, quæque à Pallante reſpondentur: *Egredere, ò quicunque es, ait, coràmque parentem Alloquere*, &c. Ille homo alioqui loquaciſsimus, & confidentiſsimus & elinguis hærere. ſic hominis indoctiſsimi confidētiā repreſsi, & eum obſtupefactū valere iuſsi. Sed nimis multa de nugis, ad rem igitur adeamus. PISTILLVM] lignum teres, quo aliquid in mortario pinſitur, id eſt, tunditur. Ex quo & nonnulli tonſillū, ſeu

tuſil-

tuſillum vocant. Nonius docet *piſtillus* in maſcul.& *piſtillum* in neutro genere dixiſſe veteres. VTENDA ROGANT ] rogant commodò, vt eis vti poſsint. Cato de re ruſtica *duas, aut tres familias habeat, vnde vtenda coget, & quibus det: præterea nemini.* M. Tullius lib 1. de Offic. *Quod ſi ea, quæ vtenda acceperis maiore menſura, ſi modo poſsis, reddere iubet Heſiodus,* &c. Iterum Plautus ead. comœd. infrà, *Famem hercle vtendam rogas, nunquam vtendam dabit.* SI BONA FORTVNA VENIAT ] M. Tull. libr. Accuſ. 4. non longè à principio, *Nullum vnquam horum ſignorum reliquit: nec aliud vllum tamen, præter vnum peruetus ligneum. Bonam Fortunam vt opinor, eam iſte domi ſuæ habere noluit.* CAVET ] vel dic proprie cauet, id eſt, cautionem adhibet: vel cauet, id eſt, metuit, vt contra notauimus in Commentariis Horatianis vſurpari interdum à ſcriptoribus metuere, pro cauere, oda 2 libr. 2. ibid. *Illum aget penna metuente ſolui Fama ſuperſtes.* QVANQVAM PROPÈ EST. ] fortaſſe prope ædeis Euclionis templum, aut ſignum erat bonæ fortunæ. OCCLVDE SIS F. ] occlude ſi vis foreis. PESSVLIS ] peſſulus, inquit auctor vocabularii Latinogræci κλεῖθρον χελώνιον. peſſuli ſunt, quibus clauduntur fores, dicti fortaſsis à peſſis, medicamentis quibuſdam, digiti humani figuram præbentibus, molli lana exceptis, quæ in parteis muliebres induntur ad menſtruas purgationes faciendas. Terent. Heaut. *Anus foribus obdit peſſulum.* Idem in Eunuch. *peſſulum oſtio obdo.* Plautus Curcul. *Peſſuli, heus peſſuli, vos ſaluto lubens.* Idem in Ciſtel. *vbi eſtis ſerui? occludite ædeis peſſulis, repagulis.* Apuleius libr. 1. *Ego verò adducta fore, peſſuliſque firmatis grabatulo etiam pone cardinem ſuppoſito, & probè aggeſto, ſuper eum me recipio.* DISCRVCIOR ANIMI ] ſic loquebantur veteres, diſcrucior, angor, pendeo, &c. animi, & diſcrucior, angor, pendeo, &c. animo. SI QVID AGAM SCIO ] id eſt, ſi quidem, quid agam abeundo domo, ſcio. quaſi dicat, quippe qui ſciam me, abeundo domo, aurum relinquere tollendum furibus: vel ſic, ſi modò, quid agam, ſcio: proinde ac ſi dicat, cùm præſertim neſciam, quid mihi hæc domo abitio profutura ſit. MAGISTER CVRIAE ] curiam φρατρίαν appellant Græci. Iam verò legitimos ſingularum tribuum, & curiarum diuiſores, magiſtros curiæ à Plauto appellari teſtatur Aſconius, ad illum locum Cicer. Actionis primæ in Verr. diuiſores omnium tribuum: vbi hunc locum profert Camerarius tamen, cui aſſentitur Turnebus, egóque item aſſentior, magiſtrum curiæ eum eſſe putat, quem Græci φρατρίαρχον appellãt quia, vt curia pars erat tribus apud Romanos, ita φρατρία pars φυλῆς apud Græcos. Omnino vel ex ipſo Plauto infrà non longè admodum intelligere licet, magiſtros curiæ, eoſdem fuiſſe, atque diuiſores: vel ſingulas curias ſuos habuiſſe diuiſores. Sic Plautus, *Nam neque quiſquam curialium venit, neque magiſter, quem diuidere argentum oportuit.* IN VIROS. ] viritim, κατ' ἄνδρα. CELO SERVLO OMN. ] me auri theſaurum reperiſſe domi. OMNES VIDENTVR SCIRE ] id ſuſpicatur ſenex auarus, pauidus, & miſer auri cuſtos verius, quàm dominus, aut poſſeſſor. BENIGNIVS ] liberalius. COPVLANTVR DEXTERAS ] τὰς δεξιὰς ἐμβάλλουσι copulantur, inquit Nonius, pro copulant, paſsiuum pro actiuo. Plautus Aulul. *Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras.* Idem paucis paginis pòſt, copulantur, pro coniungunt, inquit: deinde eũdem verſum iterum profert. NVNC QVÒ PROFECTVS SVM, IBO. ] id eſt Nunc ibi, quò vt proficiſcerer, domo abii. Sic ſuprà in Amph. *Poſſum ſcire quo profectu's, cuius ſis.* &c. POSTIDEA ] poſtea. QVANTVM POTERO ] quantum valebo, quoad pedes valebunt. RECIPIAM ] recipere ſe domum, pro redire domum, vſitatum Plauto, & aliis bonis ſcriptoribus loquendi genus.

## EVNOMIA, MEGADORVS ſenex.

Eu. *VElim te arbitrari me hæc verba frater*
*Meæ fidei, tuæque rei cauſſa*
*Facere ita vt æquum eſt germanam ſororem.*
*Quanquam haud falſa ſum, nos odioſas haberi.*
*Nam multum loquaces meritò omnes habemur.*
*Nec mutam profectò repertam vllam eſſe*
*Hodie dicunt mulierem vllo in ſæclo.*
*Verùm hoc frater vnum tamen cogitato,*
*Tibi proximam me, mihique item eſſe te.*
*Ita æquum eſt, quod in rem eſſe vtrique arbitremur,*
*Et mihi te, & tibi me conſulere & monere,*
*Neque occultum id haberi, neque per metum muſſari,*
*Quin participem pariter ego te, & tu me facias.*
*Eo nunc ego ſecretò te huc foras ſeduxi,*
*Vt tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.*
Me. *Da mihi optuma fœmina manum.* Eu. *vbi ea eſt? quis ea*
*Eſt nam optuma?* Me. *tu* Eu. *túne ais?* Me. *ſi negas,*
*Nego* Eu *Decet te quidem vera proloqui,*
*Nam optuma nulla poteſt eligi: alia alia*
*Peior, frater eſt.* Me. *idem ego arbitror. nec tibi*
*Aduerſari certum eſt de iſtac re vnquam, ſoror.*
Eu. *Da mihi operam amabò.* Me. *tua eſt, vtere*

*Atque impera, quid vis.* Eu. *id quod in rem tuam*
*Optumum eſſe arbitror, te id admonitum aduento.*
Me. *Soror more tuo facis.* Eu. *factum volo.* Me. *quid eſt id*
*Soror?* Eu. *quod tibi ſempiternum ſalutare*
*Sit, liberis procreandis.* Me. *ita di faxint.*
Eu. *Volo te vxorem domum ducere.* Me. *hei occidi.*
Eu. *Quid ita?* Me. *Quia mihi miſero cerebrum excutiunt*
*Tua dicta ſoror, lapides loqueris.* Eu. *eia hoc fa e,*
*Quod te iubet ſoror.* Me. *ſi iubeat faciam.* Eu. *in rem*
*Hoc tuam eſt* Me. *vt quidem emoriar priuſquam ducam.*
*Sed his legibus ſi quam dare vis, ducam: quæ*
*Cras veniat, perendie foràs feratur, ſoror.*
*His legibus quam dare vis, cedò, nuptias adorna.*
Eu. *Quàm maxima poſſum tibi, frater, dare dote.*
*Sed eſt grandior natu, media eſt mulieris ætas.*
*Eam ſi iubes frater tibi me poſcere, poſcam.*
Me. *Num non vis me interrogare te?* Eu. *immò ſi quid vis roga.*
Me. *Poſt mediam ætatem, qui mediam ducit vxorem domum,*
*Si eam ſenex anum prægnantem fortuito fecerit,*
*Quid dubitas quin ſit paratum nomen puero Poſthumus?*
*Nunc ego iſtum ſoror laborem demam, & diminuam tibi.*
*Ego virtute deûm & maiorum noſtrorum diues ſum ſatis.*
*Iſtas magnas factiones, animos dotes, dapſileis,*
*Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,*
*Nihil moror, quæ in ſeruitutem ſumtibus redigunt viros.*
Eu. *Dic mihi quæſo, quis ea eſt, quam vis ducere vxorem?* Me. *eloquar.*
*Nouiſti hunc ſenem Euclionem ex proximo pauperculum?*
Eu. *Noui hominem haud malum mecaſtor.* Me *eius cupio filiam*
*Virginem mihi deſponderi. verba ne faceas ſoror.*
*Scio quid dictura es, hanc eſſe pauperem. hæc pauper placet.*
Eu. *Di bene vertant.* Me. *idem ego ſpero.* Eunom. *quid me nunc, quid*
*vis* Me *vale.*
Eu. *Et tu frater.* Me. *ego conueniam Euclionem, ſi domi*
*Eſt. ſed eccum, neſcio vnde ſeſe homo recipit domum.*

TVAEQVE REI CAVSA] nõnulli libri habent, tuęque re cauſa, quod idem valet. Nam veteres nominum quintæ declinationis caſum generandi quatuor modis formarunt, reis, res re, reii. GERMANAM SOROREM] γνησίγη ἀδελφὴν, ex eodem parente vtroque natam. HAVD FALSA SVM] haud ignara ſum: haud me fallit: haud me fugit. NOS] mulieres. mulierum genus. ODIOSAS] moleſtas, & graueis videri. NAM MALARVM LOQVACES] hoc vitium eſt inter mulierum vitia non minimum: vt contra ſilentium mulieri non minimæ laudis locum obtinet. ex quo illud Menandri γυναικὶ πάσῃ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει, hoc eſt, omni mulieri ornamento eſt ſilentium. cum quo congruit illud Plautinum in Rud *Eò tacent, quia tacita bona'ſt mulier ſemper, quàm loquens.* & illud in Pœnulo, *Tace, atque parce muliebri ſupellectili.* Nam ibi per muliebrem ſupellectilem, ſignificatur garrulitas, & clamor. NEC MVTAM REPERTAM, &c.] Ego tamen, qui, cùm hæc ſcriberem, annum ætatis agebam quinquageſimum ſextum: duas mutas mulieres vidi. ITA AEQVVM EST, &c.] Itaque æquum eſt, inquit & mihi te, & tibi me conſulere, quod nos arbitremur alter alteri eſſe vtile. NEQVE PER METVM MVSSARI.] id eſt, neque propter metum taceri, ſeu reticeri. *Muſſare*, inquit Nonius, *eſt hominum occul. & depreſſa voce loquentium, quod celatum velint.* Virgil. xi Æneid. *Cuncti ſe ſcire fatentur, Quid fortuna ferat populi, ſed dicere muſſant.* Ibid. *flent mœſti muſſántque patres.* Idem libro 12. *Muſſat rex ipſe Latinus Quos generos vocet, aut qua ſeſe ad fœdera flectat.* Terent. Adelph. *Accipiunda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.* ad quem locum legendus Donatus. Lucret. libr. 1 *Sed quia multa ſibi cernunt, contraria muſſant*: ad quem locum, lege, ſi tibi commodum eſt, quæ notauimus. Plautus in Caſina, *Ita omnes ſub arcu, ſub lectu latentes, metu muſſitant.* QVID PARTICIP. EGO TE, &c.] pendent hæc, & antea ſunt ex ſuperioribus, hoc modo, neque æquum eſt per metum reticeri, quod eſt vtrique noſtrum vtile, quin & ego te participem, ſubintell. eius, &c. id eſt,

VT NON

vt non & ego te eius participem faciam. & tu me facias. SECRETO] χωρὶς ſeorſim ab aliis. SEDVXI] id eſt ſeorſum duxi. Itaque ſecreto ſeduxi, eſt pleonaſmus. VT TVAM REM EGO. &c.] vt tecum loquerer de tua re familiari. OPTVMA FOEMINA] ſic in Ciſtellaria, *Bona fœmina* VBI EA EST?] vbi eſt, inquit, optima fœmina, atque adeo bona? Nam ſi omnes mulieres malæ ſunt, nulla bona eſt, nedum optima. omnes autem eſſe malas ſignificat Plautus illis verſibus, quorum ſententiam indicat à vetere poeta natam, in Circul. *Antiquum poetam audiui ſcripſiſſe in tragœdia, Mulieres duas peiores eſſe quàm vnam.* QVIS EA NAM EST OPT.] quænam ea eſt optima? TVNE AIS] túne aſſeueras me eſſe optimam? debet autem ſcribi hoc verbum, *aio*, in ſecunda perſona, *aiis*, & in tertia, *aiit*. Nam ſi in præſenti eſt i ante o. & o in ſecunda perſona vertitur in is, & ſi tertia it, fit ex ſecunda is: neceſſariò dicendum eſt, aio aiis, aiit, aiimus &c. Interdum tamen poetæ detrahunt alterum i. vt corripiatur prima ſyllaba, vt apud Ter. in Andr. *Quid ais Byrrhia?* HIC autem debeátne eſſe lõga, ideóque ſcribi hoc modo, *aiis*, an *ais*, mihi incertum eſt. quia verſus ſunt confuſi, neque omnes vniuſmodi. TVA'ST VTERE] opera mea tua eſt: ea vtere, id eſt, operam tibi do. vt ea vtaris, & mihi imperes, ſi quid velis. TE ADMONITVM ADVENTO] te admonitum vltro & cupide aduenio. Sic habent etiam noſtri libri veteres. nam vulgati habent, *te admonitum volo*. MORE TVO FACIS] nihil alienum à tuo more facis, cùm iſtuc facis, ſolens facis. QVOD TIBI SEMPIT. SALVT.] ſic ſolebant initio ſermonis, & rei gerendæ præfari bene ominandi cauſa. Tale eſt illud crebrum apud hiſtoricos. Quod fauſtum, felix, fortunatúmque ſit, &c. ſed non celabo lectorem in duobus libris noſtris veteribus deſiderari vocem *ſalutare*, quæ tamen neceſſariò ineſſe debet. Præterea legendum eſt, *ſempiternum ſalutare*, ἀεννάως [illegible]. nam *ſempiternum*, aduerbium eſt, & valet in ſempiternum. VOLO TE VXOREM DOM. D.] integra locutio, vxorem domum ducere. Nam interdum Latini dicunt, omiſſa voce domum, *vxorem ducere*. Sed videtur totus hic locus ſic legendus, *quod tibi ſit ſempiternum ſalutare ſit. Me. Ita faxint. Eu. Libe ris procreandis, Volo te vx. domum ducere.* MIHI MISERO CEREBRVM EXCVTIVNT] id eſt, mihi miſ. bonam mentem auferunt, vel me miſerum grauiter offendunt, ſed magna moleſtia afficiunt, vel dic, me miſerum occidunt. In Pœnulo eadem fere ſententia dixit, *id his cerebrum vritur* Non celabo lectorem, nonnullos è libris noſtris veteribus habere, *mihi miſero cerebrum excruciant*. LAPIDES LOQVERIS] loqueris, quæ mihi dura, & aſpera ſunt inſtar lapidum. De incommodis matrimonii dicere, & quàm graue ſit onus vxor, exponere ſi quis conetur, is magnum opus moliatur, difficiléque negotium ſuſcipiat. Præterea ſententiæ veterum hac de re ſunt in promtu poſitæ, vt cuius eas ex Stobæo, & ſimilibus colligere liceat, vnam tamen, atque alteram antiquorum auctoritatem ponam. Sic Philetes. *Βίον καλὸν ζῇς, αἰ μὴ γυναῖκ' ἔχῃς*, hoc eſt, Viuis beatè, vxor tibi ſi non ſit domi. Theodectes. *Παραπλήσιον πρᾶγμα ἐστὶ γῆρας καὶ γάμος. Τυχεῖν γὰρ αὐτῶν ἀμφοτέρων σπουδάζομεν. Ὅταν δὲ τύχωμεν, ὕστερον λυπούμεθα.* id eſt, Affinia ſunt ſenectus, atque vinculũ iugale vtrumque enim ſtudemus conſequi. ſed cõſecutis, ſunt moleſta poſtea. SED HIS LEG. Q. V. D.] id eſt, ſed his pactis, & conditionibus ducam vxorem, quam mihi dare vis: ſi ea vxor, quæ cras domũ veniet, perendie, id eſt, poſt diem craſtinum, ſeu die abhinc tertio, foras feretur, id eſt mortua efferetur. Cum his Plautinis congruit illud Hipponactis, *Δύ' ἡμέραι γυναικός εἰσιν ἥδισται. Ὅταν γαμῇ τις κἀκφέρῃ τεθνηκυῖαν*, id eſt, dies duo ſunt cõiugis ſuauiſſimi. Quo nubit illa, quoque fertur in rogum & illud Chæremonis. *γυναῖκα θάπτειν κρεῖσσόν ἐστιν ἢ γαμεῖν*, id eſt, Sepelire præſtat vxorem, quàm ducere. QVOD TE IVBET SOROR] id eſt, quod tibi ſuadet ſoror: nam verbum *iubet*, hic non vim, aut imperium potentioris, ſed conſilium dumtaxat, & ſuaſionem continet, vt apud Hom ſæpe *κέλομαι*, & *κέλευω*. HIS LEGIBVS QVAM D. V. C.] epanalepſis. his, inquam legibus & pactis da mihi eam, quam dare vis, vxorem, cedo, id eſt da. NVPTIAS ADORNA.] nuptias appara. QVAM MAXIMA POSSVM TIBI, FRATER.] vel ſic, adornabo nuptias, quàm maxima dote poſſum, ô frater, eam vxorem tibi dare. vel ſic, Poſſum tibi eã vxorem tibi dare quàm maxima dote. GRANDIOR NATV, πρεσβύτερος. MEDIA EST MVLIEBRIS AETAS.] Marc. Tull. in Catone, *ſunt & ineuntis adoleſcentia certa ſtudia. num ea iam conſtans requirit ætas, quæ dicitur media?* POSCERE] verbum procis conueniens, & pronubis, vt ſupra diximus. POST MEDIAM AETATEM QVI MED &c.] hunc verſum & duos qui deinceps ſequuntur, profert Feſtus in voce *poſtumus* FORTVITV] apud Feſt. legitur *fortuito*. QVIN SIT PARATVM NOMEN PVERO POSTVMVS? nihil vitii videtur eſſe in hac ſcriptura: & eam libri veteres comprobant, ſed apud Feſtum ſic legitur, *quin ſit nomen paratum puero Poſtumo* quam lectionem puto rectam, & germanam Plautinam, quanquam illam alteram non damno. Dicti ſunt autem poſtumi à præpoſitione poſt, quia poſt patrem mortuum naſcuntur, non à poſt & homo, quaſi poſt patrem humatum naſcãtur. Itaque debet ſcribi hoc nomen ſine adſpirationis nota *poſtumus*, *non poſthumus*. NVNC EGO ISTVM SOROR LABOREM DEMAM, &c.] demam, id eſt, detraham. demo & addo apponuntur inter ſe. M. Tul. in Lucullo, *captioſiſſimo genere interrogationis vtuntur: quod genus minimè in philoſophia probari ſolet, cùm aliquid minutatim & gradatim aut additur, aut demitur. Soritas hos vocant quia aceruum efficiunt, vno addito grano* Sic autem habent omnes libri noſtri manuſcripti, & item ii, quibus Camerarius vſus eſt. Sed Nonius legit *degam*: quod ſimiliter interpretatur minuam. Idemque profert alium Plauti locum Epid. *Dege ne corium de tergo meo*. degetur autem interpretatur, detrahetur. Ego hic *demam* rectam lectionem eſſe arbitror. EGO VIRTVTE DEVM &c.] Sic loquebantur veteres vitandæ offenſionis, & deorum indignationis cauſa; & vt viderentur deorum beneficia erga ſe agnoſcere, bona quæ, quæ ſibi eueniſſent, deorum benignitati, non ſuæ virtuti adſcribere. Sic in Trinum. *Deûm virtute dicam, pater, & maiorum, & tua, Multa bona bene parta habemus.* Videtur autem in hoc loquendi genere quædam ineſſe nominum hypallage, ſiue cõmutatio. Nam cùm dicturus eſſet is, qui loquitur, *virtute mea*, νέμεσιν metuens, dicit, *virtute deûm*, ne deos, qui arroganteis, & plus nimio ſibi tribuenteis oderunt, irritet, atque offendat. FACTIONES] *factio*, inquit Nonius, *dicitur malorum conſenſus & conſpiratio*, Sall bello Iugurt. *inter bonos amicitia, inter malos factio. factio item ſignificat opulentiam, abundantiam & nobilitatẽ*. Plaut. in Aulul. *Iſtas magnas factiones*, &c. DAPSILEIS] largas amplas. dapſilis, nomen Latinum factum ex Græco δαψιλὴς, hoc eſt largus, abundans, copioſus. EBVRATA] ebore ornata, ſeu obducta. nonnulli libri habent eborata. NIHIL MOROR] non curo, nihil æſtimo. SVMTIBVS] ob ſumtus. REDIGVNT VIROS] quia dotatas vxores domum ducentes, eadem opera libertatem amittunt, & imperium perdunt ſic idem ſuprà Aſin. *Argentum accepi: dote imperium vendidi.* QVIS EA'ST?] quæ ea eſt? DESPONDERI.] à patre Euclione. VERBA NE FACIAS.] πρόληψις, qua occurrit obiectioni, eaque quæ ſoror dictura erat, occupat. HAEC PAVPER PLACET]

hæc eſt ſolutio. nam ſatis eſt, ſi ſuo regi ſua placet regina. DII BENE VORTANT.] oratio bene præcautis, dii conſilium tuum fortunent. [QVID ME NVNQVID VIS?] ſermo diſcedentis.

## EVCLIO, MEGADORVS, ſenes.

*PRæſagibat mi animus, fruſtra me ire quum exibam domo,*
*Itaque abibam inuitus. nam neque quiſquam curialium*
*Venit, neque ma'iſter, quem diuidere argentum oportuit.*
*Nunc domum properare propero: nam egomet ſum hic, animus domi eſt.*
Me. *Saluus atque fortunatus Euclio ſemper ſies.*
Eu. *Di te ament Megadore.* Me. *quid tu? rectèn' atque vt vis vales?*
Eu. *Non temerarium eſt, vbi diues blandè appellat pauperem.*
*Iam illic homo aurum me ſcit habere, eò me ſalutat blandius.*
Me. *Ain' tu valere?* Eu. *Pol ego haud à pecunia perbene.*
Me. *Pol ſi animus eſt æquus tibi, ſatis habes, qui bene vitam colas:*
Eu. *Anus hercle huic indicium fecit de auro, perſpicuè palàm eſt:*
*Cui ego iam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi.*
Me. *Quid tu ſolus tecum loquere?* Eu. *meãm pauperiem conqueror.*
*Virginem habeo grandem, dote caſſam atque inlocabilem,*
*Neque eam queo locare cuiquam.* Me. *tace. bonum habe animum Euclio,*
*Dabitur, adiuuabère à me, dic ſi quid opus eſt, impera.*
Eu. *Nunc petit quum pollicetur, inhiat aurum vt deuoret.*
*Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.*
*Nemini credo, qui largè blandus eſt. diues pauperi*
*Vbi manum inijcit benignè, ibi onerat aliquam Zamiam.*
*Ego iſtos noui polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.*
Me. *Da mihi operam parumper, paucis Euclio eſt quod te volo.*
*De communi re appellare, mea & tua.* Eu. *hei miſero mihi.*
*Aurum mihi intus harpagatum eſt. nunc hic eam rem volt, ſcio,*
*Mecum adire ad pactionem. verùm interuiſam domum.*
Me. *Quo abis?* Eu. *Iam ad te reuortar. nam eſt quod viſam domum.*
Me. *Credo edepol, vbi mentionem ego fecero de filia,*
*Mihi vt deſpondeat, ſeſe à me derideri rebitur.*
*Neque illo quiſquam eſt alter hodie ex paupertate parcior.*
Eu. *Di me ſeruant, ſalua res eſt, ſaluum eſt, ſi quid non perit.*
*Nimis malè timui, priuſquam intrò redij, exanimatus fui.*
*Redeo ad te Megadore, ſi quid me vis.* Me. *habeo gratiam.*
*Quæſo quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.*
Eu. *Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat loqui.*
Me. *Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum?* Eu. *bono.*
Me. *Quid fide?* Eu. *bona* Me. *quid factis?* Eu *neque malus, neque improbus.*
Me. *Ætatem meam ſcis?* Eu. *ſcio eſſe grandem itidem vt pecuniam.*
Me. *Certè edepol equidem te ciuem ſine mala omni malitia*
*Semper ſum arbitratus, & nunc arbitror.* Eu. *aurum huic olet.*
*Quid nunc me vis?* Me. *quoniam tu me, & ego te qualis ſis, ſcio:*
*Quæ res rectè vortat, mihique ſuæque filiæ,*
*Filiam tuam mihi vxorem poſco. promitte hoc fore.*
Eu. *Hei Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis.*

*Vt im-*

*Vt inopem atque innoxium abs te atque abs tuis, me irrideas.*
*Nam de te neque re, neque verbis merui, vt faceres quod facis.*
Me. *Neque edepol te deriſum venio, neque derideo,*
*Neque dignum arbitror.* Eu. *cur igitur poſcis meam gnatam tibi?*
Me. *Vt propter me tibi ſit melius, mihique propter te & tuos.*
Eu. *Venit hoc mihi in mentem Megadore, te eſſe hominem diuitem,*
*Factioſum. me item eſſe hominem pauperum pauperrimum.*
*Nunc ſi filiam locaßim meam tibi, in mentem venit,*
*Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum. vbi tecum coniunctus ſiem,*
*Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego aſinus in luto.*
*Tu me bos magis haud reſpicias. gnatus quaſi nunquam ſiem,*
*Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat.*
*Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid deuortij fuat.*
*Aſini me mordicibus ſcindant, boues incurſent cornibus.*
*Hoc magnum eſt periculum, ab aſinis ad boues tranſcendere.*
Me. *Quàm ad probos propinquitate proximè te adiunxeris,*
*Tam optimum eſt. tu conditionem hanc accipe, auſculta mihi*
*At eam deſponde mihi.* Eu. *at nihil eſt dotis quod dem.* Me. *ne duis,*
*Dummodo morata rectè veniat, dotata eſt ſatis.*
Eu. *Eo dico, ne me theſauros reperiſſe cenſeas.*
Me. *Noui, ne doceas, deſponde* Eu. *fiat. ſed prò Iuppiter,*
*Non ego diſperij?* Me. *quid tibi eſt?* Eu. *quid? crepuit quaſi ferrum modò,*
*Hic apud me hortum confodere iuſsi. ſed vbi hic eſt homo?*
*Abiit, neque me certiorem fecit. faſtidit mei.*
*Quia videt me ſuam amicitiam velle, more hominum facit.*
*Nam ſi opulentus it petitum pauperioris gratiam,*
*Pauper metuit congredi per metum malè rem gerit:*
*Idem quando illæc occaſio perit, poſt ſerò cupit.*
Eu. *Si hercle ego te non elinguandum dedero vſque ab radicibus,*
*Impero, auctórque ſum, vt tu me cuiuis caſtrandum loces.*
Me. *Vides hercle ego te me arbitrari Euclio hominem idoneum,*
*Quem ſenecta ætate ludos facias, haud merito meo.*
Eu. *Neque edepol Megadore facio, neque ſi cupiam, copia eſt.*
Me. *Quid? nunc et iam mihi deſpondes filiam?* Eu. *illis legibus,*
*Cum illa dote, quam tibi dixi.* Me. *ſponden' ergo?* Eu. *ſpondeo.*
*Illud di bene vortãt.* Me. *ita faxint.* Eu *illud facito vt memineris*
*Conueniſſe, vt ne quid dotis mea ad te afferret filia.*
Me. *Memini* Eu. *at ſcio, quo vos pacto ſoleatis perplexarier.*
*Pactum non pactum eſt, non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.*
Me. *Nulla controuerſia mihi tecum erit. ſed nuptias*
*Hodie quin facimus? num quæ cauſa eſt?* Eu. *immò edepol optumè.*
Me. *Ibo igitur, parabo. nunquid me vis?* Eu. *iſtuc fiet, vale.*
Me. *Heus Strobile ſequere properè me ad macellum ſtrenuè.*
Eu. *Illinc hinc abiit. di immortales obſecro aurum quid valet?*
*Credo ego iam illum inaudiuiſſe, mihi eſſe theſaurum domi:*
*Id inhiat, ea affinitatem hanc obſtinauit gratia.*

PRAESAGIBAT MIHI AN] præſentiebam, diuinabam, augurabar, præcognoſcebam. Teret. Heaut. *Sed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.* Virg. lib. 10. *Et lingua volucrum, & præſagi fulminis ignes.*

Idem ibid. *Agnouit longè gemitum præſaga mali mens.* M. Tull. lib. 1. de diuin. hunc verſum profert. & quid ſit præſagire, docet his verbis. *Neque enim illud verbum temerè conſuetudo approbauiſſet, ſi ea res nulla eſſet omnino. Præſagibat mi animus fruſtra me ire, cùm exibam domo. Sagire enim, ſentire acutè eſt. ex quo ſagæ anus. quia multa ſcire volunt: & ſagaces dicti canes. Is igitur qui ante ſagit, quàm oblata res eſt, dicitur præſagire. id eſt futura antè ſentire. Ineſt igitur in animis præſagitio extrinſecus iniecta, atque incluſa diuinitus*, &c. Feſtus *præſagire* inquit, *eſt prædiuinare præſipere. ſagax enim eſt acutus & ſollers.* NEQVE MAGISTER, QVEM DIVI.] ex hoc apparet per magiſtrum curiæ, diuiſorem ſignificari, qui curialibus nummos diuidebat. dicuntur autem curiales à curia, qui ſunt eiſdem curiæ, vt tribules à tribu qui ſunt eiuſdem tribus. Porrò latius patet tribus quam curia. PROPERARE PROPERO] ſic loquũtur Græci, in primis Homerus, apud quem creberrimum eſt, Βῆ δ' ἰέναι. Sic iterum Plautus Capti. *meminiſſ. vt memineris.* NAM EGOMET SVM HIC DOMI EST vbi eſt, id quod ames & cures, cuiuſque amore, & ſtudio tenearis, ibi animus tuus eſt. Plautus Pſeud. *Aduortito animum.* CA. *non adeſt.* PA. *at tu cita immò ego tacebo, tu hinc eum ex cera cita. Nam iſtic meus animus nunc eſt non in pectore.* Idem in Perſa *nam animus in naui eſt meus.* Idem Menæch. *mens eſt in querelis.* Terent. in Eunuch. *Iamdudum eſt animus in patinis.* Quod videtur ex Alexide expreſſum, cuius exſtat hic verſus apud Athen. lib. α. ὁ νοῦς γὰρ ἐστὶ τῆς τεχνίτιδος πλησίον. M. Tull. lib. 15. epiſt. ad Att. *nauigia colligebat. erat animus in curſu.* Horat. od. 5. libr. 2. *Circa virenteis eſt animus tuæ campos iuuencæ.* Sic igitur Euclio dicit animum ſuum domi eſſe, non ibi, vbi corpus eſt: propter theſaurum ſcilicet. NON TEMERARIVM EST.] οὐκ ἀλόγως δὴ non ſine ratione fit. VBI DIVES BLANDÈ APP.] Non temerè fit, inquit, cùm diues eum, qui antea pauper erat, ſolito blandius ſalutat. Nam videtur eò facere, quòd ſuſpicetur, aut etiam ſciat, illum auri theſauro aliquo reperto, diuitem eſſe repentè factum. Hæc autem ſecum loquitur Euclio ad ſpectatores verſus, à Megadoro auerſus. ILLIC HOMO] ille homo. AIN' TV TE VALERE?] ſic habent noſtri libri veteres. HAVD A PECVN. PERB.] à pecunia, id eſt, quod ad pecuniam attinet, vel ab ea parte quæ ad rem nummariam pertinet, non perbene valeo. POL SI ANIMVS EST AEQ. &c. γνώμη. pol, inquit, ſi animus tibi tranquillus, & ab angoribus, & perturbationibus animi vacuus eſt, ſatis amplam pecuniam habes, vnde bene, beatéque viuas. Lucret. lib. 5. *Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè Æquo animo.* INDICIVM FECIT,] indicauit. Hoc totum autem ab hoc verſu Anus hercle, &c. vſque ad extremum ſequentis, loquitur ſolus Euclio. LINGVAM PRAECIDAM] primorem linguam exſecabo. ATQVE OCVLOS EFFOCIAM D.] ſic ſuprà, *Oculos her. le ego iſtos improba effodiam tibi.* cur minatur ſe linguam anui præciſurum? quia indicauit, atque enunciauit. cur oculos effoſſurum? quia vidit. MEAM PAVPERIEM CONQ.] verbum *conqueror* iunxit cum quarto caſu, vt ſuprà verbum queror, in Amphitr. *queri ſeruitutem.* GRANDEM] grandem natu, atque idcirco maturam viro, &, vt ait Maro, plenis annis nubilem. DOTE CASSAM,] dote vacuam, & inanem, ſiue carentem: id eſt, in vno verbo, indotatam. ἄπροικον. Nonius profert hunc verſum in voce *caſſum.* Lucret. lib. 3. *nec autem caſſum anima corpus durare, & ſenſibus vti.* Idem lib. 4. *Nam nihil eſſe poteſt aliud, niſi lumine caſſus Aër id quod nos vmbram perhibere ſolemus.* M. Tull. *caſſum* ſine caſu ablatiuo poſuit lib. 1. Tuſcul. 4. in extr. *omne, quod honeſtum nos, & laudabile eſſe dicimus id illi caſſum quiddam, & inanis vocis ſono decoratum eſſe dicunt,* & ſimiliter Lucret. lib. 3. *Tantalus, vt fama eſt, caſſa formidine torpens.* Pacuuius apud M. Tull. lib. 2. de Diuin. *Tardigradam domiportam, ſanguine caſſam.* ATQVE INLOCABILEM.] id eſt, & quæ in matrimonio collocari non poteſt, ſeu & quæ viro nuptum dari non poteſt. ἀνέκδοτον. profert hunc locum Nonius in verbo *locare*, quod interpretatur, viro tradere, marito dare. NVNC PETIT CVM POLL.] Hæc omnia ſecum loquitur Euclio, vſque ad ea, quæ palàm, & clarè loquitur Megadorus. INHIAT AVRVM,] ſic in Mil. glor. *Bona mea inhiant.* tralatio eſt ab animalibus rapacibus & voracibus, quæ ore hiante, & patente prædæ imminent. Dicunt etiam Latini, inhiare auro, ſeu ad aurum. ALTERA MANV F. LAP. P. OST. ALT.] prouerbium olet, quo ſignificatur quis ſpecie, & fronte benignus, ac beneficus eſſe: re vera perniciem, & calamitatem inſidioſè, atque occultè moliri. Sumtum videtur ab iis, qui canem pane oſtentato alliciunt, vt hac inani ſpe lactatum, facilius lapide aut fuſte percutiant. NEMINI CREDO, QVI L. AL.] ſententia non negligenda, quæ vtilis præcepti ac documenti loco eſſe poteſt. Ferè fit enim vt blandi homines, ſint fallaces, ac pellaces. DIVES PAVP. VBI MAN. INIICIT B.] vbi diues pauperi benignè, id eſt liberaliter, manum iniicit, manúmq. cum manu copulat, ibi aliquod damnum parat. IAM ALIQVAM ONERAT ZAMIAM] Sic recta hæc ſcriptura, quam in omnibus ferè codicibus manuſcr. reperi, dicendum eſt, hic eſſe hypallagen, & *onerat aliquam zamiam pauperi*, vſurpatum eſſe, pro onerat pauperem aliqua zamia. quod non eſt bonis ſcriptoribus inuſitatum, tale eſt illud apud Horat. ep. ad Piſones. *ſiue receptus terra Neptunus claſſis Aquilonibus arcet.* quod poſitum eſt, pro à claſſibus aquilones arcet. Sed Simeo Boſius putabat legendum, ornat, pro onerat, vt *ornat* intelligamus valere, inſtruit, parat, comparat, quæ verbi ſignificatio non eſt viris Latinè doctis inaudita. Sic dicimus, nomẽ ornatum, prouinciam ornatam: & vt propius ad huius loci ſententiam accedam *fugam ornare*, quod à Terentio poſitum eſt in Eunuch. pro fugam parare. Iam zamia Græcum nomen eſt ζημία. zamia verſum eſt η, in α. dorice. POLYPOS.] polypus, piſcis, quidquid ſuis fibris, & branchiis adeptus & amplexus eſt, quæ ſunt illi loco manuum, & pedum, id firmiſſimè tenet. per polypos igitur, rapaceis, & tenaceis homines ſignificat, qui polyporum inſtar, quidquid concupiuerunt, id corripiunt & retinent. PAVCIS EVCL. EST QVOD V.] ordo, & ſententia hæc eſt. eſt aliquid propter quod te volo paucis appellare de re communi, mea, & tua. DE COMM. RE] Horatius Sat. 6. libr. 2. *de re communi ſcribæ magna, atque noua, te Orabant*, &c. HARPAGATVM EST] raptũ & quaſi harpagone ablatũ eſt. Harpago, as, verbum, vel ab ἁρπάζω Græco, vel ab harpagone tractum. Eſt autem harpago, nis, inſtrumenti vnci genus, ad corripiendum quidquid incidit, comparatum, quo nomine vtitur & Cæſar lib. 7. de bello Gall. non longè admodum ab extremo, ibi, *Vno die intermiſſo, Galli, atque hoc ſpatio, magno cratium, ſcalarum, harpagonum, numero effecto, media nocte ſilentio media ex caſtris egreſſi ad campeſtreis munitiones accedunt.* EAM REM] ob eam rem. VERVM INTERVISAM D.] verum interim, viſam domum. EST QVOD] eſt propter quod, eſt aliqua cauſa, propter quam. DOMVM] ad domum, ad ædes. REBITVR.] opinabitur, exiſtimabit. EX PAVPERTATE] id eſt, ex anguſtiis rei familiaris. E re tenui ſunt enim nonnulli etiam in re lauta & copioſa parci, & illiberales: nonnulli alii etiam in re tenui, & anguſta prolixi & liberales. alii ſic explicant, ex paupertate, id eſt, ex ordine & numero

Digitized by Google

numero pauperum. & ita Camerarius. DII ME SERVANT.] redit domo Euclio hilarior, quòd theſaurum ſuum intactum, & integrum repererit. quo cognito, ſe à diis ſeruatum, id eſt, ab interitu ereptum, ac vindicatum, dicit. Horatius epiſt. 9. libro 1. *Sic me ſeruauit Apollo.* SALVA RES EST.] aurum ſaluum eſt. INTRO RE.] domum redii, vt viderem, ſaluáne res eſſet. EXANIMATVS FVI.] metu. PROLOQVI.] palàm, & clara voce loqui. QVID? FIDES?] quid? qua me fide eſſe putas? SINE MALA OMNI MALITIA] ſine omni malo dolo: ſed videtur hic eſſe pleonaſmus. Nam dolus quidem alius bonus eſt: alius, malus. ſed malitia omnis mala eſt: nulla bona. vel dicamus, hic *malitiæ* nomen, pro ſolertia, & calliditate quadam eſſe poſitum. Nam, vt ait M. Tull. in partitionibus orat. *& prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aſpernandis, & magnitudinem animi ſuperbia in animis extollendis, & vera gloria, laudiſque ſtudium deſpicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur.* Idem libro 9. epiſt. *Tamen à malitia non recedis, te mundo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. Hoc videris dicere cùm reges tam ſint continentes, multo magis conſulares eſſe oportere.* ex quo per homines minimè malos, ſtultos, &c. vt Græci loquuntur, ἀβελεῖς, ſignificamus. Sed Nonius, ſi eum auctorem ſequimur, omnem dubitationem tollit, qui docet, malitiam veteres, vt dolum, mediam ponendam duxiſſe: qua ſi ſit & aliqua bona. & hunc locum teſtem producit. adeò, inquit, *vt improbum poſtpoſuerit malo, quod grauius putatur. in eadem comœdia. Quid fecit? Eu. neque malis, neque improbis.* AVRVM HVIC OLET.] id eſt, hic aurum odoratur. vel hic me aurum habere ſentit. tralatio eſt. & admonendus eſt lector minus callidus, Euclionem hæc ſecum loqui. QVAE RES RECTE VORTAT, &c.] præfatio veterum bene ominandi gratia. PROMITTE HOC FORE] id eſt, deſponde mihi filiam tuam in poſterum, ſeu in futurum. INNOXIVM ABS TE ATQVE ABS TVIS] qui nec tibi, nec tuis nocuit. vel ſic, qui innoxius, ſeu innocens eſt, quod ad te, & ad tuos attinet. NEQVE DIGNVM ARB.] neque te dignum arbitror, qui deridearis. Cicero Philipp. 3. *Primùm quid eſt dignus?* Nam etiam malo digni multi, ſicut ipſe. Idem de voce *indignus.* nam indignus malo interdum dicitur. vt apud Horatium Sat. 2. libro 1. *Cur eget indignus quiſquam te diuite?* FACTIOSVM.] opulentum, copioſum, bonis omnibus fortunæ affluentem. PAVPERVM PAVPERRIMVM.] paupertatem extremam ſibi ſumit, ac tribuit, vt ſuſpicionem omnem theſauri, quem habet apud ſe, remoueat, ac repellat. LOCASSIM.] locauerim. quid ſit locare filiam, ſuprà dictum eſt, ibi, & inlocabilem. TE BOVEM ESSE, ET ME ESSE ASEL.] bos, & aſinus, animàlia ſunt imparia, & ad iugum pariter ſubeundum, vehiculúmque trahendum, & onus ferendum inepta. bos enim, & maior, & validior aſino eſt natura, & multo magis aſello. Hinc prouerbium ab aſinis ad boues, cui non diſſimile eſt ab equis ad aſinos. Allegoria igitur eſt, qua ſe quidem, vt pauperrimum aſellum: Megadorum verò, vt ditiſſimum, bouem facit. CONIVNCTVS] coniunctum intellige explicata allegoria, coniunctum per affinitatem, & per filiæ nuptias tecum contractas. *coniunctus* tamen hic, vt allegoriam ſeruemus, valet quoque idem iugum terens, coniugatus, eidem iugo ſubiunctus. EGO ASINVS.] et imbecillus, & inualidus. hoc eſt, explicata allegoria, ego pauperrimus. TV ME BOS MAGIS HAVD RESP.] id eſt, tu diues nihilo magis mihi ſubuenias aut auxilium feras, quàm ſi nũquam natus ſim. GNATVS QVÀM SI NVNQVAM.] id eſt, quàm ſi nunquam natus ſim. gnatus dixit, pro natus, vt ſuprà in prologo Aphitruone, *Gnatum arbitratur eſſe id à vobis ſibi.* plus eſt autem nunquam natum eſſe, quàm mortuum eſſe. Nam quamuis mortui à pleriſque contemnantur, & negligantur, valet tamen apud bonos eorum memoria, præſertim ſi qua virtutis laude floruerint. qui nunquam nati ſunt verò, cùm in natura rerum fuerint nunquam, ne in mentem quidem nobis veniunt, neque vlla cogitatione à nobis informari poſſunt. ET TE VTAR INIQ.] id eſt, & te experiar mihi infeſtiorem, atque inimiciorem. ET MEVS ME ORDO] id eſt, & pauperes, qui ſunt mei ordinis, &c. Terentius in Eunuch. *Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis.* NEVTRVBI.] neutro in ordine: ſiue apud neutros, id eſt, neque apud diuites, neque apud pauperes. STABILE STABVLVM] in allegoria manet. Nam ſtabulum locus eſt, in quo ſtare ſolent feræ, & pecora. ſtabile ſtabulum autem, id eſt, firmum, & certum ſtabulum. & eſt paronomaſia. SI QVID DIVORTII FVAT.] ſi quid diſcidii fiat: ſi remittas nuntium filiæ meæ: ſi filiam meam res ſuas ſibi habere iubeas. vel ſi quo alio modo ſoluatur matrimonio. ASINI ME MORDICVS SCIND.] id eſt, Aſini me morſibus, ſeu mordendo conſcindant. ſic autem eſſe legendum, & iam antè cenſuit Adrianus Turnebus, reclamante Nonio, & ego, conſultis libris veteribus, ita emendandum curaui, cùm libri omnes vulgati habeant *mordicibus*: itaque Nonius legerit: cuius hæc verba ſunt, *Mordicibus & mordicus pro morſu, pro morſibus.* Plautus Aulul. *Aſini me mordicibus,* &c. Nam hæc lectio primùm inepta eſt: deinde verſus eam ferre non poteſt. De libris veteribus autem, hoc liquidò aſſeuero, in iis omnibus, quibus vſus ſum, (octo autem numero fuerunt) reperiſſe ſcriptum, *mordicus*, vno excepto, in quo ſcriptum eſt, *morſibus*: qui erat alter ex libris Claudii Puteani. Atque hinc fortaſſe nata eſt ſcriptura illa deprauata, *mordicibus.* nam cùm initio ſcriptum eſſet *mordicus*, itaque Plautus ſcripſerit: adſcripſit aliquis explicator *morſibus*, poſtea ſcriptores librarii alii ſcripſerunt, morſibus ſimpliciter, alii dubitanter mordicus, & morſibus hinc factum mordicibus, vox portentoſa, vt hippocentaurus, ex homine, & equo. Omnino *morſibus* quod in vno, vt dixi, codice reperi, malim, quàm *mordicibus*, ſeu *mordicus*: vocem germanam Plautinam eſſe arbitror. INCVRSENT CORNIBVS] petant, & inuadant cornibus. ſuprà in Aſinaria, *Vbi viuos homines mortui incurſant boues.* AB ASINIS AD BOVES TRANSCENDERE.] prouerbium eſt, vt dixi, quo ſignificat Euclio periculoſum eſſe à pauperum atque humilium ordine, & familia, ad ordinem & familiam diuitum ac potentium aſcendere. periculum eſt enim ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Notum illud, Fœnum habet in cornu: quod conuenit in potenteis & factioſos: & in Craſſum coniectum eſt. qua de re plura in comment. Horatianis ad illum locum, *Fœnum habet in cornu.* Satyra 4. libri primi. QVAM AD PROBOS PROPINQVITATE, &c.] ordo eſt quàm proximè te ad probos adiunxeris propinquitate, id eſt, propinquum reddideris: tam optimum eſt, vt Latini dicunt, *quàm magis, tam magis*: de quo ſatis multa diximus in commentar. Lucret. Sic, quàm maximè, tam maximè, & ſimil. TV CONDICIONEM HANC ACC.] condicio ſæpe de re vxoria dicitur, vt hic, & infrà eadem comœd. ibi, *Narraui amicis multis conſilium meum de condicione hac.* Cicero in Lælio addidit voci *condicio* vocem hanc ipſam *vxoria*, verba eius hæc ſunt, *ſin autem, ad adoleſcentiam perduxiſſent: dirimi ta-*

*men interdum contentione vel vxoriæ condicionis, vel commodi alicuius quod idem adipiſci vterque non poſſit.* Sic autem & legendum eſſe docuimus, & edendum curauimus. Nam libri ante meam editionem vulgati habebant, *vel luxuriæ condicione*, aut non longe ſecus. AT EAM DESPONDE MIHI] omnes libri veteres, quos adhibui, quibúſque vſus ſum, habent, vt pleriqae vulgati, *Atque eam deſp. mi neq.* neq. video, quamobrem hanc ſcripturam immutarit Camerarius: niſi fortè libros aliquos veteres duces ſecutus eſt. Poteſt tamen ferri editio Cameraríana, vt punctum ponatur ante *At deſp.* & intelligamus *at*, poſitum pro interiectione vrgentis, & inſtantis. Omnino malim legi, *atque*, vel *&*, vt antecedat diſtinctionis nota dū taxat. AT NIHIL EST DOLIS, QVOD DEM] quatuor ex noſtris libris veteribus habent, *at nihil eſt doto quidem.* NE DVIS.] ne dederis. DVM MODO MORATA VENIAT, DOTATA EST S.] γνώμη. Sic Horatius oda 24 libr. 3. *Dos eſt magna, parentium Virtus, & metuens alterius viri Certo fœdere, caſtitas.* Tale ferè illud Menandri γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, κ' οὐ χρυσία. id eſt. Virtus puellas ornat, haud pecunia. vel ſic: *Non fœminam ornat aurum, ſed mores probi.* Sic Antipater Theſſal. Παρθένε χαλλιπρόσωπε κόρη ... [Greek partly illegible] ... id eſt, *O virgo pulchro ore nitens, mea filia plenam Sume colum Hanc vitam nam tolerare potes. Si nubas: caſtos cole mores matris Achiuæ. Hæc erit ampla viro dos ſtabiliſque tuo.* Sic noſter Plautus ſuprà in Amphitr. *Non ego illam dotem mihi duco eſſe, quæ dos dicitur Sed pudicitiam & pudorem,* &c. EGO DICO, NE ME THES. R. C.] omnes libri noſtri veteres habent *theſauros* in numero multitudinis, quos ſequor. Nam vulgati habent *theſaurum*, in ſingul. homo ſuſpicioſus tacere non poteſt, quod tantopere celatum cupit. CENSEAS] exiſtimes. QVID? CREPVIT Q.] quid ſit, rogas? aliquid crepuit inſtar ferri. HIC APVD ME] Hic domi meæ. Hæc eò à Megadoro dicuntur, vt Euclio omni ſuſpicione liberetur. ſed fruſtrà. nam continuò ſe domum corripit, vt videat, aurum ſítne ſaluum. FASTIDIT MEI.] Nonius, faſtidit mei, inquit, pro faſtidit me profert & hunc Lucilii verſum Sat. lib. 7 *Triſtes, difficiles ſumus, faſtidimus bonorum.* PER METVM MALE REM. G.] Horat. de ſene, in epiſt. ad Piſon. *res omneis timidè gelidéque miniſtrat.* ELINGVANDAM] lingua priuandam, elinguem faciendam. VSQVE AB RADICIB.] Lucret. lib 6. *quam tamen alta Arbuſta euoluens radicibus haurit ab imis.* AVCTOR Q. SVM.] & ſuaſor, ea lege, vt periculo meo fiat, & damnum præſtem. auctor eſt qui aliquid iubet agi, aut fieri ſuo periculo.

Hinc auctoritas, quam ſcriptor vocabularii latinogallici interpretatur, ἀξίωσις. LOCES] me recede pacta, & promiſſa tradas. SENECTA AETATE] ætate ſenio confecta. Lucretius libro 3. *Quid nec foras ſiſi velit membris exire ſenectis?* Idem libr. 5. *Poſt vbi equum validæ vires ætatis ſenecta Membráque deficiunt,* &c Plautus ſuprà in Amphitruone, *quia ſenecta in ætate mendicas malum.* LVDOS FACIAS.] deludas, ludifices. Loquitur hoc modo millies Plautus exempli cauſa, Epid. in extr. *Quo modo me ludos feciſti de illa conductitia Fidicina?* Idem in Bacchid. *Me hoc ætate ludificari: immò alepol ſic ludos factum Cano capite,* &c. NEQVE SI CVPIAM, COPIA EST.] neque ſi velim, poſſum. ILLIS LEGIB.] illis conditionibus, quos dixi & tuli tibi. SOLEATIS.] vos diuites. PERPLEXARIER.] perplexè loqui, perplexo & inexplicabili ſermone vti. PACTVM NON PACTVM EST: NON PACTVM, P.] tale illud Terent in Ph. *Quid vos malum ergo me ſic ludificamini inepti vestra puerili ſententia? Nolo volo: volo nolo: rurſum cedo cape Quod dictum, indictum eſt: quod modò erat ratum, irritum eſt.* NVLLA CONTROVERSIA] οὐδαμῶς ἀμφισβήτησις. quin facimus? cur non facimus? NVM QVAE CAVSA EST] num aliqua cauſa eſt, quare hodie nuptias non faciamus? NVNQVID ME VIS?] ſermo ab ſe volentis, aut parantis. STRENVE] σπουδαίως, diligenter, properè. ILLIC.] ille. AVRVM QVID VALET?] quantam vim habet aurum? CREDO EGO IAM ILLVM INAVD.] profert hunc locum Nonius, vbi loquitur de numeris, & caſibus immutatis: & maximè vbi docet nominatiuum pro datiuo poni, quaſi in *id inhiat, id,* ſit nominatiui caſus pro ei inhiat. Ego Nonium falli puto. Nam hic *id*, eſt accuſandi caſus: cum quo caſu non ſemel iunxit Plautus hoc verbum vt in Mil. glor *Bona mea inhiant,* &c. & in Sticho, *Nam illic bona tuam hæreditatem inhiat, quaſi eſuriens lupus.* Iam *inaudiſſe.* poſitum pro audiſſe, vſitatè. ſic Moſtel. *Nequis ne de hac re quippiam inaudiuerit.* Idem Mil. glor. *Hic ſororem inaudiui eſſe. eam venit quæſitum.* M. Tull. lib. 9. epiſt. ad pætum *Aquini & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me: quæ te video inaudiſſe.* Nonius, inaudire, audire. M. Tull. ad panſam 1. *Quorum erupit illa vox. de qua ego ex te primùm quiddam inaudieram.* Illud me fugerat admonere lectorem, ex hoc loco videri poſſe, theſaurum eſſe maſculini & neutri generis. Nam *id inhiat*, aliter explicari nō poteſt, niſi theſaurum inhiat. EA AFFINITATE HOC OBESTI] ea gratia, id eſt ob eam cauſam, obſtinauit, hoc eſt obſtinauit, pertinaciter, & obfirmatè expetiuit hanc affinitatem. Terent. in Andr 1. *Ante obſtinatè operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtrahat?* Feſtus obſtinat, obfirmat.

## EVCLIO ſenex, STAPHYLA anus.

Eu. VBi tu es, quæ deblateraſti iam vicinis omnibus,
Mea me filiæ daturum dotem? heus Staphyla te voco,
Ecquid audis? vaſcula intus purè propera, atque elue.
Filiam deſpondi ego hodie, huic nuptum Megadoro dabo.
Sa. Di bene vortant. verùm ecaſtor non poteſt, ſubitum eſt nimis.
Eu. Tace atque abi, curata fac ſint quum à foro redeam domum,
Atque occlude ædes: iam ego hic adero. Sta. quid ego nunc agam?
Nunc nobis propè adeſt exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum, atque partitudo propè adeſt, vt fiat palàm.
Quod celatum eſt, atque occultatum vſque adhuc nunc non poteſt.

Ibo in-

*Ibo intrò: vt hae, quæ imperauit, facta, cùm veniat ſient.*
*Nam ecaſtor malum mærorem metuo ne miſtum bibam.*

QVAE DEBLATERASTI, &c.] blaterare, eſt inaniter, & inconditè loqui, inquit Nonius: confingere, blatire. deinde profert illud ex Amph. *Qui malùm, intelligere quiſquam potis eſt? ita nugas blatis*: profert & hunc verſum, *Ubi tu es*, &c. *de* autem in compoſitione plerunque auget, vt in denarrare, deſæuire, deamare, &c. PVRE PROPERA, ATQVE ELVE.] id eſt aqua pura lauare propera, & totam aquam in eis lauandis abſume. Feſtus. purè lautum, aqua pura lauatum. vel ſic: fac, vt citò pura, munda, & lota ſint. alii ſic, vaſa pura, & lota properè expedi, ac deprome. Turnebus ſic: Tu ipſa antè purè lauta, vaſa properè expedi, & elue. SVBITVM EST NIMIS.] nimis breue. & anguſtum tempus eſt ad adparandas nuptias. M. Tullius epiſt. 2. lib. 13. Nam propter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei demigrare kalend. Quinctil. PROPE ADEST, &c.] imminet exitium. NAM PROBRVM, ATQVE PART.] id eſt, tempus appropinquat, & inſtat, cùm probrum, id eſt, ſtuprum herili filiæ oblatum, & partitudo, id eſt, partio ſeu partus, fiat palàm, id eſt, exeat & emanet in vulgus. vulgo pateſiat. VSQVE ADHVC] vſque ad hoc tempus. MALVM MOERROREM.] *malum* epithetum perpetuum, vt cùm dicunt Poetæ Græci λευκὸν γάλακτος, & Latini abſinthium amarum, & mel dulce, &c. MALVM MOERROREM M. N. MIST. BIB.] allegoria ducta ab iis, qui potionem aliquam miſtam, minus iucundam bibunt, vt qui potionem abſinthio temperatam, aut aliquid ſimile, immò potius qui liquorem aliquem lethalem & mortiferum bibere iubentur. Plautus in Caſina, *vt ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet*. Terent. Phorm. *tu te hoc intriſti. tibi omne eſt exedendum*. eiuſdem generis ſunt illa, deuorare, & exſorbere moleſtiam. Præterea miſcere vinum, & poculum ſeu potum, pro parare, vt Græci κεράσαι, dicunt Latini.

## STROBVLVS ſeruus. ANTHRAX, CONGRIO, coqui.

Str. *Poſtquam obſonauit herus, & conduxit coquos,*
*Tibicináſque haſce apud forum, edixit mihi,*
*Vt diſpertirem obſonium hic bifariam.*
Coc. *Me tu quidem hercle (dicam palàm) non diuides.*
*Si quò tu totum me ire vis, operam dabo.*
Str. *Bellum & pudicum verò proſtibulum popli.*
*Poſt ſi quis velles, te haud non velles diuidi.*
*Atqui ego iſtuc Anthrax aliouorſum dixeram.*
*Non iſtuc quod te inſimulas, ſed herus nuptias*
*Meus hodie faciet.* Coc. *cuius ducit filiam?*
Str. *Vicini huius Euclionis ſenis è proximo.*
*Ei adeò obſonij hinc dimidium iuſſit dari.*
*Cocum alterum, itidémque alteram tibicinam.*
Coc. *Nempe huic dimidium ducis, dimidium domi?*
Str. *Sicut dicis.* Coc. *quid hic non poterat de ſuo*
*Senex obſonari filia in nuptiis?*
Str. *Vah.* Coc. *quid negotij eſt?* Str. *quid negotij ſit rogas?*
*Pumex non æquè eſt aridus, atque hic eſt ſenex.*
Coc. *Ain' tandem ita eſſe vt dicis?* Str. *tute exiſtima*
*Suam rem periiſſe, ſéque eradicarier,*
*Quin diuûm atque hominum clamat continuò fidem,*
*De ſuo tigillo fumus, ſi qua exit foràs.*
*Quin quum it dormitum, follem obſtringit ob gulam.*
Coc. *Cur?* Str. *ne quid animæ fortè amittat dormiens.*
Coc. *Etiámne obturat inferiorem gutturem,*
*Sibi ne quid animæ fortè amittat dormiens?*
Str. *Hæc te mihi, ſicut tibi me, æquum eſt credere.*
Coc. *Immò equidem credo.* Str. *at ſcin' etiam quo modo?*
*Aquam hercle plorat, quum lauat profundere.*

Coc. *Cenſen' talentum magnum exorari poteſt,*
*Ab iſtoc ſene vt det, qui fiamus liberi?*
Str. *Famem hercle vendam, ſi roges, nunquam dabit.*
*Quin ipſi pridem tonſor vngues demiſerat,*
*Collegit & omnia abſtulit præſegmina.*
Coc. *Edepol mortalem parcè parcum prædicas.*
*Cenſen' verò adeò eſſe parcum, & miſerè viuere?*
Str. *Pulmentum pridem eidem eripuit miluius,*
*Homo ad prætorem plorabundus deuenit,*
*Inſit ibi poſtulare plorans, eiulans,*
*Vt ſibi liceret miluium vadarier.*
*Sexcenta ſunt, quæ memorem, ſi ſit otium.*
*Sed vter veſtrorum eſt celerior? memora mihi.*
Con. *Ego, vt multo melior.* Str. *cocum ego, non furem rogo.*
Con. *Cocum ego dico.* An. *quid tu ais?* Con. *ſic ſum vt vides.*
An. *Cocus ille nundinalis eſt, in nonum diem*
*Solet ire coctum.* Con. *tu trium litterarum homo*
*Me vituperas fur?* An. *etiam fur trifurcifer.*

POSTQVAM OBSONAVIT H] obſonauit, id eſt, obſonium emit, obſonare, & obſonari idem valent, ſignificántque, obſonium parare. Terent. Adelph. *Obſonat? potat? olet vnguenta? de meo* Idem Andr. *Vix*, inquit, *drachmis obſonatus eſt decem.* Plautus Caſina, *Argento parci nolo obſonato ampliter.* Idem in Mercat. *Decem vocaſſet ſi ad cenam ſummos viros. Nimium obſonauit.* Idem hac eadem comœd. non longè, *hic non poterat de ſuo ſenex obſonari filiæ in nuptijs?* ET CONDVXIT COCOS] priuatæ perſonæ, quæ coquos non habebant familiareis, ac domeſticos, coquos in foro conducebant. Idem in Mercat. *egomet conduxi coquum Sed eum demiror non venire, vt iuſſeram.* Idem Pſeud. CO. *ſi me arbitrabare iſto pacto vt prædicas Cur conducebas?* Plin. lib. 18. cap 12. *nec coquos verò habebant in ſeruitijs. eóſque ex macello conducebant.* ME TV QVIDEM H.] proinde ac ſi dicat, Obſonium quidem tuo arbitratu diuidas licet: ſed me non diuides. Iam hoc non diuides, vt ambiguè dictum, ita duobus modis accipere licet, vel propriè pro non ſecabis me in duas parteis dimidias: vel non præcides, ſeu non prædicabis. M. Tull epiſt. ad Pœtum lib. 9 *Quid? non honeſtum verbum eſt diuiſio? at duo? cui reſpondet intercapedo.* BELLVM ET PVDICVM, &c.] reſpondet ſeruus Strobilus ad id, quod ſe ſentire oſtenderat alter ex cocis hoc modo, O hominem elegantem, & pudicum. & ab omni flagitio, & probro abhorrentem εἰρωνεία eſt. ſignificat enim illum vniuerſi populi libidini eſſe expoſitum, & eſſe vulgare ſcortum. Nonius, inter meretricem. & proſtibulam, inquit, hoc intereſt, quòd meretrix honeſtioris loci eſt, & quæſtus. Nam meretrices à merendo dictæ ſunt, quòd copiam ſui tantummodò noctu faciant: poſtibulæ, quòd ante ſtabulum ſtent quæſtus diurni, & nocturni cauſa. deinceps profert verſum ex Ciſtell. qui hodie non reperitur in ea comœd. *Intro ad bonam meretricem: adſtat hæc in via ſola poſtibulum ſane eſt.* licebat proferre alium ex Sticho in extr. *Poſtibulum eſt autem ſtantem ſtanti ſuauium Dare amicum amicæ.* POST SI QVIS VELLET] ſententia eſt hæc ſimulas, inquit, te pudicum eſſe. & ab impudicitia abhorrere ſed ſi quis te vellet præcidere, non nolles te præcidi, pòſt, hoc eſt, deinde, poſtea tamen &c. ALIORSVM] aliorſum, in aliam ſententiam, quàm tu interpretatus es. NON ISTVC, QVOD TV INSIM.] non iſtuc dixeram, quod te me dixiſſe inſimulas, id eſt, arguis. Inſimulare, inquit Feſtus, crimen in aliquem confingere. ET ADEÒ OBSONII HINC DIMIDIVM, &c.] A. Gell lib 3. cap. 14 profert hunc verſum. docens quid interſit inter dimidium & dimidiatum. Sic autem ille Idem in Aulul. dimidium obſonij, non dimidiatum obſonium, in hoc verſu *Et adeò obſonij hinc iuſſit dimidium dari* NEMPE HVIC DIMIDIVM DVCIS. &c. ſic habent omnes libri noſtri veteres, & ita edidit Camerarius. Nam vulgati habent, *dimidium dicis*. fortaſſe non malè. ſed antiquam ſcripturam vulgatæ antepono: quāuis illa ſit aliquanto obſcurior: *ducis* autem interpretor, qui ſi pompam agis, ſeu producis πομπεύεις, vel ſimpliciter *ducis*, refertur ad coquos, qui ducuntur: non portantur, vt neq. res vllæ animatæ. DE SVO] de ſuis nummis. OBSONARI] obſonium parare, ſeu emere, vt ſuprà diximus, PVMEX NON AEQVE EST AR.] prouerbium olet. ſic in Perſa, *Nam tu æquam è pumice nunc poſtulas Qui ipſus ſitiat.* non eſt diſſimile illud in Pſeud. *Pumiceos oculos habeo non Lachrymam exorare vt expuant vnam modo.* Scriptor obſcœnorum verſuum, *Quæ ſucco caret, vt bibax arena, Vt ſtaneus ſtipula, vt putriſque pumex* Plin. lib. 36. cap. 20. *ſed & ij pumices, qui ſunt in vſu corporum læuigandorum fœminis iam quidem & viris, atque vt ait Catull. libris laudatiſſimi ſunt in Melo & Æoliis inſulis. Probatio in candore, minimèque pendere, & vt quàm maximè ſpongioſi, aridique ſint, ac teri faciles, nec arenoſi infricanda.* ARIDVS] ſenes præparci, & ſupramodum illiberales, ac tenaces, per tranſlationem dicuntur aridi. Terent. Heaut. *Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atque aridum.* & vita, quæ præparcè, & valde tenuiter agitur, arida. Cic. pro Quinctio. *contrà ſi is officium, fidem, diligentiam vitam omnino ſemper horridam atque aridam cordi fuiſſe.* TV TE EXISTIMA] tu ipſe ex iis, quæ dicturus ſum iudica ſeu arbitrare. ERADICARIER] funditus, & radicitus è medio ſublatum & perditum eſſe. tralatio eſt ab arboribus eradicatis, quæ nunquam reuiuiſcunt poſtea, niſi tranſplantentur. Terent. Adr. *Dij te eradicent, ita me miſeram territas.* CLAMAT] inclamat. inuocat, implorat, vel ſic, clamat, dii veſtram fidem? homines veſtram fidem hoc eſt.

hoc eſt, magnam ſibi iniuriã fieri quæritur, cùm ex puſillo ligno in focum coniecto fumus exit foras. DE SVO TIGILLO FVMVS SIQ. &c.] id eſt, ſi quando lignum puſillum, quod eſt in eius foco, fumum emittat: proinde quaſi dicat, non ſolum ægrè fert lignum ſuum vri, ſed etiam fumum è ligno exire, & cùm fumus è ligno puſillo exit, putat ſe in eo iacturam facere, quaſi magnum quiddã amittat. cùm fumus exit foras, hoc & multa alia ſimilia, quæ de Euclione dicuntur, ad ſignificãdam eius inauditam auaritiam, inſigneis habent hyperbolas: quæ inter Plautinas virtutes non minimũ locũ obtinẽt. Libris autem omnibus reclamantibus legendum cẽſeo, *De ſuo ligillo*, non *de ſuo tigillo*. Quod & Simeoni Boſio viro doctiſſimo & ſagaciſſimo videbatur. Ligillum autem deminutiuũ eſt à ligno, vt tigillum à tigno, ſigillum à ſigno. fumum autem è tigno, ſeu tigillo exire, non quadrat, neque conuenit: è ligno aut ſigillo, maxime, ligilli nomen autem vſurpauit ad exprimendam incredibilem Euclionis parſimoniam, qui non lignum in foco ponat, ſed ligillũ: id eſt, lignum tenuiſſimũ & minutiſſimum. Quòd autem Nonius hîc legit *ligello* nõ *tigillo*, neque *ligillo*, interpretatúrque ligillũ, tuguriolum & domiciliũ breue: errat. Quòd alii nonnulli, ligellum dicũt eſſe ſpiraculũ qua fumus exit foras, à voce Græca λίγνυς, quæ fuliginem ſignificat, nihilo magis placet. Malim ſi quis coniecturæ locus ſit, & ſi nõ placeat cõiectura noſtra ſuperior legi, tegillum, vt ſit nomen deminutum à *tegulo*, quod valet tegmen. quomodo fortaſſe legit Nonius. FOLLEM OBSTRINGIT OB GVL.] hyberbole pene dicam inexſuperabilis cùm Euclio, inquit Strobilus, it dormitum, follis, quo ignis accendi ſolet, gulam, id eſt, fiſtulam, & foramen follis, per quod ſpiritus, ſeu anima efflatur, arcto aliquo vinculo conſtrictum obturat, ne quam animã, id eſt, ne quẽ ventũ ſiue ſpiritũ amittat ipſe inter dormiendum. AMITTAT.] Euclio. DORMIENS] inter dormiendum. ETIAMNE OBTVRAT INF. GVTT.] iocus ex ſuperiore hyperbola natus: cuius hæc ſententia eſt, quemadmodum Euclio dormitum iens, follis gulam obturat, ne quid ſpiritus, aut venti inter dormiendum amittat, vtrum ſimiliter operculo aliquo ſibi claudit anum, ſiue podicem ne forte inter dormiendum flatum, aut crepitum aliquem ventris emittat? INFERIOREM GVTTVREM.] id eſt, inferius guttur, per quod ioco ſeruili, podicem ſignificat. Hunc locum profert Nonius, docens veteribus vſitatum fuiſſe hic guttur, gutturis, in gen. maſcul. & hoc guttur in neutro. Et Priſcianus lib. 4 AQVAM HERCLE PLORAT, CVM LAVAT, PROF.] cum lauat, inquit, plorat: id eſt ægre fert, ita vt ploret, ſe aquam profundere vel ſic, cum lauat grauate, & inuitus aquam profundit. Sic loquitur Horat. oda 10 lib. 3. *me tamen aſperas Porrectum ante fores obiicere incolis Plorares Aquilonibus.* CENSEN' TALEM EXOR. POTESSE, &c.] id eſt, putáſne poſſe ab iſto ſene impetrari, vt det talentum magnum, quo ſiamus liberi? ſecutus ſum autem libros vulgatos, quibuſcum congruunt duo libri veteres, qui habent *poteſſe*. Nam alii habent *poteſt*, quo modo edidit Camerarius. Infinitiui verbi *poteſſe* autem pertinet ad verſum ſequentem: ꝙ non eſt inuſitatũ. Hom. ιλ. α. Παῖδες καὶ γαμβροῖσι, τὸ δ᾽ ἐλάσσονα δώματα ... ἐστιν, &c. Virg. lib. Æneid. 7. *Iamque iter emenſi turres ac tecta Latinorum Ardua cernebant*, &c. ſic contra apud Terent. in Eunuch. principium verſus ſequẽtis pertinet ad finem antecedentis. ibi. Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam continuò, ſi quando illa dicet, Phædriam intromittamus comiſſatum: tu Pãphilam Cantatum prouocemus. Nam prima ſyllaba verbi *intromittamus*, pertinet ad extremum verſum ſuperiorem, ita vt ſi metiri velis, verſus ſequẽs initium capiat à *Tromittamus*. FAMEM HERCLE VTENDAM SI ROGES.] hyperbole alia, quæ etiam videtur ſuperari non poſſe. Nam quis vnquam famẽ vtendam rogauit, aut, cum ab aliquo rogatus eſſet, negauit? DEMSERAT.] detraxerat, purgarat, vt Horatius loquitur, epiſt. 7. lib. 1. *Cultello proprios purgantem leniter vngues.* PRAESEGMINA.] Nonius proprie, inquit, Plautus, præſegmina ea dici voluit in Aulul. quæ vnguibus eminulis præſecantur. deinde profert hunc locum. Fulgentius, *præſegmina*, inquit, *ſunt partes corporis inciſæ, vt Tages in Haruſpicina ait. præſegminibus amputatis.* auctor vocabularii Latinogræci, præſegmina interpretatur ἀπονυχίσματα. Horat. epiſt. ad Piſon. *Præſectum decies non caſtigauit ad vnguem.* PARCE PARC.] aduerbium iunctum cum adiectiuo eiuſdem originis. ſic in Ciſtellaria, *Vtrobique me metus agitat. Illo ſunt homines miſerè Miſeri.* PVLMENTVM PRID.] Pulmentum, vnde pulmentarium, cibus eſt ad modum pultis factus, & à pulte ſic appellatus. Puls autem, cibus eſt, ex farre in farinam comminuto redactus: quo diu veteres Romani pro pane vſi ſunt, ex quo Plautus Romanos pultifagos nominat. aliud eſt pulpamentum, hoc enim à pulpa dictum eſt. Terent. Eunuch. *Lepus tute es, & pulpamentum quæris.* Vbi Donatus. *Pulpa*, inquit, *caro quæ manducatur, dicta à pulſando, quod pulſetur & conſcindatur*, Varro quoque lib. 4. de lingua Lat. diſertè pulmentũ docet à pulte eſſe nominatũ. M. Tull. Tuſcul. lib. 5 *Mihi amictus eſt Scythicũ tegmẽ: calciamentum ſolorum callum: cubile, terra: pulmentum fames.* Horat. Sat. 2. lib. 2. *tu pulmentaria quære Sudando.* Idem epiſt. ad Loll. 2 lib. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus emta.* auctor vocabularii Latinogræci pulmẽtarium interpretatur ὀψάριον. MILVVS] omnes labos, miluus, per διαίρεσιν. AD PRAETOREM] cuius erat ius dicere, & actionem ac iudices dare. PLORABVNDVS] plorans. Nonius hunc locum profert, legitque *deplorabundus*, malè omnino. Nam verſus ferre non poteſt. INFIT] incipit. ſic Lucretius lib. 3 *Commutare animum quicunque adoritur & inſit* ad quem locum plura. POSTVLARE.] nam prætor, vt diximus, dabat actionẽ, & iudices. MILVVM VADARIER.] id eſt, miluum in iudicium vocare, acceptis vadibus qui promitterent ſe eum in iudicio ſtituros. Horat. Sat. 1. lib. 1 *Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt.* &c. MEMORA MIHI] dic mihi. SIC SVM, VT VIDES] id eſt talis ſum, qualem vides. COCVS ILLE NVNDINALIS EST. &c.] alludit ad nomen nundinarum, quæ à nono die ſeu à nouem diebus dictæ sũt, propterea quòd cùm ruſtici dies octo rure in opere faciendo verſati eſſent, nono in vrbem veniebant ad leges cognoſcendas, quæ promulgatæ erant, & ad mercatũ. ſignificat autem, hunc coquum, vt quidã volunt, eſſe tardum. ſed ego puto ſignificari eſſe malũ, & imperitum, & ignobilem, vt iamiam planius oſtendam. IN NONVM DIEM SOLET IRE C.] id eſt, ex nouem diebus vno die duntaxat conduci ſolet. non quotidie conducitur, vt coci nobiles & vſu periti, ſed nono quaſi die, quaſi imperitus, & indoctus cocus. COCTVM.] ad coquendum; ſic Nonius hunc locum proferens. TV TRIVM LITERARVM H.] per hominem trium literarum, ſignificatur fur: quod nomen tribus literis ſcribitur. & verò declarat ipſe Plautus, vt non ſit opus alio interprete aut explicatore. FVR TRIFVRCIFER.] videtur eſſe iocus ex ambiguo, ꝙ ineſt in nomine *trifurcifer*. nã poteſt aliquis ſic accipere, vt dicatur

*fur, trifur,* id eſt, fur omnium furum maximus, deinde, repetita ſyllaba *fur* eiuſdem vocis, proinde accipiatur, quaſi dictum ſit, *fur, trifur, furtifur,*

## STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO COCI.

Str. *Tace nunc iam tu, atque agnum horum vter eſt pinguior.*
An. *Licet.* Str. *tu Congrio eum ſume actutum tibi,*
*Atque intrò abi illuc, & vos illumſequimini,*
*Vos cæteri illuc ad nos.* Co. *Aut hercle iniuria*
*Diſpertiuiſti: pinguiorem agnum iſti habent.*
Str. *At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.*
*I ſanè cum illo Phrygia, tu autem Eleuſum*
*Huc intrò, abi ad nos.* Con. *ô Strobile ſubdole,*
*Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſimum?*
*Vbi ſi quid poſcas, ad rauim poſcas prius,*
*Quàm quicquam detur.* Str. *ſtultus & ſine gratia es,*
*Tibi rectè facere, quando quod facias perit.*
Con. *Qui verò?* Str. *rogitas? iam principio in ædibus*
*Turba iſtuc nulla tibi erit. ſi qui vti voles,*
*Domo abs te afferto, ne operam perdas poſcere,*
*Hic apud vos magna turba, ac magna familia eſt.*
*Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea:*
*Vbi ſi periuerit quippiam (quod te ſcio*
*Facile abſtinere poſſe, ſi nihil obuiam eſt)*
ali. Dicant *Ducant, coci abſtulerunt: comprehendite,*
*Vincite, verberate, in puteum condite.*
*Horum tibi iſtic nihil eueniet, quippe qui*
*Vbi quid ſurripias, nihil eſt. ſequere hac me.* Con. *ſequor.*

TACE NVNC IAM TV, &c.] hæc quæ ſequuntur in quibuſdam libris veteribus coniunctè ſcripta ſunt cum ſuperiore ſcena: in aliis, & verò pluribus, vt in vulgatis, ſeparatim, quos ſecuti ſumus, quamuis perſonæ ſint eædem. Hæc verba autem ad Anthracem, quem dico, fiunt, hoc modo. Tace tu Anthrax, inquit, & dic mihi tantùm, vter horum duorũ agnorum ſit pinguior. agnũm poſitum pro agnorũ, ſubintelligendum autem, dic. LICET.] reſpondet Anthrax, licet, id eſt, facile eſt mihi tacere, in eo, quod vetas, & loqui in eo quod iubes, vel ſic, licet mihi dicere, vter agnorum ſit pinguior. poſſum dicere, &c. EVM] pinguiorem. ILLVC.] Euclionis domum. AD NOS] in ædeis Megadori. INIVRIA] contra ius, iniuſtè. DISPERTIVISTI.] diſtribuiſti. PHRYGIA.] tibicinæ aptum nomen. Nam tibiæ in Phrygia inuentæ, & è Phrygia profectæ ſunt. Virgil. in Culice, *Nam turba inceſſa Obſtrepit & Phrygia tibia curua ſono.* Catull. in Galliam ibo de Berecynthia, & Aly. *Tibicem vbi canit Phryx coruo graue calamo* Non celabo lectorem autem in pleriſque libris veteribus ſcriptum eſſe, *Frugia* cum F. & u. AD RAVIM] id eſt, ad raucitatem. ſic enim Nonius, rauis eſt raucitas, deinde profert hunc verſum Plauti. Feſtus, Rauim, inquit, antiqui pro raucitate dixerũt. deinde hunc verſum profert, mutilum & lacerum, ſed mendoſè. ſic enim apud eum ſcriptus eſt. *Vbi ſi quid poſcamus, ad rauim poſcamus prius.* legendum enim, vt edidimus, & vt habent omnes libri & vulg. & manuſcr. pri. vtrobique poſcas. Iam *poſcas*, ſecunda perſona eſt pro tertia *poſcat*, adiuncto nomine *aliquis*, de quo genere alibi dictum eſt. SINE GRATIA.] inuenuſtus, illepidus ἄχαρις. immo verò ſine gratia es, videtur poſuiſſe pro ingratus es. ἀχάριστος εἶ. idque ex iis, quæ deinceps ſequuntur, intelligere licet. TIBI RECTE F. Q. Q. F. P.] oratio eſt præciſa: quæ ſic integra eſſet, Tibi rectè facere quiſquam debeat, quando, quod facias, ſubintell. rectè perit? id eſt, cùm id, quod tibi quis faciat bene, perit? vel ſic, Tibi recte facere quenquã oporteat, cùm quod tibi quis recte faciat, perit? id eſt, cùm eius, quod tibi bene factum ſit, gratia apud te perit? cùm eius beneficii, quod ab aliquo acceperis, gratiam non habes, nedum refers? Tales autes præciſiones locum habent in indignationibus, expoſtulationibus, obiurgationibus, & ſimilibus. IN AEDIBVS] Euclionis. SI QVI] ſi qua re. DOMO ABS TE AFF.] afferto domo tua abs te, pleonaſmus. niſi dicamus, *abs te*, valere de tuis bonis. NE OPERAM PERDAS POSC.] ne operam perdas in poſcendo. QVOD TE SCIO FACILE ABSTIN. POSS. &c.] hæc legenda ſunt κατὰ παρένθεσιν. eſt autem iocus vrbanus per ironiam: quo ſignificat, hunc cocum ea ſola non furaturum, quæ ei non patuerint, quæque in eius manus non inciderint. IN PVTEVM CONDITE] hæc erat pœna coquorum in furto, aut aliquo alio facinore deprehenſorum. Puteus autem hic intelligendus eſt (quod & Adrian. Turnebo videbatur) non in quo ſit aqua peremnis, ſed locus ſubterraneus, & ſuffoſſus, & quaſi barathrum quoddam. Coniiciebant in puteum

puteum etiam cocos eos, à quibus ſibi cauendum eſſe, ne quid furarentur, exiſtimabant, quibúſque nihil committendum eſſe arbitrabantur. vt infrà, ea ſcena, quæ ſequitur proximam princip. *Curate: ego interuiſam, quid faciant coqui,* &c. ſequitur, *Niſi vnum hoc faciam, vt in puteo cœnam coquant.* QVIPPE VBI QVOD SVRRIPIAS, NIHIL EST] quippe vbi nihil eſt, quod ſurripere poſsis. Nam ſuprà Euclionis ancilla dixit, eius ædes inaniis & araneis oppletas eſſe, nihílque in eis quæſtus eſt furibus.

## STROBILVS, STAPHYLA.

Str. *HEus Staphyla prodi, atque oſtium aperi.* Sta. *qui vocat?*
Str. *Strobilus.* Sta. *quid vis?* Str. *hos vt accipiat coces*
*Tibicinámque obſoniúmque in nuptias.*
*Megadorus iuſſit Eucli ni hæc mittere*
Sta. *Cererin' Strobile iſtas facturi nuptias?*
Str. *Qui?* Sta. *quia temeti nihil allatum intellige.*
Str. *At iam afferetur, ſi à foro ipſus redierit.*
Sta. *Ligna hic apud nos nulla ſunt.* Str. *ſunt aſſeres?*
Sta. *Sunt pol.* Str. *ſunt igitur ligna, ne quæras foris.*
Sta. *Quid impurate, quanquam Vulcane ſtudes,*
*Cœnane cauſſa, aut tuæ mercedis gratia,*
*Nos noſtras ædeis poſtulas comburere?*
Str. *Haud poſtulo, duc iſtos intrò.* Sta. *ſequimini.*

QVI VOCAT?] quis me vocat? CERERIN' STROBILE ISTAS FACT. N.] in ſacrificiis Cereris vinum non adhibebatur. Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 11. vbi hunc locum profert: ſed contrà Cato lib. de re ruſt. c. 134. in extr. *poſtea Cereri exta, & vinum dato.* nodus mihi inexplicabilis, niſi dicamus alium in hac re fuiſſe Græcorum ritum, quàm Romanorum. Nam θεσμοφορίοις, id eſt Cerealibus, ſeu feſtis diebus Cereris, vini vſus interdictus erat, neque vinum libabatur, neque vinum in ſacris adhibebatur. ex quo θυσίαι νηφάλιοι ſunt dictæ. Tum mulieres ea ſacra tractabant, atque adminiſtrabant: quæ perpetuò apud Romanos, temeto carebant. apud Græcos verò ſaltem iis diebus, ſeſe à vino abſtinebant. Nonnulli ſic ſoluunt, vt dicant Cererem eandem eſſe, atque Veſtam, ſeu potius Terram. FACTVRI] ſubintell. ſumus: non celabo lectorem tamen, apud Macrob. legi, *hi ſunt fact. nupt.* TEMETI] vini. Feſtus, *temetum*, inquit, *vinum*: deinde profert hunc locum Nonius, Temulenta, inquit, dicta eſt ebrioſa: à temeto, quod eſt vinũ, quod attentet mentem. deinde profert is quoque hunc locũ; & alterum, qui eſt in Trucul. *Sine adeò caret temeto: tamen ab ingenio eſt improbus.* ASSERES] tabulæ ſunt ligneæ, longæ, tenues. IMPVRATE] ſcelerate, ſanguine cõtaminate: nam ſanguis inquinat. vel dic, impudicate, ſtuprate, idque à ſanctiſsima corporis parte. Nam ſemen quoque contaminat, atque impurum reddit. QVANQVAM VVLCANO ET.] quanquam in eo, quod dicis, Vulcano conſulis, qui ſine ligno, aliáque ſimili materia, coli non poteſt, vel quanquã aſsiduè igni accendendo das operam. vel quanquam in eo Vulcano ſtudes, quòd coquos domũ noſtrã adducis. vel quanquã igne tibi opus eſt, & ignis accendendus eſt ad coquendam cenam. Nonnulli legi volunt, *quoniam Vulcano ſtudes*. fortaſſe non malè. Propterea autẽ Homer. & ceteri Poetæ, Vulcanũ, claudũ faciunt, quòd ignis noſter purus nõ eſt, neq. ſine materia conſtare poteſt, ſed pabulo aliquo alatur, neceſſe eſt. TVAE MERCEDIS GRATIA] vt incẽdiũ ædiũ noſtrarũ ſit tibi pro mercede.

## PYTHODICVS ſeruus.

*CVrate, ego interuiſam quid faciant coqui,*
*Quos pol vt ego hodie ſeruem, cura maxima eſt:*
*Niſi vnum hoc faciam, vt in puteo cœnam coquant,*
*Coctam inde ſurſum ſubducemus corbulis.*
*Si autem deorſum comedent, ſi quid coxerint,*
*Superi incœnati ſint, & cœnati inferi.*
*Sic verba hic facio, quaſi negotij nihil ſiet,*
*Rapacidarum vbi tantum ſiet in ædibus.*

EGO INTERVISAM] ego interea viſam. SERVEM] obſeruem. IN PVTEO] in loco ſuffoſſo, & ſubterraneo, vt ſuprà diximus. SVBDVCEMVS CORBVLIS] ſeorſum ducemus paruis corbibus. Nonius ex Varrone, Cogit aliquot corbulas vuarum, & frondem iucundiſsimam miniſtrat ouibus. Idem Varro libro 4. de Lingua Latina, *Corbes ab eo, quòd ſpicas, aliúdve quid corruebant: hinc minores corbula dicta.* SIN AVTEM DEORSVM COMEDENT, &c.] ſi autem coqui in loco inferiore comedent, quod coxerint: eueniet, vt ii, qui in loco ſuperiore remanſerint, incenati ſint, & ii ſoli, qui in locum inferiorem conditi fuerint, cenati ſint. deorſum hoc loco, non ſignificat motũ, ſed quietẽ. Sic apud Varro-

nē lib.1.de re ruſt.cap.6. *Qui colunt deorſum, magis æſtate laborant: qui ſurſum, magis hieme.* RAPACIDARVM VBI T.] Rapacidarum, ſic dictum, vt Priamidarum, Dardanidarum, Æacidarum, Tantalidarum, Pelopidarum, &c. finxit nomen patronimicum Plautus à voce *rapax*, vt Priamides fit à Priamo, &c. Per rapacidas igitur ſignificat, furum; & rapacium hominum filios: hoc eſt rapacies. Nam filii, tales eſſe ſolent, quales patres, & ſæpe deteriores, ac peiores: rarò admodum meliores, vt ait Hom. ἰλ. Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

# EVCLIO CONGRIO.

*Volui animum tandem confirmare hodie meum,*
*Vt bene haberem mea me filiæ in nuptiis.*
*Venio ad macellum, rogito piſces, indicant*
*Caros, agninam caram, caram bubulam,*
*Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia:*
*Atque eo fuerunt cariora, æs non erat.*
*Abeo illinc iratus, quoniam nihil eſt qui emam.*
*Ita illis impuris omnibus adij manum.*
*Deinde egomet mecum cogitare inter vias*
*Occepi. feſto die ſi quid prodegeris,*
*Profeſto egere liceat, niſi peperceris.*
*Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,*
*Acceſsit animus ad meam ſententiam,*
*Quàm minimo ſumtu filiam vt nuptum darem.*
*Nunc tuſculum emi, & haſce coronas floreas,*
*Hæc imponentur in foco noſtro lari,*
*Vti fortunatas faciat natæ nuptias.*
*Sed quid ego apertas ædes noſtras conſpicor,*
*Et ſtrepitus eſt intus, númnam compilor miſer?*
CON. *Aulam maiorem ſi potes à vicina*
*Pete: hæc eſt parua, capere non quit.* EV. *hei mihi,*
*Perij hercule, aurum rapitur, aula quæritur.*
*Nimirum occidor, niſi ego huc propero currere.*
*Apollo quæſo ſubueni mihi, atque adiuua,*
*Confige ſagittis fures theſaurarios,*
*Cui in re tali iam ſubueniſti antidhac.*
*Sed ceſſo prius, quàm prorſus perij currere?*

VOLVI ANIMVM TAND. CONF. H. M. &c.] volui tandem in animum hodie inducere, vt hilarū & liberalem me facerem, ac præberem in filiæ meę nuptiis. vel ſic, volui tandem mihi animum obfirmare, vt hilarus eſſem & liberaliter, & molliter me curarem in fil. m. nupt. ROGITO PISCEIS.] rogito, quanti vendant piſceis, ſeu quanti ſint piſceis. INDICANT CAROS ] carum pretium piſcibus conſtituunt. AGNINAM CARAM] agninā, ſubintell. carnem. ÆS NON ERAT. ] pecunia, non ſuppetebat: vnde piſceis emerem. Nummi deerant, quibus piſceis pararem. Veteres Romani nummis ęreis vtebantur. ex quo illa, æs alienum: ære diruti: tribuni ærarii: ærariū. & Horat. epiſt. 6. li. 1. *Mancipiis locuples eget æris, Cappadocum rex* ABEO ILLINC IR. Q. &c.] tēpus præſens pro præterito. abeo pro abii. non eſt, pro non erat, vel non fuit. qui emam, pro vnde emerem. Sic ſæpe loquuntur ſcriptores & Græci, & Latini. ITA ILLIS IMPVRIS OMNIBVS ADII M. ] id eſt, ita cum illis ſceleratis congreſſus ſum, & ita ab aliis diſceſſi ſcilicet, vel ita illos impuros tractaui. Quid ſit adire manum alicui, ex aliis exemplis cognoſcere licebit. Sic igitur idem Plautus in Caſina. *Quid nunc? ſatin' lepidè adita eſt vobis manus?* id eſt, *Quid nunc? ſatiſne lepidè tractati à nobis eſtis?* Idem in Pœn. *Eo pacto auaram Veneri pulchrè adij manum.* id eſt, eo pacto auaram Venerem pulchrè tractaui. ὅτω τῇ φιλαργύρῳ ἀφροδίτῃ καλῶς ὡμίλησα ὅτω τῇ φιλαργύρῳ ἀφροδίτῃ καλῶς κεχρημένην. Idem in Perſa, *Vt me in tricas conieciſti? quomodo de Perſa manus mihi adita eſt?* Quidam exiſtimant, adire manum, eſſe ſupplicare, apud Plautum. ſed hæc interpretatio non bene procedit in omnibus locis. FESTO DIE SI QVID PRODEGE. PROFESTO EG. &c. ] ſententia eſt, vtilis quidem illa, ei, qui rectè interpretatur, & qui ab auaritia incorruptum gerat animum: auido verò atque auaro, qualis eſt Euclio, qui, quod præclare, & vtiliter dictum eſt, ad ſenſum animi deprauatum trahit, inutilis atque adeo pernicioſa. ſignificat autē, eū qui feſto die magnum ſumtum fecerit, & aliquid profuderit, niſi aliquid in loculis, aut capſis intactum reliquerit,

reliquerit. fore vt profeſto die egeat, atque eſuriat. Quid hac ſententia verius? Sed eam Euclio ad auaritiam ſuam accommodat, & ſic interpretatur, vt die feſto nihil prorſus inſumendum ſit, atque adeò vt nunquam ſibi faciēdum ſit bene. PRODEGERIS.] profuderis. PROFESTO.] dies profeſti, feſtis opponuntur: conceſsi autem ſunt ad opus faciendum, & ruſticum, & vrbanum: domeſticum & forenſe. Horat. Sat. 3. lib. 2. *Qui veientanum feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, vappámque profeſtis.* NISI PEPERCERIS.] niſi aliquid in poſterum ſeruaris, quod non prodigas. CORDI.] animo, menti. EDIDI.] quid ſit edere rationem, & rationes licet ex iuriſconſultis intelligere. lib. 2. Pandect. titul. de edendo. Omnino edere rationes, nihil aliud eſt, quàm oſtendere, ac proferre, earúmque copiam alteri facere. ACCESSIT ANIMVS AD MEAM S.] aſſenſus ſum huic meæ ſententiæ. hanc meam ſententiam approbaui. NVNC TVSCVLVM EMI, &c.] ſic legendum, non tuſtulum, vt edidit Camerarius: neque tutulum, quod eſt flaminicarum capitis ornamentum, vt quidam volunt: ſed tuſculum, nomen diminutiuū, à tus, ris. hoc primum deinde ſic legendum eſſe, peruincunt libri omnes veteres, qui ſic habent ſine vlla varietate, aut litura. CORONAS FLOREAS.] coronas ex floribus. Tibull. dixit ſerta florea, eleg. 1. lib. 1. *Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris, Seu vetus in triuiis florea ſerta lapis.* Idem in 2. eleg. *Te meminiſſe decet, quæ plurima voce peregi Supplice, cum poſti flore ſerta darem.* HAEC IMPON. IN F. N. L.] ſic ſuprà in prologo: *ea mihi quotidie Aut ture, aut vino aut aliqui ſemper ſupplicat. Dat mihi coronas.* FORTVNATAS FACIAT.] vt fortunet. NVMNAM COMPILOR M.] nunquidnam à furibus ſpolior. AVLAM M.] ollam m. SI POTE, EX VIC. P.] ollam maiorem petere ex vicinia, id eſt, à vicinis. ſi pote. i. ſi fieri poteſt. εἰ δυνατὸν ἐστι. Cùm libri vet. habeant partim *vicinia*, partim *viciniam*, vel ſic omnino legendum, vt edidi: vel ſi cui fortè placeat magis, *Aulam maiorem ſi pote eſt, viciniam Pete, quod mihi minus placet.* CAPERE NON Q.] non poteſt concipere, quod coquendum eſt, οὐ δύναται χωρεῖν ſeu δέχεσθαι. NISI EGO INTRO HVC PROP. CVR. Videtur delenda particula *intro*, vt conſtet verſus: aut legendum *ni ego intro huc pr. c.* APOLLO.] Apollinē inuocat, vt ἀλεξίκακον, hoc eſt malorum depulſorem. CONFINGE SAGITT.] Eſt enim ſagittarius & iaculator Apollo: & ita à Poetis Græcis appellatur ἑκηβόλος, & ἑκατηβελέτης, & ἑκάτος, ἑκάεργος. Sic Niobes filios 12. confixit. & Diana ſoror iaculatrix, ac venatrix totidē eius filias & biennū Gallorū ducē, qui Delphicū ſpoliātē ac diripientē cum toto exercitu, grādine cōtriuit. ANTIDHAC.] antea ſeu antehac.

## ANTRAX.

DRomo deſquamma piſceis, tu Machario
Congrum, murænam, exdorſua quantum potes,
Atque omnia dum abſum hinc exoſſata fac ſient.
Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto
A Congrione: tu iſtum gallum, ſi ſapis,
Glabriorem reddes mihi, quàm volſus ludius eſt.
Sed quid clamoris oritur hin ex proximo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium ſuum.
Fugiam intrò, ne quid hic turbæ fiat itidem.

DESQVAMMA P.] piſcibus ſquammas detrahe. piſceis ſquammis ſpolia. ſic Nonius, hunc locū proferens profert & hæc ex Lucil. Satyr. lib. 7 *Exper, ſcabellor, deſquamor, pumicor ornor.* EXDORSVA.] exdorſuare, dorſo nudare. Sic Nonius, deinde hunc locum profert Feſtus, *exdorſua*, inquit, *dorſum confringe: alii exime.* EXOSSATA FAC SIENT.] exoſſare, eſt oſſa detrahere, & oſſibus detractis, purgare. Terent. Adelph. *piſceis ceteros purga, Dromo. Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere paulisper. vbi ego venero exoſſabitur. Prius nolo.* Plautus in Pſeud. *Exoſſabo ego illum ſimiliter, itidem, vt murænam coquus.* Exoſſebantur autem piſces nonnulli, vt ex iis comminutis, & in minutas parteis conciſis, fierent quædam veluti tuceta, quod & hodie fit. ARTOPTAM.] artopta vas erat, in quo panis torrebatur. Plinius lib. 18. cap. 11. loquens de panis confectione, *Piſtores Romæ non fuerūt ad Perſicum vſque bellum, annis ab vrbe condita ſuper DLXXX. Ipſi panem faciebant Quirites: mulierúmque id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula, quam Aululariam ſcripſit, magna ob id concertatione eruditorum, an is verſus Poetæ ſit illius, certúmque fit Ateij Capitonis ſententia, coſtum panem lauttioribus coquere ſolitos, piſtoréſque tantùm eos, qui far pinſebant, nominatos.* EX PROXIMO.] domo Megadori. CONGRIONE.] qui coquebat apud Megadorum. GLABRIOREM REDDES, &c.] læuiorē, atq; vt ita dicā, implumiorem. &c. Apuleius lib. 5. de Aſino aur. At ego miſera, primùm patre meo ſeniorem maritū ſortita ſum: dein cucurbita glabriorem, & quouis puero pumiliorem. QVAM VOLSVS LVDIVS EST.] Ludii, adoleſcentes erant imberbes, impuberes, glabri, & depiles, tunicis amicti inſignibus, galeas, parmas, gladio geſtantes: qui in pompis theatral. ordinatim incedebant, & in numerum, tanquā Salii ſaltabāt, à Lydis, vt putat Dionyſ. Halicar. appellat. de iis Nonius, ex Varrone de vita populi Rom. & hunc locum profert T. Liuius lib. 7. annal. *Ceterum parua quoque (vt ferme principia omnia) & ea ipſa peregrina res fuit. Sine carmine vllo, ſine imitandorū carminum actu ludiones ex Etruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus more Tuſco dabant. imitari deinde eos iuuentus, ſimul inconditis inter ſe iocularia fundentes verſibus cœpere.* &c. Plaut. Curcul. Fite cauſa mea Lydii barbari. id eſt ſaltare. M. Tull. or. de haruſp. reſp. *Aut ſi ludius conſtitit, aut tibicen repente conticuit* &c. *ludi non ſunt rite facti*, &c. Idem in Sextiana, *Ipſe ille maximè, non ſolùm ſpectator & acroama*: &c. Suetonius in Auguſto, *Nam & ad communionem ſermonis tacenteis, vel ſubmiſſe fabulanteis prouocabat, & aut acroamata, & hiſtriones, aut etiam triuialeis ex circo ludios interponebat, ac frequentiſſimè aretalogos.* VOLSVS.] id eſt euulſis pilis, læuis & glaber factus. FACIVNT OFFICIVM SVVM.] id eſt coquunt, vel, vt ſe...

Euclio,furantur.Hic domi noſtræ. TVRBAE.] id eſt, turbationis.ſic Nonius,hoc loco prolato.

## CONGRIO.

*OPtaui ciues,populares,incolæ,accolæ,aduenæ omnes,*
*Date viam,qua fugere liceat,facite tota plateæ pateant.*
*Neque ego vnquam,niſi hodie,ad Bacchas veni in bacchanal coquinatum,*
*Ita me miſerum & meos diſcipulos fuſtibus malè contuderunt.*
*Totus doleo,atque oppidò perij,ita me iſte habuit ſenex gymnaſium.*
*Atat,perij hercle ego miſer,aperitur bacchanal,adeſt,*
*Sequitur;ſcio quam rem geram,hoc ipſus magiſter me docuit.*
*Neque ligna ego vſquam gentium præberi vidi pulcrius,*
*Itaque omnis exegit foràs,me atque hos onuſtos fuſtibus.*

OPTATI CIVES.]cari ciues:vel dic,optati,id eſt, à me inuocati,& implorati,in reb meis dubiis, & aduerſis. O ciues,quos ego in meis difficilibus temporibus inuocare,& optare debeo.vel optati ciues,id eſt,lecti ciues, POPVLARES.] δημόται ex eodem oppido ἐκ τοῦ αὐτοῦ δήμου. Sic loquuntur in chœdiis palliatis.Terent.Phorm.amicus ſummus meus, & popularis Geta. AD BACCHAS] ad homines Baccharum ſimileis:ad homines furioſos eò dicit,quia ab Euclione fuſtibus verberatus, & malè mulcatus fuit. IN BACCHANAL.] in locum,ſeu domicilium baccharum. COQVINATVM.]coctum,ſiue,vt Nonius interpretatur,hoc loco prolato,ad coquendum.coquinare,eſt in coquina, id eſt,colina, ſeu culina,coquere. Idem Plautus in Pſeud. *Quanti coquinare iſtuc me vnum perdocet?* ITA ME ISTE HAB.SEN. GYMN.] id eſt,ita ſenex iſte ſeſe in me verberando exercuit. vel ſic ita ego iſti ſeni pro gymnaſio fui. in quo ſe exerceret. ATAT.]Senem domo exeuntem videns coquus, eius ſæuitiam re expertus, exclamat hoc modo,*atat*,&c. Iam *atat*,interiectio eſt pauentis Cariſius,*atat tata*.APERITVR BACCHANAL.]id eſt, pateſcit baccharum locus, & inde effunditur baccharum cohors. ſignificatur autem Euclio, quem baccharum inſtar eſſe autumat. SCIO, QVAM REM GERAM. ſcio,quid agam. HOC IPSVS MAG.ME D. quid agere debeam, docuit me ipſe Euclio,fuſteis manibus tenes,& fuſtibus me, & meos inſectans,ac verberans. NEQVE LIGNA EGO VSQ. GENT. PR. V.P.]locus ex ambiguo.Nam ligna præbentur & ad coquendum,& ad verberandum. Hoc loco igitur coquus, cùm ligna pulcherrimè, id eſt, largiſſimè præbita dicit,non hoc ſentit, ea ſibi eſſe ad coquendum præbita,ſed ad verberandum. Præbere ligna autem, ſic dicunt Latini, vt præbere ſalem, oleum, fanum,&c. παρέχειν,παρέχειν ex quo πάροχοι. Hoc igitur ſentit cocus, querebat antea ligna, mihi ad coquendum obſonium non præberi: ligna ad rauim vſque poſcebam. ſed aduenit tandem ſenex qui ligna largiſſimè præbuit, méq.& diſcipulos meos,lignis,i.fuſtibus contuſos,ex ædibus eiecit. Itaq.per ligna ſignificantur fuſtes, quibus coquus contuſus eſt,non ea ligna quæ in foco poſita ſint,& quibus in focum coniectis,obſonia coquerentur.EXEGIT FORAS.]eiecit foras. Nonius hunc locum proferens, exigere interpretatur excludere: ſed errat Nonius. aliud eſt enim eiicere, aliud excludere. eiicitur is, qui cùm intus eſt expellitur: excluditur, qui foris ad oſtiū ſtans,& ingredi volens,non recipitur,neq. intromittitur.ONVST.FVSTIB.]oneratos fuſtibus.

## EVCLIO ſenex, CONGRIO.

Eu. *REdi,quo fugis nunc? tene.* Con.*quid ſtolide clamas?*
Eu. *Quia ad triſuiros iam ego deferam tuum nomen.* Con.*quamobrem?*
Eu. *Quia cultrum habes.* Con.*cocum decet.* Eu.*quid comminatu's*
*Mihi?* Con.*iſtuc maleſactum arbitror quia non latus fodi.*
Eu. *Homo nullus eſt te ſceleſtior qui viuat hodie,*
*Neque cui ego de induſtria amplius malè plus lubens faxim.*
Con. *Pol etſi taceas,palàm id quidem eſt,res ipſa teſtis eſt.*
*Ita fuſtibus ſum mollior,miſer magis,quàm vllus cinædus.*
*Sed quid tibi nos mendice homo tactio eſt?quæ res eſt?*
Eu. *Etiam rogitas?an quia minus quàm æquum erat,feci?*
Con. *Sine,at hercle cum malo magno tuo,ſi hocce caput ſentit.*
Eu. *Pol ego haud ſcio quid poſt fiat,tuum nunc caput ſentit.*
*Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotij,*
*Me abſente?niſi ego iuſſeram,volo ſcire.* Con.*tace ergo.*
*Quia venimus coctum ad nuptias.* Eu.*quid tu malùm,curas,*
*Vtrum crudum,an coctum edim?niſi tu mihi es tutor.*
Con. *Volo ſcire,an non ſinas nos coquere hic cenam.*
Eu. *Volo ſcire item ego,meæ domi meáne ſalua futura?*

*Vtinam*

Con. *Vtinam mea mihi modò auferam,quæ attuli,ſalua.*
Eu. *Me haud pœnitet.tuáne expetam?* Con.*ſcio:ne doce,noui.*
*Quid eſt,qua prohibeas nunc gratia nos coquere hîc cenam?*
*Quid fecimus?quid diximus tibi ſecus,quàm velles*
Eu. *Etiam rogitas,ſceleſte homo,qui angulos hîc omneis*
*Mearum ædium,& conclauium mihi peruiam facitis?*
*Id vti tibi erat negotium,ad focum ſi adeſſes,*
*Non fiſsile haberes caput,meritò id tibi factum eſt.*
*Adeò vt tu meam ſententiam iamiam noſcere poſsis.*
*Si ad ianuam huc acceſſeris,niſi iuſſero,propius:*
*Ego te faciam miſerrimus mortalium vti ſis.*
*Sis iam meam ſententiam? quò abis? redi rurſum.*
Con. *Ita me bene amet Lauerna,te,iam niſi reddi*
*Mihi vaſa iubes,pipulo hîc differam te ante ædis.*
*Quid ego nunc agam? na ego edepol veni huc auſpicio malo*
*Nummo ſum conductus,plus iam medico mercede opus eſt.*

TENE,TENE.]alloquitur quemuis ex iis,qui ſunt in ſcena,aut etiam in cauea,& hortatur,vt coquũ fugientem teneat. AD TREIS VIROS] ad treuiros, ſeu triumuiros capitaleis, de quibus ſuprà in Amphitr. DEFERAM TVVM NOM.]nomen tuum apud treis viros capitaleis inſcribendum curabo,quo facto,te reum capitis faciam. QVID COMMINATV'S MIHI?]quid mihi comminatus es? ISTVC MALEF. ARB.QVIA NON LAT.F.] iſtud arbitror à me malè factum, quod tibi hoc cultro latus non transfixi, ſeu transuerberaui. Latus fodere aliàs non pro latus aperire,& transfodere,vt hic,ſed pro látere grauius pulſo,monere vſurpatur. Horat.epiſt 6.libr.1. *Mercemur ſeruum,qui dictet nomina: læuum Qui fodiat latus,& cogat trans pondera dextram Porrigere.* ſic Terent. in Hecyra, *Heri Philumenam ad ſe a reſsi hic iuſsit. dic iuſsiſſe te.* PH. *Noli fodere,iuſsi.* DE INDVSTRIA]conſultò quaſi opera. ITA FVSTIBVS SVM MOLLIOR,MISER,MAGIS,&c.] pleonamus *mollior magis.* QVAM VELVT CINAEDVS] Cinædi, inquit Nonius, dicti ſunt apud veteres,ſaltatores,vel pantomimi, ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ κῶλα. al τὸ σῶμα. deinde profert hunc verſum. Propriè cinædus mollem ſignificat,& impudicum. Idem Plautus in Sticho, Qui Ionicus,aut cinædicus,qui hoc tale facere poſſit? Cinædica cantio apud eundem ibid laſciuam, mollem, & libidinoſam ſignificat. SED QVID TIBI NOS, MENDICE HOMO,TACTIO'ST?] quid tibi nos tactio eſt, id eſt, quamobrem nos tangis? mendicum autem Euclionem appellat, propter inſignem hominis auaritiã, quæ ab egeſtate,& mendicitate parum diſtat. SINE] minantis verbum. SI HOCCE CAPVT SENTIT.] ſi quid ego ſapio: ſi quid in me ſenſus, & mentis eſt, non ſine magno tuo malo me verberaſti. hæc coci verba, ſtatim Euclio in aliam ſententiam detorquet. POL EGO HAVD SCIO,QVID POST FIAT TVVM NVNC CAP.S.] Pol ego,inquit Euclio,neſcio,quid poſtea futurum ſit: tuum quidem caput quod ego fuſtibus dolaui & contudi, ſentit, opinor, dolorem ex ictibus proficiſcentem. SED IN AEDIBVS QVIS TIBI MEIS.NAM &c.] ordo eſt,Sed quid nã tibi in meis ædibus erat negotii me abſente,niſi ego iuſſeram? TACE ERGO] ſi vis me tibi dicere,aut ſi vis ſcire,tace ergo,tum ego dicam. MALVM] interiectio indignantis, ſeu ſtomachantis. VTRVM COCTVM AN CRVDVM EDIM?]vtrum cibos coctos an crudos comedam? vtrum ego cibis crudis,an coctis veſcar: *edim* autem legendum eſt,& ita habent omnes noſtri libri veteres,non,vt vulg. *edam.* NISI TV MIHI EST.] niſi fortè tu mihi tutor datus es,quaſi puero impuberi,& paruulo. MEÁNE SALVA FVTVRA.]ſubintell ſint. ME HAVD POENITET]meorum me non pœnitet,inquit Euclio. id eſt, meis bonis contentus ſum, mea bona mihi non videntur æquo minora. Camerarius legendum ſuſpicatur, *Meûm haud pœnitet*, fortaſſe nõ malè,vt ſubintelligatur me, hoc modo,Meûm.id eſt,meorum haud me pœnitet. TVÁNE EXPETAM?] cohærent,& conſentanea ſunt hæc cum ſuperioribus. Mea ſatis mihi ſunt,meiſque contentus ſum:neque tua expeto,tuáne expetam? id eſt,itáne mea,mihi anguſta,& parua ſint,vt tua expetam? QVID EST,QVA PROH.N.CR.] quid eſt,qua gratia:id eſt,quid eſt quare nos prohibeas nunc hic cenam coquere? PERVIAM FACITIS?]peruiam.aduerbium eſt,vt iam antè admonuit Turnebus & ſic dictum,vt *obuiam.* Neque eſt,quòd quiſquam locum mendoſum eſſe exiſtimet. Nam ita habent omnes libri veteres,vno excepto,in quo eſt *peruios.* Hoc igitur totum, angulos omneis mearum ædium. &c. peruiam facitis? valet,angulos omneis mearum ædium peruios facitis? i. aperitis? ſcrutamini? Si quis tamen legi malit,*peruios*,pugnare nolo. ID VBI TIBI ERAT NEGOT.AD FOCVM SI ADESS.] ordo,& ſententia horum verborum eſt, Si ad focum aſſiduè ſtares,vbi tibi erat negotium: & ſi omnes mearum ædium angulos non ſcrutareris,peruióſque faceres: non haberes caput plagis contuſum, & conciſum. Sed Camerarius hoc modo edidit, *Id,vbi t.e n.ad focum ſic adeſſes,*&c. quam ſcripturam nullo in codice ex noſtris reperi. Eius tamen aliqua & ſententia,& ratio eſt: nimirum talis ad focum,vbi tibi erat negotium,adeſſes. i.adeſſe deberes,ſeu debebas quod ſi faceres, caput fuſtibus conciſum ac fiſſum nõ haberes. Porro autem *fiſsile* poſuit pro *fiſſum*: alioqui *fiſsile*,propriè eſt,quod findi poteſt. Virgi l b Georg 1. *Nam primi cuneis ſcindebant fiſsile lignum.* Sed non diſſimulabo,mihi videri,legẽdum. Ibi,vbi tibi erat negotium,ad foc &c. Nam hæc lectio longè eſſet & planior,&vſitatior, Verũtamen nihil mutare auſim. MERITÒ ID TIBI FACTVM'ST] quidam libri habẽt,merito id tuo factum'ſt. ego nihil muto. ADEÒ, VT TV MEAM S. &c.] tale eſt illud apud Terent. in Andr. *Nempe ergo apertè vis quæ reſtãt,me loqui.* DA. *ſane quidem.* SI *ſi ſenſero,*&c. Seu huic ſimillimum [illegible]

ne genuinum illud etiam Plautinum in Rud *nunc adeo vt ſcias meam ſententiam, Occipito modò illis afferre vim ioculo pauxillulum. Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipſus te vt non noueris.* EGO TE FACIAM MISERRIMVS MORTALIVM SIS.] locutio duplex permixta, quæ ſic diſtinguitur, ac ſecernitur. ego te faciam mortalium omnium eſſe miſerrimum. ego faciam, vt tu ſis omnium mortaliũ miſerrimus. LAVERNA ] dea furum. ſignificat, coquos omneis, fures eſſe: quippe quorum dea ſit Lauerna, non enim eam deam ſibi propitiam eſſe optaret coquus. niſi ea poteſtatem in fures præcipuã obtineret. PIPVLO HIC DIFFERAM TE ANTE AED.] id eſt, cõuicio hic ante ædes tuas te nobilitabo & diuulgabo, & infamabo. *Differre*, inquit Nonius, valet interdum *diffamare*. Lucil. *Gaudes, cum de me iſta foris ſermonibus differs* Idem. *Et maledicendo multis ſermonibus differs*. Plautus in Aulul *Niſi reddi mihi vaſa iub pip. te diff* Nonius, pipulo, inquit, id eſt conuicio. deinde profert hunc & ſuperiorem verſum. Varro lib 6 de lingua Latina, *in Aulularia, pipulo te differam, id eſt conuicio. declinatum à pipatu pullorum*. Hoc autem ſe facturũ minatur coquus, quia cum teſtibus probare nõ poſſit, ſe vaſa in eius ędeis intuliſſe, quę Euclio ſibi reddere nolit: ea iudicio repetere non poterat. Quia igitur iniquũ erat rem ſuam, quæ exſtaret, domino vindicare, aut auferre non licere: lex 12. tabularum, ei, cui teſtes, quibus rem ſuã domi alienæ eſſe probaret, deeſſet, permittebat ob portum, id eſt, ob domũ eius, qui ſemel atque iterum admonitus, ac rogatus, rẽ alienam reddere nolebat, obuagulatum ire, id eſt conuiciatum ire, ſeu cũ conuicio repetitum ire Feſtus in voce *portus*. Portum in 12. pro domo poſitum omnes fere conſentiunt. cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito. Idẽ Feſtus in voce *Vagulatio*. Vagulatio, inquit, in lege 12. tabularum ſignificat quæſtionem cum conuicio. Deinde profert eadem illa verba 12 tabularum. Nõ ſum neſcius tamen, verbum obuagulari, & vagulari, ab aliis quibuſdam aliter explicari, neque iis Feſti interpretationẽ nimirum probari. Sed, vt ad pipulum redeã. Simeo Boſius, putabat ab hac voce, verbũ pipulare, quo verbo vſus eſt Catullus carm. ad Lesbiam, deriuatum eſſe: & pipulum dicebat eſſe garritum paſſeris, & ſimilium auium. Ego autem ei aſſentiebar, & vt eius ſententiam confirmarem, dicebã mihi legendum videri apud Varronem in iis, quæ ſuprà retulimus, *declinatũ à pipulatu pullorum*: pro *declin. à pipatu pullorum*. Catulli verſus autem, in quo hoc verbo vſus eſt. hic eſt, *Ad ſolam dominã vſque pipulabat*. ſic enim ille legendum cenſebat, nõ vt alii, *pipiebat*, neque vt alii *pipilabat*, & verò eius coniecturam libri veteres adiuuant. Nam habent partim *piplabat*, partim *pipillabat* partim *pupulabat*. NAE EGO AEDEPOL VENI N. ] ſic edendum curaui, quinque libros manuſcriptos, quibuſcum cõſentiunt omnes fere vulgati, ſecutus, quod eò adſcripſi, ne quis dicat, me pro meo iure ſine librorũ veterũ auctoritate repoſuiſſe, ea ſola ratione adductũ, quòd *na*, ſiue *ne* (ſic enim ſcribitur hæc particula affirm. in libris veteribus ſine diphthongo) ſoleat ſemper habere ante ſe aliquod pronomẽ, verbi gratia, ego, tu, ille, iſte Ne quis igitur hoc ſuſpicetur, hoc confirmat, ſic eſſe ſcriptũ, vt edidi, in quinq. libris manuſcript. AVSPICIO MALO.] mala aui. NVMMO SVM CONDVCTVS. ] nummum hic accipe, non ſeſtertium, ſed nummum aureum, qui valebat aliquãto plus duobus aureis noſtris, vt ego, & Clemẽs Teneuinus, qui mihi aliquot oſtendit, ex pondere æſtimauimus. PLVS IAM MEDICO MERC. OP. E. ] plus iam opus eſt medico, id eſt, plus mihi opus eſt, quod dẽ medico, qui me ſanabit, quàm accepturus ſum à Megadoro mercedis nomine, à quo Megadoro cõductus ſum certa mercede pacta, id eſt, nũmo aureo.

## EVCLIO, CONGRIO.

EV. *Hoc quidem herclè quoquo ibo nunc, mecum erit, mecum feram.*
*Neque iſtuc in tantis periclis vnquam committam vt ſiet.*
*Ite ſanè nunc iam intro omnes, & coqui & tibicina.*
*Etiam hunc introduce, ſi vis, vel gregem venalium.*
*Coquite, facite, feſtinate nunc iam quantum lubet.*
CON. *Temperi: poſt quàm impleuiſti fuſtibus iſtorum caput.*
EV. *Intrò abi. opera huc eſt conducta veſtra, non oratio.*
CON. *Heu ſenex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.*
*Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.*
EV. *Lege agito mecum, moleſtus ne ſis, i & cœnam coque,*
*Aut abi in malum cruciatum ab ædibus.* CON. *abi tu modò.*

HOC QVIDEM H ] ſenex ollam auri effoſsam metuẽs ne vel à cocis, vel ab aliquo alio auferatur. ſecum circumfert, neque audet eam ne domi quidẽ relinquere. *Hoc* igitur id eſt aula, ſeu olla auri, vel *hoc*, id eſt, aurum in olla conditum. NEQVE ISTVC IN TANTIS &c.] ordo & ſentẽtia eſt, neque vnquam committam, vt iſtuc in tantis periculis verſetur. neque cõmittam, id eſt, neque faciam, ſeu neque ſinam VEL GREGEM VENALIVM.] id eſt, etiam multitudinem ſeruorum, quos dominus vẽdere velit. Horat. Sat. 1. lib. 1 *Non tuus hoc capiet venter plus, quàm meus: vt ſi Reticulum panis venaleis inter, onuſto Forte vehas humero.* &c. vel dic gregem ſeruorũ, ſimpliciter: qui plerunque fures ſunt. FESTINATE N. ] feſtinate nunciam domi. & huc illuc curſite Horat. oda xi. lib. 4. *Cuncta feſtinat manus: huc, & illuc Curſitant miſtæ pueris puellæ*. TEMPERI POST. IMPL. FVSTIB &c.] Tẽperi, id eſt tempori, inquit coquus, iubes nos coquere, & feſtinare, poſtquam nobis caput fuſtibus obruiſti. OPERA HVC EST COND. VESTRA NON OR ] conducti eſtis, vt operam obſoniis coquendis daretis, non vt loqueremini. HVC ] domum meam. PRO VAPVLANDO ] pro eo quòd vapulaui. quaſi ita dicat, non pro coquendo mercedem petam. ſed pro vapulando. LEGE AGITO MECVM. ] ſi quid tibi à me iniuriæ factum eſſe putas. ius tuum experire, & me in ius voca ex lege. Lege agere, eſt actionẽ aliquam intendere, ex 12. tab. Põponius

ponius de orig. iuris. *Et ita eodem pene tempore tria hae rura nata ſunt: leges 12. tabul. ex his fluere cœpit ius ciuile: ex iiſdem legis actiones.* Idem Plaut. in Milit. glor. *lege agito te nuſquam mittam, niſi das firmatam fidem.* IN MALVM CRVCIATVM] in malam crucem.

## EVCLIO.

*Illic hinc abiit. Di immortales, facinus audax incipit,*
*Qui cum opulento p uper ho ine cœpit habere negotium,*
*Aut rem: velut Megadorus tentat e omnibus miſerum modis.*
*Qui ſimulauit mei honoris mittere huc cauſſa coquos,*
*Is ea cauſſa miſit, hoc qui ſurripere t miſero mihi.*
*Condignè etiam meus me intus ga lus gallinaceus,*
*Qui erat anui peculiaris, perdidit peniſsimè*
*Vbi erat h c defoſſa, occœpit ibi ſcalpurire vngulis*
*Circumcirca. quid opus eſt verbis? ita mihi pectus peracuit.*
*Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.*
*Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,*
*Si id palàm feciſſet. exemi ex manu manibrium.*
*Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gal o gallinaceo.*
*Sed Megadorus meus affinis, ec cum incedit à foro,*
*Iam hunc non auſim præterire, q in conſiſtam & colloquar.*

ILLIC HINC ABIIT] ille coquus hinc abiit, proinde ac ſi dicat, nunc ſolus ſum, nunc mihi quicquid libet, dicere licet, quando nullus eſt meorum verborum arbiter. AVT REM] res latiùs patet, quàm negotium. MITTERE] ſubintell. ſe IS EA CAVSA MIHI HOC QVI, &c. ] id eſt, is ea cauſa miſit, vt aurum mihi miſero hoc ſurriperent. *qui*, id eſt quo, vel dic hoc modo, is ea cauſa miſit coquos, qui coqui hoc aurum mihi miſero ſubriperent Ego illo modo mâlo CONDIGNE] dignè, ἀξίως. INTVS] domi ἔνδον. QVI ERAT ANVI PECVLIARIS] Qui erat in peculio meæ ancillæ Staphylæ ſic ſupra in Aſin. *Etiam opilio, qui paſcit mater, alienas oueis. Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam* PENISSIME ] *peniſsime* dictũ, pro penitiſsimè VBI ERAT HAEC DEFOSSA, &c ] vbi hęc olla, quam gero ſub terra abſcondita erat, ibi gallus cœpit, &c SCALPVRIRE] ſcalpere. ita Nonius hunc locum proferens, paulò aliter tamen quàm hodie legitur, & quàm edidimus. nam apud Nonium impreſſum eſt, *vnguibus*. At libri omnes, & manuſcr. & impreſsi habent vngulis. PERACVIT. ] peracuit, pręt. temp. eſt, à verbo peraceſco. valet autẽ, propriè peracere, ſeu peracidũ factum eſt. translatè, valde irritatum, & ita acerrime incenſum eſt. OBTRVNCO GAL.] gallum interimo. FVREM MANIF.] furem in furto manifeſto deprehenſum. POLLICITOS ] ſubintell. eſſe. SI ID PAL. FER.] ſi gallus ſcalpendo aurum palàm feciſſet. id eſt, in omnium cõſpectu poſuiſſet, ſeu indicaſſet, ſeu patefeciſſet EXEMI EX M. MANVBR.] fuſtem, qui mihi erat inſtar manubrii, emiſi è manu in gallum, & ita gallum necaui. non placet hæc explicatio. nam prouerbium eſt, quo ſignificat, ſe gallo ademiſſe occaſionem indicãdi theſauri. Natum autem hinc prouerbium eſt, quòd ei, cui manubriũ alicuius rei adimimus occaſionem, & facultatẽ rei gerendæ auferimus. Hæc igitur ſententia eſt coci fortaſſe gallo mercedẽ polliciti erant. ſi aurũ indicaſſet. at ego & cocorũ, & galli inceptum diſturbaui, omnemque rei gerendæ facultatem, ac poteſtatẽ eis percepi. MEVS AFFINIS.] meus gener.

## MEGADORVS, EVCLIO.

*Narr ui amicis mu lt s conſilium meum*
*De conditione hac. Euclionis filiam*
*Laudant, ſapienter factum & conſilio bono.*
*Nam meo quidem animo ſi idem faciant ceteri,*
*Op lentiores pauperiorum filias*
*Vt indotatas ducant vxores domum,*
*Et multo vt fiat ciuitas concordior,*
*Et inuidia nos minore vtamur quàm vtimur.*
*Et illæ malam rem metuant quàm metuunt magis.*
*Et nos minore ſumptu ſimus quàm ſumus.*
*In maximam illuc populi partem eſt optimum.*
*In potiores auidos altercatio eſt.*
*Quorum animis auidis, atque inſatietatibus*
*Neque lex, neque tutor capere, eſt qui poſſit, modum.*
*Namque hoc qui dicat, quo illæ nubent diuites*

*Dotata, ſi iſtud ius pauperibus ponitur,*
*Quo lubeat, nubant, dum dos ne fiat comes:*
*Hoc ita ſi fiat, mores meliores ſibi*
*Parent, pro dote quos ferant, quàm nunc ferunt.*
*Ego faxim muli, precio qui ſuperant equos*
*Sient viliores gallicis cantheriis.*
Eu. *Ita me di amabunt, vt ego hunc auſculto lubens.*
*Nimis lepidè facit verba ad parſimoniam.*
Me. *Nulla ergo dicat, equidem dotem ad te attuli*
*Maiorem multo, quàm tibi erat pecunia.*
*Enim mihi quidem æquum eſt purpur m atque aurum dari,*
*Ancillas, mulos, muliones, pediſſequas:*
*Salutigerulos pueros, vehiculo, qui vehar.*
Eu. *Vt matronarum hic facta pernouit probè.*
*Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.*
Me. *Nunc quòquo venias, plus plauſtrorum in ædibus*
*Videas, quàm ruri, quando ad villam veneris.*
*Sed hoc etiam pulchrum eſt, præ quàm vbi ſumptus petunt.*
*Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius,*
*Caupones, patagiarij, induſiarij,*
*Flamearij, violarij, carinarij*
*Aut manulearij, aut murobathrarij,*
*Propolæ, linteones, calceolarij,*
*Sedentarij, ſutores, diabathrarij,*
*Solearij aſtant, aſtant molochinarij*
*Petunt fullones, ſarcinatores petunt.*
*Strophiarij aſtant, aſtant ſemizonarij,*
*Iam hoſce abſolutos cenſeas, cedunt, petunt.*
*Trecenti cùm ſtant phylaciſtæ in atriis,*
*Textores, limbolarij, arcularij, dicuntur, datur*
*Æs, iamq; hoſce abſolutos cenſeas,*
*Cùm incedunt infectores crocotarij,*
*Aut aliqua mala crux ſemper eſt quæ aliquid petat.*
Eu. *Compellarem ego illum, ni metuam, ne deſinat*
*Memorare mores mulierum, nunc ſic ſinam,*
Me. *Vbi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,*
*Ibi aut poſtremum cedit miles, æs petit.*
*Itur, putatur ratio cum argentario,*
*Impranſus miles aſtat, æs cenſet dari.*
*Vbi diſputata eſt ratio cum argentario,*
*Etiam ipſus vltro debet argentario,*
*Spes prorogatur militi in alium diem.*
*Hæ ſunt atque alia multa in magnis dotibus*
*Incommoditates, ſumtúſque intolerabiles.*
*Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri,*
*Dotatæ mactant & malo & damno viros.*
*Sed eccum affinem ante ædeis. quid ais Euclio?*

De conditione hac ] vxoris. Euclionis filiam l. ] docti quidem ſic diſtinguunt, de conditione hac, Euclionis filiam Laudant : ſap f vt ſit hæc ſententia. me conſilium cepiſſe ducendæ vxoris Euclionis filiæ, id laudant : & ſapienter factum, & conſilio bono dicunt. vel, me popoſciſſe vxorem, Euclionis filiam & eam hodie domum ducturum, id laudant, &c. Pauperiorum filias vt indot. vx d. d. ] Sic Plato lib. 6. de legibus. ὦ λέγωμεν, ὦ παῖ φῶμεν, ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν πατέρων φύντι τοὺς παρὰ τοῖς ἔμφροσιν εὐδοξοῦντας γάμους γαμεῖν, οὓς σοφοὶ παραινοῦσι, καὶ μὴ φεύγειν μὲν τὸν πένητα, τὸν δὲ πλούσιον διώκειν διαφερόντως· ἀλλ' ἐὰν τἆλλα ἰσάζῃ, τὸν ὑποδεέστερον ἀεὶ τιμῶντα, εἰς τὴν κοινωνίαν συνιέναι· τῇ τε γὰρ πόλει, συμφέρον ἂν εἴη ταύτῃ ταῖς τε ξυνιούσαις ἑστίαις· τὸ γὰρ ὁμαλὸν καὶ σύμμετρον ἀκράτου μυρίον διαφέρει πρὸς ἀρετήν, &c id eſt, Recte dicis fili. Dicamus igitur ei, qui ex bonis patribus natus ſit, ſapientes ſuaſuros, vt eas nuptias conſectetur, de quibus prudentes bene exiſtiment, & neque pauperum affinitatem fugiat, neque diuitum nimium perſequatur : ſed, ſi cætera ſint æqualia, ſemper eum, qui ſit inferiore loco, pluris faciens ſocietatem cum eo contrahat. Nam & ciuitati hoc expedierit & focis, familiiſque in vnum cõductis. nam quod eſt æquabile & moderatum, infinitis partibus eo, quod merum eſt, ad virtutem vtilius eſt. Et inuid a nos min. v ] & minus inuidioſi ſimus, quæ ſumus. Et illae malam rem m ] & vxores pauperes, nec dotatæ, minus audeant pudorem, pudicitiamque violare. magis nefas ſibi eſſe putent cum altero viro rem habere, & adulterium committere. Secuti autem ſumus libros omneis manuſc. & vulgatos, quibus vſi ſumus, vno excepto, in quo ſcriptum reperimus, *Et illa malam rem met. q. met. minus*. cum cæteri, quos ſecuti ſumus, habent, *metuant quàm metuũt, magis*. Quod ſi cui illa ſcriptura placeat magis (non enim caret ratione ) eam ſic explicabo. Et illæ, vxores dotatæ, malam rem, id eſt, pœnam flagitii, metuant minus, quia videlicet non peccarent : qui non peccant autem, pœnam nõ extim ſcunt : vt contrà qui peccant, & qui peccarũt, conſcientia malefactorum ſuorum, quę admiſerunt, cruciati, conquieſcere nequeunt. Et nos minores ſumtus &c. ] & nos viri minorem ſumtum faciamus, cum vxores noſtræ minus eſſent ſumtuoſæ. In max. illuc pop. part. ] illuc, hoc eſt, illud, nempe diuiteis, & copioſos indotatas & pauperes vxores domum ducere, maximæ populi parti eſt vtiliſsimum : quia ſcilicet multo fere plures ſunt in omni ciuitate pauperes, quàm diuites. In pauciores auidos alt ] ſententia hæc eſt, non eſt dubium, quin, ſi hoc fiat, quod dico, maior pars populi probatura ſit. reſtant nunc pauci locupletes, & auari, quibus cum mihi controuerſia futura eſt, qui hoc non probabunt. Quorum animis atq. inſat ] ſententia eſt, quorum animis diuitiarum amore flagrantibus, & cupiditatibus inexplebilibus, neque lex eſt, neque tutor, qui modum conſtituere poſsit. Inſatietatibus ] nomen ſubſtantiuum compoſitum ex ſimplici *ſatietas*. & particula *in*, negationem ſignificante, quod rarius eſt : tale eſt apud eundem *in conſultu meo*, in Trinummo. tale apud Lucret. *in* ... lib. 1. *Tactus corporibus cunctis, intactus inani*. Tale apud Salluſt de bello Iugurt *incultu, tuo, tui*. tale apud omneis *inuiſſu meo*. Capere ] malim legi *facere*. nam legis & tutoris eſt facere, aut figere modũ cupiditatibus, & libidinibus hominum : hominum vero qui à legibus coercentur, & comprimuntur, capere : capere modum enim tranſlate dictum videtur à vaſe, quod capere, id eſt χωρεῖν ſeu δέχεσθαι dicitur. Nam quòd qui dicat, quò illae n. &c. ] locus obſcurus, & fortaſſe mendoſus. Omnino varie in libris veteribus ſcriptus eſt. Alii enim habent, *Namque hoc qui dicat*, &c. alii, *Neque hoc quis dicat*. &c. quarum lectionum vtraque difficilis eſt explicatu. Priorem tamen ſic explicare licet. Nam hoc ſi quis dicat, id eſt, nam ſi quis hoc obiiciat, quò nubent diuitis puellæ dotatæ? &c. alteram ſic. Neque verò quiſquam mihi hoc dicat *quò nubent*, &c. Vides, lector, quàm duræ ſint hæ locutiones, & earum explicationes. Quare ſic edendum curaui, Nam quòd qui dicat, &c. longe & facilius, & Plauto, cæteriſque bonis ſcriptoribus vſitatius. de quo genere ſuprà multa dicta ſunt ad illum locum, *Quo illa aut amicũ ſuum*. Si iſtud ius pauperibus ponitur? ſi ius iſtud conſtituitur, vt viri diuites ducant puellas pauperes, & indotatas vxores domum? Quò lubeat nubant, d. ] ſolutio obiectionis, ſeu reſponſio ad obiectionem. nubant, inquit, quò libet, ſeu quò libeat, id eſt, in quamlibet familiam, dummodò dos eas ne comitetur. proinde ac ſi dicat : dotatæ vxores, dote fretæ, viris imperare volunt, neque aliud interea afferre curant, quo viris probentur, & caræ ſint. Hoc ita ſi fiat : mores meliores ſ pa. rent. &c. ] id eſt, Hoc ſi ita fiat, vxores, ſeu puellæ, quæ nubere volunt, meliores mores ſibi comparent, quos in locum dotis ad viros afferant, quàm hodie afferre ſolent. Ego faxim, muli pretio &c. ] id eſt, ego receperim in me, ſeu, ego ſpoponderim, fore, vt muli, qui nunc equos pretio ſuperant, propterea quòd vxores dotatæ, ſumtuoſæ, & delicatæ, pilentis & ſimilibus vehiculis vehi volunt, quæ à mulis, ſeu mulabus trahuntur, viliores ſint Gallicis cantheriis. Cantherii equi ſunt caſtrati. Feſtus, cantherius hoc diſtat ab equo, quo maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete. eſt enim cantherius equus cui teſticuli amputati ſunt. licet & ſic hunc locum explicare, certum eſt, ſi hoc, quod dico, fiat, mulos qui propter mulierum maritarum, ac dotatarum luxuriam equis ſunt cariores, Gallicis cantheriis futuros viliores. Ego faxim muli ſint cantheriis viliores id eſt, non dubitandum, quin muli cantheriis futuri ſint viliores. Nonnulli hic per mulos, piſces ſignificari volunt à quibus diſſentio. Equi Gallici autem haud magni tum pretii erant. multo igitur viliores cantherii. Nam equi ſemper cantheriis ſunt meliores, animoſiores, ferociores. Nimis lepidè f. v. ] valde lepidè ſermonem ſuum ad parſimoniam retulit. Hæc loquitur Euclio, ad ſpectatores verſus, à Megadoro nondum viſus. Nulla ergo dicat, &c. ] repete ἀπὸ κοινοῦ, Si hoc ita fiat equidem. Dotem ad te attuli, &c. ] verba vxoris dotatæ, ad virum. Enim mihi quidem, &c. ] enim præpoſitũ, notandum ſic tamen & alibi, vt in Moſtel. *enim iſtic captio eſt*. In Mil. glor. *enim ne noſmet perdiderimus vſpiã*. Salutigerulus p. ] pueri ſunt qui ſalutem gerunt, id eſt, perferunt ad aliquem ſiue ad aliquam. Qui vehar ] vt vehar. Nonnulli libri veteres habent, *quo vehar*. quemadmodum plerique vulgati. Moribus praef. mul ] γυναικονόμους appellant Græci, magiſtratus mulierum moribus præfectos : qui in mulieres parum modeſtas animaduertebant, erant autem numero viginti. Marc. Tull. libr. 4. de rep ex Nonio. *Nec verò mulieribus præfectus præponatur, qui apud Græcos creari ſolet : ſed ſit cenſor, qui viros doceat moderari vxoribus*. Sed hoc etiam pulchrum eſt quae quàm, &c. ] ſed hoc, inquit, bellum, & pulchrum eſt, ſi comparetur cum ſumptuum repetitione, aut cum eo tempore, quo tempore creditores, aut artifices pecuniam ſibi pactam, aut debitam pe-

tunt. *præquàm*, id eſt, præ eo, quod eſt, ſeu præ eo, quod fit. ſuprà in Amphit. *Satin' parua eſt, res voluptatum in vita, Præquàm quod molestum eſt?* PHRYGIONES] Nonius, *Phrygia veſtis picta eſt. eius artifices Phrygiones ſunt appellati.* Plautus Menæchm. *Pallam ad Phrygionem fert, conſ ille prandio* Seruius ad illud Virg. lib. 3. Æneid *Et Phrygiam Aſcanio chlamidem*, &c. notat, *aut acu pictam: huius enim artis peritos, Phrygiones dicimus ſecundum Plautum: aut ob hoc addidit Phrygiam quaſi per quam patria memoria renouatur.* taleis veſteis ſignificat Virg. eodẽ libr ſuperiore verſu. *Fert picturatas auri ſubtegmine veſteis.* LANARIVS] qui lanam conficit. ἐριουργὸς. CAVPONES P.] Caupones non ſunt hic, meo iudicio, qui vinum vendunt, ſed qui rem quamlibet quam emerunt, pluris reuendunt, quos καπήλους & παλιγκαπήλους Græci appellant. Itaque lego, cauponeis patagiarii, πωλούστους, id eſt, qui patagia vendunt: patagiũ autem eſt aureus clauus, qui (al. aurea chlamys, quę) pretioſis veſtibus immitti ſolet, vt docet Nonius. Plautus Epid induſiatam patagiatam. Apuleius lib. 2. *ſinuſimique ſinuoſo patagio reſilientem.* INDVSIARII] *induſium*, vt docet Nonius, *veſtimentum eſt, quod corpori intra plurimas veſteis adhæret, quaſi intuſium.* FLAMEARII.] Flammeus, ſeu flameus, veſtis, ſeu potius tegmen, quo matronæ capita tegunt, inquit Nonius: & profert hunc locum. erat autem lutei coloris. VIOLARII] qui veſtes violæ colore inficiunt. Nonius, violacia, ſeu violacea, à violæ colore inquit, deinde profert hunc locum. CERINARII] ſic legendum eſſe omnium primus vidit Baptiſta Pius, quem ſecutus eſt Adr. Turnebus. cerinũ autem genus veſtis muliebris. Plautus in Epid *Cumatile, aut plumatile, cerinũ, aut melinum. gerræ maximæ.* Cerinum, inquit Nonius, à ceræ colore. vnus liber manuſcr. habet calthularii, calthula autem à colore calthæ dicta. Virgil *Mollia luteola pingit vacinia caltha.* Omnino *cerinarij*, magis placet Ouid. lib. 3. de arte amandi. *Si ſua velleribus nomina cera dedit* MANVLEARII] Manulearii, qui manuleas vendunt. Sunt autem manuleæ, tunicarũ manicæ. vnde tunicæ manuleatæ. Plaut. in Pſeud. *Manuleatam tunicam habere hominem addecet.* dicuntur & manicatæ Cicer. Catil. 2 *manicatis ac talaribus tunicis.* MYROBATHARII] ſic fere habent noſtri libri veteres. myrobatharii autem videntur fuiſſe (quod & Turnebo videbatur) qui calciamenta muliebria vt odorata eſſent, &, vt bene olerent, vnguentis, aut grauis odoribus, ac ſuffimentis imbuebant. Ac hanc lectionem probauit ille in notis ad Theophraſt. de odorib. Idem Turneb. mutata ſententia. lib. aduerſ. 6 c. 24 legendum ſuſpicatur, *aromatarij*, id eſt qui aromata vendunt Nonnulli legunt *myrobrecharij*, quæ vox ſignificat eos, qui vnguento perfundunt, & madefaciunt. putaui aliquando legendum malobathrarii, id eſt, vnguentarii. qui malobathrũ vendunt Hor. oda 7. lib. 2. *coronatus nitenteis Malobathro Syrio capillos.* PROPALAE] qui merceis palàm, & veluti ante palum, ſeu de palo pendenteis vendunt Sic Turneb. Aduerſ. lib. 1. Lucil. lib. 1. *Sicuti cùm primos ſ. us propala recenteis Protulit, & pretio ingenti dat primitu' paucos.* LINTEONES] qui lintea vendunt, ſeu conficiunt. SEDENTARII SVTORES] legendum fortaſſe eſt aſyndetως *ſedentarij ſutores*: nam ſutorum ars, ſedentaria eſt. Sed non celabo lectorem, nonnullos ex noſtris libris veteribus habere, vt vulgatos, *ſedentarij ſutates*, vnde quidam faciunt *Sedentarij ſutantes*, vt *ſutantes* participium ſit à verbo ſuto, as quod valet aſſidue ſuo. DIABATHRARII] *diabathra*, inquit Feſtus, *genus ſolearum græcanicarum*. hinc diabathrarii, qui huiuſmodi ſoleas faciunt, & vendunt. SOLEARII] qui ſoleas faciunt. MOLOCHINARII] Nonius Molochinum, à Græco, color eſt flori ſimilis maluæ. Cæcil. Carbaſina, apelina, molochina. Plautus in Aulul. *infectores molochini coloris*, molochinarios appellauit. SARCINATORES P] ſarcinator, inquit Nonius, ſutor, à ſarcina: vt ait idem in voce ſarcinatrix, quia plurimum veſtium ſumant. STROPHIARII ADST.] *ſtrophium*, inquit Nonius *faſcia breuis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum.* hinc ſtrophiarii, earum faſciarum opifices. Catull. Carmine de nuptiis Pelei, & Thet *Non contecta leui velatum pectus amictu, Non tereti ſtrophio luctanteis vincta papillas* M. Tull. de haruſp. reſp. P. Clodius à crocota à mitra à muliebribus ſoleis, purpureiſque faſciolis, à ſtrophio, à pſalterio, à flagitio. à ſtupro eſt factus repente popularis. SEMIZONARII] qui conficiunt ſemizonas. id eſt, vt ita dicam, ſemicingula. IAM HOSCE ABSOLVENS] iam hos qui ſuprà enumerati ſunt, dimiſſos, & expeditos putes. CEDVNT, PETVNT, TRECENTI CVM STANT, &c.] locus implicatus, & obſcurus, quem ſic putabam explicandum, ac declarandum. Iam hoſce exiſtimare poſsis eſſe dimiſſos, &, pecunia eis curata, domum reuerſos, cùm alii trecenti flagitatores accedunt, ſeu incedunt, & pecuniam petunt, & ſtant in atriis. Si delerentur hæ duæ voces *cedunt, petunt*, nulla in hoc loco ineſſet obſcuritas, nulla difficultas Sic. n. ſententia procederet, Iam hoſce abſolutos cenſeas, cum trecẽti quaſi cuſtodes carceris, ſeu flagitatores moleſti, & in carcerẽ trahere parantes, ſtant in atriis pecuniam petentes. Nunc autem hæc duo verba totã huius loci ſententiã obſcurant. PHYLACISTAE] φυλακὴ eſt carcer & cuſtodia. φυλακίζειν eſt in carcerem trahere, ſeu ducere, φυλακιστὴς. qui aliquem in carcerem trahit. hîc tranſlatè phylaciſtæ poſitum eſt, pro flagitatore odioſo, & aſsiduo, qui debitorem quieſcere non ſinũt, donec pecuniam ſibi debitam abſtulerint. LIMBVLARII] limbus, ora veſtimenti: quæ plerunq purpurea erat. hinc limbulus, hinc limbularius. Nonius autem, *limbus*, inquit, *muliebre veſtimentum, quod purpuram in imo habet.* deinde profert hunc locum, quanquam apud eum legitur. *limborarij, non limbularij, aut limborarij.* ARCVLARII] qui arculas conficiunt, & vendunt. HIS DATVR AES] Sic reſtitui ſcripturæ veteris veſtigia ſecutus: & è ſuperiore verſu verbum *ducuntur*, quod fuerat foris illatum, verſumque corrumpebat, ſuſtuli. INFECTORES CROCOTARII] qui crocotas inficiunt. crocota, genus veſtis crocei coloris, vt docet Nonius, hunc locum proferens AVT ALIQVA MALA CRVX, &c.] aut aliquis flagitator, qui inſtar crucis, virum cruciet. NVGIGERVLIS] iis, qui res muliebreis ad vxorẽ attulerũt, eique vendiderunt. nugigerulos appellat illos omnes. quos ſuprà commemorauit. deliciarum muliebrium miniſtros. Sed videtur legendum, vt habent duo ex noſtris libris veteribus. *Ubi nugiuendulis res ſoluta eſt omnibus*, vel leui mutatione facta, quia verſus hanc lectionem ferre non poteſt. *vbi nugiuendis res ſoluta eſt omnib.* quomodo legitur in pleriſque vulgatis, vt & videtur legiſſe Nonius, qui hũc verſum profert in voce *Nugiuendos*, docens *nugiuendos* Plautum voluiſſe dici eos omneis, qui aliquid mulierib vendant Nam omnia, inquit ille, quibus matronæ vtuntur, nugas voluit appellari. AD POSTREMVM] ad extremũ. CEDIT MILES] procedit, ſeu accedit miles, qui pecuniam poſcit. videlicet. Hunc locum declarat Varro lib. 4. de ling. Lat his verbis: *tributum dictum à tribubus, quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur. ab hoc ea, quæ adſignata erat, attributum dictum, ab eo quoque, quibus attributa erat pecunia, vt militi redderent, tribuni ærarij dicti, id quod attributũ erat, æs militare: ex hoc eſt, quod Plautus ait, cedit miles æs petit*, &c. Ex his verbis Varronis cognoſcere

licet

licet, eum virum, ad quem venit miles flagitatum æs, quod ei debetur, fortè fortuna fuiſſe tribunum ærarium. alioqui nõ peteret ab eo pecuniam miles. IT VR, &c.] vir à quo miles æs petit, adit argentarium, apud quem ſcilicet pecuniam olim collocarat vt eum iubeat militi, quod ei debetur, numerare. argentarius autem negat pecuniam vllam viri apud ſe eſſe reliquam: aitque ſe quantam & pecuniam ab eo accepit, tantam eius creditoribus diſſoluiſſe, atque adeò plus expendiſſe, quàm accepiſſe. ſubducitur ratio, inquit, cum argentario. Interea miles impranſus ſtans exſpectat poſteaquam vltro citróq. ratio cũ argentario ſubducta eſt: reperitur vir vltrò argentario debere qui argentarium ſibi debere arbitrabatur. miles alio die reuerti iubetur. Hæc eſt huius totius loci ſententia. PVTATVR RATIO] *ratio putari dicitur*, inquit Varro lib. 5 de ling. Lat. *in qua ſumma ſit pura.* CENSET.] putat ſibi æs datum iri. ſperat ſe æs accepturum. VEL DISPVTATA'ST R.] vbi ratio eſt liquida facta, ita vt nihil confuſum, aut conturbatum ſit, &c. ETIAM IPSVS VLTRÒ DEBET ARGENTARIO] hunc verſum in noſtris libris manuſcriptis ferè omnibus & in omnibus vulgatis repertum, à Camerario deletum. reſtitui, cùm eum iudicaſſem Plautinum, eiúſque ſententiam non ineptam, neque ab iis, de quibus agitur, alienam. voculam *plus* autem deleui, vt natam ex voce *ipſus*, & non Plautinam, ſed foris illatam & ſuperuacaneam, & verſum corrumpentem. SPES PROROGATVR MILITI IN AL. D.] ſpes prorogatur, quod valet, producitur militi in alium d. id eſt, miles, qui exiſtimabat, & confidebat, ſe ea ipſa hora ad nummos peruenturum, & pecunia accepta domum abiturum, alio die iubetur venire, & ſpes, quam iam rem certam fore, & ſpem eſſe deſituram, exiſtimabat, ei ſit longior, ita vt pro ære nihil præter ſpem meram, eámque longiorem factam, referat. EA IN POTESTATE EST V.] ea viro morem gerit, & imperio viri pâret, & à viro ex eius arbitrio, & voluntate regitur, neque vnquam ei aduerſatur: vt contrà dotata regit virum & imperat viro. MACTANT MALO ET DAMNO] mactant, i. afficiunt, augent. Nonius, *mactare*, inquit, *interdum eſt afficere*, Plautus Amphitr. *At ego te certè cruce, & cruciatu mactabo*, &c. deindè profert hunc verſum. Ego, ſeruata propria verbi mactare ſignificatione, ſi hunc verſum explico, dotatæ vxores magis augent, vel augent viros malo, & damno: malo, quia viris imperare volunt, & viros in ſeruitutem redigunt: damno, quia ſunt ſumtuoſę. augere damno autem Latinè dici fidem facit Terent. in Heaut. ibi, *ſi hoc eſt factum, domina, ergo herus damno auctus eſt.*

## EVCLIO, MEGADORVS.

Eu. *Nimium lubenter edi ſermonem tuum.*
Me. *An audiuiſti?* Eu. *Vſque à principio omnia.*
Me. *Tamen, è meo quidem animo, aliquanto facias rectius,*
*Si nitidior ſies in filiæ nuptiis.*
Eu. *Pro re nitorem, & gloriam pro copia:*
*Qui habent, meminerint ſeſe vnde oriundi ſient.*
*Neque pol Megadore mihi, neque cuiquam pauperi,*
*Opinione melius res ſtructa eſt domi.*
Me. *Immò eſt, & dij faciant vti ſiet diu,*
*Plus plúſque ſoſpitent iſtuc quod nunc habes.*
Eu. *Tam hic ſcit me habere, quàm egomet. anus fecit palàm.*
Me. *Quid tu te ſolus de ſenatu ſeuocas?*
Me. *Pol ego te vt accuſem meritò meditabar.* Me. *Quid eſt?*
Me *Quid ſit me rogitas? qui mihi omnis angulos*
*Furum impleuiſti in ædibus miſero mihi.*
*Qui mihi intromiſiſti in ædes quingentos coquos,*
*Cum ſenis manibus, genere Geryonaceo.*
*Quos ſi Argus ſeruet, qui oculeus totus fuit,*
*Quem quondam Ioui Iuno cuſtodem addidit,*
*Is nunquam ſeruet. præterea tibicinam,*
*Quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatet,*
*Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.*
*Tum obſonium autem.* Me. *pol vel legioni ſat eſt,*
*Etiam agnum miſi.* Eu. *Quo quidem agno ſat ſcio*
*Magis curioſam nuſquam eſſe vllam belluam.*
Me. *Volo ex te ego ſcire quid ſit agnus curio.*
Eu. *Qui oſſa atque pellis totus'ſt, ita cura macet.*
*Quin exta inſpicere in ſole etiam viuo licet,*

*Ita is pellucet quaſi laterna Punica.*

Me. *Cedundum illum ego conduxi.*Eu.*tum tu idem optimum'ſt*
*Loces efferendum: nam iam mortuus'ſt.*

Me. *Credo.potare ego tecum hodie Euclio volo.*

Eu. *Non potem ego quidem me hercle.*Me.*At ego iuſſero*
*Cadum vnum vini veteris à me afferrier.*

Eu. *Nolo hercle.nam mihi bibere decretum eſt aquam.*

Me. *Ego te hodie reddam madidum, ſi viuo, probè,*
*Tibi cui decretum eſt bibere aquam.*Eu.*Scio quam rem agat.*
*Vt me deponat vino, eam affectat viam,*
*Poſt hoc quod habeo vt commutet coloniam.*
*Ego id cauebo.nam alicubi abſtrudam foris,*
*Ego faxo & operam & vinum perdiderit ſimul.*

Me. *Ego niſi quid me vis, eo lauatum vt ſacruficem.*

Eu. *Edepol næ tu aula multos inimicos habes.*
*Atque iſtuc aurum, quod tibi concreditum eſt,*
*Nunc hoc mihi factu eſt optumum, vt ted auferam,*
*Aula in Fidei phanum, ibi abſtrudam probè.*
*Fides noui ſti me. & ego te: caue ſis tibi*
*Ne tu in me mutaſsis nomen, ſi hoc concreduo.*
*Ibo ad te fretus tua Fides fiducia.*

NIMIVM LIBENTER EDI SERM.] edere, ſeu eſſe ſermonem, pro attentè audire, tranſlatè dictum eſt. Eiuſdem generis ſunt hæc, guſtare ſermonem. in Moſtell. *guſtare eius ſermonem volo:* deuorare ſermonem. in Pœnulo, *Quàm orationem hanc dulce deuorant?* non diſſimile eſt illud in Ciſtel. *Iſtuc ago. atque iſtic mihi cibus eſt quod fabulare.* ſic ſuprà in Aſinar. *& mea dicta deuorate.* ad quem locum plura. AN AVDIVISTI?] verſus claudicat. itaque legendum, vt verſus recto atque integro ſtet talo, *An audiuiſti tu:* vel, *an verò audiuiſti?* deinde EV vſque, &c. Immo verò ſic potius, vt habet vnus ex noſtris codicibus. *An audiſti?* EV. *vſque à principio omnia.* ME. *tamen*, &c. vt in voce *tamen* verſus deſinat, & verſus ſequens, initium ducat à, *Meo quidem animo*, &c. MEO QVIDEM ANIMO] id eſt, mea quidem ſententia: ſeu, meo quidem iudicio. SI NITIDIOR SIES, &c.] ſi mundior, & elegantior ſis. ſi mundiore cultu, & ornatu vtare. Nam nunc quidem horrido, & ſqualido veſtitu vteris. nitidum ſqualido opponitur. PRO RE NITOREM, ET GLOR. PRO COP.] ἱκανῶς. aliquid enim ſubintelligendum eſt, puta, quærere, vel eſſe oportet, vel aliquid tale. Oportet, inquit Euclio, vnumquemque, nitorem quærere, & ſectari, vel vnicuique nitorem eſſe, pro re, id eſt, pro facultatibus: & oportet vnumquemque gloriam ex cultu, & veſtitu quærere pro copia, id eſt, pro copiis rei familiaris. QVI HABENT MEMIN. SESE VNDE OR. S.] Qui locupletes & copioſi ſunt, inquit, meminerint vnde ipſi originem traxerint. proinde ac ſi dicat, quantumuis diuites, & locupletes homines, meminiſſe debent ſe eſſe homines, & ex hominibus natos. Fortaſſe etiam eo ſpectauit, quòd nemo eſt hodie tam tenui re, cuius maiores aut aliquem ex vltimis maioribus incredibile ſit fuiſſe locupletiſſimum, atque adeò regem: neque rurſus quiſquam hodie eſt tam locuples, & tam lauta re familiari, cuius aliquem ex maioribus ſit ἀνθρώποις de infima plebe fuiſſe. Iam verò illud meminerint ſeſe, vnde oriundi ſient, Græcorum more dictum eſt, pro meminerint, vnde ipſi oriundi ſient. de quo genere & ſuprà dicta ſunt plura, & infrà fortaſſe nonnulla dicentur. NEQVE POL MEGAD. M. NEQ. CVIQ. PAVP. &c.] horum verborum hæc ſententia eſt, Neque ego, neque quiſquam, qui vulgo habetur pauper, rem familiarem habet domi ampliorem, aut lautiorem, quàm vulgi opinio. vel ſic, qualis eſt hominum de me, & ceteris pauperibus opinio, tales ſumus, hoc eſt, planè pauperes, & inanes. Hęc autem eò dicuntur ab Euclione, quod vult ſe pauperem exiſtimari, veretúrque ne Megadorus aut quiſquam alius ſuſpicetur, eum theſaurum domi reperiſſe, atque idcirco diuitem eſſe. MELIVS RES STRVCTA] res magis exſtructa, exaggerata: vel res melius conſtructa, compoſita, collocata, congeſta, coaceruata. SOSPITENT,] fortunent, ſeruent. His verbis auget Euclioni ſuſpicionem, & ſcrupulum iniicit. TAM HIC SCIT ME H.] hæc ſolus, & ſecum loquitur Euclio. DE SENATV SEVOCAS?] de cœtu, & conuentu ſeducis? tralatio eſt. FVRVM] cocorum, qui fures ſunt. QVINGENTOS] hyperbole. CVM SENIS MANIBVS,] ſingulos cum ſenis manibus. GENERE GERYONACEO.] coquos generis Geryonacei, quia ſinguli ſunt quaſi triplices & tricorpores habentes terna capita, ſenas manus, ſenos pedes, &c. qualis fuiſſe dicitur Geryon Hiſpaniarum rex, quod fabuloſum & fictum eſt. Nam re vera Geryon duos fratres habuit, qui cum eo, & inter ſe coniunctiſſimè & concordiſſimè vixerunt. idcirco talis de Geryone fuit opinio, taliſque de eo conficta & tradita fabula eſt. ARGVS S. QVI OC. T. F.] Argum centum oculis præditum, à Iunone Ioni, Inachi filiæ cuſtodem appoſitum interfecit Mercurius: ex quo Ἀργειφόντης à Gręcis dictus eſt quanquam huius nominis aliam interpretationem nonnulli afferunt. Hanc fabulam narrat Ouidius lib. 1. Metamorphoſ. Apul. lib. 2. *Vides hominem ferreum, & inſomnem, certè perſpicacio rem ipſo Lynceo, vel Argo, & oculeum totum.* ſeruet autem, id eſt, cuſtodiat. QVEM QVONDAM IVNO IONE

CVSTO

CVST. ADD. ] Ouid. lib. 1. Metam. *Pellice donata, non protinus exuit omnem Diua metum: timuitque Iouem, & fuit anxia furti, Donec Ariſtoridæ ſeruandum tradidit Argo.* *Ioni* autem caſus eſt dandi à recto ïo, inflexione Latina ïo, ïonis ïoni. ïonem, vt Calypſo, Calypſonis, &c. qua de re ſic Priſcian. lib. 6 in o. productum deſinentia, græca ſunt, fœminina. & vel græcè declinãtur, vt Manto, Mantus, &c. vel addita ſyllaba *ns*, faciunt genitiuum, vt Dido. Didonis, &c. idque vſus antiquorum comprobat. Actius in Ione, *Cuſtodem aſſiduum Ioni appoſuit virgini*, &c. Plaut. in Aulul. *Quod ſi Argus ſeruet*, &c. CVSTODEM ADDIDIT ] id eſt, cuſtodem appoſuit. vtroque autem modo loquebantur veteres. Horat. oda 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityri iecur relinquit ales, nequitiæ additus Cuſtos.* Virgil. libr. 6. *Nec Teucris addita Iuno Vſquam aberit.* Iterum Plautus Capt. *Quoi me cuſtodem addiderat herus maior meus.* Idem in Milit. glor. *Quem concubinæ miles cuſtodem addidit.* M. Tull. Diuinat. in Cæcilium, *Cuſtodem*, inquit. *Tullio opponite.* PRAETEREA TICIBINAM ] repete ἀπὸ κοινοῦ, intromiſiſti. INTERBIBERE ] totum bibere. SI VINO SCATAT ] ſcatat, id eſt, ſcateat, ab indicatiuo ſcato, is, it, & ſic Lucretius lib. 5. *Et partim plano ſcatere atque erumpere campo*, &c. ſic autem legendum eſt, non *ſcateat*, vt eſt in libris vulg. neque ſcatit, vt vult Turneb. lib. 13. Aduerſ. cap. 5. CORINTHIENSEM FONTEM PIRENEM. P. ] hyperbole. hæc tibicina, inquit Euclio, ita vinoſa eſt, vt Pirenem fontem Corinthiũ ſi vino ſcateat, ſola interbibere, id eſt, exhaurire, & exſiccare bibendo poſſit. Etiam hic verſus ita ſcribendus, vt edidi, non vt Camerarius, Corinthienſem fontem & Pirenem. TVM OBSONIVM AVTEM ] Tum obſonium autem, inquit Euclio, intromiſiſti in ædeis meas, plus nimio, quàm par ſit. POL VEL LEGIONI SAT EST ] Megadorus extenuans id, quod miſit obſonii, per ironiam, & ſignificare volens ſe non multum miſiſſe, quod tu mihi, inquit, de obſonio quereris, quaſi multum miſerim? mihi ſcilicet quãtum legioni ſat eſt. hoccine dices? proinde quaſi dicat longè aliter eſt: quippe qui agnum dumtaxat miſerim: quo nihil potui mittere vilius, aut minus. MAGIS CVRIOSAM ] ambiguè dictum, & obſcurè dictum. itaque eius interpretationem quærit Megadorus. Nam curioſa bellua accipi poteſt, vel macilenta, & quaſi curis confecta, vt ſunt curioſi: quo modo vult accipi Euclio: vel propriè nimis multa, & aliena, & non neceſſaria curans. AGNVS CVRIO ] agnus cura confectus, agnus curioſus. Sic Nonius hunc locum proferens. QVI OSSA, ATQVE PELLIS TOTVS EST ] ſic in Captiuis. Oſſa, atque pellis ſum miſera macritudine, ſic Theocrit. αὐτὰ Τλωίας μὲν δὴ τοῖς τῆς χόρτιος αὐτοῖς λελείψεται τὰ ὀστέα. quod Virgil. expreſſit in Palæm. *Vix oſſibus hærens.* MACET ] macet eſt. macie confectus eſt, macilentus eſt. & ita Nonius hunc locum proferens. QVIN EXTA RESPICERE ETIAM V. I ] hyperbole, exta non niſi mactatis animalibus inſpiciebantur, aut inſpici poterant ab extiſpiciis & ſacerdotibus. At hunc agnum Euclio ita macrum eſſe dicit, vt etiam ei viuo exta inſpicere liceat in ſole. PELLVCET ] translucet. διαφαίνεται. pellucidus eſt inſtar laternæ punicæ. dictum autem *pellucet*, pro *perlucet*: talia ſunt, *pellicere pellegere* &c. nam veteres r. ante l. mutabant in l vt docet Priſcianus. QVASI LATERNA PVNICA ] tanquam laterna Africana: laternæ Punicæ erant ſupra alias pelliculæ. CAEDVNDVM ] id eſt. mactandum, immolandum. & ita Nonius, hunc locum proferens. CONDVXI ] legendum videtur, *locaui*. nam Megadorus tradidit eũ coco cædendum. cocus autem conduxit à Megadoro cædendum. Omnino ita ſcriptum à Plauto eſſe arbitror. & verò hanc emendationem id, quod reſpondetur ab Euclione, confirmat. Neque me mouet Nonius, qui *cõducere* hoc loco interpretatur *emere*. TVM TV IDEM OPTIMVM'ST LOCET VT EFF. ] ſententia hæc eſt: dicis te agnum illum coco locaſſe cædundum. at optimum eſt eadem opera, vt eum loces efferẽdum. Nam iam credo, mortuus eſt. Hoc eò pertinet, quòd mortui efferri, id eſt. foras ferri, & in rogum imponi & humari ſolent. Hæc Euclionis reſponſio, vt dicebam, facilè declarat, legendum ſuprà *locaui*. non enim conueniret id, quod ab eo reſpondetur, ad id, quod dixerat Megadorus. ſi Megadorus dixiſſet ſe conduxiſſe mactandum. Euclio autem reſponderet, illum eadem opera debuiſſe locare efferendum. NON POTEM. &c. ] non auſim, vel nõ poſſim, vel nolim potare. VINI VETERIS ] vetuſtas vinum commendat. A ME ] domo mea. MADIDVM ] potum, vuidum. βεβρεγμένον, madido opponitur ſiccus. ſuprà in Aſinaria, *Madidum, nihili, incontinentem*, &c. TIBI CVI DECRETVM ] id eſt, tibi dico, qui dicis tibi decretum eſſe bibere aquam. vel, *tibi cui* intellige poſitum eſſe pro cui tibi, hoc modo, te madidum hodie reddam. cui tibi decretum eſt aquã bibere. qualia ſunt, *vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt*: & *Eunuchum, quem dediſti nobis, quas turbas fecit?* & alia huius generis ſexcenta: quo in genere relatiuum & antecedens ſunt eiuſdem caſus, & antecedens priore loco ponitur. VT ME DEPONAT VINO, EAM AFFECTAT VIAM ] id eſt, vt me vino ad ſomnum dedat, vt me ſomno quaſi ſepeliat ebrium: factum, eò intendit. ductum à mortuis qui depoſiti dicuntur, id eſt, quaſi deplorati. Turnebus putat tralationem eſſe ab oneribus, quæ deponuntur: à quo diſſentio. Mortuos autem, depoſitos à veterib. dici, fidem facient aliquot exempla. Lucil. Sat libr. 3. *Symmachus præterea iam tum depoſtus bubulcus, Exhalans animam pulmonibus æger agebat.* Virg lib. 12. Æneid. *Ille vt depoſiti proferret fata parentis.* M. Tull. procem. actionis primæ, *Itaque mihi videor, iudices, magnam & maximè ægrã, & propè depoſitam reipub. partem ſuſcepiſſe.* Vbi notat Aſconius, depoſitam, deſperatæ ſalutis. Fortaſſe eadem ratione dictum eſt illud in Curcul. *Propino magnum poculum. ille ebibit Caput deponit: condormiſcit.* Quid autem Nonius in verbo, *deponere*. putat deponere hoc loco idem valere, quod alienare. non placet. EAM AFFECTAT VIAM ] id agit, eò tendit, ſeu intendit, eò ſuos conatus confert. *affectare viam*, plena locutio eſt: qua vtitur & in Menæch. *Qui commiſit vt me defenderes, ad eam rem affectas viam*: vtitur & Terentius Phormione, *Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam*, vbi notat Donatus. aff. ctant viam. plenũ: quod nos dicimus ἰδιωτικῶς, *affectant*. Idem Heauton. *Nam diſciplina eſt iiſdem, munerarier Ancillas primum ad dominas qui affectant viam.* Virgilius libro 4 Georg. *viamque affectat Olympo.* Cicer. pro Roſc. Amer. *nunc verò quam viam munitet quo iter affectet, videtis.* Idem de lege Agr. in ſen. *Videte nunc, quò affectarit iter, apertiùs quàm antea.* POST, HOC, QVOD HAB. VT COMM. COL. ] ordo eſt, vt hoc, quod habeo, pòſt comm. col. vel dic. Pòſt, id eſt, poſtquàm ſomno ſepultus fuero, vt id aurum, quod habeo commutet coloniam, quod valet, commutet locum, alióque transferatur. tralatio eſt, à coloniarum deducendarum conſuetudine, vt cùm, verbi gratia, aliquot ciuium Rom. millia deducebantur in aliquam vrbem vel Italiæ, vel Galliæ, vel Germaniæ. ABSTRVDAM ] abſcondam EGO FAXO ET OPERAM, ET VINVM PERD. ] alludit ad prouerbium *oleum & operam perdere*. ego faxo, inquit. id eſt, ego fecero, quod valet, ego hoc aſſecutus fuero, vt operam & vinum quo me deponere, id eſt, ire, & quaſi ſepelire cogitat, perdiderit. NISI QVID ME VIS ] oratio diſcedere volentis. Eo

vitiarit, eam virginem aut dotare, aut vxorem ducere. CERERIS VIGILIIS,] θεσμοφορίοις. die feſto Cereris, qui noctu agitabatur, de quo ſuprà in argumento. CVR EIVLAS?] cur muliebriter ploras? QVEM HODIE EGO AVVM FECI VT ESSES, &c.] genus loquendi permixtum, & duplex: cuiuſmodi alia multa antea notauimus. Duo enim illa hoc cōtinentur vnum, *Quem hodie ego auum feci eſſe in filiæ nuptiis:* alterum, Qui vt eſſes hodie auus in filiæ nuptiis, ego effeci. DECVMO MENSE POST,] decimo menſe poſt Cereris vigilias: quo die, ſeu qua nocte filiam tuam compreſſi. Quo modo autem decimus menſis hic accipiendus ſit, dictum eſt ſuprà. NVMERVM CAPE,] id eſt, numerum accipe. Sic Nonius, hūc verſum proferens. eadem ratione dictum eſt ab eodem, capere rationem, in Pſeud. ibi, *vt ego oculis rationem capio.* EA RE] ob eam rem. INTRÒ, INQVIRE, SITNE ITA, &c.] profert hunc verſum Priſcia. lib. I. his verbis. æ, inquit, tranſit in i. productam, vt quæro, inquiro, exquiro. quanquam exquæro Plautus dixit in Aulularia. I, intrò: exquære, ſitne ita, vt ego prædico. SE AGGLVTINANT] ſe adiungunt, & illi malo adiunctæ, ſic adhærent, vt magnam malorum molem faciant. tralatio eſt. IN VADO SALVTIS] i. in ſalute explorata & certa. Sic Terent. in Andr. *Omnis res eſt iam in vado.* vbi notat Donatus, in vado, i. in ſecuritate: nā vt in profundo periculum eſt, ita in vado ſecuritas. EX GNATAE PEDISEQVA, NVTR.] ex Staph.

## STROBILVS, LYCONIDES.

*DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis?*
*Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo. quis me eſt diuitior?*
*Quis me Athenis nunc magis quiſquam eſt homo, cui di ſint propitij?*
Ly. *Certò enim ego vocem hic loquentis modò me audire viſus ſum.*
Str. *Herúmne ego aſpicio meum?* Ly. *video ego hunc Strobilum ſeruum meum.*
Str. *Ipſus eſt.* Ly. *haud alius eſt.* Str. *congrediar.* Ly. *contollam gradum.*
*Credo ego, illum, vt iuſsi, eampſe anum adiſſe, huius nutricem virginis.*
Str. *Quin ego illi me inueniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?*
*Igitur orabo vt manu me mittat. ibo atque eloquar.*
*Reppeti.* Ly. *quid reperiſti?* Str. *non quod pueri clamittant*
*In faba ſe reperiſſe.* Ly. *iámne autem vt ſoles me ludis?*
Str. *Here mane, eloquar, iam auſculta.* Ly. *age ergo loquere.* Str. *repperi hodie*
*Here diuitias nimias.* Ly. *vbinam?* Str. *quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.*
Ly. *Quod ego facinus audio ex te?* Str. *Euclioni huic ſeni ſurripui.*
Ly. *Vbi id eſt aurum?* Str. *in arca apud me, nunc volo me emitti manu.*
*Egóne te emittam manu ſcelerum cumulatiſſime?* Str. *abi here, ſcio*
*Quam rem geras, lepidè hercle animum tuum tentaui, iam*
*Vt eriperes, apparabas. quid faceres, ſi reperiſſem?*
Ly. *Non potes probaſſe nugas. i, redde aurum.* Str. *reddam ego aurum?*
Ly. *Redde, inquam, vt huic reddatur.* Str. *ab vnde?* Ly. *quod modò faſſus es eſſe*
*In arca.* Str. *Soleo hercle garrire nugas, ita loquor.* Ly. *at ſcin'*
*Quomodo?* Str. *vel hercle enica, nunquam hinc feres à me.*

QVADRILIBREM AVL.] quatuor librarum AVRO ONVSTAM,] auri plenam. DIVITIOR?] ditior? QVIS ME ATH. NVNC M. Q. EST, Q.] Quis eſt quiſquam homo Ath. pleonaſmus. ME AVDIRE VISVS SVM] *viſus ſum me audire*, pro viſus ſum audire, antiquè dictum. HERÚMNE EGO ADSP.] id eſt, nónne ego herum meum aſpicio? nam talem interrogationem, *Herúmne ego* &c. conſtat vim habere affirmationis. VIDEO EGO HVNC STR.] Idem dicit ſeruus de hero ſuo, quod herus de ſeruo antè dixerat. Nonnulli libri habent, *Videon' ego hunc Str.* ſed carminis lex & modus hanc ſcripturam reſpuunt. HAVD ALIVS EST] hoc eſt, ipſus eſt, ſeu ipſe eſt. CONTOLLAM GRADVM] id eſt, congrediar, conferam gradum. Profert Nonius in verbo *contollere* quod interpretatur, contrà tollere: à quo diſſentio: nam contollere, idem valet, quod cōferre: vt protollere, idem quod *proferre*. EAMPSE] eam ipſā ſic Feſtus. MANV ME MITTAT,] me liberet: me libertate donet. Feſtus, *Manumitti ſeruus dicebatur*, inquit, *cùm dominus eius aut caput eius ſerui, aut aliud membrum tenent, dicebat: Hunc hominem liberum eſſe volo: & emittebat eum manu.* QVOD PVERI CLAM IN F. R.] puta Curculionem aliquem, potius vermiculum, quem midam vocant, reperi, inquit, non aliquid puerile, leue, vile, nugatorium, contemtum: ſed quiddam carum, & magni ponderis, magníque pretii. IÁMNE AVTEM, VT SOLES, ME LVDIS?] nonnulli ex libris noſtris veteribus habent *deludis*. ego, ſi verſus eſt ſuperioribus par, & ſimilis, putarim legendum, *me lamberas.* SCELERVM CVMVLATISSIME?] ſceleribus coopertiſſime? ſceleratiſſime? IAM VT ERIPERES, APPARABAS,] iam te ad eripiendum comparabas, iam eripere parabas. NON POTES PROBASSE NVGAS,] non potes efficere, vt mihi perſuadeas nugas. GARRIRE NVGAS,] effutire nugas, nugari. FERES] auferes. Fabula hæc imperfecta eſt, vt & nonnullæ aliæ.

EVCILO ſenex, LYCONIDES adoleſcens.

*QVis homo hic loquitur?* Ly. *ego ſum.* Eu. *immò ego ſum miſer, & miſerè perditus,*
*Quoi tanta mala, mæſtitudóque obtigit.* Ly. *animo bono es.*
Eu. *Quo obſecro pacto eſſe poſſum?* Ly. *quia iſtuc facinus, quod tuum*
*Sollicitat animum, id ego feci & fateor.* Eu. *quid ego ex te audio?*
Ly. *Id, quod verum eſt.* Eu. *quid ego de te merui adoleſcens ma'i,*
*Quamobrem ita faceres, méque, meóſque perditum ires liberos?*
Ly. *Deus mihi impulſor fuit. is me ad illam illexit.* Eu. *quo modo?*
Ly. *Fateor me peccauiſſe, & me hanc culpam commeritum ſcio.*
*Id adeo te oratum aduenio, vt animo æquo ignoſcas mihi.*
Eu. *Cur id auſu's facere vt id, quod non tuum eſſet, tangeres?*
Ly. *Quid vis fieri? factum eſt illud, fieri infectum non poteſt.*
*Deos credo voluiſſe, nam ni vellent, non fieret ſcio.*
Eu. *At ego deos credo voluiſſe, vt apud te me in neruo enecem.*
Ly. *Ne iſtuc dixis.* Eu. *quid tibi ergo meam me inuito tactio eſt?*
Ly. *Quia vini vitio atque amoris feci.* Eu. *homo audaciſſime,*
*Cum iſtácne te oratione huc ad me adire auſum, impudens?*
*Nam ſi iſtuc ius eſt, vt ſic tu iſtuc excuſare poſſies,*
*Luce claro deripiamus aurum matronis palàm,*
*Poſt id ſi prehenſi ſimus, excuſemus ebrios*
*Nos feciſſe, amoris cauſſa. nimis vile'ſt vinum atque amor,*
*Si ebrio atque amanti impunè facere quod lubeat, licet.*
Ly. *Quin tibi vltrò ſupplicatum aduenio, ob ſtultitiam meam.*
Eu. *Non mihi homines placent, qui quando malefecerunt, purgitant.*
*Tu illam ſcibas non tuam eſſe, non attactam oportuit.*
Ly. *Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſificor, quin eam*
*Ego habeam potiſſimum.* Eu. *tun' habeas me inuito meam?*
Ly. *Haud, te inuito, poſtulo, ſed meam eſſe oportere arbitror.*
*Quin tu eam inuenies, inquam, meam illam eſſe oportere Euclio.*
Eu. *Niſi refers.* Ly. *quid tibi ego referam?* Eu. *quod ſurripuiſti meum.*
*Iam quidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam.*
Ly. *Surripui ego tuum: vnde? aut quid id eſt?* Eu. *ita te amabit Iuppiter.*
*Vt tu neſcis.* Ly. *niſi quidem tu mihi quid quæras, dixeris?*
Eu. *Aulam auri, inquam, te repoſco, quam tu confeſſus mihi*
*Te abſtuliſſe.* Ly. *neque edepol ego dixi, neque feci.* Eu. *negas?*
Ly. *Pernego immò neque ego aurum, neque iſta aula quæ ſiet,*
*Scio, nec noui.* Eu. *illam ex Siluani luco quam abſtuleras, cedo.*
*I, refer, dimidiam tecum potius partem diuidam.*
*Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. i verò, refer.*
Ly. *Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te Euclio*
*De alia re reſciuiſſe cenſui, quod ad me attinet.*
*Magna eſt res, quam ego tecum otioſè, ſi otium eſt, cupio loqui.*
Eu. *Dic bona fide, tu id aurum non ſurripuiſti?* Ly. *bona.*
Eu. *Neque ſcis quis abſtulerit?* Ly. *iſtuc quoque bona.* Eu. *atque id ſi ſcies,*
*Qui abſtulerit, mihi indicabis?* Ly. *faciam.* Eu. *neque partem tibi*
*Ab eo quiqui eſt, inde poſces, neque furem excipies?* Ly. *ita.*
Eu. *Quid ſi fallis?* Ly. *tum me faciat quod volt, magnus Iuppiter,*

Digitized by Google

Eu. *Sat habes, age nunc loquere quid vis.* Ly. *ſi me nouiſti minus,*
*Genere qui ſim gnatus, hic mihi eſt Megadorus auunculus.*
*Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:*
*Mater mea Eunomia.* Eu. *noui genus nunc quid vis? id volo*
*Noſcere.* Ly. *filiam ex te tu habes.* Eu. *immò eccillam domi.*
Ly. *Eam tu reſpondiſti, opinor, meo auunculo.* Eu. *omnem rem tenes?*
Ly. *Is me nunc renunciare repudium iuſſit tibi.*
Eu. *Repudium rebus paratis, atque exornatis nuptiis?*
*Vt illum di immortales omnes deæque, quantum eſt, perduint,*
*Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miſer.*
Ly. *Bono animo es, & benedice. nunc, quæ res tibi & gnatæ tuæ*
*Bene feliciterque vortat, ita di faxint, inquito.*
Eu. *Ita di faciant.* Ly. *& mihi ita di faciant. audi nunc iam.*
*Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus tam parui pretij,*
*Quin pudeat, quin purget ſeſe: nunc te obteſtor Euclio,*
*Si quid ego erga te imprudens peccaui, aut gnatam tuam,*
*Vt mihi ignoſcas, eamque vxorem mihi des, vt leges iubent.*
*Ego me iniuriam feciſſe filiæ fateor tuæ,*
*Cereris vigiliis per vinum, atque impulſu adoleſcentiæ.*
Eu. *Hei mihi, quod facinus ego ex te audio?* Ly. *cur eiulas?*
*Quem hodie ego auum feci iam vt eſſes filiæ nuptiis.*
*Nam tua gnata peperit, decumo menſe poſt, numerum cape.*
*Ea re repudium remiſit auunculus cauſſa mea.*
*I intrò, exquire ſitne ita, vt ego prædico.* Eu. *perij oppidò,*
*Ita mihi ad malum malæ res plurimæ ſe agglutinant.*
*Ibo intrò, vt quid huius veri ſit ſciam.* Ly. *iam te ſequor.*
*Hæc propemodum iam eſſe in vado ſalutis res videtur.*
*Nunc ſeruum eſſe vbi dicam meum Strobilum, non reperio,*
*Niſi etiam hic opperiar tamen paulisper, poſtea intrò*
*Hunc ſubſequar. nunc interim ſpatium ei dabo exquirendi*
*Meum factum, ex gnatæ pediſequa, nutrice, anu: ea rem nouit.*

QVOI TANTA MALA, MOESTITVDOQVE OBTIGIT] Sic habent & noſtri libri veteres. nam vulgati habent tanta mala mœſtitudo obtigit ſine copulatione, planè mendoſè. Adiuuat hanc lectionem & Nonius, apud quem ita impreſſum & ſcriptum eſt in voce *mœſtitudo*, quod pro mœſtitia poſitum docet, & hunc locum profert. ANIMO BONO ES] *es* imperatiui modi eſt, præſentis temporis, à verbo, ſum. QVIA ISTVC FACINVS, &c.] ab hoc loco error vtrique obiicitur, dum Euclio putat Lyconidem ſibi ollam auri ſubripuiſſe, idque eum fateri: Lyconides autem per facinus, quod ſe feciſſe fatetur, oblatum à ſe filiæ Euclionis ſtuprum intelligit. Errant igitur Euclio & Lyconides. Nam Lyconides facinus, quod ſe fatetur feciſſe, vult intelligi, Euclionis filiam à ſe compreſſam: Euclio verò ſic accipit, quaſi fateatur ille, ollam auri à ſe eſſe ablatam. SOLLICITAT] de ſede mouet, & de ſtatu deiicit. Feſtus. *ſollicitare*, inquit, *eſt ſolo citare, & ex ſuo loco mouere*. DEVS MIHI IMPVLSOR FVIT] ſignificat ſe à Cupidine impulſum eſſe ad eius filiæ amorem & ad illam corrumpendam. ET ME HANC CVLPAM COMMERITVM SCIO] id eſt, & me hanc culpam commeruiſſe, ſeu commeruiſſe ſcio. ID ADEÒ, &c.] id eſt, propter id adeò, ſeu propter eam adeò cauſam. ANIMO AEQVO] animo propitio, leni & tranquillo. AVSV'S] auſus es. FIERI INFECTVM NON POTEST] Ariſtotel. libr. 6 de Moribus ad Nicom. τὸ δ' γεγονὸς ἐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. Διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων, Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. id eſt, vt nos quidem olim vertimus. Quod factum eſt autem, id, vt ſit infectum, contingere non poteſt. Itaque rectè Agatho, Hoc namque duntaxat negatum eſt Deo, Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere. VT APVD TE ME IN NERVO ENECEM] id eſt, vt apud te mihi laqueo, ſeu potius ferreo vinculo, intereſt: ingam gulam. Feſtus, *neruum*, inquit, *appellamus ferreum vinculum, quo pedes impediuntur: quanquam Plautus eo etiam vinciri ceruices ait.* NE ISTVD DIXIS] ne iſtud dixeris. QVID TIBI ERGO MEAM, ME INVITO TACTIO EST?] quod ius tibi eſt meæ tangendæ, me inuito, vel ſic, Quamobrem meam tangis me inuito? vel ſic, quo iure meam, me inuito, tangis, ſeu tetigiſti? Iam tangere, ambiguum eſt. nam & tangere rem alienam inanimam, pro tollere, ſeu auferre, vnde tagaces, fures, & tangere mulierem, pro rem cum muliere habere dicunt Latini. Horat. Sat. 2. libr. 1. *matronam nullam ego tango.* Catull. ad Aurel. *Tangam te prius irrumatione.* MEAM] ſubintellige ollam, vt quidem ſenſit, & accipit Euclio. ſed Lyconides filiam ipſius

Euclio-

Euclionis ſignificari putat. Animaduertat autem lector, nomina verbalia, regere caſum ſui verbi. QVIA VINI VITIO, ET AM. F.] quia, inquit, vini culpa, & amoris feci. Lyconides in vinum, & amorem culpam confert. ſic ille apud Terent. in Adelph. *Nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt. Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia. Humanum eſt.* Sic Demoſthenes in oratione, κατὰ μειδίου, purgans quendam, qui Theſmothetam percuſſerat, dicit, eum treis habuiſſe defenſiones probabileis, quibus crimen ſibi illa tum diluere poſſet, μέθην, ἔρωτα, ἄγνοιαν. id eſt, ebrietatem, amorem, ignorationem. Sic Philemon, Ἅπας ὁ πολὺς οἶνος ὁ πολὺς ἐστ' ἀεί. Ἐμέθυσεν. ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, i. Vinum omne multum, ſemper eſt malũ. Sat magna peccãdi ebrio cauſa in manu eſt. ſed melius philoſophus ille, qui in reum hoc vno ſe defendentem, quòd vini vitio peccaſſet, duplicem pœnam cõſtituebat. cuius rationem hanc affert Ariſtot. lib. 3. de Morib. ad Nic. principium enim actionis, inquit, eſt in ipſo. erat enim in eius poteſtate ſitum cauere, ne ebrius fieret. verba Ariſt. ſunt hæc. τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι. CVM ISTACNE OR. H. AD ME AD. AVS?] ſubintellige, par eſt. æquum eſt. aut aliquid tale. oratio enim eſt præciſa. LVCE CL. D.] argumentum ab abſurdo, & improbabili conſequenti. Sic autem legendum. non vt vulgò *luce clara* & verò hanc lectionem tutatur Nonius in voce *lux*, hunc locum proferens. Sic M. Tull. lib. 3. de Off. *luce claro in foro ſaltet.* NIMIS VILE 'ST. VINVM ATQ. AMOR. &c.] i. non poteſt ſatis magno emi vinum, atq. amor. ſiquidem vinum ebrio, amor amanti dant omnium facinorum malorum licentiam, atque impunitatem. ſed non eſt ita, vt ſuprà diximus. quin qui vini impulſu, & ebrietate peccat, pœnam duplicem ſufferre debet, quia bis peccauit: ſemel, quod ebrius factus eſt, iterum, quòd ab ebrietate ad facinus impulſus eſt. PVRGITANT] crebro purgant. ſubintell. ſe. ILLAM] ollam auri. hanc enim ſentit Euclio. ſed Lyconides putat eum de ſua filia compreſſa queri. SCIBAS] ſciebas. HAVD CAVSIFICOR] non dico cauſam. non recuſo ἀπὸ τοῦ προφασίζομαι. QVIN EAM EGO HAB. POTISS.] quin filiam tuam vxorem ducam ante alios omneis procos. MEAM?] ollam auri. POSTVLO] ἀξιῶ. QVIN TV EAM INVENIES, INQVAM, &c.] Quin tu inuenies, inquam, filiam tuam, meam vxorem ſe oportere. Errat vterque, vt ſæpius iam dixi, è verbis alterius: atque ex hoc errore, ſpectatores incredibili voluptate fuiſſe perfuſos, probabile eſt. NISI REFERS] ἀποσιώπησις quæ conuenit minanti. *Niſi refers ollam,* inquit, Euclio, ego te in ius rapiam, vel ego de te pœnas meritas ſumam, vel aliquid tale ſubintelligendum eſt. Quanquam videtur Euclio fuiſſe orationem ineptam abſoluturus, & illud, quod ſequitur, *ad prætorem te rapiam,* additurus, niſi eum loquentem interpellaſſet Lyconides, his verbis, *quid tibi ego referam?* IAM QVIDEM AD PRAETOREM HERCLE TE RAP.] dixit, vt iratus, & perturbatus. nã ad prætorem ducere, & in ius vocare lic bat. rapere non licebat niſi ei, qui anteſtatus eſſet. Horat. Sat. 9. lib. 1. *rapit in ius: clamor vtrinque.* ET TIBI SCRIBAM DICAM] Græcorum more dictum. καὶ σοὶ γράψω δίκην. id eſt, & tibi litem intendam. Terent. Phorm. *Ego te cognatum ducam, & tibi ſcribam dicam.* ibid. *Sexcentas proinde potius ſcribito iam mihi dicas.* ITA TE AMABIT IVP. VT TE N.] erat hæc iuriſiurandi formula, *Ita me amabit Iupiter, vt,* &c. *Ita me dij amabunt, vt,* Hanc igitur Euclio iuriſiurandi formulam Lyconidi præſcribit, vt per eam iuret, ſe neſcire, quid Euclioni ſurreptum ſit. NISI QVIDEM TV M. Q. Q. DIXERIS] ſubintell. *neſcio.* vel *ita me Iupiter amabit, vt ego neſcio.* CONFESSV 'S MIHI.] confeſſus es mihi &c. CEDO] da. DIMID. T. P. P. D.] dimidiam potius partem totius auri in duas parteis æqualeis diuiſi, tibi dabo. CENSVI] putaui. QVIQVI ES T] quiſquis eſt. INDIPISCES?] ſumes? vſurpabis? auferes? Sic autem legendum eſſe, & aliquot è noſtris libris veteribus quibus cum congruunt omnes vulgati, peruincunt, & Nonius confirmat, hunc locum proferens. quanquam idem Nonius hunc eundem locum proferens in verbo *excipere* legiſſe videtur, *inde poſces,* vt alii legunt, vtitur autem & alibi hoc verbo Plautus tum in eadem voce, tum in paſſiua. in eadem, vt ſuprà, in Aſin. *Nunquam adepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* in paſſ. Epid. *nempe q. em in adoleſcentia Memorant apud reges armis arte duellica. Diuitias magnas indeptum:* Si quis tamen alteram lectionem, quæ etiam in nonnullis libris manuſcriptis reperitur *inde poſces,* magis probabit: non magnopere pugnabo, præſertim cùm ſe in ſuo libro ita ſcriptum reperiſſe teſtetur vir doctiſſimus Camerarius. Dicam intereà, & iam antea dixi, quod ſ. ntio: hanc, quam ſecuti ſumus, mihi videri veram, & germanam Plautinam. NEQ. FVREM EXCIPIES?] id eſt, neque furem recipies ad te, & celabis? ſic ferè Nonius in verbo, excipere. Exſtat autem titulus in Pandect. iuris ciuilis de receptorib. lib. 47. vbi Martianus. *Peſſimũ,* inquit *genus eſt receptorum, ſine quibus latere diu nemo poteſt,* &c. quanquam videtur iuriſconſ. de iis receptoribus verba facere, qui latrones recipiunt, nõ de iis, qui fures. QVID SI FALLIS? LYC. TVM ME. &c.] ſic ſuprà in Amph. *Quid ſi falles?* MERC. *tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.* ad quem locum plura. Hoc autem, *tum me faciat.* &c. dictum eſt εὐφήμως, pro tum magnus me perdat Iupiter, quæ eſt diræ precationis formula. SI ME NOVISTI MINVS, GENERE QVI SIM. GN.] Si minus noſti quo ego ſim genere natus, &c. TENES] ſcis, cognitum habes. RENVNTIARE REPVDIVM] remiſit tibi per me repudium, vt infrà non longè idem loquitur, vel remiſit per me nuntium, vt loquitur M. Tull. quanquam hoc potius vſurpatur in diuortio: nam vt docet Paulus titul. de Verborum. & Rerum ſignificatio. *inter diuortium, & repudium hoc intereſt, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur, quòd diuortium ex eo dictum eſt, quòd in diuerſas parteis eunt, qui diſcedunt.* Modeſtinus quoque libr. 8 differentiarum, eodem titulo poſteaquàm docuit, quid interſit inter ſtuprum & adulterium: *diuortium,* inquit, *inter virum & vxorem fieri dicitur: repudium verò ſponſa remitti videtur: quod & in vxoris perſonam non abſurdè cadit.* al. *quod in vxoris perſonam non cadit.* REPVDIVM, REB. PAR. &c.] ſtomachosè, & vultuosè pronuntiandum. Eſt autem ἔλλειψις. ſubintelligitur enim hoc totum, *mihi iuſſit remitti?* VT ILLVM DI IMM.] malè precantis oratio. QVANTVM 'ST] deorum, ac dearum. PERDVINT] perdiderint. QVEM PROPTER] propter quem αἰτία, propter quem, au. em. id eſt, cuius eſt, aut culpa. ET BENEDICE] & bona verba loquere. εὐφήμει. Sic in Caſina. *Quid ſi fors aliter quàm voles, euenerit?* STA *Benedice.* QVAE RES TIBI ET GNATAE T. &c.] Fauſta precatio, q. a vtebantur initio rei cuiuſlibet gerendæ, negotiique contrahendi. BENE FELICITER VORTAT] bene, feliciterque eueniat. ITA DII FAXINT, INQVITO] præit Euclioni Lyconides voce *inquito* autem imperatiui modi, futuri temporis, ratum & notandum. Sic Terentius vſurpauit *inque* præſenti, in Heauton. ſcena 7. actus 4. *Vbi Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inque.* QVIN PVDEAT?] quin eum pudeat. VT LICES IVBENT] iubent enim leges, eum, qui virginem

LAVDATVM, VT SACR.] ſacrificaturi lauabant: & vaſa pura adhibebant: infrà eadem comœd. ſcena, quæ ſequitur proximam, *Nunc lauabo, vt rem diuinam faciam*, &c. NAE TV AVLA] ἀποστροφὴ ad ollam. ATQ. ISTVC AVRVM, QV.] Quidam Philoſophus interrogatus, cur aurum palleret (hoc eſt quod Græci dicunt ὠχρὸν εἶναι) reſpondit, quia multos haberet inſidiatores. QVOD TIBI CONCREDITVM EST] quod tuæ cuſtodiæ, tuæque quaſi fidei commiſſum eſt. FACTV' ST OPTIMVM] nonnulli ex noſtris libris veteribus habent, *factum eſt optimum*. VT TED AVFERAM] vt te auferam domo, & foras in alium locum feram, nempe in fanum Fidei: tibi te diligenter abſcondam. CAVE SIS TIBI] caue ſi vis tibi &c. NE TV IN ME MVTASSIS] ne tu in me nomen mutaueris, & fias in me infidelis, vel pro Fidei nomine, quo appellaris, perfidiæ aut infidelitatis nomen ſit imponendum. SI HOC CONCREDVO.] ſi hoc aurum tibi concredidero. FRETVS TVA FID] te confiſus.

## STROBILVS ſeruus Lyconidis.

STR. *Hoc eſt ſerui facinus frugi, facere quod ego perſequor,*
*Ne moræ moleſtiæque imperium herile habeat ſibi.*
*Nam qui hero ex ſententia ſeruire ſeruos poſtulat,*
*In herum matura, in ſe ſera condecet capeſſere.*
*Sin dormitet, ita dormitet, ſeruum ſeſe vt cogitet.*
*Nam qui amanti hero ſeruitutem ſeruit, qu ſi ego ſeruio,*
*Si herum videt ſuperare amorem, hoc ſerui eſſe officium reor,*
*Retinere ad ſalutem: non eum quò incumbebat, eò impellere.*
*Quaſi pueris qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis,*
*Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus:*
*Eodem modo ſerum ratem eſſe amanti hero æquum cenſeo,*
*Vt tolleret, ne peſſum abeat tanquam catapirates maris.*
*Herile imperium ediſcat, vt quod frons velit, oculi ſciant.*
*Quod iubeat, citus quadrigis citius propere perſequi*
*Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula.*
*Nec ſua opera rediget vnquam in ſplendorem compedes*
*Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.*
*Eam hero nunc renunciatum eſt, nuptum huic Megedoro dari.*
*Is ſpeculatum huc miſit me, vt quæ fierent, fieret particeps.*
*Nunc ſine omni ſuſpi ione, in ara hic aſsidam ſacra.*
*Hinc ego huc & illuc petero, quid agant arbitrarier.*

FACINVS] factum officium, *facinus* vocabulum μέσον. Nonius profert hunc locum in voce *facinus*, ſed vel aliud agebat Nonius, cum id ſcripſit, quod ſcripſit. *Facinus rurſus*, inquit ille, *ſcelus*. deinde profert hunc locum, *Hoc eſt ſerui facinus*. vel mendoſus eſt eo loco Nonius, & Plautina verba alieno loco poſita ſunt. nam ſine dubio *facinus* hoc loco laudis nomen eſt. NE MORAE, MOLESTIAEQVE IMPERIVM H. H. S.] ne habeat herile imperium ſibi pro mora, ac moleſtia: vel ſic potius: ne cunctetur, næve longus ſit in herili imperio obeundo, & ne imperium herile iniucundè & cum animi moleſtia obeat. EX SENTENTIA] heri. POSTVLAT] ἀξιοῖ, dignum, ſeu æquum iudicat. IN HERVM MATVRA, IN SE SERA COND. C.] id eſt, decet eum ſeruum in negotiis herilibus maturare, & diligentem eſſe: in ſuis, cunctari & tardum eſſe, Nonius profert hunc locum in verbo, capeſſere. Animaduertat autem lector hic Plautum ſera & matura inter ſe oppoſuiſſe. SIN DORMITET, ITA D. &c.] id eſt, ſi autem negligentior aut tardior ſit in negotiis domini curandis, ita ſit negligens tamen, vt meminerit ſe eſſe ſeruum: hoc eſt, vt, quod negligentia aut mora culpæ contractum eſt, id vigilantia aut celeritate corrigat ac ſarciat. SERVITVTEM SERVIT] atticiſmus omnibus quidem ferè bonis ſcriptoribus Latinis vſitatus: ſed iuriſconſultorum maximè proprius. Marc. Tul. Topic. *quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit* dicuntur autem propriè ſeruitutem ſeruire ſerui: vt licet ex ſuperiore Ciceronis exemplo, & hoc Plauti cognoſcere. Iterũ Plautus in Menæch. *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optime.* Idem in Milit glor. *Satin' abijt ille? neque herile negotium Plus curat, quàm ſi ſeruitutem haud ſeruiat?* QVASI.] id eſt, quemadmodum, quo modo: vt, ſic Lucretius libro ſecundo, *Sed quaſi naufragiis magnis, multiſque coortis Diſiectare ſolet magnum mare tranſtra guberna*, &c. *Sic tibi ſi firma*, &c. Idem lib 3. *Et quaſi cum caput, atque oculus tentante dolore Læditur in nobis, non omni concruciamur Corpore: ſic animus*, &c. Iterum Plautus infrà eadem ſcena, *Quaſi pueris*, &c. SI HERVM VIDET SVPER. AMOR.] Si videt, amorem plus poſſe quàm herum. ſi videt, amorem hero eſſe validiorem ac potentiorem, ita vt herus vincatur, ac ſuccumbat, &c. Ineſt in hac locutione amphibolia: ſed hæc eſt ſententia quam diximus, NON EVM, QVO INCVMBAT, EÒ IMPELLERE] id eſt, non eius morbum & amentiam adiuuare atque augere. allegoria eſt, ducta ab iis, qui caſabundi, ſed iamiam caſuri ab aliquo in eam partem in quam procumbunt, manu impelluntur, ita vt affligantur in terram. Tale ferè

eſt illud

eſt illud apud M. Tull. in oratione pro Corn. Balbo non longè à princip. *Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere: vrgere verò iacenteis, aut præcipitanteis impellere, certè eſt inhumanum*, &c. QVASI PVERIS, &c.] id eſt, Quemadmodum pueris, &c. ſimile eſt, à pueris natare primùm diſcentibus. SCIRPEA INDVITVR RATIS:] ratis ex ſcirpo facta ſubiicitur, aut circumdatur. induitur & cortex, ſeu ſuber. Horat. Sat 4. lib. 1 *ſimul ac durauerit ætas Membra, animúmque tuum, nabis ſine cortice.* Scirpus iunci genus leuiſſimum, & enode. Terentius Andr. *Nodum in ſcirpo quæris.* legendum autem *induitur*, & ita legit Donatus, hunc locum proferens, ad illud Terentii: ſic & Feſtus in voce ſcirpus. cuius verba adſcribam, *Scirpus*, inquit, *eſt id, quod in paluſtribus locis naſcitur, leue & procerum: vnde tegetes fiunt. inde prouerbium eſt in eas natum res, quæ nullius impedimenti ſunt, in ſcirpo nodum quærere.* Ennius, *Quærunt in ſcirpo, ſoliti quod dicere, nodum.* & Plautus in Aulularia, *quaſi pueris, qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis.* Non diſſimulabo tamen, & apud Donatum, & apud Feſtum reperiri in exemplis editis & vulgatis, *ſcirpo ratis* pro *ſcirpea ratis:* quo modo hodie habent libri & manuſcripti, & vulgati. Ego ſequor ſcripturam vulgatam, ac receptam: ſed tamen non magnopere cum eo pugnarim, qui Feſti, & Donati auctoritate commotus, legendum exiſtimet, *è ſcirpo induitur ratis.* QVI LABORENT MINVS,] vt laborent minus. ET MOVEANT M.] & vt facilius moueant manus. EODEM MODO, &c.] ὑπόδοσις. RATEM ESSE AM.] ratis inſtar eſſe am. h. vel ſic, ratis vicem, vſúmque præbere, &c. VT TOLERET,] vt herum caſantem aut peſſum euntem, ſuſtineat. PESSVM] aduerbium, quod valet in locũ imum, & quaſi ſub pedes. Fortaſſe vero *peſſum*, dictum quaſi ἐς βυσσὸν, id eſt, in fundum muta b in p. & u. in e. buſſum, peſſum. vel ἀπὸ τοῦ πεσεῖν. Ego prius illud mãlo, & ita ferè auctor vocabularii latinogræci. crebrò vtitur eo Plautus, exempli cauſa in Ciſtell. *ne que niſi, quia miſer non eo peſſum, Mihi vlla abeſt perdito permicies.* Idem in Moſtell. *Aliud quiduis impetrari à me facilius perferam, Quam vt non ego iſtum pro ſuis factis peſſumum peſſum premam.* TANQVAM CATAPIRATES MARIS] hic eſt Lacuna in omnibus libris & manuſcript. & vulgatis, quam ego expleui veriſſima & certiſſima coniectura ductus nam verſus meam emendationem recipit, & ſententia poſtulat, & Plautina loquendi conſuetudo approbat, & Iſidori auctoritas adiuuat: qui quamuis hunc Plauti locum non proferat, tamẽ eo ipſo, quod vocẽ *catapirates* interpretatur, atque explicat, ſatis indicat, eam ab antiquis ſcriptoribus Latinis eſſe vſurpatam, neque ſolum à Lucilio, cuius verſus duos profert, ſed & ab aliis, quorum verba prætermittit. Lucilii autem verſus ſunt hi, non ſatis emendati, *Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum Plumbi pauxillum rodus, linique metuxam.* Poſteriorem etiam Feſtus profert in voce *Rodus.* Docet igitur Iſidorus, Catapiraten, eſſe lineam cum maſſa plumbea, qua maris altitudo tentatur. Porro quid potuit ſumere Plautus illuſtrius, & conuenientius, quo ſignificaret amantem, niſi à ſerno regatur, & retineatur, peſſum abiturum, quàm tale inſtrumẽtum, quo maris altitudo à nautis exploratur? cum qua re potuit aptius hominẽ peſſum euntem, & deorſum præcipitantem, quàm cum fune illo & plumbo nautico, compararet? iam Plautum libenter vti Græcis vocabulis conſtat, idque ſciunt ii, qui eum diu legendo triuerũt. Adde quòd nulla vox extat Latina quod ſciam, quæ Grecæ reſpondeat: vt non tam ſua voluntate, quàm neceſſario voce Græca vſus eſſe videatur. Nihil igitur meo iudicio, ad hanc lacunam explendam, accommodatius reperiri poteſt. Quin hoc dico, nihil aliud in hoc inani ſpatio, antequam inane ſpatium eſſet, ſcriptum fuiſſe: niſi fortè hanc, quę idem valet, *catapirateriam*, quam item facile recipiam, vt vox *maris* ſcilicet non addatur. Eſt enim Catapirateria inſtrumentum nauticum, quo maris altitudinem nautæ exquirunt, & explorant quo nomine vtitur Herodotus in Euterpe, non longè à principio, verba eius adſcribam. Πρῶτα μὲν προσπλέων ἔτι, καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεὶς καταπειρητηρίην, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ ἐν ἕνδεκα ὀργυιῇσι ἔσεαι, id eſt: Primùm quidem etiam vltrà nauigans, & vnus diei curſum à terra diſtans, demiſſa catapirateria, & cœnum ſurſum efferes, & eris in mari vndecim vlnas alto. Idem infrà, Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γινόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὡς ἐμὲ κατανοέειν δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυρὰς, καὶ παλιῤῥοίην· οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος πρὸς ὄρεσι μὴ δύνασθαι καταπεμφθεῖσαν καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. id eſt, ſic igitur grammatiſta ille, (ſi quidem vera narrabat) pronuntiabat, vt intelligerem ingenteis quoſdam aquarum vortices, & æſtus maris reciprocos in his locis eſſe: tanquam autem in monteis irruente aqua non poſſe catapirateriam demiſſam in fundum peruenire. Vel igitur ſic legendum vt edidimus, *ne peſſum abeat, tanquam catapirates maris.* vel ſic *ne peſſum abeat tanquam catapirateria.* verſus autem huius ſcenæ, trochaici ſunt catalectici, tetrametri. Cuius generis reperietur hic verſus, ſi quis cum digitis metietur. ſiue ita legas, *Vt toleret ne peſſum abeat tanquam catapirates maris* ſiue ita, *Vt toleret ne peſſum abeat, tanquam catapirateria.* Porrò, vt videat lector, quàm ſit diues & copioſa lingua Græca, præ Latina, alio nomine Græci βολίδα nominant. VT, QVOD FRONS VELIT, OCVLI SCIANT] id eſt, vt heri voluntatem & ſententiam ex fronte, & vultu intelligat, vt heri frontem, & nutum intueatur, extiſque, quid ille velit cognoſcat. Terent. Adelph. *Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos, Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* CITIS QVADRIGIS CITIVS PROP. PERS.] hyperbole, & ex hyperbole natum prouerbium, quo ſumma celeritas ſignificatur. Videtur autem ſumptum à ludis Circenſibus ſuprà in Amphitr. *quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis, Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium* & in Aſin. *Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* ABSTINEBIT CENSIONE BVB.] id eſt, non cædetur loris bubulis, non ſubibit, neque ſufferat pœnam lorariam, qua ſerui nequam afficiuntur. Alludit ad cenſoriam animaduerſionem: & per cenſionem, id eſt, animaduerſionem bubulam, verbera ſignificat, quæ loris bubulis ſeruorum improborum tergo incutiuntur. quæ cenſio, longe ab animaduerſione, ſeu notatione cenſoria differt. Cenſores enim, tantum ignominia eos notabant, in quos animaduertebant. cenſio bubula verò, loris bubulis conſtat, & plagas infligit. Feſtus in voce Cenſio. *Cenſionem facere* dicebatur, inquit, cum multam equiti irrogabat. NEQVE SVA OPERA REDIGET VNQVAM IN SPLEND. COMP.] id eſt, neque vnquã compedibus vincietur. ex conſequente intelligendum antecedens. nam quorum pedes compedibus vinciuntur, ii compedes quantumuis rubiginoſas, & rubigine ſqualidas quotidiana geſtatione, & aſſiduo vſu ſplendidas reddunt. SPECVLATVM HERVM] obſeruatum huc miſit me, vt hinc proſpiciam, tanquam è ſpecula. VT, QVAE FIERENT, FIERET PART.] vt eorum quæ fierent, fieret à me particeps HINC] ex hac ara. ARBITRARIER.] id eſt, tanquam arbiter, iudicare, aut proſpectare. Nam arbiter interdum, ſpeculatorem, & arbitrium proſpectum, & arbitrari, proſpicere ac ſpeculari ſignificat,

Horat.epiſt.ad Bullatium lib.1.in extr.*Non locus effuſi latè maris arbiter,auſert.* Apuleius libr.1. *Nam & pueris extra limen, credo, vt arbitri nocturni gannitus procul ablegarentur,humi diſtrata fuerant grabatula.*&c.arbitri nocturni gannitus,id eſt ſpeculatores, & ſpectatores nocturnæ ſummiſſæ confabulationis. Idem lib.3.*Ipſaque per rimam oſtiorũ quampiam iubet arbitrari,* &c.arbitrari, id eſt,ſpectare. Idem eodem lib.infrà, *præſertim domus antiquæ quam dixera: illa, fortunas arbitraturus.*Plautus in Capt. *Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.*Idem in Mil glor.*Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt,mea quid fiat domi.*

## EVCLIO ſenex, STROBILVS ſeruus.

Bu. *TV modò caue cuiquam indicaſsis aurum meum eſſe iſtic,Fides.*
*Non metuo ne quiſquam inueniat,ita probè in latebris ſitum eſt,*
*Edepol næ illic pulchram prædam agat,ſi quis illam inuenerit*
*Aulam onuſtam auri,verum id te quæſo vt prohibeſsis,Fides.*
*Nunc lauabo,vt rem diuinam faciam,ne affinem morer,*
*Quin vbi arceſſat me,meam extemplo filiam ducat domum.*
*Vide Fides etiam atque etiam,nunc ſaluam vt aulam abs te auferam.*
*Tuæ fidei concredidi aurum,in tuo loco & fano modò eſt ſitum.*

Str. *Di immortales,quod ego hunc hominem facinus audio loqui?*
*Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hic intus in fano Fidei,*
*Caue tu illi fidelis quæſo potius fueris, quàm mihi.*
*Atque hic pater eſt,vt ego opinor,huius,herus meus quam amat.*
*Ibo hinc intrò, perſcrutabor fanum,ſi inueniam vſpiam*
*Aurum, dum hic eſt occupatus:ſed ſi repperero,ô Fides,*
*Mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam.*
*Id adeò tibi faciam,verùm ego mihi bibam,vbi id fecero.*

INDICASSIS,]indicaueris. Fidem alloquimur,in cuius fano auri ollam abſtruſit. NAE ILLIC]nę ille. PVLCHRAM PRAEDAM AGAT] ſic loquitur Corn.Nepos in Datame. *regis prouinciam expugnat, caſtella expugnat,magnas prædas agit.* ſic & Cęſar, vt lib. 6. *præda ex omnibus locis agebatur.* λεηλατεῖν dicuntur Græci. VT PROHIBESSIS] vt prohibueris. NVNC LAVABO, VT REM D F.] ſacrificaturi lauabant, vt puri deos venerarentur, & colerent. VT REM DIVINAM F.] vt ſacrificem AFFINEM] generum. MOROR.]remorer,tardem Terent.Heaut.*egomet conuiuas morer.* Horat.epiſt.1.li.2 *Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.*DVCAT DOMVM]ducat vxorem domũ, ſponſus ſponſam ſuam,domum ſuam ducebat.hinc natum *vxorem ducere.* in quo ſubintelligitur. *domum,* VIDE FIDES,]in verbo *vide*, de, poſterior ſyllaba, breuis eſt.Sic apud Horat.epiſt.13.lib 1.*Vade, vale, caue,ne titubes,mandatáque frangas.*in verbo *caue,ue,*breue eſt.ONVSTAM AVRI,]plenam auri,onuſtam auro.HVIVS] huius puellæ, quam herus meus amat, CONGIALEM]cõgii capacẽ,vel congio æqualẽ.Cõgius autẽ ſextarios ſex capit.FACIAM TIBI]ſacrificabo tibi.FIDELIAM.]fidelia, inquit Nonius,Samium vas ad vſus plurimos. deinde hũc verſũ profert,profert & in verbo *facere* licebat & ita loqui, *Mulſi congiali plena faciam tibi fidelia.* vt Virg. in Palæm.*Cùm faciam vitula pro frugibus ipſe venito.* Fideliam autem,vas etiam fuiſſe,quo vtebantur,qui parietes dealbabãt, licet vel ex illo prouerbio vulgatiſſ.quod & M.Curius vſurpauit in epiſtola quadam ad Cic. lib.7. cognoſcere:*duos parietes de eadem fidelia dealbare.* Apud Perſium verò videtur eſſe vas fictile, quo ſalſamenta,& cetera,quæ numerantur in penu,ſeruantur.Sic ille Satyra 3.*Diſce, nec inuideas quòd multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus Vmbris.* ID ADEÒ TIBI FACIAM, VERVM EGO M.]iocus ſeruilis.

## EVCLIO.

*NOn temerè eſt quòd coruos cantat mihi nunc ab læua manu.*
*Simul radebat pedibus terram,& voce crocibat ſua,*
*Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram,*
*Atque in pectus emicare,ſed ego ceſſo currere?*

NON TEMERE EST,] non temerarium eſt: non abſque ratione eſt. QVÒD CORVOS CANTAT MIHI,&c.]malum,& inauſpicatum auſpicium.Nam auſpicia coruorum,à dextra,fauſta:à læua, infauſta, & infelicia habebantur. Marcus Tullius libro 1. de diuinatione *Cur à dextra Coruus,à ſiniſtra Cornix faciat ratum?* Horat. oda 27. lib. 3 *Oſcinem corui prece ſuſcitabo Solis ab ortu.* Profert autem hunc verſum Nonius, in verbo,*Crocire.*his verbis, Crocire cum ſit coruorum. Plautus in Aulularia cantare eos dixit. Hæc Nonius:quem miror non vidiſſe eadem opera verſum ſequentem, in quo Plautus id verbum quod ait ille proprium eſſe coruorum, de coruo vſurpauit. Sed quod hic non attẽdit Nonius, notauit in voce *crocitũ.* SIMVL]ſic legendum:& ita habent duo ex noſtris libris veteribus & omnes ferè vulgati. & ita videtur legiſſe Nonius, vt mox dicemus. EX VOCE CROCIBAT SVA] Nonius in voce *crocitum* ſcribit, Crocitum

propriam

propriam coruorum vocem eſſe voluerunt. Plautus Aulul. Simul. rad. ped. terr. & voce croc ſ *crocibat* autem edendum curaui, quod ita habeant omnes fere noſtri libri veteres, niſi quòd aliquot habent *crocitabat*. Apud Nonium quidem plane impreſſum eſt, *crocibat*. ARTEM FACERE LVDICRAM] trepidare, tremere, palpitare, [illegible]. Turnebus ſic explicat, geſtire, geſtum facere: non rectè. Nam quamuis ab hiſtrionib. ſumptum ſit, qui geſtû agentes crebrò mouentur, tamen non poteſt hic nec vere, nec apte dici cor Euclionis, cantu, ſeu crocitu corui audito geſtiiſſe: quod lætitiã ſignificat, atque indicat. Geſtire enim, eſt lætitiam animi, corporis motu, præ ſe ferre, vt docet Nonius: & profert Ter. verba ex Eunuc. *Charea, quid eſt, quòd ſic geſtis?* ATQ. IN PECTVS EMICARE] [illegible], ſeu [illegible], nã idem dicit quod ſuprà proxime, aliis verbis, ſalire cor enim, & palpitare, & in pectus emicare dicitur, cũ trepitat ob metũ.

## EVCLIO, STROBILVS.

Eu. *FOràs, foràs, lumbrice, qui ſub terra erepſiſti modò,*
*Qui modo nuſquam comparebas, nunc quum compares, peris.*
*Ego edepol te præſtigiator miſeris iam accipiam modis.*
Str. *Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercij ſenex?*
*Quid me afflictas? quid me raptas? quã me cauſſa verberas?*
Eu. *Verberaliſſime, etiam rogitas? non fur, ſed trifur?*
Str. *Quid tibi ſubripui?* Eu. *redde huc ſis.* Str. *quid tibi vis reddam?* Eu. *rogas?*
Str. *Nihil equidem tibi abſtuli.* Eu. *at illud, quod tibi abſtuleras, cedo.*
Str. *Hem quid agis?* Eu. *quid agam? auferre non potes* Str. *quid vis tibi?*
Eu. *Pone hoc ſis, aufer cauillum, non ego nunc nugas ago.*
Str. *Quid ego ponam? quin tu eloquere, quicquid eſt, ſuo nomine.*
*Non hercle equidem quicquam ſumpſi, nec tetigi.* Eu. *oſtende huc manus.*
Str. *Hem tibi oſtendi, eccas.* Eu. *video, age oſtende etiam tertiam.*
Str. *Laruæ hunc atque intemperiæ, inſaniæque agitant ſenem.*
*Facíſne iniuriam mihi, ánnon?* Eu. *fateor, quia non pendes, maximam.*
*Atque id quoque iam fiet, niſi fatere.* Str. *quid fatear tibi?*
Eu. *Quid abſtuliſti hinc?* Str. *Di me perdant, ſi ego tui quicquam abſtuli.*
*Nive adeò abſtuliſſe vellem.* Eu. *agedum excutedum pallium.*
Str. *Tuo arbitratu.* Eu. *ne inter tunicas habeas.* Str. *tenta quà lubet.*
Eu. *Vah ſceleſtus, quàm benignè, vt ne obſtuliſſe intelligam.*
*Noui ſycophantias. age rurſum, oſtende huc manum*
*Dexteram.* Strobil. *hem.* Eu. *nunc lauam oſtende.* Str. *equidem ambas profero.*
Eu. *Iam ſcrutari mitto, redde huc.* Str. *quid reddam?* Eu. *ah nugas agis.*
*Certè habes.* Strob. *habeo ego, quid habeo?* Eucl. *non dico, audire expetis.*
*Id meum quicquid habes redde.* Str. *inſanis, perſcrutatus es*
*Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inueniſti penes.*
Eu. *Mane, mane, quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?*
*Perij hercle, ille nunc intus turbat, hunc ſi amitto, hic abierit.*
*Poſtremò iam hunc perſcrutauit, hic nil habet, abi quò lubet.*
*Iuppiter te, díque omnes perdant.* Str. *haud malè agit gratias.*
Eu. *Ibo intrò, atque illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam.*
*Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc ánnon?* Str. *abeo.* Eu. *Caue ſis te videam.*

FORAS. FORAS.] ſubintell. exi. Sic autem edidit Camerarius. ſed legendum videtur, I foràs lumbrice, &c. vt ſit trochaicus, tetram. catalect. quales ſunt alii. LVMBRICE] Strobilum ſeruum, lumbricum appellat, quòd vt vermis, ſeu lumbricus, repente è terra rependo exſiſtere ſolet: ita ille non antea in illo loco ab eo viſus, ex ara deſubitò emerſerit, in qua aſsidebat. Non habent oculos

*Ita is pellucet quaſi laterna Punica.*
Me. *Cedundum illum ego conduxi.* Eu. *tum tu idem optimum'ſt*
*Loces efferendum: nam iam mortuus'ſt.*
Me. *Credo. potare ego tecum hodie Euclio volo.*
Eu. *Non potem ego quidem me hercle.* Me. *At ego iuſſero*
*Cadum vnum vini veteris à me afferrier.*
Eu. *Nolo hercle. nam mihi bibere decretum eſt aquam.*
Me. *Ego te hodie reddam madidum, ſi viuo, probè,*
*Tibi cui decretum eſt bibere aquam.* Eu. *Scio quam rem agat.*
*Vt me deponat vino, eam affectat viam,*
*Poſt hoc quod habeo vt commutet coloniam.*
*Ego id cauebo. nam alicubi abſtrudam foris.*
*Ego faxo & operam & vinum perdiderit ſimul.*
Me. *Ego niſi quid me vis, eo lauatum vt ſacruficem.*
Eu. *Edepol na tu aula multos inimicos habes.*
*Atque iſtuc aurum, quod tibi concreditum eſt,*
*Nunc hoc mihi factu eſt optumum, vt ted auferam.*
*Aula in Fidei phanum, ibi abſtrudam probè.*
*Fides nouiſti me. & ego te: caue ſis tibi*
*Ne tu in me mutaßis nomen, ſi hoc concreduo.*
*Ibo ad te fretus tua Fides fiducia.*

NIMIVM LIBENTER EDI SERM.] edere, ſeu eſſe ſermonem, pro attentè audire, tranſlatè dictum eſt. Eiuſdem generis ſunt hæc, guſtare ſermonem. in Moſtell. *guſtare eius ſermonem volo:* deuorare ſermonem. in Pœnulo, *Quàm orationem hanc: dulce deuorant?* non diſſimile eſt illud in Ciſtel. *Iſtuc ago, atque iſtic mihi cibus eſt quod fabulare.* ſic ſuprà in Aſinar. *& mea dicta deuorate.* ad quem locum plura. AN AVDIVISTI?] verſus claudicat. itaque legendum, vt verſus recto atque integro ſtet talo, *An audiuiſti tu:* vel, *an verò audiuiſti?* deinde EV vſque, &c. Immo verò ſic potius, vt habet vnus ex noſtris codicibus. *An audiſti?* EV. *vſque a principio omnia.* ME. *tamen*, &c. vt in voce *tamen* verſus deſinat, & verſus ſequens, initium ducat à, *Meo quidem animo*, &c. MEO QVIDEM ANIMO] id eſt, mea quidem ſententia: ſeu, meo quidem iudicio. SI NITIDIOR SIES, &c.] ſi mundior, & elegantior ſis. ſi mundiore cultu, & ornatu vtare. Nam nunc quidem horrido, & ſqualido veſtitu vteris. nitidum ſqualido opponitur. PRO RE NITOREM, ET GLOR. PRO COP.] ἔλλειψις. aliquid enim ſubintelligendum eſt, puta, quærere, vel eſſe oportet, vel aliquid tale. Oportet, inquit Euclio, vnumquemque, nitorem quærere, & ſectari, vel vnicuique nitorem eſſe, pro re, id eſt, pro facultatibus: & oportet vnumquemque gloriam ex cultu, & veſtitu quærere pro copia, id eſt, pro copiis rei familiaris. QVI HABENT MEMIN. SESE VNDE OR. S.] Qui locupletes & copioſi ſunt, inquit, meminerint vnde ipſi originem traxerint. proinde ac ſi dicat, quantumuis diuites, & locupletes homines, meminiſſe debent ſe eſſe homines, & ex hominibus natos. Fortaſſe etiam eo ſpectauit, quòd nemo eſt hodie tam tenui re, cuius maiores aut aliquem ex vltimis maioribus incredibile ſit fuiſſe locupletiſſimum, atque adeò regem: neque rurſus quiſquam hodie eſt tam locuples, & tam lauta re familiari, cuius aliquem ex maioribus ſit ἀδύνατον de infima plebe fuiſſe. Iam verò illud meminerint ſeſe, vnde oriundi ſient, Græcorum more dictum eſt, pro meminerint, vnde ipſi oriundi ſient. de quo genere & ſuprà dicta ſunt plura, & infrà fortaſſe nonnulla dicentur. NEQVE POL MEGAD. M. NEQ. CVIQ. PAVP. &c.] horum verborum hæc ſententia eſt, Neque ego, neque quiſquam, qui vulgo habetur pauper, rem familiarem habet domi ampliorem, aut lautiorem, quàm vulgi opinio. vel ſic, qualis eſt hominum de me, & ceteris pauperibus opinio, tales ſumus, hoc eſt, planè pauperes, & inanes. Hęc autem eò dicuntur ab Euclione, quod vult ſe pauperem exiſtimari, veretúrque ne Megadorus aut quiſquam alius ſuſpicetur, eum theſaurum domi reperiſſe, atque idcirco diuitem eſſe. MELIVS RES STRVCTA] res magis exſtructa, exaggerata: vel res melius conſtructa, compoſita, collocata, congeſta, coaceruata. SOSPITENT,] fortunent, ſeruent. His verbis auget Euclioni ſuſpicionem, & ſcrupulum iniicit. TAM HIC SCIT ME H.] hæc ſolus, & ſecum loquitur Euclio. DE SENATV SEVOCAS?] de cœtu, & conuentu ſeducis? tralatio eſt. FVRVM] cocorum, qui fures ſunt. QVINGENTOS] hyperbole. CVM SENIS MANIBVS,] ſingulos cum ſenis manibus. GENERE GERYONACEO.] coquos generis Geryonacei, quia ſinguli ſunt quaſi triplices & tricorpores habentes terna capita, ſenas manus, ſenos pedes, &c. qualis fuiſſe dicitur Geryon Hiſpaniarum rex, quod fabuloſum & fictum eſt. Nam re vera Geryon duos fratres habuit, qui cum eo, & inter ſe coniunctiſſimè & concordiſſimè vixerunt. idcirco talis de Geryone fuit opinio, taliſque de eo conficta & tradita fabula eſt. ARGVS E. QVI OC. T. F.] Argum centum oculis præditum, à Iunone Ioni, Inachi filiæ cuſtodem appoſitum interfecit Mercurius: ex quo Ἀργειφόντης à Gręcis dictus eſt quanquam huius nominis aliam interpretationem nonnulli afferunt. Hanc fabulam narrat Ouidius libr. 1. Metamorphoſ. Apul. libr. 2. *Vides hominem ferreum, & inſomnem, certè perſpicaciorem ipſo Lynceo, vel Argo, & oculeum totum. ſeruet* autem, id eſt, cuſtodiat. QVEM QVONDAM IVNO IONI

CVSTO.

CVST. ADD. ] Ouid. lib. 1. Metam. *Pellice donata, non protinus exuit omnem Diua metum: timuitque Iouem, & fuit anxia furti, Donec Ariſtoridæ ſeruandum tradidit Argo.* *Ioni* autem caſus eſt dandi à recto ïo, inflexione Latina ïo, ïonis ïoni, ïonem, vt Calypſo, Calypſonis, &c. qua de re ſic Priſcian. lib. 6 in o. productum deſinentia, græca ſunt, fœminina. & vel græcè declinãtur, vt Manto, Mantus, &c. vel addita ſyllaba *ni*, faciunt genitiuum, vt Dido, Didonis, &c. idque vſus antiquorum comprobat. Actius in Ione, *Cuſtodem aſſiduum Ioni appoſuit virgini*, &c. Plaut. in Aulul. *Quod ſi Argus ſeruet*, &c. CVSTODEM ADDIDIT ] id eſt, cuſtodem appoſuit. vtroque autem modo loquebantur veteres. Horat. oda 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityri iecur relinquit ales, nequitiæ additus Cuſtos.* Virgil. libr. 6. *Nec Teucris addita Iuno Vſquam aberit.* Iterum Plautus Capt. *Quoi me cuſtodem addiderat herus maior meus.* Idem in Milit. glor. *Quem concubinæ miles cuſtodem addidit.* M. Tull. Diuinat. in Cæcilium, *Cuſtodem*, inquit, *Tullio apponite.* PRAETEREA TICICINAM ] repete ἀπὸ κοινοῦ, intromiſiſti. INTERBIBERE ] totum bibere. SI VINO SCATAT ] ſcatat, id eſt, ſcateat, ab indicatiuo ſcato, is, it, & ſic Lucretius lib 5. *Et partim plenos ſcatere atque erumpere campos*, &c. ſic autem legendum eſt, non *ſcateat*, vt eſt in libris vulg. neque ſcatit, vt vult Turneb. lib. 13. Aduerſ. cap 5. CORINTHIENSEM FONTEM PIRENEM. P. ] hyperbole. hæc tibicina, inquit Euclio, ita vinoſa eſt, vt Pirenem fontem Corinthiũ ſi vino ſcateat, ſola interbibere, id eſt, exhaurire, & exſiccare bibendo poſſit. Etiam hic verſus ita ſcribendus, vt edidi, non vt Camerarius, Corinthienſem fontem & Pirenem. TVM OBSONIVM AVTEM ] Tum obſonium autem, inquit Euclio, intromiſiſti in ædeis meas, plus nimio, quàm par ſit. POL VEL LEGIONI SAT EST ] Megadorus extenuans id, quod miſit obſonii, per ironiam, & ſignificare volens ſe non multum miſiſſe, quod tu mihi, inquit, de obſonio quereris, quaſi multum miſerim? mihi ſcilicet quãtum legioni ſat eſt. hoccine dicis? proinde quaſi dicat longè aliter eſt: quippe qui agnum duntaxat miſerim: quo nihil potui mittere vilius, aut minus. MAGIS CVRIOSAM ] ambiguè dictum, & obſcurè dictum. itaque eius interpretationem quærit Megadorus. Nam curioſa bellua accipi poteſt, vel macilenta, & quaſi curis confecta, vt ſunt curioſi: quo modo vult accipi Euclio: vel propriè nimis multa, & aliena, & non neceſſaria curans. AGNVS CVRIO ] agnus cura confectus, agnus curioſus. Sic Nonius hunc locum proferens. QVI OSSA, ATQVE PELLIS TOTVS EST ] ſic in Captiuis. Oſſa, atque pellis ſum miſera macritudine, ſic Theocrit. αὐτ' Τιθώρας μὴ δὴ τος ταῖς πάρτος αὐτῶ λελέιψεται Τὤσια. quod Virgil. expreſſit in Palæm. *Vix oſſibus hærent.* MACET ] macet eſt. mac e confectus eſt, macilentus eſt. & ita Nonius hunc locum proferens. QVIN EXTA RESPICERE ETIAM V. L. ] hyperbole, exta non niſi mactatis animalibus inſpiciebantur, aut inſpici poterant ab extiſpiciis & ſacerdotibus. At hunc agnum Euclio ita macrum eſſe dicit, vt etiam ei viuo exta inſpicere liceat in ſole. PELLVCET ] tranſlucet. διαφαίνεται. pellucidus eſt inſtar laternæ punicæ. dictum autem *pellucet*, pro *perlucet*: talia ſunt, *pellicere pellegere* &c. nam veteres r. ante l. mutabant in l vt docet Priſcianus. QVASI LATERNA PVNICA ] tanquam laterna Africana: laternæ Punicæ erant ſupra alias pellucidæ. CAEDVNDVM ] id eſt mactandum, immolandum. & ita Nonius, hunc locum proferens. CONDVXI ] legendum videtur, *locaui*. nam Megadorus tradidit eũ coco cædendum. cocus autem conduxit à Megadoro cædendum. Omnino ita ſcriptum à Plauto eſſe arbitror. & verò hanc emendationem id, quod reſpondetur ab Euclione, confirmat. Neque me mouet Nonius, qui *cõducere* hoc loco interpretatur *emere*. TVM TV IDEM OPTIMVM'ST LOCET VT EFF. ] ſententia hæc eſt: dicis te agnum illum coco locaſſe cædundum. at optimum eſt eadem opera, vt eum loces efferẽdum. Nam iam credo, mortuus eſt. Hoc eò pertinet, quòd mortui efferri, id eſt, foras ferri, & in rogum imponi & humari ſolent. Hæc Euclionis reſponſio, vt dicebam, facilè declarat, legendum ſuprà *locaui*. non enim conueniret id, quod ab eo reſpondetur, ad id, quod dixerat Megadorus. ſi Megadorus dixiſſet ſe conduxiſſe mactandum. Euclio autem reſponderet, illum eadem opera debuiſſe locare efferendum. NON POTEM. &c. ] non auſim, vel nõ poſſim, vel nolim potare. VINI VETERIS ] vetuſtas vinum commendat. A ME ] domo mea. MADIDVM ] potum, vuidum. βεβρεγμένον, madido opponitur ſiccus. ſuprà in Aſinaria, *Madidum, nihili, incontinentem*, &c. TIBI CVI DECRETVM ] id eſt, tibi dico, qui dicis tibi decretum eſſe bibere aquam. vel, *tibi cui* intellige poſitum eſſe pro cui tibi, hoc modo, te madidum hodie reddam. cui tibi decretum eſt aquã bibere. qualia ſunt, *vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt*: & *Eunuchum, quem dediſti nobis, quas turbas fecit?* & alia huius generis ſexcenta: quo in genere relatiuum & antecedens ſunt eiuſdem caſus, & antecedens priore loco ponitur. VT ME DEPONAT VINO, EAM AFFECTAT VIAM ] id eſt, vt me vino ad ſomnum dedat, vt me ſomno quaſi ſepeliat ebrium: factum, eò intendit. ductum à mortuis qui depoſiti dicuntur, id eſt, quaſi deplorati. Turnebus putat tralationem eſſe ab oneribus, quæ deponuntur: à quo diſſentio. Mortuos autem, depoſitos à veterib. dici, fidem facient aliquot exempla. Lucil. Sat. libr. 3. *Symmachus' præterea iam tum depoſtu' bubulcus, Exhalans animam pulmonibus æger agebat.* Virg lib. 12. Æneid. *Ille vt depoſiti proferret fata parentis.* M. Tull. procem. actionis primæ, *Itaque mihi videor, iudices, magnam & maximè ægrã, & propè depoſitam reipub. partem ſuſcepiſſe.* Vbi notat Aſconius, depoſitam, deſperatæ ſalutis. Fortaſſe eadem ratione dictum eſt illud in Curcul. *Propino magnum poculum. ille ebibit Caput deponit: condormiſcit.* Quid autem Nonius in verbo, *deponere*. putat deponere hoc loco idem valere, quod alienare non placet. EAM AFFECTAT VIAM ] id agit, eò tendit, ſeu intendit, eò ſuos conatus confert. *affectare viam*, plena locutio eſt: qua vtitur & in Menæch. *Qui commiſit vt me defenderes, ad eam rem affectas viam*: vtitur & Terentius Phormione, *Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam*, vbi notat Donatus, aff. ctant viam, plenũ: quod nos dicimus ἐλλειπτικῶς, *affectant*. Idem Heauton. *Nam diſciplina eſt iiſdem, munerarier Ancillas primum ad dominas qui affectant viam.* Virgilius libro 4 Georg. *viamque affectat Olympo.* Cicer. pro Roſc. Amer. *nunc verò quam viam muniet quo iter affectet, videtis.* Idem de lege Agr. in ſen. *Videte nunc, quò affectarit iter, apertiùs quam antea.* POST, HOC, QVOD HAB. VT COMM. COL. ] ordo eſt, vt hoc, quod habeo, pòſt comm. col. vel dic. Pòſt, id eſt, poſtquàm ſomno ſepultus fuero, vt id aurum, quod habeo commutet coloniam, quod valet, commutet locum, alióque transferatur. tralatio eſt, à coloniarum deducendarum conſuetudine, vt cùm, verbi gratia, aliquot ciuium Rom. millia deducebantur in aliquam vrbem vel Italiæ, vel Galliæ, vel Germaniæ. ABSTRVDAM ] abſcondam. EGO FAXO ET OPERAM, ET VINVM PERD. ] alludit ad prouerbium *oleum & operam perdere*. ego faxo, inquit, id eſt, ego fecero, quod valet, ego hoc aſſecutus fuero, vt operam & vinum quo me deponere, id eſt, ire, & quaſi ſepelire cogitat, perdiderit. NISI QVID ME VIS ] oratio diſcedere volentis. Eo

LAVDATVM, VT SACR.] ſacrificaturi lauabant: & vaſa pura adhibebant: infrà eadem comœd. ſcena, quæ ſequitur proximam, *Nunc lauabo, vt rem diuinam faciam*, &c. NAE TV AVLA] ἀποστροφὴ ad ollam. ATQ. ISTVC AVRVM, QV.] Quidam Philoſophus interrogatus, cur aurum palleret (hoc eſt quod Græci dicunt ὠχρὸν εἶναι) reſpondit, quia multos haberet inſidiatores. QVOD TIBI CONCREDITVM EST] quod tuæ cuſtodiæ, tuæque quaſi fidei commiſſum eſt. FACTV' ST OPTIMVM] nonnulli ex noſtris libris veteribus habent, *factum eſt optimum*. VT TED AVFERAM] vt te auferam domo, & foras in alium locum feram, nempe in fanum Fidei: tibi te diligenter abſcondam. CAVE SIS TIBI] caue ſi vis tibi &c. NE TV IN ME MVTASSIS] ne tu in me nomen mutaueris, & fias in me infidelis, vel pro Fidei nomine, quo appellaris, perfidiæ aut infidelitatis nomen ſit imponendum. SI HOC CONCREDVO.] ſi hoc aurum tibi concredidero. FRETVS TVA FID] te confiſus,

## STROBILVS ſeruus Lyconidis.

STR. *Hoc eſt ſerui facinus frugi, facere quod ego perſequor,*
*Ne moræ moleſtiæque imperium herile habeat ſibi.*
*Nam qui hero ex ſententia ſeruire ſeruos poſtulat,*
*In herum matura, in ſe ſera condecet capeſſere.*
*Sin dormitet, ita dormitet, ſeruum ſeſe vt cogitet.*
*Nam qui amanti hero ſeruitutem ſeruit, qui ſi ego ſeruio,*
*Si herum videt ſuperare amorem, hoc ſerui eſſe officium reor,*
*Retinere ad ſalutem: non eum quò incumbebat, eò impellere.*
*Quaſi pueris qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis,*
*Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus:*
*Eodem modo ſerum ratem eſſe amanti hero æquum cenſeo,*
*Vt tolleret, ne peſſum abeat tanquam catapirates maris.*
*Herile imperium ediſcat, vt quod frons velit, oculi ſciant.*
*Quod iubeat, citus quadrigis citius propere perſequi*
*Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula.*
*Nec ſua opera rediget vnquam in ſplendorem compedes*
*Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.*
*Eam hero nunc renunciatum eſt, nuptum huic Megedoro dari.*
*Is ſpeculatum huc miſit me, vt quæ fierent, fieret particeps.*
*Nunc ſine omni ſuſpicione, in ara hic aſſidam ſacra.*
*Hinc ego huc & illuc petero, quid agant arbitrarier.*

FACINVS] factum officium, *facinus* vocabulum μέσον. Nonius profert hunc locum in voce *facinus*, ſed vel aliud agebat Nonius, cum id ſcripſit, quod ſcripſit. *Facinus rurſus*, inquit ille, *ſcelus*. deinde profert hunc locum, *Hoc eſt ſerui facinus*. vel mendoſus eſt eo loco Nonius, & Plautina verba alieno loco poſita ſunt. nam ſine dubio *facinus* hoc loco laudis nomen eſt. NE MORAE, MOLESTIAEQVE IMPERIVM H. H. S.] ne habeat herile imperium ſibi pro mora, ac moleſtia: vel ſic potius: ne cunctetur, neve longus ſit in herili imperio obeundo, & ne imperium herile iniucundè & cum animi moleſtia obeat. EX SENTENTIA] heri. POSTVLAT] ἀξιοῖ, dignum, ſeu æquum iudicat. IN HERVM MATVRA, IN SE SERA CONB. O.] id eſt, decet eum ſeruum in negotiis herilibus maturare, & diligentem eſſe: in ſuis, cunctari & tardum eſſe, Nonius profert hunc locum in verbo, capeſſere. Animaduertat autem lector hic Plautum ſera & matura inter ſe oppoſuiſſe. SIN DORMITET, ITA D. &c.] id eſt, ſi autem negligentior aut tardior ſit in negotiis domini curandis, ita ſit negligens tamen, vt meminerit ſe eſſe ſeruum: hoc eſt, vt, quod negligentia aut mora culpæ contractum eſt, id vigilantia aut celeritate corrigat ac ſarciat. SERVITVTEM SERVIT] atticiſmus omnibus quidem ferè bonis ſcriptoribus Latinis vſitatus: ſed iuriſconſultorum maximè proprius. Marc. Tul. Topic. *quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit* dicuntur autem propriè ſeruitutem ſeruire ſerui: vt licet ex ſuperiore Ciceronis exemplo, & hoc Plauti cognoſcere. Iterũ Plautus in Menæch. *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optime.* Idem in Milit. glor. *Satin' abiji ille? neque herile negotium Plus curat, quàm ſi ſeruitutem haud ſeruiat?* QVASI.] id eſt, quemadmodum, quo modo: vt, ſic Lucretius libro ſecundo, *Sed quaſi naufragiis magnis, multiſque coortis Diſiectare ſolet magnum mare tranſtra guberna*, &c. *Sic tibi ſi finxa*, &c. Idem lib 3. *Et quaſi cùm caput, atque oculus tentante dolore Læditur in nobis, non omni concruciamur Corpore: ſic animus*, &c. Iterum Plautus infrà eadem ſcena, *Quaſi pueris*, &c. SI HERVM VIDET SVPER. AMOR.] Si videt, amorem plus poſſe quàm herum. ſi videt, amorem hero eſſe validiorem ac potentiorem, ita vt herus vincatur, ac ſuccumbat, &c. Ineſt in hac locutione amphibolia: ſed hæc eſt ſententia quam diximus. NON EVM, QVO INCVMBAT, EÒ IMPELLERE] id eſt, non eius morbum & amentiam adiuuare atque augere. allegoria eſt, ducta ab iis, qui caſabundi, ſed iamiam caſuri ab aliquo in eam partem in quam procumbunt, manu impelluntur, ita vt affligantur in terram. Tale ferè

eſt illud

eſt illud apud M. Tull. in oratione pro Corn. Balbo non longè à princip. *Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere: vrgere verò iacenteis, aut præcipitanteis impellere, certè eſt inhumanum*, &c. QVASI PVERIS, &c.] id eſt, Quemadmodum pueris, &c. ſimile eſt, à pueris natare primùm diſcentibus. SCIRPEA INDVITVR RATIS:] ratis ex ſcirpo facta ſubiicitur, aut circumdatur. induitur & cortex, ſeu ſuber. Horat. Sat 4. lib. 1 *ſimul ac durauerit ætas Membra, animúmque tuum, nabis ſine cortice.* Scirpus iunci genus leuiſſimum, & enode. Terentius Andr. *Nodum in ſcirpo quæris.* legendum autem *induitur*, & ita legit Donatus, hunc locum proferens, ad illud Terentii: ſic & Feſtus in voce ſcirpus, cuius verba adſcribam, *Scirpus*, inquit, *eſt id, quod in paluſtribus locis naſcitur, leue & procerum: vnde tegetes fiunt. unde prouerbium eſt in eas natum res, quæ nullius impedimenti ſunt, in ſcirpo nodum quærere.* Ennius, *Quærunt in ſcirpo, ſoliti quod dicere, nodum.* & Plautus in Aulularia, *quaſi pueris, qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis.* Non diſſimulabo tamen, & apud Donatum, & apud Feſtum reperiri in exemplis editis & vulgatis, *ſcirpo ratis* pro *ſcirpea ratis*: quo modo hodie habent libri & manuſcripti, & vulgati. Ego ſequor ſcripturam vulgatam, ac receptam: ſed tamen non magnopere cum eo pugnarim, qui Feſti, & Donati auctoritate commotus, legendum exiſtimet, *è ſcirpo induitur ratis.* QVI LABORENT MINVS,] vt laborent minus. ET MOVEANT M.] & vt facilius moueant manus. EODEM MODO, &c.] ἀπόδοσις. RATEM ESSE AM.] ratis inſtar eſſe am. h. vel ſic, ratis vicem, vſumque præbere, &c. VT TOLERET,] vt herum caſantem aut peſſum euntem, ſuſtineat. PESSVM] aduerbium, quod valet in locũ imum, & quaſi ſub pedes. Fortaſſe vero *peſſum*, dictum quaſi ἐς βυσσὸν, id eſt, in fundum muta o b. in p. & u. in e. buſſum, peſſum. vel ἀπὸ τῶ πεσεῖν. Ego prius illud mãlo, & ita ferè auctor vocabularii latinogræci. crebrò vtitur eo Plautus, exempli cauſa in Ciſtell. *neque niſi, quia miſer non eo peſſum, Mihi vlla abeſt perdito pernicies.* Idem in Moſtell. *Aliud quiduis impetrari à me facilius perferam, Quam vt non ego iſtum pro ſuo facto peſſumus peſſum premam.* TANQVAM CATAPIRATES MARIS] hic eſt Lacuna in omnibus libris & manuſcript. & vulgatis, quam ego expleui veriſſima & certiſſima coniectura ductus nam verſus meam emendationem recipit, & ſententia poſtulat, & Plautina loquendi conſuetudo approbat, & Iſidori auctoritas adiuuat: qui quamuis hunc Plauti locum non proferat, tamẽ eo ipſo, quod vocẽ *catapirates* interpretatur, atque explicat, ſatis indicat, eam ab antiquis ſcriptoribus Latinis eſſe vſurpatam, neque ſolum à Lucilio, cuius verſus duos profert, ſed & ab aliis, quorum verba prætermittit. Lucilii autem verſus ſunt hi, non ſatis emendati, *Hinc catapiraten puer eodem deferet vnctum Plumbi pauxillum rodus, linque metuxam.* Poſteriorem etiam Feſtus profert in voce *Rodus.* Docet igitur Iſidorus, Catapiraten eſſe lineam cum maſſa plumbea, qua maris altitudo tentatur. Porro quid potuit ſumere Plautus illuſtrius, & conuenientius, quo ſignificaret amantem, niſi à ſeruo regatur, & retineatur, peſſum abiturum, quàm tale inſtrumẽtum, quo maris altitudo à nautis exploratur? cum qua re potuit aptius hominẽ peſſum euntem, & deorſum præcipitantem, quàm cum fune illo & plumbo nautico, compararet? iam Plautum libenter vti Græcis vocabulis conſtat, idque ſciunt ii, qui eum diu legendo triuerũt. Adde quod nulla vox extat Latina quod ſciam, quæ Græcæ reſpondeat: vt non tam ſua voluntate, quàm neceſſario voce Græca vſus eſſe videatur. Nihil igitur meo iudicio, ad hanc lacunam explendam, accommodatius reperiri poteſt. Quin hoc dico, nihil aliud in hoc inani ſpatio, antequam inane ſpatium eſſet, ſcriptum fuiſſe: niſi fortè hanc, quę idem valet. *Catapirateriam*, quam item facile recipiam, vt vox *maris* ſcilicet non addatur. Eſt enim Catapirateria inſtrumentum nauticum, quo maris altitudinem nautæ exquirunt, & explorant. quo nomine vtitur Herodotus in Eutrope, non longè à principio, verba eius adſcribam. Πρῶτα μὲν προσπλέων ἔτι, καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεὶς καταπειρητηρίην, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ ἐν ἕνδεκα ὀργυιῇσι ἔσεαι, id eſt: Primùm quidem etiam vltrà nauigans, & vnus diei curſum à terra diſtans, demiſſa catapirateria, & cœnum ſurſum efferes, & eris in mari vndecim vlnas alto. Idem infrà, Οὗτος μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γινόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὡς ἐμὲ κατανοέειν, δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυρὰς, καὶ παλιρροίην· οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι [illegible] μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. id eſt, ſic igitur grammatiſta ille, (ſi quidem vera narrabat) pronuntiabat, vt intelligerem ingenteis quoſdam aquarum vortices, & æſtus maris reciprocos in his locis eſſe: tanquam autem in monteis irruente aqua non poſſe catapirateriam demiſſam in fundum peruenire. Vel igitur ſic legendum vt edidimus, *ne peſſum abeat, tanquam catapirates maris.* vel ſic *ne peſſum abeat tanquam catapirateria.* verſus autem huius ſcenæ, trochaici ſunt catalectici, tetrametri. Cuius generis reperietur hic verſus, ſi quis cum digitis metietur. ſiue ita legas, *Vt toleret ne peſſum abeat tanquam catapirates maris.* ſiue ita, *Vt toleret ne peſſum abeat, tanquam catapirateria.* Porrò, vt videat lector, quam ſit diues & copioſa lingua Græca, præ Latina, alio nomine Græci βολίδα nominant. VT, QVOD FRONS VELIT, OCVLI SCIANT] id eſt, vt heri voluntatem & ſententiam ex fronte, & vultu intelligat, vt heri frontem, & nutum intueatur, extiſque, quid ille velit cognoſcat. Terent. Adelph. *Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos, Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* CITIS QVADRIGIS CITIVS PROP. PERS.] hyperbole, & ex hyperbole natum prouerbium, quo ſumma celeritas ſignificatur. Videtur autem ſumptum à ludis Circenſibus ſuprà in Amphitr. *quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis, Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium* & in Aſin. *Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* ABSTINEBIT CENSIONE BVB.] id eſt, non cædetur loris bubulis, non ſubibit, neque ſufferat pœnam lorariam, qua ſerui nequam afficiuntur. Alludit ad cenſoriam animaduerſionem: & per cenſionem, id eſt, animaduerſionem bubulam, verbera ſignificat, quæ loris bubulis ſeruorum improborum tergo incutiuntur. quæ cenſio, longe ab animaduerſione, ſeu notatione cenſoria differt. Cenſores enim, tantum ignominia eos notabant, in quos animaduertebant. cenſio bubula verò, loris bubulis conſtat, & plagas infligit. Feſtus in voce Cenſio. *Cenſionem facere* dicebatur, inquit, cùm multam equiti irrogabat. NEQVE SVA OPERA REDIGET VNQVAM IN SPLEND. COMP.] id eſt, neque vnquã compedibus vincietur. ex conſequente intelligendum antecedens. nam quorum pedes compedibus vinciuntur, ii compedes quantumuis rubiginoſas, & rubigine ſqualidas quotidiana geſtatione, & aſſiduo vſu ſplendidas reddunt. SPECVLATVM HERVM] obſeruatum huc miſit me, vt hinc proſpiciam, tanquam è ſpecula. VT, QVAE FIERENT, FIERET PART.] vt eorum quæ fierent, fieret à me particeps HINC] ex hac ara. ARBITRARIER.] id eſt, tanquam arbiter, iudicare, aut proſpectare. Nam arbiter interdum, ſpeculatorem, & arbitrium proſpectum, & arbitrari, proſpicere ac ſpeculari ſignificat,

Horat.epiſt.ad Bullatium lib.1.in extr. *Non locus.effuſi latè maris arbiter,auſe.t.* Apuleius libr.1. *Nam & pueris extra limen, credo, vt arbitri nocturni gannitus procul ablegarentur,humi diſtrata fuerant grabatula* &c.arbitri nocturni gannitus,id eſt ſpeculatores, & ſpectatores nocturnæ ſummiſſæ confabulationis. Idem lib.3. *Ipſaque per rimam oſtiorũ quampiam iubet arbitrari,* &c.arbitrari, id eſt,ſpectare. Idem eodem lib.infrà. *præſertim domus antiquæ quam dixerat illa, fortunas arbitraturus.* Plautus in Capt. *Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.* Idem in Mil glor. *Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt,mea quid fiat domi.*

## EVCLIO ſenex, STROBILVS ſeruus.

Bu. *TV modò caue cuiquam indicaßis aurum meum eſſe iſtic,Fides.*
*Non metuo ne quiſquam inueniat,ita probè in lateribus ſitum eſt,*
*Edepol næ illic pulchram prædam agat,ſi quis illam inuenerit*
*Aulam onuſtam auri,verum id te quæſo vt prohibeßis,Fides.*
*Nunc lauabo,vt rem diuinam faciam,ne affinem morer,*
*Quin vbi arceſſat me,meam extemplo filiam ducat domum.*
*Vide Fides etiam atque etiam,nunc ſaluam vt aulam abs te auferam.*
*Tuæ fidei concredidi aurum,in tuo loco & fano modò eſt ſitum.*
Str. *Di immortales,quod ego hunc hominem facinus audio loqui?*
*Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hic intus in fano Fidei,*
*Caue tu illi fidelis quæſo potius fueris, quàm mihi.*
*Atque hic pater eſt,vt ego opinor,huius,herus meus quam amat.*
*Ibo hinc intrò, perſcrutabor fanum,ſi inueniam vſpiam*
*Aurum, dum hic eſt occupatus:ſed ſi repperero,ô Fides,*
*Mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam.*
*Id adeò tibi faciam,verùm ego mihi bibam,vbi id fecero.*

INDICASSIS,]indicaueris. Fidem alloquimur,in cuius fano auri ollam abſtruſit. NAE ILLIC]nę ille. PVLCHRAM PRAEDAM AGAT] ſic loquitur Corn.Nepos in Datame. *regis prouinciam expugnat, caſtella expugnat,magnas prædas agit.* ſic & Cęſar, vt lib. 6. *præda ex omnibus locis agebatur.* λεηλατεῖν dicuntur Græci. VT PROHIBESSIS] vt prohibueris. NVNC LAVABO, VT REM D. F.] ſacrificaturi lauabant, vt puri deos venerarentur, & colerent, VT REM DIVINAM F.] vt ſacrificem AFFINEM] generum. MOROR.]remorer,tardem Terent. Heaut. *egomet continuas moror.* Horat.epiſt.1.lib.2. *Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.* DVCAT DOMVM]ducat vxorem domũ, ſponſus ſponſam ſuam,domum ſuam ducebat.hinc natum *vxorem ducere.* in quo ſubintelligitur, *domum,* VIDE FIDES,]in verbo *vide*, de, poſterior ſyllaba, breuis eſt.Sic apud Horat.epiſt.13.lib 1. *Vade, vale, caue,ne titubes,mandataque frangas.* in verbo *caue*,ue,breue eſt. ONVSTAM AVRI,]plenam auri,onuſtam auro. HVIVS] huius puellæ, quam herus meus amat, CONGIALEM]cõgii capacẽ,vel congio æqualẽ.Cõgius autẽ ſextarios ſex capit. FACIAM TIBI]ſacrificabo tibi. FIDELIAM.]fidelia, inquit Nonius,Samium vas ad vſus plurimos. deinde hũc verſũ profert,profert & in verbo *facere* licebat & ita loqui, *Mulſi congiali plena faciam tibi fidelia.* vt Virg. in Palæm. *Cum faciam vitula pro frugibus ipſe venito.* Fideliam autem,vas etiam fuiſſe,quo vtebantur,qui parietes dealbabát, licet vel ex illo prouerbio vulgatiſſ.quod & M.Curius vſurpauit in epiſtola quadam ad Cic. lib. 7. cognoſcere: *duos parietes de eadem fidelia dealbare* Apud Perſium verò videtur eſſe vas fictile, quo ſalſamenta,& cetera quæ numerantur in penu,ſeruantur.Sic ille Satyra 3. *Diſce, nec inuideas quòd multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus vmbris.* ID ADEÒ TIBI FACIAM, VERVM EGO M.]iocus ſeruilis.

## EVCLIO.

*NOn temerè eſt quòd coruos cantat mihi nunc ab læua manu.*
*Simul radebat pedibus terram,& voce crocibat ſua,*
*Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram,*
*Atque in pectus emicare,ſed ego ceſſo currere?*

NON TEMERE EST,] non temerarium eſt: non abſque ratione eſt. QVÒD CORVOS CANTAT MIHI,&c.]malum,& inauſpicatum auſpicium. Nam auſpicia coruorum,à dextra,fauſta:à læua, infauſta, & infelicia habebantur. Marcus Tullius libro 1 de diuinatione *Cur a dextra Coruus,à ſiniſtra Cornix faciat ratum?* Horat. oda 27. lib. 3 *Oſcinem precæ ſuſcitabo Solis ab ortu.* Profert autem hunc verſum Nonius, in verbo, *Crocire.* his verbis, Crocire cùm ſit coruorum. Plautus in Aulularia cantare eos dixit. Hæc Nonius:quem miror non vidiſſe eadem opera verſum ſequentem, in quo Plautus id verbum quod ait ille proprium eſſe coruorum, de coruo vſurpauit. Sed quod hic non attẽdit Nonius, notauit in voce *crocitũ.* SIMVL]ſic legendum:& ita habent duo ex noſtris libris veteribus & omnes ferè vulgati. & ita videtur egiſſe Nonius, vt mox dicemus Ex VOCE CROCIBAT SVA] Nonius in voce *crocitum* ſcribit, Crocitum propriam.

propriam coruorum vocem eſſe voluerunt. Plautus Aulul. Simul. rad. ped. terr. & voce croc. *ſ crocibat* autem edendum curaui. quod ita habeant omnes fere noſtri libri veteres, niſi quòd aliquot habent *crocitabat*. Apud Nonium quidem plane impreſſum eſt, *crocibat*. ARTEM FACERE LVDICRAM] trepidare, tremere, palpitare, πηδᾶν. Turnebus ſic explicat, geſtire, geſtum facere: non rectè. Nam quamuis ab hiſtrionib. ſumptum ſit, qui geſtū agentes crebrò mouentur, tamen non poteſt hic nec vere, nec apte dici cor Euclionis, cantu, ſeu crocitu corui audito geſtiiſſe: quod lætitiā ſignificat, atque indicat. Geſtire enim, eſt lætitiam animi, corporis motu, præ ſe ferre, vt docet Nonius: & profert Ter. verba ex Eunuc. *Charea, quid eſt, quòd ſic geſtis?* ATQ. IN PECTVS EMICARE] ἐκπήδησις, ſeu ἐμπήδησις. nā idem dicit quod ſuprà proxime, aliis verbis, ſalire cor enim, & palpitare, & in pectus emicare dicitur, cū trepitat ob metū.

## EVCLIO, STROBILVS.

Eu. *FOràs, foràs, lumbrice, qui ſub terra erepſiſti modò,*
*Qui modo nuſquam comparebas, nunc quum compares, peris.*
*Ego edepol te præſtigiator miſeris iam accipiam modis.*
Str. *Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercij ſenex?*
*Quid me afflictas? quid me raptas? quā me cauſſa verberas?*
Eu. *Verberaliſſime, etiam rogitas? non fur, ſed trifur?*
Str. *Quid tibi ſubripui?* Eu. *redde huc ſis.* Str. *quid tibi vis reddam?* Eu. *rogas?*
Str. *Nihil equidem tibi abſtuli.* Eu. *at illud, quod tibi abſtuleras, cedo.*
Str. *Hem quid agis?* Eu. *quid agam? auferre non potes* Str. *quid vis tibi?*
Eu. *Pone hoc ſis, aufer cauillum, non ego nunc nugas ago.*
Str. *Quid ego ponam? quin tu eloquere, quicquid eſt, ſuo nomine.*
*Non hercle equidem quicquam ſumpſi, nec tetigi.* Eu. *oſtende huc manus.*
Str. *Hem tibi oſtendi, eccas.* Eu. *video, age oſtende etiam tertiam.*
Str. *Laruæ hunc atque intemperiæ, inſaniæque agitant ſenem.*
*Faciſne iniuriam mihi, ánnon?* Eu. *fateor, quia non pendes, maximam.*
*Atque id quoque iam fiet, niſi fatere.* Str. *quid fatear tibi?*
Eu. *Quid abſtuliſti hinc?* Str. *Di me perdant, ſi ego tui quicquam abſtuli.*
*Nive adeò abſtuliſſe vellem.* Eu. *agedum excutedum pallium.*
Str. *Tuo arbitratu.* Eu. *ne inter tunicas habeas.* Str. *tenta quà lubet.*
Eu. *Vah ſceleſtus, quàm benignè, vt ne obſtuliſſe intelligam.*
*Noui ſycophantias. age rurſum, oſtende huc manum*
*Dexteram.* Strobil. *hem.* Eu. *nunc lauam oſtende.* Str. *equidem ambas profero.*
Eu. *Iam ſcrutari mitto, redde huc.* Str. *quid reddam?* Eu. *ah nugas agis.*
*Certè habes.* Strob. *habeo ego, quid habeo?* Eucl. *non dico, audire expetis.*
*Id meum quicquid habes redde.* Str. *inſanis, perſcrutatus es*
*Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inueniſti penes.*
Eu. *Mane, mane, quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?*
*Perij hercle, ille nunc intus turbat, hunc ſi amitto, hic abierit.*
*Poſtremò iam hunc perſcrutauit, hic nil habet, abi quò lubet.*
*Iuppiter te, díque omnes perdant.* Str. *haud malè agit gratias.*
Eu. *Ibo intrò, atque illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam.*
*Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc ánnon?* Str. *abeo.* Eu. *Caue ſis te videam.*

FORAS, FORAS.] ſubintell. exi. Sic autem edidit Camerarius. ſed legendum videtur, I foràs lumbrice. &c. vt ſit trochaicus, tetram. catalect. quales ſunt alii. LVMBRICE] Strobilum ſeruum, lumbricum appellat, quòd vt vermis, ſeu lumbricus, repente è terra rependo exſiſtere ſolet: ita ille non antea in illo loco ab eo viſus, ex ara deſubitò emerſerit, in qua aſsidebat. Non habent oculos

lumbrici, nec vllum vermium genus, vt narrat Plin. libr. 11. cap. 37. NVSQVAM COMPAREBAS.] nullo in loco apparebas. PRAESTIGIATOR] qui veluti præſtigiis quibuſdam homines fallis, & in fraudem impellis. Præſtigiatores dicti ſunt à præſtigiis: præſtigiæ, à præſtinguendo, quod valet, tenebras offundere, & à præſtinguendis oculis, qua de re plura in cõment. Horatianis. ACCIPIAM] tractabo, inuitabo. tralatio eſt. proprie vſurpauit Virg. lib. 3. Æneid. *illos porticibus rex accipiebat in amplis.* & M. Tull. lib. 6. de repub. *poſt autem regio apparatu accepti, ſermonem in multam noctem produximus.* AFFLICTAS?] in terram crebrò affligis? VERBERALISSIME] verberib. digniſſime, maxime verberande. REDDE HVC SIS] redde mihi ſi vis, quæ ſubripuiſti. QVOD TIBI ABSTVLERAS] homo ſuſpicioſiſſimus, putans Strobilum, ambigue de induſtria eſſe locutum, & cùm ita dixit, *nihil equidem tibi abſtuli*, ſic ſenſiſſe, nihil abſtuli in vſum tuum, ſeu quod in vſum tuum verteretur: hac ſententia arrepta, vt hoc pacto omnem calumniã, & cauillum auferat: iubet eum omnino reddere, quod ea gratia abſtulit, vt eo vteretur, ac frueretur. hoc modo, at redde, inquit, illud quod tibi, ideſt tui vſusgratia, abſtuleras. PONE HOC SIS] pone hoc ſi vis, de manibus ſcilicet, pone, id eſt, depone. Hor. epiſt. 16. lib. 1. *Pone, meum eſt*, inquit, *pone, triſtiſque recedo.* AVFER CAVILLVM.] omitte iocularem, & ludicram fallaciam. *Cauillatio eſt iocoſa calumniatio*, inquit Feſtus idem, *cauillum, cauillatio eſt irriſio.* Nonius, Cauillantur, quod eſt apud Cicer. libr. 2. de Oratore, interpretatur, iocantur. QVIN TV ELOQ. QVID QVID EST. S. N.] imo verò, clare appellat quidquid tibi ablatũ eſſe arguis, ſuo nomine licet etiam legere cum interrogatione, vt *eloquere*, ſit indicatiui modi, pro eloqueris, & *quin*, poſitum intelligamus pro, cur non. ſed illo altero modo mâlo. TERTIAM] ridiculum. poſtulare ſibi oſtendi manum tertiam ab eo, qui ambas oſtẽderit, & ita ſatis probarit, niſi obſtaret Euclionis animus diffidentiæ, & ſuſpicionis plenus, ſe nihil alieni tetigiſſe. Sed hic oſtendit Plautus, quàm miſer ſit auarus, qui auri & ſeruandi cura, & amittendi metu perturbatus, ne oculis quidem ſuis credit. LARVAE.] lemures, Maniæ γοργεῖα, ſeu γοργῶ. hinc laruati, male ſani: qui laruarum incurſatione vexantur. ATQVE INTEMPERIAE] ſuprà eadem comœd. in princip. *Neſcio pol, quæ illunc hominem intemperiæ tenent.* FATEOR, QVIA NON PENDES, M.] fateor me tibi iniuriam facere maximam, qui non pendes, & pendens vapulas. Serui, qui virgis aut loris cędebantur, pendebant è trabe aliqua, qua de re ſuprà ſæpe multa dicta ſunt, in Amphitr. ibi, *Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo, Niſi item vnam verberatus quã pependi perpetem.* & in Aſin. ibi, *Nullus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.* ATQVE ID QVOQVE IAM FIET. &c.] ſubintell. tibi, id eſt, pendebis, & pẽdens vapulabis. NISI FATERE.] niſi fateris, te mihi ollam auri abſtuliſſe. TVO ARBITRATV.] id eſt, ita vt arbitraberis, ita vt voles. NE INTER TVN. HAB.] pendent & apta ſunt hæc ex ſuperioribus illis, *excute dum pallium*, debentque connecti cum illis, & coniunctè legi, in explicando, & interpretando: quando Strobilus interpoſuerit hæc, *tuo arbitratu.* Hæc enim orationis eſt ſeries, *agedum excute dum pallium, ne inter tunicas habeas.* Sed cur dixit *inter tunicas*, & non *inter tunicam*? vnam enim tunicam gerebant, non duas. an numerum multitudinis vſurpauit, pro ſingulari, Græcorum more, vt τόξα pro τόξον, ἅρματα pro ἅρμα, &c. an hoc referendum ad Euclionis perſonam, qui non putat vnam tunicam ſeruum Strobilum habere, ſed plureis? vt ſuprà non duas manus tantùm, ſed plureis in eo quærebat? Porrò pallium fuiſſe Græcorum veſtem exteriorem, tunicam verò interiorẽ: & illud ἱμάτιον hanc χιτῶνα dictam eſſe, conſtat. quod ſi aliter eſſet, poſſem hoc ex Demoſthene, & aliis oratoribus: ex Homero, ex aliis poetis, & omnibus denique hiſtoricis docere. QVÀM BENIGNE] id eſt, quàm liberaliter, ſubintellige, poteſtatem facit exquirendi, perſcrutandi, & excutiendi, vt ne. &c. ABSTVLISSE] ſubintellige, eum. SYCOPHANTIAS] fallacias. AVDIRE EXPETIS] cupis audire, quid amiſerim, aut etiam quid hic abſtruſerim. NEQ. TVI ME QVIDQ. INVENT. P.] ordo, & ſententia eſt, neque quidquã tui penes me inueniſti. QVIS ILLIC EST, &c.] quis ille eſt, &c. Nemo erat omnino, prẹter Strobilum: ſed quaſi aliquis alius eſſet, ita quærit, homo omnia tuta timens, & ſibi ipſe non credens, & vmbram ſuam horrens. PERSCRVTAVIT] perſcrutatus ſum. profert Nonius in verbo *ſcruto.* titulo *de contrariis generibus verborum.* SOCIENNO TVO] ſocio tuo: Profert hunc verſum Nonius, vtitur eodem nomine & ſuprà in Amph. *Nam Amphitruonis ſociennum me eſſe volui dicere.* INTERSTRINGAM] interprimam. ſic enim loquitur in Rud. *Qui ſacerdoti ſceleſtus fauceis interpreſſerit.* idem valet, *obſtringere collũ laqueo*: quo genere vſus eſt ſuprà in ead. com. in princip. & in Amph. ibi, *Quem ego Amphitruonem collo hinc obſtrincto traham.* FVGIN' AB OCVLIS?] Fugiſne à conſpectu meo? CAVE SIS TE VID.] caue ſi vis te videam.

## STROBILVS.

E*Mortuum ego me mauelim leto malo,*
*Quàm non ego illi dem hodie inſidias ſeni.*
*Namque hic iam non audebit aurum abſtrudere.*
*Credo refert iam ſecum, mutabit locum.*
*Atat foris crepuit, ſenex eccum aurum effert foras.*
*Tantiſper hic ego ad ianuam conceſſero.*

EMORTVVM EGO ME] ſimul vt vidit Strobilus, Euclionem aurum ex Fidei fano effundere, hęc ſecum loquitur. & minatur ſe illi inſidiaturum, magnúmque malum daturum. LETO MALO] mala morte. QVÀM NON EGO ILLI DEM INS. H.] Quàm non ego illi ſeni inſidias comparem, ſeu inſidier. ſic loquitur in Bacchid. *Is noſtræ naui lembus inſidias dabat.* & in Caſina, *hiſce ego inſidias dabo.* HIC] in Fidei fano. FORIS CREP.] fores fani crepuerũt. Ex forium crepitu autem, ſenem è fano exiturum cognoſcit. FORAS] extra fanum. TANTISPER] interea dum aurum effert foras. HIC] videtur legẽdum huc. CONCESSERO] iuero. Terent. Heaut. *at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.*

EVCLIO

## EVCLIO, STROBILVS.

Eu. *Fidei cenſebam maximam multo fidem*
*Eſſe,ea ſubleuit os mihi peniſſimè.*
*Ni ſubueniſſet coruus,periſſem miſer.*
*Nimis hercle ego illum coruum ad me veniat velim,*
*Qui indicium fecit,vt ego illi aliquid boni*
*Dicam.nam quod edit,tam duim,quàm perduim.*
*Nunc hoc vbi abſtrudam,cogito ſolum locum.*
*Siluani lucus extra murum eſt auius,*
*Crebro ſalicto oppletus,ibi ſumam locum.*
*Certum eſt,Siluano potius credam,quàm Fidei.*
Str. *Euge euge,dij me ſaluum & ſeruatum volunt.*
*Iam ego illuc præcurram,atque inſcendam aliquam in arborem,*
*Indéque obſeruabo,aurum vbi abſtrudat ſenex.*
*Quanquam hic manere herus me ſeſe iuſſerat.*
*Certum eſt,malam rem potius quæram cum lucro.*

CENSEBAM] exiſtimabam. EA SVBLEVIT OS MIHI PENISS.] ea mihi prorſus fucum fecit.ea me planiſſimè irriſit,illuſit,ludibrio habuit, ea me decepit,ac fefellit.vtitur hac locutione ſæpe Plautus.exempli gratia.in Capt. *Ita mihi ſtolido ſurſum verſum os ſublenere officium.*ibid.infrà, *At illum molum ſublitum mihi os eſſe hodie mihi?* in argum Epid. *mox compreſſa,at miles cognoſcit opera ſibi ſenex os ſublitum.*tractum à mulieribus,quæ fucum faciunt, hoc eſt, quæ ſe ipſæ fuco linunt,vt ſuas rugas tegant, & amatores capiant,vt fucum facere.&os ſublinere idem valeant: vel ab iis,qui alteri fortaſſe dormienti, aut alioqui imprudenti os colore aliquo fœdo, & tetro inficiunt,vt ille aliis eum videntibus ridiculus ſit,& ita ferè Nonius:cuius hæc verba ſunt *ſubleuit os ſignificat, illuſit,& pro ridiculo habuit tractum à genere ludi,quo dormientibus ora pinguntur.* Plaut. Aulul. *Fidei cenſebam,*&c NIMIS HERCLE ILLVM CORVVM,&c ]id eſt,valde hercle illum coruum ad me venire velim.vel valde hercle velim,coruus ille ad me veniat.genus eſt loquendi permixtum, & confuſum è duobus, vt ſuprà docuimus. quo crebrò vtitur Plautus.& cæteri comici ſed maximè Græci.QVI INDICIVM F.]qui indicauit mihi furem auro imminentem. vel qui me præmonuit ſuo crocitu, vt mihi à furibus cauerem. vel ſic,qui mihi patefecit inſidias,quæ auro comparabantur. DICAM] non dixit,donem aut largiar,aut faciam.nam ſenex tenaciſſimus, nihil cuiquam donare, aut benefacere poteſt ſumtum peius morte horrens, bene dicere facile poteſt, quia id ſit ſine ſumtu. NAM QVOD EDIT,TAM DVIM,&c.]rationẽ ſubiicit ſenex,quare dixerit,ſe libenter aliquid boni coruo dicturum, non autem facturum. quia,inquit,nolim quidquam perdere. dare autem coruo, quod edit, id eſt,quod edat,perdere interpretor,& perdere appello. *edim,edis,edit,* coniunctiuimodi, à verbo edo, es, eſt. qua de re ſatis multa nobis in comment.Horat.dicta ſunt. ſic autem hunc locum, vt & alios innumerabileis,iam pridem ex librorum veterum auctoritate reſtituit Camerarius: & verò ita habent etiam noſtri libri manuſcr.Quod cum ita ſit,tamen Adr. Turneb. vir optimus, idemque doctiſſ. &,quandiu vixit, atque adeò etiam nunc mihi cariſſimus, Aduerſariorum libro 1.cap.26 quaſi hic locus tũ cum Aduerſaria ſua ſcribit & cõponit, ſit adhuc mendoſus,& inexplicabilis,& propriè deſperatus, & quaſi hic nodus,non niſi Tenedia bipenni, alióve ferramento ſecari poſſit, iuueniliter exſultat & gaudio triumphat, tanquam hoc loco à ſe emendato, diſſoluto atque explicato. Ita autem legebatur in aliis libris vulgatis, *Nam quod dedit,tamdiu, quàm perdium.* in aliis. *Nam quod dedit,tamdiu quàm perduſt.* planè mendoſe.quis negat?ſed quid magni facit is,qui, quod 12. annis antè ab alio,vt hic locus à Camerario fuit emendatum,atque explicatum, id reſtituit,atq. aperit?Dicet aliquis,quid? Túne Lambine,Turnebum tuum,furti arguis? tu,vt Camerarii gloriam augeas,de Turnebi laudib. demis? Non eſt ita,ſed ſuum cuique reddi oportere contendo,& lectorem errare nolo. ſimúlque Turnebum omni tali ſuſpicione,non ſolùm crimine,liberare cupio.Dico igitur,nullam hic Turnebi eſſe culpam: aut,ſi qua culpa eſt,ita leuem eſſe, vt nullum ei furti crimen inferri debeat. Quo argumento?quidquid enim fecit, imprudens fecit. Cuius imprudentiæ hæc origo eſt. Cum ille quippiam ingenioſè ac præclarè excogitarat,in ſuo codice perſcribebat.Cùm aliquid item ab altero ingenioſè,& eruditè inuentum repererat, id in ſuum codicem referebat, tacito interdum auctoris nomine,quòd properaret, non quòd quemquã ſua laude fraudare vellet.Ita longo poſt editionem Plautinam à Camerario confectam tempore, Aduerſaria ſua cõſcribere cœpiſſet:factum eſt,vt & aliena imprudens ſuo nomini adſcriberet, & ſua quidem, ſed ab aliis occupata,i.prius in vulgus edita,tanquã inaudita,& ignota ederet. Cuiuſmodi plurima eſſe animaduerti in iis,quę in M Tull.ſcriptis reſtituiſſe videri vult,quin etiam digito indicaui, illum ea interdum emendare conatum eſſe, quæ emendationẽ non egebant, quæque in exemplis vel à Colinæo, vel à Roberto Stephano 20 fere abhinc annos editis,emendatè ſunt impreſſa Cuius rei hęc cauſa eſt, quòd ille antiquis editionibus contentus,nouas parare non magnopere curabat Hinc ſępe factũ eſt,vt, quæ fuerint ab aliis emendata atq.occupata, quod ille ignoraret, propterea quia exempla recentiora nõ vidiſſet,poſterius à ſe emendata ederet,cùm ſibi eam emendationẽ ante alios omnes in mentẽ veniſſe,& à ſe in vulgus editam eſſe exiſtimaret. Sed ad rẽ.Hæc igitur loci huius ſententia eſt, Nam quod edit.id eſt, edat coruus,tam duim, i. tam dederim, quàm perduim.id eſt,quàm perdiderim.nihilo plus velim dare coruo,quod edit, ſeu quod edat, quàm perdere, quod enim comedendum dederim,

proinde ſit, ac ſi perdiderim. perdere autem, non eſt meum. Itaque vt ei boni aliquid dicam, veniat ad me, velim: vt donem autem, aut vt benefaciam, nihilo facilius adduci poſſim, quàm vt perdam. NVNC HOC VBI ABSTR. COG. SOLVM L.] Nunc cogito, id eſt apud me quæro, locum ſolum, id eſt, deſertum, & ab arbitris liberum, ἔρημον, vbi hoc aurum abſcondam. SILVANI LVCVS] Siluanus, ſiluarum deus. Horatius epiſt. ad Auguſt. *Tellurem porco ſiluarum lacte piabant.* EXTRA MVRVM, in ſuburbio. AVIVS] auius eſt, quia ſiluano ſacer eſt hominum pedibus non tritus. Lucret. lib. 1. & principio quarti, *Auia Pieridum peragro loca, nullius antè Trita ſolo.* CERTVM EST] decretum eſt, fixum, & ſtabile eſt: ſtat ſententia. INDEQVE] & ex illa arbore, in quam inſcendero. OBSERVABO] ſpeculabor, arbitrabor. QVANQVAM HIC MANERE HERVS ME ESSE, &c.] amphilogia, ſeu amphibolia, ſed non dubium eſt, quin hoc ſentiat ſeruus, quanquam herus iuſſerat, vt hic ſeſe exſpectarem. MALAM REM] plagas, & verbera propterea quòd heri imperium neglexerim. CVM LVCRO] auro Euclionis ablato.

## LYCONIDES adoleſcens, EVNOMIA mulier, VIRGO.

Ly. Dixi tibi mater, iuxtà rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc te obſecro
Fac mentionem cum auunculo mater mea,
Reſecróque mater quod dudum obſecraueram.
Eu. Scis tute facta velle me, quæ tu velis.
Et iſtuc confido à fratre me impetraſſere.
Et cauſſa iuſta eſt, ſiquidem ita eſt vt prædicas,
Te eam compreſſiſſe vinolentum, virginem.
Ly. Egóne vt te aduorſum mentiar mater mea?
Vir. Perij mea nutrix. obſecro te, vterum dolet,
Iuno lucina tuam fidem. Ly. hem mater mea,
Tibi rem potiorem video, clamat, parturit.
Eu. I hac intrò mecum gnate mi ad fratrem meum,
Vt iſtuc, quod tu me oras, efficiam tibi,
Vt iſtuc, quod me oras, impetratum ab eo auferam.
Ly. I, iam ſequor te mater. ſed ſeruum meum
Strobilum miror vbi ſit, quem ego me iuſſeram
Hic operiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi iraſci iniurium eſt.
Ibo intrò, vbi de capite meo ſunt comitia.

DIXI TIBI, MATER,] Euclionis filiam à me eſſe compreſſam Cereris vigiliis, méque velle eam mihi vxorem dari. IVXTA REM MECVM T.] iuxta, i. æquè, ſimiliter. ſic Nonius: deinde hunc locum profert. NVNC TE OBSECRO] nunc te per ſacra rogo, & hac rogatione obligo. FAC MENTIONEM CVM AVVNCVLO M.] i. age cum auunculo meo, Megadoro, fratre tuo. RESECRÓQ. MATER, QVOD D. OBSEC.] & te, mater, obligatione obſecrationis huius libero, vt tibi vtrum velis, liceat. proinde ac ſi ita dicat: te per omnia ſacra oro, atque obteſtor, vt auunculum meum conuenias de Euclionis filia, quã ſibi vxorem deſtinauit, mihi cedenda. & tamen te, ſi fortè hoc facere noles, iuriſiurandi religione ſoluo, ac libero. Solebãt enim, qui alterum obſecrarãt, ſi eſſent eò, quem obſecrarãt, inferiores, aut humiliores, atq. idcirco eum vereri, & pudore proſequi deberent, ſtatim vt illum obſecrarãt, i. ſacramento & religione obſtrinxerant, reſecrare, id eſt, religione liberare, ne ei vim afferre viderentur, ſed potius permittere, vt ſuo arbitratu vteretur, &, vtrum vellet, faceret. Quin cum reus populum comitiis per deos orauerat, id eſt, obſecrauerat, vt eo periculo ſe liberaret, iubebat illum magiſtratus populum reſecrare, i. religione ſoluere, vt ſcribit Feſtus, in verbo reſecrare. deinde hunc locum profert. Idem obſecrare interpretatur, opẽ à ſacris petere. Iterũ Plautus in Perſa, *Obſecro te: reſecro: operam da hanc mihi fidelem.* Cornelius Nepos in Alcibiade, *Iidémque illi Eumolpidæ ac Ceryces rurſus reſecrare ſunt coacti, qui eum deuouerant.* SCIS TVTE FACTA VELLE ME QV.] ſcis tu ipſe, me velle tibi contingere, quæ velis. Horat. Sat. 9. lib. 1. *cupio omnia, quæ vis.* IMPETRASSERE] impetraturam. EGONE VT ADVORS. M.] egóne ita amens ſim, vt te audiente & præſente mentiar? VTERVM DOLET.] vterus dolet. Nonius: vterus, inquit, maſculino genere dicitur, & vterum neutro. Deinde hunc locum profert. & illud ex Turpil. Philop. *Diſperij miſera, vterum cruciatur mihi.* IVNO LVCINA, TVAM FIDEM] ſubintell. imploro. tuam fidem autem, id eſt, tuum auxilium Iunonem Lucinam inuocabant mulieres parturientes: quę eadem eſt Diana, Ilithyia & Genitalis. Lucina autem dicta, quòd eius opera, ac beneficio partus in lucem prodeant, & lumen ſolis intueri incipiant. Terent. in Andr. *Iuno Lucina, fer opem: ſerua me, obſecro.* vbi notat Donatus, Iuno Lucina Iunonis filia. Græcè ἰλείθυια dicitur: Latinè Iuno à iuuando dicta, Lucina ab eo, quòd in lucẽ producat. & gemina vota ſunt, vt & partus, & pariens ſeruetur. nam fer opem, propter partum: ſerua me, propter

pter parietem dicitur. Feſtus in voce ſupercilia, ita ſcribit Supercilia in Iunonis tutela eſſe putabant, quòd iis protegantur oculi, per quos luce fruimur: quam tribuere putabant Iunonem. vnde & Lucina dicta eſt. Idem opigenam inquit, Iunonem matronæ colebant, quòd eam ferre opem in partu laborantibus, credebant. Sed de Iunone Lucina plura diximus in comment. Horatianis, ad odam 22. libr. 3. ibi, *Quæ laborantes vtero puellas*, &c. TIBI REM POTIOREM VIDEO.] Video rem faciliorem eſſe factam ex eo, quòd puella paritura ſit, vel ſic, video te maiorem impetrandi facultatem habituram ex eo, quòd puella iamiam paritura ſit. I HAC INTRÒ, &c.] veni hac mecum in ædeis fratris mei. ILLIC OPPERIRI.] illic exſpectare. iterum hic amphibolia eſt. ſed perſpicuum eſt, quid velit Lyconides. INIVRIVM EST.] iniuſtum eſt. VBI DE CAPITE MEO SVNT COMITIA.] id eſt, vbi de fama, & vita mea agitur. vbi de ſalute mea conſilia ineuntur. & verba ſiunt. tractum à populi Romani comitiis. Comitia autem dicta eſſe à comeundo, ſeu comitando, id eſt, ſimul itando, conſtat.

## STROBILVS.

*Picos diuitiis, qui aureos montis colunt,*
*Ego ſolus ſupero. nam iſtos reges ceteros*
*Memorare nolo, hominum mendicabula.*
*Ego ſum ille rex Philippus ô lepidum diem.*
*Nam vt dudum hinc abij, multò illò adueni prior,*
*Multóque prius me collocaui in arborem,*
*Inde exſpectabam vbi aurum abſtrudebat ſenex.*
*Vbi ille abijt, ego me deorſum duco de arbore*
*Effodio aulam auri plenam: inde ex eo loco*
*Video recipere ſe ſenem, ille me non videt.*
*Nam ego me modo declinaui paulùm me extra viam.*
*Attat ſenem eccum ipſum, ibo vt hoc condam domum.*

PICOS DIVITIIS, &c.] Picos, id eſt gryphos, ſeu γρῦπας, id eſt gryphas, de quibus ſic Pomponius Mela libro 2. cap. 1. de Scythia Europæa, qua parte Riphæis montibus eſt proxima. *Deinde, inquit, eſt regio ditis admodum ſoli, inhabitabilis tamen. quia gryphi ſæuum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egeſtum mirè amant, mireque cuſtodiunt, & ſunt infeſti attingentibus.* de iiſdem ſic Nonius, *Picos*, inquit, *veteres eſſe voluerunt, quos Græci γρῦπας appellant*: deinde hunc locum profert Seruius ad illum Virgilii verſum Pharmaceutr. *Iungentur iam gryphes equis*, notat, *hoc genus ferarum in Hyperboreis montibus naſcitur, omni parte leones ſunt: alis & facie aquilis ſimiles: equis vehementer infeſta, Apollini conſecrata.* Plinius libro 7. cap. 1 *Arimaſpi, quos diximus vno oculo in fronte media inſignes: quibus aſſiduè bellum eſſe circa metalla cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi, ſed maximè illuſtres, Herodotus, & Ariſteas Proconneſius ſcribunt.* Idem libr. 10. cap. 49 *Pegaſos*, inquit, *equino capite volucreis, & gryphas aurita aduncitate roſtri, fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopia.* Tale eſt quod narrat Herodotus in Thalia, de formicis Indicis, quæ aurū cuſtodiunt in India quo referēdum eſt illud Sophoclis in Antigona, Κερδαίνετ', ἐμπολᾶτε τὸν πρὸ Σάρδεων ἤλεκτρον, εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν Ἰνδικὸν χρυσόν. NAM ISTOS REGES CETEROS MEMORARE NOLO, &c.] ratio ante propoſitionem. hic enim ordo eſt. Ego ſum ille rex Philippus nam iſtos reges memorare, &c. cuius modi ſermonis exempla poſſum colligere quàm plurima. HOMINVM MENDICABVLA] mendicabulum, inquit Nonius, pro mendicatione: deinde profert hunc verſum hominum mendicabula interpretor, homines mendicos, vt intelligamus, ſic dictum, mēdicabula hominum, vt ſcelera hominum flagitia hominum. EGO SVM ILLE REX PHILIPP.] Philippum regem Macedonum, Amyntæ filiū, Alexandri Magni patrem, intelligit: qui pluries vrbeis cepit auro, quàm ferro: quique ſolitus erat dicere, nullum caſtellum eſſe inexpugnabile, in quod aſinus auro onuſtus poſſet aſcendere: à quo dictum eſt aurum Philippeū: quod Plautus noſter ſæpe commemorat. Ille autem poſitum ἐμφατικῶς, vt in Amphitr. *quod ille faciat Iupiter*. ordo autem, vt diximus, talis eſt, in explicando, Ego ſum ille rex Philippus. Nā iſtos reges ceteros, mendicos & egenteis, commemorare nolo. NAM VT DVDVM, &c.] id eſt, poſtquam dudum hinc abii, &c. ILLÒ] in ſiluam lucum: in quo ſenex dicebat ſe aulā auri abſtruſurum. PRIOR] prior quàm Euclio. PRIVS] quàm ſenex in lucum veniret. COLLOCAVI IN ARBOREM] *collocaui in arborem.* dixit potius quàm in arbore, quia collocaui hic ſignificat motum. VBI ILLE] in pronocabulo *ille* alterum l. exteritur. EGO ME DEORSVM DVCO DE ARB.] ego deſcēdo, vel me demitto, ſenſim ex arbore. Sic autem explicat Nonius in verbo *ducere*. Sic locutus eſt in Curcul. *ad lucepedes de lecto clàm, ne miles ſentiat.* INDE SPECTABAM, VBI AVR.] Sic legendum, vel inuitis libris omnibus non *inde exſpectabam*, quod Latini ſermonis conſuetudo reſpuit. Nam *illic exſpectabam*, ſeu *ibi exſpectabam* dicendum eſſet, ſi *exſpectandum* retineretur. EFFODIO] è terra à me foſſa extraho. Nōnulli libri habēt, *ecfodio*. INDE] id eſt, ex eo loco. EX EO LOCO VIDEO R. S. S.] ſecutus ſum libros omneis & vulgatos, & manuſcr. Sed non poſſum nō valde probare Simeonis Boſii coniecturam, plane probabilem. Hæc enim videtur eſſe totius loci ſententia. *inde*, hoc eſt, ex eo loco, ex quo loco video ſenem redire domum ſuam. ego effodio ollam auri plenam. Vulgata autem, & recepta lectio inde ex eo loco vix ferri poſſe videtur, propter tautologiam. quid enim aliud eſt inde, quàm ex eo loco? verumtamen ita explicari poteſt. inde. ex eo loco, inquam, (ad maiorē rei expreſsionē) in quo loco ſcilicet ſenex ollā auri plenā abſtruſit, video ſenē ſe recipere domū ille aū: me nō videt. Vulgata hac lectione probata, interpūctionis nota poſt *plenā* locanda eſt. Quod ſi quis Simeonis coniecturam probet, aliter erit diſtinguendū, atq. interpungendum: nēpe hoc modo,

*Effodio aulam auri plenam inde, ex quo loco Video recipere ſe ſenem ille me non videt* DECLINAVI PAVLVM ME EXTR. V.] declinaui ſeu deflexi paullum de via. Cum verbo *declino* iunxit in accuſandi caſu prouocabulum *me*. Sic Lucret. dixit de atomis, *declinare ſe ſe* Sic ille lib. 2 *Sed, nihil omnino recta regione viai Declinare quis eſt, qui poſſet cernere, ſiſe* quorum verſuum hũc ordinem eſſe docuimus in commentariis noſtris. Sed quis eſt, qui poſſet cernere, corpora prima nihil omnino declinare ſe ſe recta regione viaï? Sic Virgil. dixit lib. 4. Æneid. *nec dulci declinat lumina ſomno.* IBO, VT HOC COND. DOM.] ordo eſt, ibo domum, vt hoc condam, domi ſcilicet. Itaque debet diſtinctionis nota ſcribi poſt *condum.*

## EVCLIO ſenex. LYCONIDES adoleſcens.

Eu. *PEry, intery, occidi, quò curram? quò non curram?*
*Tene, tene, quem? quis? neſcio, nihil video, cæcus eo, atque*
*Equidem quo eam, aut vbi ſim, aut qui ſim, nequeo cum animo*
*Certum inueſtigare. obſecro vos ego mihi auxilio,*
*Oro, obteſtor, ſitis, & hominem demonſtretis, qui eam abſtulerit.*
*Qui veſtitu & creta occultant ſeſe, atque ſedent, quaſi ſint frugi.*
*Quid ais tu? tibi credere certum eſt. nam eſſe bonum è vultu cognoſco.*
*Quid eſt? quid ridetis? noui omnes, ſcio fures eſſe hic complures.*
*Hem nemo habet horum? occidiſti. dic igitur. quis habet? neſcis?*
*Heu me miſerum, miſere pery. malè perditus, peſſimè ornatus eo.*
*Tantum gemiti & mali, mœſtitiæq; hic dies mihi obtulit,*
*Famem & pauperiem. perditiſſimus ego ſum omnium in terra.*
*Nam quid mihi opus eſt vita qui tantum auri perdidi?*
*Quod cuſtodiui ſedulò: egomet me defraudaui,*
*Animúmque meum geniúmque meum: nunc eo aly lætificantur,*
*Meo malo & damno. pati nequeo.*
Ly. *Quinam homo hic ante ædis noſtras eiulans conqueritur mœrens?*
*Atque hic quidem Euclio eſt. eſt, opinor. oppidò ego intery, palàm eſt res.*
*Scit peperiſſe iam, vt ego opinor, filiam ſuam: nunc mihi incertum eſt,*
*Quid agam. abeam, an maneam? an adeam, an fugiam? quid agam, edepol neſcio.*

PERII, INTERII, &c.] Inducitur Euclio, poſteaquam ollam auri ſublatam eſſe cognouit, mirè conturbatus, exanimatus, & de gradu mentis, vt aiũt, deiectus. TENE, TENE.] ſubintell. furem Alloquitur quemuis ex iis qui adſunt. QVEM?] quem iubeo aut poſtulo teneri? vel, quem tenebitis? QVIS?] quis ollam auri abſtulit? NIHIL VIDEO, CAECVS EO:] idem dicitur aliis verbis, nam qui nihil videt luce clara, cæcus eſt. INVESTIGARE.] veſtigando inuenire Sic Terentius in Heaut. *Nihil tam difficile quin quærendo inueſtigari poſſit* Plautus in Mercat. *Non concedam, neque quieſcam vſquam noctu, neque interdiu, Priuſquàm aut amicam. aut mortem inueſtigauero.* alias inueſtigare, valet veſtigiis quærere. Idem Terent. Eunuch. *vbi quæram, vbi inueſtigiem? quem percenter?* QVI VESTITV ET CRETA OCCVLTANTIS.] qui veſtitu obſoleto, neque ſũtuoſo. & facie cretata, ſeu fuco alio candefacta, ſimulant ſe eſſe viros bonos, & frugi. alii ſic, veſtitu candido ſeu toga candida, ſimulãt ſe eſſe viros bonos & fortes, & ieccirco honore & magiſtratu dignos Nã magiſtratus & honores petebãt Romani in veſte cãdida. al. ſic, qui cum ſint nigri, id eſt, improbi & ſcelerati, ſimulant ſe eſſe candidos, id eſt, bonos atque integros. Horat. Satyra 3. lib. 2. *creta an carbone notandi* TANTVM GEMITI, ET MALI, MOESTITIAEQVE HIC D. OBT.] Sic edidimus. Nam vulgati quidem alii ſic habent. *Tantum gemiti, & mali mœſtitia hic d.* &c. Et ita Florẽt. alii vt Aldini, & Lugd. ſic. *Tantũ gemiti, & mala mœſtitia.* &c. manuſc. pt. noſtri ſic ferè, vt Florentini, *Tantum gemitis & mali, mœſtitia hic d.* &c. Nonius porrò in voce *gemiti*, docens, *gemiti* poſitum eſſe pro *gemitus*, antiquè, legit, *Tantum gemitis mali, mœſtitiaque hic d. m. obt.* quæ ſcriptura mihi non ſatis probatur, eám que planè corruptam ac deprauatam eſſe arbitror quãquam eam Camerarius ſecutus eſt. Priſcianus lib. 6. eiuſdem rei exemplum afferens ſic legit, *Tantum gemitis, & mala mœſtitiæ hic dies mihi obtulit.* EGOMET ME DEFRAVDAVI, &c.] ſic Terent. Phor. *Quod ille vnciatim vix de dimenſo ſuo, Suum defrudans Genium, compar ſit miſer,* Suprà in Aſinaria, Defrudem te ego? ad quẽ locum plura. defraudare autem ſeu defrudare Genium ſuum & indulgere Genio, inter ſe opponuntur. ſimiliter defrudare animũ ſuum, & obſequi, ſeu morem gerere animo ſuo, inter ſe pugnant. NVNC EO LAETIFICANTVR] nunc alii eo auro lęti fiunt. vel ſic, nunc alii ex eo auro lætitiam & voluptatem capiũt. EIVLANS] eiulare eſt vocem triſtẽ & lugubrẽ mittere. quod muliebre eſt M. Tull. Tuſc. quęſt. lib. 2. *Ingemiſcere nonnunquam viro conceſſum eſt, idque rarò: eiulare ne mulieri quidem. & hic nimirum eſt fletus, quem 12. tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt.* Horat. oda 10 Epod. *Et illa non virilis eiulatio.* Apuleius lib. 3. princip. *Hac identidem mecum replicans fortunas meas eiulabam.* Idem lib. 4. *Nec tamen puella quiuit vllis aniculæ ſermonibus ab incepto fletibus auocari: ſed altarius eiulans: & aſſiduis ſingultibus ilia quatiens, mihi etiam lacrymas excuſſit.* Leſſum appellant 12. talem eiulationem. PALAM EST RES.] Lyconides audiens Euclionem lamentantem, & eiulantem, ſuſpicatur propter partum filiæ lamentari, non propter ollæ iacturam, quam fecit ille, qua de re nihil audierat Lyconides.

ACTVS

# CAPTEIVEI.

## DRAMATIS PERSONAE.

ERGASILVS paraſitus.
ARISTOPHONTES.
HEGIONIS puer.
PHILOPOLEMVS.
STALAGMVS.
HEGIO ſenex.
LORARIVS.
PHILOCRATES captiui.
TYNDARVS.
GREX.

## ARGVMENTVM.

*CAptus fuit in pugna Hegionis filius,*
*Alium quadrimum fugiens ſeruos vendidit.*
*Pater capteiuos commercatur Alios.*
*Tantum ſtudens vti natum ſuum recuperet.*
*Et inter ibi emit olim amiſſum filium.*
*Is ſuo cum domino veſte verſa ac nomine,*
*Vt amittatur, fecit: ipſus plectitur.*
*Et is reduxit, captum & fugitiuum ſimul,*
*Indicio cuius alium agnoſcit filium.*

HEGIONIS FILIVS. ] Philoptolemus. ALIVM QVADR.] alium Hegionis filium, quatuor annos natum, Pægnium nomine: qui poſtea Tyndarus dictus eſt. alium dixit, pro alterum. FVGIENS SERVOS] ſeruus Hegionis Stalagnius, dum fugit. PATER] Hegio. ALIOS] Elios, ab vrbe Elide, videlicet, Philocratem Theodoromedis filium, Elium, & vnà cum eo Pægnium, eundémque Tyndarum, filium ſuum, qui ſeruitutem ſeruiebat Philocrati. GNATVM SVVM] Philoptolemum, prouocabulum *ſuum*, hic vna ſyllaba pronuntiari debet. RECVPERET] ſcilicet permutatione facta. rectè autem recuperet. Nam recuperari dicuntur amiſſa, cum ad eum, qui amiſit, ſalua redeunt. ET INTERIBI] Et interea. EMIT OLIM AMICISS. FIL.] Hegio emit imprudens eum filium, quem olim amiſerat, nomine Pægnium, ſed poſtea Tyndarum appellatum. IS] Tyndarus, qui ſeruitutẽ ſeruiebat Philocrati Elio, Theodoromedis filio. CVM DOMINO VESTE VORSA, AC NOM. commutata veſte, & commutato nomine cum domino Philocrate, id eſt, ſumta veſte domini ſui Philocratis, & eiuſdem nomine ſibi impoſito, vt dicatur Philocrates, qui eſt Tyndarus, idémque Pægnium, ſeu Pægnius, & contrà Tyndarus appelletur, qui eſt Philocrates. VT AMITTATVR, FECIT.] fecit vt dominus ſuus amittatur, hoc eſt, abire ſinatur, Tyndari nomine ei impoſito, cùm eſſet Philocrates. amittitur autem, ea gratia Pſeudotyndarus, vt Philoptolemum captiuum ad Hegionem patrem reducat. IPSVS PLECTITVR] ipſus, verus Tyndarus, qui ſumpſerat nomen Philocratis, plectitur ab Hegione patre, hunc Tyndarum, filium ſuum eſſe neſciente. IS] Philocrates, Pſeudotyndarus. CAPTVM] Philoptolemum, Hegionis filium, bello captum. ET FVGITIVVM SIMVL] & vnà cum eo ſeruum Stalagnium, qui fugiens Pægnium quadrimum, qui poſtea Tyndarus appellatus eſt, Theodoromedi Philocratis patri vendiderat. INDICIO CVIVS] cuius Philocratis indicio. ALIVM] Tyndarum, eundémque Pægnium, quem putabat eſſe ſeruum.

## PROLOGVS.

*HOs, quos videtis ſtare hîc, capteiuos duos,*
*Illic qui aſtant: ij ſtant ambo, non ſedent.*
*(Vos vos mihi teſtes eſtis, me verum loqui.)*
*Senex qui hîc habitat, Hegio, eſt huius pater.*
*Sed is quo pacto ſeruiat ſibi patri,*
*Id ego hîc apud vos proloquar, ſi operam datis.*

*Seni huic fuerit filij nati duo.*
*Alterum quadrimum puerum ſeruos ſurpuit,*
*Eúmque hinc profugiens vendidit in Alide*
*Patri huiuſce. Iam hoc tenetis, optimum eſt.*
*Negat hercle ille vltimus. accedito.*
*Si non, vbi ſedeas, locus eſt, eſt vbi ambules,*
*Quando hiſtrionem cogis mendicarier.*
*Ego me, tua cauſſa, ne erres, non rupturus ſum.*
*Vos qui poteſtis ope veſtra cenſerier,*
*Accipite reliquom: alieno vti nihil moror.*
*Fugitiuus ille, vt dixeram antè, huius patri,*
*Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.*
*Hic poſtquam hunc emit, dedit eum gnato ſuo*
*Peculiarem, quia quaſi vna ætas erat.*
*Hic nunc domi ſeruit ſuo patri, nec ſcit pater.*
*Enimuero di nos quaſi pilas homines habent.*
*Rationem habetis quomodo vnum amiſerit.*
*Poſtquam belligerant Ætoli cum Aliis,*
*Vt in bello fit, capitur aliter filius.*
*Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.*
*Cœpit capiuos commercari hic alios,*
*Si quem reperire poſſet, cum quo mutet ſuum*
*Illum captiuum. hunc ſuum eſſe neſcit, qui domi eſt.*
*Et quoniam heri inde audiuit, de ſummo loco,*
*Summóque genere captum, etiam equitem Alium,*
*Nihil pretio par ſit, filio dum parceret,*
*Reconciliare vt facilius poſſet domum,*
*Emit hoſce de præda ambos de quæſtoribus.*
*Hice autem inter ſeſe hunc confinxerunt dolum,*
*Quo pacto hic ſeruos ſuum herum hinc amittat domum.*
*Itaque inter ſe commutant veſtem & nomina.*
*Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus:*
*Huius illic, hic illius hodie fert imaginem,*
*Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,*
*Et ſuum herum faciet libertatis compotem,*
*Eodémque pacto fratrem ſeruabit ſuum.*
*Reducémque faciet liberum in patriam ad patrem*
*Imprudens, itidem vt ſæpe iam in multis locis*
*Plus inſciens quis fecit quàm ſciens, boni.*
*Sed inſcientes ſua ſibi fallacia,*
*Ita compararunt & confinxerunt dolum:*
*Itaque hi commenti de ſua ſententia,*
*Vt in ſeruitute hic ad ſuum maneat patrem,*
*Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſeruit patri.*
*Homunculi quanti ſunt, cùm recogito,*
*Hæc res agetur nobis, vobis fabula.*
*Sed etiam eſt paucis quod monitos vos voluerim.*
*Profectò expediet fabulæ huic operam dare.*

*Non per-*

*Non pertractatè facta eſt, neque item vt cætera.*
*Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles.*
*Hic neque periurus leno eſt, nec meretrix mala,*
*Neque miles glorioſus Etiámne vereamini,*
*Quia bellum Ætolis eſſe dixi cum Aliis,*
*Foris illic extra ſcenam fient prælia.*
*Nam hoc pene iniquum eſt comico choragio,*
*Conari deſubitò nos agere tragœdiam.*
*Proin' ſi quis pugnam exſpectat: liteis contrahat.*
*Valentiorem nactus aduerſarium.*
*Si erit, ego faciam vt pugnam inſpectet non bonam,*
*Adeò vt ſpectare poſtea omneis oderit.*
*Abeo. Valete iudices iuſtiſsimi,*
*Domi bellique duellatores optumi.*

HOS QVOS VIDETIS ST. ] *Hos quoque.* dictum more Plautino apud quem ſæpe antecedens eiuſdem caſus eſt, atque relatiuum. Debuerat autem ita loqui, ſi vſitato more dicere voluiſſet: & qui hunc locum explicare velit, ita dicat: Horum, quos videtis hic ſtare, captiuos duos, ſeu captiuorum duorum (quorum alter eſt Philocrates, alter Tyndarus) alterius, nempe huius, quem oſtendo, Tyndari, Hegio ſenex, qui hic habitat, pater eſt, neque id ſcit tamen, ſed exiſtimat, eum ſeruire ſeruitutem Philocrati captiuo Theodoromedis filio. ILLI QVI ADSTANT ] qui illic aſtant: *illi* pro illic poſitum, non inuſitatè. II STANT AMBO. NON SED. ] iteratio ad maiorem eius, quod dictū eſt, affirmationem. SENEX QVI HIC HAB. HEG. ] hic ordo eſt, vt diximus Senex, Hegio, qui hic habitat, horum duorum captiuorum, ſeu ex his duobus captiuis, qui hic adſtant, huius, quem digito vobis oſtendo, Tyndari, pater eſt. Emerat autem hos duos captiuos ex hoſtium Eleorum manubiis Hegio Ætolus, vt horum altero vel vtroque dato filium ſuū Philoptolemum ab hoſtib. Eleis captum recuperaret. SED IS ] ſed is, Tyndarus. SVO SIBI PATRI ] ſuo vero patri: vel ſuo ipſius patri genus loquēdi à nobis alibi notatum: millies à Plauto, & ab aliis ſcriptoribus vſurpatum. SI OPERAM DATIS ] ſi operam mihi auribus datis, id eſt, ſi attenditis. SENI HVIC ] Hegioni. FILII NATI DVO ] Pægnius & Philoptolemus. ALTERVM ] Pægnium, qui poſtea ab emptore Tyndarus appellatus eſt. SERVOS ] ſeruus Stalagnius. IN ALIDE ] in Elide. Elis Achaïæ oppidum. Sic autem Adr. reſtituit Aduerſ. lib. 23. cap. 27. atque hæc reſtitutio porrigenda eſt ad omneis locos, in quibus legitur Aulidi, Alii Aulidis, pro quibus legendum Alidi, Elu Alidis, hoc eſt, Elidis, Eléi, Elidis. PATRI HVIVSCE ] patri Philocratis, Theodoromedi Eleo, ſeu Elio: qui Philocrates, poſtea captus eſt ab Ætolis: quē modò emit Heg. ex manubiis hoſtiū Eleorum, vt diximus. TENETIS ] ſcitis. NEGAT HERCLE ILLE VLTIMVS ] negat ſe ſcire ille vltimus. ſpectatorem quendam ſignificat, qui neque ſedebat, neque attendebat: ſed hiſtriones obſtrependo interturbabat, & fortaſſe actorem interpellabat, ita autem longè à ſcena aberat, vt actores exaudire non poſſet. ACCEDITO ] alloquitur ſpectatorem illum odioſum, ac moleſtum: & iubet illum accedere propiùs, vt exaudire poſsit. SI NON, VBI SEDEAS LOC. &c. ] ſi non eſt locus in cauea, vbi ſedeas: alius locus eſt extra caueam, vbi ambules. Proinde ac ſi dicat, ſi tibi non licet ſedere: at tibi licet ambulare. Sed quæret aliquis, qui fiat, vt huic non ſit locus, vbi ſedeat. Reſpondeo, quia vel ſeruus eſt, vel ſedes omnes ſunt occupatæ. COGIS MENDICARIER ] cogis mendicare. hiſtrio, qui attentè non auditur, & cui obſtrepitur atque obgannitur, vocem plerumque obtundit clamando, voce obtuſa autem, & raui cōtracta, eiicitur, aut exſibiletur. Ita mendicare cogitur. alii ſic: cogis mendicarier, id eſt, cogis clarè proloqui, & vocem contendere, vt faciunt mendici, licet etiam ſic explicare, Cogis mendicarier, id eſt, cogis artem deſinere ludicram ſeu hiſtrionicam. & tacere, & ita mendicare. Nam hiſtrio, & quiuis alius artifex, arte ſua vti prohibitus, mendicet, neceſſe eſt. Ego primam explicationem magis probo quàm ſecundam: tertiam æquè, vt primam. Sic Terent. prologo HECYRÆ, *Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reiicere.* Nonius, Mendicarier, inquit, pro mendicare. Plaut. Vidularia, *Malim moriri meos quàm mendicarier.* EGO ME TVA C. NE CIR. NON R. S. ] ego me tua cauſa, id eſt, propter ſtrepitum, & clamorem tuum, ne fortè erres, id eſt, ne forte hoc exiſtimes: quod ſi faceres, errares: non ſum rupturus, videlicet, clamorem tollendo, & vocem contendendo. Periculum eſt enim, ne, qui vocem nimis contendit, dirumpatur. M. Tull. lib. 7. ep. *dirupi pene me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* Horat. ep. 9. lib. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua Dum ſtudet vrbanus, tenditque diſertus haberi.* VOS, QVI POST OP. VESTRA C. ] vos, qui equites R. eſtis, vel alioqui lauta & copioſa re familiari. vos, qui ſat amplum cenſum habetis. vos, qui tantū cenſum habetis vt cenſeri poſsitis, & ciues R. ſitis. Nam qui nullum cenſum habebant, ciues Rom. non erant, neque à cenſoribus quinto quoque anno cēſeri poterant. ALIENO VTI NIHIL M. ] non curo eius opera & fauore vti, qui à me alienus eſt. eum fautorem mihi habere non curo, qui maleuolo in me eſt animo, ſeu, qui me non amat: quali animo eū eſſe apparet, qui nos attentè non audit, qui nobis obſtrepit, neque lingua fauet. FVGITIVVS ILLE, &c. ] redit ad inſtitutum ſermonem: fugitiuus igitur ille, inquit, id eſt, ſeruus Stalagnius, puerum quadrimum Pægnium dominum ſuum, id eſt, domini ſui filium, & ita dominum, ſiue herum minorem, quem domo profugiens abſtulerat, vendidit huius Philocratis patri, Theodoromedi. DOMO QVEM P. ] in hoc verſu *profugiens*, trium ſyllabarum ſit duntaxat in metiendo verſu, neceſſe eſt. HIC ] Theodoromedes. HVNC ] Pægnium, qui nunc Tyndarus dicitur. EMIT ] à ſeruo fugitiuo Stalagnio. GNATO

SVO] Philocrati. PECVLIAREM] vt eſſet in eius peculio Nam vt ſeruo, ſic & filio, peculium habere iure ciuili licebat. Vlpianus lib. 29 ad edictum. libr. Digeſtor. 15 cap. legis, *Quin Tuberonis*, &c *Tam autem pupillum filium*, inquit *quàm ſeruum peculium habere poſſe*, *Pedius lib. 15 ſcribit: cùm hoc*, inquit, *totum ex dominis conſtitutione pendeat Ergo & ſi furere cœperit ſeruus, vel ſi ims. retinebunt peculium.* ſuprà in Aulul. *gallus gallinaceus, qui erat anus peculiaris.* & in Aſin *Etiam opilio, qui paſcit mater alienas oues, Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.* QVIA QVASI VNA AET ER.] quia veluti, ſeu quodammodo eadem ætas erat. id eſt, quia erant quodammodo æquales. HIC NVNC] Hic Tyndarus, qui olim dicebatur Pægnius, ſeu Pægnium SERVIT SVO P.] ſeruit ſeruitutem ſuo patri Hegioni. & ita ſeruus eſt & filius eidem perſonæ, ſed non eadem ratione ſeruus Hegionis eſt, quia ab eo emptus eſt: filius eſt, qui ab eo procreatus eſt. NEC SCIT PATER.] nec ſcit pater Hegio Tyndarum eſſe filium ſuum. ENIMVERO DI NOS, QVASI PILAS H.] digreſsiũcula breuiſsima, qua ſignificat, homines huc & illuc arbitrio deorum iactari, tanquã pilas. Enimuero, inquit, nos homines diis pilarum loco ſumus, quibus ludant. Dii nobis ludunt. nobiſque ſeſe oblectant, & exercent, tanquam pilis. Dii nos homines iactant pilarũ in morem: & modò ſeruos ex liberis. modò liberos ex ſeruis efficiunt: modò diuites, modò mẽdicos, modò reges, modò priuatos ſumus deorum ludibria. ſic Græci θεῶν παίγνια ἄνθρωποι. quod notauerat & Boſius. RATIONEM HABETIS,] id eſt cognouiſtis, qua ratione vnum ex filiis amiſerit Hegio. BELLIGERANT] bellant, bellum gerunt. πολεμίζουσι. CVM ALIIS] cum Eliis ALTER FILIVS] alter Hegionis filius, Philoptolemus EMIT] Philoptolemum. HIC] Hegio ALIOS] Eleos SI QVEM] Eleum SVVM ILLVM CAPT.] ſuum filium Philoptolemum, bello captum, quẽ emerat Menarchus Eleus. NVNC SVVM ESSE N.] hunc Tyndarum, qui domi eſt, ſuum filium eſſe neſcit QVI DOMI 'ST] alter autem filius Philoptolemus, domi non eſt. INDE] ex Elide. NIHIL PRETIO PAR SIT, &c.] non dubitauit captiuos Elios vel impenſo pretio emere, dummodò filium ſuum recuperare poſſet. dummodò ſuo filio conſuleret, & è ſeruitute in libertatem priſtinam reſtitueret ac vindicaret. RECONCILIARE. VT FACILIVS POSSET D.] vt facilius filium ſuum ſuis penatibus reſtituere: ſeu, vt facilius filium ſuum reparare, & recuperare, & domum reducere poſſet: &c. alii ſic. vt facilius poſſet domum ſuam filiorum amiſsione disiunctam, diſciſſam, ac diſsipatam, de integro coniungere, ſeu redintegrare, & ad vitæ ſocietatem redigere. hæc non placet: prior explicatio, quæ mea eſt, magis placet Sic enim eadem comœd. infrà. *Habe modò bonum animum nam illum confido domum. In his diebus me reconciliaſſere.* HOSCE] Philocratem, & Tyndarum. quem filium ſuum eſſe neſcit, quemque putat ſeruum eſſe natum DE QVAESTORIBVS] à quæſtoribus. quæſtores eos dicit, qui pecuniam publicam tractabant. non eos, qui quæſtionibus & iudiciis publicis præerant: qui quæſitores potius appellabantur, & prætores, quàm quęſtores Illi autem iidem, quos ſuprà dixi, quæſtores, etiam manubias hoſtium, prædáſque vendebant. M Tull. lib 2. epiſt. ad famil. *De præda mea præter quæſtores vrb id eſt populum Rom. teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam* HICCE AVTEM] Philocrates Eleus Theodoromedis fil. & Tyndarus. qui ſeruit ei ſeruitutem: quem Hegio neſcit eſſe filium ſuum. HIC SERVOS] Tyndarus SVVM SERVVM] Philocratem ITAQ. INTER SE COMMVTANT VESTEM] Horatius oda 35. lib. 1. *Vtcunque mutata potenteis Veſte domos inimica linquis.* ET NOMINA] Idem Horat. ſat. 1. libr. 1. *mutato nomine, de te Fabula narratur.* ILLIC] ille, qui eſt Tyndarus, Pægnius, Hegionis filius, à patre ignoratus. HIC, TYND.] hic qui eſt Philocrates, Theodoromedis filius. HVIVS ILLIC] ille, qui eſt Philocrates, huius, qui eſt *Tyndarus*, fert imaginem, &c. FERT IMAGINEM] ſic loquitur in Amphitruo, Et Soſia ſeruos cuius ego hanc fero imaginem. ET HIC] Tyndarus, qui nomen, & veſtem ſumpſit Philocratis. EXPEDIET] explicabit, ad exitum perducet. SVVM HERVM.] Philocratem, qui nunc vocatur Tyndarus. LIBERTATIS COMPOTEM] liberum. FRATREM] Philoptolemum, captiuum Elide. REDVCEM FACIET] reducet: ſeu reducendum curabit. ſic infrà eadem comœdia, *vt huius reducem facias filium.* redux, qui reducitur in patriam ex alieno & longinquo ſolo. Marc. Tull pro Milone, *Quid me reducem eſſe voluiſti?* Terent. *Egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris?* ITIDEM, VT SAEPE IAM IN MVLTIS L. P. L. INSCR. Q. F.] ſic Terent. in Phorm. extr. verſu, *equidem plus hodie boni Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam.* SVA SIBI FALLACIA] id eſt, ſua ipſorum fallacia. ITAQ. HI COMMENTI] ſubintell. ſunt. DE SVA SENTENTIA] ſic loquuntur boni ſcriptores de conſilii ſententia. de amicorum ſententia. &c hoc eſt, ex conſilii ſententia. ex amicorum ſententia. VT IN SERVITVTE HIC AD S. M. P.] ſententia eſt. ita dolum confixerunt, & ita commenti ſunt, ex ſua ipſorum ſententia, id eſt, nullis aliis conſultis, aut adhibitis, vt hic, videlicet Tyndarus, maneat in ſeruitute, ad ſuum patrem, id eſt, apud ſuum patrem. ITA NVNC IGNORANS S. S. S. P.] Ita nunc Tyndarus ignorãs, & inſciens ſuo ipſius ſeruit patri. HOMVNC. Q. SVNT, CVM RECOG.] exclamatio breuis in miſeriam humanam. Homunculi, inquit, quanti, id eſt, quàm parui pretii ſunt, cùm iterum, atque iterum cogito? HAEC RES AGETVR N. V. F.] [illegible]. hæc res à nobis agetur: & hæc erit nobis res, quam agere debeamus: vobis verò erit fabula, quam attentè audire & ſpectare debeatis. vel ſic, Hanc rem agemus, & vobis, vt rem geſtam, exponemus, atque oculis veſtris ita ſubiiciemus, vt rem geſtam vobis cernere videamini: vobis erit fabula: id eſt. vobis autem erit res ficta, ludicra, & comica: quæ tamen res ludicra, & fabuloſa ad vos pertinere videatur, mutatis nominibus, vt Horat. Sat. 1 libro 1. *mutato nomine, de te Fabula narratur.* EXPEDIET] vtile erit. OPERAM DARE] aureis attentas. & vacuas præbere. NON PERTRACTATE F. EST.] non vſitato, neque vulgato more. non quo modo aliæ fabulæ tractari, & fieri ſolent nouo, & ſingulari. & eximio, & exquiſito quodam modo hęc fabula facta eſt. quæ pertractantur, id eſt, valde, & ab omnibus tractantur, non ſunt noua, neque nitida, neque munda: ſed obſoleta, ſqualida, immunda, & inquinata. NEQ. ITEM, VT CETERAE] [illegible]. Nam idem dicit, quod ſuprà, ſed planius. NEQ. SPVRCIDICI INS. V.] neque in hac fabula inſunt verſus ſpurci, aut ſpurciloqui: id eſt, obſcœni. ſpurca opponuntur puris, vt ſuprà in Aſinaria, *ſpurcæ noctes*, puris altera ex parte reſpondent. & ſpurca ſunt, quæ ſtercore, cœno, tabo, ſemine, & ſimilibus conſperſa & perfuſa ſunt, & ſpurci ſermones, aut verſus, quibus res venereæ impudenter, apertè, & inuerecundè tractantur. hinc ſpurco, as: hinc ſpurcities. IMMEMORABILES] non memorandi, memoratu indigni, infandi. NEQVE PERIVRVS LENO.] vt in Ciſtell. & Pſeud. NEQVE MERETRIX MALA] vt in Bacchid. NEQVE MILES GLOR.] vt in Epidico, & in Milite glor. & apud Terent. in Eunuch. NE VEREAMINI] ne fortè vereamini, quia, &c. CVM ALIIS]

cum Ellis. COMICO CHORAGIO.] id eſt, comico inſtrumento ſcenico. *Ita ferè* Feſtus. ſententia autem huius loci, hæc eſt Nam hoc pene iniquum eſt, hos conari deſubitò agere tragœdiam inſtrumento ſcenico, quod ſit comicum. tragœdiæ enim aguntur choragio tragico: comœdiæ, comico. PROIN' SI QVIS PVG. EXP.] Proinde ſi quis pugnam ſpectare cupit, &c. LITEIS CONTRAHAT.] liteis vltro ſerat, & aliquem laceſſat, atque irritet, vt habeat cum quo litiget, & concertet, ſi tantopere pugnandi cupidus eſt. liteis contractas dixit & M. Tull. lib. 3. de legib. non longè à princip. ibi, *contractas liteis iudicanto.* VALENTIOREM NACTVS ADVERS. SI ERIT, E. P. VT P. INSP. N. B.] ſi nactus erit aduerſarium robuſtiorem, ac validiorem, pugnam ſpectabit non bonam, quia victus diſcedit, ſcilicet. Totius huius loci hæc ſententia eſt, Proinde ſi quis pugnæ ſpectandæ cupidus eſt ? aliquem ſibi aduerſarium paret, hoc eſt, aliquem iniuria laceſſat. Si is, quem laceſsierit, & cum quo litem contraxerit: viribus valentior, & robuſtior fuerit, ſpectator erit pugnæ ſibi triſtis ac moleſtæ, id eſt, malè ab aduerſario mulctatus, ex ea pugna diſcedet. EGO FACIAM, VT PVGNAM INSP. N. B.] id eſt, pugnam inſpectabit infelicem: vel confirmo fore, vt pugnā inſpectet non bonam. indicauimus alibi hoc genus loquendi ſuprà, niſi fallor, in Aſinaria, *Faxo, vt ſcias, quid pericli ſit dotata vxori conuicium dicere.* INSPECTET] ſic habent omnes libri & vulg. & manuſcr. neque hæc ſcriptura quidquam videtur habere vitii: ſed Simeo Boſius exiſtimabat, ſcriptum eſſe Plauto, *ego faciam, vt pugnam cernat non bonam*: & fortaſſe ita eſſe reſtituendum, vt intelligamus *cernere pugnam* dictum eſſe à Plauto, ambigue, & ex ambiguo dicto iocum quæſiſſe: quod antiqui dicere ſoliti ſunt, *cernere pugnam*, pro, committere pugnam, vt cernere bellum: & cernere pugnam, præterea ſignificare poſsit, ſpectare pugnam. qua de cōiectura hominis eruditiſſ. & ingenioſ. iudicet lector item eruditus, atque acutus. Ego nihil immutare auſus ſum; libris omnibus repugnantibus. ADEÒ VT SPECTARE POSTEA OMN. OD.] omneis. ſubintell. pugnas. tale eſt illud Ciceronis in Roſcios Sext. Roſcii aduerſarios, *ſed, ſi ego hos bene noui litteram illam, cui vos vſque eò inimici eſtis, vt etiam a'ias omnes oderitis, ita vehementer ad caput aſſigent, vt*, &c. DOMI, BELLIQVE] legendum fortaſsis eſt, *domi duellique.* DVELLATORES.] bellatores.

## ERGASILVS, PARASITVS.

*IVVENTVS nomen indidit ſcorto mihi,*
*Eò quia inuocatum ſoleo eſſe in conuiuio.*
*Scio. abſurdè dictum hoc deriſores dicere,*
*At ego aio rectè. Nam in conuiuio ſibi*
*Amator talos cùm iacit, ſcortum inuocat.*
*Eſtne inuocatum, annon eſt? eſt planiſſumè.*
*Verum hercle: verùm nos paraſiti planius.*
*Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque inuocat,*
*Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.*
*Vbi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,*
*Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.*
*Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,*
*Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit:*
*Item paraſiti rebus prolatis latent*
*In occulto miſeri, victitant ſucco ſuo:*
*Dum ruri iurant homines, quos ligurlant.*
*Prolatis rebus, paraſiti venatici*
*Sumus: quando res redierunt, moloßici*
*Odorificique, & multum incommodiſtici.*
*Et hic quidem hercle, niſi qui colaphos perpeti*
*Potis paraſitus, frangíque aulas in caput,*
*Vel extra portam ire trigeminam ad ſacculum licet.*
*Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum eſt.*
*Nunc poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,*
*Ita nunc belligerant Ætoli cum Aulidis.*
*Nam Ætolia hæc eſt, illic captu'ſt in Aulide*
*Philopolemus huius Hegionis filius*
*Senis, qui hic habitat, quæ ades lamentariæ*
*Mihi ſunt, quas quotieſcunque conſpicio, fleo.*
*Nunc hic occœpit quæſtum hunc filij gratia*
*Inhoneſtum, maximumque alienum ingenio ſuo.*

*Hominum captiuos commercatur, ſi queat*
*Aliquem inuenire, ſuum quicum mutet filium.*
*Nunc ad eum pergam, ſed aperitur oſtium,*
*Vnde ſaturitate ſæpe ego exij ebrius.*

NOMEN INDIDIT SO. ] nomen impoſuit. ſic autem ſæpe loquitur Plaut. vt infrà ead. com. *ſexcente plage nomen indetur tibi.* in Menæch. *Illius nomen indit illi qui domi'ſt* INVOCATVS ] ambigue dictum, *inuocatus*. Nam *inuocatus* ſignificat & eum qui vocatus ſeu inuocatus eſt, & eum, qui non vocatus eſt. Hic igitur paraſitus, quia non vocatus ſolet in conuiuio præſto eſſe, non vocatus autem, & inuocatus, idem interdum valent: amator autem, cum talos iacit, ſcortum, ſeu puellam, quam amat, inuocat: facetè & vrbanè à iuuenibus hic paraſitus, ſcortum nominatus eſt: cum is, qui in conuiuio intereſt. inuocatus, id eſt, non vocatus: longe aliâ ratione dicatur inuocatus, quàm ſcortum. quod amator talos iaciens inuocat ſcortum enim inuocat, id eſt, vocat amator talos iaciens, atque hac ratione ſcortum dici poteſt inuocatum. paraſitum verò nemo fere ad conuiuium vocat, ſed ille inuocatus, hoc eſt, non vocatus, vltrò, & αὐτόματος, καὶ αὐτόκλητος venit & hac ratione dici poteſt inuocatus. Sciendum eſt autem paraſitos propter aliam rationem ſcorta dici ſolitos. Plaut. Trucul. *Vel amare poſſum, vel iam ſcortum ducere.* AST. *lepidè mecaſtor, nuntias, ſed dic mihi: vin' paraſitum te potaſſe ducere?* STR. *intellexiſti lepidè quod ego dicerem.* NAM IN CONVIVIO SIBI AM. TALOS C. IAC. &c. ] ſuprà in Aſin. *Iace pater talos, vt porro nos iaciamus.* DE. *maximè, Te Philenium mihi, atque vxoris mortem. hoc Venerium eſt.* Idem in Curcul. *Ille annulum ſuum appoſuit. inuocat Planeſium.* EST PLANISSIME ] eſt inquit, planiſſime inuocatum ſcortum, ſiquidem ab amatore talos iaciente inuocatur. at ego inuocatus conuiuio interſum Iure ergo, & meritò ſcortum nominor ſyllogiſmus eſt fallax &, vt Græci appellant παραλογισμός. QVASI MVRES SEMPER ED. ] ſic in Perſa, *Pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos, Quaſi mures ſemper edêre alienum cibum.* Terent. in Eun. *Viden'es ſuum, & cibus quid faciat alienus?* loquens de paraſito. Itaque facete, vt multa alia. Diogenes Cynicus, qui cùm videret mures ad mēſam ſuam ſubrepenteis. En tibi, inquit, etiam Diogenes paraſitos alit. Græce ſic, Πρὸς τοὺς ὑπανιόντας ἐπὶ τὴν τράπεζαν μῦς ἰδὼν, φησὶ, καὶ Διογένης παρασίτους τρέφει. VBI RES P. R. &c. ] vbi res forenſes, & iudiciales productæ, & in aliud tempus reiectæ ſunt. Vbi iuſtitiū indictum eſt, vbi rerū forenſiū, quædā induciæ factæ ſunt. Vbi rerum forenſiū & iudicialiū intermiſsio, & in aliud tēpus prolatio facta eſt, vel propter bella, vel propter ludos, vel propter ferias, & vt liceat agricolis in opere ruſtico verſari, & rebus ruſticis operam dare. M. Tull pro Murena, *Sapiens exiſtimari nemo poteſt in ea prudentia qua neque extra Romam vſquam, neque Roma rebus prolatis quidquā valet.* Idē li. 7. ep. ad Attic. *Nam iſtum quidem, cuius φαλάκρωμα times omnia tæterrimè facturum puto. nec eum rerum prolatio, nec ſenatus, magiſtratuùmque diſceſſus, nec ærarium clauſū tardabit.* Idē li 14. epiſt. 5. *meā ſtultam verecundiā, qui legari voluerim ante res prolatas ne deſerere viderer hūc verū tumorē.* &c. Idē li 3. ep. ad Q. Fratr. epiſt vlt. *Scaurū autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatas ac interregnū omnia adducta* CVM RVS H. E. ] ἐπιξενῶνται SIMVL R. R. N. D ] eodem tēpore, inquit, quo res forenſes, & iudiciales intermittūtur, ceſſant, & proferūtur, noſtris quoq. dētibus ceſſatio, & otiū indicitur QVASI CVM C &c. ] ſimilo, quo paraſitos cum cochleis cōparat. Quemadmodū, inquit, cùm tēpus anni feruidū & æſtuoſū eſt, ſeu cùm agri ſolis ardore torrētur, homines autē calore, & æſtu laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcūt, ſuóq. ipſarum ſucco viuunt, niſi forte aliquid roris è cœlo decidit, ita, &c. cochleis nimiū ſolis ardorē inimicū eſſe, & cōtra rorē, & modicū imbrē, gratū atq. amicū docet Varro lib. 3. de re ruſt. ca 14. cuius hæc tātùm verba adſcribā. *Locus is melior, quē & non coquit ſol, & tangit ros* ſic autem dictū *caletur*, vt ſtatur, curritur, titubatur, laboratur, ſudatur, &c. impersonaliter ſcilicet, pro, ſtāt homines, currūt, titubāt, laborāt, ſudāt, &c. COCHLEAE. ] Cic. lib. 2. de Diu. *vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradā, domiportā ſanguine caſſā, potius, quàm hominū more, cochleā.* Eſt autem alia cochlea, à teſtudine. nā teſtudo eſt quadrupes, cum cochlea pedib. careat: & teſtudo lōge maior cochlea eſt. deniq. cochleā alio nomine limacem nōnulli ſcriptores Latini non mali appellāt, à limo, vt teſtatur Feſt. SVO SIBI SVCCO ] ſuo ipſarū ſucco. ITEM PARASITI, &c. ] ſic paraſiti, &c. αὐτοτρεφοῦνται. DVM RVRI R. ] dū ruſticātur homines ii, quos paraſiti molliter, & delicate comedāt ſeu comedint. Profert autem hunc verſum Non. in verbo *rurāt*. LIGVRIANT ] Nonius ligurrire interpretatur deguſtare, & profert Horat. verſū ex Sat. 3. li. 1. *Semeſo piſcis tepidúmq. ligurrierit ius*, &c. ad quem locū nos de hoc verbo plura. VENATICI ] veluti canes venatici, hoc eſt, tenues, graciles, macri, & ad cibum quærendū expediti QVANDO RES R. ] i. quādo res, quæ prolatæ erāt de integro agi cœptæ ſunt. Nōnulli hic legi volūt *quando ad res redierint* ex verb. Cic. in orat. pro Sext. ſub. extr. vbi ſic vulgò legitur. *Decreuit eodem tēpore ſenatus, vt iis, qui ex tota Italia ſalutis mea cauſa cōuenerant, agerentur gratiæ atque vt ijdem ad res redeuntes, vt venirent rogarentur.* Sed falluntur. Nam locus ille Cic. eſt mendoſus & ſic emēdandus: *atque vt ijdē, ad illā diem, res redeuntes, vt venirēt, rogarentur.* Sic in orat. poſt red. in Sen *quid quod, vt ad illā diē, res cùm rediiſſent rogarentur vt pari ſtudio cōuenirent?* MOLOSSICI ] ſumus canes Moloſsi pingues, obeſi, proceri, mordaces. Moloſsi canes dicti ſunt à loco, vbi naſcūtur, & vnde proficiſcuntur. Sunt autē Moloſsi in Epiro. Iā *Moloſſici* dictum à Plauto quæſito riſu ab homœoteleuto, vt quia dixerat venatici, ſequeretur ſimiliter deſinens *Moloſſici*, & pari ratione, *odioſici* & *incōmodiſtici*. quæ non ſunt Latina nomina, ſed à Plaut. vt dixi, ſub perſona paraſiti, riſus mouendi cauſa, ita producta. Nōnulli legūt *Odioſiſiciq* Lucr. *Inritata canū quom primum magna Moloſſum Mollia ricta fremunt duros nudantia dētes*, &c Virg. li. 3 Georg *Velo. cis Spartæ catulos acrémq. Moloſſū Paſce ſerò pingui.* ODIOSICIQ ] i. odioſiq. ET MVLTVM INCOMM. ] & multum incommod. NISI QVI COLAPHOS ] colaphi dicti à verb. Græco κολάπτειν, quod eſt cudere, ſculpere, tendere, vel, vt mauult Euſtath. ἀπὸ τοῦ κόλου, τοῦ μεγάλου καὶ τῆς ἁφῆς, quod ſit magnus tactus Eſt enim colaphus ictus manu cōtracta, & compreſſa, hoc eſt, pugno, in caput vel in os illiſus. Ter in Adelph. *Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Plaut. in Rud. *Verbum adde etiā vnū iā increbro colaphos abſtrudā tuo.* ſentētia autē huius loci hæc eſt, licet paraſito mēdicatū ire, niſi ei, qui colaphos, & ollas in caput frāgi perpeti poteſt. ſic Ter. in Eun. *At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati Poſſum.* POTIS ] ſubintell. ſum. AVLAS IN C. ] ollas, id eſt, aulas. Plaut. in Amphitr. vt profert Nonius, ſed hodie non reperitur, *optimo iure infringatur aula cineris in caput.* VEL EXTR. PORTAM IRE TRIG. AD. S. L. ] id eſt.

id eſt, vel mendicatum ire licet. quàm longiſsimè extra portam tergeminam cum aliis mendicis, quã do hic homines frigent, & ab alendo paraſito alieri, atque auerſi ſunt. Extra portam trigemmam, ſeu tergeminam, quæ eadem eſt Oſtienſis, ſtabant, aut ſedebant tenues, & egentes homines, ibique ſtipem petebant, ſaccum manu tenentes. quod vel ex Plin. intelligere licet, lib. 34. c. 5. *Item P. Minutio præfecto annonæ extra portam trigeminam vnciaria ſtipe collata*, &c. Dicta autem porta trigemina, ſeu ter gemina eſt à tergeminis Horatiis & Curiatiis: Oſtienſis ex eo, quòd per eam iretur Oſtiam. AD SACCVM] ſaccum, id eſt, ſacculum, ſeu loculum, ſeu crumenam, in quã mendici ſtipem condebant. Catul. ad Fabul. *Plenus ſacculus eſt araneorum.* NVNC, POSTQ. &c.] ſic legendum videtur, *Nunc poſtquam*, non vt vulgo, Nam poſtquam, &c. & debet cohærere externum verſus ſuperioris cum aduerbio nunc, hoc modo *periculum eſt nunc*, &c. MEVS REX] rex hic eum ſignificat, qui alit Hor. epiſt. 17. l. 1. *equus me portet, alat rex.* Plaut. ſup. in Aſin. *Nam, nihil impetro, Regem perdidi, ex amore tantum'ſt homini incendium.* EST POTITVS HOSTIVM] venit in poteſtatem hoſtium: vel captus eſt ab hoſtibus. ſic ſæpe loquitur Plaut. vt ſupr. notauimus ÆTOLI CVM ALIIS] Ætoli cum Eliis. ILLIC] ille Philoptolemus rex meus qui me paſcebat. HIC] in his ædibus, quas demonſtro. LAMENTARIAE] lamentorum effectrices: vel lamentorum materiam mihi præbentes, HIC] Hegio ſenex, Philoptolemi pater. COMMERCATVR] coemit. SATVRITATE S. E. EBRII EBR.] ſaturitate ebrius, id eſt, ſatur, vel præ ſaturitate nimia lætitia elatus. infrà ead. com. *Ita me amabit ſancta ſaturitas, Hegio*, &c. ſic autem dictum à Plauto, ſaturitate ebrius, vt ab Horat. *fortuna dulci ebrius.*

## HEGIO ſenex. LORARIVS, PARASITVS, ERGASILVS.

*ADuorte animum ſis tu, iſtos captiuos duos,*
*Here quos emi de præda, de quæſtoribus,*
*His indito catenas ſingularias:*
*Iſtas maiores quibus ſunt vincti, demito.*
*Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent.*
*Sed vti aſſeruentur magna diligentia.*
*Liber captiuus auis ferè conſimilis eſt.*
*Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,*
*Satis eſt, nunquam poſtilla poſsis prendere.*
Lor. *Omnes profectò liberi libentius*
*Sumus, quàm ſeruimus.* He. *non videre ita tu quidem.*
Lor. *Si non eſt quod dem, méne vis dem ipſe in pedes?*
Heg. *Si dederis, erit extemplò mihi quod dem tibi.*
Lor. *Auis me ferè conſimilem faciam, vt prædicas.*
Heg. *Ita vt dicis. nam ſi faxis, te in caueam dabo.*
*Sed ſatis verborum eſt, cura quæ iuſsi, atque abi.*
Par. *Quod ego quidem nimis quàm cupio, vt impetret,*
*Nam ni illum recepit, nihil eſt quò me recipiam.*
*Nulla eſt iuuentutis ſpes, ſeſe omnes amant.*
*Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus,*
*Cuius nunquam voltum tranquillaui gratiis.*
*Condignè eſt pater eius moratus moribus.*
Heg. *Ego ibo ad fratrem, ad alios captiuos meos,*
*Viſam ne nocte hac quippiam turbauerint,*
*Inde me continuò recipiam rurſum domum.*
Par. *Ægrè eſt mihi hunc facere quæſtum carcerarium.*
*Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.*
*Sed ſi vllo pacto ille huc conciliari poteſt,*
*Vel carnificinam hunc facere, poſſum perpeti.*
Heg. *Quis hic loquitur?* Par. *ego qui tuo mœrore mæreor.*
*Maceſco, conſeneſco & tabeſco miſer.*
*Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.*
*Neque vnquam quicquam me iuuat quod edo domi.*
*Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.*
Heg. *Ergaſile ſalue.* Par. *di te bene ament Hegio.*

Heg. *Ne fle.*Par.*egóne illum non fleam? egóne non defleam*
*Talem adoleſcentem?*Heg.*ſemper ſenſi filio*
*Meo te eſſe amicum, & illum intellexi tibi.*
Par. *Tum denique homines noſtra intelligimus bona,*
*Cùm quæ in poteſtate habuimus,ea amiſimus.*
*Ego poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,*
*Expertus quanti fuerit nunc deſidero.*
Heg. *Alienus cùm eius incommodum tam ægrè feras,*
*Quid me patrem par facere eſt,cui ille eſt vnicus?*
Par. *Alienus ego? alienus ille? ah Hegio,*
*Nunquam iſtuc dixis,neque animum induxis tuum.*
*Tibi ille vnicu'ſt,mihi eſt vnico magis vnicus.*
Heg. *Laudo,malum cùm amici tuum ducis malum.*
*Nunc habe animum bonum.*Par.*eheu.*Heg. *huic illud dolet,*
*Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.*
*Nullúmne interea nactu's,qui poſſet tibi,*
*Remiſſum quem dixti,imperare exercitum?*
Par. *Quid credis?fugitant omnes hanc prouinciam,*
*Poſte'quam captus eſt Philopolemus tuus.*
Heg. *Non pol mirandum eſt,fugitare hanc prouinciam,*
*Multis & multigeneribus opus eſt tibi*
*Militibus,primùm dum opus eſt piſtorienſibus.*
*Eorum ſunt genera aliquot piſtorienſium.*
*Opus paniceis,opus placentinis quoque,*
*Opus turdetanis,opus eſt ficedulenſibus,*
*Iam ma-itumi omnes milites opus ſunt tibi.*
Par. *Vt ſæpe ſumma ingenia in occulto latent.*
*Hic qualis imperator,nunc priuatus eſt.*
Heg. *Habe modò bonum animum.nam illum confido domum*
*In his diebus me reconciliaſſere.*
*Nam eccum captiuum hic adoleſcentem habeo alium,*
*Prognatum genere ſummo,& ſummis diuitiis.*
*Hoc illum me mutare confido fore.*
Par. *Ita di deæque faxint.*He.*ſed num quò foras*
*Vocatus es ad cenam?*Par.*nuſquam equidem quod ſciam.*
*Sed quid tu id quæris?*Heg.*quia mihi natali'ſt dies.*
*Propterea te vocarier ad cœnam volo.*
Par. *Facetè dictum.*Heg.*ſed ſi pauxillo potes*
*Contentus eſſe.*Par.*ne perpauxillum modò.*
*Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.*
*Age,ſis roga.*Heg.*emtum,niſi qui meliorem afferet.*
Par. *Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?*
*Quaſi fundum vendens meis me addicam legibus.*
Heg. *Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi.*
*Sed ſi venturus,tempori.*Par.*hem,vel iam otium eſt.*
Heg. *I modò,venare leporem.nunc irem tenes.*
*Non meus ſcrupoſam victus commeat viam.*
Par. *Nunquam iſtoc vinces me Hegio,ne poſtules.*

*Cum calceatis dentibus veniam tamen.*
Heg. *Aſper meus victus ſanè eſt.* Par. *ſenteiſne eſitas?*
Heg. *Terreſtris cœna eſt.* Par. *ſus terreſtris beſtia eſt.*
Heg. *Multis oleribus.* Par. *curato ægrotos domi.*
*Nunquid vis?* Heg. *venias tempori.* Par. *memorem mones,*
Heg. *Ibo intrò, atque intus ſubducam ratiunculam,*
*Quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.*
*Ad fratrem quò ire dixeram, mox iuero.*

ADVERTE ANIMVM SIS, TV] animaduerte animum ſi vis, tu Lorarie, &c. ISTOS CAPTIVOS DVOS, &c.] relatiuum & antecedens hic in eodem caſu ponuntur, more Plautino. debuerat autem ita loqui, ſi, quomodo M. Tull. loqui ſolet, loqui voluiſſet, quos captiuos duos heri de quæſtoribus emi, his indito catenas ſingul. licebat etiam ſic dicere, iſtis captiuis duobus quos heri de quæſtoribus emi, his, inquā indito caten. ſingul. Sed Plautus ſuum ius tenuit. ſic Terent. in Eun. *Eunuchum, quem dediſti nobis, quas turbas fecit?* & Virgil. lib. 1. Æneid. *Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt, ſubducite naueis.* HIS INDITO CATENAS SING.] his indito caten. ſingularias, i. his iniicito caten. ſingulareis. Nonius *ſingularia, pro ſingulari.* Turp. Dem. *homo vnica eſt natura & ſingularia.* ſingulareis autem hic accipio pro ſimpliceis, minores & leuiores: idq. ex eo, quo ſequitur, intelligere licet: Iſtas maiores, &c. Nam perſpicuè ſingulareis catenas oppoſuit maiorib. Adr. Tur. ſingularias catenas interpretatur, vnius libræ. Alii ſingularias ſeu ſingulareis interpretātur ſingulas, hac ſentētia, his ſingulis duob. captiuis indito ſingulas catenas, proinde ac ſi dicat, non binas, ſed ſingulas. DEMITO.] detrahito. SED VTI ASSERVENTVR, &c.] id eſt, ſed ita, vt aſſeruētur quàm diligentiſſimè, vel ſic, ſed vide, vt aſſeruentur quàm diligentiſſimè. LIBER CAPTIVVS AVIS FERAE CONSIMILIS] nō temerè dixit, *auis fera.* aliquæ enim ſunt aues non feræ, verbi cauſa, gallinæ, & anſeres. Si enim libro 2. inſtitu. iuris ciuilis, *Gallinarum autem, & anſerum non eſt fera natura,* &c. De pauonibus & columbis quæſitum eſt: ſed reſponſum eſt, pauones, & columbos, aues eſſe feras. nec ad rem pertinet, inquit iuriſconſ. quod ex conſuetudine euolare, & reuolare ſolent. Nam & apes idem faciunt: quarum naturam feram eſſe conſtat. Ceruos quoq. quidam ita manſuetos habent, vt ſiluam ire, & redire ſoleant: quorum & ipſorum feram eſſe naturam, nemo negat. Sic autem legendum, vt nos edendum curauimus, non vt habent omnes libri vulgati, neq. aliter edidit Camerarius, *auis ferè conſim.* POSTILLA] id eſt, poſtea. ſic autem legendum, non vt habent alii libri, *poſt illa.* ſententia enim hæc eſt, nunquam poſtea auem, quæ aufugerit, prendere queas. OMNES PROF. LIBERI LIB. S. Q. S.] ſeruitus enim eſt præter naturā, vt volunt iuriſconſulti, cùm omnes homines liberi ſint natura, eorum ſententia. Nam Ariſtoteles contrà, probat in primo libro de republica nonnullos eſſe ſeruos natura: verbi gratia, qui ſunt ingenuo tardo, & pingui, & qui ſibi ſuopte marte conſulere, & proſpicere non poſſunt: ſed opus eſt eis aliquo prudentiore, & ſolertiore, qui eos regere queat. NON VIDERE TV Q.] non videris, inquit Hegio, malle liber eſſe, quàm ſeruire. nam ſi ita eſſet, tu te à me, pretio dato, redimeres. SI NON EST, QVOD DEM. &c.] ſignificat Lorarius, ſibi nihil eſſe, quod det domino, vt ſeſe ab eo redimat. idque proinde habendum eſt, ac ſi ab eo dictum eſſet. ſed mirus orationis lepos ineſt in hoc, nihil poſſe dare, & ſe poſſe in pedes dare, ſic igitur Lorarius, ſi non eſt quod dem, i. ſi nummos non habeo quos tibi dem, vt me manumittas, ſeu quibus dati me abs te redimam. MENE VIS DEM IPSE IN P.] i. méne ſinis aufugere? vel, mihine permittis vt aufugiam? vel mihine aufugiēdi copiā, & poteſtatē facis? dare ſe in pedes, coniicere ſe in pedes, dare ſe in fugam, vſitata loquēdi genera bonis ſcriptoribus. Ter. Eun. *vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,* ſub. dedi, aut conieci. Idem in Phormione, *Aliquid conuaſaſſem, atq. hinc me conijcerem protinam in pedes.* Plautus in Caſina extr. *hac dabo me protinam in fugam.* ERIT EXTEMPLO, QVOD DEM. T.] ſignificat plagas, & verbera, ſeu compedes, & magnum malum. AVIS ME FERAE CONS. F.] id eſt aufugiam, ſeu euolabo. TE IN CAVEAM DABO] ne euoles. nam aues feræ in caueam coniici ſolent, ne euolent. Videtur legendum, *Ita dicis, nam ne faxis, te in caueam dabo.* ſignificat autem ſe iniecturum ei manicas & compedes, ne aufugere poſſit. vel ſe coniecturum in aliquam cuſtodiam priuatam. QVOD EGO QVIDEM N. Q. C. &c.] referendum ad illa ſuperiora, quæ dixerat paraſitus, Hegionem cœpiſſe captiuos commercari, id eſt, coëmere, ſi fortè queat aliquem captiuum inuenire, quocum filium ſuum permutet. quod ego quidem, inquit paraſitus, valde cupio, vt impetret, id eſt, vt conficiat. RECIPIT] reciperat, ſeu recuperat. NIHIL EST, QVO ME RECIPIAM] id eſt, nullum habeo receptum, nullum habeo, quo me recipiam, locum. ILLE DEMVM, &c] ille locus, nempe Philopolemus. ANTIQ. EST ADOL. MOR.] id eſt, bonis & probis eſt moribus qualibus moribus antiquis fuiſſe dicuntur. ex quo illud M. Tull. pro Roſc. Amer. *homines antiqui, qui ex ſua natura cæteros fingerent.* ibid infrà non longè. *in qua muliere iud. etiam nunc, id quod omnes ſemper exiſtimauerant, quaſi exempli cauſa, veſtigia antiqui officij remanent,* Terent. in Andr. *Optimè hoſpes pol Crito antiquum obtines.* CVIVS NVNQ. VOLTVM TRANQ. GR.] cui nunquā riſum moui, ſine magna mea mercede. vel ſic, quem nunquam, dicto aliquo vrbano, ac ridiculo, exhilaraui, quin facti mei fructum tulerim. CONDIGNE EST PATER, &c.] pater Hegio moratus eſt conuenienter, & congruenter filii moribus vel ſic, pater eſt conſimilibus, atque filius moribus. NE N. HAC QVIPPIAM TVRBAVERINT] nequid hac nocte turbæ fecerint nequid tumultuati ſint, ne quid noui deſignarint, vnde mihi turba naſcatur. ÆGRE EST MIHI] ego ægrè fero, vel dolet mihi, &c. QVAESTVM FACERE CARCERARIVM] quæſtum facere ex captiuis in vincula, & carcerem coniectis. HVC CONCILIARI] huc reduci, & recuperari. &, vt ſuprà locutus eſt, reconciliari. VEL CARNIF. HVNC P. P. P.] poſſunt perpeti, & æquo animo ferre, Hegionem etiam carnificinam factitare, id eſt, carnificem eſſe, ſeu homines excarnificare. & ex carnificina quæſtum facere. MACESCO] macer, ſeu macilentus fio. TABESCO] τήκομαι tabidus fio, tabe conficior, & conſumor. OSSA, ATQVE PELLIS S.] hyperbole, per quam ſignificatur extrema macies

*Effodio aulam auri plenam inde, ex quo loco Video recipere ſe ſinem ille me non videt* DECLINAVI PAVLVM ME EXTR. V.] declinaui ſeu deflexi paullum de via. Cum verbo *declino* iunxit in accuſandi caſu pronomen *me*. Sic Lucret. dixit de atomis, *declinare ſe ſe*. Sic ille lib. 2. *Sed, nihil omnino recta regione viai Declinare quis eſt, qui poſſet cernere, ſiſe?* quorum verſuum hũc ordinem eſſe docuimus in commentariis noſtris. Sed quis eſt, qui poſſet cernere, corpora prima nihil omnino declinare ſe ſe recta regione viaï? Sic Virgil. dixit lib. 4. Æneid. *nec dulci declinat lumina ſomno.* IBO, VT HOC COND. DOM.] ordo eſt, ibo domum, vt hoc condam, domi ſcilicet. Itaque debet diſtinctionis nota ſcribi poſt *condum*.

## EVCLIO ſenex. LYCONIDES adoleſcens.

Eu. *PEriȷ, interiȷ, óccidi, quò curram? quò non curram?*
*Tene, tene, quem? quis? neſcio, nihil video, cæcus eo, atque*
*Equidem quò eam, aut vbi ſim, aut qui ſim, nequeo cum animo*
*Certum inueſtigare. obſecro vos ego mihi auxilio,*
*Oro, obteſtor, ſitis, & hominem demonſtretis, qui eam abſtulerit.*
*Qui veſtitu & creta occultant ſeſe, atque ſedent, quaſi ſint frugi.*
*Quid ais tu? tibi credere certum eſt. nam eſſe bonum è vultu cognoſco.*
*Quid eſt? quid ridetis? noui omnes, ſcio fures eſſe hic complures.*
*Hem nemo habet horum? occidiſti. dic igitur. quis habet? neſcis?*
*Heu me miſerum, miſere periȷ. malè perditus, peſſimè ornatus eo.*
*Tantum gemiti & mali, mæſtitiæq; hic dies mihi obtulit,*
*Famem & pauperiem. perditiſſimus ego ſum omnium in terra.*
*Nam quid mihi opus eſt vita qui tantum auri perdidi?*
*Quod cuſtodiui ſedulò: egomet me defraudaui,*
*Animúmque meum geniúmque meum: nunc eo aliȷ lætificantur,*
*Meo malo & damno. pati nequeo.*
Ly. *Quinam homo hic ante ædes noſtras eiulans conqueritur mærens?*
*Atque hic quidem Euclio eſt. eſt, opinor. oppidò ego interiȷ, palàm eſt res.*
*Scit peperiſſe iam, vt ego opinor, filiam ſuam: nunc mihi incertum eſt,*
*Quid agam. abeam, an maneam? an adeam, an fugiam? quid agam, edepol neſcio.*

PERII, INTERII, &c.] Inducitur Euclio, poſteaquam ollam auri ſublatam eſſe cognouit, mirè conturbatus, exanimatus, & de gradu mentis, vt aiũt, deiectus. TENE, TENE.] ſubintell. furem. Alloquitur quemuis ex iis, qui adſunt. QVEM?] quem iubeo aut poſtulo teneri? vel, quem tenebitis? QVIS?] quis ollam auri abſtulit? NIHIL VIDEO, CAECVS EO.] idem dicitur aliis verbis, nam qui nihil videt luce clara, cæcus eſt. INVESTIGARE.] veſtigando inuenire. Sic Terentius in Heaut. *Nihil tam difficile quin quærendo inueſtigari poſſit* Plautus in Mercat. *Non concedam, neque quieſcam vſquam noctu neque interdiu, Priuſquàm aut amicam, aut mortem inueſtigauero.* alias inueſtigare, valet veſtigiis quærere. Idem Terent. Eunuch. *vbi quæram, vbi inueſtigem? quem perconter?* QVI VESTITV ET CRETA OCCVLTANTIS.] qui veſtitu obſoleto, neque ſũtuoſo. & facie cretata, ſeu fuco alio candefacta, ſimulant ſe eſſe viros bonos, & frugi. alii ſic, veſtitu candido ſeu toga candida, ſimulãt ſe eſſe viros bonos & fortes, & iccirco honore & magiſtratu dignos. Nã magiſtratus & honores petebãt Romani in veſte cãdida. al. ſic, qui cùm ſint nigri, id eſt, improbi & ſcelerati, ſimulant ſe eſſe candidos, id eſt, bonos atque integros. Horat. Satyra 3. lib. 2. *creta an carbone notandi* TANTVM GEMITI, ET MALI, MOESTITIAEQVE HIC D. OBT.] Sic edidimus. Nam vulgati quidem alii ſic habent. *Tantum gemiti, & mali mæſtitia hic d.* &c. Et ita Florẽt. alii vt Aldini, & Lugd. ſic. *Tantũ gemiti, & mala mæſtitia.* &c. manuſcr. pt. noſtri ſic ferè, vt Florentini. *Tantum gemiti & mali, mæſtitia hic d.* &c. Nonius porrò in voce *gemiti*, docens, *gemiti* poſitum eſſe pro *gemitus*, antiquè, legit. *Tantum gemiti mali, moleſtiaque hic d. m. obt.* quæ ſcriptura mihi non ſatis probatur, eán quæ planè corruptam ac deprauatam eſſe arbitror quãquam eam Camerarius ſecutus eſt. Priſcianus lib. 6. eiuſdem rei exemplum afferens ſic legit. *Tantum gemiti, & mala mæſtitia hic dies mihi obtulit.* EGOMET ME DEFRAVDAVI, &c.] ſic Terent. Phor. *Quod ille vnciatim vix de demenſo ſuo, Suum defrudans Genium, compar ſit miſer,* Suprà in Aſinaria, Defrudem te ego? ad quẽ locum plura. defraudare autem ſeu defrudare Genium ſuum & indulgere Genio, inter ſe opponuntur. ſimiliter defrudare animũ ſuum, & obſequi, ſeu morem gerere animo ſuo, inter ſe pugnant. NVNC EO LAETIFICANTVR] nunc alii eo auro læti fiunt. vel ſic, nunc alii ex eo auro lætitiam & voluptatem capiũt. EIVLANS] eiulare eſt vocem triſtẽ & lugubrẽ mittere. quod muliebre eſt M. Tull. Tuſc. quæſt. lib. 2. *Ingemiſcere non nunquam viro conceſſum eſt, idque rarò: eiulare ne mulieri quidem. & hic nimirum eſt fletus, quem 12. tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt.* Horat. oda 10 Epod. *Et illa non virilis eiulatio.* Apuleius lib. 3. princip. *Hæc identidem mecum replicans fortunas meas eiulabam.* Idem lib. 4. *Nec tamen puella quiuit vllis aniculæ ſermonibus ab inceptis fletibus auocari: ſed altiùs eiulans: & aſſiduis ſingultibus ilia quatiens, mihi etiam lacrymas excuſſit.* Leſſum appellant 12. talem eiulationem. PALAM EST RES.] Lyconides audiens Euclionem lamentantem, & eiulantem, ſuſpicatur propter partum filiæ lamentari, non propter ollæ iacturam, quam fecit ille, qua de re nihil audierat Lyconides.

ACTVS

# CAPTEIVEI.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| ERGASILVS paraſitus. | HEGIO ſenex. |
| ARISTOPHONTES. | LORARIVS. |
| HEGIONIS puer. | PHILOCRATES |
| PHILOPOLEMVS. | TYNDARVS. captiui. |
| STALAGMVS. | GREX. |

## ARGVMENTVM.

*CAPTVS fuit in pugna Hegionis filius,*
*Alium quadrimum fugiens ſeruos vendidit.*
*Pater capteiuos commercatur Alios.*
*Tantum ſtudens vti natum ſuum recuperet.*
*Et inter ibi emit olim amiſſum filium.*
*Is ſuo cum domino veſte verſa ac nomine,*
*Vt amittatur, fecit: ipſus plectitur.*
*Et is reduxit, captum & fugitiuum ſimul,*
*Indicio cuius alium agnoſcit filium.*

HEGIONIS FILIVS.] Philoptolemus. ALIVM QVADR.] alium Hegionis filium, quatuor annos natum, Pægnium nomine: qui poſtea Tyndarus dictus eſt, alium dixit, pro alterum. FVGIENS SERVOS] ſeruus Hegionis Stalagnius, dum fugit. PATER] Hegio. ALIOS] Elios, ab vrbe Elide, videlicet, Philocratem Theodoromedis filium, Elium, & vnà cum eo Pægnium, eundémque Tyndarum, filium ſuum, qui ſeruitutem ſeruiebat Philocrati. GNATVM SVVM] Philoptolemum, prouocabulum *ſuum*, hic vna ſyllaba pronuntiari debet. RECVPERET] ſcilicet permutatione facta. rectè autem recuperet. Nam recuperari dicuntur amiſſa, cum ad eum, qui amiſit, ſalua redeunt. ET INTERIBI] Et interea. EMIT OLIM AMICISS. FIL.] Hegio emit imprudens eum filium, quem olim amiſerat, nomine Pægnium, ſed poſtea Tyndarum appellatum. IS] Tyndarus, qui ſeruitutē ſeruiebat Philocrati Elio, Theodoromedis filio. CVM DOMINO VESTE VORSA, AC NOM. commutata veſte, & commutato nomine cum domino Philocrate, id eſt, ſumta veſte domini ſui Philocratis, & eiuſdem nomine ſibi impoſito, vt dicatur Philocrates, qui eſt Tyndarus, idémque Pægnium, ſeu Pægnius, & contrà Tyndarus appelletur, qui eſt Philocrates. VT AMITTATVR, FECIT.] fecit vt dominus ſuus amittatur, hoc eſt, abire ſinatur, Tyndari nomine ei impoſito, cùm eſſet Philocrates. amittitur autem, ea gratia Pſeudotyndarus, vt Philoptolemum captiuum ad Hegionem patrem reducat. IPSVS PLECTITVR] ipſus, verus Tyndarus, qui ſumpſerat nomen Philocratis, plectitur ab Hegione patre, hunc Tyndarum, filium ſuum eſſe neſciente. IS] Philocrates, Pſeudotyndarus. CAPTVM] Philoptolemum, Hegionis filium, bello captum. ET FVGITIVVM SIMVL] & vnà cum eo ſeruum Stalagnium, qui fugiens Pægnium quadrimum, qui poſtea Tyndarus appellatus eſt, Theodoromedi Philocratis patri vendiderat. INDICIO CVIVS] cuius Philocratis indicio. ALIVM] Tyndarum, eundémque Pægnium, quem putabat eſſe ſeruum.

## PROLOGVS.

*HOs, quos videtis ſtare hic, capteiuos duos,*
*Illic qui aſtant: ij ſtant ambo, non ſedent.*
*(Vos vos mihi teſtes eſtis, me verum loqui.)*
*Senex qui hic habitat, Hegio, eſt huius pater.*
*Sed is quo pacto ſeruiat ſibi patri,*
*Id ego hic apud vos proloquar, ſi operam datis.*



Digitized by Google

Eu. *Sat habes, age nunc loquere quid vis.* Ly. *ſi me nouiſti minus,*
*Genere qui ſim gnatus, hic mihi eſt Megadorus auunculus.*
*Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:*
*Mater mea Eunomia.* Eu. *noui genus nunc quid vis? id volo*
*Noſcere.* Ly. *filiam ex te tu habes.* Eu. *immò eccillam domi.*
Ly. *Eam tu reſpondiſti, opinor, meo auunculo.* Eu. *omnem rem tenes?*
Ly. *Is me nunc renunciare repudium iuſsit tibi.*
Eu. *Repudium rebus paratis, atque exornatis nuptiis?*
*Vt illum di immortales omnes deæque, quantum eſt, perduint,*
*Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miſer.*
Ly. *Bono animo es, & benedice. nunc, quæ res tibi & gnatæ tuæ*
*Bene felicitérque vortat, ita di faxint, inquito.*
Eu. *Ita di faciant.* Ly. *& mihi ita di faciant. audi nunc iam.*
*Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus tam parui pretij,*
*Quin pudeat, quin purget ſeſe: nunc te obteſtor Euclio,*
*Si quid ego erga te imprudens peccaui, aut gnatam tuam,*
*Vt mihi ignoſcas, eámque vxorem mihi des, vt leges iubent.*
*Ego me iniuriam feciſſe filiæ fateor tuæ,*
*Cereris vigiliis per vinum, atque impulſu adoleſcentiæ.*
Eu. *Hei mihi, quod facinus ego ex te audio?* Ly. *cur eiulas?*
*Quem hodie ego auum feci iam vt eſſes filiæ nuptiis.*
*Nam tua gnata peperit, decumo menſe poſt, numerum cape.*
*Ea re repudium remiſit auunculus cauſſa mea.*
*I intrò, exquire ſitne ita, vt ego prædico.* Eu. *perij oppidò,*
*Ita mihi ad malum mala res plurimæ ſe agglutinant.*
*Ibo intrò, vt quid huius veri ſit ſciam.* Ly. *iam te ſequor.*
*Hæc propemodum iam eſſe in vado ſalutis res videtur.*
*Nunc ſeruum eſſe vbi dicam meum Strobilum, non reperio,*
*Niſi etiam hic opperiar tamen pauliſper, poſtea intrò*
*Hunc ſubſequar. nunc interim ſpatium ei dabo exquirendi*
*Meum factum, ex gnatæ pediſequa, nutrice, anu: ea rem nouit.*

QVOI TANTA MALA, MOESTITVDOQVE OBTIGIT] Sic habent & noſtri libri veteres. nam vulgati habent tanta mala mœſtitudo obtigit ſine copulatione, planè mendoſè. Adiuuat hanc lectionem & Nonius, apud quem ita impreſſum & ſcriptum eſt in voce *mœſtitudo*, quod pro mœſtitia poſitum docet, & hunc locum profert. ANIMO BONO ES] *es* imperatiui modi eſt, præſentis temporis, à verbo, ſum. QVIA ISTVC FACINVS, &c.] ab hoc loco error vtrique obiicitur, dum Euclio putat Lyconidem ſibi ollam auri ſubripuiſſe, idque eum fateri: Lyconides autem per facinus, quod ſe feciſſe fetetur, oblatum à ſe filiæ Euclionis ſtuprum intelligit. Errant igitur Euclio & Lyconides. Nam Lyconides facinus, quod ſe fatetur feciſſe, vult intelligi, Euclionis filiam à ſe compreſſam: Euclio verò ſic accipit, quaſi fateatur ille, ollam auri à ſe eſſe ablatam. SOLLICITAT] de ſede mouet & de ſtatu deiicit. Feſtus. *ſollicitare*, inquit, *eſt ſolo citare, & ex ſuo loco mouere.* DEVS MIHI IMPVLSOR FVIT] ſignificat ſe à Cupidine impulſum eſſe ad eius filiæ amorem, & ad illam corrumpendam. ET ME HANC CVLPAM COMMERITVM SCIO] id eſt, & me hanc culpam commeruiſſe, ſeu commeruiſſe ſcio. ID ADEÒ, &c.] id eſt, propter id adeò, ſeu propter eam adeò cauſam. ANIMO AEQVO] animo propitio, leni & tranquillo. AVSV'S] auſus es. FIERI INFECTVM NON POTEST] Ariſtotel. libr. 6 de Moribus ad Nicom. τὸ δ᾽ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. Διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων, Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν ὅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. id eſt, vt nos quidem olim vertimus. Quod factum eſt autem, id, vt ſit infectum, contingere non poteſt. Itaque rectè Agatho, Hoc namque duntaxat negatum eſt Deo, Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere. VT APVD TE ME IN NERVO ENECEM] id eſt, vt apud te mihi laqueo, ſeu potius ferreo vinculo, interſtringam gulam. Feſtus, *neruum*, inquit, *appellamus ferreum vinculum, quo pedes impediuntur: quanquam Plautus eo etiam vinciri ceruices ait.* NE ISTVD DIXIS] ne iſtud dixeris. QVID TIBI ERGO MEAM, ME INVITO TACTIO EST?] quod ius tibi eſt meæ tangendæ, me inuito, vel ſic, Quamobrem meam tangis me inuito? vel ſic, quo iure meam, me inuito, tangis, ſeu tetigiſti? Iam tangere, ambiguum eſt. nam & tangere rem alienam inanimam, pro tollere, ſeu auferre, vnde tagaces, fures, & tangere mulierem, pro rem cum muliere habere dicunt Latini. Horat. Sat. 2. libr. 1. *matronam nullam ego tango.* Catull. ad Aurel. *Tangam te prius irrumatione.* MEAM] ſubintellige ollam, vt quidem ſentit, & accipit Euclio. ſed Lyconides filiam ipſius

Euclio-

Euclionis ſignificari putat. Animaduertat autem lector, nomina verbalia, regere caſum ſui verbi. QVIA VINI VITIO, ET AM. F.] quia, inquit, vini culpa, & amoris feci. Lyconides in vinum, & amorem culpam confert. ſic ille apud Terent. in Adelph. *Nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt. Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia. Humanum eſt.* Sic Demoſthenes in oratione, κατὰ μειδίου, purgans quendam, qui Theſmothetam percuſſerat, dicit, eum treis habuiſſe defenſiones probabileis, quibus crimen ſibi illatum diluere poſſet, μέθην, ἔρωτα, ἄγνοιαν. id eſt, ebrietatem, amorem, ignorationem. Sic Philemon, ἅπας ὁ μεθύων ... ὁ πολύς ἐστ᾽ ἀεί. Εμέθυον. ἱκανὴ πρόφασις εἰς θ᾽ ἁμαρτάνειν, i. Vinum omne multum, ſemper eſt malũ. Sat magna peccãdi ebrio cauſa in manu eſt. ſed melius philoſophus ille, qui in reum hoc vno ſe defendentem, quòd vini vitio peccaſſet, duplicem pœnam cõſtituebat. cuius rationem hanc affert Ariſtot. lib. 3. de Morib. ad Nic. principium enim actionis, inquit, eſt in ipſo. erat enim in eius poteſtate ſitum cauere, ne ebrius fieret. verba Ariſt. ſunt hæc. τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι. CVM ISTACNE OR. H. AD ME AD. AVS?] ſubintellige, par eſt, æquum eſt, aut aliquid tale. oratio enim eſt præciſa. LVCE CL. D.] argumentum ab abſurdo, & improbabili conſequenti. Sic autem legendum, non vt vulgò *luce clara* & verò hanc lectionem tuetur Nonius in voce *lux*, hunc locum proferens. Sic M. Tull. lib. 3. de Off. *luce claro in foro ſaltet.* NIMIS VILE'ST, VINVM ATQ. AMOR. &c.] i. non poteſt ſatis magni emi vinum, atq. amor, ſiquidem vinum ebrio, amor amanti dant omnium facinorum malorum licentiam, atque impunitatem. ſed non eſt ita, vt ſuprà diximus. quin qui vini impulſu, & ebrietate peccat, pœnam duplicem ſufferre debet, quia bis peccauit: ſemel, quod ebrius factus eſt, iterum, quòd ab ebrietate ad facinus impulſus eſt. PVRGITANT] crebro purgant. ſubintell. ſe. ILLAM] ollam auri: hanc enim ſentit Euclio. ſed Lyconides putat eum de ſua filia compreſſa queri. SCIBAS] ſciebas. HAVD CAVSIFICOR] non dico cauſam. non recuſo οὐ σκηπτικ... QVIN EAM EGO HAB. POTISS.] quin filiam tuam vxorem ducam ante alios omneis procos. MEAM?] ollam auri. POSTVLO] ἀξιῶ. QVIN TV EAM INVENIES, INQVAM, &c.] Quin tu inuenies, inquam, filiam tuam, meam vxorem ſe oportere. Errat vterque, vt ſæpius iam dixi, è verbis alterius: atque ex hoc errore, ſpectatores incredibili voluptate fuiſſe perfuſos, probabile eſt. NISI REFERS] ἀποσιώπησις quæ conuenit minanti. *Niſi referes ollam*, inquit, Euclio, ego te in ius rapiam, vel ego de te pœnas meritas ſumam, vel aliquid tale ſubintelligendum eſt. Quanquam videtur Euclio fuiſſe orationem inceptam abſoluturus, & illud, quod ſequitur, *ad prætorem te rapiam*, additurus, niſi eum loquentem interpellaſſet Lyconides, his verbis, *quid tibi ego referam?* IAM QVIDEM AD PRAETOREM HERCLE TE RAP.] dixit, vt iratus, & perturbatus. nã ad prætorem ducere, & in ius vocare licebat. rapere non licebat niſi ei, qui anteſtatus eſſet. Horat. Sat. 9. lib. 1. *rapit in ius: clamor vtrinque* ET TIBI SCRIBAM DICAM] Græcorum more dictum. καί σοι γράψομαι δίκην· id eſt, & tibi litem intendam. Terent. Phorm. *Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam.* ibid. *Sexcentas proinde potius ſcribito iam mihi dicas.* ITA TE AMABIT IVP. VT TE N.] erat hæc iuriſiurandi formula, *Ita me amabit Iupiter, vt, &c. Ita me dij amabunt, vt.* Hanc igitur Euclio iuriſiurandi formula Lyconidi præſcribit, vt per eam iuret, ſe neſcire, quid Euclioni ſurreptum ſit. NISI QVIDEM TV M. Q. Q. DIXERIS] ſubintell. *neſcio.* vel *ita me Iupiter amabit, vt ego neſcio.* CONFESSV'S MIHI.] confeſſus es mihi &c. CEDO] da. DIMID. T. P. P. D.] dimidiam potius partem totius auri in duas parteis æqualeis diuiſi, tibi dabo. CENSVI] putaui. QVIQVI EST] quiſquis eſt. INDIPISCES?] ſumes? vſurpabis? auferes? Sic autem legendum eſſe, & aliquot è noſtris libris veteribus quibus cum congruunt omnes vulgati, peruincunt, & Nonius confirmat, hunc locum proferens. quanquam idem Nonius hunc eundem locum proferens in verbo *excipere* legiſſe videtur, *inde poſces*, vt alii legunt, vtitur autem & alibi hoc verbo Plautus tum in eadem voce, tum in paſſiua. in eadem, vt ſuprà, in Aſin. *Nunquam adepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* in paſſ. Epid. *nempe quem in adoleſcentia Memorant apud reges armis arte duellica. Diuitias magnas indeptum:* Si quis tamen alteram lectionem, quæ etiam in nonnullis libris manuſcriptis reperitur *inde poſces*, magis probabit: non magnopere pugnabo, præſertim cùm ſe in ſuo libro ita ſcriptum reperiſſe teſtetur vir doctiſſimus Camerarius. Dicam interea, & iam antea dixi, quod ſentio: hanc, quam ſecuti ſumus, mihi videri veram, & germanam Plautinam. NEQ. FVREM EXCIPIES?] id eſt, neque furem recipies ad te, & celabis? ſic ferè Nonius in verbo, excipere. Exſtat autem titulus in Pandect. iuris ciuilis de receptorib. lib. 47. vbi Martianus. *Peſſimũ*, inquit *genus eſt receptorum, ſine quibus latêre diu nemo poteſt*, &c quanquam videtur iuriſconſ. de iis receptoribus verba facere, qui latrones recipiunt, nõ de iis, qui fures. QVID SI FALLIS? LYC. TVM ME, &c.] ſic ſuprà in Amph. *Quid ſi falles?* MERC. *tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.* ad quem locum plura. Hoc autem, *tum me faciat*, &c. dictum eſt εὐφήμως, pro tum magnus me perdat Iupiter, quæ eſt diræ precationis formula. SI ME NOVISTI MINVS, GENERE QVI SIM, GN.] Si minus noſti quo ego ſim genere natus, &c. TENES] ſcis, cognitum habes. RENVNTIARE REPVDIVM] remiſit tibi per me repudium, vt infrà non longè idem loquitur, vel remiſit per me nuntium, vt loquitur M. Tull. quanquam hoc potius vſurpatur in diuortio: nam vt docet Paulus titul. de Verborum, & Rerum ſignificatio. *inter diuortium, & repudium hoc intereſt, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur, quòd diuortium ex eo dictum eſt, quòd in diuerſas partes eunt, qui diſcedunt.* Modeſtinus quoque libr. 8 differentiarum, eodem titulo poſteaquàm docuit, quid interſit inter ſtuprum & adulterium: *diuortium*, inquit, *inter virum & vxorem fieri dicitur: repudium verò ſponſæ remitti videtur: quod & in vxoris perſonam non abſurdè cadit* al. *quod in vxoris perſonam non cadit.* REPVDIVM, REM. PAR. &c.] ſtomachosè, & vultuosè pronuntiandum. Eſt autem ἔλλειψις. ſubintelligitur enim hoc totum, *mihi iuſſit remitti?* VT ILLVM DI IMM.] malè precantis oratio. QVANTVM'ST] deorum, ac dearum. PERDVINT] perdiderint. QVEM PROPTER] propter quem ἀναστροφὴ, propter quem, autem, id eſt, cuius eſt, aut culpa. ET BENEDICE] & bona verba loquere. εὐφήμει. Sic in Caſina. *Quid ſi fors aliter quàm voles, euenerit?* STA. *Benedice.* QVAE RES TIBI ET GNATAE T. &c.] Fauſta precatio, qua vtebantur initio rei cuiuſlibet gerendæ, negotiique contrahendi. BENE FELICITER VORTAT] bene, feliciterque eueniat. ITA DII FAXINT, INQVITO] præit Euclioni Lyconides voce *inquito* autem imperatiui modi, futuri temporis, ratum & notandum. Sic Terentius vſurpauit *inque* præſenti, in Heauton. ſcena 7. actus 4. *Vbi Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inque.* QVIN PVDEAT?] quin eum pudeat. VT LEGES IVBENT] iubent enim leges, eum, qui virginem

v'tiarit, eam virginem aut dotare, aut vxorem ducere. CERERIS VIGILIIS,] θεσμοφορίοις. die feſto Cereris, qui noctu agitabatur, de quo ſuprà in argumento. CVR EIVLAS?] cur muliebriter ploras? QVEM HODIE EGO AVVM FECI VT ESSES, &c.] genus loquendi permixtum, & duplex: cuiuſmodi alia multa antea notauimus. Duo enim illa hoc cõtinentur vnum, *Quem hodie ego auum feci eſſe in filiæ nuptiis:* alterum, Qui vt eſſes hodie auus in filiæ nuptiis, ego effeci. DECVMO MENSE POST,] decimo menſe poſt Cereris vigilias: quo die, ſeu qua nocte filiam tuam compreſſi. Quo modo autem decimus menſis hic accipiendus ſit, dictum eſt ſuprà. NVMERVM CAPE,] id eſt, numerum accipe. Sic Nonius, hũc verſum proferens. eadem ratione dictum eſt ab eodem, capere rationem, in Pſeud. ibi, *vt ego oculis rationem capio.* EA RE] ob eam rem. I INTRÒ, INQVIRE, SITNE ITA, &c.] Profert hunc verſum Priſcia. lib. 1. his verbis. æ, inquit, tranſit in i. productam, vt quæro, inquiro, exquiro. quanquam exquæro Plautus dixit in Aulularia. i, intrò: exquære, ſitne ita, vt ego prædico. SE AGGLVTINANT] ſe adiungunt, & illi malo adiunctæ, ſic adhærent, vt magnam malorum molem faciant. tralatio eſt. IN VADO SALVTIS] i. in ſalute explorata & certa. Sic Terent. in Andr. *Omnis res eſt iam in vado.* vbi notat Donatus, in vado, i. in ſecuritate: nã vt in profundo periculum eſt, ita in vado ſecuritas. EX GNATAE PEDISEQVA, NVTR.] ex Staph.

## STROBILVS, LYCONIDES.

*DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis?*
*Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo. quis me eſt diuitior?*
*Quis me Athenis nunc magis quiſquam eſt homo, cui di ſint propitij?*
Ly. *Certò enim ego vocem hic loquentis modò me audire viſus ſum.*
Str. *Herúmne ego aſpicio meum?* Ly. *video ego hunc Strobilum ſeruum meum.*
Str. *Ipſus eſt.* Ly. *haud alius eſt.* Str. *congrediar.* Ly. *contollam gradum.*
*Credo ego, illum, vt iuſſi, eampſe anum adiſſe, huius nutricem virginis.*
Str. *Quin ego illi me inueniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?*
*Igitur orabo vt manu me mittat. ibo atque eloquar.*
*Reppeti.* Ly. *quid reperiſti?* Str. *non quod pueri clamittant*
*In faba ſe reperiſſe.* Ly. *iámne autem vt ſoles me ludis?*
Str. *Here mane, eloquar, iam auſculta.* Ly. *age ergo loquere.* Str. *repperi hodie*
*Here diuitias nimias.* Ly. *vbinam?* Str *quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.*
Ly. *Quod ego facinus audio ex te?* Str. *Euclioni huic ſeni ſurripui.*
Ly. *Vbi id eſt aurum?* Str. *in arca apud me, nunc volo me emitti manu.*
*Egóne te emittam manu ſcelerum cumulatiſſime?* Str. *abi here, ſcio*
*Quam rem geras, lepidè hercle animum tuum tentaui, iam*
*Vt eriperes, apparabas. quid faceres, ſi reperiſſem?*
Ly. *Non potes probaſſe nugas. i, redde aurum.* Str. *reddam ego aurum?*
Ly. *Redde, inquam, vt huic reddatur.* Str. *ah vnde?* Ly. *quod modò faſſus es eſſe*
*In arca.* Str. *Soleo hercle garrire nugas, ita loquor.* Ly. *at ſcin'*
*Quomodo?* Str. *vel hercle enica, nunquam hinc feres à me.*

QVADRILIBREM AVL.] quatuor librarum AVRO ONVSTAM,] auri plenam. DIVITIOR?] ditior? QVIS ME ATH. NVNC M. Q. EST, Q.] Quis eſt quiſquam homo Ath. pleonaſmus. ME AVDIRE VISVS SVM] *viſus ſum me audire,* pro viſus ſum audire, antiquè dictum. HERÚMNE EGO ADSP.] id eſt, nónne ego herum meum adſpicio? nam talem interrogationem, *Herúmne ego.* &c conſtat vim habere affirmationis. VIDEO EGO HINC STR.] Idem dicit ſeruus de hero ſuo, quod herus de ſeruo antè dixerat. Nonnulli libri habent, *Videon' ego hunc Str.* ſed carminis lex & modus hanc ſcripturam reſpuunt. HAVD ALIVS EST] hoc eſt, ipſus eſt. ſeu ipſe eſt. CONTOLLAM GRADVM] id eſt, congrediar, conferam gradum. Profert Nonius in verbo *contollere* quod interpretatur, contra tollere: à quo diſſentio: nam contollere, idem valet, quod cõferre: vt protollere, idem quod *proferre*, EAMPSE] eam ipſã ſic Feſtus. MANV ME MITTAT] me liberet: me libertate donet. Feſtus, *Manumitti ſeruus dicebatur,* inquit, *cum dominus eius aut caput eius ſerui, aut aliud membrum tenent, dicebat: Hunc hominem liberum eſſe volo: & emittebat eum manu.* QVOD PVERI CLAM. IN F. R.] puta Curculionem aliquem, potius vermiculum, quem midam vocant, reperi, inquit, non aliquid puerile, leue, vile, nugatorium, contemtum: ſed quiddam carum, & magni ponderis, magníque pretii. IÁMNE AVTEM, VT SOLES, ME LVDIS?] nonnulli ex libris noſtris veteribus habent *deludis.* ego, ſi verſus eſt ſuperioribus par, & ſimilis, putarim legendum, *me lamberas.* SCELERVM CVMVLATISSIME?] ſceleribus coopertiſſime? ſceleratiſſime? IAM VT ERIPERES, APPARABAS,] iam te ad eripiendum comparabas, iam eripere parabas. NON POTES PROBASSE NVGAS,] non potes efficere, vt mihi perſuadeas nugas. GARRIRE NVGAS,] effutire nugas, nugari. FERES] auferes. Fabula hæc imperfecta eſt, vt & nonnullæ aliæ.

CAP.

EVCILO ſenex, LYCONIDES adoleſcens.

QVis homo hic loquitur? Ly. ego ſum. Eu. immò ego ſum miſer, & miſerè perditus,
Quoi tanta mala, mæſtitudóque obtigit. Ly. animo bono es.
Eu. Quo obſecro pacto eſſe poſſum? Ly. quia iſtuc facinus, quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci & fateor. Eu. quid ego ex te audio?
Ly. Id, quod verum eſt. Eu. quid ego de te merui adoleſcens mali,
Quamobrem ita faceres, méque, meóſque perditum ires liberos?
Ly. Deus mihi impulſor fuit. is me ad illam illexit. Eu. quo modo?
Ly. Fateor me peccauiſſe, & me hanc culpam commeritum ſcio.
Id adeo te oratum aduenio, vt animo æquo ignoſcas mihi.
Eu. Cur id auſu's facere vt id, quod non tuum eſſet, tangeres?
Ly. Quid vis fieri? factum eſt illud, fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe, nam ni vellent, non fieret ſcio.
Eu. At ego deos credo voluiſſe, vt apud te me in neruo enecem.
Ly. Ne iſtuc dixis. Eu. quid tibi ergo meam me inuito tactio eſt?
Ly. Quia vini vitio atque amoris feci. Eu. homo audaciſſime,
Cum iſtácne te oratione huc ad me adire auſum, impudens?
Nam ſi iſtuc ius eſt, vt ſic tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam,
Pòſt id ſi prehenſi ſimus, excuſemus ebrios
Nos feciſſe, amoris cauſſa. nimis vile'ſt vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere quod lubeat, licet.
Ly. Quin tibi vltrò ſupplicatum aduenio, ob ſtultitiam meam.
Eu. Non mihi homines placent qui quando malefecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe, non attactam oportuit.
Ly. Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſificor, quin eam
Ego habeam potiſſimum. Eu. tun' habeas me inuito meam?
Ly. Haud, te inuito, poſtulo, ſed meam eſſe oportere arbitror.
Quin tu eam inuenies, inquam, meam illam eſſe oportere Euclio.
Eu. Niſi refers. Ly. quid tibi ego referam? Eu. quod ſurripuiſti meum.
Iam quidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam.
Ly. Surripui ego tuum? vnde? aut quid id eſt? Eu. ita te amabit Iuppiter.
Vt tu neſcis. Ly. niſi quidem tu mihi quid quæras, dixeris?
Eu. Aulam auri, inquam, te repoſco, quam tu confeſſus mihi
Te abſtuliſſe. Ly. neque edepol ego dixi, neque feci. Eu. negas?
Ly. Pernego immò neque ego aurum, neque iſta aula quæ ſiet,
Scio, nec noui. Eu. illam ex Siluani luco quam abſtuleras, cedo.
I, refer, dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. i verò, refer.
Ly. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te Euclio
De alia re reſciuiſſe cenſui, quod ad me attinet.
Magna eſt res, quam ego tecum otioſè, ſi otium eſt, cupio loqui.
Eu. Dic bona fide, tu id aurum non ſurripuiſti? Ly. bona.
Eu. Neque ſcis quis abſtulerit? Ly. iſtuc quoque bona. Eu. atque id ſi ſcies,
Qui abſtulerit, mihi indicabis? Ly. faciam. Eu. neque partem tibi
Ab eo quiqui eſt, inde poſces, neque furem excipies? Ly. ita.
Eu. Quid ſi fallis? Ly. tum me faciat quod volt, magnus Iuppiter,

*Seni huic fuerit filij nati duo.*
*Alterum quadrimum puerum ſeruos ſurpuit,*
*Eúmque hinc profugiens vendidit in Alide*
*Patri huiuſce. Iam hoc tenetis, optimum eſt.*
*Negat hercle ille vltimus. accedito.*
*Si non, vbi ſedeas, locus eſt, eſt vbi ambules,*
*Quando hiſtrionem cogis mendicarier.*
*Ego me, tua cauſſa, ne erres, non rupturus ſum.*
*Vos qui poteſtis ope veſtra cenſerier,*
*Accipite reliquom: alieno vti nihil moror.*
*Fugitiuus ille, vt dixeram antè, huius patri,*
*Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.*
*Hic poſtquam hunc emit, dedit eum gnato ſuo*
*Peculiarem, quia quaſi vna ætas erat.*
*Hic nunc domi ſeruit ſuo patri, nec ſcit pater.*
*Enimuero di nos quaſi pilas homines habent.*
*Rationem habetis quomodo vnum amiſerit.*
*Poſtquam belligerant Ætoli cum Aliis,*
*Vt in bello fit, capitur aliter filius.*
*Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.*
*Cœpit capiuos commercari hic alios,*
*Si quem reperire poſſet, cum quo mutet ſuum*
*Illum captiuum. hunc ſuum eſſe neſcit, qui domi eſt.*
*Et quoniam heri inde audiuit, de ſummo loco,*
*Summóque genere captum, etiam equitem Alium,*
*Nihil pretio par ſit, filio dum parceret,*
*Reconciliare vt facilius poſſet domum,*
*Emit hoſce de præda ambos de quæſtoribus.*
*Hice autem inter ſeſe hunc confinxerunt dolum,*
*Quo pacto hic ſeruos ſuum herum hinc amittat domum.*
*Itaque inter ſe commutant veſtem & nomina.*
*Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus:*
*Huius illic, hic illius hodie fert imaginem,*
*Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,*
*Et ſuum herum faciet libertatis compotem,*
*Eodémque pacto fratrem ſeruabit ſuum.*
*Reducémque faciet liberum in patriam ad patrem*
*Imprudens, itidem vt ſæpe iam in multis locis*
*Plus inſciens quis fecit quàm ſciens, boni.*
*Sed inſcientes ſua ſibi fallacia,*
*Ita compararunt & confinxerunt dolum:*
*Itaque hi commenti de ſua ſententia,*
*Vt in ſeruitute hic ad ſuum maneat patrem,*
*Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſeruit patri.*
*Homunculi quanti ſunt, cùm recogito,*
*Hæc res agetur nobis, vobis fabula.*
*Sed etiam eſt paucis quod monitos vos voluerim.*
*Profecto expediet fabulæ huic operam dare.*

*Nonper-*

*Non pertractatè facta eſt, neque item vt cætera.*
*Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles.*
*Hic neque periurus leno eſt, nec meretrix mala,*
*Neque miles glorioſus Etiámne vereamini,*
*Quia bellum Ætolis eſſe dixi cum Aliis,*
*Foris illic extra ſcenam fient prælia.*
*Nam hoc pene iniquum eſt comico choragio,*
*Conari deſubitò nos agere tragœdiam.*
*Proin' ſi quis pugnam exſpectat: litem contrahat.*
*Valentiorem nactus aduerſarium.*
*Si erit, ego faciam vt pugnam inſpectet non bonam,*
*Adeò vt ſpectare poſtea omneis oderit.*
*Abeo. Valete iudices iuſtiſſimi,*
*Domi bellique duellatores optumi.*

HOS QVOS VIDETIS ST. ] *Hos quoque.* dictum more Plautino apud quem ſæpe antecedens eiuſdem caſus eſt, atque relatiuum. Debuerat autem ita loqui, ſi vſitato more dicere voluiſſet: & qui hunc locum explicare velit, ita dicat: Horum, quos videtis hic ſtare, captiuos duos, ſeu captiuorum duorum (quorum alter eſt Philocrates, alter Tyndarus) alterius, nempe huius, quem oſtendo, Tyndari, Hegio ſenex, qui hic habitat, pater eſt, neque id ſcit tamen, ſed exiſtimat, eum ſeruire ſeruitutem Philocrati captiuo Theodoromedis filio. ILLI QVI ADSTANT ] qui illic aſtant: *illi* pro illic poſitum, non inuſitatè. II STANT AMBO. NON SED. ] iteratio ad maiorem eius, quod dictū eſt, affirmationem. SENEX QVI HIC HAB. NEG. ] hic ordo eſt, vt diximus Senex, Hegio, qui hic habitat, horum duorum captiuorum, ſeu ex his duobus captiuis, qui hic adſtant, huius, quem digito vobis oſtendo, Tyndari, pater eſt. Emerat autem hos duos captiuos ex hoſtium Eleorum manubiis Hegio Ætolus, vt horum altero vel vtroque dato filium ſuū Philoptolemum ab hoſtib. Eleis captum recuperaret. SED IS ] ſed is, Tyndarus. SVO SIBI PATRI ] ſuo vero patri: vel ſuo ipſius patri genus loquēdi à nobis alibi notatum: millies à Plauto, & ab aliis ſcriptoribus vſurpatum. SI OPERAM DATIS ] ſi operam mihi auribus datis, id eſt, ſi attenditis. SENI HVIC ] Hegioni. FILII NATI DVO ] Pægnius & Philoptolemus. ALTERVM ] Pægnium, qui poſtea ab emptore Tyndarus appellatus eſt. SERVOS ] ſeruus Stalagnius. IN ALIDE ] in Elide. Elis Achaïæ oppidum. Sic autem Adr. reſtituit Aduerſ. lib 23. cap 27. atque hæc reſtitutio porrigenda eſt ad omneis locos, in quibus legitur Aulidi, Alii Aulidis, pro quibus legendum Alidi. Elis Alidis, hoc eſt, Elidis, Eléi, Elidis, PATRI HVIVSCE. patri Philocratis, Theodoromedi Eleo, ſeu Elio: qui Philocrates, poſtea captus eſt ab Ætolis: quē modò emit Heg. ex manubiis hoſtiū Eleorum, vt diximus. TENETIS ] ſcitis. NEGAT HERCLE ILLE VLTIMVS ] negat ſe ſcire ille vltimus. ſpectatorem quendam ſignificat, qui neque ſedebat, neque attendebat: ſed hiſtriones obſtrependo interturbabat, & fortaſſe actorem interpellabat. ita autem longè à ſcena aberat, vt actores exaudire non poſſet. ACCEDITO ] alloquitur ſpectatorem illum odioſum, ac moleſtum: & iubet illum accedere propius, vt exaudire poſſit. SI NON, VBI SEDEAS LOC. &c. ] ſi non eſt locus in cauea, vbi ſedeas: alius locus eſt extra caueam, vbi ambules. Proinde ac ſi dicat, ſi tibi non licet ſedere: at tibi licet ambulare. Sed quæret aliquis, qui fiat, vt huic non ſit locus, vbi ſedeat. Reſpondeo, quia vel ſeruus eſt, vel ſedes omnes ſunt occupatæ. COGIS MENDICARIER ] cogis mendicare. hiſtrio, qui attentè non auditur, & cui obſtrepitur atque obgannitur, vocem plerumque obtundit clamando, voce obtuſa autem, & raui cōtracta, eiicitur, aut exſibiletur. Ita mendicare cogitur. alii ſic: cogis mendicarier, id eſt, cogis clarè proloqui, & vocem contendere, vt faciunt mendici, licet etiam ſic explicare, Cogis mendicarier, id eſt, cogis artem deſinere ludicram ſeu hiſtrionicam. & tacere, & ita mendicare Nam hiſtrio, & quiuis alius artifex, arte ſua vti prohibitus, mendicet, neceſſe eſt. Ego primam explicationem magis probo quàm ſecundam: tertiam æquè, vt primam. Sic Terent. prologo HECYRÆ, *Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reiicere.* Nonius, Mendicarier, inquit, pro mendicare. Plaut. Vidularia, *Malim moriri meos quàm mendicarier.* EGO ME TVA C. NE CIR. NON R. S. ] ego me tua cauſa, id eſt, propter ſtrepitum, & clamorem tuum, ne forte erres, id eſt, ne forte hoc exiſtimes: quod ſi faceres, errares: non ſum rupturus, videlicet, clamorem tollendo, & vocem contendendo Periculum eſt enim, ne, qui vocem nimis contendit, dirumpatur. M. Tull. lib 7. ep. *dirupi pene me in iudicio Galli Caninii familiaris tui.* Horat. ep 9 lib 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua Dum ſtudet vrbanus tenditque diſertus haberi* VOS, QVI POST OP. VESTRA C. ] vos, qui equites R. eſtis, vel alioqui lauta & copioſa re familiari. vos, qui ſat amplum cenſum habetis. vos, qui tantū cenſum habetis vt cenſeri poſſitis, & ciues R. ſitis. Nam qui nullum cenſum habebant, ciues Rom, non erant, neque à cenſoribus quinto quoque anno cēſeri poterant ALIENO VTI NIHIL M. ] non curo eius opera & fauore vti, qui à me alienus eſt. eum fautorem mihi habere non curo, qui maleuolo in me eſt animo, ſeu, qui me non amat: quali animo eū eſſe apparet, qui nos attente non audit, qui nobis obſtrepit, neque lingua fauet. FVGITIVVS ILLE, &c. ] redit ad inſtitutum ſermonem: fugitiuus igitur ille, inquit, id eſt, ſeruus Stalagnius, puerum quadrimum Pægnium dominum ſuum, id eſt, domini ſui filium, & ita dominum, ſiue herum minorem, quem domo profugiens abſtulerat, vendidit huius Philocratis patri, Theodoromedi. DOMO QVEM P. ] in hoc verſu *profugiens*, trium ſyllabarum ſit duntaxat in metiendo verſu, neceſſe eſt. HIC ] Theodoromedes. HVNC ] Pægnium, qui nunc Tyndarus dicitur. EMIT ] à ſeruo fugitiuo Stalagnio. GNATO

SVO ] Philocrati. PECVLIAREM] vt eſſet in eius peculio Nam vt ſeruo, ſic & filio, peculium habere iure ciuili licebat. Vlpianus lib. 29 ad edictum. libr. Digeſtor. 15 cap legis. *Quum Tuberonis, &c Tam autem pupillum filium, inqui quàm ſeruum peculium habere poſſe, Pedius lib. 15 ſcribit: cùm hoc, inquit, totum ex dominis conſtet tiene pendeat Ergo & ſi furere cœperit ſeruus, vel ſi mi. retinebunt peculium.* ſuprà in Aulul. *gallus gallinaceus, qui erat anui peculiaris.* & in Aſin *Etiam opilio, qui paſcit mater alienas oues, Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.* QVIA QVASI VNA AET ER. ] quia veluti, ſeu quodammodo eadem ætas erat. id eſt, quia erant quodammodo æquales. HIC NVNC ] Hic Tyndarus, qui olim dicebatur Pægnius, ſeu Pægnium SERVIT SVO P ] ſeruit ſeruitutem ſuo patri Hegioni. & ita ſeruus eſt & filius eidem perſonæ, ſed non eadem ratione ſeruus Hegionis eſt, quia ab eo emptus eſt: filius eſt, qui ab eo procreatus eſt. NEC SCIT PATER. ] nec ſcit pater Hegio Tyndarum eſſe filium ſuum. ENIMVERO DI NOS, QVASI PILAS H ] digreſsiuncula breuiſsima, qua ſignificat, homines huc & illuc arbitrio deorum iactari, tanquã pilas. Enimuero, inquit, nos homines diis pilarum loco ſumus, quibus ludant. Dii nobis ludunt. nobiſque ſeſe oblectant, & exercent, tanquam pilis. Dii nos homines iactant pilarũ in morem: & modò ſeruos ex liberis. modò liberos ex ſeruis efficiunt: modò diuites, modò mẽdicos, modò reges, modò priuatos ſumus deorum ludibria. ſic Græci θεῶν παίγνια ἄνθρωποι. quod notauerat & Boſius. RATIONEM HABETIS, ] id eſt cognouiſtis, qua ratione vnum ex filiis amiſerit Hegio. BELLIGERANT] bellant, bellum gerunt. πολεμίζουσι. CVM ALIIS ] cum Eliis ALTER FILIVS ] alter Hegionis filius, Philoptolemus EMIT ] Philoptolemum. HIC] Hegio ALIOS] Eleos SI QVEM] Eleum SVVM ILLVM CAPT. ] ſuum filium Philoptolemum, bello captum, quẽ emerat Menarchus Eleus. HVNC SVVM ESSE N. ] hunc Tyndarum, qui domi eſt, ſuum filium eſſe neſcit QVI DOMI'ST] alter autem filius Philoptolemus, domi non eſt. INDE] ex Elide. NIHIL PRETIO PAR SIT, &c.] non dubitauit captiuos Elios vel impenſo pretio emere, dummodò filium ſuum recuperare poſſet. dummodò ſuo filio conſuleret, & è ſeruitute in libertatem priſtinam reſtitueret ac vindicaret. RECONCILIARE, VT FACILIVS POSSET D. ] vt facilius filium ſuum ſuis penatibus reſtitueret: ſeu, vt facilius filium ſuum reparare, & recuperare, & domum reducere poſſet: &c. alii ſic, vt facilius poſſet domum ſuam filiorum amiſsione diſiunctam, diſciſſam, ac diſsipatam, deintegro coniungere, ſeu redintegrare, & ad vitæ ſocietatem redigere. hæc non placet: prior explicatio, quæ mea eſt, magis placet Sic enim eadem comœd. infrà. *Habe modò bonum animum nam illum confido domum. In his diebus me reconciliaſſere.* HOSCE] Philocratem, & Tyndarum. quem filium ſuum eſſe neſcit, quinque putat ſeruum eſſe natum DE QVAESTORIBVS ] à quæſtoribus. quæſtores eos dicit, qui pecuniam publicam tractabant. non eos, qui quæſtionibus, & iudiciis publicis præerant: qui quæſitores potius appellabantur, & prætores, quàm quęſtores Illi autem iidem, quos ſuprà dixi, quæſtores, etiam manubias hoſtium, prædáſque vendebant. M Tull. lib 2. epiſt. ad famil. *De præda mea præter quæſtores vrb id eſt populum Rom. teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam* HICCE AVTEM ] Philocrates Eleus Theodoromedis fil. & Tyndarus. qui ſeruit ei ſeruitutem: quem Hegio neſcit eſſe filium ſuum. HIC SERVOS ] Tyndarus SVVM SERVVM] Philocratem ITAQ. INTER SE COMMVTANT VESTEM ] Horatius oda 35. lib 1. *Vtcunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis.* ET NOMINA] Idem Horat, ſat. 1. libr. 1. *mutato nomine, de te Fabula narratur.* ILLIC] ille, qui eſt Tyndarus, Pægnius, Hegionis filius, à patre ignoratus. HIC, TYND. ] hic qui eſt Philocrates, Theodoromedis filius. HVIVS ILLIC ] ille, qui eſt Philocrates, huius, qui eſt Tyndarus, fert imaginem, &c. FERT IMAGINEM] ſic loquitur in Amphitruo, Et Soſia ſeruos cuius ego hanc fero imaginem. ET HIC ] Tyndarus, qui nomen, & veſtem ſumpſit Philocratis. EXPEDIET ] explicabit, ad exitum perducet. SVVM HERVM, ] Philocratem, qui nunc vocatur Tyndarus. LIBERTATIS COMPOTEM ] liberum. FRATREM ] Philoptolemum, captiuùm Elide. REDVCEM FACIET ] reducet: ſeu reducendum curabit. ſic infrà eadem comœdia, *vt huius reducem facias filium.* redux, qui reducitur in patriam ex alieno & linginquo ſolo. Marc. Tull pro Milone, *Quid me reducem eſſe voluiſti?* Terent. *Egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris?* ITIDEM, VT SAEPE IAM IN MVLTIS L P. L. INSCR. Q. F. ] ſic Terent. in Phorm, extr. verſu, *equidem plus hodie boni Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam* SVA SIBI FALLACIA ] id eſt, ſua ipſorum fallacia. ITAQ. HI COMMENTI ] ſubintell. ſunt, DE SVA SENTENTIA ] ſic loquuntur boni ſcriptores de conſilii ſententia. de amicorum ſententia. &c hoc eſt, ex conſilii ſententia, ex amicorum ſententia. VT IN SERVITVTE HIC AD S. M. P. ] ſententia eſt, ita dolum confixerunt, & ita commenti ſunt, ex ſua ipſorum ſententia, id eſt, nullis aliis conſultis, aut adhibitis, vt hic, videlicet Tyndarus, maneat in ſeruitute, ad ſuum patrem, id eſt, apud ſuum patrem. ITA NVNC IGNORANS S. S. S. P ] Ita nunc Tyndarus ignorãs, & inſciens ſuo ipſius ſeruit patri. HOMVNC Q. SVNT, CVM RECOG. ] exclamatio breuis in miſeriam humanam. Homunculi, inquit, quanti, id eſt, quàm parui pretii ſunt, cùm iterum, atque iterum cogito? HAEC RES AGETVR N. V. F. ] μεσμορφές. hæc res à nobis agetur: & hæc erit nobis res, quam agere debeamus: vobis verò erit fabula, quam attentè audire & ſpectare debeatis. vel ſic, Hanc rem agemus, & vobis, vt rem geſtam, exponemus, atque oculis veſtris ita ſubiiciemus, vt rem geſtam vobis cernere videamini: vobis erit fabula: id eſt, vobis autem erit res ficta, ludicra, & comica: quæ tamen res ludicra, & fabuloſa ad vos pertinere videatur, mutatis nominibus, vt Horat. Sat. 1 libro 1. *mutato nomine, de te Fabula narratur.* EXPEDIET ] vtile erit. OPERAM DARE ] aureis attentas, & vacuas præbere. NON PERTRACTATE F EST. ] non vſitato, neque vulgato more. non quo modo aliæ fabulæ tractari, & fieri ſolent nouo, & ſingulari. & eximio. & exquiſito quodam modo hęc fabula facta eſt. quæ pertractantur, id eſt, valde, & ab omnibus tractantur, non ſunt noua, neque nitida, neque munda: ſed obſoleta, ſqualida, immunda, & inquinata. NEQ. ITEM, VT CETERAE ] ὁμοῖα ζοντες. Nam idem dicit, quod ſuprà, ſed planius. NEQ. SPVRCIDICI INS. V. ] neque in hac fabula inſunt verſus ſpurci, aut ſpurciloqui: id eſt, obſcœni. ſpurca opponuntur puris, vt ſuprà in Aſinaria, *ſpurcæ noctes*, puris altera ex parte reſpondent. & ſpurca ſunt, quæ ſtercore, cœno, tabo, ſemine, & ſimilibus conſperſa & perfuſa ſunt, & ſpurci ſermones, aut verſus, quibus res venereæ impudenter, apertè, & inuerecundè tractantur. hinc ſpurco, as: hinc ſpurcities. IMMEMORABILES ] non memorandi, memoratu indigni, infandi. NEQVE PERIVRVS LENO. ] vt in Ciſtell. & Pſeud. NEQVE MERETRIX MALA ] vt in Bacchid. NEQVE MILES GLOR. ] vt in Epidico, & in Milite glor. & apud Terent. in Eunuch. NE VERBAMINI ] ne fortè vereamini, quia, &c. CVM ALIIS ]

cum Ellis. COMICO CHORAGIO.] id eſt, comico inſtrumento ſcenico. Ita ferè Feſtus. ſententia autem huius loci, hæc eſt Nam hoc pene iniquum eſt, hos conari deſubitò agere tragœdiam inſtrumento ſcenico, quod ſit comicum. tragœdiæ enim aguntur choragio tragico: comœdiæ, comico. PROIN' SI QVIS PVG. EXS.] Proinde ſi quis pugnam ſpectare cupit, &c. LITEIS CONTRAHAT.] liteis vltro ſecat, & aliquem laceſſat, atque irritet, vt habeat cum quo litiget, & concertet, ſi tantopere pugnandi cupidus eſt. liteis contractas dixit & M. Tull. lib. 3. de legib. non longè à princip. ibi, *contractas liteis iudicanto.* VALENTIOREM NACTVS ADVERS. SI ERIT, S. P. VT P. INSP. N. B.] ſi nactus erit aduerſarium robuſtiorem, ac validiorem, pugnam ſpectabit non bonam, quia victus diſcedit, ſcilicet. Totius huius loci hæc ſententia eſt, Proinde ſi quis pugnæ ſpectandæ cupidus eſt aliquem ſibi aduerſarium paret, hoc eſt, aliquem iniuria laceſſat. Si is, quem laceſſierit, & cum quo litem contraxerit: viribus valentior, & robuſtior fuerit, ſpectator erit pugnæ ſibi triſtis ac moleſtæ, id eſt, malè ab aduerſario mulctatus, ex ea pugna diſcedet. EGO FACIAM, VT PVGNAM INSP. N. B.] id eſt, pugnam inſpectabit infelicem: vel confirmo fore, vt pugnā inſpectet non bonam. indicauimus alibi hoc genus loquendi ſuprà, niſi fallor, in Aſinaria, *Faxo, vt ſcias, quid pericli ſit dotata vxori conuicium dicere.* INSPECTET] ſic habent omnes libri & vulg. & manuſcr. neque hæc ſcriptura quidquam videtur habere vitii: ſed Simeo Boſius exiſtimabat, ſcriptum eſſe Plauto, *ego faciam, vt pugnam cernat non bonam*: & fortaſſe ita eſſe reſtituendum, vt intelligamus *cernere pugnam* dictum eſſe à Plauto, ambigue, & ex ambiguo dicto iocum quæſiſſe: quod antiqui dicere ſoliti ſunt, *cernere pugnam*, pro, committere pugnam, vt cernere bellum: & cernere pugnam, præterea ſignificare poſſit, ſpectare pugnam. qua de cōiectura hominis eruditiſſ. & ingenioſ. iudicet lector item eruditus, atque acutus. Ego nihil immutare auſus ſum; libris omnibus repugnantibus. ADEÒ VT SPECTARE POSTEA OMN. OD.] omneis. ſubintell. pugnas. tale eſt illud Ciceronis in Roſcios Sext. Roſcii aduerſarios, *ſed, ſi ego hos bene noui litteram illam, cui vos vſque eò inimici eſtis, vt etiam a'ias omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt*, &c. DOMI, BELLIQVE] legendum fortaſsis eſt, *domi duellique.* DVELLATORES] bellatores.

## ERGASILVS, PARASITVS.

IVVENTVS *nomen indidit ſcorto mihi,*
*Eò quia inuocatus ſoleo eſſe in conuiuio.*
*Scio. abſurdè dictum hoc deriſores dicere,*
*At ego aio rectè. Nam in conuiuio ſibi*
*Amator talos cùm iacit, ſcortum inuocat.*
*Eſtne inuocatum, annon eſt? eſt planiſſumè.*
*Verum hercle: verùm nos paraſiti planius.*
*Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque inuocat,*
*Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.*
*Vbi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,*
*Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.*
*Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,*
*Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit:*
*Item paraſiti rebus prolatis latent*
*In occulto miſeri, victitant ſucco ſuo:*
*Dum ruri iurant homines, quos liguriant.*
*Prolatis rebus, paraſiti venatici*
*Sumus: quando res redierunt, moloſſici*
*Odoriſicique, & multum incommodiſtici.*
*Et hîc quidem hercle, niſi qui colaphos perpeti*
*Potis paraſitus, frangíque aulas in caput,*
*Vel extra portam ire trigeminam ad ſacculum licet.*
*Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum eſt.*
*Nunc poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,*
*Ita nunc belligerant Ætoli cum Aulidis.*
*Nam Ætolia hæc eſt, illic captu'ſt in Aulide*
*Philopolemus huius Hegionis filius*
*Senis, qui hîc habitat, quæ ades lamentariæ*
*Mihi ſunt, quas quotieſcunque conſpicio, fleo.*
*Nunc hic occœpit quæſtum hunc filij gratia*
*Inhoneſtum, maximeqúe alienum ingenio ſuo.*

*Hominum captiuos commercatur, ſi queat*
*Aliquem inuenire, ſuum quicum mutet filium.*
*Nunc ad eum pergam, ſed aperitur oſtium,*
*Vnde ſaturitate ſæpe ego exij ebrius.*

NOMEN INDIDIT SC.] nomen impoſuit. ſic autem ſæpe loquitur Plaut. vt infrà ead. com. *ſexcente plage nomen indetur tibi.* in Menęch. *Illius nomen indit illi qui domi' ſt* INVOCATVS] ambigue dictum, *inuocatus*. Nam *inuocatus* ſignificat & eum qui vocatus ſeu inuocatus eſt, & eum, qui non vocatus eſt. Hic igitur paraſitus, quia non vocatus ſolet in conuiuio præſto eſſe, non vocatus autem, & inuocatus, idem interdum valent: amator autem, cum talos iacit, ſcortum, ſeu puellam, quam amat, inuocat: facetè & vrbanè à iuuenibus hic paraſitus, ſcortum nominatus eſt: cum is, qui in conuiuio intereſt. inuocatus, id eſt, non vocatus: longe alia ratione dicatur inuocatus, quàm ſcortum. quod amator talos iaciens inuocat ſcortum enim inuocat, id eſt, vocat amator talos iaciens, atque hac ratione ſcortum dici poteſt inuocatum. paraſitum verò nemo fere ad conuiuium vocat, ſed ille inuocatus, hoc eſt, non vocatus, vltrò, & αὐτόματος, καὶ αὐτόκλητος venit & hac ratione dici poteſt inuocatus. Sciendum eſt autem paraſitos propter aliam rationem ſcorta dici ſolitos. Plaut. Trucul. *Vel amare poſſum, vel iam ſcortum ducere.* AST. *lepidè mecaſtor, nuntias, ſed dic mihi: vin' paraſitum te potaſſe ducere?* STR. *intellexiſti lepidè quod ego dicerem.* NAM IN CONVIVIO SIBI AM. TALOS C. IAC. &c.] ſuprà in Aſin. *Iace pater talos, vt porro nos iaciamus.* DE. *maximè, Te Philenium mihi, atque vxori mortem. hoc Venerium eſt.* Idem in Curcul. *Ille annulum ſuum appoſuit. inuocat Planeſium.* EST PLANISSIME] eſt inquit, planiſſime inuocatum ſcortum, ſiquidem ab amatore talos iaciente inuocatur. at ego inuocatus conuiuio interſum Iure ergo, & meritò ſcortum nominor ſyllogiſmus eſt fallax &, vt Græci appellant παραλογισμός. QVASI MVRES SEMPER ED.] ſic in Perſa, *Pater, aui, proaui, abaui, ataui, tritaui, Quaſi mures ſemper edêre alienum cibum.* Terent. in Eun. *Viden' os ſuum, & cibus quid faciat alienus?* loquens de paraſito. Itaque facete, vt multa alia. Diogenes Cynicus, qui cùm videret mures ad mēſam ſuam ſubrepenteis. En tibi, inquit, etiam Diogenes paraſitos alit. Græce ſic, Πρὸς τοὺς ὑπανιόντας ἐπὶ τὴν τράπεζαν μῦς ἰδὼν, φησί, καὶ Διογένης παρασίτους τρέφει. VBI RES P. S. &c.] vbi res forenſes, & iudiciales productæ, & in aliud tempus reiectæ ſunt. Vbi iuſtitiū indictum eſt, vbi rerū forenſiū quædā induciæ factæ ſunt. Vbi rerum forenſiū & iudicialiū intermiſsio, & in aliud tēpus protratio facta eſt, vel propter bella, vel propter ludos, vel propter ferias, & vt liceat agricolis in opere ruſtico verſari, & rebus ruſticis operam dare. M. Tull pro Murena, *Sapiens exiſtimari nemo poteſt in ea prudentia qua neque extra Romam vſquam, neque Romæ rebus prolatis quidquā valet.* Idē li. 7. ep. ad Attic. *Nam iſtum quidem, cuius φαλάκρωμα times omnia taterrimè facturum puto, nec eum rerum prolatio, nec ſenatus, magiſtratuúmque diſceſſus, nec ærarium clauſū tardabit.* Idē li. 14. epiſt. 5. *meā ſtultam verecundiā, qui legari voluerim ante res prolatas ne deſerere viderer hūc verū tumorē.* &c. Idē li. 3. ep. ad Q. Fratr. epiſt vlt. *Scaurū autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatæ, ad interregnū comitia adducta* CVM RVS H. E.] ἐν ἐκεχειρίαις SIMVL PR. N. D.] eodem tēpore, inquit, quo res forenſes, & iudiciales intermittūtur, ceſſant, & proferūtur, noſtris quoq. dētibus ceſſatio, & otiū indicitur. QVASI CVM C &c.] ſimile, quo paraſitos cum cochleis cōparat. Quemadmodū, inquit, cùm tēpus anni feruidū & æſtuoſū eſt, ſeu cùm agri ſolis ardore torrētur, homines autē calore, & æſtu laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcūt, ſuóq. ipſarum ſucco viuunt, niſi forte aliquid roris è cœlo decidit, ita, &c. cochleis nimiū ſolis ardorē inimicū eſſe, & cōtra rorē, & modicū imbrē, gratū atq. amicū docet Varro lib. 3. de re ruſt. ca. 14. cuius hæc tātùm verba adſcribā, *Locus is melior, quē & non coquit ſol, & tangit ros* ſic autem dictū *caletur*, vt ſtatur, curritur, titubatur, laboratur, ſudatur, &c. impersonaliter ſcilicet, pro, ſtāt homines, currūt, titubāt, laborāt, ſudāt, &c. COCHLEAE.] Cic. lib. 2. de Diu. *vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradā, domiportā ſanguine caſsā, potius, quàm hominū more, cochleā.* Eſt autem alia cochlea, à teſtudine. nā teſtudo eſt quadrupes, cum cochlea pedib. careat: & teſtudo lōge maior cochlea eſt. deniq. cochleā alio nomine limacem nōnulli ſcriptores Latini non mali appellāt, à limo, vt teſtatur Feſt. SVO SIBI SVCCO] ſuo ipſarū ſucco. ITEM PARASITI, &c.] ſic paraſiti, &c. αὐτοτρόφοι. DVM RVRI R.] dū ruſticātur homines ii, quos paraſiti molliter, & delicate comedāt ſeu comedint. Profert autem hunc verſum Non. in verbo *rurāt*. LIGVRIANT] Nonius ligurrire interpretatur deguſtare, & profert Horat. verſū ex Sat. 3. li. 1. *Semeſo piſcis tepidúmq. ligurrierit ius*, &c. ad quem locū nos de hoc verbo plura. VENATICI] veluti canes venatici, hoc eſt, tenues, graciles, macri, & ad cibum quærendū expediti QVANDO RES R.] i. quādo res, quæ prolatæ erāt de integro agi cœptæ ſunt. Nōnulli hic legi volūt *quando ad res redierunt* ex verb. Cic. in orat. pro Sext. ſub. extr. vbi ſic vulgò legitur. *Decreuit eodem tēpore ſenatus, vt ii, qui ex tota Italia ſalutis meæ cauſa cōuenerant, agerentur gratiæ, atque vt iidem ad res redeuntes, vt venirent rogarentur.* Sed falluntur. Nam locus ille Cic. eſt mendoſus & ſic emēdandus: *atque vt iidē, ad illā diem, res redeuntes, vt venirēt, rogarentur.* Sic in orat. poſt red. in Sen *quid quod, vt ad illā diē, res cùm rediſſent rogarentur vt pari ſtudio cōuenirent?* MOLOSSICI] ſumus canes Moloſsi pingues, obeſi, proceri, mordaces. Moloſsi canes dicti ſunt à loco, vbi naſcūtur, & vnde proficiſcuntur. Sunt autē Moloſsi in Epiro. Iā *Moloſsici* dictum à Plauto quæſito riſu ab homœoteluto, vt quia dixerat venatici, ſequeretur ſimiliter deſinens *Moloſsici*, & pari ratione, *odioſici & incōmodiſtici.* quæ non ſunt Latina nomina, ſed à Plaut. vt dixi, ſub perſona paraſiti, riſus mouendi cauſa, ita producta. Nōnulli legūt *Odioſi, dicig* Lucr. *Irritata canū quom prima magna Moloſſum Mollia ricta fremunt duros nudantia dēta*, &c Virg. li. 3 Georg *Velo. cu Spartæ catulos acrémq. Moloſſū Paſce ſerò pingui.* ODIOSICIQ.] i. odioſiq. ET MVLTVM INCOMM.] & multum incommod. NISI QVI COLAPHOS] colaphi dicti à verb Græco κολάπτειν, quod eſt cudere, ſculpere, tendere, vel, vt mauult Euſtath. ἀπὸ τοῦ κόλου, τοῦ μεγάλου καὶ τῆς ἁφῆς, quod ſit magnus tactus Eſt enim colaphus ictus manu cōtracta, & compreſſa, hoc eſt, pugno, in caput vel in os illiſus. Ter in Adelph. *Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Plaut. in Rud. *Verbum adde etiā vnū, iā in cerebro colaphos abſtrudā tuo.* ſentētia autē huius loci hæc eſt, licet paraſito mēdicatū ire, niſi ei, qui colaphos, & ollas in caput frāgi perpeti poteſt. ſic Ter. in Eun. *At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati Poſſum.* POTIS] ſubintell. ſum. AVLAS IN C.] ollas, id eſt, aulas. Plaut. in Amphitr. vt profert Nonius, ſed hodie non reperitur, *optimo iure infringatur aula cineris in caput.* VEL EXTR. PORTAM IRE TRIG AD. S. L.]

id eſt,

ideſt, vel mendicatum ire licet. quàm longiſsimè extra portam tergeminam cum aliis mendicis, quãdo hic homines frigent, & ab alendo paraſito alieni, atque auerſi ſunt. Extra portam trigeminam, ſeu tergeminam, quæ eadem eſt Oſtienſis, ſtabant, aut ſedebant tenues, & egentes homines, ibique ſtipem petebant, ſaccum manu tenentes. quod vel ex Plin. intelligere licet, lib. 34. c. 5. *Item P. Minutio præfecto annonæ extra portam trigeminam vnciaria ſtipe collata*, &c. Dicta autem porta trigemina, ſeu ter gemina eſt à tergeminis Horatiis & Curiatiis: Oſtienſis ex eo, quòd per eam iretur Oſtiam. AD SACCVM] ſaccum, id eſt, ſacculum, ſeu loculum, ſeu crumenam, in quã mendici ſtipem condebant. Catul. ad Fabul. *Plenus ſacculus eſt araneorum.* NVNC, POSTQ. &c.] ſic legendum videtur, *Nunc poſtquam*, non vt vulgo, Nam poſtquam, &c. & debet cohærere externum verſus ſuperioris cum aduerbio nunc, hoc modo. *periculum eſt nunc*, &c. MEVS REX] rex hic cum ſignificat, qui alit. Hor. epiſt. 17. l. 1. *equus me portet, alat rex.* Plaut. ſup. in Aſin. *Nam, nihil impetro, Regem perdidi, ex amore tantum'ſt homini incendium.* EST POTITVS HOSTIVM] venit in poteſtatem hoſtium: vel captus eſt ab hoſtibus. ſic ſæpe loquitur Plaut. vt ſupr. notauimus. ÆTOLI CVM ALIIS] Ætoli cum Eliis. ILLIC] ille Philoptolemus rex meus qui me paſcebat. HIC] in his ædibus, quas demonſtro. LAMENTARIAE] lamentorum effectrices: vel lamentorum materiam mihi præbentes. HIC] Hegio ſenex, Philoptolemi pater. COMMERCATVR] coemit. SATVRITATE S. V. EXII EBR.] ſaturitate ebrius, id eſt, ſatur, vel præ ſaturitate nimia lætitia elatus. infrà ead. com. *Ita me amabit ſancta ſaturitas, Hegio*, &c. ſic autem dictum à Plauto, ſaturitate ebrius, vt ab Horat. *fortuna dulci ebrius.*

## HEGIO ſenex. LORARIVS, PARASITVS, ERGASILVS.

*ADuorte animum ſis tu, iſtos captiuos duos,*
*Here quos emi de præda, de quæſtoribus,*
*His indito catenas ſingularias:*
*Iſtas maiores quibus ſunt vincti, demito.*
*Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent.*
*Sed vti aſſeruentur magna diligentia.*
*Liber captiuus auis ferè conſimilis eſt.*
*Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,*
*Satis eſt, nunquam poſtilla poſsis prendere.*
Lor. *Omnes profectò liberi libentius*
*Sumus, quàm ſeruimus.* He. *non videre ita tu quidem.*
Lor. *Si non eſt quod dem, méne vis dem ipſe in pedes?*
Heg. *Si dederis, erit extemplò mihi quod dem tibi.*
Lor. *Auis me ferè conſimilem faciam, vt prædicas.*
Heg. *Ita vt dicis. nam ſi faxis, te in caueam dabo.*
*Sed ſatis verborum eſt, cura quæ iuſsi, atque abi.*
Par. *Quod ego quidem nimis quàm cupio, vt impetret,*
*Nam ni illum recepit, nihil eſt quò me recipiam.*
*Nulla eſt iuuentutis ſpes, ſeſe omnes amant.*
*Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus,*
*Cuius nunquam voltum tranquillaui gratiis.*
*Condignè eſt pater eius moratus moribus.*
Heg. *Ego ibo ad fratrem, ad alios captiuos meos,*
*Viſam ne nocte hac quippiam turbauerint,*
*Inde me continuò recipiam rurſum domum.*
Par. *Ægrè eſt mihi hunc facere quæſtum carcerarium.*
*Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.*
*Sed ſi vllo pacto ille huc conciliari poteſt,*
*Vel carnificinam hunc facere, poſſum perpeti.*
Heg. *Quis hic loquitur?* Par. *ego qui tuo mœrore mæceror.*
*Maceſco, conſeneſco & tabeſco miſer.*
*Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.*
*Neque vnquam quicquam me iuuat quod edo domi.*
*Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.*
Heg. *Ergaſile ſalue.* Par. *di te bene ament Hegio.*

Heg. *Ne fle.* Par. *egóne illum non fleam? egóne non defleam*
*Talem adoleſcentem?* Heg. *ſemper ſenſi filio*
*Meo te eſſe amicum, & illum intellexi tibi.*
Par. *Tum denique homines noſtra intelligimus bona,*
*Cùm quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.*
*Ego poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,*
*Expertus quanti fuerit nunc deſidero.*
Heg. *Alienus cùm eius incommodum tam ægrè feras,*
*Quid me patrem par facere eſt, cui ille eſt vnicus?*
Par. *Alienus ego? alienus ille? ah Hegio,*
*Nunquam iſtuc dixis, neque animum induxis tuum.*
*Tibi ille vnicu'ſt, mihi eſt vnico magis vnicus.*
Heg. *Laudo, malum cùm amici tuum ducis malum.*
*Nunc habe animum bonum.* Par. *eheu.* Heg. *huic illud dolet,*
*Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.*
*Nullúmne interea nactu's, qui poſſet tibi,*
*Remiſſum quem dixti, imperare exercitum?*
Par. *Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam,*
*Poſteàquam captus eſt Philopolemus tuus.*
Heg. *Non pol mirandum eſt, fugitare hanc prouinciam,*
*Multis & multigeneribus opus eſt tibi*
*Militibus, primùm dum opus eſt piſtorienſibus.*
*Eorum ſunt genera aliquot piſtorienſium.*
*Opus paniceis, opus placentinis quoque,*
*Opus turdetanis, opus eſt ficedulenſibus,*
*Iam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.*
Par. *Vt ſæpe ſumma ingenia in occulto latent.*
*Hic qualis imperator, nunc priuatus eſt.*
Heg. *Habe modò bonum animum. nam illum confido domum*
*in his diebus me reconciliaſſere.*
*Nam eccum captiuum hic adoleſcentem habeo alium,*
*Prognatum genere ſummo, & ſummis diuitiis.*
*Hoc illum me mutare confido fore.*
Par. *Ita di deæque faxint.* He. *ſed num quò foras*
*Vocatus es ad cenam?* Par. *nuſquam equidem quod ſciam.*
*Sed quid tu id quæris?* Heg. *quia mihi natali'ſt dies.*
*Propterea te vocarier ad cœnam volo.*
Par. *Facetè dictum.* Heg. *ſed ſi pauxillo potes*
*Contentus eſſe.* Par. *ne perpauxillum modò.*
*Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.*
*Age, ſis roga.* Heg. *emtum, niſi qui meliorem afferet.*
Par. *Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?*
*Quaſi fundum vendens meis me addicam legibus.*
Heg. *Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi.*
*Sed ſi venturus, tempori.* Par. *hem, vel iam otium eſt.*
Heg. *I modò, venare leporem. nunc irem tenes.*
*Non meus ſcrupoſam victus commeat viam.*
Par. *Nunquam iſtoc vinces me Hegio, ne poſtules.*

*Cum calceatis dentibus veniam tamen.*
Heg. *Aſper meus victus ſanè eſt.* Par.*ſenteiſne eſitas?*
Heg. *Terreſtris cœna eſt.* Par.*ſus terreſtris beſtia eſt.*
Heg. *Multis oleribus.* Par.*curato ægrotos domi.*
*Nunquid vis?* Heg.*venias tempori.* Par.*memorem mones.*
Heg. *Ibo intrò,atque intus ſubducam ratiunculam,*
*Quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.*
*Ad fratrem quò ire dixeram,mox iuero.*

ADVERTE ANIMVM SIS,TV] animaduerte animum ſi vis,tu Lorarie,&c. ISTOS CAPTIVOS DVOS,&c.] relatiuum & antecedens hic in eodem caſu ponuntur,more Plautino. debuerat autem ita loqui,ſi,quomodo M.Tull.loqui ſolet,loqui voluiſſet , quos captiuos duos heri de quæſtoribus emi, his indito catenas ſingul.licebat etiam ſic dicere,iſtis captiuis duobus quos heri de quæſtoribus emi, his,inquã indito caten.ſingul.Sed Plautus ſuum ius tenuit. ſic Terent.in Eun. *Eunuchum,quem dediſti nobis, quas turbas fecit!* & Virgil.lib.1.Æneid.*Vrbem quam ſtatuo,veſtra eſt,ſubducite naueis.* HIS INDITO CATENAS SING.]his indito caten.ſingularias.i.his iniicito caten. ſingulareis. Nonius *ſingularia,pro ſingulari.* Turp: Dem.*homo vnica eſt natura & ſingularia.* ſingulareis autem hic accipio pro ſimpliceis,minores & leuiores: ídq.ex eo,quo ſequitur, intelligere licet : Iſtas maiores,&c. Nam perſpicuè ſingulareis catenas oppoſuit maiorib. Adr.Tur.ſingularias catenas interpretatur,vnius libræ.Alii ſingularias ſeu ſingulareis interpretãtur ſingulas,hac ſentẽtia,his ſingulis duob. captiuis indito ſingulas catenas,proinde ac ſi dicat, non binas,ſed ſingulas.DEMITO,]detrahito.SED VTI ASSERVENTVR,&c.] id eſt,ſed ita,vt aſſeruẽtur quàmdiligentiſſimè, vel ſic,ſed vide,vt aſſeruentur quàmdiligentiſſimè. LIBER CAPTIVVS AVIS FERAE CONSIMILIS]nõ temerè dixit,*auis fera.*aliquę enim ſunt aues non feræ,verbi cauſa, gallinæ, & anſeres: Si enim libro 2.inſtitu.iuris ciuilis,*Gallinarum autem,& anſerum non eſt fera natura,*&c.De pauonibus & columbis quæſitum eſt: ſed reſponſum eſt,pauones,& columbos, aues eſſe feras. nec ad rem pertinet, inquit iuriſconſ. quod ex conſuetudine euolare , & reuolare ſolent. Nam & apes idem faciunt: quarum naturam feram eſſe conſtat. Ceruos quoq. quidam ita manſuetos habent,vt ſiluam ire,& redire ſoleant: quorum & ipſorum feram eſſe naturam, nemo negat. Sic autem legendum,vt nos edendum curauimus,non vt habent omnes libri vulgati, neq. aliter edidit Camerarius,*auis ferè conſim.* POSTILLA] id eſt,poſtea. ſic autem legendum,non vt habent alii libri, *poſt illa.* ſententia enim hæc eſt,nunquam poſtea autem, quæ aufugerit, prendere queas. OMNES PROF. LIBERI LIB. S. Q. S.] ſeruitus enim eſt præter naturã, vt volunt iuriſconſulti, cùm omnes homines liberi ſint natura,eorum ſententia. Nam Ariſtoteles contrà , probat in primo libro de republica nonnullos eſſe ſeruos natura : verbi gratia , qui ſunt ingenuo tardo,& pingui , & qui ſibi ſuopte marte conſulere , & proſpicere non poſſunt: ſed opus eſt eis aliquo prudentiore , & ſolertiore, qui eos regere queat.NON VIDERE TV Q.]non videris, inquit Hegio,malle liber eſſe, quàm ſeruire. nam ſi ita eſſet,tu te à me,pretio dato,redimeres.SI NON EST,QVOD DEM.&c.] ſignificat Lorarius,ſibi nihil eſſe, quod det domino, vt ſeſe ab eo redimat. ídque proinde habendum eſt , ac ſi ab eo dictum eſſet. ſed mirus orationis lepos ineſt in hoc , nihil poſſe dare,& ſe poſſe in pedes dare , ſic igitur Lorarius,ſi non eſt quod dem,i.ſi nummos non habeo quos tibi dem,vt me manumittas , ſeu quibus datis me abs te redimam. MENE VIS DEM IPSE INP.] i. méne ſinis aufugere? vel,mihine permittis vt aufugiam? vel mihine aufugiẽdi copiã,& poteſtatẽ facis? dare ſe in pedes,coniicere ſe in pedes,dare ſe in fugam,vſitata loquẽdi genera bonis ſcriptoribus.Ter. Eun.*vbi vidi,ego me in pedes,quantum queo,* ſub.dedi ,aut conieci. Idem in Phormione,*Aliquid conuaſaſſem,atq. hinc me coniicerem protinam in pedes.* Plautus in Caſina extr.*hac dabo me protinam in fugam.* ERIT EXTEMPLO, QVOD DEM .T.] ſignificat plagas , & verbera, ſeu compedes,& magnum malum. AVIS ME FERA ECONS. F.] id eſt aufugiam , ſeu euolabo. TE IN CAVEAM DABO] ne euoles. nam aues feræ in caueam coniici ſolent,ne euolent. Videtur legendum, *Ita dicis,nam ne faxis,te in caueam dabo.* ſignificat autem ſe iniecturum ei manicas & compedes , ne aufugere poſſit. vel ſe coniecturum in aliquam cuſtodiam priuatam.QVOD EGO QVIDEM N. Q. C.&c.] referendum ad illa ſuperiora,quæ dixerat paraſitus, Hegionem cœpiſſe captiuos commercari , id eſt, coëmere , ſi fortè queat aliquem captiuum inuenire, quocum filium ſuum permutet. quod ego quidem,inquit paraſitus,valde cupio,vt impetret,id eſt, vt conficiat. RECIPIT]reciperat,ſeu recuperat. NIHIL EST, QVO ME RECIPIAM ] id eſt,nullum habeo receptum,nullum habeo,quo me recipiam, locum.ILLE DEMVM,&c ]ille locus,nempe Philopolemus ANTIQ. EST ADOL. MOR.]id eſt,bonis & probis eſt moribus qualibus moribus antiquis fuiſſe dicuntur. ex quo illud M.Tull. pro Roſc.Amer.*homines antiqui, qui ex ſua natura ceteros fingerent.* ibid infrà non longè. *in qua muliere ind.etiam nunc,id quod omnes ſemper exiſtimauerunt,quaſi,exempli cauſa , veſtigia antiqui officij remanent* , Terent.in Andr. *Optimè hoſpes pol Crito antiquum obtines.* CVIVS NVNQ.VOLTVM TRANQ. GR.]cui nunquã riſum moui , ſine magna mea mercede. vel ſic,quem nunquam,dicto aliquo vrbano, ac ridiculo,exhilaraui,quin facti mei fructum tulerim. CONDIGNE EST PATER,&c.] pater Hegio moratus eſt conuenienter, & congruenter filii moribus vel ſic,pater eſt conſimilibus,atque filius moribus.NE N.HAC QVIPPIAM TVRBAVERINT]ne quid hac nocte turbæ fecerint nequid tumultuati ſint , ne quid noui deſignarint, vnde mihi turba naſcatur. ÆGRE EST MIHI ] ego ægrè fero, vel dolet mihi , &c. QVAESTVM FACERE CARCERARIVM ] quæſtum facere ex captiuis in vincula, & carcerem coniectis. HVC CONCILIARI ] huc reduci, & recuperari. &, vt ſuprà locutus eſt, reconciliari. VEL CARNIF. HVNC P. P. P.] poſſunt perpeti,& æquo animo ferre,Hegionem etiam carnificinam factitare, id eſt,carnificem eſſe , ſeu homines excarnificare , & ex carnificina quæſtum facere. MACESCO ] macer , ſeu macilentus fio. TABESCO ] τήκομαι tabidus fio , tabe conficior,& conſumor.OSSA,ATQVE PELLIS S ] hyperbole , per quam ſignificatur extrema macies

ſeu macritudo. Sic ſuprà in Aulul de agno, *Qui oſſa, atque pellis totus ſt, ita cura macet.* ME IVVAT] mihi prodeſt: μὴ ὄνησιν hinc cibus ὄνειαρ appellatur à Græcis, eò quòd iuuet. Notus eſt verſus ab Homero non ſemel, neque vno loco vſurpatus. Οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ', ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. QVOD EDO DOMI] nam paraſiti non eſt domi ſuæ comeſſe: qui, vt mures, alienum cibum rodere ſolet. Itaque huius verſus, *Neque vnquam quidquam me iuuat, quod edo domi,* hãc ſententiam eſſe quidam putant, nihil habeo domi, quod edim. ita nihil me iuuat, quod edo domi. FORI] domi alienæ. Ordo autem hic eſt. quod guſto foris, id etiam aliquantillum beat. ID BEAT] id iuuat. DEFLEAM] valde fleam. TVM DENIQVE HOM. N. INTELL. B.] γνώμη. quam & Horatius expreſſit oda 23. lib. 3. *Clarus poſt genitis: quatinus, heu nefas, Virtutem incolumem odimus: Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* Sic M. Tull. orat ad Quirit: poſt red. dicit, ſe carendo magis, quàm fruendo, quid haberent voluptatis illa, quæ enumerat bona, intellexiſſe. POTITVS EST HOSTIVM] id eſt, in poteſtatem hoſtium venit. EXPERTVS] ego. QVANTI FVERIT] quanti pretii ille fuerit. ALIENVS] qui non es pater, nec alioqui propinquus, aut affinis. QVID ME PATREM PAR E. EST?] quid me æquum eſt facere, qui pater ſum? tale fere eſt illud Terent. in Andria, *quid mihi hic faciunt patri?* CVI ILLE EST VNICVS?] amplificatio. nam patri filius vnicus carior eſt, quàm qui fratrem, aut fratres habet. Itaque vnicum filium Græci ἀγαπητὸν dicunt, ex quo apud eos ἀγαπητὸν interdum idem valet, quod vnicum, & ſolum. ALIENVS EGO? ALIEN. ILLE?] Túne me alienum filio tuo dicis? illum mihi alienum? AH, NE ISTVC DIXIS] ah, ne iſtuc duxeris. INDVXIS] induxeris. HVIC ILLVD DOLET, &c.] hæc Hegio, verſus ad ſpectatores: ita tamen vt paraſitus quoque exaudiat. huic paraſito, inquit, illud dolet, videlicet filium meum captiuum eſſe apud hoſteis, quia, &c. QVIA NVNC REMISSVS EST EDENDI EXERC.] id eſt, quia nunc epularum, & dapum apparatus, quem ei ſuppeditabat filius meus, Philoptolemus, eum deficit: vel ſic, quia nunc non habet, cuius domi comedat, ſeu comedit, & quaſi dentib. pugnat. Nam hęc pugna, de qua Hegio agit, dentibus non manibus pugnatur. allegoria eſt à re militari, nempe ab exercitu remiſſo, ac demiſſo. Prętereà videtur dixiſſe remiſſum exercitũ, vt remiſſum arcum: cui opponitur arcus intentus. Ego tamen remiſſum exercitum, poſitum eſſe puto, pro dimiſſum exercitum. Alii exercitum poſitũ eſſe putãt, pro exercitatione: a quib. diſſentio: & mecum facit id quod ſubſequitur. NACTVS] nactus es. QVI POSSET TIBI REMISS. Q. D. IMP. EXERC.] manet in eadem allegoria: cuius hęc ſententia eſt: nullúmne interea alium adoleſcentem nactus es, qui poſſet epularum copias, quas dicis eſſe diſſolutas, de integro tanquam imperator, cogere, & te domi ſuæ liberaliter inuitare? id eſt, qui poſſet ſolitum epularum apparatum tibi inſtaurare? QVEM DIXI] atqui nihil dixit de remiſſo edendi exercitu paraſitus, ſed Hegio. quomodo igitur hæc cohærere poſſunt? reſpondeo, quamuis paraſitus his ipſis verbis non ſit vſus, tamen re & ſententia idem dixiſſe. vel, ſi hoc non placet, vt nec mihi nimis placet, dicamus legẽdum, *dixi.* Porrò perſonas, quæ hic fuerãt confuſæ, & perturbatæ, ego aliquot librorum antiquorum, quibus vſi ſumus, auctoritatẽ ſecutus in ſuum locũ, atq. ordinem reſtitui. QVID CREDIS?] Quid cenſes? quid exiſtimas? verba ſunt paraſiti. OMNES FVG. H. PROVINC. QVOI OBT.] videtur parum Latinè dictum, *omnes, cui,* ſed nomen collectiuum *omnes,* traducẽdum eſt ad particulare *quiſque,* hoc modo: Omnes, quiſque ſuo loco, cui prouincia obtigerat ſeu obtigerit imperandi exercitum, ſeu exercitui poſtquàm filius tuus captus eſt, fugiat prouinciam. NON POL MIR. EST FVG. H. PR.] pol, inquit Hegio, non eſt mirandum vnumquenq. hanc prouinciã imperãdi exercitus fugitare. Vario enim militum genere opus eſt. Iocatur ſenex cum paraſito. Enumerat autẽ genera militum, quibus conſtat edendi exercitus, i. apparatus, manens in allegoria ſuperiore. PISTORIENSIB.] Piſtorium, oppidum eſt Italiæ. Nihilominus tamen piſtores ſignificat. EORVM GENERA] ſubdiuiſio. PANICEIS] qui panes conficiunt. PLACENTINIS] eos, qui placentas conficiunt, intelligit. & tamen ad ciueis Placẽtinos alludit. TVRDETANIS.] per Turdetanos ſignificat eos, qui turdos vendunt. Verùm Turdetani, populi ſunt non longe admodum à Gadibus. FICEDVLENSIBVS] Ficedulæ, vicus Romanus, ſed iocans ſignificat eos, qui vendunt ficedulas. MARITIMI OMNES] piſcatores: quorum multa ſunt genera. OPVS SVNT TIBI] neceſſarii ſunt tibi. VT SAEPE SVMMA ING. IN OCC.] legendum cum admiratione. Quo pacto, inquit, ſumma ingenia ſæpe vulgò incognita, & obſcura ſunt. & verba ſunt paraſiti, non Hegionis. ſignificat autem paraſitus Hegionem virum eſſe, cœnarum apparandarum, & epularum inſtruendarum valde peritum: & poſſe magna cum laude huic muneri præeſſe, ſi tale imperium ei decernatur: ſed priuatum eſſe, id eſt, ſine imperio, atque idcirco eius ingenium, ac ſcientiam in occulto latere. Non admodum autem huic paraſiti verbo diſſimile eſt illud Cæcilianum, quod refert Marcus Tullius libr. 3. Tuſculanarum, *Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia.* Præterea quemadmodum hic Plautus conuiuatorem comparat cum imperatore, ſic & Horatius in Satyra vlt. libr. 2. *Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium, res Aduerſa nudare ſolent, celare ſecunda.* NVNC PRIVATVS EST] id eſt, nunc non habet imperium. Sic hiſt. Diodorus, Æmilius Probus, ſeu Cornel. Nepos tradiderunt, Epaminondam, virum imperio digniſſimum, & antea ſumma cum ſua laude, & patriæ vtilitate imperio functum fuiſſe aliquando, inimicorum ſuorum & inuidorum opera in exercitu priuatum, & militem manipularem & gregalem. qua de re plura cognoſces in Commentar. noſtris in Æmilium Probum: imperatorem priuato Plautus oppoſuit, vt Horatius regem, Sat. 3. lib. 1. verſu vlt. *Priuatúſque magis viuam te rege beatus.* HABE BONVM AN.] verba Hegionis, non paraſiti: quem conſolatur ille, & bonum ac fortem animum habere iubet hac ſpe erectum fore, vt Philoptolemus propediem domum reducatur. NAM ILLVM CONF. D. IN HIS D. ME RECONCIL.] nam confido, inquit Hegio, me illum intra hos dies paucos, domum reducturũ, & in patrias ſedes reſtituturum. ex hoc loco intelligere licet *Nos, reconciliare domum.* ſuprà in prologo rectè explicaſſe, domum reuocare, reducem facere, & reſtituere. Eſt autem *reconciliaſſere* infinitiui modi antiqui, futuri temporis. Talia ſunt hæc *expugnaſſere,* quo in Amphitr. vtitur: *impetraſſere,* quo in Aulul. & in Caſin. ALIVM] id eſt. Eleum, ſeu Elium, hoc eſt, in Elide natum. HOC ILLVM MEN. CONF. F.] id eſt, confido futurum, vt hoc Elio ſuis reddito, & liberato meum recuperem, permutatione captiuorum facta. ITA DII, DEAEQVE FAX.] optantis, oratio, faxint, id eſt, fecerint. SED QVID TV ID. Q.] quid τί διὰ τι; id eſt, propter quid? propter quam cauſam? Comicum. NATALIS EST DIES] hodiernus, ſcilicet, quo die veteres cœnam natalitiam dabant. PAVXILLO] ſic edendum curaui, noſtros libros veteres pleroſque ſecutus, & ita ſine dubio legendum eſt. nam vulgati habent, pauxillum, neque aliter edidit Camerarius

NE PER

NE PER PAVXILLVM MODO] proinde ac ſi dicat pauxillo contentus eſſe poſſum: ſed non perpauxillo, vel ſic pauxillum apponas licet: & conditio placet, dum modò ne perpauxillum ſit, quod tu appones. NAM ISTOC ME] nam, inquit, idem iſto victu, videlicet perpauxillo, me aſſiduè delecto domi. Itaque domi quidem, velim, nolim, perpauxillo contẽtus ſum: ſed foris, alio animo ſum, & copioſius, atque vnctius quiddam requiro. Tale ferè eſt illud Horat. epiſt. 15. lib. 1. *Rure meo poſſum quiduis perferre, patique. Ad mare cùm veni, generoſum, & lene requiro*, &c. AGE SIS, ROGA] Age, ſi vis, roga me ſimne hodie tecum cenaturus: vt ego tibi promittam: & ita ſtipulatio inter nos cõtracta ſit: quæ conſtat ex interrogatione, & reſponſione: atque hæc obligatio, iure ciuili firmiſſima eſt. EMTVM, NISI QVI M. C. A.] Hegio iocans, cum paraſitus vellet ſe ad cenam ab eo vocari & interrogari, promitterétne ſe venturum, vt reſponderet, promitto, atque hoc modo ſtipulatio contraheretur, aliò orationem ſuam deriuauit, & pro ſtipulatione veluti emptionẽ induxit. Nã pro ſtipulationis formula, quæ ex interrogatione & reſpõſione cõſtat, emptionis formulam vſurpauit: & ſe quidem emptorem, paraſitum verò venditorem fecit. Solebat autẽ emptor in auctionibus, cùm ex præcone rei venalis pretium audierat, clarè pronuntiare, *emtum*, niſi quis meliorem conditionem afferret, quæ formula ſimile quiddam habet additioni in diem. quæ, vt ait Paullus lib. 5. ad Sabinum, & extãt hodie eius verba libro 18. digeſt. tit. de in diem addictione, ita fiebat, *Ille fundus centum eſto tibi emtus: niſi ſi quis intra Kalendas Ianuarias proximas meliorem conditionem fecerit, ſeu attulerit, quò res à domino abeat*. Itaque hæc licet etiam referre ad morem & formulam addictionum in diem: quæ tum valebant, ſi ante dictam, nulla melior conditio afferretur: id eſt, ſi pretium maius non offerretur, ſed priore modo mã lo. Hoc igitur ſenſu Hegio, hoc dicit: voco te ad cenam, niſi quis te ad cenam vnctiorem & lautiorem vocabit. Iam verbo addicendi vti conſueuiſſe Romanos etiam in actionibus conſtat. Marcus Tullius in oratione pro Cæcinna. Adeſt ad tabulam, licetur Æbutius: deterrentur emtores multi partim gratia Cæſenniæ, partim pretio fundus addicitur Æbutio. Idẽ pro C. Rab. Poſtum. Ecquis eſt ex tanto populo, qui bona C. Rabirii Poſtumi nummo ſeſtertio ſibi addici velit? MELIOREM] ſubintell. conditionem. QVASI FVNDVM VENDENS &c.] manet in eadem allegoria paraſitus, hoc modo: Quemadmodum, inquit, qui fundum vendit, eum addicit licitatori ſuis legib. & ſuis pactis, & tuo arbitratu. Sic ego me tibi quodammodo vendens, addicam me tibi meis conditionibus & pactis. PROFVNDVM VENDIS TV. Q.] id eſt, tu mihi voraginem quandam & ventrem tuum inexplebilem, non fundum vendis. Capet Grammaticus vetus, *in profundum*, inquit, *nummi, vel in arcam conduntur*. in profundum, hoc eſt, in ventrem. Atque hæc fuerant iam ab Adriano Turnebo animaduerſa. Feſtus autem, *Profundum*, inquit, *quod longè habet fundum*. Quare profundum rectè hoc loco pro ventre auido, & inſatiabili accipitur neque verò eſt inconcinna παρονομασία, *in fundum profundum*. SED SI VENTVRV'ST TEMPORI] ſed ſi venturus es, tempori maturè, & tempeſtiuè venito. vnum eſt de pluribus, & fortaſſe primum, quod tenere debet conuiua, vt neque ſit præproperus neque tardus: qui præproperè venit, moleſtus eſt conuiuatori: qui tardior eſt, vel claudus eſt, vel non vult conferre ſymbolas. ſic autem debẽt collocari perſonæ, vt collocauimus: neque me mouent quidam docti, qui aliter collocant, & aliter ſuperiora illa explicant. Nam eos falli ſcio. HEM, VEL IAM OTIVM'ST] Hem etiam hoc ipſo temporis puncto vacuus ſum, mihique nunc per otium ad cenam ire licet. non ſum occupatus. Quòd autem in nonnullis libr. manuſcr. ita ſcriptum eſt, *emulu iam otium'ſt*: atque hanc ſcripturam quidam docti probant, in his Turnebus noſter: ea verò ferri nõ poteſt, reſpuit enim eam & lex carminis, & ſententia. Nata autem eſt hęc deprauata ſcriptura ex hac *emul.* quæ valet em: vel ex *emul iam* factum emuliiam, geminato i, vt ſolebat ſæpe fieri. deinde adiectum eſt s, à ſemidocto aliquo, hinc factum emulis. I MODO VENARE LEPOREM, NVNC IRIM TEN.] I modò, inquit Hegio, venare, & capta cenam aliquam vnctiorem, & lautiorem mea. nunc habes tibi cenam minime ſumptuoſam, parabilem, & vilem, ſeu parui pretii. vel ſic, nunc habes cenæ condimentũ. Iris herba eſt odorata, & aromatica ad cibum commendandũ, & condiendum vtilis. Camerarius edidit, *nunc i, rem tenes*. non malè ille quidem: ſed libros veteres pleroſque ſecutus ſum qui ſic habent. Accedit Adriani Turnebi auctoritas, qui hanc lectionem ceteris anteponit, eámque eruditè, vt cetera ſolet, explicat, Aduerſ. li. 14. cap. 7. NON MEVS SCRVPOSAM V. COM. V.] meus victus non conſtat ex difficilibus, & caris obſoniis, ſed parabilibus, facilibus & vilibus. ſcrupoſa via, hoc eſt, difficilis, lapidoſa, & ſalebroſa, Lucret. lib. 4. *haud quaquam ratio ſcrupoſa relicta'ſt*. NE POSTVLES] ne iſtuc æquum cẽſeas, ne fortè poſtules. vel vide ne poſtules. CVM CALCEATIS DENTIB. V. T.] veniam tamen cum dentibus ad comedenda cara, & ſumptuoſa obſonia paratis, atque inſtructis, quamuis ſignifices mihi, te nihil tale appoſiturum. Calciatos denteis dixit paraſitus ſe ad cenam allaturum, quia Hegio dixerat: victum ſuum non ire viam ſcrupoſam, & lapidoſam: id eſt, non eſſe paratu difficilem, vt leporem, & ſimil. ASPER MEVS V. S. EST] aſper victus alius eſt ab eo, qui ſcrupoſam viam commeat. hic victus enim, eſt paratu difficilis, & conſtat ex leporinis ac ferinis carnibus: & hoc victu negat ſe vti Hegio: ille verò parabilis eſt, & conſtat ex oleribus & ceteris terra natis: & illo victu ait ſe vti Hegio. SENTEISNE ESSITAS?] id eſt, ſpináſne comeſſe ſoles? locus, quo Hegio victum ſuum aſperum eſſe dixerat. quod ſic interpretatur paraſitus, vt quærat ex eo, ſenteis, id eſt, ſpináſne eſitet. quid enim ſentibus aſperius fingi poteſt? TERRESTRIS CENA'ST] Interpretatur id, quod obſcurius dixerat Hegio: hoc modo, *Terreſtris cena'ſt*. ſignificans eam conſtare ex terra natis. quam dicunt Græci cenam ſine ſanguine, δεῖπνον αἷμα οὐκ ἔχον, vno verbo, ἄναιμον. Sed paraſitus iterum hoc ipſum in aliam ſententiam detorquet. SVS, TERRESTRIS BESTIA'ST] quid appellas, inquit paraſitus, terreſtrẽ cenam? an quæ conſtat ex ſuilla, aut aprina, ſeu aprugna carne? ſus enim terreſtris beſtia eſt. MVLTIS OLERIBVS] Nunc demum planè & dilucidè aperit ac declarat ſententiam ſuam Hegio his verbis, vt non ſit iam cauillationi locus. CVRATO AEG. D.] ſi cenam iſtam parare cogitas, eam ægris apponito, qui tenui, & parco victu alendi ſunt. NVNQVID VIS?] diſcedentis oratio. VENIAS TEMP.] vt ad tempus adſis, & neque moreris alios conuiuas, neque anteuertas. MEMOREM MONES] mones eum, qui non eget monitore. prouerbium olet. Sic idem in Sticho *Capti conſilii memorem mones*. Lucret. lib. III. *Admonuit memorem motus langueſcere mentis*. Sic enim apud Lucretium legendum eſſe docuimus in Commẽtar. noſtris, tum libris aliis repugnantibus, in quibus impreſſum eſt *memores*, tum reclamante quodã improbiſſimo, & petulãtiſſ. thraſone, qui meas vindemiolas partim in apothecas ſuas

congeſſerat, & conuexerat: partim conſpurcarat & contaminarat. SVBDVC. RATIVNCVLAM] Sic loquitur in Curcul. *Beatus videor, ſubduxi ratiunculam*, &c. ſubducere rationem, eſt digitis ſeorſum, & ſecreto putare rationem, vt videamus, quid nobis debeatur, quid nos aliis debeamus. *ratiunculam* dixit nomine deminutiuo extenuandi gratia: & ſequenti verſu conuenienter ſubiunxit: *quantillum argenti.* Sic Phorm. princ. *erat ei de ratiuncula Iampridem apud me reliquum pauxillulum Nummorum*, &c. APVD TRAPEZITAM S.] apud trapezitas pecunias ſuas habebant antiqui collocatas: ex quo reſcribere, & tranſcribere. Iam trapezitæ ſunt, quos Latini menſarios, & nummularios appellant.

## LORARII, PHILOCRATES, TYNDARVS, captiui.

Lor. *SI di immortales id voluere vos hanc ærumnam exſequi.*
*Decet id pati æquo animo. ſi id facietis, leuior labos erit.*
*Domi fuiſtis credo liberi.*
*Nunc ſeruitus ſi euenit, ei vos morigerari mos bonu'ſt,*
*Eámque herili imperio ingeniis veſtris lenem reddere.*
*Indigna habenda ſunt herus quæ facit.* Cap. *oho, oho.*
Lor. *Eiulatione haud opu'ſt, oculis multam miſeriam additis.*
*In re mala animo ſi bono vtare, adiuuat.*
Cap. *At nos pudet, quia cum cathenis ſumus.* Lor. *at pigeat poſtea*
*Herum noſtrum, ſi vos eximat è vinculis,*
*Aut ſolutos ſinat, quos argento emerit.*
Cap. *Quid à nobis metuit? ſcimus nos*
*Noſtrum officium quod eſt, ſi ſolutos ſinat.*
Lor. *At fugam fingitis, ſentio quam rem agitis.*
Cap. *Nos fugiamus? quò fugiamus?* Lor. *in patriam.* Cap. *apage haud nos id deceat*
*Fugitiuos imitari.* Lor. *imò edepol ſi erit occaſio, non dehortor.*
Cap. *Vnum exorare vos ſinite nos.* Lor. *quidnam id eſt?* Cap. *vt ſine his arbitris*
*Atque vobis, nobis detis locum loquendi.*
Lor. *Fiat, abſcedite hinc, nos concedamus huc. Sed breuem orationem incipeſſe.*
Phi. *Hem iſtuc mihi certum erat, concedo huc.* Lor. *abite ab iſtis.* Phi. *obnoxij ambo*
*Vobis ſumus propter hanc rem, quom quod volumus nos*
*Copia'ſt, & facitis eius nos compotes.*
*Secede huc nunc iam, ſi videtur, procul,*
*Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant:*
*Néve permânet palàm hæc noſtra fallacia.*
*Nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas:*
*Sed malum maximum, ſi id palàm prouenit.*
*Nam ſi herus mihi es tu, atque ego me tuum eſſe ſeruum aſſimilo:*
*Tamen viſo opu'ſt, cauto eſt opus, vt hoc ſobriè ſine arbitris*
*Accuratè hoc agatur, doctè & diligenter.*
*Tanta incepta res eſt, haud ſomniculoſe hoc*
*Agendum eſt.* Tyn. *ero vt me voles eſſe.* Phi. *ſpero.*
Tyn. *Nam tu me vides pro tuo raro capite,*
*Carum offerre meum caput vtilitati.*
Phi. *Scio.* Tyn. *at ſcire memento, quando id quod voles, habebis:*
*Nam ferè maxima pars, morem hunc homines habent: quòd ſibi volunt.*
*Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id vbi iam penes ſeſe habent,*
*Ex bonis peſſumi & fraudulentiſſimi*

*ſunt.*

*Sunt.nunc vt te mihi eſſe volo,eſſe autumo.*
*Quod tibi ſua deo,ſuadeam meo patri.*
Phil. *Pol ego ſi te audeam,meum patrem nominem.*
*Nam ſecundum patrem tu es pater proximus.*
Tyn. *Audio.* Phi. *& pr pterea ſæpius te vt memineris,moneo.*
*Non ego herus tibi ſed ſeruus ſum.nunc obſecro te hoc vnum,*
*Quoniam di immortales animum oſtenderunt ſuum,*
*Vt qui herum me tibi fuiſſe atque eſſe conſeruum velint.*
*Quod antehac iure imperitabam meo,nunc oro per precem,*
*Per fortunam incertam,& per mei te erga bonitatem patris,*
*Pérque conſeruitium commune,quod hoſtica euênit manu,*
*Ne me ſecus honore honeſtes,quàm cùm ſeruibas mihi.*
*Atque vt qui fueris & qui nunc ſis,meminiſſe vt memineris.*
Tyn. *Scio quidem me te eſſe nunc,& te eſſe me.* Phi *hem iſtuc ſi potes*
*Memoriter meminiſſe,ineſt ſpes nobis in hac aſtutia.*

EXSEQVI] ſufterre,ſuſtinere. ÆQVO ANIMO] placido & tranquillo animo. SI ID FACIETIS: LEVIOR LAB.] ſi æquo animo veſtram ærumnam ſuffereris, leuior, id eſt, tolerabilior, & minus grauis veſter labor erit. Nam,vt ait Flaccus,oda 24 libr.1. *Durum,ſed leuius fit patientia Quidquid corrigere eſt nefas:* Et Virgil.lib.5.Æn *Nate dei,quò fata trahunt retrahúntque ſequamur. Quidquid erit ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt* labos autem dictum pro labor,antiquè,vt colos,odos,vapos & ſimil à Lucret NVNC SERVITVS SI EVENIT,&c.] rectè *euenit* Nam ſeruitus,ſeruitium,libertas,diuitiæ,&c.euenta à Lucret appellantur. Sic ille libr.1. *Seruitium contra libertas,diuitiaque, Paupertas,bellum,concordia,cætera,quorum Aduentu manet incolumis natura,abitúque: Hæc ſoliti ſumus,vt par eſt,euenta vocare.* MORIGERARI] morem gerere,obſecundare. MOS BONVS EST] id eſt, æquum eſt. EAMQVE HERILI IMPERIO INGENIIS VESTRIS LENEM REDDERE] locus obſcurus,& ad explicandum difficilis,& meo iudicio, mendoſus. poteſt tamen ſic explicari. & mos bonus eſt lenem reddere,hoc eſt placidam & tranquillam reddere vno verbo, lenire ſeruitutem, ingeniis veſtris (in dandi caſu) herili imperio,id eſt, per herile imperium: vt ſententia hæc ſit,æquum eſt,vos efficere, vt herus veſter ſe lenem & clementem dominum ingeniis veſtris præbeat: vel ſic,æquum eſt vos operam dare bene ſeruiendo,& libenter parendo, vt herus veſter lenem ſe in vos præbeat. Sic in Andria fortaſſe dixit Terent *iuſta & clemens ſeruitus.* vt hic Plautus,*ſeruitutem lenem reddere* Sed, vt dicam quod ſentio,ſuſpectus eſt mihi hic locus, cum propter obſcuritatem,tum propterea quod omnes noſtri libri veteres habent,*Eámque & herili imperio* &c. Ego cum me in omnem partem cogitãdo vertiſſem, ſic tandem arbitratus ſum hunc locum eſſe legendum,& emendandum,*Atque herile imperium,ſeu imperium ingeniis veſtris lene reddere*,id eſt,atque lenire imperium herile per ingenia veſtra, vt ſit hæc ſententia, & bene ſeruiendo, ac morem gerendo domino efficere vt dominus clementer,& leniter vobis imperet:neque ſit in vos ſæuus,& inclemens:quia plerumq.ſæui, & implacidi ſunt domini propter ſeruorum negligentiam, & nequitiam. Licet fortaſſe etiam hoc modo legere,minore mutatione facta,*Eamq. & herile imperium ingeniis veſtris,* &c. hac ſententia,& mos bonus eſt lenem reddere eam ſeruitutem, & herile imperium lene reddere,ingeniis veſtris, i per ingenia veſtra,quod valet,diligenter & fideliter ſeruiendo,libentérq.parendo. Eſt enim ſerui prudentis & ingenioſi,cogitare ſe ſeruum eſſe & ei qui ius habet imperandi,parêre oportere. INDIGNA DIGNA H.] non debet ſeruus indignari, aut indignè ferre,quæ ſibi à domino imperãtur,qualiacunq imperentur.nam quæ dominus facit, quantumuis inepta, abſurda, difficilia, grauia, dura, inhumana ſint, contraria habenda ſunt.indigna,digna,prouerbialiter dictum, vt ſuprà alibi in Aſinaria, opinor, actu primo in extr.notauimus.talia ſunt illa,*quo iure,quáque iniuria: velis,nolis: fas,nefas:noti,ignoti: dignos,indignos adire* &c. quæ illo,quem indicaui,loco collegimus. EIVLATIONE HAVD OPVS EST. OCVLIS MVLTAM MISERIAM ADDITIS] ſic edendum curaui.optima ſententia,optimis numeris eſt enim trochaicus catalecticus. quanquam ſcio verſus in hac ſcena eſſe confuſos,& permixtos. nam qui proximè ſequitur,ſenarius eſt. Propterea ſecutus ſum editionem Camerarianam, niſi quod vocẽ *multa* ſuſtuli, quam non habẽt vulgati,& credibile eſt à ſcriptore librario errante fruſtra eſſe additam, propter eandẽ vocẽ,quæ poſtea ſuo loco poſita eſt. Quod autem non auſim damnare. liberum ſit hac de re lectoris iudicium Magis placet ea,quam ſecutus ſum. cuius ſententia plana eſt.nam miſeriam oculis addere,niſi aliud eſſe puto, quàm quod in Amphitr. & in Mercato e dixit,*oculos corrumperet.* IN RE MALA ANIMO SI B. V.] γνώμη cum qua concinit & congruit illa quæ eſt in Pſeud. *Bonus animus in mala re, dimidium eſt mali* & illa, *Animus æquus,optimum ærumnæ condimentum.* bono animo vti autem,i forte animum habere,ſeu præbere. NOSTRVM OFFICIVM Q.] quod ſit noſtrum officium,i.quid nos efficere oporteat: videlicet,nõ fugere, ſed domino morẽ gerere, & parêre.officium dictum ab efficiẽdo,inquit Donatus,ab eo,quod queritur,quid efficere vnumquẽque conueniat pro conditione perſonæ Et Feſtus, *officioſus* inquit,*ab officio dictus* FINGITIS] paratis. SINE HIS ARBITRIS] ſine his Captiuis,qui arbitrantur,i.ſpectant, quod agimus. longè ab his arbitris. SED BREVEM ORATIONEM INCIP.] i.ſed breuis orationis exordium ſume. *incipeſſe*, incipe. nonnulli libri habent *inceſſe*. OBNOXII AMBO VOBIS SVMVS,&c] debet hic nomen Philocratis præſcribi. QVOM, QVOD VOLVMVS NOS, COPIA EST,&c.] locus hic varie ſcriptus eſt in libris manuſcr. Alii enim ſic habẽt,*cùm quæ volumus,copia eſt,ea facitis nos compotes.* alii ſic, *cùm quod volumus nos,copia eſt,& facitis*

*nos compotes.* Vulg. ſic: *Cùm quæ volumus copia'ſt, atque ea facitis nos compotes.* Ego ſic edendum curaui, *quem quod volumus nos copia'ſt, vt facitis eius nos compotes.* quam ſcripturam ſic explico, quoniam quod volumus nos, eius nobis copia eſt, & eius facitis nos cõpotes, hoc eſt & eius nobis facitis poteſtatem. ſunt autem verba Philocratis ab illo loco, *obnoxij ambo vobis ſumus,* &c non Tyndari, vt diximus. NE ARBITRI DICTA N. ARB. Q.] ne vlli præſentes poſſint audire, quæ loquemur. arbitrari, i. ſpectare auribus excipere, oculis cernere. ſuprà de hoc verbo ſat multa. *Hinc ego huc & illuc potero quid agant arbitrarier.* NEVE PERMANET PALAM HAEC N. F.] neue hæc noſtra fallacia perueniat in vulgus. permanet a verbo permano, as. Quidam legi volunt, *promanet* quemadmodum infrà ſcriptum eſt, *prouenit.* Ego in omnib. libris ſcriptum reperi *permanet* Præterea vocem *palàm*, quæ eſt in omnibus fere libris & vulgatis & manuſcriptis delendã cenſeo vt inculcatã alienã minimeq. Plautinam denique vt ex ora libri in contextum tranſlatã. Nam nec quidquam ad ſententiam affert, & carminis legem corrumpit. Verſus enim hi ab illo verſu, cuius principium eſt, *Copia'ſt,* vſque ad illũ, *Sed malum,* &c. conſtant pedibus creticis. Nã quod ad ſecundũ verſum attinet, qui initium capit à *Secede,* particula *iam,* δισυλλάβως legenda eſt. Tales ſunt & verſus, qui ſunt infrà quinque vſque ad hoc, *Ex bonis peſſimi, & fraudulentiſſimi.* NAM DOLI NON DOLI S. N. ASTV. C.] quidam libri hab. *non ſunt doli,* &c. pro *non doli ſunt* &c ſed parum intereſt. ſententia autem facilis, & in promptu poſita eſt. ſignificat autem dolos, non eſſe dolos, niſi aſtute & callidè tractentur, niſique ita occultentur, vt eos ignorent aduerſarii: ſed perniciem maximam. NAM SI HERVS MIHI ES TV, &c.] i. Nam ſi tu Tyndare, qui mihi ſeruus peculiaris à patre meo datus, atque attributus es, herus meus, temporis cauſa aſſimilaris, & ego me ſeruum tuum eſſe ſimulo. videndum & cauendum eſt. &c SOBRIÈ] νηφόντως. prudenter, conſideratè. SINE ARBITRIS] ſine ſpectatoribus, teſtib. & conſciis HAVD SOMN.] idem dicit quod ſuprà ſed aliis verbis Nam ſobriè haud ſomniculosè idem valent Qui enim ſicci & ſobrii ſunt, iidem vigilantes ſunt, & diligentes, minimeque ſomniculoſi: contrà, qui madidi, & ebrii eſſe conſueuerunt, ſomniculoſi, & dormitatores: Ebrietas enim, morbus quidam eſt, qui ſumno potiſſimũ curatur & depellitur. Atq. hac de re alibi dicemus. ERO, VT ME VOLES ESSE,] ero qualem me voles eſſe. NAM TV ME VID.] verba ſunt Tyndari. itaque hic debet eius nomen præſcribi: ſententia autem eorũ hæc eſt: debet ſperare me talem fore, qualem me voles eſſe. Nam tu vides me caput meum, id eſt, vitam, ac ſalutem meam offerre vtilitati, id eſt, minimi æſtimare, flocci facere: pro tuo caro capite, id eſt, pro tua vita ac ſalute vel dic planius & melius: Nam tu me vides hoc facto efficere & aſſequi, vt vile mãcipium ab hero habear, & vt Hegio propter hanc fallaciam, vbi me ſeruum eſſe cognouerit, non liberum: id eſt, vbi reſcierit me eſſe Tyndarum, non Philocratem, peſſimis modis accipiat, & fortaſſe necet, quaſi ſeruus nihil ſim, quaſique paruam admodum iacturam facturus ſit ſi me necarit. carum caput dixit, Græcorum more φίλη κεφαλή. vel τιμία κεφαλή QVANDO ID, QVOD VOLES HAB.] quando tuis redditus eris: quando libertate & patria tua recuperata, apud tuos eris. NAM FERÈ MAXIMA P. N. H. H. MIN.] maxima pars homines: id eſt, homines, maxima eorum pars: vel maxima pars, homines, id eſt plerique homines. Horat. Sat. 3. libr. 4. *Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.* Idem epiſt. ad Piſon. *Maxima pars vatum,* &c. Sententia hæc veriſſima eſt: & id quotidie & experiendo, & vſu dicimus: neque opus eſt colligere exempla, quæ cuiuis in promptu poſita ſunt, & veniunt in mentem. Cùm ſint igitur tot in hominum animis latebræ, tot receſſus, tot diſſimulationum integumenta, atque inuolucra: inconſideratè, & temerè facimus, qui ex paucorum dierum conſuetudine, & conuictu, quamuis antea nobis ignotum, virum bonum, & dignum, cui omnia noſtra credamus, iudicamus, quod non debet fieri. Nam, vt præclare Sophocles in Oedipo tyr. longo tẽpore opus eſt ad cognoſcendum ſitne aliquis vir bonus, & fide, atq. amicitia noſtra dignus. improbus verò, vel vno die perſpici, deprehendi, & cognoſci poteſt Sic Sophocles, Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσι μόνος· Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ. Sed huius Plautinæ ſententiæ vis latiſſime patet: neque in amicitiis tantum locum habet, ſed etiam in ſacerdotiis, imperiis, bonis deniq. omnibus externis, quæ quis conſequi velit, ſiue illa ſint vtilia, ſiue iucunda, locum habet. M. Tull. pro Murena in princip. taleis homines, aſtutos, & ingratos nominat, his verbis: *Neque enim iam mihi licet neque eſt integrum, vt meum laborem hominum periculis ſubleuandis non impertiam. Nam cùm præmia mihi tanta pro hac induſtria ſint data, quanta antea nemini labores per quos ea ceperis, cum adeptus ſis deponere eſſet hominis & aſtuti & ingrati.* Eodem pertinet illud Catulli in carmine de Pelei, & Thetis nuptiis, *Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat. Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideleis: Qui dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci. Nil metuunt iurare nihil promittere parcunt: Sed ſimul ac cupidæ mentis ſatiata libido eſt: Dicta nihil metuere nihil periuria curant.* DVM IMPETRANT] interea dum impetrare conantur. PENES SESE H.] habent in ſua poteſtate id, quod expetebant: compotes facti ſunt eius, quod petebant. NVNC, VT TE MIHI ESSE VOLO, ESSE AVTVMO] id eſt, nunc te, qualem mihi eſſe volo, eſſe dico. Sic autem legendum eſt, vt edidimus Nam alii libri habent, *nunc vt te mihi volo eſſe, autumo* mendoſe. debet enim bis ſcribi, *eſſe.* SVADEAM MEO P.] meo vnius ſyllabæ faciendum eſt in metiendo verſu: fitque συνίζησις. vt in proximo ſequente *autem,* duarum ſyllabarum debet eſſe, & *meum,* vnius. ANIMVM OSTENDERVNT SVVM] ſuam voluntatem aperuerunt, ac declararunt. VT QVI] vtpote qui. IVRE IMPERITA E.] iure meo, id eſt, iure herili: quod latiſſime patet in ſeruum. ORO PER PRECEM] quid eſt orare per precem? vtrum orare precando, vel prece, vt Horatius dixit, *oratus multa prece.* epiſt. ad Vinnium Aſel. libr. 1. *an orare per precem, tanquam Iouis filiam?* Nam Homerus λιτὰς, hoc eſt Preces, Iouis filias facit. lib. ιʹ. ἰῶτα Sic enim Homer. Καὶ γάρ τε Λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο, &c. Solebant autem veteres orare per deos, per ſacra, per liberos, per fortunas, denique per res cariſſimas. PER FORTVNAM INCERTAM] incertam, id eſt, inſtabilem, mutabilem, infidam: vel cuiuſmodi eſt noſtra, vel cuiuſmodi eſt fortuna per ſe, & ſua vi. CONSERVITIVM C.] conſerui enim ſunt nunc, poſteaquam ſimul bello capti ſunt, & in eiuſdem domini poteſtatem venerunt. HOSTICA] hoſtili Horat. oda 2. lib. 3. *ex mœnibus hosticis.* Idem Sat. 9. lib. 1. *Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet enſis.* HONORE HONESTES] Sic locutus eſt infrà eadem comed. *Cum me tantum honore honeſtas, cúmque ex vinclis eximis.* SERVIEBAS] ſeruiebas. MEMINISSE MEMINERIS] Sic videtur dictum, vt illud in Aulul. *Nunc domum properare propero.* MEMORITER MEMINISSE] Sic Afranius in Vopiſco loquitur, *memoriter meminit,* ex Soſipatro. Talia ſunt hæc etiam Plautina, *properè properas.* in Curcul. *ſapienter ſapis.* in Pœnulo, *madidè madeam,* in Pſeud. *Validè valet,* in Perſa.

HEGIO,

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Heg. IAm ego reuertar, intus ſi ex his quæ volo inquiſiuero.
Vbi ſunt iſti, quos ante ædeis iuſſi huc produci foras?
Phi. Edepol tibi ne in quæſtione eſſemus cautum intelligo,
Ita vinclis cuſtodiiſque circummœniti ſumus.
Heg. Qui cauet ne decipiatur, vix cauet cùm etiam cauet.
Etiam cùm cauiſſe ratus, ſæpe is cautor captus eſt.
An verò non iuſta cauſſa eſt, cur vos ſeruem ſedulò,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia?
Phi. Neque pol tibi nos, quia nos ſeruas, æquom eſt vitio vortere:
Neque te nobis ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio.
Heg. Vt vos hîc, itidem illic, apud vos meus ſeruatur filius.
Phi. Captus eſt? Heg. ita. Phi. non igitur nos ſoli ignaui fuimus.
Heg. Secede huc. nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquum mihi eſſe nolo. Phi. non ero,
Quod ſciam. ſi quid neſciui, id neſcium tradam tibi.
Tyn. Nunc ſenex eſt in tonſtrina, nunc iam cultros attinet.
Ne id quidem inuolucre inijcere voluit, veſtem vt ne inquinet,
Sed vtrum ſtrictímne attonſurum dicam eſſe, an perpectinem,
Neſcio: verùm ſi frugi eſt, vſque admutilabit probè.
Heg. Quid tu? ſeruus ne eſſe, an liber, mauelis. memora mihi.
Phi. Proximum quod ſit bono, quódque à malo longiſſimè,
Id volo. quanquam non multum fuit moleſta ſeruitus:
Nec mi ſecus erat, quàm ſi eſſem familiaris filius.
Tyn. Euge, pol Talem talento non emam Mileſium.
Nam ad ſapientiam huius ille nimius nugator fuit.
Vt facetè orationem ad ſeruitutem contulit?
Heg. Quo de genere natu'ſt illic Philocrates. Phi. Polypluſio.
Quod genus illic vnum eſt pollens atque honoratiſſimum.
Heg. Quid ipſus hic? quo honore eſt illic? Phi. ſummo atque à ſummis viris.
Heg. Tum igitur ei cùm in aliis tanta gratia eſt, vt prædicas,
Quid diuitiæ? ſúntne opimæ? Phi. vnde excoquat ſebum ſenex.
Heg. Quid pater, viuítne? Phi. viuum, cùm inde abiimus, liquimus.
At nunc viuat necne, id Orcum ſcire oportet ſcilicet.
Tyn. Salua res eſt, piloſophatur quoque non mendax modò eſt.
Heg. Quod erat ei nomen? Phi. Theſaurochryſonicochryſides.
Heg. Videlicet propter diuitias inditum id nomen quaſi eſt.
Phi. Immò edepol propter auaritiam ipſius, atque audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
Heg. Quid tu ais, tenáxne pater eius'ſt? Phi. immò edepol pertinax.
Quin etiam vt magis noſcas, genio ſuo vbi quando ſacruficat,
Ad rem diuinam quibus eſt opus Samiis vaſis vtitur,
Ne ipſe Genius ſurripiat. proinde aliis vt credat vide.
Heg. Sequere hîc me igitur. eadem ego ex hoc quæ volo exquæſiuero.
Philocrates, hic fecit, hominem frugi vt facere oportuit.
Nam ego ex hoc quo genere natus ſis, ſcio, hic faſſu'ſt mihi.
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tua è re feceris.
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc. Tyn. fecit officium hic ſuum

*Cum tibi eſt confeſſus verum. quanquam volui ſedulò*
*Meam nobilitatem occultare, & genus & diuitias meas,*
*Hegio, quando patriam & libertatem perdidi,*
*Non ego iſtunc me potius, quàm te metuere æquum cenſeo.*
*Vis hoſtilis cum iſtoc fecit meas opes æquabileis.*
*Memini cum dicto haud audebat, facto tunc lædat licet,*
*Sed viden'? fortuna humana fingit artátque vt lubet.*
*Me, qui liber fueram, ſeruum fecit, è ſummo infinum.*
*Qui imperare inſueueram, nunc alterius imperio obſequor,*
*Et quidem ſi proinde vt ipſe fui imperator familiæ,*
*Habeam dominum, non verear ne iniuſtè aut grauiter mihi imperet.*
*Hegio hoc te monitum, niſi fortè ipſe non vis, volueram.*
Heg. *Loquere audacter.* Ty. *tam ego fui antè liber, quàm natus tuus.*
*Tam mihi, quàm illi libertatem hoſtilis eripuit manus.*
*Tam ille apud nos ſeruit, quàm ego nunc hìc apud te ſeruio.*
*Eſt profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditque & videt.*
*Is vti tu me hìc habueris, proinde illum illic curauerit.*
*Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.*
*Quàm tu filium tuum, tàm pater me meus deſiderat.*
Heg. *Memini ego iſtoc. ſed faterin' eadem, quæ hic faſſu's mihi?*
Tyn. *Ego patri meo eſſe fateor ſummas diuitias domi,*
*Méque ſummo genere gnatum. ſed te obteſtor Hegio,*
*Ne tuum animum auariorem faxint diuitiæ meæ:*
*Ne patri, tametſi vnicus ſum, decere videatur magis,*
*Me ſaturum ſeruire apud te ſumtu & veſtitu tuo,*
*Potius quàm illi vbi minimè honeſtum eſt, mendicantem viuere.*
Heg. *Ego virtute deûm & maiorum noſtrûm diues ſum ſatis.*
*Non ego omnino lucrum omne eſſe vtile homini exiſtimo.*
*Scio ego: multos iam lucrum luculentos homines reddidit.*
*Eſt etiam vbi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.*
*Odi ego aurum, multa multis ſæpe ſuaſit perperam.*
*Nunc hoc animum aduortito, vt ea, quæ ſentio, pariter ſcias.*
*Filius meus illic apud vos ſeruit captus Alide,*
*Eum ſi reddis mihi, præterea vnum nummum ne duis.*
*Et te, & hunc amittam hinc, alio pacto abire hinc non potes.*
Tyn. *Optumum & æquiſſimum oras, optumúſque hominum is homo.*
*Sed is priuatam ſeruitutem ſeruit illi, an publicam?*
Heg. *Priuatam medici Menarchi.* Phi. *pol hic quidem huius eſt cliens.*
*Tam hoc quidem tibi in procliui'ſt, quàm imber eſt quomodo pluit.*
Heg. *Facis homo vt redimatur?* Tyn. *Faciam, ſed te id oro ego Hegio.*
Heg. *Quid vis dum ab re ne quid ores, faciam.* Tyn. *auſculta, tum ſcies:*
*Ego me amitti donicum ille huc redierit, non poſtulo,*
*Verùm quæſo te, vt æſtimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,*
*Vt is homo redimatur illi.* Heg. *immò alium potius miſero*
*Hinc, vbi erunt induciæ, illuc, tuum qui conueniat patrem:*
*Qui tua quæ tu miſeris mandata, ita, vt velis, perferat.*
Tyn. *At nihil eſt, ignotum ad illum mittere. operam luſeris.*
*Hunc mitte. hic omne tranſactum reddet, ſi illuc venerit.*

*Nec quenquam fideliorem, neque cui plus credas,potes*
*Mittere ad eum, ne qui magis ſit ſeruos ex ſententia:*
*Neque adeò quoi ſuum concredat filium hodie audacius.*
*Ne vereare, meo periculo huius ego experiar fidem,*
*Fretus ingenio eius, quòd me eſſe ſcit erga ſe beneuolum.*
Heg. *Mittam equidem iſtunc aſtimatum,tua fide, ſi vis.* Tyn. *volo.*
*Quàm citiſſimè poteſt, tam hoc cedere ad factum volo.*
Heg. *Num qua cauſſa eſt quin ſi ille huc non redeat, viginti minas*
*Mihi des pro illo?* Tyn. *optimè,imò.* Heg. *ſoluite iſtum nunc iam,*
*Atque vtrunque.* Tyn. *di tibi omnes omnia optata afferant,*
*Cùm me tanto honore honeſtas, cúmque ex vinclis eximis.*
*Hoc quidem haud moleſtum eſt, quod collus collaria caret.*
Heg. *Quod bonis benefit beneficium, gratia ea grauida eſt bonis.*
*Nunc tu, illum ſi illo es miſſurus,dice,monſtra, pracipe,*
*Qua ad patrem vis nuntiari, vin' vocem hunc ad te?* Tyn. *voca.*

EXQVISIVERO] Sic noſtri omnes libri habent, cū vulgatis conſentiētes. Camerarius vero edidit, *inqueſiuero.* TIBI NE IN QVAESTIONE ESSEMVS] ne quærendi eſſemus, cautum abs te eſſe intelligo. vel ſic, ne cui laborandum eſſet in nobis quærendis, te cauiſſe video. CIRCVMMOENITI SVMVS] id eſt circummuniti ſumus. antiquè dictum, vt mœri pro muri, mœnera pro munera, Pœnica pro punica cœra pro cura, œſus pro vſus. &c. quæ ſunt vſurpata à Lucretio, & M. Tullio in libris de legib. de quibus plura in comment. Lucretianis. QVI CAVET. NE DECIP.] ſignificat, nunquam quenquam nimis cauere poſſe, ne decipiatur, propterea quod plena fallaciarū & inſidiarū ſunt omnia, quod Horat. præclarè oſtēdit Sat. 3. lib. 1. *hic fugit omnes Inſidias? nullique malo latus obdit opertum, Cùm genus hoc inter vita verſetur, vbi acris Inuidia, atque vigent vbi crimina? pro bene ſano, Ac non incauto fictum, aſtutúmque vocamus.* RATV' ST.] ratus eſt. AN VERO NON IVSTA C. ST. CVR N.] Sic legendum, *Cur vos ſeruem*, inquam, non, vt habent omnes ferè libri, *vt vos ſeruem*, &c. Sic enim loquuntur Latini, cauſa eſt, cur faciam, & ſimil nō cauſa eſt, vt faciam. PRAESENTI PECVNIA] lib. 1. accuſ. ex edicto prætoris *pecunia præſens ſoluatur*, præſenti pecunia quia emere, ſeu mercari dicitur, cum pretiū ſoluit ſimul, & mercē accipit, neque ſolutionem in alium diem confert. NEQ. POL TIBI NOS, QVIA NOS SERV.] ſententia eſt hæc, neque pol nos te reprehendere, aut vituperare debemus, quia nos diligenter cuſtodis: neque tu nos ſi aufugiamus, occaſione oblata. SI FVAT OCCASIO] ſi ſit occaſio. MEVS SERVATVR FIL.] Philocrates. NOF. IGITVR NOS S. IGN. S.] Videtur eſſe ignauus qui in prælio capitur potius, quàm necatur: & voces illæ apud Homerum ζωγρεῖ. ſunt ignauorū. pacem enim cum bello miſcēt qui ſe capi patiuntur. & qui ſe hoſtibus dedunt, vitæ retinēdæ cupiditate ducti, & vt Græci dicūt, φιλοψυχοῦντες. quod ſimile eſt, vt ſi quis aquam cum igni miſceat, quod fieri non debet. nam & bellū, dum bellum eſt, ſtrenuè atque acriter geri debet: & pax, dū pax eſt, ſanctè, atque inuiolatè colenda, ac retinenda eſt. SECEDE HVC.] ſeorſum ab aliis huc veni. FALSILOQVVM] mendacem. ID NESCIVM TR. T.] id ignoratum & incognitum dicam tibi quidam amicus meus putabat legendum, *id neſcium tradam tibi*, alius id neſcitum trad. tibi: ego nihil muto. quemadmodū *ignarus* ſignificat & eum, qui non eſt notus & eū qui non nouit: ita & neſcius poteſt ſignificare & eū, qui neſcit, & eum qui neſcitur. NVNC SENEX EST IN TONSTR.] allegoria eſt. ſignificat autem ſenem inibi eſſe, vt à Philocrate decipiatur, & probè quaſi à tonſore attondeatur. Eſt enim allegoria ducta à tonſore. NVNC IAM CVLTR. ATT.] nunc iam, inquit Tyndarus, cultros tenet Philocrates, vt forficē & nouaculam, quibus ſenem attondeat, id eſt, Nūc iam Philocrates habet omnia parata, quibus Hegionem decipiat. NE IS QVIDEM INVOLVCRE INIICERE VOL.] manet in allegoria. Solent tonſores eorum, quos tonſuri ſunt humeris inuolucre, ſeu inuolucrum iniicere, ne pilorum putaminibus inquinētur. Hoc igitur dicit Tyndarus, ne voluit quidem Philocrates Hegionis humeris inuolucre iniicere, hoc eſt, Philocrates ſine vlla accurata obſeruātia, & ſine vllo pudore aut metu Hegionem decepturus, atque inducturus eſt. Inuolucre, ſeu inuolucrum eſt linteum quod iniiciunt tonſores eorum, quos tonſuri ſunt, humeris, ne eorum veſtē pilis præſectis inquinent. ὠμόλινον appellant Græci. SED VTRVM STRICTIMNE, &c] manet in allegoria. attondere ſtrictim, eſt nouacula tondere ſeu radere potius, quod Græci dicūt ἐν χρῷ hoc eſt vſque ad viuam cutē. Idem Plaut. in Bacch. *itaque tondebo auro vſque ad viuā cutem.* ibid. *Is me ſcelus vſque attondit dolis doctis indoctum, vt libitum eſt.* AN PER PECTINEM] tondēre per pectinem, eſt tondere pectine interpoſito, longius ſcilicet à cute: quod fit forfice. SI FRVGI EST] ſi probus eſt. ADMVTILABIT IR.] non ſolum tondebit, ſed etiam mutilabit vſque, id eſt non leniter eū decipiet, ſed prorſus & funditus. mutilare, eſt mutilum reddere mutili autem dicuntur boues, qui carent cornibus. MAVELIS] malis. MEMORA MIHI] dic mihi. Virg. li. 1 *Muſa mihi cauſas memora*, &c. PROXIMVM QVOD SIT B. Q. Q. A. M. L. quod tale eſt, boni ſpeciem habet, & boni rationem obtinet. EVGE, POL THALEM TAL. NON EM] verba ſunt Tyndari apud ſe, longè ab Hegione, & ſummiſſa voce, ita duntaxat, vt à ſpectatoribus exaudiatur loquētis, & Philocratis ingeniū, prudentiámque laudantis: qui tam bellè ſe ſeruū antequā caperetur, fuiſſe ſimulet. Euge, inquit Tyndarus, Thalem Mileſium, vnum è ſeptem, præ hoc contemnam & eum talento mihi addictum emere nolim: quia Philocrates cum Thale comparandus, atque adeò ei anteponendus eſt. NAM AD SAPIENTIAM HVIVS, &c.] id eſt, nam ſi Thaletis ſapientia cum huius ſapientia compararetur, ille maximus nugator fuit. *ad* interdum comparationē ſignificat, vt hic, & apud Terēt. in Eunuc.



Digitized by Google

*at nihil in noſtram hanc.* M. Tul. pro Deiot. *nihil ad tuum equitatum* Idem lib. 2. de Oratore, *nihil ad Perſium.* ILLIC PHILOCRATES?) ille Philocrates? ſic eum appellat ſenex, errans, cùm ſit Tyndarus. POLYPLVSIO) nomen confictum nam πολύπλουτος vox Græca eſt, quæ ſignificat valde diuitem, & magnopere locupletẽ IPSVS HIC) hic ipſe Polycrates. nam de eius genere tantum antea locutus eſt. ATQVE A SVMMIS VIRIS.) non temerè additum. nam ille demum honos eſt, ſi à bonis, & magnis, & notis habitus aut delatus eſt. TVM POSTVR. &c. Tum deinde, ſeu, Tum poſtea, &c. EI) Philocrati IN ALIIS) in aliis rebus. TANTA GRATIA EST) tam valet gratia Philocrates, tam honoratus, & gratioſus eſt apud ciueis ſuos: &c SVNT-NE OPIMAE?) diuitiæ ſuntne ei opimæ? id eſt, amplæ, &, vt ita dicam, pingues? ſic autem legendum eſt, non, vt vulgò, optimæ. atque hanc meam emendationem, ſi nihil aliud probat Philocratis, quem Tyndarum eſſe putat ſenex Hegio, reſpõſio, VNDE EXCOQ. SEB SENEX,) ita ſunt, inquit, opimæ Philocrati diuitię, vt ſenex eius pater, ex eis coctis, multum ſebum elicere, atque exprimere queat: *ſebum,* inquit Nonius. *fit ex adipe ruminantium.* Hinc quidam putant ſignificari, Philocratis patrem pecore abundare, & eius diuitias in re pecuaria eſſe poſitas. ID ORCVM SCIRE OPORTET. SCIL.] id Orcus ſcire debet ſcilicet. Nam is Deus omneis mortaleis vrget: & quidquid mortuum eſt, apud Orcum eſt. SALVA RES EST.] fortaſſe alludit ad illud Salua res eſt, ſ. dicat ſenex. THESAVROCHRYSONICOCHRYSIDES] nomen proprium, fictum: iunctum ex theſauro, chryſo, id eſt auro, nice id eſt victoria, & iterum chryſo. Quòd ſi legamus, Theſaurochryſonichochryſides, erit iunctũ ex theſauro chryſo, onyche, id eſt vngue, &c. INDITVM] impoſitum. GERMANO NOM.] vero nomine. PERTINAX.] valde tenax. aliàs pertinax ſignificat eũ, qui eſt obfirmato animo in malis rebus, vt vult Nonius: qui opponit eum peruicaci. Peruicacem enim vult eſſe interdum bonarum rerum. GENIO SVO SI QVANDO SACR.] ſi quando rem diuinam facit Genio, vt poſteaquam Genium placauit, ac piauit, Genio indulgeat & animo ſuo morem gerat, epuletur, & genialiter viuat, &c. AD REM DIVINAM QVIBVS EST OP. SAM. V. VTI.] ordo eſt, ſamiis vaſis vtitur, iis, quibus ad rem diuinam opus eſt. Samia vaſa erant teſtea & fictilia Auſonius *Fama eſt fictilibus cenaſſe Agathoclea regem, & menſam Samio ſæpe oneraſſe luto* M. Tullius li. 6. de repub. *Samiæ capedines.* Idem pro Murena, *& expoſuit vaſa Samia.* Plautus noſter in Menæch *ne Samiæ ſores ſient.* ALIIS VT CREDAT, V] ſi non credat vaſa aurea Genio, multo minus aliis credat. EADEM] eadem opera EXQVAESIVERO] id eſt, exquiſiuero. PHILOCRATES] ô Philocrates Philocratem nominat, qui eſt Tyndarus. ſed hic erat re vera Philocrates, cum Tyndarus eſſe ab Hegione exiſtimaretur. QVO GENERE GNATVS SIS] quo genere natus ſcis, ſcio. NON EGO ISTVNC ME POTIVS, &c] ordo & ſententia eſt, non poſtulo, ſeu non æquum cenſeo, vt iſte, Pſeudotyndarus, me potius, quam te, communem vtriuſque dominum, metuat: cum præſertim ego quoque iam ſeruus ſim, neque amplius liber. Sic enim loquitur Tyndarus, quaſi ſit Philocrates, & vt ſi antequam caperetur, liber eſſet. quòd contrà ſeruus erat. Quanquam liber natus erat, ſiquidem Hegionis filius erat, vt diximus. Sed hoc nihil ad hanc rem pertinet Vis hoſtilis cvm istoc fecit m op. aeq.] vis hoſtilis me; qui plus potuerant quàm Elei, fecit meas opes iſtius fortunæ pareis. MEMINI QVOM DICTO HAVD AVD.] Memini tempus eſſe, quo tempore ne dicto quidem me lædere audebat, nunc etiam facto lædat, licet. FORTVNA H. F.] ſententia, ſiue γνώμη fortuna, inquit, res humanas figurat ac format pro ſua libidine, & in anguſtũ redigit. E SVMMO INFIM.] fecit me à ſummo infimum. verbum, *fecit*, bis ſumendum, hoc modo: me, qui liber fueram, ſeruum fecit, id eſt, fecit me ex libero ſeruum, & fecit me ex ſummo infimum. Sic Sophocles in Antig. τύχη γὰρ ὀρθοῖ, καὶ τύχη καταῤῥέπει, Τὸν εὐτυχοῦντα, τόν τε δυστυχοῦντ' ἀεί. Sic Horatius oda 35. lib. 1. *O Diua, gratum quæ regis Antium, Præſens vel imo tollere de gradu Mortale corpus, vel ſuperbos, Vertere funeribus triumphos.* quidam ſic explicant, & coniungunt me qui liber fueram, fecit è ſummo ſeruum infimum, à quibus diſſentio. ET QVIDEM, SI PROINDE VT IPSE FVI, &c.] Et vero ſi talem, qualis ipſe fui familiæ imperator, habeam dominum, &c. id eſt, ſi habeam dominum iuſtum & clementem, & facilem, qualis ego fui, &c. NON VEREAR, NE INAVSTE, AVT GR. IN. IMP.] non debeam vereri, ne ſe in me iniuſtum, hoc eſt, iniquum, aut grauem, hoc eſt ſæuum & intolerabilem dominum præbeat. HOSTILIS ERIP. MANVS] ſuprà ſcena ſuperiore, *Pérque conſeruitium commune quod hoſtica euenit manu.* EST PROFECTÒ DEVS, QVI, &c.] Sic Sophocles in Electra, ἔτι μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει. id eſt, magnus in cœlo Iupiter, qui omnia intuetur, & potentia ſua regit. HABVERIS] tractaueris. PROINDE ILL. C.] ita illum curauerit FATERIN' EADEM, Q.] fateriſne eadem, quæ hic (Pſeudotyndarus) faſſus eſt mihi? NE PATRI, T. V. S. DECERE] *decere* iunxit cum dandi caſu, vt in Amphitruone: *capiam ornatum qui potu decet.* Sententia autem horum trium verſuum ſequentium, hæc eſt, te obteſtor, Hegio, ne meæ diuitiæ te faciant pecuniæ auidiorem, atque ad quæſtum attentiorem, hoc eſt, ne pretium à patre meo pro meo capite maius exigas, quam par ſit: vt ne, ſi ita feceris, patrem meum decere videatur. tametſi vnicus ei ſim filius, relinquere me apud te in ſeruitute, tuo ſũptu copioſè viuentẽ potius, quàm me impenſo pretio abs te redimere, vt illic, vbi minime honeſtum eſt, nempe in patria, & apud notos, mendicus & egens viuam. ILLI, VBI] i. illic, vbi, &c. EGO VIRTVTE DEÛM, &c.] ſic loquebantur veteres, vitandæ iuſtæ deorum iræ, & indignationis gratia, quaſi res ſuas ſecundas, & bona parta, diis accepta referentes. tametſi ea bona ſuo labore, ſua induſtria, ſua virtute, denique reperiſſẽt, ac peperiſſent. Sic ſuprà in Aulul. *Ego virtute deûm, & maiorum noſtrorum diues ſum ſatis.* SCIO EGO, MVLTOS IAM LVCR. LVCVLENTOS H. R.] ſic habent omnes noſtri libri veteres, à vulgatis non diſcrepantes, optima & planiſſima ſententia. Eſt enim ὑποφορᾶς ſeu tacitæ obiectionis occupatio. Scio ego dicturum mihi aliquẽ: vel ſcio ego, quamuis nemo mihi dicat id, quod ſequitur. Multi ex lucro clari, & illuſtres euaſerunt. Per luculentos, claros, & illuſtreis ſignificat: ſed huic ſcripturæ obſtare videtur carminis lex & menſura, niſi in voce *lucrum* elidatur m vel in hac ipſa voce luculentos, fiat πάθος extrita l. & pro luculentos legatur luclentos, vt vinclum ſæclum. & c. pro vinculum ſæculum, &c. vel in *ſcio* fiat συνίζησις, & legatur *ſcio* μονοσυλλάβως. EST ETIAM VBI PROP.] ſolutio à contrario. Eſt etiam tempus vel locus, inquit, in quo tempore, vel loco, &c. vel, Eſt etiam negotium aliquod, in quo, &c. ego illo modo mâlo. Sic. Ter. Adelph. *Pecuniam in loco negligere maximum interdum eſt lucrum.* MVLTA MVLTIS S. S. P.] Virg. libr. 3. Æn. *Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* SVASIT PERP.] Virg. libr. 6. Æn. *& maleſuada fames.* PRAETER EA VNVM N. NE DVIS],

Dvis præter filium meum,ne mihi vnum nummũ dederis. AMITTAM H ]hinc abire ſinã hinc dimittam,ſeu miſſum faciam. SED IS PRIVATAM SERVIT, AN PVBLIC. ] verum dic mihi:eſtne ſeruus priuati alicuius hominis,an ciuitatis,ſeu reip.eſtne ſeruus priuatus,an publicus? IN PROCLIVI EST ]procliue eſt:facile eſt QVAM IMBER EST, Q. PL. ] hyperbole quædam eſt prouerbium olens. quid enim procliuius eſſe poteſt imbri, è nubibus decidente? FACIS HOMO VT RED. ] facturus ne es vt filius meeus liberetur ? DONICVM ILLE H. RED. ] donec ille huc redierit. *donicum* antiquum, pro donec, quo & Lucretius vſus eſt non ſemel. vno exemplo contẽtus ero,ex libro 2.*Donicum ad extremum creſcendi perfecta finem,Omnia perduxit rerum natura creatrix.* VT AESTIMATVM HVNC MIHI DES, Q. M. ] rei , aut perſonæ æſtimatio hoc affert,quod res,aut perſona æſtimata periculo eius , cui data eſt : verbi gratia, fundus dotalis æſtimatus,ab vxore marito datus,eius periculo perit. Quin Hermogenianus iuriſconſultus lib.2.iuris ἐπιτομῶν ſcribit, & ea hodie dicuntur lib.14.digeſt.titulo *ſoluto matrimonio* &c. Æſtimatæ res,etiã vſu mulieris , periculo mulieris deteriores fieri. Piget reſponſa aliorum iuriſconſultorum colligere , in quibus fit mentio prædiorum æſtimatorum,& fundi æſtimati,& ſimil.quæ extant hodie, cùm in aliis libris digeſto. tum in lib. 23. titulo de pactis dotalibus. Poſtulat igitur hic Pſeudophilocrates Pſeudotyndarum ſibi dari æſtimatum vt ſi in Elidem miſſus Philoptolemi redimendi gratia,non redierit, ſoluat ipſe Hegioni,quãti fuerit æſtimatus: nẽpe xx.minas:tanti etiã æſtimabitur Hoc enim poſtulat,vt omnẽ à ſe fallaciæ ſuſpicionem remoueat. VT IS HOMO RED. ILLI ]vt filius tuus illic redimatur. INDVTIAE ] de induciis ſatis multa diximus ſuprà,in Amphitr.ibi, *Immò indutia parumper fiant.* AT NIHIL EST, IG. ] id eſt,at nihil proderit,ignotum hominem ad patrem mittere vel ſic, At inanis & inutilis labor eſt, ignotum hominem ad patrem mittere. OPERAM LVSERIS ]inanem operam ſumſeris, fruſtrà miſeris. HVNC MITTE ] mitte hunc, nempe,Tyndarum,hoc eſt,eum,qui Tyndari veſtiũ, & nomine gerit,& quem Tyndarum putat eſſe Hegio,qui non eſt Tyndarus,ſed Philocrates TRANSACTVM REDDET ] confectum reddet. NEC QVI MAGIS SIT SERVVS EX S. ] nec quenquam qui ſit ſeruus ei gratior,atque exceptior. NE VERBARE, MEO PERIC. &c ] vel ſic licet explicare, quæſo ne verearis meo peric. &c.vel ſic , Ne forte verearis; meo periculo huius fidẽ exp riar. MEO PERIC. H. FIDEM EXP. ] id eſt, committam hoc negotium,huius fidei,ea lege,vt, ſi fidem non ſeruet, periculum præſtem, & tantum , quanti à te æſtimabitur , tibi ſoluam. FRETVS INGENIO EIVS ] confiſus eius naturæ bonitate. TVA FIDE ]te reſponſore ſiue fideiuſſore,vt vulgò loquimur. CEDERE AD FACTVM ] id eſt, fieri,ſeu perduci ad effectum,ſeu à verbis ad factum procedere, ac peruenire. NVM QVA CAVSA EST, QVIN SI ILLE, &c. ] hic contrahitur verborum obligatio,quæ ſtipulatio appellatur. VIGINTI MINAS ]viginti minis igitur æſtimatur Philocrates, quem putat ſeruum eſſe,& Tyndarum appellari ſenex Hegio. OPTIME ]ſic legendum : & ita habent noſtri fere omnes libri manuſ.cum vulgatis cõſentientes,*optimè*,ſubintell.dicis. Nulla cauſa eſt, quin dem 20.minas pro illo,quem ad patrẽ miſſurus es,ſi non reuertatur. IMMO ] aliquid aliud erat dicturus Tyndarus,ſeu Pſeudophiloerates,niſi interpellaſſet Hegio. QVOD COLLVS COLLARIA CARET ] Nonius collum neutri generis eſſe Virgilius docet. *Et colla comant,a peſtunt*, eſſe maſcul Accius Epigono , *Quid ceſſo ire ad eam?hem præſtò eſt,eamq colli m grauem.* Næuius in Col *Vtrùm ſcapulas ,an collos calli habeat,neſcio.* Profert & illud,quod eſt in Amphitr. *Mala,mentum,barba,collus*,&c.vbi tamen vulgò,& in manuſ.legitur *collum*. COLLARIA CARET ] collaria,ſeu collare vinculum,quo collum vincitur. Nonnulli *collario* legunt ſed libri manuſcr omnes habent *collaria*. Lucilius lib. 29 *Cum manicis, catulo, collariique vt fugitiuum Deportem.* QVOD BONIS BENEFIT BENEF. GRATIA EA GR. EST B. ] ordo, & ſententia huius ſententiæ hæc eſt . beneficium , quod benefit bonis,id eſt,quod cõfertur in bonos,ea gratia,id eſt,id beneficium,grauida eſt bonis, id eſt, refertum eſt bonis, & bona parit,ei ſcilicet, qui beneficium illud contulit,*beneficium benefit*. eſt atticiſmus. qualia ſunt illa: currere curſum machinati machinam nomẽ nominare, militiam militare, pugnã pugnare , &c. apud Græcos εἰρήνην εἰρηνεύειν, πλοῦτον πλουτεῖν, ἐσθλὰ ἐσθλοῦν, ταττειν τάξιν, &c. Ne quis autem miretur Plautum, cum vſus eſſet nomine beneficii , cúmque deberet id nomen retinere, aliud ſumſiſſe, idque diſſimilis generis : ( ſic enim videbatur loqui debuiſſe,) Quod bonis benefit beneficium, id beneficium grauidum eſt bonis : dico Plautum ſumpſiſſe nomen, quod idem ſignificaret : idque ei ſatis fuiſſe , nam gratia hoc loco,eſt quam Græci χάριν appellant: quæ vox interdum εὐεργεσίαν,id eſt,beneficium ſignificat. DICE ]dic ei,quæ velis ad patrem tuum ab eo perferri. MONSTRA ]præmõſtra,doce. PRAECIPE ]præſcribe,à præcipiendo,præceptores dicti,quorum eſt diſcipulum inſtituere,& voce præire.

## HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Heg. *QVæ res bene vortat mihi, meóque filio,*
*Vobíſque, vólt te nouus herus operam dare*
*Tuo veteri domino quod is velit,fideliter.*
*Nam ego te aſtumatum huic dedi viginti minis.*
*Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,*
*Meum vt illic redimat filium,mutatio*
*Inter me atque illum vt noſtris fiat filiis.*

Phi. *Vtroque vorſum rectum eſt ingenium meum.*
*Ad te,atque ad illum pro rota vti me licet.*
*Vel ego huc, vel illuc vortar, quò imperabitis.*
*Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,*

*Cùm ſeruitutem ita fers, vti ferri decet.*
*Sequere hàc, hem tibi hominem.* TYN. *gratiam habeo tibi,*
*Quam copiam iſtam mihi & poteſtatem facis:*
*Vt ego ad parenteis hunc remittam nuntium,*
*Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim,*
*Patri meo ordine omnem rem illuc perferat,*
*Nunc ita conuênit inter me atque hunc, Tyndare,*
*Vt te æſtumatum in Alidem mittam ad patrem.*
*Si non rebitas huc, vt viginti minas*
*Dem pro te.* PHI. *rectè conueniſſe ſentio.*
*Nam pater expectat aut me, aut aliquem nuntium,*
*Qui hinc ad ſe veniat.* TYN. *Ergo animum aduortas volo.*
*Quæ nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.*
Phi. *Philocrates vt adhuc locorum feci, faciam ſedulò,*
*Vt potiſſimùm quod in rem rectè conducat tuam,*
*Id petam, ídque perſequar corde & animo, atque viribus.*
Tyn. *Facis ita vt te facere oportet. Nunc animum aduortas volo,*
*Omnium primùm ſalutem dicito matri ac patri,*
*Et cognatis, & ſi quem alium beneuolentem videris.*
*Me hîc valere & ſeruitutem ſeruire huic homini optumo,*
*Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit & facit.*
Phi. *Iſtuc ne præcipias, facile memoria memini.* TYN. *tamen.*
*Nam equidem niſi quòd cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.*
*Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc conuenerit,*
*De huius filio.* PHI. *quæ memini, mora mera eſt monerier.*
Tyn. *Vt eum redimat, & remittat noſtrûm huc amborum vicem.*
Phi. *Meminero.* HEG. *at quamprimum poteris, tam in rem vtrique eſt maximè.*
Phi. *Non tuum tu magis videre, quàm ille ſuum gnatum cupit.*
Heg. *Meus mihi, ſuus cuique eſt carus.* PHI. *nunquid aliud vis patri*
*Nuntiari?* TYN. *Me hîc valere, & tute audacter dicito,*
*Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili,*
*Neque te commeruiſſe culpam, neque me aduerſatum tibi,*
*Benéque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.*
*Neque me dunquam deſeruiſſe te neque factis, neque fide,*
*Rebus in dubiis, egenis. hæc pater quando ſciet,*
*Tyndare, vt fueris animatus erga ſuum gnatum atque ſe,*
*Nunquam erit tam auarus, quin te gratiis emittat manu.*
*Et mea opera, ſi hinc rebito, faciam vt faciat faciliùs.*
*Nam tua opera, & comitate, & virtute, & ſapientia,*
*Fecisti vt redire liceat ad parenteis denuò,*
*Cùm apud hunc confeſſus es & genus & diuitias meas.*
*Quo pacto exemiſti è vinculis tuum herum, tua ſapientia.*
Phi. *Feci ego iſta vt commemoras: & te meminiſſe, id gratum eſt mihi.*
*Meritò tibi ea euenerunt à me. nam nunc Philocrates,*
*Si ego item memorem quæ me erga multa feciſti bene,*
*Nox diem adimat. nam ſi ſeruus meus eſſes, nihilo ſecius*
*Obſequiſus mihi ſemper fuiſti.* HEG. *di veſtram fidem,*
*Hominum ingenium liberale, vt lacrymas excutiunt mihi.*

*Videas*

*Videas corde amare inter ſe quantis laudibus ſuum herum*
*Seruum collaudauit?* Phi. *pol iſtic haud me centeſimam*
*Partem laudat, quàm ipſe meritus ſt, vt laudetur laudibus.*

Heg. *Ergo cum optimè feciſti, nunc adeſt occaſio,*
*Benefacta cumulare, vt ergà hunc rem geras fideliter.*

Phi. *Magis non factum poſſum velle, quàm opera experiar perſequi.*
*Id vt ſcias, Iouem ſupremum teſtem laudo Hegie.*
*Me infidelem non futurum Philocrati.* Heg. *probus es homo.*

Phi. *Nec me ſecus vnquam ei facturum quicquam, quàm memet mihi.*

Tyn. *Iſtac dicta te experiri & operis & factis volo.*
*Et quò minus dixi de te, quàm volo, animum aduortas volo.*
*Atque horunc verborum cauſſa, caueto mihi iratus fuas.*
*Sed te, quæſo, cogitato, hinc mea fide mitti domum,*
*Te æſtimatum, & meam eſſe vitam hìc pro te poſitam pignori.*
*Ne tu me ignores, cùm extemplo meo è conſpectu abſceſſeris:*
*Quom me ſeruom in ſeruitute pro te hìc deliqueris:*
*Táque te pro libero eſſe ducas, pignus deſeras:*
*Neque des operam pro me, vt huius reducem facias filium.*
*Scito te hinc minis viginti æſtimatum mittier.*
*Fac fidelis ſis fideli, caue fidem fluxam geras.*
*Nam pater, ſcio, faciet quæ illum facere oportet omnia.*
*Serua in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inuentum inueni.*
*Hac per dexteram tuam te dextera retinens manu*
*Obſecro, infidelior mihi ne fuas, quàm ego ſum tibi.*
*Tu hoc age, tu mihi nunc herus es, tu patronus, tu pater.*
*Tibi commendo ſpes, opéſque meas.* Phi. *mandauiſti ſatis.*
*Satin' habes, mandata quæ ſunt, facta ſi refero?* Tyn. *ſatis.*

Phi. *Et tua, & tua huc ornatus reueniam ex ſententia.*
*Nunquid aliud?* Tyn. *vt quamprimum poſſis, redeas.* Phi. *res monet.*

Heg. *Sequere me, viaticum vt dem hinc à trapezita tibi,*
*Eadem opera à prætore ſumam ſyngraphum.* Tyn. *quem ſyngraphum?*

Heg. *Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum.*
*Tu intrò abi.* Tyn. *bene ambulato.* Phi. *bene vale.* Heg. *edepol rem meam*
*Conſtabiliui, cum illos emi de præda à quæſtoribus.*
*Expediui ex ſeruitute filium, ſi dis placet.*
*At etiam dubitaui hos homines emerem, an non emerem, diu.*
*Seruare iſtum ſultis intus ſerui, ne quóquam pedem*
*Efferat ſine cuſtode. iam ego apparebo domi.*
*Ad fratrem modò capteiuos alios inuiſo meos.*
*Eadem percontabor, ecquis hunc adoleſcentem nouerit.*
*Sequere tu, te vt amittam. ei rei primùm præuorti volo.*

QVAE RES BENE VORTAT, &c.] Bene ominandi cauſa. Sic loquebantur veteres initio rei gerendæ. tale eſt illud, quod omnibus rebus agendis præfabantur, *Quod bonum, fauſtum, felix, fortunatúmque ſit.* NOVVS HERVS] ego Hegio, de ſe loquitur in tertia perſona. TVO VETERI DOMINO.] Philocrati. Nam quamuis alloquatur Philocratem, tamen eum putat eſſe Tyndarum ſeruum, & Tyndarum eſſe Philocratem. HVIC] Philocrati, vt quidem exiſtimat Hegio. AD PATREM] ſuum, MVTATIO INTER ME ATQ. ILL. VT N. F.] id eſt, vt ego & ille permutemus inter nos filios noſtros: ego, eius filio liberato, meũ reciperem: ille, meo dimiſſo, ſuum. ATQVE ILLVM] & illum, patrem Philocratis. VTROQVE VORSVM RECT. ING. M.] ingenioſum in vtranque partem idoneo, & habili, profert hunc verſum Priſcianus libro 15. PRO ROTA] vice rotæ, tanquam rota, quæ in quamlibet partem verti poteſt ſignificat ſe eſſe verſutum, & verſatilem inſtar rotæ. EA] ea ratione: ſeu,

ob eam cauſam. TVOPTE INGENIO | tuopte ingenio, dandi caſus eſt. HVNC REMIT. NVNCIVM. | remittam hunc, nempe Tyndarum falſo nomine, qui re vera eſt Philocrates. QVI ME QVID RERVM, &c | Helleniſmus. Nam Latino more dixiſſet. Qui quid ego rerum hic agitem, & quid fieri velim, omnem rem patri meo illuc ordine perferat. TYNDARE | Sic appellat Tyndarus ipſe Philocratem, quem Tyndarū eſſe putat Hegio. SI NON REBITAS HVC | Si non redeas huc, *betere* antiquum, hoc eſt ire. tunc rebitere, perbitere, præterbitere, hoc eſt, redire, perire, præterire. Pacuuius in Niptris, *Vos hinc deſerſum patriam in pugnam petite.* Idem in Medo. *ſi recto, pergit iter: num ſi ire conor, prohibet betere.* Liuius Tereo, *Ego puerum interea ancillæ ſubdam lactantem meæ, Ne fame perbitet*, Ennius in Hecuba, *Nunquam ſcribſiſtis, quis parentem aut hoſpitem ne. aſſet, quo quis cruciatu per itaret.* Hæc ex Nonio in *Betere* & *perbitere*. Plautus Curcul. *qui me in terra æquè Fortunatus erit ſi illa ad me betet.* *Palinure? betet*, id eſt, ibi. Idem in Trucul. *moriere ocyus, ſi viam beteris* Idem infrà ead. comœd. *Qui per virtutem perbitat, non interit.* NAM PATER EXSP | pater tuus, vt vult intelligi ab Hegione. PHILOCRATES | Philocratem appellat eum, qui eſt Tyndarus, cùm ſit ipſe Philocrates: de quo ſæpè lectorem admonemus, vt magis meminerit. VT ADHVC LOCORVM F. | vt vſque ad hoc tempus. BENEVOLENTEM | beneuolum. Vſitata vox Plauto. ſic Ciſtell. *Sed ſe quum tam ag bat mulierem Suam beneuolentem conuenire e ts m prim.* Idem in Bacchid. *Nam ille amico & beneuolenti ſuo ſodali ſeduló Rem mandatam exſequitur.* Terent. Phorm. actus 1. ſcena 2. *Ea ſita erat ex aduerſo. neque ei beneuolens, Neque notus, neque cogna us, extra vnam aniculam.* &c. Hoc totum autem, & ſi quem alium beneuolentem videris, valet, &, quemcunque alium beneuolentem videris. HOMINI OPTIMO. | Hegioni. homini optimo autem notandum, nam rarius dicitur, quàm viro optimo. ſic tamen infrà eadem fab. *Propter meum caput labores homini euenisſe optimo.* QVI ME HONORE HONESTIOREM S. F | qui me honore magis ac magis honeſtauit, atque honeſtat. ISTVC ME PRAECIPIAS. | quæſo, ne mihi iſtuc præmonſtres, néve me doceas, quia memoria teneo MEMORIA MEMINI | genus loquendi Plautinum &, iam antea à nobis indicatū, quo nomen cum verbo ſeu participio iūgitur eiuſdē originis; quale eſt illud quod eſt ſuprà, *honore honeſtare*, & infrà ead. ſcena, *laudem ur laudibus* & in Curcul *iratus ira vndia*. &c. TAMEN. | quamuis probè memineris, præcipiam tibi tamen. NAM EQVIDEM, NISI QVOD CVST | ſic eſſe legendum, & Latini ſermonis conſuetudo, & carminis lex peruincūt. Nam vulgo ſic legitur, mendosè *Nam quidem*, &c CVSTODEM | φύλακα, cuſtodem mihi additum, ſeu appoſitum QVAE MEMINI, MORAM EST MON. | memorem mones. qui autem memorem monet, moratur eum, quem monet, & tempus fruſtra conterit. AT, QVAM PRIMVM POTERIS, TAM IN REM VTRIQ. EST M | ſic reſtitui, ſecutus partim vulgatos codices, partim manuſcr ſentētia autem plana eſt. hoc enim ſignificat quo citius hoc confeceris, eò magis vtrique pro fuerit, quàm primū, tam maximè. ſic dicunt Latini, vt, quàm magis, tam magis. ſic autem habēt omnes ferè libri manuſcr *at quàm primum poteris iſtuc in rem vtrique eſt max.* quæ ſcriptura ſine dubio mendoſa eſt. nam, vt de ſententia & Latini ſermonis ratione nihil dicam, verſum corrumpit. vox *iſtuc* autē, nata eſt, vt arbitror, ex poſtrema ſyllaba vocis *poteris*, & ſequente particula *tam*. Ita hic verſus corruptus fuit. Iam vulgata lectio, à qua abeſt verbum *poteris*, ferri non poteſt. MEVS MIHI, SVVS CVIQ. EST CARVS | etiam ſui ſimile catuli, pulcherrimi, & cariſſimi ſunt. *Quin ſua cuique ſponſa*, inquit M. Tull. lib. 15. epiſt. ad Attic. *placet mihi mea, ſuus cuique amor, mihi meus.* Eodem pertinet illud Ariſtotelis aduerſus cōmunitatem vxorum & liberorum, & bonorū Socraticam diſputantis, lib. 2. politic cap. 3. *Præterea* (mea enim Latina ponam) *nemo dicendo conſequi poſſit, quantum referat ad voluptatem, exiſtimare aliquid eſſe propriè ſuam. non enim fruſtra ipſe erga ſe amicitiam vnuſquiſque gerit, ſed hoc à natura eſt inſitum.* ET TVTE AVD. DICITO. T. | & tu ipſe ne dubitato dicere, nos inter nos fuiſſe ingenio concordi, ſeu concordiam inter nos coluiſſe. HAVD DISCORDABILI | haud diſcordi. BENEQ. HERO GESS. M. | & te bene geſſiſſe mihi hero tuo etiam in tantis ærumnis. IN TANTVM AERVMNIS TAMEN | id eſt, mihi quamuis in tantis ærumnis conſtituto, non defuiſſe tamen. NEQ. MED. VNQVAM DEST. TE NEQ. F. &c | ἀμφιβολία. ſed hæc ſententia eſt, & dicito te nunquam me deſeruiſſe, ſeu nunquam à me receſſiſſe, ſeu nunquam mihi defuiſſe, neque re, neque fide: dicito me nunquam à me deſertum eſſe, neque re, neque fidelitate, *tam med vnquam*, pro me vnquam etiam vſitatè dictum d. interpoſito inter duas vocales duarum vocum. REBVS IN DVB. EGENIS | ἀσυνδετον. in rebus dubiis, & egenis, id eſt, in periculis & in tēporibus difficilibus, ac neceſſariis. quibus temporibus maximè explorātur & ſpectantur amici veri ac falſi Ennius. *Amicus certus in re incerta cernitur.* VT FVERIS ANIMATVS, &c. | quo animo fueris erga ſuum gnatum, & erga ſe, &c. GRATIIS | ſine vllo pretio. EMITTAT MANV | liberet, manumittat. SI HINC REBITO | ſi hinc in patriam redeo. REDIRE LICEAT AD PAR. DEN. | *redire denuo.* pleonaſmus. QVO PACTO EXEMISTI E VINCLIS | malim legi, *Quo facto*: atque ita prorſus legendum arbitror Quo facto, inquit, exemiſti, id eſt, eripuiſti è vinculis tuum herum, me ſcilicet, &c. *exemiſti* autem edendum curaui, vnius libri veteris auctoritatem ſecutus: quam adiuuant exempla. ſic enim ſuprà eadem comœd. ſcena ſuperiore: *tuque ex vinclis eximas*, &c. & ſcena, quæ incipit *Si dy immortales*, &c. ibi *Si vos eximat è vinculis*, &c. MED ERGA | erga me ἀναστροφή. NOX DIEM ADIMAT | dies me deficiat, vt loquitur Cicero Virgil. autē ſic, lib. 1. Æneid. *Ante diem clauſo componet veſper Olympo.* OBSEQVIOSVS | morigerus. ad obſequendū promptus ac paratus. VT LACRYMAS EXCVTIVNT MIHI? | quo modo me vel inuitum lacrymare cogunt? ſic loquitur & Terentius in Heautont. *Lacrymas excuſſit mihi, Miſeretque me eius* VIDEAS CORDE AM.? | videre poſſis, eos amare inter ſe ex animo, corde, τῇ καρδίᾳ κηρ. ISTIC | iſte CENTESIMAM PARTEM | ex centeſima parte. QVAM MERITVS EST, &c. | notandum loquendi genus: *haud me centeſimam partem laudat, quam vt meritus eſt*, &c. hoc eſt, centum partibus magis à me laudari meritus eſt, quàm ego ab eo laudor, ſeu laudatus ſum. LAVDETVR LAVDIBVS | etiam de hoc genere lectorē admonuimus. BENE FACTA CVMVLARE | beneficia augere & amplificare: benefactis ſuperioribus alia addere. MAGIS NON FACTVM P. V. | ordo eſt, Non magis poſſum f. v. id eſt, non magis poſſum cupere id effectum reddere, quod dico, quam re enitar, vt fiat. TESTEM LAVDO | teſtem appello, ſeu nomino & ita Nonius, qui hunc locum profert. Et Gellius lib. 2. cap. 6. quo loco Virgilium defendit aduerſus grammaticos quoſdam, qui reprehendebant illud. *Aut illaudati neſcit Buſiridis aras? Laudare*, inquit, *ſignificat priſca lingua nominare, appellareque. Sic in actionibus ciuilibus laudari ita dicitur, quod eſt nominari, illaudatus enim eſt, quaſi illaudabilis, & innominabilis; qui neque mentione, aut memoria vlla dignus,*

*neque vnquam*

*atque vnquam nominandus eſt*,&c. Hæc eadem ferè Macrobius poſuit libro 6. Saturnalium. cap. 7. *Herennius Modeſtinus* lib. 5. reſponſorum (quæ verba relata ſunt in librum 21. Digeſt. tit. de euict. & dupl. ſtipul.) *Caia Seia fundum à L. Titio emerat, & quæſtione mota, fiſci nomine, auctorem laudauerat: & euictione ſecuta fundus ablatus, & fiſco adiudicatus eſt, venditore præſente, quæritur*, &c. Ad quem locum Budæus in annot. in Pandect. ISTHAEC DICTA TE EXPERIRI, &c. ] ſic habent noſtri libri veteres omnes: ſic edidit Camer. quæ ſcriptura, ſi recta, & incorrupta eſt, verba ſunt veri Tyndari ad Hegionē, ſed malim legi, *Iſthæc dicta me exper* &c. *volo me experiri* autem antiquè dictū, pro *volo experiri*: de quo alibi. lib. vulg. neutrum habēt, neque te, neque *me*. OPERIS, ET F. ] operis & numeri multitudinis, ſeptimi caſus à recto ſingul. *opera*, æ. IRATVS FVAS ] iratus ſis. MEA FIDE ] me ſponſore, ſeu fideiuſſore. ſponſor enim & fideiuſſor pro te interceſſi. TE AESTIMATVM ] ſubintellige, aut repete ὑπὸ κοινοῦ eſſe. MEAM VITAM ] ſupra meum caput. POSITAM PIGNERI ] oppigneratam, pignori oppoſitā: ita vt ſi non redeas, ego domino minas xx. quanti æſtimatus es, debeam. NE TV ME IGNORES ] fac, vel vide, vel quæſo, ne tu me quaſi ignotum negligas, CVM EXTEMPLO MEO &c. ] ſimulatque è meo conſpectu diſceſſeris. TVQ. TE PRO LIB. ] & ne tu te pro libero, id eſt, tāquam liberū eſſe ducas: vel ne tu te pro libero geras, qui liber nō es, & me, qui pro te pignori oppoſitus ſū, deſeras. NEQ. DES OPERAM, &c. ] pendet & hic, & ſuperior verſus ab illo, *Ne tu me ignor.* Itaque repetita *ne* particula, ſic locus explicandus. & vide, non des operam pro me, vt huius filium reducas. FAC FIDELIS SIS FIDELI ] ſic habent omnes libri noſtri veteres, Nonius tamen legit, *Fac fidele, & fidele* ait poſitum pro *fideliter*, hunc locum proferens Ego Nonium falli puto, vt in multis. Ex eo tamē, quod ita legit Nonius, puto ſcriptū eſſe à Plauto, mutato verborum ordine, *Fac fidelis, ſis fidelis*: Sed hoc leue eſt. CAVE FIDEM FLVXAM G. ] fluxam, id eſt incertā, mutabilē, infirmā & inſtabilē. tralatio eſt à liquoribus, fluxum enim propriè ῥευστόν. Hoc eſt quod natura fluit, qualis eſt aqua. hinc *belli fortuna fluxa*, dicta à M. Tullio in epiſt. ad Brutū libro ſingul. & à Salluſtio in proœm. hiſt. coniurat. Catilin. *diuitiarum & formæ gloria fluxa, atque fragilis*. SERVA IN PERPETVVM TIBI ] Nihil hic mutuaui præter verborum ordinem Nam libri vulgati ſic habent, *Serua tibi in perpet.* &c. quā lectionē lex carminis reſpuit. ATQ. HVNC INVENTVM INVENI ] atque inueni hunc Hegionem, iā inuentum, id eſt, & para tibi amicum Hegionem iam paratum, & quæſitum, ſi officiū tuū facies, & ſi fidē ſeruabis. PER DEXTERAM T. ] dextera fidei ſedes. Homer. ιλ. ω. Ἔσται τοι καὶ ταῦτα, γέρον Πρίαμ', ὡς σὺ κελεύεις· Σχήσω γὰρ τόσσον πόλεμον χρόνον, ὅσσον ἄνωγας. Ὣς ἄρα φωνήσας ἐπὶ καρπῷ χεῖρα γέροντος Ἔλλαβε δεξιτερήν, μή πως δείσει' ἐνὶ θυμῷ. hoc eſt, Hæc tibi ſenex Priame, vt poſtulas, contingent, inquit Achilles: bellum enim tandiu morabor, & intermittam, quamdiu à me petiuiſti. Sic locutus Achilles manum ſenis dextrā ad iuncturam prehendit, ne quo pacto in animo metueret. Virg. lib. 3. Æn. *Ipſe pater dextram Anchiſes haud multa moratus, Dat iuueni, atque animum præſenti pignore firmat.* qua de re Seruius ibidem. paullo antè, ibi. *Dixerat: & genua amplexus, genibúſque volutans Hærebat* &c. NE FVAS ] ne ſis tu. TV HOC AGE ] Tu hoc negotium, quod tibi mandaui, diligenter cura, & in eo conficiendo totus eſto. SATIN' HABES, MANDATA, QVAE SVNT. F. SI REF. ] Satiſne habes, id eſt, eóne contentus eris, ſi ea refero confecta, quæ mihi mandaſti? ET TVA, ET TVA ] & tua Hegionis, & tua Philocratis. ORNATVS ] inſtructus. nempe Philoptolemum reducens pro Philocrate. NVNQVID ALIVD? ] ſubintelligendum vis? vox abeuntis, aut abire parantis. VT QVAMPRIMVM POSSES. RED. ] putabam olim legendum, *vt cùm primum poſſes*: ſed nunc aliud ſentio. Nam quam primum poſſis, ita dictum, vt illa, quàm citiſſimè poſſis, quàm celerrimè poſſis. &c. SYNGRAPHVM ] Diploma ſignificat, per quod liceat Pſeudotyndaro tempore belli ire in Elidem. AEDEPOL REM MEAM CONSTABILIVI, &c ] ſic loquitur Terentius Adelphis, *Dum quidem eſſes, Demea, ac rem tuam conſtabiliſſes.* EXPEDIVI ] eripui, exemi, impeditum liberaui. SI DIIS PLACET ] ſi dii approbant. ſi dii volunt, diis volentibus. Interdum, ſi diis placet εἰρωνικῶς vſurpatur. AT ETIAM DVBITAVI, HOS HOM. ] proinde ac ſi dicat: ſtultus fui, qui dubitaui. Nullo enim pacto dubitare debui: hos captiuos emerem, an non emerē. SVLTIS ] ſi voltis. NE QVOQVAM PEDEM EF. ] ne quò exeat Cic. li. 7. ep. ad Attic. de Bibulo loquens: *illum, qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit non extulit*, &c. APPAREBO DOMI ] præſtò ero domi, comparebo domi. Hinc dicuntur apparitores. quia ſemper apparent Prætoribus, & Conſulibus. EADEM PERC. ] eadem opera percontabor, &c. ECQVIS ] num quis. HVNC ADOLESC. ] quem Hegio putat eſſe Philocratem, cùm ſit Tyndarus Philocratis ſeruus, idemque ipſius Hegionis filius. TE VT AMITTAM ] te vt abſoluam, & expediam, ſumta à trapezita pecunia, quam tibi dem in viaticum. EI REI PRIMVM PRAEVERTI V. ] eam primùm tranſigere volo, ante alias res omneis, te primum omnium rerum amittere volo.

## ERGASILVS, PARASITVS.

*Miſer homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit, quærit, & id ægrè inuenit.*
*Sed ille eſt miſerior, qui & ægrè quærit, & nihil inuenit.*
*Ille miſerrimus eſt, qui cùm eſſe cupit, quod edit, non habet.*
*Nam hercle ego huic diei ſi liceat oculos effodiam libens,*
*Ita malignitate onerauit omneis mortales mihi.*
*Neque ieiunioſiorem, neque magis effertum fame*
*Vidi: nec cui minus procedat, quicquid facere occeperit.*
*Itaque venter gutturque reſident eſuriales ferias.*
*Ilicet paraſiticæ arti in maxumam malam crucem.*
*Ita iuuentus iam ridiculos, inopéſque ab ſe ſegregat.*
*Nihil morantur iam Laconas imi ſubſellij viros,*

*Plagipatidas,quibus ſunt verba ſine penu & pecunia.*
*Eos requirunt,qui libenter cùm ederint,reddant domi.*
*Ipſi obſonant,quæ paraſitorum antè erat prouincia.*
*Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,*
*In tribu quàm aperto capite ſonteis condemnant reos.*
*Neque ridiculos iam terunci faciunt:ſeſe omnes amant.*
*Nam vt dudum hinc abi,acceſſi ad adoleſcenteis in foro:*
*Saluete,inquam,Quò imus vnà,inquam,ad prandium? atque illi tacent.*
*Quis ait hoc,aut quis profitetur,inquam? quaſi muti ſilent.*
*Neque me rident,vbi cœnamus,inquam? atque illi abnuunt.*
*Dico vnum ridiculum dictum,de dictis melioribus,*
*Quibus ſolebam menſtrualeis epulas antè adipiſcier.*
*Nemo ridet.ſciui extemplò rem de compacto geri.*
*Nè canem quidem irritatam voluit quiſquam imitarier.*
*Saltem ſi non arriderent,denteis vt reſtringerent.*
*Abeo ab illis,poſtquam video me ſic ludificarier.*
*Pergo ad alios,venio ad alios,deinde ad alios:vna res:*
*Omnes compacto rem agunt,quaſi in velabro olearij.*
*Nunc redeo inde,quoniam me ibi video ludificarier.*
*Item alij paraſiti fruſtra obambulabant in foro.*
*Nunc barbarica lege certum eſt ius meum omne perſequi.*
*Qui concilium iniere,quo nos victu & vitâ prohibeant,*
*His diem dicam,irrogabo multam,vt mihi cœnas decem*
*Meo arbitratu dent,cùm cara annona ſit.ſic egero.*
*Nunc ibo ad portum hinc.eſt illic mihi vna ſpes cenatica.*
*Si ea decollabit,redibo huc ad ſenem,ad cœnam aſperam.*

QVOD EDIT ] quod comedat.edit modi coniũctiui:edim edis,edit SED ILLE EST MISERIOR.&c. ] climax. CVM ESSE CVPIT ] cum comeſſe cupit, cum eſurit. In hoc ipſo ineſt miſeria extrema, ſi quis non habeat, quod edat, ſeu edit cum eſurit. Nam ſuperiores duo quærunt: atque eorum alter ægrè inuenit: alter nihil inuenit, poſteaquàm diu quæſiuit, ſed non quo tempore eſurit. OCVLOS EFFODIAM LIB. ] libenter lucem eripiam: translatio eſt, libenter, inquit, hunc diem luce priuem, quia hodie nem nem nactus ſim, qui me paſceret, aut qui me ad cenam vocaret. ITA MALIGNOS REDDIDIT OMN. M. M. ] ita omneis homines reddidit in me illiberaleis, ac malignos. NEQVE IEIVNIOSIOREM.&c. neque vidi diem ieiunii pleniorem, neque fame refertiorem: quia totum hunc diem.quod mihi nunquam antea cõtigit, ieiunus, ac famelicus fui. RESIDENT ESVRIALEIS FERIAS] reſidêre,& ſedêre interdum eſt quieſcere, & opus intermittere,& à rebus agẽdis ſuperſedere: quod feriis,& feſtis diebus dicebat. hinc reſides. Varro lib.5. de lingua Latina, Liberalia dicta,quòd per totum oppidum eo die ſacerdotes liberi,hedera coronatæ anus cum libis,& foculo pro rep.ſacrificantes. reſidẽt igitur eſurialeis ferias dixit Plautus pro eo,quod eſt,agitãt ferias, quæ eſuritioni,ſeu eſuriei dicatæ ſunt:quod nihil aliud eſt,quàm quieſcunt, & ceſſant ab edendo, & bibendo: eſurialeis autem ferias dixit, ficto ab eſuriæ vocabulo Sic ferè hunc locum explicat Adria. Turneb. comment. libr.1.de legib Illud præterea animaduertendum eſt. reſident ferias,eſſe atticiſmum, quaſi dictum ſit feriantur ferias. ILICET PARASITICAE ARTI IN MAXIMAM CR. ] id eſt, abeat ars paraſitica in maximam malam crucem, valeat ars paraſitica, atque adeò dii eam malè perdant. Ilicet,vox.quam vſurpabat præco,cùm vel de conſilio iudices, vel de cõcilio populus dimittebatur, re ſcilicet tranſacta, ac terminata.Itaque finem rei ſignificans,quemadmodum & actum eſt. RIDICVLOS] eos,qui riſum mouent: & qui riſu mouendo cibum quærunt, paraſitos. NIHIL MORANTVR IAM LACONAS, &c.] nihil iam curant paraſitos. Paraſitos appellat Laconas,quia,vt pueri Lacedæmonii,ſic & paraſiti plagas,& verbera perferre aſſueſcunt.Itaque infrà non longè. hos plagipatidas appellat, id eſt, plagarum patienteis,ſeu perferenteis:quod & Lacedæmoniis, & paraſitis conuenit. Horat. oda 7. libro 1. *Me nec tam patiens Lacedæmon.* &c. ad quem locum hac de re plura. IMI SVBSELLII VIROS ] qui accumbunt in imo ſubſellio. Sic loquitur in Sticho, *Scis tu me eſſe imi ſubſellij virum* Horat.Sat.8 libr.2.*ſecutus omnibus imus.* Idem epiſt.18.lib.1. *Alter in obſequium plus æquo pronus,& imi Deriſor lecti,* &c. Vbi nos hac de re iam multa. Accumbebant autem plerunque paraſiti in imis lectis, & minus honoratis locis. PLAGIPATIDAS] nomen à Plauto factum. qui nihil habẽt præter verba: & qui eos viciſſim ad cenam vocare non ſolent, à quibus antè vocati, & bene accepti ſunt. Quid ſit penus, & quid appellatione penus, ſeu penoris contineatur.docent Iuriſconſulti lib.33.digeſt. tit. de penu legata, & A.Gell.libr. 4.cap.1. EOS REQVIRVNT, ] eos ad cenam vocant. QVI LIBENTER CVM EDERINT, ] qui cum iucunde comederint, & bene accepti fuerint, vocent viciſſim eos, apud quos iucũdè epulati fuerũt

domum

domum ſuam. M. Tull. libro 2. de Finib. *Et tamen non negat libenter vnquam cenaſſe Gallonium (mentiretur enim) ſed bene. Ita grauiter ſeuerè voluptatem ſecernit à bono. Ex quo illud efficitur, qui benè cenent, omnes libenter cenare: qui libenter, non continuò bene.* Lucilius, *quid bene? e coctè, condito, ſermone bono: ſi quæris libenter.* IPSI OBSONANT] ipſi obſonium parant ſeu emunt. TAM APERTO CAPITE] id eſt, tam ſine pudore, tam confidenter, tam depoſito omni pudore? contrà, operto capite, id eſt, vt Græci dicunt ἐγκεκαλυμμένῳ. Horat. Sat. 3 lib. 2 *Nam malè geſta cum vellem mittere aperto Me capite in flumen*, &c. Plautus Moſtellaria, *caue reſpexis. fuge, atque operi caput*, operiebant caput, qui mortem ſibi conciſcere volebant, & quos alicuius ſpeciei, aut dicti factive pudebat. NEQ. RIDICVLOS IAM TERVNCII FACIVNT] neque eos, qui riſum mouent, hoc eſt, paraſitos iam flocci faciunt. Teruncius à tribus vnciis dictus, inquit Varro lib. 5. de ling. Latin. M. Tull. lib. 3. de Finib. *Vt interit magnitudine maris Ægæi ſtilla muriæ, & vt in diuitiis Crœſi teruncij acceſſio, & gradus vnus in ea via, quæ eſt hinc in Indiā*, &c. Sic autē ferè loquitur Catullus ad Lesb. *Rumoreſque ſenum ſeueriorum omnes vnius æſtimemus aſſis.* Idem de Acme. *Non aſſis obliturus ſe paruam: Aut ſi per ...* , auctor Priap. ad matronas. *Non aſſis faciunt, cauitque recta.* SESE OMNES AMANT] omnes ſunt φίλαυτοι. ATQVE ILLI TACENT] illi verò ſtatim tacent. atque videtur hoc loco valere, ſtatim ſiue celeriter, vt apud Virgil. *Si brachia fortè remiſit: Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* Nonius. QVIS AIT HOC? INQ.] quis ait, eamus, inquam? ATQ. ILLI ABNVVNT] id eſt, continuo illi nutu capitis ſignificant ſe nuſquam cenatum ire. DICTVM] ſalſum aliquod, & facetum verbum. M. Tull. lib. 2. de Oratore, *Dicere enim aiunt Ennium flammam à ſapiente facilius ore in ardente opprimi, quàm bona dicta teneat, quæ ſalſa ſint.* Nam ea dicta appellantur proprio iam nomine. DE DICTIS MELIORIBVS] Sic in Sticho, *Ibo intro ad libros, & diſcam de dictis melioribus.* MENSTRVALEIS] quæ mihi in vnum menſem ſatis eſſent. REM DE COMPACTO GERI.] id eſt, adoleſcenteis vnà inter ſe pactos eſſe, vt paraſitos & vrbanos & ſcurras omneis nihili facerent: vt eſurire, atque adeò fame tabeſcere ſinerēt. Cōpactum. pactū inter plureis factum. Profert huuc locum Soſipater. NE CANEM QVIDEM IRRITATAM VOLVIT QVIT] ne ringi quidem voluit. ringi dicitur canis, cum irritatus, rictum diducit, & denteis nudat cum ſtridore. Hoc igitur ſignificat: adoleſcentes illi ne ringi quidem in animum induxerūt: ne denteis quidē nudarunt, vt ſaltem ſe ridere ſimularent, & more canum ringerentur. Lucret. lib. 5 *Irritata canum cùm primùm magna Moloſſum Mollia ricta tremunt* (al. *fremunt*) *duros nudantia denteis*, &c. SI NON ARRIDERENT] ſi non mihi, riſum mouenti, riſu gratificarentur. DENTEIS VT RESTRINGERENT] denteis vt nudarent: vt rictum diducerent. VNA RES] vna & eadem res ſubintell. eſt. hoc eſt, alii omnes, ad quos iui poſtea, ita, vt illi ſeſe in me geſſerunt: vel taleis ſe quales illi in me præbuerunt. COMPACTO] de cōpacto, ex cōmuni pacto, quaſi cōmuniter inter ſe pacti ſint, ſe paraſitos longum valere iuſſuros. Soſipater, *Compacto.* Afranius in Emancipato, *Te facere compacto omnia.* QVASI IN VELABRO OL.] vt in velabro olearii, id eſt qui oleum vendunt, communi pacto oleum vendunt impenſo, & vno, eodémque pretio. *Velabrum locus Romæ, iuxta montem Auentinum, à vehendo dictus.* Hor. Sat. 3. lib. 2 *Cum velabro omne macellum.* de velabro nōnulla Varr. li. 4. de ling. Lat ſed illa nō ſatis emendata ſunt. Propert. lib. 4. in extr. de Hercule, *Venit ad inuictos pecoroſa palatia monteis, Et ſtatuit feſſos feſſus & ipſe boues: Qua velabra ſuo ſtagnabāt flumine, quáque Nauta per vrbanas velificabat aquas.* Idem *At, qua velabri regio patet, ire ſolebat Carulens pulſa per vada linter aqua.* BARBARICA] Latina, ſeu Romana, de collegiis, & conciliis, ſeu coitionibus illicitis. vt indicat Camerarius, exſtat titulus 22. lib. 48. Digeſt. de corporibus, & collegiis illicitis. Cōmemorantur & leges, Duilia Mænia de coitionibus: Clodia de collegiis reſtitutis, quæ prioribus legibus vetita fuerant. Nonnulli, in his Iacobus Capellus, cōſiliarius Regius, vir doctus, & acutus exiſtimauit ſignificari legē Variam, à Quinto Vario Hibrida latam, vt quæreretur de iis, quorum opera conſilióve ſocii contra populum Rom. arma ſumſiſſent, & ciues Rom. victu prohiberentur. QVI CONSILIVM INIRE] Qui coierunt. Marc. Tull. in Cluent. ex lege quadam, *Qui coiit, coierit, conuenit, conuenerit: quo quis iudicio publico cōdēnaretur.* &c. HIS DIEM DICAM] ſuprà in Aſin. *quem videā æquè eſſe mæſtū, quaſi dies ſi dicta ſit.* SPES CENATICA] ſpes cenæ. SI DECOLLABIT] id eſt, ſi ea fallet, & decipiet, ſeu deficiet, atque ita ferè Diomedes lib. 1. Alii, ſi ea delabetur & quaſi de collo decidet. Vtitur eodem verbo in Catina. vtitur & Varro lib. 1 de re ruſt. *Duo in primis ſpectaſſe videntur Italici homines, colendo poſſentne fructus pro impenſa ac labore reſtituere: & vtrum ſalubris locus eſſet an non: quorum ſi alterutrum decollabat, & nihilominus quis vult colere, mente eſt captus, atque ad agnatos & gentiles eſt deducendus.* Nonnulli ſic explicant, ſi ea malè procedet: & putant eſſe tranſlationem à liquoribus aut à ſortibus, & volunt ſcribi cum vno l *decolabit*. Aliàs decollare eſt de collo deponere, vt docet Nonius AD CENAM ASPERAM] ad olera, è terra nata: ad cenam terreſtrem.

## HEGIO.

Qvid eſt ſuauius, quàm bene rem gerere bono publico? ſicut ego feci heri,
Cum emi hoſce homines, vbi quiſque vident, eunt obuiam,
Gratulantúrque eam rem: ita me miſerum reſtitando,
Retinendóque laſſum reddiderunt.
Vix ex gratulando miſer iam eminebam:
Tandem abij ad prætorem, ibi vix requieui: rogo ſyngraphum:
Datur mihi, ilico dedi Tyndaro: ille abiit domum.
Inde ilico reuortor domum. poſtquam id actum eſt, eo
Protinus ad fratrem. inde abij, mei vbi ſunt alij captiui:
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium nouerit?
Tandem hic exclamat, eum ſibi eſſe ſodalem. dico eſſe eum

*Apud me hic extemplo orat, obſecrátque eum ſibi ut liceat*
*Videre. iuſsi ilico hunc exſolui. nunc tu ſequere me,*
*Vt quod me orauiſti, impetres, hominem ut conuenias.*

QVID EST SVAVIVS, QVÀM, &c.] Errat Hegio, vt paulo poſt intelliget. BENE REM G.] bene rem ſuam gerere, quod Græci dicunt εὖ πράττειν: & hoc apprecantur initio litterarum, quas ad alterum mittunt. Horat epiſt. ad Celſum. lib. 1. *Celſo gaudere, & bene rem gerere Albinouano.* BONO PVB.] cum bono publico. Hoc eo dicit, quia audierat Philocratem eſſe honeſtiſſimo, & ſummo loco natum, & idcirco non ſolum ſua, ſed etiam reip. intereſſe, cũ ſuis reddi: neque ſciebat eum ipſum dimiſſum eſſe, retento Tyndaro: ſed contrà exiſtimabat miſſum eſſe Tyndarum, illo retento. GRATVLANTÚRQVE EAM REM] ſubintell mihi. RESTITANDO] dum ipſi crebrò reſtant ſeu reſiſtunt. i. conſiſtunt. Ter. Andr. *Daue, ades, reſiſte.* Plaut. Caſina, *dabo μέγα κακὸν, niſi reſiſtis.* RETINENDÓQ.] & dum me retinent. LASSVM REDDIDERVNT] delaſſarunt, defatigarunt. EMINEBAM:] emergebam, euadebam: hoc dicit quaſi à gratulatoribus obrutus, & penè oppreſſus fuerit. ROGO SYNGRAPHVM] peto à prætore diploma, quo impune per terrã hoſtilẽ belli tempore. Tyndaro ire, & redire pſeudo liceat TYNDARO] Pſeudotyndaro, id eſt, Philocrati, qui ſimulat ſe eſſe Tyndarũ, ROGO] rogo meos alios Captiuos. ECQVIS OMNIVM nunquis ex omnibus meis Captiuis, &c. HIC] vnus ex captiuis meis, Ariſtophontes comine.

## TYNDARVS.

*NVnc illud eſt, cùm me fuiſſe, quàm eſſe, nimio mauelim.*
*Nunc ſpes, opes, auxiliaque à me ſegregant, ſpernúntque me.*
*Hic ille eſt dies, cùm nulla vitæ meæ ſalus ſperabilis'ſt.*
*Neque exſulium, neque adeo ſpes eſt, quæ mihi hunc aſpellat metum.*
*Nec ſubdolis mendaciis vſquam mihi integumentum eſt meis.*
*Nec ſycophantiis, nec fucis vllum mantellum obuiam eſt meis.*
*Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt.*
*Nec confidentiæ vſquam hoſpitium eſt, nec deuerticulum dolis.*
*Operta quæ fuere, aperta ſunt: patent præſtigiæ.*
*Omnis res palàm eſt: neque de hac re negotium eſt, quin malè*
*Occidam, oppetamque peſtem heri vicem, meámque*
*Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intrò venit modò.*
*Is me nouit, is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.*
*Neque iam ſeruare Salus, ſi volt, me poteſt: nec copia eſt,*
*Niſi ſi meo aliquam corde machinor aſtutiam.*
*Quàm? malùm: quid machiner? quid comminiſcor? maximas*
*Nugas, ineptiaſque incipiſſo, hæreo.*

CVM ME FVISSE] id eſt, cum me vixiſſe. hoc eſt, cum me mortuũ eſſe, &c. ſic Bacchid. *Vixiſſe nimio ſatius eſt, quàm viuere.* Idem in Pſeudo. *mortuus eſt qui fuit.* Idem in Perſa, *Omne ego pro nihilo eſſe ducto, quod fuit quando fuit.* Idem in Trucul. *Ita tibi pene fuit Phroneſium.* Virgil. lib. 2. Æneid. *fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens Gloria Teucrorum.* Idem lib 4. *Vixi, & quem dederas curſum fortuna, peregi.* Plutarch. in Cicerone ὁρῶν δὲ πολλοὺς ἔτι τῆς συνωμοσίας, ἐν ἀγορᾷ συνεστῶτας ἀθρόους καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοοῦντας, τὴν δὲ νύκτα περιμένοντας, ὡς ἔτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν, καὶ δυναμένων ἐξαρπασθῆναι φθεγξάμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς, ἔζησαν εἶπεν, deinde ſubiicit. οὕτω δὲ Ῥωμαίων οἱ δυσφημεῖν μὴ βουλόμενοι, τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. id eſt, Videns autem Cicero multos etiam de coniuratis, in foro, denſo agmine ſimul ſtanteis, & quid actum ab eo eſſet, ignoranteis, noctem autem exſpectanteis, tanquam illis etiámnum viuentibus, & quaſi per vim eripi poſſent, voce ſublata, & ad eos conuerſa, vixerunt, inquit. Sic autem Romani ii, qui mali ominis bum loqui nolunt, mori ſignificant. Tale ferè illud Terentii eſt in Heaut. *filium vnicum adoleſcẽtulum Habeo. ah, quid dixi? habere me, immò habui Chreme, Nunc habeam, nec ne incertum eſt.* NVNC SPES, OPES, SE, AVXIL. &c.] ſententia plana eſt, nunc ſpes, opes, auxiliáque ſe à me ſegregant. i. à me diſcedunt, & me deſerunt. Aberat à libris vulgatis pronocabulum *ſe*, quod reſtitui ex duob' noſtris libris manuſcr. SPES, OPES] ſic ſuprà non longè hæc duo coniunctè poſuit, *Tibi commendo ſpes, opéſque meas.* NEQVE EXSILIVM EXITIO'ST] id eſt, neque vllus mihi locus eſt, quò profugiens poſſim exitium, & perniciem declinare, ac vitare. M. Tull. pro Cæcin. *exſulium enim non ſupplicium eſt, ſed perfugium portúſque ſupplicij. Nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, eo ſolum vertunt, hoc eſt, ſedem, ac locum mutant. Itaque nulla in lege noſtra reperietur, vt apud ceteras ciuitates, maleficium vllum exſulio eſſe multatum, ſed cùm homines vincula, neces ignominiáſque vitant, quæ ſunt legibus conſtituta, confugiunt quaſi ad aram, in exſulium,* &c. ſuperiora illa Ciceronis verba hunc Plauti locum declarant, atque illuſtrãt. Poſtremò hanc ſcripturã cõfirmat verſus, qui ſequitur nõ longo pòſt interuallo, *Nec deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga'ſt.* Quid enim aliud eſt fuga, præſertim apud Græcos φυγὴ, quàm exſilium? Iam vocem *exitio*, quam ſuſtulerat Camerarius, ego in omnibus libris & vulgatis, & manuſcr. repertã reſtitui. ASPELLAT M] lõgè à me pellat m. NEC SVBDOLIS MENDACIIS VSQVAM MIHI INTEGVMENTVM EST MEIS] ſic hũc verſũ reſtitui, qui mendoſus erat in omnibus libris, præterquã in vno, qui fuerat mihi ab Io. Tilio olim

lim epiſcopo Meldenſi nuper mortuo, commodatus Omnino cum hic verſus ita legatur in omnibus aliis libris, *Nec mendaciis ſubdolis mihi vſquam mantellum'ſt meis.* & contra carminis legem (ſunt enim hi verſus magnam partem trochaici, octonarii, acatalect.) & præter decorũ ob eiuſdem vocis iteratione̅ in duobus verſibus inter ſe propinquis: putabam eũ non eſſe Plautinum, ſed ex annotatione aliqua, aut ex ſequente verſu natum Nunc hac ſcripturæ diſſimilitudine in illo libro reperta, ſententiam ego quidem planè non mutaui, ſed tamen eum, vt nunc edidi, minus longè abeſſe ab elegãtia Plautina exiſtimo. MANTELLVM ] tegme̅, ſeu tegmentum, quo meæ ſycophantiæ meique doli tegantur: vel quæ ſycophãtiis & fucis meis opponantur, ſeu obiiciantur. Idem fere dicit quod ſuperiore dictum eſt Hũc autem verſum, eſſe Plautinum germanum teſtatur Seruius, qui eum profert in commentationibus in li. 4. Geor. ibi, *tonſiſque ferunt mantilia villis.* ſic autem Seruius, Varro appellat mantelia, ſeu mãtella, quaſi manuteria Ceterum Plautus huius ſingulare mantellum poſuit in Captiuis, *Nec ſycophantiis, nec fucis vllũ mantellum obuiam'ſt.* Lucilius autem mãtellia dixit, mappas, mantella, merúmque quę Græci μαίδυα vocant. Hæc Seruius. NEQ. DEPRECATIO PERFIDIIS MEIS, &c ] id eſt, neque eſt, quòd deprecatorẽ mihi parem, qui pro me cauſam dicens, ſeu potius deprecatione vtens, meis perfidiis veniam impetret. Terent. Heaut *Ne te admiſce nemo accuſat, Syre, te, nec tu aram tibi, Neque precatorem pararis.* vel ſic: neque eſt quod ego deprecando ſperem me mearum perfidiarum aut culpa ſolutum, aut pœna liberatum iri. NEC MALEFACTIS FVGA'ST ] id eſt, nec malefactis meis effugium eſt, id eſt, malefacta mea effugere non poſſunt, quin teneantur, & deprehendantur. PATENT PRAESTIGIAE ] aperti ſunt doli, quibus quodãmodo ſeni oculorũ aciem præſtinxi, OPPETÁMQVE PESTEM ] id eſt, mortem oppetas ſic ſuprà Aſin. princip. *Atque illa viua viuus vt peſtem oppetas.* HERI VICEM, MEÁMQ. ] id eſt, pro hero, & pro me. NEQVE IAM SERVARE SALVS &c. ] hyperbole. Sic Terent. Adelph *Ipſa ſi cupiat Salus, Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.* M. Tull. *ci quod iudicium Romæ tam diſſolutum tam perditum tam nummarium fore putaſti, quo ex iudicio te vlla ſalus ſeruare poſſet: cùm* &c. Idem pro M. Fonteio, *Hic ſi ingenioſi & periti, & æqui iudicis has parteis eſſe exiſtimatis, vt, quoniam quidem teſteis dicunt, ſine vlla dubitatione credendum ſit: ſalus ipſa virorum fortium innocentiam tueri non poteſt.* NEC COPIA'ST ] nec facultas eſt mei ſeruandi ἀμήχανόν ἐστιν ἐμὲ σώζεσθαι, καὶ ἄπορον. QVAM MALVM) Quam, malũm astutiam machinari poſſim? malum, interiectio eſt, vt alibi indicauimus ſic Terent. Heau. *Quas malum, ambages mihi narrare occipit.* INCIPISSO) incipio, al. incipeſſo. ſed incipiſſo, mâlo, de quo ſuprà. HAEREO) ἀπορῶ quò me vertam aut quid agam, neſcio. Neque progredi, neque regredi poſſum. interclusus eſt mihi quoquo vorſum exitus.

## HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

Heg. *QVò illum nunc hominem proripuiſſe foras ſe dicam ex ædibus.*
*Nunc enimuerò ego óccidi: eunt ad te hoſtes. Tyndare quid loquar?*
*Quãd fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi*
*Res omneis in certo ſita eſt. quid rebus confidam meis?*
*Vtinam te di prius perderent, quàm periiſti è patria tua*
*Ariſtophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.*
*Occiſa eſt hæc res, niſi reperio atrocem mihi aliquam aſtutiam.*
Heg. *Sequere, hem tibi hominem. adi, atque alloquere,* Tyn. *quis homo eſt me hominum miſerior?*
Ar. *Quid iſtuc eſt, quod meos te oculos dicam fugitare Tyndare?*
*Proque ignoto me aſpernari, quaſi me nunquam noueris?*
*Equidem tam ſum ſeruus, quàm tu. etſi ego domi liber fui,*
*Tu vſque à puero ſeruitutem ſeruiuiſti in Alide,*
Heg. *Edepol minimè miror, ſi te fugitat, aut oculos tuos,*
*Aut ſi te odit qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.*
Tyn. *Hegio hic homo rabioſus habitus eſt in Alide,*
*Ne tu quod iſtic fabuletur, aureis immittas tuas.*
*Nam iſtic haſtis inſectatus eſt domi matrem & patrem.*
*Et illic iſti qui ſputatur morbus interdum venit.*
*Proin tu ab iſtoc procul recedas.* Heg. *vltro iſtum à me.* Ar. *ain' verbero?*
*Me rabioſum? atque inſectatum eſſe haſtis meum memoras patrem?*
*Et eum morbum mihi eſſe, vt qui me opus ſit inſputarier?*
Heg. *Ne verere. multos iſte morbus homines macerat,*
*Quibus inſputari ſaluti fuit, atque aliis profuit.*
Ar. *Quid tu autem, etiã huic credis?* Heg, *quid ego credam huic?* Ar. *inſanum eſſe me.*
Tyn. *Viden' tu hunc, quàm inimico voltu intuetur? concedi optumum eſt.*

Hegio, fit quod ego tibi dixi: gliſcit rabies, caue tibi.
Heg. Credidi eſſe iſanum extemplo, vbi te appellauit Tyndarum.
Tyn. Quia ſuum ipſe interdum ignorat nomen, neque ſcit qui ſiet.
Heg. At etiam te ſuum ſodalem eſſe aiebat. Tyn. haud vidi magis.
Et quidem Alcmaeo atque Oreſtes & Lycurgus poſtea,
Vna opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. Ar. at etiam furcifer
Male mihi loqui audes? non ego te noui? Heg. pol planum id quidem eſt
Non nouiſſe, qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Ar. Immò iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui verò eſt, negat.
Tyn. Tu repertu's enim, Philocratem qui ſuperes veriuerbio.
Ar. Pol ego vt rem video, tu inuentus, vera vanitudine
Qui conuincas. ſed quaeſo hercle agendum aſpice ad me. Tyn. hem. Ar. dic modò,
Te negas Tyndarum eſſe? Tyn. nego inquam. Ar. tun' te Philocratem eſſe ais?
Tyn. Ego, inquam. Ar. tune huic credis? Heg. plus quidem, quàm tibi, aut mihi
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem huius. Ar. quem patrem, qui ſeruus eſt? Tyn. & tu quidem
Seruus, & liber fuiſti, & ego me confido fore,
Si huius huc reconciliaſſo in libertatem filium.
Ar. Quid ais furcifer, tun' te gnatum memoras eſſe liberum?
Tyn. Non equidem me liberum, ſed Philocratem eſſe aio. Ar. qui eſt?
Vt ſceleſtus Hegio nunc iſte ludos hic facit!
Nam is eſt ſeruus ipſe, neque praeter ſe vnquam ei ſeruus fuit.
Tyn. Quia tute ipſe, eges in patria, nec tibi qui viuas domi eſt.
Omneis inueniri ſimileis tibi vis. non mirum facis.
Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis.
Ar. Hegio vide ſis, ne quid tu huic temerè inſiſtas credere.
Atque vt perſpicio, profectò iam aliquid pugnae edidit.
Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.
Tyn. Scio te id nolle fieri: efficiam tamen id ego, ſi di adiuuant,
Illum reſtituam huic: hic autem in Alidem me meo patri
Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum. Ar. quin tute is es.
Neque praeter te in Alide vllus ſeruus iſtoc nomine eſt.
Tyn. Pergin' ſeruum me exprobare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit?
Ar. Enimuerò iám nequeo contineri. Tyn. heus audin' quod ait? quin fugis.
Iam illic hic nos inſectabit lapidibus, niſi illum iubes
Comprehendi. Ar. crucior. Tyn. ardent oculi, fit opus Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. Ar. at pol te, ſi hic ſapiat ſenex,
Atra pix agitet apud carnificem, tuòque capiti illuceat.
Tyn. Iam deliramenta loquitur, laruae ſtimulant virum.
Heg. Quid? quid ſi hunc comprehendi iuſſerim? Tyn. Sapias magis.
Ar. Crucior, lapidem non habere me, vt illi maſtigiae
Cerebum excutiam, qui me inſanum verbis concinnat ſuis.
Tyn. Audin' lapidem quaeritare? Ar. ſolus te ſolum volo
Hegio. Heg. iſtinc loquere ſi quid vis, procul tamen audiam.
Tyn. Namque aedepol ſi adbites propius, os denaſabit tibi

Mordi-

*Mordiens.* AR. *neque pol me inſanum, Hegio eſſe creduis,*
*Neque fuiſſe vnquam, neque eſſe morbum, quem iſtic autumat.*
*Verùm ſi quid metuis à me, iube me vinciri: volo,*
*Dum iſtic itidem vinciatur.* TYN. *immò enimuero, Hegio,*
*Iſtic, qui volt, vinciatur.* AR. *tace modò, ego te, Philocrates*
*Falſe, faciam, vt verus hodie reperiare Tyndarus.*
*Quid mi abnutas?* TYN *tibi ego abnuto? quid agat, ſi abſis longius?*
Heg. *Quid ais? quid ſi adeam hunc inſanum?* TYN. *nugas ludificabitur.*
*Garriet quo neque pes vnquam, neque caput compareat.*
*Ornamenta abſunt: Aiacem, hunc cum vides, ipſum vides.*
Heg. *Nihil facio, tamen adibo.* TYN. *nunc ego omnino occidi.*
*Nunc ego inter ſacrum, ſaxúmque ſto, nec quid faciam, ſcio.*
Heg. *Do tibi operam Ariſtophontes, ſi quid eſt quod me velis.*
Ar. *Ex me audibis vera, quæ nunc falſa opinare Hegio.*
*Sed hoc primùm me expurgare tibi volo, me inſaniam*
*Neque tenere, neque mihi eſſe morbum, niſi quod ſeruio.*
*At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,*
*Vt iſtic Philocrates non magis eſt, quàm aut ego aut tu.* HEG. *eho dic mihi,*
*Quis illic igitur eſt?* AR. *Quem dudum dixi à principio tibi.*
*Hoc ſi ſecus reperies, nullam cauſam dico, quin mihi*
*Et parentum & libertatis apud te deliquio ſiet.*
Heg. *Quid tu ais?* TYN. *me tuum eſſe ſeruum, & te meum herum.* HEG. *haud iſtuc rogo.*
*Fuiſtin' liber?* TYN. *fui.* AR. *enimuero non fuit, nugas agit.*
TYN. *Quî tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meæ matri obſtetrix,*
*Qui id tam audacter dicere audes?* AR. *puerum te vidi puer,*
TYN *At ego te video maior maiorem. hem rurſum tibi,*
*Meam rem non cures, ſi rectè facias. num ego curo tuam?*
Heg *Fuitne huic pater theſaurochryſonicochryſides?*
Ar. *Non fuit, neque ego iſtuc nomen vnquam audiui ante hunc diem.*
*Philocrati Theodoromedes fuit pater.* TYN. *pereo probè.*
*Quin quieſce tu directum cor meum, ac ſuſpende te.*
*Tu ſuſſultas, ego miſer vix aſto præ formidine.*
Heg. *Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſeruum in Alide?*
*Neque eſſe hunc Philocratem?* AR. *tam ſatis, quàm nunquam hoc inuenies ſecus.*
*Sed vbi is nunc eſt?* HEG. *vbi ego minimè, atque ipſus ſe volt maximè.*
*Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus, ſum miſer*
*Huius ſceleſti technis, qui me, vt lubitum eſt, ductauit dolis.*
*Sed vide ſis.* AR. *Quin exploratum dico & prouiſum hoc tibi.*
Heg. *Certon'?* AR. *Quin nihil vnquam inuenies magis hoc certo certius.*
*Philocrates iam inde vſque amicus fuit mihi à puero puer.*
Heg. *Sed qua facie eſt tuus ſodalis Philocrates?* AR. *dicam tibi.*
*Macilento ore, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris,*
*Subrufus, aliquantum criſpus, cincinnatus.* HEG. *conuenit.*
TYN. *Vt quidem hercle in medium ego hodie peſſimè proceſſerim.*
*Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.*
Heg. *Verba mihi data eſſe video.* TYN *quid ceſſatis compedes*
*Currere ad me? meáque amplecti crura, vt vos cuſtodiam?*

Heg. *Satin me i'li hodie ſceleſti captiui ceperunt dolo?*
*Illi ſeruum ſe aſsimulabat, hic ſeſe autem liberum.*
*Nucleum amiſi, reliquit pigneri putamina.*
*Ita mihi ſtolido ſurſum verſum os ſubleuere offuciis.*
*Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,*
*Ite iſtuc, atque eſferte lora.* Lo. *num lignatum mittimur?*

ILLVM NVNC HOM. ] Philocratem, vt putat Hegio. Nam Tyndarus eſt. PRORIPVISSE FORAS SE &c. ] Sic Virgil. Palæ. *quò nunc ſe proripit ille?* Idem lib. 6. Æneid. *Tandem proripuit ſeſe.* Intelligit hic ſpectator, Tyndarum: Ariſtophontis, cui notus erat, conſpectum fugere, neque ſe audere ei viſendũ prębere. IN INCERTO ] in dubio. QVÀM PERIISTI È P. T. ] quàm patriam amiſiſti, & in hoſtium poteſtatem veniſti. OCCISA'ST HAEC RES ] id eſt interiit, & deſperata eſt hæc res. Sic idem in Mænæch. *Occiſa'ſt hæc res non ego te indutum foras Exire vidi pallo?* Profert hunc locum Nonius in verbis, *interfi* [illegible] *occidi.* ATROCEM ALIQ. AST. ] aſtuciam aliq[illegible] audacem, & animo atroci, id eſt, intrepido, & [illegible] s experti dignam. Atroces, inquit Feſtus appellantur. Ex Græco: quia illi atrocia appellant, quæ cruda ſunt. ſiue atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat τρέω enim Græci dicũt timere. Sic Horat oda 1. lib. 2 *Et cũcta terrarum ſubacta, Præter atrocem animum Catonis.* Atrocem igitur aſtutiam dicit, quæ non cadet in aliquem animũ timidum, & meticuloſum, ſed quæ ſit hominis audacis, confidẽtis, calidi, id eſt, θερμουργοῦ & μεγαλοκινδύνου propria IN ALIDE ] in Elide. HEGIO, HIC HOMO, &c. ] Hæc à Tyndaro impudenter & confidenter confecta ſunt, vt ne Hegio Ariſtophonti fidem haberet. RABIOSVS ] furioſus, inſanus rabidus. NE TV, QVOD ISTIC FABVLETVR, AVREIS IMM ] hoc eò tibi prædico, ne tu in aureis immittas tuas, quod loquatur, hoc eſt ne aures tuæ eius ſermonibus, ſeu dictis pateant. INSECTATVS EST ] inſecutus eſt. ET ILLIC, ISTI, QVI SP. M. ] ordo eſt, & iſti, Ariſtophonti. morbus illic, id eſt, morbus ille, qui ſputatur, interdum venit, morbus comitialis, ſeu Herculanus ſignificatur: qui oris ſaliua, & ſputo aliquãdo leuatur: immo potius, cuius contagiem ſputando prohibetur, atque arcetur. Plinius li. 10. cap. 23. *Coturnicibus veratri ſemen gratiſsimus cibus quam ob cauſam eas [illegible] damnauere menſæ, ſimul que comitialem propter morbum, deſpui ſuetum, quem ſola animalium ſentiunt præter hominem* Idem lib. 28. cap. 4. *Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus.* Ex aliis tamen Plauti verbis, quæ infrà leguntur non longè, videtur hoc intelligi poſſe, morbum comitialẽ, aut morbo comitiali laborantem ſputari ſolitũ eſſe: & ſputo leuari creditũ eſſe: quæ verba ſuo loco indicabuntur, & explicabũtur. Huc eodẽ pertinẽt verba Apul. apol. 1. quo loco de morbo comitiali loquitur, *Immò enim ſi verum audire velis Æmiliane, tu potius caducus, qui iam tot calumniis cecidiſti: neque enim grauius eſt corpore, quàm corde collabi. pede potius, quàm mente corruere: in cubiculo deſpui. quã in ſplẽdidiſsimo cœtu deteſtari.* VLTRO ISTVM À ME ] eclipſis. ſubintelligendũ enim verbum aliquod, puta, remouere, auferre, aut aliquod tale. MEMORAS ] dicis ET EVM MIHI MORBVM ESSE, VT QVI, ] &c. id eſt, & dicis eo me morbo affectum eſſe, propter quem opus ſit me inſputari? vel ſic, vt propterea opus ſit me inſputari? MACERAT ] liquefacit, tabefacit, vexat QVIBVS INSP. SALVT. F. ET ALIIS PR. ] ex his verbis intelligimus, ſputum & ipſis morbo comitiali laborantibus ſalutare fuiſſe, & aliis, ne eo ex contactu corriperẽtur, profuiſſe. multos, inquit Hegio, morbus iſte abſumit, & cõficit, quibus inſputari ſalutẽ attulit, id eſt, quos inſputatio morbo leuauit, atque adeò liberauit, & aliis eadem inſputatio vtilis fuit, quia ſcilicet, ne eo morbo ex contagione corriperentur, prohibuit. VIDEN' TV HVNC Q. INIM. V. IN T. ] viden' tu quã infeſtis, & inimicis oculis nos intuetur? CONCEDI OPT. EST ] tutiſſimum eſt ei cedi, vtpote inſano, aut inſanire incipienti. GLISCIT RABIES. ] colligitur, ignefcit, creſcit, atque augeſcit rabies. Idem ſuprà Aſinar. *Tempus eſt ſubducere hinc me. pulchrè hoc gliſcit prælium.* Lucret lib. 4. *Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit.* Idem libr. 3 *Nam oculis clamor ſingultus, iurgia gliſcunt?* Conſule Feſtum, & Nonium. HAVD VIDI MAGIS ] ironia eſt. Significat autem falſum eſſe, quòd Hegio ait Antiphontem dixiſſe, proinde ac ſi diceret, nihil minus verum eſt, quàm quod ait Antiphontes, me ſuum ſodalem eſſe. Sic Amphitr. *exſpectatúſne aduenio? SOS. haud vidi magis Exſpectatum. eum ſolutat magis haud quiſquam, quàm canem.* ET QVIDEM ALC OR. ET L ] Treis inſanos nobiliſſimos commemorauit: quos æquè ſuos ſodales eſſe dicit atque Antiphõtem, ſignificãs Antiphontẽ in eundmem numerũ atque ordinẽ eſſe referẽdum. Alcmæo Aphiarai, & Eriphilæ filius matrem interimit mandatu patris. quo facto ad inſaniam adactus eſt. Oreſtes, Agamẽnonis, & Clytemneſtræ filius, matrem necauit, Apolline approbante, vt patris mortem vlciſceretur, quem Clytemneſtra Ægiſto adultero adiutore freta interfecerat. Lycurgus Thracius, quia vitibus omnibus exciſis Bacchũ offenderat, & è Thracia exegerat non effũgit iuſtas & meritas à Deo irato irrogatas pœnas. Horat. oda 19. lib. 2. *tectáque Penthei diſiecta non leui ruina. Thracis & exitium Lycurgi.* Sed de his tribus plura in commẽtariis Horatianis. VNA OPERA MIHI S. SOD. Q. I. ] æquè mihi ſunt ſodales, atque iſte. vel ſic, eodem modo mihi ſunt ſodales, atque iſte. At illi nullo modo mihi ſunt ſodales, neque igitur iſte. MALE MIHI LOQVI ] male dicere mihi. NON EGO TE NOVI? ] Sic in Amphitr. *Carnifex, non ego te noui? abin' è conſpectu meo?* NON NOVISSE ] te non nouiſſe iſtum. QVEM VIDES, EVM IG. ILL. NOM. Q. N. V. ] Philocratem, quem vides, cum non noſti: Tyndarum nominas, qui abeſt, & quem non vides. Hæc verba ſic explicanda ſunt ex opinione Hegionis. nam putat eum, qui adeſt, eſſe Philocratẽ: eum qui abeſt, Tyndarum: cum ille qui abiit, ſit Philocrates, hic, qui remanſit, Tyndarus. REPERTV'S ] repertus es. PHILOCRATEM, QVI SVPERES VERIVERB, ] tu, inquit Tyndarus, repertus es, qui tui nominis veriuerbio, id eſt, veriloquio (ſic enim ἐτυμολογίαν interpretatur Marcus Tullius) Philocratem ſuperes. ſententia eſt, Philocratis ἐτυμολογία, ſeu veriloquium, eſt, potentiæ amore affectus, ſeu potentiæ ſtudioſus: Ariſtophontis veriloquium, eſt, optimi viri interfector. Tu igitur Ariſtophontes tuis factis tuo nomini reſpondes, & me virum optimum occidis: & ita vt factis, & re vera magis es Ariſtophontes, quàm Philocrates,

Philocrates, Philocrates. TV INVENTVS, VERA VANIT. QVI CONVINC. ] id eſt tu inuentus es, qui ea, quæ vera ſunt, cōuincas, ac refellas, vanitate. hoc eſt, dictis vanis, ac falſis. profert hunc verſum Nonius, in voce *vanitudo*. NAM ILLE QVIDEM, &c.] ille Tyndarus, vt errans, putat Hegio. QVEM PATREM Q. I. EST? ] ad quem patrem abiit, qui ſeruus natus eſt, & qui nunquam liber fuit? Hoc eò pertinet, quòd iure ciuili nulla eſt ſeruilis cognatio. RECONCILIASSO IN LIBERTATEM ] id eſt, recuperarò, redemero, domum reduxero permutatione facta in libertatē reſtituero. ſuprà in prologo: *Reconciliare, & facilius poſſet domum*. Reconciliaſſo, antiquum, pro reconciliato. GNATVM MEVM. ESSE LIB. ] natum dicis eſſe liberum? Sic ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratus eſſe id à vobis ſibi*. NEQVE PRAETER SEVM Q. SI SERVVS E. ] neque ei ſeruus vnquam fuit, præter ipſum ſe. *ei præter ſe*, bona reciprocatio, & vſitata. NEC TIBI VIVAS, &c. ] nec tibi domi eſt, vnde viuas, &c. SIMILEIS TIBI ] ſeruos, & egenteis. BONIS ] diuitibus. VIDE SIS ] vide ſi vis. INSISTAS CR. ] pergas perſeueres cr. ALIQVID PVGNAE EDIT. ] aliquam pugnam edidit. id eſt, aliquam fallaciam tibi damnoſam & moleſtam futurā machinatus eſt. ID NEVTIQ. MIHI PL. ] id mihi non placet id mihi moleſtum eſt ſuſpicor enim eū aliquas inſidias tibi comparaſſe. EXPROBRARE ] ὀνειδίζειν maledicti loco obiicere. ID QVOD MIHI VI HOST. OBT ] quod mihi contigit vt belli, & ab hoſtibus quod, ſcilicet me ſeruum eſſe. ILLIC ] ille. INSECTABIT LAP. ] inſectabitur lap. ARDENT. OCVLI ] Antiphonti ira incenſo ardebāt oculi. Virg. de Turno lib. 12. Æneid. *Ardenteis oculorum orbeis ad mœnia torſit Turbidus*, &c. hunc oculorum ardorem ex iracundia natum, attribuit inſaniæ Tyndarus. Nam vt iratis, ita & inſanis ardere oculi ſolent, nec mirum, cum ira ſit furor breuis FIT OPVS ] fit quod dico, inſanit homo. MACVLIS LVRIDIS? ] maculis croceis, ſeu luteis, & pallidis, qualis eſt luræ color. eſt autem lura pellis non tincta Talis autē deſcribitur à Virg. Dido, moritura lib. 4. Æneid. *At trepida & cœptis immanibus effera Dido Sanguineam voluens aciem, maculiſque trementeis Interfuſa genas, & pallida morte futura*, &c. ATRABILIS AG. H ] Atra bili homo agitur, μελαγχολᾷ, atra bilis, μελαγχολία, qua qui laborant, inſani ſunt, & eis opus eſt elleboro. ATRA PIX ] qua cruciabantur ſontes, & malefici Lucret lib. 3 *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ* TVOQVE CAPITI ILLVCEAT ] id eſt, tuo capiti impoſita, deinde accenſa, lucem in tuo capite emittat. DELIRAMENTA ] verba delira deliro conuenientia. ſuprà in Amphitr. *Hæc quidem deliramenta loquitur*. LARVAE STIM. ] lemures, mali dæmones, furiæ. vnde laruati, furioſi, & mente moti, ſeu mente capti: & quaſi laruis exterriti: lege Feſtum. ſuprà Amphitr. *Nam hæc quidem ædepol laruarum plena'ſt*. in Aulul. *Laruæ hunc, atque intemperantiæ, inſaniæque agitant ſenem* MASTIGIAE ] erbeconi. CONCINNAT ] facit ἀπεργάζεται. ſuprà in Amphitr. *Nullares tam delirantem hominem concinnat cito*. SOLVS TE SOLVM VOLO NEG ] Subintelligendum verbum, alloqui, aut conuenire, aut aliquid tale. PROCVL TAMEN AVD. ] nihilominus, quamuis procul ſim abs te, te audiam. NAMQ. AEDEPOL, SI ADE. ] rectè tibi conſulis, & conſideratè facis, qui ad eum accedere nolis. nā ſi ad eum propius accedes: os tibi mordicus naſo priuabit, naſum tibi dentibus euellet, ita vt os tuum naſo careat, verbum à Plauto cuſum. ADBITES ] accedes, adbito, is, id eſt, aduenio, accedo. CREDVIS ] credideris QVEM ISTIC AVTVMAT ] quem iſte prædicat. DVM ISTIC ITIDEM VINC. ] dummodo iſte ſimiliter vinciatur. EGO TE PHILOCRATES FALSE, FACIAM. &c. ] locutio permixta: quæ in has duas reſoluitur, ego te Philocrates falsè faciam verum Tyndarū hodie reperiri, & ego Philocrates falſe faciā, vt tu verus Tyndarus hodie reperiare. PHILOCRATES FALSE. ] Pſeudophilocrates. VT VERVS HOD. REP TYND. ] vt vapules, quemadmodum ſerui vapulare ſolent. QVID MI ABNVTAS? ] Feſtus *Abnutare, ſæpe abnuere*. QVID AGAT, SI ABSIS LONGIVS? ] quid agat Ariſtophontes, qui tu Hegio abſis lōgius, qui te præſente dicat, me ſibi abnutare? NVGAS LVDIFICABITVR ] nugas nugabitur, atticiſmus ex ſententia, non ex verbis Sunt autē Tyndari verba GARRIET QVO NEC PES, &c. ] Garriet, inquit Tyndarus, id, in quo neq; pes, neq; caput appareat, loquetur, quæ neq. caput, neq. pedes habeāt, id eſt, loquetur abſurda, & monſtri ſimilia. ORNAMENTA ABS AIACEM, &c. ] id eſt, excepto, quod arma Aiacis, clypeum Aiacis, veſtitum & cultum Aiacis non gerit, Aiax merus eſt, hoc eſt inſania Aiax eſt. ſeu Aiacem refert tantum ei Aiacis ornamenta abſunt, verus & germanus Aiax eſt niſi quod ornatus non eſt Aiacis in morem. Ornamenta accipio, cultum, veſtitum, & arma, vt dixi. NIHILI FACIO ] eſto inſanus, vt lubet: non laboro, ſeu nihili æſtimo, ſeu nihil moror. NVNC EGO INTER SACRVM, SAX. ] id eſt, nunc in ſummo, atque extremo diſcrimine ſum, inquit Tyndarus, prouerbium eſt ductum à victimis, nempe porcis quæ à ſacerdote in fœderibus faciendis ſaxo feriebantur. ex quo ferire, & percutere, & icere fœdus. Talia autem quædam loquebatur ſacerdos, porcam feriens: vt ego hanc porcam ſaxo ferio, ſic eū, qui prior fœdus violarit, Iupiter fulmine percutiat. Virg. Æneid. 8. *Armati Iouis ante aras pateraſque tenentes Stabant, & caſa iungebant fœdera porca*. Feſtus, *Porci effigies inter militaria ſigna quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæſa porca fœdus firmari ſolebat*. AVDIBIS ] audies. Sic fere Plautus figurare ſolet futura verborū quartę cōiug. cōuenibo, ſcibo, ſubuenibo, dormibo, expedibo, aperibo, obedibo, &c. quæ ſuis locis indicabuntur Sic Horat. oda 23. libr. 3. *Immunis aram ſi tetigit manus, Non ſumptuoſa blandior hoſtia Molliuit auerſos penates farre pio, & ſaliente mica* ME INSANIAM NEQ. TENERE, NEQ. M. ] ordo eſt, neque inſaniam me tenere, neque mihi eſſe morbum, &c hoc eſt, neque me inſania correptum eſſe neque morbo affectum &c. ſic dixit hîc, tenet me inſania, vt in Menæch. *Num eum veternus aut aqua intercus tenet?* AT ITA ME REX. D. ] iuriſiurandi formula. REX DEORVM, ATQ. HOMINVM ] Iupiter. periphraſis. Sic Virg. 1. Æneid. *namque tibi diuûm pater atque hominum rex*. &c & lib. 2. *ex quo me diuûm pater atque hominum rex Fulminis afflauit ventis*. ISTI ] iſte. ILLI ] ille NVLLAM AVSAM DICO ] non recuſo. QVIN MIHI ET PARENTVM LIB. AP. TE DELIQVIO ] id eſt, quin tibi perpetuò ſeruitutem ſeruiam ſine ſpe redeundi aliquando ad parenteis meos, & recuperandæ vnquam libertati. deliquio, nis, vt contagio, nis, id eſt, ἔκλειψις defectus FVI ] verum dicit imprudens. Eſt enim Hegionis filius. NVGAS AGIT ] nugas loquitur. nugatur. ſupra in Aulul. *non ego nunc nugas ago*. OBSTETRIX ] obſtetrix, dicta quaſi adſtetrix, ob, pro ad, antique obſtetrix autem pro obſtitrix, vt meretrix, genetrix, pro meritrix, genitrix etiam antiquè. Sunt autem obſtetrices, mulieres, quæ præſto ſunt parturientibus, vt eis opem ferant. MEAM REM NON CVRES, SI RECTE E. ] id eſt, [illegible]

non cvrares, ſi recte faceres, non rectè facis, qui rem alienā, hoc eſt, nō tuum, cures Sic ſunt intelligēda illa Cic. in orat. pro Roſc. Am. *In minimis, priuatiſque rebus etiam negligētia in crimen, iudiciúmque infame vocatur, propterea quòd ſi rectè fiat, illum negligere oporteat, qui mandarit, non illum, qui mandatum receperit.* verba illa *ſi rectè fiat*, hoc ſignificāt, ſi officio fungatur vterque & is, qui mandat, & is qui mandatū recepit, &c. nam qui mandauit aliquid alteri, rectè facit, ſi non curat id, quod iam alteri mandauit: & is, qui mandatū recepit non rectè facit, ſi negligit id, quod ſibi mādatum eſt PEREO PROBE] pereo planè. QVIN QVIESCE DIRECT. C. M.] cor ſuum alloquitur, quod nunc palpitat, & trepidat propter periculi, in quo verſatur magnitudinem. ſentētia eſt: At vero age, quieſce, cor meum, directum, ac ſuſpende te. Directi dicuntur, in crucem acti. quaſi ad diem erecti, vt docet Nonius Feſtus verò, directum vult eſſe dictum per antiphraſin, quaſi diem rectum & infelicem Ego Nonium ſequor. TV SVSSVLTAS] id eſt, tu ſurſum ſaltas: tu facis artem ludicram, vt alibi loquitur. id eſt, tu trepidas ac palpitas. EXQVISITVM EST, &c.] exploratum eſt. IS] Philocrates. VBI EGO] in patria ſua, nempe in Elide TVM IGITVR EGO DERVNCINATVS SVM &c.] Diu me hic locus exercuit, cum libris omnibus legatur partim *ærumnatus*, partim *erumnatus*, planè mendoſè Itaque olim antequam Andr. Turneb. Aduerſaria exiiſſent in vulgus, exiſtimaram ſic eſſe legendum, *Tum igitur ergo eruncatus, deartuatus, ſum miſer.* eruncatus verò valet, runca euulſus, ſeu eradicatus. Eſt enim runca ſerramenti genus, quo noxias herbas vellent ruſtici, hinc runcare, quod Græci dicunt βοτανίζειν. Sed poſtquàm Adrian. Turnebus docuit in aduerſariis, legendum eſſe, *deruncinatus* continuò ei aſſenſus ſum. Eſt autem *deruncinare*, runcina lacerare. nam runcina, præterquàm quòd ſignificat inſtrumentum fabrile, quo ligna aſpera læuigantur, & poliuntur (quod vel ex Arnobio cognoſci poteſt, de ſimulacris loquente lib. 9. cuius hæc verba ſunt, *aſceu ſecta, doluta, effoſſa, terrebrorum excauata vertigine runcinarum læuigata de planu*) Præter hanc igitur ſignificationem, etiam in inſtrumentis ſæuitiæ à Tertulliano numeratur. DEARTVATVS SVM] in artus diſſectus, ſeu diſcerptus: vel, vt Nonius hunc locum proferens, interpretatur, per artus conciſus. Idem alibi, deartuatum interpretatur, per artus diſciſſum, in verbo *deartuatum*. Simeo Boſius verbo Græco eruditè interpretabatur διεμαχίζεσθαι. DVCTAVIT DOLIS] lactauit, ſeu pellexit dolis. SED VIDE SIS] ſed vide ſi vis, ſitne hoc exploratum, & certum. MAGIS HOC CERTO CERTIVS] pleonaſmus. MACILENTO ORE, NASO ACVTO, &c.] formæ deſcriptio NASO ACVTO] Lucret. lib 6. in extr. *naſi primoris acumen.* Horatius Sat. 3. libr. 1 *minus aptus acutis Naribus horum hominum*, &c. ET OCVLIS NIGRIS] Horat oda 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigróque Crine decorum.* Idem in epiſt. ad Piſon. de Art. poët *Viſendum nigris oculis, nigróque capillo.* SVBRVFVS] Terent. Phorm. *Si quis me quæret rufus.* CRISPVS] M. Tull. epiſt. Accuſ. lib 2. *Videtis illum ſubcriſpo capillo nigrum, qui eo vultu nos intuetur, vt ſibi ipſe peracutus eſſe videatur?* CINCINNATVS] M. Tull. Cicero poſt red. in ſenatu; *cincinnatus ganeo* Idem pro Sextio, *cùm fluens vniuerſus ordo cincinnatum conſulem orabat.* cincinni, capilli intorti βόστρυχοι vel κίκιννοι appellantur à Græcis. Plautus Trucul. *Iam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos cincinnos tuos, Vnguētatos vſque ex cerebro exuellam.* Ibidem, *mæchum, malacum, cincinnatum, vmbraticulum, tympanotribam.* CONVENIT] Conuenit iſta formæ deſcriptio cum forma Philocratis. VT QVIDEM HERCLE &c.] ſubintellig. ita VAE ILLIS VIRGIS QVAE HODIE IN T. M.] O miſeras illas virgas, quæ hodie in tergo meo abſumentur, & interibunt. Eadem ferè ratione Amphitruo Pſeudoſoſiā vlmorum Acheruntē appellat, ſignificās ſcilicet in eius tergo virgas mori ſolere. QVID CESSATIS COMP] ſacetè alloquitur cōpedes, vt res animatas, & rationis participeis, ſignificans iam tēpus adeſſe, cum compedibus vinciatur. SATIN' ME ILLI HODIE SCEL] hæc interrogatio affirmationem valet. CEPERVNT DOLO] Ouid. *Mulciberi capti Márſque Venúſque dolis.* ILLIC] Philocrates HIC] Tyndarus. NVCLEVM AMISI, RELIQVIT PIGN. PVTAM.] allegoria eſt: qua hoc ſignificat, ſe amiſiſſe Philocratē, à Philocrate ſibi relictum eſſe Tyndarum ſeruum. *Putamina*, inquit Nonius, *non ſolum arborum ſunt, verum omnium rerum purgamenta nam quidquid ex quaque re proſecatur, putamen appellatur.* Hactenus ille: deinde hunc verſum profert, ita, vt edidimus, non vt vulgò *pignori putamina.* & Donatus ad illud Terent. *rem ipſam putemus.* in Adelph. *putemus*, inquit, id eſt, purgemus. nam & hinc putamina, purgamenta dicta ſunt, vt Plautus in Capt. ait, *Nucleum amiſi*, &c. SVRSVM, VORSVM] ἄνω κάτω, MIHI ST. S. V. OS SVBLEVERE OFFVCIIS] me ſtolidum planè ludificati ſunt, vel ludibrio habuerunt fallaciis ſuis: vel ſic, me planè deceperūt fallaciis ſuis. Feſtus, *offucias, fallacias.* COLAPHE, CORD. CORAX] nomina ſeruorum lorariorum. NVM LIGNATVM MITT.] numquid in ſiluam mittimur petitum lignum? quia loris lignorum faſciculi vinciuntur, idcircò vrbanè quærunt lorarii, num lignatum mittantur. Nonius *Copiantur*, inquit, *à copia honeſtè poſitum vt lignantur, pabulantur.* Claudius Quadrigarius, lib. 1. *multis armis, & magno commeatu prædáque ingenti copiantur.* Virg. lib. 4. Georg. *ſub mænibus vrbis aquantur.* Hactenus Nonius. Cæſ. lib. 1. de bello ciuili, *his pontibus pabulatum mittebat, quòd ea, quæ citra flumen fuerant, ſuperioribus diebus conſumſerat.*

## HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

Heg. *INiicite huic actutum manicas maſtigiæ.*
Tyn. *Quid hoc eſt negotij? quid ego deliqui?* Heg. *rogas?*
*Sator, ſartórque ſcelerum, & meſſor maxume.*
Tyn. *Non occatorem dicere audebas prius?*
*Nam ſemper occant prius quàm ſarriunt ruſtici.*
Heg. *At vt confidenter mihi contrà aſtitit?*
Tyn. *Decet innocentem ſeruum atque innoxium,*
*Confidentem eſſe, ſuum apud herum potiſſimùm.*
Heg. *Aſtringite iſti ſultis vehementer manus.*

*Tum*

Tyn. *Tuus ſum, tuas quidem vel præcidi iube.*
*Sed quid negotij eſt? quamobrem ſuccenſes mihi?*
Heg. *Quia me, meámque rem, quod in te vno fuit,*
*Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis*
*Delacerauiſti, deartuauiſtique opes.*
*Confeciſti omneis res ac rationes meas.*
*Ita mi exemiſti Philocratem fallaciis.*
*Illum eſſe ſeruom credidi, te liberum.*
*Ita voſmet aiebatis, itaque nomina*
*Inter vos permutaſtis.* Tyn. *fateor, omnia*
*Facta eſſe ita, vt tu dicis, & fallaciis*
*Abiiſſe eum abs te mea opera, atque aſtutia.*
*An, obſecro hercle te, id nunc ſuccenſes mihi?*
Heg. *At cum cruciatu maximo id factum eſt tuo.*
Tyn. *Dum ne ob malefacta peream, parui id æſtimo.*
*Si ego hic peribo, & ille vt dixit, non redit:*
*At erit mihi factum hoc mortuo memorabile,*
*Meum herum captiuum ex ſeruitute atque hoſtibus*
*Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,*
*Meúmque me potius caput in periculo*
*Præoptauiſſe, quàm is periret, ponere.*
Heg. *Facito ergo tu vt Acherunti clueas gloria.*
Tyn. *Qui per virtutem perbitat, non interit,*
Heg. *Quando ego te exemplis excruciauero peſſumis,*
*Atque ob ſutelas tuas te morti miſero,*
*Vel te interiiſſe, vel periiſſe prædicent.*
*Dum pereas, nihil interdico, dicant viuere.*
Tyn. *Pol ſi iſtuc faxis, haud ſine pœna feceris,*
*Si ille huc redibit, ſicut confido affore.*
Ar. *Prò di immortales, nunc ego teneo, nunc ſcio*
*Quid ſit hoc negotij: meus ſodalis Philocrates*
*In libertate eſt ad patrem, in patria. bene eſt:*
*Nec eſt quiſquam mihi, æquè melius cui velim.*
*Sed hoc mihi ægrè eſt, me huic dediſſe operam malam,*
*Qui nunc propter me, meáque verba vinctus eſt.*
Heg. *Vetuin' te quicquam hodie mihi falſum proloqui?*
Tyn. *Vetuiſti* Heg. *cur es auſus mentiri mihi?*
Tyn. *Quia vera obeſſent illi, cui operam dabam,*
*Nunc falſa proſunt.* Heg. *at tibi oberunt.* Tyn. *optimè eſt.*
*At herum ſeruaui, quem ſeruatum gaudeo:*
*Cui me cuſtodem addiderat herus maior meus.*
*Sed malène id arbitrare factum?* Heg. *peſſumè.*
Tyn. *At ego aio rectè, qui abs te ſeorſum ſentio.*
*Nam cogitato, ſi quis hoc gnato tuo*
*Tuus ſeruus faxit, qualem haberes gratiam?*
*Emitteréſne, nécne, eum ſeruum manu?*
*Eſſétne apud te is ſeruus acceptiſſimus?*
*Reſponde.* Heg. *opinor.* Tyn. *cur ergo iratus mihi es?*

Heg. *Quia illi fuiſti, quàm mihi, fidelior.*
Tyn. *Quid? tu vna nocte poſtulauiſti & die,*
*Recens captum hominem nuperum & nouitium*
*Te perdocere, vt melius conſulerem tibi,*
*Quàm illi, qui cum vnà puero ætatem exegeram.*
Heg. *Ergo ab eo petito gratiam iſtam. ducite,*
*Vbi ponderoſas, craſſas capiat compedes.*
*Inde ibis porrò in latomias lapidarias.*
*Ibi quom octonos alij lapides effoderint,*
*Niſi cotidianum ſeſquiopus confeceris,*
*Sexcentoplago nomen indetur tibi.*
Ar. *Per deos atque homines ego te obteſtor Hegio,*
*Ne tu iſtunc hominem perduis.* He. *curabitur.*
*Nam noctu neruo vinctus cuſtodibitur,*
*Interdius ſub terra lapides eximet.*
*Diu ego hunc cruciabo, non vno abſoluam die.*
Ar. *Certúmne eſt tibi iſtuc?* He. *non moriri certius'ſt.*
*Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,*
*Iubete huic craſſas compedes impingier.*
*Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,*
*In lapicidinas facite deductus ſiet.*
*Atque hunc ita velle me dicite curarier,*
*Ne qui deterius huic ſit, quàm cui peſſumè eſt.*
Tyn. *Cur ego te inuito me eſſe ſaluum poſtulem?*
*Periculum vitæ meæ, ſtat tuo periculo.*
*Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam mali.*
*Etſi peruiuo vſque ad ſummam ætatem, tamen*
*Breue ſpatium'ſt perferundi quæ minitas mihi.*
*Vale atque ſalue, etſi aliter vt dicam, meres.*
*Tu Ariſtophontes, de me vt meruiſti, ita vale.*
*Nanque mihi propter te hoc obtigit.* He. *adducite.*
Tyn. *At vnum hoc quæſo, ſi huc rebitet Philocrates,*
*Vt mihi eius facias conueniundi copiam.*
He. *Periiſtis, niſi hunc iam è conſpectu abducitis.*
Tyn. *Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.*
He. *Illic adductu'ſt rectà in Phylacam, vt dignus eſt.*
*Ego illis captiuis aliis documentum dabo,*
*Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.*
*Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palàm,*
*Vſque offerre natum, ſuis me ductarent dolis,*
*Nunc certum eſt nulli poſt hac quicquam credere.*
*Satis ſum ſemel deceptus, ſperaui miſer*
*Ex ſeruitute me exemiſſe filium.*
*Ea ſpes elapſa eſt, perdidi vnum filium*
*Puerum quadrimum, quem mihi ſeruus ſurpuit.*
*Neque eum ſeruum vnquam repperi, neque filium.*
*Maior potitus hoſtium eſt. quod hoc eſt ſcelus?*
*Quaſi in orbitatem liberos produxerim.*

*Sequere.*

*Sequere hac, reducam te vbi fuiſti neminis.*
*Miſeri certum eſt, qui mei miſeret neminem.*
Ar. *Exauſpicaui ex vinclis. nunc intelligo*
*Redauſpicandum eſſe in cathenas denuò.*

INIICITE HVIC ACTVTVM MANICAS] Sic Virg. Sileno, *iniiciunt ipſis ex vincula ſertis.* MANICAS] manuum vincula. ſuprà, *vbi manus manica complexit.* SARTORQVE SCELERVM] ſartores dici non ſolùm à ſarciendo, verum etiam à ſarriendo, Plautus in Captiuis oſtendit, inquit Nonius, *Sartor. ſatórque ſcel* &c. Animaduertat autem lector, apud Nonium, huius verſus verba alio ordine legi, quàm in exemplis Plautinis. Sic enim habent omnes libri, quos quidem viderim, *Sator ſartórque ſcel meſſ q.m.* quomodo videtur legendum potius, quàm vt eſt apud Nonium, *Sator. ſatórque ſ. el.* &c nam ſerunt primùm ruſtici, deinde ſarriunt, immò vt poſtea dicet Tyndarus ſerũt primùm, deinde occant, deinde ſarriunt. Iã ſarire, ſeu potius ſarrire, videtur habere locum propriè in ſegetibus. idque licet ex Varrone, & Columella intelligere. eſt autem ſarrire, ſarculo pugnare, herbáſque inutileis & noxias euellere. NON OCCATOREM] locus è re ruſtica ſumptus eſt autem occare, glebas comminuere Varro li. 1. de re ruſt. cap. 31. *Tertio interuallo inter vergiliarum exortum, & ſolſtitium hac fieri debent. Vineas nouellas fodere, aut arare, & poſtea occare id eſt, comminuere, ne ſit glaba: quod ita occidunt, occare dicunt.* Hactenus Varro. Sed M. Tull. idque teſtatur Feſtus, cuius verba mox adſcribam, occare vult ab eo occæcando eſſe dictum. Verba Feſti hæc ſunt, *Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occadendo, quod cadat grandeis globos, (aliàs glebas) terra: cùm Cicero venuſtiſſimè dicat, ab occæcando fruges ſatas.* Verba Ciceronis hæc ſunt in Catone maiore, *qua cùm gremio mollito, ac ſubacto ſparſum ſemen excepit. primùm id occæcatum cohibet: ex quo occatio, qua hoc efficit, nominata eſt.* In nonnullis libris ſcriptum eſt, *Non occatorem dicere debebas prius. qua ſcriptura, planior eſt.* ATQVE INNOXIVM] innoxium, id eſt, noxia, ſeu noxa carentem, qui nulla in re nocuit. Sic ſuprà Aulularia: *Vt impune, atque innoxium abs te, atque abs tuis me irrideas* SVLTIS] Si vultis TVVS SVM] ſpectator, ſeu auditor hic commouetur. Nam intelligit, quod ignorabat Hegio, atque adeò Tyndarus ipſe, Hegionem ſæuire in filium ſuum Tyndarum, eundémque ſeruum. DELACERAVISTI] aliàs dilacerauiſti. DEARTVAVISTIQVE] & in articulos diſſecuiſti, comminuiſti. *diſſipauiſti* vt interpretabatur Simeo Boſius: qui eiuſdẽ originis verbo putat vſum eſſe Ciceronem in epiſt. 2. lib. 7. epiſt. ad Atticum, ibi, *Eius teſtamentum deterioritum, Ciceronum ſignis obſignatum cohortiſque pratoria Fecit palàm te exlebratum: me exartuatum.* Sic enim legendum videtur ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, vt docuimus in ſecunda noſtri Ciceronis editione. CONTRIVISTI] perdidiſti. EXEMISTI] è ſeruitute. ID] ob id. AT CVM CRVCIATV MIDE. EST T] cruciabo enim te ob iſtud factum. PRAEOPTAVISSE] maluiſſe. ACHERVNTI] Acherunti, id eſt, apud inferos, ſeu apud Acheruntem, & apud Orcum aduerbium eſt Sic infrà eadem Comœd. *Vidi ego multa ſæpe picta, qua Acherunti fierent, cruciamenta,* &c. vel ſic dictum Acherunti, vt Karthagini, pro Acherunte Karthagine. CLVEAS GLORIA] clarus & nominatus, & memorabilis ſis gloria, ſententia autem huius verſus, hæc eſt, facito ergo tu, vt mortuus, nominis gloria ſẽpiterna clarus ſis. QVI PER VIRTVTEM PERBITAT N. INT.] Qui per virtutem pereat, is non interit. Sic autem legendũ eſt, quod prior vidit Camerarius, non vt Nonius legit. *Qui per virtutem perit, at non interit,* in quo ille fœdiſſimè labitur: nec lex carminis eam ſcripturã ferre poteſt, perbitere porrò ab antiquis dictũ eſſe pro perire: & betere, pro ire. docet id Nonius: quod & nos ſuprà indicauimus. QVANDO EGO TE EXEMPL.] poſteaquã ego te peſſimis modis excruciauero. OB TVTELAS TVAS] ob dolos abs te quaſi conſutos: vel ſic, ob tuas doloſas aſtutias. à ſimilitudine ſuentium dicta. Feſtus, in voce *Sutela.* MORTI MISERO] necauero: ad necem dedero NIHIL INTERDICO] non vero interdicere, eſt prætoris Hinc interdictum NVNC EGO TENEO] nunc ego intelligo NEC EST QVISQ. M. AEQVE, CVI MEL. V.] vel ſic diſtinguendum, nec eſt quiſquam mihi æquè melius cui velim, id eſt, nec quẽquam habeo æquè, mihi amicum, nec cui melius velim vel ſic, potius diſtingue, & ſic explica, *Nec quiſquam mihi, æquè cui melius velim.* i. nec habeo quenquã cui æquè bene velim, nec cui melius velim. SED HOC MIHI AEGRE ST.] Sed hoc mihi moleſtũ eſt, CVI ME CVSTODEM ADDIDERAT. &c] cui me cuſtodẽ appoſuerat herus maior Theodoromedes, Philocratis pater. Sic autem loquebantur veteres, cuſtodẽ alicui addere, ſeu apponere: idque ſuprà indicauimus ad illũ locũ, *Quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit:* & plura hac de re ſcripſimus in commẽtariis Horatianis, ad odam 4. lib. 3 ibi *Incontinentis nec Tityi tecur Relinquit ales, nequitia additus Cuſtos.* Atque hic locus me admonet, vt Cornelium Tacitum corruptum princip. lib. 1. emendem: vbi hinc locutionẽ vſurpauit. Sic autem legendum cenſeo, *Patris iuſſa ſimulabat quibus præſcripſiſſet tribuno cuſtodi ei appoſito, ne cunctaretur Agrippam morte afficere, quandocunque ipſe ſupremum diem expleuiſſet.* vulgo autem legitur, *tribuno cuſtodia appoſito*, cuſtos, hoc loco, id eſt pædagogus. Sic apud Horatium Sat. 4. lib. 1. *tuámque, Dum cuſtodis eges, vitam famámque tueri In columem poſſim,* &c. Idem Sat. 6. eiuſd lib. *Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus, omneis Circum doctores aderat.* QVI ABS TE SEORSVM SENT] id eſt, qui abs te diſſentio. EMITTERESNE, NECNE &c.] proinde ac ſi dicat, eum emitteres manu id eſt liberares, ſeu è ſeruitute eximeres ESSETNE APVD TE IS SERVVS A] id eſt nónne is ſeruus tibi eſſet acceptiſſimus, hoc eſt probatiſſimus, & gratiſſimus? RECENS CAPTVM] modò, & recenter captum. Sic Virgil libr. 3 Georgic. *Armentáque paſces Sole recens orto.* Et Lucret. lib. 2 *Et cùm ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt.* NVPERVM] Nuperum inquit Nonius, pro recenti poſitum, ab eo, quod eſt nuper, ante non multum temporis, deinde profert hos duos verſus, *Quid? tu vna nocte poſtul. & d. Recens tap hom. nup. & nouit.* Sic, (vt quidam nonnulli legunt) apud Terent. in Heaut. act. 1. in ſcena 1. princip *Quanquam hac inter nos nupera notitia admodum eſt,* &c. Priſcianus libro 3. nuperrimè ſuperlatiuus magis ab aduerbio iner deſinente, videtur naſci nomen enim poſitiuum. in us deſinit, vt Capro videtur nuperus, cuius accuſatiuum protulit Plautus in Captiuis, Recens captum, &c. & bene, vt enim ſuperus ſic nuperus debet eſſe. ET NOVITIVM] ſeruus nouitius, eſt ſeruus rudis, & miniſteriorum omnium ſeruilium imperitus, qui opponitur veteratori. Vlpianus libro 1. ad edictum ædilitium curul. libro 21 digeſto titul de ædil. edicto, *Præcipiunt ædiles, ne veteratot pro nouitio veneat,*

*& hoc edictum fallaciis venditorum occurrit. Vbique enim curant ædiles, ne emtores à venditoribus circumueniantur, vt ecce plerique ſolent mancipia quæ nouitia non ſunt, quaſi nouitia diſtrahere, ad hoc ſcilicet, vt pluris vendant præſumtum eſt enim, ea mancipia, quæ rudia ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora eſſe, & dulciora: trita verò, & veterana, difficile eſſe reformare. quia igitur venalitiarij ſciunt facilè decurri ad nouitiorum emptionem, idcirco interpolant veteratores, & pro nouitiis vendunt*, &c. M. Tull. Piſon. *Syrum neſcio quem de grege nouitiorum*, &c TE PERDOCERE, &c.] ordo, & ſententia eſt, tu poſtulauiſti, te perdocere vna nocte, & vno die me hominem recens captum, nuperum, nouitium, vt melius conſ. &c. hoc eſt, tùnc poſtulaſti, vt me ſeruum rudem & nouitium, & nuper emtum, vna nocte, & vno die docendo adduceres, vt tibi melius conſulerem, quàm illi, &c. vel, te perdocere me hominem, &c. id eſt, te perſuadere mihi homini, &c. ERGO AB EO PET. GR.] ergo quia tibi tanti fuit diuturna Philocratis conſuetudo, ab eo gratiam beneficii, quod in eum contuliſti, repetito. CRASSAS] denſas, duplices, & geminas, non ſimpliceis. IN LATOMIAS LAPIDARIAS] Si latomias dixiſſet ſine adiectione, carcer intelligeretur, à Latomiis Syracuſanis nunc adiecto nomine, *lapidarias*, locus intelligitur, vnde lapides effodiūtur. Iam qui in opus metalli damnabantur, etiam ad Latomias mittebantur. Sunt autem Latomiæ Græco nomine lapicidinæ, Latino λᾶας lapis, τέμνω, cædo. NISI QVOTIDIANVM SESQVIOPVS CONF. id eſt, niſi quotidie opus integrum, & dimidium confeceris: hoc eſt, niſi ſingulis diebus octonos lapides, & quaternos effoderis, &c SEXCENTOPLAGO N IND. T] ſexcentoplagus nominaberis, ex re, quia ſexcentas plagas quotidie accipies. PERDVIS] perdideris. NERVO VINCTVS] compede ferrea vinctus: neruus hîc pro vinculo aut compede ponitur. CVSTODIBITVR] cuſtodietur. INTERDIVS] interdiu. DIV EGO HVNC CRV. NON VNO ABS. D.] cui moriendum eſt, optabile eſt breuiſſimo tempore, & celerrimè, & ſine cruciatu mori. Hinc illa apud Ciceronem lib. Accuſ. *quid, vt vno ictu ſecuris afferam mortem filio tuo, quid dabis, ne diu crucietur, ne ſæpius feriatur, ne cum ſenſu doloris aliquo, aut cruciatu ſpiritus auferatur? etiam ob hanc cauſam pecunia lictori dabatur. O magnum atque intolerandum dolorem: O grauem, acerbámque fortunam non vitam liberum, ſed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes*, &c MORIRI] moriri in quarta coniugatione, pro mori, in tertia. IMPINGIER] iniic, infligi. Cælius lib. 8. epiſt. *quid ſi filius meus fuſtem mihi impingere velet?* NE QVI DETERIVS HVIC SIT, QVAM QVOI P.] id eſt, ne quo, ſeu neu qua re minus malè ſit huic Tyndaro, quàm cui eſt peſſimè. vel ſic, planius, ne qua re hic Tyndarus minus malè habeatur, & tractetur, quàm qui peſſime. PERICVLVM VITAE MEAE STAT. T. P] vitæ meæ periculum cum periculo tuo coniunctum eſt, hoc eo dicit, quod ſeruus periculo domini moritur. POST MORTEM IN MORTEM] ſententia vulgatiſſima, quam probabant ii, quibus erat perſuaſum, omnia morte deleri. Ariſt. lib. 3. de moribus ad Nicom. *φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος· πέρας γὰρ, καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ οὔτ' ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν εἶναι.* id eſt, terribiliſſimum autem quiddam mors eſt: eſt enim extremus, & nihil amplius mortuo videtur neque bonum, neque malum. Horat. epiſt. 16. lib. 1 *Mors vltima linea rerum eſt*. Lucret. Multis verſibus lib. 3. in extr. oſtendere conatur nihil eſſe horribile poſt mortem. VSQVE AD SVMMAM AETATEM] vſque ad ex extremam ætatem. Martial. *ſummum nec metuas diem, nec optes*. BREVE SPATIVM'ST] breue eſt, ſi conferatur cum æternitate: nihil eſt enim in hac vita diuturnum. MINITAS] minitaris. ſuprà in Amphitr. *Quid minitabas te facturum ſi iſtas pepuliſſem fores?* VALE ATQVE SALVE] ſic coniungebant vtrunque veteres, diſcedentes ab iis, quos nūquam viſuri eſſent. In Curcul. *Vale, atque ſalue. Nam & operam, & pecuniā benignè præbuiſti*. In Ciſtell. *Quando ita tibi lubet, vale atque ſalue*. In Mercat. *Limen ſuperum inferúmque ſalue, ſimul autem vale*. Quia ita ſaluere, & valere iubebant mortuos. Virg. li 11. Æneid. *ſalue æternum mihi maxime Palla, Æternúmque vale*. ad quem locum legendus Seruius. SI HVC REDIBIT P] ſi huc redibit Phil. VIS HAEC QVIDEM HERCLE'ST.] Sic C. Iulius Cæſar, peti ſe videns pugionibus *iſta quidem vis eſt*, inquit, vt refert Suetonius in C. Iulio. ET TRAHI, ET TRVDI SIMVL] ἑλκέσθαι τε, καὶ ὠθεῖσθαι. IN PHYLACAM] in cuſtodiam, in carcerem φυλακή, vox Græca. Hinc Phylaciſtæ ſuprà in Aulul. ibi, *Trecenti cùm ſtant phylaciſtæ in atriis*. EGO ILL. CAPT. AL. DOCVMENT. D.] id eſt, Ego illos captiuos alios docebo. dare documentum dixit, & M. Tull pro Milone, *dederas enim, quàm contemneres popularis inſanias, iam ab adoleſcentia, documenta maxima*. QVOD ABSQ. HOC ESSET, &c.] id eſt, quod niſi hic eſſet, videlicet Ariſtophontes, qui &c. Sic ſæpe loqui ſolent comici, in Bacch. *Nam abſque te eſſet ego illum haberem rectum ad ingenium bonum*. In Menæchm. *Nam abſque te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem*. Idem in Trinummo, *nam abſque foret te, ſat ſcio in alto Diſtraxiſſent, diſque tu iſſent ſatellites tui me miſerum fœdè*. Terent. Phorm. *Nam abſque eo eſſet, Rectè ego mihi vidiſſem, & ſeni eſſem vltus iracundiam* QVI MIHI HOC FECIT PALAM] qui mihi patefecit Tyndari, & Philocratis fallacias. VSQVE OFFERRE NATVM SVIS ME D.] ſyllaba *vſ* pertinet ad ſyllabam verſus ſuperioris. hoc primum. deinde ad ſententiam veniamus, quam talem eſſe puto, Quod niſi hic Ariſtophontes eſſet, qui mihi aperuit rem omnem: mei captiui me ſuis dolis lactarent, ſubintellige, dicentes, vſque ſe filium meum mihi offerre, hoc eſt, inuenire, ſeu oſtendere ſeu adducere. NVNC CERTVM'ST N. CR.] nunc decretum mihi eſt nulli quidquam cred. EA SPES ELAPSA'ST] ea ſpes euanuit. ea ſpes effugit è manibus. VNVM FILIVM, &c.] Pægnium: qui nunc appellatur Tyndarus: & patri ſuo ſeruitutem ſeruit, inſciens inſcienti. MAIOR POTITVS H.] Philopolemus in hoſtium poteſtatem peruenit, vel captus eſt ab hoſtibus. QVASI IN ORB.] ſic mihi omnes liberi mei pereunt, quaſi eos produxerim, non vt eſſem liberis auctior, munitior, beatior, ſed vt orbus viuerem. NEMINIS MIS. CVRT.] decreui nullius captiui miſereri, quia mei nemo miſeretur. profert hunc locum Diomedes lib 1. cap 3. aduerſus eos, qui negabant, pronomen, *nemo*, habere genitiuum. Sic ille in extr. capite, *Conuincitur verò hæc opinio auctoritate Plauti, qui ita dixit in Captiuis, Neminis miſereri certum'ſt*. at Priſcian. lib. 6. nemo conuertito in i. in genitiuo, inquit: vt nemo, neminis. Lucil. *Neminis ingenio quenquam confidere oportet*. deinde profert hunc locum. EXAVSPICAVI EX VINC. NVNC INTELL. RED. AVSP.] ſententia hæc eſt, iter huc feci, egreſſus è vinculis: itaque denuo mihi in vincula, vnde egreſſus eram, redeundum eſt, allegoria eſt ab auſpiciorum more ducta. Auſpicium, inquit, itineris huc faciendi mihi è vinculis dictum eſt: & ita malo auſpicio huc veni. Quare mihi ad vincula meritò redeundum eſt. vel ſic, male auſpicatus ſum, cùm vinculis ſolutus huc veni: quare mihi deintegro ad catenas, ſeu ad vincula redeundum eſt, vt denuo auſpicer. locus eſt ab auſpiciis tractus.

ERGASI-

Digitized by Google

## ERGASILVS PARASITVS.

*Iuppiter ſupreme ſeruas me, meáſque auges opes.*
*Maximas opimitates, opiparaſque offers mihi:*
*Laudem, lucrum, ludum, iocum, feſtiuitatem, ferias,*
*Pompam, penum, potationes, ſaturitatem, gaudium.*
*Nec cuiquam homini ſupplicare nunc certum eſt mihi.*
*Nam vel prodeſſe amico poſſum, vel inimicum perdere*
*Ita hic me amœnitate amœna amœnus onerauit dies.*
*Sine ſacris hæreditatem ſum aptus effertiſſimam.*
*Nunc curſum ad ſenem capeſſam hunc Hegionem, cui boni*
*Tantum affero, quantum ipſe adipiſci optat, atque etiam amplius.*
*Nunc res certa eſt eodem pacto, vt comici ſerui ſolent,*
*Coniiciam in collum pallium, primò ex me hanc rem vt audiat.*
*Speróque me ob hunc nuntium æternum adepturum cibum.*

IVPPITER SVPRE.] Ergaſilus paraſitus Philoptolemo Hegionis filio, lætitia elatus id nútiatum venit patri, mœrore tabeſcenti OPIMITATES] opimitas ab opimo, inquit Nonius, deinde profert illud ex Aſin. *Maximas opimitates & gaudio affertiſſimas.* & hoc *Maximas opimitates.* OPIPARASQVE] Feſtus opiparum, id eſt magnarum opum apparatum. itaque opimitates opiparas intelligere debemus, opimitates opum magnarũ apparatu dignas. Reb. egenis & inopinoſis cõſilii oppoſuit opiparas in Pœnulo: id eſt, quaſi opuléras. NEC CVIQVAM HOMINI SVPPL.] ſupplicare alteri, eſt egentis, & imbecilli & impotentis. paraſitus igitur, qui ſibi nunc videtur abundans & potens, Philoptolemo in patriam & libertatem reſtituto, negat ſe decreuiſſe cuiquam ſupplicare, id eſt à quoquã petere, aut mẽdicare. quippe qui ſatis ſupérque habeat domi, id eſt, apud regem ſuũ, à quo paſcitur. Plaut milite glor. *Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala. Domi habet hortum, & condimenta ad omnes mores maleficos.* Terent. Phorm. *Et Phædria curam adimere argentariam, ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet* NAM VEL PROD. AM POSS VEL INIM PERD.] potentis hominis eſt. vtrunque efficere poſſe & amicis prodeſſe. & inimicis obeſſe: quemadmodum cuique optabile eſt, benemerito parem gratiam. & male merito parem iniuriam referre poſſe. Ex quo Socrates cum interrogetur cur ad Archelaum nõ proficiſceretur: quia, inquit, contumelioſus in me futurus ſit Archelaus, ſi bene merenti par pari referre non poſſim, vt & male merenti: auctor Ariſt. lib. 2 de Arte dicen. i. *Verum prodeſſe amico, perdere inimicum,* non ſatis videntur inter ſe opponi: ſed potius, ſeruare amicum, perdere inimicum: vel prodeſſe amico, obeſſe inimico. Notum illud *Seruare potuis: perdere an poſſim rogas?* AMOENITATE AMOENA AMOEN.] *amœnitate amœna,* ſic dictum, vt *nitoribus nitidis.* in Caſina: & *pretio pretioſo.* in Epidico. & *pulchram pulchritudinem,* in Milite glor. & cetera eiuſd generis, quæ indicabuntur ſuo loco. Sic apud Lucret. lib. 1. *ſonit ſonitu: & ludo iocantis.* Rurſus autem hæc triplicata earundem ſyllabarum iteratio, non eſt inuenuſta, *amœnitate amœna amœnus onerauit dies,* cui non diſſimilis eſt illa in Amphitr. *Optimè optumo optumam operam das.* SINE SACRIS HER. SVM APTVS EFF.] adeptus ſum hereditatem pleniſſimam, vberrimam & refertiſſimam ſine ſumtu & onere. adeptus ſum copias meras, nullo ſũtu admixto, aut adiuncto adeptus ſum magnum commodum, & emolumentum ſine vllo detrimẽto. Huius explicationis & ſententiæ ratio eſt: Sacra familiaria pecuniam ſequebãtur, id eſt, eos ad quos pecunia teſtatoris peruẽnerat, puta heredem, bonorum poſſeſſorem, legatarium aliúmve ſucceſſorem, ſi non exſtabat heres. At ſacra ſine ſumpta fieri non poterant, vt neque hodie fiunt. Itaque hæreditatem minuebant, alia magis, alia minus. Qui igitur hæreditatem præſertim opimam, adeptus erat ſine ſacris, is iure lætari poterat: quia magnum lucrum feciſſet ſine vllo intertrimento. Sed vt hunc locum planiorem faciamus, libet verba Ciceronis ex lib. 2. de legib. valde ad eum illuſtrandum accõmodata, adſcribere. Sic igitur ille: *De ſacris autem, qui locus patet latiùs, hæc ſit vna ſententia, vt conſeruentur ſemper, & deinceps familiis prodantur & vt in leg. poſui, perpetua ſint ſacra. Hoc poſito, hæc iura pontificum auctoritate conſecuta ſunt, ne morte patrisfamiliâs ſacrorum memoria occideret, & vt iis eſſent ea adiuncta, ad quos eiuſdem morte pecunia venerit. Hoc vno poſito quod eſt ad cognitionem diſciplinæ ſatis innumerabilia naſcuntur, quibus implentur iuris conſultorum libri. Quæruntur enim, qui adſtringantur ſacris. Heredum cauſa iuſtiſſima eſt: nulla eſt enim perſona, quæ ad vicem eius, qui è vita emigrauerit, propius accedat. Deinde, qui morte, teſtamentóve eius tantundem capiat, quantum omnes heredes. id quoque ordine eſt enim ad id, quod propoſitum eſt accommodatum. Tertio loco, ſi nemo ſit heres, is, qui de bonis, quæ eius fuerint, cum moritur, vſu ceperit plurimum poſſidenda. Quartò ſi nemo ſit, qui vllam rem ceperit, de creditoribus eius qui plurimum ſeruet. Extrema illa perſona eſt, vt is, qui ei, qui mortuus ſit pecuniam debuerit, neminique eam ſoluerit proinde habeatur, quaſi eam pecuniam ceperit. Hæc nos à Scæuola didicimus, non ita deſcripta ſunt ab antiquis. Nam illi quidem his verbis docebant tribus modis ſacris adſtringi hæreditatem: aut ſi maiorem partem pecuniæ capiat: aut ſi maior pars pecuniæ ei legata ſit, aut ſi inde quippam ceperit.* SVM APTVS] ſum adeptus apiſcor, ſimplex: adipiſcor, compoſitum. Lucret. lib. 1. *Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.* EFFERTISSIMAM] pleniſſimam, vberrimam, ampliſſimam, fructuoſiſſimam Nonnulli legũt *offertiſſimam.* NVNC CVRSVM AC SEN. CAPESS.] curram, vel currere incipiam ad ſenem. VT COMICI SERVI] comici ſerui, comici ſenes, teſtes comici aurum comicum, & ſimil crebiò commemorantur apud ſcriptores, atque adeò apud ipſos poetas comicos. Cæcilius in Epiclero, *Hodie me ante omnes comicos, ſtultos ſenes verſaris, atque luſeris lautiſſimè.* quos verſus fert M. Tull. in Lælio, Idẽ in Catone maiore. *Namque quos ait Cæcilius comicos, ſtultos ſenes hos ſignificat credulos, obliuioſos, diſſolutos.* κωμικὸς μάρτυς apud M. Tull. in epiſt quadam ad M. Cælium Ædil. lib 2. epiſt. & aurum comicũ in Pœnulo. CONIICIAM IN COLLVM PALLIVM] Sic in Epid. *Age nunc, iam orna te, Epidice, & palliolum*

*in collum coniice,* Terentius in Phorm. *Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio at-que hominem propero inuenire, vt hae Quæ contigerint, ſciat?*

## HEGIO, ſenex, ERGASILVS paraſitus.

Heg. *QVanto in pectore hanc rem meo magis voluto,*
*Tanto mihi ægritudo auctior eſt in animo.*
*Ad illum modum ſublitum mihi os eſſe*
*Hodie mihi? neque id perſpicere quiui?*
*Quod cùm ſcibitur, per vrbem irridebor.*
*Cùm extemplò ad forum aduenero, omnes loquentur:*
*Hic ille eſt ſenex ductus, qui verba data ſunt.*
*Sed Ergaſilus éſtne hic procul quem video?*
*Collecto quidem eſt pallio, quidnam acturu'ſt?*
Er. *Moue abs te moram, atque Ergaſile age hanc rem.*
*Eminor, interminórque, ne quis mi obſtiterit obuiam:*
*Niſi qui ſat diu vixiſſe ſeſe homo arbitrabitur.*
*Nam qui obſtiterit, ope ſiſtet.* He. *hic homo pugillatum incipit.*
Er. *Facere certum eſt proinde vt omnes itinera inſiſtant ſua,*
*Nequis in hac platea negotij conferat quicquam ſui.*
*Nam meus eſt baliſta pugnus, cubitus catapulta eſt mihi,*
*Humerus aries: tum genu vt quemque icero, ad terram dabo.*
*Dentilegos omnes mortales faciam, quemquem offendero.*
He. *Quæ illæc eminatio eſt? nam nequeo mirari ſatis.*
Er. *Faciam vt eius diei, locique meique ſemper meminerit.*
*Qui mihi in curſu obſtiterit, faxo vitæ is extemplò obſtiterit ſuæ.*
He. *Quid hic homo tantum incipiſſit facere cum tantis minis?*
Er. *Prius edico, ne quis propter culpam capiatur ſuam.*
*Continete vos domi, prohibete à vobis vim meam.*
He. *Mira edepol ſunt, ni hic in ventrem ſumſit confidentiam.*
*Væ miſero illi, cuius cibo iſte factu'ſt imperioſior,*
Er. *Tum piſtores ſcrophipaſci, qui alunt furfuri ſues,*
*Quarum odore præterire nemo piſtrinum poteſt.*
*Eorum ſi quoiuſquam ſcropham in publico conſpexero,*
*Ex ipſis dominis meis pugnis exculcabo furfures.*
He. *Baſilicas edictiones atque imperioſas habet.*
*Satur homo eſt, habet profectò in ventre confidentiam.*
Er. *Tum piſcatores, qui præbent populo piſces fœtidos,*
*Qui aduehuntur quadrupedanti crucianti canterio,*
*Quorum odos ſubbaſilicanos omneis abigit in forum:*
*Eis ego ora verberabo ſirpiculis piſcariis,*
*Vt ſciant alieno naſo quam exhibeant moleſtiam.*
*Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oueis,*
*Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt.*
*Qui petroni nomen indunt verueci ſectario,*
*Eum ego ſi in via petronem publica conſpexero.*
*Et petronem & dominum reddam mortaleis miſerrimos.*
He. *Euge dictiones ædilitias hic habet quidem.*
*Mirúmque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.*
Er. *Non ego nunc paraſitus ſum, ſed regum rex regalior,*

*Tantus*

*Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibus.*
*Sed ego ceſſo hunc Hegionem onerare lætitia ſenem?*
*Qui homine hominum adæquè nemo viuit fortunatior.*
Heg. *Quæ illæc eſt lætitia, quam hic lætus largitur mihi?*
Er. *Heus vbi eſtis vos? Ecquis hoc aperit oſtium?* He. *hic homo*
*Ad cenam recipit ſe ad me.* Er. *aperite haſce ambas foreis,*
*Priuſquam pultando aſſulatim foribus exitium affero.*
Heg. *Perlubet hunc hominem colloqui. Ergaſile.* Er. *Ergaſilum qui vocat?*
Heg. *Reſpice.* Er. *fortuna quod tibi nec faciet, nec facit,*
*Hoc me iubes. ſed quid eſt?* He. *reſpice ad me, Hegio ſum.* Er. *oh mihi,*
*Quantum eſt hominum optumorum, optumè in tempore aduenis.*
Heg. *Neſcio quem ad portum nactus es vbi cenes, eò faſtidis.*
Er. *Cedo manum.* He. *manum?* Er. *manum, inquam, cedo tuam actutum.*
He. *tene.*
Er. *Gaude.* He. *quid ego gaudeam?* Er. *quia ego impero. age gaude modò.*
Heg. *Pol mærores mi anteuorunt gaudiis.* Er. *noli iraſcier,*
*Iam ego ex corpore exigo omnes maculas mærorum tibi.*
*Gaude audacter.* He. *gaudeo, etſi nihil ſcio, quod gaudeam.*
Er. *Bene facis, iube* He. *quid iubeam?* Er. *ignem ingentem fieri.*
Heg. *Ignem ingentem?* Er. *ita dico, magnus vt ſit.* He. *quid in eo volt vrier.*
*Quan' cauſſa me ædeis incenſurum cenſes?* Er. *noli iraſcier.*
*Iuben', an non iubes aſtitui aulas? patinas elui?*
*Laridum atque epulas foueri foculis feruentibus?*
*Alium piſces præſtinatum abire?* He. *hic vigilans ſomniat.*
Er. *Alium porcinam, atque agninam, & pullos gallinaceos?*
Heg. *Scis bene eſſe, ſi ſit vnde.* Er. *pernam atque ophthalmiam,*
*Horæum ſcombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caſeum,*
Heg. *Nominandi iſtorum tibi erit magis, quàm edundi copia,*
*Hic apud me Ergaſile.* Er. *mean' me cauſſa hoc cenſes dicere?*
Heg. *Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic ades, ne fruſtra ſies.*
*Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.*
Er. *Quin ita faciam, vt te cupias facere ſumtum, etſi ego vetem.*
Heg. *Egóne?* Er. *tute.* He. *tum tu mihi igitur herus es.* Er. *imò bene volens.*
*Vin' te faciam fortunatum?* He. *malim, quàm miſerum quidem.*
Er. *Cedo manum* He. *hem manum.* Er. *di te omnes adiuuant.* He. *nihil ſentio.*
Er. *Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis. ſed iube*
*Vaſa tibi pura apparier ad rem diuinam citò,*
*Atque agnum afferri proprium, pinguem.* He. *cur?* Er. *vt ſacrufices.*
Heg. *Cui deorum?* Er. *mihi hercle. nam ego tibi nunc ſum ſummus Iuppiter.*
*Idem ego ſum ſalus, fortuna, lux, lætitia, gaudium,*
*Proin tu deum huncce ſaturitate facias tranquillum tibi.*
Heg. *Eſurire mihi videre.* Er. *mihi quidem eſurio, non tibi.*
Heg. *Iuppiter te dique perdant.* Er. *te hercle mihi æquum eſt gratias*
*Agere ob nuntium. tantum ego nunc porto à portu tibi boni.*
He. *Nunc tu mihi places. abi ſtultus, poſt tempus venis.*
Er. *Igitur olim ſi adueniſſem, magis tu tum iſtuc diceres.*
*Nunc hanc lætitiam accipe à me, quam fero. nam filium*
*Tuum modò in portu Philopolemum viuum, ſaluum, & ſoſpitem*

*Vidi in publica celoce, ibidémque illum adoleſcentulum*
*Alium vnà, & tuum Stalagmum ſeruum, qui aufugit domo*
*Qui tibi ſurripuit quadrimum puerum filiolum tuum.*
Heg. *I in malam rem. ludis me.* Er. *ita me amabit ſancta ſaturitas,*
*Hegio, itáque ſuo me ſemper condecoret cognomine,*
*Vt ego vidi.* Heg. *meum magnum?* Er. *tuum gnatum, & Genium meum.*
Heg. *Et captiuum illum Alidenſem?* Er. μὰ τὸν Ἀπόλλω. Heg. *& ſeruolum*
*Meum Stalagmum meum, qui gnatum ſurripuit?* Er. νὴ τὰν σόραν.
Heg. *Iamdiu?* Er. νὴ τὰν ϖραινέστην. Heg. *venit?* Er. νὴ τὰν σιγνίαν.
Heg. *Certon'?* Er. νὴ τὰν φρουσινῶνα. Heg. *vide ſis.* Er. νὴ τὸν ἀλέτριον.
Heg. *Quid tu per barbaricas vrbes iuras?* Er. *quia enim item aſpera*
*Sunt, vt tuum victum autumabas eſſe.* Heg. *væ ætati tuæ.*
Er. *Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico ſedulo.*
*Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis, cum hinc abijt?*
Heg. *Siculus* Er. *at nunc Siculus non eſt. Boius eſt, Boiam terit,*
*Liberorum quærundorum cauſa ei, credo, vxor data eſt.*
Heg. *Dic, bonan' fide tu mihi iſtac dixiſti?* Er. *bona.*
Heg. *Di immortales, iterum natus videor, ſi vera autumas.*
Er. *An tu dubium habebis, etiam ſanctè cùm iurem tibi?*
*Poſtremò Hegio, ſi parua iuriurando eſt fides,*
*Viſe ad portum.* Heg. *facere certum eſt, tu intus cura quod opus eſt.*
*Sume, poſce, prome quiduis, te facio cællarium.*
Er. *Nam hercle niſi mantiſcinatus probè ero, fuſti plectito.*
Heg. *Æternum tibi dapinabo cibum, ſi vera autumas.*
Er. *Vnde id?* Heg. *à me, meóque gnato.* Er. *ſponden' tu iſtud?* Heg. *ſpondeo.*
Er. *At ego tuum tibi aduenisſe filium reſpondeo.*
Heg. *Cura quàm optumè poteſt.* Er. *bene ambula & redambula.*

QVANTO IN PECT. H. R. N. M. VOLVTO] Virg. Æneid. 4 *Sic adeò inſiſtit, ſecúmque ita corde volutat.* Item 6. *Atque hæc ipſe ſuo triſti cum corde voluenat.* Lucret. libr. 3. *Senſiferos motus quadam qui corde volutent.* AVCTIOR] maior. AD ILLVM MODVM SVBL. M OS ESSE HODIE MIHI?] ſubintell. decet, par eſt? honeſtum eſt? mihi os ſublitum eſſe, autem id eſt, me eſſe ludibrio habitum? me eſſe ludos factum? me eſſe illuſum, vel deceptum? SCIBITVR] ſcietur. HIC ILLE'ST. SENEX DVCTVS] id eſt, hic ille'ſt, qui inani ſpe ductus eſt, vel qui verbis inanibus, & vanis inductus, ac deceptus eſt quidam legunt hoc modo, *Hic ille'ſt ſenex doctus: quoi verba data ſunt.* ego nihil muto, & ita interpretor, vt dixi, nempe vt ſenex ductus, & ſenex, quoi verba data ſunt, vnum ſint, per quandam ἐπεξήγησιν. CONLECTO QVIDEM'ST PALLIO.] id eſt, collegit pallium, & in collum coniecit. MOVE ABS TE MORAM] remoue abs te moram. Virg Geor. 2. *en age, ſegnes Rumpe moras.* & libr 4. Æneid. *Eia age, rumpe moras* AGE HANC REM] hoc vnum age, & cura, vt aduentum filii Hegioni nuntiare properes. EMINOR] palàm, vel pro meo iure minor. ſic dictum eminor, vt edico. NISI QVIS SAT DIV VIXISSE SESE H. ARB.] id eſt, niſi quis homo volet mortem mea manu oppetere. Nonnulli legunt, *Niſi qui homo*, quo modo habent quidam libri. ORE SISTET] id eſt, iacebit pronus in caput. non ſiſtet pedibus, ſed ore. cadet in os, à me validè pugnis pulſatus. PVGILATVM INCIPIT] pugnos ſuos expedit, quaſi pugilatu certaturus, ſe ad pugilatum parat. ITINERA INSISTANT SVA] ſic dixit inſiſtere viam in Aſin. non longè à princip. NAM MEVS EST BALL.] commemorat aliquot tela, & machinamenta antiqua, quibus pugnum, brachium, humerum ſuum aſſimilat. balliſta à verbo Græco βάλλω, dicta eſt. idcirco debet ſcribi cum gemino ll. Eſt autem balliſta machinæ genus, quo grandia ſaxa, aut tela iaciuntur, vt torquentur. catapulta, iaculum celere, inquit Nonius, vel ſagitta. Plautus Curcul. *Atque ita te neruo torquebo, vt catapultæ ſolent,* deinde profert hunc locum. vox Græca eſt leuiter immutata καταπέλτης. ARIES.] aries machinæ genus, arietis animalis inſtar, qua muri olim verberabantur Virgil. lib. 2. Æneid. *Labat ariete crebro Ianua: & emoto procumbunt cardine poſtes* Idem libr. 12. *quique limos pulſabant ariete muros.* M. Tull Offic. 1. *Tum quos armis poſitis ad imperatorum fidem confugient, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi* Idem Topic. *Ex quo aries ille ſubiicitur in veſtris actionibus. Si telum manu fugit magis, quàm iecit.* AD TERRAM DABO] affligam, proſternam. DENTILEGOS OMNEIS MORT F.] id eſt, in iis omnibus hominibus, quos offendero, id eſt, in quos incurrero, ſeu quos obuiam inuenero, denteis ex ore excutiam, ita, vt denteis ſuos in terram decuſſos è terra tollere, & legere neceſſe habeant. QVEMQVEM OFFENDERO, quemcunque offendero FAXO VITAE IS EXTR. OBST. S.] qui mihi (inquit) currenti obſtiteris, eadem opera vitæ ſuæ obſtabit: id eſt, mortem oppetet: quia eum pugnis contuſum obtruncabo. NE QVIS PROPT CVLPAM CAP. S.] ne quis culpa ſua in fraudem incidat.

IN VEN-

IN VENTREM SVMSIT CONFID. ] ad ventrem inanem explendum tantum confidentiæ ſibi aſciuit, vel potius ventrem inanem expleuit: & ita factus eſt confidentior. VAE MISERO ILLI, CVIVS CIBO, &c ] ô illum miſerum, per cuius cibum iſte factus eſt in imperando inſolentior, & immodeſtior, propterea ſcilicet quia edax conuiua magnam vim cibi, & vini abſumpſit SCROF. PASCI] ſcrofas paſcētes. ſcrofa ſus fœmina FVRFVRI ]furfure: furfur, farinæ excrementum. EXCVLCABO FVRFVRES] calcibus excutiam furfures, id eſt, capitis ſordeis, & cutis purgamenta BASILICAS ED.] regias quaſdam edicendi rationes, & formulas. ſic infra non longè. Ege edictiones ædilitias ſic habet quidem PRAEBENT] παρέχουσι, παρίζουσι. FASTIDOS] putido QVADRVPEDANTI] Virg. lib. 8 *Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum* CRVCIANTI ] ſeſſorem ſuccuſſante, qui cruciat equitem, ſeu ſeſſorem ſuccuſſatione, & agitatione immodica. CANTERIO] ſuprà Aulul. Sint viliores Gallicis canteriis. ODOS ]odos, antiquè pro odor. Notat Priſcianus lib. 1. & hunc locum profert. SVB BASILICANOS. ] negotiatores, immò otioſos homines potius qui ſub baſilica ſolebant deambulare. Sic M. Cælius lib. 8 epiſt. ad M. Tull. *ſubroſtranos dixit*, qui ſub roſtris ſedere, aut deambulare cōſueuerant Sic ille. *Te a. d. 9. Calend. Iun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periſſe*. &c. Sed dicamus tandem, ſubbaſilicanos eos eſſe intelligendos, qui cōmemorantur in Curculione, ibi, *Ditem damnoſum maritum ſub baſilica quærito. Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolēt*. EIS EGO ORA VERBERABO SIRPICVLIS P. ſirpicula, vel ſirpiculū, caniſtri genus eſt à ſirpando, id eſt, alligando appellatum. Sirpiculæ, inquit Varro lib. 4. de lingua Latina, vocatæ à ſirpando, id eſt alligando. Propertius li. 4. *Paſtorem ad baculum poſſum curare: vel idem Sirpiculis medio puluere ferre roſam* Columella lib. 10. *Et vos agreſtes, duro qui pollice molleis Demetitis flores, cano iam vimine textum Sirpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis*. VT SCIANT ALIENO N. Q. EXHIB. M. ] vt ſciant, quàm valde naſum aliorum offendant fœtidorum piſcium odore QVI CONCINNANT LIBERIS ORB. OVEIS] id eſt, qui oueis orbant agnis: concinnant orbas, id eſt, reddunt orbas: liberis, hoc eſt agnis· ἀπαιδας. ET DVPLAM AGNINAM D. ] i & dant carnem agninam ouilla duplicatā. vt ouilla caro videatur. emptorib. agnina, tanquam ea, quæ re vera eſt agnina: & ēdūntque ouillam pro agnina. QVI PETRONI NOMEN IND. VERVECI SECT ]qui petronem, hoc eſt arietem, veruecem appellant. Porrò carnem veruecinam arietinæ anteponendam eſſe conſtat. veruecem, ſectarium dixit Plautus quòd ei ſecti ſint teſticuli: arietem autem petronem, à duritie & aſperitate. Nam Feſtus ruſticos ait petrones eſſe dictos, à petrarum aſperitate & duritia. EDICTIONES AEDILITIAS] edicendi formulas ædilium minorum, id eſt ædiliū plebis proprias. erant enim alii ædiles, qui maiores & curules nominantur. ad priorem ædilitatem referendus eſt titulus de ædilitio edicto, lib. 21. Digeſtorum. de eadem & Iuuenalis Satyra. *Et de menſura ius dicere vaſa minora frangere pannoſus vacuis pannoſus V lubris*. Taleis ædileis ἀγορανόμους nominant Græci, vt ſignificat ipſe Plautus verſu proximo. de altera M. Tull. lib. 3. de legibus, *Suntóque ædiles curatores vrbis annonæ, ludorūmque ſolemnium: eiſque ad honoris amplioris gradum is primus aſcenſus eſto* Idem plura lib. 5. accuſat. in princip. ibi *Nunc ſum deſignatus ædilis. habeo rationem, quid à populo Romano acceperim. Mihi ludos ſanctiſſ. maxima cum ceremonia Cereri, Libero, Liberaque faciundos*, &c. AGORANOMVM ] ædilem plebis annonæ, rebuſque forenſibus, & venalibus præfectum REGVM REX REGALIOR ] παμβασιλεύς, βασιλεὺς, βασιλικώτερος. vt Agamemnon in exercitu Græcorum. TANTVS VENTRI COMMEATVS MEO ADEST IN P. C. ] cibus hic generandi caſu eſt. vt in Amphitr. *lectus*, ibi, *Quàm lectus, vbi cubuiſti, concaluit locus*. Priſcian libro 6. *ventus ventis cibus cibi: quamuis & huius cibus antiqui protulisse inueniuntur*. Plaut. Capt *tantus ventri*, &c. QVI HOMINEM ADAEQ. V F. ] Quo homine nemo viuit fortunatior, neque æque fortunatus, iunxit aduerbium: *adæquè* cum comparatiuo, vt ſupra. *Nec eſt quiſquam mihi, æquè cui melius velim*. quem verſum ſic explicandum puto, Nec eſt quiſquam mihi, cui æquè bene velim, nec cui melius velim. PRIVSQVAM PVLTANDO ASSVLATIM, &c ] id eſt, priuſquam foreis pultando minutatim effringo, vel in minutas particulas diſſeco Nonius aſſulatim, id eſt minutatim, inquit. deinde hunc verſum profert, & illū ex Menæch. *Deinde delabo aſſulatim viſcera*. Iam illud, *forsbus exitium affero*, dictum eſt translatè, pro foreis effringo. Quanquā non celabo lectorem, apud Noniū legi, *aſſulatim dabo*, quā lectionē reiicio. HVNC HOMINEM COLLOQVI ] ſic ſolet loqui Plautus. RESPICE ] retro aſpice, oculos ad me reflecte. faciem à me auerſam, ad me conuerte. FORTVNA QVOD TIBI NEC P. NEC F. &c. ] id eſt, Fortuna tibi propitia nō eſt, qui ſic memoraris, iubes me ad te reſpicere, & ita me properantem moraris. At te Fortuna non reſpicit, neque reſpiciet. id eſt, at tu infortunatus & es, & eris. Alludit autem ad ædem Fortunæ reſpicientis, quæ fuit Romæ iuxta templum Iouis victoris: quam cōmemorat M Tull. lib. 2. de Legibus his verbis, *Rectè etiam à Calatino Spes conſecrata eſt: Fortunáque ſit vel huius diei: nam valet in omneis dies: vel reſpiciens ad opem ferendam: vel fors:* &c. Plutarchus ῥωμαϊκοῖς, Οὐ γὰρ μόνον τύχης βουλαίας, καὶ δεξιᾶς, καὶ μειλίχας, καὶ πρωτογενείας, καὶ ἄρρενος ἱερὰ κατεσκευάσασιν, ἀλλ' ἔστιν ἰδίας τύχης ἱερὸν, ἕτερον δὲ ἐπιστρεφομένης, &c. Ludit igitur hic Plautus in verbo ancipiti, & ambiguo, *reſpicere*. Nam reſpicere, & retro aſpicere, quomodo accepit Hegio, & quaſi retro aſpiciēdo fauere ſignificat. Sumtum ab iis, qui cum opitulari & ſubuenire nobis poſſint, principio nos auerſantes, prætereunt ac deſerūt: deinde aliquādo tandem ad nos reſpiciunt, & mente mutata, nobis opitulantur. Iubes, inquit tu me ad te reſpicere, quiſquis es: quod Fortuna tibi non faciet, nec facit. nam tibi, qui me properantē moraris Fortuna non fauebit, neque fauet: ſed contra iniqua, atque irata eſt, quia tibi pugnis, cubito, humeris, & membris omnibus caput comminuam, & denteis ex ore decutiam. Fortuna, aut Deus eos reſpicere dicitur, quibus aliquādo, poſteaquam eis inimica, & infeſta fuit, placatur & propitia fit, & ridet. Virgil. in Tytiro, *Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem Candidior poſtquàm tond. barba cad. Reſpexit tamē, & longo poſt tempore venit*. Terent. in Andr. *Charine & me, & te imprudens, niſi quid dij reſpiciunt, perdidi*. Idem ibidem in extrema *me in tuis ſecundis rebus reſpice*. Idem Adelph. *Nam is noſtro ſimulo fuit ſummus: & nos coluit maximè* CAN. *Nam hercle alius nemo reſpicit nos*. Plautus Bacchid. *Tace modò Deus reſpiciet nos aliquis* Horat. oda 2 libro 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Reſpicis auctor*. Propriæ autem huius verbi ſignificationis exempla ſunt innumerabilia, ſed vnum commemorabo luculentum continet enim notum illum Auguſti iocum in quendam iactabundum: qui iocus refertur à Macrob. lib. 2 Saturnal. cap. 4. Saxo in expeditione percuſſum, atque inſigni cicatrice in fronte deformem, nimium tamen ſua opera iactantem, ſic leuiter caſtigauit, *At tu cùm fugies, nunquam poſt te reſpexeris*. OH MIHI QVANTVM EST HOMINVM OPT. OPTVMÈ ] oh, optime hominum, quantum eſt hominum, optimorum. Sic Catul. ad Verannium. *O quantum eſt hominum beatiorum* EO FASTIDIS eo faſti-

dioſus es, vel cò me, & alios omneis obuios faſtidis atque aſpernaris. CEDO MANVM] ſalutantium, & gratulantium ſermo. Idem Mercat. *Vxor tibi placida, & placata ſit. cedo dextras. nunc iam.* POL MOERORES MI ANTEVORTVNT G.] id eſt, pol, plus habeo mœrorum, quam gaudiorum. vel ſic, pol mœrores mihi gaudia ſuperant. IAM EGO EX CORPORE EXIGO OMNEIS MAC. MOER.] Iam ego ex corpore tuo omneis mœrorum notas deleo. Sed cur dixit, ex corpore & non ex animo? Quemadmodum morbi corporum ad animos interdum perueniunt: ita contrà morbi animorũ ad corpora nonnunquã trameant. Itaque videmus plerunque homines animi ægritudine confici, & contabeſcere, & in corporib. hominum mœſtorum notas mœrorum ſæpe agnoſcimus, vt maciem, pallorem, truceis oculos, ſqualorem corporis, & ſimil. ETSI NIHIL SCIO QVOD GAVD.] etſi nihil ſcio propter quod gaudeã. QVID IN EO VOLT VRIER?] Hæc ſecũ loquitur Hegio ad ſpectatores verſus. CENSES?] putas? AN TITVI AVLAS?] ollas ad ignẽ admoueri? ollas iuxta ignem locari? FERVERE FOCVLIS FERVENTIB.] calefieri, & feruefieri paruis focis luculẽtis & igne multo quaſi feruentibus? Sed quid ſi dicamus, hic non foculos, id eſt, paruos focos, ſed focula ſignificari? Focula autem, vt docet Nonius, ſunt nutrimenta. Vnde & foculare dicitur, vt fouere. Plautus Perſa, *ad ædes. Nam iam intus fumant focula.* Ego tamen malim neque foculos, id eſt, paruos focos intelligi, neque focula, id eſt nutrimẽta, ſed ænea vaſcula, & ita legi *coculis*, ad coquendũ apta. ALIVM PISC. PRAES ABIRE?] alium aliquem è familiaribus, aut famulis tuis emtũ piſceis ire? Feſt. *Præſtinare*, inquit, *apud Plautum emere eſt*, id eſt, *emendo tenere*. HIC VIGILANS SOMNIAT] Lucret lib. 3. *Et vigilans ſtertis.* Terent. And. *num ille ſomniat, quæ vigilans voluit?* PORCINAM,] carnẽ ſubintell. SCIS BENE ESSE, SI SIT VNDE] id eſt ſcis tibi bene facere: ſcis lautè, & opiparè te accipere, ſi habeas, vnde ſumtum facias. *eſſe* hic eſt à verbo ſum es eſt: non à verbo edo es eſt. Sic in Menæc. *Quid multis verbis opus eſt? minore nunquam fui bene diſpendio.* Plura collegimus huius locutionis exempla in commentar. Lucretianis ad illum locum, *bene erat, non piſcibus vrbe petitis*, &c. Sat. 2. libr. 2. PERNAM] perna à pede, inquit Varro libr. 4. de lingua Lat. de pernarum ſalſura legendus Cato lib. de re ruſt in extr. de coquendi ratione. Apicius libr. 7 cap 9 OPHTHALMIAM] piſcem ab oculorum magnitudine dictum: quem oculatum vocant Latini. alij ophthalmiam interpretantur carnẽ oculis vicinam, & oculos ipſos certo modo conditos. Præterea alii ophthalmia legũt numero multitudinis: alii opralcã. HORAEVM] horæum ſalſamenti genus eſt ex pelamide piſce. cui quod ius ſit aptum docet Apicius libr. 10. cap. 5 de horæo autem ſic Athen. lib 3. Διοκλῆς μὲν ὁ Καρύστιος ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐπιγραφομένοις. φησὶ τῶν ταρίχων τῶν ἀπίονων κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα τῶν δὲ πιόνων τὰ θύννεια. Ἱκέσιος δ᾽ ἱστορεῖ μὴ εἶναι εὐεκκρίτους καθόλου ὑπὸ πηλαμίδας, ὑπὸ τὰ ὡραῖα, &c. id eſt Diocles autẽ Caryſtius in iis libris, qui de Salubritate inſcribũtur, ait Salſamentorum eorum, quæ pinguia non ſunt, eſſe optima, horæa: eorum vero quæ pinguia ſunt, thunnia: Hiceſius vero narrat neque Pelamidas, neque horæa ventribus ad egerendum eſſe facilia, &c. ex quibus verbis præter alia, hoc quoque intelligimus, horæũ, quod initio dixi, ſalſamẽtum fuiſſe ex Pelamide, vt thynniam ex thynno. SCOMBRVM] piſcis notus eſt, ex quo garum optimum fiebat. Perſ. Sat 1. *nec ſcombros metuentia carmina, nec thus.* ET TRIGONVM] piſcem à figura triquetra, vt quidam volunt: ſed ego legendum cenſeo trygonum, per y Græcam litteram ſeu trygona. Eſt autem τρυγών, auis & piſcis, quem turturem, ſeu potius paſtinaca Latini appellant nomẽ.

CETVM] cete, κῆτος. maiores piſces, cete appellant Græci & Latini. ET MOLLEM CASEVM] caſeum recentem. Sic Virg. dixit, caſtaneas molleis, teſte Nonio, vel dic. pinguem. Virg. Tityro, *Pinguis & ingratæ premeretur caſeus vrbi.* NOMINANDI ISTORVM, &c.] Nominandi iſtorum dixit, pro nominandorum iſtorum: & edundorum: & ita ſæpe loquebantur veteres. Lucret. libr. 5. *Ne quod ob admiſſum fœdè, dictùmque ſuperbè, Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum.* Terent. prologo Heaut. *date creſcendi copiam, Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam ſine vitiis.* Plura exempla collegimus ad illum locum, ſi quis plura quæret. NE FRVSTRA SIES] ne forte fruſtreris. PROIN TV TVI QVOTIDIANI VICTI, &c.] Priſcianus libr. 6. hic victus, huius victi, inquit. Deinde hunc verſum profert. profert & Nonius. ſententia autem hæc eſt, affer ad me ventrem, victu tuo quotidiano contentum non cibos ſumtuoſos, & dapes opiparas appetentem, & deſiderantem. TVM TV IGITVR &c.] tum pro ergo, vt ſæpe alias, vt ſit χρῆσις ἐν παραλλήλου. BENEVOLENS] beneuolus. ſic ſuprà, eadẽ comœd. *Omnium primum ſaluẽ dicito matri ac patri, Et cognatis, & ſi quem alium beneuolentem videris.* NIHIL SENTIO] nihil ſentio, quamobrem me fortunatum dicere debeam. NON ENIM ES IN SENTIETO] non eſt mirum, inquit paraſitus, te nihil ſentire. non enim es in loco ſentibus obſito. SED IVBE VASA PVRA &c.] ſic ſuprà, in Amphitr. *Iube verò vaſa pura adornari mihi*, &c. ad quem locum ſatis multa, quæ ad hanc rem pertineãt, diximus. PROPRIVM] tuum. Nam aliena diis immolare nefas eſt. PINGVEM] quales victimæ debent diis immolari. ex quo pingues aræ. Virgil. lib. 7. *pinguis vbi, & placabilis ara Dianæ* & eximiæ pecudes, quæ de grege exemtæ ſunt, vt plenius paſtæ & ſaginatæ, immolentur. SALVS] M. Tull. lib 5. accuſationis: *& cum multis facibus mihi obuiam venit: & ita me ſuam ſalutem appellans, te ſuum carnificem nominans mihi ad pedes miſera iacuit.* LVX] Cicero Terent. lib. 14. epiſt *Hem mea lux meum deſiderium.* Homerus ἰλ. σ. Οὐδ᾽ ἔτι Πάτροκλος, ἐμοὶ φάος, οὐδ᾽ ἑτέροισι τοῖς ἄλλοις, &c. Idem ἰλ. θ Βάλλ᾽ οὕτως, αἴ κέν τι φόως Δαναοῖσι γένηαι. Virgil. lib. 2 Æneid. *O lux Dardaniæ ſpes ò fidiſſima Teucrûm.* SATVRITATE] ſupra eadem comœd. *Vnde ſaturitate ſæpe ego exij ebrius.* infra ead. ſcena, *ita me amabit ſancta ſaturitas.* FACIAS TRANQVILLVM TIBI] propities, lenias, leuem reddas, places tibi. MIHI QVIDEM ESVRIO N. T.] iocus ex eo, quod ſenex dixerat, qualitus: *Eſurire mihi videre* cuius ſententia plana eſt. hoc enim ſignificat, tu ſpeciem mihi præbes hominis eſurientis vt *mihi* cohæreat cum *videre*. At paraſitus ſic accepit, quaſi ſenex dixiſſet, paraſitum videri eſurire Hegioni, vt *mihi* cohæreat cum *eſurire*. CREDO] credo te tibi eſurire. TVO ARBITRATV] eſurito, vt lubet. FACILE PATIOR] facilè patior, te eſurire, ſcilicet. hic Hegionis ſenſus eſt. ſed paraſitus in ſenſum obſcœnum, & ſpurcum detorquet, quaſi ille dixerit, ſe facilè pati alterius in corpore ſuo libidinẽ, & ſe facilè alterius animo & libidini morigerari. CONSVETV'S PVER] nõ eſt mirũ, inquit, te facile pati ſubactorẽ, aut ſtupratorẽ. tu enim puer cõſueuiſti. Hũc verſũ, quẽ quidã delerãt, reſtituimus. nõ quòd hæ ſentẽtiæ, tã ſpurcæ, nobis præbẽtur, aut placeãt quę contrà vehemẽter diſplicent: ſed quod Plautũ integrũ, & ſuis mẽbris ac partibus abſolutũ, quoad eius fieri poteſt & quantũ in nobis ſitũ eſt, nõ mutilatũ, neq; caſtratũ, vt iſti foris & palã ſeueri: domi, & in operto diſſoluti volũt, edendum eſſe exiſtimemus. IVPITER TE, DIIQ. P.] propter iſtud dictum tam proteruum, ac flagitioſum. ABI STVLTVS: POST TEMP. V.] id eſt, abi tu, qui ſtultus es, vel poſita diſtinctionis nota poſt verbum,

verbum,*abi*,& deleta poſt, vocem *Stultus* ſic explica: abi:ſtultus poſt tempus venis : id eſt,nimis ſerò ad cœnam venis.ego autem iuſſeram te tempori venire. IGITVR OLIM SI ADVENISSEM, MAGIS TV TVM ISTVD DICERES] ſententia huius verſus eſt, multo igitur mihi tum diceres, me poſt tempus venire,ne apud te cenarem,ſi olim aduenisſem talem nuntium ſcilicet, qualem nunc affero, tibi non afferens:cùm mihi tam lætum nuntium afferenti, iſtud dicas.Proinde ac ſi dicat : ſiquando iſtud mihi dicere potuiſti : nunc non potes, aut certè non debes. IN PVBLICA CELOCE ] celox, inquit Nonius,nauigium breue, dictum à celeritudine: deinde hunc locũ profert,& alterũ illum ex Aſinar. *Vnde ſumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam?* Et tertium ex Pœnulo Fulgentius. *Celocem*, inquit, *genus nauiculæ modicum, quod hamplum dicimus*. ALIVM] Eleum QVADRIMVM PVERVM ] Pægnium : qui nunc Tyndarus nominatur ITA ME AMABIT S. SATVRITAS]iuſiurandũ paraſito dignũ.Nam ſaturitas paraſito edaci omniũ deorum,deorúmque inſtar eſt. ITAQ. SVO ME SEMPER COND. COGN.] ideſt, & ita me ſemper ſaturum facit. MEVM GNATVM? ] ſic rogare ſolent, qui non credunt, quod ſibi nuntiatur, aut dicitur, quamuis cupiant eſſe verũ.ET GENIVM MEVM ] qui mihi Genii inſtar eſt. Genius autem, rerum omnium gignendarum Deus eſt.ET CAPTIVVM ILLVM ALIDENSEM?]& Polycratem Eiſde natum?*νὴ τὸν ἀπόλλω*] per Apollinem *νὴ τὴν σώραν*]per Soram.Sora, Colonia pop. R. in Campania,ex qua Valerius Soranus,qui auſus aliud Romæ nomē optima (vt ait Plinius lib.3.cap.5.) & ſalutari fide abolitũ enuntiare,luit pœnas. *νὴ τὴν πραινέστην*] per Præneſten, ſeu potius Præneſte. Præneſte Campaniæ oppidum:a quo ſortes Præneſtinæ.M.Tull lib.2.de Diuin.*Fani pulchritudo,& vetuſtas Præneſtinarum etiam nunc ſortium retinet nomen, atque id in vulgus, quis enim magiſtratus, aut quis vir illuſtrior vtitur ſortibus*,&c.Sequitur verbis paucis poſt, *quod Carneadem Clitomachus ſcribit dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem,quam Præneſte,vidiſſe fortunã*,Horat.epiſt. ad Lolli 1.lib.1 *Troiani belli ſcriptorem, maxime Lolli, dum tu declamas Romæ, Præneſte relegi*. *νὴ τὴν σιγνίαν*] per Signiam.Signini etiam in Campania ſunt.*νὴ τὴν φρουσινῶνα*]per Fruſinonem.Plinius lib.3.c.5.*Ex Falernaque Fruſinates, Ferentinates, Freginates*,&c.*νὴ τὸν ἀλέτριον*] per Aletrinum. Aletrinum etiam Campaniæ oppidum : vnde Aletrinates. PER BARBARICAS]Italicas VT TVVM VICTVM AVTVMABAS ESSE] vt tuum victum dicebas eſſe, ſupra, *Aſper meus ſanè victus eſt*. VAE AETATI TVAE ] ætatem tuam miſer viuas. SEDVLO ] bona fide ſedulo, inquit Nonius,ſignificat ſine dolo.BOIVS EST,BOIAM TERIT]Boii Galliæ tranſalpinæ,immo Ciſalpinæ,habita ratione loci,in quo hæc ſcribimus,populi,quos in illo tractu interiiſſe ſcribit Plin.lib.3.c. 15.Fuerunt etiam populi Tranſrhenani, & poſtea in alias,atque alias ſedes trãſlati:nũc partim Sequanis, partim Heluetiis finitimi.Eſte tiã Boia Græciæ oppidum in Peloponneſo,non lõgè à Cypariſſia:de qua Strabo lib.8.Eſt autem hic iocus in verbo ambiguo. Nam Boia, & fœmina Boia eſt, & vinculi genus tã ligneum,quàm ferreum,vt docet Feſtus.ſupra in Aſin.*Neruos,catenas,carceres,numellas,pedicas,boias*. Significare igitur volẽs Paraſitus, Stalagnum vinctũ eſſe, & vinculũ,quo adſtrictus eſt, terere, ait eum Boiam terere, & Boiam ei vxorem eſſe datam, liberorum procreandorum cauſa.ambiguũ autem maximè cõſiſtit in hoc,*boiam terit*. Nam & qui arte vincti ſunt, dicuntur.vincula,quibus adſtricti ſunt,terere: & qui cum muliere aliqua crebrò rem habent,eam terere: & eſt mulier trita.Propert.li.3 eleg.9.de Cleopatra, *Et famulos inter fœmina trita ſuos* LIBERORVM QVAER. C.] id eſt, filiorum ſuſcipiendorum gratia. *liberorum* dictum eſt impropriè. Nam ſeruorum liberi eſſe nõ poſſunt, cùm ſeruorum nuptiæ iure ciuili non ſint, cúmque ex ſeruo,& ancilla liber naſci non poſſit. dixi ex ancilla. nam ſi mater eſſet libera, quod naſceretur, liberum eſſet. partus enim ſequitur ventrem. DIC BONAN' FIDE TV M. &c. ] non credit Hegio paraſito quamuis iurato. iurauerat enim ille per Apollinem. ITERVM GNATVS VID.] iterum natus videor.ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratur eſſe id à vobis ſibi* SI VERA AVTVMAS] Si vera dicis. VISE AD PORTVM ] viſere ad portum, viſere ad ægros, & ſimilia, vſitatum loquendi genus bonis ſcriptoribus.Lucret. libr.2. *Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad agros*, &c.ad quem locum exempla collegimus ex aliis ſcriptoribus non pauca. CELLARIVM] cellæ præfectum,vel cellæ curatorem. NAM HERCLE,NISI PROBÈ MANTISC.] *mantiſcinatus* vox vrbanè & facetè à Plauto facta, à Græco nomine *μάντις*, id eſt, vates, & cano, videlicet ad exemplum vocis *vaticinatus*,ſententia autem hæc eſt.Enimuerò niſi repertus abs te fuero verus vates, etiam fuſte caſtigato Enimuerò niſi compereris me verè tibi vaticinatũ eſſe,non recuſo,quin me vel plectas.*mantiſcinatus* igitur dixit, pro *vaticinatus*. ineſt tamen in *mantiſcinatus*,fortaſſe aliquid ambigui, vt hoc intelligat,ſe probè manticam, id eſt, ventrem ſuum expleturum,atque oneraturum: nam quòd nonnulli putãt paraſitum dicere,ſe furaturum à manticulis, & mãticulando de quo Feſtus, errant. magis mihi placet ſuperior ſententia. Veruntamen ego hac de re nihil affirmo iudicent eruditi. Sed non celabo lectorem, aliquot libros manuſcriptos habere, *manti initus*,ſine conſonante ſ in media voce. FVSTI] fuſte Sic apud Lucret.colli pro colle.parti, contagi, voci, &c. pro parte,contagi,voce.&c. Sic ille lib 2. *Sæpe etiam in colli tondentes pabula læta*,&c. DAPINABO CIBO] aliud verbum à Plauto fabricatum ad ſimilitudinem verb.*propinabo*:dapinabo autem, id eſt,dapes præbebo *dabinabo cibum* verò ſic dictum,vt ædificare ædeis, & *οἰνοχοεῖν οἶνον* ſeu *νίκας* & ſimil.Ne hoc quidē diſſimulabo, me reperiſſe ſcriptũ in omnibus ferè noſtris libris manuſcr. *æternum tibi dapinabo victum*. quo modo impreſſum eſt in omnibus vulgatis.quã ſcripturam reieci, quia contra carminis legem facit. & verſum corrumpit. Nam niſi legatur, *dapinabo cibum*, quemadmodum edidit Camerarius. vt *bo cibum* ſit anapęſtus.ſuperuacanea erit vna ſyllaba.SPONDEN' TV ISTVD? HEG SPONDEO ] En ſtipulatio. RESPONDEO] iocus in verbo.Nam reſpondeo valet,iterum ſpondeo, & reſponſum do.

## ERGASILVS.

*ILlic hinc abiit, mihi rem ſummam credidit cibariam*
*Di immortales,jam vt ego collos prætruncabo tergoribus!*
*Quanta pernis peſtis veniet? quanta labes larido?*

*Quantæ ſumini abſumedo? quanta callo calamitas?*
*Quanta laniis laſsitudo? quanta porcinariis?*
*Nam ſi alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora eſt.*
*Nunc ibo ad meam præfecturam, vt ius dicam larido,*
*Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium vt feram.*

ILLIC HINC ABIIT] id eſt, ille hinc abiit: ſed videtur legendum, illic him abiit. alioqui verſus ſua menſura non conſtabit niſi dicamus, in aduerbio *illic* extert alterum l. quod non eſt Plauto inuſitatum, ne Terentio quidem. ſunt enim trochaici. Him autẽ, & iſtim, & illim, dixiſſe veteres pro hinc, iſtinc, illinc, conſtat REM SVMMAM C.] rem ſummam cibariam, ita dixit, vt ſæpe M. Tull. *rem ſummã publicam.* IAM VT EGO COLLOS PRAETRVNCABO TEGORIBVS] quomodo iam ego colla præcidam tergoribus ſuum, aliorum pecorum? *Collus* dixiſſe veteres in genere maſculino, admonet Nonius, exẽplis aliquot collectis. Cæcilius in Synepheb. *Ad restim res redit. immo collus non res nam ille argentum habet*, Cato Serc. *Accipite ſi vultis hoc onus in veſtros collos.* Næuius in Colace, vtrùm ſcapulæ plus, an collus, calli habeat. Plautus Amphitruone, *Malæ, mentum, barba, collus*, &c. Secutus ſum autem in hoc loco reſtituendo Andriani Turnebi, viri doctiſſimi coniecturam, qui pro *tergoribus*, quod in omnibus libris reperitur, verſu repugnante, *tegoribus* reponẽdum cenſuit. lib. aduerſ 22. cap. 6. Atque hãc emendationem tuetur ille Varronis auctoritate, cuius hæc verba ſunt, lib. 4. de ling. Lat. vt quidem ille legit. *Tegus ſuis, ab eo quòd tegit, vt perna, à pede.* &c. Nam in libris ſcriptũ eſt *tergus ſuis*. Sed huic lectioni aduerſatur vox *collos*: nam conuenienter aut verè dici non poteſt prætruncare collos, ſeu colla tergoribus animalium. Tergora enim, partes ſunt animalium à collis diſtinctę. & quæ ſine collis cõſtare poſſunt. Præterea veteres dixiſſe *tegus*, pro *tergus* non ſatis liquet. Prętereà tergus, corium ſignificat, vt docet Nonius. & probat Virgilii teſtimonio. ſic enim ille lib. 1 *Tergora diripiunt coſtis.* Quòd ſi quis dicat, nõnullos legere *callos*, vt per callos intelligamus partes tergoris denſiores, ac ſolidiores, vt *callum aprugnũ*: primũ omnes libri habẽt *collos*. deinde *callum* dicitur potius in genere neutro, quàm *callus*: aut ſi *callus* quoque dicitur in numero ſingulari, non continuo *calli* in numero multitudinis reperitur. Omnino hic locus non caret difficultate, quem olim putabã tolli poſſe, ſi legamus, *Dij immortales, iam vt ego collos prætruncabo pecoribus?* de qua coniectura iudicent lectores ſagaces, & eruditi. Eam quidẽ adiuuat laniorũ facta infrà non longè mẽtio: laniis enim opus non eſt, ſi nulla animalia iugulantur, pernæque tantum & laridum, & ſumen, & ſimilia parantur. ego interea ſcripturam antiquam, & receptam, excepto quòd cum Turnebo *tegoribus* edidi, quia *tergoribus*, ferri non poteſt, retinendam putaui QVANTA PERNIS PESTIS VENIET?] pernis magna peſtis veniet, quia coctæ apponentur, & comedentur. QVANTA LABES LARIDO?] videtur ex paranomaſiis lepôrem ſermonis quæſiſſe, *Pernis peſtis: labes larido ſumini abſumedo: callo calamitas: laniis laſſitudo.* QVANTA SVMINI ABSVMEDO?] vocem finxit à verbo *abſumo*, non multum à ſumine diſcrepantem, paranomaſiam quærens: qua ſignificat abſumptionem. eſt autem ſumen, mamma ſuilla cum lacte ſuo iam abdito, & in aliam naturam verſo, vel ſiccato. Martialis libr 13. *Eſſe putes nondum ſumen ſic vbere largo Effluit, & viuo lacte papilla tumet.* QVANTA CALLO CALAMITAS?] callum, ſeu callus, caro durata, & denſata, vt diximus in Pœnulo, *callum aprugnum callere æquè non ſinam.* Idem in Perſa, *magis calleo, quàm aprugnum callũ callet*: ſignificat etiam abdomen & carnem pinguem, & quaſi calloſam: quanta callo, inquit, calamitas, id eſt, quanta callorum ſuillorum vis, & copia exedetur? Teren. Heaut. de Bac hid. *Fundi noſtri calamitas.* QVANTA LANIIS LASSITVDO?] laſſi erãt lanii pecoribus mactãdis, & iugulãdis, & in fruſta incãdis: hic locus meam illam coniecturam adiuuet, vt dixi, qua legendum ſuſpicor ſuprà *prætruncabo pecoribus?* PORCINARIIS?] iis, qui porcinæ carni præfecti ſunt. NVNC IBO AD M. PRAEF. VT IVS D. L.] allegoria eſt ducta à præfecturarum ratione, & præfectorum conſuetudine. ſolebant enim præfecti in ſuis præfecturis ius dicere. ad eorum igitur exẽplum ait paraſitus ſe ire ad præfecturam ſuam, vt ius dicat larido. ET QVAE PENDENT INDEMN. P. EIS VT AVX. F.] pergit iocari paraſitus Pernæ poſteaquam multo ſale, idque per aliquot dies maceratæ ſunt, ſuſpenduntur in carnario quod fit non pœnæ, ſed rationis domeſticæ, & prouidendi in poſterum alimenti, penoriſque gratia. Quod igitur fit vtilitatis cauſa, & ex ratione rei familiaris tuendæ, id quaſi nomine pœnæ factum accipit. Sic in Trinũmo ſeruus Staſimus queritur, leges ad parietem fixas eſſe clauis ferreis: vbi malos mores, inquit, affigi nimio fuerit æquius: cum tamen leges non pœnę nomine, ſed vt in publico propoſitæ ab omnibus cognoſci poſſent, clauis affigi ſolerent. De pernis autẽ ſalliendis & poſteaquàm accuratè ſalitæ ſunt, ſuſpẽdendis, multa præcipit Cato cap. 162. Sed hæc pauca de multis adſcribam, *Vbi iam dies quinque in ſale fuerint: eximito omneis cum ſuo ſale. Quæ tum ſumma fuerint, imas facito, eodémque modo obruito, & componito. Poſt diem omnino duodecimũ pernas eximito, & ſalẽ omnẽ detergeto & ſuſpendito in vento biduum. Die tertio extergeto ſpongia bene, perunguito oleo, ſuſpendito in fumo biduum Tertio die demito. Perunguito oleo & aceto commixto, ſuſpendito in carnario,* &c. Iam ſerui pedentes vapulabant, vt ſuprà diximus. Præterea malefici damnati, in crucem tollebantur. Pernis igitur, quæ pendent indemnatæ, auxilium ſe ferre velle oſtẽdit paraſitus, cùm hoc & ſentiat, & ſignificare velit, ſe pernas, quæ in carnario pendent, tollere, & depromere velle, vt eas coquendas curet, & coctas apponat.

## PVER HEGIONIS.

*DIe Titer te, dique, Ergaſile, perdant, & ventrem tuum,*
*Paraſitóſque omneis, & qui poſthac cenam paraſitis dabit.*
*Clades calamitáſque, intemperiéſque modo in noſtram aduenit domum.*
*Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me quoque faceret impetum.*
*Nimis hercle ego illum malè formidabam, ita frendebat dentibus.*

*Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium.*
*Arripuit gladium, prætruncauit tribus tegoribus glandia.*
*Aulas, calicéſque omneis confregit, niſi quæ modiales erant.*
*Cocum percontabatur, poſſéntne ſeriæ ferueſcere?*
*Cellas refregit omneis intus, recluſítque armarium.*
*Aſſeruate iſtunc ſultis ſerui, ego ibo vt conueniam ſenem.*
*Dicam vt ſibi penum aliud ornet, ſiquidem ſeſe vti volet.*
*Nam hic quidem vt adornat, aut iam nihil eſt, aut iam nihil erit.*

DIESPITER] dieſpiter, Iupiter, diei pater, æther, aër. Puer Hegionis hic inducitur, vt narret ſpectatoribus, quæ intus facta ſint à paraſito. Verſus autem huius ſcenæ ſunt iambei, tetrametri non trochaïci vt alii quidam exiſtimant. QVASI LVPVS ESVRIENS] Horat. epiſt. 2. lib. 2 *poſt hac vehemens lupus: & ſibi & hoſti Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.* ITA FRENDEBAT DENTIB.] idem Trucul. *hoc vide dentibus Frendit: icit Femur.* Virg. lib. 3. Æneid *dentibus infrendens gemitu:* Idem 8. *huc ora ferebat, & illuc Dentibus infrendens.* lege Nonium in fremere & frendere TRIBVS TEGORIBVS] lego etiam hic tribus pecoribus. GLANDIA] glandulas quæ ſunt in ceruicibus. itaque ex parte totum intellige: & per glandia ſeu glādulas, iugula aut ceruices ſignificari puta. Plin. lib 11. cap. 37. *Tonſilla in homine, in ſue glandula.* AVLAS] ollas. Nonnulli ſic legunt hunc verſum, probabili quidē coniectura ſed reclamantibus libris omnibus. *Calices, phialáſque omneis confregit, niſi quæ modiales erant.* MODIALES] ollæ modiales, quę ſunt modii capaces: quæ modii menſuram capiunt. COCVM PERCONTABATVR] in voce *cocum* m. eliditur, alioqui verſus vna ſyllaba redundaret. POSSENTNE SERIAE] ſeriæ, vaſa fictilia, in quibus carnes ſalſæ conditæ ſeruabantur. Cato cap 162 *pernas ſallire ſic oportet. in dolio, aut in ſeria* ſunt etiam vaſa vinaria, Terent. Heaut. *Relevi dolia omnia, omneis ſerias.* Perſius Sat. 4. *Seriola veteris metuens deradere limum.* Sunt & vaſa, æs, aut argētum, aut aliquid ſimile continentia, Perſius Sat. 2. *ſi ſub raſtro crepit argenti mihi ſeria, dextro Hercule.* Hic paraſitus, inquit puer, nō ſatis habebat carnes in ſeriis conditas depromere, & cocis coquendas dare, ſed ipſas quoque ſerias pene dicam coqui, & ferueſcere volebat. Fortaſſis autem huc pertinet, quòd veteres illi heluones & lurcones, ita delectabantur calidis, vt quidam opſophagus chirothecis inter edendum vteretur, ne manus ſibi adureret cibos feruidos ſumens, cùm tamen eos ſine cunctatione in os coniiceret, mandaret, ac deuoraret. CELLAS REFREGIT OMNEIS INT.] cællas pænarias, quarum ſunt multa genera: ſunt enim oleariæ, vinariæ, &c. RECLVSITQVE] aperuítque. ARMARIVM] armariū ſignificat interdum locum, in quo nummi recondūtur, vt hic. ſic & apud M. Tull. pro Cœlio, *Túne aurum ex armario tuo promere auſus es?* Idē pro Cluentio. *Cùm eſſet in ædibus armarium, in quo ſciret eſſe nummorum aliquantum, & auri noctu duos conſeruos dormienteis occidit.* Plautus in Epid *Quin ex occluſo, atque obſignato armario Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.* ASSERVATE ISTVNC SVLTIS] obſeruate, ſi vultis, quò iſte progrediatur, & quid agat. PENVM ALIVD ORNET] Paullus titulo de penu legata lib. digeſt. 33. *Nomen autem penu, inquit, mihi traditum eſt omnibus generibus dictum* ſic Priſcia lib. 5. *hic & hac & hoc penus: & hoc penum.* inquit, deinde cum aliis exemplis, ſiue teſtimoniis, etiam hoc profert: ſed aliter, quàm hodie legitur. ſic enim apud Priſc. legitur. *Dicam ſeni, curet ſibi aliud penu.* SIQVIDEM SESE VTI VOLET] id eſt, ſi volet ſe vti, *penu*, ſubintell. vt intelligamus antiquè dictum, ſi volet ſe vti penu, pro ſi volet vti penu. vel dic, ſiquidem volet ſeſe vti, nulla re ſubintellecta, id eſt, ſiquidem volet vti ſe ipſo: quod eſt, ſiquidem volet eſſe ſibi frugi, & vtilis, ſiue vtibilis. Nam qui nullam habet penum, nulláſque facultates rei familiaris, quid ſe faciat, non habet: ſibíque & aliis inutilis eſt: denique quantus quantus eſt, nullus eſt. NAM HIC QVIDEM VT ADORNAT, &c] id eſt, nam vt quid in hic paraſitus facere inſtituit, & parat, aut iam nihil eſt, aut breui nihil erit.

## HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES, STALAGMVS.

Heg. *IOui diíſque ago gratias meritò magnas,*
*Quom te reducem tuo patri reddiderunt,*
*Quómque ex miſeriis plurimis me exemerunt,*
*Quæ adhuc te carens, dum hîc fui, ſuſtentabam.*
*Quómque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,*
*Quómque hæc reperta eſt fides, firma nobis.*
*Satis iam dolui ex animo, & cura me ſat*
*Et lacrymis maceraui. ſatis iam audiui*
*Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti.*
*Hoc agamus.* Philoc. *quid nunc quoniam tecum ſeruaui fidem,*
*Tibíque hunc reducem in libertatem feci?* He. *feciſti vt tibi,*
*Philocrates, nunquam referre gratiam poſſim ſatis,*
*Proinde vt tu promeritus de me & filio meo.* Philop. *immò potes*
*Pater, & poteris, & ego potero. & di eam poteſtatem dabunt,*

*Vt beneficium benemerenti noſtro meritò muneres,*
*Sicut tu huic potes pater mi, facere meritò maxumè.*
He. *Quid opu'ſt verbis? lingua nulla eſt, qua negem quicquid roges.*
Phi. *Poſtulo abs te, vt mihi illum reddas ſeruom, quem hîc reliqueram.*
*Pignus pro me, qui mihi melior, quàm ſibi ſemper fuit.*
*Pro benefactis eius vti ei pretium poßim reddere.*
He. *Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas.*
*Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis, atque te*
*Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci male.*
Phi. *Quid feciſti?* He. *in lapicidinas compeditum condidi,*
*Vbi reſciui mihi data eſſe verba.* Phi. *væ miſero mihi,*
*Propter meum caput labores homini eueniſſe optumo.*
He. *At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.*
*Gratis à me, vt ſit liber, tecum abducito.* Phi. *edepol Hegio*
*Facis benignè. ſed quæſo hominem vt iubeas arceßi.* He. *licet.*
*Vbi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceßite.*
*Vos ite intrò. interibi ego ex hac ſtatua verbera volo*
*Erogitare meo minore quid ſit factum filio.*
*Vos lauate interibi.* Philop. *ſequere hac Philocrates me intrò.* Phi. *ſequor.*
He. *Age tu illuc procede bone vir. lepidum mancupium meum.*
Sta. *Quid me oportet facere, vbi tu talis vir falſum autumas?*
*Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ.*
*Neque ero vnquam, ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.*
He. *Propemodum vbi loci fortunæ tuæ ſint, facile intelligis.*
*Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.*
*Recta & vera mihi loquere, ſed neque verè, neque rectè adhuc*
*Feciſti vnquam.* Stal. *quid ego fatear, credin' pudeat cum tu autumes?*
He. *At ego faciam vt pudeat: nam in ruborem te totum dabo.*
Sta. *Eia credo ego imperito plagas minitaris mihi.*
*Tandem iſta aufer, dicque quid fers, vt feras hinc quod petis.*
He. *Satis facundu's. ſed fieri dictis compendium volo.*
Sta. *Vt vis fiat.* He. *bene morigerus fuit puer, nunc non decet.*
*Hoc agamus. iam animum aduorte, ac mihi quæ dicam ediſſere.*
*Si eris verax, è tuis rebus feceris meliuſculas.*
Sta. *Nugæ iſtæc ſunt, non me cenſes ſcire qui dignus ſiem?*
He. *At ea ſubterfugere potis es pauca, ſi non omnia.*
Sta. *Pauca effugiam ſcio. nam multa euenient, & merito meo.*
*Quia & fugi, & tibi ſurripui filium & eum vendidi.*
He. *Cui homini?* Sta. *Theodoremedi in Alide Polypluſio*
*Sex minis.* Heg. *prò di immortales is quidem huius eſt pater*
*Philocratis.* Sta. *quin melius noui, quàm te, & vidi ſæpius*
He. *Serua Iuppiter ſupreme & me, & meum gnatum mihi.*
*Philocrates, per tuum te genium obſecro, exi, te volo.*

QVAE ADHVC, TE CARENS ] *Quæ* neutri generis eſt, accuſandi caſus. Itaque videbatur dicere debuiſſe, *Quas*, videlicet miſerias. ſed nihil mutandum & *quæ* interpretandum, quas res, vel quæ mala, hoc eſt, quas miſerias. SVSTENTABAM] tolerabam. HVNC ] Philocratem. MACERAVI ] tabefeci, conſumſi, confeci. HOC AGAMVS] agamus quod eſt in manibus, & quod inſtat. curemus præſentia, & præterita miſſa faciamus. QVONIAM TECVM SERV. F. ] quoniam tibi ſeruaui fidem. PROINDE VT TV PROMERITVS DE, &c. ] hæc ſunt coniungenda cum ſuperioribus, hoc modo, feciſti, vt nunquam tibi ſatis poſſim gratiam referre, ita vt tu de me & de filio meo

meo promeritus es.i. feciſti, vt nunquam tibi ſatis magnam gratiam referre poſſim pro tuis in me, & filium meũ promeritis. BENEMERENTI NOSTRO] *εὐεργέτῃ ἡμῶν*, ſeu *ἡμετέρῳ*, id eſt, homini bene de nobis merito. MVNERES] munereris. remunereris. Nonius, *munerat*, inquit, pro *muneratur*. Turpil. Thraſyleonte. *Dat vltro, ac munerat: quod ab illo abſtulit.* ILLVM] Tyndarum. PRETIVM] mercedem, parem gratiam ſic ſuprà in Aſinaria. *Promerenti, optime hoccine pretij redditur?* Terent. Andr. *Ergo pretium ob ſtultitiam fero*, id eſt, pretium, ſeu mercedem ſtultitiæ. COMPEDITVM] compedibus vinctum CONDIDI] conieci. PROPTER MEVM CAPVT LABORES H. E. OPT.] vel legendum cum interrogatione, vt ſubintelligamus, par eſt, verum eſt, oportet, hoc modo, verumne eſt, propter meum caput, id eſt, propter meã vitam, & ſaluten, homini optimo labores, atque ærũnas eueniſſe? vel ſine interrogatione, hoc modo, vt miſero mihi, ô me miſerum, qui commiſerim, vt vir optimus propter meum caput tot laboribus conficiatur, & tot ærumnas perferat. notetur locus. *homini optimo*. Nam *viro optimo* vſitatius erat, quanquam illo quoque altero interdum vti ſolent Latini ſermonis auctores ſic ſuprà eadem fab. *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optimo.* LIBELLAM PRO EO ARGENTI] libellam argenti. id eſt, aſſem. ſic M. Tull. accuſationis lib. 2 *ecquis Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, vnam libellam argenti dediſſet?* Idem pro Roſc. Comœd. *hic niſi planum facit*, L L S. ccc, *ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit.* DIXI M. Tull. *ad libellam*, quòd Horat. *ad aſſem* Sic Horat. epiſt. 2. lib. 2. *Luculli miles collecta viatica multis Ærumnis laſſus, dum noctu ſtertit ad aſſem Perdiderat.* NE DVIS] ne dederis. TECVM ABDVCITO] ſic erat emendatum in vno ex noſtris codicibus manuſcriptis, vel ab eodem ſcriptore, vt manus ſimilitudo declarat, vel ab aliquo erudito. Nam verſus, vt ita legatur, poſtulat, cùm in vulgatis & aliis manuſcr. vox *tecũ* deſideretur. FACIS BENIGNE] facis liberaliter. INTERIBI] interea. EX HAC STATVA VERBEREA] ex Stalagmo, homine aſſiduis & perpetuis verberibus digno: vel qui ita verberibus aſſuefactus eſt, vt, quantus quãtus eſt, ex verberibus concretus & conflatus eſſe videatur ſic in Pſeud. *Sed eccũ verbeream ſtatuam, vt magnificè infert ſeſe.* FALSVM AVTVMAS?] falſum dicis? NE TV SPEM PONAS, &c.] ne tu ſpem in hoc poſitã habeas, videlicet, me bonæ frugi fore: vel ſic, ne tu ſperes me bonæ frugi f. *Spem ponere* ita poſitum, ſine hac adiectione in eo, ſeu in ea re, videtur eſſe inſolẽtius. VBI LOCI] quo in loco. TVA EX RE FACIES] tuo ex vſu facies, quod tibi expedit. EX MALA MELIVSCVLAM] facies ex mala re, tua ſcilicet, meliuſculam. QVOD EGO FATEAR CREDIN' PVD. CVM TV AVTVMES?] id eſt credisne fore, vt me pudeat eius, quod fatear, videlicet, me neque rectè neque verè vſque ad hoc tempus vnquam feciſſe, cum tu id dicas? NAM IN RVBOREM TE TOT D.] iocus ex verbo quos pudet, ii erubeſcunt, qui virgis, aut loris vapulant, iis corium ſanguine rubet. Sic igitur Hegio. nefas eſſe credibile fore vt te pudeat tua mala facinora confiteri: id eſt, vt erubeſcas, cum tua mala facinora fateberis, at ego abs te vel inuito rubore exprimã: id eſt, at ego facã, vt vel inuitus rubeas. Nam ego tibi tergũ verberibus rubore perfundam, ſeu rubrum reddam, *dare in ruborem*, ſic dictum, vt dare in ſplẽdorem. dare ad mortem, dare ad langorem, & ſimil. quæ ſuis locis indicabuntur. EIA CREDO EGO IMP. MIN. M.] ironia. proinde quaſi ita dicat, Eia ſcilicet tu mihi plagarum imperito plagas minitaris. non eſt ita. ego enim vſu didici, quàm ſis plagoſus: & plagarum ſum peritiſſimus, quippe qui abs te toties verberatus fui. ISTA AVFER] iſta omitte DIC QVID FERS] & dic, quid me velis. vel ſic: & dic, quid in animo habeas. VT FERAS HINC Q. P.] luſit etiam hic in *ferre*: hoc modo. *quid fers, quid habes in animo vt feras*, id eſt, vt auferas, ſeu accipias, *hinc*, hoc eſt, à me, id quod pet s. SATIS FACVNDVS] ſatis facundus es, ſat diſertus es. SED FIERI DICTIS COMP. V.] ſed te volo rem paucis complecti: ſed te pauca verba facere volo: ſed te volo breuem eſſe. hoc loquendi genus hinc natum eſt, quod qui rem aliquam non inſumit, is lucrum ſeu compendium facere videtur ita qui pauca verba facit, is ea verba quę non loquitur, lucrifacere videtur. vtroque autem modo Plautus loqui ſolet, & hoc, *verba compendij facere*: vt in Aſin. *Verbis velitationem fieri compendi volo*: & hoc, verborum, ſeu verbis compendium facere, vt hic. VT VIS FIAT] ita fiat, vt vis. id eſt non recuſo, quin tuo arbitratu pauciſſimis verbis rem eloquar. Sed hæc Stalagmi verba in aliam ſententiam torquet Hegio, vt mox dicemus. BENE MORIGERVS FVIT PVER, NVNC NON DECET] hæc loquitur ſenex ad ſpectatores verſus, Stalagmi reſponſionem in aliã partem accipiens, atque ille ſentiebat hoc modo, Stalagmus, inquit Hegio, dum puer fuit, facilè morem geſſit roganti: id eſt, fuit impudicus, & aliorum libidini obſecutus eſt. ſed nunc exſoletum, & grandem natu non decet. ſpurcities ineſt in ſententia non in verbis. Nam primum reſponſionem Stalagmi aliter interpretatur, atque ille volebat: deinde in voce *morigerus* nonnihil ambigui ineſt, quòd ſignificat & eum, qui eſt moribus commodis & morem gerit alteri in re honeſta: & eum, qui alterius libidini ſe facilem præbet, & facilè morem gerit. HOC AGAMVS] In hoc negotio toti ſimus: ad hoc negotium toti incumbamus: toto animo, ac toto pectore in hoc negotio, quod eſt in manibus, occupati ſimus. EDISSERE] expone, eloquere. E TVIS REBVS FEC. MELIVSC.] id eſt, è rebus malis, quales tuæ ſunt, feceris paullo meliores. vel ſic, è rebus tuis, quæ malę ſunt, feceris paullo meliores. NVGAE ISTAEC SVNT] iſtæc ſeu iſta, quæ loqueris, nugæ ſunt NON ME CENSES SCIRE Q. D. S.] non me putas ſcire, quid merear? *qui dignus ſiem?* ſubintellige ſufferre, ſeu perpeti. vel legendum fortaſſis eſt, *qui dignus ſiem?* id eſt, quo dignus ſiem? AT EA SVBTERF. POTIS ES P.] at potes ea pauca, quæ mereris effugere & vitare, ſi non omnia PAVCA EFF. SCIO. NAM M.] Seruus acutus & argutus, & quod caput eſt multorum delictorum ſibi conſcius, verba domini Hegionis, quæ fortaſſe ſimpliciter, & *ἀφελῶς* locutus erat improbius interpretatur: hoc modo: rectè dicis, inquit: vel ſcio ita eſſe, vt dicis pauca mala effugiam: ſed multò maior eorum pars mihi eueniet, idque merito meo FILIVM] Pægnium, cui nũc Tyndaro nomen eſt. EXI] exi domo. Nam domum introiuerat Philocrates vna cum Philopolemo, vt lauarent.

## PHILOCRATES, HEGIO, STALAG.

*Hegio aſſum, ſi quid me vis, impera.* He. *hic gnatum meum.*
*Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.*
Phi. *Quàm diu id factum eſt?* Sta. *hic annus incipit viceſimus.*

Phi. *Falſa memorat.* Sta. *aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum*
*Tuus pater peculiarem paruulum puero dedit.*
Phi. *Quod erat ei nomen? ſi vera dicis, memora dum mihi.*
Sta. *Pægnium vocitatu'ſt, poſt vos indidiſtis Tyndaro.*
Phi. *Cur ego te non noui?* Sta. *quia mos eſt obliuiſci hominibus,*
*Neque nouiſſe, cuius nihil ſit faciunda gratia.*
Phi. *Dic mihi, iſue iſtic fuit, quem vendidiſti meo patri,*
*Qui mihi peculiaris datus eſt huius filius?*
He. *Viuitne is homo?* Stala *argentum accepi, nihil curaui cæterum.*
He. *Quid tu ais?* Phi. *quin iſtic ipſu'ſt Tyndarus tuus filius?*
*Vt quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum à puero puer*
*Bene pudicéque educatu'ſt vſque ad adoleſcentiam.*
He. *Et miſer ſum & fortunatus, ſi vos vera dicitis.*
*Eò miſer ſum, quia malè illi feci, ſi gnatus meus'ſt.*
*Eheu quur ego plus, minúſque feci, quàm æquom fuit.*
*Quòd malè feci, crucior modo, ſi infectum fieri poßiet.*
*Sed eccum incedit huc ornatus, audax ſuis virtutibus.*

PECVLIAREM] qui eſſet in peculio tuo ſic ſuprà in Aulul. *gallinaceus*, *Qui erat anui peculiaris*, &c. Idem in Mercat. *Quid etiam tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta*, *Peculiarem*. POST VOS INDID. TYNDARO] ſubintell. ei nomen. NEQVE NOVISSE] ſubintellige *eum*. BENE PVDICÉQVE EDVCATV'ST] ſic infrà in Curcul *Frater obſecro noli hunc condemnatum perdere. Bene, & pudicè me domi habuit* PLVS MINVSQVE FECI, &c.] plus mali, minus boni, &c. CRVCIOR MODO, S. INF.] proinde ac ſi dicat, crucior, ſed fruſtrà: quia quod factum eſt, infectū reddi non poteſt. ORNATVS, AVDAX SVIS VIRTVTIBVS] *ornatus, audax*, poſita ſunt ἀσυνδέτως. nam hæc ſententia eſt, incedit huc Tyndarus, ornatus videlicet ſuis virtutibus, & audax id eſt, fretus ſeu ferox, & confiſus ſuis virtutibus Licet tamen fortaſſis etiam ſic explicare, ornatus malleo. compedibus, manicis, boiis: & audax, id eſt, fretus ſuis virtutibus.

## TYNDARVS, HEGIO, PHILOCRATES, STALAGMVS.

*VIdi ego multa ſæpe picta, quæ Acherunti fierent*
*Cruciamenta: verùm enimuerò nulla adæquè eſt Acheruns,*
*Atque vbi ego fui, in lapicidinis, illic demum eſt locus.*
*Vbi labore laſſitudo omniſt exigunda ex corpore.*
*Nam vbi illò adueni, quaſi patriciis pueris aut monedulæ,*
*Aut anates, aut coturnices dantur, qui cum luſitent,*
*Itidem hæc mi aduenienti vpupa, qui me delectet data eſt.*
*Sed herus, eccum ante oſtium, & herus alter eccum ex Alide.*
*Rediit.* Heg *ſalue exoptate gnate mi.* Ty. *hem quid gnate mi?*
*Atat ſcio cur te patrem aßimiles eſſe, & me filium,*
*Quia mihi item vt parentes, lucis das tuendæ copiam,*
Phi. *Salue Tyndare.* Tyn. *& tu quoius cauſſa hanc ærumnam exigo.*
Phi. *At nunc liber in diuitias faxo vivies: nam tibi*
*Pater hic eſt, hic ſeruus, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,*
*Vendiditque patri meo te ſex minis. is te mihi*
*Paruolum peculiarem paruulo puero dedit.*
*Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.*
Tyn. *Quid huius filium.* Phi. *intus eccum fratrem germanum tuum.*
Tyn. *Quid tu ais? adduxtin' illum huius captiuum filium?*
Phi. *Quin, inquam, intus hic eſt.* Tyn. *feciſti edepol & rectè & bene.*
Phi. *Nunc tibi pater hic eſt, hic fur eſt tuus, qui paruum hinc te abſtulit.*
Tyn. *At ego hunc grandisgrandem natu ob furtum ad carnificem dabo.*

*Meri-*

Phi. *Meritus eſt.* Tyn. *ergo edepol huic meritam mercedem dabo.*
*Sed dic oro, pater meus túne es?* Heg. *ego ſum, gnate mi.*
Tyn. *Nunc ego demum in memoriam redeo, cum mecum cogito,*
*Nunc edepol demum in memoriam regredior, audiſſe me,*
*Quaſi per nebulam, Hegionem patrem meum nominarier.*
Heg. *Ego ſum.* Phi. *compedibus quæſo vt tibi ſit leuior filius.*
*Atque hic grauior ſeruus.* Heg. *certum eſt principiò id præuortier.*
*Eamus intro, vt arceſſatur faber. vt iſtas compedes*
*Tibi adimam, huic dem.* St. *cui peculij nihil eſt, rectè feceris.*

QVAE ACHERVNTI FIERENT.] quæ apud Orcum, ſeu apud inferos, fierent, Acherunti, loco aduerbii eſt ſic ſuprà eadem Comœd. *Facito ergo tu, vt Acherunti clueas gloria.* NVLLA ADAEQVE EST ACHERVNS, &c.] producit hunc locum quaſi teſtem Nonius, vt probet, *Acheruns,* etiam fœminini generis eſſe, non ſolùm maſcul. vt apud Virgil. libi.6. *Et tenebroſa palus Acherunte refuſo.* EXIGVNDA] eiicienda. QVASI PATRICIIS PVERIS, AVT MONEDVLAE, &c.] monetulæ, dictæ ſunt à moneta tollenda: de quibus ſuprà in Aſinar. Quod autem ad rem attinet, pueris ingenuis, & patriciis, tum apud Græcos, tum apud Ro. aues dari ſolebant, quibuſcum luſitarent, vt paſſeres, cothurnices, anates, monedulæ, galli gallinacei, & ſimiles. Plinius. libro 4. epiſtolarum, epiſtola ad Clementem, *Habebat puer mannulos multos & iunctos, & ſolutos: habebat canes maiores, minoréſque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas.* Erant & puellarũ deliciæ res tales, vt paſſer Lesbiæ apud Catullum, *Paſſer, deliciæ meæ puellæ Quicum ludere, quem in ſinu tenere, Cui primum digitum dare appetenti, Et acreis ſolet incitare morſus.* Ouid 10. Metam. de Pygmalione, qui ſtatuã eburneam virginali habitu, & figura, amabat, *Et modò blanditias adhibet modò grata puellis Munera fert illi, conchas, tereteſque lapillos, Et paruos volucres, & flores mille colorum.* AVT COTHVRNICES] cothurnices fuiſſe pueris in deliciis, vt & gallos gallinaceos declarat locus Æſchinis in oratione contra Tymachum, καὶ τὰς ὄρτυγας, καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας οὓς ἠγάπα ὁ τρισκακοδαίμων αἰθόμενος, ἀπέκτειναν. id eſt, & cothurnices, & gallos gallinaceos, quos infeliciſſimus homo amabat, necauerunt. Quanquam cothurnices in oratione illa adhibebantur ad ludum quendam talem, in quo cothurnicum in circulo incluſarum, is, qui vnam circa caput percuſſerat, illam ipſam & reliquas, quas poterat prendere, auferebat: qui aberrarat, cedebat alteri percutiendi ius. QVICVM] quibus cum. VPVPA] Vpupa, inquit Plinius lib. 10 cap. 29. *Obſcœna paſtu auis, criſta viſenda plicatili contrahens eam, ſubrigénſque per longitudinem capitis.* Hic vrbanè malleum, quo lapides cædebat, appellat vpupam Tyndarus, tanquam auem ob ſcœnam & inauſpicatam, licet etiam fortaſſe dicere, nonnullam ſimilitudinem eſſe malleo cum vpupa, quòd malleus criſtam quandam in dorſo gerat, & roſtro ſit adunco, vt vpupa. QVI ME DELECTET] vel legendum, qui me delectem: id eſt, qua me delectem: vel ſpectatur, quod intelligitur, videlicet, malleus: non quod dicitur, *vpupa.* QVIA MIHI ITEM VT PARENTES LVCIS D. T. COP.] quia me viuere ſinis, vt parentes filios: quia mihi per te viuere licet, vt per parentes filiis lucis videndę poteſtatem faciunt, cum eos in luminis oras producunt, ita me, quem necare potes, viuere ſinis. TVENDAE] intuendæ. M. Tull. pro Milone, *Negant intueri lucem eſſe fas ei qui à ſe hominem occiſum fateatur.* Lucret lib. 3 *Et ſæpe vſque adeò mortis formidine vitæ. Percipit humanos odium lucisque videndæ Vt ſibi conciſcant mœrenti pectore lethum,* &c Virg lib 6. *lucémque peroſi.* HANC AERVMNAM EXIGO] hanc ærumnam ſuffero, ac tolero. Nonius exigere, inquit, interdum ſignificat agere, vt Plaut Capt. *Salue Tyndare.* TYN *& tu, cuius cauſa hanc ærumnam exigo.* FAXO, VENIES] faxo, id eſt, fecero vt venias, mea opera certo venies: & ſine dubio venies. SVRPVIT] ſurripuit. ILLIC] ille, Stalagmus. IN MEMORIAM REGREDIOR] in memoriam redeo, vt ſuprà, recordor: memoria repeto. QVASI PER NEBVLAM] hoc eſt, obſcurè, & non ſatis planè, neque aperte, tranſlatum ab iis, qui per nebulam aliquid cernere conantur ita tranſlatio eſt à ſenſu videndi, ad ſenſum audiendi. Sic M. Tull. dixit 12. Philippica, per caliginem, & eadẽ ſentẽtia, ſic ille, *Decepti, decepti inquam ſumus, patres conſcripti, Antonij eſt acta cauſa ab amicis eius, non publica, quod videbam equidem, ſed quaſi per caliginem præſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus.* Sic autem edidimus in vtraque editione noſtri Ciceronis, & ita legendum, non vt vulgò *præſtrinxerat*, neque *perſtrinxerat*, quod quamuis videam nonnullis linguę Latinæ imperitis, iiſdémque arrogantiſſimis, perſuaderi non poſſe: tamen dirumpantur licet, ita legendum eſſe contendo, idque me ſcire dico, quod in his Commentariis infrà ſuo loco pluribus verbis demonſtrabo. Sic idem Plaut. in Pſeud. *Sunt quæ te volumus percontari: quæ quaſi per nebulam noſmet ſcimus, atque audiuimus.* VT TIBI SIT LEVIOR FILIVS] vt tibi leuetur filius. ATQVE HIC GRAVIOR SERVVS] & hic ſeruus, nempe Stalagmus, iiſdem compedibus ſit grauior: id eſt, grauetur, & oneretur. CERTVM'ST PRINCIPIO ID PRAEVORTIER] ſtat ſententia primum omnium id facere, vt filius meus compedibus leuetur, & Stalagmus iiſdem vrgeatur, & conſtringatur. CVI PECVLII NIHIL EST, RECTE F.] iocatur ſeruus etiam in malis. mihi, inquit, qui peculium nullum habeo, quid dederis, rectè feceris. vel ſic, faciens tu id, quod dicis, id eſt, dans mihi aliquid, quod alii ademptum ſit mihi nullum peculium habenti, benefeceris. ego priorem explicationem magis probo: neque tamen hanc poſteriorem damno, ſi cui fortè ea magis arrideat.

## GREX.

*Spectatores ad pudicos mores facta hæc fabula eſt.*
*Neque in hac ſubagitationes ſunt, neque vlla amatio,*
*Nec pueri ſuppoſitio, nec argenti circumductio,*

*Neque vbi amans adoleſcens ſcortum liberet clam patrem ſuum.*
*Huiuſmodi paucas poetæ reperiunt comœdias,*
*Vbi boni meliores fiant. nunc vos, ſi vobis placet,*
*Etſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:*
*Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium, plauſum date.*

SVBAGITATIONES] Terent. in Heauton. *Nam iſthac quidem contumelia'ſt, Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam ſubagitare.* Plaut Mil.Glor. *Neque ego vnquam alienum ſcortum ſubagito in conuiuio.* Idem ibid. in extr. *Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem, impudens?* Ex his locis intelligere licet, ſubagitare mulierem, nihil aliud eſſe, quàm incontinenter, & laſciuè, & molliter eam attrectare: & ſubagitationes nihil aliud eſſe, quàm attrectationes intemperatas, molleis, & libidinoſas. NEC VLLA AMATIO] vt in Aſinaria, Caſina, Amphitruo. NEC PVERI SVPPOSITIO] vt in Truculento Plauti, & in ſubditiuo Cæcilii. puerum ſupponere dicuntur mulieres quæ fœtum non ſuum, id eſt alienum, pro ſuo alunt, ac fouent: hinc pueri ſuppoſiti, id eſt ſubditi. NEC ARGENTI CIRCVMDVCTIO] id eſt nec fallacia, per quam pater aliquis argento emunctus ſit, vel nec argenti interuerſio, vt in Aſinar. & Pſeud. apud Plautum, & in Heaut. apud Terent. REPERIVNT] inueniunt, excogitant. SIGNVM HOC MITTITE] hoc ſignum date, quod iam dicturus ſum: nempe plauſum date. QVI PVDICITIAE ESSE VOLTIS PRAEMIVM] Qui pudicitiæ præmium tribui vultis, hoc eſt, qui pudici eſtis, & idcirco pudicitiam præmio affici vultis.

## FINIS CAPTEIVEI.

CVRCV-

# CVRCVLIO.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| PALINVRVS | ſeruos. |
| PHAEDROMVS | adoleſcens. |
| LENA | anus. |
| PLANESIVM | virgo. |
| CAPPADOX | leno. |
| COQVS. | |
| CVRCVLIO. | paraſitus. |
| LYCO | trapezita. |
| CHORAGVS | |
| THERAPONTICONVS | miles. |

## ARGVMENTVM.

*CVRCVLIO miſſus à Phædromo it in Cariam,*
*Vt petat argentum. ibi ille eludit annulo*
*Riualem, ſcribit atque obſignat litteras.*
*Cognoſcit ſignum Lyco, vbi vidit, militis.*
*Vt amicam mittat pretium lenoni dedit.*
*Lyconem miles ac lenonem in ius rapit.*
*Ipſius ſororem quam peribat repperit,*
*Oratu cuius Phædromo nuptum locat.*

CVRCVLIO] Phædromi paraſitus. VT PETAT ARGENTVM] à quodam Phædromi ſodali, & amico, aut aliũde, alicũde. ELVDIT ANNVLO RIVALEM] de militis, Phædromi riualis, Terapõtigoni digito furtim annulũ detrahit per dolum interea dum ille dormit. SCRIBIT ATQVE OBSIGNAT LITTERAS] ſcribit litteras ad Lyconem Trapezitam, vt pecuniam curet Cappadoci lenoni, penes quem erat Planeſium, quam deperibat Phædromus, & ſcribit militis nomine, & obſignat annulo militis. COGNOSCIT SIGNVM LYCO, VBI VIDIT MIL.] Lyco ſignum militis cognoſcit, vbi id vidit. ſignum autem erat, imago militis clipeati, elephantum machæra diſſecantis, LYCO] trapezita. VT AMICAM MITTAT] vt leno Cappadox Planeſium, amicam militis mittat, id eſt, miſſam faciat, ſeu dimittat, Lyco trapezita pretium lenoni dedit. MILES] miles poſtea, rerum illarum ignarus, Planeſium à lenone, pecuniam à trapezita repetit. Vtrunque recuſantem, & id, quod geſtum erat narrantem, rapit in ius. IPSVS] ipſe miles, reperit, Planeſium, quam deperibat, ſuam ſororem eſſe. ORATV CVIVS, PHAEDROMO N.] à qua oratus, eam Phædromo, ſuo æmulo, dat vxorem ducendam. NVPTVM LOCAT] nuptum dat.

# ACTVS PRIMVS.

PALINVRVS ſeruus, PHÆDROMVS adoleſcens.

Pa. *Quo ted hoc noctis dicam proficiſci foràs,*
*Cum iſtoc ornatu,cumque hac pompa Phædrome?*
Ph. *Quo Venus, Cupidóque imperat,ſuadétque amor.*
*Si media nox eſt,ſiue eſt prima veſpera:*
*Si ſtatus, condictus cum hoſte intercedit dies,*
*Tamen eſt eundum quò imperant,ingratiis.*
Pa. *At tandem tandem* Ph. *tandem es odioſus mihi.*
Pa *Iſtuc quidem nec bellum eſt,nec memorabile,*
*Tute tibi puer es lautus.luces cereum.*
Ph. *Egon' apicularum opera congeſtum non feram,*
*Ex dulci oriundum,melliculo dulci meo?*
Pa. *Nam quò te dicam ego ire?* Ph *ſi tu me roges,*
*Dicam, vt ſcias.* Pa. *ſi rogitem,quid reſpondeas?*
Ph. *Hoc Aſculapÿ fanum eſt.* Pa. *plus iam anno ſcio.*
Ph. *Huic proximum illud oſtium oculeiſsimum.*
*Salue, valuiſtin' oſtium oculeiſsimum?*
Pa. *Caruítne febris te here, vel nudiuſtertius?*
*Et heri cenauiſtíne?* Ph. *deridéſne me?*
Pa. *Quid tu ergo inſane rogitas, valeátne oſtium?*
Ph. *Belliſsimum hercle vidi,& taciturniſsimum.*
*Nunquam vllum verbum mutit. quum aperitur,tacet.*
*Cúmque illa noctu clanculum ad me exit,tacet,*
Pa. *Nunquid tu,quod te, aut genere indignum ſit tuo,*
*Facis,aut inceptas facinus facere,Phædrome?*
*Num tu pudicæ cuipiam inſidias locas?*
*Aut quam pudicam oportet eſſe?* Ph. *nemini.*
*Nec me ille ſinit Iuppiter.* Pa. *ego item volo.*
*Ita tuum conferto amare ſemper,ſi ſapis,*
*Ne id quod ames,populus ſi ſciat,tibi ſit probro.*
*Semper curato ne ſit inteſtabilis.*
*Quod amas,amato teſtibus præſentibus.*
Ph. *Quid iſtuc eſt verbi?* Pa. *cautè vt incedas via.*
Ph. *Quin leno hic habitat.* Ph. *nemo hic prohibet,nec vetat.*
*Quin quod palàm eſt venale,ſi argentum eſt,emas.*
*Nemo ire quenquam publica prohibet via,*
*Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam,*
*Dum tete abſtineas nupta, vidua, virgine,*
*Iuuentute,pueris,liberis:ama quid lubet.*
Ph. *Lenonis hæ ſunt ædes.* Pa. *malè iſtis eueniat.*
Ph. *Qui?* Pa. *qui ſceleſtam ſeruitutem ſeruiunt.*
Ph. *Obloquere.* Pa. *fiat maximè.* Ph. *etiam tu taces?*
Pa. *Nempe obloqui me iuſſeras.* Ph. *at nunc veto,*

*Id vti*

*Id vti accæpi dicere, ei ancillula eſt.*
Pa. *Nempe huic lenoni, qui hîc habitat?* Ph. *rectè tenes.*
Pa. *Nimis formido ne excedat.* Ph. *odioſus es.*
*Eam volt meretricem facere: ea me deperit:*
*Ego autem eum illa facere nolo mutuum.*
Pa. *Quid ita?* Ph. *quia proprium facio, amo pariter ſimul.*
Pa. *Malus clandeſtinus eſt amor, damnum'ſt merum.*
Ph. *Eſt hercle ita vt tu dicis.* Pa. *iam ne ea fert iugum?*
Ph. *Tam à me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit, niſi*
*Si eſt oſculando quippiam impudicior.*
Pa. *Semper, tu ſcito, flammæ fumo eſt proxima.*
*Fumo comburi nihil poteſt, flamma poteſt.*
*Qui è nuce nucleum eſſe volt, frangit nucem.*
*Qui volt cubare, pangit ſaltem ſuauium.*
Ph. *At illa eſt pudica, neque dum cubitat cum viris.*
Pa. *Credam, pudor ſi cuiquam lenoni ſiet.*
Ph. *Immò quid cenſes? vt quæque illi occaſio eſt*
*Surripere ſe ad me, vbi ſauium oppegit, fugit.*
*Ideò fit, quia hic leno ægrotus incubat,*
*In Æſculapij fano. is me excruciat.* Pa. *quid eſt?*
Ph. *Alias me poſcit pro illa triginta minas,*
*Aliàs talentum magnum, neque quicquam queo*
*Æqui boníque ab eo impetrare.* Pa. *iniurius:*
*Qui quod lenoni nulli'ſt, id ab eo petas.*
Ph. *Nunc hinc paraſitum in Cariam miſi meum,*
*Petitum argentum à meo ſodali mutuum:*
*Quod ſi non affert, quò me vortam neſcio.*
Pa. *Si deos ſalutas, dextrouerſum cenſeo.*
Ph. *Nunc ara Veneris hæc eſt ante horam fores,*
*Me inferre Veneri voui iam ientaculum.*
Pa. *Quid antepones Veneri ientaculo?*
Ph. *Me, te atque hoſce omnes.* Pa. *tum tu venerem vomere vis?*
Ph. *Cedo puere ſinum.* Pa. *Quid facturus?* Ph. *iam ſcies.*
*Anus hîc ſolet cubitare cuſtos ianitrix.*
*Nomen ei eſt lenæ, Multibiba atque Merobiba.*
Pa. *Quaſi tu legenam dicas, vbi vinum ſolet*
*Chium eſſe.* Ph. *Quid opu'ſt verbis? vinoſiſſima eſt.*
*Eáque extempulo vbi vino has conſperſi foreis,*
*De odore adeſſe me ſcit, aperit illico.*
Pa. *Eíne hic cum vino ſinus fertur?* Ph. *niſi neuis.*
Pa. *Nolo hercle. nam iſtunc qui fert, afflictum velim*
*Ego nobis afferri cenſui.* Ph. *Quin tu taces?*
*Si quid ſuper illi fuerit, id nobis ſat eſt.*
Pa. *Quiſnam iſtic fluuius eſt, quem non recipiat mare?*
Ph. *Sequere hac Palinure me ad foreis, ſi mi obſequens.*
Pa. *Ita faciam.* Ph. *agite, bibite. feſtiuæ fores.*
*Potate, ſite mihi volentes propitiæ,*
Pa *Voltíſne oliuas, aut pulpamentum, aut capparim?*

Ph. *Exſuſcitare voſtram huc cuſtodem mihi.*
Pa. *Profundis vinum. quæ te res agitant* Ph. *ſine,*
*Viden' vt aperiuntur ædes feſtiuiſſimæ?*
*Non mutit cardo. eſt lepidus.* Pa. *quin das ſauium?*
Ph. *Tace, occultemus lumen & vocem.* Ph. *licet.*

QVÒ TED HOC NOCTIS D. PR.] quò te proficiſci dicam hoc noctis tempore? *hoc noctu*, id eſt, hac parte noctis: hoc noctis tempore. Sic ſuprà in Anphitr. *qui hoc noctu ſolus ambulem.* & ibidem iterum atque iterum. CVM ISTOC ORNATV] cum cereo funali in manu, & cetero inſtrumento amatorum proprio. eſt enim ſuus amatorum ornatus, vt peregrinorum, nautarum, potorum. CVMQVE HAC POMPA] cum aliis ſeruis, qui vinum, & ientaculum Veneris gerunt. SIVE'ST PRIMA VESPERA] ſiue eſt prima veſperæ pars. Sic dictum prima veſpera, vt prima luce, primo crepuſculo. SI STATVS CONDICTVS CVM HOSTE INTER D.] id eſt, ſiue conſtitutus cum peregrino, & denuntiatus peregrino intercedit dies hoſtem antiqui pro peregrino vſurparunt. verba autem ſunt 12. tab. *aut ſtatus dies cum hoſte*, quæ profert M. Tul. lib. 1. de Off. oſtendens id. quod diximus, hoſtem apud maiores vſurpatum eſſe pro eo, quem ſua ætate peregrinum dicebant. Feſtus. *Status dies*, inquit, *vocatur, qui iudicij cauſa eſt conſtitutus cum peregrino*. eius enim generis ab antiquis hoſtes appellabantur, quòd erant pari iure cum pop. R. atque hoſtire ponebant pro æquare: deinde profert hos duos verſus Plauti, *Si ſtatus condictus*, &c. Stata ſacrificia, dicuntur certis diebus fieri ſolita. CONDICTVS] communiter dictus, denuntiatus *Condicere*, inquiunt iuriſconſulti, *denunciare eſt priſca lingua*. INGRATIIS] inuitè. AT TANDEM T.] At tandem, tandem intelligo te amare ἀποπνίγεις, ſeu potius ἐμμανὴς. vel dic, At tandem, tandem deſine inſanire. At tandem, tandem reſipiſce, & ad ſanitatem reuertere. NEC MEMORABILE] id eſt, nec laudabile. vt contrà, illaudatum dicitur, quod non eſt nominandum, aut memorandum. TV TE TIBI PVER ES. LAVTVS, &c.] Tu non habes puerum mollem, & delicatum, qui lumen tibi præferat: ſed tute tibi miniſter, & puer delicatus es. tu es αὐτουργὸς, αὐτοδιάκονος. tu es tibi dux & comes. LVCES CEREVM] tu tibi lumen præfers: tu tibi præluces, cereum manu geſtans, σοὶ αὐτῷ δᾳδουχεῖς. Sic dictum luces cereum. vt lucere facem. in Caſina: Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem. EGON' APICVLARVM OPERA CONG. &c.] Egóne non feram cereum apiculatum labore conſtructum, & conflatum, & ex dulci melliculo meo oriundum? NAM QVO TE DICAM IRE?] ἀναστροφή. quonam te dicam ire? vel nam pro At, vel ſed, vel autem. Sed quo te dicam ire? OCVLEISSIMVM] id eſt, æquè atque oculi, carum, cariſſimum. Sic ferè Feſtus: & hũc locum profert. Sed mendosè apud Feſtum legitur *oculiſſimum*. nam & ratio Latini ſermonis, & lex carminis poſtulant, vt legatur *oculeiſſimum*. Quod autem libri quidem vulgati habent, *oclisſiſſimum*, ferri non poteſt. CARVÍTNE FEBRIS TE, &c.] ſignificat ſeruus, abſurda interrogando, herum ſuum abſurdè quærere ab hoſtio, vtrum valuerit, nécne. Dicimus enim aliquem febri carere: non febrem aliquo homine carere. vel dic non eò eſſe ineptam, aut abſurdam interrogationem. quòd ita quærat ex Phædromo, *caruitne te febris*: ſed quòd caruitne te febris heri, vel nudiuſtertius? nam debet quiſque ſcire valuerit heri, & nudiuſtertius, nécne. HERE] heri. ET TACITVRNISSIMVM] Hoc eò pertinet, quòd optant amatores, qui difficileis Veneres ſectantur, & captant, vt ianuæ puellarum, quas amãt, ſine ſtrepitu, & ſtridore pateant. Tibull. lib. 1. eleg. 2. *Ianua difficilis dominæ, te verberet imber: Te Iouis imperio fulmina miſſa petant. Ianua, iam pateas vni mihi, victa querelis: Nec furtim, verſo cardine, aperta ſones.* NVNQVAM VLLVM VERBVM MVTIT] id eſt, ne mutit quidem. planè mutum eſt. ne μῦ quidem facit: mutit verbum, tralatio eſt, nam oſtia non loquuntur: ſatis igitur erat dixiſſe, nunquam vel mutit. NVM TV PVDICAE CVIPIAM INS. LOCAS?] M. Tull. pro Cælio, parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienum, &c. ibidem, paucis pòſt: ne incurrat in alterius domum, atque famam ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat. AVT QVVM PVD. OP. ESSE?] etiam ſi non ſit. NEC ME ILLE SINIT IVP.] id eſt, & dii vetant. Sic virg. lib. 2. Æneid. *haud ille ſinit ſuperi regnator Olympi.* quidem legunt, *Nec me ille ſinat Iup.* hoc eſt, & dii prohibeant. Iam ille ἐμφατικῶς poſitum eſt, & vna opera δεικτικῶς ille, ſcilicet, qui in cælo habitat. ITA TVVM CONF. AMARE S.] Ita tuum conferto amorem, ſeu amationem, &c. Græcorum more dictum eſt. Sic enim apud illos τὸ ἐρᾶν ponitur pro eo, quod eſt ὁ ἔρως, & τὸ μαίνεσθαι, pro eo quod eſt, ἡ μανία, & cetera ſexcenta ſimilia. Idem Plaut. in Bacchid. *hic vereri perdidit, vereri*, id eſt, τὸ αἰδεῖσθαι τὴν αἰδῶ pudorem. Sic Lucret. libr. 4. *Præterea meminiſſe iacet, languétque ſopore.* ad quem locum plura collecta ſunt exẽpla. NE SIS INTESTABILIS.] id eſt, ne ſis infamiæ nota inuſtus: ita nec tu teſtimonium dicere alteri poſſis, nec tibi aliter. inteſtabilis eſt, cui nemo teſtimonium dicere cogitur, nec ipſe teſtamenti factionem habet, nec ad alterius teſtamentum teſtis adhibere poteſt. Vlpian. libr. 28. digeſt. tit. 1. *Si quis ob carmen fameſum damnetur: ſenatuſconſulto expreſſum eſt, vt inteſtabilis ſit. ergo nec teſtamentum facere poterit, nec ad teſtamentum teſtis adhiberi.* Horat. Sat. 3. lib. 2. *vter ædilis, fueritve Veſtrùm prætoris inteſtabilis, & ſacer eſto.* ad quem locum legito, ſi vacas, quæ notauimus in commentariis Horatianis. Sed vt redeam ad hũc locum, iocus eſt ex ambiguo. nam *inteſtabilis* ſignificat eũ vt dixi, cui teſtimonii dictione, & teſtimonii factione interdictũ eſt: qui eſt quaſi ſine teſtibus. eſſe ſine teſtibus rurſum, ambiguum eſt nam vel intelligi poteſt is, qui iis particulis caret, quibus vir à fœmina diſtinguitur. vel is, cui teſteis adhibere in ſuis negotiis nõ licet. Itaque iocus eſt in verbo poſitus. Conſtat autẽ, iis qui Veneres legibus vetitas ſectarentur, vt qui matronis, vt virginibus inſidiarẽtur, ſæpe caudas ſalaceis vnà cum teſticulis ferro demeſſas eſſe. Horatius Sat. 2. libro 1. *quin etiam illud Accidit, vt cuidam teſteis, caudámque ſalacem, Demeteret ferrum.* AMATO TESTIBVS PRAESENTIBVS] etiam hoc ambiguitè dictum. quod non eget interpretatione. CAVTE VT INCEDAS VIA] vt per viam publicam iter facias. τῇ λεωφόρῳ. Lucret. lib. 4. *Volgiuagáque vagus Venere antè recentia curés* Iterum Plautus infrà non longe, *Nemo ne quenquam publica prohibet via.* NEMO HIC PROH. NEC VET. &c.] ordo eſt, Nemo prohibet, nec vetat, quin hic, id eſt, in domo lenonis, aut lenæ, emas, id, quod palàm eſt venale. Horat. Sat. 2. lib. 1. loquens de meretrice, *Adde huc, quod mercem*

*ſine*

*fuo ſuch geſtat:apertè, Quod venale habet, oſtendit*, &c. Iam quod attinet ad hæc duo verba, *prohibere, vetare*: prohibere, eſt factis: vetare, eſt verbis. NEMO IRE QVENQVAM PVBLICA PROH. VIA] publica via, τῇ λεωφόρῳ. Viarum, inquit iuriſconſultus libr. 43. digeſt. titu. 8. *quædam publicæ ſunt, quædam priuatæ, quædam vicinales. Publicas vias dicimus, quas Græci βασιλικάς, noſtri prætorias, alij conſulares appellant* allegoria autem eſt, qua ſignificat neminem prohibere, quin ſuo quiſque arbitratu meretrices conſectetur. DVM NE PER FVNDVM SAEPT.] in allegoria manet: quã mox declarat. nam per fundum ſæptum, ſiue ſæpe circũdatum ac munitum, mulieres nuptas ſeu matronas, virgines, viduas, pueros ingenuos ſignificat: quia lex taleis perſonas tangere vetat. DVM TE TE ABST. N. V. V.] hæc eſt interpretatio ſuperioris allegoriæ. Atque hanc eandem ſententiam pluribus verbis tractat M. Tull in orat pro Cælio. quem locum iam ante indicauimus. QVIA SCELESTAM SERVITVTEM SERVIVNT] ſcilicet, dum lenoni ſeruiunt: dum lenonem dominum habent. ſceleſta autẽ ædium ſeruitus eſt, quia earum dominus ſceleſtus eſt. OBLOQVERE] obloquere ambiguum eſt nã vel ita accipere licet, vt ſit imperatiui modi: vel ita, vt indicatiui, pro obloqueris. quo modo Phædromus vult accipi. at ſeruus ita audit, quaſi à Phædromo obloqui iubeatur. FIAT MAXIME] tu me obloqui iubes, fiat: non recuſo, quin obloquar. ID VTI O. COEPI, &c.] *Id*, ſuperuacaneum eſt, & fortaſſe legendũ, *Ita vti cœpi dicere*: verumtamen nihil muto. nam etiam alibi ita locutum eſſe ſuo loco indicabo. RECTE TENES] vel cum diſtinctione legendum, rectè: tenes, id eſt, rectè: ſubintell. dicis. intelligis. vel ſine diſtinctione rectè tenes: id eſt, rectè intelligis, vt quidem vult accipi Phædromus. Sed Palinurus ſic accipit, quaſi ille propriè poſuerit, recte tenes, pro firmiter tenes dextra, vt iam oſtendemus. NIMIS FORMIDO, NE EXCIDAT] locus difficilis, & obſcurus, & in codicibus antiquis ac recentibus varie ſcriptus, atque impreſſus. Nam alii manuſc. habent, *Nimis formido, ne excedat*. vt duo Clericani, & alter è Puteaninis: quomodo Veneti, & Florentini, & Parisienſes, & Lugdunenſes. alii *ne exeat*, vt codex Tilianus: alii *ne excedat*, vt Huraltinus, & alter è Puteaninis, & is, quem mihi vtendum dedit Vaſcoſanus. quã ſcripturam leuiter immutatam amplector. nam *excedat* quidem ferri non poteſt. ſed ſi e. ſecundæ ſyllabæ vertatur in i. fiet *excidat*. quam ſcripturam rectam eſſe puto: ídque continuò oſtendam, ſed mihi prius aliæ tres ſcripturæ conſiderandæ & ſpectandæ ſunt. quòd ſi probabiles ſint, retinendæ: ſin abſurdæ & ineptæ reiiciendæ. Atque *excedat* quidem ferri non poteſt: quia ſententia hanc reſpuit. nam ſi dicamus ſic explicari poſſe, *Nimis formido ne* ſubintell. leno *excedat*. hoc eſt, ne domo egrediatur, & ne effugiat. idcirco ego recte teneo. nam quæ recte tenemus, non ita facilè nobis de manibus elabũtur: ſententia à verbis, & incepto ſermone aliena erit: idémque de verbo *exeat*, ſentiendum, reſtat tertia *exedat*, quam quidam ſic explicant, nimis formido, ne me hic leno exedat, tanquam beſtia quædam immanis. Idcirco iidem legi volunt ſuprà proxime *Nempe huic leoni, qui h. hab.* quaſi eum ſic appellarit Phædromus, propterea quia lenonem iſtum leonis inſtar, ſæuum, & immitem, & inhumanum in ſe experiatur. Hanc igitur tertiam ſcripturam, quæ ſe tueri non poteſt, niſi *leoni*, pro *lenoni*, vt habent omnes libri, ſcribatur quis probabilem indicet? Reſtat, vt cùm hæ tres ſcripturæ partim ferri non poſſint, partim reiiciendæ ſint, *excidat* recipiamus cùm præſertim & ab antiqua ſcriptura *excedat* parum diflectat, & ſentẽtiam contineat huic toti loco accommodatiſſimam, & Plautino ingenio digniſſimam. hanc igitur ſcripturam ſic explico. Dixerat Phædromus, cum reſpondiſſet Palinurus. Nempe huic lenoni qui hic habitat dicis ancillam eſſe: *rectè tenes*. ſic ſentiens, recte intelligis. At ſeruus, ioco ſeruili, illuc recte tenes accipit, pro *firmiter tenes*, ſcilicet penem. Itaque ſic reſpondet, non eſt mirum me penem meũ firmiter tenere. timeo enim ne excidat ſignificans ſe eſſe probè mentulatum: & propter pondus ac magnitudinẽ ſe metuere, ne, cùm careat ſubligaculo, grauis illa ſupellex ſibi ex inguine excidat. Talis eſt iocus ille in Pœnulo, *tenetis rem*. ADVOC *Vox quidem hercle: ita pauxilla eſt, digitulis primoribus* In eãdem enim ſententiam ibi accipiunt aduocati, *tenetis rem*. atque hic ſeruus Palæſtrio *rectè tenes* Si quis tamen contendat, etiam *exeat* legi poſſe, ſalua eiuſdem ioci ſententia, aut certe nõ admodum immutata hoc modo, nimis metuo, ne cauda mea propterea quòd valde eſt inflata, & expedita ad Venerem, exeat è ſedib. ſuis: non magnopere pugnabo. Ne cui autem durius aut inuſitatius dictum videatur, *rectè tenes*, pro firmiter tenes, (ſic enim accipit ſeruus, & hæc eſt altera ambigui pars) ſic locutus etiam Ter. eſt, cum is quoque ambiguo luderet in Andr. ibi, *Dauo iſtuc dedam iam negotij: SI. non poteſt P: Quî? SI. quia habet aliud magis ex ſe, & maius. P. qui? nõ vinctus eſt. P. Pater, non rectè vinctus eſt. SI. haud ita iuſſi.* Nã Pãphilus, illud non recte vinctus eſt, ſic audiri vult, nõ iure vinctus eſt, ſed pater ſic accipit, non aſtricte, nec firmiter vinctus eſt itaq; reſpondet, nõ ita iuſſi. nõ iuſſi, vt inualide, & minus firmiter vinciretur: ſed contrà, vt quadrupes conſtringeretur. EA ME DEPERIT] i. ea me perdite amat. EGO AVTEM CVM ILLA FACERE NOLO MVT.] iocus præter exſpectationem, ſeu παρὰ προσδοκίαν, & ex ambiguo Nã cùm ſeruus & ſpectatores exſpectarẽt, vt diceret ſe velle cum ea facere mutuum, i. ſe velle eam mutuò amare, vel ei in amorem reſpondere: dicit præter expectationem omnium, ſe nolle cum ea facere mutuum: in quo alter iocus eſt, ſed ex ambiguo. Nam, cùm *facere cum illa mutuum* primo aſpectu, atque adeò re vera hoc ſignificare debeat, pariter illi in amore reſpõdere, Phædromus longe alio modo vult accipi, vt ipſe poſtea declarat, videlicet ſe nolle eam ſibi dari mutuò, ſed emptione propriam fieri. Nam quas res mutuò accipimus, tametſi ex noſtræ fiant, & idcirco noſtro periculo pereant, tamen cogimur earum rerum ſi non eandem ſpeciem, at idem genus reddere. quas verò emimus, eas mãcipio accipere ſolemus, earúmq; dominium in nos ita trãſfertur, vt neque eas, neque earũ æſtimationem, neque quidquam omnino venditori earum nomine debeamus. verbi gratia, ſi quis mihi cẽtum aureos mutuos dederit: ii, mei quidem fiũt, & meo periculo pereũt: ſed natura huius contractus talis eſt, vt quamuis nõ eoſdem numero, aut ſpecie centum aureos, eoſdem genere tamẽ creditori reddere debeam Itaque qui dat mutuum, facit is quidem quod dat, quodãmodo proprium debitoris, ſed non omnibus modis, neque omni ex parte: quia id quod dedit, aliquando recepturus eſt, aut certe repetendi ac recuperandi ius habet, nempe quo tempore conuenit: verùm, vt dixi, non idem numero, hoc eſt, non eos ipſos nummos, quos dedit mutuos: ſed alios æque probos, & eiuſdem generis. Hoc igitur dicit Phædromus, nolle ſe hac lege Planeſium accipere à lenone, vt eam aliquando reddere cogatur: quod eueniret, ſi mutuum contraheret: ſed velle propriam facere, vt perpetuò ea potiatur, & fruatur. Hinc fit, vt proprium à Latinis pro perpetuo vſurpetur. Virgilius libro 6 *propria hæc ſi dona fuiſſent*. Horat. epiſtola 2. libro 2. *tanquam ſit proprium quidquam puncto quod mobilis hora*, &c. ad quem locum plura quidem exempla collegimus, ſed

tamen illud ex Terentio huc adſcribemus in Andr. *Nihilne eſſe proprium cuiquam?* vbi notat Donatus *omne quod habemus, aut mutuum'ſt aut proprium. Ergo proprium perpetuum*, &c. MALVS CLANDEST. EST, AMOR] ordo eſt, clandeſtinus amor malus eſt. QVIA PROPRIVM FACIO: AMO P.S.] declarat ambiguè dictum. nolo, inquit, facere mutuum, quia proprium facio, id eſt, nolo mihi neceſſe eſſe eam reddere, ſed contrà volo eam perpetuò meam manere. & tamen in hanc ſententiam facere volo cum ea mutuum, quòd eam amo pariter ſimul. IAMNE EA FERT IVGVM?] id eſt, iámne ea maribus ſubſidit? iámne ea à te, aut ab alio viro ſubacta eſt? iámne ea, vt infrà loquitur, cubitat cū viris? ſic Horat oda 15. libr 2. *Nondum ſubacta ferre iugum valet Ceruice: nondum munia comparis Æquare: nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.* SEMPER, TV ISTO, FLAMMA F. PR.] ſignificat complexum, & concubitum oſculis eſſe proximum QVI E NVCE NVCL ESSE VOLT. FR N.] allegoria eſt, per quam ſignificat ei qui aliquid efficere aut conſequi ſtudet eos labores ſuſcipiendos, eámque viam ac rationem ineundam eſſe, qua poſſit ac ſoleat ad id perueniri. Ita qui vult alicuius puellæ complexu potiri, primo alloquitur, & blandis verbis allicit, & promiſsis conciliat; deinde oſculatur: poſtremò, complexu Venerio & concubitu fruitur. QVI VOLT CVBARE, &c.] allegoriæ explicatio. PANGIT SALTEM S.] ſaltem oſculatur. PANGIT] figit. Virg. lib. 1. Æn. *Cùm dabit amplexus, atque oſcula dulcia figet.* CREDAM PVDOR SIC] Non eſt credibile eam puellam eſſe pudicam, quæ penes lenonem ſit: cum lenones omnes pudore careant, legendum autem *ſi cuiquam*, non *ſi cuipiam*. NEQ. DVM CVBITAT CVM V.] neque dum fert iugum. IMMO QVID CENSES?] immò quid arbitraris? Sic autem legendum non vt vulgo. *vt illam cenſes*: neque vt edidit Camerarius, *vt illum cenſes?* VT QVAEQ. ILLI OCCASIO'ST, SVRR. SE, &c.] id eſt, quamcunque occaſionem nacta eſt ſurripiendi ſe ad me, ſuauium mihi figit: & ſimul atque id fecit, fugit. Virg. in Palæm. *Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.* Priſc. libr. 10. *Pango etiam pegi & ex eo compoſitum, impingo, impegi facit.* Pacuuius in Med. *Tonſillam pegi laue in littore*, &c. ſimplex tamen pango etiam pepigi facit ſecundum Caſilium, & panxi. Sed antiqui pago quoque dicebant pro paciſcor. *oppegit* igitur interpretor: firmiter obtulit, ori meo contra affixit. HIC] in fano Æſculapii. INCVBAT] qui a diis aliquid petere cogitabant, cubabant in eorum deorum, quorum ope egebant, fanis aut templis, tanquam reſponſa ab iis vel vigilantes, vel in ſomnis accepturi. Notat Seruius ad illud Virg Æn. 7 *& caſarum ouium ſub nocte ſilenti Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petiuit.* M Tull. li. 1. de Diuinat *Atque etiā qui præerāt Lacedæmoniis non contenti vigilantibus curis, in Paſiphaæ fano, quod eſt in agro propter vrbem, ſomniandi cauſa excubabant*, alias, *incubant. quia vera quietis oracula ducebant* Eodem pertinent illa Strabonis. libr. 16. vbi de Moſe loquitur. Ἀλλ' ἐᾶν δεῖν πᾶσαν ξοανοποιΐαν, τέμενος δ' ἀφορίσαντας, καὶ σηκὸν ἀξιόλογον τιμᾶν ἕδους χωρίς. ἐγκοιμᾶσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἄλλους τοὺς εὐονείρους καὶ προσδοκᾶν δεῖν ἀγαθὸν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ δῶρον ἀεὶ καὶ σημεῖον τοὺς σωφρόνως ζῶντας, καὶ μετὰ δικαιοσύνης, τοὺς δ' ἄλλους μὴ προσδοκᾶν, id eſt, Sed docebat ille, omnem ſtatuarum fabricationem omittere oportere, & fano ac templo auguſto certis finibus circumſcripto, quod Deo conſecraretur, eum Deum colendum: & in eo templo vel pro ſe quenque, vel alios qui eſſent ad bene ſomniandum apti natura, pro aliis incubare oportere: & iis qui temperanter & iuſtè viuunt à Deo donum aliquod, aut ſignum eſſe expectandum: aliis verò nihil tale expectādum. &c. Sic igitur ægri in templis Æſculapii incubabant, vt ſaltem in ſomnis moniti, aliquod morbi laxamentum ac leuamentum ab eo conſequerentur ALIAS TALENTVM MAGNVM] talentum magnum valet centum minas. minæ autem ſingulæ drachmas centenas, quanquam alii ſingulis minis 75. drachmas tantum contineri volunt. Idem Plaut. Moſtell. *Si hercle nunc ferat ſex talenta magna argenti præſentaria, nunquam accipiet* ad quem locum de talento nonnulla præterea docentur. Ter in Phorm. *cedò, quid poſtulat? G. Quid? nimium. quantum libuit. C. Dic. G. ſi quis daret talentum magnum.* Feſt. *Talentorum*, inquit, *non vnum genus. Atticum eſt mille denariûm*, &c. Lege & Priſcianum de talento. Sed inſtar omnium erit vnus Budæus in libro de aſſe. ÆQVI. BONIQ.] moderati, ἐπιεικοῦς. INIVRIV'S, QVI, QVOD LEN. NVLLI'ST, &c.] iniurius es, inquit, qui, quod nullus leno habet, ſcilicet, æquum & bonum, id ab eo petas. QVO ME VERTAM, NESCIO] ſermo hominis inopia conſilii laborantis. ſed hæc verba aliter accipit ſeruus, vt iam cognoſcemus. SI DEOS SALVTAS, DEXTROVORSVM] iocatur ſeruus, Phædromi verba in aliam ſententiam, atque ille volebat, torquēs. Nam cū ille ſignificet, ſe neſcire quid ſe faciat, & quid cōſilii capiat, ita locutus eſſet: *quò me vertam, neſcio*: ſeruus aliter accipiens, ſubiicit. *Si deos ſalutas, dextrouorſum.* id eſt. ſi deos ſalutas, verte te dextram partem verſus. Qui deos ſalutabant, ac venerabantur, circūagebant ſe dextram partē verſus. T. Liuius lib. 5. annal. *Dicitur manus ad cælum tollens precatus eſſe, vt ſi cui deorum hominumque nimia ſua fortuna populique R. videretur: vt eam inuidiam lenire quàm minimo ſuo priuato incōmodo publicóque Ro populi liceret conuertentem ſe inter hæc veneratū ſupra dicitur memoria prolapſum cecidiſſe.* Hoc idē Plutarch. narrat planius, & vberius, his verbis. ἀνατείνας τὰς χεῖρας τοῖς θεοῖς, καὶ προσευξάμενος εἶπε, Ζεῦ μέγιστε, καὶ θεοὶ χρηστῶν ἐπίσκοποι, καὶ πονηρῶν ἔργων, αὐτοί που σύνιστε ἡμῖν ὅτι οὐ παρὰ δίκην, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἀμυνόμενοι μετερχόμεθα δυσμενῶν ἀνδρῶν καὶ παρανόμων πόλιν. εἰ δ' οὖν τις καὶ ἡμῖν ἀντίστροφος ὀφείλεται τῆς παρούσης νέμεσις εὐπραξίας, εὔχομαι ταύτην ὑπέρ τε πόλεως, καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων, εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ ἀποτελευτῆσαι, ταῦτ' εἰπὼν καὶ καθάπερ ἐστὶ Ῥωμαίοις ἔθος ἐπευξαμένοις, καὶ προσκυνήσασιν ἐπὶ δεξιὰ ἐξελίττειν ἐσφάλη περιστρεφόμενος. i. manus in cœlum ad deos ſuperos ſuſtulit Camillus, & precans, Iupiter magne, inquit, & vos dii bonorum, & malorum facinorū inſpectores, vos ipſi ſcilicet iuxtà atque Romani ſcitis, nos nō contra ius, ſed neceſſitate coactos, & iniuriā acceptam referētes, hominū maleuolorum & iura, legéſq; negligentium vrbē vlciſci. Quod ſi qua etiam nobis reciproca, & viciſſim rediens præſentis felicitatis vltrix iuſtitia debetur, precor, & pro ciuitate, & pro exercitu Romanorū, vt hæc in caput meū cum minimo incōmodo recidat. Hæc locutus, quemadmodū mos eſt Romanorū, poſteaquā precati, & venerati ſunt, ſe dextrā partem verſus vertere, interea dū ſe circumagit, prolapſus eſt. Suet in Vitellio, de Lucio Vitellii imperatoris patre. *Idem miri in adulando ingenii primus C. Cæſarē adorari inſtituit, cùm reuerſus ex Syria non aliter adire auſus eſſet, quàm capite velato, circumuertenſque ſe, deinde procumbens.* Lucret. lib. 5. *Nec pietas vlla'ſt velatum ſæpe videri Vertier ad Lapidem, atque omneis accedere ad aras.* ad quē locum licet legere quæ à nobis annotata ſunt in cōmēt Lucr. ANTE HORVM FOR.] ante foreis lenonis, lenæ & puellę ME INFERRE VEN. V. I.] Voui me Veneri prima luce ſacra facturū: quo tēpore ientāt pueri, vel vt Simeo Boſius, quo tēpore ientacula vēdūtur: quā explicationē poſſum adiuuare Martialis

ep. gram-

epigrammate, quod eſt libri vltimi vltimum. *Surgite iam vendit pueris ientacula piſtor. Criſtataque ſonant vndique lucis aues.* Licet etiam hoc modo explicare; vt Sim. Boſio videbitur, Voui me ante alios omneis Veneris ſacra facturum, quæ ſint ei pro ientaculo. QVID ANTEPONES VENERIO IENTACVLO?] non putaui me culpam vllam contracturum, aut quidquam temerè facturum, ſi ſecutus eſſem antiquam ſcripturam, in altero ex codicibus Puteani ſine vlla litura expreſſam. *Quid antepones Veneri pro ientaculo?* Nam alij omnes habent, vt vulgati, *Quid antepones Veneri à ientaculo*, quam ſcripturam & ſententia, & lex carminis reſpuunt Adr. Turnebus cùm animaduertiſſet, hunc locum eſſe in libris vulgatis & plerisque aliis mendoſum coniecit legendum, *Quid antep. Venerio ientaculo* fortaſſe non malè vt ita explicetur, Quid antepones. ſubintell. Veneri, in Venerium ientaculum? Præterea Nonius in verbo *ientare*, mendosè hunc verſum profert, hoc modo, *Quid antepones Veneri ientaculi?* quamuis enim non abſurda ſit huius lectionis ſententia, nempe talis, Quid ientaculi, id eſt, quod ientaculum Veneri antepones? id eſt ante Venerem pones? ſeu Veneri appones? tamen verſus hanc lectionem ferre non poteſt: acquieſcamus igitur vel in Adriani Turnebi coniectura: quæ ſic explicanda eſt: Quid antepones, inquit ſeruus, Venerio ientaculo? id eſt vt ſentit ſeruus, quid appones Veneri in ientaculum? vel in antiqua ſcriptura, quam ſecuti ſumus: quod tutius eſſe puto. Sic loquitur in Mænech. *Bonum anteponam prandium pranſoribus.* Ita autem quærit ſeruus, quia nihil præter vinum videt. ientaculum autem eſt cibus matutinus aut matutina cibi deguſtatio, vt veteres quidam grammatici volunt. At Phædromus verba ſerui in aliam ſententiam accipit, aut detorquet talem ſcilicet. proinde quaſi quæſierit, quos conuiuas adhibiturus, ſeu vocaturus eſſet ad ientaculum Venerium. Itaque ſic reſpondet, *Me te*. &c. TVM TV VENEREM VOMERE VIS?] ſeruus eandem verborum ſententiã, quã initio eſſe voluerat, retinens, & Phædromi ſenſum diſſimulans, qui de vocandis cõuiuis acceperat, Ergo, inquit, Venerem vomere vis? proinde ac ſi ita dicat. ſi tale quale dicis, ientaculũ apponere cogitas, nẽpe, me, te, hoſce omneis, videris tali facto aſſequi te velle, Venus vomat. Nã ſimul atque nos ientauerit, ſeu vomere cogetur. Licet autem legere etiã ſine interrogatione CEDO EVERE SINVM] da puer ſinũ. Nonius *ſinus & galeola*, inquit, *vaſa ſinuoſa*. Virg. Me i b *Sinum lactis, & hæc tibi liba, Priape, quotannis Expectare ſat eſt* vbi Seruius, ſinus, genus vaſis: quod cum ſignificamus ſi. producitur: cum verò gremium ſi corripitur. Iã *puere* antiquũ pro *puer* à recto *puerus*. QVID FACTVRVS ES?] quid facturus es? MVLTIBIBA ATQ. MEROBIBA] à te ipſa ſcilicet: quia multum bibit & merum bibit. QVASI TV LAGENAM DICAS, VBI, &c.] hoc pertinet ad id, quod poſteriore loco poſitum eſt *Merobiba* anum iſtam, inquit, ſignificat eſſe lagenæ in qua vinum Chium, ſolet inesse ſimilẽ. Vinum Chium non ſolebat aqua marina perfũdi, vt cetera vina Græca: ſed oportebat eſſe merũ & maris expers. Hor. Sat. 2. lib. 2. *procedit fuſcus Hydaſpes Cæcuba vina ferẽs: Alcon Chiũ maris expers.* ad quẽ locum legere, quæ notauimus fortaſſe lectorem iuuabit. Iam lagenã fuiſſe vaſculum ad vinum capiendum, & continendum accommodatum, conſtat, &, ſi qua controuerſia eſſet, eam tolleret iocus ille notiſſimus. immo niſi lagena nos defeciſſet, occidiſſemus te. EXTEMPLO VBI] ſimulátque, ſimul vt. DE ODORE] ex odore NISI NEVIS] niſi non vis. ſubintell. fertur: hoc modo. quærit, an feratur ei, hic ſinus vini reſpondeo tibi, ferri, niſi non vis. *neuis* ſecunda perſ. eſt à verbo *nolo*, ac pro *non* antiquè. NAM ISTVNC QVI FERT, AFFL.] nam iſtum, qui fert ſinum vini plenum, velim ad terram afflictum eſſe? id eſt, velim graui caſu in terram deiectum eſſe, ſi putem iſti anui ferri. CENSVI] putaui. SI QVID SVPER ILLI FVERIT] ſi quid illi ſuperfuerit QVISNAM ISTIC FLVVIVS EST. &c] allegoria eſt: quæ hoc ſignificat, quódnam illuc vinum eſt, quod anus non ebibat, cum mari, anum: cum fluuio vinũ comparat. Sic ferè in Truculento, meretricem cum marĩ: quæ dantur meretrici: cum fluuiis in mare decurrentibus confert: fluuios autem omneis in mare delabi conſtat. & hac de re diximus in comment. Lucret. li. 6. ibid. *Principiò mare mirantur non reddere maius Naturam, quo tantus ſuat decurſus aquarum, Omnia quò veniant ex omni flumina parte*, &c FI MI OBSEQVENS] mihi obſequere. *fi* imperatiui modi præſẽtis temporis, num. ſing. à verbo *fio* vſus eſt eadem & Hor. l. 2. Sat. ibi, *fi cognitor ipſe*. ad quem locum plura. vtitur mox plurali *fite mihi volentes prop.* FITE MIHI VOL.] fite mihi beneuolæ: vel ſic, fite mihi faciles, & libentes, ſeu voluntariæ. VOLTISNE OLIV &c.] iocatur ſeruus, & dominum ſuum vrbanè irridet. Oliuas, ſeu oleas fuiſſe etiam veteribus in menſis vſui, vel ex his Hor. verſib. intelligere licet, Sat 2. li. 2. *nec dum omnis abacta Pauperies epulis regum. nam vilibus ouis Nigriſque eſt oleis hodie locus.* AVT PVLPAMENTVM] pulpamentum cibus eſt, qui fit ex pulpa leporis quod declarat iocus ille militis apud Ter in Eun. *Tute lepus es: & pulpamentum quaeris.* aliud eſt pulmẽtum. ſeu pulmentarium Nam cibus eſt admodum pultis factus: quod ex Plinio cognoſcere licet, cuius hæc verba ſunt. l. 18. c. 8 *Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum: quoniam inde & pulmẽtaria, hodiéque dicuntur ſiue puls ipſa, ſiue quiduis aliud, quod inter cibos ad modum pultis factum ſumitur.* &c. AVT CAPPARIM?] *Capparis* inquit Plin. lib. 13. cap. 23. *firmioris ligni frutex, ſeminiſque & cibi vulgaris, caule quoque vnà plerumque decerpto* De cappari planius & plenius Dioſc. lib 2. cap. 204. Sed legendum ſic potius hunc verſum puto. *Voltiſne olivas, aut pulpamentum, an capparim?* NON MVTIT CARDO] cardo nullum ſtridorẽ mittit. nullum ſonitum edit: ne mu quidem facit. QVIN DAS SVAVIVM] ſi cardo eſt lepidus, vt dicis, quin das ei ſauium?

## LENA anus, PHÆDROMVS, PALINVRVS.

FLos veteris vini meis naribus obiectus eſt.
Eius amor cupidam me huc prolicit per tenebras.
Vbi vbi eſt, prope me eſt, euah habeo: Salue anime mi,
Liberi lepos. vt veteris vetuſti cupida ſum:
Nam omnium vnguentũm odor præ tuo nautea eſt,
Tu mihi ſtacte, tu cinnamomum, tu roſa,
Tu crocum, & caſſia es, tu bdellium. nam vbi

*Tu profuſus,ibi ego me peruelim ſepultam.*
*Sed quum adhuc naſo odos obſecutus eſt meo,*
*Da vicißim meo gutturi gaudium.*
*Nihil ago tecum. vbi eſt ipſus? ipſum expeto*
*Tangere,inuergere in me liquores tuos*
*Sino ductim.ſed hâc abiit,hâc perſequar.*
Ph. *Sitit hæc anus.*Pa.*quantulum ſitit?* Ph.*modica eſt.*
*Capit quadrantal.*Pa.*pol,vt tu prædicas,*
*Vindemia hæc huic anui non ſatis eſt ſoli.*
*Canem eſſe hanc quidem magis par fuit:ſagax*
*Naſum habet.* An.*amabo,cuia vox ſonat procul?*
Ph. *Cenſeo hanc appellandum anum. Adibo.redi,*
*Et reſpice ad me huc lena.* An.*imperator quis eſt?*
Ph. *Vini pollens,lepidus Liber,*
*Tibi qui ſcreanti,ſiccæ,ſemiſomnæ,*
*Affert potionem,& ſitim ſedatum it.*
An. *Quàm longè abeſt à me?* Ph.*lumen hoc vide.*
*Grandiorem gradum ergo fac ad me obſecro.*
*Salue.* An.*egon' ſalua ſim? quæ ſiti ſicca ſum?*
Ph. *At iam bibes.*An.*diu fit.*Ph.*hem tibi,anus lepida.*
An. *Salue oculeißime homo* Pa.*age effunde hoc citò*
*In barathrum,propere,prolue cloacam.*Ph.*tace.*
*Nolo huic maledici.*Pa.*faciam igitur malè potius.*
An. *Venus de paulo,paululum hoc tibi dabo,*
*Haud libenter.nam tibi amantes propinantes,*
*Vinum potantes dant omnes, mihi haud ſæpe*
*Eueniunt tales hereditates.*Pa.*hoc vide,vt*
*Ingurgitat impura in ſe merum auariter,*
*Faucibus plenis.*Ph.*perij hercle,huic quid primùm dicam*
*Neſcio.* Pa.*hem iſtuc,quod mihi dixti.*Ph.*quid id eſt?*
Pa. *Periiſſe vt te dicas.*Ph.*malè tibi di faciant.*
Pa. *Dic iſti.*An.*ah.*Pa.*quid eſt? ecquid lubet?* An.*lubet.*
Pa. *Etiam mihi quoque ſtimulo fodere lubet te.*
Ph. *Tace,noli.*Pa.*taceo.ecce autem bibit arcus,pluet,*
*Credo hercle hodie.*Ph.*iámne ego huic dico?*Pa.*quid dices?*
Ph. *Me periiſſe.*Pa.*age dice.*Ph.*anus audi hoc volo*
*Scire te,perditus ſum miſer.*An.*at pol ego oppidò*
*Seruata.ſed quid eſt? quid lubet perditum*
*Dicere te eſſe?* Ph.*quia,id quod amo,careo.*
An. *Phædrome mi,ne plora,amabo. tu me*
*Curato ne ſitiam:ego tibi quod amas,iam huc adducam.*
Ph. *Tibi næ ego,ſi fidem ſeruas mecum,*
*Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam,quæ tuo*
*Gutturi ſit monumentum. qui me in terra æquè*
*Fortunatus erit,ſi illa ad me bitet*
*Palinure?* Pa.*edepol qui amat, ſi eget,miſera afficitur*
*Ærumna.*Ph.*non ita res eſt.nam confido*
*Paraſitum hodie aduenturum cum argento ad me.*

*Magnum*

Pa. *Magnum inceptas, ſi id expectas, quod nuſquam'ſt.*
Ph. *Quid ſi adeam ad fores, atque occentem?* Pa. *ſi lubet,*
*Neque veto, neque iubeo, quando ego te video*
*Immutatis moribus eſſe here, atque ingenio.*
Ph. *Peſſuli, heus peſſuli, vos ſaluto lubens,*
*Vos amo, vos volo, vos peto, atque obſecro,*
*Gerite amanti mihi morem amœniſsimi.*
*Fite cauſſa mea Lydij barbari,*
*Suſsilite obſecro, & mittite iſtanc foras,*
*Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.*
*Hoc vide vt dormiunt peſſuli peſſumi,*
*Nec mea gratia commouent ſe ocyus,*
*Perſpicio nihili meam vos gratiam facere*
*Sed tace, tace.* Pa. *taceo Hercle, quid eſt?* Ph. *ſentio ſonitum,*
*Tandem edepol mihi morigeri peſſuli fiunt.*

FLOS VETERIS VINI M. N.] id eſt, vinum vetus præſtantiſſimum, vel fragrantiſſimi odoris *ἄνθος οἴνου*. Idem in Caſina, *quid eſt? niſi hac meraclo. Se vſque percuſſi flore Libyco* Idem in Ciſtellaria, *Quid quæ adeo me compleui flore Liberi* Ennius Alceſtide, *Hac anus admodum frigutit, nimirum ſe ſauciauit flore Liberi.* EIVS AMOS] eius amor, &c. amos antiquè, dictum, vt colos, vapos, nidos, & ſimil. pro color, vapor nidor, &c. PROLICIT [foras allicit, prouocat, proiectat. EVAX] lætantis interiectio. ſic in Bacchid. *aſperſiſti aquam.* quem locum profert Soſipater VETERIS VETVSTI CVP S.] quàm cupida ſum vini veteris & vetuſti? *veteru vetuſti* dictum eſt. *κατὰ ...* OMNIVM VNGVENTVM OD] omnium vnguentorum odor, PRAE TVO NAVTEA'ST] præ tuo odore, mihi nauteæ inſtar eſt. nautea aqua, eſt fœtida ex ſentina maris. ſuprà in Aſinaria, *Nauteam bibere malim, quàm illam oſcularier.* TV MIHI STACTE] ſtacte, flos myrrhæ: vel, vt alij volunt, pinguitudo & ſtilla, ſeu gutta prima recentis myrrhæ antequàm incidatur ſudätis TV CINNAMI] de cinnamomo Dioſc lib. 1 cap. 13. ET CASSIA ES] de caſſia legendus Dioſc. li 1. cap. 12. BDELLIVM] de bdellio lege Plin. lib 12. cap. 9. & Dioſc. lib. 1 c 81. PROFVSVS,] profuſus es. QVVM ADHVC] quoniã adhuc, &c. *ἔτι δὲ μέχρι τούτου* ODOS] odos antique pro odor. Lucret. lib. 6. *permanet odos frigúſque ſi gnis.* &c. NIHIL AGO TEC.) inanem tecum operam ſumo, ſi nareis ſolus odore delectas, nec etiam gutturi voluptatem præbes. vel, ſic nihil ago tecum ô odor, id eſt, nihil te moror, nihili te facio niſi ſcilicet, vinum mihi bibere liceat. Simeo Boſius cùm interrogatione legebat, hoc modo, & hoc ſenſu: nihil ago tecum? id eſt nihil ne abs te impetrare poſſum? in fruſtra abs te peto, vt guttur meum voluptate perfundas? IPSIVS?) ipſe flos Liberi? vel ipſe lepos Liberi? id eſt, ipſum vinum fragrantiſſimum, & lepidiſſimum? INVEGRERE) infundere. Virg. lib. 6. *inuergit vina ſacerdos.* Lucr. lib. 5 *Illi imprudentes ipſi ſibi ſæpe venenum Vergebant: nunc dant aliis ſolertius ipſi.* SINO] è ſino. DVCTIM) hauſtim, tractim, ducens e ſino ductim ab eo. quod eſt ducere Pro bibendo trahere, vt apud Horat. *ducere nectaris ſuccos,* Oda 3. libr. 3. MODICA EST] non admodum ampla eſt, aut capax, ſed modice, & mediocriter loquitur de anu, vt de vaſe, ironia autem eſt. CAPIT QVADRANTAL) capit octo, & quadraginta ſextarios. quadrantal, vt docet Feſtus, vas pedis quadrati, quod octo, & quadraginta ſextarios capit, amphoram dicunt Græci, deinde hunc locum profert. VINDEMIA HAEC] hæc vini copia, tralatio eſt CANEM ESSE HANC Q. M. P. F.] canes ſunt ſagaces natura. M. Tull. lib. 1. de Diuinatione. *Sagire, ſentire acutè eſt. ex quo ſaga anus, quia multa ſcire volunt, & ſagaces dicti canes.* Idem lib. 1. de Nat. Deor. *nos eleſantorum acutiſſimis ſenſibus, nos ſagacitate canum ad vtilitatem noſtram abutimur.* Plin. lib. 8. cap. 11. Plurima alia in his quoque vita inuenit: ſed in venatu ſolertia, & ſagitas præcipua eſt. ex quo illud Virgil. lib. 4. Æn. *& odora canum vis.* Lucret. lib 1. *Namque canes, vt montiuagæ per ſæpe ferai Naribus inueniunt intectas fronde quietes, Dum ſemel inſtiterunt veſtigia certa viai,* SAGAX NASVM HABET] naſum dixiſſe veteres etiam in genere neutro teſtatur Nonius, & profert Lucilii verſum ex lib. 7. *Queis oculi non ſunt, neque naſum & cilia fronte.* IMPERATOR QVIS EST.] quis eſt, qui ita mihi imperat. VINI POLLENS] vini potens, id eſt, qui vini robore fretus eſt: vel, qui vini copia inſtructus eſt nempe Bacchus ipſe. LEPIDVS LIBER] Sic legendum, ſine copulatione interpoſita, & nomine Liber maiuſcula litera ſcripta, vt intelligamus eſſe nomen proprium. SEMISOMNAE] ſomnolentæ, dormitabundæ. Ebrioſum eſſe, & ſomnolentum conſentanea ſunt: ebrietas enim ſomno curatur & leuatur, qua de re aliàs. SICCAE] ieiunæ, ſitibundæ, non madidæ QVAE SITI SICCA SVM) quæ ſiti arida ſum. DIV FIT] hoc fit longum, cum me bibituram dicis. HEM TIBI, VNAS L. malim legi, *in tibi anus lepida.* vt ſit hic Phædromi ſenſus. ſeu tibi, quod bibas, anus lepida. OCVLEISSIME H.) homo cariſſime. Sic ſupà, odium dixit occuleiſſimum. IN BARATHRVM.) in ventrẽ iſtius anus barathri inſtar profundã. PROLVE CLOACAM) omni ex parte & porro ſenus laua ventrẽ eiuſdẽ, inſtar cloacæ fœtidum, ſpurciq. ac tetriodoris. Virg l. 3. Georg *fœdiſſima ventris proluuies.* VENVS DE PAVLO P. H. T. D.) hic anus paululum vini in terrã, ſeu potius in arã Veneris de pleno ſino effundit: quod eſt libare. *de paulo* autẽ dicit, quia quãtũuis plenũ vas eſſet, parũ tamen videbatur anui vinoſæ ſitibundę, & multibibæ. DABO] libabo. DANT] libant. TALES HEREDITATES) talia commoda, tales fructus. INGVRGITAT IMPVRA IN SE MERVM AVAR.) in ſe tanquam in gurgitem, infundit merum auide, aliter vſurpat Cicero verbũ *ingurgitare*, aut certe aliam ſtructurã ei attribuit. Sic enim ille lib. 2 de Fin. bon & mal. *qui in menſam vomant, & qui de conuiuiis auferantur, crudique poſtridie ſe*

*vin ſus ingurgitent* : & rurſus aliter oratione in Piſon. *nunquam te in tot vitia ingurgitaſſes*. Sic in 2. Philip. *In eius igitur copias cùm ſe ſubitò ingurgitaſſet: exſultabat gaudio, perſona de mimo*, &c. AVARIVER] auidè. profert hunc verſum Nonius in aduerbio *auariter*. FAVCIBVS PLENIS] faucibus patentibus ore hiante, quod Græci dicunt χανδὸν, à verbo χαίνω, quod valet hio. Sic dixit in Sticho, niſi quòd figuratè, & facetè, *Propino tibi ſalutem plenis faucibus*. DIC ISTI] dic iſti, vt ei dii mala faciant. ECQVID LVBET?] nunquid tibi lubet, iſti malè precari? STIMVLO FOD.] Sic M. Tul. Philip. 2. *Nunc expectas, dum te ſtimulis fodiam?* BIBIT ARCVS] bibit iris. arcui, ſeu arco cæleſti aſſimilat anum bibacem, & vinoſam bibit anus, inquit, tanquam arquus, ſeu arcus cæleſtis: ex quo licet ſuſpicari mox pluuiam è nubibus caſuram. Virgil. lib. 1 Georg. *et bibit ingens Arquus, & è paſtu decedens agmine magno* &c Lucr. 6 *Tum color è nigris exiſtit duobus arquis*. ad quem locum plura de arcu, ſeu arquo cæleſti. DICO?] dicam? tempus pro tempore; vel dicere debeo? AT POL EGO OPP SERVATA] quia bibi. QVID LVBET PERDITVM, &c] quid l. id eſt, propter quid, δι᾽ ὅτι, quamobrem? QVIA ID Q AMOR.] quia quod ego eo careo. TV ME CVRATO ME SITIAM,] tu curato, non ſitiam, vel curato me non ſitire. locutio eſt ex duobus generibus permixta, vt iam ſæpe ad monuimus. TIBI NAE EGO. SI FID. SERVAS M. VINEAM &c, ordo eſt, næ ego, ſi mihi fidem ſeruas, vineam ſtatuam pro aurea tibi ſtatuam &c. ſtatuam vineam, id eſt, ſtatuam ex vino, vt auream ex auro. dona, & ſacrificia debent eſſe diis, quibus, dantur, & ſiunt, apta. Sic igitur Phædromus ſe huic anui ſtatuam nō auream, ſed vineam, poſiturum eſſe dicit. quippe quę longè magis delectatur vino, quam auro. QVAE TVO GVTT SIT MON.] quæ tuæ bibacitatis monumentum ſit ſempiternum, QVI IN TERRA ET C.] quis me &c BETET] eat. SI EGET,] ſi non habet, quod det lenoni, aut meretrici : & ita potiri non poteſt, ſi forè infrà, eadem ſcena. *Ipſus ſe excruciat qui homo, quod amat, videt, nec potitur, dum licet*. MAGNVM INCEPTAS] magnum quoddam opus aggrederis, ac ſuſcipis, ſi, &c. ATQVE OCCENTEM] ob foreis cantem? occentare tamen veteres pro conuiciari. vſurparunt, teſtatur Feſtus. & ita Plautus ipſe in Mercat. *Vellunt, vocent, male ſi ſint, occentent oſtium*. PESSVLI, HEVS PESSVLI] peſſuli vectes erant breues, & parui, vel lignei, vel ferrei, quibus fores intrinſecus claudebantur. FITE CAVSA MEA LVDII BARBARI] id eſt, vt mox ipſe declarat. ſubſilite, ludii, erant pueri, ſeu adoleſcētuli imberbes, & impuberes, ſaltatores, olim ex Etruria acciti, qui ad numerum ſaltabant. *Barbari* autem, id eſt, Italici, ſeu Latini. Iam verò ludii ſeu lydii, legendū, τετρασυλλάβως vt ſit pes creticus: quod vidit & Ad. Turnebus. Cōſtant enim omnes hi verſus octo, numerandi ab illo *Peſſuli, heus peſſuli*, &c. conſtant pedibus creticis ſinguli quaternis, hoc modo. Peſſuli, heus v peſſuli- v- vos ſalu- v to libens. v-: & ita de reliquis ſeptē deinceps ſequentibus ſentiendum. Fite autem imperatiui modi eſt à verbo fio, vt ſuprà diximus. SVBSILITE] ſurſum ſalite. Nam ſuſſum pro ſurſum dixerūt veteres. ISTANC] Planeſium, QVAE MIHI MISERO AM. EB. SANG.] quæ me exſanguem reddit. Sic apud Theocr. in Pharmac. puella illa queritur amorem, tanquam hirudinem, affixum, ſibi ſanguinem omnem ebibiſſe. Αἰ, αἰ, ἔρως ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα. Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα, πέπωκας, id eſt, vt quidem vertimus. O mihi triſtis amor, quid nigrum è corpore ſanguinem, Omne mihi abſumpſti æque bibiſti, hærens, vt hirudo? Nec diſſimile illud quidem eſt, quod eſt apud Sophoclem in Electra, vbi Clytemneſtra dicit ſe omni metu liberatā eſſe, ex vtraque parte, & ex ea parte, qua Electram inuitam viuam quotidie videbat: & ex ea, qua Oreſtē necis paternæ vltorem nocteis diéſque horrebat. ſic illa, Νῦν δ᾽ ἡμέρᾳ γὰρ τῇδ᾽ ἀπήλλαγμαι φόβου Πρὸς τῆσδ᾽, ἐκείνου θ᾽. ἥδε γὰρ μείζων βλάβη Ξύνοικος ἦν μοι, τοὐμὸν ἐκπίνουσ᾽ ἀεὶ ψυχῆς ἄκρατον αἷμα Id eſt, Nunc autē hodie metu liberata ſum, & ex Electræ parte, & ex Oreſtis. Hæc enim major pernicies mecum habitabat, mihíque contubernalis erat, meum ſemper ebibens merum animę ſanguinem. VT DORMIVNT] vt quieſcunt, neque ſe commouent loco, vt recludantur & pateant fores. PERSPICIO NIHILI MEAM, &c.] planè cerno vos non magnopere laborare, vtrum vobis amicus, an inimicus ſim. ST, TACE, TACE] ſic legendum, non *ſed tace*, vt omnes libri habent. hoc primum. deinde, cur ita ediderim, libris omnibus reclamantibus, exponenda ratio eſt. Non longum faciam: ratio ipſa. & veritas hanc emendationem poſtulant. ſic enim qui ſilentium indicunt, loqui ſolent Latinè. *St, tace*, vel *tacete*, non *ſed tace*, vel *tacete*. conſtat enim *St*, ſilentii indicti, vel indicendi notam eſſe. Neuius in Coroll. *St, tace verbum caue faxis*. ex Soſipatro apud Cic. lib. 2. de Orat ad Q. Fratr. ex antiquo aliquo poëta *St, tacete. quid hoc clamoris? quibus nec mater, nec pater*. Itaque quemadmodum hic vel ſcioli, vel librarii ex *ſt* fecerūt *ſed*: ita in Caſin. ex *ſt*. fecerunt *ſta*. ibi. *Sta, tacete, atque abi neque paro neque hodie Coquetur* Itaq ego ita reſtitui. *St, tace, atque abi*. &c. SENTIO SONITVM] ſic dictum à Plauto, *ſentio ſonitum*, vt à Lucretio *ſentire ſonitum*, lib. 4. & lib. 6.

## ANVS, PLANESIVM virgo, PHÆDROMVS, PALINVRVS.

*Placidè egredere, & ſonitum prohibe forum, & crepitum cardinum:*
*Ne quòd hîc agimus, herus percipiat fieri mea Planeſium,*
*Mane, ſuffundam aqulam.* Pa. *Viden' vt anus tremula medicinam facit?*
*Eapſe merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.*
Pl. *Vbi tu es? qui me conuadatu's Veneriis vadimoniis?*
*Vbi tu es? qui me libello Venerio citauiſti: ecce me.*
*Siſto ego tibi me, & mihi contrà itidem te vt ſiſtas ſuadeo.*
Ph. *Aſſum. nam ſi abſim, haud recuſem quin mihi malè ſit mel meum.*
Pla. *Anime mi, procul quidem amantem abeſſe haud conſentaneum eſt.*
Ph. *Palinure, Palinure.* Pa. *eloquere, quid eſt quòd Palinurum voces?*

*Eſt*

Ph. *Eſt lepida?* Pa. *nimis lepida.* Ph. *ſum Deus.* Pa. *immo homo haud magni preti.*
Ph. *Quid vidiſti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?*
Pa. *Malè valere te, quod mihi ægrè eſt.* Ph. *malè mihi morigerus, tace.*
Pa. *Ipſus ſe excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.*
Ph. *Rectè obiurgas. ſanè haud quidquam'ſt, magis quod cupiam tandiu.*
Pl. *Tene me, amplectere ergo.* Ph. *hoc etiam eſt quamobrem cupiam viuere.*
*Quia te prohibet herus, clàm hero potior.* Pl. *prohibet, nec prohibere quit:*
*Nec prohibebit, niſi mors meum animum abs te abalienauerit.*
Pa. *Enimuero nequeo durare, quin ego herum accuſem meum:*
*Nam bonum eſt pauxillum amare ſanè, inſanè non bonum eſt.*
*Verùm totum inſanum amare, hoc eſt, quod meus herus facit,*
Pl. *Sibi ſua habeant regna reges, ſibi diuitias diuites:*
*Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prælia,*
*Dum mihi abſtineant inuidere, ſibi quiſque habeant quod ſuum eſt.*
Pa *Quid tu Veneri peruigilare te vouiſti Phædrome?*
*Nam hoc quidem edepol haud multo pòſt luce lucebit.* Ph. *tace.*
Pa. *Quid taceam, quin tu is dormitum?* Ph. *dormio ne occlamites.*
Pa. *Tu quidem vigilas.* Ph. *at meo more dòrmio, hîc ſomnu'ſt mihi.*
*Heus tu mulier, malè mereri de immerente inſcitia eſt.*
Pl. *Iraſcare ſi te edentem hîc à cibo abigat.* Pa. *ilicet.*
*Pariter hos perire amando video. vterque inſaniunt.*
*Viden' vt miſerè moliuntur, nec queunt complecti ſatis?*
*Etiam diſpertimini.* Pl. *nulli eſt homini perpetuum bonum.*
*Iam huic voluptati hoc adiunctum eſt odium.* Pa. *quid ais propudium?*
*Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?*
*Ebriola perſolæ nugæ.* Ph. *Tun' meam Venerem vituperas?*
Pl. *Quod quidem mihi polluctus virgis ſeruus ſermonem ſerat.*
*At næ tu hercle cum cruciatu magno dixiſti id tuo.*
*En tibi maledictis pro iſtis, dictis moderari vt queas.*
Pa. *Tuam fidem Venus noctuuigila.* Ph. *Pergin' etiam verbero?*
Pl. *Noli amabo verberare lapidem, ne perdas manum.*
Pl. *Magnum flagitium probrúmque Phædrome expergefacis.*
*Bene monſtrantem pugnis cædis, hanc amas, nugas meras.*
*Hæcine fieri, vt immodeſtis te hîc moderere moribus?*
Ph. *Auro contra cedo modeſtum amatorem, à me aurum accipe.*
Pa. *Cede mihi contrà orichalco cui ego ſano ſeruiam.*
Pl. *Bene vale ocule mi. nam ſonitum & crepitum clauſtrorum audio.*
*Æditumum aperire fanum: quouſque quæſo ad hunc modum*
*Inter nos vtimur amore ſemper ſurreptitio?*
Ph. *Minimè. nam Paraſitum miſi nudiuſquartus Cariam,*
*Petere argentum, is hodie hîc aderit.* Pl. *nimium conſultas diu.*
Ph. *Ita me Venus amet, vt ego te hoc triduum nunquam ſinam*
*In domo eſſe iſtac, quin ego te liberalem liberem.*
Pl. *Facito vt memineris, tene etiam priuſquam hinc abeo ſuauium.*
Ph. *Siquidem hercle mihi regnum detur, nunquam id potius perſequar,*
*Quando ego te videbo.* Pl. *Ehem iſtoc verbo vindictam para:*
*Si amas, eme: ne rogites: facito vti pretio peruincas tuo.*

Digitized by Google

*Bene vale.* Ph. *iam ne ego relinquor? pulchrè Palinure occidi.*
Pa. *Ego quidem qui & vapulando, & ſomno pereo.* Ph. *ſequere me.*

ET SONITVM PROHIBE FORVM] & caue ne fores ſonitum edant: *forum* poſuit prò forium: HERVS] leno Cappadox. PERCIPIAT] animaduertat, cognoſcat, ſentiat. SVFFVNDAM AQVVLAM] ſubintell foribus & cardinibus, ne ſcilicet fores & cardines ſonitum edant MEDICINAM FACIT?] medetur, ſubintell foribus & cardinibus. EAPSE] ea ipſe. CONDIDICIT BIBERE] ſic legendum eſt non vt vulgò, *quom didicit* condiſco autem ſolent vſurpare ſcriptores pro ſimplici *diſco*, vt Horat. oda 2 lib. 3. *Anguſtam, amici pauperiem pati Robuſtus acri militia puer Condiſcat.* QVI ME CONVADATV'S VENER. VADIM.] id eſt, qui vadibus à me acceptis me in ius vocaſti? vel ſic, cui quaſi datis vadibus promiſi memet in iudicio ſtituram? vel ſic, qui me quaſi vadimoniis Veneriis obſtrictam cogis me tibi quaſi in iudicio ſiſtere? Idem *vadatum amore* dixit paſſiuè in Bacchid *Itaque me vadatum amore, vinctumque attines.* Actiuè autem *vadato*, dixit Horat Sat. 9. libr. 1. vt Plautus, *conuadatus* ſic Horat *& reſpondere vadato Debebat: quod ni feciſſet perdere litem.* VBI TV ES, QVI ME LIB. VEN. CITAVISTI?] Idem ferè dicit, quod ſuperiore verſu. Tractum eſt autem vtrumque genus à iudiciorum more & formulis, qua de re plura diximus in cōmentariis Horatianis, ibi, *Ille, datis vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt.* Sat. 1. lib. 1. Iam qui in ius vocabat, libellum prætori dat. ex quo illa quæſtio, vtrum libertus, cui per edictum præt. non licebat patronum in ius vocare, ſi libellum principi aduerſus dediſſet, patronum in ius vocaſſe contra prætoris edictum videatur. quod negat Paulus libr. 1. quæſtionum: & poſitum eſt hoc caput libr. 2. Digeſt. tit. *De in ius vocando.* Cuius capitis initium eſt, *libertus aduerſus patronum* &c. SISTO EGO TIBI ME] ſiſto vadimonium, obeo vadimonium. PROCVL QVIDEM AMANTEM, &c.] amans nō debet longè abeſſe ab eo, quod amat. immò amantis animus in eo, quod amat, habitat. SVM DEVS] ſic Propert. libr. 2. eleg. 15 *Si dabit hæc multas fiam immortalis in illis. Nocte vna quiuis vel deus eſſe poteſt.* MALE VALERE TE, QVOD MIHI ÆGRE EST] locus obſcurus, Nam primùm non videtur Palinurus ad interrogatum reſpondere. Deinde falſum reſpondet. Ita enim rogauit Phædromus, quid vidiſti, aut quid videbis magis diis æquiparandum? reſpondet Palinurus, *Malè valere te*, atqui dii non valent malè quare neque qui malè valet, eò quod malè valet, cum diis comparandus eſt, neque malè valere, diis, aut deorum naturæ æquiparabile eſt, Nam quòd quidam ſic explicant, *malè valere te*, ſubintellige, video, aut vidi, non effugiunt illud abſurdum & incōmodum quod diximus, quódque ex tali reſponſione efficitur, nempe, malè valere aliquem, eſſe diis, aut deorum fortunæ æquiparabile: Quid igitur dicendū? nihil mihi in mentem venit, quod dicam, niſi mihi videri locum eſſe corruptum, & vero tres ex noſtris libri manuſcripti, habent, *Malè valere te quidem mihi ægre'ſt* quæ lectio mihi multo videtur vulgata, & recepta tolerabilior. neque verſus repugnat, ſi modo in particula *quidem*, m extereretur: quod non eſt inuſitatum. ſententia autem huius ſcripturæ plana eſt. quamuis enim ne ſic quidem Palinurus ad interrogatum reſpondeat, nihil tamen abſurdi, aut falſi reſpondet: ſed hoc ſignificat interrogationē Phædromi, eſſe reſponſione indignam, tanquam à malè ſano factam: cùm dicit, ſe moleſtè ferre dominum ſuum mentis eſſe male ſanæ. proinde ac ſi dicat, nihil habeo, quod ad id, quod me rogas, reſpōdeam: ſed hoc tantum dicere poſſum, mihi moleſtum eſſe, ſeu me grauiter & moleſtè ferre, te malè valere, animo ſcilicet. Nam ni ita eſſes, talia neque faceres, neque quæreres. MALE MIHI MORIGERVS] malè mihi ea obſequens: mihi parum obſequeres. IPSVS SE EXCRVCIAT, &c] his verbis hortatur herum ſuum Palinurus, vt dum licet, potiatur eo, quod amat. MAGIS QVOD CVPIAM TANDIV] quàm Planeſiò potiri. PROHIBET NEC PROHIBERE QVIT.] prohibet quidem quod in ſe eſt: vel omnia quidem facit, vt prohibeat: ſed re vera prohibere non poteſt: quia clam potimur alter altero. vel ſic, prohibet quidem, ne palàm, & libere potiamur; ſed prohibere non poteſt, ne clam potiamur. NISI MORS MEVM ANIM. ABS TE ABAL.] quæ ſola abalienare poterit. nam quàm diu animam mea ſpirabo, te ex animo amabo, téque toto pectore perſequar, exſpectam, atque amplectar. DVRARE NEQVEO NVNQVAM, me continere, mihi temperare. NAM BONVM'ST PAVXILLVM AM. S. &c.] hoc dicit bonum eſt pauxillum amare, ita vt animi ſanitatem nō amittas: inſane amare quantumuis pauxillum, non bonum'ſt: verùm totum, hoc eſt, omni ex parte, & prorſus inſane amare, quod herus facit meus, peſſimum eſt. INSANVM AMARE] inſane amare, inſanum pro inſane dixit, & alibi Plautus teſte Nonio, vt in Nervo, *Inſanum valdè vterque deamat.* SIBI SVA HABEANT REGNA &c] ſignificat ſe nihil neque regibus, neque diuitibus, neque omnino vllis beatis fortuna concedere: hócque vnum vereri, ne ſibi inuideant, vt longe mortalium omnium fortunatiſſimo. DVM MIHI ABSTINEANT INVIDERE] dum modo ne mihi inuideant. QVID TV? VENERIN' PERVIGILARE, &c.] Quid tu Phædrome nunquid vouiſti Veneri, te totam noctem vigilaturum? hoc ideò quærit, quod magna iam noctis parte præterita & tranſacta, domum ſe non recipiat: alluditque ad peruigilia Cereris & ſacra nocturna, de quibus ſuprà. NAM HOC QVIDEM AEDEPOL H. M. P. L. L.] hoc, diurnum accipiendum eſt, vt apud Terent. in Heaut. *Luciſcit hoc.* Nam cælum demonſtrat, & ſignificat ſic ſupra in Amphitr. *Eamus Amphitruo Luciſcit hoc iam*, ſic Lucret. libro 5. *Denique iam tuere hoc circum ſupráque quod omnem Continet amplexu terram* LVCE LVCEBIT] ſic in Amphitr. niſi quod addit nomen adiect. *Nunc te nox, quæ me manſiſti, mitto, vt cedas die: Vt mortalibus illuceſcas luce clara & candida.* AT MEO MORE DORMIO] id eſt, at ſic ſoleo dormire. HEVS TV MVLIER, MALE M. DE IMM.] malè facere ei, qui non eſt malè meritus, ſtultitia eſt inſcitia, differt ab inſcientia, quod vulgus non putat nam inſcitia ſtultitiā & inelegantiam ſignificat: inſcientia verò, ignorationem, ſeu ignorantiam, quæ ſcientiæ opponitur. Feſtus inſcitia, ſtultitia. IRASCERE, SI TE EDENTEM &c.] facis alteri (inquit Planeſium) quod tibi fieri nolis. nam ſi Phædromus te comedētē à cibo abigat, & cibū capere prohibeat, iraſcaris. at cum cum a me abigis, à cibo abigere comedentem & eſurientem videris. ILICET] actum eſt: ire licet, ſūtū à iudiciis, in quibus cùm dimittebatur conſilium re iudicata, præco clamabat *ilicet*. AMANDO] id eſt, dum amant, nam hic actionem ſignificat. VIDEN' VT MISERE MOLIVNTVR?] videſne, vt miſere laborant, videſne, vt laborioſe agunt, quod agunt ſiue oſculentur, ſiue, quid aliud iucūdius. Exprimit amantium inſaniam & rabiem miſerabilem, vel in ipſo potiundi tempore vigentem: quam luculentis verſibus perſequitur Lucretius lib. 4 non longe ab extr. ab illo loco *Etenim potiundi tempore in ipſo*

*ipſe Fluctuat incertis erroribus ardor amantum, Nec conſtat quid primum oculis manibúſque fruatur.*&c. ETIAM DISPERTIMINI?] tandemne aliquando alter ab altero diſcedetis,& diſiungemini? vel ſic, an nondum etia digredimini,& ſeparamini alter ab altero? perpetuóne coniuncti,& copulati cohærebitis? ſignificat eos inter ſe cohærere complexos. NVLLI'ST HOMINI PERPETVVM BONVM] Ter. in Andr. *nihilne eſſe proprium cuiquam?* vbi notat Donat. *omne quod habemus, aut mutuum eſt, aut proprium. Ergo, proprium perpetuum,* Horat. oda 16. lib. 2. *nihil eſt ab omni Parte beatum* ad quem locum in commentariis noſtris plura notata ſunt. PERPETVVM] vel purum, liquidum, ſincerum, vel nulla moleſtia interruptum. vel proprium. IAM HVIC VOLVP.] vel eſt declaratio eius, quod proxime dixit, vel ratio. HOC ADIVNCTVM'ST ODIVM]. i. hæc adiuncta eſt moleſtia: nempe Palinurus, homo odioſiſſimus, ac moleſtiſſimus, qui voluptatem noſtram interpellat neque liquidam,& perpetuam eſſe ſinit. PROPVDIVM?] fœmina pudoris expers, probri,& dedecoris plena? *Propudium dicebant,* inquit Feſtus, *quando cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quaſi porrò pudendum, quidam propudium dici putant, à quo pudor & pudicitia procul ſint.* TVN'ETIAM CVM NOCTVINIS OCVLIS, &c.] Tune etiã noctuinis oculis prædita, odiũ me vocas: ſed cur Planeſio noctuinos oculos maledicti loco obiicit, cum Pallas ab Homer. laudis cauſa γλαυκῶπις epitheto ferè perpetuo appelletur? an aliud eſt, γλαυκῶπις aliud cum noctuinis oculis? vt, cùm Hom. γλαυκώπιδα Mineruam dicit, intelligamus ab Homero glaucos oculos in Pallade laudari: cum Palinurus Planeſium noctuinis oculis eſſe præditam dicit, intelligamus Planeſio, noctuæ, auis deformis, & obſcœnæ, oculos à Palinuro vituperationis cauſa attribuit? an, vt habent omnes libri vulgati,& plerique manuſc. *nocturnis oculis* reponendum] cenſebimus, quam ſcripturam probat Adr. Tur. lib. Aduer. 11. ca 7.& nocturnos oculos interpretatur deformeis noctúque potius quàm interdiu viſendos, aut oſtendẽdos: quemadmodum *ora nocturna* dixit idem Plautus in Pœnulo, deformia ſignificans. ſed huic lectioni obſtat carminis lex. Nã claudicabit verſus, vno pede defectus, hac ſcriptura approbata: niſi quis addat prouocabulum *iſtis*, vt hoc modo legatur. *Tun'etiã cum iſtis nocturnis oculis* &c. Omnino editionem, & lectionem Camerarii magis probo: ſiue noctuinos oculos ita interpretemur, vt diximus, deformes, & noctuarum oculis ſimileis, ſiue noctuinos accipiamus pro nocturnos. quia noctua ſit auis nocturna, ſiue noctuinos Planeſii oculos à Palinuro dictos intelligamus accuſatorie,& per calumniam pro glaucos, cũ re vera eſſent glauci,& ita pulchri, ſeruũ autẽ à puella laceſſitum, & iratum, rei natura pulchræ turpe nomen impoſuiſſe: vt accuſatores liberalitatem dicere ſolent eſſe, profuſionem, & parſimoniã auaritiam. EBRIOLA] Ebriola deminutiuũ ab ebria. PERSOLAE NVGAE] meræ nugæ, valde ſolæ nugæ quanta, quanta es nugatrix, nihil præterea. Idem. Menæch. *Perſolum effodito oculum. Mihi Menæchme ſi vllum verbum faxo, niſi quod iuſſeris.* MEAM VENEREM) meam amicam. ſic Lucret. lib. 4. *Nec Veneres noſtras hoc fallit. quo magis ipſe, Omnia ſummopere hos vitæ poſtſcænia celant, Quos retinere volunt, aſtrictóſque eſſe in amore,* Virgil. Palemone *parta meæ Veneri ſunt munera.* QVOD QVIDEM MIHI POL VIRG. S SERM. S.) verba ſunt Planeſii. hoc primum: deinde legendum, *Quem*, vt habent duo ex noſtris codicibus manuſ. nõ *Quod*: Referri autem debent ad proxima Phædromi verba, *Tun'meam Ven. vituperas* ? quæ ſic à Planeſio excipiuntur. Quem quidem ſermonem, i. quam quidem vituperationem mihi ſeruus virgis coopertus ſerat. proinde ac ſi dicat, ſi quis liber me vituperare,& maledictis inſequi auderet æquo animo fortaſſe mihi ferendum eſſet. nunc autem cùm ſeruus plagis,& verberibus notatus, ac variatus me contumeliis lacerare audeat, ferri nec poteſt, nec debet. ſic igitur explico, quem quidem ſermonem, vituperationis,& contumeliæ plenum ſcilicet, ſeruus Palinurus, virgarum Acheruns, ſpargat. Quaſi dicat tam indignũ facinus ferri non poteſt, vel hic tanta ſerui audacia & indignè ferenda,& coërcẽda eſt. POLLVCTVS VIRGIS] pollucere, eſt Herculi ſacrificare. Herculi autẽ, nõ vt aliis diis, certa, verbi gratia, Mercurio, far, polenta, vinum, panis fermentatus, &c. quæ enumerãtur à Feſto, in verbo *Pollucere*, (vbi pro *mercuriis, mercurio*, legẽdum eſt, vt rectè coniecit Antonius Auguſtinus) ſed omnia eſculenta,& poculenta ſacrificabantur. Itaque tale ſacrificium, erat ſumtuoſum, opiparum, ſplendidum, apparatum. ex quo *polluciblliter*, à Plauto noſtro in Moſtell. pro opiparè vſurpatũ eſt:& à Macrobio *cena pollucibilis*, pro opipara, & ſumtuoſa. Quoniam autẽ talis cena erat publica,& omnibus expoſita, ex eo fit, vt polluctus pro expoſitus à Plauto vſurpetur:& *polluctus virgis* à Plauto dictũ eſſe intelligere debeamus, pro expoſitus,& obiectus virgis. ſic in Rudente puella illa dicit ſe non eſſe polluctã pago. Licet tamen etiam *polluctus virgis* interpretari, vt vult Camerarius, cumulatus, & onuſtus virgis, hac ratione, quòd Herculis ara omni eſculentorum & poculentorum genere onerabatur, & cumulabatur. Varro lib. 5. de lingua Latina, huius verbi originem videtur à porriciendo ducere. Ne hoc quidem celabo lectorem, pollucere, etiam ad aliorum deorum ſacrificia interdum transferri. vt apud Catonem lib de re ruſt cap 132. EN TIBI] ſic edendum curaui, libros aliquot manuſcr. ſecutus, in quibus ſcriptum eſt *Hen tibi.* Nam ſæpe animaduerti, in libris manuſcriptis adſpirationis notã eſſe inanem,& ſuperuacaneam. *En tibi* autem, ſermo eſt verberantis: ex quo intelligit auditor, (nam ſpectator oculis cernebat) Palinurum à Phædromo pugnis cædi: ſic ſuprà in Aſin. *En ergo hoc tibi.* quanquam & hic & aliis in locis, quidam legunt, *Hem*, pro *En* Sic in Caſina, *Hem tibi*, ſeu *En tibi*, CLE. *Quid tibi iſtunc tactio'ſt?* TVAM FIDEM, V NOCTVVIGILA] Ἔλλειψις, ſubintelligitur enim imploro, aut obſecro, aut aliquod aliud verbum tale. Venerem autem noctuuigilam appellat ridiculè, quia Phædromus dum Veneri ſtudet, dúmq amore cõſtrictis tenetur, totas nocteis inſomneis ducit,& peruigilat Itaque ſuprà Phædromum ſic interrogabat, *Qui tu Veneris peruigilare te vouiſti, Phædrome?* LAPIDEM] hominem, qui lapidis inſtar, ad plagas obduruit, qui plagas contemnit, vt ſi lapis eſſet. NE PERDAS MANVM] vt ne manum corrumpas, dum eum manu verberas. MAGNVM FLAGITIVM PROBR.) rem inſignitè turpem,& flagris dignam vocabulum eſt militare. nam flagitium facere dicitur miles, qui fugit, qui arma abiicit,& ſimil. Præterea flagitium veteres poſuerunt pro vitio virgini oblato. EXPERGEFACIS] excitas. BENE MONSTRANTEM] bene docentẽ,& præcipientem, ſic infra eadem comœdia, *Rectè hic monſtrat.* In Caſina. ST. *Quæ res?* OL. *mala, mala malè monſtraut.* MERAS NVGAS] ſuprà *ebriola perſolæ nugæ.* HOCCINE FIERI] ſubintelligitur par eſt, ſeu oportet? VT IMMOD. TE MOD. MORIB. ἀνταγωνισμὸς [illegible] MODERERE] regas. gubernes, geras. AVRO CONTRA CEDO MODAM.] id eſt profer, aut exhibe mihi modeſtum aliquem amatorem: & ego, ſi id facias, tantundem tibi auri dabo vel ſic: certemus inter nos his legibus, vt tu oſtẽdas, ſeu exhibeas mihi ex infinita hominum multitudine modeſtum aliquem amatorem:

& ego tibi aurum æquo, parique pondere in manus dare paratus ſum. Proinde quaſi dicat, nunquam mihi quenquam modeſtum amorem oſtendere poteris. Sic alibi loqui ſolet Plautus in Epid. *Non carus eſt auro* contrà, ſi auro ſit emptus, non eſt carus. In Milite Glor. *Cedo treis mihi homines orichalco contrà cum iſtis moribus*, id eſt, exhibe mihi treis homines ita moratos, & ego paratus ſum tibi orichalcum magni ponderis rependere. Idem in Pſeud. *Dij immortales: orichalco contra non carum fuit Meum mendacium. hic modò quod ſubitò commentus fui.* CEDO MIHI CONTRÀ ORICHALCO, &c ] id eſt, oſtende mihi, & proba, eum, cui ſermo, ſanæ mentis eſſe: &, hoc ſi feceris æqui ponderis orichalcum à me accipe. Quia non potuit nodum ſibi obiectum diſſoluere, alium non minus difficilem illi opponit Tale eſt illud apud Virgil. in Palem. *Dic quibus in terris, & eris mihi m. Ap.* &c. *Dic quibus in terris inſcripti nomina reg.* &c. Sciendum eſt autem, ſeruos orichalco certare ſolitos, liberos auro, aut argento. Orichalcum, inquit Feſtus. in voce *aurichalcum* quidam putant compoſitum ex ære, & auro, ſiue quod colorem habeat aureum Orichalcum ſanè dicitur, quod in montuoſis locis inuenitur. Mons etenim Græcè ὄρος appellatur. Seruius ad illum verſum Virgilii lib 12 Æneid. *Ipſe dehinc auro ſqualentem, alboque orichalco.* &c notat, *auri ſcilicet comparatione. nam album non eſt. Apud maiores Orichalcum pretioſius omnibus metallis fuit: námque, ſicut Lucretius dicit, cùm primùm homines ſiluas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium, deſudauit metalla: inter quæ orichalcum pretioſius viſum eſt, quod & auri ſplendorem, & æris duritiem poſſideret. Nam primùm ex auro ſecuris facta diſplicuit cauſa mollitiei ſimili ratione & argenti contemtus eſt vſus. mox orichalcum placuit. donec veniretur ad ferrum. vnde dicuntur ſecula ita fuiſſe diuiſa. Orichalcum autem etiam fuiſſe pretioſum Plautus docet, qui ait in Milite glor. Ego iſtos mores aurichalco comparem.* Hactenus Seruius. Horat. in epiſt. ad Piſon. *Tibia non vt nunc, orichalco iuncta*, &c. Vtrum autem orichalcum, genus aliquod ſit metalli foſſilis, & natiui, præter id, quod eſt omnibus notum, & factitium: an nullum fuerit vnquam, nec hodie ſit orichalcum foſſile, quæritur Ex ſuperioribus Seruii verbis apparet, orichalcum aliquod eſſe foſſile & natiuum, ſiquidem ex viſceribus terræ incendio ſiluarum calefactæ, ita exiſtit, vt cetera metalla, æs, aurum, argentum, &c Quanquam videtur Seruius orichalcum idem eſſe, quod æs, exiſtimaſſe. Nam omnino apud Lucretium libr. 5. vbi hæc tractantur, nulla orichalci fit mentio. Sic enim, *Quod ſupereſt æs, atque aurum, ferrúmque repertum'ſt, Et ſimul argenti pondus, plumbique poteſtas, Ignis vbi ingenteis ſiluas ardore cremarat*, &c. Sequitur aliquot pòſt verſibus, *Nam fuit in pretio magis æs, aurúmque iacebat, Propter inutilitatem hebeti mucrone retuſum*, &c. Rurſus, ex Feſti verbis in voce *Cadméa*, contrarium colligitur. Sic enim Feſtus. *Cadméa terra, quæ in æs conicitur, vt fiat orichalcum.* Iam *orichalcum* debere ſcribi per vocalem breuem O, non *aurichalcum* per diphthongum au. Vincit ratio, & ipſa nominis veritas, quam ἐτυμολογίαν Græci nominant. OCVLE MI ] homo mihi cariſſime. ÆDITVVM APERIRE ] repete ἀπὸ κοινοῦ, audio æditⱽus ab æde tuenda dictus eſt, vt declarat Varro lib. 7. de lingua Latina & A Gell. lib. 12 cap. 10. Fanum autem Æſculapii, intellige: in quo leno cubabat. SVRREPTITIO? ] furtiuo? clandeſtino? MINIMÈ ] minimè ſubintell. ſemper vtemur. PETERE ARGENTVM ] dictum Græcorum more, miſi petere argentum, ἔπεμψα παῖδα τ' ἀργύριον αἰτεῖν. LIBERALEM LIBERAM ] παρονομασία. liberalem autem, id eſt, quæ in me tam liberalis es. vel quæ libertate digna es. vel quæ tam liberali facie, & ingenio es. vel in qua omnia inſunt liberalia. TENE ETIAM PRIVSQVAM ] tene etiam ſuauium, priùs quàm abs te diſcedo. *tene ſuauium* videtur ineleganter, & vix Latine dictum, ſi quis accipiat pro tolle, vel ſume ſuauium. Itaque putaui aliquando hic reponendum *tolle*, & eiiciendum, *tene*, quaſi natum ex annotatione, ſeu, vt vocant, gloſſa. Ego tamen nihil ſum auſu mutare libris inuitis. ſatis habui lectorem emunctæ naris, & Latini ſermonis peritum admonere. Quod ſi quis dicet, *tene ſuauium*, dictum eſſe à Plauto non pro *tolle ſuauium*, ſed pro, noli ſuauium, quod tibi præbeo, dimittere, ſed os ori firmiter, & diu affixum habe: repugnabit huic ſententiæ temporis breuitas, & Planeſii mens. nam cùm audito clauſtrorum ſonitu, intelligat ſibi in fanum iamiam eſſe redeundum, conſentanea eſt properanti talis oratio potius, tolle etiam hoc ſuauium, atque adeò, rape etiam hoc ſuauium, quàm hæc, ſuauitate me, & ſuauium ſemel commiſſum noli dirimere NVNQVAM DEI POTIVS PERS. ] nunquam regnum mihi oblatum potius expetam: aut accipiam, quàm te. EHEM ISTOC VERBO VINDICTA P ] id eſt, ſi iſtud dixiſti ex animo, & ſi me breui liberè videre cupis, para tibi vindictam, qua me liberes, tanquam prætor. id eſt, viam, & rationem reperi, qua me liberare poſſis. vindicta, virga prætoria, qua ſerui contacti manu mittebantur. SI AMAS, EME: NE ROGITES, &c ἐμφασία per quam declarat, quod obſcurius dixiſſe videbatur, ſi me amas, inquit, & ſi me iterum tuo arbitratu videre cupis, eme: neque pretio parce, ſedque emuis alium emptorem, pretio vt peruincas. facito, ne neceſſe habeas rogitare, quando me viſurus ſis. PVLCHRÈ PALINVRVS OCCIDI ] pulchrè amantis affectum deſcribit. qui ſimul vt ab eo, quod amat, relictum eſt, ipſe ſe excruciat. Eſt præterea fortaſſe & aliud, quamobrem ſe occidiſſe dicat Phædromus: nempe quia metuat, ne ſeruus, quem in Cariam ad ſodalem ſuum miſit, pecuniam petitum, inanis reuertatur: & ita Planeſium liberare non poſſit. EGO QVIDEM. QVI ET VAP. ET S P. ] Ego quidem pulchrè óccidi: qui & pugnis, quibus à te cæſus ſum. & ſomno, quo vrgeor, pereo. Sed cur non dixit, *qui & vapulando, & vigilando pereo?* reſpondeo, eandem eſſe ſententiam. nam qui nocteis aliquot peruigilarunt, vti hic ſeruus, dormitent, & dormiturîãt, & graui ſomno premantur, neceſſe eſt. Tali igitur ſomni membra omnia occupantis grauitate dicit ſe perire Palinurus.

ACTVS

# ACTVS SECVNDVS.

## CAPPADOX leno, PALINVRVS ſeruus.

*MIGRARE certum'ſt iam nunc è fano foras*
*Quando Æſculapÿ ita ſentio ſententiam:*
*Vt qui me nihili faciat, nec ſaluom velit.*
*Valetudo decreſcit, accreſcit labor.*
*Nam iam quaſi Zona liene cinctus ambulo.*
*Geminos in ventre habere videor filios.*
*Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.*
Pal. *Si rectè facias Phædrome, auſcultes mihi,*
*Atque iſtam exturbes ex animo ægritudinem.*
*Paues, paraſitus quia non rediit Caria.*
*Afferre argentum credo. nam ſi non ferat,*
*Tormento non retineri potuit ferreo,*
*Quin reciperet ſe huc eſum ad præſepim ſuam.*
Ca. *Quis hic eſt, qui loquitur.* Pal. *quoiam vocem audio?*
Ca. *Eſtne hic Palinurus Phædromi?* Pal. *Quid hic eſt homo*
*Cum conlatiuo ventre, atque oculis herbeis?*
*De forma noui, de colore non queo*
*Nouiſſe. iam iam noui, leno eſt Cappadox,*
*Congrediar.* Cap. *ſalue Palinure.* Pal. *ô ſcelerum caput,*
*Salueto. quid agis?* Cap. *viuo* Pal. *nempe vt dignus es.*
*Sed quid tibi eſt?* Cap. *lien necat, renes dolent,*
*Pulmones diſtrahuntur, cruciatur iecur.*
*Radices cordis pereunt. hiræ omnes dolent.*
Pa. *Tum te igitur morbus agitat hepatarius.*
Ca. *Facile'ſt miſerum irridere.* Pal. *quin tu aliquot dies*
*Perdura, dum inteſtina exputreſcunt tibi.*
*Nunc dum ſalſura ſat bona'ſt, ſi id feceris.*
*Venire poteris inteſtinis vilius.*
Ca. *Lien dierectus'ſt.* Pa *ambula, id lieni optumum'ſt.*
Ca. *Aufer iſtæc, quæſo, atque hoc reſponde quod rogo.*
*Potin' coniecturam facere, ſi narrem tibi*
*Hac nocte quod ego ſomniaui dormiens?*
Pa. *Vah, ſolus hic homo'ſt, qui ſciat diuinitus.*
*Quin coniectores à me conſilium petunt:*
*Quod eis reſpondi, ea omnes ſtant ſententia.*

CERTVM'ST] decretum eſt. E FANO] Æſculapii. in fano Æſculapii ſolitos olim eſſe ægrotos, ac debileis pernoctare, vel ex Arnobio cognoſcere, licet: cuius hæc verba ſunt libro 1. *Et, quoniam beneficia ſalutis data aliorum numinum comparatis, & Chriſti: quot millia vultis à nobis debilium vobis oſtendi, qui tabificis affectos morbis, nullam omnino retuliſſe medicinam, cùm per omnia ſupplices irent templa? cùm deorum ante ora proſtrati, limina ipſa conuerrerent oſculis? cùm Æſculapium ipſum daterem, vt prædicant, ſanitatis, quoad illis ſuperfuit vita, & precibus fatigarent & miſerrimis votis inuitarent? Nónne alios ſcimus malis ſuis commortuos? cruciatibus alios conſenuiſſe morborum? pernicioſius alios ſeſe habere cœpiſſe, poſtquam dies noctéiſque in continuis precibus & ſanitatis expectatione triuerunt? Quid ergo prodeſt oſtendere, vnum, aut alterum fortaſſe curatos, cum tot millibus ſubuenerit nemo, & plena ſint omnia miſerorum, infeliciúmque delubra.* QVANDO AESCVL. ITA

SENTIO S.] id eſt, quoniam talem Æſculapii ſententiam eſſe intelligo, me ab eo nihili fieri & contemni. *ſentio ſententiā*, dictum eſt, vt obſonare obſoniū, metere meſſem, ludere ludum, & ſimilia innumerabilia, quibus & Plautus & ceteri Latini vti ſolent, ſed maximè Græci. VALET. DECR. ACCR L.] antitheſis perfecta: nam vt verbum verbo, ita nomen nomini opponitur. neque miretur, & animaduertat lector, Plautum valetudini laborem oppoſuiſſe: neque id miretur. nam more Græcorum, apud quos πόνος, dolorem interdum ſignificat, laborem pro dolore poſuit. Valetudini autem quin corporis dolor rectè opponatur, dubitari non debet. NAM IAM QVASI ZONA, LIENE CINCTVS AMB.] ſignificat ſe lienoſum eſſe, hoc eſt, lienem ſibi intumuiſſe, induruiſſe, increuiſſe. nam cum lien ſit mollis, & rarus, & longitudinis, craſſitudiniſque modicę natura: ſi malè affectus eſt, intumuit; ſin ûtque cum eo pars ſiniſtra, eáque dura eſt, & prementi renititur: venter quoque intentius eſt GEMINOS IN VENTRE HAB. V. N. F.] quia vtrinque & à dextra, & à læua cingit me lien, ventérque, eò tumidiore & maiore facto, mihi diſtenditur, proinde ac ſi geminos in vtero filios geram. MEDIVS] per ventrem. EXTVRBES] excutias, eiicias. PAVES] times. Terent. Andr. *Id paues ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas.* NAM SI NON FERAT TORM. NON RET. P. F.] ſic probat Palinurus ſeruus paraſitum argentum afferre, hoc modo, Si videret Paraſitus nullam reperiendi argenti facultatem, aut ſpem eſſe iam pridem è Caria, quò miſſus eſt, rediiſſet nam rediit. ergo argentum affert. AFFERRE] eum NAM SI NON FERAT, &c.] nam ſi non eſſet argentum allaturus, nullis catenis, vinculis tormentis retineri potuit, quin ſe ad præſepim ſuam reciperet, vt ſolent pecudes & iumenta *ferat* poſitum pro afferat. TORMENTO FERR.] fune torto ferreo Catena ferrea funibus magnis & craſſis vtebantur ad torquendas catapultas, arietes & ſimilia, quibus vrbium muros verberabant. Tormentum hic videtur vſurpaſſe pro eo, quo aliquid intorquetur, non pro eo, quod intorquetur. ESVM] ſupinum à verbo edo es eſt. AD PRAESEPIM S.] vt iumenta. in Prologo Caſinæ, *Futurum, quod amas, intra præſepis ſuas.* Sic autem legendum, vt edidimus, *ad præſepim ſuam*, quamuis nonnulla exemplaria repugnent, & Nonius ipſe reclamet, qui hunc locum proferens legit *ad præſepium ſuam*, contra legem carminis. Sed errat Nonius & in hoc loco, & in altero, quem profert ex Rudente. Sic autem vt edidimus & codex Clericanus habet, & Beliaqueenſis & Heraltinus: poſtremò ita edidit & Camerarius. QVO IAM VOCEM AVD] quoius vocem audio? QVI HIC EST HOMO. Q.] Quis hic eſt homo, qui &c CVM CONLATIVO VENTRE] Feſtus. conlatiuum ventrem magnum & turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia conferuntur. Idem conlatiuum ſacrificium dictum eſſe ſcribit, quod ex conlatione offertur. Ego puto lenonis ventrem, (ignoſcant mihi Feſti manes) conlatiuum à Plauto eò eſſe dictum, quod propter vitium corporis, & viſcerum, omne alimentum, quod deberet in omne corpus diſtribui, in eum conferatur: & hoc pacto viſceribus omnibus vitiatis venter intumeſcat. HERBEIS] viridibus, luridis, χλωροῖς. oculi virides, morbum indicant DE FORMAN.] quia forma integra eſt neque immutata eſt. DE COLORE] quia colore eſt lurido & viridi. CONGREDIAR] conferam gradum. O SCELERVM CAPVT] ò homo ſceleratiſſime. VIVO] viuo tantum, non valeo. nam ægroti aut debiles viuunt quidem, ſed miſeri viuunt, propter morbum, aut debilitatem corporis. LIEN NECAT] lien turgidus, & plus nimio auctus, & ventrem diſtendēs, me dolore necat. Varro lib. 6. de lingua Latina ſegit, *lienes necant.* PVLMONES DISTR.] diſtrahuntur id eſt, diuelluntur. Pulmonem dicimus numero ſingulari, & Pulmones numero multitudinis propterea quòd quamuis pulmo, qui ſpongioſus eſt natura, ideóque ſpiritus capax, tamen in duas fibras, vngulæ bubulæ modo, diuiditur. auctor Celſus libro 4. cap. 1. Marc. Tullius lib. 2. de Nat deorum, *In pulmonibus autem ineſt raritas quædam, & aſſimilis ſpongiis mollitudo, ad hauriendum ſpiritum aptiſſima: qui tum ſe contrahunt adſpirantes, tum reſpiratu dilatant, vt frequenter ducatur cibus animalis, quo maxime aluntur animantes.* Varro lib. 6 de lingua Latin hos verſus profert, in voce *diuidiam*, docens diuidiam à diuidendo eſſe dictam, quod diuiſio & diſtractio, inquit, eſt doloris, itaque, inquit, in Curcul. ait Plautus, *ſed quid tibi eſt? CA. lienes necant, renes dolent, Pulmones diſtrahuntur, cruciatur iecur.* RADICES CORDIS PER. EVNT] hæc ſunt inter ſe conſentanea. pulmones diſtrahuntur: at cor, quod eſt maſculoſum natura, & in pectore, ſub ſiniſteriore mamma ſitum, pulmonibus annexum eſt. ergo pulmonibus diſtractis, cordis radices quodāmodo pereunt: id eſt cor radicitus perit: vel cor non habet quo contineatur, aut cui adhæreat. HIRAE OMNES DOLENT] ſic edendum curaui, Turnebi conjecturam meo iudicio, certam ac veram ſecutus, qui ſic legendum arbitratur libro Aduerſ. 11. cap 7. Hira autem, inteſtinum eſt propriè ieiunum vt docet Feſtus, ſed etiam pro aliis inteſtinis vſurpatur, vnde hillæ apud Horat. Sat. 4. libr. 2 ibi, *perna magis ac magis hillis Poſtulat in morſus refici.* Macrob. libr. 1. in Somn. Scip *inteſtina principalia tria: quorum vnum diſſipium vocatur, quod ventrem, & cetera inteſtina ſecernit. alterum, quod Græci* [illegible] *dicunt: tertium, quod hiram vocauerunt, habetúrque præcipuum inteſtinorum omnium, & cibi recrementa deducit.* Nonius hilas inteſtina veteres eſſe dixerunt, vnde Bohilla oppidum in Italia, quòd eò bos inteſtina vulnere trahens aduenerit. Laber. Lambit item hillam cocus, ſi lumbum adduſſit, flagris cæditur. TVM TE IGITVR] Tum igitur, pro igitur videtur autem [illegible]. nam *tum* interdum per ſe valet *igitur*. MORBVS AGITAT HEP.] morbus hepatarius, hoc eſt, morbus hepatis, ſeu iecoris, agitat: hoc eſt, vexat. ſed hic iocum aliquem ſubeſſe puto: idque conicio ex lenonis reſponſione. nam ſi nulla alia horum verborum ſententia eſſet, quàm hæc: tu igitur morbo iecoris affectus es: non reſponderet leno. *facile'ſt miſerum inuidere*, quæ enim irriſio eſt in eo, quod dicat aliquis, quempiam hepatis morbo tentari? QVIN TV AL. D P] imo vero tu des aliquot morbum & dolorem perfer, & vſque tolera, [illegible]. DVM INTEST. EXPVTRESCVNT T] perdura, inquit, & dolorem perfer aliquot dies, vſque eò dum inteſtina tibi putrorem contrahant. *exputreſcunt* autem edendum curauimus, libros noſtros omneis manuſcr. vno excepto, & omneis vulgatos ſecuti, ea reiecta, quam habet editio Camerarii: perſpicuè enim opinor *exputreſcunt* legendum, non *exputeſcunt* aut exputiſcunt, cùm ſentiat hoc Palinurus, debere perdurare lenonem vſque eò dum inteſtina eius putrorem contrahant, non autem, dum fœtorem, quippe quæ hoc ipſo tēpore puteant, ſeu fœteāt. Verum ſi quis *exputiſcunt*, ſeu *exputeſcunt* malit, non pugnabo. NVNC DVM SALSVRA SAT BONA'ST] nunc dum, id eſt, nunc etiam vel dic, dum [illegible], ſeu redundare. ſententia igitur hæc eſt, nunc, nondum putrefactis tuis inteſtinis, ſalſura ſat bona eſt, id eſt, ex tuis inteſtinis ſale conditis, & maceratis ſat bona ſalſamenta cōfici poſſunt: vel ſic, nunc tua inteſtina ſal cōdiri poſſunt, vt ex eis fiant ſalſamēta,

iuſcula,

tucetta, inſicia, & ſimilia. SI ID FECERIS: VENIRE POT.] ſi perduraueris vſque eò, dum tua inteſtina exputreſcant, ſeu exputiſcant: detractis è ventre tuo inteſtinis putrore corruptis, ſeu putrefactis, vendi tamen poteris tantò minoris, quanti eſſent inteſtina tua, ſi cum reliquo tuo corpore integra vēderētur. LIEN DIERECTVS ST.] id eſt, lien ita diſtractus, tumidus, ac diſtentus eſt, vt videatur eſſe in crucem actus ac diuaricatus, dierecti propriè dicūtur in crucem ſublati. ſuprà in Captiuis, *Quin quieſce dirictum cor meum, ac ſuſpendes te.* Non diſſimulabo tamen, in noſtris libris aliquot ſcriptum eſſe, *Lien dirumpitur,* vt eſt in vulgaris, fortaſſe non malè. Veruntamen non diſcedo ab editione Camerariana. AMBVLA ID LIENI OPT.] ambulationem, & exercitationem lienis morbo eſſe vtilem argumento eſt, quod narrant, quendam lienoſum cum ei à medicis præceptum, & præſcriptum eſſet, vt ſi morbo leuari vellet, crebra, & contenta ambulatione vteretur, vſque adeo primum ambulando, deinde tandem currendo leuatū eſſe, vt præſtantiſſimus curſor euaſerit. Fuit autem ei nomen Laomedonti: quem commemorat Plutarchus in Demoſthene, non longè admodum in princip. his verbis: *καὶ καθάπερ Λαομέδοντα τὸν Ὀρχομένιον λέγουσι καχεξίαν τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον, δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι τῶν ἰατρῶν κελευσάντων, εἶθ' οὕτω διαπονήσαντα τὴν ἕξιν, ἐπιθέσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι, καὶ τῶν ἄκρων γενέσθαι δολιχοδρόμων· οὕτω τῷ Δημοσθένει συνέβη,* &c. id eſt Et quemadmodum Laomedontem Orchomenium ferunt, malum quendam ſplenis, ſeu lienis habitum, ſiue affectum repellere conatum, de medicorum ſententia longis curſibus vſum eſſe: deinde ita depulſo lienis morbo, & corpore exercitato, auſū eſſe ad certamina illa, in quibus coronę donantur victores aggredi, & curſorem ſummum euaſiſſe: ita Demonſtheni contigit, &c. Iā Celſus lib. 4. ca. 9. ſcribit, vitium lienis, quiete augeri, exercitatione, & labore minui. CONIECTVRAM FACERE] interpretari ſomnium meū, & coniicere, quid ſignificet: Hinc coniectores, & interpretes ſomniorum dicuntur, qui ex ſomnis diuināt, quique ea interpretantur, & cōiiciunt. SOMNIAVI DORMIENS] quid ſibi vult hoc, dicet aliquis, *ſomniauit dormiens?* nónne omnes qui ſomniant, dormiunt? ex vulgi opinione, & ex vſitata loquendi conſuetudine, dormiunt, ſed tranſlatione quadam ſermonis, & de philoſophorum ſententia, dicimus nonnullos etiam vigilanteis ſomniare, videlicet eos, qui non aduertunt animum ad id, quod agunt, & qui inconſiderate, & inconſulte aliquid faciunt. Lucret lib 3 in extr. *Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas.* SOLVS HIC HOMO EST. &c.] ego ſolus ſum. &c. *hic, demonſtr.* PALINVRVS] ego Palinurus. QVI SCIAT DIVINITVS] repete ἀπὸ κοινοῦ, cōiecturam facere. ſententia eſt: ego ſcio coniecturam facere de ſomniis. & ſōnia interpretari, nō humanitùs, neque arte humana, neque ex diſciplina, vt nonnulli, ſed diuinitus, id eſt, afflatu diuino, vt vates. A ME CONSILIVM PETVNT] me conſulunt. QVOD EIS RESP. EA OMN. ST. SENT.] quicquid eis reſpondi conſulentibus, id ſequuntur. & probant, neque vnquam à me in eo, quod iis reſpondi, diſſentiunt, omnes in meam ſententiam pedibus eunt, neque alio diſcedunt.

## COQVVS, CAPPADOX, PALINVRVS, PHAEDROMVS.

Co. *PAlinure quid ſtas? quin depromuntur mihi*
*Quæ opu' ſunt, paraſito vt ſit paratum prandium,*
*Quom veniat?* Pal. *mane ſis dum huic coniicio ſomnium.*
Co. *Tu ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.*
Pal. *Fateor.* Coc. *abi, deprome.* Pa. *age, tu interea huic ſomnium*
*Narra. meliorem, quàm ego ſum, ſuppono tibi.*
*Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio.* Cap. *operam vt det.* Pal. *dabit.*
Ca *Facit hic quod pauci, vt ſit magiſtro ſuo obſequens.*
*Da mihi igitur operam.* Coq. *tametſi non noui, dabo.*
Ca. *Hac nocte inſomnis viſus ſum tuerier*
*Procul ſedere longè à me Æſculapium,*
*Neque eum ad me adire, neque me magnipendere*
*Viſu' eſt.* Co. *item alios deos facturos ſcilicet.*
*Sanè illi inter ſe congruunt concorditer.*
*Nihileſt admirandum melius ſi nihil ſit tibi.*
*Nanque incubare ſatius te fuerat Ioui,*
*Tibi qui auxilium in iureiurando tulit.*
Ca. *Siquidem incubare velint, qui periurauerint,*
*Locus non præberi potis eſt in Capitolio.*
Co. *Hoc animum aduorte, pacem ab Æſculapio*
*Petas, ne fortè tibi eueniat magnum malum,*
*Quod in quiete tibi portentum'ſt.* Cap. *bene facis.*
*Ibo atque obſonabo.* Coq. *quæ res malè vortant tibi*

*Prò di immortales quem conſpicio, qui illic eſt?*
*Eſtne hic paraſitus, qui miſſu'ſt in Cariam?*
*Heus exi Phædrome, exi, exi: exi, inquam, ocyus.*
Ph. *Qui iſtic clamorem tollit?* CV. *paraſitum tuum*
*Video currentem, ellum vſque in platea vltima.*
*Hinc auſcultemus quid agat.* Ph. *ſanè cenſeo.*

QVIN DEPROMVNTVR &c.] cur nõ mihi deprome è cælla penuaria, quæ opus ſunt, &c. MANESIS D.] mane ſi vis, vſque eo dum huic leoni ſomnium interpretor, coniectura ductus. TVTE IPSE, &c.] ſignificat, ſe eſſe meliorem Palinuro, ſomniorum coniectorem. AD ME REFERS] me conſulis vt peritiorem: mihi permittis, vt doctiori, & meliori. ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. M. Tull. de Diuinat. libr. 2. *Parere quædam matrona cupiens, dubitans eſſétne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam, ad coniectorem retulit.* Idem lib. 1. *Pater autem Roſcij retulit ad aruſpices.* Idem pro Flacco, *retulit ad iuriſconſultos.* DEPROME.] deprome è cælla penuaria, quæ opus ſunt, &c. TV] leno. HVIC] coco: qui melior eſt coniector ſomniórum, quàm ego. MELIOREM] peritiorem. SVPPONO TIBI] in locum meum ſubſtituo, vt tibi operam det & ſomnium tuum coniiciat. TIBI] ad viſum tuum, vt tibi operam det. NAM QVOD SCIO, OMNE HOC SCIO] tanquam diſcipulus, ex magiſtro. OPERAM VT DET] ſubintellige videat. hoc modo, videat, vt det operam mihi vel ſic, videat, vt me attentè audiat, meum ſomnium narrantem videat, vt ſe mihi attentum præbeat, ſomnium meum narranti. VT SIT MAGISTRO TVO OBSEQ.] vt ſit magiſtro ſuo morigerus. iocus eſt obſcœnus. dicuntur enim interdum morigeri, ii qui parati ſunt turpiter perpeti. DA MIHI IGITVR OPERAM.] id eſt, aureis igitur attentas mihi præbe. VISVS SVM TVERIER] id eſt, viſus ſum tueri, ſeu videre. ſic autem reſtitui, ſcripturæ veteris obſcura veſtigia ſecutus. Nam vulgata, *viderier*, ferri non poteſt, quamuis in nonnullis codicibus manu ſcr. reperiatur, nam clamat ſe eſſe corruptam, ex vera, & recta, *tuerier*. NEQVE EVM AD MEADIRE] repete ἀπὸ κοινοῦ, viſus ſum tueri. ITEM] ſimiliter. SCILICET] Scire licet. Perſpicuum eſt, intelligere licet, ſic ſæpe Lucretius vſurpat, vt docuimus in commentariis. CONGRVVNT CONCORDITER] conſentiunt, vt ita dicam, vnanimiter. NANQVE INCVBARE, &c.] id eſt, enimuerò ſatius fuerat te in Capitolio, ſeu in templo Iouis Capitolini, dormire, ad accipiendum reſponſum ſuper eo, quod quæreres. Iupiter enim, quem ſæpe periurio tuo læſiſti, tamen in iureiurando tibi auxilium tulit, & ſeſe in te placabilem ac lenem præbuit. Quid ſit incubare alicui deo, aut in aliquo fano, ſuprà diximus, ibi, *Ideo fit, quia hic leno ægrotus incubat In Æſculapij fano.* TIBI QVI AVXIL. IN IVREIVR. T.] id eſt, qui tibi in tuis periuriis propitius, & placabilis fuit, neque te fulmine vt meritus es percuſſit. QVI PERIVRAVERINT] qui peierauerint, peierare & periurare vtrumque latinis vſitatũ Horat. Sat. 3. li. 2 *quære, ſi quiduis ſatis eſt periuras ſurripis, auferꝭ?* LOCV. PRAEBERI NON POTIS EST IN CAP.] capitolium non eſt capax periurorum, ſi Ioui Capitolino incubare velint: tanta eorum multitudo eſt. POTIS EST.] Poteſt. PACEM AB AESCVLAPIO PETAS] id eſt, Æſculapium propities, ſeu propitium tibi reddas. Sic M Tullius pro C. Rabirio perd. reo. *ab Ioue opt. max cæteriſque diis, deabúſque immortalibus quorum ope*, &c. *pacem, ac veniam peto*, &c. Iterum Plautus in Amph. tr. in extr. *vt Iouis ſupremi multis hoſtiis pacem expetam* ad quem locum plura. IN QVIETE] in ſomnis, κατ' ὄναρ ſic M. Tull libr 2. de Diuinat. *Viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam.* Idem libr. 1. *eaſdémque cauſas veriſimile eſt cerni ab iis, qui aut per furorem eas, aut inquiete videant.* PORTENTVM'ST] portentum hoc loco, participium eſt paſſiuum à verbo portendor. portendere autem eſt, aliquid periculi, ſeu mali imminere, longè ſignificare, & portenta ſunt, quibus aliquid periculi imminere, longè, & porrò ſignificatur. MALE VORTAT TIBI] infeliciter tibi cudat. infelicem exitum afferat. QVI ISTIC CLAMOREM TOLLIT?] quis iſtic clamorem tollis? id eſt, quis tu es, qui iſtic, clamorem tollis? vel qui, id eſt qua ratione, ſeu quam ob cauſam iſtic clamorem tollis? ELLVM] en illum. VSQVE IN PLATEA VLT] videtur legendum, *vſque à platea vlt.* non, vt habent libri omnes & vulg. & manuſcr *vſque in platea vltima.*

## CVRCVLIO, PHÆDROMVS, PALINVRVS ſeruus.

*Date viam mihi noti atque ignoti, dum ego hic officium meum*
*Facio. fugite omnes, abite, & de via ſecedite.*
*Ne quem in curſu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.*
*Ita nunc ſubitò, properè, & celere obiectum'ſt mihi negotium.*
*Nec quiſquam ſit tam opulentus, qui mihi obſiſtat in via,*
*Nec ſtrategus, nec tyrannus quiſquam, agoranomus,*
*Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,*
*Quin cadat, quin capite ſiſtat in via de ſemita.*
*Tum iſti Græci palliati, capite operto qui ambulant,*
*Qui incedunt, ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis,*

Conſtans

*Conſtant,conferunt ſermones inter ſeſe drapetæ.*
*Obſtant,obſiſtunt,incedunt cum ſuis ſententiis,*
*Quos ſemper videas bibenteis eſſe in thermopolio.*
*Vbi quid ſurripuere,aperto capitulo calidum bibunt*
*Triſtes atque ebrioli incedunt:eos ego ſi offendero,*
*Ex vno quoque eorum excutiam crepitum polentarium.*
*Tum iſti qui ludunt datatim ſerui ſcurrarum in via,*
*Et datores,& factores omneis ſubdam ſub ſolum.*
*Proinde ſe domi contineant.vitent infortunia.*

Ph. *Rectè hic monſtrat,ſi imperare poßit.nam ita nunc mos viget,*
*Ita nunc ſeruitium'ſt.profectò modus haberi non poteſt.*

Cu. *Ecquis eſt,qui mihi commonſtret Phædromum,Genium meum?*
*Ita res ſubita,celeriter mihi hoc homine conuento eſt opus.*

Pa. *Te ille quærit.*Ph.*quid ſi adeamus? heus Curgulio, te volo.*

Cu. *Quis vocat? quis nominat me?*Ph.*qui te conuentum cupit.*

Cu. *Haud magis cupis,quàm ego te cupio.*Ph.*ô mea opportunitas,*
*Curgulio exoptate,Salue.*Cu.*Salue* Ph. *Saluum gaudeo*
*Te aduenire,cedo tuam mihi dexteram.vbi ſunt ſpes meæ?*
*Eloquere obſecro hercle.*Cu *eloquere ted obſecro,vbi ſunt meæ.*

Ph. *Quid tibi eſt?* Cu *tenebræ oboriuntur,genua inedia ſuccidunt.*

Ph. *Laßitudine hercle credo.*Cu.*retine,retine me,obſecro.*

Ph. *Viden' vt expalluit? datin' iſti ſellam,vbi aßidat,citò,*
*Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus?*Cu.*animo malè eſt.*

Ph. *Vin' aquam?*Cu.*ſi fruſtulenta eſt,da obſecro hercle,obſorbeam.*

Ph. *Væ capiti tuo.*Cu.*obſecro hercle facite ventum vt gaudeam.*

Ph. *Maximè.*Cu.*quid facitis quæſo?* Pa. *ventum.*Cu.*nolo equidem mihi*
*Fieri ventulum.*Ph.*quid igitur vis?*Cu.*eſſe,vt ventum gaudeam.*

Ph: *Iuppiter,te,dique perdant.*Cu.*perii,prolicio parum:*
*Os amarum habeo,denteis plenos,lippiunt fauces fame,*
*Ita cibi vaciuitate venio laſſis actibus.*

Ph. *Iam edes aliquid.*Cu.*nolo hercle aliquid,certum quàm aliquid manolo.*

Ph. *Immò ſi ſcias, reliquiæ quæ ſint.*Cu.*ſcire nimis lubet*
*Vt ſient.nam illis conuentis ſanè opus eſt meis dentibus.*

Ph. *Pernam,abdomen,ſumen,ſuis glandium.*Cu.*ain' tu? omnia hæc?*
*In carnario fortaſſe dicis.*Ph.*immò in lancibus,*
*Quæ tibi ſunt parata poſtquàm ſcimus venturum.*Cu.*vide*
*Ne me ludas.*Ph.*ita me amabit,quam ego amo, vt ego haud mentior.*
*Sed quò te miſi,nihilo ſum certior,*Cu. *nihil attuli.*

Ph. *Perdidiſti me.*Cu.*inuenire poßim,ſi mihi operam datis.*
*Poſtquam tuo iuſſu profectus ſum,peruenit in Cariam.*
*Video tuum ſodalem, argenti rogo vti faciat copiam.*
*Scires velle gratiam tuam. noluit fruſtrarier.*
*Vt decet velle hominem amicum amico,atque opitularier.*
*Reſpondit mihi paucis verbis,atque adeò fideliter,*
*Quod tibi eſt,item ſibi eſſe magnam argenti inopiam.*

Ph. *Perdis me tuis dictis.*Cu.*immò ſeruo,& ſeruatum volo.*
*Poſtquam mihi reſponſum eſt,abeo ab illo mæſtus ad forum,*
*Me illò fruſtra deueniſſe.fortè aſpicio militem.*

*Aggredior hominem, ſaluto adueniens. ſalue, inquit mihi.*
*Prehendit dextram, ſeducit, rogat veniam Cariam?*
*Dic me illò adueniſſe animi cauſſa. ibi me interrogat,*
*Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam nouerim.*
*Dico me nouiſſe. quid lenonem Cappadocem? annuo*
*Viſitaſſe. ſed quid eum vis? quia de illo emi virginem*
*Triginta minis, veſtem, aurum: & pro iis decem coaccedunt minæ.*
*Dediſti tu argentum? inquam, immo apud trapezitam ſitum eſt,*
*Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandaui, qui annulo meo*
*Tabulas obſignatas attuliſſet, vt daret operam,*
*Vt mulierem ille à lenone cum auro & veſte abduceret.*
*Poſtquàm hoc mihi narrauit, abeo ab illo. reuocat me illico.*
*Vocat ad cenam: religio fuit, denegare nolui.*
*Quid ſi adeamus, ac decumbamus? inquit. conſilium placet,*
*Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.*
*Omnis res parata'ſt & nos quibus paratum eſt, aſſumus.*
*Prouocat me in aleam, vt ego ludam: pono pallium.*
*Ille ſuum anulum oppoſuit, inuocat Planeſium.*
Ph. *Meóſne amores?* Cu. *tace parumper, iacit voltorios quatuor.*
*Talos arripio, inuoco almam meam nutricem. Herculem*
*Iacto baſilicum. propino magnum poculum, ille ebibit.*
*Caput deponit, condormiſcit. ego ei ſubduco annulum.*
*Deduco pedes de lecto clàm, ne miles ſentiat.*
*Rogitant me ſerui, quò eam? me dico ire quò ſaturi ſolent.*
*Oſtium vbi conſpexi. exinde me illico protinam dedi.*
Ph. *Laudo.* Cu. *Laudato, quando illud quod cupis, effecero.*
*Eamus nunc intrò, vt tabellas conſignemus.* Ph. *non moror.*
Cu. *Atque aliquid priùs obtrundamus, pernam, ſumen, glandium.*
*Hæc ſunt ventri ſtabilimenta, panem & aſſa bubula.*
*Poculum grande, aula magna, vt ſat conſilia ſuppetant.*
*Tute tabellas conſignato: hic mihi miniſtrabit, ego edam.*
*Dicam quemadmodum conſcribas. ſequere me hàc intrò.* Ph. *ſequor.*

DATE VIAM MIHI NOTI, &c.] ſic ſuprà paraſitus Ergaſilus minatur omnibus, qui ſibi obſtituri ſunt malum, in Captiuis, in ſcena, cuius principium eſt, Quanto in pectore, &c. Sic in Amphitr. Mercurius, ibi, Concedite, &c. OBSISTAT] obſtet. NEC STRATEGVS] nec dux exercitus, ſeu imperator, prætorem appellat Æmilius Probus, in vitis clarorum Græciæ imper. AGORANOMVS] ædilis rerum venalium: præfectus foro rerum venalium, & annonæ. DEMARCHVS] tribunus pl. præfectus populo. COMARCHVS] præfectus vico, ſeu vici magiſter. QVIN CAPITE SISTAT] id eſt, vt non in caput cadat in via: quam iſti omnes ſuprà enumerati efficiunt ſemitam ex via, id eſt, reddunt anguſtam iſtar ſemitæ iſti omnes, ſi mihi obuiam fient, à me capite, aut cubito, aut pectore, aut genu dum curro, percuſſi, cadent in via, quæ nunc eſt ſemita propter anguſtias: atque ibi à me percuſſi, ac proſtrati fuerint, ea, quę nunc ſemita eſt, erit via: ſeu quę nunc anguſta via eſt, erit lata. Adrian. Turnebus admonet, in quibuſdam libris manuſcr. legi, *de via in ſemita.* quæ ſcriptura ſi cui probabitur? eius erit hæc ſententia: cadent in via, quam reddunt ex lata anguſtam. Quemadmodum hic dicit, *capite ſiſtat*, pro capite terram tangat, ita ſuprà in Captiu. *Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet.* GRAECI PALLIATI] quamuis hæc comœdia, palliata, vt ceteræ omnes Plautinæ: tamen quia Romæ recitatur, de Græcis, vt peregrinis, vt verba ſunt. Iam quin pallium ſit Græcorum veſtimentum non eſt dubium. CAPITE APERTO, QVI AMB.] Cur capite operto? an quia Græcorum eſt caput operire? an potiùs quod hi ſe occultant, & cognoſci nolunt? SVBSARCINATI] id eſt, obeſi, & craſſi, ſeu potius, pannis obſiti, & veſtibus quaſi ſarcinis ſufferti, atque onuſti. Terēt. And. *verum Chantharā vidi ſubſarcinatā;* ſic enim lego apud Terentium, non vt vulgo, *ſuffarcinatam.* & hic, *ſubſarcinati.* non vt habent libri omnes, *ſuffarcinati.* Nā *ſuffarcinatus* vox Latina nō eſt, neque eius origo, aut ratio vllo modo explicari poteſt. neque enim à facio, neque à farcimine, oriri, dicere licet. Farcinare porrò, aut farcina, non ſunt Latina, relinquitur, vt ſarcina

vt ſarcina originem ducat,& ſcribendum ſit *ſubſarcinatus*. Eſt autem ſarcina, vt docet Fronto, propriè hominum, vt onus, nauium. Hinc ſarcinatus, ſarcina onuſtus,& ſubſarcinatus occulta ſarcina onuſtus & occultè ſarcinatus: vt Canthara illa apud Terentium puerum, quem ſupponeret, ſub veſte, tanquam ſarcinam gerens. CVM SPORTVLIS] ſportæ & ſportulæ, vel à ſparto dictæ ſunt, vt docet Nonius, quod ex ſparto fierēt, vel ab aſportando. in eis enim portabant edulia, vt panem & opſonium, & cætera ad veſcendum parata., ex quo apud poſteriores Romanos dictæ ſunt ſportulæ, cenæ, quas dabant diuites tenuioribus, in ſportulis gerendas: quæ opponuntur rectis. CONSTANT] ſimul ſtant. DRAPETAE] fugitiui. Sed cur Græcos fugitiuos appellat? an tanquam ſeruos, ab iis, quibus mercenarias operas dabant, fugitiuos: an ſectæ, quam initio probarant, deſertores? ESSE IN THERMOPOLIO] ſic edendum curaui libris omnibus inuitis. perſpicuè enim Plautus ſcripſit *thermopolio*, non *hermopolio*, vt habent omnes ferè libri. Cui rei argumentum eſt id, quod ſtatim ſequitur, *operto capitulo calidum bibunt*. & illud, quod eſt in Rud. ibi: *Ne thermopolium quidem vllum ille inſtruit: Ita falſam prabet potionem, & frigidam*. Thermopolium autem eſſe tabernam, ſeu popinam, in qua veneunt calidi cibi, aut calidæ potiones, conſtat: hoc quoque conſtat, lurcones illos, & heluones Græcos & Romanos, calidis & iuribus & potionibus eſſe delectatos. OPERTO CAPITVLO] ſe occultantes, vel caput occultantes. *capitulo* dixit, nomine diminutiuo ad contemtum Græcorum, quos leuitatis infamia apud Romanos, & multas alias nationes laboraſſe, nemo ignorat. TRISTES ATQVE EBRIOLI INCED.] Triſtes, id eſt, capite demiſſo, &, vt alibi, *caſante*: ebrioli autem, id eſt aliquantum ebrii: vel dic, ebriolos dici Græcos, non ſpectato vini, quod biberint, modo, ſed ſpectatis Græcis qui leues ſunt, & contemti, ſic ſuprà dixit *operto capitulo*, pro operto capite. Simile igitur eſt, vt ſi dixiſſet, *Græculi ebrij*. SI OFFENDERO:] ſi reperero: ſi in eos incidero, ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐπιτυγχάνω. EX VNOQVE EORVM EXC. CR. POL.] vnumquemque eorum ita grauiter percuſſum in terram affligam, vt quiſque ventis crepitum polentarium ſit editurus, ſeu emiſſurus. POLENTARIVM] ex polenta, quam comederunt, natum: vel qui polentam quā ederunt, oleat. Polenta Græcorum cibus: vt puls Romanorum: quod & alibi, à nobis ex Plinio relatum eſt. QVI LVDVNT DATATIM] qui pila, vel folle ludunt dando inuicem. Sic Nonius hunc locum proferens in voce *datatim* profert & hunc ex Nonio in Exodio, *In mollis non ludum raptim pila datatim merſo?* Erant enim alii qui pilam dabant, & hi datores dicebantur: alii, qui excipiebant, & pulſabant. & hi factores appellabantur. Sed fortaſſe hic ſignificabatur aliqua obſcænitas, non ludus pilæ. qua de re mox plura. Ludebant autem olim pila, datatim, raptim, expulſim. Varro, *Purgatum ſcito, quia videbis Romæ in foro ante Lanienas pueros pila expulſim ludere*. SERVI SCVRRARVM] pueri ſerui hominum vrbanorum & otioſorum, qui gratioſi ſunt apud locupleteis, & qui dictis ſalſis, ac facetis diuiteis, ac beatos oblectant. ET DATORES, ET FACTORES OMNEIS] & eos, qui dant pilam, & eos, qui excipiunt, ac pulſant. Sed videtur in his verbis ineſſe obſcænitas, vt ſermo iam traducatur à luſu ſeruorum, ad eos, qui morem gerunt alienæ libidini, & eos, qui ſuam libidinem explent. Dare enim dicuntur impudici, & impudicè facere qui ſtuprant. SVBDAM SVB SOLVM] concubo, calcibus, ſeu pedibus proteram, ſolum, pro ſolea calceorum, ſiue ſoccorum poſuit. ſic Bacchid *Qui ſoccis habent auro ſuppactum ſolum*. Lucret lib.4. princ. *Auia Pieridum peragro loca, nullius antè Trita ſolo*. MONSTRAT] docet, monet. SI IMPERARE POSSIT] ſi imperando aſſequi poſſit, vt quod monſtrat, fiat. ſed legendum videtur, *ſi impetrare poſſit*, id eſt, ſi quod monſtrat, obtinere & effectum reddere queat. Atque hanc veram lectionem eſſe arbitror. ITA NVNC SERVITIVM'ST] ita nunc ſunt ſerui. tales nunc ſerui ſunt. GENIVM MEVM?] eum qui me alit. eum qui me retinet in vita: eum denique qui me genuiſſe quodammodo videtur. ſic Bacchid. *teneo dextra Genium meum*. ITA RES SVBITA, CELERITER MIHI, &c.] ordo eſt. celeriter mihi hoc homine cōuento'ſt opus: ita res ſubita, ſententia eſt, opus eſt me hunc hominem celeriter à me conueniri, ſeu conuentum eſt. vſque adeò res quædam ſubita euēnit, quamobrem opus ſit eum celeriter à me conueniri. Ô MEA OPPORTVNITAS] ô qui dea ipſa Opportunitate magis mihi opportunus es. SALVVM GAVDEO TE ADVEN.] ſermo peregrè aduenienteis ſalutantium, eiſque reditum gratulantium. CEDÒ TVAM MIHI DEXT.] da mihi tuam dextram. VBI SVNT SPES MEAE?] quo loco ſunt ſpes meæ? vtrum ſpes meæ firmæ, & ratæ ſunt, an fallaces, atque irritæ? TED OBSECRO] te obſecro. SPES MEAE?] cibariæ. TENEBRAE OBORIVNT] caligant oculi. SVCCIDVNT] ſic Lucret. libr.3. *Caligare oculos, ſonere aureis, ſuccidere artus*. Virg. libr.5 *ſed tarda trementi Genua labant*. DATIN'.] datiſne. AQVALEM CVM AQVA?] aqualis, vas aquarium. aquam autem poſcit, vt quaſi exanimato aquam ſuffundat, parteiſq; animi diſſipatas aqua offuſa colligat. vt in Trucul. *ah, aſperſiſti aquam Iam redijt animus*. ANIMO MALE'ST] animo deficior, λειποψυχῶ. SI FRVSTVLENTA'ST] ſi inſunt in aqua fruſta carnium, da aquam, vt totam ſorbeam. Sic autem libri omnes habent: veruntamen quidam legi volunt, *ſi iurulenta'ſt* id eſt, ſi ea aqua ius eſt carnium, aut piſcium. FACITE, VENTVM VT GAVD.] facite, vt gaudeam me veniſſe. vētum, ſubintellige, eſſe à verbo imperſonali, *venitur*. ſed Phædromus aliter accipit, vt iā dicemus. VENTVM.] Curculionis verba ſuperiora facite, ventum vt gaudeā ſic accipiunt Phædromus, & Palinurus, quaſi ita dixerit, facite ventum vt gaudeā, nulla interſpiratione facta inter *facite* & *ventum*. hac ſententia, facite mihi ventulū, vt animā recipiam, & diſſipatas animi parteis colligā. vel vt refrigerer vt apud Terent. in Eunuch. *cape hoc flabellum, & ventulū huic facito* Itaque locus ex amphibolia, ſeu ex ambiguo. ESSE, VT VENTVM GAVDEAM] nunc ſententiam verborum ſuperiorum explicat, atque explanat hoc modo: eſſe, id eſt, comeſſe volo, vt me veniſſe gaudeam, Itaq ſuprà hoc ſentiebat, date mihi quod comedim, vt me veniſſe gaudeā: non id, quod vrbanè calumniatus eſt Phædromus, facite mihi ventulum, &c. PROSPICIO PARVM] ſuprà, *tenebræ oboriuntur*. OS AMARVM HABEO] os mihi inamareſcit inedia, felle ſcilicet è vaſe, quod κύστιν χοληδόχον appellant Græci, effuſo, propter inediam. DENTEIS PLENOS] quid ſit habere denteis plenos, aut quid ſignificent dentes pleni. quæro. An denteis plenos dicit, pituitæ plenos? an ſaliuæ? an pulueris? an bilis effuſæ, quæ in os redundarit? an in voce *plenos* ſubeſt aliquid mēdi, & legendū eſt, *lippos*? vt ſit translatio à morbo oculorum ad morbū dentiū: denteis autē ei ęgrotare intelligamus, qui eſurit, & qui longa inedia cruciatus eſt. ſic deinceps dixit fauceis lippire fame. LIPPIVNT FAVCES FAME] qui morbus eſt oculorum, tranſtulit ad fauceis. CIBI

VACIVITATE] cibi vacuitate, hoc eſt, inedia, fame. vaciuum pro vacuum & vacìuitas pro vacuitas, dixerunt veteres in Caſin. *vbi bene vaciuas ædeis feciſti mihi?* LASSVS LACTIBVS] lactes, inquit Nonius, dicuntur inteſtina, deinde profert hunc verſum: ſed videtur legiſſe *laxus lactibus*, & vero ita apud Nonium ſcriptum eſt, fortaſſe non malè, vt per laxas, intelligamus inaneis non plenas, non refertas, non diſtētas: qualia ſunt ieiunorum & eſurientium inteſtina. *laſſis* tamen retinere licet, vt *laſſa* intelligantur inedia laborantes, & fatigatæ per tranſlationem quandam ſermonis. Profert idem Nonius ex Pſeud. *Vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus.* NOLO HERCLE ALIQVID] nolo rem incertam. aliquid incertum eſt quiddam certum. IMMO SI SCIAS, &c. ſubintell. gaudeas: mihi gratias agas: me laudes: & ſimil. [illegible], ſeu [illegible]. NAM ILLIS CONVENTIS SANE OPVS EST M. D.] id eſt, nam dentibus meis ex vſu eſt, ſeu vtile eſt, reliquis illas conuenire. tranſlatio ſermonis. dentes enim non loquuntur. PERNAM, ABD. &c.] hæ ſunt reliquię. quid ſit abdomen, perna, ſumen, ſuis glandium, dictum eſt ſupra in Captiuis. Præter ea autem, quæ diximus de abdomine, abdomen quidem & ſumen ſæpe pro eodem vſurpantur, vt etiam ex Plinio intelligere licet, libr. 8. cap. 51. *Hinc Cenſoriarum legum pagina, interdictaque cœnis abdomina, glandia, teſticuli, vuluæ, ſincipita verrina, vt tamen Publij mimorum poetæ cœna, poſtquam ſeruitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam vocabulo ſuminis impoſito:* ſed tamen hoc intereſt, quod abdomen quidem venter eſt quadrupedum, qua parte pinguior eſt: ſumen vero vber quadrupedum fœminarum, vnà cum lacte derſato. glandium ſuis vero, ſuis iugulum. ITA ME AMABIT QVAM S. A.] ita me amet Planeſium, vt ego non mentior. SED QVO TE MISI, NIHILO SVM CERTIOR] ſed nihilo me facis certiorem de ea re, cuius rei gratiâ te in Cariam miſi vel ſic, ſed nihilo certior abs te fio de Caria, quo te argentum petitum miſi. INVENIRE POSSIM] ſubintel. argentum. SI MIHI OPERAM DATIS] ſi opera veſtra me adiuuatis. PROFECTVS SVM] à vobis diſceſſi. SCIRES VELLE GR. TVAM] id eſt, facilè cognoſcere poſſes, eum tuam gratiam plurimi facere, & in amicitia tua permanere velle. ironiam quidam eſſe putant, à quibus diſſentio. Laudat enim hunc Phædromi ſodalem, quiſquis ſit, qui Phædromum vanis promiſſis, aut vana ſpe non produxerit, neque fruſtrari voluerit, ſed ingenuè reſponderit, ſibi voluntatem quidem amico Phędromo commodandi, non deeſſe: facultatem deeſſe. Sed nonnulli ſic hęc diſtinguũt *Scires velle: gratiam noluit fruſtrarier, Vt decet.* &c. hac ſententia: Scires velle i. ſcire poſſes eum velle tibi argenti copiam facere ſi poſſet. ſed gratiam tuam noluit deſtituere, aut fallere, aut inani ſpe lactare. vt decet velle hominẽ qui amico in amore reſpondet: videlicet, velle non fruſtrari gratiam amici ſui. & velle ei opitulari. quę ſententia mihi quidem probatur, & cum Plaut. ſenſu conſentanea eſt, ſed hæc explicatio & duriuſcula, & aliquantum violenta eſt. Præterea ſcrupulus mihi ineſt in hac lectione, Scires velle gratiam tuam, & fortaſſe debet legi, *Scires velle tua gratia.* ſic enim loqui ſolent Latini, volo tua cauſa. M. Tull. libr. 9. epiſtolarum, ad Varronem epiſt. 13. *Volo ipſorum cauſa.* Idem lib. 13. epiſt. ad Atticum epiſt. 47. *Sed Phamea cauſa volueram* Veruntamen hic nihil muto. nam aliud fortaſſis eſt, volo tua gratia, ſeu tua cauſa: aliud, volo tuam gratiam, qua de re infrà dicemus, non longè. VT DECET VELLE HOMINEM AMICVM AM. &c.] referendum eſt ad illud prius, Scires velle gr. t. &c. hoc modo: vt decet velle hominem, qui amicus eſt amico, quidnam illum decet velle? gratiam amici ſui, & ei opitulari. vel ſic. gratiam amici non fruſtrari, atque ei opitulari. ME ILLO FRVSTRA DEVEN.] coniunge hæc cum voce *mœſtus*, hoc modo, Mœſtus me in Cariam fruſtrà deueniſſe. PREHENDIT DEXTRAM] comitatis, & beneuolentiæ indicium, maximè apud Græcos. SEDVCIT] ſeorſum ducit. ANIMI CAVSA] animo meo morigerandi gratia: nullius rei neceſſariæ cauſa: oblectandi animi gratia tantum. ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores, Plautus, M. Tullius, cæteri. In Epidico. *Cur eam emiſti?* TH. *animi cauſa.* ibid. *Quaſi tu cupias liberare fidicinam animi gratia.* Idem Merc. *Miſer amicam mihi paraui animi cauſa pretio.* Mar. Tull. libro 7. epiſt. ad Mar. *Hic ſimiolus animi cauſa me, in quem inueheretur, delegerat.* ECQVEM] numquem ſeu num aliquem. ANNVO VISITASSE] ſignifico capitis nutu me ſæpe vidiſſe, aut viſiſſe. SED QVID TVM VIS?] ſubintell. inquam QVIA DE ILLO, &c.] ſubintell. inquit miles. PRO IIS] pro veſte, & auro. COACCEDVNT] ad triginta minas vna accedunt. IMMO APVD TRAPESITAM] ſubintell. inquit miles. Solebant veteres nummos ſuos, non eos ſolum, quos aliis debebant, ſed & quos nulli debebant, apud trapezitas collocare: quod & alibi admonuimus. RELIGIO FVIT] religio mihi fuit: netos mihi eſſe duxi: religioni verti, religione deterritus ſum. Religio hoc loco, ſignificat nimium quendam pudorem, aut deorum metum. ſic apud Terent. Heaut. *nam ni id eſſe, mihi religio eſt dicere,* Plautus in Merc. *Religionem illic obiecit.* QVID SI ABEAMVS, &c.] Quid ſi abeamus hinc domum ſcilicet, ac decumbamus? inquit miles. NEQVE DIEM DECET ME M. &c.] id eſt, neque decet diem mihi afferre moram, quo minus luce, & ante noctem cœnem: neque decet nocti nocere, multa iam nocte, & nimis ſerò cenando. Nocti nocet, qui non recipit ſe domum ante noctem, vt cenet, quique multa iam nocte foris manet. cui opponitur cedere aut decedere nocti: quod vſurpauit Virgil. in Pharmaceut. *nec ſera meminit decedere nocti.* & 3 Georg. *Et ſera ſolam decedere nocti.* Nonnulli volunt hic legi *remorari*, pro me morari. ego nihil mutandum cenſeo. Conſueuiſſe autem veteres ſub veſperam cenare conſtat ex Horat. ep. ad Torquat. lib. 1. *ſupremo te ſole domi, Torquate, manebo.* POSTQVAM CENATI, &c.] poſtquam cenati, & appoti ſumus vel fuimus. VT EGO LVDAM, PONO PALL.] vt ego à milite prouocatus, ludere poſſim, (fortaſſe quia nummos non habebat) pono. id eſt depono pallium, tanquam pignus. Virg. in Palæm. *ego hanc vitulam (ne forte recuſes, Bis venit* &c. *Depono, tu dic mecum quo pignore certes* ſequitur de nceps, *De grege non auſim quicquam deponere tecum.* Sed dic non certari hic nummis, ſed poculis. infrà, *propino magnum poculum.* OPPOSVIT] oppoſuit pignori. oppigneràuit. *oppoſiuit* autem dictum antiquè, pro oppoſuit. ſic *depoſiuit, repoſiuit,* &c. de quibus alibi. INVOCAT PLANESIVM] ſolebant amantes, talis ludentes, & talos iacturi, puellas ſuas inuocare. ſuprà in Capt. princip. *Nam in conuiuio ſibi Amator, talos cùm iacit ſcortum inuocat.* MEOS NE AMORES?] Planeſiumne meáſne delicias? [illegible] VOLTORIOS QVATTVOR] qui iactus erat infelix, aut certe paullo infelicior, quàm canis. vt ſuprà diximus. ARRIPIO] properè ſumo. ALMAM MEAM NVTRICEM] ſaturitatem. ſuprà, Capt. *Nam amabat ſancta ſaturitas, Hegio, atque me ſuo ſemper condecoret cognomine, Vt ego vidi.* vel dic potius ſignificari, artem paraſiticam. Hæc enim eſt paraſitorum nutrix. HERCVLES IACTO B.] Herculem regium

regium:qui iactus, felix erat,cùm Voltorio comparatus.erat tamē minus felix,quàm Veneriùs. Sic autem hic iactus appellabatur ab Hercule duodecim illis laboribus,ſeu ęrumnis perfuncto.& fortaſſis in vna aliqua tali parte,reg·a Herculis imago picta ,aut inciſa erat. PROPINO M.P.] porrigo, ſeu trado magnum poculum, quod ebibat. quæ erat pœna ſeu multa victi.propinare. inquit Nonius, à Græco tractum eſt, [illegible], poſt potum tradere. CAPVT DEPONIT] Caput deponit, ſomno, & vino oppreſſus ſcilicet. ſuprà. Aulul. *Vt me deponat vino. eam affectat viam.* CONDORMISCIT] aliàs, *obdormiſcit.* SVBDVCO ANNVLVM] ſubſtraho annulum, clàm aufero, ſeu detraho annulū. DEDVCO PEDES DE LECTO] deſcendo de lecto. DE LECTO] in quo accumbebat vna cum milite. QVÒ SATVRI, SOLENT] ad requiſita naturæ.ad exonerandam aluum,ſeu veſicam. EX INDE ME ILLICO PROTINAM D.] ex oſtio me continuò in fugam dedi, ſeu in pedes conieci,protinam,antiquum id eſt,protinus. idem in Caſin. *hac dabo protinam me in fugam.* Terent. Phorm *atque hinc me coniicerem protinam in pedeq.* Profert hunc locum Nonius in voce *protinam*: vbi videtur legiſſe aliter, quàm hodie in omnibus libris ſcriptum eſt. Sic enim ille. Idem Curcul. præpoſitione addita. *Oſtium vbi proſpexi, exinde me illico protenam dedi, quaſi in longam fugam.* Sed ego Nonium corruptum eſſe puto & illum totum *præpoſitione addita*, delendū:& verba illa, *quaſi in longam fugam*, eſſe interpretationem vocis *protenam*. QVOD CVPIS] in verbo *cupis* ſecunda ſyllaba producitur, proinde ac ſi ſit quartæ coniugationis: vt eſt apud Lucret. lib 1. ibi, *confringere vt arcta Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.* ATQ. ALIQVID PRIVS OBSTRVNDAMVS.] Sic edendum curaui, Feſtum ſecutus. cuius hæc verba ſunt, non ſatis integra: *obſtrudant, obſatulient, ab auidè trudendo gulam, inſumendo cibum, vnde & obſtrudulentum*, dixit Titinnius, *obſtrudulenti aliquid, quod pectam ſedens*, &c. Aſcribit deinceps Paulus, *obſtrudant*, auidè trūdant. Ex his laceris Feſti verbis, coniicio, obſtrundo eſſe antiquum verbum, quod valet auidè in fauceis, & in ventrem intromitto, Idque vt magis credam, altero Plauti loco adducor, qui eſt in Sticho, non admodum longè ab extr. ibi, *Quin ſic ſtans obſtrunſero aliq·id ſtrenuè.* ad quem locum plura. Sic igitur hunc locum explico, *Atque aliquid prius obſtrundamus*, id eſt, & vt, prius quàm tabellas conſignemus, quaſi à milite ad lenonem miſſas, aliquid auidè comedamus, & voremus. HAEC SVNT VENTRI STAB. PANE, &c.] profert ita ſcriptum hunc verſum Nonius in voce *panis*, docens, veteres dixiſſe & *panis* in genere maſcul. & *pane* in neutro, *pane* igitur hic neutri generis eſt, recti caſus, pro *panis*. ſtabilimenta, autem, id eſt, fulcimenta, firmamenta. AVLA MAGNA] olla magna. ET SAT CONSILIA SVPP.] ſic legi malo, quàm quomodo habent libri omnes vulg. & nonulli manuſc. & ſatis conſ. ſup. quamuis enim etiam hæc lectio ferri poſſit, eliſa littera s. in voce *ſatis*, tamen facilior eſt ea, quam ſecutus ſum. TVTE] tuipſe. HIC MIHI MINIST.] hic puer mihi comedenti miniſtrabit. DICAM QVEMAD. CONSCR.] dictabo litteras.

# ACTVS TERTIVS.

## LYCO; CVRCVLIO, CAPPADOX, leno.

Ly. *BEATVS videor, ſubduxi ratiunculam,*
*Quantum æris mihi ſit, quantúmque alieni ſiet.*
*Diues ſum, ſi nòn reddo eis, quibus debeo:*
*Si reddo illis, quibus debeo, plus alieni ineſt.*
*Verùm hercle verè cum vere recogito,*
*Si magis me inſtabunt, ad prætorem ſufferam.*
*Habent hunc morem plerique argentarij,*
*Vt alius alium poſcant, reddant nemini.*
*Pugnis rem ſoluant: ſi quis poſcat durius.*
*Qui homo maturè quæſiuit pecuniam,*
*Niſi eam maturè parſit, maturè eſurit.*
*Cupio aliquem emere puerum, qui vſurarius*
*Nunc mihi quæratur. vſus eſt & pecunia.*
Cu. *Nil tu me ſaturum moneris. memini & ſcio.*
*Ego hoc effectum lepidè tibi tradam. tace.*
*Edepol næ ego hîc me dintus expleui probè,*
*Et quidem reliqui in ventre cellæ vni locum,*
*Vbi reliquiarum reliquias reconderem.*
*Quis hîc eſt, qui operto capite Æſculapium*

*Salutat? At at, quem quærebam. ſequere me.*
*Simulabo quaſi non nouerim, heus tu, te volo.*

Ly. *Vnocule ſalue.* Cu. *quæſo, deridéſne me?*

Ly. *De Coelitum proſapia tedeſſe arbitror:*
*Nam iſ ſunt vnoculi.* Cu. *Catapulta hoc ictum eſt mihi*
*Apud Sicyonem.* Ly. *nam quid id réfert mea,*
*An aula quaſſa cum cinere effoſſus ſiet?*

Cu. *Superſtitioſus hic quidem eſt, vera prædicat.*
*Nam illæce catapultæ ad me crebro commeant.*
*Adoleſcens ob rempublicam hoc intus mihi*
*Quod inſigne habeo, quæſo ne me incomities.*

Ly. *Licétne inforare, ſi incomitiare non licet?*

Cu. *Non inforabis me quidem. non mihi placet*
*Tuum profectò neque forum, nec comitium.*
*Sed hunc quem quæro commonſtrare ſi potes.*
*Inibis à me ſolidam & grandem gratiam.*
*Lyconem quæro trapezitam.* Ly. *dic mihi,*
*Quid eum nunc quæris, aut cuiatis?* Cu. *eloquar,*
*Ab Therapontigono Platagidoro milite.*

Ly. *Noui edepol nomen, nam mihi iſtoc nomine,*
*Dum ſcribo expleui totas ceras quatuor.*
*Sed quid Lyconem quæris?* Cu. *mandatum'ſt mihi*
*Vt has tabellas ad eum ferrem.* Ly. *quis tu homo es?*

Cu. *Libertus illius, quem omnes Summanum vocant,*

Ly. *Summane ſalue: qui Summanus? fac ſciam.*

Cu. *Quia veſtimenta, vbi obdormiui ibi ebrius,*
*Summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant.*

Ly. *Alibi te meliu'ſt quærere hoſpitium tibi:*
*Apud me profectò nihil eſt Summano loci:*
*Sed iſtum, quem quæris, ego ſum.* Cu. *quæſo túne is es*
*Lyco trapezita?* Ly. *ego ſum.* Cu. *multam me tibi*
*Salutem iuſsit Therapontigonus dicere,*
*Et has tabellas dare me iuſsit.* Ly. *mihin'?* Cu. *ita.*
*Cape, ſignum noſce. noſtin'?* Ly. *quidni nouerim?*
*Clypeatus elephantum vbi machæra diſſicit.*

Cu. *Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare iuſſerat,*
*Profectò vt faceres, ſuam ſi velles gratiam.*

Ly. *Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum.* Cu. *maximè,*
*Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.*

Ly. *Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo,*
*Therapontigonus Platagidorus plurimam*
*Salutem dicit.* Cu. *meus hic eſt, hamum vorat.*

Ly. *Tecum oro, & quæſo, qui has tabellas afferet*
*Tibi, vt ei detur, quam iſtic emi virginem,*
*Quod te præſente iſtic egi, téque interprete,*
*Et aurum, & veſtem: iam ſcis, vt conuenerit.*
*Argentum des lenoni, huic des virginem.*

Ly. *Vbi ipſus? cur non venit?* Cu. *ego dicam tibi,*

*Quia*

*Quia nudiuſquartus venimus in Cariam*
*Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare auream,*
*Solidam faciundam, ex auro Philippeo quæ ſiet*
*Septempedalis,factis monumentum ſuis.*

Ly. *Quamobrem iſtuc?* Cu. *dicam,quia enim Perſas,Paphlagonas,*
*Synopeas,Arabas,Caras,Cretanos,Syros,*
*Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Perbibeſiam,*
*Centauromachiam,Elatiam,Vnomammiam,*
*Libyámque & oram omnem Conterebromniam*
*Dimidiam partem nationum vſque omnium,*
*Subegit ſolus intra viginti dies.*

Ly. *Vah.* Cu. *quid miraree?* Ly. *quia enim in cauea ſi forent*
*Concluſi,itidem vti pulli gallinacei,*
*Illa non potuere vno anno circumirier.*
*Credo hercle te eſſe ab illo.nam ita nugas blatis.*

Cu. *Immò etiam porrò(ſi vis)dicam.* Ly. *nihil moror,*
*Sequere hac,te abſoluam,qua aduenisti gratia.*
*Atque eccum video,leno ſalue.* Cap. *Di te ament*

Ly. *Quid hoc,quod ad te venio?* Cap. *dicas quid velis,*

Ly. *Argentum accipias,cum illo mittas virginem.*

Cap. *Quid quòd iuratus ſum?* Ly. *Quid id refert tua,*
*Dum argentum accipias?* Cap. *qui monet,quaſi adiiuuat.*
*Sequemini.* Cu. *leno caue in te ſit mihi mora.*

BEATVS VIDEOR] diues mihi videor. SVBDVXI RATIVNCVLAM] ſuprà in Capt. *Ibo intrò,atque intus ſubducam ratiunculam.* QVANTVM AERIS MIHI SIT] Quantum æris mei ſit, & quantũ alieni. æs meum,quod mihi debetur, aut quod mihi proprium eſt,& penes me habeo: æs alienum, quod ego aliis debeo. Itaque ſi qui libri haberent, *Quantum æris mei ſit:* valde probarem. nam verſus non reſpueret, cùm *mei* poſſit eſſe vnius ſyllabæ. RECOGITO] iterum atque iterum cogito: reputo. SI MAGIS ME INSTABVNT] ſi magis me vrgebunt,ſi magis mihi inſtabunt malim legi *mi inſtabunt*, vt cẽſet Camerarius, verum nihil mutare auſus ſum. AD PRAETOREM SVFFE. AM] ſubintelligendum, trahi.rapi.duci,vocari,& ſimil. ſi mihi magis inſtabunt creditores, ad prætorem me rapi patiar. VT ALIVS ALIVM POSCANT,S.N] vt hic argentarius hunc poſcat quod ſibi debetur ille illum. ſed nemini,quod debẽt,reddant. REM SOLVANT *rem ſoluere,* genus loquendi Plauto, & aliis bonis temporibus vſitatum infrà, *Tibi res ſoluta'ſt rectè:bellator vale* Idem ſuprà Aſin. *Repromittam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram.* DVRIVS] moleſtius, aſperius, odioſius. QVI HOMO MAT. QVAEST. PEC.] Profert hunc locũ Soſipater Cariſius lib. 1. inſt. Gramm. in voce *maturè:* & ita explicat. Qui homo tardè.i.vix & ęgrè quæſiit pecuniã. Niſi ei citò parſit,citò eſurit. Sic enim ille, Maturè duo ſignificat.citò.& tardè. Itaque ex ſententia Cariſii,maturè quæſiit,valet,tardè quæſiit:maturè parſit,& maturè eſurit:valẽt,citò pepercerit. & citò eſurit. PARSIT] pepercerit verbi parco duo ſunt præterita,parſi & peperci. Ennius, *Quorum virtuti belli fortuna pepercit.&c.* tam *parſit* autem dictum eſt antiquè, pro ei parſit. Nam quòd apud Soſipatrum impreſſum eſt, *niſi cauſa maturè parſit,* mendoſus eſt ibi Soſipater Ex illo mendo tamen ſuſpicatus aliquando ſum, apud Plautum legendum, *Niſi ei maturè parſit,* vt *ea* ſit dandi caſus pro ei. vt alteræ & illæ,& ſimil. pro alteri,& illi,datiuis,& ſimil. VSVRARIVS] vt eo vtar:ad vſum meum ſic Amphitr. *vſuraria uxor.* qua Iupiter vtitur vſque ad certum tempus. VSV'ST ET PECVNIA] pecunia quoque mihi opus eſt. NIL TV ME SATVRVM MON.] proinde ac ſi dicat, ſi ſatur non eſſem me monere deberes,& fortaſſe fruſtrà monere,quia venter non habet aureis nũc autem,cum ſatur ſim, non eſt, quòd me moneas. nam memorem mones, cum me ſaturũ mones. MED INTVS EXPL. PR.] me intus ſaturaui præclarè ET QVIDEM RELIQVI IN V. CAELLAE V. L] Et tamen in ventre reliqui cællam vnam vacuam.in quam cibos alios condam. Habeo etiam in ventre locum vnum reliquum vacuum,in quem alias dapes. & reliquiarum reliquias tanquam in cællam,abſtrudam. OPERTO CAPITE] velato capite qui deos ſalutabant aut venerabãtur, & orabant. operto capite erant. cuius rei rationem explicat Plutarchus in quæſtion. Rom & ſcribit,ex multis hanc quoque vnam fuiſſe, ne ſcilicet inter orandum aliquid aut viderent,aut audirent triſtius, quod eis dirum aliquod omen obiiceret. DE COCLITVM PROS. TE ESSE ARB.] te de Coclitum Romanorum ſtirpe, ſeu genere eſſe puto. fuerunt enim apud Romanos Horatii Coclites, ſic à re appellati, quod huius cognominis auctor, Luſcus, ſeu vnoculus, ſeu cocles fuerit. Varro lib. 6. de Lingua Latina, *Ab oculo cocles,inquit, quaſi ocles dictus, qui vnum haberet oculum: quocirca in Curculione eſt, De coclitum] proſapia te eſſe, arbitror. Nam,* &c. Sed licet etiam ſic explicare, arbitror te eſſe ab Arimaſpis,qui ſunt vnoculi oriundũ.

& prognatum quo modo mauult Adr. Turn. CATAPVLTA HOC ICTVM EST. &c. ] hic locus in quo erat alter oculus, catapulta mihi percuſſus eſt: & ita mihi oculus effoſſus, vel corruptus eſt. Catapulta, genus fuit iaculi celerimi: quo reperto dixit ille Laco, ἀπώλετο ἀνδρῶν ἀρετά, id eſt, periit virorũ virtus. NAM QVID ID REF. M ] nam quid, παρολκή, pro quidnam. ſententia autem hæc eſt, quidnam ad me attinet, verum oculus tibi catapulta, an olla fracta cum cinere effoſſus fuerit? SVPERSTITIOSVS HIC QVIDEM EST ] id eſt, hic quidem ariolus eſt, qui diuinet mihi oculum effoſſum eſſe aula cineris potius, quã catapulta. ſuperſtitioſum pro hariolo ſolet vſurpare Plautus: vt ſuprà in Amph. *ille homo ſuperſtitioſus eſt.* & Rudente, *Quid ſi iſta aut ſuperſtitioſa, aut hariola'ſt*, &c NAM ILLAECE CATAPVLTAE, &c. ] nam ollæ cineris, crebro in me coniiciuntur. Loquitur autem hæc ſummiſſa voce, à Curculione auerſus: & ad ſpectatores verſus. QVOD INSIGNE H. ] propterea quia notam inſignem habeo, accepto vulnere reip. cauſa, ne mihi, quæſo, maledicas. QVAESO, NE ME INCOMIT. ] quęſo ne mihi conuiciere. Incomitiare (inquit Feſtus) ſignificat tale cõuicium facere, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt, in conuentum venire. deinde profert hunc iocum LICETNE INFORARE, SI INCOMITIARE NON LICET? ] locus ſpurcus ex ambiguo. alludit autem ad forum, & comitium, & quemadmodum à comitio factũ eſt, *incomitiare* verbum antiquis vſitatum, ita à foro fabricatur hic Plautus *inforare*: ſed vult tamen *inforare* ab auditore in aliam partem accipi, nempe pro *perforare*, hoc eſt, præcedere, ſeu prædicare. Itaque reſpondet Curculio vt intelligat ſpectato, huius ambiguè dicti interpretationem hanc fieri poſſe, *inforabis me quidem*, hoc eſt, & vt dixi? tu quidem me non præcides. vel ſic, Quia paraſitus Curculio argentarium Lyconem orauerat, ne ſe incomitiaret, propterea quòd eſſet cocles, iocans argentarius in nominibus Comitii. & fori, quærit, licetáne Curculionem inforare, quando non liceat incomitiare & obſcurè interea vult in verbo inforandi, ineſſe nonnullam obſcænitatem. INIBIS A ME SOLIDAM, &c. ] gratiſſimum mihi facies, tuique iſtius beneficii diuturnam memoriam conſeruabo. AVT CVIATIS ES? ] aut cuiatis es? *cuiatis*, & *cuias* dixerunt veteres, pro in quibus locis, ſeu terris natus es? NAM MIHI ISTOC N. DVM. SCR. EXP. TC. &c. ] id eſt, nam tabulas ceratas quatuor totas iſto nomine impleui. dum ſcribo me ab eo quadraginta minas accepiſſe, quas ei darem, qui literas eius annulo obſignatas ad me afferret, &c vel ſimplicius, dum me pecuniã ſcribo ab illo accepiſſe, & ei per ſyngrapham caueo Horat. Sat 3. *Scribe, decem à Nerio.* & ita Simeo Boſius malebat: cui aſſentior Solitos autem eſſe veteres in tabellis ceratis ſcribere, notum eſt vel pueris. SVMMANVM VOCANT. ] Summanus, manium deus eſt, qui & orcus dicitur, omnia rapiens ac deuorans. Vnde verbum ſummanare finxit Plautus pro auferre, & rapere. Martianus Capella libro 2 *Denique hac omnis aeris à Luna diffuſio ſub Plutonis poteſtate conſiſtit: qui etiam ſummanus dicitur, quaſi ſummus manium.* Arnob. libro 5. aduerſus genteis: quo loco de Cerere, & Proſerpina loquitur. *In nemore*, inquit, *Ennenſi, quondam flores Proſerpina lectitabat. Integrum adhuc iſtud eſt, & recta pronuntiatione prolatum. Nam & nemus & flores, quid ſint, quid Proſerpina, quid virago cunctis indubitabiliter notum eſt Emicuit Summanus è terris curru quadriiugo vectitatus. ſimplex ex hoc aquè eſt. Nam quadriga, Currus, & Summanus interpretationem deſiderant* [illegible] *Proſerpinam rapuit, & ſub terras ſecum auexit ſeminis, inquit, obſtruſio in raptione Proſerpina nuncupatur*, &c. Plin. lib. 2 cap. 52 *Romani duo tantùm ex iis ſeruare, diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano.* Idem lib. 29 c. 4. *Eadem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt, inter ædem Iuuentutis & Summani.* M. Tull. lib. 1. de Diuin. *Cum Summanus in faſtigio Iouis opt. Max. qui tum erat fictilis, de cælo ictus eſſet, nec vſquam eius ſimulacri caput inueniretur*, &c. Summanum igitur ſe ab omnibus vocari dicit Curculio, quòd ad exemplum Summani, omnia quæ incidant, rapiat. VBI OBDORM. EBR. ] vbi quis ebrius ſomno oppreſſus eſt, &c. SVMMANO ] id eſt, rapio, tanquam Summanus qui omnia rapit. OB EAM REM ME OMN. SVVM V. ] ob id quod veſtimẽta ebriorum, qui poti obdormiunt, rapio, ſeu Summano, me Summanum vocant, id eſt, raptorem. SED ISTVM, QVEM QVAERIS, EGO SVM ] ſed ego iſte ſum, quem quæris vides antecedens priori loco poni, & cum relatiuo congruere in caſu. CLYPEATVS ELEPHANTVM VBI MACH. DISSICIT. ] ſic habent planè ſex noſtri libri veteres, ſine vlla diſſimilitudine, ac varietate: neque multo ſecus in ſuo codice ſcriptum eſſe teſtatur Camerarius: ait enim in eo ſcriptum eſſe *diſſicit*, paruo diſcrimine. Ego igitur *diſſicit* planè hic legendum ſentio, ac cenſeo: quam meam ſententiã iam olim Cl. Puteano oſtendi: qui de hoc verbo pluribus verbis diſputauit in Aduerſariis ſuis, quæ ſibi & ſuis, non populo cõparauit. cuiúsque loci mihi copiam vltro fecit, vt ſi vellem, in aliquem locum meorum ſcriptorum includerem, quod lubenter, & bona fide feci: curauíque vt quæ ille diligenter, & accuratè collegit ad hanc diſputationem pertinẽtia, ad verba illa, quę videntur eſſe veteris cuiuſdem poëtæ, & ponuntur à M. Tullio in oratione pro Cœlio *dede te ac diſſice: per me licebit*, &c. adglutinarentur. Ad ea ſi plura de hoc verbo lector cognoſcere velet, ſeſe conferat, ne neceſſe habeã ταυτολογεῖν. Hæc tantum huc adſcribam, quæ quinque abhinc annos, poſtquam has commentationes Plautinas adumbrare cœpi, in palimpſeſto notaui. idem valere, diſſeco, cis, cit, quod diſſeco, as, at nam ſeco in compoſitis apud veteres mutabat, e, in i, vt præſico, reſico, deſico: & præterea tranſibat in tertiam cõiugationẽ à prima: vt do, as. cõdo, is. reddo, is, &c. Quin etiam ſeco, cis, ſimplex vſurpatum eſſe ab antiquis pro ſeco, cas, nonnulli grammatici tradiderunt. Porro vt ad hunc locum redeam, malim legi *deſicit*, pro deſecat, quam diſſicit, pro diſſecat neque ab illa ſcriptura longè abeſt codex Camerarii, in quo ſcriptum eſſe teſtatur, *deſſicit* verumtamen *diſſicit* probo, ac teneo Quod autem Nonius in verbo *diligere*, legit hic *diligit*, hunc verſum proferens, & interpretatur, *diuidit*, labitur: & fortaſſis vſus eſt corruptis codicibus. Errat & Feſtus. in verbo *dirigere*, qui videtur legiſſe *dirigit*. Sic enim ille *dirigere*, inquit hunc locum ſpectans, *apud Plautum inuenitur pro diſcindere.* Poſtremo animaduertat lector, veteres ſignis, & annullis varias imagines expreſſas præ ſe ferentibus obſignare tabellas ſolitas. qua de re plura ad illud Amphitr. *ſigni dic quid eſt? MER. Cũ quadrigis ſol exoriens.* PROFECTO VT FACERES ] vt cum profectu, & ſine fruſtratione faceres. SVAM SI VELLES GRATIAM ] ſi velles ſibi gratum facere, ſi gratiam ſuam promereri velles, ſi gratiam ſuam magni faceres. ſupra *Sciret velle gratiam tuam.* CONCEDE ] ſecede aliquantum à me, vt inſpiciam quid ſit in tabellis ſcriptum. DVM AVFERAM. &c. dum modò auferam abs te id, quod peto. MEVS HIC EST. NAM V. ] hæc loquitur Curculio à Lycone auerſus. HAMVM VORAT ] hamum vorat, quo capiatur, vt piſcis, tabellæ, quas legit, ſunt ei pro hamo. TECVM

ORO,

ORO, ET Q.] ſic loquebantur veteres, vt ſæpe iam admonuimus. ſuprà Aſin. *Nunc iſtanc tantiſper iube petere, atque orare mecum.* TEQ. INTERPRETE] id eſt & te adiutore, & tuam inea re operam interponente ἢ ob μεσίτου te interueniente, atque (vt ita dicam) mediatore. idem infrà. *Quasique res per me interpretem & tuam ancillam geratur.* IBI NVNC STATVAM VOLT DARE AVREAM SOLID. P.] in Caria nunc volt locare faciundam ſtatuam auream ſolidam. ET AVRO PHILIPP. QVAESIT.] quod aurum erat longè optimum, à Philippo Macedone ſic appellatum: à quo eodem & Philippei nummi dicti ſunt, & Philippi ſimpliciter. Horat epiſt. ad Auguſtum. libr 2. *incultis qui verſibus & male natis Retulit acceptos regale numiſma Philippos*, Plaut. Aſin. *Vnum quodque iſtorum verbûm nummu Philippeu aureu Non potes auferre hinc à me.* Idem Bacch. *Nam iſtic fortaſſe auro opus eſt.* PIST.] *Philippeo quidem.* SEPTEM PEDALIS] ſeptem pedum longitudine. ARABAS] al. Arabos. al. Arabes. PERBDIAM ATQ. PERBIBESIAM.] nomina regionum, quæ nuſquam ſunt à paraſito ficta, & à *peredo*, & *perbibo* facta. Paulus apud Feſtum perediam & perbibeſiam Plautus cùm dixit, intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi. Feſtus, perediam & perbibeſiam Plautus finxit ſua conſuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi, & bibendi. CENTAVROMACHIAM.] Phlegræam regionem. ELATIAM] ſic legendum potius, quàm vt habent libri manuſcripti, *& claſſiam.* VNOMAMMIAM.] aliud nomen loci confictum. ſignificat fortaſſe Amazonum regionem: quæ dextram mammam ſibi exurendam curabant, vt expeditiores ad pugnam eſſe poſſent: Atque ob eam cauſam Titianus Amazonas vnimammas vocat, vt ſcripſit Seruius ad illud Virgil. *At medias inter cædes exſultat Amazon, Vnum exſerta latus pugnæ*, &c. lib. 11. Æn. ET ORA OMNEM CONTEREBROMNIAM.] aliud nomen fictum: quod quid ſignificet, quærere diſtuli. NAM ITA NVGAS BLATIS] ex eo, quod iſtas nugas loqueris, credo te eſſe illius liberum. blatire, & blaterare, ſignificant ineptè, & inaniter loqui. PORRÒ] porrotenus vltrà. TE ABSOLVAM] faciam, quæ uis, vt primo quoque tempore ad militem reuerti poſſis. faciam id, cuius gratia veniſti, vt nulla in te mora ſit, quominus ad militem quamprimum reuertare. QVID QVOD IVRATVS SVM?] quid quod iurauit, me virginem Phædromo traditurum? QVID ID REFERT T.] quid id ad te attinet, dummodò nummos accipias? QVI MONET, QVAS. ADI. V.] rectè mones: & dum me mones, adiuuas. Nam qui monet alterum, eum quodammodo adiuuat.

# ACTVS QVARTVS.

## CHORAGVS.

EDEPOL *nugatorem lepidum, lepidè hunc nactu'ſt Phædromus.*
*Halophantan, an ſycophantan, hunc magis eſſe dicam neſcio.*
*Ornamenta, quæ locaui metuo vt poſſim recipere.*
*Quanquam cum iſtoc mihi negotij nihil eſt: ipſi Phædromo*
*Credidi. tamen aſſeruabo. ſed dum hic egreditur foràs,*
*Commonſtrabo, quo in quenque hominem facilè inueniatis loco.*
*Ne nimio opere ſumat operam, ſi quem conuentum velit,*
*Vel vitioſum, vel ſine vitio: vel probum, vel improbum,*
*Qui periurum conuenire vult hominem, mitto in comitium.*
*Qui mendacem, & glorioſum, apud Cloacinæ ſacrum.*
*Ditis damnoſos maritos ſub baſilica quærito*
*Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolent.*
*Symbolarum collatores apud forum piſcarium.*
*In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.*
*In medio propter canalem ibi oſtentatores meri.*
*Confidentes garrulique, & maleuoli ſupra lacum,*
*Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,*
*Et qui ipſi ſat habent, quod ipſis poſſit verè dicier.*
*Sub veteribus, ibi ſunt qui dant, quique accipiunt fœnore,*
*Pone ædem Caſtoris, ibi ſunt, ſubitò quibus credas malè.*
*In Tuſco vico, ibi ſunt homines, qui ipſi ſeſe venditant.*
*In Velabro vel piſtorem, vel lanium, vel haruſpicem*

*Vel qui ipſi vorſant, vel qui aliis ſubuertendos præbeant,*
*Diteis damnoſos maritos apud Leucadiam Oppiam.*
*Sed interim fores crepuere, linguæ moderandum'ſt mi'i.*

EDEPOL NVGATOREM LEP.] Curculionẽ, qui ſimulat ſe à milite eſſe miſſũ, & eius eſſe libertũ. HALOPHANTAM, AN MAGIS SYC. &c.] verſus eſt primũ variè ſcript⁹ & in libris manuſcriptis, & apud veteres grãm. t. deinde valde obſcurus, & variè à doctis explicatus. Nam alii libri habent *Kalopantã an ſycoph* &c. Alii *Kalophantam an ſycoph.* alii *Heciophantam*, alii vt edidi, *Halophantam*. Feſtus legit *Halophantam*, & interpretatur, omnia mentientem, ἀπὸ τοῦ ἅλας, hoc eſt, πάντα, & ἅπαντα, omnia. ſed errat Feſtus. Nonius *Halophantã*, quidẽ legit, vt nos edendũ curauimus & hũc verſum profert, ſed non explicat. tãtum ſcribit, halophantã & ſycophantã eſſe genus hominũ nequam. Camerarius qui hanc eandem ſimiliter lectionem ſecutus eſt putat halophãtã dictũ eſſe à Plauto eadẽ ratione, qua ſycophantam, vt quemadmodum ſycophãta dictus eſt ab oſtendẽdis ficubus, ita halophãta dictus ſit a ſale, quod nõ probo, quanquã ille nõ longè admodum aberrat à ſcopo. Turnebus autem exiſtimat, neſcio, quibus hominibus aſſentiens, legẽdum holophantã, quaſi in tota re, aut prorſus fallacem, aut omnibus in rebus impoſtorem, quod nihilo magis probare poſſum. Alciatus autem παρέργ. lib. 11. cap. 4. nonnullos lib. manuſcr. ſecutus legit *Kalophantam* & interpretatur καλολόγον, id eſt, qui vtilla quidem, & honeſta loquitur, & cuius honeſta oratio eſt, ſed facta ab oratione diſcrepant, multo minus mihi hæc probantur. quid igitur nobis videatur, nũc exponamus. primum halophantam, vt iam diximus, legendum eſſe arbitramur. Deinde huius verſus ſententiam hanc eſſe dicimus: Ornatus erat Curculio veſtitu nauclerico, hoc eſt, palliolo ferrugineo (qui color thalaſſicus, id eſt, marinus eſt) tanquam ex Caria Epidaurum naui aduectus, & modò è naui egreſſus. Hunc igitur videns Choragus, cuius erat actoribus veſtitum, & cetera neceſſaria ornamenta præbere, & non ignorans eum à Phædromo ſubornatum eſſe, ac ſubmiſſum, vt Trapezita, & lenone deluſis, ac deceptis virginem abduceret; ait ſe neſcire, vtrum eum dicat halophantam, an potius ſycophãtam. Cur ſycophantam eſſe dicere debeat, id eſt, apud Latinos impoſtorem, apud Græcos calumniatorem, cauſa eſt, quòd perſpicuè ſit à Phædromo ſubornatus, non à milite miſſus, & quòd litteras falſas, pro veris trapezitæ dederit. (Sycophantæ autem nomen apud Græcos, à tali origine, & cauſa natum eſt, vt docet Feſtus. Atticos quoſdam iuuenes ſolitos eſſe aiunt, in hortos irrũpere, ficóſq. legere: quã ob cauſam lege eſt conſtitutum, vt, qui id feciſſet, capite truncaretur. Hanc pœnam qui perſequebantur ob paruula detrimenta, &, vt crimen probarent, ficus lectas, & ablatas oſtendebant, Sycophantæ ſunt appellati. Eadem fere apud Athenæum & Suidam de ſycophantarum appellatione ſcripta ſunt. Hinc ſycophantæ dicti ſunt etiam impoſtores, & qui fucum faciunt, & qui ſimulantes, quæ non ſunt, alterum decipiunt, & circũſcribũt) hic igitur Curculio, quia Lyconem falſis tabellis decipit. non immerito ſycophanta, id eſt, impoſtor, & pene dicam calumniator, dici debet. Rurſus quia eundem Lyconem falſo, & ementito veſtitu, qui marini coloris erat, quaſi è naui iam egreſſus, inducit, atque in fraudem impellit, videtur non iniuria holophanta nominandus. Halophanta autẽ vox eſt, à Plauto, opinor, conficta, à nomine græco, ἡ ἅλς ἁλός, quod mare ſignificat, & verbo græco φαίνω, quod valet oſtendo. immo halophanta quidem idcirco videtur appellandus, quia veſtitum coloris marini gerit, & colorem marinum ornatu, ac veſtitu præ ſe fert, atque oſtendit. Sycophanta verò, quia Lyconi fucum facit, verba dat, atque imponit. In hac autem nominum affinitate, & quaſi annominatione iocus ineſt Plauto dignus. Cum hæc iam olim in his commentariis quaſi adumbraſſem, cognoui aliquantò pòſt idem fere Gul. Cantero Vltraiectino, viro docto, in mentem veniſſe, niſi quòd ille ioci Plautini rationem, quæ in horum vocabulorum ſimilitudine ineſt, nõ ſatis explicat. Veruntamen laus ei quoque ſua debetur eáque non parua. ſed reſtat ſcrupulus de numeris, & lege verſus. Nam vt ſuis numeris conſtet, vel ſic legendus, *Halophantam hunc, an ſycophantam eſſe magis d. n.* vel ſic, *hunc holophantam, an ſycophantam eſſe magis d. n.* METVO, VT POSSIM RECIPERE.] metuo ne non poſſim recuperare, quia ſycophanta eſt, vereor, ne ornamenta, quæ ei præbui, intercipiat, atque interuertat. Choragus autem, vt ſuprà diximus, ornamenta hyſtrionibus ſuppeditabat, ac præbebat. CREDIDI] etiam qui locat credit, non ſolum qui mutuum dat, aut cõmodat, aut deponit, &c. *Credendi enim generalis appellatio eſt*, vt ſcripſit Celſus lib. 1. quæſtionum: quod refert Vlpianus lib. 26. ad edictum, & extat hodie ſub titulo de Rebus creditis, ſi certum petatur condictione. *Ideo*, inquit ille, *ſub hoc titulo prætor, & de commodato, & de pignore edixit. Nam cuicunque rei aſſentimur; alienam fidem ſecuti, mox recepturi quid ex eo contractu, credere dicimur.* QVO IN] in quo ἀναστροφή. NIMIO OPERE] nimiopere, nimis. SVMAT OPERA] laboret. IN COMITIVM] locum, in quem populus Romanus conuenire, ſeu coire ſolebat vel magiſtratuum creandorum, vel legum iubendarũ, aut vetandarum gratia, ſignificat autem ſæpe contra fidem, & iuſiurandum, ferri ſuffragia. APVD CLOACINAE SACRAM] apud ædem Cloacinæ deæ, apud Cloacinæ fanum: Cloacinæ, ſeu Cluacinæ ſimulacrum in cloaca repertum Tatius conſecrauit. quia autem cuius eſſet effigies, ignorabat, ei nomen ex loco, in quo reperta fuerat, impoſuit. vt ſcribit Lactantius Firmia. lib. 1. de Falſa relig. cap. 20. & Minucius in Octauo, *Cloacinam*, inquit, *& inuenit Tatius & coluit.* DITEIS DAMN. MARITOS] maritos locupleteis, ſumptuoſos, & profuſos, qui potant, ſcortantur, amant, quamuis habeant vxores domi non deformeis, neque inuenuſtas. SVBBASILICA QVAERE] hinc dicti ſubbaſilicani: qua voce vtitur in Capt. ibi, *Quarum odos ſubbaſil. canes omnes adigit in forum.* SCORTA EXOLETA] exoletus, inquit Feſtus, qui oleſcere, id eſt, creſcere deſiit. Idem in verbo adoleſcit, exoletus, qui exceſſit oleſcendi, id eſt creſcendi modum. QVIQ. STIPVLARI SOLENT] ſtipulatio conſtat ex interrogatione & reſponſione, vt ſpondes? ſpondeo, centum dabis? centum dabo. ſtipulari tamen dicuntur, qui interrogant, & quibus reſpondetur. Paſſeratius exiſtimat eſſe, ſic legendum, *quique adſtipulari ſolent*, adſtipulari autem, eſt alteri ſtipulanti præſto eſſe, ſeu cũ ſtipulante ſtipulãti, ſeu pro altero ſtipulari. hinc adſtipulatores, quaſi ſtipulantium aſſenſores, & ſocii. SYMBOLARVM COLLATORES APP. F.] qui conferunt ſymbolas, id eſt, collectas, ſymbolæ, ſunt portiones, quas pro ſua

quiſque

quiſque parte proferet in cenam communem. Ter. Andr. *ehe, quid Pamphilus? quid ſymbolum dedit.* Plautus in Sticho, *eandem ſymbolam dabo, & iubebo ad Sagarinum cenam coqui.* vox Græca eſt συμβολή. quare, quin ſymbolam apud Terent. legi debeat, non vt habent libri vulgati, nemo iam dubitat, niſi in litteris hoſpes. IN FORO INFIMO] in infimi fori parte. Sic apud Horat. *Ianus ſummus.* epiſt. 1. lib. 1. & *ima cera,* prima cera, media cera, apud ſcriptores Latinos. BONI HOMINES ATQVE DITES AMB.] diuites, qui boni viri habentur, & eos, ita ſæpè appellat M. Tull. in epiſt. ad Atticum. Animaduertere hic dici à Plauto, quod rariuſculum eſt, *boni homines.* IN MEDIO] in medio foro. PROPTER CANALEM] prope canalem. Feſtus, canalicolæ forenſes, homines pauperes dicti, quod circa canaleis fori conſiſterent. SVPRA LACVM] non lacum Curtium, qui fuerat olim in foro, ſed hoc tempore aqua abſumpta, aut aliò deriuata, in eodem loco factæ erant cloacæ, vt teſtatur Varro lib. 4. de lingua Latina & Ouidius lib. 6. Faſt. *Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras, Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit* quem igitur? fortaſſe Lucrinum, ſed potius Seruilium. DICVNT CONTVM.] aliud eſſe contumeliam facere, aliud dicere, declarat illud in Aſinar. *Tu contumeliam alteri facias: tibi non dicatur?* Bacchid. *Quíque innocenti ei dixit contumeliam?* SVB VETERIBVS IBI SVNT, &c.] ſub veteribus, ſubintellige, tabernis, ſunt & fœneratores, & qui fœnori occipiunt. ſic dictum ſub veteribus, vt ſub nouis. M. Tullius lib. 2. Orat. *demonſtraui digito pictum Gallum in Mariano ſcuto Cimbrico, ſub nouis diſtortum eiecta lingua, buccis fluentibus.* Varro libr. 5. de ling. Latina, *& ſub nouis, dicta pars in foro, ædificiorum: quod vocabulum eius peruetuſtum, vt noua via: quæ via iam diu vetus.* Sueton. in Auguſto, de Aug. *bifariam laudatus eſt: pro æde diui Iulij à Tiberio pro Roſtris ſub veteribus à Druſo Tiberij filio.* Erat autem is locus circa Ianum medium. Iam hoc ſi poſitum. *ſub veteribus, ibi ſunt.* videtur eſſe pleonaſmus. Nam ibi ſuperuacaneum eſt, niſi dicamus eſſe additum, maioris declarationis gratia: hoc modo: ſub veteribus verò ibi ſunt, &c. ſic infrà loquitur non longe, *Ponè ædem Caſtoris: ibi ſunt,* &c. PONE AEDEM CASTORIS] Etiam ædes Caſtoris & Pollucis erat in foro Romano, quos ſignificat, Catullus carmine illo, quod ſcripſit ad contubernaleis. *Salax taberna, vóſque contubernales. A pileatis nona fratribus pila,* &c. IBI SVNT SVBITO QVIBVS CRED.] ibi ſunt homines decoctores & inficiatores [illegible] quibus ſi quid mutuo des, fruſtrà repetas. IN TVSCO VICO, IBI SVNT HOMINES, QVI, &c.] In tuſco vico ſunt lenones, & ſcorta maſcula, & puellæ meretrices, Horat. Sat. 3 lib. 2. *Tuſci turba impia vici* Plaut. Ciſtel. *non enim hic es, vbi ex Tuſco modo Tute tibi indignè dotem quæras corpore,* QVI IPSI SESE VENDITANT] qui quæſtum corpore faciunt. IN VELABRO] de velabro ſuprà dictum eſt, in Capt. ibi, *Omnes compacto rem agunt, quaſi in velabro olearij.* IN VELABRO VEL PIST. VEL LAN. VEL HAR. VEL QVI IPSI VORT. VEL QVI ALIIS SVBVERTENDOS PRAEB.] ordo eſt, in velabro ſunt, qui vel ipſi vortant vel piſtorem, vel lanium, vel haruſpicem, vel qui aliis ſubuertendos præbeant. id eſt, in velabro ſunt, qui vel ipſi fraudent piſtorem, vel lanium, vel haruſpicem, vel eos aliis fraudandos tradant. Adrianus Turnebus libr. XI. aduerſar. cap. 7. ſic explicat, qui vel ipſi fallant, vel qui aliis fallendos præbeant, & putat eſſe ductum à piſcibus. qui dum aſſantur, vertuntur, & profert illud ex Aſinaria, *verſus quo pulto, iubet.* Ergo à Turnebo diſſentiens, primum ſic explico vt oſtend longè ſcilicet aliter, quam ille. ſi fraudare aliud eſt, quam fallere: deinde non exiſtimo, eſſe ductum à piſcibus, qui dum aſſantur, verſantur, ſeu vertuntur: ſed vertere, poſitum eſſe puto, pro euertere: & ſubuertere, pro, impellere aliquem ita grauiter, vt cadat: percellere, & poſternere, hoc eſt, per tranſlationem, bonis euertere & ſpoliare. ſic Virgil. lib. 1 Æneid: *Tirias olim quæ verteret arces* Sic Horat. lib. 1. epiſt. 10. *vt calceus olim ſi pede maior erit, ſubuertet: ſi minor, vret* Quòd autem ad Turnebi explicationem attinet, quamuis diſſolutione, aut refutatione non eget, hoc tamẽ dicam: libros omnes habere *vortant:* quomodo & ille legit, nõ *verſent,* vt legendũ eſſet, ſi eſſet tralatio à piſcibus: quod oſtendimus ad illum locum, *verſus quo pulto iubet.* Nam vbi hac tranſlatione vtitur, eo verbo vti ſolet: ſi Ciſtellaria. *Mihi iſtum hominem vellem dari, vt ego illum verſarem.* In aliqua parte verſus, libros vulgatos ſecuti ſumus: qui partim *ſubuerſandos,* partim *ſubuertendos* habent. Nam manuſcripti perſpicuè hic corrupti ſunt, in quibus ſcriptum eſt, *ſubuerſentur* planè mendoſè. Itaque nec Turnebus eos ſecutus eſt. ſed ille legit *ſubuerſantes,* vt dixi: ego *ſubuertendos,* quod magis reſpondet ſuperiori verb. *vortãt.* DITES DAMNOS. MARITOS, &c.] hunc verſum vt alienum minimèque Plautinum delendum arbitror quanquam & in omnibus libris reperitur, & Camerarius eum retinuit, & Turnebus, vt Plautinum explicare conatur Cur ita credam, primum facit verſus ille ſuprà poſitus, ab iiſdem tribus vocibus initium capiens, *dites damnoſos maritos ſub baſilica quærite* ex eo enim hunc natum eſſe puto: & illo recepto, hic eiiciendus eſt: deinde huius ipſius verſus vno pede, aut vna ſyllaba claudicantis vitium. Nam quod Turnebus legit *operſam,* pro opiam, & ita ſe in libris manuſcriptis ſcriptum reperiſſe teſtatur, ego contrà, in omnibus noſtris ſeptem, *oppiam* reperi, in vno duntaxat *opiam* cum ſimplici p, in nullo *operſiam:* quæ vox quid valeat eruditi viderint, *operariam* fortaſſe voluit ſcriptum eſſe. LINGVAE MODERANDVM EST MIHI] lingua mihi continenda eſt, linguæ me temperare oportet.

## CVRCVLIO, CAPPADOX, LYCO.

Cu. *Ite tu pro virgo: non queo quod ponè me eſt, ſeruare.*
*Et aurum, & veſtem omnem ſuam aiebat, quicquid hæc haberet.*
Ca. *Nemo it inficias.* Ly. *attamen meliuſculum eſt monere.*
*Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hanc liberali*
*Cauſſa manu aſſereret, mihi omne argentum redditum iri,*
*Minas triginta.* Ca. *meminero. de iſtoc quietus eſto,*
*Et nunc idem dico.* Ty. *& commeminiſſe hæc ego volam te.*

Ca. *Memini, & mancipio tibi dabo.* Cur. *egon' vt ab lenone quicquam*
*Mancipio accipiam? quibus ſui nihil eſt, niſi vna lingua*
*Qui abiurant, ſed quid creditum eſt, alienos mancupatis,*
*Alienos manu mittitis, alieníſque imperatis,*
*Nec vobis auctor vllus eſt, nec voſmet eſtis vlli.*
*Item genus eſt lenonum inter homines, meo quidem animo,*
*Vti muſcæque, culibéſque, pedéſque, puliceſque.*
*Odio & malo, & moleſtiæ: bono vſui eſtis nulli.*
*Nec nobiſcum quiſquam in foro frugi conſiſtere audet.*
*Qui conſtitit, culpant eum, conſpuitur, vituperatur:*
*Eum rem, fidémque perdere, tametſi nihil fecit, aiunt.*
Ly. *Edepol lenones meo animo nouiſti luſce lepide.*
Cu. *Eodem hercle vos pono & paro. pariſſimi eſtis iibus.*
*Hi ſaltem in occultis locis proſtant, vos in foro ipſo.*
*Vos fœnore, hi malè ſuadendo, & luſtris lacerant homines.*
*Rogitationes plurimas propter vos populus ſciuit,*
*Quas vos rogatas rumpitis, aliquam reperitis rimam.*
*Quaſi aquam feruentem frigidam eſſe, ita vos putatis leges.*
Ly. *Tacuiſſe mauellem.* Cap. *hau, malè meditate, malè dicax es.*
Cu. *Indignis ſi malè dicitur, maledictum id eſſe dico:*
*Verum ſi dignis dicitur, benedictum'ſt meo quidem animo.*
*Ego mancipem te nihil moror. nec lenonem alium quenquam.*
*Lyco nunquid vis?* Ly. *bene vale* Cu. *vale.* Ca. *heus tu, tibi ego dico.*
Cu. *Eloquere, quid vis?* Ca. *quæſo vt hanc cures, bene vt ſit iſti.*
*Bene ego iſtam eduxi mea domi & pudicè.* Cu. *ſi huius miſeret,*
*Ecquid das, qui bene ſit?* Cap. *malum* Curc. *tibi opus eſt hoc, qui te procures.*
Ca. *Quid ſtulta ploras? ne time, bene hercle vendidi ego te.*
*Fac ſis, bona frugi ſies. ſequere iſtum bella belle.*
Ly. *Summane nunquid nunc iam me vis?* Cu. *vale atque ſalue:*
*Nam & operam & pecuniam benignè præbuiſti.*
Ly. *Salutem multam dicito patrono.* Cu. *nuntiabo.*
Ly. *Nunquid vis leno?* Ca. *iſtas minas decem, qui me procurem,*
*Dum melius ſit mihi, des.* Cu. *dabuntur. cras peti iubeto.*
Ca. *Quando bene geſſi rem, volo hîc in fano ſupplicare.*
*Nam illam minis olim decém puellam, paruolam emi.*
*Sed eum, qui mihi vendidit illam, nunquam poſt illa vidi:*
*Periiſſe credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.*
*Quoi homini dei ſunt propitii, lucrum ei profectò obiiciunt.*
*Nunc rei diuinæ operam dabo: certum eſt bene me curare.*

NON QVEO QVOD PONE ME EST] non poſſum, quod mihi à tergo eſt, ſeruare, id eſt cuſtodire, cuſtodiæ enim oculis opus eſt. at natura oculos in tergo nobis nullos affinxit. ET AVRVM ET VEST. OMNEM, &c.] aiebat miles conueniſſe inter vos, vt ſecum affert aurum, & veſtem & quidquid haberet. NEMO IT INFITIAS] nemo infitiatur: ego non inficior. SI QVISQVAM HANC LIB. CAVSAM. A S.] ſi quis hanc in iudicio, ſeu actione libertatis, in libertatem aſſereret, ſeu vindicaret. Donatus ad illa verba Terentii Adelph. *Nam ego illam liberali aſſero cauſa manu:* notat, ordo eſt. nam ego ad illam liberali cauſa manu aſſero. Et ſunt iuris verba à quibus etiam aſſertores dicũtur vindices alienę libertatis. Nam & cauſa ipſa liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis, Varro lib. 5. de lingua Latina, *hinc adſere manu in libertatem, cum prehendimus.* QVIETVS ESTO] otioſus eſto, ſecurus eſto, ac laborato ET MANCIPIO TIBI DABO] mãcipio dare, eſt promittere, & recippere, ſe eius rei. quem ven-

quam vendit. & tradit, eſſe dominum. ſeu, vt nunc loquimur, habere dominum, vt forte ea res euincatur. venditor præſtandæ euictionis iudicium, & periculum non recuſet. vel ſic breuius, mancipio dare. eſt periculum euictionis in ſe recipere. & ita Bonus QVIBVS SVI NIHIL EST, NISI VNA LINGVA] itaque ſuprà in Aſin. lenonis linguam, eius patronam appellat. ſubiicitque hanc rationem, *Nam ſi quid ſceleſtè fecit lingua pro peierat*, & in Perſa, non multò ſecus. Sic enim Dordalus leno, *Referunda ego habeo linguam natam gratia. Eodem mihi pretio ſal præbetur quo tibi: Niſi me hæc defendet, nunquam delinget ſalem.* QVI ABIVRANT, &c.] qui lenones iurati negant, ſe accepiſſe, quod ſibi creditum eſt. id eſt. quod ſuæ fidei commiſſum eſt. Virgil. Æneid. 8. *Abſtractæque boues, abiurataque rapinæ.* Vbi Seruius notat, *abiurare*, eſt rem creditam periurio negare. Deinde hunc locum profert: mox ſubiicit, ſed hoc iſti loco non congruit. Vnde nunc abiuratas rapinas, contra ius retentas intelligamus. hactenus Seruius. Ego, ne ſit neceſſe pluribus modis quid ſit abiurare, definire, ſeu deſcribere, ſic deſcribo: abiurare, eſt rem alienam periurio negare. Porrò quod ad principiũ verſus attinet, licet ita quoque explicare, Qui, id eſt, qua lingua abiurant, &c. ALIENOS MANCVPATIS] alienos manu capitis, ſeu accipitis, à venditore, ſcilicet. ALIENOS MANVMIT.] alienos liberati. ALIENIS IMPER.] exornatio eſt hic Rhetorica, qua ab eodem verbo initium capiunt plura orationis membra. NEC VOBIS AVCTOR VLL.] auctoris eſt, qui rem ſuo periculo vendit. Vnde auctoritas pro euictione apud Venuleium iuriſconſultum lib. 17. ſtipulationum libro digeſt. 21. titulo de euictione, cap. vlt. Cuius hæc verba ſunt. *Si alienam rem mihi tradideris, & eã ſit pro derelicto habuero, amitti auctoritatem, id eſt, actionem pro euictione, placet.* Admonuit me Simeo Boſius, etiam apud Paulum iuriſconſultum, auctoritatem ita vſurpari. Quin & M. Tull ita vſurpat in oratione de Haruſp. reſp his verbis, *Multæ ſunt domus in hac vrbe, patres conſcripti, atque haud ſcio an penè cunctæ, iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hereditario, iure auctoritatis, iure mancipi, iure nexi.* Quanquam dicere licet, apud M. Tullium, in illa oratione auctoritatem accipi debere potius pro iure vſucapionis, quod emptori quæſitum eſt, ab auctore ſuo id eſt, à venditore, qui mancipio dedit. Præterea vt magis intelligamus, venditorem dici auctorem: Vlpianus lib 15. ad Sabinum. digeſt. lib. eod. tit. eod. fideiuſſorem ſcribit vulgò auctorem ſecundum vocari. ſic ille, *Illud quæritur, an is, qui mancipium vendidit, debeat fideiuſſorem ob auctionem dare, quem vulgò auctorem ſecundum vocant.* ITEM GENVS EST LENON. id eſt, lenonum genus, inter homines ita eſt, vt muſcæ, &c. vel ſimile eſt muſcis, &c. PEDISQVE] id eſt, pediculíque. ODIO ET MALO, ET MOLEST.] id eſt, odioſi & incommodi, & moleſti eſtis omnibus, vt muſcę, & culices, &c. nulli eſtis vtiles, nec commodi. CVLPANT EVM] homines eum culpant, qui cum lenone conſiſtit, aut congreditur. CONSPVITVR] conſpuitur, vt teter, ſpurcus, turpis, & deteſtandus. LVSCE] cocles, erat Curculio, & vnoculus, ſuprà, *vnocule ſalue.* EODEM HERCLE VOS PONO ET P.] in eundem numerum hercle vos trapezitas, repono, & refero. PARISSIMI ESTIS HEIVS] maxime pares eſtis lenonibus, *quibus*, pro his, antiquum. Notant Grammatici veteres, in his Priſcianus, lib. 13. quamuis, inquit ille, & hibus pro his antiqui protulerunt. Plut. in Curcul. *Eodem hercle vos pono*, &c. & Cariſius lib. 1. Plaut. in Curcul. *hibus*, & Nonius *ibus pro iis*, inquit, *minus Latinum putat conſuetudo, cùm veterum auctoritate plurimùm valeat.* Plautus Mil *iibus dinumerem ſtipendium.* RE SALTEM, &c.] lenones. & meritorii pueri, & meretrices PROSTANT] venales ſtant. LVSTRIS] ganeis, lupanaribus vel dic ſtupris, & factis: furcis. ac libidinoſis, vt intelligamus poſitum eſſe id, quod continet, pro eo, quod continetur. ROGITATIONES PLVR. PROPTER V. POP. SCIVIT. &c.] leges plurimas propter veſtra flagitioſa facta plebs ſciuit. vel populus iuſſit, quas vos perfringitis, & rimam aliquam, qua vos elabamini, reperitis leges appellant Romani Rogationes, quia qui legem aliquã populo Romano ſuadebat, Quirites rogabat, vellent, iuberent, legem, quam proponeret, ferri: his enim verbis vtebatur, *velitis, iubeatis*, &c. Intereſſe tamen nonnihil inter legem & rogationem docet Feſtus ex Ælio Gallo, his verbis: quæ verba, quia mendoſa ſunt, eadem opera emendo, *Inter legem, & Rogationem hoc intereſt. Rogatio, eſt genus legis, quæ non continuò lex eſt, ſed rogatio eſt: lex non poteſt non eſſe lex, ſi modò iuſtis comitiis rogata eſt.* Præterea cum aliæ leges fuerint Tribunitiæ, hoc eſt, à Tribunis rogatæ: quæ plebiſcita propriè dicebatur: aliæ conſulares, hoc eſt, à conſulibus: videtur hic Plautus ſignificare per Rogationes, quas populus ſciuit, plebiſcita, & leges tribunitias. Nam ſi leges Cõſulareis intelligi voluiſſet, dixiſſet, opinor, populus iuſſit. RIMAM] qua euadatis, & elabamini. QVASI AQVAM FERVENTEM FRIG. ESSE, ITA V. P. L.] putatis leges eſſe inſtar aquæ, modò feruentis, nunc frigidæ. Quemadmodum enim aquam feruentem, quamdiu feruet, nemo guſtare, aut tangere audet: vbi refrixit, nemo tangere dubitat: ita leges initio, & cùm primùm latæ ſunt, valent & ratæ ſunt. & metuuntur: ſpatio longiore interpoſito, obſoleſcunt, contemnuntur, & negliguntur. TACVISSE MAVELLEM] tacuiſſe mallem AV, MALE MEDITATE, MALEDICAX ES] ſic edendum curaui, hac potiſſimùm ſcriptura probata. Nam libri manuſcripti partim ſic habent, vt edidi: partim ſic, *heu malè meditare, maledicere*s. partim ſic, *haud vel in malè meditantem maledicax es.* quæ duæ poſteriores ſcripturæ corruptiſſimæ ſunt. ſic igitur hanc, quam ſecutus ſum, explico, *au*, interiectio eſt increpantis, & obiurgantis: *male meditate*, id eſt homo, qui in maledicendo exercitatus es: vel homo, qui maledicta meditatus es, *maledicax es*, id eſt, dicax es odioſè, & contumelioſè: ſunt enim nonnulli dicaces: ſed ſine contumelia, tua autem dicacitas, moleſta & odioſa eſt iis, in quos dicis De interiectione, *au*, ne quis dubitare poſſit, ſic Cariſius lib. 2. in extr. *Au* Afranius in Emancip. *Au, mi homo: immò edepol, vos ſupremum meum concelebretis diem.* Licet etiã hoc modo legere, *au in malè meditantem maledicax es.* id eſt, au, in hominem imparatum, & non exercitatum in maledicendo, maledicus, vel maledicax es. vel ſic, au, in malè meditatum maledicax es. INDIGNIS SI MALEDICITVR, &c.] ſi maledicitur iis, qui ſunt indigni maledicto, id eſt, qui ſunt boni viri: maledictum id eſſe d. DIC olligendum fortaſſe eſt, *duco*. VERVM SI DIGNIS] at ſi improbis maledicitur, quia ſunt maledicto digni, non eſt id maledictum. ſed benedictum, meo quidẽ iudicio, ſeu mea quidem ſententia. huc pertinẽt illud Ciceronis in Antonium Philip. 2. qui ita edixerat. *nulla contumelia eſt, quam facit dignus*, &c. quod cùm multis modis exagitat Cicero, tũ etiam hoc, *primùm, quid eſt dignius? Nam etiam malo digni multi, ſicut ipſe.* &c. EGO MANCIPEM, TE NIHIL MOROR. &c.] ego te mancipem mihi eſſe nolo. mancipem, id eſt, prædem, ſeu fideiuſſorem, nolo te mihi promittere, te periculum præſtiturum. tractum à mancipibus, qui conducebant, aut emebant aliquid à populo,

& manu ſublata digitóve ſublato, ſignificabant ſe emptores eſſe: qui iidem prædes dicebantur, quia æquè præſtabant populo periculum, atque qui prædes pro iis facti erant. BENE VT SIT ISTI] vt iſta virgo liberaliter tractetur, vel dic potius, vt hæc virgo, iſti, id eſt, iſtic bene tractetur. Non enim dixiſſet Plautus, cura hanc virginem, vt iſti virgini bene ſit: ſed potius, vt huic virgini, &c. EDVXI] educaui, quanquam aliud eſt educere, aliud educare. Terent. Adelph. *Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo.* Idem Andr. *Bene & pudicè eius doctum, atque eductum ſinam Coactum egeſtate ingenium immutarier?* Plautus Menæch. *Nam illic homo homines non alit, verùm educat.* ex iis intelligimus educare ad corpus duntaxat pertinere, & ſaturitatem quandam includere: educere verò, ad ingenium magis, quàm ad corpus referri. SI HVIVS MISERET, ECQVID D. Q. B. S.] ſi huius Virginis te miſeret, & ſi ei bene conſultum vis, & ſimulas, ac prædicas, num tu ei aliquid das, vnde benè, & prolixè tractetur, & beatè viuat? proinde ac ſi dicat: tu verbo eius misereris, re nihil das, vnde bene, & beatè viuat. MALVM] quæris, numquid tibi dem, quo Planeſio bene ſit. malum tibi dabo, ſi accipere voles. TIBI OPVS EST HOC, QVI TE PR.] tibi opus eſt malo, ſeu malum, quo te bene cures. BENE HERCLE VEND.] id eſt, carè te vendidi. Itaque in te vendenda, rem meam bene geſſi. FAC SIS, &c.] fac ſi vis, &c. VALE ATQ. SALVE] ſic eis precamur, quos nunquam poſtea viſuri ſumus, aut certè ita exiſtimamus. BENIGNE] liberaliter, & prolixè. NVNQVID VIS LENO?] ſermo abeuntis. ISTAS MINAS DECEM &c.] triginta minas dederat trapezita Lyco lenoni pro virgine. reſtabant decem pro auro, & veſte: ſuprà, *quia de illo emi virginem Triginta minis: veſtem, aurum: & pro iis decem coaccedunt minæ.* QVI ME PROC.] vnde me bene curem. DVM MELIVS SIT MIHI] dum meliùs habeam, dum conualeſcam. POST ILLA] poſtea. QVOI HOMINI DEI SVNT PROP. &c] ſententia lenone digna. Cui homini, inquit, dii ſunt æqui, & amici, minimeque irati, ei homini lucrum vltro dant in manum. CERTVM EST BENE ME CVR.] deliberatum mihi eſt: ſtat ſententia, liberaliter, & molliter me tractare.

## MILES THERAPONTIGON.

### LYCO trapezita.

*Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,*
*Sed eapſe illa, qua exſcidionem facere condidici oppidis.*
*Nunc niſi tu mihi propere properas dare iam triginta minas,*
*Quas ego apud te depoſiui, vitam propera ponere.*

Ly. *Non ædepol nunc ego te mediocri macto infortunio,*
*Sed eopſe illo, quo mactare ſoleo, quoi nihil debeo.*
*Nec te mi facias ferocem, aut ſupplicare cenſeas.*
*Nec tu me quidem vnquam ſubiges, redditum vt reddam tibi,*
*Nec daturus ſum.* Mil. *idem ego iſtuc quum credebam, credidi,*
*Te nihil eſſe redditurum.* Tra. *quur nunc à me igitur petis?*

Mil. *Scire volo quoi reddidiſti.* Tra *Luſco liberto tuo,*
*Is Summanum ſe vocari dixit, ei reddidi,*
*Qui has tabellas obſignatas attulit.* Mil *quas tu tabulas,*
*Quos tu mihi Luſcos libertos, quos Summanos ſomnias?*
*Nec mihi quidem libertus'ſt vllus.* Tra. *facis ſapientius,*
*Quàm pars lenonum, libertos qui habent, & eos deſerunt.*

Mil. *Quid feciſti?* Ly. *Quod mandaſti, feci, tui honoris gratia,*
*Tuum qui ſignum ad me attuliſſet, nuntium ne ſpernerem.*

Mil. *Stultior ſtulto fuiſti, qui iis tabellis crederes.*

Lyc. *Quis reſpublica & priuata geritur, nónne iis crederem?*
*Ego abeo. tibi res ſoluta'ſt rectè. bellator vale.*

Mil. *Quid valeam?* Tra. *at tu ægrota, ſi lubet, per me, ætatem quidem.*

Mil. *Quid ego nunc faciam? quid refert me feciſſe regibus,*
*Vt mihi obedirent, ſi hic me hodie vmbraticus deriſerit?*

NON EGO NVNC MED. INCEDO IRATVS IRAC.] *iratus iracundia*, videtur eſſe atticiſmus, ſic loquebantur tamẽ & Romani illi veteres. Sic Cato, dictum dict. de conſulatu ſuo, apud Cariſ. *Iudãt me maximis laudibus.* & Plautus ipſe ſuprà in Captiuis, *pol iſtic me haud cẽteſimam partẽ laudat, quàm ipſe meritu'ſt, vt laudetur laudibus.* SED EAPSE ILLA, &c.] ſed ea ipſa illa iracundia in cenſus qua oppida

*qua* oppida exſcindere condidici, id eſt conſueui. EXSCIDIONEM P.] excidium inferre. excidium, dii, & exſcidio, nis. à Latinis dicitur, vt cõtagium, gii. & contagio, nis. conſortium, tii, & cõſortio, nis. exſcidium autem, & exſcidionem, ortri à verbo exſcindo, non à verbo cado, vt putat vulgus, neque à cædo, vt putat Feſtus. ( niſi fortè mendoſè apud eum legitur à *cadendo*, pro à *ſcindendo*. Nam perſpicuè falſum eſt, cùm excidium, & exſcidio, habeât ſecundam ſyllabam breuem, & ſcribi debeant cum ſ. & c. ante vocalem, i.) pluribus verbis oſtendimus in commentariis noſtris Horatianis. PROPERE PROPERAS] *properè properas*, ſic dictum vt illa, *memoriter meminiſſe, ſapienter ſapit, madidè madeam, valide valet*, quæ ſuis locis notabuntur. DEPOSIVI] depoſui, antiquè dictum. Sic Catullus in Carmine ſæculari ad Dianam, *Quam mater propè Deliam Depoſiuit oliuam.* VITAM PROPERA PON.] vitam propera deponere, ſeu amittere: hoc eſt, duobus verbis, propera mori. Sic & M. Tullius, dixit ponere vitam, pro deponere, epiſtol. ad M Var. lib. 9. epiſt. 24. in extr. *Hoc denique animo ſum, vt ſi in hac cura, atque adminiſtratione vita mihi ponenda ſit, præclarè actum mecum putem.* Sic Latini dicunt, *ponere gladium*. & ita Plautus in Caſin. *ponere pallium*. idem ſuprà hac eadem comœdia, *& ponere perſonam*. M. Tullius Offic. 3. *& ponere tunicam*. Idem lib. 5. Tuſculanarum. MACTO INFORT.] augeo infortunio Sic ſuprà in Amphitr. *quia enim te macto infortunio*. Idem Moſtell. *Niſi te mala re magna mactari uolo*. EOPSE ILLO] eo ipſo illo. FEROCEM] ſuperbum, & elatum, animoſum, magni animi. Sic apud Horatium *ferox Hector & ferox Latium*. & ſimil. apud T. Liuium *Feroces iuuenes*, &c quæ notauimus in commentariis Horatianis, ad refellendam vulgi opinionem, qui putat, *ferocem*, idem valere, quod crudelem. AVT SVPPLIC. CENSEAS] aut ne me tibi ſupplicare putes SVBIGES] coges. IDEM EGO ISTVC, QVVM CREDEBAM, CRED.] quum tibi credebam, cum tuæ fidei committebam. credidi, id eſt, mihi perſuaſum habui. te nihil redditurum. Iocus eſt ex ambiguo. QVOS TV MIHI LVSCOS LIBERTOS, &c.] vſus erat Lyco numero ſingulari, in his nominibus, *Luſco liberto tuo, Is ſummanum*, &c. miles autem reſponſionem ſubiiciens, eadem nomina ponit in numero multitudinis. Notat hoc Donatus, ad illud Terentii Adelph. *turbas, lampadas, tibicinas*, his verbis, *Bene totum pluraliter, vt qui reprehendit.* Sic Plautus multa, *Quos tu mihi paraſitos luſcos, quos ſummanos ſomniaſ?* Vbi animaduertat lector, Donatum non fideliter Plauti verba retuliſſe. quod ſæpe fit à grãmaticis, vel memoriæ ſuæ fidentibus, vel ſententiam, non verba ſpectantibus NEC MIHI QVIDEM, &c.] ordo eſt, nec vllus mihi quidem libertus eſt. alioqui ſcribendum eſſet, *Ne mihi quidem libertu'ſt*, &c Iam hoc totum, *Ne mihi quidem*. ſiue, *Ne mihi quidem*, eſt choreus, & anapæſtus, *nec mi-* choreus: *-hi quidem* anapæſtus. quòd idcirco admonui, ne quis putaret eſſe dactylum, & iambum. QVAM PARS LENONVM] puto legendum, quàm pars militum, non vt habent omnes libri, *quàm pars lenonum*. Nam hanc lectionem, ſententia ipſa redarguit, ac refellit: Nam, cùm miles ſit is, qui negauit ſibi libertum vllum eſſe, & cùm duæ perſonæ duntaxat in ſcena videlicet miles & trapezita, loquentes inducantur, abſurdum eſſet, Lyconem Trapezitam ſubiicere talem reſponſionem, *facis ſapientiùs, quàm pars lenonum*. hæc enim reſponſio, ſi leno locutus eſſet, conueniret. nunc cum miles locutus ſit, & negarit ſe libertum vllum habere, debet hoc reſpondere trapezita, *facis ſapientiùs, quàm pars militum*: proinde ac ſi diceret, negas tibi libertum vllum eſſe: ſapientiùs facis, quã alii milites, qui libertos habent, & eos deſerunt. SVI HONORIS GRATIA] vt tibi honorem haberem. STVLTIOR STVLT. FVISTI] Sic in Amph. *niſi ſic ſtultior ſtultiſſimo*. TVVM, QVI SIGNVM AD ME ATTVLISSET, N. NE SP.] ordo, & ſententia eſt, feci tui honoris gratia quod mihi mandaſti, ne eum nuntium ſpernerem, qui mihi tuum ſignum attuliſſet. QVOIS RESP. ET PRIVATA GER &c.] poſſémne facere, vt non crederem, tabulis, ſeu tabellis obſignatis, quibus reſpublica, & priuata adminiſtratur? proinde ac ſi dicat, non potui aliter facere TIBI RES SOLVTA'ST RECTE] tibi quod debebam, rectè, id eſt, bona fide, & ſine dolo malo, & ita vt leges iubent, ſolitum eſt. obligatus antea tibi eram: nunc ſolutus ſum, quando tibi ea pecunia, quam meæ fidei credideras, ſoluta eſt. AT TV AEGROTA SI L. P. ME AETAT.] ſi non vis valere. ægrotare tibi per me, ſi lubet, licet, & quidem quandiu viues. ÆTATEM QVIDEM] ægrota & quidem ætatem, id eſt, quàm diutiſſimè, annos triginta, quandiu viues, ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. Plaut. in Amphit. *eo modo, vt profectò viuas ætatem miſer*. ad quem locum plura. de eodem & in comment. Lucret ſcripſimus nonnihil libr. 6. ibi. *Quod ſolu vaper ætatem non poſſe videtur efficere*. &c. VMBRATICVS] homo in vmbra educatus & vmbraticola vt loquitur in Truculento. homo imbellis, & ignauus: non, vt ego, ſub dio viuere conſuetus, & militaris nauus, ac fortis: vel dic, vmbraticus, id eſt, vmbra hominis, non homo: homo nihili, priorem explicationem mâlo.

## CAPPADOX leno, MILES.

*Qoi homini dij ſunt propitij, ei non eſſe iratos puto.*
*Poſt quàm rem diuinam feci, venit in mentem mihi*
*Ne trapezita exſulatum abierit, argentum vt petam.*
*Vt ego potius comedim, quàm ille.* Mil. *iuſſeram ſaluere te.*
Cap. *Therapontigone platagidore: ſalue, ſaluus, quum aduenis*
*In Epidaurum hîc hodie apud me nunquam delingens ſalem.*
Mil. *Bene vocas, verùm vocata res eſt, vt ſit malè tibi.*
*Sed quid agit meum mercimonium apud te?* Cap. *nihil apud me quidem.*
*Ne facias teſtis, neque equidem debeo quidquam.* Mil. *quid eſt.*

Ca. *Quod fui iuratus feci.* Mil. *reddin', an non, virginem:*
*Priuſquam te huic mea machæra obiicio maſtigia?*
Ca. *Vapulare ego te vehementer iubeo. ne me territes,*
*Illa abducta eſt. tu auferere hinc à me, ſi perges mihi*
*Malè loqui, profectò, cui ego niſi malum, nihil debeo.*
Mil. *Mihi in' malum minitare?* Ca. *atque adepol non minitabor, ſed dabo,*
*Mihi ſi pergis moleſtus eſſe.* Mi. *leno minitatur mihi:*
*Meæque pugnæ præliares, plurimæ obtritæ iacent*
*At ita me machæra & clypeus* * *
*Bene iuuent pugnantem in acie, niſi mihi virgo redditur:*
*Iam ego te faciam vt hic formicæ fruſtillatim differant.*
Cap. *At ita me volſellæ, pecten, ſpeculum, calamiſtrum meum*
*Bene me amaßint, meáque excutia, linteúmque exterſum,*
*Vt ego tua magnifica verba, neque tuas iſtas magnas minas*
*Non pluris facio, quàm ancillam meam, quæ latrinam lauat.*
*Ego illam reddidi, qui argentum à te attulit.* Mi. *quis is eſt homo?*
Cap. *Tuum libertum ſeſe aiebat eſſe Summanum.* Mi. *meum?*
*Atat, Curculio hercle verba mihi dedit, quum cogito.*
*Is mihi annulum ſurripuit.* Cap. *perdidiſtin' tu annulum?*
*Miles pulcrè centuriatus eſt expuncto in manipulo.*
Mil. *Vbi nunc Curculionem inueniam?* Cap. *in tritico facillimè*
*Vel quingentos curculiones pro vno faxo reperias.*
*Ego abeo. vale atque ſalue.* Mi. *malè vale, malè ſit tibi.*
*Quid ego faciam, maneam, an abeam: ſiccine eſſe mihi os oblitum?*
*Cupio dare mercedem, qui illunc vbi ſit commonſtret mihi.*

QVOI HOMINI DII S P.] argumentum eſt à contrariis. Cui homini dii propitii ſunt, ei homini dii non ſunt irati. At deos ei homini cui lucrum obiiciunt, eſſe propitios, inter lenones & lenonum ſimileis conſtat: & mihi lucrum dii obiecerunt, qui virginem olim decem minis mihi venditam, triginta vendidi: ergo dii mihi non ſunt irati. ergo Æſculapius mihi non eſt iratus. EXSVLATAM ABIERIT] aufugerit, profugerit. ARGENTVM VT PET.] coniunge cum illis ſuperioribus, *venit in mentem mihi*, hoc modo, venit in mentem mihi, vt petã argentum, id eſt, venit mihi in mẽtem argentum vt peterem, videlicet x minas, pro auro, & veſte. VT EGO POTIVS COMEDIM] vt ego potius comedam q. ille. ſic loquebantur veteres: id quod notauimus in commentariis Horatianis ad odam 3. epod. ibi, *Edit cicutis allium nocentius.* SALVVS QVOM ADVEN. IN EPID.] ἔλλειψις. abeſt enim, ſeu deeſt verbum *gaudeo*. his enim verbis ſolebant peregrè aduenientibus gratulari ſaluum te aduenisſe gaudeo: vel his cùm ſaluus aduenis, gaudeo. HIC HODIE APVD ME N. D. S.] hæc eò dicuntur ab illiberali, & ſordido lenone, quòd ſolebant peregrè aduenientibus amicis cenam dare. in Sticho, *Propino tibi ſalutem plenis faucibus. Cenabis apud me, quoniam ſaluus aduenis*, hãc ſpem, ſi fortè hoc ſperaret miles ei præcidens & præcludens Cappadox leno, non cenabis, inquit, hodie apud me quanquam plus etiã dicit, quam quod diximus. non enim eum apud ſe cenaturũ, ſed ſalem delincturum eſſe negat. quod lõgè minus eſt, quàm cibũ capere, aut cenare. Nam fieri poteſt, vt quis non cenet quidem, ſalem tamen lingat, ſeu delingat. Salem autem eſſe pauperũ, obſonium, & omnium rerũ, quæ apponantur, primum. atque idcirco ex commutatione ſalis ſæpe intelligi cibi commutationem apud ſcriptores, nemini literato ignotũ eſſe puto. & verò hac de re ſatis multa à nobis dicta ſunt in commentar. Horat. ode. 16. li. 2 *Viuitur paruo benè, cui paternum Splendet in menſa tenui ſalinum*, &c. Iam delingere ſalem iterũ dixit in Perſa, *Referunda ego habeo linguam natam gratia. Eadem mihi pretioſa præbetur, quo tibi, Niſi me hac defendis, nunquam delinges ſalem.* BENE VOCAS] ironia eſt. benignè & liberaliter me ad cenam vocas, inquit miles. VERVM VOCATA RES EST, VT S. M.] verùm vocatus es non ad cenam, ſed malum & miſeriam, vt perpetuò miſer, & calamitoſus ſis. alludit ad morem vocandi ad cenam. Sic. ferè in Sticho, *Cenabis apud me, quoniam ſaluus aduenis. EP. vocata eſt opera.* SED QVID AGIT MEVM MERCIMONIVM APVD TE] ſed quid agit apud te puella, quam à te mercatus ſum? NE FACIAS TESTEIS] dico tibi liquido & clarè, nihil tuum eſſe apud me, ne ſi dicerem, puellam illam eſſe apud me, teſtibus, qui hoc de me audiſſent, me oppugnares. QVOD FVI IVRATVS, FECI] quod me facturum iuraui, feci. iuraui autem me ei, qui litteras abs te, & tuo angulo obſignatas ad me afferret, & triginta minas mihi daret, virginem traditurum. HVIC MEAE MACHAERAE] huic meo gladio. VIRGINEM] Feſtus legit hic *mulierem*, hunc locum proferens in *Vapula Papiria*. MASTIGIA] verbero? flagrio? digne, qui flagris, ſeu flagellis aſſiduè cædare? vel homo, cuius tergum, & latus flagellis contuſa, & contrita ſunt? VAPVLARE EGO TE VEHEMENTER] id eſt plorare te iubeo, vt loquuntur Græci, οἰμώζειν κελεύω, iubeo te

iubeo te miſerum eſſe. Horat. Sat. 10. lib 1. *Demetri, te, ue Tigelli, Diſcipulorum interiubeo plorare cathedras.* Idem Sat. 1. libro 1. *Flebis & inſignis tota cantabitur vrbe.* ad quæ loca leget qui volet, quæ notauimus in commentariis noſtris Horatianis. Ne illud quidem eiuſdem his admodum diſſimile eſt Sat. 1. lib 1. *Quid faciam illi? iubeas miſerum eſſe, libenter quatenus id facit.* Profert autem hunc locum Feſtus in *Vapula Papiria* his verbis, *Vapula Papiria in prouerbio antiquis fuit.* de quo Sinnius Capito ſic refert, *tum dici ſolitum eſſe, cum vellent minantibus ſignificare ſe eos neglegere, & non curare, fretos iure libertatis*, &c. Sequitur mox, *Ælius hoc loco vapula poſitum eſſe ait pro dole.* Varro *pro peri.* &c. Poſtremò profert huc locum. TV AVFERERE HINC A ME. &c.] ita te male mulcabo, & verberibus contundam, vt tuis pedibus abire non poſſis, ſed te ſublimè auferri neceſſe ſit ſuprà in Amphitr. *Auferre non abibis ſi ego fuſtem ſumſero.* CVI EGO. NISI MALVM NIHIL DEBEO] cui ego nihil debeo, niſi malum, quod malum ego tibi larga manu perſoluam, ſi odioſus eſſe perges. MIHI SI PERGIS MOL. ESSE TV.] Camerarius ita edidit. *Mihi ſi pergis moleſt eſſe tu* noſtri libri non habent *tu*, & rectè. eſt enim ſupernacaneum, & præterea corrumpit verſū, qui, hoc pronomine ſublato, ſuis numeris cōſtat. in verbo *pergis*, autem ſ. eliditur, vt hoc ἐν παρόδῳ dicam MEAEQVE PVGNAE PRAELIARES PLVR. OBSTR. IAC.] ſic habent omnes noſtri codices manuſcripti hūc verſum ſcriptum: & rectè, quos ſequimur. Nam & verſus trochaicus eſt optimus, & ſententia eſt optima. & meæ, inquit, pugnæ magnificæ plurimæ iacent obtritæ, id eſt contemtæ ſunt & inanes, & nullius pretii. *Pugnæ præliares*, tamen mihi ſuſpectum eſt: quamuis Camerarius *pugnas præliares* dictas eſſe putet, militariter glorioſè. At cur præliares dicuntur potius quàm præclaræ aut magnificæ, aut ſimili aliquo nomine? Videāt igitur eruditi. Ego putaui aliquando legi debere potius, hoc modo, non longè ab antiqua ſcriptura, *Meæque pugnæ & prælia, & res plurimæ obtritæ iacent* AT ITA ME MACH. ET CLYP.] hic verſus non eſt integer, debet enim eſſe trochaicus, vt ceteri. perfici autem atque integrari poſſet ſi ita legatur. *At ita me machæra & clypeus, & lorica, & Caſſida Bene iuuent pugnantem*, &c. *Caſſida, da*, enim dixerunt veteres in prima declinatione, pro *caſſis, caſſidis*, tertiæ: & *chlamyda, dæ*, pro *chlamys, chlamydis*. & ſimilia nō pauca. FRVSTILLATIM DIFFER.] per fruſta paruula diuerſum ferant, vel in paruula fruſta comminutum & conciſum diuerſum ferant, & diſtrahant. AT ITA ME VOLSELLAE, &c.] quemadmodum modò miles arma ſua enumerauit, & per ea deierauit, ita hic leno ſua & meretricia, id eſt, muliebria enumerat, & per eadem deierat. Sunt autem volſellæ id eſt, forfices, quibus pilos ſuperuacaneos auellunt ſibi mulieres, quæ omnia mundi appellatione continentur: mundus autē muliebris eſt, vt ait Vlpianus, quo mulier mūdior fit: continētur eo, inquit, ſpecula, maculę, vnguenta, vaſa vnguentaria, & ſi qua ſimilia dici poſſunt, veluti alabaſtrus. Titus Liuius lib. 44. annal. *Non magiſtratus, nec ſacerdotia, nec triumphi, nec inſignia, nec dona aut ſpolia bellica his (mulieribus) contingere poſſunt. Munditiæ & ornatus & cultus hæc fœminarum, inſignia ſunt: his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrem appellarunt maiores noſtri* CALAMISTRVM M.] acus longa, ſeu calamus, quo calefacto mulieres crineis ſuos criſpant & intorquent: vt fiant cincinni, & ſint ipſæ cincinnatæ. profert hunc locum Chariſius in voce *calamiſtrum*, lib. 1 his verbis, *Calamiſtros Cicero in Oratore maſculinè dixit, & Varro de ſcenicis originibus hunc calamiſtrum*, ſed idem in Trifallo, *calamiſtra* & Plautus in Curculione, *pecten, ſpeculum calamiſtrum meum* AMASSINT. amauerint. MEAQVE EXCVTIA] ſic lego reiecta vulgata ſcriptura, *axitia*, quæ vox non eſt Latina, nihilque ſignificat: noſtris libris autem ducibus & auctoribus ſic reſtitui, in quibus eſt partim *exitia*, partim *exercitia*, vnde facio *excutia*, ſunt autē *excutia* paruæ ſcopæ, quibus excutitur puluis è veſtibus, vt ſint mūdæ: licet autem accipere, vt ſint numeri multitudinis, *excutia, excutiorum*. in neutro: vel numeri ſingularis in fœminino, *excutia, æ*, quod videtur probabilius LINTEVMQVE EXTERSVM] linteū terſū, quod iniiciunt humeris mulieres, cùm comam pectunt, ne veſtem inquinent inuolucre appellat in Captiuis, ibi. *Ne id quidem inuolucre inicere voluit, veſtem vt ne inquinet.* vel dic. per linteum terſum ſignificari linteum quo tergentur manus, quod probabilius videtur. QVAM ANCILLAM M. Q. LATR. L.] quàm ancillā contemtiſſimam. quæ latrinæ lauandæ, tergendę, & purgandæ præfecta eſt: quæ ſtercori, quod eſt in latrina, tollendo præeſt. EGO ILLAM REDDIDI, QVI, &c.] ego illam virginē reddidi ei, qui &c. MILES PVLCHRE CENTVR. &c.] centuriati dicuntur milites qui ſunt in aliquam cēturiam adſcripti. ſeu conſcripti expuncti qui è militia eiecti: manipulus militaris, decem milites continebat. centuria decē manipulos, hoc eſt, centum milites His igitur ante expoſitis, hoc dicit Leno Cappadox, militem irridēs. miles pulchrè cēturiatus eſt, in expūcto manipulo: proinde quaſi dicat peſſimè cum milite actum eſt, ſiquidem è militia eiectus eſt nam cùm centuria ex manipulis cōſtet: manipulus autem, quo in manipulo miles Therapontigonus numeratur, quique manipulus decima pars centuriæ eſt, in quam miles adſcriptus erat, expunctus ſit: dici aliter non poteſt, quin miles peſſimè centuriatus, immò planè è centuria, atque adeò è militia eiectus ſit. Significat res, ac rationes militis peſſimo eſſe loco, valdéque eſſe cōturbatas, quod manipulum ſuum amiſerit IN TRITICO FACILL.] alludit ad Curculionis vocem, quę vermē ſignificat triticum rodentem. Virg. Geor. 1. *populatque ingentem farris aceruum Curculio, atque inopi metuens formica ſenectæ.* FAXO REPERIAS] aliàs faxo reperies. ſed nihil refert, nam vtroque modo loquitur Plautus: *faxo reperias* autem, ſeu *faxo reperies*, id eſt, præſtabo te reperturū, tibi cōfirmo, & in me recipio, te reperturum. VALE ATQVE SALVE] ſic eos ſalutabant, quos ſe nunquam iterum viſuros ſperabant. SICINE ESSE MIHI OS OBLITVM?] ferendúmne eſt, honeſtúmne mihi eſt, &c. me hoc pacto à Curculione eſſe deriſum ac deluſum? nonnulli libri habent *os ſublitum?* quod idem valet.

# ACTVS QVINTVS.

## CVRCVLIO paraſitus.

*ANTIQVOM poetam audiui ſcripſiſſe in tragœdia,*
*Mulieres duas peiores eſſe, quàm vnam. res ita eſt.*
*Verùm mulierem peiorem, quàm hæc amica eſt Phædromi,*
*Non vidi, neque audiui, neque pol dici, nec fingi poteſt.*
*Peior, quàm hæc eſt, quæ vbi me hunc haber e conſpicata eſt annulum,*
*Rogat vnde habeam. quid id tu quæris? quia mihi quæſitoſt' opus.*
*Nego me dicere. vt eum eriperet, manũ arripuit mordicus*
*Vix foràs me abripui, atque effugi apage iſtanc caniculum.*

ANTIQVOM POETAM] quis ſit hic antiquus poeta, qui hoc ſcripſerit, obſcurũ, mihi quidem incognitum eſt. MVLIERES DVAS, PEIORES ESSE, Q. VN.] Quicunque hoc ſcripſit, ſignificauit, mulierem omnem eſſe per ſe, & ſuapte vi, ac natura malam. Cuius ratio ex philoſophia ſumenda eſt. Duo mala ſimul iuncta ſunt peiora vno, verbi gratia, morbus per ſe malum eſt, duo morbi ſunt peiores vno, exſilium, malum eſt, paupertas malum eſt, exſilium, & paupertas ſimul iuncta, grauiora mala ſunt, quàm alterutrum. Contrà ſe res habet in bonis, vas aureum centum pōdo bonum eſt, duo vaſa aurea, quæ ſingula ſint centenûm pondo vno ſunt meliora, amicus, bonum eſt, duo amici meliores ſunt vno. Cum igitur dicimus mulieres duas eſſe peiores vna, hoc ſignificamus mulierem eſſe malum, per ſe, & mulieres omnes malas eſſe. nã ſi mulier bonum eſſet, duæ mulieres eſſent vna meliores quemadmodũ duæ veſtes ſunt meliores vna. de mulieribus innumerabilia in hanc ſententiam exempla colligere licet. ſed hæc pauca ſatis ſint. Menander, Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον, κἂν τῆς καλῆς, i. nihil eſt muliere peius, ne formoſa quidē. Idem, φύσει γυνὴ δυσνόητον ἐστὶ, καὶ πικρὸν, id eſt, mulier ægrè regi poteſt, & amara eſt natura. Idē, βίου σπάνις πέφυκεν ἀνδράσιν γυνὴ, i. victus, & vitę egeſtas eſt mulier viris natura. Idē, χειμὼν, κατ' οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνὴ, i. tempeſtas, & hyems domi eſt viris mulier. & epigramma Palladæ ex lib. 1. Πᾶσαν ὅμηρος ἔδειξε κακὴν, σφαλερὰν τε γυναῖκα Σώφρονα, καὶ πόρνην, ἀμφοτέρας ὄλεθρον, &c. i. omnis monſtrata eſt dubia, & mala fœmina Homero, Et caſta, & meretrix vtraque pernicies. RES ITA EST] videlicet, omnes mulieres malas eſſe. QVAE VBI ME HVNC HAB. CONSP.] ab hoc loco initiũ capit ἀναγνωρισμὸς, id eſt, agnitio. QVID ID TV QVAERIS?] inquam. QVIA MIHI QVAESITO'ST OPVS] quia opus eſt me quærere, inquit Planeſium. CANICVLAM] Planeſium, quæ mordet inſtar caniculæ.

## PLANESIVM virgo, PHÆDROMVS adoleſcens, CVRCVLIO, MILES.

*PHædrome propera.* Ph *quid properem?* Pl. *paraſitum ne amiſeris.*
*Magna res eſt.* Ph. *nulla mihi. nam quam habui, abſumſi celeriter.*
Pl. *Tene.* Ph. *quid negotij eſt?* Pl. *rogita vnde iſtunc habeat annulum:*
*Pater iſtum meus geſtauit.* Curc. *at mea matertera.*
Pl. *Mater ei vtendum dederat.* Curc. *pater tuus rurſum tibi.*
Pl. *Nugas garris.* Cur. *ſoleo. nam propter eas viuo facilius.*
*Quid nunc?* Pl. *obſecro, parentes ne meos mihi prohibeas.*
Cur. *Quid? ego ſub gemman' abſtruſos habeo tuam matrem & patrem?*
Pl. *Libera ego ſum nata.* Cur. *& alij multi, qui nunc ſeruiunt.*
Pl. *Enimuero iraſcor.* Cur. *dixi equidem tibi, vnde ad me hic peruenerit.*
*Quoties dicendum eſt? eluſi militem, inquam, in alea.*
Mi. *Saluos ſum, eccóm, quem quærebam. quid ais bone vir?* Cur. *audio,*
*Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.* Mi. *quin tu is in malam crucem*
*Cum boletis, cum bulbis. redde etiam argentum, aut virginem.*
Ph. *Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem*
*Me repoſcis?* Mil. *quam ab lenone abduxi ii hodie, ſcelus viri.*
Ph. *Nullam abduxi.* Mil. *certè eccistam video.* Ph. *virgo hæc libera eſt.*

*Mean' ani-*

Mi. *Mean' ancilla libera vt ſit, quam ego nunquam emiſi manu.*
Ph. *Quis tibi hanc dedit mancipio, aut vnde emiſiſti? fac ſciam.*
Mi. *Ego quidem pro iſtac rem ſolui ab trapezita meo.*
*Quam ego pecuniam quadruplicem abs te lenone auferam.*
Ph. *Qui ſcias mercati furtiuas atque ingenuas virgines,*
*Ambula in ius.* Mi. *non eo.* Ph. *licet anteſtari?* Mi. *non licet.*
Ph. *Iuppiter te, te malè perdat, inteſtatus viuito.*
Mi. *At ego quem licet, te.* Ph. *accede huc.* Curc. *ſeruum anteſtari? vide.*
Mi. *Hem, vt ſcias me liberum eſſe, ergo ambula in ius. hem tibi.*
Cu. *O ciues, ciues.* Mi. *quid clamas?* Ph. *quid iſtum tibi tactio eſt?*
Mi. *Quid mihi libitum eſt.* Ph. *accede huc, tu: ego illum tibi dedam: tace.*
Cu. *Phædrome, obſecro ſerua me.* Ph. *tanquam met Genium meum.*
*Miles, quæſo vt mihi dicas, vnde illunc habeas annulum,*
*Quem paraſitus hîc te eluſit.* Pl *per tua genua te obſecro,*
*Vt nos facias certiores.* Mi. *qui iſtuc ad vos attinet?*
*Quæratis chlamydem, & macharam hanc, vnde ad me peruenerit.*
Cu. *Vt faſtidit glorioſus.* Mi. *mitte iſtum, ego dicam omnia.*
Cu. *Nihil eſt quicquid ille dicit.* Pl. *fac me certiorem obſecro.*
Mi. *Ego dicam, ſurge: hanc rem agite, atque animum aduortite.*
*Pater meus habuit Periphanes Planeſium,*
*Is priuſquam moritur, mihi dedit tanquam ſuo,*
*Vt æquum fuerat, filio.* Pl. *prô Iuppiter.*
Mi. *Et iſte me heredem fecit.* Pl. *pietas mea,*
*Serua me, quando ego te ſeruaui ſedulò.*
*Frater mi ſalue.* Mi. *quî credam iſtuc ego? cedò,*
*Si vera memoras, quæ fuit mater tua?*
Pl. *Cleobula.* Mi. *nutrix quæ fuit?* Pl. *Archeſtrata.*
*Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia.*
*Poſtquam illò ventum eſt, iam vt me collocauerat,*
*Exoritur ventus turbo. ſpectacula ibi ruunt.*
*Ego pertimeſco: tum ibi me neſcio quis arripit*
*Timidam atque pauidam, nec viuam nec mortuam.*
*Nec, quo me pacto abſtulerit, poſſum dicere.*
Mi. *Meminiſti hanc turbam fieri? ſed tu dic mihi vbi*
*Is eſt homo, qui te ſurripuit?* Pl. *neſcio.*
*Verùm hunc ſeruaui ſemper mecum vnà annulum.*
*Cum hoc olim perij.* Mi. *cedò vt inſpiciam.* Ph. *ſanan' es,*
*Quæ iſti committas?* Pl. *ſine modò.* Mi. *proh Iuppiter,*
*Hic eſt, quem ego tibi miſi natali die,*
*Tam facilè noui, quàm me. ſalue mea ſoror.*
Pl. *Frater mi ſalue.* Ph. *deos volo bene vortere*
*Iſtam rem vobis.* Curc. *& ego nobis omnibus,*
*Tu vt hodie aduenions cenam des ſororiam.*
*Hic nuptialem cras dabit.* Ph. *promittimus.*
Mi. *Tace tu.* Curc. *non taceo, quando res vortit bene.*
*Tu iſtanc deſponde huic miles, ego dotem dabo.*
Ph. *Quid dotis?* Curc. *egóne? vt ſemper dum viuat? med alat.*
Mi. *Verùm hercle dico, me lubente feceris.*

*Et leno hic debet nobis triginta minas,*
Ph. *Quamobrem iſtuc?* Mi. *quia ille repromiſit mihi,*
*Si quiſquam hanc liberali aſſeruiſſet manu,*
*Sine controuerſia omne argentum redderet.*
Ph. *Nunc eamus ad lenonem* Mi. *laudo.* Ph. *hic prius volo.*
*Meam rem agere.* Mi. *quid id eſt?* Ph. *vt mihi hanc deſpondeas.*
Cu. *Quid ceſſas miles, hanc huic vxorem dare?*
Mi. *Si hæc volt.* Pl. *mi frater cupio.* Mi. *fiat.* Cur. *bene facis.*
Ph. *Spondéſne miles mihi hanc vxorem?* Mi. *ſpondeo.*
Cu. *Et ego hoc idem vnum ſpondeo.* Mi. *lepidè facis.*
*Sed eccum lenonem, incedit, theſaurum meum.*

NE AMISERIS ] ne abire ſineris. NVLLA'ST MIHI ] iocus ex ambiguo. dixerat Planeſium, magna res eſt, id eſt, negotium magni momenti eſt. At Phædromus rei nomen aliter accipit, nempe pro fortunis, & facultatibus rei familiaris: hoc modo, at mihi nulla res familiaris eſt, inquit. Nam quam rem habui, eam celeriter abſumi. TENE] tene Curculionem, ne aufugiat cum annulo. GESTAVIT ] in digito. MATERTERA ] meæ matris ſoror. VTENDVM DEDERAT ] commodarat. NVGAS GARRIS ] nugaris. nugas blatis. SVB GEMMAN' ABSTRVSOS. &c. ] ſub gemmane abſconditos &c. ſic in Ruden. *ò mei partes hic vos conciſos gero.* ELVSI MILITEM INQ. ] fefelli militem in alea. TRIBVS BOLIS ] tribus talorum iactibus. VEL IN CHLAMYDEM ] ſubintell ludam. QVIN TV IS IN MALAM CRVCEM ] cur non is tu in malum cruciatum. &c ſermo malè precantis. CVM BOLETIS, CVM BVLBIS ] iocus ſtomachantis militis ex annominatione, ſeu paronomaſia. Nam bolus boletus affinia inter ſe nomina ſunt. *bulbis* autem ſubiunxit, vocis boletis. propterea quòd res ſunt affines boleti & bulbi. Nam boleti, in genere fungorum ſunt, de bulbis Dioſcorides legendus lib. 2. cap. 200. TRICAS N. ] tricæ, inquit Nonius, dictæ quaſi tericæ, quòd gallorum gallinaceorum pedibus implicatæ, eos inuoluant, atque impediunt. profert hunc verſum Nonius. ABDVXTI ] abduxiſti. SCELVS VIRI ] vir ſcelerate ECCISTAM ] ecce iſtam. QVAM EGO NVNQ. EMIS. M. ] poteſtne fieri, vt mea ancilla libera ſit, quam ego nunquam liberaui? Nam dominus ſeruum, & ancillam ſuam vindicta liberare poteſt. inuito, aut inconſulto, aut inſciente domino, ſeruus eius liber eſſe non poteſt. QVIS TIBI HANC DEDIT MANCIPIO EVIC. &c. ] quis tibi hanc vendidit, & dominium in te tranſtulit? vel quis ſe euictionis periculum præſtiturum recepit? REM SOLVI ] pecuniam ſolui, pecunia à trapezita ſumta. QVADRVPLICEM ] actionem furti manifeſti, qua perſequimur quadrupli pœnam. FVRTIVAS ] furtim abductas. LICET ANTESTARI? ] licétne mihi aliquem eorum qui hic adſunt, teſtem facere aut ſumere? licétne aliquem ex iis, qui hic adſunt mouere, auricula prehenſa, vt mihi teſtificetur, me militem in ius vocaſſe? qui aliquem in ius vocaturus erat, ſi ille ire nollet, is, qui vocabat, manu iniecta illum in ius vel rapere poterat, ſi modò anteſtatus eſſet, id eſt, ſi cui eorum qui aderant, auriculam prehendiſſet: quo ſignificabat, ſe enim mouere, vt eius rei, id eſt, ſuæ in ius vocationis memor eſſet. Quòd ſi ei manum inieciſſet, neque an teſtatus eſſet, tenebatur iniuriarum. Horatius Sat. 9 libr. 1. *caſu venit obuius illi Aduerſarius, & quo turpiſſime? magna Exclamat voce, & licet anteſtari? ego verò oppono Auriculam. rapit in ius*, &c. vtitur eodem verbo Plautus etiam in Pœn. & M. Tullius in Miloniana, his verbis, *Ne iſte haud dubitant ceſſiſſet patria, is, qui ita natus eſt, & ita conſueuit, te Magne, tamen anteſtaretur, quod nunc etiam facit*, &c. Plin. libro 11. cap. 45. *Eſt in aure ima memoria locus, quem tangentes, anteſtamur* ſed de anteſtatione, & anteſtandi more dicemus infrà in Perſa. NON LICET ] reſpondet miles ipſe non licere Phædromo quenquam anteſtari, quia nemo liber adſit, cui auriculam prehendat, quique teſtis eſſe poſſit. ſeruus enim teſtis eſſe non poterat. Curculio autem, qui liber quidem erat, ſed quaſi familiaris, & domeſticus erat Phędromi, ut eſt is erat domeſticus, ergo non grauis, neque locuples. Te, TE] te, te dictum eſt, κατ' ἐπιπλοκὴν ad maiorem acrimoniam. INTESTATVS] ambiguum Nam inteſtatus ſignificat & eum, qui ſine teſtamento moritur, & cui teſtem ſuis rebus gerendis adhibere non licet. Vt inteſtabilis. vide ſuprà quæ notata ſunt ad illum verſum, principio huius fabulæ, *ſemper curato, ne ſis inteſtabilis.* AT EGO, QVEM LICET TE ] at ego te, Phædrome, quem anteſtari licet, anteſtor, & moneo, vt memineris mihi teſtis eſſe aduerſus Curculionem, quē in ius voco. Quidam ſic, At ego te, Curculio in ius voco, quem mihi licet in ius rapere, Phædromi auricula prehenſa, hoc eſt. Phædromo teſte facto, ſiue ſumto. Ego priorem explicationem malo: ACCEDE HVC] accede huc miles, inquit Phædromus, vt mihi auriculam prehēdas, ſi audes: proinde ac ſi dicat, ſi accedes, feres infortunium, malè accipieris. vapulabis. SERVVM ANTESTARI?] oratio præciſa, qualis eſſe ſolet indignantium Itáne eſt? verumne eſt? æquumne eſt, ſeruū hominem qualis es tu miles, cuiquam homini libero auriculā prehendere audere? VIDE] vide, quò progrediaris, vide, quid agas, cōſidera priuſquàm audeas, quid acturus ſis, caue. HEM] particula ſeu interiectio ſtomachantis & iraſcentis: iniquo enim fert animo Terapontigonus miles, quod ſeruus à Curculione dicatur. HEM TIBI] ſermo pulſantis, ſed verberantis Sic in Aſin. *Hem ergo hoc tibi.* O CIVES, CIVES] Curculio liber, & ciuis à milite pulſatus, cùm ab eodē in ius raperetur, ciuiū fidem implorat. QVID ISTVM TIBI T.] quid iſtū tangis? quo iure, aut qua poteſtate fretus, iſtum tangere audes? tactio nomen verbale eſt à verbo tango. verbalia autem nomina ſuprà dimus apud Plautum, regere caſum ſui verbi. ACCEDE TV HVC EGO ILLVM TIBI DED.] accede huc, tu miles. Ego Curculionem tibi dedam, id eſt, in poteſtatem tradā, vt tuo arbitratu eum in ius rapere poſſis. Liceat modo vnum ex te ſcire, quod volo: nempe vnde illum annullum nactus ſis quem tibi Curculio in ludo ſubripuit. TACE] tace miles, audi quid te velim. vel tace

Curculio.

Curculio, ſiue me nonnulla ex milite, quæ volo, quærere. TANQVAM ME GEN. M.] tanquam Genium meum met meum met, id eſt, meum ipſius, ſubintell. te ſeruabo. QVEM PARASITVS HIC TE EL.] id eſt, quem hic paraſitus tibi dormienti & eluſo clam ademit: vel ſic, quem tibi ludo talario victo ſurripuit. videbatur ita dicere debuiſſe, *quo paraſitus hic te eluſit*. Sic enim loquitur in argumento, ibi, *ille eludit annulo riualem*. PER TVA GENVA TE OBSECR.] mos obſecrandi antiquiſſimus. orabant enim per res ei, quem orabãt, cariſſimas, vt per caput, per Genium, per oculos, per genua per fortunas, per liberos, &c. ſuprà in Capt. *Philocrates, per tuum te Genium obſecro, exi: te volo.* Iam cum in genibus præcipua vis corporis inſit, ea cariſſima ſunt. Præterea ſupplices orantes & ſupplicantes, eorũ, quibus ſupplicabant, genua tangebant, vt hic Planeſium militis genua tangit: cuius rei innumerabilia ſunt apud Homer. Sophoclem, Euripidem, Virgil. &c. exẽpla. QVAERATIS CHLAMYDEM, ET M.] proinde ac ſi dicat, eadem opera quærere debeatis, aut poſſitis, inquit miles, vnde chlamys, & machera hæc, ad me peruenerint. Iam hoc loquendi genus quæratis chlamydẽ & machæram hãc, vnde ad me peruen. pro quæratis, vnde chlamys & machæra hæc ad me peruenerit, Græcorum proprium eſt: quod tamen & comici Latini aſciuerunt. Antiptolin quidam eſſe dicunt. VT PAST. GLORIOSVS?] quàm faſtidioſus eſt homo glorioſus? quam contumax eſt? MITTE ISTVM] omitte Curculionem. Phædromus enim Curculionem, quem miles in ius rapere conabatur, retinebat. NIHIL EST, QVIDQVID. &c.] noli credere militi Phædrome: neque me omitte: ſed firmiter retine. Nam quod promittit ſe dicturum omnia quæ de annulo ſcire vultis, nugatur, & verba dat. FAC ME CERT. OBS.] Planeſii verba militi per genua ſupplicantis, atque adeò in eius genua, vt ex iis, quæ deinceps dicuntur à milite apparet, incumbentis. EGO DICAM: SVRGE] militis ad Planeſium ſupplicem, & ad eius genua prouolutam, atque obiectam oratio. HANC REM AGITE] hoc attendite veſtros animos attentos, in his quæ dicturus ſum, audiendis præbete, ne veſtræ aures peregrinentur cauete. PATER MEVS HABVIT PERIPH.] hic eſt [illegible]. MIHI DEDIT.] ſubintell. annulum. libri fere omnes vulgati habent, *hunc mihi dedit*, in manuſcriptis, nullum eſt pronocabuli, *hunc*, veſtigium Quod ſi quis ei locus eſſet, deberet poſt *mihi* collocari, hoc modo. *mihi hunc dedit* Nam vt eſt in vulgatis corrumpit verſum. SERVA ME] da mihi ſalutem, quæ nunc periiſſe videor, ancilla facta, fac vt ſalua ſim, vt libera reperiar, vt reperiam propinquos, & cognatos meos, vt ſciam, qui mei parentes fuerint. QVANDO] quoniam. SERVAVI] colui. CEDO] dic. SI VERA NEMORAS] ſi vera dicis. DIONYSIA] feſtos dies Dionyſii, ſeu Liberi. SPECTATVM] ludos ſubintell. TVLERAT] ex hoc intelligimus Planeſium fuiſſe tum paruulam, quòd à nutrice ferretur, non ſuis pedibus iret ILLO] ad ſpectacula. IAM VT ME COLLOCAVERAT] cum iam me ad ſpectandum collocaſſet: vbi me iam collocauerat ſpectandi gratia. VENTVS TVRB.] ventus turbulentus & vt lib. vi. appellat Lucretius. *verſabundus*, poſuit priore loco genus: poſteriore ſpeciem. Eſt enim turbo, ventus, ſeu flatus è nube ſine igne erumpens, & in aliam nubem incidens, & cum ſtridore eam circumagens, & circumuerſans, atque in terram circumuerſando detrudens. SPECTACVLO IBI R.] tum aulæa & vela, & cætera inſtrumenta ſcenica, ad ſpectandum apparata ruunt. ARRIPIT] fortè legendum *abripit*. Veruntamen *arripit* non damno. NEC VIVAM NEC MORT.] ſemimortuam, ſemiuiuam, ſemianimam, ſeu ſemianimem. VERVM HVNC SERVAVI. &c.] alium annullum ab eo, quem paraſitus militi ſubripuit PERII] in poteſtatem alienam perueni, & ſerua facta ſum CEDO] da. SANAN' ES, QVAE I. C.] proinde ac ſi dicat Phædromus non ſapis, vel inſana es, quæ annulum tuum militis fidei committas DEOS VOLO BENE VERTIST. V.] opto, vt dii iſtam rem fortunent, & ad lætum exitum perducant. *Vertere*, hoc loco eſt [illegible]. ſic in Trinummo. *Quin fabulare, alii bene vertant. ſpondeo?* Idem in Aulularia, *Dii benè vertant.* MEG. *Idem ego ſpero* Terent. Adelph MIT. *Puer natus eſt.* DE. *Dii bene vertant* vbi notat Donatus in omnibus quæ cupite venerint, *dii bene vertant*, dici ſolet, quia ſæpè homines ea optauerũt, quæ aliter atque expectauerunt, contigiſſent, quam poteſtatem rerum vertentem ſeſe in vtranque partem, Vertumno deo ſupereſſe veteres exiſtimauerunt, al. eſt abſolutum, vt in Trin. *Nunc tuam ſororem filio poſco meo, Quæ res benè vertat.* Idem ſuprà in Capt. *quæ res benè vortat mihi, meóque filio. Vbiſque volt te neuos herus operam dare*, &c. ſuprà in prologo Aſinar. *Quæ quidem mihi atque vobis res vertat bene.* in Aulul. *Quæ res rectè vertat mihique tibique, tuaque ſi ta, Filiam tuam mihi vxorem poſco* Idem infra eadem Fabula, non longe, *non taceo, quando res vertit benè* TV VT HODIE ADVEN.] ſubintellige, vide, aut fac, aut cura, aut aliquod verb. ſimile. CENAM DES SOROR.] cenam ob repertam ſororem. TV ISTHANC DESPONDE HVIC M.] rectè hic rogatur miles, vt ſororem ſuam viro deſpondeat. Nam patre mortuo ſororis impuberis, & pupillæ tutor legitimus eſt. Quare patre mortuo, quod pater viuus faceret, ſororem ſuam Phædromo deſpondet & eo auctore fiunt nuptiæ. alioqui, quod cum puella orba contraheretur, ſine auctore, ratum non eſſet. Quin etiam matronæ & mulieri nuptæ opus eſt viri ſui auctoritate ad aliquid contrahendum: & quod matrona viro ſuo non auctore contrahit, irritum eſt. MED ALAT] me alat REPROMISIT MIHI] repromittere, eſt ſtipulanti promittere, hoc modo, ſpondes? ſpõdeo. promittis? promitto ſupra, Aſin. *Repromiſſam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram* Qui autem interrogatione alterius non antegreſſa promittit, non dicitur promittere, ſed promittere ſimpliciter. Sed quid de ſponſore, ſeu fideiuſſore, qui pro alio ſpondet? nunquid poſteaquàm ſtipulanti promiſit, repromiſiſſe dicitur? minimè. Nam qui ſuo demum nomine ſtipulanti promittit, repromittere dicitur, non qui alieno. LIBERALI] ſubintell. cauſa. cauſa liberalis, eſt, in qua de libertate controuerſia eſt Extſtat titul. de liberali cauſa, libr. 40 ff ASSERVISSET] vindicaſſet. hinc aſſertores, alienæ libertatis vindices. Terentius Adelphis, *nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.* Plautus Pœnulo. *manu eas aſſerat ſuas populares liberali cauſa.* Idem ſuprà eadem comœdia, *Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hanc liberali cauſa manu aſſereret* ad quem locum plura. MI FRATER CVPIO] animaduertenda hæc Planeſii puellæ reſponſio eſt. nam cum ita dixiſſet miles, eius frater, *ſi hæc volt*, reſpondit puella, *cupio*. quod plus eſt quam volo. SPONDESNE MILES, &c.] ſic fiebant ſponſalia, antegrediente, ſcilicet, interrogatione, & ſubſequente reſpõſione. Sic & ſpõſiones & ſtipulationes: tum demum enim valet promiſſio, ex eaque actio naſcitur ex ſtipulatu, alioqui nudum pactum eſt. *Stipulatio autem*, vt definit Pomponius libr 45. Digeſt. titul. de verborum oblig *eſt verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, daturum, facturúmve ſe quod interrogatus eſt, reſpondet.* Dicta autem ſtipulatio eſt à ſtipe potius quam à ſtipite, aut ſtipulo: quamuis

aliter ſentiat Theophilus, ſeu Iuſtinianus. THESAVRVM MEVM] referendum ad vocem *lenonem*: quæ eſt accuſandi caſus, non ad verbum *incedit*: alioqui dictum eſſet, *theſaurus meus*, non vt eſt *theſaurum meum*. Ordo autem eſt hic, *Sed eccum leonem, theſaurum incedit*. Iam hoc theſaurum meum, vel ſic interpretor ſimpliciter, apud quem depoſui triginta minas: vel vnde, tanquam ex theſauro quodam, depromam nummorum quantum volam.

## CAPPADOX leno, MILES, PHÆDROMVS, PLANESIVM.

*ARgentariis malè credit qui aiunt, nugas prædicant.*
*Nam & bene & malè credi dico. id adeò hodie ego expertus ſum.*
*Non malè creditur, qui nunquam reddunt, ſed prorſus perit.*
*Vel decem minas dum hic ſoluit, omnis menſas tranſiit,*
*Poſtquam nihil fit clamore hominem poſco. ille in ius me vocat.*
*Peſſume metui, ne mihi hodie apud prætorem ſolueret.*
*Verùm amici compulerunt, reddit argentum domo.*
*Nunc domum properare certum'ſt.* Mi. *heus tu leno, te volo.*
Ph. *Et ego te volo.* Ca. *at ego vos volo ambos.* Mi. *ſta ſis illico.*
*Atque argentum properè propera vomere.* Ca. *quid mecum eſt tibi?*
*Aut tecum? aut.* Mi. *quia ego ex te faciam pilum catapultarium.*
*Atque ita te neruo torquebo, itidem vti catapultæ ſolent,*
*Delicatum te hodie faciam cum catello vt accubes,*
*Ferreo ego dico.* Ca. *at ego vos ambo in robuſto carcere*
*Vt pereatis.* Mi. *collum obſtringe, abduce iſtum in malam crucem.*
*Quicquid eſt, ipſe ibit potius.* Ca. *prò Deûm atque hominum fidem,*
Ph. *Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me irripi?*
*Obſecro Planeſium, & te Phædrome, auxilium vt feras.*
Pla. *Frater obſecro te, noli hunc condemnatum perdere,*
*Bene & pudicè me domi habuit.* Mi. *haud voluntate id ſua.*
*Æſculapio huic habeto, quòd pudica es, gratiam.*
*Nam ſi valuiſſet, iampridem, quoquo poſſet, mitteret.*
Ph. *Animaduortite, ſi potis ſum hoc inter vos componere.*
*Mitte iſtunc. accede huc leno, dicam meam ſententiam.*
*Siquidem vultis, quod decrero, facere.* Ca. *tibi permittimus,*
*Dum quidem hercle ita iudices, ne quiſquam à me argentum auferat.*
Mil. *Quódne promiſiſti?* Ca. *qui promiſi?* Ph. *lingua.* Ca. *eadem nunc nego.*
*Dicendi, non rem perdendi, hæc gratia nata eſt mihi.*
Mil. *Nihil agit, collum obſtringe homini.* Ph. *iamiam faciam vt iuſſeris.*
Mil. *Quando vir bonus es, reſponde quod rogo.* Ca. *rogo quod lubet.*
Mil. *Promiſiſtin', ſi liberali quiſquam hanc aſſereret manu,*
*Te omne argentum redditurum?* Ca. *non commemini dicere.*
Mil. *Quid? negas?* Ca. *nego hercle verò. quo præſente? quo in loco?*
Mil. *Me ipſo præſente, & Lycone trapezita.* Ca. *non taces?*
Mil. *Non taceo.* Ca. *non ego te flocci facio, ne me territes.*
Mil. *Me ipſo præſente, & Lycone factum eſt.* Ph. *ſatis credo tibi.*
*Nunc adeò, vt tu ſcire poſſis leno meam ſententiam,*
*Libera hæc eſt hic huius frater eſt, hæc autem illius ſoror.*
*Hæc mihi nubet, tu huic argentum redde. hoc iudicium meum eſt.*
Mil. *Tu autem in neruo iam iacebis, niſi mihi argentum redditur.*
Ca. *Hercle iſtam rem iudicaſti perfidioſè Phædrome.*

*Et*

*Et tibi oberit, & te miles di, deæque perduint.*
*Tu me ſequere.* Mi. *quò ſequar ego te?* Ca. *ad trapeZitam meum,*
*Ad prætorem. nam inde rem ſoluo omnibus, quibus debeo.*
Mil. *Ego in neruom, haud ad prætorem hinc rapiam, ni argentum refers.*
Ca. *Ego te Vehementer perire cupio, ne tu me neſcias.*
Mil. *Itane Verò?* Ca. *ita hercle Verò.* Mil. *noui ego hos pugnos meos.*
Ca. *Quid tum?* Mil. *quid tum rogitas? hiſce ego ſi tu me irritaueris,*
*Placidum ted hodie reddam.* Ca. *ergo age recipe actutum.* Ph. *licet.*
*Tu miles apud me cenabis, hodie fient nuptiæ.*
Mil. *Quæ res bene Vortat mihi & Vobis, ſpectatores plaudite.*

ARGENTARIIS] trapezitis, nummulariis. MALE CREDI] credere alteri, eſt eius fidei cõmittere. NVGAS PRAEDICANT] nugas loquuntur. NAM ET BENE ET MALE, &c.] videtur legendum *nam nec bene nec malè credi dico.* & ſententia talem lectionem poſtulat, niſi fallor, nec verſus eam reſpuit. NON MALE CREDI. QVI NVNQ.] non malè creditur pecunia iis, qui nunquam reddunt, ſed prorſus perit hoc ſignificat leno, credere pecuniam argentariis, non eſt malè credere, vt nonnulli dicũt Nam qui malè credit alicui pecuniam, ſpem tamẽ habet aliquam recuperandi: neque prorſus perdit, at qui argentariis credit, prorſus perdit, ergo nugantur, qui aiunt argentariis malè credi. VEL DECEM MINAS DVM SOLVIT, &c. Dum Lyco decem minas duntaxat mihi ſoluit; menſas omneis tranſiit menſas aliorum argentariorum ſcilicet, ex quibus has decem minas corrogauit, quia domi non habebat, aut ſe habere diſſimulabat. Nonnulli libri habent, *menſas omnes tranſiit*, mendosè. NE MIHI HODIE APVD PRAET. SOL.] per ceſſionem bonorum. quanquam etiam extra ius, id eſt, non apud prætorem hodie bonis cedi poteſt, vt reſpondet Martianus. Sic ille lib. 42. Digeſt. tit. a *Bonis cedi, non tantum in iure, ſed etiam extra ius poteſt, ſufficit & per nuntium, vel per epiſtolam id declarari.* VERVM AMICI COMPVL.] verum amici communes tandem eum compulerunt, vt mihi pecuniam debitam diſſolueret. REDDIT ARG. D.] tandem argentarius Lyco reddit argentum domo depromptum, non ex alienis menſis petitum. STA SIS ILLICO] ſta ſi vis illico. PROPERE PROPERA] aduerbium iunctum cum verbo eiuſdem originis. ſic ſuprà eadem comœdia, *Nunc niſi tu mihi properè properas dare iam triginta minas*, &c. VOMERE] reddere, reſoluere, reſcribere. tralatio eſt à cibo, quem ventriculus ferre, aut coquere non poteſt. ſed reuomere neceſſe habet. QVID MECVM EST TIBI?) quid tibi mecum rei eſt, miles? AVT TECVM, AVT.] additurus erat, *tecum mihi?* ſed miles interpellauit. ſententia enim verborum lenonis talis eſt, quid tibi rei mecũ eſt, miles, aut mihi tecum? aut quid mihi tecum Therapontigone, aut tibi mecum eſt? QVIA EGO EX TE FACIAM PIL. CATAP.] pilum catapultarium, iaculum eſt, quod è catapulta mittitur. Catapulta enim, & iaculũ, quod e catapulta mittitur, ſignificat, & tormentum, quo iaculum mittitur, ac torquetur. Significat igitur miles, ſe lenonem arreptum inſtar pili catapultarii proiecturum. Declarat autem quid ſentiat, verſu proximo, κατ' ἐπεξήγησιν. ATQ. ITA TE NERVO TORQ. &c.) explanat & declarat quod obſcurius fortaſſe dixerat, atque ita te, inquit, tunc torto torquebo, id eſt, faciam & iaculabor, vt catapultæ neruo torqueri ſolent. Profert hunc verſum Nonius. DELICATVM TE HODIE FACIAM] faciam te hodie mollem, & voluptuarium declarat quomodo id ſit facturus. Eſt autem iocus ex ambiguo ſimul, & præter exſpectationem, vt iam docebimus. Licet etiam ſic explicare, & melius, faciam te hodie delicatum cum catello accubare, ferreo, inquam: vel quod idem valet faciam, vt hodie delicatus cum catello cubes Eſt enim hoc genus loquendi permiſtum & conflatum ex duobus, faciam te hodie delicatum cubare: faciam, vt hodie delicatus cubes, qua de re alibi diximus. Nam cùm initium ſermonis feciſſet à priore genere faciam te hodie delicatum cum catello cubare. tranſiit ad alterum in medio curſu, & poſteriorem partem poſterioris generis, quod eſt, faciam, vt hodie delicatus cum catello cubes, cum priore parte prioris generis confudit, & commiſcuit hoc modo, faciam te delicatum hodie, vt cum catello cubes. Hæc pluribus verbis hoc loco expoſuimus, vt quia Plautus hoc loquẽdi genus crebrò vſurpat, in aliis ſimus breuiores, & lectorem admonere tantum, ſatis habeamus cùm præſertim iam antè alibi id notauimus, niſi fallor, in Amphitr. ibi, *Nunc propterea quòd me meus herus Fecit vt vigilarem*, &c. venio nunc ad vocem *catello*, quæ eſt anceps & ambigua. Nam *catellum* in neutro paruulam catenam ſignificat. *catellus* in maſculino paruũ catulum, Nonius *Catella*, inquit, *diminutiuum eſt catenarum: & dicuntur ge[...] ſiam. catellum neutrum a catenis ſimiliter commutum*, Plautus Curculione, *Delicatum te hodie f.* &c. Feſtus *Catulus*, inquit, *genus quoddam vinculi qui interdum canis appellatur.* Lucilius libr. 29. *Cum manicis catulo collarique Vt fugitiuum deportem.* CVM CATELLO VT ACCVBES] delicati homines, & τρυφεροί, ſolent habere catellos, id eſt, paruos catulos, quos ſecum cubare faciant hoc igitur dicit, faciam te delicatum, ac beatũ vt cum catello cubes, delicatorum hominum more. vel faciam, vt delicatus, ac beatus cũ catello cubes, &c. Quia autem, *catello* ambiguũ nomen eſt. ſignificat enim catellus paruum catulũ, quales ſunt catuli Melitæi, catellum verò in neutro vinculi genus eſt, quod & canis appellatur, vt docent Feſtus & Nonius, quanquam Feſtus etiã in maſculino catulum eſſe ait vinculi genus, ſubiicit, *ferreo ego dico*. & ita fit iocus παρὰ προσδοκίαν, ſeu præter expectationem, qui modò poſitus erat in amphibolia. AT EGO VOS AMBO IN ROBVS. CARC. VT P.] at ego, inquit, leno faciam vos ambos in robuſto carcere perire, vel quod idem valet, at ego faciam vt ambo in robuſto carcere pereatis: *vos ambo*, ſic accipio, vt ſit accuſandi caſus. & *ambo* poſitum ſit pro *ambos*, vt apud Horat. Satyra 3. lib. 2 *præterea ne vos titillet gloria, iureiurando obſtringam ambo, vter ædilis fuerit, vel veſtrûm prætor, is inteſtabilis & ſacer eſto.* Eſt enim hic quoque genus locutionis commiſtum, vt ſuprà & ſubintelligendũ *faciam*, ſeu potius repetendum è ſuperioribus, hoc modo

faciam vos ambos in robuſto carcere vt pereatis, pro, faciam vos ambos in robuſto carcere perire, vel faciam, vt vos ambo in robuſto carcere pereatis. dicit autem *in robuſto carcere* vel pro, in valido carcere, & qui non facile effringi poſſit, vt apud Horatium, *Robuſtæ fores.* oda 16. libro 3 pro in robore, erat autem robur, ſeu robur, vt docet Feſtus, locus in carcere, ligneis ſeu tabulis robuſteis ſæptus, in quē malefici præcipites agebantur. Apuleius Apolog. 2. *O miram commentum! O ſubtilitas digna carcere, & robore?* Valer. Max. lib 6. cap. de Seueritate, *Supremuſque humanæ conditionis honor filiis Gracchi, & nepotibus Africani defuit. Quinetiam familiares eorum, ne quis reip. inimicus amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt.* T. Lucretius Carus de rer. natur. libro quarto, *verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tæda,* &c. ad quem locum lectorem fortaſſe legere iuuabit, quæ notauimus in Commentariis Lucret. Itaque legendum fortaſſe eſt, in *robuſtæo carcere.* neque eſt quod quenquam moueat ſyllabarum numerus auctus. Nam *eo* poteſt eſſe vnius ſyllabæ: quemadmodum & in aliis nominibus, ſic tuum & tuam, &c. ſæpè vnius ſyllabæ fit, & *certior* duarum. COLLVM OBSTR.] ſuprà in Amphitr. *Cum ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.* IPSE IBIT POTIVS] ſubintell. quam eum abducam, ſeu abripiam. INTESTATVM] id eſt, ſine teſtibus. ME ARRIPI?] legendum fortaſſis eſt *me abripi?* immo vero *med abripi?* pro me abripi? propter verſum. NOLI NVNC CONDEM. PERD.] quo modo poteſt eſſe condemnatus, & indemnatus? Nam ſuprà dixit Cappadox ſe eſſe indemnatum. Reſpondeo, Planeſium non dicere Cappadocem eſſe condemnatum, ſed rogare fratrem militem, ne Cappadocem ad prætorem rapiat, vt ibi condemnatus à prætore grauiter multetur. ÆSCVLAPIO HVIC HABETO, &c.] qui eum non leuauit morbo. COMPONERE] ſedare. Virgil. Pal. *Non noſtrum inter vos tantas componere lites.* QVOD DECRERO] quod pronunciauero tanquam iudex, aut quod pronunciauero, tanquam prætor. HABVIT] exhibuit, eduxit, ſeu educauit. TIBI PERMITTIMVS] ad te referimus, te iudicem ſumimus, aut probamus. DVM QVIDEM, &c.] dum modo quidem, &c QVOD NE PROMISISTI?] non auferatur abs te, argentum quod promiſiſti? QVI PROMISI?] quo, id eſt, quo inſtrumento, ſeu quomodo promiſi? ſic autem habent quinque libri manuſcripti, non vt libri vulgati, quod promiſi, &c. *iam quid promiſi,* quomodo edidit Camerarius, etiam eam lectionem reieci. LINGVA] reſpondet Phædromus, lingua ſubintell. promiſiſti. EADEM NVNC NEGO] eadem lingua, qua promiſi, nunc nego. hunc locum qui mendoſus erat in omnibus aliis editionibus, fœliciſſimè reſtituimus, libris noſtris manuſcriptis ducibus atque auctoribus DICENDI, NON REM PERD. HAEC GR. N. EST M.] ordo eſt, hæc (lingua) nata eſt mihi, dicendi, id eſt, loquendi, non rem perdendi gratia. NIHIL AGIT] id eſt, nihil promouet, nugatur. Pius Bononienſis mauult hic legi *dicendi, non rem perd.* &c. Sed nihil mutandum & lectionem illam latini ſermonis conſuetudo ferre nō poteſt PROMISISTIN' SI LIBERALI, &c.] nónne promiſiſti, ſiquis hanc puellam liberali cauſa manu aſſereret, te omnem pecuniam redditurum? NON EGO TE FLOCCI FACIO] hyperbolicōs dictum, ne flocci quidem te facio TV AVTEM IN NERVO, &c.] neruum appellamus, inquit Feſtus, etiam ferreum vinculum, quo pedes impediuntur, quanquam Plautus eo etiam ceruices vinciri facit. Hoc igitur dicit miles. tu autem leno, niſi mihi pecuniā, quam debes, ſoluis, vincieris. Hæc autem eò referenda ſunt, quòd qui pecuniam alteri debebant, & ſe debere confeſſi erant, aut iudicati fuerant, niſi intra triginta dies ſoluiſſent, neque quiſquam pro eis ſoluiſſent, à creditore duci, & vinciri poterāt. quod ex Aul Gell. lib 20. cap. 1 intelligere licet, qui hanc legem ex 12. tabulis profert. *Æris confeſſi debitique iudicatis 30. dies ſunto poſt 30 dies manus endo iacito in ius ducito ni iudicatum faxit, aut quis ſpem endo iure vendicit, ſecum ducito. vincito aut neruo, aut compedibus quindecim pōdo: ne minore, aut ſi volet maiore vincito ſi volet, de ſuo viuito ni de ſuo viuit, qui em vinctum habebit, libram farris endo die, dato, ſi volet, plus dato,* &c. Nam quæ retulimus, ſatis ſunt ad id, de quo agitur. Quin ne ſuperiora quidem illa potuiſſemus, ſed lectorē ad A. Gell. & ad eos, qui leges 12. tabul collegerant, reieciſſemus, niſi apud illos mendoſiſſimè, ſcripta eſſe, cōpertum haberemus ſi quis fortè autem horum verborū explicationem requiret, non pigebit me difficillima quæque explicare. manus endo iacito, id eſt, manus iniicito faxit, id eſt, fecerit. quips, id eſt, quiſpiam em, id eſt eum endo iure, id eſt, in iure. vindicit, id eſt, vindicarit, ſeu vindicat. cetera nota, & plana ſunt homini non tardiſſimo. Eodem pertinent hæc T. Liuii ex libr 6. Annal. *An placeret fœnore circumuentam plebem, ni potius quàm ſortem, creditum ſoluat, corpus in neruum, ac ſupplicia dare? & gregatim quotidie de foro addictos duci? & repleri vinctis nobilium domos? & vbicunque patricius habitet, ibi carcerem priuatum eſſe?* PERDVINT] perdiderint. optatiui modi. AD TRAPEZITAM MEVM, AD PRAET.] ad prætorem qui mihi trapezitæ inſtar eſt: quia creditoribus meis à prætore ſoluo: hoc eſt, patior me, à creditoribus meis in ius, ſeu ad prætorem vocari. prætor autem me ſoluere ſolet, cùm iis, qui à me petunt actionem, negat. Nam prætor neque actionem neque iudices dabat iis, quibus ob turpem cauſam debebatur: vel dic, à prætore ſoluo, tanquam à trapezita, quia in ius vocatus, id eſt, apud prætorem, cedo bonis ceſſio autē bonorum, erat iuris prætorii. Atque ita hunc locum mauult explicare Simeo Boſius Lemonix, quomodo & illum ſuperiorem: *Peſſimè metui, ne mihi hodie apud prætorem ſolueret:* quomodo etiam nos explicauimus. NE TV ME NESCIAS] ne tu me ignores. PLACIDVM TE NO.] ſic in Milit. glor. *mitis ſum equidem fuſtibus.* Sed videtur legendum *ted hodie* aut vocalis prouocabili, *te,* non eliditur à vocali ſequente. RECIPE] recupera, Tu Phædrome, omnem pecuniam aucturam recipe.

CASINA.

# FINIS CVRCVLIONIS.

# CASINA.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| PROLOGVS. | |
| CHALINVS | ſeruos. |
| OLYMPIO | villicus. |
| CLEOSTRATA | vxor. |
| PARDASILICA | ancilla. |
| MVRRHINA | mulier. |
| STALINO | ſenex. |
| ALCESIMVS | ſenex. |
| COQVS. | ANCILLÆ. |

GREX.

## ARGVMENTVM CASINÆ.

*CONSERVAM. Vxorem conſerui duo expetunt.*
*Alium ſenex allegat, alium filius.*
*Sors adiuuat ſenem, verùm decipitur dolis,*
*Ita ei ſubiicitur pro puella, ſeruulus*
*Nequam, qui dominum mulcat, atque villicum,*
*Adoleſcens ducit ciuem Caſinam cognitam.*

CONSERVAM] Caſinam. CONSERVI DVO] Chalinus & Olympio. ALIVM SENEX ALLEG.] ſenex Staleno, qui Caſinam amabat, ſeruum Olympionem mittit, & ſubornat, qui Caſinam vxorem poſcat. ALLEGAT] ad vxorem mittit. FILIVS] Euthynicus, qui eſt muta perſona, ſeu κῶφον πρόσωπον amans pariter Caſinam, Chalinum ſeruum ad matrem mittit, qui Caſinam itidem vxorem poſcat. SENEM] Stalenonem. DECIPITVR] ab vxore Cleoſtrata, & ancilla Pardaliſca, & Myrrhina, vicina. PRO PVELLA] pro Caſina. SERVOLVS] Chalinus. MVLCAT] verberat. VILLICVM] Olympionem. ADOLESCENS] Euthynicus.

## PROLOGVS.

*SALVERE iubeo ſpectatores optumos,*
*Fidem qui maximi facitis, & quos fides.*
*Si verum dixi, ſignum clarum date mihi,*
*Vt vos mihi æquos iam inde à principio ſciam.*
*Qui vtuntur vino vetere, ſapienteis puto,*
*Et qui libenter veteres ſpectant fabulas.*
*Antiqua opera, & verba quom vobis placent,*
*Æquum placere eſt antè veteres fabulas.*
*Nam nunc nouæ quæ prodeunt comœdiæ,*
*Multo ſunt nequiores, quàm nummi noui.*
*Nos poſtquam populi rumorem intelleximus,*

*Studioſè expetere vos Plautinas fabulas.*
*Antiquam illius edimus comœdiam,*
*Quam vos probaſtis, qui eſtis in ſenioribus.*
*Nam iuniorum qui ſunt, non norunt, ſcio.*
*Verùm vt cognoſcant, dabimus operam ſedulò.*
*Hæc quum primùm acta eſt, vicit omneis fabulas.*
*Ea tempeſtate flos poetarum fuit,*
*Qui nunc abierunt hinc in communem locum,*
*Sed abſentes tamen proſunt præſentibus.*
*Vos omnes opere magno eſſe oratos volo,*
*Benignè vt operam detis ad noſtrum gregem.*
*Eiicite ex animo curam atque alienum æs,*
*Ne quis formidet flagitatorem ſuum.*
*Ludi ſunt, ludus datu'ſt argentariis.*
*Tranquillum'ſt, Alcedonia ſunt in foro.*
*Ratione vtuntur, ludis poſcunt neminem,*
*Secundùm ludos reddunt autem nemini.*
*Aures vaciuæ ſi ſunt, animum aduortite,*
*Comœdiæ iam nomen dare vobis volo.*
*Clerumenoë vocatur hæc comœdia*
*Græcè, Latinè ſortientes. Diphilus*
*Hanc Græcè ſcripſit, pòſt id rurſum denuò*
*Latinè Plautus cum latranti nomine.*
*Senex hic maritus habitat, ei'ſt filius.*
*Is vnà cum patre in illiſce habitat ædibus.*
*Eſt ei quidam ſeruos, qui in morbo cubat,*
*Immo hercle verò in lecto, ne quid mentiar.*
*Is ſeruos, ſed abhinc annos factum eſt ſedecim,*
*Quum conſpicatus eſt primo crepuſculo*
*Puellam exponi, adit extemplo ad mulierem*
*Quæ illam exponebat: orat vt eam det ſibi.*
*Exorat, aufert, detulit rectà domum.*
*Dat heræ ſuæ, orat vt eam curet, educet.*
*Hera facit, educauit magna induſtria,*
*Quaſi ſi eſſet ex ſe nata, non multo ſecus.*
*Poſteaquam adoleuit ad eam ætatem, vti viris*
*Placere poſſet: at puellam eam hic ſenex*
*Efflictim amat, & item huius contrà filius.*
*Sibi nunc vterque contrà legiones parat,*
*Paterque, filiúſque, clàm alter alterum.*
*Pater allegauit villicum qui poſceret*
*Sibi illam vxorem: is ſperat, ſi ei ſit data,*
*Sibi fore paratas clam vxorem excubias foris.*
*Filius autem armigerum allegauit ſuum,*
*Qui ſibi eam vxorem poſcat, ſcit, ſi id impetret,*
*Futurum quod amat, intra præſepeis ſuas.*
*Vxor ſenis ſenſit virum amori operam dare,*
*Propterea ea vnà conſentit cum filio.*

*Ille autem poſtquam ſenſit, filium ſuum*
*Eandem illam amare, & eſſe impedimento ſibi,*
*Hinc adoleſcentem peregrè ablegauit pater.*
*Sciens eius mater, ei dat operam abſenti tamen.*
*Is, ne exſpectetis, hodie in hac comœdia*
*In vrbem non redibit, Plautus noluit:*
*Interrupit pontem, qui erat ei in itinere:*
*Sunt hic quos credo nunc inter ſe dicere.*
*Quæſo hercle quid iſtuc eſt? ſeruiles nuptiæ,*
*Seruine vxorem ducent? aut poſcent ſibi?*
*Nouum attulerunt, quod fit nuſquam gentium.*
*At ego aio hoc fieri in Græcia & Karthagini,*
*Et hic in noſtra terra etiam in Apulia.*
*Maioréque opera ibi ſeruiles nuptiæ,*
*Quàm liberales etiam, curari ſolent.*
*Id ni fit, mecum pignus, ſi quis volt, dato,*
*In vrnam mulſi, Pœnus dum iudex ſiet,*
*Vel Græcus adeò, vel mea cauſſa Apulus.*
*Quid nunc? nihil agitis? ſentio, nemo ſitit.*
*Reuortar ad illam puellam expoſititiam,*
*Quam ſerui ſumma vi ſibi vxorem expetunt.*
*Ea inuenietur & pudica libera*
*Ingenua Athenienſis: neque quicquam ſtupri*
*Faciet profectò in hac quidem comœdia.*
*Mox hercle verò poſt, tranſacta fabula*
*Argentum ſi quis dederit, vt ego ſuſpicor,*
*Vltro ibi nuptum, non manebit auſpices.*
*Tantum eſt, vale, bene rem gerite, & vincite*
*Virtute vera, quod feciſtis antidhac.*

MAXIMI FACITIS] plurimi facitis. ET QVOS FIDES] ſic legendum, non vt vulgò. *& vos fides.* SIGNVM CLAR. D.M.] claro applauſu ſignificate me verum dixiſſe. ÆQVOS] beneuolos, propitios. QVI VTVNTVR VINO VETERI SAPIENT. PVTO, ET QVI LIB.] Horatius in epiſtola ad Auguſt. multis & bonis verſibus docet, non, vt vina, ſic & poëmata, quæ ſint antiquiſſima, eſſe optima, ſic ille, *Si meliora dies, vt vina, poemata reddit: Scire velim pretium, chartis quotus arroget annus*, &c. ad quem locum notauimus in commentariis Horatianis, Pindarum Olymp. carm. 9. contra in hac ſententia fuiſſe, vinum vetus eſſe laudandum, & noua carmina. ſic ille αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Sic Dinarchus in Truculento, cùm dixiſſet ancilla Aſtaphium, amatorem eſſe oppidi hoſtilis ſimilem, quia optimum ſit amicæ eum quàm primum expugnari, ac ſpoliari, reſpondet, multum intereſſe inter amicum & amatorem, quia quàm vetertimus amicus homini eſt optimus: cùm amator contrà, quaſi piſcis, nuſquam ſit, niſi recens, vt ait lena illa in Aſinaria. ANTIQVA OPERA, ET VERBA, &c.] At qui monebat vt moribus antiquis, verbis præſentibus vtamur. NEQVIORES] improbiores, peiores, deteriores. NVMMI NOVI] qui plerumque ſunt improbi & falſi. QVI ESTIS IN SENIORIBVS] qui numeramini in ſenioribus. NAM IVNIORVM, QVI SVNT] id eſt, nam qui ſunt è numero iuniorum. ſic autem habent libri & manuſcripti, & impreſſi: neque quidquam mutandum, vt exiſtimat quidam amicus meus, vir doctus, qui vult legi, *Nam iuniores qui ſunt*, &c. quamuis enim hæc ſcriptura ſit facilior, ac planior, recepta tamen ei anteponenda eſt, nec inuſitata eſt: *iuniorum* autem, patrius caſus eſt diuiſionis. FLOS POËTARVM FVIT] Græci ἄνθος ἀοιδῶν, Theocritus εἰδυλ. θεῖος ἀοιδὸς Ὅμηρος. Catull. de Cœlio, & Quinctio, *Celius Aufilenum, & Quinctius Aufilenam Flos Veronenſium depereunt iuuenum*, M. Tullius pro Flacco, *flos legatorum.* Idem pro Plancio, *flos equitum Romanorum.* Idem Philippica 2. *flos nobilitatis, & iuuentutis.* Idem de Claris orationibus *flos populi.* verum ſignificat prologus, mea quidem ſententia, non, vt quidam putãt, Plautum eo tempore poëtarum florem, id eſt, præſtantiſſimum fuiſſe, quod tamen verum eſt, ſed eo tempore poetas optimos vixiſſe. QVI NVNC ABIERE HINC IN COMM. L.] qui nunc mortui ſunt, &, vt alibi loquitur, qui ad plureis abierunt. communis omnium locus, & commune omnium mortalium, vt appellat Lucretius 5. *ſepulchrum terra eſt*, vel per communem locum, domum Plutonis ſignificat, Orci tenebras, inferos, Acheruntem,

SED ABSENTES TAMEN PROSVNT PRAES.] ſed tamen poetæ illi, qui mortui ſunt, & qui abſunt à nobis, nobis, qui viuimus, proſunt. Horat. in Epiſt. ad Piſonem, *Aut prodeſſe volunt, aut delectare poetæ, aut ſimul & iucunda, & idonea dicere vitæ.* Sic omnes ſcriptores, quorum monumenta ad nos peruenerunt, nobis etiam abſentes proſunt, aut certè nos delectant nonnulli vtrumque præſtant. Sed Simeo Boſius hunc locum ſic explicat, Sed abſentes tamen ſunt pro præſentibus, hoc eſt, proinde eſt, ac ſi præſentes eſſent, vt ſit ἀναφορά. AD NOSTRVM GREGEM] ad gregem comicum. comœdos ſeu actores huius comœdiæ. CVRAM ATQVE ALIENVM AES] vel curam æris alieni: vel curam omnem generaliter, & curam, ſeu cogitationem æris alieni. quæ cura viros bonos, & ſuæ bonæ exiſtimationis retinendæ cupidos valde ſollicitat, & ſæpe ex ſomno exſuſcitat. Hinc Auguſti iocus in quendam equitem Romanum mortuum, qui viuus L. L. S. ducenties debuerat, & amplius: idque æs alienum celauerat, & nihilominus tranquillo, ſolutóque animo vixerat. Cùm igitur is diem ſuum obiiſſet, eáque æris alieni magnitudo apparuiſſet: Auguſtus culcitrã eius cubicularem in eius auctione ſibi emi iuſſit? & iuſſum eius mirantibus, cauſámque quærentibus: vt in ea culcitra cubans, inquit, in qua ille tantum debens dormire potuit, ego quoque ſecurè dormire poſſim. Ad hunc locum pertinet ille in Menæchmis, *Faeſdin' tu dormis curans?* MEN. *perdormiſco, ſi reſoluit argentum cui debet.* NE QVIS FORMIDET FLAGITATOREM SVVM] ne quis creditorem ſuum acriter, & odioſe pecuniam ſi debitam flagitantem pertimeſcat. flagitatorem poſuit, pro creditore moleſto, atque importuno. Sic in Moſtellaria, quanquam tranſlatè, *Sol ſemper hic eſt vſque à mane ad veſperum: Quaſi flagitator adſtans vſque ad oſtium.* LVDI SVNT] in quibus ſpectandis populus Romanus occupatus eſt. LVDVS DATVS EST ARGENTARIIS] vt neque à quoquam quod ſibi debetur, flagitent: neque quiſquam, quod debent, ab eis flagitet. Argentariis otioſis eſſe, & ludere licet. argentariis data eſt otiandi & ludendi facultas. TRANQVILLVM'ST] traſlatio eſt. non enim ſignificat cælum eſſe tranquillum, & ſudum: (quanquam hoc quoque fortaſſis ita ceciderat) ſed res eſſe tranquillas, quia creditores hoc tempore ſuis debitoribus moleſti non ſunt, & quia in foro ſit otium, & ſilentium. ALCEDONIA SVNT IN FORO] idem ferè dicit aliis verbis. Alcedonia, id eſt, dies Halcyonii. Alcedo enim, vt docet Feſtus, dicebatur ab antiquis, Halcyone, ſeu Halcyon, auis marina ex eo appellata, quod in littore maris oua parit. Varro libro 6. de lingua Latina, apud Pacuuium, inquit, Halcyonis ritu litus peruolgans feror. Hæc enim auis Græcè dicitur ἀλκυὼν à noſtris halcedo. quoniam hæc hieme pullos dicitur tranquillo mari facere. eos dies halcyonios appellant. De diebus Halcyoniis ſic Suidas, αἱ δὲ εἰνάκις, καὶ γαλήνην ἔχουσαι ἡμέραι, ἀλκυονίδες καλοῦνται, καὶ ἀλκυόνειοι ἡμέραι. i. dies à ventis quieti, & tranquilli halcyonii appellantur. Extat de hac aui, dial. Luciani venuſtiſſimus, hac inſcriptione, ἀλκυὼν, ἢ περὶ μεταμορφώσεως. Plin. lib. 10 cap. 32. *Ex eo maximè ſunt inſignes Halcyones. Dies earum partus, maria, quique nauigant, nouere. Ipſa auis paulò amplior paſſere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis, & candidis admiſtis pennis, collo gracili, & procero.* ſequitur paucis verſibus interpoſitis, *Fœtificant bruma, qui dies Halcyonides vocantur placido mari per eos dies, & nauigabili Siculo maximè.* Idem libro 2. cap. 47. *Ante brumam autem ſeptem diebus, totidémque poſtea ſternitur mare Halcyonum fœtura. vnde nomen, hi dies traxere. reliquum tempus hyemat.* Ælianus libro 9. cap. 36. κυούσης δ' ἀλκυόνος, ἵσταται μὲν τὰ πελάγη, εἰρήνην δὲ καὶ φιλίαν ἄγουσιν ἄνεμοι. κύει δὲ ἄρα χειμῶνος μεσοῦντος, καὶ ὅμως ὁ τοῦ ἀέρος γαλήνην δίδωσι σωτηρίαν. ἀλκυονίδας τιμῶμεν τὰς ἀρχὰς ἄγειν μὲν ἡμέρας. id eſt, porrò autem pariente Halcedine, ſternuntur quidem maria, pacem verò & amicitiam colunt venti. quamuis autem media hieme pariat, dat ei ſalutem tamen cæli tranquillitas: & tum temporis dies Halcyonios agitamus. Idem libro 9. capite 17 narrat ac deſcribit mirabilem huius auis nidificandi rationem. Ariſtoteles libro 5 capite 8. de hiſtoria animal. ἡ δὲ ἀλκυὼν τίκτει περὶ τροπὰς χειμερινάς. διὸ καὶ καλοῦνται, ὅταν εὐδιειναὶ αἱ τροπαί, ἀλκυονίδες ἡμέραι, ἑπτὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἑπτὰ δὲ μετὰ τροπάς. καθάπερ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησεν, &c. id eſt, Halcyon circa ſolſtitium brumale, hoc eſt circa brumam parit. Quapropter cùm bruma ſerena, & tranquilla eſt, dies Halcyonii appellantur, ſeptem ante brumam, ſeptem ſecundam brumam, quemadmodum etiam Simonides cecinit, &c. Seruius ad illud Virgil. libro 1. Georg. Dilectæ Thetidi Halcyones, notat: hæ aues nidos faciunt in mari media hieme: quibus diebus tanta eſt tranquillitas, vt prorſus nihil in mari moueri poſſit: vnde dies Halcyonii vocantur. Plautus in Pœnulo, *Iam hercle tu periiſti, niſi illam mihi tam tranquillam facis, quàm mare eſt olim, cum ibi Halcedo pullos iam educit ſuos.* RATIONE VTANTVR: LVDIS POSC. NEM.] argentarii rationem in hoc ſequuntur, quòd ludis poſcunt neminem pecuniam, aut fœnus ſibi debitum. Nam ſi ludorum diebus poſcerent, ratione non vterentur. vel ſic. nunc ludorum diebus ratione vtuntur, cùm pecuniam neminem poſcunt proinde ac ſi dicat, cum pecuniam poſcunt, ratione non vtuntur: vel ſic. & verò acutè, vt intelligamus prologum iocari. & ſales Plautinos imitari: *Argentarij ratione vtuntur*, id eſt, ſeriò poſcunt: ludis neminem poſcunt: id eſt, ioco neminem poſcunt. non iocantur argentarii, cum pecuniam poſcunt, ſed res ſerias agunt, & ſeriò poſcunt. Quæ explicatio Simeonis Boſii eſt, ingenioſi, & eruditi viri. Ego tamen ſimpliciter ſic explicari mâlo, vt ſuprà dixi, argentarii nunc ratione vtuntur, quia his ludorum diebus pecuniam à ſuis debitoribus non flagitant. quòd ſi aliter facerent, ratione non vterentur. SECVND. LVD. REDD. AVTEM N.] iocus in argentarios, qui ſunt acres & moleſti in poſcendo: tricones, & lenti in reddendo. AVRES VACIVAE SI SVNT, &c.] ſi ſunt aures vacuæ, &c. Sic autem legendum eſſe iam decem abhinc annos conieci, partim ex ipſa ſententia, partim ex venuſta loquendi conſuetudine. vacium enim dicebant veteres, pro vacuum, & vaciuitas, pro vacuitas ſic infrà eadem Comœdia, *Vt bene vaciuas adeis fecisti mihi?* & in Pſeudolo, *Fac ſis vaciuas, Pſeudole, adeis aurium.* vulgata autem lectio, quæ etiam in libris manuſcriptis reperitur, ferri non poteſt. CLERVMNOE VORATVR] ſic legendum, non *clerumene.* Clerumenoë autẽ litteris latinis eſt κληρούμενοι, Græcis, id eſt ſortientes. ſic Canephoroë apud Ciceronem libro 4. accuſ. Canephoroæ ipſæ vocabantur. ſic enim edendum curauimus PLAVTVS CVM LATRANTI NOMINE] id eſt, Plautus cum ſuo canonico nomine, Plauti ſcilicet. Nam plauti, vt docet Feſtus, appellãtur canes quorum aures languidæ ſunt, ac flaccidæ, & latius videntur patere. Non aſſentior autem iis, qui ſic explicant, Plautus cum latranti nomine, id eſt cum Marci nomine, ſeu prænomine vel cum barbaro, id eſt Latino, ſeu Romano nomine Marci. Quamuis enim fatear, Marci prænomen eſſe

men eſſe nomen Romanum, non continuò tamen fatebor etiam per nomen latrans ſignificari nomen Romanum, propterea quòd in voce *barbarw*, ſunt duæ litteræ, r, r. nam hoc valde ridiculum eſt: & mitor illis hoc, vnquam in mentem venire potuiſſe. dicamus igitur per nomen *latrant* ſignificari nomē, ſeu cognomen Plauti, propter eam cauſam quam expoſuimus. Quid eſt enim aliud, ita dicere Plautus cum latranti nomine, quam Plautus, cui nomen, ſeu cognomen eſt animalis latrantis, id eſt, canis? Quòd autem quidam alii nomen *latrans* referri volunt ad nomen Caſinæ, quia Caſina & canis habeant eandem primam ſyllabam: minimè omnium probo. dicerem cur, niſi res in promptu eſſet. SENEX HIC M. HAB.] hoc in loco ſenex Stalino vir Cleoſtratæ habitat. EI EST FILIVS] ei ſeni filius eſt, nomine Euthynicus. QVIDAM SERVOS] quidam ſeruus. IN MORBO CVRAT] morbo affectus decumbit. IS SERVOS SED ABHINC F. EST SEDECIM] ordo eſt, ſed factum eſt ad hinc annos ſedecim, cùm is ſeruus conſpicatus eſt primo crepuſculo, puellam exp. CONSPICATVS EST] conſpexit. PRIMO CREPVSCVLO] crepuſculum, lux dubia primo crepuſculo, prima veſpera, prima luce dubia veſpertina vel matutina. creperus, dubius. Lucr. l.b. 1. *Ex aquatáque ſunt crepero certamina belli.* PVELLAM EXPONI] puellam Caſinam exponi: à qua hæc comedia dicta, & inſcripta eſt. Feſtus, Caſinam fabulam Plautus inſcripſit ab ancillæ nomine Caſina quā amari à ſene introduxit. EXPONI] extra ædeis poni, ad incertum mortis, & vitæ caſum: quo faciebant, qui pueros natos alere, ſeu tollere nolebant. Te. Heaut. *Niſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor, Is, quicum expoſita'ſt gnata.* Idem Hecyra, *Continuò exponitur.* ad quod annotat Donatus, *ad mortem ſcilicet.* HERAE SVAE] Cleoſtratæ. MAGNA INDVSTRIA] φιλοπόνως, accuratè, magno labore. QVASI SI ESSET EX SEN] tanquam ſi eſſet è ſe nata: proinde ac ſi eſſet è ſe nata. POSTEAQVAM ADOL. AD EAM AET.] poſteaquam ad ætatem maturam peruenit, poſteaquam matura viro facta eſt. adoleuit, id eſt, creuit oleſco, creſco, hinc ſuboles, & indoles. HIC SENEX] Stalino. EFFLICTIM AMAT. efflictim, id eſt, vſque eò dum effligatur. Sic Probus teſte Cariſio, ſupra in Amphitruone, *Nunquam aedepol quemquam mortalem credo ego vxorem ſuam Sic efflictim amare proinde vt hic te efflictim deperit.* SIBI NVNC VTERQVE CONTRA LEG. P.] allegoria à re militari. ſignificat vtrumque omnes vndique copias, & fallacias colligere, atque aduocare, quibus Caſinæ nuptias expugnare poſſit. PATER ALLEGAVIT VILL. QVI POSC.] pater Stalino miſit Olympionem villicum ad vxorem, qui ob ea Caſinam ſibi vxorem poſceret. ALLEGAVIT] priuatim miſit. IS] ſenex Stalino. EI] Olympioni. CLAM VXOREM] al. clam vxore. EXCVBIAS FORIS] locum, vbi foris excubet. ſignificat, ſi hoc contingat, vt Olympioni villico detur Caſina, fore, vt cum ea, inſcia vxore, libere cubare poſſit. FILIVS AVTEM] Euthynicus. ARMIGERVM] Chalinum. INTRA PRAESEPEIS SVAS] in promptu paratum. in ea poteſtate. tralatio, ſeu potius allegoria eſt à iumētis, quæ quod habent intra præſepeis ſuas, eo liberè fruuntur. VXOR SENIS] Cleoſtrata. ILLE AVTEM] ſenex autem, &c. EI DAT OPERAM ABS. T] ei quamuis abſenti dat operam tamen. ABLEGAVIT] amandauit: procul à domino miſit. INTERRVPIT PONTEM] interclusit ei reditum. ademit ei redeundi in vrbem facultatem, veluti interrupto ponte. allegoria eſt, deducta à re militari. Cæſar libr. 1. de bello Gall. *Pontem, qui erat ad Geneuā, iubet reſcindi.* T. Liu. lib. 26. Annal. *vbi interciſum pontem à Fregellanis morandi itineris cauſa inuenit.* SVNT HIC, QVOS, &c.] occupat tacitam obiectionem. SERVILES NVPTIAS, &c.] ſerui matrimonium contrahere non poſſunt, iure ciuili, neque ſunt iuſtæ ſeruiles nuptiæ, neque ſeruorum mulieres, dicuntur vxores, ſed coniunctę, vt apud Varronem lib. 1. de rę ruſt. cap. 17. neque qui ex ſeruilibus nuptiis naſcuntur, liberi ſunt. AT EGO AIO HOC] ſolutio. ET KARTHAGINI] datiuus eſt, inſtar aduerbii, quietem in loco ſignificans. Licebat etiam dicere, & *Karthagine*, notauimus in commētariis in Cornelium Nepotem, de vitiis clarorum Græciæ Imperatorum. ET HIC IN NOSTRA TERRA] in qua terra? in Appulia, vt ſubiicit. QVAM LIBERALES, &c.] quàm nuptiæ liberarum perſonarum. MECVM PIGNVS, SIQVIS VOLT, D] mecum, ſiquis volt, pignore certato. MVLSI] vini melle conditi. POENVS DVM IVD. E.] ſignificat Pœnos eſſe bibaceis, ſimiliterque Græcos & Apulos. ideóque ſe iudicem ex aliqua harum nationum optare. NIHIL AGITIS] mecum pignore dato, non certatis. NEMO SITIT] nemo vult vrnam mulſi à me ablatam bibere. QVAM SERVI SVMMA VI, &c] quam ſerui ſummo ſtudio, ſummáque contentione ſibi vxorem poſcunt. non tamen ſuo nomine, ſed alieno. nam Olympio, patri: Chalinus, filio operam dat. ET PVDICA, &c] pudica, quia, vt mox ſubiicit, nihil faciet ſtupri: neque ei vitium offeretur. TRANSACTA FABVLA] peracta comœdia. ARGENTVM SIQVIS DEDERIT] ſi quis Caſinæ pecuniam dederit, vt iam ſit dotata, &c. NON MANEBIT AVSPICES] non expectabit auſpices: ſed ſine auſpicibus vltro nubet vltro, id eſt, maritum appetens, non appetita. Solitos eſſe adhiberi auſpices in nuptiis declarant vel illa ex Cluentiana: *Nubit genero ſocrus: nullis auſpicibus, nullis auctoribus funeſtis omnibus omnium.* Virgil. li. 3. Æneid. princip. *Sacra Dionæ matri Diuiſque ferebam Auſpicibus cœptorum operum.* VIRTVTE VERA] aperto Marte, vel potius virtute, id eſt vera fortitudine non fallacia, & dolo malo. ANTIDHAC] ante hac.

R

# ACTVS PRIMVS.

## CHALINVS, OLYMPIO.

NON mihi licere meam rem me ſolum, vt vo'o
Loqui atque cogitare, ſine ted arbitro?
Quid tu (malum) me ſequere? Ol. quia certum'ſt mihi
Quaſi vmbræ quoquò ibis tu, te perſequi.
Quin edepol etiam, ſi in crucem vis pergere,
Sequi decretum eſt, dehinc coniicito cæterum,
Poſſiſne, nec ne, clam me ſutelis tuis
Præripere Caſinam vxorem, proinde vt poſtulas.
Ch. Qui tibi negotij mecum eſt? Ol. quid ais impudens?
Ch. Quid in vrbe reſtas villice hic magni pretij?
Ol. Libet. Ch. quin ruri es in præfectura tua?
Quin potius quod legatum'ſt tibi negotium,
Id curas, atque vrbanis rebus te abſtines?
Quid huc veniſti ſponſam præreptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in prouinciam.
Ol. Chaline, non ſum oblitus officium meum.
Præfeci rure rectè qui curet. tamen
Ego huc quod veni, in vrbem, vbi impetrauero,
Vxorem vt iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Caſinam, conſeruam tuam:
Quando ego eam mecum rus vxorem abduxero,
Rure incubabo vſque in præfectura mea.
Ch. Tun' illam ducas? hercle me ſuſpendio,
Quàm tu eius potitor fias, ſatius eſt mortuum.
Ol. Mea præda'ſt illa, proin' tu te in laqueum inducas.
Ch. Ex ſterquilinio effoſſe, tua, illæc præda ſit?
Ol. Scies hoc ita eſſe. Ch. væ tibi. Ol. quot te modis,
Si viuo, habeo in nuptiis miſerum meis?
Ch. Quid tu mihi facies? Ol. egóne quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis nouis nuptæ facem.
Poſt illa vt ſemper improbus, nihilique ſis.
Poſt id locorum, quando ad villam veneris.
Dabitur tibi amphora vna, & vna ſemita,
Fons vnus, vnum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curuum aqua faciam probè.
Vt poſtilena poſſit ex te fieri.
Poſt autem niſi ruri tu eruom comederis,
Aut quaſi lumbricus terram, quod te poſtules
Guſtare quicquam: nunquam edepol ieiunium
Ieiunum eſt æquè, atque ego ruri reddibo te.
Poſt id qum laſſus fueris & famelicus,
Noctu vt condignè te cubes, curabitur.
Ch. Quid facies? Ol. concludere in feneſtram firmiter,

Vnde

*Vnde auſcultare poſsis, quum ego illanc oſculer,*
*Quum mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio,*
*Mea vita, mea medulla, mea feſtiuitas,*
*Sine tuos ocellos deoſculer voluptas mea,*
*Sine amabo ted amari, meus feſtus dies,*
*Meus pullus paſſer, mea columba, mi lepus.*
*Quum mihi hæc dicentur dicta, tum tu furcifer,*
*Quaſi mus in medio pariete verſabere.*
Ch. *Nunc me tute mihi reſpondere poſtules,*
*Abeo intrò: tædet ſermonis tui.* Ol. *te ſequor.*
*Hic quidem pol. certo nihil ages ſine me arbitro.*

NON MIHI LICERET MEAM REM NE S.] cum indignatione pronuntiandum: & ſubintelligendum, ferendúmne eſt? aut par eſt? al: quid ſimile. Eſt enim præciſa locutio, quod genus loquendi ſuprà notauimus in Amphitr. *ita me pro'bri, Stupri, dedecoris, à viro argutam meo?* & prætetea & alibi. SINE TED ARBITRO.] ſine te arbitro? te non arbitrante? id eſt, non ſpectante? notauimus enim ſuprà in Aulul. ibi, *Hinc ego huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.* arbitrium interdum vſurpari, pro eo, qui teſtis eſt rei, quæ geritur, quique eam ſpectat: & arbitrari pro ſpectare, & proſpicere. (MALVM) interiectio indignationem, aut ſtomachum ſignificans. Terentius Heaut. *quas, malum, ambages mihi narrare occepiſti?* QVASI VMBRAE.] ſic legendum non vt vulgò, *quaſi vmbra.* Ordo enim eſt hic, *quia certum'ſt mihi quaſi vmbra, te quoquò ibis, perſequi.* CONIICITO CETERVM &c.] diuinato cetera, vtrùm poſſis, &c. SVTELIS TVIS] fallaciis tuis, aſtutiis tuis. ſuprà in Amphitr. *confutis dolis.* ad quem locum notauimus, quæ ad hoc pertinent. PROINDE VT POSTVLAS] ita vt poſtulas. QVID IN VRBE RESTAS VILL. &c.] quamobrem hic in vrbe remanes, & cunctatis villice contemtiſſime? legendum autem eſt *reſtas.* & ita habent omnes libri & manuſcripti & vulgati, præter eos, qui editi ſunt à Camerario, qui habent *reptas,* quam ſcripturam minus probo. nam primum ſi *reptas* probaremus, vt ſit tralatio, pro tardo ingreſſu venis, ab animalibus reptilibus, legendum eſſet *in vrbem.* Deinde verbum *reptas* non conuenit adoleſcenti aut iuueni, ſed potius ſeni, aut homini otioſo, &, & leniter, ac placide deambulanti, vt apud Hor. ep. 4 lib. 1. *Aut tacitum ſiluas inter reptare ſalubreis?* *magni preti* autem ironia eſt. IN PRAEF.] in eo loco, cui Præfectus es? in ſtatione tua, in prouincia tua: tralatio eſt. ſic ſuprà in Capt. *Nunc ibo ad meam præfecturam* Varr lib. 1. de re Ruſt. *Ad inuiſendam in his voluptatem præfecturæ honore aliquo habēdi ſunt.* &c. LEGATVM'ST] mandatū eſt. ABI DIRECTVS, &c.] abi cruciatus, & diſtractus, & quaſi in crucem actus, in prouinciam tuam. ſuprà in Curc. *lien dirruptu'ſt.* & in Capt. *Quin quieſce dic rectū cor meū, & ſuſpende te.* ad quem locum de hac voce ſatis multa. PRAEFECI RVRI, RECT.] præfecti alium ruri, negotio, aut muneri, quod mihi mandatum eſt, ſcilicet, qui rectè curet. TAMEN EGO HVC QVOD V. &c.] ordo, & ſententia eſt, veruntamen, vbi ſeu poſteaquā id, propter quod huc in vrbē veni, impetraro, i. obtinuero, ſeu potius cōfecero, nempe vt Caſinā vxorem ducam, tum me rure continebo, & cubabo, neque in vrbe reſtabo, aut pernoctabo. VBI IMPETRARO] vbi confecero: ſic ſæpè Plautus exempli cauſa ſuprà in Capt. princip. *Quod ego quidem nimis quàm cupio, vt impetret.* RVRE INCVBABO, &c.] rure curabo, &c. HERCLE ME SVSP.] ſententia eſt, i. ſatius me hercule eſt, me ſuſpendio vitam finiſſe, quàm committere, vt tu eius compos fias, ſeu vt tu ea potiaris. EIVS POL.] eius compos *ad πείραν* potitor, oris, nomē verbale à verbo potior. MEA PRAEDA'ST ILLA] tralatio eſt. PROIN TV TE IN LAQ. IND.] quare fac vt te ſuſpēdas, doloris impatientia, ſcilicet, quòd ea tibi prærepta ſit. TE IN LAQ. IND.] collum in laqueum inſeras. ſic M. Tull. lib. 2. Accuſ. *Hic videte, in quot laqueos ſe induerit.* non diſſimulabo tamen in nōnullis lib. manuſcr. ſcriptum eſſe, *in laqueum duas* fortaſſe non malè, vt *duas* valere intelligamus, *des.* vt *duis*, dederis. ego nihil muto. EX STERQVIL. EFF.] homo turpiſſime, homo ſpurciſſime, vel homo ex inhoneſtiſſimo loco orte. HABEBO MISERVM] vexabo, cruciabo, torquebo, angam EGÓNE QVID FAC. TIBI?] tu ne me rogas, quid ego faciam tibi? HVIC LVCEBIS NOVAE N. F.] huic puellæ Caſinæ nouæ nuptem facem præferes *δᾳδουχήσεις*, ſuprà in Curc. prin. *Tute tibi puer es lautus luces cereum.* M. Tull. Catil. 1. *cui tu adoleſcentulo quem corruptelarum illecebris irretiſſes, non aut ad audaciam ferrum, aut libidinem facem prætuliſſes?* Pro Sylla, *vos denique in tantis tenebris erroris, & inſcientiæ clariſſimum lumen menti meæ prætuliſtis.* ſic Lucr. lib. 1 *præpandere lumina menti* Iam nouis nuptis faceis præferri ſolitas eſſe notum eſt. hinc faces nuptiales apud M. Tull. in Cluen. & apud Virg. lib 4. *Si non pertæſum thalami tædæque fuiſſet.* Idem in Pharm *Mopſe nouas incide faces.* ad quem locum Seruī notat, quæ ſolēt præire nubenteis puellas. Sanè Varro dicit, in nuptiis ideò faceis præire, quod antea non niſi per noctem nuptæ ducebantur à ſponſis: quas etiam ideò ait limen nō tangere, ne à ſacrilegio inchoarent, ſi depoſituræ virginitatem, calcarent rem, veſtę, i. numini caſtiſſimo, conſecratam. Cur autem quinque faces non plures, neque pauciores, rationes explicat Plutarchus in quæſt Rom. POST ILLA VT SEMPER IMPR &c.] i. vt poſtea ſemper improbus ſis, & nequam. POST ID LOCORVM] poſt id temporis. VNA AMPH.] qua aquam hauriat. VNA SEMITA] via breuis, qua ad fontem eas. quidam per ſemitam hic vas ſignificari putant: ſed errant. FONS VNVS] vnde aquam haurias. QVAE NISI ERVNT S PL. EGO TE IMPL.] quæ dolia niſi erunt aquæ plena faciam, vt ſis flagrorum plenus. ITA TE AGGERVNDA CVRVVM AQVA, &c.] aggerere aquam, eſt aquam aquæ gerentem addere, aquam aquæ accumulare. ſic in Pœnulo, *Aggerundáque aqua ſunt viri duo defeſſi.* VT POSTILENA POSSIT EX TE F.] poſtilena, lignum incuruū, quod iumentorum caudis ſupponitur, ad continendum baſtagma, cui onus imponitur. noſtri cropieram appellant: quod autem pectori apponitur, cōtrà, Latini antilenam, noſtri pectorale, ſeu poitrale vocant. POST AVTEM, NISI RVRI TV ERVOM COMEDERIS] ſic edendum curaui, ſcripturæ veteris veſtigia po-

tiùs quàm ſcripturam ipſam ſecutus: præſertim libris omnibus vulgatis approbãtibus. Nam quod libri veteres habent, *niſi rure, tu aceruom ederis*, vt hanc lectionem probarem à me impetrare nõ potui, quãuis probet Turneb. lib. Aduerſ. 7. c. 12. interpretaturq. hoc modo, niſi tu, vt mures de frumenti aceruo rodendo, vixeris. nam neque poteſt, neque debet hæc horum verborum interpretatio probari. Aliud enim eſt aceruum comeſſe, ſeu comedere, quomodo ille legit, aliud de aceruo comedere: quæ verba id ſignificant, quod ille per aceruum comedere, ſignificari vult. Nam qui aceruum comedit, ſeu comeſt, totum aceruum comeſſe intelligitur: qui de aceruo, acerui partem aliquam. quare hac ſcriptura reiecta, quæ ſe corruptam eſſe clamat, ſic edendum curaui, *niſi rure tu eruom comederis*: quo modo iam ante doctiſſimus Camerarius ediderat. Neque verò me fallit, nonnullos propiùs ad ſcripturam antiquam accedentes, legere, *niſi rure tu acer comederis*: &c. vt per *acer* ſignificetur arbor à qua dictæ ſunt menſæ acereæ, ſed hanc lectionem, quam ſecutus ſum, veriorem puto, & iam olim eam probauit Beroaldus. Eſt autẽ *eruum* leguminis genus, quod Græci ὄροβον appellant, quo paſcuntur interdum boues. Horat. Sat. 6. lib. 2. *me ſiluæ, cauúſque Tutus ab inſidijs tenui ſolabitur eruo.* Virg. Palæ. *Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in eruo!* Plaut. Moſt. *Eruom daturin' eſtis, bubus quod feram?* datur & columbis, vt ex Columella intelligere licet. AVT QVASI LVMBRICVS TERR.] ſuprà in Aulul. *Feras, feras, lumbrice, qui ſub terra erepſi modò.* QVOD TE POSTVLES GVSTARE QVICQVAM, &c.] id eſt, quod ad id attinet, quod te aliquid guſtare poſtules: reddam te ieiunio ieiuniorem. notauimus hoc loquendi genus ſuprà in Aſinar. ibi. *Quod illa aut amicum ſuum, aut patronum nominet*, &c. NVNQVAM AEDEPOL IEIVNIVM IEIVNVM'ST, AEQVE, &c.] hyperbole. ſic autem legendum, nõ, vt nonnulli volunt, *ieiunium ieiunum'ſt æquè*. de ieiunio inteſtino accipientes. ATQVE EGO RVRI REDDIBO TE] reddibo te, i. reddam te. mutatio coniugationis, profert Nonius, in verbo *reddibo*, pro *reddam*. ſic in Menæch. *Saluum tibi ita vt mihi dediſti, reddibo.* Idem in Epidico, *operam mihi da, opera reddibitur tibi.* FAMELICVS] πειναλέος. CONDIGNE TE CVBES] ita, vt te dignum eſt, cubes. condignè te, ſeu dignè te ἀξίως σου, aduerbium *condignè* iunxit cum ablatiuo. aduerbia enim regunt caſum ſui nominis, vt *ſimiliter huic*. IN FENESTRAM] in armarium, quod eſt in pariete. MEA MEDVLLA] Marcus Cethegus Suadæ medulla ab Ennio dictus, vt refert M. Tull. in Catone Maiore. MEVS FESTVS DIES] nominatiuus caſus, pro vocatiuo, vt & quod deinceps ſequitur, meus pullus paſſer. IN MEDIO PARIETE] in feneſtra. NVNC, NE TVTE MIHI RESP. POSTVL. &c.] nunc, inquit Chalinus, ab eo integro, neque quidquam amplius addo, ne ſi quid præterea dicam, tu poſtules te mihi reſpondere. CERTO] certè. SINE ME ARB.] ſine me ſpectatore, & teſte. Sic in Ciſtell. *tuam ſtultitiam ſola facito, vt ſcias ſine arbitris.* ſic ſæpe alibi. vt ſuprà iam notauimus.

## CLEOSTRATA, PARDALISCA ancilla.

Cle. *OBſignate cellas, referte annulum ad me,*
*Ego huc tranſeo in proximum, ad meam vicinam.*
*Vir ſi quid volet me, facite hinc me arceſſatis.*
Par. *Prandium iuſſerat ſenex ſibi parari.*
Cle. *St, tace, atque abi, neque paro, neque hodie*
*Coquetur, quando is mihi & filio aduorſatur*
*Suo, animique amoriſque cauſa ſui.*
*Flagitium illud hominis, ego illum fame, ego illum*
*Siti, maledictis, malefactis, amatorem*
*Vlciſcar. ego pol illum probè incommodis*
*Dictis angam: faciam vti proinde vt eſt dignus,*
*Vitam colat, Acheruntis pabulum flagitij*
*Perſequentem, ſtabulum nequitiæ. Nunc hinc*
*Meas fortunas eo queſtum ad vicinas.*
*Sed foris concrepuit. atque ea ipſa eccam egreditur*
*Foràs, non pol per tempus iter incœpi.*

OBSIGNATE CELLAS, &c.] vel ex hoc loco intelligere licet, veteres non ſolum tabulas & tabellas, ſeu epiſtolas, verùm etiam cellas ſimilia nõnulla, vt & lagenas, cera obſignare conſueuiſſe. Q. Frat. ad Tironem libr. 16. epiſt. *ſicut olim matrem noſtram facere memini: quæ lagenas etiam inaneis obſignabat ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ.* Horat. epiſt. 2. libro 2. *Comis in vxorem poſſet qui ignoſcere ſeruis, Et ſigno læſo non inſanire lagenæ.* Plautus Perſa, *Triparcos homines vetulos, auidos, aridos Bene admordere: qui ſalinum ſeruo obſignant cum ſale.* REFERTE ANNVLVM AD ME] annulis obſignabant veteres, vt & nonnulli hodie. Vlpianus iuriſconſultus lib. 28. Digeſtorum tit. 1. ſignum autem vtrum annulo tãtùm impreſſo adhibemus, an verò & ſine annulo, verùm alio quodam impreſſo? variè enim homines ſignant. Et magis eſt, vt tantùm annulo quis poſſit ſignare, dum tamẽ habeat χαρακτῆρα. TRANSEO IN PROXIMVM] tranſeo in proximas ædeis. ſic proxima ſcena, *Sequimini comites in proximum me huc.* ST, TACE, &c.] St, nota, & interiectio ſilentii indicti, ſuprà in Curcul. *St, tace, tace.* ANIMIQVE AMORISQ. CAVSA SVI] vt animo, & amori ſuo morem gerat. ſuprà in Curcul. *dico me illo aduenisse animi cauſa.* in Epidico, *cur eam emit? TH. animi cauſa.* FLAGITIVM ILLVD HOMINIS] homo ille turpis, & flagitioſus. INCOMMODIS DICTIS ANGAM.] dictis iniucundis, & moleſtis torquebo. VITAM COLAT.] vitam tranſigat, vitam exigat. ACHERVNTIS PABVLVM] quo Acheruns paſcitur

ſenem.

ſenem, qui Acherunti debetur. Orci victimam, vt loquitur Horat. oda 3. lib. 2. *victima nil miſerantis Orci.* FLAGITII PERSEQVENTEM] hominem qui aſſiduè in flagitio verſatur. hominē, qui flagitium perſequitur. Hæc autem ſunt referenda ad illa verba, *vlciſcar, angam.* STABVLVM NEQVITIAE] hominem, in quo tanquam in ſtabulo, nequitia habitat. hominē nequiſſimum, & quaſi nequitię ipſius domicilium, ſeu potius ſtabulum. ſic in Trucul. *Tune ais impudentem me eſſe, quæ ſis ſtabulum flagitij?* MEAS FORTVNAS EO QVAESTVM] queror meas fortunas. dicunt boni ſcriptores Latini, non queror de fortunis: & queror iniuriā, nō queror de iniuria, &c. quod ſuprà notauimus, in Amphtr. ibi, *Satius me queri illo modo ſeruitutem hodie.* & in Aſinaria. *Verùm ego meas queror fortunas.* SED FORIS CONCREPVIT] foris Murrhinę cōcrepuit. ex quo Cleoſtrata intelligit aliquem foras prodire. PER TEMPVS] opportunè, ſic in Trucul. *per tempus ſubueniſtis.* Idem Bacchid. *per tempus hic venit miles mihi.*

## MVRRINA, CLEOSTRATA.

Mur. *SEquimini comites in proximum me huc.*
*Heus vos, ecquis hæc quæ loquar audit? ego hîc ero,*
*Vir ſi, aut quiſpiam quæret. nam vbi domi ſola ſum,*
*Sopor manus caluitur. iuſſin' colum*
*Ferri mihi?* Cl. *Murrina ſalue.* Mu. *ſalue*
*Mecaſtor. ſed quid tu es triſtis, amabo?*
Cle. *Ita ſolent omnes, quæ ſunt malè nuptæ.*
*Domi & foris ægrè quod ſit, ſatis ſemper eſt.*
*Nam ego ibam ad te.* Mu. *& pol ego iſtuc ad te. ſed quid eſt,*
*Quod tuo nunc animo ægre' ſt? nam quod tibi eſt*
*Ægrè, idem mihi' ſt diuidiæ.* Cl. *credo ecaſtor.*
*Nam vicinam neminem amo meritò magis, quàm te:*
*Nec quacum plura ſunt mihi, quæ ego velim.*
Mur. *Amo te, atque iſtuc expeto ſcire quid ſit.*
Cle. *Vir me habet peſſumis deſpicatam modis,*
*Nec mihi ius meum obtinendi copia' ſt.*
Nur. *Hem quid eſt? dic idem hoc. nam pol haud ſatis meo*
*Corde accepi querelas tuas, obſecro.*
Cl. *Vir me habet peſſumis deſpicatam modis.*
Mur. *Mira ſunt, vera ſi prædicas. nam viri*
*Ius ſuum ad mulieres obtinere haud queunt,*
Cle. *Quin mihi ancillam ingratis poſtulat, quæ mea eſt,*
*Quæ meo educata ſumtu eſt, villico ſuo dare.*
*Sed ipſus eam amat.* Mu. *ob, ecro tace. nam hîc nunc*
*Licet dicere, nos ſumus.* Cl. *ita eſt.* Mu. *vnde ea tibi eſt?*
*Nam peculi probam nihil habere addecet*
*Clam viro: & quod habet partum, ei haud commodi' ſt,*
*Quin viro aut ſubtrahat, aut ſtupro inuenerit.*
*Hoc viri cenſeo eſſe omne, quicquid tuum eſt.*
Cle. *Tu quidem aduerſum tuam amicam omnia loqueris.*
Mur. *Tace ſis ſtulta, & mihi auſculta: noli ſis tu illi*
*Aduerſari, ſine amet, ſine quod libet, id faciat,*
*Quando tibi nihil domi deliquum' ſt.*
Cle. *Satin' ſana es? nam tu quidem aduorſus tuam iſtam rem*
*Loquere.* Mur. *inſipiens ſemper tu huic verbo vitato*
*Abs tuo viro.* Cle. *cui verbo?* Mu. *i foras, mulier es.*
Cle. *Tace.* Mu. *quid eſt?* Cle. *hem.* Mu. *quis eſt, quem vides?* Cl. *vir eccum it,*
Mur. *Intrò abi, appropera, age amabo.* Cle. *impetras.*
*Abeo.* Mu. *mox magis cum otium mihi & tibi erit,*
*Igitur tecum loquar. nunc vale.* Cl. *valeas.*

COMITES] pediſequæ, ancillæ ἀκόλουθοι. in Amph. ALC. *Valeas: tibi habeas res tuas: reddas meas.* IV. *Iuben' mi ire Comites?* IVP. *ſanan' es?* ALC. *ſi non iubes. Ibo egomet: comitem pudicitiam duxero.* ECQVIS] numquis, vel numqua. EGO HIC ERO] ego ero in ædibus proximis. VIR SI] ſi vir SOPOR MANVS CALVITVR] ſomnus manus fruſtratur, ſeu decipit. ſic ferè Nonius: qui hunc locum profert in verbo *caluitur*. Caius iuriſconſultus libr 5 Digeſt. tit de verb. ſign. ſic. *Si caluitur*, id eſt, *ſi moratur, & fruſtratur. inde & calumniatores appellati ſunt, qui per fraudem & fruſtrationem alios vexant litibus, inde & cauillatio dicta.* Lucilius Satyr. libr 17. *Si non it, capito, inquit eum: & ſi caluitur, ergo Endo manum iacito.* ex Nonio apud quem plura exempla reperiet, qui volet. Lex 12. tab. *Si caluitur, pedémve ſtruit, manum endo iacito, in ius ducito*, id eſt, ſi fruſtratur, aut tardè it, vix pedem pedi præferens, manum ei iniicito, &c. auctor vocabularii Latinogræci, caluitur, inquit, id eſt. ἐξαπατᾷ. ſignificat autem Cleoſtrata, ſe, cùm ſola eſt domi, ſomno vrgeri, atque opprimi, ſibíque ſomnolentiæ opera muliebria è manibus excidere. Sic apud Lucretium lib 6. ſed alia de cauſa mulieri opera ſua de manibus excidunt. verſus Lucretii adſcribam. *Caſtorioque grauis mulier ſopita recumbit: Et manibus nitidum teneris opus effluit eiꝰ.* Sic apud Homerum ἰλ χ Andromachæ, magno ploratu exaudito, perturbatæ, & membris metu reſolutis, radius è manibus excidit. Hom. τῆς δ' ἐλελίχθη γυῖα, χαμαὶ δέ οἱ ἔκπεσε κερκίς. id eſt, eius autem membra concuſſa ſunt: in terram autem ei radius è manu excidit. ITA SOLENT OMNES M. H.] vide, vt pulchrè deſcribat mores muliebreis: quę ſolent ferè de viris ſuis apud vicinas aut alias mulieres notas queri. ISTVC AD TE] id eſt, domum tuam, ad te videtur eſſe pleonaſmus. Nam iſtuc idem valet, quod domum tuam, ſeu ad te. ÆGRE'ST?] ægritudinem affert? IDEM MIHI'ST DIVIDIAE] id eſt, idem mihi triſtitiam & mœrorem affert. Diuidiam, inquit Nonius, dixerunt triſtitiam veteres. Propertius, *Diuidias mentis conficit omnis amor.* Plaut. Bacchid. *Caue tibi ducenti nummi diuidiæ fuant.* Idem Mercat. *Nec tibi iſtuc magis eſt diuidia quàm mihi hodie fuit.* Feſtus tamen diuiduam, diſcordiā interpretatur NEC QVACVM PLVRA SVNT M.] id eſt, nec cum vlla vicina plura mihi ſunt communia, quæ exoptem, quàm tecum: vel ſic, nec vllam vicinam habeo, cum qua malim res meas ſecundas communicare, quā tecum vel ſic, nec vllam vicinam habeo, cui plura bona exoptem, quàm tibi. locus eſt aliquāto obſcurior, & ad explicandum difficilior. fortaſſe ſic potius explicandus eſt. (nam mihi in eo explicādo non ſatisfacio, ne dum lectori moroſiori) nec cum vlla vicina plura communicare velim, quàm tecum. id eſt, nullam vicinam habeo, cui omnia mea conſilia, omnéſque meas cogitatiōnes libentius & fidētius cōmittam, quàm tibi. Cōſideret lector. VIR ME HABET PESS. DESP. M.] id eſt, vir me peſſimis modis deſpicatur. ſic dixit deſpicatam habet, vt miſeram habet: *deſpicatam* autem poſitum eſt παθητικῶς, vt apud Terent. Eun. *& illis crucibus quæ nos, noſtrámque adoleſcentiam Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis, Nunc referam gratiam.* M. Tull. libr. 3 Accuſa. *ne hoc quidem retinebimus, iudices, vt magiſtratibus noſtris, in obtinendo iure noſtro ne contemtiſſimi ac deſpicatiſſimi eſſe videamur?* ſic enim legendum, non vt vulgò, *ac deſpectiſſimi*, quanquam ſic olim nos quoque edidimus. Idem pro Sextio, *Ceſſit tribuni pl. deſpicatiſſimi hominis furori* NEC MIHI IVS MEVM OBTIN. COPIA'ST.] nec mihi iuris vel obtinendi poteſtas datur HAVD SATIS MEO CORDE ACCEPI Q. T.] haud ſatis animo comprehendi querelas tuas. MIRA SVNT V. SI PR.] mirum eſt, vera ſi prædicas. NAM VIRI IVS SVVM AD M. OBT.] viri, inquit, ferè mulieribus ſeruiunt, cùm debeant imperare natura: & cùm poſtulant imperare, quod cum poſtulant, ius, & æquum poſtulant, non queunt id obtinere. Nam mulierum genus ita eſt contumax & peruicax, vt viros in poteſtatem ſuam redigant, & cùm ipſæ eis parêre debeāt, eos ſibi parere, & ſeruire cogant. AD MVLIERES] apud mulieres. QVIN MIHI ANCILL. INOR.] id eſt, quin me inuita contendit, & æquum putat, me ancillulam villico ſuo dare, quæ meo ſumptu &c. OBSECRO, TACE] obſecro tace, iſtuc alibi. nam hic quidem & hoc tempore licet dicere. quia nos ſolæ ſumus. Simeo Boſius hūc locum ſic explicat, exiſtimans orationem eſſe interruptam, & præciſam, obſecro tace. nam hic ſubintell. ſunt aliqui, qui nos audiant, & ſermonem noſtrum captent, atque excipiant. deinde vbi circumſpectauit, ſubiungit, nūc licet dicere nos ſumus, quæ loquimur: neque vlli alii, quàm nos, in hoc loco adſunt, qui loquantur. Ego autem mihi viſa eram aliquorum loquentium vocem audire. Ego priorē explicationem ſimpliciorem & veriorem eſſe puto, idque proximè pluribus verbis oſtēdam. NOS SVMVS] nos ſolæ ſumus, quare nunc quidem, & hic licet dicere, ſed alibi, & alio tempore non liceret, *nos ſumus* autem poſitum videtur, pro *nos ſolæ ſumus*, ἐλλειπτικῶς. vel cū Myrrhina eſſet additura vocem, *ſolæ*, Cleoſtrata illam interpellauit, & medium eius ſermonem interrupit. Iam *nos ſolæ ſumus*, prouerbii locum obtinet: quo vtimur, cùm ea loquimur, quorū arbitrum & conſcium eſſe volumus neminem, quia ſunt tacenda, recondita atque arcana: interdum cùm hortamur eum, quicum ſumus, vt quando nullus alius arbiter adeſt liberè quod vult loquatur. Plato in Phædro, ἀλλὰ διανοήθητι, ὅτι ἐντεῦθεν οὐκ ἄπιμεν, πρὶν ἂν σὺ εἴπῃς ἃ ἔφησθα ἐν τῷ στήθει ἔχειν. ἐσμὲν δὲ μόνω ἐν ἐρημίᾳ, ἰσχυρότερος δ' ἐγὼ, καὶ νεώτερος. id eſt, At cogitato nos hinc non abituros priuſquàm expoſueris, quæ te dixiſti in animo & pectore habere. ſumus autem ſoli quidem in ſolitudine. validior autem ego ſum quàm tu, & iunior. Idem in Menexeno: ὥστε κἂν ὀλίγου εἴ με κελεύοις ἀποδύντα ὀρχήσασθαι, χαρισαίμην ἄν, ἐπειδή γε μόνω ἐσμέν. id eſt, Itaque penè dicam, ſi me iubeas, nudum ſaltare, tibi morem geram, quando quidem ſoli ſumus. Terent. Phorm. *Poſtquàm hominem his verbis ſentio molirier: Soli ſumus nunc hic, inquam, eho dic quid velis Tibi dari.* M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Att. *Omnino (ſoli enim ſumus) nullas vnquam ad me litteras miſit Brutus, ne proximè quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, &* ἀκοινονόητον *aliquid.* Plaut. Ciſt. *amabo, ſiccine iſtuc decet?* GYM. *Iúſque, fáſque eſt, nemo alienus hic eſt.* in Pœn. *fidei non melius creditur, loquere: locus, occaſióque libera'ſt, hic ſoli ſumus.* Idem Trinū. *Mihi quòd credideris ſumes, vbi poſiueris.* CA. *Circumſpice, dum tu, ne quis adſit arbiter Nobis: & quæſo identidem circumſpice.* Idem Mil glor. *Circumſpicite, dum ne quis noſtro hic auceps ſermoni ſiet? Nam hoc negotii clandeſtinò, vt agerem, mandatum'ſt mihi.* vt redeam autem ad hunc locum, in quo explicando verſamur, & cuius gratia ſuperiora exempla collegimus, ſuſpicatus aliquando ſum legendum. *nam hic nunc licet dicere ſolæ ſumus.* quod ſi non probabitur, neceſſariò dicendum erit eſſe ἔλλειψιν, vel ἀποσιώπησιν, & ſubintelligendum *ſolæ*. NAM PECVLI PROBAM NIHIL HAB.] nam cum vxor in poteſtate viri ſit, & quæ acquirat, viro acquirat: nihil peculii habere debet, inſciente viro, ſiquidem pudica eſt. *probam*, id eſt, pudicam. QVOD HABET PARTVM] quod habet quæſitum, &c. quod quæſiuit. HAVD COMMODI'ST]

haud

haud verti in rē eius poteſt, quin aut viro ſurripiat, aut ſtupro quæſierit. TACE SIS] Tace,ſi vis,&c. NOLI SIS ]noli,ſi vis &c. QVANDO NIHIL TIBI DELIQVVM'ST ] id eſt, quoniam nihil tibi deeſt, vel vt Feſtus interpretatur, quando nihil tibi minus eſt. Varr. lib. 6. de lingua Latina hunc locum profert:deinde ſubiungit, *deliquium dictum ab eo,quod deliquatur,vt turbida quæ ſunt,deliquentur,vt liquida fiant. Aurelius ſcribit deliquium eſſe à liquido.Claudius ab eliquato*,&c. HVIC VERBO VITATO ABS T. V.] id eſt, huic verbo caueto à viro tuo. caue ne vir tuus hoc tibi dicat.verbum *vitato* iunxit cum dandi caſu,quia *caueto*,quod idem ſignificat,cum datiuo iungi ſolet. I FORAS, MVLIER ES] hoc ſolet dici in mulierem malam,& loquacem. Idem in Pœnulo,*rectius Tacitus tibi rē ſiſtam,quàm quod dictum'ſt malæ mulieri.* Idē in Rud. *Eò tacent,quia tacita bona'ſt mulier ſemper, quàm loquens* notum illud Eurip. γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id eſt, mulieribus ornamento ſilentium eſt. Terent. Heaut. *Ob,pergin' mulier eſſe?* Eurip in Androm. Ὦ παγκακίστη,καὶ γυνή. τί γὰρ λέγων, Μεῖζον τὸ σ᾽ ὄνειδος ἐξείποι τις ἄν, id eſt, O modis omnibus peſſima, & mulier. quod enim maledictum quiſquam grauius in te iacere poſſit,quàm hoc? IGITVR] poſtea.vel propriè accipe,hoc modo, mox igitur magis, &c. ſed illo priore modo mâlo.

## STALINO ſenex. CLEOSTRATA, vxor.

Sta. *OMnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis anteuenire.*
*Nec pote'ſt quicquam commemorari,quod plus ſatis,pluſque lepóris hodie*
*Habeat.cocos equidem nimis demiror,qui vtuntur condimentis.*
*Eos eo condimento vno non vtier,omnibus quod præſtat.*
*Nanque vbi amor condimentum inerit,cuiuis placiturum credo.*
*Neque ſalſum,neque ſuaue eſſe poteſt quicquam,vbi amor non admiſcetur.*
*Fel,quod amarum eſt,id mel faciet:hominem ex triſti lepidum & lenem.*
*Hanc ego de me coniecturam domi facio, magis quàm ex auditis.*
*Qui poſtquam amo Caſinam, magis initio mundit*iis *munditiam antideo.*
*Myropolas omneis ſollicito,vbicunque'ſt lepidum vnguentum,vngor,*
*Vt illi placeam:& placeo,vt videor.ſed vxor me excruciat,quia viuit.*
*Triſtem aſtare aſpicio,blandè hæc mihi mala res eſt appellanda:*
*Vxor mea,meáque amœnitas,quid tu agis?* Cl. *abi,atque abſtine manum.*
St. *Eia mea Iuno,non decet te eſſe tam triſtem tuo Ioui.*
*Quò nunc abis?* Cl. *mitte me.* St. *mane.* Cl. *non maneo.* St. *at pol ego te ſequar.*
Cl. *Obſecro ſanúſne es?* St. *ſanus quando ted amo.* Cl. *nolo ames.* St. *non*
*Poteſt impetrari.* Cl. *enecas.* St. *vera dicas velim.* Cl. *credo ego*
*Iſtuc tibi.* St. *reſpice ô mi lepos.* Cl. *nempe ita vti tu mihi es.*
*Vnde hic,amabo,vnguenta dolent?* St. *oh,perij,manifeſtò miſer*
*Teneor.ceſſo caput pallio detergere? vti te bonus*
*Mercurius perdat myropola,quia hæc mihi dediſti.* Cl. *eho tu*
*Nihili cana culex.vix teneor.quin quæ decent te,dicam.*
*Senecta ætate vnguentatus per vias incedis ignaue.*
St. *Pol amico dedi cuidam operam dum emit*
*Vnguenta.* Cl. *vt citò commentatus eſt.*
*Ecquid te pudet?* St. *omnia quæ vis.* Cl. *vbi in luſtra iacuiſti?*
St. *Egone in luſtra?* Cl. *ſcio plus,quàm tu me arbitrare.* St. *quid id eſt?*
*Quid tu ſcis?* Cl. *te ſene omnium ſenem neminem eſſe ignauiorem.*
*Vnde is nihili? vbi fuiſti? vbi luſtratu's? vbi bibiſti?*
*Adeſt mecaſtor,vide palliolum vt rugat.* St. *di me & te infelicitent,*
*Si ego in os meum hodie vini guttam indidi.* Cl. *imò age vt lubet,*
*Bibe,es,diſperde rem.* St. *oho iam ſatis vxor eſt,comprime te,nimium tinnis.*
*Relinque aliquantum orationis,cras quod mecum litiges.*
*Sed quid ais? iam domuiſti animum potius,vt quod vir velit*
*Fieri,id facias,quàm aduerſere contrà?* Cl. *qua de re?* St. *rogas?*

*Super ancilla Caſina, vt detur nuptum noſtro villico,*
*Seruo frugi, atque vbi illi bene ſit, ligno, aqua calida, cibo,*
*Veſtimentis, vbique educat pueros, quos pariat, bene:*
*Potius quàm illi ſeruo nequam des armigero, atque improbo,*
*Cui homini hodiè peculî nummus non eſt, niſi plumbeus.*
Cl. *Mirum mecaſtor te ſenecta ætate officium tuum*
*Non meminiſſe? St. quid ais? Cl. quia ſi facias rectè & commodè,*
*Me ſinas curare ancillas, quæ mea'ſt curatio.*
St. *Qui, malùm, homini ſcutigerulo dare lubet? Cl. quia enim filio*
*Nos oportet opitulari vnico. St. at quanquam vnicu'ſt,*
*Nihilo magis vnicus eſt ille mihi filius, quàm ego illi pater:*
*Illum mihi æquius eſt, quàm me illi, quæ volo, concedere.*
Cl. *Tu æcaſtor tibi homo malam rem quæris, ſubolet, ſentio.*
St. *Egóne? Cl. tu. num quid friguttis? quid iſtuc tam cupidè petis?*
St. *Vt enim frugi ſeruo detur, potius quàm ſeruo improbo.*
Cl. *Quid ſi ego impetro, atque exoro à villico, cauſſa mea,*
*Vt eam illi permittat? St. quid ſi ego autem ab armigero impetro*
*Eam illi permittat? atque me hoc credo impetraſſere.*
Cl. *Cónuenit. vis tuis Chalinum huc euocem verbis foras?*
*Tu eum orato, ego autem orabo villicum. St. ſanè volo.*
Cl. *Iam hic erit. nunc experiemur, noſtrûm vter ſit blandior.*
St. *Hercules, diique iſtam perdant, quod nunc liceat dicere.*
*Ego diſcrutior miſer amore: illa autem quaſi ab induſtriam*
*Mihi aduorſatur. ſubolét hoc iam vxori, quod ego machinor,*
*Propter eam rem magis armigero dat operam de induſtria.*

OMNIBVS REBVS EGO AMB. CR.] ego credo amorem omnibus rebus, & nitoribus nitidis antecellere, ac præſtare. NITORIBVS NITIDIS] *nitoribus nitidis*, ex illo genere eſt, in quo nomen adiectiuum & ſubſtantiuum, ſunt eiuſdem originis: vt ſuprà *amœnitate amœna*, in Capt. & apud Lucretium, *ſonitu ſonanti*. lib. I. ibi, *ſonitu diſtare ſonanti*. NEC POTEST Q. COMM.] nec poteſt quidquam dici. al. *nec potis q. comm.* QVOD PLVS SALIS PLVSQ. LEP.] quod ſalſius, lepidiúſque ſit. NIMIS DEMIROR] magnopere demiror. QVI VTVNTVR CONDIM.] qui adhibent condimenta in cibis. EO CONDIMENTO] amore. NANQVE VBI AMOR COND.] id eſt, nam quò in cibo amor erit pro condimento, cuiuis eum cibum placiturum credo: ID, MEL FACIET] amor fel faciet videri mel. vel ſic, amor faciet, vt fel, quod amarum eſt ſuapte natura, ſit mel. vel ſic, amor mel ex felle faciet. EX TRISTI] ex inſuaui, acerbo, & iracundo, & iniucundo, faciet comem, elegantem, & tranquillum. DE ME] ex me. DOMI] non quæro foris exemplum, cùm habeam domi. MAGIS INITIO] magis quàm initio. MVNDITIIS M. ANTIDEO] hyperbole: eiuſdem fere generis eſt illud, ſuprà, *nunquam ædepol ieiunium Ieiunium'ſt æquè, atque ego ruri reddibete.* antideo autem, id eſt, anteeo, antecedo, ſupero. MYROPOLAS OMNEIS SOLLICITO] vnguentarios, ſeu vnguentorum venditores omneis ſollicitos reddo. VBICVNQVE'ST LEP. VNG.] apud quoſcunque eſt blandum & ſuaue vnguentum. VT VIDEOR] vt mihi videor, ὡς φαίνομαι. SED VXOR ME EXCRVCIAT, Q. V.] viri apud Plautum vxoribus ſuis mortem exoptant, exempli cauſa in Trin. *Quid agit ſua vxor? vt valet?* MEG. *plus quàm ego volo.* BLANDE HAEC MIHI N. R. &c.] hæc mala res, videlicet, vxor, blandis verbis mihi eſt appellanda. QVID TV AGIS?] hæc dum loquitur Stalino, vxorem leni manu demulcet, & vt in Amphitruone loquitur, *palpo percutit.* MEA IVNO] ſic infrà eadem fab. *quia iuſſit hæc Iuno mea.* SANVS, QVANDO TED AMO] ſanus ſum, quoniam te amo. NON POTEST IMPETRARI] nō poteſt à me impetrari, vt te nō amem. VERA DICAS VELIM] velim te à me eſſe enecatam. velim ita ſit, vt dicis, te à me enecari. RESPICE Ô MI LEP.] reſpice ad me, ô mea lepidiſſima vxor faciem tuam ad me conuerte. retro adſpice. VNGVENTA DOLENT?] *vnguenta dolent*, dictum eſt, pro, vnguenta olent, d, conſonante interpoſita hiatus vitandi gratia, & propter verſum. MANIF. MIS. TENEOR] καταφωρῶμαι in ipſo furto deprehendor. ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑάλωκα. QVIA HAEC MIHI DEDISTI] malim legi, qui hæc mihi dediſti. CANA CVLEX] ſic appellat ſenem amatorem inſtar culicis fœtidum. vel proinde moleſtum, & odioſum, vt ſunt culices, qui formoſis puellis, dum ora vel pro muſcide ſua verberant, & pertundunt, vel ſuo tinnitu obtundunt, & ſomnum capere non ſinunt, moleſti ſunt. *Culex* hoc loco fœminis generis eſt, apud Horat maſcul. Sat. 5 lib. I *mali culices, ranæque paluſtres Auertunt ſomnos* & apud Virg. in Culice in extr. *Parue culex pecudum cuſtos tibi tale merenti, Funeris officium vitæ pro munere reddo.* SENECTA AETATE] ætate ſenio confecta. Lucr. li. 5. *Poſt vbi equum validæ vires ætate ſenecta, Membráque deficiunt,* &c. Idem lib. 3. *Quidve foras ſibi velt membris exire ſenectis.*

Plautus ſuprà Aulul. *quem ſenecta ætate ludos facias.* VNGVENTATVS ]vnguento delibutus. COMMENTATVS EST? ] commentus eſt? falſam cauſam excogitauit? fortaſſe verò legendum *commentus eſt?* ECQVID TE PVDET ] nunquid te pudet? OMNIA QVAE VIS] volo omnia, quæ vis, ſermo aſſentientis, & placere ſtudentis, vel etiam bene precantis, & beneuolentiam ſignificantis. ſic Horat. Sat. 9. lib. 1. *& cupio omnia, quæ vis.* Iterum Plautus in Ciſtellar. *quodcunque optes, velim tibi contingere.* Idem in Perſa, *Omnia quæ tu vis, ea cupio.* VBI IN LVSTRA IACVISTI?]vbi iacuiſti ad luſtrandum? id eſt, ſcortandum? in luſtra, id eſt, ob luſtra? luſtrorum gratia. vel in luſtra, id eſt ſuper luſtra, & in luſtris. TE SENE OMNIVM SENEM NEM. ] ſcio te ſene ſenem neminem, id eſt, nullum ſenem ex omnibus ſenibus, eſſe ignauiorem. Quidam legi volunt, te ſene omnium ſenem neminem eſſe ignauiorem, ego nihil muto: neque tamen illam lectionem improbarem, ſi eam vetus aliquis codex comprobaret. VNDE IS NIHILI?] vnde venis, homo nequiſſime? VBI LVSTRATVS ES?] vbi ſcortatus es? profert hunc locū Nonius, ſed mendoſè, in voce luſtratus: quam interpretatur luxurioſus, planè labens. VT RVGAT?] vide, quo pacto palliolum rugoſum eſt? ex pallio rugoſo, cognoſcit mulier virū iacuiſſe aliquo in loco. INFELICITENT] infelicem faciant, &c. vtitur hoc verbo non vno loco, vt in Epid. *Dij immortales te infelicitent, vt tuis gradibus grādibus.* INDIDI] inieci immiſi. ES] *es,* imperatiui modi, ab edo, es, eſt, ede. NIMIVM TINNIS ] nimis acutam vocem iacis, nimis acutè clamas, translatio eſt ab ære, cuius ſonitus acutus aureis acriter ferit, ac verberat. In prologo Pœnuli, *Matronæ tacitæ ſpectent: tacitæ rideant. Canora hic voce ſua tinnire temperent:* ſuprà in Aſin. *tandem opinor, Conticuit nunc adeam optimū'nſt priuſquam incipit tinnire.* RELINQVE ALIQVANTVM ORATI CRASQ. M.] noli orationem omnem ſuam, qua mecum litigas, conſumere: ſed relinque aliquantum, vt habeas cras, vnde mecum litiges. SED QVID AIS?] *quid ais?* ſermo nouum ſermonem inſtituentis, & percunctari cogitantis & parantis. ADVERSERE CONTRA?] pleonaſmus. NOSTRO VILLICO] Olympioni. ATQVE VBI ILLI BENE SIT] atque apud quem Caſina bene accipiatur, & beata ſit. EDVCAT P.] alat bene, & ad ætatem maturam perducat pueros, quos pariat. ILLI SERVO NEQ.] Chalino ſeruo improbo, & inutili. NVMMVS PECVLI NON EST] non eſt peculium, quod nummo ſit æſtimandum ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. Cornelius Nepos in Timotheo. *Ab eo mille, & ducenta talenta prædæ in publicum detulit.* NISI PLVMBEOS] plumbeus nummus nullius pretii eſt, niſi fortè tanti eſt, quanti plumbū eſt, vnde factus eſt, Plautus in Moſtell. *Tace ſis faber, qui cudere ſoles plumbeos Nummos.* Idem in Trinummo, *Cui ſi capitis res ſiet, nummum numquam credam plumbum.* NE SINAS CVRARE ANCILL. QVAE M. ST CVRATIO] Xenophon, & Ariſtoteles in Oeconomicis diſtinguunt officia virilia ab officiis muliebribus. Et Ariſtoteles in Politicis oſtendit, alias eſſe virtutes virileis, alias muliebreis, ex eo quod alia ſint viri officia, alia mulieris. MALVM ] malum, hic aduerbium, ſeu potius interiectio eſt, de qua ſuprà. SCVTIGERVLO] ſcutigerulo dixit, pro ſcutigero, ad contemtum. TV ABCAST. T. B. MALVM R. Q.] tu tibi malam rem arceſſis iumento tuo. Sic enim loquitur in Amphitr. SVBOLET, SENTIO] hæc ſecum loquitur Stalino ſummiſſa voce, ne exaudiat vxor, ſubolet, inquit, vxori meæ conſilium meum vel amor meus, vel nequitia mea deniq. Sic Ter. Heaut. *Sed ille tuus quoque Syrus idem mirè finxit filium, vt me paullulum quidem ſubolea t eſſe amicam hanc Cliniæ* eſt autem tralatio à ſenſu odorandi. EGONE?] nunc clariùs loquitur, & ad vxorem verſus, egóne, inquit, mihi malam rem quæro? NAM QVID FRIGVTIS?] *frigi, & frigutire, & fritinnire,* inquit Nonius, *eſt cum ſono ſubſilire, & erigi, & excitari, quod quæcunque friguntur, vel frigent ea vel nimio calore, vel nimio frigore ſubſiliunt.* Deinde profert hunc locum Fulgentius ſimiliter, *frigutire,* inquit, *dicitur ſubtiliter adgarrire* Plautus in Caſina &c. Feſtus, *fringillum,* inquit, *auis dicta, quòd frigere cantet, & vigeat. vnde & frigutire.* poſtremo Varro quoque hunc locū profert lib. 6. de Lingua Latina, ſignificátque hoc verbum translatum eſſe à fringuilla aui. itaque ſcriptum eſt apud eum *fringatis* non *frigutis.* QVID ISTVC TAM CVPIDE PETIS?] ἐπεξήγησις ſeu ἑρμηνεία. Nam idem dicit aliis verbis, frigutire enim, eſt geſtu corporis cupiditatem animi declarare. IMPETRASSERE] impetraturum eſſe. CONVENIT] conuenit inter nos, ὡμολογήσαμεν. NOSTRVM VTER SIT BLAND.] vter noſtrûm ſit blandior ad perſuadendū ſeruis, quod vterque noſtrûm volet. blandi propriè dicuntur à Latinis, qui molli & illecebroſo ſermone vtentes, delectare, & flectere volunt, non expugnare, aut alienare. Hora. Sat. 1. lib. 1. *vt pueris olim dāt cruſtula blandi Doctores, elementa velint vt diſcere prima.* Idem de Orpheo oda 12. lib. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.* HERCVLES DIIQVE, &c.] hæc ſecum loquitur ſenex ad ſpectatores verſus. QVOD NVNC LICEAT DIC.] cum ſolus ſum, & abſente, ſeu non audiente vxore, quæ iuſſerat Chalinum euocatum. QVASI OB INDVSTRIAM] quaſi de induſtria. ſic loquitur infrà eadem fabula, *quaſi ob induſtriam, quanto ego plus propero, tanto minus.* SVBOLET HOC IAM VXORI, QVOD EGO MACHINOR] ſubodoratur hoc iam vxor, quod ego paro, & molior. ſuſpicatur iam vxor quod ſeruo.

## STALINO ſenex, CHALINVS ſenex.

Sta. *Qui iſtum dij omnes deæque perdant.* Ch. *te vxor aiebat tua*
*Me vocare.* Sta. *ego enim vocari iuſſi.* Ch *eloquere quid velis.*
Sta. *Primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui,*
Ch. *Stultitia'ſt ei te eſſe triſtem, cuius poteſtas plus poteſt.*
St. *Per bonæ frugi hominem iampridem eſſe arbitror.* Chál. *intelligo.*
*Quin ſi ita arbitrare, emittis me manu?* St *quin id volo,*
*Sed nihil eſt, cupere me factum, niſi tu factis adiuuas.*

Ch. *Quod velis modò, id velim me ſcire.* St. *auſculta, ego loquar:*
*Caſinam ego vxorem promiſi villico noſtro da:e.*
Ch. *At tua vxor, filiúſque promiſerunt mi i.* St. *ſcio,*
*Sed vtrum nunc tu, cælibem eſſe te mau lib rum,*
*An maritum ſeruum ætatem degere & natos tuos?*
*Optio hæc tua'ſt, vtram harum vis conditionem accipe.*
Ch. *Liber ſi ſim, meo periculo viuam, nunc viuo tuo.*
*De Caſina certum eſt concedere homini nato nemini.*
St. *Intrò abi, atque actutum vxorem huc euoca ant ædis e tò,*
*Et ſitulam huc tecu a ferto cum aqua & rtes.* Ch. *ſatis placet.*
St. *Ego pol iſtam iam aliquouorſum tragulam decidero.*
*Nam ſi ſic nihil impetrare potero, ſaltem ſortiar.*
*Ibi ego te & ſuff. agatores tuos vlciſcar.* Ch. *attamen*
*Mihi obtinget ſors.* St. *vt quidem pol pereas cruciatu malo.*
Ch. *Mihi illa nubet, machinare quod lubet quouis modo.*
St. *Abin hinc ab oculis?* Ch. *inuitus me vides. viuo tamen.*
St. *Súmne ego miſer homo? ſatin' omnes res ſunt aduerſæ mihi?*
*Iam metuo, ne Olympionem mea vxor exorauerit,*
*Ne Caſinam ducat. ſi id factum eſt, ecce me nullum ſenem.*
*Si non impetrauit, etiam ſpecula in ſorti r ſtat mihi.*
*Si ſors autem decolaſſit, gladium faciam culcitam,*
*Eúmque incumbam. ſed progreditur op imè, eccum Olympio.*

QVI ILLVM DII OMNES, &c. ] qui, pro, vt, vel vtinam. ſic ferè Donatus ad illud Terentii in Phormione. *eſt paraſitus quidam Phormio homo confidens qui illum dij omnes perdu nt*, &c. hæc enim nocat, *Qui*, *vtinam eſt*, vt Lucilius in 2. *Qui te Nomentane, malum, iam cetera perdat, aut, Qui hoc conſilium quod as cam, dedit.* Idem ibidem, *Qui, aut expletiuum eſt aut pronomen, quo incipiens Phormionem deſcribere cohorruit commemoratione eius, & in hanc vocem, quaſi confuſus, erupit.* &c. Sed quanuis, *qui*, poſſit eſſe apud Terentium pronomen, hic tamen non poteſt eſſe. Dicemus igitur, poſitum pro, vt, ſeu vtinam, ſic Marcus Tullius libro 4 epiſtol. ad Atticum, *De Apollonio quod ſcribis, qui illi dij irati, homini Græco.* &c. Plautus Menæch. *Qui illum dij omnes perduint, qui primus commentus eſt concionem*, &c. idem in Perſa, *Qui illam Perſam atque omnes Perſas, atque etiam omneis perſonas Malè dij omnes perdant*, &c. Idem in Trinummo, *Hem, iſtuc erit qui iſtum dij perdant.* Iam verò *illum*, hoc eſt, Chalinum. PORRECTIORE FRONTE ] hilariore, explicatiore, ex ſigno, id, quod ſignificatur, intelligendum. nam ſignũ pro eo, quod ſignificatur, poſitũ eſt. frons enim porrecta, hilaritatem & lætitiam: cõtracta, triſtitiam & mœſtitiam ſignificat. Terent. Adelp. *date hodie mihi Exporge frontem.* Sic aliis corporis partibus, alii animi affectus indicantur: quarum rerum complura collegimus exempla in Commentariis Horationis ad illum locum: *Deme ſupercilio nubem*, &c. epiſtol. 18. libro 1. STVLTITIA'ST EI TE ESSE TRIST. CVIVS, &c.] id eſt, ſtultus eſt, qui ſe triſtem ei præbeamus, qui plus poteſt vel ſtulti ſunt. qui ſe triſteis ei præbent, &c. vel ſtulti ſimus ſi nos triſteis ei præbeamus, qui plus poteſt. ſecunda perſona poſita eſt pro tertia infinita, vel pro prima, aut tertia plurali. Idem in Pœnulo. *qui bene volunt, bene vis item*, id eſt, iis, qui bene vobis volunt, nos ſimiliter bene volumus. tale eſt & illud eiuſdem & in Sticho, *nimia voluptas eſt. ſi diu afuerit domo: Domũ ſi redierit, ſit tibi nulla'ſt ægritudo animo obuiam.* PERBONAE FRVGI HOM ] vel ſubintelligendum *te*, ſeu repetendum ex illo verſu *primùm ego te*, &c. vel legendum *te bonæ frugi*. &c QVIN, SI ITA ARB. ] quamobrem non, ſi ita arb &c. QVIN ID VOLO ] Immò verò id ipſum volo. *quin* ſecũdo loco poſitum, & quod eſt in reſponſione Stalionis, aliter vſurpatur, quod in ſerui interrogatione eſt SED NIHIL EST CVP. ME P. ] id eſt, ſed fruſtra cupiam te eſſe liberum, niſi tu me factis tuis re & opera tua adiuuas. COELIBEM ] *cælibem dictum exiſtimant, quòd dignam cælo vitam agat*, inquit Feſtus, Cœlebs opponitur marito. id, quod indicat & hoc *vtrum nunc tu cælibem eſſe te mauis, liberum An maritum ſeruũ* &c. & illud ex Mercat. in exit. *Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus. Seu maritum, ſiue adeò hercle cælibem ſcortarier, Cum eo nos hic lege agemus*, &c. OPTIO TVA'ST. ] optandi poteſtas tua eſt eligere tibi licet. VTRAM HARVM VIS CONDITIONEM ACC ] al vtram harum vis conditionum accipe. MEO PERICVLO V. ] non alieno. NVNC VIVO TVO ] quia ſeruus, non eſt ſuus, ſed domini. Itaque viuit, & moritur periculo domini. mortuo enim ſeruo, damno afficitur dominus: & quanto ſeruus, qui mortuus eſt, pretioſior eſt, tanto maiore detrimento afficitur. CONCEDERE ] cedere. HOMINI NATO ] ſic ſæpe loquitur, vt in Moſtellaria. *Tanquam ſi intus natus nemo in ædibus habitet.* Idem in Rudente *dominus huic nemo, ne fruſtra ſis Niſi ego nemo natu'ſt.* ET SITVLAM HVC TECVM EFF. CVM AQ ET. SOR. ] ex hoc loco maximè, & ceteris, quæ ad hunc locum pertinent, quomodo ſortirentur veteres, cognoſcere licet. Nam primùm vas, in quod coniiciendæ erant ſortes, implebatur aqua: neque in vas inane coniiciebantur ſortes: deinde ſortes erãt ligneæ, nõ terrenæ, ſeu terreæ, ne liquęſcerent in aqua, vt ſors Ariſtodemi liberũ olim delicuit.

delicuit, deinde in ſortibus inſcripta erant ſortientium nomina, vel aliquid, quod eſſet loco nominis, vt hic erant inſcriptæ numerorum notæ, videlicet vnum & duo. & ea quidem ſors, quæ vnum ſcriptum habet, fuit Olympionis: Altera Chalini. in libro autem 2. Accuſ. ſortientium nomina ſcripta ſunt: quẽ locum mox proferemus. Poſtremò, cuius ſors prima exibat, vel educebatur, is vincebat. Quam autem hic Plautus ſitulam nomine Latino dicit, Marc. Tullius hydriam Græco appellat in libro illo 2. de Accuſ. EGO POL ISTAM IAM ALIQVOVORSVM TRAGVLAM DESIDERO] allegoria eſt ducta à re militari. erat autem tragula iaculi genus, quod & tormento & manu mittebatur: & adiectum, atque affixum, vel ab ea parte, qua adactum erat, auellebatur, vel à cõtraria: atque vt commodius auelleretur, interdum vulnus erat latius aperiendum: quod decidere telum dicebãt Latini, vt Homerus *ἐκταμέειν*. Eſt enim *ἐκταμέειν βέλος* apud Homerum, vulnere latius inciſo telum euellere. Feſtus, tragula, inquit, eſt genus teli, dicta quod ſcuto infixa trahatur. Nonius, tragula, inquit, eſt haſta. deinde profert hęc verba ex Salluſtio libro 3. hiſt. *aut ille, ceruum qui volaticè currentẽ ſpes ſecutus, aut tragula traiẽcit.* hoc igitur ſignificat, ego vxoris meæ conatus, aſtutias & machinas aliqua ratione atque aliquo modo depulero ac deiecero. Nonnulli tamen hic legunt *deiecero*. NIHIL IMPETRARE P] nihil efficere potero: nihil aſſequi potero: *οὐδὲν ἀνύσω διαπράξομαι*. VT QVIDEM POL PEREAS, &c.] tibi ſors ea obtinget, vt pereas cum cruciatu malo. MACHINARE QVOD LVBET] quaslibet machinas adpara atque admoue, quod tibi lubet, molire. Lucret. libro 3. *Nam tibi præterea quod machiner, inueniámque Quod placeat, nihil eſt.* ad quem locum de hoc verbo plura. ABIN' HINC AB OCVLIS?] abiſne hinc à conſpectu meo? SVMNE EGO MISER HOMO?] nónne ego ſum miſer homo? *ne* interrogatiuum, reſponſionem aientem includens & poſtulans. SATIN' OMNES RES, &c.] nónne affatim res omnes mihi aduerſæ ſunt? ECCE ME NVLLVM E.] ego planè perii. SI NON IMPETRAVIT] ſi non exorauit Olympionem vxor, ne Caſinam vxorem ducat. SPECVLA] parua ſpes vſus eſt eodem nomine & M. Tullius in epiſt. ad M. Cœlium lib. 2. epiſt. *& eò magis, quòd in communibus miſeriis hac tamen oblectabar ſpecula*, &c. ] IN SORTI] in ſorte. SI SORS AVTEM DECOLLASSIT] ſi ſors autem decollauerit, &c. decollauerit, id eſt, deſtituerit, fefellerit: vel vt alii malunt, defluxerit, euanuerit, vt ſcribatur vno l. vtitur eodem verbo & ſuprà in Captiuis. *eſt illic mihi vna ſpes cenatica. Si ea decollabit, redibo huc ad ſenem, ad cenam aſperam.* GLADIVM FACIAM CVLCITAM, &c.] faciam ex gladio culcitam, & in eum incumbam. incubabo gladio tanquam culcitæ. pectus mihi gladio transfodiam. Suetonius in Auguſto, *quærentibúſque amicis quidnam Aiax ageret reſpondit, Aiacem ſuum in ſpongiam incubuiſſe.* Marc. Tull. lib. 2. de Inuen. Rhet. *Ille autem, cuius merces erant, in gladium ibidem in naui incumberet.* Lucilius. *Suſpendátque ſe, aut in gladium incumbat, ne cælum videat culcita, dicta eſt ab eo, quòd tomento inculcatur.* inquit Feſtus, ſic fere Varro libr. 4. de lingua Latina, *poſt quàm transierunt ad culcitas, quòd in eas agam, aut tomentum aliúdve quid calcabant, ab inculcando culcitæ dictæ: hinc quidquid inſternebant, à ſternendo culcitam appellarunt.* M. Tullius libro 4. Tuſculanarum. *Eripiamus huic ægritudinem, quomodo? collocemus in culcita plumea, pſaltriam adducamus.* EVMQVE INCVMBAM] id eſt, in eúmque incumbam, ſic dictum *eum incumbam*, vt propugnare nugis, & adigere arbitrium, adigere iuſiurandum, & ſimilia de quibus in commentariis Horatianis & Lucretianis, interpretatio autem ſuperiorum ſiue *ἐμμέλεια*. PROGREDITVR] procedit, prodit foras, egreditur.

## OLYMPIO villicus, STALINO ſenex.

Ol. *VNà edepol opera in furnum calidum condito,*
*Atque ibi torreto me pro pane rubido hera.*
*Quàm iſtam operam à me impetres, quod poſtulas.*
Sta. *Saluus ſum, ſalua ſpes eſt, vt verba audio.*
Ol. *Quid tu me verò libertate territas?*
*Quid ſi tu nolis, filiúſque etiam tuus?*
*Vobis inuitis, atque amborum ingratiis*
*Vna libella liber poſſum fieri,*
Sta. *Quid iſtuc eſt qui cum litigas Olympio?*
Ol. *Cum eadem, qui tu ſemper.* Sta. *cum vxore ne mea?*
Ol. *Quam tu mihi vxorem? quaſi venator tu quidem es:*
*Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.*
Sta. *Quid ait? quid loquitur tecum?* Ol. *orat, obſecrat,*
*Ne Caſinam vxorem ducam.* Sta. *quid tu poſtea?*
Ol. *Negaui enim ipſi me conceſſurum Ioui,*
*Si is mecum oraret.* Sta. *di te ſeruaſſint mihi.*
Ol. *Nunc in fermento tota eſt, ita turget mihi.*
Sta. *Edepol ego illam mediam diruptam velim.*
Ol. *Credo edepol eſſe, ſiquidem tu frugi bona es:*
*Verùm edepol tua mihi odioſa eſt amatio.*

*Inimica eſt tua vxor mihi, inimicus filius,*
*Inimici familiares.* St. *quid id refert tua?*
*Vnus tibi hic, dum propitius ſit Iuppiter,*
*Tu iſtos minutos caue deos floccifeceris.*
Ol. *Nugæ ſunt iſtæ magnæ. quaſi tu neſcias,*
*Repentè vt emoriantur humani Ioues?*
*Sed tandem ſi tu Iuppiter ſis emortuus,*
*Quum ad deos minores redierit regnum tuum,*
*Quis mihi ſubueniet tergo, aut capiti, aut cruribus?*
Sta. *Opinione melius res tibi habet tua,*
*Si hoc impetramus, vt ego cum Caſina cubem.*
Ol. *Non hercle opinor poſſe, ita vxor acriter*
*Tua inſtat, ne mihi detur.* St. *at ego ſic agam,*
*Coniiciam ſortis, in ſuellam, & ſortiar*
*Tibi & Chalino, ita rem natam eſſe intelligo.*
*Neceſſum eſt vorſis gladiis depugnarier.*
Ol. *Quid ſi ſors aliter, quàm voles, euenerit?*
Sta. *Benedice Dis ſum fretus, deos ſperauimus.*
Ol. *Non ego iſtud verbum emiſſim titiuilitio.*
*Nam omnes mortales deis ſunt freti, ſed tamen*
*Vidi ego dis fretos ſæpe multos decipi.*
Sta. *Tace parumper.* Ol. *quid vis?* St. *eccum exit foras,*
*Chalinus intus cum ſitella & ſortibus.*
*Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.*

VNA AEDEPOL OPERA, &c.] Quemadmodum in ſuperiore ſcena Stalino ſenex egit cũ Chalino de Caſina Olympioni concedenda, ſed fruſtra: ita hic Cleoſtrata non poteſt impetrare ab Olympione, ne Caſinam vxorem ducat. hoc enim ex Olympionis reſpõſione intelligimus multis verbis egiſſe cum Olympione Cleoſtratam, vt Caſinam vxorem poſcere deſineret. ſed inanẽ operã ſumſiſſe. Sic enim reſpondet Olympio, *Una adepol opera in furn cal.* & proinde quaſi dicat, me potius in furnum calidũ condi, & ibi pro pane rubido torreri patiar, quàm Caſinam mihi præripi: aut quàm iſtuc, quod petis, à me impetrari. vel ſic, quemadmodum inanẽ operam ſumas, ſi me in furnũ calidũ pro pane ruuido, ſeu ruido condas, ibique igne exuras: ita cum me oras, vt Caſinam mihi vxorẽ poſcere deſinam, operã perdis. TORRETO] igni vrito. ſic Feſtus in verbo *torrere*, vbi & hunc locum profert. PRO PANE RVBIDO] *Rubidus apud Plautum panis vocatur*, inquit Feſtus, *parum coctus*. Item ſcorteæ ampullæ, rugoſæ, rubidæ dici ſolent. Deinde profert hunc locum Ego & *rubidus* apud Feſtum, & *rubido* hic apud Plautum mendoſè ſcripta eſſe arbitror, illícque *ruuidus*, hic *ruido* ſcribendum puto: aut, vt Hermolao Barbaro videtur in gloſſematis Plinianis, illic *rudus*, hic *rudo* ſcribendum eſt. Nam ruidum dici mihi videtur, quod eſt rude, ſcabrum & impolitum, quales ſunt panes non bene piſti. Ex quo aliquando exiſtimaui legendum apud Feſtum *parum piſtus*: non parum coctus. Nonnulli panem rubidum, ſeu rouidum eſſe panem bis coctum, quem nauticum vulgò appellant. QVAM ISTAM OPERAM, &c.] potiùs quàm quod poſtulas, vt iſtam operam à me impet. vel, potiùs quàm vt ſperes te iſtam operam impetrare poſſe, quod poſtulas: id eſt, quam rem poſtulas. SALVA SPES EST] ſalua ſpes eſt, & occiſa ſpes eſt, opponuntur inter ſe. Dicunt Latini etiam *occidit ſpes*, vt Horat. od. 4. lib. 4. *occidit, occidit ſpes omnis, & fortuna noſtri nominis, Haſdrubale interempto.* Et Plautus ſuprà in Captiuis, *ea ſpes elapſa eſt*, &c. ATQVE AMBORVM INGRATIIS] idem dicit, nam vobis ambobus inuitis, & veſtrûm amborum ingratiis idem valent. Ex hoc loco vel maximè apparet *ingratiis* nomen eſſe, non aduerbium, de quo in Commẽtariis Lucretianis plura. VNA LIBELLA LIBER POSS. F.] paronomaſia. Libella autem, (vt docet Varro lib. 5. de lingua Latina) eſt decima pars denarii, quia as libram pondo, valebat, & erat ex argento parua. Itaque vna libella, id eſt, exiguo pretio. M. Tullius pro Roſcio Comœdo, *hic niſi planum facit* L. L. S. 1ↃↃↃ. *at libellam ſibi deberi, cauſam perdit.* Idem li. 2. accuſat. *Ecquis Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, vnam libellam dediſſet.* Plautus in Captiuis, *At ob eam rem mihi libellam pro eo agenti ne duis.* Idem in Pſeud. *quid ego ni fleam, Cui nec paratus nummus argenti ſiet, Neque cui libellæ ſpes ſit vſquam gentium?* Propterea autem dicit Olympio, ſe vna libella liberũ poſſe fieri, quia ſperat, ſe, ſi Caſinam vxorem ducat, & heri ſui amoribus morem gerat, facilè libertatem conſecuturum. EVM CANE] canem dicit, quia aſſiduè latrat, vt canis. ſic in Menæchmis, *Ita me illa rabioſa fœmina obſeruat canis*, ibidem. *Nam dudum vxorem ſuam eſſe aiebat rabioſam canem.* Idem Mil. Glor. *Licuit vxorem dotatam genere ſummo ducere. Sed nolo mihi oblatratricem in ædes intromittere.* NEGAVI ENIM IPSI ME CONCESS.] tale eſt illud Catuli, quod & Boſius ad hunc locum adſcripſerat. *Nulli ſe dicit mulier mea nubere malle, Quàm mihi, non ſi ſe Iuppiter ipſe petat.* SI IS MECVM ORARET] ſi is mecum ageret. SERVASSINT M.] ſeruarint mihi. optantis. IN FERMENTO TOTA EST]

VOTA'ST] Fermentum à feruendo dictum, quod ſuo feruore farinæ maſſā turgidā reddat. in fermēto eſt, igitur, i. irata eſt: ira turgeſcit. IRA TVRGET MIHI] ira ſcilicet. declarat quod prius obſcurius dixerat. Sic Achilles apud Homerum ἰλ. ι ſτm. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. &c. quod ſic vertit M. Tull. lib. 3. Tuſcul. quæſt. *At mihi cor penitus turgeſcit triſtibus iris.* &c. & Horat oda 13 lib. 1. *væ, meum Feruens difficili bile tumet iecur.* Eodem ſentētia dixit de irato in Bacchid. *Sufflatus ille huc veniet.* MEDIAM DIRVPTAM V. ] ſic reſpondet Piſtoclerus ad illud, quod dixerat paraſitus. *ſufflatus ille huc veniet*, PIST. *diruptum velim.* Ex quo intelligere licet, ſufflari & turgere, per tranſlationem dici de eo qui iraſcitur. CREDO AEDEPOL ESSE] credo ædepol ita eſſe vt dicis. AMATIO] tua amatio τὸ ἐρᾶν. INIMICA'ST TVA VXOR M. &c.] tale eſt illud Horatii, quamuis differat perſonis. Satyr. 1. lib. 1. *Non vxor ſaluum te vult, non filius, omnes vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.* DVM PROPITIVS, &c. ] Dummodò ego tibi propitius ſim, qui ſum paterfamiliâs, & rex domus: conterne omneis alios familiares qui ſunt me inferiores, ac minores. allegoria eſt. MINVTOS CAVE DEOS FLOCCI F. ] noli flocci facere deos minores? id eſt vxorem, filium, &c caue flocci feceris, hyperbole. alludit autem ad deos maiorum gentium, qui ſunt numero 12. & minorum gentium. Sūt autem 12. hi, ab Ennio duobus verſibus cōprehēſi, Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Ceteri minorum ſunt gentium, vt Bacchus, Hercules, Æſculapius, Iuuentas, &c. M. Tull. lib. 1. Tuſcul. quæſt. *Ipſi illi maiorum gentium Dij qui habentur, hinc à nobis profecti in cælum reperientur.* Idem lib. 4. Academic. quæſt. *Cleanthes, qui quaſi maiorum eſt gentium, Stoicus.* &c. Idem lib 9 epiſt. ad Papir. Pætum, *Fuerunt enim patricij minorum gentium.* Maiorum autem gentium patritii, vt dicam ἐν παρόδῳ, dicti ſunt patres qui à Romulo lecti ſunt, & eorum progenies: minorum gentium qui à priſco, eorumque ſuboles. Tacitus lib. 11. *Iiſdem diebus in numerum patritiorum adſciuit Cæſar vetuſtiſſimum quemque è ſenatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & Lucius Brutus minorum gentium appellauerant, exhauſtis etiam, quas dictator Cæſar lege Caſſia, & Princeps Auguſtus lege Senia ſublegere. Lætaque hæc in remp. munia, multo gaudio Cenſoris inibantur.* HVMANI IOVES] mortales Ioues, qualis tu es, Ioues a ſingulari nominatiuo, Iouis, vt vult Priſcian. lib. 6. vbi hunc locum profert. AD DEOS MINORES] ad deos minorum gentium. QVIS MIHI SVBVENIET, &c.] al. quis me ſubueniet, &c. OPINIONE MELIVS &c.] melius, quàm opinaris. ITA REM NATAM ESSE INTELL.] eam naturam rei eſſe video, cuiuſmodi naturæ negotium eſſe intelligo, &c. NECESSVM'ST VORSIS GLAD. DEPVGN.] neceſſe eſt omni contentione dimicari. prouerbium olet. *verſis gladiis*, id eſt, toratis, & circumactis gladiis. tractum à gladiatoribus, qui ſine vlla diſſimulatione, neque animi, aut ludicri cauſa, ſed ſeriò, & vitam alter alterius petentes, digladiantur. BENEDICITE] εὐφήμει, bona verba loquere, bene ominare, ſic ſuprà in Aſin. *Eia benedicite.* & in Aulularia, *Bono animo es, & benedice.* DEOS SPERAVIMVS ] in diis ſpes noſtras collocatas habemus aliter Virg. libr. 1. Æneid. *Si genus humanum, & mortalia temnitis arma, At ſperate Deos memores fandi, atque nefandi.* ISTVD VERBVM ] iſtud dictum, iſtud quod dixiſti. NON EGO ISTVD VERBVM EMISS. TITIVIL. ] non iſtud quod modò dixiſti, nempe te diis fretum eſſe, & in diis ſpes tuas poſitas habere, emiſſum, id eſt, emerim titiuilitio, id eſt, re nullius pretii, titiuilitiū, inquit Feſtus, nullius ſignificationis eſt, vt apud Græcos βλίτυρι, σκινδαψός. Plautus, non ego, &c. Sed Fulgentius, titiuilitium, dici voluerunt, inquit, fila putrida, quæ de telis cadunt. Deinde hunc locum profert. putat Turnebus libro 16. aduerſ. capi. 3. Fulgentium legiſſe textiuilitium apud Plautum, vt ſit nomen compoſitum ex textu, & vilitate. NAM OMNES MORTALES, &c.] ſententia impia, quam Plautus ſapienter auctori improbo, & planè ea digno attribuit. INTVS ] domo. COLLATIS SIGNIS] alia metaphora, ſeu allegoria à re militari. conferri ſigna enim dicuntur, cùm duo exercitus concurrunt & confligunt, eadem fere ſententia dixit, *verſis gladiis*.

## CLEOSTRATA vxor, CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

Cl. *FAce Chaline me certiorem, quid meus vir me velit?*
Ch. *Ille ædepol viuere ardentem te extra portam Metiam,*
*Credo ecaſtor velle.* Cl. *at pol ego haud credo, ſed certò ſcio.*
St. *Plus artificium eſt mi quàm rebar, hariolum hunc habeo domi.*
*Quid ſi propius attollamus ſigna, eamúſque obuiam?*
*Sequere. quid vos agitis?* Ch. *adſunt quæ imperaui, ſi omnia,*
*Vxor, ſortes, ſitula, atque egomet.* St. *te vno adeſt pluſquam ego volo.*
Ch. *Tibi quidem edepol ita videtur, ſtimulus ego nunc ſum tibi,*
*Ego quòd corculum aſſudaſſit iam ex metu* St. *maſtigia.*
Cl. *Tace Chaline.* Ch. *comprime iſtum.* Ol. *immo iſtunc.*
St. *Depone hic ſitellam, ſortis cedo mihi, animum aduertite,*
*Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me impetrare vxor mea.*
*Caſſina vt vxor mihi daretur, & nunc etiam cenſeo.*
Cl. *Tibi daretur illa?* St. *mihi enim, ah non id volui dicere.*
*Dum mihi volui, huic dixi: atque adeò dum mihi cupio, perperam*
*Iamdudum hercle fabulor.* Cl. *pol tu quidem atque etiam facis.*

St. *Huic immò hercle mihi. vah, tandem redij vix veram in viam:*
Cl. *Perpol ſæpe peccas.* St. *ita fit, vbi quid tantopere expetas.*
*Sed te vterque tuo pro iure, ego atque hic oramus.* Cl. *quid eſt?*
St. *Dicam enim mea mulſa, de iſthac Caſina huic noſtro villico*
*Gratiam facias.* Cl. *at pol ego neque facio, neque cenſeo.*
St. *Tum igitur ego ſorteis vtrinque iam mittam.* Cl. *quis vetat?*
St. *Optimum atque æquiſſimum iſtud eſſe, iure iudico:*
*Poſtremò ſi illud, quod volumus eueniet, gaudebimus.*
*Sin ſecus, patiemur animis æquis:* Ch. *tene ſortem, tene,*
*Vide quid ſcriptum eſt.* Olymp. *vnum.* Ch. *iniquum eſt, quia iſti priuſquam mihi eſt.*
St. *Accipe hanc ſis.* Ch. *cedo, mane, vnum venit in mentem modò,*
*Vide, ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua.* St. *verbero,*
*Men te cenſes eſſe? nulla eſt, habe quietum animum modò.*
*Quod bonum atque fortunatum ſit mihi, tuum magnum malum.*
Ol. *Tibi quidem edepol credo eueniet, noui pietatem tuam.*
*Sed manedum, num iſta aut populna ſors, aut abiegna eſt tua?*
Ch. *Quid tu id curas?* Ol. *quia enim metuo, in aqua ne ſumma natet.*
St. *Euge caue conjcite ſorteis nunciam ambo huc eccere.*
*Vxor æqua.* Ol. *noli vxori credere.* St. *habe animum bonum.*
Ol. *Credo hercle hodie deuorabit ſortis, ſi attigerit.* Ch. *tace.*
Ol. *Taceo, deos quæſo, tu vt quidem hodie canem & furcam feras.*
Ch. *Mihi vt ſortitio eueniat, vt quidem hercle pedibus pendeas.*
Ol. *At tu, vt oculos emungare ex capite per naſum tuos.*
*Quid times? paratum oportet eſſe iam laqueum tibi.*
St. *Periſti, animum aduortite amabo.* Ol. *taceo.* St. *nunc tu Cleoſtrata.*
*Ne à me memores malitioſè de hac re factum, aut ſuſpices,*
*Tibi permitto, tute ſorti.* Ol. *perdis me.* Ch. *lucrum facit.*
Cl. *Benefacis.* Ch. *deos quæſo, vt tua ſors ex ſitella effugerit.*
Ol. *Ain tu? quia tute es fugitiuus, omneis te imitari cupis.*
*Sed vtinam tua quidem ſicut Herculeis prædicant*
*Quondam prognatis, iſta in ſortiendo ſors delicuerit.*
Ch. *Tu vt liqueſcas ipſe actutum, virgis calefactabere.*
St. *Hoc ageſis Olympio.* Ol. *ſi hic litteratus me ſinat.*
St. *Quod bonum atque fortunatum mihi ſit.* Ol. *ita verò & mihi.*
Ch. *Non, imò hercle.* Ol. *imò mihi hercle.* St. *vincet, tu viues miſer.*
*Præcide os tu illi hodie. age, ecquid fit?* Cl. *ne oblexis manum.*
Ol. *Compreſſan' palma, an porrecta ferio?* St. *age vt vis.* Ol. *hem tibi.*
Cl. *Quid tibi iſtuc tactio eſt?* Ol. *Quia Iuppiter iuſſit meus.*
Cl. *Feri malam tu illi rurſum.* Ol. *perij, pugnis cædor Iuppiter.*
St. *Quid tibi tactio hunc fuit?* Ch. *Quia iuſſit hæc Iuno mea.*
St. *Patiundum'ſt, ſiquidem me viuo mea vxor imperium exhibet.*
Cl. *Tam huic loqui licere oportet, quàm iſti.* Ol. *cur omen mihi*
*Vituperat?* St. *malo Chaline tibi cauendum cenſeo.*
Ch. *Tempori poſtquam oppugnatum eſt os.* St. *age vxor mea nunc iam*
*Sorti. vos aduortite animum. præbe tu.* Ol. *vbi ſim neſcio.*
*Perij, cor lienoſum opinor habeo, iamdudum ſalit,*
*De labore pectus tundit.* Cl. *teneo ſortem.* St. *effer foras.*

*Iámne*

Ch. *Iamne mortuus?* Ol. *oſtende, mea eſt* Ch. *mala crux ea eſt qu'dem,*
Cl. *Victus es Chaline.* St. *tum nos diu viuere Olympio*
*Gaudeo. pietate factum'ſt mea, atque maiorum meûm.*
*Intrò abi vxor, atque adorna nuptias.* Cl. *faciam vt iubes.*
St. *Scin' tu ruri eſſe ad villam lon e. quò ducat?* Cl. *ſcio.* St. *intrò abi.*
*Et quanquam hoc tibi'ſt ægrè, tamen fac accures.* Cl. *licet.*
St. *Eamus nos quoque intrò, ' ortemur vt properent.* Ol. *nunquid moror?*
*Nam præſente hoc plura verba fieri non deſidero.*

ILLE AEDEPOL VIDERE TE ARD] id eſt, Ille ædepol te videre velit in rogum impoſitam & ardentem extra portam Meriam, porta Metia, eadem erat atque Eſquilina. Cadauera autem extra vrbem comburebantur, quod vel ex M. Tull. lib. 2. de legibus intelligere licet, quin etiam extra vrbē mortui ſepeliebātur ſic M Tull. *In vrbe ne ſepelito, néve vrito.* Præterea extra portam Metiam pecudes laniabant: & maleficos ſupplicio afficiebant: quod declarat & noſter Plautus in Pſeud. ibi, *iam hic ero. verùm extra portam Metiam currendum'ſt prius* CA. *quid eò.* PS. *lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero.* legendum eſt autem vt edidimus, *ille adepol*, &c. non vt habent aliæ editiones, *Illum adepol* &c. AT POL EGO HAVD CREDO, SED, &c. ] plus eſt ſcire, quàm credere. nam certior ſcientia eſt, quàm fides, vt docet Ariſtoteles πίστις enim, inquit ille, in Rhetoricis ἐστὶν ἰσχυρὰ ὑπόληψις. id eſt, fides eſt firma, ſeu valida exiſtimatio, ſiue opinio. ſcientia verò eſt principiorum & primarum cauſarum cognitio ſeu comprehenſio. Itaque quanto minus eſt, valide opinari, quàm ſcire, tanto minus eſt credere, quàm ſcire. Donatus ad illud Terent. in Eunucho, *Credin'?* GN *immò certè.* Notat, *credere, dubitantis eſt: certum eſſe, fidentis.* HARIOLVM HVNC HABEO D] hoc eò dicit Stalino, quòd ita reſponderat Chalinus Cleoſtratæ, *Ille adepol videre,* &c. proinde ac ſi dicat, ſeruum habeo, diuinandi & hariolandi peritum: quod neſciebam. Itaque plus artificum habeo domi, quàm putabam. Dicti ſunt harioli, vt vult Donatus ad illud Terētii in Phorm. *interdixit hariolus,* &c: vel à *fatis,* & *fando.* quaſi fariolus: hi enim pro f. & f. pro h. in multis nominib. ponebant, vel ab halando: nam harioli ſolent halitu mortalem animam quaſi eiicere, ſeu exhalare, vt immortalem & diuinam recipiam. QVID SI PROPIVS ATTOLLAMVS S. &c. ] allegoria eſt à re militari. ſic ſuprà: *Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.* ſententia autem hęc eſt, quid ſi propius accedamus, eamúſque aduerſum? TE VNO ADEST PL. F. V.] ceteros & cetera præſtò eſſe facile patior, te abeſſe malim quàm adeſſe. STIMVLVS EGO N. S. T.] i. ego nunc tibi moleſtus ſum, tanquam ſtimulus. mea præſentia te vrit & cruciat. ASSVDASSIT] aſſudauerit. eſt autem antiphraſis. nam aſſudaſſit dixit pro conglaciarit, congelarit, alſerit, frigore contractum ſit. metus enim, vt & frigus contrahit. MASTIGIA] verbero. ATQVE EGO CENSVI, &c.] Atqui ego putaui, &c. atque pro atqui MIHI ENIM] inducitur ſenex præ amoris incendio, & animi perturbatione, crebrò lingua peccans, & aliud loquens, quàm velit, cùm amorem ſuum diſſimulare & tegere debeat, ne quoid poſſit tamen. DVM MIHI VOLVI, HVIC D] par, & conſentaneum erat ſenem ita dicere, dum ego huic volui, mihi dixi, i. dum ego volui dicere, putaui, vxor, me abs te impetrare poſſe, Caſina, vt huic vxor daretur, mihi dixi, ſed amore perturbatus loquitur, quod fert libido, non quod ratio poſtulat.

PERPERAM IAMDVDVM H. FAB. ] iamdudum hercle animo erro, & lingua pecco, & aliud pro alio loquor. POL TV QVIDEM ATQVE ETIAM. &c ] pol tu quidem crebro peccas, & perperā loqueris. VAH, TANDEM REDII VIX, &c.] allegoria, id eſt, nunc tandem vix errare deſii; & quod ſentio id loqui cœpi. ſic ferè loquitur infrà, *Nunc pol ego demum in rectam redij ſemitam.* & iterum infrà, *de via in ſemitam regredere.* VBI QVID TANTOPERE EXP.] vbi aliquis aliquid tantopere expetat, quantopere ego expeto. MEA MVLSA] mea vxor, quæ mihi inſtar mulſæ, ſeu mulſi es, mea iucundiſſima vxor: mea voluptas, aqua mulſa, vt vinum mulſum. DE ISTAC CAS. H. N. VILL. GRAT. F.] quod ad iſtam Caſinam attinet, huic noſtro villico concedas & condones, vt eam vxorem ducat. gratiam facere, eſt remittere, concedere, condonare. ſic loquitur in Moſtellaria, *De cena facio gratiam.* idem Milite glor. *quàm benignè gratiam fecit, ne iratus eſſet?* Idem in Trinummo: *hiſce ego tibi artibus gratiam facio, neu colas, neu imbuas ingenium.* Salluſtius in orat. Catonis, *Multéſque mortales ob eam cauſam aduerſos habeo, qui mihi atque animo meo nullius vnquam delicti gratiā feciſſem, haud facilè alterius libidini malefacta condonabam.* Titus Liuius, *Omnium igitur tibi, Ap Claudi, quæ impiè, nefariéque per biennium alia ſuper alia es auſus gratiam fecit,* Sueton. in Tiberio, *Bononienſibus quoque publicè, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit, coniurandi cum tota Italia pro partibus ſuis* Idem in eodem. *Equiti R. iuriſiurandi gratiam fecit, vt vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum antè iurauerat.* VTRINQ.] pro vtroque, Olympione & Chalino. MITTAM] in ſitulam aquæ plenam coniiciam. quanquam fateor verbi *mittam* nullum extare in noſtris libris veſtigium. quod item verbum admonet Camerarius à ſuis abeſſe Poſtremo SI ILLVD, QVOD VOLVMVS, &c.] factum laudabile & præclarum Stalinonis. niſi id libido dedecoret. Nam ſententia hæc laudatur. Si eueniat quod velis gaudeas. ſin ſecus, ęquo animo feras, XENE SORTEM] noli coniicere in ſitulam: prius quàm inſpexerimus, quid in ea ſcriptum ſit. VNVM] nota, quæ ſignificat vnitatem, ſeu potius, μονάδα. QVIA ISTI PRIVS QVAM M. E. ST.] ſubintell. data ſors. ACCIPE H. SIS ] tu Chaline hanc ſortem accipe, ſi vis CEDO] da. ALIA SORTIS] alia ſors. ſortis in recto caſu numeri ſingular. pro ſors. quod notat Priſc. libro 7. MEN' TE CENSES ESSE?] putas me tui ſimilem eſſe? me ſubdolum & fallacem eſſe exiſtimas qualis es tu? QVOD BONVM ATQ. FORTVN.] hæc verba præfari ſolebant initio rei, quam acturi erant. POPVLNA] populea ſeu populnea, ex populo arbore. notat Priſcianus libro ſecundo, populus, a, um, dici à veteribus. non celabo lectorem tamen, in nonnullis libris manuſcriptis legi; *populea*, TVA?] Chaline, IN AQVA NE SVMMA N.] ne aquæ innatet, ne extent ex aqua, & in ſumma aqua emineat.

ἵνα μὴ ἐπιπολάζῃ. Fiebant enim ſortes ex ligno duriſſimo, vt ex quercu & robore, vt in aqua ſubſiderent: quod declarant verba M. Tull. libr. 2. de Diu. ibi. *Itaque perfracto ſaxo ſorteis erupiſſe in robore inſculptas priſcarum litterarum notas*, &c. ſequitur paucis verſibus pòſt, *Quid igitur in his (ſortibus) poteſt eſſe certi, quæ fortuna mouentur, vero manu miſcentur, atque ducuntur? Quomodo autem iſtæ poſitæ in illo loco? quis robur illud cecidit, dolauit, inſcripſit?* HVC] in ſitulam. ECCERE VXOR AEQVA] *eccere*, inquit Feſtus, *iuſiurandum eſt, ac ſi dicatur per Caſtor, ædepol*. alii *eccere* pro *ecce* poſitum accipiunt. Hactenus Feſtus. Ego *æcere* ſcribi velim cum diphthongo æ, in prima ſyllaba, cùm ſignificat per ædem Cereris: cùm verò pro *ecce* accipitur, ſine diphthongo, *eccere*. Venio nunc ad huius loci explicationem, *æcere, vxor æqua*, inquit, id eſt, per ædem Cereris, vxor nunc propitia eſt, ſeu æquo animo eſt, cùm ſcilicet videt nullam à me fallaciam adhiberi. vel ſic, vxor æqua, id eſt vxor mihi propitia ſit. vt intelligamus, Stalinonem in ſortibus vxorem inuocare, vt ſolent amantes talos iacturi, puellas ſuas inuocare. vel ſic, vxor æqua, id eſt tu vxor æqua ſorteis, ſitellam agitando: ſeu potiùs, æqua ſitellam, id eſt fac, vt ſitella neutram in partem propendeat, vt æqua ſit, verbum imperatiui modi. vel ſic, *æcere vxor æqua* id eſt per ædem Cereris, vxor in hac re, æqua eſt, id eſt æquo animo eſt. quare ei credere, & fidem habere ſine periculo poſſumus. Locus eſt mihi perobſcurus. NOLI VX. CRED.] caue vxori credas. DEVORABIT SORTEIS] ſic edendum curaui quatuor libros veteres, & vulgatos omneis, &, quod caput eſt, editionem Camerarianam ſecutus, quæ ſic habet. cuius lectionis plana ſententia eſt. ſed tres alii libri manuſcr. habent, *deuotabit ſorteis ſi att.* deuotare autē, verbum frequentatiuū à verbo deuoueo. ab eodem deuoti dicti ſunt, qui ſe alicui certa verborum formula addixerunt, votóque obligarunt: exſecrandi, exſecrabiles, exſecrari, ſacris abdicati. Nam deuouere, interdum valet, diris precationibus obſtringere & exſecrari, vt notauimus in comment. Horat. ad odam 4. & 23 libr. 3. & in Commentariis in Æmil. Prob. ſeu Cornelium Nepotem. Siquis igitur *deuotabit ſorteis*, legēdum exiſtimabit, ſic erit hic locus explicandus, ſorteis diris precationibus obligabit, ſeu deuotas & exſecratas reddet Cleoſtrata, ſi eas attigerit. Vſus eſt eodem verbo & M. Tull. vt quibuſdā videtur, & vt nonnulli libri manuſcripti fidem faciūt in paradoxo 1. ibi, *quæ vis patrem Decium, quæ filiū deuotauit, atque immiſit in armatas hoſtium copias?* vbi vulgò legitur, *deuouit, atque immiſit*, &c. Accius in Decio. *Patrio exemplo medicabo, atque animam deuotabo hoſtibus*, ſic enim legendum apud Non. *non deuorabo*. Itaque vt ingenuè fatear, hic quoque malim legi, *deuotabit ſorteis*. CANEM, ET FVRCAM F.] canem, id eſt, vinculum ferreum, catenam, catellum ferreum. ſuprà in Curc. *cum catello vt accubes. Ferreo ego dico*. furcā feras autem, notum eſt. ex quo furciferi ſerui: de quibus ſuprà ſat multa quibus addamus illud ex Cicerone lib. 1. de Diuinatione, *Cùm bello Latino ludi votiui maximi primùm fierent, ciuitas ad arma repente eſt excitata. itaque ludis intermiſſis inſtauratiui conſtituti ſunt. qui antequàm fierent, cúmque iam populus conſediſſet, ſeruus per circum, cùm virgis cæderetur, furcam ferens, ductus eſt* &c. Licet etiam dicere, hic ſignificari furcam, qua onera geſtabant ſerui & milites Mariani: ex quo dicti muli Mariani, qui, vt docet Feſtus, à C. Mario inſtituti ſunt: cuius milites in furca, tabella, varicoſius interpoſita, onera portare aſſueuerant, de quibus & Plutarchus in Mario. Huc referendum quod eſt infrà in ead. fab. non longè, *Sine modò rus veniat. ego remittam ad te virum Cum furca in vrbem, tanquam carbonarium*. PEDIBVS PENDEAS] ſerui virgis, aut loris verberabantur pendentes. quod cùm alibi aliquot exemplis collectis notauimus, tum in Amphitr. ibi. *Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo, Niſi item vnam, verberatus quam pependi perpetem.* AT TV VT OCVLOS EMVNGARE, &c.] At ego deos quæſo, vt tibi oculi tui per naſum ex capite emungantur. emungare oculos, helleniſmus eſt, pro emungare oculis, vel emungantur tibi oculi. PARATVM OP. ESSE IAM LAQ.] in quem te induas, & quo tibi collum obſtringas, & ſpiritum intercludas: vel quo te ſuſpendas. AVT SVSPICES] aut ſuſpiceris. TV TE SORTI] tu ipſa ſortire, Sortio in voce actiua pro ſortior, dixerunt veteres. Varro libro 22. rerum humanarum, *cùm venerint cenſores, inter ſe ſortiant.* Ennius in Creſphonte, *an inter ſe ſortiunt vrbem, atque agros?* LVCRVM FACIT] hoc ad id pertinet, quod ſeruus Olympio dixerat, *perdis me here*. id eſt, occidis me, quia mihi vincendi ſpem præcidis, cùm Cleoſtratæ ſortiendi poteſtatem permittis, id in aliam ſententiam torquens Chalinus, lucrum facit, inquit, cum te perdit ſcilicet, quia tu nihili es, neque ſumptum, quem facit herus tuus in te alendo, exſarcis. OMNEIS TE IMITARI CVPIS] omneis eſſe fugitiuos cupis, etiam ſorteis ipſas. Hoc eo pertinet, quod Chalinus optarat, vt ſors Olympionis ex ſitella effugerit. ſic κλῆρον δραπέτην dixit Sophocles SED VTINAM TVA QVIDEM SICVT HERCVL. PRAED. QVOND. PR. &c.] ſed vtinam, inquit Olympio, tua ſors delicuerit, id eſt, liquefacta fuerit & tabuerit, ſicut dicunt ſortem Heraclidis delicuiſſe. hanc hiſtoriam his verbis refert Pauſanias in Meſſen non longè à principio, Κρεσφόντης δὲ (ἠθέλησε γὰρ αὐτὸς τὴν μεσσηνίαν πάντως λαχεῖν) Τημένου δεῖται, καὶ παρασκευασάμενος τοῦτον, τῷ κλήρῳ δῶθεν ἐφίησι. Τήμενος δὲ ἐς ὑδρίαν, ἐνόντος ἐν αὐτῇ ὕδατος, κατέθηκε τοὺς ἀριστοδήμου παίδων, καὶ κρεσφόντου ἀπὸ πάλους, ἐπὶ διειρημένοις μὲν ἐξ ἀνελομένῳ τῆς χώρας προτέρους. ὁπότερος ἂν πάλος ἀνέλθῃ πρότερος. τοὺς μὲν δὴ πάλους ὁ Τήμενος ἐπεποίητο ἀμφοτέρους. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀριστοδήμου παισὶ, ξηρὰς ὑπὸ ἡλίῳ, κρεσφόντῃ δὲ ὀπτὰς πυρί. ὅτι δὲ τῶν ἀριστοδήμου παίδων πάλος κατατέτηκτο, καὶ ὁ κρεσφόντης οὕτω λαχὼν, γῆν αἱρεῖται τὴν μεσσηνίαν. id eſt, Creſphontes autem (volebat enim prorſus Meſſeniam ſibi pro ſua portione contingere) Temenum orat: & hoc ſibi conciliato, & parato, rem ſorti permittit. Temenus autem Ariſtodemi filiorum, & Creſphontæ ſorteis in ſitulam aquæ plenam conicit, hac lege verbis dilucidis dicta, vt ii priores portionem agri optarent, quorum ſors prius exiſſet Iam ſortem Temenus vtramque fecerat: ſed eam, quæ erat filiorum Ariſtodemi ex terra ſole exſiccata: eam verò, quæ erat Ariſtodemi, ex terra igne cocta. Itaque ſors Ariſtodemi filiorum delicuit: Creſphontes verò ita ſortitus, terram Meſſeniam optat, *Herculeis prognatis* autē, id eſt, Ariſtodemi liberis, Herculis poſteris, & ab Hercule prognatis. vocis *Herculeis* ſyllaba, quæ proxima eſt vltimæ, longa eſt Omnino malim legi *Heracleis* à Græco nomine ἡρακλεῖος, id eſt, Herculeus. VT LIQVESCAS] tanquam cera, aut metallum aliquod. VIRGIS CALEFACT.] virgis calefacies, calefactaberis. calefactandi verbo vtitur Horatius epiſt. 2. lib. 2. *emtis Sub noctē gelidam lignis calefactat ahenum.* HOC AGE SIS OLYMPIO] hoc age ſi vis Olympio, id eſt, aduerte animum ſi vis. SI HIC LITTERATVS ME SINAT] ſi Chalinus me animum attendere ad id, quod agitur, ſinat, at endam. ſed hic me interturbat. *litteratus* autem id eſt. cuius tergum virgis tanquā litteris inſcriptum, & conciſum eſt. Simeo Boſius, ſic litteratus, γραμματικός, ita

virgis-

virgis cæſus, vt virgarum notæ, veluti litteræ in tergo adhuc inhæreant. Plautus in Pſeud. *Quaſi in libro conſcribuntur calamo litteræ, Stilis me totum vſque vlmeis conſcribito.* QVOD BONVM ATQVE FORT. &c.] iterum verba illa ſolemnia, quæ præfati ſolebant initio rerum gerendarum, memorat. NON IMMO HERCLE] fuit additurus *mihi*, ſed interpellauit Olympio. HIC VINCET] hic Olympio. PRAECIDE OS TV ILLI H.] tu Olympio validè cæde os Chalino, quidam legi volunt *Procide*, id eſt, palàm cæde. ECQVID FIT?] id eſt, nunquid fit, quod iubeo? NE OBIEXIS MANVM] verba Cleoſtratæ, quibus vetat Chalinum ori, ſeu malæ manum obiicere, quaſi Olympio non ſit auſurus eam ferire. proinde ac ſi ita dicat, noli metuere chaline, aut ne manum ori oppone, nunquam enim te iſte, me præſente, ferire audebit obiexis, id eſt, obieceris, alii legunt *oblęſis*, ſeu *oblexis*, & interpretentur *oblæſeris*. vt intelligamus Cleoſtratam verba facere cum Olympione monentem, vt videat ne ſi Chalinum feriat, manum lædat, ſed ferri non poteſt. quod iã antea indicauit Camerarius. COMPRESSAN' PALMA, AN PORR.] vtrum me vis malum Chalino ferire manu contracta, an explicata? vtrum me vis pugnum, & colaphũ Chalino infringere, an eum manu explicata percutere? HEM T. B.] ſermo ferientis, & verberantis, vt alibi notauimus. QVID TIBI ISTVNC TACTIO'ST? quamobrem iſtũ tangis? inquit Cleoſtrata. QVIA IVP. IVSS. M.] quia iuſſit herus meus. QVID TIBI TACTIO HVNC FVIT? quamobrem aut quo iure Olympionem tetigiſti? IMPERIVM EXHIBET] imperium palàm agitat atque exercet. CVR OMEN MIHI VITVPERAT?] cur malis & triſtibus verbis mihi malè ominatur? Cur mihi omen vitiat? Cur mihi omen infelix, & infauſtum reddit? cur mihi ſeu meo omini obſcœnat? MALO CHALINE TIBI CAVENDVM CENS.] ſic in Rud. *Caue malo ac tace tu.* TEMPORI POSTQVAM OPVGN.] elegantia. tempori inquit, me mones, vt caueam malo, poſteaquam mihi os pugno percuſſum eſt, proinde ac ſi dicat, ſero me mones? SORTI] ſortire, vt ſuprà. ſortire autem, id eſt, ſortem educ è ſitella. PRAEBE TV] tu Olympio, præbe animum. eſt, animo præſenti. COR LIENOSVM HABEO &c.] Sic habent omnes libri & manuſcripti, & impreſſi, quos quidem viderim, ſeptem manuſcript. totidem impreſſi diuerſæ editionis Veneti, Florẽtini, Pariſienſes, Lugdunenſes, Baſilienſes, Antuerpienſes, Colonienſes. hoc igitur primùm. Deinde horum verborum quæ ſit ſententia videndum. Dico iocum eſſe Plautinum & hoc venuſtè à ſeruo Olympione ſignificari, ſe cor habere quaſi morbo lienis affectum. Nam cor quidem lienis morbo tentari non poteſt, ſed per quandam ſimilitudinem ſermonis, hoc ſentit Olympio, ſibi cor palpitare, & trepidare, tanquã lienem malè affectum. Nam quemadmodum lien male affectus ſeditionem, vt ait idem in Mercatore, quodammodo facit, & occupat præcordia ita cor ſpe, & metu conturbatum ſuſſilit, & trepidat, quaſi lienoſum. Sic ferè explicat & Adrian. Turn. aduerſ. li. 7. cap. 12. Quin antequã libros illos ederet, memini me, cùm de hoc locò vnà, vt de aliis rebus ſolebamus, communicaremus, cúmque ego dicerem, mihi hanc ſcripturam videri rectam, neque vllius emendationis indigere, hanc meam de huius loci explicatione ſententiam, ab eius ſententia nihil ferè diſcrepantem, ei aperire, & cùm eorum, qui cor *tineoſum*, tùm eorum qui cor *ludiſum*, legendum putant, coniecturas leueis, atque inaneis improbare, ac refutare. DE LABORE] ob laborem, & dolorem, pectus pulſat. De labore, id eſt, præ labore, ſeu ob laborem. EFFER FORAS] educ foras. educ extra aquam. IAMNE MORTVV'S] iámne mortuus es? MVLTA CRVX. EA'ST QVIDEM] immò multa crux tua eſt. TVM NOS D. V.] nos igitur diu viuere lętor. PIETATE FACTVM'ST MEA &c.] cuius pietatis nunc pretium & mercedem refero. Catullus ad ſeipſum, *O Dÿ, reddite mi hoc pro pietate mea.* SCIN' TV RVRI ESSE, &c.] Scíſne, id eſt, nónne ſcis ruri eſſe ad villam longè, locum ſubintellige, quo Olympio vxorem ducat? TIBI'ST AEGRE] tibi moleſtum eſt, tibi ægritudinem affert, te male habet: te pungit, ac ſtimulat. PRAESENTE HOC] Chalino.

## CHALINVS ſeruus.

SI nunce me ſuſpendam, meam operam luſerim,
*Et præter operam reſtim ſumti fecerim,*
*Et meis inimicis voluptatem creauerim.*
*Quid opus eſt, qui ſic mortuus? equidem tamen*
*Sorti ſum victus. Caſina nubet villico.*
*Atque id non tam ægre'ſt iam vicisse vil licum,*
*Quàm id expetiuiſſe opere tam magno ſenem,*
*Ne ea mihi daretur, atque vt illi nuberet.*
*Vt ille trepidabat! vt feſtinabat miſer!*
*Vt ſuſſultabat, poſtquam vicit villicus!*
*Atat concedam huc: audio aperiri foreis*
*Mihi beneuolenteis. atque à me prodeunt,*
*Hinc ex inſidiis hiſce ego inſidias dabo.*

MEAM OPERAM LVSERIM] inanem operam ſũſerim, nempe cùm iam ſim mortuus. ET PR. OP. RESTIM SVMTI FECERIM.] & præter operam, quam me ſuſpendens, perdiderim, ſumtum fecerim in reſti emenda, qua me ſuſpendam. *ſumpti* pro *ſumptus* in patrio caſu poſitum eſt: & ſic dictum *ſumptiſfacere*, vt lucrifacere. ET MEIS INIMICIS VOL. CR.] id eſt, & meis inimicis voluptatem præbuerim, quod ſtulti eſt committere. nam docet Ariſtoteles li. 1. Rhet. ea nobis eſſe bona & vtilia, quæ contraria ſunt iis, quæ volunt inimici, aut quæ inimicis voluptatem creant. Itaque, vt ea ſunt nobis optãda, quæ inimici metuunt, & quæ iis moleſta ſũt: ita quæ inimici volunt, & quæ eis voluptatem

creant, nobis fugienda & vitanda ſunt. Profert autem illud Neſtoris omnibus notum, quod eſt apud Hom. lib. α. ἰλιάδ. ἦκεν γηθήσαι πρίαμος, πριάμοιό τε παῖδες, &c id eſt gaudeat Priamus, Priam & filii, ſi audiant nos hoc modo inter nos verbis contendere, & decertare, animiſque diſcordare. QVID OPVS EST, QVI SIC MORTVVS?] quid opus eſt, me ſuſpendere, quid ſine hoc ſumtu, & hac opera mortuus ſim? vel quid opus eſt ei, qui iam ſit mortuus, ſe ſuſpendere? ſed ſi hanc ſententiam ex verbis elicere vellemus, ſic eſſet legendum. Quid opus eſt, qui ſit mortuus? id eſt, quid opus eſt ei, qui iã ſit mortuus? EQVIDEM TAMEN SORTI, &c.] ſui doloris ſolatium quærit, ſeu potius reperit, huiuſmodi. quamuis victus ſim, tamẽ ſorti, id eſt, ſorte victus ſum. proinde quaſi ita dicat, victus quidem ſum, verùm nõ culpa mea, ſed fortunę quòd victus ſum, fortunæ adſcribendum eſt, non mihi. vel ſic, *Equidem ſortem ſ. ſ. v.* id eſt nihilominus tamen ſiue me ſuſpendam, ſiue non ſuſpendam, magnum eſt hoc malum, quod mihi accidit, ſorte victus ſum. atque hoc pacto Caſina nubet, non mihi, ſed villico. ATQ. ID NON TAM AEGRE'ST. &c.] i. atque id non tam mihi moleſtum eſt, villicum viciſſe, & Caſinam villico nupturum, quàm ſenem tantopere expetiuiſſe, ne ea mihi daretur, & vt villico nuberet, atque hoc pacto ſenem factum eſſe voti ſui compotem, & rem ei ex animi ſui ſententia eueniſſe. VT SVSSVLTABAT] vt ſurſum ſaltabat præ gaudio ſcilicet, poſtquam vicit villicus? CONCEDAM HVC] huc me conferam. MIHI BENEVOLENTEIS] familiareis. A ME PRODEVNT] domo noſtra prodeunt. fortè legendum ad me prodeunt. HISCE] Stalimoni, & Olympioni.

## OLYMPIO villicus, STALINO ſenex. CHALINVS.

Olym. *Sine modò rus veniat, ego remittam ad te virum,*
*Cum furca in vrbem, tanquam carbonarium.*
Sta. *Ita fieri oportet.* Ol. *factum & curatum dabo.*
Sta. *Voluit Chalinum, ſi domi eſſet, mittere*
*Tecum obſonatum, vt etiam in mœrore inſuper*
*Inimico noſtro miſeriam hanc adiungerem.*
Ch. *Receſſim cedam ad parietem. imitabor nepam.*
*Captandus e'ſt horum clanculum ſermo mihi.*
*Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.*
*At candidatus cedit hic maſtigia.*
*Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.*
*Certum eſt, hunc ad Acheruntem præmittam prius.*
Ol. *Vt tibi inuentus ſum obſequens! quod maximè*
*Cupiebas, eius copiam feci tibi.*
*Erit hodie tecum, quod amas clàm vxorem.* St. *tace,*
*Ita me di bene ament, vt ego vix reprimo labra*
*Ob iſtam rem, quin te deoſculer, voluptas mea.*
Ch. *Quid deoſcu'er? quæ res eſt? quæ voluptas tua?*
Ol. *Ecquid amas nunc me?* St. *immò edepol me, quàm te minus.*
*Licétne amplecti te?* Ch. *quid amplecti?* Ol. *licet.*
St. *Vt quia te tango, mel mihi videor lingere?*
Ch. *Effodere hic volt credo veſicam villico*
*Vltrò te amator apage te à me hoc ſis, vide,*
Ol. *Apage te tandem amator à dorſo meo.*
Ch. *Hodie hercle opinor hi conturbabit pedes.*
*Solet hic barbatos ſanè ſectari viros*
*Profectò hinc illud eſt, hic illud eſt, quod hic Olympionem fecit iſtum villicum.*
*Idem me pridem quom ei aduorſum veneram*
*Facere atrienſem voluerat ſub ianua.*
Ol. *Vt tibi morigerus hodie, vt voluptati fui.*
*Vt tibi dum viuam bene velim pluſquam mihi,*
*Vt ego hodie Caſinam deoſculabor! vt mihi*
*Bona multa faciam clàm meam vxorem!* Ch. *Attate.*
*Nunc pol ego demum in rectam redij ſemitam,*

*Hic ipſus*

Hic ipſus Caſinam deperit. St. abeo rus. iam
Hercle amplexari, iam oſculari geſtio.
Ol. Sine prius deduci. quid, malum, properas? St. amo.
Ol. At non opinor fieri hoc poſſe hodie. St. poteſt.
Siquidem cras cenſes, te poſſe emitti manu,
Ch. Enimuero huc aures magis ſunt adhibendæ mihi.
Iam ego vno in ſaltu lepidè apros capiam duos.
St. Apud hunc ſodalem meum, atque vicinum, mihi
Locus eſt paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredidi. is mihi ſe locum dixit dare.
Ol. Quid eius vxor? vbi erit? St. lepidè repperi.
Mea vxor vocabit huc eam ad ſe in nuptias,
Vt hîc ſit ſecum, ſe adiuuet, ſecum cubet.
Ego iuſſi, & dixit ſe facturam vxor mea.
Illa hîc cubabit. vir aberit faxo domo.
Tu rus vxorem duces, id rus hoc erit,
Tantiſper dum ego cum Caſina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces poſtea.
Satin' aſtute? Ol. doctè Ch. age modò fabricamini.
Malo hercle veſtro tam verſuti viuitis.
St. Scin' quid nunc facias? Ol. loquere St. tene marſupium,
Abi atque obſona, propera: ſed lepide volo
Molliculas eſcas, vt ipſa mollicula eſt. Ol. licet.
St. Emito ſepiolas, lepadas, lolligunculas,
Hordeias. Ch. immò triticeas, ſi ſapis.
St. Soleas. Ch. qui quæſo, potius, quàm ſculponeas,
Quibus batuatur tibi os ſenex nequiſſime.
Ol. Vin' lingulacas? St. quid opus eſt, quando vxor domi eſt.
Ea lingulaca eſt nobis, nam nunquam tacet.
Ol. In re præſenti, ex copia piſcaria
Conſulere potero, quid emam. St. æquum oras, abi.
Argento parci nolo. obſonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam conuento eſt opus,
Vt quod mandaui, curet. Ol. iamne abeo? St. volo.
Ch. Tribus non conduci poſſim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum.
Quinque hanc omnem rem meæ heræ iam faciam palàm.
Manifeſtò teneo in noxia inimicos meos:
Sed ſi nunc facere vo'lt hera officium ſuum,
Noſtra omnis lis eſt, pulcrè præuortar viros.
Noſtro omine it dies, iam victi vicimus,
Ibo intrò, vt id quod alius condiuit cocus,
Ego nunc viciſſim vt alio pacto condiam.
Quicquid paratum eſt, vt paratum ne ſiet:
Siétque paratum, quod paratum non erat.

SINE MODO RVS. v] Chalinus minatur Olympio Chalino abſenti, qui tamen ex inſidiis audit omnia: *ſine* enim interdum eſt minantis, vt hic: quod & alibi admonuimus. VIRVM] Chalinum.

CVM FVRCA IN VRBEM, TANQVAM CARBON.] furca ad tergum aptata geſtabant carbones ſeu carbonarii, tum ſerui, qui deliquerant, & maximè, qui furtum fecerant, furcam ſe-

rentes circumducebantur, vt alieni ſibi ab eo caue rent. qua de re alibi. Sed hic locus intelligendus eſt potius de furca ad tergum accommodata, geſtandi carbonis cauſa. MISERIAM HANC ADIVNG.] nam moleſtum eſt, inimici res ſecundas oculis videre. RECESSIM CEDAM AD P.] profert hunc locum Nonius in voce, Nepa: & legit, *retrouorſum*, p. ꝛ *receßim*. in quo puto erraſſe, ſeu aliud egiſſe Nonium. nam *retrouorſum* propter verſum ferri non poteſt. *receßim* autem aduerbium eſt à verbo recedo, quod valet retrò cedo. receſſim igitur, id eſt retro ceſſim, retrocedendo. Quemadmodum autem *ceßim* dicunt Latini, ſic & *receßim*. Alfenus Iuriſconſ. lib. 9. Digeſt. tit. ad legem Aquil. *Interim ſuperius ploſtrum ceßim ire cœpit*, &c. IMITABOR NEPAM.] imitabor cancrum, ſeu potius ſcorpium, qui retrograditur. Cicero in Arato, *Ipſáque conſequitur lucens vis magna nepai*. Nonius, *Nepam*, inquit, *quidam cancrum putant*, propter illud Plauti, *Retrouorſum cedam, imitabor nepam.* & *illud*, &c. Nam verè Nepa, Scorpius dicitur, inquit M. Tull. de Finibus bonorum & malorum, libro 5. *Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videamus boues, nepas aculeis, ſuam denique cuique naturam eſſe ad viuendum ducem.* Feſtus, *nepa*, inquit, *Afrorum lingua ſidus, quod cancer appellatur: vel, vt quidam volunt, Scorpius.* Plautus, &c. Omnino ex Cicerone licet intelligere, nepam, eſſe ſcorpium, non cancrum. Nam hos Arati verſus, --ὁδ' ἰσχύϊ ἐπαρηρὼς Πρὸς ἐπιθλίβει μέγα θηρίον ἀμφοτέρῃσι Σκορπίον, ὀφθαλμόν τε, καὶ ἐν στέρνοις βαθὺς ὀρθός, &c. ſic Latinè vertit, *Ille tamen nitens grauiter veſtigia ponit, Atque oculos vrget pedibus, pectúſque Nepai*: & verſus ille eiuſdem, quem ſuprà poſuimus, *Ipſáque conſequitur*, &c. cum illo, qui antecedit, *Exin proiecta claro cum lumine Chelæ*, reſpondent huic vni Arati verſui, non integro, αἱ δ' ἔπι οἱ χηλαί, καὶ σκόρπιος αὐτός. CAPTANDVS EST HORVM] explendus mihi eſt clanculum horum ſermo, aucupandus, ſubauſcultandus. ALTER CRVCIAT] Stali cruciat. no ALTER MACERAT] Chalinus macerat. inuideo enim euentum ſecundum, & proſperum in ſortitione. Lucret. libro 3. *Macerat inuidia ante oculos illum eſſe potentem*, &c. AT CANDIDATVS CEDIT, &c.] at hic verbero Chalinus veſte candida amictus, vt ſponſus, incedit. Sponſi, erant candidati. infrà eadem comœdia, *Villicus hic autem cum corona candidè Veſtitus lautè, exornatúſque obambulat.* CEDIT] incedit, procedit. STIMVLORVM LOCVLI] Ita ſtimulis confodi ſolitus, vt eius humeri, & tergum, & cæteræ omnes corporis partes, ſtimulorum loculi eſſe videantur. PROTOLLO MORTEM MIHI] protollo, id eſt profero, produco. Quidam legunt, *protollam*. quod probarem, niſi libri omnes reclamarent. Lucretius libro 5. *Nec ſanctum nomen fati protollere fineis Poſſit*. Plautus Pſeud. *Manum ſi protollet, pariter proferto manum.* AD ACHERVNTEM PRAEM PRIVS] Olympionem ad inferos præmittam, priùs, quàm moriar, libri veteres non habent præpoſitionem *ad*, quæ tamen videtur eſſe neceſſaria verſum complendum. niſi fortè quis dicat in voce *Acheruntem* hic primam ſyllabam produci, præmittam autem Acheruntem, ſeu, ad Acheruntem, eſt, quod Homerus dicere ſolet ἄϊδι προϊάψαι vt notauit Boſius. VT TIBI INVENT. S. OBS.] vt, id eſt quàm, ſeu quo modo θαυμαστικῶς, Græci, &c. OBSEQVENS?] morigerus? obſequioſus? QVID? DEOSCVLER?] quid ſibi vult hoc verbi, deoſculer? vnde hæc lætitia? ECQVID AMAS NVNC ME?] id eſt, nunquid amas nunc me? an non amas nunc me? VT, QVIA TE TANGO MEL M. V. L.] *Vt*, iterum accipiendum, admiratiuè, pro quàm? vt ſuprà non longe, & item aliàs ſæpè. quàm videor mihi, inquit, mel lambere, quin te oſculor, & quia te tango? EFFODERE HIC VOLT CREDO VES. VILLICO] hic deſideratur verſus, in editione Camerariana, cùm in aliis omnibus editionibus compareat, ſpurcus ille quidem, ſed tamen Plautinus, & ideo reſtituendus, vt Plautus, quoad fieri poſſit, ſit integer. Nam, quod alibi oſtendi, hæc mea eſt de talibus locis ſententia, qui ſunt caſti, pudentes, temperantes, eos nullus ſermo, quantumuis turpis, & obſcœnus, corrumpere poteſt. qui ſunt iam impudici, impudentes, & intemperantes, ſine talium locorum lectione, ſua ſponte corrupti ſunt. Ex hoc verſu autem intelligimus, Stalinonem ſenem, lætitia elatum indecorè Chalinum amplecti, & contrectare, & mox in eius tergum nequiter inſcendere. HOC SIS VIDE] hoc ſi vis vide. videat, ſi quis velit. quid agat amator iſte. APAGE TE TANDEM AMATOR A DORSO MEO] hic quoque verſus fuerat à neſcio quibus ſublatus. at ego eum in libris manuſcriptis, & impreſſis Venetis, Florentinis, Pariſienſibus, Lugdunenſibus repertum, Plauto iniuſtiſſime læſo, reſtitui. ſignificatur autem eodem ſenis Stalinonis immoderata lætitia, quam Chalinum deoſculando, & à tergo improbe vrgendo declarat. HODIE HERCLE, OPINOR HI CONTVRBABIT PED.] alii duo verſus à nobis ſimiliter Plauto reſtitui, quorum ſententiam talem eſſe puto: ac prioris quidam hanc. Hodie, hercle opinor, hi Stalino & Chalinus, ita inter ſe commiſcebuntur, vt pedes vnius à pedibus alterius ſecernere, aut internoſcere non queas. vel eò dicit hoc Chalinus, quòd ſenex lætitia geſtiens, & pedibus geſticulans, ac tripudians, Olympionem demulcebat: vel quòd tergo Olympionis incumbens pedes ſuos eius pedibus implicatos habebat: quod totum eſt fœdum, & turpe dictu: tætrum, & horrendum factu. Significat enim Stalinonem, proteruum, & libidinoſum ſenem in præpoſteram Venerem ruere. Iam de pedibus, genus eſt Veneris, tollere pedes notum illud Ciceronis libro ſecundo, epiſtola ad Atticum, epiſtola prima, *Sed ſoror* (inquit Clodius) *quæ tantum habeat conſularis loci, vnum mihi ſolum pedem dat. Noli*, inquam, *de vno pede ſororis queri, licet etiam alterum tollas.* Ouidius libro 3 de arte amandi, *Milanion humeris Atalantæ crura ferebat.* Martialis lib. 11. Epigrammate de Læda, cuius initium eſt, *Hiſtericam vetulo ſe dixeras eſſe marito, Et quereris*, &c. ſequitur, *Protinus accedunt medici, medicæque recedunt. Tolluntúrque pedes, ô medicina grauis.* Idem libro 10. *Cùm duo veniſſent ad Phyllida manè fututum, Et nudam cuperet ſumere vterque prior: Promiſit pariter ſe Phyllis vtrique daturam: Et dedit ille pedem, ſuſtulit hic tunicam.* Iuuenalis Sat. 6. *Lenonum ancillas poſita Lauſella corona, Prouocat, & tollit pendentis præmia coxæ.* Porrò ſecutus ſum auctoritatem quinque librorum manuſcriptorum, qui habent, *hi conturbabunt pedes.* Nam in aliis ſcriptum eſt, *hic conturbabit pedes.* quomodo impreſſum eſt in Venetis, & Florentinis, & ceteris vulgatis. poſterior verſus à me reſtitutus, hic eſt, SOLET HIC BARBATOS SANE SPECTARI SENEX] huius verſus ſententia, plana eſt: non ſolet, inquit, hic ſenex, pueros imberbeis ſectari, vt alii, ſed barbatos viros. Libri vulgati, in quibus hic verſus reperitur, ſic habent, *ſolet hic barbatos ſanè ſectari viros.* quæ lectio æque probabilis eſt, vt antiqua, ſed minoris auctoritatis. ſequitur & alii quatuor verſus, qui in libris vulgatis non reperiuntur, ne in manuſcriptis quidem omnibus, ſed in tribus tàntum.

eos quoque

eos quoque reſtitui, quòd eos iudicem eſſe Plautinos. PROFECTÒ HINC ILLVD EST, HINC ILLVD EST, QVOD HIC, &c.] profectò ex hac cauſa, Id eſt, ex eo, quòd amat exoletos, & barbaros, illud eſt, quòd Olympionem iſtum fecit villicum, id eſt, præfecit villæ, cum anteà illã præfecturam haberet, vt illa ruſtica præfectura eſſet illi impudicitiæ merces. IDEM ME PRIDEM CVM EI ADVORSVM V. FACERE ATR.] Idem Staleno iam pridem, cùm ei obuiam veniſſem, voluit me atrienſem facere ſub ianua, vt hæc atrienſis præfectura eſſet item mihi pro turpitudinis, quam pertuliſſem, mercede. VT TIBI MORIGERVS HOD. &c.] vt tibi hodie fui obſequens? vel vt hodie ad morẽ tibi gerendum paratus fui? vel vt tibi hodie morem geſſi? vt tibi voluptati fui? hoc eſt, vt tibi iucũdus fui. CLAM MEAM VXOREM?] clam mea vxore? ATTATE] interiectio eſt, vel ſe ipſum, vt hic, vel alterum, vt infrà nõ longè, increpantis. NVNC POL EGO DEM. IN RED. &c.] nunc demum intelligo Stalinonem Caſinæ amore eſſe captum. at ego antea errans, putabam eum amare barbatos. atque idcirco pro villico tantopere laborare. In rectam redii ſemitam: allegoria eſt, per quam ſignificat, ſe antea erraſſe animo, qui putaſſet herum ſuum tantopere villici cauſa laborare: nunc reſipuiſſe, nunc rem omnem, vt ſe habeat, nouiſſe. Sic ferè locutus eſt ſuprà nõ longè. *vah tandem rediĩ vix veram in viam.* non diſſimulabo tamen in aliquot libris antiquis ſcriptum eſſe, *nũc pol ego demum in rectam rediĩ è ſemita.* HIC IPSVS CASIN. DEP.] Hic ipſe Stalino Caſinam perditè amat. ABEO RVS IAM HERCLE] iam, diſſyllabum eſt propter verſum. AMPLEXARI] Caſinam. GESTIO] valde cupio, *Geſtit*, inquit Feſtus, *qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exſultat.* QVID, MALVM, PR.] malum interiectio ſtomachantis. ADHIBENDAE] admonendæ, vel attendendæ. VNO IN SALTV LEPIDE APR. CAP D.] vna in re, vel vno in loco duos homines capiam. Stalinonem herum & Olympionem, prouerbii locum obtinet, *vt in ſaltu duos apros capere.* *Saltum*, Ælius Gallus lib. 2. Significationem, quæ ad ius pertinent, ita definit, inquit Feſtus, *Saltus eſt, vbi ſilua, & paſtiones ſunt, quarum cauſa caſa quoque.* CONCREDIDI] commiſi fidei. REPPERI] excogitaui, vbi eſſet interea, dum Caſina potiretur. ILLA HIC CVBABIT] Illa, vxor Alceſimi, Murrhina, hic domi noſtræ cubabit. VIR ABERIT FAXO D.] fecero, vt vir eius Alceſimus abſit domo. nonnulli libri veteres habent, *vir aberit faxo d.* Ego nihil muto. TV RVS VXOREM D. ID. R. &c.] tu ſimulabis, te vxorem rus hodie ducere: ſed hæc domus vicini id rus erit: cras autem demum manè ante lucem Caſinam rus duces. poſteaquàm, cum Caſina meo arbitratu luſero vel ſic, tu rus vxorem duces cras, ſcilicet, ego autem hic, hoc eſt in domo vicini mei hodie cubabo: & hic locus mihi rus erit tantiſper, dum cum Caſina delicias faciam, & me oblectabo. DVCES POST] poſtea Caſinam duces. SAT IN' ASTVTE] nónne admodum aſtutè res tota à nobis adornata, compoſita, & prouiſa eſt? FABRICAMINI] fabricamini, imperatiui modi eſt, quod valet fabricas facite, id eſt, fallacias ſtruite. MALO HERCLE VESTRO T. V. V.] verſutiæ veſtræ vobis profectò carè conſtabunt: verſutiæ veſtræ vobis erunt damnoſæ, & pernicioſæ verſutiæ veſtræ in caput veſtrum recedent. TENE MARSVPIVM] accipe hoc à me marſupium, & tene. ATQVE OBSONA] & obſonium eme. SED LEPIDE VOLO, &c.] ſed volo eſcas molliculas emi lepide ac parari. VT IPSA MOLL.] vt ipſa Caſina mollicula, tenella, & delicata eſt. SAEPIOLAS] paruas ſepias: ſepia, piſcis notus. LEPADAS] ſic edi malui, quàm *lepidas*, vt ſit nomen piſcium è genere teſtaceorum, quod non improbat Camerarius, & approbat Simeo Boſius: quamuis libri veteres reclament: in quibus plane ſcriptum eſt, *lepidas.* quo modo item ſcriptum eſt & apud Priſcianum libro tertio, quo loco de diminutiuis nominibus loquitur ſed Priſcianum ibi corruptum eſſe arbitror, vt & alibi. Lepadas commemorat etiam in Rud. ibi, *Echinos, lepadas, oſtreas, balanos captamus, conchas,* &c. LOLLIGVNCVLAS] paruas lolligines Horat. Sat. 4. lib. 1. *hic nigra ſuccus lolliginis hæc eſt. Ærugo mera,* &c. Ad quem locum de lolligine diximus nonnulla. Priſc. libro ſuprà commemorato hunc locum profert, *Emito ſepiolas,* &c. HORDEIAS] hoc quoque piſcis nomen eſſe puto, vt tamen iocus ſit ex ambiguo, quia poſſit ita accipi, vt ſit adiectiuum vocis *lolligunculas.* quod intelligere licet ex eo, quod ſubiicit Chalinus, qui ad parietem acclinatus, & ex inſidiis Stalinonis, atque Olympionis ſermonem captans, & à ſpectatoribus tantùm viſus, atque auditus, ſenem reprehendit, & corripit, quòd triticeias non dixerit potius, quàm hordeias, id eſt, hordeaceas. Turnebus nõ putat iocum eſſe ex ambiguo, neque hordeias piſcis nomẽ eſſe, ſed lolligunculas dictas eſſe hordeias à ſene ruſtico pro hordearias, ſeu hordeaceas, id eſt, pulchras, quòd ille nihil putaret eſſe frugibus pulchrius. Ego puto iocum eſſe in verbo, hordeas, vt dixi: quòd cùm ſenex pro piſce poſuerit. Chalinus ſeruus in occulto latens, pro epitheto acceperit ab hordeo. IMMO TRITICEIAS, SI SAPIS] immò ſi ſapis, inquit, triticeas potius parari iubeto, quàm hordearias, triticũ enim hordeo præſtat. hæc Chalinus à ſpectatoribus tantum viſus, & auditus, non à Stalinone, neque ab Olympione. SOLEAS] hic quoque iocus eſt in nomine, nam ſolea, & piſcis nomen eſt, & calciamenti. Horat. Sat. vltima li. 2. *Et ſoleas poſcit.* Plaut. in Trucul. *cedò ſoleas mihi: Properate,* &c. Idem in hac comœd. infrà. *Si effexis hoc ſoleas tibi dabo, & annulum in digito Aureum, & bona plurima.* ſed ſenex ſolearum nomine piſceis vult intelligi: ſeruus ſoleas pro calciamentis accipit. QVI QVAESO, POTIVS QVAM SCVLPONEAS] ſculponeæ calciamenti ruſtici genus: quod ex Catone lib. de re ruſt. intelligere licet: cuius hęc verba ſunt *Quoties cuique tunicam, aut ſagum dabis, prius veterem accipito, vnde centones fiant, ſculponeas bonas alternis annis dare oportet.* Aliter Fulgent. cuius hæc verba, *Sculponeas dici volunt, calceos plumbo ligatos.* Vnde Nęnius Philemporo, *Sculponeæ batuenda ſunt huic latera probe.* & Plautus Caſina, ſimili modo, &c. Ego Fulgentium labi, & errare puto. QVIBVS BATVATVR, &c.] quibus tibi os verberetur, &c. actor vocabularii Latino Græci, *batuit*, id eſt, κατακόπτει quod valet cædit, concîdit, contundit. M. Tul. libr. 9. epiſt. ad Pætum, *batuit*, inquit, *impudenter: depſit, multò impudentius.* Sueton. abſolute vſurpauit in Caligula. *Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum confodit ferrea ſicca, ac more victorum cum palma diſcurrit.* VIN' LINGVLACAS?] Feſtus, *Lingulaca genus piſcis*, inquit, *vel mulier garrulatrix.* Nonius, *Lingulacæ dicuntur verboſi, ſeu verboſæ.* Plautus in Caſina, *Ea lingulaca eſt nobis: nam numquam tacet.* Idem lingulacæ, locutuleiæ, à procacitate linguæ, & loquẽdi, proprietatem trahũt. Plautus in Caſina, &c. Adrianus Turnebus, *lingulata*, & *lingulatas*, ſcribi & proferri debere exiſtimat per t. non *lingulaca*, neque *lingulacas* per c. cui propemodum aſſentior. Idem de *paſtinaca* ſentio, ſcribendum eſſe *paſtinata.* Eſt autem hic iocus ex ambiguo verbo. ſeruus enim Olympio per lin-

gulacam, ſeu lingulatam, piſcem ſignificat: ſenex aliter accipiens, loquacem, & garrulam mulierem intelligit. IN RE PRAESENTI] ſuprà in Amphit. *Namque ego fui illic in re præſenti*, &c. ad quem locum plura. ÆQVVM ORAS] æquum dicis. AMPLITER] largiter. NAM MIHI VICINO HOC ETIAM C.] nam mihi opus eſt, hunc vicinum à me conueniri, ſeu conuentum eſſe. TRIBVS NON COND. P. LIB. &c.] id eſt, nolim merere treis libertates, vt non dem illis hodie magnum malum. vel ſic, nolim treis libertates pro mercede accipere, vt non dem illis hodie magnum malum. vel ſic, ſi quis mihi treis libertates pro mercede deferat, ne illis hodie dem magnum malum, eas accipere nolim. tam valde cupio illis magnum malum comparare. tale ferè eſt illud Horatii epiſt. 2. ad Lollium lib. 1 *ſcilicet vt non ſit prima fides, & verè quod placet, vt non Acriter elatrem, pretium ætas altera ſordet.* ad quem locum de tali genere loquendi dicta ſunt in Comment. Horat. Plautus ſuprà in Aſinar. *Non adepol conduci poſſum vita vxoris annua.* MANIFESTO TENEO, &c.] teneo in manifeſto furto deprehenſos. IN NOXIA] in peccato non leui. NOSTRA OMNIS LIS EST] cauſam, ſeu litem vicinus PVLCHRE PRAEVORTAR V.] probè anteuertam viros, ſeu præuertam. NOSTRO OMINE IT DIES] dies procedit ex animi noſtri ſententia. hic dies nobis eſt proſper, & fauſtus. IAM VICTI VICIMVS] qui modò victi eramus, nunc vicinus. Homerus, Ξυνὸς ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα. id eſt, *Communis Mauors periturum mentem mòxque peremit.* VT ID, QVOD ALIVS CONDIVIT COCVS, &c.] allegoria eſt, per quam ſignificat ſe conſilia, ac fallacias Stalinonis, & Olympionis diſturbaturum, atque euerſurum. alludit autem ad cenam, quæ à coco paratur, coquitur & conditur.

## STALINO, ALCESIMVS, ſenes.

Sta. *NVnc amici, anne inimici ſis imago, Alceſime mihi,*
*Sciam: nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.*
*Curam mi exime, caſtigare, id ponito ad compendium.*
*Cano capite, ætate aliena, eò addito ad compendium.*
*Cui ſit vxor, id quoque illuc ponito ad compendium.*
Alc. *Miſeriorem ego ex amore, quàm te, vidi neminem.*
Sta. *Fac vacent ædes.* Al. *quin adepol ſeruos, ancillas domo*
*Certum eſt omnis mittere ad te.* St. *oho nimium ſcitè ſcitus es.*
*Sed facito, dum memineris verſus quos cantat colax, cibo*
*Cum ſuo quiqui facito vti veniant, quaſi eant Sutrium.*
Alc. *Meminero bene, nunc enim tu demum nullo ſcito ſcitus es.*
Sta. *Cura, ego ad forum modo ibo, iam hîc ero.* Al. *bene ambula.*
Sta. *Fac habeant linguam tuæ ædes.* Al. *quid ita?* St. *quum veniam vocent.*
Alc. *Attate cædundus tu homo es, nimias delicias facis.*
Sta. *Quid me amare refert niſi ſim doctus & dicax nimis?*
*Sed caue tu, in quæſtione mihi ſis.* Al. *vſque adero domi.*

NVNC AMICI, ANNE INIMICI] Nunc ſciam vtrum mihi ſimilitudinem atque imaginem amici geras, an inimici. NVNC SPECIMEN SPECITVR, *ὁψὶ μὲν ὁψόμεθα*, atticiſſimus, ſententia autem hæc eſt. nunc ſpectaberis, & cognoſceris, vtrùm ſis mihi amicus, an inimicus. nunc ſpecimen dabis tui erga me animi nunc oſtendes qualis ſis animo erga me. Hæc eſt vera huius loci explicatio. Nam quòd Turnebus *ſpecimen* idem valere putat hic, quod certamen non idem ſentio. *Specio* autem verbum eſt antiquum, cuius compoſita ſunt aſpicio, conſpicio, inſpicio, &c. ſic autem loquitur infrà in Bacchid. *Nunc Mneſilochi ſpecimen ſpecitur. nunc cert. nunc cernitur, ſitne, necne, vt eſſe oportet.* NVNC CERTAMEN CERNITVR] allegoria eſt, ſignificat autem idem, quod modo dixit, aliis verbis. nunc dimicamus, & certamus, atque, vtrum ſis amicus, an inimicus. nunc certamen [illegible], vel nunc res in diſcrimen, & certamen venit, vtrum mihi ſis amicus, necne. videtur [illegible] etiam hic eſſe atticiſſimus, vt certamen [illegible] ſimile ſit, atque certamen certatur. cernere enim [illegible] interdum certare, vt in Commentariis [illegible] notauimus ibi. *Namque cum ter-[illegible]* Quod autem negat Turnebus [illegible] certamen hic ſignificare pugnam, atque dimicationem, longe aliter ſentio. Nam certamen plane nihil hic aliud ſignificat, quàm dimicationē: ſed non vidit ille hic accipi tranſlate, atque adeò hoc totum, certamen certamen, dici *ἀλληγορικῶς*. CVRAM MI EXIME] cura me libera, curam mihi adime. Sic autem edendum curaui ſecutus manifeſta ſcripturæ veteris veſtigia. vulgatam autem ſcripturam. *Curam ero*, reieci. CASTIGARE, ID PONITO AD COMPENDIVM] id eſt, caſtigare definito & quaſi lucrifacito, ſuperſedeto à labore, & opera caſtigandi. noli in me caſtigando operam conſumere, quòd cum facies, lucrum quodammodo facies. nam ſi me caſtigare conareris, longa tibi habenda eſſet oratio, & multis verbis vtendum, cum diceres, me ſenem eſſe, cano capite, &c. CANO CAPITE, AETATE ALIENA, &c.] ſi me caſtigare velles, diceres me hominem eſſe cano capite, ætate ab amatoribus aliena, & ad huiuſmodi ineptias, & leuitates inepta. EÒ ADDITO AD COMPEND.] Lucrifacito ſuperiorem illam orationem. ID QVOQVE ILLVC PONITO AD COMP.] id eſt, etiam eam totam orationem lucrifacito, quam in me caſtigando conſumere poſſes, me eſſe maritum, hoc eſt, me habere vxorem domi. Animaduertas lectores attentos, & cordatos, quanta ſit peccati illecebra.

En mihi,

En tibi, hic ſenex, videns, prudens & ſciens, flagitiũ facit fatetur enim ſe cano capite eſſe, ætate à talibus leuitatibus aliena, vxorem habere domi quib. rebus omnibus, atq. adeò ſingulis debeat à tali turpitudine, & flagitio auocari. veruntamen, voce, ratione ſpreta, ac repudiata, animo ſuo, & turpiſſimæ libidini morem gerit. FAC VACENT AEDES] fac ędes tuæ vacuæ ſint. AT TE] domum tuam. NIMIVM SCITE SCITVS ES] ſcitè ſcitus es, id eſt, valde lepidus & ſcitus es, *ſcitè ſcitus*, ſic dictum, vt illa. *ſapienter ſapit*. in Pœnu *madidè madeam*. in Pſeud. *properè properam*, in Curcul. &c. SED FACITO DVM MEMINERIS VERSVS, QVOS CANTAT COLAX] ſecutus ſum libros vulgatos, qui omnes ad vnum ſic habent, vt edidi. quam lectionem explicemus primum, deinde ſcripturam veterem proponamus. ſic igitur hunc locũ explico. Sed facito interim memineris verſus, quos Colax Næuianus cantat. Cantabat autem hoc Colax ille Næuianus (ſcripſit enim Næuius fabulam hoc nomine) vti quiqui cum ſuo cibo venirent, quaſi, &c. nunc ſcripturã antiquã proponamus, ac repræſentemus. Sic igitur habent pleri que libri veteres, *Sed facito, dũ merui aper verſus, quos cantat, colas*. nonnulli ſic, *ſed facito dum Memi aper verſus quos cantas, colas* quarum ſcripturarũ alii aliã probabilem eſſe putãt: alii, omneis: ego primam maximè omnium probo: eámque quamuis perobſcuram, atque impeditam ſic explico, ac declaro, ſed facito dum, ſi hoc merui, verſus colas, quos aper cantat aper autem cantat γρύ, γρῦ, hoc igitur monet Alceſimũ Stalino, vt ne γρύ. quidẽ faciat, hoc eſt vt taceat neque vulget, aut enũciet, quæ ſunt eius fidei cõmiſſa. *merui* lego per interpoſitionem, hac ſentẽtia ego qui tibi omnia mea conſilia credo: vel ego qui tibi amicus ſum, merui, vt linguam tuam cõtineas, & arcana tuæ fidei credita & cõmiſſa, taceas. Simeo Boſius ex veſtigiis aliarum duarum ſcripturarum veterum hanc eliciebat, *Sed facito dum in eo aper, vel ſus, quod cantat, colas*. eadem opinor ſententia. atque eius eſſe putamus, quam omnium probabiliſſimam iudicamus CIBO CVM SVO QVIQVI FACITO VTI VENIANT, Q. E. SVTR.] facito, vt ſinguli tui familiares, hoc eſt famuli, & ancillæ veniant domum noſtram cum ſuo cibo quaſi eant Sutrium. vel ſic facito, vt ſerui & ancillæ tuæ domum veniãt ſaturi. Feſtus, *Sutrium ire*, inquit. *in prouerbium abiit. natũ ex eo, quòd olim quodam tumultu Gallico edictum fuit vt legiones Sutrij præſto eſſent cum ſuo cibo, quod vſurpari cœptum eſt in iis qui ſuis ſumtibus officium præſtarent. quibus deberent.* Deinde profert hunc locum Plauti, hoc modo, *Sed facito dum merula per verſus, quod cantat, colas, cum ſuo quiqui facito, vt veniant*, &c. Hactenus Feſtus, qui valde hoc loco corruptus, & lacer eſt: quanquam eum conati ſumus emẽdare, & in integrum reſtituere. MEMINERO] hæc Alceſimi reſponſio videtur lectionẽ vulgatam comprobare. HEM NVNC ENIM TV DEMVM NVLLO SC. SC. ES] hem, inquit Alceſimus, enim vero tu nunc demum inſcitus & inelegans es, qui moneas me vt ſerui mei, & ancillæ meæ domum tuam eant, tibi inſeruiendi gratia, cum ſuo cibo. CVM VENIAM VOCENT] cum veniam me vltro inuitent ac vocent, quaſi ſint orationis & ſermonis participes cùm veniam pateant, ne neceſſe habeam, eas pulſare. ATTATE] Attatæ, interiectio eſt obiurgantis: quæ apud Cariſium ita ſcribitur, *attatæ* cum diphthongo in poſtrema ſyllaba. CAEDVNDVS TV HOMO ES] tu homo flagris aut loris dignus es, tu verberandus es, tu maſtigia es. Sed non celabo lectorem in nonnullis libris manuſcriptis ſcriptum eſſe, *Attate, credundus tu homo es?* quæ ſcriptura ſi cui probabitur, ſic poterit explicari. attate túne homo exiſtimandus aut habendus es, & non bellua potius aliqua, qui tam improbus, proteruus & nequam ſis? SED CAVE TV IN QVAESTIONE &c.] id eſt, ſed caue mihi quærendus ſis. Sic loquitur in Pſeud. *Sed vide ſis ne in quæſtione ſis, quando arceſſam mihi.* Idem in Perſa. *Sed recipe te quam primum potes. caue ſuas mihi in quæſtione.* Sic autem legendum eſſe, vt edidimus, non, *Sed tu caue inquiſitioni mihi ſis*, & ratio vincit, & libri veteres plerique teſtantur.

## CLEOSTRATA, ALCESIMVS.

Cl. *VT properaram arceſſere hanc ad me vicinam meam, hoc erat.*
*Æcaſtor quòd me tanto vir opere orabat meus,*
*Liberæ ædes vt ſibi eſſent, Caſinam quò deduceret,*
*Nunc adeò nequaquam arceſſam, ne qua ignauiſſumis*
*Liberi loci poteſtas ſit vetulis verueccibus.*
*Sed eccum egreditur ſenati columen, præſidium popli,*
*Meus vicinus, meo viro qui liberum præbet locum.*
*Non ecaſtor vilis emtu'ſt modius, qui venit, ſalis.*
Al. *Miror huc iam non arceſſit proximum vxorem meam,*
*Quæ iam dudum ſi arceſſatur, ornata expectat domi.*
*Sed eccam, opinor arceſſit: ſalue Cleoſtrata.* Cl. *& tu Alceſime,*
*Vbi tua vxor?* Al. *intus illa te, ſi ſe arceſſas, manet:*
*Nam tuus vir me orauit, vt eam iſtuc ad te adiutum mitterem.*
*Vin' vocem?* Cl. *ſine. nolo, ſi illa occupata'ſt.*
Cl. *Nihil moror, moleſta ei eſſe nolo. poſt conuenero,*
Al. *Non ornatis iſtic apud vos nuptias?* Cl. *orno & paro:*
Al. *Non ergo opu'ſt adiutrice?* Cl. *ſatis domi eſt. vbi nuptiæ*

*Fuerint,tum iſtam conuenibo. nunc vale,atque iſtam iube.*

Al. *Quid ego nunc faciam? flagitium maximum feci miſer*
*Propter operam illius hirqi improbi & edentuli,*
*Qui hoc mihi contraxit. operam vxoris polliceor foras,*
*Quaſi catillatum.flagitium hominis,qui dixit mihi*
*Suam vxorem hanc arceßituram eſſe. ea ſe eam negat morarier.*
*Atque adepol mirum,ni ſubolet iam hoc huic vicinæ meæ.*
*Verum autem altrouorſum cùm eam mecum rationem puto,*
*Si quid eius eſſet,eſſet mecum poſtulatio.*

Cl. *Ibo intrò,vt ſubducam nauim rurſum in puluinarium.*
*Iam hic eſt lepidè ludificatus miſeri vt feſtinant ſenes!*
*Nunc ego illum nihili decrepitum meum virum veniat velim.*
*Vt eum ludificem vicißim,poſtquam hunc deluſi alterum.*
*Nam ego aliquid contrahere cupio litigij inter eos duos.*
*Sed eccum incedit:at quum adſpicias triſtem,frugi cenſeas.*

AD ME]domum noſtram. HOC ERAT AECASTOR QVOD ME.&c.]ordo & ſententia eſt,hoc erat æcaſtor,id eſt,hęc erat cauſa profectò,quamobrem me tantopere vir meus orabat, vt hanc meam vicinam ad nos arceſſere properarem. Cleoſtrata poſteaquam reſciuit omnem rem de amore, & nequitia viri ſui,ſimúlque de turpiſſimo vicini Alceſimi in eum officio,ac ſtudio,mutat cõſilium de arceſſenda Murrhina vicina ſua,vt ſenum conſilia diſturbet. HOC ERAT] hæc cauſa erat. NE QVA IGNAVISS. LIBERI LOCI POT] ne qua vacui loci,in quo libere,& ſine arbitris ſcortari,& amoribus turpiſſimis operam dare poſſint, fiat copia. VETVLIS VERVECIB.] ſenibus ad Venerem ineptis. SENATI COLVMEN] ironia eſt ſic Terentius Phorm. *columen vero familiæ. Cui commendaui filium hinc abiens meum.* ſuprà Plautus in Amphitr *Aduenisti, audaciæ columen,conſutis dolis.* Idem in Epid. *ſenati qui columen cluent* ſenati autem,antiquè,pro ſenatus. Salluſt. de bello Catilinar. *Igitur ſenati decreto Q Martius Rex Feſulas, Q Metellus Creticus in Apuliam,circúmque ea loca miſſi,* &c.Idē alibi, *duobus ſenati decretis.* M.Tull. de diuinatione in Q.Cæciliũ *quod in vnaquaque re,beneficio ſenati, populique Romani iuris habuit.* Notat Nonius & Cariſius. NON AECASTOR VILIS EMPTV'ST, &c.] non æcaſtor vilis emptu eſt: ſalis modius, qui venit? allegoria eſt: per quam ſignificat εἰρωνικῶς hos ſenes eſſe inſipienteis,inſulſos,ac deliros.non æcaſtor,inquit, ſalis modius,vilis emtu eſt,hoc eſt carus eſt. quid ita? quia quæ rara ſunt,cara ſunt. at hi ſenes totum ciuitatis ſalem in pectoribus ſuis continent,&poſſident.ſcilicet:ſuntque adeò ſal totius ciuitatis. non eſt igitur mirum modium ſalis,qui venit,carum eſſe,cùm ſit totus penes duos ſenes. vel ſic, vt legatur hoc totum cum interrogatione non ecaſtor vilis emtu'ſt modius qui venit,ſalis?id eſt,nónne ſal vili emitur, cùm ſit tanta eius penuria, & cùm hi duo ſenes ſoli in ciuitate ſalem habeant? hoc eſt, cùm ſoli ſapiant? cùm ſit tanta ſalis in vrbe paucitas, atque egeſtas, nónne debet eſſe cariſſimus? & nonne mirum eſt, tam vili emi ſpectata eius penuria? Locus eſt aliquantum obſcurus. quem melius fortaſſe declarabit lector eruditus,& plus otii nactus. Iam ſal pro ſapientia,prudentia,ſolertia, & acumine vſurpari ſolet.ex quo ſalſi & inſulſi.Et Catullus de Quinctia & Lesbia, *Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.* Et Terent.in Eunuch. *Labore alieno magno partam gloriam Verbis ſæpe in ſe transmouet,qui habet ſalem.* Significat omnino,hos ſenes eſſe inſulſos, fatuos, ſtolidos neque quidquam in pectore ſalis, neque aceti habere. ORNATA]parata & inſtructa.vel culta vt decet. INTVS ILLA TE,SI SE ARCESS.M.] domi illa te expectat,ſi fortè ſe arceſſas. NIHIL MOROR] nihil moror vxorem tuam,id eſt,facile opera vxoris tuæ carebo. NON ORNATIS] non paratis, &c. CONVENIBO]conueniam ATQVE ISTAM IVBE]ſubintell.valere. FLAGITIVM] facinus turpe, & erubeſcendum. HIRQI IMPROBI, ET ED.] hircum appellat,quod inſtar hirci,ſalax ſit,& in Venerem pronus:vel quod olidus,& fœtidus. addidit epithetum, *improbi* id eſt,proterui,petulci. addidit & alterum edentul.,hoc eſt,ſenio confecti, edentulos ſenes,νωδοὺς appellant Græci. QVI HOC MIHI CONTRAXIT] qui hoc mali mihi conflauit. QVASI CATILLATVM]*Catillare,* inquit Fulgentius, *eſt per alienas domus gyrare,*tractum à Catulis, quòd per alienas domos circumeant. deinde profert hunc locum Sic autem legendum apud Fulgentium, vt retulimus,& vt habent omnes libri *gyrare*, non vt vult quidam indiligens Nonii emendator, *ligurrire,* quãuis ſciam catillones dici guloſos, & ligurritores.quaſi catillatum, igitur, id eſt, vt eat quaſi catillatum,vel vt quaſi catillet,id eſt,circumeat & vagetur per alienas domos. Non diſſimulabo tamen, in nonnullis libris manuſcriptis ſcriptum eſſe, *quaſi catilla tum flagit hom.* In vno & altero *quaſi catilla cum flagit.* Quæ ſcripturæ non ſunt fortaſſe reiiciendæ:& ſunt faciles, & planæ hoc modo, *operam vxoris polliceor foras, quaſi catilla.* id eſt, operam vxoris polliceor extra domum,& alienis viris, quaſi ea ſit impudica & alienorum virorum appetens. Omnino prior ſcriptura, eam dico, quam ſecutus ſum, meo iudicio probabilior eſt. Sed ne hoc quidem prætermittam,quod à Feſto ſcriptum eſt, ſi quid fortè ad rē pertinet,*Catillatio,* inquit ille,*graue opprobrium hominibus generoſis obiiciebatur, ſi qui prouincias, amicas populi Romani expoliaſſent.* FLAGITIVM HOMINIS]homo flagitioſus, ſeu flagitii,id eſt, dedecoris plenus. ATQVE AEDEPOL MIRVM NI SVBOLET, &c.]& ædepol nimirum hæc vicina mea hoc,quod molimur, ſubodoratur, id eſt, ſuſpicatur.hoc ei ſubolet,id eſt,hoc ei incipit eſſe notum: vel hoc ei aliquantum,& aliqua ex parte notum eſt. tralatio eſt à ſenſu odorandi. Sic Terent. Heaut. *Vt ne paululum quidem ſubolea eſſe amicam hanc Clinia.*

VERVM

VERVM AVTEM ALTROVORSVM ] ſed contra alteram partem, vel alteram partem verſus, cùm rationem in eo, & cùm mecum attentius conſidero, ſi vicina mea aliquid horum ſuſpicaretur, mecum expoſtularet. POSTVLATIO] expoſtulatio. VT SVBDVCAM NAVIM RVRS. IN PVLVIN.] puluinar ſeu puluinarium locus, in quo corpus quieturum collocamus. vel ſic, puluinar, lectulus, ſeu puluillus ex aluta factus, molli tomento fartus: in quo collocabant olim Dei ſtatuam. transfertur etiam ad trabeis, in quibus naues poſt longam nauigationē, ac iactationem, & tempore ad nauigandum minus idoneo, in littore collocantur. Eſt autem hic allegoria per quā ſignificat Cleoſtrata rē abeſſe à periculo: vel inibi eſſe, vt extra periculum eſſe poſſit. quod eo dicit, quia quod ſperarat ſenex, ſe Caſina potiturum operā ei ad hanc rem dante Alceſimo, eius ſpei fruendæ copiam ſe eis ademturam eſſe videt, atque confidit. NVNC EGO ILLVM NIHILI DECR. &c.] locutio permixta, & ex duobus conflita, cuius generis non paucas non vno loco notauimus, & collegimus. dictum enim, virum meum veniat velim, pro vir meus veniat velim, vel vtrum meum venire velim. ALIQVID CONTRAH. CVP LIT.] aliquā inter eos duos litē conflare cupio. cupio eos inter ſe committere, & concitare. AT QVVM ADSP. TRISTEM, PR. C.] tale ferè eſt illud Terent. in Andr. de Critone. *ellum, confidens, catus, Cùm faciem videas, videtur eſſe quantiuis pretij.* & illud M. Tullii de Piſo. orat. in Piſon. *quia triſtem ſemper, quia taciturnum, quia ſubhorridum, atque incultum videbant,* &c. nam ſatis mihi eſt locum indicaſſe.

## STALINO ſenex, CLEOSTRATA.

*Stultitia magna'ſt, mea quidem ſententia,*
*Hominem amatorem vllum ad forum procedere,*
*In eum diem, cui quod amet in mundo ſiet,*
*Sicut ego feci ſtultus. contriui diem,*
*Dum aſto aduocatus cuidam cognato meo:*
*Quem hercle ego litem adeò perdidiſſe gaudeo,*
*Ne me nequicquam ſibi hodie aduocauerit.*
*Rogitare oportet prius & percontarier,*
*Aſſitne animus ei, necne aſſit, quem aduocet.*
*Si neget eſſe, exanimatum amittat domum.*
*Sed vxorem ante ædis eccam. hei miſero mihi.*
*Metuo, ne non ſit ſurda, atque hæc audiuerit.*
Cl. *Audiui ecaſtor cum malo magno tuo.*
St. *Accedam propius. quid agis mea feſtiuitas?*
Cl. *Te ecaſtor praſtolabar.* St. *iamne ornata res eſt?*
*Iamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,*
*Quæ te adiutaret?* Cl. *arceſſiui vt iuſſeras.*
*Verum hic ſodalis tuus, amicus optimus,*
*Neſcio quid ſe ſufflauit vxori ſuæ.*
*Negauit poſſe, quando arceſſo, mittere.*
St. *Vitium tibi iſtuc maximum eſt: blanda es parum.*
Cl. *Non matronarum officium eſt, ſed meretricium,*
*Viris alienis, mi vir, ſubblandirier.*
*I tu, atque arceſſe illam: ego intus quod facto eſt opus,*
*Volo accurare, mi vir.* St. *propera ergo.* Cl. *licet.*
*Iam pol ego huic aliquem in pectus iniicia n metum,*
*Miſerrimum hodie ego hunc habebo amaſium.*

STVLTITIA MAGNA'ST MEA QVIDEM S.] ſic queritur Menæchmus ſubreptus in Menæchmis, ſe, dum cuidam ſuo cognato in foro operam dat, diem optimum corrupiſſe, & hora conſtituta ad prandium ab amica paratum non veniſſe. ibi, *Dij illum omnes perdant: ita mihi hunc hodie corrupit diem.* &c. in ſcena, cuius principium eſt. *Vt hoc vtimur maximè more morum,* &c. Sed in ead. fabula, *Peniculus paraſitus, ſe in concione hæſiſſe, & interea prandij tēpus non obiiſſe*: ibi, *Plus annos triginta natus ſum.* &c. AD FORVM PROCEDERE ] in forum prodire, IN EVM DIEM CVI QVOD AM. IN M. S.] ordo eſt, ad forum procedere, cui quod amat, in mundo fiet in diem. IN MVNDO SIET ] id eſt paratum ſit. de hoc loquendi genere ſuprà plura dicta ſunt in Aſin. ibi, *Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſis Saurea.* CONTRIVI DIEM] conſumſi diem. Sic in Aſinaria dixit, *lacerare diem*, ibi, *Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?* ADVOCATVS CVIDAM COGN.] aduocatus eſt is qui præſentiam ſuam commodat amico, aut etiam ius ſuggerit, ita vt nihil loquatur apud iudices. NE ME

NEQVICQVAM, &c ] quem gaudeo litem perdidiſſe.ne me ſine mercede, ac pretio ſibi hodie aduocauerit.vel ſic,quem litem perdidiſſe gaudeo,vt ſui facti,quòd me ad ſuam litem aduocatum adhibuit. hoc pretium & hanc mercedem ferat, ſcilicet litem perditã ROGITARE OPORTET PRIVS, ET PERC. ASSITNE]id eſt,oportet prius eum qui aduocat ex eo quærere, vtrùm ei quem aduocat præſtò ſit animus,an peregrinetur,& alia in re ſit ocupatus quàm in negotio quod agitur.& ad quod ille adhibetur: vt amantis animus:qui nõ eſt in ſuo,neque cum ſuo corpore,ſed cum eo,eáve,quem vel quam amat. SI NEGET ESSE]ſi is,qui aduocatur, rogatus ab eo,qui aduocat , neget ſuum animum adeſſe. EXANIMATVM AMITT. D.]animo carentem,vt potè, qui corpore quidem adſit, animo vero abſit , dimittat domum. AVDIVI AECASTOR,&c ]hęc loquitur Cleoſtrata,ad ſpectatores verſa, à Stalinone auerſa.TE AECASTOR PRAESTOL.] tibi æcaſtor præſtolabar,te expectabam.ORNATA ] parata. TRADVXTI HVC AD NOS] domum noſtram traduxiſti. ARCESSIVI VT IVSSERAS] vide commentum mulieris.mentitur enim,ſed ideo cõſilio facit, vt rixas inter duos ſenes ferat,& liteis contrahat. ANIMVS OPTIMVS]ironia.NESCIO QVID SE SVFFL. VXORI S.] neſcio quid iratus eſt vxori ſuæ. neſcio quid turgidus factus eſt vxori ſuæ.inflauit buccas vxori ſuæ.ſic ſuprà , *Nunc in fermento tota eſt : ita turget mihi.* ſufflatum,inquit Nonius,id eſt tumidum,& quaſi vento elatiùs factum.NEGAVIT POSSE,&c.]negauit ſe poſſe &c. MISERRIMVM HOD. EGO H. HAB ]habebo miſerrimum:id eſt, valde cruciabo & torquebo.AMASIVM]ironia eſt. non dixit amatorem vt erat dicendus,ſed amaſium,id eſt, formosũ puerum & catamitum : ſignificans ſenem eſſe iam ad res venereas ineptum , vtpote id ætatis vt non modò cum quiſquam amare libidinis cauſa nõ poſſit,ſed etiam eum dedeceat amori operam dare.

## ALCESIMVS ſenex, STALINO.

Al. *VIſo huc, amator ſi à foro rediit domum,*
*Qui me atque vxorem laruo ludificatus eſt.*
*Sed eccum ante ædis.ad te ibam commodùm.*
St. *Atque ego hercle ad te. quid ais vir minimi pretii?*
*Quid tibi mandaui?quid tecum oraui?* Al. *quid eſt?*
St. *Vt bene vaciuas ædes feciſti mihi?*
*Vt traduxiſti huc ad nos vxorem tuam?*
*Satin' propter te pereo , ego atque occaſio?*
Al. *Quin tu ſuſpendis te?nempe tute dixeras,*
*Tuam arceſſituram eſſe hinc vxorem meam.*
St. *Ergo arceſſiuiſſe ait ſeſe, & dixiſſe te,*
*Eam non miſſurum.* Al. *quin ea ipſa vltrò mihi*
*Negauit eius operam ſe morarier.*
St. *Quin ea ipſa me allegauit,qui iſtam arceſſererem.*
Al. *Quin nihili facio.* St. *quin me perdis.* Al. *quin bene eſt,*
*Quin etiam diu morabor , quin cupio tibi,*
*Quin aliquid ægrè facere, quin faciam libens.*
*Nunquam tibi hodie,quin erit plus,quàm mihi,*
*Quin hercle dei te perdant poſtremò quidem.*
St. *Quid nunc?miſſurúſne es ad me vxorem tuam?*
Al. *Ducas,eáſque in maximam malam crucem,*
*Cúmque hac,cúmque iſta , cúmque amica etiam tua.*
*Abi,& aliud cura:ego iam per hortum iuſſero*
*Meam iſtuc tranſire vxorem,ad vxorem tuam.*
St. *Nunc tute amicus mihi es in germanum modum.*
*Qua ego hunc amorem mihi eſſe autem dicam datum.*
*Aut quid ego vnquam erga Venerem iniquè fecerim,*
*Cui ſic tot amanti mihi obuia eueniant moræ?*
*Atat,quid illud clamoris,obſecro,in noſtra domo eſt?*

LARVA]homo inſanus,& laruatus : vel monogrãmus homo Tithonus,id eſt ſenectute attenuatus & minutus, homo exſanguis & exſuccus , vt larua: vel homo ad homines terrendos , quàm ad puellas amandas aptior. COMMODVM ] ipſo eodémque tempore commodo. Terent.Eun.*Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat*,&c.Idem Phorm. *cùm hoc id agebam commodùm.* ad quæ legendus Donatus est, qui plura de hoc ſcire volet. QVID TECVM ORAVI?] quid tecũ egi?VT BENE VACIVAS AEDES FECISTI

CISTI M.] quàm bene vacuas ædeis feciſti mihi? proinde ac ſi dicat, non feciſti mandatum neglexiſti. SATIN' PROPTER TE. &c.] nónne planè tua culpa pereo, & occaſio, quam nactus eram, mihi elabitur è manibus? propter te, id eſt, tuo facto, tua negligentia, & culpa Rectè autem *occaſio perit*. nam occaſio præceps, & calua eſt, inquit ille. Itaque nihil ſtatim arripiatur, vix aliàs vnquam reprendi poteſt. TVAM ARCESS. ESSE H. V. M.] dixeras fore, vt tua vxor hinc è domo noſtra, meam vxorem arceſſeret. ET DIXISSE TE, EAM NON MISSVRVM] & te, dixiſſe, te eam non miſſurum QVIN EA IPSA, &c.] immò verò ea ipſa, non recuſante, aut obſtante me, quominus mea vxor domum tuam iret, negauit ſe eius opera egere, vel dixit ſe eius opera facile cariturum. VLTRO] id eſt, non impulſa me, vt id diceret, aut faceret, vel non reuocata, aut deterrita à me, ne vxorem meam arceſſeres. MORARIER] Sic Horat. epiſt. ad Vallam lib 1. *nam vina nihil moror illius oræ* QVIN EA IPSA ME ALLEG.] immo verò ea ipſa me priuatim miſit, vt eam, cuius opera dicis vxorem tuam negare ſe egere, arceſſerem. QVIN NIHIL FACIO] nunc ſeriò iraſcitur ſenex Alceſimus. Et aduerte animum ad crebram einſdem vocis iterationem quin qua exprimitur iratorum affectus: talis enim eorũ ſermo. QVIN BENE EST] quin bene eſt, quod peris. vel ſic, quin te perdere cupio. vel ſic, quin placet iſtuc mihi, & gaudeo te perire, vel ſic, quin dignus es, qui pereas, & iſtud tibi meritò accidit. QVIN' ETIAM DIV MORABOR] quin etiam diu in hoc verbo morabor, vt tibi malum exoptem, & te perire cupiam. exprimit affectum Alceſimi irati, idem verbum crebrò cum ſtomacho per contumeliam iterantis. QVIN CVPIO TIBI, QVIN ALIQ.] hic ordo, atque hæc ſeries orationis eſt, quin cupio tibi aliquid ægre facere. ſed ſtomachans & ira incenſus particulam *quin* interpoſuit. NVNQVAM TIBI HODIE. QVIN ERIT PL.] iterum hic, quin, interpoſitum eſt tantummodò ad exprimendam irati hominis orationem. Nam hæc ſententia nunquam tibi hodie plus erit mali, quã mihi tua ſcilicet culpa contracti, vel intelligamus. cum illud quidem dicere voluiſſe, & cogitaſſe: ſed mali ominis vitandi cauſa, rectum ſermonis contextum vertiſſe, & inſtitutam ſententiam mutaſſe, vt in Stalinonis caput potiùs, quàm in ſuũ, omne infortunium recideret: hoc modo, Quin tibi plus erit mali, quàm mihi, hæc poſterior eſt, vt dixi, ſententia, non ea, quam exorſus erat. Nam initio hoc dicere voluerat, & hanc ſententiam verbis exprimere inſtituerat: Nunquam tibi plus hodie mali eueniet, quàm mihi, dum tibi tuæque nequitiæ operam do, atque inſeruio. Cùm igitur ita orſus eſſet, *Nunquam tibi hodie*: ſequi deinceps debuerat, plus erit mali, quàm mihi. Sed orationem in medio curſu correxit, ne ſibi male ominetur, & ita mutauit, quin potius hoc dico, plus tibi hodie erit mali, quàm mihi. tu eris hodie miſerrimus: ego, ſi quid mali merui, quod me tibi in tuis flagitiis adiutorem præbui: aut, ſi quid mihi mali ex mea nimia felicitate imminet, minimo malo defungar, ſi dii volent. DVCAS] ducas ipſe meam vxorem, domum tuam incipit placari. CVMQVE HAC, CVMQVE ISTAC] & cum vxore mea, & cum tua. ET ALIVD CVRA] nunc placatus eſt. Nam his verbis iubet eum, quod ad hoc negotium attinet, ſine cura eſſe, ſignificans ſe id curaturum. ſic loquitur ſuprà in Aſin. *Tum tu igitur aliud cura quid libet.* IN GERMANVM MODVM] germano modo, id eſt, vere, non ſimulate, aut fucate. QVA EGO NVNC AMOREM, &c.] id eſt, qua ratione autem dicam hunc amorem mihi eſſe datum? AVT QVID EGO VNQVAM, &c.] id eſt, aut qua in re vnquam Venerem iniuſtè læſerim: cui ſic mihi amanti tot moræ obſtent, atque aduerſentur? ATAT] interiectio pauentis, & re ſubitò obiecta permoti.

PARDALISCA ancilla.
SLALINO ſenex.

Pa. *Nulla ſum, nulla ſum, tota occidi, cor metu mortuum eſt,*
*Membra miſeræ tremunt: neſcio vnde auxilij, præſidij,*
*Perfugij mihi, aut opum copiam comparem, aut expetam.*
*Tanta factis modò mira miris modis intus vidi,*
*Nouam atque integram audaciam caue tibi Cleoſtrata, abſcede*
*Ab iſta obſecro, ne quid in te malè faxit ira percita.*
*Eripite iſti gladium, quæ ſui eſt impos animi.*
St. *Nam quid eſt, quòd hæc huc timida atque exanimata exſiluit foras?*
*Pardaliſca.* Pa. *perij. vnde meæ vſurpant aures ſonitum?*
St. *Reſpice modò ad me.* Pa. *here mi.* St. *quid tibi eſt?*
*Quid timida es?* Pa. *perij.*
St. *Quid periſti?* Pa. *perij, & tu periſti.* St. *aperi, quid tibi?* Pa. *væ tibi.*
St. *Imò iſtuc tibi ſit.* Pa. *ne cadam, amabo tene me.* St. *quidquid eſt*
*Eloquere mihi citò.* Pa. *contine pectus, face ventulum amabo*
*Pallio.* St. *timeo hoc negocium quid eſt, niſi hæc meraclo*
*Se vſpiam percuſſit flore Lybico.* Pa. *obtine aures amabo.*
St. *I in malam crucem, pectus, auris, caput, téque di perduint:*
*Nam, niſi ex te ſcio, quicquid hoc ſit, citò, iam tibi iſtuc*
*Cerebrum diſpercutiam, exſecrata, ludibrio peſſima adhuc:*

Quæ me habuiſti. Pa. here mi. St. quid vis mea ancilla? Pa. nimium ſæuis.
St. Numerò dicis. ſed hoc quicquid eſt loquere, in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? Pa. ſcibis. audi malum peſsimum,
Quod hîc modò intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam addecet diſciplinam. St. quid eſt id?
Pa. Timor præpedit dicta linguæ. St. quid eſt? poſſum ſcire ego iſtuc
Ex te? quid negotij eſt? Pa. dicam, tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare vxorem, ea intus. St. quid intus? quid eſt?
Pa. Imitatur malarum malam diſciplinam, viro ſuo quæ inter.
Minatur vitam. St. quid ergo? Pa. ah. St. quid? Pa. interimere ait.
Velle vitam, glandium. St. hem. Pa. gladium. St. quid eum gladium? Pa. habet. St. hei miſero mihi,
Cur habet? Pa. inſectatur omnis domi per ædeis, nec quenquam
Prope ad ſe ſinit adire. ita omnes ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſsitant. St. occidi, atque interij. quid illi
Obiectum'ſt mali tam repentè? Pa. inſanit. St. ſceleſtiſsimum
Me eſſe credo. Pa. imò ſi ſcias dicta quæ dixit hodie. St. iſtuc
Expeto ſcire, quid dixit? Pa. audi, per omnes deos, & deas
Deiurauit, occiſurum eum hac nocte, qui cum cubaret.
St. Me occidet. Pa. an quicquam ad te attinet? St. vah. Pa. quid cum ea negotij
Tibi eſt? St. peccaui, illunc dicere villicum volebam. Pa. ſciens
De via in ſemitam regredere. St. nunquid mihi minatur?
Pa. Tibi infeſta ſoli'ſt plus quàm cuiquam. St. quamobrem? Pa. quia ſe des
Vxorem Olympioni neque tuam, nec ſuam,
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli. id huc miſſa ſum
Tibi vt dicerem, ab ea vt caueas tibi. St. perij hercle miſer,
Neque eſt, neque fuit me ſenex quiſquam amator adæquè miſer.
Pa. Ludon' ego hunc facetè? nam quæ facta dixi, omnia huic
Falſa dixi, hera, atque hæc dolum ex proximo hunc protulerunt.
Ego huc miſſa ſum ludere. St. heus Pardaliſca. Pa. quid eſt, quid?
St. Eſt quod volo exquirere à te. Pa. moram offers mihi. St. at tu
Offers mœrorem. ſed etiámne habet & nunc Caſina
Gladium? Pa. habet, ſed duos. St. quid, duos? Pa. altero te occiſum ait.
Altero villicum hodie. St. occiſiſsumus ſum omnium qui viuunt.
Loricam inducam mihi, optumum eſſe opinor. quid vxor
Mea non adijt, atque ademit? Pa. nemo audet propè accedere.
St. Exoret. Pa. orat. negat ponere alio modo vllo profectò,
Niſi ſe ſciat villico non datum iri. St. atque ingratiis, quia
Non vult, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Vt nubat mihi? illud quidem volebam, non, ſed noſtro villico.
Pa. Sæpiculè peccas. St. timor præpedit verba. verùm
Obſecro, dic me vxorem orare, vt exoret illam gladium
Vt ponat, & redire me intrò vt liceat. Pa. nuntiabo.
St. Et tu orato. Pa. & ego orabo. St. at blandè orato vt ſoles. ſed audin'?
Si effexis hoc, ſoleas tibi dabo & annulum in digito
Aureum, & bona plurima. Pa. operam dabo. St. face vt impetres.
Pa. Eo nunc iam, niſi quippiam remorare me. St. abi, & cura.
Pa. Redit eccum tandem obſonatu eius adiutor, pompam ducit.

NVLLA SVM, N. S.] Pardaliſca à mulieribus inſtituta, & ſubornata, foreis prodit, & ſe metu exanimatam ſimulans, narrat ſeni Stalinoni, libidine ardenti, Caſinam inſanire, vt, dum Chalinus veſtitu muliebri ornatur, qui pro Caſina rus producatur, ſenem foris moretur & eludat. Tres primi verſus ſunt cretici. quibus in rebus trepidis, aut alioqui celeritatem aliquam exprimentibus. MIRA] miracula. MIRIS MODIS] Lucretius lib. 1. *Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris*. ATQVE INTEGRAM AVDACIAM] atque inuſitatam audaciam, audaciam nouam, nunquam antea ab vllo ſuſceptam. AB ISTA] à Caſina. FAXIT] fecerit. IRA PERCITA] ira impulſa, aut permota. Lucret. lib 5 *At pater omnipotens ira tum percitus acri*. Plautus in Amphitr. *Delirat vxor atra bili percita'ſt*. quem verſum profert Nonius in voce *percitum*, quam interpretatur percuſſum. QVAE SVI EST IMPOS ANIMI] quæ non eſt compos ſuæ mentis, vel quæ eſt ſuæ iræ, atque inſaniæ impotens. hoc eſt, quæ ſuam iram, & inſaniam coërcere, aut regere non poteſt. NAM QVID EST, &c.] *ἀναστροφή. nam quid eſt* pro *quidnam eſt*. TIMIDA] timore perculſa, vel timens: vt nomen poſitum pro participio intelligamus. ſic enim & Donatus, illud Terentii in Hecyra, *Nam modò me intrò vt corripuit timidus*, &c. explicans *timidus* inquit, pro *timens*, nomen loco participii. Idem in Eunuch. ad illud. *Sed quid hoc eſt, quòd timida ſubitò egreditur Pythias?* notat *timida*, pro ægra, turbata, commota, &c. Et Seruius ad illud Virgilii in Sileno *timidiſque ſuperuenit Ægle*. notat *timidis*, pro *timentibus*: Nam alioqui, inquit ille timidus eſt, qui ſemper timet: timens verò qui ad tempus formidat ex cauſa. Sic iterum Plautus in Rudente prologo. *De naui timidæ deſiluerunt in ſcapham*. VNDE MEAE VSVRPANT AVRES SONITVM?] id eſt, vnde ſonitus ad aureis meas peruenit? vnde aures meæ ſonitum accipiant? RESPICE MODO AD ME] retrò adſpice modò ad me, verte faciem tuam & oculos tuos ad me. QVID TIMIDA ES?] quid paues? VAE TIBI] miſer es. FACE VENTVLVM, AMABO, PALLIO] ſuprà in Curculione, *obſecro hercle, face ventum. vt gaudeam*, ſequitur aliquantò pòſt *nolo equidem mihi fieri ventulum*. NISI HAEC MERACLO SE VSPIAM PERC. FL. LIBYCO] niſi forte ſe hæc alicubi vino Mareotico præſtantiſſimo, eóque meracculo, id eſt, aliquantum mercato, inuitauit. coniunge adiectiuum *meraclo* cum flore Libyco, vinum Mareoticum appellat Hora. oda 37. lib. 1. ibi, *Mentemque lymphatam Mareotico Redegit in veros timores*, &c vel a Mareotico lacu, qui non longè abeſt ab Alexand. de quo Plinius libro 5. cap. 10. vel à Mareotide Libya. de qua idem eodem lib cap. 6 OBTINE AVREIS AMABO] aureis mihi ex aduerſa parte tene, ne cadam ſcilicet. Obtinebant aureis etiam ii qui mutuis auriculis prehenſis oſculabantur: quod oſculi genus *χύτραν* appellant Græci de quo ſuprà in Aſinar. ibi, *Prehende auriculis: compara labella cum labellis*. PERDVINT] perdiderint optantis DISPERCVTIAM] in diuerſis partibus percutiam. diminutam, *dis*, in compoſitione plerunque auget, vt diſtædet, diſcupere, diſperdere &c. Non celabo lectorem tamen duos libros veteres cum vulgatis conſentienteis, habere *diſpertiam*, quos non ſequor. EXSECRATA] paſſiuè accipiendum, diis addicta ac deuota. LVDIBRIO PESSIMA. ADHVC] ordo eſt, quæ vſque ad hoc tempus peſſima me ludibrio habuiſti. NIMIVM SAEVIS] *ἄγαν χαλεπαίνεις*, nimium ira excandeſcis. Virg. libro 6. *ne ſæui magna ſacerdos*. Horat. Sat. 2. libr. 2 *Sæuiat atque nouos moueat fortuna tumultus*, &c. Plautus in Epid. *ſed memento. ſiquid ſæuiat ſenex, Suppetias mihi cum ſeruo ferre*. NVMERO DICIS] nimium citò dicis ſic Feſtus hunc locum proferens. Sic ſuprà in Amphitr. *numerò mihi in mentem fuit*. IN PAVCA REFER.] in pauca confer: in pauca redige: dic ſummatim, quidquid eſt. TV MVLTI FVIT] tumultus fuit? tumulti pro tumultus, vt quæſti pro quæſtus, ſenati pro ſenatus. &c. ant. qui genitiui, notant Nonius, & Cariſius, & Priſcianus, & alii. Iam tumultus dictus, quaſi timor multus, inquit M. Tullius Philipp. 8. SCIBIS] ſcies. ſcibo, conuenibo, expedibo, dormibo, obedibo, & ſimilia, pro ſciam, conueniam, ſubueniam, expediam, dormiam, obediam, &c. Plauto vſitata ſunt, & nonnullis aliis poetis, vt Horatius oda 23. libr. 3. *Molliuit auerſos Penateis Ture pio & ſaliente mica*. HOC PACTO] hoc modo, ſequitur proximo verſu, *quod haud Atticam add. diſcipl.* id eſt, qui modus non decet Atticam diſciplinam. TIMOR PRAEPEDIT DICTA LINGVAE] timor linguam debilitat & impedit quominus eloqui poſſit. præpedit dicta linguæ, id eſt, ante occupatam linguam impedit quominus loqui poſſit. vel ſic, antè impedit ea, quæ lingua fuerat locutura. denique idem dicit quod infrà ead. ſcena: *timor præpedit verba*. vtitur eodem verbo & Terent. in Heautont. *an eò fit. quia noſtra in re, aut gaudio ſumus præpediti nimio, aut ægritudine?* & Lucretius libr. 4. *Lumina luminibus quia nobis præpediuntur*, &c. Idem eod. lib infrà. *conſequitur grauitas membrorum præpediuntur Crura vacillanti*. Et M. Tullius pro Caio Rabirio perduel. reo, *Confectus ſenectute, præpeditus morbo, in* [illegible] *ac membris omnibus captus, ac debilis*. EA INTVS] Cum hæreret ancilla, neque ſatis citò, aut expeditè eloqueretur, quid ageret Caſina propter perturbationẽ, atq; examinationem: ſenex moræ impatiens, vrget acriter, vt pergat dicere, & totam rem aperiat vel, cum illa ſat citò, & ſat commodè rem narrare inciperet, eſſétque continuò ſubiunctura, *imitatur malarum malam diſciplinam*, &c. ſenex tamen ancillam in media oratione interpellauit, atque in his verbis maximè *ea intus*. QVID INTVS? &c.] quid ea intus à quid eſt quod intus agit? aut quid eſt; quod de Caſina fuiſti dictura? IMITATVR MAL. &c.] hæc verba debent cohærere cum ſuperioribus illis; *ea intus*, hoc modo, atque ordine, *ea intus imitatur malarum malam diſciplinam*. VIRO SVO QVAE INTERMINATVR, &c.] altera Caſinæ oratio interrupta nam ſic continuanda erat. quæ interminatur ſe interemturam vitam viro ſuo, vel quæ interminatur interimere vitam viro ſuo. INTERIMERE AIT VELLE V.] propter ea, quæ ſunt interpoſita à ſene & quia verbum *interminatur* longius abeſt, ſumit aliud verbum, & aliam quaſi orationem orditur. nam cum ita procederet oratio *viro ſuo interminatur vitam interimere*: verbis aliquot vtrinque interiectis, ancilla quaſi verbi ſuperioris oblita, orationem nouam inſtituit, hoc modo, interimere ait velle vitam, viro ſuo ſcilicet, ne multa hic in re exprimitur ancillę examinatę perterrefactæ oratio GLADIVM] ſequitur ſatis longo interuallo, verbum *habet*, quicum cohærere debet accuſandi caſus *gladium*, hoc modo *Caſina gladium habet*. quod verbum ancilla Pardaliſca præ trepidatione & formidine, quamuis ſimulata, continuò addere non potuit CVR HABET?] nonnulli libri manuſcripti habẽ *Cur cum hac eſt?* METV MVSSITANT] metu tacent, metu muſſant, ſummiſſi ſunt. Lucret. li 1. *Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat*. Virgil. libro 12. Æneid. *Stat procul omne metu mutum, muſſántque iuuenca*. de verbo *muſſandi*, & ſuprà in his commentar. in Aulul. ib., *Neque occultum id haberi, neque per metum muſſari*, &c. & in Lucretianis [illegible] multa ſcripſimus. QVID ILLI OBIECTVM'S E [illegible]

TAM R.?] quid illi mali tam repentè oblatum eſt? ſic loquitur in Amphitruone, *Huic homini neſcio, quid eſt mali mala obiectum manu.* DEIVRAVIT] deiurauit: id eſt, ſanctè iurauit. OCCISVRVM EVM HAC N. QVIDVM c.] id eſt, ſe occiſuram eum hodie, cũ quo cubares. Aulus Gellius lib. 1. capite 7. docet hic *occiſurum* non eſſe participium, ſed verbum indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, *neque temporibus* inquit ille, *neque generibus præſeruiens, ſed vndique liberum: & impromiſcuum: quali C. Gracchus verbo vſus eſt in oratione, cuius titulus eſt, de Q. Popilio circum conciliabula, in qua ita ſcriptum eſt. Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos,* inquit, *dicturum non dicturos. Videturne eadem ratione poſitum eſſe apud Gracchum dicturum, qua eſt apud Ciceronem futurum?* ſic autem Cicero li. 5. Accuſat. *hanc ſibi rem præſidio ſperāt futurum.* Q. Quadrigarii tertio Annal. *dum ij conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum,* &c. Profert & hunc Plauti poſtremò locum, qui eſt infrà non longè, ibi, *ſed etiámne habet Caſina gladium? PAR. habet: ſed duos. ST. quid duos? PAR. altero te occiſurum ait, altero villicum hodie.* Legendus hac eadem de re Priſc. libro 9 vbi profert ille hunc Lucilii verſum *Nupturum te nupta negas, quod viuere Vlyſſem ſperas,* & nupturum interpretatur nuptum ire, γαμηθήσεσθαι. ME OCCIDET] ſenex imprudens amorem ſuum prodit, ac palàm facit. SCIENS DE VIA IN SEMITAM REGREDERE] quidam ſic explicari volunt interpunctionem collocantes poſt *ſciens* ſciens errabas, nunc de via in ſemitam, hoc eſt, in viam breuem regrederis. Ego nulla interpunctione interpoſita, ſic. ſciēs de via, in ſemitam regredere, i prudens de via lata, & recta, regredere in viam anguſtam & impeditam hoc eſt, ſciens & prudens te impedis. Nonnulli libri habent *degredere,* pro *regredere* fortaſſe rectius. TIBI INFESTA SOLI'ST &c.] tibi irata & offenſa eſt ſoli, plus quàm cuiquam alii, *infeſta,* hoc loco actiuam habet ſignificationem. Nam aliàs παθητικῶς vſurpatur, vt apud Ciceronem pro C. Rabirio perduell. reo. *libertas ſuppliciis infeſta* & in Rullum, *vectigal bellis infeſtum.* PROTOLLI] produci. ſuprà *protollo mortem mihi,* NEQVE EST NEQVE FVIT ME, &c.] dicturus ita fuerat, neque eſt, neque fuit me quiſquam ſenex amator miſerior. ſed in medio curſu, orationis formam mutauit. & ſubiunxit *adæquè miſer* pro *miſerior,* vel aduerbio *adæquè* iunxit ablatiuum caſum *me,* pro atque ego ſum. LVDON' EGO FACETE? &c.] hæc loquitur ancilla ad ſpectatores verſa, à ſene auerſa, ne exaudiat. ATQVE HAEC DOLER PROX.] atque hæc ex proximo, id eſt, vicina Myrrhina, PROTVLERVNT] excuderunt, procuderunt: fabricatæ ſunt, excogitarunt. LVDERE] vt ſeneci ludi. more Græcorum dictum eſt. MORAM OFFERS MIHI] moram mihi iniicis. Sic loquitur in Pœnulo, *haud amicè facis, quicum eures offeras moram.* ALTERO TE OCCISVRVM AIT, &c.] hunc locum profert Gellius vt ſuprà indicauimus, & ita explicat *occiſurum,* id eſt, occiſurā eſſe. OCCISISSVMVS SVM. &c. participii paſſiui *occiſus*, ſuperlatiuum finxit Plautus pro iure ſuo, ad exprimendam ſenis formidinem. ATQVE ADEMIT?] ſubintellige gladium. EXORET] exoret vxor Caſinam, vt ponat gladium. ORAT.] orat Caſinam vxor tua, vt gladium ponat. NEGAT PONERE ALIO MODO, &c.] ſed negat ſe alio pacto poſituram, niſi ſe ſciat villico non nupturam. ATQVE INGRATIIS, &c.] id eſt, atqui inuita, & ſiue velit, ſiue nolit, nubet hodie villico. immò, quia nubere non vult, nubet. Ingratiis vel aduerbium, vel potius nomen eſt, de quo plura in Comment. Lucret. ibi, *ingratiis hæret, & angit, Propterea morbi, quia cauſam non tenet æger* lib. 1. NAM CVR NON EGO PERPETREM, &c.] nam cur non id perficiam, quod cœpi, vt nubat mihi. VT NVBAT MIHI?] peccat ſenex, ita ſe ipſa poſtea corrigit, ac reprehendit. ILLVD QVIDEM VOLEBAM NON, &c.] debuerat dicere, *illud quidem nolebam,* ſed præ immoderata libidine, fortaſſe ſciens peccat, & dicit *volebam*: mox tamen ſe ipſe reprehēdens, *nõ,* inquit, *mihi volebā dicere, ſed villico.* Tale ferè eſt illud Marci Tullii pro Marco Cœlio, *niſi mihi intercederent inimicitiæ cum iſtius mulieris viro, fratre volui dicere, ſemper hic erro.* SAEPICVLE PECCAS] profert Priſcianus lib. 3. ſed legit *ſæpiuſculè peccas,* docens *ſæpiuſculè* eſſe aduerbium dimin. ab aduerbio comparatiuo *ſæpius.* TIMOR PRAEPEDIT VERBA] ſuprà. *timor præpedit dicta linguæ.* SI EFFEXIS HOC] ſi effeceris hoc. SOLEAS TIBI DABO] ſolea, genus eſt calceamenti, quod mulieribus & viris muliebrum, ſimilibus & ægris aptum eſt. ET ANNVLVM IN DIGITO, &c.] Idem in Mil. glorioſo. *at non multa de digito donum mittunt* REDDIT ECCVM TANDEM OBSON.] ordo eſt, eccum Olympio, eius adiutor tandem redit obſonatu. POMPAM DVCIT] ducit coquos inſtar pompæ. ſic loquitur in Trucul. *Quis homo eſt, qui ducit pompam tantam?*

## OLYMPIO, COCVS, STALINO.

Ol. *Vide ſur, vt ſenteis ſub ſigno ducas.* Co. *qui verò ſunt ſentes?*
Ol. *Quia quod tetigere, illicò rapiunt: ſi eas ereptum, illicò ſcindunt.*
*Itaque quoquò aduenerint, vbi vbi ſunt, duplici damno dominos multant.*
Co. *I ia.* Ol. *Ætat ceſſo magnificè, patricéque, amicéque ita hero*
*Meo ire aduerſum.* St. *bone vir ſalue.* Ol. *fateor.* St. *quid fit?* Ol. *tu amas,*
*Ego eſurio & ſitio* St. *lepidè excuratus inceſſiſti.*
Ol. *Ah hodie.* St. *manè verò, quanquam faſtidis.* Ol. *hei hei fœtet*
*Tuus mihi ſermo.* St. *qua res?* Ol. *hæc res.* St. *etiámne aſtas?* Ol. *enimuero*
*πρᾶγμά μοι παρέχεις,* St. *dabo μέγα κακὸν* (*vt ego opinor*)

*Niſi*

*Niſi reſiſtis.* Ol. *ὦ Ζεῦ potin' à me abeas? niſi me vis vomere*
*Hodie.* St. *mane.* Ol. *quid eſt? quis hic homo eſt?* St. *herus ſum.* Ol. *qui herus?*
St. *Cuius tu ſeruus es.* Ol. *ſeruus ego?* St. *atque meus.* Ol. *non ſum ego liber?*
*Memento, memento.* St. *mane atque aſta.* Ol. *omitte, ſeruus ſum tuus.*
*Optime'ſt.* St. *obſecro Olympiſce mi, mi pater, mi patrone.*
Ol. *Hem ſapis ſanè.* St. *tuus ſum equidem.* Olymp. *quid mihi ſeruo opus eſt tam nequam?*
St. *Quid nunc? quàm mox recreas me?* Ol. *cœna modo ſi ſit cocta.*
St. *Intrò ergo abeant.* Ol. *properè, citò introite, & citò deproperate.*
St. *Ego iam intus ero. facite cœnam mihi vt ebria ſit.*
*Cœnare lepidè, nitidéque volo, nihil moror barbarico ritu*
*Sanè eſſe iam. i, ſis. ego hic habito nunc quidem gladium*
*Ancilla Caſinam intus habere ait, qui me atque te interimat.*
Ol. *Scio, ſic ſine habere. nugas agunt. noui ego illas malas merces.*
St. *Quin tu, i modò mecum domum. at pol malum metuo i tu modò,*
*Perſpicito prius, quid intus agatur* Ol. *tam mihi mea vita, quàm tua*
*Tibi cara eſt* St. *verùm i modo* Ol. *ſi tu iubes, inibitur tecum.*

VIDE FVR, VT SENTEIS SIGN. D.] vide tu quoque, vt miniſtros tuos qui ſunt quaſi ſenteis, quia quidquid tangunt, ſecum aut auferunt, & corripiunt, aut ſcindunt, ac lacerant ſub ſignis ducas. SVB SIGNIS DVCAS] tractum à re militari: dicuntur enim milites ſub ſignis eſſe & ſub ſignis duci, qui non vagantur huc & huc. & qui non ſunt diſtracti, ſed in vnum locum contracti & breui tempore, & paruo negotio ad pugnam inſtrui poſſint. Marc. Tull libro 16. epiſt. ad Attic. epiſt 8. *An enim, cum legione Alaudarum ad vrbem pergere: pecunias municipiis imperare: legionum ſub ſignis ducere.* Plancus libro 1 epiſt ad famil. epiſt. 8 *Legiones habeo quinque ſub ſignis & ſua fide, virtutéque reipub coniunctiſſimas, & noſtra liberalitate nobis obſequenteis.* Plautus in Pſeud *Omneis ordines ſub ſignis ducam legiones meas, Aui ſiniſtra, auſpicio liquido*, &c. QVI VERO SVNT SENTES?] quo pacto verò miniſtri mei ſunt ſentes? SI EAS EREPTVM, &c.] ſi eas ereptum, ſenteis, ſcilicet, ſi ſenteis veſti hærēteis eripere coneris, illicò veſtem ſcindunt. VBI VBI SVNT] vbicunque ſunt. DVPLICI DAMNO DOM. M.] duplex damnum dominis afferunt, rapiendo, cuicunque rei adhæſerunt, & ſcindendo, ſeu lacerando, ſic in Trucul. *meretricem eſſe ſimilem ſentis condecet. Quemquem hominem attigerit, profectò malum aut damnum dari.* multant, ζημιοῦσι. EIA] eia, non eſt hic hortantis, ſed potius reuocantis. eia nunquámne deſines coquis maledicere? PATRICIÉQVE] ſic habent omnes libri manuſcripti, præter vnum, in quo erat quidem *patricéque*. vt in aliis. ſed alia manu ab aliquo emēdatore ſuprà ſcriptum erat, i, inter c, & e, vt intelligamus, eum voluiſſe legi *patriciéque*, fortaſſe non malè, vt patriciè valeat, patriciorum & nobilium more. Sed quando, vt dixi, omnes libri veteres, quos quidem viderim, habent. *patricè*, itaque edidit doctiſſimus Camerarius, poſtremò ita & vulgati: videndum, quid valeat *patricè*. ego puto *patricè*, idem valere, quod *patricitè* IRE ADVORSVM] ire obuiam. LEPIDE EXCVRATVS INCESS.] quidem ſic explicant, lepidè acceptus ac tractatus, lepidè cibo & potu curatus lepide expletus, ſaturatus, ac potius inceſſiſti. nonnulli alii ſic, lepide excuratus, id eſt, lepidè cultus, atque ornatus inceſſiſti. dictum autem *excuratus*, vt exornatus, excultus, expolitus. ego ſuperiore illo modo malo, veruntamen iudicet lector eruditus AH HODIE] ah hodie tantum ſic excuratus inceedam, cras ad priſtinum vitæ cultum mihi redeundum erit. vel ſic potius, *ah hodie* ſubintell nihil guſtaui. nonnulli libri veteres habent *vah, hodie*, fortaſſe melius. vt ſit hæc ſententia, vah, me ſic ornatum hodie eſſe decet, cras alius, & priſtinus repetetur. vel ſic, vah, me ſic curatum hodie eſſe decet, cras ad priſtinum victum mihi erit reuertendum. vel ſic, vah, hodie me curabo probè, & molliter QVANQVAM FASTIDIS] quanquam faſtidiosè te geris, quanquam faſtidiosè me præteris, quanquam me deſpicis. Idem in Moſtell. *vide vt faſtidiſſimia.* FOETET TVVS MIHI SERMO] diſplicet mihi tuus ſermo. tralatio eſt, propriè dixit in Aſinaria, *Dic, amabo an fœtet anima vxoris tuæ?* ὀχληρὸς μοι παρέχεις. in-goria mihi exhibes, mihi moleſtus es, negotium mihi faceſſis. DABO μέγα κακόν] dabo tibi magnum malum, ſic autem ſcriptum reperi in ſex libris manuſcriptis duobus Clericanis, in Titiano, in Huraltino, in vno Puteano. Itemque ſe ſcriptum reperiſſe in vno teſtatur Adrianus Turnebus, neque multò ſecius Carolus Langius. Dare malum, loquendi genus Latinis: infrà, in Bacchid *hæ omnes vobis malam rem, magnam, quam debent, dabunt*, vt de veritate huius ſcripturæ non ſit cuiquam dubitandi locus. NISI RESISTIS] ni reſtas, niſi manes. niſi cōſiſtis ὦ Ζεῦ,] ô Iupiter. POTIN' ABEAS?] potin' vt abeas? poteſne facere, vt abeas? NISI ME VIS VOMERE HODIE] abire debes. niſi me vis vomere hodie, ita mihi fœtes. vel, ita mihi fœtore tuo vomitum moues. ſuprà in Curcul. *tum tu Venerem vomere vis?* fortaſſe huc locus ad illum pertinet, qui eſt ſuprà non longè, *manè verò quanquam faſtidis.* MEMENTO, MEMENTO] monentis & minantis. OMITTE, SERVVS SVM TVVS, OPTIME'ST] hæc dicuntur à ſeruo Olympione cum quadam comminatione, proinde ac ſi ita loquatur, omitte me, id eſt, ne me abſtinentem retine, tu ſeruum tuum me appellas, & non libertum, ſeu potius patronum. at ego faxo te illius verbi pœniteat. nam tuo amori iam non inſeruiam.

vt cœperam atque inſtitueram. Itaque Stalino ſtatim, errato ſuo cognito, Olympionem nō iam ſeruū, ſed patrem & patronum appellat OLYMPISCE] blādus eſt nomen Olympiſci, quàm Olympionis, vt omnia nomina formæ diminutiuæ ſunt blandiora primitiuis. Sic apud Terent. Adelph. *Ædepol Syriſce, te curaſti molliter*, &c. TAM NEQVAM] quia Stalino amat. idcirco eum Olympio nequam dicit. Omnis enim amator nequam eſt. QVAM MOX RECREAS ME?] nunc quidem penè mortuus ſum, qui Caſina non potior. Sed quā mox me reficis, & recreas, facta mihi Caſinæ copia? CENA MODO SI SIT COCTA] tu nihil aliud cura, niſi vt cenes, ſi cena cocta ſit. ego vt cum Caſina cubes, operam dabo. ſic quidam explicari volunt. vt *cena* ſit verbum imperatiui modi, à quibus diſſentio. nam *cena* hic nomen eſt, potius recti caſus. Itaque ſic explicô, ſi modò cena ſit cocta, te recreabo. vel ſic, expecta modò, dum cena cocta ſit, tum te recreabo, facta ſcilicet tibi Caſinæ copia. Quidā amicus meus ſic, fac modo cena cocta ſit, nam ego ſum impranſus ieiunus & ſiccus. quod ad Caſinā attinet, ſinito me curare, ego faxo ea potiare. non placet magis placeret ſi ita diceret; ſine modo, &c. ABEANT] coci. PROPERE, CITO INTROIRE] vos coqui, citò introire χρῆμα ἐκ ... ΕΤ CITO DEPROPERATE] & valdè citò cenam coquite. Horat. oda 7. lib 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátue myrto?* FACITE CENAM MIHI, VT EBRIA SIT] Secutus ſum quinque libros manuſcr. qui cum vulgatis omnibus conſentientes, ſic habent. *facite cenam mihi, vt ebria ſit.* quod locutionis genus magis eſt comicum, quàm alterum, *facite, cena mihi vt ebria ſit.* Docuimus autem hoc, quod ſecuti ſumus eſſe commixtum & concretum ex duobus. nempe ex hoc, *facite cena mihi vt ebria ſit*, & ex hoc, *facite cenam mihi ebriam eſſe.* ebria ſit autem, id eſt, opipara, copioſa, lauta, referta ſit. tralatio eſt ab ebriis. LEPIDE, NITIDEQVE VOLO] volo lepos, & munditi es adſit, non epulæ ſumtuoſæ, & barbarum in morem apparatæ. volo eleganter & mundè cenare, non apparatè, neque ſumtuosè: ſatis eſt mihi eleganter & mundè cenare: apparate & proſusè nolo. NIHIL MOROR] carere poſſum, non requiro. BARBARICO RITV] vel Perſico ritu ac more, vt eſt apud Horat. oda vlt. lib. 1. *Perſicos odi, puer, apparatus:* vel Romano ſeu Latino, ſuprà in Capt *Nūc barbarica lege certum'ſt ius meum omne perſequi.* ESSE] commeſſe. I, SIS] i. ſi vis intrò. EGO HIC HABITO. NVNC QV.] ego nunc domi non habito, ſed hic, vbi ſum. domus nō eſt nunc domicilium meum, ſed hic locus. cauſam ſubiungit. Ancilla Caſinam gladium habere dicit, &c. QVI ME ATQVE] quo me atque te occidat. SIC SINE HABERE] habeat gladium Caſina, nihil hoc me terret. NVGAS AGVNT] nugantur. in Aulul. *Pone hoc ſis: auſer cauillum, non ego nunc nugas ago.* NOVI EGO ILLAS MAL. MERC.] mulieres ſignificat. in Ciſtel. *mala merx, hera, & calida'ſt* in Trucul. *ô merces mala.* in Pſeud de lenone dixit, *mala merx.* in Menæch. *vt atas mala merx eſt tergo!* QVIN TV, &c.] id eſt, at tu i modo mecum d. vel ſic, immò tu, i modo mecum domum. INIBITVR T.] introibitur tecum. introibo tecum.

## ANCILLA.

NEc pol ego Nemea credo, neque ego Olympia,
Neque vſquam ludos tam feſtiuos fieri,
Quàm hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni noſtro, & noſtro Olympioni villico.
Omnes feſtinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos,
Quin agitis hodie? quin datis, ſi quid datis?
Properate: cenam iam eſſe coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona candidè,
Veſtitus lautè, exornatúſque obambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant mulieres,
Quem dent pro Caſina nuptum noſtro villico.
Sed nimiam lepidè diſſimulant
Fore huius quod futurum'ſt: dignè autem coqui
Nimis lepidè ei rei dant operam, ne cenet ſenex.
Aulas peruortunt, ignem reſtinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt: illæ autem ſenem
Cupiunt extrudere incenatum ex ædibus,
Vt ipſæ ſolæ ventres diſtendant ſuos.
Noui ego illas ambas eſtrices, corbitam cibi
Comeſſe poſſunt. ſed aperitur oſtium.

NEMEA] vbi ludi Nemæi Herculi fiunt, ſeu potius Archemoro, vt alii volunt. OLYMPIA] vbi ludi fiunt ludi Olympici. Archias, Τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱεροί, Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων Ζηνός, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο. Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

id eſt. Quatuor ſunt certamina in Græcia, eáque ſacra: duo mortalium, duo immortalium. Iouis, Apollinis, Palæmonis, Archemori. Significat autem hæc ancilla, ſenem Stalinonem & Olympionem villicũ, à mulieribus, ludibrio haberi & ludificari. LVDIFICABILES ] ad ludificandum appoſiti, accommodati, & comparati. OMNES FESTINANT INT. T.] feſtinant, σπουδάζουσι, dant operam, & ſtudium adhibent. ſic Horat. od. 11. libr. 4. *Cuncta feſtinat domus: huc, & illuc Curſitant miſtæ pueris puellæ.* SENEX IN CVL.] vocis *ſenex* poſtrema ſyllaba breuis eſt. QVIN DATIS, SI QVID DATIS? ] genus eſt loquendi, quo vtebantur, cùm aliquid citò, & properè fieri volebant. ſic infrà non longe, *date ergo, daturæ Vnquam ſi eſtis hodie vxorem.* Idem in Epid. *Age ſi quid agis. dij immortales, vtinam conueniam domi Periphanem,* &c. Idem in Menæchm. *Obſecro, hercle, medice, properè quidquid facturu's, face.* Idem in Mil. glor. *Age. ſi quid agis. vigila, ne ſomno ſtude.* Idem in Pœn. *Ite, ſi itis.* Idem in Perſa, *Quin tu me ducis ſi quò ducturu's pater?* Idem in Trin. *Age ſi quid agis. S. quid ego agam?* Virg. in Palæm. *Quin age, ſi quid agis.* al. *ſi quid habes* Catul. ad Ipſithillam, *Verum, ſi quid ages: ſtatim iubeto Nam pranſus iaceo,* vtuntur eo & Græci. Theocr. ὀαριστύς. Εἶα, λέγ', εἴτι λέγεις, καὶ μὴ ξεῖνος ἐς πόλιν αὖθις Ζεύς θ' ἅρας. CVM CORONA] hic erat ornatus conuiuarum & cenantium, quod ſuprà notauimus in Amphitr. ibi, *Ibi intrò, ornatum capiam, qui potis decet.* Eodem pertinet illud Horat. oda 17. lib. 1. *Hic innocentis pocula Leſbij Duces ſub vmbra,* &c ſequitur, *nec metues protervum, Suſpecta Cyrum, ne malè diſpari Incontinentes iniiciat manus, Et ſcindat hærentem coronam Crinibus, immeritámque veſtem.* CANDIDE] in veſte candida. candidatus. ſponſi, candidam veſtem gerebant, vt ſuprà admonuimus. ibi, *At candidatus cedit hic maſtigia.* præterea veteres non cenabant atrati, ne in funebri quidem cena, ſed vel albati, vel alio colore veſtem gerentes, vt ex oratione in Vatinium intelligere licet, ibi, *etiam, qui vnquam cenauit atratus?* VESTITVS LAVTE ] veſtitus eleganter & honeſte. ARMIGERVM ] Chalinum. FORE HVIVS, QVOD FVTVRVM 'ST] fore hoc, quod futurum eſt: fore quidquid huius futurum eſt *huius* generandi caſus eſt, recti à voce *quod*, hoc modo, *quod huius*, id eſt, hoc quod huius. ET REI DANT OPERAM ] eam rem adiuuant, ei rei ſunt adiutores. AVLAS PERVORTVNT] ollas deiiciunt, percellunt. ILLARVM ORATV. F.] faciunt coqui, quod faciunt, illarum rogatu. EXTRVDERE ] eiicere. non dixit excludere. intereſt enim inter hæc duo. qua de re alibi. DISTENDANT ] ita compleant, vt ſint valde tenti. Horat. epod. oda 2. *Diſtenta ſiccet vbera.* ESTRICES] eſtrix, verbale à ſupino *eſu* interpoſitum eſt, t. talia ſunt hæc tonſtrix. in Trucul. *tonſtricem Suram Noniſtis noſtram.* adſeſtrix, ab adſideo, *poſſeſtrix*, à poſſideo, quæ referuntur à Nonio. CORBITAM CIBI COMESSE POSSVNT] dictum hyperbolicωs, pro maximam vim & copiam cibi comeſſe poſſunt, id eſt, edaciſſimę ſunt. quaſi nauim maximam onerariam, cibi plenam exhaurire comedendo poſſint. Corbita, genus nauis onerarium, *Corbita*, inquit Nonius, *genus nauigij tardum, & grande.* Plaut. Pœn. *Tardiores quàm corbitæ ſunt in tranquillo mari* noſtri libri veteres habent *corbitant ibi.* ex quo ego olim feceram, *corbitam cibi.* quod idem & Adriano Turnebo venit in mentem, & is prior protulit Aduerſ. lib. 16 cap. 3.

## STALINO, ANCILLA.

Stal. *SI ſapitis Vxor, Vos tamen cenabitis,*
*Cena Vbi erit cocta, ego ruri cenauero.*
*Nam nouum maritum ego, & nouam nuptam Volo*
*Rus proſequi. noui hominum mores maleficos,*
*Ne quis eadem abripiat. facite Voſtro animo Volup.*
*Sed properate iſtum, atque iſtam actutum emittere.*
*Tandem Vt Veniamus luci: ego cras hîc ero,*
*Cras habuero, Vxor, ego tamen conuiuium.*
An. *Fit, quod futurum dixi, incenatum ſenem*
*Foras extrudunt mulieres.* St. *quid tu hîc agis?*
An. *Ego eo quò me ipſa miſit.* St. *Veron'?* An. *ſeriò.*
St. *Quid hîc ſpeculare?* An. *nihil equidem ſpeculor.* St. *abi*
*Tu hinc, cunctas? intus alij feſtinant.* An. *eo.*
St. *Abi hinc ſis ergo, peſſumarum peſſuma.*
*Iamne abijt illæc? dicere hîc quiuis licet.*
*Qui amat, tamen hercle ſi eſurit, nullum eſurit.*
*Sed eccum progreditur cum corona & lampade*
*Meus ſocerus, compar, commaritus Villicus.*

VOS TAMEN CENABITIS] tu vxor, & Myrrhina, & ancillæ, quamuis cena nõ ſit cocta, vos tamen cenabitis, ſi ſapitis. NOVI HOMINVM M. MAL ] hoc velamento factum ſuum tegit, ac prætexit. Alioqui quo more, aut verò quo ore ſenex nouam nuptam rus proſequatur? FACITE VOSTRO AN. VOL.] volup. id eſt voluptatem. ſic ſuprà in Aſin. *Hic ſenex ſi quid clam vxorem ſuam animo fecit volup.* &c. ad quem locum de hac voce plura. LVCI ] luce. antequam nox, & tenebræ incubent. luci aduerbij loco poſitum eſt, vt tempori. CRAS HAB. VXOR, EGO T. C. ] cras tamen, quamuis hodie hic non cenem, conuiuium hic agitaro hęc videtur eſſe ſententia. nã quæri poteſt quid ſit, habuero conuiuium

an præbuero aliis conuiuium ] an conuiuium mihi paratum habuero? ego illud alterum mâlo. SPECVLARE?] proſpicis? ſpectas? arbitràris? CVNCTAS?] cũctaris? INTVS ALII FEST. ] ſuprà, *omnes feſtinant intus totis ædibus*. ABI HINC SIS, &c.] abi hinc, ſi vis, &c. DICERE HIC QVIDVIS LICET] quia ſolus ſum. TAMEN HERCLE SI ] tametſi hercle, &c. NVLLVM ESVRIT ] nihil eſurit, non eſurit quia ſcilicet, potiundi ſpe paſcitur, alitur, & fouetur. CVM CORONA ET LAMPADE ] cum corona, quia ſponſos in conuiuio tempeſtiuo accubituros, coronam geſtare oportebat: cum lampade, qua ſponſæ prælucerct. alio qui faces quinque in iuſtis nuptiis adhiberi ſolebant. MEV' SOCERV' COMPAR COMMAR. VILI.] ſic habent omnes libri & manuſcripti, & vulgati. meus ſocerus autem, pro, meus ſocer, poſitum eſſe dicunt explicatores, & addunt Olympionem ſocerum à Stalinone appellari, quod Caſinam Stalinoni, vt ſocer genero conciliaturus, & traditurus ſit. quod mihi probari non poteſt. quis enim vnquam audiuit ſponſas à ſoceris conciliati generis, & non potius à ſocrubus? Alii propterea ſocerum dici, quia Stalino cum Caſina, quaſi Olympionis filia ſit cubiturus. quo quid ſtolidius, aut magis delirum fingi poteſt? quomodo enim poteſt eadem eiuſdem eſſe ſponſa & filia? Legendum igitur arbitror, libris omnibus reclamantibus, *meus ſocius comp. comm.* &c

## OLYMPIO, STALINO.

Ol. *AGe tibicen, dum illam educunt huc nouam nuptam foras,*
*Suaui cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo,*
*Io hymen hymenæe, Io hymen.* St. *quid agis mea ſalus?*
Ol. *Eſurio hercle, atque adeò haud ſitio.* St. *at ego amo.* Ol. *at ego hercle*
*Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate*
*Iamdudum inteſtina murmurant* St. *nam quid illæ nunc*
*Tam diu intus remorantur, quaſi ob induſtriam: quanto ego*
*Plus propero, tanto minus.* Ol. *quid ſi etiam occentem hymenæum?*
St. *Cenſeo, & ego te adiuuabo in nuptiis communibus.*
*Hymen hymenæe, Io hymen* St. *perij hercle ego miſer dirumpi*
*Cantando Hymenæum, licet illo morbo, quo dirumpi cupio,*
*Non eſt copia* Ol. *edepol ne tu ſi eſſes equus, eſſes indomabilis,*
St. *Quo argumento?* Ol. *nimis tenax es.*
St. *Num me expertus vſpiam?* Ol. *Dij melius faciant.*
*Sed crepuit oſtium: exitur foras.*
St. *Di hercle me cupiunt ſeruatum, iam oboluit Caſina procul.*

AGE TIBICEN, &c.] ex his antiquum ritum nuptiarum cognoſcimus. CONCELEBRA] celebrem redde. HYMENÆO ] nuptiarum Deo. vt Hymenæo ſit dandi caſus vel dic, Hymenæo, carmine nuptiali, vt ſit ablatiui caſus, & cohereat cum ablatiuo *ſuaui cantu*. IO HYMEN HYMENAEE ] Sic Catul. in carmine nuptiali, *Hymen, ò Hymenæe, Hymenæe, ò Hymenæe* & in altero, *O Hymen Hymenæe, Hymen Hymen, ò Hymenæe*. Terent. Adelph. *Verùm hoc mihi moræ eſt. Tibicina & Hymenæum qui cantent.* ſequitur paucis poſt *miſſa hac face, Hymenæum turbam lampadas, tibicinas.* Lucret lib. 1. *non vt ſolemni more ſacrorum Perfecto poſſit claro comitari Hymenæo.* &c. Ariſt. in auibus ὑμὴν ὦ ὑμέναι', ὦ ὑμὴν. Theocr. in Adon. Epitaph. Οὐαὶ τὰν ὑμέναι' Ὑμὰν ἐκὲ τ' ἀπὸ δόμων μέλος ἄισεν αἰ, αἴ. Idem in Helenæ nuptiis, ἄειδ' ἰαχᾷ δῶμ' ὑμεναίῳ. Ὑμὰν ὦ ὑμέναιε γάμῳ ἐπὶ τῷδε χαρείης. Carmen erat apud Græcos vſitatum, ac ſolemne in nuptiis: quale apud Romanos. Thalaſſio. ATQ. ADEO HAVD SIT] non conſentiunt hic libri veteres: ex quibus alii habent, *atque adeò haud ſitio*, vt ego edidi. & iam antè Camerarius edidit: alii, *atque adeò haud ſcio*: alii, *atque adeò hanc ſpecto*, quarum trium ſcripturarum poſtrema reiecta, vt penitùs deprauata, hanc, quam ſecutus ſum, ſic explico. vt intelligas, inquit, me valde eſurire, tanta mea eſuries eſt, vt nulla me ſitis vrgeat, reſta: tertia, *atque adeò haud ſcio:* quæ ſi cui probabitur, intelligemus Olympionē aliquid præterea fuiſſe dicturum. ſermonémque inceptum non abſoluiſſe, quòd à ſene interpellatus fuerit. AT EGO HERCLE NIHIL FACIO TIBI, AM. P.] i. at ego hercle, amor, vim tuam non experior. vel ſic, At ego hercle, amor tuæ potentiæ periculum nō facio: vel ſic, At ego, amor, profectò non verſor in eo diſcrimine, vt tua vis, ac potentia mihi pertimeſcenda ſit, ratio eſt, quia ieiunus, & inanis ſum. ſine Cerere autem & Baccho frigent Venus, & Cupido. Quidam ſic, nolo te, amor, experiri: ſeu qualis ſis amor, periculum facere nolo. Ego priores explicationes malo, quæ omnes eodem reuoluuntur, ac recidunt. MIHI INANITATE IAMD. INTES. M.] ratio eſt, quare ab amoris periculo procul abſit ego enim ſum inanis, inquit, & ob inanitatem mihi inteſtina murmurant: dunt mihi inteſtina ob vacuitatem crepant, vt loquitur in Menæchm. *inanitate, & fame penè ſum emortuus.* NAM QVID ILLAE TAM DIV INTVS REMORANTVR REMELIGINES?] Feſtum ſecuti ſumus, qui hunc verſum ex Caſina ita profert in voce *remeligines*, docétq. *remeligines*, & *remoras* à remorando eſſe dictas. Ego quanquā huius vocis nullum in libris veteribus veſtigium reperi: Feſti tamen auctoritatem, ſeu teſtimoniū potius improbare non potui. Atque vt Feſto hic fidem habui, ita meā hac de voce ſuſpicionem lectori aperiri volui: quæ talis eſt. Si remoræ & remiligines ex codē fonte manant, nēpe à remorando, ſeu morādo, vt vult ipſe Feſtus: mirum eſt *remeligines*, tā longè à ſua origine degeneraſſe, tantúmque diſcrepare, nā quid in ſimile in voce *remiligines*, verbo remorandi, præter ſyllabam primam? Itaque hac tanta diſſimilitudine offenſus exiſtimabam, & apud

apud Feſtum eſſe legendum *remeragines*, & apud Plautum verumtamen iudicent erudítiores & antè quàm quidquam ſtatuant, conſiderent, quàm veriſimile ſit, remoram & remiliginē eſſe eiuſdem originis, vt vult Feſtus, cum tantopere inter ſe diſcrepēt, & quanto ſit veriſimilius, quando remora & remiligore vnum ſunt, piſcémque illum ſignificant, qui naueis ingēteis remoratur, *ἐχενηΐς*, à Græcis appellatum, vt vult Hermolaus Barbarus, remoram, & remoraginē ſcribi, dicique oportere, vt originis ſimilitudo magis cōſeruetur. Nā hoc audacter dicam, aut remoram & remiliginem non eſſe eiuſdem originis, & remiliginem, ſeu remeliginē dictam eſſe potius à remo, & lego, vel aliunde alicunde, aut remoraginem ſcribi debere. OB INDVSTRIAM] id eſt, de induſtria. ſic ſuprà ead fab. *illa autem quaſi ob induſtriam mihi aduerſatur.* TANTO MINVS] ſubintell. properant. alii tanto minus proficio. OCCENTEM HYMENAEVM?] ex aduerſo cantem Hymenæum, hoc eſt, carmen nuptiale? occentare, vt docet Feſtus, interdum valet, conuicium facere. ſed hic propriè pro contrà & ex aduerſo cantare, vt opinor, poſitum eſt. Sic ferè ſuprà in Curcul. *Quid ſi adeam ad foreis, atque occentem?* ſecutus ſum autem libros omnes vulgatos, quibuſcum editio Camerariana congruit: nam libri noſtri omneis manuſcripti habent, *offendam Hym.* mendoſè opinor DIRVMPI CANT. HYM. LYC. ILLO MORBO. Q. D. &c.] ſententia eſt, nihil mihi obſtat, aut impedimento eſt, quominus cantando Hymenæum. me dirumpam: ſed non eſt mihi copia, id eſt, non datur mihi facultas, ſeu non fit mihi poteſtas mei diſrumpendi illo morbo, quo dirumpi cupio, id eſt, re Venerea, & *συνουσιασμῷ*. vel ſic, licet mihi cantare Hymenæum vſque eò, dum me dirumpam ſed Caſinam vſque eo ſubigere, ac permolere, vt me dirumpam, non permittitur. iocus ineſt ex ambiguo in verbo *dirumpi*. nam & dirumpi dicuntur, qui nimio clamore profundendo rumpuntur, vt ſuprà in Prologo Capt. *Ego me tua cauſa, ne erres, non rupturus ſum* & qui immodico concubitu, vt in Priapeiis, *Porrò (nam quis erit modus, Quirites?) Aut præcidite ſeminale membrum, Quod totis mihi noctibus fatigant Vicinæ ſine fine prurientes, Vernis paſſeribus ſalaciores, Aut rumpar, nec habebitis Priapum. Ipſi terruitis,* &c. ESSES INDOMABILIS] domari non poſſes. QVO ARGVMENTO?] quo argumento iſtuc dicis? NIMIS TENAX ES] ineſt hic obſcœnitas ſignificat enim Olympio, hunc ſenem nimia tentigine membri obſcœni affectum, in Venerem ferri, atque incitari. ſed videtur legendū, nimis tendax es tendax equus autem, eſt qui nimia & nimis crebra tentigine affectus, frenum mordet, & calcari non pātet, à tendendo ſic appellatus, quemadmodū & tētigo hunc igitur ſenem Olympio cū equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem, qua incitatus, ac diſtentus ardet tetra libidine, & in Venerem totus ruit. Quod autem quidam legi volunt *ſternax*, in quibus eſt Pius Bononienſis, non placet. nihil enim habet cōmune ſternax equus, cuius eſt equitem, ac ſeſſorem ſuum excutere & ſternere, cum viro tentigine affecto, & libidine inflammato. Vulgata autē lectio, quam & libri manuſcripti retinēt, nihilominus placet. Nā tenax equus ſignificat potius eum equū, qui propter aliam quamlibet cauſam neque freno, neque calcari regi poteſt, quàm propter tētiginem. At debet hic talis equus ſignificari & commemorari, vt ſimilitudo & comparatio quadret. NVM ME EXPERTV'S VSPIAM?] obſcœna & flagitioſa ſententia. hoc enim quærit ſenex, quia cum dixerat Olympio nimis tendacē eſſe, hoc eſt, nimis tento & indomito pene eſſe ſolere natura, num ſit aliquādo expertus ille tentiginem ſuam? DII MELIVS FACIANT] aduerſatur & abominatur Olympio talem turpitudinē. Tale eſt illud apud M. Tull. in Catone. *Dij meliora* SED CREPVIT OSTIVM: EXITVR FORAS] ſuprà admonuimus apud veteres Græcos ita fuiſſe oſtia poſita & comparata, vt extrorſum aperirētur. ideóque qui exirent, & publicum domo prodirent, foreis percutere conſueuiſſe, ne qui foris ſtarent, quive præterirent, à valuis læderentur, aut in angiportu interciperentur. IAM OBOLVIT CASINA OR.] odor Caſinæ longe ad me peruenit: ex quo mihi coniicere licet mox exituram. ex odore Caſinam mox exituram intelligo, ſiue ſentio potiùs ſuprà in Amphitr. *Olet homo quidam malo ſuo. Hei numnam ego obolui?*

## ANCILLÆ duæ, ODYMPIO, STALINO.

SEnſim ſuper attolle limen pedes noua nupta, ſoſpes
Iter incipe hoc, vt viro tuo ſemper ſis ſuperſtes: atque
Vt potior pollentia ſis, vinceſque virum, victrixque ſies,
Superétque tuum imperium: vir te veſtiat, tu virum diſpolies,
Noctúque, & diu vt viro ſubdola ſies. obſecro memento.
Ol. Malo maximo ſuo hercle illico, vbi tantulum peccaſſit.
St. Tace. Ol. non taceo. St. quare? Ol. mala, mala malè monſtrant.
St. Perij, iſtæ facient hanc rem mihi ex parata imparatam.
Id quærunt, volunt hæc, vt infecta faciant. An. age Olympio.
Quando vis vxorem, accipe hanc à nobis. St. date ergo, daturæ
Vnquam ſi eſtis hodie vxorem. Ol. abite intrò. An. amabo integræ atque
Imperitæ huic impercito. St. futurum eſt, valete, ite.
Iam valete. iamne abſceſſit vxor? Ol. domi eſt, ne time. St. euax,
Nunc pol demum ego ſum liber, meum corculum, melculum,
Verculum. Ol. heus tu, malo, ſi ſapis cauebis, mea eſt hæc. St. ſcio.

*Sed meus fructus eſt prior.* Ol. *tene hanc lampadam.* St. *imò ego illam tenebo.*
*Venus multipotens bonam vitam mihi*
*Dediſti, huius quum copiam mihi dediſti*
*Corpuſculum mellitulum.* Ol. *mea vxcrcula.*
St. *Quid eſt?* Ol. *inſtitit plantam.* St. *quaſi iocabo.*
*Nebula haud eſt mollis aquè, atque cutis huius eſt.*
Ol. *Ædepol papillam bellulam hei miſero mihi.*
St. *Quid eſt?* Ol. *pectus mihi agit nunc hæc cubito.*
St. *Quin tu ergo hanc, quæſo, tractas tam?*
*At mihi qui bellè hanc tracto non agit.* Ol. *vaha.*
St. *Quid negotij eſt?* Ol. *obſecro, vt valentula'ſt?*
*Penè expoſiuit cubito.* St. *cubitum ergo ire vult.*
Ol. *Quin imus ergo?* St. *bella bella tu mea.*

SENSIM SVPERATTOLLE LIMEN PED.] ordo, & ſententia verborum eſt, tu Caſina noua nupta, ſenſim pedes attolle ſuper limen inferius oſtii, ne limen pedibus tangas. Mirè, & luculentè expreſſit Plautus noſter morem veterum Romanorum, in nouis nuptiis domum mariti introducendis. Ita enim ingrediebantur illæ, vt limen pedibus non tangerent, neque per ſe tranſirent, aut tranſcenderent, ſed aliorum manibus ſubleuarentur, ac tollerētur, quod refert Plutarchus in quæſt. Roman. eiúſque rei rationes explicat his verbis, *διὰ τί τὴν γαμουμένην οὐκ ἐῶσιν αὐτὴν ὑπερβῆναι τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας, ἀλλ᾽ ὑπεραίρουσιν οἱ προπέμποντες, πότερον ὅτι τὰς πρώτας γυναῖκας ἁρπάσαντες, οὕτως εἰσήνεγκαν, αὐταὶ δ᾽ οὐκ εἰσῆλθον, ἢ βούλονται*, &c. id eſt, quamobrem puellam quæ nubit, non ſinunt ipſam limen domus tranſire, ſed eam attollunt, qui deducunt? vtrùm quia primas vxores cùm eas rapuiſſent, ita introduxerunt, ipſæ autem non introiuerunt? an quia volunt puellas videri in eum locum introire inuitas, & vi coactas quo in loco virginitatem ſuam amiſſuræ ſunt? an quia ſignificare volunt, eam per ſe, & ſua ſponte domo non eſſe egreſſuram, neque domum viri relicturam, niſi vis ei afferatur, quemadmodum introiuit vi coacta? Eadem de re, idem Plutarchus in Romulo ſcripſit. Huc pertinet illud Catulli in carm. nupt. Iuliæ & Manl. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes.* & illud fortaſſe Lucret. lib. 1. *Nam ſublata virûm manibus, tremebundáque ad ara Deducta eſt non vt ſo omni more ſacrorum Perfecto poſſet claro comitari hymenæo: Sed caſta inceſtè* &c. Lucan. lib. 2. de nuptiis Catonis & Marciæ. *Turritáque premens frontem matrona corona, Tralata vetuit contingere limina palma.* Ouid 2. Eleg *Miſſa foras, iterum limen tranſire memento Cautiùs atque altè ſobria ferre pedem.* NOVA NVPTA] *νέα νύμφη.* Catullus in Carmine ſuprà commemorato, *Prodeas noua nupta.* VT POTIOR POLLENTIA SIS] vt viribus, ſeu potentia potius pręſtes, & prępolleas vt plus poſſis, vt potentior ſis. idem in Rudent. *ne imperium potior ſit pollentia.* DISPOLIES] al. deſpolies. SVPERETQVE IMP.] id eſt, & tuum imperium imperio viri ſuperius ſit. NOCTVQVE ET DIV VT VIRO SVBD. I. &c.] & memento, obſecro, vt nocte, dieque virum tuum dolis circumuenias. MALO MAXIMO HERCLE S.] hæc Olympio loquitur, ad ſpectatores verſus, ita vt ancillæ non exaudiant. Malo, inquit, hercle ſuo peccauerit, ſtatim vbi peccarit, id eſt, continuò vbi aliquid peccarit, ſui peccati pœnas dederit. QVAE RES?] quæ res eſt, quamobrem non taceas? MALA] mala res eſt, vel coniunge cum iis, quæ ſequuntur. MALAE MALE MONSTRANT] vt malæ ſunt ancillæ, ita male monſtrant Caſinæ, id eſt, male docent Caſinam. Licet etiam cum his vocē *mala* coniunctim legere hoc modo, mala malæ malè monſtrant, id eſt, ancillæ, quæ malæ ſunt, docent res malas malè. atque hoc erit illi ſimile, quod eſt in Amphitruone, *Optimè optimo optimam operam das.* ſed mâlo diſtinctionis notam locari poſt vocem *mala.* vt *mala* referatur ad illud, *quæ res?* VOLVNT HAEC, VT INFECTA FACIANT] hæc volunt, vt, quæ propè facta ſunt, infecta reddant. vel ſic volunt hæc, quæ propemodum facta ſunt, infecta reddere. DATE ERGO, DATVRAE VNQVAM SI, &c.] id eſt, date tandem vxorem, ſi futurum eſt, vt detis. quod hanc vim habet, properate dare vxorem. date aliquando tandem vxorem. Notauimus hoc loquendi genus ſuprà non longè, ibi, *quin datis ſi quid datis?* AMABO, INTEGRAE ATQVE IMP. H. IMPERC.] id eſt, amabo, parcito huic puellæ integræ, atque imperitæ rerum venerearum. nolito cum ea nimis acriter luctari, vt libidinem tuam expleas. nolito puellam intactam, & rudem pugnæ Venereę tuo telo rigido, atque indomito nimis vehementer ferire, atrociterque ſauciare. amabo, lenem te, ac moderatum præbeto erga puellam teneram, rudem, atque imperitam. Imperco is, compoſitum ex verbo *parco* & præpoſitione *in.* ſuprà in Amphitr. *Bene vale Alcumena. cura rem communem, quod facis: atque imperce, quæſo.* EVAX] interiectio lætantis. Idem in Bacchid. *Euax aſperſiſti aquam.* profert Caliſius. NVNC POL DEMVM EGO. S. L.] poſteaquam abſceſſit vxor. MEVM CORCVL. MEL. &c.] hæc ad Caſinam ſenex, quam ſe præſentem tangere, & mulcere putat: ſed errat. Nam Caſinus pro Caſina datus eſt villico, & leni à mulieribus muliebri veſte cultus, atque ornatus. MELCVLVM] mel paruulum mea Caſina, melle mihi dulcior. VERCVLVM] meum paruum ver. hæc nomina ita poſita, in diminutiua forma, ad blandiendum ſunt aptiora, quàm ſi eſſent integra, meum cor, meū mel, meum ver. Profert autem hunc locum Priſcian. li. 3. cap. de deminutiuo, vbi legit *melculum*, nō, vt habent omnes libri manuſcripti, & vulgati *melliculum.* quem ſecuti ſumus. MALO, NISI SAPIS, CAVEBIS] non, ſi ſapis, Caſinā, quæ mea eſt, tāgere. nam ſi feceris, infortunium feres, vel malum non effugies. SCIO: SED MEVS FRVCTVS EST PR.] ſcio Caſinam eſſe vxorem tuam, ſed ego pro meo iure fruar prior. vel ſic, ſcio Caſinam tuam eſſe, ſed

eſſe, ſed ego vſufructuarius ſum itaque prior, quàm eu frui debeo. TENE HANC LAMPADAM ] ſic edendum curaui, Priſciani fidem, auctoritatémque ſecutus, quamuis reclament omnes codices & manuſcripti, & vulgati: Sic autem Priſc. libr 7. cap. de Accuſat. nominũ tertiæ declination. in extr. *In Græcis autem frequenter inuenimus, auctores tam in hac, quàm in alijs declinationibus, Græcos plerunque ſeruantes accuſatiuos, vt Titana, &c. lampada, pro, Titanem, &c pro lampadem. Quanquam Plautus hanc lampadam dixit in Caſina, tene hanc lampadam.* IMMÒ EGO ILLAM TENEBO ] Caſinam. MVLTIPOTENS ] πολυκράτωρ ſic dixit ſuprà *mulierem multibibam*. & Catullus, *multiuolam*. HVIVS QVAM COPIAM MIHI DEDISTI ] al. feciſti. MELLITVLVM ] mellitulum, deminutum nomen, à mellito. nonnulli libri habẽt tamen, *mollicvlum* quos non ſequor. INSTITIT PLANTAM ] meam ſcilicet, id eſt, pedem mihi pede preſſit. ſuprà in Aſinar. *Nec illhac vlli ſim pede pedem homini premat.* Ouid. libr. 1. de arte amandi, *Velle latam digitis, & pede tange pedem.* ſic autem dixit inſtitit *plantam*, vt alibi *inſiſtere viam, iter, negotium.* QVASI IOCABO ] quaſi iocabor, iocantis ſpeciem præbebo, cùm rem ſeriam agam tamen. NEBVLA HAVD EST M. ATQ. C. HVIVS EST ] nebula haud æquè mollis eſt, atque huius puellæ cutis. ſubintelligendum eſt aduerbium *æquè*, vel vt à librario aliquo ſcriptore prætermiſſum propter ſimilitudinem particulæ *atque*, quæ proximè ſequebatur, reſtituendum, ac reponẽdum. Stalino autẽ hic vel manum in ſinum nouę nuptæ, vt putabatur, inſeruit, vel ſtrophium, quo mamillæ muliebres teguntur, tractauit, vel quippiam tale fecit. AGIT ] pulſat, pellit. NVNC ] cùm antea mihi pedem pede premeret, quaſi me expetens: nũc quaſi aliena, mihi pectus cubito pulſat. TAM ] vel ſubintelligendum ruſtice, liberaliter, inuenuſtè, illepide, inepte, improbe, nequiter, proterue. & aliquid tale, vel vnum aliquod horum, aut ſimilium, vt neceſſariũ, & à librariis prætermiſſum, reſtituẽdum. Nam quod ad verſus attinet, ita ſunt confuſi, vt quales ſint, videre difficile ſit, veruntamen ſi hic verſus ita legeretur, *Quid tu ergo hanc quaſo tractas tam ruſticè? vel tam nequiter?* eſſet ſenarius: hoc modo, *quid*, legatur διϲυλλάβως. quales ſunt tres qui deinceps ſequũtur. VT VALENTVLA EST ] vt validula eſt, vt viribus valet. EXPOSIVIT ] expoſiuit, antique pro expoſuit. propemodum, inquit, me cubito ſuo, loco mouit, excuſſit. CVBITVM, &c. ] iocus ex verbo ambiguo. QVIN IMVS ERGO ] quin ergo introimus?

## CLEOSTRATA, PARDALISCA ancilla, MVRRINA.

Cle. *Acceptæ bene & commodè eximus intus,*
*Ludos viſere huc in via nuptialeis.*
Mur. *Nunquam ecaſtor vllo die riſi adquè,*
*Neque hoc quod reliquum eſt, plus riſuram opinor.*
*Lubet Chalinum, quid agat ſcire, nouum*
*Nuptum, cum nouo marito: nec fallaciam*
*Aſtutiorem vllus fecit poeta, atque*
*Vt hæc eſt fabrefacta à nobis. obtunſo*
*Ore nunc peruelim progrediri ſenem,*
*Quo ſenex nequior nullus viuit, ni illum*
*Quidem nequiorem arbitrarer eſſe, qui locum*
*Præbet illi. nunc præſide hic Pardaliſca*
*Etiam, qui hinc exeat, eum vt ludibrio habeas.*
Par. *Lubens fecero, & ſolens.* Mu. *ſpectabo hinc omnia*
*Intus, quid intus agant.* Par. *pone me, amabo.*
Mu. *Et illi audacius licet, quæ vis, liberè*
*Proloqui.* Pa. *tace, voſtra foris crepuit.*

ACCEPTAE BENE ET COMM. ] ordo eſt, benè, & commodè intus acceptæ, eximus. immò, aduerbium, *intus*, ſuo loco poſitum eſt, & ſuo loco legendum. hoc modo, Nos bene, & commode acceptæ, eximus intus, id eſt, eximus domo. nam *intus* ſæpe vſurpatur pro ἔνδοθεν, & ſignificat motum de loco, vt in Ciſtellar. *Dic me orare, vt aliquis intus prodeat.* Idem in Epidico, *Atque aliquanto libentius, quàm abs te ſum egreſſus intus.* VISERE ] ad viſendum. vt viſamus. Græcorum more dictum eſt, qui in talibus infinitiuis ſubintelligunt ὥστε. IN VIA ] vel legendum *in viam*, ſi *huc in viam*, coniunctè poſita ſunt vel ſi. *in via*, retinendum eſt, cohærere debet cum verbo *viſere*: quanquam motum ſignificat, quare malim omninò legi *in viam*. ADAEQVE ] æque. NEQVE HOC QVOD RELIQ. ] neque quod mihi reliquum eſt vitæ, me plus riſuram puto. LVBET CHALINVM SCIRE, QVID AG. N. N. ] libet ſcire, quid agat Chalinus, nouus nuptus. Locutio comica, & à Græcis expreſſa. NOVVM NVPTVM ] quia Chalinus ſubditus erat in Caſinæ nouæ nuptæ locum, nouum nuptum eadem ratione dixit, qua nouam nuptam Latini dicunt. Priſcian. lib. 8. *nubo tibi: quamuis antiquiſſimi etiam actiua ſignificatione, nubo te dicebant. Vnde Plautus in Caſina, Nubet Chalinum* FABREFACTA ] fabricata, fabrefacta lego, vno vocabulo, vt rarefacta, labefacta, calefacta, & c. nonnulli diſiunctè legunt *Fabrè facta*. OBTVNSO ORE ] ore pugnis obtuſo, &, vt ſuprà loquitur, ore oppugnato. tundo, præteritum tutudi, ſup. tunſum, & tuſum.

Priſcian.lib.10. PROGREDIRI ] progredi. ſic in Aſinar. *morirꝰ* dixit pro mori. moriri ſeſe miſerè miuolet. in Trucul. aggrediri pro aggredi, *Nullam rem oportet doloſè aggrediri, niſi*, &c. NE ILLVM QVIDEM NEQVIOREM, &c. ] Alceſimum vicinum. ARBITRARER ] noſtri omnes libri veteres habent, *arbitrarem*. Idem in Sticho, *Probiores verò arbitrabunt ſi probè narraueris*. PRAESIDE HIC ] ſtat hic tanquam in præſidio. Sic in Moſtel. *Hic ego tibi præſidebo, ne interbitat quæſtio*. ET SOLENS ] & meo more & non inſolens & non præter inſolitum. SPECTABO HINC OMNIA, &c. ] ſpectabo hinc omnia, inquit, Murrhina, ex ædibus Cleoſtratæ, neque exibo foras. PAPONE AMABO ] Immo, inquit Pardaliſca, exito, & prodito: & poſt me lateto. ET ILLI AVDACIVS, &c. ] Et Cleoſtratæ licet audaciùs quæuis liberè palàm loqui, quàm mihi, cuius domi hæc flagitia ſiũt. Sic autem edendum curaui libros veteres & Camerarii editionem ſecutus: in quibus ita eſt, partim, *Et illi*, &c. partim, *Et tibi*, &c. partim, *Et ilo*, &c. nam in libris vulgatis impreſſum eſt, *Et tibi*, &c. TACE ] Murrhinam alloquitur.

## OLYMPIO, eædem.

*Neque quò fugiam, neque vbi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,*
*Scio. tantum herus atque ego flagitio ſuperauimus, nuptiis noſtris.*
*Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo, atque ita in ridiculum ſumus ambo.*
*Sed ego inſipiens noua nunc facio: pudet quod prius non puditum vnquam eſt.*
*Operam date, dum mea facta itero eſt operæ auribus percipere.*
*Ita ridicula auditu, iteratu, ea ſunt quæ ego intus turbaui.*
Mu. *Agedum tu adi hunc.* Cl. *vbi tua noua nupta eſt?*
Ol. *Perij hercle. manifeſta res eſt.* Ol. *omnem ordine rem*
*Fateri ergo æquum eſt. quid intus agitur? quid agit*
*Caſina? ſatin morigera'ſt?* Ol. *pudet dicere me.*
Cl. *Memora ordine vt occœperas.* Ol. *pudet hercle.* Ol. *age audacter*
*Quàm debuiſti inde volo memorare, quid eſt factum?*
Ol. *At flagitium'ſt. cauebunt qui audierint.* Ol. *faciam.*
*Vbi intrò hanc nouam nuptam deduxi, via recta clauem*
*Abduxi, ſed tamen tenebræ ibi erant, tanquam nox*
*Colloco, fulcio, mollio: vt prior quàm ſenex aptè decumbam,*
*Tardus eſſe illico cœpi, quoniam* * *
*Reſpecto identidem ne ſemel.* *
*Quæro deinde illecebram ſtupri. principio eam ſauium poſco.*
*Reppulit mihi manum: nec quietum dare ſibi ſauium me ſinit.*
Cl. *Quid fit denique ediſſerta.* Ol. *ibi appello Caſinam, Caſina, inquam.*
*Amabo, mea vxorcula, cur virum tuum ſic me ſpernis?*
*Nimis tu quidem hercle immerito meo mihi hæc facis,*
*Quia te mihi expetiui: illa haud verbum facit, & ſapit veſte, id qui eſtis.*
*Vbi illum ſaltum video obſæptum, rogo vt alterò ſinat ire.*
*Enim iam magis, iam appropero, magis iam lubet in Caſinam irruere,*
*Cupio illam operam ſeni ſurripere. forem obdo ne ſenex me opprimat.*
*Hoc magnum'ſt: Primùm pergis? quin tu pergis?*
Ol. *Vbi locus ſumtus porrò eſt: continuò ſtricto gladio: atat baba papæ.* Cl. *quidquid papæ.*
Ol. *Flagitium oh erat maximum gladium ne haberet metui, id quærere óccœpi.*
*Dum gladiúmne habeat, quæro, arripio capulum:*
*Sed quum cogito, non habuit gladium. Nam id eſſet frigidius.*
Cl. *Eloquere.* Ol. *At pudet.* Cl. *num radix fuit?* Ol. *non fuit*
Cl. *Num cucumis?* Ol. *profectò hercle non fuit quicquam olerum.*
*Niſi quicquid erat, calamitas profectò attigerat nunquam.*
*Ita quicquid erat, grande erat*
*Ita quaſi ſentis labra, mihi compungit barba.*
*Continuò adſtanti pectus mihi pedibus percutit.*

*Decido delecto præceps. ſubſilit, obtundit os mihi.*
*Indeſo-as tacitus proficiſcens, exeo hoc ornatu, quo Vides.*
*Vt ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.* Cl. *optumè eſt.*
*Sed Vbi eſt palliolum tuum?* Ol. *hic intus reliqui.*
*Quid nunc? ſatin' lepidè adita'ſt Vobis manus meritò?*
*Sed concrepuerunt fores.* Ol. *num illa me nunc ſequitur?*

TANTVM HERVS ATQVE EGO FLAG. SVPERAVIM.] tam longè turpi, & erubeſcendo, & flagitis digno facto omneis mortaleis ſuperauimus. NVPTIIS NOSTRIS] per nuptias noſtras. PVDEO] pudeo in prima perſona, antiquum. Notat Priſcian. lib. 8. his verbis, *placeo placet, ſic antiquiſſimorum conſuetudine à pœniteo pœnitet, à tædeo tædet, pigeo piget, pudeo pudet, liceo licet, oporteo oportet.* ATQVE ITA IN RIDIC. SVMVS AMBO] atque ita pro ridiculo ſumus ambo. ſic autem legendum *in ridiculum*, vt ſint duæ voces, non vt ſit vna, *inridiculum*, neque *irridiculum*, quomodo edidit Camerarius. Nam ſi quis forte diceret *irridiculum*, ſeu *inridiculum* accipiendum pro valde ridiculo, falleretur, cùm Cæſar in Commentariis *irridiculè* poſuerit, pro non ridicule, & non irridicule, pro non ſine ridiculo, vel non infacete ſeu non inficete, non inurbane. PVDET QVOD PR. NON PVD.] ſerò, inquit, nunc me pudet, vel noua ſunt, quæ nunc facio. numquam enim antea me turpium factorum puduit. nunc demùm pudet. Sed cur ita non dixit? *pudet cuius non puditum vnquam eſt.* ITERO] memoro, refero, dico. EST OPERAE AVRIBVS PERC.] eſt operæ, pro, eſt operæpretium, poſitum eſt, quaſi pretium ſit ſubintelligendum, vt nonnulli interpretantur: vel dic potius, *eſt operæ*, ſic dictum eſſe, vt eſt temporis, non eſt temporis. eſt officii, non eſt officii: eſt moris, non eſt moris &c. ſic contrà in Pſeudolo. *opera non eſt.* ſic igitur hunc locum explico, eſt op. aur. per id eſt, dignum eſt opera audire: opera bene in eo ponetur, ſi quis audiet. denique videtur idem valere, atque. operæ pretium eſt audire. quidam *operæ* volunt eſſe dandi caſu, & operæ eſt. ſic dictum eſſe, vt eſt curæ, eſt oneri, eſt dedecori, &c. cum quibus non pugnabo. ITERATV] dictu. TVRBAVI] miſcui: turba & dedecore impleui? SATIN' MORIGERA'ST? ſatiſne obſequitur voluntati, & animo tuo? ſatiſne ad morigerandum tibi viro ſuo facilis & parata eſt: morigerus, & morigerari, ſeu morem gerere, habent maxime locum in talibus rebus, exempla ſunt & apud Plautum, & apud cæteros ſcriptores innumerabilia. inſigne eſt illud apud Suetonium in Tiberio, vbi narrat ille. Tiberium Parrhaſii tabulam, in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub conditione, vt ſi argumento offenderetur, decies pro ea L L S. acciperet, non modò prætulit, ſed & in cubiculo dedicauit. POSTQVAM DECVBVISTI HINC TE VOLO MEM.] ſic reſtitui ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, ſententia plana. corrupta autem, & deprauata mirum in modum ſunt quæ ſequuntur in libris vulgatis omnia, atque adeò partim loco muta, partim mutilata, ac lacerata, neque multò in manuſcriptis integriora, præterquam in vno atque altero. AT FLAGITIVM'ST] id eſt, at facinus turpe eſt, & erubeſcendum. FACIAM] ſic reſtitui. nam alii libri omnes, vno excepto, habent *faciant*, mendoſe. eſt enim Olympionis reſponſio, hoc modo, faciam, inquit, id eſt, rem memorabo, ſeu narrabo, exorſus ab eo tempore, poſtquam decubui. CLAVEM ABDVXI] nonnulli putant legendum *clauem obduxi*, id eſt, inquiunt, peſſulum obdidi. clauis enim non ſolùm erat apud antiquos, id, quo oſtium obſeratum reſerabatur atque aperiebatur, ſed etiam quo oppoſito, & obiecto à parte interiore claudebatur. Terentius Heautont. *Anus obdit foribus peſſulum.* Ego clauem abduxi, interpretor, clauem ſenſi, amoui à ſera ſcilicet. COLLOCO] Caſinam in lecto. FVLCIO, MOLLIO] lectum. VT PRIOR, QVAM SENEX, APTE DECVMBAT] ſecutus ſum quinque libros manuſcriptos: qui ſic habent, quæ ſcriptura non eget explicatione alii ſic habent, *vt tanquam ſenex, abs te decumbam*. quam lectionem reieci. nonnulli tamen ſic eam explicant, vt quaſi eſſem vir tuus abs te ſecubarem, & Veneris furta tentarem. non placet. TARDVS ESSE ILLICO C.] ſegnis, & ineptus ad Venerem illico eſſe cœpi, &c. QVONIAM * *.] hic deſunt pauca verba omiſſa fortaſſe à librariis, vel deleta à lectore. aliquo inepte verecundo, propterea quod erant ſpurca. Atqui amamus & nos verecundiam. ſed verecundi ſimus in his, quæ noſtra ſunt. in his verò, quæ ſunt aliena, cur verecundiam talem adhibebimus, vt eadem opera iniuriam faciamus? aut verò cur per cauſam, & ſpeciem verecundiæ aliena opera, præſertim ex ingenio deprompta, non manufacta multilabimus, atque imminuemus? ſed ad rem. dicebat igitur fortaſſis Olympio, ſe idcirco tardum illico eſſe cœpiſſe. quia præfeſtinationem dum metuit, ne ſenex veniat, arrigere non potuit. RESPECTO IDENTIDEM] crebrò retrò aſpicio. vſquequaque crebro reſpicio, vſque & vſque. NE SEMEL] hic quoque deſunt nonnulla, quorum fortaſſis hæc erat ſententia. ne ſemel prædam nactus amittam. QVAERO DEINDE ILLECEBR. ST.] quæro deinde; videns me ita languidum eſſe, rationem, qua Venerem in me emortuam prouocem, ac laceſſam. NEC QVIETVM DARI SIBI ME, &c.] nec me quietum ſauium ſibi dare ſinit nonnulli libri habent, *neque etiam dare ſibi me ſauium.* EDISSERTA] ediſſere. diſtincte & diſerte expone, eloquere. CASINA, INQVAM] vox *Caſina* deſideratur in omnibus libris omiſſa à librariis ſcriptoribus, propterea quod eadem vox in accuſandi caſu antecedebat. SPERNIS] aſpernaris? reiicis? ILLA HAVD VER. F.] illane verbum quidem vnum facit: illa tacet, illa muſſat. ET SAEPIT VESTE ID, QVI ESTIS] & vallat, ſeu tegit veſte naturam muliebrem, id eſt, partem illam corporis, quæ fœmina eſtis ſpecum illum muliebrem VBI ILLVM SALTVM VID. OBSAEPT.] vbi illum ſiluam video eſſe veſte obductam, & circundatam, &c. allegoria eſt nam per ſaltum, inguen muliebre ſignificat pilis obſitum, atque horridum. ROGO, VT ALTERO S. IRE] ſermo ſpurciſſimus, & planè, vt verum fatear, nefarius, quem intactum relinquere mallem, ſed promiſſum exſoluendum eſt. promiſi autem, me Plautum explicaturum. ignoſcant igitur mihi aures verecundæ, poſteaquam, inquit, partem illam anticam, ſeu anteriorem video mihi eſſe opertam, & negatam: Caſinam rogo, vt me ad alteram adire, ſeu inuadere patiatur, videlicet poſticam.

ENIM IAM MAGIS, IAM APPR. &c.] enimuerò iam tum magis propero, iam, inquam, magis cupio in Caſinam inuadere. Sic ferè loquitur Horat. oda 5 lib. 2. *nec tauri ruentis In Venerem tolerare pondus.* CVPIO ILLAM OP. SENI SVRR.] cupio furtim illam operam ſeni, cuius prioris fluctus erat, furtim eripere. FOREM OBDO, NE SEN. ME OPPR.] forem ſeni obiicio, ne me in ipſa re gerenda occupet, & deprehendat: ſed videtur legendum *fori peſſulum obdo*, ſi modò verſus patiatur, vt Terentium loqui indicauimus paullò antè in Heautõt. HOC MAGNVM' ST] hoc, quod iam ſequitur, magnum eſt, magnum quiddam iam dicturus ſum. PRIMVM] hic Olympio, pudore deterritus, hæſitat & inſiſtit. PERGIS?] pergiſne? non pergis narrare? VBI LOCVS SVMPTVS P. EST, &c.] poſteaquam locus ſtupri ſumptus eſt, tum continuo &c. STRICTO GLADIO, &c.] quem gladium ſignificet, res in promptu eſt. ſignificat enim ſicam illam Catulli rigidam. BABAE, ATAT, P.] interiectiones admirãtis & ſubita re & noua ſtupefacti, ſignificat aliquid fuiſſe in inguine Chalini (qui pro Caſina productus erat) durum, rigidum & magnum, quod gladii veſtigium præ ſe ferret. FLAGITIVM OB. ERAT. M.] obres erat erubeſcenda & pudenda. GLADIVM NE HAB. M.] timui, ne gladium haberet, idcirco enim gladium quærere cœpi. Teſtatur Nonius, hoc gladium in genere neutro vſurpaſſe veteres. ARRIPIO CAPVLVM] fortaſſe teſticulos ſignificat. NAM ID ESSET FRIG.] Nam is gladius eſſet frigidus, ac erat calidus. ELOQVERE] quia etiam hic hærebat Olympio, hortatur Cleoſtrata, vt apertè loquatur, quod reliquum eſt. NVM RADIX FVIT?] num raphanus fuit? NISI QVIDQVID ERAT, CALAMITAS PROFECTÒ ATTIG. N.] nihil fuit olerum, inquit: niſi ſi fortè fuit aliquod oleris genus, profectò grandine non fuit contuſum, aut imminutum. erat enim egregiè procerum, ſolidum, atque erectum. calamitas à calamis, grandine, aut imbri aliquo vehementi, aut nimbo cõtuſis, ac proſtratis, dicta eſt. Hoc igitur dicit: quidquid erat, non erat fractum, neque molle, neque languidum, neque comminutum, vt calami grandine contuſi, & deiecti: ſed erectum, ſtabile, procerum, ſolidum, rigidum, ac validum. ITA QVIDQ. ERAT, GR. ERAT] Epiphonema. ita quidquid erat, non erat calamitoſum, neque imminutum, aut fractum, ſed grande, plenum ac procerum. ITA QVASI SENTIS, LABRA COMP. B.] redit ad illud de ſauio, quod popoſcerat Caſinam. Ita, inquit, dum eam oſculari, ſeu diſſuauiari conor, barba eius, tanquam ſentis, mihi labra compungit. QVASI SENTIS] tanquam ſpina. CONTINVO ADSTANTI &c.] continuò mihi adſtanti, ſeu, vt alii libri habent, inſtanti, pectus percutit. DECIDO DE LECTO PR.] ego percuſſus à Chalino, pronus in terram deorſum cado. SVBSILIT] mox in me inſilit. malim legi deſilit. OBTVNDIT OS MIHI] os mihi pugno ferit ſuprà, *obtunſo Ore nũc vo im progrediri ſenẽ.* VT SENEX HOC EOD. POCVLO, &c.] allegoria eſt. aliud enim dicitur, aliud ſignificatur. Hoc autẽ ſignificatur: vt ſenex eodem modo acciperetur, quo modo ipſe acceptus ſum. SATIN' LEPIDE ADITA'ST VOBIS MANVS MERITÒ?] quid ſit alicui adire manum, ſuprà diximus, in Aulular. ibi, *Ita impuris illis omnibus adij manum.* Nihilominus tamen, quæ ſit huius loci ſententia hic quoque dicamus. Hoc igitur ſentit, & ſignificat Cleoſtrata, nónne ſatis lepidè vos tractati eſtis, idque merito veſtro? nónne vobiſcum ſatis lepidè actum eſt, vt meriti eſtis? nónne vos ſatis lepidè pro meritis veſtris vltæ ſumus? tractum eſt ab eo, quod eſt, alicui adire manum. Eſt autem, alicui adire manum propriè, ad eum accedere, cum eo congredi & colloqui, cum eo agere.

## STALINO, OLYMPIO.

*MAximo ego ardeo flagitio nec quid agam meis rebus ſcio,*
*Nec meam vt vxorem aſpiciam contrà oculis, ita diſperij.*
*Omnia palàm ſunt probra, omnibus modis óccidi miſer.*
*Ita manifeſtò faucibus teneor.*
*Nec quibus modis purgem ſcio me meæ vxori.*
*Qui expalliatus ſum miſer: palàm ſunt clandeſtinæ nuptiæ.*
*Adeundam Myrrhinam cenſeo mihi, optimum eſt.*
*Ea dux: ea vxorem meam: ea hanc inuenit rimam.*
*Sed ecquis eſt, qui homo munus velit fungier pro me?*
*Quid nunc agam neſcio, niſi vt improbos famulos imiter, ac domo fugiam.*
*Nam ſalus nulla'ſt ſcapulis, ſi domum redeo.*
*Nugas iſtic dicere licet. vapulo ego hercle inuitus tamen,*
*Etſi malum merui, hac dabo protinam me in fugam.* Ol. *heus Staline.*
*Amator.* St. *óccidi, reuocor. quaſi non audiam. adibo.*

MAXIMO EGO ARD. FLAG.] ſic dictum eſt, ardeo flagitio, vt ardere bello, & flagrare inuidia, ſeu infamia. Quemadmodum igitur flagrare inuidia, dicitur is, in quem magna inuidia concitata eſt. ita ardere ſe flagitio dicit Stalino, propterea quòd ſummum dedecus, & flagitium admiſit. NEC MEAM VT VXOREM ADSP. C. OC.] nec ſcio quo modo meam vxorem rectis oculis intueri poſſim, adſpicere contrà oculis, ἀντιβλέπειν dicunt Græci. OMNIA PALAM SVNT PR.] omnia noſtra dedecora, & flagitia, palàm ſunt: id eſt, peruulgata & patefacta ſunt. OCCIDI] interii. ITA MANIF. FAVCIB. TENEOR] vſque adeò manifeſtò teneor ea corporis parte, qua parte prehenſus effugere nullo modo poſſum. tractum à piſcibus, & aliis animalibus, quæ faucibus capta, nullo modo effugere poſſunt. Ita teneor, inquit, vt periculum nullo modo declinare aut vitare poſſim. premunt mihi fauceis & prehenſas tenent aduerſarii mei. QVI EXPALLIATVS SVM MISER] qui

pallio

pallio ſpoliatus ſum miſer. PALAM SVNT CLAND. NVPT. ] patefactæ ſunt nuptiæ furtinæ, atque occultæ, ſeu quas tantopere occultabamus, & celabamus. EA DVX] ea dux fuit vxori meæ ad has inſidias, quibus ego exceptus ſum, mihi locandas. in libris vulgatis ita impreſſum eſt, *hu praſtigiis dux fuit vxor : ea hanc inuenit rimam.* EA VXOREM MEAM] ſubintellige, impulit, ad has fallacias fabricandas, inſidiáſque mihi comparandas. EA HANC INVENIT RIMAM] etiam hæc verba in libris manuſcriptis reperiuntur, quemadmodum in vulgatis : quorum hæc ſententia eſt. Ea hanc viam rationémque reperit, quas noſtras nuptias, noſtráque conſilia diſturbaret. Sic autem loquitur ſuprà in Curcul. *Rogitationes plurimas propter vos populus ſciuit: Quas vos rogatas rumpitis. aliquam reperitis rimam.* vel ſic, ea hanc viam reperit, qua fallacias noſtras eluderet, atque effugeret, videtur à muribus ductum, qui interdum penè capti, per tenueis rimas elabuntur, & periculum effugiunt. huc pertinet illud, quod eſt ſuprà in ſcena cuius principium eſt, *Vt properarem*, &c. *Ibo intrò, vt ſubducam nauim rurſum in puluinarium.* SED ECQVIS EST, QVI HOMO, &c.] id eſt, ſed num aliquis eſt homo, qui velit meus eſſe vicarius, & qui velit munere meo fungi? IMPROBOS FAMVLOS] ſeruos fugitiuos imiter, &c. ſeruos nequam imiter, qui à dominis ſuis fugiunt. NAM SALVS NVLLA 'ST SCAP. &c.] nam vapulabo, ſi domum redeo. NVGAR ISTIC. D. L. VAP. ] licet mihi apud vos nugari, quamuis malum merui, & quamuis ſoleo vapulare, cùm malum merui, vapulo me hercule, tamen libenter, atque adeò præter voluntatem meam. HAC DABO ME PROT. &c. ] per hanc viam me protinus in fugam dabo, protinam, id eſt, protinus. Feſtus, *protinam, protinus*. Terent. *protinam coniiciam me in pedes.*

## CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

Ch. *VBi tu es, qui colere mores Maſſilienſes poſtulas?*
*Nunc tu ſi vel is me ſubicitare, proba eſt occaſio.*
*Myrr. periiſti hercle. age, accede huc.*
* * *

St. *Hac ibo. caninam ſcæuam ſpero meliorem fore.*
Cl. *Quid agis tu marite, mi vir: vnde ſecum ornatu hoc aduenis?*
*Quid feciſti ſcipione, aut quod habuiſti pallium?*
An. *In adulterio, dum mœchiſſat Caſinam, credo perdidit.*
St. *Occidi.* Ch. *etiámne imus cubitum? Caſina ſum* St. *in malam crucem.*
Ch. *Non amas me?* Cl. *quin reſponde, tuo quid factum eſt pallio?*
St. *Bacchæ ergo, hercle vxor.* Cl. *Bacchæ* St. *hercle vxor.* Cl. *quid eſt?*
An *Nugatur ſciens. nam ecaſtor nunc Bacchæ nullæ ludunt.*
St. *Oblitus fui, ſed tamen Bacchæ.* Cl. *quid Bacchæ? fieri non poteſt,*
*Times ecaſtor.* St. *e óne manifeſto teneor? haud mentire hercle: nam palàm eſt.*
* * hic deſunt aliquot verſus
St. *Non taces?* Ol. *non hercle taceo: nam tu maxumo*
*Me obſecrauiſti opere, Caſinam vt poſcerem vxorem mihi.*
St. *Tui amoris cauſa ego iſtuc feci.* Cl. *Immò ecaſtor illius,*
*Te quidem oppreſſi.* St. *feci ego iſtæc dicta quæ vos dicitis?*
Cl. *Rogitas etiam?* St. *ſi quidem hercle feci, nequiter.*
Cl. *Redi modò huc intrò, monebo, ſiquidem meminiſti minus.*
St. *Hercle opinor potius vobis credam, quod vos dicitis.*
*Sed vxor da viro hanc veniam. Murrhina ora Cleoſtratam,*
*ſi vnquam poſthac, aut amaſſo Caſinam, aut occæpſo modò,*
*Nedum vt eam amaſſo, ſi ego vnquam adeò poſthac tale admiſero,*
*Nulla cauſa eſt, quin pendentem vxor virgis verberes.*
Mu. *Cenſeo ecaſtor, veniam huic hanc dandam.* Cl. *faciam vti iubes.*
*Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus grauatè proſpero,*
*Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.*
St. *Non irata es?* Cl. *non ſum irata.* St. *tua fidei credo.* Cl. *meæ?*
St. *Lepidiorem vxorem nemo quiſquam quàm ego habeo hanc habet.*
Cl. *Age tu, redde huic ſcipionem & pallium.* Ch. *tene.* St. *libet.*

ECOLE DES SCIENCES SOCIALES UNIVERSITÉ DE LAUSANNE

Ch. *Mihi equidem edepol inſignitè facta eſt magna iniuria,*
*Duabus nupſi, neuter fecit, quod noua nupta ſolet.*

VBI TV ES, QVI COL. MOR. MASSIL. P.] vel quemuis vnum ex ſpectatoribus alloquitur, vel Stalinonem ipſum, ſed illud màlo. mores Maſſilienſeis autem, id eſt impudicos, atque effœminatos. Sic enim de Maſſilienſibus ſcribit Atheneus libr. 12. *Μασσαλιῶται δ' ἐξεθηλύνθησαν, οἱ τὸν αὐτὸν τοῖς Ἴβηρσι τοῖς ἐσθῆσι φορέοντες κόσμον, ἀσχημονοῦσι γὰρ διὰ τὴν ἐν ψυχαῖς μαλακίαν, διὰ τρυφὴν γυναικοπαθοῦντες, ὅθεν καὶ παροιμία παρῆλθεν πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν.* id eſt, Maſſilienſes autem effœminati fuerunt, eodem atque Iberi veſtitu ornati. indecorum enim, & turpem ſpeciem præ ſe ferunt propter animorum mollitiem, qui propter luxuriam, & delicias muliebria patiuntur. ex quo etiam prouerbium manauit, *nauiges in Maſſiliam.* NVNC TV SI VELIS SVBICIT. ME PR. EST OCC.] ſic quidam hunc locum explicant, nunc, ſi tu me tibi ſubiicere, & ſubigere velis, proba occaſio eſt, dum ego hunc ornatum muliebrem gero ſcilicet. Ego ſic, Nam cum Maſſilienſes impudici habiti ſint, vt diximus, & impudicum aliquē qui mores Maſſilienſeis colere poſtulet, Chalinus appellet: impudici autem ſit pati, non facere, dicendum eſt, hunc Chalinum ad faciendum, non ad patiendum paratum eſſe, & ab eo quæri aliquem, qui pati, non qui facere paratus ſit. Hæc igitur ſententia eſt, vbi aliquis eſt, inquit Chalinus, qui mores Maſſilienſeis colere poſtulet? id eſt, qui ſit mollis, & impudicus, & qui alienam libidinē in ſuo corpore experiri, ac ſubire velit? Nunc ſi is velit me ſubicitare, id eſt, mihi ſubſidere, & ſubiectus eſſe, proba ei occaſio datur, dum ego arma habeo ad eam rem parata, & expedita: hoc eſt cauſam ſalacem, ſtabilem, atque erectam. ſententia ſpurca eſt quidem illa, ſed tamen ea explicanda fuit, ſi quod polliciti ſumus, & quod recepimus, præſtare vellemus. Ignoſcant igitur mihi aures verecundæ, & animum meum, qui à talibus ſpurcitiis, & flagitiis longiſſime abeſt, parteiſque mihi datas, quas agam, neceſſe eſt, conſiderent, atque attendant, non mihi hos flagitioſos ſermones adſcribant. *ſubicitare* verbum eſt antiquum, à voce *ſubices.* Subices autem, vt docet Feſtus, pro ſubiectis poſuit Ennius in Achille, cùm dixit, *Nubeis per ego deum ſubices humidas, vnde oritur imber ſonitu ſæuo.* ſubicitare igitur dictum pro ſubuectare, vt ſubicitare me, idem valeat, quod ſubuectare me. vel *ſubiectare me,* poſitum pro ſubicitare mihi, id eſt, ſubſidere & ſubiici mihi. Nonnulli hæc Stalinonis verba eſſe volunt, quibus ſi quis aſſentietur, eadem ſententia manebit. PERISTI HERCLE, &c.] verba Myrrhinæ, ſi quibuſdam libris veteribus credimus, in quibus Myrrhinæ nomen hic præpoſitum eſt. Alii Cleoſtratæ malunt eſſe, ſiue Cleoſtrata autem, ſiue Myrrhina hæc loquatur. Stalinonem alloquitur. ACCEDE HVC] accede huc Stalino, inquit Cleoſtrata, ſeu Myrrhina. HAC IBO CANINAM SCAEVAM SP. M. F.] inter hæc verba, & proxima ſuperiora deſiderantur pauca. ſententia autem hæc eſt, ſpero canis latrantis aut ringentis occurſum, minus grauem, aut triſtem, infœlicem mihi futurum, quàm vxoris adſpectum. quare hàc ibo potius, quàm illac, quà eſt vxor, *ſcæua* propriè ſignificat omen malum, triſte, & ſiniſtrum: veruntamen etiam *bonam ſcæuam dicimus,* vt docet Feſtus. immò verò quod ſiniſtrum eſt, bonum eſt apud Græcos, qui ſiniſtrum *σκαιὸν* dicunt. vt docet Varro lib. 6 de Ling. Lat. Ex quo bona ſcæua, id eſt, bonum omen, & bonum auſpicium hoc igitur dicit, hàc ibo, ſubintellige, quà mihi vxorem occurſuram non puto. nam caninam ſcæuam, id eſt, canis occurſum, vel latratum, vel rictum, mihi lætiorem, & feliciorem fore confido, quàm vxoris: quæ mihi cane quantumuis iracunda, & aſpera, iracundiùs oblatrare ſolet. Idē Plautus in Pſeud. *Bene ob hoc prædatus ibo, noui: bona ſcæua'ſt mihi.* Sic in Sticho, *Bona ſcæua ſtrenáque obuiam occeſſit mihi.* Sic autem hunc locum reſtitui ex libris noſtris manuſcriptis quatuor, in quibus ita plane ſcriptum eſt. nam vulgati habent, *caninam cænam:* itaque edidit Camerarius plane mēdoſe. QVID FECISTI SCIPIONE, AVT Q. H. P.] ordo eſt, quid feciſti ſcipione, aut pallio, quod palliū habuiſti? vbi eſt ſcipio tuus, quo nitebaris? vbi pallium? infrà non longè. *quin reſponde: tuo quid factum'ſt pallio?* ſuprà, *qui expallitus ſum miſer.* DVM MOECHISSAT CASINAM] dum cum Caſina adulterium facit. mœchiſſat, *μοιχίζει,* mœchatur, adulterat. QVIN RESPONDE TVO QVID FACTVM'ST P.] ſuprà, *Quid feciſti ſcipione, aut quod habuiſti pallium?* BACCHAE ERGO HERCLE, VXOR] vox bacchantium, & fanaticorum, & furore quodam percitorum, quam nunc vſurpat Stalino, quaſi mente captus, atque inſanus, nonnulli libri tamen, vbique hic habent. *bacche* ſine diphthongo, vt apud Horat. oda 3. lib. 1 *ſi collibuiſſet: ab ouo Vſque ad mala citaret io Bacche, modò ſumma voce, modò hac reſonans, chordis quæ quatuor ima.* NAM AECASTOR NVM BACCHAE NVLLAE LVDVNT, &c.] nam per ædem Caſtoris nunc nullæ Bacchæ bacchantur. in aliis libris ſic legitur totus hic locus. ST. *egóne? haud mentire hercle, nam palàm'ſt. non taces?* OL. *non hercle verò taceo nā tu maximo me obſecrauiſti opere, Caſinam vt poſcerem vxorem mihi, Tui amoris cauſa* ST. *ego iſtuc feci?* OL. *immo herclè.* ST. *feci ego iſthac dicta quæ* &c. MANIFESTO TENEOR] in manifeſto facinore turpiſſimo deprehenſus teneor. loquitur voce ſummiſſa, & ad ſpectatores tantum profuſa NON TACES?] inter hæc, quæ ſequuntur, & ſuperiora, deſunt aliquot verſus, ſed non multi & TVI AMORIS CAVSA] quia te amabam. idcirco ego volui tibi Caſinam vxorem dari. alloquitur Olympionem IMMO AECASTOR ILLIVS] immò per ædem Caſtoris, quia Caſinam amabas, inquit Cleoſtrata: alii volunt eſſe Olympionis verba: quæ verò deinceps ſequuntur Cleoſtratæ. TE QVIDEM OPPRESSI] te quidem in ipſo flagitio occupatum deprehendi, *σε κατέλαβον.* MONEBO] redigam tibi in memoriam, *ὑπομνήσω,* quidam libri veteres habēt, *monebimus.* SI VNQVAM POSTHAC AVT AM.] ſi vnquam poſthac, ſermo eſt, vt ſibi, quod peccauit, ignoſcatur, petentis, & peccati pœnam deprecantis. Terent. Eunuch. *vnam hanc noxiam Mitte, ſi aliam vnquam vllam admiſero, occidito.* M. Tull. pro Lig. *Cauſas, Cæſar, egi multas, & quidem tecum, dum te tenuit in foro ratio honorum tuorum, certè nunquam hoc modo, ignoſcite iudices: errauit, lapſus eſt, non putauit: ſi vnquam poſthac ad parentem ſic agi ſolet.* AVT AMASSO CAS. &c.] ſi vnquam poſthac aut amauero Caſinam, aut occœpero modò non ſolùm amauero, &c. NVLLA CAVSA'ST, QVIN PEND. VXOR,] &c. cauſam non dico, vxor, ſeu non recuſo, vxor, qui me pendentem, vt ſerui verberari ſolent, verberes, ſuprà in Amph. *Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo, Niſi item vnam, verberatus quam pependi perpetem.* FACIAM VTI IVBES] faciam vti cenſes, & hortaris. nam verbum *iubere* non habet abſolutè imperandi, aut neceſſitatis imponendæ, ſed hortandi tantum, aut cenſendi, aut etiam precandi ſignificationem.

PROSPERO

PROSPERO] largior, concedo, ex animi tui ſententia do. TVAE FIDEI CREDO?] ſic in Amphitr. MER. *Deᵱito, quidum non necebo,* SO. *tuæ fidei credo?* MER. *mea.* TENE] id eſt, accipe, & acceptā tene. INSIGNITE] inſigniter, inſignitè, inquit Nonius, cum indicio notæ. Cicero lib 2. de Orat. ad Q. Frat. *nec improbum notari, ac vituperari inſignitè poſſe.* NEVTER FECIT, QVOD NOVAE NVPTAE SOLET] ſententia ſpurca & nefaria eſt, quam licet ex his verſibus, qui exſtant in Priapeiis. *Da mihi, quod cupies fruſtra dare forſitan olim, Dum tenet obſeſſas inuida barba genas. Quódque Ioui dederat, qui raptus ab alite ſacra Miſcet amatori pocula grata ſuo: Quod virgo prima cupido dat nocte marito, Dum timet alterius vulnus inepta loci,* &c.

## GREX.

*Spectatores, quod futurum eſt intus, hic memorabimus.*
*Hæc Caſina huius reperietur filia eſſe è proxumo,*
*Eáque nubet Euthynico noſtro herili filio.*
*Nunc vos æquum eſt, manibus meritis meritam mercedem dare.*
*Qui faxit, clàm vxorem ducat ſcortum ſemper, quod volet.*
*Verùm qui non manibus, clarè quantum poterit, pluſerit,*
*Ei pro ſcorto ſupponetur hircus vnctus nautea.*

HVIVS REPERIETVR ESSE F.] huius vicini Alceſimi. EVTHYNICO N. H. F.] ſic legendum eſſe, ex vno codice manuſcripto iam pridem viderã, in quo ſcriptum erat, *nubet Teuthynico,* &c. quomodo poſtea ſcriptum reperi in aliis lec. *Teuthynico,* autem deprauatum erat: ex voce antecedente *nubet,* cùm ſcriptor librarius poſtremã eius litteram t, bis ſcripſiſſet. Verum huius emendationis, vt aliarum multarum, laus Adriano Turnebo debetur, qui libro 8. Aduerſ. cap. XI. ſic reſtituendum eſſe docuit. MANIBVS MERITIS] id eſt, manibus fortibus, pugnacibus & victricibus: manibus, quibus hoſtes veſtros ſæpè fudiſtis, ac ſuperaſtis: denique manibus bene de rep. meritis, propterea quòd iis hoſteis reipub. perdidiſtis, & imperiũ populi Romani propagaſtis: *meritis* enim hic actionẽ ſignificat. MERITAM] meritam, paſſiuè acipiendum. *meritis meritam* autem nõ ſine ornatu quæſito dictum eſt. Iam per meritam mercedem, quin plauſus ſignificetur, non dubium. CLAM VXOREM] clam vxore, inſcia vxore, ita vt non reſciſcat vxor, optat ſpectatoribus Plautus, quod pleriſque optabile eſt, valet autem hoc optatum ad riſum mouendum hominibus, in omnem hilaritatẽ effuſis, & maximè ita moratis. PLVSERIT] plauſerit. SVPPONETVR HIRCVS VNC.] hircus, per ſe, & ſua ſponte animal eſt fœtidus, & odoris tæterrimi: ad hunc igitur naturalem fœtorem ſi accedat nautea, fœtorem intolerabilem futurum quis non videt? quid ſit nautea, dictum eſt ſuprà in Aſin. ibi, *nauteam bibere malim ſi neceſſum'ſt, quam illam oſcularier.* lõgè leuius eſt quod optat Horatius Mæcenati ſuo, ſi allium comederit. oda 3. epod. *At ſi vnquam tale cõcupiueris, iocoſe Mæcenas precor, Manum puella ſuauio admoueat tuo, Extrema & in ſponda cubet.* Iam ſupponetur, id eſt, ſubdetur, & ſubſtituetur, vel ſubiicietur. Donatus ad illud Terentii in Eun. *qui referam illi ſacrilego gratiam, Qui hunc ſuppoſuit nobis?* notat *propriè ſuppoſuit. nam vt ſubduci dicuntur quæ nolumus amittere, ita ſupponi quæ non deſideramus.* Plautus, *Ei pro ſcorto ſupponetur hircus vnctus nautea.*

FINIS CASINÆ.

# CISTELLARIA.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| Silenivm | meretrix. |
| Gymnasivm | meretrix. |
| Lena. | |
| Avxilivm | prologus. |
| Mælænis | lena. |
| Alcesimarchvs | adoleſcens. |
| Lampadio | ſeruos. |
| Phanostrata | vxor. |
| Halisca | ancilla. |
| Demipho | ſenex |
| Caterva. | |

## ARGVMENTVM.

*Ompriмit adoleſcens Lemnius Sicyoniam.*
*Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.*
*Sicyonia parit æquè puellam, hanc ſeruolus*
*Tollit, atque exponit, & ex inſidiis aucupat.*
*Eam ſublatam meretrix alij detulit.*
*Lemno pòſt rediens ducit, quam compreſſerat,*
*Lemníque natam deſpondit adoleſcentulo*
*Amore capto illius proiecticiæ.*
*Requirens ſ[e]ruos, reperit, quem proiecerat.*
*Itaque lege hanc, & ritè ciuem cognitam*
*Alceſimarchus, vt erat nactus, poßidet.*

Omprimit] Sicyone. Adolescens Lemnivs] Demipho. Sicyoniam] Phanoſtratam, Sicyone natam. In patriam] in Lemnum. Et gnatam generat nvpt.] & filiam procreat, ac ſuſcipit ex iuſtis nuptiis, non nominatam. Sicyonia] Phanoſtrata. Aeqve] vt Demipho generat filiam. Pvellam] Silenium nomine. Servolvs] Lampadiſcus. Tollit] tollit humo, aufert. Et ex insidiis avcvpat] & ex occulto loco obſeruat, & ſpeculatur, quid ea fiat, ſeu à quo, vel à qua tollatur, & quò auferatur. Meretrix] lena αἰώνυμος. Alii det.] ad aliam detulit, Mælenidem ſcilicet. Rediens] Demipho Sicyonem rediens, mortua vxore. Dvcit, qvam compress.] duxit vxorem Phanoſtratam. Adolescentvlo] Alceſimarcho. Illivs proiecticiae] illius puellæ, Silenii: quę expoſita, & proiecta fuerat à ſeruo. Servos] Demiphonis & Phanoſtratæ ſeruus Lampadiſcus. Qvem proiecerat] Silenium. Vt erat nactvs] quia ſolus cum ea conſueuerat, ſolúſque ea potiebatur.

CVM

## SILENIVM, GYMNASIVM, meretrices. LENA.

CVM ego antehac te amaui, & mihi amicam eſſe creui,
*Mea Gymnaſium, & matrem tuam, tum id mihi hodie*
*Aperuiſtis, tu atque hæc ſoror ſi mea eſſes,*
*Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,*
*Neſcio, niſi, vt meus eſt animus fieri*
*Non poſſe arbitror: ita omnibus relictis rebus*
*Mihi frequentem operam dediſtis. eò ego vos*
*Amo, & eò à me magnam iniſtis gratiam.*

Gy. *Pol iſtoc quidem nos pretio facile'ſt*
*Frequentare tibi, vtileiſque habere:*
*Ita in prandio nos lepidè atque nitidè*
*Accepiſti apud te, vt ſemper meminerimus.*

Sil. *Lubentíque adepol animo factum, & fiet à me,*
*Quæ vos arbitrabor velle, ea vt expetam.*

Gy. *Quod ille dixit, qui ſecundo vento vectus eſt,*
*Tranquillo mare, ventum gaudeo ecaſtor ad te.*
*Ita hodie hic acceptæ ſumus ſuauibus modis.*
*Nec, niſi diſciplina, apud te fuit quicquam*
*Ibi, quin mihi placeret.* Sil. *quid ita amabo?*

Gy. *Raro nimium dabat quod biberem, id merum*
*Infuſcabat.* Le. *amabo hiccine iſtud decet?*

Gy. *Iúſque, faſque eſt. nemo alienus hîc eſt.* Sil. *merito*
*Veſtro amo vos, quia me colitis, & magnifactis.*

Le. *Decet pol mea Silenium, huc eſſe ordinem*
*Beneuolentem inter ſe, benéque amicitia vtier,*
*Vbi iſtas videas ſummo genere natas,*
*Summateis matronas, vt amicitiam colunt,*
*Atque vt eam iunctam bene habent inter ſe.*
*Si idem iſtud nos faciamus, ſi idem imitemur,*
*Ita tamen vix viuimus cum inuidia ſumma.*
*Suarum opum nos volunt eſſe indigenteis.*
*Noſtra copia nihilum volunt non poteſſe,*
*Suíque omnium rerum nos indigere,*
*Vt ſibi ſimus ſupplices. eas ſi adeas,*
*Abitum, quàm aditum malu: ita noſtro ordini*
*Palàm blandiuntur: clàm ſi occaſio vſquam eſt,*
*Aquam frigidam ſubdolè ſuffundunt.*
*Viris cum ſuis prædicant nos ſolere:*
*Suas pellices eſſe aiunt, eunt depreſſum,*
*Quia nos libertinæ ſumus & ego & tua mater ambæ*
*Meretrices fuimus. illa te, & ego hanc mihi educaui,*
*Ex patribus conuentitiis. ego neque hanc ſuperbiæ cauſſa,*
*Repuli ad meretricium quæſtum, niſi, vt ne ego eſurirem.*

Sil. *At ſatius fuerat eam viro dare nuptum potius.* Le. *etiam.*
*Hæc quidem ecaſtor cotidie viro nubit, nupſitque hodie.*

*Nubet mox noctu.nunquam ego hanc viduam cubare ſiui.*
*Nam ſi hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat.*
Gy. *Neceſſe eſt,quo tu me modo voles eſſe,ita eſſe mater,*
Le. *Ecaſtor haud me pœnitet,ſi vt dicis,ita futura es.*
*Nam ſi quidem ita eris,vt volo,nunquam ætate Hecale fies,*
*Sempérque iſtam, quam nunc habes ætatulam obtinebis,*
*Multiſque damno,& mihi lucro ſine meo ſæpe eris ſumtu.*
Gy. *Dij faxint.* Le. *ſine opera tua nihil di horum facere poſſunt.*
Gy. *Equidem hercle addam operam ſedulo. ſed quid tu inter iſtæc verba,*
*Meus oculus, mea Silenium? nunquam ego te triſtiorem*
*Vidi eſſe.quid cedo,te obſecro , tam abhorret hilaritudo?*
*Neque munda adæquè es,vt ſoles? hoc ſis vide,vt petiuit.*
*Suſpirium altè? & pallidula es.eloquere nobis vtrunque,*
*Et quid tibi eſt,& quid velis noſtram operam,vt nos ſciamus.*
*Noli obſecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare.*
Si. *Mea excrucior mea Gymnaſium,malè mihi eſt: malè maceror,*
*Doleo ab animo,doleo ab oculis,doleo ab ægritudine.*
*Quid dicam,niſi ſtultitia mea me in mœrorem rapit?*
Gy. *Indidem vnde oritur,facito,vt facias ſtultitiam ſepelibilem.*
Si. *Quid faciam ?* Gy. *in latebras abſcondas pectore penitiſsimo.*
*Tuam ſtultitiam ſola facito vt ſcias ſine arbitris.* Si. *at mihi*
*Cordolium eſt.* Gy. *quid id? vnde eſt tibi cordolium? commemora obſecro.*
*Quod neque ego habeo,neque quiſquam alia mulier,vt perhibent viri?*
Si. *Si quid eſt quod doleat,dolet: ſi autem non eſt,tamen hoc hic dolet.*
Gy. *Amat hæc mulier.* Si. *eho,an amarè occipere amarum eſt? obſecro.*
Gy. *Nam ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſsimus:*
*Guſtu qui dat dulce,amarum ad ſatietatem vſque oggerit.*
Sy. *Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me,mea Gymnaſium, macerat.*
Gy. *Perfidioſus eſt amor.* Si. *ergo in me peculatum facit.*
Gy. *Bono animo es,erit iſti morbo melius.* Si. *confidam fore,*
*Si medicus veniat,qui huic morbo facere medicinam poteſt.*
Gy. *Veniet* Sy. *ſpiſſum iſtud amanti eſt verbum,veniet, niſi venit.*
*Sed ego mea culpa & ſtultitia peius miſera maceror.*
*Quia ego illum vnum mihi exoptaui, qui cum ætatem degerem,*
Gy. *Matronæ magis conducibile eſt iſtuc,mea Silenium,*
*Vnum amare,& cum eo ætatem exigere,cui nupta eſt ſemel.*
*Verùm enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimillima,*
*Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.*
Si. *Hoc volo agatis, qua arceſſita cauſſa ad me eſtis,eloquar.*
*Nam mea mater,quia ego nolo meretricem dicier*
*Obſecuta eſt: de ea re geſsit morem morigera mihi,*
*Vt me,quem ego amarem grauiter,ſineret cum eo viuere.*
Le. *Stultè ecaſtor fecit.ſed tun' vnquam cum quiquam viro*
*Conſueuiſti?* Si. *niſi quidam cum Alceſimarcho nemine,*
*Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit.* Le. *obſecro*
*Quo is homo inſinuauit pacto ſe ad te?* Si. *per Dionyſia.*
*Mater pompam me ſpectatum duxit: dum redeo domum,*
*Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me vſque ad foreis,*

*Inde*

*Inde in amicitiam inſinuauit cum matre & mecum ſimul*
*Blanditiis, muneribus, donis.* Gy. *mihi iſtum hominem vellem dari,*
*Vt ego illam vorſarem.* Si. *quid opus eſt verbis? conſuetudine*
*Cœpi amare contrà ego illum, & ille me.* Le. *ô mea Silenium.* Si. *quid eſt?*
Le. *Aſſimulare amare oportet. nam ſi ames extempulo,*
*Melius illi multo, quem ames, conſulas, quàm rei tuæ.*
Si. *At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam,*
*Me vxorem ducturum eſſe: ei nunc alia ducenda eſt domum,*
*Sua cognata Lemnienſis, quæ habitat hîc in proximo.*
*Nam eum pater eius ſubegit: nunc mea mater irata eſt mihi.*
*Quia non redierim domum ad ſe, poſtquam eam rem reſciuerim,*
*Eum vxorem ducturum eſſe aliam.* Le. *nihil amare iniurium eſt.*
Si. *Nunc tu, amabo, vt hanc triduum hoc ſolùm ſinas*
*Eſſe, & hic ſeruare apud me: nam ad matrem arceſſita ſum.*
Le. *Quanquam mihi iſtud erit moleſtum triduum, & damnum dabis,*
*Faciam.* Si. *facis benignè & amicè ſed tu Gymnaſium mea,*
*Si me, abſente Alceſimarchus veniet, nolito acriter*
*Eum inclamare: vtut erga med eſt meritus, mihi cordi eſt tamen.*
*Sed amabo, tranquillè ne quid, quod illi doleat, dixeris.*
*Accipias claueis, ſi quid tibi opus erit promtu, promitto.*
*Ego volo ire.* Gy. *vt mihi exciuiſti lacrumas?* Si. *Gymnaſium mea,*
*Bene vale.* Gy. *cura te amabo. ſiccine immunda, obſecro,*
*Ibis?* Si. *immundas fortunas æquum eſt ſqualorem ſequi.*
Gy. *Amiculum hoc ſuſtolle ſaltem.* Si. *ſine trahi, cum egomet trahor.*
Gy. *Quando ita tibi lubet, vale atque ſalue.* Si. *ſi poſſim, velim.*
Gy. *Nunquid me vis mater intrò quin eam?* *ecaſtor* *ibi.*
*Viſa amare.* Le. *iſtoc ergo aureis grauiter obtundo tuas,*
*Ne quem ames. abi intrò.* Gy. *nunquid me vis?* Le. *vt valeas.* Gy. *vale.*

ET MIHI AMICAM ESSE CREVI] creui, i. decreui cõſtitutum in animo habui. mihi perſuaſi [illegible]. ferè Varro explicat lib. 6. de Lingua Latina hunc locum proferens apud Plautum. *Quom arcebat te amaui, & mihi amicam eſſe creui. valet conſtitui. Itaque heres cum conſtituit ſe heredem eſſe, dicitur cernere, & cùm id fecit, creuiſſe.* QVI MAGIS] id eſt, quomodo magis. &c. IRE HABITVM] id eſt, habere. VT MEVS EST ANIMVS] vt ſentio, meo animo, mea ſententia, vt mea ſententia eſt. OMNIBVS RELICTIS REBVS] ſic Terent. Andr. *Herus me relictis rebus, iuſſit Pamphilum hodie obſeruare*, &c. Plaut. Trin. *Probus eſt amor, qui relictis rebus rem perdit ſuam.* Lucret. lib. 3. extr. *Quam bene ſi videat: iam rebus quiſque relictis. Naturam primum ſtudeat cognoſcere rerum*, &c ad quem locum plura exempla collegimus. Relictis rebus autem dicebant veteres, & relictis rebus omnibus, pro eodem ſignificantes, poſthabitis & prætermiſſis omnibus aliis negotiis FREQVENTEM] id eſt, aſſiduum. & ita Varro libro 7. de Lingua Latina, hunc locum proferens. ET EO A ME MAGNI INISTI GRAT] & idcirco magnam à me eſtis meritæ gratiam. Donatus ad illud Terentii, *Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.* notat gratiam inire, eſt dare beneficium, ac per hoc alicuius inire gratiam id eſt, amicitiam. Idem paucis poſt, *inire gratiam, eſt mereri gratiam.* ISTOC QVIDEM NOS PRETIO FACILE EST N. ER.] iſtoc pretio, id eſt, iſta mercede, hoc eſt, prandio tam nitido & lepido, ſeu eleganti. Varro eod. libro, quem paulò ante commemoraui, hunc quoque locum explicat his verbis, *Pol iſtoc quidem nos pretio*, &c. apparet eum dicere, facile'ſt curare, vt adſimus, cum tam bene nos acceperis. FREQVENTARE] id eſt, frequenteis in hoc loco efficere: frequenter in hunc locum attrahere: facere, vt tibi frequentem operam demus VTILESQVE HABERE] & facilè eſt tibi nos habere ad vſum tuũ, atque ad vtilitates tuas, paratas habere. LEPIDE] eleganter, munde, mundo & eleganti apparatu. ATQVE BENIGNE] liberaliter, ac prolixe: non tenuiter, neque parce. Sim. Boſius interpretabatur nitide, λιπαρῶς, i. copioſè, optime. QVOD ILLE DIXIT, QVI SEC. V. V. &c] etiam hunc locum profert Varro lib. 4. de Ling. Latina in voce *veniſſe*: ſed non explicat. locus autem eſt. in voce *ventum*: vel in hoc toto, *ventum gaudeo*. videtur tractum ab iis qui feliciter nauigarunt. & qui ſecundo vento in curſu vſi ſunt. ſolent enim gaudere ob ventum ſecundum. Ambiguum igitur ineſt in hoc toto. *gaudeo ventum* nam & ſignificare poteſt, gaudeo me veniſſe, & gaudeo ob ventum ſeu gaudeo ventũ eſſe ſiue fuiſſe, vt *ventum* hic ſit accuſandi caſus à recto *ventus*: illic temporis præteriti, à verbo imperſonali *venitur*: ſic ſuprà in Curculione. *Obſecro hercle facite ventum, vt gaudeam.* NEC, NISI DISCIPLINA APVD TE FVIT QVICQVAM &c]

nec quidquam fuit apud te, quod mihi non placeret, præterquàm diſciplina, id eſt, præterquàm mos, & inſtitutum viuendi, ſeu miniſtrandi. Quidam volunt eſſe verba Lenæ, non Gymnaſii, iidem, legi volunt *diſciplina*. Itaque ſe aiunt reperiſſe in nonnullis libris manuſcriptis quomodo ego item reperi in tribus. verùm eam, quam ſecutus ſum ſcripturam magis probo, & per diſciplinam, vt dixi, morem & inſtitutum domeſticum ſignificari puto. Licet tamen per me etiam *diſcipula* legere: vt per diſciplinam miniſtram aliquam intelligamus. hoc præterea diſſimilitudinis, ac varietatis in noſtris libris reperi, quòd duo habent *diſcipuli* pro *diſciplina*. RARO NIMIVM DABAT, QVOD B.] ſic habent omnes libri noſtri veteres ſic impreſſi. & ita edidit doctiſſimus Camerarius. nonnulli tamen, neſcio quibus libris freti, *vinum* pro *nimium* legi volunt: quod quamuis non damnem, ſi modò libri veteres aliquot confirment: tamen receptam lectionem teneo. ID MERVM INFVSCABAT] id cum eſſet merum, & ita nigrum, nimia aqua diluebat, atque hoc pacto fuſcum reddebat. vinũ aqua infuſo inquinabat: alludit fortaſſe ad prouerbium οἶνον ἀπώλεσας ὕδωρ ἐγχέας. id eſt, vinum perdidiſti aqua infuſa. AMABO HICCINE ISTVD DECET] amabo. hoc me in loco decet de vino nimis diluto, & de diſciplina domus quæri? NEMO ALIENVS HIC EST] proinde ac ſi dicat, ſolæ ſumus nulli alieni ſunt noſtrorum ſermonum arbitri, & qui & quæ hic ſunt, domeſtici, & familiares ſunt. ipſa Silenium noſtra eſt, & eius ancillæ noſtræ ſunt. quare licet nobis inter nos liberè loqui. DECET POL M. SIL. HVNC ESSE ORD.] decet hunc ordinem meretricum ſcilicet beneuolum eſſe inter ſe, & amicitiam inter ſe bene colere: decet meretrices inter ſe bene velle, atque amare: Cùm videamus matronas ſummo genere natas, & ſummateis accuratè inter ſe amicitiam colere. Sic infrà non longè, *Ita noſtro ordini palam blandiuntur*. ſic apud Terent. paraſitus de alio paraſito loquens in Eunuch. *Conueni hodie adueniens quendam mei loci, atque ordinis*, &c. BENEQVE AMICITIA VTIER] videtur delenda copulatio *que*, vt ſit ſenarius. VBI ISTAS VIDEAS SVMMO G. N.] hæc pendent, & apta ſunt ab illis ſuperioribus, hoc modo, cùm videas matronas iſtas ſummo genere natas & ſummateis amicitiam in ſe tanto ſtudio colere, &c. vel ſic cùm videas quo pacto iſtæ matronæ ſummo genere natæ. & ſummates amicitiam inter ſe colant, decet nos quoque eſſe inter nos beneuolas, & amicitia vti. *ſummates* à ſingulari, ſummas, tis. VT AMICITIAM COLVNT] quomodo amicitiam inter ſe colant. ATQVE VT EAM IVNCTAM BENE, &c.] ſex noſtri libri veteres habent *vinctam bene* &c. & in nonnullis item aliis ſcriptum audio reperiri. SI IDEM ISTVD NOS FACIAMVS, &c] ſententia huius loci hæc eſt. & ſi idem iſtud faciamus & matronas iſtas potenteis imitemur, beneuolentiam inter nos colendo, tamen cum hac cura, & diligentia vix viuere poſſumus, idque cum ſumma inuidia, qua inuidia apud matronas laboramus. SVARVM OPVM NOS V. ESSE IND. &c.] hic duo quæritur Silenium, quorum primum eſt hoc, matronæ nihil ſuarum rerum nobis impertiunt, vel potius matronæ volunt nos opibus ſuis carere non poſſe: alterum eſt, matronæ nolunt nos noſtris copiis domeſticis frui. SVIQ. OMN. RER. IND.] idem ferè dicit, quod illo verſu dictum eſt, *ſuarum opum nos volunt eſſe indigenteis*. & volunt, inquit, nos ſui in omnibus rebus indigere. Imitatur & exprimit Plaut mores, ac ſermones mulierum. quæ ſæpè loquuntur ἀνακολούθως & ſæpè ταυτολογοῦσι. VT SIBI SIMVS SVPPL.] qui non habent domi res neceſſarias, aliunde petant, & aliis ſupplicent, neceſſe eſt. ABITVM QVAM ADITVM M.] id eſt, abiiſſe te mâlis, quàm adiiſſe: ita ſunt nobis inimicæ atque infeſtæ: vel ita nobis cùm doloſè, & inſidioſe agunt, fronte & vultu amicitiam ſignificantes, re & factis inimicitias nobiſcum gerentes. *abitum*, *aditum*, præterita ſunt paſſ. à verbis imperſonalibus paſſiuis aditur, abitur. NOSTRO ORD. &c.] noſtri ordinis mulieribus, id eſt, meretricibus. CLAM SI VSQ. OCC. EST AQVAM FRIG. S. S.] id eſt, clam ſicubi occaſionem nactæ ſunt, nobis obtrectant, nocent atque aduerſantur. tractum videtur à balneatoribus: qui cum aqua nimis calida eſt, frigidam ſuffundunt. accipiendum autem eſt à contrario per ironiam, ac ſi ea diceret, nobis ſubdole gratificantur, proſunt, commodant, & conſulunt Nam balneatores aquam frigidam ſuffundentes, iuuant. matronæ aquam frigidam ſuffundentes, lædunt. Itaque aduerbium addidit *ſubdole*, vt ſententia contraria, ac verbis ſignificatur, intelligatur. VIRI CVM SVIS PRAED. NOS SOLERE] verbum turpe tacuit, rem habere, ſcortari & ſimil. κατ' ἀποσιώπησιν. Sic Virgilius in Palæmone, *Nouimus & qui te transuerſa tuentibus hircis*. & Terentius in Eunucho, *Ego illum Eunuchum ſi fiet opus, vel ſobrius*. Idem in Heaut. *Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam*. & Horatius oda 12. epod. *Inachiam ter nocte potes*. SVAS PELL. ESSE AIVNT] pellex ſemper refertur ad vxorem. vt pellices Iunonis, Læda, Europa, Alcmena, Danaë, &c. Ex quo illud Marci Tullii in Saſiam pro Cluentio Auito, *tantos ſonitus excitarunt vxor generi, nouerca filij, filiæ pellex*. EVNT DEPRESSVM] deprimunt, abiiciunt, vituperant. QVIA NOS L. S.] meretrices, aut ſeruæ, aut libertinæ erant neque mulieribus honeſtiore loco natis quæſtum corpore facere per leges licebat: Tacit. libr. 2. Eodem anno grauibus ſenatus decretis libido fœminarum coërcita, cautúmque ne quæſtum corpore facere, cui auus, aut pater, aut maritus eques Rom. fuiſſet. Nam Viſtilia, prætoria familia genita, licentiam ſtupri apud ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſus impudicas in ipſa profeſſione flagitii credebant. Suetonius in Tiberio, *Fœminæ vt ad euitandas legum pœnas, iure, ac dignitate matronali exoluerentur, lenocinium profiteri cœperant*. &c. Concubinæ quoque libertæ erant, vt licet intelligere ex titulo de concubinis libro 25 digeſtorum. ET TVAM] Melænis EX PART CONT.] ſecutus eram initio Camerarii coniecturam, vt in malis non abſurdam. Nam libri veteres, mea quidem ſententia, corrupti ſunt: quorum alii habent, *Expertibus conticuis*. Alii *ex patribus conticuis!* Alii, *Expatricibus conticuis* Alii, *ex partib. contiguis*. Alii, *ex partibus conuentus*, quomodo edidit is, quem modò cõmemoraui, Camer quæ ſcriptura tamen inexplicabilis eſt, neque quidquã ſignificat De cæteris nihil exploratius afferre poſſum: ita ſunt partim inſolentes, partim ineptæ excepta fortaſſis hac, *Ex partibus contignis*. Nam ſi *ex contiguis*, fiat *contignis*, fortaſſe quod Feſtus ſcripſit de contigno. huc accommodari poterit. Sic autem ille, *Contignum fruſtum carnis, cum ſeptem coſtis, dentum*. NEQ. EGO H. SVPERBIAE C.] ſuperbiæ cauſa, id eſt, ὕβρεως ἕνεκα. neque ego hanc puellam, inquit contumeliæ cauſa ad meretricium quæſtum repuli, ſed vt ne eſurirem. SATIVS FVERAT] præſtiterat. VIRO DARE NVPTVM] collocare in matrimonio. Terentius Andria, *Quid ais Byrrhia? datúrne illa hodie Pamphilo nuptum?* QVOTIDIE VIRO N. viro nubit impropriè poſuit pro, cum viro rem habet: ſeu cum viro cubat. ſic & Græci vſurpant γάμον, & γαμεῖν. Demoſthen. in oratione περὶ στεφάνου, pro Cteſiphõte, de Æſchinis matre loquens τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις χρωμένη.

*χρηστὸς* inquit, id eſt, diurnis nuptiis vtens: per nuptias diurnas, concubitus diurnos, & meretricios ſignificans. Mart. de quodam impudico libr. 1. *Noli è fronti credere, nupſit heri.* HAVD ME POENIT.] non pœnitet me, te à me eſſe educatam. vel non me pœnitet meæ fortunæ: me fortunatam iudico. NVMQ AETATE HECALE FIES] nunquam fies anus. Hecale anus quæ Theſeum hoſpitio accepit. Commemorat eam Plutarch. in Theſeo his verbis. *ἡ δ' Ἑκάλη, καὶ τὸ περὶ αὐτὴν μυθολόγημα τῷ ξενισμοῦ, καὶ τῆς ὑποδοχῆς, ἔοικε μὴ πάσης ἀμοιρεῖν ἀληθείας*, &c. id eſt, Hecale autem, & ſermo famuloſus, qui de ea fertur, & de Theſeo ab ea in hoſpitium recepto, videtur non omninò veritatis expers eſſe, &c. Hãc commemorat Suidas, & ait apud Callimachum eſſe Heroinam. Sic autem edendum curaui, libros vulgatos ſecutus: à qua non admodum diſcrepant libri veteres qui habent partim *etatecate*, partim *etecate*, partim *etate* duntaxat: vnde ſuſpicor vocem *atate* eſſe delendam, & legendum, *nunquam Hecale fies*. quanquam iudicent eruditiores. Quod autem *Hecate* nonnulli probant, in his Camerarius: probent licet, non inuideo. Ne cum illis quidem pugnare libet, qui *Hecuba* ſeu Græco vocabulo, *Hecabe*, legi volunt. Eadem enim ſententia manet, nominibus diſſimilibus. ÆTATVLAM] ætatem teneram & puellarem. M. Tull. orat. de Haruſp. *Qui poſt mortem patris primam illam ætatulam ſuam ad ſcurrarum locupletum libidines detulit.* Idem libro 5. de Finibus *facile eſt hæc cernere in primis puerorum ætatulis.* Cæcilius in Plotio, *Quæ voſtrûm ſunt integra ætatula, quæ hoc itidem à viris impetrarit ſuis, quod ego anus modò Effeci, pellice vt meum priuarem virum.* SINE OPERA TVA NIHIL DII. &c.] idem & de aliis omnibus factis humanis, & maximè rectis, ac laudabilibus dicere licet. Nam fruſtrà à Deo precantur homines, vt ſibi virtutem, & bonam mentem donent, niſi ipſi in eo diligentiam adhibeant, & operam dent. ADDAM OPER. SEDVLÒ] ſedulò operam Deorum benignitate adiubabo, meam operam Deorum beneficio adiungam. SED QVID TV INTER ISTHAEC V. &c.] ſed quid tu inter iſta verba lacrymaris mea Silenium? Sic Horat. lib. 4 odar. oda 1. *Sed cur heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter verba cadit lingua ſilentio?* MEVS OCVLVS?] mi ocule? puella mihi cariſſima? TAM ABHORRET HILARITVDO] tam aliena eſt à te, aut tam longè abeſt à te hilaritas? profert locum ſimilem Nonius in voce *hilaritudo* ex eodem poëta in Mil. glor. *fine, atque animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.* NEQVE MVNDA ADAEQVE ES, VT SOLEBAS] neque æquè munditiem in cultu corporis obtines, atque conſueuiſti. munda mulier, minus eſt quàm ornata, vt mundus muliebris, minus eſt quam ornatus eam enim ſignificat, quæ non eſt ſqualida, neque illota, neque ſordibus oblita. Contrà immunda mulier, quam Lucret. libro 4. ἄκοσμον appellat, eſt illota, ſqualida, & nitoris expers. De hac voce plura in Comment. Horatian. & Lucretian. HOC SIS, VIDE] hoc vide ſi vis. VT PETIVIT SVSPIRIVM ALTE?] quam altè ſuſpirium petiuit? quã penitus & quàm ex alto pectore ſuſpiriũ petiuit? ſic Horat. od. 11. epod. *Arguit & latere Petitus imo Spiritus.* NOLI, OBSECRO, LACRYMIS TVIS MIHI EXER. IMP.] id eſt, noli, obſecro, me lacrymis tuis exercere: exercere autem interdum valet fatigare, vt apud Teren. Adelph. *I, ſanè, ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſilicernium.* Sic Nonius, *Iam imperari exercitum*, locutio eſt militaris, quæ valet edicere, vt milites cogantur, & conſcribantur, ex quibus conflettur miſſus exercitus. Quia autem exercitus ab exercendo dictus eſt, per trãſlationem, mihi lacrymis tuis imperato exercitum, poſuit, pro, me cogere, vt me conficiam & fatigem, cum te lacrymari videam. ſic ſuprà in Capt. dixit imperare exercitum edendi, *Nullúmne interea nactu's, qui poſſet tibi, Remiſſum quem dixti, imperare exercitum?* Sed non celabo lectorem, me in libris duobus manuſcriptis ſcriptum reperiſſe, *excruciatum imperare.* fortaſſe non malè, vt *excruciatus* ſit nomen quartæ declinationis, quemadmodum exercitus. ea forma, qua forma comperẽdinatus, us iudicatus, us, conſenſus, us, interitus, us, &c. imperare excruciatum alicui autem interpretabor, imperare alicui vt ſe excruciet. MEA EXCR. MEA, &c.] ô mea, mea Gymnaſium, excrucior, &c. MALE MACEROR] valde maceror, ſeu miſerè maceror. DOLEO AB ANIMO] animo laboro, meus animus eſt, qui ægrotat, non corpus. DOLEO AB OCVLIS] propter lacrymas, quibus oculi mei corrumpuntur. DOLEO AB AEGRITVDINE] hæc eſt cauſa efficiens morbi in animo. Itaque poſuit duas parteis ægras, vt ſubiectas, ſeu affectas, animum & oculos, poſuit & cauſam efficientem, nempe ægritudinem. NISI STVLTITIA MEA ME IN M. R.] Stoicum eſt hoc. Nam Stoici aiunt omnem ægritudinem, atque adeo omnem animi morbum ex ſtultitia, ſtultáque opinione naſci. INDIDEM VNDE ORITVR, &c] ægritudo, ſeu mœror oritur ex ſtultitia, ſtultitia autem ex animo, ſeu pectore ſapientia vacuo. his ſuppoſitis, hæc eſt huius loci ſententia. facito, inquit, id eſt, operam dato, & in hoc ſtudium incumbito, vt inidem, id eſt, ex eodem loco, vnde ſtultitia tua, hoc eſt, amor tuus oritur, nempe ex animo, ſtultitiam tuam facias ſepelibilem, id eſt, tuam ſtultitiam, ſeu tuum amorem ſepelire poſſis: facito, vt animum ita bene informatum, & tam ſalutaribus monitis, ac præceptis imbutum habeas, vt ſtultitiam tuam occultare poſſis, neque eam in promptu habeas, aut præ te feras. Alii *indidem* poſitum volunt, pro *in idem*, vt *med erga*, pro *me erga*, vnguent a dolent, pro vnguenta olent, & ſimilia. quod ſi probabimus, facilior erit explicatio hoc modo: facito, vt in idem, id eſt, in eundem locum, vnde oritur ſtultitia tua, iſtam ſtultitiam tuam abſtrudas, atque abſcondas in pectore penitùs. Non placet. nam neque indidem vnquam poſitum eſt pro in idem. cum ſignificet apud probatos ſcriptores, ex eodem loco, neque d. interponi ſolet niſi inter duas vocaleis. vt in, *me erga*. IN LATEB. A. P. P.] facito vt abſcondas, ſeu abdas, ſeu abſtrudas amorem tuum in intimos pectoris tui receſſus. Iam *In latebras abſcondas*, vno verbo dicere poterat, *inlatebres*: inlatebrare enim valet in latebras condere, & conicere: quo verbo vſum eſſe Q. Claudium Quadrigarium refert A. Gel. li. 17 cap. 2. & hæc eius verba profert, *Arma plerique abiiciunt atque inermi inlatebrant ſeſe* niſi quis dicat *inlatebrare* apud Q. Claud. ſignificare contrarium eius, quod eſt abſcondere, nempe aperire, nudare, dedere, vltro tradere, à nomine *inlatebra*: quod videtur ſignificare contrarium latebrarum apud Plaut. in fabula, quæ non extat, & inſcripta eſt. *Baccharia*, vt refert Macrob. lib. 3. cap. 16. vbi ſic paraſitus loquitur, *Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus vnquam, Quàm ego nunc ſum, cuius hæc ventri portatur pompa? Vel nunc qui mihi in mari acipenſer latuit antehac? Cuius ego latus inlatebras reddam meis dentibus, & manibus.* Eſt autem in his nominibus *latus inlatebras* paronomaſia non iniucunda, proinde ac ſi diceret, cuius ego latus reddam non latus, hoc eſt, cuius ego latus, quod videtur dictum à latendo, reddam eiuſmodi, vt iam non ſit latus, neque latebra, ſed pateat meis dentibus, ac manibus dilcer-

pium PENITISSIMO] intimo, ſuperlatiuum nomen à poſitiuo penitus, a, um. quo & ſuprà vſus eſt in Aſinaria in principio, *quaſo hercle vſque ex penitis faucibus.* & Catullus in Epithalamio Manlii & Iuliæ, *Ille non minus atque tu pectore vritur intimo, Flamma ſed penitus magis.* Iterum Plautus in Perſa, *Furtinam aduectam ex Arabia penitiſſima.* TVAM STVLTITIAM SOLA FACITO, VT SCIAS SINE ARBITRIS] ſententia non inanis, præceptúmque non inutile. facito, inquit, vt tu ſola tuæ ſtultitiæ ſis conſcia, neque eam alii patefacias. Sed videtur hoc præceptum ſeruari, & locum habere omnino non poſſe, hoc eſt, ἀδύνατον eſſe. nam qui id præſtare poteſt, hoc eſt, qui ſtultitiam ſuam occultare poteſt, profectò ſapiens ſit, neceſſe eſt, at ſapiens ſtultitia caret, in quo autem ſtultitia ineſt, is ſapiens non eſt. cùm ſtultitia & ſapientia, quæ ſunt inter ſe contraria, in eodem ſubiecto eſſe nõ poſſint. nõ poteſt igitur fieri, vt quis ſtultitiam ſuam occultare queat: queadmodum, neque vt qui ſtultus eſt, ſapiens ſit & ſapientis munere fungatur. Cum hoc loco congruit illud Cæcilii in Plotio, *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam neſcit occultare.* SINE ARBITRIS] ſine teſtibus & conſciis vide quæ ſuprà notauimus ad illum locum, in Captiuis, *Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.* CORDOLIVM'ST] cordolium, cordis dolor, hoc eſt animi moleſtia. Idem in Pœnul. *Sed vbi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi Erit cordolium.* &c. QVOD NEQVE EGO HABEO NEQVE QVISQVAM ALIA MVLIER VT PERHIBENT VIRI?] ánne tibi vllus dolor cordis eſt, quod neque ego habeo, neque vlla mulier habet, vt aiunt viri: negant enim viri, mulieres cor habere, id eſt mentem ſeu prudentiam ſeu conſilium, ſeu intelligentiam, aiúntque eas ſtultas eſſe, mentis experteis amenteis, atque excordeis, cor, interdum animum, & mentem ſignificare, argumento ſunt illa, excordes, vecordes, ſocordes ſiue ſecordes, cordati. & cor habere, cor non habere, & cor cum oculis non conſentire, & verſus Enniani ex 13. Annal. quos profert Aul. Gellius li. 7. cap. 2. *Hannibal audaci dum pectore de me hortatur, Ne bellum faciam: quem credidit eſſe meum cor Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.* vbi meum cor, id eſt meus animus, ſeu mea mens & verſus Auſonii, *Qui reminiſci putat ſe ducere poſſe Latinè Hic, vbi cor ſcriptum ſit, faceret cor ſi cor haberet.* Licet etiam ſic explicare, Eſtne tibi id cordolium, quod neque ego habeo, neque vlla mulier, vt dicunt viri, id eſt ea animi ægritudo quæ ex amore naſcitur: quo neque ego affecta ſum, neq. vlla mulier, vt aiunt viri: negãt enim viri mulieres ex amore laborare, ſed amorem ſimulare, vt viros amoris laqueis captos, atque irretitos diutius apud ſe retinere poſſint: Contrà Lucretius libro 4. non longè ab extr. *Nec mulier ſemper ficto ſuſpirat amore. Quæ complexa viri corpus cum corpore iungit, Et tenet adſuctis humectans oſcula labris. Nam facit ex animo ſæpe, & communia quærens Gaudia, ſollicitat ſpatium decurrere amoris.* SI QVID EST, QVOD DOLEAT. D. &c.] videtur locus eſſe obſcurior: ſed nõ erit, ſi quis attentè legat. Hoc igitur dicit Silenium, omnino ſe ægram eſſe, his verbis, Si quid eſt, quod mihi doleat, id mihi ſine dubio dolet. ſin nihil eſt tamen hoc apud me dolet. ſententia eſt, ſiue aliquid ſit, quod doleat, ſiue nihil ſit. vtrouis modo, dolet mihi: atque adeò omnibus modis ægra ſum. non igitur quærendum eſt quod mihi ſit cordolium, & quid mihi doleat, quando modis omnibus doleo. hic dolet, id eſt apud me dolet. vnus liber manuſcriptus habet, *tamen hoc mihi dolet*, cuius ſcripturæ ſententia plana eſt. AMAT HAEC, M.] Gymnaſium ad ſpectatores verſa ex oratione, & vultu Silenii conſiciens eam ex amore laborare, amat hæc mulier, inquit. EHO AN AMARE OCC. AM. EST? OBS.] in amare amarum, paronomaſia eſt. eho, inquit, an incipere amare, amarũ eſt? propterea autem hoc quærit Silenium, quia Gymnaſiũ ex eo, quòd illa dixerat ſe omnibus modis ægrã eſſe, ita cõcluſit, amat hæc mulier: quaſi amor ſit ægritudo, & morbus animi, aut quaſi amor, odioſus & fugiendus ſit, vel animũ ſanitate priuet, ac ſpoliet: cum iucũdus potiùs, & expetẽdus, ac dulcis videatur. NAM AECASTOR, AMOR. &c.] ſubintelligenda fortaſſis eſt reſpõſio aiens: ſeu affirmatiua, amarum eſt. Nam &c. proinde ac ſi ita dicat erras, quæ putes, amorem eſſe omni ex parte dulcem Nã mellis & fellis eſt particeps: & vtroque horũ refertiſſimus eſt. Sic Catullus de Venere, *Quæ dulcẽ curis miſcet amaritiem.* Euripides in Hippolyto, τί τοῦθ' ὃ δὴ λέγουσιν ἀνθρώπους ἐρᾶν; ἥδιστον, ὦ παῖ, ταὐτὸν, ἀλγεινόν θ' ἅμα. id eſt, Quid igitur hoc dicunt, homines amare? ſuauiſſimus ô puer idem ſimúlque amariſſimum. Adſcripſerat hos Euripidis verſus Simeo Boſius ad hunc locũ in ora ſui libr. FOECVNDISSIMVS] refertiſſimus. VSQVE AD SATIETATEM] ἄδην ἄχρι. OGGERIT] ſecutus ſum editionem Camerarianam, cum qua aliquot è noſtris codicibus congruunt. alii cum libris vulg. conſentientes habent *aggerit.* ego, aggerit, non damno. ſed *oggerit* magis probo. AD ISTAM FACIEM'ST MORBVS, &c.] talis eſt, ſeu iſtius modi eſt morbus, qui me macerat. ERGO IN ME PECVLATVM FACIT] ergo, inquit, in me peculatum, id eſt, furtum pecuniæ publicæ facit. allegoria eſt. ſignificat enim ſe tanquam pecuniam publicam amori commendatam & commiſſam, ab amore diripi Amor, inquit, in me perfidioſos magiſtratus imitatur: qui pecuniam publicam ſibi commiſſam depeculantur. peculatus, vt docet Feſtus, eſt furtum publicum. ERIT ISTI MORBO MELIVS] id eſt, iſte morbus leuabitur, ſeu iſto morbo leuabere: ſeu, iſte morbus, medicina aliqua minuetur, dolórque lenietur. *ῥᾴων ἔσει, ῥᾷον ἕξεις. ἢ σου νόσος κουφοτέρα γενήσεται.* SI MED. V. &c.] Alceſimarchum, cuius amore capta eſt, ſignificat FACERE MEDICINAM] mederi. ſic ſuprà in Curcul. *viden' vt anus tremula medicinam facit?* & M. Tullius lib. 14. epiſt. ad Terentium, *Statim ita ſum leuatus, vt mihi deus aliquis medicinam feciſſe videatur.* SPISSVM ISTVD AMANTI V.] ſpiſſum, id eſt, longum, tardum. tranſlatione facta ab iis, qui ſpiſſo, & denſo, conſtructo, & formicino, vt Plautus noſter alibi loquitur, gradu incedunt, non dilatato, & diducto. Varro Myſteriis, *Naſcimur enim ſpiſſius, quàm emorimur. vix duo homines decem menſibus edolatum vnum reddunt puerum. Contrà vna peſtilentia, hoſtica acies, puncto temporis immanem aceruum facit* Cæcil. Dardano, *Nihil ego ſpiſſi credo, omnem res ſpiſſas facit.* Hæc ex Nonio, in voce ſpiſſam. Plaut. in Pœn. *Homines ſpiſſigradiſſimos appellat,* quos intelligit tardigradiſſimos, eò quòd inter ingrediendum pedes ſtruunt, id eſt, minutis paſſibus & paruis gradibus incedunt: neque, vt ait idem alibi. *gradus grandiunt* QVI CVM AETATEM DEGEREM] non amatorem ad tempus, ſed virum perpetuum, proprium, & ſolum, aliis omnibus reiectis, atque excluſis. MATRONAE MAGIS CONDVCIBVS] vtilius iſtuc eſt, quod dicis, matronæ, id eſt, mulieri maritæ, quàm meretrici videlicet vnum amare, & cum vno ætatem traducere. Sic Terent. Heautontim. *Nam expedit bonas eſſe vobis,* &c. ſequitur

pauca

paucis pòſt, *vrbis cum vno ſimul vbi ætatem degere, decretum'ſt viro, cum maximè eſt conſimilis veſtrûm, hiſce ad vos applicant*, & Horat. ode 24. lib. 3. *Dos eſt magna, parentum Virtus & metuens alterius viri, Certo fœdere caſtitas* Plautus in Mercat. *Nam vxor contenta'ſt quæ bona'ſt vno viro.* VERVM ENIM] enimuerò. MERETRIX FORTVNATI EST OPPIDI SIMILLIMVS] meretricem cum oppido fortunato, id eſt, omnibus bonis referto, & abundanti comparat, quod quemadmodum tale oppidum ſine multis viris ſe tueri, & ſuam rem bene gerere non poteſt: ita meretrix ſine multis amatoribus incolumis eſſe, & ſuis rationibus conſulere non poteſt. Alibi meretrix cum mari comparatur. SINE MVLTIS VIRIS] qui eam tueantur, & iniuriam externam repellant. HOC VOLO AGATIS] hoc volo animum aduertatis: hoc volo attente audiatis. QVA ARCESSITAE CAVSA, &c.] vt quam ob cauſam ad me arceſſitæ eſtis, eloquar. OBSECVTA'ST] ſubintellige, mihi. GESSIT MOREM MOR. M.] mihi, quæ ſum ei morigera in aliis rebus omnibus, in hac re morem geſſit, vt me cum eo viuere ſineret, quem ego grauiter ſeu potius gnauiter, id eſt, valde & ſtrenue amarem. *grauiter* autem legendum arbitror vt habent libri vulgati, omnibus antiquis inuitis, qui habent *grauiter*. M. Tull lib. 5 epiſt. ad familiares. *Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum benè & nauiter oportet eſſe impudentem.* CVM QVIQVAM VIRO CONSVEVISTI?] id eſt, cum quoquam viro rem habuiſti? Conſueſcere interdum & quidem proprie, vt vult Donatus, locum habet in ſtupro. Sic Terent. in Hecyra, *Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere. Quicum conſueſſet annos, non eum hominem ducerem.* Idem in Phormione, *Cum eius conſueuit olim matre in Lemno clanculum.* Hinc conſuetudo ſtupri apud Salluſtium in bello Catilinario, *Erat & cum Fuluia muliere nobili, ſtupri vetus conſuetudo.* IMMINVIT] violauit, recte imminuit pudicitiam. Nam virgines integræ, & intactæ dicuntur. QVO IS MODO INSINVAVIT PACTO SE AD TE?] quo pacto is homo ſe in amicitiam, aut conſuetudinem tuam penitus introduxit? quomodo tecum ſtupri conſuetudo ei homini eſſe cœpit? PER DIONYSIA] Dionyſiis: per eos dies, quibus populus rebus relictis, ſacra Bacchi colit. POMPAM ME SP. D.] ſpectatum me duxit ea, quæ longo ordine per vias traducuntur. DVM RED. DOM. CONSPICILLO, &c.] animaduertendum eſt, quàm pudenter & decore puella narret, atque exponat, quo pacto cum Alceſimarcho conſueſcere cœperit, nullo verbo obſcœno interpoſito. Sic Hermogenes tomo 4. εὑρέσεων, cap. περὶ σεμνοῦ λόγου, notat Menandrum feciſſe puellam interrogatam à quodam, quo pacto primùm corrupta eſſet, rem turpem grauiter, & pudenter honeſtis nominibus exponentem. Quæ verba eò libentiùs huc adſcribam, quòd non ſolùm hunc locum maxime illuſtrabunt, ſed etiam cum his comparata fortaſſe deprehenduntur à lectore fuiſſe Plauto, cum hæc ſcriberet ante oculos poſita, & ad imitandum propoſita. Sic igitur Hermogenes, ὅπου δ' αὖ ὁ νοῦς αἰσχρός ἐστι, τότε χρεία τῆς σεμνότητος τοῦ λόγου, ἵνα τὸ νοούμενον αἰσχρὸν, οὕτως ἐξενεχθῇ τῷ λόγῳ σεμνῶς, ὄνομα ἀντ' ὀνόματος ἀμείβων, ὡς μὴ δόξαι ποιεῖν αἰσχρὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν τοῦ λόγου σεμνότητα, ὡς παρὰ τῷ Μενάνδρῳ πυθομένου γάρ τινος, κόρης, πῶς εἴη διεφθαρμένη, σεμνῶς ἀφηγήσατο τὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν ὀνόμασι καλοῖς· Διονυσίων ἦν πομπή. ὁ δὲ μοι ἠκολούθησεν μέχρι τῶν πρὸς τὴν θύραν· ἔπειτα φοιτῶν, καὶ κολακεύων τὴν μητέρα, ἔγνω με. τὸ γὰρ διαφθαρῆναι, καὶ ὑβρισθῆναι, σεμνῶς, ἔγνω με, εἶπεν, ἱκανῶς τὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν σεμνοτέρῳ λόγῳ συνθεῖσα, id eſt, vbi autem ſententia turpis eſt, ibi vſus eſt verecundia ſermonis, vt quod turpiter intelligitur, ita quis ſcite, ac venuſte verbis efferat, atque exprimat, vocem cum voce commutans, vt res non videatur aliquibus eſſe turpis propter ſermonis verecundiam: vt apud Menandrum. Nam quærente quodam ex puella, quomodo corrupta fuerit, verecunde rem turpem nominibus optimis narrauit. Dionyſiorum pompa erat. ille autem me conſecutus eſt vſque ad fores. Deinde domum frequentans, & matri blandiens, atq. adulans me cognouit. Nam cùm ſe corruptam, & impudicam factam verecunde hoc modo elocuta eſſet, cognouit me, factum turpe verecũdiore ſermonis compoſitione exornauit. CONSPICILLO] conſpicillum, inquit Nonius, vnde conſpicere poſſis. deinde profert verba Plauti ex Medico. *In conſpicillo obſeruabam: pallium adſeruabam.* Sic igitur hũc locum explico. *Conſpicillo conſecutus eſt me*, &c. id eſt è loco, vnde me ſemper conſpicere poſſet, conſecutus eſt me, &c. INDE IN AMICITIAM INSINVAVIT CVM M.] inſinuauit nunc vſurpat abſolute. Sic apud Virgil. lib 2. Æneidos. *Tum verò tremefacta nouus per pectora cunctis Inſinuat pauor.* VT EGO ILLVM VORSAREM?] quo pacto illum tractarem, atque agitarem? videtur tractum à piſcibus, qui verſantur à cocis. ſuprà in Aſin. *eum quouis pacto condiam. Vel patinarium, vel aſſum, verſes quo pacto lubet.* CONSVETVDINE. &c.] conſuetudo multùm valet ad amorem conciliandum. Lucretius libro 4. *Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem. Nam leuiter quamuis quod crebro tunditur ictu. Vincitur in longo ſpatio tamen, atque labaſcit.* ASSIMVLARE AMARE OP.] id eſt, ſimulare debet puella ſe amare. quidam libri habent, Aſſimulate am. op. eadem ſententia. aſſimulate enim, id eſt ſimulate, non vere. EXTEMPVLO] extemplo, continuò: Varro libro 6. de Lingua Latina, *Extemplo, eſt continuò quod omne templum debet eſſe circumſeptum, nec plus, quàm vnum introitum habere.* AT ILLE CONCEPTIS IVRABIT VERB.] quid ſit conceptis verbis iurare, diximus ſuprà in Aſinaria ad illud, *Vbi verbis conceptis ſciens libenter periuraris.* EI NVNC ALIA D. EST D. &c.] ex lege: quæ lex iubet orbas eis nubere, qui ſint genere proximi: & illos ducere eadem lex iubet. Terentius in Phormione. Idem in Adelphis, *hæc virgo orba eſt patre. Hic meus amicus illi genere eſt proximus. Huic leges cogunt nubere hanc.* SVA COGNATA. &c.] *ei ſua*, bona eſt reciprocatio. SVBEGIT] coegit. NIHIL AMARE INIVRIVM EST] nulla ſit cuiquam iniuria, cum amatur amare aliquem, non eſt ei iniuriam facere. ſic videtur hic locus explicandus. Itaque vox *nihil* cum hoc toto *iniurium eſt*, cohærere debet, non cum verbo *amare*. Sed non celabo lectorem, me in omnibus libris noſtris manuſcriptis ſcriptum reperiſſe, *nihil amore iniurium'ſt.* cui ſcripturæ ſi quis addat præpoſitionem *in*, & legat *nihil in amore iniurium'ſt* eadem erit ſententia, & verò aliquanto facilior hoc modo nulla ineſt iniuria in amore, id eſt, in amando nulla cuiquam fit iniuria: qui amat, nullam ei, quem amat, iniuriam facit. Sed quid ſi legamus potius, quando hic locus mendum olet, *nihil in amare amarum eſt?* & adſcribatur interrogationis nota? vt ſit hæc ſententia, cum hæc puella ita affligetur, quis dicet in amore nihil eſſe amarum? vel, vt alloquatur ipſam Silenium, túne cùm ita afflicteris, dices, in amore nihil eſſe amarum? NVNC TV, AMABO] *amabo*, loco interiectionis eſt, & blandientis eſt tantum denique valet fere, quantum, obſecro, quæſo. HANC] Gymnaſium. ET HIC SERVARE

AP. ME.] & hic ſeruare apud me. *hic* bis ſumendum eſt, hoc modo, vt ſinas triduum hoc ſolum hic eſſe apud me, & hic ibidem ſeruare. *ſeruare* autem, valet, aſſeruare, ſeu cuſtodire, & cuſtodis parteis agere. Porro hæc Silenium in ædibus Alceſimarchi habitabat, vnà cum ipſo Alceſimarcho, eam nunc arceſſiuit ad ſe leua, poſteaquam audiuit Alceſimarchũ, qui ruri fuit cum patre ſex dies, aliam puellam vxorem ducturum domum. ET DAMNVM DABIS] quia intereadũ Gymnaſium in ædibus Alceſimarchi erit, corpore quæſtum non faciet & erit otioſa. BENIGNE] liberaliter & prolixe. INCLAMARE] increpare, obiurgare, ἐπιπλήττειν. VT ERGA ME D. EST MARITVS] ſic loquitur in Amphitr. *iam iſtuc gaudeo, Vt vt erga me eſt merita.* MIHI CORDI'ST TAMEN] mihi tamen carus eſt. TRANQVILLE] tranquille & leniter te cum eo geras. tranquille cum eo agas. QVOD ILLI DOLEAT] quod ei moleſtum ſit. ACCIPIAS CLAVEIS, SIQVID TIBI OPVS ERIT PROMPTV PR.] ſententia plana eſt. Accipias claueis, inquit Silenium, ſi quid tibi opus erit promptu, id eſt, ſi tibi opus erit aliqua re, quam promas, promitto. Sic autem legẽdum vt edidimus, vt carminis lex & ratio conſtet. Et verò ſic habent omnes libri vulgati: neque diſcrepant ab eis manuſcripti, niſi quòd habent partim *ſi quid tibi opus eſt, erit,* &c. partim *ſi quid tibi opus erit,* &c. Nam quis non videt, *opuſt* primum factum eſſe ex *opus*: deinde ex *opu'ſt*, factum eſſe *opus eſt*? VT MIHI EXCIVISTI LACRYMAS?] quo pacto mihi lacrymas excuſſiſti, expreſſiſti, ſeu emouiſti? ſeu euocaſti? IMMVNDA] ſqualida, illota, horrido & impexo capillo. Lucret. lib. 4. *immunda & fœtida, ἀκόσμος.* Idem eodem lib. *Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis, Morigeriſque modis & munde corporis cultu, Vt facilè inſueſcat ſecum vir degere vitam.* M. Tull. libr. 9. epiſt. ad Attic. *ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant immunda, inſulſæ, indecora: ſic me illius ſuga negligentiaque deformitas auertit ab amore.* IMMVNDAS FORTVNAS AEQ.' ST. SQ. E.] immundas fortunas ſqualor ſequi debet, ſqualor, id eſt, immundities & immundus corporis cultus. AMICVLVM HOC SVST. S.] amiculum, hoc eſt, paruum amictum. dictum enim eſt amiculum ab amiciendo. itaque ſyllaba ſecunda breuis eſt. Aliud eſt, amiculus in maſcul. eſt enim nomen ὑποκοριστικὸν ab amico. Itaque ſecunda ſyllaba longa eſt. Horat. epiſt. ad Scæuam lib. 1. *Diſce docendus adhuc quæ cenſet amiculus, vt ſi Cæcus iter monſtrare velit.* Catullus ad Alphenum, *Iam te nil miſeret, dure, tui dulcis amiculi.* ſuſtolle autem, id eſt, ſurſum tolle. Vſus eſt eodem verbo & Catullus in epithal. Pelei & Thet. *Dulcia nec mœſto ſuſtollens ſigna parenti,* &c. ibidem, *Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes.* & Lucret. libro 4. *& tympana pondere magno Commouet, atque leui ſuſtollit machina niſu,* & Plautus noſter in Pœnulo, *Græca ſunt hæ columnæ, ſuſtollis ſolum.* & iterum hac eadem comœd. SINE TRAHI, CVM EG. TR.] ſine trahi amiculum, cum ego ipſa trahor, ab Alceſimarcho. Ludit in verbo *trahi*. nam & trahi dicuntur veſtes quæ propendent, & quæ negligenter ac diſſolute geruntur, ita vt extrema & poſterior pars verrat humum: dicuntur & trahi amantes, qui amore coacti, atque impulſi, id quod amant, inuiti ſequuntur. Licet etiam ſic explicare, ſine trahi amiculum & negligenter à me geri, cum ipſa me negligam. VALE, ET SALVE] fac valeas & ſalua ſis. VELIM, SI POSSIM] velim ſaluere, & valere, ſi poſſim. ſed non poſſum nec valere, nec ſalua eſſe, ſi ab Alceſimarcho diuellor. NVNQVID ME VIS, &c.] ſermo diſcedentis. INTRO] domum Alceſimarchi, cuius me cuſtodem voluit eſſe Silenium. QVIN EAM] vt non eam? Nunquid me aliud facere vis, & domum Silenii, ſeu Alceſimarchi non introire? ÆCASTOR MIHI VISA AM.] æcaſtor, Silenium mihi viſa eſt amare.

## LENA.

*IDem mihi, magnæ quod parti eſt vitium mulierum,*
*Quæ hunc quæſtum facimus. quæ vbi ſaburratæ ſumus,*
*Largiloquæ exemplò ſumus, plus loquimur, quàm ſat eſt.*
*Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abijt, paruolam*
*Puellam proiectam ex angiporto ſuſtuli,*
*Adoleſcens quidam hic eſt apprimè nobilis:*
*(Quin ego nunc quia ſum onuſta mea ex ſententia,*
*Quiáque adeò me compleui flore Liberi,*
*Magis libera vti lingua conlibitum eſt mihi.*
*Tacere nequeo miſera, quod tacito vſus eſt.)*
*Sicyone ſummo genere ei viuit pater.*
*Is amore miſerè hanc deperit mulierculam,*
*Quæ hinc modò flens abijt. contrà amore hæc perdita'ſt.*
*Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi.*
*Quæ ſæpe mecum mentionem fecerat,*
*Puerum aut puellam alicunde vt reperirem ſibi,*
*Recens natum eapſe quod ſibi ſupponeret.*
*Vbi mihi poteſtas primùm euenit: illico*
*Feci eius ei, quod me orauit, copiam.*
*Poſtquam puellam eam à me accepit, illico*

Eandem

*Eandem puellam peperit, quam à me acceperat,*
*Sine obſtetricis opera, & ſine doloribus:*
*Item vt aliæ pariunt, quæ malum quærunt ſibi.*
*Nam amatorem aiebat eſſe peregrinum ſibi,*
*Suppoſitionem eius rei facere gratia.*
*Id duæ nos ſolæ ſcimus: ego, quæ illi dedi:*
*Et illa, quæ à me accepit, præter vos quidem.*
*Hæc ſic res geſta eſt. ſi quid vſus venerit,*
*Meminiſſe ego hanc rem vos volo. ego habeo domum.*

QVAE HVNC QVAESTVM FACIMVS] quæſtum lenonium, & meretricium. SABVRRATAE] cibo & potu onuſtę. tralatio eſt à nauibus onerariis, quæ cum alio onere ſunt vacuæ, ſaburra onerantur, vt ſint aduerſus tempeſtatem, & fluctus firmiores, ac ſtabiliores. ILLANC] Silenium. PROIECTAM] expoſitam. EX ANGIPORTV] al. ex angiporto. ſed nihil refert. nam vtrunque eſt in vſu, angiportus, & angiportum. Plerique libri manuſcripti tamen habent, *angiportu*. ADOLESCENS QVIDAM, &c.] Alceſimarchus. APPRIME NOB.] in primis nobilis, apprimè aduerbium eſt à nomine apprimus, quod valet, longè primus. Gell. li. 7. c. 7. Liu. Andron. Ibi denique vir ſummus apprimus Patroclus. QVIN EGO, &c.] hi quinque verſus, qui deinceps ſequuntur, ab hoc numerādi, ſunt includēdi duabus notis interpoſitionis. Sententia autem hęc eſt, Immo vero quoniam probè ſatura, & pota ſum, libet mihi liberè loqui, &c. ONVSTA] cibo conferta, &, vt ſuprà dixit, ſaburrata. FLORE LIBERI] vino præſtantiſſimo, ἀνθοσμίᾳ οἴνῳ. Sic Ennius in Alceſt. *Hæc anus admodum friguttit nimirum ſe ſauciauit flore Liberi.* ſuprà in Curcul. *Flos veteris vini meis naribus obiectus eſt* TACERE NEQ. MIS. QVOD TACITO VS. EST] id eſt, Tacere non poſſum, quod taceri opus eſt, propter vinum, quod bibi. Nam cum cæteris malis, hoc præterea habet, ſeu affert ebrietas, & vinum: *operta recludit*, vt ſcribit Horat. epiſt. ad Torquatum. ex quo Bacchi tympana apud eundē oda xviii. li. 1. ſequūtur hi comites, *cæcus amor ſui, Et tollēs vacuum plus nimio gloria verticem, Arcaniq; fides prodiga pellucidior vitro.* Malim autem legi, *quo tacito vſus eſt*, quàm, vt habent omnes libri, *quod tacito vſus eſt* idémque & Camerario videbatur. EI] Alceſimarcho, de quo loqui cœperā. IS] Alceſimarchus. DEPERIT] perditè amat hanc mulierculam. Silenium, CONTRA] altera ex parte: mutuò. HVIC MERETRICI] Melænidi. MECVM MENTIONEM FECERAT] mecum egerat: mecum locuta fuerat: mecum ſermonem habuerat. RECENS NATVM EAPSE Q. &c.] aliquid recens natum, quod ea ipſa ſibi ſupponeret pro vero partu. hinc partus ſuppoſiti, partus nō veri, partus ſubditi. Sic autem habent omnes libri & manuſcripti, & typis excuſi, vt edidi. Sed quidam legi volunt, *quem ſibi ſupponeret.* qua lectione recepta, *Recens natum*, referetur ad vocem *puerum*. Ego nihil mutare auſim. VBI POTESTAS MIHI PR. EVEN. &c.] cùm primùm potui. ILLICÒ FECI EIVS EII, QVOD ME OR. C.] continuò ei feci copiam eius, quod me orabat. continuò eam feci eius, quod à me petebat, compotem. EII] eii pro ei, Plauto, & aliis vſitatū, vt producatur prior ſyllaba. PVELLAM EAM] Silenium. PEPERIT] quaſi peperit, ſe peperiſſe ſimulauit. SINE OBSTETR. OP. &c.] nec mirum, cùm re vera non pepererit, ſed partū ſibi ſuppoſuerit. SINE DOLORIB.] αὐτὴ ὠδίνων ἀμαιευτὶ ἀνωδίνως. interdum dolores dicuntur à Latinis ſiue adiectiones, dolores mulieris parientis, vt hic, & item apud Terent. interdum dolores partus, ſeu partionis, vt apud Afran. in Vopiſc. *Non dolorum partionis veniet in mentem tibi, quos miſera pertuliſti, vt partum proiiceret pater?* ITEM VT ALIAE PAR. QVAE M. Q. S.] ſimiliter atque aliæ meretrices pariunt, quæ partus ſibi ſupponentes malum ſibi arceſſunt iumento ſuo, vt loquitur in Amphitr. PRAETER VOS Q.] vobis exceptis, qui à me modò audiſtis, & cognouiſtis. SI QVID VSVS VEN.] ſi quid opus fuerit, ſi quid euenerit, quamobrem expediat vos rem cognouiſſe, & tenere.

## AVXILIVM, PROLOGVS.

*VTrunque, hæc, & multiloqua, & multibiba eſt anus,*
*Satine vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?*
*Ita properauit de puellæ proloqui*
*Suppoſitione? quod ſi tacuiſſet, tamen*
*Ego eram dicturus deus, qui poteram planius.*
*Nam mihi eſt Auxilio nomen. nunc operam date,*
*Vt ego argentum hoc, vobis plane perputem.*
*Fuere Sicyoni iamdiu Dionyſia.*
*Mercator venit huc ad ludos Lemnius,*
*Iſque hic compreſſit virginem adoleſcentulus,*
*Vinolentus, in tenebris, multa nocte, in via.*
*Is vbi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illicò*
*Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,*

*Vbi habitabat tum: at illa, quam compreſſerat,*
*Decumo poſt menſe exacto hîc peperit filiam.*
*Quoniam reum eius facti neſcit qui ſiet,*
*Paternum ſeruum ſui participat conſilii,*
*Dat eam puellam ei ſeruo exponendam ad necem.*
*Is eam proiecit. hæc puellam ſuſtulit.*
*Ille clàm obſeruauit ſeruus, qui eam proiecerat,*
*Quò, aut quas in ædis hæc puellam deferat.*
*Vt eampſe vos audiſtis confiterier,*
*Dat eam puellam meretrici Melænidi,*
*Eáque educauit eam ſibi pro filia*
*Benè ac pudicè. tum illic autem Lemnius*
*Propinquam vxorem duxit, cognatam ſuam.*
*Ea diem ſuum obyt, facta morigera'ſt viro.*
*Poſtquam ille vxori iuſta fecit, illico*
*Huc commigrauit. duxit vxorem hic ſibi*
*Eandem, quam olim virginem hîc compreſſerat,*
*Et eam cognoſcit eſſe, quam compreſſerat,*
*Illa illi dicit, eius ex iniuria*
*Peperiſſe ſe gnatam, atque eam ſe ſeruo illico*
*Dediſſe exponendam. ille extemplò ſeruolum*
*Iubet illum eundem perſequi, ſiquà queat*
*Reperire qua ſuſtulerit. ei rei nunc ſuam*
*Operam vſque ſeruus dat, ſi poßiet*
*Meretricem illam inuenire, quam olim tollere,*
*Quum ipſe exponebat, ex inſidiis viderat.*
*Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere,*
*Vt expungatur nomen, ne quid debeam.*
*Adoleſcens hic eſt Sycioni ei viuit pater,*
*Is amore proiecticiam illam deperit,*
*Quæ dudum flens hinc abyt ad matrem ſuam.*
*Et illa hunc contrà, qui eſt amor ſuauiſſimus.*
*Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum.*
*Pater adoleſcenti dare vult vxorem. hoc vbi*
*Mater reſciuit, iußit arceßi eam domum.*
*Hæc res ſic geſta eſt. bene valete, & vincite*
*Virtute vera, quod feciſtis antihac.*
*Seruate voſtros ſocios, veteres & nouos,*
*Augete auxilia veſtris iuſtis legibus,*
*Perdite perduelleis, parite laudem, & lauream,*
*Vt vobis victi Pœni pœnas ſufferant.*

VTRVNQ. HAEC ET MVLTIL. ET MVLTIB.] hæc anus, eſt vtrunque & multiloqua, & multibiba. ſic loquuntur Græci. Homerus, Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. id eſt, vtrunque & es bonus, & validus bellator. MVLTILOQ. ET MVLTIB.] πολυλόγος, καὶ πολυπότης. SATIN' VIX RELIQVIT, &c.] ſatin' interrogando, affirmationem interdum continet: & valet, nónne. Sententia igitur horum verborum hæc eſt, nónne vix locum reliquit Deo loquendi? proinde ac ſi dicat, vix Deo loquendi locum reliquit. vel ſic explica, nónne vix ſatis loci Deo reliquit, quod loquatur? quod eodem récidit. ne autẽ interrogatiuũ, ſæpè affirmationem inferre, vt & an, conſtat inter Latine doctos. DE PVELLAE PROLOQVAR SVP.] de Silenii ſuppoſitione palàm loqui? QVI POTERAM PLAVTVS] dii enim omnia & norunt, & poſſunt. NAM MIHI EST AVXILIO NOMEN] Auxilium, hic eſt Deus ex machina, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, vt in tragœdiis. Horatius in epiſt. ad

epiſt.ad Piſon. *Nec Deus interſit, niſi nodus vindice dignus Inciderit.* OPERAM DATE] mihi ſubintell. hoc eſt attendite. PERPVTEM] perfectè putem, & ſuperuacaneis omiſsis, atque amputatis, exponam. Putare, eſt purgare, & ſuperuacanea reſecare: vt, cùm dicimus putare viteis, & putare rationes, à putando putamina. SICYONI] Sicyone. nam vtroque modo Latini dicunt. ſic Karthagini, & Karthagine: ruri, & rure, &c. MERCATOR LEMN.] Demipho. COMPRESSIT] vitiauit. VIRGINEM] Phanoſtratam. ADOLESCENTVLVS] cum etiam tunc eſſet adoleſcentulus. nam nunc quidem natu grandis eſt. VINOLENTVS, IN TENEB. M. N &c.] hæc omnia faciunt, vt factum ſit & leuius, & credibilius. MALAM REM] pœnam. nam legib. pœna eſt in corruptores virginum conſtituta. ILLICO PEDIB. PERT PEPERIT] illico ſeſe in fugam dedit, & ſaluti ſuæ fuga conſuluit: vel ſic, illico ſibi prædium, & ſpem ſalutis in pedibus, & fuga collocauit. Malim hic legi, *reperit*, quàm *peperit*. AT ILLA, QVAM COMPR.] Phanoſtrata. DECVMO POST MENSE EX.] poſt decimum menſem exactum ſuprà in Amphitr. *Alter decumo pòſt menſe naſcetur puer.* ad quem locum legenda quæ annotata ſunt, ſi quis hac de re plura hic legere volet, quibus adde quæ referuntur ab A. Gell. lib. 3. cap. 16. in primis hoc ex Cæcilio. *Inſoléτne mulier decimo menſe párere? Pol nono etiã, ſeptimo, atque octauo.* QVONIAM REVM EIVS F. N. Q. S.] quoniam neſcit quis eius facti reus ſit: hoc eſt, ad quem hoc factum pertineat, ſeu cuius in hoc facto res agatur: ſeu qui ſit huic culpæ affinis: quoniam huius facti reum, & auctorem ignorat, &c. PATERNVM SERVVM] Lampadiſcum. SVI PARTICIPAT C.] ſui conſilii participem reddit. EXPONENDAM AD NECEM] proiiciendam & obiiciendam neci, ſi quis eam necare vellet, aut ſi fortè aliqua fera eam direptam voraret. HAEC PVELLAM SVST.] hæc lena (quæ non nominatur à poëta) puellam Silenium ſuſtulit homo, ad necem expoſitam. vel ſic, ſuſtulit iacentem, non vt necaret, ſed vt educaret. ἀνείλετο ὥστε τρέφειν. ILLE CLAM OBS. SERVOS] Lampadiſcus, qui eam puellam proiecerat, clá, hoc eſt, vt alibi loquitur, ex inſidiis ſpeculatus eſt, quem in locum lena puellam ferat. VT EAMPSE, &c.] vt eam ipſam lenam, &c. EAQVE] Melænis. LEMNIVS] Demipho. VXOREM DVXIT] Sicyone duxit vxorem, quæ hîc non nominatur. FACTA MORIG. EST VIRO] in eo morem geſsit viro, quòd mortua eſt: quoniam hoc vir optabat: & verò apud Plautum viri vxorum ſuum interitum exoptare ſolent, maximè qui malas nacti ſunt. At quota quæque mulier bona eſt? ſuprà, *Non edepol conduci poſsim vita vxoris annua.* Ibidem. AR. *Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus.* DE. *maxume. Te Philenium mihi, atque vxori mortem.* IVSTA FECIT] exequias procurauit, & parentalia perſoluit: hæc enim mortuis debentur à propinquis, & affinibus, & neceſſariis, iure gentium. Itaque νομιζόμενα dicuntur à Græcis. EANDEM, Q.] Phanoſtratam. EIVS EX INIVRIA] ex eius iniuſto facto, ſeu facinore. fit enim iniuria virgini ab eo, qui ei ſtuprum infert: immo verò contumelia. Itaque ὕβρις à Græcis appellatur: quæ grauior, quàm iniuria eſt. SERVOLVM IVBET ILLVM EVNDEM, &c.] Demipho iubet Lampadiſcum perſequi, & perquirere, ſi qua ratione mulierem reperire poſsit, quæ puellam Sileniũ neci expoſitam: & humi iacentem ſuſtulerit. MERETRICEM ILLAM] mulierem illam, olim meretricẽ, nunc lenam: non nominatam. TOLLERE] ſubintell. puellam à ſe expoſitam, ac proiectam. EX INSIDIIS] ex occulto loco, vnde cernere poterat, quis puellam tolleret, cùm tamen ipſe à nemine cerni poſset. NVNC QVOD RELIQVVM REST. V V.] nunc quod ſupereſt ex iis, quæ vobis promiſi, vobis perſoluere volo. id eſt, nunc rem omnem, & argumentum omne huius fabulæ vobis narrare volo. allegoria eſt, ducta à pecunia credita, ſeu ab argentariis, & fœneratoribus, qui nomina faciebant, & pecuniã credere ſolebant. Sic fere M. Tull. in Bruto, *Sed perge Pomponi, de Cæſare: & redde quæ reſtant.* VT EXPVNGATVR NOM. NEQVID DEBEAM] manet in allegoria: expungitur enim nomen debitoris, cùm omnis pecunia, quæ creditori debebatur, perſoluta eſt. expũgitur autem, id eſt, deletur. ſuprà in Curcul. *Miles chrè centuriatus eſt expunctus in manipulo.* Licet etiam dicere, tralationem eſſe à re militari. Dicuntur enim expuncti milites, à militia remoti. Tarentinus Paternus Iuriſconſultus lib. 49. Digeſtorum tit. de re militari, *Ex cauſa deſertionis notatus ac reſtitutus, temporis, quo in deſertione fuit, ſtipendiis expungitur.* Suetonius in Claudio Cæſare, *Cùm decurias rerum actu expungeret, eum, qui diſsimulata vocatione, quam beneficio liberorum habebat, reſponderet, vt cupidum iudicandi dimiſit.* ADOLESCENS HIC EST SICYONI] hic adoleſcens Alceſimarchus, eſt Sicyoni. vel ſic potius adoleſcens, de quo loquimur, Alceſimarchus, eſt hic Sicyoni. EI VIVIT PATER] qui non nominatur in fabula. IS] adoleſcens Alceſimarchus. PROIECTICIAM ILLAM DEPERIT] Silenium valde perditè amat. AD MATREM SVAM] Melænidem. QVI EST AMOR SVAVISS.] amor, cùm eſt mutuus, eſt ſuauiſsimus: contrà, cùm claudicat, amariſsimus. Idem in Mil. glor. *Is amabat meretricem æquè Athenis Atticis: Et illa illum contrà, qui eſt amor cultu optimus.* VT SVNT HVMANA] vt ſunt res humanæ, quæ ſcilicet ſunt incertæ, fluxæ, fugaces, mutabiles, volubiles. Sic Lucret. lib. 4. *Prætermittet te humanis concede rebus.* Hor. epiſt. 2. lib. 1. *Interualla vides humanè commoda.* Sat. vlt. lib. 2. *Heu fortuna quis eſt crudelior in nos Te Deus? vt ſemper gaudes illudere rebus humanis?* Cic. lib. 12. epiſt. ad Attic. *Malè de Seio. ſed omnia humana tolerabilia ducenda.* Idem lib. 5. Tuſc. *Quod ſi eſt, qui vim fortunæ, qui omnia humana, quæcunque accidere poſſunt, tolerabilia ducat,* &c. NIHIL EST P. D.] nullum eſt hominib. proprium bonum. ſup. in Curcul. *nulli eſt homini perpetuum bonum.* Virg. lib. 6. Æneid. *propria hæc ſi dona fuiſſet.* VXOR] hæc non nominatur à poeta. MATER] Melænis. RESCIVIT] quod neſciebat, ſciuit. Aul. Gell. lib. 2. c. 19. EAM] Silenium. VALETE, ET VINCITE VIRT. V.] ſic ſup. in Caſina, *Tantum eſt. valete: bene rem gerite, & vincite Virtute vera: quod feciſtis antidhac.* His autẽ verbis, ac precib. religionẽ, ac pene dicam terrorem iniicit ſpectatorib. fore vt hoſteis ſuos non vincant, ſed potiùs vincantur, & rẽ ſuam male gerãt, niſi attente audiãt. PERDVELLEIS] hoſteis, Pœnos. LAVREAM] triumphum. POENAS SVFFERANT] pœnas dent. *Pœni pœnas.* paronomaſia.

## ALCESIMARCHVS adoleſcens, MELÆNIS lena.

*CRedo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum,*
*Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quæram.*

*Qui omnes homines ſupero,atque antideo cruciabi'itatibus animi,*
*Iactor,crucior,agitor,ſtimulor,verſor in amoris rota miſer,*
*Exanimor,feror,differor,diſtrahor,diripior,ita nullam mentem*
*Animi habeo: vbi ſum,ibi non ſum: vbi non ſum, ibi eſt animus:*
*Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet,non lubet iam id continuò.*
*Ita me amor lapſum animi ludificat,fugat,agit,appetit,*
*Raptat,retinet iactat,largitur: quod dat,non dat,deludit:*
*Modò quod ſuaſit,diſſuaſit: quod diſſuaſit,id oſtentat.*
*Maritumis moribus mecum experitur,ita meum frangit amantem*
*Animum: neque niſi quia miſer non eo peſſum,mihi vlla abeſt*
*Perdito pernicies,ita pater apud villam detinuit me hos dies ſex*
*Ruri continuos,neque licitum interea eſt,meam amicam viſere.*
*Eſtne hoc miſerum memoratu?*

Me. *Eò facetu's,quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia,*
*Habeas,neque nos factione tanta,quanta tu,ſumus,*
*Neque opes noſtræ tam ſunt validæ quàm tuæ veruntamen*
*Haud metuo,ne iuſiurandum noſtrum quiſquam*
*Culpitet: tu iam ſi quid tibi dolebit,ſcias qua doleat gratia.*

Al. *Di me perdant.* Me. *quodcunque optes velim tibi contingere.*

Al. *Si illam vxorem duxero mihi vnquam,quam deſpondet pater.*

Me. *Et me,ſi vnquam tibi vxorem filiam dedero meam.*

Al. *Periurare me patiere?* Me. *atque aliquanto facilius,*
*Quàm me meámque rem perire,& ludificari filiam.*
*Abi,quære: vbi iuriurando tuo ſatis ſit ſubſidij.*
*Hic apud nos iam Alceſimarche confregiſti teſſeram.*

Al. *Face ſemel periculum.* Me. *ſæpe feci: quod factum queror.*

Al. *Redde mihi illam.* Me. *inter nouam rem verbum vſurpabo vetus.*
*Quod dedi,datum non vellem: quod reliquum'ſt,non dabo.*

Al. *Non remiſſura es mihi illam?* Me. *pro me reſponſa tibi.*

Al. *Non remittes?* Me. *ſcis iamdudum omnem meam ſententiam.*

Al. *Satin' tibi iſtuc in corde certum eſt?* Me. *quin ego commentor quidem.*
*Non ædepol iſtæc tua dicta nunc in aures recipio.*

Al. *Non?bem quid agis?* Me. *igitur animum aduorte,vt quid agas,ſcias.*

Al. *At ita me dij deæque,ſuperi atque inferi,& medioxumi,*
*Itáque me Iuno regina,& Iouis ſupremi filia,*
*Itáque me Saturnus patruus eius,& Caſtor pater.*
*Itáque me Ops opulenta illius auia.* Me. *immo mater quidem.*

Al. *Iuno filia,& Saturnus patruus,& ſummus Iuppiter,*
*Tu me delenis,propter te hæc pecco.* Me. *perge dicere.*

Al. *An nec etiam quid conſultura ſis,ſciam?* Me. *perge eloqui.*
*Non remittam,definitum'ſt.* Al. *enimuero ita me Iuppiter.*
*Itáque me Iuno,& Saturnus,ita,quid dicam neſcio.*
*Iam ſcio,immo mulier audi,meam vt ſcias ſententiam.*
*Dei me omnes magni,minutíque,& patellarij*
*Faxint,ne ego dem viuus hodie ſuauium Silenio,*
*Niſi ego te,tuamque filiam,méque hodie obtruncauero.*
*Poſtea autem cum primo luci cras niſi ambo occidero,*
*Et quidem hercle niſi pedatu tertio omneis afflixero.*

*Niſi tu.*

*Niſi tu illam remittis ad me, dixi quæ volui, vale.*
Me. *Abijt intrò iratus. quid ego nunc agam? ſi redierit*
*Illa ad hunc, ibidem loci res erit. vbi odium occœperit,*
*Illam extrudet, quum hanc vxorem Lemniam ducet domum.*
*Sed tamen ibo & perſequar, amans ne quid faciat, cauto opuſt.*
*Poſtremò, quando æqua lege pauperi cum diuite*
*Non licet. perdam operam potius, quàm carebo filia.*
*Sed quis hic eſt, qui recta platea curſum huc tendit ſuum?*
*Et illud paueo, & hoc formido, ita tota ſum miſera in metu.*

CARNIFICINAM COMMENTVM] carnificinam, id eſt rationem & artem hominum excruciandorum, quod eſt carnificum munus, reperiſſe. *commentum* ſubintell. eſſe. NE FORIS Q.] domi, foris, opponuntur inter ſe. non eſt, inquit, quod foris exempla quæram, aut colligam, cum domeſticis & familiaribus abundem. Sic Catullus ad Ianuam, *Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud*, &c. ANTIDEO] ante eo. CRVCIABILITATIB. A.] malis cruciatibus, quibus mihi conficitur, & cruciatur animus. VERSOR IN AMOR ROTA M.] rota, genus ſupplicii, aut tormenti eſt. M. Tull. l. 5. Tuſc. *In rotam beatam vitam non aſcendere.* Sic autem hoc loco rotæ nomen accipiendum, non vt apud Tibull. lib. 1 Eleg 5 *Verſatur celeri fors leuis orbe rota* FEROR] φέρομαι. feror, vt res inanima, quæ in poteſtatem hoſtis peruenit. DIFFEROR] diuellor, diſcerpor, diſtrahor, dilaceror Terent. in Adelphis, *differor doloribus.* vbi notat Donatus hoc genus querelę propriè conuenire parturienti. Cuius viſcera diſtenduntur. DERIPIOR] legendum *diripior*, libris aliquot manuſcriptis inuitis, non *deripior* nam deripere eſt deorſum rapere. vt notauimus in Commentariis Horatianis: diripere verò in diuerſa rapere omnino ſic vt edidi. tres habēt libri veteres. MENTEM ANIMI] cogitationem animi. mens eſt in animo, vt oculus in corpore. ſępe hæc duo *mens animi*, ſic cōiunctè vſurpantur à bonis ſcriptorib. à Lucretio, à Plauto, & cęteris. Lucret. lib. 4. *Mens animi vigilat.* ad quē locū plura lege, & ad illud Horatii epiſt. 14. libr 1. *tamen illuc mens, animúſque Fert, & amat ſpatiis obſtantia rumpere clauſtra.* VBI SVM, IBI NON SVM] id eſt, vbi eſt corpus, ibi non eſt animus. VBI NON SVM, IBI EST ANIMVS] vbi non eſt corpus, ibi eſt animus, quia amantis animus non eſt in corpore ſuo, ſed in eius quem, vel quam amat: aut in aliqua re, quæ ab amica, ſeu amaſio profecta eſt. Plautus in Pſeudolo, *Aduortito animum.* CA. *non adeſt.* PS *at tu cita.* CA. *Immo ego taceb:o tu hinc eum ex cera cita. Nam iſtic meus animus nunc eſt, non in pectore.* Idem Bacchid. *Anima eſt amica amantis: ſi abeſt nullus eſt.* Plutarchus in Antonio, quo loco narrat Antonium, ſtatim vt vidit Cleopatram cum lx. nauibus, paſſis velis, è prælio Actiaco fugientem, mente captum, nauibus & rebus ſuis integris, & ſuis acriter pugnantib. eā eſſe conſecutum. ἔνθα δὴ, inquit, φανερὸν αὑτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν οὔτε ἄρχοντος, οὔτε ἀνδρὸς, οὔτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον, ἀλλ᾽ ὅπερ τις παίζων εἶπε τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος ἐν ἀλλοτρίῳ σώματι ζῆν, ἑλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ὥσπερ συμπεφυκὼς καὶ συμμεταφερόμενος, &c. id eſt, hic Antonius declarauit ſe neque principis, neque viri, neque omnino ſuis ipſius ratiocinationibus, aut cogitationibus gubernari, ſed quod quidem iocans dixit, amantis animum in alieno corpore viuere, cùm à muliere traheretur, tanquam vnà cum ea concretus, & cohærens, & quaſi vnà cum ea ferretur, &c. ITA MIHI OMNIA INGEN.] non vnum mihi ingenium eſt, ſed omnia in quibus ingenioſus ſum, ad innumerabileis mentis agitationes, quæ me conquieſcere & reſpirare non ſinunt. voluerat dicere *multa*, ſed augendi cauſa dixit *omnia*. LAPSVM ANIMI] lapſum animo: errantem animo, deſipientem. AGIT] ἐλαύνει. inſectatur, impellit. APPETIT] inuadit: petit vt gladiator aduerſarium. MARITVMIS] vel incertis, & fluctuantibus, & inconſtantibus, vel doloſis, fallacibus, pellacibus, perfidioſis. Lucret. lib. 5. *Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.* vel feris immanibus, iracundis, aſperis: quale etiam eſt mare. Itaque quem ſignificare volunt poëtæ immani, fero, atque inhumano ingenio eſſe præditum, dicunt è mari eſſe natum. Homer. ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ᾽ ἔτικτε θάλασσα. MECVM EXPERITVR] mecum agit. NISI QVIA NON EO P.] excepto quòd non eo in fundum, ſeu quod non cogor, ſuprà in Aulul. *Eodem modo ſeruum ratem eſſe amanti hero. Æquum cenſeo, vt toleret, ne peſſum abeat, tanquam catapirates maris.* ESTNE HOC MISERVM MEM.] nónne hoc miſerum eſt dictum? EO FACETVS QVIA, &c.] Intelligit autem ſpectator, Alceſimarchum multis verbis cum Lena expoſtulaſſe, antequam vterque ſimul in ſcenam prodeat: idque ex primis Melænidis verbis. HABEAS] conceſſio amanti Alceſimarcho iniucunda ac moleſta. habeas, inquit, puellam iſtam Lemniam, Demiphonis filiam ex vxore Lemnia ſuſceptam, quæ non nominatur à poëta. FACTIONE TANTA] potentia, ſeu opulentia tanta, &c. VERVNTAMEN HAVD V.] proinde ac ſi dicat, fortunæ quidem, & facultates noſtræ ſunt tenues, humiles atque anguſtæ: ſed fides certa eſt, & omni culpa caret: & quod iuratæ promiſimus, præſtamus, iuſiurandúmque ſeruamus. Hac oratione Alceſimarchum notat, quaſi fidem, & iuſiurandum neglexerit, qui fortaſſe Silenium vxorem ſibi futuram iurauerat. CVLPITET] culpet: crebrò culpet. Culpito, verbum frequentatiuum à verbo culpo. SCIAS QVA DOLEAT GR.] ſcire poſſis, quam ob cauſam doleat, proinde ac ſi dicat, tu tibi conſcius es peccati tui, iniuriæque tuæ conſcientia tua te accuſat, & tui peccati commonefacit. QVODCVNQ. OPTES, &c.] interpellat loquentem Alceſimarchum Melænis. Nam cum eſſet ille hac oratione perpetua vſurus, Dii me perdant, ſi illam vnquam vxorem duxero, quam mihi deſpondit pater: illa in medio orationis curſu, ſubiunxit, tanquam ei irata, velim tibi, quodcunq. optes, contingere hoc eſt, velim quę precaris & optas, tibi eueniant. ita de me & filia mea bene meritus es. PATER] qui hic non nominatur. ET ME] Dii perdant. repete ἀπὸ κοινοῦ. PERIVRARE] peierare me patieris? periurus enim ero, ſi propterea quod filiam tuam mihi vxorem non dederis. Lemniam illam vxorem ducam. ATQVE ALIQVANTO FACILIVS, &c.] ſubintell. patiar: & verò aliquanto facilius, quàm me, & rem meā familiarem perire, &

meam filiam abs te ludibrio haberi. ABI, QVAERE, VBI IVRIIVRANDO TVO, &c.] proinde ac ſi dicat, abi, quære alios, qui tibi iuranti credant. Nam ego quidem, cui notus es, tibi nunquam ſum creditura. credat tibi, qui te non norit, ego te noui. Quære peregrinum, vt ait Flaccus, huc pertinet illud Æſchin. in oratione κατὰ κτησιφῶντος, ei qui ſæpe numero peierare ſolitus, ſibi tamen iuranti credi poſtulet, duorum alterum contingere oportere aut nouos deos, aut nouos auditores. Sic ille, τὸν πολλάκις μὲν ἐπιορκοῦντα ἀεὶ δὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς μεθ' ὅρκων ἀξιοῦντα πιστεύεσθαι δυοῖν θάτερον ὑπάρξαι δεῖ, ὧν οὐδέτερόν ἐστι δημοσθένει ὑπάρχον, ἢ τοὺς θεοὺς καινοὺς, ἢ τοὺς ἀκροατὰς μὴ τοὺς αὐτούς. Quæ ſententia videtur ab Euphrone ſūta, paululū immutata Cuius hi ſunt verſ. καινοὺς πορίζου πρός με τῶν θεῶν θεούς, ἵνα τοὺς παλαιοὺς μὴ ἐπιορκῇς πολλάκις. id eſt, Nouos mihi ex Deis præbe Deos, vt ne veteres ſæpenumerò peieres. vel ab Euripide, ſic enim ille in Medea, ſub perſona Medeæ cum Iaſone verba facientis ὅρκων δὲ φροῦδη πίστις. οὐδ' ἔχω μαθεῖν. Ἢ θεοὺς νομίζεις τοὺς τότ' οὐκ ἄρχειν ἔτι. Ἢ καινὰ κεῖσθαι θέσμι'. ἀνθρώποις τανῦν, Ἐπεὶ σύνοισθά γ' εἰς ἔμ' οὐκ εὔορκος ὤν. id eſt, iuriſiurandi autem fides euanuit: neq. intelligere poſſum, quamobrem iures. Nam aut Deos exiſtimas non eoſdem, qui tum regnabant, imperare: aut non eadem apud homines manere: quoniam tibi conſcius es iuriſiurandi tui erga me nō ſeruati. CONFREG. TESS.] id eſt, ius hoſpitii violaſti, & amicitiam, conſuetudinémque priſtinam, quæ tibi nobiſcum erat, diſſoluiſti. natum ex veterum conſuetudine: qui hoſpitibus teſſeras quaſdam dabant, quibus oſtenſis, eos, vel eorum filios longo interuallo venient eis agnoſcerent. Nam præter teſſeras frumentarias, & nummarias, erant teſſeræ hoſpitiales, ſeu hoſpitii: quas hoſpites, eorúmque liberi, vt dixi, ſecum ferebant vt facilius à veteribus & paternis hoſpitibus agnoſci poſſent: iidem cùm hoſpitiū repudiabant, teſſeram frangebant. fiebant autem hę teſſeræ ex ligno longiuſculo, & vtrinque exæquato, & complanato. FACE SEMEL PERICVLVM] fac ſemel periculum meæ fidei. INTER NOVAM REM VERB. V.] inre noua dictū vetus, &c. res noua verbum vetus, antitheſis. QVOD DEDI, DATVM &c.] me, quod dedi, dediſſe pœnitet, &c. RESPONSA TIBI] crebrò reſponde tibi. IN CORDE CERTVM ST?] in animo fixum, & immotum ſedet? vt loquitur Virg. QVIN EGO COMMENT. Q.] immò vero aliud ago, aliúdque animo agito, neque quæ dicis, auribus percipio. AT ITA ME DII DEAEQVE. &c.] Incipit hic ita perturbari Alceſimarchus, audita lenæ reſponſione, vt quid loquatur neſciat, vt neque mente, neque lingua ſibi conſtet, ſed quaſi mentis inops, inepta, del , atque abſurda dicat. ET MEDIOX.] & medii ii ſunt, quos δαίμονας appellant Gręci: De quibus Plato in Sympoſio, Apuleius in libro de Deo Socratis. ſubintelligendum autem eſt verbum aliquod, puta, iuuent, ament, aut aliquod ſimile. quod Alceſimarchus fuerat additurus: ſed vel quòd amore & ira perturbatus eſt, vel quòd interpellatus id non fecit, *Medioximum*, inquit, *medio ac in modo*. ET IOVIS SVPREMI FILIA] hic perſpicuè errans inducitur adoleſcens & mentis alienatæ, quippe qui Iunonem Iouis ſororem, & vxorem, Iouis filiam dicat, quemadmodum & in his, quæ continuò ſequuntur, in quibus Saturnum. qui Iouis & Iunonis pater eſt, patruum eius appellat: & Caſtorem, qui Iouis ex Leda filius eſt, Iunonis eiuſdem patrem. OPS OPVLENTA ILLIVS AVIA] rectè, *Ops opulenta*, opes enim ab Ope, deorum matre Saturni vxore, quæ & Rhea nominatur, per quam ſignificatur Terra, dictæ ſunt.

Etiam hic, immo vbique & vſquequaque, quandiu in hac ſcena loquitur adoleſcens, & maximè ab illo loco *At ita me Dij, Deaque ſuperi*, &c. amore, & quaſi furore præceps, abſurda, & perplexa, & minime inter ſe cohærentia loquitur. IVNO FIL. &c.] En rurſus dum redire in viam, & ſe corrigere conatur adoleſcens in maiores mentis, & ſermonis errores delabitur. TV ME DELENIS] id eſt, tu mihi mentem adimis: tu me mente ſpolias. ſic loquitur in Amph. *Delenitus ſum profectò, ita vt me, qui ſim, neſciam. Delinitus*, inquit Nonius, id eſt, mente alienatus. Titinnius, Verum etiam dotib. deliniri vxoribus ancillantur. Sic Græci vſurpant verbum θέλγειν, & maximè Homerus: apud quem θέλγειν, vt admonet & notat Euſtathius, valet idem ferè quod διά τινος πάθους ἐξιστάναι τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας. id eſt, per aliquam perturbationem animi, de naturali muneris functione aliquē deducere, ac deturbare. Sic Homerus ἰλ. μ αὐτὰρ Ἀχαιῶν θέλγε νόον. id eſt, ac mentem Graiorum deleni. Non diſſimulabo autem, in nonnullis libris veterib. ſcriptum eſſe, *Tu me delinis*: in aliis, vt in vulgatis, *Tu Me ams*: Ego alios ſequor, qui habent *Tu me delenis*. alludit enim Plaut. ad Melęnidis nomen. proinde ac ſi ita dicat Alceſimarchus. Tu Melęnis me delenis. PROPTER TE HAEC PECCO] tua culpa hęc peccata committo. verbum *pecco* iunxit cum accuſandi caſu. Sic M. Tul pro Murena, *Haud multa peccat*. Idem li. 1. de nat. Deor. *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat*. Horat. epiſt. ad Piſonem, *Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius vſque*. AN NEC ETIAM QVID CONS. S. EC?] hæc eſt vera & recta huius loci ſcriptura, quam ex veſtigiis antiquę eruimus. Nam vulgata ferri non poteſt. ſententia autem plana eſt. an ne hoc quidem ſciam, quid cōſilii captura, aut quid conſultatura ſis. DEFINITVM' ST] certum eſt, decretum eſt fixum eſt. ENIM VERO ITA ME IVPPETER. &c.] redit ad ſua deliria, reſponſo Melænidis commotus. ITA, QVID DICAM, NESCIO] in medio orationis curſu ad orationem abrumpit ob animi perturbationem. fuerat autem dicturus, ita me ille, & ille Deus amet, &c. aut aliquid ſimile. PATELLARII] Dii, quibus in patella epulæ apponebantur, & qui patellis colebantur. non pateris, vt lares & penates. Nonius in voce *patella*, profert hoc ex Varrone in Eumenid. *Patellæ eſurientis poſita prouocat Neapolitanas piſcinas* & hoc ex eodem in Manio. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & Deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας* Deos patellarios igitur appellat, deos minutos, vel ex eo quòd patellis colebantur. non pateris, vt diximus, vel à piſcibus minutis, qui in patellis apponebantur, non in pateris: quemadmodum cibi tenuiores & viliores, vt oluſcula, e terra nata, in patellis ponebantur. Hor. in epiſt. ad Torq. *Nec modica cenare times olus omne patella*. &c. Iam verò hæc Alceſimarchi oratio, deteſtatio quædam eſt amatoria ſeu dira precatio, quæ tanti ponderis eſt apud amantem, quanta eſſet ſi ita ſibi precaretur. Dii me perdant, ne viuam: & ſimilia. amanti enim æquè dirum, & horribile eſt, non oſculari amicam, vt alii ſano interire. præterea addit vocem *viuus*, quæ facit deteſtationem magis diram. Ordo autem verborum & ſententiæ hæc eſt, Dei magni, &c. faxint, vt ego ne dem viuus animum Silenio. Nam locutio eſt ex his duobus confuſa ac permixta. Dii me faxint, hodie vitam Silenio ſauium non dare, & Dii faxint ne ego hodie viuus Silenio ſauium dem. CVM PRIMO LVCI] cum prima luce. hic primum obſeruandum *luci* dictum eſſe in auferendi caſu pro *luce*: quod notat Cariſius libro 2. & profert hunc locum ex Amphitr. deinde *lucis* nomen vſurpatum eſſe à vete-

ribus

tibus in genere maſculino. vt in Aulularia, *Luce clarò diripiamus aurum matronæ palàm.* quem locum profert Nonius hoc ipſum docens & apud M. Tull. libro 3. de Off. *Luce claro in foro ſaltet*; poſtremò *cum prima luce*, ſeu *cum primo luce*, idem valere, atque, ſimul atque diluxerit. NISI AMBO OCCIDERO] ambo, pro ambos, antique. ſic Cicero, Virgilius, Horatius. Notauimus in Comment. Horat. & notis Ciceronianis. NISI PEDATV TERTIO OMNEIS AFFLIX.] ſic eſt legendum hoc primum non vt habent libri vulgati, *niſi perdam te*, &c. neque vt habent plerique libri veteres, *niſi perdatu tertio*, &c. neque vt ſuſpicatur Camer. *niſi perendinatu tertio*, &c. Deinde quid ſit, *pedatu tertio*, explicandum eſt. *Pedatu*, igitur, inquit Nonius, *poſitum pro repetitu, vel acceſſu, quaſi per pedem.* Cato lib. 1. Originum, *Igitur tertio pedatu bellum nobis fecere.* Idem diſſuaſione de fœneratione, *Tertio autem pedatu item ex fœnore diſcordia excreſcebat.* Cariſius libro 2. *primo pedatu* Cato ſenex, *in his duobus bellis alterâs ſtipendio, agrique parte multati, alterâs oppidum vi captum. Alteras, alteras, id eſt primo pedatu, & ſecundo, vt Maximus notat, hodieque noſtri per Campaniam ſic loquuntur.* Ex quibus Nonii & Cariſii verbis, & ex Catonis auctoritatibus, quaſi illi afferunt, licet intelligere primo pedatu, ſecundo, tertio, idem valere quod vulgus dicit prima vice, ſecunda, tertia. Nos Galli dicimus *la premiere fois, la ſeconde, la troiſieſme*: Itali *la prima volta, la ſeconda, la terza.* Apud Cariſium autem, vt hoc dicam ἐν παρόδῳ, primo pedatu, ſecundo pedatu ſunt interpretatio horum, *alterâs: alterâs*, quibus vtitur Cato ſenex, vel dicendum Cariſiũ eſſe corruptum, & ita reſtituẽdum in integrum. Cato ſenex. *In his duobus bellis primo pedatu ſtipendio, agrique parte multati: ſecundo oppidum vi captum, primo pedatu, & ſecundo, prima & altera vice.* Dictus autem pedatus fortaſsis à pedæ, pedam enim veſtigium humani pedes appellaſſe veteres teſtatur Feſtus. AFFLIXERO] nonnulli libri habent, *efflixero*, quod non eſt reiiciendum. NISI TV ILLAM REM AD ME] pendent hæc ex ſuperioribus illis, *Dei me omnes magni*, &c. hoc modo, Dii me omnes magni, minutique non ſinant viuum Silenio ſauium dare, niſi ego te tuámque fil. occidero, poſtea, niſi ſtatim vbi diluxerit, vos ambos interfecero. & niſi tertio ad vos acceſſu, ſeu itu, omneis afflixero, ſeu efflixero, ſi nõ illam ad me iamiam remittis. IBIDEM LOCI RES ER.] eodem loco res erit. aduerbio iunxit generandi caſum. Sic dicunt Latini, *vbique terrarum, nuſquam gentium.* Terent. in Andr. *huc viciniæ.* VBI ODIVM OCCOEPERIT] odium Alceſimarchi in Silenium. AMANS NE QVID P. CAVTO OPV'ST] cauendum eſt, ne quid amans iratus in ſe, vel in filiam meam faciat. cautio eſt ne ſibi manus afferat, vel ne filiam adeò meam interimat. QVANDO AEQVA LEGE PAVPERI CVM DIVITE] eſt enim inæqualis coniunctio, ſic ſuprà in Aulul. *Venit hoc mihi in mentem Megadore, te eſſe hominem diuitem, Factioſum? me item hominem eſſe pauperum pauperrimum. Nunc eſſe ſi iam.* PERDAM OPERAM P. Q. CAR. FIL.] ad Alceſimarchum remittam filiam meam potius, (quo facto operam perdam: nam continuò eam extrudet foras) quam committam, vt filiam meam interimat, & ita caream filia. CVRSVM HVC TENDIT SVVM?] huc contento curſu venit? vel huc curſum dirigit ſuum? Nonnulli libri veteres habent *contendit.* quod verſus ferre poteſt. ET ILLVD PAVEO] quid ſit, quamobrem ille huc curſitat. ET HOC FORMIDO] ne Alceſimarchus filiam meam interimat.

## LAMPADISCVS.

*ANum ſectatus ſum clamore per vias.*
*Miſerrimam habui. Vt illæc hodie quot modis*
*Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis?*
*Quot illi blanditias? quid illi promiſi boni?*
*Quot admoui illi fabricas? quot fallacias?*
*In quæſtione vix exculpſi vt diceret,*
*Quia ei promiſi me dolium vini dare.*

ANVM] lenam à poëta non nominatam, quam ſuprà dixit multiloquam, & multibibam: poſtremò, quæ Gymnaſii filia ex iſtimabatur, quæque Silenium Melænidi meretrici domo dederat, vt eam ſibi ſupponeret, & tanquam ſuam filiam educeret. MISERRIMAM H.] valdè ei moleſtus fui clamando. VT ILLAEC HODIE, &c.] quam illa hodie, & quot modis ſibi moderata eſt, hoc, ſe continuit, & ſibi temperauit, ne mihi indicaret, & confiteretur, cui puellam, quam ſuſtulit, tradidiſſet? ATQVE IMMEMORABILIS] & quàm fuit immemorabilis? id eſt, quàm fuit in eo pertinax, vt ne quid memoraret, id eſt, diceret, quàm à memorando, hoc eſt, dicendo, abhorruit? Sic autem hunc locum explicandum arbitror. Nam *immemorabilis* hic actiuè accipiendum eſt, vt & alia interdum nomina in *bilis*: exempli cauſa, impetrabilis pro eo qui facile impetrare poteſt in Moſtell. & Mercat. conducibile pro eo quod conducit. in Epid. ibidem, dies exitiabilis id eſt, dies exitialis, ſeu exitioſus, id eſt, exitium afferens. & in Perſa, dies lucrificabilis, id eſt, dies lucrum afferens, &, vt ita dicam, lucrificus. in Milite glorioſo, incogitabilis pro eo, qui nihil cogitat, aut cogitare poteſt, vel ſolet, & pro homine inconſiderato. ſuprà contrà in Captiuis verſus immemorabiles dicuntur παθητικῶς, qui non debent memorari ἄρρητοι Lucret. autem immemorabile ſpatium dixit lib. 4. & lib. 6. pro eo, quod memorari, ſeu dici non poteſt, *Immemorabile per ſpatium tranſcurrere poſſe*, & apud Alcinoum de doctrina Platonis, cap. 9. in principio hæc verba, Ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς ποιητέον τὸν λόγον, ἣν μικροῦ δεῖν καὶ ἄρρητον ἡγεῖται ὁ Πλάτων. Sic Latinè verti, deinceps autem de tertio principio ſermo habendus eſt quod propemodum tacendum, & immemorabile facit Plato. & hæc eodem capite 9. Καὶ μὴν ὁ πρῶτος θεὸς, ἀΐδιός ἐστιν ἄρρητος αὐτοτελὴς, τουτέστιν, ἀπροσδεὴς, ἀειτελὴς, τουτέστιν ἀεὶ τέλειος, παντελὴς, τουτέστι πάντῃ τέλειος, &c. ſic interpretatus ſum, Et verò primus Deus, æternus eſt immemorabilis, ipſe per ſe perfectus, id eſt, nulla re externa egens, ſemper finitus ſiue ἀειτελὴς, hoc eſt, ſemper perfectus, omnino finitus ſeu παντελὴς, id eſt omni ratione, & prorſus perfectus. quam interpretationem tamen ſophiſta quidam omnium bonarum artium, at litterarum

imperitiſſimus, atque ignorantiſsimus, idémque impudentiſsimus, petulantiſsimus, turbulentiſſimus, furioſiſſimus, anno ſuperiore reprehēdebat, & dicebat, homo linguæ Græcæ plane rudis me debuiſſe ἄῤῥητον, Latine reddere vtrobique *ineffabile*, grauis auctor. Atqui quod Alcinous dixit vno verbo ἄῤῥητον, Plato duobus ſignificauit ἀδιάκτον λέγειν. & M. Tull. ita Latine reddidit, iudicare in vulgus nefas nefas autē apud M. Tull. valet, quod barbari dicunt, impoſſibile. Sed quid mirum ab homine imperito linguæ Græcę, bonarúmque artium, & præterea improbiſſimo, & audaciſſimo ſycophanta, quæ ſunt rectiſsime è Græco Latinè expreſſa, reprehēdi? Ita ſcilicet maledicendi, & calumniandi cupidus eſt, natura inſcientiam ſuam, quę occulta eſſe poterat, ſi taceret, malit omnibus hominibus patefacere quàm ſeſe à maledictis abſtinere: vt cùm in eadem interpretatione mea Alcinoi Latina reprehendebat illud, *philoſophia, eſt ſapientia appetitio*. quę definito ita Græce ab Alcinoo elata eſt φιλοσοφία, ἐστὶν ὄρεξις σοφίας. Reprehendebat autem hoc modo, Hippocrates διόρεξιν dicit eſſe meri potionem vehementem, quare debuit Lambinus dicere, *philoſophia eſt appetitio ſapientia vehemens*: exiſtimans διόρεξιν & ὄρεξιν idē eſſe, atque adeò vnam vocem eſſe. Nemo tum fuit paullo eruditior, quin partim miraretur hominis impudentiam, partim indigne ferret ab homine tam indocto eum locum, qui præſtanti mathematico (nam ſucceſsit mathematico) aut certe ſi ordine turbato, & more maiorū neglecto, partes mathematici homini philoſophiā profitenti mandandæ erant docto alicui philoſopho deberetur, maximo iuuentutis detrimento, & peſſimo in poſterum exemplo olim non modò emptum, & occupatum eſſe, ſed etiam nunc retineri. *Sed ad* Plautum redeamus. Nam alia ſunt huius ἐκλογῶν, non ſolum dicta, ſed facta, quę ſuo loco, ſuóque tempore in iudicium fortaſſe vocabuntur. QVOT ILLI ADMOVI FABRICAS] tralatio à re militari, admouentur enim machinæ ad muros vrbium, quæ oppugnantur, & obſidentur, tormentis verberandos. QVOT BLANDITIAS] ſubintell. adhibui, ſeu admoui. IN QVAESTIONE] in quærendo, inter quærendum. Licet etiam ſic diſtinguere, quot admoui illi fabricas, quot fallacias in quæſtione? VIX EXCVLPSI] vix extorſi tandem: vix expreſsi, vt diceret, &c. DARE] daturum eſſe.

## PHANOSTRATA, MELÆNIS, LAMPADISCVS.

*Audire vocem viſa ſum ante ædes modo*
*Mei Lampadiſci ſerui.* La. *non ſurda eſt hera.*
*Rectè audiuiſti.* Ph. *quid agis hic?* La. *quod gaudeas.*
Ph. *Quid eſt?* La. *hinc ex hiſce ædibus paulo prius,*
*Vidi exeuntem mulierem.* Ph. *illam, quæ meam*
*Gnatam ſuſtulerat?* La. *rem tenes.* Ph. *quid poſtea?*
La. *Dico ei quo pacto eam ab Hippodromo viderim,*
*Herilem filiam noſtram ſuſtollere.*
Ph. *Extimuit tum illa.* Me. *iam horret corpus, cor ſalit,*
*Nam mihi ab Hippodromo memini afferri paruulam*
*Puellam, eámque me mihi ſupponere.*
Ph. *Age perge quæſo, animus meus audire expetit,*
*Vt res geſta ſit.* Me. *vtinam exaudire non queas.*
La. *Pergo, puellam his colloquor dictis: iſthæc anus,*
*Fortuitò inuentam, ne deſeras, vocat.*
*Nam illæc tibi nutrix eſt, ne matrem cenſeas,*
*Ego te reduco, & voco ad diuitias, vbi*
*Vt collocere in luculentam familiam.*
*Vnde tibi talenta magna viginti pater*
*Det dotis. non enim hic vbi ex Tuſco modo*
*Tute tibi indignè dotem quæras corpore.*
Ph. *An amabo meretrix illa eſt, quæ illam ſuſtulit?*
La. *Immò meretrix fuit, ſed vt ſit, de ea re eloquar.*
*Iam perducebam illam ad me ſuadela mea,*
*Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans,*
*Ne deſerat ſe, eam ſuam eſſe filiam,*
*Séque eam peperiſſe ſanctè adiurabat mihi.*
*Iſtanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ*
*Dedi, quæ educaret eam pro filiola ſua.*
*Et viuit, inquit. vbi ea eſt, inquam extemplo.*

*ſeruat*

Ph. Seruate me Dei, obſecro. Me. at me perditis.
Ph. Quo illam dediſſet, exquiſiſſe oportuit.
La. Quæſiui, & dixit meretrici Melanidi.
Me. Meum elocutus eſt nomen, interij, perij.
La. Vbi locuta eſt, ego continuò anum interrogo,
Vbi habitat, inquam, duc ac demonſtra mihi
Auecta eſt, inquit, peregrè hinc habitatum. Me. obſipat
Aquulam. La. quò auecta eſt, eò ſequemur. ſiccine
Agis nugas? periiſti, ni hercle hoc ediſſeris.
Inſtare vſque adeò donec ſe adiurat anus
Iam mihi monſtrare. Ph. at eam non miſſam oportuit.
La. Seruatur, ſed illæc ſe quandam aiebat mulierem
Suam beniuolentem conuenire etiam prius,
Commune qua cum id eſſet ſibi negotium.
Et ſcio venturam. Me. me indicabit, & ſuas
Ad meas miſerias addet. Ph. fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me? La. intrò abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, iube domi opperirier,
Ne in quæſtione mihi ſit, ſi quid eum velim.
Ego ad anum recurro rurſum. Ph. Lampadio obſecro,
Cura. La. perfectum ego hoc dabo negotium.
Ph. Deos, téque ſpero. La. eoſdem ego: vti abeas domum.
Me. Adoleſcens aſta, atque audi. La. men' mulier vocas?
Me. Te. La. quid negotij eſt? nam occupatus ſum ampliter.
Me. Quis iſthic habitat? La. Demipho dominus meus.
Me. Nempe iſtic eſt, qui Alceſimarcho filiam
Suam deſpondit in diuitias maxumas?
La. Is ipſuſt. Me. eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? La. ego dicam tibi,
Non ex vxore natam, vxoris filiam.
Me. Quid iſtuc eſt verbi? La. ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia eſt. Me. certè modò
Huius, qua locuta eſt; quærere aiebas filiam.
La. Huius ego quæro. Me. quo modo igitur obſecro,
Hæc eſt prior, quæ nupta nunc eſt? La. conteris
Tu tua me oratione mulier quiſquis es.
Medioxumam quam duxit vxorem, ex ea
Nata eſt hæc virgo, Alceſimarcho quæ datur,
Ea vxor diem obijt. ſcis? Me. teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quæro confragoſum, quo modo
Prior poſterior ſit, poſterior ſit prior?
La. Prius hanc compreßit, quàm vxorem duxit domum,
Prius grauida facta eſt, priúſque peperit filiam.
Eam, poſtquam peperit, iuſſit paruam proiici.
Ego proieci eam, alia mulier ſuſtulit:
Ego inſpectaui, herus hanc duxit poſt ibi.
Eam nunc puellam filiam eius quærimus.
Quid nunc ſupina ſic iam cælum conſpicis?

*I nunc iam iſtuc quo properabas, nihil moror.*
*Nunc intellexit.* La. *diis hercle habeo gratiam:*
*Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.*
Me. *Nunc mihi bonæ neceſſumſt eſſe ingratiis.*
*Quanquam eſſe nolo, rem palàm eſſe intelligo.*
*Nunc egomet potius hanc inibo gratiam*
*Ab illis, quàm illæc indicet me. ibo domum*
*Atque ad parenteis reducam Silenium.*

AVDIRE VOCEM VISA SVM, &c.] hoc principiũ mutuatus eſt, aut ſumſit Terentius à Plauto, in Andria, actus 3. ſcena 2. QVOD GAVDEAS] ago id, propter quod gaudeas. PAVLO PRIVS] paulò antè. ILLAM, QVAE MEAM GNATAM SVSTVL.?] illámne dicis mulierem, quæ meam filiam, Silenium proiectam & humi iacentem, ſuſtulerat, id eſt, ex humo, ſeu ex terra ſurſum extulerat? AB HIPPODROMO] hippodromus, ſpatium & curriculum, in quo quadrigæ, ſeu equi curribus iuncti currunt. Ordo autem eſt, quo pacto eam viderim ſuſtollere filiam noſtram ab hippodromo, in quem ſcilicet fuerat puella proiecta, atque expoſita. EXTIMVIT TVM ILLA] extimuítne tum illa, cum iſta dicebas? IAM HORRET CORPVS, &c.] hic Melænis exauditis ex occulto, quæ dicta ſunt à Lãpadiſco de puella ab hippodromo ſublata, ſui facinoris ſibi conſcia, horrore perfunditur, & trepidat. COR SALIT] trepido. cor mihi palpitat ex metu, ἡ καρδία πηδᾷ. VT RES GESTA SIT] quo pacto res geſta ſit. PERGO] pergo tibi narrare, quæ reliqua ſunt. Præclarè autem totus hic locus à me reſtitutus eſt, non ſine librorum noſtrorum ope. PVELLAM HIS COLL. B.] puellam Gymnaſium: quam Lampadiſcus putabat eſſe Silenium. colloquor iunxit cum accuſandi caſu, non inuſitate. ſuprà in Amph. *te volo, vxor colloqui.* In Aſinar. *Quem adeat, quem colloquatur, cuíque irato ſupplicet.* FORTVITO INVENTAM] in voce *fortuito* fit συνίζησις duarum vocalium v & i vt ſit trium ſyllabarum duntaxat. vt in proximo verſu, infrà *ſuum*, vnius ſyllabæ eſt. NE MATREM CENSEAS] tibi hoc dico, ne eam matrem tuam exiſtimes. EGO TE REDVCO] ego te ad tuos parenteis reduco. ego te domum tuam reduco. VT COLLOCERE IN LVCVL. F.] vt nubas viro diuiti, & opulento. vel dici potius, vt à Melænide, quam matrẽ tuam eſſe putas, & ab hac humili, & obſcura domo transferatis in luculentam, & potentem famil. videlicet, tuam, & parentum tuorum. LVCVLENTAM] vel λιπαρὸν οἶκον, opulẽtam, vel claram, λαμπρόν, ἐπιφανῆ. TALENTA MAGNA] talenta Attica. ſed de talentis magnis alibi. DOTIS] talenta dotis, vel det talenta dotis nomine. NON ENIM HIC, VBI EX TVSC.] non enim hic habitabis, vbi Lyndarum, & Tuſcarum more, corpore tuo alienæ libidini expoſito, quæſtum facias, & dotem quæras. ſuprà in Curc. *In Tuſco vico, ibi ſunt homines, qui ipſi ſeſe vendicant.* Herodot. libr. 1. narrat Lydorum filias (Lydi autem fineis Etruſcos incoluerũt, & Tyrrheni à Lydis originem traxerunt) omneis eſſe meretrices, & corpore quæſtum facere, hac ratione dotem ſibi comparanteis Herodoti verba ſunt hæc: τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς. T. Liuius libro 2. annalium, Tuſcum vicum à Tuſcis ait eſſe dictum, idémque Varro lib. 4. de lingua Latina, qua de re plura legere licet in Commentariis Horatianis ad illum locum, *Tuſci turba impia vici*, lib. 2. ſat. 3. INDIGNE] indecorè. Eſt enim indignum atque indecorum, te tali loco natam, ex corporis quæſtu, & pudicitiæ iactura, dotem comparare. IMMO MERETRIX FVIT] immò fuit. nunc non eſt, quia anus eſt. SED VT SIT, DE EA RE EL.] ſed quomodo res tota ſeſe habeat, eloquar. AD ME] ad id, quod volebam, ad ſententiam meam. SVADELA MEA] eloquentia mea, ſermone meo ad perſuadendum accommodato. Horat. epiſt. 6 lib. 1. *Ac bene nummatum decorat ſuadela, Venúſque.* ANVS EI AMPLEXA EST GEN.] quod faciebant qui ſupplicabant. Virgil. Æneid 3. *Dixerat: & genua amplexus genibúſque volutans Hærebat*, &c. hac de re plura legere licebit, ſi quis volet, in comment. Horatianis ad illum locum, *De me ſupercilio nubem.* &c. epiſt. ad Lollium 2. libr. 1. SANCTE ADIVRABAT MIHI] ſanctè iurabat. Ex hoc loco falſum eſſe colligitur. quod aiunt Grammatici quidam, in his Seruius, iurare tunc locum habere cùm aliquid promittimus nos facturos, aut confirmamus: adiurare verò, cùm negamus: vt Terent. in Hecyra, ſancte adiurat, *Non poſſe apud vos ſe Pamphilo abſente perdurare.* SERVATE ME DEI, OBS.] ô dii, obſecro, ſeruate me. Deos implorat. Phanoſtrata anxia inter ſpem, & metum. Sperat enim ſe filiam amiſſam recuperaturam: metuit, ne ſecus eueniat. AT ME PERDITIS] hæc dicuntur à Melænide, ſatis intelligente, facinus ſuum de filiæ ſuppoſitione, eſſe patefactum, & Silenium ſuis propinquis eſſe reddendam. ET DIXIT MERETRICI MELAEN.] & dixit anus illa non nominata ſe dediſſe filiam tuam Melænidi. ANVM] lenam illam non nominatam, matrem Gymnaſii habitam. VBI HABITAT?] Melænis. DVC] duc me ad eam, aut domum illius. OBSIPAT AQVVLAM] aliquantum animi amiſſi mihi reddit, aliquantum me reficit, & recreat, tractum ab iis, qui animo defectos, & penè exanimatos aqua adſperſa recreant, & integrum reſtituunt. ſuprà in Amphitr. *væ miſeræ mihi Animo malè'ſt. aquam velim: corrupta ſum, atque abſumpta ſum.* Idem in Bacchid. *euax, adſperſiſti aquam, Benéne vſque valuit.* Idem in Milite glorioſo, *poſtquam abs te abiit, animo malè factum'ſt huic repente miſeræ.* PY. *accurrite intrò, atque efferte aquam.* Inſipare, inquit Feſtus, iniicere eſt. Idem docet ſipare eſſe iácere. vnde diſſipat, inquit, diſiicit: & obſipat, obiicit: & inſipat, iniicit. Vtitur & Cato hoc verbo, non ſemel: & obſipare pullis eſcam, dicere ſolebant ruſtici, pro obiicere. Hæc autem loquitur Melænis ex occulto loco: neque cernitur à Lampadiſco, & Phanoſtrata, neque loquens auditur. INSTARE VSQ.] ego vſque eo inſtabam, ſeu inſtare cœpi, donec anus adiurauit ſe iam mihi monſtraturã. AT EAM NON MISS. OP.] at non oportuit eam abs te dimiſſam, at non debuiſti eam dimittere. SERVATVR] non eſt elapſa è manibus noſtris, adhuc à nobis cuſtoditur, adhuc ſub cuſtodia noſtra eſt. SED ILLHAEC, &c.] in voce illhæc, ſeu illæc. vnum l eliditur. SVAM BENEVOLENTEM] ſibi beneuolam, ſeu ſuam amicam, *beneuolens*, hic nomen ſubſtantiuum eſt. ſic & alibi, vt ſuprà in Captiuis. *Omnium primùm ſalutem dicito matri, ac patri,*

*equatri ſit cognatis? & ſiquem alium beneuolentem videris.* CONVENIRE] ſubintell. velle, vel potius *conuenire* poſitum pro conuenturam eſſe: vt ſuprà non longè *monſtrare*, pro monſtraturam. FAC ME CONSCIAM] fac me participem omnium, quæ ex illa audies, & cognoſces. ANIMO BONO ES] es, imperatiui modi eſt. NE IN QVAESTIONE MIHI SIT, &c.] ne mihi quærendus ſit. ſic ſæpè loquitur, vt in Caſina. *Sed tu caue in quæſtione mihi ſis.* in Pſeudolo *Sed vide ſis, ne in quæſtione ſis, quando arceſſam, mihi.* DEOSQ. TEQVE SPERO] in diis & in ſpem collocatam habeo, ſic loquitur in Caſina, *diis ſum fretus, deos ſperabimus.* & in Mil. glor *deos ſperabo, téq; expoſtremò tamen.* EOSDEM EGO] ego in eiſdem ſpem meam poſitam habeo, iiſdem fretus ſum. VTI ABEAS DOMVM] fac vti abeas domum, vel coniunge hæc cum ſuperioribus, hoc modo. ego in iiſdem ſpes meas repoſitas habeo, ita vt ſecura, quod ad hanc rem attinet, domum abire poſſis. ADOLESCENS. ADSTA] Nunc Melænis, poſtquàm Phanoſtrata domum introiuit, emergit ex latebra, & cōſpiciendam præbet Lampadiſco, à quo antea non cernebatur. AMPLITER] multùm, valdè. FILIAM SVAM, &c.] ex alia vxore ſuſceptam, quæ hic non nominatur. NON EX VXORE FIL. VX. FIL.] ænigma, quod ſic declaratur. Demipho duas duxit vxores, vnam Lemniam, eámque priorem, quæ hic non nominatur, alteram Sicyoniã, Phanoſtratam poſteriorem: ex qua tamen antè cōpreſſa filiam ſuſceperat, Silenium nomine: quæ proiecta fuerat: & nūc quæritatur. his cognitis, ænigma diſſoluitur, ac declaratur: quæritat enim Lampadiſcus filiam, natam ex Phanoſtrata, quę tum nō erat vxor, cùm à Demiphone grauida facta eſt: & ita quæritat filiam non ex vxore Demiphonis natam. ſurſum quæritat puellã, vxoris filiam, quæ nunc Phanoſtrata, Demiphonis iuſta vxor eſt. QVID ISTVC VERBI'ST?] proinde ac ſi dicat, *αἰνίγματα* loqueris. EX PRIORE MVL.] ex priore vxore, Lemnia. Hæc enim fuit vxor Demiphonis prior quamuis eam priorem grauidam nō fecerit. vel dic ex priore muliere. ſcilicet Phanoſtrata: quam priorè compreſſit Demipho, quamuis eam poſteriorem vxorem duxerit. HVIVS QVAE LOCVTA'ST] Phanoſtratę, quę paulo antè tecum locuta eſt, &c. HVIVS EGO QVAERO] at huius ergo quæro. QVAE NVPTA NVNC EST] cum Lemnia demum vxore mortua Demiphoni nupſerit? QVISQVIS ES] quæcunque es. MEDIOXVMAM, QVAM DVXIT VXOREM, &c.] ordo eſt, ex ea muliere quam Demipho medioxumam, id eſt, mediam duxit vxorem, nata eſt hæc puella, quam deſpondit pater Alceſimarcho. Medioxuma autem id eſt, media appellatur Lemnia illa mulier, quam priore loco vxorem duxit, quia eam poſt compreſſam à ſe Phanoſtratam vxorem duxit: cogitandæ enim ſunt hic quodammodo ternæ nuptiæ: primæ, cum Phanoſtratam nondum ſibi nuptam compreſſit: alteræ, cùm Lemniam vxorem duxit: tertiæ, cùm Phanoſtratam, quam olim compreſſerat, vxorē duxit. Et Phanoſtrata quodammodo bis nupſiſſe intelligēda eſt ſemel cùm à Demiphone ebrio, per Dionyſia cōpreſſa eſt: iterum cum iuſtis nuptiis cum eo cōiuncta eſt. SED EGO ILLVD QVAERO CONFRAGOSVM, &c.] id eſt, ſed ego illud ex te quæro, difficile, & aſperum, & impeditum, tranſlatio eſt, ſic Translatè dixit in Menech. *conditiones tetras, confragoſas.* Nam confragoſus locus propriè dicitur, qui eſt inæqualis, ſalebroſus, ſcrupoſus, ſaxoſus. PRIVS HANC COMPR.] hãc Phanoſtratam. &c. QVAM VXOREM D. D.] quam Lemniam illã mulierē vxorem duxit domũ. vxorē duxit domũ, plena locutio Nã interdũ, vox *domũ* omittitur. PRIVS GRAVIDA F.] Phanoſtrata plus grauida facta eſt, quàm Lēnia vxor. ALIA MVLIER] Lena illa multibiba, nō nominata. HERVS] Demipho HANC] Sicyoniam. Phanoſtratam poſtea vxorē duxit. EAM NVNC PVELLAM] nunc eam puellam, quæ ex Phanoſtrata nata eſt, antequã Demiphoni nuberet, quærimus. QVID NVNC SVPINA, &c.] quid nunc ſublatis in cœlũ oculis, & corpore reſupinato, miraris, & ſtupes? expreſſit geſtum aliquid nouum, atque inopinatum mirantium. ſolēt enim, qui aliquid admirantur, & qui Deos precãtur, oculos, & interdũ manus in cœlum tollere. Notauimus in comment. Horat. SIC IAM COELVM CONSP.] nonnulli libri veteres habent, *ſus iam cœlum conſp.* fortaſſe non male. ſus enim & ſuſſum, valet ſurſum. DIIS HERCLE HABEO GRA] ironia eſt. NAM NI INTELLEXES] nam niſi intellexiſſes, nunquam me dimiſiſſes: ſed me valde occupatum, & aliò properantem morata eſſes. & hic retinuiſſes. INGRATIIS] velim nolim, ſiue hoc mihi gratum ſit, ſiue ingratum. REM PALAM ESSE INTELL.] intelligo ſuppoſitionem partus, &c. quæ ad Silenii nataleis, ac propinquos pertinent, eſſe patefacta. NVNC EGOMET POTIVS HANC IN.] id eſt, ego ipſa potius bene merebor de Silenii parentibus, quàm patiar Lenam illam rem indicare: quo facto, nullam mihi Silenii parentes gratiam deberent.

## MELÆNIS, ALCESIMARCHVS, SILENIVM.

REm elocuta ſum tibi omnem ſequere me mea Silenium:
Vt eorum quoniam eſſe oportet te ſis potiùs quàm mea.
Quanquam inuita te carebo, animum ego inducam tamen.
Vt illud quod tuam in rem bene conducat, conſulam.
Nam hic crepundia inſunt, quibuſcum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit, parentes vt te cognoſcant facilius.
Accipe hanc ciſtellam Haliſca, agedum pulta illas foreis.
Dic me orare, vt aliquis intus prodeat, propera ocyus.
Alc. Recipe me ad te mors, amicum & beneuolum Si. mater mea,
Perimus miseræ. Al. Vtrum hàc mihi feriàm, ân ab læuâ latus?
Mel. Quid tibi eſt? Si. Alceſimarchum non vides ferrum tenentem manu?

Al. *Ecquid agis? remorare? lumen linque.* Si. *amabo accurrite,*
*Ne ſe interimat.* Al. *ô ſalute mea ſalus ſalubrior.*
*Tu nunc ſiue ego volo, ſeu nolo ſola me vt viuam facis.*
Me. *Heu voluiſti iſtuc ſeuerum facere?* Al. *nihil mecum tibi,*
*Mortuus tibi ſum: hanc vt habeo, certum eſt non amittere.*
*Nam hercle iam ad me agglutinandam totam decretum eſt dare.*
*Vbi eſtis ſerui? occludite ædeis peſſulis, repagulis,*
*Vbi hanc ego tetulero intra limen.* Me. *abiit, abſtulit*
*Mulierem: ibo perſequar iam illum intrò, vt hæc ex me ſciat:*
*Eadem ſic poſſum tranquillum facere ex irato mihi.*

REM ELOCVTA SVM T. OM. ] intelligit ex hís, quæ dicuntur in proſcenio ſpectator, ſeu auditor, Melænidem intus Silenium edocuiſſe, ex quibus parentibus nata ſit: non enim eſſe ſuam filiam. Itaque in hac fabulæ parte eſt *ἀναγνωρισμός* VT EORVM QVOIAM ] vt tuorum parentum verorum ſis filia potiùs quàm mea: quæ non ſum tua mater. ANIMVM IND. TAMEN, &c.] ego tamen à me impetrabo, vt te reddam tuis, ego tamen mihi perſuadebo, vt te reddam tuis. NAM HIC CREPVNDIA INS.] id eſt, nam in hac ciſtella crepundia inſunt, ex quibus cognoſceris Demiphonis, & Phanoſtratæ filia. A ciſtella autem, quæ paruam capſellā ſignificat, dicta eſt hæc fabula: Ciſtellaria. Porro crepundia, quæ alio nomine, vnius tamen originis crepitacula dicūtur à crepando ſunt appellata: Neque repugnat ea quæ ſcribit Plinius lib 11. vbi narrat, ſemeſtrē locutum eſſe Crœſi filium in crepundiis. Ex quibus verbis putant quidam crepundia idem valere, quod cunas, ſed falluntur. Non enim dicit Plinius, Crœſi filium in cunis eſſe locutum, ſed eo tempore eſſe locutum, quo tempore, crepundiis vtebatur, id eſt, ætatula prima Solebant autem veteres liberos amiſſos cùm ex aliis multis notis ac ſignis, tum etiam ex crepundiis agnoſcere: quod Comici & Tragici poetæ, veritatis imitatores, in fabulis adumbrare ſolent. Ex quo illud M. Tullii in Bruto, *Nunc quoniam totum me non naeuo aliquo, aut crepundiis, ſed corpore omni videris velle cognoſcere,* &c. PVLTA ILLAS FOREIS ] pulſa illas foreis. pultare dicebant veteres pro pulſare, vt mettare pro merſare, & ſimil. INTVS PRODEAT] domo foras prodeat. intus aduerbium ſignificat, & quietem in loco & motum ex loco ad locum. PROPERA OCYVS] propera ocyus pultare. nonnulli libri habent *properè ocyus.* non placet. RECIPE ME AD TE M. ] ic Alceſimarchus inducitur eorum quæ acciderunt, ignarus, & ſibi Silenio carendum eſſe exiſtimans, ſibi manus afferre, & mortem conciſcere volens. quo ſpectaculo territæ Lena, & Silenium, rē inceptam pauliſper intermittunt, & prohibere ne ſe interimat, conantur. O mors igitur, inquit Alceſimarchus, recipe me ad te iamiam moriturum ſcilicet. VTRVM HAC ME FERIAM, &c.] vtrum hac parta dextra latus transfodiam, an læua? ECQVID AGIS] Verba ſunt Alceſimarchi, ſe ipſum increpantis & obiurgantis, quòd cunctetur ſe ferro confodere. Ecquid agis? inquit, id eſt, nunquid agis, quod agis, non properas te occidere? REMORARE?] an cunctaris an moraris? Sic Europa apud Horatium oda 27 libro 3. *impudens orcum moror.* LVMEN LINQVE] relinque lucem, id eſt, vitam, morere. ACCVRRITE, NE SE, &c.] Implorat opem ciuium, vt Alceſimarchum ſibi vim inferre parantem, coerceant. SALVBRIOR] *ὑπερθετικῶς* hyperbol. quid enim ſalute ſalubrius eſſe poteſt? Iam ſalubre ſignificationem habet *ἐνεργητικήν*, vt cùm dicimus ſalubre cœlum, locum ſalubrem: cibum ſalubrem, quia ad valetudinē & ſalutem conferunt: vel quia in eis cauſa ineſt valetudinis, & ſalutis. SOLA ME VT VIVAM, F. ] ſola me viuere facis: ſola, vt ego viuam facis. ISTVC SEVERVM F.] iſtuc ſeuerum, id eſt, iſtuc triſte, atrox, crudele, implacidum. Nonius ſic apud Lucret. *ſeuera pelage, ſeu pelagi.* lib. 5. apud Virgilium lib. 3. Georgicō, *amnémque ſeuerum Cocyti metuet.* Sic idem Plautus in Trin. Neptunum ſeuerum, ſæuum & auidis moribus dici. Dixit autem iſtuc ſeuerum facere, pro te interimere *κατ' εὐφημισμόν*. NIHIL MECVM T. ] nihil mihi rei tecum eſt. Melænis. CERTVM EST NON AMITTERE ] decretum eſt non dimittere è manibus Silenium. NAM HERCLE IAM AD ME AGGL. &c.] nam deliberatum eſt mihi eam dare totam ad me agglutinandam. hoc eſt, eam totam ad me agglutinare: quod valet, eam totam mihi ſic adiungere, vt tāquam agglutinata mihi adhæreſcat. OCCLVDITE AEDEIS PESS. REP.] peſſulis occluduntur fores intus, vt ex illo Terentii intelligere licet, in Heautontim *Anus quædam prodit. hæc vbi aperuit oſtium, Continuò hic ſe coniecit intro. ego conſequor. Anus obdit foribus peſſulum.* Idem in Eunucho, *& ſimul alia circumſpecto. Satin' explorata ſint, video eſſe. peſſulum oſtio obdo.* Suprà in Curcul. *Peſſuli heus peſſuli, vos ſaluto libens.* ad quem locum plura de peſſulis. etiam repagulis occludebantur fores ab interiore parte, atque ea erant peſſulis validiora & maiora, itaque iis claudebantur maiores ianuæ, maioréſque fores. ſeu potius valuæ templorum, & magnarum ædium M. Tull. lib. 4. accuſ. *Poſtea conuulſis repagulis, effractiſque valuis.* Idem lib. 5. *Vt earum rerum vi, & auctoritate omnia repagula iuris pudoris, & officii perfringeres.* Idem lib. 3. de Nat. Deor. Ex quodam poeta tragico, fortaſſe Accio in Medæa, *Ille tranſuerſa mente mihi hodie tradidit repagula, quibus ego iram omnem recludam, atque illi perniciem dabo.* TETVLERO] tetulero, pro tulero antiquè. Cæcilius hyperbol. *a. umnam pariter tetuliſti meam* Plaut. in Moſtell. *quia ſeptem menſes ſunt, cùm in haſce ædeis pedem Nemo intrò retulit.* Idem in Menæch. *Conditiones tetulit tortas, confragoſas,* &c. EADEM SIC POSSVM TRANQ. F. ] eadem ratione, ſeu eadem opera poſſum eum lenire, & placare iratum.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS.

## LAMPADISCVS ſeruus, PHANOSTRATA mulier.

*NVLLAM ego me vidiſſe credo magis anum excruciabilem,*
*Quàm illæc eſt, quæ dudum faſſa'ſt mihi, quæne infitias eat?*
*Sed eccam heram video, ſed quid hoc eſt quòd ciſtella hic iacet*
*Cum crepundiis? nec quenquam conſpicor in via*
*Faciundum eſt puerile officium, conquiniſcam ad ciſtulam.*
Ph. *Quid agis Lampadio?* La. *hæc ciſtella numnam hinc à nobis domo'ſt?*
*Nam hinc ab oſtio iacentem ſuſtuli.* Ph. *quid nuntias*
*Super anu?* La. *ſceleſtiorem in terra nullam eſſe alteram.*
*Omnia infitias ire ea quæ dudum conf. ſſa eſt mihi?*
*Nam hercle ego illam anum irridere me vt ſinam, ſatius eſt mihi,*
*Quouis exitio interire.* Ph. *di obſecro veſtram fidem.*
La. *Quid deos obſecras?* Ph. *ſeruate nos.* La. *quid eſt?* Ph. *crepundia*
*Hæc ſunt, quibuſcum tu extuliſti noſtram filiolam ad necem.*
La. *Sanane es?* Ph. *hec ſunt profectò.* La. *pergin'?* Ph. *hæc ſunt.* La. *ſi mihi*
*Alia mulier iſto pacto dicat, dicam eſſe ebriam,*
Ph. *Non ecaſtor falſa memoro. nam obſecro vnde hæc gentium?*
*Aut quis deus obiecit hunc ante oſtium noſtrum? quaſi*
*Dedita opera in tempore ipſo, ſpes mihi ſancta ſubuenit.*

MAGIS ANVM EXCRVCIABILEM] anum cruciatu digniorē. παθητικῶς Licet etiam ſic interpretari, magis excruciabilē, ἐνεργητικῶς, quæ me magis excruciet. ſed ego priore modo mâlo. QVAE DVDVM FASSA'ST. M.] quæ dudum confeſſa eſt mihi ſe puellam herilem ſuſtuliſſe, & Melenidi dediſſe. QVAENE INFITIAS EAT?] nónne eſt quouis cruciatu digniſſima, quæ infitietur quod mihi faſſa eſt? ſic locus explicandus eſt, ſi cum interrogationis nota ſcribatur, vt videtur ſcribendus, propter particulam, ne: verumtamen licet fortaſſe etiam ſic explicare, vt, ne, poſitum intelligamus ornatus cauſa, quomodo apud Horatium, non ſemel. Locum vnum indicabo, Sat. 10. lib. 1. *Oſeri ſtudiorum, quive puteus Diffi cile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.* ad quem locum plura. Omninò priore modo mâlo. ALIVM] præter me. FACIVNDVM EST PVERILE OFFICIVM] tacendum ſit honos aurib. CONQVINISCAM AD CIST.] inclinibor, vt ventrem leuem, ſeu exonerem. ſic Nonius in verbo, conquiniſco. vbi hunc verſum profert & alterum ex Pſeud. *Si conquiniſcet iſtic, conquiniſcito.* ſic autem legendum apud Nonium, hoc loco corruptum. videtur autem hoc verbum tractum ex Greco verbo κυνεῖν, vnde verbum iunctum προσκυνεῖν, quo valet corpore inflexo, & incuruato venerari: vel ἀπὸ τοῦ κωνεῖν vnde inigni nate. Quidam, in his Auratus, & Boſius, exiſtimant, hoc verbum eſſe corruptum & apud Plautum, & apud Nonium, & ſcribendum, *concliniſcam*, ab indicatiuo præſenti concliniſco. A NOBIS DOMO'ST?] pleonaſmus. nam ſatis erat alterum nunquid hæc ciſtella à nobis eſt? vel nūquid hęc ciſtella domo, id eſt à domo noſtra eſt? IACENTEM SVSTVLI] non potuit magis proprie dici. nam quę iacent, proprie tolli, ſiue ſuſtolli dicuntur, cum è terra ſumuntur, & feruntur. QVID NVNTIAS SVPER ANV?] Phanoſtrata nihil reſpondet ad interrogatum de ciſtella, ſed quærit de anu: quòd hæc cura magis illam ſollicitabat: & quòd in eam curam intenta, minus ad ciſtellam animum attendebat. OMNIA INFITIAS IRE, QVAE, &c.] oratio præciſa, & in qua aliquid ſubintelligēdum, qualis eſſe ſtomachantium, & indignantium ſermo ſolet. ferendúmne eſt? verúmne eſt? omnia infitias ire, id eſt omnia infitiari. NAM HERCLE EGO ILLAM ANVM, &c.] Alter ſermo præciſus, qui ſic integer & plenus eſſet. Nā hercle ego itáne ignauus, & nequam ſim, vt ſinam illam anum me irridere. SATIVS EST MIHI QVOVIS &c.] optabilius eſt, ſeu melius eſt, mihi quouis exitio perire Sic. Terēt. Pun. *Mori me malim.* EXTVLISTI NOSTRAM FILIAM AD NECEM] expoſuiſti & proieciſti, vt necari poſſet, ſi fortè ita caderet ALIA MVLIER] alia, quàm tu, quæ mater es, & cui ea crepundia quibuſcum filiam tuam expoſui, nota eſſe credibile eſt. NON AECASTOR FALSA MEMORO] non

ſalſa dico. quidam libri habent, Non &c. caſſa de induſtria. SPES MIHI SANCTA. R.] ſpem memoro. NAM, OBSECRO, VNDE HAEC diua: ſpes, vt dea, religioſe, & ſancte no-e.] ἐπαναστροφὴ nam vnde pro vnde,nam. vnde gentium bis veneranda & colenda. Spem à Catalina, aut em ſic dictum, vt vbique gentium, vbique loco- Romæ fuiſſe conſecratam teſtatus M.Tull. lib.2. de rum, &c. HAEC] ciſtella. DEDITA OPERA] Legib.

## HALISCA ancilla, LAMPADISCVS ſeruus, PHANOSTRATA mulier.

Ha. *Niſi quid mihi opis*
*Di dant,diſperij,neque vnde auxilium expetam,habeo.*
*Itaque petulantia mea me animi miſeram habet:*
*Quæ in tergum meum veniat, malè formido:*
*Si hera mea ſciat,tam ſocordem eſſe,quàm ſum*
*Quámne in manibus tenui,atque accepi hîc ante ædes*
*Ciſtellam: vbi ea ſit,neſcio,niſi,vt opinor,*
*Loca hæc circiter excidit mihi.mi homines,*
*Mi ſpectatores facite indicium,ſi quis*
*Vidit,ſi quis eam abſtulerit,quíſve*
*Suſtulerit,& vtrum hàc,an illàc inſtiterit.*
*Non ſum inſcitior,quæ hos rogem,aut quæ fatigem,*
*Qui ſemper malo muliebri ſunt lubentes?*
*Nunc veſtigia ſi quæ ſunt,noſcitabo.*
*Nam ſi nemo hàc præteriit,poſtquam intrò abij,*
*Ciſtella hic iacêret.quid hîc?periit opinor,*
*Actum eſt,i licet.me infelicem & ſceleſtam.*
*Nulla'ſt, neque ego ſum vſquam, perdita perdidit me.*
*Sed pergam vt cœpi tamen,quæritabo.*
*Nam & intus paueo,& foris formido,ita nunc*
*Vtrobique me metus agitat. illo ſunt homines miſerè*
*Miſeri.ille nunc lætus eſt,quiſquis eſt,qui illam habet.*
*Quæ neque illa illi quicquam vſui'ſt,mihi eſſe poteſt.*
*Sed memet moror,quum hoc ago ſocordius.*
*Haliſca hoc age,ad terram adſpice,& diſpice.*
*Oculis inueſtigans aſtutè augura.* La. *hera.*
Ph. *Hem quid eſt?* La. *hæc eſt.* Ph. *quis?* La. *qoi hæc excidit ciſtella.*
*Certè eccum locum ſignificat,vbi ea excidit.* Ph. *apparet.*
La. *Sed is hàc iit,hàc ſocci video veſtigium*
*In puluere:perſequar hàc.in hoc iam loco cum altero*
*Conſtitit.hîc meis turba oculis modò ſe obiecit.*
*Neque prorſum iit hàc:hîc ſtetit:hinc illuc exiit:hîc*
*Conſilium fuit.ad duos attinet. hi qui ſunt?*
*Atat ſingulûm video veſtigium.ſed is hàc abiit.*
*Contemplabor.hinc huc iit,hinc nuſquam abiit.*
*Actam rem ago.quod periit,periit.meum corium,*
*Ciſſella,redeo intrò.* Ph. *Mulier mane,ſunt*
*Qui volunt te conuentam.* Ha. *quis me reuocat?*
La. *Bona fœmina & malus maſculus volunt te.* Ha. *poſtremò ille*
*Plus qui vocat,ſcit quòd velit,quàm ego,quæ vocor, reuortor.*
*Ecquem vidiſti quærere hîc,amabo,in hac regione*
*Ciſtellam cum crepundiis,quam ego hîc amiſi miſera?*

*Nam*

*Nam dudum vt accurrimus ad Alceſimarchum, ne ſuam vitam*
*Interimeret, tum mihi puto præ timore hic excidiſſe*
*Ciſtellam.* La. *hac mulier noſtra eſt. quin operam damus hera parumper?*
Ha. *Diſperij miſera. quid ego heræ meæ dicam, quæ me opere tanto*
*Seruare iuſsit, qui ſuos Silenium parenteis*
*Faciliùs poſſet noſcere? quæ heræ meæ ſuppoſita eſt parua:*
*Quam quædam meretrix ei dedit.* La. *noſtram hæc rem fabulatur,*
*Hanc ſcire oportet filia tua vbi ſit, ſigna vt dicit.*
Ha. *Nunc eam volt ſuæ matri & patri, quibus nata eſt, reddere vltrò,*
*Mi homo obſecro alias res geris: ego tibi meas res mando.*
La. *Iſtuc ago, atque iſtic mihi cibus eſt, quod fabulare.*
*Sed inter rem iſtam agendam, heræ huic reſpondi quod rogabat.*
*Nunc ad te redeo. ſi quid eſt opus, dic, impera & tu.*
*Quid quæritabas?* Ha. *mi homo, & mea mulier vos ſaluto.*
Ph. *Et nos te. ſed quid quæritas?* Ha. *veſtigium hic requiro,*
*Quà aufugit quædam neſcio quò mihi.* Ph. *quid id? quid id nam eſt?*
Ha. *Alienum quod damnum afferat, & mærorem familiarem.*
La. *Mala merx, hera hæc & callida eſt.* Ph. *ecaſtor ita videtur,*
La. *Imitatur nequam beſtiam, & damnificam.* Ph. *quámnam amabo?*
La. *Inuoluolum? quæ in pampini folio intorta implicat ſe,*
*Itidem hæc exorditur ſibi intortam hic orationem.*
*Quid quæritas?* Ha. *ciſtellam, hic mihi, adoleſcens, euolauit.*
La. *In caueam latam oportui* Ha. *non edepol præda magna.*
La. *Mirum quin grex venalium in ciſtella infuerit vna.*
Ph. *Sine dicat.* La. *ſi dicat quidem.* Ph. *age loquere tu quid ibi infuerit.*
Ha. *Crepundia vna.* La *eſt quidam homo, qui illam ait ſe ſcire vbi ſit.*
Ha. *At pol ille à quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.*
La. *At ſi ille quidam volt dare mercedem.* Ha *at pol illa quædam,*
*Quæ illam ciſtellam perdidit, cuidam negat eſſe quod det.*
La. *At enim ille quidam argentum expetit.* Ha. *at nequicquam argentum expetit.*
La. *At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita eſt.*
Ph. *Commoda loquelam tuam, tibi nunc prodimus & confitemur*
*Ciſtellam habere.* Ha. *at vos ſalus ſeruaſsit. vbi ea nunc eſt?*
Ph. *Saluam eccam. ſed ego rem meam magnam confabulari*
*Tecum volo: ſociam te mihi adopto ad meam ſalutem*
Ha. *Quid iſtuc negotij eſt? aut quis es?* Ph. *ego ſum illius mater,*
*Quæ hæc geſtauit.* Ha. *hiccine tu ergo habitas?* Ph *ariolare.*
Ha. *Sed quæſo ambages mulier mitte, atque hoc age,*
*Eloquere: vnde hæc ſunt tibi citò crepundia?*
La. *Mea hæc herilis geſtitauit filia.*
Ha. *Mentiris nam mea geſtitauit, non tua.*
Ph. *Ne obloquere.* La. *taceo.* Ph. *mulier perge dicere,*
*Vbi ea eſt, quæ geſtitauit?* Ha. *hic in proximo.*
Ph. *Iſtic quidam edepol mei habitat viri gener.*
La. *Adhinnire equulam poſſim ego hanc*
*Si detur ſola ſoli.*
*Nam ita muſtulentus aſtus nareis attigit.*
Ph. *Ne obloquere. rurſus perge porrò dicere.*

*Quot annos nata dicitur?* Ha. *ſeptem & decem.*
Ph. *Mea eſt.* La. *ea eſt, vt numerus annorum attulit.*
Ha. *Quod quærebas, reperiſti: iam quæro meam.*
*Pol hæ ſuas nactæ ſunt, quæro tertiam.*
Ph. *Quod quæritabam, filiam inueni meam.*
Ha. *Æquum eſt tenere, per fidem quod creditum eſt.*
*Ne bene merenti ſit malo benignitas.*
*Noſtra hæc alumna eſt tua profecto filia.*
*Et redditura hera eſt tibi tuam, & ea gratia*
*Domo profecta eſt: cæterùm ex ipſa obſecro*
*Exquiritote, ego ſerua ſum.* Ph. *æquum poſtulas.*
*Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam.*
Ha. *Sed iſtanc ciſtellam te obſecro vt reddas mihi.*
Ph. *Quid ſi Lampadio?* La. *quod tuum eſt, teneas tuum.*
Ph. *At me huius miſeret.* La. *ſic faciundum cenſeo.*
Ph. *Da ciſtellam tu. & intrò abi cum iſtac ſimul.*
La. *Tibi auſcultabo. tene tu ciſtellam tibi.*
*Abeamus intrò. ſed quod nomen eſt tuæ*
*Dominæ?* Ha. *Melanis.* Ph. *i præ, iam ego te ſequar.*

DISPERII] prorſus & planè, ſeu valde perii. diſperire plus eſt, quàm perire, vt diſpudet, diſtædet, dilaudo, & ſimil. plus ſunt quàm pudet, tædet, laudo, &c PETVLANTIA M.] petulantia dicta eſt à petendo, vt docet M. Tull. lib. 4. de Rep. teſte Nonio, petulantiam hic accipio pro laſciuia, leuitate, inconſtantia, & mobilitate hominis multas res vno, eodémq. tempore agentis, & indecorè geſticulãtis. MEI ANIMI MISERAM HABET] me ægritudine afficit. QVAE IN TERG. MEVM NE V.] quæ petulantia ne in tergum meum recidat, & redundet, valde metuo. vel ſic. valde metuo, ne mea petulantia cauſa ſit, cur virgæ in tergum meum ſint petulantes, & laſciuæ. vel ſic, miſerè metuo, ne vt ſum, & fui petulans, ita meum tergum virgis, aut verberibus petatur. TAM SOCORDEM ESSE Q. S.] me tam negligentem, tam incogitantè, ſeu, vt alibi loquitur, incogitabilem eſſe, quàm ſum. QVAMNE IN MANIB. TENVI, ATQVE ACC. &c.] videntur hæc legenda cum interrogatione, hac ſententia, Egóne neſcio, vbi ea ciſtella ſit, quàm ego in manib. tenui, & hic ante ædeis ab hera mea accepi? Licet & interrogationis notam poſt vocem *ciſtellam*, locare hoc modo. Egóne ciſtellam, ſubintell. amiſi, quam ego in manib. tenui, & hic ante ædeis ab hera mea accepi? VBI EA SIT, NESCIO? NISI VT OPINOR, &c.] ſi nota interrogationis locetur, poſt verbum neſcio, quo modo mihi videtur, iterandum erit idem verbum, hoc pacto. neſcio, inquam: niſi mihi circiter hæc loca excidit. *Loca hæc circiter*, ἀναςροφὴ MI HOMINES] vel *mi* pro *mei*, poſitum: vel *mi* dandi caſus eſt, & cohærere debet cum facite indicium. MI SPECTATORES, V. IND.] ſpectatores mihi indicate, &c. ITER INSTITERIT] iter ingreſſus ſit. Sic dixit in Milite glor. *erro quam inſiſtas viam.* NON SVM INSCITIOR, QVAE. &c.] vel inſcitior poſitum pro poſitiuo, *inſcita*. ſenſu plano, miniméq obſcuro: vel proprie hac ſententia, nonne tanto inſcitior, id eſt, ſtultior ſum, quàm fui ſcilicet, vel quam eram, quæ hos rogem, aut obtundam, qui ſemper delectantur malo, & incommodo muliebri. noſtros autē libros veteres ſecutus ſum, qui omnes ad vnum habent inſcitior, vt vulgati. Nam Camerarius edidit *ſcitior*, quod ſi quis probabit, εἰρωνικῶς erit accipiendum, & ſcitior pro ſcita. AVT QVAE FATIGEM] mea rogatione, meiſque precib. ſcilicet. Horat. oda 2. lib. 1. *prece qua fatigent Virgines ſanctæ minus audientem Carmina Veſtam?* QVI SEMPER M. MVL. S. LIB.] qui ſemper malo muliebri lætantur, ſeu delectantur? vel qui ſemper mulierib. in ſuis malis inſultant? SI QVAE SVNT] lego. *ſi qua ſunt.* NOSCITABO] exquiram: cognoſcere ſtudebo, eorum, qui hac iter fecerunt, veſtigia perſequar. NAM SI NEMO HAC PRAETERIIT, &c] id eſt, nam, ſi nemo hâc præteriiſſet, &c. ILICET] ſic in Amphitr. *Ilicet mandata heri perierunt vnà & Soſia.* ad quem locum de hac voce plura ME INFELICEM ET SCEL.] O me infelicem & ſceleratam. NVLLA'ST] ciſtella non eſt hic vlla. PERDITA PERDIDIT ME] ciſtella perdita perdidit me NAM ET INTVS PAVEO, ET F. F.] id eſt, nam & domi, ſeu à domo paueo, propterea quod mihi domi imminen. verbera, & foris formido, quia hic ciſtellam non reperio, quam amiſi. ILLO SVNT HOMINES MISERI, &c.] homines miſerabilem in modum miſeri ſunt ob metum. *illo*, nempe *metu* hoc eſt, ob metum, ſeu ex metu. QVAE NEQVE ILLA ILLI, &c.] quæ illi quidem vſui non eſt: mihi verò vſui eſſe poteſt. vel ſic, quæ nulla in re, vel nulla ex parte illi vſui eſt, mihi vſui eſſe poteſt neque quidquam, id eſt, nec vlla ex parte: ne vlla quidem in re, *ὅλως*, pronomen *illa* autem, ſuperuacaneum eſt. ſed muliebris ſermo exprimitur. SOCORDIVS] negligentius, remiſſiùs HOC AGE] ſe ipſa hortatur. hoc age, inquit, id eſt, in hoc negotium tota incumbe: tota in hoc eſto, tuam omnem curam, atque operā huc confer. AD TERRAM ADSPICE ET DISPICE] alludit ad auſpicum, & augurū morem: qui in cælum, ſeu cæli templa ad ſpectum conferebant: & accuratè hanc & illam cœli partem contemplabantur. imitare, inquit, augures, & auſpices: & vt illi ad cælum, ita tu ad terram oculos adiice, & contende: & omneis terræ parteis oculis colluſtra, & circumſpice. OCVLIS INVESTIGANS] ſic habent quatuor è noſtris libris manuſcriptis quos ſequor, nam alii habent.

alii habent partim *inueſtiges*, partim *inueſtiga*, vt vulgati. Iam vero oculis inueſtigãs propriè dictum eſt: valetque ſingula veſtigia oculis diligenter colluſtrans & hoc pacto ciſtellã veſtigiis omnibus exquirens. ASTVTE AVGVRA] callidè, & attentè augurare. augurare autem, id eſt, more augurum omnia loca contemplare, atque oculis colluſtra. QVIS?] quæ? SOCCI VIDEO VEST. ] rectè ſocci veſtigium, non calcei: ſoccis enim vtebantur Comici actores. ſic apud Terent. Heaut. *ſoccos detrahunt.* Horat. epiſt. ad Piſon. *Hunc ſocci cepere pedem.* &c. Idem paucibus verbis pòſt, *Indignatur item priuatis, ac prope ſocco Dignis carminibus narrari cena Thyeſtæ.* Quin ſoccus videtur Græcorum fuiſſe proprius, vt & pallium. Cicero pro C. Rabirio Poſtumo, *Conſularis homo ſoccos habuit, & pallium.* IN HOC IAM LOCO CVM ALT. CONST.] ab hoc iã loco cepit ille prior cum altero, ſeu cũ altera cõſiſtere & cõgredi. In hoc loco ſcilicet quem notat Haliſca, Lampadiſcus cum Phanoſtrata conſiſtere cœpit: idque cognoſcit, ſeu coniicit Haliſca ex veſtigiis duorum hominum, ſeu quatuor pedum. TVRBA] confuſio, conturbatio. ſic autem legendum, non vt à Camerario editum eſt *urbs.* NEQVE PRORSVM IIT HAC] neque per hunc locum iit rectà, anteriorem partem verſus. prorſum, id eſt, porro verſum, rectà. ſic in Pſeud. *Non prorſum, verùm ex trãſuerſo cedit, quaſi cancer ſolet.* prorſus, rectus ex quo oratio proſa, quæ opponitur verſæ. HIC CONCILIVM FVIT. ] hic congreſſus fuit plurium, in hoc loco plures congreſſi ſunt. quid ſit concilium propriè, & vnde dictum, docuimus in cõmentariis Lucret. Porrò autem in hoc loco, quem ſignificat Haliſca, congredi primùm cœperunt Lãpadiſcus & Phanoſtrata. ATAT SINGVLVM VIDEO VEST.] ſingulũm, id eſt, ſingulorum, alii ſingulum volunt eſſe numeri ſingularis, accuſandi caſus. & dictum ſingulum pro vnumquodque, ἕκαστον. Ego cum Priſciano puto *ſingulum* in numero ſingulari à veteribus non eſſe vſurpatum. ACTAM REM AGO] inanem operam ſumo, prouerbii locum occupat. Ortum autem eſt ab exceptione rei iudicatæ, & à iudiciorum more, qui talis eſt, vt res iudicata reſcindi non poſſit, notat Donatus ad illud *actum agam.* in Adelphis QVOD PERIIT, PERIIT MEVM C. CIST.] quod periit, non poteſt non periiſſe: ſcilicet meum corium. & ciſtella. meum corium, id eſt, mea pellis periit: quia virgis aut loris cõſcindetur, & lacerabitur, ob ciſtellam à me amiſſam; ſeu perditam vapulabo. Corium δέρμα Græci. Non diſſimulabo in libris vulg. ſcriptum eſſe, *meum corium cum ciſtella*, &c. ſed præpoſitionis *cum* nullum in noſtris libris veteribus veſtigium reperi. BONA FORM. ET M. MASC.] bona fœmina, id eſt, fœmina quæ vno viro cõtenta eſt: fœmina maritata, matrona. bona autẽ dicitur, quia differt à meretrice, quæ multis viris expoſita eſt, quæque vt oppidum fortunatum, ſine multis viris, ſeſe tueri non poteſt. Horat. epiſt. ad Lollium 2. *Vt matrona meretrici diſpar erit, atque Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus.* per malum maſculum autem, ſeruus Lampadiſcus, ſeu Lampadio ſignificatur. maledicta communia in ſeruos hæc sũt: nequam, fugitiuus, furcifer, maſtigia, verbero, &c. Iã in his, *bona fœmina, malus maſculus*, antitheſis ineſt non inconcinna. VOLVNT TE] volunt te conuenire, ſeu conuentam, vt ſuprà. POSTR. ILLE, QVI PLVS QVI VOCAT, &c.] ordo & ſententia eſt, denique ille, qui me vocat, plus ſcit quid me velit quã ego quæ vocor. proinde ac ſi dicat, ab eo, qui me vocat, hoc tantum ſcio me vocari, non quid me velit. ille autẽ plus ſcit quid me velit quã ego. quare, vt ſciam quid me velit, mihi foras reuertendum eſt.

REVERTOR] vt ſciam quid me velit is qui me vocat: reuertor foras, non eo domum. ECQVEM VIDISTI AVFERRE HIC, AMABO, &c.] ſic lege dum conieci, edendúmque curaui, à trium codicum manuſcr. ſcriptura, aliquantum corrupta, ad hanc coniecturam quaſi manu ductus: qui habent, partim *quærre*, partim *quere*, nam alii vel *quærere*, vel *querere* ſine diphthongo habent. quæ lectio nõ videtur huic loco conuenire. Iam vulgata lectio *tollere* eſt illa quidem ad hunc locum accommodata, ſed nimis longè abeſt ab antiqua. *ecquum* autem, hoc eſt num aliquem? VT ACCVRRIMVS] cum accurrimus: ſeu poſtquam accurrimus, &c. poſt hæc verba in libris vulgatis ſequuntur hæc deinceps, *capillo ſciſſo, atque exſciſſatis auribus Tumultuantem*: quorum in libris veteribus, nulla comparent veſtigia. NE VITAM SVAM INTER.] ne ſe vita priuaret, ne ſe interimeret. ſic loquitur in Caſina *intermere ait velle Vitam* NOSTRA EST] ea eſt, quam quærimus. ea eſt, ex qua quod volumus, ſcire poſſimus. QVIN OPERAM DAM. H. P. ] quin ei audiendæ operam damus parumper? quin eam parumper audimus? QVI SVOS SIL. PAREN. &c. ] vt Silenium facilius ſuos parenteis per hanc ciſtellam poſſet cognoſcere? vel qui, i. qua ſcilicet ciſtella, &c. NOSTRAM H. R. FAB. ] hęc mulier loquitur id, quod ad nos attinet, quódque nos ſcire valde noſtra intereſt. HANC SCIRE OPORTET, &c.] hęc ſcire debet filia tua, vbi fit, vt ex ſignis quæ commemorat, coniicere licet. ſigna vt dicit, id eſt, quomodo ſigna dicit: vel qualia ſunt ſigna, quæ dicit. Iam *oportet*, videtur poſitum pro neceſſe eſt, cum oportere, ſit officii: neceſſe eſſe, vt vox ipſa ſonat, neceſſitatis. QVIB. NATA EST] è quibus nata eſt. VLTRO] αὐτόκλητος, αὐτεπάγγελτος, αὐτόματος, non rogata, non arceſſita, neque inuitata, vt reddat, denique vltrò, id eſt, prius quàm rogetur aut cogatur. aliud enim eſt ſpontè, aliud vltrò Nam ſpontè facere, & inuite facere, inter ſe opponuntur: vltro facit verò, qui non exſpectat, dum rogetur, aut admoneatur, aut prouocetur, vt faciat. præterea *ſponte* locum habet etiam in rebus inanimis. vt cum dicimus corpora grauia, ſua ſponte deorſum ferri: vltrò verò, tantum in rebus animatis, atque adeò in his, quæ rationis ſunt participes. ALIAS RES GERIS] alias res agis, non attendis animum ad ea, quæ loquor. hoc eò dicit Haliſca, quod Lampadiſcus nihil reſpõdeat. TIBI MEAS RES MANDO] res meas tibi curandas trado. quare ſummam diligentiam, ac fidem in meis rebus adhibere debes. ISTVC AGO? ] ad iſtud quod loqueris, animum aduerto, attente te audio. ATQVE ISTIC MIHI CIB. EST Q. F ] ὑπαλλαγή, ſeu ἐπεξήγησις Nam idem hic dicit, quod modò dixerat. quod fabulare, inquit. hoc eſt, quod loqueris, mihi cibus eſt. hoc eſt, ſermonem tuum edo, ſeu deuoro. ſuprà in Aulularia, *Nimium libenter edi ſermonem tuum.* SED INTER REM ISTAM AGO, &c.] ſed interea dum iſtã rem ago: & ad id, quod loqueris, animũ attẽdo heræ huic meę reſp. &c. NVNC AD TE REDEO] poſtquam heræ meæ reſpondi. IMPERA ET TV] tu quoquè mihi viciſſim impera, poſtquam heræ ſatisfeci. QVA AVFVGIT QVAEDAM ] qua parte ciſtella aufugit mihi, neſcio: quò, id eſt, qua parte ciſtella ab aliquo mihi neſcio quem in locum ablata eſt. QVID ID? &c.] quænam ea res eſt, quam tibi aufugiſſe dicis? ALIENVM QVOD D. AFF. ET M. F. ] res eſt, quæ damnum afferat alienũ, id eſt, nobis, quæ alienæ ſumus: mœrorem familiarem, id eſt, familiaribus, & propinquis, videlicet Silenii parentibus. MALA MERX, HERA, &c. ] maledictum vſitatum in mulieres. Sic ſupra in Caſina, *Nam ego illas malas merces.* Idem in Trucul. *Datum ſibi eſſe dixit.*

DYN. *O merces mala*, etiam in lenonem in Pſeud. *Illic-eine'ſt* PS. *illic eſt.* ST. *mala merx eſt.* poſtremò & in ætatem, vt in Menæch. *vt atas mala merx eſt ergo? Nam res p urimas peſſimas cum aduenit affert* Sed non eſt diſſimulandum in nonnullis libris manuſc. reperiri ſcriptum, *mala mens eſt* NEQVAM BEST. ET DAM.] malam beſtiam & damnoſam. INVOLVOLVM] vermiculum, qui pampino inuoluitur, eúmque depaſcitur, conuoluulum appellat Cato lib. de re Ruſt. cap. 95 CISTELLAM] quærito, ſubintellige. HIC MIHI ADOL. EVOL.] hoc loco, ô adoleſcens, ciſtella, quam quærito, mihi euolauit, id eſt, amiſſa eſt: ſeu ablata eſt, ſeu periit, tralatio ab auibus feris cuſtodia libera, aut alicunde aliunde euolantibus. Licet etiam ita legere, vt arbitratur Camerarius, *Ciſtella mihi hic mi adoleſcens, euolauit* IN CAVEAM LATAM OPORTVIT] quia dixerat Haliſca, ciſtellam ſibi euolaſſe, Lampadiſcus iocandi occaſionem nactus, reſpondet, eam ciſtellam oportuiſſe in caueam eſſe coniectam, tanquam autem, ne euolare poſſet. Itaq. malim hic legi *in caueam datam*, quàm *in caueam latam*, vt habent omnes libri. Nã ſic dicunt Latini, dare in caueam, vel dare in cuſtodiam, dare in catenas, & in vincula, & ſimilia. Idem in Cap. *Nam ſi ſaxu te in caueam dabo.* à quibus non longè admodum abſunt illa dare in ruborem, dare ad carnificinam, dare in cruciatum, dare ad mortem, dare ad terram, dare ad caſum, &c. Plauto noſtro, & aliis probatis ſcriptoribus vſitata. NON AED. PRAEDAM] edepol non fuit magna præda in ciſtula. proinde ac ſi dicat, qui cã ciſtulam abſtulit, haud magnũ lucrũ fecit: quia non magna in ea inerat præda. MIRVM QVIN GREX VENAL. &c.] mirum gregem venalium in ciſtella nõ fuiſſe vnà ironia eſt mirũ quin, id eſt, mirum quòd non ſæpè vſurpat Plautus, & ferè per ironiam. in Amphitr. *Mirum quin te aduerſus dicat*, ad quem locũ plura. *venalium* autem. ſubintellige, ſeruorum. ſic Horat. Sat. 1. lib. 1. ſermonum, *vt ſi Reticulum panis venaleis inter onuſto, Forte vehas humero*, &c. Sic & M. Tull. orat. poſt reditum in ſenatu, *Cappadocem aliquem modo abreptum de grege venalium diceres.* Idem in Piſonem princip. *nemo quæritur, Syrum neſcio quem de grege nouit. orum factum eſſe conſulem.* SI DICAT QVIDEM] ſi dicat, ſinam dicere. ſed nihil dicit. CREPVNDIA VNA. Nonnulli *vna* accipiunt, vt ſit nomen generis neutri numeri multitudinis: vt dicunt Latini vnæ litteræ. ſed licet accipere, vt ſit aduerbium, vt ſuprà, quod mãlo. QVI ILLAM AIT SE SC. V. S.] qui ait ſe ſcire, vbi illa ſit: genus loquendi comicum, & à Græcis ſumptum. AT POL ILLE A QVADAM M. &c.] At ille quidam, inquit Haliſca, cuidam mulieri, id eſt mihi, ſeu heræ meæ gratum faciat, ſeu de quadam muliere bene mereatur, ſeu quandam mulierem ſibi magno beneficio deuinciat, ſi eam ciſtellã ei monſtret: quid ſit ab aliquo gratiam inire, ſuprà diximus: & res nota eſt: ſed cõſulimus linguæ Latinæ ſtudioſis adoleſcentibus ILLE QVIDAM] ὁ δεῖνα. AT NEC QVIDQVAM, &c.] at fruſtra argentũ expetit. ne quidquã, & nec quidquam, ἀδιαφόρως dicere licet. IN NVLLA OPERA GRATVITA EST] id eſt, nullam operam gratuitam præbet. videtur legendum, vt ea, quã diximus, ſententia exprimatur, *in nulla re opera gratuita eſt*, atque ita, *opera gratuita* erit ſeptimi caſus, vt cùm dicimus, eſt acri ingenio, forti animo, forma liberali, &c. Sed quia omnes libri manuſcr. ſic habent, vt edidimus, nihil mutare auſim. & fortaſſe hæc recepta lectio ferri poteſt, ſi ita eam explicemus in nulla opera gratuita verſatur, id eſt, nullam operam gratuitam ſumit. COMMODA LOQVEL. TVAM] orationem tuam, inquit Phanoſtrata, Haliſcæ accommoda tu Lampadio: commodè cum Haliſca loquere. Quidam ſic diſtinguunt, commoda loquelam tuam tibi prod. & conf. ciſtellam hab. vt *tuam* cohæreat cum *ciſtellam.* ego priorem diſtinctionem mãlo, nec hoc quidem diſſimulabo. nonnullos è libris noſtris veteribus habere *commodo loquelam.* TIBI NVNC PROD.] tibi nunc mulier aperimus, ſe palàm prædicamus, & confitemur nos ciſtellam habere *prodimus*, hoc loco valet aperimus ac declaramus, quod erat antea occultum & obſcurũ, ſeu quòd antea celabamus, atque occultabamus. AT VOS SALVS SERVAS] at vos ſalus ſeruarit, optantis & bene precantis ſermo. REM MAGNAM] rem magni ponderis ac momenti. SOCIAM TE MIHI ALOPTO, &c.] id eſt, ſociam te mihi ad ungo. ſeu adhibeo, ſeu allego, ſeu aſſumo ad meam ſalutem. AVT QVIS ES?] aut quæ es? HARIOLARE] tu hariolaris, tu rectè diuinas. AMBAGES MVL. MITTE] ambages, id eſt, ſermones longos & à re, de qua agitur, alienos. Horat. Sat. 5. lib 2. *Quando pauperiem miſſis ambagibus horres*, &c. Virg. li. 2. Georg. *Non hic te carmine ficto, Atque per ambages, & longa exorſa tenebo.* ATQVE HOC AGE] atque ad hoc, de quo tecum loquor, attende. ELOQVERE, VNDE HAEC S. TIBI CITO CREP.] eloquere citò, vnde hæc ſunt tibi crepundia. NAM MEA GEST.] nam mea filia herilis geſtauit mea filia herilis, i. meæ heræ filia, vt ſuprà. GENER] Alceſimarchus ADHINNIRE EQVVL. POSS EGO HANC S. D. S. S.] hos verſiculos duos repertos in vulg. quorum prior eſt dimeter iambicus, integer: alter imperfectus, & vno pede claudicans, quales ſunt Anacreontis plerique, & tertium trimetrum integrum, quamuis in manuſcr nõ compareant, tamen retinuimus. quod ad hunc locum maximè quadrare videbantur. Dictũ autem eſt *abhinnire equulam* dictum pro adhinnire ad equulam. Porro ſolẽt equi adhinnire, maximè libidine prurienteis. & ὀργῶντες. Sic Cic. dixit orat. in Piſ ſed tranſlate *ſic ſuos ſenſus voluptuarios omnes incitauit: ſic ad illius hanc orationem adhinniuit*, &c. Licet autem etiam equilam legere. Nam teſtatur Nonius equilam & equulam dixiſſe veteres. Varro, *Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum, qui ſuam ſaliat equulam.* Profert autem hos duos verſiculos Priſc. lib. 4. in extr. NAM ITA MVSTVL. ABSTVS N. ATT.] i. calor enim quidam, ſeu odor quaſi muſto oblitus, & madẽs ad nareis meas permenit, allegoria eſt. Rectè autem *narem attigit.* Nã equi equam prurientem odorari, ad eam hinniunt. Ex quo callidum illud Darii inuentum, natum: ſeu potius Oebaris equiſonis, qui manu tractatis equæ cuiuſdam membris genitalibus, & aliquanto pòſt ad equi Dariani nareis admotis, odore illo equũ ad hinnitum laceſſiuit: & ita regnũ Dario conciliauit. OBLOQVERE RVRSVS. &c] tu rurſus Lampadio obloqueris, tu puella perge dicere, quod cœperas. VT NVMERVS ANNORVM ATT.] vt numerus annorum conuenit: & quia conuenit, videtur tuam quodammodo filiam attuliſſe. QVOD QVAEREBAS, REPERISTI: IAM QVAERO M.] hi verſus valde ſunt mutili, ac laceri. Nos partim ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, & ex iis quæ antecedunt, & quæ ſequũtur, ſic reſtituimus. Repeiſti, inquit Haliſca, id quod quærebas. iã quæro meã, nempe ciſtellam. POL HAS S. REP. QVAERO T.] Pol, inquit Lãpadiſcus. hæ mulieres ſuas nactæ ſunt filias, & ciſtellas, quæro tertiã ſcilicet puellã aliquam mihi. Locus eſt obſcurus, & licentia, iocóq. ſeruili inquinatus. ſignificatur. n. turpis libido. ÆQVVM'ST TENERI, PERFID. Q. CR.] æquum eſt id, quod alicui creditum eſt ab eo, qui credidit, obtineri, ne bene merẽti ſua liberalitas, ſeu beneficẽtia ſit damnoſa. ſignificat Haliſca Silenium, quæ ſuas

quæ ſuæ heræ fidei quodammodo credita eſt, matri reddi debere. Quamuis enim Silenium re vera, & propriè non fuit Melænidi credita, ſed à lena ad eã delata: tamen quod alienum datur, & quolibet pacto ad nos peruenit, id reddere debemus, proinde ac ſi nobis creditum eſſet. EA ER.] vt filiam tuam tibi redderet. ILLIVS, &c.] heræ tuæ mâlo, inquit, heram tuam nobis rem omnem aperire, & filiã meam mihi reddere, eiúſque beneficio ipſa obligari, quàm tibi hoc debere. QVOD TVVM'ST TEN. T.] cenſeo, vt ciſtellam, quæ tua eſt, teneas, neque Haliſcæ reddas. AT ME HVIVS MIS.] quæ ab hera ſua malè mulcabitur, niſi ciſtellam amiſſam repererit: vel niſi ciſtellam, quam amiſit, ei reddiderimus. I PRAE, IAM EGO TE SEQVAR] al. *te ſequar*. Sic Terent. Andr. *i præ, ſequar*. Idem in Eunucho *præſequor*.

# ACTVS QVINTVS.

## DEMIPHIO ſenex, LAMPADIO ſeruus.

*QVID hoc negotij eſt, quod omnes homines fabulantur per viam,*
*Mihi eſſe filiam inuentam, & Lampadionem me in foro*
*Quæſiuiſſe aiunt?* LA. *here vnde is?* DE. *ex ſenatu.* LA. *gaudeo*
*Tibi mea opera liberorum eſſe amplius.* DE. *etenim non placet.*
*Nihil moror aliena mihi opera fieri plureis liberos.*
*Sed quid iſtuc es?* LA. *propera ire intrò huc ad affinem tuum,*
*Filiam tuam iam cognoſces. intus ibidem vxor tua eſt.*
De. *Abi citò, præuorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.*

FABVLANTVR] loquuntur. EX SENATV] ex curia. LIBERORVM ESSE AMPLIVS] amplius cum generandi caſu, amplius liberorũ, id eſt, plus liberorũ, ſubintellige, quàm erat antea. NIHIL MOROR, ALIENA OP. MIHI F. PL.] id eſt, non curo, vel non probo, plureis mihi fieri liberos, & creſcere numerum liberorum aliena opera, proinde ac ſi dicat: nolo mihi liberos alienos pro meis obtrudi. PRAEVORTI HOC CERTVM'ST, &c.] certum eſt hoc agere ante alias res omneis. certum hanc rem omnibus rebus anteponere. Cæſar lib. 7. comment. *Cæſar huic rei præuertendum exiſtimauit.*

## CATERVA.

*NE expectetis ſpectatores, dum illi huc ad vos eant.*
*Nemo exibit, omnes intus conficient negotium.*
*Vbi id erit factum, ornamenta ponent. poſtidea loci*
*Qui deliquit, vapulabit: qui non deliquit, bibet.*
*Nunc quod ad vos ſpectatores relinquitur,*
*More maiorum date plauſum poſtrema in comœdia.*

NE EXPECTETIS, &c.] ne, id eſt, vt ne, ſeu, vt non, *itaque*. Iam Cateruam appellat, quem alibi gregem. ORNAMENTA PON.] ornamenta ſcenica deponent. POSTIDEA LOCI, &c.] poſtea. POSTREMA IN COM.] in poſtrema parte comœdiæ.

# EPIDICVS.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| Epidicvs | Seruos. |
| Thesprio | ſeruos. |
| Strathippocles | adoleſcens. |
| Cheribvlvs | adoleſcens. |
| Apoecides | ſenex. |
| Periphanes | ſenex. |
| Miles. | Fidicina. |
| Mvlier. | Danista. |
| Virgo. | Grex. |

## ARGVMENTVM.

*Emit Fidicinam, filiam credens ſenex,*
*Perſuaſu ſerui, aliam qui conductitiam*
*Iterum pro amica ei ſubiecit, filio*
*Dat herili argentum. eo ſororem deſtinat*
*Imprudens iuuenis. mox compreſſæ, ac militis*
*Cognoſcit opera ſibi ſenex os ſublitum,*
*Vt ille amicam hæc quæritabat filiam.*
*Sed inuenta gnata ſeruolum emittit manu.*

Fidicinam] quam olim amabat Strathippocles, Periphonis filius. Filiam credens s.] natam ex muliere Epidauria, quam Epidauri compreſſerat, natam: quæ capta fuerat ab hoſtibus. Senex] Periphanes. Persvasv servi] perſuaſu Epidici. ordo eſt, ſenex perſuaſu ſerui emit Fidicinam, filiā ſuam eſſe credens. Aliam qvi cond.] qui ſeruus rurſum aliam puellam conductitiam, pro ea, quam ſenex audierat eſſe filij ſui amicā ſubſtituit, ac ſuppoſuit. Sed hoc pluribus verbis exponendum eſt. Cum Strathippocles domū reuerſus, virginem quādam, ſororem ſuam, quam ignorabat, quadraginta minis emiſſet, pecuniámque à fœneratore ſumpſiſſet: Epidicus ab eo rogatus, vt pecuniam alicunde expediret, quæ fœneratori numeraretur, ac diſſolueretur: pecuniam à ſene per fallaciam abſtulit, qua pecunia virgo illa emeretur, cùm ſeni perſuaſum eſſet ab Epidico, ſe puellam illam, pluris, quàm emiſſet, reuēditurum, & præterea eadem opera filio ſuo ſpem ea puella potiendi præciſurum. Seruus autem puellam quidem illam emit, ſed ſeni aliam fœminā in eius locum ſubdidit, Fidicinam conductitiam: illam adoleſcenti tradidit, vt ea potiretur, qui ſtatim vt eam adeptus eſt, ſororem ſuam eſſe cognouit. Filio dat herili] Epidicus herili filio Strathippocli dat argentum, à ſene Periphane acceptum. Eo sororem dest.] eo argento iuuenis Strathippocles ſororem ſuam emit imprudens, hoc eſt, ſororē ſuam eſſe neſciens. Deſtinare interdum valet, emere, teſte Nonio. Compressae] eius mulieris, quam Periphanes Epidauri compreſſerat. Et militis] qui amicam ſuam quærebat, eámque apud ſenem eſſe audierat, vt erat: ſed eam filiam ſuam eſſe exiſtimabat. Cognoscit opera, &c.] ordo eſt, ſenex cognoſcit, opera eius mulieris, quæ Epidauri ab ipſo compreſſa fuerat, filiámque communem quærebat, & opera militis, qui amicam ſuam inueſtigabat, os ſibi eſſe ab Epidico ſublitum, id eſt, ſe ab Epidico eſſe deluſum. Vt ille amicam] ideſt, cùm ille amicam ſuam quæreret: hæc mulier filiam ſuam. Sed inventa gnata, &c] ſed Periphanes filia ſua inuenta, Epidicum manumittit.

## EPIDICVS, THESPRIO, ſerui duo.

Ep. HEVS *adoleſcens.* Th. *quis properantem me prehendit pallio?*
Ep. *Familiaris.* Th. *fateor, nam odio es nimium familiariter.*
Ep. *Reſpice verò Theſprio.* Th. *oh, Epidicum ne ego conſpicor?*
Ep. *Certè oculis vteris.* Th. *ſalue.* Ep. *dij dent quæ velis.*
*Venire ſaluom gaudeo.* Th. *quid cæterum?* Ep. *quod adeò aſſolet,*
*Cœna tibi dabitur.* Th. *ſpondeo.* Ep. *quid?* Th. *me accepturum, ſi dabis.*
Ep. *Quid tu? agis vt velis?* Th. *exemplum adeſſe intelligo.* Ep. *euge,*
*Corpulentior videre atque habitior.* Th. *huc gratia.*
Ep. *Quam quidem, te iamdiu deperdidiſſe oportuit.*
Th. *Minus iam furtificus ſum, quàm antehac.* Ep. *quid ita?* Th. *rapio propalàm.*
Ep. *Di immortales infelicitent, vt tu is gradibus grandibus.*
*Nam vt apud portum te conſpexi, curriculo occœpi ſequi:*
*Vix adipiſcendi poteſtas modo fuit.* Th. *ſcurra es* Ep. *ſcio*
*Te eſſe quidem hominem militarem.* Th. *audacter quamuis dicito.*
Ep. *Quid agis? perpetuon' valuiſti?* Th. *variè* Ep. *qui variè valent,*
*Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus,*
Th. *Quid tibi vis dicam, niſi quod eſt?* Ep. *vt illa reſpondeas probè.*
*Quid herilis noſter filius valet?* Th. *pugilicè atque athleticè.*
Ep. *Voluptabilem mihi nuncium tuo aduentu attuliſti: ſed vbi*
*Eſt is?* Th. *aduenit ſimul.* Ep. *vbi is ergo eſt? niſi ſi in vidulo,*
*Aut ſi in mellina attuliſti.* Th. *dij te perdant.* Ep. *te volo*
*Percontari, operam mihi da, opera reddibitur tibi,*
Th. *Ius dicis.* Ep. *me decet.* Th. *iam tu autem nobis præturam geris?*
Ep. *Quem me dicis digniorem eſſe hominem hodie Athenis alterum?*
Th. *At enim vnum à prætura tua Epidice abeſt.* Ep. *quidnam?* Th. *ſcies.*
*Lictores duo, duo viminei faſces virgarum.* Ep. *væ tibi.*
*Sed quid ais?* Th. *quid rogas?* Ep. *vbi arma ſunt Strathippocli?*
Th *Poſt illa ad hoſtes transfugerunt.* Ep. *armáne.* Th. *atque quidem citò.*
Ep. *Serióne dicis hæc tu?* Th. *ſeriò, inquam hoſtes habent.*
Ep. *Edepol facinus improbum.* Th. *at iam antè alij fecerunt idem,*
*Erit illi illa res honori.* Ep. *qui?* Th. *quia antea aliis fuit.*
*Mulciber, credo, arma fecit, quæ habuit Strathippocles,*
*Trauolauerunt ad hoſtes.* Ep. *tum ille prognatus Theti,*
*Sine perdat, alia apportabunt ei Nerei filiæ.*
*Id modo videndum eſt, vt materies ſuppetat ſcutariis,*
*Si in ſingulis ſtipendiis ijs ad hoſtis exuuias dabit.*
Th. *Superſede iſtis rebus iam.* Ep. *tu ipſe vbi lubet, finem face.*
Th. *Deſiſte percontarier.* Ep. *eloquere, vbi ipſe eſt Strathippocles?*
Th. *Eſt cauſſa, qua cauſſa ſimul mecum ire veritu'ſt.* Ep. *quidnam id eſt?*
Th *Patrem videre ſenem non volt etiam nunc.* Ep. *quapropter?* Th. *ſcies.*
*Quia forma lepida & liberali, captiuam adoleſcentulam*
*De præda mercatu'ſt.* Ep. *quid ego ex te audio?* Th. *hoc quod fabulor.*
Ep. *Cur eam emit?* Th. *animi cauſſa.* Ep. *quot illic homo animos habet?*

*Nam certò priuſquam hinc ad legionem abijt domo,*
*Ipſe mandauit mihi, ab lenone quadam vt fidicina,*
*Quam amab at, emeretur ſibi: id ei impetratum reddidi.*

Th. *Vtcunque in alto ventus eſt Epidice, exin' velum vortitur.*

Ep. *Væ miſero mihi, malè predidit me.* Th. *quidnam iſtuc? quid eſt?*

Ep. *Quid? iſtanc, quam emit? quanti eam emit?* Th. *vili.* Ep. *haud iſtuc te rogo.*

Th. *Redde igitur* Ep. *quot minu emit?* Th. *tot, quadraginta minus.*
*Id adeo argentum ab Daniſta apud Thebas ſumſit fœnore,*
*In dies minâſque argenti ſingulas, nummis* Ep. *papæ.*

Th. *Et is Daniſta aduenit vnà cum eo, qui argentum petit.*

Ep. *Di immortales, vt ego interij baſilicè?* Th. *quid iam, aut quid eſt*
*Epidice?* Ep. *perdidit me.* Th. *quis?* Ep. *ille qui perdidit arma.* Th. *nam*
*Quid ita?* Ep. *quia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas*
*Mittebat: ſed taceam optumum eſt. plus ſcire ſatius eſt, quàm loqui*
*Seruum hominem, ea ſapientia eſt.* Th. *neſcio edepol quid tu timidus es.*
*Trepidas Epidice, ita ex voltu tuo videor videre te commeruiſſe,*
*Hinc me abſente in te aliquid mali.* Ep. *potin' vti moleſtúſne ſies?*

Th. *Abeo.* Ep. *aſta, abire hinc non ſinam.* Th. *quid nunc me retines?*

Ep. *Amátne iſtam, quam emit de præda?* Th. *rogas? deperit.*

Ep. *Degetur corium de tergo meo.* Th. *plúſque amat, quàm te vnquam amauit.*

Ep. *Iuppiter te perduit.* Th. *mitte nunc iam me. nam ille me ad vos ire vetuit domum,*
*Venire ad Cæribulum iuſsit huc in proximum, ibi manere iuſsit.*
*Eò venturus eſt ipſe.* Ep. *quid ita?* Th. *dicam, quia patrem*
*Prius ſe conuenire non volt, neque conſpicari, quàm id argentum*
*Quod debetur pro illa, dinumerauerit.* Ep. *heu ædepol res turbulenta eſt.*

Th. *Mitte me vt eam nunc iam.* Ep. *hæccine vbi ſcibit ſenex, puppis*
*Pereunda eſt probè* Th. *quid iſtuc ad me attinet, quo tu intereas modo?*

Ep. *Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum,*
*Beneuolentem cum beneuolente* Th. *abi in malam rem maximam à me*
*Cum iſtac conditione.* Ep. *i ſanè, ſi quid feſtinas magis.*

Th. *Nunquam hominem quenquam conuenit, vnde abierim lubentius.*

Ep. *Illic hinc abijt, ſolus nunc es: quo in loco hæc res ſit, vides*
*Epidice: niſi quid tibi in tete auxilij eſt, abſumtus es.*
*Tantæ in te impendent ruinæ, niſi ſuffulcis firmiter,*
*Non potes ſubſiſtere, itáque in te irruunt montes mali.*
*Neque ego nunc, quomodo me expeditum ex impedito faciam,*
*Conſilium placet. ego miſer perpuli meis dolis ſenem,*
*Vt cenſeret ſuam ſeſe emere filiam. is ſuo filio*
*Fidicinam emit, quam ipſe amat, quam abiens mandauit mihi*
*Is ſibi nunc alteram ab legione abduxit animi*
*Cauſſa, corium perdidi. nam iam vbi ſenex ſenſerit*
*Sibi data eſſe verba, virgis dorſum deſpoliet meum.*
*At enim tu praecaue, nihil eſt iſtuc. planè hoc corruptum'ſt caput.*
*Nequam homo es Epidice, qui tibi libido'ſt malè loqui?*
*Quia tute tete deſeris. quid faciam? men' tu rogas?*
*Tu quidem antehac aliis ſolebas dare conſilia mutua.*
*Quid? quid? aliquid reperiundum eſt ſed ego ceſſo ire obuiam.*

*Adoleſcenti*

*Adoleſcenti, vt, quid negotij ſit, ſciam? atque ipſe illic eſt.*
*Triſtis eſt. Cum Chæribulo incedit æquali ſuo.*
*Huc concedam, orationem vnde horum placidè perſequar.*

HEVS ADOLESCENS, &c.] Theſprionem ſeruum vnà cum Strathippocle è militia reuerſum, & ab illo præmiſſum properantem reuocat Epidicus item ſeruus. FATEOR NAM ODIO ES N. F.] fateor, te, quiſquis ſis, eſſe familiarem. nam odioſus es nimium familiariter, id eſt, nimis familiarem in morem. ſolent autem familiares, & noti liberiùs, & licentiùs, omnia inter ſe dicere, & facere, quàm alieni, & ignoti Terent. in Andr. *Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.* RESPICE VERO] retrò adſpice. ſuprà in Captiuis, *Reſpice.* ERG. *fortuna quid tibi me faciet, nec facit, hoc me iubes?* ad quem locum plura. CERTE OCVLIS VTERIS] id eſt, certe me conſpicaris, ſeu conſpicis, oculi ad cernendum nati, aut à natura dati ſunt. Itaque qui in cernendo non fallitur, certe oculis vtitur. DII DENT QVAE VELIS] bene precantis ſermo. ſubintelligendum, *tibi.* VENIRE SALVOM G.] ſubintellige, te, ſermo peregre redeunteis ſaluos ſalutantium, eiſque gratulantium QVID CETERVM] τί λοιπόν, quid alioquin, ſeu ceteroquin habes, quod dicas? quid, quod ad cetera attinet, dicis? QVOD ADEO ASSOLET, CENA T. D.] dico, quod adeò peregre aduenientibus dici, & promitti ſolet, cena dabitur, ſolebat autem cena dari & peregrinis in vrbem venientibus, & ciuibus longo interuallo peregre aduenientibus ab amicis, & familiaribus, & propinquis. Eò referendum eſt illud, quod eſt in Curculione, *ſalue ſaluos cùm aduenis In Epidaurum, hic hodie apud me nunquam delinges ſalem.* MIL. *bene vocas.* Et illud in Bacchid. infrà, *Venire tu me gaudes, ego credo tibi hoſpitium, & cenam pollicere, vt conuenit peregrè aduenienti, ego autem venturum annuo.* SPONDEO] ſpondeo, me ad cenam venturum. QVID?] quid ſpondes? hoc ita quærit Epidicus, quia non addiderat, quid ſe facturum ſponderet. ME ACCEPTVRVM] cenam. AGIS VT VELIS?] id eſt, tuámne rem bene geris? omniáne tibi ex animi tui ſententia procedunt? ſic loquuntur & Latini & Græci. ago, ſeu rem meam gero, vt volo, πράττω ὡς θέλω. Demoſthenes κατ' Ἀριστοκράτους. πολλὰ γὰρ ἡμῶν ἕκαστος οὐχ ὡς βούλεται, πράττει. id eſt, multa, ſeu in multis enim, vnuſquisque noſtrûm non vt velit, agit. Lyſias oratione κατὰ Φίλωνος, καὶ γὰρ ὅτε ἀτυχοῦντας ἡμᾶς ἑώρα, ἐτόλμα προδιδόναι, τί ποτε ὡς μὴ ἐβουλόμεθα πράττοντας ἐποίησεν ἄν; id eſt, nam qui nos rebus ſecundis florenteis videns, prodere audebat, quid in nos, non vt vellemus, agenteis, feciſſet. Theocritus εἰδ. ιδ. Πράσσομες ὡς ἀς λῷστα δι' ἀέναο. Non diſplicet mihi tamen Camerarii coniectura, qui putat legendum, *quid tu agis? vt vales?* EXEMPLVM ADESSE INTELLIGO] non eſt, quod tibi verbis demonſtrem, aut declarem, quomodo res meas geram, aut vt valeam: cum ex habitu & nitore totius corporis ſatis id cognoſcere queas. exemplum tibi præſto eſt, vnde videas, & ſcias quod quæris. nempe ego tibi exemplo ſum, quem præſentem vides. CORPVLENTIOR VIDERE ATQVE HABITIOR] ſic legendum libris omnibus inuitis, & veritate ipſa hanc lectionem poſtulante, & Donato indicante ad illud Terentii in Eunucho, *Qui color, nitor, veſtitus? quæ habitudo eſt corporis?* profert enim hunc locum ita vt edidi, ſine vlla varietate. vtitur eodem nomine & Terentius ibidem aliquanto poſt illum locum, *ſi qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum*, &c. HVIC GRATIA] huic manui ſcilicet, habenda eſt gratia: qua manu ergo furari ſoleo, huic δεικτικῶς, manum enim oſtendit, cùm hoc loquitur. QVAM QVIDEM, &c.] manum. FVRTIFICVS] fur, furtorum effector, furtificus à fure, hoc differt, quòd fur habitu ipſo intelligitur, furtificus facto & actione. RAPIO PROPALAM] iocus παρὰ προσδοκίαν furtum clandeſtinum factum eſt. Itaque à furuo dictum eſſe volunt nonnulli grammatici veteres, in his Nonius. TE INFOELICITENT] te infœlicem reddant. VT TV IS GRAD. G.] quàm grandibus ingrederis gradibus? CVRRICVLO] curſim, celeriter currendo. Terentius Heautont. *curriculo percurrere*, vbi curriculo, vt hic, aduerbium eſt. ADIPISCENDI] aſſequendi, apprehendendi. SCVRRA ES] vrbanus homo es, & idcirco mollis, delicatus, atque ignauus, non es, vt ego, militaris, ſed vrbanus, & vrbanis deliciis, & vrbano otio factus. Scurram Verrius vult eſſe dictum à ſequendo, quòd honoris gratia ſequantur. ſed hoc loco perſpicuè pro vrbano accipiendum eſt. quod & Adrianus Turnebus probat Aduerſariorum libro 19. capite 13. SCIO TE ESSE Q. H. M.] vel ex hoc loco intelligere licet ſcurram ſuprà poſitum eſſe pro vrbano: nam ſcurræ opponit militarem. At militaris vrbano opponitur. Scurra igitur, & vrbanus idem valent hoc loco. AVDACTER QVAMVIS DICITO] quantumuis audacter dicito, proinde ac ſi dicat, licet tibi audacter dicere, cùm verum dicas. VARIE] nunc bene, nunc male, ſed varie aliter accipit Epidicus, vt per reſponſionem ſuam ſignificat. Quid ſit *varium* autem Marcus Tullius docet libro 1. de Finibus, *Varietas Latinum nomen eſt: idque propriè quidem in diſparibus coloribus dicitur: ſed transfertur in multa diſparia varium poema, varia oratio, varij mores, varia fortuna*, &c. dicuntur etiam varia corpora, quæ vibicibus, & plagis, ſeu verberibus cruentis cæſa ſunt. Sic in Pſeud. *Ita ego veſtra latera loris faciam, vt validè varia ſint.* CAPRIGENVM HOMINVM, &c.] genus hominum caprigenum, hoc eſt caprarum genere, quæ ſunt fere varii coloris, vt & Pantheræ. VT ILLA RESPONDEAS PROBE] ſic habent noſtri codices manuſcripti à vulgatis non diſſentientes: ſententia autem hæc eſt, volo, vt illa reſpōdeas probe, quę rogabo Camerarius ſic edidit, *vt illis reſpōde.* TH. *probè.* EP. *quid.* &c. Cuius ſcripturę obſcurior ſententia eſt. PVGILICE, ATQVE ATHLETICE] hoc eſt, valide, & robuſte. Nam pugiles, & athletæ validis, & robuſtis corporibus ſint oportet ſic in Bacchid. *Benéne vſque valuit.* CH. *Pancratiè atque athleticè.* VOLVPTAB. MIHI N.] nuntium mihi iucundũ, & voluptatis plenũ attuliſti tuo aduẽtu notandum nomen in *bilis* à nomine *voluptas*, non à verbo vllo ductũ. nam nõ poteſt à verbo naſci, niſi à voluptando: quod Latinis non eſt in vſu, quod ſciam. ſic enim factum & fictũ eſt, vt à lætando, lætabilis. Nuntius autem perſpicue hic rem, quæ nuntiatur, ſignificat. An negãt hoc Ludimagiſtri iſti, & ſcioli, qui nuntiũ in neutro genere dici volunt pro re nũtiata cõtra vsũ omnium bene latine loquentiũ Sed valeãt iſti indocti peruicaces, qui neque vnquã quidquam rectè didicerunt, & quæ didicerũt, dediſcere neq poſſunt neque volunt. NISI SI IN VID. &c.] niſi forte in mantica ſcortea eum attuliſti. Idem in Menæchm. *periculum.* MES. *eccum hunc in viduio ſaluum fero.* In

MELINA] melinam putat hic eſſe Adrianus Turnebus lagonam mellinæ. Eſt autem mellina potionis genus ex melle confectum. Alii melinam volunt eſſe melis pellem. Eſt autem melis animal cinericii coloris. Atque hoc pacto melina ſcribēdum ſit cum vnico l. quod verius arbitror. Alii per melinam hic ſignificari volunt veſtimenti genus ſcenicum, quo vtebantur peregrè venientes: erátque coloris medii inter candidum, & fuſcum. OPERAM MIHI DA] audi me, aureis attentas mihi præbe. OPERA REDDIBITVR TIBI] opera tibi reddetur, id eſt, viciſſim te attentè audiam. reddibitur pro reddetur antiquè dictum. ſic ſuprà reddibo pro reddam, in Caſina, *Nunquam adeo ieiunum ieiunum'ſt æquè atque ego ruri reddibo te.* IVS DICIS] tanquam prætor aliquis. Nam prætoris eſt ius dicere. libro 1. Digeſtorum tit. 1. de iuriſdictione, *Ius dicentis officium latiſſimum eſt* &c. PRAETVRAM GERIS] eſt enim prætoris ius dicere, vt diximus. quanquam enim non me præterit hanc eſſe palliatam, & per prætorem ſignificare eū quem Græci dicunt ἄρχοντα: nihil obſtat tamen quominus etiam ad prætorem populi Romani hæc accommodari poſſint: id quod declarant ea, quæ ſequuntur de faſcibus. Præterea quamuis hæ comœdiæ ſint palliatæ, tamen propter ſpectatores multa dicuntur, quæ ad conſuetudinem Romanam, réſque Romanas pertinent. LICTORES DVO, DVO VIMINEI FASCES] alludit ad lictores, qui prætores antecedebant, & faſceis virgarum, qui eiſdem præferebantur. Hoc autem intererat, quod ad faſceis, & lictores attinet, inter prætores, & conſules, quòd prætoribus ſex lictores cum tot idem totidē ſecuribus ac faſcibus apparebant: Conſulibus verò duodecim. DVO VIMINEI FASCES] duo faſces viminum, quibus cædaris, vimen dictum à viendo indidem vietores. SED QVID AIS?] ſermo hominis aliquid noui dicere parantis, & cogitantis. VBI ARMA SVNT STRATHIPP.] quærit hoc Epidicus à Theſprione, quia Theſprio erat Strathippoclis armiger: vt in Caſina, Chalinus eſt armiger Euthyni. STRATHIPPOCLI?] genitiuus antiquus, pro Strathippoclis, qua de re plura in notis Ciceronianis. TRANSFVGERVNT] tranſlatio ab iis, qui ad hoſteis transfugerunt. videtur tacitè ſignificare Strathippoclem quoque ipſum vna cum armis in hoſtium poteſtatem veniſſe: vel potius Strathippoclem, abiectis armis, fuga ſaluti ſuæ cōſuluiſſe, atque ita eius arma in hoſtium poteſtatem perueniſſe. FACINVS IMPROB.] vno verbo dixiſſet flagitium. Nam flagitium militare eſt arma abiicere, & hoſti tradere, improbū autem, id eſt, improbi hominis, & ignaui, vel facinus improbi, i. facinus nequam, & malum: κακόν. AT IAM ANTE ALII FEC. I.] Defenſio hominibus maleficis vſitata. Sic enim ſe defendere ſolent, fecerunt alii. Sed præclarè Demoſt. in oratione κατ' Ἀνδροτίωνος oſtendit talē defenſionem eſſe inanem, his verbis. οὐχ ὅτι πολλάκις ἡμάρτηται δήπου πρότερον, διὰ τοῦτ' ἐπεξημαρτητέον ἐστὶ καὶ νῦν, ἀλλὰ τοὐναντίον αἰτιῶν ὡς ὁ νόμος κελεύει, τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀναγκάζειν ἀπὸ σοῦ πρώτου. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονε τοῦτο πολλάκις, ἀλλ' ὡς οὕτω προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γάρ, εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτ' ἐμιμήσω, διὰ τοῦτ' ἀποφύγοις ἂν δικαίως· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλοίης· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, οὐ ταῦτ' ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. id eſt, non quod ſæpenumero vtique antea peccatum eſt, propterea etiam nunc poſtea peccandum eſt, ſed contra initium neceſſitatis imponendæ hominibus, vt talia faciant, qualia iubet lex capere oportet à te primo. Tu autem noli dicere ita ſæpenumero factitatum eſſe, ſed ita fieri conuenire. Non enim ſi quid aliquando non conſentaneum legibus actum eſt, & tu hoc imitatus es, idcirco iuſte, ac meritò abſolui debeas. ſed multo magis condemnari, quemadmodum enim ſi quis damnatus eſſet, tu hoc plebiſcitum non ſcripſiſſes: ita ſi tu nunc damnatus fueris, alius non ſcribet. Ponit eandem ſententiam & quidem iiſdem verbis in oratione κατ' Ἀριστοκράτους. & præterea in oratione κατ' Μειδίου, aliis verbis, quæ quamuis non ſint tam apte, atque, vt ita dicam, rotunde concluſa, neque tam concinnis numeris vincta, quam ſuperiora, tamen adſcribam. Sic igitur ille, τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὑμῶν τοῦ μὲν πολλὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι, τὸ μὴ κολάζεσθαι τοὺς ἐξαμαρτάνοντας αἴτιον ὄν; τοῦ δὲ μηδένα ὑβρίζειν τὸ λοιπόν, τὸ δίκην τὸν ἀεὶ ἁλόντα, ἣν προσήκει, διδόναι, μόνον αἴτιον ἂν γενόμενον; εἰ μὲν τοίνυν ἀποτρέψαι συμφέρει τοὺς ἄλλους, τοῦτον καὶ δι' ἐκεῖνα κολαστέον, καὶ μᾶλλόν γε, ὅσῳ περ ἂν ᾖ πλείω καὶ μείζω· εἰ δ' ἐποξῦναι, καὶ τοῦτον, καὶ πάντας ἐατέον. id eſt, Quis enim veſtrûm neſcit, quod ii, qui peccant ſupplicio non afficiantur, cauſam eſſe, quamobrem talia multa facinora admittantur? ſi autem qui in facinore deprehenſus ſit, damnetur ſemper, & ſupplicio afficiatur, hanc ſolam cauſam futuram quamobrem nemo in poſterum cuiquam contumeliam faceret? Si alios igitur à talibus factis deterrere vtile eſt reipublicæ, hunc etiam propter illa ſuperiora, ac præterita caſtigare, & pœna afficere oportet, atque adeo tanto magis, quanto ſint & plura, & maiora: ſin autem ad ſimiliter peccandum acuere, atque incitare expedit: & iſtum, & omneis, miſſos facere debetis. Eandem ſententiam, & Iſocrates his verbis perſecutus eſt in Buſiride, οὐ γὰρ ἀπολύεις αὐτὸν τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ἀποφαίνεις, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τινὲς ταὐτὰ πεποιήκασι, ῥᾳθυμοτάτην τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀφορμὴν κατασκευάζων. εἰ γὰρ τῶν μὲν ἀδικημάτων, οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν ὃ μήπω τυγχάνει γεγενημένον, τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστοις αὐτῶν ἁλισκομένους μηδὲν ἡγούμεθα δεινὸν ποιεῖν, ὅτ' ἂν ἕτεροι ταὐτὰ φαίνωνται διαπεπραγμένοι, πῶς οὐκ ἂν καὶ ταῖς ἀπολογίαις ἅπασι ῥᾳδίας πεποιημένοι, καὶ τοῖς βουλομένοις εἶναι πονηροῖς πολλὴν ἐξουσίαν κατασκευασμένοι; id eſt, non enim eum peccatorum culpa liberas, ſed ais, nonnullos quoque alios eadem feciſſe, perfugium iis, qui peccant, nequiſſimum, ac diſſolutiſſimum reperiens. Nam ſi iniuſte factum, quod nondum ab aliquo ſit admiſſum, reperire difficile eſt: eos autem, qui in vnoquoque eorū deprehenduntur, nihil, quod grauiter ferendum ſit, committere putamus, vbi alii eadem commiſiſſe reperiantur: quid aliud aſſequimur, niſi vt & defenſiones peccatorum omnibus faciles reddamus, & magnam licentiam peccandi iis, qui improbi eſſe velint, præbeamus? hanc eandem ſic tractauit Marcus Tullius libro accuſationis 3. *Quid igitur dicet? feciſſe alios? quid eſt hoc? vtrum criminis defenſio, an comitatus exſilio quæritur? Tu in hac republica, atque in hac hominum libidine, & vt adhuc habuit ſe ſtatus iudiciorum, etiam licentia non ex iure, non ex æquitate, non ex lege, non ex eo quod licuerit, ſed ex eo, quod aliquis fecerit id quod reprehenditur, rectè factum eſſe defendes? ſic erunt aliqui alij quid alia quam multa?* &c. ſequitur aliquot verſibus poſt, *vt ego aſſentior orationi, defenſionem tamen non probabo. Potius enim te damnato, ceteris anguſtior locus in probitate in defendenda relinquetur, quàm te abſoluto, alij quod audaciſſimè fecerunt, rectè feciſſe exiſtimentur.* ERIT ILLI ILLA RES HONORI] quomodo res turpis cuiquam homini qui fecerit, honori eſſe poteſt? ſignificat poeta corrupta eſſe tempora, corruptos mores. MVLCIBER CREDO ARMA F.] Vulcanus credo, inquit Theſprio arma ea fecit, quæ habuit Strathippocles, quia, quemadmodum Achillis arma, quæ à Vulcano fabricata fuerant ad Hectorem hoſtem

ſtem, interempto Patroclo, qui ea gerebat, peruenerunt: ita arma Strathippocleis ad hoſteis quaſi tranſuolarunt. tranſuolaſſe autem dicit, fortaſſe quia opera Vulcani nonnulla, ſua ſponte mouebantur. quin vt Homer. narrat. ιλ. σ. tripodas fecerat, qui ſua ſponte diuinum certamen inibant, deinde domum reuertebantur. Sic Homerus. Χρύσεα δέ σφ' ὑπὸ κύκλα ἑκάστῳ πυθμένι θῆκεν, Ὄφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δυσαίατ' ἀγῶνα, Ἠδ' αὖτις πρὸς δῶμα νεοίατο, θαῦμα ἰδέσθαι. Iam Vulcanus Mulciber dictus à mulcendo, vt vult Pompeius Feſtus, ferro, id eſt, molliendo. mulcere enim, inquit ille, mollire ſiue lenire eſt. Pacuuius, *Quid me obtutu terreſt mu ces laudibus?* Sed Donatus apud Terentium, ad illum locum Adelphorum, ipſum dominum, atque omnem familiam mulcauit vſque ad mortem, &c. notat mulcauit, lacerauit, mutilauit, molliuit atque diſſoluit Vnde Mulciber à mulcando: ſic enim legendum apud Donatum, & quod ſequitur, *quaſi Mulciber*, aliunde inuectum eſt, ſed hic Plautus dormitauit. Nam arma, quæ Vulcanus Achillis fabricatus eſt, ad hoſtem Hectorem, Patroclo mortuo non peruenerunt: ſed alia quæ à Vulcano non fuerint fabrefacta, quod & Camerarius animaduertit. TVM ILLE PROGNATVS THETI &c.] tum, id eſt, præterea, vel poſtea εἶτα, ille Strathippocles, à Thetide prognatus eſt: vt Achilles ex Thetide natus. Itaque quemadmodum ad Achillem Thetidis filium armis eius ad Hectorem tranſlatis, Thetis Nerei filia alia arma à Vulcano cuſa attulit. Itaque ſiue, Strathippocles arma ſua perdat, id eſt, noli admodum laborare, ſi Strathippocles arma ſua perdat. Nam alia ei arma apportabunt quædam Thetides Nerei filiæ. Notum eſt ex Homeri ἰλιάδος libro decimooctauo & decimonono. Thetidem Achillis, armis eius ad hoſtem Hectorem tranſlatis, alia arma à Vulcano cuſa adportaſſe. Profert autem hunc locum Priſcianus libro ſexto docens *Theti* dictum eſſe à Plauto in ablatiuo pro *Thetide*, quod erat viſitatius. ID MODO VIDENDVM EST, VT MATERIES SVPPETAT SCVTARIIS, &c.] id modo prouidendum eſt Strathippocli vt ſcuto um opificibus materies, vnde Scuta conficiant, ſuppetat: proinde ac ſi dicat, ſi quoties militatū ibit Strathippocles, & in ſingulis ſtipendiis ſcutum ſuum, & arma ſua perdet, verendum eſt, ne ſcutorum opificibus deſit materies, vnde ſcuta conficere poſſint. IN SINGVLIS STIPENDIIS] in ſingulis militiis. Nam ſingulæ militiæ ſua habebant ſtipendia IS] Strathippocles. EXVVIAS] ſpolia ſeu σκῦλα ſeu potius λάφυρα, *ad hoſtes exuuias facit*, autem, id eſt, ſe ab hoſtibus ſpoliari ſinet. SVPERSEDE ISTIS REBVS] profert autem hunc locum Nonius in verbo *ſuperſedere*. ſed labitur. Nam ſuperſedere interpretatur, perſeuerare, manere in conſilio, &c. ſed non eſt ita quandoquidem ſuperſedere valet deſiſtere, ſeu deſinere, vt apud M. Tullium lib. 4. epiſt. ad familiareis. *Tu ſi videbitur, ita cenſeo, facias: vt ſi habes iam ſtatutum, quid tibi agendum putes, in quo non ſit coniunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris*. Cælius ad Ciceronem lib. 8 *Nam ſi mihi non dediſſet eas quæ ad ludum ei aducta erant, Africanas, potuit ſuperſederi*. Sed exempla, quæ colligit Nonius, potuerunt eum docere, quid ſit *ſuperſedere* Turpil. Fedio, vt ille hac ſeſe abſtineret: ego ſuperſederem nuptiis. Siſenna hiſtor. lib 4 *De virtute eorum accuſanda prologui ſuperſederunt*. PATREM VIDERE SENEM, &c.] ſic libri quidem veteres habent ſententia non inepta neque aliena: ſed librorum vulgatorum lectio fortaſſe non eſt reiicienda, quæ talis eſt, *patrem videre ſe non volt*, &c. id eſt, ſe à patre videri non vult, &c. patris conſpectum fugit, &c. EST CAVSA, QVA CAVSA, &c.] eſt cauſa, quamobrem vnà mecum venire non eſt auſus. CAPTIVAM ADOLESCENTVLAM, &c.] quæ erat eius ſoror, quod ille ignorabat. DE PRAEDA MERCATVS EST] de iis rebus, quæ ab hoſtibus abactæ atque aſportatæ erant. FABVLOR] loquor, μυθοῦμαι. Sic in Moſtell. *neſcit quidem niſi ſanus fabulariei*. ANIMI CAVSA] id eſt, libidinis cauſa, vt animo ſuo morem gerat, vt ea ſeſe oblectet. QVOT ILLIC HOMO ANIMOS HABET?] quot ille homo libidines & cupiditates habet? VT FIDICINAM, QVAM AM.] ſeni, vt hanc emeret, perſuaſerat Epidicus, cum diceret eius eſſe filiam ex Epidauria muliere ſuſceptam. ID EI IMPETRATVM REDDIDI] id eſt, id ei confectum, & tranſactum reddidi Sic loquitur in Mil. glor. *Reddam impetratum* & impetrare interdum pro conficere, ab eodem vſurpatur: vt ſuprà in Captiuis, *Quod ego quidem minus quàm cupio vt impetret*. Idem in Caſina, *tamen, Vbi hoc, quod veni in vrbem, vbi impetrauero*, &c. Sed legendum fortaſſis eſt *impetritum*. Sic enim loquebantur antiqui. ſuprà in Aſinar. *Impetritum inauguratum'ſt quouis amittunt aues* Ego tamen nihil muto. VTCVNQVE IN ALTO VENTVS EST, &c.] quomodocunque in mari ventus eſt, exinde velum vertitur allegoria eſt, per quam hoc ſignificat hominum voluntates, & cupiditates prout ſunt tempora & ex euentis immutari. Sed Turnebus Aduerſar. lib. 20. cap 4. legit, vt habent libri vulgati *ex imo velum vertitur*, quomodo habent & nonnulli ex noſtris manuſcriptis. *ex imo* autem, interpretatur, ex ima veli parte, cui aſſentior & iampridem ita legendum, atque explicandum, exiſtimaueram. REDDE IGITVR reddeigitur, quod tibi dedi quando acceptum non habes. Nam donatio non valet, niſi is, cui donatur, acceperit locus eſt: quo ſignificat Theſprio ſe nolle à ſe dictum eſſe quod dixit, quādo id, quod dixit, negat Epidicus ad interrogatum eſſe reſponſum. redde, inquit, mihi quod tibi dixi, & fac, vt non ſit dictum AB DANISTA] à fœneratore, à trapezita. IN DIES, MINASQVE ARGENTI SINGVLIS NVMMIS] accepit pecuniam illam fœnore, nempe in ſingulos dies, & in ſingulas minas, ſingulis ſeſtertiis nummis. libri vulgati habent *nummus*: quam lectionem probant quidam, & ſubintelligunt, *ſoluitur*. ſententia autem quidem eſt eadem, ſed libros veteres ſequor. Admonet autem Camerarius, per nummum ſignificari hic denarium, id eſt, quatuor ſeſtertios nummos, ſeu decem aſſeis. BASILICE] regie, id eſt, magnifice, fortiter, planiſſime, prorſus, funditus. QVID IAM?] nonnulli legi volunt *qui iam?* id eſt, quomodo iam periiſti? quod videtur rectius. veruntamen nihil mutare auſim, nam ita ſæpe loquitur, niſi forte vbique legendum ſit, *qui iam*. ILLE, QVI PERDIDIT ARMA, PERDIDIT ME] locus in verbo. Sic & Horatius dixit arma perdere. epiſt. ad Quinctium lib 1. *Perdidit arma, locum virtutis deſeruit, qui ſemper in augenda feſtinat, & obruitur re*. Significatur autem Strathippocles, per eum, qui arma perdidit. NAM QVID ITA?] vel, *nam*, poſitum pro *autem*, vel eſt ἀναστροφὴ *nam quid*, pro *quidnam*, quā dixe ſuprà, in Aulularia princip. ibi, *Nam cur me miſeram verberas?* SED TACEAM, OPTVMVM'ST] id eſt, ſed optimum eſt. vt taceam, vel ſed optimum eſt me tacere. ſermonem inceptum abrumpit, ſe ipſe reprimens, ne ſeruo futili committat arcana, recondita, & ἀπόρρητα, ne loquatur, quæ ſunt tacenda. PLVS SCIRE SATIVS EST, Q. L. S. H.] ſeruum homi-

nem præſtat plus ſcire, quàm loqui. non debet ſeruus homo omnia, quæ ſcit, loqui: ſed multa tacere, & pectore clauſa continere. hæc autem ſummiſſa voce, & quaſi ſecum loquitur Epidicus à Theſprione auerſus, & ad ſpectatores verſus. TIMIDVS ES] times. timidus, pro timens, de quo ſuprà. ITA E VOLTV TVO VIDEOR VID. TEC.] ſic edendum curaui, ſententia plana, è voltu tuo, inquit, videor intelligere te aliquid mali in te admiſiſſe & pœnam meritum eſſe. vulgata autem lectio, à qua non diſcrepat antiqua, *ita voltum tuum video videre commeruiſſe*, &c. ferri non poteſt. COMMERVISSE] commiſiſſe. Sic Terentius Phorm. *Nam ſi te ſenſerit timidum pater eſſe arbitrabitur Commeruiſſe culpam*, POTIN', VTI, &c.] potiſne facere, vt ne mihi moleſtus ſis? vel ſic, potéſne fieri, vt ne mihi moleſtus ſis? ſic in Pſeudolo. *potin', aliam rem vt cures?* Ibidem, *potin', vt taceas?* in Menæch. *potin', vt mihi moleſtus ne ſis? non te appello.* DEPERIT] valde amat, ita vt amore pereat. DEGETVR CORIVM DE T. M.] degetur, id eſt, detrahetur, demetur, deripietur. ita Nonius in verbo *degere*, quem ſecutus ſum, reclamantibus libris veter. qui habent *detegetur*: quomodo edidit Camerarius, ſed conſentientibus, & comprobantibus omnibus vulg. QVAM TE VNQVAM AMAVIT] ineſt in his verbis aliquid turpitudinis, & flagitii ſignificat enim Theſptio Epidicum Strathippocli aliquando turpiter inſeruiſſe non ſine pudicitiæ ſuę iactura. IVPPITER TE PERD.] Iupiter te perdiderit, ob iſtuc maledictum, quod in me iacis. MITTE NVNC IAM ME] nunc me miſſum fac. QVIA PATREM PR. SEC.] ordo eſt, quia non vult patrem ſe conuenire, & conſpicari priùs, quàm id argentum, &c. hic locus confirmat reſtitutionem illam noſtram, quæ eſt ſuprà non longè, ibi, *Patrem ſe videre non volt etiam nunc.* RES TVRBVLENTA'ST] res eſt turbarum plena. HAECCINE VBI SC. S.] ſermo præciſus, cuius hæc ſententia eſt. hęccine feret ſenex, vbi ſciet? vel ſic, hęccine multa patietur eſſe ſenex, vbi cognoſcet? proinde ac ſi dicat, non faciet. PVPPIS PEREVNDA'ST P.] quandoquidem mihi pereũdum eſt, videndum eſt, vt probè peream, atque, vt ita dicam, honeſte cadam. vel ſic. quandoquidem puppis perire debet, vel quando puppim perire neceſſe eſt, id eſt, tergum meum, dãda mihi opera eſt, vt probè pereat, præclaro ſcilicet aliquo facinore facto, allegoria eſt: ſignificat enim quando ſibi pereũdum ſit, magnificè & gloriosè pereundum eſſe: quemadmodum dicebat Catilina ſe incendium ſuum non aqua, ſed ruina reſtincturum. Salluſt. in in bello Catil. Cicero pro Muræna. ſecutus autem ſum libros veteres omneis, à quibus non diſcrepant vulgati. Et verò hanc lectionem confirmant ea, quæ deinceps ſequuntur. *quid iſtud ad me attinet, quo tu intereas modo?* Camerarius tamen poſſe legi putat *perciunda*, vt percire puppim, dictum eſſe à Plauto intelligamus pro eo, quod dicunt Græci, κρούεσθαι πρύμναν hoc eſt, pulſare puppim. ego nihil muto: neque tamen Camerarii cõiecturam damno: ſed totam rem iudicio lectoris relinquo ac permitto. Quod ſi quis *perciunda* probaret: ſic putarem hunc locum explicandum, quando mihi tantum periculum impendet, vel quandoquidem in tantum diſcrimen veni, videndum mihi eſt, vt ex hoc ipſo diſcrimine in quo verſor, me in tutum aliquem portum recipere poſſim: vel videndum mihi eſt, vt ſim ad fugam paratus, expeditus atque inſtructus, ſi fortè ſenis iram fugere opus ſit. Naues enim ex alto in portum appulſæ, cum proram habeant tum portui obuerſam, continuò remorum pulſu ita conuertuntur, vt puppis portum, prora altum ſpectet. Virgil. libro 6. *Obuertunt pelago proras*, ſed vt dixi, lectionem receptam tueor. QVIA PERIRE SOLVS NOLO, &c.] ſic apud M. Tull. in Catilin. 2. *Nam illud non intelligo, quamobrem ſi viuere honeſtè non poſſunt, perire turpiter velint: aut cur minore dolore perituros ſe cum multis, quam ſi ſoli pereant, arbitrentur.* BENEVOLENTEM CVM BENEVOLENTE] te beneuolente, mecum perire volo beneuolente. ABI IN MALAM REM.] ſermo malè precantis. CVM ISTAC CONDIC.] per quam non vis ſolus mori, ſed me tecum mori poſtulas. ILLIC] ille. SOLVS NVNC ES] nunc quid libet dicere licet. quia ſolus ſum: neque metuendum mihi eſt, ne quis, quod hic dixerim, diuulget. loquitur autem ſecum Epedicus hoc modo, ſolus nunc es Epidice. IN TETE] in teipſo, in tua ipſius virtute. ABSVMTVS ES] periiſti. TANTAE IN TE IMP. R.] Tantæ tibi impendent ruinæ. NISI SVFFVLCIS FIRMITER] niſi te tanquam ædificium ruens, & ruinæ proximum, ſeu ruinoſum, ſubiectis veluti tibi ciuibus valide fulcis: & vel niſi nauim fluctibus, & procellis iactatam arte aliqua fulcis, & ſuſtines, &c. allegoria eſt. SVBSISTERE] ὑφίστασθαι. ITAQ. IN TE R. M. M.] & ita montes mali in te ruunt: montes mali, id eſt, ingentia mala, tralatio eſt. Sic Cicero dixit, *montes in teſaurum*, ſic Cornif. libro 4. *quos montes belli fabricat* - *eſt.* Sic Homerus ὄρος. Idem Plautus Moſtell. *Ita mali mœroris montem maximum adportem modò conſpicatus ſum.* Idem Mercat. *Montem tu quidem mali in me ardentem iamdudum iacis.* NEQVE EGO NVNC, QVOMODO ME EXP.] id eſt, neque mihi conſilium vllum probatur, ſeu neque ego nunc conſilium vllum idoneum reperio, quo me impeditum expediam. PERPVLI] vſque ad extremum impuli, eo vſque impuli, dum caderet, ſenem meis dolis coegi: ſeni meis dolis vim attuli. VT CENSERET] vt exiſtimaret, &c. SVAM FILIAM] ex Epidauria muliere ſuſceptam. IPSE] filius eius. QVAM ABIENS MAND. M.] quam abiens mandauit mihi, vt emendam curarem. ALTERAM] amicam, quam neſcit eſſe ſororem ſuam. CORIVM PERDIDI] corium, id eſt, δέρμα, pellem, quæ lacerabitur virgis, vt ſtatim ipſe Epidicus dicit. NAM IAM VBI SENEX SENSERIT, &c.] nam vbi primum ſenex cognouerit ſibi fucum eſſe factum, non dubium eſt, quin dorſum meum virgis ſpoliet, id eſt, quin meum corium virgis concĩdat, & dilaceret. AT ENIM TV P.] ſecum ipſe ſermocinatur. NIHIL EST ISTVC] nullum commentum, aut conſilium reperire poſſum, quo mihi pręcaueam, aut ſi quid reperio, inane, & inutile eſt. PLANE HOC CORRVPTVM'ST C.] plane ego totus perii. NEQVE HOMO ES. &c.] reprehendit ſe ipſe, quòd ita animum deſpondeat, neque animum fortem & præſentem præbeat. QVI TIBI LIB. EST M. L.] qui tibi libet male loqui? totus hic locus feſtiuo dialogiſmo exornatus eſt. QVIA TVTE TETE DESERIS] referendum ad illud, nequam homo es, hoc modo. nequam homo es Epidice, quia tu ipſe tibi dees, homo nihili es, & nullius frugi, qui te ipſe deſeris. nam qui ſe ipſe deſerit, multo facilius alios deſeret. QVID FACIAM?] reſpondet ipſe ſibi, quid faciam? inquit, proinde ac ſi dicat, quid aliud facere poſſum? quid eſt, quod facere poſſim? ſi qua ratione mihi ipſe opitulari poſſem, non me deſererem, non mihi deeſſem. nunc autem cùm mihi nihil veniat in mentem, quo me impeditum expediam: & me deſeram & me petiiſſe etiamnum neceſſe eſt. TV QVIDEM ANTEHAC ALIIS SOLES D. CONSILIVM M.] id eſt, tu antehac ita conſiliis abundabas, vt etiam

vt etiam aliis mutua dare poſſes: tractum eſt à pecunia, quæ mutuo datur. vt enim nemo egens alteri mutuo dare poteſt: ita qui alteri dat mutuo, intelligitur plus habere, quàm ſibi ſatis ſit. Tibi igitur Epidice qui antehac aliis cōſilia mutua dare ſolebas, conſilia ſuperſint, neceſſe eſt, quibus ipſe vtare, & quibus te impeditum expedias. HVC CONCEDAM] in hunc locum me conferam. VNDE] ex quo loco. PLACIDE] ſine ſtrepitu, tacitè, tranquillè. PERSEQVAR.] auribus ſcilicet, hoc eſt, percipiam, audiam, tralatio eſt à pedibus ad aures.

## STRATHIPPOCLES, CHERIBVLVS adoleſcens. EPIDICVS ſeruus.

St. *REm tibi ſum elocutus omnem Cheribule, atque admodum*
*Meorum mærorum, atque amorum, ſummam edictaui tibi.*
Ch. *Præter ætatem & virtutem ſtultus es Strathippocles,*
*Idne pudet te, quia captiuam genere prognatam bono*
*In præda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?*
St. *Qui inuident, omneis inimicos mihi iſtoc facto repperi:*
*At pudicitiæ eius nunquam nec vim, nec vitium attuli.*
Ch. *Iam iſtoc probior es meo quidem animo, cùm in amore temperes.*
St. *Nihil agit qui diffidentem verbis ſolatur ſuis.*
*Is eſt amicus, qui in re dubia re iuuat, vbi re eſt opus.*
Ch. *Quid tibi me vis facere?* St. *argenti dare quadraginta minas,*
*Quod Daniſtæ detur, vnde ego illud ſumpſi fœnore.*
Ch. *Si hercle haberem, non negarem.* St. *nam quid te igitur retulit,*
*Beneficium eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?*
Ch. *Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.*
St. *Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quàm foro.*
*Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim,*
*Quem quidem ego hominem irrogatum plagis piſtori dabo,*
*Niſi hodie prius comparaſsit mihi quadraginta minas,*
*Quàm argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam.*
Ep. *Salua res eſt. bene promittit. ſpero, ſeruabit fidem.*
*Sine meo ſumtu paratæ iam ſunt ſcapulis ſymbolæ.*
*Aggrediar hominem, aduenientem peregrè herum ſuum Strathippoclem:*
*Salua impertit ſalute ſeruus Epidicus* St. *vbi is eſt?* Ep. *adeſt.*
*Saluum te gaudeo aduenïſſe.* St. *tam tibi iſtuc credo, quàm mihi.*
Ep. *Benéne vſque valuiſtin'.* St. *à morbo valui. ab animo æger fui.*
Ep. *Quod ad me attinuit, ego curaui: quod mandaſti mihi,*
*Impetratum eſt, emta ancilla'ſt, quod tu te ad me litteras*
*Miſsiculabas.* St. *perdidiſti omnem operam.* Ep. *nam quid perdidi?*
St. *Quia meo neque cara'ſt cordi, neque placet.* Ep. *quid retulit*
*Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epiſtolas?*
St. *Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pectori.*
Ep. *Hercle miſerum'ſt ingratum eſſe hominem, id quod facias bene.*
*Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutauit locum.*
St. *Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?*
*Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum.*
Ch. *Quid iſtæc verba facimus? huic homini opus eſt quadraginta minis,*
*Celeriter calidis, Daniſtæ quas reſoluas, & cito.*
Ep. *Dic modò, vnde auferre me vis? à quo trapezita peto?*
St. *Vnde libet. nam ni ante ſolem occaſum hoc argentum eloces,*

*Meam domum ne imbitas.tu te in priſtinum re'là inferas.*
Ep *Facile tu iſtuc ſine periculo,& cura verde libero*
*Fabulare:noui ego noſtros,mihi dolet quum ego vapulo.*
St. *Quid tu nunc?patierin' vt ego me interimam?* Ep. *ne feceris,*
*Ego iſtuc accedam periculum potius,atque audaciam.*
St. *Nunc places,nunc ego te laudo* Ep *patiar ego iſtuc quod lubet.*
St. *Quid de illa fiet fidicina igitur?* Ep. *aliqua reperibitur:*
*Aliqua ope exſoluam,extricabor aliqua.* St. *plenus conſilij es,*
*Noui ego te.* Ep *eſt Euboicus miles locuples multo auro potens,*
*Qui vbi iſtam emtam eſſe ſcribit,atque hanc adductam alteram,*
*Continuò te orabit vltrò, vt illam transmittas ſibi.*
*Sed vbi illa eſt,quam tu adduxiſti tecum?* St *iam faxo, hîc erit.*
Ch. *Quid hîc nunc agimus?* St. *eamus intro ad te,vt hunc hodie diem*
*Luculentè habeamus.* Ep. *ite intro.ego de re argentaria*
*Iam ſenatum conuocabo in corde conſiliarium,*
*Cui potiſſimum indicatur bellum,vnde argentum auferam.*
*Epidice vide quid agas,ita res ſubitò obiecta eſt tibi.*
*Non enim nunc tibi dormitandum,neque cunctandi copia eſt.*
*At eundem ſenem oppugnare,certum eſt conſilium mihi:*
*Ibo intrò,atque adoleſcenti dicam noſtro herili filio,*
*Ne hic foris ambulet, néve vſquam veniat obuiam ſeni.*

SVMMAM] τὸ κεφάλαιον. EDICTAVI TIBI] expoſui tibi, in Menæchmis, *Omnia hercle ego edictaui.* PRAETER AETATEM, ET VIRTVTEM] non conuenit tuæ ætati, neque virtuti tuæ, te ita ſtultum eſſe:non decet iſtam ætatem,neque virtutem, te ita ſtultum eſſe:ætas tua.& virtus tua poſtulant, vt ſapias. ID NE PVDET TE, QVIA, &c.] ſic Horatius ad Xanthiam Phoceum oda 4.li.2 *Ne ſit ancilla tibi amor pudori Xanthia Phoceu prius inſolentem Serua Briſeis niueo colore Mouit Achillem*, &c. QVIS ERIT VITIO QVI ID V. T?] quis erit, qui te eo nomine vituperet? quis erit, qui te idcirco vitioſum eſſe arguat?quis erit, qui hoc tibi tãquam vitiũ obiiciat?ſic infrà eadem fabula. *Atque hac ſtultitia'ſt me illo vitio vertere.Egomet quod factitaui in adoleſcentia.* QVI INVIDENT]vel ad ſuperiora pertinet, hoc modo, qui inuident,id mihi vitio vertent, vel ad ea,quæ ſequuntur,hoc modo,omneis eos mihi inimicos reddidi, qui inuident. OMNEIS INIM. MIHI ISTOC F. R.] omnium inimicitias ob iſtud factum,mihi conflaui. quia hanc puellam emi, MEO QVIDEM ANIMO] mea quidem ſententia. κατ' ἐμὴν γνώμην. CVM IN AMORE TEMP.] cum tibi in amore têperes: cùm tibi in amore modereris, quod eſt difficile factu. NIHIL AGIT, QVI DIFFID. VERB. S. S. &c.]inanem operam ſumit,ſeu nihil adiuuat,qui hominem ægrum, & ſuis rebus diffidentem verbis,non re conſolatur,& erigit. Iſque verus demum amicus eſt,qui amicum in re dubia,ideſt,in periculo,& diſcrimine aliquo re iuuat,ac ſubleuat. ſignificat non ſatis eſſe, hominem rebus ſuis diffidentem verbis conſolari: ſed re quoque adiuuandum eſſe, atque adeò multo magis. NAM QVID TE IGITVR RETVLIT &c.] id eſt quidnam igitur attinuit,ſeu quidnam igitur profuit,te verbis eſſe liberalem,ſi re mihi auxilium non fers?id eſt, ſi pecuniam, & nummos. *retulit* prima longa ab imperſonali *refert*. Sic Terentius in Heautontim. *Edixin tibi non interminatus ſum,ne faceres?num veritus es?quid retulit?*vbi notat Donatus ad illud, *quid profuit? quid interfuit?* & Plautus noſter, infrà eadem ſcena *quid retulit mihi tantopere mandare,& mittere ad me epiſtolas:* in editione Camerariana ſcriptum eſt hoc verbum cum duplici tt. mendoſè: debet enim cum vno ſcribi. QVIN EGO CLA. DEFAT. DIFF.] dicis auxilium apud me eſſe ad rem emortuum, & ita nullam rem à me tibi præſtari. Immo verò ego ipſe clamore conficior,& diſtrahor,& dirumpor, dum pecuniam ab iis,qui mihi debent,flagito.vel ſic,vt mauult Camerarius,Quin ego ipſe magnum æs alienum contraxi, & mei creditores nummos ſibi debitos exigentes, me clamore ſuo obtundunt, atque enecant. DIFFEROR]diſcrucior, dilaceror, διασπῶμαι. Terêt.Adelph.*differor doloribus.* MALIM ISTIVSMODI AMICOS FVRNO M.Q.P.] paronomaſia eſt in nominibus foro, & furno: furno merſi autem intelliguntur ære alieno, & circumforaneo obruti. In foro enim ſunt fœneratores. Hoc igitur dicit Strathippocles, Cleobulo ſuccenſens, quòd ab eo re non inuenit: malim mihi iuſtiuſmodi amicos, qualis mihi tu es,eſſe furno merſos, & in furnum calidum conditos, quàm foro merſos. id eſt, ære alieno obrutos,vt te eſſe ſignificas, cum te a creditoribus tuis inclamari dicis. His verbis Strathippocles malè precatur Cleribulo,& eius ſimilibus:(quippe autẽ peius eſt,furno merſũ eſſe,quã foro)ſimul'que ſignificat taleis amicos,qualis eſt Cleobulus, nihilo plus prodeſſe amicis ſuis in foro, quàm in furno:in foro prodeſſe nõ poſſũt,quia cum ipſi id quod debẽt,expedire nõ poſſint,multò minus credibile eſt, eos à fœneratoribus pecuniam pro aliis mutuam impetrare poſſe, in furno prodeſſe nõ poſſe in promptu eſt. PRETIO PRETIOSO]magno pretio,ſic dictum pretio pretioſo, vt amœnitas amœna,nitoribus nitidis. ludi ludificabiles.& ſimilia,de quib. alibi.ſic infrà non longè *ſalua ſalute.* IRRIGATVM PLAGIS PISTORI DABO] crebris plagis conciſum in piſtrinum dabo, irrigatum plagis tralatè dictum, videtur

aiicui

autem ductum à farina, quæ aqua irrigata piſtori datur, vt ex ea conficiatur panis. COMPARASSIT] compararit, alicunde eruerit. PRIVS COMP. M. QVADRA. M. QVAM, &c.] hyperbole eſt, quin ne fieri quidem poteſt, vt tam citò Epidicus pecuniam reperiat, ſed exprimitur amantis affectus. SALVA RES EST] ironia eſt. SERVABIT FIDEM] faciet quod promittit. ratio hæc eſt, quare ſalua res ſit. ſed nobis ſeruari fidem volumus in rebus optatis & vtilibus: non in malis & damnoſis. ſic autem legendum non vt habent libri vulgati, *ſeruabit id*, neque vt edidit Camerarius, *ſeruabit itidem*. ſic autem eſſe legendum conieci, tum ex ſententia, quæ hanc ſcripturam poſtulat, atque adeò flagitat, tum ex antiqua noſtrorũ aliquot librorũ, qui habẽt partim *ſeruabit itidem*, partim *ſeruabit idem*, ſcriptura. SINE MEO SVMPTV PARATAE IAM SVNT SCAP SYMB. ] iocus à ſymbolis, & cenis collatiuis tractus. erant autem ſymbolæ, collectæ, ſeu pecuniæ, quæ ab iis, qui communi ſumtu erant vnà cenaturi, conferebantur. Terentius in Andria, *Ehi quid Pamphilus? quid? ſymbolam dedit.* Idem Eunuch. *Heri aliquot adoleſcentuli coiimus in Piræo, in hunc diem, vt de ſymbolis eſſemus: Chæream ei rei præfecimus*, &c. ſignificat paratas eſſe ſuis ſcapulis plagas frequenteis & crebras, quæ tanquam ſymbolæ, diuerſis ex partibus in ſcapulas ſuas conferentur. SALVA IMPERTIT SALVTE] ſalua ſalute, id eſt, ſumma ſalute. A MORBO] à corporis morbo. AB ANIMO] ab animi mœrore. QVOD AD ME ATTINVIT] quod meum fuit: quod mei officii fuit. IMPETRATVM EST] confectum & tranſactum eſt. QVOD TV TE AD ME LITT. MISSICVL.] quod, id eſt, propter quod: vel *quòd*, cum accentu graui, quia *miſſiculabas* autem, id eſt, crebrò mittebas: miſſitabas vel dicamus miſſiculare, eſſe paruula quædam mittere: & literas miſſiculare, eſſe paruulas litterulas mittere. NAM QVID PERDIDI?] quidnam, ſeu propter quidnam perdidi? nam quid, pro quidnam, ἀναςροφή. QVIA MEO NEQVE CARA'ST CORDI, &c.] quia neque animo meo cara eſt, &c. licebat dicere detracta voce. *cara*, hoc modo, quia neque mihi cordi eſt, neque placet. QVID RETVLIT, &c.] quid profuit, &c. *retulit* prima longa, imperſonale ab indicatiuo *refert* quo ſuprà vſus eſt ead. ſcena, *Nam quid te igitur retulit*, &c. ALIA CVRA] alius amor. HERCLE MISERVM'ST INGR. ESSE HOM.] ordo & ſententia eſt, profectò miſerum eſt te ei de quo bene merearis, gratum non eſſe, in eo quod facias bene iam illud, te, ei, de quo bene merearis, &c. ſecunda perſona eſt pro tertia non definita: vt ſi ita dixiſſet: miſerum eſt, eũ, qui alicui benefecerit, gratum non eſſe ei, cui benefecerit, in eo, quod benefecerit. Sed hæc quoque ſcriptura in nonnullis manuſcriptis codicibus reperitur: *hercle mirum'ſt gratum eſſe hominem id, quod facias bene.* Cuius ſcripturæ fortaſſis hæc ſententia poſſit eſſe. profectò mirum eſt, quenquam hominem gratum reperiri in eum, de quo bene meritus ſit, & eius beneficii, quod acceperit, nomine, cum tu ingratus ſis, neque mihi vllã gratiam habeas eius rei, quam tuo mandatu feci. Ego priorem ſcripturam & ſententiam huic antepono. QVI AMOR MVTAVIT LOCVM] quia eam, quam olim amabas, amare deſiiſti, & nunc aliam amas. DESIPIEBAM MENTIS, CVM, &c.] deſipiebam mentis, ſeu mente. ſic dictum, vt pendere animi, ſeu animo, cruciari animi, ſeu animo: angi animi, ſeu animo: æger, ſaucius, infœlix animi, ſeu animo, & ſimilia ſexcenta. CVM ILLAS SCRIPTAS MITTEB.] cum illas litteras mittebam ad te: cùm illas tabellas ſcriptas dabam ad te. MEN' PIACVLAREM. OP. F. &c.] méne oportet propter ſtultitiam tuam plecti? méne par eſt ſtultitiæ tuæ pœnas dare? an me oportet piaculum ſtultitia tua admiſſum luere? anne oportet ſtultitiam tuam meis ſcapulis & meo ſupplicio expiari? VT MEVM TERGVM STVLTITIAE SVBDAS SVCCID.] A. Gell. lib. 4. cap. 6 hunc locum proferens, Succidaneæ hoſtiæ, inquit, dicuntur, è littera per morem compoſiti vocabuli in, i. litteram commutata. nam quaſi ſuccedaneæ appellatę ſunt, quoniam ſi primis hoſtiis litatum non erat, aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur, quæ quaſi prioribus iam cæſis luendi piaculi gratia ſubdebantur, & ſuccedebant, ob id ſuccidaneæ nominatæ, littera, i. ſcilicet tractim nominata. tergum igitur ſuccidaneum poſuit Plautus pro tergo, quod pro aliena culpa cædatur. Feſtus, *ſuccidanea hoſtia dicebatur, quæ ſecundo loco cædebatur ſic appellata à ſuccedendo.* CALIDIS] recentibus. quàm primum, & celerrimè repertis. θερμαῖς. RESOLVAS] reddas, reſcribas. NAM NI ANTE SOLEM OCCASVM HOC ARGENTVM ELOCES, &c.] hic verſus in plerisque libris lacer & mutilus eſt. ſic enim ſcriptus eſt, *Vnde libet. Nam ni ante ſolem occaſum eio.* * *. quidam ex *elo* faciunt ἕλω, id eſt, abſtulero: alii ἔχω, id eſt, habeam. Ego docti cuiuſdam viri fidem ſecutus, qui ſe ita ſcriptum reperiſſe in antiquiſſimo codice teſtatus eſt: ita edidi, *Vnde libet. nam ni ante ſolem occaſum hoc argentum eloces*, &c. id eſt, niſi ante ſolis occaſum has quadraginta minas ex aliquo loco eruas: vel ex ſuo loco auferas, & ad me afferas, &c. *ſolem occaſum* autem dictum eſt antiquè. vt eſt in xii. tabulis. *Sol occaſus, ſuprema dici tempeſtas eſto.* MEAM DOMVM NE IMBITAS] meam domum ne introeas. beto, is, antiquum verbum, quod valet eo, is hinc compoſita, imbito, imbitis, perbito, perbitis, rebito, rebitis, &c. de quibus alibi. TV TE IN PISTRINVM RECTA INFERAS] tu te in piſtrinum rectà conferas, ſeu conicias. Hic quoque verſus lacer eſt in plerisque libris, ſed in vno ſic erat expletus, *tu te in piſtrinum rectà inferas*, quam lectionem recepimus, vt & ſententiæ conuenientem & ſuis numeris conſtantem. CORDE LIBERO] animo libero, ac ſoluto. FABVLARE] fabularis, loqueris. NOVI EGO NOSTROS] noui ego eos, qui è familia noſtra ſunt. noti ſunt mihi familiares, ac domeſtici noſtri. PATIERIN', VT EGO ME, &c.] patieriſne, vt ego mihi manus efferam & me ipſe occidam. ACCEDAM] adibo. ALIQVA REPERIBITVR] aliqua via reperietur. ALIQVA OPE EXSOLVAM, EXTRICABOR ALIQVA] aliqua ope me exſoluam, aliqua ope his tricis, id eſt impedimentis expediam me, ſeu expediar. profert Nonius in voce *trica*. EST EVBOICVS MILES, QVI, &c.] hoc eſt commentum Epidici, quo quadraginta minas à ſene aufert. Euboicus autem, ab Eubœa dictus. MVLTO AVRO POTENS] aurum potens eſt, & ictu fulmineo potentius, vt ait Horatius Oda 16. libro 3. *ictu fulmineo*. quare probabiliter, qui auro abundant, ſunt potentes: quia eo freti quiduis efficere poſſunt. ISTAM] quæ eſt apud patrem. SCIBIT] ſciet. LVCVLENTE HAS.] hilariter, iucundè, ſplendidè, opipare, λαμπρῶς, traducamus. EGO DE RE ARGENT. IAM SENATVM CONVOCABO, &c.] ego de re argentaria, id eſt, de argento, apud me conſultabo. conuocabo ſenatum conſiliarem: tralatè dictum à ſenatu; cuius erat de rebus maximis conſultare. ſuprà in Aulularia, *Quid tu te ſolus de ſenatu ſeuocas?* Idem in Moſtell. *Dum mihi ſenatum conſilii in cor conuoco.* ibidem, *Capio conſilium, vt ſenatum*

*congerronum conuocem: Quem cum conuocaui, atque illi me è ſenatu ſegregant.* Idem in Milite glor. *frequens ſenatus poterit nunc haberier.* CVI POTISSIMVM INDIC. B.] cōſult bo apud me cui potiſſimùm inſidiæ à me comparentur, vel cui potiſſimùm bellum denuntietùr, à quo argentum auferam. tralatio, ſeu potius allægoria eſt. EPIDICE ] ſe ipſe alloquitur, & hortatur. DORMITANDVM] negligenter, & ſomniculose agendum tralatio eſt. Dormitare Græci dicunt νυστάζειν, quod valet dormiturire, & ſomno vrgeri, ſeu grauari. Horat. in epiſt. ad Piſo. & idem, *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.* Hinc dormitatores, qui aliud agunt, quique neglig ēter & ſomniculosè verſantur in eo, quod agere debent. NEQVE CVNCTANDI COPIA'ST] neque cunctandi locus eſt. ſeu neque cunctari licet. AT EVNDEM SENEM OPPVGNARE] ſuprà dixit bellum indicere, eundem ſenē videlicet, quē oppugnaui, quémque adeò expugnaui, & decepi in Fidicina emēda, quam ille filiā ſuam ex Epidauria muliere natam eſſe putat.

## APOEDICES, PERIPHANES, ſenes duo.

*PLerique homines, quos quum nihil refert, pudet, vbi pudendum eſt,*
*Ibi eos deſerit pudor, quum vſus eſt vt pudeat. is adeò tu es. quid*
*Eſt quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem, domum*
*Ducere vxorem, præſertim eam, qua ex tibi commemores*
*Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam?* Pe. *reuereor filium.*
Ap. *At pol ego te credidi vxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi,*
*Cuius quoties ſepulcrum vides ſacruficas illico orco hoſtiis:*
*Neque adeò iniuria, quia licitum eſt eam tibi viuendo vincere.*
Pe. *Oh Hercules ego fui, dum illa mecum fuit: neque ſexta ærumna*
*Acerbior Herculi, quàm illa mihi eſt obiecta.* Ap. *pulcra*
*Edepol dos pecunia eſt.* Pe. *quæ quidem pol non maritata'ſt.*

PLERIQVE HOMINES] ſubintellige, ſunt. CVM NIHIL REFERT ] cum nihil attinet: cùm nihil prodeſt. IBI EOS DESERIT PVDOR] ibi à pudore derelinquunt. QVOM VSVS EST, VT PVDEAT] cùm opus eſt eos pudore affici. notanda hæc iteratio. Nam ſuprà dixit, vbi pudendum eſt, id eſt, vbi pudere eos debet. dicit nunc quom vſus eſt, vt eos pudeat, ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. IS ADEO TV ES] talis adeò tu es. QVID EST, QVOD PVDENDVM SIET, &c. ] corruptus erat hic locus in omnibus libris, in quibus ita legitur, *qui Des, quod pudendum ſiet*, quæ lectio fieri non poteſt, neque ex ea probabilem vllam ſententiam elicere licet. ego autem coniectura certiſſima ductus d. littera coniuncta cū prouocabulo *qui*, & addita vna litera, vt ex *es*, fieret *eſt*, locum mendoſum emendaui, ac perpurgaui, vt ſententia aptiſſima, & planiſſima ex eo eliciatur. quid eſt, inquit Apœcides, quod ſit pudendum, id eſt, quamobrem te pudere debeat. ducere vxorem domum fœminam bono genere natam, præſertim eam, ex qua dicas hanc, quæ domi eſt, filiam eſſe natam? Epidauriam illam mulierem ſignificat, quæ hic non nominatur, ex qua nata erat Periphani filia, quam ſe putabat habere domi. REVEREOR FILIVM] αἰδοῦμαι τὸν παῖδα, filium pudore proſequor, filius me pudore afficit. AT POL EGO TE CREDIDI. VX. &c. ] proinde ac ſi dicat, at pol erat æquius te vxorem mortuam pudore proſequi, ſeu exequi: id eſt, erat æquius te vxoris mortuæ pudore & reuerentia à nouis nuptiis deterreri, quàm pudore, & reuerentia filii, &c. QVAM TV EXTVLISTI ] quam tu foras ad rogum extuliſti. efferri dicuntur mortui, cùm domo in rogum portantur. Terent. Andr. *Effertur imus.* PVDORE EXSEQVI ] pudore, & reuerentia proſequi. Hinc exſequiæ dictæ ſunt: & exſequias mortuis facere. Mar. Tull. Tuſcul. CVIVS QVOTIES SEP VIDES, SACR. &c ] Cuius ſepulcrum quoties vides, toties Orco hoſtias immolas, gratiam ei referens, quòd te vxore loquaci, & odioſa liberarit, & quia, vt ſubiicit, licuit tibi eam viuendo vincere. Non ſemel lectorem admonuimus viros introduci à Plauto vxorum oſores. SACRVFICAS ILLICO ORCO HOST. ] vtroque modo dicere licet, ſacrificas Orco hoſtias, & ſacrificas Orco hoſtiis. Orco autem, id eſt, ᾅδῃ, Plutoni. Orcus ab vrgendo dictus, inquit Feſtus. NEQVE ADEÒ INIVRIA: QVIA LICITVM'ST T.] Neque verò iniuria, id eſt, immeritò, Orco ſacrificas, quia licuit tibi eam viuendo ſuperare, id eſt quia tibi datum eſt, vt eſſe poſſes ei ſuperſtes. Viuendo vincere dixit, & Lucre. lib. 1. *Multáque viuendo vitalia vincere ſecla.* & lib. 3. *Omnia ſi pergas viuendo vincere ſecla.* Oh interiecto lætitiam declarans. HERCVLES EGO FVI, D. M. ILLA M F.] ærumnoſus ego fui, vt Hercules, quandiu illa mecum vixit, mecum fuit, ἐμοὶ συνῴκει. NEQVE SEXTA AERVMNA, &c. ] Virgil. in epigramm. *Abſtulit Hyppolitæ ſexta ſua vincula victa.* ſignificat ſibi cum vxore, dum vixit illa, ſemper fuiſſe certandum, vt Herculi cum Hyppolita. PVLCRA AEDEPOL DOS PEC. ] id eſt, dos profectò pulcra pecunia eſt. QVAE QVIDEM POL NON MARITATA'ST ] dixerat Apœcides pecuniam pulcram dotem eſſe. Reſpondet Periphanes id verum eſſe, ſi modo pecunia illa non eſt maritata. ſi non eſt cum muliere coniuncta, hoc eſt, ſi non eſt ab vxore profecta: vel ſic, ſi ad virum peruenit, & penes virum eſt, vxore mortua, & ſi vxor, quæ eam ad virum attulit mortua eſt, vel ſic, dixerat Apœcides dotem pulcram pecuniam eſſe: quod valet optandum eſſe vxorem dotatam domi habere: cui reſpondet Periphanes, id ſe concedere verum eſſe, ſi modo dos illa, non ſi tanquam vxor ducta. quia ii fere, qui vxores dotatas domum ducunt, pecuniæ, & dotis cauſa vxores ducunt, & idcirco vxoribus ſuis ſeruire coguntur, hoc igitur eo dicit, quod vxores dotatæ plerunque regere virum, & imperare viro volunt. Sic in Aulul. *Nam quæ indotata'ſt, ea in poteſtate'ſt viri, Dotatæ mactant, & malo & damno viros.* Idem in Aſinar.

In Aſinar. *Argentum accepi, dote imperium vendidi.* profert autem hunc Plauti locum Porphyrio ad illud Horat. quod eſt in carmine ſeculari, *prolíſque nouæ feraci lege marita:* videtúrque legiſſe, *quæ quidem pol non marita'ſt.* ſic enim ille, maritam autem legem videtur auctoritate Plautina dixiſſe, pro maritali. Similiter autem & ille locutus eſt, vbi ait ſenex, *pulchra edepol dos pecunia'ſt.* Alter reſpondit, *quæ quidem non marita'ſt*, pro eo, quod eſt, quæ non maritalis eſt.

## EPIDICVS ſeruus, APOECIDES, PERIPHANES, ſenes duo.

*ST, tacete, habete animum bonum liquido exeo foras*
*Au ſcio, ani ſiniſtra, acutum cultrum habeo, ſenis qui exenterem*
*Marſupium. ſed eccum ipſum ante ædis conſpicor Apœcidæ,*
*Qualeis volo vetulos duos. iam ego me conuortam in hirundinem,*
*Atque eorum exſugebo ſanguinem: ſenati, qui columen eluent.*
Ap. *Continuò vt maritus fiat.* Pe. *laudo conſilium tuum.*
*Nam ego illum audiui in amore hærere, apud neſcio quam fidicinam.*
Pe. *Id ego excrucior.* Ep. *di hercle me omnes adiuuant, augent, amant.*
*Ipſi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab ſe argentum auferam.*
*Age nunc iam orna te Epidice, & palliolum in collum conyce.*
*Atque diſsimulato, quaſi per vrbem totam hominem quæſiueris.*
*Age ſi quid agis. dy immortales, vtinam conueniam domi*
*Periphanem, per omnem vrbem, quem ſum defeſſus quærere:*
*Per medicinas, per tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro,*
*Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias,*
*Rogitando ſum raucus factus, penè in curſu concidi.*
Ap. *Epidice.* Ep. *Epidicum quis eſt qui reuocat?* Pe. *Ego ſum Periphanes.*
Ap. *Et ego Apœcides ſum.* Ep. *& ego quidem ſum Epidicus, ſed here, optuma*
*Vos video an.bo aduenire opportunitate.* Pe. *quid rei eſt?*
Ap. *Mane, ſine reſpirem quæſo.* Pe. *imò acquieſce.* Ep. *animo malè eſt.*
*Recipiam ani elitum.* Ap. *clementer acquieſce.* Ep. *animum aduortite.*
*A legione omnes remiſsi ſunt domum Thebis.* Ap. *quis hoc*
*Scit factum?* Ep. *ego ita factum eſſe dico.* Pe. *ſcin' tu iſtuc?* Ep. *ſcio.*
Pe. *Quî tu ſcis?* Ep. *quia ego ire vidi milites plenis viis,*
*Arma referunt, & iumenta ducunt.* Pe. *nimis factum bene.*
*Tum captiuorum quid ducunt ſecum?* Ep. *pueros, virgines,*
*Binos, ternos, alius quinque, fit concurſus per vias.*
*Filios ſuos quiſque viſit.* Pe. *hercle rem geſtam bene.*
Ep. *Tum meretricum numerus tantus, quantum in vrbe omni fuit.*
*Obuiam ornatæ occurrebant ſuis quæque amatoribus:*
*Eos captabant. id adeò qui maximè animum aduorterim,*
*Pleræque hæ ſub veſtimentis ſecum habebant retia.*
*Quom ad portum venio atque ego illam illic video præſtolarier.*
*Et cum ea tibicinæ ibant quatuor.* Pe. *quicum Epidice?*
Ep. *Cum illa quam tuus annos multos deamat, deperit?*
*Vbi fidémque, rémque, séque, téque properat perdere,*
*Ea præſtolabatur illum apud portam.* Pe. *viden' veneficam?*
Ep. *Sed veſtita, aurata, ornata; vt lepidè? vt concinnè? vt nouè?*
Pe. *Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?*
Ep. *Impluuiatam, vt iſtæc facimus veſtimentis nomina.*
*Vt in impluuium induta erat.* Pe. *quid autem iſtuc mirabile'ſt?*
*Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias,*

At tributus cum imperatus eſt, poteſſe pendi negant:
Illis,quibus tribus maior penditur,pendi poteſt.
Quid iſtæ,quæ ve?i quotannis nomina inueniunt noua?
Tunicam rallam,tunicam ſpiſſam,linteolum cæſicium,
In uſiatam,patagiatam caltulam,aut crocotulam,
Supparum aut ſubminiam,ricam,baſilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile,cerinum aut melinum,gerra maxima.
Cani quoque etiam ademptum'ſt nomen. Ep. qui?Pe. vocant Laconicum,
Ep. Hæc vocabula auctiones ſubigunt, vt faciant viri.
Pe. Quin tu, vt occœpiſti,loquere.Ep.occœpere aliæ mulieres
Duæ poſt me ſic fabulari inter ſe. ego abſceſſi ſolens,
Paulum ab illis,diſſimulabam me harum ſermoni operam dare.
Nec ſatis exaudiebam,nec ſermonis fallebar tamen,
Quæ loquerentur.Pe.Id lubido eſt ſcire.Ep. ibi illarum altera
Dixit illi,quicum ipſa ibat.Pe. quid?Ep.tace ergo vt audias.
Poſtquam illam ſunt conſpicatæ , quam tuus gnatus deperit,
Quàm facilè,& quàm fortunatè euênit illi,obſecro,mulieri
Liberare quam vult amator?quiſnam is eſt?inquit altera
Illi.ibi nominat Strathippoclem Periphanæ filium.Pe. perij
Hercle. quid ego ex te audio? Ep.hoc,quod actum. egomet poſt vbi illas audiui loqui,
Cœp rurſum vorſum ad illas pauxillatim accedere
Quaſi retruderet hominum me vis inuitum.Pe.intelligo.
Ep. Ibi illa interrogauit illam,quî ſcis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ ſunt tabellæ ad eam à Strathippocle,cum
Argentum ſumſiſſe apud Thebas ab daniſta fœnore,
Id paratum,& ſeſe ob eam rem id ferre.Pe.cedò,ego óccidi.
Ep. Hæc ſic aiebat. ſic audiuiſſe ſe ab ea,atque epiſtola.
Pe. Quid ego faciam nunc?conſilium à te expeteſſo Apœcides.
Ap. Reperiamus aliquid callidi conducibilis conſilij.
Nam ille quidem aut iam hic aderit credo hercle,aut iam adeſt.Ep.ſi æquum ſiet
Me plus ſapere quàm vos,dederim vobis conſilium catum,
Quod laudetis,vt ego opinor,vterque.Pe. Ergo vbi eſt Epidice?
Ep. Atque ad eam rem conducibile.Ap.quid iſtuc dubitas dicere?
Ep. Vos priores eſſe oportet, nos poſterius dicere,
Qui plus ſapitis,Ap.eia vero,age dic.Ep.at deridebitis.
Ap. Non edepol faciemus.Ep.imò ſi placebit vtitor.
Conſilium ſi non placebit,reperitote rectius.
Mihi iſtic nec ſeritur,nec metitur, niſi ea quæ tu vis volo.
Pe. Gratiam habeo,fac participes nos tuæ ſapientiæ.
Ep. Continuò arbitretur vxor tuo gnato, atque vt fidicinam
Illam quam is volt liberare,quæ illum corrumpit tibi,
Vlciſcare:atque ita curetur,vſque ad mortem vt ſeruiat.
Ap. Fieri oportet.Pe.facere cupio quiduis,dum id fiat modò.Ep.hem,
Nunc occaſio'ſt faciundi,priuſquam in vrbem aduenit.
Sicut cras hîc aderis, hodie non venerit.Pe.quî ſcis?Ep.ſcio.
Quia mihi alius dixit,qui illinc venit,manè hic affore.
Pe. Quin tu eloquere,quid faciemus?Ep.ſic faciundum cenſeo.

*Quaſi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,*
*Quaſique ames vehementer tu illam.* Pe. *quam ad rem iſtuc refert?* Ep. *rogas?*
*Vt enim præſtines argento priuſquam veniat filius,*
*Atque vt eam te in libertatem dicas emere.* Pe. *intelligo.*
Ep. *Vbi erit empta, vt aliquò ex vrbe amoueas, niſi quid tua*
*Secus ſententia eſt.* Pe. *Imò doctè.* Ep. *quid tu autem Apœcides?*
Ap. *Quid ego iam, niſi te commentum nimis aſtutè intelligo?*
Ep. *Iam tunc igitur amota ei erit omnis conſultatio*
*Nuptiarum, ne grauetur, quod velis* Ap. *vt ſapis? & placet.*
Ep. *Tum tute igitur callidè iam quicquid acturus es, age.*
Pe. *Rem hercle loquere.* Ep. *& repperi hac te qui abſcedat ſuſpicio.*
Pe. *Sine me ſcire.* Ep. *ſcibis, audi.* Ap. *ſapit hic pleno pectore.*
Ep. *Opus eſt homine, qui illo, argentum deferat pro fidicina.*
*Nam te i'lo non æquè opu'st.* Pe. *quid iam?* Ep. *ne te cenſeat*
*Filij cauſſa facere.* Pe, *doctè.* Ep. *quò illum ab illa prohibeas,*
*Ne qua ob eam ſuſpicionem difficultas eueniat.*
Pe. *Quem hominem inueniemus ad eam rem vtilem?* Vp. *hic erit optimus.*
*Hic poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet.*
Pe. *Epidice habeas gratiam.* Ep. *ſed ego iſtuc faciam ſedulò.*
*Ego illum conueniam, atque adducam huc ad te, quoia'ſt fidicina,*
*Atque argentum ego cum hoc feram.* Pe. *quanti emi poteſt minimo?* Ep. *illane?*
*At quadraginta fortaſſe eam poſſe emi minimo minas.*
*Verùm ſi plus dederis, referam, nihil in ea re captio eſt.*
*Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.*
Pe. *Quidum?* Ep. *quia enim mulierem illam alius adoleſcens deperit.*
*Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hoſtium,*
*Glorioſus. hic emet illam de te, & dabit aurum, vbi eam emtam ſciet.*
*Tace modò, eſt lucrum hic tibi amplum.* Pe. *deos quidem oro.* Ep. *impetra.*
Ap. *Quin tuis intrò, atque huc argentum promis? ego viſam ad forum,*
*Epidice eò veni.* Ep. *ne abitas, priuſquam ego ad te venero.*
Ap. *Vſque oppertar.* Pe. *ſequere tu intrò.* Ep. *I, numera, nihil ego te moror.*

ST] St. ſilentii indicti nota eſt. Statius, *St tacete quid hic clamoris eſt?* Næuius Coroll. *St, tace.* tale verbum caue faxis. LIQVIDO EXEO FORAS AVSPICIO] liquido, id eſt, non turbulento, non dubio. certò Liquidum auſpicium dicitur, quod cœlo ſereno oſtentum eſt. ſic in Perſa, *Vide, vt ingrediare auſpicato.* DOR. *liquidum eſt auſpicium.* TOX. *tace.* ſic in Pſeud. dixit, *liquido animo.* AVI SINISTRA] Feſtus, *ſiniſtræ aues*, inquit, *ſiniſtrúmque & ſiniſtrum auſpicium, eſt quod ſinat fieri.* Varro lib. epiſt. quæſt. ait, *à Deorum ſede, cùm in meridiem ſpectes, ad ſiniſtram ſunt partes mundi exorientes, ad dextram occidentes. hinc factum arbitror, vt ſiniſtra, meliora auſpicia, quàm dextra exiſtimentur. Idem ferè ſentiunt Sinnius Capito, & Cincius.* SENI, QVI EXENTEREM MARS.] quo ſenis marſupium exhauriam exentero à voce Græca ἐντερον, quod valet inteſtinum. infrà ead. fab. *meum exenterauit Epidicus marſupium.* Ibid. *vt illic autem exenterauit mihi oues argentarias?* exenterare marſupium igitur tranſlatè dictum pro, nummos è marſupio auferre, quaſi nummi ſint marſupii inteſtina. QVALEIS VOLO VETVLOS D.] video vetulos duos, qualeis volo. IN HIRVNDINEM] cuius eſt ſanguinem exſugere Horat. epiſt. ad Piſon. *Non miſſura cutem, niſi plena cruoris, hirudo.* EORVM EXSVG. SANGVIN.] exſugebo, exſugam ſed Nonius legit *exſorbebo.* SENATI, QVI COLVMEN CL.] qui cluent, id eſt, qui audiunt, quod eſt, nominantur, ſeu dicuntur, columen, hoc eſt, columna ſenati, ſenatu. cluent. Græcum eſt κλύω, id eſt, audio. audio autem interdum valet, dicor, vt cùm dicimus, audio pater, id eſt, dicor pater. Horat. epiſt. ad Mæcen. 2. *rexque paterque Audiſti coràm, nec verbo parcius abſens.* Iam ſenati in generandi caſu dixiſſe veteres notum eſt, & ſuprà admonuimus. M. Tull. diuinat. in L. Cæcil. *quod in vna quaq. beneficio ſenatis*, &c Notat Cariſius. COLVMEN] Terent. in Phor. *columen familiæ.* Horat. Oda 17. lib. 2. *mearum Grande decus, columénque rerum.* CONTINVÒ VT MARITVS FIAT] colloquūtur inter ſe ſenes, de Strathippocle nuptiis alligando, vt hoc pacto à meretricio amore auocetur, atque auertatur. IN AMORE, HAERERE APVD NESC. Q. F.] amori deditum, atque affixum eſſe, &c. hærere, ἰξεύω. ID EGO EXCRV.] ob id ego excrucior. IPSI MI

QVIDEM] hi ipſi ſenes viam mihi monſtrant, qua pecuniam ab ſe, id eſt, ab iis ipſis auferam. ab ſe, bona reciprocatio eſt. ET PALLIOLVM IN COLL. CONIICE] vt expeditiùs curras ſuprà in Captiuis. *Num res certa'ſt eodem pacto vt comici ſerui ſolent. conijciam in collum pallium.* Non celabo autem lectorem, in omnibus libris noſtris veteribus ſcriptum eſſe conice vnico i. vt legit Aul. Gell libr. 4. cap. 17. AGE SIQVID AGIS] oratio, qua vel nos ipſos, vel alterum, ad diligenter & ſtrenuè agendum incitamus. Sic in Perſa. *Age ſiquid agis. ego ad hunc redeo.* In Caſina, *quin datis ſi quid datis?* QVEM SVM DEFESSVS QVAERERE] quem ſum defeſſus quærendo. PER MEDICINAS] per medicorum, ſeu pharmacopolarum officinas PER TONSTRINAS] in tonſtrinis plerunque ſedebant homines fabulandi gratia. hinc illud Horatii Sat. 7. libr 1. *opinor Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.* IN GYMNAS. ATQVE INF.] tale eſt illud Catull. ad Camerium, *Te quæſiuimus in minore campo, te in circo te in omnibus tabernis, te in templo ſuperi Iouis ſacrato.* &c. PER MYROPOLIA] in quibus veniebant vnguenta per tabernas vnguentarias. ET LANIENAS] in quibus laniabantur pecudes, al. carnium macella. ARGENTARIAS] argentariorum tabernas. SVM RAVCVS FACTVS] rauim contraxi. PENE IN CVRSV CONC.] ita propere cucurri, vt pene inter currendum conciderim. SED, HERE, OPTIMA VOS VIDI AMBO, &c.] ambo poſitum pro ambos. vt ſæpe alibi Cariſius libr. 1. hos duo & hos ambo dixerunt veteres. Virgilius li. 4 Georg *Verum vbi ductores acie reuocaueris ambo.* optima opportunitate autem, hoc eſt opportuniſsimè. RECIPIAM ANHELITVM] ſine, recipiam animam. CLEMENTER ACQ.] placide, & leniter acquieſce. PLENIS VIIS] ex eo, quod viæ militum plenæ ſunt, multitudo militum à legione redeuntium intelligitur. BINOS TERNOS] ſinguli ducunt. ALIVS QVINQVE] rectè hic quinque, non quinos. FILIOS SVOS Q. V.] filios ſuos è militia, ſeu à legione redeunteis. VISIT] noſtri libri veteres ferè omnes habent *viſunt.* QVANTVM IN VRBE OMNI F.] quantum meretricum in tota vrbe fuit. ſic autem habent codices omnes veteres, non *quantus*, vt & à Camerario annotatum eſt. ID ADEÒ QVI MAX. ANIM. ADVERT.] id adeò ſcio, quippe qui maxime animaduerterim. Sic autem legendum potius, quàm vt edidit Camerarius *quàm maxime* nam præterquam quòd ſic, vt edidimus, omnes libri vulgati habent eandem ſcripturam, etiam noſtri manuſcripti tuentur, & confirmant. RITIA] quibus ſcilicet ſuos amatores irretiunt. QVOM AD PORTVM VENIO, ATQVE ILLAM, &c.] atque pro ſtatim, propere, mox. ſic ſuprà in Captiuis, *quo imus vna ad prandium? atque illi tacent.* Virgil. Georg. 1. *ſi brachia forte remiſit: Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* illam autem fidicinam, quam amat Strathippocles. PRAESTO PARIER] exſpectare. ET CVM EA, &c.] fidicina, vt poſtea declarabit Epidicus. QVICVM EPIDICE?] cum qua, Epidice, dicis tibicinas iuiſſe quatuor? VT LEPIDE? VT CONC.] quàm lepide? &c. AN REGILLAM INDVC.] regilla veſtis, diminutiue dicta a regia, vt & baſilica. Nonius apud quem ſic legitur hic verſus, *an regillam tunicūlam, an mendiculam?* dicitur autem eadem & trabea, qua Reges & Reginæ vtebantur. INDVCVLAM?] inducula dicta ab induendo. AN MENDICVLAM?] erátne induta induculam regillam, an mendiculam? regillæ veſti, qua Reginæ vtuntur, oppoſuit mendiculam quaſi mendicis conuenientem. Alii mendiculam dictam eſſe volunt à voce mendix, quę magiſtratum ſignificat apud Oſcos, vt docet Feſtus quodam loco. IMPLVVIATAM &c.] impluuiatus color, inquit Nonius, quaſi fumato ſtillicidio implutus. Sic autem legitur apud eum hic verſus *impluuiatam, vt iſta faciunt veſtimentis nomina.* quo modo videtur potius legendus. & omnes libri vulgati Veneti, Florentini, Lugdunenſes, Pariſ. Germ. præter editionem Camerar cōprobant. Eſt autem impluuium, quò aqua pluuia de tecto impluit, vt docet Feſtus. VT IN IMPLVVIVM IND. FR.] iocatus ſeruus. erat, inquit, meretrix illa tanquam in impluuium induta, non debet autem cuiquam nouum videri, quod participium *induta* ſeu verbum *induor* iunxit cum accuſandi caſu, adhibita præpoſitione *in* nam ſic quoque loquebantur veteres induere ſe in florem, in laqueum, in fraudem, & ſimilia. Non diſſimulabo tamen in nonnullis libris veteribus non reperiri præpoſitionem *in*: quemadmodum neque in vulgatis. QVID AVTEM ISTVC MIRVM EST QVASI NON, &c. ſed quid mirum eſt, inquit, meretrices iſtas tam ſumptuosè veſtitas incedere, quaſi verò non videamus multas fundis ornatas incedere per vias? ſignificat tantam eſſe ſui temporis luxuriem & nequitiam, vt pleriſque etiam fundos meretricibus largiatur. Sic Horat. de Marſæo lib. 1. ſermonum Satyr. 2. *Vt quondam Marſæus, amator Originis ille, Qui patrium mimæ donat fundúmque laremque.* AT TRIBVTVS QVOM IMP. EST, &c.] at cùm tributum imperatum eſt à magiſtratibus, inquit, negant à ſe pendi poſſe, neque pendere volunt meretricibus, quibus non debent, & quibus maius tributum pendendum eſt, libenter pendunt, & pendere facile poſſunt. Tributum, inquit Nonius, neutro genere. ſed maſculin. Cato in originib. *Ne prædia in lubricum dirigerentur. cùm tributus exigeretur.* Notat & A. Gell. lib. 13. cap. 13. ILLIS] meretricibus. TVNICAM RALLAM] tunica ralla dicta eſt à raritate, inquit Nonius: profert que hunc locum. SPISSAM] quæ opponitur rallæ. LINTEOLVM CAESITIVM] linteolum purum & candidum. ſic dictū, vel quòd cædendo ad candorem peruenerit, vel quod oras circumciſas habeat. auctor Nonius, qui hunc locum profert. INDVSIATAM] induſium, inquit Nonius. veſtimentum eſt, quod corpori intra plurimas veſtes adhęret, quaſi intuſium. Plautus in Epidico, *Induſiatam.* &c. Profert hunc locum & Varro li. 4 de lingua Latina his verbis, *Alterius generis item duo, vnum quod foris ac palàm, palla: alterum quod intus, à quo intuſium, id quod Plautus dicit. Intuſiatam. patagiatam. caltulam ac crocotulam* ex quibus Varronis verbis apparet legendum hic eſſe apud Plautum *intuſiatam* non vt habent omnes ferè libri *induſiatam.* PATAGIATAM] *patagium*, inquit Nonius. *clauus aureus, qui pretioſis veſtibus immitti ſolet.* Plaut. Epid. &c. At Feſtus patagium docet eſſe, quod ad ſummam tunicam aſſui ſolet: quæ & patagiata dicitur, & patagiarii, qui eiuſmodi opera faciunt. CALTVLAM, ET CROCOTVLAM] tunica caltula, & crocotula, vtraque dicta eſt à genere florum calta & croco. Virgil. in Alex. *Mollia luteola pingit vaccinia calta.* M. Tull. de Haruſp. reſp. *P. Clodius à crocóta, à mitra, à muliebribus ſoleis. purpureiſque faſciolis, à ſtrophio, à pſaltrio, à flagitio, à ſtupro, eſt factus repente popularis.* SVPPARVM] Nonius, ſupparum, eſt linteum femorale vſque ad talos pendens, dictum quod ſubtus appareat. Deinde hunc locum profert. Varro autem libro 4 de lingua Latina, deducere videtur ab eo, quod eſt ſuprà. Sic enim ille: alterum genus eſt, quod ſubtùs eſt: à quo ſubucula: alterum, quod ſuprà, à quo ſupparus. Afranius, epiſt. *Tace: puella non ſum, ſupparo ſi induta ſum.* Varro Eumenid *Hic indutus ſuppa-*

ra Coronam

*vt Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit.* AVT SVBMINIAM ] ſubminia tunica, vel à minio dicta eſt, quaſi ſubminiata & ſubrubra. vel à minuendo, quaſi ſubminuta. RICAM ] rica, vt docet Feſtus, ſeu Paulus ex Feſto, veſtimentum quadratum, fimbriatum, quo Flaminicæ pro palliolo vtebantur. Alii dicunt ricam ex lana ſuccida alba fieri ſolitam à virginibus ingenuis, patrinis, matrinis ciuibus, & cæruleo colore infici. Varro libro quarto de lingua Latina, Rica, inquit, à ritu, quod Romano ritu, ſacrificium fœminæ cùm faciant, capita velant. Rica, inquit Nonius, eſt quod nos ſudarium dicimus. Plautus Epidico, &c. BASILICVM ] genus veſtis regium, quod & Nonius indicat in voce, *regilla*. EXOTICAM ] genus veſtis peregrinum. CVMATILE ] veſtis eſt coloris marini, aut cærulei, quaſi fluctuum ſimilis, vt docet Nonius. fluctus enim Græcè *κύματα* dicuntur. Titinnius, & quem colos cumatilis deceat. Plautus in Epid. &c. AVT PLVMATILE ] veſtis plumatilis eſt clauata, aut ex clauis facta, vt docet Nonius, hunc locum proferens. CERINVM ] cerinum veſtimentum, dictum eſt à ceræ colore, & idem Nonius docet, & hunc locum profert. AVT MELINVM ] ſi hæc ſcriptura recta eſt, mellinum, interpretabor, veſtis genus aliquod mellei coloris. GERRAE MAXIMAE ] gerræ, crates vimineæ. Athenienſes cum Syracuſas oppugnarent, atque obſiderent, crebroque gerras poſcerent, irridentes Syracuſani gerras clamitabant. vnde factum eſt, vt gerræ pro nugis, & rebus contemptis vſurpentur. CANI QVOQVE ETIAM ADEMPT. &c. ] Cani quoque, inquit Periphanes, nomen, quo antea appellabatur, quóque appellari debet, ademptum eſt. Nonnulli enim canes, Lacones, & Laconici appellantur. Horatius oda 6. epod. *Nam qualis aut Moloſſus, aut fuluus Lacon*, &c. ſed nunc veſteis ſuas nonnullas appellant Laconicas. Hæc quidem Periphanes, vt meretrices, & mulieres libidinoſas, ac ſumptuoſas, in inuidiam vocet, ſed etiam Horatius aliquot pòſt ſæculis, vt ſit minus mirum, has veſteis ætate Plauti in pretio fuiſſe, Laconices purpuras commemorat. Oda xviii. libro ſecundo, *Nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* Alii quidam ſic hunc locum explicant, Cani quoque ademptum eſt nomen. Nam cùm canem, canem appellare debeant, Laconicum appellant. Sophocles in Aiace maſtig. Κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις. QVI? ] quo pacto? inquit Periphanes. HAEC VOCABVLA, AVCTIONES SVBIGVNT VT FACIANT VIRI ] ordo, & ſententia eſt. hæc vocabula ſubigunt viros, vt ipſi viri auctiones faciant, id eſt, cogunt viros, vt bona ſua in auctiones vendant, auctio eſt quædam venditio, ab augendo dicta, quòd in ea pretium augeatur, & ab emptore, & à venditore, ſed maxime ab emptoribus, & licitatoribus, à qua auctionari verbum. Sed quod dicit Epidicus hæc vocabula ſubigere viros, vt bona ſua vendant auctione facta, hoc videtur falſum: non enim vocabula, ſed res, id eſt, veſtes ipſæ, quibus hæc nomina imponunt, viros cogunt auctionari. FABVLARI ] loqui. EGO ABSCESSI SOLENS PAVLLVM AB ILLIS ] ego, vt ſoleo, paullum ab illis porro diſceſſi. quidam legunt, *ego abſceſſi ſiens*, & cætera. quæ ſcriptura planior, ac facilior eſt, ſed eam nonnullis in libris reperi. HARVM SERMONI OPERAM DARE ] harum ſermoni animum attendere. NEC SERMONIS FALLEBAR TAMEN ] nec tamen me earum ſermo fallebat, ſeu latebat, ſeu fugiebat. id eſt, quamuis non ſatis earum vocem exaudirem, tamen coniectura facilè aſſequebar, quod loquebantur. QVAM LOQVERENTVR ] nonnulli libri habent, *quam loquerentur*. quæ lectio planior, ſed ea, quam ſequutus ſum, antiquior, & magis Plautina. ID LVBIDO'ST SCIRE ] id lubet ſcire. QVAM FACILE, ET QVAM FORTITER ] id eſt, quàm bene res proceſſit illi mulieri, quam ſuus amator vult liberare? vel ſic, quàm facilem & æquam, & propitiam, & benignam erga ſe fortunam experta eſt mulier illa, quam amator liberare cogitat? vel ſic, quàm ſecunda, & optata omnia mulieri illi euenerunt, quam amator liberare habet in animo? QVIS NAM IS EST ] quiſnam is eſt amator mulieris illius, quam tam fortunatam prædicas? inquit altera illi, quæ id dixerat. RVRSVM VORSVM ] retrorſum, vel rurſum ad illa, vorſum. QVASI RETRVDERET, &c. ] quaſi vis hominum me inuitum retrò in eas truderet. TABELLAE ] literæ. ID PARATVM ] ſubintel. eſſe. CEDO EGO OCCIDI? ] Dic mihi, egone interii? HAEC SE AIEBAT SIC AVDIVISSE AB EA, ATQVE EX EPISTOLA ] ſic hunc verſum reſtitui, partim à noſtris libris veteribus adiutus, partim rationem ſecutus. Nam recepta lectio, *Hae aiebat ſic audiuiſſe ſe ab ſe, atque epiſtola.* Ferri non poteſt, nihilo magis ea, quam repoſuit Camerarius, *Hac ſic aiebat ſic audiuiſſe ſe ab ſe, atque epiſtola.* EXPETISSO ] ſic habent omnes ferè noſtri libri veteres. atque ita loquebantur antiqui. Lucretius libro tertio, *Corpore cum reliquo pugnam, cadeiſque petiſſit.* ad quem locum plura. CONDVCIBILIS ] vtilis. CONSILIVM CATVM ] conſilium cordatum, & prudens, & acutum. Ennius, *catus Æliu' Sextus.* Nonius, *catus pro ſapiente.* Cicero Tuſculanarum libro ſecundo, *ſed homo catus nunquam terminat nec magnitudinis, nec magnanimitatis modum.* Varro, catum idem ait valere, quod acutum. ERGO VBI EST EPIDICE? ] vbi igitur eſt iſtuc conſilium earum? QVI PLVS SAPITIS ] vos, qui plus ſapitis. IMMO SI PLACEBIT, VTIMINOR ] ſic legendum libris omnibus reclamantibus, atque inuitis. *vtiminor* autem eſt ſecundæ perſonæ imperatiui modi, futuri temporis, verbi vtor. Nam *vtitor* ferri non poteſt. Tale autem illud eſt Horatianum epiſtol. vi. libr. I. *ſi quid noſti rectius iſtis, Candidus imperti: ſi non, his vtere mecum.* MIHI ISTIC NEC SERITVR, NEC METITVR ] in iſto negotio gerendo nullum meum emolumentum vertitur. nihil mihi vtilitatis ex iſto negotio redit: prouerbii locum obtinet. NISI EA QVAE TV VIS, VOLO ] niſi quòd eadem, quæ tu vis, volo. pendent autem hæc ex illis ſuperioribus proximis, mihi iſtic nec ſerit, nec met. hoc modo in iſta re nullus meus fructus ineſt, niſi quòd, quæ tibi vtilia ſunt, eadem mihi quoque vtilia ſunt: & ita cupio omnia, quæ optas. Satyr. ix. libro primo, *cupio omnia quæ vis.* CONTINVO ARBITRETVR VXOR TVO GNATO, &c. ] continuò facias, vt gnatus tuus vxorem ducat, quæ ſit ei veluti arbitra, quæque eum ab amore abſtrahat: quæ eum moderetur, & regat. ATQVE VT FIDICINAM ILLAM, &c. ] facias, vt vlciſcare fidicinam illam, quam filius tuus vult liberare, &c. CVRETVR ] fidicina. SICVT CRAS HIC ADERIT: HODIE NON VENERIT ] id eſt, hodie quidem non veniet: ſed cras aderit, quia manè veniet. ANIMI GRATIA ] animi libidinis cauſa, vt animo tuo morem geras. QVAM AD REM ISTVC REFERT? ] cui rei iſtuc, quod dicis, vtile eſt? VT ENIM PRAESTINES ARGENTO, &c. ] enimuerò ad hanc rem vſui eſt, vt fidicinam emas priùs, quam veniat filius, præſtinare, inquit Feſtus,

apud Plautum, emere eſt, & emendo tenere. Idem in Pſeudolo. *Ego eo in macellum, vt piſcium quidquid eſt pretio praſtinem.* IN LIBERTATEM.] ad eam liberandum: ea gratia, vt liberes. AMOVEAS] ableges, amandes. AMOTA, EII ERIT OMNIS CONSVL.] cùm fidicina abs te aliquo erit ablegata, & amota, eadem opera filio tuo amota, & ablata erit omnis conſultandi de nuptiis ratio, per quam nuptias proferat. vel ſic. iam tunc filio tuo omnis conſultandi de nuptiis locus ademptus erit: & continuò vxorem ducet, neque grauabitur quidquid voles facere. REM HERCLE LOQVERE] profectò non loqueris verba tantum, ſed rem. profectò non loqueris res inaneis aut nugas: ſed res grauis & ſerias. vel ſic, rem loqueris, id eſt, dicis id quod res eſt. ita eſt vt dicis. atque hæc explicatio magis placet. ET REPPERI, HAEC TE, QVI ABSCEDAT SVSPICIO] præterea reperi, quo pacto hæc ſuſpicio à te abeat. id eſt, quo modo effugere poſsis hanc omnem ſuſpicionem, ſcilicet libidinis, vel te fidicinam emere, vt filium ab ea prohibeas. te abſcedat autem dictum, pro abs te abſcedat. SINE ME SCIRE] fac vt ego ſciam. vel fac mihi ſciendi poteſtatem: da mihi ſciendi copiam. SCIBIS] ſcies. SAPIT HIC PLENO PECTORE] hic ſapit non palato, ſed pectore, eóque pleno. hic ſapit toto pectore. hic non parum ſapit. hic pectus habet ſapientiæ plenum. QVI ILLÒ ARGENTVM DEFERAT] qui lenonem argentum deferat, vt ab eo fidicina ematur: apud quem fidicina eſt. NAM TE ILLÒ NON AEQVE OPVS F.] nam te ipſum illò ire, nō æquè facto opus eſt. Sic autem habent quatuor libri noſtri veteres, nihil à vulgatis diſſentientes. alii, vt edidit Camerarius, *nam telo non æquè opu' facto'ſt.* cuius ſcripturæ hanc ſententiam eſſe puto. Opus eſt, inquit Epidicus, aliquo homine (ſubintellige alio quā te) qui ad lenonem argentum deferat. Nam non æquè telo opus eſt ad aliquid efficiendum, atque opus eſt homine ad argentum deferendum. Eſt autem telo opus, ad opus omne efficiendum. telo, id eſt, inſtrumento ὀργάνῳ. Sic Lucretius libr. 5. *quia ferro tela parantur.* vel non æquè telo opus eſt ad rem militarem, vt eſt opus argento. Non celabo lectorem autem in nonnullis quoque libris reperiri, *Nam te ipſo non æquè opu'ſt facto'ſt.* cuius ſcripturæ plana ſententia eſt. Quod autem nonnulli alii libri habent, *Nam te lenoni æquè.* &c. Eam lectionem corruptam eſſe puto ex vera, vel ex hac, *nam te illò non,* &c. vel hac, *Nam telo non,* &c. QVID IAM?] quid, propter quid. al. qui iam? vtroque modo legere licet, ſed prior ſcriptura in omnibus fere libris reperitur. NE TE CENSEAT, &c.] ne leno exiſtimet, te fidicinam emere, vt filium ab ea prohibeas, ſi tu ipſe emas, & argentum deferas. FILII CAVSA FACERE] facere, vt eam filio adimas: quemadmodum continuo Epidicus ipſe interpretatur, ibi, quo illum ab illa prohibeas. HIC ERIT OPTIMVS] Epidicus. Immo Apœcides. Itaque debet huic loco nomen Epidici præponi. HIC POTERIT CAVERE RECTE IVRA QVI, &c.] cauent aliis iuris & legum periti. Epidicus ius & leges tenet. Vnde Epidicus dictus eſt. Sed videntur hæc potiùs de Apœcide intelligenda. Erat enim auctor, & cautor futurus. EPIDICE HABEAS GRATIAM] Epidice, inquit Periphanes, habeas huius negotii bene geſti gratiam, id eſt, hoc negotium ſolus geras, vt eius gratia tibi debeatur. & habeatur, tibi huius negotii bene geſti laus & gratia debeatur. ſi qua in hac re laus, ſi qua gratia, ea ſit tua. ATQVE ADDVCAM HVC AD TE QVOIA'ST FIDICINA] atque adducam huc ad te eum, cuius fidicina eſt. CVM HOC] Apœcide. QVANTI EMI POTEST MINIMO?] id eſt, quanti emi poteſt, vt minimum pretium dicatur? vel vt minimo pretio ematur? ſic loquuntur & Iuriſconſulti. Vlpian. lib. 32. ad edictum. quæ verba hodie leguntur lib. 19. Digeſt. tit. de act. empt. & vend. cap. legis *ex Empto* §. Idem ait non tradentem, quanti interſit, condemnari? ſatis autem non dantem, quanti plurimo auctorem periclitari oportet. Quæ ſic explicat Budæus noſter: tanti damnari debet venditor, quanti periclitari oportet emptorem, cum plurimò periclitatur, id eſt, plurima pecunia. AD QVADRAGINTA FORTASSE EAM POSSE EMI M. M.] ſubintelligendum eſt aliquid, verbi gratia, dixerim, vel dixerit aliquis. ad quadraginta minas autem, id eſt, circiter quadraginta minas ſeu quadraginta circiter minis. NIHIL IN EA RE CAPTIO'ST] ſic habent omnes libri veteres, & ita edidit Camerarius, quam ſcripturam ſic explico, nihil in ea re caperis: nihil in ea re damni facis. Nam verbalib. in io, idem caſus à veteribus tribui ſolet, atque verbis. vnde oriuntur vt, *quid tibi meam tactio'ſt?* quemadmodum igitur dicunt Latini. nihil in ea re caperis: ita licet dicere, nihil in ea re tibi captio'ſt. Si quis tamen lectionem vulgatam, *nulla in re captio'ſt.* facilior erit explicatio. Nos antiquam ſcripturam repræſentauimus. ATQVE ID NON DECEM OCCVPATVM TIBI ERIT ARGENTVM DIES, &c.] atque id argentum non decem dies erit tibi in aliena manu collocatum, & ab alio occupatū: ſed ante diem dies ad te redibit. pecuniam apud aliquem occupare, eſt pecuniam apud eum fœnore collocare. M. Tull. lib. 1. accuſat. *præterea pecunias occuparat apud populos, & ſyngraphas fecerat.* QVIDVM?] quo pacto? dum hîc ornatus cauſa ponitur, & πλεονάζει. DEPERIT.] perditè amat. AVRO OPVLENTVS] auro potens, vt ſuprà locutus eſt RAPTOR HOSTIVM] non dixit, victor hoſtium, ſed raptor hoſtium, qui ita viribus, & robore pollet, vt non dolo, aut conſilio, aut magno negotio, ac labore, ſed aperto Marte, & facilè, & ſine labore, hoſtes in ſuam poteſtatem redigat. IMPETRA] impetra à diis, quod oras, & optas, dii te faciant tuorum optatorum ſeu votorum compotem. EGO VISAM AD FORVM] ſic loquuntur Latini. Lucretius libr. 6. *Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad agros,* &c. Ad quem locum plura. NE ABITAS] ſic habent quatuor ex noſtris libris manuſcriptis longè omnium optimi, ſine vlla varietate: vnus, *ne abitas,* quos ſequor. Nam ceteri habent vt vulgati, *non abeas.* quod natum eſt ex annotatione. nam *ne abitas,* valétne abeas. *abitas* enim cōpoſitum eſt à verbo beto, is, quod eſt eo. hinc abito, is, perbito, is, prærerbito, is, &c. VSQVE OPERIAR] eò vſque in foro te opperiar, donec veneris.

## EPIDICVS.

*NVllum eſſe opinor ego agrum in agro Attico*
*Æquè feracem, quàm hic eſt noſter Periphanes:*
*Quin ex occluſo atque obſignato armario*

Decutio

*Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.*
*Quod pol ego metuo, ſi ſenex reſciuerit,*
*Ne vlmos paraſitos faciat, quæ vſque attondeant:*
*Sed me vna turbat res, ratióque, Apœcidi*
*Quam oſtendam fidicinam aliquam conductitiam.*
*Atque id quoque habeo. manè me iuſsit ſenex*
*Conducere aliquam fidicinam ſibi huc domum,*
*Dum rem diuinam faceret, cantaret ſibi.*
*Ea conducetur, atque ei præmonſtrabitur,*
*Quo pa  o fiat ſubdola aduerſus ſenem.*
*Ibo intrò, argentum accipiam ab damnoſo ſene.*

NVLLVM &c. AGRVM] ager, locus eſt rure ſine ędificio, qui coli & arari poteſt. IN AGRO ATT] in tota terra Attica. Sic dicimus agrum Campanum, agrum Romanum, agrum Tholoſanum, qui tamen ſinguli multos agros continent. ÆQVE FERACEM, QVAM] æquè feracem, ſeu fertilem, atque &c. vel tam feracem, quàm, &c. ATQVE OBSIGNATO] obſignabant veteres tabellas ſolùm, & tabulas, ſed capſas, armaria, lagenas, vt antè admonuimus: & præterea cellas, vt in Caſina, *obſignate cellas: referte annulum ad me.* ARMARIO] in armariis pecunias & nummos condebant atque aſſeruabant. ſuprà in Capt. *Cellas refregit omneis intus, reclusitque armarium.* ad quem locum plura. DECVTIO ARGENTI TANTVM] non dixit depromo, ſed decutio, quod graue eſt, & violentum. QVOD POL EGO METVO. &c.] ordo & ſententia eſt, quod pol ſi ſenex reſciuerit, metuo, ne &c. vel ita explica, quod, id eſt, propter quod, hoc modo: propter quod ego metuo, ne ſenex ſi reſciuerit, vlmos faciat paraſitos, &c. ego priore modo mâlo, vt *quod*, coniungatur cum verbo *reſciuerit*, & ab eo regatur. SI SENEX RESCIV] id eſt, cùm ſenex reſciuerit, &c. NE VLMOS PARASITOS FACIAT, QVAE VSQVE, &c.] paraſitorum eſt menſas diuitum attondere, & à diuitibus ſemper aliquid abradere. hæc igitur dicit Epidicus, metuo, ne, vbi ſenex reſciuerit, me ſibi verba dediſſe, & per dolum has quadraginta minas abſtuliſſe, faciat, vt vlmi in meo corpore, & corio ſint veluti paraſiti, meúmque corium vſque attondeant, quemadmodum paraſiti diuitũ menſas, & domos attondere ſolent. Idem infrà in Menæchmis princip. *Iuuentus nomen fecit Peniculo mihi. Ideo quia menſam quando edo, detergeo.* QVAE VSQVE ATTONDEANT] quæ vlmi. ſic edendum curaui aliquot è noſtris codicibus manuſcriptis ſecutus. quo modo & Camerarius edidit. ſed & nonnulli, vt vulgati habent, *atque vſque attondeat*: vt hæc verba pertineant ad Periphanem: fortaſſe non malè, ſed alteram ſcripturam magis probo: comparat enim Plautus, vt dixi, vlmos cum paraſitis, quorum eſt attondere menſas. Itaque Phocylides aſſentatores, qui à paraſitis non multum differunt τραπεζοκόρους appellat. Sic enim ille, Μηδὲ τραπεζοκόρους κόλακας ποιεῖσθαι ἑταίρους, Πολλοὶ γὰρ πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι. i. neq assentatores menſarum tonſorum tibi amicos conciliato. multi enim potionis & cibi ſunt amici. SED ME VNA TVRBAT RES] ſed me vna res ſollicitat, &c. QVAM OSTENDAM FIDICINAM] quam fidicinam illi obtrudam, pro mea, quam perditè amari dixi à filio, quámque vt emeret, ei perſuaſi: Epidicus enim vult duntaxat quadraginta minas auferre. quas det Strathippocli, puellam autem nullam emere. Quare falſam aliquam fidicinam ſubornet neceſſe eſt, quæ pro illa ſupponatur. ATQVE ID QVOQVE HABEO] & verò nunc fidicinam aliquam conductitiam reperi, quam ſeni, pro illa fidicina, quam ſe empturũ putat, obiiciam. DVM REM D. F. C. S.] ſubintellige, quæ. hoc modo, quæ cantaret ſibi interea dum ipſe rem diuinam faceret. ATQVE EI PRAEMONSTRABITVR Q.] atque ei fidicinæ præcipietur, quo pacto dolis, & fallaciis ſuis circumueniat ſenem. docebitur, quo modo ſenem fallere queat. AB DAMNOSO SENE] dãnoſo. δαπανικῶς qui damnis abſumitur. aliter cùm Horat dicit, damnoſam venerem, & damnoſam libidinem, damnoſam diem, ibi enim ſignificat damnificam.

## STRATHIPPOCLES, CHERIBVLVS.

*EXſpectando exedor miſer, atque exenteror, quomodo mihi*
*Epidici blanda dicta eueniant, nimis diu maceror.*
*Sítne quid, nécne ſit ſcire cupio.* Ch. *per illam tibi copiam,*
*Copi m parare aliam licet. ſciui equidem in principio,*
*Illico nullam tibi eſſe in illo copiam.* St. *interij hercle ego.*
Ch. *Abſurdè facis, qui angas te animi.* St. *ſi hercle ego illum ſemel prehendero,*
*Nunquam irridere nos illum inultum ſinam, ſeruum hominem.*
*Quid illum ferre vis? qui tibi, cui diuitiæ domi maximæ*
*Sunt, is nummum nullum habet, nec ſodali tuo in te copia'ſt.*
Ch. *Si hercle habeam, pollicear lubens: verùm aliquid aliqua aliquo modo,*
*Alicunde ab aliqui, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunam.*
St. *Væ tibi muricide homo.* Ch *quî tibi lubet mihi malè loqui?*

St. *Quippe tu mihi aliquid aliquo modo, alicunde ab aliquibus blatis.*
*Quod nuſquam'ſt, neque ego id immitto in aureis meas.*
*Nec mihi plus adiumenti ades, quàm ille, qui nunquam etiam natu'ſt.*

EXEDOR] abſumor, conteror, conficior. EXENTEROR] exhaurior, inteſtina mihi exhauriuntur. QVO MODO MIHI EPIDICI BLANDA D. EVEN.] quem exitum mihi habeant Epidici promiſſa, & dicta ad blandiendum comparata. NIMIS DIV MAG.] hæc omnia, exedor, extenteror. nimis diu maceror, ad vnum & idem referenda ſunt, quomodo mihi eueniant, &c. SITNE QVID, NECNE SIT, &c.] ſitne aliquid, an nihil ſit, quod Epidicus effecerit. PER ILLAM TIBI COP. &c. i. non debet te remorari, aut tibi obſtare copia, quam tibi pollicitus eſt Epidicus, quominus aliam tibi copiam pares. nam nullam tibi comparaturus eſt. vel ſic, non debet eſſe tibi tanta in Epidico copiæ ſpes, vt aliam tibi propterea copiam parare negligere debeas: ſed contrà nihil ab Epidico ſperare debes. quare aliam tibi alicunde copiam para. per illam copiam, eſt quod Græci dicunt ἕνεκα ἐκείνης δυνάμεως, quod ad illam copiam attinet. QVI ANGAS TE A.] qui te animi, ſeu animo crucies. INVLTVM] παθητικῶς, vt apud Virg. l. 2. *Nunquam omnes hodie moriemur inulti* Salluſt. de bello Cat. *Cauete ne inulti animam amittatis* QVID ILLVM FERRE VIS, &c.] locus eſt aliquanto obſcurior, quem ſic declaro. Quid copiæ, ſeu quam copiam mihi Epidicum afferre vis, tu Cheribule? (ſodalem enim ſuum alloquitur, & in eum iratus, & impos animi irruit) tu, inquam, qui, cum tibi diuitiæ maximæ ſint domi, tamẽ nullum nũmum habes, neq. ſodali tuo vllam copiã ſuppeditas? hęc eſt huius loci explicatio, & ſentẽtia. Obſcuritas autem, & difficultas, nata eſt ex his vocibus *qui tibi cui*. quas facilè explicabit qui in Plauti lectione paullò diutius, & attentiùs erit verſatus, nam hoc totum, *tibi cui* poſitum eſt pro *cui qui* autem cohærere debet cum pronomine *is*, quod ſequitur proximo verſu, ita vt hi duo verſus faciliore, atq. vſitatiore orationis forma elati, & paullum immutati, faciles, atq. expediti hoc modo eſſe poſſint. Quid tu Cheribule vis Epidicum ſeruum hominem afferre? tu is, cui diuitiæ domi maximę ſunt, nummum nullũ habes nec ſodali tuo in te copia eſt. Cæteræ voces, additæ, & inculcatæ intelligendæ ſunt ab homine irato, ac perturbato. Sed non diſſimulabo, me repetiſſe ſcriptum in tribus ex noſtris codicib. manuſcriptis, *facere* pro *ferre*: hoc modo, *Quid illum facere vis?* cuius ſcripturæ longè planior ſentẽtia eſt, quàm alterius præterea duo non habẽt poſt *vis*, prouocabulum *qui*, ſed hoc modo. *Quid illum facere vis? tibi quoi diuitiæ domi maximæ ſunt, is nummum nullum habet*, &c. quæ ſcriptura poſtrema omniũ mihi videtur & veriſſima, & planiſſima, *tibi quoi* autẽ, vt iã antè diximus, poſitum, pro *tu quoi*, ſeu *tu quoi tibi*, &c. VERVM ALIQVID ALIQVA ALIQVO MODO, &c.] Ridicula hominis, nihil habentis quod promittat, oratio. ALIQVA] aliqua via. AB ALIQVI] ab aliquo. ALIQVA TIBI SPES EST FORE MECVM FORTVNAM] i. aliqua ſpes eſt, propitiam tibi, & mihi fore fortunã. vel dic potius hoc modo, aliqua ſpes eſt, fore mihi tecum fortunam communẽ. ambigua oratio. tuá ſignificat vtrunq. fore, vel fortunatũ vel infortunatum. ordo autẽ eſt hic, aliqua ſpes eſt tibi mecum fore fortunam. VAE TIBI MVRC. H.] væ tibi homo ignaue, & ſtolide. ſic autem legit Hermolaus Barbarus in notis Plinianis: quanquam apud Feſtum legitur *murricidum, ignauum ſtultum*. Plautus *murricide homo ignaue, iners*. quomodo & tres ex noſtris libris manuſcr. habent: niſi quod in vno ſcriptum eſt, *murricide* cum vno r. cæteri habent vt edidimus *murcide*. quod ego magis probo: & verba diui Auguſtini lib. 4 de ciuitate Dei confirmant. Sic enim ille, *Vocauerunt Deam Agenoriam quæ ad agendum excitaret: Deam Stimulam, quæ ad agendum vltra modum ſtimularet: Deam Murceam, quæ præter modum non moueret. at faceret hominem, vt ait* Pomponius, *murcidum, id eſt, nimis deſidioſum, & inactuoſum: Deam Strenuam quæ faceret ſtrenuum*, &c. BLATIS] blatire, & blaterare, Feſtus docet eſſe ineptè loqui. NEQVE ID IMMITTO IN AVR. M.] & id, quod loqueris, aures meæ reſpuunt, vel non recipiunt. neque, id quod loqueris, in aureis meas penetrat.

## EPIDICVS, STRATHIPPOCLES, CHERIBVLVS.

FEciſti iam officium tu tuum, me meum nunc facere oportet.
*Per hanc curam quieto tibi licet eſſe. hoc quidem iam periit:*
*Niſi quid tibi hinc in ſpem referas. hoc oppidò politum eſt.*
*Crede modò tu mihi. ſic ego ago, ſic egere noſtri.*
*Proh di immortales, mihi hunc diem dediſtis luculentum,*
*Vt facilem atque impetrabilem! ſed ego hinc migrare ceſſo,*
*Vt importem in coloniam, hunc auſpicio commeatum!*
*Mihi ceſſo quum ſto ſed quid hoc? ante ædis duos ſodaleis,*
*Herum & Cheribulum conſpicor qui agitis? accipe hoc ſis.*
St. *Quantum hic ineſt?* Ep. *quantum ſat eſt, & plus ſatis, ſuperſit.*
*Decem minis plus attuli, quàm tu Daniſtæ debes.*
*Dum tibi ego placeam, atque obſequar, meum tergum flocci facio.*
St. *Nam quid ita?* Ep. *quia ego tuum patrem faciam perenticidam.*
St. *Quid iſtuc eſt verbi?* Ep. *nihil moror vetera & vulgata verba.*

*Peratum ductitate, at ego ſollutum ductitabo.*
*Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina: ego reſolui:*
*Manibus his dinumeraui, pater quam ſuam natam eſſe credit.*
*Nunc iterum vt fallatur pater, tibique auxilium apparetur,*
*Inueniam. ita ego ſuaſi ſeni, atque hanc habui orationem,*
*Vti tu quum rediſſes, ne tibi eius copia eſſet.*

St. *Euge euge.* Ep. *ea iam domi eſt pro illa.* St. *teneo.* Ep. *nunc auctorem*
*Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem, is apud forum manet me,*
*Quaſique amaret, caueat.* St. *haud malè.* Ep. *iam ipſe cautor captu'ſt.*
*Ipſe in meo collo eo tuus pater cruminam collocauit.*
*Is adornat, adueniens domi extemplo vt maritus fias.*

St. *Vno perſuadebit modo, ſi illam quæ adducta eſt mecum,*
*Mihi ademſit Orcus.* Ep. *nunc ego hanc aſtutiam etiam inſtitui.*
*Deueniam ad lenonem domum egomet ſolus. eum ego docebo.*
*Si qui ad eum adueniant, vt ſibi datum eſſe argentum dicat*
*Pro fidicina, argenti minas ſe habere quinquaginta.*
*Quippe ego qui nudiuſtertius meis manibus dinumeraui*
*Pro illa tua amica, quam pater ſuam filiam eſſe retur.*
*Ibi leno ſceleratum caput ſuum imprudens alligabit,*
*Quaſi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc eſt.*

Ch. *Verſutior es quàm rota figularis.* Ep. *iam ego parabo*
*Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quæ ſit,*
*Quæ ſe emptam ſimulet, quæ ſenes duo docta ludificetur.*
*Eam ducet ſimul Apœcides ad tuum patrem.* St. *vt paratè*

Ep. *Eam permeditatam meis dolis, aſtutiiſque onuſtam*
*Mittam ſed nimis longum loquor, diu me eſtis demorati.*
*Hæc ſcitis iam vt futura ſint, ab eo.* St. *bene ambulato.*

Ch. *Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum.* St. *me quidem certò*
*Seruauit conſiliis ſuis.* Ch. *abeamus intrò hinc ad me.*

St. *Atque aliquanto libentius, quàm abs te ſum egreſſus intus.*
*Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.*

FECISTI IAM OFFICIVM TV TVVM, &c.] ſenem Periphanē alloquitur, accepta ab eo pecunia. feciſti, inquit, officium tuum, cum pecuniam mihi numeraſti: nunc me meum facere oportet, videlicet vt emā Fidicinam, quam amat filius tuus: quod expectat, & vult fieri ſenex: ſed Epidicus officii ſui eſſe intelligit, pecuniam à ſene acceptā ad Strathippoclem deferre. PER HANC CVRAM Q.] per me quieto tibi liceť eſſe: vel cura huius negotii quod mihi mandatum eſt, non debet tibi obſtare, quominus quieto animo ſis. Deſine hoc curare, & aliud cura, & quieto es animo. ego enim hoc curabo. HOC QVIDEM IAM PERIIT] nunc ſecum loquitur Epidicus, à ſene degreſſus. NISI QVID TIBI HINC IN SP. R.] niſi quid tibi Epidice, hinc referres ad ſpem placandi ſenis, & vitandi ſupplicii ſcilicet: vel niſi quid tibi ex hoc argento in futurum tempus detrahas. HOC OPP. POL.] hoc argentum valde politum eſt. CREDE MODO TV MIHI] vel ſenem alloquitur abſentem, irridens, quod ſibi hanc pecuniam crediderit, & commiſerit: vel aliquem ex ſpectatoribus ſignificans ſibi nullo pacto eſſe credendum. SIC EGO AGO] ſic ſoleo eos fallere, qui mihi credunt, & qui mecum aliqnid rei contrahunt, ſic me gero in eos, qui mihi credunt: quare qui ſapit, ne mihi credat. SIC EGO NO] ſic egére noſtri maiores. LVCVLENTVM] candidum, pulchrum, optatum, fortunatum. VT FACILEM, ATQVE IMPETRABILEM!] quàm minimè laborioſū, & quàm idoneum ad id, quod volui, impetrandum, ac tranſigendum! *impetrabilem* hic accipiendum eſt, ἀνεργητικῶς. Camerarius ſic: quàm facilem ſe mihi præbuit ſenex! quàm exorabilem! ad ſenem referens. ego ad diem refero. VT IMPORTEM IN COLONIAM HVNC AVSPICIO] vt hunc pecuniam ad eam rem, ad quam quæſita eſt, auſpicatò deferam? allegoria eſt ducta à more veterum Romanorum, qui ſolebant commeatum ad exercitum in coloniam aliquam præſidii cauſa poſitum, impoſitum auſpicatò portare: idque auſpicatò faciebant, ne interciperet, neue quid aliud incómodi accideret. ACCIPE HOC SI.] accipe hoc ſi vis. SVPERFIT] ſuperat, plus eſt, quàm ſatis eſt. quinquaginta minas ſcilicet à ſene abſtulerat. QVAM TV DANISTAE DEBES] debebat enim quadraginta minas duntaxat. MEVM TERGVM FLOCCIFACIO] meum tergum nihilifacio: quia dum tibi placere ſtudeo,

committo? tergum meum loris,ſeu virgis concidatur. NAM QVID ITA?] quidnam ita? ἀναστροφή. vel nam poſitū pro autem FACIAM PERENTICIDAM] à voce pera perenticidam finxit riſu quæſito, id ex paronomaſia petitus. ſignificat autem ſe facturum, vt Periphanes dicatur perenticida, quia toties crumenas & loculos ſuos exhauriat,Epidici dolis inductus,ac circumuentus. NIHIL MOROR, &c.] non curo vocabula vſitata & vulgata, noua & inuſitata quæro. non non moror, id eſt nihili facio, & contemno,ſeu potius non curo,& negligo ſic Horatius. epiſt.15 libro 1. *Nam vina nihil moror illius oræ.* ad quem locum de hoc verbo plura:& de eodem ſuprà nonnulla. PERATVM DVCTIVATE: AT EGO POLLVTVM DVCT.] iocus eſt pendens ex ſuperiore, ex ambiguo,& paronomaſia petitus. alludit autem ad ſupplicium patricidarum, ſeu parenticidarum, qui inſuti in culleum,deiiciebantur in profundum. hoc igitur dicit, quoniam Periphanes factus eſt à me perenticida, quod non longè abeſt à parenticida, vos eum ductitate peratum,id eſt, in peram, quaſi in culleum coniectum,tanquam parenticidam. ego eum follutum,id eſt,in follem impoſitum, ductitabo. Sic autem edidi *peratum follutum*: quod ita ſcriptum in omnibus noſtris codicibus manuſcriptis reperi,niſi quòd nonnulli habent *paratum*, pro *peratum*, mendosè. Quin Camerar. teſtatur ſic quoque eſſe ſcriptum in ſuo,vt nos edidimus, quamuis *peratim* & *follitim* ediderit. quę lectio fortaſſe ferri poteſt, vt eam ſic explicemus: vos ſenem peratim tanquam peram ductitare: ego eum tanquam follem, & vt follis ductitari,& manibus pulſari ſolet, ductitabo. Omnino prior lectio,& explicatio mihi magis placet. NAM LENO] leno,qui vendidit patri fidicinam, quam ille filiam ſuam eſſe exiſtimat. EGO RESOLVI] ego pecuniam, quæ ei debebatur, reddidi. DINVMERAVI] al. denumeraui. PATER QVAM SVAM N. ESSE] quam Fidicinam, pater tuus filiam ſuam eſſe credit. ITA EGO SVASI SENI, &c.] ſuaſi ſeni,vt hanc puellam, quam amas, emeret, ne tibi,cum domum Thebis rediſſes,eius puellæ copia eſſet,id eſt,ne tu ea potiri poſſes. EA IAM DOMI EST PRO ILLA] ea Fidicina, iam domi eſt pro filia. NVNC AVCT. &c.] nunc dedit mihi Apœ. idem auctorem,id eſt, cuius auctoritate res agatur, & emtio contrahatur, & cuius periculo negotium geratur. auctor enim eſt, cuius periculo & fide res geritur:& qui periculum præſtat ἐγγυητὴν interpretatur is, qui vocabularium Latino-Græcum concinnauit. Nam ſeruus per ſe contrahens, præſtare periculum non poteſt,hoc eſt, auctor eſſe non poteſt, neque ἀξιόπιστος. Scio autem hic nonnullos legi malè *cauterem* & ita expreſſum in exẽpl. Ven.& Flor.& nõnullis aliis. ſed quid eſt, quãobrẽ quicquã mutemus cum & omnes lib. manuſc. *auctorē* habeant, niſi quod vnus & alter habet *actorem*:& hæc lectio ſit probabiliſſima: quãuis enim *cautorē* quoque probari poſſit,& ita infrà Apœcides appelletur nõ lõgè: tamẽ *auctorē* quòd hic ferè idem valet, ſuo loco mouere non placet. MANET ME] exſpectat me. QVASIQVE AMARET, CAVEAT] ſcripturam antiquam repræſentaui, vt & Camerar. niſi quod, vt fortaſſis in ſuo libro reperit, edidit, *quaſi qua*, cũ d phthr. ſed locũ mẽdoſum eſſe ſuſpicor: ſuſpicor dixi? immò verò plane arbitror, & cenſeo. quæ enim ſententia huius ſcripturæ eſſe poſſit,non video,niſi hæc, *quaſique ipſe amaret fidicinam ſibi caueat*, quæ ſententia abſurda eſt. Legendum autem videtur, *quaſi quoi emeret,caueat*, hac ſententia, quaſi caueat ei,cui emeret, nempe Periphani, id eſt, quaſi cautor eſſet periculi, ſi quod eſſet periculum in emptione. vel ſic, quaſi cum emerem, caueat. vel ſic, quaſi qui emat,& caueat. vel ſic, quaſi qui emeret,caueat,id eſt, quaſi caueat ei,qui emeret. caueat autem,id eſt,ſatis accipiat à Lenone, prædibus & prædiis. IAM IPSE CAVTOR, CAPTVS EST] ipſe Apœcides, qui adhibitus eſt,vt aliis caueat, & ne alii capiantur,& qui tam diligenter vel ſibi, vel aliis cauet, captus eſt. IPSE IN MEO COLLO, &c.] quaſi hoc dicat,fruſtra hæc cautio adhibetur, cum pater tuus ipſe cruminam, ſeu crumenam ſuam mihi in manus tradiderit, meæ poteſtati permiſerit, vt ex ea nummos meo arbitratu depromere queam. IS ADORNAT, ADVENIENS D. EXT. &c.] is parat omnia,vt ſimul atque veneris, vxorem ducas. *participium adueniens* debet cohærere cum pronomine *tu*, ſubintell. hoc modo,vt tu adueniens, &c. SI ILLAM, QVAE ADD. EST M. MIHI ADEMS. ORD.] ſi illa,quam mecum adduxi, mortua fuerit, ſi illam mihi ademerit Orcus. INSTITVI] parani, reperi, excogitaui. AD LENONEM] qui patri ſuo Fidicinam vendidit,quam ille filiam ſuam eſſe credit. PRO ILLA TVA AMICA] pro illa Fidicina, quam olim amabas. ALLIGABIT] obligabit, verbis ſcilicet alligabit caput ſuum, id eſt, ſe ipſe alligabit. VORSVTIOR ES, QVAM ROTA FIG.] verſutior, ſeu callidior,& verſatilior es, quàm rota figularis, quæ eſt verſutiſſima,id eſt, verſatiliſſima, & ad verſandum facillima,rota figularis,alia ratione dicitur verſuta ſeu vorſuta,alia Epidicus,ſeu quis alius callidus,vafer, & aſtutus. rota proprie verſuta: vafri & callidi tranſlate dicuntur verſuti. M. Tull. lib.3. de natura Deorum, *verſutos eos appello quorum mens celeriter verſatur.* ALIQVAM DOLOSAM FIDICINAM] aliam ab ea, quæ iam domi eſt: aliquam falſam fidicinam non veram fidicinam, id eſt, non illam, quam ſe emturum putat ſenex. QVAE SE EMTAM SIMVLET] quæ à me inſtituta & præmonita ſimulet ſe eſſe à me emtam is quinquaginta minis, quas modò à ſene accepi. cùm ſit conducta. SENES DVO] ſenes duos. duo pro. duos. vt ſuprà ambo pro, ambos. Virgil. lib. xi. Æneid. *Si duo præterea tales Idæa tuliſſet, Terra viros*, &c. DOCTA] à me inſtituta, & erudita. Terent. Heaut *perdocta eſt probè*. LVDIFICETVR] ludificet ludos faciat. illudat. PERMEDITATAM] perfecte meditatam, atque exercitatam. ASTVTIISQ. ONVSTAM] & meis aſtutiis inſtructam,atque ornatam. atque adeo oneratam. HAEC SCITIS IAM VT FVTVRA SINT.] ſcitis iam quomodo hęc futura ſint. NIMIS DOCTVS, &c.] valde doctus, *ἄγαν πεπαιδευμένος*. AD ME] domum meam. ATQVE ALIQVANDO LIBENTIVS &c] & verò aliquantò libentius introibo domum tuam, quàm egreſſus ſum domo tua aliquantò, id eſt, aliquam multo,non paullò. Sic autem legendum eſt, non vt habent libri vulgati, *aliquando*, plane mendoſe. quomodo tamen edidit Camerarius. noſtri libri quidem veteres omnes habent, *aliquanto*. INTVS] intus hic ſignificat motum de loco. VIRTVTE, ATQVE AVSPICIO EPIDICI, &c.] allegoria eſt à re militari. Virtute. atque auſpicio Epidici,id eſt,conſilio,prouidentia,ductu,auctoritate Epidici rem gerente,duce,auctore, & auſpice Epidico. CVM PRAEDA IN CASTRA REDEO] domum redeo victor,& re bene geſta, & votorum, atque optatorum meorum compos. allegoria eſt, vt diximus.

PERIPHA-

PERIPHANES, APOECIDES, ſenes duo.

SERVVS.

*NOn oris cauſſa modò homines æquum fuit*
*Sibi habere ſpeculum, vbi os contemplarent ſuum:*
*Sed quid perſpicere poſſent cor ſapientiæ,*
*Igitur perſpicere vt poſſent cordis copiam.*
*Vbi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,*
*Vitam vt vixiſſent olim in adoleſcentia.*
*Vel quaſi egomet, qui dum filij cauſſa cœperam*
*Ego me excruciare animi, quaſi quid filius*
*Meus deliquiſſet me erga, aut quaſi non plurimùm*
*Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentia.*
*Profectò deliramus interdum ſenes.*
*Fuit conducibile hoc mea quidem ſententia.*
*Sed meus ſodalis it cum præda Apœcides.*
*Venire ſaluum mercatorem gaudeo.*
*Quid fit?* Ap. *dij diæque te adiuuant, res proſperæ.*
Pe. *Omen placet.* Ap. *Quoi ſuppetunt res proſperæ.*
*Sed tu iubeas hanc intrò abducier.* Ph. *heus foras*
*Exite huc aliquis. duce iſtam intrò mulierem,*
*Atque audin'?* Ser. *quid vis?* Pe. *caue ſiris cum filia*
*Mea copulari hac neque conſpicere. iam tenes?*
*In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.*
*Diuortunt mores virgini longè, ac lupæ.*
Ap. *Doctè & ſapienter dicis, non nimis poteſt*
*Pudicitiam quiſquam ſuæ ſeruare filiæ:*
*Ædepol næ iſtam tempore gnato tuo ſumus*
*Præmercati.* Pe. *quid iam?* Ap. *quia dixit mihi,*
*Iamdudum ſe alius tuum vidiſſe hic filium.*
Pe. *Hanc ædepol rem apparebat.* Ap. *planè hercle hoc quidem eſt.*
*Ne tu habes ſeruum graphicum, & quantiuis pretij,*
*Non carus eſt auro contrà. vt ille fidicinam*
*Fecit neſcire prorſus, ſe eſſe emtam tibi!*
*Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit ſimul.*
Pe. *Mirum hoc quî potuit fieri.* Ap. *te pro filio.*
*Facturum dixit rem eſſe diuinam domi,*
*Quia Thebis ſaluus redierit.* Pe. *rectè inſtitit.*
Ap. *Immò ipſus illi dixit, conductam eſſe eam,*
*Quæ hic adminiſtraret, ad rem diuinam, tibi.*
*Facturum dixit rem eſſe diuinam domi.*
*Ego illic me autem ſic aſſimulabam, quaſi*
*Stolidum, cùm bardum me faciebam.* Pe. *immò ita decet.*
Ap. *Res magna amici apud forum agitur. ei volo*
*Ire aduocatus.* Pe. *at quæſo, vbi erit otium,*
*Reuorte ad me extemplo.* Ap. *continuò hîc ero.*
Pe. *Nihil homini amico eſt opportuno amicius,*
*Sine tuo labore quod velis, actum eſt tamen.*
*Ego ſi allegaſſem aliquem ad hoc negotium.*

*Minus hominem doctum, minúſque ad hanc rem callidum.*
*Os ſublitum eſſet. itaque me albis dentibus*
*Meus derideret filius meritiſſumo.*
*Atque hæc ſtultitia'ſt, me illi vitio vertere,*
*Egomet quod factitaui in adoleſcentia,*
*Quum militabam, pugnis memorandis meis.*
*Eradicabam hominum aureis quando occœperam.*
*Sed hic quis eſt? quem huc aduenientem conſpicor,*
*Suam qui vndantem chlamydem quaſſando facit.*

NON ORIS CAVSA, &c.] oris, id eſt, faciei cauſa. Socrates ſuadebat adoleſcentibus, vt in ſpeculo formam ſuam, ſeu os ſuum contemplarentur. ſi formoſi eſſent, darent operam, vt animi pulcritudo corporis formę par eſſet. ſin minus multo magis elaborarent, vt quod corpori deeſſet, animi virtute ſarcirent. Exſtant apud Apuleium in Apologia prima de ſpeculi vtilitate pręclara, quæ ne ſim longior, huc non adſcribam. CONTEMPLARENT] contemplarent, pro contemplarentur, antiquè dictum. Næuius Danaë, *Contemplo placidè formam & faciem virginis.* Titinnius Fullon. *Adſpecta formam, atque os contempla meum*, hæc ex Nonio. SED QVID PR. SV.] id eſt, ſed quo, vel, ſed vt, &c. COR SAPIENTIAE] id eſt, ſapientiam quæ inſit in corde ſeu in animo, vel per hypallagen, ſapientiam cordis vel cor ſapientiæ, id eſt perfectionem & excellentiam ſapientiæ, vt dixit Ennius *ſuada medullam.* IGITVR] poſtea, vt in Amphitr. *ſin a iter ſient animati, neque dent quæ pe ate ſeſe igitur ſumma vi, viriſque eorum oppidum expugnaſcere.* Licet etiam interpretari *denique*, vt mauult Donatus. VITAM VT VIXISSENT OLIM IN ADOL.] vitam vixiſſent, atticiſmus. VEL QVASI EGOM. QVI] vel id eſt, *αὐτίκα*, exempli cauſa, vt ſit hæc ſententia: exempli cauſa, vt ego ipſe qui, &c. *quaſi* pro quemadmodum etiam Lucretius vſurpauit. ſic lib. I. *Sed quaſi naufragiis magnis, multiſque coortis, Diſiectare ſolet magnum mare tranſtra guberna*, &c. *Sic tibi ſi finita ſemel primordia quædam Conſtitues*, &c. EXCRVCIARE ANIMI, &c.] ſic ſuprà, *ab ſurd facis, qui angas te animi.* ME ERGA] erga me. *ἀναστροφή.* Non eſt, d, littera interponēda, neque legendum *med erga*, vt eſt in libris vulgatis. Nam hæc interpoſitio corrumpit metrum. AVT QVASI NON PLVRIMVM MALEF. ESSENT, &c.] aut quaſi vero non eſſent mea malefacta & peccata: plurimum, id eſt maxima ex parte in adoleſcentia ſolida. malefacta autem, id eſt grauia, integra, ſuis partibus abſoluta. ſic alibi *ſolidam ſeruitutem*, dixit & Teren. *ſolida gaudia.* Malim autem hic legi, *aut quaſi non plurima malefacta*, &c. PROFECTO DELIRAMVS, &c.] M. Tull. in Catone, *Iſta ſenilis ſtultitia, quæ deliratio appellari ſolet, ſenum leuium eſt, non omnium*, &c. FVIT CONDVCIBILE HOC M. QV.] fuit vtile homines ſibi habere ſpeculum, in quo inſpicere poſſent ſapientiæ fontem atque originem. IT CVM PR.] venit cum Fidicina filio erepta. ſic enim putant Periphanes & Apœcides, ſed errant, vt euentus declarabit. QVOI SVPPETVNT RES PR.] pendent hæc ab illis ſuperioribus, *dij deæque te adiuuant te, quoi res proſpera ſuppetunt.* duas voces quæ reperiuntur quidem in libris manuſcriptis, ſed perſpicuè natæ ſunt ex gloſſa, *homini omnes*, delendas curaui, vt metrum corrumpentes. HANC] Fidicinam quam ego emi, ſed erat hæc conducta non empta. EXITE H. ALIQVIS] ſic Terent. *aperite aliquis actutum hoſtium*, &c. CAVE SIRIS, &c.] caue ſueris, id eſt, noli ſinere hanc Fidicinam cum filia mea coniungi, & congredi, neque ſine conſpicere. DIVORTVNT MORES VIRG. ET M.] longè diuerſi ſūt inter ſe mores virginis, & meretricis. Sic Horat. ait matronam meretrici eſſe disparē, epiſt. ad Lollium 2. lib. I. *vt matrona meretrici diſpar erit atque Diſcolor, infido ſcurræ diſtabit amicus.* NON NIMIS POTEST PVDICITIAM, &c.] difficillima enim eſt virginis cuſtodia. multi autem ſunt pudicitiæ inſidiatores. Itaque rectè Phocylides, vt alij plerique monet parēteis, vt virginem puellam cubiculis bene clauſis cuſtodiant, neque ante nuptias in publicum prodere, immo verò pro foribus conſpici ſinant. Sic ille, *Παρθενικὴν δὲ φυλάσσε πολυκλείστοις θαλάμοισι, Μηδέ μιν ἄχρι γάμων πρὸ δόμων ὀφθῆναι ἐάσῃς.* NAE ISTAM] libri omnes manuſcripti habent *ne*, ſcriptum ſine diphthongo. TEMPORE] tempori, maturè, tempeſtiuè. GNATO TVO SVMVS PRAEM. E. C.] ante filium tuum ſumus mercati. QVID IAM?] quid ita? quamobrem? GRAPHICVM] venuſtum, lepidum & veluti pictum. Nam picti homines ſunt ferè veris pulchriores. Sic in Sticho *Graphicum mortalem Antiphonem.* ſignificat autem eſſe ingenio polito, ſcito & eleganti. NON CARVS EST AVRO CONTRA] id eſt, ſi auro ematur, carè non ematur, ſed vili; ſi quis eum auro impenſo emere velit, non ſit carus. aurum pretio æquat, aut etiam ſuperat. Idem in Curculione, *Auro contra cedo modeſtum amatorem* ad quem locum plura. VT ILLE FIDICINAM FECIT NESCIRE, &c.] quo pacto ille inſtituit fidicinam, ſic vt neſciret ſe tibi emtam eſſe? vel ſic. quo pacto ille excogitauit, vt fidicina neſciret ſe emtā eſſe tibi, ſed exiſtimaret ſe tuo filio emtam eſſe? RIDIBVNDAM] riſu diſſolutam, riſus plenam, effuſè ridentem. MIRVM HOC QVI POTVIT F.] ſecutus ſum libros vulgatos. quibuſcum aliquot libri manuſcripti conſentiunt nam alii habent. *Mirum hoc quo potuit fieri.* quo modo Camerarius edidit. vtraque lectio recta, ſaltem probabilis non negabo tamen hanc alteram mihi videri ſinceriorem quam ſecutus ſum, *mirum hoc qui potuit fieri*, verumtamen iudicet lector. RECTE INSTITIT] malim legi, *rectam inſtitit* ſubintell. *viam.* Sic enim & Plautus ipſe, & alii veteres loqui ſolent, *inſiſtere viam*, ſeu *inſtare.* ſuprà in Aſinaria, *rectam inſtas viam* Idem in milite glorioſo, *certo qui-m inſiſtas viam.* IMMO IPSVS ILLI D.] immò Epidicus illi fidicinæ dixit. &c. ADMINISTRARET T.] miniſtraret tibi. FACTVRVM DIXIT &c.] ſubintell. te. BARDVM] bardus, ſtultus, inquit Feſtus. à tarditate ingenii appellatur. tradi-tur, inquit ille, à Græco qui tardos *βραδεῖς* appellant. cetera lege apud Feſtum. ſic fere Nonius. bardum, inquit, ingenio tardū Nam Græci *βραδεῖς* tardos dicunt. Homerus *Il. 23 Βάρδιστοι μὲν γάρ σφιν ἔσαν ἵπποι ἀμφὶ πέλοιτο* &c. Plautus in Perſa, *Nimis tandem me quidem pro barda, & pro rustica reor habitam eſſe abs te.* RES MAGNA AMICI AP F.] res magna amici mei in foro diſceptatur, & in diſcrimine verſatur.

BAS ADVOCATVS] præſtò eſſe, & eius cauſæ fauere tacitus. EXTEMPLO] continuò. NIHIL HOMINI AMICO'ST, &c.] hæc ſecum loquitur Periphanes exiſtimans ſuis rationibus valde bene eſſe conſultum, & negotium ſuum diligenter & ſapienter ab Apœcide geſtum, cum vehementer erret: ordo autem eſt hic, Nihil eſt homini amicius, id eſt, carius amico opportuno, id eſt, vtili, & ad rem mandatam bene gerendam idoneo. QVOD VELIS] quod quiſpiam velit, ſecunda perſona pro tertia non definita. ACTVM'ST TAMEN] quamuis nullum laborem ſuſceperis ALLEGASSEM] priuatim miſiſſem. MINVS HOM. DOCT.] hominem minus doctum. CALLIDVM ſolertem, ſagacem. OS SVBLITVM ESSET] ſubintellige mihi, i. ego eſſem deceptus, ac ludibrio habitus. hoc genere loquendi Plaut. vtitur millies. ALBIS DENT] i. riſu profuſio nam qui profusè rident, & cachinnantur, denteis nudant, ac retegunt. Itaque dentibus albis, id eſt, dentibus nudis, vt Virgilius loquitur in alia re, lib. 4. Georg. *Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.* Idem libro 7. Æneid. *Ipſe pedes tegmen torquens immane leonis, Terribili impexum ſeta, cum dentibus albis,* &c. ME ILLI VITIO VORTERE, EGOMET QVOT F.] me illi vt vitium obiicere, quod ego ipſe adoleſcens crebrò facere conſueui. *Sic ſuprà eadem fabula, quis erit, vitio qui id vertat tibi?* ERADICABAM HOM.] obtundebam hominibus aureis, homines enecabam meis pugnis commemorandis: neque cùm ſemel cœperam, finem facere poteram. SVAM QVI VNDANTEM CHL. Q. F?] qui ſuam chlamydem facit fluctuantem agitando, id eſt, qui ita chlamydem ſuam quaſſat, id eſt, mouet, ſeu agitat incedendo vt vndarum ſpeciem præbeat? Profert Nonius hunc verſum in voce, *quaſſum*, vbi *quaſſare* interpretatur, mouere.

## MILES, PERIPHANES, FIDICINA.

*Caue præterbitas vllas ædis, quin roges*
*Senex vbi habitat Periphanes Platenius.*
*Incertus tuum caue ad me retuleris pedem.*
Pe. *Adoleſcens ſi iſtunc hominem, quem tu quæritas,*
*Tibi commonſtraſſo, ecquam abs te inibo gratiam?*
Mi. *Virtute belli armatus promerui, vt mihi,*
*Omneis mortalis deceat agere gratias.*
Pe. *Non repperiſti adoleſcens tranquillum locum,*
*Vbi tuas virtutes explices, vt poſtulas.*
*Nam ſtrenuiori deterior ſi prædicat*
*Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ.*
*Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium,*
*Ego ſum, ſi quid vis.* Mi. *nempe quem in adoleſcentia*
*Memorant apud reges armis arte duellica,*
*Diuitias magnas indeptum?* Pe. *immò ſi audias*
*Meas pugnas, fugias manibus dimiſsis domum.*
Mi. *Pol ego magis vnum quæro, meas cui prædicem,*
*Quàm illum qui memoret ſuas mihi.* Pe. *hic non eſt locus,*
*Proin tu alium quæras, cui centones farcias.*
Mi. *Animum aduorte, vt, quod ego ad te venio, intelligas.*
*Meam amicam audiui te eſſe mercatum.* Pe. *attate.*
*Nunc demum ſcio ego hunc, qui ſit: quem dudum Epidicus*
*Mihi prædicauit militem. adoleſcens, ita'ſt.*
*Vt dicis, emi.* Mi. *volo te verbis pauculis,*
*Si tibi moleſtum non eſt.* Pe. *non edepol ſcio,*
*Moleſtum non eſt mihi ſi dicis quid velis.*
Mi. *Mihi illanc vt tramittas: argentum accipias.*
Pe. *Habeas.* Mi. *nam quid ego apud te parcam proloqui?*
*Ego illam hodie volo facere libertam meam,*
*Mihi concubina quæ ſit.* Pe. *te abſoluam breui,*
*Argenti quinquaginta mihi illa empta eſt minis.*
*Sexaginta mihi ſi denumerantur minæ,*
*Tuas poſsidebit mulier faxo ferias:*

*Atque ita profectò, vt eam ex hoc exoneres agro.*
Mi. *Eſtne emta mihi hæc?* Pe. *iſtis legibus habeat licet.*
Mi. *Conciliauiſti pulcrè.* Pe. *heus foras educite*
*Quam introduxiſti fidicinam. atque etiam fideis,*
*Et qua acceſſere te addam dono gratiis.*
*Age accipe hanc ſis.* Mi. *quæ intemperiæ te tenent?*
*Quas tu mihi tenebras trudis? quin tu fidicinam*
*Produci intus iubes?* Pe. *hæc ergo eſt fidicina.*
*Hic alia nulla'ſt.* Mi. *non mihi nugari potes.*
*Quin tu huc producis fidicinam Acropoliſtidem?*
Pe. *Hæc, inquam, eſt.* Mi. *non hæc, inquam, eſt. non nouiſſe me*
*Meam rere amicam poſſe?* Pe. *hanc, inquam, filius*
*Meus deperibat fidicinam* Mi. *hæc non eſt ea.*
Pe. *Quid non eſt?* Mi. *non eſt.* Pe. *Vnde hæc igitur gentium eſt?*
*Equidem hercle argentum pro hac dedi.* Mi. *ſtultè datum*
*Reor, atque peccatum largiter.* Pe. *immo hæc ea'ſt.*
*Nam ſeruum miſi, qui ſectarier ſolet*
*Meum gnatum. ipſe hanc emit fidicinam.* Mi. *hem iſtic homo*
*Articulatim te concidit, ſenex, tuus*
*Seruus.* Pe. *quid? concidit?* Mi. *nihil ſed ſuſpicio'ſt.*
*Nam pro fidicina illac hæc ſuppoſita eſt tibi,*
*Senex tibi os eſt ſublitum planè & probè.*
*Ego illam requiram iam vbi vbi eſt. bellator, vale.*
Pe. *Euge, euge, Epidice: frugi es, pugnauiſti. homo es,*
*Qui me emunxiſti mucidum, minimi pretij,*
*Mercatus te hodie'ſt de lenone Apœcides?*
Fi. *Ehodum, ego iſtunc hominem nunquam audiui ante hunc diem.*
*Neque me quidem emere quiſquam vlla pecunia*
*Potuit, quæ plus iam ſum libera quinquennium.*
Pe. *Quid tibi negotij eſt meæ domi igitur?* Fi. *audies.*
*Conducta veni, vt fidibus cantarem ſeni,*
*Dum rem diuinam faceret.* Pe. *fateor me omnium*
*Hominum eſſe Athenis Atticis minimi pretij.*
*Sed tu nouiſtin' fidicinam Acropoliſtidem?*
Fi. *Tam facilè, quàm me.* Pe. *vbi habitat?* Fi. *poſtquam libera'ſt, vbi*
*Habitet dum, incertò ſcio.* Pe. *eho quis eam liberauerit,*
*Volo ſcire, ſi ſcis.* Fi. *id quod audiui, audies.*
*Strathippoclem audiui Periphani filium*
*Abſentem curauiſſe vt fieret libera.*
Pe. *Perij hercle, ſi iſtæc vera ſunt, planiſſimè,*
*Meum exenterauit Epidicus marſupium.*
Fi. *Hæc ſic audiui. nunquid me vis cæterum?*
Pe. *Malo cruciatu vt pereas, atque abeas citò.*
Fi. *Fideis non reddis?* Pe. *neque fideis, neque tibias.*
*Propera igitur fugere hinc. ſi te dij amant.* Fi. *abiero.*
*Flagitio cum maiore poſt reddes tamen.*
Pe. *Quid nunc? qui in tantis poſitus ſum ſententiis:*
*Eamne ego ſinam impunè? immo etiamſi alterum*

Tantum

*Tantum perdundum eſt,perdam potiùs quàm ſinam*
*Me impunè irriſui eſſe habitum,depeculatum eu.*
*Sic mihi data eſſe verba præſenti palàm?*
*Atque me minoris facio præ illo,qui omnium*
*Legum atque iurium fictor,conditor cluet.*
*Is etiam ſeſe ſapere memorat,malleum*
*Sapientiorem ſcilicet eſſe manubrio.*

CAVE PRAETERBITAS] caue prætereas vllas ædeis, puer, quin roges, vbi Periphanes Platenius commoretur. Puerum ſuum alloquitur. beto, is, it, valet: eo, is, it. hinc præterbito, is, it. hoc eſt, prætereo. Pacuuius in Nipteris, *Vos hinc deſenſum patriam in pugnam betite.* Idem in Medo, *Si recte, peregre ire, ſi ire conor, prohibet betere.* INCERTVS TVVM CAVE, &c.] caue ad me redieris, niſi certò ſcieris vbi habitet Periphanes. RETVLERIS PEDEM] referre pedem, eſt regredi, & redire. Horat. ep. ad Piſonem, *Vnde pedem referre pudor vetet aut operis lex.* TIBI COMMONSTR.] tibi commonſtrauero. ECQVAM ABS TE INIBO GRA.] nunquam mihi referes, aut habebis gratiam? VIRTVTE BELLI, &c.] glorioſus miles non vult cuiquam ſupplicare, nec gratiam debere. NON REPP. ADOLESCENS] non reperiſti adoleſcens locum idoneum ſeu opportunum, in quo tuas virtutes commemores, ſeu prædices, quemadmodum æquum eſſe cenſes, tranquillum locum tralatio à mari. in tranquillo loco commodè nauigare licet: in loco minus tranquillo, non licet. NAM STRENVIORI DETERIOR SI P. S. P. &c.] nam ſi minus ſtrenuus, ſuas pugnas ſtrenuiori prædicat, pugnæ illæ hominis minus ſtrenui, eius ore prædicatæ ſordeſcunt: id eſt, contemnuntur, & nihil fiunt. Virgilius in Alex. *quoniam ſordent tibi munera noſtra.* Horatius epiſt. 18. libro 1. *pretium ætas altera ſordet.* huc illud quoque pertinet, *Laus in ſuo cuiuſque ore ſordeſcit.* hac de re Cicero in epiſt. ad L. Luceium libro 5. epiſt. & Plutarch. in lib. περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως. SED ISTVM QVEM QVAERIS, &c.] id eſt, ſed ego iſte ſum, quem quæris. Periphanes Platenius, *iſtum quem*, more ſuo dixit, quo antecedens & relatiuum eiuſdem caſus eſſe ſolent. qua de re alibi. MEMORANT] aiunt, dicunt. ARMIS, ARTE DVELLICA] πολεμικῶς. dictum, armis, arte duellica id eſt, arte bellica. duis, pro bis, duellum pro bellum, duonum, pro bonum dixiſſe veteres conſtat. INDEPTVM?] adeptum? conſecutum? FVGIAS DIMISSIS MANIB.] id eſt, fugias celerrimè, & contentiſſimo curſu. nam qui contentè fugiunt, manus demittere, ſeu potius dimittere, & iactare ſolent: quod dicunt Græci παραφέρειν τὰς χεῖρας. quod vſurpat Ariſtoteles libro 4 de moribus ad Nicom. & libro de progreſſu animal. οἱ θέοντες θᾶττον θέουσι παραφέροντες τὰς χεῖρας. & Theophraſt. in libell. qui inſcribitur ἠθικοὶ χαρακτῆρες cap. περὶ ἀδολεσχίας. παρασείσαντα δὲ δεῖ τὰ σκέλη, καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι. id eſt, dimiſsis manibus, & grallatorio gradu taleis homines fugere oportet, quiſquis vult febri carere. vſurpat hoc loquendi genus iterum Plautus Pſeud. *quia enim dimiſsis manibus volui dicere.* QVI MEM S. M.] qui mihi ſuas referat, ſeu commemorat. CVI CENTONES FARCIAS] centones farcire hic prouerbialiter dictum, pro ſua facinora non digna fortaſſe, quæ audiantur ſingillatim, & particulatim aliis recitare. vel ſic, centones farcire eſt mendacia conſuta & conſarcinata aliis venditare. Sic autem habent omnes libri manuſcr. & vulg. vt edidimus: Nonnulli tamen legi volunt, *cui centones ſarcinas*, quod probabilius videtur: ego tamen nihil mutare auſus ſum. centones enim dicti ſunt ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, hoc eſt à pungendo. & centones ſarciuntur, non farciuntur. QVOD EGO AD TE V.] id eſt, propter quod ad te venio. ATTATAE] interiectio, re aliqua expectata geſtientis. NVNC DEM. SC. E. H. Q. S.] nunc tandem ſcio, quis hic ſit. hæc ſecum loquitur Periphanes à milite aduerſus adſpectatores conuerſus. QVEM DVDVM EPID. &c.] is miles eſt, quem mihi dudum prædicauit Epidicus ſuprà, *Quia enim mulierem illam alius adoleſcens deperit, Auro opulentus, magnus miles glorioſus.* VOLO TE V. P.] ſubintell. conuenire. MIHI ILLANC VT TR.] vt mihi illam fidicinam tradas, pecunia accepta. nonnulli ex lib. noſtris manuſcr. habent, tranſmittas. NAM QVID EGO APVD TE P. P.] ſubintell. aliquid eſt in his loquendi generibus verbi cauſa, dicam tibi liberè, & exponam tibi ingenuè, quamobrem ego eam emere velim, ſubiunge nunc quod ſequitur, & aptè cohærebit, hoc modo: nam quid ego apud te parcam, id eſt, fugiam, verear, timeam, cuncter, dubitem proloqui, ſeu proferre, quod in animo habeo? vel dic rationem eſſe poſitam ante propoſitionem: vel ante id, cuius eſt ratio. quod apparebit, ſi quis inuertat hoc modo, Ego illam hodie volo facere libertam meam, &c. nam quid ego apud te, &c. ſic apud Homer ιλ. δ. Ἀλλὰ χρὴ καὶ ἐμὸν θέμεναι πόνον οὐκ ἀτέλεστον. Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί. Καί με πρεσβυτάτην τέκετο Κρόνος ἀγκυλομήτης· Ἀμφότερον γενεῇ τε, καὶ οὕνεκα σὴ παράκοιτις κέκλημαι, &c. Ordo enim, & ſententia eſt, at opus eſt etiam laborem meum non irritum reddere. Deinde ſumendus eſt verſus. Ἀμφότερον, &c. id eſt propter duas cauſas, & propter genus, ſeu ætatem, & quia tua coniunx dicor ſequitur nunc ratio, quæ priore loco erat poſita, καὶ γὰρ ἐγὼ, &c. i. etenim ego quoque Dea ſum: genus autem mihi eſt indidem, vnde tibi, &c. MIHI CONCVBINA QVAE SIT] ſic & alibi libertæ ſunt patronis ſuis concubinæ: quod & à nobis notatum, atque obſeruatum eſt. quin Vlpianus iuriſconſultus libro 25. Digeſt. titulo de Concubinis, non vult licere libertæ patroni ſui concubinæ ab inuito patrono diſcedere, vt alteri ſe in matronium det: quippe cùm honeſtius ſit, inquit, patrono, libertam concubinam, quàm matremfamiliàs habere. TE ABSOLVAM BREVI] non morabor te diutius. TVAS POSSID. MVL. FAXO FERIAS] faxo, vt hæc mulier tuas ferias poſſideat, id eſt, ſinam hanc mulierem tecum feriatam eſſe: hæc mulier tecum ferias agitabit, & otio fruetur: hæc mulier tuarum feriarum, tuique otii erit particeps. ſignificat militem eſſe feriatum, miniméque in negotiis gerendis occupatum, & mulierem communiter cum eo feriatam futuram. Videtur autem ſic dictum, poſſidebit ferias, illud in Captiuis, *Ita guttur, ventérque reſident eſurialeis ferias.* ATQ. ITA PROFECTO, VT EAM EX HOC E. AGRO.] atque ita profectò, vt eam longe huic abducas, & hunc agrum ea exoneres. hoc eſt, vt

meam domum muliere inutili & edaci, tanquam onere leues vel ægrum accipe pro tota terra Attica, vt ſup. eam ex hoc agro exoneres: pro ea, hunc agrum exonere, hypallage eſt. ISTIS LEGIB. H. L.] iſta conditione tibi empta eſt. CONCILIAVISTI P.] eam mihi probè emiſti, ſeu paraſti. Sic Terent. Eunucho, *malè conciliate.* FIDES] chordas citharæ: citharam ipſam. M. Tull. in Hortenſ. *Tenenda ſunt fides, & tibia* Virg. lib. 6. *Threicia fretus cithara, fidibúſque canoris.* GRATIIS] nullo pro eis pretio accepto χαριζόμενός σοι, gratificans tibi: largiens tibi, vt gratiam abs te ineam. SIS] ſi vis. ſuprà in Capt. *Nunquam erit tam auarus, quin te gratiis emittat manu.* QVAE INTEMPERIAE TE TENENT?] ſup. in Aulul. *Neſcio pol, quæ illunc hominem intemperiæ tenent.* miles viſa muliere ſibi ignota, & non agnoſcens eam, quam quærit, ſic Periphanem increpat. QVAS TV MIHI TEN. TR.] quam tu mihi ignotam mulierem obtrudis? INTVS] domo. HAEC ERGO EST F.] tu fidicinam tibi domo produci poſtulas. ergo habes quod petis, & poſtulas, quia hæc fidicina eſt. NON MIHI N. P.] non ſum is, quem nugis, & inanibus verbis lactare, & capere queas. PRODVCIS] foras, & palàm ducis. RERE] reris, arbitraris DEPERIBAT] perdite amabat. VNDE HAEC IG. G. EST?] vnde gentium, vnde terrarum, vbi terrarum, quo locorum, & ſimilia, iam antea notata ſunt. ATQ. PECCAT. LAR.] & eſſe peccatum abs te grauiter, ſeu valde, ſeu effuſè. QVI SECTARIER S &c.] qui filium meum aſsiduè ſequi ſolet: quo magis eam huic notam eſſe probabile eſt. IPSE HANC EMIT FIDICINAM] ſecutus ſum libros manuſc. qui omnes ad vnum ſic habent: & ita edidit Camerarius. Nam libri vulgati mendosè habent, *Nam ſeruum miſi, qui ſectarier ſolet. ipſe hanc meo articulo emit fidicinam* quam lectionem tamen probat, & explicat Alciatus lib. παρέργων iuris xi cap. xii. meo articulo, inquit ille, id eſt, quaſi meis digitis. licitationes enim micantibus, & ſublatis digitis fieri ſolebant, vnde mancipes dicti. hactenus ille. non ſunt autem falſa quæ ſcripſit, ſed ab hoc loco ſunt aliena, neque ad rem quidquã pertinent. tanti refert libris vti emendatis ISTIC HOMO] Epidicus. ARTICVLATIM TE CONCIDIT] per articulos te comminuit te in fruſta, & in minutas parteis, quaſi per articulos, diſſecuit. tralatio eſt. propriè vſurpauit M. Tull in oratione pro Flacco, *manus, quas contudit: digitos, quos confregit: neruos, quos concidit, reſtituere non poteſt.* NIHIL: SED SVSPICIO 'ST] nihil, non plane negat: ſed extenuandi eius, quod grauius dixerat, gratia poſitum eſt, quaſi ita diceret, ſi te concidit articulatim: at te circũuenit dolis, tibíque os ſubleuit. vel ſic: non affirmo te ab Epidico articulatim eſſe conciſum, ſed ſuſpicor. præterea admonendus eſt lector, *nihil,* hoc loco eſſe vnius ſyllabæ. Iam quod ad vocem *ſuſpicio* ſecunda ſyllaba longa eſt. quòd eò dico, ne quis adductus quorundam auctoritate, quæ tamen leuis eſt, patet legendum *ſuſpectio 'ſt.* SENEX TIBI OS EST SVBLITVM PL. &c.] id eſt, ô ſenex, tu illuſus & pro ridiculo, ac delectamento habitus es. tractum à genere ludi, inquit Nonius, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus, *Fides cenſebam maximam multò fidem eſſe. ea ſubleuit os mihi penitiſsimè* Prouerbium eſt etiam Græcis vſitatũ, ὑπαλείφει στόμα. quod ad ora ſui libri adſcripſerat Simeo Boſius vir doctiſsimus, idémque mihi amiciſſimus. BELLATOR, VALE] ſic appellat ſenem miles pro iocum & ludibrium. EVGE, EVGE, EPIDICE, &c.] hæc nũc cum Epidico abſente loquitur ſenex, ſe ab eo deceptum eſſe, tandem intelligẽs. PVGNAVISTI] pugnas memorabileis & ſtrages edidiſti: ſtrenue & fortiter te geſsiſti. M. Tullius libr. 1. epiſt. ad Atticum. *Dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi!* tralate dictum. HOMO ES] non bellua, ſed homo es, non es ſtipes aliquis, aut truncus, ſed rationis, & conſilii particeps. QVI ME EMVNXISTI MVCID. P.] apte dictum. Nam emungendi ſunt mucidi. ſunt autem mucidi ii, quibus naſus mucoris plenus eſt: vt paruuli pueri eſſe ſolent, quos νηπίους appellant Græci. ſignificat igitur Periphanes, tanquam puerum paruulum, & infantem, nondum conſilii & rationis compotem, ſeu tanquam ſtolidum, & fatuum aliquem, ab Epidico eſſe argento emunctum, hoc eſt, ſpoliatum, deluſum, & compilatum. Sic loquitur Terentius in Phormione, *Geta. Gehem. AN. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.* ad quem locum Donatus notat, mire cùm è contrario dicatur emunctus homo, elegans, & facetus, vt Horat. de Lucilio, *emunctæ naris.* hactenus Donatus. Idem Horatius rurſus in epiſtola ad Piſon. *Pythias emuncto lucrata Simone talentum.* vbi emuncto Simone, ſic dictum, vt hic, *qui me emunxiſti mucidum.* & vt apud Terentium, *emunxi argento ſenes.* MERCATVS TE HODIE 'ST DE LEN. &c.] fidicinam conductitiam interrogat, quæ ab Epidico ſuppoſita erat pro ea fidicina, quam Strathippocles amare dicebatur. EHODVM] in omnibus libris, quos quidem viderim, nomen fidicinę huic interiectioni præpoſitum, indicat eſſe vocem fidicinæ conductitiæ. ſed ego exiſtimo, *ehodum* eſſe vocem Periphanis, eam hortantis, vt reſpondeat: & nomen fidicinæ eſſe præponendum his demum verbis: *ego iſthunc hominem,* &c. NEQVE ME QVIDEM EMERE QVISQVAM VLLA P. P. &c.] quare nemo ſe emere potuerit, rationem neceſſariam ſubiunxit: nam libertas æſtimari pretio non poteſt. & liberæ perſonæ vendi non poſſunt: neque vllius in commercio ſunt. AVDIES, CONDVCTA VENI] ab hoc loco aperiuntur Epidici doli. QVAE PLVS IAM SVM L. Q.] id eſt, quæ iam plus quàm quinquennium libera ſum. ATHENIS ATT.] Athenas Atticas dixit, vt diſtinguat ab aliis Athenis. Nam Stephanus quinque aut ſex vrbeis hoc nomine appellatas fuiſſe tradit. Sic in Mil glorioſ. *Is amabat meretricem æquè Athenis Atticis.* Idem in Rud. *Immo Athenis natus, altúſque, educatúſque Atticis.* Idem in Trucul. *Nunc ad amicam decimo menſe poſt Athenas Atticas viſo* Plinius Iunior libr. 4. epiſt. *Non medius fidius ipſas Athenas tam Atticas dixerim.* M. Tull. in orat. ad Brut. *Itaque nobis monendi ſunt ij, quorum ſermo imperitus increbuit, qui aut dici ſe deſiderant Atticos, aut ipſi Atticè volunt dicere, vt mirentur hunc (Demoſthenem) maximè: quo ne Athenas quidem ipſas magis credo fuiſſe Atticas.* SED TV NOVISTIN' FID. ACROPOLISTIDEM?] hæc ea erat, quam amabat Miles, & quam quærebat: quam denique emerat Epidicus mãdatu Strathippoclis, cùm perſuaſiſſet ſeni Periphani eius eſſe filiam. Itaque erat in ædibus Periphanis. ſed exiſtimabat eſſe filiam ſuam. VBI HABITET DVM INCERTÒ SCIO] non ſatis certò ſcio, vbi etiam habitet, poſtquam libera facta eſt, antequam libera eſſet, vbi habitaret, certò ſciebam: nunc neſcio. nonnulli libri habent *incertè ſcio.* PERIPHANI F.] Periphanis filium. Periphani, pro, Periphanis. vt Themiſtocli, Pericli, & ſimilia. pro Themiſtoclis, Periclis, & ſim. de quib. in notis Ciceronianis. EXENTERAVIT] funditus exinaniuit, penitus exhauſit. quaſi inteſtina ipſa marſupii eripuit. ſuprà ead. fabula, *Acutum cultrum habeo, ſenis qui exenterem Marſupium.* NVNQVID ME VIS CETERVM?] ſermo abeuntis, aut abire parantis. *ceterum,* autem, id eſt, ceteroqui. quod ad cetera attinet. vulgus dicit *ad reliquum.* FLAGITIO CVM

MAIORE

MAIORE POST R.T.] reddes eum maiore dedecore. nam te hic ante ædeis tuas pipulo differam. ſuprà in Aulul. *Ita me bene amet Lauerna: te iam, niſi reddi Mihi vaſa iubes, pipulo hic differam te ante ædeis* QVI NIN TANTIS POSITVS SVM S.] id eſt, qui tot ſeu tantis potius damnis affectus ſum. tractum à more iudiciorum. Nam qui ſententiis iudicum damnati sũt, damnis augentur. Alii ſic, qui in tantis criminibus poſitus ſum. ſeu, cui tanta crimina illatá ſunt: vt cõſequens pro antecedente poſitum intelligamus. mihi prior explicatio magis placet. immò neutra ſatis placet. Itaque ſic potius explicemus & ſubtiliùs. qui in tantis ſententiis poſitus ſum, id eſt, qui me tot & tã magnis damnis affectum eſſe ſentio, qui in tantis malis & damnis verſor, qui tot detrimenta accipio, & ſentio: vt alludat ad verbum ſentiendi, & quo ſententia dicta eſt. Nonnulli etiam ſic explicãt, qui in tantis fabulis ac ſermonibus verſor: de quo homines vulgò & paſsim loquuntur, vt ſtolido & bardo. Nonnulli ſic, qui habeor tantus vir, & tã ſapiens, vt mea dicta tanquam ſententiæ graues vulgò circumferantur & celebrentur? De quo tam bene ſentiunt & exiſtimant homines? iudicet lector, & aliquid melius reperiat. EAMNE EGO SINAM IMPVNE?] eclipſis, vſitata iratis & perturbatis. eámne iniuriam mihi impunè factam eſſe patiar? & ita ferè Camerar. Nonnulli ſic, Eámne ego ſententiam aduerſus me impunè eſſe latam feram? quę explicatio minus placet ME IMPVNE IRRISVI ESSE H.] me impunè ludibrio eſſe habitum ab Epidico & filio. quidam libri manuſcr. non habent *impunè*, ſed in eo mendoſi ſunt. præterea legendum *irriſui*, non *irriſũ*, vt habent libri vulg. & cum vulgatis conſentientes manuſc. nonnulli, quos & Camerar. ſecutus eſt. DEPECVLATVM EIS] depeculatum ab eis. Depeculatum paſsiuè accipiendum. ſic M. Tull. in Orat. pro Roſc. Amer. Omnia ſcelera vno maleficio cõplexa dixit. ſic alia innumerabilia ab eodem, & ab aliis dicta ſunt. PRAESENTI, PALAM] ſubintell. ſinam, vel feram, vel aliud ſimile. *præſenti*, non temerè dixit. nã quemadmodum Ariſt. lib. 2. Rhet. ait eos, qui alicui præſenti & in os maledicũt. maiorem iram ei commouere, quàm ſi abſenti, propterea quod maior ineſt in illo maledicto, quàm in hoc, contumelia, maiórque contemptus: ita hîc Periphanes grauius iraſcitur quod pręſens ab Epidico deluſus ac deceptus eſt. Præterea etiã hoc dici poteſt, Periphani turpius eſſe, eum præſentem & videntem in ſuo negotio gerendo illuſum & captũ eſſe, cùm ſibi cauere poſſet ac deberet, quàm abſentem, cùm ſibi cauere nõ poſſet PRAE IELO] Apœcide, qui tamen re declarauit ſe eſſe inſipientem, ſtultũ atque imprudentem. LEGVM ATQVE IVRIVM FICTOR, C. C L.] nonnulli libri manuſc. habent, *iurum*, ego tamen nihil muto, quã uis metri ratio *iurum* poſtulare videatur. nam *iurium* nihilominus diſſyllabum eſſe poteſt, κατασυνίζησιν. fictor, id eſt, ſcriptor, & quaſi compoſitor *cluet*, hoc eſt, audit, nominatur, dicitur κλύει ἀκούει. Iam fictor, conditor, ἀσυνδέτως dictum eſt. IS ETIAM SAPERE M] is, qui ita inſipiens eſt. ſe ſapere memorat. MALLEVM SAP. SCILICET ESSE MANVBRIO] hic erat lacuna in libris omnib. manuſcr. inter vocem *ſapientiorem* & *manubrio*, vno excepto: in quo ſic erat expleta aliena manu, *malleum ſapientiorem ſcilicet eſſe manubrio*. non inepta ſententia. ſignificat enim comicè & εἰρωνικῶς Periphanes Apœcidem ſe eſſe ſapientiorẽ, vt malleus plus ſapit quàm manubrium. malleus enim plus quidem efficit in manibus fabrorum & ſimilium opificum, quàm manubrium: ſed manubriũ malleo ſapientius eſt. nam & malleus ſine manubrio inutilis eſt, & manubrium malleo dat facultatem, viámque aperit, qua efficere poſsit. Hinc prouerbium quo in Aulul. vtitur, eximere è manu manubrium quod ſignificat adimere facultatem & rationem pręcidere, & conſilium diſturbare rei gerẽdæ. *ſcilicet eſſe* autem, id eſt, ſcire licet eſſe, perſpicuum eſt eſſe, vt ſuprà, in Aſin. *Ita ſcilicet facturam*, & in Curcul. *Item alios deos facturos ſcilicet*. Lucret. libr. 2. *Scilicet eſſe globoſa tamen cum ſqualida cõſtent*. ad quem locum plura: poſſunt etiam hæc pendere à ſuperioribus, hoc modo, Is etiam ſeſe ſapere memorat: malleũ ſapientiorem, ſcilicet memorat eſſe manubrio. ironia eſt: eſt autem manubrium, id, quo malleus tenetur, dictum, vt docet Var. ab eo quod manu teneatur.

## MVLIER, PERIPHANES ſenex.

*SI quid eſt homini miſeriarum, quod miſereſcat miſer ex animo,*
*Id ego experior, quoi multa in vnum locum confluunt quæ meum*
*Pectus pulſant ſimul. multiplex ærumna exercitam habet: paupertas,*
*Pauor territat mentem animi: neque vbi meas collocem ſpes,*
*Habeo vſquam munitum locum, ita nata mea hoſtium'ſt potita.*
*Neque ea nunc vbi ſit neſcio.* Pe. *quis illæc eſt mulier, timido*
*Pectore peregrè aduenien*s*, quæ ipſa ſe miſeratur?* Mu. *in his dictu'ſt*
*Locis habitare mihi Periphanes.* Pe. *me nominat hæc, credo ego*
*Illi hoſpitio vſus euenit.* Mu. *peruelim mercedem dare,*
*Qui monſtret eum mihi hominem, aut vbi ille habitet.* Pe. *noſcito ego hanc.*
*Nam videor neſcio vbi me vidiſſe prius. éſtne ea, an non?*
*Eſt, quam animus retur meus?* Mu. *di boni, viſitaui antidhac.*
Pe. *Certè ea eſt, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.*
Mu. *Planè hic ille eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam*
*Pepulit.* Pe, *quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi*
*Nunc habeo.* Mu. *quid ſi adeam?* Pe. *haud ſcio an congredior, ſi hæc ea'ſt.*

Mu. *Sin eſt is homo, ſi ut anni multi me dubiam dant.* Pe. *longa*
*Dies meum incertat animum, ſin ea eſt, quam incertò autumo, hanc*
*Congrediar aſtu.* Mu. *muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.*
Pe. *Compellabo.* Mu. *orationis aciem contra conferam.*
Pe. *Salua ſis.* Mu *ſalutem accipio mihi & meis.* Pe. *quid cæterum?*
Mu. *Saluus ſis, quod credidiſti, reddo.* Pe. *haud accuſo fidem,*
*Nouin' ego te?* Mu. *ſi ego te noui, animum induam vti noueris.*
Pe. *Vbi te viſitaui?* Mu. *iniquè iniurius.* Pe. *quid iam?* Mu. *quia*
*Tua memoria interpretari me æquum cenſes.* Pe. *commodè*
*Fabulata es.* Mu. *mira memoras.* Pe. *hem, iſtuc rectius*
*Meminiſtin'?* Mu. *memini id.* Pe *in Epedauro.* Mu. *ab guttula*
*Pectus ardens mihi adſperſiſti.* Pe. *virgini paupercula*
*Tuaq; matri me leuare paupertatem?* Mu. *tun' is es?*
*Qui per voluptatem tuam in me ærumnam obſeuiſti grauem.*
Pe. *Ego ſum, ſalue.* Mu. *ſalua ſum, quia te eſſe ſaluum ſentio.*
Pe *Cedo manum.* Mu. *accipe ærumnoſam & miſeriarum compotem*
*Mulierem retines.* Pe. *quid eſt, quod vultus te turbat tuus?*
Mu. *Filiam quam ex te ſuſcepi.* Pe. *quid eam?* Mu. *eductam perdidi.*
*Hoſtium eſt potita.* Pe. *habe animum lenem, & tranquillum face.*
*Domi meæ ecquam ſaluam & ſanam nam poſtquam audiui illico,*
*Ex meo ſeruo, illam eſſe captam: continò argentum dedi*
*Vt emeretur. ille eam rem adeò ſobriè & frugaliter*
*Accurauit, vt alias res ille 'ſt impenſe improbus.*
Mu. *Fac videam, ſi me vis viuere.* Pe *eho Canthara, ſtatim iube*
*Acropoliſtidem prodire, filiam ante ædis meam,*
*Vt ſuam videat matrem.* Mu *remigrat animus nunc demum mihi.*

SI QVID EST HOMINI M.] hic loquitur, & primùm in ſcenam prodit mulier illa Epidauria, quæ olim à Periphane compreſſa fuit, inducitúrque Periphanes, & filiam ex illo compreſſu natam, quærens: quam domi apud ſe eſſe putat, errans, & ab Epidico illuſus Periphanes. Ita iterum ſe ab Epidico dolis circumuentum eſſe reperit Periphanes, quod illius ſuaſu eam puellam emerit, quæ non eſſet filia, cùm eſſe filiam crederet. QVOD MISERESCAT MISER EX ANIMO] propter quod miſer euadat, cum ſit miſer ex animo: id ego, &c. *miſereſcat*, hic perſonale eſt ab indicatiuo primæ perſonæ miſereſco, quod hic valet miſer fio, ſeu miſer euado. *miſereſcat miſer* autem dictum eſt more Plautino: cuius eſt cõiungere cum verbis nomina, aduerbia & adiectiua eiuſdem originis. nam verbum ſubſtantiuum, *eſt*, quod reperitur in plerique libris *ex animo*, deleui, vt ſententiam corrumpens. IN VNVM LOCVM CONFLVVNT] in vnum locum concurrunt. tralatio à rebus liquidis. PVLSANT] percutiunt, permouent. MVLTIPLEX AERVMN.] ſic legendum non *ærumnam*, vt habent omnes ferè libri. Licet autem hæc referre ad ſuperiora, & cum iis coniungere: hoc modo, quoi multa in vnum locum confluunt, quæ meum pectus pulſant ſimul: multiplex ærumna meum pectus pulſat. vel multiplex ærumna confluit, quæ meum pectus pulſat? ſed malim coniungi cum iis, quæ ſequuntur, hoc modo: multiplex ærumna exercitam habet, ſubintelligitur, me. EXERCITAM HABET] ſubintelligitur, me. *exercitam habet*, autem, id eſt, exercet, fatigat, vexat. Idem Bacchid. *qua ſodalem, ac me exercitos habet.* Sueton. in Tiberio, non longè à principio, *Inſaniam, pueritiamque habuit laborioſam, & exercitam* ſeu, vt in aliis libris legitur, *exercitatam.* quem locum eo libentius protuli, quod in libris vulgatis legitur, *luxurioſam*, pro *laborioſam*. Alioqui apud Suetonium paulo aliter dictum eſt: *habere exercitam*, quàm apud Plautum. PAVPERTAS, PAVOR TERR. MAM] paupertas, pauor, ἀσυνδέτως, poſita. paupertas territat mentem animi: pauor item territat mentem animi. MENTEM ANIMI] mentem, quæ eſt in animo, tanquam oculus in corpore, præſtantiſsimam, & intimam animi partem. Sic ſuprà in Ciſtellaria, *Nullam mentem animi habeo.* ad quem locum hac de re plura. & in commentariis Lucretianis, libro 4. ibi, *Mens animi vigilat.* & in Horatianis epiſt. ad Vill. libr. 1. ibi, *tamen iſtuc mens, animúſque Fert, & amat ſpatiis obſtantia rumpere clauſtra.* NEQVE VBI MEAS COLL. SP. HABEO VSQVAM MVNITVM LOCVM] ordo eſt, neque vſquam habeo locum munitum, vbi ſpes meas collocem. locum munitum, χωρίον ἐχυρόν. HOSTIVM EST POTITA] in hoſtium poteſtatem peruenit. ſuprà in Captiuis, principio, *Poſtquam meus Rex eſt potitus hoſtium* ad quem locum plura exempla collegimus. QVIS ILLAEC EST MVLIER] quæ illa eſt mulier, &c. QVAE IPSA SE MISERATVR?] quæ ſe ipſa miſeram dicit? CREDO EGO ILLI HOSPITIO VSVS EVENIT] illi credo, hoſpitio opus eſſe accidit. euenit illi, credo, vt opus ſit ei hoſpitio. Sic autem legendum vt edidimus, non, *inuenit*. PERVELLEM MERCEDEM DAR. Q.] ſubintell. ei.

NOSCITO

NOSCITO EGO HANC] incipio cognoſcere hanc, ſeu agnoſcere. ME VIDISSE PRIVS] *me* hic ſuperuacaneum eſt. & tamen ſic interdum loquebantur veteres. Lucret. libr. I. *Quippe etenim quàm multa tibi me fingere poſſum*, &c. ad quem locum, quæ annotauimus legere licet. EST QVAM ANIMVS RETVR M] eſtne ea, quam reor apud me, ſeu in animo meo? HVNC VISITAVI ANTIDHAC] hunc ſæpe antea vidi. hic ſæpe antea ad me ventitauit, & ita crebrò eum vidi. QVAM IN EPIDAVRO PAVP. MEM. COMPR.] ſubintell. me. PVDICITIAM PEPVLIT] ſic habent omnes libri & vulgati, & manuſcripti, idcirco nihil ſum auſus mutare, ſed libris omnibus inuitis legendum arbitror, pudicitiam *pertulit*: Neque lex carminis repugnat. perculit autem, id eſt, proſtrauit, peruertit à verbo percello Virgil. lib. 5. Æneid. *Victorem Buten immani corpore, qui ſe Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat, Perculit & fulua moribundum extendit arena.* M. Tull libr. I. de Orat. ad Q. Frat. *Et C. ipſum Carbonem, quem tu adoleſcentulus perculiſti*, &c. QVAM DOMI NVNC HABEO] putabat ſe habere, ſed errabat. SI HAEC EA'ST] oratio non eſt integra. deeſt enim *congrediar*, ſeu *aggrediar*. ME DVBIAM DANT] me dubiam reddunt. LONGA DIES MEVM INCERTAT] longa dies, id eſt, longum tempus, temporis longinquitas, ac diuturnitas, incertat, hoc eſt, incertum reddit. HANC CONGRED. ASTV.] hanc aggrediar aſtutè. videtur autem legendum *aggrediar*, potius quàm *congrediar* quanquã nihil mutare auſim. Nam etiã verbo *colloquor*, ſubiungere ſolet accuſandi caſum. ORATIONIS ACIEM CONTRA CONF.] aciem orationis conferam. Dictum tranſlatè à re militari, aut à gladiatoribus. SALVA SIS] ab hoc loco denique incipiũt alter cum altero loqui. Nam quæ vſque ad hunc locum locuti ſunt, ea apud ſe, & ſecum locuti ſunt, dum dubitant etiam & Periphanes, ſitne hæc ea mulier, cum qua olim conſueuerit, & mulier ſítne hic ille Periphanes, à quo cõpreſſa ſit, neque audent adhuc inter ſe ignoti, & nondum inter ſe agniti, mutuò ſalutare. QVID CETERVM?] de reliquo, aut de cetero, aut quod ad cetera attinet, quid ais? QVOD CREDIDISTI, REDDO] reddo ſalutem, quam mihi dediſti, ſeu dixiſti, & tanquam pecuniam credidiſti tranſlatum à rebus creditis. Idem in Bacchid. *Quin tu primum reddis ſalutem, quam dedi?* HAVD ACCVSO FIDEM] non queror de tua fide, quæ mihi tã fideliter, quod tibi credidi, reddas, nempe ſalutem. fides locum habet & vſurpatur in rebus creditis, non ſolùm in dictis, & promiſſis. Nam qui pecuniam mutuò acceptam, aut alioqui ſibi creditam, nõ reddit, aut etiam abnegat, atque abiurat, fidem violat. *accuſare fidem*, autem, pro, accuſare aliquem, quod fidem non ſeruet, aut non præſtet, ſic dictum, vt à Mar. Tull. *accuſare officium*, pro eo, quod eſt, aliquem, quod in officio non maneat, aut quod officium non faciat. M. Tull. epiſt. I. lib. 2. epiſt. ad C. Curionem, princip. *tamen nõ tam mihi moleſtum fuit accuſari abs te officium meũ, quàm iucundum requiri*, &c. SI EGO TE NOVI, ANIMVM IND. VTI NOVERIS] ſi ego te noui, id eſt, ſi tu is es, quem eſſe arbitror, animum meum inducam, vt me noris, hoc eſt, perſuadebo mihi, ſeu credam, me tibi notam eſſe. VBI TE VISITAVI?] vbi te ſæpe vidi? INIQVE INIVRIV'S] iniuſtus es præter æquum. iniuriam mihi facis præter æquitatem. ſic dictum autem *iniurius es iniquè*, vt, *miſerè miſeri*, in Ciſtell. &, *miſerè miſer*, in Mercat. &, *parcè parcus*, in Aulul. quamuis enim iniurius & iniquè non ſint eiuſdem originis, ſunt tamen eiuſdem ferè ſignificationis. quòd ſi dixiſſet, *iniuriè iniuriu's*, eſſet hoc planè tale, qualia ſuperiora. QVID IAM?] cur ita? QVIA TVAE MEMORIAE INTERPRETARI DEAEQ CENS.] quia poſtulas me tuæ memoriæ eſſe interpretem, atque internuncium: quia æquum cenſes me id, quod memoria tenes, proferre, & pronuntiare. vel ſic: quia æquum cenſes, me, quod memoria non tenes, tibi in memoriam redigere, & memoriæ tuæ ſubuenire. verbum *interpretari* iunxit cum dandi caſu. COMMODE FAB. ES] ſcite, & lepide, ſeu apte locutus es. MIRA MEMORAS] mira dicis, cùm dicis me, quæ fœmina ſum, commode fabulatã eſſe. eſt enim à natura muliebri, commode loqui. HEM ISTVC RECTIVS] deeſt huic verſui nonnihil in extremo, vt notat Camerarius. ſententiæ autem nihil admodum deeſt. hoc enim, opinor, ſentit Periphanes. hem iſtuc rectius eſt, quod nunc ita loqueris. ſcil. me mira memorare, quàm illud, me inique eſſe iniurium. Itaque ſic ſuppleri, & ſarciri poteſt verſus, *Hem iſtuc rectius. ſic loqui* MEMINISTIN?] meminiſtine me tibi virgini pauperculæ tuǽque matri paupertatem leuare? hæc fuerat vno ſpiritu Periphanes locuturus, niſi cunctatus eſſet, & hæſitaſſet. ſed cùm cunctaretur ille, & mulier tamen, quid ſentiret, ſatis intelligeret, ita reſpõdit, quaſi ille totam orationem abſoluiſſet. vel dic mulierem intelligentem, quid ille ſibi velle, & quid ſentiret, illo nihil cunctante, anteuertiſſe & reſpondiſſe, proinde ac ſi ille integram ſententiam elocutus eſſet, ſe meminiſſe. IN EPIDAVRO] vides vt cunctanter, & dubitanter, & timide loquatur de re, de qua agitur, Periphanes. AH GVTTVLA PECTVS ARDENS MIHI ADSPERSISTI] allegoria eſt ab iis ſũpta, qui ex morbo, aut ex aliqua cauſa ſupra modum calent, atque æſtuant, quibus vel guttula aquulæ adſperſa magnæ alleuationi eſt. hoc igitur ſignificat mulier: tu me ægram, & mœrore confectã tua oratione aliquantũ ſolatus es, ac leuaſti. VIRGINI PAVPER. TVAEQVE MATRI, &c.] tibi virgini pauperculæ, &c pendent autem hæc ex illo ſuperiore, vt diximus, *Meminiſtin'*. TVN' IS ES, QVI IN ME AER. OBSEVISTI GR.] id eſt, Túne is es, qui me grauidam feciſti? Túne is es, qui dum voluptatem tibi quæris, & libidinem tuam explere properas, me onere graui oneraſti, & compleuiſti? ærumnam grauem appellat, fœtum in vtero ſuo concretum, & conflatum Periphanis opera, & cõpreſſu. obſeuiſti autem, id eſt, iacto & fuſo abs te ſemine, in meum ventrem circumſeuiſti. CEDO MANVM] da manum. ET MISERIARVM COMPOTEM] miſeriarum plenam. RETINES] tenes. QVID EST, QVOD VVLTVS TE T. T.] quid eſt, quamobrem vultus tuus immutatus, & pallidus factus te turbinam reddit? quidam legunt *ſe turbat tuus?* FILIAM, QVAM EX TE S.] oratio imperfecta, propterea quod Periphanes cunctantem fortaſſe mulierem interpellauit, non expectato dum eam, addito verbo *perdidi*, perficeret. QVID EAM?] vrget, vt verbum addat, nam ſine verbo, & oratio illa imperfecta eſt, & eius ſententia obſcura, atque incerta. EDVCTAM PERDIDI] nunc demum quid ſentiat, aperit, ac declarat, verbo addito. *Eductam*, inquit, id eſt, educatam à me ac ſublatam, non expoſitam, aut proiectam ad necem, perdidi. HOSTIVM EST POTITA] in hoſtium poteſtatem peruenit. ET TRANQVILLVM FACE] & tranquilla animum. DOMI MEAE ECCAM S. ET S.] errat ſenex, vt ſemel atque iterum diximus. SOBRIE] prudenter, & vigilanter: vt ſobrij ſolent, *vigilantes*. ET FRVGALITER] nonnulli libri manuſcripti habent, *& fideliter*. ego nihil muto à recepta ſcriptura. VT ALIAS RES ILLE'ST IMP. IMPR.] malim legi, *vt alias ad res ille*

*Nunc homines me quæritare. credo, ſenſerunt: ſciunt*
*ſibi data eſſe verba.* St. *quid agis mea commoditas?* Ep. *quod miſer.*
St. *Quid eſt tibi?* Ep. *quin tu mihi adornas ad fugam viaticum*
*Prius quàm pereo? nam per vrbem duo deflocati ſenes*
*Quæritant me, in manibus geſtant copulas ſecum duas.*
St. *Habe bonum animum.* Ep. *quippe ego, cui libertas in mundo ſita'ſt.*
St. *Ego te ſeruabo.* Ep. *ædepol me illi melius, ſi nacti ſiant.*
*Sed quis eſt hæc muliercula, & illic grauiſtellus qui venit?*
St. *Hic eſt Daniſta: hæc illa eſt autem, quam emi ex præda.* Ep. *hæccine'ſt?*
St. *Hæc eſt. eſtne vbi tibi dixi? aſpecta.* Ep. *hæc?* St. *contempla Epidice,*
*Vſque ab vnguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiuiſsima.*
*Eſt ne? conſidera, vide, ſignum pictum pulchrè videris.*
Ep. *Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas:*
*Quem Apelles atque Zeuſis duo pingent pigmentis vlmeis.*
St. *Dij immortales, tioſc iſſeadmiror, pedibus pulmoneis*
*Qui perhibetur, prius veniſſet quàm tu aduenisti mihi.*
Da. *Hæc ædepol remorata med eſt.* S . *ſiquidem iſtius gratia*
*Es remoratus, quòd iſta voluit, nimium aduenisti citò.*
Da. *Age age, abſolue me, atque argentum numera, ne comites morer.*
St. *Pernumeratum'ſt* Da *tene crumenam, huc inde.* St. *ſapienter venis.*
*Opperire dum effero ad te argentum.* Da. *matura.* Ep. *domi eſt.*
*Sati'n ego oculis vtilitatem obtineo ſyncerè, an parum?*
*E Philippa matre natam ac Thebis, Epidauri ſatam,*
*Video'n ego Acropoliſtidem te, Periphani filiam?*
Vi. *Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum?*
Ep. *Non me nouiſti?* Vi. *quod quidem nunc veniat in mentem mihi.*
Ep. *Lunulam atque anellum aureolum in digitum?* Vi. *memini mi homo.*
Ep. *Non meminiſti me inaurem auream ad te afferre natali die?*
Vi. *Túne is es?* Ep. *ego ſum, & iſtic frater tuus eſt, alia matre, vno patre.*
Vi. *Quid pater meus, viuu'ſt?* Ep. *animo liquido & tranquillo es, tace.*
Vi. *Dij me ex perdita ſeruatam cupiunt, ſi vera autumas.*
Ep. *Non habeo vllam occaſionem, vt apud te falſa fabuler:*
St. *Accipe argentum hoc Daniſta. hic ſunt quadraginta minæ.*
*Si quid erit dubium, immutabo.* Da. *benefeciſti, bene vale.*
St. *Nunc enim tu mea es.* Vi. *ſoror quidem ædepol, vt tu æquè ſcias.*
*Salue frater.* St. *Sanan' hæc eſt?* Ep. *ſana, ſi appellat ſuum.*
St. *Quid? ego modò huic frater factus ſum, dum intrò eo atque exeo?*
Ep. *Quod boni'ſt, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.*
St. *Perdidiſti & reppeiſti me ſoror.* Ep. *ſtultus tace.*
*Tibi quidem quod ames domi præſto'ſt fidicina, opera mea*
*Et ſororem in libertatem idem opera concilio mea.*
St. *Epidice fateor.* Ep. *abi intrò, ac iube huic aquam calefieri.*
*Cætera hæc poſterius faxo ſcibis, vbi erit otium.*
St. *Sequere hac me mea ſoror.* Ep. *ego ad vos Theſprionem iuſſero*
*Huc tranſire: ſed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes.*
*Suppetias mihi cum ſorore ferre* St. *facile illuc erit.*
Ep. *Theſprio exi iſtac per hortum, affer domum auxilium mihi.*
*Magna eſt res. minoris multo facio, quàm dudum, ſenes.*

*Remeabo intrò, vt accurentur aduenientes hoſpites.*
*Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Strathippoclem*
*Non fugio, domi adeſſe certum'ſt. neque ille haud obijciet mihi*
*Pedibus ſeſe prouocatum. abeo intrò nimis longum loquor.*

MALE MORIGERVS MIHI EST DANISTA, &c.] malè mihi obſequitur, ſeu morem gerit argentarius, ſeu fœnerator qui à me pecuniam non petit, quam pollicitus ſum me ei pro virgine daturum. ILLI] Epidico. CAPERAT FRONS SEVER.] frons rugoſa, & contracta eſt ſeueritate & triſtitia. Profert hunc verſum Nonius, & in verbo *caperare*. & in voce *ſeueritudine*. caperare autem interpretatur, rugis frontem contrahere, & aſperare: atque tractum à caprorum frontibus criſpis. ſed non videtur ille attendiſſe *caperare*, eſſe hic abſolutum, & *caperat* poſitum eſſe pro *caperatur*. Nam Varro verbo paſſiuo vſus eſt in Eumenid. ibi, *Quin mihi caperatam tuam frontem, Strobile omittis?* SI VNDECIM DEOS PRAETER SESE, &c.] qui ſint vndecim dii præter Iouem, diximus ſupra in Caſina, *Tu iſtos minutos deos caue flocci feceris.* EXIMERE] eripere: liberare. ME QVAERITARE] me quæritant. CREDO, SENSERVNT] credo, ſenſerunt, id eſt, cognouerunt ſe eſſe à me illuſos, ac deceptos. SCIVNT TIBI DATA ESSE VERBA] ἐξήγησις. explanat enim, quod dixerat obſcurius. MEA COMMODITAS?] homo mihi commodiſſimè? homo qui mihi commoditates plurimas & maximas affers? ſic dictum mea commoditas, vt mea ſalus, mea peſtis, mea vita, mea voluptas, & ſimilia. DEFLOCCATI SENES] id eſt, detriti, ſeu attriti. ſic Nonius tractum à veſtibus ſine flocco, ſeu à floccis. COPVLAS] vincula, quibus me vinciant: vel laqueos, quibus me capiant, atque illaqueent. deinceps legendum *ſecum duas*: quod ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis conieci. QVIPPE EGO, CVI LIB. IN M. S.] id eſt, ego verò bonum animum habere debeo, cui libertas parata ſit. ironia eſt. quid ſit in mundo eſſe, pluribus verbis alibi docuimus. MELIVS] ſubintellige, ſeruabunt: id eſt, retinebunt, & vincient, vt loris poſtea cædant. locus eſt ex ambiguo, in verbo *ſeruabunt*. nam ſeruare, & ſalutem dare ſignificat, periculóque liberare, & cuſtodire. hoc modo accepit ſeruus: illo, Strathippocles. SI NACTI FVANT] ſi nacti fuerint. SED QVIS EST MVL.] ſed quæ eſt muliercula, &c. quis in fœminin. antiquè. ET ILLI GRAVIST. QVI VENIT?] ſic habent omnes noſtri codices manuſcripti, ſed quod & ab aliis animaduerſum eſt, Feſtus inconſtanter, in duobus locis hunc locum proferens, alibi legit *rauiſtellus*, alibi *grauiſtellus*, vt edidimus. *Rauiſtellus*, legit in raui coloris, & raui coloris homines dicit eſſe inter flauos, & cæſios, quos Plautus, inquit ille, appellat *rauiſtellos*. in voce *grauiſtellus* verò, *grauiſtellus*, inquit, id eſt ſenior deinde hũc locum profert: & deinceps grauiſtellum ait ſe putare eſſe à grauitate dictum. Ego aſſentior Camerario, qui ſuſpicatur grauiſtellum fictum eſſe nomen à Plauto ad exprimendum, quod Græci dicunt ἄχθος ἀρούρης, id eſt, onus terræ, quia fortaſſe hic Daniſta eſſet habitior, & corpulentior. ſed quid mirum eſt, nos interdum hæſitare in interpretandis, & explicandis nonnullis vocibus Latinis, qui tam longè ab auctoribus Latinæ linguæ abſumus, cùm Grammatici illi veteres, qui propiùs ab illis aberant, tam inconſtanter, & variè eas explicare, earúmque originem indicare reperiantur. ESTNE VT TIBI DIXI?] éſtne, qualis tibi dixi? hoc eſt, elegãs, ſcita & venuſta? ſchema eſt. κατὰ τὸ σιωπώμενον, nuſquam enim dixit in hac fabula Strathippocles Epidico, qualis hæc puella ſit. ſed hoc intelligimus eſſe dictum ex iis quæ hic dicuntur, etiam ſi id in ſcena non ſit dictum. CONTEMPLA] contemplare. VSQVE AB VNGVICVLO AD CAP. S. EST PEST.] vſque à talo ad verticem capitis. Sic M. Tullius in orat. pro Roſcio Amerino, *Nonne ab imis vnguibus ad verticem ſummum, ſi quam, &c. ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare totus videtur?* ſic Hor. de puero venali, epiſt. 2. libr. 2. *Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos.* ἐκ ποδῶν ἐς κορυφήν. SIGNVM PICTVM PVLCHRÈ VID.] picta, pulchriora ſunt veris, & natiuis. ex quo graphicum, pro eleganti, pulcro, & ſcito. ſuprà, *Ne tu habes ſeruum graphicum, & quantiuis pretij.* ſignum pictum, videtur pro imagine picta poſuiſſe. EX TVIS VERBIS MEVM FVT. CORIVM, &c.] ſi quæ picta ſunt, pulcra ſunt: meum corium pulcrum futurum eſt. nam loris aut virgis à ſenibus quaſi pictoribus pulcrè pingetur meum corium id eſt, mea pellis τὸ δέρμα μου. QVEM APELLES, ATQVE ZEVSIS, &c.] per Apellem, & Zeuſin ſignificat duos ſenes, Periphanem & Apœcidem. Apelles & Zeuſis duo clariſſimi pictores, de quibus Plinius libr. 37. cap 10. Ab Apelle potiſſimum pingi volebat Alexander Magnus, vt ſcribit M. Tull. lib. epiſt. 5. ad L. Luceium. immò à ſolo, vt Horat. epiſt. libr. 2. *Edicto vetuit nequis ſe, præter Apellem pingeret.* Idem Apelles, vt ſcribit iterum M. Tullius lib. 1. epiſt. ad Appium, *Pulchrum Veneris caput & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit.* De Zeuxi Heracleote idem Tullius lib. 2. de Inuent. Rhetor. in proœmio. PIGMENTIS VLMEIS] virgis vlmeis, quibus elicient è tergo meo ſanguinem. ita pulchrè pictus videbor. DII IMMORTALES] admirantis. ISSE ADM.] ſubintell. te. PEDIBVS PVLMONEIS] pedes pulmonei, molles ſunt. molles pedes autem ad ambulandum inepti ſunt, quia itineris laborem ferre non poſſunt: vt contrà duri pedes, ad iter faciendum, atque adeo ad currendum ſunt aptiſſimi: vt equorum vngulæ, & equi æripedes, quos Græci vocant χαλκόποδας id eſt, στερεόποδας, ſolidis pedibus, κρατερώνυχας validis vngulis. Homer. Ιλ. θ. Ὣς εἰπὼν ὑπ' ὄχεσφι τιτύσκετο χαλκόποδ' ἵππω. &c. M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. de Socrate loquens, *Et quod ille duriſſimis pedibus fecit, vt ſe abijceret in herbam, &c.* Iam molles pedes pulmonei à Plauto dicti ſunt, quia pulmonis natura, mollis, & ſpongioſa eſt. M. Tull. libr. 2. de Nat. Deor. *In pulmonibus autem ineſt raritas quidem, & aſſimilis ſpongiis mollitudo ad hauriendum ſpiritum aptiſſima.* &c. Alcinous de iis, quæ Platoni viſa ſunt. τὸν πνεύμονα δὲ ἐμηχανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μαλακόν τε, καὶ ἄναιμον, σηραγγώδη τε, καὶ σπόγγῳ παραπλήσιον, &c. quæ ſic Latinè vertimus, Porrò autem pulmonem cordis cauſa mollem, & exſanguem, & cauernoſum, ac rimoſum, ſpongiæ denique ſimilem mira ſollertia machinati ſunt, &c. Quæ ſunt ex Platone in Timæo. Commemorantur autem & lanei deorum pedes, de quibus Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 8. Sed videtur hic ſignificare Plautus aliquem fuiſſe olim pulmoneis pedibus, de quo nihil me legere memini. Ordo autem verborum hic eſt. Qui perhibetur pulmoneis pedibus, is priùs venit, quàm tu aduenisti mihi. quod dictum eſt per ſuperlationem, ſeu κατ' ὑπερβολήν. qui .n. pulmoneis pedes habet,

tardiſſimè ambulet, neceſſe eſt. HAEC] hæc puella. MEDE'ST] me eſt. SIQVIDEM ISTIVS GRATIA ES REM.] exprimitur amor Strathippoclis in puellam ex præda emtam, quam ſororé ſuam eſſe neſcit ex eo quòd id æquo fert animo, atque adeò probat, quod alioqui fuerat improbaturus moleſteque laturus. *remoratus* autem hic abſolutam habet ſignificationem. ſuprà autem proximè *remorata*, actiuam. ABSOLVE ME, ATQVE ARG. NVM.] expedi me, pecunia mihi numerata, cura mihi pecuniam numerandam, vt hoc pacto diſcedam. abſolue me, id eſt cura, vt mihi abire liceat: & omnia impedimenta, quib teneor, præcide. noli me hic remorari diutiùs. ſuprà in Amphitruone, *Quæſo, abſolutò hinc me extemplo, quando ſatis deiuſeris*. Terent. Adelph. *Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam*. PERNVMERATVM'ST] argentum hic totum apud Cheribulum numeratum eſt. HVC INDE] in hanc cruminam iniice, ſeu immitte argentum, quod pernumeratum eſſe dicis, *inde* imperatiui modi, ab indo, is, it. SAPIENTER VENIS] cum crumena ſcilicet: quod dicit Paulus Iuriſconſultus, cum ſacco ſic ille lib. 46. Digeſt. tit. de ſolutionibus, *Quod dicimus heredem, ſi fideiuſſori teſtatoris id, quod ante aditam hereditatem ab eo ſolutum eſt debere, ſtatim ſoluere: cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt, nec enim cum ſacco adire debet*. Quæ Iuriſconſulti verba videntur cum his Plautinis pugnare. nam quod ſapienter fit fieri debet, & ſapienter facit creditor, qui cum ſacco ad debitorem venit At Iuriſconſultus negat eum, qui pro teſtatore ſoluit, cùm eius fideiuſſor eſſet, ad heredem teſtatoris cum ſacco venire debere. Non eſt autem credibile iuriſconſultum fuiſſe dicturum, id fieri non debere, ſi ſapienter, i. rectè fieret, ergo non facit ſapienter creditor, qui cum ſacco debitorem adit, pecuniam, quæ ſibi debetur, petiturus. facilis ſolutio eſt. ſed ſoluat lector, hæc enim ioci gratia adſperſi. OPPERIRE DVM EFFERO AD TE ARGENTVM] exſpecto, dum domo exporto ad te argentum. MATVRA] maturare, inquit Nigidius eſt quod neque citiùs, neq. ſeriùs, ſed medium quiddam & temperatum eſt, de quo plura apud Macrobium lib. Satur. 6. cap. 8. SATIN', EGO OCVLIS VTILITATEM OBT. &c.] id eſt, ſatiſne ego oculis acutè cerno, nécne? vel ſic, ſatiſne oculis ſincerè vtor, an parùm ſincerè? vel ſic, ſatiſne oculos integros ac ſinceros habeo, an parum? Alii ſic, ſatin' ego ſincerè oculis vtilitatem quæ ad me peruentura eſt ſi hæc puella ſit Periphanis filia. obtineo, an parum? non placet. E PHILIPPA M.] hoc erat matris nomen. MEMORAS] dicis. QVOD QVIDEM NVNQ VENIAT IN M.] non te noui. quod ego quidem cogitem, ſeu in cogitationem mihi veniat. LVNVLAM, ATQ. ANELLVM AVR.] oratio interrupta. ſic enim eſſet integra, non meminiſti me lunulam, & anellum aureum in digitum ad te adferre? Lunulam autem, id eſt lapillum, ſeu gemmam rotundam, inſtar Lunæ. annulum in digitum autem dixit, quia nonnulli annuli ſunt, qui digito non geſtantur. quanquam etiam ii, quibus tabellæ, & ceteræ res obſignantur, digitis geſtantur. M. Tul. orat. pro Roſcio Amerino non admodum longè ab extremo, *Si veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulúmque de digito ſuum tibi tradidit*: &c. ab hoc loco initium capit ἀναγνωρισμός. NON MEMINISTI ME INAVREM, AVR. &c ſic legendum cenſeo ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis. Camer verò *minam*: à quo diſſentio. Alioqui hic in libris nonnullis inter *me* & *auream*, lacunula eſt, fortaſſis etiam legere licet, detracta voce, *auream*. *Non meminiſti me ad te inaurem afferre natali die?* eſt autem inauris, aurium ornamentum. VNO PATRE] eodem patre. ANIMO LIQVIDO, ET TR.] ſedato animo ab omni perturbatione, & ægritudine vacuo, ac ſoluto animo, vt alibi loquitur, defœcato, &c. SI VERA AVTVMAS] ſi vera dicis NON HABEO VLLAM OCCASIONEM, VT APVD TE FALSA FABVLER.] malim legi, Non habeo vllam occaſionem, cur apud te falſa fabuler. FABVLER] loquar. ACCIPE HOC ARGENTVM, &c.] exit nunc domo Strathippocles, & argentum effert. interea autem dum introit domum, & exit, factus eſt ἀναγνωρισμός, & cognoſcit puella ſe eſſe Strathippoclis fratrem. SI QVID ERIT DVBIVM] ſi quid erit incertum, ſitne probum, an improbum, &c. VT TV AEQVE SCIAS] ſubintell atque ego ſcio. QVOD BONI'ST, ID TACITVS FAC. &c.] quod tibi boni euenit, id fac taceas, & in ſinu gaudeas, *tacitus taceas*, & ex eo genere eſt, quod alibi notauimus, *iratus iracundia*, in Curcul. *viuus viuam*, in Pſeud PERDIDISTI, REPPERISTI ME SOROR] perdidiſti me, quia me amantem & te potiri cupientem, fruſtrata es. neque enim te frui potero, cùm ſoror ſis, repperiſti me: quia me, quem perdideras, & quem fratrem eſſe neſciebas, recuperaſti. cùm fratrem eſſe comperiſti. STVLTVS TACE] tu, qui ſtultus es, tace. ſtulti enim eſt tacere, ſapientis loqui. ſi ſaperes, loqui deberes. nunc quando ſtultus es, tace. vel lege *ſtultu's tace*. id eſt, ſtultus es, quare tace CONCILIO] concilio in libertatem, id eſt emo, non vt ſeruiat, ſed vt libera ſit, & ſuis natalibus reddatur. AC IVBE HVIC AQVAM CALEFIERI] vt lauet, peregrè veniens. SI QVID SAEVIVNT SENES] ſi quid ſuccenſent ſenes. Periphanes, & Apœcides. εἴ τι χαλεπαίνουσι. Horat. Sat. 2. lib. 2. ſermonum, *Sæuiat atque nouos moueat fortuna tumultus*. &c SVPPETIAS M. C. S. FERRE] ſuppetias ferre, auxilium ferre. ſuppetias, inquit Fulgentius, auxilium dicimus. REMEABO INTRO] redibo intrò. EADEM] eadem opera, ſeu via. NON FVGIO, DOMI ADESSE CERTVM EST] non eſt nunc conſilium fugiendi. Decretum eſt mihi domi eſſe, nempe quia mea opera inuenta eſt Periphanis filia. NEQVE ILLE HAVD OBIICIET MIHI PEDIB &c.] neque fugiendo committam, vt Periphanes mihi obiiciat, ſe à me prouocatum eſſe ad currendi certamen, ſeu ad curſum. Notandum hic duas negationes magis negare: aut certè nihilo minus.

## PERIPHANES, APOECIDES, ſenes duo.

### EPIDICVS.

SAtin' iſte homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? Ap. immò ædepol tu quidem miſerum me habes miſeris modis.
Pe. Tace ſis modò, ſine me hominem apiſci. Ap. dico ego tibi iam vt ſcias,
Alium tibi te comitem meliùs quærere, ita dum te ſequor
Laſſitudine me inuaſerunt miſerum in genua flemina

Quot

Pe. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'ſt, atque te?
Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias?
Ap. Apage illum à me. nam ille quidem Vulcani irati eſt filius.
Quaqua tangit, omne amburit: ſi propè àſtes, æſtu calefacit.
Ep. Duodecim deis pluſquam in cœlo eſt deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adiutores ſunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi & ſuppetiæ ſunt domi.
Apolactizo inimicos omnis. Pe. vbi illum quæram gentium?
Ap. Dum ſine me quæras, quæras mea cauſſa vel medio in mari.
Ep. Quid me quæris? quid laboras? quid hunc ſollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo abſum? num oculis conceſſi tuis?
Nec tibi ſupplico. vincire vis, hem oſtendo manus.
Tu habes lora. ego te emere vidi. quid nunc ceſſas? colliga.
Pe. I licet. vadimonium vltro mihi hic facis. Al. quid colligas?
Pe. Edepol mancipium ſceleſtum. Ep. te profectò Apæcides
Nihil moror mihi precatorem. Ap. facilè exoras Epidice.
Ep. Eho quid agis? Pe. tuon' arbitratu? Ep. meo hercle vero, atque haud tuo
Colligandæ hæ ſunt tibi hodie. Pe. at non lubet, non colligo.
At mihi magis lubet ſolutum te rogitare. Ep. at nihil ſcies.
Ap. Tragulam in te inijcere adornat. neſcio quam fabricam facit.
Ep. Tibi moram facis, cùm ego ſolutus aſto. alliga, inquam, colliga.
Pe. At mihi magis lubet ſolutum te rogitare. Ep. at nihil ſcies,
Pe. Quid ago? Ap. quid agas? mos geratur. Ep. frugi es tu homo Apæcides.
Pe. Cedo manus igitur. Ep. morantur nihil. atque arctè colliga,
Nihil verò obnoxiosè. Pe. facto opere arbitraminor.
Ep. Bene hæc habet, age nunc iam ex me exquire, rogita quod lubet.
Pe. Qua fiducia auſu's primùm quæ emta eſt nudiuſtertius,
Filiam meam dicere eſſe? Ep. lubuit, ea fiducia.
Pe. Ain' tu? libuit? Ep. aio, vel da pignus, ni ea ſit filia.
Pe. Quam negat nouiſſe mater? Ep. ni ergo matris filia eſt,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da. Pe. enim iſthæc captio'ſt.
Sed quis ea eſt mulier? Ep. tui gnati amica, vt omnem rem ſcias.
Pe. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? Ep. fateor datas.
Et eo argento illam me emiſſe amicam filij fidicinam,
Pro tua filia. iſtis adeò te tetigi triginta minis.
Pe Quomodo me ludos feciſti de illa conductitia
Fidicina? Ep. factum hercle verò, & rectè factum iudico.
Pe. Quid poſtremò argento factum eſt quod dedi? Ep. dicam tibi.
Neque malo homini, neque te indigno tuo dedi Strathippocli.
Pe. Cur auſu's? Ep quia mihi libitum eſt. Pe. quæ hæc, malùm, ferocia eſt?
Ep. Etiam inclamitor quaſi ſeruus. Pe. cùm tu es liber, gaudeo.
Ep. Merui vt fierem. Pe. tu meruiſti? Ep. viſe intrò, ego faxo ſcies
Hoc ita eſſe. Pe. quid eſt negotij? Ep. iam ipſa res dicet tibi.
Abi modò intrò. Pe. hei non illuc temere'ſt, aſſerua iſtum Apæcides.
Ap. Quid illuc Epidice eſt negotij? Ep. maxima hercle iniuria
Vinctus aſto, cuius hæc hodie opera inuenta eſt filia.
Ap. Ain' tu te illius inueniſſe filiam? Ep. inueni, & domi eſt.
Sed vt acerbum'ſt, pro benefactis cum mali meſſem metas.

Ap. *Quámne hodie per vrbem vterque ſumus defeſſi quærere.*
Ep. *Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere.*
Pe. *Quid iſti oratis opere tanto? meruiſſe intelligo.*
*Vt liceat merito huius facere. cedo tu vt exſol‹u›am manus.*
Ep. *Ne attigas.* Pe. *oſtende verò.* Ep. *nolo* Pe. *non æquum facis.*
Ep. *Nunquam hercle hodie niſi ſupplicium mihi das, me ſolui ſinam.*
Pe. *Optimum atque æquiſſimum oras. ſoccos, tunicam, pallium*
*Tibi dabo* Ep *quid deinde porrò?* Pe. *libertatem* Ep. *at poſteà?*
*Nouo liberto opus eſt quod pappet.* Pe. *dabitur præbebo cibum.*
Ep. *Nunquam hercle hodie niſi me oraſſis, ſolues.* Pe. *oro te* Ep *dice*
*Mihi ignoſcas. ſi quid imprudens culpa peccaui mea.*
*At ob eam rem liber eſto.* Ep. *inuitus do hanc veniam tibi,*
*Niſi neceſſitate cogar. ſalue ſanè, ſi lubet.*

SATIN' ILLE HOMO, &c.] id eſt, nónne Epidicus nos duos vetulos decrepitos ſatis ludibrio habet? *Satin'. & ſatiſne,* reſpõſionem aientem poſtulant, & affirmationem ſignificant: vt hic & apud Marc. Tullium in oratione pro Roſcio Comœdo, *Satiſne iſta reſtipulatio dicere tibi videtur apertè, Roſcium pro ſe decidiſſe?* DECREPITOS] ſenes in dubio vitę conſtitutos. Nonius, vel ſic ita ætate confectos, vt dubium ſit, viui, an mortui ſimus. MISERVM ME HABES] miſerum me facis, dum ita celeriter ambulas. vt te ſubſequi non poſſim. TACE SIS MODO] tace, ſi vis modò. APISCI] adipiſci, apprehẽdere. MELIVS] ſub-intell. eſt, vel lege, *meliu'ſt* id eſt, melius eſt. FLEMINAS] flemina dicuntur, cùm ex labore vię ſanguis defluit circa talos. Feſtus. ILLIC] ille Epidicus. QVOT EXEMPLIS] quot modis. LVDIFICATV'ST] ludificatus eſt? ludificauit? VT ILLIC AVTEM, &c] quo pacto autem ille, &c. EXENTERIT OPES ARE] ex cruminis, & loculis meis argẽtum penitus excuſſit? crumenas meas argento funditus exhauſit, atque exinaniuit? VVLCANI IRATI EST FILIVS] quia vt Vulcanus iratus, quidquid contigit, amburit, exurit, & cõſumit. *irati Vulcani* dixit, quia Vulcanus propitius iuuat. QVAQVA TANGIT, OMNE AMB.] epexegeſis, per quam declarat, quod obſcurius dixerat, quacunque parte quippiam tangit, inquit, id omne amburit, id eſt, circum vrit, & circum vrendo conſumit. AESTV] calore. DVODECIM DEIS PLVSQVAM IN COELO'ST, DEORVM IMM.] ordo, & ſententia eſt, plus duodecim deis, plus deorum immortalium, quàm in cœlo eſt, mihi nunc adiutores ſunt, vt auxilientur, & mecum militent. oratio eſt impedita. & eius ſyntaxis perturbata. Quòd ſi legeretur, duodecim dei, plus quàm in cęlo eſt d. imm. &c. facilior eſſet explicatio, hoc modo, duodecim dei mihi ſunt adiutores, immò plus deorum immortalium, quàm in cęlo eſt. ſæpe autem cõmemorantur à Plauto dii duodecim, qui dicuntur à Cicerone, per quãdam translationem ſermonis, dii maiorum gentium: quorum nomina duobus verſibus complexus eſt Ennius, vt anteà diximus, & verſus poſuimus. ponit hic & Camerarius in notis ſuis. APOLACTIZO] calcibus ſummoueo, ac repello ἀπολακτίζω, verbum Græcum. DVM SINE ME QVAERAS, &c.] hęc ideò dicit Apœcides, quod minis properabat Periphanes. MEA CAVSA] ἐμοῦ ἕνεκα: quod ad me attinet. vel ſic, per me licet, vel in medio mari quęras. HVNC] Apœdicem. SOLLICITAS?] quaſi de ſolo commoues. NVM OCVLIS CONCESSI TVIS?] num ab oculis aliquò abſceſſi tuis? NEC TIBI SVPPLICO] nec verò tibi ſupplex eſſe volo, vt mihi ignoſcas, ſermo eſt hominis altero non egentis. & ſuis bonis contenti, & ſua virtute freti. Idem in Milite glorioſo, *Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala. Domi habet hortum,* &c. in Pſeudolo, *nunquam edepol cuiquam ſupplicabo, dum quidem Tu viues.* &c. EGO TE EMERE VIDI] repetere è ſuperiore, lora. paullò antè dixit copulas. ILICET] actum eſt. VADIMONIVM VLTRO MIHI HIC FACIS] id eſt, vltro te mihi ſiſtis, quaſi in iudicio, vitio mihi vobis vadimonium, vltro te in iudicium ſtatutum mihi, ſpondes. TE PROF. APOECI. NIHIL MOROR &c.] te profectò Apœcide non egeo precatore: vel non curo te habere deprecatorem. EHO QVID AGIS?] eho quid ſtas? quin mihi manus colligas. TVON ARBITRATV?] tuóne arbitratu me agere, aut non agere poſtulas? tuone arbitratu mihi viuendum eſt? MEO HERCLE VERO] meo hercle verè arbitratu. ſic autem legendum eſt, non vt habent nonnulli libri vulgati, *meo hercle verbo,* ſubintelligitur enim, & reperitur ἀπὸ κοινοῦ, arbitratu TRAGVLAM IN TE INIICERE ADORNAT] in fallaciam aliquam in te parat. Allegoria eſt à re militari, ſic autem dixit. *telum iniicere,* in Moſtellaria, tragula, genus eſt haſtę. ſuprà in Caſina, *Ego pol iſtam iam aliquouerſum tragulam deiecero* vtitur Cæſar in Commẽtariis de bello Gallico. QVID AGAS?] rogas quid agas? MOS GERATVR] mos Epidico geratur. hoc eſt, minus ei colligentur. CEDO MANVS IGITVR] da manus igitur. NIHIL VERO OBNOXIOSE] id eſt, nihil facias ambitioſè, & cuius nomine tibi obnoxioſus eſſe debeam. obnoxioſus, qui habet, vel qui reddit ſibi obnoxium: vt in Trin. *Mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam. Magis quem ſunt obnoxioſi, quàm parentes liberis.* quos verſus ſuo loco declarabimus. Nunc hoc ſatis ſit, ad huius loci, in quo verſamur, explicationẽ, ſcire, obnoxioſum ſignificare actionem, aut certe habere ſignificationẽ actiuam. ex quo *obnoxioſè* hic valet id, quod diximus, liberaliter, & benigne, & propter quod me tibi obnoxium reddas. FACTO OPERE ARBIT.] colligatis manibus, vos iudicatote, vtrum obnoxioſe fecerim, necne. AVSV'S] auſus es. EA FIDVCIA] ea fiducia dixi, ſeu dicere auſus ſum, eſſe filiã tuã, quia libuit. VEL DA PIGNVS, NI EA SIT FIL.] vel mecum certa pignore aliquo depoſito, ni ſit filia tua, ſponde mihi certam pecuniam, pignore depoſito, ſi filia tua ſit: ea lege, vt, ſi filia tua ſit, ea pecunia mea ſit: ſi non ſit, ego tergo pendã. QVAM NEGAT N. M.] quomodo poteſt ea eſſe mea filia, quam negat ſe nouiſſe mater? NI ERGO MATR. FIL. EST, IN TVVM TAL. P. DA.] id eſt, ergo, ni tua filia eſt, pignus depone [illegible] in ſeſter-

in ſeſtertium nummum à me depoſitum, in talentum à te depoſitum. ENIM ISTHAEC CAPTIO 'ST] enimuerò ineſt in iſtac conditione captio aliqua. vel ſic, enimuerò ineſt in iſta conditione iniquitas mihi damnoſa, & detrimentoſa. ſecuti autem ſumus codices manuſcriptos. Itaque Camerarius edidit, Nam Alciatus lib. xi. παρέργων, cap. 13. legit hoc modo: *quam negat nouiſſe mater?* EP. *non ergo matri ea filia eſt? In meum nummum, in tuum talentum pignus da, ni eſt.* PE. *captio eſt.* Alciati coniectura fortaſſe non eſt abſurda, ſed libri veteres plus auctoritatis habent. SED QVIS EA EST MVLIER] ſed quæ ea fidicina eſt, quam ego te ſuaſore, & impulſore, pro filia mea emi? DEDIN' TIBI, &c.] dedine tibi, id eſt, nónne dedi tibi, &c. TE TETIGI] te ferii, fraudaui, damno affeci. tale eſt illud, quod eſt libro 2 de orat. ad Q. Fr. ex quodam poëta, *Sentin' ſenem tactum eſſe triginta minis?* Idem Plautus in Perſa, *tactus eſt leno, qui rogarat, vbi nata eſſet, diceret.* Idem in Pſeud. *ſi neminem alium potero, tuum tangam patrem.* QVOMODO ME LVDOS FECISTI &c] id eſt, quomodo me ludificatus es, quod ad illam conductitiã fidicinam attinet? NEQVE TE INDIGNO] ſic reſtitui libris omnibus inuenti, in quibus eſt, *neque benigne.* quæ lectio ferri non poteſt, adiuuit autem me codex manuſcr. Tilianus, in quo ſcriptum erat, *neque te digno* & & Huraltinus, in quo erat cum litura *neque te indigno.* Quis non videt autem ex, *te indigno*, factum eſſe ab errãte librario *te inigno*, aut *te nigno*, deinde ex horum alterutro, ab aliquo ſciolo, *benigne?* CVR DARE AVSVS 'S] cur dare auſus es? QVAE HAEC MALVM FEROCIA EST?] quæ malùm, hæc ſuperbia eſt? *malùm*, hic aduerbium eſt, & particula indignationis. proinde ac ſi ita dicat: quæ hæc ſerui hominis ferocia, i. ſuperbia eſt, qui ita domino ſuo reſpondet, ſe id, quod minus rectè fecerit, idcirco feciſſe quod libitum eſt? Erat autem hic poſt, *malùm*, lacunula, quam ex codice manuſcrip. Vaſcoſ. expleui. ETIAM INCLAMITOR, Q. S.] etiam increpor, atque obiurgor, tanquam ſeruus. CVM TV ES LIBER, GAVDEO] quia ſeruus Epidicus dixerat, ſe inclamitari quaſi ſeruum, quibus verbis ſignificaſſe videbatur ſe eſſe liberum: (*quaſi*, enim, aduerbium ſimilitudinis eſt: ex quo qui ſe dicit increpari, quaſi ſeruum, ſignificat, ſe non eſſe ſeruum,) Periphanes eius dominus irridens, & εἰρωνικῶς, ait ſe gaudere, quod iam liber ſit Epidicus. vel ſic explica, & planius. dictum eſt hoc, ab hero Periphane per ironiam, *cum tu es liber gaudeo*: quaſi ita dicat: ego verò gaudeo, te liberum eſſe: quod neſciebam Nam ſi hoc ſciſſem, clementiùs te appellaſſem. EGO FARO SCIES HOC ITA, &c] id eſt, hoc ita eſſe ſcies IAM IPSA RES D. T.] non opus eſt, aut neceſſe eſt tibi hoc me, vel quenquam alium dicere, res ipſa loquetur, & res ipſa tibi dicet: nempe filia tua mea opera inuenta. SED VT ACERBVM 'ST, PRO BENE F. CVM M. M.] ſed quàm graue, ac moleſtum eſt, pro beneficiis pœna affici, & vinciri? mali meſſem metere, dictum pro, malum metere. & meſſem metere, eſt atticiſmus. Sic in Trinummo, princip. *Eorum licet iam meſſem metere maximam.* Malum metere autem, id eſt malum conſequi, & percipere. tranſlatum à re ruſtica, & à meſſoribus. tale eſt illud. *vt ſementem feceris, ita & metes.* quod extat in libr 2. de orat. ad Q. Fr. QVAM NE HODIE PER VRBEM, &c.] túne filiam Periphanis reperiſti eam, quam hodie vterque defeſſi ſumus quærendo? QVID ISTI ORATIS OPERE TANTO?] quid iſtic agitis, id eſt, dicitis, aut loquimini tantopere? *iſti*, pro iſtic, vt *illi*, pro illic, notauimus in Commentariis Lucretianis, & præterea alibi. orare autem dixerunt veteres pro agere, hinc oratores. agere autem interdum valet dicere, hinc actores. qua de re plura in commentariis Horatianis. MERITO HVIVS] quia filiam meam reperit. FAC PRE] manus eius exſoluere. NE ATTIGAS] ne attinges. *tago* dixerunt veteres, pro tango. ex quo *tagax*, id eſt furax qua voce vſus eſt M. Tull. lib. 6 epiſt. ad Atticum epiſtol. 3 *enim eſt leuis libidinoſus tagax.* ſed de his conſulendi ſunt Feſtus & Nonius. NISI SVPPLICIVM MIHI DAS] niſi mihi das pœnas, id eſt, niſi mihi ſatisfacis. Sic loquitur Catullus in Epigram. ad Gellium quod eſt poſtremum. *At fixus noſtris tu dabis ſupplicium.* QVOD PAPET] quod edat, ſeu edit. pappare dicuntur parui pueri. Perſius Sat. 3 *pappare minutum.* PRAEBEBO CIBVM] ſuppeditabo tibi quod comedis, ſeu comedas, παρέξω σοι τὸ ἐσθίειν, παρέξω σοι τὸ σῖτον. NISI ME ORAVERIS] niſi me oraueris. NISI NECESSITATE COGAR] niſi neceſſitate cogerer. niſi mihi neceſſitas ignoſcendi imponeretur.

## GREX.

*Hic is homo eſt, qui libertatem malitia inuenit ſua.*
*Plaudite & valete. lumbos porgite, atque extollite.*

INVENIT] conſecutus eſt, parauit. LVMBOS PORGITE, ET EXTOLLITE] id eſt, vno verbo, exſurgite. ambiguè videtur dictum, nam qui ſedent, lumbos videntur habere contractos, atque inflexos: quos cùm ſurgunt, porrigunt, atque extollunt. rurſum, qui rei Veneriæ dant operam, lumbos porrigunt.

## FINIS EPIDICI.

*eſt impenſè improbus*: neque metrum repugnat, ferri tamen hæc ſcriptura poteſt, vt intelligamus alias. obſeruandum autem hoc genus *adeò vt* pro eo modo, quo modo. SI ME VIS VIVERE] ſic Horatius epiſt. 7. libr. 1. *Si me viuere vis, rectéque videre valentem.* CANTHARA] ancillæ nomen. STATIM IVRE ACROPOLISTIDEM, &c.] fruſtrà hic, ſeipſe fatigat Camerarius, dum contra veterum codicum auctoritatem diſputans, aliud filiæ ſuæ nomen eſſe oportere contendit, quàm Acropoliſtidem. hac ratione niſus, quia, inquit, hoc eſt fidicinę illius, quam miles amabat, nomen. Atqui hoc debuit videre, & intelligere Camerarius, eam ipſam fidicinam Acropoliſtidem, quã miles deperibat, eſſe apud Periphanem, non vt fidicinam, & militis amicã, ſed tãquam ipſius filiã, talémque ab eo exiſtimari. neque obſtat, quòd eodem nomine vtraque appellabatur: quamuis enim Periphanes audierat ex milite Acropoliſtidem fidicinam illam, quam is amabat, appellari, cùm eodem nomine eam, quam filiã ſuam eſſe putabat, appellari ſciret: non tamen idcirco ei venerat in mentem ſuſpicari eam, quam filiam ſuam eſſe ſibi perſuaſum haberet, eſſe militis amicam: ſciebat enim ſępe euenire, vt duobus atque adeò plurib. perſonis nomen ſit commune. hoc igitur dico non effici ex eo, quòd militis amica Acropoliſtis appelletur, aliud Periphanis filiæ nomen eſſe oportere, cùm præſertim hęc militis amica, quæ Acropoliſtis nominatur, & fidicina ſit, & à Periphane ſua filia habeatur. REMIGRAT] redit, quaſi aliò extra corpus migrarit. Idcirco infrà, cena proximo, dicit, eã Periphanes exanimatam filiæ ſuum adſpectum exſequi. tralatio eſt.

## FIDICINA, PERIPHANES ſenex, MVLIER.

*QVid eſt pater, quòd me exciuiſti ante ædis?* Pe. *Vt matrem tuam*
*Videas, adeas, aduenienti des ſalutem, atque oſculum.*
Fid. *Quam meam matrem?* Pe. *quæ exanimata exſequitur aſpectum tuum.*
Mu. *Quid iſtæc eſt, quam tu oſculum mihi ferre iubes?* Pe. *tua filia.*
Mu. *Hæccine?* Pe. *hæc.* Mu. *egóne oſculum huic dem?* Pe. *cur non? quæ ex te nata ſit.*
Mu. *Tu homo inſanis.* Per. *egóne?* Mu. *tute.* Per. *qur?* Mul. *quia ego hanc quæ ſiet*
*Neque ſcio, neque noui, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.*
Per. *Scio quid erres, quia veſtitum atque ornatum immutabilem*
*Habet hæc.* Mu. *aliter catuli longè olent, aliter ſues. nego*
*Eam me nouiſſe quæ ſit.* Pe. *prò deûm atque hominum fidem,*
*Quid? ego lenocinium facio qui habeam alienos domi,*
*Atque argentum egurgitem domo prorſum. quid tu, quæ patrem*
*Tuum vocas me, atque oſculare? quid ſtas ſtupida? quid taces?*
Fid. *Quid loquar vis?* Pe. *hæc negat ſe tuam eſſe matrem.* Fi. *non ſiet,*
*Si non volt. equidem hac inuita tamen ero matris filia.*
*Non me iſtanc cogere æquum eſt meam eſſe matrem, ſi ne volt.*
Pe. *Cur me igitur patrem vocabas?* Fi. *tua iſtæc culpa eſt, non mea.*
*Non patrem ego nominem, vbi tu tuam me appelles filiam?*
*Hanc quoque etiam, ſi me appellet filiam, matrem vocem.*
*Negat hæc filiam me ſuam eſſe. non ergo hæc mater mea eſt.*
*Poſtremò hæc mea culpa non eſt: quæ didici, dixi omnia.*
*Epidicus mihi magiſter fuit.* Pe. *perij, plauſtrum perculi.*
Fi. *Nunquid ego ibi peccaui?* Pe. *ſi hercle te vnquam audiuero patrem*
*Me vocare, vitam tuam ego interimam peßima.* Fi. *non voco:*
*Vbi voles pater eſſe, ibi eſto: vbi noles, ne fueris pater.*
Mu. *Quid? ob eam rem hanc emiſti, quia tuam gnatam ratu's? quibus*
*De ſignis agnoſcebas?* Pe. *nullis.* Mu. *quare ergo filiam*
*Credidiſti noſtram?* Pe. *ſeruus Epidicus dixit mihi.*
Mu. *Quid ſi ſeruo aliter viſum'ſt? non poteras nouiſſe, obſecro?*
Pe. *Quid ego, qui illam vt primùm vidi, nunquam vidi poſtea?*
Mu. *Perij miſera.* Pe. *ne fle mulier, intrò abi, habeto animum bonum.*
*Ego illam reperiam.* Mu. *hinc Athenis ciuis eam emit Atticus:*

*Adole*

*Adoleſcente m' equidem dicebant emiſſe.* Pe. *inueniam, tace.*
*Abi modò intrò, atque hanc aſſerua Circam Solis filiam.*
*Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo:*
*Si inuenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, vt fiat, diem.*

EXSEQVITVR ASPECTVM TVVM] exquirit atque exoptat adſpectum tuum. QVIS ISTAEC EST, QVAM TV OSC. M. F. IVB.] quæ iſta eſt, quam tu mihi oſculum præbere iubes? *qua*, pro *quæ* antiquè. FERRE] præbere, offerre, dare. QVIA EGO HANC, QVAE SIET, NEQVE SCIO, NEQVE N. &c.] id eſt, quia ego, quæ hæc ſit, neque ſcio, neque noui. NEQVE EGO HANC OCVLIS VIDI ANTE H. D.] id eſt, neque ego vigilans, ſeu re vera vidi ante hunc diem quod ſi vidi, vidi in ſomnis non vidi antea ὕπαρ: ſed ſi fortè vidi κατ' ὄναρ vidi. IMMVTABILEM] immutabilem, id eſt, immutatam, à verbo immuto, as: ſeu immutor, aris. non eſt enim nomen compoſitum à voce *mutabilis*, & præpoſitione *in*, negationem aut priuationem ſignificante, ſed, vt dixi, à verbo, immutor. Itaque immutabilis ornatus hoc loco, valet mutabilis, ſeu mutatus. Licet etiam dicere immutabilis eſſe compoſitum ex *in* & mutabilis, ſed *in* non habere in eo vim priuationis, aut negationis, ſed acceſſionis, & incrementi: vt in his, incuruus, incauus, & ſimilibus. ALITER CATVLI LONGÈ OLENT, ALITER SVES] prouerbium de rebus longè diſſimilibus, & quæ facilè inter ſe diſcerni poſſunt: quemadmodum canis fœmina facile diſcernere poteſt ſuos catulos à porcellis. QVID? EGO LENOCINIVM FACIO] quid hoc rei eſſe dicam? egóne lenocinium aut lenoniam artem exerceo? ſic fortaſſe dixit, meretricium facere. EGVRGITEM DOMO PRORSVM?] domo effundam prorſus: egurgitare, tanquam è gurgite fundere prorſum, id eſt, porrouorſum, recta. QVID STAS STVPIDA?] quid ſtas ſtupens, & tacita? NON FVAT] non ſit. SI NON VOLT] al. ſi ne volt. neuolt autem, id eſt, non volt. vtitur infrà non longè. ſic neuis, pro, non vis: ne pro, non. Idem in Trin. *filiam tibi deſponſatam audio, niſi tu neuis.* SI NE VOLT] ſi non vult. NON PATR. EGO N.] ſubintell. te. VBI TV TVAM ME FIL.] cum tu me filiam tuam appelles? HANC QVOQVE ETIAM. &c.] quoque etiam ἔτι καὶ ... Sic Lucretius lib. 5. *Eſt etiam quoque, vti poſſit cælum omne manere In ſtatione,* &c. POSTREMO, HAEC MEA CVLPA NON EST] ſed Epidici, qui mihi ita præmonſtrauit, ac præcepit. EPIDICVS MIHI MAGIST. F.] Epidicus me docuit, vt te patrem meum appellarem. PLAVSTRVM PERCVLI] libros vulgatos ſequutus ſum. nam manuſcripti omnes, quos quidem viderim, habent *auſtrum perculi*. vt autem hic vulgatos ſequerer potius, quàm manuſcriptos, impulit me Donati auctoritas, qui ad illud Terentii in Eunuch *perculeris iam tu me* notat *perculeris*, id eſt, *peruerteris*, vnde prouerbium *pene plauſtrum perculi*. plauſtrum percellere autem dicuntur prouerbio ruſticis vſitato, qui rem aliam ſuſceptam euertunt, corrumpunt, ac perdunt. Nonnulli tamen legi volunt, addita adſpirationis nota, *hauſtrum perculi*, eadem ſententia, vt prouerbium natum ſit ab iis, qui vas aquæ plenum percellunt, & peruertunt eſt enim hauſtrum vas, ab hauriendo dictum. quanquam Nonius hauſtra propriè dici ſcribit, rotarum cados ab hauriendo, ſicut ἀντλία. profértque Lucretii verſum ex libr 5. *Vt fluuios verſare rotas, atque hauſtra videmus.* Non deſunt etiam, qui ſcripturam veterem tuentur, *auſtrum perculi*, eamque ſic interpretantur, inanem operam ſumpſi. VITAM TVAM INTERIMAM, PESSIMA] ſic loquitur ſuprà in Caſina ibi, *interimere ait velle vitam.* & in Ciſtellaria, ibi. *Nam dudum vt accurrimus ad Alceſimarchum, ne ſuam vitam interimeret, tum mihi puto præ timore hic excidiſſe Ciſtellam.* QVIA TVAM GNATAM RATVS ES?] quia tuam filiam ratus es? QVID SI SERVO ALITER VISVM'ST?] quid ſi ſeruo aliter viſum eſt, quàm res ſit? QVID EGO, QVI, &c.] quid ego poteram qui &c. vel quamobrem ego nouiſſem, qui, &c. vel lege, quî ego, id eſt, quomodo ego noſſem qui primùm natam vidi, poſtea amplius non vidi? vel ſic, qui ab eo tempore, quo illam primùm vidi, nunquam poſtea vidi? ADOLESCENTEM EQVIDEM, &c.] dicebant quidem adoleſcentem, neſcio quem eam emiſſe. CIRCAM, SOLIS FILIAM] per Circam, ſignificat veneficam. talis enim deſcribitur ab Homero, de qua & Horat. epiſt. 2 libr. 1. *Sirenum voces & Circes pocula noſti: Quæ ſi cum ſociis ſtultus, cupidúſque bibiſſet: Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus.* Ad quem locum plura de Circe, ſolis filia, legere licebit. M. Tullius in diuinatione de accuſ. conſt. in Verr. *ſed repentè è veſtigio, ex homine, tanquam aliquo Circæo poculo factus eſt Verres.* RELICTIS REBVS] ſic ſuprà in Ciſtel. *ita omnib. relictis rebus mihi frequentem operam dediſtis.* EPIDICVM OPERAM QVAER. D.] dabo operam Epidici quærendo. EXITIABILEM EGO ILLI FACIAM, VT FIAT D.] mira orationis ſyntaxis, quam ſæpenumero iam indicauimus, & explicauimus. diximus enim eſſe commixtam, & confuſam ex his duabus: ego faciam hunc diem fieri illi exitiabilem: ego faciam, vt hic dies ſit illi exitiabilis. eſt autem Græcorum propria, quam poëtæ comici Latini imitati ſunt, & vſu cœperunt. *exitiabilem* autem hic poſitum ἐνεργητικῶς, pro exitialem, & exitioſum.

## STRATHIPPOCLES adoleſcens, EPIDICVS ſeruus, DANISTA, VIRGO.

M*Alè morigerus mihi eſt Daniſta, qui de me argentum non petit,*
*Neque illam adducit, quæ emta ex præda eſt. ſed eccum incedit Epidicus,*
*Quid illuc eſt, quòd illi caperat frons ſeueritudine?*
Ep. *Si vndecim deos præter ſeſe ſecum adducat Iuppiter,*
*Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.*
*Periphanem emere lora vidi, aderat ibi vnà Apœcides.*

Nune homines me quæritare.credo,ſenſerunt:ſciunt
Sibi data eſſe verba.St quid agis mea commoditas?Ep.quod miſer.
St. Quid eſt tibi?Ep.quin tu mihi adornas ad fugam viaticum
Prius quàm pereo?nam per vrbem duo defloccati ſenes
Quæritant me,in manibus geſtant copulas ſecum duas.
St. Habe bonum animum.Ep.quippe ego,cui libertas in mundo ſita'ſt.
St. Ego te ſeruabo. Ep.ædepol me illi melius,ſi nacti fiant.
Sed quis eſt hæc muliercula,& illic grauiſtellus qui venit?
St. Hic eſt Daniſta:hæc illa eſt âutem,quam emi ex præda.Ep.hæccine'ſt?
St. Hæc eſt,iſtne vbi tibi dixi?aſpecta.Ep.hæc?St.contempla Epidice,
Vſque ab vnguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiuiſſima.
Eſt ne?conſidera,vide,ſignum pictum pulchrè videris.
Ep. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas:
Quem Apelles atque Zeuſis duo pingent pigmentis vlmeis.
St. Dij immortales,tiosè iſſe admiror,pedibus pulmoneis
Qui perhibetur,prius veniſſet quàm tu adueniſti mihi.
Da. Hæc adepol remorata med eſt.S .ſiquidem iſtius gratia
Es remoratus,quód iſta voluit,nimium adueniſti citò.
Da. Age age,abſolue me,atque argentum numera,ne comites morer.
St. Pernumeratum'ſt Da tene cruminam,huc inde.St.ſapienter venis.
Opperire dum effero ad te argentum.Da.matura.Ep. domi eſt.
Sati'n ego oculis vtilitatem obtineo ſyncerè,an parum?
E Philippa matre natam ac Thebis,Epidauri ſatam,
Video'n ego Acropoliſtidem te,Periphani filiam?
Vi. Quis tu homo es,qui meûm parentum nomen memoras,& meum?
Ep. Non me nouiſti?Vi.quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
Ep. Lunulam atque anellum aureolum in digitum?Vi.memini mi homo.
Ep. Non meminiſti me inaurem auream ad te afferre natali die?
Vi. Túne is es?Ep.ego ſum, & iſtic frater tuus eſt, alia matre,vno patre.
Vi. Quid pater meus,viuu'ſt?Ep.animo liquido & tranquillo es,tace.
Vi. Dij me ex perdita ſeruatam cupiunt,ſi vera autumas.
Ep. Non habeo vllam occaſionem,vt apud te falſa fabuler:
St. Accipe argentum hoc Daniſta.hic ſunt quadraginta minæ.
Si quid erit dubium,immutabo.Da.benefeciſti,bene vale.
St. Nunc enim tu mea es.Vi.ſoror quidem adepol,vt tu æquè ſcias.
Salue frater.St.Sanan' hæc eſt?Ep.ſana,ſi appellat ſuum.
St. Quid?ego modò huic frater factus ſum,dum intrò eo atque exeo?
Ep. Quod boni'ſt,id tacitus taceas tute tecum,& gaudeas.
St. Perdidiſti & repperiſti me ſoror.Ep.ſtultus tace.
Tibi quidem quod ames domi præſto'ſt fidicina,opera mea
Et ſororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. Epidice fateor.Ep.ábi intrò,ac iube huic aquam calefieri.
Cætera hæc poſterius faxo ſcibis,vbi erit otium.
St. Sequere hac me mea ſoror,Ep.ego ad vos Theſprionem iuſſero
Huc tranſire:ſed memento,ſi quid ſæuiunt ſenes.
Suppetias mihi cum ſorore ferre St.facile iſtuc erit.
Ep. Theſprio exi iſtac per hortum,affer domum auxilium mihi.
Magna eſt res.minoris multo facio,quàm dudum,ſenes.

Remeabo

*Remeabo intrò, vt accurentur aduenientes hoſpites.*
*Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Strathippoclem*
*Non fugio, domi adeſſe certum'ſt. neque ille haud obijciet mihi*
*Pedibus ſeſe prouocatum. abeo intrò nimis longum loquor.*

MALE MORIGERVS MIHI EST DANISTA, &c.] malè mihi obſequitur, ſeu morem gerit argentarius, ſeu fœnerator qui à me pecuniam non petit, quam pollicitus ſum me ei pro virgine daturum. ILLI] Epidico. CAPERAT FRONS SEVER.] frons rugoſa, & contracta eſt ſeueritate & triſtitia. Profert hunc verſum Nonius, & in verbo *caperare.* & in voce *ſeueritudine.* caperare autem interpretatur, rugis frontem contrahere, & aſperare: atque tractum à caprorum frontibus criſpis. ſed non videtur ille attendiſſe *caperare*, eſſe hic abſolutum, & *caperat* poſitum eſſe pro *caperatur.* Nam Varro verbo paſſiuo vſus eſt in Eumenid. ibi, *Quin mihi caperatam tuam frontem, Strobile omittis?* SI VNDECIM DEOS PRAETER SESE, &c.] qui ſint vndecim dii præter Iouem, diximus ſupra in Caſina, *Tu iſtos minutos deos caue flocci feceris.* EXIMERE] eripere: liberare. ME QVAERITARE] me quæritant. CREDO, SENSERVNT] credo, ſenſerunt, id eſt, cognouerunt ſe eſſe à me illuſos, ac deceptos. SCIVNT TIBI DATA ESSE VERBA] ἐξήγησις. explanat enim, quod dixerat obſcurius. MEA COMMODITAS?] homo mihi commodiſſimè? homo qui mihi commoditates plurimas & maximas affers? ſic dictum mea commoditas, vt mea ſalus, mea peſtis, mea vita, mea voluptas, & ſimilia. DEFLOCCATI SENES] id eſt, detriti, ſeu attriti. ſic Nonius tractum à veſtibus ſine flocco, ſeu à floccis. COPVLAS] vincula, quibus me vinciant: vel laqueos, quibus me capiant, atque illaqueent. deinceps legendum *ſecum duas*: quod ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis conieci. QVIPPE EGO, CVI LIB IN M. S.] id eſt, ego verò bonum animum habere debeo, cui libertas parata ſit. ironia eſt. quid ſit in mundo eſſe, pluribus verbis alibi docuimus. MELIVS] ſubintellige, ſeruabunt: id eſt, retinebunt, & vincient, vt loris poſtea cædant. locus eſt ex ambiguo, in verbo *ſeruabunt.* nam ſeruare, & ſalutem dare ſignificat, periculóque liberare, & cuſtodire. hoc modo accepit ſeruus: illo, Strathippocles. SI NACTI FVANT] ſi nacti fuerint. SED QVIS EST MVL.] ſed quæ eſt muliercula, &c. quis in fœminin. antiquè. ET ILLI GRAVIST. QVI VENIT?] ſic habent omnes noſtri codices manuſcripti, ſed quod & ab aliis animaduerſum eſt, Feſtus inconſtanter, in duobus locis hunc locum proferens, alibi legit *rauiſtellus*, alibi *grauiſtellus*, vt edidimus. *Rauiſtellus*, legit in raui coloris, & raui coloris homines dicit eſſe inter flauos, & cæſios, quos Plautus, inquit ille, appellat *rauiſtellos.* in voce *grauiſtellus* verò, *grauiſtellus*, inquit, id eſt ſenior deinde hũc locum profert: & deinceps grauiſtellum ait ſe putare eſſe à grauitate dictum. Ego aſſentior Camerario, qui ſuſpicatur grauiſtellum fictum eſſe nomen à Plauto ad exprimendum, quod Græci dicunt ἄχθος ἀρούρης, id eſt, onus terræ, quia fortaſſe hic Daniſta eſſet habitior, & corpulentior. ſed quid mirum eſt, nos interdum hæſitare in interpretandis, & explicandis nonnullis vocibus Latinis, qui tam longè ab auctoribus Latinæ linguæ abſumus, cùm Grammatici illi veteres, qui propiùs ab illis aberant, tam inconſtanter, & variè eas explicare, earúmque originem indicare reperiantur. ESTNE VT TIBI DIXI?] eſtne, qualis tibi dixi? hoc eſt, elegãs, ſcita & venuſta? ſchema eſt κατὰ τὸ σιωπώμενον, nuſquam enim dixit in hac fabula Strathippocles Epidico, qualis hæc puella ſit. ſed hoc intelligimus eſſe dictum ex iis quæ hic dicuntur, etiam ſi id in ſcena non ſit dictum. CONTEMPLA] contemplare. VSQVE AD VNGVICVLO AD CAP. S. EST FEST.] vſque à talo ad verticem capitis. Sic M. Tullius in orat. pro Roſcio Amerino, *Nonne ab imis vnguibus ad verticem ſummum, ſi quam, &c. ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare totus videtur?* ſic Hor. de puero venali, epiſt. 2. libr. 2. *Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos.* ἐκ κεφαλῆς ἐς πόδας. SIGNVM PICTVM PVLCHRÈ VID.] picta, pulchriora ſunt veris, & natiuis. ex quo graphicum, pro eleganti, pulcro, & ſcito. ſuprà, *Ne tu habes ſeruom graphicum, & quantiuis pretij.* ſignum pictum, videtur pro imagine picta poſuiſſe. EX TVIS VERBIS MEVM FVT. CORIVM, &c.] ſi quæ picta ſunt, pulcra ſunt: meum corium pulcrum futurum eſt. nam loris aut virgis à ſenibus quaſi pictoribus pulcrè pingetur meum corium id eſt, mea pellis τὸ δέρμα μου. QVEM APELLES, ATQVE ZEVSIS, &c.] per Apellem, & Zeuſin ſignificat duos ſenes, Periphanem & Apœcidem. Apelles & Zeuſis duo clariſſimi pictores, de quibus Plinius libr. 37. cap. 10. Ab Apelle potiſſimum pingi volebat Alexander Magnus, vt ſcribit M. Tull. lib. epiſt. 5. ad L. Lucceium. immò à ſolo, vt Horat. epiſt. libr. 2. *Edicto vetuit nequis ſe, præter Apellem pingeret.* Idem Apelles, vt ſcribit iterum M. Tullius lib. 1. epiſt. ad Appium, *Pulchrum Veneris caput & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit.* De Zeuxi Heracleote idem Tullius lib. 2. de Inuent. Rhetor. in proœmio. PIGMENTIS VLMEIS] virgis vlmeis, quibus elicient è tergo meo ſanguinem. ita pulchrè pictus videbor. DII IMMORTALES] admirantis. ISSE ADM.] ſubintell. te. PEDIBVS PVLMONEIS] pedes pulmonei, molles ſunt. molles pedes autem ad ambulandum inepti ſunt, quia itineris laborem ferre non poſſunt: vt contrà duri pedes, ad iter faciendum, atque adeo ad currendum ſunt aptiſſimi: vt equorum vngulæ, & equi æripedes, quos Græci vocant χαλκόποδας id eſt, στερεόποδας, ſolidis pedibus, καρτερώνυχας, validis vngulis. Homer. Ιλ. θ. Ὣς εἰπὼν ὑπ' ὄχεσφι τιτύσκετο χαλκόποδ' ἵππω. &c. M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. de Socrate loquens, *Et quod ille duriſſimis pedibus fecit, vt ſe abijceret in herbam, &c.* Iam molles pedes pulmonei à Plauto dicti ſunt, quia pulmonis natura, mollis, & ſpongioſa eſt. M. Tull. libr. 2. de Nat. Deor. *In pulmonibus autem ineſt raritas quidem, & aſſimilis ſpongiis mollitudo ad hauriendum ſpiritum aptiſſima.* &c. Alcinous de iis, quæ Platoni viſa ſunt. τὸν πνεύμονα δὲ ἐμηχανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μαλακόν τε, καὶ ἄναιμον, σηραγγώδη τε, καὶ σπόγγῳ παρεμφερῆ, &c quæ ſic Latinè vertimus, Porrò autem pulmonem cordis cauſa mollem, & exſanguem, & cauernoſum, ac rimoſum, ſpongiæ denique ſimilem mira ſollertia machinati ſunt, &c. Quæ ſunt ex Platone in Timæo. Commemorantur autem & lanei deorum pedes, de quibus Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 8. Sed videtur hic ſignificare Plautus aliquem fuiſſe olim pulmoneis pedibus, de quo nihil me legere memini. Ordo autem verborum hic eſt. Qui perhibetur pulmoneis pedibus, is priùs veniſſet, quàm tu aduenisti mihi. quod dictum eſt per ſuperlationem, ſeu καθ' ὑπερβολήν. qui .n. pulmoneis pedes habet,

tardiſſimè ambulet, neceſſe eſt. HAEC] hæc puella. MEDE ST] me eſt. SIQVIDEM ISTIVS GRATIA ES REM.] exprimitur amor Strathippoclis in puellam ex præda emtam, quam ſororē ſuam eſſe neſcit ex eo quòd id æquo fert animo, atque adeò probat, quod alioqui fuerat improbaturus moleſteque laturus. *remoratus* autem hic abſolutam habet ſignificationem. ſuprà autem proximè *remorata*, actiuam. ABSOLVE ME, ATQVE ARG. NVM.] expedi me, pecunia mihi numerata, cura mihi pecuniam numerandam, vt hoc pacto diſcedam. abſolue me, id eſt cura, vt mihi abire liceat: & omnia impedimenta, quib. teneor, præcide. noli me hic remorari diutiùs. ſuprà in Amphitruone, *Quæſo, abſoluitò hinc me extemplo, quando ſatis deiuſeris* Terent. Adelph. *Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam.* PERNVMERATVM ST] argentum hic totum apud Cheribulum numeratum eſt. HVC INDE] in hanc cruminam iniice, ſeu immitte argentum, quod pernumeratum eſſe dicis, *inde* imperatiui modi, ab indo, is, it. SAPIENTER VENIS] cum crumena ſcilicet: quod dicit Paulus Iuriſconſultus, cum ſacco ſic ille lib. 46. Digeſt. tit. de ſolutionibus, *Quod dicimus, heredem. ſi fideiuſſori teſtatoris id, quod ante aditam hereditatem ab eo ſolutum eſt debere, ſtatim ſoluere: cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt, nec enim cum ſacco adire debet.* Quæ Iuriſconſulti verba videntur cum his Plautinis pugnare. nam quod ſapienter fit fieri debet, & ſapienter facit creditor, qui cum ſacco ad debitorem venit. At Iuriſconſultus negat eum, qui pro teſtatore ſoluit, cùm eius fideiuſſor eſſet, ad heredem teſtatoris cum ſacco venire debere. Non eſt autem credibile iuriſconſultum fuiſſe dicturum, id fieri non debere, ſi ſapienter, i. rectè fieret, ergo non facit ſapienter creditor, qui cum ſacco debitorem adit, pecuniam, quæ ſibi debetur, petiturus. Facilis ſolutio eſt. ſed ſoluat lector, hæc enim ioci gratia adſperſi. OPPERAIRE DVM EFFERO AD TE ARGENTVM] exſpecto, dum domo exporto ad te argentum. MATVRA] maturare, inquit Nigidius eſt quod neque citiùs, neq. ſeriùs, ſed medium quiddam & temperatum eſt, de quo plura apud Macrobium lib. Satur. 6. cap. 8. SATIN' EGO OCVLIS VTILITATEM OBT. &c.] id eſt. ſatiſne ego oculis acutè cerno, necne? vel ſic, ſatiſne oculis ſincerè vtor, an parum ſincerè? vel ſic, ſatiſne oculos integros ac ſinceros habeo, an parum? Alii ſic. ſatin' ego ſincerè oculis vtilitatem quæ ad me peruentura eſt ſi hæc puella ſit Periphanis filia. obtineo, an parum? non placet. E PHILIPPA M.] hoc erat matris nomen. MEMORAS] dicis. QVOD QVIDEM NVNC VENIAT IN M.] non te noui. quod ego quidem cogitem, ſeu in cogitationem mihi veniat. LVNVLAM, ATQ. ANELLVM AVR.] oratio interrupta. ſic enim eſſet integra, non meminiſti me lunulam, & anellum aureum in digitum ad te adferre? Lunulam autem, id eſt lapillum, ſeu gemmam rotundam, inſtar Lunæ. annulum in digitum autem dixit, quia nonnulli annuli ſunt, qui digito non geſtantur. quanquam etiam ii, quibus tabellæ, & ceteræ res obſignantur, digitis geſtantur. M Tul. orat. pro Roſcio Amerino non admodum longè ab extremo, *Si veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulúmque de digito ſuum tibi tradidit:* &c. ab hoc loco initium cepit ἀναγνωρισμός. NON MEMINISTI ME INAVREM, AVR. &c ſic legendum cenſeo ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis. Camer verò *minam*: à quo diſſentio. Alioqui hic in libris nonnullis inter *me* & *auream*, lacunula eſt. forraſſis etiam legere licet, detracta voce. *auream. Non meminiſti me ad te inaurem afferre natali die?* eſt autem inauris, aurium ornamentum. VNO PATRE] eodem patre. ANIMO LIQVIDO. ET TR.] ſeſto animo ab omni perturbatione, & ægritudine vacuo, ac ſoluto animo, vt alibi loquitur, defœcato, &c. SI VERA AVTVMAS] ſi vera dicis NON HABEO VLLAM OCCASIONEM, VT APVD TE FALSA FABVLER.] malim legi, Non habeo vllam occaſionem, cur apud te falſa fabuler. FABVLER] loquar. ACCIPE HIC ARGENTVM, &c.] exit nunc domo Strathippocles, & argentum effert. interea autem dum introit domum, & exit, factus eſt ἀναγνωρισμός, & cognoſcit puella ſe eſſe Strathippoclis fratrem. SI QVID ERIT DVBIVM] ſi quid erit incertum, ſitne probum an improbum, &c. VT TV AEQVE SCIAS] ſubintell atque ego ſcio. QVOD BONI'ST, ID TACITVS FAC. &c.] quod tibi boni euênit, id fac taceas, & in ſinu gaudeas, *tacitus taceas*, & ex eo genere eſt, quod alibi notauimus, *iratus iracundia*, in Curcul. *viuus viuum*, in Pſeud PERDIDISTI, REPPERISTI ME SOROR] perdidiſti me, quia me amantem & te potiri cupientem, fruſtrata es, neque enim te frui potero, cùm ſoror ſis, reppe
riſti me: quia me, quem perdideras, & quem fratrem eſſe neſciebas, recuperaſti. cùm fratrem eſſe comperiſti. STVLTVS TACE] tu, qui ſtultus es, tace. ſtulti enim eſt tacere, ſapientis loqui. ſi ſaperes, loqui deberes. nunc quando ſtultus es, tace. vel lege *ſtultu's tace* id eſt, ſtultus es, quare tace. CONCILIO] concilio in libertatem, id eſt emo, non vt ſeruiat, ſed vt libera ſit, & ſuis natalibus reddatur. AC IVBE HVIC AQVAM CALEFIERI] vt lauet, peregrè veniens. SI QVID SAEVIVNT SENES] ſi quid ſuccenſent ſenes. Periphanes, & Apœcides. εἶτα χαλεπαίνωσιν. Horat Sat. 2. lib. 2. ſermonum, *Sæuiat atque nouos moueat fortuna tumultus.* &c SVPPETIAS M. C. S. FERRE] ſuppetias ferre, auxilium ferre. ſuppetias, inquit Fulgentius, auxilium dicimus. REMEABO INTRO] redibo intro. EADEM] eadem opera, ſeu via. NON FVGIO, DOMI ADESSE CERTVM EST] non eſt nunc conſilium fugiendi. Decretum eſt mihi domi eſſe, nempe quia mea opera inuenta eſt Periphanis filia. NEQVE ILLE HAVD OBIICIET MIHI PEDIB &c.] neque fugiendo committam, vt Periphanes mihi obiiciat, ſe à me prouocatum eſſe ad currendi certamen, ſeu ad curſum. Notandum hic duas negationes magis negare: aut certè nihilo minus.

PERIPHANES, APOECIDES, ſenes duo.

EPIDICVS.

SAtin' iſte homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? Ap. immò edepol tu quidem miſerum me habes miſeris modis.
Pe. Tace ſis modò, ſine me hominem apiſci. Ap. dico ego tibi iam vt ſcias,
Alium tibi te comitem meliùs quærere, ita dum te ſequor
Laſſitudine me inuaſerunt miſerum in genua flamina

Quot

Pe. *Quot illic hodie me exemplis ludificatu'ſt, atque te?*
*Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias?*
Ap. *Apage illum à me. nam ille quidem Vulcani irati eſt filius.*
*Quaqua tangit, omne amburit: ſi propè aſtes, æſtu calefacit.*
Ep. *Duodecim deis pluſquam in cœlo eſt deorum immortalium,*
*Mihi nunc auxilio adiutores ſunt, & mecum militant.*
*Quicquid ego malefeci, auxilia mihi & ſuppetiæ ſunt domi.*
*Apolactizo inimicos omnis.* Pe. *vbi illum quæram gentium?*
Ap. *Dum ſine me quæras, quæras mea cauſſa vel medio in mari.*
Ep. *Quid me quæris? quid laboras? quid hunc ſollicitas? ecce me.*
*Num te fugi? num ab domo abſum? num oculis conceſſi tuis?*
*Nec tibi ſupplico. vincire vis, hem oſtendo manus.*
*Tu habes lora. ego te emere vidi. quid nunc ceſſas? colliga.*
Pe. *I licet. vadimonium vltro mihi hic facit.* Al. *quid colligas?*
Pe. *Edepol mancipium ſceleſtum.* Ep. *te profectò Apœcides*
*Nihil moror mihi precatorem.* Ap. *facilè exoras Epidice.*
Ep. *Eho quid agis?* Pe. *tuon' arbitratu?* Ep. *meo hercle vero, atque haud tuo*
*Colliganda hæ ſunt tibi hodie.* Pe. *at non lubet, non colligo.*
*At mihi magis lubet ſolutum te rogitare.* Ep. *at nihil ſcies.*
Ap. *Tragulam in te inijcere adornat. neſcio quam fabricam facit.*
Ep. *Tibi moram facis, cùm ego ſolutus aſto. alliga, inquam, colliga.*
Pe. *At mihi magis lubet ſolutum te rogitare.* Ep. *at nihil ſcies,*
Pe. *Quid ago?* Ap. *quid agas? mos geratur.* Ep. *frugi es tu homo Apœcides.*
Pe. *Cedo manus igitur.* Ep. *morantur nihil. atque arctè colliga,*
*Nihil verò obnoxiosè.* Pe. *facto opere arbitraminor.*
Ep. *Bene hæc habet, age nunc iam ex me exquire, rogita quod lubet.*
Pe. *Qua fiducia auſu's primùm quæ emta eſt nudiuſtertius,*
*Filiam meam dicere eſſe?* Ep. *lubuit, ea fiducia.*
Pe. *Ain' tu? libuit?* Ep. *aio, vel da pignus, ni ea ſit filia.*
Pe. *Quam negat nouiſſe mater?* Ep. *ni ergo matris filia eſt,*
*In meum nummum, in tuum talentum pignus da.* Pe. *enim iſthæc captio 'ſt.*
*Sed quis ea eſt mulier?* Ep. *tui gnati amica, vt omnem rem ſcias.*
Pe. *Dedin' tibi minas triginta ob filiam?* Ep. *fateor datas.*
*Et eo argento illam me emiſſe amicam filij fidicinam,*
*Pro tua filia. iſtis adeò te tetigi triginta minis.*
Pe. *Quomodo me ludos feciſti de illa conductitia*
*Fidicina?* Ep. *factum hercle verò, & rectè factum iudico.*
Pe. *Quid poſtremò argento factum eſt quod dedi?* Ep. *dicam tibi.*
*Neque malo homini, neque te indigno tuo dedi Stratippocli.*
Pe. *Cur auſu's?* Ep. *quia mihi libitum eſt.* Pe. *quæ hæc, malùm, ferocia eſt?*
Ep. *Etiam inclamitor quaſi ſeruus.* Pe. *cùm tu es liber, gaudeo.*
Ep. *Merui vt fierem.* Pe. *tu meruiſti?* Ep. *viſe intrò, ego faxo ſcies*
*Hoc ita eſſe.* Pe. *quid eſt negotij?* Ep. *iam ipſa res dicet tibi.*
*Abi modo intrò.* Pe. *hei non illuc temere 'ſt, aſſerua iſtum Apœcides.*
Ap. *Quid illuc Epidice eſt negotij?* Ep. *maxima hercle iniuria*
*Vinctus aſto, cuius hæc hodie opera inuenta eſt filia.*
Ap. *Ain' tu te illius inueniſſe filiam?* Ep. *inueni, & domi eſt.*
*Sed vt acerbum 'ſt, pro benefactis cum mali meſſem metas.*

Ap. *Quámne hodie per vrbem vterque ſumus defeßi quærere.*
Ep. *Ego ſum defeſſus reperire, vos defeßi quærere.*
Pe. *Quid iſti oratis opere tanto? meruiſſe intelligo.*
*Vt liceat merito huius facere. cedo tu vt exſol. am manus.*
Ep. *Ne attigas.* Pe. *oſtende verò.* Ep. *nolo* Pe. *non æquum facis.*
ep. *Nunquam hercle hodie niſi ſupplicium mihi das, me ſolui ſinam.*
Pe. *Optimum atque æquißimum oras ſoccos, tunicam, pallium*
*Tibi dabo* Ep *quid deinde porrò?* Pe. *libertatem* Ep. *at poſteà?*
*Nouo liberto opus eſt quod pappet.* Pe. *dabitur præbebo cibum.*
Ep. *Nunquam hercle hodie niſi me oraßis, ſolues.* Pe. *oro te Ep dice*
*Mihi ignoſcas. ſi quid imprudens culpa peccaui mea.*
*At ob eam rem liber eſto.* Ep. *inuitus do hanc veniam tibi,*
*Niſi neceßitate cogar. ſalue ſanè, ſi lubet.*

SATIN' ILLE HOMO, &c.] id eſt, nónne Epidicus nos duos vetulos decrepitos ſatis ludibrio habet? *Satin'*, *&* *ſatiſne*, reſpõſionem aientem poſtulant, & affirmationem ſignificant: vt hic & apud Marc. Tullium in oratione pro Roſcio Comœdo, *Satiſne iſta reſtipulatio dicere tibi videtur apertè, Roſcium pro ſe decidiſſe?* DECREPITOS] ſenes in dubio vitę conſtitutos. Nonius, vel ſic ita ætate confectos, vt dubium ſit, viui, an mortui ſimus. MISERVM ME HABES] miſerum me facis, dum ita celeriter ambulas, vt te ſubſequi non poſſim. TACE SIS MODO] tace, ſi vis modò. APISCI] adipiſci, apprehẽdere. MELIVS] ſub intell. eſt, vel lege, *meliu'ſt* id eſt, melius eſt. FLEMINA] flemina dicuntur, cùm ex labore vię ſanguis defluit circa talos. Feſtus. ILLIC] ille Epidicus. QVOT EXEMPLIS] quot modis. LVDIFICATV'ST] ludificatus eſt? ludificauit? VT ILLIC AVTEM, &c] quo pacto autem ille, &c. EXENTERIT OPES ARG] ex cruminis, & loculis meis argẽtum penitus excuſſit? crumenas meas argento funditus exhauſit, atque exinaniuit? VVLCANI IRATI EST FILIVS] quia vt Vulcanus iratus, quidquid contigit, amburit, exurit, & cõſumit. *irati Vulcani* dixit, quia Vulcanus propitius iuuat. QVAQVA TANGIT, OMNE AMB.] epexegeſis, per quam declarat, quod obſcurius dixerat, quacunque parte quippiam tangit, inquit, id omne amburit, id eſt, circum vrit, & circum vrendo conſumit. AESTV] calore. DVODECIM DEIS PLVSQVAM IN COELO'ST, DEORVM IMM.] ordo, & ſententia eſt, plus duodecim deis, plus deorum immortalium, quàm in cœlo eſt, mihi nunc adiutores ſunt, vt auxilientur, & mecum militent. oratio eſt impedita & eius ſyntaxis perturbata. Quòd ſi legeretur, duodecim dei, plus quàm in cęlo eſt d. imm. &c. facilior eſſet explicatio, hoc modo, duodecim dei mihi ſunt adiutores, immò plus deorum immortalium, quàm in cęlo eſt. ſæpe autem cõmemorantur à Plauto dii duodecim, qui dicuntur à Cicerone, per quãdam translationem ſermonis, dii maiorum gentium: quorum nomina duobus verſibus complexus eſt Ennius, vt anteà diximus, & verſus poſuimus. ponit hic & Camerarius in notis ſuis. APOLACTIZO] calcibus ſummoueo, ac repello ἀπολακτίζω, verbum Græcum. DVM SINE ME QVAERAS, &c.] hęc ideò dicit Apœcides, quod minis properabat Periphanes. MEA CAVSA] ἐμοῦ ἕνεκα: quod ad me attinet. vel ſic, per me licet, vel in medio mari quęras. HVNC] Apœdicem. SOLLICITAS?] quaſi de ſolo commoues. NVM OCVLIS CONCESSI TVIS?] num ab oculis aliquò abſceſſi tuis? NEC TIBI SVPPLICO] nec verò tibi ſupplex eſſe volo, vt mihi ignoſcas, ſermo eſt hominis altero non egentis, & ſuis bonis contenti, & ſua virtute freti. Idem in Milite glorioſo, *Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala. Domi habet hortum*, &c. in Pſeudolo, *nunquam edepol cuiquam ſupplicabo, dum quidem Tu viues*. &c. EGO TE EMERE VIDI] repetere è ſuperiore, lora. paullò antè dixit copulas. ILICET] actum eſt. VADIMONIVM VLTRO MIHI HIC FACIS] id eſt, vltro te mihi ſiſtis, quaſi in iudicio, vitio mihi vobis vadimonium, vltro te in indicium ſtatutum mihi, ſpondes. TE PROF. APOECI. NIHIL MOROR &c.] te profectò Apœcide non egeo precatore: vel non curo te habere deprecatorem. EHO QVID AGIS?] eho quid ſtas? quin mihi manus colligas. TVON ARBITRATV?] tuóne arbitratu me agere, aut non agere poſtulas? tuone arbitratu mihi viuendum eſt? MEO HERCLE VERO] meo hercle verè arbitratu. ſic autem legendum eſt, non vt habent nonnulli libri vulgati, *meo hercle verbo*, ſubintelligitur enim, & reperitur ὑπὸ κοινοῦ, arbitratu TRAGVLAM IN TE INIICERE ADORNAT] in fallaciam aliquam in te parat. Allegoria eſt à re militari, ſic autem dixit *telum iniicere*, in Moſtellaria, tragula, genus eſt haſtę. ſuprà in Caſina, *Ego pol iſtam iam aliquouorſum tragulam deiecero* vtitur Cæſar in Commẽtariis de bello Gallico. QVID AGAS?] rogas quid agas? MOS GERATVR] mo. Epidico geratur. hoc eſt, minus ei colligentur. CEDO MANVS IGITVR] da manus igitur. NIHIL VERO OBNOXIOSE] id eſt, nihil facias ambitiosè, & cuius nomine tibi obnoxioſus eſſe debeam. obnoxioſus, qui habet, vel qui reddit ſibi obnoxium: vt in Trin. *Mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam. Magis quæ ſunt obnoxioſi, quàm parentes liberis.* quos verſus ſuo loco declarabimus. Nunc hoc factis ſit, ad huius loci, in quo verſamur, explicationẽ, ſcire, obnoxioſum ſignificare actionem, aut certe habere ſignificationẽ actiuam. ex quo *obnoxioſè* hic valet id, quod diximus, liberaliter, & benigne, & propter quod me tibi obnoxium reddas. FACTO OPERE ARBIT.] colligatis manibus, vos iudicatoto, vtrum obnoxiose fecerim, necne. AVSV'S] auſus es. EA FIDVCIA] ea fiducia dixi, ſeu dicere auſus ſum, eſſe filiã tuã, quia libuit. VEL DA PIGNVS, NI EA SIT FIL.] vel mecum certa pignore aliquo depoſito, ni ſit filia tua, ſponde mihi certam pecuniam, pignore depoſito, ſi filia tua ſit: ea lege, vt, ſi filia tua ſit, ea pecunia mea ſit: ſi non ſit, ego tergo dependã. QVAM NEGAT N. M.] quomodo poteſt ea eſſe mea filia, quam negat ſe nouiſſe mater? NI ERGO MATR. FIL. EST, IN TVVM TAL. P. DA.] id eſt, ergo, ni tua filia eſt, pignus depone in ſeſter-

in ſeſtertium nummum à me depoſitum, in talẽtum à te depoſitum. ENIM ISTHAEC CAPTIO'ST] enimuerò ineſt in iſtac conditione captio aliqua. vel ſic, enimuerò ineſt in iſta conditione iniquitas mihi damnoſa, & detrimentoſa. ſecuti autem ſumus codices manuſcriptos. Itaque Camerarius edidit, Nam Alciatus lib. xi. παρέργων, cap. 13. legit hoc modo: *quam negat nouiſſe mater?* EP. *non ergo matris ea filia eſt? In meum nummum, in tuum talentum pignus da, PE. captio eſt.* Alciati coniectura fortaſſe non eſt abſurda, ſed libri veteres plus auctoritatis habent. SED QVIS EA EST MVLIER] ſed quæ ea fidicina eſt, quam ego te ſuaſore, & impulſore, pro filia mea emi? DEDIN' TIBI. &c.] dedine tibi, id eſt, nónne dedi tibi, &c. TE TETIGI] te ferii, fraudaui, damno affeci. tale eſt illud, quod eſt libro 2. de orat. ad Q. Fr. ex quodam poëta, *Sentin' ſenem tactum eſſe triginta minis?* Idem Plautus in Perſa, *tactus eſt leno, qui rogarat, ubi nata eſſet, diceret.* Idem in Pſeud. *ſi eminem alium potero, tuum tangam patrem.* QVOMODO ME LVDOS FECISTI &c.] id eſt, quomodo me ludificatus es, quod ad illam conductitiã fidicinam attinet? NEQVE TE INDIGNO] ſic reſt tui libris omnibus inuenti, in quibus eſt, *neque benigno.* quæ lectio ferri non poteſt, adiuuit autem me codex manuſcr. Tilianus, in quo ſcriptum erat, *neque te digno* & Huraltinus, in quo erat cum litura *neque te indigno.* Quis non videt autem ex, *te indigno*, factum eſſe ab errãte librario *te inigno*, aut *te nigno*, deinde ex hoc um alterutro, ab aliquo ſciolo, *benigno?* CVR DARE AVSVS'S] cur dare auſus es? QVAE HAEC, MALVM FEROCIA EST?] quæ malùm, hæc ſuperbia eſt? *malùm*, hic aduerbium eſt, & particula indignationis. proinde ac ſi ita dicat: quæ hæc ſerui hominis ferocia, i. ſuperbia eſt, qui ita domino ſuo reſpondet, ſe id, quod minus rectè fecerit, idcirco feciſſe quod libitum eſt? Erat autem hic poſt, *malùm*, lacunula, quam ex codice manuſcrip. Vaſcoſ. expleui. ETIAM INCLAMITOR. Q. S.] etiam increpor, atque obiurgor, tanquam ſeruus. CVM TV ES LIBER, GAVDEO] quia ſeruus Epidicus dixerat, ſe inclamitari quaſi ſeruum, quibus verbis ſignificaſſe videbatur ſe eſſe liberum: (*quaſi*, enim, aduerbium ſimilitudinis eſt: ex quo qui ſe dicit increpari, quaſi ſeruum, ſignificat, ſe non eſſe ſeruum.) Periphanes eius dominus irridens, & εἰρωνευόμενος, ait ſe gaudere, quod iam liber ſit Epidicus. vel ſic explica, & planius. dictum eſt hoc, ab hero Periphane per ironiam, *cum tu es liber gaudeo*: quaſi ita dicat: ego verò gaudeo, te liberum eſſe: quod neſciebam. Nam ſi hoc ſciſſem, clementiùs te appellaſſem. EGO FARO SCIES HOC ITA. &c.] id eſt hoc ita eſſe ſcies. IAM IPSA RES D. T.] non opus eſt, aut neceſſe eſt tibi hoc me, vel quenquam alium dicere, res ipſa loquetur, & res ipſa tibi dicet: nempe filia tua mea opera inuenta. SED VT ACERBVM'ST, PRO BENEF. CVM M. M.] ſed quàm graue, ac moleſtum eſt, pro beneficiis pœna affici, & vinciri? mali meſſem metere, dictum pro, malum metere. & meſſem metere, eſt atticiſmus. Sic in Trinummo, princip. *Eorum licet iam meſſem metere maximam.* Malum metere autem, id eſt malum conſequi, & percipere. tranſlatum à re ruſtica, & à meſſoribus. tale eſt illud, *vt ſementem feceris, ita & metes.* quod extat in libr 2. de orat. ad Q. Fr. QVAM NE HODIE PER VRBEM. &c.] túne filiam Periphanis reperiſti eam, quam hodie vterquè defeſſi ſumus quærendo? QVID ISTI ORATIS OPERE TANTO?] quid iſtic agitis, id eſt, dicitis, aut loquimini tantopere? *iſti*, pro iſtic, vt *illi*, pro illic, notauimus in Commentariis Lucretianis, & præterea alibi. orare autem dixerunt veteres pro agere, hinc oratores. agere autem interdum valet dicere, hinc actores. qua de re plura in commentariis Horatianis. MERITO HVIVS] quia filiam meam reperit. FACERE] manus eius exſoluere. NE ATTIGAS] ne attinges. *tago* dixerunt veteres, pro tango. ex quo *tagax*, id eſt furax qua voce vſus eſt M. Tull. lib. 6 epiſt. ad Atticum epiſtol. 3 *enim eſt leuis libidinoſus tagax.* ſed de his conſulendi ſunt Feſtus & Nonius. NISI SVPPLICIVM MIHI DAS] niſi mihi das pœnas, id eſt, niſi mihi ſatisfacis. Sic loquitur Catullus in Epigram. ad Gellium quod eſt poſtremum. *At fixus noſtris tu dabi' ſupplicium.* QVOD PAPET] quod edat, ſeu edit. pappare dicuntur parui pueri. Perſius Sat. 3 *pappare minutum.* PRAEBEBO CIBVM] ſuppeditabo tibi, quod comedis, ſeu comedas, παρέξω σοι τὸ ἐσθίειν, παρέξω σοι τὸ σῖτον. NISI ME ORAVERIS] niſi me oraueris. NISI NECESSITATE COGAR] niſi neceſſitate cogerer. niſi mihi neceſſitas ignoſcendi imponeretur.

## GREX.

*Hic is homo eſt, qui libertatem malitia inuenit ſua.*
*Plaudite & valete. lumbos porgite, atque extollite.*

INVENIT] conſecutus eſt, parauit. LVMBOS PORGITE, ET EXTOLLITE] id eſt, vno verbo, exſurgite. ambiguè videtur dictum, nam qui ſedent, lumbos videntur habere contractos, atque inflexos: quos cùm ſurgunt, porrigunt, atque extollunt. rurſum, qui rei Venereæ dant operam, lumbos porrigunt.

## FINIS EPIDICI.

# BACCHIDES.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| PISTOCLERVS | Adoleſcens. |
| LYDVS | Pædagogus. |
| BACCHIDES | Meretr.ces. |
| CHRYSALVS | Seruos. |
| NICOBVLVS | Senex. |
| MNESILOCHVS | Adoleſcens. |
| PARASITVS. | |
| MILITIS | Puer. |
| PHILOXENVS | Senex. |
| CLEOMACHVS | Miles. |

### GREX.

### BACCHIDES & PISTOCLERVS.

Ba. QVID *ſi hoc potius eſt, vt taceas, ego loquar?* Bach. *lepidè licet.*
*Vbi me fugiet memoria ibi, tu facito, vt ſubuenias*
Ba. *Pol magis metuo, mihi in monendo ne deſua: oratio.*
*Pol ego quoque metuo, luſcin: olæ ne defuat cantio.*
Ba. *Sequere hac.* Pi. *quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?*
Ba. *Quid in conſilio conſuluiſtis?* Ba. *bene pol.* Pi. *haud meretricium'ſt.*
Ba. *Miſerius nihil eſt, quàm mulier.* Pi. *quid eſſe dicis dignius?*
Ba. *Hæc ita me orat, ſibi qui caueat, aliquem vt hominem reperiam.*
*Ab iſtoc milite, vt, vbi emeritum ſibi ſit ſe vt reuehat domum.*
*Id, amabo te, huic cau: as.* Pi. *quid iſti caueam?* Ba. *vt reuehatur domum.*
*Vbi ei dederit operas, ne hanc ille habeat pro ancilla ſibi.*
*Nam hæc ſi habeat aurum, quod illi renumeret, faciat libens.*
Pi. *Vbi is homo eſt?* Ba. *iam hic, credo, aderit. ſed hoc idem apud nos rectius*
*poteris agere: atque is dum veniat, ſedens hic operibere.*
*Eádem biberis: eádem, dedero tibi, vbi biberis, ſauium.*
Pi. *Viſeus merus veſtra eſt blanditia.* Ba. *quid iam?* Pi. *quia enim intelligo.*
*Duæ vnum expetitis palumdem. perij, arundo alas verberat.*
*Non ego iſtuc facinus mihi mulier conducibi'e eſſe arbitror.*
Ba. *Quî? amabo.* Pi. *quia Bacchis, bacchas metuo & Bacchanal tuum.*
Ba. *Quid eſt quod metuis? ne tibi lectus malaciam apud me ſuadeat?*
Pi. *Magis in lectum tuum, quàm lectum metuo. mala tu es beſtia.*
*Nam huic ætati non conducit mulier, latebroſus locus.*
Ba. *Egomet apud me, ſi quid ſtultè facere cupias, prohibeam,*

*ſed*

*Sed ego apud me te eſſe ob eam rem, miles cùm veniat, volo,*
*Quia, cùm tu aderis, huic, mihíque haud faciet quiſquam iniuriam.*
*Tu prohibebis, & eàdem opera tuo ſodali operàm dabis.*
*Et ille adueniens tuam me eſſe amicam ſuſpicabitur.*
*Quid amabo obticuiſti?* Pl.*quia iſthæc lepida ſunt memoratui,*
*Eadem in vſu, atque vbi periculum facias, aculeata ſunt,*
*Animum fodicant, bona deſtimulant, facta & famam ſauciant.*
*Apage à me, apage.* Ba.*Ah, nimium ferus es.* Pi. *mihi ſum.* Pa.*malaciſſandus es.*
*Quid ab hac metuis?* Pi.*quid ego metuam, rogitas? homo adoleſcentulus*
*Penetrare huiuſmodi in palæſtram, vbi damnis deſudaſcitur,*
*Vbi pro diſco damnum capiam, pro curſura dedecus?*
Ba. *Lepidè memoras.* Pi.*vbi ego capiam pro machæra turturem,*
*Vbique imponat in manum alius mihi pro cæſtu cantharum.*
*Pro galea ſcaphium, pro inſigni ſit corolla plectilis,*
*Pro haſta talus, pro lorica malacum capiam pallium.*
*Vbi mihi pro equo lectus detur, ſcortum pro ſcuto accubet,*
*Apage à me, apage.* Ba.*ah, nimium ferus es.* Pi.*mihi ſum.* Ba.*malaciſſandus es.*
*Equidem tibi do hanc operam.* Pi.*ah nimiùm pretioſa es operaria.*
Ba. *Simulato me amare.* Pi.*vtrum ego ioco aſſimulem iſtud, an ſerò?*
Ba. *Eia: hoc agere meliu'ſt, miles quum huc adueniat, te volo*
*Me amplexari* Pi.*quid eo mihi opus eſt?* Ba.*vt ille te videat volo.*
*Scio, quid ago.* Pi.*& pol ego ſcio quid metuo. ſed quid ais?* Ba.*quid eſt?*
Pi. *Quid ſi apud te eueniat deſubitò prandium aut potatio*
*Fortè, aut cena, vt ſolet in iſtis fieri conciliabulis:*
*Vbi ego tum accubem?* Ba.*apud mé, mi anime, vt lepidus cum lepida accubet,*
*Locus hic apud nos, quamuis ſubitò venias, ſemper liber eſt.*
*Vbi tu lepidè voles eſſe tibi, mea roſa, mihi dicito.*
*Dato qui bene ſit. ego vbi bene ſit, tibi locum lepidum dabo.*
Pi. *Rapidus fluuius eſt hic, non hac temerè tranſiri poteſt.*
Ba. *Atque ecaſtor, apud hunc fluuium aliquid perdundum eſt tibi.*
*Manum da, & ſequere.* Pi.*aha minimè.* Ba.*quid ita?*
Pi. *Quia iſtoc inlecebroſius*
*Fieri nihil poteſt: nox, mulier, vinum, homini adoleſcentulo.*
Ba. *Age igitur. equidem pol nihili facio, niſi cauſſa tua.*
*Ille quidem hanc abducet. tu nullus adfueris, ſi non lubet.*
Pi. *Súmne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?*
Ba. *Quid eſt quod metuas?* Pi *nihil eſt. nunc ego mulier tibi me emancupo,*
*Tuus ſum, tibi dedo operam.* Ba.*lepidus es. nunc ego te facere hoc volo.*
*Ego ſorori meæ cenam hodie dare volo viaticam,*
*Ego tibi argentum iubebo iam intus efferri foras.*
*Tu facito obſonatum nobis ſit opulentum obſonium.*
*Ego obſonabo. nam id flagitium ſit meum, mea te gratia.*
*Et operam dare mihi, & ad eam operam facere ſumtum de tuo.*
Pi. *At ego nolo dare te quicquam. ſine.* Ba.*ſino equidem ſi lubet.*
*Propera amabo.* Pi.*priùs hîc adero, quàm te amare deſinam.*
Ba. *Bene me accipis aduenientem mea ſoror.* Ba.*quid ita obſecro?*
Ba. *Quia piſcatus meo quidem animo hic tibi euenit bonus.*

Ba. *Meus ille quidem eſt. tibi nunc operam dabo, de Mneſilocho ſoror,*
*Vt hic accipias potius aurum, quàm hic eas cum milite.*
Ba. *Cupio.* Ba. *dabitur opera, aqua calet. eamus hinc intrò vt laues.*
*Nam vt in naui vecta es, credo timida es.* Ba. *aliquantum ſoror.*
*Simul hinc neſcio qui turbat, qui huc it. decedamus ſoror.*
Ba. *Sequere hàc igitur me intrò in lectum vt ſedes laßitudinem.*

QVID SI HOC POTIVS, EST, &c.] loquitur vna ex Bacchidibus cum altera ſorore ſua. LEPIDE LICET] licet mihi tacere. licet taceam. VBI ME FVGIET MEM. &c. ] i. cum me deficiet memoria, tū tu ſoror, mihi ſuccurrito, & memoriā refricato, tu me commonefacito. NE DEFVAT] ne deſit. LVSCINIOLAE NE DEFVAT CANTIO] quòd vt non eſt metuendum, ita, nec metuendum, ne tibi deſit oratio. Luſcinia dicta eſt à Gręcis ἀηδὼν, ὡς ἀεὶ ἄδουσα, tanquam ſemper canens COGNOMINES?] συνώνυμοι, eiuſdem nominis? vno eodémque nomine appellatæ? ſic infrà, *Illa mihi cognominis fuit*, quem locum profert Ser. ad illud Virg. li. 6. *Gaudet cognomine terra.* QVID IN CONCILIO CONSVLVISTIS?] quid vos vna conſultaſtis? in concilio, id eſt, in cœtu: in congreſſu: congreſſæ. HAVD MERETRICIVM 'ST] non eſt meretricium proprium ſeu non conuenit meretricibus bene conſultare. QVID ESSE DICIS DIGNIVS?] quid dicis eſſe dignius miſeria, quàm mulierem? vel ſic: quæris quid ſit muliere miſerius. immo, quæro ego ex te. quid eſt muliere dignius? id eſt, maiore dignitate præditum? HAEC ITA ME ORAT, SIBI QVI CAVEAT, &c.] ordo & ſententia eſt. hæc mea ſoror ita me orat, aliquè vt hominem reperiā, qui ſibi caueat ab iſto milite, hoc eſt, qui ſe tuetur, ac defēdat ab iſto milite: vel qui ſibi proſpiciat, & prouidebat ab iſto milite, vt poſtquam operarum ſuarū milite locatarum tēpus ab erit, mercedémque pro datis militis operis annuis emeruerit, ipſam domum reuehat *ſibi qui caueat* autem bona reciprocatio eſt: nam ad Bacchidē, quæ orat reciprocatur Iam *ſibi caueat*, à iuriſconſultis, & eorum formulis tractum: apud quos cauere aliis, dicūtur ſponſores & fideiuſſores, & aduocati, & ipſi iuriſconſulti. M Tull epiſt 1 lib. 3. epiſt. ad Apiū, *melius enim ei cauere volo, quàm ipſe aliis ſolet.* ex quo cautor alieni periculi, qui alicui cauet in eius periculo. VBI EMERITVM SIBI SIT] vbi tempus operarum quas militi locauit, exactum ſit. &c. ſumtū à re militari. Dicuntur enim ſtipendia emerita, cùm militi tempus omne, quod ſe in caſtris, & militia poſiturū iurauerat tranſactum ſit. M. Tull. lib 3. epiſt. ad Atticum, epiſt. 2. *annua enim mihi opera ad 3. Kalendas Sext. emerentur.* Idē eodem lib. epiſt. 5. *Etſi annuum tempus propè iam emeritum habebamus.* Idem in Catone maiore. *At illa, quanti ſunt, animum tanquam emeritis ſtipendiis libidinis ambitionis, contentionis, inimicitiarum, cupiditatum omnium ſecum eſſe, ſecúmque, vt dicitur, viuere?* Plautus in Most. *vnum vbi emeritum eſt ſtipendium igitur, tum ſpecimen cernitur, quò eueniat ædificatio.* ID AMABO TE HVIC CAVEAS] obſecro te, vt id huic caueas. hoc eſt, vt huic promittas ac ſpondeas te facturum vt poſteaquam emeritæ ei fuerint annuæ operæ, quas ſe militi daturā promiſit, domū reuehatur. VBI EI DEDERIT OPERAS] poſtquam militi promiſſas operas dederit, & emeruerit. QVOD ILLI RENVMERET] quod militi reddat. FACIAT LIBENS] libenter domum redeat. SED HOC IDEM APVD NOS R.] ſed hoc idem quod te rogamus, poteris hic apud nos commodius agere, quàm foris OPPERIBERE] opperieris: expectabis. EADEM BIBERIS] eadem opera nobiſcum biberis. EADEM DEDERO TIBI, VBI BIB. S.] eadem opera poſtquam biberis, ſauium tibi præbuero: ſauium eſt oſculum meretricium, aut certè voluptarium, à ſuauitate dictum. quanquam hoc non eſt perpetuò verum M. Tull. lib. 16 ad Att. *Attica quoniam quod optimum in puerulis eſt hilarula eſt meis verbis ſuauium des.* VISCVS MERVS. &c.] viſcum merum. viſcus, ſeu viſcum, materia lenta & tenax qua captantur aues. Virgil. Georg. 1. *Tum laqueis captare feras & fallere viſco, Inuentum.* in quo verſu tamen ridiculè Nonius interpretatus, viſco, viſceris tractum M. Tull. de nat. Deorum *pronuſum etiam, vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tanquam in viſco inhæreſceret.* QVID IAM?] quid ita iam? cur ita? DVAE VNVM EXP. PAL.] allegoria eſt. duæ meretrices vnum captatis amatorem: vnam prædam captatis. palumbes, is, in maſcul gen. ter. infl. ex. & palumbus. i, um. ſecunda. notat Nonius, & hunc locum profert. ARVNDO ALAS VERBERAT] in allegoria manet. arundo, inquit. viſco illita, alias mihi verberat: & ita fit. vt viſco contractas alas explicare non poſſim. ſignificat ſe propè captum eſſe, vt aues propè captæ ſunt, quæ ab arundine viſco illita contactæ, aut verberatæ ſunt. Secutus autem ſum codices manuſcriptos. nam vulgati habent. *hirundo alas verberat.* quam lectionem minus probo: quamuis ſciam quoſdam non indoctos eam ita tueri, vt dicant, Piſtoclerum ſignificare, ſe propemodum captum eſſe, quemadmodum parum abeſt quin capta ſit hirundo quæ viſco contacta alas verberando viſcum excutere conatur. CONDVCIBILE] vtile. QVI AMABO] quo pacto? amabo te, non eſt tibi conducibile hic apud nos bibere. &c. BACCHANAL.] locum in quo ſunt Bacchæ. NE TIBI LECTVS APVD ME MALACIAM SVADEAT?] num metuis, ne lectus meus malaciam, id eſt mollitiem tibi ſuadeat? ſic autem legendum, vt edidi, non vt habent omnes libri *malitiam ſuadeat?* idem infrà eadē ſcena, *malacissandus es.* & inferius, eadem tamen fab. *Hic noſtra agetur ætas in malacum modū.* Cęſar li. 3. de bello Gall. malaciam vſurpauit, pro maris tranquillitate, ibi, *Ac iam conuerſis in eam partem nauibus quò ventus ferebat, tanta ſubitò malacia ac tranquillitas extitit, vt ſe loco commouere non poſſent.* MAGIS IN LECTVM TVVM QVAM LECTVM M.] i. magis illecebras tuas, quàm lectum tuum metuo. vel ſic, magis tuam inliciendorum hominum rationem extimeſco, quàm lectū. inlectum dixit pro inlectionē à recto, inlectus quartæ inflexionis. MALA TV ES BESTIA] ſic Catullus in Ruf. *Hunc metuunt omnes: neque mirum: nam mala valdè eſt Beſtia,* &c. Sic Græci κακὸν θηρίον NAM HVIC AETATI NON CONDVCIT MVL. LAT.] huic meæ ætati, quæ procliuis eſt ad libidinem, non eſt vtilis mulier, & latebroſus locus, id eſt fornix, luſtrum, ganeum, infrà ead. fab ibi ſuam ætatē in locis latebroſis, maior eſt peccandi licentia, minor verecundia. EGOMET APVD ME, SI QVID STVLTE, &c.] tantum

abeſt,

abeſt, vt velim te ad peccandum illicere, vt ego ipſa ſiquid peccare velis te peccare prohibeam. TV PROHIBEBIS] iniuriam. TVO SODAL.] Mneſilocho. ILLE] miles OBTICVISTI] nonnulli hic legunt, *obſtupuiſti?* & verò ſic habent nonnulli libri. *obſtipuiſti*, autem dicebant veteres, pro, *obſtupuiſti*, ſeupotiùs vtroque, ἀδιαφόρως vtebantur. QVIA ISTHAEC LEP. SVNT MEMORATVI] quia iſta, quæ loqueris, ſcita ſunt memoratu, id eſt, dictu, ſeu ad memorandum, id eſt, ad diſcendum. ATQVE VBI PERICVLVM FACIAS? id eſt, cum experiaris. ACVLEATA SVNT] aculeum habent. FODICANT] fodiunt, ſuo aculeo ſcilicet. BONA DESTIMVLANT] bona, & facultates rei familiaris, tanquam ſtimulo conficiunt. deſtimulant, valde ſtimulant, tralatio eſt, quæ ab illo, quod ſuprà poſitum eſt, *aculeata ſunt*, pendet, & ad id refertur. FACTA, ET FAMAM SAVCIANT] facta & famam ſuo aculeo lædunt, ac vulnerant. Sic Lucret. libr. 3 in procemio dixit *vulnera vitæ*. & libr. 4. *ægrotas fama vacillans*. FERVS] immanis. MIHI SVM] ferus ſum, ex vſu meo, hæc feritas è re mea eſt. MALACISSANDVS ES] molliendus es, nimium enim durus es. Malaciſſare, mollire, à Græco, μαλακίζειν. HOMO ADOLESCENTVLVS PENETR. HVIVSM IN PAL.] id eſt, ego homo adoleſcentulus non metuam penitus intrare in huiuſmodi palæſtram vbi damnis decertatur? deſudaſcitur. id eſt deſudatur, certatur, laboratur deſudaſcitur, verbum imperſonale, à verbo deſudaſco, is, it. PRO DISCO D. C.] quid ſit diſcus, vel notum eſt, vel à nobis alibi dictum eſt. PRO MACHAERA TVRTVREM] pueris, & adoleſcentibus delicatis dabantur aues, & auiculæ, quibus cum luſitarent, & quibus ſe oblectarent, ſuprà in Capt. *Nam vbi illò adueni, quaſi patriciis pueris aut monedula, aut anates, aut coturnices dantur, quis cum luſitent*, &c. PRO CAESTV CANTH.] cæſtus, us, quid ſit: licet ex Seruio cognoſcere in libro 5. Æneid. vbi pugilum certamen commemoratur. erant enim cæſtus, arma pugilum, quibus illi manus armatas habentes, ora inter ſe verberabant. Sic cæſtus deſcribit Virg. lib 5. Æneid. *Sic deinde locutus In medium geminos immani pondere cæſtus Proiecit quibus acer Eryx in prælia ſuetus, Ferre manum, duróque intendere brachia tergo. Obſtupuere animi, tantorum ingentia ſeptem Terga boum plumbo inſuto, ferróque rigebant.* SCAPHIVM] ſcaphium poculum oblonga figura, & lateribus in ſcaphæ modum flexis. COROLLA PLECTILIS] ϛέφανος πλεκτός. Euripides in Hippolito. notauerat Simeo Boſius, corona plexa, & ex variis floribus contexta. corona plectilis, eſt, quæ ex ramo lauri, aut myrti, aut ſimil. nectitur, non adhibitis vllis ornamentis ſuperuacaneis, quales ſunt Lemniſci, ſeu vt alii volunt, laniſci. Horatius oda vlt. lib. 1 *Diſplicent nexæ Phylari corona Mitte ſectari, roſa quo locorum Sera moretur. Simplici myrto nihil allabores*, &c. nonnulli legunt hic *plexilis*, ſed contra librorum manuſcriptorum auctoritatem, MALACVM PALLIVM] molle pallium. EQVIDEM TIBI DO HANC OP.] hanc operam, quam ego nunc ſumo, tibi do, & tua cauſa ſuſcipio. AH, NIMIVM PRETIOSA ES OP.] ah, nimium cara es operaria. operas tuas nimis carè locas. operæ tuæ nimis magna & ampla mercede conducuntur. operarius eſt, qui operas ſuas mercede pacta aliis locat. EIA: HOC AGERE MELIV'ST] eia, præſtat ſeriò amare, quàm iocò, & ſimulatè. SCIO QVID AGO] ſcio quamobrem, & cuius rei gratia hoc agi velim. SED QVID AIS?] ſermo eius, qui aliquid noui ex eo, ſeu ex ea, quicum loquitur, quæſiturus eſt. VT SOLET IN ISTIS FIERI CONC.] vt ſolet fieri apud vos, in conciliabulis, hoc eſt, in congreſſibus & cœtibus meretriciis, ſeu potiùs in locis, in quæ vos meretrices, & homines voluptuarii, vobis deditii, & vobis ſeruientes conciliamini: id eſt, congredimini, & coitis. VT LEPIDVS CVM LEPIDA ACCVBET] vt lepidus Piſtoclerus cum lepida Bacchide accubet: VBI TV LEPIDE VOLES ESSE TIBI, &c.] id eſt, cum voles te lepidè & eleganter accipi, ac tractari: tum mihi dicito, me appellans: ô Bacchis, mea roſa. dato, quo pacto mihi bene ſit, &c. vel dato, vnde mihi bene ſit. RAPIDVS FLVVIVS EST HIC, &c.] allegoria eſt, meretricem rapido fluuio ſimilem eſſe vult: quemadmodum igitur per rapidum fluuium non facilè tranſiri poteſt: ita non facilè meretricis fallaciæ, aut blanditiæ à quoquam, qui ad eam accedat, & maximè ſi adoleſcens ſit, ſuperari, aut vitari poſſunt. ILLECEBROSIVS] illecebrarum plenius. profert hunc locum Cariſius. NOX, MVLIER, VINVM, HOM. ADOL.] oratio non perfecta: eſt enim aliud ſubintelligendum: puta, *fugienda ſunt: damnoſa ſunt: pernicioſa ſunt*: aut aliquid aliud ſimile. ſic Ouidius, *Nox & amor vinúmque nihil moderabile ſuadent, Illa pudore vacat: Liber amórque metu.* Terent. Adelph. *Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia.* Licet autem etiam legere cum interrogatione, hoc modo, *nox, mulier, vinum homini adoleſcentulo?* ſubintell. probentur? amentur? placeant? proinde ac ſi dicat, Dii prohibeant, vt tales peſtes, homini adoleſcentulo placeant. AGE IGITVR EQVIDEM POL NIHILI F. N. T. C.] nunc meretrix, vbi videt ſe Piſtoclero perſuadere non poſſe, vt introeat, & agat, quæ rogatus eſt: ei aſſentitur, quæ ille vult, & deſinit aduerſari, oſtendens nihil ſe malle, quam vt ei gratificetur, & placeat. atque hoc pacto omnia, quæ vult, ab illo impetrat. Age, inquit, equidem nihil quicquam facio, niſi quod tibi libet, aut cordi eſt. volo omnia tua cauſa: nihil præterea. ILLE QVIDEM H. ABD. &c.] miles quidem hanc ſororem meam ſecum abducet. verùm abducat, quid ad me? ne adfueris, vt eum prohibeas, quandoquidem tibi hoc commodum non eſt, volo omnia, quæ vis. NVLLVS ADFVERIS] quoniam mihi adeſſe non vis, fiat, quod vis: ne affueris. nullus, pro non. SVMNE AVTEM NIHILI, QVI NEQVEAM ING. MOD. M.] hic ſuccumbit adoleſcens, victus callida, & fallaci meretricis oratione, quod intelligens, ipſe ſe reprehendit atque accuſat: his verbis, nónne ego ſum homo nullius pretii, qui nequeam mihi imperare? qui nequeam ingenio meo temperare? qui nequeam me continere? qui me regere non poſſim? EMANCVPO] trado. CENAM MOD. DARE V. VIAT.] cena viatica dari ſolebat peregrè euntibus & aduenientibus ſuprà in Curculione. *Hic hodie apud me nunquam delinges ſalem.* MIL. *bene vocas*, &c. infrà eadem fabula. *Venire tu me gaudes. ego credo tibi. Hoſpitium, & cœnam pollicere, vt conuenit Peregrè aduenienti.* INTVS] domo. TV FACITO OBSONATVM NOBIS SIT OP. OBS.] obſonatum, id eſt paratum, emtum. EGO OBSONABO] ego pretium præbebo, quo paretur obſonium. ego Bacchis obſonium emam. id eſt, ego pecuniam, qua ematur obſonium, ipſa præbebo. NAM ID F. SIT MEVM, &c.] id eſt, nam id turpe ſit mihi, te & mihi operam dare, meáque gratia huc adeſſe, & ad eam operam ſumtum facere de tuo. AT EGO NOLO DARE TE, &c.] verba ſunt Piſtocleri, non Bacchidis. quòd eò dico, quòd in nonnullis aliis editionibus perſonarũ nomina peruerſè ſunt poſita. PRIVS HIC ADEÒ, QVAM TE AM. D.] quid ſibi hæc verba volunt? ſi hoc Piſtoclerus ſentit, ſe mox adfuturum. ſignificat eadẽ opera ſe citò amare deſiturum. Rurſus ſi hoc ſi.

gnificat, ſe nunquam amare deſiturum, videtur eadem opera dicere, ſe ſerò adfuturũ, ſed dicamus, hoc ſignificari à Piſtoclero, ego mox adero. quòd ſi tu vereris, Bacchis, ne quia aut te non amem, aut non conſtanter amem, tardus in redeundo ſim futurus: ſpondeo tibi me prius hic adfuturum, quàm te amare deſinam. Profert autem hunc locum Donat. in Eun. ad illud Ter. *ſi illud non licet, ſaltem hoc licebit certè extrema linea amare haud nihil eſt.* Vbi notat, amare modò frui amore dicit. Plau. in Bacch. Prius hic adero quàm te am. deſ. & ſine te amem BENE ME ACCIPIS ADVENIENTEM] ab hoc loco incipiunt ſolæ colloqui duę Bacchides Piſtoclero ab eis degreſſo. QVIA PISCATVS MEO Q. A.] locatur ex ambiguo: ſignificat enim amatorem locupletem, & copioſum ei hodie contigiſſe, cùm aliud dicere videatur, nempè bonos piſceis ei emtos eſſe. AQVA CALET] aqua ad lauandum calet. VT IN NAVI VECTA ES] poſtquam in naui vecta es. TIMIDA ES] ægra, & perturbata es. ſic ferè Donatus in Andr. SIMVL HINC NESCIO, QVI TVRBAT, &c.] præterea neſcio, quis ab hoc loco turbas excitat, qui huc ad nos venit, vel turbat nos colloquenteis. DECEDAMVS] de via. VT SEDES LASSITVDINEM] vt abſtergeas, ſeu leues laſsitudinem tuam ex nauigatione, & nauſea contractam.

## LYDVS ſeruus, PISTOCLERVS, adoleſcens.

*IAmdudum Piſtoclere tacitus te ſequor,*
*Spectans quas tute res hoc ornatu geras.*
*Nam ita me dij ament, vt Lycurgus mihi quidem*
*Videtur poſſe hìc ad nequitiam adducier.*
*Quò nunc capeſſis te hinc aduerſa via,*
*Cum tanta pompa?* Pi. huc. Ly. *quid huc? quis iſtic habet?*
Pi. *Amor, voluptas, venus, venuſtas, gaudium,*
*Iocus, ludus, ſermo, ſuauis ſuauiatio.*
Ly. *Quid tibi commercij eſt cum dijs damnoſiſsimis?*
Pi. *Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.*
*Tu dis nec rectè dicis. non æquum facis.*
Ly. *An deus eſt vllus ſuauis ſuauiatio?*
Pi. *An non putaſti eſſe vnquam? ô Lyde es barbarus,*
*Quem ego ſapere nimio cenſui plus quàm Thalem,*
*Idem ſtultior es barbaro Potitio.*
*Qui tantus natu deorum neſcis nomina.*
Ly. *Non hic placet mihi ornatus.* Pi. *nemo ergo tibi*
*Hæc apparauit, mihi paratum eſt, cui placet.*
Ly. *Etiam me aduerſus exordire argutias?*
*Qui ſi decem habeas linguas, mutum eſſe addecet.*
Pi. *Non omnis ætas, Lyde, ludo conuenit.*
*Magis vnum in mente eſt mihi nunc, ſatis vt commode*
*Pro dignitate obſonij hæc concurret coquus.*
Ly. *Iam perdidiſti te, atque me, atque operam,*
*Qui tibi nequicquam ſæpe monſtraui bene.*
Pi. *Ibidem ego meam operam perdidi, vbi tu tuam.*
*Tua diſciplina nec mihi prodeſt, nec tibi.*
Ly. *O præligatum pectus.* Pi. *odioſus mihi es*
*Tace atque ſequere Lyde me.* Ly. *illuc ſis vide,*
*Non pædagogum iam me, ſed Lydum vocat.*
Pi. *Non par videtur, neque ſit conſentaneum,*
*Cùm herus hic intus ſit, & cum amica ſua accubet,*
*Cúmque oſculetur, & conuiuæ alij accubent.*
*Præſentibus illis pædagogus vnà vt ſiet.*
Ly. *An hoc ad eas res obſonatum eſt obſecro?*

*Speras*

Pi. *Sperat quidem animus: quò eueniat, diis in manu eſt.*
Ly. *Tu amicam habebis? Pi.* (*ùm videbis, tum ſcies.*
Ly *Immo neque habebis, nec ſinam: iturus ſum domum.*
Pi. *Omitte Lyde, ac caue malo. Ly. quid caue malo?*
Pi. *Iam exceſsit mihi ætas ex mâgiſterio tuo.*
Ly. *O barathrum, vbi vt es, vt ego te vſurpem lubens?*
*Video nimio iam multo pluſquam volueram.*
*Vixiſſe nimio ſatius eſt, quàm viuere.*
*Magiſtron' quenquam diſcipulum minitarier?*
*Nihil moror diſcipulos mihi eſſe iam plenos ſanguinis,*
*Valens afflictat me vaciuom virium?*
Pi. *Fiam, vt ego opinor, Hercules, tu autem Linus.*
Ly. *Pol metuo magis, ne Phœnix tuis factis fuam,*
*Téque ad patrem eſſe mortuum renuntiem.*
Pi. *Satis hiſtoriarum'ſt. Ly. hic vereri perdidit.*
*Compendium ædepol haud ætati optabile*
*Feciſti, cùm iſtanc natu's impudentiam*
*Occiſus hic homo eſt. ecquid in mente eſt tibi*
*Patrem tibi eſſe? Pi. tibi ego, an tu mihi ſeruus es?*
Ly. *Peior magiſter te iſthæc docuit, non ego.*
*Nimio es tu ad iſtas res diſcipulus docilior,*
*Quàm ad illa, quæ te docui, vbi operam perdidi.*
Pi. *Iſtactenus tibi Lyde libertas data eſt*
*Orationis. ſatis eſt, ſequere me hac, ac tace.*
Ly. *Ædepol feciſti furtum in ætate malum,*
*Quum iſtæc flagitia me celauiſti, & patrem.*

HOC ORNATV ] hoc nouo ornatu, & comitatu vel hoc apparatu, atque inſtructu. NAM ITA ME DII AMENT, VT LYCVRGVS, &c. ] id eſt, Dij me non ament, niſi Lycurgus ipſe Lacedæmonius, qui Lacedæmoniis ſeueriſſimas leges ſcripſit, homo ſeueriſſimus, continentiſſimus, patientiſſimus, duriſſimus, & ab omni luxu, ac voluptate alieniſſimus, videtur mihi in hoc loco corrumpi, & nequã fieri poſſe. Sic Ouid *Illic Hippolytum pone: Priapus erit.* QVO NVNC CADESSIS TE? &c. ] quò nunc te confers cum tanto apparatu, quem tecum circumfers? ] HABET? ] habitat? SVAVIS SVAVIATIO ] ſuauis ſuauiatio, ex illo genere eſt, quod ſæpe iam notauimus, in quo nomẽ ſubſtantiuum cohæret cum adiectiuo eiuſdem originis, & appellationis, vt amœnitas amœna, ſuprà in captiuis. nitoris nitidi, in Caſina, &c. QVEM EGO SAPERE NIMIO SENSVI PL. Q. TH. ] quem ego putaui Thale ſeu Thalete, qui fuit vnus è ſeptem. multo eſſe ſapientiorem. ſuprà in Capt. *Euge, pol Thalem talento nõ emam Mileſium.* IDEM STVLTIOR ES BARBARO POTITIO ] De Potitio, & Pinario, quos genus ſacrificij Hercules edocuit, & quo pacto Potitij omnes interierint intra diem triceſimũ, legendus Feſt. Significat autem Potitium ſacerdotẽ fuiſſe ſtultum, atque imperitum, antiquum. Antiquitas enim ſimplex, & ſtulta habetur: & antiquũ pro ſtulto plerunque vſurpatur. Et apud græcos ἀρχαῖα, id eſt. ſtulta & ἀρχαϊκῶς, ſtultè. vel idcirco Potitium vult ſtultũ fuiſſe, quòd ea ſacra, quæ ab Hercule didicerat, ſeruos publicos docuerit, eóque facto tota Potitiorum familia interierit. Commemorat & Virg. Potitiũ lib. 8. Æneid. *Ex illo celebratus honos, lætique minores. Seruauere diẽ primúſque Potitius auctor, Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.* Legendus & Macrobius de Potitiis & Pinariis lib. 3. Saturn. cap. 6. Quod autẽ Feſtus legit hic *putitium*, non *Potitium*: & *putitium* interpretatur ſtultum: puto eum eſſe lapſũ, & vitioſo exemplari eſſe vſum. vel dicamus Feſtum eſſe corruptum & apud eum legendum *Potitium*: non *putitium*: quod apparet ex Plauti verbis, quę profert, & ex iis, quæ addit de Herculis ſacris quamuis non ſint vſquequaque integra. Iam barbaro Potitio, id eſt, Romano. Romani enim Gręcis erant barbari. In prologo Aſinariæ *Demophilus ſcripſit: Marcus vertit barbarè.* TANTVS NATV ] tam grandis natu. ORNATVS ] apparatus. ME ADVERSVS ] aduerſus me. ἀναστροφή EXORDIRE ARGVTIAS? ] exordiris verba arguta? MVTVM ESSE ADDECET ] tamen te mutum eſſe decet. quia ſcilicet magiſter, & cuſtos tuus ſum. NON OMNIS AETAS. LYDE, LVDO CONV. ] ſignificat, ſe eſſe ea ætate, quæ à ludo diſcẽdi, & à magiſtro abhorreat, ſe olim, cùm puer eſſet, Lydo pædagogo & magiſtro paruiſſe & ad ludum diſcendi, eo duce itaſſe. nunc alium ſibi pædagogũ ac magiſtrum, aliúmque ludum obtigiſſe: videlicet amorem ſic infrà non longè, *Iam exceſsit mihi ætas ex magiſterio tuo.* Ineſt autem hic paronomaſia non illepida, *Lyde ludo.* Eodem enim modo pronuntiantur, *Lydus, & ludus.* IN MENTE MIHI, ἐν νῷ ἐστί, ἐννοῶ, cogito. HAEC VT CONCVRRET COCVS ] vt hac

obſonia curet cocus. Terent. Andr. *Nempe vt curentur rectè hæc.* QVI TIBI NEQVICQVAM SAEPE M. B.] qui tibi ſæpe bene præcepi fruſtrà. qui te ſæpe fruſtrà rectè docui. O PRAELIGATVM P.] ô animum veneficiis, aut cantionibus, & excantamẽtis quibuſdam ante occupatum, & quaſi antè vinctum, & conſtrictum. tranſlatum ab iis qui veneficiis, ſeu carminibus, tanquam vinculis quibuſdam, ligati ſunt. ILLVC SIS VIDE] alloquitur aliquem ex iis, qui adſunt. illud, inquit, vide ſi vis. SED LYDVM VOCAT] Lydum, quaſi ſeruum. Mar. Tullius pro Flacco, *Quis vnquam Græcus comœdiam ſcripſit, in qua ſeruus primarum partium non Lydus eſſet?* NON PAR VIDETVR] non æquum videtur NEQVE SIT CONSENTANEVM] οὐδ' αὖ ἀνάλογον εἴη, neque ſit conſonum. SPERAT QVIDEM ANIMVS] ſperat animus, Græcorum more dictum eſt, ἔλπεται δ' ἄρα θυμός Homerus. ἐλπ. μάλα δή σφισιν ἔλπετο θυμός. &c. id eſt, valde autem eis ſperabat animus, &c. ſpero equidem hæc obſonia nobis vſui fore ad epulandum, & conuiuium agitandum QVO EVENIAT D. IN M. EST] quò res euaſura ſit, deorum in poteſtate ſitum eſt. Homer. nõ vno loco θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. TV AMICAM HABEBIS?] ſtomachosè pronuntiandum. túne amicam. hoc eſt, ἑταίραν habebis? CAVE MALO] ſermo minantis. caue malo, inquit, id eſt noli committere, vt tibi dem malum. ſeu, vt tu vapules. noli tibi malum, & infortunium vltro arceſſere, ſi non vis vapulare, & ſi ſapis, ſine me meo modo viuere, & animo meo obſequi. ſic in Rudente, *Caue malo, ac tace tu.* IAM EXCESSIT MIHI AETAS EX MAG. T.] id eſt, iam ſuum id ætatis, vt nec magiſtro, nec cuſtode egeam. Horatius epiſt. ad Piſonem, *Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto Gaudet equis,* &c. Terent. Andr. *nam antea Qui ſcire poſſes, Dum ætas, magiſter, metus prohibebant?* Sic dictum à Plauto autem, *exceſſit ex magiſterio,* vt à Terentio, ibidem. *exceſſit ex ephebis.* O BARATHRVM VBI TV ES? VT EGO TE VS. L.] ô quàm libenter me in barathrum præcipitem agam, cùm iſta audio! malim me in barathrum præcipitem dare, quàm iſta videre, atque audire. talia ſunt illa, ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών. mihi tellus ima dehiſcat, VIDEO NIMIO IAM MVLTO, &c.] nimio multo, ἐκ παραλλήλου. Vide inquit, plus multo ac nimio, quàm videre volueram. video quæ videre nolueram. VIXISSE NIMIO SATIVS EST, &c.] vixiſſe. id eſt, mortuũ eſſe. Virgilius libr. 4. Æneid. *Vixi, & quem dederat curſum fortuna peregi.* ſic ſup. in Capti. *Nunc illud eſt, cùm me fuiſſe, quam eſſe, nimio mauelim.* ad quem locum plura MAGISTRON' QVENQVAM DISC. MIN.] æquúmne eſt? ferendumne eſt? oportet? & ſimilia quædam ſubintelligenda ſunt. eſt enim præciſa loquutio: qua vtimur in indignationibus. hoc eò pertinet, quòd ſupra dixerat Piſtoclerus *caue malo.* NIHIL MOROR DISC. MIHI ESSE, &c.] non curo habere diſcipulos, tam animoſos, tam calidos, feruidos, atque iracundos, qui pleni ſanguinis ſunt præſidentes, animoſi, & audaces ſunt: contra, exſangues, timidi. VALENS AFFL. ME VACIVVM V.] oratio ad ſpectatores verſa. valens, inquit Lydus, id eſt, robuſtus, ac validus, me imbellum, viribus vacuum afflictat, id eſt, crebrò ad terram deiicit, atque illidit. VACIVOM] vacuum. in prologo Caſinæ, *Aures vacivæ ſunt, animum aduortiſe.* FIAM, VT EGO OPINOR, HERCVLES: TV AVTEM LIN.] Lynus Herculem muſicam docuit. at Hercules non bellum magiſtro pretium docendi perſoluit. Nam cùm ab illo reprehenſus, & obiurgatus eſſet, quòd citharam nimis validè pulſaret, aut quod eam fidem, quam nõ oportebat, pulſaſſet, ea ipſa cithara, quam tenebat, percuſſum interemit. minatur igitur non obſcurè Piſtoclerus, ſe Lydo necem illaturum, vt Hercules Linum interfecit. POL METVO MAGIS, NE PHOENIX T. F. F.] id eſt, pol metuo potiùs, ne inanem operam in te docendo ſumpſerim, & triſtis nuntius tuæ breuis vitæ parentibus tuis fiam: quod Phœnici Achillis magiſtro contigit: qui cum Achillem inſtituiſſet, neque eum ab iracundia ad clementiam inflectere potuiſſet: Achillem à Paride interfectum vidit, eiuſque mortis nuntium ad Peleum eius patrem pertulit. FVAM] ſim, fiam. SATIS HISTORIARVM'ST] hiſtoriarum appellatione intelliguntur apud Plautum etiam fabulæ, & omnia, quę ad cognitionem antiquitatis pertinent. HIC VERERI PERDIT] id eſt, hic pudorem amiſit. vereri pro pudore poſuit, Græcorum more, τὸ αἰδεῖσθαι. notauimus in commentariis Lucretian. lib. 4 ibi, *Præterea meminiſſe iacet, languétque ſenectus.* vt diximus meminiſſe dictum eſſe Græcorum more, pro memoria, vt illi dicere ſolent τὸ μεμνῆσθαι, ἀντὶ τῆς μνήμης. COMPENDIVM AEDEPOL, &c.] id eſt, profectò lucrum feciſti ætati tuæ incommodum, & inutile, cum ita impudens euaſiſti. NACTV'S] nactus es. OCCISVS HIC HOMO'ST] periit hic homo. loquitur nunc de Piſtoclero in tertia perſona, ad ſpectatores oratione auerſa. mox iterum ad eum ſe conuertet. ECQVID IN MENTE EST TIBI PATR. &c.] id eſt, nunquid cogitas patrem tibi eſſe? *In mente eſt tibi.* ἐν νῷ σοί ἐστι. vt ſuprà, ead. fab. *Mage nunc in mente eſt mihi nunc. ſatis vt commodè,* &c. TIBI EGO, AVT TV MIHI S. ES?] malim ita legi, Tibi ego. an tu mihi ſeruus es? hoc eſt, dic mihi tibine ego, an tu mihi ſeruus es? proinde ac ſic dicat, ſi tu mihi ſeruus es: mihi obſequi debes. ſin ego tibi ſeruus ſum: ego tibi obtemperare debeo. PEIOR MAGISTER, &c.] Cupido, amor, libido, cupiditas, affectus animi immoderatus. NIMIO] multo. AD ISTAS RES] ad res amatorias, & Venerias. DOCILIOR] M. Tullius lib. 7. epiſt. ad Trebat. *O medicum ſuauem, méque docilem ad hanc diſciplinam.* AEDEPOL FECISTI FVRTVM M. AET. M.] furtum κλοπή, κλέμμα. κλέπτειν autem, vſurpant interdum Græci pro fallere, & latere, & occultare conſilium ſuum. Sic & hoc loco Plautus furtum vſurpauit pro calliditate, & aſtutia, qua quis conſilium, & voluntatem celat. hæc igitur huius loci ſententia eſt. profectò diſſimulaſti, & celaſti rem malam, ac turpem. nam cum te probum, ac frugi adoleſcentem eſſe putaremus: tu eras improbus, ac nequam. FLAGITIA] facta turpia, & erubeſcenda.

## CHRYSALVS ſeruus.

HErilis patria: ſalue quam ego biennio,
Poſtquam hinc in Epheſum abij, conſpicio lubens,
Saluto te vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus noſtris accolis, veneróque te,

*Ne Nicobulum me ſinas noſtrum ſenem*
*Prius conuenire, quàm ſodalem viderim*
*Mneſilochi Piſtoclerum, quem ad epiſtolam*
*Mneſilochus miſit ſuper amica Bacchide.*

HERILIS PATRIA. &c.] loquitur Chryſalus, Mneſilochi, qui biennium a patria afuerat, Epheſique fuerat, ſeruus: patriámque vnà cum hero reuerſus, & ab eo præmiſſus, ſaluat. In EPHESVM ABII] addit præpoſitionem nomini vrbis proprio, vt & infrà ſemper. SALVTO TE, VICINE APOLLO] qui prope ædeis noſtras collocatus es, &, vt deinceps ſubiungit, qui ædibus propinquus noſtris accolis. Mar. Tullius lib. 4. epiſt. ad Attic. prima epiſt. *Ibi mihi Tulliola mea fuit praſto natali ſuo ipſo die: qui caſu idem natalis erat, & Brundiſinæ coloniæ, & tuæ vicinæ ſalutis.* Apollinem autē προςατήριον ſignificat, quem tanquam præſidem Athenienſes in veſtibulo domus colebant. Iā vero hæc Athenis aguntur. VENERÓRQVE TE. &c.] & te precor, vt priùs Piſtoclerum videam, quàm me Nicobulus herus maior conueniat. QVEM AD EPIST.] ad quem Mneſilochus miſit epiſtolam de amica Bacchide, quemad, pro, ad quem, ἀναστροφή.

## PISTOCLERVS adoleſcens, CHRYSALVS.

*Mirum eſt me vt redeam te opere tanto quæſere.*
*Qui abire hinc nullo pacto poſſim, ſi velim,*
*Ita me vadatum amore, vinctúmque attines.*
Ch. *Proh dij immortales, Piſtoclerum conſpicor.*
*O Piſtoclere ſalue.* Pi. *ſalue Chryſale.*
Ch. *Compendi verba multa iam faciam tibi.*
*Venire tu me gaudes, ego credo tibi.*
*Hoſpitium & cenam pollicere, vt cónuenit*
*Peregrè aduenienti: ego autem venturum annuo.*
*Salutem ab ſodali ſolidam nuntio.*
*Rogabis me vbi ſit? viuit.* Pi. *nempe rectè valet.*
Ch. *Iſtuc volebam ego ex te percontarier.*
Pi. *Quî ſcire poſſum?* Ch. *nullus plus.* Pi. *quémnam ad modum?*
Ch. *Quia illa inuenta eſt, quam ille amat, viuit, rectè & valet:*
*Si non inuenta eſt, minus valet, moribundus eſt.*
*Anima eſt amica amanti. ſi àbeſt, nullus eſt:*
*Si adeſt, res nulla'ſt, ipſus eſt nequam & miſer.*
*Sed tu quid factitaſti mandatis ſuper?*
Pi. *Egon? vt, quod ab illo attuliſſet nuntius,*
*Non impetratum id aduenienti ei redderem?*
*Regiones colere mauellem ego Acheruntieas.*
Ch. *Eho, an inueniſti Bacchidem?* Pi. *Samiam quidem.*
Ch. *Vide quæſo, ne quis tractet illam indiligens.*
*Scis tu, vt confringi vas citò Samium ſolet.*
Pi. *Iámne vt ſoles?* Ch. *dic vbi ea nunc eſt, obſecro.*
Pi. *Hic, exeuntem me vnde aſpexiſti modò.*
Ch. *Vt iſtuc eſt lepidum, proxima viciniæ*
*Habitat. ecquidnam meminit Mneſilochi?* Pi. *rogas?*
*Immo vnicè vnum plurimi pendit.* Ch. *papæ?*
Pi. *Immo vt eum credis, miſera amans deſiderat.*
Ch. *Scitum iſtuc.* Pi. *immo Chryſale hem non tantulum*
*Vnquam intermittit tempus, quin eum nominet.*
Ch. *Tanto hercle melior Bacchis.* Pi. *immò.* Ch. *immo hercle abiero*
*Potius.* Pi. *num inuitus rem bene geſtam audis heri?*

Ch. *Non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.*
*Etiam Epidicum, quam ego tabulam æquè ac me ipſum amo*
*Nullam æquè inuitus ſpecto, ſi eam agit Pellio.*
*Sed Bacchis etiam fortis tibi viſa'ſt?* Pi. *rogas?*
*Ni nactus Venerem eſſem, hanc Iunonem dicerem.*

Ca. *Ædepol Mneſiloche, vt rem hanc natam eſſe intel igo,*
*Quod emes, paratum eſt: quod des, inuen o eſt opus.*
*Nam iſtic f rtaſſe auro opus eſt.* Pi. *Ph lippeo quidem.*

Ch. *Atque eo fortaſſe iam opus eſt.* Pi. *atque etiam prius.*
*Nam, iam huc adueniet miles, & miles quidem*
*Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.*

Ch. *Veniat quando vult, atque ita ne mihi ſit mora,*
*Domi'ſt, non metuo, nec cuiquam ſupplico,*
*Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.*
*Abi intrò, ego hic curabo. tu intus dicito*
*Mneſilochum adeſſe Bacchidi.* Pi *faciam vt iubes.*

Ch. *Negotium hoc ad me nunc attinet aurarium.*
*Mille & ducentos Philippos attulimus aureos*
*Eph ſo, quos hoſpes debuit noſtro ſeni.*
*Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,*
*Vnde aurum efficiam amanti herili filio,*
*Sed foris concrepuit noſtra, quinam exit foras?*

MIRVM EST, &c. ] loquitur Piſtoclerus domo Bacchidum exiens cum ea Bacchide, quã amare occœperat. mirum eſt, inquit, te tam valdè me orare vt redeam, qui abire hinc nullo modo poſſim. quæſere, rogare, orare. Lucretius lib 5. *Non diuûm pacem votis adit, & prece quæſit Venterum pauidus paces, animáſque ſecundas?* ITA ME VADATVM AMORE, &c.] ita me quaſi vadibus à me acceptis obligatum attines. hic *vadatum* vſurpauit paſſiue, alias actiuè: vt ſuprà in Curculione, *Ubi tu es, qui me conuadatu's Veneris vadimonio?* & Horatius Satyra 9 libro 2. *& reſpondere vadato Debebat.* ATTINES] apud te retines. COMPENDI MVLTA VERBA IAM F. T.] id eſt. multa tibi verba lucrifaciam id eſt, faciã, vt multa verba prætermittere poſſis, quibus te vti neceſſe fuiſſet. faciã, vt multa verba, quę neceſſariò inſumturus eras, lucreris, ſeu lucrifacias, neque inſumere neceſſe habeas. ſic loquitur in Moſtellaria, *Orationis operam compendi face* Idem in Aſinaria, *Verbis velitationem fieri compendi volo,* Sic Pacuuius Hermona, *Lamentas, fletus, facere compendi licet.* ex Nonio, in voce *lamentas*, pro lamentationes. Sic autẽ legendum, vt edidimus, non vt eſt in libro vulgato, *compendio multa v.* &c. VENIRE TV ME GAVDES. &c. ] hæc ſunt verba quæ locuturus fuerat Piſtoclerus: ea igitur occupat Chryſalus ne Piſtoclerus ea loqui neceſſe habeat, vt ea lucrifaciat. his autem verbis vti ſolebant ad eos, qui peregrè veniebant HOSPITIVM, ET CENAM POLL. VT CONVENIT, &c. ] hoc quoque in more erat poſitum, vt peregrè aduenientibus cenam darent. ſuprà eadem fabula, *Ego ſorori meæ cenam hodie dare volo viaticam.* Et in Epid. in principio *Venire ſaluom gaudeo.* TH *qui ceterum?* EP. *quod adeò aſſoles cena tibi dabitur.* SALVTEM AB SODALI, &c.] in voce *ſalutem*, m, non eliditur. AB SODALI] Mneſilocho. ROGABIS ME, VBI SIT, &c.] huius verſiculi menſura non videtur conſtare. à me quidem non facilè expediri poteſt. videtur enim vna ſyllaba ſupereſſe, niſi quis dicat in aduerbio *rectè*, e, exteri. aut, t. liqueſcere. ISTVC VOLEBAM EGO EX TE PERC. ] ſcio equidem eum viuere: ſed vtrum valeat, ne, ex te quærere volebam: & hoc ex te ſcire poſſum: Significat Chryſalus Mneſilochum valere, ſi Bacchis, quam amat inuenta eſt: ſin autem non eſt inuenta non valere. multi viuunt, qui minus rectè valent. QVI SCIRE POSSVM ] quo pacto ſcire poſſum, recténe valeat Mneſilochus, quem biennio non viderim? NVLLVS PLVS ] nullus plus ſcire poteſt, quàm tu quippe qui ſcias vnus, quo loco ſint eius res, quæ ad amorem eius pertinẽt. Valet igitur herus meus Mneſilochus, ſi Bacchidem, quã deperit, reperiſti. ſi nõ reperiſti, non valet. QVIA ILLA INVENTA, &c.] in prouocabulis, *illa* & *ille*, vnũ l. exteritur, & prior ſyllaba corripitur. quod & Terentio vſitatum eſt. ANIMA'ST AMICA AMANTI &c.] & anima, ſeu animus eius qui amat, non eſt in eius corpore, neque pectore, ſed in eius quam, aut quem amat, pectore. In Pſeud. *Aduertito animum.* CA. *non adeſt.* PS. *at tu cita,* &c ſup. in Ciſtell *Ubi ſum, ibi non ſum: vbi non ſum, ibi eſt animus* ad quem locũ hac de re plura SI ABEST ] amica. RES NVLLA'ST] res familiaris perit, IPSVS EST NEQVAM, ET M.] ipſe omnia ſua profundit, & diſſipat, & nulli rei honeſtæ operam dat, ita miſer eſt. MANDATIS SVPER? ] de mandatis? de iis, quæ tibi mandauit herus meus Mneſilochus? EGON' VT QVOD AB ILLO ATT. N. &c. ] egóne committerem, vt quod mihi ab illo per nuntium mandatum eſſet, id ei non confectum redderem? egóne tam ignauus, aut tam negligens, aut tam inofficioſus eſſem, vt quod nuntius ab eo veniens mihi nuntiaſſet, id ego ei continuò non tranſactum redderem? REGIONES COLERE MAVELL. ACH. ] mallem mortuus eſſe, mallem

Digitized by

mallem apud inferos eſſe: vel prima ſyllaba vocis *Acheronticas* hic breuis eſt, vel, vt verſus ſit integer, addendum pronomen *ego*. SAMIAM QVIEBM] emi Bacchidem non quamlibet, ſed Samiam. VIDE QVAESO, NE QVIS ILLAM TR. INDIL.] iocus ex verbo *Samiam*. alludit enim ad vaſa Samia, quæ fictilia, hoc eſt, ex luto Samio ficta erant? & idcirco fragilia. IAMNE VT SOLES?] Iamne ad ingenium redis, vt riſum captes in rebus ſeriis? Iamne, vt ſoles, facetus es] VT ISTVC EST LEPIDVM?] quàm iſtuc, quod dicis, lepidum eſt? PROXIMAE VICINIAE H.] in proxima vicinia habitat. proximę viciniç, patrius caſus, aduerbium olens. Iam in prouocabulo. iſtuc, s. exteritur, vt prima ſyllaba breuis eſſe poſſit ECQVIDNAM MEM. MNES.] numquid nam meminit Menſilo hi? Sic Horat. lib. 1. epiſt. ad Iul. Flor. *Vt valet, vt meminit noſtri?* IMMO, VT EVM CRED. MIS. AM. D.] Immò, vt credis eum abſentem deſiderio Bacchidis macerari, ita Bacchis illum abſentem miſera amans deſiderat. SCITVM ISTVD] bellum & lepidum eſt iſtud, quod dicis, Bacchidem deſiderio Mneſilochi affectam eſſe. NON TANTVLVM INTERMITTIT T.] ne breuiſſimum quidem tempus intermittit, quin eum nominet aſſiduè, & indeſinenter, & ſine intermiſſione temporis eum habet in ore, *tantulum*. δεικτικῶς, oſtendit enim aliquid minimum, cum hoc loquitur: fortaſſe pilum, aut vnguem extremum, aut aliquid tale ad ſignificandam temporis breuitatem. Argumentum amoris eſt certiſſimum, cùm abſens abſentem deſiderat & nominat. IMMO] cum plura dicturus eſſet Piſtoclerus, orationem eius interrumpit Chryſalus, fortaſſis obſcure ſignificans, ſuſpicioſum eſſe, & non decere, ſodalis amicam nimium à ſodali laudari: vel eò tantùm interpellat, quod inepta, & indecora actione vtatur in eis, quæ referat, pronuntiandis. quod magis probo, propterea quæ ſequuntur, *non herus ſed actor*, &c.] IMMO HERCLE ABIERO P.] quàm audiam tam inepte narrantem. SED ACTOR MIHI COR. OD. S.] ſed Piſtoclerus, qui agit, & loquitur, mihi animum moleſtia afficit, ſauciat, offendit. tralatio eſt. Piſtoclerus mihi moleſtus eſt, vel propterea quòd commemoratione multorum Bacchidis dictorum, ac factorum arguit ſe cū ea ſæpius, & familiariùs, quàm par ſit, cum ea verſari. ſed ego priorem ſententiam magis probo. SI EAM AGIT PELLIO] quidam fuit Pellio malus, atque ineptus comœdus. eſt autem Pellio, qui pelles is ſubigit aut interpolat, & concinnat aut vendit. Nonnulli dicūt quidam actori inepto, hoc nomen fuiſſe. SED BACCHIS ETIAM FORTIS TIBI VISA'ST?] ſed dic mihi, Bacchiſne tibi fortis, id eſt, formoſa viſa eſt? ſic in Milite. *ecquid fortis viſa eſt?* Ita Seruius, & Nonius fortaſſis autem *fortis*, cum de muliere aut puella dicitur, formoſam ſignificat, quia formoſa mulier, quouis viro, quātūuis robuſto, ac valido, potentior ac validior eſt quod Anacreō teſtatur huius rei teſtis locuples, φύσις κέρατα ταύροις, Ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις. Ποδωκίην λαγωοῖς, Λέουσι χάσμ' ὀδόντων, Τοῖς ἰχθύσι τὸ νηκτόν, Τοῖς ὀρνέοις πετᾶσθαι, Τοῖς ἀνδράσι φρόνημα. Γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχεν. Τί οὖν δίδωσι; κάλλος, Ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν, Ἀντ' ἐγχέων ἁπασῶν. Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον, Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα, id eſt, natura cornua Tauris, vngulas autem equis dedit: celeritatem pedum leporibus, Leonibus dentium hiatum, piſcibus natandi facultatem, auibus volatum, viris mentis præſtantiam At mulieribus non poterat eam largiri: quid igitur, formam, pro clypeis omnibus, pro gladiis omnibus. ferrum autem, & ignem ſuperat mulier, quæ formoſa eſt. NI NACTVS VEN. ESSEM H. IVN. D.] ni nactus eſſem formoſiorem, hanc ei proximam dicerem. Nonnulli, *ducerem*, legi volunt. ego nihil muto. ÆDEPOL MNESIL. alloquitur Mneſilochum abſentem. VT REM HANC NATAM ESSE INTELLIGO] qualem huius rei naturam eſſe video: Sic loquitur in Caſina, *Ita rem natam eſſe intelligo. Neceſſum eſt verſis gladiis depugnarier.* Idem in Trucul. *Fiat vt, rem quam video, hoc accipiendum eſt quod datur.* Eodem pertinet & eiuſdem generis eſt, quod ſæpè vſurpari ſolet, *è re nata*. PHILIPPEO QVIDEM] auro puriſſimo, & putiſſimo, à Philippo Macedone. hinc nummi Philippei, infrà eadem fabula, *Nunc niſi ducenti Philippei redduntur mihi, Iam ego illorum ego animam amborum exſorbebo.* Idem in Trinūmo, *Nummorum Philippeum ad tria millia.* Horatius epiſtola prima libr. 2. *Chœrilus, incultis qui verſibus, & malè natis Rettulit acceptos, regale numiſma, Philippos.* Vlpianus Iuriſconſultus libro Digeſtorum trigeſimoquarto, tit. 2. capitul. legis Quintus Mutius *Si autem aurum, vel argentum ſignatum legatum ſit: id paterfamilias videtur teſtamento legaſſe quod aliqua forma eſt expreſſum, veluti quæ Philippi ſunt*, &c. ATQVE ETIAM PRIVS] prius quàm iam, ſi fieri poteſt. hyperbole. ET MILES QVIDEM, QVI DE AMIT. BACCH.] & miles non quiuis, ſed is miles, qui aurum hic exigit, vt miſſam faciat Bacchidem: & ſi aurum non accipiat, vnà ſecum hinc Bacchidem abducet. ATQVE ITA NE MIHI SIT M.] atque ita citò veniat, ne me moretur. proinde ac ſi dicat, tantùm abeſt, vt eum ſim moraturus in nummis expediendis, ac numerandis, vt verear, ne ille me paratū moretur. DOMI'ST] aurum, non quæro foris. NEC QVIQVAM SVPPL.] id eſt, nec aurum à quoquam ſupplex peto, cum domi habeam. quod domi habemus, nec à vicinis, nec ab amicis petimus: ſic ſuprà in Aſin. *habeo opinor familiare tergum, ne quæram foris.* ad quem locum plura exempla collegimus, & infrà alia colligentur. DVM QVIDEM HOC PECT. P. M.] quandiu quidem meum pectus perfidia pollebit, ſeu inſtructum erit hoc pectus, δεικτικῶς, id eſt, meum pectus. TV INTVS DICITO MNESIL. ADESSE B.] ordo, tu intus dicito Bacchidi Mneſilochum adeſſe. NEGOTIVM HOC AD ME NVNC ATT. AVR.] negotium aurarium, id eſt, negotium de auro inueniendo. PHILIPPOS] nummos à Philippo Macedone dictos, & Philippi imagine impreſſos ac ſignatos. Valebat autem numus Philippeus aureos duos circiter aureos Gallicos: quod ego ex vno nuper cognoui, quem mihi oſtendit Clemens Teuerinus MACHINABOR MACHINAM] Atticiſmus. μηχανήσομαι μηχανήν, hoc eſt, aliquam fabricabor fallaciam: aliquid comminiſcar: aliquid excogitabo, ſeu reperiam: aliquam machinam parabo. SED FORIS CONCREPVIT, &c] Sæpè iam diximus, apud veteres illos, foreis ita fuiſſe poſitas, & ita aperiri ſolitas, vt domi exituri erant, foreis pulſarent, ne, qui extrà iter facerent, à ianua extrorſum verſa læderentur.

NICOBVLVS ſenex, CHRYSALVS ſeruus.

IBo in Piraeum, viſam ecqua aduenerit
In portum ex Epheſo nauis mercatoria.
Nam meus formidat animus noſtrum tam diu
Ibi deſidere, neque redire filium.
Ch. Extexam ego illum pulchrè iam, ſi dij volunt.
Haud dormitandum'ſt. eſt opus chryſo Chryſale.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi itaque tondebo auro vſque ad viuam cutem.
Seruus ſalutat Nicobulum Chryſalus.
Ni. Proh di immortales, Chryſale, vbi mihi eſt filius?
Ch. Quin tu primum ſalutem reddis, quam dedi?
Ni. Salue. ſed vbinam eſt Menſilochus? Ch. viuit, valet.
Ni. Venitne? Ch. venit. Ni. euax, adſperſiſti aquam.
Benéne vſque valuit? Ch. pancraticè atque athleticè.
Ni. Quid hoc? qua cauſſa eum hinc in Epheſum miſeram,
Accepitne aurum ab hoſpite Archidemide?
Ch. Heu, cor meum & cerebrum Nicobule finditur.
Iſtius hominis vbi fit quaque mentio.
Tun' hoſpitem illum nominas, hoſtem tuum?
Ni. Quid ita hercle obſecro? Ch. quia edepol certè ſcio,
Vulcanus, ſol, luna & dies, dei quattuor,
Sceleſtiorem nullum hoc illuxere alterum.
Ni. Quémne? Archidemidem? Ch. quàm, inquam, Archidemidem.
Ni. Quid fecit? Ch. quid non fecit? quin tu id me rogas?
Primùm dum infitias ire cœpit filio,
Negare ſe debere tibi triobulum,
Continuò antiquum ibi hoſpitem noſtrum ſibi
Mneſilochus aduocauit, Pelagonem ſenem:
Eo præſente homini extemplo oſtendit ſymbolum,
Quem tute dederas, ad eum vt referet, filio.
Ni. Quid vbi ei oſtendit ſymbolum? Ch. infit dicere
Adulterinum & non eum eſſe ſymbolum.
Quótque innocenti ei dixit contumelias?
Adulterare eum aiebat rebus cæteris.
Ni. Habetn' aurum? id mihi primùm dici volo.
Ch. Poſtquam quidem prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos, & mille Philippûm. Ni. tantum debuit.
Ch. Porrò etiam auſculta pugnam, quam voluit dare.
Ni. Etiámne eſt quid porro? Ch. hem accipe, trina hæc nunc erit.
Ni Deceptus ſum. Autolyco hoſpiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. Ni. immò ingenium auidi haud pernoram hoſpitis.
Poſtquam aurum abſtulimus, in nauem conſcendimus,
Domum cupientes fortè vt aſſedi in ſtega,
Dum circumſpecto, atque ego tum lembum conſpicor.
Longum'ſt rigorem maleficum exornarier.

Ni. *Perij hercle. lembus ille mihi lædit latus.*
Ch. *Is erat, communis cum hoſpite & prædonibus.*
Ni. *Adeón' me fuiſſe fungum, vt qui illi crederem.*
*Cùm mihi ipſum nomen eius Archidemis*
*Clamaret demturum eſſe ſi quid crederem.*
Ch. *Is noſtræ naui lembus inſidias dabat.*
*Occœpi ego obſeruare eos, qu m rem gerant.*
*Interea è portu noſtra nauis ſoluitur.*
*Vbi portu exijmus, homines remigio ſequi,*
*Neque aues, neque venti citiùs. quoniam ſentio*
*Quæ res gereretur, nauem extemplò ſtatuimus.*
*Quoniam vident nos ſtare, occeperunt ratem*
*Turbare in portu* Ni. *heu ædepol, mortalis malos.*
*Quid denique agitis?* Ch. *rurſum in portum recipimus.*
Ni. *Sapienter factum à vobis. quid illi poſtea?*
Ch. *Reuorſionem ad terram faciunt veſperi.*
Ni. *Aurum hercle auferre voluere, ei rei operam dabant.*
Ch. *Non me fefellit, ſenſi, eo exanimatus fui.*
*Poſtquam nos vidimus auro inſidias fieri.*
*Capimus conſilium continuò, poſtridie*
*Auferimus inde aurum omne illis præſentibus,*
*Palàm atque apertè, vt illi id factum ſciſcerent.*
Ni. *Scitè hercle. cedò quid illi?* Ch. *triſtes illico,*
*Quando extemplò à portu ire nos cum auro vident,*
*Subducunt lembum capitibus caſantibus.*
*Nos apud Theotimum omne aurum deponimus,*
*Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.*
Ni. *Qui iſtic Theotimus eſt?* Ch. *Megalobuli filius,*
*Qui nunc in Epheſo eſt Epheſis cariſſimus.*
Ni. *Næ ille herclè mihi ſit multo tanto carior,*
*Si me illoc auro tanto circumduxerit.*
Ch. *Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt, ibi,*
*Demum publicitus ſeruant.* Ni. *occidiſtis me,*
*Nimio hic priuatim ſeruaretur rectius.*
*Sed vos nihílne attuliſtis inde auri domum?*
Ch. *Immò etiam. verum quantum attulerit, neſcio.*
Ni. *Quid neſcis?* Ch. *quia Mneſilochus noctu clanculum*
*Deuénit ad Theotimum: nec mihi credere,*
*Nec cuiquam in naui voluit. eò ego neſcio*
*Quantillum attulerit, verùm haud permultum attulit.*
Ni. *Etiam dimidium cenſes?* Ch. *non ædepol ſcio.*
*Verùm haud opinor.* Ni. *fértne partem tertiam?*
Ch. *Non hercle opinor, verùm verum neſcio.*
*Profectò de auro nihil ſcio, niſi neſcio.*
*Næ tibimet illuc naui capiendum eſt iter,*
*Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.*
*Atque heus tu?* Ni. *quid vis?* Ch. *annulum gnati tui*
*Facito vt memineris ferre.* Ni. *quid opu'ſt annulo?*

Ch. *Quia id ſignum eſt eum Theotimo, qui eum illi afferet,*
*Ei aurum vt reddat.* Ni. *meminero, & rectè mones.*
*Sed diuéſne eſt iſtic Theotimus?* Ch. *etiam rogas?*
*Qui ſoccis habeat auro ſuppactum ſolum.*
Ni. *Cur ita faſtidit?* Ch. *tantas diuitias habet,*
*Neſcit quid faciat auro.* Ni. *mihi dederit velim.*
*Sed qui præſente id aurum Theotimo datum eſt?*
Ch. *Populo præſente nullu'ſt Epheſi quin ſciat.*
Ni. *Iſtuc ſapienter ſaltem fecit filius,*
*Cùm diuiti homini id aurum ſeruandum dedit,*
*Ab eo licebit quamuis ſubitò ſumere.*
Ch. *Immò hem tantiſper nunquam te morabitur,*
*Quin habeas illud quo die illuc veneris.*
Ni. *Cenſebam me effugiſſe à vita maritima,*
*Ne nauigarem tandem hoc ætatis ſenex.*
*Id mihi haud vtrum velim licere intelligo,*
*Ita bellus hoſpes fecit Archidemides.*
*Vbi nunc eſt ergo meus Mneſilochus filius?*
Ch. *Deos atque amicos yt ſalutatum ad forum.*
Ni. *At ego hinc ad illum, vt conueniam quantum poteſt.*
Ch. *Ille eſt oneratus rectè, & plus iuſto vehit.*
*Exorſa hæc tela non male eſt omnino mihi,*
*Vt amantem herilem copem facerem filium,*
*Ita feci, vt aurum quantum vellet ſumeret.*
*Quantum autem lubeat reddere, vt reddat patri.*
*Senex in Epheſum hinc ibit aurum arceſſere.*
*Hîc noſtra agetur ætas in malacum modum.*
*Siquidem hic relinquet, nec ſecum abducet ſenex*
*Me dei Mneſilochum. quas ego hic turbas dabo?*
*Sed quid futurum eſt, cùm hoc ſenex reſciuerit?*
*Quom ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciuerit.*
*Nóſque aurum abuſos? quid mihi fiet poſtea?*
*Credò hercle adueniens nomen mutabit mihi,*
*Faciétque extemplo cruciſalum me ex Chryſalo.*
*Aufugero hercle, ſi magis vſus venerit.*
*Si ero reprehenſus, macto ego illum infortunio:*
*Si illi ſunt virgæ ruri, at mihi tergum domi'ſt.*
*Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,*
*Super auro, amicáque eius inuenta Bacchide.*

IBO IN PIRAEEVM VISAM. &c.] prępoſitionem addidit nomini accuſatiui caſus *Piræum*, non vt oppido, ſed vt loco. vide ep. 3. lib. 7. Epiſtolarum Att. ibi, *Venio ad Piræa. in quo magis reprehendendus ſum. quòd homo Romanus Piræa ſcripſerim, non Piræum: (ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quam quòd, in, addiderim. non enim hoc vt oppido prepoſui, ſed vt loco.* &c. ECQVAE] ecqua: nunqua. NAM MEVS FORMIDAT ANIMVS &c.] id eſt, nam ego formido, &c. NOSTRVM TAM DIV IBI DES.] id eſt, quòd noſter filius ibi tam diu deſideat: id eſt. otioſus ſederat. à deſidendo, deſides dicti ſunt, & deſidia. EXTEXAM EGO ILLVM PVLCRE IAM, &c.] id eſt, ſpoliabo, & nudabo illum auro. extexere, eſt telam ſua textura aut lana nudare. ſignificat & minatur ſe Nicobulum auro emunctutum & marſupia, vt in epid loquitur, extenteraturum. alii ſic explicant: ego illius rationes omneis, & conſilia omnia peruertam. SI DII VOLVNT] ſi dii adiuuant. diis volentibus. In epiſt. Timarchidis Verris accenſi ad Apronium lib 3. accuſat. *ipſi ſudabunt ſi dÿ volent.* HAVD DORMITANDVM'ST] ſic ſuprà in Epid. *non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia'ſt.* EST OPVS CHRYSO CHR.] περίχυσις, & πραγματεία. eſt opus auro Chryſalo.

ſtle. QVEM QVIDEM EGO HODIE FACIAM HIC ARIETEM PHRYXI ] id eſt, quem ego auro nudabo, ac ſpoliabo, vt arietem Phryxi, cuius vellus erat aureum. Phryxum autem, & Hellen deorum beneficio ab interitu vindicatos cùm iam aræ, & neci deſtinati eſſent, vexit per mare Ægeum hic aries. Atque Helle quidem ad Propontidem in mare decidit, à qua dictus eſt Helleſpontus: Phryxus verò ad Colchidem ſaluus perlatus eſt. TONDEBO AVRO VSQVE AD VIVAM CVTEM ] manet in allegoria, ſpoliabo ſenem, inquit, auro, vſque ad viuam cutem. ad viuam cutem tondentur aries, & oues, cum ita tondentur, vt nuda cutis relinquatur, & ferrum vſque ad ſanguinem perueniat. ſic dicimus, de viuo detrahere, ſeu reſecare: & vſque ad viuum vngueis, vel aliquid aliud reſecare, & viuos vngueis rodere. Horat. epiſt. 10. lib. 1. *Sæpe caput ſcaberet, viuos & roderet vngueis*: M. Tull. in Lælio *Neque id ad viuum reſeco, vt illi qui hæc ſubtilius diſputant.* Idem pro Flacco, *dat de lucro: nihil detrahit de viuo.* Idem lib. 1. accuſationum, *De viuo igitur erat aliquid reſecandum, vt eſſet vnde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollari nummorum adderetur.* tonſos ad viuum, ſeu ad viuam cutem dicunt Græci ἐν χρῷ κεκαρμένους. QVIN TV PRIMVM REDDIS SALVTEM, Q. D.] ſic dixit reddere ſalutem, ſuprà in Epid. *ſaluus ſis, quod credidiſti, reddo?* VIVIT, VALET] plus eſt valere, quam viuere. Itaque hoc ordine poſuit, viuit, valet. oratio enim debet creſcere. ſic ſuprà, *Rogabit me, vbi ſit, viuit.* PIST *nempe rectè valet, &c.* EVAX] interiectio animi lætitiam declarans. profert hunc locum Cariſius lib. 2. gram. inſtit. Idem Plautus Menæch. *Euax, iurgio hercle tandem vxorem abigi ab ianua.* ADSPERSISTI AQVAM ] reddidiſti animum. allegoria eſt, ab iis ducta, qui aut curſu & labore aliquo corporis delaſſati, animi perturbatione percuſſi, & permoti, aqua adſperſa recreantur, ſuprà in Ciſtell. *adſpirat aquulam.* Idem in Truc. *adſperſiſti aquam, iam rediit animus. deme ſoleas.* VSQVE, vſque ab eo tempore, quo profectus eſt, ad hodiernum diem PANCRATICE ATQVE ATHLETICE] valuit, vt ii qui omnibus corporis viribus adductis certant, omnibuſq. certandi modis in certando vtuntur: quod Græci dicunt παγκρατιάζειν. vnde παγκρατιασταί, qui omnibus neruis, & membris, & vt dicitur, vnguiculis connixi certant. Pancraticè valere autem eſt, more athletarum valere. ſuprà in Epid. *pugilicè, atque athleticè* QVA CAVSA EVM HVNC IN EPHESVM ] &c. ordo & ſententia eſt, accepiſne aurum ab hoſpite Archidemide: qua cauſa, id eſt, propter quã cauſam eum Epheſum miſeram? HEV COR MEVM, ET CEREBRVM NVNC FINDITVR ] finditur, μερίζεται, σχίζεται, τέμνεται, ſcinditur, ſecatur, diuiditur. ISTIVS HOM. VBI FIT QVAQ. MENT ] mallem ſic legi, *iſtius hominis vbi fit quomque mentio*, id eſt, vbicunque, ſeu quandocunque iſtius hominis fit mentio, *quaque*, ſi cui retinendum videbitur, licebit interpretari, ex omni parte, ſeu ex quaque parte. TVN' HOSP. ILL NOM. HOST. T.?] hoſpitem, hoſtem, παρονομασία. DEI QVATVOR] dii quatuor Dei prodii, vt ei & eis pro ii & iis, bonis ſcriptoribus ſunt vſitata. Iam cur quatuor hi proxime commemorati dii ſint, in promptu eſt. Ac de Vulcano quidem, & Sole, qui Apollo eſt, & Luna, quæ Diana, nemo dubitat. de die poſſit aliquis dubitare. ſed primum qui Theogoniam Heſiodi legerit, cognoſcet Diem eſſe Noctis, & Erebi filiam: ſeu filium. Sic Heſiodus, Νυκτὸς δ' αὖτ' αἰθήρ τε, καὶ ἡμέρη ἐξεγένοντο, Οὓς τέκε κυσαμένη Ἐρέβει φιλότητι μιγεῖσα. id eſt ex nocte Æther, & Dies nati ſunt, quos peperit grauida, cum Erebo per amorem commiſta. deinde, ſi quidquid mortaleis iuuat, in deorum numerum retulit antiquitas, quid eſt, quamobrẽ etiam Diei ſuus ſit inter deos locus? Enumerãtur autẽ hic potiſsimũ ii dii, ex quib. aliquid lucis oritur, quales ſunt Vulcanus, cuius ignea natura eſt, Apollo ſiue ſol: Diana quæ eſt Luna, & Dies, qui ſine luce conſtare non poteſt. ILLVXERE] id eſt illuſtrauere. Nam *illuxére*, hoc loco actiuam ſignificationem habet. vel hoc modo explica, dii quatuor non luxere in ſceleſtiorem alterum, quàm hic eſt Archidemides. Horatius epiſtola 4. lib. 1. *Omnem crede diem tibi deluxiſſe ſupremum.* M. Tull. Philippica 1 *quem potes recordari in vita illuxiſſe tibi diem lætiorem, quàm cum expiato foro, diſſipato concurſu impiorum, &c. domum te recepiſti?* Idem pro Milone, *Erit, erit illud profectò tempus, & illuceſſet aliquando dies, &c.* QVID NON FECIT? QVIN TV ID ME R.] quin potius me rogas, quid non fecerit, quàm quid fecerit? proinde ac ſi dicat. ſcelerata eius facta, numerari nõ poſſunt: & mihi facilius eſt dicere, quid nõ fecerit, quàm quid fecerit. PRIMVM DVM INFIT ] primũ igitur infitiari cœpit, filio ſe tibi debere treis obolos *dum*, particula eſt nihil ſignificãs quæ adiicitur aliis vocibus. TRIOBVLVM] ne treis obolos quidẽ, ne triobolũ quidem ADVOCAVIT] hic aduocati dicti, qui à nobis adhibẽtur cauſę noſtrę, & iuri noſtro ſtudẽdi, ac fauẽdi gratia OSTENDIT SYMBOLVM] ſolebãt Gręci etiã diuerſarum ciuitatũ in reb. cõtrahendis, & pactis cõuentis vti teſſeris tabularũ, & ſyngrapharum loco: quas appellabant ſymbola. ex hiſque iis dicebatur & iudicia, iudiceſque, ſeu, vt Latini vocant, recuperatores dabantur. Ariſtotel. libr. 3. Polit. princip. οὐδ' οἱ τῶν δικαίων μετέχοντες οὕτως, ὥστε καὶ δίκην ὑπέχειν, καὶ δικάζεσθαι πολῖταί εἰσι· τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι. &c id eſt, neque ii, quibus cum iura ita cõmunicata ſunt, vt & iudiciũ inter ſe accipere debeat, & litem intẽderet atque in ius vocare poſſint, ciues ſunt. hoc enim cõtigit, & tribuitur etiam iis, qui teſſeris publicè acceptis iura inter ſe habent communia, & res cõtrahunt. Antiphon. καὶ δίκας ἀπὸ συμβόλων ὑμῖν δικαζόμενος. Plautus noſter ſignũ videtur appellare infrà ead. fab. non longè, ib. *Quia id ſignum eſt eum illi afferret.* Sed non eſt ita. nam aliud ibi ſignificatur per ſignum, aliud hic per ſymbolum. INFIT DICERE] incipit dicere, &c. ſic Lucr. lib. 3. *Commutare animum quicunque adoritur & infit.* INNOCENTI ] filio tuo. DIXIT CONTVMELIAS?] contumelia duplex: altera in verbo, altera in facto poſita. in verbo, vt ſi quis virum bonum, & abſtinẽtem, furem: pium & religioſũ, impiũ & periurũ appellet. in facto, vt ſi quis hominem liberũ fuſte mulcet ac verberet. Sic loquitur in Pſeud. *Contumeliam ſi dices, audies.* & in Truc. *ſanus ſi ſis videas, ne dixis contumeliam.* ADVLTERARE EVM AIEBAT REB. CETERIS] adulterare videtur vſurpaſſe abſolutè pro corruptorem eſſe. Nonnulli legunt *res ceteras*: neque repugnat metrum. nã *eum*, duarũ ſyll. erit: cùm in ſcriptura recepta quam ſecuti ſumus, vnius ſyll. ſit. ego nihil muto POSTQVAM QVIDEM PR. RECVP. D] prætoris erat iudices dare, qui recuperatores dicebãtur & tres erãt numero: & de controuerſiis priuatis cognoſcebant. nunc iudices delegati vulgo nominantur. Idem in Rudente, *Quis me eſt mortalium miſerior qui viuat alter hodie Quem ad recuperatores modo damnauit Pleuſidippus?* ET MILLE PHILIPPVM ] ſic dictum mille philippũm, vt mille hominum mille ouium, mille nummum & ſimilia. De quibus Gell. lib. 1. cap. 16. notauimus ad illum verſum Horatii Satyra 3 libro 2. *Mille hominum inſanus lare dedit, &c.* PVGNAM.]

tralatio. QVAM VOLVIT DARE] edere. ETIAMNE EST QVID PORRO?] etiámne eſt aliquid amplius? TRINA HAEC N. E.] triplex hæc nunc erit. AVTOLYCO HOSPITI] furaci, ſeu furi. Autolycus Siſyphi filius, Synonis pater homo furaciſſimus. Immò Autolycus Mercurii fuit filius, Vlyſſis auus maternus, qui animalium, quę furto abſtulerat, colorem mutabat. Martialis libr. 8. epig. in Luſcum furem, *Ne contemne caput, nihil eſt furacius illo, non fuit Autolici tam piceata manus.* Autolycum commemorat Homerus ἰλιάδ. κ & pluribus verbis ὀδυσσείας τ. ab illo loco. αὐτίκα δ' ἔγνω οὐλήν. τήν ποτέ μιν σῦς ἤλασε λευκῷ ὀδόντι, Παρνησόνδ' ἐλθόντα μετ' αὐτόλυκόν τε καὶ υἷας, Μητρὸς ἑῆς πατέρ' ἐσθλὸν, ὃς ἀνθρώπους ἐκέκαστο κλεπτοσύνῃ θ', ὅρκῳ τε. θεὸς δέ οἱ αὐτὸς ἔδωκεν Ἑρμείας. id eſt, continuò autem agnouit cicatricem ex vulnere, quod ei aper quondam inflixit candido dente, in montem Parnaſſum profectò ad Autolycum, & eius filios, matris patrem virum fortem, qui ſuprà omneis homines ornatus erat furandi arte, & iureiurando. Deus autem Mercurius ipſe ei hæc donauerat. AVIDI] cupidi, auari. DOMVM CVPIENTES] domum reuerti, ſeu reuiſere cupientes. ἔκλειψις. VT ASSEDI IN STEGA] ſtega, nauis tabulatum, & quaſi proſcenium, in quo nautæ ambulant. ſic ferè Fulgentius, qui hunc locum profert. ATQVE EGO TVM, &c.] id eſt, continuò ego tum lembum conſpicio. *atque* pro continuò, ſeu ſtatim, notaut grammatici veteres. Sic ſuprà in Captiuis. *Quò imus vnà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.* LEMBVM] lembus, inquit Nonius, nauicula breuis piſcatoria. Plaut. Mercat. *Dum hæc aguntur, lembo aduehitur pater pauxillulo.* Fulgentius autem, lembus, inquit, genus nauiculæ velociſſimæ: quod dromonis, aliàs dromadis nomine appellamus. LONGVM'ST RIG MAL. EXORN.] id eſt, longus ſim, ſi velim rigorem, id eſt, metum maleficum, hoc eſt, noxium deſcribere atque amplificare. ADEON' ME FVISSE FVNG.] éſtne credibile me vſque adeò fuiſſe tardum, ſtolidum, ſtupidum, nullius pretii hominem, ἀναίσθητον, vt illi nummos crederem? id eſt, vt numos apud illum deponerem? pecuniam credit etiam is, qui deponit, vt ſuprà diximus. fungus autem, per translationem, id eſt, homo ſenſus expers, ſtolidus, & nullius pretii: ſic infrà eadem fabula. *& iam nihil ſapit: Nec ſentit, tanti eſt, quanti fungus putridus.* IPSVM NOMEN EIVS ARCHIDEMIDIS, &c.] Latini vitabant mala nomina, vt Epidamnum, propterea quòd in eo nomine damnum exauditur, Dyrrachium appellarunt. Sic igitur quia in nomine Achidemide, verbum *demo* incluſum videtur. ſignificat Nicobulus ſe ab nomine debuiſſe admoneri nummos ei, qui ita appellaretur, non fuiſſe committendos, quaſi clarè diceret, ſe aliquid de ſumma detracturum, aut etiam totam ademturum. demturum, id eſt, de toto detracturum, & demiturum. ſed videtur legendum *ademturum.* adimere autem, eſt totum auferre, quæ ſignificatio videtur hîc poſtulari: demere verò de toto detrahere. Veruntamen nihil mutandum arbitror, perſpicuè enim alludit ad verbum *demo*, quod exauditur in nomine Archidemidis. CLAMARET] clarè admoneret, & quaſi loqueretur. βοᾷ. Sic Marcus Tullius Verr. 4. *Litteræ ſunt in medio, quæ ſe corruptas eſſe clamant.* Catullus ad Flauium, *Nam te non viduas iacere noctes nequicquam tacitum cubile clamat.* Apuleius libro 8. *Interea quidam ſenex de ſummo colle proſpectat: quem circum, oues, & capellæ paſcentes, opilionem eſſe profectò clamabant.* Demoſthenes orat. περὶ παραπρεσβ. ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν, αἰσχρῶς. id eſt, hæc nonne clamant & loquuntur pecunias accepiſſe Æſchinem? Idem Olynth. 1. ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μόνον οὐχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεὶς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστίν. &c id eſt, præſens igitur opportunitas, Athenienſes, tantum non dicit, vocem mittens, oportere vos res illas retinere &c. INSIDIAS DABAT] inſidiabatur. ſic ſæpè loquitur ſuprà in Aulularia, *Emortuum ego me mauelim leto malo, Quam non ego illi dem hodie inſidias ſeni.* In Caſina, *Hinc ex inſidiis, hiſce ego inſidias dabo.* HOMINES REMIGIO SEQVI] homines, qui erant in lembo, ſequebantur, ſequi cœperunt, lembum remis impellentes, vt nos aſſequantur, ſeu adipiſcantur. libri vulgati habent *remulco ſequi*, mendosè. NEQVE AVES, NEQVE VENTI CITIVS] hyperbole, per quam ſignificatur ſumma celeritas. QVONIAM SENT. &c.] id eſt, quando ſentio, &c. ἐπειδὴ, poſteaquam, vel legendum, *quom iam ſentio.* veruntamen nihil muto. QVAE RES GERERETVR] quo ſpectarent prædones illi: aut quid molirentur. malim legi, *quæ res geratur.* NAVEM EXTEMPLO STATVIMVS] nauem continuò ſiſtimus. curſum ſuſtinemus. TVRBARE] ita agitare, vt non procederet. RVRSVM IN PORTVM RECIPIMVS] recipimus nos in portum, vel nauim potiùs. REVORSIONEM AD TER. F. V.] reuertuntur ad terram veſperi. EI REI OP. DAB.] ei rei ſtudebant. NON ME FEFELLIT] non me latuit. INDE] è naui. SCISCERENT] ſcirent. SVBDVCVNT LEMBVM] ſubducunt in portum, ſeu ad terram. Virgilius libro 1. Æneid. *Urbem quam ſtatuo, veſtra eſt, ſubducite naues.* Græci dicunt κατάγειν ναῦν, quod Latini ſub ducere nauem: non ἀνάγειν quod illi deducere, ſeu in altum deducere. CAPITIBVS CASANTIB.] id eſt, capitibus deiectis, ac demiſſis: & ita mœſtitiam indicantes ac declarantes κατηφεῖς. τὰς κεφαλὰς κάτω ἔχοντες. ſic ſuprà in Aſinaria, *Atque hercle ipſum adeò contuor, caſanti capite incedit.* ad quem locum hac de re plura. Sic autem legendum, non vt vulgò, *capitibus quaſſantibus.* NOS APVD THEOTIMVM OMNE AVR. DEP.] Solebant veteres nummos, & res cariſſimas, in fanis ac templis potiſſimùm deponere, & maximè in temporibus difficilibus & in rebus dubiis. Cicero libro 5. epiſtola ad Ruf. *Nam de lege, ita eſt actum, vt auctore Cn. Pompeio, iſta pecunia in fano poneretur.* Idem libro quinto epiſtola ad Atticum epiſtola vltima in extremis, *Græcis quærentibus & vt in fano deponerent poſtulantibus, non conceſſi.* Cæſar libro 1. de bello Ciuili, *Tota Italia delectus habentur, arma imperantur, pecuniæ à municipiis exiguntur, & è fanis tolluntur: omnia diuina, humanáque iura permiſcentur.* Herodotus in Terpſichore, Εἰ δὲ τὰ χρήματα καταιρεθείη τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τοῦ ἐν Βραγχίδῃσι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσειν τῆς θαλάσσης. id eſt ſi autem pecuniæ ex templo, quod eſt in Brachidis, quas Crœſus Lydus depoſuerat, tollerentur, magnopere ſperabat ſe maris imperiū habiturum, Herodianus libro 1. ναὸς τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη μέγιστον, καὶ κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν διʼ ἀσφάλειαν, ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου. ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν ἐκεῖσε ἐθησαύριζεν. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν, id eſt, totum Pacis templum incendio conſumptum eſt maximum & pulcherrimum omnium, quæ in vrbe erant, operum. Tum templorum omnium erat ditiſſimum propter loci religionem ab omni iniuria tutum & donis conſecratis ex auro, & argento exornatum. Vnuſquiſque autem quæ habebat cariſſima, ibi vt in loco tutiſſimo recondebant. Sed ignis vna nocte multos ex copioſis, ac locupletibus pauperes fecit, & Dio Chryſoſtomus. λέγω

Ῥοδιαν

Ψοδ ἰακωβ. ἴσι τοῖς τῷ Ἐφεσίων ὅτι πολλὰ χρήματα παρ' αὐτοῖς ἐστι, τὰ μὲν ἴδια τῶν ἀποκείμενα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀρτέμιδος, οὐκ ἐφεσίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ξένων καὶ τῶν ὁπόθεν δήποθεν ἀνθρώπων, τὰ δὲ καὶ δήμων, καὶ βασιλέων τιθέασι δὲ πάντες οἱ τιθέντες ἀσφαλείας χάριν, οὐδενὸς οὐδέπω οὔτε τολμήσαντος ἀδικῆσαι τὸν τόπον, καί τοι καὶ πολέμων ἤδη μυρίων γεγονότων καὶ πολλάκις ἁλούσης τῆς πόλεως. id eſt, ſcitis apud Epheſios pecunias eſſe multas, partim priuatorum in templo Dianæ depoſitas, non Epheſiorum modò, ſed & peregrinorum, & hominum longinquorum, partim populorum & regum. Deponunt autem ſuas res in eo templo omnes qui deponunt, propterea quòd ab omni iniuriæ periculo munitum ac tutum eſt, cum auſus ſit nemo vnquam locum violare, quamuis & innumerabilia orta ſint, & vrbs ſæpe capta ſit. Emilius Probus, ſeu Cornelius Nepos, in Ariſtide, Eius arbitrio quadraginta & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata. Id enim commune ærarium eſſe voluerunt. Ad quem locum alia exempla collegimus in commentariis noſtris. MEGALOBVLI FILIVS] legendum puto Megabizi filius. NAE ILLE HERCLE MIHI SIT MVLTO TANTO CAR. &c.] carior, hic, id eſt damnoſior, ſumtuoſior. ambiguum enim nomen eſt *carus*. Nam & id ſignificat, quod nobis cordi eſt, ſeu quod amamus: & id, quod nobis carè conſtat, vt hic. CIRCVMDVXERIT] fraudauerit, ſuprà in Aſinaria. *Quia me, quia vxorem, quia tu ſeruom ſpectatam Potes, circumducere* &c. Idem in Pſeud. *Nam iſthac, quæ tibi renuntiantur, filium te velle amantem circumducere.* &c. IBI DEMVM PVBLICITVS SERVANT] ſic reſtitui ex noſtris libris veteribus, nam alij habent, *ibi ibidem publ.* &c. mendoſe. publicitus autem, id eſt publicè, ſuprà in Amphitr. *Ita peregrè aduenıens hoſpitio publicitus accipiar.* NEC QVIDQVAM IN NAVI] nec cuiquam eorum qui erant in naui, &c. ETIAM DIMIDIVM CENSES] dimidium dixit non dimidiatum, inquit A. Gellius libr. 3. cap. 14. PROFECTO DE AVRO NIHIL SCIO NISI N.] Tale illud, quod Socrates dicere ſolebat: hoc tantum ſcio quòd nihil ſcio. τοῦτο μόνον οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα. NAE TIBI METILLVC NAVI CAP.] næ tibi ipſi illuc naui proficiſcendum eſt. CAPIENDVM'ST ITER] ſuſcipiendum, ſeu capeſſendum eſt iter. ANNVLVM GNATI TVI] annulum obſignatorium, ſiue ſecus. QVIA ID SIGNVM EST, &c.] quia id ſignum inter eos conuenit, vt qui eum annulum illi afferret, ei aurum redderet. QVI SOCCIS HABEAT AVRO SVPP. S.] qui ſoccorum ſoleam habeat auro ſuppactam, ſuppactam autem, id eſt ſuffultam, ſubſtratam. paullò aliter dixit in Trin. *pulmentas iubeam ſuppingi ſoccis.* pro pulmentis iubeam ſuppingi ſoccos. Sic dicimus, aſpergo te aqua. & aſpergo tibi aquam: impertio te ſalute, & impertio tibi ſalutem: circumfoſſam lecto circundare. & foſſa lectum circundare. ſolum autem pro ſolea, etiam Lucret. vſurpauit, lib. 1. & 4. in princip. *Auia Pieridum peragro loca, nullius antè Trita ſolo, iuuat integros accedere fonteis.* CVR ITA FASTIDIT?] cur ita faſtidioſus eſt rerum vulgarium, & vſitatarum? *faſtidit* hic abſolutè poſitum eſt, aliàs enim actiuam ſignificationem habet, vt apud Horatium epiſt. 3 libr. 1. *Faſtidire lacus & riuos auſus apertos.* SED QVI PRAESENTE, &c.] ſed quo præſente, &c. QVAMVIS SVBITO] id eſt, quantumuis ſubitò. IMMO HEM TANTISPER NVNQVAM TE M.] tantiſper accipiendum δεικτικῶς, vt vnguem aut dentem, aut aliquid tale oſtendat. ne tantillum quidem temporis ſpatium te morabitur. CENSEBAM] exiſtimabam. ME EFFVGISSE A VITA M.] me euaſiſſe & ereptum eſſe è vita maritima. *effugiſſe* poſuit abſolutè. licebat & ita dicere, me effugiſſe vitam maritimam ἀποχρηστικῶς. HOC AETATIS] hac ætate ſic ſæpe M. Tullius. *homo id ætatis.* ID MIHI HAVD VTRVM VELIM LICERE INT.] id eſt, intelligo non eſſe liberum alterutrum è duobus facere, nauigare, aut hic quieſcere, & manere: ſed neceſſariò mihi nauigandum eſt. ITA BELLVS HOSPES, &c.] ita fecit, id eſt, ita ſe geſſit erga me, vt mihi ſit velim, nolim, nauigandum. bellus hoſpes, per ironiam & irriſionem dictum eſt. AD ILLVM] ſubintell. ibo. QVANTVM POTE'ST] quàm primùm fieri poteſt. ILLE EST ONER. R. ET PL. IVSTO. V.] allegoria à iumentis, aut à nauibus onerariis: & alludit tamen ad nauigationem, quam ſenex ex ſermone Chryſali perſuaſit ſibi eſſe neceſſariò capeſſendam. EXORSA EST M. T.] alia allegoria, ſignificat autem ſuam fallaciam non malè eſſe ceptam. *exorſa* paſſiuè poſuit. ſic M. Tull. lib. 2. de orat. ad Q. F. *Et multa quærendo reperiunt, non modò ea, quæ non poſſint ipſi diſſoluere, ſed etiam quibus ante exorſa, & potius texta, propè retexantur.* COPEM] copioſum, ſic Nonius: copi, inquit, pro copioſo. Plautus Pſeud. *Atque ego nunc me vt glorioſum faciam, & copi pectore.* AVRVM ARCESSERE] vt aurum arceſſat, vt aurum reportandum curet. ſcriptum eſt autem ad hunc modum, *arceſſere*, in omnibus libris, & manuſcriptis & vulgatis, non vt aliquis in Latinis litteris tiro exiſtimarit, *arceſſere*, adductus nonnullorum grammaticorum auctoritate, qui tradiderunt, *arceſſo*, valere, ac *accerſo*: *accerſo*, cùm *a cerſo*, non ſit Latina vox, ſed barbara, vt aliàs pluribus verbis docui. IN MALACVM MODVM] molliter: mollem in modum. NEC SECVM ABDVCET SENEX MEDET. MNES.] & ſi non abducet ſenex me, & Mneſilochum. NOSQVE AVRVM ABVSOS?] & cùm reſciuerit nos aurum conſumſiſſe? ſic in Perſa, *Nam hoc argentum alibi abutar.* ſuprà in Aſinaria, *abuſa* poſuit παθητικῶς pro *conſumta*. *Vbi illbæc, quæ dedi antè?* LE. *abuſa* non abſque ratione vti, abuti, vſurpatur à Latinis pro conſumere. Nam abuſus eſt earum rerum quæ vſu conſumuntur, vt aiunt iuriſconſulti, & M. Tul. in Top. CRVCISALVM] quaſi in cruce, ſeu in crucem ſalientem, vel quaſi cruci ſuffixum. SI MAGIS VSVS VENERIT] ſi magis opus fuerit. ſi vtilius fuerit. ſi magis in rem meam fuerit. MACTO ILLVM INFORTVNIO] iubeo illum plorare, iubeo illum eſſe miſerum, damno & infortunio illum augeo. ſuprà in Curcul. *Nam ad eo ſol nunc ego te mediocri macto infortunio.* SI ILLI SVNT VIRGAE RVRI, AT MIHI TERGVM DOMI'ST] ſignificat ſe verbera contemnere, neque ſe deterrere etiam virgarum metu, & periculo propoſito, ab audaci facinore. ſi virgas, inquit, habet ruri, quibus me concidat: ego contrà tergum habeo domi, quod concidatur, & plagas perferat. ſic in Aſinaria, *Si quis item omnes conturati cruciamenta conferant. Habeo, opinor, familiare tergum ne quæram foris.* HERILI FILIO HANC FAB. D.] herili filio Mneſilocho, hanc fabricam quam paraui, dabo, vt ea vtatur.

## LYDVS ſeruus. III-1

PEndite atque aperite properè ianuam hanc Orci obſecro. — 368
Nam equidem haud aliter eſſe duco, quippe quò nemo aduenit.

Digitized by Google

*Niſi quem ſpes reliquere omnes, eſſe vt frugi poſſiet.*
*Bacchides, non Bacchides, ſed Bacchæ ſunt acerrimæ.*
*Apage iſtas à me ſorores: quæ hominum ſorbent ſanguinem.*
*Omnis ad perniciem inſtructa domus opi mè atque opiparè.*
*Quæ vt aſpexi, me continuò contuli protinam in pedes.*
*Egóne vt hæc concluſa geſtem clanculum? vt celem patrem*
*Piſtoclere, tua flagitia, aut damna, aut deſidiabula?*
*Quibus patrem, & me, téque, amicóſque omneis affectas tuos.*
*Ad probrum, damnum, flagitium appellere vnà, & perdere?*
*Neque mei, neque te tui intus puditum eſt factis, quæ facis,*
*Quibus tuum patrem, méque vnà, amicos, affines tuos,*
*Tua infamia feciſti geruli figulos flagitij.*
*Nunc priuſquam malum iſtoc addis, certum eſt iam dicam patri.*
*De me culpam hanc demolibor iam, & ſeni faciam palàm,*
*Vt eum ex lutulento cœno properè hinc eijciat foras.*

PANDITE ATQVE APERITE, &c.] Virg. libro 7. *Pandite nunc Helicona Deæ, cantúſque mouete*, &c. IANVAM HANC ORCI] ſic appellat meretricum ianuam, quod quamobrem faciat, mox rationem ſubiungit, Orci ianuam dixit propriè Lucretius libro 6. ibi, *Ianua ne hæc Orci potiùs regionibus eſſe, Credatur poſtea.* Plautus infrà in Trin. *Acheruntis oſtium in noſtro eſt agro.* NAM EQVIDEM HAVD ALITER ESSE D.] non arbitror aliter eſſe, quàm hanc Bacchidum ianuam Orci eſſe ianuam. QVIPPE QVO NEMO ADVENIT, &c. hæc eſt ratio, propter quam Bacchidum ianuam, Orci ianuam dixerit. Equidem, inquit, non aliter eſſe puto, quin hæc ſit Orci ianua. nam nemo vnquam ad has ædeis venit, niſi qui ſit ab omni ſpe derelictus, fore, vt frugi eſſe poſſit, id eſt, niſi quem nulla ſpes ſit, frugi eſſe poſſe. BACCHIDES, NON BACCH. SED B S. ACERR[ Bacchides, non ſunt Bacchides, id eſt, paruæ Bacchæ, ſed Bacchæ, eæque acerrimæ: quæ inſtar Baccharum amentium, & inſanarum dilacerant quencunque nactæ ſunt. SORBENT SANGVINEM] allegoria eſt. Sic M. Tull. Philipp. 2 *Guſtaras ciuilem ſanguinem, vel potius exſorbueras.* INSTRVCTA] parata, ornata. OPIME, ATQVE OPIPARE] inſtructa opime, atque opiparè, tralatio eſt. ME CONTINVO CONTVLI PROT. IN P.] contuli me in pedes: id eſt, dedi, ſeu conieci me in fugam: conieci me in pedes: aufugi ex domo meretricia: proripui me ex ædibus Bacchidum. protinam, id eſt, protinus. Itaque continuò, protinam. σχῆμα eſt ἐν παρελλείψει. Terent. Phorm. *Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me conijcere protinam in pedes.* EGONE VT HAEC CONCL. GEST CLANCVLVM?] egóne facere poſſum, vt hæc taceam, & condita in pectore contineam? VT CELEM PATREM PISTOCLERE, &c.] ἀποστροφὴ ad Piſtoclerum abſentem. DESIDIACVLA?] deſidiæ loca? apta ad deſidiam, ſeu ad deſidendum loca? ſic autem factum eſt, deſidiabulum à deſidia, vt conciliabulum à concilio, mendicabulum à mendico, &c. aliàs legitur *diſpoliabula*, ſeu *diſpoliabula*, à diſpoliendo, ſeu deſpoliendo: fortaſſe non malè, vt per diſpoliabula, ſignificet nequitias, luſtrationes, & ſcortationes, quæ adoleſcenteis intemperanteis diſpoliant. Atque ita legit Nonius, in verbo *affectare*, quod interpretatur ille, afficere. neque vidit hunc eſſe verborum ordinem, quibus affectas appellare vnà tuos ad probrum, damnum, flagitium. Ego tamen ſequor libros manuſcriptos, qui ſic habent, vt nos edidimus: & item edidit Camerarius. Si quis tamen *diſpoliabula* magis probabit, non pugnabo, quin factum probabo. AFFECTAS] i. paras, cupis. Nonius. *afficis*, à quo diſſentio AD PROBRVM. DAM. FLAG. APPELLERE] i. probro, damno, flagitio admouere, adiungere, affineis & propinquos reddere: προσπελάζειν, προσοκελίζειν videtur tranſlatum à naui quam ad portum, & ad terram appellere dicuntur Nautæ. FACTIS QVAE FACIS] ob ea, quę facis, ob facta tua. FECISTI GERVLI FIGVLOS FL.] i. feciſti geſtatores, & gerulos flagitii. feciſti, vt ſuſtinerent, & gererent onus flagitii, ac dedecoris, ex infamia tua, ſeu per infamiam tuam, geruli figuli, qui gerunt ſua vaſa fictilia: vel geruli, qui figulorum vaſa fictilia gerũt. MALVM ISTHOC ADDIS] malum iſtud addis ad præterita. DEMOLIBOR IAM] iam demoliar, & demouebo, & deonerabo. VT EVM EX LVTVL. &c.] vt eum Piſtoclerum ex lutulento cœno, i. ex ganeo, ſeu lupanari eijciat foras, i. extrahat foras. Libri vulgati habent *eliciat foras*, fortaſſe non malè, ſed antiqua lectio tutior eſt. præterea videtur legendum, *vt te ex lutulento*, &c. non *vt eum*, &c. eſt enim ἀποστροφὴ ad Piſtoclerum, vt diximus. Quare vel, *vt te*, legendum, vel dicendum, finitam eſſe ἀποστροφὴν, ibi, *& ſeni faciam pallàm*. & Lydum nunc loqui de Piſtoclero in tertia perſona. Omnino malim legi, *vt te*. pręterea videtur verſus claudicare, & vna ſyllaba breuior eſſe, vtrocunque modo legatur, niſi ita legatur, *vt ted ex lutul.* &c. Iam *lutulento cœno*, ſi non verbo, aut nomine, at re, eiuſdem generis eſt, cuius ſunt illa, amœnitas amœna, nitoribus nitidis, &c quę ſuprà collegimus: quid enim aliud eſt, lutulentum cœnum, quàm lutulentũ lutum, aut cœnoſum cœnum?

MNESILOCHVS adoleſcens.

*Multimodis meditatus egomet ſum, & ita eſſe arbitror*
*Homini amico, qui eſt amicus, ita vti nomen poſſidet,*

Niſi

*Niſi deos, ei nihil praſtare. id opera expertus ſum eſſe ita.*
*Nam vt in Epheſum hinc abij, (hoc factum eſt fermè abhinc biennium,*
*Ex Epheſo huc ad Piſtoclerum meum ſodalem litteras*
*Miſi, amicam vt mihi inueniret Bacchidem. illum intelligo*
*Inueniſſe, vt ſeruus meus mihi nuntiauit Chryſalus.*
*Condignè is quam technam de auro aduerſum meum fecit patrem,*
*Vt mihi amanti copia eſſet. ſed eccum video incedere.*
*Nam pol quidem meo ingrato homine nihil impenſiu'ſt,*
*Maleſactorem amitti ſatius, quàm relinqui beneficum.*
*Nimio praſtat impendioſum te, quàm ingratum dicier.*
*Illum laudabunt boni, huc etiam ipſi culpabunt mali.*
*Qua me cauſſa magis accurare atque aduigilare eſt opus.*
*Nunc Mneſiloche ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.*
*Siſne, nécne, vt eſſe oportet: malus, bonus, cuiuſmodi,*
*Iuſtus, iniuſtus, malignus, largus, commodus, incommodus.*
*Caue ſis te ſuperare ſeruum ſiris faciundo bene.*
*Vtut eris, moneo, haud celabis. ſed eccos video incedere*
*Patrem ſodalis, & magiſtrum. hinc auſcultabo quam rem agant.*

MVLTIMODIS MED.] id eſt, multis modis mecum cogitaui, & cõmentatus ſum, &c. HOMINI AMICO, QVI EST AMI. ITA VTI M. P.] ordo & ſententia eſt: nihil præſtare homini amico, qui re amicus eſt, & qui non ſolum nomine, ſed facto & vſu amicus eſt, niſi deos, id eſt ſecundum deos, vel diis exceptis, verum & germanum amicum, & qui re talis eſt, qualis nomine eſt, vel quale nomen poſſidet, rebus omnibus eſſe anteponendum. NAM VT IN EPH. &c.] nam poſtquàm hinc Epheſum naui profectus ſum, &c. CONDIGNE IS, QVI TECH. &c.] *is, qui*, poſitum pro *quis*, legendum eſſe *quis*, non *quam*, perſpicuum eſt. NAM POL QVIDEM MEO ANIMO &c.] ratio antecedit propoſitionem, vt & aliàs. Nam talis ordo eſt: maleſactorem amitti ſatiu'ſt, quàm relinqui beneficum. ratio, nam pol, mea quidem ſententia, nihil homini ingrato impenſius. id eſt iniquius, ſeu iniuſtius. penſum, inquit Nonius, ſignificat exæquatum, quod ſine inclinatione ſunt quæ penduntur. ex quibus Nonii verbis, licet interpretari penſum, æquale, æquum, quia quæ penſa, id eſt, ponderibus examinata ſunt, iuſta & æqua ſunt quæ igitur impenſa, id eſt, non penſa ſunt, iniqua atque iniuſta ſunt. vel dic, hoc modo, ingrato homine nihil eſt impenſius, id eſt, nihil eſt minoris pretii, nihil nequius, nihil contẽtius. quæ penſa ſunt bona & cara ſunt. quæ igitur impẽſa, inutilia, leuia, vilia, & parui pretii ſunt. Plautus in Sticho, *vtra ſit cõditio penſior, Virginem, an viduam habere.* penſior, id eſt, melior. vel dic hoc modo, ingrato homine nihil eſt remiſſius, negligentius, inertius, inconſideratius, quæ penſa ſunt, intelliguntur interdum quæ nobis curæ ſunt, vel quæ conſiderata & accuratè cogitata ſunt. Ergo, quæ impenſa eadem ſunt inconſiderata, neglecta, diſſoluta Salluſt. de bello Cat. in orat. Catonis, *Nam quid ego de Gabinio, Statilio, Capario loquar? quibus ſi quidquam penſi vnquam fuiſſet, non ea conſilia de Rep. habuiſſent.* Suet. *Nihil penſi habuit, quin prædaretur omnimodo bona viuorum ac mortuorum.* Iudicet lector, quæ harum trium explicationum ſit optima. Nã omnes meo quidem iudicio, ſunt tolerabiles & probabiles, ſed ſecunda videtur omniũ optima. prima tamen non eſt peſſima. tertia & poſtrema nõ eſt mala. MALEFACTA AMITTI SATIV'ST, QVAM RELINQVI BENE F.] id eſt præſtat, ſeu melius eſt, miſſum fieri maleſactorem, id eſt, non retineri ad pœnas de eo ſumendas, & ad vlciſcendam acceptã iniuriam, quàm relinqui beneficum, id eſt, quàm non referri gratiam benemerito. hanc ſententiam pluribus verbis tractat M. Tull. in oratione poſt reditum, ad Quirites, *Quanquam mihi quidem maiori cura eſt, quemadmodum vobis qui de me eſtis optime meriti, gratiam referam, quam quemadmodum inimicorum iniurias, crudelitatémque perſequar. Etenim cùm vlciſcendæ iniuriæ facilior ratio eſt quàm beneficii remunerandi, propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negotii, quàm bonis exæquari: tum etiam ne tam neceſſarium quidem eſt, malè meritis, quàm optimè meritis, referre, quod debeas. odium vel precibus mitigari poteſt, vel temporibus reip. communique vtilitate deponi, vel difficultate vlciſcendi teneri, vel vetuſtate ſedari. benemeritos quin colas, neque exorari fas eſt, neque id reip. remittere neceſſe eſt, neque eſt excuſatio difficultatis, neque æquum eſt tempore & die memoriam beneficii definire.* NIMIO PRAEST. IMP. RE QVAM INGR. D. &c.] id eſt, longe præſtat te ſumtuoſum, profuſum, & prodigum quàm ingratum dicier. Sic Ariſt. lib. 4 de Moribus ad Nicom. loquens de prodigo, Ἐπεί γε ὁ τοιοῦτος δόξειεν ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου· εὐίατός τε γάρ ἐστι καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας, καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας· καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν. ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου· καὶ γὰρ δίδωσι καὶ οὐ λαμβάνει· οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ, οὐδ' εὖ. εἰ δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐθισθείη, ἤ πως ἄλλως μεταβάλλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος. δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται ὅθεν οὐ δεῖ, διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος τὸ ἦθος. οὐ γὰρ μοχθηροῦ, οὐδ' ἀγεννοῦς τὸ ὑπερβάλλειν διδόντα, καὶ μὴ λαμβάνοντα, ἠλιθίου δέ. ὁ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἄσωτος, πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευθέρου εἶναι διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλούς, ὁ δὲ οὐδένα, ἀλλ' οὐδ' αὑτόν. Quæ ſic iam Lat. vertimus, i. namque is qui talis eſt, auaro non paullo melior videri poſſit. facile enim poteſt ad ſanitatẽ reuerti, & ætatis maturitate coactus & inopia coactus, atque ita ad mediocritatẽ peruenire. in eo inſunt ea omnia, quæ conueniunt liberali. Nã & donat & non accipit: ſed neutrum neque vt debet, neq. bene. quod ſi huic rei aſſueſcat, aut aliquo alio modo immutetur, fuerit liberalis Nam & quib. erit

dandum, dabit, & non accipiet, vnde non oportet. Quocirca & videtur non eſſe malè moratus, non enim improbi, neque humilis, aut degeneris hominis eſt, largiendo, & non accipiendo modũ ſuperare, ſed ſtulti potius. Qui autem hoc modo prodigus eſt, multo melior liberali videtur eſſe: cùm propter eas cauſas quas diximus, tum quòd hic iuuat multos, ille autem neminem. atque adeò ne ſe ipſum quidem. ILLVM] impendioſum, & prodigum HVNC] ingratum. alij libri habent, *hoc*. QVA ME CAVSSA MAGIS ACCVR. ATQVE ADVIGIL. EST OP.] ſic edendũ curaui, libros ferè omneis vulgatos, quibus cum nonnulli manuſcripti conſentiunt, ſecutus, ſententia planiſſima, atque apertiſſima. nã alii manuſcripti habent, *Qua cauſa magis cum cura eſſe, ac obuigilato eſt opus*, mendosè opinor. quam liceret ſic leniter mutatam, meliorem facere, *Qua me cauſa magis cum cura eſſe, atque aduigilare eſt opus.* vel ſic, *Qua me cauſa magis accurato, atque aduigilato eſt opus.* NVNC MNESILOCHE SPECIMEN SPECITVR. NVNC CERT. C.] ſpecimen ſpecitur, id eſt, ſpecimẽ datur ſpectandum, & experiundum proponitur? periculi faciendi poteſtas datur: certamen cernitur, id eſt, certamen initur, & committitur, ſiſne, an nõ ſis, qualem eſſe oportet. ſic ſuprà loquitur in Caſina *Nunc amici, anne inimici ſis imago, Alceſime, mihi, ſciam, Nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur*, ad quem locum plura. Idem in Moſtell. *Tum ſpecimen cernitur quo eueniat ædificatio.* VT ESSE OPORTET] id eſt, qualem eſſe oportet. MALVS, BONVS, CVIVSMODI, &c.] ſiſne malus, an bonus, cuiuſmodi debes eſſe. vel cuiuſmodi eſſe oportet. MALIGNVS, LARGVS] ſiſne illiberalis, an liberalis, malignus, & benignus, inter ſe opponuntur, benignus & largus idẽ valent. ergo malignus, & largus etiam inter ſe opponuntur. præterea grãmatici vet. docẽt malignũ idẽ valere, quod anguſtum. Virg. li. 7. *Quale per incertam Lunam ſub luce maligna.* Horat. Sat. 5. lib. 1. *Cauponibus atque malignis.* Idem epiſt. 1. lib. 2. *Laudare malignè.* T. Liu. lib. Annal. 39. *Et malignè omnia præbentibus ſua meretricula munificentia ſuſtentabatur.* COMMODVS, INCOMMODVS] qui ſint commodi apud Latinos, docuimus pluribus verbis in comment. Horat. ad odam 8 lib. 4. ibi *Donarem pateras, gratáque commodus*, al. *commodum*, *Cenſorine meis æra ſodalibus*, &c. CAVESIS] caue ſi vis. SIRIS] ſiueris, à verbo ſino. caue ſiueris, i. noli ſinere. FACIVNDO BENE] beneficiis conferendis bene merendo. VTVT ERIT] qualiſcunque eris. HAVD CELABIS] haud falles. haud latebis. non eris occultus. qualiſcunque ſis: non eris incognitus, ex factis tuis indicabis, & declarabis qualis ſis.

## LYDVS ſeruus, PHILOXENVS ſenex, MNESILOCHVS adoleſcens.

*NVnc experiar ſitne aceto tibi, cor acre in pectore,*
*Sequere.* Ph. *quò ſequar? quo ducis nunc me?* Ly. *ad illam, quæ tuum*
*Perdidit, peſſumdedit tibi filium vni vnicum.*
Ph. *Eia, Lyde, leniter qui ſæuiunt, ſapiunt magis.*
*Minus mirandum'ſt, illhæc ætas ſi quid illorum facit,*
*Quàm ſi non faciat: feci ego iſthæc itidem in adoleſcentia.*
Ly. *Hei mihi, hei mihi. iſtæc illum perdidit aſſentatio.*
*Nam abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum.*
*Nunc propter te, tuámque prauus factus eſt fiduciam*
*Piſtoclerus.* Mn. *dy immortales, meum ſodalem hic nominat.*
*Quid hoc negotij eſt, Piſtoclerum Lydus, quòd herum tam ciet.*
Ph. *Pauliſper Lyde eſt libido homini, ſuo animo obſequi.*
*Iam aderit tempus cùm ſeſe etiam ipſe oderit: morem geras,*
*Dum caueatur, præter æquum ne quid delinquat, ſine.*
Ly. *Non ſino neque illum, me viuo, corrumpi ſinam.*
*Sed tu, qui tam pro corrupto dicis cauſſam filio,*
*Eadémque erat hæc diſciplina, cùm tu adoleſcens eras.*
*Nego tibi hoc annis viginti fuiſſe primis copiæ*
*Digitum longè à pædagogo pedem vt efferres ædibus.*
*Ante ſolem exorientem niſi in palæſtram veneras,*
*Gymnaſij præfecto haud mediocris pœnas penderes,*
*Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arceſſebatur malum,*
*Et diſcipulus & magiſter perhibebantur improbi.*
*Ibi curſu, luctando, haſta, diſco, pugilatu, pila*
*Saliendo ſeſe exercebat magis, quàm ſcorto, aut ſuauiis:*
*Ibi ſuam ætatem extendebant, non in latebroſis locis.*

*Inde*

Inde de hippodromo & palæſtra, vbi reueniſſes domum,
Cincticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres:
Tum librum legeres. ſi vnam peccauiſſes ſyllabam,
Fieret corium tam maculoſum, quàm eſt nutricis pallium.

Mn. Propter me hæc nunc meo ſodali dici diſcrucior miſer.
Innocens ſuſpicionem hanc ſuſtinet cauſſa mea.

Ph. Alij Lyde nunc ſunt mores. Ly. id equidem certò ſcio.
Nam olim populi priùs honorem capiebat ſuffragio,
Quàm magiſtri deſinebat eſſe dicto obediens.
At nunc priuſquam ſeptuennis eſt, ſi attingas eum manu,
Extemplò puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas poſtulatum, puero ſic dicit pater:
Noſter eſto, dum te poteris defenſare iniuria.
Prouocatur pædagogus, eho ſenex minimi pretij,
Ne attigas puerum iſta cauſſa, quando fecit ſtrenuè.
Itur illinc iure dicto. iſtoccine hic pacto poteſt
Inhibere imperium magiſter, ſi ipſus primus vapulet?

Mn. Acris poſtulatio hæc eſt, cùm huius dicta intelligo.
Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis contudit.

Ph. Sed quis eſt, quem aſtantem video ante oſtium? Ly. ô Philoxene.

Mn. Deos propitios me videre, quàm illum, mauellem mihi.

Ph. Quis illic eſt? Ly. Mneſilochus, gnati tui ſodalis Piſtocleri.
Haud conſimili ingenio atque ille'ſt, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum qui illum produxit ſibi.

Ph. Saluus ſis Mneſiloche. ſaluum te aduenire gaudeo.

Me. Dij te ament Philoxene Ly. hic enim ritè productu'ſt patri.
In mare it, rem familiarem curat. cuſto it domum
Obſequens obediénsque eſt mori atque imperijs patris.
Huic ſodalis Piſtoclero iam puer puero fuit.
Triduum non inter eos eſt ætatis vter maior ſiet.
Verùm ingenium plus triginta annis maius'ſt quàm alteri.

Ph. Caue malum, & compeſce in illum dicere iniuſtè. Ly. tace.
Stulus es, qui illi malè ægrè patere dici, qui facit.
Nam illum eum malum promptare malim quàm peculium.

Ph. Qui dum? Ly. quia malum ſi promptet, in dies faciat minus.

Mn. Quid ſodalem meum caſti as Lyde, diſcipulum tuum!

Ly. Perijt tibi ſodalis. Mn. ne di ſirint. Ly. ſic eſt vt loquor,
Quin ego cum peribat vidi, non ex auditu arguo.

Mn. Quid factum eſt? Ly. meretricem indignè deperit. Mn. non tu taces?

Ly. At quæ acerrimè atque æſtuoſè abſorbet, vbi quemque attigit.

Mn. Vbi ea mulier habitat? Ly. hîc. Mn. vnde eam eſſe aiunt? Ly. ex Samo.

Mn. Quæ vocatur? Ly. Bacchis. Mn. erras Lyde, ego omnem rem ſcio
Quemadmodum eſt. tu Piſtoclerum falsò atque inſontem arguis.
Nam ille amico & beneuolenti ſuo ſodali ſedulò
Rem mandatam exſequitur, ipſus nec amat, nec tu creduas.

Ly. Itáne oportet rem mandatam gerere amici ſedulò,
Vt ipſus in gremio oſculantem mulierem, teneat ſedens?

*Nullón' pacto res mandata poteſt agi, niſi identidem*
*Manus ferat ad papillas? labra à labris nuſquam auferat?*
*Nanque alia memorare, quæ illum facere vidi, diſpudet:*
*Cùm manum ſub veſtimenta ad corpus retulit Bacchidi,*
*Me præſente, neque pudere quicquam. quid verbis opus eſt?*
*Mihi diſcipulus, tibi ſodalis periit, huic filius.*
*Nam ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor,*
*Quid opu'ſt verbis? ſi opperiri vellem paulíſper modò,*
*Vt opinor. illius inſpectandi mihi eſſet maior copia,*
*Plus vidiſſem quàm deceret, quàm me atque illo æquum foret.*

Mn. *Perdidiſti me ſodalis. egóne illam iam mulierem*
*Capitis non perdam? perire me malis malim modis.*
*Satin' vt quem tu habeas fidelem tibi, aut cui credas neſcius?*

Ly. *Viden' vt ægrè patitur hic gnatum eſſe corruptum tuum,*
*Suum ſodalem, vt ipſus ſeſe cruciat ægritudine?*

Ph. *Mneſiloche hoc tecum oro, vt illius animum atque ingenium regas.*
*Serua tibi ſodalem, & mihi filium.* Mn. *factum volo.*

Ph. *In te ergo hoc onus omne impono. Lyde ſequere hàc me.* Ly. *ſequor.*
*Meliùs eſſet me quoque vnà ſi cum illo relinqueres.*

Ph. *Affatim eſt. Mneſiloche cura, & concaſtiga hominem probè,*
*Huic dedecorat te, me, amicóſque alios flagitiis ſuis.*

SITNE ACETO TIBI COR ACRE IN P.] id eſt, ſitne tibi animus, qui oſtendatur rebus malis, & turpibus: vel ſic, inſitne tibi prudentia, & conſilium in pectore. Allegoria eſt. ſed priorem explicationem magis probo. Idem in Pſeud. *Ecquid habet is homo aceti in pectore?* PH. *atque acidiſſimi*: PESSVMDEDIT TIBI FIL.] peſſumdedit: id eſt, in imum fundum, & penitus, demerſit. ſuprà, *ne peſſum habeat tanquam catapirates maris.* ad quem locum, quid ſit peſſum, pluribus verbis docuimus. EIA LYDE] *Eia* particula hortantis, ſed interdum diſſimulantis, aut etiam diſſimulanter reuocantis & reprehendentis, vt hic, & item alibi. LENITER QVI SERVIVNT, SAP. M.] qui moderatè, & intra modum iraſcuntur, ſapientiores ſunt, MINVS MIRANDVM'ST, ILLHAEC AETAS SI QVID ILL. F.] non eſt valde mirandum, ſi illa ætas ſcortatur, luſtratur, amat, potat. Terent. adelph. *Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum ſcortari, neque potare, non eſt, neque fores effringere.* ASSENTATIO] legendum putabam *aſſenſio*, libris omnibus inuitis, ſed ne ita legatur, obſtat lex carminis Nam quòd ad Latini ſermonis conſuetudinem attinet, longè aliud eſt aſſentiri, quàm aſſentari: & patres aſſentiuntur interdum filiis peccantibus, atque indulgent: ſed non aſſentantur, neque videtur conuenire ita loqui. Veruntamen nihil mutandum, præſertim cùm verſus, vt legatur *aſſentatio*, poſtulet. Nam ſi legatur *aſſentio*, verſus erit vna ſyllaba breuior. NAM ABSQVE TE ESSET, &c.] abſque te eſſet, id eſt, niſi tu filium tuum corrumperes nimia indulgentia: niſi tu mihi obſtares, aſſentiendo eius peccatis, & flagitiis ſic loquitur ſuprà in Capt. *Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palàm*, &c. ad quem locum de hoc loquendi genere plura. ſic & in Mænechm. *Nam abſque te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem.* HABEREM RECT. AD ING. B.] haberem illum bonis moribus, & bono ingenio præditum. haberem illum facilem, ac propenſum ad ingenium bonum. rectum prauo opponitur. Rectum igitur interpretor, integrum, incorruptum, non inflexum, aut implicatum ad nequitiam, & vitium. Sic Ennius, *Quò vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant, Antehac dementes ſeſe flexêre viai?* NVNC PROPTER TE TVAMQVE PR. F. EST FID.] *nunc* hic aduerſantis particula eſt, non aduerbium temporis. propter tuam fiduciam autem, id eſt, propterea quòd tua indulgentia, & aſſenſione fretus eſt. QVID HOC NEG. EST PISTOCLERVM LYDVS QVÒD HERVM T. C.?] ordo eſt, quid hoc rei eſt, quamobrem Lydus tam habet in ore herum Piſtoclerum? tam ciet, id eſt, tam crebro ſermone vſurpat? tam mouet? tantopere agitat? vel tantopere inſectatur, & exagitat? διώκει. EST LIBIDO HOMINI] libet filio meo. ANIMO OBSEQVI] animo ſuo morem gerere, atque indulgere τῇ ψυχῇ χαρίζεσθαι. de hoc genere alibi plura. paulliſper autem, id eſt, non diu, breue temporis ſpatium. MOREM GERAS] obſecundes & indulgeas Piſtoclero. IAM ADERIT TEMPVS, CVM SESE. &c.] iam veniet tempus, cùm ſatiatus erit voluptatibus, & ſibi ipſe diſplicebit quòd tam nequam fuerit. DVM CAVEATVR. PRAETER AEQ.] id eſt, dum modo caueatur ab illo, ne quid peccet præter æquũ, & bonum. præter modum. παρὰ τὸ ἴσον, παρὰ τὸ μέτριον. NEQVE ILLVM ME VIVO, CORRVMPI SINAM] neque illum, dum viuam, corrumpi patiar, cur non dixit, neque illum viuus corrumpi ſinam? licebat & illo modo dicere. ſed hoc eſt plenius, & ſignificantius. ſic in Amphitruone, *Tu me viuo hodie nunquam facies, quin ſim Soſia.* QVI TAM PRO CORRVPTO DICIS CAVS. F.] qui pro tam corrupto, &c. dicis cauſam, pro filio, id eſt, defendis filium συνηγορεῖς τῷ υἱῷ, [illegible]. NEGO TIBI HOC ANNIS VIGINTI F. PRIMIS COPIAE] nego tibi hinc poteſtatem primis annis viginti fuiſſe, &c. nego tibi hoc primis viginti annis licuiſſe, &c. DIGITVM L.] digitum, id eſt, breuiſſimum ſpatium longè à pædagogo, vt exiret à domo.

res domo. efferre pedem ex ædibus, vel aliunde alicunde, vſitatum genus loquendi bonis ſcriptoribus ſic ſuprà in Captiuis, *Seruate iſtum, ſultis, intus, ſerui, ne quoquam pedem Efferat ſine cuſtode*. M. Tullius libro 7. epiſt. ad Attic. epiſt. 2. *Nunc illum qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulit honore augeri*, &c. Sic apud Ariſtophan: in commemoratur antiqua diſciplina, & cum hodiernis moribus confertur. in Νεφέλ. ibi, Λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὡς διέκειτο, Ὅτ᾽ ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν, καὶ σωφροσύνη νενόμιστο. &c. Nam ſatis eſt locũ indicaſſe. GYMNASII PRAEFECTO, γυμνασιάρχῳ. POENAS PENDERES] pœnas lueres, ſeu ſolueres. ID QVOI OBTIGERAT, HOC ETIAM AD M.] cui id acciderat, vt pœnas daret. hoc etiam malum ad illud malum accedebat, quod & diſcipuli, & pædagogus dicebantur improbi. ARCESSEBATVR] aduocabatur, adiungebatur. IBI] in palæſtra. CVRSV, LVCTANDO, &c.] certaminum, & exercitationum nomina, quæ & ſuprà poſita ſunt. EXTENDEBANT] traducebant, producebant, ſeu, vt Varro quodam loco loquitur, procedebant. NON IN LATEBROSIS LOCIS] non in luſtris & fornicibus. ſuprà, *Nam huic ætati non conducit mulier, latebroſus locus*. DE HIPPODROMO] quid ſit hippodromus, diximus in Ciſtell. CINCTICVLO PRAECINCTVS] paruo cincto ſeu cinctu, ſuprà vel antè cinctus. cinctum eſſe, erat continentiæ & pudoris argumentum, contrà diſcinctum eſſe, more diſſolutos arguebat. Ex quo illud, *diſcincta veſtis, diſcinctus animus*. Sylla de Caio Iulio Cæſare apud Suetonium, *Malè præcinctum puerum caueatis*. quod fluxiore cinctura vteretur. FIERET CORIVM TAM MACVLOS. Q. EST NVTR. P.] concideretur tibi corium virgis, ex quibus contraheret maculas rubras, & liuidas, hoc eſt, vibices. Coriũ δέρμα, pellis. NVTRICIS PALLIVM] quod à pueris, quibus mammam præbent, & quos alunt, maculatur, dum præmanſum in os ingerunt. pallium nutricis maculoſum, refricuit mihi memoriam verſuum illorum Homeri, ἰλιάδ. ι, quibus Phœnix narrat Achilli, tunicã ſuam ſæpe ab eo eſſe madefactam, cum ei cibum præberet, & vinum labris eius admoueret. Sic Homer. πολλάκι μοι κατέδευσας ἐπὶ στήθεσσι χιτῶνα, Οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ. SVSPICIONEM HANC SVSTINET C. M.] ſic dictum ſuſtinere ſuſpicionem, pro ſuſpicione laborare, & ſuſpectum eſſe, vt ſuſtinere culpam & cauſam, pro culpæ affinem exiſtimari, ὑπέχειν αἰτίαν dicunt Græci. NAM OLIM POPVLI PR. HON. CAP. SVFF. ordo & ſententia eſt. Nam olim honorem prius capiebat, id eſt conſequebatur, populi ſuffragio, quam magiſtro parere deſierat. hoc eſt, magiſtro parebat vſque ad eam ætatem, qua petere magiſtratus per leges licet. TABVLA] libro, ſeu potius tabula literaria, in qua pueri literis ſcribebant, aut ſcribere literas diſcebant. DIRVMPIT CAPVT] libri omnes manuſcripti habent, *dirumpit*. quos ſequor. nonnulli vulgati *diſrumpit*. POSTVLATVM] expoſtulatum. vel dic, poſtulatum, id eſt accuſatum, vel propriè accipe & ſubintellige, vt filium caſtiget, ſeu vt de filio pœnas ſumat. NOSTER ESTO, &c] hæc ſunt patris filio indulgentis, & quod factum ab eo eſt, approbantis. Virgilius lib. 2. Æneid. *Quiſquis es, amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios, Noſter eris*. INIVRIA] ſubintell. ab. PROVOCATVR PAED.] porrò vocatur, ſeu in medium vocatur pædagogus à patre, & his quæ deinceps ſequuntur, verbis obiurgatur, atque increpatur. NE ATTIGAS P.] caue ne attingas puerum ob iſtam cauſam, quoniam fecit fortiter, attigas. pro attingas, antiquum à ſimplici, tago, is. pro tango de quo alibi. Profert autem hunc verſum Nonius in eo ipſo verbo *attigas*. QVANDO] quia. IT MAGISTER QVASI LVCERNA VNCTO EXPERTVS L.] comparatur magiſter à puero, & diſcipulo percuſſus, atque oleo perunctus, ſeu vncto linteo obligatus ad vulnus acceptum leniendum, cum lucerna, quis experitur vncto linteo, vtrùm bene luceat, necne. It magiſter, inquit, hoc eſt: redit à patre diſcipuli ſui, vncto linteo, tanquam lucerna, expertus, vtrum bene luceat: id eſt, vncto linteo obligatus, ſeu appoſito ad vulnus capitis vncto linteo, diadematus, ac redimitus ad dolorem leniendum ſcilicet, quod ei puer intulit, & ad vibices tollendas. vt in Sticho, Expretus, antiqui vſurparunt pro expertus. Expertus autem paſſiuè, id eſt ſpectatus, tentatus, & cuius periculum factum eſt. M. Tullius pro Lucio Cornelio Balbo. *præſens, perſpecta, atque experta virtus*, &c. De voce *expertus*, autem, ſi quis eſt qui dubitet, diſcat ex Feſto. *Experta*, inquit ille, *antiqui dicebant quaſi experientia habita*. IVRE DICTO] iure dicto à patre, taquam à prætore. INHIBERE IMPERIVM] id eſt, exercere imperium, abhibere, retinere, vſurpare. Sic Tit. Liuius libro 3. Annalium, *Animis ad inhibendũ imperium imminutis. & inhibere damnum*, libro 4. *pronuntiaueruntque ex collegij ſententia C. Valerio coſ. ſe damnum, aliamque coercionem aduerſus interceſſionem collegæ dilectus cauſa detrectantibus minitiam, inhibenti auxilio futuros eſſe*. Sic M. Tullius Philipp. 13. *eademque inhiberet ſupplicia nobis?* POSTVLATIO] accuſatio, ſeu expoſtulatio. MIRA SVNT] mirum eſt. DEOS PROPITIOS ME VIDERE, &c ἀφημισμός, voluit enim dicere deos mihi iratos, quam illum mallem me videre, id eſt, mallem me videri à diis iratis quàm a Lydo irato. hoc ideo dicit, ſcilicet, quod Lydus iratus erat grauis, acer, & acerbus. Licet etiam ſimpliciter ſic explicare. mallem me à diis videri, quàm ab illo. hoc eſt nollem me ab illo videri. prior explicatio mihi magis placet. eáque confirmat illa quæ ſunt in Amphitr. *Id ego ſi fallo, tum te ſumme Iupiter, Quæſo Amphitruoni, vt ſemper iratus fies*. ALC. *Ah, propitius ſit potius*. Omnino vtraque in hoc congruit, quod ſignificat Mneſilochus ſe nullo pacto à Philoxeno videri velle. QVIS ILLIC EST?] quis ille eſt? HAVD CONSIMILI INGENIO, ATQVE ILLE EST, Q. &c.] Piſtoclerus ſodalis filij tui Piſtocleri, qui haud ſimili ingenio, atque eſt Mneſilochus filius tuus, q. &c. FORTVNATVM NICOB.] ô fortunatum Nicobulum: qui, &c. PRODVXIT] procreauit. IN MARE IT] nauigat. OBSEQ. OBED. Q. EST M. ATQ. IMP. P.] id eſt, morem gerit patri: obſequitur moribus, & paret imperio patri. Sic autem eſt legendum, non vt edidit Camerar. *moræ aque imperiis patris*. Nam hæc lectio ferri nullo modo poteſt. Quod enim quidam interpr. *moræ*, moroſitati, in eo ſatis declarant ſe dormitare, cum alioqui in aliis ſint ſatis vigilantes & acuti moroſitas enim dicta eſt à moribus, ſeu more, non à mora. præterea metrum poſtulat, vt *mori* legatur, non, *moræ*. ſunt enim trochaici. Quod ſi verſus ferre poſſet, *moræ*, ſic explicarem hoc totum, obſequens, obedienſque eſt moræ, & expectat patris mortem filius: non fert moleſte patrem diu viuere. Sed cùm neque verſus hanc ſcripturam ferre poſſit, neque tale loquendi genus ſit plautinum: ad alteram ſcripturã, eiúſque explicationem redeo, eamque me magis probare aſſeuero. Licebit tamen, quod ad huius ſcripturæ, quam ſecutus ſum, explicationem attinet, etiam ſic explicare. Filius patrem, moroſum, & imperioſum fert æquo animo: filius difficilibus moribus, & duro imperio patris obſequitur. TRIDVVM

NON INTER EOS EST AETATIS,&c.]id eſt,non inter ... triduum ætatis inter eos, vter altero maior ſit. vel ... alter non eſt altero natu grandior triduo. VERVM HVIC INGENIVM,&c.] id eſt,verùm hic nempe Piſtoclerus, ita alter (filio tuo) ingenio præſtat, vt ſi triginta annis maior natu eſſet. CAVE MALVM]minantis ſermo,quod alibi admonuimus.conſule indicem. ET COMPESCE IN ILLVM DIG INT.] i. & reprime ſeu comprime te,ne illi male dicas. & tempera tibi ne illum maledictis inſequar. NAM ILLVM MEVM MALVM PROMPTARE M.] ideſt,nam malim Piſtoclerum meum malum profundere quàm peculium promtare, id eſt ſæpe promere.quod eſt inſumere, impendere, profundere ſignificat Lydus Piſtoclerum eſſe pecuniæ largum & prodigum, quod declarant ea,quæ ab eo reſpondetur ſeni Philoxeno. QVI DVM?]quærit ſenex,in quam ſententiam Lydus illa dixerit. & cui ſic reſpondet Lydus. QVIA MALVM SI PROMTET,IN D.F M]quia,inquit Lydus,ſi meum malum ſæpe promat a que inſumat filius tuus, in dies minuatur. quod idem peculio meo accidere nolim.peculium enim meum malim augeri,quàm minui.... dubitationes autem & quæſtiones ſciendum eſt,ſpectatorũ cauſa adhiberi, nequid ſit,quod ſpectator non ſtatim percipiat. NE DI SIRINT] id eſt,Dij prohibeant, ne Dij ſiuerint.ſodalem meũ perire. Dij iſtuc auertant. vt ſodalis meus perierit. QVIN EGO CVM PERIBAT V.&c.]quin ego pereũtem vidi, non ex eo quod audiui, arguo malim autem legi,ex audito,quàm ex auditu. Sic in Merc. vidiſtin',an tu ex audito. Sic Lucret.lib. 5. *petiſ tque Res ex auditis potius quàm ſenſibus ipſis.* AT QVAE ACERRIME, ATQ AESTVOSE ABSORBET. VBI QVENQ ATT.] dixerit meretricem, inquam, non aliquam moderatam, lenem ac ſedatam, ſed eam,quæ inſtar maris æſtuoſi rapax & feruida,acerrimè abſorbet quemcunque nacta eſt.tranſlatum à mari æſtuoſo ſeu ab æſtu maris M.Tull.in Brut. *Sed hunc quoque abſorbuit æſtus quidem non inſolita adoleſcentibus gloria.* Talem commemorat Meretricem Horat. oda 27.lib 1. *Ah, miſer, Quanta laboras in Charybdi? Digne puer meliore flamma* ſic autem edendum curaui, *At quæ acerr.* libros noſtros veteres ſecutus, optima & planiſſima ſententia,cùm Camerarius ediderit.*atque*, &c. & ita habent libri vulgati *vbi quemque attigit* id eſt, vt quemque attigit. FALSO.ATQVE INSONTEM ARGVIS] iniuſtè atque innocentem accuſas.ET BENEVOLENTI]&beneuolo,&c.ſic ſæpe aliàs. SVO SODALI] mihi. NEC TV CREDVAS]nec tu crediderìs.ITANE OPORTET,&c.] ex his Lydi verbis oritur Mneſilocho ſuſpicio, amari ſuam Bacchidem à Piſtoclero, hoc eſt Piſtoclerum rem mandatam non ſatis bona fide geſſiſſe, aut curaſſe. NVLLON'PACTO RES MAND. P. A.NISI IDENT.&c.] Tale eſt illud Terentij in Heaut. *Itáne fieri oportet?* CL. *Quid egó feci?* CHR. *viden'ego te modò manum in ſinum huic meretrici inſerere?* &c. MANVS FERAT AD PAPILLAS?] papillas manibus contrectet? manum in ſinum inſerat? DISPVDET] valde pudet. CVM MANVM SVB VEST.AD CORP. TETVL.E.] ſatis rectè atque honeſtè ſignificauit factum turpe. ſignificat enim Lydus Piſtoclerum manum admouiſſe Bacchidis rimulæ ſub veſtimentis latenti.ad corpus igitur, id eſt,ad particulã illam corporis muliebris, quæ honeſtè appellari non poteſt *retulit* autem legendum, non *detulit*.nam reſpuit hanc ſcripturam verſus. NEQVE PVDERE QVICQVAM] neque pudebat quidquam. NAM EGO ILLAM P D &c.] γνώμη pudor enim à turpi facto adoleſcẽteis,& mulieres prohibet, reuocat & refrenat. QVAM ME ATQVE ILLO AEQVVM F] quàm me,atque illo dignum eſſet,quàm mihi atque illi conueniret. PERDIDISTI ME, SODALIS,&c.] Ab hoc loco & tempore ſuſpicari incipit Mneſilochus, Bacchidem ſuam à Piſtoclero amari.Eſt autem ἀποστροφὴ ad Piſtoclerum ſodalem abſentem. & loquitur hæc ſolus Mneſilochus,nec eius verba exaudiuit Phyloxenus,& Lydus,ſed quærentem & lamentantem vident tantum, putántque eum ita cruciari,quòd ægrè ferat ſodalem ſuum corruptum eſſe,non rei ſuæ cauſa. CAPITIS NON PERDAM?]ſic dictum.perdam capitis, vt accuſare & damnare capitis ſic in Aſinar. *Ibo ego ad treis viros:veſtraque ibi nomina faxo erunt.capitis te perdam ego, & ſi iã.* SATIN'VT,QVEM TV H FID T.AVT CVI C.&c] ordo,& ſententia eſt.Itane eſt, vt ſatis neſcias,quem fidelem tibi habeas, aut cui credere debeas? Eſt autem hic ſecunda perſona poſita pro tertia infinita & incerta, hoc modo, *vt ſcias*, id eſt,vt neſcire poſſit aliquis quem tu habeas fidem tibi, id eſt,quem habeat fidelem ſibi,&c.de quo genere ſuprà. videto indicem in ſecunda perſona pro, &c.ſi plura exempla quæris. VIDEN'VT AEGRE PATITVR,&c.]hic ſeruus erat,qui Menſilochum putet.propterea quia Piſtoclerus amore corruptus ſit, cruciari ægritudine, cum ea gratia indignetur & lamentetur,quod ſuſpicatur Piſtoclerum eam Bacchidem ſibi præripuiſſe, quam Mneſilochus ipſe amabat,quamque vt ille reperiret, ei mandauerat. TECVM ORO] tecum ago,te oro.ſic ſæpe loquitur Plautus:& item Terent. IN TE ERGO HOC ON.O. IMP.]id eſt,tibi ergo hoc onus omne impono. AFFATIM EST,&c.] plus ſatis eſt,ſi Mneſilochus curet vnus Mneſilochus hoc curabit.

## MNESILOCHVS adoleſcens.

*IMmitiorem nunc vtrum credam magis*
*Sodalémne eſſe, an Bacchidem, incertum admodum eſt.*
*Illum exoptauit potiùs, habeat optimum eſt.*
*Ne illa hercle cum malo fecit ſuo,meo.*
*Nam mihi diuini nunquam quiſquam creduat,*
*Ni ego illam exemplis plurimis planéquo amo.*
*Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.*
*Nam iam domum ibo, atque aliquid ſurripiam patri.*
*Id iſti dabo. ego iſtanc multis vlciſcar modis,*

*Adeò ego illam cogam, vſque vt mendicet meus pater.*
*Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero,*
*Quid ad hunc modum hæc hic quæ futura fabulor?*
*Amor hercle, opinor, vtpote quod certo ſciam.*
*Verùm quàm illa vnquam de mea pecunia*
*Ramenta fiat plumea propenſior,*
*Mendicum malim mendicando vincere.*
*Nunquam adepol viua me irridebit. nam mihi*
*Decretum eſt renumerare iam omne aurum patri.*
*Igitur mihi inani atque inopi ſubblandibitur,*
*Tum, cum mea illud nihilo pluris referet*
*Quàm ſi ad ſepulcrum mortuo dicat iocum.*
*Sed antequam illa vnquam meis opulentiis*
*Ramenta fiat grauior, aut propenſior,*
*Mori mala me malim excruciatum inopia.*
*Profectò ſtabile eſt me patri aurum reddere.*
*Eadem exorabo Chryſalo cauſa mea*
*Pater ne noceat, neu quid ei ſuccenſeat*
*Mea cauſa de auro, quòd eum ludificatus eſt.*
*Nam illi æquum eſt me conſulere, qui cauſa mea*
*Mendacium dixit: nunc vos me ſequimini.*

IMMITIOREM NVNC VTRVM, &c.] ſic edendum curaui, libros veteres ſecutus, qui ſic habent, niſi quod in duobus, pro, *Immitiorem* ſcriptum eſt mendoſè, *in vitio nunc*, &c. omnino: *amiciorem*, quod eſt in libris vulgatis ferri non poteſt. fortaſsis autem nec *immitiorem*. ſatis tutum aut ſincerum eſt, & legendum potius eſt, *Inimiciorem*. mihi quidem magis probatur, quàm *Immitiorem*, ſed iudicet lector. ſententia autem hæc eſt, incertum mihi admodum eſt, vtrum horum duorum mihi immitiorem, id eſt, inclementiorem, atque acerbiorem fuiſſe credere debeam ſodalem meum, an Bacchidem. vterque enim ſe inhumanum atque infidelem præbuit: cum & Piſtoclerus ſibi conſuluit, ſuúmque negotium geſſit, mei nullam rationem duxit, meúmque mãdatum neglexit: & Bacchis Piſtoclerum me ſpreto, ac reiecto, in amicitiam ſuam recepit. Si *inimiciorem*, legamus, æquè facilis, & plana ſententia erit. ILLVM EXOPT. POTIVS HABEAT, &c.] Bacchis Piſtoclerum mihi antepoſuit, *habeat* optimum eſt vt eum habeat: quando illum voluit, atque exoptauit. NAE ILLA HERCLE CVM M. F SVO, MEO] ſic edidit Camerarius, & rectè. nam noſtri codices ſic quoque habent. Itaque non putaui mihi hanc ſcripturam reiiciendam, nam vulgati non habent vocem, *ſuo* Exprimitur autem affectus amantis, qui cùm dixiſſet, cum malo fecit ſuo, qui ſermo eſt, malum minari. Simile igitur eſt, ac ſi dixiſſet, cum malo fecit ſuo, immò meo, vel meo potius, vel meo volui dicere. NAM MIHI DIVINI NVNQVAM QVISQVAM CR.] iuriſiurãdi cum execratione quadam, & deteſtatione coniuncti formula: quam & ſuprà vſurpauit in Amphitr. ibi, *Nunquam adepol tu mihi diuini quicquam creduis poſt hunc diem*, *Ni ergo illi putes*, &c. ad quem locum plura. credat autem, id eſt, credat, ſeu crediderit, al. creduit. NI EGO ILLAM EXEMPLIS PLVRIMIS PL. &c.] mirè exprimitur amantis perturbatio, & inconſtantia. Nam cùm ei minaretur, & eſſet dicturus, ni ego illam exemplis, ſeu modis plurimis miſeram habebo vle ſcar, aut aliquid tale ſubito, ſe ipſe reuocans ſubdidi, planéque amo. EGO FAXO, HAVD DICET NACT. Q. DER.] ego faciam, ne dicat ſe nactam eſſe hominem contemtum, ignauum, & nullius animi, ſed ſtrenuum, & qui acceptam iniuriam referre conetur, & poſſit. Deridentur, & contemnuntur, qui acceptam iniuriam referre non conantur. contrà, viri fortes, & qui iniuriam referunt, magni fiunt. & haud temerè laceſſuntur. Sic infrà ead. fab. *faxò ſe haud dicat, nactam, quem deridicat.* Ego faxo haud dicet, id eſt, faciero, ne dicat, non dicet. NAM IAM DOMVM IBO, ATQ. ALIQ.] iterum declaratur, & exprimitur amantis affectus, qui dicat, ſe patri pecuniam ſurrepturum, quam det Bacchidi, cui ſuprà proxime minatus eſt, ſe iniuriam relaturum. ADEO EGO ILLAM C. VT, &c.] In eum vſque locum illum adigam, ſeu redigam, vt mendicet meus pater. Dicturus erat, & verò ita orationem exorſus erat, vt hoc ſubiiceret. vt mẽdicet, nimirum Bacchis, ſed vt homo perturbatus, & amore æſtuans, vel religione quadã refrænatus, ac retractus, minas in Bacchidem intentas, in patrem conuertit. SED SATIN' EGO ANIMVM M. SINC.] ſed ſatiſne ſanus ſum? nunc videtur ſe colligere, & ad ſe redire, Labat tamen etiam nunc aliquantulum. VERVM QVAM ILLA VNQ. DE MEA PEC. RAM. F. PL. &c.] ordo & ſententia eſt, & verùm mendicum mendicãdo vincere malim, quàm vt illa Bacchis, fiat vnquàm per meam pecuniã, ſeu ex mea pecunia, ramenta plumea propenſior, id eſt, grauior, ponderoſior. Ramẽtum, ſeu ramenta eſt, quod ex auro, ſeu argento, ſeu quo alio metallo raditur, ac deteritur. Eſt autẽ hic inſignis hyperbole. Nam cum pluma nihil ſit leuius, quomodo aliquid ponderoſius fieri poteſt adiectione ramentæ plumeæ? Neque verò me fallit Nonium legiſſe *plumbea*, verumtamen ſequor libros

manuſcriptos,& Plautinum lepôrem. Et fieri poteſt, vt Nonius hoc loco corruptus ſit,vt eſt etiam alibi. Si quis tamen *plumbea* legi mallet, non magnopere pugnabo. vtitur eadem voce & infrà,eadem fab.ſed in neutro genere ibi, *quia patri omne cum ramento reddidi* & in Ruden iterum in fœminino, *nunquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior* RENVMERARE] reddere. SVBBLANDIBITVR] blanda verba loquetur, ſubblandietur, ſubpalpabitur.ſup.in Caſin. *Non matronarum officium eſt, ſed meretricum, viris alienis ſubblandirier.* CVM MEA ILLVD NIHILO PL. REF. QVAM SI AD SEP. &c.] qui ad ſepulchrum mortuo rem aliquam iocoſam narrat,nihil proficit, neque mortuum delectat, neque eius verba mortuum tangunt. nihilo plus profecturam Bacchidem dicit Mneſilochus, cum illa ſibi inani ſubblandietur. Negátque futurum,vt pluris ſua referat. hyperbole. MORI MALA ME MALIM EXCR. INOP.] ſecutus ſum Camerarii coniecturam in hoc verſu emendando. Nam & in libr.vulgatis, qui ſic habent, *Mori ma'im miſera excruciatum inopia*: & in manuſcriptis, in quibus partim ſic ſcriptus eſt, mori memalim excruciatum,inopia: partim ſic, *mori me maulim exc.* mendoſus eſt. STABILE EST] fixum eſt,certum eſt,decretum, ac deliberatum eſt, ſtat ſententia. Sic M.Tull.de accuſatore conſtituendo contra Cæcil. *At enim ſolidum,id eſt,vt me Siculi maximè velim*, &c. EADEM] eadem opera: ſeu eadem ratione: ſeu eadem via EXORABO] patrem. LVDIFICATVS EST] ludificauit. illuſit ludos fecit,vt alibi loquitur. MENDACIVM DIXIT] immò quod grauius eſt, mentitus eſt.

## PISTOCLERVS.

*Rebus aliis anteuortar Bacchis,quæ mandas mihi,*
*Mneſilochus vt requiram,atque vt eum medicum ad te ducam ſimul.*
*Nam illud animus meus miratur,ſi à me tetigit nuntius.*
*Quid remoratur? ibo, & viſam huc ad eum ſi fortè eſt domi.*

REBVS ALIIS ANTEVORT.] rebus aliis omnibus anteponam mandata tua. ante res alias omneis tua mandata curabo,nempe vt Mneſilochum tuum requiram,&c. NAM ILLVD ANIMVS MEVS MIRATVR, &c.] id eſt, nam illud miror, ſi nuntius à me ad eum miſſus,qui eum arceſſeret,ad eum peruenit, quid remoretur: ſeu quid moretur, animus meus miratur, poetarum Epicorum more dictum, pro, ego apud me, & cum animo meo miror. SI A ME TETIGIT NVNTIVS] ſi nuntius,quem ego miſi ad eum peruénit. VISAM HAC AD EVM &c.] viſam domum ad eum, &c. viſere ad aliquem genus loquendi bonis ſcriptoribus vſitatum: de quo plura in comment. Lucret.

## MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

*Reddidi patri omne aurum,nunc nunc ego illam me velim*
*Conuenire,poſtquam inanis ſum,contemtricem meam.*
*Sed veniam mihi quàm grauatè pater dedit de Chryſalo?*
*Verùm poſtremò impetraui,vt ne quid ei ſuccenſeat.*
Pi. *Eſtne hic meus ſodalis?* Mn. *eſtne hic hoſtis,quem aſpicio,meus?*
Pi. *Certè is eſt.* Mn. *is eſt.adibo contrà,& contollam gradum.*
Pi. *Saluus ſis Mneſiloche.* Mn *ſalue.* Pi. *ſaluus cùm peregrè aduenis,*
*Cœna detur.* Mn. *non placet mihi cœna quæ bilem mouet.*
Pi. *Num quæ aduenienti ægritudo obiecta eſt?* Mn. *atque acerrima.*
Pi. *Vnde.* Mn. *ab homine,quem mihi amicum eſſe arbitratus ſum antidhac.*
Pi. *Multi more iſto atque exemplo viuunt,quos cum cenſeas*
*Eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimoniis,*
*Lingua factioſi, inertes opera, ſublesta fide.*
*Nullus eſt, qui non inuideat rem ſecundam obtingere*
*Alteri: ſibi ne inuideatur,ipſi ignaui rectè cauent.*
Mn. *Ædepol næ tu illorum mores perquàm meditatè tenes.*
*Sed etiam vnum hoc ex ingenio malo malum inueniunt ſuo:*
*Nulli amici ſunt, inimicos ipſi in ſeſe omneis habent.*
*Atque ij ſe cùm fruſtrantur, fruſtrari alios ſtolidi exiſtimant.*
*Sicut eſt hic,quem eſſe amicum ratus ſum,atque ipſus ſum mihi.*
*Ille quod in ſe fuit,accuratum habuit,quod poſſet mali,*
*Facere & in me inconciliare copias omnis meas.*
Pi. *Improbum iſtunc eſſe oportet hominem* Mn. *ego ita eſſe arbitror.*
Pi. *Obſecro hercle loquere quis is eſt.* Mn. *beneuolens viuit tibi.*

Nam

*Nam ni ita eſſet,tecum orarem,vt ei quod poſſes ma'i*
*Facere,faceres.* Pi.*dic modò hominem quid ſit:ſi non fecero*
*Ei malè aliquo pacto,me eſſe dicito ignauiſſimum.*
Mn. *Nequam homo eſt,verùm hercle am:cus eſt tibi.* Pi *tanto magis*
*Dic quis eſt,nequam hominis ego paruipendo gratiam.*
Mn. *Video non poteſſe,quin tibi eius nomen eloquar.*
*Piſtoclere,perdidiſti me ſodalem funditus.*
Pi. *Qid iſtuc eſt?* Mn.*quid eſt?miſ.ne ego ad te ex Epheſo epiſtolam.*
*Super amica,vt mihi inuenires?* Pi.*fateor factum,& repe i.*
Mn. *Quid? tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,*
*Quibuſcum haberes rem,niſi cum illa quam ego mandaſſem tibi?*
*Occiperes tu te amare,& me ires conſultum male?*
Pi. *Sanun'es?* Mn.*rem repperi omnem ex tuo magiſtro ne nega.*
*Perdidiſti · e.* Pi.*etiamne vltro tuis me proiectas probris?*
Mn. *Quid amas Bacchidem?* Pi.*duas ergo hic intus eccas Bacchides.*
Mn. *Quid duas?* Pi.*atque ambas ſorores.* Mn.*loqueris nunc nugas ſciens.*
Pi. *Poſtremò ſi pergis parum mihi fidem arbitrarier,*
*Tollam ego ted in collum,atque intro hinc auferam.* Mn.*imo ibo,mane.*
Pi. *Non maneo,neque tu me habes falſo ſuſpectum.* Mn.*ſequor.*

NVNC, NVNC EGO ILLAM ME VELIM O. ] nunc, cùm ego ſum inanis , velim illam mecum congredi,& loqui, contemtricem meam , id eſt, quæ me contemnit. ſic dictum , contemtricem meam, pro cōtemtricem mei.vt,accuſator meus,pro accuſator mei:hoc eſt,qui me accuſat,ſeu accuſauit. Sic autem appellat ſuam Bacchidem Mneſilochus, quòd ſe re vera ab eo contemtum eſſe exiſtimaret: ſed errat , atque hoc errore inductus,pecuniam omnem , quam penes ſe habebat, & ex qua quantum vellet,detrahere poterat , opera Chryſali patri reddiderat. ET CONTOLLAM GRADVM]& cōferam gradum : id eſt, congrediar. Sic ſuprà in Aulul.in extr.*Contollam gradū*,& ſæpe alibi. SALVVS CVM PEREGRE ADV.COENA D.] quando ſaluus,peregrè aduenis,cœna tibi detur vt fieri ſolet. de hoc more, ſæpe iam diximus,&eius moris plura iam exempla ſuprà alibi collecta ſunt,niſi fallor in Epid prin ibi, *Venire ſaluom gaudeo.* TH. *quid ceterum?* EP *quòd adeò aſſolet , Cœna tibi dabitur.* NON PL.CENA Q.B.M.] non placet cœna ab eo,qui non eſt amicus , & qui iniuſtè læſit,data : talis enim cœna inſuauis & moleſta eſt,& iram commouet. bilem mouere , prouerbium olet,pro iracundiam ſeu iram commouere. Horat epiſt.19.lib. 1. *O imitatores, ſeruum pecus.vt mihi ſæpe Bilem , ſæpe iocum veſtri mouere tumultus*,ferociter Piſtoclero reſpondet Mneſilochus iratus,quāuis immeritò & temerè iratus. NVM QVAE,&c.]id eſt,nū quo,ſeu nū aliquam, &c. ATQ. ACERRIMA] obiecta eſt,& illa quidem acerrima. ANTIDHAC]ante hac. CENSEAS]exiſtimes. REPERIVNTVR FALSI FALS.] reperiuntur,id eſt,deprehenduntur,falſi falſimoniis,id eſt,planè falſi ob falſimonias ſuas. falſimonia autem à falſo eſt dicta , vt ſanctimonia à ſancto,ægrimonia ab ægro & ſimili. LINGVA FACTIOSI] id eſt,lingua fortes, ſtrénui ac potentes,ꝙ valet,largè,& proximè omnia promittentes. INERTES OPERA]te nihil eorum,quæ verbo oſtenderūt, ac prom ſerunt,præſtantes. SVBLESTA FIDE]id eſt, infirma fide. Feſtus ſubleſta , inquit , infirma. tenuia , Plautus in Perſa , *Grauior paupertas fit. fides ſubleſtior.* Nonius ſubleſtum,eſt leue , friuolum. Plautus,*Nam vbi ad paupertatem acceſſit infamia.* NVLLIVS EST,QVI NON INVID. REM. S.OBT. ALT. &c. ] horum duorum verſuum hæc ſententia eſt. Nullius eſt iſtorum,qui non obſtet alteri,quominus & ſecunda res obtingat, vel qui doleat,rem ſecundam & à fortuna oblatam,aut virtute partam,alteri obtingere : ipſi propter ignauiam ſuam ita miſeri ſunt,vt nemo eis inuideat:vel ſic, ipſi ita ſe gerūt,vt nemo eis inuideat : quoniam ſunt miſerabiles potius,quàm inuidioſi. Aliis igitur inuident:eis nemo inuidet,quia ſunt egentes,inopes & miſeri. Inuidia cadit in res ſecūdas,ac florēteis:miſericordia in aduerſas,calamitoſas,atque afflictas. Ex quo Pindarus ὠδ.α. Pith.cecinit,inuidia miſericordia eſſe meliorē ἀλλ' ὅμως,inquit ille,κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος. & Herodotus in Thalia , σὺ δὲ μαθὼν,inquit, ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι , ἅμα τε ὁκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκέας, καὶ ἐς τοὺς κρέσσονας,τεθυμῶσθαι. ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία. id eſt,tu autē vbi didiceris quanto præſtet inuidioſum eſſe, quàm miſerabilem , & ſimul quale ſit parentibus,& melioribus ſuccenſere,abi domum. Sic iterum Plautus in Bacchid. *Qui inuident,ne vnquā eorum quiſquā inuideat prorſus commodis.* Idem in Trucul. *Mauelim mihi inimicos inuidere,quàm me inimicis meis. Nam inuidere alij bene eſſe,tibi malè eſſe,miſeria eſt. Qui inuident,egent. illi, quibus inuidetur rem habent.* Sed hac de re plurà in cōment. Horat. ad illum locum Sat.3 lib.ſer. *Inuidiam placare paras virtute relicta.* PERQVAM MEDITATE T.]perquam accuratè,atque exactè noſti. INVENIVNT]conſequuntur. NVLLI AMICI SVNT, &c. ] multi , id eſt, nemini amici ſunt:ipſi omneis, &c.vel *nulli*,accipe,vt ſit numeri multitudinis , recti caſus hac ſententia,nulla ſunt eis amici,ipſi omneis habent ſibi inimicos , ſed prior explicatio videtur eſſe probabilior. ATQ. II.CVM SE FRVSTRANT, &c.]id eſt atque ij eo ipſo tempore , quo tempore ſe fruſtrantur & fallunt , ita ſtolidi ſunt,vt ſe alios fallere,& fruſtrari putent.nō fallunt alios vt exiſtimāt,ſed ipſi ſe fallūt. QVEM ESSE AMICVM RATVS SVM,ATQVE IPSE.&c.]quem putaui mihi æquè amicū eſſe,atque ipſe ſum mihi. ſignificat obſcurè Piſtoclerū. ILLE QVOD IN SE FVIT.&c.]ille,inquā

quantum in ipſo fuit, accuratum habuit, id eſt accuratum reddit, accurauit, ſeu curam in id contulit, vt quidquid poſſet mihi mali faceret. ET IN ME INCONCILIARE OMNEIS COP. M] atque vt copias omneis meas à me auerteret, & in meipſum incitaret, vt copias omneis meas à me alienaret, & in me cõuerteret. Feſtus, *Incõciliaſti, vel, vt antiqui per dolũ decepiſti.* Ego incõciliare, puto hic valere, irritare, incitare in alterũ, inimicum reddere, &, vt loquitur Horatius, inimicare. Et ita in Moſtell. *Ne conciliare quid nos porrò poſtules.* BENEVOLENS VIVIT TIBI] beneuolus viuit tibi ſignificat obſcurè eum ipſum eſſe Piſtoclerum. TECVM ORAREM] tecum agerem, te orarem. DIC MODO HOMINEM QVI SIT] dic modo, quis homo ſit. VIDEO NON POTESSE, QVIN, &c.] video me non poſſe aliter facere, quàm vt tibi eius nomen eloquar. video me non poſſe effugere, quin tibi eius nomen edam. MISINE EGO AD TE EX EPHESO, EPISTOLAM SVP. &c] id eſt, nonne ego miſi ad te epiſtolam Epheſo de amica Bacchide, vt eam tibi inuenires? ſic loquuntur boni ſcriptores, Miſine, fecine, & ſimilia, pro nonne miſi, nonne feci? OCCIPERES TV TE AMARE, ET ME IRES CONSVLTVM MALE?] tu ipſe autem eam amare inciperes, & mihi male conſuleres? id eſt, & mihi obeſſes, atque iniuriã faceres? Videtur autem legendum quamuis aliter edendum curarim, *& me ires conſultum malè*: non, vt habent lib. manuſcr. & vulg. *& me ires conſ. m.* Præterea legendum *Occiperes eam tute amare*, &c. alioqui verſus claudicabit. nam ceteri libri non habent, *eam*, quæ vox vnius hic ſyllabę eſt κατὰ συνίζησιν. Quod ſi quis lectionem receptam tueri volet, *Occiperes tute amare*, admittendus erit hiatus in, *te amare*, vt *te ama* ſit anapæſtus, & infrà eodem verſu, pro *me*, aut *mi ires conſultum malè* legendum erit, *mihi ires conſultum malè* vel iterum recipiendus hiatus in, *& me ires*. & *me* accipiendum pro *mihi*. vt teſte Feſto, loquebantur antiqui. ETIAMNE VLTRO TVIS ME PROIECT. P.] etiámne me, nulla laceſſitus à me iniuria tuis probris inſectaris, & conculcas? quidam libri habent *prolectas*, fortaſſe rectius vt prolectas, interpretemur, prouocas, laceſſis? hoc modo. etiámne me vltrò, id eſt, prior. ὑπάρχων, non laceſſitus tuis contumelis laceſſis, & prouocas? SI PERGIS PARVM MIHI F. ARB.] ſi pergis arbitrari parum mihi fidem eſſe habendam. Sic videtur hic verſus explicandus, vt intelligatur habendam eſſe. Nonnulli legunt *fides*, & ſic explicant, Poſtremò ſi pergis mihi parum fidei arbitrarier, id eſt, adiudicare, & tanquam arbiter, tribuere. Alij ſic, poſtremò ſi pergis parum mi fidei eſſe arbitrarier, id eſt, poſtremò, ſi pergis arbitrari me parum fidum eſſe, &c. TOLLE EGO TE D IN C.] ego te collo tollam.

## PARASITVS PVER.

P*Araſitus ego ſum nequam hominis atque improbi*
*Militi', qui amicam ſecum auexit ex Samo.*
*Nunc me ire iuſſit ad eam & percontarier,*
*Vtrùm aurum reddat, ánne eat ſecum ſimul.*
*Tu qui dudum puer cum illa vſque iſti ſimul,*
*Quæ harum ſunt ædes, pulta: adi actutum ad fores.*
*Recede hinc directe. Vt pulſat propudium!*
*Comeſſe panem tris pedes latum potes,*
*Fores pultare neſcis, ecquis in ædibus eſt?*
*Heus ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit hoſtium?*
*Ecquis exit?*

AMICAM] vnum ex Bacchidibus, quam amat Piſtoclerus: vnde nata Mneſilochi in eũ ſuſpicio. TV QVI DVDVM P. &c.] Sic legendum cẽſet Camerar. & rectè nam libri vulg. ſic habent, *Tu puer, qui dudum cum illa vſque iuiſti ſimul.* planè mendosè. QVAE H. SVNT AEDES, P.] ex his ædibus, eas, quæ ſũt Bacchidis, ædes pulſa. RECEDE HINC DIRE.] retrocede ab hoc loco, directe. puerũ iubet, hinc recedere: quia lenius, & placidius foreis pulſauerat. Directum appellat per contumeliam, id eſt, ſub dio erectum, & ſublimem expoſitum, ac ſuſpenſum. VT PVLT PROPVDIVM!] quàm remiſſè, & languidè pultat foreis puer impudicus, & propudioſus? Feſtus. propudium, inquit, quaſi porrò pudendum. quidam propudium dici putant, à quo pudor, & pudicicia procul abſint. COMESSE PAN. TR. P. L. P.] ſtrenuus es ad comedendum: panem comeſſe triũ pedum latitudine potes: foreis pulſare neſcis. hyperbole eſt. ſignificat puerum edacem, molliter, & languidè foreis pultare. Itaque accedit ipſe ad foreis, & eas validè pulſat.

## PISTOCLERVS, PARASITVS.

Q*Vid iſtuc? quæ iſtæc eſt pulſatio?*
*Quæ te mala crux agitat, ad iſtunc qui modum,*
*Vireis tuas alieno extentes oſtio?*
*Fores penè effregiſti, quid nunc vis tibi?*
Pa. *Adoleſcens ſalue.* Pi. *ſalue. ſed quem quæritas?*
Pa. *Bacchidem* Pi. *vtram ergo?* Pa. *nihil ſcio, niſi Bacchidem.*

Panem

*Paucis me miſit miles ad eam Cleomachus,*
*Vel vt ducentos Philippos reddat aureos,*
*Vel vt hinc in Elatiam hodie eat ſecum ſimul.*
Pi. *Non it ne'a'o eſſe ituram. abi & renuntia.*
*Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.*
Pa. *Nimis iracundè.* Pi. *an ſcin' quàm iracundus ſiem?*
*Nx tibi hercle haud longè eſt os ab infortunio,*
*Ita dentifrangibula hæc meis manibus geſtiunt.*
Pa. *Cum ego huius verba interpretor, mihi cautio eſt,*
*Ne nucifrangibula excuſſit ex malis meis.*
*Tuo ego iſtæc igitur dicam illi periculo.*
Pi. *Quid ais tu?* Pa. *ego iſtuc illi dicam* Pi. *dic mihi.*
*Quis tu es?* Pa. *illius ſum integumentum corporis.*
Pi. *Nequam eſſe oportet, cui tu integumentum improbum es.*
Pa. *Sufflatus ille huc veniet.* Pi *diruptum velim.*
Pa. *Num quid vis?* Pi. *abeas celeriter, facto eſt opus.*
Pa. *Vale dentifrangibule.* Pi. *& tu integumentum vale.*
*In eum nunc hæc res venit locum, vt quid conſilij*
*Dem meo ſodali ſuper amica, neſciam,*
*Qui iratus renumerauit omne aurum patri,*
*Neque nummus vllu'ſt qui reddatur militi.*
*Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.*
*Mneſilochus eccum mæſtus progreditur foras.*

AD ISTVM QVI MODVM AL. V. T. Q. EXT. OST.] qui iſto modo vireis tuas expromas, & contendas ſeu experiaris alieno oſtio? extenies ab extento as. extento autem frequentatiuum ab extendo. Alij volunt eſſe compoſitum ex præpoſitione *ex*, & verbo *tento as*, quod frequentatiuum eſt à verbo *teneo*, ego à verbo tendo, is, potius deriuari arbitror. Non me præterit tamen nonnullos legere *oſtentes* ego nihil muto. ET IN ELAT. &c.] Stephanus de vrbib Ἐλάτεια inquit πόλις μεγίστη φωκίδος, ἀπὸ Ἐλάτου, ἔστι δὲ καὶ Θετταλίας. &c. id eſt, Elatia vrbs eſt maxima Phocidis ab Elato. Eſt autem & Theſſaliæ. &c. DVC TE AB AEDIB.] aufer te ab ædibus Sic loquitur C. Aſinius Pollio, epiſt. ad Cicer lib. 10. *Duxit ſe à Gadibus & triduum tempeſtatibus retentus ad Calpen Kalendis Iun traiecit ſe in regnum Bogudis.* & Terent. Hecyra, *vxor, vbi me ad ſe iam ire ſenſit, ſe duxit foras.* HAVD LONGÈ EST OS AB INF.] os, id eſt facies. minatur ſe ei faciem ſeu os pugnis percuſſurum, denteiſque labefacturum, & confracturum ITA DENT. H. &c.] pugnos ſuos dentifrangibula appellat quòd eis dentes frangat, ſi quem pugnis percutiat. hi pugni, inquit, quibus denteis frangere, vel ſoleo, vel poſſum, geſtiunt tibi denteis comminuere, & confringere. MIHI CAVTIO EST, NE NVCIFR. EXC. &c.] id eſt, mihi cauendum eſt, ne hic mihi denteis ex ore excuſſerit, ſeu excutiat. locus Plautinus Quemadmodum autem Piſtoc erus pugnos ſuos dentifrangibula nominauit, ita & paraſitus denteis nucifrangibula appellat, quòd his frangantur nuces. *excuſſit*, hoc eſt, excuſſerit, vt apud eundem reconciliaſſo, oraſſo, & ſimilia, pro reconciliaro, orauero, & ſimilia. ILLIVS SVM INTEGVM. C.] ego ſum illius σωματοφύλαξ ſeu δορυφόρος, cuſtos & ſtipator corporis, ſatelles. NEQVAM ESSE OP. CVI TV. &c. Nequam; hoc eſt, improbus ſit oportet is, cui tu es integumentum improbum. integumentum enim debet ei, quod tegitur, conuenire, & conſentaneum eſſe: neque par eſt rei pretioſæ integumentum vile, & nullius pretij accommodare. ſecutus ſum autem libros vulgatos, & editionem Camerar. Nam noſtri libri manuſcr. aliquot in his Pithoeanus, & tres Clericani, & alii duo habent, *Nequam eſſe oportet ſcutum integumentum improbum'ſt.* quomodo Turneb. in aliquo ſcriptum reperiſſe arbitror, quamuis id non ſcribat; ſed hoc tantum ſe ita emendare, ex quo apparet, eum coniectura ductum ſic reſtituiſſe, quod non eſt incredibile Erat enim homo valde ingenioſus, & εὔστοχος. Is igitur lib 24 Aduerſ. cap 11. ſcribit ſe ſic emendare: addit hanc rationem. Nam operimenta ſcutorum, inquit, integumenta & tegmenta vocabantur. Deinde profert hæc verba ex lib 2. Cæſ. de bell. Gall. *temporis tanta fuit exiguitas, hoſtiúmque tam paratus ad dimicandum animus, vt non modò inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſque tegmenta detrahenda tempus defuerit.* Hæc ille. Ego lectionem receptam ferri poſſe puto, ſed ita vt antiquam magis probem. Neque tamen celabo lectorem, hanc quoque, quam ſecuti ſumus, reperiri in nonnullis libris manuſcr. Et credibile eſt, Camerar. qui ſic edidit, eam etiam in ſuis reperiſſe. alioqui non ita edidiſſet. Scripturæ autem antiquæ eadem ſententia eſt, ac receptæ Vtraque enim hoc ſignificatur, militem dominum eſſe nequam, qui vtatur tali miniſtro, hoc eſt, improbo. SVFFLATVS ILLE HVC VENIET] veniet ille huc iratus, iracundia turgidus. ſuprà in Caſina, *Neſcio quid ſe ſufflauit vxori ſuæ.* DIRVPTVM VELIM.] facetum & aptum reſponſum. nam quæ ſufflantur ſeu inflantur, interdum rumpuntur, ſeu dirumpuntur Horat. Sat. 3. lib 2. in extr. *Cùm magis, atque ſe magis inflaret, non ſi te ruperis*, inquit, *par eris.* NVM QVID VIS?] ſermo abeuntis. DENTIFRANGIBVLE] qui denteis hominibus frangis. IN EVM NVNC HVE ...] num, pro, nunc. vt him, pro, hinc. illim, pro illinc,

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

*Petulans, proteruo, iracundo animo, indomito, incogitato,*
*Sine modo & modeſtia ſum, ſine bono iure atque honore,*
*Incredibilis, impóſque animi, inamabilis, illepidus viuo,*
*Maleuolente ingenio natus. poſtremò id mihi eſt, quod nolo*
*Ego eſſe aliis. credibile hoc eſt: nequior nemo eſt, neque indignior,*
*Quoi dij benefaciant, neque quem quiſquam homo aut amet, aut adeat.*
*Inimicos quàm amicos æquum eſt me habere, malos quàm bonos*
*Par magis me iuuare. omnibus probris, quæ improbis viris*
*Digna ſunt; dignior eſt homo nullus: qui patri reddidi*
*Omne aurum amans, quod fuit præ manibus. Súmne ego homo miſer?*
*Súmne ego nullius pretij? Perdidi me, atque operam Chryſali.*
Pi. *Conſolandus hic mihi eſt. ibo ad eum. Mneſiloche quid fit?* MN. *perij.*
Pi. *Dij melius faciant.* MN. *perij.* PI. *non taces inſipiens?* MN. *taceam?*
Pi. *Sanus ſatis non es.* MN. *perij. multa mala mihi in pectore*
*Nunc acria atque acerba eueniunt. Criminin' me habuiſſe fidem?*
*Immeritò tibi iratus fui.* PI. *eia bonum habe animum.*
Mn. *Vnde habeam? mortuus pluris pretij eſt quàm ego ſum.* PI. *militis*
*Paraſitus modò venerat aurum petere: hinc eum ego meis*
*Dictis malis, his foribus atque hac repuli, reieci hominem.*
Mn. *Quid mihi id prodeſt? quid faciam? nihil habeo miſer. ille quidem*
*Hanc abducet ſcio.* PI. *ſi mihi ſit, non pollicear.* MN. *ſcio dares,*
*Noui. ſed niſi ames, non habeam tibi fidem tantam.*
*Nunc agitas ſat tute tuarum rerum egóne vt opem mihi*
*Ferre putem poſſe inopem te?* PI. *tace modò, deus reſpiciet nos aliquis.*
Mn. *Nugæ.* PI. *mane.* MN. *quid eſt?* PI. *tuam copiam eccum Chryſalum video.*

PETVLANS] petulantes, vt & petulci, dicti ſunt à petendo. PROTERVO] proterui propriè dicuntur ſalaces, & libidinoſi, qui toto impetu ad voluptatem fruendam feruntur. quia ita tales ſunt, celeres, acres, rapidi, & vehementes. Horat. per tranſlationem ventos appellat proteruos, oda 26. lib 1. *& proteruum Africum*, oda 16 Epodôn. INCOGITATO] inconſiderato, ſed legendum fortaſſis eſt *incogitabili*, vt ſit verſus tetrameter, acatalectus, incogitabili autẽ, id eſt, cogitationis experte. actiuè. SINE M.] immoderatus, intemperans, ἄμετρος, ἄκοσμος. SINE BONO IVRE] ius bonum, eſt æquum & bonum: τὸ ἐπιεικές. INCREDIBILIS] id eſt, incredulus, quod valet: qui nemini credo: vel dic incredibilis, id eſt, qui à nemine credi debeo: cui nemo credere debet. indignus, cui quiſquam credat. IMPOSQ. ANIMI] id eſt, impotens, & qui mihi impetrare non poſſum: qui animo meo, id eſt, animi mei perturbationi moderari nequeo. INAMABIL.] odioſus, ſeu odio dignus. inſuauis, atque acerbus. MALEVOL. ING. N.] id eſt, maleuolo ingenio natus. Quidam legi volunt, *maleuolente Genio natus*: id eſt, irato genio natus. in his Simeo Boſius: vt Horat. dixit, *dijs iratis natus*. Sat. 3 libr. 2. & Sat. 7. eiuſdem libr. & Sat. 5 libr. 1. Ego quamuis nullius ingenioſi hominis cõiecturam damnem, aut refellam, & ita eſſe impreſſum in libris vulg. ſciam, tamen nihil muto. Primùm quòd omnes manuſcr. habent *ingenio*. deinde quòd Plautus mihi videtur, ſi hanc ſententiam expromere voluiſſet, non fuiſſet ita loquutus, *maleuolente genio natus*, ſed *irato aut iniquo genio natus*. huc accedit, quòd videtur potius hanc ſententiam exprimere voluiſſe, quàm verba ſignificant, ac declarant maleuolo, & improbo ingenio natus. Iam beneuolens & maleuolẽs vſurpari à Plauto pro beneuolus & maleuolus, conſtat. POSTREMO, ID MIHI EST, QVOD NOLO EGO ESSE AL.] Poſtremò talis ſum, qualeis alios eſſe nolo, iners, ignauus, infidus, maleuolus, inhumanus, &c. INIMICOS, QVAM AMICOS, AEQ. EST M. H.] ſubintellige magis: vel ſume *Vorì naſtud* inferne. QVI PATRI REDDIDI OMNE &c.] Sic hos verſus diſtinxi, vt ſint trochaïci. quod autem, *præ manibus* & *amans*, edidi, non *præ manu*, & *amanti*, in eo ſecutus ſum libros vulgatos, à quibus tamen non diſcrepant nonnulli manuſ. PRAE MANIB.] vt verſus ſuis numeris conſtet, ſic legendum. non *præ manu*. quanquam ſic habent plerique manuſ. SVMNE EGO HOMO MISER?] id eſt, nónne ego ſum homo miſer? *an*, & *ne*, millies diximus, interrogando affirmationem ſignificare, ſeu reſponſionem aientem poſtulare. SVMNE EGO NVLLIVS PRETII? nónne ego ſum homo nullius pretij? Hoc autem dimidium verſus adſcriptum reperi ad oram libri N. Clerici. ſitne τοῦ ποιητοῦ, quærere aliquis & dubitare poſſit, ego nihil affirmo. hoc tantum dico ſententiæ mirè conuenire, & præterea verſus imperfecti ſupplementum eſſe valde accommodatum. Fit enim iam verſus integer trochaïcus. CRIMININ' ME HAB. FIDEM?] æquúmne fuit, oportuitne me criminationi Lydi aduerſus te habere fidem? itáne leuis, & credulus eſſe

debui

debui, vt Lydo, te criminanti crediderim? VNDE HABEAM?] bonum animum ſubintell. MORTVVS PLVRIS PRETII'ST, QVAM EGO SVM] hyperbole, mortuus, id eſt, νεκρὸς, nullius pretii eſt. Itaque foras effertur, & vel terræ mandatur, vel comburitur. DICTIS MALIS] verbis non blandis, ſed minacibus. & aſperis, maledictis. SI MIHI SIT, NON POLLICEAR] ſi quid mihi ſit, non pollicear, neque expectem, dum roget, ſed vltro dem. SED NISI AMES, NON HAB. T. E. T.] id eſt, ſed niſi ames, vt ego amo, non credam tibi iſtuc, quod dicis, te ſi habeas, mihi eſſe daturum, nunc autem, quia amas alteram Bacchidem: facilè credo tibi, te nihil habere, quod mihi dare poſſis: nam qui amant, ferè nudi ſunt, inanes atque inopes neque quidquam habent, quod alteri dent, quòd ſi quid habent, ſibi habent non alteri. NVNC AGITAS SAT TVTE F. R.] id eſt, nunc tute tuarum rerum ſatagis, nunc res tuas procuras. nunc de tuis rebus laboras. EGONE VT OPEM MIHI F. P. &c.] fieri‑ne poteſt, vt putem te, qui inops es, mihi opem ferre poſſe? egóne animum inducere poſſum, vt putem te inopem mihi opem ferre poſſe? DEVS RESPICIET N. AL.] al. ſuprà in Captiu. *Reſpice.* ERG. *fortuna, quod tibi nec facit, nec facit*, *Hoc me iubes.* ad quem locum quę de hoc verbo notata ſunt, legas licet. TVAM COPIAM ECC. CHRYS] tuam copiam Chryſalum, κατ' συνώδησιν, id eſt, Chryſalum, qui tibi rerum omnium, quibus eges, copiam ſuppeditat.

## CHRYSALVS ſeruus, MNESILOCHVS, PISTOCLERVS adoleſcens.

HVnc hominem decet auro expendi, huic decet ſtatuam ſtatui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus ſpoliis ſum affectus.
Herum maiorem meum, vt ego hodie luſi lepidè? vt ludificatus eſt?
Callidum ſenem callidis dolis compuli, & perpuli, mihi omnia vt crederet.
Nunc amanti hero, filio ſenis, qui cum ego bibo, qui cum edo, & amo.
Regias copias, aureáſque obtuli, vt domo ſumeret, neu foris quæreret.
Non mihi iſti placent Parmenones, Syri, qui duas aut treis minas
Auferunt heris. nequius nihil eſt, quàm egens conſilij ſeruus, niſi habet
Multipatens pectus, vbicunque vſus ſiet, pectore expromat ſuo.
Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui & bene & malefacere tenet.
Improbus cum improbus ſit, harpaget: furibus furetur quod queat,
Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem, pectus cui ſapit.
Bonus ſit bonis, malus ſit malis: vtcunque res ſit, ita animum habeat.
Sed lubet ſcire, quantum aurum herus ſibi demſit, & quid ſuo reddidit patri.
Si frugi eſt, Herculem fecit ex parte, decumam partem ei
Dedit, ſibi nouem abſtulit. ſed quem quæro optimè ecce obuiam
Mihi eſt. num‑qui nummi exciderunt here tibi, quod ſic terram
Obtuere? quid vos mœſtos tam triſtéſque eſſe conſpicor?
Non placet, nec eſt temerè etiam. quin mihi reſpondetis?
Mn. Chryſale óccidi. Ch. fortaßis tu auri demſiſti parum.
Mn. Qui, malùm, parum? immò verò nimio minus multo parum.
Ch. Quid igitur ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit,
Mea virtute parta, vt, quantum velles, tantum ſumeres,
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?
An neſciebas quam eiuſmodi homini raro tempus ſe daret?
Mn. Erras. Ch. at quidem tute erraſti, cùm parum immerſiſti ampliter.
Mn. Pol tu quàm nunc me accuſes magis, ſi magis rem noueris.
Ch. Occidi. animus iam iſtoc dicto plus præſagitur mali.
Mn. Perij. Ch. quid ita? Mn. quia patri omne cum ramento reddidi.
Ch. Reddidiſti? Mn. reddidi. Ch. omnéne? Mn. oppidò. Ch. occiſi ſumus.
Quî in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?
Mn. Bacchidem, atque hunc ſuſpicabar propter crimen Chryſale,
Mi malè conſuluiſſe. ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. Ch. quid, vbi reddebas aurum, dixiſti patri?

Mn. *id aurum accepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide.*Ch.*hem*
*Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalim:*
*Nam vbi me aſpiciet,ad carnificem rapiet continuò ſenex.*
Mn. *Ego patrem exoraui.*Ch. *nempe ergo hoc vt faceret,quod loquor?*
Mn. *Imò tibi ne noceat,neu quid ob eam rem ſuccenſeat.*
*Atque ægrè impetraui.nunc hoc tibi curandum eſt Chryſale.*
Ch. *Quid vis curem?*Mn.*vt ad ſenem etiam alteram facias viam.*
*Compara,fabricare,finge quod lubet,conglutina,*
*Vt ſenem hodie doctum doctè fallas, aurumque auferas.*
Ch. *Vix videtur fieri poſſe.*Me. *perge,ac facilè hæc feceris.*
Ch. *Quàm malùm,facilè?quem mendacij prehendit manifeſtò modo.*
*Quem ſi orem,vt mihi nihil credat,id non auſit credere.*
Mn. *Immò ſi audias,quæ dicta dixit me aduerſum tibi.*
Ch. *Quid dixit?*Mn.*ſi tu illum ſolem,ſibi ſolem eſſe dixeris,*
*Se illum lunam credere eſſe,& noctem qui nunc eſt dies.*
Ch. *Emungam hercle hominem probè hodie,ne id quidquam dixerit.*
Mn. *Nunc quid nos vis facere?*Ch.*enim nihil,niſi vt ametis,impero.*
*Cæterum quantumlibet me poſcitote aurum, ego dabo.*
*Quid mihi réfert Chryſalo eſſe nomen, niſi factis probo?*
*Sed nunc quantulum vſu'ſt auri tibi Mneſiloche? dic mihi.*
Mn. *Militi nummis ducentis iam vſus eſt pro Bacchide.*
Ch. *Ego dabo.*Mn.*tum nobis opus eſt ſumtu.*Ch. *ah,placidè volo*
*Vnumquidque agamus:hoc vbi egero,tum iſtuc agam,*
*De ducentis nummis primùm intendam balliſtam in ſenem.*
*Ea balliſta ſi peruortam turrim, & propugnacula,*
*Rectà porta inuadam extemplo in oppidum antiquum & vetus:*
*Si id capſo,geritote amicis veſtris aurum corbibus,*
*Si cui animus ſperat.*Pi.*apud eſt animus noſter Chryſale.*
Ch. *Nunc tu abi intrò Piſtoclere ad Bacchidem,atque effer citò.*
Pi. *Quid?*Ch. *ſtilum,ceram,& tabellas,& linum.*Pi.*iam faxo hîc erunt.*
Mn. *Quid nunc es facturus?id mihi dice.* Ch.*coctum eſt prandium,*
*Vos duo eritis.atque amica tua erit tecum tertia.*
Mn. *Sicut dicis.*Ch *Piſtoclero nulla amica eſt.*Mn.*immò adeſt.*
*Alteram ille amat ſororem, ego alteram, ambas Bacchides.*
Mn. *Quid tu loqueris?*Mn.*hoc vt futuri ſumus.*Ch.*vbi eſt biclinium*
*Vobis ſtratum?*Mn.*cur id exquiris?*Ch.*res ita eſt,dici volo.*
*Neſcis quid ego acturus ſim,neque facimus quantum exordiar.*
Mn. *Cedò manum, ac ſubſequere propius me ad fores. intrò inſpice.*
Ch. *Euax,nimis bellus,atque vt eſſe maximè optabam locus.*
Pi. *Quæ imperauiſti,imperatum bene bonis factum illico eſt.*
Ch. *Quid parauiſti?*Pi.*quæ parare tu iuſſiſti omnia.*
Ch. *Cape ſtilum properè,& tabellas tu has tibi.*Mn. *quid poſtea?*
Ch. *Quod iubebo,ſcribito iſtic.nam propterea te volo*
*Scribere,vt pater cognoſcat litteras,quando legat.*
*Scribe.*Mn.*quid ſcribam?*Ch.*ſalutem tuo patri verbis tuis.*
Pi. *Quid ſi potius morbum & mortem ſcribas?id erit rectius.*
Mn. *Ne interturba.iam imperatum in cera ineſt.*Ch.*dic quemadmodum?*
Mn. *Mneſilochus ſalutem dicit ſuo patri.* Ch.*adſcribe hoc citò.*

*Chryſalus*

*Chryſalus mihi vſque quaque loquitur. nec rectè, pater,*
*Quia tibi aurum reddidi. & quia non te defraudauerim.*
Pi. *Mane, dum ſcribit.* Ch. *celerem oportet eſſe amatoris manum.*
Pi. *Atque idem hercle eſt, ad perdundum magis, quàm ad ſcribendum citus.*
Mn. *Loquere, hoc ſcriptum eſt.* Ch. *nunc pater mi, proin tu ab eo vt caueas tibi,*
*Sycophantias componit, aurum vt abs ted auferat,*
*Et profectò ſe ablaturum dixit. planè aſcribito.*
Mn. *Dic modò.* Ch. *atque id pollicetur ſe daturum aurum mihi,*
*Quod dem ſcortis, quódque in luſtris comedim, & congræcem pater.*
*Sed pater mi, ne tibi hodie verba det, quæſo caue.*
Mn. *Loquere porrò.* Ch. *adſcribe dum.* Mn. *etiam loquere quid ſcribam modò.*
Ch. *Sed pater, quod promiſiſti mihi, id quæſo vt memineris,*
*Ne illum verberes, verùm apud te vinctum aſſeruato domi.*
*Cedò tu ceram ac linum actutum. age obliga, obſigna citò.*
Mn. *Obſecro quid iſtis ad iſtunc vſu'ſt conſcriptis modum?*
*Vt tibi ne quid credat, atque vt vinctum te aſſeruet domi.*
Ch. *Quia mihi ita lubet. potin' vt cures te, atque ne parcas mihi?*
*Mea fiducia opus conduxi & meo periculo rem gero.*
Mn. *Æquum dicis.* Ch. *cedò tabellas.* Mn. *accipe.* Ch. *animum aduortite.*
*Mneſiloche, & tu Piſtoclere, iam facite in biclinio*
*Cum amica ſua vterque accubitum eatis. ita negotium eſt.*
*Atque ibidem vbi nunc ſunt lecti ſtrati, potetis citò.*
Pi. *Nunquid aliud?* Ch. *hoc, atque etiam vbi erit accubitum ſemel,*
*Ne quoquam exſurgatis, donec à me erit ſignum datum.*
Pi. *O imperatorem probum. iam bibiſſe oportuit.*
Mn. *Fugiamus.* Ch. *voſtrum curate officium, ego efficiam meum.*

HVNC HOMINEM, &c. Chryſalus, nondum cognito Mneſilocho, pecuniam omnem, quam eius opera penes ſe habebat, patri ſeni renumeraſſe, gaudio triumphat, & de ſe multa glorioſè prædicat. AVRO EXPENDI] auro liberari. Alii, cum auro comparari. auro contrà ponderari. STATVAM STATVI EX AVRO] ſtatuam auream poni. VT LVDIFICATVS EST?] πῶς ἐπαίχθη; ludificatus eſt? id eſt, deluſus ac deceptus eſt? ET PERPVLI] plus eſt *perpuli*, quàm compuli. VT DOMO SVMERET, NEV FORIS QVAERERET] vt domo promeret tantum auri, quantum vellet, neque cuiquam ſupplicare, & aliunde petere neceſſe haberet. ſuprà in Aſinaria. *Habeo, opinor, familiare tergum, ne quæram foris.* Idem in Milite glorioſo, *Nam ego quidem meos oculos habeo, vtendos foris.* Catullus ad Ianuam, *Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud*, &c. NEQVIVS NIHIL EST] inutilius, ſeu improbius nihil eſt. &c MVLTIPATENS PECTVS] pectus amplũ, & capax, & omni genere fallaciarum ac dolorum refertum. VBICVNQVE VSVS SIET &c.] lego, vt *vbicunque vſus ſiet*. &c. vel ſic, vt, *quodcunque vſus ſiet*, &c. quod poſterius malim. TENET] ſcit, callet. IMPROBIS CVM IMPROBVS SIT] cum improbis ſit improbus. HARPAGET] rapiat: harpagare, verbum opinor, à Plauto nouatum, ex Græco verbo ἁρπάζω, vel ex nomine item Græco, ἅρπαξ, γος: vel ex nomine Latinis vſitato & vſucapto, harpago, nis. VERSIPELLEM] verſutum, vafrum, ingenio multiplici, Protea, Polypum, πολύτροπον. propriè vſurpauit ſuprà in Amphitr. *Ita verſipellem ſe facit, quando lubet.* PECTVS CVI SAPIT] cuius in pectore inſit ſapientia: qui ſapiat: qui cordatus ſit. Sic in Trin. *Haben' tu amicum, aut familiarem quempiam, cui pectus ſapiat?* VTCVNQVE RES SIT, ITA ANIMVM HABEAT] animum habeat fortunæ, & euentis aptum, atque habilem. Polypi mentem obtineat. DEMPSIT] detraxit, decerpſit. Demere, eſt de toto auferre: adimere, eſt totum auferre: vt alibi docuimus, quod iſti Ludimagiſtri tamen, & nonnulli magnos ſpiritus gerentes ludimagiſtris deteriores. neque inducere animum poſſunt, neque diſcere volunt. quanquam hoc leue eſt: alia autem innumerabilia maioris ponderis ſunt, quæ iſti, tanta eſt peruerſitas, ignorare, quàm ſe aliquid neſcire confiteri, malunt. SI FRVGI EST HERCVLEM FECIT EX P DEC. P. &c] Herculi pars decima bonorum, & prædæ dabatur. Qua de re ſic Plutarch. Ῥωμαϊκοῖς Διὰ τί τῷ ἡρακλεῖ πολλοὶ τῶν πλουσίων ἀπεδεκάτευον τὰς οὐσίας; πότερον ὅτι κἀκεῖνος ἐν ῥώμῃ τῶν Γηρυόνος βοῶν ἀπέθυσε τὴν δεκάτην; ἢ ὅτι Ῥωμαίους ὑπὸ τυῤῥηνῶν δεκατευομένους ἀπήλλαξεν; ἢ ταῦτα μὲν οὐκ ἔχει τὴν ἱστορίαν ἀξιόπιστον, ὡς δὲ ἀδηφάγῳ τινὶ τῷ ἡρακλεῖ, καὶ εὐθοίνῳ, δαψιλῶς, καὶ ἀφθόνως ἀπέθυον; ἢ μᾶλλον εἰς ἐπαχθῆ τοῖς πολίταις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον κολούοντες, καὶ καθαίροντες ἀξίας ὑπ' ἄκρον δίωμα τούτοις ἀφαιροῦντες, ὡς τοῦτο μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν ἡρακλέα, καὶ χαίρειν ταῖς τοιαύταις ἀποχρήσεσι, al. ἀποκρίσεσι, καὶ συστολαῖς τῶν περιττῶν; id eſt quamobrem Herculi multi ex diuitibus decimas ſuarum facultatum dabant? vtrum quod etiam ille Romæ Geryonis boũ partem decimã immolauit? an

quòd Romanos decimarum, quas Tyrrhenis ſoluebant, penſione liberauit? an hæc quidem non continent hiſtoriam fide dignam, Herculi autem, vt edaci cuidam, & opiparè epulari ſolito, opiparè & copioſè ſacrificabant? an potius, quòd diuitias immoderatas, vt ciuibus graueis, minuentes, & curtantes, & de conſtitutione corporis habitiore, atque ad ſummum faſtigium progreſſa dementes exiſtimabant ſe Herculem ſummo honore afficere, & eum putabant talibus abuſionibus (alias detractationibus) & contractionibus rerum ſuperuacanearum delectari. Et Diod. Siculus libro 4 ὁ δ' οὖν ἡρακλῆς ἀποδεξάμενος τὴν εὔνοιαν τῶν τὸ παλάτιον οἰκούντων, προεῖπεν αὐτοῖς ὅτι μετὰ τὴν ἑαυτοῦ μετάστασιν εἰς θεοὺς, τοῖς δεξαμένοις ἐκδεκατεύειν ἡρακλεῖ, τὴν οὐσίαν, συμβήσεται τὸν βίον εὐδαιμονέστερον ἔξειν. ὃ καὶ συνέβη κατὰ τοὺς ὕστερον διαμεῖναι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. πολλοὺς γὰρ ῥωμαίων οὐ μόνον τῶν συμμέτρους οὐσίας κεκτημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγαλοπλούτων τινὰς, δεξαμένους ἐκδεκατεύσειν ἡρακλεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα γενομένους εὐδαίμονας, ἐκδεκατεῦσαι τὰς οὐσίας ταλάντων τετρακισχιλίων. Λεύκουλλος γὰρ ὁ καθ' αὐτὸν ῥωμαίων σχεδόν τι πλουσιώτατος ὤν. &c. id eſt, Hercules igitur cum acceptam habuiſſet eorum, qui in palatio habitabant, beneuolentiam, prædixit ei, fore, vt iis, qui poſtquàm in numerum deorum receptus eſſet, promitterent ſe decimam ſuorum bonorum partem Herculi ſacrificaturos, vita beatior obtingeret. quod & accidit poſterioribus temporibus, & vſque ad noſtram ætatem permanſit. Multos enim è Romanis non iis ſolùm qui mediocreis facultates poſſident, ſed etiam nonnullis, qui valde diuites erant, cùm ſuorum bonorum Herculi decimam vouiſſent, & poſtea facti eſſent fortunati, ac beati, ſuorum bonorum quater mille talentorum decimas Herculi ſoluiſſe Lucullus enim, qui ſuæ ætatis Romanorum ferè ditiſſimus erat, &c. Plautus in Sticho, *Hercules decimam eſſe aductam, tibi quam vouis gratuior.* Idem in Trucul *Nam iam de hoc obſonio, de mina vna deminui Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.* NVM QVI NVMMI EXCIDERVNT HERE TIBI, &c. ] & qui mœrore aliquo affecti ſunt, & quibus nummi exciderunt è manibus, ij capite ſunt demiſſo, oculiſque in terram defixis. quoniam igitur Chryſalus Mneſilochum, herum ſuum minorem, videt mœſtum, triſtem, & capite demiſſo, ac deiecto, rogat eum, num qui nummi ei è manibus exciderint. locus Plautinus. vide ſuprà in Aſinaria, *At hercle ipſum adeò contuor: caſanti capite incedit.* ad quem locum hac de re plura. FORTASSIS TV AVRI DEMISISTI PARVM ] fortaſſe tu auri parum de ea ſumma, quam attuliſti, Epheſo detraxiſti: & plus, quàm tibi expediebat, patri reddidiſti. QVI, MALVM, PARVM? ] malùm, hoc loco aduerbium eſt ſtomachantis. quo modo, inquit Piſtoclerus, parum demſiſſimmo multo, & nimio minus, quàm parum. multo, nimio, ἐκ παραλλήλου, poſita ſunt. vel nimio plus eſt quàm multo. Horat. oda 33. lib 1. *Albi, ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ* MEA VIRTVTE PARTA ] occaſio, quæ parta eſt mea virtute, id eſt, mea aſtutia, & meo conſilio. SIC HOC DIGITVLIS DVOBVS PRIMORIBVS? ] Itane hoc aurum, cuius tibi facta erat copia, parcè, & exiguè carpebas? Itáne paullum ſumebas? primoribus digitulis, id eſt, primis & ſummis paruis digitis, infrà in Pœnulo, *Tene tu rem.* ADV. *Vix quidem hercle, ita pauxilla'ſt, digitulis primoribus.* Errat autem etiam nunc Chryſalus, qui putet Mneſilochum idcirco triſtem eſſe, quòd parum de auro detraxerit, cùm totum patri reddiderit. TEMPVS *ferret*, occaſio. EIVSMODI HOMINI ] patri ſuo, tam de auro attento, parco, & arido. CVM PARVM IMMERSISTI AMPLITER ] cùm parum largiter manus in aurum immiſiſti, & aurum primoribus digitis duntaxat ſumpſiſti. proinde ac ſi dicat, debuiſti manus tuas in aurum immergere, & ex eo, quantum tibi opus eſſet, largiter haurire, non exiguè, & ſummis primis digitulis carpere. Venit mihi hoc loco in mentem Alcmæonis illius, quem cùm Crœſus Delphis arceſſiſſet, eique tantum auri donaſſet, quantum corpore ſemel efferre poſſet, propterea quòd Lydi, quos Delphos ad oraculum Apollinis miſerat, fuerant ab eo comiter, & liberaliter accepti, atque adiuti: ille ad hanc donationem tale quoddam conſilium excogitauit. magnam tunicam indutus, & lato tunicæ ſinu demiſſo, & pedibus in cothurnos indutis omnium, quos reperire potuit, maximos, & ampliſſimos ad theſaurum ſe contulit. ad quem certi homines duces ei fuerunt. Cùm in aceruum fruſtorum, & micarum aurearum irruiſſet, primùm quidem tibiis aggeſſit auri, quantum auri cothurni capere potuerunt: deinde ſinum veſtis omnem auro impleuit, etiam capitis pilos ramentis aureis inſperſit, nonnulla in os quoque immiſit. Sic probè ornatus atque inſtructus è theſauro exiit, ægrè cothurnos trahens, & cuiuis potius quàm homini ſimilis, cuius & os auro obturatum erat, & omnes corporis partes inſolitum tumorem præ ſe ferebant. qui à Crœſo viſus, mouit ei riſum, omnique illo auro, quo oneratus erat, ab eo donatus eſt, multiſque aliis rebus eo non minoribus. Hæc Herodotus in Eratone non longè ab extremo, vt nos quidem Latinè conuertimus. Verba Græca petat ab autore, qui volet ab illo loco, Κρῦσον χιτῶνα ποδήρεα τῶν Λυδῶν, τῶν ἐς τὸ χρηστήριον φοιτεόντων, ἐωυτὸν εὖ ποιεῖν, &c. QVAM NVNC ME ACCVSES MAGIS ] quanto nunc me magis accuſares, ſi, &c. OCCIDI, ANIMVS IAM ISTHOC DICTO PLVS PRAESAGITVR MALI ] perii, inquit Chryſalus, animus iam mihi ob iſtud dictum plus mali præſagit, id eſt, vt ita dicam, prædiuinat, auguratur & præſentit, profert hunc verſum Nonius in verbo *præſagitur.* QVIA PATRI OMNE CVM RAMENTO REDDIDI ] ſic ferè in Truculento dixit *cum puluiſculo.* ID FACINVS FACERE TAM MALVM ] facinus facere, genus loquendi vſitatum bonis ſcriptoribus Latinis. conſulendus index. PROPTER CRIMEN ] propter criminationem Lydi. propter crimen ei à Lydo illatum ME MALE CONSVLVISSE ] mihi malè conſuluiſſe. *me,* pro *mihi* dicebant antiqui, inquit Feſtus. ID AVRVM ACCEPISSE EXTEMPLO AB HOSPITE ] dixi me id aurum ab hoſpite continuò accepiſſe. Cuius contrarium dixerat Chryſalus, hoſpitem illum, depoſitum initio abiuraſſe: tantum iudicio coactum reddidiſſe: poſtremò auro inſidiatum eſſe: atque idcirco Mneſilochum filium id aurum, aut eius bonam partem apud Megabyzum, ſeu Megabulum depoſuiſſe. DEDISTI HODIE IN CRVCIATVM CHRYSALVM ] dare in cruciatum, vſitatum loquendi genus & Plauto, & Marco Tullio. Sic Marcus Tullius pro Sexto Roſcio Amerino, *Qui vel ipſe ſeſe in cruciatum dari cuperet dum de patris morte quæreretur.* In his verbis autem *cruciatum Chryſalum*, ineſt parecheſis, & paronomaſia. HOC VT FACERET QVOD LOQVOR ] vt me ad carnificem raperet. ALTERAM FACIAS VIAM ] alteram viam aperias, ſeu munias. Virg. 2. Æneid. *Fit via vi: rumpunt aditus, primo'que trucidant.* CONGLVTINA ] compone, & conſue dolos. QVEM MENDACII PREHENDIT MANIFESTO, &c. ] quam, malum, facile eſt ſenem fallere, *mihi*, ſubintell. quem ille in manifeſto mendacio deprehendit: vel dic.

dit, quem mendacii prehendit, id eſt, quem menda cii conuicit. idque manifeſtò. NON AVSIT CRED.] ὡς ἂν τολμήσῃ πιστεύειν. ὡς αἰσχύνη. ὡς ἂν ὑπομένοι, &c. vereatur credere. ME ADVERSVM ] me præſente, coram me. TIBI ] abſenti. ILLVM SOLEM] illum δεικτικῶς. ſolem enim, cùm hæc dicit, indicat. SI ILLVM, LVNAM ESSE CR. ET NOCT. Q. N. EST D. ] ἀναλογία, ſententia autem hæc eſt: ita te mendacem, ac fallacem eſſe, & nihil veri dicere ſibi perſuaſit, vt, ſi dicas illum ſolem, qui nunc lucet, ſolem eſſe, credat illum eſſe Lunam, & ex proportione, ſeu analogia, diem, qui nunc eſt, eſſe noctem. Nam quæ proportio eſt ſolis ad Lunam, eadem proportio eſt diei ad noctem. EMVNGAM, &c ] tralatio eſt à naribus mucoſis, quæ emungendæ ſunt. ſuprà, in Epid. *Qui me emunxiſti mucidum minimi pretij*. & infrà hac ead. fab. *Cano capite, atque alba barba, ſic miſerum me auro eſſe emunctum.* NE ID NEQVICQVAM DIXERIT] id eſt, ne id gratis, & ſine mercede, & fruſtrà dixerit. vel ſic, vt eius quod dixit, fructũ & mercedem ferat. vt ob id, quod dixit, plectatur. vt eius, quod dixit, pœnas luat. ENIM NIHIL, NISI VT AMETIS, IMP.] enimuerò nihil aliud impero, niſi vt amori operam detis. *enim*, initio orationis poſitum, rarum quidem, ſed tamen non inuſitatum. ſuprà in Aulul. *Enim mihi quidem æquum'ſt purpuram, atque aurum dari.* In Epidico, *Enim iſtbæc captio eſt*, infrà in Mil. glor. *Enim nos perdiderimus vſpiam.* CETERVM] ceteroqui. cetera, quod reliquum eſt, de reliquo. QVID MIHI REFERT CHRYSALO ESSE N. &c ] quid refert mihi eſſe nomen Chryſalo, ſeu Chryſali, niſi re & factis id doceo? proinde ac ſi dicat, non eſt ſatis, mihi nomen eſſe aureum, niſi re ſim aureus. Chryſalus ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ hoc eſt, ab auro. vel ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, καὶ ἁλίσκειν id eſt, ab auro, & capiendo. SED NVNC QVANTVLVM VSV'ST AVRI TI?] ſed nunc quantulum auri tibi opus eſt? ſed nunc quantulo auro tibi opus eſt? NVMMIS DVCENTIS, aureis. PLACIDE VOLO VNVMQ. AG.] volo vnumquidque leniter. & moderatè, ſenſim, & pedetentim, & ſine feſtinatione agamus, ſuprà in Aſinaria, *Placidè ergo vnumquidque rogita, vt acquieſcam.* INTENDAM BALLIST. &c.] fallaciam inſtituam, ac parabo, &c. machinam admouebo, ſeu comparabo aduerſus ſenem allegoria eſt à re militari. ſic infrà in Pœnulo, *Cui iam infortunij balliſta intenta'ſt probè*, balliſta, militare tortum, quo muri verberantur, & quatiuntur, à verbo βάλλω dictum. de quo legendus Vitruuius lib. x. cap. 16 & Vegetius libr. 4. cap. 22. EA BALLISTA SI PERVORT. ] continuat allegoriam. peruortam autem, id eſt, percellam, deiiciam, CAPSO ] cepero. GERITOTE AMICIS N. AVR. C. ] pollicetur auri magnam vim, & copiam. SI CVI ANIMVS SPERAT ] εἴ τινι ἐλπὶς θυμὸς, id eſt, ſi quis ſperat ſuprà ead. fab. *ſperat quidem animus quo eueniat, dijs in manu eſt.* STYLVM, CERAM, ET TABELLAS ET LIN. ] ſtylum, id eſt, γραφεῖον, quo ſcribebant in tabellis ceratis. Linum autem, quo tabellas exaratas obligabant. qua de re ſuprà Diximus quidem nonnulla in Amphitr. ibi, *agedum, eam ſolue ciſtulam*, &c. ſed illis hæc addere libet, ex quibus magis intelligere liceat, vet lino tabellas, & litteras, &c. quæ obſignabant, obſignare cõſueuiſſe. Lucianus in Timone ἐπειδὰν τὸ σημεῖον ἀφαιρεθῇ, καὶ τὸ λίνον ἐκτμηθῇ, καὶ ἡ δέλτος ἀνοιχθῇ. καὶ ἀνακηρυχθῇ μοι ὁ καινὸς δεσπότης &c. id eſt, poſteaquam autem ſignum ablatum fuerit, & linum inciſum, & tabulæ apertæ, & declaratus meus nouus dominus, &c. Quintilianus libro decimo cap. 8. *Denique linum ruptum, aut turbata cera, aut ſine agnitore ſigna frequenter* inuenies: &c. Cicero. Catilinar. 3. *Ac ne longum ſit, Quirites, tabellas proferri iuſſimus, quæ à quoque dicebantur datæ. Primùm oſtendimus Cethego: ſignum cognouit. nos linum incidimus*, &c. COCTVM EST P. ] ite accubitum, omnia parata ſunt. BICLINIVM ] locus, in quo ſtrati ſunt lecti duo nomen ex voce Latina, & Græca factum, bis & κλίνη quid ſi quis dicat legendum *diclinium*? ego tamen nihil muto. RES ITA T. ] ita negotium eſt, tale quod paro negotiũ eſt, vt me ſcire opus ſit. ea res, quã paro, poſtulat, vt dicatur. in Mil. gl. *tranſcurre curriculò ad nos, ita negotium eſt.* EVAX ] interiectio gaudentis. QVAE IMPERAVISTI: IMPERATVM BENE BONIS F. ILL. EST ] mutat numerum. nam cum illa ſuperiora, quæ imperauiſti ſequi deberet, imperata bene bonis, facta illico ſunt: mutato numero ſubiicit numerum ſingularem, *imperatum bene bonis, factum illico eſt.* facere imperatum autem, & facere imperata, vſitata loquendi genera ſunt bonis ſcriptoribus. ET TABELLAS TV HAS T. ] & cape has tabellas tibi tu Mneſiloche. IAM IMPERATVM IN CERA INEST. ] iam ſcriptum à me eſt, quod me ſcribere in tabellis ceratis iuſſiſti. MIHI VSQVEQVAQ. LOQ. NEC RECTE] mihi vſquequaque maledicit. ſuprà in Aſinaria. *Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum'ſt.* DEFRAVDAVERIM] nonnulli libri veteres habent *defraudauerim* quod fortaſſe eſt rectius. quanquam alterum non dãno. nam vtrunque eſt vſitatum. ſuprà in Aſinaria. *Tene ego defraudem, cui ipſi nihil eſt in manu?* Terent. Phor. *ſuum defraudans Genium*, &c. MANE, DVM SCRIBIT ] noli tam properè dictare. plura enim vno tempore dictas, quàm vt manus ſcribentis conſequi poſſit. PROIN TV AB EO VT CAVEAS] proinde, vide, vt tibi abs eo caueas. SYCOPHANTIAS COMP. ] fallacias comparat. dolos conſuit, & conglutinat. ABS TED AVFERAT ] abs te auferat. PLANE ADSCRIBITO ] addito ad ea, quæ iam ſcripta ſunt, planè, id eſt litteris plane ſcriptis, atque inciſis in cera. ATQVE ID POLL. SE MATVRVM AVR. M. Q. D SE. &c. ] & pollicetur ſe id aurum daturum mihi, quod ſcortis largiar. QVODQ. IN LVSTR. COMED. ] & quod in fornicibus comedam comedim, is, it. in coniunctiuo vſitatum bonis ſcriptoribus. Notat Nonius, & hũc verſum profert in verbo *comedim*. Notauimus in comment. Horat. ad illum locũ oda 3. epod *Edit cicutis allium nocentius.* Et ad illum Sat. lib 2. *Quàm ſi cum lumbis quis edit.* Idem in Curcul. *Vt ego potius comedim, quàm ille.* ET CONGRAECEM PATER] & Græcorum in morem potando abſumam. Græc b bacces. M. Tull. lib. 1. accuſ. *Fit ſermo inter eos, & inuitatio vt Græco more biberetur. Hortatur hoſpes: poſcunt maioribus poculis.* ASCRIBE DVM ] *dum* particula inſeparabilis hoc loco. CEDO TV CERAM] tu Piſtoclere da ceram, ac l. &c. OBLIGA ] lino. OBSIGNA CITO, cera, & annulo. VSV'ST ] opus eſt. VT TIBI NE QVID CREDAT, &c. ] an eo opus litteris ita ſcriptis, vt ne tibi quidquam credat, & te vinctum domi ſeruet? proinde ac ſi dicat, hæ litteræ ad hunc modum ſcriptæ, nullam ad aliam rem ſunt vtiles, niſi ad hanc, vt pater nihil tibi credat, & te vinctum domi cuſtodiat. POTIN' VT TE CVRES, ATQVE NE P. M ] ? poteſne facere vt te cures, me autem negligas, neque mihi pareas, aut conſulas? proinde ac ſi dicat, cura te modo, animo tuo obſequere, pota, ama, de me ne laborato: de me ſecurus eſto, neque mihi parcito, aut conſulito. MEA FIDVCIA OPVS CONL. ET MEO P. R G. ] allegoria eſt, à redemtoribus ducta, qui datis ſponſoribus, & factis ſyngraphis, ſuo periculo opus aliquod faciendum conduxerunt. mea

fiducia, id eſt, mea fide, & meo periculo. Fiduciam, inquit Boëtius, accepiſſe dicitur, cuicunque fundus, aut ager, aut alia res aliqua ea lege emancipatur, & traditur, vt ei, qui emancipauit, aliquando remancipet. vt apud M. Tull. in orat. pro Flacco, *Pecuniam adoleſcentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta, occupauiſti. hanc fiduciam commiſſam tibi dicis: tenes hodie ac poſſides.* Auctor vocabularii Latinogræci, cuius mihi copiam olim fecit Cl. Puteanus iuriſconſultus, Fiducia, inquit, ὑποθήκη, hypotheca. Iam inter hypothecam, & pignus hoc intereſſe, quòd pignus, & pignoris poſſeſſio ad creditorẽ tranſit: hypotheca vero & hypothecæ poſſeſſio non tranſit, conſtat. præterea hypotheca fere in re aliqua immobili cõſiſtit: pignus in mobili, aut in vtraque. fiduciam igitur dicimus eſſe aliquod rei immobilis, verbi gratia, prædium ea lege obligatum creditori, vt ſimul atque id, quod ei debetur, perſolutum fuerit, deſinat eſſe obligatum: quod ſi id, quod ei debetur, ad diem dictam non perſoluatur, tum prædium fiat creditoris, quo poſito, hæc verba, *Mea fiducia opus conduxi.* ſic explico, meo periculo, & quaſi meis prædiis, oppigneratis, atque obligatis rem tranſigendam, & conficiendam ſuſcepi. quam explicationem confirmat id, quod ſequitur, *meo periculo rem gero.* quæ eſt ſuperiorum verborum ἑρμηνεία, & ἐξήγησις. ITA NEGOTIVM'ST] negotium ita natum eſt, vt opus ſit, vos cum amicis veſtris in biclinio accubare. HOC] hoc tantum eſt, nihil aliud. DONEC A ME ERIT SIGNVM DATVM] donec ego ſignum dedero, vt exſurgatis. tralatio eſt à re militari, vt declarant ea, quæ deinceps ſequuntur M. Tull. lib. 5. accuſat. *Et ſimul, vt ſe cæteri ſequerentur, ſignum dari iuſſit.* Virg. *Utque dato ſigno ſpatia in ſua quiſque receſſit.* Cæſar libro 2. de bello Gall. Et *quia non longius hoſtes aberant, quàm quò telum adiici poſſet, prælij committendi ſignum dedit.* O IMPERATOREM PROBVM] tale illud Cicer. libro 7. epiſt. ad Trebat. *Ego à Sex. Fadio Niconis diſcipulo librum abſtuli, Νίκωνος περὶ πολυφαγίας.* O medicum ſuauem.

## CHRYSALVS.

INſanum magnum molior negotium,
Metuóque vt hodie poßim emolirier.
Sed nunc truculento mihi, atque ſæuo vſus ſene eſt.
Nam non conducit nunc huic ſycophantiæ,
Senem eſſe tranquillum: qui vbi me adſpexerit.
Verſabo ego illunc hodie, ſi viuo probè.
Tam frictum ego illum reddam, quàm frictum eſt cicer.
Adambulabo ad hoſtium, vt, quando exeat,
Extemplo aduenienti tabellas dem in manum.

INSANVM MAGNVM MOLIOR NEGOT.] vel inſanum, magnum, diuiſim: & interpoſita diſtinctionis nota legendum, vt ſit nomen adiectiuum, & inſanum intelligamus audax, & ab inſano ſuſceptum: vel inſanum magnum. cõiunctè ſine vlla diſtinctione, vt ſit aduerbium, & interpretemur inſanum magnum, pro valde magnum, quod magis probo. Sic enim Feſtus, inſanum magnum pro valde magnum, vſus eſt Plautus quæ Feſti verba ſine dubio ad hũc Plauti locum referenda ſunt. vel ad alium, qui eſt in Moſtell. quem mox proferemus. Adiuuat hanc ſententiã etiam illud Varronis libro 6. de ling. Lat. *Apud Plautum ſi vnum epityrum eadem apud illum, eſuriens inſanè bene.* &c. *Epityrum, inquit ille, vocabulum cibi, quo frequentius Sicilia, quàm Italia eſt vſa. Idem vehementer cùm vellet dicere, dixit inſanè, quod inſani faciunt omnia vehementer.* Iterum Plaut. infrà in Moſtell. *Inſanùm bonam.* METVOQ. VT HODIE POSSIM EMOL.] & metuo ne hoc negotium tam magnum non poſſim etiam magno labore ſumto conficere. VSVS] opus. NAM NON CONDVCIT NVNC H. SYCOPH.] id eſt, nam non expedit, ſeu non eſt vtile, huic meæ fallaciæ, eum ſenem, quem fallere cogito, eſſe lenem ac tranquillum. QVI VBI ME ADSPEXERIT] fortaſſe aliquid ſubintelligendum eſt, verbi gratia, me arripi, & vinciri iubeat, vt ſit ἔλλειψις: vel ἀποσιώπησις. licet etiam ita legere, & explicare, vt nihil ſubintelligatur: ſed referatur ad id, quod deinceps ſequitur, *verſabo*, &c. VERSABO ILLVNC HODIE, SI V. PR.] tractabo ego illum meo arbitratu, vt coquus verſat piſceis in craticula, aut in ſartagine, ſuprà in Ciſtell. *Vt ego illum verſarem?* videtur tractũ à piſcibus, qui in ſartagine friguntur: vel ab aliis rebus, quæ frigũtur quòd ea, quæ deinceps ſequuntur, comprobant. TAM FRICTVM EGO ILL.] ego eum ita verſabo, vt cicer à coquo in ſartagine verſari ſolet, dum frigitur: atque hoc pacto, reddam illum ſenem ita frictum, vt frictum cicer. vel reddam illum verſando frictum inſtar ciceris fricti. Porrò cicer frigi conſueuiſſe etiam Horatius indicat epiſt. ad P. ſon. de Arte poëtica, *Nec ſi quid fricti ciceris probat, aut nucis emtor,* &c.

## NICOBVLVS, CHRYSALVS.

NImio illhæc res eſt magnæ diuitiæ mihi,
Subterfugiſſe ſic mihi hodie Chryſalum.
Ch. Saluus ſum, iratus eſt ſenex. nunc eſt mihi
Adeundi ad hominem tempus. Ni. quis loquitur propè?
Atque hic quidem, opinor, Chryſalu'ſt. Ch. acceſſero.
Ni. Bone ſerue ſalue. quid fit? quàm mox nauigo

In E-

*In Epheſum, vt aurum repetam ab Theotimo domum?*
*Taceſ? per omneis deos adiuro, vt, ni meum*
*Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quæ is velit,*
*Vt tua iam virgis latera lacerentur probè,*
*Ferratúſque in piſtrino ætatem conteras.*
*Omnia reſciui ſcelera ex Mneſilocho tua.*
Ch. *Men' criminatus eſt? optimè'ſt, ego ſum malus.*
*Ego ſum ſacer, ſceleſtus, ſpecta rem modò.*
*Ego nec verbum faciam.* Ni. *etiámne carnifex*
*Minitare?* Ch. *noſces tu illum actutum qualis ſit.*
*Nunc haſce tabellas ferre me iuſſit tibi.*
*Orabat, vt quod iſtic eſſet ſcriptum, fieret.*
Ni. *Cedò.* Ch. *noſce ſignum.* Ni. *noui, vbi ipſe eſt?* Ch. *neſcio.*
*Nihil iam me oportet ſcire, oblitus ſum omnia.*
*Scio me eſſe ſeruum. neſcio etiam id quod ſcio.*
*Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit,*
*Pendebit hodie pulcrè, ita intendi tenus.*
Ni. *Mane dum parumper, iam iam ad te exeo Chryſale.*
Ch. *Vt verba mihi dat, vt neſcio quam rem gerat!*
*Seruos arceſſit intus, qui me vinciant.*
*Bene nauis agitatur, pulchrè hæc confertur ratis.*
*Sed conticiſcam. nam audio aperiri fores.*

NIMIO ILLAEC RES, &c.] id eſt, magnæ admodum res, illa mihi moleſtiæ eſt. vel ſic, magnū admodum illa res mihi dolorem adfert, ſuprà in Caſina, *Nam quod tibi'ſt Aegrè, idem mihi eſt diuidiæ.* ad quem locū de hac voce plura. SVBTERFVGISSE SIC MIHI CHR.] Chryſalum ſic mihi eſſe elapſum è manibus. BONE SERVE] εἰρωνεία. QVAM MOX NAVIGO, &c.] aliud loquitur, aliud ſentit ſenex. ſcit enim nunc ſibi non eſſe neceſſe Epheſum nauigare, auri repetendi, ſeu recuperandi gratia: quod ei perſuaſerat Chryſalus, cum mentiens diceret Mneſilochum eius filium totum aurum domum non attuliſſe. ADIVRO] iuro, ſuprà in Ciſtell. *Sequeam peperiſſe ſanctè adiurabat mihi.* TAM AMEM] quàm amo, ſubintellige. ATQVE EI FACTA CVPIAM QVIS VELIT] & niſi cupiam ei omnia euenire ex animi ſententia. VT TVA IAM VIRGIS, &c.] particula, *vt*, hic iterata eſt, perſpicuitatis gratia, quia altera illa ſuperior nimis longè aberat. ſed videtur eſſe hoc locutionis genus inſolens, iuro, ſeu adiuro per omneis deos, ni meum, &c. vt tua latera virgis iam lacerentur probè. Videtur enim ſic potius loqui debuiſſe, iuro, ſeu adiuro per omneis deos, ni meum gnatum tam amem, &c. me facturum fuiſſe, vt tua iam virgis latera lacerentur probè. FERRATVSQVE] & ferreis catenis vinctus. RESCIVI] quæ neſciebam. SCELERA] facinora impia, hyperbole. OPTIME'ST EGO SVM MALVS, &c.] cōceſſio ironica. SACER] exſecrandus, aræ deſtinatus, deuotus, κατάρατος EGO NEC VERBVM FACIAM] ego ne verbum quidem faciam, ego nihil loquar, ſed res ipſa loquetur. NOSCES TV ILLVM ACT. Q. S.] cognoſces tu, etiam me tacente, qualis ſit. CEDO] da tabellas quas dicis. NOSCE SIGNVM] ſic apud M. Tullium Catil. 3. *Primum oſtendimus Cethego, ſignum cognouit.* NESCIO ETIAM ID, QVOD SCIO] Sic Ter. Heaut. *Tune ſcis, quod ſcis, Dromo ſi ſapies* & in Eunucho, *Tu pol ſi ſapis, quod ſcis, neſcis.* Prouerbij autem locum obtinet, neſcire quod ſcias, pro in pectore conditum ſeruare, neque vulgare, aut effutire. Alia ratione autem, & ſententia dicebant Academici noui, ſe, quod ſcirent, neſcire. ſignificabant enim, nihil ſciri poſſe, & quæ ſcirent, proinde eſſe habenda, ac ſi neſcirent. NVNC AB TRANSENNA HIC TVRD. LVMBR. P.] allegoria eſt, tracta à tendicula, qua turdi capiuntur: per quam ſignificat, iamiam ſenem ſine dubio litterarum lectione captum iri. Eſt autem tranſenna, funiculus extentus, & ex eo apta macchinula, quæ adhibetur ad turdos capiendos: tenus verò, pertica, ſeu paxillus, ſeu laqueus, qui tenditur? Lumbricus autem, eſca, quam dum captant, & auidè petunt turdi, in laqueum incidunt, & tenentur. Seruius ad illud Virgilij lib. 5. AEneid. *Et volucrem traiecto in fune columbam.* notat traiecto, extento vnde tranſenna dicitur, extentus funis. Deinde profert hæc ex lib. 2. hiſt. Salluſt. quæ à Nonio quoque proferuntur in voce *Tranſenna*. *Tranſenna demiſſum victoriæ ſimulacrum, cum machinato ſtrepitu tonitruum coronam capiti imponebat.* Idem Plaut. in Perſa. *Hunc ego hominem hodie in tranſennam doctis ducam dolis* Idem in Rud. *O Gripe, Gripe, in ætate hominum plurimæ ſunt tranſennæ, vbi decipiuntur dolis.* Dicamus igitur trāſennam eſſe cancellos, ſeu cratem, qua paullùm ſuſpenſa, deinde vbi aues in aream hordeo, aut alia huius generis eſca adſperſam, quæ crati ſubeſt, eſca inuitatæ introiere, funiculo laxato propere demiſſa capiuntur. Quod autem Nonius tranſennam, tradit eſſe non tranſitam, ſed feneſtram, & vt id probet, hæc M. Tullij verba ex lib. 1. de Oratore profert, *Nunc pete à Craſſo, vt illam copiam ornamentorum ſuorum, quam conſtrictam vno in loco, quaſi per tranſennam prætereuntes ſtrictim aſpeximus, in lucem proferat, &c.* indicauimus in notis Ciceronianis, hanc lectionem eſſe ſuſpectam. Sed eſto, eſſe integram, & ab omni macula, & mendo ſince-

ram. fieri .n. poteſt, vt tranſenna, & feneſtræ genus ſignificet, & machinulam illam, ſuprà à nobis expoſitam, qua capiuntur turdi, quod feneſtræ, & cancellorum ſpeciem, ac ſimilitudinem gerat. Poſtremo auctor vocabularij latinogræci, quod mihi olim vtendum dedit Claudius Puteanus, tranſennam interpretatur Græce ὑπάλυγγα, & φαλάγγωμα. eſt autẽ ὑπάλυγξ, præterquam quod carceres ſignificat, laqueus quo aues, & nonnullæ quadrupedes animantes capiuntur. Profert autem hunc locum Nonius in voce *tenus*. ITA INTENDI TENVS] tenuis inquit Nonius, eſt laqueus à tendicula dictus. Deinceps profert hunc locum, vt diximus. Eſt etiam tenus, ſummum cornu in arcu, & inciſio, vbi neruus ſedet. Græci κορώνας vocant. Seruius ad illud Virg. Aen. lib. 6. *Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta.* exiſtimat tenus, ſeu tenum, eſſe parteis arcus extremas. vnde hac tenus, quatenus, protenus, & profert hunc locum; ex quo ſuſpicari licet, Seruium accipere hic *tenus*, vt ſit numeri multitudinis, & ſignificet duo extrema arcus cornua, quib. funis, ſeu neruus adhæreſcit. MANEDVM PARVMPER] Senex lectis filij litteris, domum ingreditur vt ſeruos euocet, qui Chryſalum vinciant, quemadmodum erat in litteris ſcriptum. VT VERBA MIHI DAT? VT NESC. Q. R. O?] ironia. proinde ad ſi dicat, vt putat ſe mihi verba dare? vt exiſtimat me neſcire, cur domum introeat? INTVS] domo. BENE NAVIS AGITATVR] bene geritur negotium: bene res procedit. Allegoria eſt. PVLCHRE NAVIS CON F. N.] manet in allegoria. nauis, inquit, bene, cõfertur, id eſt, impellitur, ſeu appellitur, ad portum, ſcilicet. NAM AVDIO APER. F. à ſene exeunte, qui ex ædibus exiturus erat, foreis verberat, vt qui præteribant, ſibi cauerent, qua de re ſuprà

## NICOBVLVS, CHRYSALVS.

*Conſtringe tute illi Artamo actutum manus*  
Ch. *Quid feci?* Ni. *impinge pugnum ſi mutiuerit.*  
*Quid hæ loquuntur litteræ?* Ch. *quid me rogas?*  
*Vt ab illo accepi, ad te obſignatas attuli.*  
Ni. *Eò tu loquitatuſne es gnato meo male*  
*Per ſermonem, quia mihi id aurum reddidit?*  
*Et te dixiſti id aurum ablaturum tamen*  
*Per ſycophantias?* Ch. *egóne iſtuc dixi?* Ni. *ita.*  
Ch. *quis homo eſt, qui dicat me dixiſſe iſtuc?* Ni. *tace.*  
*Nullus homo dicit. hæ tabellæ te arguunt,*  
*Quas tu attuliſti. hem hæ te vinciri iubent.* Ch. *aha,*  
*Bellerophontem iam tuus me fecit filius.*  
*Egomet tabellas detuli, vt vincirer? ſine.*  
Ni. *Propterea hoc facio, vt ſuadeas gnato meo,*  
*Vt pergræcetur tecum, teruenifice.*  
Ch. *O ſtulte, ſtulte, neſcis nunc venire te:*  
*Atque in eo ipſo adſtas lapide, vbi præco prædicat.*  
Ni. *Reſponde. quis me vendit?* Ch. *quem dij diligunt,*  
*Adoleſcens moritur, dum valet, ſentit, ſapit.*  
*Hunc ſi vllus deus amaret, plus annis decem,*  
*Plus iam viginti, mortuum eſſe oportuit:*  
*Qui terræ odium inambulat, & iam nihil ſapit,*  
*Nec ſentit. tanti eſt. quanti eſt fungus putidus.*  
Ni. *Tun' terræ me odium eſſe autumas? abducite hunc*  
*Intrò, atque aſtringite ad columnam fortiter.*  
*Nunquam auferes hinc aurum.* Ch. *atqui vltro iam dabis.*  
Ni. *Dabo?* Ch. *atque orabis me quidem vltro vt auferam,*  
*Cum illum reſciſſes criminatorem meum*  
*Quanto in periculo, & quanta in pernicie ſiet.*  
*Tum libertatem Chryſalo largibere,*  
*Ego adeo nunquam accipiam.* Ni. *dic ſcelerum caput,*  
*Dic quo in periclo eſt meus Mneſilochus filius?*  
Ch. *Sequere hàc me: faxo iam ſcies.* Ni. *quo gentium?*  
Ch. *Treis vnos paſſos.* Ni. *vel decem.* Ch. *agendum tu Artamo*

Tecum

*Forem hanc pauxillum aperi placidè, ne crepa,*
*Sat eſt, accede huc tu, viden' conuiuium?*
Ni. *Video, exaduerſum Piſtoclerum & Bacchidem.*
Ch. *Qui ſunt in lecto illo altero?* Ni. *interij miſer.*
Ch. *Nouiſtine hominem?* Ni. *noui.* Ch. *dic ſodes mihi,*
*Bellan' videtur ſpecie mulier?* Ni. *admodum.*
Ch. *Quid illam meretrícemne cenſes eſſe?* Ni. *quippini.*
Ch. *Fruſtra es.* Ni. *quis igitur obſecro eſt?* Ch. *inueneris.*
*Ex me quidem hodie nunquam fies certior.*

ILLI] Chryſalo. ARTAMO] ſerui nomen: qui eſt ἀπὸ τῶν ἀρταμῶν (?). IMPINGE PVGNVM, SI MVT.] incute pugnum, ſi vel mu fecerit. ſic dixit, impingere fuſtem. Cœlius lib. 8. epiſt. ad Ciceronem. *Quid ſi filius meus fuſtem mihi impingere volet?* LOQVVNTVR LITT.] tralatio. Sic M. Tull. lib. 4. Academ. princip. *Ego autem cùm Græcas litteras M. Catonem in ſenectute didiciſſe acceperim: Publij autem Africani hiſtoriæ loquantur, in legatione illa nobili, quam ante cenſuram obiit Panætium vnum omnino comitem fuiſſe.* Idem libro 1. de Legib. *Veruntamen dum Latinæ loquentur litteræ, quercus huic loco non deerit.* Idem pro domo ſua. *vt annales populi Romani, & monumenta vetuſtatis loquentur,* &c. LOQVITATVSNE ES GNATO MEO MALE, &c.] id eſt nonne meo filio maledixiſti, &c. *Loquitatus,* frequentatiuum, ſæpe loquutus, ſuprà, *Chryſalus mihi vſquequaque loquitur nec rectè, pater.* BELLEROPHONTEM IAM TVVS ME F. F] prouerbium eſt apud Græcos. Βελλεροφόντης κατ' ἑαυτοῦ γράμματα, id eſt, Bellerophon contra ſe fert litteras, de eo, qui talia nunciat, ex quibus perniciem ſibi arceſſit, & comparat. Bellerophon cum apud Prœtum, hoſpitem ſuum, falſo accuſatus eſſet, à Stenobœa eius vxore, quæ eam ad ſtuprum pellexiſſet, atque inuitaſſet, litteras ab illo iuſſus eſt ferre ad Iobatam in perniciem, ac necem ſuam ſcriptas, totius rei ignarus, quas cum ei reddidiſſet, ab eo quidem necatus non eſt, ſed primum cum Solymis, deinde cum Chymæra pugnare iuſſus eſt, &c. narratur hæc hiſtoria ab Homero ἰλιάδ. ζ. hoc igitur Chryſalus dicit, ſe a Mneſilocho Bellerophontem eſſe factum, quod litteras ab eo acceperit in perniciem ſuam ſcriptas ad eius patrem perferendas. DETVLI] libri aliquot veteres habent, *retuli.* SINE] minantis verbum, videndus index, ſi quis plura exempla quærat. PROPTEREA HOC FACIO, &c.] te vinciri iubeo. PERGRAECETVR] totos dies, & totas nocteis potet, aſſidue græcetur, ſuprà, *quodque in luſtris comedim, & congræcem patet pater.* TERVENEFICE] legendum fortaſſe eſt, *triueneſice,* vt ſupra in Aulul. *triueneſica.* NESCIS NVNC VENIRE TE] neſcis nunc te vendi, falli, ac decipi. allegoria eſt. ATQVE IN EO IPSO, ADSTAS LAP. VBI PRAECO PR.] Idem dicit aliis verbis, atque in eo ipſo loco es, inquit, in quo fit auctio, & in quo præco res venaleis, & mancipia venalia prædicat. allegoria eſt, qua ſignificat eum viuum & videntem falli, ac decipi. M. Tullius in Piſonem, *Prætergque duos de lapide emptos tribunos pl.* Iulius Pollux lib. 3. cap. περὶ τοῦ πωλεῖν, καὶ ὠνεῖσθαι, ὁ δὲ τόπος, πρατὴρ λίθος καὶ πωλητήριον, καὶ ὡς ὑπερίδης, πρατήριον. id eſt, locus in quo mancipia & res venales venduntur, lapis præter, hoc eſt, lapis ad mancipia vendenda appoſitus, &c. Plutarchus in Solone, εἰσελθὼν ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον ἐν ᾠδῇ διεξῆλθε τὴν ἐλεγείαν, &c. id eſt, cum aſcendiſſet in præconis lapidem, in cantu, ſeu cantans recitauit elegiam, cuius principiũ eſt, &c. QVEM DII DILIGVNT θεομισής filius tuus te vendit, homo impius, & θεοῖς ἐχθρός, id eſt, diis inimicus. hoc ſenſit ſeruus, ſed vitauit mala nomina, more Romano. ADOLESCENS MORIATVR, DVM VALET, &c.] adoleſcens viuus, videns, & prudens perit. HVNC SI VLLVS DEVS AM.] hũc ſenem Nicobulum. De Nicobulo domino ſuo loquitur in tertia perſona, ad ſpectatores verſus, ſimulans ſe ab eo audiri nolle, cum tamen id maxime velit, hunc ſenem, inquit, ante annos decem, ante viginti mortuum eſſe oportuit, præclare actum eſſet cum hoc ſene, ſi ante decem, atque adeo ante viginti annos mortuus eſſet. QVI TERRAE ODIVM INAM.] terræ odium, quaſi terræ onus inambulat, alludere videtur ad illud ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. Ne cui autem ſit mirum, quod per odium terræ, ἄχθος ἀρούρης, a Plauto ſignificari putem: *odium,* apud bonos ſcriptores interdum valet idem, quod moleſtia, tædium, quidquid denique oneri, & moleſtiæ eſt. TANTI EST, QVANTI FVNGVS PVTIDVS] fungus putidus nihili eſt: ſignificat igitur Nicobulum plane nihil ſapere, quamuis autem ſic omnes libri habeant, *fungus putidus,* malim tamen legi *fungus putredus.* AVTVMAS?] dicis? ATQVI VLTRO IAM D.] vltro, id eſt, non rogatus, ſeu non inuitatus, neque admonitus. CRIMINATOREM MEVM] Mneſilochum, qui me apud te criminatus eſt. QVANTO IN PERICVLO, &c.] cum reſciſces illum criminatorem meum, quanto in periculo, & quanta pernicie ſiet, id eſt cum reſciſces quanto in periculo & quanta in pernicie ſiet criminator ille meus. LARGIBERE] largieris. SCELERVM CAPVT] ſceleratiſſime, ſceleratorum princeps. TRES VNOS PASSOS] treis ſolos paſſus. FOREM HANC] hoc oſtium Bacchidum, forem dixit in accuſandi caſu, numero ſingulari. PLACIDE] leniter, ἠρέμα. NE CREPA] ne ſonitum ede. alias ne *crepet.* ſubintell. foris. INTERII MISER] miſerum ſe clamat, & interiiſſe dicit, quia filiũ ſuum videt cũ altera Bacchide in altero lecto. NOVISTINE HOMINEM?] agnoſcis filium tuum? MERETRICEMNE CENSES ESSE?] putaſne fœminam illam, quæ cum filio tuo in altero lecto recumbit, meretricem eſſe? QVIPPINI] aduerbium aſſentiendi, & affirmandi, vt certe, ſane, etiam in Aulul. *Quippini ego intus ſeruem, anne quis ædeis auferat?* in Menæchmis, *Itane cenſes?* MEN. *quippini.* FRVSTRA ES] falleris. ſupra in Amphit. *Hi ſunt ambo ſeruus & hera fruſtra ſunt duo.* QVIS IGITVR OBS. EST?] quæ igitur, obſecro, eſt? INVENERIS] tu per te inuenies, ſi voles. vel facito, vt per te inuenias, ſi poſſis. inuenito ipſe, & aliunde ſcito, ex me enim nunquam ſcies.

## CLEOMACHVS, NICOBVLVS, CHRYSALVS.

*MEámne hic Mneſilochus Nicobuli filius*
*Per vim vt retineat mulierem? quæ hæc factio eſt?*
Ni. *Quis ille eſt?* Ch. *per tempus hic venit miles mihi.*
Cl. *Non me arbitratur militem, ſed mulierem,*
*Qui me meóſque non queam defendere.*
*Nam neque Bellona mihi vnquam, neque Mars creduat,*
*Ne illum examinalem faxo, ſi conuenero,*
*Níue exheredem fecero vitæ ſuæ.*
Ni. *Chryſale, quis ille eſt, qui minatur filio?*
Ch. *Vir hic eſt illius mulieris, quæ-cum accubat.*
Ni. *Quid vir?* Ch. *vir, inquam.* Ni. *nupta eſt illán' obſecro?*
Ch. *Scies haud multo poſt.* Ni. *oppidò interij miſer.*
Ch. *Quid? nunc ſceleſtus tibi videtur Chryſalus?*
*Age nunc, vincito me, auſcultato filio.*
*Dixín' tibi illum inuenturum te, qualis ſit?*
Ni. *Quid nunc ego faciam?* Ch. *iube, ſis, me exſolui citò.*
*Nam niſi exſoluor, iam manifeſtò hominem opprimet.*
Ch. *Nihil eſt lucri, quod me hodie facere mauelim,*
*Quàm illum cubantem cum illa opprimere, ambo vt necem.*
Ch. *Audin' quæ loquitur? quin te me exſolui iubes?*
Ni. *Exſoluite iſtum. perij, pertimui miſer.*
Cl. *Tum illam, quæ corpus publicat vulgò ſuum,*
*Faxo, ſe haud dicat nactam, quem derideat.*
Ch. *Paciſci cum illo paulula pecunia*
*Potes.* Ni. *paciſcere ergo obſecro, quod tibi lubet,*
*Dum ne manifeſto hominem opprimat, néue enicet.*
Cl. *Nunc niſi ducenti Philippi redduntur mihi,*
*Iam illorum ego animam amborum exſorbebo oppidò.*
Ni. *Hem illoc paciſcere, ſi potes, perge obſecro,*
*Paciſcere quid vis.* Ch. *ibo & faciam ſedulo.*
*Quid clamas?* Cl. *vbi herus tuus eſt?* Ch. *nuſquam, neſcio.*
*Vis tibi ducentos nummos iam promittier,*
*Vt ne clamorem hic facias, neu conuicium?*
Cl. *Nihil eſt, quod malim.* Ch. *atque vt tibi mala multa ingeram?*
Cl. *Tuo arbitratu.* Ni. *vt ſubblanditur carnifex.*
Ch. *Pater hic Mneſilochi eſt. ſequere, is promittet tibi.*
*Tu aurum rogato, cæterum verbum ſat eſt.*
Ni. *Quid fit?* Ch. *ducentis Philippis rem pepigi.* Ni. *vah ſalus*
*Mea ſeruauiſti me. quàm mox dico, dabo?*
Ch. *Roga hunc tu, tu promitte huic.* Ni. *promitto, roga.*
Cl. *Ducentos nummos aureos Philippeos probos*
*Dabin'?* Ch. *dabuntur, inque, reſponde.* Ni. *dabo.*
Ch. *Quid nunc impure, nunquid debetur tibi?*
*Quid illi moleſtu's? quid illum morte territas?*
*Et ego te & ille mactabimus infortunio.*

Si tibi

*Si tibi eſt machæra,& nobis veruina eſt domi,*
*Qua quidem te faciam ſi tu me irritaueris,*
*Confoßiorem ſoricina nania.*
*Iam dudum hercle equidem ſentio,ſuſpicio*
*Qua te ſolicitet,eum eſſe cum illa muliere.*
Cl. *Immo eſt quoque* Ch.*ita me Iupiter,Iuno,Ceres,*
*Minerua,Latona,Spes,Opes,Virtus,Venus,*
*Caſtor,Polluces,Mars,Mercurius,Hercules,*
*Sumanus,Sol,Saturnus,diique omnes ament,*
*Vt ille cum illa neque cubat,neque ambulat,*
*Neque oſculatur,neque illud quod dici ſolet.*
Ni. *Vt iurat?ſeruat me ille ſuis periuriis.*
Cl. *Vbi nunc Mneſilochus ergo?*Ch.*rus miſit pater.*
*Illa autem in arcem abiuit,ædem viſere*
*Mineruæ?nunc aperta eſt,i viſe.eſtne ibi?*
Cl. *Abeo ad forum igitur.*Ch.*vel hercle in malam crucem.*
Cl. *Hodie exigam aurum hoc.*Ch.*exige,ac ſuſpende te,*
*Ne ſupplicare cenſeas,homo nihili.*
*Ille eſt amotus.ſine me per te here,obſecro,*
*Deos immortalis,ire huc intro ad filium.*
Ni. *Quid eò introibis?*Ch.*vt eum dictis plurimis*
*Caſtigem,cùm hæc ſic facta ad hunc faciat modum.*
Ni. *Immo oro vt facias Chryſale,& ted obſecro.*
*Caue parſis in eum dicere.*Ch.*etiam me mones?*
*Satin' eſt,ſi plura ex me audiet hodie mala.*
*Quàm audiuit vnquam Clinia ex Demetrio?*
Ni. *Lippi illic oculi ſeruus eſt ſimillimus,*
*Si non eſt,nolis eſſe,neque deſideres:*
*Si eſt,abſtinere,quin attingas,non queas.*
*Nam ni illic hodie fortè fortuna hîc foret,*
*Miles Mneſilochum cum vxore opprimeret ſua,*
*Atque obtruncaret mœchum manifeſtarium.*
*Nunc quaſi ducentis Philippis emi filium,*
*Quos dare promiſi militi:quos non dabo*
*Temerè.& iam priuſquam filium conuenero,*
*Nunquam adepol quicquam temerè credam Chryſalo.*
*Verùm libet etiam mihi has perlegere denuo.*
*Æquum eſt tabellis conſignatis credere.*

MEAMNE VT HIC MNESILOCHVS] egone patiar, vt hic Mneſilochus.&c,meam mulierem, id eſt, concubinam, ſeu vxorem, me inuito, retineat? QVAE HAEC FACTIO EST] quæ hæc immoderata, & intoleranda potentia eſt? PER TEMPVS HIC, &c.] opportune hic venit miles mihi. Hæc loquitur Chryſalus ſummiſſa voce. SED MVLIEREM] ſed ignauum aliquem hominem, prouerbium,muliere ignauior. ex quo illa, *O verè Phrygiæ,* (*neque enim Phryges,*) &c. & Ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί. & Ἐῤῥε κακὴ γλήνη.& Græci ignauum, & timidum in bello, γυναικίας appellant. Sic idem Plautus in Milite glor. *Non hercle hunc homines me marem, ſed fœminam Vicini rentur eſſe ſerui militis.* CREDVAT] credat. NI ILLVM EXANIMALEM FAXO] ni illum exanimauero:exanimem fecero. NIVE EXHEREDEM FECERO VITAE SVAE] ni exhæredem fecero vitæ ſuæ, id eſt,niſi eum vita priuaro.heres, teſte Feſto, pro domino ponebatur.exheredem facere igitur,eſt iure domini, ſeu vt ita dicam, dominio ſpoliare. ACCVBAT] filius tuus. NVPTA'ST ILLANE OBSECRO] illane, obſecro, nupta eſt? AGE NVNC, VINCITO ME AVSC.] conceſſio ironica. DIXIN' TIBI ILLVM INVENTVRVM TE, Q. S.] dixine tibi, te inuenturum, qualis filius tuus ſit? IVBE, SIS, ME EXOL. C.] iube, ſi vis,me cito reſolui, MA-

NIS. HOM. OPPR.] deprehēdet in ipſo furto, id eſt in adulterio. AMBO VT NECEM ] vt ambos necem, quod licet mulieris patri, iure ciuili, tali curſu qualis hic à milite optatur. Licet, inquam vtrunque, hoc eſt adulterum, & filiam in adulterio deprehenſos interficere. alteri parcere, altero necato non licet. viro non idem licet, ſed adulterum domi ſuæ deprehenſum occidere licet, non tamen quemlibet, vt virum aliquem honoratum: ſed turpem & infamem. QVIN TV ME EXOL. IVBES? ] quamobrem tu non me exſolui iubes? TVM ILLAM QVAE COR. PVBLICAT, &c. ] vulgo publicat, id eſt, vulgat. tum faxo, inquit, id eſt fecero, vt illa quæ corpus ſuum omnibus de populo proſtituit & vulgat, non dicat ſe nactam eſſe virum, ignauum, contemtum, & ludibrio dignum. deridemus ignauos, lentos, & qui iniuriam acceptam referre non poſſunt aut non curant. ſic ſuprà ead. fab. *Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.* ENICET ] enecet. EXSORBEBO OPP.] exſorbebo, vt Charybdis aliqua. tralatio eſt. ſic autem habent libri noſtri veteres: & ita edidit Camerarius. Nam vulgati habent *exorbebo*. mendoſè. DVCENTOS NVMMOS. ] aureos Philippeos, ſeu Philippos, vt ſupra non longe. ATQVE VT TIBI MALA M. ING. ] & eadem opera, vt multa maledicta in te congeram? Sic Terent. in Andria, *ingeram mala multa.* TVO ARBITRATV ] vt lubet. VT SVBBLANDIT VR CARN.! ] quo pacto blande militem appellat Chryſalus! ironia eſt. nam non blanditur militi Chryſalus. TV AVRVM ROGATO ] tu ſtipulator. CETERVM ] alioqui, ceteroqui, cetera. PEPIGI ] firmaui, tranſegi, pactus ſum. VAH, SALVS MEA, &c. ] hic mire iterum ſuis dolis Nicobulum capit Chryſalus, quibus ille inductus, ac delinitus, cum ſalutem ſuam appellat, à quo pecunia magna emungitur, & turpiſſime ludificatur. QVAM MOX DICO, DABO? ] ſignificat ſe primo quoque tempore promittere cupere, & ſibi moleſtum eſſe, diutius expectare aut morari. quin iamiam, inquit, operam das vt promittam? DVCENTOS NVMMOS AVREOS PHILIP. DABIN'? ] ſtipulationis formula, quæ conſtabat ex interrogatione, & reſponſione. DABVNTVR, INQVE RESP.] inque, reſponde, ἀσυνδέτως poſita, pro inque, & reſponde dabuntur. inque, in imperatiuo, i. dic. NVMQVID DEB. TIBI? ] proinde quaſi dicat, nihil tibi debetur, aut ſiquid debetur, ex ſtipulatu debetur. qua obligatione tibi optime cautum eſt: & ea fretus nummos tuo arbitratu, & cum primum voles, auferes. MOLESTV'S? ] moleſtus es. MACTAMVS INFORTVNIO ] augemus infortunio. quid ſit mactare infortunio, ſupra diximus in Amphi. ibi. *ſacrifico ego tibi?* AM. *Qui?* MER. *quia enim te macto infortunio.* SI TIBI EST MACHAERA, ET NOBIS VERVINA, &c. ] veruina, inquit Fulgentius, iaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. deinde hunc locum profert. ſententia igitur hæc eſt, ſi tibi gladius eſt, quo nos cædas, nobis quoque eſt verutum quo te confodiamus. QVA QVIDEM TE FACIAM, SI ME IRR. CONFOSS. SORIC. NAEN. ] qua quidem veruina te reddam confoſſiorem, &c. quid ſit nænia ſoricina, immo vero quid ſit hoc totum, confoſſiorem te faciam ſoricina nænia quæritur à doctis. putabam olim ſatis plane à Donato eſſe explicatum in Eunucho ad illum locum, *Ego meo indicio miſer, quaſi ſorex, perij.* ad quem notat ille proprium ſoricum eſt, vel ſtridere clarius quam mures, vel ſtrepere magis cum obrodunt friuola: ad quam vocem multi ſe intendentes, quamuis per tenebras noctis transfigant eos. Plautus, *Confoſſiorem te faciam ſoricina nænia.* Hactenus Donatus. Sed hæc explicatio, quamuis Donati ſit licet: nunc à me non probatur, & cum primum deſita eſt probari, cum illa legi apud Arnobium libro 7. aduerſus Genteis, *Quæ ſunt nomina, & farciminum genera, hirciae alia ſanguine comminutis, alia incidcata pulmonibus. Quid tuceta? quid nænia? quid offa? non vulgi, ſed quibus eſt nomen, appellatioque penita: ex quibus quod primum eſt, in exiguas aruina eſt miculas, & alia minutim inſecta de more: quod in ſecundo ſitum eſt, inteſtinū eſt porrectio*, ſeu vt legendum eſſe putat Petr. Daniel, Aurelianenſis, *profectio per quam proluuies editur, ſucci perexſiccata vitalib.* &c. illa, inquam, cum apud Arnobium legiſſem, & diligenter attendiſſem, cœpit mihi continuo Donati explicatio diſplicere, & in mentem venire ex verbis Arnobij, per ſoricinam næniam ſignificari inteſtinum ſoricis porrectum, & confoſſum, vel vut mauult Petr. Daniel, inteſtinum ita fruſtillatim & minutim conciſum, vt ſpeciem præbeat minutiſſimarum micularum ab iis rebus, quas aut ſorices prærolerunt, defluentium, vt ſit hæc ſententia ac decidentium: ego te ita comminutum reddam, vt ex tuo corpore nænia facta videatur: nænia autem, id eſt, edulij genus in minutiſſimas parteis profecti & conciſi. Denique ſignificat fortaſſis hoc idem Plautus, quod alia loquendi figura expreſſit in Mil. glor. *fartum ex te faciam.* Sic enim Miles loquitur. *Nam ego hanc Macharam mihi conſolari volo, Ne lamentetur, neue animum deſpondeat, Quia ſe iampridem feriatam geſtitem, Quæ miſera geſtit fartum facere ex hoſtibus.* Eadem etiam ſententia eſt alio loquendi genere, alioque tropo expreſſa ſupra Curcul. *Iam ego te faciam vt hic formicæ fruſtillatim differant.* Non me præterit, Turnebum libro Aduerſ. 24. capite ita ſcriptum reliquiſſe, ſoricinam næniam eſſe cantionem celebrem de confoſſo ſorice, qui dum quippiam rodit & ſtridorem mittit, plerunque ſuo indicio perit & confoditur. Neque rurſus negabo me olim quibuſdam amicis meis, huius loci explicationem ex me quærentibus, reſpondiſſe mihi videri ex verbis Donati, ſignificari hoc loco per ſoricinam næniam, ſtridorem & vocem ſoricum: confoſſam autem næniam à Plauto dici, quia ſtridor ille ſoricis cauſſa ſit, cur ſorex facile vel in tenebris confodi poſſit: ſed mihi nunc magis probatur poſtrema explicatio, ad quam excogitandam mihi aditum patefecit Arnobius, adiumento fuit Petr. Daniel Aurelianenſis, iuuenis ingenioſus atque eruditus. Non placet mihi tamen Petr. Danielis ſententia, exiſtimantis idem valere, confoſſiorem te faciam ſoricina nænia, quod te concidam in fruſtilla minutiſſima. (nam confodere longe aliud eſt, quam concidere aut comminuere.) Sed placet mihi potius ſic explicare, vt verba ſonant, te magis confoſſum reddam quam inteſtinum ſoricinum, cum ſorex in muſcipula deprehenſus certa machinatione confoditur. OPES ] Ops, Rhea. POLLVCES ] pollux, &c. Varro libro 4. de lingua Lat. *Caſtoris nomen Græcum, & Pollucis à Græcis, in Latinis litteris nomen quo eſt inſcribitur, ut πολλύ-δευκες. Pollucis, non vt nunc Pollux.* SVMANVS ] Pluto: de Sumano ſatis multa diximus ſup. in Curcul. ibi *Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.* NEQVE ILLVD, QVOD DICI SOLET ] neque ſubigit, verbum turpe tacuit. IN ARCEM ABIVIT, AEDEM VISERE MIN. ] ædes Mineruæ Athenis erat in arce, hoc eſt, in ἀκροπόλει. hæc fabula autem, vt palliata quaſi Athenis recitatur & agitur. NVNC APERTA'ST. ſubintell. foris. NE SVPPLIC. CENSEAS, &c. ] ne tu homo contemtus, & nullius precij me tibi ſupplicare putes. ILLE EST AMOTVS ] ille eſt amandatus ſeu potius remotus & ſummotus. malim legi emotus. SINE ME PERTE, HERE, OBS. &c. ] ſermo implicatus: cuius hic ordo eſt, here, te per deos

amabo

omneis immortales obſecro, ſine me huc intro ire ad filium. ET TED OBSECRO] & te obſecro. CAVE PARSIS IN EVM D.] ne parce in eum dicere. caue peperceris, &c. SATIN' EST, SI PLVRA EX ME AVD.H. M. QVAM AVDIVIT VNQ. &c. ]ſatiſne eſt tibi, ſi plura mala in filium tuum ingeram, quàm Demetrius in Cliniam filium ingerere ſolebat? Puto hoc referendum eſſe ad aliquam aliam Plauti comœdiam, in qua Demetrius aliquis pater inducitur acriter Cliniam filium ſuum obiurgans, & multis maledictis inſequens, vel, quod mauult Simeo Boſius, ad aliam aliquam poetæ veteris alicuius, nobis ignoti, aut certe non nominati tragœdiam. LIPPI ILLIC OCVLI SERVVS EST SIM.] ſeruus ille, (Chryſalus) inquis, lippi oculi ſimillimus eſt, quia, quemadmodum cum lippus oculus, non eſt, ſeu cum abeſt, & prorſus exſtinctus eſt, nemo eſt, qui eum deſideret, & facile quis eo caret: cum adeſt, nemo eſt, qui poſſit ſibi temperare, quin eum aſſidue manu tangat, & tractet: ita, ſi Chryſalum ſeruum non haberem, non magnopere deſiderarem: cum habeo, non mihi videor eo facile carere poſſe. cogorque eius opera in rebus meis vti, eum denique in conſilium adhibere in rebus meis dubiis, turbidis, & neceſſariis. NOLIS ESSE, NEQVE DESIDERES: &c.] nolit quis talem oculum ſibi eſſe, & facile eo carere poſſit: &c.] ſecunda perſona, pro tertia infinita. MANIFESTARIVM] manifeſto deprehenſum. ſupra in Aulul. *Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.* EMI FIL.] redemi filium. CONSIGNATIS] obſignatis.

## CHRYSALVS, NICOBVLVS.

*ATRIDÆ duo fratres cluent feciſſe facinus maximum:*
*Cum Priami patriam Pergamum, diuina mœnitum manu,*
*Armis, equis, exercitu atque eximiis bellatoribus,*
*Millenûm numero nauium, decumo anno pòſt ſubegerunt.*
*Non Pelides termento fuit, praut ego herum expugnabo meum.*
*Sine claſſe, ſinéque exercitu, & tanto numero militum,*
*Cœpi, expugnaui amanti herili filio aurum ab ſuo patre.*
*Nunc priuſquam huc ſenex venit, libet lamentari dum exeat:*
*O Troia, ô patria, ô Pergamum, ô Priame, periſti ſenex,*
*Qui miſerè malè multabere quadringentis Philippis aureis.*
*Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas, quas fero,*
*Non ſunt tabellæ, ſed equus quem miſere Achiui ligneum.*
*Epius eſt Piſtoclerus, ab eo hæc ſumta. Mneſilochus Sinon eſt,*
*Relictus ille non in buſto Achilli, ſed in lecto accubat,*
*Bacchidem habet ſecum: ille olim habuit ignem, quoi ſignum daret,*
*Hunc ipſum exurit. ego ſum Vlyſſes, cuius conſilio hæc geruntur,*
*Tum quæ hic ſunt ſcriptæ litteræ, hoc in equo inſunt milites.*
*Armati atque animati probè ita res ſucceſsit, meliúſq; adhuc,*
*Atque hic equus non in arcem, verùm in arcam, faciet impetum,*
*Exſcidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro ſenis.*
*Noſtro ſeni huic ſtolido, ei profectò nomen facio ego Ilio.*
*Miles Mnelau' ſt, ego Agamemnon, idem Vlyſſes, Laertius:*
*Mneſilochus eſt Alexander, qui erit exitium rei patriæ ſuæ,*
*Is Helenam abduxit, cui cauſſa nunc facio obſidium Ilio.*
*Nam illic eidem audiui Vlyſſem, vt ego ſum fuiſſe & audacem, & malum.*
*In dolis ego deprenſus ſum. ille mendicans pœnè inuentus interiit,*
*Dum ibi exquirit fata illorum. aſsimiliter mihi hodie obtigit.*
*Vinctus ſum, ſed dolis m' exemi. item ſe ille ſeruauit dolis,*
*Ilio tria fuiſſe audiui fata, quæ illi forent exitio:*
*Signum ex arce ſi periſſet, alterum etiam eſt Troili mors,*
*Tertium cùm porta Scææ limen ſuperum ſcinderetur.*
*Paria item tria eis tribus ſunt fata noſtra, huic Ilio.*
*Nam dudum primò vt dixeram noſtro ſeni mendacium*
*Et de hoſpite, & de auro, & de lembo, ibi ſignum ex arce iam abſtuli.*
*Iam duo reſtabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum.*

Poſt ubi tabellas ad ſenem detuli,ibi occidi Troilum.
Cùm cenſuit Mneſilochum cum vxore eſſe dudum militis,
Ibi vix me exolui.atque id periculum aſsimilo,Vlyſſem vt prædicant,
Cognitum ab Helena eſſe,proditúmque Hecubæ.ſed vt olim ille ſe
Blanditiis exemit,& perſuaſit ſe vt amitteret,
Item ego dolis me illo expuli periculo,& decepi ſenem.
Poſtea cum magnifico milite,vrbeis verbis qui inermus capit,
Conflixi,atque hominem reppuli:dein pugnam conſerui ſeni.
Ego eum adeò vno mendacio deuici,vno ictu extemplo
Capi ſpolia.is nunc ducentos nummos Philippos militi
Quos dare ſe promiſit,dabit.
Nunc altero etiam ducentis vſus eſt, qui diſpenſentur
Ilio capto, vbi ſit mulſum, qui triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præſtat,non quinquaginta modò,
Quadragintos filios habet.atque equidem omneis lectos ſine probro:
Ego hod e omneis contruncabo duobus ſolis ictibus.
Nunc Priamo noſtro ſi eſt quis emtor,coemtionalem ſenem
Vendam ego,venalem quem habeo,extemplò vbi oppidum expugnauero.
Sed Priamum adſtantem eccum ante portam video.adibo atq; alloquar.
Ni. Cuiànam vox propè me ſonat? Ch. ô Nicobule. Ni. quid fit? quid
Quòd te miſi,ecquid egiſti? Ch. rogas? congredere. Ni. congredior.
Ch. Optimus ſum orator.ad lacrumas coegi hominem caſtigando,
Maléq; dictis,quæ quidem quiui comminiſci. Ni. quid ait? Ch. verbum
Nullum fecit.lacrumans tacitus auſcultabat,quæ ego loquebar.
Tacitus conſcripſit tabellas,obſignatas mihi has dedit,
Tibi me iuſsit dare ſed metuo,ne idem cantent quod priores.
Noſce ſignum,eſtne eius? Ni. noui.libet perlegere has. Ch. perlege.
Nunc ſuperum limen ſcinditur.nunc adeſt exitium Ilio.
Turbat equus lepidè ligneus. Ni. Chryſale ades,dum ego hac pellego.
Ch. Quid tibi me adeſſe opus eſt? Ni. volo vt quod iubeo facias.
Vt ſcias quæ hîc ſcripta ſient. Ch. nihil moror,neque ſcire volo.
Ni. Tamen ades. Ch. quid opus eſt? Ni. taceas,quod iubeo,id facias. Ch. adero.
Ni. Euge litteras minutas. Ch. qui quidem videat parum,
Verùm qui ſatis videat,grandes ſatis ſunt. Ni. animum aduorte igitur.
Ch. Nolo inquam. Ni. at volo,inquam. Ch. quid opus eſt? Ni. at enim id quod iubeo facias.
Ni. Iuſtum eſt,tuus tibi ſeruus tuo arbitratu ſeruiat.
Ch. Hoc age ſis iam nunc. Ch. vbi lubet recita,aurium operam tibi dico.
Ni. Ceræ quidem haud parſit,neque ſtylo.ſed quicquid eſt,perlegere certum eſt.
Pater ducentos Philippos,quæſo,Chryſalo
Da,ſi eſſe ſaluum vis me,aut vitalem tibi.
Ch. Malum quidem hercle magnum,tibi dico. Ni. quid eſt?
Ch. Non prius ſalutem ſcripſit? Ni. nuſquam ſentio.
Ch. Non dabis,ſi ſapies.verùm ſi das maximè,
Næ ille alium gerulum quærat,ſi ſapiet ſibi.
Nam ego non laturus ſum,ſi iubeas maxumè.
Sat ſic ſuſpectus ſum,cum careo noxia.
Ni. Auſculta porrò,dum hoc,quod ſcriptum [illegible]

Lacr

Ch. *Inde à principio iam impudens epiſtola eſt.*
Ni. *Pudet prodire me ad te in conſpectum, pater,*
*Tantum flagitium te ſcire audiui meum,*
*Quòd cum peregrini cubui vxore militis.*
Ni. *Pol haud derides. nam ducentis aureis*
*Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.*
Ch. *Nihil eſt illorum, quin ego illi dixerim.*
Ni. *Stulte feciſſe fateor. ſed quæſo pater,*
*Ne me in ſtultitia, ſi deliqui, deſeras.*
*Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui:*
*Perſuaſum eſt facere, cuius nunc me facti pudet.*
*Prius te caruiſſe ergo, quàm pudere, æquum fuit.*
Ch. *Eadem iſtæc verba dudum illi dixi omnia.*
Ni. *Quæſo vt ſat habeas id pater, quòd Chryſalus*
*Obiurgauit me plurimis verbis malis,*
*Et me meliorem fecit præceptis ſuis*
*Vt te ei habere gratiam, æquum ſit, bonam.*
Ch. *Eſtne iſtuc iſtic ſcriptum?* Ni. *bene ſpecta, tum ſcies.*
Ch. *Vt qui deliquit, ſupplex eſt vltrò omnibus!*
Ni. *Nunc ſi me fas eſt obſecrare abs te pater,*
*Da mihi ducentos nummos Philippos, te obſecro.*
Ch. *Ne vnum quidem hercle. ſi ſapis.* Ni. *ſine pellegam*
*Ego iuſiurandum verbis conceptis dedi*
*Daturum id me hodie mulieri, ante veſperum,*
*Priuſquam à me abiret. nunc pater, ne peierem,*
*Cura: atque abduce me hinc ab hac quantum poteſt.*
*Quam propter tantum damni feci & flagitij*
*Caue tibi ducenti nummi diuidiæ fuant.*
*Sexcenta tanta reddam, ſi viuo tibi.*
*Vale, atque hæc cura. quid nunc cenſes Chryſale?*
Ch. *Nihil ego conſilij hodie quicquam dabo:*
*Neque ego haud committam, vt, ſi quid peccatum ſiet*
*Feciſſe dicas de mea ſententia.*
*Verum vt ego opinor, ſi ego in iſto ſiem loco,*
*Dem potius aurum, quam illum corrumpi ſinam.*
*Duæ conditiones ſunt: vtram tu accipias, vide:*
*Vel vt aurum perdas, vel vt amator peieret.*
*Ego neque te iubeo, neque veto, neque ſuadeo.*
Ni. *Miſeret me illius.* Ch. *Tuus eſt, non mirum facis.*
*Si plus perdundum ſit, periſſe ſuauius eſt,*
*Quàm illud flagitium vulgò diſpaleſcere.*
Ni. *Næ ille ædepol Epheſi multo mauellem foret,*
*Dum ſaluus eſſes, quàm reueniſſet domum.*
*Quid ego, iſtic quod perdundum'ſt, properet perdere?*
*Binos ducentos Phil ippos iam intus efferam:*
*Et militi quos dudum promiſi miſer.*
*Et iſtos. mane iſtic, iam exeo ad te Chryſale.*
Ch. *Fit vaſta Troia, ſcindunt proceres Pergamum.*

*Sciui ego iam dudum fore me exitium Pergamo.*
*Edepol qui me eſſe dicat cruciatu malo*
*Dignum, ne ego cum illo pignus haud auſim dare,*
*Tantas turbellas facio. ſed crepuit foris,*
*Effertur præda ex Troia, taceam nunc iàm.*
Ni. *Cape hoc aurum Chryſale, i, fer filio.*
*Ego ad forum autem hinc ibo, vt ſoluam militem.*
Ch. *Non equidem accipiam. proin tu quæras qui ferat.*
*Nolo ego mihi credi.* Ni. *cape verò, odioſè facis.*
Ch. *Non equidem capiam.* Ni. *at quæſo.* Ch. *dico vt res ſe habet.*
Ni. *Morare.* Ch. *nolo, inquam, aurum concredi mihi.*
*Vel da aliquem, qui me ſeruet.* Ni. *ohe odioſè facis.*
Ch. *Cedo, ſi neceſſe eſt.* Ni. *cura hoc, iam ego reuenero.*
Ch. *Curatum eſt eſſe te ſenem miſerrimum*
*Hoc eſt incepta efficere pulcrè, veluti nunc mihi*
*Euenit, vt ouans præda onuſtus incederem.*
*Salute noſtra, atque vrbe capta per dolum.*
*Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.*
*Sed ſpectatores vos nunc ne miremini,*
*Quod non triumpho peruulgatum eſt, nihil moror.*
*Veruntamen accipientur mulſo milites.*
*Nunc hanc prædam omnem iam ad quæſtorem deferam.*

ATRIDAE DVO FR.] Agamemnon & Menelaus Atrei filij. CLVENT FECISSE, &c.] dicuntur feciſſe facinus maximum. cluent, memorantur, audiunt, κλύουσι, nominantur. de hoc verbo plura in Commentariis Lucretian. PERGAMVM] Troiam, Ilium. DIVINA MOENITVM MANV] Troiam Neptuni, & Apollinis manu munitam, & muro cinctam, ac ſeptam: vt canit Pindarus *ολδ. η.* Et ita Euripides in Oreſte, qui Pergama, Apollinea vocat. & Horat. oda 3. libro 3. *Ter ſi reſurgat murus aheneus Auctore,* al. *ductore Phœbo,* &c. Sed Hometus vult Neptunum ſolum operas ſuas Laomedonti locaſſe ad muros Troianos exſtruendos. Sic Neptunus ἰλιάδ. φ. ἤτοι ἐγὼ τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα Εὐρύ τε, καὶ μάλα καλὸν, ἵν' ἄρρηκτος πόλις εἴη, &c. hac de re plura ſcripſimus ad odam 3. libro 3. ibi, *Ex quo deſtituit deos Mercede pacta Laomedon,* &c. Iam mœnitum, poſitum, pro munitum, vt apud Lucretium mœnera, pro, munera. apud Marcum Tullium de Legibus cœra, pro, cura, œſus pro, vſus, &c. infra in Trinumno, Immœne eſt facinus, &c. id eſt, immune. MILLENVM NVMERO NAVIVM, &c.] aliquanto plureis naueis fuiſſe narrat Homerus. Sed Plautus hunc numerum ſumſit, vt plenum, & integrum, neque nimium ſubtiliter, aut exiliter rationem ſubduxit, ſed ἐν πλάτει rem definit. NON PELIDES TORMENTO FVIT, PRAEVT. &c.] ſententia aperta eſt, ſed verba ſunt obſcura. Hoc enim ſignificat, Non æquè Achilles tormento fuit mænibus Troiæ euertendis, vt ego herum expugnabo meum. vel ſic, Achilles non fuit tormento Priami patriæ, præut ego herum expugnabo meum, ſed primum falſum eſt, Achillem Troiæ mænia euertiſſe, & Troiam expugnaſſe: ex quo falſum eum fuiſſe tormento mænibus Troianis. Deinde videtur deſiderari datiuus, vt ita legatur. Non Pelides ei tormento fuit, &c. id eſt, non Pelides Pergamo, ſeu Troiæ fuit pro tormento, ſeu loco tormenti, præut ego herum meum expugnabo. Cum in hoc loco aliquandiu hæſiſſem? & apud Feſtum legiſſem, *Termentum pro eo, quod nunc dicitur detrimentum,* vtitur Plautus in Bacchid. neque hac comœdia tota, quæ tamen videtur integra diligenter, & attentè perlecta, vſquam hanc vocem, ac ne eius veſtigium quidem, aut tenue ſimulachrum reperiſſem, præterquam in hoc loco, & in voce *tormento*, quæ ſi mutetur o. primæ ſyllabæ in e, fiet termento. venit mihi continuo in mentem, Feſtum hic legiſſe *termento*, & id, quod notat, ad hunc locum pertinere, quod cum in meo libro memoriæ in poſterum mihi refricandæ cauſa adſcripſiſſem, cognoui, Cæcilium Secundum Curionem antea hoc idem animaduertiſſe, & Guill. Canterum nuper hoc idem in nouar. lection. libro 3. capite 8. retuliſſe. Quare quia illi anteuerterunt, & occuparunt id, quod fueram, vt à me excogitatum, & inuctum, mihi adſcripturus, id nos illi reddamus ſuum. Nunc ad huius loci explicationem redeamus. Si igitur Feſto credimus, hic eſſe legendum *termento*, quod Canterus aſſeuerat, & quod eſt fidentis, ſe auſurum deierare adſcribit: ſic poterit hic locus explicari, Non Pelides detrimento fuit Pergamo, præut ego herum meum auro emungam, &c. vel ſic, Non Achilles plus detrimenti Troianis attulit, ex quo factum eſt, vt Troia facile capi poſſet, præut ego ab hero maiore aurum meis dolis & fallaciis auferam, ſiquis tamen lectionem vulgatam tueri volet, & putabit Feſtum lapſum eſſe, quod non eſt ei nouum, vt nec aliis veteribus grammaticis, dicamus ſic explicari poſſe, Non Achilles ſuis fortibus factis, & præclaris facinoribus, quibus Troianos tanquam tormentum quoddam verberauit, atque oppugnauit, ita ad Troiam capiendam adiuuit, vt ego, &c. vel ſic, Non Achilles ita Troianos cædibus, & cladibus illatis fregit,

fregit, quibus Troia facilè à Neoptolemo, & cæteris Græcis capi potuit, vt ego, &c. Ego Feſtum ſequor, & Cælio Secundo, Guilielmoque Cantero aſſentior, præſertim cum eadem ferè ſententia ex his duabus ſcripturis exprimatur. Omnino videtur, quod ſupra oſtendi, addendum *ei* & ita legendum, *Non Pelides ei termento fuit*, &c. ET TANTO NVMERO MIL. & ſine tanto numero militum, &c. O TROIA, O PATRIA, &c.] talia ſunt illa ex Ennij Hecuba, *O pater, ô patria, ô Priami domus.* Et illa Virgil. libro ſecundo, *O Patria, ô diuum domus Ilium, & inclyta bello Gloria Dardanidum*, &c. Et fortaſſe hæc Plautina ex aliqua latina antiqua tragœdia ſumpta ſunt. NAM EGO HAS TABELLAS OBSIGNATAS, CONSIGNATAS, &c.] ordo & ſententia eſt: nam hæ tabellæ, quas tabellas ego obſignatas, & conſignatas fero, non ſunt tabellæ, ſed equus ligneus, quem, &c. has tabellas, quas, &c. more ſuo dixit, quo antecedẽs, & relatiuum in eodem caſu ponere conſueuit. SED EQVVS, QVEM MIS.] ſed equus ligneus, quem Achiui miſere. equum ligneum *ἵππον δούρειον* ſeu *δουράτεον* appellant Græci, quin & Latini interdum Græco nomine vtuntur, vt Lucretius libro primo, *Nec clam duratus Troiai Pergama partu Inflammaſſet equus*, &c. equum Mineruæ appellat Horatius oda 6. libro 4. Virgilius libro ſecundo. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte, Aedificant*, &c. De hoc equo plura ad odam illam vj. libro 4. in Commentar. Horat. Legendus de eodem & Q. Calaber libro 12. & Homerus *ὀδυσσ. δ.* & *θ.* EPIVS EST PISTOCLERVS] Piſtoclerus eſt Epeus, ſeu Epius, hoc eſt, opifex, ſeu faber equi. Feſtus, Epeus, nomen fabri, qui equum durateum fecit. Varro libro 6. de lingua Latina. Plautus, Epeum fumificum coquum, ab Epeo illo, qui dicitur ad Troiam feciſſe equum Troianum Argiuis, & apté cibum curaſſe, ideo ait Epeum fumificum, qui legioni noſtræ habet coctum cibum. Commemorat eundem Euripides in Troadibus: Cuius verſus eo libentius referam, quod equi durij aliam in eis rationem affert, quam ceteri ferè omnes. ſic igitur ille, *ὁ γὰρ Παρνάσιος Φωκεὺς Ἐπειὸς μηχαναῖσι Παλλάδος, Ἐγκύμον' ἵππον τευχέων ξυναρμόσας, Πύργων ἔπεμψεν ἐντὸς ὀλέθριον βάρος. Ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ.* id eſt, Parnaſius enim Phocenſis Epeus arte Palladis equum armis grauidum apte fabricatus, intra mœnia Troiana miſit pernicioſum pondus. Ex quo à poſteris equus Durius appellabitur, haſtilia, & iacula condita continens. SI NON EST] hic ſimulauerat ſe à Græcis eſſe relictum, & in Achillis buſto delituerat. De quo Euſtathius apud Homerum *ὀδυσσ. δ.* & Virgilius libro ſecundo Æneidos, & Q. Calaber libro 12. & 13. NON IN BVSTO ACHILLIS, &c.] non in monumento Achillis, vt Sinon, &c. buſtum dictum à comburendo, quod in eo comburebantur mortui. Virgilius aliter libro ſecundo, *Eripui, fateor, leto me, & vincula rupi, Limoſoque lacu per noctem obſcurus in vlua Delitui, dum vela darent*, &c. ILLE OLIM HABVIT IGNEM, &c.] ille olim habuit ignem, quo ſignum daret. Sinon inquit, habuit ignem, quo ſublato, Græcis ſignum daret. hac de re ſic Qu. Calaber libro 13. non longe à princip. *Δὴ τότ' ἄρ' αἰθαλόεντα Σίνων ἀνὰ πυρσὸν ἄειρεν Δεικνὺς Ἀργείοισι πυρὸς σέλας*, id eſt, tunc igitur Sinon fuligínoſam facem ſuſtulit, oſtendens Argiuis ignis lumen. HVNC IPSVM EXVRIT] ignis, hoc eſt, Bacchis, hunc ipſum Mneſilochum exurit, al. *Hunc ipſum exurit.* fortaſſe non malè, vt nunc & olim, inter ſe opponantur. Ego tamen nihil muto. quod ſi quid ſit mutandum, malim legi hic, *ipſum exurit*, &c.

hoc eſt, hic ignis, videlicet Bacchis, &c. vel, vt Camerarius mauult, *Hæc ipſum exurit.* hæc Bacchis, ſcilicet. EGO SVM VLYSSES, CVIVS CONSILIO HAEC GERVNTVR]] Ex Homeri *ὀδυσσ.* libro quarto & octauo. & Quint. Calabri libro duodecimo, licet intelligere commentum illud Græcorum, de equo Dureo, armatis principibus referto, & quidquid ad id negotij pertinebat, conſilio Vlyſſis adminiſtratum, ac geſtum fuiſſe. Cum Vlyſſe igitur ſe Chryſalus comparat: & proximo verſu litteras, quæ ſunt in tabellis ſcriptæ, dicit eſſe milites armatos in equo incluſos. Nam ſupra tabellas dixit eſſe equum dureum. ANIMATI PROBE] bono animo præditi. MELIVSQVE ADHVC] & vſque ad hoc tempus res mihi, ſeu nobis melius ſucceſſit, quam Græcis. Camerarius legit *meliuſcule adhuc.* quod magis probo. NON IN ARCEM, VERVM IN ARCAM FACIET IMPETVM] atque hic equus, inquit, non in arcem imperum faciet, vt equus Troianus, ſed in arcam heri mei maioris Nicobuli: per equum autem militibus grauidum, ſignificat, vt diximus tabellas, & litteras in eis ſcriptas. arcem, arcam, paronomaſia EXCIDIVM] exſcidium dictum ab exſcindendo, non, vt vulgus putat, ab excidendo. EXLECEBRA] exlecebra, id eſt, vis quædam eiiciendi. Feſtus, elecebras, tradit eſſe dictas argentarias meretrices, ab eliciendo argento. NOMEN FACITO] nomen indo, ſeu impono. MILES, MENELAVS T.] nam vt Menelaus Helenam, quam rapuerat Alexander Paris, repetebat: ita hic miles Cleomachus Bachidem ſuam repetit. LAERTIVS] Laertis filius. MNESILOCHVS EST ALEX.] Mneſilochus eſt Paris, quia vt Paris fuit exitio Troiæ, patriæ ſuæ: ita Mneſilochus erit exitio rei patriæ. IS HELENAM ABDVXIT, &c.] Mneſilochus Bacchidem rapuit, ſeu abduxit. CVI CAVSA] id eſt, cuius cauſa, &c. vel legendum *cuis cauſa*, vt placet Simeoni Boſio *cuis* autem, id eſt, cuius, ex quo cuiuſmodi, pro, cuiuſmodi, malim tamen legi, *quoi*, pro, quoius. ILLIC EIDEM] id eſt, illic ibidem. IN DOLIS EGO DEPRENSVS SVM.] confert ſe cum Vlyſſe, & oſtendit quot & quibus rebus ſit ei ſimilis. ILLE MENDICANS PENE INVENTVS INTERIIT, DVM IBI EXQVIRIT, &c.] hæc narrantur ab Homero *ὀδυσσ. δ.* ſub perſona Helenæ ibi, *Ἀλλ' οἷον τόδ' ἔρεξε, καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ, Δήμῳ ἔνι Τρώων, ὅθι πάσχετε πήματ' Ἀχαιοί, Αὐτόν μιν πληγῇσι ἀεικελίῃσι δαμάσσας, Σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλὼν οἰκῆι ἐοικώς, ἀνδρῶν δυσμενέων κατέδυ πόλιν εὐρυάγυιαν, Ἄλλῳ δ' αὐτὸν φωτὶ κατακρύπτων ἤισκε Δέκτῃ, ὃς οὐδὲν τοῖος ἔην ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν, Τῷ ἴκελος*, &c. id eſt, At quale hoc fecit, & auſus eſt durus homo in Ciuitate Troiana, in qua vos Græci mala pertuliſtis? Cum ſe ipſum plagis indecoris male mulcaſſet pannis laceris humero circumdatis, ſeruo ſimilis in vrbem hoſtium ingreſſus eſt: Ali vero homini ſe celans aſſimulauit mendico: qui nulla ex parte talis erat ad naueis Græcorum. Ei ſimilis vrbem Troiam introiuit. Troiani autem eum ignorarunt, &c. ASSIMILITER] ſimiliter, conſimiliter. SED DOLIS ME EXEMI] ſed me dolis liberaui. ILIO TRIA FVISSE AVDIVI FATA &c.] Seruius ad illud Virgilij libro ſecundo Æneidos, *fracti bello fatiſque repulſi Ductores Danaum*, &c. notat, fatis, oraculis. ſecundum Plautum, tribus, vita ſcilicet Troili, Palladij conſeruatione, integro ſepulcro Laomedontis, quod in porta Scæa fuit, vt in Bachidibus lectus eſt. SIGNVM EX ARCE SI PERISSET], ſignum Palladis: Palladium, quod Vlyſſes & Diomedes corripuerunt. Virgilius libro 2. Æneidos, *impius ex quo*

 IV-9

*Tydides ſed enim ſcelerumque inuentor Vlyſſes, Fatale aggreſſi ſacrato auellere templo Palladium, caſis ſummæ cuſtodibus arcis. Corripuere ſacram effigiem*, &c. TROILI] Priami filij hominum natu minimi. PORTAS SCAEAE] Scæam portam commemorat Virgilius libro ſecundo & tertio. ſed numero multitudinis vtrobique: vt Homerus. Dictæ autem ſunt Scææ, vel ab earum opifice, & fabro Scæo, vel quod ſpectarent ſolem occidentem: quæ pars cæli, ſiniſtra ſit. EIS TRIBVS] fatis Troianis. VT DIXERAM] cum dixeram, &c. ſeu poſtquam dixeram, &c. ET DE HOSPITE, ET DE AVRO, ET D. &c.] Archidemide, cum inuitum ſcilicet aurum reddidiſſe. IBI SIGNVM EX ARCE, &c.] tum ſimile quidnam feci, atque Vlyſſes & Diomedes, qui Palladium ex arce ſuſtulerunt. vel ſic, tum id, quod à me factum eſt, ſimile fuit Palladio ex arce ablato: idque primum fatum fuit, quo portendebatur noſtro ſeni auri expugnatio. NEC MAGIS CEP. OPP.] nihilo magis cœperam oppidum, quidam ſic diſtinguunt, tum nec magis, id eſt, tum nihilomagis. *ego tum*, coniungo potius cum particula *tam* quæ antecedit. POST VBI TABELLAS, &c.] ſecundum fatum ſenis capiendi. CVM CENSVIT, &c] cum putauit Mneſilochum eſſe cum vxore militis, tum me ægrè exſolui. ASQVE ID PERICVLVM ASSIMILO, VLYSSEM VT PRAED. &c.] mirum loquendi genus, *Aſſimilo periculum, vt.* ſed eius hæc ratio eſt. Latine dicimus, *ſimile eſt vt.* at *aſſimilo* valet, ſimile facio. quare aſſimilo id periculum vt Vlyſſem prædicant, &c. huic reſpondet, & æquale eſt, id periculum ſimile facio, vt Vlyſſem prædicant, &c. COGNITVM AB HELENA ESSE, PRODITVMQVE AB HECVBA] ſequitur hic Plautus Euripidem in Hecuba. nam nihil tale apud Homerum reperitur. quin libro quarto, ὀδυσ. Helena, quæ ſola Vlyſſem mendici veſtitu ornatum agnouit, iurat Vlyſſi ſe non ante eum cuiquam indicaturam, quam is ad naues & ad tabernacula Græcorum ſaluus reuertiſſet, quod iuſiurandum ſeruauit Helena. alioqui periurio ſeſe contaminaſſet. ſic Homerus, Ἀμφὶ δ' εἵματα ἕσσα, καὶ ὤμοσα καρτερὸν ὅρκον, Μὴ μὲν πρὶν Ὀδυσῆα μετὰ Τρώεσσ' ἀναφῆναι, Πρίν γε τὸν εἰς νῆάς τε θοὰς, κλισίας τ' ἀφικέσθαι. Et apud Euripidem ſic Hecuba cum Vlyſſe loquitur. Οἶσθ' ἡνίκ' ἦλθες Ἰλίου κατάσκοπος, Δυσχλαινίᾳ τ' ἄμορφος, ὀμμάτων τ' ἄπο φόνου σταλαγμοὶ σὴν κατέσταζον γένυν; Ὀδυσ. Οἶδ'· οὐ γὰρ ἄκρας καρδίας ἔψαυσέ μου. Ἑκα. Ἔγνω δέ σ' Ἑλένη, καὶ μόνῃ κατεῖπ' ἐμοί; Ὀδυσ. Μεμνήμεθ' εἰς κίνδυνον ἐλθόντες μέγαν. Ἑκα. Ἥψω δὲ γονάτων τῶν ἐμῶν ταπεινὸς ὤν; Ὀδυσ. Ὥστ' ἐνθανεῖν γε σοῖς πέπλοισι χεῖρ' ἐμήν. Ἑκα. Ἔσωσα δῆτ' ἐξέπεμψά τε χθονός; Ὀδυσ. Ὥστ' εἰσορᾶν γε φέγγος ἡλίου τόδε. Ἑκα. Τί δῆτ' ἔλεξας δοῦλος ὢν ἐμὸς τότε; Ὀδυσ. Πολλῶν λόγων εὑρήμαθ', ὥστε μὴ θανεῖν, &c. id eſt, Noſti, cum veniſti Troiæ explorator, indecoro veſtitu, cultuque corporis deformis, & ab oculis guttæ ſanguinis in genas, & barbam tuam defluebant. Vlyſſ. Scio. non enim illa ſumma pectoris attigerunt, ſed ad imos cordis acceſſus peruenerunt. Hec. Te autem agnouit Helena, & mihi ſoli indicauit. Vlyſſes. Meminimus nos venire in ſummum diſcrimen. Hec. Nonne tum mea genua humilis, & ſupplex tetigiſti? Vlyſſes. memini, ita vt mea manus in tua veſte immortua ſit. Hec. te igitur ſeruaui, & ex vrbe incolumem dimiſi. Vlyſſes, Certe vt nunc mihi hanc lucem intueri liceat. Hecuba. Quid igitur dixiſti, cum meus tunc ſeruus eſſes? Vlyſſes Multorum verborum inuenta, ne morerer. Licet etiam dicere Plautum ab Ennio potius hoc ſumpſiſſe, quem conſtat Hecubam tragœdiam ſcripſiſſe ad Euripidis exemplum, quemadmodum & Medeam. & non nullas alias. SED VT OLIM ILLE SE BLAND.] quod ex iis, quæ modo ex Euripide protulimus, intelligere licet. AMITTERET] ſolutum & liberum, & ſaluum mitteret. EPVLI] exemi. CVM MAGNIFICO MILITE] Cleomacho. VRBEIS VERBIS QVI INERMVS CAP.] qui ſtrenuus eſt verbis potius, quam manibus, qui plura de ſe loquitur & prædicat, quam gerit. DEIN PVGNAM CONSERVI S.] deinde cum ſene conflixi & pugnaui. CAEPI SPOLIA] ſenem à me deuictum ſpoliaui. VSVS EST] opus eſt. QVI DISPENSENTVR] qui diſtribuantur militibus, ſeu potius, qui ratione & modo inſumantur. MVLSVM] vinum ex melle confectum, ſeu potius melle conditum. QVI TRIVMPHENT MILIT.] quo triumphent milites mulſum dari ſolitum fuiſſe militibus in triumpho, conſtat vel ex Tito Liuio. Qua de re mox plura dicemus ibi, *veruntamen accipientur mulſo milites.* NON QVINQVAGINTA MODO, &c.] Virgilius libro ſecundo Aeneidos. *Quinquaginta illi thalami ſpes tanta nepotum*, &c. & paulo ante, *Vidi Hecubam centumque nurus*, &c. Homerus, πεντήκοντ' ἔνεσαν θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο πλησίοι ἀλλήλων δεδμημένοι. ἔνθα δὲ παῖδες Κοιμῶντο Πριάμοιο παρὰ μνηστῇς ἀλόχοισιν. Marcus Tullius libro primo Tuſculanarum quæſtionum *Metellus honorificatus quatuor filiis, at quinquaginta Priamus è quibus decem & ſeptem iuſta vxore nati.* Hic noſter Priamus, hoc eſt, Nicobulus, inquit Chryſalus. non quinquaginta modo filios habet, vt Priamus ille Troianus, ſed quadringentos, per filios, nummos Philippeos ſignificat. OMNEIS LECTOS. S. PR.] omneis nummos electos, & ſine vitio, probos. lecti nummi dicuntur, de ceteris electi, & eximij. Terentius Phormione, *accipe: en, lectum eſt conueniet numerus quantum debui.* NVNC, PRIAMO NOSTRO SI EST QVIS EMPTOR, COEMPTIONALEM SENEM] ſententia eſt hæc: nunc ſi quis emptor eſt Priami, id eſt, ſenis noſtri Nicobuli, vendam ego, eum quippe quem habeo venalem, ſenem, inquam, plane violem ad coemptiones faciendas. Senem coemptionalem dixit, ad commendationem ſenis, quaſi mancipij venalis, facete & vrbane, quod referendum eſt ad veterum Romanorum conſuetudinem. Solebant enim apud illos in coemptionibus faciendis ſenes adhiberi, vel quod ſit eorum maior auctoritas, vel quod ſint ætate, & vſu callidiores, ac peritiores quod declarant illa verba Marci Curii ad Marcum Tullium libro ſeptimo epiſtolarum, *Ergo fructus eſt tuus, mancipium, illius quod quidem ſi inter ſenes coemptionaleis venale proſcripſerit, egerit multum.* Eodem pertinet illud eiuſdem in Oratione pro Murena, *Sacra interire illi noluerunt, horum ingenio ſenes ad coemptiones faciendas interimendorum ſacrorum cauſa reperti ſunt.* SED PRIAMVM ADST.] Nicobulum. QVOD TE MISI] propter quod te miſi. ECQVID EGISTI?] numquid egiſti? HOMINEM] filium tuum. MALEQVE DICTIS] & maledictis. ſupra, *Satin' eſt, ſi plura ex me audiet hodie mala, quam audiuit vnquam Clinia ex Demetrio?* TACITVS] tacitus ἐπιφωνητικῶς. Horatius epiſt. 7. lib. 1. *non ſanè credere Mena. Mirari ſecum tacitus quid multa? benigne Reſpondet.* Marcus Tullius proœmio actionis 1. in Verr. *Id enim conſilij mihi profecto taciti dabitis, quod egomet mihi neceſſario capiendum intelligo.* NVNC SVPERVM LIMEN SCINDITVR] hoc erat tertium Ilij fatum. ſuprà, *tertium, cum porta Scææ limen ſuperum ſcinderetur.* Loquitur autem hæc ſolus, & ſummiſſa voce Chryſalus. TVRBAT EQVVS LEP. LIG.] equus ligneus, inquit, lepide Ilium. ſeu Troiæ mœnia verberat, quatit, & euertit. PELLEGO.]

GO[perlego. EQVVS LIGNEVS LIGNEVS] equus ligneus: equus durius. ſic ſupra, *ſed equus quem miſere Achiui ligneum*. NIHIL MOROR] non curo ſcire, non laboro vt ſciam. TAMEN ADES] quamuis non cures, neque velis ſcire, tamen te adeſſe volo, *ades*, imperatiui modi, temporis præſentis. QVI QVIDEM VIDEAT PARVM.] minutæ ſunt litteræ ei, qui videat parum, vt tibi homini ſeni. ſed ineſt hic iocus ex ambiguo. Nam ſignificat Chryſalus homini ſtolido atque hebeti, & qui parum ſapiat has litteras eſſe minutas, ſed ſagaci, acuto, intelligenti & ſapienti, ſatis eſſe grandeis. HOC AGESIS IAM] hoc age, ſi vis, iam nunc: id eſt, attende iam nunc. AVRIVM OPERAM TIBI DICO] aurium operam, quæ quidem in audiendo duntaxat conſiſtit, tibi dedico. CERAE QVIDEM HAVD PARSIT] ceræ quidem non pepercit, neque ſtilo. ſignificat litteras eſſe longas. AVT VITALEM] vitalem, id eſt, *μακρόβιον* diu victurum, longæ vitæ. Horat. Satyr. I. lib. 2. *O puer, vt ſis Vitalis metuo, & maiorum nequis amicus Frigore te feriat*. MALVM QVIDEM HERCLE MAGN.] videtur magnum malum precari Mneſilocho, qui patri ſalutem non dixerit, priuſquam quæ vellet, in litteris ſcripſerit. ſed mera ſimulatio eſt. Deinde mox corrigit, & ſummiſſa voce, atque à Nicobulo ad ſpectatores auerſa, tibi dico, inquit, tibi ſcilicet. O Nicobule, non Mneſilocho. NON DABIS SI SAPIES] hæc ſumma demum fallacia ac malitia eſt, cum is qui inſidias alteri comparat, beneuolentiam præ ſe fert, & officioſi hominis orationem imitatur, & diſſuadet id facere quod illum facere maxime cupit. ALIVM GERVLVM, &c.] alium qui pecuniam ad ſe gerat, ſeu ferat. SAT SIC SVSPECTVS SVM, CVM CAREO N.] ſatis ſuſpectus tibi ſum etiam ita fideliter tibi ſeruiens, & noxia carens. DVM HOC, QVOD, &c.] tantiſper dum hoc, quod à filio ſcriptum eſt, ad extremum perlego. INDE A PRINCIPIO, &c.] vſque à principio, &c. vide vt ſeruus totus ex dolis & fallaciis concretus & conflatus, dum ſe Mneſilocho aduerſari ſimulat, Nicobulum capiat & illaqueet. FLAGITIVM] turpe factum: & erubeſcendum & pudendum peccatum. QVIN EGO ILLI DIXERIM] quod non ego illi dixerim. ANIMO CVPIDO, ATQVE OCVLIS INDOM.] cupiditas eſt in animo, vocem rationis aſpernante, ex cupiditate flagitioſa facta naſcũtur: per oculos indomitos, hoc eſt incontinenteis, & ad modeſtiam non eruditos, tanquam per feneſtras illecebra libidinis, aditu patefacto, ad animum cupidum permanat. Quocirca præclare ita præcipiebat ſapiens ille, *κράτει ὀφθαλμῶν, γαστρὸς, αἰδοίων*, id eſt, contine oculos, ventrem, parteis corporis in honeſtas. & bene Pericles Sophoclem reprehendens, quod cum caſu formoſum puerum prætereuntem vidiſſet, dixiſſet. *O puerum pulchrum, Pericles: At enim*, inquit, *prætorem, Sophocle, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentiſſ. habere*. Præterea Ariſtoteles libro octauo de moribus ad Nicomachum ſcribit, *plerumque ex aſpectu amorem naſci*. Et Poëta ille, *oculi ſunt in amore duces*, inquit Plautus in Milite glorioſo, *namque hominem ſeruum ſuos Domitos habeat oportet oculos & manus, orationémque*. PERSVASVM'ST FACERE, CVIVS, &c.] perſuaſum eſt mihi vt id facerem, cuius nunc me facti pudet, perſuaſit mihi cupiditas, ſiue intemperantia, vt id facerem, cuius nunc me pudet. PRIVS TE CAVERE EGO, QVAM, &c.] hæc nunc ex perſona ſua loquitur Nicobulus non in litteris quas recitat, reperta. VT TE EII HABERE GR. &c.] *eij*, recte ſcriptum in libris veteribus duplici ij, vt prior ſyllaba producatur. VT QVI DELIQVIT, SVPPLEX EST VLTRO OMNIBVS] id eſt, quàm hoc plerumque fieri ſolet, vt qui deliquit ſupplex ſit, à nemine admonitus aut accuſatus omnibus? vltro *ὁμολογεῖν, καὶ θυμοῦν, αὐτοῦ καταγινώσκειν*, priuſquã accuſetur. Ad eandem fere ſententiam pertinet illud M. Tullij in Miloniana, *Magna vis eſt conſcientiæ, Iudices, & magna in vtramque partem: vt neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent qui peccarint*. OBSECRARE ABS TE] obſecrare te, erat vſitatius. NE VNVM QVIDEM SI SAPIS] en tibi iterum ſeruus Mneſilocho aduerſans & obſtans verbo: re quàm maxime operam ferens. VERBIS CONCEPTIS] Plautus ſuprà in Ciſtellaria, *At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam*. ibidem in Aſinaria, *Vbi verbis conceptis ſciens libenter periuraris*. ad quem verſum, quid ſit *conceptis verbis iurare*, pluribus exemplis collectis docuimus. NVNC PATER NE PEIEREM, CVRA] quanta vis fuerit iuriſiurandi apud veteres illos Romanos declarant Marci Atilij Reguli, & Marci Pomponij Tribuni plebis, & aliorum facta: de quibus Marcus Tullius libro de officijs tertio. ad quæ ille ſic *ἐπιφωνηματικῶς*. *Tantum temporibus illis iuſiurandum valebat*, inquit. Plautus infra, in Milite glorioſo, in extremis, *Iura te non nociturum eſſe homini. nunc de hac re nemini quod tu hodie hic es verberatus* &c. ad quem locum hac de re plura. QVANTVM POTEST] quam primum fieri poteſt, quàm citiſſime fieri poteſt. QVAM PROPTER] propter quam, *ἀναστροφή*. DIVIDIAE FVANT] ægritudinem, ſeu moleſtiam afferant. alias diuidia, diſcordiam ſignificat: de quo nomine alibi plura, conſule indicem, *fuant* autem, hoc eſt, ſint. SEXCENTA TANTA, &c.] triplo plura reddam, &c. NEQVE EGO HAVD COMMITTAM, &c.] hic duæ negationes magis negant, ſi recta & emendata ſcriptura eſt. alioqui legendum, *Namque ego haud comm.* &c. FECISSE DICAS DE MEA SENT.] feciſſe te dicas, me ſuaſore, aut impulſore. De mea ſententia, de tua ſententia, de conſilij ſententia, vſitata bonis ſcriptoribus loquendi genera. SI EGO IN ISTO SIEM LOCO] ſi iſtic ſim. Terentius in Andria, *Tu ſi hic ſis, aliter ſentias*. VEL VT AVRVM PERDAS, VEL VT AMATOR PEIERET] cuius damnum eſt, aurum perdere, quàm ſinere filium ſuum peierare. hæc ſunt referenda ad mores temporum illorum, quibus, vt diximus plurimum valebat iuriſiurandi religio. Nam ætate Ciceronis. & poſteriore, vt & noſtra (quod vtinam falſum ſit) multo pluris fuit aurum, quam iuſiurandum. EGO NEQVE TE IVBEO NEQVE VETO &c.] ſubintellige aurum filio tuo dare. Vide vt ſeruus callidè & diſſimulanter, & quaſi plane aliud agens, herum maiorem impellat, vt ducentos alteros Philippos det filio. NON MIRVM FACIS] non eſt mirum te illius miſereri, ſeu miſerere te illius cum tuus ſit non alienus. SI PLVS PERDVNDVM SIT, &c. ſi non ducenti tantum Philippi perdendi ſint, ſed etiam maior ſumma, trecenti & quadringenti: optabilius & iucundius tibi fuerit eam ſummam tibi perire, quam poſteaquàm commiſeris, vt filius tuus peieret, periurium filij tui palàm fieri, & in vulgus emanare. vide quam ſancta fuerit apud illos iuriſiurandi religio. Quod Marcus Tullius libro tertio de officiis pluribus verbis oſtendit, vt diximus. VVLGO DISPALESCERE] vulgo notum fieri, diuulgari, palàm fieri, innoteſcere. *Diſpaleſcere*, à verbo ſimplici *palo, as*, quod eſt, vagari & errare: vel potius ab aduerbio *palam*. QVID EGO ISTIC QVOD PERDVNDVM'ST PROP. PERDERE?] ſententia huius verſus hæc eſt, ſi hoc aurum in iſta re erat perdendum, mallem quàm ſeriùs perdere. quocirca mallem filium meum diutius Epheſi reſi-

dere, & ſeriùs teneri, ne quod mihi omnino perdendum erat, tam cito perderem. quid enim cauſæ eſt, cur properatem perdere quod in iſta re perdendum eſt? INTVS] domo. nam intus, quod & aliàs admonuimus, interdum motum de loco ſignificat. FIT VASTA TROIA] vaſtatur Troia: hæc loquitur Chryſalus ſolus, ſene domum ingreſſo, vt quadringentos Philippos ex armario depromat. SCINDVNT PROCERES PERG.] Græciæ principes, qui in equo ligneo erant incluſi, Troiam exſcindunt, id eſt, literæ in tabellis ceratis ſcriptæ. FOREM ME EXITIVM PERGAMO] fore me exitio Pergamo. ÆDEPOL QVI ME ESSE DICAT CRVCIATVM &c.] ordo eſt. Ædepol, ne ego cum illo haud auſim pignus dare, qui me dicat eſſe malo cruciatu dignum, id eſt, non auſim cum eo pignore dato ſeu depoſito certare. TANTAS TVRBELLAS FACIO] epiphonema, Feſtus, *turbellas ad Plautũ*, inquit, hunc locum ſpectans, vt alterum in Pſeudolo, *quo pacto & quantas ſoleam turbellas dare turbas ſignificat*. Ex quibus Feſti verbis intelligimus, nomen diminutum eſſe, hic poſitum pro integro & primitiuo. EFFERTVR PRAEDA EX TR.] efferuntur nummi ex armario meis dolis expugnato. VT SOLVAM MILITEM] id eſt, vt abſoluam militem, & ne eum morer, quo minus proficiſcatur quo lubet. Quidam legunt, *vt ſoluam militi*. ego nihil muto. NON EQVIDEM ACCIP.] en rurſus ſeruus fallaciſſimus ſimulat id ſe nolle, quod maxime exoptat. MORARE] tu me moraris, alio properantem. VEL DA ALIQVEM QVI ME SERVET] id eſt, vel mihi cuſtodem aliquem appone qui me obſeruet. CEDO SI NECESSE EST] da igitur quando capiendi neceſſitas mihi abs te nolenti imponitur. CVRATVM EST, ESSE TE S. M.] curatum eſt, vt tu ſis ſenex miſerrimus. Hæc dicuntur à Chryſalo ſolo iam relicto & ſene degreſſo. VT OVANS, &c.] pene triumphans. Ouantes, inquit Feſtus, id eſt, lætantes ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores, geminata o, littera. SALVTE NOSTRA] ſalus nobis manet in allegoria a re militari. NE MIREMINI, &c.] ne forte miremini me non triumphare, cum redeam victor, ſaluo exercitu: & ob eam cauſam mihi triumphus debeatur. PERVOLGATVM'ST: NIHIL M.] triumphare nolo, quia peruulgatum eſt triumphare. NIHIL MOROR.] triumphum contemno. VERVNTAMEN ACCIP. MVLSO MILIT.] veruntamen quamuis non triumphem, milites inuitabuntur mulſo. Mulſum dari conſueuiſſe militibus in triumphali pompa, vel ex Tito Liuio cognoſcere licet, lib. Annalium quadrageſimo octauo. *Ad eum prætorem Qu. Terentium Culleonem adeò amicum Corneliæ familiæ, vt qui Romæ mortuum, elatumque P. Scipionem (eſt enim ea quoque fama) tradunt pileatum ſicut in triumpho ierat, in funere quoque ante lectum iſſe memoriæ prodiderint, & ad portam Capenam funus proſecutis mulſum dediſſe quod ab eo inter alios captiuus in Africa ex hoſtibus receptus eſſet, &c. Cæterum ad hunc nimis æquum aut iniquum prætorem reus extemplò factus L. Scipio.* AD QVAESTOREM DEFERAT] hoc quoque ad antiquitatis, & moris Romani cognitionem pertinet. Nam præda ex hoſtibus facta, ad quæſtores vrbanos deferebatur, quod & ex Marci Tullij epiſtola ad Caninium pro Quæſtore, libro 2. epiſtol. intelligere licet: in qua ita ſcribit. De præda mea præter quæſtores vrbanos, id eſt, Populum Romanum teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, vt & mihi & populo cautum ſit ſine vecturæ periculo.

## PHILOXENVS.

*Qvàm magis in pectore meo foueo, quas meus filius turbas turbet,*
*Quàm ſe ad vitam, & quos ad mores præcipitem inſcitus capeſſat,*
*Magis curæ eſt magíſque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.*
*Scio, ego fui illa ætate, & feci illa omnia, ſed more modeſto,*
*Nec placitant mores, quibus video volgo gnatis eſſe parentes.*
*Duxi, habui ſcortum, potaui, dedi, donaui. & enim id rarò.*
*Ego dare me ludum meo nato inſtitui, vt animo obſequium*
*Sumere poſſit, æquum eſſe puto. ſed nimis nolo deſidiæ*
*Ei dare ludum. nunc Mneſilochum, quod mandaui, viſo,*
*Ecquid eum ad virtutem, aut ad frugem opera ſua compulerit:*
*Sic vt eum ſi conuenit, ſcio feciſſe: eo eſt ingenio natus.*

QVAM MAGIS IN PECTORE MEO FOVEO] Quàm magis, tam magis, id eſt, quanto magis tanto magis, ſic infrà ſcena proxima, *Magis quàm id reputo, tam magis vror.* notauimus hoc loquendi genus in Commentariis Lucretianis. quod autem hic omittitur *tam*: id fieri ſolere: ibidem docuimus. Sententia autem huius loci hæc eſt, quanto magis in animo meo verſo, quas meus filius Piſtoclerus turbas excitet, & quam ſe ad vitam quoſque ad amores, (alias ad amores) ſtultus conferat, tanto magis ſolicitor, magiſque timeo ne is pereat, &c. nunc primum autem prodit in ſcenam Philoxenus Piſtocleri pater, qui modo reſciuit filium ſuum ſcortari & potare, & amare. Eſt autem σχῆμα κατὰ συνώνυμον. IN PECTORE MEO FOVEO] animo agito. TVRBAS TVRBET] atticiſmus. ſic Homerus Ἰλιάδ. υ. πόλεμον πτολεμίζειν. ET QVOS AD AMORES PRAECIP. INS. CAP.] & quos ſe ad amores præcipitem agat ſeu conferat inſcitus, id eſt ſtultus, & inſipiens, &c. ſupra in Aſinaria, *Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.* Libri vulgati, quibuſcum congruunt nonnulli manuſcripti ſic habent, vt edidimus, *& quos ad amores.* Alij *& quos ad mores*, quomodo edit Camerarius, fortaſſe non male: ſed hanc ſcripturam vt damnaremus, animum inducere non potuimus. INSCITVS]

ſtultus

ſolet us Feſtus, *inſcitia*, inquit, id eſt, *ſtultitia*. SED MORE MODESTO] ſed modeſte. NEC PLACITANT MORES, QVIBVS VID. VOLGO, &c.] nec placent mihi mores patrum fere omnium, qui ſe nimis duros ac ſæuos præbent in filios ſuos, vel ſic, nec mihi placent mores patrum hodiernorum ſeueriores, duriores atque acerbiores DVXI, HABVI SCORTVM, &c.] duxi, habui, *ἀσυνδέτως* poſita ſunt, duxi, inquit, & habui ſcortum: duxi autem domum ſcilicet. habui ſcortum vero, valet, cum ſcorto rem habui, nam *ἔχειν γυναῖκα*, eſt *συνοικεῖν*, vt habere Laidem, *ἔχειν Λαΐδα*. Terẽtius Andria, *rogitabam, heus puer, Dic ſodes quis heri Chryſidem habuit?* ET ENIM ID RARO] legendum fortaſſe eſt, *ſed enim id rarò*. EGO DARE ME LVDVM, &c. ego inſtitui dare, hoc eſt, concedere ludum filio meo, *inſtitui dare me ludum* ſeu *inſtitui me dare ludum*, antique dictum, pro *inſtitui dare ludum*. De quo genere loquendi in Commentariis Lucretianis. Sic autem Horatius oda duodecima libro tertio, *Miſerarum eſt neque amori dare ludum Neque dulci mala vino lauere*, &c. Idem Plautus, infra optime, *ſed nimis nolo deſidia Et dare ludum*. VT ANIMO OBSEQVIVM SVMERE POSSIT] vt animo ſuo obſequi poſſit, vel vt ſumere poſſit obſequium, quo animo ſuo obſequatur SED NIMIS NOLO DESIDIAE EI DARE LVDVM] vel ſic explica, ſed nolo ego, ei deſidiæ filij mei nimis indulgere & laxare habenas: vel, nolo filium meum Piſtoclerum ei deſidiæ ſupra modum dare ludum, id eſt, indulgere, ſeu operam ludicram & amatoriam dare. Nolo filium meum in ea deſidia nimis diu occupatum eſſe, aut ſupra modum verſari. QVOD MANDAVI] quod ei mandaui, nempe vt filium meum ad virtutem, & ad bonam frugem cohortaretur, vt ſubiicit, hoc nuſquam ſuprà dictum eſt. Itaque *σχῆμα* eſt *κατὰ τὸ σιωπώμενον*. ECQVID EVM AD VIRTVTEM, &c.] nunquid eum ad virtutem, id eſt continentiam & temperantiam, aut ad frugem, id eſt ad parſimoniam, induſtrîam, diligentiam hortatus ſit. SICVT EVM, SI CONVENIT, &c.] quemadmodum ſcio Mneſilochum feciſſe, ſi filium meum conuenit. EO EST INGENIO NATVS] Mneſilochus.

## NICOBVLVS, PHILOXENVS.

*Qvicunque vbique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac,*
*Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,*
*Solus ego omnes longè ante eo ſtultitia, & moribus indoctis,*
*Perij. pudet. hoccine ætatis ludos bis factum eſſe indignè.*
*Magis quàm id repeto, tam magis vror, quæ meus filius turbauit.*
*Perditus ſum, atque etiam eradicatus ſum, omnibus exemplis crucior.*
*Omnia me mala conſectantur, omnibus exitiis interii.*
*Chryſalus me hodie lacerauit, Chryſalus me miſerum ſpoliauit.*
*Is me ſcelus vſque attondit dolis doctis indoctum, vt libitum eſt.*
*Ita miles memorat meretricem eſſe quam ille vxorem eſſe aiebat:*
*Omniáque, vt quicquid actum'ſt, memorauit. eam ſibi hunc annum*
*conductam,*
*Reliquum id auri factum, quod ego ei ſtultiſſimus homo promiſiſſem.*
*Hoc, hoc eſt, quod peraceſcit, hoc eſt demum quod percrucior,*
*Me hoc ætatis ludificari: immo adepol ſic ludos factum*
*Cano capite, atque alba barba, ſic miſerum me auro eſſe emunctum.*
*Perij, hoc ſeruum meum non nauci facere eſſe auſum? ego ſi alibi*
*Plus perdiderim, minus ægrè habeam, minúſque id mihi damno ducam.*
*Certo hic prope me mihi neſcio quis loqui viſus eſt. ſed quem video,*
*Hic quidem pater Mneſilochi eſt.* Nicob. *euge, ſocium ærumnæ, & mei*
*mali video.*
*Philoxene ſalue.* Ph. *& tu, vnde agis?* Ni. *vnde homo miſer, & infortunatus:*
Ni. *At pol ego ibi ſum, eſſe vbi miſerum hominem decet, atque infortunatum.*
Phil. *Igitur pari fortuna, ætate vt ſumus, vtimur.* Ph *ſic eſt. ſed tu,*
*Quid tibi'ſt?* Ni. *pol mihi par, idem eſt, quod tibi.* Ph. *nunquidnam ad filium*
*Hæc ægritudo attinet?* Ni. *admodum.* Ph. *idem mihi morbus in pectore eſt.*
Nic. *At mihi Chryſalus optimus homo.* * * *
* * *Perdidit filium, me, atque rem omnem*
*Meam.* Ph. *quid tibi ex filio nam obſecro ægrè eſt?* Ni *ſcies id, perij.*
*Cum tuo atque ambo æquè amicas habent.* Phil. *qui ſcis?* Nic. *vidi.* Ph.
*hei mihi, diſperij.*

Ni. *Quid dubitamus pultare, atque huc euocare ambas ſorores?*
Ph. *Haud moror.* Ni. *heus Bacchis, iube ſis actutum aperiri fores,*
*Niſi mauoltis fores & poſtes comminui ſecuribus.*

QVICVNQVE VBIQVE SVNT, &c.] nunc ſenex NICOBVLVS tota re a milite cognita, inducitur ieipſe accuſans, miſerans & crucians. Quicunque vbi ſunt, autem, quomodo edidit Camerarius, ſi recta ſcriptura eſt, poſitum, pro, qui vbicunque ſunt. vt ſit anaſtrophe, vel ſic explica, pro quicunque, vbicunque ſunt. vt iteretur *cumque*, ſed lego, quicunque vbique ſunt. quæ lectio videtur omni ex parte mendo vacare: cum præſertim nonnullis in libris manuſc. reperiatur. Ne vulgata quidem magnopere reiicienda ſit. Quicunque vbi ſunt, &c. ſi auctoritate veterum codicum nitatur. FVNGI] fungus inſipidus eſt ſuapte natura. Itaque à cocis multo pipere, & oleo, & vino, & ſale condiri ſolet. hinc fungi dicuntur, qui nihil ſapiunt, ſic ſupra eadem fabula, *Adeon' me fuiſſe fungum, vt qui illi crederē?* BARDI] bardi: quaſi βραδεῖς id eſt, tardi, vt vult Feſtus, BLENNI] Feſtus, blennos, ſtultos eſſe Plautus indicat, qui ait, ſtulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. BVCCONES] buccones ſunt, qui buccas magnas & longas, vel amplas habent: cuiuſmodi homines, Phyſiognomones dicunt eſſe ſtolidos, leueis, & futileis. πολέμων in phyſiognomico, παρειαὶ σαρκώδεις ῥαθυμίαν καὶ οἰνοφλυγίαν τοῦ ἀνδρὸς κατηγοροῦσι. παρειαὶ μακραὶ φλύαρον καὶ ματαιολόγον δηλοῦσι. id eſt, buccæ carnoſæ ſocordiam & ebrioſitatē hominis arguunt, ac declarant: buccę longæ, nugatorem & vaniloquum ſignificant. Apuleius. *ſi cum hac vna Ruſi fallacia contendentur, macci prorſus, & buccones videbuntur.* HOCCINE AETATIS LVDOS BIS FACTVM, &c.] eſtne decorum me hac ætate bis ludibrio eſſe habitum, atque illuſum? ſic autem legendū, *ludos factum*, non vt vulgo, *ludum factum*. nam ludos facere aliquem ſolet dicere Plautus, pro ludificare, vt infrà eadem ſcena, nō longe, *immo edepol ſic ludos factum cano capite.* ſupra in Aulul. *Quem ſenecta ætate ludos facias haud merito meo.* MAGIS QVAM ID REPETO T. M. M. VR.] quam magis id memoria repeto, tam magis angor, & crucior, quanto magis id recordor, tanto magis iracundia & dolore ardeo. VROR] crucior. In Pœnulo, *ſi tamen hic cerebrum vritur.* Horatius epiſtol. 2, libro ſecundo. *Vrit enim fulgore ſuo qui prægrauat arteis, infra ſe poſitas.* QVAE MEVS FILIVS TVRBAVIT] vel enunciatiue, vel interrogatiue, legere licet. enūciatiue. quæ meus fil. turb. id eſt, quas quidem turbas filius meus fecit. interrogatiue ſic, quę meus filius turbauit? id eſt, quas meus filius turbas fecit? ERADICATVS SVM] tralatio ab arboribus, quæ radicitus euulſæ intereūt, neque vnquam poſtea reuiuiſcunt Sic in Aulularia, *Suam reperiſſe, ſeque eradicarier.* OMNIBVS EXEMPLIS] omnibus modis, IS ME SCELVS, &c.] is me ſceleſtus, &c. ATTONDIT] deluſit, ludificauit, vel mulcauit, ſpoliauit, nudauit, attriuit, & auro emunxit. tralatio eſt. ſic in Captiuis, *Sed verum ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem neſcio.* Idem ſupra eadem fabula, *Itaque tondebo auro vſque ad viuam cutem.* putabam etiam ſic explicari poſſe, ignominia & dedecore affecit, dedecorauit: vt ad antiquorum Græcorum conſuetudinem referatur, qui non tondebantur: atque idcirco dicuntur ab Homero, κάρη κομόωντες. Ex quo illud, Ἡμετέρης βουλῆς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν quod ſic vertit Cicero. *Conſiliis noſtris laus eſt attonſa Laconum.* Sed nunc hanc explicationem minus probo. Idem in Epidico paullo aliter, *Ne vlmos paraſitos faciat, quæ vſque attondeant.* ITA MILES MEMORAT MERETR.] [illegible] κατὰ τὸ σιωπώμενον nihil enim horum in ſcena dictum eſt: ſed ſpectator ex iis, quæ nunc dicuntur intelligit intus eſſe dicta. DOLIS DOCTIS INDOCTVM] antitheſis. VT QVIDQVID ACTVM'ST] id eſt, vt quidque actū eſt, quidquid, pro, quidque notauimus in commentariis Lucretianis, & in notis Ciceronianis. MEMORAVIT] dixit. RELIQVVM ID AVRI F. QVOD EI PR.] dixit mihi miles id auri, quod ei ſtipulanti promiſiſſem, reliquum eſſe factum, id eſt, reliquum eſſe quod ei debeatur, & quod ei renumerandum ſit, ſi Bacchis domum reuehi velit, nolitque amplius ei operas dare. HOC, HOC EST QVOD PERACESCIT] hoc, hoc eſt, epanalepſis ad maiorem vim doloris exprimendam, quod peraceſcit, id eſt quod peracerbum, & permoleſtum eſt, tralatio eſt, ſupra in Aulularia, *Ita mihi pectus peracuit.* HOC AETATIS] hac ætate. LVDOS FACTVM] me ludificatum, & pro ludis habitum. CANO CAPITE, ATQ. ALBA BARBA] amplificatio rei ab ætate, turpius eſt enim ſeni decipi, quàm adoleſcenti SERVVM MEVM NON NAVCI] ſeruum meum, contemtiſſimum, qui ne nauci quidem eſt. Quid ſit *nauci*, multis verbis docet Feſtus, quæ longum ſit referre, ſed ſumma hæc eſt, naucum, ſeu nauci alios tradere, eſſe id, quod ineſt in oleæ nuce: alios, omniū rerū putamen. alios fabæ granum, quod hæreat in fabæ hilo: alios, nucis iuglandis medium diſſæpimentum. Deinde profert hæc ex Plauto in paraſito pigro, *Ambo magna laude lauti, poſtremo ambo ſumus non nauci.* Idem in Moſtellaria, *Quod id eſſe dicam verbum nauci neſcio.* & in Truculento, *Amat hominem non nauci,* Et Ennius, *illic eſt nugator nihili, non nauci homo.* Carius, nauci pro nihili. Eſt autē fabæ granum, quum ſe aperit. Non eſt autem ita coniuncte legendum, *non nauci facere*, &c. ſed diuiſim & ſeparatim hoc modo, hoc ſeruum meum, hominem non nauci, facere eſſe auſum. Idem in Moſtellaria, *Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.* ATQ. EGO SI ALIBI PLVS P. &c.] ſententia eſt hæc, atque ego ſi in alia re plus auri perdiderim, æquiore animo feram, minuſque id mihi damnoſum eſſe putem. nunc autem, cum in flagitiis filii tantum auri iacturam fecerim, & a ſeruo meo ludificatus, atque illuſus ſim; ferre non poſſum. SOCIVM AERVMNAE, &c.] ſocium ærumnæ appellat Nicobulus Philoxenum, quia filius quoque eius Piſtoclerus luſtris corrumpitur, & alteram Bacchidem amat. quid ſit ærumna, ſupra dictum eſt. VNDE AGIS?] ſubintell. te. IGITVR PARI FORTVNA, AETATE, VT SVMVS, VTIMVR] ergo, inquit, vt ſumus ætate pares, atque æquales, ita parem fortunam experimur. SED TV QVID TIBI'ST?] vel, tu. ſuperuacaneum eſt, & nihil habet, quo referatur, vt ſit ἀνακόλουθον: vel ſubintelligendum eſt, *dic* aut aliquod aliud verbum ſimile. PAR, IDEM EST QVOD TIBI] par, atque adeo idem eſt, quod tibi par mihi eſt, immo vero idem quod tibi. NVNQVIDNAM AD FIL. HAEC AEGR. ATT.] nunquid hæc ægritudo, de qua mecum loqueris, propter filium tuum tibi accidit? IDEM MIHI MORBVS IN P.] eadem mihi ægritudo in animo eſt. AT MIHI CHRYSALVS, OPTIMVS HOMO, &c.] nihil hic quod quidem ad ſententiam attineat, deeſt. ſed ad verſus integritatem deeſt fortaſſe aliquid. optimus homo, quanquam rarius a probatis linguæ Latinæ auctoribus vſurpatur, quam optimus vir, vſur-

vir, vſurpatur interdum tamen verò à M. Tull. Cicerone non ſemel, vt & bonus homo, exempli cauſa lib. 1. epiſt. ad Attic. epiſt. 2. *Coſſinius hic cui dedi litteras, valdè mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui viſus eſt*. Idem lib. 1. ad eundem epiſt. 15. *Nam ſi ita ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe virorum. & eoſdem placabiles*, &c. Plautus infrà in Moſtellaria, *Hominem optimum teneo.* Idem ſuprà in Capt. *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optimo*: & item aliis locis quàm plurimis. ID PERIIT] id mihi ægre eſt: perit filius meus: id ipſum mihi ægrè eſt, ſi filium meum periiſſe. CVM TVO, ATQVE AMBO AEQVE AM. HAB.] cum tuo amicam habet: atque adeo ambo æquè amicas habent. quidam delent diſtinctionis notam poſt verbum *periit*, & ſic legunt, *periit cum tuo: atque ambo*, &c. & ita explicant, id mihi ægrè eſt: periit filius cùm tuo atque ambo, &c. ſed malim hoc quod ſequitur. *atque ambo æquè amicas habent*. accipi tanquam correctionem ſuperiorum verborum, *cum tuo*. Nam cùm dicturus videretur, *cum tuo amicam habet*: quod ſi dixiſſet, potuiſſet hoc ſic intelligi, Mneſilochum communem cum Piſtoclero amicam habere. Idcirco cùm ita cœpiſſet. *cum hoc*, côtinuò orationem correxit, & ſubiunxit, *atque ambo*, &c. HAVD MOROR] non moror te quominus euoces. IVBE SIS] iube ſi vis. ET POSTEIS] poſteis ex quibus conſtant fores: vel poſteis accipe limen ſuperum, & inferum: vel poſteis qui ſunt à dextra, & læua. Virg. Æneid. 2. *Hærent parietibus ſcalæ, poſteiſque ſub ipſos Nituntur gradibus.*

## BACCHIDES II. ſorores. NICOBVLVS, PHILOXENVS ſenes.

*Qvis ſonitu ac tumultu tanto nomine nominat*
*Me, atque pultat ædeis?* Ni. *ego atque hic.* Ba. *quid hoc eſt*
*Negotij? nam ambo quis has huc oueis adegit?*
Ni. *Ouis nos vocant peſſumæ.* So *paſtor harum*
*Dormit, cùm hæ eunt ſic à pecu palitantes.*
Ba. *At pol nitent, haud ſordidæ videntur ambæ.*
So. *At tonſæ hæ quidem ambæ vſque ſunt.* Ph. *vt videntur*
*Deridere nos?* Ni *ſine, ſuo vſque arbitratu.*
Ba. *Rerin' ter in anno tu has tonſitari?* So. *pol hodie*
*Altera iam bis detonſa certò eſt.* Ba. *vetulæ*
*Sunt, thymiama.* So. *at bonas fuiſſe credo.*
So. *Viden' limulis obſecro vt intuentur?*
Ba. *Ecaſtor ſine omni arbitror malitia eſſe.*
Ph. *Meritò hoc nobis fit, qui quidem huc venerimus.*
Ba. *Cogantur quidem intrò.* So. *haud ſcio quid eo opus ſit,*
*Quæ nec lactem, nec lanam vllam habent. ſic ſine aſtent.*
*Exſoluére, quanti fuere omnis fructus*
*Iam illis décidit non vides vt palantes*
*Solæ liberè graſſentur? quin ætate credo eſſe mutas:*
*Ne balant quidem. cùm à pecu cætero abſunt.* Sa. *Stultæ atque haud malæ videntur.*
Ba. *Reuortamur intro ſoror.* Ni. *illico ambæ manete. hæ oues volunt vos.*
Ba. *Prodigium hoc quidem eſt humana nos voce appellant oues.*
Ph. *Hæ oues vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.*
Ba. *Si quam debes, te condono, tibi habe, nunquam abs te petam.*
*Sed quid eſt quapropter nobis vos malum minitamini?*
Ph. *Quia noſtros agnos concluſos iſtic eſſe aiunt duos.*
Ni. *Et præter eos agnos, meus eſt iſtic clam mordax canis:*
*Qui niſi nobis producuntur, iámque emittuntur foras,*
*Arietes truces nos erimus, iam in vos incurſabimus.*
Ba. *Soror, eſt quod te volo ſecretò.* So. *eho amabo.* Ni. *quò illæ abeunt?* Ba. *ſenem illum*
*Tibi dedo vlteriorem, lepidè vt lenitum reddas, ego ad hunc*
*Iratum aggrediar. poſſumus nos hos intrò inlicere huc?* So. *meum*

Penſum ego lepidè accurabo, quanquam odioſum eſt mortem amplexari.

Ba. Facito vt facias. So. taceas, tu tuum facito, ego quod dixi, haud mutabo.

Ni. Quid illae illic in conſilio duæ ſecretò conſultant?

Ph. Quid an tu homo? Ni. quid me vis? Ph. pudet dicere me tibi quiddam.

Ni. Quid eſt quod pudeat? Ph. ſed amico homini tibi quod volo, credere certum'ſt.
Nihili ſum. Ni. iſtuc iampridem ſcio. ſed quid nihili ſis, memora.

Ph. Tactus ſum vehementer viſco, cor ſtimulo foditur. Ni. pol tibi
Multo æquius eſt coxendicem.
Sed quid iſtuc eſt? etſi iam ego ipſe quid ſit, propè ſcire puto me,
Verum audire etiam ex te ſtudeo. Ph. Viden' hanc? Ni. video. Ph. haud mala'ſt mulier.

Ni. Pol verò iſta mala, & tu nihili. Ph. quid multa? ego amo. Ni. an amas. Ph. ne eas.

Ni. Tu homo putidus amator iſtac fieri ætate audes? Ph. quî non?

Ni. Quia flagitium'ſt. Ph. quid opus verbis eſt? meo filio non ſum iratus,
Neque te tuo eſt æquum eſſe iratum ſi amant, ſapienter faciunt.

Ba. Sequere hàc. Ni. eunt. eccas tandem probri perlecebræ & perſuaſtrices.
Quid? nunc etiam redditis nobis filios & ſeruum? an ego
Experior tecum vim maiorem? Ph. abin hinc?
Non homo tu quidem es, qui iſtòc pacto tam lepidam illepidè appelles.

Ba. Senex optime, quantum'ſt in terra, ſine hoc exorare abs te,
Vt iſtuc delictum deſiſtas tantopere ire opugnatum.

Ni. Niſi abeas, quanquam tu bella es, malum tibi magnum dabo iam. Ba. patiar,
Non metuo ne quid mihi doleat. quod ferias. Ni. vt blandiloqua eſt!
Hei mihi metuo. So. hic magis tranquillu'ſt.
I hàc mecum intrò: atque ibi, ſi quid vis, filium caſtigato.

Ni. Abin' à me ſcelus. Ba. ſine mea pietas exorem. Ni. exores tu me?

Ba. Ego quidem ab hoc certè exorabo. Ph. immò ego te oro, vt me intrò abducas.

So. Lepidum te. Ph. at ſcin, quo pacto me ad te intrò abducas? Ba. mecum vt ſis.

Ph. Omnia, quæ cupio, commemoras. Ni. vidi ego nequam
Homines, verùm te neminem deteriorem. Ph. ita ſum.

Ba. I hàc mecum intrò, vbi ſit tibi lepidè victibus, vino atque vnguentis.

Ni. Satis ſatis iam voſtri'ſt conuiuij, me nihil pænitet, vt ſim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me & Chryſalus circumduxerunt,
Quem quidem ego, vt non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.

Ba. Quid tandem, ſi dimidium auri redditur? iſne tu hàc mecum
Intrò, atque vt eis delicta ignoſcas? Ph. faciet.

Ni. Minimè. nolo, nihil moror. ſine ſic. malo illos vlciſci ambo.

Ph. Etiam tu homo nihili, quod dij dant boni caues culpa tua amiſſis?
Dimidium auri datur, accipias: potéſque, & ſcortum accumbas:

Ni. Egón', vbi filius corrumpatur meus, ibi potem? Ph. potandum eſt.

Ni. Age iam id, vtut eſt, & ſi eſt dedecorum, patiar facere. inducam
Animum. egón', cùm hæc illo accumbet, inſpectem? Ba. immò equidem pol tecum
Accumbam, te amabo, & te amplexabor Ni. caput prurit: perij.
Vix negito. Ba. non tibi venit in mentem, amabo, ſi dum viuas,
Tibi bene facias, iam pol id quidem eſſe haud perlonginquum:
Neque ſi hoc hodie amiſeris, poſt in morte id euenturum eſſe vnquam?

Quid

Ni. *Quid ago.* Ph. *quid agas? rogitas etiam?* Ni. *libet, & metuo.* Ba. *quid metuis?*
Ni. *Ne obnoxius filio ſim, & ſeruo.* Ba. *mel meum, amabo. iſthæc fiunt.*
*Tuus eſt. Vnde illum cenſes ſumere, niſi quod tu te illi dederis?*
*Hanc veniam illis ſine te exorem.* Ni *vt terebrat? ſatin' offirmatum*
*Quod mihi erat, id me exornatſt a ſum opera, & propter te improbior.*
Ba. *Nuſquam tu à me auelles, ſatin' ego iſtuc habeo offirmatum?*
Ni. *Quod ſemel dixi, haud mutabo.* Ba. *it dies, ite intro accubitum.*
*Filij vos expectant intus.* Ni. *quàm quidem actutum emorimur.*
Ba. *Veſper hic eſt, ſequimini.* Ph. *ducite nos quo lubet, tanquam quidem addictos.*
Ba. *Lepidè ipſi hi ſunt capti, ſuis qui filiis fecere inſidias. ite.*

NOMINE NOMINAT ME] nominatim me appellat. Sic Virgil. libro 4. *& nomine Dido Sæpe vocaturum.* ATQVE PVLTAT AEDEIS?] & pulſat ædeis? QVIS HAS HVC OVEIS ADEGIT?] quis has oueis huc compellit? oueis appellat ſenes duos, Nicobulum & Philoxenũ, propter canitiem, vel potius propter fatuitatem & ſtultitiam. eſt enim hoc animal ſtolidiſſimũ. Etiam Græci ſtolidos & fatuos πρόβατα vocant. A PECV PALITANTEIS] à pecu, id eſt à grege. à pecore. palitantes, id eſt, errantes, crebrò palantes, *palito, as,* ſeu palitor, ris, frequentatiuũ verbum, à palo, as, ſeu palor, ri: vt muſſito, as, à muſſo, as, cantito, as, à, cãto, pipito à pipo: quod à Catullo vſurpatũ eſt in carmine de paſſere Lesb. *Ad ſolam dominam vſque pipitabat.* quanquam legitur quoque *vſque pipilabat.* Quanquam Cariſius lib. 1. inſtitutionum gramm. hunc locum proferens in voce *pecu*, videtur legiſſe *balitantes.* quæ lectio ſi recta eſt, balitantes à verbo balo, as, erit frequentatiuum à verbo balo, as. ego palitantes retineo. NITENT] nitida cute ſunt, nõ ſcabra neque horrida. TONSAE] ambiguum. nam ſignificat hos ſenes, à filiis & ſeruis compilatos & auro emunctos eſſe. SINE SVO VSQVE ARBITR.] ſine, derideant nos. vt eis lubebit. RERIN', &c.] reriſne, id eſt arbitrariſne, &c. TER IN ANNO] Sic M. Tull. pro Roſcio Amerino, *Vnde vix ter in anno audire nuntium poſſunt.* TONSIT ARI] argento emungi ambiguè dictum. ALTERAM BIS DETONSA, &c.] ſignificat Nicobulũ alterum ſenem, Mneſilochi patrem à Chryſalo ſeruo bis & deluſum, & auro emunctum eſſe. VETVLAE SVNT, THYMIAMA] vix latum vnguem à vetere ſcriptura diſceſſi. Nam ex thymiamæ, quæ ſcriptura in codicibus manuſcriptis reperitur omnibus, excepto vno atque altero, qui habent *Chymiama,* ego thymiama feci. Eſt autem thymiama ſuffimentum, & odor incenſus ex aliquo aromate, aut re aliqua grati odoris, quæ incenduntur autem, arida ſint, neceſſe eſt. hos ſenes igitur ſignificat eſſe ita macros atque aridos, vt thymiamatis vſum præbere ſi incendantur, poſſint. Libri vulgati habent *thymiama*: quod quid ſibi velit, arbitror hominem ſcire neminem. Adrian. Turneb. tamen lib. aduerſar. 24. cap. XI. ſcribit thymianas oueis dici videri à thymo. Nam in Narbonenſi Gallia, inquit ille lapidei campi thymo abundabant, eóque infinita pecudum millia conueniebant. thymianæ, tamen hîc malę erunt, credo, propter longinquitatem viæ marceſcentes. Thymiamæ ſe in veteribus libris reperiſſe ſcribit Ioachimus Camerarius vtriuſque linguæ hodie princeps: quæ vox quid ſignificet, conſulendum Apollinis oraculum, niſi thymum amiſſes explices. ac vidi qui thymiama defenderent, vt rei diuinæ aptas, quales à parcioribus emebantur viliores ac macriores, &c. Hæc igitur ille. Ego autem in iis ſum, qui thymiama tueor ac defendo: atque equidem, ſi bene memini, hac ipſe de re cum eo, aliquanto ante quam è vita exceſſiſſet, locutus ſum, duxique *thymiama*, defendi poſſe, ſine graui veteris ſcripturæ iniuria, quod ille mihi aſſentiebatur, vt ſcriptum reliquit, ſed quod idem teſtatum reliquit *thymiama* magis probauit, à quo diſſentio. AT BONAS FVISSE CR.] at pingueis fuiſſe credo. LIMVLIS] limulis oculis, vel minus quàm limis, vel valde limis. Limus oculus autem, id eſt obliquus, tranſuerſus. Terent. Eun. *Ego limis adſpecto ſic per flabellum clanculum.* ad quem locum legendus Donatus SINE OMNI MALITIA ESSE] minimè malos eſſe ἀπανούργους ad decipiendum facileis. COGANTVR QVIDEM INTRO] cogantur, id eſt compellantur, intrò cogantur. dixit, quaſi loquẽs de ouibus. Virgil. in Palæmone, *Tityre coge pecus.* Idem in Melibæo, *Compulerántque greges Corydon & Thyrſis in vnum.* HAVD SCIO, QVID EGO OP. E. QVAE NEC LACTEM, &c.] non video quamobrem has oueis expediat intrò cogi, quippe quæ nec lac, nec lanam habeant. Lac non habent, quia ſunt vetulæ, & ſenio confectæ. Lanam, quia ſunt probè attonſæ. hæc lactis, is, dixerunt veteres, vt ex hoc loco apparet. & hoc lacte, is, & lac, lactis. Quidam tamen hîc nec *lacte*, legi volunt. nam *lactem* nuſquam alibi reperiri, niſi fortè apud Apuleium libro 8 *Sinu ſtipes recepe paulo: necnon & vini cadum, & lactem, & caſeos & farris & ſiliginis aliquid.* Idem eodem lib. *neque caſu, Dea peregrina ſtomachus, vt quorundam hominum lactem ſit illa ſanguinem conſpiceret aſininum.* Idem eodem lib. *lacte* poſuit in neutro, ibi, *cum rogauit vnus è noſtris, haberétne lacte vel adhuc liquidum, vel in caſeum recentem inchoatum.* Sic Plautus in Menæchmis. *Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, crede mihi vſquam ſimilius, Quàm hic tui eſt.* Idem in Milite glor. *Tam ſimilem quàm lacte lacti eſt.* Cariſius lib. 1. inſtitutionum grammatic. nullum alium rectum caſum huius vocis agnoſcere videtur, quàm *lac*, aut *lacte*, profertque auctoritatem Catonis. *Et in Italia atras capras lacte album habere.* quare exiſtimarim hîc ſcribendum & legendum *lacte.* EXSOLVERE QVANTI F.] exſoluere pretium, quanti emptæ ſunt, id eſt, tantum lactis & lanæ poſtquã emtæ ſunt, eis detractum eſt, vt pretium quo emtæ ſunt, exſarcierint: nihilne amplius eis detrahi poteſt. VT PALANTES] quo pacto errãtes. GRASSENTVR] graſſari propriè eſt, incedere, ambulare. Afr. *conſimilis granſſartur via.* Salluſtius Iugurt. princ. *Qui vbi ad gloriam virtutis via graſſatur, abundè pollens, potenſque & clarus eſt.* MVTAS] quia non balãt, vt ſtatim ſubiicit. Virg. lib 9. Æneid *Molle pecus mutúmq metu.* Idẽ 12. *ſtat pecus omne metu mutũ.* ATQVE HAVD MALAE] & minimè malæ: hoc eſt, non malitioſæ: κατ' ἀντίφρασιν. ſignificat eſſe ſtultas, vt iam dixit. Alij ſic, haud malę, i. nõ deformes. ILLICO AMBAE M.] iam iã ambæ

conſiſtite, neque domum regredimini. MALAM REM MAGNAM Q.D.D. ] ſic infrà, *niſi abeas, quanquam tu bella es, malum tibi magnum dabo iam.* Idem in Caſina, *dabo μέγα κακὸν, vt opinor, niſi reſiſtit.* atque ita intelligendum eſt illud epigramma, quod eſt in Priapeis, *quod meurar non eſt, quia ſi furaberis ipſe Grandia mala, tibi macra brachia dabo.* id eſt mā'a, priore ſyllaba producta, grandia dabo tibi breuia, id eſt, priore ſyllaba breui, hoc eſt, dabo tibi non grandia mā a, priore ſyllaba longa, ſed grandia mala priore ſyllaba breui. vel ſic, mala grandia quæ ſunt macra, id eſt, longa in priore ſyllaba, dabo tibi brachia, hoc eſt, breuia. paucis verbis hoc dicit, grandia mala (prior ſyllaba breui) tibi dabo. ſed ne quid diſſimulem, id epigramma ita primus omnium & emendauit, & explicauit Petrus Victorius libro 11. Variar. cap. 17. Nam vulgò ſic legebatur, grādia mala tibi brachia mala dabo. TE CONDONO ] tibi remitto: tibi gratiam facio. NOSTROS AGNOS ] noſtros filios in allegoria manet. MORDAX CANIS ] Chryſalus, qui non ſolum latrare, ſed etiam mordere conſueuit. ARIETES TRVCES ER ] petemus vos cornibus, vt arietes: & vt mox ſubiicit, in vos incurſabimus: ſuprà in Aſinaria princip. *vbi homines mortui incurſant boues.* SECRETÒ, χωρίς. ſeorſum ab his ſenibus. hinc ſecretum petere TIBI DEDO VLTERIOREM ] trado tibi in poteſtatem ſenem remotiorem, nempe Philoxenum. Sed Priſcianus libro 3. hunc locum proferens, legit *veteriorem*, & libro 6. vbi profert hæc verba Catonis ex libro 1. Origin. *Antemna veterior eſt quàm Roma.* LEPIDE VT LENITVM REDD ] vt ſæuum & iratum lenias, & placatum reddas. INLICERE ] illecebris & blanditiis noſtris attrahere? MEVM PENSVM &c ] meum munus belle adminiſtrabo. tralatio eſt à lanificio. MORTEM AMPLEXARI ] mortem, id eſt, ſenem capularem & Acheruntium, & decrepitum. ſenem exſanguem, & frigidum, & mortuo, quàm viuo ſimiliorem. Sic lepidè Stratodicus ille locum inſalubrem notans & vellicans, & homines valdè pallidos, mortuos appellans, inuerſa ſententia, dicebat tam ſalubrem eſſe, vt etiam mortui in eo ambularent: cum ſignificaret ex hominum eius loci pallore, & lurido colore eam regionem eſſe inſalubrem & morbidam. FACITO VT FACIAS ] Philoxenum lenito. EGO QVOD DIXI, HAVD MVTABO ] ego ab eo quod dixi, non deſciſcam, ſeu deſiſtam. non mutabo ſententiam aut conſilium Terent. Andr. *haud muto factum.* PVDET DICERE ME TIBI QVID. ] Philoxenus hic incipit amare vnam ex Bacchidibus. CREDERE ] committere. aperire conſilium reconditum. occultum atque arcanum. CERTVM'ST ] deliberatum eſt. NIHILI SVM ] nequam ſum. quia ſenex amore captus ſum. SED QVI E NIHILI SIS, MEM. ] ſed dic quamobrem nequam & nullius pretij ſis. TACTVS SVM VEHEMENTER VISCO ] valde amore captus ſum. tranſlatum ab auibus, quæ viſco contractæ capiuntur. COR STIMVLO F ] animus amore, tanquam ſtimulo pungitur & ſauciatur. POL TIBI MVLTO AEQVIVS COXEND. ] pol multo æquius eſt tibi coxam ſtimulo fodi, vt equo tardius eunti, aut vt aſino pigro, debet tibi coxendix potius ſtimulo fodi, quàm cor aut animus. HAVD MALA'ST MVLIER ] haud deformis, neque inuenuſta eſt mulier. POL VERO ISTA MALA ] mala quia amoroba & impudica, ambiguum nomen, *mala.* QVID MVLTA? quid multa tibi dicam? NEC ES ] neceſſe, cum toties rem eandem à me iterari poſtulas. HOMO PVTIDVS ] homo fœtidus, & qui ætate putorem contraxiſti. nonnulli libri habent, putridus. AVDES? ] τολμᾷς, ἀποτολμᾷς; non dubitas? non vereris? QVIA FLAGITIVM'ST ] quia turpe factum eſt ſenem amare flagitium, facinus rubore ſuffundens, & dedecus importans. SI AMANT, SAPIENTER F. ] ſic in Menechm. *At enim ille hinc amat meretricem ex proximo.* SENEX ſand *ſapit.* Horatius oda 7. lib. 1. *Sic tu ſapiens finire memento Triſtitiam, vitaque labores Molli, Plance, mero.* Idem oda 11. eiuſdem libri. *Sapias: vina liques, & ſpatio breui Spem longam reſeces.* PROBRI PERLECEBRAE, ET PERSVA. ] probri perlecebræ, id eſt, quę ad probrum ſuis blanditiis pelliciunt: & perſuaſtrices, quæ probrum perſuadent. ſup. in Aſin. *Te perdam ego & filiam. Perlecebra perniciei adolescentium, exitium.* à ſupino *perſuaſu*, fecit verbale fœmininum *perſuaſtrix* interpoſito t. Fortunatianus Rhetor. lib. 3. appellat, hoc διάφορον, diſphoron, inquit, vt ſi quis dicat *perſuaſtrices, praſtrigiatrices, atque inductrices, tigres:* talia ſunt illa tonſtrix, &c. VIM MAIOREM? ] vim, cui pares eſſe non poſſitis? vim quam ferre non poſſitis? vim maiorem commemorant etiam iuriſconſulti, cui apponitur vis feſtucaria. NON HOMO TV QVIDEM ES, &c. ] non tu quidem homo es, ſed fera aut ſaxum, qui &c. SENEX OPTIME QVANTVM'ST IN T. ] ſenex, quos terra gerit optime, vel optime omnium hominum, quantum eſt hominum in terra. ſic fere Horatius loquitur oda 5. Epod. *At, ò deorum quidquid in cœlo regit Terras, & humanum genus.* Idem Sat. 6 lib. 1. *Non quia Mæcenas, Lydorum quidquid Etruſcos Incoluit fines, nemo generoſior eſt te,* &c. Terent. Heaut. *Vt te omnes æquidem dij, deaque quantum'ſt Syre. Cum iſthoc inuento, cumque incœpto perduint.* Catull. ad Verann. *O quantum eſt hominum beatiorum,* &c. Plaut. in Capt. *ob mihi Quantū'ſt hominum optimorum, optime.* Idem in Rud. *Exi e fano natum quantum'ſt hominum ſacrilegiſſime.* EXORARE ABS TE ] impetrare abs te DELICTVM ] filij tui. TANTOPERE IRE OPPVGNATVM ] tantopere oppugnare. Terēt. Andr. *Cur te is perditum?* NON METVO, NE QVID MIHI DOL. QVOD F. ] non metuo ne qua mihi corporis pars doleat, quam tu percutias: quia vel nullam mihi corporis partem feries: vel ſi feries, æquo animo feram: vel eam mihi corporis partem feries, quæ virilis impetus non reformidat, & ea parte tui corporis feries, quæ nulli vnquam fœminæ exitio fuit. HIC MAGIS TRANQVILLVM'ST ] hic Philoxenus lenior & facilior eſt, minus ſæuus eſt, minus iracundus, aut truculentus eſt. CONCASTIGATO ] caſtigato. ADIN' A ME SCELVS? ab ſene a me ſceleſta? VIDI EGO NEQVAM HOMINES, &c ] vidi ego alios improbos, & nullius pretij homines: ſed te deteriorem, ſeu nequiorem non vidi. ITA SVM ] talis ſum. Terent. Phorm. *Sic ſum ſit, pac e, vtere.* Idem ibid. princip. *ſic eſt ingenium.* Idem in Andr. *ſi vita erat.* Cic. pro Roſc. Amer. *ſi vita hominum eſt.* enallage, aduerbium pro nomine adiectiuo. VT SIT TIBI LEPIDE VID. &c. ] vt lepide accipiaris, epulis, vino, & vnguentis. SATIS IAM VOSTRI'ST. &c. ] conuiuium veſtrum non moror. conuiuium veſtrum non deſidero. MIHI NIHIL PŒN. VT SIM ACC. ] ironia eſt. hoc enim ſignificat, non video mihi male à vobis acceptus, non queror de vobis, me à vobis parum laute acceptum, *me nihil pœnitet,* hic valet, non queror, non parum mihi videtur. hæc autem verborum ſententia eſt, ſi verba, & id quod verbis ſignificatur, ſpectes: ſed ſi ſenſum eius qui loquitur, inſpicias & conſideres, hæc ſatis me pilaſtis, dum filium meū, amore irretitum tenetis: ſatis me vos & filius, & ſeruus meus magnifice decepiſtis, circumueniſtis, & ſpoliaſtis.

CIRCVM-

CIRCVMDVXERVNT] circumuenerunt: emunxerunt. QVEM QVIDEM EGO VT NON EXCR. ALTERVM T. AVRI N. M.] id eſt, quem vt non excruciem, ſi quis mihi alterum tantum auri, quantum perdidi, donet, accipere nolim. alterum tantum auri, quantum amiſi, lucrifacere, aut mercedis, pretiive nomine accipere nolim, vt Chryſalum non excruciem. altero tanto auro, quantum amiſi, conduci non poſſum, vt Chryſalum non excruciem non meream, id eſt, non accipiam in mercedem, ſeu mercedis loco, ſeu pro mercede. ſi quis mihi hanc mercedem offerat, tantum auri, quantum amiſi, & præter ea alterum tantum me Chryſalum excruciem, ego eam mercedem accipere nolim. Notauimus hoc loquendi genus in comment. Horat. ad epiſt. 18. lib. 1. ibi, *pretium ætas altera ſordet.* ISNE TV HAC M.] id eſt, continuóque per hoc oſtium mecum domum intrabis? præſens tempus, pro futuro. *iſne tu*, pro ibiſne tu. ATQ. VT EIS DELICTA IGNOSCAS] vel, *atque*. hic valet *ſtatim*, vt & alibi: vel accipiendum pro *etiam*, hoc modo, hàc iſne hàc mecum intro etiam vt eis delicta ignoſcas? quaſi dicat, ergo multo magis, vt bene, & lepidè accipiaris, vel aliquid tale ſubintelligendum eſt, vt tibi facias bene, ante, *atque vt eis delicta*, hoc modo, iſne mecum intro, primum vt tibi facias bene, deinde, vt filio, & ſeruo tuo delicta ignoſcas? MINIME] minimè eo. NIHIL MOROR] ne ſi alterum tantum quidem auri mihi reddatur, quantum amiſi, introire, & illis ignoſcere velim. SINE SIC] ſic αὕτως, vel οὕτως δεικτικῶς. geſtu enim eſt adiuuandum, cum ab actore pronunciatur, vt illa, *Tantillum puerum huius non faciam*, & ſimilia notat Donatus ad illud Terent. in Andr. *Mirabar hoc, ſi ſic abiret.* AMBO] ambo, pro ambos, antiquè, vt ſæpe alibi. ETIAM TV HOMO NIHILI QVOD DII DANT BONI, CAVES CVLPA T. A.?] ſic legendum, non vt vulgò, *caue*, & amiſſis. cum interpunctione vnica enunciationem ſignificante. ſententia autem hæc eſt, etiam tu homo nullius pretij non caues, ne quod dij tibi dant boni, culpa tua amiſeris. QVOD DII DANT BONI] dij ab Homero, δωτῆρες ἐάων. id eſt, largitores bonorum, dicuntur non ſemel. AMISSIS] amiſeris. POTESQVE] & potes, à verbo poto, as. ET SCORTVM ACCVMBAS] & ſcorto accumbas. vel ad ſcortum, id eſt, prope ſcortum cubes veteres enim non repetebant præpoſitiones, ſi iam verbis erant additæ: vt *adigere arbitrum*, dicebant, non adigere ad arbitrum. VTVT EST] quale cunque eſt. ESTI EST DEDECORVM] dedécorum, ſyllaba, quæ antecedit vltimam, breui, hoc eſt, cum dedécore coniunctum: vtitur eodem nomine & Cornelius Tacitus. PATIAR FACERE] patiar me facere, patienter, & æquo animo faciam. INDVCAM ANIMVM] inducam animum facere, ſeu potius vt faciam à me impetrabo, vt faciam, mihi perſuadebo, vt potem & accumbam ſcorto. EGÓN', CVM HAEC CVM ILLO AC. &c] egóne poſſim inſpectare, cum Bacchis cum filio meo cubabit? proinde ac ſi dicat, non potero quidem animum inducere, vt potem, & ſcorto accubem: ſed vt filium inſpectem ſcorto accubantem, non potero. vel dic, ſenem, poſteaquam dixit, ſe animum inducturum, vt potet, &c. ſe ipſum reprehendere, propter rei turpitudinē, cùm cogitat, fore, vt potans, & cubans cum ſcorto, eadem opera, eodémque tempore filium quoque vnà potantem, & cubantem inſpectet, & viciſſim ab illo inſpectetur. vel dic, (quod magis probo) ſenem iam corruptum, tacitè ſignificare, ſe nolle idcirco ingredi, aut ſe minus libenter ingredi, quod videat ſe ſpectatorem fore tantum, non etiam actorem velle ſe autem non inſpectare filium cum Bacchide cubantem & oſculantem, ſed ipſum eum Bacchide cubare, & eam amplexari. CAPVT PRVRIT: PERII] vel ſignificat, ſe libidine prurire, & voluptatis illecebra titillari: vel potius, ſe ad flagitium aggredi, cum capitis periculo coniunctum: &, quod ſi reſciſcat vxor, ſua ſalus & vita in diſcrimen ventura ſit. ſic ſeruus Sceledrus in Milit. Glor. ſuo tergo timens, *Timeo quid rerum geſſerim hic: ita dorſus totus prurit.* VIX NEGITO] *negito*, frequentatiuum, à verbo nego, as. NON TIBI VENIT IN MENTEM.] &c. ſententia Epicuro digna. ſignificat enim idem quod Sardanapalus ſepulcro ſuo incidi iuſſit, dum per Parcas liceat edendum, bibendum, ludendum: poſt mortem enim nullam eſſe voluptatem. Sic Lucretius lib. 3. *Hoc etiam faciunt, vbi diſcubuere tenéntque Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis, Ex animo vt dicant, breuis eſt hic fructus homullis. Iam fuerit, neque poſt vnquam reuocare licebit.* & Horat. epiſt. 2. libr. 2. *A pertus puer vt feſtis quinquatribus olim. Exiguo, gratóque fruaris tempore raptim.* SI DVM VIVAS, TIBI BENE F.] ſi tantiſper dum viuis, & lucis vſura fruare, te molliter, & iucunde accipias, tuóque animo obſequaris & morem geras. ESSE HAVD PERLONGINQVVM, non eſſe admodum diuturnum, quia hæc vita ſcilicet breuis eſt, & anni noſtri fugaces. NEQ. SI HOC HODIE AMISERIS, POST IN MORTE ID EVENIT. E. V.?] id eſt, neque, ſi hodie, id eſt, dum tu viuis, & dum tibi poteſtas datur: (nam dies craſtinus lōgè abeſt a nobis, neque eſt in cuiuſquam poteſtate) amiſeris fructum voluptatis, eū vnquam poſtea, te mortuo, tibi euenturum? in morte, id eſt, te mortuo nonnulli hæc non intelligentes, legi volunt, *neque ſi hoc hodie amiſeris, poſt mortem id euenturum eſſe vnquam*, quam coniecturam, quamuis non damnem tamen receptam tueor. QVID AGO?] dubitantis & cōſultantis ſermo. M. Tull. in Quinctiana, *Quinctius ad vadimonium non venit, quid ago? Si me hercule hæc duo verba feciſſet quid ago? reſpiraſſet cupiditas, atque auaritia paululum.* LIBET, ET METVO] talis deſcribitur ab Ariſtotele incontinens lib. 7. de Moribus, in quo pugnat cum libidine ratio talis eſt. ille adulter apud Horat. Sat. vl. lib. 2. *Metuens induceres, atque Altercante libidinis tremis oſſa pauore* talis denique Verr. apud M. Tull. libr. 2. act. vlt. Itaque æſtuabat dubitatione: verſabat ſe in vtranque partem, non ſolum mente, verumetiam corpore, vt omnes qui aderant intelligere poſſent, in animo eius metum cum cupiditate pugnare. NE OBNOXIVS FILIO SIM, ET S.] ne filius, & ſeruus habeant me in ſua poteſtate: ne ſub filij & ſerui imperio, ac ditione ſim: ne filius, & ſeruus iam miſſi ſint domini. quod fiet, ſi idem peccato, quod in eis reprehendo, & ſi meorum flagitiorum ſint cōſcij, participes, & ſocij. Quod Marc. Tull. pluribus verbis oſtendit in oratione pro M. Cœlio, *Quis enim hoc non videt, iudices, aut quis ignorat in eiuſmodi domo, in qua materfamilias meretricio more viuat: in qua nihil geratur, quod foras proferendum ſit: in qua luſtra, libidines, luxuries, omnia denique inaudita vitia, atque flagitia verſentur, his ſeruos non eſſe ſeruos? quibus omnia committantur, per quos gerantur, qui verſentur ij, idem in voluptatibus: quibus occulta credantur, ad quos aliquantum etiam ex quotidianis ſumptibus ac luxuria redundet?* Ex quib. Ciceronis verbis intelligere licet id, quod hic breuius dicitur, eos dominos qui ſeruis ſuis, & cæteris, in quos habent imperium ac poteſtatem conſciis, flagitia, aut ſcelera aliqua admittunt, eadem opera ius ſuum illis imperandi amittere, & iis obnoxios fieri, adeò vt eos metuant potius, quam ab iis metuantur, neque ſi quid illi grauius peccent, de iis pœnas ſumere audeant. MEL MEVM] mea iucunditas: mea voluptas. ISTHAEC FIVNT.]

iſthæc ſunt vſitata: iſthæc ſunt humana. Sic Terent. in Heauton. *Vulgò id faciunt.* VT TEREBRAT?] vt me quaſi terebrando cogit? quo pacto mihi animum blandis ſuis dictis perfodit, & perforat? tralatio eſt. ſic in Perſa, *Nunquam hercle iſtuc exterebrabis tu, vt ſis pеior, quàm ego ſiem.* SATIN', OFFIRMATVM QVOD MIHI ERAT, &c.] nónne planè, quod mihi erat fixum, & ſtabile, id ne faciam, me exorat? ET PROPTER TE] id eſt, tua culpa. SATIN' EGO HABEO IST. OFF.] nónne ego habeo iſtuc fixum, atque immotum? QVOD SEMEL DIXI, HAVD MVTABO] Quod ſemel dixi, non reuocabo, neque me pœnitebit eſſe dictum. τὸ ἐμοὶ ἅπαξ εἰρημένον, οὐκ ἔστι παλινάγρετον, vt dicam ὁμηρικῶς, οὐδ᾽ ἀπατηλόν. ſic ſuprà non longè, *ego, quod dixi, haud mutabo* Horat. in carmine ſæcul *Vóſque veraces cecíniſſe Parcæ Quod ſemel dictum eſt ſtabiliſque rerum Terminus ſeruat: bona iam peractis Iungite fata.* IT DIES] Catull. in Epithalamio Iuliæ, & Manlii, *ſed abit dies. Perge, ne remorare.* QVAM QVIDEM AC TVTVM EMORIMVR?] deſcribitur incontinentis ingenium, qui vult, & non vult. Optat enim hîc ſenex emori potiùs quàm vt teſtibus filio ac ſeruo ſcortetur, ac potet, qui tamen modò exoratus eſt ab altera ex Bacchidibus. vt ſibi bene faciat. quidam legi volunt, *quin quidem actutum emorimur?* id eſt, cur non continuo emorimur? ſed nihil mutare auſim, libris inuitis, cùm præſertim ex ſcriptura recepta eadem ferè ſententia eliciatur, atque ex illa. Nam hæc verba *quàm quidem continuò emorimur?* nihil aliud mihi ſignificare videntur, quàm quod dixi, ſatius eſt nos continuò emori, quàm talia flagitia admittere filiis & ſeruis noſtris arbitris. VESPER HIC EST: SEQVIM.] domi noſtræ veſper eſt. ſequimini, vt nuptiæ fiant. Veſperi ſponſa domum viri ducebatur: & veſperi canebatur Hymenæus. Catull. in carm. nupt. *Veſper adeſt, iuuenes, conſurgite: veſper Olympo Exſpectata diu vix tandem lumina tollit. Surgere iam tempus, iam pingueis linquere menſas. Iam veniet virgo, iam dicetur hymenæus,* &c. Virgil. Pharmaceut. *Mopſe nouas incide faceis: tibi ducitur vxor, Sparge marite nuceis: tibi deſerit veſperus Oetam.* TANQVAM QVIDEM ADDICTOS] addicti dicebantur, qui cùm æs alienum diſſoluere non poſſent, à prætore damnati, & creditoribus dediti, ſeu addicti erant ea lege, vt eis ſeruirent, & operas darent: donec ei ſatisfeciſſent. Itaque licebat creditoribus debitores ſibi addictos in vincula coniicere, quò liberet ducere, verberare, fame necare denique, maximè ante legem xii. tab. non ſolum autem prætor in tribunali addicebat, ſed etiam præco in auctione, ſuprà in Capt. *Quaſi fundum vendens, meis me addicam legibus.* M. Tull. pro C. Rabirio Poſthumo in extr. *Ecquis eſt ex tanto populo, qui bona C. Rabirij Poſthumi nummo ſeſtertio ſibi addici velit?*

## GREX.

*HI ſenes niſi fuiſſent nihil iam inde ab adoleſcentia,*
*Non hodie hic tantum flagitium facerent canis capitibus:*
*Neque adeò hæc faceremus, ni antehac vidiſſemus fieri,*
*Vt apud lenones riuales filiis fierent patres.*
*Spectatores, vos valere volumus, & clarè applaudere.*

NISI FVISSENT NIHIL] niſi fuiſſent nequam, & nullius pretii, &c. nihil, οὐδὲν, οὐτιδανόν. ſed legendum fortaſſe eſt, nihili. CANIS CAPITIBVS] ſuprà *cano capite, atque alba barba.* Tibul. Elegia. I. *Dicere nec cano delicias capite.* APVD LENONES] apud lenones habitabant Bacchides, & ſimiles meretrices. RIVALES FILIIS FIERENT PATRES] nefarium & tetrum, patrem & filium cum eadem fœmina rem habere, quod eſt, eſſe riualeis. Tale ferè eſt illud in Cluentiana, *Vxor generi, nouerca filij, filia pellex.* & illud Tragicum, *Iocaſta eiuſdem vxor & mater.*

## FINIS BACCHIDVM.

MOSTEL-

# MOSTELLARIA.

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| TRANIO ſeruus. | DELPHIVM meretrix. |
| GRVMIO ſeruus. | THEVROPIDES ſenex. |
| PHILOLACHES ad. | SIMO ſenex. |
| PHILEMATIVM mer. | DANISTA. |
| SCAPHIA ancilla. | PHANICVS arduorſtor. |
| CALLIDAMATES adol. | SERVVS alius. |

PVER.

## ARGVMENTVM.

*MANV miſit emptos ſuos ſuos amores Philolaches,*
*Omnémque abſente rem ſuo abſumit patre.*
*Senem, vt reuenit, ludificatur Tranio*
*Terrifica monſtra ait videri in ædibus,*
*Et inde primùm emigratum eſſe interuenit*
*Lucripeta fœnus fœnerator poſtulans.*
*Ludúſque rurſum fit ſenex. nam mutuum*
*Acceptum dicit pignus emtis ædibus,*
*Requirit quæ ſunt. ait vicini proxumi.*
*Inſpectat illas. pòſt ſe deriſum dolet,*
*Ab ſui ſodale gnati exoratur tamen.*

SVOS AMORES] ſuas delicias, τὰ αὐτοῦ παιδικὰ, ſuam amicam, Philematium. PHILOLACHES] adoleſcẽs, Theuropidæ filius, aberat autem tum Theuropides, cùm Philolaches amicam ſuam emtam manumiſit. REM] familiarem. SVO ABS. P.] ſuo patre, Theuropide. SENEM] Theuropidẽ. TRANIO] ſeruus. TERRIFICA MONSTRA] terribilia monſtra. hinc fabula Moſtellaria dicta, quaſi monſtellaria. LVCRIPETA] lucrum petens, lucri ſtudio deditus. FOENERATOR] daniſta, qui non nominatur. LVDVSQVE RVRSVS FIT SENEX] & rurſum ſenex ludificatur, fit ludus. ſeu, fit ludi: hoc eſt, illuditur. MVTVVM ACCEPTVM DICIT I.] pecuniam mutuò acceptam dicit ſeruus Tranio, vt eſſet pretiũ emptarũ ædiũ. REQVIRIT QVAE SVNT] ſenex, quæ ſunt eæ ædes. AIT VICINI PROXVMI] pecunia illa ait emtas eſſe ædeis proximi vicini, Simonis. INSPECTAT ILLAS] Theuropides ædeis vicini proximi inſpectat, putans eas à filio eſſe emtas. AB SVO SODALE GNATI] à callida mente. EXORATVR] ne quid grauius in filium, & Traionem iratus ſtatuat, placatus, lenitur.

# ACTVS PRIMVS.

## GRVMIO, TRANIO, ſerui duo.

EXI è culina ſis foras maſtigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere herilis pernicies ex ædibus.
Ego pol te ruri, ſi viuam, vlciſcar probè.
Exi, inquam, nidor è culina, quid lates?
Quid tibi, malum, hîc ante ædes clamatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus,
Abi rus, abi directè, abſcede ab ianua.
En hoccine volebas? Gr. perij, cur me verberas?
Tr. Quia tu vis. Gr. patiar. ſine modò adueniat ſenex:
Sine modo venire ſaluom, quem abſentem comes.
Tr. Nec veriſimile loquere, nec verum, frutex,
Comeſſe quenquam vt quiſquam abſentem poſſiet.
Gr. Tu vrbanus verò ſcurra, deliciæ populi,
Rus mihi tu obiectas? ſanè credo Tranio
Quod te in piſtrinum ſcis actutum tradier.
Cis hercle paucas tempeſtates Tranio,
Augebis ruri numero genus ferratile.
Nunc dum tibi lubet, licétque, pota, perderem,
Corrumpe herilem filium, adoleſcentem optimum,
Dies noctéſque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, paſcite
Paraſitos, obſonate pollucibiliter.
Haeccine mandauit tibi cùm peregrè hinc ijt ſenex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet ſuam?
Hoccine boni eſſe officium ſerui exiſtimas,
Vt heri ſui corrumpat & rem & filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis ſtudet:
Quo nemo adæquè iuuentute ex omni Attica
Antehac eſt habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam poſſidet,
Virtute id factum tua & magiſterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio eſt?
An ruri, quæſo, non ſunt, quos cures, boues?
Lubet potare, amare, ſcorta ducere,
Mei tergi facio hoc, non tui fiducia.
Gr. Quàm confidenter loquitur? væ. Tr. at te Iuppiter,
Dijque omnes perdant. oboluiſti allium.
Germana illuuies, ruſticus, hircus, hara ſuis,
Canis, capra, commiſtæ. Gr. quid tu vis fieri?
Non omnes poſſunt ólere vnguenta exotica,
Si tu oles: neque ſuperior, quàm herus, accumbere,
Neque tam facetis, quàm tu viuis, victibus:

Tu tibi

*Tu tibi iſtos habeas turtures, piſceis, aueis:*
*Sine me alliatum fungi fortunas meas.*
*Tu fortunatus, ego miſer: patienda ſunt.*
*Meum bonum me, te tuum maneat malum.*
**Tr.** *Quaſi inuidere mihi hoc videre Grumio:*
*Quia mihi bene eſt, & tibi malè eſt, digniſsimum eſt*
*Decet me amare, & te bubulcitarier.*
*Me victitare pulcrè, te miſeris modis.*
**Gr.** *O carnificinum cribrum, quod credo fore,*
*Ita te forabunt pa ibulatum per vias*
*Stimulis, ſi huc reueniat ſenex.*
**Tr.** *Qui ſcis an tibi iſtuc prius eueniat, quàm mihi?*
**Gr.** *Quia nunquam merui, tu meruiſti & nunc meres.*
**Tr.** *Orationis operam compendi face,*
*Niſi te mala re magna mactari cupis.*
**Gr.** *Eruom daturin' eſtis, bubus quod feram?*
*Date æs, ſi non eſtis, agite porrò pergite.*
*Quomodo occepiſtis, bibite, pergræcamini,*
*Iſte, effercite vos, ſag nam cædite.*
**Tr.** *Tace atque rus abi, ego ire in Piræeum volo,*
*In veſperum parare piſcatum mihi.*
*Fruom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.*
*Quid eſt? quid tu me nunc obtuere fureifer?*
**Gr.** *Pol tibi iſtuc credo nomen actutum fore.*
**Tr.** *Dum interea ſic ſit, iſtuc actutum ſino.*
**Gr.** *Ita'ſt. ſed vnum hoc ſcito, nimio celeriùs*
*Venire quod moleſtum eſt, quàm id quod cupidè petas.*
**Tr.** *Moleſtus ne ſis. nunc iam i rus, teque amoue.*
*Ne tu erres, præterhac mihi non facies moram.*
**Gr.** *Satin' abijt, neque qu d dixi flocci æſtumat?*
*Proh di immortales obſecro veſtram fi em,*
*Facite, huc vt redeat noſter quàm primùm ſenex,*
*Triennium qui iam hinc abeſt, priuſquàm omnia*
*Periere, & ædes, & ager: qui niſi huc redit,*
*Paucorum menſium ſunt relictæ reliquiæ.*
*Nunc rus abibo nam herilem filium*
*Video corruptum hic ex adoleſcente optumo.*

EXI è CVLINA] loquitur Grumio, ſeruus ruſticus, ſeu villaticus: qui rure in vrbem venerat eruum petitum, quod bobus daret. SIS] ſi vis MASTIGIA] flagrio: verbero. *μαστιγίας* vox Græca, à verbo Græco *μαστίζειν*, quod eſt *μαστιγοῦν*: flagellis cædere. QVI MIHI INTER PATINAS EXHIBES ARGVTIAS] qui ad numerum patinas tractas & moues: qui ita numeroſè patinas tractas vt ſonum quendam argutum referant: quòd ſolent coci etiam hodie facere. vel ſic, qui inter patinas argutias loqueris, & argutias ac faceris ſermonibus vteris. Nonius, *argutias* videtur hic accipere, pro ſermonibus malitioſis. & audacibus, hunc locum proferens in voce *argutum*. EXI, INQVAM, NIDOR E CVLINA] vel Tranionem, nidorem vocat, quia aſſiduè in culina verſabatur, vt nidor, aut quia nimiopere obſoniorum nidore delectabatur: vel nidorem ipſum alloquitur, tanquam rem animatam, & rationis participem, eumq. nidorē è culina exire iubet: quod proinde eſt, vt ſi iubeat Tranionem deſinere obſonia emere, & coquere: quibus res herilis conſumitur. ego priorem explicationem mâlo. QVID TIBI MALVM HIC. &c.] id eſt, quamobrem, malùm. hic ante ædeis clamas? vel, qui eſt, malum, quamobrem, hic ante ædeis clames? *malùm*, hic interiectio eſt ſtomachantis, ſeu indignantis. ABI DIRECTÈ. *directè*. ſi aduerbium eſt, ſic interpretabor, abi in morem hominis in crucem acti, & ſub dio erecti, ſi nomen vocatiui caſus, ſic, abi homo ſcelerate, & cruce digne, ſeu in crucem agende, ſeu in crucem acte. De voce, *directus*, alibi dictum

eſt pluribus verbis. EN HOCCINE VOLEBAS? ] ſermo verberantis. SINE MODO ADVENIRE SENEM] ſine modò, & ſine, ſimpliciter, verbum minantis. QVEM ABSENTEM COMES ] cuias abſentis bona abſumis. *comes* ſecundæ perſonæ à verbo *comedo*, hoc eſt, comedis, profert hunc verſum Nonius in *comeſt*. apud quem mendosè legitur *comeſt*. FRVTEX] fruticem appellat, ſeruum à villa, contumeliæ cauſa, quaſi ruſticum TV VRBANVS VERO SCVRRA, &c. ] ego ſum ruſticus: tu verò homo es facetus & politus. ſcurræ olim dicebantur honeſtè, vrbani, faceti, comes, elegantes & politi. conſule indicem. DELICIAE POPVLI ] homo, quo maximè populus delectatur: homo populo iucundiſſimus. SANE, CREDO, TRANIO, QVOD, &c.] ſanè Tranio, vt credo, tu mihi idcirco rus obiectas, quod te in piſtrinum ſcis mox traditum iri. CIS HERCLE PAVCAS TEMP. TRANIO ] paucis hercle diebus. hercle intra paucos dies. hercle breui tempore. AVGEBIS RVRI NVMERO GENVS FERRATILE] augebis citò ruri ſeruorum qui compedibus ferreis vincti ſunt, genus. legendum autem, quemadmodum edidimus, *numerò*, non vt habent libri vulgati, *numerum*. numerò autem, hoc eſt, citò ſcilicet, cùm ſ. nex venerit. De hac voce ſuprà in Caſina, ibi, *Numerò dicu ſed hoc quidquid eſt, loquere, in pauca refer.* & in Amph. ibi, *numerò mihi in mentem fuit.* PERGRAECAMINI] græco more, hoc eſt, maioribus poculis potate. ſuprà in Bacchidibus, *Propterea hoc facio, vt ſuadeas gnato meo, Vt pergræcetur tecum.* OBSONATE POLLVCIBILITER ] obſonia emite ſumtuoſa. pollucibiliter, hoc eſt, opiparè, ſumptuosè, & magnificè, à verbo *pollucere*, quo vtebantur veteres maximè in potulentis, & eſculentis: quæ alicui Deo conſecrabantur, & offerebantur. ex quo polluctum dicebant, quod erat conſecratum. quæ à doctiſſimo viro Ioachimo Camerario ſunt annotata. quanquã *pollucere*, maxime locum habet in ſacrificiis, quæ Herculi fiebant. Næuius in Colace, *Qui decumas partem quantum ſui & alieni fuit Polluxit tibi, & publicauit epulum, & Herculi decimas.* ſed de hoc verbo infrà plura. CVRATAM] procuratam, geſtam, cui res aliqua mandata eſt, is diligenter eam curare & conficere debet. neque ſatis eſt in mandato diligentiam adhibere, ſed etiam fides adhibenda eſt. At hîc dicitur ſenex peregrè proficiſcens, rem familiarem Tranioni mandaſſe OFFENDET] reperiet, καταλήψη. HIS FACTIS] luſtris & ganeis, & ſcortis. QVO NEMO ADAEQVE, &c.] aduerbium, *adaquè*, iunxit cum ablatiuo: vel dicendum, *quo* cohærere cum comparatiuo *magis*. ſuprà in Caſina, *Nunquam ecaſtor vllo die riſi adaquè*. in Ciſtellaria, *Neque munda adaquè es, vt ſoles?* Videtur igitur ſic explicandus hic locus, Quo nemo ex omni iuuentute Attica antehac eſt habitus adæquè, & magis parcus, nec magis continens. IN ALIAM PARTEM, &c. ] in contrariam partem: nempe in profuſionem, & incontinentiam. PALMAM POSSIDET] victor eſt, principatum & principem locum obtinet. cæteros omneis vincit. VIRTVTE] vel virtute, accipe εἰρωνικῶς, vel virtute, interpretare induſtria, opera, & ope tua, ſtudio ac beneficio tuo, vt alibi *virtute deûm*, &c. conſule indicem. QVID TIBI MALVM, MEA, &c.] Quamobrem tu me aut quid agam, curas? curatio, verbale nomen, regit hic caſum ſui verbi, ídque eſt Plauto vſitatiſſimum. Sic autem hunc locum reſtituit Muretus libro 5. variarum lectionum capite 9. cùm antea in omnibus libris vulgò legeretur, *Quid tibi, malùm, mea, vt quid ag.* &c. planè mendosè. Idem in Caſina, *Quid tibi iſtunc tactio'ſt?* SCORTA DVCERE] vſitatè dictum. ſic ſuprà in Bacchid. *duxi, habui ſcortum, potaui, dedi, donaui.* &c. MEI TERGI FACIO HOC, NON TVI FIDVCIA] fiducia, id eſt, periculo, proinde acſi dicat, ſi quid hic culpæ contractum erit, meum tergum periculum ſubibit, non tuum: meo tergo pœnas dabo, non tuo. ſic ſuprà in Bacchidib. *Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo rem gero.* ad quem locum nos de fiducia plura licet tamen ſimpliciter etiam hoc modo explicare, meo tergo fretus, non tuo, hoc facio. quaſi dicat: habeo tergum domi validum, durum, & perferens plagarum: non quæro foris, neque cuiquam alii ſupplico. AT TE IVPITER, DIIQVE OMNES PERDANT, &c. ] vel *Dij* legendum eſt διϲυλλάβωϲ, vel legendum perduint. OBOLVISTI ALLIVM ] anima tua eſt fœtida, & olet allium: quo cibo veſci ſoles. GERMANA ILLVVIES ] homo illotiſſime, ſqualidiſſime, atque immundiſſime. vera nec ſimulata illuuies. ipſa illuuies. homo, qui quantus, quantus es, illotus, & immundus es. HIRCVS] hircus animal olidum & tetri odoris, & hircus odor tæter alarum. Horat. oda 12. *Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis.* ad quem locum de hirco plura. HARA SVIS ] homo, hara ſuis fœtidior hara, ſtabulum in quo paſcuntur & pernoctant ſues. M Tull. in Oratione in Piſonem, *Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſchola.* CANIS, CAPRA, COMMISTAE ] homo fœtidior cane cum mare commiſta, & capra cum capro, commiſta. Canis enim hic, fœminini generis eſt, vt infrà eadem fabula. ibi, TH. *vbi canis eſt?* TR. *abi directa, abin' hinc in malam crucem? At etiam rectas? abi iſtinc.* SI. *nihil pericli eſt: age. Tam placida 'ſt, quàm eſt aqua.* Sic autem legendum canis. capra, commiſtæ: non, *Canem, capram, commiſtam*, vt habent libri vulgati: neque, *Canem, capra, commiſta*, vt edidit Camerarius, quarum lectionum, præterquam, quod ſunt ἀσυμπάθητοι, & inexplicabiles, neutram lex carminis ferre poteſt. licet tamen etiam legere, *Canes capra, commiſta*. nam veteres dixiſſe *canes* in recto caſu, numeri ſingularis tradit Varro libro 6. de lingua Latina, ídque docet teſtimonio Ennij: qui dixit *fata canes*. Canis fœminæ autem, & capræ odorem poſt recentem maris commiſtionem, eſſe grauiſſimum, & tæterrimum cõſtat. OLERE ] ólere legendum penultima ſyllaba breui, à verbo *olo, is*. quo vſos eſſe veteres teſtatur Nonius, & profert auctoritatem Afranii & Pomponii. Afranius Fratr. *non poteſt*, *Quin illa tacta, longéque, & multis olat.* Pomponius in Aleonibus. *Alea ludam ſanè mea malè olunt manus.* Sic & noſter Plautus iterum in Pœnulo. *Quæ tibi olant ſtabulum.* &c. Idem docent Diomedes libro 1. & Priſcianus libro 8. & 9. VNGVENTA EXOTICA ] vnguenta peregrina, vel aduentitia, vt Nonius interpretatur, hunc verſum proferens in voce exoticum. quanquam idem alibi, exoticum interpretatur peregrinum, vbi profert hoc ex Epidico, baſilicum, aut exoticum. Plinius libr 13. cap. 3. *Certum eſt, Antiocho rege, Aſiáque deuictis vrbis anno quingenteſimo ſexageſimo quinto, P. Licinium Craſſum, L. Iulium Cæſarem, cenſores edixiſſe, ne quis venderit vnguenta exotica: ſic enim appellauère. At hercule quidem etiam in potus adduxit: tantíque amaritudo eſt, vt odore prodigo fruantur ex vtraque parte corporis.* SI TV OLES] legendum fortaſſis eſt *ſi tu olis.* NEQVE SVPERIOR, QVAM HERVS ACCVMBERE] loquendi conſuetudo poſtulabat, vt ita diceret, *neque ſuperiores, quàm herus accumb.* ſed mutauit numerum & formam loquendi inſtitutam. *neque ſuperior*, &c. hoc eſt, neque quiuis poteſt ſuperior quam herus, accumbere. quod tibi contigit. ſcilicet: vel quod tu facis. NEQVE TAM FACETIS, QVAM TV VIVIS, V.] neque poteſt quiuis tam facetis, id eſt, tam elegantibus & lautis victibus viuere, quam tu viuis. tralatio eſt à ſermone ad victum. SINE ME

ALLIATVM

ALLIATVM FVNGI, PORT. M.] ſine me inquit, patienter comeſſe panem allio contactum, & perunctum κατ' συνθεσιν fortunas meas. ſine me fortuneis meis, quæ in pane alliato poſitæ ſunt, contentū eſſe. *fungi* cum accuſandi caſu coniungebant veteres? apud quos idem valet quod patior. Lucretius libro 3. Et mala multa animus contingi fungitur eius, Idē eodem libro, *Et manet intactum neque ab iſtis fungitur hilum.* Idem libro 1. *At facere, & fungi, niſi corpus nulla poteſt res.* Plautus in Trinummo, Sequere hàc me, gnata, vt munus fungaris tuum. Idem, Nam paraſitus octo hominum munia facilè fungitur. & Lucilius libro 1. Satyr. *Munu' tamen fungi, & mures ſeruare poteſſent alliatum*, panis allio contactus, ſeu perlitus, & perunctus: vel cibus allio conditus. MEVM BONVM ME, TE TVVM MANEAT MALVM] verba ſunt etiam hæc Grumionis: non Tranionis, vt acutè vidit Muretus, idque docet libro 5. var. lect. cap. 9 ſententia autem hæc eſt, me meę fortunę non pœnitet, & mea ſorte contentus ſum. quamuis tu tibi videaris valde fortunatus, ego autem contrà tibi videar valde miſer. hoc tantum à diis precor, & exopto, vt bonū, quod mihi debetur, mihi eueniat: tibi malum, quod tibi debetur, contingat, & tuorum flagitiorū ac peccatorū pœnas luas. ſic fere Muretus explicat eo, quem commemoraui loco. VIDERE] videris. DIGNISSIMVM EST] dignisſimus ego ſum cui bene eſt: ego cui male ſit vel, dignisſimū eſt, mihi bene eſſe, tibi malè. BVBVLCITARIER] boum cuſtodem eſſe: boues paſcere: & curare, bubulci munere fungi. O CARNIFICINVM CRIBRVM] ſignificat eius corium ita laceratum & foratum iri virgis, loris, & flagris, vbi ſenex redierit, vt cribri ſpeciem gerere videatur. carnificinum autem dixit, fortaſſe quia carnificum cribra, veriſimile eſt, eſſe rubra, & cruenta: vel quia eius corium à lorariis, tanquam carnificibus, lacerabitur, atque hoc pacto cribri carnificini ſpeciem præbebit. FORABVNT] perforabunt, pertundent, hoc eſt, ita cædent ſerui lorarii, vt pellem eius foraminibus compleant: vel ſtimulis re vera fodient ac perforabunt. PATIBVLATVM] furciferum, furcam ferentem, ſerui enim in aliquo malo facinore deprehenſi, verberantur per viciniam furcam ferentes, vt alibi diximus, ex Plutarcho. ſic infrà in Menæchmis, *Et poſtquam es emiſſus caſum virgæ ſub furca ſtio* ORATIONIS OPERAM COMPENDI FACE] id eſt. lucrare operam quam oratione longa poneres: fac finem loquendi. orationē in pauca cōfer, deſine plura loqui ſuprà in Aſinaria, *verbū Velitationem fieri compendi volo.* NISI TE MALA RE MAGNA MACTARI C.] niſi tibi vis à me malam rem magnam dari, niſi te vis augeri magno malo, ſuprà in Amphitruone, *quia enim te macto infortunio.* ERVOM DATVRIN' ESTIS, BVBVS QVOD FERAM] daturíne eſtis eruum, quod bobus feram? eruum, ὄροβος, hordei genus, quod bobus datur. Virgilius in Polione, *Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in eruo?* Horatius Satyra 6. libro *Meſſilua, cauſque Tutus ab inſidiis tenui ſolabitur eruo.* DATE AES, SI NON SATIS] date nummos vnde bobus pabulum & eruum emam, ſi non eſtis eruum daturi AGITE PORRO. PERGITE, &c.] conceſſio ironica & ſubamara. ESTE] *eſte*, imperatiui modi pręſentis temporis, numeri multitudinis, à ſingulari *es*. EFFERCITE VOS] explete, & ſaturate & diſtendite vos epulis. SAGINAM CAEDITE] cibos & dapes parate, quibus ſaginemini, tanquam boues & pecudes: translatum à boum & pecudum ſagina. frondibus enim cæſis & ſtrictis ſaginabantur. Horatius epiſt. 14 lib. 1. *& vrges Iampridem non tacta ligonibus arua bouémque Disiunctum curas, & ſtrictis frondibus explet.* Quidam amicus meus, idémque doctus, ſic explicat, cibos dentibus concidite, conficite & comminuite: quibus corpus ſaginetis, & qui in ſaginā vertantur, à quo diſſentio. Nonnulli ſic, ſaginam cædite, id eſt, ſaginam date bobus, *vt cedite*, ſit numeri multitudinis à verbo imperatiui modi, numeri ſingularis *cedo*: quod valet *da* & *dic*. Nam cedite, pro dicite, vſurpatum eſſe à veteribus teſtatur Phocus vetus grāmaticus ſic enim ille, capite de quarta coniugatione. *Cedo etiā numeri pluralis lectum eſt apud Plautum Cedite mihi pro, dicite.* Quod ſi cedite, pro dicite, vſitatum eſt veteribus, cur non & pro date? *Cette* quidem dixit idem Plautus in Mercatore, *cette dextras nunc iam.* Atque hæc explicatio, ſi cui placebit *cedite* legēdum erit ſine diphthongo. IN PIRAEEVM] Piræeum legendum τετρασυλλάβως, per ſinizeſin. Nam ſcribendum Piræeū, non vt vulgò Piræum. Sic enim Græci Πειραιεῦς, in accuſatione. Πειραιέα, Πειραιᾶ. Portus erat Athenienſium. IN VESPERVM] in cenam, quæ fit veſperi. PISCATVM] piſceis. FVRCIFER?] ſuprà in Caſina. *Taceo, deos quæſo tu vt quidam hodie canem & furcam feras* ISTVC NOMEN] nomen furciferi: quia furcam ferens ſimulatque ſenex redierit, verberaberis, & ſtimulis fodieris. DVM INTEREA SIC SIT, &c.] ſic accipiendum δεικτικῶς, & actoris geſtu adiuuandum. hac ſententia, Dum interea bene ſit nobis, & opipare, beateque viuamus, queadmodmodum nūc viuimus: quid mihi actutum eueniat, non admodum laboro. Sic autem legendum eſt, non vt vulgò *Dum interea ſic ſit.* &c. atque ita reſtituit hūc locum M. Antonius Muretus lib. 5. var. lect. cap. 9. SED VNVM HOC SCITO, NIMIO CELERIVS VENIRE, &c.] Præclara & vera vt ſunt humana, ſententia. Rarò enim admodum, & ſpiſſe, quæ optamus, eueniunt: etiamſi operæ noſtræ, vt ea nobis contingant, non parcamus. Contrà, quæ minimè volumus, ea ſine opera noſtra, atque adeò nobis diligentiſſimè & accuratiſſimè præcauentibus plerunque eueniunt. Itaque probabiliter queritur illa apud Virgil. libro quinto, *Septima poſt Troiæ excidium iam vertitur æſtas. Cùm freta, cùm terras omnes tot inhoſpita ſaxa Syderáque emenſæ ferimur dum per mare magnum Italiam ſequimur fugientem.* Et Soph. in Antig βλάβας id eſt, dāna appellat ποδώκεις: hoc eſt, celeribus pedibus euntia. Sic Sophocles, συντέμνουσι γὰρ θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι, id eſt, damna enim à diis illata celeritate pedum valentia, citò & via compendaria ad impudenteis & dementeis homines perueniunt, vt eos comminuant Sic & Democritus. Dicebat enim ille, bona vix quærentibus euenire, mala verò etiam, non quęrentibus vltro contingere. Δημόκριτος ἔλεγε διζημένοισι, τ' ἀγαθὰ μόλις παραγίνεσθαι, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι. NE TV ERRAS, PRAETERHAC, MIHI NON FACIES M.] vt ne te fruſtreris, pręterea non facies mihi poſthac moram. vel ſic, ne fortè te fruſtreris, te nunquam me poſthac remorabere, *præterhac*, id eſt, præterea, præter moram. Quidam legi volunt, præter hanc. ſubintell. moram. Et verò ita in nonnullis editionibus impreſſum eſt ſed libri veteres reclamant: quos ego ſequor. SATIN' ABIIT, NEQVE QVOD DIXI FLOCCI AESTVMAT?] Nonne planè abiit, & quod dixi ne flocci quidem æſtimat? proinde ac ſi dicat, prorſus abiit & quod dixi, nihili æſtimat. PRIVSQVAM OMNIA PERIERE, &c.] coniunge cum verbo *redeat*, hoc modo redeat noſter ſenex priuſquam omnia periere, &c. PAVCORVM MENSIVM SVNT. &c.] vel in voce *menſium* fit συνίζησις, vt ſit duarum ſyllabarum: vel legendum *menſum*? quæ

generandi caſu, vſus eſt & M. Tull. in lib. Accuſat. i-bi, *in quibus erat ratio ſcripta menſium complurium rerum exportatarum iſtius nomine ſine portorio.* paucorum menſium reliquiæ autē, id eſt, ex multis bonis pauca reliqua, & ex quibus paucorum menſium ſumtus ſuppetere poterit. CORRVPTVM EX ADOLESCENTE OPTIMO ] deprauatum & malum factum ex adoleſcente optimo.

## PHILOLACHES adoleſcens.

*Recordatus multùm & diu cogitaui,*
*Argumentáque in pectus multa inſtitui*
*Ego, atque in meo corde, ſi eſt quod mihi cor,*
*Eam rem volutaui, & diu diſputaui.*
*Hominem quoius rei, quando natus eſt,*
*Similem eſſe arbitrarer, ſimulacrúmque habere.*
*Id repperi iam exemplum.*
*Nouarum ædium eſſe arbitror, ſimilem ego hominem,*
*Quando hîc natus eſt: ei rei argumenta dicam.*
*Atque hoc haud videtur veriſimile vobis.*
*At ego id faciam eſſe ita, vt credatis.*
*Profectò ita eſſe, vt prædico, vero vincam.*
*Atque hoc voſmetipſi, ſcio,*
*Perinde vti nunc ego eſſe autumo, quando*
*Dicta audietis mea, haud aliter dicetis.*
*Auſcultate, argumenta dum dico ad hanc rem.*
*Simul gnarures vos volo eſſe hanc rem mecum.*
*Ædes cùm extemplò ſunt paratæ, expolitæ,*
*Factæ probè, examuſsim,*
*Laudant fabrum, atque ædeis probant. ſibi quiſque*
*Inde exemplum expetunt. ſibi quiſque ſimile,*
*Suo vſque ſumtu, operæ ne parcunt ſuæ.*
*Atque vbi illò immigrat nequam homo indiligénſque*
*Cum pigra familia, immundus, inſtrenuus:*
*Hîc iam ædibus vitium additur,*
*Bonæ cùm curantur malè.*
*Atque illud ſæpe fit, tempeſtas venit,*
*Confringit tegulas, imbricéſque. ibi*
*Dominus indiligens reddere alias neuolt,*
*Venit imber. lauit parietes, perpluunt*
*Tigna. putrefacit aer operam fabri.*
*Nequior iam factus eſt vſus ædium:*
*Atque haud fabri culpa. ſed magna pars hominum*
*Moram hanc induxerunt. ſi quid nummo ſarciri poteſt,*
*Vſque dum mantant, neque id faciunt, donicum*
*Parietes ruunt. ædificantur ædes totæ denuò,*
*Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam volo*
*Dicere, vt homines ædium eſſe ſimiles arbitremini,*
*Primùm dum parentes, fabri liberûm ſunt,*
*Et fundamentum ſubſtruunt liberorum,*
*Extollunt, parant ſedulò infirmitatem,*
*Vt & in vſum boni, & in ſpeciem populo*
*Sint: ſibíque aut materiæ ne parcunt,*

*Nec*

*Nec ſumtus ibi ſumtui eſſe ducunt.*
*Expoliunt,docent litteras,iura & leges,*
*Sumtu ſuo & labore nituntur, vt*
*Aly ſibi eſſe illorum ſimileis expetant.*
*Ad legionem quom itant,adminiculum eis danunt,*
*Tum aliquem cognatum ſuum,*
*Eatenus abeunt à fabris.*
*Vnum vbi emeritum'st ſtipendium igitur,tum*
*Specimen cernitur,quò eueniat ædificatio.*
*Nam ego ad id frugi vſque & probus fui,in fabrorum poteſtate dum fui.*
*Poſteaquàm immigraui in ingenium meum,*
*Perdidi operam fabrorum illico oppidò.*
*Venit ignauia,ea mihi tempeſtas fuit:*
*Ea mihi aduentu ſuo grandinem,imbrémque attulit.*
*Hæc verecundiam mihi & virtutis modum*
*Deturbauit,detexítque me illico.*
*Poſt illa me obtegere neglegens fui,*
*Continuò pro imbre amor aduênit in cor meum.*
*Is vſque in pectus permanauit,permadefecit*
*Cor meum.nunc ſimul res,fides.fama, virtus,*
*Decúſque deſeruerunt:ego ſum in vſu*
*Factus nimio nequior.atque ædepol ita*
*Hæc tigna humidè putrent.non videor mihi*
*Sarcire poſſe ædeis meas,quin totæ*
*Perpetuæ ruant,quin cum fundamento*
*Perierint,nec quiſquam eſſe auxilio queat.*
*Cor dolet ,quom ſcio,nunc vt ſum,atque vt fui,*
*Quo neque induſtrior de iuuentute erat,*
*Arte gymnaſtica,diſco, haſtis,pila,*
*Curſu,armis,equo.victitabam volupe*
*Parſimonia & duritia diſciplinæ alis eram.*
*Optumi quique expetebant eam doctrinam ſibi.*
*Nunc poſtque nihili ſum,id verò meopte ingenio reperi.*

IN PECTVS ] *in pectus* dictum,pro in pectore,niſi fortè ita legendum eſt. Verumtamen,cùm ita habeant omnes libri & vulgati & manuſcripti, & conſtet veteres ita eſſe interdum locutos, eſſe in vadimonium. eſſe in poſſeſſionem, & ſimilia, quæ notat Gellius, nihil mutandum exiſtimauerim. SI EST QVOD MIHI COR ] ſi quod eſt mihi cor.correctio. proinde ac ſi dicat, non habeo cor , qui ita corruptus ſim excors.& amens ſum:Auſonius , *ſi cor haberet*. SIMVLACHRVMQVE HABERE ] & cuius rei ſimulachrum,ſeu imaginem, & ſpeciem habere arbitrarer. ATQVE HOC HAVD VIDETVR VERISIMILE ] atque,pro atqui , *atqui*,inquit,fortaſſe non videtur veriſimile vobis, ſed abſurdum, hominem,vt natus eſt,ſimilem eſſe nouarum ædium. AT EGO ID FACIAM , &c.] at ego faciam vt id ita eſſe vobis perſuadeatis. VERO VINCAM ] veris argumentis vincam. Terent, *vero vincor*. Iterum Plautus in Mil glor.*vt eum qui hic ſe vidit,verò vincat, ne viderit*. PERINDE, VTI, &c. ] ita vt nunc eſſe dico. AVTVMO ] dico. HAVD ALITER ] perinde,haud aliter,vt num ſunt. SIMVL GNARVREIS VOS VOLO ESSE, &c.] i. ſimul vos mecum volo huius rei eſſe gnaros, *gnaruris* antiqua vox,quæ valet idem quod *gnarus*. vtitur eadem voce & in argumento Pœnuli ibi. *Ad argumentum nunc vciſſatim vo o Remigrare , vt æquè mecum ſit gnarures*. dixit autem *gnarureis eſſe hanc rem*, pro *cognoſcere hanc rem*. In vocabulario quidem Cl. Puteani Latino Græco ſcriptum reperi gnarureis γινώσκοντες, & ignarures, ἀγνοῦντες. CVM EXTEMPLO SVNT PARATAE, &c.] i. ſtatim vt ſunt paratæ.&c ἐπεὶ τάχιστα [illegible] &c. EXAMVSSIM ] adamuſſim,examinatè, ad regulam, amuſſis eſt fabrorum regula, quā architecti cum opus probant,rubrica illinunt,Plaut. ſup in Amph. *Si vera hæc loquitur,examuſſim eſt optima*. Hæc ferè ex Nonio, & Cariſio lib. 2 inſt. Gram Feſtus verò. *examuſſim*,inquit,i. regulariter,tractū à regula,ad quā aliquid exęquatur,quę *amuſſis* dicitur A ii volunt, *amuſſim*, eſſe equamentū lęuigatū,& tabulā quandam, qua vtūtur fabri ad ſaxa coagmentāda,ſeu coęquan-

da Alij ferramentum,quo fabri ferrarii in poliendo vtuntur. LAVDANT FABRVM, &c.] qui ædeis vident ita paratas atque expoliatas, & ad amuſſim factas, laudant fabrum,atque ædeis probant. EXEMPLVM] quod ſequatur . in ædibus ſibi ædificandis. SIBI QVISQVE SIMILE] expetit,ſeu expetunt,repetendum ἀπὸ κοινοῦ. nonnulli addunt verbum *ſumit*,ſiue ſumunt. SVO VSQVE SVMTV:]hæc ſunt referenda ad ſuperiora, hoc modo, ſibi quiſque ſimile ex ædibus illis tam probè factis,expetit ſeu ſumit.*ſimile* autem, interpretor ſimilitudinem , formam iis ædibus aſſimilatam, & ex iis expreſſam. SIMVLACRVM OPERAE NE PARCVNT SVAE] ne, pro,non antiquè. Quidam tamen legunt *opera nec parcunt ſua* Ego nihil auſim mutare. ILLO] in illas ædeis. IMMVNDVS] contrà *mundi habitatores*. apud M.Tull.lib.2.ep.ſt.ad Q.Fratrem, ibi, *ſed vt ſpero paucis menſibus poſt calendas Quinct. in tuam domum commigrabis,tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt.* INSTRENVVS]ignauus, ſeu negligens,minimèque induſtrius. TEGVLAS]in Rudente *Ita omnes de tecto deturbauit tegulas* VITIVM ADDITVR] Marcus Tullius in Topic. *ſi ædes hæ corruerunt,vitiúmve fecerunt.* BONAE CVM CVRANTVR M.] cum ædes quæ bonæ ſunt, malè procurantur à domino,aut habitatore,ſeu inquilino. SAEPE FIT] ſæpe euenit. TEMPESTAS] ventus vehemens,denſus,imber,turbo,grando,& ſimilia. IMBRICESQVE] tegulas incuruas & excauatas ad aquam excipiendam,vt per eas defluat. REDDERE ALIAS NEVOLT] reficere non vult. *neuolt* tertia perſona verbi *nolo*: vt neuis, ſecunda. ſic enim inflectabant,nolo,neuis, neuolt. Nonius,neuult,ſeu neuolt,pro non vult, Titin. Setina, *Ipſus quidem hercle ducere ſanè neuolt* Plautus in Trinummo , *Filiam meam tibi deſpo:ſatam eſſe audio, niſi tu neuis* profert autem hunc locum Nonius in verbo *reddere*,vbi reddere,interpretatur *reponere*. LAVIT PARIETES]madefacit parietes,demanat in parietes,lauit tertiæ perſonæ, à verbo lauo,is,it. tertiæ coniugationis. Horatius oda 12.libro 3 *Neque dulci mala vino lauere.* PERPLVVNT TIGNA] tigna aquam pluuiam recipiunt : tigna aqua pluuia madefacta, & putrefacta rimoſa , & cauernoſa , hàc atque illàc perfluunt. NEQVIOR] deterior, inutilior, peior. ATQVE HAVD FABRI C.] neque verò fabri culpa,vſus ædium inutilior, ac deterior factus eſt , ſed habitatoris aut domini,qui eas male curauit,neque mature refecit. SED MAGNA PARS HOMINVM MORAM HANC INDVXERVNT,&c.] id eſt,ſed plerique homines hanc cunctationem induxerunt & moras nectunt , & tempus ædium reficiendarum proferunt. Putant quidam hic legendum,*morem hunc induxerunt* : idemque mihi quoque aliquando viſum eſt:ſed nunc ſcripturam receptam tueor. quanquam illam alteram non damno. SARCIRI] refici,reparari,in integrum reſtitui , ex quo *ſarta,tecta*. VSQVE DVM MANTANT]vſque eò moras protrahunt: vſque eò manent. NEQVE ID FACIVNT]neque ædeis ſarciunt. DONICVM]donec,&c. millies vſurpatum eſt à veteribus Plauto.Lucretio, Varrone, ceteris. De quo in Comment.Lucret.libro 2.ibi , *Donicum ad extremum creſcendi,perfice finem , Omnia perduxit rerum natura creatrix.* DENVO]de integro. HAEC ARGVMENTA EGO AEDIF. DESCRIPSI]his ego argumentis & notis,ædificia deſcripſi. VT HOMINES AEDIVM SIM.] quo pacto homines ædium ſimileis eſſe exiſtimare poſſitis. PRIMVM DVM] *dum* particula eſt hoc loco inſeparabilis, videtúrque idem ſignificare , quod igitur, & adiicitur extremis nominum, aut verborum ſyllabis. alii dicunt παρέλκειν,& nihil ſignificare,ſed ornatus cauſa apponi. SVBSTRVVNT] id eſt, ſubterſtruunt. Ita Agretius.hine inſanas Clodii ſubſtructiones dixit Cicero in Miloniana. EXTOLLVNT] ἐξεγείρουσιν,attollunt,tanquam ædificium, & in altum educunt. ſed hoc ſignificat liberos alunt,educant,ſeu educunt,tollunt. PARANT SEDVLO IN FIRMITATEM] parant ſedulo fundamentum,vt ſit ſtabile & firmum , id eſt, liberos ſuos in tenera ætate erudiunt atque inſtituunt , vt hac puerili inſtitutione & doctrina ſubnixi,& vna cum ætate doctiores & meliores euadentes . ciues Reip vtiles,& ornamento ciuitati eſſe poſſint. Legendum eſt autem *in firmitatem*, duabus vocibus : quod & Adrianus Turnebus vidit:non coniunctè *infirmitatem*. VT ET IN VSVM, BONI: ET IN SP. POPVLO SINT, &c.] id eſt , vt ſint boni ciues,in vſum, hoc eſt, vt ſint ciues reip.verè vtiles, & vt ſint in ſpeciem boni , hoc eſt , vt ſint extrinſecus.ſeu extrorſum ornamento patriæ. SIBIQVE AVT MATERIAE NE PARCVNT] & patris tanquam fabri , neque ſibi , neque materiæ parcunt. hoc eſt, neque ſuo labori , neque pecuniæ ſuæ parcunt , vt filii ſui, & boni viri, & boni ciues , & honorati euadant,*ne*,pro non,poſitum, vt ſuprà. ab iis autem diſſentio, qui ſic legi volunt, *haud materiæ ne parcunt*. vt ſint duæ negationes,inquiunt, quæ magis negent:& vt *ſibique*,pertineat ad ſuperiora. hoc modo , *& vt in ſpeciem populo ſint. ſibique.* Ego neque quidquam mutandum cenſeo , & ſuperiorem huius loci explicationem probo. NEC SVMTVS IBI SVMTVI ESSE DVCVNT] videtur eſſe ἀξίωμα : quale eſt illud, cùm tacent, clamant, nec putant ſe facere ſumtum, cum ſumtum faciunt , in eruditionem atque inſtitutionem filij. EXPOLIVNT] erudiunt. NITVNTVR] elaborant,enituntur. VT ALII SIBI ESSE ILLORVM SIM. &c.] vt alii patres exoptent ſibi eſſe filios eorum , qui ita eruditi ſunt , ſimileis. ITANT]itant. filii,ſic inſtituti atque eruditi. ADMINICVLVM EIS DANVNT,&c.] tum dant eis adminiculum.nempe cognatum aliquem, adminiculum,id eſt,adiutorem & ſocium aliquem quo nitatur, ſubleuetur,ac fulciatur. tranſlatio eſt à vitibus, quæ,vt ait Marcus Tullius libro ſecundo , de natura Deorum,adminicula clauiculos,tanquam clauiculis apprehendunt. Idem in Lælio, *Natura ſolitarium nihil amat,ſempérque ad aliquid tanquam adminiculum adnititur.* Sic apud Homerum Achilli iuueni ,ad bellum Troianum profecto, cuſtos, comes, atque adiutor datus eſt Phœnix à Peleo: apud Virgilium Iulo Periphanta,Epyti filius. Sic Virgilius lib.5.Æn.*Cuſtodem ad ſeſe, comitémque impubis Iuli Epytiden vocat , & fidam ſic fatur ad aurem.* EATENVS ABEVNT A FABRIS] vſque ad eum locum abeunt à patribus. VNVM VBI EMERITVM 'ST STIP.] vbi tempus vnius & primæ militiæ finitum ac tranſactum eſt.&c. vel ſic , vbi primi ſtipendii merendi finis factus eſt ,&c. TVM SPECIMEN CERNITVR, QVO, &c.] tum ſpecimen ſpectatur.quò eu.dat ædificatio.tum cernitur & cognoſcitur,quis ſit ædificationis euentus. Sic ferè ſuprà locutus eſt in Bacchide , *Nunc Mneſiloche ſpecimen ſpecitur:nunc certamen cernitur.* NAM EGO AD ID FRVGI VSQVE ET PR. F.] Ordo eſt, nam ego ad id vſque , id eſt, ad eam militiam emeritam frugi & probus fui , tantiſper dum in poteſtate fabrorum , id eſt , patris , & pædagogi , ſeu cuſtodis , ac magiſtri , fui. POSTEAQVAM IMMIGRAVI IN INGENIVM MEVM ]id eſt,poſteaquam ex magiſterio pædagogi exceſſi , & meo arbitratu, meóque modo viuere incepi. PERDIDI OPERAM FABR.] patris & magiſtrorum operam , quam in me

in me inſtituendo atque erudiendo conſumſerunt, perdidi: & factus ſum nequam & improbus. EA MIHI TEMPESTAS F.] *αἰγλήγία*, quod eſt tempeſtas æd ficio, quantumuis probè facto: Hoc eſt ignauia adoleſcenti, quantumuis bene inſtituto. EA MIHI ADVENTV SVO, &c.] ignauia aduentu ſuo fuit mihi inſtar grandinis, & imbris, vel ignauia adueniens, vnà ſecum grandinem & imbrem attulit. HAEC VERECVND. MIHI ET VIRT. MOD.] verecundiam, quæ maximè continet adoleſcenteis in officio, & à flagitio reuocat: virtutis modum, id eſt, virtutem, quæ inſtar modi & menſuræ eſt, quęque ipſa, modus & mediocritas eſt, vel modeſtiam, quàm Græci *κοσμιότητα* vocant, & *σωφροσύνην*, id eſt, temperantiam. DETVRBAVIT] deiecit, deorſum egit, decuſſit. DETEXITQ. ME ILLICO] id eſt me imbri, & pluuiæ peruium reddidit, me aperuit, ac nudauit: me ſpectoris denique imbrices & tegulas confregit. POST ILLA ME OBTIGERE NEGL. F.] poſt illa, id eſt, poſtea neglexi me obtegere, aduerſus tempeſtatem ſcilicet. hoc eſt, ignauiam ſeu potius aduerſus imbrem & grandinem, hoc eſt aduerſus amorem. Sic autem edendum curaui libros veteres ſecutus, qui habent partim *poſt illa obtigere neglegens fui*, & partim, *poſt illam obtexere negl. f.* partim *poſt illam obtigere*, &c. Ex *poſt illam obtegere*, feci *poſt illa me obtegere*. prouocabulum *eam* deleui, quia non reperitur in libris manuſcriptis. obtexere, quod etiam in nonnullis editionibus vulgatis compâret, reieci. Non diſſimulabo eruditum quendam virum amicum meum cenſere legendum, *poſt illa abiicere eam negligens fui*. & ſic explicare, poſtea, ignauiam ex animo, ſeu ex corde meo abiicere neglexi. Ego non ſum auſus tam longè ab antiqua ſcriptura recedere. NVNC SIMVL RES, F. F. &c.] res, hoc eſt, bona fortunæ, facultates rei familiaris, &c me deſeruerunt, hoc eſt, me defecerunt, ſeu me dereliquerunt. Sic Lucret. lib. 4. *Labitur interea res, & vadimonia fiunt: Languent officia, atque ægrota fama vacillans. Unguenta & pulcra in pedibus Sicyonia rident.* Marc. Tullius Catil. 2. patrimonia ſua profuderunt: fortunas ſuas abligurierunt: res eos iampridem, fides deficere nuper cœpit. Horat. Sat. 2. libr. 1. *Nil fuerit mi*, inquit, *cum vxoribus vnquam alienis.* Verum eſt, cũ nimis, eſt cum meretricibus, vnde fama malũ grauius, quam res trahit. IN VSV] lego *in vſum*. NIMIO NEQVIOR] multis partibus nequior. Sic ſępè loquitur Plautus, & item alii boni ſcriptores. Horatius oda 33. libro 1. *Albi, ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ*, &c. HVMIDE PVTRENT] ſic legendum, non vt habent omnes libri vulgati, *humidè putent*. SARCIRE] reficere. QVIN TOTAE PERPETVAE RVANT] vt non totæ, vniuerſæ, & ab vno extremo ad alterum, *διηνεκῶς*, vel *ἀθρόως*, corruant. perpetuæ, id eſt, non particulatim neque membratim, neque paullatim: ſed vniuerſæ, coniunctim, & vno tempore, & ſemel. Virgilius Æneidos lib. 8. *Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.* CVM SCIO, NVNC VT SVM ATQVE VT F.] cùm ſcio, qualis ſim, præut fui. vel cum ſcio, qualis, præ illo, qui fui. INDVSTRIOR] magis induſtrius, *φιλοπονώτερος*. vtitur eodem comparatiuo & Cato in Orat. ne quis iterum conſul fiat, vt teſtatur Priſcian. libr. 3. *Imperator laudem capit: exercitum meliorem, & induſtriorem facit.* & C. Gracchus contra Æmilium Tuberonem, *Vtrum inimicorum meorum factio, an magis ſolitudo patriæ te impulit, vt in me induſtrior ſit, quàm in te.* ARTE GYMNASTICA, DISCO, HASTIS, PILA, &c.] de his ludis, & exercitationibus: ſuprà in Bacch. ibi, *Ibi curſu, luctando, haſta, diſco, pugilatu, pila*, &c. VICTITABAM VOLVPE PARSIMONIA, ET DVR.] victitabam parcè, ac duriter, & tamen iucundè. parſimonia & duritia victis erant mihi voluptati. duritia ſeu durities. victus mollitiei opponitur apud Latinos, vt apud Græcos ἡ *καρτερία*, τῇ *τρυφῇ* & duri homines, quos *καρτερικοὺς* appellant Græci, (quales erant priſci illi Lacedæmonii, ex quo dicti ſunt patientes, & Lacedæmon patiens ab Horatio,) intelliguntur ii, qui in victu, & in cultu, omnem voluptatem, luxuriam, & mollitiem reſpuunt. Horatius epiſt. 7. epiſt. libro 1. *Durus, ait, Vultei nimis, attentúſque videris.* DISCIPLINAE ALIIS ERAM] documento aliis eram, alii ex me diſcebant rectè viuendi rationem. EAM DOCTRINAM] qua inſtitutus eram. NVNC POSTQVE NIHILI SVM] nunc, & in poſterum nihil ſum. ID VERO MEOPTE INGENIO REPP.] non ſum verò talis factus, alicuius culpa: non indulgentia patris, aut negligentia magiſtri: ſed meo ipſius ingenio. Sic Marcus Tullius li. 10. epiſt. ad Attic. ſcribit, Q. filiũ non ſua, aut patris culpa eſſe improbũ, ſed ſuopte ingenio, & ſuapte natura. Sic Marcus Tullius epiſtola 4. libro cõmemorato. ſed nulla noſtra culpa eſt, natura metuenda eſt. Hæc Curionem, hæc Hortẽſii filium, non patruum culpa corrupit. Idem eodem libro epiſt. cuius initium eſt, *Obſignata iam epiſtola*, apertius his verbis declarat. De fratre ſatis, de eius filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper: ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum. ferocem fortaſſe, & arrogantem, & infeſtum facit. Itaque habet hæc quoque quæ naſcuntur ex indulgentia: ſed ea ſunt tolerabilia. quid enim dicam de hac iuuentute? ea verò, quæ mihi quidem, qui illum amo, ſunt his ipſis malis, in quibus ſumus, miſeriora, non ſunt ab obſequio noſtro. Nam ſuas radices habent, quas tamen euellerem profectò ſi liceret.

## PHILEMATIVM mulier, SCAPHA ancilla, PHILOLACHES adoleſcens.

*Iampridem ecaſtor frigida non laui magis lubenter,*
*Nec vnde me melius mea Scapha rear eſſe defæcatam.*
Scap. *Euentus rebus omnibus, velut horno meſſis magna*
*Fuit.* Ph. *quid ea meſſis attinet ad meam lauationem?*
Scap. *Nihilo plus, quàm lauatio tua ad meſſim.* Ph. *O Venus venuſta,*
*Hæc illa eſt tempeſtas mea, mihi quæ modeſtiam omnem*
*Detexit, tectus quà fui, quam mihi amor & cupido*

*In pectus perpluit meum, neque iam m' vnquam obtigere poſſum.*
*Madent in corde parietes, periere hæc oppidò ædes.*
Phi. *Contempla amabo mea Scapha, ſatin' hæc me veſtis deceat.*
*Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.*
Sca. *Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tute es?*
*Non veſtem amatores mulieris amant, ſed veſtis fartum.*
Phi. *Ita me di ament, vt lepida Scapha ſapit ſcelesta multum,*
*Vt lepidè res omnes tenet. ſententiaſque amantum!*
Phi. *Quid nunc?* Sca. *quid eſt?* Philo. *Quin me aſpice & contempla, vt hæc me deceat.*
Sca. *Virtute formæ id euenit, te vt deceat, quicquid habeas.*
Phil. *Ergo hoc ob verbum te Scapha donabo ego profectò hodie aliqui:*
*Neque patiar te gratis hanc laudaſſe, quæ placet mihi.*
Phi. *Nolo ego te aſſentari mihi.* Sca. *nimis tu quidem ſtulta es mulier.*
*Eho mauis vituperari falsò, quàm verò extolli?*
Phi. *Equidem, vel falsò tamen laudari multo malo,*
*Quàm verò culpari, aut alios meam ſpeciem irridere.*
Phi. *Ego verum amo, verùm volo mihi dici: mendacem odi.*
Sca. *Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, vt venuſta es.*
Phil. *Quid ais ſceleſta? quomodo adiuraſti, ita ego iſtam amarem?*
*Quid ita hæc me, cur non additum eſt? infecta dona facio.*
*Periiſti, quod iam promiſeram tibi dono, perdidiſti.*
Sca. *Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, & bene eductam,*
*Non ſtultam ſtultè facere.* Philo. *quin mone quæſo, ſi quid erro.*
Sca. *Æcaſtor erras. quæ quidem illum exſpectes vnum, atque illi*
*Morem præcipuè ſic geras. atque alios aſperneris.*
*Matronæ, non meretricum 'ſt, vnum inſeruire amantem.*
Phil. *Prò Iuppiter. nam quod malum verſatur meæ domi illud?*
*Dij deæque omnes me peſſumis exemplis interficiant,*
*Niſi ego illam anum interfecero ſiti, famèque atque algu.*
Phi. *Nolo ego mihi malè te Scapha præcipere* Sca. *ſtulta es planè, quæ*
*Illum tibi æternum putes fore amicum, & beneuolentem.*
*Moneo ego te, te deſeret ille ætate & ſatietate.*
Phi. *Non ſpero.* Sca. *inſperata accidunt magis ſæpè, quàm quæ ſperes,*
*Poſtremò ſi dictis nequis perduci, vt vera hæc credas,*
*Mea dicta ex factis noſce. rem vide, quæ ſim, & quæ fui antè.*
*Nihilo ego, quàm nunc tu, amata ſum, atque vni modo geſſi morem,*
*Qui pol me, vbi hoc caput colorem immutauit,*
*Reliquit, deſeruitque me. tibi idem futurum credo.*
Phil. *Vix comprimor, quin inuolem illi in oculos ſtimulatrici.*
Sca. *Solam illi me ſoli cenſeo eſſe oportere obſequentem,*
*Solam ille me ſoli ſibi ſuo quom liberauit.*
Phil. *Proh di immortales, mulierem lepidam, & pudico ingenio.*
*Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil eſſe huius cauſſa!*
Sca. *Inſcita æcaſtor tu quidem es.* Phi. *quapropter?* Sca. *quæ iſtuc cures,*
*Vt te ille amet.* Phi. *cur obſecro non curem?* Sca. *libera es iam.*
*Tu iam quod quærebas, habes. ille te niſi amabit vltro,*
*Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.*

*Perſ*

Phil. *Perij hercle, ni ego illam peſſumis exemplis enicaſſo.*
*Illa hanc corrumpit mulierem maleſuada vitij lena.*
Phil. *Nunquam ego illi poſſum gratiam referre, vt meritu'ſt de me.*
*Scapha id mihi ne ſuadeas, vt illum minoris pendam.*
Sca. *At hoc vnum facito cogites, ſi illum inſeruibis ſolum,*
*Dum tibi nunc hæc ætatula eſt, in ſenecta malè querere.*
Phil. *In anginam ego nunc me velim verti, vt venefica illi*
*Fauces prehendam, atque enecem ſceleſtam ſtimulatricem.*
Phi. *Eundem animum oportet nunc mihi eſſe gratum, vt impetraui,*
*Atque olim, priuſquam id extudi, quom illi ſubblandiebar.*
Phi. *Dij me faciant quod volunt, ni ob iſtam orationem*
*Te liberaſſo denuò, & niſi Scapham enicaſſo.*
Sca. *Si tibi ſat acceptum eſt, fore amicum tibi ſempiternum,*
*Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,*
*Soli gerundum cenſeo morem, & capiundas crineis.*
Phil. *Vt fama eſt homini, exinde ſolet pecuniam inuenire.*
*Ego ſi bonam famam mihi ſeruaſſo, ſat ero diues.*
Phil. *Siquidem hercle vendundum eſt, pater venibit multo potius,*
*Quàm te, me viuo, vnquam ſinam aut agere, aut mendicare.*
Sca. *Quid illis futurum eſt ceteris, qui amant te?* Ph. *magis amabunt.*
*Quom videbunt gratiam benemerenti referri.*
Phil. *Vtinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur*
*Vt exheredem meis bonis me faciam, atque hæc ſit heres.*
Sca. *Iam iſta quidem abſumta res erit, diéſque noctéiſque eſtur,*
*Bibitur, neque quiſquam parſimoniam adhibet. ſagina planè'ſt.*
Phil. *In te hercle certum'ſt, principium, vt ſim parcus, experiri.*
*Nam neque edes quicquam, neque bibes apud me hiſce diebus.*
Phil. *Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit.*
*Nec rectè ſi illi dixeris, iam ecaſtor vapulabis.*
Phil. *Ædepol ſi ſummo ego Ioui illoc argento ſacruficaſſem,*
*Pro illius capite quod dedi, nunquam æquè id bene collocaſſem*
*Vt videas illam medullitus m'amare. oh probus homo ſum,*
*Qui pro me cauſſam diceret, patronum liberaui,*
Sca. *Video te nihili pendere, præ Philolachete, omneis homines.*
*Nunc ne eius cauſſa vapulem, tibi potius aſſentibor,*
*Si acceptum ſat habes, tibi fore illum amicum ſempiternum.*
Phil. *Cedò mihi ſpeculum, & cum ornamentis arculam actutum, Scapha,*
*Ornata vt ſim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.*
Sca. *Mulier quæ ſe, ſuámque ætatem ſpernit, ſpeculo ei vſus eſt.*
*Quid opu'ſt ſpeculo tibi, quæ tute ſpeculo ſpeculum es maximum?*
Phil. *Ob iſtuc verbum, ne quicquam Scapha tam lepidè dixeris.*
*Dabo aliquid hodie tibi peculi, Philematium mea.*
Phi. *Suo quidque loco, vide capillum ſatis compoſitum'ſt commodè.*
Sca. *Vbi tu commoda es, capillum commodum credito.*
Phil. *Vah, quid illa pote peius quicquam muliere memorarier?*
*Nunc aſſentatrix ſceleſta eſt, dudum aduerſatrix erat.*
Phil. *Cedò ceruſſam.* Sc. *quid ceruſſa opus eſt?* Phi. *nam qui malas oblinam.*
Sca. *Vna opera ebur atramento condefacere poſtules.*

Phil. *Lepidè dictum de atramento atque ebore. euge plaudo Scaphæ.*
Phi. *Tum tu igitur cedò purpuriſſum.* Sca. *non do. ſcita es tu quidem,*
*Noua pictura interpolare vis opus lepidiſſimum.*
*Non iſtanc ætatem oportet pigmentum vllum attingere,*
*Neque ceruſſam, neque melinum, neque vllam aliam offuciam.*
*Cape igitur ſpeculum.* Phil. *Hei mihi miſero, ſauium ſpeculo dedit.*
*Nimis velim lapidem, qui ego illi ſpeculo diminuam caput.*
Sca. *Linteum cape, atque exterge tibi manus.* Phil. *quid ita obſecro?*
Sca. *Vt ſpeculum tenuiſti, metuo ne oleant argentum manus,*
*Ne vſquam argentum te accepiſſe ſuſpicetur Philolaches.*
Phil. *Non videor vidiſſe lenam callidiorem vllam alteram.*
*Vt lepidè atque aſtutè in mentem venit de ſpeculo malæ.*
Phi. *Etiámne vnguentu vnguendam cenſes?* Sca. *minimè feceris.*
Phi. *Quapropter?* Sca. *quia ecaſtor mulier rectè olet, vbi nihil olet.*
*Nam iſtæc veteres quæ ſe vnguentis vnctitant, interpoles.*
*Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,*
*Vbi ſeſe ſudor cum vnguentis conſociauit, illico*
*Itidem olent, quaſi quom vnà multa iura confundit coquos.*
*Quid oleant neſcias, niſi id vnum, vt malè olere intelligas.*
Phil. *Vt perdoctè cuncta callet! nihil hac docta doctius.*
*Verum illud eſt, maximáque pars voſtrorum intelligit.*
*Quibus anus domi vxores ſunt, quæ vos dote meruerunt.*
Phi. *Agedum contempla aurum & pallam, ſatin' hæc me deceat Scapha?*
Sca. *Non me curare iſtuc oportet.* Phi. *quem obſecro igitur?* Sca. *eloquar.*
*Philolachem, is ne quid emat, niſi quid tibi placere cenſeat.*
*Nam amator meretricis mores ſibi emit auro & purpura.*
*Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei vltrò oſtentarier?*
*Purpura ætas occultanda'ſt: auro turpe mulieris.*
*Pulcra mulier nuda erit, quàm purpurata, pulcrior.*
*Poſtea nequicquam exornata'ſt bene, ſi morata eſt malè*
*Pulcrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.*
*Nam ſi pulcra eſt, nimis ornata eſt.* Phil. *nimis diu abſtineo manum.*
*Quid hîc vos duæ agitis?* Phi. *tibi me exorno vt placeam.* Phil. *ornata es ſatis.*
*Abi hinc tu intrò, atque ornamenta hæc aufer. ſed voluptas mea,*
*Mea Philematium potare tecum collubitum eſt mihi.*
Ph. *Lubet & edepol mihi tecum. nam quod tibi lubet, idem mihi lubet,*
*Mea voluptas.* Phil. *Hem iſtuc verbum vile'ſt viginti minis.*
*Cedò, amabo, decumbe. næ emtum tibi dare hoc verbum volo.*
*Etiam nunc decem minæ apud te ſunt, vel rationem puta.*
*Triginta minas pro capite tuo dedi.* Phi. *cur exprobras?*
Phil. *Egóne id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?*
*Nec quicquam argenti locaui iam diu vſquam æquè bene?*
Phi. *Certè ego, quod te amo, operam nuſquam melius potui ponere.*
Phil. *Bene igitur ratio accepti atque expenſi inter nos conuenit.*
*Tu me amas, ego te amo meritò id fieri vterque exiſtimat.*
*Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono.*
Phi. *Age, accumbe igitur, cedo aquam manibus puer. appone hîc menſulam.*

*Qui in-*

Phil. *Qui inuident, ne vnquam eorum quiſquam inuideat prorſus commodis.*

Phil. *Vide, tali vbi ſint, vbi vnguenta.* Phil. *quid opus eſt? cum ſtacta accubo.*

*Sed éſtne hic meus ſodalis, qui huc incedit cum amica ſua?*

*Is eſt. eſt Callidamates, cum amica incedit. euge, oculus meus.*

*Conueniunt maniplares eccos prædam participes petunt.*

FRIGIDA] frigida dixit, nam etiam aqua calida lauabant. DEPORCATAM] abſterſam, & omni ſordium ſqualore, illuuie atque immũditie purgatam, liquidam & ſerenam, & nitidam factam: ſuprà in Aulularia, principio ſcenæ, *Defæcato animo*, dixit tranſlate. EVENTVS, REBVS OMNIBVS VELVT HORNO] euentus reſpondet rebus noſtris omnibus, & ſecundus fuit, vt meſſis magna frugibus huius anni, vel annonæ huius anni. Horno, accipio vt ſit dandi caſus, hornum vocat vnius, & proximi ſuperioris anni fruges, ſeu frugum anni ſuperioris prouentum atque annonam. Alij volunt eſſe aduerbium, Horat. oda 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Lares, auidáque porca.* Idem epod. oda 2. *Et horna dulci vinea promens dolio Dapes inemptas apparet.* Poteſt fortaſſis etiam ſic explicari hic locus, qualis eſt meſſis magna vnius anni frugibus & annonæ, talis eſt euentus rebus omnibus. Ego tamẽ priorem explicationem magis probo. ſignificat enim Philematium ſuæ lauationis euentum ſecundum fuiſſe, & ſe lauiſſe ex animi ſententia. O VENVS VENVSTA] ex eodem genere illa ſunt, nitoribus nitidis, amœnitas amœna, &c. quæ alibi notauimus. HAEC ILLA EST TEMPESTAS] Philematium ſignificat. ſuperiore ſcena. *Hæc verecundiam mihi, & virtutis modum Deturbauit, detexitque me illicò.* TECTVS QVA FVI] qua modeſtia tectus fui, manet in allegoria. QVAM MIHI AMOR ET CVPIDO] quam tempeſtatem mihi amor, ſeu Cupido, tanquam imbrem ac pluuiam in pectus meum penitus demittunt, *perpluunt*, hìc ἐνεργητικῶς poſitum eſt. ſuprà non item, *perpluunt tigna.* NEQVE IAM M. VNQVAM OBTIGERE POSSVM.] Neque iam me aduerſus tempeſtatem illam tegere in poſterum poſſum. PERIERE HAEC OPPIDO AEDES] periere hæ admodum ædes, hoc eſt, ego perij. eſt enim allegoria continua, vt diximus. CONTEMPLA] contemplare. MEO OCELLO, MEO PATRONO] meo patrono, qui emit, & emtam manumiſit. infrà, *Daniſta adeſt, qui dedit argentum fœnori, Qui amica eſt emta.* & hac eadem ſcena, infrà, *Solam ille me ſolis ſibi ſuo cum liberauit.* meo ocello: qui mihi occelli inſtar eſt, qui mihi carus eſt vt oculus. QVIN TV ME EXORNAS MORIBVS LEPIDIS. &c.] quamobrem non decoras pulchris & honeſtis moribus, quando tu pulcra & formoſa es? SED VESTIS FARTVM] fartum à farciendo dictum, vt & farcimen, & fartores, fartum autem fartores aliqua re exteriore ſæpire ſolent. Ita per veſtis fartum corpus quod veſte amicitur ac tegitur, ſignificat. VIRTVTE FORMAE, &c.] id eſt præſtantia, & vis formæ. Sic apud Terent. Phorm. *Virgo pulcra, & quo magis diceres, Nihil erat adiumenti ad pulchritudinem. Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida, Lacrumæ, veſtitus turpis: vt, ni vis boni In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.* ERGO OB HOC VERE. &c.] Hæc loquitur Philolaches non audiente Scapha audientibus ſpectatoribus tantùm: videtque & audit Philolaches Philematium, & Scapham colloquẽteis, ipſe autem neque videtur ab illis, neque auditur, in occulto aliquo loco, ſcilicet deliteſcens. ALIQVI] re aliqua. QVAM VERO EXTOLLI?] quàm veris laudibus efferri atque ornari? quàm verè laudari? EQVIDEM VEL FALSO TAMEN LAVD.] &c. ſententia hæc eſt, tantum abeſt, vt malim vituperari falsò, quàm verè extolli, vt multo malim falsò laudari, quàm verè vituperari. vel ſic & fortaſſe planiùs, non ſolùm, non malo vituperari falsò, quàm veris laudibus ornari: ſed etiam malo falſis laudibus ornari, quàm verè culpari. vel ſic, æquè planè non ſolùm malo veris laudibus ornari, quàm falſis criminibus & maledictis culpari: ſed etiam malo vel falſis laudibus ornari, quàm veris criminibus accuſari. Sunt autem verba Scaphæ ancillæ, non Philematij. EGO VERVM AMO: VERVM V. M. D.] hæc ſunt conſentanea cum iis, quæ ſuprà dixit, *Nolo ego te mihi aſſentari.* Nam qui verum amat, aſſentationem oderit, neceſſe eſſe: & qui aſſentatores & aſſentationem amat, mendacio delectetur, neceſſe eſt. ITA TV ME AMES, &c.] hæc affirmandi aliquid & iurandi formula eſt, per precationem. QVO MODO ADIVRASTI?] quo modo iuraſti? QVID? ITA HAEC ME. CVR NON ADDITVM EST?] cur non ita dixiſti? Ita tu me ames, ita Philolaches tuus me amet, ita tu eum ames, vt venuſta es. INFECTA DONA FACIO] quæ tibi donaram, aut me donaturum promiſeram, indotata eſſe volo. quæ donaram, repeto. QVOD IAM PROMISERAM TIBI DONO, PERDIDISTI] quod me tibi donaturum promiſeram, amiſiſti: quia non donabo. Dono, ſeptimi caſus, à recto, donum. Etiam hæc loquitur Philolaches, vt audiatur à ſpectatoribus tantum, non etiam à Philematio, neque à Scapha. CATAM] ſollertem & acutam, & prudentem. Ennius, catus, Æliu' Sextus. Horat. epiſt. 2. libro 2 *Poſthac ille catus, quantumuis ruſticus,* &c. ILLVM EXPECTES VNVM] ab illo vno pendeas: in illo vno ſpem tuam omnem colloces. ATQVE ALIOS ASP.] atque alios ſpernas ac reiicias. Nonnulli libri habent, *Atque alios exſperneris.* MATRONAE NON MERETRICVM EST VNVM INSERV. AM.] vni ſeruire amanti, & morem gerere, eſt matronæ, non meretricum Horat. epiſt. XVIII. *Vt matrona meretrici diſpar erit, atque Diſcolor infido ſcurra diſtabit amicus.* Terent. Heauton. *Nam expedit bonas eſſe vobis nos, quibuſcum eſt res, non ſinunt. Quippe forma impulſi noſtra, non amatores colunt. Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt. Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ viuimus. Vobis cum vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro, Cuius mos maximè eſt conſimilis veſtrum: hi ſe ad vos applicant.* Antiquè autem dictum eſt. vnum inſeruire amantem, pro *vni inſeruire amanti*, ſeu potiùs, pro *in vnum ſeruire amantem.* ſic infrà non longè *ſi illum inſeruibis ſolum.* NAM QVOD MALVM VERSATVR] id eſt, quodnam illum malum meæ domi verſatur: PESSVMIS EXEMPLIS INTERFICIANT, &c.] ſuprà in Capt. *Quãdo ego te exemplis excruciauero peſſimis* &c. idẽ ĩ. eadem ſcena. *Perij hercle ni ego illam peſſumis exemplis enecaſſo.* ATQ. ALGV.] & frigore. Algus, us, dixerunt veteres, pro algor, ris: ídque notant grãmatici ſic Lucret lib. 3. *Sollicitæ voltant morbis, algúque, faméque.* Iterum Plautus Rudente, *Tu vel ſuda, vel peri algu.* PRAECIPERE] præmonſtrare ὑφηγεῖσθαι docere. AETERNVM] Horat. oda XIII. lib. 1. *Non ſi me ſatis audias, Speres perpetuũ, dulcia barbarè Lædentẽ oſcula*

&c. ÆTATE, ET SATIETATE ] ætate cuius? an Philematij? an Philolachetis? quæri enim poteſt, vtrum dicat Scapha, Philolachetem deſerturum Philematium, cùm ipſe maior natu factus fuerit, an cùm Philematium anus facta ſit. INSPERATA ACCIDVNT MAGIS SAEPE, QVAM Q. SP.] ſic ferè ſuprà. *ſed vnum hoc ſcito, nimio celeriùs Venire quod moleſtum eſt, quàm id quod cupidè petas.* EX FACTIS] ἐκ τῶν ἔργων. QVAE SIM] anus. ET QVAE FVI ANTE] puella. NIHILO EGO] ſubintell. minus GESSI MOREM] obſecuta ſum. QVI POL ME VBI HOC CAPVT COL. IMM.] vbi hoc caput canum factum eſt: vbi hoc caput incanuit. RELIQVIT, DESERVITQ. ME.] Terentius Heautontim. *Quippe forma in; vbi noſtra nos amatores colunt Hac ibi immutata eſt: illi ſuum animum aliò conferunt. Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ viuimus.* Sed animaduertendum hic, *me*, eſſe iteratum: nam ſuprà poſitum eſt ibi, *qui pol me*, &c. INVOLEM ILLI IN OCVLOS. &c. ] inuadam & irruam illi in oculos. STIMVLATRICI ] quæ Philematium ſtimulat, vt ſe multis proſtituat. OBSEQVENTEM] morigeram. SVO] de ſuo: ſuo ſumptu. MIHI NIHIL ESSE] me eſſe inanem, nudum, atque egentem. INSCITA ] ſtulta. QVÒD QVAEREBAS] libertatem. VLTRO] à te prouocatus, amans, & expetens te, à te nō amatus, neque expetitus. PRO CAPITE TVO] pro libertate. PESSVMIS EXEMPLIS] modis peſſimis. ENICASSO] enecauero. MALESVADA VITII PLENA] quę Philematio vitium male ſuadet. Virgilius libro 6. Aeneid. *Et metus & maleſuada fames, & turpis egeſtas.* SI ILLVM INSERVIBIS SOLVM ] ſi illi ſoli inſeruies: ſic ſuprà eadem ſcena. AETATVLA] adoleſcentia, ætas ferox. ſuprà in Ciſtellaria, *Sempérque iſtam quam nunc habes, ætatulam obtinebis.* IN SENECTA MALE QVAERERE] anus facta, fruſtra conquereris: fruſtra te pœnitebit, cùm tibi ſenectus obrepſerit. IN ANGINAM EGO NVNC ME V. V. ] angina, morbus eſt, quā ſeu συνάγχην ſeu κυνάγχην, Gręci vocāt. Morbus eſt acutus & peſtifer in faucibus conſtans: de quo Cornelius Celſus libro 4 cap. 4. Velim, inquit, me ex Philolache anginam fieri, & in faucibus illius veneficæ inſidere. EVNDEM ANIMVM OPORTET NVNC, &c. ] opponuntur hæc à Philematio illis, quæ ſuadebat anus, *libera es iam. Tu iam quod quærebas habes, vt ſpiritum intercludam.* VT IMPETRAVI ] cùm impetraui, vel poſtquā impetraui. EXTVLI ] multis blandimentis & precibus abſtuli & extorſi. Virgil. Georgic. 1. *Vt varias vſus meditanda extunderet artes.* DII ME FACIANT QVOD VOL.] me, de me. TE LIBERASSO. D. ] deliberaro de integro. ENICASSO ] enecauero. SI TIBI SAT ACCEPTVM EST. FORE AMIC. T. S.] ſi tu ita certum eſſe putas Philolachem fore tibi amicum ſempiternum, vt ſi tibi fideiuſſoribus & ſponſoribus datis cautum eſſet, &c. vel ſic, ſi tu ita confidis Philolachem tibi amicum fore perpetuū, vt ſi vades, & ſponſores ab eo accepiſſes, &c. vel ſic, ſi tu ita confidis Philolachem tibi ſempiternum amicum futurum, vt, ſi tibi ſatis dediſſet ita fore, &c. PROPRIVM] id eſt perpetuum & ſtabilem: Nam quæ alicuius propria ſunt, iure ciuili ſtabilia & perpetua ſunt, & tranſeunt ad hæredes. at commodata aut mutuò data, aut quibus quis vtitur, fruitur tantum: non item. huc referendum eſt illud quod ſcriptum à Lucretio eſt libro 3. *Vitaque mancipio nulli datur omnibus vſu.* Sed de hac huius ſignificatione alibi ſuprà. ET CAPIVNDAS CRINEIS] ei ſoli cenſeo capiendas crineis. id eſt, cenſeo te ei ſoli blandiri oportere. capere crineis alicui, eſt ei blandiri, ſeu potiùs eum molliter & leniter crinibus prehendere oſculandi gratia. ſolebant enim puellæ amatoribus ſuis, quibus ſuam in eos libertatem, ac beneuolentiam declarare volebant, crineis & interdum auriculas prendere, atque ita oſculari: quæ ab Adrian. Turnebo in libris aduerſarior. notata ſunt. Legendum autem eſſe *capiundas* non capiundos, & libri veteres qui ſic habent, peruincunt: Et Nonius qui in voce *crines*, hunc locum profert, docens *crines*, vſurpatum eſſe à veteribus in maſculino & fœminino genere. VT FAMA EST, HOM. EXINDE SOLET PEC. INVEN. ] qualis eſt hominum de aliquo exiſtimatio, talis ei apud illos fides eſt. ſi bene de eo exiſtimant: pecuniā ei credunt: ſin male, non credunt. vt fama eſt hominis, ita ſolet pecuniam inuenire. ſi bona eſt, pecuniam facilè reperit, neque vnquam eget: ſin mala, non facilè reperit, neque quiſquam eum re iuuat. SERVASSO] ſeruauero. SIQVIDEM HERCL. VEND. EST, PATER VEND. P. ] id eſt, ſi quid mihi vidēdum eſt, ne egeas, patrem vendas potiùs, quàm te egere aut mendicare. me viuo ſinam. QVID ILLIS FVT. &c.] quid de illis, &c. QVOM. VIDEBVNT GRATIAM BENEVOL. PER. ] magis me amabunt, inquit, cùm videbunt me gratum eſſe in beneuolum. Secutus ſum autem Camerarij coniecturam, qui ex obſcuris antiquæ ſcripturæ veſtigiis *benemerenti*, quæ vox deſiderabatur, repoſuit. VT EXHER. MEIS BONIS ME F. ] vt exhæredem meorum bonorum me faciam, & Philematium ſit heres. ſuprà in Bacchid. *Neue exheredem fecere vita ſua.* DIES Q. NOCT. ESTVR] *eſtur*, impersonale paſſiuum à verbo edo, eſt. SAGINA PLANE ST.] planè videbimini hic inſtar altilium, hoc vnum agere, atque huic vni rei ſtudere, vt ſaginemini. ita nullius ſit edendi & bibendi modus: ſagina, cibi vis & copia: aut cibi ad ſaginandum comparati. IN TE HERCL. CERTVM 'ST PRINCIPIVM. VT P. S. EXP. ] deliberatum mihi hercle eſt. principiò in te experiri quàm parcus ſim. parſimoniæ meæ periculum in te facere, & ſpecimen dare mihi decretum eſt. ſignificat ſe parſimoniam in victu ei præbendo adhibiturum, quoniam quęritur nimis ſumtuose viui, & nimis magnos ſumptus in victum fieri. Immò verò diſertè minatur ſe nihil ei in victum præbiturum. principium autem, id eſt in principiò niſi fortè *principiò*, legendum eſt. NEC RECT. SI ILLI DIX.] id eſt, ſi illi malè dixeris, &c ſic ſuprà non ſemel. conſule indicem. AEDEPOL SI SVMMO EGO IOVI ILLO ARGENTO, &c.] ædepol ſi ego ſupremo Ioui illo argento, quod pro illius libertate dedi, ſacrificaſſem, non æquè benè id poſuiſſem, atque poſui cùm eam emi, & manumiſi. VT VIDEAS ILLAM MEDVLLITVS M' AMARE] id eſt, quàm facilè eſt videre me ab illa medullitus amari! quàm facilè quis videre poſſit me illi ex animo, & penitus carum eſſe! *Medullitus*, hoc eſt, penitus, vſque à medulla, vel, vt Nonius, à medullis: qui profert hæc ex Trucul. *Oſtendit ſeſe iam mihi medullitus infidelem nunquam dum viuam, fore.* & ex Ennij Satyr. lib 3. *Enni poeta ſalue, qui mortalibus Verſus propinas flammeos medullitus.* OH.] etiam ſignificans, interiectio. PROBVS HOMO S. ] frugi homo ſum. QVI PRO ME CAVSAS DICERE PATRO. LIB.] liberaui Philematium, vt eſſet mihi tanquam patronus, qui pro me cauſam diceret. Secutus autem ſum libros vulgatos, quibuſcum cōſentiunt noſtri veteres. Nam Camerarius ſic edidit, *Quæ pro me cauſam diceret, patronum liberaui.* quam ſcripturam minus probo: quam ſic explicari poſſit. liberaui patronum, hoc eſt, liberaui Philematium, vt eſſet mihi pa-

mihi patronus, quæ Philematium pro me cauſam diceret. Ego ſic malim legi, *Quæ pro me cauſam diceres, patronum liberasti.* Quæ ſcriptura plana eſſet, neque egeret explicatione. VIDEO TE NIHILI PENDERE, PRAE PHILOLACHETE, &c. ] video te ceteros omneis homines nihili facere, ſeu nihili æſti ſtimare præ Philolachete *Nihili pendere* tranſlatè dictum. eſt enim tractum ab ære, auro & argento, & ſimil. quæ olim pendebantur ante nummi vſû repertum. ſic ſuprà eadem ſcena, *Vt illum minoris pendam.* TIBI POTIVS ASSENTIBOR ] tibi potius aſſentiar. ſic autem legendum, non vt habent omnes editiones, *aſſentabor.* Nam primam Philematium dixit nolle ſe Scapham ſibi aſſentari. ſuprà hac eadem ſcena, ibi, *Nolo ego te aſſentari mihi.* Deinde quamuis aſſentari & aſſentiri, ſint ſimilia & propinqua, differunt tamen inter ſe: alterum enim ſine reprehenſione fieri poteſt: aſſentiri dico: quia aſſentimur alteri etiã vera dicenti nihílque prohibet quo minus qui aſſentitur, vera dicat: alterum nõ poteſt, quia qui aſſentatur ſemper falſa pro veris ſequitur, & approbat, & ſemper mentitur, & mẽdax eſt. Sic igitur hoc loco Scapha dicit ſe Philematio aſſenſuram, hoc eſt, eius orationẽ & ſentẽtiam de Philolachete vno amando probaturam: aſſentaturam non dicit. Quod autem diximus, nihil prohibere, quominus, is qui alteri aſſentitur, vera dicat, ſic intelligendum eſt, qui vera aſſẽtitur, vera dicit: qui falſa, falſa loquitur. qui omnia aſſentitur, ſiue ſint vera ſiue falſa, is aſſentator eſt & aſſẽtatoris eſt omnia alteri aſſentiri. Quod ait ſe facere ſolere Gnatho ille Terentianus Eunucho his verbis *Negat quis? nego. ait? aio. Poſtremò imperaui egomet mihi Omnia aſſentiri.* ſic infrà Menæchm. legendum. *Bene res geritur: aſſentibor quidquid dicet, mulieri:* & ita edendum curauimus: non vt vulgò *aſſentabor* &c. SI ACCEPTVM SAT HABES &c. ] ſi tibi prædibus, & prædiis ſatis cautum eſſe exiſtimas, hoc eſt, ſi confidis, illum tibi amicum fore perpetuum, ſi non dubitas, quin ille tibi ſempiternus amicus ſit futurus, ſi non minus confidis illum tibi amicum ſempiternum fore, quàm ſi tibi datis ſponſoribus promiſiſſet, ſic ſuprà loquitur eadem ſcena, *ſi tibi ſat acceptum eſt,* &c. MVLIER QVAE SE, SVAMQ. AETATEM ] ei mulieri, quæ ſe, ſuámque ætatem ſpernit, id eſt, quæ deformis & vetula eſt, ſpeculo opus eſt ei mulieri, quæ de ſe ſuáque ætate malè exiſtimat: quæ ſibi ſuæque ætati diffidit, hoc eſt, quæ ſe deformẽ, & vetulã ſcit eſſe. ſpeculo opus eſt quia ſpeculum reddit eorum qui eo vtuntur, imagines, meliores, & gratiores, dum ſpeculo adhibito, oris & formæ vitia corrigunt. Dixit autem *mulier quæ,* more ſuo, pro *mulieri quæ,* vel pro, *quæ mulier,* vt relatiuum, & antecedens inter ſe conueniant caſu. QVID OPVS EST SPECVLO TIBI QVAE TVTE &c ] quid tibi puellæ, & formoſæ, ſpeculo opus eſt, cuius nitor, & ſplendor, vſum ſpeculi præbere, & ſpeculo ſpeculi maximi inſtar eſſe poteſt? OB ISTVC VERBVM, NE NEQVICQ. &c. verba ſunt Philolachetis & hîc Philolachetis nomen præſcribi debet. Ob iſtuc dictum, inquit, Philolaches, ne tu Scapha fruſtrà & gratis tã lepidè, ſcitéque dixeris, aliquid peculi tibi dabo. peculium ſeruis & ancillis domi nos dare eſſe ſolitos, & ab aliis dare potuiſſe, conſtat. Sic autem vt edidimus, habẽt libri noſtri veteres, & ita edidit Camerarius. Nam vulgati ſic habent, *Ob iſtud verbum ne quicquam,* &c. *dabo aliquid hodie.* Deinde, præſcripto Scaphæ nomine, *Pertuli Philematium mea.* quorum verborum hanc ſententiam eſſe volunt, pertuli tibi ſpeculum, Philematium mea. ſed hæc ſcriptura perſpicuè corrupta eſt. quare teneamus antiquam. Iam hæc verba *Philematium mea,* ſunt etiam Philolachetis, & ſeparatim pronuntianda ſunt quaſi Philolaches præ deſiderio & cupiditate Philematium inclamet, atque appellet. SVO QVIDQVE LOCO VIDE CAPILL. SATIS COMPOSITVM'ST COMM. ] ſic fere Nonius, qui hunc verſum profert in voce *capillus,* docens, veteres potuiſſe etiam in neutro genere. quanquam non profert integrum, ſed ab hoc loco, vide capillum ſatin' compoſitum ſit commodè. Nos in eo Nonium ſecuti ſumus, quod *vide,* non *vidin'* *capillum capillum,* non *capillus,* edidimus, in hoc veteres ſecuti ſumus, quod *compoſitum'ſt.* nõ vt eſt apud Nonium *compoſitum ſit,* & *ſatis,* non, *ſatin'.* edendum curauimus: quoniam ſi, *compoſitum ſit,* legatur, verſus conſtare ſuis numeris nõ poſſit, & vna ſyllaba modũ ſuperet. ſententia autem hęc eſt, vide, an capillũ ſuo quodque loco ſatis commodè compoſitum ſit. *quidque* autem legi malim, quàm *quodque.* POTE P. ] ſubintellige, eſt *pote* autem, hoc eſt, *δυνατόν.* fas & quod barbarè vulgus dicit *poſſibile.* ASSENTATRIX SCEL. ] aſſentatricem appellat accuſatoriè, quia nimis putidè ei blandiendo placare ſtudeat. CEDO CERVSSAM ] ceruſſam ψιμύθιον vocant Græci fucus eſt, quo mulieres faciẽ cãdefaciunt. De quo ſic Plin. lib. 5. cap. 6. *Eſt & [illegible] tertium è candidis ceruſſæ, cuius rationem in plumbi metallis diximus.* NAM QVI MALAS OBLIN. ] nam opus eſt ceruſſa, qua malas candefaciam. VNA OPERA EBVR ATRA. ] malas tibi ceruſſa candefacere vis, vna, eadémque opera debeas ebur atramento candefacere velle. quod ſi abſurdè & ſtultè facturus ſis, illud quoque alterum ineptè atque inſcitè facias: Malæ enim tuæ ceruſſa ipſa ſunt cãdidiores, neque ceruſſa quidquam amplius earum cãdori afferre, aut addere queat, ſed eas minus candidas faciat potius, quemadmodũ ſiquis atramento ebur ſuàpte natura candidum candefacere conetur, ridiculè faciat. & eius candorẽ corrũpat, ſic ferè Horat. Sat. 3 lib. 1. ſermonũ, *At nos virtutes ipſas inuertimus; atque ſincerum cupimus vas incruſtare,* &c. PVRPVRISSVM ] cretam argentariam purpura tinctam, quo olim vtebantur, & hodie vtuntur pictores. De quo Plin. li. ſuprà proximè commemorato, & cap. eodem. SCITA ES TV QVIDEM ] ironia. INTERPOLARE OPVS LEPIDVM ] renouare & recõcinare opus pulcherrimum & integerrimum, interpolantur vetera: noua, interpolationem nõ requirunt Interpolare inquit Nonius eſt nouam formam è vetulã fingere. M. Tullius accuſationis lib. 1 *Tollendo quod eſſet & ſemper aliquid demendo, mutando interpolãdo.* Sic autem legendum apud Ciceronem, non eò ſolum quod ita profert Nonius, ſed etiam quia ita ſcriptum eſt in libris veteribus: qui non habent hæc verba, *curando ne litura appareat,* quæ vulgati habent, *intermutando & interpolando.* NON ISTANC AETATEM OP. &c. ] Emphibolia, ſed hoc ſentit Scapha, iſtã ætatem nullum pigmentum debet attingere, neque ceruſſa, &c. NEQ. MELINVM ] Melinum auri pigmentum, color cãdidum, à Melo inſula: de quo Plinius ſuo loco ſup. commemorato NEQ. VLLAM ALIAM OFF. ] neque vllũ alium fucum. ſuprà in Capriu. *Ita mihi ſtolide ſurſum verſum os ſubleuere offuciis.* NIMIS VELIM LAPIDEM, QVI EGO ILLI SP. ] valde ego mihi lapidem optem, quo illi ſpeculo cõminuam caput, id eſt, quo totum ſpeculum conterã, & confringam. LINTEVM CAPE ] mantile linteum ad manus abſtergẽdas, χειρόμακτρον. VT SPECVLVM TENVISTI ] cùm ſpeculum tenuiſti, vel, quomodo ſpeculum tenuiſti argenteum, ſcilicet. NE OLEANT ARGENTVM MANVS ] ne manus oleant argentum. id eſt, ne odorem argenti, ex argentei

ſpeculi contactu; contactum reddant. ſpecula olim etiam argentea fiebant, vt hodie. Plinius lib. 33. cap. 9. *Pralata ſunt argentea. primus fecit Praxiteles, Magni Pompeij atate* Vlpianus iuriſconſultus lib. 34. Digeſt. tit. de auro, argento, mundo, &c. legatis, *Sed nec candelabra, nec lucerna argentea, vel ſigilla, qua in domo repoſita ſunt, vel imagines argentea: argenti, appellatione continebuntur: Nec ſpeculum parieti affixum, vel etiam quod mulier mundi cauſa habuit ſi modo non in argenti numero habita ſunt.* QVIA AECASTOR MVLIER RECTE OLET, &c.] Sic M. Tull. lib. 2. epiſt. ad Attic. epiſt. 1. *Quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi, atque incomta viſa ſunt, ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant: & vt mulieres, ideò bene olere quòd nihil olebant, videbantur.* NAM ISTHAEC VETERES] iſthęc, pro iſtæ, antiquè. *veteres* autem, id eſt, vetulæ. INTERPOLES] id eſt, interpolatæ, hoc eſt, ex vetulis, fuco, ceruſſa, & vnguentis, quaſi nouæ, & puellæ factæ: vel quæ ſe medicamentis & pigmentis, & vnguentis interpolant, hoc eſt, nouas ex veteribus faciunt. *interpoles* numeri multitudinis recti caſus, à ſingulari *interpolis*. EDENTVLAE] dentibus carentes, propter ſenectutem. ſuprà in Caſina, *propter operam illius hirqui improbi atque edentuli*, &c. in Pœnulo, *vinum edentulum* dixit tranſlatè: νωδοὺς appellant Græci: quos edentulos Latini. VITIA CORPORIS] vt rugas, & cutis aſperitatem, & ſqualorem, & ſimilia. OCCVLVNT] tegunt, occultant, κρύπτουσι. CVM VNGVENTIS CONSOC.] cum vnguentis confudit, & commiſcuit, &c. Sic ferè Horat. oda 12. epod. *Qui ſudor vietis, & quam malus vndique membris Creſcit odor, cum pene ſoluto, indomitam properat rabiem ſedare*, &c. Huius rei cauſam explicat Alexander Aphrodiſ. in Problem. NISI ID VNVM VT MALE OLERE INTELL.] niſi id vnum vt eas malè olere intelligas. MAXIMA Q. PARS VOSTRORVM INTELL. &c.] & maxima pars veſtrûm intelligit, ſpectatores alloquitur. QVAE VOS DOTE MERVERVNT] quas vos domũ duxiſtis, quia erant locupletes, & bene dotatæ, quæ dote conſecutæ ſunt, vt vobis nuberẽt: quæ vos dote emerunt. CONTEMPLA] contemplare. PALLAM] veſtem muliebrem ſuperiorẽ & exteriorem. Horat. Sat. 2. li. 1. *At talis ſtola demiſſa & circumdata palla*, &c. Plautus in Menæchm. *Hanc modo vxori intus pallam ſurripuit: ad ſcortum fero.* NON ME CVRARE ISTVC OPORTET] non eſt meum curare, ſatiſne te veſtis aliqua deceat: ſed Philolachetis, nequid tibi emat, niſi quod te deceat, & quod tibi placere putet. IS NE QVID EMAT, NISI, &c.] ne quid is emat, &c. NAM AMATOR MERETRICIS MORES, &c.] Horum duorum verſuum arguta & acuta ſententia eſt. Hoc enim ſentit anus. Cum amator meretricis mores ſibi emat auro, & purpura: omnis emptor autem pretium è ſe alienet, & in venditorem trãſferat, vt contrà à venditore mancipio accipiat rem, qua eget, neque velit pretium ſibi ab illo reddi, & rẽ eſſe inemptam: non eſt quod amatori tuo Philolacheti, purpuram & aurum, quæ ab illo accepiſti & quibus te emit, vt tu te totam in ſe transferres, & vt tota ſua eſſes, non eſt, inquam, quod ei vltro oſtentes, tuis enim moribus, & tua forma contentus eſt, neque purpuram tuam, aut aurum expetit. PVRPVRA AETAS OCCVLTANDA'ST] ætas mala ſcilicet, hoc eſt, ſenecta, purpura tegenda, & occultanda eſt. veſtis enim interdum tegit vitia corporis. AVRO TVRPE MVLIERIS] turpe mulieris, id eſt, turpitudo, ſeu deformitas mulieris, auro occultandum eſt, auro occultanda eſt. repetendum ἀπὸ κοινοῦ. Sic autẽ eſſe legendum, vt edendum curaui, ratio & veritas, & conſecutio ipſa peruincunt. vult enim oſtẽdere hæc anus aurum & purpuram puellæ formoſæ eſſe ſuperuacanea, neque magnopere eſſe adhibenda. primum enim purpurea veſtis malæ ætatis vitia tegere: deinde aurũ, deformitatẽ mulieris occultare debet. Sed mulier, quæ formoſa, & ætate integra eſt, nuda pulchrior eſt, quàm purpura ornata: ſuis enim bonis pollet, neque alienis & externis adiumentis eget. & mulier bene morata, aurum quo ornetur, nõ admodum deſiderat. Nam ſatis eam ornant boni mores. QVAM PVRPVRATA] quàm purpura ornata: Cum his congruit illud Menandri, γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, κ' οὐ χρυσία. id eſt, ſordes mulieri ornamẽto ſunt mores, & non aurũ. Et illud eiuſdem, Ῥύπος γυναικὶ περιονσ ἀργυρωμένη. id eſt, ſordes mulieri argento ornatę, contrahuntur natura. POSTEA NEQVIDQVAM EXORNATA'ST BENE, &c.] præterea, inquit, fruſtrà bene exornata eſt mulier, ſi malè morata eſt. COLLINVNT] inquinant, contaminant. Horat. oda 15. lib. 1. *Tamen, heu, ſerus adulteros, Crineis puluere collines.* NIMIS DIV ABSTINEO MANVM] nimis diu me continui, mihíque temperaui, ne eas adirem. tempus eſt ad eas accedendi. Iubet nunc iis adire manum, abſtinere manum, hic opponitur illi, quod ſuprà explicauimus, adire manum, in Aulul ibi, *Ita illis impuris omnibus adij manum.* HEM ISTVC VERBVM VILE'ST VIGINTI MINAS] iſtuc verbum vile emitur, ſi viginti minis ematur. Iſtuc verbum ſi quis emat viginti minis, non carè emerit, quia longè pluris eſt, quàm viginti minæ. ſi iuſto pretio ematur, longè pluris emi debeat, quàm viginti minis. NAE EMTVM TIBI DARE HOC V.] næ ego tibi iſtud verbum emtum reddere volo: hoc eſt, nolo mihi iſtud gratis dixeris, ſed eius pretium tibi perſoluere volo: nolo verbum, quod locuta es, mihi eſſe gratuitum, ſed emtum, eiúſque accipias faxo. ETIAM NVNC DECEM MINAE APVD TE S.] triginta minis Philematium emerat Philolaches, emtámque cõtinuò liberarat. hoc igitur dicit, viginti minæ tibi pro iſto verbo debentur. demantur viginti minæ de triginta, quas ego pro tuo capite dedi: reſtãt decem tantum. ita decem minis te emi dũtaxat. quod ſi pretium quo te emi exigere abs te vellem, decem minas tantum repetere iure poſſem: non triginta, quia tibi viginti pro iſto verbo debentur. VEL RATIONEM PVTA] quòd ſi mihi non credis, ſubduc rationem, & rem ad calculos voca. profectò enim ſi de triginta minis, quas pro tuo capite dedi, viginti detrahãtur, quas ego tibi debeo pro iſto verbo, quod locuta es, *voluptas mea*, decem minæ ſolæ apud te reſtant, quas mihi debeas. TRIGINTA MINAS PRO CAPITE TVO DEDI] triginta minas pro te dedi, de quibus ſi detrahuntur viginti, quas me tibi pro iſto verbo debere profiteor, decem ſolæ ſunt apud te reliquæ. CVR EXPROBRAS?] cur mihi beneficium erga me tuum commemoras, vt me rubore ſuffundas? EGONE ID EXPROBRO QVI MIHIMET, &c.] hoc eſt, ego in animum inducam id tibi exprobrare, quod mihi ipſi cupio probro dari, & maledicti loco obiici? te ſcilicet eſſe à me emtam ac liberatam. NEC QVIDQVAM ARGENTI, &c.] & qui nullum argentum: ſeu nullam pecuniam iampridem tam bene vlla in re collocaui, quàm in te emenda? BENE IGITVR RATIO ACCEPTI, &c.] id eſt, accepta igitur, & expenſa, paria ſunt. ſi ego tantum abs te accepi, quantum pro te expendi: hoc eſt, ſi vt me amando, facis, vt pecuniam in te emenda bene collocarim, accepti, & expenſi ratio inter nos conuenit. HAEC QVI GAVDENT, GAVDEANT, &c.] qui his noſtris bonis, & hoc noſtro amore mutuo lætantur.

lætantur, opto. vt ij perpetuo ſuo bono lætentur, & perpetuo ſint beati. Sequitur non longè verſus, qui huic ex contrario reſpōdet, *Qui inuident*, &c. CEDO AQVAM MANIB. P.] da puer aquam manibus lauandis. APPONE HIC MENSVLAM] menſæ apud veteres illos, & apponebantur potatoris, & remouebantur compotatione finita. qua de re ſuprà. Demoſthen. κατὰ Νεαίρας, καὶ οἱ διάκονοι οἱ Χαβρίου τραπέζας παρατιθέμενοι, id eſt, & Chabriæ miniſtri, menſa appoſita. QVI INVIDENT, NE VNQ.] id eſt, qui nobis hæc bona inuident, ij ſint infelices, & miſeri. Nam infelicibus nemo inuidet: ſed econtrà eorum miſerentur, niſi fortè ſint miſeria digni. hac etiam de re diximus ſupra a'ibi plura opinor, in Bacchid. ad illum locum, *Sibi ne inuideatur, ipſi ignaui rectè cauent*. TALI VBI SINT] tali luſorij aſtragali. de talis ſat multa ſuprà in Curcul. ibi, *iacit volturios quatuor*. Conſule indicem. QVID OPVS EST?] quid opus eſt vnguentis? CVM STACTA ACC.] ſtacte, ſeu ſtacta, vnguentum ex myrrha, ſeu liquor myrrhæ, Lucret. lib. 1 *Sicut amaracini blandum ſtactæque liquorē, Et nardi florem*, &c. ad quem notauimus ex Theophraſt. περὶ ὀσμῶν. ἐκ κινναμώμου, καὶ ἐκ σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον ῥεῖ. στακτὴ δὲ καλεῖται διὰ τὸ κατὰ σμικρὸν στάζειν. id eſt, ex cinamomo, & ſmyrna contuſa, ſed dum contunditur, oleum manat, ſtacte autem appelletur, quia paullatim & gradatim fluit. OCVLVS MEVS] qui mihi inſtar oculi eſt: qui mihi cariſſimus eſt. MANIPVLARES] manipulares, eiuſdem manipuli milites, commilitones. tralatio à re militari, ſeu caſtrenſi. Quid ſi. manipulus autem in re militari, dictum eſt ſuprà. conſule indicem.

## CALLIDAMATES, SCAPHA, DELPHIVM, PHILOLACHES, PHILEMATIVM,

Cal. *ADuorſum venire mihi ad Philolachem*
*Volo tempore, audi. hem, tibi imperatum eſt.*
*Nam illic vbi fui, inde effugi foras.*
*Ita me ibi malè conuiuij, ſermoniſque*
*Pertæſum eſt. nunc commiſſatum ibo ad Philolachem,*
*Vbi nos hilari ingenio & lepidè accipiet.*
*Ecquid tibi videor mammam adire?* De. *ſemper*
*Iſtoc modo moratus viuere debeas.*
Ca. *Viſne ego te, ac tute me amplectare?*
De. *Si tibi cordi eſt facere, licet.* Ca. *lepida es,*
*Duce me amabo.* De. *caue ne cadas, aſta.*
Ca. *Oh ocellus es meus, tuus ſum alumnus, mel meum.*
De. *Caue modò ne prius in via accumbas,*
*Quàm illic, vbi lectus eſt ſtratus, coimus.*
Ca. *Sine cadere me.* De. *ſino, ſed & hoc quod mihi in manu'ſt.*
*Si cades, non cades quin cadam tecum.*
*Iacentes tollet poſtea nos ambo aliquis.*
*Madet homo.* Ca. *tun' meam vis mammam adire?*
De. *Cedò manum. nolo equidem te affligi.*
Ca. *Hem tene, age i ſimul. quod ego eam, an ſcis?*
De. *Scio, in mentem venit modò.* Ca. *nempe domum eo*
*Comiſſatum.* De. *immo illuc quidem iam memini.*
Phil. *Num non vis obuiam me hiſce ire, anime mi?*
*Illi ego ex omnibus optimè volo: iam*
*Reuortar.* Phil. *diu eſt iam id mihi.* Ca. *ecquis id eſt?*
Phil. *Adeſt.* Ca. *eu Philolaches, ſalue amiciſſime*
*Mihi hominum omnium.* Phil. *dij te ament, accuba*
*Callidamates: vnde agis te?* Ca. *vnde homo ebrius.*
Phil. *Probè, quin amabo accubas Delphium mea.*
Ca. *Date illi quod bibat, dormiam ego iam.*
Phil. *Num mirum hic, aut nouom quippiam facit? quid ego*
*Hoc faciam poſtea mea?* De. *ſic ſine eum quieſcere.* Ph. *age tu.*
*Interim da ab Delphio cito cantharum circum.*

ADVORSVM VENIRE MIHI AD PHIL.] puerum alloquitur. ſententia autem hæc eſt, volo te puer, mihi tempori aduerſum venire ad Philolachem, id eſt domum Philolachis, quo nunc comiſſatum eo venire aduerſum autẽ mihi, à Philolache: ad quem nunc eo, ſcilicet, redeunti, ne redeã incomitatus, hinc dicuntur pueri aduorſitores, qui eunt heris ſuis aduerſum, id eſt, obuiam, ne veniant incomitati. Infrà Phaniſcus puer aduorſitor introducitur. Sed legendum arbitror, *Te aduerſum venire*, &. alioqui ſubintelligendum prouocabulum, *te.* quod diutiuſculum eſt infrà in Menæch. *Tum facito, ante ſolem occaſum vt Venias aduerſum mihi.* HVM, TIBI IMPERATVM EST] hẽ tibi dico: fac memineris. NAM ILLIC, VBI FVI, INDE, &c.] illic, *παρέλκει.* poſitum autem eadem ratione eſt, qua antecedens ponitur ante relatiuum in eodem caſu. vt, *Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt. Et, Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas fecit?* quod loquendi genus Plauto vſitatiſſimum eſt, vt admonuimus non ſemel. Quod autem quidam legi volunt, illinc, falluntur. ITA ME IBI MALE CONVIVII, &c.] epiphonẽma, quod cauſã continet, quare inde, vbi erat, effugerit, *pertaſum eſt* autem perfectum a verbo impersonali præſenti *tædet.* Virg. Æneid. *Si non pertaſum thalami tædæque fuiſſet* &c. Cic. lib. 1. epiſt. ad Q. Fr. *Pertaſum eſt enim leuitatis*, &c. NVNC COMISSATVM IBO AD PHILO.] quid ſit comiſſari, dixie quidem in commentariis Horatian. ſed quid vetat, quominus etiam in his commonendi lectoris cauſa pauca breuiter inde huc transferamus? Eſt igitur comiſſari, quod Græci *κωμάζειν* dicunt. *κωμάζειν* autem eſt conſugium inire meretricium & impudicũ, cum ſcortis & meretricibus compotare, laſciuire & ſaltare: nocturnas compotationes cum mulieribus impudicis agitare. hinc comiſſatio, conuiuium meretricum, proteruum & laſciuum. compotatio nocturna petulans & libidinoſa, cum ſcortis & mulieribus impudicis. Horat. oda 1. lib. 4 *Tempeſtiuius in domo Pauli purpureis ales oloribus Comiſſabere Maximi.* Sic enim reſtituimus, & edendum curauimus omnium primi, cum anteà legeretur *comeſſabere*: itemque fecimus apud M. Tull. Et nunc apud Plautum. Nam Camerarius edidit, vt habent alij libri vulg. *comeſſatum.* Et verò ita legendum apud Ter. in Eun. & in Adelph. *Comiſſatum*, & *comiſſatorem.* Quòd autem quidam ſcribunt *comiſſatum*, & *comiſſatorem* cum duplicato m m, falluntur quamuis ita ſcriptum ſit in libris veteribus. Nam ratio & veritas reclamant. & o, in commiſſari, longum eſt natura ſine appoſitione alterius conſonantis. HILARI INGENIO] quidam legi volunt *hilari genio.* ego nihil moto, & hilari ingenio, interpretor, verè hilariter, & hilaritate non ſimulata. eſt enim aliqua ſimulata hilaritas, & ab arte nata: eſt aliqua vera, & naturalis & ab ingenio profecta. ECQVID TIBI VIDEOR MAMMAM ADIRE?] id eſt, nõne ego tibi videor tãquam paruulus puer, adire matrem mammæ ſugendæ & pappandi gratia? Hæc loquitur Callidamates ebrius, & vix in veſtigiis rectus inſiſtens. Nonnulli exiſtimant, Callidamatem hic Delphium oſculari, & manum ad eius papillas admouere. veteres quidem mammam dixiſſe matrem, cõſtat. SEMPER ISTHOC MODO, &c] ſignificat Delphium ſibi probari, & placere quæ facit Callidamates. SI TIBI CORDI EST, F. L.] ſi tibi libet, licet. CAVE NE CADES, &c.] titubantem & vacillantem Callidamatẽ, ebriorum more, monet Delphium, caueat ne cadat, NE PRIVS IN VIA ACCVMBAS, &c.] ſignificat Delphinm periculum eſſe, ne Callidamates cadat in via, & ita priùs accumbat, quàm eò veniant, vbi compotandi cauſa, accumbendum eſt, nempe Philolachetis domum. COIMVS] vnà ſumus: cõgredimur. *coire* hic non eſt verbum turpe, neque obſcœnum, ſed honeſtũ, pro vnà cõgredi, vel vnà ire. Terent. in Eunuc. *Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeo.* SI NON SEDET HOC, QVOD MIHI IN MANV EST] fortaſſe hic Delphinum manu tenebat florem purpureum, puellis gratiſſimum, & iucundiſſimum. Callidamatis columelam, & vt ſimplicius, & planius, & Romano more loquar, mentulam. Alij contrà volunt, Delphium ipſam ſua ſibi manu tenere rimulã, aut vaginulam ſuam, hoc eſt, partem illam corporis muliebris, quæ honeſtè appellari non poteſt. SI CADES, NON CADES, &c.] ſi cades, cadam vnà tecum. IACENTEM TOLLET, &c] tollet, id eſt, attollet, ſeu extollet, Horat. epiſt. ad Scæuam, lib. 1. *Credite, non ludo, crudeles, tollite claudum.* Idem epiſt. ad Piſon. *Si veluti merulis intentus, decidit auceps In puteum, foueamue licet ſuccurrite longum Clamet io, ciues, non ſit qui tollere curet.* MADET HOMO] madet, id eſt, potus eſt. contrà ſiccus eſt. TVN' MEAM VIS MAMMAM ADIRE?] tu ne vis vnà mecum meam matrem adire, vt vna pappemus] Quidam legi volunt, *tun' mea, vis mammam adire*, ego ſequor libros veteres, cum præſertim huius ſcripturæ ratio conſtet. Loquitur enim Pilolaches ebrius, tanquam puer aliquis bimulus, matrem adiens. NOLO EQVIDEM TE AFFL.] nolo equidem te ad terram grauius cadere, & te ex eo caſu lædi. hoc eſt enim affligi: vt docuimus in commentariis Horatian. I SIMVL] veni ſimul. QVÒ DEGO EAM AN SCIS?] ſcin' tu quo ego eam? *quò dego*, pro *quo ego*. d interpoſitum eſt. IN MENTEM VENIT M.] modò cogitam. NVM NON VIS, &c.] nunquid non vis, ô mea Philematium, me obuiam procedere Philolacheti, & Delphio? DIV EST IAM ID M.] id iam, quod dicis, eſt mihi tanquamdiu vel id breue tempus eſt mihi longum. ECQVIS HIC EST?] num aliquis hic eſt: hæc loquitur Callidamates, tanquam alicuius hominis venientis, aut præſentis ſtrepitum ſentiens, aut vocem audiens, ſed eum non cernens, quia ſit ebrius, & ſemiſomnis. ADEST] adeſt aliquis. Nempe adſum ego. EV PHILOLACHES] euge Philolaches. VNDE AGIS TE?] vnde affers te? vnde is: DORMIAM EGO IAM] rectè nam homo ebriacus ſomno ſanari ſolet, vt ait idem in Aulularia in fragmentis. NVM MIRVM HIC, &c.] proinde quaſi dicat, ſolens hoc facit? nihil mirũ, aut nouum facit. QVID EGO HOC FACIAM POSTEA M.] ô mea Delphium, quid ego hoc homine, Callidamate, qui ſic ebrius eſt, faciam? SIC SINE EVM Q.] ſic *ἐλλειπτικῶς* vt ſæpè alià. Da tu puer, aut tu Scapha quod bibamus. AB DELPHIO] initio facto à Delphio. CIRCVM] ſolebat dominus in cõuiuiis remiſſioribus, & hilarioribus iubere poculum ab vno ex conuiuis, initio facto in orbem per alios circumferri. ex quo *συμπεριφοραί* dictæ ſunt à Græcis tales poculi circumlationes: & *περιπίνειν* dicunt iidem Græci in orbem bibere, vt docet Athæneus lib. 11. & refert Budæus in comment. linguæ Græcæ, notat & Turneb. Aduerſ. lib. 19 cap. 13.

TRA-

## TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILEMATIVM puer.

Tr. *Iuppiter ſupremus ſummis opibus, atque induſtriis*
*Me periiſſe, & Philolachetem cupit herilem filium.*
*Occidit ſpes noſtra. nuſquam ſtabulum eſt confidentiæ.*
*Nec ſalus nobis ſaluti iam eſſe, ſi cupiat, poteſt,*
*Ita mali mœroris montem maximum ad portum modò*
*Conſpicatus ſum. herus aduenit peregrè. perij Tranio.*
*Ecquis homo eſt, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,*
*Qui hodie ſeſe excruciari meam vicem poſſit pati?*
*Vbi ſunt iſti plagipatidæ, ferritribaces viri?*
*Iſti, qui haſtis trium nummorum cauſſa ſubeunt ſub ſalas?*
*Vbi aliqui quindenis haſtis corpus transfigi ſolent?*
*Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.*
*Sed ea lege, vt affigantur bis pedes, bis brachia.*
*Vbi id erit factum, à me argentum petito præſentarium.*
*Sed ego ſumne infelix, qui non curro curriculò domum?*
Phil. *Adeſt obſonium, eccum Tranionem, à portu redit.*
Tr. *Philolaches.* Phil. *quid eſt?* Tr. *ego & tu.* Phil. *quid ego & tu.* Tr. *perijmus.*
Phil. *Quid ita?* Tr. *pater adeſt.* Phil. *quid ego ex te audio?* Tr. *abſumti ſumus.*
*Pater, inquam, tuus venit.* Phil. *vbi eſt is, obſecro te?* Tr. *adeſt.*
Phil. *Quis id ait? quis vidit?* Tr. *egomet, inquam, vidi.* Phil. *væ mihi.*
*Quid ego ago?* Tr. *quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.*
Phil. *Tun' vidiſti?* Tr. *egomet, inquam.* Phil. *certè?* Tr. *certè, inquam.* Phil. *occidi,*
*Si tu vera memoras.* Tr. *quid mihi ſit boni, ſi mentiar?*
Phil. *Quid ego nunc faciam?* Tr. *iube hæc hinc omnia amolirier.*
*Quis iſtic dormit?* Phil. *Callidamates.* Tr. *ſuſcita iſtum Delphium.*
De. *Callidamates, Callidamates vigila.* Ca. *vigilo, cedò vt bibam.*
De. *Vigila, pater aduenit peregrè Philolachæ.* Ca. *valeat pater.*
Phil. *Valet ille quidem, atque ego diſperij.* Ca. *diſperiſti? qui poteſt?*
Phil. *Quæſo ædepol exſurge, pater aduenit.* Ca. *tuus venit pater?*
*Iube abire rurſum. quid illi reditio huc etiam fuit?*
Phil. *Quid ego agam? pater iam hic me offendet miſerum aduenìens ebrium,*
*Ædeis plenas conuiuarum, & mulierum. miſerum eſt opus*
*Igitur, demum fodere puteum, vbi ſitis fauceis tenet.*
*Sicut ego aduentu patris nunc quæro, quid faciam miſer.*
Tr. *Ecce autem hic depoſuit caput, & dormit, ſuſcita.*
Phil. *Etiam vigilas? pater, inquam, aderit iam hic meus.* Ca. *ain tu, pater?*
*Cedò ſoleas mihi, vt arma capiam. iam pol ego occidam patrem.*
Phil. *Perdis rem. tace, amabò. abripite hunc intrò actutùm inter manus.*
Ca. *Iam hercle ego vos pro matula habebo, niſi mihi matulam datis.*
Phil. *Perij.* Tr. *habe bonum animum, ego iſtum lepidè medicabor metum.*
Phil. *Nullus ſum.* Tr. *taceas: ego, qui iſtæc ſedem, meditabor tibi,*
*Satin' habes, ſi aduenientem ego ita patrem faciam tuum,*
*Non modò ne introeat, verùm etiam vt fugiat longè ab ædibus?*

*Vos modò hinc abite intrò, atque hæc hinc properè amo'imini.*

Phil. *Vbi ego ero?* Tr. *vbi maximè eſſe vis, cum hac: tu cum iſtac eris.*

De. *Quid eſt igitur? abeamus hinc nos?* Tr. *non hoc longè Delphium.*
*Namque intus potate, haud tantillo hac quidem cauſſa minus.*

Phil. *Hei mihi, quàm iſthæc blanda dicta, quò eueniant madeo metu?*

Tr. *Potin' animo vt ſies quieto, & facias quod iubeo?* Phil. *pote'ſt.*

Tr. *Omnium primùm Philematium intrò abi, & tu Delphium.*

De. *Morigeræ tibi erimus ambæ.* Tr. *ita ille faxit Iuppiter.*
*Animum aduertito tunc tu iam, quæ volo accurarier.*
*Omnium primùm dum ades iam fac occluſæ ſient.*
*Intus cane mutire quenquam ſiueris.* Phil. *curabitur.*

Tr. *Tanquam ſi intus natus nemo in ædibus habitet.* Phil. *licet.*

Tr. *Neu quiſquam reſponſet, quando haſce ædeis pultabit ſenex.*

Phil. *Nunquid aliud?* Tr. *clauim mi harunce ædium Laconicam*
*Iam iube efferri intus. haſce ego ædeis occludam hinc foris.*

Phil. *In tuam cuſtodiam me, & meas ſpes trado Tranio.*

Tr. *Pluma haud intereſt, patronus, an cliens propior ſiet,*
*Homini, cui nulla in pectore eſt audacia.*
*Nam cuiuis homini, vel optumo, vel peſſumo,*
*Quamuis deſubitò facilè eſt facere nequiter:*
*Clauim cedò, atque abi intrò, atque occlude oſtium.*
*Verùm id videndum'ſt, id viri docti eſt opus,*
*Quæ deſignata ſint, & facta nequitiæ,*
*Nequid patiatur, quamobrem pigeat viuere.*
*Tranquillè cuncta, & vt proueniant ſine malo,*
*Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbauimus,*
*Profectò vt liqueant omnia & tranquilla ſint,*
*Neque quicquam nobis pariant ex ſe incommodi.*
*Sed quid tute egrederis? perij. iam iam optumè*
*Præceptis paruiſti.* Pu. *herus iuſsit maxumo*
*Opere orare, vt patrem aliquo abſterreres modo,*
*Ne introiret ædeis.* Tr. *quin etiam illi hoc dicito,*
*Facturum me, vt ne etiam adſpicere ædeis audeat,*
*Capite obuoluto vt fugiat cum ſummo metu.*
*Clauim cedò, atque abi hinc intrò, atque occlude oſtium.*
*Et ego hinc occludam. iube venire nunc iam.*
*Ludos ego hodie viuo præſenti hic ſeni*
*Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.*
*Concedam à foribus huc. hinc ſpeculabor procul,*
*Vnde aduenienti ſarcinam imponam ſeni.*

IVPPITER SVPREMVS, &c.] Tranio ſeruus, Theuripidis ſenis redit cognito fortunam ſuam & filii herilis queritur, miſeratur, ac deplorat. OCCIDIT SPES NOSTRA] ab omni ſpe derelicti ſumus, ſpes omnis noſtra interiit. Sic loquitur Horat od. 4 lib. 4. *Occidit, occidit ſpes omnis, & fortuna noſtri Nominis, Haſdrubale interemto.* STABVLVM] ſtatio, perfugium, locus in quo confidentia conſiſtere queat. tralatio. NEC SALVS NOBIS SALVTI, &c.] hyperbole. ſic Terent. Adelph. *Ipſa ſi cupiat ſalus Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.* Sic iterum Plaut. ſuprà in Capt. *Neque iam ſeruare ſalus. ſi volt, me poteſt.* Marc. Tull. libr. 3. accuſ. *Ecquod iudicium iam Romæ tam diſſolutum, tam perditum, tam nummarium fore putaſti, quo ex iudicio te vlla ſalus ſeruare poſſet: cùm,* &c. ITA MALE MOERORIS MONTEM M.] mœroris montem tralatio. ſic ſuprà in Epid. *itaque ſeruuus in te montes mali. Iam mali mœroris,* videtur tale eſſe, qualia illa λάλαιο γάλακτ@. mel flauum, albi dentes, & ſimilia. QVI HODIE SESE EXCRVCIARI MEAM V. P. P.?] qui, accepta aliquanta pecunia, poſſit ferre, ſe. pro me excruciari: meam vicem, id eſt, mea vice. Sic

Cicero

Cicero libro 1. epiſt. ad Lentulum, *noſtram vicem vltus eſt ipſe ſeſe.* PLAGIPATIDAE ] qui plagas pati didicerunt & conſueuerunt. vel paraſitos ſignificat, qui & ridiculi ſunt, & plagas ſæpè perferunt, vt apud Terentium in Eunucho *At ego infelix, neque ridiculus eſſe, neque plagas pati poſſum* vel ſeruos nequam, maſtigias, furciferos, & verberones. vox ficta eſt à Plauto ad exemplum nominum Græcorum patronymicorum. FERRITRIBACES VIRI ] perſpicuè hac voce ſignificantur ſerui qui ferro teruntur, vel qui ferrum terunt: hoc eſt, qui plerumque in compedibus & vinculis ferreis verſantur, vox facta eſt ex voce Latina ferreum, & verbo Græco τρίβω. ISTI QVI HASTIS TRIVM NVMM. C. ] milites ſignificat, qui parua mercede pacta & accepto, periculum capitis adeunt, dum caſtella, aut oppida munita ex turribus oppugnant. Falæ, inquit, dictæ ab altitudine, à falado, ſeu falando, quod apud Etruſcos cælum ſignificat, à fallis autem fabricam quod eſt genus teli miſſile, quo vtebantur ex turribus illis dimicantes, eſſe nominatam: idem docet Nonius. *Falæ*, inquit, *turres ſunt ligneæ.* Ennius li 15. *Malos defendunt fiunt tabulata, falaque* Iterum Nonius *falarica*, inquit, *telum maximum.* Virgilius Æneid nono. *Sed magiſtrum ſtridens contorta falarica venit Fulminis acta modo.* Ennius *Quaque venit valido contorta falarica miſſu.* dictum hoc genus teli à falis, id eſt turribus ligneis, vox *haſtis* autem, in hoc verſu mihi ſuſpecta eſt, eámque delendam cenſeo. Nam & ſententiam corrumpit & ſi deleatur, verſus ſuis numeris conſtabit. Natam autem eſſe puto ex verſu ſequente, in quo rectè, & ſuo loco ponitur. VBI ALIQVI QVINDENIS HASTIS CORPVS TRANSFIGI SOL.? ] vbi, id eſt, in quibus falis, inquit, ſolent aliqui milites transfigi corpus, hoc eſt, aliquibus ſolet transfigi corpus quindenis haſtis. transfigi corpus ſolet, dictum eſt Græcorum more, τὸ σῶμα, κατὰ τὸ σῶμα. PRIMVS QVI IN CRVCEM EXCVCVRR. ] qui primus pro me, ſeu in meum locum cucurrerit in crucem, in quam ſcilicet me ſenex acturus eſt, peregrè reuerſus, vbi reſciuerit vitam noſtram anteactam & ſumtus profuſos, & rei familiaris iacturas ac detrimenta. SED EA LEGE VT AFFIC. B. CR. ] ſed ea lege huic meo vicario talentum dabo, ſi pedes eius & brachia bis cruci affigantur, ne ſcilicet poſſit vnquam promiſſam mercedem à me petere. Dicuntur hæc facete. & iocosè à Tranione, quaſi pœnæ quidem ſibi imminentis vicariũ habere velit, ſed mercedem pactam ac promiſſam perſoluere ei vicario nolit. PRAESENTARIVM ] præſens infrà eadem fabula *ſi herele vnic ferat, ſex talenta magna argenti pro iſtis præſentaria. Nunquam accipiam* CVRRO CVRRICVLO DOMVM? ] curriculò, aduerbium eſt hoc loco. Sic Terent. Haut *curriculò percurre.* Iterum Plautus in Perſa, *vola curriculò.* ADEST OBSONIVM ] affertur nobis obſonium à Tranione. Hoc ita eſſe putat Philolaches, ſed vehementer errat. ABSVMTI SVMVS ] interimus. Virgilius lib 1. Æneid. *ſin abſumta ſalus.* &c. Idem libr. 7. *Abſumtæ in Teucros vires cælique marique.* QVIS ID AIT? ] quis ait veniſſe patrem? QVID EGO AGO? ] ſic legendum, non vt habent omnes libri vulgati & nonnulli manuſcripti. *Quid ego agam?* QVID TV MALVM, ME ROGIT. &c. ] legendum non vulgò, nunquid tu malum, &c. ſententia plana eſt, quid tu malum me crebrò rogas, quid agas? tu accubas, proinde ac ſi dicat, tu ſcis ipſe te accumbere. non debes igitur me rogare, quid agas. QVID MIHI SIT BONI, SI MENTIAR? ] quid mihi boni hinc redeat, ſi mentiar, quid mihi profirmenti iſt? AMOLIRIER ] amoliri. id eſt, amoueri : auferri παθητικῶς accipiendum eſt. SVSCITA ISTVM ] excita iſtum è ſomno. CEDO VT BIBAM ] da vt bibam. QVI POTEST ] qui fieri poteſt? qui fas eſt? poteſt δυνατόν. IVBE ABIRE RVRSVM ] iube eum peregrè reuerti. QVID ILLI REDITIO HVC. ETIAM FVIT ] quamobrem ille huc rediit quid erat cauſa, cur huc rediret? OFFENDET ] καταλήψεται. MISERVM OPVS IGITVR, DEMVM FODERE PVTEVM VBI F. T. ] prouerbium olet. ſignificat autem miſerum eſſe tum demum, rem neceſſariam prouidere aut parare cum neceſſitas vrget, & tempus parandi non datur: Tractum ab iis qui tum demùm, cùm ſitis vrit, & torret fauceis puteum fodere incipiunt. FAVCEIS TENET ] fauceis occupauit. DEPOSIVIT CAPVT ] demiſit caput, vt ſomnolentus & vino grauis. Sic in Curculione, *Caput deponit, condormiſcit. ego ei ſubduco annulum.* Paulò aliter vſurpauit hoc verbum in Aulular. *vt me deponat vino, eam affectat viam.* Porrò *depoſiuit*, antiquum, pro depoſuit. CEDO SOLEAS M. ] da mihi ſoleas, qui accubituri erant, calceos aut ſoccos ponebant: & pedibus incalceatis, tãtiſper dum cœnabant, manebant. ſi inter cenandum ſubitò ſurgendum eſſet, ſoleas ſumebant. vtebantur enim ſoleis epulantes, cùm in media cena ſurgendum erat & ægri. & molles & mulieres puerperæ. Horatius Satyra vltima libro 2. *Et ſoleas poſcit.* ad quem locum hac de re plura. adde illud Marc Tull. ex libro 5. accuſat. *Stetit ſoleatus prætor populi Rom. cum pallio purpureo, tunicáque talari, muliercula nixus in littore.* VT ARMA CAPIANT ] oratio hominis ebrij, & ita mente capti. PERDIS REM ] negotium quod nunc agitur. corrumpis rationem & facultatem totius huius apparatus amoliendi nobis eripis. INTER MANVS ] Marc. Tull. li. 5 accuſationum. *Itaque erant exitus eiuſmodi, vt alius inter manus, è conuiuio tanquam è prælio auferretur: alius tanquam occiſus relinqueretur, plerique fuſi ſine mente, ac ſine vllo ſenſu iacerent* fortaſſi hîc *inter manus*, idem valet quod *per manus.* Sic enim interpretatur Seruius illud apud Virgil. 2. Æneid. *Nanque manus inter mœrentúmque ora parentum*, &c. Et illud libro 7. *Arma inter nubem cæli regione ſerena.* IAM HERCLE EGO VOS PRO MATVLA HABEBO, &c. ] iam hercle ego vos commeiam, niſi, &c. vos mihi pro matula eritis. niſi &c. MEDICABOR ] leuabo, minuam. tralatio eſt. EGO QVI ISTHAEC SEDEM, MEDITAB. TIBI? ] ego tibi meditabor, quo pacto iſta tibi componam, tranquillem, & in tuto collocem. FACIAM TVVM ] reddam tuum. tibi conciliem: tuis partibus adiungam. CVM HAC ] cum Philematio. TV CVM ISTAC ERIS ] tu Callidamates eris cum Delphio. NON HOC LONGE ] non tantillum longè abire debeatis. hoc δεικτικῶς poſitum & cum aliquo geſtu, & re aliqua minima demonſtrata pronuntiandum. Et fortaſſe actor hoc pronuntians, vel vnguem extremum, vel pilum, vel aliquid ſimile oſtendebat, ſic & infrà non longè, *tantillo*, etiam δεικτικῶς, poſitum eſt NAMQ. INTVS POTATE, HAVD TANTILLO QVIDEM MINVS ] namque licet vobis potare haud tantillo minus, id eſt nihilominus, hac quidem cauſa propter hanc quidem cauſam: id eſt, propter patris aduentum tãtillo, δεικτικῶς poſitum, vt diximus. HEI MIHI, QVAM ISTHAEC BLANDA DICTA, QVOD EVENIAD. M. ] hei mihi, quam valde metuo, quò tua blanda dicta euadant? madeo metu. id eſt, perfuſus ſum metu : plenus ſum metus : pertimeſco. tralatio eſt. Sic Lucretius dixit, *arte madere.* libro quarto de Nat. rerum, *Scilicet arte madent ſimulacra, & docta vagantur, Nocturno facere vt poſſint in tempore ludos?* Sic idem libro 2. dixit, *Perfuſa coloribus omnigenis corpora.* & libro 4. *omnia perfuſa lepôre.* POTIN' ANIMO VT

Digitized by Google

SIES QVIBVS, &c.] poteſne facere, ſeu poteſtne fieri, vt animo ſis tranquillo & ſecuro, & facias quod te facere iubeo? hoc eſt, vt cum Philemation accumbas & potes? POTE'ST] fas eſt, fieri poteſt. δυνατόν ἐστι. MORIGERAE TIBI ERIMVS AMBAE] ambiguum. nam vel hoc ſignificat, ambæ tibi in eo parebimus, vt intrò eamus, vel hoc ambæ tibi morē geremus, ad libidinem tuam explendam. Nam plerumque morem gerere; locum habet in re turpi. Suet. in Tib. *Quare Parrhaſii quoque tabulam in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub ea conditione, vt ſi argumento offenderetur, decies pro ea H-S. acciperet, non modo prætulit, ſed & in cubiculo dedicauit.* Eodem referendum eſt hoc Terentianum in Adelp. *Adoleſcenti morem geſtum oportuit.* SAN. *Qui potui melius, qui hodie vſque os præbui.* ITA ILLE FAXIT IVPPITER] faxit Iuppiter ille, qui in cælo habitat, vt vos ambæ mihi morem geratis, hoc eſt, vt ex corpore veſtro, ex iſto ætatis flore voluptatem capere volenti, obſequamini & gratificemini. Ille Iuppiter autem emphaticōs dictum, & geſtu adiuuandum, nēpe oculis in cælum ſublatis, aut etiam digito cælum verſus intento ac porrecto. ſic ſuprà in Curculione, principio, *Nec me ille ſinat Iuppiter,* id eſt, ille Iuppiter deorum omnium ſupremus & maximus & potentiſſimus: Iuppiter deorum atque hominum Rex. OMNIVM PRIMVM DVM] dum, in hanc ſignificationem, particula inſeparabilis. MVTIRE] mu facere, muſſare, hiſcere, hyperbole. TANQVAM SI INTVS NATVS NEMO. &c.] tanquam ſi nemo in ædibus habitet, nemo natus, nemo mortalis, ſic ſæpe Plautus ſuprà in Caſina, *De Caſina certum'ſt concedere homini nato nemini.* Sic infrà, ſcena prox. *Natus nemo in ædibus ſeruat, neque qui recludat, neque reſpondeat.* RESPONSET] reſpondeat. nam reſponſare aliàs aliud, quàm reſpondere ſignificat, vt apud Horat. epiſtola 1. libro 1. *An qui fortunæ te reſponſare ſuperbæ, Liberum & erectum præſens hortatur & aptat.* CLAVIVM MIHI HARVMCE AEDIVM LACONICAM, &c.] claues laconicæ aliis erant, vt ita dicam, malitioſiores, & doloſiores: de quibus Stephanus & Euſtathius in ſecundum librum Iliados. Sic Stephanus, ἔστι καὶ εἶδος κλειδὸς Λακωνικῆς. Euſtathius, Ἔστι δὲ καὶ κλεὶς Λακωνικὴ καινοτέρα τις. id eſt, eſt autem clauis Laconica noua quædam. Quæ Camerarius indicauit: ſed nihilo plus ex his, quid ſit clauis Laconica, intelligimus. Quare id nos ex Suida doceamus. Sic igitur ille, Λακωνικαὶ κλεῖδες, ὁ αὐτὸς Ἀριστοφάνης ... deinde profert hos Ariſtophanis verſus ex Comœdia quę ſcribitur Θεσμοφοριάζουσαι, εἰ δὲ ταῦτ' ἤδη κλειδία Αὐτοὶ φοροῦσι κρυπτὰ κακοηθέστατα, Λακωνίκ' ἄττα, τρεῖς ἔχοντα γομφίους. Πρὸ τοῦ μὲν οὖν ἦν ἀλλ' ὑποῖξαι τὴν θύραν, Ποιησαμέναισι δακτύλιον τριωβόλου. Νῦν δ' οὗτος αὐτοὺς ᾠκότριψ Εὐριπίδης Ἐδίδαξε θριπήδεστ' ἔχειν σφραγίδια Ἐξαψαμένους, &c. id eſt, viri enim iam clauiculas ipſi gerunt occulta malitioſiſſima Laconica quædam, quæ treis habent denteis. Antea quidem licebat ſaltem oſtium aperire, annulum, quo erat obſignatum, trioboli æſtimantibus. Nunc verò, &c. ſubintelligis mox ex Menandro. Λακωνικὰ κλειδία, ὡς ἔοικε, μετακομιστέα φησίν, ὅτι αἱ θύραι ἔξωθεν ἐπεκλείοντο μοχλοῦ ἐπιτιθεμένου, ἢ τινος τοιούτου ὥστε τοῖς ἔνδον μὴ ἐξεῖναι ἀνοῖξαι. id eſt, clauis Laconica, vt apparet mihi circumferenda eſt, inquit, quoniam oſtium foris clauditur, vecte circumpoſito aut aliqua re tali, ita vt non liceat iis qui ſunt intus, aperire. hæc Suidę verba, qualis eſſet clauis Laconica, opinor, declarant. EFFERRI INTVS] efferri domo. *intus*, ſignificat motum de loco. HASCE EGO AEDEIS OCCLVDAM HINC FORIS] vel ex his Plauti verbis intelligere licet, quod iam ex Suida oſtendimus clauem Laconicam, hunc vſum præbuiſſe, vt qui eam haberet, ædeis foris occludere & obſerare poſſet. PLVMA HAVD INTEREST, PATRONVS, AN. &c.] id eſt, nihil aut parum admodum intereſt, verùm quis ſit patronus, an cliēs, quod ad illū hominem attinet, in cuius animo nulla ineſt audacia. pluma haud intereſt. hyperbole eſt & prouerbium olet. AN CLIENS PROPIOR SIET] malim legi, *an cliens potius ſiet.* præterea nonnulli libri habent *ſuat* pro *ſiet.* NAM CVIVIS HOMINI VEL OPTIMO VEL PESSVMO] cuiuis homini facile eſt vitium: & facile eſt peccare: ſed virtus difficilis eſt, & rectè facere magnum opus eſt. Marcus Tullius libro ſeptimo. epiſtol. ad Atticum, *Quàm non eſt facilis virtus? quàm verò difficilis eius diuturna ſimulatio?* Virgilius libro ſexto Æneidos, *Facilis deſcenſus Auerni: Noctes atque dies patet atri ianua Ditis: Sed reuocare gradum, ſuperáſque euadere ad auras. Hoc opus hic labor eſt.* Heſiodus, Τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι Ῥηιδίως, ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν. &c. Sed quod ait hîc Tranio, homini etiam optimo facilè eſſe facere nequiter, id eſt improbè, negat Ariſtoteles viro bono facilè eſſe peccare. immo cum vir bonus eſſe nemo poſſit ſine virtute. virtus autem ſit habitus, quo ad res & actiones honeſtas apti, atque expediti ſumus, pugnant hæc duo inter ſe, aliquem eſſe virum bonum & facere nequiter. QVAMVIS DESVBITO] quantumuis ſubito & ſine longi temporis conſultatione, & ſine præparatione: αὐτοσχεδίως, ſeu ἀπαρασκεύως. FACERE NEQVITER] facere improbe. CLAVIM CEDO, ATQ. ABI INTRO, &c.] hæc dicuntur per interpoſitionem, ſeu κατὰ παρένθεσιν. Nam verſus qui deinceps ſequitur, ne cum ſuperiore cohæret. Alloquitur autem puerum Tranio, eúmque ſibi clauem dare iubet. Iteratur autem hîc verſus infrà non longè, ex quo videri poſſit hinc delendus. VERVM ID VIDENDVM'ST: ID VIRI D. EST OP] verum id conſiderandum & animaduertendum eſt: id viri eruditi eſt opus facere, vt ea quæ deſignata atque admiſſa ſunt, nequiter atque improbè, ſeu per nequitiam, tranquille & ſine incommodo aut detrimento proueniant, ne quid patiatur, quamobrem ſeu propter quod pigeat eum viuere, ſeu vita ſit ei iucunda atque acerba. QVAE DESIGNATA SINT] deſignare, inquit Nonius, eſt cum nota & ignominia aliquid facere. Deinde profert illud Terentij ex Adelphis, *illa quæ ante facta ſunt, omitto. modo quid deſignauit?* ad quem locum Donatus, *deſignare*, inquit, *eſt rem nouam facere in vtramque partem, & bonam & malam,* &c. Sic igitur hunc locum explicare licet, quæ deſignata ſint, hoc eſt, quæ nouo more & nouo exemplo facta ſint. ET FACTA NEQ] & quæ facta per nequitiam, hoc eſt, nequiter atque improbè. NEQVID PATIANTVR, QVAMOBREM P. V. TRANQ. CVNCTA, &c] ſententia nunc eſt ſatis plana: ſed ordo verborum eſt aliquantum perturbatus, aut certè implicatus: vnde naſcitur nulla obſcuritas. adde quod verbum *patiantur*, (ſic enim legitur in omnibus libris) ſententiam reddebat ſubobſcuram. Quamuis igitur ſuprà non longè, quæ ſit huius loci ſententia, oſtenderimus, non pigebit me tamen denuò planius & faciliùs eum explicare. Verum id videndum'ſt, hoc eſt, prouidendum eſt, id viri callidi & ſollertis, & intelligentis eſt opus, facere vt quæ deſignata ſint, & facta nequiter, ea cuncta tranquille & ſine malo eueniant ſeu procedant & progrediantur: ne quid patiatur, hoc eſt, ne quid ei accidat, propter quod vita ſit ei inſuauis, atque acerba

acerba. TRANQVILLÈ CVNCTA, ET VT PROVENIANT, &c.] hic verſus coniungendus eſt, vt dixi, cum illo viteriore qui ſuperiorem antecedit. *quia deſignata ſint*, &c. hoc modo: vt quæ deſignata, & facta ſint per nequitiam, cuncta tranquillè, & ſine malo proueniant Nunc ſumendus eſt verſus ſuperior. Ne quid patiatur propter quod viuere tædeat, aut pœniteat, aut pigeat. SICVT EGO EFFICIAM, &c.] quemadmodum ego efficiam, vt facta quæ hic turbauimus, hoc eſt, miſcuimus, & turbida, ac turbulenta reddidimus, ea planè, & ſine dubio liquida & tranquilla ſint. Legēdum autem *turbauimus*, vt edidimus, non vt habent omnes libri vulgati, *turbabimus*. SED QVID TVTE EGREDERIS? &c.] puerum alloquitur, qui cùm iuſſus eſt, ſuprà introire, & oſtium occludere, egreſſus erat tamen, vt quædam Tranioni, Philolachetis verbis, diceret. CAPITE OBVOLVTO, VT FVGIAT, &c.] capite obuoluto, capite operto, ἐγκαλυψάμενος. caput apericbant, & operiunt, in reb. turpibus deprehenſi, & ſummo pudore affecti, & in rebus deſperatis, & vitam proiicere parantes. vt apud Hor. Sat. 3. lib. 2. *Num malè re geſta, cum vellem mittere operto, Me capite in flumen.* Tit. Liu. lib. 1. Annal. *I lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infœlici ſuſpendito.* Et Socrates apud Plat. in Phædro, de amore verba facturus, caput operit. Plautus infrà ſcena proxima. *Fuge, atque operi caput.* ET EGO HINC OCCLVDAM] hinc, hoc eſt, foris, ne, qui ſunt intus, exire ſi velint, poſſint cui rei vſui eſt clauis Laconica, vt diximus. LVDOS EGO HODIE VIVO PRAES. H. S. F. QVOD CR. MORT. &c.] perſonis claris mortuis, ludi funebres fieri ſolebant Romæ. Hoc igitur dicit Tranio, ſe Theuropidi ſeni ludos facturum viuo: quod non ſit futurum mortuo: quia Theuropides non eſt vir aliquis clarus, neque illuſtris: cuiuſmodi perſonæ ſunt tragicæ: ſed homo priuatus, & mercator: cuiuſmodi perſonæ ſunt comicæ. Tale eſt illud in Amphitr. *Viuo fit, quod nunquam mortuo quiſquam faciet mihi.* VIVO PRAESENTI] prouerbium olet. Lucret. lib. 3. *Mortua cui vita'ſt propè iam viuo atque videnti.* Ad quem locum plura. SPECVLABOR PROCVL.] tanquam è ſpecula proſpiciam. SARCINAM IMP. S. ſarcinæ imponuntur iumentis. ſignificat igitur fortaſſe ſe Theuropidem ſenem pro beſtia habiturum, eique tanquam aſino, onus impoſiturum. vel dicamus potiùs ſic eſſe hoc intelligendum, (non enim ſarcinæ, ſed onera iumentis imponuntur) vnde aduenientem ſenem, graui cura, ac moleſtia afficiam: vel vnde aduenientem ſenem pulchrè inſtructum atque ornatum, hoc eſt, moleſtia affectum, hinc amoliar atque abſterream: vt ſit allegoria ab iis, qui ſarcinis onerantur grauioribus. Quin redeo ad illud, quod initiò poſui de iumentis, quibus onera imponuntur ſi quis fortè probabit magis. cum quo congruit quod eſt infrà eadem fabula, ibi, *Vehit hic clitellas, vehit hic alter ſenex. Nouicium mihi quæſtum inſtitui non malum. Nam muliones multos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios.* Pertinet eodem fortaſſis & illud quod eſt in Milite Glorioſo, *Vos modò curate, ego illum probè iam oneratum huc accibo.*

## THEVROPIDES ſenex. TRANIO ſeruus.

*Habeo, Neptune magnam gratiam tibi,*
*Quom me amiſiſti vix à te viuom modò.*
*Verum ſi poſthac me pedem latum modò,*
*Scies impoſuiſſe in vndam, haud cauſſa'ſt, illico*
*Quod nunc voluiſti facere, quin facias mihi.*
*Apage, apage te à me, nunc iam poſt hunc diem*
*Quod crediturus tibi fui, omne credidi?*

Tr. *Ædepol Neptune peccauiſti largiter,*
*Qui occaſionem hanc amiſiſti tam bonam.*

Th. *Triennio poſt Ægypto aduenio domum,*
*Credo expectatus veniam familiaribus.*

Tr. *Nimio ædepol ille potuit exſpectatior*
*Venire, qui te nuntiaret mortuum.*

Th. *Sed quid hoc? occluſa ianua'ſt interdius?*
*Pultabo. heus ecquis iſtas aperit mihi foreis.*

Tr. *Quis homo eſt, qui noſtras ædeis acceſſit propè?*

Th. *Meus ſeruos hic quidem eſt Tranio.* Tr. *ô Theuropides.*
*Here ſalue, ſaluum te aduenisse gaudeo.*
*Vſque ne valuiſti.* Th. *vſque, vt vides.* Tr. *factum optimè.*

Th. *Quid vos inſanine eſtis?* Tr. *quîdum?* Th. *ſic quia*
*Foris ambulatis. natus nemo in ædibus*
*Seruat, neque qui recludat, neque qui reſpondeat.*
*Pultando pedibus penè confregi aſſulas.*

Tr. *Eho an tu tetigiſti has ædeis?* Th. *cur non tangerem?*
*Quin pultando, inquam, penè confregi fores.*

Tr. *Tetigiſtin'? Th. tetigi, inquam, & pultaui. Tr. vah. Th. quid eſt?*
Tr. *Male hercle factum. Th. quid eſt negotij? Tr. non poteſt*
*Dici, quàm indignum facinus feciſti, & malum.*
Th. *Quid iam? Tr. fuge obſecro atque abſcede ab ædibus.*
*Fuge huc, fuge ad me propius, tetigiſtin' foreis?*
Th. *Quomodo pultare potui, ſi non tangerem?*
Tr. *Occidiſti hercle. Th. quem mortalem? Tr. omneis tuos.*
Th. *Di te, deæque omnes perduint cum iſto omine.*
Tr. *Metuo, te atque iſtos expiare vt poſſies.*
Th *Quamobrem? aut quàm ſubitò rem mihi apportas nouam?*
Tr. *Eheus, iube illos illinc amabo abſcedere.*
Th. *Abſcedite. Tr. adéſne attigatis, tangite*
*Vos quoque terram. Th. obſecro hercle quin eloquere iam.*
Tr. *Quia ſeptem menſes ſunt, cùm in haſce adeis pedem*
*Nemo intrò tetulit, ſemel vt emigrauimus.*
Th. *Eloquere quid ita? Tr. circumſpice dum, numquis eſt*
*Sermonem noſtrum qui aucupet? Th. tuum probè eſt.*
Tr. *Circumſpice etiam. Th. nemo eſt, loquere nunc iam.*
Tr. *Capitalis cædes facta'ſt. Th. non intelligo.*
Tr. *Scelus, inquam, factum'ſt iamdiu antiquom & vetus.*
*Antiquom id adeò nos nunc factum inuenimus.*
Th. *Quid iſtuc eſt ſceleſte? aut quis id fecit? cedò.*
Tr. *Hoſpes necauit hoſpitem captum manu,*
*Iſte, vt ego opinor, qui has tibi adeis vendidit.*
Th. *Necauit? Tr. aurúmque ipſi ademit hoſpiti,*
*Eúmque hic defodit hoſpitem ibidem in ædibus.*
Th. *Quapropter id vos factum ſuſpicamini?*
Tr. *Ego dicam, auſculta. vt foris cenauerit*
*Tuus gnatus, poſtquàm redit à cena domum,*
*Abîmus omnes cubitum, condormiuimus.*
*Lucernam fortè oblitus fueram exſtinguere.*
*Atque ille exclamat derepentè maximùm.*
Th. *Quis homo? an gnatus meus? Tr. ſt, tace. auſculta modò,*
*Ait veniſſe illum inſomnis ad ſe mortuum.*
Th. *Nempe ergo in ſomnus? Tr. ita ſed auſculta modò:*
*Ait illum hoc pacto ſibi dixiſſe mortuum.*
Th. *Inſomnis? Tr. mirum quin vigilanti diceret,*
*Qui abhinc ſexaginta annis occiſus foret.*
*Interdum ineptè ſtultus es.*
Th. *Taceo. Tr. ſed ecce quæ ille inquit:*
*Ego tranſmarinus hoſpes ſum Diapontius,*
*Hîc habito, hæc mihi dedita eſt habitatio.*
*Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,*
*Quia præmaturè vita careo. per fidem*
*Deceptus ſum. hoſpes hic me necauit, iſque me*
*Defodit inſepultum, clàm ibidem in hiſce ædibus.*
*Sceleſtus auri cauſſa. nunc tu hinc emigra:*
*Sceleſta hæ ſunt ædes, impia eſt habitatio.*

*Quæ*

*Quæ hic monſtra fiunt, anno vix poſſim e'oqui.*
*Secede.* TH. *Quid obſecro factu'ſt?* TR. *concrepuit foris,*
*Hiccine percuſſit?* TH. *guttam haud habeo ſanguinis,*
*Viuom me arceſſunt ad Acheruntem mortui.*
Th. *Perij. illiſce hodie, hanc conturbabunt fabulam.*
*Nimis quam formido, ne manifeſtò hic me opprimat.*
Th. *Quid tute tecum loquere?* TR. *abſcede ab ianua.*
*Fuge obſecro hercle?* TH *quo fugiam? etiam tu fugis?*
Tr. *Nihil ego formido, pax mihi eſt cum mortuis.*
Th. *Heu Tranio.* TR. *non me appellabis, ſi ſapis.*
*Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi foreis.*
Th. *Quaſo quid ægre eſt? qua res te agitat Tranio?*
*Qui cum iſtac loquere?* TR. *an quaſo tu appellaueras?*
*Ita me di amabunt, mortuum illum credidi*
*Expoſtulare, quia percuſſiſſes foreis.*
*Sed tu etiámne aſtas, nec, quod dico, obtemperas?*
Th. *Quid faciam?* TR. *caue reſpexis. fuge atque operi caput.*
Th. *Cur non fugis tu.* TR. *pax mihi eſt cum mortuis.*
Th. *Scio, quid modo igitur cur tantopere extimueras?*
Tr. *Nihil me curaſſis, inquam, ego mihi prouidero.*
*Tu, vt occepiſti, tantum quantum quis, fugies,*
*Atque Herculem inuocabis.* TH. *Hercules te inuoco.*
Tr. *Et ego, tibi hodie vt det, ſenex magnum malum.*
*Proh di immortales, obſecro voſtram fidem,*
*Quid ego hodie negotij confeci, malùm?*

AMISISTI] miſſum feciſti. SI POSTHAC ME PEDEM LATAM M.] pedis latitudinem modò, hyperbole. Sic Marcus Tullius pro Deiotaro, *Negat vnquam ſe à te in Deiotari tetrarchia pedem diſceſsiſſe.* Idem epiſt. ad Atticum libro 13. epiſtola 19. *Nos cùm flumina & ſolitudines ſequemur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus. pedem è villa adhuc egreſſi non ſumus.* Iterum Plautus ſuprà in Aulularia. *Iſtic adeſto. ſi hercle tu ex iſtoc loco digitum tranſuerſum, aut vnguem latum exceſſeris,* &c ſententia autem hæc eſt: ſi poſthac Neptune, ſcies me non corpus, ſed pedem latum modò, pedem, non quàm longus eſt, ſed quàm latus eſt modò, in vndam maris impoſuiſſe. Non eſt tibi cauſa, ſeu cauſam non dico, quamobrem mihi non facias, quod facere voluiſti, non me fluctibus mergas, atque obruas. NVNC IAM POST HVNC DIEM QVOD CRED. T. F.] id eſt, nunquam tibi poſt hunc diem quidquam committam, quia infidus es ſcilicet. PECCAVISTI LARGITER] magnopere peccaſti. TRIENNIO POST, &c.] triennio poſtquàm diſceſſi domo. EXSPECTATVS] optatus. OCCLVSA IANVA'ST INTERDIVS.] obſerata ianua eſt interdiu. Claudebantur quidem olim fores interdiu: ſed claui non claudebantur, hoc eſt, non occludebantur, vel claudebantur quidem interdiu claui, & obſeruabantur, intus: ſed non foris. Nam ſuprà Tranio oſtium clauſit foris, claui Lacon ca: quod fiebat tum, cùm ædeis erant vacuæ, aut cum paterfamiliàs, eos qui domi erant, nolebat domo egredi poſſe. Hoc igitur eſſe factum miratur Theoropides. INTERDIVS?] interdiu? QVIDVM] quamobrem igitur iſtuc rogas? Terent. in Eunucho, *Nunquidnam hic, quod noli vides? P. te. GN. credo. at nunquid aliud? P quidum? G. quia triſtis es.* ſuprà diximus particulam *dum* hoc loco eſſe inſeparabilem. NATVS NEMO] mortalis nemo, ſic ſuprà, *tanquam ſi intus natus nemo in ædibus habitet.* SERVAT] cuſtodit, cuſtos relictus eſt. NEQVE QVI RECLVDAT] neque qui aperiat oſtium. ASSVLAS] paruos aſſeres, ex quibus foreis conſtant, vnde *aſſulatim* aduerbium, quo ſuprà vſus eſt in Captiuis, *Priuſquam pultando aſſulatim foribus exitium dabo.* MALE HERCLE FACTVM] profectò non oportuit ædeis tangi. QVID IAM?] quamobrem tandem indignum, & malum facinus à me factum eſt, quod has foreis tetigit. OCCIDISTI] perdidiſti: oratio imperfecta, nam deeſt nomen accuſandi caſus, vt licet ex interrogatione ſenis intelligere. PERDVINT] perdant, ſic autem legendum non *perduaxint*, vt habent libri omnes impreſſi, quod indicauit Adrianus Turnebus Aduerſarior. lib. 16. cap. 10. CVM ISTO OMINE] cum iſto malo omine: id eſt, cum iſta oratione, qua meis omnibus exitium & interitum ominaris. METVO, TE, ATQ. ISTOS EXP. VT P.] id eſt, metuo ne te: & tuos impietate purgare non poſſis, expiare, & impiare, opponuntur inter ſe Plautus in Pœnulo, *Impias here, te oratorem verberas.* Horatius oda 5 Epod. *Diris agam vos: dira deteſtatio, nulla expiatur victima.* ILLOS] conſeruos meos, quos tecum duxiſti, & reduxiſti. NE ATTIGATIS] ne attingatis, *attigatis* à verbo compoſito *attigo*, cuius eſt ſimplex *tago*: quo vſi ſunt veteres, pro *tango*. De quo alibi plura. TANGITE VOS QVOQ. TERRAM] genus venerationis, & precationis, *terram tangere.* Macrobius, *cùm Tellurem dicit, manibus terram tangit.* & Varro libr. 1 de re ruſtica, *Hoc ter nouies cantare iubet,*

*terram tangere, deſpuere, ieiunium cantare.* Quæ à Turnebo notata ſunt, lib. Aduerſ. ſuprà proximè commemorato. Neque locus tamen indicatus: quod eſt illi vſitatum: ſed admonendus eſt lector, quod Turnebus præteriit hunc venerandi ritum vſurpari non conſueuiſſe, niſi in iis rebus, quæ ad eos inferos, & ad mortuos pertinent, vt licet ex Macrobii verbis intelligere: & verò Plautus quoque hoc loco indicat. Nam propterea Tranio terram tangi iubet, quia hoſpes ab hoſpite necatus, atque in ædibus defoſſus eſt, vt quidem commentus ille eſt, & vti ſimulat. QVIA SEPTEM MENSES SVNT, CVM IN HASCE AEDEIS PEDEM N. &c ] pedem retulit, id eſt, pedem intulit, iam hoc loquendi genus elegans, & bonis ſcriptoribus Latinis vſitatiſſimũ eſt. *Septem menſes ſunt, cùm,* &c pro ſeptem menſes transacti ſunt, à quo tempore nemo in has ædeis, &c. SEMEL VT EMIGRA.] poſtquam ſemel ex iis emigrauimus, CIRCVMSPICE DVM, NVNQVIS EST SERM. Q. AVC. ] circumſpice igitur, *dum*, particula inſeparabilis, quæ verbo circumſpici, annecti debet. Iubet autem Tranio herum ſuum maiorem circũſpicere, & videre, nunquis ſit eorum, quæ loquũtur, arbiter, quaſi aliquid arcanum, & reconditum, & nõ vulgandum dicturus. SERMONEM NOSTRVM AVCVPET? ] qui ſermones noſtros aucupetur? qui, quæ loquimur, excipere, hoc eſt, exaudire poſſit & velit. tralatio eſt, aucupo, as, autem dixerunt veteres, & aucupor, ris. Iterum Plautus in Truculento, *lepidè acaſtor aucupaui, & mea ſententia.* plura exempla legere licet apud Nonium in verbo *aucupaui*, ſeu *aucupo.* TVTVM PROBE EST ] nulli ſunt arbitri, qui ſermonem noſtrum aucupari poſſint, tutũ eſt, & ſine periculo, licet quiduis dicere, ſoli ſumus. CAPITALIS CAEDES FACTA'ST ] ſcelerata, impia & extremo ſupplicio digna cędes admiſſa eſt. SCELVS INQVAM, &c. vel ex hoc loco intelligere licet, quod iſtis ludimagiſtris linguæ Latinæ, & omnium bonarũ artium imperitis perſuaderi non poteſt, ſcelus ſignificare facinus aliquod, quod inquinat, & impurum reddit: qualis eſt cædes: nam qui cædem commiſerunt, maximè ciuis aut hoſpitis impuras manus habent ipſique impuri ſunt. Prętereà omnis impietas, omnéque factum impium, ſcelus eſt: vt contemnere diuos, ſeu deum potiùs, prodere patriam, non alere, aut non colere parentes & propinquos, eóſque qui parentum loco nobis eſſe debent, vt homines de nobis bene meritos, ſcelus eſt: & qui talia fecerunt, ſcelerati, ſceleſti, ſceleroſi à Latinis appellantur. ANTIQVOM ID ADEO NOS NVNC FACTVM INVEN.] hoc facinus antiquum quidem eſt, ſed nos nunc factum cognouimus, & comperimus. SCELESTE] ſceleſtum appellat Tranionem ſenex impropriè ὑπερβολικῶς. HOSPES NECAVIT HOSPITEM] cædes hoſpitis, cædi parentis proxima. Horat. oda 13. lib. 2. *Illum & parentis crediderim ſui, Fregiſſe ceruicem, & penetralia Sparſiſſe nocturno cruore Hoſpitis,* &c. Virgi. libro 3. Æneid. *fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur* M. Tull. pro Deiotaro, *Vt enim omittam, cuius tanti ſceleris fuerit in conſpectu Deorum penatum necare hoſpitem,* &c. CAPTVM MANV] manu prehenſum. ATQVE ILLE EXCLAMAT, &c.] id eſt, continuò gnatus tuus maxima voce derepentè exclamat. *atque* hîc valet continuò, ſtatim: de quo alibi, *exclamat maximum*, autem Poëtarum & Græcorum more dictum. ſic Horat. epiſtola ad Piſonem: *ſuccurrite longum Clamet io ciues.* ST, TACE ] *St*, parcula eſt, ſilentium indicens, ſuprà in Curculione, *St, tace, tace. P. taceo hercle: quid eſt?* Idem in Caſina *St, tace, atque abi. neque paro, neque hodie coquetur.* Idem in Epid. *St, tacete. habete animum bonum: lo*quido exeo foras Auſpicio.* IN SOMNIS &c. id eſt, ὄναρ, ſeu κατ' ὄναρ, dum dormit ipſe dormientem per ſomnos. hoc enim ſignificat in ſomnis. quamuis autem non omnes qui dormiunt, ſomnient: omnes tamen qui ſomniant (de iis loquor, qui propriè ſomniare dicunt, non de iis quos per translationem ſermonis Latini dicunt ſomniare etiam vigilanteis) omnes igitur, qui verè & propriè ſomniant, dormiunt. hinc fit, vt apud Latinos in ſomnis idem valeat, quod apud Græcos κατ' ὄναρ. Virg. libr. 1. Æneid. *Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago Coniugis, ora modis attollens pallida miris.* Idem lib. 2. *In ſomnis ecce ante oculos mœſtiſſimus Hector Viſus adeſſe mihi, largóſque effundere fletus.* Idem libro 3. *Viſi ante oculos adſtare iacentis In ſomnis multo manifeſti lumine quà ſe Plena per incertas fundebat luna feneſtras.* Idem libro 4. *Me patris Anchiſæ quoties humentibus vmbris Nox operit terras, quoties aſtra ignea ſurgunt. Admonet in ſomnis, & turbida terret imago.* Vbi notat Seruius, *inſomnis* pro *inſomniis*, more ſuo: ſed errat Seruius. Idem ibidem, *egit ipſe furentem, In ſomnis ferus Æneas*, &c. Vbi nota, idem iterum errans inſomnis, pro inſomniis, id eſt, vigiliis: & declinatur inſomnia, æ. Errant, & qui eum ſequuntur. in iis Turnebus lib. Aduerſariorum capite 26. quanquam non dicit ille ſe probare, ne quis dicat me id in eum conferre, quod non ſcripſit. Idem Virg. lib. eodem, *Huic ſe forma dei vultu redeuntis eodem Obtulit in ſomnis.* Idem libro 12. *Ac velut in ſomnis oculos vbi languida preſſit Nocte quies*, &c. Terent. Andr. *Quo æquior ſum Pamphilo, Si ſe illam in ſomnis quàm illum amplecti maluit.* Vbi notat Donatus, *in ſomnis*, id eſt, *per noctem*. M. Tull. libro 1. de Diuinatione, *concubia nocte viſum eſſe in ſomnis ei, qui erat in hoſpitio illum alterum orare, vt ſubueniret, quod ſibi à caupone interitus pararetur,* &c. Idem paucis verſibus pòſt, *in quiete vidiſſe*, dicit pro, *in ſomnis vidiſſe* ibi, *Sæpè tibi meum narraui, ſæpè ex te ſomnium audiui tuum, me, cùm Aſiæ prouinciæ præeſſem, vidiſſe in quiete, cùm tu equo aduectus ad quandam magni fluminis ripam, prouectus ſubitò, atque delapſus in flumen, nuſquam apparuiſſes, me contremuiſſe timore perterritum,* &c. Idem libr. 1. *Párere quadam matrona cupiens, dubitans, eſſétne pręgnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam,* &c. Idem eodem libro, *Ad interpretem retulit, aquilam ſe in ſomnis viſam eſſe factum* Iterum libr. 1. ex Troadib. Eurip. *Quia mater grauida párere ſe ardentem facem Viſa eſt in ſomnis Hecuba* &c. Plautus in Amphitr. *Ibi ſi fortè vidiſſes quendam in ſomnis Soſiam.* SOS. *Non ſoleo ego ſomniculosè heri imperia perſequi. Vigilans vidi: vigilans nunc te video.* &c. En tibi, videre aliquid in ſomnis, & videre vigilantem, inter ſe opponũtur. Idem ibidem. AMPH. *Tu me heri hic vidiſti*] ALC. *Ego, inquam, ſi vis me decies dicere.* AMPH. *In ſomnis fortaſſe.* ALC. *Immò vigilans vigilantem.* Hæc tot exempla collegimus, vt cuiuis ex eis intelligere liceat, eos falli, qui ſcribendum putant *inſomnis*, aut *inſomnis* poſitum putant vna voce pro *inſomniis* ab inſomnia, æ, in quibus eſt Seruius. MIRVM QVIN VIGILANTI DICERET QVI ABHINC SEX.] ironia eſt, *mirum quin* autem valet, *mirum quod non*, ſeu *mirum quare non*. ſuprà in Amphitr. *Mirum quin te aduerſus dicat.* id eſt, mirum Soſiam aduerſus te non dicere ſeu mirũ, quòd Soſia aduerſus te non dicat. Ad quem locũ de hac locutione plura. Huius igitur loci ſententia eſt: mirum quòd non mortuus ille diceret vigilanti, Qui mortuus, abhinc ſexaginta annis occiſus foret. proinde ac ſi dicat, qui fieri potuit, vt qui abhinc annis ſexaginta necatus fuit, diceret aliquid filio tuo vigilanti? Nam qui loquitur cum vigilante & vidente, is viuus ſit, neceſſe eſt. At mortuum eſſe, & viuere, pugnant inter ſe. VIGILANTI] ὕπαρ. DIAPONTIVS] nomen fictũ & Græcum

Græcum. *διαπόντιος* autem idem valet quod Latina vox, tranſmarinus. DEDITA ] in poteſtatem tradita. ACHERVNTEM] in ſedem, ſeu locum inferorum, videtur eſſe aduerbij loco poſitum. ORCVS] Pluto vnde ſit dictus orcus, alibi à nobis dictum eſt. PRAEMATVRE VITA CAREO ] ante diem mortuus ſum: morte non naturali extinctus ſum. PER FIDEM DECEPTVS SVM] dum hoſpiti fidem habeo, deceptus ſum, dum me hoſpiti credo, in fraudem incidi. vel dic, per eius fidem, malam ſcilicet. vt loquitur M. Tull. in orat. pro Sext. Roſcio Amer. *Ad cuius igitur fidem confugiet, cùm per eius fidem læditur, cui ſe commiſerit?* INSEPVLTVM] humatum quidem. & in terram defoſſum, ſed honore ſepulturæ carentem. & nō rite, hoc eſt, non iniecto ter pulnere ſepeltum. SCELESTAE HAE SVNT AEDES] impuræ hæ ſunt ædes, quia reſperſæ hoſpitis ſanguine. Virg. lib. 3. Æneid. *Omnib. idem animus ſcelerata excedere terra, Linquere pollutum hoſpitium* Eod. lib. *Parce pias ſcelerare manus.* CONCREPVIT FORES ] fortaſſe qui intus erant, contrà quàm eis imperatum à Tranione fuerat, ſtrepitum aut ſonitum aliquem ediderant. eum ſtrepitum, vt occulet Tranio, lemuribus & monſtris illis quæ commentus eſt, attribuit. HICINE PERCVSSIT?, ſcit Tranio neminem ex iis, qui foris ſunt, foreis percuſſiſſe: ſed hoc quęrit, vt Theuropidem terreat? quaſi lemures percuſſerint, & eadem opera, vt eorum, qui ſunt intus, ſtrepitū tegat & occultet. GVTTAM HAVD HABEO SANGVINIS ] exſanguis ſum metu. AD ACHERVNTEM ] ad inferos. PERII. ILLICE HODIE HANC CONT. FAB ] hæc ſecum loquitur Tranio, moleſtè ferens Philolachem & ceteros, qui vnà clamare & ſtrepere metuénſque ne tota fallacia aperiatur & pateſiat: quod ſi fiat, tota fabula conturbetur: quæ à monſtris & lemuribus Moſtellaria dicitur. NIMIS QVAM FORM. NE M. ME, OPPR. ] valde metuo, ne me Theuropides in manifeſto mendacio deprehendat. Sic loquitur in Menæchm. *Quin tu taces? Manifeſtò ſaxo tam opprimes.* ETIAM TV FVGIS?] id eſt, quin tu etiam fugis? ánnon tu etiam fugis? PAX MIHI EST CVM MORTVIS ] non læſi mortuos, quare nullas mecum inimicitias gerunt mortui. NON ME APPELL. SI S. ] ſimulat Tranio ſe audire vocem mortui. & ſe appellari à mortuo, quaſi ab ipſo aliquid commiſſum ſit, propter quod ab illo compelletur, atque accuſetur. NIHIL EGO COMMERVI, &c.] quaſi dicat, noli me appellare, neque accuſare, tu qui mortuus es inſepultus, quaſi has foreis percuſſerim. Nam ego nihil commerui. id eſt, nullā culpā admiſi, neque has foreis attigi: ſed hunc ſenem accuſa, qui foreis pulſauit. Hęc autem omnia eò pertinent, vt ſenex territus abſcedat ab ędibus. QVAESO QVID AEGRE'ST? quæſo quid tibi ægrè eſt? quid eſt, quod ægrè fers? EXPOSTVL.] quæri. CAVE RESPEXIS] caue reſpexeris. ne retrò adſpexeris. FVGE ATQ. OP. CAP.] fuge operto capite, φεῦγε ἐγκαλυψάμενος. in rebus dubiis & deſperatis caput operiebāt. ſuprà ſcena ſuperiore: *quin etiam illi hoc dicito. Factură me, vt ne etiam aſpicere adeo audeat.* ad quem locū hac de re plura. NIHIL ME CVRASSIS, INQVAM, &c.] nihil me curaueris, inquam, ego mihi conſuluero, tu tibi conſule. QVANTVM QVIS] quantum potes. ATQVE HERCVLEM INVOCABIS ] Herculem vt, ἀλεξίκακον, id eſt, malorum depulſorem, inuocabis. ET EGO &c.] & ego Herculem inuoco, &c. TIBI HODIE VT DET, SENEX, MAGN. MALVM] hæc dicit Tranio oratione ad ſpectatores verſa, ego quoque ſenex Herculem inuoco, vt tibi det magnum malum. QVID EGO HODIE NEGOT. CONFECI? MALVM ] malùm, hic interiectio eſt.

## DANISTA, THEVROP. ſenex, TRANIO ſeruus.

SCeleſtiorem ego annum argento fœnori,
Nunquam vllum vidi, quàm hic mihi annus obtigit,
A mane ad noctem vſque in foro dego diem.
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego perij planè in perpetuum modum.
Daniſta adeſt, qui dedit argentum fœnori,
Qui amica eſt emta, quoque opus in ſumtus fuit.
Manifeſta res eſt, niſi quid occurro prius,
Ne hoc nunc ſenex reſciſcat, ibo huic obuiam.
Sed quidnam hic ſeſe tam citò recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam hic inaudiuerit.
Accedam atque appellabo. heu, quàm timeo miſer.
Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius,
Sicut me habet. verùm vtut res ſe habet,
Pergam turbare porrò. ita hac res poſtulat.
Vnde is? Th. conueni illum, vnde haſce ædeis emeram.
Tr. Nunquid dixiſti de illo quod dixi tibi?
Th. Dixi hercle verò, atque omnia. Tr. va miſero mihi.
Etiam fatetur de hoſpite? Th. immò pernegat.

Tr. *Cape hercle te obſecro, cum eo vna iudicem.*
*Sed eum videto vt capias, qui credat mihi.*
*Tam facile vinces, quàm pirum volpes comeſt.*
*Metuo ne technæ meæ perpetuò perierint.*
Th. *Quid tute tecum?* Tr. *nihil enim. ſed dic mihi,*
*Dixtin' quæſo?* Th. *dixi inquam, atque, ordine omnia.*
Tr. *Etiam fatetur de hoſpite?* Th. *immò pernegat.*
Tr. *Negat?* Th. *negat, inquam.* Tr. *perij oppido, cùm cogito.*
*Non confitetur?* Th. *dicam, ſi confeſſus ſit.*
*Quid nunc faciendum cenſes?* Tr. *egon' quid cenſeam?*
*Cape obſecro, hercle te, cum eo vna iudicem.*
*Sed eum videto, vt capias, qui credat mihi.*
*Tam facilè vinces quàm pirum volpes comeſt.*
*Miſericordias tandem habere hominem oportet*
*Illi bucidæ erunt multo potiùs quàm ego ſim reſtio.*
*Mane tu, atque aſſiſte illico.*
Da. *Sed Philolachetis eccum ſeruum Tranium,*
*Qui mihi neque fœnus, neque ſortem argenti danunt.*
Th. *Quo tu te agis?* Tr. *nec quoquam abeo. næ ego ſum miſer.*
*Sceleſtus, natus diis inimicis omnibus.*
*Iam illo præſente adibit. næ ego homo ſum miſer.*
*Ita & hinc & illinc exhibent negotium,*
*Sed aucupabo adire.* Da *hic ad me it, ſaluus ſum.*
*Spes eſt de argento.* Tr. *hilarus eſt, fruſtra iſtic homo.*
*Saluere iubeo te mi Saturides bene.*
Da. *Salue & tu. quid de argento?* Tr. *abi ſis belua.*
*Continuò adueniens pilum iniecisti mihi.*
Da. *Hic homo eſt inanis.* Tr *hic homo eſt certè hariolus.*
Da. *Quin tu iſtas mittis tricas?* Tr. *nunquam potuiſti mihi*
*Magis opportunus aduenire quàm aduenis.*
Da. *Quid eſt?* Tr. *concede huc.* Da. *quin mihi argentum redditur?*
Tr. *Scio te bona eſſe voce, ne clames nimis.*
Da. *Ego hercle verò clamo.* Tr. *ah gere morem mihi.*
Da. *Quid tibi ego morem vis geram?* Tr. *abi quæſo hinc domum.*
Da. *Abeam?* Tr. *redito huc circiter meridie.*
Da. *Reddetúrne igitur fœnus?* Tr. *reddetur, nunc abi.*
Da. *Quid ego huc recurſem, aut operam ſumam, aut conteram?*
*Quid ſi hìc manebo potius ad meridiem?*
Tr. *Immò abi domum, verum hercle dico. abi modò*
Da. *Quin vos mihi fœnus date quid nugamini?*
Tr. *Eu, hercle næ tu abi modò, auſculta mihi.*
Da. *Iam hercle ego illunc nominabo hic.* Tr. *euge, ſtrenuè.*
*Beatus verò es nunc cùm clamas.* Da. *meum peto.*
*Multas me hoc pacto iam dies fruſtramini.*
*Moleſtus ſi ſum, reddite argentum, abiero.*
Tr. *Reſponſiones omnes hoc verbo eripis.*
*Sortem accipe.* Da. *immò fœnus, id primùm volo.*
Tr. *Quid tu te hominem, hominum omnium tæterrime.*

*Veniſti huc extentatum ?agas quod in manu eſt,*
*Non dat,non debet.*Da.*non debet?*Tr.*nec erit quidem.*
*Ferre hoc potes,an mauis ut aliquò abeat foras?*
*Vrbem exſul linquat factus hic cauſſa tui?*
*Cui ſortem vix dare licebit.*Da.*quin non peto.*
Th. *Eia maſtigia ad me redi.*Tr.*iam iſtic ero.*
*Moleſtus ne ſis,nemo dat,age quod lubet*
*Tu ſolus credo fœnore argentum datas.*
Da. *Cedò fœnus.redde fœnus,fœnus reddite,*
*Daturin' eſtis fœnus actutùm mihi?*
*Date mihi fœnus.*Tr.*fœnus illic,fœnus hic.*
*Neſcit quidem niſi fœnus fabularier,*
*Veterator. neque ego tetriorem beluam*
*Vidiſſe me vnquam quenquam,quàm te,cenſeo.*
Da. *Non edepol nunc me tu tuis verbis territas.*
*Calidum hoc eſt,& ſi procul abeſt,vrit malè.*
Th. *Quod illud eſt fœnus obſecro,quod illic petit?*
Tr. *Pater eccum aduenit peregrè non multo prius*
*Illius.is tibi & fœnus,& ſortem dabit.*
*Ne inconciliare quid nos porrò poſtules.*
*Vide num moratur?*Da.*quin feram ſi quid datur.*
Th. *Quid ais tu?*Tr.*quis vis?* Th.*quis illic eſt? quid illic petit?*
*Quid Philolachetem gnatum compellat meum*
*Sic,& præſenti tibi facit conuicium?*
*Quid illi debetur?*Tr.*obſecro hercle te,iube*
*Obiici argentum huic ob os impura belua.*
Th. *Iubeam?*Tr.*iube homini argento os verberarier.*
Da. *Perfacilè ego ictus perpetior argenteos.*
Th. *Quod illud argentum eſt?*Tr.*huic debet Philolaches*
*Paulùm.*Th.*quantillum*Tr.*quaſi quadraginta minas.*
Da. *Ne ſanè id multum cenſeas;paulum id quidem eſt.*
Tr. *Audin? videtúrne obſecro hercle idoneus,*
*Daniſta qui ſit?genus quod improbiſſimum'ſt.*
Th. *Non ego iſtuc curo,quis iſte ſit,vnde ſit:*
*Illud volo mihi dici,id me ſcire expeto.*
*Adeò etiam argenti fœnus creditum audio.*
Tr. *Quattuor quadraginta illi debentur minæ.*
*Dic tu daturum,vt abeat.*Th *egon' dicam dare?*
Tr. *Dic.*Th.*egóne?*Tr.*tu ipſus.dic modo,auſculta mihi.*
*Promitte:age,inquam,ego iubeo.*Th.*reſponde mihi.*
*Quid eo eſt argento factum?*Tr.*ſaluum eſt.*Th.*ſoluite*
*Vosmet igitur,ſi ſaluum eſt.*Tr.*ædeis filius*
*Tuus emit.*Th.*ædeis?*Tr.*ædeis.*Th.*euge,Philolaches*
*Patriſſat,iam homo in mercatura vortitur.*
*Ain tu?ædeis?*Tr.*ædis,inquam:ſed ſcin' cuiuſmodi?*
Th. *Qui ſcire poſſim?*Tr.*vah.*Th.*quid eſt?*Tr.*ne me roga.*
Th. *Nam quid ita?*Tr.*ſpeculo claras,clarorem merum.*
Th. *Bene hercle factum.quid?eas quanti deſtinat?*

Tr. *Talentis magnis totidem, quot & ego & tu ſumus.*
*Sed arraboni has dedit quadraginta minas?*
*Hinc ſumpſit quas ei dedimus, ſatin' intelligis?*
*Nam poſtquam hacce ædes ita erant vt dixi tibi,*
*Continuò eſt alias ædis mercatus ſibi.*

Th. *Bene hercle factum.* Da. *heus iam appetit meridies.*

Tr. *Abſolue hunc, quæſo, vomitum, ne hic nos enecet.*
*Quattuor quadraginta illi debentur minæ,*
*Et ſors & fœnus.* Da. *tantum eſt, nihilo plus peto.*

Tr. *Velim quidem hercle, vt vno nummo plus petas.*

Th. *Adoleſcens mecum rem habe.* Da. *nempe abs te petam.*

Th. *Petito cras.* Da. *abeo ſat habeo, ſi cras fero.*

Tr. *Malum quod iſti dij, deæque omnes duint.*
*Ita mea conſilia perturbat peniſsimè.*
*Nullum ædepol hodie genus eſt hominum tætrius,*
*Nec minus bono cum iure, quàm Daniſticum.*

Th. *Qua in regione iſtas ædeis emit filius?*

Tr. *Ecce autem perij.* Th. *dicíſne hoc quod te rogo?*

Tr. *Dicam, ſed nomen hominis quæro quod ſiet.*

Th. *Age comminiſcere ergo.* Tr. *quid ego nunc agam?*
*Niſi vt in vicinum hunc proximum mendacium,*
*Eas emiſſe ædis huius dicam filium?*
*Calidum hercle audiui eſſe optimum mendacium,*
*Quicquid dei dicunt, id rectum eſt dicere.*

Th. *Quid igitur iam commentu's?* Tr. *dij iſtum perduint,*
*Imo iſtunc potius. de vicino hoc proximo*
*Tuas emit ædis filius.* Th. *bonan' fide?*

Tr. *Siquidem es argentum redditurus, tum bona.*
*Si redditurus non es, non emit bona.*

Th. *Non in loco emit perbono has.* Tr. *immo optimo.*

Th. *Cupio hercle inſpicere has ædis. pulta dum fores.*
*Atque euocato aliquem intus ad te Tranio.*

Tr. *Ecce autem nunc quid ego dicam neſcio,*
*Iterum iam ad idem ſaxum me fluctus ferunt.*
*Quid nunc? non hercle quid nunc faciam, reperio:*
*Manifeſtò teneor.* Th. *euoca dum aliquem foras,*
*Qui circunducat.* Tr. *heus tu. at hic ſunt mulieres.*
*Videndum eſt primùm, vtrùm ex velint, an non velint.*

Th. *Bonum æquómque oras, percontare & roga,*
*Ego hic tantiſper dum exis, te opperiar foris.*

Tr. *Dij te, deæque omnes funditus perdant ſenex,*
*Ita mea conſilia vndique oppugnas mala.*
*Euge optimè. eccum dominus ædium foras,*
*Simo progreditur ipſus. huc conceſſero,*
*Dum mihi ſenatum conſilij in cor conuoco.*
*Igitur tum accedam hunc, quando quid agam inuenero.*

SCELESTIOREM ] hyperbole, vituperatoris & accuſatoris propria. voluit enim dicere ſimpliciter, magis aduerſum, ſeu magis incommodum. ARGENTO FOENORI, &c. ] ſubintelligendum locando, hoc.

*locando*, hoc modo, ſceleſtiorem ego annum argento fœnori locando nunquam vidi, quàm hunc. DEGO DIEM] tranſigo, & traduco diem. LOCARE] locare fœnori: collocare. M. Tull. libr. 2. de officiis, *Sed vt pecuniæ non quærendæ ſolùm ratio eſt, verumetiam collocandæ, quæ perpetuos ſumtus ſuppeditet, nec ſolum neceſſarios, ſed etiam liberaleis: ſic & gloriæ*, &c. DANISTA ADEST] Daniſta, hoc eſt, fœnerator. Hic fœnerator, dum ad Philolachem venit, vt pecuniam quam ei fœnori dedit, repetat, aut fœnus exigat, caſu Tranioni eius ſeruo ſit obuiam. hinc turba oritur, metúſque Tranioni iniicitur, ne tota fallacia pateſiat. augetur metus celeriore, quàm ſperarat Tranio Theuropidis reditu: qui è veſtigio domus venditorem adierat, & cum eo egerat, vt pretium redderet, & domus eſſet inemta, propter eam cauſam, quam ſeruus confixerat: quod cum ille pernegaſſet, domum illicò rediit Theuropides. QVI AMICA EST EMTA] quo argento Philematium emta eſt. MANIFESTA RES EST, &c.] deprehendor & opprimor in manifeſto facinore, niſi prouideo, vel niſi anteuerto, vel niſi præoccupo, vel niſi priùs obuiam eo. SED QVIDNAM HIC ESSE TAM CITÒ, &c.] ſed quidnam cauſæ eſſe dicam, quamobrem ſenex tam citò domum redeat? INAVDIVERIT] audiuerit. ſuprà in Aulul. *Credo ego iam illum inaudiiſſe mihi eſſe theſaurum domi*. NIHIL EST MISERIVS, QVAM AMM. H. C.] Sic M. Tull. pro Milone. *Magna vis eſt conſcientiæ iudices, & magna in vtranque partem: vt neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccarint.* Idem pro Sext. Roſc. Amer. *Sua quemque fraus, & ſuus terror maximè vexat, ſuum quemque ſcelus, amentiáque afficit: ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæque animi terrent. hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque furiæ*. &c. Eadem iterantur in Orat. pro P. Sext. Sic Ouid. libro 1. Faſt. *Conſcia mens, vt cuique ſua eſt, ita concipit intra pectora pro facto ſpémque metúmque ſuo*. SICVT ME H.] ſicut me habet animus male conſcius. PERGAM T. P.] pergam turbas excitare porrotenus. Hoc à Poëta probabiliter ſcriptum eſt. Nam qui ſibi malè conſcij ſunt, & qui culpam commeruerunt, turbare ſtudent, & res nouas quærunt, & belli cupidiores ſunt, quàm pacis, atque otij. Quam ſententiam planiùs & pluribus verbis expreſſit infrà ead. fab. ibi, *Facio idem quod plurimi alij, quibus res timida aut turbida eſt, pergunt turbare vſque, vt ne quid poſſit conquieſcere*. Exemplo erit Pericles, qui cum pecuniam publicam tractaſſet, eámque inſumſiſſet & conieciſſet in propylæa illa præclara & nominatiſſima, neque ſatis commode ſe tantarum impenſarum rationē referre poſſe videret: quo pacto rationem non referret potius, quàm quomodo referret, ſibi vidēdum eſſe exiſtimauit: atque ita bellum graue, magnum & difficile excitauit. quod & noſtra æta e à quibuſdam ob eandem cauſam, & eodem conſilio factum eſſe notiſſimum eſt. Iam *turbare*, hîc abſolutè poſitum eſt, pro, turbas facere atque excitare. Sic Cælius ad Ciceronem, *M. Seruilius, poſt quàm vt cœperat, in rebus omnibus turbarat*, &c. NVNQVID DIXISTI DE ILLO, &c.] hanc domum eſſe ſceleratam, & in ea cædem capitalem eſſe factam. VAE MISERO MIHI] hæc loquitur Tranio ad ſpectatores verſus, & à ſene auerſus, conſilij inops, & quò ſe vertat, neſciens. IVDICEM] arbitrum. Ter. Heaut. *Me cepere arbitrum*. SED EVM VID. VT CAPIAS. QVI CR. M.] vel apertè ludit ſenem Tranio ſeruus, vel hæc ſummiſſa voce loquitur, ad ſpectatores verſus. TAM FACILE VINC. Q. P. VVLP. C.] *minimo negotio vinces*. Facilimè enim vulpes pirum comeſt. Dicunt tamen quidam eſſe contrariam ſententiam: & ſignificare ſeruum ægrè, & non facilè victurum ſenem. quod vulpes gallinas & ſimileis aueis altileis facilius comeſſe ſoleat, quàm pira. Iteratur hic verſus cum duobus ſuperioribus infrà non longè. METVO NE TECHNAE MEAE, &c.] hæc loquitur Tranio ſummiſſa voce ad ſpectatores verſus. *techna*, autem id eſt, fallaciæ, aſtutiæ, doli. ſic ſup. in Capt. *Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus ſum miſer huius ſceleſti technis*, &c. QVID TVTE TECVM] quid tu ipſe tecum loqueris? ſic Ter. in Heaut. *ſed repriमam me. nam in metu eſſe hunc illi eſt vtile*. CLIN. *quid tute tecum?* DICAM SI CONFES SIT] dicerem ſi confeſſus eſſet. DANVNT] dant. QVÒ TVTE AGIS?] quò tu te confers? quò abis? ſic Ter. Andr. *quid, tu? quò hinc te agis?* Sic Græci, ποῖ σὺ κομίζεις; Sophocl. in Antig. Σὺ μὲν κομίζοις ἂν σεαυτὸν, ᾗ θέλεις, Ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον. NAE EGO SVM MISER] hæc, & quæ deinceps ſequuntur loquitur ſecum Tranio, vſque ad ea quæ loquitur Daniſta. NATVS DIIS INIMICVS OMNIB.] Horat. Satyr. 5. lib. 1. *dehinc Gnatia Lymphis, Iratis extructa dedit riſúſq. iocóſq.* & Sat. 3. li. 2. *Iratis natus paries diis atque poetis*. Ter. Andr. *neſcio. Niſi mihi deos ſatis ſcio, fuiſſe iratos, qui auſcultauerim*. IAM ILLO PRAESENTE A] hic fœnerator iam me adibit ſene præſente, & pecuniam poſcet. OCCVPABO] anteuertam. MI SATVRIDES] ſecutus ſum Camerarij coniecturam. Nam libri omnes habent *ſaturitas*. *Saturides* patronymicum, Satyri filius. ABI, SIS, BELLVA] abi, ſi vis, bellua. PILVM INIECISTI M.] iaculum intorſiſti mihi. ſic ſup. in Epid. dixit, *tragulam in te inicere adornat*. HIC HOMO EST INANIS] hæc ſecum loquitur Daniſta, ita tamen vt exaudiat Tranio. EST HARIOLVS] rectè diuinat: rectè auguratur, cùm dicit me inanem eſſe. QVIN TV ISTAS MITTIS TRICAS?] quin tu iſtas moras miſſas facis? quin tu iſta, quæ ſolutionem morātur, & impediunt, omittis? tricæ dictæ, quaſi tericæ, inquit Nonius, quod pullos gallinaceos impediūt, atque inuolant pili pedibus implicati. Plautus Curcul. *Quod argentum tu mihi, quas tricas narras?* Idem in Epid. *aliqua ope exſoluar, extricabor aliqua*. CONCEDE HVC] tranſi huc. veni huc. SCIO TE BONA ESSE VOCE] ſcio te voce valere, οἶδα ὅτι βοὴν ἀγαθὸς εἶ. CIRCITER MERIDIE] *circiter* hoc loco aduerbium eſt, alioqui dixiſſet *circiter meridiem*. REDDETVR NE IGITVR FOENVS?] & hîc, & infrà eodem verſu *reddetur* ſcriptum eſt cum vno d. in noſtris libris manuſcriptis, quomodo in ſuis ſcriptum eſſe notat Camerarius. Ego tamen *reddetur*, vtrobique edendum curaui cum duobus dd. AVT OPERAM S.], aut operam inſumam, ſiue ſuſcipiam, &c. QVIN VOS MIHI FOENVS D] immo potius vos mihi fœnus date. hic dicit fænus date: ſuprà, *fænus reddetur*. HARCL. NAE TV,] oratio conciſa & perplexa, vt hominis perturbati, & metuentis, & æſtuantis. oratio autem integra fuiſſet, ſi addidiſſet *moleſtus es*, aut aliquid aliud tale. BEATVS VERÒ ES NVNC CVM CL.] præclarum quiddam, & laude dignum facere videris, nunc, cum vociferaris, & clamorem tollis. ironia eſt. MEVM PETO] peto quod mihi debetur, nam quod nobis debetur, noſtrum quodammodo eſt, alioqui quod mutuo aut fœnori dedimus, propriè noſtrum non eſt. Nam deſiit eſſe noſtrum, & eius cui mutuauimus, & fœnerati ſumus ſeu fœnerauimus, factum eſt. FRVSTRAMINI] luditis: verbis inanibus paſcitis. RESPONSIONES OMN. H. V. ER.] verba ſunt Tranionis, quæ cum ironia, & riſu pronuntianda ſunt. hac ſententia. hic Daniſta, ſpectatores, reſponſiones omneis mihi hac oratione eripit, cùm dicit reddite argētū, abiero. vel dic, hoc verbo propriè *abiero*. SORTEM ACCIPE] τὸ κεφάλαιον. Caput, pecuniam principalem

quæ fœnus parit. Horat. Sat 2. libr. 7. *Quinas hic capiti mercedes exſecat.* QVID? TV TE HOMINEM HOMINVM OMNIVM TAETERRIME VENISTI HVC EXTENTATVM?] quid? tu homo omnium hominum ſpurciſſime, & impuriſſime veniſti huc, vt te, & vireis tuas, & latera tua, & vocem tuã extẽtares, id eſt, expromeres, experireris, cõtenderes, atque oſtentares? ſic autem habent lib. noſtri veteres omnes ad vnum, & probatur mihi hæc ſcriptura. Eſt autem *extentatum* à verbo frequentatiuo indicatiui modi, *extento, tas*, quod valet, valdè, & ſæpè extendo, quo & ſuprà in Bacchid. vtitur, *Quæ te mala crux agitat. ad iſtunc qui modum alieni vireis tuas extentes brachio?* libri vulgati tamen fortaſſe non malè, habent *oſtentatum* ſed eam vocem puto eſſe hoc loco ſuppoſitam, minimèque germanam Plautinam. Ne hoc quidem diſſimulabo: Camerarium edidiſſe, *exſternatum*, quod ſi quis probabit, hunc locum ſic explicabo, Túne huc veniſti, vt te clamando mente alienares? vel ſic, Túne huc veniſti, vt inſanè clamando, mente alienata videreris? Nonius, *exſternauit*, inquit, vt conſternauit, id eſt, dementem fecit. Catull. *Ah miſera aſſiduis quàm luctibus exſternauit Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.* præterea video etiam nonnullos admonuiſſe in ſuis libris manuſcriptis ita ſcriptum eſſe, *Veniſti huc exenteratum*, &c. quid ſit autem *exenterare*, ſuprà dictum eſt, in Epid. ibi, *centrum cultrum habeo. ſenis qui exinterem Marſupium* Poſtremò ſic arbitror legendum, *Quid? tu te hominem hominum omnium taeterrimum Veniſti*, &c. Alioqui ſic erit legendum, *Quid tu te homo omnium taeterrime*, &c. quod ſi probabitur, *quid* erit duarum ſyllabarum: in prouocabulo *te*, autem, e non elidetur, ſed fiet hiatus. Porrò in *omnium*, fiet συνίζησις vt ſit duarum ſyllabarum. AGAS QVOD IN MANV'ST] agas quod in poteſtate tua eſt. agas quod penes te eſt. NON DAT] non dat tibi argentum Philolaches, hoc eſt, non dabit vel dic propriè, non dat nunc, ſed aliàs dabit. NEC ERIT QVIDEM] lego *ne curat quidem*, parua immutatione facta ſcilicet verſa e vocali in u. Quidam amicus meus ſic maluit emendari, *ne quærit quidem*. FERRE HOC POTES, &c] potes eſſe contentus ſorte, an mauis, &c. vel ſic: potes æquo animo accipere ſortem, an mauis, &c. vel ſic: potes æquo animo ferre ſortem, an mauis, &c CAVSA TVI?] cauſa tua? EIA MAST. AD ME REDI] reuocat Tranionem ſenex nimium diu cum Daniſta altercantem. IAM ISTIC ERO] verba ſunt Tranionis ſeni reſpondentis, ſe iam adfuturum. DATAS] *datas*, ſecundæ perſonæ, verbo frequentatiuo dato, as, at, quod valet, crebrò do. FOENVS ILLIC FOENVS HIC] fœnus vbique auditur. fœnus in illo loco, fœnus in hoc auditur, nulla vſquam vox niſi fœnus auditur FABVLARIER] loqui. CALIDVM HOC EST: ET SI PR. &c] allegoria eſt. quæ ſunt valdè calida, etiam longè diſtantia, vrunt tamen, ita, quæ moleſta ſunt auditu, etiam è longinquo loco offendunt. ſignificat Daniſta orationem ſuam de fœnore moleſtum eſſe Tranioni: quamuis diſcedat ille, ſe nihilominus fœnus, ſublato clamore, flagitaturum, & proinde hoc pacto ei moleſtum futurum. NE INCONCILIARE QVID NOS P. P.] ne pergas nos porrò tibi inimicos reddere atque in te irritare. *inconciliaſti*, inquit Feſtus, *commouraſti, commendaſti*, vel, vt antiqui, *dolum decepiſti* ſup. in Bacchid. *Hoc quod ipſe fuit accuratum huius, quod poſſet mali facere, & in me reconciliare copias omneis meas.* VIDE NVM MORATVR?] vide, num te ſenex moratus quin tibi fœnus numeret: nunquid tibi ſenex in mora eſt, quin tibi quod debetur, ſoluat? QVIN FERAM QVID DATVR] atquin ego accipiam, ſi quid mihi datur: vel ſic, Immò, ne me iocari putes, ego accipiam, ſi quid mihi datur. QVIS ILLIC EST?] quis ille eſt? IVBE OBIICI ARGENTVM HVIC OB OS IMP. B.] iube huic Daniſtæ in os ſeu contra os argentum impingi, ſeu intorqueri ſeu iniici. Virg. Æneid. 6. *Melle ſoporatam, & medicatis frugib. offam Obiicit* IVBE HOM. ARG. OS VERB.] Idem dicit quod ſuprà proximè, ſed aliis verbis. PERFAC. EGO ICTVS P. ARG.] ictus argenteos, vrbanè dictum à Lenone, quia dixerat Tranio, *iube homini argento os verberarier.* AVDIN'? VIDETVRNE, OBSECRO HERCL. IDON &c.] ironia eſt ſubamara: qua deridet Tranio ſeruus Daniſtam Nam cùm ſignificare videatur, eum eſſe indignum, qui ſit fœnerator, quaſi vir ſit melior, quàm vt hanc artem factitet, planè aliud & ſentit, & vult intelligi. GENVS QVOD IMP. EST] quod hominum genus improbiſſimum eſt. ILLVD VOLO MIHI D.] illud volo mihi à te dici, quod id argentum ſit quod ei debeatur ADEÒ ETIAM ARG. F. C. A.] quin etiam argenti fœnus Daniſtæ deberi audio. QVATTVOR QVADRAG. &c.] quatuor, pro fœnore: quadraginta pro ſorte. PHILOLACHES PATRISSAT] Philolaches patrem imitatur. Sic Terent. Adelph. *Laudo Cteſipho: patriſſas. abi, virum te iudico* IAM HOMO IN MERC. VORTITVR] in mercatura verſatur. Nonnulli libri habent, *iam homo demum ad mercatum aduertitur.* fortaſſe non malè, pro, *animum ad mercatum aduertit.* SPECVLO CLARAS: CLAR. M] ædeis ita claras, vt cum ſpeculo comparari poſſint: vel, vt loco ſpeculi eſſe poſſint. vel vt ſpeculum ex iis confici poſſit: ædeis ad ſpeculum claras, i. etiam ſi cum ſpeculi ſplendore, & leuore conferantur ſatis clarorẽ merum: i. ædeis ipſo claro re clariores: vel certè æquæ claras, vt eſt ipſe claror claras. hyperbole eſt. BENE HERCL. FACTVM] ſermo probantis ac ludentis. QVANTI DESTINAT?] quãti emit? tempus præſens pro præterito. TALENTIS MAGNIS TOTID Q. &c.] id eſt talentis magnis duobus. quantum autem valeat talentum magnum, ex ipſo Plauto cognoſcere licet, infrà enim Theuropides ſenex ex Tranionis verbis, qui dixit eas ædeis duobus talentis magnis à Simone quodã emtas eſſe, & quadraginta minas arraboni datas, colligit octoginta minas Simoni deberi. Quod ſi octoginta minæ, præter illas quadraginta, quæ arraboni datæ ſunt, venditori debentur: ergo duo talenta magna, valent centum & viginti minas. quod ſi verum eſt, vt eſt: ergo talentum magnum valet minas ſexaginta. Atque hoc notat Seruius ad illud Virgil. Æneid. 5. *auri, argentique talenta* SED ARRABONAS DEDIT Q. M.] arrabo, pretij particula eſt, quæ venditori datur ad firmandam emtionem quaſi pignoris loco. Donat. ad illud Terent. in Heaut. *Ea relicta huic arraboni eſt, pro illo argento.* Notat. arrhabo, dicitur merces, ſeu corollarium, & eſt quod prius datur, vt reliquum reddatur. Aul. Gel. libr. 17. c. 2. *Cùm tantus* inquit, *arrhabo penes Samnites, Pop. Rom. eſſet: arrabonem dixit* 1D. C. *obſides: & id maluit, quàm pignus dicere, quoniam huius vocabuli in ea ſententia, grauior acriórque eſt. Sed nunc arrabo in ſordidis verbis haberi captus. ac multo rectius videtur arra. quanquam arram quoque veteres ſæpè dixerunt.* HINC SVMS, &c.] ab hoc Daniſta ſumſit eas quadraginta minas, quas Simoni daremus NAM POSTEAQ. HASCE AED. &c.] nam quia hæ ædes erant tales qualeis dixi tibi, &c. poſteaquàm inuenimus hæce ædes quas tu emiſti. CONTIN. ET AL. AED. M. S.] centum viginti minis. APPETIT MERID.] appropinquat meridies. ſic ſuprà in Aul. principio *propinqua partitudo cui appetit*, ad quem locum plura. Verba autem ſunt Daniſtæ

quem.

quem Tranio iuſſerat circiter meridie reuerti, vt ſcilicet eũ hoc pacto ablegaret, atque vt eo defungeretur. Nã Romani meridie, & poſt meridiem apud magiſtratus nihil agebant, neque paciſcebantur, neque ſoluebant creditori. quod tamen non eſt vſquequaque verum. Nam diebus faſtis, prætor vrbanus ius dicebat vſque à mane ad veſperum. ABSOLVE HVNC QVAESO VOM ] expedi hunc quæſo fœneratorem hominem impurum. Lucil. in Satyr. *In numero quorum nunc primus Trebellius multum Lucius marcebat febris ſenium vomitus, pus.* VELIM QVIDEM HERCLE, VT VNO NVMMO PL. P. ] hoc eo dicit, quòd qui plus petebat, cauſa cadebat. plus autẽ petitur, quatuor modis re, tempore, loco cauſa. Re, vt ſi cum mihi centum aurei debeantur tantum. centum & viginti petam. Tempore, vt ſi quod mihi nonis Ianuarijs debeatur. calendis Ianuarijs petam, aut ſi quod mihi ſub conditione debeatur, antè quam conditio extiterit, petam Loco, vt ſi quod mihi Epheſi debeatur, Romæ petã. Cauſa, vt ſi cum mihi Stichus, aut decem aurei debeantur, Stichũ ſimpliciter, aut decem aureos item ſimpliciter petam: quoniam ita petendo, cum debitore male ago, cuius eſt eligendi optio, vtrum det Stichũ, an decẽ aureos. Huc pertinẽt illa, quę refert M. Tullius lib. 2 de Oratore ad Q. fratr. de Hypſeo & Cn. Octauio: quorum alter lege agendo plus petebat, quàm pupillo, quẽ defendebat, debebatur: & ita cauſa cadebat, alter actionem excludens, ne aduerſarius cauſa caderet, recuſabat. Idem pro Roſc. comœdo. *Hic tu ſi amplius LL.S. nummo petiſti, quàm tibi debitũ eſt, cauſam perdidiſti: propterea quod aliud eſt iudicium, aliud arbitrium.* ADOLESCENS MECVM REM H. ] his verbis ſe Theuropides debitorem conſtituit cum Daniſtã iubet ſecum rem habere, hoc eſt, cùm promittit nudo pacto, & ſine ſtipulatione ſe pro filio pecuniã ſoluturum, ex qua conſtitutione oritur actio de cõſtituta pecunia. MALVM QVOD ISTI DII DEAEQVE ] genus imprecationis. hæc autem ſecũ loquitur ſeruus Tranio. DVINT ] dederint: dent. POENISSIME ] ſuperlatiuum ab aduerbio pœnè. Notat Priſcian. lib. 3 vbi hunc verſum profert, *Ita mea conſilia peruertit pœniſſimè.* Et præterea lib. 15 Animaduertendum autem eſt vtrobique apud Grammaticum illũ ſcriptum ſeu impreſſum eſſe, *peruertit*, cum in omnib. exemplaribus & editionibus Plautinis, legatur, *perturbat* TETRIVS ] impurius, fœdius ſpurcius. Horat. Sat. 1 lib. 1: *Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli Cauſa, ſed ignotis perierunt mortibus illi.* NEC MINVS INNOCVM I. ] nec ab æquo, & bono alicuius ius bonum eſt. æquum bonum, id eſt, ius vtilius. ius moderatum. contrà ius ſummum, ſumma iniuria. Sic Ariſtot. lib. 5 de Moribus τὸ ἐπιεικὲς, τὸ δίκαιον. ECCE AVTEM P. ] alia rurſus conſilij copia. hic conflictatur Tranio, à quo dicat ædeis emptas eſſe, neſciens idcirco ſecum loquens ſe periiſſe dicit NISI, VT IN VICINVM HVNC PROX. M. ] ſubintell. conferam? conuertam? hæc ſententia, niſi vt dicam Philolachem ædeis has proximas, quæ ſunt vicini Simonis emiſſe, vt poſtea ipſe Tranio interpretatur. CALIDVM HERC. AVDIVI, &c. ] calidum, id eſt, ſubitum, & ſubito inuentum θερμὸν, vt conſilium calidum, quod non eſt cogitatum, neque meditatum, ſed quod ex tempore venit in mentem, θερμὰ, ſimiliter Græci appellant ex quo θερμουργοὶ, qui calidis conſiliis in rebus agendis vtuntur vel, qui in rebus gerẽdis neque multam cogitationem adhibere neque multo conſilio vtuntur. Terent. Eunuch. *Vide ne nimium calidum hoc ſit modo.* QVIDQVID DEI DICVNT ID R. EST D. ] id eſt, quidquid ſubitò venit in mentem: ſed quidquid Dij monent, & ſuggerunt, id oportet dicere. Videtur enim quidquid nobis ſubitò, & impræmeditatum venit in mentem quaſi, diuinitus ſuggeſtum, non noſtro conſilio euigilatum, aut à nobis excogitatum. Quidam hunc verſum ſic explicant: Quidquid Mercurius monet, id rectum eſt dicere Mercurius enim, inuentionum, furtorum, mendaciorum, mercaturæ, & ſimilium, eſt Deus & Pater & adiutor. Præterea non celabo lectorem, pro *id rectum'ſt* ſcriptum eſſe in nõnull. lib. *decretum'ſt* IAM COMMENTVS? ] iamne commentus es? iamne cõfinxiſti? imprudens ſuſpicatur id quod eſt, ſenex, nempe Tranionem mendacium dicere, atque adeò mentiri. DII ISTVM PERDVINT ] dij fœneratorem iſtum perdant, ſeu perdiderint. qui mihi mentem perturbauit, quo factum eſt. vt mihi nomen venditoris ædium è memoria exciderit. Hæc loquitur Tranio clara voce, vt ſenex quoque audiat IMMO ISTVNC POTIVS ] Immò iſtum ſenem potius. hæc loquitur ſummiſſa voce, aut certè à ſene auerſa, & ad ſpectatores conuerſa SIQVIDEM ES ARGENT. R. &c. ] locus eſt ex ambiguo: quod ineſt in his verbis, *bonan' fide?* quæ ſenex aliter dixit, aliter ſeruus accepit. Nam ſenex quærebat ex ſeruo, bonane fide loqueretur hoc eſt, ſerione, & verè id diceret, emtas ædeis eſſe à filio. ſeruus autem in aliam ſententiam accepit, aut certè ſe accipere ſimulauit, quaſi quæſiſſet ille, bonane fide ædes emtæ ſint hoc eſt, vtrùm dolus malus in ædibus vendendis adhibitus ſit an bona fides. Itaque ſic reſpõdet, ſi argentum venditori promiſſum, ac pactum redditurus es: bona fide ædeis emit filius. ſi minus bona fide non emit. PVLTA DVM FORES ] pulſa igitur foreis. ECCE AVTEM ] ecce autem ad eundem ſcopulum referor ecce autem ad idem malum ſeu periculũ reuoluor. ITERVM IAM AD IDEM SAXVM ME FLVCTVS FERVNT ] allegoria eſt à mari, ſeu à nauigatione incommoda atque aduerſa, qua hoc ſignificat iterum me ad idem periculum, ſeu incõmodum Theuropidis verba ferunt. MANIFESTO TENEOR ] in furto ac mendacio manifeſto deprehenſus ſum, neque eludere, aut effugere poſſum QVI CIRCVM DVCAT ] qui me circum ædeis ducat ORAS dicis. PROGREDITVR IPSVS ] progreditur ipſe. DVM MIHI SENATVM CONSILII, &c ] dum apud me conſulto, dum in animo meo conſilium ineo, allegoria eſt à ſenatu, cuius eſt conſultare de Repub. & rebus ad ſummam rempublicam pertinentibus. ſic ſuprà in Epid. *Ite mirò, ego de re argentaria Iam ſenatum conuocabo in corde conſiliarium.* HVNC ] S monem. QVANDO QVID AGAM INVEN. ] cum quid dicam, ſeu quid agam, excogitaro.

## SIMO, THEVROPIDES ſenes,

### TRANIO ſeruus.

*Elius anno hoc mihi non fuit domi,*
*Nec quando eſca vna bene meruerit magis.*

*Prandium mihi vxor perbonum dedit.*
*Nunc dormitum me iubet ire minimè.*
*Non mihi fore viſum illico fuit*
*Melius,quàm prandium,quom ſolum dedit.*
*Voluit in cubiculum abducere me anus.*
*Non bonus ſomnus eſt de prandio.apage*
*Clanculum ex ædibus me edidi foras.*
*Tota,turget mihi vxor,nunc ſcio,domi.*
Tr. *Res parata eſt mala in veſperum huic ſeni.*
*Nam & cenandum & cubandum'ſt intus malè.*
Si. *Quo magis cogito ego cum meo animo,*
*Si quis dotatam vxorem domi habet,*
*Neminem ſollicitat ſopor:*
*Ire dormitum odio eſt:nunc verò mihi*
*Exſequi certa res eſt hoc,vt abeam*
*Potius hinc ad forum,quàm domi cubem,*
*Atque pol neſcio,vt moribus ſient*
*Veſtræ.hoc ſat ſcio,quàm mea me habeat malè:*
*Peiuſque poſthac fore,quàm fuerit mihi.*
Tr. *Si abitus tuus tibi ſenex fecerit malè,*
*Nihil erit quòd deorum vllum accuſites.*
*Te ipſe iure optimo meritò incuſes licet.*
*Sed tempus nunc eſt ſenem hunc alloqui mihi.*
*Hoc habet:repperi,qui ſenem ducerem.*
*Quo dolo à me dolorem procul pellerem,*
*Accedam.dij te ament plurimum Simo.*
Si. *Saluos ſis Tranio.* Tr. *vt vales?* Si. *non malè.*
*Quid agis?* Tr. *hominem optumum teneo.* Si. *amicè facis,*
*Cùm me laudas.* Tr. *decet certè.* Si. *certè hercle.at ego te*
*Haud bonum teneo ſeruum.* Tr. *quid ita verò Simo?*
Si. *Eia maſtigi..à meridie amiſti:ſero.*
Si. *Quid nunc? quàm moxi?* Tr. *quid eſt?* Si. *quod ſolet fieri.*
Tr. *Dic igitur quod ſolet fieri quid id eſt?*
Si. *Quid facitis vos? ſed vt verum Tranio loquar,*
*Sic decet, vt homines ſunt,ita morem geras.*
*Vita quàm ſit breuis ſimul cogita.*
Tr. *Quid? ehem vix tandem*
*Percepi ſuper his rebus noſtris te loqui.*
Si. *Muſicè herclè agitis ætatem,ita vt vos decet.*
*Vino & victu,piſcatu probo,electili,*
*Vitam colitis.* Tr. *immò ita ea quidem ante hac erat.*
*Nunc nobis omnia hæc exciderunt Simo.*
Si. *Qui dum?* Tr. *ita oppidò occidimus omnes Simo.*
Si. *Non taces? proſperè vobis cuncta vſque adhuc*
*Proceſſerunt?* Tr. *ita,vt dicis,facta haud nego.*
*Nos profectò probè vt voluimus viximus.*
*Sed Simo,ita nunc ventus nauem noſtram ſubitò*
*Deſeruit.* Si. *quid eſt? quomodo? peſſume potuit?*

*Quam*

*Quæ ne ſubducta erat tutò in terra antehac?*
Tr. *Hei.* Si. *quid eſt?* Tr. *me miſerum, occidi.* Si. *quî?* Tr. *quia*
*Venit nauis, noſtræ naui quæ frangat ratem.*
Si. *Velim vt velles Tranio. ſed quid eſt negotij?*
Tr. *Eloquar, herus peregrè venit.* Si. *nunc tibi*
*Chorda tenditur: inde in ferri ceruum.*
*Poſtea in crucem rectà.* Tr. *nunc te ego per genua*
*Obſecro, ne indicium hero facias meo.* Si. *è me,*
*Ne quid metuas, nihil ſciet.* Tr. *patrone ſalue.*
Si. *Nihil moror mihi iſtiuſmodi clienteis.*
Tr. *Nunc hoc quod ad te veſter me miſit ſenex.*
Si. *Hoc mihi reſponde primùm, quod ego te rogo,*
*An de iſtis rebus veſter quid ſenſit ſenex?*
Tr. *Nihil quicquam.* Si. *nunquid increpauit filium?*
Tr. *Tam liquidus eſt, quàm liquida eſſe tempeſtas ſolet.*
*Nunc te hoc orare iuſſit opere maximo,*
*Vt ſibi liceret inſpicere has ædis tuas.*
Si. *Non ſunt venales.* Tr. *ſcio equidem iſtuc, ſed ſenex*
*Gynæcêum ædificare volt hîc in ſuis,*
*Et balneas & ambulacrum & porticum.*
Si. *Quid ille conſomniauit?* Tr. *ego dicam tibi:*
*Dare volt vxorem filio quantum poteſt,*
*Ad eam rem facere volt gynæcêum nouum.*
*Nam ſibi laudaſſe haſce ait architectonem*
*Neſcio quem, eſſe ædificatas has ſanè bene,*
*Nunc hinc exemplum capere vult, niſi tu neuis.*
*Nam ille eò magnopere ex te ſibi exemplum petit,*
*Quia hic audiuit eſſe æſtatem perbonam,*
*Sub dio coli haſce ædeis ſolere perpetuum diem.*
Si. *Immò ædepol verò, cùm vſquequaque eſt vmbra, tamen*
*Sol ſemper hîc eſt, vſque à mane ad veſperum.*
*Quaſi flagitator aſtans vſque ad oſtium.*
*Nec mihi vmbra vſquam eſt, niſi in puteo quæpiam eſt.*
Tr. *Quid? Sarſinatis ecquaſt, ſi vmbram non habes?*
Si. *Moleſtus ne ſis, hæc ſunt, ſicut prædico.*
Tr. *Attamen inſpicere volt.* Si. *inſpiciat, ſi lubet:*
*Si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo*
*Ipſi ædificato.* Tr. *Eon' voco huc hominem?* Si. *voca.*
Tr. *Alexandrum magnum, atque Agathoclem aiunt maximas*
*Duo res geſſiſſe quid mihi fiet tertio?*
*Qui ſolus facio facinora immortalia.*
*Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter ſenex,*
*Nouitium mihi quæſtum inſtitui non malum.*
*Nam muliones mulos clitellarios*
*Habent, ego homines habeo clitellarios.*
*Magni ſunt oneris: quicquid imponas, vehunt.*
*Nunc hunc haud ſcio an colloquar: congrediar.*
*Heus Theuropides.* Th. *quis nominat me?*

Tr. *Hero ſeruus multum ſuo fidelis.*
*Quo me miſeras, affero omne impetratum.*
Th. *Quid illic obſecro tam diu reſtitiſti?*
Tr. *Seni non otium erat: id ſum opperitus.*
Th. *Antiquum hoc obtines tuum, tardus vt ſis.*
Tr. *Heus tu, ſi voles verbum hoc cogitare,*
*Simul ſtare, ſorberéque haud facilè*
*Eſt: ego hic eſſe, & illic ſimul, haud potui.*
Th. *Quid nunc?* Tr. *viſe, ſpecta tuo arbitratu.*
Th. *Age duc me.* Tr. *num moror?* Th. *ſubſequar.*
*Senex ipſe te ante oſtium eccum operitur,*
*Sed mœſtus eſt ſeſe haſce vendidiſſe.*
Th. *Quid tandem?* Tr. *orat vt ſuadeam Philolacheti,*
*Vt iſtas remittat ſibi.* Th. *haud opinor.*
*Sibi quiſque ruri metit. ſi malè emta*
*Eſſent, nobis has haud redhibere liceret.*
*Lucri quicquid eſt, id domum trahere oportet.*
*Miſericordias iam habere hominem oportet.*
Tr. *Morare hercle, cùm verba facis, ſubſequere.*
Th. *Do tibi operam.* Tr. *ſenex illic eſt. hem adduxi tibi hominem.*
Si. *Saluum te adueniſſe peregrè gaudeo Theuropides.*
Th. *Dij te ament.* Si. *inſpicere hic ædes te has velle aieb t mihi.*
Th. *Niſi tibi incommodum eſt.* Si. *immò commodum, i intrò atque inſpice.*
Th. *At enim mulieres.* Si. *caue, tu vllam flocciſacias mulierem,*
*Qualibet perambula ædes oppido, tanquam tuas.*
Th. *Tanquam?* Tr. *ah caue tu illi obiectes nunc n æg itudine,*
*Te has emiſſe, non tu vides hunc, vultu triſti eſt ſenex?*
Th. *Video* Tr. *erg irridere, neu videare geſtire admodum,*
*Noli facere mentionem te has emiſſe.* Te. *intelligo.*
*Et bene monitum duco, atque te exiſtimo humano ingenio.*
*Quid nunc?* Si. *quin tu u intrò, atque otioſè perſpectas, vt lubet.*
Th. *Bene beni nèque arbitror te facere.* Si. *factum ædepol volo.*
*Vin' qui perductet.* Th. *apage iſtum perductorem. non placet.*
Si. *Quid? quid eſt?* Th. *errabo p tim, quàm perductet quiſpiam.*
Tr. *Viden' veſtibulum ante ædes hoc & ambulachrum, quoius modi?*
Th. *Luculentum, ædepol profectò.* Tr *age, ſpecta, poſtes cuiuſmodi:*
*Quæ ſunt firmitate facti, & quanta craßitudine.*
Th. *Non videor vidiſſe poſteis pulcriores po mihi.*
Si. *Eo pretio emti fuerant olim.* Tr. *audin' fuerant dicere?*
*Vix videtur continere lacrymas* Th. *quanti hoc emeras?*
Si. *Treis minas pro iſtis duobus, præter vecturam, dedi.*
Th. *Hercle quin multum i probiores ſunt, quàm à primo credidi.*
Tr. *Quapropter?* Th. *quia ædepol ambo ab infimo tarmes ſecat*
Tr. *Intempeſtiuos exciſos credo id e vitium nocet.*
*Atque eti m nunc ſatis boni ſunt, ſi ſint inducti pice.*
*Non enim hæc pulti agus opifex opera fecit barbarus.*
*Viden' coagmenta in foribus?* Th. *video* Tr *ſpecta quàm arctè dormiunt.*
Th. *Dormiunt?* Tr. *illud quidem, vt conniuent, volui dicere.*

*Satin'*

Th. *Satin' habes? vt quicque magis contemplor, tanto magis placet.*

Tran. *Viden' pictum, vbi ludificatur cornix vna, volturios duo?*

*Cornix aſtat, ea volturios duo viciſſim vellicat.*

*Quæſo huc ad me ſpecta, cornicem vt conſpicere poſsies.*

*Iam vides?* Th. *profectò nullam equidem illic cornicem intuor.*

Tran. *At tu iſto ad nos obtuere, quoniam cornicem nequis*

*Conſpicare, ſi volturios forte poſsis contui.*

Th. *Omnino, vt te abſoluam, nullam pictam conſpicio hic auem.*

Tran. *Age iam mitto, igno ſco ætate non quis obtuerier.*

Th *Hæc, quæ poſſum, ea mihi profectò cuncta vehementer placent.*

Si. *Latius demum eſt operæ pretium iuiſſe.* Th. *rectè adepol mones.*

Si. *Eho iſtum puer circumduce haſce ædis, & conclauia.*

*Nam egomet ductarem, niſi mihi eſſet ad forum negotium.*

Th. *Apage iſtum à me perductorem. nihil moror ductarier,*

Si. *Quid? quid eſt?* Th. *errabo potius, quàm perductet quiſpiam.*

Si. *Ædis dico.* Th. *ergo intrò eo ſine perductore.* Si *i, licet.*

Th. *Ibo intro igitur.* Tr. *mane ſis, videam, ne canis.* Th. *agedum vide.*

Tran. *Eſt.* Th. *vbi canis eſt?* Tr. *abin' hinc in malam crucem.*

*At iam reſtas abi iſtinc.* Si. *nihil periculi eſt, age.*

*Tam placida eſt, quàm eſt aqua. viſe. ire intrò audacter licet.*

*Eo ego hinc ad forum.* Th. *feciſti commodè, bene ambula.*

*Tranio age canem hinc, à foribus abducas face.*

*Etſi non metuenda eſt.* Tr *quin tu illum aſpice, vt placidè accubat?*

*Niſi moleſtum vis videri te, atque ignauum.* Th. *iam vt lubet.*

*Sequere hac igitur.* Tr. *equidem haud vſquam à pedibus abſcedam tuis.*

MELIVS ANNO HOC MIHI NON FVIT DOMI.] melius hoc anno acceptus non fui domi. vel ſic, melius hoc anno non fui curatus domi. vel ſic melius hoc anno non vixi domi. Horatius ſatyra 3 libro ſecundo, *bene erat non piſcibus vrbe petitis ſed pullo, atque hædo*, &c. Ad quem locum de hoc genere loquendi plura. Id in Plautus in Menæch. *ſi ſapiam, hinc abeam. vbi mihi bene ſit.* NEC QVANDO ESCA VNA BENE M. M.] nec fuit quando vna eſca magis bene meruerit. ſubintellig. de me. hoc eſt, nec vnquam vna eſca mihi magis profuit, quàm hodie, *fuit quando*, Græcorum more dictum eſt, pro *aliquando*. ſic enim illi ἐστιν ὅτε, pro ἐνίοτε dicunt, præterea *bene de me meruit* tranſlatè dictum, pro *mihi profuit*. NON MIHI FORE VISVM ILLICO FVIT, &c.] hunc verſum cum duobus qui deinceps ſequuntur nonnulli deleuerāt, fortaſſe quia videntur ſententiam continere aliquanto obſcœniorem. Eos tamen Camerarius in ſuis libris veteribus repertos retinuit, quod & nos fecimus, ſed pro *fortè*, edidimus *fore*, quod perſpicuè rectum eſt. *fortè* autem deprauatum, ſententia enim hac eſt, Viſum mihi illico fuit, cùm me iubebat vxor ire dormitum, non fore mihi melius, quàm fuit, quum ſolum prandiū dedit. Licet & ſic explicare, iubet me pranſum vxor ire dormitum, ſed non placet: & venit mihi ſtatim in mentem ſomnum à prandio, ſeu de prandio, non plus mihi profuturum, neque mihi iucundiorem futurum, quàm mihi profuit & iucundum fuit ſolū prandium. ME EDVXI FORAS] me eduxi foras, prodij foras. TOTA TVRGET MIHI, &c.] tota mihi nunc irata eſt vxor domi, ſcio. NAM ET CENANDVM ET CVBANDVM'ST INT. M.] cenandum & cubandum eſt intus huic ſeni malè, quia ſcilicet, irata vxor cenam non parabit, & totam noctem rixabitur & litigabit cum viro. QVO MAGIS COGITO. &c.] Simeo Boſius legendum cenſet, *quo magis magisque cogito*, &c. SI QVIS DOTATAM VXOREM D. S. N.] vxor dotata ferox, ſuperba & imperioſa eſt, & regere virum poſtulat. Itaque nemo in ea domo, in qua mulier dotata habitat, dormire poteſt, aut dormiturit. NEMINEM SOLLICITAT SOPOR] neminem vrget ſomnus, nemo ſomno vrgetur: nemo dormiturit: omnes domi vigilant, velint nolint. Indotatas vxores, ſi quis dicere velit, diſertus eſſe poſſit, ſuprà in Aulularia, *Nulla ergo dicat, equidem dotem ad te attuli Maiorem multo, quàm tibi erat pecunia.* &c. Idem in Aſinaria, *Argentum accepi: dote imperium vendidi.* ad quem locum hac de re plura. Simeo Boſius hunc verſum ſic explet, coniectura an ex libri alicuius auctoritate, neſcio, *at ſuper*, vt totus ſic legatur, *Neminem ſollicitat ſopor, at ſapor.* ſententia autem plana eſt. hoc enim ſignificat, qua in domo eſt dotata vxor, in ea neminem ſomnum capere poſſe, omneis eſurire. NVNC VIRO MIHI EXSEQVI CERTA RES EST HOC. &c.] hoc eſt, nūc verò deliberatum & certum eſt mihi hoc perficere, & perſequi, vt hinc abeam in forum potius quàm, &c. ATQVE POL NESCIO. VT MORIBVS S. V. & verò haud ſcio qualibus moribus ſint vxores veſtræ, vt moribus ſient, pro quibus, ſeu qualibus moribus ſient, notauimus ſuprà hoc loquendi genus hæc autem loquitur Simo, conuerſa ad ſpectatores oratione. ME HABEAT MALE] me cruciet. PEIVSQVE POSTHAC FORE, Q. F. M.] & ſcio etiam peius mihi poſthac fore, quàm anteà fuerit, multa & grauia

mala mihi antea dedit vxor: ſed grauiora & plura poſthac eam daturam ſcio. SI ABITVS TVVS TIBI SENEX F. M. &c.] hæc quoque loquitur Tranio auerſa à Simeone oratione, ne exaudire poſſit, & voce ad ſpectatores effuſa. NIHIL ERIT QVOD DEORVM VLL. &c.] quia tua voluntate domo abis, non modò ab vxore nõ eiectus, ſed ab eo in cubiculum vocatus, ac blandè inuitatus. TE IPSE IVRE OPTIMO MER. IN Q. L.] licet te ipſe meritò accuſes, quia tua culpa malum tibi contraxeris, & vt Plautus ipſe loquitur, *quia tuo iumento tibi malum arceſſiueris*. HOC HABET] ſignificat ſe reperiſſe fallaciam qua Theuropidem ſenem ducteт: tralatio autem eſt à re militari, aut à gladiatoribus. hoc habet ſenex Theuropides, inquit Tranio, id eſt, hoc telo à me ſauciatus eſt. hac tragula à me percuſſus eſt. ſic Terentius in Andria, *Egomet continuò mecum: certè captus eſt. Habet, habet*, inquit Donatus. *id eſt, vulneratus eſt habet enim, qui percuſſus eſt: & propriè de gladiatoribus dicitur, quia prius alij vident, quam ipſi ſentiant ſe percuſſos*. Ibidem *habet, hoc dicitur de eo, qui lætaliter vulneratus eſt*. Virgilius libro duodecimo Æneidos, *Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis*. REPPERI, QVI SENEM DVCEREM] ἑρμηνεία, qua interpretatur, quod dixerat obſcuriùs, reperi, inquit, quo ſenem Theuropidem ducerem, ſeu inducerem. QVO DOLO A ME DOLOREM &c.] reperi, inquam dolum, quo dolo dolorem à me pellerem, *dolo dolorem* παρήχησις, ſeu παρονομασία. SALVOS SIS, TRA.] ſaluus ſis, Tranio. HOMINEM OPTIMVM TEN.] hic Simonis manum prehendit Tranio. *hominem optimum* autem, pro, virum optimum, Plauto vſitatum, ſuprà in Captiuis, *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optimo*. HAVD BONVM TENEO SERVVM] hoc eò dicit Simeo, quòd Tranio Philolachem corrumpi ſinat. EIA MASTIGIA, A MERIDIE AMISTI: SERO] ſcripturam noſtrorum veterum codicum repræſentauimus: quam alij corruperunt, alij neglexerunt ac prætermiſerunt. quorum neutrum probare potuimus, ſententiam autem horum verborum hanc eſſe puto. Eia maſtigia, eia verbero, ſeu homo flagris & verberibus digne, ſcorta domo dimiſiſti poſt meridiem & ſub veſperum, proinde ac ſi dicat peruersè & inſcitè, eo enim tempore dimiſiſti, quo tempore maximè retinere debuiſti. Nam tales merces poſt meridiem maximè & ſub veſperum, & verè noctu ſunt vſui. vel *ſerò amiſti*, quia debuiſti citius amittere ante meridiem ſcilicet, vel debuiſti iampridem amittere, non hodierno demum die. Putabat autem Simo ſcorta eſſe dimiſſa, quod fores erant interdiu obſeratæ. *eia* autem hic interiectio eſt. [illegible] interdum hortantis interdum blandientis, interdum corrigentis & placantis. vt apud Terentium, *Eia haud ſic decet*. vbi Donatus, *amiſti*, autem pro amiſiſti, poſitũ. QVID NVNC? QVAM MOX?] quid nunc agitis? quàm mox ſcorta domum reuocabitis? vel quam mox veſtros riſus, & iocos, veſtra conuiuia, veſtras compotationes & amationes repetetis. QVID EST?] quid tibi vis? quorſum iſta? quæ ſunt iſta quæ quæris? QVOD SOLET FIERI] quæro id quod ſolet fieri. nunc intermiſiſtis, quàm mox repetituri ſitis. DIC EGITVR, QVOD SOLET FIERI QVID EST] vel non intelligit Tranio, quid dicat ſenex, vel ſe intelligere diſſimulat. SED VT VERVM TRANIO LOQ. SIC D.] cùm videretur Simo, aut cùm eſſet Tranionem moniturus, atque adeò obiurgaturus, quòd talem vitam colerent, ipſe & Philolaches: reprimit ſe & eorum conſilium factúmque diſſimulanter laudat, quod hilariter & molliter & iucundè viuant, primum quando Philolacheti ſit mos gerendus: deinde quando hæc vita ſit breuis. VT HOMINES SVNT, ITA MOREM GERAS] quales homines ſunt quibus ſeruimus, ſeu quorum ſub poteſtate ſumus, tales eſſe debemus. & ita eis morem gerere debemus. hoc igitur ſignificat Simo. Philolaches adoleſcens eſt corruptus, libidinoſus, intemperans & voluptuarius, ſapienter igitur facis Tranio, qui ei morem geras, neque aduerſeris. Nam quid ſtultius, quàm contra ſtimulũ calces? VITA QVAM SIT BREVIS, SIMVL COG.] ſimul Tranio, inquit Simo, cogita quam ſit breuis hæc vita, itaque dum licet, & ſororum dum fila trium patiuntur atra, vt ait Horat. edendum, bibendum, ludendum. Nam hoc erit haud perlonginquum, breuis eſt hic fructus homillis, inquit Lucret. *Iam fuerit, neque pòſt vnquam reuocare licebit*. hæc eſt Simonis ſententia diſſimulanter & vrbanè vitam Philolachetis, & Tranionis mollem ac diſſolutam approbantis, & commodè loquentis potius quàm vtiliter aduerſantis. Tale eſt illud Horat. ſat. 2. lib. 2. *Viue memor quàm ſis vitæ breuis*. VIX TANDEM PERC. SVPER HIS. R N. T. L.] vix tandem intellexi te de his noſtris compotationibus, & conuiuiis & amationibus loqui. MVSICE HERCLE AGITIS AETATEM, &c.] cõcinnè & lepidè mehercule, ætatem agitis, tralatio eſt, licet etiam muſicè accipere propriè, vt referatur ad fidicinas & tibicinas, quæ fidibus & tibiis apud Philolachetem canebant. Sed malo tranſlatè accipi, quanquam ſi quis illo modo malet, non ſum pugnaturus. PISCATV PROBO ELECTILI] piſcibus probis & electis, hoc eſt, caris & ſumtuoſis. Piſcis, obſonium veteribus opiparum, carum & pretioſum. EXCIDERVNT] amiſſa ſunt, effluxerunt. ITA VT DICIS FACTA HAVD N.] nõ nego ita eſſe factum vt dicis. SED SINO, ITA NVNC VENTVS NAVEM NOSTRAM, &c.] antea ſecundo vento nauis noſtra ferebatur, & paſſis velis nauigabamus, nunc ita ventus nauem noſtram ſubitò deſeruit: id eſt nũc ita fortuna vultum mutauit & nobis fauere deſiit, ita nunc fortunati eſſe deſiimus, ſubintelligendum vt vides, vel aliquid aliud tale. Allegoria eſt à nauigatione, quæ tantiſper dum ventus à puppi nauẽ impellit ſecunda & proſpera eſt: vbi reflauit aut deſeruit non item. QVOMODO. PESSIME P.] quomodo, improbiſſime Tranio potuit ventus nauem veſtram deſerere? QVAENE SVBDVCTA ERAT TVTO IN TERRA?] eámne nauem ventus deſerere potuit, quæ iam antea tuto in terra ſubducta erat? proinde ac ſi dicat, nõ veriſimilia dicis, neque conſentanea loqueris. Nam eas naueis ventus deſerere poteſt, quæ in alto feruntur, & eæ naues non facilè poſſunt in portum peruenire, niſi κατὰ δεύτερον πλοῦν, vt aiunt, remis adiuuentur, ſed eas quæ iam in portu ſunt, aut quæ ſubductæ ſunt, ventus deſtituere non poteſt aut ſi deſtituit, id ſine vllo periculo aut damno fit. ſecutus ſum libros vulgatos Venetos, Florentinos, Pariſiẽſes, Lugdunẽſes & ceteros. Nam plerique manuſcripti habent, *Quane c.* quam ſcripturam vt probarem, inducere animum non potui. Videtur enim mihi quidẽ & inepta, & inexplicabilis. Hæc autem vulgata & recepta, commodiſſima & planiſſima, *Quaene ſubducta erat*, & eámne nauem dicis à vento deſertam eſſe: quæ iam antehac in terra tuto ſubducta erat? non eſt veriſimile. ſubduci nauis dicitur, cum ex alto in portum & in terram appellitur, atque admouetur. Cõtrà deduci, cum ex portu in altum prouehitur & promouetur. Virgil. lib. 1. Æneid. *Quaſſatam ventis liceat ſubducere claſſem*. Idem ibid. *Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt, ſubducite naueis*. Idem lib 3. *Iámque ferè ſicco ſubductæ littore puppes*, &c. deductarum nauium exempla ſunt apud eund. lib. proximè

commemo-

Digitized by Google

commemorato. *Deduxunt ſocij nauem, & littora complent, Prouehimur portu, terraque vrbéſque recedunt.* Et libr. 4. *Tum verò Teucri incumbunt, & littore celſas Deducunt toto naueis: natat vncta carina.* VENIT NAVIS, NOSTRAE N. Q. FR. R.] allegoria alia eſt à nauigatione ſignificat autem veniſſe herum Theuropidem, qui priorem vitæ curſum interrupit, & conturbauit. VELIM VT VELLES TR.] velim tibi res procedere ex animi tui ſententia: velim, quæ tu optares. NVNC TIBI CHORDA TENDITVR] id eſt, nunc tibi periculum intenditur, nunc tibi arcus intenditur translatio à ſagittariis, aut aliis iaculatoribus, qui telum miſſuri chordam intendunt. ab iis autem diſſentio, qui volunt eſſe tranſlatum, aut tractum à venatoribus, aut ab aucupibus, qui feris, aut auibus plagas, & retia, & laqueos tendunt, vt apud Terent. Phorm. *quia non rete accipitri tenditur, neque miluo.* tendimus enim feris, & auibus retia, vt eas capiamus: intendimus arcum inimicis, aut hoſtibus, vt eos interimamus. Significat autem Simo non fallaciam in Tranionem ſtrui, aut parari: ſed periculum Tranioni imminere. Veruntamen iudicent eruditi. INDE IN FERRI CERNVVM] id eſt, inde rectà ibis in compedes ferreas: inde in compedes ferreas conficieris. *cernuus*, inquit Feſtus *calceamenti genus.* Sic autem reſtituendum eſſe conieci ex antiquę ſcripturę veſtigiis. *ferriternuum.* ſignificatur enim idem, quod ſuprà eadem fab. princip. *Augebis ruri numero genus ferratile.* Neque autem neſcius ſum cernuum eſſe potius nomen adiectiuum, & ſignificare eum qui pronus eſt, aut qui in faciem cadit. vt apud Lucilium, *Cernuus extemplo plantas conuertit honeſtas.* Et apud Virg. lib. 10. Æneid. *Electóque incumbit cernuus armo.* Nam non continuo, ſi cernuus, a, um, pronum ſignificat, neceſſario efficitur, cernuum ſubſtantiuum non fuiſſe vſurpatum à veteribus pro calceo, vt teſtantur Feſtus & Iſidorus. Monet me tamen ne quid diſſimulem, Lucilij verſus. *cernuus extemplo plantas*, &c. qui vt ſuſpicatur vir doctiſſimus Ioſeph Scaliger potuit induxiſſe Feſtum & Iſidorum, cum perſpicuè apud Lucilium, cernuus ſignificet pronus, & demiſſo capite. POSTEA IN CRVCEM RECTA] poſtea in crucem rectà agéris, Climax. NVNC TE EGO PER GENVA, &c.] ſupplices eorum quibus ſupplicabant, genua tangere, & per res cariſſimas, vt per liberos, per oculos, per genua, per fortunas, &c. orare conſueuiſſe conſtat, & nos alibi notauimus. NE INDICIVM HERO F. M.] ne indices hero meo maiori. PATRONE SALVE] ſic eos quorum patrocinio vſuri erant, ſalutabant. ſic & qui manumiſſi erant, eos à quibus fuerant manumiſſi. NIHIL MOROR MIHI ISTIVS MODI CLIENTEIS] id eſt, valeant tales clienteis, vel nolo taleis clienteis. NVNC, HOC QVOD AD TE, &c.] nunc hoc te ſcire volo, vel nunc hoc audi propter quod me miſit ad te ſenex Theuropides, meus herus. Oratio autem imperfecta eſt, quod Tranionem Simo interpellauit, neque quod cœperat, abſoluere paſſus eſt. AN DE ISTIS REBVS VEST. Q. E. S.] an aliquid de iſtis rebus veſter cognouit ſenex? ſic autem legendum, non vt vulgò. *iam de iſtis rebus*, &c. TAM LIQVIDVS EST, &c.] tam lenis, & tranquillus eſt, quàm tempeſtas liquida, liquida eſſe ſolet. Liquidum turbido & turbato opponitur. Irati autem turbidi, & turbati ſunt, ſuprà *liquidè excoſeras Auſpicio.* Virgil Æneid. 7. *Stridore ingenti liquidum trans æthera vecta.* NON SVNT VENALES] ædeis venaleis licebat olim, vt & hodie, cuiuis emere ſe velle dicenti, inſpicere. GYNAECEVM] locum, ſeu partem domus, in qua mulieres ſeorſum à viris habitant, vox Græca eſt. Terent. in Phormione, *Vbi in Gynæcéum ire occipio, puer ad me accurrit Mida.* Idem valet & γυναικωνῖτις. qua voce vtitur Æmilius Probus, ſeu Cornelius Nepos in proœmio. ad quem locum nos de hac voce plura in commentariis noſtris. AMBVLACRVM] ambulationem appellant M. Tull. & Vitruuius. Locus eſt mediocriter longus, & proportione latus, ſiue hypæthrus, ſiue rectus ad ambulandum comparatus. QVID ILLE CONSOMNIAVIT?] id eſt, quid ille tam ſtultè cogitauit? τί ἐκεῖνος ὀνειρώττων; vnde hoc ei tam ſtultè venit in mentem? hunc locum ita edidit Camerarius, & ego eum ita ſcriptum reperi, non ſolùm in noſtris libris manuſcriptis, verùm etiam in omnibus vulgatis. & tamen Adrianus Turneb. Aduer. lib. 16. cap. 10. ſcribit his verbis, *Quid ille conſomniauit?* haud paulò malim, quàm *Quid ille conſommauit.* vt ſit, quid ille cogitauit? quid ſomniauit? Ex quibus verbis apparet eum in aliquibus libris ſcriptum, aut impreſſum reperiſſe *conſummauit* quod ego nuſquam reperi. Ita vir ille doctiſſimus, mortem propinquam præſentiens, libros Aduerſariorum abortiuit veriùs, quàm peperit: & compluréis veterum ſcriptorum locos ſe emendare putauit, qui neque eius, neque cuiuſdam emendatione egebant, vel quod ab aliis iampridem fuerant emendati, vel quòd in fidelioribus & recentioribus editionibus, quas non viderat, & quibus vſus non erat, à Typographis ipſis eſſent reſtituti. QVANTVM POTES T] quàm citiſſimè fieri poteſt, quàm primùm, legendum fortaſſis eſt *quantum poteſt.* ARCHITECTONEM] architectum. ſuprà in prologo Amphitrionis, *queis benefactis meus pater, Deûm regnator, architecton omnibus.* Idem in Pœnulo. *Me quoque dolis tam ſuperat Architectonem.* Varro apud Nonium, *Harum ædium ſumma atria confutabant Architectones.* NISI TV NEVIS] niſi tu non vis. EX TE] ex tuis ędibus. NVNC HINC EXEMPLVM CAPERE VOLT] ſuprà eadem fabula. *ſibi quiſque inde exemplum expetunt.* PERBONAM] paramœnam, & valde temperatam. SVB DIO COLI HASCE AEDEIS, &c.] audiuit has ædeis totum diem coli ſine tecto. ita ſunt à ſolis calore tutæ, & ita vſquequaque in eis vmbra eſt, ita ſoli non ſunt expoſitæ. Audiuit has ædeis totum diem apertas coli, neque tamen habitatoribus ſolem in eis eſſe moleſtum. IMMO AEDEPOL VERO, &c.] negat Simo eſſe verum, quod dicit Theuropidem Tranio de his ædibus audiuiſſe, eas in æſtate ſoli non patêre. immo contrarium eſſe verum, ſolem à tempore matutino, vſque ad veſpertinum, quaſi creditorem moleſtum ad oſtium adſtare. CVM VSQVEQVAQVE EST VMBRA] cum in omnibus locis eſt vmbra. VSQVE A MANE AD VESPER.] vſque à tempore matutino, ad veſpertinum. QVASI FLAGITATOR] quaſi creditor moleſtus, qui nunquam diſcedit ab oſtio pecuniam creditam repetens. NEC MIHI VMBRA VSQVAM EST, &c.] ambigua vox *vmbra*, vnde ioci ex ambiguo occaſionem arripuit. quem iocum mox explicabimus. NISI SI IN PVTEO, &c.] correctio per ironiam. QVID? SARCINATIS ECQVA EST, SI VMBRA, &c.] iocus ex ambigua voce *vmbra.* nam vmbra duo ſignificat, & aerē lumine caſſum, vt ait Lucretius libro 4. & mulierē ex Vmbria, ſeu in vmbria natā. Quoniam igitur Simo negarat ſibi vlla in parte domus vmbram eſſe, niſi forte in puteo: per vmbram, aerem intelligens lumine vacuum: Tranio hoc vocabulum in alteram ſignificationem & ſententiam accipiens, quaſi negaſſet Simo, ſibi vllam domi mulierem in Vmbria natam eſſe: quærit ex eo, ſi vmbram non habet, num aliquam mulierem Sarſina-

ſem habeat. Sarcinates autem in Vmbria collocat Plinius libro 3. capite 14. DE EXEMPLO MEO] ex ædibus meis, quæ ſint ei exemplo. EON' VOCO HVC HOMINEM?] Eóne, id eſt, ob idne, vt inſpiciat ſcilicet, voco huc herum meum Theuropidem? alij ſic, Eóne voco huc hominem? eóne, id eſt, redeóne ad herum meum? voco huc hominem. ATQVE AGATHOCLEM] Agathocles Rex Siciliæ. de quo Diodorus Siculus libro 20. ex humili fortuna, & obſcuro loco, quippe figuli filius, ad regni faſtigium euectus, res magnas, & memorabileis geſſit, & in Sicilia, & in Aphrica, multáſque victorias conſecutus eſt. non negabat autem ſe figulum fuiſſe: quin gloriabatur, cùm diceret ſe ab infimo, & contemtiſſimo loco ad ſummum perueniſſe, & cum vrbem quandam non obſcuram quondam circumſederet, ciúſq. vrbis ciues è muris clamarent, figule, figule, quando militibus ſtipendium perſolues? reſpondit, cùm hanc cepero. hæc Diodorus libro illo x. & complura alia de Agathocle, ſiquis plura ſcire volet. DVO] duos. FACINORA IMMORTALIA] facta immortali laude digna: facinora perpetuò memoranda, ac prędicanda. VEHIT HIC CLITELLAS, &c.] hic Simo vehit clitellas, tanquam mulus, cui clitellæ imponi ſolent. ſed cur non dixit *gerit*? potuit dicere: nec tamen hoc non potuit, mulus enim, equus, camelus, bos vehicula ſunt: quare vt vehicula, vehunt: vt iumenta autem, quibus onera imponuntur, gerunt, huc fortaſſe referendum illud eſt, quod & ſuprà, *hinc ſpeculabor procul, Vnde aduenienti ſarcinam imponam ſeni.* ALTER] ſenex Theuropides. EGO HOMINES HABEO CLITELLARIOS] his Plautinis clitellariis hominibus non admodum diſſimiles erant muli Mariani, id eſt, milites à Mario inſtituti, qui in caſtris furca humeris impoſita & tabula interpoſita, onera gerebant: de quibus Plutarch. in Mario. MAGNI SVNT ONERIS] id eſt, magno oneri ferendo ſunt idonei. NVNC HVNC HAVD SCIO, AN COLLOQVAR] id eſt, nunc cum hoc me collocuturum puto. verbum *colloquor* cum accuſandi caſu iunxit, *haud ſcio* autem apud bonos ſcriptores ait, ſeu ponit. vt hic, & item apud Marcum Tullium exempli cauſa, in Lælio, *Qua quidem* (amicitia) *haud ſcio, an, excepta ſapientia, nihil melius ſit homini à dijs immortalibus datum,* id eſt, nihil puto melius à dijs immortalibus amicitia eſſe homini datum. Idem libro tertio, de Natura Deorum, ſic *haud ſcio, an melius fuerit humano generi motum iſtum celerem cogitationis, acumen, ſollertiam, quam rationem vocamus, quoniam,* &c. *non dari omnino, quàm tam munificè, & tam largè dari.* ID SVM OPPERITVS] id exſpectaui. ANTIQVVM HOC OBTINES TVVM, &c.] antiquum tuum morem retines, vt ſis longus, ac tardus. Terent. Andria. *pol Creto antiquum obtines.* SIMVL FLARE SORBEREQVE, &c.] prouerbium, quod habet locum in rebus, quæ ſimul ab eodem, eodem tempore fieri non poſſunt. qui flat enim, ſpiritum ex ore emittit. qui ſorbet, attrahit. SED MOESTVS EST, &c.] ſed triſtis eſt, quod has ædeis vendiderit. REMITTAT SIBI] ſibi condonet, venditione diſſoluta, ac reſciſſa. SIBI QVISQVE RVRI METIT] prouerbium eſt ruſticum, & à re ruſtica natum, quo ſignificatur, ſibi quenque conſulere: ſuis quenque rationibus ſtudere, atque operam dare. Tale eſt illud quod refert Theocriti Scholiaſtes, & Simeo Boſius notarat, Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται, id eſt, cadente quercu quilibet lignum capit. SI MALE EMTAE ESSENT, &c.] ſi nimis carè emptæ eſſent, nobis hac remittere, aut reddere non liceret. REDHIBERE] extat titulus in pandectis iuris ciuilis, de ædilitio edicto, & redhibitione, &c. vbi Iuriſconſultus Vlpianus libro primo ad Ædictum ædil. Curul. docet, redhibere, eſſe facere, vt rurſus habeat venditor, quod habuerat: & quia id reddendo fiebat, idcircò redhibitio eſt appellata, quaſi redhabitio al. quaſi redditio Feſtus, Redhibitum id propriè dicitur, inquit, quod improbatum, & redditum eſt ei, qui dedit, idémque rurſus coactus eſt habere quod antè habuit. MISERICORD. IAM HABERE HAVD HO. OPT.] non iam oportet hominem alterius miſereri, ſed ſibi potiùs conſulere. SENEX ILLIC EST] ſenex ille eſt vel ſenex in illo loco eſt: ſed ſuperiore modo explicari magis placet, ſenex autem, Simo ſcilicet. Nam Tranio vſque ad hunc locum cum Theuropide loquitur, deinceps autem cum Simone, ibi adduxi tibi hominem, nempe Theuropidem. MORARE HERCLE, &c.] morabis hercle, cùm loqueris, *Morare* poſuit abſolutè AT ENIM MVLIERES] eclipſis, ſeu ellipſis ſubintelligendum enim aliquid eſt, vt ſit integra, & plena oratio. At enim mulieres domi ſunt, quæ moleſtè ferent præſentiam meam, vel, at enim mulieres ægrè ferent. vel, at enim meo aditu prohibebunt. CAVE TV VLLAM FLOCCI FACIAS MVLIEREM] noli vllam mulierem vel flocci facere, ne flocci quidem vllam mulierem facito. hyperbole eſt QVALIBET PERAMBVLA AEDEIS, &c.] per quamlibet partem ædeis perluſtra, & peragra, & permetire. TANQVAM] ſenex Theuropides non probat, neque agnoſcit, neque concoquit hoc vocabulum *tanquam*, quod eſt aduerbium ſimilitudinis. Nam cùm ei perſuaſum ſit, ædeis Simonis à filio ſuo Philolachete eſſe emtas, tanquam autem ſimilitudinem, non veritatem ſignificet: meritò hoc *tanquam* adiectum ei ſcrupulum iniicit. OBIECTES] obiicias. NON TV VIDES HVNC, VVLTV VT TRIST. EST, &c.] non tu vides, vt hic ſenex vultu triſti ſit? ERGO IRRIDERE, NEV VIDEARE GESTV. AD. &c.] ergo vt ne eum irridere, néve admodum lætari videare, noli facere mentionem te has ædeis emiſſe. Licet etiam ſic explicare, Ergo noli committere, vt videare eum irridere, aut videare admodum lætari: deinde, Noli facere, vtrocunque modo autem explices *neu*, bis ſumendum eſt hoc modo. neu irridere, neue admodum geſtire videare, geſtire lætitia ſcilicet. BENE, BENIGNEQ. &c] bene, & liberaliter facere arbitror. POSTES CVIVSMODI] poſtes, qui ſunt in oſtio, ab vtraque parte. ſuprà in Bacchid. *Niſi mauiſtis fores & poſteis comminui ſecuribus.* EO PRETIO EMTI FVER. OLIM] tali, ſeu potiùs tanto pretio empti fuerant olim, vt pulcherrimi eſſe debeant. PRAETER VECT.] præter id, quod pro vectura dedi, præter mercedem vecturæ. QVIN MVLTVM IMPROB. &c.] quin multò peiores ſunt, quàm ab initio credidi. malim legi *multò improbiores ſunt*, &c. & ita vſitatè loqui ſcriptores Romani ſolent. AMBO] ambos. TARMES] Feſtus, tarmes, inquit, vermiculus carnem exedens, ſed hic pro vermiculo accipiendum eſt, lignum exedente, quem teredinem vocant. INTEMPEST. EXCISOS CR.] intempeſtiuè exciſos credo, non idoneo tempore exciſos. alieno tempore, *tempeſt.* verbi gratia, luna plena exciſi ſunt, cùm luna decreſcente excidi debuerint. Plin. libr. 16. ca. 39. *Robur verè caſum teredinem ſentit. bruma autem neque vitiatur, neque pandatur: aliàs obnoxium etiam vt torqueat ſeſe, findátque quod in ſubere tempeſtiuè quoque caſ. euenit. Infinitum refert & lunaris ratio: nec niſi a viceſima, in triceſimam cadi volunt.* Cetera legito, quæ ad hanc rem pertinent, ſi tibi commodum eſt, mihi ſatis eſt locum indicaſſe. Idem libr. 18. cap. 32. *Omnia, quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcente luna.*

*lana, quàm creſcente, ſunt.* INDVCTI PICE] illiti pice, obducti pice. PVLTIPHAGVS] Latinus, ſeu Romani. Nam Itali olim pulte victitabant: Græci contrà, polenta. & Græcis ita puls erat ignota, vt polenta Romanis. In prologo Pœnuli, *Latinè Plautus Pœnulus pultiphagonides.* BARBARVS] Romanus, ſeu Latinus. Nam Græci ceteras omneis genteis barbaras habebant, atque appellabant. Hæ autem comœdiæ palliatæ ſunt, quamuis ſermo ſit Latinus. palliatæ enim dicuntur, ex perſonis, quæ ſunt palliatæ. VIDEN' COAGMENTA IN FORIBVS?] *coagmenta*, inquit Nonius, *dicta ſunt coniunctiones aptæ, & compares, à cogendo, id eſt, ſtringendo, vnde coagulum dicitur, hinc coagmentare.* Marcus Tullius in Catone maiore, *Viuendi eſt finis optimus, cum integra mente, certiſque ſenſibus opus ipſa ſuum eadem, & quæ coagmentauit, natura diſſoluit.* QVAM ARCTE DORMIVNT?] dormiunt arctè coagmenta, pro aptiſſimè, & arctiſſimè inter ſe cohærent, durius tranſlatum, & longius petitum. Itaque ſtatim corrigitur. ſed dictum eſt à ſeruo: & Plautus ex tranſlatione duriore, riſum quæſiuit. ILLVD QVIDEM, VT CONNIVENT, VOLVI DICERE volui equidem illud dicere, vt conniuent. ὡς συμμύουσι, vt arctè cohærent. tralatio eſt ab oculis conniuentibus. Mollis iam, & vere iucunda. conniuere autem dicuntur oculi, cùm palpebræ vtrinque oculos claudunt, ac tegunt. M. Tull. vſurpare ſolet hoc verbum pro diſſimulare. vt pro M. Cœlio. *proh dij immortales! Cur interdum in hominum ſceleribus maximis aut conniuetis, aut præſentis fraudis pœnas in diem reſeruatis?* Idem pro Mil. *quibus ſi non adiuuantibus, at conniuentibus certè ſperaſſet ſe poſſe rempub. in illis ſuis cogitatis furoribus eludere.* VIDEN' PICTVM, VBI LVDIF. CORN. VNA, &c.] Videſne argumentum huiuſmodi pictum, in quo ludificatur, & hoc à Tranione riſus mouendi cauſa confingitur. Nam nuſquam in ædibus Simonis quidquam tale pictum erat. ſed ſignificat duos ſenes Theuropidem, & Simonem, qui ſibi videntur valde callidi, ab vno ſeruulo ludificari, ſe per cornicula̅m, duos ſenes per duos vulturios intelligi volens. VOLTVRIOS DVO?] volturios duos, & item infrà proximo verſu, *volturius duo viciſſim vellicat.* INTVOR] cerno. AT TV ISTO AD VOS, &c.] at tu in iſtam partem, vbi vos eſtis, vide. *ad vos* autem legendum, non vt vulgo *ad nos* facetè iubet Tranio ſenem in eam partem oculos flectere, vbi ambo ſunt, quaſi ibi ſint duo vulturij picti, cùm tamen alij nulli vulturij ſint præter ſenes ipſos, quos Tranio per vulturios ſignificat. Magnos autem hoc loco ſpectatorib. excitatos riſus eſſe credibile eſt, quippe quibus Tranionis ſenſus, ac iocus perſpectus eſſet, & cognitus: Cùm ſenibus eſſet incognitus, atque obſcurus. CONTVI] conſpicere, conuerti. OMNINO] ὅλως εἰπεῖν συνελόντι εἰπεῖν vno verbo. VT TE ABSOLVAM] vt te expediam, ne te longis ambagibus morer. LATIVS DEMVM EST OP. PR. I.] operæ demum pretium eſt, latiùs iuiſſe, tum denique operam non inanem ſumes, ſi latiùs ibis, vt domum inſpicias, tum demum operam tuam bene collocabis, ſi latius ibis, vt domum perſpectes. CIRCVMDVCE HASCE AEDEIS, &c.] duc circum has ædeis, & continua. A PAOE ISTVM A ME PERDVCTOREM] ſunt qui vocem *perductorem* ambiguam eſſe putant, quod interdum ſignificet eum, qui ſcortum, aut matronam impudicam ſtupri cauſa ad aliquem perducat. cuiuſmodi homines προαγωγεῖς à Græcis appellantur, id eſt, productores. Ego ambiguum puto eſſe in verbo *ductarier*, vt iam dicam: neque tamen etiam in voce *perductor*, ineſſe negauerim. NIHIL MOROR DVCTARIER] facilè ædeis inſpiciam ſine ductore, non curo, aut quæro ductari. non laboro, vt ducter. Ineſt autem ambiguum in voce *ductarier*. nam ductari ſcorta dicuntur. Itaque Simo ſuſpicans Theuropidem in eam ſententiam id verbis accepiſſe, queritur ſollicitè, *quidquid eſt?* hoc eſt, quid me ſentire exiſtimas, cùm puerum iubeo tibi perductorem aſſiduum præſtò eſſe? aut cùm iubeo te ab eo ductari, ſeu perductari? ERRABO POTIVS, QVAM PERDVCTET QVISPIAM] totus hic locus ambiguis nominibus inuolutus eſt, vt ex eo, quod, quaſi corrigens ſubiicit Simo cognoſcere licet. AEDEIS DICO] non eò tibi perductorem præſtò eſſe volo, vt te tanquam ſcortum ductet, aut perductet, ſed vt per ædeis, & circum ædeis ducat. MANE SIS] mane ſi vis. VIDEAM, NE CANIS] ellipſis. videam, ne fortè canis aliqua mordax ſit in introitu domus. Apud veteres, vt & ferè apud nos, ſolebat in veſtibulo domus iacere, aut ſtare canis cuſtos. hoc eſt, mordax, qui ſæuiret in ignotos, notis parceret. Atque, vt ſibi cauerent, qui domum ignoti ingredi vellent, inſcriptum erat in ianua, ſeu in pariete, longis litteris. CAVE CANEM. quin nõ ſolùm viuus & verus canis accubare, ſeu adſtare ſolebat, ſed etiam ianuæ appingi, cum illa inſcriptione, quam dixi, CAVE CANEM Varro Eumenidibus apud Nonium in voce, præbitio. *quod eo die mea erat præbitio, in ianua.* CAVE CANEM *inſcribi iubeo* Petronius Arbiter, *Non longè ab oſtiarij cella Canis ingens cathena vinctus, in pariete erat pictus, ſuperque quadrata littera ſcriptum.* CAVE CANEM. ABI DIRECTA] abi canis digna, quæ ſub dio erecta, cruci ſuffigaris, ſermo malè precantis. ſuprà in Caſina principio, *Abi directus tuam in prouinciam.* TAM PLACIDA EST, QVAM EST AQVA] aqua per ſe mollis & placida eſt. mare, natura ſua, tranquillum & æquabile, ſeu aquale eſt. hinc æquor appellatur, & aqua dicta eſt, quaſi æqua. ſed vbi venti id agitare cœperunt, tum turgeſcit triſtibus iris, vt ait ille Virgil. in Alex. *nuper me in litore vidi, Cùm placidum ventis ſtaret mare* Idem libro 8 Æneid. *Viridesque ſecant placido æquore ſiluas* Idem lib. 10. *Tum Zephyri poſuere: premit placida æquora pontus.* AGE CANEM HINC] abige canem hinc.

## TRANIO ſeruus, THEVROPIDES ſenex.

Q*Vid tibi viſum'ſt hoc mercimonij.* Th. *totus gaudeo.*
Tran. *Num nimio emta tibi videntur?* Th. *nunquam edepol ſcio*
*Vidiſſe vnquam abiectas adeo, niſi modo haſce.* Tr. *ecquid placent?*
Th. *Ecquid placent me rogas? immò verò perplacent.*
Tran. *Cuiuſmodi gynæcéum? quid porticum?* Th. *inſanùm bonam*
*Non equidem vllam in publico eſſe maiorem hac exiſtimo.*

Tran. *Quin ego ipſe & Philolaches in publico omnes porticus*
*Sumus commenſi.* Th. *quid igitur?* Tr. *longè omnium longiſſima eſt.*
Th. *Dij immortales, mercimonij lepidi. ſi hercle nunc ferat*
*Sex talenta magna argenti pro iſtis præſentaria,*
*Nunquam accipiam.* Tr. *ſi here te accipere cupias, nunquam ſinam.*
Th. *Bene res noſtra collocata'ſt iſthoc mercimonio.*
Tran. *Me ſuaſore atque impulſore id factum audacter dicito,*
*Qui ſubegit fœnore argentum ab Daniſta vt ſumeret*
*Quod iſti dedimus arraboni.* Th. *ſeruaſti omnem ratem,*
*Nempe octoginta debentur huic minæ?* Tr. *haud nummo amplius.*
Th. *Hodie accipiat.* Tr. *ita enim. verùm, ne qua cauſſa ſubſiet,*
*Vel mihi denumerato. ego illi porrò denumerauero.*
Th. *At enim nequid captioni mihi ſit, ſi dederim tibi.*
Tr. *Egóne te ioculo modo auſim dicto aut facto fallere?*
Th. *Egón' abs te auſim non cauere nequid committam tibi?*
Tr. *Quid tibi nunquam, quicquam, poſtquam tuus ſum, verborum dedi.*
Th. *Ego enim caui rectè.* Tr. *eam mihi debes gratiam atque animo meo.*
Th. *Sat ſapio, ſi abs te modo vno caueo.* Tr. *tecum ſentio.*
Th. *Nunc abi, i rus dic me aduenisse filio.* Tr. *faciam vt voles.*
Th. *Curriculo abi. iube in vrbem veniat iam ſimul tecum.* Tr. *licet.*
*Nunc ego me illà per poſticum ad congerrones conferam*
*Dicam vt hîc res ſint quietæ, atque vt hunc hinc amouerim.*

QVID TIBI VISVM'ST HOC MERCIMONII?] qualis tibi viſa eſt hæc merx? NVNQVAM AEDEPOL ME SCIO VIDISSE ABIECTAS, &c.] ſcio ædepol me nunquam vidiſſe ædeis tam vili pretio emtas, quàm hæ ſunt ædes, hæ ædes non venditæ, ſed abiectæ, & pro nihilo traditæ, ac relictæ ſunt. Sic autem legendum, vt edidimus, *abiectas.* non vt habent omnes libri, *ablectas.* quod iam pridem vidi: ſed occupauit Adrianus Turnebus libro Aduerſar. 16. capite 10. ECQVID PLACENT?] nunquid placent? INSANVM BONAM] hoc eſt valde bonam, ſubintell. eſſe dico. Varro libro 6. de lingua Latina, Plautus cum vehementer vellet dicere, dicit inſanè, quòd inſani omnia faciunt vehementius. Notauimus ſuprà in Bacchid. ibi, *Inſanum magnum molior negotium* Idem infrà in Milite Glorioſo, *& ego me illi mancupio dabo, Ni vnum epityrum apud illum eſuriens inſanè edam.* DII IMMORTALES MERCIMONII LEP. Græcorum more locutus eſt, qui in his generibus ſubintelligunt, ἕνεκα, vel potiùs ὦ vt apud Platonem lib. 6. de Rep. Ἄπολλον, δαιμονίας ὑπερβολῆς. Tale eſt illud quod notarat Simeo Boſius, ὦ Ζεῦ, τῆς [illegible]. eodem referendum eſt illud Virgil. Æn. lib. xj. *Iuſtitia ne prius mirer belline laborem?* FERAT] afferat. PRAESENTARIA] præſentia, &c. in Pœnulo, *Quia aurum poſcunt præſentarium.* BENE RES NOSTRA COLLOC'ST ISTOC M.] pecunia noſtra bene collocata eſt in iſta merce: hoc eſt, in iſta domo, quam emit filius. SVBEGI] impuli. SERVAVISTI OMNEM R.] allegoria eſt, ſignificat ſenex Tranionẽ omnem rem familiarem ſeruaſſe. NEMPE OCTO. DEBENT. H. M.] ex hoc loco, vt ſuprà diximus, intelligere licet, talentum magnum valere minas lx. Nam cùm duobus talentis magnis emtam eſſe domum dixerit ſuprà, & lx. minæ datæ ſint arraboni: ſi octoginta debentur, centum viginti minæ conficiuntur. quanti domus emta eſt, ergo duo talenta magna. & centum viginti minæ tantundem valte. ergo talentum magnum valet ſexaginta minas. VERVM NE QVA CAVSA SVBSIET, &c.] verum ne qua controuerſia ſubſit, etiam mihi numerato, &c. AT ENIM NEQVID CAPTIONI, &c. at enim cauendum mihi eſt, ne quid mihi ſit detrimento, & fraudi, ſi tibi denumerauerim. vel ſic, at enim vereor, ne quo dãno afficiar, ſeu ne quid fallar, ac decipiar abs te, ſi tibi has octoginta minas dederim. EGONE TE IOCVLO MODO AVSIM DICTO, &c.] egóne te leuiſſimè iocando auſim te verbo, aut facto fallere? proinde ac ſi dicat, ne ioco quidem te fallere auſim, aut dicto, aut facto, aut multo minus ſeriò. EGONE ABS TE AVSIM NON C. &c.] Plautus, vt & Terent. & ceteri Comici faciunt illi quidẽ ſenes, deliros & credulos & ſtultos: ſed ita tamen, vt habeant aliquod ſimulacrum prudentiæ, & vt videantur ſibi cauere, ne fallantur: & poſteaquàm omnem operam ne capiantur, dederunt, tandem illudantur & decipiantur à ſeruis callidis. Sic igitur hic ſenex Egóne abs te auſim, inquit, non cauere, &c id eſt, egóne auſim tibi negligenter, & incautè quidquam committere? Egóne vſque adeò imprudens, & inconſideratus ſim, vt mihi abs te non caueam, ne quid tibi credam? proinde ac ſi dicat. non auſim eſſe tam incautus, vt tibi quidquam cõmittã, vel non auſim tibi quidquã committere, ſine magna oratione. QVI TIBI NVNQVAM QVIDQVAM, &c.] mihi dubites quidquam committere, qui te nunquã fefelli? TECVM SENTIO] hæc loquitur Tranio, voce ad ſpectatores effuſa, & à Theuropide auerſa, tecum ſentio, inquit, id eſt, tibi aſſentior. CVRRICVLO ABI] abi citò, abi propertè, & celeriter. ſic [illegible] ià eadem fabula *Sed ego ſum nunc infœlix, qui non curro curriculo domum?* ILLA PER POSTICVM, &c.] illà, hoc eſt, per poſticum. ſic loqui ſolet Plautus, ponit primo [illegible] co nomen generis: deinde ſpeciem. *illà* per illam

partem

patrem domus hoc generale eſt. per poſticum, id eſt, per oſtium domus poſterius. hoc eſt, ſpeciale. poſticum pſeudothyrum appellant Græci. Horat. epiſt. ad Torquat. lib. 1. *Atria ſeruantem poſtico falle clientem.* AD CONGERRONES] ad gerrarum & nugarum ſocios ad eos, quibuſcum nugari, & iocari, ludere, & potare ſoleo. DICAM, VT HIC RES SINT QVIETAE] dicam illis, quomodo hic res ſint tranquillæ, nihilque ſit periculi.

## PHANISCVS aduorſ.

*Serui, qui cùm culpa carent, tamen malum*
*Metuunt, hi ſolent eſſe heris vtibiles.*
*Nam illi, qui nihil metuunt: poſtquàm ſunt malum*
*Meriti, ſtulta ſibi expetunt conſilia.*
*Exercent ſeſe ad curſuram, fugiunt. ſed*
*Hi ſi reprehenſi ſunt, faciunt à malo,*
*Peculio quod nequeunt facere ſuo,*
*Augent ex pauxillo, theſaurum inde parant.*
*Mihi in pectore conſilij quod eſt,*
*Lubet cauere malam rem prius,*
*Quàm vt meum tergum exſinceratum fiat,*
*Vt adhuc fuit, mihi corium eſſe oportet*
*Syncerum, atque vti vetem verberari.*
*Si huic imperabo, probè tectum habebo:*
*Malum cùm impluit ceteris, non impluat mihi.*
*Nam vt ſerui volunt eſſe herum, ita ſolet eſſe.*
*Bonis boni ſunt: improbi qui malus fuit.*
*Nam nunc domi noſtræ tot peßimi viuunt,*
*Peculi ſui prodigi, plagigeruli, vbi aduorſum vt*
*Eant, vocantur hero, non eo: moleſtus ne ſis.*
*Scio quò properas, geſtis aliquo iam hercle,*
*Ire vis multa foràs paſtum. bene merens*
*Hoc pretium inde abſtuli, ita abij forás ſolus*
*Nunc eo aduorſum hero ex plurimis ſeruis.*
*Hoc die craſtini, cùm herus reſciuerit,*
*Manè caſtigabit eos bubulis exuuiis.*
*Poſtremò minoris pendo tergum illorum, quàm meum.*

SERVI, QVI CVM CVLPA C.] Inducitur hic loquens Phaniſcus Callidamatis ſeruulus, & aduorſitor. Eſt autem aduorſitor, is ſeruus, qui aduorſum ire iuſſus eſt, aut debet, aut ſolet hero ſuo: vt hic Phaniſcus ſupra iuſſus eſt à Callidamate venire ſibi ad Philolachem aduorſum, ſeu obuiam, ibi, principio ſcænæ, *Aduorſum venire mihi ad Philolachem Volo tempori,* &c. Sententia autem eadem iteratur in Menæchm. ibi, *Serui, qui culpa carent, & metuunt, ij Solent eſſe heris vtibiles.* Porro nos hic libros vulgatos, & noſtros manuſcriptos, à vulgatis non diſcrepanteis, ſecuti ſumus, qui habent, *Serui, qui culpa carent,* &c. Nam Camerarius edidit, *carint.* Quod ſi probabimus, *carint,* antique poſitum, intelligemus pro *careant.* VTIBILES] vtiles ad vtendum apti atque habiles, ad vſum dominorum accommodati, atque idonei EXERCENT SESE AD CVRS.] fugam ornant: vel ad fugam ſe parant: fugam meditantur. HI SI REPREHENSI SVNT, FACIVNT A M. PECVL. QV. NEQVEVNT, &c.] hi ſerui, ſi poſteaquam à dominis fugerant, reprehenſi & recepti ſunt, faciunt ex malo, id eſt, per facta ſua improba, quod ex peculio ſuo facere non poſſunt quidnam illud eſt? inde verbera ſibi quærunt, & comparant, theſaurum ſibi plagarum ex ſuis peccatis reperiunt, quod ex peculio ſuo facere non poſſunt, vel quod non habent peculium, vel quia ſi habent, ſibi non quærunt, ſed dominis? ſeruus enim quidquid quærit, domino quærit. THESAVRVM] verberum, ſcilicet, atque plagarum. MIHI IN PECTORE CON. QVOD EST LVBET C. &c.] huius verſus & duorum qui deinceps ſequuntur, hæc ſententia eſt, quidquid mihi in pectore conſilij eſt, ſubintellige, huc confero, & in hoc conſumo: lubet mihi vitare, ſeu cauere malum potius, quam committere, vt meum tergum virgis & flagris cruentum, ac varium fiat. Licet etiam ſic explicare, vt hunc primum verſum, interrogando pronuntiemus. Quodnam, ſeu quidnam conſilij mihi in animo eſt? hoc, ſcilicet, lubet cauere malum, &c. EXSINCERATVM] hoc eſt, imputatum,

cruentum, ſeu cruentatum. SINCERVM ] purum, incruentum. ATQVE VTI VETEM VERB. ] idem dicit & planius. itaque *iplutiia* eſt. SI HVIC IMPER. ] ſi meo tergo imperabo, hoc eſt, ſi vetabo tergum meum verberari, quod aſſequar faciendo officium meum, & diligenter ac fideliter ſeruiendo: probe tectum & tutum à verberibus habeo. MALVM CVM IMPLVIT CET. ] cum cæteri ſerui verberantur, & virgis cædun tur, ne cædar ego. Cum, ceteris ſeruis verbera inſtar imbris aut pluuiæ incidunt, mihi ne incidant. allegoria eſt. NAM VT SERVI VOL. ESSE H. ] nam qualem ſerui herum eſſe volunt, talis eſt, ſi officio funguntur ſuo. herus eſt æquus, tranquillus & lenis, ſin ſecus, herus eſt ſæuus, aſper & infeſtus. *vt* pro *qualem*. notauimus alibi ſupra. Sic infra in Pſeudolo, *Mane, mane, iam vt voles me eſſe, ita ero.* BONIS BONI SVNT, IMPROBI Q. M. F. ] bonis ſeruis boni ſunt heri: ei ſeruo, improbi, & mali ſunt, qui malus fuit. Mutauit numerum, idque dupliciter. Debuerat enim dicere, ſi vtrobique numerum ſeruare vellet; bonis bonus eſt: improbus eis, qui mali fuerunt. Sic ſæpe & alij ſcriptores tum Græci, tum Latini. Exempla ſunt in mundo, ſed vnum mihi nunc occurrit, quod eſt apud Sophocl. in Antig. Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ Ἢ γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν, Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί, id eſt, Nam quiſquis aut ſolũ ſapere ſe exiſtimat, aut ſe valere lingua, aut animo præ omnibus. Hi vt ſunt retecti, mente caſſi cogniti. IMPROBI, QVI MALVS FVIT ] improbi, ei ſeruo, qui malus fuit. PECVLII SVI PRODIGI ] peculij ſui, id eſt, tergi ſui quod eis peculij loco eſt, prodigi: qui non parcunt tergo ſuo, id eſt, qui non ſeruant tergum ſuum à loris & virgis ſartum ac tectum, Nempe cum officij ſui ſunt immemores ſic dictum autem, peculii ſui prodigi, vt dixit Salluſtius, *alieni appetens, ſui profuſus.* Horat. oda 12. lib. 1. *animaque magna Prodigum paullum ſuperante Pœno.* & epiſt. ad Piſonem. *Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris.* Licet tamen interpretari ſimpliciter, & proprie, peculii ſui prodigi, qui peculium ſuum prodigunt & profundunt, inſumentes ſcilicet, in luſtra & compotationes. PLAGIGERVLI ] ad plagas gerendas & ſufferendas natura facti. Plagipatidæ, vt ſupra locutus eſt. VBI ADVORS. VT EANT V. H. ] oratio eſt implicata atque implexa: ſed ſic expeditur, vbi vocantur, vt hero aduorſum eant. NON EO ] hæc quę ſequuntur, reſpondent, *non eo*, &c. SCIO QVO PROPERAS ] hæc & ſuperiora proxima, verba ſunt eorum ſeruorum, qui vocati, vt hero aduorſum eant, malunt domi deſidere, aut potare, aut ludere, aut dormire, & ſeruum frugi, ipſos ſui officii commonentem irrident, & dictis amaris inſequuntur. GESTIS ALIQVO IAM H. ] iam profecto aliquo ire cupis. IRE VIS MVLA FORAS PASTVM ] ſermo aculeatus & amarus, κατ᾽ ἀλληγορίαν. ire vis, inquit, foras in aliquam popinam, aut in thermopolium, vt ibi te cibo & potu refercias, vt mulæ interdum ſolent retinaculis, & vinculis fractis, foras paſtum ire. Horat. Satyr. 5. lib. 1. *tandem feſſus dormire viator, Incipit ac miſſa paſtum retinacula mula, Nauta piger ſaxo religat*, &c. BENE MERENS HOC PRAEST END. ABST. ] hæc nunc ſunt ſerui frugi & vtibilis verba: quorum hæc ſententia eſt. Dum bene mereo, id eſt, dum benefacio, ſeu ex benemeritis, & benefactis meis hanc mercedem, & hoc pręmium retuli, dicteria ſcilicet mordacia, & amara. hoc pretium, id eſt, hanc mercedem. Sic Horat. epiſt. ad Quinctium lib. 1. *Nec furtum feci, nec fugi ſi mihi dicat Seruus. habes pretium: loris non vreris aio.* DIE CRASTINI ] id eſt, die craſtino. Notat Nonius in voce *proximi* his verbis: *proximis, id eſt proximo. Cato contra Furium, die proximi. hoc dicit. ſed ea declinatione à veteribus, & craſtini, & priſtini, & præſcini eſt dictum.* Aul. Gellius libro 10. cap. 24. vbi hoc loquendi genus, à veteribus vſitatum fuiſſe docet, die noni, die quinti, die priſtini, die perendini, &c. ait illas voces & ſimileis, eſſe aduerbia copulate poſita ſeu compoſita: addit idem vtroque modo veteres illos dicere ſolitos, die craſtini, & die craſtine, die quinti, &, die quinte, &c. legendus eadem de re & Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 4. quanquam quæ Macrobius ſcripſit, omnia ab Aulo Gellio ſumta ſunt. BVBVLIS EXVVIIS ] loris, ſeu pellibus bubulis: quæ ſunt exuuia & ſpolia bubula POSTREMO MINORIS PENDO TERG. ILL. Q. MIHI ] id eſt, malo illorum tergum loris cædi quam meum. Idcirco eo hero meo aduorſum, ne ſi ſecus faciã, tergum mihi fiat exſinceratum.

## PHANISCVS aduorſitor, SERVVS alius, THEVROPIDES ſenex.

*Illi bucadæ erunt multo potius, quam ego*
*Sim reſtio.* Ser. *mane tu, atque aſſiſte illico.*
*Etiam reſpice.* Ph. *mihi moleſtus ne ſis.*
Ser. *Vide vt faſtidit ſimia.*
Ph. *Mihi ſum, libet eſſe. quid id curæ?*
Ser. *Maneſne illico impure paraſite?*
Ph. *Quî paraſitus ſum?* Ser. *ego enim*
*Dicam cibo perduci poteris quóuis.*
*Ferocem facit, quia te herus tam amat.* Ph. *vah.*
*Oculi dolent.* Ser. *cur?* Ph. *quia fumus moleſtus.*
Ser. *Tace ſis faber, qui cudere ſoles plumbeos*
*Nummos.* Ph. *non potes tu cogere me, vt tibi*
*Maledicam nouit herus me: ſi ſobrius ſis,*
*Malè non dicas.* Ser. *tibi obtemperem, cum tu mihi*

Nequeã

Nequeas? Ph. at tu meeum, peſſime, i aduerſus.
Se. Quæſo hercle Phaniſce, abſtine iam ſermonem
De iſtis rebus. Ph. faciam, & pultabo fores.
Heus ecquis hic eſt, maximam qui his iniuriam
Foribus defendat? ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem exit. vt eſſe addecet
Nequam homines, ita ſunt: ſed eo magis cauto eſt
Opus, ne huc exeat, qui malè me mulcet.
Hic quidem neque conuiuarum ſonitus, itidem vt antehac fuit:
Neque tibicinam cantantem, neque alium quenquam audio.
Th. Quæ illæc res eſt? quid illi homines quærunt apud ædeis meas?
Quid volunt? quid intrò ſpectant? Ph. pergam pultare oſtium.
Heus recludite: heus Tranio, etiam aperis? Th. quæ hæc eſt fabula?
Ph. Etiámne aperis? Callidamati noſtro aduorſum vénimus.
Th. Heus vos pueri quid iſtic agitis? quid iſtas ædeis frangitis?
Ph. Herus hîc noſter potat. Th. herus hic veſter potat? Ph. ita loquor.
Th. Puer nimiùm es delicatus. Ph. ei aduorſum venimus.
Th. Cui homini? Ph. hero noſtro quæſo quoties dicendum eſt tibi?
Th. Puer, hîc nemo habitat. nam te eſſe arbitror puerum probum.
Ph. Non hic Philolaches adoleſcens habitat hiſce in ædibus?
Se. Senex hic cerebroſus eſt certè. Ph. erras peruersè, pater,
Nam niſi hinc emigrauit, aut heri, certè ſcio
Hîc habitare. Th. quin ſex menſes iam hic nemo habitat. Se. ſomnias.
Th. Egóne? Se. tu. Th. tu ne moleſtus, ſine me cum puero loqui.
Ph. Nemo habitat? hem. Th. ita, profectò. Ph. nam heri & nudius tertius,
Quartus, quintus, ſextúſque, poſtquam hinc peregrè eius pater
Abiuit, nunquam hîc triduum vnum deſitum eſt eſſi & bibi.
Th. Quid ais? Ph. triduum vnum eſt, haud intermiſſum eſſi & bibi.
Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducere. Th. quis iſtæc faciebat? Ph. Philolaches. Th. qui Philolaches?
Ph. Cui patrem Theuropidem eſſe opinor. Th. hei mihi, óccidi,
Si hæc hic vera memorat. pergam porrò percontrarier.
Ain tu iſtic potare ſolitum Philolachem iſtum, quiſquis eſt,
Cum hero veſtro? Ph. hic inquam. Th. puere, præter ſpeciem ſtultus es.
Vide ſis ne fortè ad merendam quopiam deuorteris,
Atque ibi meliuſculè, quàm ſat fuerit, biberis. Ph. quid eſt?
Th. Ita dico, ne ad alias ædeis perperam deueneris.
Ph. Scio quà me ire oportet: & quò venerim, noui loqui.
Philolaches hic habitat, cuius eſt pater Theuropides.
Qui poſtquam pater ad mercatum abijt hinc, tibicinam
Liberauit. Th. Philolaches ergo? Ph. ita Philematium quidem.
Th. Quanti? Se. triginta talentis. Ph. μὰ τὸν Ἀπόλλω, ſed minis.
Th. Ain' minis triginta amicam deſtinatam Philolachem?
Ph. Aio. Th. atque eam manu emiſiſſe. Ph. aio. Th. & poſtquam eius hinc pater
Sit profectus peregrè, perpotaſſe iſtic aſſiduò
Tuo cum domino? Ph. aio. Th. quid is ædeis emit hic proximas?
Ph. Non aio. Th. quadraginta etiam dedit huic, quæ eſſent pignori?

Ph. *Neque illud aio.* Th *hei perdis.* Ph.*immò ſuum patrem ille perdidit.*
Th. *Vera cantas, vana vellem.* Ph.*patris, amicus videlicet.*
Th. *Heu ædepol patrem eum miſerum prædicas.* Ph.*nihil hoc quidem eſt?*
*Triginta minæ, præquàm alios dapſileis ſumtus facit.*
*Perdidit patrem, vnius iſtic ſeruus eſt ſacerrimus*
*Tranio, is Herculi conterere quæſtum poſſiet.*
*Ædepol eius me patris miſeret, qui iſtæc ſciet*
*Facta, ita amburet miſero ei corculum carbunculus.*
Th. *Siquidem iſta vera ſunt.* Ph.*quid merear quamobrem mentiar?*
Ph. *Heus vos ecquis haſce aperit?* Th.*quid iſtas pultas vbi nemo intus eſt?*
Ph. *Aliò crede comiſſatum abiiſſe, abeamus nunc iam.*
Th. *Puere, iámne abis? libertas penula eſt tergo tuo.*
Ph. *Mihi niſi herum metuam & curem, nihil eſt qui tergum tegam.*

ILLI BVCAEDAE ERVNT MVLTOP. &c.] hæc cohærent cum ſuperioribus, & ſunt eiuſdem Phaniſci verba, ſed alia ſcæna eſt, quia alia præterea perſona in ſcænam prodit. ſententia autem horum verborum hæc eſt, Illi qui mecum hero aduerſum ire noluerunt, coriis bubulis cædentur potius, quam committam, vt mihi ad reſtim res redeat, & vt ego me ſuſpendium adigar, vt ego me ſuſpendam, & mihi laqueo gulam obſtringam. *bucæda*, vox eſt compoſita ex boue, & cædo, is: itaque ita ſcribenda eſt bucædæ, cum diphthongo in ſecunda ſyllaba: aut certe bucidæ, cum i, quod quidam malunt: quemadmodum dicunt Latini, tyrannicida, & parricida, & ſimilia. Reſtio vox eſt à nomine *reſtis* facta, reſtis autem funis eſt, & laqueus. *bucæda* autem hoc loco, non qui boues cædunt, ſed qui à bobus cæduntur, hoc eſt, qui coriis & loris bubulis verberãtur. Terent. Phorm. *ad reſtim mihi quidem res redit planiſſime.* Iuuenalis, *Ferre potes dominam, ſaluis tot reſtibus, vllam?* MANE TV, ATQVE ABI.] hæc dum loquitur Phaniſcus, ſeruus alius, eius conſeruus, prodit in ſcenam, & vnà cum Phaniſco, mutata ſententia, hero aduerſum ire cogitat. RESPICE] retro adſpice. VIDE VT FASTIDIT SIMIA] faſtidit, abſolute faſtidioſus eſt, ſimia homo ſimiæ ſimilis: homo deformis, vt ſimia. Ennius, *Simia quàm ſimilis turpiſſima beſtia nobis?* QVI PARASITVS SVM] quamobrem, aut qua ratione paraſitus ſum? CIBO PERDVCI POT. QVOVIS] quouis, id eſt, in quemuis locum, pertrahi & perpelli poteris cibo. ergo paraſitus es, tale eſt illud Terent. in Eunuch. *E flamma te petere cibum poſſe arbitror.* FEROCEM FACIT, QVIA TE HERVS T. A.] hoc ipſum, quod herus te tam valde amat, te ferocem, hoc eſt, ſuperbum, & elatum facit, eo ferox, & elatus es, quod te herus tantopere amat. Sic autem legendum, vt edidi, *ferocem facit*, non, vt vulgo *ferocem facis*, &c. Nam præterquam quod noſtri codices lectionem vulgatam refellunt, etiam ratio redarguit. Nam cum dico, facio me talem, aut talem, hoc ſignifico, me non eſſe talem, ſed ſimulare me eſſe talem: vt ſupra in Aſinar. *Extemplo facio facetum me, & magnificum virum.* & in Epidico, *Ego illic, me autem ſic aſſimulabam quaſi ſtolidum, cum bardum me faciam.* & infra in Mil. glor. *magnum me faciam Nunc, quoniam illic me collaudat.* & apud M. Tullium in Orat. pro Flacco. *cum verbis ſe locupletem faceret, haberet nihil præter illam impudentiam quam videtis.* Cum autem dico, facio te talem, hoc ſignifico, facio te quod non eras, vel facio, vt ſis quod non eras. vt apud M. Tullium libro 4 epiſt. ad famil. *Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus: quæ maiores noſtri, ne ſemel quidem, nos etiam ſæpe iam ſenſit: ſed miſerius nihil quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioréſque reddit.* &c. Sic igitur, hic non ſignificat hoc ſeruus aduorſitor non nominatus, tu ſimulas te eſſe ferocem, neque tu te reddis ferocem: ſed amor domini erga te, reddit te ferocem, & facit, vt ſis ferox, vt: dicere ſolemus, pecunia facit feroces & contumelioſos: paupertas facit ridiculos, & contemtos. OCVLI DOLENT] non libenter me ab hero amari vides mihi, quod me herus amat, inuides. Oculi nobis dolere dicuntur, cum aliquid fieri videmus, quod nobis iniucundum, ac moleſtum eſt, aut cum aliquid alicui inuidemus. Ter. in Phorm. in extr. *Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata, & quod tuo viro oculi doleant?* Cælius lib. 8. epiſt. ad Cicer. *Nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitiĩ vultum vidiſſes.* Idem pro M. Cælio. *Exſiſtat igitur ex hac ipſa familia aliquis, ac potiſſimum cæcus ille, minimum enim dolorem capiet, qui illam non videbit.* Non admodum ab hoc loco diſcrepat Terentianus ille in Eunuc. quantum ad ſententiam quidem attinet *Numquid hic quod nolis vides?* P te. CH. *Credo, at numquid aliud?* P. *Quidem?* CH. *quia triſtis es.* QVIA FVMVS MOLEST.] iocus παρὰ προσδοκίαν. aliam enim reſponſionem exſpectat conſeruus Phaniſci, quam eam, quam Phaniſcus ſubiecit. nempe idcirco oculos illi dolere, quod Phaniſcus hero ſuo in deliciis eſſet. Phaniſcus autem præter eius exſpectationem reſpondit, quia fumus moleſtias. & tamen cum aliud, quam quod ille exſpectabat, reſponderit, cauſam attulit probabilem, & affinem ei, quam ille exſpectat, quamobrem oculi ei doleant: quia, inquit, fumus moleſtus eſt. fumus enim oculis moleſtus eſt, propter acrem, & mordacem eius qualitatem, qua oculi compuncti, atque offenſi, lacrymas mittere coguntur, ex quo lacrymoſus ab Horatio appellatur in Satyr. 5. lib. 1. *niſi nos vicina Triuico Villa recepiſſet lacrymoſo non ſine fumo.* Plaut. ſupra in Aſin. *ſed num fumus eſt hæc mulier, quam amplexare?* AR. *quidum?* LIB. *quia oculi ſunt tibi lacrymantes, ego rogaui.* Virg. moreto, *Sæpe manu ſummo a lacrymantia lumina terget, Immeritaque furens dicit conuicia fumo.* TACE SIS FABER, QVI CVD. &c.] tace ſi vis homo mendax, qui falſa confingere, & verba dare ſoles: vel ſic potius, tace ſi vis, homo fallax & ſubdole, qui tuis artibus, & dolis opinionem hero tuo attuliſti, te eſſe frugi ſeruum, & fidelem, cum ſis improbus & infidelis: tace homo, qui ſimulatis officiis, & ſpecioſis dictis ac factis hero perſuaſiſti, te eſſe frugi ſeruum & vtibilem, & fidelem, cum plane alius ſis, tace ſi vis

homo

homo, qui herum tuum fallis ac decipis, ſerui fidelis & frugi ſpeciem præbens, cum re vera ſis infidelis & nequam. allegoria eſt ab iis tracta, qui nummos improbos cudunt. Iam vero nummi plumbei inutiles ſunt atque improbi: ſupra in Caſina. *Cui homini hodie peculi nummus non eſt, niſi plumbeus.* Idem infra in TRINUMMO, *Cui ſi capitis res ſiet, nummum nunquam credam plumbeum.* SI SOBRIVS SIS, MALE N. D] ſi ſanæ mentis ſis, mihi non maledicas, vel proprie, niſi vinolentus & ebrius ſis, mihi non maledicas. vinum quod ſupra modum bibiſti, te petulantem, & contumelioſum, & ad maledicendum expeditum, ac procacem reddit. TIBI TEMPERAM, CVM TV M. NEQVS] tibi parcam, cum tu mihi parcere non poſſis? abſtineam me à maledictis in te, cum tu te abſtinere nequeas quin mihi maledicas? Sic autem legẽdum, non vt vulgo *tibi obtemperem*, &c. ſic loquitur Horat. oda 24. lib. 3. *Illic matre carentib. Priuignis mulier temperat innocens*, id eſt, illic apud Scythas videlicet nouerca, præbens ſe innocentem abſtinet manus ſuas à priuignis, neque eos veneno interemit, vt alibi fieri ſolet. mendum ſimile iampridem è Cæſaris comment. de bello ciuili, lib. 1. ſuſtuli, quod eſt ibi, *Neque ſibi homines feros ac barbaros obtemperaturos exiſtimabat, quin cum omnem Galliam occupaſſent, vt ante Cimbri, Teutonique feciſſent in prouinciam exirent.* admonui enim legendum *temperaturos*. AT TV MECVM PESSIME, I ADVERSVS] at tu peſſime, veni mecum hero obuiam. ECQVIS HIC EST MAXIMAM, &c.] nunquis hic eſt, qui maximam iniuriam à foribus propulſet? id eſt, qui foreis aperiat, ne à me grauius pulſentur, & calcibus effringantur. VT ESSE ADDECET NEQVAM HOMO, ITA F.] qualeis eſſe improbos homines, tales ſunt. SED EO MAGIS CAVTO'ST OPVS, NE H. EXEAT Q. H. ME MVLC.] ſed tanto magis, nempe quia ſunt nequam homines mihi cauendum eſt, ne aliquis exeat, qui me fœdum in morem verberet, quod foreis nimis grauiter pulſauerim. Sic autem legendum eſt, non vt habent omnes, quæ extant hodie, Plautinæ editiones, *Malè me multet.* Et vero vbique apud ſcriptores Latinos, vbi legitur, male multare, & male multatus, ſeu male multare, & male multatus, legendum male mulcare, & male mulcatus. Exempla aliquot colligam, quorum ſit hoc primum, ex Ciceronis Bruto, ſeu lib. de claris oratoribus. *Addebat etiam, id quod ad rem pertinere putabat, ſcriptores illos male mulcatos exiſſe cum Galba.* vulgo legebatur, *male multatos*. Idem Accuſat. lib. 4. *Qui primo cum obſiſtere ac defendere conarentur, male mulcati clauis ac fuſtibus repelluntur.* vulgo legebatur, *male multati*. Terent. in Eunuch. THR. *Virginem eripiam*, GN. *probe.* THR. *male mulcabo ipſam.* vbi libri vulgati omnes habent *male multabo ipſam*, præter editionem Florentinam, quæ nuper ex emendatione Faerni in lucem prodiit. Idem Adelph. *ipſum dominum atque omnem familiam mulcauit vſque ad mortem.* ad quem locum Donatus, mulcauit, inquit, id eſt, lacerauit, mutilauit, molliuit, diſſoluit. Vnde Mulciber. Quin apud Virg. lib. 11. Æneid. vbi vulgo legitur, *Multatam morte Camillam.* Erricus Memmius vir clariſſ. mihi oſtendit olim exemplar Virgilij perantiquum manuſcriptum, in quo dilucide & plane ſcriptum erat, *mulcatam morte Camillam*, ad quem locum Seruius, mulcatam, inquit, id eſt, debilitatam. Idem Memmius in exemplari Suetonij item manuſcripto antiquiſſimo, oſtendit mihi locum illum, qui eſt in Iulio Cæſare ita ſcriptum, Vettium pignoribus captis, & direpta ſupellectile, male mulcatum, ac pro Roſtris in concione pene diſcerptum, coniecit in carcerem. vbi libri omnes vulgati habent vſque adhuc partim *male multatum*, partim *mulctatum*. Iam apud Apuleium lib. 8. perſpicue, & ſine vlla varietate, in omnibus libris impreſſis, quos quidem viderim, ita legitur, *arrepto flagro*, &c *indidem ſeſe multimodis commulcat ictibus, mire contra plagarum dolores præſumtione munitus.* Plaut. infra in Mil. glot. *Diſperiiſſetis vſque ad mortem male mulcaſſitis.* & in TRINUMM *properas, amon properas abire actutum ab his regionibus dominator priuſquam ego hic te iubeo mulcari male?* & in TRUCUL. *Nam mihi dimidia'ſt tonſtricem meam ſic mulcatam male:* Licet mihi multa alia proferre, ſed hæc ſatis ſunt, cum præſertim in comm. in Cornelium Nepotem nonnulla alia collegerim. Non diſſimulabo tamen viros quoſdam doctos, in his Petrum Victorium, hoc idem de hoc verbo iam antea linguæ Latinæ ſtudioſos admonuiſſe. PVLTARE] pulſare. HEVS RECLVDE] Heus aperi. HERVS HIC N. P.] herus noſter Callidamas hic potat. NIMIVM ES DELICATVS] nimium mollis, & tener es. PROBVM] pudicum ſeu frugi. CEREBROSVS EST, &c.] certe mente parum ſanus eſt: inſanus eſt. Horat. Sat. 5. lib. 1. *Donec cerebroſus proſilit vnus*, &c. ERRAS PERVERSE, PATER] ô pater, fugit te ratio, perperam. NAM NISI HINC AMIOR.] hinc incipiunt Tranionis fallaciæ patere. QVIN SEX MENSES, &c.] hoc erat ſeni à Tranione perſuaſum. SOMNIAS] vigilans ſtertis: erras. TV NE MOLESTVS] ſubintellige ſis. CVM PVERO L.] cum Phaniſco loqui. NVNQVAM HIC TR. VN. DIES. ESSI ET BIBI] ſic legendum, vt edidimus, *eſſi & bibi*, non vt vulgo *eſſe & bibi*. Debet enim ab indicatiuo paſſiuo imperſonali *eſtur*, infinitiuus naſci, *eſſi*, vt ab indicatiuo paſſiuo imperſonali curritur, infinitiuus proficiſcitur curri: à ſtatur, ſtari: à ridetur, rideri, & ſimilia. SCORTA DVCI] ductare dictum, vt & ductari, & vero hoc magis, quam illud. PERGRAECARI] infinitiuus imperſonalis. pergræcari autem, id eſt, Græcorum in morem potare. de hoc ſupra. vide indicem. FIDICINAS, TIBICINAS DVCIER] repete haud ἀπὸ κοινοῦ, haud intermiſſum eſt. legendum autem *ducier*, vt edidimus, non vt habent libri vulgati *ducere*. HEI MIHI OCCIDI] nunc tandem Theuropides intelligit, ſibi à Tranione data eſſe verba. ISTIC.] in iſta domo, ſic autem legendum, non *iſtac*. QVISQVIS EST] cuiuſcunque filius ſit. PVERE, PRAETER SPECIEM STVLTVS ES] O puer, formoſus quidem es. O puer, talis tibi mens eſſe debebat, qualis forma eſt: nunc autem formoſus quidem es, ſed præterquam iſtam formam decet, ſtultus es. O puer, non decet iſtam ſane formam ſtultitia, verumtamen ſtultus es. O puer, alienum à forma tua eſt, ſtultum eſſe. VIDE SIS, NE, &c.] vide ſi vis, ne forte in aliquam popinam poſt meridiem ad merendam deuorteris, & ibi plus æquo biberis. Merenda cibus & potus pomeridianus. NOVI LOQVI] ſcio loqui: vel ſignificat, ſe non eſſe νήπιον, hoc eſt, infantem, fandi & cogitandi neſcium, inſipientem denique: vel ſe plus æquo non bibiſſe, quia nimius, & immoderatus vini potus non ſolum pedes, ſed etiam linguam impedit ac debilitat. Ego illud prius malo. QVI, POSTQVAM P.] Qui Philolaches, &c. AD MERCATVM ABIIT.] non celabo lectorem me vocem, *mercatum*, in multis exemplaribus manuſcriptis & Plautinis & Ciceronianis, & aliis reperiſſe ſcriptam cum littera k. in ſecunda ſyllaba pro c. hoc modo, *merkatus & merkatum.* TIBICINAM LIB.] Philematium manumiſit. hic puer omnia ſeni, quæ erant occulta, apperit, & quæ accurate celata, indicat μὰ τὸν Ἀπόλλω. SED MINIS] non per Apollinem, triginta talentis, ſed triginta minis. Ain'

MINIS TRIGINTA AMICAM DESTINATVM PHILOLACHEM?] ais ne triginta minis amicam deſtinaſſe, hoc eſt, emiſſe Philolachem? *deſtinatum* ſubintellige *eſſe*, vt ſit a verbo deponenti, deſtinor, aris. ASSIDVO] aſſidue. DEDIT HVIC QVAE ESSENT PIGNORI?] dedit huic vicino Simoni quæ eſſent arraboni? IMMO SVVM PATREM ILLE PERDIDIT] quia rem patris conſumſit, & vt loquitur Horat. *oblimauit*. VERA CANTAS: VANA VELLEM] vera dicis: vellem falſa eſſent. vana oppoſuit veris. PATRIS AMICVS VIDELICET] videlicet patris Philolachis amicus es, idcirco eius vicem doles. NIHIL HOC QVIDEM EST, TRIGINTA MINAE, PRAEQVAM ALIOS D. &c.] hoc nihil eſt, triginta minæ nihil ſunt, præ aliis ſumtibus profuſis, quos facit, triginta minæ nihil ſunt, præ aliis ſumtibus largis & magnis, quos quotidie facit. Sic autem legendum, vt edidimus, *præquam alios*, &c. non vt habent omnes libri vulgati *præterquam alios*. &c. quæ lectio nullo modo ferri poteſt. *præquam* autem quid valeat, docebunt exempla: ex quibus apparet idem fere valere quod *præut*. ſupra in Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum'ſt, præquam vbi ſumtus petunt.* Idem infra ead. fabula, *Iam minoris omnia facio præquam quibus modis me ludificatus eſt.* ſupra in Amphitr. *Satis' parua'ſt res voluptatum in vita atque in ætate agunda, præquam quod moleſtum'ſt?* Idem fere valet præut. Iterum in Aulul. *parum etiam præut futurum'ſt, prædicas.* Licet etiam legere, *præquos alios*, &c. ſine vitio & damno verſus: dummodo in *dapſileis*, ſoliqueſcat, aut exteratur. quod ſi quis probabit, ſic erit explicandum, præ aliis ſumtibus dapſilib. quos alios ſumptus dapſileis facit. dapſilis autem vox Græca eſt, & valet fere idem, quod copioſus, largus, & affluens: & δαψίλεια, copiam, affluentiam, & abundantiam ſignificat. SACERRIMVS] valde exſecrandus, & deteſtandus. virg. Æneid. li. 3 *Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* Horat. Sat. 3 lib. I. *vter ædilis fuerit vel Veſtrum prætor, is inteſtabilis & ſacer eſto.* IS VEL HERCVLI CONTERERE QVAESTVM POSSIT] hyperbole, is quem dico, Tranio, inquit, ita profuſus, & ſumptuoſus eſt, vt vel Herculem ad mendicitatem redigere queat. is vel Herculis diuitias, aut quas ex victoriis ſuis, & ſpoliis hoſtium optimis peperit, aut quas ex decimis, quæ ei dantur, parauit conſumere, atque exhaurire poteſt. ITA MISERO EI COR C. AMBVRET CARBVNCVLVS] ita is mœrore combureteur, hoc eſt, conficietur, & contabeſcet, ita eius animulum grauis mœror cruciabit, atque abſumet. allegoria eſt. QVID MERCEAR, QVAMOBREM MENTIAR?] quid mercedis feram ob mendacium? quod mihi pretium mendacij detur? quam mercedem mendacij referam? quid mihi proſit mentiri? quid aſſequar mentiendo? quid mihi commodi ex mendacio redeat? vel ſic, cuius emolumenti, cuiuſve mercedis ſpes mihi oſtendi, aut proponi queat, propter quam mercedem mentiar? nihil eſt mihi tanti, vel nullum mihi tantum emolumentum quæri poteſt, propter quod mentiri velim. QVID ISTAS PVLTAS, VBI NEMO NATVS EST?] quid iſtas foreis pulſas, vbi nemo mortalis eſt? Nemo natus, vſitate & ſuo more dixit. ſupra in Caſina, *De Caſina certum'ſt concedere homini nato nemini.* ALIO CREDO COMISSATVM IVISSE] credo Callidamatem herum noſtrum, & Philolachem iuiſſe in alias ædeis cum ſcortis ſuis compotatum, & congrecatum. Comiſſari, eſt cum ſcortis & puellis, ſeu pueris impudicis laſciuire, compotare, & græcari: & comiſſatio, conuiuium hominum intemperantium, & mulierum impudicarum. LIBERTAS PAENVLA'ST TERGO TVO] iocus ſenis Theuropidis in Phaniſcum puerum, quo ſignificat eum, pænulam non habere, qua tergum tegat. libertas, inquit ſenex, pœnula eſt, O puer tergo tuo. hoc eſt, Libertas tergo tuo pænulæ loco eſt. Et cum liber non ſis, ſed ſeruus, pænula cares, qua tergum tuum tegas. MIHI, NISI HERVM METVAM, ET CVRAM, &c.] reſpondet puer acutiſſime, & facetiſſime, ſibi metum domini, & curam officij eſſe loco pænulæ, qua tergum tegat: ſignificans ſibi tectum, & tutum à verberibus eſſe tergum, non pænula, ſed domini metu, & cura.

## THEVROPIDES, SIMO,
SENES duo.

PErij hercle. quid opus eſt verbis? vt verba audio,
*Non equidem in Ægyptum hinc modo vectus fui,*
*Sed etiam in terras ſolas, oráſque vltimas*
*Sum circumuectus, ita vbi nunc ſim neſcio.*
*Verùm iam ſcibo. nam eccum vnde adeis filius*
*Meus emit. quid ais tu?* Si. *à foro incedo domum.*
Th. *Nunquid proceſſit ad forum tibi hodie noui?*
Si. *Etiam.* Th. *quid tandem?* Si. *vidi efferri mortuum.* Th. *hem*
*Nouum.* Si. *vnum vidi mortuum efferri foras,*
*Modò eum vixiſſe aiebant.* Th. *va capiti tuo.*
Si. *Quid tu otioſus res nouas requiritas?*
Th. *Quia hodie aduêni peregrè.* Si. *promiſi foras,*
*Ad cenam ne me te vocare cenſeas.*
Th. *Haud poſtulo adepol.* Si. *verùm cras, niſi quis prius*
*Vocauerit me, vel apud te cenauero.*
Th. *Ne iſtuc quidem ædepol poſtulo. niſi quid magis*
*Es occupatus, operam mihi da.* Si. *maxime.*

*Minas*

Th. *Minas quadraginta accepiſti, quas ſciam,*
*A Philolachete.* Si. *nunquam nummum quod ſciam.*
Th. *Quid? à Tranione ſeruo meo?* Si. *multo id minus.*
Th. *Quas ille arraboni tibi dedit.* Si. *quid ſomnias?*
Th. *Egóne? at quidem tu, qui iſtoc te ſperas modo*
*Poteſſe diſsimulando infectum hoc reddere.*
Si. *Quid autem?* Th. *quod me abſente tecum hic filius*
*Negotij geſsit.* Si. *mecum, vt ille hic geſſerit,*
*Dum tu hinc abes negotij? quidnam? aut quo die?*
Th. *Minas tibi octoginta argenti debeo.*
Si. *Non mihi quidem hercle. verùm ſi debes, cedò.*
*Fides ſeruanda eſt, ne ire infitias poſtules.*
Th. *Profectò non negabo debere, & dabo.*
*Tu caue quadraginta accepiſſe hinc neges.*
Si. *Quæſo adepol huc ſpecta, & reſponde mihi.*
*Te velle vxorem aiebat tuo nato dare,*
*Ideo ædificare hic velle aiebat in tuis.*
Th. *Hic ædificare volui?* Si. *ſic dixit mihi.*
Th. *Hei mihi diſperij, vocis non habeo ſatis.*
*Vicini interij, perij.* Si. *numquid Tranio*
*Turbauit?* Th. *immo exturbauit omnia,*
*Te ludificatus eſt, & me, hodie indignis modis.*
Th. *Quid tu ais?* Si. *hæc res ſic eſt, vt narro tibi.*
*Ludificatus eſt me hodie in perpetuum modum.*
*Nunc te obſecro, vt me bene iuues, operámque des.*
Si. *Quid vis?* Th. *i mecum hàc obſecro te, vnà ſimul.*
Si. *Fiat.* Th. *ſeruorúmque operam & lora mihi cedò.*
Si. *Sume.* Th. *eadem ego opera hæc tibi narrauero,*
*Queis me exemplis hodie ille ludificatus eſt.*

IN TERRAS SOLAS ] in ſolitudines, in terras deſertas, &c. Terent. Phorm. *Nónne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier In ſolas terras.* Virgil. xj. Æneid. *Paſtorum & ſolis exegit montibus æuum.* idem in Gallo, *Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem Mænalus & gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi.* Et Catul. de Thetidis & Pelei nupt. *Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.* Lucret. lib. 4. *quo pacto per loca ſola, Saxa pareis formas verborum ex ordine reddant.* Plautus in Aulularia, *Nunc hoc vbi abſtrudam, cogito ſolum locum.* Idem in Rud. *Aut, cum excepi: qui non alicubi in ſolo abſtruſi loco?* IAM SCIBO ] iam ſciam. ſic Horat. dixit mollibit, pro molliet, oda lib. 3. *Non ſumtuoſa blandior hoſtia Mollibit auerſos penateis farre pio.* &c. NAM ECCVM, VNDE AEDEIS FILIVS MEVS EMIT ] eccum eum, à quo filius meus ædeis emiſſe dicitur. vnde, id eſt à quo. Sic Terent. Eunuch. *E prædonibus, vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.* Idem Adelph. *Tot res repente circumuallant, vnde emergi non poteſt.* vnde, id eſt, quibus è rebus. Virg. lib. 1. Æneid. principio. *Inferrétque deos Latio, genus vnde Latinum,* &c. VIDI EFFERRI MORTVVM ] efferre & efferri mortuum, vſitate dictum pro exportare, & exportari domo foras, & in rogum, ſeu buſtum inferre, atque inferri. Horat. Sat. 5. libr. 2. *Anus improba Thebis Ex teſtamento ſic eſt elata.* Terent. Andr. *effertur imus,* iam pompa funebris per forum traducebatur. M. Tullius lib. 2. de Orat. ad Q. Fr. *Quis eſt igitur, qui non fateatur, hoc lepôre, atque his facetiis non minus refutatum eſſe Brutum, quàm illis tragœdiis quas egit idem, cum caſu in eadem cauſa funere efferretur anus Iunia?* &c. Intelligendus autem Simo hoc reſpondiſſe dedita opera, & non ſine ſtomacho, quaſi hominis inertis, & otioſi ſit, quærere ab aliquo, ecquid noui audiuerit, aut viderit. VNVM VIDI MORTVVM, &c. ] eadem iterat Simo Theuropidem amare irridens. VAE CAPITI TVO ] id eſt, væ tibi. ſentit Theuropides ſe derideri à Simone: idcirco ei male precatur. Quid enim minus nouum, quam hominem natum, modo viuum mori, & mortuum efferri? QVID TV OTIOSVS C. M. R E Q ?] ſignificat otioſorum hominum eſſe, rerum nouarum audiendarum cupidum eſſe. QVIA HODIE ADVENI PEREGRE ] eo quęrebam ex te, inquit Theuropides, ecquid noui tibi, in foro hodie proceſſiſſet, quod hodie peregre adueni, qui peregre veniunt autem, videntur in ſua ciuitate eſſe hoſpites, niſi aliquid noui diſcant. PROMISI FORAS] ex hac Simonis reſponſione intelligit ſpectator, ſeu auditor, eum Theuropidis verba aliorſum accepiſſe, quam quorſum is dixerat. Nam ea gratia ſe peregre adueniſſe dixit Theuropides, ne ſibi Simo vitio verteret, quod curioſior videretur in eo, quod ecquid ille noui ſciret, ex quo quæſiſſet. At Simo ſic accepit, quaſi Theuropides eo conſilio ſe peregre aduenire dixiſſet, vt ſibi ab illo cena daretur.

Solebant enim iis, qui peregre veniebant, cenam dare: vt alibi diximus. Hoc igitur exiſtimans aut ſuſpicans Simo, ante occurrit, & occupat, & præcidit Theuropidi ſpem omnem cenandi apud ſe, cum dicit ſe promiſiſſe foras: id eſt, promiſiſſe alicui, à quo fuerat ipſe ad cenam vocatus: atque ita ſe non cenare domi. AD CENAM NE ME TE VOC. C. ] id eſt, ne putes fore vt te ad cenam vocem, vel ne poſtules te à me ad cenam vocari. HAVD POSTVLO AEDEPOL ] vt me ad cenam voces. QVAS SCIAM ] modo eas accepiſti quas te accepiſſe ſciam. NVNQVAM NVMMVM, Q. SC. ] nunquam nummum accepi, quod equidem ſciam. QVID? A TRANIONE S. ne? ] quid? ſi eas quadraginta minas à filio meo non accepiſti, ne à Tranione quidem, ſeruo meo, accepiſti? QVAS ILLE ARRAB. T. D.? ] eas minas à filio meo quadraginta dico, quas arraboni tibi dedit. quo modo ſi explicabimus, legenda hæc erunt ſine interrogatione. ſed videntur potius ſic explicanda, eas ne te quadraginta minas accepiſſe negas, quas filius, aut ſeruus meus arraboni tibi dedit? & ita erit adſcribenda interrogationis nota ad verbum *dedit*. EGONE? AT QVIDEM TV, &c. ] egone ſomnio? at tu potius ſomnias, &c. QVI ISTOC TE SPERAS MODO POTESS. DISS. &c. ] qui ſperas te poſſe iſto modo diſſimulando, hoc reddere infectum, quod tecum filius meus contraxit. reddere infectum poſuit, pro reſcindere, & infirmare, & irritum facere: alioqui quod factum eſt, infectum reddere, ne dij quidem poſſunt, vt dicebat Agathocles. QVID AVTEM? ] quid eſt, quod me infectum reddere diſſimulando poſſe ſpero? QVOD ME ABSENTE TECVM HIC FILIVS NEGOT. GESSIT ] id negotii dico, quod filius meus tecum, me abſente, geſſit, cum domum tuam abs te, centum viginti minis emit. MECVM ILLE HIC GESS. DVM TV HINC ABES, NEGOT. ] Tunc hoc factum eſſe dicis, vt ille, dum tu hinc abes, aliquid mecum negotii hic geſſerit? proinde ac ſi dicat, nunquam eſt factum. CEDO ] da. NE IRE INFITIAS POSTVL ] ne æquum cenſeas te infitias. PROFECTO NON NEGABO D. ] ſubintellige *me*. TV CAVE QVADR. ACC. NE NEG. ] tu caue ne neges te quadraginta accepiſſe. Legēdum fortaſſe eſt, *tu caue quadraginta accepiſſe te neges*. HVC ] ad hunc locum propius accedens. VOCIS NON HABEO SATIS ἀφωνία μοι ἔχει. metus, ira, perturbatio denique mihi vocem intercludunt. vox me deficit præ metu, & ægritudine, & ira. Hic locus me admonet, vt oſtendam Demoſthenis locum in Orat. κατὰ Μειδίου, quem locum Petr. Victorius, lib. 2. var. lect. cap 5. profert, vt probet, malorum magnitudinem vocem eripere hominibus calamitoſis, & iniuriis affectis, peſſime ab illo viro eſſe acceptum, atque intellectum, neque quidquam ad id quod tractat illo capite, pertinere. Demoſthenis verba ſunt hęc. Κάλει δή μοι καὶ Στράτωνα αὐτὸν, τὸν τὰ τοιαῦτα πεπονθότα· ἑστάναι γὰρ ἐξέσται δήπουθεν αὐτῷ. οὗτος ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πένης μέν τις ἐστὶν, οὐ πονηρὸς δέ γε. ἄλλως μέν τοι πολίτης ὤν, ἐστρατευμένος ἁπάσας τὰς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας, καὶ δεινὸν οὐδὲν εἰργασμένος, ἕστηκε νυνὶ σιωπῇ, οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν κοινῶν ἀπεστερημένος, ἀλλὰ καὶ τοῦ φθέγξασθαι καὶ ὀδύρασθαι. καὶ οὐδ' εἰ δίκαια, ἢ ἄδικα πέπονθεν, οὐδὲ ταῦτ' ἔξεστιν αὐτῷ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. id eſt, cita mihi igitur, & Stratonem ipſum, qui talia à Midia perpeſſus eſt. Licebit enim ſcilicet ei ſaltem ſtetiſſe. Hic igitur, cum ciuis ſit, cum militias omneis, quas per ætatem obire potuit, obierit, cum nihil vnquam atrocius, aut quod grauiter ferendum ſit, commiſerit, nunc ſtat mutus ac tacitus non ſolum bonis aliis communibus, verum etiam loquendi, & ſuarum fortunarum deplorandarum poteſtate priuatus: eique ne hæc quidem mala, atque incommoda, quibus à Midia affectus eſt, apud vos exponere licet: vt intelligere poſſitis, iure an iniuria ei acciderint. Hunc igitur Demoſt. locum Petr. Vict. ita accepit, quaſi Strato metu Midiæ perterritus in iudicio verba facere, & iniurias à Midia acceptas iudicibus exponere non audeat, cum Stratonis ſilentium nō à metu, ſed à lege natum ſit, hoc eſt, cum Stratonem non Midiæ metus, ſed lex quæ ab arbitro damnatum, & infamia notatum, verba facere in iudicio vetat Stratonem tacitum, & elinguem in iudicio ſtare cogat. Fuerat enim hic Strato arbitri ſententia damnatus, & potentiæ Midiæ condonatus, cum eum Midias homo potens & factioſus, ab arbitro condemnandum curaſſet. Hoc tam fœdum erratum non potui, occaſione oblata, ſilentio prætermittere, non reprehendendi ſtudio impulſus, ſed de hominibus literarum ſtudioſis cupiditate incenſus, & veritus, nequis Petri Victorij auctoritatem ſecutus, verba illa Demoſthenis, aliter quam oportet, interpretetur, atque ita in errorem ac fraudem impellatur. Quam iam olim anno à partu Virginis, CIO IO LXVI. cum orationem illam hic Lutetiæ è ſuperiore loco, & cathedra Regia trecentis auditoribus explicarem, memini me pluribus verbis demonſtrare. TVRBAVIT? ] num quas turbas fecit? num quas turbas excitauit? & infra eadem ſcena, *Pergunt turbare vſque*, &c. IMMO EXTVRB. OMNIA ] immo euertit omnia, ἀνατέτραφε. SERVORVMQ. OP. ] qua vtar ad Tranionem loris cædendum. ET LORA ] quibus Tranionem verberandum curem. QVEIS ME EXEMPLIS &c. ] quibus me exemplis, ac modis me ille hodie ludificauit.

## TRANIO ſeruus, THEVROP. ſenex.

*QVi homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.*
*Atque equidem quid id eſſe dicam verbum nauci, neſcio.*
*Nam herus me poſtquam rus miſit, vt filium ſuum arceſſerem,*
*Abij illà per angiportum, ad herum noſtrum clanculum.*
*Oſtium quod in angiportu eſt horti patefeci fores.*
*Eáque eduxi omnem legionem, & mareis & fœminas.*
*Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi manipulareis meos.*
*Capio conſilium, vt ſenatum congerronum conuocem.*
*Quem cum conuocaui, atque illi me è ſenatu ſegregant.*
*Vbi ego video rem verti in meo foro, quantum poteſt*

Facio

Facio idem, quod plurimi alij, quibus res timida aut turbida'ſt,
Pergunt turbare vſque, vt ne quid poßit conquieſcere.
Nam ſcio equidem nullo pacto iam eſſe poſſe clam ſenem.
Sed quid hoc eſt, quòd foris concrepuit proxima viciniæ?
Herus meus hic quidem eſt. guſtare ego eius ſermonem volo.

Th. Illico intra limen aſtate illic, vt cùm extemplò vocem
Continuò exſiliatis, manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædeis præſtolabor, ludificatorem meum,
Cuius ego hîc ludificabo corium, ſi viuo, probè.

Tr. Res palàm eſt. nunc te videre melius eſt, quid agas Tranio.

Th. Doctè atque aſtutè mihi captandu'ſt cum illo, vbi huc aduenerit.
Non ego illi extemplò meum oſtendam ſenſum, mittam lineam
Dißimulabo me horum quicquam ſcire. Tr. ô mortalem malum.
Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba dare illi, non hodie quiſquam, quàm lapidi, poteſt.
Aggrediar hominem, appellabo. Th. nunc ego ille huc veniat velim.

Tr. Siquidem pol me quæris, aſſum præſens præſenti tibi.

Th. Euge Tranio, quid agitur? Tr. veniunt rure ruſtici.
Philolaches iam hîc aderit. Th. adepol mihi opportunè aduenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacẽ & malũ.

Tr. Quidum? Th. qui negat nouiſſe vos. Tr. negat? Th. nec vos ſibi
Nũmum vnquã argenti dediſſe. Tr. abi, ludis me, credo, haud negat.

Th. Quid iam? Tr. ſcio iocaris nunc tu. nam ille quidem haud negat.

Th. Immò adepol negat profectò, neque ſe has ædeis Philolacheti
Vendidiſſe. Tr. eho, an negauit ſibi datum argentum, obſecrò?

Th. Quin iuſiurandum pollicitus eſt dare, ſi vellem, mihi,
Neque haſce ædeis vendidiſſe, neque ſibi argentum datum.
Dixi ego iſtuc idem illi. Tr. quid ait? Th. ſeruos pollicitus eſt dare
Suos mihi omneis quæſtioni. Tr. nugas. nunquam adepol dabit.

Th. Dat profectò. Tr. quin & illum in ius iube ire. Th. iam mane.
Experiar, vt opinor, certum'ſt. Tr. mihi huc hominem cedò.

Th. Quid ſi igitur ego arceſſam homines? Tr. factum iam eſſe oportuit.
Vel iube ædes mancipio poſcere. Th. immò hoc primùm volo,
Quæſtioni accipere ſeruos. Tr. faciundum cenſeo.
Ego interim hanc aram occupabo. Th. quid ita? Tr. nullam rẽ ſapis.
Ne enim illi huc confugere poßint quæſtioni quos dabit,
Hîc ego tibi præſidebo, ne interbitat quæſtio.

Th. Surge. Tr. minimè. Th. ne occupaßis, obſecro, aram. Tr. cur? Th. ſcies.
Quia id enim maximè volo, vt illi iſtoc confugiant ſine.
Tanto apud iudicem hunc argenti condemnabo facilius.

Tr. Quod agis, id agas, quid tu porrò vis ſerere negotium?
Neſcis tu quàm meticuloſa res ſit ire ad iudicem.

Th. Surge dum huc, eſt conſulere igitur quiddam, quod tecum volo.

Tr. Si tamen hinc conſilium dedero. nimio plus ſapio ſedens.
Tum conſilia firmiora ſunt de diuinis locis.

Th. Surge, ne nugare, adſpice dum contra me. Th. adſpexi. Th. vides?

Th. Video. huc ſi quis intercedat tertius, pereat fame.

Th. Quidum? Tr. quia nihil quæſti fiet, mali hercle ambo ſumus.

Th. *Perij.* Tr. *quid tibi eſt?* Th. *dediſti verba.* Tr. *qui tandem?* Th. *probè*
*Me emunxti.* Tr. *vide ſis ſatin' recte? num muci fluunt?*
Th. *Imò etiam cerebrum quoque omne è capite munxiſti meum.*
*Nam omnia malefacta veſtra repperi radicitus.*
*Non radicitus quidem hercle, verumetiam eradicitus.*
*Nunquam edepol hodie inultus deſtinauerit tibi.*
*Iam iubebo ignem & ſarmenta, carnifex, circundari.*
Tran. *Ne faxis ſis, nam elixus eſſe, quàm aſſus ſoleo ſuauior.*
Th. *Exempla edepol faciam ego in te.* Tr. *quia placeo, exemplum expetis.*
Th. *Loquere, cuiuſmodi reliqui, quom hinc abibam filium?*
Ran. *Cum pedibus, manibus cum digitis, auribus, oculis, labris.*
Th. *Aliud te rogo.* Tr. *aliud ego nunc tibi reſpondeo.*
*Sed eccum tui gnati ſodalem video huc incedere*
*Callidamatem: illo præſente mecum agito ſi quid voles.*

QVI HOMO TIMIDVS ERIT, &c.] animi magnitudo maximè elucet in rebus aduerſis: in rebus ſecundis latet. Sic Horat. de conuiuatore, Satyra vltima libro 2. *Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium res Aduerſa nudare ſolent: celare ſecunda.* IN REBVS DVBIIS.] in periculis in rebus difficilibus & aduerſis. Horatius Satyra 2. libro 2. *Vtérne ad caſus dubios fidet ſibi certius: hic qui pluribus aſſuerit mentem, corpuſque ſuperbum An qui*, &c. ſupra in Capt. *Neq. med vnquam deſeruiſſe te, neque factis, neque fide, Rebus in dubiis, egenis.* NAVCI NON ERIT] nihil erit ne nauci quidem erit, hyperbole. De voce *nauci*, plura ad illud in Bacchid. *hoc ſeruum meum, non nauci, facere eſſe anſum?*] ILLA PER ANGIPORTVM] per illam partem, ſeu per illum locum, per angiportum. ſic ſolet Plautus. genus ponit primò, deinde ſpeciem, ſeu partem. PER ANGIPORTVM] angiportus, inquit Feſtus, iter compendiarium in oppido, eo quod ſit anguſtus portus, id eſt, aditus in portum. OSTIVM QVOD IN ANIPORTV EST HORTI, PATEFECI FOREIS] Ordo verborum huius verſus, aliquanto difficilior eſt. patefeci foreis oſtij, quod hoſtium eſt in angiportu horti. Camerarius hac difficultate commotus legendum ſuſpicatur, *ferè* aduerbialiter. Ego, ſi quid mutandum, malim legi, *oſtij quod in angiportu eſt, horti patefeci fores.* verumtamen nihil temerè mutandum arbitror. neque tamen Camorarij coniecturam damno. EAQ. EDVXI OMNEM L.] & ea parte, hoc eſt, per id oſtium omneis noſtros comiſſatores eduxi. legionem appellat, cœtum illum marium & fœminarum, qui erant in ædibus Theuropidis, ſermonis tranſlatione vſus, ducta à re militari. POSTQVAM EX OBSIDIONE EDVXI, &c.] manet in eadem ſermonis tranſlatione, quæ nunc fit allegoria, hoc eſt, perpetua tranſlatio, ſeu metaphora, per quam hoc ſignificat, poſtquam Philolachem, Callidamatem, & mulieres ex ædibus, in quibus illi quodãmodo obſeſſi erant, à ſene domum peregrè reuerſo, in tutum eduxerit, ſe conſtituiſſe cum ſuis congerronibus: de re ſua conſultare: aut ad ſuos congerrones de re ſua referre. MANIPVLAREIS MEOS] manipulareis meos, milites meos, manipulares milites ſunt eiuſdem manipuli. CAPIO CONSILIVM, VT S. C.] προαιροῦμαι συγκαλεῖν βουλὴν τῶν συμφλυάρων συγκαλεῖν, conſtituo congerrones meos vnum in locum conuocare, & cum eis de re mea conſultare. SENATVM CONGERRONVM] ſenatum ſeruorum quibuſcum nugari ſoleo. ſenatum congerronum conuocem autem, allegoria eſt à ſenatu & conſilio publico ciuitatum ducta. ſic ſuprà in Aulularia. *Quid tute ſolus de ſenatu ſeuocas?* in Epid. *Iam ſenatum conuocabo in corde conſiliarium.* ATQVE ILLI ME EX SEN. S.] id eſt, continuo me è ſuo cœtu cedere iubent, vt me abſente, de re mea liberius conſultent. *atque*, pro continuo, ſeu ſtatim, vſitatum eſſe Plauto & nonnullis aliis ſupra oſtendimus, ibi, *Quò imus vnà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.* Virgilius Georgicorum 1. *Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* Legendus & Aulus Gellius libro 10. capite 29. VBI EGO VIDEO REM VORTI IN MEO FORO] cum ego video rem, id eſt, litem, in meo foro verti, hoc eſt, in meo foro verſari, & agi, ita vt non poſſim recuſare, quominus iudicium accipiam & patiar: tum quantum fieri poteſt, facio idem, quod, &c. vel ſic, cum ego video, rem meam agi, meque in diſcrimen adductum eſſe, ita vt effugere non poſſim, tum, &c. hoc ideo referendum eſt, quod iure ciuili, extra ſuum forum nemo iudicium accipere cogitur: contra in ſuo quiſque foro iudicium accipere ſine exceptione debet, niſi aliqua alia exceptione agentis actionem repellere queat. Et actor rei forum, non reus actoris ſequi debet. Itaque ſic reſcripſerunt Imperatores Diocletian. & Maximianus Alexandro, *Iuris ordinem conuerti poſtulas, vt non actor rei forum, ſed reus actoris ſequatur. Nam vbi domicilium reus habet, vel tempore contractus habuit, licet hoc poſtea tranſtulerit, ibi tantum conueniri oportet.* Quod reſcriptum extat libro 3. Codic. Iuſtinianei tit. 13. capite 2. tota autem hæc quæſtio tractatur, & deciditur lib. 5. Digeſt. titul. de iudiciis, *Vbi quis agere, vel conueniri debeat.* Marcus Tullius Accuſat. lib. 3. *Sed etiam contra omnia iura Siculorum habent à ſenatu, Populoque Romano ne extra ſuum forum vadimonium promittere cogantur.* Idem ibidem, *Negotiatores ſibi putant eſſe turpe, id forum ſibi iniquum eiurare, vbi negotientur. Prætor prouinciam ſuam totam ſibi iniquam eiurat.* Eodem pertinent quæ tractantur à Rhetoribus, cum de conſtituta tranſlatione præcipiunt. M. Tull. libro 1. de Inuentione, *At cum cauſa ex eo pendet, quod non aut is agere videtur, quem non oportet, aut non apud quos*, &c. tranſlatiua conſtitutio dicitur. FACIO IDEM, QVOD PLVRIMI ALII, QVIBVS RES TIMIDA AVT TVRBIDA'ST, PERG. TVRBARE, &c.] Nos hac de re diximus quidem nonnulla ſupra eadem fab. ibi, *Verum vtut res ſe habet pergam turbare porro, ita hæc res poſtulat.* Sed nihil vetat, quominus illis addamus hoc ex Salluſtio de coniurat. Catilinæ. *Neque ſolum illis aliena mens erat qui conſcij coniurationis erant: ſed omnino*

cuncta

*cuncta plebs nouarum rerum ſtudio Catilinæ incepta probabat. id adeo ſuo more facere videbatur. Nam ſemper in Ciuitate, quibus opes nulla ſunt, bonis inuident, malos extollunt, vetera odere, noua exoptant, odio ſuarum rerum mutari omnia ſtudent: turba, atque ſeditionibus ſine cura aluntur: quoniam egeſtas facilè habetur ſine damno,*&c. contrà eodem libro paucis paginis antè, Catilina purgaſſe ſe in ſenatu, *vt erat,* inquit Salluſtius, *paratus ad diſſimulandum, demiſſo vultu, voce ſupplici poſtulare à patribus cœpit ne quid de ſe temerè crederent: ea ſe familia ortum, ita ab adoleſcentia vitam inſtituiſſe, vt omnia bona in ſpe haberet: ne exiſtimarent, ſibi, patritio homini, cuius ipſius, atque maiorum, plurima beneficia in plebem Romanam eſſent, perdita rep. opus eſſe, cum eam ſeruaret Marc. Tullius inquilinus ciuis vrbis Romæ.* Verba illa Catilinæ perpendo, & pondero, *ea familia ortus ſum, ita ab adoleſcentia vitam inſtitui, vt omnia bona in ſpe habeam,* &c. qui illuſtri familia orti ſunt, & rectè ab adoleſcentia vitam ſuam inſtituerunt omnia ſua habent poſita in bona ſpe, hoc eſt, Rempubl. ſtare & ſaluam eſſe cupiunt. Republ. ſalua & ſtante, ſemper bene actum iri ſperant. Contrà, qui humili loco orti ſunt, aut qui turpiter & flagitioſe vixerunt, ſuntque re familiari implicata, & male conſtituta, qui denique ſibi timent, & male conſcij ſunt, ij res nouas quærunt, & Rempubl. interire cupiunt, & Republ. euerſa, & perdita, ſibi melius conſultum iri confidunt, quàm ſtante & ſalua, idcirco turbare ſolent. ESSE POSSE CLAM SENEM] eſſe poſſe clam ſene obſcura, & occulta eſſe poſſe ſeni. GVSTARE EGO EIVS SERMONEM VOLO] ſubauſcultare eius ſermonem volo, tralatio eſt à ſenſu guſtandi, ad ſenſum audiendi, ſupra in Aulularia, *Nimium libenter edi ſermonem tuum.* VT CVM EXTEMPLO VOCEM, &c.] vt, cùm primum vos vocem, continuò, properè exeatis, cum extemplo, id eſt, [illegible], vbi primum, cum primum. MANICAS CELERITER C.] manicæ, manuum vincula, ſupra in Captiuis, *Inicite binas actutum manicas maſtigiæ.* PRAESTOLABOR] expectabo, opperiar. CVIVS EGO HIC LVDIFIC. CORIVM] cuius ego corium loris, & flagris variabo probe. RES PALAM EST] res patefacta eſt, rem comperit ſenex. NVNC TE VIDERE MELIVS EST, QVID, &c.] ſe ipſe alloquitur Tranio in ſecunda perſona. MIHI CAPTANDV'ST CVM ILLO, VBI H. ADVEN.] captandus eſt mihi Tranio cum Simone adiutore meo, poſtquàm huc aduenerit. NON EGO ILLI EXTEMPLO MEVM OSTENDAM SENSVM] non ego illi ſtatim ſententiam meam aperiam. non ego illi ſtatim quid ſentiam, aut quid animi habeam, oſtendam. MITTAM LINEAM] Tranionem captabo, vt piſcem, miſſa linea. tractum à piſcatoribus, qui hamo, & eſca hamo affixa, atque appenſa, piſceis captant. Eſt autem linea hoc loco, linum, cuius extremo hamus annexus eſt: quam piſcatores in fluuium mittunt. Seneca, *ſentit tremulos linea piſceis.* Alij inepte volunt ductum eſſe à pictoribus, qui lineas ducunt. non placet, neque ferri poteſt. O MORTALEM MALVM] O hominem malitioſum. [illegible]. DOCTIOR] callidior, aſtutior, [illegible]. VERBA DARE ILLI NON MAGIS HODIE QVISQVAM QVAM LAPIDI] etiam in re dubia herum irridet Tranio. ſignificat autem herum ſuum eſſe ſtolidum, & facile eſſe ei verba dare. Terentius Heautont. *Quod res dedere, vbi poſſem perſentiſcere, niſi eſſem lapis?* VENIVNT RVRE RVSTICI] ſupra Tranio dixerat Theuropidi Philolachem eſſe ruri, & idcircò iuſſus erat, rus ire, vt eum arceſſeret, ibi, *Nunc abi rus, dic me aduenisse filio,* &c. QVIDAM?] quamobrem malum, & audacem eſſe dicis? NEQVE SE HAS AEDEIS, &c.] neque fatetur ſe has ædeis Philolaches vendidiſſe. vel, & negat ſe has ædeis Philolaches non vendidiſſe. vt intelligamus duabus negationibus more Græcorum vſum eſſe pro vna. QVIN IVSIVRANDVM POLLICITVS EST DARE SI VELLEM M.] quin etiam pollicitus eſt, ſe mihi iuſiurandum daturum, ſi vellem, neque ſe has ædeis vendidiſſe, &c. DIXI EGO ISTVC IDEM ILLI] me iuſiurandum ei daturum filium emiſſe, & argentum dediſſe. QVAESTIONI] in quæſtionem: vt de iis quæratur per tormenta. poſſe autem torqueri ſeruos in re pecuniaria, Marcianus Iuriſconſultus teſtatur Diuum Pium reſcripſiſſe. Marciani verba adſcribam, quæ exſtant libr. 48. Digeſt. titulo de quæſtionibus, *Diuus Pius reſcripſit, poſſe de ſeruis haberi quæſtionem in pecuniaria cauſa, ſi aliter veritas inueniri non poſſit. quod & aliis reſcriptis cauetur. ſed hoc ita eſt, vt non facilè in re pecuniaria habeatur quæſtio: ſed ſi aliter veritas inueniri non poſſit, niſi per tormenta, licet habere quæſtionem,* &c. NVGAS] nugas loquitur, vel nugas dabit, non ſeruos in quæſtionem. IN IVS IVBE IRE] in ius iube ire. EXPERIAR, VT OPINOR] experiar ius. MIHI HVC HOMINEM CEDO] Simonem mihi produc, atque exhibe. VEL IVBE AEDEIS MANCIPIO POSCERE] iube filium tuum ædeis Simonem poſcere mancipio. iube filium tuum à Simone petere, vt ædeis, quas ipſe ab illo emit, ſibi det mancipio, hoc eſt, vt ædium dominium in ſe transferat, ſeu vt ſe faciat dominum, &, vt ita dicam, proprietarium. SERVOS] Simonis. EGO INTERIM HANC ARAM OCCVPABO] ſerui ſibi malè conſcij, & pœnam ſuorum malefactorum, ac peccatorum metuentes, deprecatorem parabant: & aram aliquam à qua nefas erat eos auellere, occupabant. Terent. Heautont. *Nemo accuſet, Syre, te, nec tu aram tibi, neque precatorem parabis.* Aras autem apud veteres fuiſſe ſanctas, hoc eſt inuiolatas, id quoque argumento eſt quod Marcus Tullius in Orat. pro Cornelio Balbo oſtendere volens, Gaditanos, fœdus, quod L. Marcius quidam primipili centurio cum eis fecerat ſemper inuiolatè, pieque ſeruaſſe, hoc prouerbio vtitur *Ara ſanctior.* Sic Cicero, *qui & veterem illam ſpeciem fœderis Marciani, ſemper omni ſanctiorem ara duxerunt,* &c. Sic enim legendum, & ita in noſtri Ciceronis editione ſecunda excudendum curauimus, antea enim legebatur, *ſemper omni ſanctiorem Marte,* &c. plane inepte. NVLLAM REM SAPIS] nihil ſapis. NE ENIM ILLI HVC CONFVGERE POSSVNT] ego enim idcirco, & ea gratia, hanc aram occupo, ne ſerui Simonis huc confugere poſſint: & ita intereat tibi quæſtio, quam de illis habiturus eras. HIC EGO TIBI PRAESIDEBO] in hac ara tibi ero, quaſi in præſidio collocatus. NE INTERBITAT QVAESTIO] ne intereat quæſtio, beto, is, ere, id eſt, eo, antiquũ verbum: de quo alibi ſupra, conſule indicem. NE OCCVPASSIS OBSECRO] ne occupaueris quæſo aram. ILLI] Simonis ſerui. QVID TV PORRO VIS SERERE NEGOTIVM?] quid tu porro vis tibi negotium facere, & moleſtiam exhibere? ſerere negotiũ, tranſlate dictum: vt ſerere liteis, diſcordias, certamina, bella, apud bonos ſcriptores. QVAM METICVLOSA RES EST IRE AD IVDICEM] quam ſollicita, & timoris plena res ſit, &c. Litium enim, vt & præliorum, exitus incerti ſunt. Multo autem periculoſiora, ſunt rerum capitalium iudicia. Quare non male Alcibiades, qui ad cauſam dicendam ab Athenienſibus è Sicilia naui Salaminia, quæ paralus dicebatur, ad eum miſſa reuocatus ſe occultauit, neque in nauem illam conſcendere voluit, cum diceret, ſtulti hominis eſſe

cùm accuſatus ſit, committere ſe hominum iudicio, & abſolutionis rationem quærere, cui liceat fugere. Deinde cum quidam ex eo quæſiuiſſet, an patri non cederet, reſpondit, ne matri quidem, ne fortè illa imprudens, tabellam nigram pro candidâ ferat. SVRGE DVM HVC] ſurge igitur, & huc ad me veni. EST CONSVLERE IGITVR, QVIDDAM QVOD TECVM VOLO] eſt igitur quiddam, de quo tecum conſultare volo, vel eſt quiddam, quod te conſulere volo. SIC TAMEN HINC, &c.] *δεικτικῶς*. hoc eſt, hoc modo in ara ſedens, ex ara conſilium tibi dedero. NIMIO PLVS SAPIO SEDENS] Romanus ſedendo vincit, inquit ille. & ſedendo prudentiores efficimur. puto autem hic ſubeſſe locum ex ambiguo. Nam & qui aram occupárant, quique ad aras deos venerabantur, & precabantur, ſedebant, & qui de re aliqua conſultabant, ſedebant. TVM CONSILIA FIRMIORA SVNT DE DIVINIS LOCIS] præterea, inquit, conſilia è diuinis locis profecta, ſtabiliora, & meliora ſunt. Itaque apud Romanos plerunque ſenatus in templis deorum immortalium habebatur, vt in æde Concordiæ, in templo Iouis Capitolini, in templo Honoris, in templo Pacis, &c. Tum Reges in templis ſedentes, ſuis ciuibus iura dabant, & item in templis legatos ad ſè admiſſos ad ſe vocabant, atque audiebant. Virg. lib. 7. Æn. de Latino rege, *Tali intus templo Diuum, patriaque Latinus Sede ſedens, Teucros ad ſeſe in tecta vocauit.* Idem lib. 1. de Didone, *Tum foribus diuæ media teſtudine templi, Septa armis ſolioque altè ſubnixa reſedit,* ADSPICE DVM CONTRA ME] adſpice me igitur rectis oculis. HVC SI QVIS INTERCEDAT TERTIVS] huc ſiquis interueniat tertius, nempe inter me & te pereat fame. QVIDVM?] qua ratione tandem? qua ratione igitur? QVIA NIHIL QVAESTI SIET, MALI HERCLE AMBO SVMVS] quia tertio illi, qui ad nos accedat, nihil quæſtus ſit: quia tertius ille, qui interceſſerit, nullum quæſtum fecerit, nobis ambobus obſtantibus. itaque fame pereat. ſequitur *αἰτιολογία ἀπολογίας*, ambo mali ſumus & aſtuti. ambo aſtutiarum, & fallaciarum artifices probi: quod ſiquis tertius ex fallaciis & aſtutiis quæſtum facere, aut nobiſcum fallaciis certare velit, nobis eundem quæſtũ, eandemque artem factitantibus, procul dubio frigeat ille, fameque pereat, neque ex hac arte quæſtum ſermone dignum facere poſſit. iocus. ME EMVNXTI] me argento emunxiſti, tralatio eſt, conſulendus index. VIDE SIS SATIN' RECTE? NVM MVCCI FLVVNT, &c] ſeruus Theuropidis verbum translatè à ſene poſitum, hic vrbanè, quaſi ille propriè pro narreis mihi purgaſti, & muccum è naſo fluentem abſterſit, poſuerit, accipit, ita locus eſt ex ambiguo, hoc modo: dicis te à me eſſe emunctum, vide, obſecro te, an non ſatis recte te emunxerim. num mucci fluunt? inquit, id eſt, num ſordes tibi ex naribus manant! proinde quaſi dicat, non. IMMO ETIAM CEREBRVM QVOQVE OMNEM, &c.] immo non muccos tantum à naribus fluenteis, ſed etiam cerebrum quoque omne à capite, &c. Correctio eſt, antique cerebrum in maſculino genere vſurpauit. RADICITVS] vſque à radicibus. prorſus, funditus, à fundo, vel vſque ad radices. NON RADICITVS QVIDEM HERCLE, &c.] correctio non vſque ad radices tantùm, verum etiam vſque à radicibus euulſis. NVNQVAM AEDEPOL HODIE INVLTVS DESTINAVERIM T.] ſecutus ſum libros omneis vulgatos, qui habent, *deſtinauerim tibi.* Nam manuſcripti noſtri meo iudicio corrupti ſunt, in quibus ſcriptum eſt, partim *deſtinant*, partim *deſtinauit*, ego igitur *deſtinauerim* probaui, dum aliquid melius afferatur, *deſtinauerim* autem hoc loco accipio, non vt ſæpe aliàs apud hunc poetam, pro emerim: ſed pro, conſtitutum in animo habuerim, ſeu potius, pro aſſignarim in animo meo, vt ita dicam determinarim, ac definierim, vt apud Virg. lib. 2. Æn. *Compoſito rumpit vocem, & me deſtinat aræ.* HORAT. oda 7. lib. 2. *nec Parcæ tadis tibi deſtinatæ.* ad quem locum legenda, ſi cui commodum eſt, quæ de hoc verbo annotauimus, admonendus autem eſt lector in vocem *nunquam*, non fieri ſynæreſim, neque m. exteri, alioqui verſus menſura non conſtaret, his præpoſitis, venio ad huius verſus explicationem. hoc igitur ſignificat ſenex Theuropides nunquam profecto hodie tibi inultus verbera, & ſupplicium apud me, ſeu in animo meo promiſerim, ac deſponderim. IAM IVBEBO IGNEM, ET SARMENTA] quemadmodum nefas erat, eos, qui ad aram confugerant, vi extrahere: ita licebat eis ignem admouere, & hoc pacto vim afferre, ac neceſſitatem imponere, qua ſubacti, ab ara diſcederent, quod facto non tam illi ab hominibus, qui ignem illis admouebant, violati, aut ex ara extracti, quàm vel ſua voluntate, vel incendij metu aram reliquiſſe videbantur. Cuius moris hic exemplum poſitum eſt. Simile eſt illud in Rudente, *Volcanum is Veneris eſt aduerſarius.* ſed hac de re plura dicerem, niſi nos anteuertiſſet Adr. Turn. lib. Aduerſ. 9. cap. 12. CIRCVMDARI] aræ, in qua ſedes. NE FAXIS SIS] ne feceris ſi vis. ne feceris quæſo. NAM ELIX. ESSE, QVAM ASSVS, &c.] alludit ad piſceis, quorum alij elixi alij aſſi, ſunt ſuauiores. Horat. ſat. 4. lib. 2. *Nec ſatis eſt cara piſceis auerrere menſa, Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet.* Plautus in Aſinaria, *Is habet ſuccum, is ſuauitatem: eum quouis pacto condias: Vel patinarium vel elixum, verſes quo pacto lubet.* Licet ex Apicij lib. 9. piſceis alios apponi aſſatos, alios elixos, alios fartileis. EXEMPLA AEDEPOL FACIAM IN TE] hoc eſt, ſumam de te pœnas, quæ ſint aliis documento, ne delinquant. Terent. in Eunuch. *Tu iam pendebis qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas Flagitiis, & eundem indicas, vterque in te exempla edent.* ſed videtur hic legendum, vel ſic, *Exemplo adepol faciam ego te,* vt ſubintelligamus *aliis*, & ita explicemus, faciam, vt aliis exemplo ſis. vel ſic, *Exemplo adepol faciam ego te,* id eſt, faciam, vt tu ſupplicio à me affectus, ſis aliis multorum exemplorum inſtar, ne delinquere velint, neue audeant. QVIA PLACEO. EXEMPLVM EXPETIS] ſeruus iocatur etiam in ſummo diſcrimine, & in rebus aduerſis. iocus autem eſt in voce *exemplum* quod etiam in re bona locum habet, dicimur enim virorum bonorum exemplum ſequi. Marcus Tullius libro primo de Oratore, *Nam cùm eſſet ille vir exemplum, vt ſcitis, innocentiæ: cumque illo nemo eſſet integrior in ciuitate, neque ſanctior,* &c. Eſt igitur locus ex ambiguo hoc modo, dicis, inquit Tranio, te facturum, vt ſim aliis exemplo. nimirum, quia ſeruus frugi ſum, & vtilis, & quia placeo, exemplum expetis. Exempla igitur edi ſolent in improbos, & exempla petimus à viris bonis, quæ ſequamur. in hoc eſt iocus. ſic autem ſuprà locutus eſt eadem fabula, ibi, *Laudant fabrum: atque ædeis probant, ſibi quiſque inde exemplum expetunt.*

CALLIDAMATES adoleſcens, THEVROPIDES ſenex, TRANIO ſeruus.

*Vbi ſomnum ſepeliui omnem, atque edormiui crapulam,*
*Philolaches veniſſe mihi ſuum narrauit peregrè huc patrem,*
*Quoque modo hominem aduenientem ſeruus ludificatus ſiet.*
*Ait ſeſe metuere in conſpectum illius procedere.*
*Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus,*
*Qui à patre eius conciliarem pacem. atque eccum optimè,*
*Iubeo te ſaluere, & ſaluos cùm aduenis Theuropides*
*Peregrè, gaudeo. hic apud nos hodie cenes, te rogo.*
Th. *Callidamate dei te ament. de cena facio gratiam.*
Ca. *Quin venis?* TR. *promitte. ego ibo pro te, ſi tibi non libet.*
Th. *Verbero, etiam irrides?* TR. *quidn' me pro te ire ad cenam autumo?*
Th. *Non enim ibis. ego ferare faxo vt meruiſti, in crucem.*
Ca. *Age mitte iſta, & ito ad me ad cenam.* TR. *dic venturum, quid taces?*
Ca. *Sed tu quid iſtuc confugiſti in aram inſcitiſſimus?*
TR. *Adueniens perterruit me. loquere nunc quid fecerim.*
*Nunc vtriuſque diſceptator eccum adeſt, age, diſputa.*
Th. *Filium corrupiſſe aio te mecum.* TR. *auſculta modò.*
*Fateor peccauiſſe, amicam liberaſſe, abſente te*
*Fœnori argentum ſumſiſſe, id eſſe abſumtum prædico.*
*Nunquid aliud fecit, niſi quod faciunt ſummis gnati generibus?*
Th. *Hercle mihi tecum cauendum eſt. nimis quàm es orator catus,*
Ca. *Sine me dum iſtuc iudicare, ſurge, ego iſtic aſſedero.*
Th. *Maximè, accipito hanc ad te litem.* TR. *enim iſtic captio'ſt.*
*Fac ego ne metuam igitur, & vt tu meam timeas vicem.*
Th. *Iam minoris omnia facio, præquàm quibus modis*
*Me ludificatus eſt.* TR. *bene hercle factum, & factum gaudeo.*
*Sapere iſtac ætate oportet, qui ſunt capite candido.*
Th. *Quid ego nunc faciam, ſi amicus Demipho, aut Philonides?*
TR. *Dicito iis, quo pacto ſeruus tuus te ludificauerit,*
*Optimas fruſtrationes dederis in comœdiis.*
Ca. *Tace parumper. ſine me viciſſim loqui. auſculta.* Th. *licet.*
Ca. *Omnium primùm ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo.*
*Is adit me. nam illum prodire pudet in conſpectum tuum,*
*Propterea, quæ fecit, quia te ſcire ſcit. nunc te obſecro,*
*Stultitiæ, adoleſcentiæque eius ignoſcas: tuus eſt.*
*Scis ſolere illanc ætatem taleis ludos ludere.*
*Quicquid fecit nobiſcum, vna fecit. nos deliquimus.*
*Fœnus, ſortem, ſumtúmque omnem, quanti amica eſt, omnia*
*Nos dabimus, nos conferemus, noſtro ſumtu, non tuo.*
Th. *Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,*
*Quàm tu. neque illi ſum iratus, neque quicquam ſuccenſeo.*
*Immò me præſente amato, bibito, facito quod lubet:*
*Si hoc pudet, feciſſe ſumtum, ſupplicij habeo ſatis.*
TR. *Diſpudet dari iſtam veniam. quid me fiet nunc iam?*
Th. *Verberibus cædere, lutum pendens.* TR. *tametſi me pudet.*

Th. *Interimam hercle ego,ſi viuo.* Ca. *fac iſtam cunctam gratiam,*
*Tranioni remitte,quæſo,hanc noxiam cauſa mea.*
Th. *Aliud quiduis impetrari à me facilius perferam,*
*Quàm vt non ego iſtum pro ſuis factis peſſumis peſſum premam.*
Ca. *Mitte,quæſo,iſtunc.* Th. *hem,viden' vt reſtat furcifer?*
Ca. *Tranio quieſce,ſi ſapis.* Th. *tu quieſce hanc rem modò*
*Petere:ego illum verberibus,vt ſit quietus ſubegero.*
Ca. *Nihil opus eſt profectò:age iam,ſine modò te exorarier.*
Th. *Nolo ores.* Ca. *quæſo hercle.* Th. *nolo,inquam,ores.* La. *ne quicquam neuis.*
*Hanc modò vnam noxiam,vnam quæſo,fac cauſſa mea.*
Tr. *Quid grauaris? quaſi non eras iam commeream aliam noxiam,*
*Ibi vtrunque,& hoc & illud.poteris vlciſci probè?*
Ca. *Sine te exorem.* Th. *age abi, abi impunè hem huic habeto gratiam.*
*Spectatores fabula hac eſt acta,vos plauſum date.*

VBI SOMNVM SEPELIVI OMNEM] hoc eſt, poſteaquam ſomnum omnem ex oculis depuli,atque excuſſi, poſteaquam omnem ſomnum, quo ſepultus eram,viciſſim ſepeliui,translatio eſt à ſepultis,qui iam nulli ſunt. ſomnus igitur ſepultus, nullus eſt, & qui omnem ſomnum ſepeliuit.nullo iam ſomno vrgetur, & ſomnum è ſuis oculis fugauit, atque adeò deleuit. ATQVE EDORMIVI CRAPVLAM] & dormiendo, ſiue longo ſomno crapulam heſternam confeci,& concoxi.Sic Terent. Adelph. *interea in angulum aliquò abeam, atque edormiſcam hoc vilis.*Marc.Tull.Philipp.2.*edormi crapulam.inquam,& exhala.*Plaut.in Rud. *Quin abeo hinc in Veneris fanum,vt edormiſcam hanc crapulam* Idem in Amphitr.edormiſcere vſurpauit,pro dormiendo abſoluere, atque explere, ibi,*paulisper mane, Dum edormiſcat vnum ſomnum.* Dicta autem crapula eſt ἀπὸ τὸ κραιπαλᾶν, hoc eſt,caput mouere ſeu agitare. Eſt enim vox Græca κραιπάλη, quæ ſignificat,ex multo vini potu, capitis & cerebri motum, atque agitationem: quæ ſomno conquieſcit, ac ſedatur. PHILOLACHES VENISSE MIHI SVVM NARRAVIT, &c] ſermo implicitus qui ſic explicandus eſt, Philolaches narrauit mihi patrem ſuum huc veniſſe peregrè. QVOQVE MODO HOMINEM ADVENIENTEM] & narrauit præterea mihi, quo pacto Tranio illum aduenientem ludificauerit. PROCEDERE] prodire. DE SODALITATE]ex omnibus ſodalibus. QVI A PATRE EIVS CONCILIAREM P.] qui patrem ei iratum placarem, & alienatum reconciliarem. Dixit & M. Tull.pacem conciliare Philipp. 12. ibi, *Mea tamen perſona ad iſtam pacem conciliandam minimè fuit deligenda.* & Terent.Heautont.ibi, *exeo ergo,vt pacem conciliem,optimè ipſos video.* ET SALVOS CVM ADVENIS,&c.] & cum ſaluus peregrè aduenis gaudeo. HIC APVD NOS HODIE COENES TE ROGO] hæc cena viatica,quæ dabatur,& peregre proficiſcentibus, & peregrè redeuntibus,ſuprà in Bacchid.*Ego ſorori meæ cenam hodie dare volo viaticam.* DEI TE AMENT] dij te ament,ſermo bene precantis, & gratias agentis. DE CENA FACIO GRATIAM] quod ad cenam attinet, ego iſtuc remitto,& condono tibi. In Caſin. *De iſthac Caſina huic noſtro Villico gratiam facias,* ad quem locum de hoc loquendi genere plura. QVIAN' ME PROTERIRE AD CENAM IRE AVTVMO?] ante idcircò à me derideri dicis, quia me ad cenam pro te iturum prædico? NON ENIM IBIS, &c.] enimuero pedibus tuis non ibis, ſed ſublimis ferere à lorariis, & fereris non ad cenam, ſed in crucem. ET ITO AD ME AD CENAM] & venito ad me cenatum. INSCITISSIMVS] inſcitiſſime, id eſt,ſtultiſſime? LOQVERE NVNC,&c.] tu Theuropides,dic quid fecerim. DISCEPTATOR] iudex,arbiter. FATEOR PECCAVISSE] filium tuum fateor peccauiſſe. NVNQVID ALIVD FECIT, NISI QVOD FACIVNT SVMMIS GNATI] defenſio peccatorum,& criminum cõmunis,*Volgo id faciunt.*Terent.in Heauton.& illa,*at iam ante alij fecerunt idem.* Plaut.in Epid.ad quem locum nonnulla annotauimus, quæ lectorem fortaſſe legere iuuabit. SVMMIS GNATI GENERIS.] ſummis nati generibus. HERCLE MIHI TECVM CAVENDVM'ST] mihi cauendum eſt,tecum agenti, aut certanti, aut rem aliquam contrahenti, & negotium aliquod gerenti. Sunt autem Theuropidis verba ad Tranionem ſeruum. NIMIS QVAM ES ORATOR CATVS] orator valde acutus es. Admonent quidam ſcriptum vidiſſe in cod. manuſcriptis vetuſtiſſ. *nimis clues orator catus,* quam ſcripturam verſus ferre non poteſt,niſi *clues* fiat vnius ſyllabæ. ISTIC] in ara. MAXIME ACCIPITO HANC AD TE LITEM] placet mihi admodum, quod dicis, tu Callidamate, huius litis diiudicandæ,& diſceptandæ, onus tibi imponi patere, vel ſic, hanc litem tu ſolus diiudica. vel ſic, huius litis diiudicandæ parteis ſuſcipe. ENIM ISTIC CAPTIO'ST] enimuerò iſta in te deterior mea ſit conditio, enimuero iſta in re detrimento afficior, hic enim initio orationis ponitur, quod non eſt Plauto inuſitatum: ne Ciceroni quidem. FAC EGO NE METVAM IGITVR ET TVAM TIMEAS VICEM] Tu igitur Callidamate fac ne metuam, & fac timeas pro me. meam vicem i. mea vice. IAM MINORIS OMNIA FACIO PRAEQVAM,&c.] non tanti facio damnũ quo auctus ſum,quàm dedecus, quo affectus ſum, quia me ſeruus nequiſſimus ludificatus eſt. PRAEQVAM QVIB.MODIS] præ eo,quod me talib.modis ludificatus eſt. BENE HERCLE FACTVM] ſermo approbantis,& ex aliquo facto lætantis. CAPITE CANDIDO] capite cano. SI AMICVS DEMIPHO AVT PHILONIDES?] ſubintellige, intelligat, me ita à ſeruo illuſum,ac ludificatum. Oſtendit Ariſt. in Rhet. nolle nos ſciri ab iis,quos de nobis bene exiſtimare volumus,& quibus probati eſſe cupimus. Nos aliqua in re turpiter lapſos eſſe, aut aliquod dedecus admiſiſſe. IN COMEDIIS] hinc comici ſenes,cõſule indicẽ. NAM ILLVM PRODIRE PVDET IN CONSPECTVM SVVM. tales inducũtur à Poetis comicis adoleſcentes

leſcentes, qui aliquid flagitij fecerunt. Terent. Heauton. *Non volo te ſcire ſe rediiſſe etiam: & tuum Conſpectum fugitat propter peccatum.* Idem in Phorm. ANT. *ipſus eſt, non poſſum adeſſe* G. *ah quid agis? quo abis Antipho? mane, Mane, inquam.* ANT. *egomet me noui, & peccatum meum.* SCIS SOLERE ILLHANC AETATEM TALEIS LVDOS LVDERE] ſic edendum curaui reiecta vulgata ſcriptura, *Scis ſolere illanc ætatem tali ludo ludere.* Nam primum hæc inepta eſt, & inuſitata bonis ſcriptoribus. Deinde ea, quam reſtitui, elegans eſt, & vſitata poſtremo, noſtri codices eam adiuuant, in quibus ſcriptum eſt, *talis ludo,* ita tamen, vt facile appareat, *in ludo.* s. eſſe mala aliqua manu extritum: & in, *talis,* idem eſſe tentatum, ſed non perfectum. *talis* autem accipiendum in accuſandi caſu, numero multitudinis. Porro ſic Terent. loquitur in Eunuch. *Egomet quoque id ſpectare cœpi, & quia conſimilem luſerat, Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi.* Horat. libro 3. odarum oda. 29. *Fortuna ſæuo læta negotio, & Ludum inſolentem ludere pertinax.* NON POTVIT VENIRE ORATOR MAGIS AD ME IMPETRAB.] magis impetrabilis, hoc eſt, magis idoneus ad me impetrandum: aptior ad perſuadendum, πιθανώτερος. ſupra in Epid. Diem impetrabilem dixit, quo facile quiduis impetraret. ibi, *mihi hunc diem dediſtis, luculentum, vt facilem atque impetrabilem.* Sic Terent. cauſam vincibilem dixit, quæ vincere poteſt, *Iuſtam illam cauſam facilem, vincibilem, optimam.* Sic ſæpe nomina in bilis, à Plauto ἐνεργητικῶς vſurpantur, vt cum alibi admonuimus. Terent. in Ciſtell. ibi, *vt illhæc hodie, quot modis ſibi moderatrix fuit, atque immoderabilis?* Conſule indicem. SVPPLICII HABEO SATIS] ſatis graueis de eo pœnas mihi ſumpſiſſe videor. DISPVDET DARI ISTAM V.] valde pudet iſtam veniam Philolacheti dari. Sic autem à Camerario emendatus hic locus eſt quem ſequimur. QVID ME FIET NVNC IAM] quid de me fiet nunc iam? *iam* hic diſyllabum eſt. VERBERIBVS CAEDERE LVTVM PENDENS?] ordo eſt, tu lutum, hoc eſt homo lutulente, verberibus cædere pendens, ſerui pendentes verberabantur, vt alibi docuimus, & exemplis aliquot collectis indicauimus. Sic apud Teren. in Phorm. *tu iam lites audies: ego plectar pendens.* lutum, pro homine lutulento, & ſpurco: vt ſcelus, pro ſceleſto: peſtis, pro peſtilenti, &c. ſic Catull. in Alcmen. *Non aſſis facis, ô lutum, lupanar.* TAMETSI, ME PVDET,] verba Tranionis. Tametſi, me mei peccati pudet verberabor pendens? proinde quaſi dicat, quia me mei peccati pudet, ac pœnitet, mihi debes ignoſcere. FAC ISTAM CVNCTAM GRATIAM] fac iſtam gratiam integram, & plenam. hoc eſt, ignoſce ſeruo quoque tuo, non ſolum filio. PESSVM PREMAM] peſſum dabo, in imum fundum deprimam. vide alibi quid ſit peſſum ire, & peſſum dare, niſi fallor, in Aulul. ibi. *ne peſſum abeat tanquam cat apirates maris.* MITTE QVAESO, &c.] hic verſus claudicat. HEM VIDEN' VT RESTAT FVRCIFER] videſne, vt furcifer iſte reſtat, hoc eſt, remanet, & reſidet in ara? ſed videtur legendum, *Hem, ſe viden' vt iactat furcifer?* TV QVIESCE HANC REM MODO, &c.) tu modo Callidamate, inquit Theuropides, fac finem iſtius rei petendæ, hoc eſt, deſine pro Tranione deprecari. NEQVICQVAM NEVIS] fruſtra non vis, *neuis,* ſecunda perſona verbi *nolo.* HANC MODO VNAM NOXIAM: VNAM QVAESO] ſubintell. ignoſce: aut condona Tranioni, ſi vnquam poſthac tale aliquid peccarit, occidito. ſic ſupra. FAC CAVSA MEA] fac quod abs te peto, cauſa mea. QVID GRAVARIS? QVASI NON CRAS, &c.] quid grauaris hanc culpam mihi remittere, ſeu condonare? profecto grauari non debes. nam ſi idcirco mihi ignoſcere non vis, quod hoc pacto tibi de me pœnas ſumere integrum non erit, exiſtimare debes, me cras aliam noxiam commeriturum, ita tibi & hoc peccatum vetus, & illud recens animaduertere, atque vlciſci licebit.

# FINIS MOSTELLARIÆ.

# MENAECHMI.

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| PENICVLVS | paraſitus. |
| MENÆCHMVS | ſurreptus. |
| EROTIVM | meretrix. |
| CYLINDRVS | coquus. |
| MENÆCHMVS | Soſicles. |
| MESSENIO | ſeruos. |
| MVLIER | vxor. |
| ALIVS SERVOS. | |
| ANCILLA. | SENEX. |
| MEDICVS. | LORARII. |

## ARGVMENTVM.

M ERCATOR *Siculus, cui erant gemini filij,*
*Ex illis, ſurrepto altero mortem oppetit,*
*Nomen ſurreptitij indit illi qui domi eſt,*
*Auos paternus, facit Menæchmum Soſiclem.*
*Et is germanum, poſtquam adoleuit, quæritat*
*Circum omneis oras. pòſt Epidamnum deuenit:*
*Hic fuerat auctus ille ſurreptitius.*
*Menæchmum ciuem credunt omnes aduenam,*
*Eúmque appellant, meretrix, vxor & ſocer,*
*Ii ſe cognoſcunt fratres poſtremò inuicem.*

M ERCATOR SICVLVS] Moſchus nomine. GEMINI FILII] Soſicles & Menæchmus. EX ILLIS SVRREPTO ALTERO] altero ex illis geminis ei ſurrepto, videlicet Menæchmo. NOMEN SVRREPTITII INDIT ILLI QVI DOMI EST AVOS PATERNVS] auus paternus mortuo filio ſuo, geminorum patre, imponit nomen Menæchmi, qui ſurreptus erat, illi, qui domi eſt, videlicet Soſicli. & ita Soſiclem, Menæchum nominat, qui & ipſe Menæchmus eodem nomine vocabatur. FACIT MENAECHMVM SOSICLEM] Soſiclem facit Menæchmum. ET II GERMANVM POSQVAM ADOLEVIT QVAERITAT] & is Soſicles, nomine mutato, Menæchmus factus, germanum, hoc eſt, fratrem ex vtraque parente diligenter quærit circum regiones omneis orbis terrarum. EPIDAMNVM DEVENIT] Dyrrachium venit. Sed Steph. de vrbibus docet duas Epidamnos eſſe, vnam in Illyrico, alteram in ſinu Ionio. Sic ille. Ἐπίδαμνος πόλις Ἰλλυρίδος ἐπὶ χερρονήσου τῆς καλουμένης Δυῤῥαχίου. Ἔστι δ' ἑτέρα ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. HIC FVERAT AVCTVS, &c.] hic Epidamni adoleuerat, ſeu creuerat ſurreptitius ille Menæchmus, atque adeo ciuitate donatus erat. MENAECHMVM CIVEM CREDVNT OMNEIS ADVENAM] omnes credunt Menæchmum aduenam, qui fratrem circum omneis terras quæritabat eſſe ciuem Menæchmum. EVMQVE APPELLANT MERETRIX ET VXOR] eumque, qui erat aduena, pro Menæchmo ciue, alloquuntur & accipiunt. meretrix, vxor, & ſocer Menæchmi ciuis. II SE COGNOSCVNT FRATRES POSTREMO INVICEM] poſtremo ij Menæchmi cognoſcunt inter ſe, fratres ſe eſſe.

PROLO-

## PROLOGVS.

SALVTEM primùm iam à principio propitiam,
Mihi atque vobis ſpectatores nuncio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu.
Quæ o vt benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum aduortite.
Quàm potero in verba conferam pauciſſima.
Atque hoc poëtæ faciunt in comœdiis.
Omneis res geſtas eſſe Athenis autumant,
Quò vobis illud Græcum videatur magis.
Ego nuſquam dicam, niſi vbi factum dicitur.
Atque adeò hoc argumentum Græciſſat tamen.
Verùm non Atticiſſat, at Siceliſſitat.
Huic argumento antelogium quoddam hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, verùm ipſo horreo.
Tanta ad narrandum argumentum eſt benignitas.
Mercator quidam fuit Syracuſis ſenex,
Ei ſunt nati filij duo gemini,
Ita forma ſimili pueri, vti mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat:
Non adeò mater ipſa, quæ illos pepererat.
Vt quidem ille mihi dixit, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, nequis me cenſeat.
Poſtquam iam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in nauem pater,
Tarentum auexit ſecum ad mercatum ſimul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi fortè erant, quom illic venit.
Mortales multi, vt ad ludos, conuenerant.
Puer inter homines aberrauit à patre.
Epidamnienſis quidam ibi mercator fuit,
Is puerum tollit, auehítque Epidamnium.
Pater eius autem, poſtquam puerum perdidit,
Animum deſpondit, eaque is ægritudine,
Paucis diebus pòſt, Tarenti emortuu'ſt.
Poſtquam Syracuſas de re ea nuntius redit
Ad auom puerorum, puerum ſubductum alterum,
Patrémque pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen auos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui ſubreptus eſt, alterum.
Illius nomen indit illi qui domi eſt,
Menæchmo, idem quod alteri nomen fuit.
Et ipſus eodem auos eſt vocatus nomine:
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.

*Ne mox erretis iam nunc prædico prius.*
*Idem eſt ambobus nomen geminis fratribus.*
*Nunc in Epidamnum pedibus redeundum eſt mihi,*
*Vt hanc rem vobis examuſſim diſputem.*
*Si quis qui vestrûm Epidamni curari ſibi*
*Velit, is audacter imperato & dicito:*
*Sed ita, vt det vnde curari id poſſit ſibi.*
*Nam niſi qui argentum dederit, nugas egerit.*
*Qui dederit, magis maiores nugas egerit.*
*Verùm illuc redeo, vndè abij, atque vno aſto in loco.*
*Epidamnienſis ille, quem dudum dixeram,*
*Geminum illum puerum qui ſurripuit alterum*
*Ei liberorum, niſi diuitiæ, nihil erat.*
*Adoptat illum puerum ſurreptitium*
*Sibi filium, eique vxorem dotatam dedit.*
*Eómque heredem fecit, qua ipſe obijt die.*
*Nam rus vt ibat, fortè vt multum pluuerat,*
*Ingreſſus fluuium rapidum ab vrbe haud longulè,*
*Rapidus raptori pueri ſubduxit pedes,*
*Abſtraxítque hominem in maxumam malam crucem,*
*Illi tum diuitiæ euenere maxumæ.*
*Is illic habitat geminus ſurreptitius.*
*Nunc ille geminus qui Syracuſis habet,*
*Hodie in Epidamnum venit cum ſeruo ſuo,*
*Hunc quæritatum geminum germanum ſuum*
*Hæc vrbs Epidamnus eſt, dum hæc agitur fabula.*
*Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:*
*Sicut familiæ quoque ſolent mutarier.*
*Modò enim idem fit leno, modò adoleſcens, modò ſenex,*
*Pauper, mendicus, rex, paraſitus, hariolus.*

APPORTO VOBIS PLAVTVM LINGVA, NON MANV] apporto vobis comœdiam Plautinam, eámque vobis recitaturi, atque acturi ſumus. QVAM POTERO IN VERBA CONFERAM PARCISSIMA] ordo eſt, conferam in verba quàm pauciſſima. ATQVE HOC POETAE FACIVNT IN COMOEDIIS] quaſi verò hæ perſonæ non ſint comicæ, neque nunc recitetur comœdia, ſed vera aliqua hiſtoria, aut res geſta narretur. IN COMOEDIIS] palliatis. AVTVMANT] dicunt. GRAECISSAT] Græcum ſermonem imitatur. VERVM NON ATTICISSAT, AT SICELISSITAT] verum ſermonem Atticum non æmulatur, ſed Siculum, ſeu Sicilienſem. Erant autem tum Siculi bilingues, vtebantur ſermone Græco, non puro, ſed Latinitate mixto propter Italiæ vicinitatem, & Romanum imperium tam propinquum. Quin, trilingueis appellat Apuleius libro xj. quod Græcè, Latinè, Siculè loquebantur. Notantur etiam & improbantur Siculi logi in Perſa, ibi, *Dabuntur dotis tibi inde ſexcenti logi: Atque Attici omnes pullum Siculum acceperis.* Porrò autem hunc locum ſic emendandum eſſe docuit M. Antonius Muretus libro tertio variarum lection. cap. 13. qui tamen Camerarium immeritò accuſat, quaſi hunc locum corruperit. is enim nullum nouum mendum addidit, ſed vetus duntaxat non ſuſtulit. Profert hunc locum Pompeius Feſtus in verbo *Atticiſſat.* quod interpretatur, Atticè loquitur. *Siceliſſitat* autem Siculè loquitur. Iam *Sicelissitat* edendum curaui: paullò aliter quàm Muretus legendum putat, qui *Siceliſſitat* vt vulgus legit. quod ferri non poteſt. Dicunt enim Græci σικελίζειν. hinc Siceliſſare: & frequentatiuum, Siceliſſitare. HVIC ARGVMENTO ANTELOGIVM QVODDAM HOC FVIT] etiam hunc verſum ſic, vt edidimus, emendauit Muretus, eo quem modò commemoraui, variar. lection. lib. qui in libris quidem vulgatis non reperitur, in manuſcriptis verò deprauatus eſt. *Antelogium* autem, vox eſt ex Latina & Græca cõpoſita ſignificátque id omne quod ante orationem legitimam procœmij cauſa dicitur. NVNC ARGVMENTVM VOBIS DEMENSVM DABO, &c.] id eſt, nunc vobis argumentum explicabo non parcè, neque reſtrictè: neque paucis verbis, ſed copiosè & liberaliter, & multis verbis. DEMENSVM DABO] dementiar, ſeu demetiar. tralatio eſt à cibariis, quæ ſeruis dabantur. Dabantur autem ſeruis ſingulis quaterni modij in ſingulos menſes: idque, demenſum, ſeu dimẽſum dicebatur. Terent. Phormio.

*Quod ille Unciatim vix de demenſo ſuo, Suum defraudans Genium, compar ſit miſer.* Eſt autem *demenſum* παϑητικῶς accipiendum. NON MODIO NEQVE TRIMODIO, &c.] argumentum, inquit vobis demetiar, non modio: neque trium modiorum menſura, ſed ex ipſo horreo. ſignificat ſe copioſum, atque vberem futurum in huius fabulæ argumento, narrando, atque explicando. Manet autem in tralatione ſermonis, quæ tracta eſt à conſuetudine & ratione metiendi frumenti, & frugum ſimil. Sic M. Tullius lib. 6. epiſt. ad Attic. *Sic illa iam habent, pleno modio. verborũ honorem, inuitationem crebram.* TANTA AD NARRANDVM ARGVMENTVM EST BENIGNITAS] epiphonema. tanta eſt, inquit, mihi ad argumentum vobis exponendum liberalitas, & largitas. VTI MATER SVA NON INTERNOSSE POSSET] vt eos mater ſua non poſſet internoſcere. *Mater ſua*, bona reciprocatio eſt, ſubintelligitur enim, *eos*, vt indicauimus. QVAE MAMMAM DABAT] nutrix quæ etiam interdum mater appellatur. Virgilius libro 8. Æneid. *Ludere pendenteis pueros, & lambere matrem Impauides.* Notat Nonius. & hunc locum profert. huc pertinet illud Homeri ἰλιάδ. χ non admodum longe ab extremo, Μήτηρ δ' ὑμῖν ἔπειτα δυσάμμορος, ἠδ' ἐγὼ αὐτός. NE QVIS ME CENSEAT] ne quis putet illos vidiſſe. ONERAVIT NAVEM MAGNAM M.] hinc nauis oneraria dicta, quam Græci φορτηγὸν & ὁλκάδα nominant. IMPONIT ALTERVM GEMINVM IN NAVEM PATER] imponit in nauem Soſiclem. Imponi in nauẽ, proprie, & vſitate dictũ. ἐμβιβάζειν εἰς τὴν ναῦν, dicunt Græci. ILLVM RELIQVIT ALTERVM, &c.] Soſiclem. VT AD LVDOS] vt ſolent multi homines ad ludos conuenire. EPIDAMNIENSIS QVIDAM] quidam mercator Epidamni, ſeu Epidamnij natus. qui non nominatur. Epidamnum Romani Dyrrhachium, mutato nomine appellarunt, mala nomina vitantes. ANIMVM DESP.] viuere velle deſiit. ſe & ſua omnia deſperauit, viuendi ſpem, & voluntatem abiecit. Idem in Milite, *Ne lamentetur, neue animum deſpondeat.* ibid. *Nam niſi tu illi fers ſuppetias, iam illa animam deſpondebit.* AD AVOM PVERORVM] paternum. PVERVM SVBDVCTVM AL.] ſubreptum eſſe puerum alterum Menæchmum. Libri noſtri veteres habent, *ſubruptum*. ex quo nonnull. faciunt, *ſubreptum*. HVIC GEMINO AL.] Soſicli. INDIT ILLI] imponit illi, qui domi eſt Soſicli, nomen illius, qui ſubreptus eſt Menæchmi. ALTERI] ſubrepto Menechmo. ET IPSVS EODEM AVOS, &c.] & auus ipſe paternus ſcilicet, eodem nomine dictus eſt, Menæchmus. QVIA ILLVD CLAMORE VIDI FLAGITARIER] à quibus flagitari? à vobis. in pronomine *illum*, alterum l. exteritur, vt prior ſyllaba corripiatur. PRAEDICO PRIVS] vel prædico, as: vel prædico, is, quod malo, neque me mouet pleonaſmus. NVNC IN EPIDAMNVM PEDIBVS. &c.] *pedibus*, ambiguum. Nã & pedes ſunt, quibus ambulamus, iterque facimus: & pedes ſunt, quibus conſtat verſus. & carmen. quomodo hic accipit. EXAMVSSIM] examinate ad regulam, accuratè, exactè. ſup. in Amphitruone, *Si vera hæc loquitur, examuſſim eſt optima.* Conſule Nonium. SED ITA VT DET, VNDE CVRARI, &c. ſed ita ſumtum ſuppeditet: vel vt ſuppeditet pecuniam, vnde ſumtus fiat. NVGAS EGERIT] ſuprà in Aulularia, *ah. nugas agis, Certè habes.* MAGIS MAIORES NVGAS EGERIT] magis & maiores nugas egerit. vel magis maiores, vt ſit pleonaſmus. ſed cur maiores nugas egerit? quia mihi tam ſtultè pecuniam dederit, nullum negotium eius curaturo. ſtultior fuerit, qui mihi pecuniam dederit, neque in rem eius verſuro: neque negotium vllum eius geſturo. VERVM ILLVC REDEO, VNDE ABII] Sic Horat. ſat. 1. lib. 2. *Illuc vnde abij, redeo nemon' vt auarus, Se probet?* EPIDAMNIENSIS ILLE, QVEM DVDVM DIXERAM] vel legendum, *quem ante dixeram*: vel in prouocabulo *ille*, l. exteritur. alioqui vna ſyllaba verſus longior erit, *dudum* autem, pro antea, non eſt inuſitatum. ſic infrà eadem fab. *Nummum illum quem mihi dudum pollicitu's dare, Iubeas ſi ſapias porculum afferri tibi.* Sed animaduertat lector, hunc rectum caſũ *Epidamnienſis ille*, non habere verbum poſt ſe, quo referatur, quoque pertineat, ſeu hoc eſt Plautinum, & Comicum, hæc enim negligentia imitatur ſermonẽ quotidianum, quo maximè comœdia vtitur, licet tamen dicere, referri poſſe ad verbum, *adoptat*. quod ſequitur quarto ab hinc verſu. & verſum. *Et liberorum*, &c. legendum κατὰ παρένθεσιν. ET LIBERORVM NISI DIVITIAE, NIHIL ERAT] ei nihil erat liberorum. hoc eſt, nulli erant liberi, niſi diuitiæ. videtur inſolẽter dictum, nihil erat liberorum, niſi diuitię. Nam particula *niſi*, non niſi ſimilia, & eiuſdem generis excipere, ſeu excludere debet. vt nullos habet nummos, niſi aureos, nullos poëtas amat, niſi Homerum. nullum ſeruum, niſi Dauum fidelem putat, &c. At liberi & diuitiæ ſunt diſſimilia. & diuerſa genere. Verumtamen ſic & alios ſcriptores locutos eſſe reperiemus. NAM RVS VT IBAT] nam cũ rus ibat. FORTE VT MVLTVM PLVVERAT] poſtquàm fortè multum pluuerat. u. in *pluuerat* geminatum eſt, vt produceretur prima ſyllaba. Sic apud Lucret. *Fuuat* poſitum pro *fuat*, u, duplicato, lib. 1. ibi *Inter corpora quod fuuat*, &c. HAVD LONGVLE] legendum arbitror, haud *longiter*, quo aduerbio vſus eſt Lucretius, non ſemel. exempli cauſa lib. 3 *Non vt opinor, ea ab leto iam longiter errat.* ad quem locum licet legere, quæ à nobis ſunt annotata. RAPIDVS RAPTORI PVERI SVBDVXIT PEDES] fluuius rapidus, & imbribus auctus, ſubduxit, hoc eſt, ſummouit, vel ſuffuratus eſt, pedes raptori pueri illi, qui puerum Menæchmum ſubripiebat. ABSTRAXITQVE HOMINEM IN MAXIMAM MALAM CRVCEM] & hominem abſtulit in malum cruciatum, & malam, atque infelicem mortem. ILLI TVM DIVITIAE] illi Menæchmo, ſubreptitio. HABET] domicilium ſuum, collocatum habet. CVM SERVO SVO] Meſſenione. GEMINVM GERMANVM SCIL.] fratrem germanum, hoc eſt, ex iiſdem parentibus natum. & geminum, hoc eſt vno eodemque partu editum. SICVT FAMILIAE QVOQVE SOLENT MVTARIER] per adoptiones. MODO ENIM IDEM FIT LENO, &c.] modò enim idem comœdus fit leno, modò adoleſcens, &c. hoc eſt, modò idem actor lenonis parteis agit, modò adoleſcentis, modò ſenis, &c.

## PENICVLVS paraſitus.

*IVuentus nomen fecit Peniculo mihi:*
*Ideo quia menſam quando edo, detergeo.*
*Homines captiuos qui cathenis vinciunt,*

*Et qui fugitiuis ſeruis indunt compedes,*
*Nimis ſtultè faciunt, mea quidem ſententia.*
*Nanque homini miſero, ſi ad malum accidit malum,*
*Maior libido eſt fugere, & facere nequiter.*
*Nam ſe ex cathenis eximunt aliquo modo,*
*Tum compediti ianuam lima proterunt,*
*Aut lepidè excutiunt clauum. nugæ ſunt ea.*
*Quem tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, voles,*
*Eſca atque potione vinciri decet.*
*Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.*
*Dum tu illi quod edit, & quod potet præbeas,*
*Suo arbitratu & affatim quotidie,*
*Nunquam ædepol fugiet, tametſi capital fecerit.*
*Facilè aſſeruabis, dum eo vinclo vincies.*
*Iſta iſthæc nimis lenta vincla ſunt eſcaria.*
*Quàm magis intendas, tanto adſtringunt arctius.*
*Nam ego ad Menachmum nunc eo, quoi iam diu*
*Sum iudicatus, vltro eo vt me vinciat.*
*Nam illic homo homines non alit, verùm educat,*
*Recreátque. nullus melius medicinam facit.*
*Ita eſt adoleſcens ipſus eſca maxuma.*
*Cerealis cœnas dat, ita menſas exſtruit.*
*Tantas ſtruices concinnat patinarias.*
*Standum' ſt in lecto, ſi quid de ſummo petas,*
*Sed mihi interuallum iam hos dies multos fuit.*
*Domi domitus fui vſque cum carus meis.*
*Nam neque edo, neque emo, niſi quod eſt cariſſimum.*
*Id quoque iam cari, qui inſtruuntur, deſerunt.*
*Nunc ad eum inuiſo. ſed aperitur oſtium.*
*Menæchmum eccum ipſum video, progreditur foras.*

IVVENTVS NOMEN FECIT PENICVLO] id eſt, nomen indidit, ſeu impoſuit Peniculo mihi. ſic loquitur & Virg. lib. Georg. *Nauita tum ſtellis numeros, & nomina fecit.* Plaut. in extr. ſcæna, *Quomodo igitur poſt Menæchmum nomen eſt factum tibi?* PENICVLO] peniculi, inquit Feſtus, ſpongiæ lõgæ propter ſimilitudinem caudarum appellatæ. penes, vocantur caudæ. Terent. Eunuch. *Quid ignaue? peniculón' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas? S. Egone? imperatoris virtutem noueram, & vim militum, Sine ſanguine hoc fieri non poſſe qui abſtergerem vulnera.* IDEO QVIA MENSAM QVANDO EDO, DETERGEO] detergeo menſam tanquam peniculus. peniculo enim, hoc eſt, caudis pluribus coniunctis detergebantur menſæ. Dicuntur paraſiti etiam attondére menſas. Itaque ſuprà ſeruus Epidicus riſum auditorum captans dicit ſe vereri, ne ſi ſenex reſciuerit fallaciam ſuam, vlmos faciat paraſitos, quæ vſque attondeãt. CATENIS] catenæ erant ferreæ. INDVNT COMP.] iniciunt catenas & vincula pedum. Sic loquitur in Capt. *His indito catenas ſingularias.* Compedes autem erant ligneæ. SI AD MALVM ACCIDIT MALVM] malim legi *ſi ad malum accedit malum.* FACERE NEQVITER] facere improbè. SE EX CATENIS EXIMVNT ALIQVO M.] ſe ex catenis eripiunt, & eximunt: TVM COMPEDITI IAN. LIMA PROT.] tum compedibus vincti: clauſtrum compedum lima deterũt, vt pedibus liberis, & ſolutis aufugiant. vel propriè accipe ianuam domus, qua clauſi continentur: profert hunc locum Nonius in voce *lima*. CLAVVM] clauum vel ianuæ, vel ſerræ. NVGAE SVNT EAE] ſecutus ſum libros veteres. Nam vulgati habẽt *nugæ ſunt meræ.* APVD MENSAM HOM. ROST. DELIGES] faciei homini, quem tu aſſeruare rectè voles, roſtrum apud menſam dapibus refertam deliges. *Roſtrum* translatè poſitum pro ore. ducta translatio eſt ab auibus. quanquam roſtrum non auium ſolum dicitur, ſed etiam piſcium, & quadrupedũ, vt ceruorum, canum, ſuum, caprarũ, delphinorum, teſtudinũ, piſcium, draconũ. Profert hunc locum Nonius in voce *roſtrum*. *Deliges* autem à verbo deligo, as. Porrò in præpoſitione *apud* autẽ d exteritur. QVOD EDIT] id eſt, quod edat, &c. edim, is, it. coniũctiui modi quo vtitur & Horat. oda 3 epod. *Parentis olim ſi quis impia manu ſenile guttur fregerit: edit cicutis allium nocentius*, &c. ad quem locum plura. Idem Plaut. ſupr. in capt. *Miſer homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit quærit, & id ægrè inuenit.* TAMETSI CAPITAL FECERIT] capitale facinus. profert hunc verſum Nonius, & capital interpretatur, capitis peculẽ, non placet

placet. debuit potiùs ſic, facinus, ex quo capitis periculum impendet. Melius Feſtus, *capital*, inquit, *facinus, quod capitis pœna luitur.* ITA ISTRAEC NIMIS LENTA, &c.] Ephiphonema, lenta autem, hoc eſt, mollia, flexibilia, ſeu flexuoſa, ad vinciendum apta, & quæ non facilè frangi poſſunt. ἐγναμπτά, niſi fallor, vocat Homerus. Simeo Boſius putat lenta eſſe, quæ Græci dicunt ὑγρά. & rectè. Sic enim Xenophō. ὅταν ἐπιτείνῃς ὑγρὰ δ' οὖσα ἡ κώμη, εἴ τι καὶ προσπίπτοι αὐτῇ ὑπείκοι αὐ id eſt, ubi autem cum lenta ſit, ſi quid in eam incidat, cedere queat. Et Theocritus, εἰ δ' ὑγροὶ κέρας. Nonius Marcell. hunc locum profert, & vult *lenta* hîc tantundem valere, quantum tenacia, vt & apud Virg. lib. Georg. 4. *Et viſco, & Phrygiæ ſeruant pice lentius Idæ.* Ego malim interpretari, vt initio dixi, flexibilia. Sic Horat. oda 15. epod. *Artius, atque hedera procera adſtringitur ilex Lentis adhærens brachiis.* Sic Sophoc. de Hæmone moribundo brachia puellæ Antigonæ mortuæ implicante. ἐν δ' ὑγροῖς ἀγκῶσι παρθένῳ προσπτύσσεται. QVAM MAGIS INTENDAS TANTO ADSTRINGVNT ARCT.] declarat, quid ſignificet per *lenta*, hæc vincla eſcaria, inquit, talia ſunt, vt quanto magis intendas, tanto arctius, ſeu artius adſtringas, quod non eſt peræque in omnibus vinculis: nam quædam ſunt, quæ ſi aliquātò validius intendas frangas. lenta vincula, quantum voles, intendas, licet nunquam franges, ſed rem vinctam tanto arctius adſtringes. Iam *quàm magis, tam magis*, ſeu *tanto magis*, cum in his commentariis alibi notauimus, tum in Lucret. lib. 1. ibi, *Et quam quamque magis cohibet res intus inane, Tam magis*, &c. QVOI IAMDIV SVM IVDICATVS] cui iam diu ſum damnatus. iudicati autem, donec rem iudicatam fecissent, vincti & addicti erant ei, qui vicerat, eò pertinet, id, quod deinceps ſequitur, vltrò eo vt me vinciat, quod ambiguè dictum, vel vinciat, vt iudicatū. vel vinciat cibo, vt paraſitum. VLTRÒ EO] vltro, id eſt, non vocatus ἄκλητος, αὐτοκέλευστος, αὐτόβουλος, αὐτάγγελος, αὐτόματος, vt apud Homer. Ἰλιάδ. β. Menelaus vltrò it ad Agamemnonem ſacrificium, atque epulas apparantem, cùm cæteros principes vocauiſſet. ſic Homer. Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος. quem verſum notat Plato in Sympoſio, non longè à principio. NAM ILLIC HOMO HOM. NON ALIT, VERVM EDVCAT] id eſt, nam ille homo homines non alit, id eſt, non quouis cibo, neque pauco, aut tanto, quātus ſatis eſt, homines alit, ſed lautis, & oppiparis & copioſis, & ſuperuacaneis ſaturat. Nonius, *alere*, inquit, *eſt victu temperato ſuſtentare: educare verò ad ſatietatem perpetuam educere*: deinde hunc locum, quaſi teſtem producit. RECREATQVE] & homines eſurienteis, & inedia languidos reficit, ac recreat NVLLVS MELIVS MEDICINAM FACIT] nullus melius medetur eſurientibus. ſic ſuprà loquitur in Curcul. ibi, *Viden' vt anus tremula medicinam facit?* & in Ciſtell. *confidam fore. Si medicus veniat. qui huic morbo facere medicinam poteſt.* ITA EST ADOLESCENS IPSVS, &c.] Epiphonema. ita ipſe adoleſcens non eſt eſcarum apparator, aut largitor, aut miniſtrator, ſed eſcæ ipſæ. CEREALIS CENAS DAT.] præbet cenas cerealeis. id eſt, opiparas, & multis ferculis refertas. Nam cerealibus ſolebant Romani genio indulgere, & opipare epulari. quod vel ex Virgilio intelligere licet li. 1. Georg. ibi *In primis venerare deos, atque annua magna Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis*, quod indicauit & Adrian. Turn. lib. Aduerſ. 18. cap. 14. Erant autem Cerealia die decimoquarto Cal. Maias. ITA MENSAS EXSTRVIT] ita menſas implet, & quaſi exaggerat dapibus. & patinis ita menſas crebris, & denſis patinis onerat. epiphonema. TANTAS STRVICES CONCINNAT PATIN.] alterum ephiphonema. tantas, inquit, ſtructuras efficit patinarum. Feſtus, ſtruices, inquit, antiqui dicebant omnium rerū exſtructiones. Deinde hunc locum profert. STANDVM'ST IN LECTO, SI QVID, &c.] hyperbole. ita ſunt in altum, inquit, exſtructæ, & addenſatæ patinæ, atque epulæ, vt ſi quid velis ſummo petere, non poſſis accumbens manum admouere, ſed neceſſe habeas ſtare. SED MIHI INTERVALL. IAM HOS DIES MVLTOS FVIT] id eſt, ſed multi iam dies abierunt, poſtquam apud eum non prandi, aut cenaui. DOMI DOMITVS VSQVE FVI CVM C.] id eſt, ego perpetuo domi concluſus fractus, & mollitus fui tāquam fera, cum caris meis, id eſt, cum liberis meis, qui ſunt nobis cariſſimi. Nā appellatione carorum, interdum liberi intelliguntur, more Græcorum, qui liberos φίλτατα appellant. Cari etiam amici dicuntur. & cara ſunt, quæ magno pretio conſtant. Itaque cum caris meis primo adſpectu, hoc eſt, cum amicis meis. ſed ſignificat paraſitus, ſe cum cibis lautis, ſumtuoſis, & opiparis, qui ſunt paraſito cari, & qui carè emuntur, dies aliquot fuiſſe domi domitū, cum videatur tamen ſentire, ſe cùm liberis, aut amicis ſuis domi vſque conſediſſe, ac manſiſſe. quod & Adrian Turneb. lib. ſuprà commemorato indicat. Iam quod ad illa verba *domi domitus*, attinet, vt quiuis intelligat hoc totum à feris eſſe tractum, ſimúlque vt hęc ſyllabarum comploſio in Plauto minus dura videatur eadem comploſione, & iiſdem vocibus ita poſitis vſus eſt, politiſſimus, idémque grauiſſimus Poëta Lucretius lib. 5. de apris loquens, ac belli munera domitis & eruditis, *Et quos ante domi domitos ſatis eſſe putabant, Efferuiſcere cernebant in rebus agendis, Vulneribus clamore, fuga, terrore tumultu.* NAM NEQVE EDO, NEQVE EMO, &c.] hic verſus declarat ambiguum ſuperius poſitum in vocabulo *caris*. Proinde quaſi ita dicat, cara, ſeu caros appello, cibos dapſileis, opiparos, & ſumptuoſos. Nam nihil edo, neque emo niſi quod eſt cariſſimum. ID QVOQVE IAM CARI, QVI INSTRVVNTVR DESERVNT] alius locus, cuius hæc ſentētia eſt. Id quoque accedit. cibi cari, & dapſiles, qui inſtruuntur in mēſa, tanquam milites in acie, deſertores ordinis eſſe, & locum ſuum relinquere incipiunt: quod Græci dicunt λείπειν τάξιν, allegoria eſt lepidiſſima, & venuſtiſſima, & Plauto digna, à re militari.

## MENAECHMVS ſurreptus, PENICVLVS paraſitus.

Men. *NI mala, ni ſtulta ſis, ni indomita, impóſque animi,*
*Quod viro eſſe odio videas, tute tibi odio habeas.*
*Præter hæc ſi mihi tale poſt huncce diem*
*Faxis, faxo foris vidua viſas patrem.*
*Nam quoties ire volo, me retines, reuocas,*

*Regitas quò ego eam, quam rem agam, quid negotij geram,*
*Quid petam, quid feram, quidſ oris egerim.*
*Portitorem domum duxi, ita omnem mihi*
*Rem neceſſe loqui eſt, quicquid egi atque ago.*
*Nimiùm ego te habui delicatam*
*Nunc adeò vt facturus, dicam: ego quando tibi ancillas, penum,*
*Lanam, aurum, veſtem, purpuram bene præbeo, nec quicquam eges.*
*Malo cauebis ſi ſapis: virum obſeruare deſines,*
*Atque adeò ne me nequicquam ſerues, ob eam induſtriam*
*Hodie ducam ſcortum ad cenam, atque aliquò condicam foras.*
Pe. *Illic homo ſe vxori ſimulat malè loqui, loquitur mihi.*
*Nam ſi foris cenat, profectò me, haud vxorem, vlciſcitur.*
Er. *Euax, iurgio hercle tandem vxorem abegi ab ianua.*
*Vbi amatores ſunt mariti? dona quid ceſſant mihi*
*Conferre omnes congratulantes, quia pugnaui fortiter?*
*Hanc modò vxori intus pallam ſurripui. ad ſcortum fero,*
*Sic hoc decet, dari facetè verba cuſtodi cata.*
*Hoc facinus pulcrum eſt, hoc probum eſt, hoc lepidum, hoc factum eſt fabrè.*
*Meo malo à mala abſtuli hoc ad damnum deferetur hinc,*
*Auerti prædam ab hoſtibus, noſtrûm ſalute ſocium.*
Pe. *Heus adoleſcens, ecquam in iſtac pars ineſt præda mihi?*
Me. *Perij, in inſidias deuéni.* Pe. *immò in præſidium ne time.*
Me. *Quis homo eſt?* Pe. *ego ſum.* Me. *ô mea commoditas, ô mea opportunitas,*
*Salue.* Pe. *ſalue.* Me. *quid ais?* Pe. *teneo dextra Genium meum.*
Me. *Non potuiſti magis per tempus mihi aduenire, quàm aduenis,*
Pe. *Ita ego ſoleo, commoditatis omneis articulos ſcio.*
Me. *Vin' tu facinus luculentum inſpicere?* Pe. *quis id coxit coquus.*
*Iam ſcibo ſi quid titubatum eſt, vbi reliquias videro.*
Me. *Dic mihi, nunquid vidiſti tabulam pictam in pariete,*
*Vbi aquila Catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum?*
Pe. *Sæpe. ſed quid iſta pictura ad me attinent?* Me. *age me adſpice.*
*Ecquid aſsimulo ſimiliter?* Pe. *quis iſtic eſt ornatus tuus?*
Me. *Dic hominem lepidiſſ. eſſe me.* Pe. *vbinam eſuri ſumus?*
Me. *Dic modò quod ego te iubeo.* Pe. *dico homo lepidiſsime.*
Me. *Ecquid audes de tuo iſtuc addere?* Pe. *atque hilariſsime.*
Me. *Perge.* Pe. *Non pergo hercle ego. niſi ſcio qua gratia*
*Litigium eſt tibi cum vxore.* Me. *hoc mihi abs te caueo cautiùs,*
*Clam vxorem vbi ſepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.*
Pe. *Age ſanè igitur, quando æquum oras: quàm mox incendo rogum?*
*Dies quidem iam ad vmbilicum eſt dimidiatus mortuus.*
Me. *Te morare, mihi qom obloquere.* Pe. *oculum perſolum effodito*
*Mihi Menachme, ſi vllum verbum faxo, niſi quod iuſſeris.*
Me. *Concede huc à foribus.* Pe. *fiat.* Me. *etiam concede huc.* Pe. *licet.*
Me. *Etiam nunc concede audacter ab leonino cauo.*
Pe. *Heu adepol, næ tu, vt ego opinor, eſſes agitator probus.*
Me. *Quîdum?* Pe. *ne te vxor ſequatur, reſpectas identidem.*
Me. *Sed quid ais?* Pe. *egóne? id enim quod tu vis, id aio, atque nego.*
Me. *Ecquid tu de odore poſsis, ſi quid fortè olfeceris,*

Facere

*Facere coniecturam? captum ſit collegium augurum.*
*Agedum odorare hanc, quam ego habeo pallam, quid olet? abſtines.*
Pe. *Summum me olfactare oportet veſtimentum muliebre,*
*Nam ex iſtoc loco ſpurcatur naſum odore illutibili.*
Me. *Olfacta igitur hinc Penicule lepide, vt faſtidis?* Pe. *decet.*
Me. *Quid igitur? quid olet, reſponde* Pe. *furtum, ſcortum, prandium.*
Me. *Nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.*
*Mihi, tibi, atque illi iubebo iam apparari prandium.*
*Inde vſque ad diurnam ſtellam matutinam potabimus.*
Pe. *Expeditè fabulatu's, iam fores ferio.* Me. *feri.*
*Vel mane etiam mille paſſum commoratus cantharum.*
*Placidè pulta.* Pe. *metuis credo, ne fores Samiæ ſient.*
Me *Mane, mane obſecro. hercle ab ſe ecca exit.* Pe. *ô! ſolem vides,*
*Satin' vt occæcatu'ſt præ huius corporis candoribus?*

NI MALA, NI STVLTA SIS, &c.] Donatus in Eunuch. ad illud, *Quid ni? vult, ni*, hoc loco poſitum eſſe pro, *ne*. cui quamuis difficile ſit non aſſentiri tanto auctori, non aſſentior tamen. Nam primùm & optimè currit oratio, & aptiſſimè quadrat ſententia, ſi ita explicetur hic locus, Niſi mala fœmina, niſi ſtulta ſis, niſi indomita, impôſque animi: id quod viro tuo odio eſſe videas, tute tibi odio habeas. deinde ne cùm vetat, vſitatiùs cum imperatiuo iũgitur. vt ibi, *ne nega* quanquam interdum etiam cum coniunctiuo: ſed rariùs: & ſi quando fit, ſubintelligitur quæſo, aut vide, aut aliquod verbum tale. iudicent igitur de huius loci ſententia doctiores. Sunt autẽ Menæchmi ſurrepti verba ad vxorem. PRAETER HAEC SI MIHI TALE POST, &c.] id eſt, ſi mihi prætereà poſt hunc diem tale quippiam feceris, fecero, vt domo eiecta, vidua viſas patrem. VIDVA VISAS PATREM] vidua etiam dicitur ea mulier, cum qua vir facit diuortium ſeu diſſidium: non ſolùm ea, cuius vir mortuus eſt. Omnino enim vidua ea eſt, quæ poſteaquàm nupſit, viro caret. PORTITOR. DOMVM D.] non vxor domum duxiſſe videor, ſed portitorẽ. hoc eò dicit Menæchmus, quòd hæc mulior virum egredientem domo, & redeuntem ita curiosè obſeruet & excutiat, quod facere ſolẽt portitores vt portitoria exigat. Virg. lib. 6. Æn. *Portitor has horrendus aquas, & flumina ſeruat Terribili ſqualore Charon.* M. Tull. de lege Agraria ad Quirites, *Sin eſt iniquum, Quirites ſi turpe, ſi intolerandum, hos decemuiros portitores omnibus omnium pecuniis conſtitui: qui non modò reges, atque exterarum nationum homines excutiant*, &c. *Sunt autem portitores*, inquit Nonius, *telonarij, qui portum obſidentes omnia ſcrutantur, vt ex iis vectigal accipiant.* M. Tullius lib. 4. de Rep. *Nolo enim eundem populum, impetratorem & portitorem eſſe terrarum. optimum autem & in priuatis familiis, & in Republ. vectigal eſſe duco parſimonium* deinde profert hunc locum Plauti. NIMIVM EGO TE HABVI DELICATAM] nimiùm ego te molliter & delicatè tractaui. nimiùm ego tibi indulſi, nimium me lenem, facilem, remiſſum, & mollem in te præbui. *Delicata dicebant diis conſecrata*, inquit Feſtus. *quæ nunc dedicata. Vnde adhuc manet dedicatus, quaſi luſus dicatus.* NVNC ADEO VT FACTVRVS DICAM] id eſt nunc porrò, quomodo ſim facturus dicam. BENE PRAEBEO] liberaliter & largè ſufficio, ac ſuppedito: ἀφειδῶς παρέχω καὶ πορίζω. MALO CAVEBIS, SI S.] ſermo minantis. ſic infra ead. fab. *Dictum facesſat doctum: & diſcaueat malo.* ſic ſuprà in Bacchid. *Omitte Lyde ac caue malo.* Vtrumque autem vſitatum eſt, *& caue malo, & caue malum.* In Moſtell. *Iubet cauere malam rem priùs, quàm vt meum tergum exſucceratum fiat.* autor Priapeior: *Quare ſi ſapis, hoc malum cauebis. Cùm tantum ſiet eſſe mentularum.* VIRVM OBSERVARE DESINES] deſines virum curiosè & ſuſpiciosè circumſpicere, vel inſidiosè captare. ſic Aulula. *Oculos ego iſtos, improba, effodiam tibi, Ne me obſeruare poſſis, quid rerum geram.* Virgil. lib. Georgic. 3. *quos durus arator, Obſeruans nido implumeis detraxit.* Terent. Andr. *Perterrefacias Dauum: obſerues filium quid agat.* Idem ibidem *Herus me, relictis rebus iuſſit Pamphilum Hodie obſeruare, vt quid ageret de nuptiis, Scirem.* Plautus in Amph. *Obſeruabo, quam rem agat.* NE ME NEQVIDQVAM SERVES] ne me fruſtrà & ſine mercede ac pretio obſerues: vt tuæ obſeruationis pretium feras: ne inanem operã in me obſeruando ſumſeris, ſiue ſumas. OB EAM INDVSTR.] propter id ſtudium, quod adhibuiſti & adhibes in me obſeruando, &c. induſtria, inquit auctor vocabularij Latino Græci, cuius mihi copiam fecit Cl. Putean. hoc eſt, σπουδή. HODIE DVCAM SC. AD C.] ducere ſcortum dicunt Latini, vt ducere vxorem: ſed non vna ratione. Ducit enim vir vxorẽ domum, vt perpetuò habeat: ducit ſcortum ad aliquod tempus & ducit non domum, ſed quo lubet. ATQ. ALIQVO CONDICAM F.] denuntiabo alicui amico me apud eum cenaturum, vel denunciabo alicui ſcorto. *Condicere*, inquit Feſtus, *eſt dicendo denũtiare.* Iuriſconſulti prætereà docent in Digeſtis condicere eſſe denũciare priſca lingua. Hinc tituli *De cõdictione cauſa dati, cauſa non ſecuta, De condictione ob turpẽ cauſã. De condictione indebiti. De condictione ſine cauſa. De cõdictione furtiua*, &c. PROFEC. ME HAVD VXOR. VLCIS.] nam ita fiet, vt mihi ipſi domi cenãdum ſit. EVAX] interiectio lætitiam declarãs, ſuprà in Bacch. *Euax adſperſiſti aquã.* IVRGIO HERCLE TAND. &c.] iurgiũ leuius eſt, quã lis, inquit Nonius, ídq. docet auctoritate Cicer. lib. 4. de rep. *Admiror non rerum ſolùm ſed verborũ elegantiam. Si iurgant, inquit beneuolorum concertatio, non lis inimicorũ, iurgiũ dicitur* ibid. infrà, *iurgare igitur lex putat inter ſe vicinos non litigare.* VBI AMAT. SVNT M.] amatores, qui alias mulieres amant, & qui amoribus ſunt dediti, amator amat ex habitu: amãs ex perturbatione. amicus amat animũ amator corpus. Ter. An. *Summum bonũ eſſe heræ putabam hunc Pamphilum: Amicum amatorem, virum in quouis loco paratum.* PALLAM] veſtem ſuperiorem quã ſumebant matronæ, proditura in publicum *palla*, inquit Nonius, *eſt honeſtæ mulieris veſtimentum.* DARE FACERE VERBA

CVSTODI CATAE] dari verba cuſtodi callidæ, & ſagaci. ſic autem legendum, vt edidi, non catè aduerbialiter ſine diphthongo. FABRE] affabre. translatio eſt ab operibus fabrilibus. MEO MALO A MALA ABSTVLI] horum verborum ſententia hæc videtur eſſe, & verò eam nonnulli probant. meo ſumtu, ac damno hanc pallam ab vxore mea mala abſtuli: meo damno autem, quia meo ſumtu parata eſt. & quia quæ vxoris meæ ſunt, mea ſunt, & noſtro damno res noſtras ſcortis damus. Quidam ſubtilius & acutius ſic, pallam abſtuli ab vxore mea mala, meo malo id eſt, vt eam donem ſcorto, quod eſt mihi malo ſeu malum, quæ mulier eſt rei meæ familiaris calamitas. HOC AD DAMNVM DEFERETVR HINC] hæc palla hinc ad ſcortum damnoſum deferetur, quidam ſic. ad hoc damnum accedet, quòd hinc aliò deferetur. non placet. meam explicationem confirmat id, quod ſequitur, non longè admodum in eadem ſcena, *Nunc ad amicam deferetur, hanc meretricem Erotium.* AVERTI PRAEDAM AB HOSTIBVS, &c.] allegoria à re militari. ab hoſtibus autem, id eſt, à mala vxore. Itaque in Milit. glor. mala vxor & inimicus in eodem gradu ponuntur. ibi, *Nam in mala vxore, & inimico ſi quid ſumas ſumtus eſt. in bono hoſpite, atque amico ſi quid ſumas, quæſtus eſt.* NOSTRVM SALVTE S.] noſtrorum ſociorum ſalute. id eſt, noſtris ſociis ſaluis. ECQVA &c.] nunquam pars mihi eſt in iſta præda? TENEO DEXTERA GENIVM MEVM] prendebant dexteram in ſalutationibus, ſup. à in Moſtell. *hominem optimum teneo.* teneo genium meum autem, id eſt hominem, qui mihi inſtar genij eſt, ſeu quem tanquam genium meum colere & venerari debeo: eum qui me alit, & in vita retinet, & quodammodo genuit. Genium, vt vult Apuleius in lib. de deo Socratis, appellant Latini, quem δαίμονα, qui cum homine gignitur, quamuis ſit immortalis, inquit ille. eſt enim cuiuſque animus, genius. Sed alij Genium volunt eſſe, qui vim obtinet rerum omnium gerendarum, id eſt, gignendarum, vt tradit Feſtus. Sed de Genio alibi plura ſuprà in Curcul. *Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum Genium meum?* MAGIS PER TEMPVS] magis commodè, magis opportune. in Caſina. *Non pu per tempus iter magis* COMMODITATIS OMNEIS ARTICVLOS SCIO] omneis minimas particulas opportunitatis teneo, omnia momenta cōmoditatis mihi nota ſunt. FACINVS LVCVLENTVM] facinus clarum, & prædicabile, ſeu memorabile. QVIS ID COXIT COQVVS] vide, vt Plautus ſuas cuiuſq. perſonæ parteis accurate tueatur, & vt ſuum cuiuſque decorum ſeruet. quid tam decet paraſitum edacem, quàm animum vſque habere in patinis & meras epulas, meráque obſonia crepare, & quidquid ab altero de aliqua re dicatur, de dapibus & epulis & obſoniis dici exiſtimare? verè illud dictum eſt, canis prædam ſomniat: & item illud, aſinus carduos in ſomnis videt. Ita igitur hoc loco paraſitus Peniculus, cùm Menæchmus, ſurreptus ſe facinus luculentum ei oſtendere velle ſignificaret. pallámque ab vxore oblatam intelligeret: ille facinus luculentum, obſonium aliquod ex animi ſui ſententia, & ex perſonæ decoro interpretans quærit, quis id coquus coxerit, quærit. IAM SCIBO &c.] iam ſciam, ſi quid peccatum eſt, poſtquā reliq. vid. SI QVID TITVBATVM EST] id eſt, ſi quid peccatum eſt: tralatio. ſic Horatius epiſtola ad Vinnium Aſellum libro 1. *Vade, vale, caue ne titubes, mandatáque frangas.* M. Tull. Diuinatione de accuſ. conſiſtit in extr. *ſi tantulū offenſum, titubatúmq; ſit, vt ea quæ ſingillatim ne diu collecta ſunt, vno tempore vniuerſa perdamus.* ſignificat autem ſe bonum, atque vſu peritum eſſe obſoniorum coquendorum artificem. VBI AQVILA CATAMITVM RAPERET] vbi aquila Ganymedem raperet &c. Feſtus. Alcedo dicebatur ab antiquis pro Ganymede Catamitus. pro Nilo Melo, *Catamitum pro Ganymede dixerunt veteres qui fuit Iouis concubinus,* haſtenus Feſtus. M. Tull. pro impudico poſuit Philipp. 2. *Ergo vt te catamitum, nec opinatò cùm occidiſſet, præter ſpem mulier aſpiceret, idcirco vrbem terrore nocturno ita iam multorum dierum metu perturbaſti?* Fuit autem Ganymedes, Priami filius: quem volunt poetæ à Ioue ſub aquilæ ſpecie in monte Ida raptum eſſe. AVT VBI VENVS ADONEVM?] aut vbi Venus Adoneum, hoc eſt Adonim rapit? nam repetendum verbum *rapit*, e ſuperiore. Adonin aliis fuiſſe volunt Phœnicis, & Alpheſibœæ filium: alij Cynaræ Cypriorum regis & Myrrhæ. Eum amauit Venus, & dum venatur, ab apro interfectum, miſerabiliter defleuit, exſtat in eum carmen funebre à Theocrito conſcriptum, vt miſerabiliſſimum, ita politiſſimum. cuius hoc principium eſt, Αἰάζω τὸν Ἄδωνιν, ἀπώλετο καλὸς Ἄδωνις. Commemorat Virgil. in Gallo. *Et formoſus oues ad flumina pauit Adonis.* AD ME ATT.] ad me paraſitum: qui ventrem cibis dapſilibus, & caris ſaturare atque explere, non oculos picturis paſcere & cupio, & ſoleo. ECQVID ASSIMVLO SIMILITER?] id eſt, nonne aliqua ex parte Ganymedem & Adonin forma, aut ornatu refero? nonne Ganymedem, & Adonim ſpecie, aut cultu corporis imitor? aſſimulare, ſeu aſſimilare eſt, aſſimilem ſe alicui facere, ſimilitudinem alicuius aſſumere. vt cum dicimus, ſimulare bonum virum, ſimulare verum amicum. hoc autem idcirco quærit, quod pallam vxoris induerat. Ganymedes autem & Adonis pueri molles, & impudici & mulierum ſimiles erant. VBI NAM ESVRI SVMVS?] redit paraſitus ad id, quod magis eum ſollicitat, quódque magis ad eum attinet. ECQVID AVDES DE TVO ISTVC A?] nunquid abs te impetrare potes, vt de tuo ad id, quod dixiſti, aliquid addas? Sic loquitur & M. Tull. lib. 4. epiſt. ad Ser. Sulpicium. *Nam quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt & afferunt de ſuo.* NISI SCIO, QVA GR. LITIG. EST TIBI, &c.] niſi ex te cognoſco, quam ob cauſam lis tibi ſit cum vxore. HOC MIHI ABS TE CAVEO CAVT &c.] hoc abs te magis ſtudeo ſcire, & exploratum habere, &c. vel ſic. de hoc ab te magis certior fieri volo, &c. cauere ſibi abs aliquo præter vulgatā ſignificationē, eſt curare vt prædibus & prædiis ab aliquo acceptis, ſibi ſit cautum, ne ab illo fraudari, aut deſtitui, ac decipi poſſit. Itaque tranſlato ſermone dixit, mihi abs te caueo, certior abs te fieri volo. vel certo ſcire abs te cupio. tam caueo cautius, & caueo cautè, ex eo genere ſunt, ex quo illa quæ alibi notauimus, meminiſſe memoriter, propere properare, & ſimilia: in quibus aduerbiū eiuſdem originis eſt, atque verbum, cui adiungitur. CLAM VXOREM VBI SEPVLCHR. HAB.] vbi ſepulchrum habeamus clam vxore, in quo ſepulchro hunc diem tanquam mortuum, comburamus. allegoria eſt à conſuetudine Romanorum & Græcorum, in ſepeliendis mortuis: quos in rogum imponere & comburere ſolebāt. cuius moris rationem oſtendimus in Commentariis Lucretianis. ſententia autem huius allegoriæ hæc eſt. vbi locum habeamus clam vxore, quo in loco hunc diē iam quaſi moribundum & in occaſum præcipitantem cōſumamus, atque adeo abſumamus. iucunde ſcilicet & hilariter viuendo, epulando & compotando. Sic ferè dixit Horatius, condere diem oda 5. libro 4. ibi, *condit quiſque diem collibus in ſuis.* QVANDO AEQVVM ORAS] quoniam æquum

dicis

dicis. QVAM MOX INCENDO ROGVM?] manet in allegoria, quàm citò, inquit, incendo rogum, vt hunc diem comburamus? id eſt, quàm citò obſonium coquo, vt bene nobis faciamus? opiparéque epulemur? DIES QVIDEM IAM VMBIL. &c.] id eſt, iam meridies eſt, iam huius diei lux ad meridiem peruenit: inclinatus iam in pomeridianum tempus eſt dies: atque ita hic dies quaſi dimidiatus mortuus eſt. comburendus igitur. Sic Horat. oda 28 lib. 3. *Inclinare meridiem Sentis: ac, veluti ſtet volucris dies, Parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.* AD VMBILICVM autem, hoc eſt ad mediam partem. vmbilicus enim medius locus, & media pars animalis eſt. Significat, diem ad meridiem perueniſſe. Sic M. Tull. lib. 4. accuſ. de Ennenſium nemore, *qui locus*, inquit, *quòd in media eſt inſula ſitus, vmbilicus Siciliæ nominatur.* Profert autem hunc verſum A. Gellius lib. 3. cap 14. vbi docet, quid interſit inter *dimidium*, & *dimidiatum*: ſic ille, in Menęchmis autem, dimidiatum diem, non dimidium dixit Plautus in hoc verſu, *dies quidem iam ad vmbilicum*, &c. TE MORARE MIHI CVM OBL.] ibi ipſe in mora es cum mihi loquendo obſtrepis. PER SOLVM EFFVNDITO OCVLVM &c.] mihi, Menæchme, oculum vnicum, & ita cariſſimum effodito, ſi vllum verbum fecero niſi quod iuſſeris. ſignificat ſe eſſe luſcum. nam qui perſolum, id eſt, planè, & omnino, ſolum oculum habet, is luſcus eſt. Alij perſolum interpretantur integrum. à quibus diſſentio, ſuprà in Curcul. *Ebriola, perſolla nugæ*, vbi *perſolla nugæ* diximus idem valere, quod meræ nugæ. CONCEDE HVC A F.] accede huc ad me longius à foribus. AB LEONINO CAVO] à ſpelunca leonina. vbi commoratur vxor, quæ eſt mihi inſtar leænæ, quæ in me ſæuit, vt leæna *Cauum*, i. locus ſub terra concauus, vt cauus murium Horat ſat. vlt. lib. 2. in extr. *me ſiluæ, cauúſque, Tutus ab inſidiis tenui ſolabitur eruo.* AGITATOR PROB.] agitator æquorum Lucilius, *Suſtineat curſum, vt bonu' ſæpe agitator, equóſque.* quem verſum profert M. Tullius lib. 13 epiſt. ad Attic. epiſt. 20. cuius initium eſt, *A Cæſare litteras.* Idem lib. 4. Academic. *Ego enim vt agitator callidus prius quàm ad finem veniam, equos ſuſtinebo.* QVI DVM?] quo pacto tandem me agitatorem probum eſſe dicis? NE TE VXOR SEQVATVR, RESPECTAS IDENTIDEM] iocus in verbo *reſpectare* poſitus. Agitator probus in ludis Circenſibus, identidem reſpicit eos, qui ponè currunt. Menæchmus Soſicles identidem reſpiciebat, ſeu reſpectabat, timens, ne ab vxore conſpiceretur, pallam vxoris indutus. reſpectare autem, eſt crebrò retrò adſpicere: crebrò ceruices, & oculos retorquere. SED QVID AIS?] ſermo aliquid noui quæſituri, ſed nouum aliquem ſermonem inſtituentis. ID ENIM QVOD TV VIS, ID AIO, &c. tale eſt illud Gnathonis apud Terent. in Eunucho, *Negat quis? nego. ait? aio.* ECQVID TV DE ODORE POSSIS. &c.] id eſt, nunquid tu poſſis, ſi quam rem fortè olfeceris, quæ res ea ſit ex odore coniecturam facere? verbi gratia ex odore vini, coniicimus eſſe vinum: ex odore piſcium, piſceis: ex odore roſæ, roſam: &c. CAPTVM SIT COLLEG. AVG.] ridiculè vult collegium augurum ad coniecturam de palla, quam vxori ſurripuit, vſu adhiberi: quaſi verò de auium occentu, aut volatu, aut tripudio ſoliſtimo agatur, ex quibus tribus augures captare augurium conſueuerant. *captum ſit collegium augurum* autem, id eſt, adhibitum, & aduocatum ſit collegium augurum. ABSTINES?] ſubintellige manum, vel abſtines ſummam partem pallæ tangere, vel abſtines totam partem ad te transferre? volebat Peniculus ſummam pallæ partem, non infimam, quam obtulerat Menæchmus, odorari: vel totam pallam ad ſe trahebat, non vt olfaceret, ſed vt ſuam faceret, & ſibi haberet. vetat hoc Menæchmus: & increpans, abſtines? inquit. i. omittis veſtem? quę tantumdem valent, quantum, abſtine manum, & omitte veſtem. NAM EX ISTOC NASVM SP. ODORE ILL.] Nam ex loco infimo, quem mihi porrigis olfaciendum, naſus contrahitur, læditur, inquinatur odore tetro, & fœtido, qui nullis aquis elui poteſt. profert hunc locum Nonius in voce *ſpurcum*, docens *ſpurcum* idem valere interdum, quod fœtidum. *naſum* protuliſſe veteres etiam in neutro genere teſtatur Nonius. ſic ſuprà in Amphitr. *Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum, dens, labra.* odore illutibili autem, odore illuto. hoc eſt, qui elui, ſeu lauando abſtergi non poteſt. OLFACTA IGITVR &c.] olface igitur crebrò ex hoc loco, &c. VT FASTIDIS?] quàm faſtidis? ſeu, quo pacto faſtidis? vt faſtidioſus es? INDE VSQ. AD DIVRNAM STELL. M. P.] ab illo tempore vſque matutinum tempus, ſeu vſque ad primam lucem potabimus. per ſtellam diurnam, luciferum ſignificat: qui manè ſolem antecedit, & dicitur à Græcis ἑωσφόρος; veſperi ſequitur, & dicitur à Græcis ἕσπερος. à Latinis veſperus. Horat. lib. 2. od 9. *nec tibi Veſpero Surgente decedunt amores. Nec rapidum fugiente ſolem.* Cum hoc loco congruit illud eiuſdem. *Sume Mæcenas cyathos amici Soſpitis centum, & vigiles lucernas Perfer in lucem.* & illud epiſt. ad Torquatum, *cras nato Cæſare feſtus Dat veniam ſomnúmque dies, impunè licebit Æſtiuam ſermone benigno tendere noctem.* EXPEDITE FABVLATV'S] planè fabulatus es. VEL MANE ETIAM, MILLE P. C. C.] vel exſpecta etiam cantharum vini, quem afferri iuſſi, moratus mille paſſuum, i. mille paſſus. *mille paſſum*, poſitum pro, mille paſſuum. quod & Adr. Turneb. lib. aduerſ. 18 c. 14. indicauit. *mille paſſuum* autem, ſic dictum, vt *mille nummum*, ab Horat. & mille nummûm, à M. Tull. & mille Philippûm Plauto noſtro, & ſimilia ab iiſdem & aliis de quibus nos in Comment. Horat. PLACIDE PVLTA] leniter pulſa. ἠρέμα κόψε. ἢ κροῦε τὴν θύραν. METVIS, CREDO, NE FORES SAM. S.] metuis, credo, ne fores ſint fictiles, & ita fragiles, vt vaſa Samia. ſuprà in Bacchid. *Vide, quæſo, ne quis tractet illam indiligens. Scis tu, vt confringi vas cito Samium ſolet.* Idem in Capt. *Ad rem diuinam, quibus eſt opus Samiis vaſis vtitur, Ne ipſe Genius ſurripiat. Samium*, inquit Nonius *eſt teſtum* Lucil. *Et non pauper vti, Samio, curtóque catino* M. Tull. libr. 6. de Rep. *Extat oratio Lælij, quam omnes habemus in manibus, quàm ſimpuia pontificum, diis immortalibus grata ſint, Samiaque, vt is ſcribit, capedines.* MANE MANE, OBSECRO, &c.] legendum videtur, mane, mane obſecro te, hercle &c prorſum. AB S. E] domo ſua. O SOLEM VIDES SATIN' VT OCCAECATV'ST. PRAE H. C. C.] Satiſne vides, vt ſol occæcatus, i. obſcuratus, & præſtinctus eſt corporis Erotij candoribus oppoſitis, ſeu compoſitis, & comparatis? vel ſic, ſatiſne vides: ſolem huius Erotij candoribus oppoſitis, ſeu ex aduerſo poſitis, & compoſitis, obſcuratum eſſe?

## EROTIVM mulier, PENICVLVS paraſitus, MENÆCHMVS ſurreptus.

Er. *ANime mi Menæchme ſalue.* Pe. *quid ego?* Er. *extra numerum es mihi.*
Pe. *Idem iſtuc aliis a ſcriptiuis ad legionem fieri ſolet.*
Me. *Ego iſtic mihi hodie apparari iuſsi apud te proilium,*
*Hodie ut fieret. in eo uterque proilio potabimus.*
*Vter ibi melior bellator erit inuentus cantharo,*
*Tua eſt legio, adiudicato cum utro iſtanc noctem ſies.*
*Vt ego uxorem, mea uoluptas, ubi te adſpicio, odi male?*
Er. *Interim nequis quin eius aliquid indutus ſies.*
*Quid hoc eſt?* Me. *induuiæ tuæ, atque uxoris exuuiæ, roſa.*
Er. *Superas facilè ut ſuperior ſis mihi, quàm quiſquam qui impetrant.*
Pe. *Meretrix tantiſper blanditur, dum illud quod rapiat, uidet.*
*Nam, ſi amabas, iam oportebat naſum abreptum mordicus.*
Me. *Suſtine hoc, Penicule. exuuias facere, quas uoui, uolo.*
Pe. *Cedò.* Me *ſed obſecro hercle, ſalta ſic cum palla poſtea.*
Pe. *Ego ſaltabo?* Me. *ſanus hercle non es* Pe. *egóne, an tu magis?*
Me. *Si non ſaltas, exue igitur. nimio ego hanc periculo*
*Surripui hodie. meo quidem animo, ab Hippolyta ſuccingulum*
*Hercules haud æquè magno unquam abſtulit periculo.*
*Cape tibi hanc quando una uiuis meis morigera moribus.*
Pe. *Hoc animo decet animatos eſſe, amatores probos,*
*Qui quidem ad mendicitatem ſe properent detrudere.*
Me. *Quatuor minis ego emi iſtanc anno uxori meæ.*
Pe. *Quatuor minæ periere planè, ut ratio redditur.*
Me. *Scin' quid uolo ego te accurare?* Er. *ſcio curabo quæ uoles.*
Me. *Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier.*
*Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier,*
*Glandionicam ſuillam, laridum, peronidem, aut*
*Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum,*
*Madida quæ mihi appoſita in menſa, miluinam ſuggerant.*
*Atque actutum.* Er. *licet ecaſtor.* Me. *nos prodimus ad forum.*
*Iam nos hîc erimus: dum coquitur, interim potabimus.*
Er. *Quando uis, ueni, parata res erit.* Me. *propera modò.*
*Sequere tu me.* Pe *ego hercle uerò, & te ſeruabo, & te ſequar.*
*Neque hodie ut te perdam, meream deûm diuitias mihi.*
Er. *Euocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.*

EXTRA NVMERVM ES MIHI] extra ordinem es mihi, non es mihi in numero eorum, qui mihi cari ſint. nullo mihi numero es. ALIIS ADSCRIPTIVIS, &c.] adſcriptiui, ſeu adſcriptitij milites, ſunt qui extra ordinem, & extra numerum militiæ adſcripti ſunt. hoc igitur dicit Peniculus facere, quòd me extra numerum eſſe dicis, idem iſtuc adſcriptitiis militibus ad legionem fieri ſolet. nam legioni adſcripti ſunt extra numerum, atque extra ordinem. PROILIVM] proilium vrbanè dixit, prandium ſignificans, manens in tranſlatione ſuperiore, quæ ducitur à re militari *proilium* autem edendum curauimus, pro *prælium* antiquè & item ſequenti verſu *proilio*, pro *prælium*, libros veteres ſecutus. quod M. Ant. Muretus iampridem indicauit libro var. lect. 6. capite 4 ſic dicebant olim coitum, quem nunc cœtum. VTERQ.] ego, & Penicillus. VTER IBI MELIOR BELL. &c.] vter in eo prandio, ſeu in eo ſympoſio, & conuiuio melius bibet vel fortior, & melior potor erit. Sic M. Tull. in orat. pro Flacco, *Magnum erat ei certamen cum Græcis propoſitum, magna contentio: qui tamen, vt opinor, iacent victi. Nam iſte vnus totam Aſiam magnitudine poculorum, bibendóque ſuperauit.* TVA EST LEGIO] tu es imperatrix, tu militum, & totius exercitus domina es, atque arbitra, penes te noſtri poteſtas eſt VT EGO VXOREM, MEA VOLVPTAS, &c.] ſic in Aſinaria ſenex ille animam Philenii meretricis, dicit eſſe ſuauiorem,

quàm

quàm vxoris ſuæ. INTERIM NEQVIS, QVIN EIVS ALIQ. IND. SIES] interim tu qui dicis te vxorem tuam malè odiſſe, tibi temperare non potes, quin aliquod eius veſtimentum geras. QVID HOC EST?] quid hoc eſt, quod teneo, quod tu indutus es? INDVVIAE TVAE, ATQVE VXORIS EXVVIAE, ROSA] induuium, & exuuium, inter ſe opponũtur, ſed induuium magis locum habet in arborum cortice, quo indutæ ſunt. in numero multitudinis, induuiæ, & exuuiæ. Virgilius Æneid. quarto *Dulces exuuiæ dum fata deuſque ſinebant.* O, quæ mihi roſæ inſtar es? ô quæ roſæ odorem efflas? SVPERAS FACILE VT SVPERIOR SIS MIHI, QVAM QVISQVAM, &c.] facilè à me obtines, vt te pluris faciam, quàm quenquam eorum, qui à me impetrant, vt mecum dormiant, ſeu qui à me impetrant mei corporis vſum, & copiam. QVAM QVISQVAM, &c.] ſubintellig. eorum, MERETRIX TANTISPER BLANDIOR, DVM ILLVD &c.] ex quo meretrices, rapaces dicuntur. NAM, SI AMABAS, IAM OPORTEBAT NASVM ABREPTVM MORDICVS. &c.] hunc locum profert Nonius, in voce *mordicus.* ſententia autem hæc eſt, nam ſi Menæchmum ex animo, & non ſimulatè amabas Erotium: oportebat te ei naſum mordicus auelliſſe. Hoc eò dicit, quòd cùm Erotium tam ſæpe Menæchmum oſcularetur, neque tamen vlla oſculorũ nota, vllumue veſtigium Menæchmi labris impreſſum eſſet, oſculari ex animo nõ videatur. ſic Marcus Tullius dixit libro tertio epiſtol. ad Quint. Fratr. epiſtola quarta, *auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet.* EXVVIAS FACERE, QVAS VOVI, VOLO] exuere pallam, & in Erotium transferre, vt deſtinaui, ac promiſi, volo. CEDO] da, vt ſuſtineam. SED OBSECRO HERCLE, SALTA SIC CVM P. P.] qui ſaltabant in ſcena, qui cantabant, aut citharam pulſabant, palla ornati erant. Idcirco hic Menæchmus Peniculum orat, vt, quãdo palla ornatus eſt, ſaltet. Horatius epiſtola ad Piſones *Poſthac perſonæ pallæque repertor honeſtæ Æſchylus.* & Cornificius ad Caium Herennium libro quarto, *Vti citharœdus cùm prodierit optimè veſtitus, palla inaurata indutus,* &c. quæ ab Adriano Turnebo animaduerſa, & notata ſunt libro Aduerſ. 20. capite 27. EGONE AN TV MAGIS ſit] egóne non ſum ſanus, an tu potiùs? NIMIO EGO HANC PERICVLO SVRRIPVI] valde magno hanc pallam cum periculo hodie ſurripui. MEO QVIDEM ANIMO AB H. SVCCING. HERCVLES HAVD, &c.] mea quidem ſententia Hercules non æquè vnquam magno cum periculo ab Hippolyta Amazonum regina balteum abſtulit, vt ego hanc pallam vxori meæ ſurripui. profert hunc locũ in voce *ſuccingulum*, quam interpretatur balteum: ſed locus lacer, & mutilus eſt. ſic autem legendum, vt edidimus. *Hercules haud æquè,* &c. non vt habent ferè omnes libri, *Haud Hercles æquè,* &c. qua ſcriptura claudicat verſus, vna ſyllaba breuior. noſtri quidam libri habent *Haud Hercules*, non, vt alij, *Haud Hercles* &c. De Hippolyta, & eius cingulo quod Hercules afferre iuſſus erat, ſic Diodorus Siculus libro quarto, Ἡρακλῆς δὲ λαβὼν πρόσταγμα τὸν Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος ἐνεγκεῖν ζωστῆρα, τὴν ἐπὶ τὰς Ἀμαζόνας στρατείαν ἐποιήσατο, &c. id eſt, Hercules igitur Hippolytæ Amazonis balteum iuſſus afferre exercitum in Amazonas comparauit. MEIS MORIGERA M.] meis morem gerens moribus. hoc in primis habere debet mulier quæ vult placere viro, ingenium, & animum morigerum, nam, vt cetera deſint, vt ſit deformis, atque adeò impudica, modo diſſimulanter, & obſcurè, & cum aliquo pudore: ſi hoc adſit virum ſibi facile conciliabit. contra, vt cetera omnia ei ſuppetant forma, genus, pudicitia: ſi non ſit morigera, virum à ſe alienabit, hoc ita eſſe, documento eſt vita quotidiana. Sic Terent. Hecyr. *Hac, ita vti liberali eſſe ingenio decet, Pudens, modeſta: incommoda, atque iniurias Viri omnes ferre, & tegere contumelias.* Idem actus 3. ſcena. 1. *Tum vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit: Tot meas iniurias, quæ nunquam vllo pateſecit loco.* Lucret. lib. 4. in extr. *Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis, Morigeriſque modis, & mundo corporis cultu, Vt facilè inſueſcat ſecum vir degere vitam.* HOC ANNI. D. A. &c.] largos eſſe, munificos, atque adeò profuſos in ſuas puellas. ANNO] anno ſuperiore, vel anno antè, anno ſeu annum abhinc. VT RATIO REDD.] ex rationibus, quas reddis: ex iis, quæ dicis de quatuor minis. ATQ. ALIQVID SCITAM, &c.] id eſt, atque aliquid edulium, ſeu obſoniorum lautorum, ſcitorum, atque elegantium parari: cibos aliquos ſcitos, & eleganteis emi. Sic autem reſtituit Adr. Turneb. Aduerſ. lib. 18. c. 14. cùm libri quidam vulgati haberent, *aliquid ſit amentorum.* manuſ. verò, *aliquid ſit amentorum.* vſurpat hanc vocem Apul. lib. 10. de Aſino aur. ibi *Multas numero parteis in cellulam ſuam mei ſolebant reportare domini: ille porcorum, pullorum, piſcium, & eiuſcemodi pulmentorum largiſſimas reliquias: hic panes, cruſtula, iuncos, hamos, lacertulos, plura ſcitamenta mellita.* Et Macrob. libro 7 Saturn. cap. 14 princip. *Et quia ceteris expeditus mihi te paullisper indulges, modò autem vobis de aqua ſermo fuit. quæro, cur in aqua ſimulacra maiora veris videantur: quod genus apud piſtores pleraque ſcitamentorum cernimus propoſita, ampliora ſpecie, quàm corpore* vſus eſt eadem voce & Gellius, ſed translatè, pro eloquendi veneribus, & leporibus. OBSONARIER] obſonari, emi. ſed obſonare, propriè valet, obſonium emere, ſeu parare. GLANDIONICAM SVILLAM] carnem ſuillam ex glandiis Sunt autem glandia, ſeu glandulæ, partes in ſue calloſæ, duritie, & figura glandis: quæ ex gutture, & ceruice detrahuntur. Columella lib. 8. capite 9. loquens de ſuibus, *ampla & glanduloſa ceruicis, roſtris breuibus, & reſupinis* PERONIDEM] quod genus obſonij ſit *peronis*, quæro libri vulgati habent, *pernam ibidem,* glanius illud quidem: ſed hic corruptus eſſe puto: à quibus manuſcripti noſtri non diſcrepant, Camerarius *peronidem* edidit, ſuos, opinor, codices ſecutus: neque tamẽ docet, quid hæc vox ſignificet. Ego putabam legẽdum *pernam, pedem aut,* &c. vt ſubintellig. nomen adiect. *porcinum*, in voce *pedem.* quod facilè ex verſu reperitur. SINCIPVT, ſubintell. porcinum. hoc eſt, partem capitis porcini anteriorem. AVT POLIMENTA PORCINA] Feſtus, polimenta, inquit, teſticulos porcorum dicebant, cùm eos caſtrabant. à politione ſegetum, aut veſtimentorum quòd ſimiliter, atque illa, curentur MADIDA QVAE MIHI APP. IN MENSA, MILVIN. SVGG] qui mihi in menſa appoſita, turulenta, famem auidiſſimam qualis eſt milui, ſubminiſtrẽt, ſeu præbeant. Sic autem edidi: nã libri omnes vulgati, *appoſita menſam miluinam,* &c. manuſcr. verò habent, *appoſita in menſam,* &c. vtrique mendoſè. Adrianus Turnebus, madida, interpretatur cocta, lib. Aduerſar. 18. capite 15. probabiliter, & eruditè, in voce *miluinam* autem, appetẽtiam, aut famem, aut auiditatem ſubintelligimus. Miluium autem ſeu miluiũm, ſeu miluum, cõſtat auem eſſe auidiſſimam, & voraciſſimam & eſurientiſſimã natura. NEQVE VT TE PERDAM PERDAM DEVM DIVITIAS MIHI] id eſt, neque ſi mihi hodie dentur deorum diuitiæ, mercedis nomine, vt ego te deſeram, ac perdam ac cipere velim. ſi quis mihi dicat deus: en tibi, Penicule, deorum diuitias in manus do, hac lege, vt hodie Menæchmum deſeras, ac perdas, accipere nolim.

neque te hodie perdere velim, ſi mihi deorum diuitiæ in mercedem,& pretium,vt te perdam,dentur. Notauimus hoc loquendi genus alibi, non ſemel. EVOCATE INTVS CYL.]euocate domo.

## EROTIVM meretrix. CYLINDRVS coquus.

Er. Sportulam cape atque argentum,treis eccos nummos habes.
Cyl. Habeo. Er. abi atque obſonium affer tribus vide quod ſit ſatis.
Neque deſiat,neque ſurperſit. Cy. cuiuſmodi hi homines erunt.
Erot. Ego & Menaechmus,& paraſitus eius. Cy. iam iſti ſunt decem:
Nam paraſitus octo hominum munus facilè fungitur.
Erot. Elocuta ſum conuiuas,ceterùm cura. Cy. licet.
Cocta ſunt,iube ire accubitum. Er. redi citò. Cy. iam ego hîc ero.

SPORTVLAM CAPE,&c.]Sportæ,inquit Nonius,dictæ ſunt vel à ſparto,vnde fiebant,vel ab aſportãdo. Sunt autem ſportę, obſoniorum vaſa, & receptacula: quamuis Aſconius in actionis primæ princip. paullo aliter: niſi fortè ibi corruptus eſt. Varro de vita populi R. neque enim obſonium in tota cena coemtum, ex variis rebus cùm coniectum in vnam ſportam perſpicitur,&c. ex Nonio. TREIS ECCOS NVMMOS H.]nummos aureos intellige,non ſeſtertios, nummus aureus autem valebat duos coronatos aureos noſtros & aliquanto plus TRIBVS VIDE QVOD SIT SATIS]vido, id eſt prouide & eme tantum,quantum ſit ſatis tribus. Sic autem edendum curaui, *tribus vide quod ſit ſatis.* nam alij libri habent *tribus vide quid ſit ſatis.* quam ſcripturam minus probo. Fortaſſis etiam hoc modo legi poteſt *tribus vide quid ſit ſatis*, id eſt, vide vt ſit ſatis tribus. NAM PARASITVS OCTO HOM. MVNVS FACILÈ FVNGITVR] nam paraſitus eſt,& bibit, quantum homines octo. verbum *fungitur*, iunxit cum accuſandi caſu & ſuo & aliorum quoque nonnullorum more. Nonius hunc locum profert, & ait accuſatiuum pro ablatiuo eſſe poſitum. CONVIVAS CETERVM CVRA]id eſt, ceteroqui conuiuas cura. ceterum, τ'ἄλλα, cetera, alioqui, ceteroqui COCTA SVNT] ſignificat. ſe ſummã diligentiã in coquendis obſoniis adhibiturum.

## MENAECHMVS Soſicles. MESSENIO ſeruus.

Me. Nulla'ſt voluptas nauitis Meſſenio
Maior,meo animo,quàm quando ex alto procul
Terram conſpiciunt. Meſ. maior,non dicam dolo,
Quàm ſi adueniens,terram videas,quæ fuerit tua.
Sed quæſo quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An,quaſi mare,omneis circuimus inſulas?
Me. Fratrem quæſitum geminum meum.
Meſ. Nam quid modi futurum eſt illum quærere?
Hic annus ſextus,poſtquam rei huic operam damus
Iſtros,Hiſpanos,Maſſylienſes,Illurios,
Mare ſuperum omne,Græciámque exoticam,
Oráſque Italicas omneis, quà egreditur mare,
Sumus circumuecti. ſi acum credo quæreres,
Acum inueniſſes,ſi appareret: tamdiu
Hominem inter viuos quæritamus mortuum:
Nam inueniſſemus iam diu ſi viueret.
Me. Ergo iſtuc quæro certum qui faciat mihi,
Qui ſeſe dicat ſcire,eum eſſe mortuum.
Operam præterea nunquam ſumam quærere.
Verùm aliter viuus nunquam deſiſtam exſequi
Ego illum ſcio,quàm cordi carus ſit meo.
Meſ. In ſcirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus? niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus:
Me. Dictum faceſſas doctum,& diſcaueas malo.

Moleſtus

*Moleſtus ne ſis,non tuo hoc fiet modo.* Meſ.*hem.*
*Illoc enim verbo eſſe me ſeruom ſcio.*
*Non potuit paucis plura planè proloqui.*
*Verùm nequeo me continere,quin loquar.*
*Audi Menæchme,quum inſpicio marſupium.*
*Viaticati hercle admodum æſtiuè ſumus.*
*Na tu hercle opinor niſi domum reuorteris,*
*Vbi nihil habebis,geminum dum quæris,gemes.*
*Nam ita eſt hæc hominum natio hîc Epidamnia.*
*Voluptarij atque potatores maxumi:*
*Tum Sycophantæ & palpatores plurimi*
*In vrbe hac habitant,tum meretrices mulieres*
*Nuſquam perhibentur blandiores gentium.*
*Propterea huic vrbi nomen Epidamno inditum eſt:*
*Quia nemo fermè huc ſine damno deuortitur.*
Me. *Ego iſtuc cauebo.cedò dum mihi huc marſupium.*
Meſ. *Quid eo vis?* Me.*ne mihi damnum in Epidamno duis.*
*Tu magnus amator mulierum es Meſſenio:*
*Ego autem homo iracundus,animi perditi.*
*Id vtrumque,argentum quando habebo,cauero.*
*Ne tu delinquas,néve ego iraſcar tibi.*
Meſ. *Cape atque ſerua,me lubente feceris.*

NVLLA EST VOLVPTAS NAVITIS MESSENIO, &c.] *terram videre ſeu conſpicere,*prouerbium olet. M.Tullius in Catone maiore. *Quæ mihi quidem tam iucunda eſt, vt quo propius ad mortem accedam, quaſi terram videre videar,aliquandóque in portum ex longa nauigatione eſſe venturus.* Idem pro Murena in principio. *Quod ſi è portu ſoluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere ſummo ſtudio ſolent & tempeſtatum rationem & prædonum & locorum:*&c. *quo tandem me animo eſſe oportet, propè iam ex magna iactatione terram videntem,in hunc, cui video maximas Reipublicæ tempeſtates eſſe ſubeundas?* Huc referendum eſt illud Diogenis Cynici,qui cùm audiſſet quendam recitatorem moleſtum & longum, ille autem toto libro recitato auditoribus oſtendiſſet chartam extremam non exaratam & litteris carentem, bono animo eſtote viri,inquit,terram video. Græca verba ſi quis fortè requiret,hæc ſunt: Μακρά τινος ἀναγινώσκοντος καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου ἄγραφον ἐπιδεικνύντος, Θαῤῥεῖτε, ἔφη, ἄνδρες· γῆν ὁρῶ. NON DICAM DOLO] dicam ex animi ſententia: dicam vt ſentio. QVAM SI ADVENIENS TERRAM VIDEAS,QVAE FVERIT TVA] quàm ſi in patriam ex alto adueniens, terram videas,quæ deſierit eſſe tua, ſeu quæ non ſit amplius tua.Nam quod fuit non eſt,vt alibi diximus. Hoc igitur dicit ſeruus Meſſenio hero aſſentiens multo iucundiſſimum eſſe poſt longam iactationem ex alto terram intueri:& quidem multo iucundius,quàm aduenientem,terram eam videre,quæ olim tua fuerit,nunc deſierit eſſe tua. Notat decoctores,qui bona ſua obligurriunt, & patrimonia ſua ſcortis ac lenonibus largiuntur. AN QVASI MARE OMNEIS CIRC. INSVLAS] ánne idcirco nos ad hunc modum & tamdiu peregrinamur, vt tanquam mare, omneis inſulas circumeamus? *quaſi mare,*eſt recti caſus. eſt enim hic ordo,& hæc ſententia: an nos quaſi mare, hoc eſt,quaſi mare eſſemus,vel ad exemplum maris, omneis inſulas circuimus? Nam mare circuit omneis inſulas: & inſula ea eſt, quæ omni ex parte à mari cingitur & circuitur. GEMINVM GERMANVM] geminum,vno partu editum. germanum γνήσιον, ex iiſdem parentibus natum. NAM QVID MODI FVTVRVM EST ILLVM QVAERERE?] at quidnam modi,ſeu quiſnam modus nobis futurus eſt illum quærendi? Quem modum conſtituemus huic quærendi labori atque operæ? quando quærere deſinemus? Namquid,pro quidnam κατ' ἀναστροφήν. de quo ſuprà. conſule indicem. REI HVIC] huic quæſtioni. ISTROS] Iſtri,id eſt, Danubij, vt quidam volunt,accolas.ſed Iſter in Scytia Europæa, Danubius in Sarmatia & Germania fluit Deinde aliquando tandem Iſter fit, vt vult Mela. MARE SVPERVM OMNE] mare omne Adriaticum. GRAECIAMQVE EXOTICAM]id eſt,Græciam longinquam & externam,eam ſignificat Italiæ partem,quæ magna Græcia dicebatur. SVMVS CIRCVMVECTI]ordo eſt, & ſumus circumuecti oras Italicas omneis,&c. id eſt,circum oras omneis vecti ſumus, &c. SI ACVM CREDO, QVAER. ACVM.&c.] prouerbium ex hyperbole,ſeu ſuperlatione, quo ſignificamus ſummam in re aliqua quærenda diligentiam eſſe adhibitam. TAMDIV HOMINES INTER VIVOS QVAERITAMVS M.] quod eſt,inanem operam ſumere Nam mortui ſunt apud inferos,hoc eſt,ſepulti, & humati ſunt, & iacent in tenebris, inquit Catullus.( de corporibus loquor, non de animis.) ſub terra igitur quærendi ſunt non inter viuos,qui ſuper terram ſunt.& ſpiritum è cœlo ducunt, & lucis vſura fruuntur. ERGO ISTVC,QVAERO CERTVM QVI F M.] ordo eſt,ergo quæro,qui mihi iſtuc faciat certum: hoc eſt, quæro igitur, qui me certò doceat, fratrem meum eſſe mortuum. QVI SESE DICAT SCIRE,&c.] ἐπιξήτησις. OPERVM PRAET. NVNQVAM, &c.] id eſt, cùm ego certò cognouero eſſe eum mor-

trum, ſeu cùm aliquem inuenero, qui mihi dicat, ſe certò ſcire fratrem meum eſſe mortuum: nunquam præterea, id eſt, nunquam ampliùs operam in quærendo conſumam. VERVM ALITER, &c.] verùm niſi aliquem inuenero, qui mihi liquidò confirmet, fratrem meum eſſe mortuum: quandiu viuam, nunquam id quod inſtitui, deſinam exſequi. EGO ILLVM SCIO, QVAM CORDI C. S. M.] loquendi genus comicum & à Græcis ſumtum. ſententia autem eſt, Ego ſcio, quàm valde ille animo meo ſit carus, id eſt, quàm vehementer illum amem ex animo. IN SCIRPO NODVM QVAERIS] quæris quod nunquam inuenies. prouerbium eſt. Feſtus. ſcirpus, inquit, eſt id quod in paluſtribus locis naſcitur, leue, & procerum, vnde tegetes fiunt. inde natum prouerbium eſt in eas res, quæ nullius impedimenti ſunt, in ſcirpo nodum quærere Ennius *Quærunt in ſcirpo ſoliti quod dicere nodum.* Et Plautus in Aulularia, *quaſi pueris qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis.* Hactenus Feſtus. Ego adhæc Feſti verba, *in eas res, quæ nullius impedimenti ſunt. libenter addiderim, & in eas, quæ nunquam reperiri poſſunt ſcirpus enim nodis caret.* vtitur & Terentius hoc prouerbio in Andr. ibi, *Dignus es Cum tua religione odio nodum in ſcirpo quæris.* ad quem locum iuuabit legere, quæ notat Donatus. NISI SI HISTORIAM SCRIPTVRI SVMVS] ironia eſt, hoc enim ſentit domum redire, & peregrinandi finem facere debemus, niſi fortè hiſtoriam ſcripturi ſumus. atque idcirco nobis diutius peregrinandum eſſe exiſtimamus, vt omnibus terrarum finibus peragratis maribúſque obitis, libros geographicos de ſitu orbis. & hiſtoriam de hominum moribus conſcribere poſſimus, vel ſic, profectò domum iam repetere debemus niſi fortè idcirco tamdiu peregrinamur, & eo conſilio, atque animo tot terrarum oras perambulamus, tótque maria circuimus, ac circumuehimur, vt hiſtoriam conſcribamus. DICTVM FACESSAS DOCTVM] noli mihi loqui verba arguta & ſententioſa. noli mihi argutari, & ſententias fundere. miſſa fiant verba docta, hoc eſt, è doctrina petita, & doctrinam olentia. ET DISCAVEAS MALO] ſermo minantis, vide, vt longe tibi caueas à malo. Vide quantum potes, vt vites malum, proinde quaſi ita dicat: ſi pergis mihi obſtrepere, & verbis iſtis doctis. atque argutis aduerſari. non procul aberit abs te infortunium & malum. NON TVO HOC FIET MODO] non tuo hoc fiet arbitratu. Sic Terent. Andr. *Sine nunc meo me viuere interea modo.* ILLOC ENIM VERBO, &c.] liberi enim hominis eſt ſuo arbitratu, modò ſine alterius contumelia loqui. At ſeruus non quod vult, neque quamdiu, aut quomodo, ſed quod herus vult, & quamdiu, & quomodo ille vult: præfinitò deniq. loquitur. Itaque in democratiis, ſiue in ciuitatibus liberis, maximè locum habent *ἰσηγορία* & *παῤῥησία*. hoc eſt, æqualis dicendi poteſtas & orationis libertas. VIATICATI HERCLE ADM. AESTIVE SVMVS] id eſt, viatico admodum tenui & anguſto inſtructi ſumus, tractum hoc videtur eſſe à re caſtrenſi, & militari. nam milites hibernis temporibus, & hibernis caſtris commeatum, victúmque largiorem, & cibaria copioſiora prouidere ſolebant, quàm æſtiuis. Licet etiam dicere, à viatoribus eſſe ductum, qui cùm ſe paucioribus diebus eo, quò volunt æſtate peruenturos eſſe, ſciant, quàm hyeme: & frugibus ac fructibus æſtiuis ſe inter eundem facilè tolerare poſſint, quod item hyeme, terra ſqualente, atque horrente nequeant: tempore æſtiuo, viaticum ſibi parant anguſtius & leuius. Vtranque harum explicationum ſequitur Adr. Turn. Aduerſ. lib. 18. c. 15. Putabam etiam hoc tertio modo hunc locum explicari poſſe, ita tamen vt eadem ſententia maneat: Plautum æſtiuè viaticos dixiſſe, tenuiter & anguſtè. & parcè viaticatos, ſermone tranſlato, ab iis, qui veſtiti ſunt ad eos, qui viaticati ſunt. Dicere enim ſolemus aliquem æſtiuè veſtitum, nempe eum, qui leuiter, & expeditè veſtitus eſt. Nam æſtiuo tempore veſtitu leuiore & pauciore opus eſt, quàm brumali. Sic igitur æſtiuè viaticatos dixit Plautus, non copioſo admodum, neque magno viatico inſtructos. quæ poſtrema explicatio mihi videtur facilior, ac planior, & minus longè petita, quàm duæ ſuperiores. quanquam neque illas damno aut improbo, neque hanc, reiectis illis, vnice amplector. Iudicet igitur lector. GEMINVM DVM QVAERIS GEMES] paronomaſia, ſeu parechesis *gemes* autem, hoc eſt, *οἰμώξεις*, plorabis, flebis, tuam vicem dolebis, te miſerum dices. VOLVPTARII ET POT. MAX.] ſubintel. *ſunt.* PALPATORES] aſſentatores, ſupr in Amph. *Obſeruate, quàm blandè mulieri palpabitur.* NVSQVAM PERH. BLAND. GENT.] ordo eſt, nuſquam gentium blandiores perhibentur. PROPTEREA HVIC VRBI N. EPIDAMNO IND. EST, &c.] non eſt hoc quidem verum, cum ſit nomen Græcum: ſed tamen Romani idcirco huic vrbi nomen immutarunt, quòd eis malum nomen viſum eſt, & Dyrrachium nominarunt, nomina obſcœna vitantes atq. horrentes. Mela lib. 2 *Vrbium prima eſt Oricum: ſecunda Dyrrachium. Epidamnos ante erat. Romani nomen mutauere, quia velut in damnum ituris, omen id viſum eſt.* Plinius lib. 3. c. 23. *In ora verò Denda, ciuium Romanorum Epidamnum colonia, propter inauſpicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata.* Plautus infrà tribus poſt verſibus, *ne mihi damnum in Epidamno duis.* CEDO DVM MIHI, &c.] da mihi igitur huc marſup. *dum* particula inſeparabilis, quæ cohæret cum verbo *cedò.* QVID EO VIS?] ſubintell. *facere?* TV MAGNVS AMATOR MVL.] ſic Terent. Eun. *At pol ego amatores audieram eſſe mulierum maximos.* ANIMI PERDITI] animi impotentis, hoc eſt, qui ſibi moderari & temperare non poteſt. ID VTRVMQ. ARGENTVM Q. H. CAVEO] id vtrunque videlicet, ne tu ſcorteris, ſiue, ne tu delinquas, vt ſtatim ſubijciet. Nam ſine nummis ſcortari non poteris, alterum ne ego tibi iraſcar: quia, ſi non delinques, ſcortando, & nummos meos inſumendo, præciſa erit mihi omnis iraſcendi occaſio.

## CYLYNDRVS, MENÆCHMVS Soſicles, MESSENIO.

*Bene obſonaui, atque ex mea ſententia,*
*Bonum anteponam prandium pranſoribus.*
*Sed eccum Menæchmum video? a tergo meo?*
*Prius iam conuiuæ ambulant ante oſtium*
*Quàm ego obſonatu redeo. adibo atque alloquar.*

Mene-

*Menaechme ſalue.* Me. *di te ament, ſcis quis ego ſum?*

Cy. *Non hercle verò. vbi conuiuæ ceteri?*

Me. *Quos tu conuiuas quæris?* Cy *paraſitum tuum.*

Me. *Meum paraſitum? certè hic inſanus eſt homo.*

Meſ. *Dixin' tibi eſſe hîc ſycophantas plurimos?*

Me. *Quem tu paraſitum quæris adoleſcens meum?*

Cy. *Peniculum.* Meſ *eccum hunc in vidulo ſaluum fero.*

Cy. *Menaechme numerò huc aduenis ad prandium.*
*Nunc obſonatu redeo.* Me. *reſponde mihi*
*Adoleſcens, quibus hîc pretiis veneunt porci*
*Sacres, ſinceri, numos hos à me accipe.*
*Iube te piari de mea pecunia.*
*Nam ego quidem inſanum eſſe te certò ſcio.*
*Qui mihi moleſtu's homine ignoto, quiſquis es.*

Cy. *Cylindrus ego ſum non noſti nomen meum?*

Me. *Seu tu Cylindrus, ſeu Coliendrus, perieris.*
*Ego te non noui, neque nouiſſe adeo volo.*

Cy. *Eſt tibi Menæchmo nomen, tantum, quod ſciam.*

Me. *Prò ſano loqueris, cùm me appellas nomine.*
*Sed vbi nouiſti tu me?* Cy. *vbi ego te nouerim?*
*Qui amicam habeas, heram meam, hanc Erotium.*

Me. *Neque hercle habeo, neque te, quis ſis homo, ſcio.*

Cy. *Non ſcis quis ego ſim, qui tibi ſæpiſſimè*
*Cyathiſſo apud nos, quando potas?* Meſ. *hei mihi,*
*Cùm nihil eſt, illi qui homini diminuam caput.*

Me. *Tun' cyathiſſare mihi ſoles, qui ante hunc diem*
*Epidamnum nunquam vidi, neque veni?* Cy. *negas?*

Me. *Nego hercle verò.* Cy. *non tu in illiſce ædibus*
*Habitas?* Me. *dy i os homines, qui illic habitant, perduint.*

Cy. *Inſanit hic quidem qui ipſe maledicit ſibi.*
*Audin' Menæchme?* Me *quid vis?* Cy. *ſi me conſulas,*
*Nummum illum, quem mihi dudum pollicitu's dare,*
*Iubeas, ſi ſapias, porculum afferri tibi.*
*Nam tu quidem hercle, certò non ſanu's ſatis*
*Menæchme, qui nunc ipſus maledicas tibi.*

Meſ. *Heu hercle hominem moleſtum & odioſum mihi.*

Cy. *Solet iocari ſæpè mecum illo modo.*
*Quantumu ridiculus eſt, vbi vxor non adeſt.*

Me. *Quid ais tu?* Cy. *quid vis, inquam? ſatin' hoc quod vides.*
*Tribus vobis obſonatum'ſt? an obſono amplius*
*Tibi & paraſito & mulieri?* Me. *quas tu mulieres,*
*Quos tu paraſitos lóquere?* Meſ. *quod te vrget ſcelus,*
*Qui huic ſis moleſtus* Cy. *quid tibi mecum eſt rei?*
*Ego te non noui: cum hoc, quem noui fabulor.*

Me. *Non ædepol tute homo ſanus es, certò ſcio.*

Cy. *Iam ergo hæc madebunt faxo, nihil morabitur.*
*Proin tu ne quò abeas longiùs ab ædibus.*
*Nunquid vis?* Me. *vt eas maxumam in malam crucem.*

Cy. *Ire hercle melius eſt te intrò, atque accumbere,*
*Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam.*
*Ibo intrò,& dicam te hìc aſtare Erotio.*
*Vt te hinc abducat, potius quàm hìc adſtes foris.*
Me. *Iámne ille abiuit? ædepol haud mendacia*
*Tua verba.* Meſ. *exterior hoſce obſeruato modò:*
*Nam iſtic meretricem credo habitare mulierem,*
*Vt quidem ille inſanus dixit,qui hinc abiit modo.*
Me. *Sed miror quî ille nouerit nomen meum.*
Meſ. *Minimè hercle mirum,morem hunc meretrices habent,*
*Ad portum mittunt ſeruolos, ancillulas:*
*Si qua peregrina nauis in portum áduenit,*
*Rogant cuiatis ſit, quid ei nomen ſiet.*
*Poſt illæ extemplò ſe applicant , agglutinant.*
*Si pellexerunt , perditum amittunt domum.*
*Nunc in iſtoc portu ſtat nauis prædatoria,*
*Abs qua cauendum nobis ſanè cenſeo.*
Me. *Mones quidem hercle rectè.* Meſ. *tum demum ſciam*
*Rectè monuiſſe, ſi tu rectè caueris.*
*Tace dum parumper. nam concrepuit oſtium,*
*Videamus qui hinc egreditur:hoc ponam interim,*
*Aſſeruatote hoc ſultis nauales pedes.*

BENE OBSONAVI, ATQ. EX M. S.] bona,& opipara obſonia paraui, atque ex mea ſententia. BONVM ANTEP. PR. PRANS.] ſic loquitur in Curcul. *Quid antepones Veneri pro ientaculo?* anteponam pranſoribus , id eſt , ponam ante pranſores , apponam pranſoribus. Creber eſt apud Homerum hic verſus, Οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα, προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. hoc eſt, illi autem cibis paratis , ante ſe poſitis, manus admouebant. SED ECCVM MENAECHM. VIDEÓN' À TERGO MEO?] Sed videóne Menæchmum à tergo meo? Hîc ſunt erroris initia. Et coquus quidem primus erat , qui Menachmum aduenam, qui Soſicles nominatur , Menæchmum ſurreptitium, ciuem Epidamnum , cuius paraſitus eſt Peniculus , eſſe putat. QVAM EGO OBSONATV RED.] quam ego ab emendo obſonio redeo. ECCVM NVNC IN VID. SALVVM F.] iocus ex ambiguo. Nam Cylindrus quærit vbi ſit Peniculus paraſitus,& per Peniculum paraſitum Menæchmi ſurreptitij ſignificat. Meſſenio, paruum penē,ſeu caudam ſalicem intelligit : quam ſe ſaluam in vidulo, hoc eſt,in ſacculo, & ſubligaculo ferre dicit. ſuprà in Epid. *vbi is ergo eſt? niſi ſi in vidulo , Aut ſi in mellina attuliſti.* NVMERO HVC ADVENIS , &c.] numero, id eſt, nimis citò: quia ſcilicet nunc primùm obſonatu redeo. Sic autem legendum:& ita habent noſtri libri veteres , neque aliter edidit Camerarius. Nam quòd Alciatus lib.10. Parergon iuris,ca.14. hūc locum in libris vulgatis corruptum , ex ingenio emendat,& legit, *nunc obſonator adeo reſponde mihi.* fallitur,& lōgè aberrat à ſcopo. QVIBVS HIC PRETIIS VENEVNT PORCIS ACRES, SIN.&c.] porci ſacri,ſiue,vt veteres loquebantur,ſacres,& ſinceri, immolabantur ab iis,qui piaculum aliquod admiſerant,aut qui inſani extiterāt. ſignificat igitur Menæchmus Soſicles coquum eſſe inſanum. Hunc locum autem declarat Varro libr. 2. de re Ruſtica capit.1. Ferè ad quatuor menſes à mamma non diiunguntur agni, hædi tres: porci duo: è queis, quoniā puri ſunt ad ſacrificium,vt immolētur, olim appellati ſacres: quos appellat Plautus , cum ait , quanti ſunt porci ſacres? Idem eodem lib. cap.4. apertiùs & planiùs. Cum porci depulſi ſunt à mamma, à quibuſdam delici appellantur:neque iam lactantes dicuntur:qui à partu decimo die habentur. puri ab eo appellantur, ab antiquis ſacres. quòd tum ad ſacrificium idonei dicuntur primum. Itaque apud Plautum in Menæchmis, cum , inſanum , quem putat,vt pietur in oppido Epidamno interrogat. Quanti hic ſunt porci ſacres? Feſtus quoque hunc locum explicarat,atque illuſtrarat in voce, *ſacrem,* ſed Feſtus ipſe ita eo loco lacer,& mutilus eſt,vt alieno lumine vnde illuſtretur egeat. Laribus autem immolabantur hi porci ſacres,nō ſolum ab inſanis,verum etiam ab iis, quibus aucta erat liberorum prole familia. Iterum Plautus in Rud. *vt rem diuinam faciam, cùm intrò aduenero, Laribus familiaribus, cùm auxerunt noſtram familiam. Sunt domi agni, & porci ſacres.* Euſtathius in notis ad librum Ἰλιάδ. τ. ſcribit porcum, ab antiquis exiſtimatum eſſe ad expiationes idoneum teſtemque producit Æſchylum, in his , πρὶν ἂν πρὸς ἀνδρὸς καθαρσίου Αἵματος σφαγαί νιν χοιροκτόνου Αὐτός σε καὶ χοίρους ... huc pertinet illud Horatianum ſat.3. lib. ſermonum 2. *Non eſt periurus,neque ſordidus,immolet æquis Hic porcum Laribus.* Ad quem locum notauimus, Larum matrem , Maniam , ſeu Manam eſſe nominatam : & Lares Grundulcis appellatos. ex quo factum eſſe, vt & inſani Lares ſibi propitios reddere ſtuderent , & porcos iis diis immolarent , vt eſſet diis diua victima. NVMMOS HOS À ME ACCIPE.] nonnulli alij libri habent, *nummum vnum en à me accipe.* quæ lectio mihi magis placet:eámque cōfirmat, quod ſequitur nō lōge ad modū, *ſi me conſulas, Nummū illum , quem mihi dudum pollicitu's dare , Iubeas ſi ſapias,*
*porculum*

*porculum afferri tibi.* QVI MIHI MOLESTV'S, &c.] qui mihi moleſtus es, homini ignoto. HOMINI IGNOTO] ignoto, hoc eſt, te ignoranti: qui te non noui. videtur enim vox, ignoto, hic accipienda ἐνεργητικῶς, vt in epiſt. ad L. Lucceiū Q. Fil. li. 5. *Atque illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant*, &c. SEV TV CYLINDRVS, SEV COLIENDRVS, &c.] locus ex paronomaſia quæ aliquanto remotior ſit, ſi legatur, vt vulgò, *Seu tu Cylindrus, ſeu Coriandrus*, &c. vtrūque autem pro re eadem dici, *Coriandrum*, & *Coliendrum*, conſtat. VBI EGO TE NOVERIM? QVI AMICAM, &c.] malim ſic legi, & interpungi, *vbi ego te nouerim. Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium?* hæc ſententia, rogáſne, vbi ego te nouerim, qui amicam habeas heram meam hanc Erotiū? CYATHISSO,] cyathum vini plenum miniſtro: *ἀπὸ τοῦ οἰνοχοῶ, κυαθίζω*. HEI MIHI, CVM NIHIL EST, ILLI QVI H. D. C.] hei mihi, quia nihil mihi eſt, quo illi homini comminuam caput. PERDVINT] perdiderint. NVMMVM ILLVM QVEM MIHI D. POLL. D IVBEAS, SI SAP.] id eſt ſi ſapias, illo nummo, quem nummum illum mihi dudum pollicitus es dare, porculum afferri tibi. CERTÒ NON. SANV'S SATIS] certè non ſatis ſanus es. QVANTVMVIS RIDICVLVS EST, &c.] quantumuis ridiculus eſt, cùm vxor non adeſt. *ridiculus* autem interdum valet, facetus, vrbanus, qui dictis ſalſis, & venuſtis mouere riſū ſolet. & ita hoc loco accipiendum eſt. Alias *ridiculus*, eſt riſu dignus. Hinc illud Catonis in C. C. *quem ridiculum habemus conſulem?* SATIN' HOC, QVOD VIDIS, TRIB. VOBIS OBSONATVM'ST? ] ſatiſne tribus vobis hoc obſonium, quod vides, emptum eſt. vel ſic, hoc obſonium quod vides, & quod à me emtum eſt ſatiſne eſt vobis tribus? AN OBSONO AMPL. &c.] an emo, hoc eſt, an emam tibi, & paraſito & mulieri obſonium amplius? QVAS TV MVLIERES, QVOS TV PAR. &c.] vide, vt quas res coquus numero ſingulari appellarat, Menæchmus numero multitudinis iteret. ſic faciunt, qui quod ab alio dictum eſt, improbant, ac reprehendunt. Sic apud Terent. in Adelph. *cupio. verùm hoc mihi in mora'ſt. Tibicina, & Hymenæum qui cantent.* D E. *Vin' tu huic ſeni auſcultare?* A S C H. *quid?* D. *miſſa hæc face, Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas.* ſic noſter Plautus in Curcul. *quas tu tabellas, Quas tu mihi Luſcos, quos homines ſomnias:* QVOD TE VRGET SC.] quod te ſcelus agitat? quæ te intemperiæ vexant? Horat. Sat. 3. lib. 1 *optimus ille eſt, Qui minimis vrgetur.* & Sat 3. lib. 2. *puer inquit te malus vrget, Inſanos qui inter vereare inſanus haberi.* MADEBVNT. FACTO] fecero, vt cocta ſint. vel, fecero, vt in iure nateant, vt iurulenta ſint. illud alterum magis placet, quàm hoc. NIHIL MORABITVR] nullares vos morabitur, hoc eſt remorabitur, quo minùs mox accumbatis & prandeatis. *vel morabitur* accipiēdum impersonaliter paſſiuè, vt ſubintelligatur, *à me*. hoc eſt, nihil morabor, non ero longus, aut tardus, in me mora nō erit vlla. DVM EGO HAEC APPONO AD VVLCANI VIOL.] id eſt, dum ego hæc igni admoueo. ET DICAM TE HIC ADSTARE ER] ordo eſt, & dicam Erotio, te hîc adſtare. EXTERIOR HOSCE OBSERVATO MODO] facito modo, vt extra illas ædeis, vbi hi habitant, hoſce obſerues. ſic autem legendum eſt, non, vt habent libri vulgati, exterior eſſe obſeruato modò CVIATIS SIT,] vnde ſit, quæ in vrbe, quóue in loco natus ſit. Cuius, & cuitatis, inquit Nonius, hanc habent differentiam. *Cuius*, ad perſonam refertur hominis: *cuiatis*, vnde ſignificant. Acc. in Telepho. *Qui neque cuiatis eſſet, vnquam potui noſcere, multum rogitantes, ſciſcitantes.* Hactenus Nonius. Addo Ennij hæc Enniana, *Hoſtem qui feriet, mihi erit Carthaginienſis, Quiſquis erit, cuiatis ſiet.* QVID EI NOMEN SIET ] aliàs, quod ei nomen ſiet. quod magis probo. AGGLVTINANT ] translatio. ſic ſup. in Ciſtell. *Nam hercle iam ad me agglutinandam totam decretum'ſt dare.* SI PELLEXERVNT] ſi ſuis illecebris perduxerunt. PERDITVM AMITTVNT DOMVM] non dixit, admittunt, id eſt, recipiunt domum ſed amittunt, id eſt. è manu mittunt, vel manu dimittunt domum, quaſi in viuarium. Horat. epiſt. 1. lib 1. *Excipiántque ſenes, quos in viuaria mittant.* NVNC IN ISTO PORTV STAT NAVIS PRAEDATORIA] allegoria eſt: per nauim prædatoriam meretricem Erotium ſignificat: per portū. domum eius ſignificat. ſic infrà, *Ducit lembum dierectum nauis prædatoria.* TVM DEMVM SCIAM RECTE MONVISSE ] ſubintellige, me. hoc modo. tum demum ſciam me rectè monuiſſe. &c. non addidit autem prouocabulū *me.* ex Græcorum conſuetudine, qui ita loquuntur. *οἶδα ποιήσας.* id eſt, ſcio feciſſe, pro ſcio me feciſſe: & *ἔφη ποιήσειν.* id eſt, dixit facturus eſſe, pro dixit ſe facturum eſſe, &c. in quibus locutionibus & ſimilibus non eſt tranſitus à perſona ad aliam perſonam: vt cum dico, ſcio te venturum eſſe, &c. TACEDVM PARVMPER] *dum* particula inſeparabilis. CONCREPVIT OSTIVM] ab aliquo, qui exiturus eſt ostij ſonitus, ſiue crepitus editus eſt. VIDEAMVS, QVI HINC EGREDITVR ] videamus, quis ex his ædibus egrediatur. HOC PONAM INTERIM,] interea hanc ſarcinam deponam. interea me hac ſarcina leuabo SVLTIS] ſi vultis. NAVALES PEDES] id eſt, ſerui remiges, alij, per naualeis pedes, nautas ſignificari volunt, alij pueros, qui vſque in naui herum ſecuti ſunt. *Remi* inquit Nonius, *nauales pedes*. ſicut plerunque *remi* dicuntur *remiges* Virgilius libro 5. Æneid *quam deinde Cloanthus Conſequitur, melior remis.* Puto autem, vt dicam ἐν παρόδῳ, legendum apud Nonium, *Remiges, nauales pedes.* &c.

## EROTIVM, CYLINDRVS, MENAECHMVS Soſicles, MESSENIO.

*Sine foreis ſic, abi, nolo operiri.*
*Intus para, cura, vide quod opus eſt vt*
*Fiat, ſternite lectos, incendite odores:*
*Munditia, illecebra animo eſt amantum.*
*Amanti amœnitas malo eſt, nobis lucro.*
*Sed vbi ille eſt, quem coquus ante ædeis eſſe ait?*
*Atque eccum video, qui mihi eſt vſui, &*

*Plurimum prodeſt? item huic vltrò fit, vt*
*Meret, potiſsimum noſtræ domi vt ſit.*
*Nunc eum adibo, alloquar vltrò.*
*Animule mi, mihi mira videntur.*
*Hic te ſtare foris, fores cu pateant*
*Magis quàm domus tua, domus cùm hæc tua ſit.*
*Omne paratum'ſt,*
*Vt iuſsiſti atque voluiſti: neque tibi eſt*
*Vlla mora intus. prandium vt iuſsiſti, hîc*
*Curatum eſt. vbi lubet, ire licet accubitum.*

Me. *Qui-cum mulier loquitur?* Eh. *equidem tecum.* Ne. *quid mecum tibi*
*Fuit vnquam, aut nunc eſt negotij?* Er. *quia te vnum ex omnibus*
*Venus voluit me magnifacere, atque id haud immerito tuo.*
*Nam ecaſtor ſolus benefactis tuis me florentem facis.*

Me. *Certò hæc mulier aut inſana, aut ebria eſt, Meſſenio,*
*Hominem quæ ignotum compellet me tam familiariter.*

Meſ. *Dixin' ego iſtac hîc ſolere fieri? folia nunc cadunt*
*Præ vt, ſi triduum hoc hîc erimus, tum arbores in te cadent,*
*Nam ita ſunt hîc meretrices omnes illecebræ argentariæ.*
*Sed ſine me dum hanc compellare. heus mulier, tibi dico.* Er. *quid eſt?*

Meſ. *Vbi tu hunc hominem nouiſti?* Er. *ibidem, vbi hic me iam diu:*
*In Epidamno* Meſ. *in Epidamno, qui huc in hanc vrbem pedem,*
*Niſi hodie, nunquam intrò tetulit?* Er. *eia delitias facis*
*Mi Menæchme. quin amabo, is intrò? hic tibi erit rectius.*

Me. *Hæc quidem ædepol rectè appellat meo me mulier nomine.*
*Nimis miror quid hoc ſit negotij.* Meſ. *oboluit marſupium*
*Huic iſtuc, quod habes* Me. *atque ædepol tu me monuiſti probè.*
*Accipe, iam hoc ſcibo vtrum hæc me mage amet, an marſupium.*

Er. *Eamus intrò vt prandeamus.* Me. *bene vocas, tamen gratia'ſt.*

Er. *Cur igitur tibi me iuſsiſti coquere dudum prandium?*

Me. *Egóne te iuſsi coquere?* Er. *certò tibi & paraſito tuo.*

Me. *Cui, malùm, paraſito? certè hæc mulier non ſana eſt ſatis.*

Er. *Peniculo.* Me. *quis iſte eſt Peniculus? qui extergentur baxeæ?*

Eh. *Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi*
*Detuliſti, quam ab vxore tua ſurripuiſti.* Me. *quid eſt?*
*Tibi pallam dedi, quam vxori meæ ſurripui? ſanán' es?*
*Certè hæc mulier canterino ritu hic adſtans ſomniat.*

Er. *Qui lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi*
*Facta quæ ſunt?* Me. *dic quid eſt id quod negem quod fecerim?*

Er. *Pallam te hodie mihi dediſſe vxoris.* Ne. *ſed iam nunc nego.*
*Ego quidem neque vnquam vxorem habui, neque habeo: neque huc*
*Vnquam, poſtquam natus ſum, intra portam penetraui pedem.*
*Prandi in naui, inde huc egreſſus ſum, te conueni, ecere.*

Er. *Perij miſera, quam tu nunc nauem narras?* Me *ligneam,*
*Sæpe tritam, ſæpè fixam, ſæpè excuſſam malleo.*
*Quaſi ſupellex pellionis palus palo proximus'ſt.*

Er. *Iamiam amabo deſine facere, atque i hac mecum ſimul.*

Me. *Num quem mulier alium hominem, fortè quæritas?*

*Non ego*

Me. *Non ego te noui Menæchmum Moſco prognatum patre?*
*Qui Syracuſis perhibêre natus eſſe in Sicilia,*
*Vbi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia,*
*Tertium Olympia, qui in morte regnum Hieroni tradidit.*
*Nunc Hiero eſt.* Me. *haud falsò mulier prædicas.* Meſ. *proh Iuppiter.*
*Nunc iſtæc mulier illinc venit, quæ te nouit tam catè.*
Me. *Hercle, opinor, pernegari non poteſt.* Meſ. *ne feceris,*
*Periſti, ſi intraſsis intra limen.* Me. *quin tace modò.*
*Bene res geritur: aſſentibor, quicquid dicet, mulieri.*
*Si poſſim hoſpitium naneiſci. nam dudum mulier tibi*
*Non imprudens aduerſabar. hunc metuebam, ne meæ*
*Vxori renuntiaret de palla, & de prandio,*
*Nunc quando vis, eamus intrò.* Er. *etiam paraſitum manes?*
Me. *Neque ego illum maneo, neque flocci facio: neque ſi venerit,*
*Eum volo intromitti.* Er. *ecaſtor haud inuita fecero.*
*Sed ſcin' quid te, amabo, vt facias, impero?* Me. *quid vis modo?*
Er. *Pallam illam, quam dudum dederas, ad Phrygionem vt deferas*
*Vt reconcinnetur, atque vt opera addantur, quæ volo.*
Me. *Hercle, quin tu rectè dicis, eadem ignorabitur,*
*Ne vxor cognoſcat te habere, ſi in via conſpexerit.*
Er. *Ergo mox auferto tecum, quando abibis.* Me. *maximè.*
Er. *Eamus intro.* Me. *iam ſequar te. hunc volo etiam colloqui.*
*Eho Meſſenio accede huc.* Meſ. *quid negotij eſt?* Me. *ſcire vis?*
Meſ. *Quid ergo opus eſt?* Menech. *opus eſt.* Meſ. *ſcio, vt mendices.* Me. *tanto nequior es.*
*Habeo prædam, tantum incepi operis. tu quantum potes,*
*Abduc iſtos in tabernam actutum deuorſoriam.*
*Tum facito, ante ſolem occaſum, vt venias aduorſum mihi.*
Meſ. *Non iſtas meretrices nouiſti here.* Me. *tace, inquam, nunc iam,*
*Mihi dolebit, non tibi, ſi quid ego ſtultè fecero.*
*Mulier hæc ſtulta atque inſcita eſt, quantum perſpexi modò,*
*Eſt hic præda nobis.* Meſ. *perij.* Me. *iámne abis?* Meſ. *perij probè,*
*Ducit lembum directum nauis prædatoria.*
*Sed ego inſcitus, qui me hero meo poſtulem moderarier.*
*Dicto me emit audientem, haud imperatorem ſibi.*
*Sequimini, vt quod imperatum eſt, vt veniam aduorſum tempori.*

SINE FORIS SIC.] verba Erotij ad Cylindrum coquum, qui ingreſſus domum, oſtium claudere volebat, quod eum vetat facere Erotium egrediẽs vt Menæchmum Soſiclem, quem putat eſſe Menæchmum ciuem, amatorem ſuum. & quem coquus errans, & forma deceptus, dixerat ei foris eſſe, aduenientem comiter excipiat, & blandè domum vocet. NOLO OPERIRI] volo oſtium operiri, id eſt, claudi. STERNITE LECTOS. &c.] nunc alloquitur ancillas. INCENDITE ODORES] incendere odores, eſt, rebus ſuauem odorem mittentibus incenſis, odores gratos excitare Sic M. Tull. lib. 5. Tuſculanarum *fiſciſcutum ad nareis admouebis? incendes odores? ſertis redimibis, & roſa?* MVNDITIA ILLECEBRA ANIMO EST AMANTIVM] amantiũ animus, munditia puellarum, tanquam illecebra quadam capitur. Sic Lucret. lib. 4 *Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis, Morigeriſque modis & mundo corporis cultu, Vt facilè inſueſcat ſecum vir degere vitam.* AMANTI AMOENITAS, MALO EST, NOBIS LVCRO] loci amœnitas: ſeu locus amœnus, amanti, malo eſt, amantem allicit, & inducit, vt velit in domo meretricia verſari, quod ei damnoſum, & pernicioſum eſt: nobis lucro, quia ex eo, quod amantes nos colunt, & ædeis noſtras frequentant, rem noſtram bene gerimus, & lucrum facimus, *Amœna loca dicta ſunt*, inquit Feſtus. *quæ ad ſe amanda alliciant, id eſt attrahant.* QVI MIHI EST VSVI] qui mihi vtilis eſt. ITEM HVIC VLTRO FIT, M. &c] id eſt, ita fit huic Menæchmo, vltrò, id eſt, non roganti, neque petenti, vt meret, hoc eſt, vt meretur, ſeu vt dignus eſt, nempe vt potiſſimùm, hoc eſt, ante alios omneis

domi noſtræ ſit. Profert hunc locum Nonius docens *meret*, poſitum eſſe pro *meretur*. ſic infra ead. fabula. *Ambo atque hominem accipiam dictis, quibus meret.* ALLOQVAR VLTRO] alloquar eum prior, & ab eo non appellata, neque prouocata, hoc enim ſignificat vltro. OMNE PARATVM'ST] quidam libri habent, *omne paratum'ſt prandium*. MIHI MIRA VIDENTVR, &c.] mihi mirum videtur, &c. VBI LIBET, IRE LICET ACCVBITVM] id eſt, cùm libet, accubitum ire licet. In *libet*, *licet*, ineſt nonnulla parecheſis, ſeu potiùs paronomaſia: qualem quæſiuit & illa generis imperatorij mulier: cui cum dixiſſet propinquus eius imperator, ſi liceret, liberet: ſi libet, licet, inquit illa. MAGNIFICARE] magnifacere. HAVD IMMERITO TVO] id eſt, merito tuo ἀξίως, ſeu κατὰ ἀξίαν. ME FLORENTEM FACIS] me fortunatam & beatam facis: ſic dicunt Græci, θάλλειν, & εὐθενεῖν, pro εὐτυχεῖν, καὶ εὐδαιμονεῖν. DIXIN' EGO, &c.] dixine ego, &c. id eſt, nonne dixi ego, iſta hîc fieri ſolere? FOLIA NVNC CADVNT, PRAEVT, SI, &c.] allegoria eſt ſignificat, ſi comparentur hæc quæ nunc fiunt quod mulier, cum ignoto tam familiariter loquatur, cum iis quæ intra triduum futura ſunt: proinde hoc eſſe ac folia cadentia cum arboribus ipſis cadentibus conferantur: mirum tibi videtur, inquit, mulierem tibi ignotam te hominem ignotum tam familiariter appellare atque alloqui: verùm ſi hoc triduum hîc erimus, folia nunc in te cecidiſſe dices, præ iis quæ tunc videris, & tunc arbores ipſæ in te corruere tibi videbuntur. ILLECEBRAE AR.] quæ illiciunt amanteis, vt argentum ab iis eliciant, vel quæ argentum amantium ad ſe illiciant ἴυγγες ἀργυρίου argenti illices. SED SINE ME DVM HANC COMPELLARE] ſine me dum, id eſt, ſine dum me &c tmeſis. IN EPIDAMNO, QVI NVNC IN HANC VRBEM PED. NISI HODIE NVNQ. INTRO TVLI] in Epidamno te eum vidiſſe aut nouiſſe dicis, qui nunquam niſi hodie ita hanc vrbem ingreſſus eſt? introtetulit, hoc eſt, intrò tulit ſeu intulit. *tetulit* antiquum, pro *tulit* EIA DELICIAS FACIS] eia, perge tuo arbitratu, mi Menæchme. te delicatè iocari video, delicias facias. ... HIC TIBI ERIT RECTIVS] hîc domi noſtræ, tibi erit melius quam foris. OBOLVIT MARSVPIVM HVIC ISTVC, QVOD HABES] hæc mulier marſupium iſtuc quod tu habes, odorata eſt, huic mulieri marſupij tui odor ad nareis peruenit. Marſupium tuum huius mulieris naribus odorem obiecit, ſuprà in Amph. *hei nunnam ego obolui?* BENE VOCAS, TAMEN GRATIA'ST] benignam te, & liberalem in eo te præbes, quod me ad prandium vocas, veruntamen gratia eſt, id eſt, veruntamen habeo gratiam, quod eſt gratiam tibi tui prandij facio. prandio tuo non vtor. honeſta eſt recuſatio ſeu reiectio vt illa apud Ariſtophanem χαλλίστα, ἐπαινῶ, id eſt pulcherrimè, ſeu rectiſſimè laudo, & illa apud Horatium epiſt. 7. lib. 1. *at tu quamuis tolle benignè.* Nam ibi viator qui ita reſpondet *benignè*, prudenter & honeſtè Calabri hoſpitis munera aſpernatur & reiicit. proinde ac ſi ita diceret. liberalem tu quidem te erga me præbes ſed liberalitate tua non vtor, tibique ago gratias. Sic enim locum illum explicauimus in comment. noſtris Horatian. infrà in Mercatore, *cena dabitur Bene vocas, benigne dicis: Cras apud te, nunc ... decet ſic fieri ſportes.* CVI, MALVM, PARASIT.?] malum interiectio ſtomachantis, & indignantis. QVIS ISTE EST PENICVLVS, QVI EXTERGENTVR BAXEAE] quis eſt iſte, Peniculus? an quo baxeæ extergentur? baxeæ calceamenti genus, quo ſacerdotes, & Philoſophi vtebantur, vt ex Apuleio intelligere licet lib. 2. de Aſino aureo, ibi. *Hac cùm dixiſſet, iuuenem quempiam linteis amiculis intectum pedeſque palmeis baxeis inductum, & adusque derasò capite, producit in medium.* Idem lib. 11. *Nec ille deerat qui magiſtratum faſcibus purpuraque luderet: Nec qui pallio, baculoque & baxeis, & hircino barbitio philoſophum fingeret.* Idem lib. 1. Floridorum, *fateorque me ſellularios quidem artes minus callere: veſtem de textrina emere baxeas iſtas de ſutrina præſtinare.* Eſt autem iocus ex ambiguo, in nomine *Peniculus*. nam Peniculi dicuntur ſpongiæ, quib. menſæ, ſubſellia, calcei, crepidæ, &c. extergẽtur. Feſtus, pene, inquit, caudã vocabant: vnde & offenſam porcinam cum cauda offenſam peniram dicebant. hinc Peniculos dicimus, quibus calciamenta tergentur, qui ex caudarum extremitate fiunt. Penis denique à pendendo vocatus eſt. CERTE HAEC MVLIER CANTERINO RITV HIC ADST. SOMN.] dicuntur nonnulli dormientes non ſolum ſtare, ſed etiam ambulare, loqui, diſputare, cantare, rixari, iurgare. Alij etiã pugnas edunt, & tumultuantur & clamorẽ horribilem tollunt in ſomniis. quin beſtiæ quoque nonnullæ eadẽ faciunt in quiete, quæ vigilantes: exẽpli cauſa: canes venantur, equi currunt & de palma certant. quod pulcherrimis verſibus perſequitur Lucret. lib. 4. *Et quoi quiſque ferè ſtudio deuinctus adhæret, Aut quibus in rebus multum ſumus antè morati, Atque in qua ratione fuit contenta magis mens, In ſomnis eadem plerumque videmur obire: Cauſidici cauſas agere & componere leges: Induperatores pugnare, ac prælia obire: Nautæ contractum cum ventis cernere bellum, &c.* ſequitur aliquot poſt verſib. *Quippe videbis equos forteis, cùm membra iacebunt, in ſomnis ſudare tamen, ſpirareque ſæpe. Et quaſi de palmis ſummas contendere vireis: Venantumque canes in molli ſæpe quiete Iactant crura tamen ſubitò, voceſque repente Mittunt, & crebras reducunt naribus auras, Ut veſtigia ſi teneant inventa ferarum: Expergefactique ſequuntur inania ſæpe Ceruorum ſimulacra, fugæ quaſi dedita cernant, Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe.* Plinius lib. 10. cap. vlt. *Præter hominem ſomniare equos, canes, boues, pecora, capras palàm eſt.* Non eſt dubiũ autem, quin equi etiam ſtãtes dormiant & ſomniẽt. Porrò canterij, equi ſunt caſtrati. Itaque & canterios ſtanteis ſomniare & canteriorum ſomnia placidiora & tranquilliora eſſe, quàm equorum probabile eſt. Quin conſtat canterios magis quàm equos ſtanteis dormire ac ſomniare. Ineſt autem ambiguum in verbo *ſomniare*. Nam ſomniare duo ſignificat, & ſomnia inter dormiendũ ſeu in quiete cernere & nugari, blaterare inepta, atque abſurda loqui. Hoc igitur dicit Menæchmus Soſicles hãc mulierem, leuem quandam inſaniam inſanire, vt nõnulli dormiẽtes res placidas & trãquillas ſõniant & inter dormiendũ ſtãt, aut placidè ambulãt, ita vt vigilare videantur. Sic Lucret. lib. 3. *Et vigilãs ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas?* Plautus in Amphit. *quæ vigilans ſomniat?* Nonnulla his ſimilia ſcripſit Adr. Turneb. Aduerſ. lib. 18. cap. 15. ATQVE IRE INFITIAS MIHI] atque infitiari mihi. PENETRAVI PEDEM] penitus intuli pedem *penetraui* poſuit ἐμφατικῶς noue. Nõnulli hac nouitate offenſi, legunt *intra portam penetraui pedem.* ſed errant. nã loquitur infrà eadem fab. ibi. *Si ego intra ædeis huius vnquam vbi habitas penetraui pedem, &c.* PRANDI IN N.] prandi præteritum à verbo prandeo. ſic inf. ead. fab. *prandi, potaui, ſcortum accubui.* AECERE] per ædẽ Cereris, ocere iuſiurandum eſt, inquit Feſt. alij *ecere* volunt ſignificare ecce, ſeu potiùs, ecce rem. SAEPE EXCVSSAM MALLEO] ſæpe malleo dũ rupta & lacerata reficitur, extra conſiſtam ſeu exagitatam. QVASI SVPELLEX PELLIONIS PALVS PALO PROXIMV'ST] in hac pauli.

hac naui, quaſi ſupplex pellionis, hoc eſt, eius qui pelleis, componit, polit, & concinnat. palus palo eſt proximus: quemadmodum in officina pellionis crebri, & multi ſunt pali lignei ad diſtendendas pelleis, & ſiccandas, ita in naui multi ſunt: & palus palo proximus eſt. hæc ſunt vrbanè dicta riſus mouendi cauſa. DESINE LVDOS FACERE] deſine ludere, & iocari, &c. παύσαι παίζων. PERHIBERE] perhiberis, diceris. ATQ. HAC MECVM SIMVL] & veni per oſtium mecum ſimul in ædeis. VBI REX AGATHOCLES REGNATOR FVIT] ſuprà in Moſtell. *Alexandrum magnum, atque Agathoclem aiunt maximas duo res geſſiſſe*, &c. Ad quem locum de Agathocle nonnulla. REGNATOR FVIT] Rex fuit. Virgil. libr. 2. Æneid. *Tot quondam populis terríſque ſuperbum Regnatorem Aſiæ*. Idem libr. 8. *Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum*. ET ITERVM PYTHIA; ſubintellige, vicit. ſignificat Agathoclem bis Pythiorum victorem fuiſſe. Sic autem hunc locum reſtituit Hermolaus Barbarus: & ſic legitur in exemplis Venetis, Florentinis, Pariſienſ. Lugdunen. ceteris vulgatis omnibus. TERTIVM OLYMPIA] tertium vicit Olympia. hoc eſt ter fuit Olympionices, ſeu Olympiorum victor. QVI IN MORTE REGNVM HIERONI TRADIDIT] atqui narrat Diodorus Siculus libro ſuprà commemorato Agathoclis filios duos cum ipſe in Africa ſaluti ſuæ fuga conſuluiſſet, & ab eius exercitu fuiſſe interfectos: quorum alteri natu minori nomen erat Heraclidi: alteri natu maiori Archagatho. NVNC HIERO EST] ſubintellige, regnator. ſed hoc videtur falſum, & ἀνιστόρητον. TAM ORATE] tam callidè, tam doctè. PERNEGARI NON POTEST] ad extremum negari non poteſt: ad extremum cedendum eſt tandem, quò vocat, eundum. SI INTRASSIS INTRA LIMEN] ſi intraueris, &c. ASSENTIBOR QVIDQVID DICET MVL.] id eſt, aſſentiar mulieri, quidquid dicet, nulla in re quam mihi dicet, mulieri aduerſabor, ſic autem legendum, non vt vulgo *aſſentabor*. Sic apud Terent. in Eunucho, ibi, *Poſtremo imperaui egomet mihi omnia aſſentari*: legendum *aſſentiri*, id eſt, omnia altero dicente, approbare. Atque hanc huius loci emendationem, id quod ſequitur non longè, comprobat, *iamdudum mulier, tibi non imprudens aduerſabar*. Nam aduerſari alteri loquenti, & aſſentiri, fere inter ſe opponuntur. Sic ſuprà in Moſtell. legendum. *Nunc ne eius cauſa vapulem, tibi potius aſſentibor*: non vt habent libri vulg. *tibi potius aſſentabor*. & in Mil. glorioſ. *Et aſſentiendum'ſt quidquid hic mentietur*. Aſſentibor autem, pro aſſentiar, veteribus eſt vſitatum, qualia ſunt illa. largibor, demolibor, ſcibo, & ſcibitur, aperibitur, ſublandibitur, &c. pro largiar, demoliar, ſciam & ſcietur, aperietur, ſublaudietur, &c. ſic infrà ead. fabula, ſcena *Potin' vt quieſcas*, &c. *Capi aſſentiri mulier quidquid dixerat*. Sic enim legendum eſt etiam ibi, non vt vulgò *aſſentari*. MANES?] ex ſuectas: NEQ. FLOCCIFACIO] ac ne flocci facio quidem. hyperbole eſt. AD PHRYGION. VT DEF.] Phrygia veſtis picta eſt, inquit Nonius eius artifices Phrigiones appellantur. Plin. lib. 8. *Acu pingere Idæi Phryges inuenerunt, vnde Phrygiones appellati ſunt, qui acu pingunt ſcilicet*. Iterum Plaut. ead. fab. *pallam ad Phrygionem fert, confecto prandio, vinóque epoto*, &c. EADEM IGNORABITVR] eadem opera, ſeu eadem ratione palla reconcinnata, & operibus additur, immutabitur, & ita ignorabitur ab vxore, neque cognoſcetur. HVNC VOLO ETIAM COLLOQVI] verbum *colloqui* iunxit cum accuſandi caſu non inſolens. SCIRE VIS?] proinde ac ſi dicat, ſi ſcire vis, quid negotij ſit, accede huc, & ſcies: vel ſic, ſcire vis? id eſt, quæris? Nam qui quærit, ſcire vult. QVID ERGO OPVS'T] ſubintell. me iſtuc ad te accedere? VT MENDICES] hoc dicit, propterea quod ingreditur in ædeis meretricias, ex quibus credibile eſt eum inanem egreſſurum, & ita mendicare neceſſe habiturum. TANTO NEQVIOR ES] ſi patieris me mendicare, neque aliquid excogitabis, vnde nobis ſuppetant res ad victum neceſſariæ. ABDVC ISTOS, &c.] iſtos nauticis pedes. TVM FACITO, ANTE SOLEM OCCASVM, &c.] ante ſolem occaſum, id eſt, vt nunc loquimur, ante ſolis occaſum. Nam ſol occaſus, & ſolem occaſum dicebant antiqui. Lex xij tab. REM VBI PAGVNT, ORATO: NI PAGVNT, *ante meridiem cauſam coniicito. poſt meridiem præſenti litem addicito cum peroraunt ambo præſentes. Sol occaſus diei ſuprema tempeſtas eſto*. Varro lib. 6. de lingua Latina. Itaque in duodecim tabulis, *Sol occaſus diei ſuprema tempeſtas eſto*. Sic Aul. Gellius, lib. 17. cap. 2. laut infr. ead. fab. *Nam abſque te eſſet hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem*. Legẽdum autem eſſe hic apud Plaut. ita, vt edidimus, *ante ſolem occaſum*, non vt vulgò, *ante ſolis occaſum*, præter rationem, & librorum veterum auctoritatem, etiam lex carminis vincit. nam ſi legatur *ante ſolis occaſum* verſus claudicabit, vna ſyllaba breuior. VT VENIAT ADVORSVM MIHI] vt mihi obuiam venias, ſuprà in Moſtell. *te aduorſum venire mihi volo ad Philolachem*. ATQVE ADVORSVM MIHI] vt mihi obuiam venias ſuprà in Moſtell. *te aduorſum venire mihi volo ad Philolachem*. ATQVE INSCITA EST] atque inſipiens, & ſtolida eſt. *inſcitia*, inquit Feſtus *ſtultitia*. PERII] ſic legendum non vt vulgò *peri*. dicit enim ſe periiſſe Meſſenio, quia herum videt introire in ædeis meretricias & hero ad mendicitatem redacto, ſibi quoque mendicare neceſſe fore. Præterea ſi *peri* legetur, claudicabit verſus. DVCIT LEMBVM NAVIS PRAEDATORIA] allegoria eſt, qua hoc ſignificatur: ducit herum meum Menæchmum captum & quaſi ſub dio erectum, & crucifixum mulier meretrix. lembus nauicula eſt breuis, & leuis. SED EGO INSCITVS, &c.] ſed ego inſipiens, ac ſtultus, &c. QVI ME HERO MEO POSTVLEM MODERARIER] Sic retiquam huius verſus partem edendã curaui. Nam neque hæc lectio, quomodo edidit Camerarius, *qui pro me hero poſtulem* neque hæc, vt habent alij libri vulgati, *qui hero me poſtulem*, &c. ferri poſſunt. DICTO ME EMIT AVDIENTEM, &c.] emit me ſibi obedientem, & obtemperantem, non imperantem, id eſt, emit me, ſibi vt parérem, non vt imperarem. VENIAM ADVORSVM TEMPORI] veniam aduorſum ſibi ſubintell.

## PENICVLVS paraſitus.

*Plus annis triginta natus ſum, quando interea loci*
*Nunquam quicquam facinus feci peius, neque ſceleſtius,*
*Quàm hodie, quando in concionem mediam me immerſi, miſer.*
*Vbi ego dum hæreo, Menæchmus ſe ſubterduxit mihi.*
*Atque abijt ad amicam, credo, neque me voluit ducere:*

*Qui illum dij omnes perduint, qui primus commentus eſt*
*Contionem, hac réque homines occupatos occupat.*
*Non ad eam rem otioſos homines decuit deligi?*
*Qui niſi aſſint, quom citantur, cenſus capiant illico.*
*Affatim eſt hominum in dies, qui ſingulas eſcas edunt.*
*Quibus negotij nihil eſt, qui eſum neque vocantur, neque vocant.*
*Eos oportet contioni dare operam, atque comitiis.*
*Si ita eſſet, non ego hodie perdidiſſem prandium,*
*Quoi tam credo datum voluiſſe, quàm me video viuere.*
*Ibo, etiam num reliquiarum ſpes animum oblectat meum.*
*Sed quid ego video Menæchmum? cum corona exit foràs.*
*Sublatum eſt conuiuium, edepol venio aduorſum tempori.*

PLVS ANNIS TRIGINTA NAT.] legendum fortaſſe eſt *plus annos triginta natus ſum*, &c. Nam ſic potius loquuntur antiqui ſcriptores, Terentius Adelph. *Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.* ME IMMERSI, MISER] me penitus conieci, tralatio eſt infrà, *immerſi aliquò ſeſe, credo, in ganeum.* MENACHMVS SE SVBTERDVXIT MIHI] Menæchmus ſe ſubduxit, id eſt, clam abſtulit, mihi. QVI ILLVM DII OMNES PERDVINT] id eſt, vtinam dij omnes illum perddierint, &c. Notauimus hoc loquendi genus, & explicauimus ſuprà in Caſina, *qui illum dij omnes deaque perdant.* NON AD EAM REM OTIOSOS HOM. &c.] otioſos, id eſt non alibi occupatos qui nihil aliud habent quod agant. Quin Ariſtoteles lib. 4. Politic. oſtēdit vel eos, qui contionum ſunt participes, locupleteis eſſe oportet vt otiari poſſint: vel ſi pauperes in concione locum habeant, mercedem eis tribui ſolere. *ad eam rem*, id eſt, ad contionem. CENSVS CAPIANT] magiſtratus, cenſibus captis, eos, qui vocati ad contionem non venerint, multent. Hoc non temere à Plauto dictum. Nam quemadmodum Senatores qui in ſenatum non venerant, pignoribus captis multabantur: ita in eum ciuem, qui in concionem nō venerat, multa erat conſtituta. AFFATIM EST HOMINVM IN DIES, &c.] magna multitudo eſt hominum &c. multi ſunt homines qui, &c. QVI SINGVLAS ESCAS ED.] qui domi prandent, & cenant ſoli, vel potius qui vno cibo veſcuntur, non varias, & varij genus dapes ſibi apponi iubent. QVI ESVM NEQ. VOCANTVR, NEQ. VOCANT] qui neque à quoquam ad cenam vocantur, neque quenquam vocant. QVOI TAM CREDO DATVM VOLVISS. &c.] cui tam credo Menachmum voluiſſe prandium datum eſſe, quàm me video viuere. IBO, ETIAM NVM] ibo etiam nunc, quamuis credibile ſit prandium eſſe confectum, & conſumptum, ad Menæchmum, & Erotium. RELIQVIARVM SPES] reliquiarum prandij ſcilicet. Mar. Tull. epiſt. ad Trebonium libro 10. epiſt. *quàm vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idibus Mart. invitaſſes reliquiarum nihil haberemus.* CVM CORONA EXIT FORAS] poti, & potantes coronas in capite geſtabant, notauimus ſuprà in Amphitr. ibi. *Capiam coronam mi in caput, Aſſimulabo med eſſe ebrium.* Eadem de re diximus & in comment. Lucret. & Horat. Lucret. libro 3. *Hoc etiam faciunt, vbi diſcubuere tenéntque Pocula ſæpè homines, & inumbrant ora coronis.* &c Horat. 3. libr. 2. *potus vt ille Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas.* SVBLATVM EST CONVIVIVM] confectum, conſumtum, ſiue abſumtum eſt conuiuium. VENIO ADVORS. TEMPORI] venio obuiam per tempus, ſeu ad tempus.

## MENAECHMVS Soſicles, PENICVLVS.

POtin' vt quieſcas, ſi ego tibi hanc hodie probè,
*Lepidéque concinnatam referam tempori?*
*Non faxo eſſe eam dices, ignorabitur.*
Pe. *Pallam ad Phrygionem fert, confecto prandio,*
*Vinóque epoto, paraſito excluſo foràs*
*Non hercle is ſum, qui ſum, niſi hanc iniuriam,*
*Méque vltus pulcrè fuero, obſeruabo, quid agat*
*Hominem. poſt deinde adibo ego hunc, atque alloquar.*
Me. *Proh dij immortales, cui homini vnquam vno die*
*Boni dediſtis plus, qui minus ſperauerit?*
*Prandi, ſcortum accubui, abſtuli*
*Hanc, cuius hæres nunquam erit poſt hunc diem.*
Pe. *Nequeo quæ loquitur, exaudire clanculum,*
*Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.*

*Ait hanc*

Me. *Ait hanc dediſſe me ſibi, atque eam meæ*
*Vxori ſurripuiſſe. quoniam ſentio*
*Errare, extemplo, quaſi res cum ea eſſet mihi,*
*Cœpi aſſentiri, mulier quicquid dixerat,*
*Idem ego dicebam. quid multis verbis opu'ſt?*
*Minore nuſquam bene fui diſpendio.*

Pe. *Adibo ad hominem: nam turbare geſtio.*

Me. *Quis hic eſt, qui aduerſum fit mihi?* Pe. *quid ais homo.*
*Leuior quàm pluma, peſſime & nequiſſime,*
*Flagitium hominis, ſubdole, ac minimi pretij?*
*Quid de te merui, qua me cauſſa perderes?*
*Vt ſurripuiſti te mihi dudum de foro*
*Feciſti funus abſenti me prandio.*
*Cur auſu's facere, cui ego æquè ac hæres, hæream?*
*Adoleſcens quæſo, quid tibi mecum eſt rei,*
*Qui mihi maledicas homini hîc ignoto inſciens?*
*An tibi malam rem vis pro maledictis dari*
*Poſtea.* Pe. *eam quidem ædepol te dediſſe intelligo.*

Me. *Reſponde adoleſcens quæſo, quod tibi nomen eſt?*

Pe. *Etiam derides, quaſi nomen non noueris?*

Me. *Non ædepol ego te quod ſciam, vnquam ante hunc diem*
*Vidi, neque noui. verùm certò quiſquis es,*
*Æquum ſi facias, mihi odioſus ne ſies.*

Pe. *Non me nouiſti?* Me. *non negem ſi nouerim.*

Pe. *Menachme, vigila.* Me. *vigilo hercle quidem quod ſciam.*

Pe. *Tuum paraſitum non nouiſti?* Me. *non tibi*
*Sanum'ſt adoleſcens ſinciput, vt intellige.*

Pe. *Reſponde, ſurripuiſtin' vxori tuæ*
*Pallam iſtanc hodie eámque dediſti Erotio?*

Me. *Neque ego vxorem habeo, neque ego Erotio*
*Dedi, nec pallam ſurripui.* Pe. *ſatin' ſanus es?*
*Occiſa'ſt hæc res. non ego te indutum foras*
*Exire vidi palla?* Me. *væ capiti tuo.*
*Omneis cinædos eſſe cenſes, tu quia es.*
*Tun' me indutum fuiſſe pallam prædicas?*

Pe. *Ego hercle verò.* Me. *non tu abis quò dignus es,*
*Aut te piari iubes homo inſaniſſime?*

Pe. *Nunquam ædepol me quiſquam exorabit, quin tua*
*Vxori rem omnem iam, vt ſit geſta, eloquar.*
*Omnes in te iſthæc recident contumeliæ.*
*Faxo haud inultum prandium comederis.*

Me. *Quid homo negotij eſt? ſatin' vt quemquem conſpicor,*
*Ita me ludificant? ſed concrepuit oſtium.*

POTIN' VT QVIESC. SI EGO TIBI HANC H.] &c.] Menæchmus aduena bene curatus, benéque acceptus, cõmiſſa ſibi ab Erotio palla, quaſi Menæchmus ſit ſurrepititius, & ciuis Epidamnius factus, exiuit domo, & pollicetur Erotio ſe eam tempori, lepidè concinnam relaturum. ſententia autem horũ verborum eſt, poteſne quieſcere ſi ego tibi hanc pallam hodie tempori referam bene concinnatam? PALLAM AD PHRYGIONEM FERE CONFECTO P.] hunc verſum profert Nonius in voce *Phrygia veſte*. PARASITO EXCLVSO FORAS] lego, *paraſito excluſo foris. excludo* enim verbum eſt, quietem ſignificans. Nam is excludi intelligitur, cui ingredi volenti, oſtium non aperitur. cõtrà is eiicitur, qui

poſteaquam domum intromiſſus, ac receptus eſt, domo extruditur. itaque hic foras extruditur, ſeu reiicitur: ille foris excluditur. Terent. Eunuc. *excluſit, reuocat, redeam? non ſi me obſecret.* Nam queritur mox Phedria apud eundem poetam, Thaidis foreis non ſemper ſibi patere, quod valet, ſe ſæpe excludi. Neque me mouet Nonius, qui *excludere* poſitum ſcribit pro *eiicere*, falſum eſt NON HERCLE IS SVM QVI SVM &c., genus eſt iuriſiurandi, ſeu potiùs comminationis. Tale eſt illud Vlyſ. apud Homer. ἰλ. β. Μηκέτ' ἔπειτ' Ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη, Μηδ' ἔτι Τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην. Εἰ μὴ ἐγώ σε λαβὼν ἀπὸ μὲν φίλα δύματα δύσω, &c. id eſt, ne Vlyſſi amplius poſteà caput humeris ſuperiuncta ſint, Neque amplius Telemachi pater vocatus ſum, niſi te arreptum primùm ſpoliauero, deinde, &c. Itaque videtur hic legendum, *Ne hercle is ſim qui ſum* &c. Verumtamen nihil muto. dixiſſet enim in modo coniunctiuo, *Ne hercle is qui ſum*, &c. nunc autem ita dicit in tempore præſenti, indicatiuo modo, *Non hercle is ſum qui ſum*, &c. id eſt, non recuſo hercle, quin alius dicar, itque habear, quàm ſum, &c. Non ſum hercle Peniculus, hoc eſt vir ſtrenuus, & iniuriarum perſequens, vel paraſitus egregius, & excellens, niſi hanc iniuriam, &c. Tota autem huius ſermonis vis ex eo pendet, quòd omnes homines, niſi ſint quauis muliere ignauiores, volunt retinere gloriam & exiſtimationem ſuam aliqua virtute partam. Sic Theſeus apud Euripidem, Hyppolytum apud ſe falsò à nouerca accuſatum, ex agro Attico exterminans & grauiſſimas ſe de eo pœnas ſumturũ minãs addit, niſi ita faciat, non credituros homines ſe Sinnim interfeciſſe, ſed inaneis & falſas voces glorioſè iactare, neque rupeis Scironidas teſtaturas me improbis infeſtũ eſſe, & grauẽ Sic Euripides in Hip. coron. Εἰ γὰρ παθὼν γε σοῦ τάδ' ἡσσηθήσομαι, Οὐ μαρτυρήσει μ' Ἴσθμιος Σίνις ποτὲ Κτανεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ κομπάζειν μάτην. Οὐδ' αἱ θαλάσσῃ σύννομοι Σκιρωνίδες φήσουσι πέτραι τοῖς κακοῖς μ' εἶναι βαρύν. Tale eſt illud M. Tull. in epiſt. ad Q. Metell. Celerem lib. 5. epiſt. *Huius ego temeritati ſi virtute atque animo non reſtitiſſem, quis eſſet qui me in conſulatu non caſu potiùs exiſtimaret quàm conſilio fortem fuiſſe?* QVI MINVS SPERABIS] minùs ſperanti, magis inſperanti, ſeu præter ſpem. PRANDI, POTAVI, SCOR. A] profert hunc verſum Priſc. lib. 9. SCORTVM ACCVBVI] ſic loquitur ſup. in Bacch. in extr. *Dimidium auri datur accipias potes, & ſcortum accumbas.* CVIVS HERES NVNQVAM ERIT POST HVNC D.] cuius pallæ Erotium nunquam poſthac erit domina, ſeu nunquam poſſeſſionem, & proprietatem habebit. Feſtus. *heres*, inquit, *apud antiquos pro domino ponebatur*. Itaque idem Plautus ſupra in Bacch. exheredem poſuit, pro eo qui deſiit eſſe dominus, & poſſeſſor, ibi, *Nam neque Bellona mihi, neque Mars creduat Niſi illum exanimalem faxo ſi conuenero Niue exheredem fecero vita ſua.* idem in Moſtell. *Vtinam meus nunc mortuus pater ad me nunciatur, Vt ego exheredem meis bonis me faciam, atque hæc ſit heres.* NEQVEO, QVAE LOQVITVR, EXAVDIRE CLANC.] exaudire, eſt procul audire, vt, quæ quis loquitur, intelligat. ET DE PARTI MEA] de parte mea, de mea prandij portione περὶ τῆς ὑμῖν τῆ ἐκείνου μερίδος. QVASI RES CVM EA ESSET MIHI] quaſi cum ea aliquando conſueſſem. COEPI ASSENTIRI, MVLIER QVIDQVID DIXERAT] cœpi approbare quidquid mulier dixerat. ſic etiam hic legendum, vt edidimus, non habent libri vulgati. *Cœpi aſſentari.* MINORE NVSQVAM BENE FVI DISP.] nuſquam bene acceptus, & lepidè curatus fui minore ſumtu, quàm apud hanc meretricem. bene fui, id eſt, iucundè vixi: opipare & lepidè acceptus fui. Notauimus hoc loquendi genus in comment. Horat. NAM BARBARE GESTIO] nam turbas excitare valde cupio. ſup. in Moſtell. *Pergunt turbare vſque, ne quid poſſit conquieſcere.* LEVIOR QVAM PLVMA] hyperbole prouerbialis Idem in Pœnulo, *Verùm ita ſunt iſti veſtri diuites ſiquid bene facias, leuior pluma eſt gratia, ſiquid peccatum eſt plumbeas iras gerunt.* M. Tull. lib. 8. ep. ad Attic. epiſt. 23. *Nec me conſules mouent, qui ipſi pluma aut folio facilius mouentur.* Profert hunc locum Diomedes libro 1. vbi docet comparatiuum interdum nominatiuo iungi. FLAGITIVM HOMINIS] homo flagitioſe, homo turpis, & dedecoris plene. VT SVRRIPVISTI TE MIHI DVDVM DE FORO FECISTI &c.] ſic legendum ſine interrogationis nota. poſt *de foro*, hac ſententia, poſteaquam te mihi dudum ſurripuiſti de foro, feciſti funus prandio, me abſente. Nonnulli legendum putant, *Cur ſurripuiſti te mihi dudum de foro? Feciſti.* &c FECISTI FVNVS, ABSENTI ME PRANDIO] ſepeliuſti, me abſente, prandium, hoc eſt, confeciſti, & conſumpſiſti. allegoria, ſeu metaphora eſt. facere funus, eſt mortuo homini iuſta perſoluere, mortuum comburere, & ſepelire. ſic M. Tull. dixit in oratione pro lege Manilia, *ſepultum*. ibi *quod bellum exſpectatione Pompeij attenuatum, atque imminutum eſt, aduentu ſublatum, ad ſepultum*. ſic ſepultam patriam in Catilin 4. ibi *Videor enim mihi hanc vrbem videre lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium, ſubito vno incendio concidentem cerno animo ſepultam patriam* &c. CVI EGO AEQVE ATQVE HERES HAEREAM] paronomaſia. videtur autem ſignificare Plautus heredem, ab hærendo eſſe dictum. cum potius, vt ſuprà diximus ex Feſto, videatur ab hero appellatus, quòd hæres, ſit tanquã herus & dominus: quamuis in voce *heres*, prior ſyllaba producatur, in *herus*, corripiatur. Iam hæres proximus eſt teſtatori, & proximè ei adhæret. Mortuus enim, vt loquuntur noſtri pragmatici, & cauſidici, viuum apiſcitur & apprehendit: quod dicimus noſtro patrio ſermone, *Le mort ſaiſit le vif.* quãuis autem hæres non ſit quiſquam propriè, niſi poſt aditã hæreditatẽ: inter aditionem hæreditatis autem & mortẽ teſtatoris aliquãtum temporis interuallum ſæpe intercedat, modò breuius, modò longiùs, tamen ſimul atque hæres hæreditatem creuit, ſeu adiit, retrotrahitur hæreditatis aditio, & intelligitur ille vniuerſorum bonorum teſtatoris dominus & poſſeſſor fuiſſe continuo à morte teſtatoris. ſignificat igitur paraſitus ſe Menæchmo regi ſuo, & proximè, & tenaciſſimè adhærere, cum dicit, ſe ei æquè atque hæredẽ hærere. Sed videtur legendum, *Cur dudum facere quoi æquè atque heres hæream?* deleto pronomine ego. alioqui verſus erit vna ſyllaba productior, quàm ſatis ſit. AN TIBI MALVM ME REM VIS PRO MALEDICTIS DARI?] malum dare, & malam rem dare, idẽ valent, & vtrunque Plauto vſitatiſſimũ eſt. QVID TIBI NOMEN EST?] alij libri habent, *quod tibi nomen eſt?* quos ſequor. VERVM CERTO QVISQVIS ES. &c.] al. *verùm certè quiſque.* ODIOSVS NE SIES] quæſo moleſtus ne ſies, vide ne moleſtus ſis. NON NEGEM SI NOVERIM] non negarem, ſi te nouiſſem. MENAECHME VIGILA] proinde ac ſi dicat, Menæchme, tu dormitas, aut tu ſomnias, hoc eſt tu deſipis, & deliras, tu non es tuæ mẽtis compos, ſomniat autem propriè nemo, niſi dormiens. ſomniare autem per tranſlationem dicuntur etiam ij, qui loquuntur abſurda, inepta & delira. NON TIBI SANVM EST ADOLESCENS SINCIPVT, &c.] non es ſanæ mentis. ſinciput, pars eſt capitis anterior, vt occiput, poſterior. OCCISA EST HAEC RES] id eſt periit hoc negocium, ſic ſuprà in Captiuis. *Occiſa eſt hæc res niſi reperio, atrocem mihi aliquam ſtultitiam.*

Digitized by Google

*ſultitiam*. Profert autem hunc locum Nonius in verbis *interfici*, *& occidi*. NON EGO TE INDVTVM FORAS EXIRE VIDI PALLAM] fortaſſe legendum *pallam*, vt tertio ab hinc verſu loquitur, *Tun' me indutum fuiſſe pallam prædicas*? OMNEIS CINAEDOS ESSE CENSES, &c.] omneis putas cinædos, i. molles, & impudicos eſſe, quia tu es. Alii, omneis putas eſſe ſaltatores, quia tu es. Notauimus ſuprà eadem fabula, ſaltatores & cantores prodire in ſcenam ſolitos eſſe pallam indutos, ibi, *ſed obſecro hercle, ſalta ſic cum palla poſtea* Idẽ in Aulul. *Ita fuſtibus ſum mollior miſer, magis quàm vllus cynædus* Ego malim hic cinædum accipi, pro molli & impudico, hoc eſt, concubino, eóque, qui muliebria patitur, quem ſuprà eadem fabula, Catamitum appellat. quanquam Catamitum Latini nominarunt, quem Græci Ganymedem, vt ſuprà eadem fab diximus. AVT TE PIARI IVBES, HOMO INSANISSIME] repete negationem hoc modo, aut non te piari iubes, &c. ceſſas te piandum, hoc eſt, ab iſta inſania purgandum præbere ſuprà eadem fab. *Iube te piari de mea pecunia*. ISTHAEC] id eſt, iſtæ. RECIDENT CONTVMELIAE] redundabunt, reſilient, &c. VT QVEMQVEM] i. vt quemque, ſic apud Ciceronem & Lucretium, quidquid, pro quidque poſitum eſſe notauimus non ſemel in commentar. Lucret. & annotation. Ciceronianis.

## ANCILLA, MENAECHMVS Soſicles.

An. *Menæchme, amare ait te multum Erotium,*
*Vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas,*
*Atque huic vt addas auri tu pondo vnciam,*
*Iubeáſne nouum ſpinter reconcinnarier.*
Me. *Et iſtud, & aliud, ſi quid curari volet,*
*Me curaturum dicito, quicquid volet.*
An. *Scin' hoc quod ſit ſpinter?* Me. *neſcio, niſi aureum.*
An. *Hoc eſt, quod olim clanculum ex armario*
*Te ſurripuiſſe aiebas vxori tuæ.*
Me. *Nunquam hercle factum eſt.* An. *non meminiſti obſecro?*
*Redde igitur ſpinter, ſi non meminiſti.* Me. *mane*
*Immò equidem memini: nempe hoc eſt, quod illi dedi.*
An. *Iſtuc.* Me. *vbi illæ armillæ ſunt, quas vnà dedi?*
An. *Nunquam dediſti.* Me. *nam pol hoc vnà dedi.*
An. *Dicam curaſſere?* Me. *dicito, accurabitur,*
*Hac pa' a & ſpinter faxo referantur ſimul.*
An. *Amabo mi Menæchme, inaures da mihi*
*Faciundas pondo duûm nummûm, ſtalagmia,*
*Vt te libenter videam, cùm ad nos veneris.*
Me. *Fiat, cedo aurum, ego manupretium dabo.*
An. *Da ſodes abs te, pòſt ego reddidero tibi.*
Me. *Immò cedo abs te.* An *ego pòſt tibi reddam duplex.*
Me. *Non habeo* An. *an tu quando habebis, tum dato.*
*Nunquid me vis?* Me. *hæc me curaturum dicito,*
*Vt, quantum poßint, quámque liceat, veneant.*
*Iámne abijt intrò? abiuit, operuit fores.*
*Dij me quidem omnes adiuuant, augent, amant.*
*Sed quid ego ceſſo, dum datur mihi occaſio,*
*Tempúſque, abire ab his locis lenoniis?*
*Propera Menæchme, fer pedem, confer gradum.*
*Demam coronam, atque obijciam ad lauam manum,*
*Vt, qui ſequantur, hac me abiiſſe cenſeant.*
*Ibo, & conueniam ſeruum, ſi potero, meum.*
*Vt hæc, quæ bona dij mihi dant, ex me ſciat.*

AMARE AIT TE MVLTVM EROTIVM, &c.] i. orare ait te multùm, &c. *amare*: pro, amanter orare. Mittitur ancilla ab Erotio ad Menæchmum Soſiclem modò domo egreſſum, quem illa errans, & decepta formæ, ac totius corporis figuræ ſimilitudine, putat eſſe Menæchmum ſurreptum; vt ſpinter aureum curet vna cum palla reconcinnandum. ATQVE HVIC VT ADDAS AVRI TV PONDO VNCIAM] & vt huic ſpinteri vnam libræ auri vnciam, id eſt, duodecimam partem

IVREASQVE NOVVM SPINTER &c.] profert hunc verſum Priſcianus libr. 5. vbi docet ſpinter eſſe id, quod *ἀμφιχείριον* appellant Græci, hoc eſt, aut fibulam in humeris, aut armillam. Profert & Feſtus eundem verſum ſimúlque quid eſſet ſpinter docebat, ſed ita nunc lacer, & mutilus eſt, vt vix voces quinque integræ manſerint, eæque nihil inter ſe cohærentes. Paullus autem ita ſupplet, Spinter, armillæ genus, quo mulieres vtebantur brachio ſummo ſiniſtro. EX ARMARIO, &c.] quid ſit armarium, ſuprà alibi diximus. DICAM CVRASSERE?] dicámne te curaturum? ſic autem legendum eſt, vt edendum curauimus, non vt vulgò *curare*. ſic dictum autem curaſſere, vt impetraſſere, expugnaſſere, & ſimilia. INAVREIS DA MIHI F.] da aurifici inaureis duorum nummorum aureorum pondo, mihi faciundas. inaures aurium ſunt ornamenta, quæ ex auribus perforatis pendent, Græci *ἐνώτια* appellant. STALAGMIA] *Stalagmium*, inquit Feſtus, *genus inaurium videtur ſignificare*. Cæcilius in Carin. *Tum ex aure, eius ſtalagmium domi habeo*. Itaque accipiendum & legendum per appoſitionem, inaureis, ſtálagmia. vt intelligamus inaureis, latiùs patere quàm ſtalagmia, & illud eſſe genus, hanc eſſe ſpeciem, ſiue partem. Nonnulli tamen legi volunt *in aureis*, duabus vocibus. & *faciunda*, pro, *faciundas*, vt ſit, da faciunda mihi ſtalagmia in aureis, &c. Ne hoc quidem præteribo quoſdam hîc legere *Spatalia*, quæ volunt eſſe ornamenta quædam muliebria, dicta à Spathale Nympha, vel à verbo Græco *σπαταλᾶν* quod valet deliciari & delicias facere, & luxuriæ diffluere. Ego *ſtalagmia* retineo. VT TE LIBENTER VIDEAM, CVM AD NOS VENERIS] amantur enim benefici, liberales, & munifici: officiosè ſalutantur, & libenter videntur, & continuò introducuntur. Itaque qui ad dominos, aut dominas affectant viam, ſeruos, & ancillas munerantur, & donis onerant. Terent. Heaut. *Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier ancillas, ad dominas qui affectant viam*. Cicero libr. 3. accuſ. *Hunc veſtri ianitores, hunc cubicularij, hunc liberti veſtri, hunc ſerui, ancillæque amant: hic cùm venit, extra ordinem vocatur: hic ſolus introducitur: ceteri ſæpe frugaliſſimi homines excluduntur*. CEDO AVRVM EGO MANVPR.D.] da aurum, ego dabo mercedem operæ manupretium, eſt id, quod datur artifici, ſeu opifici pro opera, quam poſuit in opere aliquo efficiendo, cùm materiam, ex qua opus conſtat, puta, candelabrum, aut annulus, acceperit, non ipſe de ſuo præbuerit. NVNQVID ME VIS?] ſermo abeuntis. HAEC CVRAT. DICITO, VT QVANTVM POSSINT, &c.] locus obſcurus, & videtur ex ambiguo ſermone obſcuritas eſſe nata. Nam cum Menæchmus videri velit ancillæ dicere ſe curaturum, vt fiant, quæ mandauit Erotium, auerſa ab ancilla diſcedente ad ſpectatores oratione. dicit ſe curaturum, vt primo quoque tempore palla, & ſpinter veneant, non autem vt reconcinnantur. Dicito, inquit, Erotio, me hæc curaturum; deinde voce ad ſpectatores conuerſa, vt hæc quàm citiſſimè, & quantum liceat, vendantur. Si dixiſſet, *quanti poſſint*, alia eſſet ſententia: quomodo fortaſſe legendum eſt. aliis placet *quantum poſſim*: aliis, *quantum poſſit*. Ego, *quanti poſſint*, magis probarim. vt ſubintelligamus venire, id eſt, vendi. *quantum pote ſit*. multo magis. id eſt, quoad eius fieri poſſit. *quantum poſſim* tamen non damno. vt ſic explicemus, quàm citiſſimè poſſim. AVGENT] augent bonis, locupletant. FER PEDEM] confer pedem, ſeu moue pedem. Virgil. Georg. 1. *Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadéſque puellæ*. Horat. oda 12. libr. 2. *Quem nec dedecuit ferre pedem choris, Nec certare ioco*, &c. DEMAM CORONAM] detraham coronam capiti, ſeu de capite. Virg. in Sileno, *Serta procul tantum capiti delapſa iacebant*. CENSEANT] putent.

## MVLIER vxor, PENICVLVS paraſitus.

Mu. *EGóne hîc me patiar eſſe in matrimonio,*
*Vbi vir compilet clanculum quicquid domi eſt,*
*Atque id ad amicam deferat?* Pe. *quin tu taces?*
*Manifeſtò faxo iam opprimes, ſequere hàc modò.*
*Pallam ad Phrygionem cum corona hinc ebrius*
*Ferebat, hodie tibi quam ſurripuit domo.*
*Sed eccam, quam coronam habuit. num mentior?*
*Hem hàc abijt, ſi vis perſequi veſtigiis.*
*Atque adepol eccum ipſum, optimè reuortitur.*
*Sed pallam non fert.* Mu. *quid ego nunc cum illoc agam?*
Pe. *Idem quod ſemper, malè habeas.* Mu. *ſic cenſeo.*
Pe. *Huc concedamus. ex inſidiis aucupa.*

EGONE HIC ME PATIAR, &c.] egóne patiar me eſſe hîc in matrimonio, in quo vir furetur, quidquid domi eſt, & ad ſcortum deferat? COMPILET] furetur. Horat. Sat. 1. libr. 1. *Iam ſatis eſt: ne me Criſpini ſcrinia Lippi Compilaſſe putes, verbum non ampliùs addam*. AD AMICAM] ad mulierem impudicam, & meretricem quam amat. Horat. epiſt. 1. libr. 1. *Vt nox longa, quibus mentitur amica*, &c. Idem Sat. 5. libr. 1 *abſentem cantat amicam Multa prolutus vappa nauta, atque viator, Certatim*. Plautus Pſeud. *Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium? ἑταίραν* appellant Græci. MANIFESTO FAXO IAM OPPRIMES] fecero, vt eum manifeſtò deprehendas. ſuprà in Moſtell. *Nimis quàm formido ne manifeſtò me opprimat*. HEM HAC ABIIT] per læuam partem. nam ad læuam manum coronam abiecerat Menæchmus Soſicles: ſed alia via aufugerat. Menæchmus autem ſurreptus, qui pallam vxori ſurripuerat, ea via rediens, qua putabatur fugiſſe Menæchmus Soſicles, incidit haud commodè in vxorem, & Peniculum. ECCVM IPSVM] hic erat Menæchmus ſurreptus, vt diximus. MALE HABEAS] malè eum habeas: moleſta ei ſis. AVCVPA] aucupare, capta, excipe. tralatio eſt. Alij legunt *occupa*. Ego *aucupa* probo.

MENÆ-

MENAECHMVS ſurreptus, MVLIER vxor, PENICVLVS paraſitus.

*VT hoc vtimur maxumè more moro,*
*Moleſtóque multum, atque vti quique ſunt*
*Optumi, maxumi, morem habent hunc!*
*Clienteis ſibi omneis volunt eſſe multos:*
*Bonine an mali ſint, id haud quæritant.*
*Res magis quæritur, quàm clientium*
*Fides cuiuſmodi clueat.*
*Si eſt pauper atque haud malus, nequam habetur.*
*Sin diues malus eſt, is cliens frugi habetur.*
*Qui neque leges, neque æquum bonum vſquam*
*Colunt: ſollicitos patronos habent:*
*Datum denegant, quod datum'ſt. litium*
*Pleni, rapaces, viri fraudulenti:*
*Qui aut fœnore, aut periuriis habent rem*
*Partam: mens eſt in querelis,*
*Iuris vbi dicitur dies, ſimul*
*Patronis dicitur: quippe qui pro illis*
*Loquantur, malè quæ fecerint, ſeu ad*
*Populum, ſeu in iure, ſeu ad iudicem*
*Sicut me hodie nimis ſollicitum cliens*
*Quidam habuit, neque quod volui agere quicquam*
*Licitum eſt. ita me attinuit, ita me detinuit.*
*Apud ædileis pro eius factis plurimis;*
*Peſsimíſque dixi cauſſam conditiones*
*Tetuli, tortas, confragoſas, aut plus,*
*Aut minus, quàm opus erat multo dixeram*
*Controuerſiam, vt ſponſio fieret.*
*Quid ille? quid? prædem dedit, nec magis*
*Manifeſto ego hominem vnquam vllum teneri vidi.*
*Omnibus malefactis, teſtes tres aderant acerrumi.*
*Di illum omnes perdant, ita mihi hunc hodie corrupit diem:*
*Méque adeò, qui hodie forum vnquam oculis inſpexi meis.*
*Diem corrupi optimum, iuſsi apparari prandium:*
*Amica expectat me, ſcio. vbi primùm eſt licitum, illico*
*Properaui abire de foro. irata eſt, credo, nunc mihi.*
*Placabit palla, quam dedi, quam hodie vxori abſtuli, atque huic*
*Detuli Erotio.* Pe. *quid ais?* Mu. *viro me malo malè*
*Nuptam.* Pe. *ſatin' audis, quæ illic loquitur?* Mu. *ſatis.* Me. *ſi ſapiam,*
*Hinc intrò abeam, vbi mihi bene ſit.* Mu. *mane. malè potius erit.*
*Næ illam mecaſtor feneratò abſtuliſti. ſic datur.*
*Clanculum iſtæc flagitia facere cenſebas poteſſe te?*
Me. *Quid illuc eſt, vxor, negotij?* Mu. *men' rogas?* Me. *vin' hunc rogem?*
Pe. *Aufer hinc palpationes. perge tu.* Me. *quid tu mihi*
*Triſtis es?* Mu. *te ſcire oportet.* Pe. *ſcit, ſed diſsimulat malus.*
Me. *Quid negotij eſt?* Mu. *pallam.* Me. *pallam, quid?* Mu. *pallam, quid paues?*

Me. *Nihil equidem paueo, niſi vnum. palla pallorem incutit.*
Pe. *At tu ne clam me commeſſes prandium. perge in virum.*
Me. *Non taces?* Pe. *non hercle verò taceo: nutat ne loquar.*
Me. *Non hercle ego quidem vſquam quicquam nuto, neque nicto tibi*
Mu. *Næ ego mecaſtor mulier miſera.* Nu *quid tu miſera es? mihi expedi.*
Pe. *Nihil hoc confidentius, qui, quæ vides, ea pernegat.*
Me. *Per Iouem, deóſque omneis adiuro vxor, ſatin' hoc eſt tibi*
*Me iſti non nutaſſe?* Pe. *credit iam tibi de iſtis, illuc redi.*
Me. *Quò ego redeam?* Pe *equidem ad Phrygionem cenſeo. & pallam refer.*
Me. *Quæ iſtæc palla eſt?* Mu. *taceo iam, quando hic iam rem non meminit ſuo.*
Me. *Nunquis ſeruorum deliquit? num ancillæ aut ſeruæ tibi*
*Reſponſant? eloquere. impunè non erit.* Mu. *nugas agis.*
Me. *Triſtis admodum es, non mihi iſtuc ſatis placet.* Mu. *nugas agis.*
Me. *Ceterum familiarium alicui irata es?* Mu *nugas agis.*
Me. *Num mihi es irata ſaltem?* Mu. *nunc tu non nugas agis.*
Me. *Non equidem deliqui quicquam* Mu *hem rurſum nugas agis.*
Me. *Dic mea vxor, quid tibi nunc ægrè eſt?* Pe. *bellus blanditur tibi.*
Me. *Potin' vt mihi moleſtus ne ſis non appello* Mu *aufer manum.*
Pe. *Sic datur properato abſente me comeſſe prandium.*
*P ſt ante ædeis cum corona me derideto ebrius.*
Me. *Neque ædepol ego prandi, neque hodie huc intrò tetuli pedem.*
Pe. *Tun' ne as?* Me. *nego hercle verò.* Pe. *nihil hoc homine audacius.*
*Non ego te modò hic ante ædeis cum corona florea*
*Vidi adſtare, cùm negabas mihi eſſe ſanum ſinciput?*
*Et negabas me nouiſſe? peregrinum aiebas eſſe te?*
Me. *Quin vt dudum diuorti àbs te, redeo nunc demum domum.*
Pe. *Noui ego te, non mihi cenſebas eſſe, qui te vlciſcerer.*
*Omnia hercle vxori dixi.* Me. *quid dixiſti?* Pe. *neſcio.*
*Eam ipſus roga.* Me. *quid hoc eſt vxor? quidnam hic narrauit tibi?*
*Quid id eſt? quid taces? quin dicis qui ſit?* Mu. *quaſi tu neſcias.*
*Palla mihi eſt domo ſurrepta* Me. *palla ſurrepta eſt tibi?*
Mu. *Me rogas?* Me. *Pol haud rogem te, ſi ſciam.* Pe. *ô hominem malum.*
*Vt diſsimulat! non potes celare: rem noui probè*
*Omnia hercle ego edictaui.* Me. *quid id eſt?* Mu. *quando nihil pudet*
*Neque vis tua voluntate ipſe profiteri, audi atque ades.*
*Et quid triſtis ſim, & quid hic mihi dixerit faxo ſc as,*
*Palla eſt mihi domo ſurrepta.* Me. *palla ſurrepta eſt tibi?*
Pe. *Viden' vt ſceleſtus captat? huic ſurrepta eſt, non tibi.*
*Nam profectò tibi ſurrepta ſi eſſet, ſalua nunc foret.*
Me. *Nihil mihi tecum eſt. ſed quid tu ais?* Mu *palla inquam, periit domi.*
Me. *Quis eam ſurripuit?* Mu. *pol iſtuc ille ſcit, qui illam abſtulit.*
Me. *Quis hic homo eſt?* Mu. *Menechmus quidam.* Me. *ædepol factum nequiter.*
*Quis is Menechmus eſt?* Mu. *tu iſtic, inquam.* Me. *egóne?* Mu. *tu.*
Me *quis arguit?*
Mu. *Egomet.* Pe. *& ego: atque huic amicæ detuliſti Erotio.*
Me. *Egóne dedi?* Pe. *tu, tu iſtic, inquam. vin' afferri noctuam,*
*Quæ, tu, tu, vſque dicat tibi? nam iam nos defeſſi ſumus.*

Per

Me. *Per Iouem deóſque omneis adiuro, vxor, ſatin' hoc eſt tibi*
*Non dediſſe?* Pe. *immò hercle verò nos non falſum dicere.*
Me. *Sed ego illam non condonaui, ſed ſic vtendam dedi.*
Mu. *Equidem ecaſtor tuam nec chlamidem do foras, nec pallium*
*Cuiquam vtendum mulierem æquum eſt veſtimentum muliebre*
*Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum.*
Me *Ego faxo referetur.* Mu *è re tua, vt opinor, feceris.*
*Nam domum nunquam introibis, niſi feres pallam ſimul.*
Me. *Ego domum?* Pe. *quid mihi futurum eſt, qui tibi hanc operam dedi?*
Mu. *Opera reddetur, quando quid tibi erit ſurreptum domo.*
Pe. *Id quidem ædepol nunquam erit. nam nihil eſt, quod perdam, domi.*
*Cum viro, cum vxore, dij vos perdant properabo ad forum:*
*Namque ex hac familia me planè excidiſſe intelligo.*
Me. *Male mihi vxor ſeſe feciſſe cenſet, quom excludit foràs.*
*Quaſi non habeam, quò intromittar, alium meliorem locum.*
*Si tibi diſpliceo, patiundum: at placuero huic Erotio,*
*Quæ me non excludet à ſe, ſed apud ſe occludet domi.*
*Nunc ibo, orabo, vt mihi pallam reddat quam dudum dedi.*
*Alium illi redimam meliorem. hem ecquid hîc eſt ianitor?*
*Aperite, atque Erotium aliquis euocate ante oſtium.*

VT HOC VTIMVR MAXVME MORE MORO, MOLESTOQVE MVLTVM] legendum cum admirationis nota. maximè moro autem, id eſt, maxime ſtulto. Sic autem edendum libris omnibus inuitis, veritate hanc lectionem poſtulante, ratione flagitante. Neque eſt quod quemquam vox Greca offendat, quaſi non Plautina. Nam primum qui Plautum vel primoribus digitis attigit, ſcit eum Græcis vocibus libenter, & licenter vti. Deinde hæc ipſa vox non ſemel ab eodem alibi vſurpata eſt in Milit. glor. *Ego ſtulta atque mora multùm* ibidem, *morus es. Nam in mala vxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumtus eſt*, &c. in Trinum. *Atque ii mores hominum moros & moroſos efficit.* idem in Sticho, *Morè hoc fit, atque ſtultè mea ſententia* nam hîc *morè*, aduerbium eſt Latinum factum à Græco, μωρῶς, non nomen ſeptimi caſus, à recto, *mor.* Iam ex his Menæchmi ſurreptitij verbis intelligere ſpectatores, quæ res eum tandiu morata ſit, propter quam ad prandium, quod ab Erotio apparari iuſſerat, tempori non venerit. Ordo autem verborum hic eſt, vt, hoc eſt, qui, ſeu quo pacto, ſeu quàm maximè moro more, hoc eſt, maximè ſtulto more, multúmque moleſto vtimur, &c, vt quique ſunt optimi, & maximi, hunc morem habent clienteis, &c. RES MAGIS QVAERITVR, QVAM CLIENTVM, &c.] ordo, & ſententia eſt, magis quæritur cuiuſmodi, i. qualis res clientium, quàm, qualis fides, cluat, hoc eſt, dicatur, feratur, nominetur, habeatur, audiatur: vel dic, hoc loco, *clueat* valere *fit*, quæritur, inquit, magis, clientes ſintne diuites, quàm, ſintne viri boni. CEVBAT] ſuprà in Epid. *iam ego me conuertam in hirudinem, Atque eorum exſugebo ſanguinem, ſi nati, qui columen cluent.* ATQVE HAVD MALVS, & non malus homo: hoc eſt, bonus vir. Artime. QVI NEQ. LEGES, NEQ. &c.] mutat numerum. nam cum antecedat numerus ſingularis, Sin diues malus eſt, is cliens ſt. habetur: ſubiungit, Qui ſcilicet, clientes diuites, & mali, neque leges, neque æquum bonum colunt: &c. Sic autem hunc locum explico, non vt alij, qui volunt, hîc eſſe principium nouæ ſententiæ, nouæque orationis, hoc modo: Ij, qui neque leges, neque æquum bonum colunt, ſollicitos patronos habent, &c. Non debet autem quenquam mouere hæc numeri mutatio. Eſt enim ſcriptoribus, & Græcis, & Latinis vſitata. Occurrit nunc mihi exemplum vnum ex Sophocle in Antig. Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ, Ἢ γλῶσσαν ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν, Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί. id eſt, Quiſquis enim ipſe ſolus aut ſapere ſibi videtur, aut linguam, aut animum habere, quem nemo alius habeat: Hi explicati, & euoluti, nequam reperti ſunt. AEQVVM BONVM] τὸ ἐπιεικές. SOLLICITOS PATRONOS HABENT] id eſt, ſollicitos reddunt, & ſollicitant ſuos patronos ſic loquitur infrà non longè, *Sicut me hodie nimis ſollicitum cliens Quidam habuit, &c.* Ea ratione dicunt, *miſeram habere.* ſuprà in Caſin *quot te modis, Si viuo, habebo in nuptiis miſerum meis?* DATVM DENEGANT, QVOD DATVM'ST] quod acceperunt, abnegant. negant ſibi datum eſſe, quod eis datum eſt. ſiue mutuò, ſiue commodatò. LITIVM PLENI] litigioſi. MENS EST IN QVERELIS] mens eorum eſt in querelis, nihil aliud cogitant, quàm querelas infrà. *nam animus in naui'ſt meus*, Terent Eunucho, *Iam dudum eſt animus in patinis.* Plautus Aulul. *nam egomet ſum hic, animus domi'ſt*, ad quem locum hac de re plura IVRIS VBI DICITVR DIES, &c.] cum illis cauſæ dicendæ dicitur dies, &c. dicere diem, millies apud Ciceronem reperietur. Sed videtur hîc legendum, *Illis vbi dicitur dies, Patronis dicitur* cuius lectionis ſententia eſt facilis, atque aperta, vbi inquit, clientibus illis, qui tales ſunt, quales paulò ante deſcripti ſunt, dies dicitur: eodem tempore & patronis dicitur. proinde ac ſi dicat, quando talibus clientibus lis intenditur, ſeu quando tales clientes in iudicium vocantur, tum patroni quoque vocantur, & rei citantur. rationem deinceps ſubiicit. Quòd ſi quis lectionem receptam retinendam contendat, iuris diem intelligemus à Plauto dici diem, quo ius dicitur à Prætore: quales ſunt dies faſti. QVIPPE QVI PRO ILLIS LOQ. &c.] quippe qui defendant illa in iis, quæ illi malefecerint, hoc eſt, malefactis, ſeu maleficiis: vel ſic, quippe qui defendant illa,

quæ clientes maleſecerint. SEV AD POPVLVM] in cauſa publica. SEV IN IVRE] ſeu apud Prætorem, vrbanum ſcilicet: Cuius eſt ius dicere, iudices dare, bonorum poſſeſſionem adiicere, vel apud prætorem, id eſt iudicem quæſtionis, ſeu quæſitorem. vt intelligamus etiam hic cauſam eſſe publicam. nam ſi apud prætorem vrbanum cauſa dicitur, cauſa eſt priuata. SEV APVD IVDICEM RES EST] apud iudicem vel à Prætore datum, vt ſunt recuperatores: vel à litigatoribus captum, vel arbitrum. SOLLICITVM CLIENS QVIDAM HABVIT] quidam cliens ſollicitum reddidit. NEQVE QVOD VOLVI AG. QVIDQVAM LIC.] neque quidquam quod volui agere licitum eſt, non licuit mihi vlla ex parte, ſeu vllo modo ad prandium venire quod mihi apparari iuſſeram. ITA ME ATTINVIT] ita me ſibi adfixum retinuit: vel ita me in ſuo negotio occupatum retinuit. ITA ME DETINVIT] ita me ab eo, quod acturus eram, auocatum tenuit. APVD AEDILEIS] ædileis maiores intellige, qui ſunt ſenatorii ordinis, & habent ſellam curulem: à quibus proficiſcitur ædilitium edictum: non ædileis minores, qui præſunt annonæ, & rebus venalibus: quos *ἀγορανόμους* appellant Græci. CONDITIONES TETVLI TORTAS, CONFR.] conditiones tuli aduerſario iniquas, implicatas, inuolutas, aſperas, difficiles, nodoſas, ambiguas & ancipiteis. tortum eſt, quod non eſt rectum: vel tortum eſt quod non eſt voluntarium & naturale, ſed violentum & neceſſarium. vel tortum eſt quod eſt nodoſum, implicatum, impeditum, difficile atque obſcurum ex quo apud Terentium in Phormione, *legum contortor*. id eſt, qui leges non ex æquo bono, neque verè & recte ſed per malitiam & calumniam, & falsò & peruerſe interpretatur. Confragoſum eſt quod eſt contrarium plano, continuato & explicato: quod eſt ſaxis, & ſalebris impeditum, aſperum, atque abruptum, quod denique eſt perplexum Titus Liuius libro 28. Annal: *confragoſa loca, & obſita virgultis tenebant colles.* Plautus ſuprà in Ciſtellaria. *Sed ego illud quæro confragoſum*, &c. AVT PLVS, AVT MINVS Q. OPVS E. M.] quidam coniungunt hæc cum ſuperioribus, hoc modo, Conditiones aduerſario tuli, aut plus, aut minùs multo, quàm opus erat, tortas, confragoſas: quod item faciebam. ſed putant alii cum iis potius quæ ſequuntur, coniungi debere hoc modo: multo aut plus aut minus, quàm opus erat. dixi, vt ſponſio fieret in controuerſiam, id eſt, vt cliens meus ſponderet aduerſario. datis fideiuſſoribus ſeu prædibus, ſe id quod aduerſarius petat & iudicio perſequatur ei perſoluturum: vel ſic, vt ſponſio fieret certæ partis eius pecuniæ, quæ in iudicium deducta eſſet. Cicero pro Roſcio Comœdo. *Pecunia tibi debebatur certa quæ nunc petitur per iudicem: in qua legitimæ partis ſponſio facta eſt.* ſequitur aliquot verſibus pòſt. *Pecunia petita eſt certa, cum tertiæ partis ſponſio facta eſt.* Omnino locus eſt valde obſcurus ac difficilis & fortaſſe corruptus. Itaque legendum putabam, pro *dixeram controuerſiam*, &c. *dixi controuerſiam vt ſponſio fieret.* hac ſententia, dixi iudicibus ſeu aduerſario, vt ſponſio fieret in controuerſiam, id eſt, vt ſponſione de controuerſia & lite tranſigeretur. QVID ILLE?] cliens meus, pro quo dicebam. PRAEDEM DEDIT] ſatis dedit aduerſario: hoc eſt, promiſit aduerſario, datis prædibus ſe eis ſatisfacturum. Prædes ſunt, qui alicui ſe pro altero obligant. Conſule Feſtum. TENERI] *ἐλέγχεσθαι* conuinci, coargui *ἐλέγχεσθαι*. OMNIBVS MALEF. TRES ADER. ACERR.] ad omnia malefacta quæ ei obiiciebantur, id eſt, ad omnia crimina, tres erant teſtes acerrimi. id eſt infeſtiſſimi, qui eum coarguebant ſcilicet. ITA MIHI HVNC CORRVPIT D.] ita mihi hunc diem perdidit, quem decreueram & conſtitueram in compotatione & deliciis conſumere. Sic ſuprà dixit, diem lacerare in Aſinaria, ibi. *Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem.* DETVLI EROTIO] detuli ad Erotium. QVID AIS?] quid ais, cùm hæc audis, quæ vir tuus loquitur? VBI MIHI BENE SIT] vbi bene accipiar, vbi iucundè viuam. NAE ILLAM MECASTOR FOENERATO ABST. &c.] id eſt ne tu illam, ita me Caſtor iuuet, magna tua mercede, id eſt, magno tuo malo abſtuliſti. tralatio eſt ab iis qui pecuniam grandi fœnore accipiunt mutuam, proinde quaſi dicat, pallam tu quidem mihi abſtuliſti, ſed ea tibi magno conſtabit. vel ſic: in eo, quòd pallam mihi abſtuliſti, magnam tu quidem mihi iniuriam feciſti, doloremque acerbum intuliſti: ſed graueis abs te mei doloris pœnas repetam. Terent Adelph. *Metuiſti, ſi nunc de iure tuo conceſſiſſes paululum, atque Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime, Ne non iſtuc tibi fœneraret?* i. cum fœnore redderetur. SIC DATVR] ſermo caſtigantis, & pœnas ſumentis. ſic inf. ead ſc. *Sic datur properato abſente me, comeſſe prandium.* Idem in Pſeud *Hem, ſic datur, ſi quis herum ſeruus ſpernit.* CLANC. ISTHAEC FL. FACERE C. POT. TE?] te iſta flagitia clanculum facere poſſe putabas? QVID ILLVC EST VXOR, N. &c.] quid illuc, ô vxor, negotii eſt? AVFER HINC PALPATIONES] aufer hinc verborum blanditias & aſſentationes. PERGE TV] tu mulier, perge in virum tuum mala ingerere. TE SCIRE OPORTET] tu ſcire debes, quòd triſtis ſim. SED DISSIMVLAT MALVS] ſed per malitiam diſſimulare: vel ſic, ſed diſſimulat, quia malus ſit. *Malus* nomen eſt adiectiuum, verbum cui adiacet declarans. ſic apud Horatium, multis locis exempli cauſa, oda 28 lib. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ, Oſſibus, & capiti inhumato particulam dare*, &c. Idem Satyra 6. lib 2 *ſi veneror ſtultus nihil horum*, &c. ad quæ videre licet, quæ notauimus. PALLAM] ſubintellig. tu mihi abſtuliſti. NIHIL EQVIDEM PAVEO, NISI VNVM] nulla res me pauere facit niſi vna. PALLA PALLOREM INCVTIT] *παρήχησις*: & ex ea locus quaſi palla pallorem afferat: ſed hoc ſignificat pallæ, quam ſcit ſe abſtuliſſe, mentionem ſibi pallorem incutere. AVT TV NE CL. ME COMES. PR.] id eſt, at tu committere non debebas, vt clam me & ſine me comeſſes prandium. ſic loquimur, cùm ei inſultamus, qui dat eandem, aut dedit ſuæ culpæ pœnas, ſimúlque culpam ab eo contractam & commiſſam, propter quam plectitur, commemoramus. ſic Virgil. lib. 8 Æneidos, *at tu dictis Albane, maneres.* Sic Marcus Tullius epiſt. 1. libro 1. ad Atticum, *hoc totum [illegible] curabo vt habeas, & quoniam te [illegible] ſcripta, tum res mea delectant, iiſdem ex libris perſpicies, & quæ geſſerim, & quæ dixerim, aut ne popoſciſſes.* Idem pro Flacco. *Sed concedo id quoque: placuit oppidum: regio delectauit, emiſſes.* Idem libro 3. de Natur deorum. *In hominum vitiis ais eſſe culpam. Eam dediſſes hominibus rationem, qua vitia, culpámque excluderet.* PERGE IN VIRVM] perge tu mulier in virum. ſubintell. maledicta ingerere. NVTAT, NE LOQVAR] nutu mihi ſignificat ne loquar NEQVE NICTO] id eſt, neque oculis ſignifico. ſuprà in Aſinaria. *Nec illa vlli homini nutet, nictet, annuat.* quem locum profert Nonius in verbis *nutare* & *nictare*. Conſulendus & Feſtus in verbo *nictare*. EQVIDEM AD PHRYGIONEM CENSEO.] equidem cenſeo vt ad Phrygionem redeas. REFER] ad vxorem tuam. RESPONSANT?] ferociter, & contumaciter reſpondent? Horatius tranſlatè vſurpauit Satyra 7. libro ſecundo, *Reſponſare Cupiditi & contem-*

*contemnere honores Fortis*, &c. & epiſt. 1. libro 1. *An qui fortuna te reſponſare ſuperbæ Liberum, & erectum præſens hortatur, & aptat?* NVGAS AGIS] nugas loqueris, nugaris, ſuprà in Aulular. *non ego nunc nugas ago*. POTIN' VT MIHI MOLESTVS NE SIS?] poteſne facere, vt mihi moleſtus non ſis? NON TE APPELLO] non te alloquor, non te nomino, non tecum verba facio. AVFER MANVM] Menæchmus vxorem ſuam leniter contrectabat, & demulcebat. at illa ferociter, & iracundè manũ eius remouet, ac repellit. SIC DATVR] ſermo caſtigantis, & pœnas ſumentis, aut pœnas ſumtas eſſe gaudentis. ſic ſuprà eadem ſcena. PROPERATO ABSENTE ME COM. PR.] Ironia eſt. aliàs, audeto ſine me properè comeſſe prandium. Proinde ac ſi dicat, poſthac, ſi ſapies, cùm videas te taleis facti dare pœnas, quòd me abſente prandium comediſti, non audebis eãdem culpam committere. nam quantumuis ſtulti, damnis, & pœnis, ſapiunt. POST ANTE AEDEIS CVM CORONA, &c.] cohærent hæc cum ſuperiore verſu. Et eſt hic quoque ironia, hoc modo, pòſt. hoc eſt, poſteaquam abſente me. prandium comeſſe properaris, audeto me pro foribus cum corona ex floribus cõcinnata, ebrius deridere: vt feciſti, quorum nunc factorum das pœnas meritas. vel ſic, pòſt, cùm taleis pœnas tui facti dederis: tum ante ædeis me, vt lubebit, cum corona derideto ebrius: quaſi dicat, te tam inſipientem fore non puta, vt facias. nam hæ pœnæ, quibus nũc plecteris, te à talibus auſis reuocabunt, retrahent, ac deterrebunt. INTRO RETVLI PED.] intuli pedem. CVM CORONA FLOREA.] cum corona ex floribus connexis, concinnata. CVM NEGABAS MIHI ESSE SAN. CINC.] ſuprà, *non tibi ſanum'ſt adoleſcens, ſinciput, vt intellego* Errabat autem Peniculus. nam is, quem cum corona viderat, & cum quo locutus erat, Menæchmus Soſicles erat, nõ hic quicum nunc loquitur, & quem ſua vxor obiurgat. QVIN VT DVDVM DIVORTI ABS TE, RED. NVNC D. D.] immo verò, poſteaquam dudum abs te digreſſus ſum, nunc denique, ſeu nunc tandem reuertor domum. NON MIHI CENSEBAS ESSE, &c.] non mihi facultatem eſſe putabas tui vlſciſcendi? non me putabas habere quo pacto te vlciſcerer? POL HAVD ROGEM TE, SI SCIAM] ſic ſæpè loquitur, vt ſuprà eadem fab. non regem, ſi nouerim. O HOMINEM MALVM VT DISSIMVLAT!] ò hominem malitioſum, quàm diſſimulat! vel quo pacto diſſimulat! quàm confidenter, & impudenter diſſimulat! ſuprà, eadem ſcena, *ſcit: ſed diſſimulat malus*. OMNIA HERCLE EGO EDICTAVI] omnia hercle ego tuæ vxori narraui, ſeu expoſui. PROFITERI] palàm fateri. ATQVE ADES] animo, ſubintell. *ades* autem, imperatiui modi eſt, præſentis temporis verbi, *adſum*. PALLA SVRREPTA'ST TIBI] legendum videtur quibuſdam, *Palla ſurrepta'ſt mihi?* hoc primum. deinde huius lectionis ſentẽtia, & ratio, explicanda eſt. Poſtremò, recepta examinãda. Dico igitur huius lectionis, quã ſecuti ſumus, hanc eſſe rationem, ac ſentẽtiam. Dixerat Menæchmi ſurrepti vxor, *Palla mihi'ſt domi ſurrepta*. Menæchmus vxorem illudens, & omni ratione furtũ à ſe factum inficiari ſtudens, denique quid vxor dicat, ſe intelligere diſſimulans, vxoris verba iterans, quærit ab vxore, an palla ſibi ſurrepta, hoc modo, *Palla ſurrepta eſt mihi?* Quę ſequũtur proximo verſu, hanc coniecturam confirmant, Viden' vt te ſceleſtus captat? huic ſurrepta eſt, non tibi. id eſt, videſne, ô mulier, quo pacto ſceleſtus iſte te captat? hoc eſt, quomodo te captioſo, & fallaci, & ambiguo ſermone capere conetur, quaſi dixeris pallã non tibi ſed ei eſſe ſurreptam, Atqui, ô Menæchme, palla huic mulieri, vxori tuæ ſurrepta eſt, nõ tibi. Alij qui lectionẽ receptã retinẽt, in quibus ego ſum, in magnas & moleſtas ſe anguſtias compingunt, ac redigunt: & parum ſic explicant, *Palla ſurrepta eſt tibi?* id eſt, diciſne, vxor, pallam à te eſſe ſurreptã? quam explicationẽ prorſus improbo partim ſic, diciſne, pallam pro te, & ad vſum tuum eſſe ſurreptam? quarũ explicationem vtraque cùm propemodum ineptã, neque ſatis cum iis, quæ deinceps ſequuntur cohærentem, aut conſentientem ſentẽtiam, continere videatur, neque tamen vlla talis ſcripturæ explicatio, melior reperiri queat, ſatis magno, inquiunt illi, argumento eſt receptam ſcripturam, eſſe ſuſpectam, & fortaſſis adulterinam. Verumtamen ego nihil mutandum cenſeo, & duarum poſteriorum explicationum, ſecundam primæ longè antepono, quod mox oſtendam. VIDEN' VTI SCELESTVS TE CAPTAT?] videſne mulier, vt ſceleſtus te captet, verbis capere conetur? *ſceleſtus*, poſitum κατὰ χρηστικῶς, pro improbo. nam propriè ſceleſtus eum ſignificat, vel qui impius eſt, ſiue in deos, ſiue in patriam, ſiue in parenteis, eóſve, qui nobis parentum loco eſſe debent, vel qui manus habet ſanguine inquinatas. hoc eſt, qui liberum hominem interemit: quem etiam impurum Latini appellant. Fortaſſis autem hic legendum eſt, *Viden' vt te ſceleſtus captat*: nam libri omnes, quos quidem viderim, habent, *Viden' vti ſceleſtus captat?* ſine pronomine, *te*: quod tamen vel ſubintelligendum eſt, vel reponendum vt à Plauto poſitum HVIC SVRREPTA'ST NON TIBI] ſi legamus ſuprà, *palla ſurrepta'ſt mihi?* hæc ſic erunt explicãda: huic mulieri vxori tuæ ſurrepta eſt palla, non tibi. ſin receptã tueamur, quod tutius eſt, hæc ſic explicabimus: huic vicinæ meretrici. Erotio, non tibi, hoc eſt, in huius Erotij, non in tuũ vſum, ô mulier, palla ſurrepta eſt. NAM PROFECTO TIBI SVRR. SI ESSET] nam ſi palla tibi, i. in vſum tuũ à viro tuo ſurrepta eſſet, ô mulier, ſalua nũc eſſet. nunc autem in vſum huius meretricis Erotii, ſurrepta eſt ſi quis probabit alteram lectionem: hic locus ſic erit explicandus. Nam, ſi palla, ô Menæchme, tibi ſurrepta, hoc eſt, abs te clàm ablata, & ab vxore recuperata eſſet: ſalua nunc eſſet. Videtur hic verſus, vt ingenuè fateor, lectionem vulgatam, ac receptam confirmare: illam autem alteram, in qua *mihi*, pro, *tibi*, ſubſtituitur, contra omnium librorum auctoritatem, coarguere, ac refellere. NIHIL MIHI TECVM EST] nil mihi negotij tecũ eſt, Penicule, inquit Menæchmus, ego te nõ appello ſed vxorẽ. ego nõ tecum loquor, ſed cum vxore. MENAECHMVS QVIDAM] virum ſuum ſignificat. Nam quamuis duo Menæchmi ſint, tamen nullum alium Menæchmum, præter virum ſuum nouit, hoc quidem tempore. ET EGO] ſubintell. te arguo. VIN' AFFERRI NOCT. QVAE TV, TVIVS Q. &c.] alludit ad noctuæ vocem, ſeu cantum, tu, tu, ſeu tou, tou nam vocalis, u. ſic olim à Romanis proferebatur, & ſic proferri debet, cùm longa eſt, ſecus, ſi breuis, nam tum vt ὑψιλὸν, Græcorum proferẽda eſt: vt in fuga, ſuper cuminum, maximus, optumus, lacruma, & lacrumo, obſtupeo, recupero, diſſupo, & ſimilibus. quin in nonnullis omnibus etiam ſi longa eſt, tamen, vt y. pronuntiandam arbitror: exempli cauſa, in *mus*, quoniam perſpicuè ducit originem, à Græco μῦς. NON DEDISSE] me ſubint. ſed nónne hic peierat Menæchmus? quod non temerè faciebant veteres illi. Itaque fortaſſis habet aliquam in his verbis latebram, in qua deliteſcat, ne ſe periurio obſtringat: Licétne dicere, eum idcirco non peierare, quia in animo habet pallam ab Erotio repetere, & ad vxorem referre. IMMO H. VERO NOS NON F. D.] immò verò per Herculem nos edu-

ramus, nos falſum dicere. SED SIC VTEND. D.] ſic, cum geſtu aliquo hic pronuntiandum, vt & alibi in ſimilibus locis admonuimus. EGO DOMVM?] ſubintell. nunquam introibo? QVID MIHI FVTVRVM'ST QVI T. V. O. D.?] quid mihi pretij, aut mercedis perſoluetur, qui tibi viri tui furtum indicaui? CVM VIRO, CVM VX. DII VOS P.] id eſt, & virum, & vxorem dij vos perdant. ME PLANE EXCIDISSE, &c.] me planè eiectum eſſe, &c. mihi omnem cibi ſpem ex hac familia petendi præciſam eſſe intelligo. MALE MIHI VXOR SESE F.] hæc ab vxore degreſſus, loquitur Menæchmus. CVM EXCL. F.] lego, *cùm excludis foris.* vt ſuprà: *paraſito excluſo foris.* QVO INTROMITTAR] quo introducar, &c. intromitti, ſeu introduci, & excludi, inter ſe opponuntur. Sic Marcus Tullius libro 3. Accuſ. *hic ſolus introducitur: ceteri ſæpè ſingulisſimi homines excluduntur.* SI TIBI DISP. P.] apoſtrophe ad vxorem abſentem. ECQVID HIC EST IANITOR?] id eſt, numquid ad has foreis eſt ianitor? al. ecquis hic eſt ianitor? hoc eſt, num aliquis hic eſt ianitor?

## EROTIVM, MENAECHMVS ſurreptus.

Er. *Qui's hîc me quærit?* Me. *ſibi inimicus magis, quàm ætati tuæ.*
Er. *Mi Menæchme, cur ante ædeis adſtas? ſequere intrò.* M. *mane.*
*Scin' quid eſt, quòd ego ad te venio?* Er. *ſcio, vt tibi ex me ſit volup.*
Me. *Immò ædepol pallam illam amabo te, quam tibi dudum dedi,*
*Mihi eam redde. vxor reſciuit rem omnem, vt facta eſt, ordine.*
*Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quàm voles.*
Er. *Tibi dedi equidem illam, ad Phrygionem vt ferres paulò prius:*
*Et illud ſpinther, vt ad aurificem ferres, vt fieret nouum.*
Me. *Mihi vt tu dederis pallam, & ſpinther? nunquam factum reperies.*
*Nam ego quidem poſtquàm illam dudum tibi dedi, atque abij ad forum,*
*Nunc redeo: nunc te poſt illa video.* Er. *video quam rem agis.*
*Quia commiſi, vt me defrudes, ad eam rem affectas viam.*
Me. *Neque ædepol te defraudandi cauſa poſco, quin tibi*
*Dico vxorem reſciuiſſe.* Er. *nec te vltrò oraui, vt dares.*
*Tute vltrò ad me detuliſti, dediſti eam dono mihi.*
*Eandem nunc repoſcis, patiar, tibi habe, aufer, vtere*
*Vel tu, vel tua vxor, vel etiam in oculos compingite.*
*Tu huc, poſt hunc diem, pedem intrò non feres, ne fruſtra ſis,*
*Quando tu me bene merentem, tibi habes deſpicatui.*
*Niſi feres argentum, fruſtra me ductare non potes.*
*Aliam poſthac inuenito, quam tu habeas fruſtratui.*
Me. *Nimis iracundè hercle, tandem heus tu, tibi dico, mane,*
*Redi.* Er. *etiámne adſtas? etiam audes mea reuerti gratia?*
Me. *Abijt intrò, occluſit ædeis. nunc ego ſum excluſiſſimus,*
*Neque domi, neque apud amicam mihi iam quicquam creditur.*
*Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciendum cenſeant.*

QVAM AETATI TVAE] id eſt, quam tibi. VOLVP.] voluptas ſuprà in Aſinar. extrem. *Hic ſenex ſi quid clam vxorem ſuo animo fecit volup.* &c. Conſule Nonium. VT FACTA EST] quo pacto facta ſit. TIBI DEDI EQVIDEM ILLAM, &c.] hoc loco nouus error exoritur ex geminorum Menæchmorum ſimilitudine, quæ tanta eſt, vt internoſci non poſſint. VT FIERET NOVVM] vt renouetur. NVNC TE POST ILLA VIDEO] id eſt, nunc primùm poſteaquam pallam tibi dedi atque abs te diſceſſi, te video. QVIA COMMISI, VT DEFRVDES, &c.] quia mea ſtultitia, & credulitate nimia factū eſt, vt me defraudare poſſis, me defraudare cogitas. *Defrudes* autem habent etiam noſtri libri veteres: & verò ita loquebantur antiqui. ſuprà in Aſinaria, *Tun' ego defrudem, cui ipſi nihil eſt in manu, Niſi quid tu porrò vxorem defrudaueris?* dicebant tamen & *defraudare.* Conſule Nonium. AD EAM REM AFFECTAS V.] ad me defrudandam conſilium, & ſtudium tuum confers. affectare viam, etiam in Aulular. vſurpauit, *vt me deponat vino eam afflictat viam.* ad quem locum plura. NEC TE VLTRO ORAVI VT D.] non ego prior te oraui, vt mihi pallam dares, ſed tu non rogatus, eam ad me detuliſti. VEL ETIAM IN OCVLOS C.] vel etiam in oculos conijcite, ac defigite. ſtomachosè dicuntur hæc à meretrice, quæ putat ſe huic Menæchmo pallam & ſpinther, vt is reconcinnenda curaret, dediſſe, cum alteri Menæchmo eius fratri germano, & gemino dederit. Cum autem videatur eos monere, vt diligentiſſimè pallam cuſtodiant. nam qui in oculis, ſeu intra oculos, quibus nihil carius eſt, ſeruanda ſunt cariſſima ſunt, neceſſe

eſt: tamen

eſt; tamen quia oculi nihil alienum intrà ſe ferre poſſunt, non pallæ cuſtodiam eis ſuadere, ſed dolorem, & cæcitatem optare, ac precari videtur. Præterea non dicit, *in oculis cuſtodite*, quod viſum eſſet ἀφελῶς dictum, ſed *in oculos compingite*: quod non niſi inimico, ac maleuolo animo dictum intelligi poteſt. Nam compingere in oculos, ſic dictum vt compingere in carcerem. ſuprà in Amphitr. princ. *Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint?* PEDEM INTRÒ NON FERES] non introibis. NE FRVSTRI SIES] ne te fruſtrere, ne erres. ſuprà in Bacchid. *Quid? illam meretricémne cenſes eſſe?* NI. *quippini.* CH. *fruſtra es.* Horat. Sat. 3. lib. 2 *ò bone, ne te Fruſtrere, inſani & tu, ſtultique propè omnes.* &c. Plaut. Rud. *Ego daturus tibi nihil ſum, ne tu fruſtra ſis.* TIBI HABES DESPICATVI] ſic dictum, tibi habes deſpicatui, vt tibi habes ludibrio. FRVSTRA ME DVCTARE NON POTES] vel fruſtra me ductare non potes, dixit, pro fruſtra me lactare non potes: promiſſis inanibus me inducere non potes. vel me ductare, poſuit, pro me ducere, vt ex meo concubitu, & complexu voluptatem capias, atque animo tuo morem geras. Sic enim dicimus, ductare ſcortum, *fruſtra* autem, id eſt ſine nummis, & mercede. QVAM TV HAB. FR.] quam tu fruſtreris, ſeu decipias, atque illudas. OCCLVSIT AEDEIS] clauſit ædeis, obdito peſſulo, obſerauit ædeis. ſuprà in Moſtellaria, *Clauim cedò, atque abi intrò, atque occlude oſtium.* EXCLVSISSIMVS] ſuperlatiuum fecit ex participio, excluſus. Sic Marc. Tull. in orat. pro Cæcina dixit, *armatiſſimi ibi ſed prölnde valebit, quaſi armatiſſimi fuerint, ſi reperientur, ita paratì fuiſſe, vt vim vitæ aut corpori potuerint afferre.* Sic noſter Plautus dixit, ipſiſſimus, oculciſſimus & ſimil. quæ ſuis locis obſeruabuntur. ET CONSVLAM HANC REM AMICOS, &c.] conſulam de hac re amicos. &c.

## MENAECHMVS Soſicles, MVLIER.

*Nimis ſtultè dudum feci, cùm marſupium,*
*Meſſenioni cum argnto concredidi,*
*Immerſit aliquò ſeſe credo in ganeum.*
Mu. *Prouiſam quàm mox vir meus redeat domum.*
*Sed eccum video. ſalua ſum, pallam refert.*
Me. *Demiror vbi nunc ambulet Meſſenio.*
Mu. *Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret,*
*Non te pudet prodire in conſpectum meum,*
*Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu?* Me. *quid eſt?*
*Quæ res agitat te mulier?* Mu. *etiamne impudens*
*Mutire vnum verbum audes, aut mecum loqui?*
Me. *Quid tandem admiſi in te, vt loqui non audeam?*
Mu. *Rogas me? ô hominis impudentem audaciam!*
Me. *Non tu ſcis mulier, Hecubam quapropter canem*
*Gray eſſe prædicabant?* Mu. *non equidem ſcio.*
Me. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.*
*Omnia mala ingerebat, quenquem adſpexerat:*
*Itaque adeò iure cœpta appellari eſt can s.*
Mu. *Non iſtæc ego flagitia poſſum perpeti.*
*Nam me meam ætatem viduam eſſe mauelim,*
*Quàm iſtæc flagitia tua pati, quæ tu facis.*
Me. *Quid id ad me, t te nuptam poſſis perpeti,*
*An ſis abitura à tuo viro? an mos eſt ita hìc.*
*Peregrino vt aduenienti narrent fabulas?*
Mu. *Quas fabulas? non, inquam, patiar præter hac,*
*Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.*
Me. *Mea quidem hercle cauſſa vidua victita*
*Vel vſque dum regnum obtinebit Iuppiter.*
Mu. *At mihi negabas dudum ſurripuiſſe te,*
*Nunc eandem ante oculos attines. num te pudet?*
ME *Heu, hercle mulier multum & audax & mala es,*
*Tun' tibi hanc ſurreptam dicere audes, quam mihi*
*Dedit alia mulier, vt concinnandam darem?*
Mu. *Na iſtuc mecaſtor iam patrem arceſſam meum,*

*Atque enarrabo tua flagitia, quæ facis.*
*R, Decio, quære meu'n patrem, tecum ſimul*
*Vt veniat ad me. ita rem mihi eſſe dicito,*
*Iam ego aperiam iſtæc tua flagitia.* ME. *ſanan' es?*
*Quæ mea flagitia?* MU. *cùm pallam atque aurum meum*
*Domo ſuppilas vxori tuæ, & tuæ*
*Degeris amicæ. ſatin' hoc rectè fabulor?*

Me. *Quæſo hercle mulier ſi ſcis monſtra quid bibam,*
*Tuam qui poßim perpeti petulantiam?*
*Quem tute hominem eſſe me arbitrare, neſcio.*
*Ego te ſimitu noui cum Parthaone.*

Mu. *Si me derides, at pol illum non poſes,*
*Patrem meum, qui huc aduenit, quin reſpicis?*
*Nouiſtin' tu illum?* Me. *noui cum Calcha ſimul*
*Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.*

Mu. *Negas nouiſſe me? negas patrem meum?*

Me. *Idem hercle dicam, ſi auum vis adducere.*

Mu. *Æcaſtor pariter hoc atque alias res ſoles.*

CVM MARSVPIVM MESSENIONI CVM ARG. CONCR.] vt alibi dixit, ibi, *obdiuit marſupium Huic iſtuc quod habes.* MEN. *atque adepol tu me monuiſti probè. Accipe. iam hoc ſcibo vtrùm hæc me mage amet, an marſupium.* IMMERSIT ALIQVÒ SESE, &c.] ſeſe penitus coniecit in ganeum aliquod: tralatio eſt. ſic ſuprà, *quando contionem mediam me immerſi miſer. Ganeum* autem inquit Feſtus, locum abditum, & veluti ſub terra dixerunt, Terentius in Adelph. *Vbi illum quæram? credo abductum in ganeum Aliquò.* &c. Donatus, *Veteres ganeum meretricum tabernam dixerunt, ἀπὸ τῆς γᾶς τυτέςι, τῆς γῆς, quòd ea ſint in terra ſiue ſub terra, non, vt cœnacula, ſuprà.* Conſule & Nonium. PROVISAM QVAM MOX, &c.] foras egreſſa viſam ſeu porrò viſam, &c. Terent Andr. *Proniſo quid agat Pamphilus.* SED ECCVM VIDEO] nouus error hic vxori Menæchmi ſurrepti obiicitur, cum ſe putat virum ſuum videre, quæ fratrem eius videt, cum palla, quam ſimiliter errans Erotium ei dederat, vt eam reconcinnãdam curaret. ATQVE HOMINEM ACCIPIAM QVIBVS D. M.] atque hominem acriter obiurgabo, & ma e jictis inſequar. ſic ferè Cicero libro 1. Accuſ. ibi. *Iſte qui aliquanto plus cogitaſſet malè accipi Verbis Rabonium.* FLAGITIVM HOMINIS, &c.] ſuprà eadem fab. *Flagitium hominis ſubdole, ac minimi pretij?* MVTIRE VNVM VERBVM, &c.] mutire, & mu facere, quod muti ſolent. ſuprà in Curcul. *Non mutit cardo: eſt lepidus.* In Moſtell. *Intus caue mutire quenquam ſiueris.* NON TV SCIS, MVLIER, HECVBAM QVA PROPTER CANEM, &c.] Hecubam, velut canem, Græci lapidibus inſectati ſunt, quia maledicta in vniuerſum Græcorum exercitum aſſiduè ingerebat. Nonnulli etiam eam in canem verſam eſſe tradiderunt. Iuuenal. Satyr. 10 de Priamo, *Exitus ille vtrumque hominis. ſed torua canino Latrauit rictu quæ poſt hunc vixerat vxor.* M. Tull. Tuſc. quæſt. 3. *Hecubam autem propter animi acerbitatem quandam, & rabiem, fingi in canem eſſe conuerſam.* OMNIA MALA INGEREBAT, QVENQVEM ADSPEXER.] omnia maledicta in Græcos cõgerebat quemcumque adſpexerat. MEAM AETATEM.] quandiu viuam. AN MOS EST ITA HIC, &c.] an mos talis eſt Epidamni, vt peregrino aduenienti narrent res inaneis, & quæ nihil ad eius rem attinent? PRAETER HAC] præterea amplius. Idem in Rudent. *ſi præterhac Vnum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput*: QVAM TVOS MORES PERF.] ſubintell. *potius*, ſic apud Græcos ſubintelligitur interdum μᾶλλον. Homer. Ιλ. α. βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι. MEA QVIDEM HERCLE CAVSA, &c.] id eſt, tu verò, quod quidem ad me attinet, æternum vidua viue. mea cauſa, ἐμοῦ ἕνεκα. ſic ſuprà in Epid. *Dum ſine me quæras, quæras mea cauſa vel medio in mari.* VEL VSQVE DVM REGNVM OBTINEBIT IVP.] vel eò vſque dum regnabit Iupiter: hoc eſt, æternum. ANTE OCVLOS] meos ſubintell. ATTINES] tenes, retines. ſuprà, eadem fabula, *ita me attinuit: ita me detinuit.* DECIO] puerum Decionem vocat, eúmque ad patrem mittit, vt illum arceſſat. ITA REM MIHI ESSE DICITO] Ita negotium meum poſtulare dicito, vt veniat. Eo loco rem meam eſſe dicito, vt opus ſit eum nunc ad me venire. ſic ſuprà in Bacchid. *iam facite in biclinio Cum amica ſua vterque accubitum eatis, ita negotium eſt.* SVPPILAS VX.] ſuffuraris vxori. ſuppilare, inquit Nonius, eſt inuolare, vel rapere, à pilorum raptu, vnde & furtum paſſi, compilati dicuntur. Plautus Trucul. *Hæc non video fieri ſuffuror ſuppilo, de præda prædam capio.* cetera exempla legito apud Nonium. Sed credibilius eſt, hæc verba, cõpilare, ſuppilare, vnius eſſe originis: & à Græca voce φιλήτης, & mutata adſpirata in tenuem, πιλήτης, quæ furem ſignificat, eſſe nata: quod & *Simeoni* Boſio videbatur. ET TVAS DEGERIS AMICAE] & ad tuam amicam defers, ſic infrà ſcena prox. *Mea ornamenta iam ad meretrices degerit.* SATIN' HOC RECTE FABVLOR?] ſatiſne hoc loquor? MONSTRA, QVID BIBAM, TVAM QVI POSS. PERP. PETVL.] monſtra, ſeu doce, quod me dic. mentum bibam, quo tuam maledicentiam perferre poſſim. tralatio, ſeu potiùs allegoria à medicis, & pharmacopolis, qui dant medicamẽta quædam quibus quis epotis, aut venenum impune ſumere poteſt, aut iam ſumtũ tolerare atque adeo ſuperare SIMITV] ſimul in Mercat. *fratres ſimitu ire ageenda ſunt, ſi tum vnqam ceceperis.* CVM PARTHAONE.]

Parthaon.

Parthaon, pater Oenei, Ætoliæ regis, Deianiræ patris. QVIN RESPICIS?] cur non retro aſpicis. NOVI CVM CALCHA SIMVL] noui cum Calchante ſimul, profert hunc locum Priſcian. lib. 6. his verbis, *in as autem terminantia genitiuum Græcum, o, in, i, mutata faciunt Latinum genitiuum, vt κάλχας, κάλχαντος, hic Calchas, Calchantis, quamuis hic Calchas, huius Calcha antiquiſsimi declinabãt.* Plaut. in Menæch. *Noui ſim' tu illũ?* &c. hactenus Priſc. Eadẽ ratione ex his nominibus Græcis ſchema, tis, chlamys, dis, lãpas, dis, fecerunt Latini nomina Latina, & inflexerũt Latinè, ſchema, mæ, am. chlamyda, dæ, dæ, am. lampada, dæ, dæ, dam.

## SENEX, MVLIER, MENÆCHMVS Soſicles.

*VTatas mea'ſt, & vt huic vſus facto eſt,*
*Gradum proferam, progredi properabo.*
*Sed id quàm facile ſit mihi haud ſum falſus.*
*Nam pernicitas deſerit, conſitus ſum*
*Senectute, onuſtum gero corpus, vires*
*Reliquere. Vt ætas, mala merx eſt ergo!*
*Nam res plurimas peßimas, cùm aduenit, affert.*
*Quas ſi autumem omnes, nimis longus ſermo ſit,*
*Sed hæc res mihi in pectore & corde cura eſt.*
*Quidnam hoc ſit negotij, quòd filia ſic*
*Repentè expetit, ad ſeſe, me, vt irem,*
*Nec, quid id ſit mihi certius facit,*
*Quid velit, quídue arceſſat.*
*Verùm propemodum iam ſcio, quid ſiet rei.*
*Credo cum viro litigium natum eſſe aliquod.*
*Ita iſtæ ſolent, quæ viros ſubſeruire*
*Sibi poſtulant, dote fretæ, feroces.*
*Et illi quoque haud abſtinent ſæpe culpa.*
*Verum eſt modus tamen, quoad pati vxorem oportet.*
*Nec pol filia vnquam patrem arceßit ad ſe,*
*Niſi aut commißi, aut iurgij eſt cauſſa.*
*Sed quicquid id eſt, iam ſciam, atque eccam eam ipſam*
*Ante ædes, & eius triſtem virum video.*
*Id eſt quod ſuſpicabar.*
*Appellabo hanc, ibo aduorſum.* Mu. *ſalue multum mi pater.*
Se. *Salua ſis. ſaluane? aduenio, ſed cur arceßi iubes?*
*Quid tu triſtis es? quid ille autem abs te iratus diſtitit?*
*Neſcio quid vos velitati eſtis inter vos duos.*
*Loquere, vter meruiſtis culpam, paucis, non longos logos.*
Mu. *Nuſquam equidem quicquam deliqui, hoc primùm te abſoluo pater.*
*Verùm viuere hîc non poſſum, neque durare vllo modo.*
*Proin tu me hinc abducas.* Se. *quid iſtuc autem eſt?* Mu. *ludibrio pater*
*Habeor.* Se. *vnde?* Mu. *ab illo quoi me mandauiſti, meo viro.*
Se. *Ecce autem litigium, quoties edixi tandem tibi,*
*Vt caueres, neuter ad me iretis cum quærimonia?*
Mu. *Qui ego iſtuc, mi pater, cauere poſſum?* Se. *méne interrogas?*
*Niſi non vis. quoties monſtraui tibi, viro vt morem geras?*
*Quid ille faciat, ne id obſerues? quò eat? quid rerum gerat?*
Mu. *At enim ille hinc amat meretricem ex proximo.* Se. *ſanè ſapit.*
*Ob iſtanc induſtriam, etiam faxo amabit amplius.*

Mu. *Atque ibi potat.* Se. *tuan' quidem illa cauſſa potabit minus,*
*Siue illic, alibi libebit? quæ hæc, malùm, impudentia eſt?*
*Vna opera prohibere ad cenam ne promittat, poſtules.*
*Neque quemquam accipiat alienum apud te. ſeruiren' tibi*
*Poſtulas viros? dare vna opera penſum poſtules,*
*Inter ancillas ſedere iubeas, lanam carpere.*
Mu. *Non equidem mihi te aduocatum pater adduxi, ſed viro.*
*Hinc ſtas, illinc cauſſam dicis.* Se. *ſi ille quid deliquerit*
*Multo tanto illum accuſabo, quàm te accuſaui, amplius.*
*Quando te auratam & veſtitam bene habet: ancillas, penum,*
*Rectè præbet, melius ſanam, eſt, mulier, mentem ſumere.*
Mu. *At ille ſuppilat mihi aurum, & pallam ex arcis: modò*
*Me deſpoliat, mea ornamenta iam ad meretrices degerit.*
Se. *Malè facit, ſi iſtuc facit: ſi non facit, tu malè facis,*
*Quæ inſontem inſimules.* Mu. *quin etiam nunc habet pallam pater,*
*Et ſpinter, quod ad hanc detulerat, nunc quia reſciui, refert.*
Se. *Iam ego ex hoc vti factum eſt ſcibo: ibo ad hominem, atque alloquar.*
*Dic mihi iſtuc Menachme, quod vos diſſertatis, vt ſciam.*
*Quid tu triſtis es? quid illam autem iratam abs te deſtituis?*
Me. *Quiſquis es, quidquid tibi nomen eſt ſenex, ſummum Iouem,*
*Deóſque deteſtor.* Se. *qua de re, aut cui rei, rerum omnium?*
Me. *Me neque iſti malè feciſſe mulieri, quæ me arguit*
*Hanc domo abs ſe ſurripuiſſe, atque abſtuliſſe deierat.*
*Si ego intra ædeis huius vnquam, vbi habitat, penetraui pedem,*
*Omnium hominum exopto vt fiam miſerorum miſerrimus.*
Se. *Sanúſne es, qui iſtuc exoptes, aut neges te vnquam pedem*
*In eas ædes intuliſſe, vbi habitas, inſaniſſime?*
Me. *Tun' ſenex ais habitare me hic in illiſce ædibus?*
Se. *Tu negas?* Me. *nego hercle verò* Mu *nimio hæc impudenter negas,*
*Niſi quo nocte hac emigraſti.* Se. *concede huc filia.*
*Quid tu ais? num hinc emigraſti?* Me. *quem in locum, aut rem, obſecro?*
Se. *Non ædepol ſcio.* Mu. *profectò ludit te hic, non tute tenes?*
Se. *Iam verò Menachme ſatis iocatus es, nunc hanc rem age.*
Me. *Quæſo quid mihi tecum eſt? vnde, aut quis homo tu es? quid feci ego*
*Tibi, aut adeò iſti mihi moleſta eſt quoquo modo?*
Mu. *Viden' tu illi oculos virere? vt viridis exoritur color*
*Ex temporibus atque fronte, vt oculi ſcintillant, vide.*
*Quid mihi melius eſt, quàm, quando illi me inſanire prædicant,*
*Ego me aſſimulem inſanire, vt illos à me abſterream?*
Mu. *Vt pandiculans oſcitatur? quid nunc faciam mi pater?*
Se. *Concede huc mea nata ab iſtoc quàm potes longiſſimè.*
Me. *Euoe, Euie Bromie, quo me in ſyluam venatum vocas?*
*Audio, ſed non abire poſſum ab his regionibus.*
*Ita me illa ab læua rabioſa fœmina obſeruat canis.*
*Poſt autem illic hircus alius, ſæpe ætate in ſua*
*Perdidit ciuem innocentem falſo teſtimonio.*
Se. *Væ capiti tuo.* Me. *ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,*
*Vt ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.*

Mu. *Perij, mi pater, minatur mihi oculos excurere.*
Me. *Hei mihi, inſanire me aiunt, vltrò cùm ipſi inſaniunt.*
Se. *Filia.* MU. *hem quid eſt? quid agimus?* Se. *quid ſi ego huc ſeruos citè?*
*Ibo, abducam, qui hunc hinc tollant, & domi deuinciant,*
*Priuſquam turbarum quid faciat.* Me. *amplius enimuerò niſi*
*Occupo aliquod mihi conſilium, hi domum me ad ſe auferent.*
*Pugnis me vetas in huius ore quicquam parcere?*
*Ni iam ex meis oculis abſcedat in malam magnam crucem,*
*Faciam quod iubes, Apollo.* Se. *fuge domum quantum potes,*
*Ne hic te obtundat.* MU. *fugio: amabo, obſerua iſtunc mi pater,*
*Ne quò hinc abeat. ſumne ego mulier miſera, quæ illhæc audio?*
Me. *Haud malè illhanc amoui: nunc hunc ego impuriſſimum,*
*Barbatum, tremulum, Titanum, Cycno prognatum patre,*
*Ita mihi imperas, vt ego huius membra atque oſſa, atque artus*
*Comminuam illo ſcipione, quem ipſe habet.* Se. *dabitur malum,*
*Me quidem ſi attigeris, aut propius ad me acceſſeris.*
Me. *Faciam quod iubes. ſecurim capiam ancipitem, atque hunc ſenem*
*Exoſſabo, dein dedolabo aſſulatim viſcera.*
Se. *Enimuerò illud præcauendum eſt, atque accurandum mihi,*
*Sanè ego illum metuo, vt minatur nequid malè faxit mihi.*
Me. *Multa mihi imperas Apollo: nunc equos iunctos iubes*
*Capere me indomitos, feroces, atque currum inſcendere,*
*Vt ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.*
*Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, iam ſtimulum in manu'ſt.*
*Agite equi, facitote ſonitus vngularum appareant*
*Curſu celeri. facite in flexu ſit pedum pernicitas.*
Se. *Mihin' tu equis iunctis minare?* ME. *ecce Apollo denuò*
*Me iubes facere impetum in eum qui ſtat, atque occidere.*
*Sed quis hic eſt, qui me capillo hinc de curru deripit?*
*Imperium tuum demutat, atque edictum Apollinis?*
Se. *Heu, hercle morbum acrem ac durum: di, voſtram fidem,*
*Vel hic, qui inſanit quàm valuit paulo prius?*
*Ei derepentè tantus morbus incidit.*
*Ibo atque arceſſam medicum iam, quantum pote'ſt.*

VT AETAS MEA'ST] qualis mea ætas eſt: pro mea ætate: prout ætas mea eſt: quę mala eſt. ſcilicet. ET VT HVIC VSVS FACTO EST] & vt huic, meæ ætati, facto opus eſt: vt huic ætati me facere expedit, &c. al. & vt huic, filiæ meæ, quæ me arceſſit. GRADVM PROF. PROGREDI PROPER.] Virg. lib. 4 Æneid. *illa gradum ſtudio celerabat anili.* HAVD SVM FALSVS] haud me fallit. NAM PERNICITAS DESERIT] pedum celeritas me deficit. CONSITVS SVM SENECTVTE] tralatio eſt ab agris ſemine aliquo conſitis, vt frumento, hordeo, faba. ſic Lucretius tranſlatè dixit libro 2. *Sol etiam ſummo de vertice diſſupat omnia Ardorem in partem, & lumine conſerit arua.* & Catull. in carm. de Thetidis, & Pelei nupt. *Ipſe autem cæca mentis caligine Theſeus conſitus,* &c. Virg. lib. 2. Georg. *quo Iſmara Baccho Conſerere, atque olea magnum veſtire Taburnum.* M. Tull. lib. 2 de Nat. deorum, *Indus, qui eſt omnium fluminum maximus, non aqua ſolùm agros lætificat, & mitigat, ſed eos etiam conſerit.* Profert totum hunc locum Nonius, in *ſemum,* atque adeò in initio totius operis. ONVSTVM CORPVS] onuſtum annis, ſcilicet, duo ſunt hæc onera, nam & corpus hic ſenex gerit: & corporis onus, ſenectutē, ſiue annos. ſic in Mercat. *quin tu eicis? SY. Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt, quod fero.* DOR. *Quid oneris?* SY. *annos octoginta quattuor.* M. Tull. in Catone maiore, princip. *ſenectus cæteriſque ſenibus ſic odioſa eſt, vt onus ſe Ætna grauius dicant ſuſtinere.* Idem ibid. *Annos ſeptuaginta natus (tot enim vixit) Ennius, ita ferebat duo, quæ maxima putantur onera, paupertatem, & ſenectutem, vt eis penè delectari videretur.* VT AETAS MALA MERX EST ERGO!] Ergo quàm mala merx eſt, ætas? Profert hunc locum Ennius, vt diximus, docens, veteres ætatem malam dixiſſe ſenectutem. Sic Accius in Amph. *An mala ætate mauis malè mulcari exemplis omnibus?* NAM RES PLVRIMAS, PESS. CVM ADVEN. AFF.] ſic Cæcilius apud M. Tull. in Catone maiore. *Ædepol ſenectus*

*ſi nil quidquam aliud viti Apportes tecum, quum aduenis: unum id ſat eſt, Quòd diu viuendo, multa quæ non vult videt* QVAS SI AVTVMEM OMN.] Quas ſi omneis commemorem, &c. QVÒD FILIA SIC REPENTE EXPETIT AD SESE ME VT IREM] id eſt, quòd filia ſic repentè expetit me ad ſeſe ire. vel ſic repentè expetit, vt ego ad ſeſe irem. Sermo eſt ex duobus generibus confuſus. POSTVLANT] ἀξιοῦσι. æquum arbitrantur. DOTE FRETAE, FEROCES] dote fretæ, & dote feroces, id eſt claræ, & ſuperbæ, poſtulant viros ſibi ſubſeruire. Hoc habent ferè omnes mulieres dotatæ, vt viris imperare velint: & viri qui in vxore ducenda ſequuntur & ſpectant dotem, hoc ferè aſſequuntur, vt vxoribus ſuis ſeruire & parêre cogantur. ſupra in Aſinar. *Argentum accepi: dote imperium vendidi.* ad quem verſum hac de re plura. ET ILLI QVOQ. H. ABST.] Et viri quoque interdum peccant. VERVM EST MODVS TAMEN QVOD PATI VX. &c.] veruntamen modus eſt aliquis certus, intra quem vxorem viri mores oportet pati. *Eſt modus in rebus*, inquit ille, *ſunt certi denique fines*, &c. COMMISSI] peccati. SALVAEN'?] res? ſubintell. ſic apud T. Liuium lib. 1 Annal. *quærentique viro ſatin' ſalua? minimè, inquit. quid enim ſalui eſt mulieri, amiſſa pudicitia?* Idem lib. 6. *confuſam eam ex recenti morſu animi cùm pater fortè vidiſſet, percunctatus, ſatin' ſalua? auertentem cauſam doloris, quippe nec ſatis iam aduerſus ſororem, nec admodum in virum honorificam elicuit, comiter ſciſcitando, vt fateretur eam eſſe cauſam doloris, quòd iuncta impari eſſet*, &c. Idem libro 10. *vix enim ſalute mutua reddita, cùm obuiam egreſſus eſſet: ſatin' ſalua, inquit, L. Volumni? Vt ſeſe in Samnio res habent? quæ te cauſa, vt prouincia tua excederes, induxit?* Alij putant *ſalue* hîc eſſe aduerbium, & ſine diphthongo ſcribendum. Et item apud Tit. Liuium & in ſimilibus locis. QVID ILLE AVTEM ABS TE IRATVS DISTITIT?] quamobrem ille iratus, abs te longè remotus eſt, & longè abceſſit? Sic autem legendum *diſtitit*, inquam, à verbo diſto: non deſtitit à verbo deſiſto, quod hic locum habere non poteſt. NESCIO QVID VOS VELITATI ESTIS INTER VOS DVOS] profert hunc verſum Nonius in voce *velitatio*, quam docet ille ſignificare leuem contentionem, dictam à congreſſione velitum. Sunt autem velites, milites expediti, & leuiter armati: quod nomen ipſum indicat ſunt enim ſic dicti, quaſi volites. Hoc igitur ſignificat ſenex filiam ſuam & Menæchmum Soſiclem, quē putat eſſe filiæ ſuæ virum, vt & filia ipſa, leuiter inter ſe propter aliquam ſibi incognitam cauſam, verbis contendiſſe, & concertaſſe. VTER MERVISTIS CVLP.] vter veſtrûm culpam commeruiſtis. NON LONGOS LOGOS] non longas verborum ambages, *longos logos*, [illegible]. ſubintelligendum autem eſt, verbum aliquod facias, aut aliud tale. HOC PRIMVM TE ABSOLVO, PATER] primùm, quantum ad hoc, ego te nihil moror. NEQVE DVRARE &c.] οὐδὲ καρτερεῖν, &c. ſuprà in Amphitr. *Durare nequeo in ædibus*, &c. VNDE] à quo? ſic ſæpè alias. QVOI ME MANDAVISTI] qui collocat filiam ſuam in matrimonio. mandare & committere viro filiam, dicitur à Latinis. Ser. Sulpitius ad Cicer. lib. 4. epiſt. *Licitum eſt tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares.* Terent. And. *Quid Chremes, qui denegarat ſe commiſſurum mihi gnatam ſuam vxorem? id mutauit*, &c. Ne quis autem hoc miretur, nemo cuiquam negotium ſuum curandum mandat, niſi cui fidem habet. Itaque eius cui mandat fidei negotium ſuum committere dicitur à Latinis: ita vt mandare alicui negotium & committere, idem valeant. Quòd ſi pater rectè dicitur filiam ſuam genero committere, quomodo Terent. & Seruius Sulp. loquuntur: rectè quoque dicetur filiam ſuam viro, hoc eſt, genero ſuo mandare, vt hîc loquitur Plaut. neque obſtat, quòd mandatum debet eſſe gratuitum: pater autem qui filiam ſuam collocat, dat dotem genero: quæ videtur incedere tanquam merces. Dico enim, primùm nonnullos viros domum ducere vxores indotatas: deinde dotem, neque mercedem eſſe, neque mercedis gratia dari, ſed vt vir vxoris iugum quod ſubiit & onus matrimonij ſibi à patre & ſocero impoſitum, faciliùs tolerare queat. Poſtremò merces non ſolet dari ab eo qui opus faciendum locauit niſi opere perfecto. at datur genero à ſocero, ſtatim vt contractæ ſunt nuptiæ, etiam antequàm vir vxorem domum ducat. NISI NON VIS] cauere iſtuc non potes, quia non vis. nihil eſt quod tibi obſtet, quominus iſtud caueas? niſi quod non vis. cauere iſtuc potes, niſi non vis, id eſt, ſi modò velis. QVOTIES MONSTRAVI TIBI, VIRO VT MOREM GERAS?] quoties præcepi tibi, vt te viro morigeram præbeas? HINC AMAT MERETRICEM EX PROXIMO.] ſic ſolet Plautus, primo loco ponit genus, aut id, quòd latius patet. deinde quod eſt contractius, Meretricem amat, inquit, hinc, id eſt, ex hoc loco, deinde ſubiungit quiddam illuſtrius, ex proximo. SANE SAPIT.] ſapit, qui animo ſuo morem gerit, & qui ſibi facit bene, & qui iucundè viuit. ſententia popularis, & multitudini plauſibilis. ſic Horat. oda xi. libro 1. *ſapias: vina liques, & ſpatio breui ſpem longam reſeces.* OB ISTANC INDVSTRIAM, FAXO &c.] quia iſtam induſtriam & diligentiam adhibes in obſeruādo viro, quid rerum gerat, fecero, vt magis amet. QVAE HAEC, MALVM, IMP.?] ſtomachosè pronuntiandum, quæ hæc tua, malùm, impudentia eſt? malùm, aduerbium eſt, animi indignationem & ſtomachum declarans. VNA OPERA PROHIBERE, &c.] eádem opera, qua prohibere poſtulas, ne vir tuus potet alibi, quàm domi poſſis æquum eſſe exiſtimare, prohibere, ne cuiquam à quo vocatus ſit ad cenam promittat. NEVE QVEMQVAM ACCIP. ALIEN.] néve cuiquam alieno det cenam domi. DARE VNA OPERA PENSVM POSTVL.] eadem opera debeas ſeu poſſis poſtulare, hoc eſt, æquum eſſe cenſere, dare penſum viro: hoc eſt dare colum, & lanam. penſum, lana eſt colui circundata, vel quòd è colu ſuſpenſum eſſet, vel quòd penderetur, vt, quanti ponderis eſſet, ſciri poſſet. Virg. Georg. 1. *Nocturna quidem carpentes penſa puellæ* &c. Idem lib. 4. *Carmine quo capta dum fuſis mollia penſa, Deuoluunt, iterum maternas impulit aureis, Victus Ariſtæi*, &c. Catullus de Pelei & Thetidis nuptiis, *Læua colum molli lana retinebat amictam.* LANAM CARPERE] Varro lib. 6. de lingua Latina profert hunc locum: ſed legit *lanam carere.* Sic enim ille in Menæchmis Plauti, *Inter ancillas ſedere iubeas lanam carere.* Idem eſt hoc verbum in Coſmetria Næuij, *Carere à carendo, quòd eam tum pungant, ac deducunt, vt careat ſpurcitia. ex quo tum carminari dicitur lana, cùm caret eo, quod in ea eſt nequam.* Ne quis autem putet verba Varronis eſſe mendoſa, & apud eum legēdum eſſe *capere*, vt in exemplarib. Plautinis omnibus legitur, ſciendum eſt, hoc *carere* eſſe à caro, is, it. Caro autem à verbo Græco κείρω, ortum eſt, quod valet tondeo. Dicũt tamen Græci etiam ξαίνειν. ADVOCATVM] ſup. in Amph. *Blepharo, quæſo vt aduocatus mihi adſis, neue abeas.* &c. ad quem locum quid ſit aduocatus, diximus. HINC ISTAS ILLINC CAVSAM D.] à me & à mea parte ſtas, pro illo cauſā dicis. à me aduocatus es. vt mihi ſtudeas, meámque cauſam adiuues, & tamen pro illo dicis. SI ILLE QVID DELIQVERIT, MVLTO

TANTO

TANTO.&c.] ſi quid ille peccarit, multo amplius, & tanto amplius illum accuſabo, quàm te accuſaui, AVRATAM] auro ornatam. MELIVS, SANVM EST, MVLIER, MENTEM SVMERE] ordo eſt, meliùs eſt, mulier, ſanam mentem ſumere. AT ILLE SVPPILAT MIHI AVRVM &c.] at ille mihi aurum ſuffuratur, &c. vt hic verſus ſuis numeris cōſtet in prouocabulo *ille*, alterum l. exteritur, vt *at ille* ſit tribrachus, ſeu trochæus: & in voce *aurum*, *m*, non eliditur. DEGERIT] defert, vt ſuprà eadem fab. *cùm pallam atque aurum meum Domo ſuppilas vxori tua, & tua degeris amica* SCIBO] ſciam DISSERTATIS] diſputatis, altercamini. OBSTITVIS?] ſolam relinquis? deſeris? QVIDQVID TIBI NOMEN EST] quodcunque tibi nomen ſit. DETESTOR] valde teſtor. QVA DE RE, AVT CVI REI RERVM OMN.] qua de re, aut ad quam rem ex rebus omnibus ita Iouem teſtaris? hæc interponuntur ſene Menæchmum aduenam interpellante. ME NEQVE ISTI MALEFECISSE. &c.] hæc pendent ex ſuperioribus illis *Iouem, Deóſque deteſtor*. QVAE ME ARGVIT HANC DOMO SVRRIPVISSE] quæ arguit me hanc pallam, quam fero tibi ſurripuiſſe, & quæ deierat me abſtuliſſe. PENETRAVI PEDEM] intuli pedem, &c. ſic ſuprà eadem fab. *Neque huc vnquam poſtquàm natus ſum, intra portam penetraui pedem.* NIMIO HAEC IMP. NEGAS, NISI QVO, &c] valde hæc impudenter negas, niſi forte nocte hac ſuperiore hinc alias ædeis emigraſti. proinde quaſi dicat, vſque ad hodiernum diē ſemper in his ædibus habitaſti, poſtquam ego tibi nupſi. Sed videtur legendum, *nimium hæc impudenter negas* &c NVNC HINC EMIGRASTI?] Alloquitur ſenex Menæchmum aduenam, quem generum ſuū eſſe putat, ſimilitudine formæ deceptus, vt vxor, & paraſitus Erotium. Sic autem legendum, vt edidimus, *num hi. emigraſti?* non vt habent omnes libri vulgati *non hinc emigraſti?* NVNC HANC REM AGE] nunc ades animo, & age, quæ ſunt in manibus: attende animum ad id negotium, quod agimus, & in quo verſamur, neque aliud age. QVAE MIHI MOLESTA'ST QVOQVO MODO] id eſt, quæ moleſta eſt omnibus modis? VIDEN' TV ILLI OCVLOS VIRERE?] ſi legimus *virere*, vt habent etiam noſtri libri manuſcripti intelligemus oculos præ ira luridos, & pallidos eſſe factos: quod primò adſpectu parùm probabile videtur. Nam iratorum oculi non virent, aut pallent, ſed rubent potiùs, & ardent, & flammei ſunt, vel Homero teſte, qui multorum teſtiū inſtar eſt. Sic ille Ἰλιάδ. α. μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην. hoc eſt, illi autem immenſus præcordia ſpiritus atra impleuit, ſimul ex oculis flamma exiſtit ardens. Quare melius fortaſſe ſcribatur, *oculos viere*, hoc eſt, oculos flecti, ac diſtorqueri quod notat Camerarius. Verumtamen *oculos virere*, integriorem atque adeò planè veram, & ſinceram lectionem eſſe arbitror. Nam vt flamma dicitur virere, quæ eſt acris, & valida. vt apud Horat. oda. 17. epod. *Virens in Ætna flamma*, & econtrà, quæ languet, marceſcere. & langueſcere, quod Græci dicunt μαραίνεσθαι. μαλερὸν πῦρ. dixit Appollonius lib. 13. Argon. Sic & hominis inſani oculi non ineptè dicuntur à Plauto virere, hoc eſt, flammæ virentis inſtar ardere, & flagrare, & vt continuò loquitur *ſcintillare*. Quòd ſi hæc huius ſcripturæ ratio non placebit, redibimus ad priorem, vt oculos virere intelligamus, luridos fieri propter mentis perturbationē ſcilicet. cuius maximè ſunt indices oculi, cuiuſque vim maximè ſentiunt oculi. Porrò hanc ſcripturam, præter alia argumenta, id quod deinceps ſequitur, *Vt viridis exoritur color ex temporibus*, &c. VT VIRIDIS EXORITVR COLOR, &c.] viridis color, id eſt luridus, luteus, pallidus. OCVLI SCINTILLANT] ignis ſcintillas emittere videntur. Sic Apollonius lib 1. ἀργον. De Telamone irato, ἦ, καὶ ἐς Ἀγνιάδην Τῖφυν θόρε. τὼ δέ οἱ ὄσσε Ὄστλιγξιν μαλεροῖο πυρὸς ἐνδάλλετο. id eſt, dixit & in Tiphin, Agniadam irruit. oculi autem eius ſcintillis ignis erant ſimiles Sic Virg. lib. 12. de Turno, *His agitur furiis, totoque loquentis ab ore, Scintillæ abſiſtunt oculis, micat acribus ignis.* VI PANDICVLANS OSCITATVR?] Feſtus, *pandiculari*, inquit, *qui toto corpore oſcitantes extenduntur, eò quod pandi fiunt*, oſcitari autem, ſeu oſcitare, eſt, vel ob negligentiam & incuriam, vel ob laſſitudinem, vel ob ſomnolentiam, vel ob aliquam corporis infirmitatem, os aperire. EVOE, EVIE, BROMIE &c.] ſimulat hic Menæchmus aduena ſe inſanire, ſiue furere, & bacchari. Itaque voces, & vocabula, quibus vtebantur bacchantes, vſurpat. εὐοῖ, interiectio eſt, ὀργιαστικὸν, euoë. Euius, & bromius, bacchi ſunt nomina. ITA ME ILLA AB LAEVA, RABIOSA FAEM. OBS. C.] ita me illa rabioſa fœmina, & rabioſa canis, ab læua parte obſeruat, ne poſſim abire. ſignificat autem Menæchmus aduena, vxorem fratris ſui, ſibi adhuc ignotam. ILLIC HIRCVS ALIVS] ille hircus alius qui, &c. ſignificat ſenem mulieris patrem, quem hircum dicit, tanquam ſenem olidum, fœtidum, & putidum. VT EGO ILLI OCVLOS, &c.] illi mulieri. OCVLOS EXVRAM LAMPADIB. ARD.] maleficis, & ſontibus oculos exurebant tædis ardentibus, & inſani, furioſíque homines ſomniabant & dormientes, & vigilantes, ſe perterreri furiarum tædis ardentibus. QVID SI EGO HVC SERVOS CITO.] quid ſi ego huc ſeruos voco. ] AMPLIVS ENIMVERO NISI OCCVPO &c.] Enimuerò niſi mihi aliquod melius conſilium antè capio, hinc domum tanquam inſanum, ſublimem tollent. Hæc autem loquitur Menæchmus ſumiſſiore voce, vt ſpectatores ſoli audiant. PVGNIS ME VETAS IN HVIVS, &c.] hęc nunc clara voce loquitur, vt illos terreat, & Apollinem alloquitur. Vetáſne, ô Apollo, me quidquam meis pugnis in huius mulieris ore parcere. Ego vero tibi parebo, neque pugnis meis parcā, ſed illam pugnis cōtundam, & comminuam. TITANVM, CYCNO PROGN. P.] profert hunc locum Priſcianus libro 6 vbi docet, in multis inueniri à gemino Græco Latinum factum nominatiuum, vt ἐλέφας, ἐλέφαντος, hic elephans, elephantis, & hic elephātus, elephāti, à genitiuo Græco ἐλέφαντος: ſimiliter hic abacus, huius abaci, à genitiuo græco ἄβακος. Arabs, arabos: arabs, arabis: & arabus, arabi: Titan, Titanos: hic Titanus, huius Titani. Plautus in Menæchmis. *Barbatum, tremulum, Titanum*, &c. Titanes autē, ſeu Titani Iouem cęlo detrudere conati ſunt. Iam verò Cycno prognatum patre dicit, propterea quòd cano capite eſſet. Plures autem Cycni feruntur: Vnus, Martis filius, quem Hercules occidit: alter Neptuni. tertius, Ligurum rex, Phaëtontis propinquus. Nonnulli hic, *Cælo prognatum patre*, legi volunt, propiùs ad fabulę hiſtoriam accedentes. Ego tamen nihil muto. Ordo autem eſt hic, Nunc ita mihi imperas, vt hūc ego impuriſſimū, & vt huius mēbra atque oſſa, atq. artua cōminuā illo ſcipione, &c. Licet etiā ſic explicare, Nunc ego hunc impuriſſimū, ſubintell. *amouebo, Barbarū*, &c Ita mihi imperas, ô Apollo, vt ego huius oſſa, &c ATQ. ARTVA] artus dixerūt veteres in quarta inflexione, & artua, in ſecūda, teſte Nonio in voce *artus*, vbi hunc locū profert. DABITVR MALVM] ſubintell. tibi. ANCIPITEM] ἀμφήκη, ἀμφίθηκτον, ἀμφίστομον: vtrinq; ſecantem. EXOSSABO] oſſibus priuabo. ſuprà in Amphitruone,

*Mirum, niſi hic me, quaſi murænam, exoſſare cogitat.* DE DOLABO ASSVS, VISO. ] id eſt, minuam minutatim viſcera. profert hunc locum Nonius in voce *aſſulatim*. Idem Plautus in Captiuis, *Priuſquam pulſando aſſulatim foribus exitium dabo.* Aſſulæ propriè ſunt fragmenta, à marmoriis incædendo marmore diſſipata, & diſiecta, & eadem ratione omnia, quæ dum quippiam frangitur, aut minuitur, aut deteritur, in longitudinem magis, quàm latitudinem diſſiliunt. VT MINATVR ] quomodo minatur. vt ego eius minas audio. FAXIT ] fecerit. EQVOS IVNCT. ] *equos iunctos* dixit, vt ſecernat ab ephippiatis qui ſingulares currunt, aut gradiuntur, & ſinguli à ſingulis abſeſſoribus regûtur, neque currum trahunt quos κέλητας Græci vocant. ſic iunctos leones dixit Virg. lib. 3 Æneid. *Et iuncti currum dominæ ſubiere leones.* & iunctos equos lib. 2. *cum prima in prælia iunctos Conſcendebat equos.* INDOMITVS ] nouos & intractatos à domitoribus non eruditos. quodammodo fero. FEROCEIS. ] θυμώδεις animi plenos. Virgilius lib. 4. Aeneid. *Stat ſonipes ac fræna ferox ſpumantia mãdit.* LEONEM GETVLVM ] Horat. oda 23. lib. I *Atqui non ego te, tigris vt aſpera, Getulúſue leo, frangere perſequor.* Virg. lib. 5. Aeneid. *Sic fatus, tergum Getuli immane leonis Dat habere, villis onerosum,* &c. ſenem ſignificat. OLENTEM ] oleiuũ, fœtidũ. ſuprà non longè, cũ hircum dixit. Iam quod ad leonis halitum attinet, Plinius hoc ſcribit lib. 12 cap. 4. *Anima leonis virus graue: vrſi peſtilens.* EDENTVLVM ] dentibus carentẽ, νωδόν. ſuprà in Caſina, *Propter operam illam hirci improbi atque edentuli.* IAM STIMVLVM IN MANV EST ] Iam ſtimulus mihi in manu eſt, quo equos ad currendum incitem. ſtimulum autem dixerunt veteres, in maſculino genere, & in neutro. FACITOTE SONITVS VNGVL. APPAR. ] facitote ſonitus vngularum audiantur, *appareant*, tranſlatè dictum. ſonitus enim non cernuntur, aut apparent, ſed audiũtur. Virg. lib. 3. Georg. *& ſolido grauiter ſonat vngula cornu.* Idem lib. 8. Aeneid. *Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.* FACITE IN FLEXV SIT PEDVM PERNIC. ] facite vt in flexione pedum inſit pernicitas. *in flexu* lego, diuiſim, vt ſint duæ voces, alij *inflexu*, coniunctim, vt ſit vna vox. quam ſcripturam minus probo. ſi quis tamen à me diſſentiet, (quod, me neque hic, neque alibi reclamaturo, aut repugnaturo, faciat licet,) ſic poterit explicari, facite vt pedes veſtri ſint celeres, inflexi. id eſt flexi, ſeu flexione pedum. QVI STAT. ] qui reſtat, neque hinc abſceſſit. HINC DE CVRRV DERIPIT? ] de curru deorſum rapit, deturbat? *hinc de curru* autem, dixit more ſuo. ſolet enim ponere genus primùm, deinde ſpeciem. IMPERIVM TVM DEMVTAT, ATQ. &c. ] qui imperium tum prohibet ſeu impedit, & edictum tuum? Demutare, idem valet, quod mutare vel aliquanto plus eſt, quàm mutare, vt deamare plus eſt, quàm amare. Idem in Milite, *Numquid videtur demutare, atque vti ego dixi eſſe vobis dudum hunc mœchum militem?* ab iis autem diſſentio, qui hic *demutat*, legendum exiſtimant. ACREM ] vehementem, grauem. *quod eſt.* DII VOSTRAM FIDEM ] ſubintell. imploro. VEL HIC QVI INSANIT, QVAM VALVIT ] et am hic qui inſanus eſt, quàm ſanus fuit paulò antè? valere, & inſanire opponuntur hic inter ſe, vt apud Græcos ὑγιαίνειν, & μαίνεσθαι. ſic infrà proxima ſcena, *qui me vi cogunt, vt validus inſaniam.* QVANTVM POTEST ] quàm citiſſimè fieri poteſt.

## MENAECHMVS. SENEX. iidem.

*Iam ne iſti abierunt, quæſo, ex conſpectu meo,*
*Qui me vi cogunt, vt validus inſaniam?*
*Quid ceſſo abire ad nauem, dum ſaluo licet?*
*Voſque omnes, quæſo, ſi ſenex reuenerit.*
*Neque me indicetis, qua platea aufugerim.*
Se. *Lumbi ſedendo, oculique ſpectando dolent,*
*Manendo medicum, dum ſe ex opere recipiat.*
*Odioſus tandem vix ab ægrotis venit.*
*Ait ſe obligaſſe crus fractum Æſculapio,*
*Apollini autem brachium: nunc cogito,*
*Vtrùm me dicam ducere medicum an fabrum.*
*Atque eccum incedit, mouet formicinum gradum.*

QVI ME VI COGVNT, VT VALID. INS. ] qui me vi cogunt, validum inſanire? validum autem interpretor, *ſanum*, vt ſuprà ſcena ſuperiore, in extr. MANENDO MEDICVM, DVM SE, &c. ] exſpectando medicum donec ſe ex opere, in quo verſatur medicina, domum ſe recipiat. Medicinam veterum etiam chirurgiam continuiſſe, eoſdemque fuiſſe olim morborum medicos, & vulnerum, quos chirurgos appellamus conſtat. præterea hoc quoque cõſtat medendi artem, quam ἰατρικὴν appellant Græci, eſſe artem ποιητικὴν, hoc eſt in effectione occupatam non πρακτικὴν, hoc eſt in actione verſantem. AIT SE OBLIG. CRVS FR. AESC. ] facit hunc medicum Plautus, vt ferè ſunt, arrogantem. & glorioſum. Itaque affingit ei orationẽ iactationis, & inſolentiæ intolerãdæ plenã. gloriatur enim ſe ipſis medicinæ inuentoribus diis, medicinam feciſſe: quo quid arrogantius excogitari poteſt? Obligare vulnus autem, & obligare partem aliquã corporis malè affectam, aut læſam dicunt Latini. Marcus Tullius Tuſc. quæſt. 2. *At verò ille exercitatus, & vetus, ob eámque rem fortior, medicum modò requirens, à quo obligetur, O Patrocle, inquit,* &c. ibidem, *Abiiciens Patroclus ore do, vt colloces in cubili, vt vulnus obliges ſi quidem homo eſſet.* Dicunt etiam deligare: & ita ferè ſemper Celſus, vt lib 7. cap. 19. *Deligatur autem vulnus omne, quod ex his cauſis factum eſt.* Idem li. 8. cap. 10. *Deligatum verò membrum in diem tertium continendum eſt.* eod. cap. vbi loquitur de brachij fracti curatione, *Deligari autem brachium debet paruum pollice ad pectus inclinato.* AN FABRVM ] qui ſe fracta membra, tanquam ædificia, ſarcire, ac reſtituere glorietur. MOVET FORMI-

FORMICINVM GRADVM] incedit formicarum in morem, quarum gradus eſt minutiſſimus, ac ſpiſſiſſimus: atque idcirco tardus. nam qui properant, gradum amplificant, atque extendunt: qui tardiùs incedunt verò, pedes ſtruunt, & ſpiſſis gradibus procedunt.

## MEDICVS SENEX.

Me. *QVid eſſe morbi dixeras? narra ſenex,*
*Num laruatus eſt ille, aut cerritus? fac ſciam.*
*Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?*
Se. *Quin ea te cauſſa duco, vt id dicas mihi,*
*Atque illum vt ſanum facias. Me. perfacile id quidem eſt*
*Sanum futurum, mea ego id promitto fide.*
Se. *Magna cum cura ego illum curari volo.*
Me. *Quin ſuſpirabo plus ſexcenties in die.*
*Ita ego illum cura magna curabo tibi.*
*Atque eccum ipſum hominem. obſeruemus, quam rem gerat.*

NVM LARVATVS EST ILLE, AVT CERRITVS?] Laruati, inquit Feſtus, furioſi, & mente moti quaſi laruis exterriti. Idem, Cerritus, id eſt furioſus. Nonius, Cerriti & laruati malè ſani: aut Cereris, ira & laruarum incurſatione animo vexati. Plautus Amphitr. *Laruatus, edepol hominem miſerum medicum quaritat*: Licet etiam dicere: eos Cerritos dici, qui à Cerere irata, inſani facti ſunt. Nam Ceres, Apollo, Diana, Bacchus, irati, mentes eorum, quibus irati ſunt commouent, & perturbant. Idem faciunt interdum & Nymphæ: ex quo νυμφόληπτοι à Græcis dicti, quos Lymphatos appellant Latini. ſuprà in Amphit. *quæſo quin tu iſthanc iubes pro cerrita circumferri?* Iam verò Cerritus gemino r. ſcribendum eſſe docuimus in commentar. Horat. ad Sat. 3. lib. 2. ibi. *Cerritus fuit an commota crimine mentis Abſolues hominem?* VETERNVS] Veternus eſt quem Græci lethargum vocant: in qua ineſt macror: & pœnæ inexpugnabilis dormiendi neceſſitas. Cuius morbi curationem tradit Celſus lib. 3 cap. 20. Feſtus, veternoſus, inquit, dicitur qui breui premitur ſomno. Veternum, Horatius funeſtum appellat, epiſt. 8. lib. 1. *Cur me funeſto properent arcere veterno.* Virg. grauem. lib. 1 Georg. *Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno.* Catullus, ſtolidum, carmine ad Coloniam. *Et ſi poſſet ſtolidum repentè excitare veternum.* AN AQVA INTERCVS TEN.] aqua intercus, ſeu aqua inter cutem, ὕδρωψ à Græcis appellatur? cuius tres ſpecies à Cornelio Celſo numerantur lib. 3. cap. 21. SANVM FACIAS] ſanes vt loquitur & M. Tull. Philip. 2 ibi, *Medico tria millia iugerum quaſi te ſanaſſet: rhetori duo, quaſi diſertum facere potuiſſet.* MEA ID PROMITTO FIDE] in me recipio, meam fidem obligare non recuſo. CVRARI] ex hoc verbo, quod & Βοηθεῖν interdum ſignificat, hoc eſt, ad ægrum aliquem morbo leuandum aut ſeruandum, ſtudium ſuum conferre: quod eſt medici munus: atque hoc modo ſenex accipit: interdum cura aliqua ſollicitari, quomodo medicus ſe accipere oſtendit, vt iam diximus. vel dic potius ambiguum ineſſe in voce, *cura*: quæ vox & angorem animi, ſollicitudinémque anxiam ſignificat: & ſtudium, ac diligentiam. QVIN SVSPIRABO PLVS SEXCENTIES IN DIE] Quin, vt intelligas, me magna cura generum tuum curaturum. ego ſuſpiria altè petam plus ſexcenta in die. Iocus eſt, vt dixi, ex ambiguo verbo *curare*, ſeu potiùs ex ambiguo nomine, *cura*: quod ſenex pro ſtudio, induſtria, ac diligentia vſurpauit: medicus pro ſollicitudine animi tabifica atque anxia accipit. quod declarat eius reſponſio, *Quin ſuſpirabo*, &c. nam qui graui aliqua cura vrgentur atque anguntur, crebrò ſuſpirant. ſuprà de puella amante, in Ciſtell. *hoc ſis vide. Vt petiuit ſuſpirium altè?* Horat. oda 11. epod. *In quis amantem & languor & ſilentium arguit, & latere petitur imo ſpiritus*: Catull. in carmine de Pelei & Thetidis nupt. *Qualibus inſe ſamis (?) iactaſti mente puellam, Fluctibus, in flaua ſæpe hoſpite ſuſpirantem?* Sic autem edendum curaui. *Quin ſuſpirabo plus ſexcenties in die* quomodo ſine dubio legendum eſt. Nam vulgata lectio, *Quin ſuſpirabo plus ſexcentos dies*, ferri non poteſt, cùm verſus vna ſyllaba claudicet. Neque me fugit quoſdam ſic emendare conatos eſſe, *Quin ſuſpirabo plus quàm ſexcentos dies* ſed inanem operam ſumſerunt. Nam primùm particulam, *quàm* de ſuo addiderunt. deinde quid ſibi vult *Quin ſuſpirabo plus quàm ſexcentos dies?* quid hac ſententia abſurdius? Nam, cùm hic medicus promiſerit ac promittat, ſe Menæchmum diligenter curaturum idque ſeni perſuadere velit hoc verſu, *Quin ſuſpirabo*, &c. quam ei ſpem promiſſi faciendi affert, cùm dicit ſe ſuſpiraturum dies ſexcentos in eo curando? Sane perexiguam, aut certè valde longam. nam, ſi ſexcenti dies propemodum biennio ſunt æquales. & tamen non antè ſexcentos dies ſanabitur Menæchmus, quemadmodum hæc verba ſignificant: vt valdè initiò fugiendum fuit ſeni talem medicum arceſſere ita nunc cognita eius inſcientia, quam ille ipſe profitetur valde cauendum eſt, ne ſuum ægrum ei committat, in quo curando ſe biennium ferè conſumturum eſſe fateatur: cùm vt medici facere conſueuerunt, & maximè, vt hic debuit, quem Plautus arrogantem deſcribit. conſentaneum potiùs fuerit, eum promittere ſe paucis horis aut ſaltem paucis diebus facturum vt Menæchmus conualeſcat. Infrà quidem non longe admodum videtur polliceri ſe intra dies xx. eum ſanum facturum, ibi *Elleborum potabis faxo aliquos hos viginti dies.* Neminem igitur quantumuis tardum atq. hebetem eſſe arbitror, qui non intelligat hanc ſcripturam nullo modo ferri poſſe. Quod ſi hæc vulgata inepta eſt, nihilo magis connexa huic loco poteſt ea quam Camerarius reſtituit, *Quin ſuſpirabo plus ſexcentos in dies.* Eandem enim atque vulgata, ſententiam continet. Reſtat nunc vt noſtram ſcripturam confirmemus, quamuis ſua ſponte firma ſit, & ſuis ipſa viribus nitatur. Nam primùm habet inſignem & Plauto vſitatam hyperbolen, deinde ſententia eſt cum loco Plautino conſentanea. deinde non ſignificat, aut morbum longum, aut ſanitatis reſtitutionem tardam futuram: quo vitio laborat ſcriptura vulgata, & Camerariana. Poſtremo ſic loquitur

& alii boni ſcriptores, vt & ipſe Plaut. in Mil. Glo. *Ibi erat bilibris aqualis hic propter cados. Ea ſæpè decies completur plenè die.* M. Tull. in orat. pro Roſc. Amer. *qui in Sallentinis, aut in Brutiis habitant, vnde vix ter in anno audire nuntium poſſunt.* Idem libr. 5. de Finibus ſub extr. *At hoc in eo M. Craſſo, quem ſemel ait in vita riſiſſe Lucilius, non contigit, vt ea re minus ἀγέλαςος diceretur.* Idem proœmio actionis primæ in Verr. *Semel ait ſe in vita pertimuiſſe: tum cùm primùm à me reus factus ſit, quòd cùm è prouincia recens eſſet,* &c. Catullus ad Furium. *Nec toto decies cacas in anno. Atque id durius eſt faba, & lapillis.* Mart. lib. 8. in Clytum. *Vt poſcas, Clyte, munus, exigáſque, Vno naſceris octies in anno.* ibid. in extr. *ſemélque naſci Vno iam tibi non ſat eſt in anno.* Virg. in Palæm. *Biſque die numerant ambo pecus.* Hor. oda 12. epod. *Inachiam ter nocte potes, mihi ſemper ad vnum Mollis opus.* Tit. Liu. lib. 28. Annal. *& fretum ipſum Euripi non ſepties die ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat: ſed temerè.* &c. Pompon. Mela libro 2. cap. 7. *Euripum vocant rapidum mare, & alterno curſu ſepties die, ac ſepties nocte, fluctibus inuicem verſis, adeò immodicè fluens, vt ventos etiam, ac plenis velis nauigia fruſtretur.* Iam quod ad verſum, & eius numeros attinet, nihil numeroſius fieri poteſt. nam ſiue legamus, vt edendum curaui, *Quin ſuſpirabo plus ſexcenties in die*: ſiue, *Quin ſuſpirabo ſexcenties die*, ſine præpoſitione, *in*: ſuis numeris ac pedibus conſtabit verſus. ſi priore modo: *ſexcenties* erit trium ſyllabarum, per συνίζησιν ſin poſteriore: erit quattuor ſyllabarum, neque vlla fiet συνίζησις. Vtroque autem modo locutos eſſe veteres, & ſexcenties in die ſuſpirabo, & ſexcenties die ſuſpirabo, declarant exempla ſuprà commemorata. Malim tamen præpoſitionem, *in*, retineri, propterea quòd eam reperi in noſtris libris manuſcriptis.

## MENAECHMVS ſurreptus, SENEX, MEDICVS.

*Aedepol, næ hic dies peruorſus, atque aduorſus mihi obtigit.*
*Quæ me clàm ratus ſum facere, ea omnia fecit palàm*
*Paraſitus qui me compleuit flagitii & formidinis,*
*Meus Vlyſſes, ſuo qui regi tant.. m conciuit mali.*
*Quem ego hominem, ſi quidem vi.. o, vita deuoluam ſua.*
*Sed ego ſtultus ſum, qui illius eſſe dico, quæ mea eſt.*
*Meo cibo & ſumtu educatus eſt, anima priuabo virum.*
*Condignè autem hæc meretrix fecit, vt mos eſt meretricibus*
*Quia rogo pallam, vt referatur rurſum ad vxorem meam,*
*Mihi ſe ait dediſſe: heu ædepol, næ ego homo viuo miſer.*
Sen. *Audin' quæ loquitur?* Med *ſe miſerum prædicat.* Se. *adeas velim.*
Med. *Saluus ſis Menæchme. quæſo cur apertas brachium?*
*Non tu ſcis, quantum iſti morbo nunc tute facias mali.*
Me. *Quin tu te ſ.. ſpendis?* Med. *ecquid ſentis?* Me. *quid ni ſentiam?*
Med. *Non poteſt hæc res ellebori iugere obtinerier.*
*Sed quid ais Menæchme?* Me. *quid vis?* Med. *dic mihi hoc quod te rogo.*
*Album, an atrum vinum potas?* Me. *quin tu is in malam crucem?*
Se. *Iam hercle occeptat inſanire primulum.* Me. *quin tu interrogas,*
*Purpureum panem, an Puniceum ſoleam ego eſſe, an luteum?*
*Soleámne eſſe aueis ſquammoſas, piſceis pennatos?* Se. *papæ.*
*Audin' tu, vt deliramenta loquitur? quid ceſſas dare*
*Potionis aliquid, priuſquam percipit inſania?*
Med. *Mane modò. etiam percontabor.* Sen. *aliam occipis fabulam.*
Med. *Dic mihi hoc etiam, ſolent tibi vnquam oculi duri fieri?*
Me. *Quid? tu me locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime?*
Med. *Dic mihi, an vnquam tibi inteſtina crepant, quod ſentias?*
Me. *Vbi ſatur ſum, nulla crepitant: quando eſurio, tum crepant.*
Med. *Hoc quidem ædepol haud pro inſano verbum reſpondit mihi.*
*Perdormiſcin' vſque ad lucem?* Me. *facilius tu dormis curans?*
*Perdormiſco, ſi reſolui argentum cui debeo.*
*Quin te Iuppiter, dîque omnes percontator perduint.*
Med. *Nunc homo inſanire inceptat, de illis verbis. caue tibi.*
Sen. *Immò modeſtior nunc quidem eſt de verbis, præut dudum fuit.*
*Nam dudum vxorem ſuam eſſe aiebat rabioſam canem.*

*Quid*

Me. *Quid ego dixi?* Se. *inſanis inquam.* Me. *Egóne?* Se. *tu iſtic, qui mihi*
*Etiam iunctis quadrigis minitatu's proſternere.*
*Egomet hæc te vidi facere, egomet ecce te arguo.*
Me. *At ego te ſacram coronam ſurripuiſſe Ioui ſcio.*
*Et ob eam rem in carcerem ted eſſe compactum ſcio.*
*Et poſtquam es emiſſus, cæſum virgis ſub furca ſcio.*
*Tum patrem occidiſſe, & matrem vendidiſſe etiam ſcio,*
*Satin' hoc pro ſano maledicta maledictis reſpondeo?*
Se. *Obſecro hercle medice propere, quicquid facturu's, face.*
*Non vides hominem inſanire?* Med. *ſcin' quid facias optumum?*
*Ad me face vt deferatur.* Se. *itáne cenſes?* Med. *quippini,*
*Ibi meo arbitratu potero curare hominem.* Se. *age vt lubet.*
Med. *Elleborum potabis faxo aliquot hos viginti dies.*
Me. *At ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.*
Med. *Arceſſe homines, qui illunc ad me deferant.* Se. *quot ſunt ſatis?*
Med. *Proinde, vt inſanire video, quattuor: nihilominus.*
Se. *Iam hic erunt, aſſerua tu iſtunc medice.* Med. *immò ego ibo domum,*
*Vt parentur, quibus paratis opus eſt. tu ſeruos iube,*
*Hunc ad me ferant.* Se. *iam ego illic faxo erit.* Med. *ego abeo.* Se. *vale.*
Me. *Abijt ſocer, abijt medicus, nunc ſolus ſum. proh Iuppiter,*
*Quid illuc eſt, quòd me hice homines inſanire prædicant?*
*Neque ego inſanio, neque ego pugnas, neque liteis cœpio.*
*Saluos, ſaluos alios video: noui homines, alloquor.*
*An illi perperam inſanire me aiunt, ipſi inſaniunt?*
*Quid ego nunc faciam? domum ire cupio. at vxor non ſinit.*
*Huc autem nemo intromittit. nimis prouentum eſt nequiter.*
*Hîc ergo vſque ad noctem ſaltem credo intromittar domum.*

AEDEPOL NAE HIC DIES PERVORSVS, &c.] Nouus hic error exſiſtit. Nam verus ac notus nunc Menæchmus in ſenem, & medicum incidit, quem illi putant eſſe eundem, qui paulo antè ſe inſanum eſſe ſimulauit. QVAE ME CLAM RATVS SVM FACERE EA OMN. FECIT PALAM F.] quæ me occultè, & inſcia vxore facere, ac facturum eſſe exiſtimaui, ea omnia paraſitus Peniculus patefecit, atque indicauit. MEVS VLYSSES] qui mihi erat Vlyſſis inſtar, quo vtebar conſiliario & adminiſtro in meis reb. difficilibus, vt Agamemnon Vlyſſe in ſuis rebus dubiis, ac formidoloſis tẽporibus. vel qui me ſuis falluciis, atque aſtutiis cautiorem aduerſus vxorem reddebat. vel qui me ſuũ regem appellabat. SVO QVI REGI TANTVM CONC. M.] qui mihi, ſuo regi tantum mali comparauit. ſuo regi, autem, quia à me alitur. VITA DEVOLVAM SVA] vita ſua deturbabo. Simeo Boſius à Parcis tranſlatũ eſſe putat, quę vt ſtamina quibus vita producitur, glomerando, vitam hominis producunt, ita deuoluendo, aut præcidendo, atque abrumpendo, corripiũt, ac terminant. cuius ſententiã confirmat Virgil. Georg *Carmine quo captæ dum fuſis mollia penſa Deuoluunt*, &c. Licet tamen dicere ſimplicius, Plautum dixiſſe, *vita deuoluam ſua* pro, vita ſua deire iam præcipitẽ agam, ac deturbabo, vt ſit trãſlatio à ſaxis, aut pilis, & ſimilibus rebus, quæ è mõtis vertice in infimum terræ locum deuoluuntur. QVI ILLIVS ESSE DICO, QVAE MEA EST] qui illius vitã eſſe dico, quæ mea eſt. hoc eò dicit, quia paraſitum ſuo cibo, & ſumtu vſque adhuc pauit, aluit, atque educauit, vt continuò ſubiicit. ANIMA PRIVABO VIRVM] dicit nunc idem planiùs, quod ſuprà obſcurius, *vita deuoluam ſua* QVAESO, CVR APERTAS BRACHIVM?] quæſo, cur crebro aperis brachium? venit mihi aliquando in mentem hîc legi poſſe, *quæſo, cur exſertas brachium*? hoc eſt: quæſo, cur crebrò exſeris brachium? Verũtamen, quoniam & hæc coniectura nimis longè abeſt ab antiqua ſcriptura, & recepta lectio tolerabilis eſt, nihil mutandum cenſeo. ECQVID SENTIS?] num quid ſentis? num aliquid ſentis? NON POTEST HAEC RES ELLEBORI IVGERE OBTINERE.] non poteſt huius ægri, ſeu inſani valetudo, ſiue potiùs ſanitas tanto elleberi copia obtineri, quanto ex agri iugere meti poteſt. Iugerum eſt, inquit Varro, quod duo iuncti boues vno die exarare poſſunt, vt tradit Varro lib. 1 de re Ruſt. Dicitur autem & iuger, ris, in tertia declinatione, & iugerum, iugeri, in ſecunda. Elleborus, atram bilem purgat, ex atra bili autem plerumque inſania naſcitur. Horat. ſat. 3. libr. 2. *Danda eſt ellebori multo pars maxima auaris.* ALBVM, AN ATRVM VINVM P.] non temerè hoc medicum quærentem facit Plautus. Nam aliud, & diſſimilis coloris, vinum aliis conuenit. PRIMVLVM] nunc primùm. AN PVNICEVM S.] an Punicei coloris, hoc eſt, rubicundi. panem comeſſe ſoleam: &c. Nonnulli libri habẽt *Pæniceum*, &c. quam ſcripturam probo. Quid autem interſit, inter purpureum colorem, & Pœniceum, ſeu Puniceũ, diximus in commentar. Lucret. libro 2. ibi, *Pur-*

*pura, Pœniceúſque color clariſſimus multo.* &c. AN LVTEVM?] an lute, id eſt, crocei coloris? Horat. oda 10. epod *O quantus inſtat nauitis ſudor tuis, Tibíque pallor luteus!* ad quem locum plura, eſſe autem, hoc eſt, comeſſe, infinitiuus à verbo edo, es, eſt. AVEIS SQVAMMOSAS, PISCEIS PENNATOS?] peruerſa epitheta, & præpoſtera. Nam piſces ſquammoſi ſunt, aues pennatæ, Lucretius libro 1. *Squammigerum genus, & volucres.* Idem libro 2. *Et corpora pennipotentum.* Plaut. Rud. *Non vides me referre vuidum rete ſine ſquammoſo pecu?* VT DELIRAMENTA LOQVITVR?] vt res deliras loquitur? ſuprà in Amphitruone, *hæc quidem deliramenta loquitur.* PRIVS QVAM PERCIPIT INSANIA] ſubintellig. *tum*, hoc modò priùs quam eum furor corripit? Sic autem Lucretius dixit lib. 3. princip. *His tibi me rebus quædam diuina voluptas Percipit, atque horror.* Idem eodem lib. infrà non longè. *Et ſæpè vſque adeò mortis formidine, vitæ Percipit humanos odium, lucíſque videndæ, Vt ſibi conſciſcant mœrenti pectore lethum.* ad quos verſus, vide quæ à nobis de hoc verbo notata ſunt in commentariis Lucretianis. Plautus ſuprà in Amphitruone, *Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.* DIC MIHI HOC ETIAM, SOLENT TIBI VNQ. OCVLI D. F.?] Ne hoc quidem temerè quærit medicus. nam eorum, quos atra bilis vexat, corpora conſtat fieri extrinſecus duriora, propter atræ bilis naturam, quæ ſicciſſima, & calidiſſima eſt. Cùm cæteræ autem corporis partes externæ ab humore vitioſo afficiantur, tum oculi maximè, quia aliarum omnium corporis partium infirmiſſimæ ſunt. Cui rei argumento eſt, quòd eorũ, qui morbo regio laborant, quos arquatos Latini dicũt, oculi luteo, hoc eſt croceo, & flauo colore ſuffunduntur, effuſo videlicet bilioſo humore, cùm in vniuerſum corpus, tũ maximè in oculos, quia, vt dixi, ſunt maximè imbecilli, & quia textura ſunt præditi rariſſima. ex quo fit, vt ab iis animi perturbationes, & motus maximè indicentur, ac declarentur. huc pertinet illud Suetonij de Nerone moribundo, *Atque in ea voce defecit, exſtantibus, rigentibúſque oculis vſque ad horrorem, formidinémque viſentium.* QVID? TV ME LOCVST. ESSE CENSES H. IGNAVISS.] quid? túne me locuſtam eſſe putas, &c. Locuſtæ cùm de inſectorum genere ſint, palpebris carent. idcircò duriſſimis ſunt oculis: quòd enim aliis animantibus præſtant palpebræ, id in inſectis, & cruſtatis durities præſtat, vt docet Ariſtot. lib. 2. de Partib. animal. Sic Ariſt. lib. 1. cap. 13. οἱ δ᾽ ἰχθύες, καὶ τὰ ἔντομα καὶ τὰ σκληρόδερμα διαφέρουσι μὲν ἔχουσι τὰ ὄμματα, βλέφαρον δ᾽ οὐδὲν αὐτῶν ἔχει, &c. Nam ſatis eſt mihi locum diligenti lectori indicaſſe. Addamus, quæ ſcribit Plin. lib. xj. cap. 37. *Locuſtis, ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimento oculi præduri eminent.* AN VNQVAM TIBI INTESTINA CREPANT, &c.] eorum, quos atra bilis agitat, corpora eſſe flatuoſa conſtat. QVANDO ESVRIO, TVM, &c.] nam inteſtina à cibo inania & vacua flatu implentur. hinc crepitus. HAVD PRO INSANO] non tanquam inſanus. PERDORMISCIN' VSQ. AD LVCEM?] dormíſne perpetuò vſque ad lucem? FACILIN' TV DORMIS, &c.] facilène dormis, cùm aliqua cura vrgeris? ſeu cum te aliqua cura ſollicitat? PERDORMISCO SI ARG. RES CVI D.] dormio vſque ad lucem, ſi pecuniam ei, cui debeo, renumeraui, ſeu reſcripſi, ſeu reddidi. ſuprà in Aſin. *eho ecquis pro vectura oliui reſoluit?* Quemadmodum qui nihil cuiquam debent, ſi modò nulla alia præterea cura vrgentur, in vtramque aurem dormire poſſunt: ita qui magnum æs alienum contraxerunt, iis inter dormiendum ſæpè ſomnus interpellatur, atque interrumpitur. Itaq. Ariſtoph. ἐν νεφέλ. Strepſiades ille, qui habet filiũ ſumtuoſum, quique magno ære alieno obſtrictus eſt, queritur ſe dormire non poſſe. Sic ille, Ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν, δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης, καὶ τῆς φάτνης, καὶ τῶν χρεῶν. Huc pertinet iocus ille Auguſti, qui ſibi iuſſit emi equitis cuiuſdã R. mortui culcitrã, qui, viuus L. L. & ducenteis debuerat, & nihilo minus hilariter, & iucundè vixerat, ſecuréque dormierat: quem ſuprà retulimus, in prologo Caſinæ, ibi, *Eiicite ex animo curã, atque alienum æs: Ne quis formidet flagitatorem ſuum.* PERCONTATOR] Horatius epiſt. 8. libr. 1. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.* PERDVINT] perdiderint. DE ILLIS VERBIS] ex illis verbis, &c. PRAEVT DVD. F.] ſic in Amphit. *Parum etiam, præut futurum'ſt, prædicas.* RABIOSAM CANEM] ibi, *Ita me illa ab læua rabioſa fœmina obſeruat canis.* Verùm errat hic ſenex. nam non Menæchmus ſurreptus, qui nunc in ſcena ſtat, & loquitur, ſed eius frater, Menæchmus Soſicles, hanc mulierem, rabioſam canem appellarat. TV ISTIC] tu iſte es, qui, &c. IVNCTVM QVADRIGIS MINITATV'S PROSTERN.] ſuprà, ibi, *Iam aſcendo in currum: iam lora teneo*, &c. IN CARCEREM TED ESSE COMPACTVM, &c.] hoc eſt in carcerem te eſſe coniectum, &c. ſic loquitur in Amphitr. *Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint?* CAESVM VIRGIS SVB FVRCA, &c.] ſic cædebantur ſerui, qui aliquid admiſerant cuius pœnam luere domini nolebant: & in poſterum vicinis præſignificabant, vt, ſibi ab iis cauerent, vt improbis & ſceleſtis. hinc furciferi dicti. qua de re alibi ſuprà in Moſtell. princip. *O carnificum cribrum: quod credo fore: ita te forabunt patibulatum per vias ſtimulis, ſi huc reueniat ſenex.* Conſule indicem. TVM PATREM OCCID. &c.] crimina ſunt à Menæchmo ſurrepto conficta, minimèque vera, in ſenem: quia ſenex ea Menæchmum ſurreptum & locutum eſſe, & feciſſe arguebat, quæ dixerat, & fecerat alter Menæchmus, eius frater, nõ is, qui arguitur. Aliter Ariſtogiton: quem Demoſthenes teſtibus probat, patrem in carcere deſeruiſſe, ac prodidiſſe, mortuum non ſepeliuiſſe: iis qui ſepeliuiſſent, pretium ſepulturæ non perſoluiſſe: matrẽ verberaſſe, ſororẽ vendidiſſe. SATIN' HAEC PRO SANO MALED. &c.] hoc ad illud pertinet, quod ſuprà dixerat medicus. *Hoc quidem edepol haud pro inſano verbum reſpondit mihi.* PROPERE QVICQVID FACTV'S, FACE] ſignificat, medicum tardũ eſſe. talia ſunt illa, quin datis, ſi quid datis? in Caſina, *Et age ſi quid agis*, in Epid. &c. ſimilia, quę dicuntur in eos, qui morantur, & tardi ſunt, & cunctabundi in iis quæ faciũt. QVIPPINI?] quippini, quidem putant idem valere, quòd certè, & enuntiatiuè pronuntiant. Sed cum interrogatione pronuntiandum eſt potiùs: & valet idem ferè, quòd, quidni? ſic ſuprà in Bacchidibus, *Quid illam meretricémne cenſes eſſe?* NIC. *quippini?* ELLEBORVM POTABIS FAXO, &c.] id eſt, elleborum potabis aliquos viginti dies. faxo potabis, id eſt, fecero, vt potes. Quod autem amicus quidam meus legendum cenſet, *aliquot hos viginti dies*, non vt vulgò, *aliquos viginti dies*, quomodo etiam omnes libri manuſcripti habent, fallitur: nam *aliquot viginti dies*, valet circiter viginti dies. Quin Varro quoque ſic loquitur libro 3. de re Ruſtica cap. 1. in extr. *ſi velis conuiuio multum bibere, cœnaréque libenter: antè eſſe oportet braſſicam crudam ex aceto, & poſt aliqua folia quinque.* Quem Varronis locum Simeo Boiuns mihi indicauit. AT EGO TE PENDENTEM, &c.] ſerui pendentes cædebantur, cuius moris apud Plautum mentio fit locis innumerabilibus. conſulendus index. QVATTVOR NIHILOMINVS] quattuor ſatis ſunt, nihilominus, id eſt, nihilo pauciores arceſſi oportet. TV SERVOS IVBE HVNC AD ME FERANT] id eſt,

id eſt, tu ſeruos iube hunc ad me ferre, vel tu iube, vt ſerui hunc ad me ferant: ſuprà docuimus hoc, & ſimilia loquendi genera, eſſe ex duabus locutionibus conflata, & concreta. HICE HOMINES] ſic legendum. nam libri vulgati habent *hic homines*. NEQVE EGO PVGNO, NEQVE LITEIS COEPTO] i. neque pugnas ego, neque liteis incipio: profert hunc totum verſum Nonius in verbo *cœpto*. Idem in Perſa, *libido extemplo cœpere eſt conuiuium*. SALVOS, SALVOS ALIOS VIDEO] ego ſaluus, alios ſaluos video. NOVI HOMINES: ALLOQVAR] vt noſſe homines, argumentum eſt ſanitatis: ita non cognoſcere homines, furoris, & inſaniæ. Cicero in Piſonem, *quid eſt aliud furere, non cognoſcere homines, non cognoſcere leges, non ſenatum, non ciuitatem?* Idem ſuprà in Amph. *Noui herum, noui ædeis noſtras. ſanè ſapio & ſentio*. AN ILLI PERPERAM] perperam, i. peruersè, præpoſterè. ſententia autem huius loci hæc eſt, nónne illi peruersè me inſanire aiunt, ipſique inſaniunt? ſæpe admonuimus *an*, & *ne*, cùm interrogat, reſponſionem aientem poſtulare, cùm apud hunc poetam, tum apud Cicer. & Lucret. Terent. & alios. Terent. in Andr. prologo, *faciúntne intelligendo, vt nihil intelligant?* i. nónne faciunt intelligendo, vt nihil intelligant? ſubintelligitur enim reſponſio aiens. planè faciunt, vt intelligendo nihil intelligant. HVC AVTEM, &c.] in ædeis Erotii. NIMIS PROVENTVM EST NEQVITER] nimis mihi infeliciter res proceſſit. ſic in Rud. *Ædepol proueni nequiter multis modis*. HIC ERGO VSQVE AD NOCTEM] ſubintell. morabor, reſtábo, manebo. SALTEM CREDO INTROMITTAR DOMVM] ſi excluſus ſum ab Erotio, ſaltem intromittar ab vxore.

## MESSENIO ſeruus.

SPectamen bono ſeruo id eſt, qui rem herilem
Procurat. videt, collocat, cogitátque
Vt abſente hero, rem heri diligenter
Tutetur, quàm ſi ipſe aſſit, aut rectius:
Tergum, quàm gulam, crura quàm ventrem oportet
Potiora eſſe. cui cor modeſtè ſitum'ſt,
Recordet id, qui nihili ſunt, quid iis pretij
Detur ſuis ab heris, ignauis, improbis
Seruis, verbera, compedes, mola, magna
Laſſitudo, fames, frigúſque durum.
Hæc pretia ſunt ignauiæ.
Id ego malè malum metuo. propterea bonum
Eſſe certum'ſt, potiuſquam malum. nam magis multo
Potior faciliùs verba. verbera ego odi,
Nimióque edo libentius molitum quàm
Molitum præhibeo. propterea heri imperium
Exſequor bene, & ſedatè ſeruio,
Atque id mihi prodeſt. alij ita, vt ſe eſſe, in rem
Eſſe ducunt, ſint: ego ita ero, vt me eſſe oportet,
Metum vt mihi adhibeam, culpa vt abſtineam:
Heróque vt omnibus in locis ſim præſto.
Serui, qui culpa carent, & metuunt, ij
Solent eſſe heris vtibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, poſtquàm malum promeritum'ſt, metuunt.
Metuam ego haud multum quidem. propè eſt quando
Herus quòd ſtrenuè faciam, pretium exſoluet
Ego hoc exemplo ſeruio, tergo vt rem eſſe arbitror.
Poſtquam in tabernam vaſa & ſeruos collocaui, vt iuſſerat,
Ita venio aduorſum. nunc fores pultabo, adeſſe vt me ſciat,
Meque vtrum ex hoc ſaltu damni ſaluum ſcio eliciam foràs.
Sed metuo, ne ſerò veniam depugnato prælio.

SPECTAMEN BONO SERVO ID EST, QVI R. &c.] id eſt, bonus ſeruus hac de re ſpectatur. videt, collocat, &c. vel ſic, probatio boni ſerui in ea re poſita eſt, &c. vel ſic, bonus ſeruus in ea re cernitur, &c. vel ſic, lapis Lydius, quo bonus ſeruus, tanquam aurum, ſpectatur, ea res eſt, &c. ſpectamen, δοκίμιον;

obruſſa eſt id omne, quo aliquid ſpectatur, atque exploratur. Dixit autem ſpectamen bono ſeruo, pro ſpectamen boni ſerui more ſuo: vt alibi, annona his eſſet vilior, pro horum annona eſſet vilior. Sic enim loquitur, ſi bene memini, in Mil. Glor. *& poſtea, Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.* Quod loquendi genus, à quodam viro, alioqui docto, non intellectum, fecit, vt fœdè laberetur: vt ſuo loco oſtendemus. QVAM SI IPSE ASSIT AVT RECT.] ordo eſt, tanquàm ſi ipſe dominus adſit, aut rectiùs. Omnino, ne quid diſſimulem, legendum puto, vel, *tanquam ſi ipſe aſſit*, &c. vel *quaſi ipſe aſſit*, &c. quod mihi magis placet. TERGVM, QVAM GVLAM, &c.] oportet, inquit Meſſenio, ſeruum tergo ſuo potius, quàm gulæ, conſulere: & cruribus potiùs, quàm ventri, hoc eſt, oportet ſeruum ſuo tergo potius cauere & timere, ſuum officium faciendo ſcilicet, quàm gulæ obſequi: & cruribus magis proſpicere, quàm ventri gratificari. Nam ſi aliter faciat, futurum eſt, vt tergum quidem virgis, & loris cædatur: crura verò compedibus vinciantur. CVI COR MODESTE SITVM'ST, &c.] ſeruus, cui cor modeſtum, ſeu moderatum eſt, ſeruus, cui animus modeſtè affectus eſt, id recordetur quid iis pretij detur, hoc eſt, quid mercedis à ſuis heris perſoluatur iis ſeruis, qui nihil ſunt, ſeruis ignauis, improbis. RECORDET ID] recordetur id, &c. recordo, as, dixiſſe veteres teſtatur Nonius in *recordauit*. VERBERA, COMP. M &c.] hæc eſt merces, hoc pretium, quod ſeruis ignauis, atque improbis datur à ſuis heris, vt mox ſubijcit, *hæc pretia ſunt ignauiæ.* Hi verſus ferè omnes numeris conſtant confuſis, & conturbatis, vt & Camerarius admonuit. Iam per molas, piſtrina, ſignificat, in quæ compingebantur ſerui nequam, & qui peccarant. PROPTEREA BONVM ESSE CERTVM'ST &c.] certum eſt, decretum eſt, ſtat ſententia, conſtitutum habeo in animo, induxi animum fixum, & ſtabile eſt. Hic ſeruus bonus eſſe conſtituit pœnæ metu vt ille ſeruus Horatianus epiſt. 16. lib. 1. *Nec furtum feci, nec fugi ſi mihi dicat Seruus pretium. loris non vreris, aio. Non hominem occidi, non paſces in cruce coruos. Sum bonus & frugi, renuit, negat, atque Sabellus: Cautus enim metuit foueam lupus: accipiterq́; Suſpectos laqueos, & opertũ miluius hamũ. Oderũt peccare boni virtutis amore. Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.* NAM MAGIS MVLTO P. FACILIVS, &c] ſubintell. quam verbera. *magis faciliùs* autem antiquè dictum, pro magis facilè. NIMIOQ. EDO LIBENTIVS MOL. &c.] i. nimio libentiùs edo quod alij ſerui in piſtrino moluerunt, quàm ego aliis id, quod meo labore moluerim, edendum præbeo. PRAEHIBEO] præbeo. ET SEDATE S.] & æquo animo ſeruio, tranquillè ſeruio. ALII ITA, VT SE ESSE IN REM ESSE DVCVNT, SINT, &c.] i. alij tales ſint, qualeis ſe eſſe ſibi expedire putant. ego talis ero, qualem me eſſe oportet, &c. Sic autem legendum eſſe, vt edidimus, & ratio, & antiquæ ſcripturæ veſtigia probant. nam libri noſtri veteres ſic habent, paullo aliter, quàm Camerarius edidit. *Alij ſe eſſi ita vt in rem*, &c. mendosè quidem, ſed ita, vt ordine verborum, qui perturbatus eſt, reſtituto, cuius facilè fuerit ex antiqua ſcriptura, aliquantum corrupta, integram, & rectam facere. METVM VL. MIHI ADHIB] quo deterritus in officio maneam. SERVI QVI CVLPA C. &c.] ſic ſupra in Moſt. *Serui qui cùm culpa carent, tamen malum metuunt*, &c. POSTQVAM MALVM PROMERITVM ST. &c.] promeritum hoc loco primum paſſiuè poſitum eſt: deinde in malam partem: quod minus vſitatum eſt, & tamen non inuſitatum eſt. ſuprà in Amphitr. *Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus?* huius igitur loci hæc ſententia eſt, nam illi, qui nullo metu afficiuntur, neque metu deterriti, à culpa abſtinent, poſtquam malum commeruerunt, tum denique metuunt, poſtquam malum promeritum eſt, ſubintellige, ab iis, hoc eſt, poſtquam malum ab iis commeritum, ſeu meritum eſt. Quidam legi volunt, poſtquam malum promeriti ſunt, &c. ego nihil muto. METVAM EGO HAVD M. Q.] hoc dicit metuam igitur ego, i. metum mihi adhibebo, ne quid deliquam. & ita haud multum metuam. Nam & ſecurus à verberibus viuam, & pretium meæ diligentiæ, meiſque officij feram. PROPE EST Q. H. &c] i. tempus appropinquat, cùm mihi herus mei ſi tenui facti pretium exſoluet. propè eſt quando, propè adeſt cùm, idem valet. Terent. Andr. *Propè adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi.* Græci dicunt, πάρεστιν ὅτι ἐγγὺς ὥρα ἐστί. EGO HOC EXEMPLO SERVIO TERGO VT IN REM ESSE, &c.] ego hoc modo ſeruio quomodo tergo meo vtile eſſe arbitror. VT IVSSERAT] ibi, *abduc iſtos in tabernam actutum deuerſoriam. Tum facito ante ſolem occaſum vt venias aduorſum mihi.* MEQ. VTRVM EX HOC SALT. D. S. SCIO, ELICIAM F.] ordo verborum hic eſt, (nam ſermo eſt implicatus & perplexus) neque ſcio, vtrum herum meum ſaluum ex hoc ſaltu damnoſo eliciam foras, ex hoc ſaltu damni, id eſt, ex hoc loco damnoſo, in quem herus iniſſit: ſic enim loquitur infrà in Mil. glor. *Quid metuis? SCEL. ne hercle hodie, quantum hic familiarum'ſt, maximum in malum cruciatumque inſiliamus.* Saltus, inquit Non. à ſaliendo. Virg. 8. Æn. *Tum demùm ſaltu præceps ſeſe omnibus armis. In fluuium dedit.* Hinc ſaltus, locus, in quo feræ, & pecudes paſcuntur: ex hoc dictus, quòd in eo feræ, & pecudes ſaliant. quem ſic definiebat Ælius Gallus teſte Feſto: ſaltus eſt, vbi ſyluæ, & paſtiones ſunt: quarum cauſa caſæ quoque, &c. Nonius ſaltum docet eſſe campi ſpatium: profertq; illud Virg. Georg. 3 *Saltibus in vacuis paſcunt: & plena ſecundum Flumina.* Sic pace Nonij dixerim, ſaltus eſt etiam locus montoſus, modò ſit nemoroſus, & ſyluoſus: vt ſaltus Pyrenæus, ſaltus Graius, &c. Quod autem quidam ſic diſtinguunt, ex hoc ſaltu, damni ſaluum, &c. vt damni, regatur à nomine adiectiuo, ſaluum, & damni ſaluum, interpretantur, à damno integrum, & ſartum tectum, falluntur. SED METVO, NE SERO VENIAM: DEPVGN. PROELIO] vt locus ſit prouerbio, poſt bellum ſuppetiæ quod Græci dicunt, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. Vſurpatur autem in eos qui ſerò auxilium ferunt.

## SENEX, MENAECHMVS ſurreptus, LORARII, MESSENIO ſeruus.

PEr ego vobis deos atque homines dico, vt imperium meum
Sapienter habeatis curæ: quæque imperaui atque impero,
Facite illic homo in medicinam ablatus ſublimis ſiet,
Niſi quidem vos veſtra crura, aut latera nihil penditis.

Caue

Caue quiſquam quod illic minitetur voſtrûm flocciſecerit.
Quid ſtatis? quid dubitatis? iam ſublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad m dicum: praſt ero illic, cùm venietis. Me. occidi.
Quid hoc eſt negotij? quid illic homines ad me currunt obſecrò?
Quid vultis vos? quid quaritatis? quid me circumſiſtitis?
Quò rapitis me? quò fertis me? perij. obſecro veſtram fidem,
Epidamnienſe ſubuenite ciues, quin me mittitis?

Meſ. Proh di immortales, obſecro quid ego oculis adſpicio meis?
Herum meum indigniſſimè, neſcio qui ſublimem ferunt.

Me. Ecquis ſuppetias mihi audet afferre? Meſ. ego here, audaciſſimè.
O facinus indignum & malum, Epidamnij ciues, herum
Meum, hîc in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit,
Mittitis? Men. nunc obſecro te, quiſquis es, operam vt des mihi,
Neu ſinas in me inſignitè fieri tantam iniuriam.

Meſ. Immò & operam dabo, & defendam & ſubuenibo ſedulò.
Nunquam te patiar perire. me perire eſt æquius.
Eripe oculum iſti ab humero, qui te tenet here, te obſecro.
Hiſce ego iam ſementem in ore faciam, pugnóſque obſeram.
Maxumo hodie malo hercle v. ſtro iſtunc fertis. mittite.

Me. Teneo ego huic oculum. Meſ. face, vt oculi locus in capite appareat.
Vos ſceleſti, vos rapaces, vos prædones. Lo. perijmus
Obſecro hercle. Meſ. mittite ergo Me. quid me vobis tactio eſt?
Pectite pugnis. Meſ. agite, abite, fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam, quia poſtremus cedis, h c præmij feres.
Nimis autem tibi ora commentaui, atque ex mea ſententia.
Ædepol here næ tibi ſuppetias tempore adueni modò.

Me. Et tibi di ſemper adoleſcens, quiſquis es, faciant bene.
Namque abſque te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem.

Meſ. Ergo ædepol ſi rectè facias, here me emittas manu.

Me. Liberem ego te? Meſ. verum quandoquidem here te ſeruaui. Me quid eſt?
Adoleſcens erras. Meſ. quid erro? Me. per Iouem adiuro patrem,
Me herum tuum non eſſe. Meſ. non taces tu Me non mentior.
Nec meus ſeruus vnquam tale fecit, quale tu mihi.

Meſ. Sic ſine igitur, ſi tuum negas me eſſe, abire liberum.

Meſ. Mea quidem hercle cauſſa liber eſto, atque ito quò voles.

Meſ. Nempe iubes? Me. iubeo hercle, ſi quid imperij eſt in te mihi.

Meſ. Salue mi patrone. SERVVS ALIVS. cùm tu liber es Meſſenio,
Gaudeo. Meſ. credo hercle vobis. ſed patrone, te obſecro,
Ne minùs imperes mihi, quàm cùm tuus ſeruus fui.
Apud te habitabo & quando ibis, vnà tecum ibo domum.

Me. Minimè. Meſ. nunc ibo in tabernam: vaſa & argentum tibi
Referam. rectè eſt obligatum in vidulo marſupium,
Cum viatico, id tibi iam nunc afferam Me. affer ſtrenuè.

Meſ. Saluum tibi ita vt mihi dediſti, redibo. hîc me mane.

Me. Nimia mira mihi quidem hodie exorta ſunt multis modis.
Alij me negant eum eſſe qui ſum, atque excludunt foris.
Etiam hic ſeruum eſſe ſe meum aiebat, quem ego emiſi manu-

*Is ait ſe mihi allaturum cum argento marſupium:*
*Id ſi attulerit, dicam vt à me abeat liber, quò volet:*
*Ne tum quando ſanus factus ſit, à me argentum petat.*
*Socer & medicus, me inſanire aiebant, quid ſit? mira ſunt.*
*Hæc nihilo mihi eſſe videntur ſecius, quàm inſomnia.*
*Nunc ibo intrò ad hanc meretricem, quanquam ſuccenſet mihi.*
*Si poſſum exorare, vt pallam reddat, quam referam domum.*

PER EGO VOBIS DEOS, ATQVE HOMINES] hyperbaton in verbis, nam hic ordo eſt. Ego vobis dico per deos, atque homines, vt imperium meũ ſapienter curæ habeatis Sic Terent. Andr. *Per ego te deos oro, & noſtram amicitiam, hreme*, &c. Virgilius Æneidos 4. *Méne fugis? per ego has lacrymas dextrámque tuam, te, Quando aliud*, &c. Eſt autem hoc genus obteſtandi, efficaciſſimum, obteſtari per deos, per ſacra, per liberos, per ſalutem, per caput, per fortunas, per res cariſſimas denique. QVAE QVE IMPERAVI, ATQ IMP. F. ILLIC H. &c ] id eſt, & (quæ imperaui, atque impero.) facite, vt ille homo in medici officinam à ſeruis, delatus ſit? ſublimis, id eſt, ſublatus, non ſuis pedibus terram tangens, ſed veſtris manibus ſuſpenſus. Sic in Aſin. *Quin tu illum iubes ancillas rapere ſublimem domum*. Terent. Andr. *ſublimem hunc intrò rape quantùm potes* medicinam autem vſurpauit hic pro ipſa medici taberna, ſeu apotheca. ἰατρεῖον appellant Græci Sic in amphitr. *Nam omneis plateas perreptaui, gymnaſia, myropolia, Apud emporium, atque in macella, in palaſtra, atque in foro. In medicinis, in tonſtrinis*, &c. NISI QVIDEM VOS VESTRA CRVRA, AVT LATERA, &c ] niſi quidem vos veſtra crura compedibus vinciri, aut latera virgis, ac loris variari vultis. CAVE QVISQVAM QVOD ILLIC] caue quiſquã veſtrûm, vel flocci fecerit quod ille minitetur. ne flocci quidẽ facite, quod ille vobis minitabitur. IAM SVBLIMEN RAPTVM OP.] ſic Terent. vt ſuprà indicauimus. QVIN ME OMITTETIS?] quin me omittitis? quin me miſſum facitis? PROH DII IMMORT.] alius error. Nam Meſſenio putat herum ſuum ſublimem ab hominibus ferri, cùm ſit eius frater Menæchmus ſurreptus. ECQVIS SVPP. AVDET AFF.] num quis auxilium mihi audet afferre: ſuppetiæ inquit Cariſius, libro 1. βοήθεια, id eſt, auxilium Hic IN PACATO OPPIDO] in pacato oppido, dixit amplificationis cauſa, vt & illa, quæ ſequuntur, luci, in via, qui liber venerit. Nam ſi quis in oppido hoſtili, & quod bello ardeat, ſublimis feratur, minus mirum, minúſque indignum ſit. LVCI DERIPIER, IN VIA] luce de loco, in quo ſtabat, rapi, in via publica, &c. ſub intelligendum eſt autem, verúmne eſt? aut quippiam eſt? aut aliquid ſimile. MITTITIS?] non me omittitis? non me miſſum facitis? ſeruos, à quibus ferebatur, ſublimis, alloquitur. INSIGNITE] inſigniter inſignitè, aduerbium à nomine *inſignitus* ET SVBVENIOS.] & ſubueniam ſedulò. HISCE EGO IAM SEMENTEM IN ORE FACIAM, PVGN OBS.] id eſt, his ſeruis ſementem pugnorum in ore faciam: pugnos his in ore feram. metaphora eſt, ab agricultura. PVGNOSQ. OBSERAM] idem dicit, & pugnos, inquit, in ore horum circum feram, hoc eſt, os horum ſeruorum pugnis cooperiam, & contundam. FACE, VT OCVLI LOCVS IN CAP. APP.] hoc eſt. fac, vt oculus ei ſit erutus, ſeu effoſſus nam oculi locus apparere non poteſt. niſi oculo effoſſo, aut niſi quis luſcus ſit, vel natura vel caſu aliquo, ex quo iocus ille Appij apud Marcum Tullium libro ſecundo de Oratore, Cenabo, inquit, apud te, huic luſco familiari meo, C. Sextio. vni enim locum eſſe video. Eſt hoc ſcurrile, quòd & ſine cauſa laceſſiuit, & tamen id dixit, quod in omneis luſcos conueniret. OBSECRO, HERCLE] ſermo lamentantis, & plorantis. ſic Eunuchus ille Dorus apud Terent. in Eunuch. *Fugitiue prodi, male conciliate*. DOR. *obſecro.* PH. *ob Illud vide, os vt ſibi diſtorſit carnufex.* QVI MI VOBIS TACTIO'ST?] quid vos me tangitis? ſuprà in Caſina. ſic *Quid tibi hunc tactio ſunt?* PECTE PVGNIS] concide, ſeu contunde pugnis. metaphora eſt. ſic ſuprà in Capt. *Nam hercle niſi mantiſcinatus probè ero, fuſtipectito* & infrà in Pœn. *Sed vide ſis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas poſtea*. HEM TIBI ETIAM] ſermo verberantis. Hem tibi etiam hunc pugnum aufer. QVIA POSTR. CED. HOC PR. F.] quia poſtremus diſcedis, hoc præmij feres. NIMIS AVTEM BENE ORA COMM.] id eſt, egregie his ſeruis ora confirmaui, & figuraui, pugnis ſcilicet: multa quaſi commentatione, multóq. ſtudio, his ſeruis ora denuò finxi, atque interpolaui. ſic enim loquitur in Amphitr. ibi. *Illic homo me interpolabit, meúmque os finget denuò*. tractum videtur à ſtatuarum fictoribus, qui crebris mallei ictibus ſtatuarum figuras, & oris lineamenta commentantur. Fortaſſis etiam iocans Plautus ad mentum alluſit, vt Camerarius exiſtimat. vt *commentaui* ſignificet, mento ornaui, ſeu decoraui. ADOLESCENS.] rectè non enim Meſſenio ſeruus Menæchmi huius erat. NAM ABSQ. TE ESSET, &c.] id eſt, nã n ſi tu eſſes, aut niſi tu mihi ſubueniſſes: hodie núquam ad ſolem occaſum, id eſt, ad ſolis occaſum viuerem. Sic autem legendum, vt edidimus, non vt vulgò, *Nam ſi abſque te fuiſſem*, neque vt Camerarius edidit. *Nam ſi abſque te eſſem*, &c. quarum ſcripturarum neutra ferri poteſt: hæc autem & Plauto noſtro, & Terentio vſitata eſt, ſic ſupra in Capt. *Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palàm. Vſque offerre natum ſuis me ducerent dolis.* Idem in Bacchid. *Nam abſque te eſſet ego illum haberem rectum ad ingenium bonum: Nunc propter te ... faceret te proſtibulum propediem*. Sic & Terent. Phorm. *nam abſque eo eſſet, Rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.* AD SOLEM OCCASVM] vſque ad occaſum ſolis. ſic autem loquebantur veteres, vt ſuprà diximus. ME EMITTAS MANV.] me libertate dones SIC SINE IGITVR, SI TVVM, &c.] ſine me igitur, ſi me tuum eſſe negas, ſic abire liberum. ſic δεικτικῶς poſitum, & cum geſtu quodã pronuntiandum. MEA QVIDEM HERCLE CAVSA &c.] id eſt, quod quidem in me eſt: vel quantum quidem ad me attinet, &c. ἐμοῦ ἕνεκα, ſic ſuprà, in Epid. *Dum ſine me quæras, quæras mea cauſa, vel medio in mari.* LIBER ESTO.] oratio domini ſeruum manumittentis. ſic infrà eadem ſcena, in extr. *Liber eſto* idem in Epid. in extrem. *At ob eam rem liber eſto.* & Terent. Adelph. *Syre, accede huc ad me, liber eſto.* SALVE MI P.] oratio ſeruorum manumiſſorum, aut corũ, qui ab aliquo ſeruati erãt atq. idcirco patronos eos appellabãt, vt ſuprà in Moſt. *Salue*, *Ne quid metuas nihil ſiet.* *Y patrone ſalue*. SED PATRE OBS. NE MINVS IM-

PERES

PERES MIHI, QVAM CVM TVVS SER.] &c. dominus, qui ſeruum manumittebat, nihilominus à ſeruo, quem libertate donabat, operas in poſterum ſtipulabatur. qua de re extat in pandectis iuris ciuilis titulus de operis libertorum, qui ordine primus eſt libro 38. IN VIDVLO] eccum hunc in vidulo ſaluum fero. OBSIGNATVM] ſigno ſeu annulo ceræ impreſſo clauſum. Obſignabantur hoc modo, non modo tabellæ, ſed etiam lagenæ, ciſtellæ, viduli, cellæ, & ſimil. ſup. in Amphitr. *Enimuerò illud præter alia mirer maximè ſi hæc habet pateram illam.* SOS. *an etiam id credis, quæ in hac ciſtellula Tuo ſigno obſignata fertur?* AMPH. *ſaluum ſignum eſt*, idem in Caſina, *Obſignate cellas: referte annulum ad me.* SALVVM TIBI ITA, VT MIHI DEDISTI REDDIBO] reddibo, pro reddam, notat Nonius, & profert hunc verſum, profert & illud ex Caſina, *atque ego rurì reddibo te.* HIC ME MANE] hic me exſpecta. NIMIA MIRA, &c.] nimia miracula. ATQVE EXCLVDVNT F.] & me non intromittunt. NE TVM, QVANDO SANVS F.] ne tum cùm in ſanitatē mentis reuerſus fuerit, &c. HAEC NIHILO MIHI ESSE V. SECVS, &c.) hæc nihilominus mihi videntur aliter eſſe, quàm ſomnia. inſomnia, *ἐνύπνια*, quæ in ſomnis cernuntur.

## MENAECHMVS Soſicles. MESSENIO ſeruus.

MEn' hodie vſquam conueniſſe te audax audes dicere,
Poſtquam aduerſum mihi imperaui vt huc venires? Meſ. *quin imò*
*Eripui homines qui te ferebant ſublimem, quattuor,*
*Apud haſce ædeis, tu clamabas, deûm fidem atque hominum omnium,*
*Quum ego accurro, téque eripio, vi pugnando, ingratiis,*
*Ob eam rem, quia te ſeruaui, me amiſiſti liberum.*
*Quum argentum dixi me petere, & vaſa: tu, quantum poteſt,*
*Præcucurriſti obuiam, vt quæ feciſti, infitias eas.*
Me. *Liberum ego te iuſſi abire?* Meſ. *certò.* Me. *cui certiſſimum'ſt,*
*Mepte potius fieri ſeruum, quàm te vnquam emittam manu.*

MEN' HODIE VSQVAM, &c.] talis eſt error in Amphitr. Soſiæ, & Amphitr. Sententia autem horum verborum hæc eſt, Audeſne dicere, tu audax homo, te, poſtquàm tibi imperaui, vt huc mihi aduerſum, ſeu obuiam venires, mecum locutum eſſe? QVIN MODO ERIPVI TE, HOM. QVI TE FEREBANT SVBL. Q.] hoc eſt, quin eripui te ab hominibus quatuor, qui homines te ſublimem ferebant. ſic hunc locum explico: & vero ſic explicandus eſt. neque mihi probatur illorum ſententia, qui dicunt eſſe hypallagen, & ita explicant, eripui homines quattuor, *à te*, ſubintell. pro eripui te à quattuor hominibus. Nam primum non poteſt ſubintelligi, hoc totum, *à te*: deinde talis hypallage neque Plauto, eſt vſitata, neque hoc loco ferri poteſt. iam vox *quatuor*, hic habet primam ſyllabam breuem, & debet ſcribi cum vnico t, vt apud Ennium. INGRATIIS] ingratiis, vel aduerbium eſt, vel nomen: nihil refert. de quo alibi plura. ſignificat autem, hoc loco, inuitis iis, qui te ſublimem ferebant. AMISISTI LIBERVM] libertate donaſti. PETERE] è naui ſeu potius è taberna diuerſoria. QVANTVM POTE'ST] quàm citiſſimè. INFITIAS EAS] inficieris. MEPTE] meipſum.

## MENAECHMVS ſurreptus. MESSENIO. MENAECHMVS Soſicles

SI voltis per oculos iurare, nihilo hercle ea cauſſa magis
Facietis, vt ego hodie abſtulerim pallam & ſpinter peſſimæ.
Meſ. *Proh dij immortales, quid ego video?* M. ſo. *quid vides?* Me *ſpeculum tuum.*
M. ſo. *Quid negotij eſt?* Meſ. *tua eſt imago. tam conſimilis eſt, quàm poteſt.*
M. ſo. *Pol profectò haud eſt diſſimilis, meam quoad formam noſcito.*
M. ſu. *O adoleſcens ſalue, qui me ſeruaſti, quiſquis es.*
Meſ. *Adoleſcens, quæſo hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.*
M. ſu. *Non ædepol ita promeruiſti de me, vt pigeat quæ velis,*
*Mihi eſt Menæchmo nomen.* M. ſo. *immò, id eſt ædepol mihi.*
M ſu. *Quid ego ex te audio?* M. ſo. *hoc quod res eſt* Meſ. *noui equidem hunc: herus eſt meus.*
*Ego quidem huius ſeruus ſum. ſed eſſe huius me credidi.*
*Ego hunc cenſebam eſſe te. huic etiam exhibui negotium.*

Quæſo ignoſcas, ſi quid ſtultè dixi, atque imprudens tibi.
M. ſo. Delirare mihi videre. non commeminiſti, ſimul
Te hodie mecum exire è naui? Mes. enimuero æquum poſtulas.
Tu mihi herus es, tu ſeruum quære: ſalueto tu, tu vale.
Hunc ego eſſe aio Menæchmum. M. ſu. at ego me. M. ſo. quæ hæc eſt fabula?
Tu es Menæchmus? M. ſu. me eſſe dico Moſcho prognatum patre.
M. ſo. Tun' meo patre es prognatus? M. ſu. immo equidem adoleſcens, tuum
Tibi neque occupare patrem, neque præripere poſtulo.
Mes. Dij immortales, ſpem inſperatam date mihi, quam ſuſpicor.
Nam niſi me animus fallit, hi ſunt gemini germani duo.
Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint ſibi.
Sed vocabo herum. Menæchme? Me. Ambo quid vis? Mes. non ambos volo.
Sed vter veſtrûm eſt huc aduectus naui mecum? M. ſu. non ego.
M. ſo. At ego. Mes. te volo igitur, huc concede. M. ſo. conceſſi, quid eſt?
Mes. Illic homo aut ſycophanta, aut geminus eſt frater tuus.
Namque ego hominem homini ſimiliorem nunquam vidi alterum.
Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, crede mihi, vſquam ſimilius,
Quàm hic tui eſt, túque huius. poſtea autem eandem patriam ac patrem
Memorat. melius eſt nos adire, atque hunc percontarier.
M. ſo. Hercle quin tu me admonuiſti rectè, & habeo gratiam.
Perge operam dare obſecro hercle. liber eſto, ſi inuenis
Hunc meum fratrem eſſe. Mes ſpero. Men. & ego idem ſpero fore.
Mes. Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari dixeras.
M. ſu. Ita verò. Mes. huic item Menæchmo nomen eſt. in Sicilia
Te Syracuſis natum eſſe dixiſti: hic natus eſt ibi.
Moſchum tibi patrem fuiſſe dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis ambo mihi dare, & vobis ſimul.
M. ſu. Promeruiſti, vt ne quid ores, quod velis, quin impetres.
Tanquam ſi me emeris argento, liber ſeruibo tibi.
Mes. Spes mihi eſt, vos inuenturum fratres germanos duos
Geminos, vna matre natos, & patre vno, vno die.
M. ſu. Mira memoras: vtinam efficere, quod pollicitu's, poſſies.
Mes. Poſſum ſed nunc agite. vterque id quod rogabo, dicite.
M. ſu. Vbi lubet, roga, reſpondebo: nihil reticebo, quod ſciam.
Mes. Eſt tibi nomen Menæchmus? M. ſu. fateor. Mes. eſt itidem tibi.
M. ſo. Eſt. Mes. patrem fuiſſe Moſchum tibi ais? M. ſu. ita verò. M. ſo. & mihi.
Mes. Eſne tu Syracuſanus? M. ſu. certò. Mes. quid tu? M. ſo. quippini?
Mes. Optimè. vſque adhuc conueniunt ſigna. porrò operam date.
Quid longiſſimè meminiſti, dic mihi, in patria tua?
M. ſu. Cum patre vt abij Tarentum ad mercatum, tum poſtea
Inter homines me deerrare à patre, atque inde auehi.
M. ſo. Iuppiter ſupreme, ſerua me. Mes. quid clamas? quin taces?
Quot eras annos natus, cùm te pater à patria auehit?
M. ſu. Septuennis. nam tum dentes mihi cadebant primulùm.
Neque patrem vnquam poſt illa ego vidi. Mes. quid? veſtrûm patri
Filij quot eratis? M. ſu. vt nunc maxumè memini, duo.
Mes. Vter eratis, tun', an ille, maior? M. ſu. æquè ambo pares.
Mes. Qui poteſt? M. ſu. gemini ambo eramus. M. ſo. dij me ſeruatum volunt.

Si inte-

MES. *Si interpellas, ego tacebo.* M. ſo. *potius taceo.* MES. *dic mihi,*
*Vno nomine ambo eratis?* M. ſu. *minimè, nam mihi hoc erat,*
*Quod nunc eſt, Menaechmus. illum tum vocabant Soſiclem.*
M. ſo. *Signa agnoui: contineri, quin complectar, non queo.*
*Mi germane, gemine frater ſalue, ego ſum Soſicles.*
M. ſu. *Quomodo igitur poſt Menachmo nomen eſt factum tibi?*
M. ſo. *Poſtquam ad nos renuntiatum eſt: te & patrem eſſe mortuum,*
*Auos noſter mutauit. quod tibi nomen eſt, fecit mihi.*
M. ſu. *Credo ita eſſe factum, vt dicis, ſed mihi hoc reſponde.* M. ſo. *roga.*
M. ſu. *Quod erat nomen noſtræ matri?* M. ſo. *Theuſimarce.* M. ſu. *cónuenit.*
*O ſalue inſperate multis annis poſtquàm conſpicor,*
*Frater.* M. ſo. *& tu quem ego multis miſeriſque laboribus,*
*Vſque adhuc quæſiui, quémque ego eſſe inuentum gaudeo.*
MES. *Hoc erat, quòd hæc te meretrix huius vocabat nomine.*
*Hunc cenſebat te eſſe credo, cùm vocat te ad prandium.*
M. ſu. *Namque ædepol hic mihi hodie iuſsi prandium apparrier,*
*Clàm meam vxorem, quoi pallam ſurripui dudum domo.*
*Eam dedi huic.* M. ſo. *hánene dicis frater pallam, quam ego habeo?*
M. ſu. *Quomodo hæc ad me peruénit?* M. ſo. *meretrix hæc ad prandium*
*Me adduxit: me ſibi dediſſe aiebat. prandi perbene,*
*Potaui, atque accubui ſcortum: pallam, & aurum hoc mihi dedit.*
M. ſu. *Gaudeo ædepol, ſi quid propter me tibi euénit boni.*
*Namque illa cùm te ad ſe vocabat, me te eſſe credidit.*
MES. *Nunquid me morare, quin ego liber, vt iuſsiſti, eam?*
M. ſu. *Optimum atque æquiſsimum orat frater, fac cauſſa mea.*
M. ſo. *Liber eſto.* M. ſu. *cùm tu es liber, gaudeo Meſſenio.*
MES. *Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuò vt ſiem.*
M. ſo. *Quoniam hæc euenerunt frater nobis ex ſententia,*
*In patriam redeamus ambo.* M. ſu. *frater faciam, vt tu voles.*
*Auctionem hìc faciam, & vendam quicquid eſt. nunc interim*
*Eamus intrò frater.* M. ſo. *fiat.* MES. *ſcitin' quid ego vos rogo?*
M. ſu. *Quid?* MES. *mihi vt præconium detis.* M. ſu. *dabitur.* MES. *ergo nunc iam*
*Vis conclamari auctionem fore. quo die?* M. ſu. *die ſeptimi.*
MES. *Auctio fi t Menæchmi mane ſanè ſeptimi.*
*Venibunt ſerui, ſupellex, fundi, ædes, omnia.*
*Venibunt, quiqui licebunt, præſenti pecunia,*
*Venibit vxor quoque etiam, ſi quis emtor venerit.*
*Vix credo tota auctione capiet quinquageſies.*
*Nunc ſpectatores valete, & nobis clarè plaudite.*

SI VOLTIS PER OCVLOS IVRARE, &c.] Per oculos iurare dixit, quia nihil ferè eſt oculis carius iurabant autem per res cariſſimas. ſententia autem hæc eſt: Etſi velitis per oculos iurare, nihilo tamen magis hoc effectum dabitis, vt ego hodie pallam, & ſpinter abſtulerim, ò peſſimæ mulieres. Alloquitur Erotium, & eius ancillam Menæchmus ſurreptus: cui aſſeuerabant, atque adeo iurabant, illæ ſe pallam & ſpinter dediſſe, vt ea curaret, reconcinnanda. Ab hoc loco autem fit *ἀναγνωρισμός*. SPECVLVM TVVM] imaginem tuam in ſpeculo. QVAM POTEST] quàm fieri poteſt. ὅσον δυνατόν ἐστι. MEAM QVOAD FORMAM N.] quantum meam formam cognoſcere poſſum, aut cognoſcere incipio, ſuprà in Ciſtell. *Nunc veſtigia ſi qua ſunt, noſcitabo.* NON AEDEPOL ITA PROMERVISTI DE ME, &c. cùm me e manibus ſeruorum, qui me ſublimem rapiebant, eripuiſti, non ita ſanè de me promeritus es, vt pigeat me quidquam facere, quod tu velis. Sic infrà eadem fabula, *Promeruiſti, vt ne quid ores, quod voles quin impetres.* HOC QVOD RES EST] τὸ ὄν. NOVI EQVIDEM HVNC, ERRVS EST M.] etiam nunc errat Meſſenio. nam putat Menæchmum ſurreptum, de quo loquitur, & quem demóſtrat,



Digitized by Google

herum eſſe ſuum, ſed mox à vero hero ſuo reprehenſus, errore liberatur, & Menæchmo ſurrepto, relicto, Menæchmum Soſiclem ſequitur, & herum agnoſcit. HERVS EST M.] Menæchmus ſurreptus. EGO QVIDEM HVIVS S. S.] huius videlicet Menæchmi ſurrepti, ciuis Epidamnij facti. SED ESSE H. ME CREDIDI] huius Menæchmi Soſiclis. EGO HVNC CENSEB. ESSE TE] ego hunc, qui herus meus non eſt, putabam eſſe te, qui herus meus es. Sed attendat lector, vſque adhuc errare Meſſenionẽ, & eum putare eſſe herum ſuum, qui non eſt: eum, qui eſt, non putare. DELIRARE MIHI VIDERE] nunc errans Meſſenio in viam rectam ab hero reuocatur, qui ſic ſeruum reprehendit. Deſipere mihi videris Meſſenio: qui te ſeruum meum eſſe neges: huius eſſe dicas: an non meminiſti, te vnà mecum hodie è naui exire? ÆQVVM POSTVLAS] æquum oras, ſeu æquum dicis, æqua tua poſtulatio eſt. tranſlatio eſt. TV MIHI HERVS ES, &c.] tu, Menæchme Soſicles, herus mihi es: tu alter, quiſquis es, alium ſeruum quære. SALVETO TV, TV VALE] tu, qui herus meus es, ſalueto: tu alter, vale. IMMO EQVIDEM, ADOLESC. TVVM TIBI NEQ. &c.] immò equidem, ô adoleſcens: quamuis dixerim, me Moſcho prognatum eſſe patre, vt ſum, non tamen tuum tibi patrem occupare aut præripere, æquum eſſe arbitror. Nam fieri poteſt, vt & ego Moſcho patre natus ſim, vt ſum & tu alio patre natus ſis, cui nomen Moſcho fuerit. SPEM INSP.] ſpem, cuius euentus non exſpectabatur. GEMINI GERMANI DVO] duo fratres vno partu editi, & iiſdem parentibus nati. QVID VIS?] ambo reſpondent, quia vterque Menæchmus nominatur. ILLIC HOMO AVT SYCOPHANTA] ille homo, aut eſt planus atque impoſtor, ſeu præſtigiator, aut eſt frater tuus geminus. NEQ. AQVA AQVAE, NEQ. LACT. &c.] prouerbium quod habet locum in rebus valde inter ſe ſimilibus. Idem in Mil. glor. *Vt Philocomaſio hanc ſororem geminam germanam alteram Dicam Athenis aduéniſſe cum amatore aliquo ſuo. Tam ſimilem, quam lacte lacti eſt*, &c. Sic in prouerbio eſt ouorum inter ſe ſimilitudo, vt teſtatur M. Tull. libr. 4. Academic. quæſt. Iam lacte dixiſſe veteres in recto caſu, notat & Nonius: vtiturque teſtimonio Ennij libr. 11. *Si mulier rubuit, ſeu lacte & purpura miſta.* & Varronis in Antanabatis, *Candidum lacte papilla cum fluit.* Priſcianus quoque docet lib. 6. veteres *lacte* in recto caſu protuliſſe & hanc ex Menæchmis locum profert. Cariſius quoque lib. 1. duobus locis de hoc eodem nomine ſcribit, & vno quidem loco ait, ſale, mare, lacte in recto caſu, & ſalis, maris lactis in patrio, dici debere, altero, lacte nos ſine vitio dicere: vtiturque auctoritate & teſtimonio Catonis, *& in Italia atras capras lacte album habere.* LIBER ESTO, SI INV. HVNC MEVM FR.] manumiſſio ſub conditione. SPERO.] me inuenturum, huc debet Meſſenionis nomen adſcribi. nam hoc loco perſonarum nomina malè fuerant collocata. ET EGO IDEM SP. FORE] hæc ſunt Menæchmi Soſiclis verba. QVID AIS TV?] hæc Meſſenionis ad Menæchmum ſurreptum. DIXTI] dixiſti. SERVIBO, TIBI] ſeruiam tibi. SPES MIHI EST, VOS INVENTVRVM, &c.] ſpero me inuenturum vos duos fratres germanos. Sic autem legendum eſſe, non vt vulgo, *inuenturos*: & ratio, & ea, quæ ſequuntur, & quæ antecedunt, peruincunt. VNA MATRE NATOS, ET PATRE VNO, VNO D.] tales fratres, ſunt germani, & gemini. VTINAM EFFIC. QVOD POLLICITVS] vtinam efficere poſſis, quod pollicitus es, nempe nos eſſe fratres germanos, geminos: vel te inuenturum nos fratres germanos, geminos QVIPPINI] quidni Siracuſanus ſim? certo Syracuſanus ſum VSQ. ADHVC.] vſque ad hoc tempus conſtant, & conueniunt inter ſe ſigna. PORRO OPERAM DATE] pergite operam dare, porrotenus, ſeu porrotenus operam date. QVID LONGISS. MEMINISTI, &c) dic mihi, quid vltimum meminiſti in patria tua? quouſque mens tua longiſſimè poteſt præteriti temporis ſpatium reſpicere, & quam memoriam recordari vltimam? ſic enim loquitur M. Tull. in orat. pro Archia poeta. ME DEERRARE A PATRE] me à patre digreſſum & diuulſum errare, repete ὑπὸ κοινοῦ, memini. me à patre aberrare memini, ſupra in Prologo *Puer inter homines aberrauit à patre.* Virg. in Melibœo, *Vir gregis ipſe caper deerrauerat.* Lucret. libro tertio. *Inter enim recta'ſt vitai penſa, vagéque Deerrarunt paſſim motus ab ſenſibus omnes.* NAM TVM DENT. MIHI CADEBANT PRIMVLVM] Plinius libro ſeptimo capite 16. *Ceterum editis primores ſeptimo menſe gigni dentes: priuſquam in ſupera fere parte, haud dubium eſt: ſeptimo eoſdem decidere anno, aliosque ſuffici.* Macrobius libro primo in ſomnium Scipionis, *Poſt annos ſeptem dentes, qui primi emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt, eodemque anno, id eſt ſeptimo plenè abſoluitur integritas loquendi.* Cenſorinus de die natali cap. 5. *De conformatione autem partus nihilominus in prima hebdomade dentes homini cadere, in ſecunda pubem apparere, in tertia barbam naſci: in quarta vires*, &c. Primam hebdomadem appellat primos annos ætatis ſeptem POSTILLA] poſtea. VOSTRVM PATRI FILII QVOT ERATIS?] videtur legendum *veſtro patri filij*, &c. vel, *voſtrum patri*, dictum pro voſtro patri. vel voſtrum, genitiuus eſt diuiſionis, & ſic explicandus hic locus, ex vobis, quot eratis filij patri, ſubintell. *veſtro*? SI INTERPELLAS, EGO TAC.] ſi me loquentem interpellas, ego loquendi finem faciam. QVOMODO IGITVR POST MENAECHMO NOMEN EST FACTVM TIBI? ſic ſupra loquitur ſcena prima, *Inuentus nomen fecit Peniculo mihi.* & infrà proximè, *quod tibi nomen eſt, fecit mihi.* AVOS NOSTER H.] Auus noſter mutauit mihi nomen. CONVENIT] conuenit nomen, vel hoc quoque ſignum conuenit, vt ſuprà, *vſque adhuc conueniunt ſigna.* Terentius Phorm. *conueniet numerus, quantum debui.* MVLTIS ANNIS POSTQVAM SVSPICOR] multis annis poſtquam te poſtremum conſpexi. HOC ERAT QVOD HAEC TE MERETRIX, &c.] hæc erat cauſa, quamobrem hæc meretrix te huius Menæchmi ciuis Epidamnij facti nomine appellabat. ſic Virgil. libro ſecundo Æn. *Hoc erat alma parens, quod nuper tela, per ignes, Eripis?* HVNC CENS. TE ESSE, &c.] putabat te eſſe hunc Menæchmum, qui hic vxorem duxit. ATQ. ACCVBVI SCORTVM] ſic ſuprà ead. fab. *Prandi, potaui, ſcortum accubui.* SED MELIORE EST OPVS AVSPICIO] allegoria eſt, per quam ſignificat præter libertatem, opus eſſe præterea cibo, proinde ac ſi dicat libertas, eſt illa quidam res magnopere expetenda, & magni æſtimanda, ſed niſi tu dominus mihi ſeruo cum libertate aliquid præ manu dederis, hoc auſpicium parum lætum eſt: & denuo reauſpicãdum eſt. Huius rei exemplum eſt ſup. in Epid. extr. *ſoccos, tunicam, pallium tibi dabo.* EPID. *quod deinde porrò?* PER. *libertatem.* EP. *at poſtea? nouo liberto opus eſt, quod pappet.* PER. *Dabitur, præbebo cibum.* Et apud Ter. in Adelph. *Syre, proceſſiſti hodie pulcrè.* DE. *ſiquidem porro Micio tuum officium facies: atque huic aliquid paulum prae manu dederis, vnde vtatur, reddet tibi cito*, &c. AVCTIONEM HIC FAC. Auctio inquit Fulgentius dicitur venditio, quaſi quod & ementem augeat, & vendentem. Immo vero dicamus auctionem

co dicta-

eo dictam eſſe, quod ab emptoribus & licitatoribus pretium rerum venalium, & earum quarum fit auctio, augeatur. ſupra in Epid. *Hæ vocabula auctiones ſubigunt, vt faciant viri.* MIHI VT PRAECONIVM DETIS] vt me prædicationi bonorum præficiatis. vt me præconem horum bonorum auctioni conclamandæ faciatis, & me in hac auctione præconis munere fungi. ſeu præconium facere ſinatis. QVO DIE] ſic legendum, & ita edi iuſſimus, nam libri omnes & vulgati, & manuſcripti, qui habent, *quidem*, mendoſi ſunt. DIE SEPTIMI] id eſt, die ſeptimo. de hoc genere locutionis ſupra ſat multa diximus in Moſtel. ibi. *Hoc die craſtini, cùm herus reſciuerit, Mane caſtigabit eos*, &c. QVIQVI LICEBVNT] quicunque licebunt, &c. *licebunt*, à verbo perſonali, *liceo, es, et.* Dicuntur autem merces, aut res alioqui venales licere, quibus pretium à venditore præfinitum eſt, & quæ certo pretio indicatæ ſunt. M. Tull. libro 12 epiſt. ad Atticum epiſt. 22. *de Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis id ego quoque audieram*. &c. Sed videtur legendum, *Venibunt quæque licebunt*, &c. aut *Venibit, quidque licebit*, &c. PRAESENTI P.] ſic ſupra in Moſtell. *ſi hercle nunc ferat ſex talenta magna argenti pro iſtis præſentarii, Nunquam accipiam.* M. Tull. pro Cluentio, *Quæ pecunia mulieri legata erat à filio, ſi quis natus eſſet eam præſentem Oppianicus non debitam mulieri ſoluit.* Idem lib. 2 epiſt. ad Attic. epiſt. 4. *pro ea tibi præſentem pecuniam ſolui imperaui, ne tu expenſum muneribus ferres.* VIX CREDO, TOTA AVCTIONE CAPIET QVINQVAGESIES] Menæchmus ſurreptus, vix, vt credo, ex tota auctione, id eſt, ex omnibus bonis auctione venditis, redigets ſeſtertium quinquageſies centum millia, id eſt, circiter centum quinquaginta aureorum noſtrorum millia. quinquageſies autem, poſitum pro quinquagies.

## FINIS MENÆCHMORVM.

# MILES GLORIOSVS

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| PYRGOPOLINICES | miles. |
| ARTOTROGVS | paraſitus. |
| PALAESTRIO | ſeruos. |
| PERIPLECTOMENES | ſenex. |
| SCELEDRVS | ſeruos. |
| PHILOCOMASIVM | meretrix. |
| PLEVSIDES | adoleſcens. |
| LVCRIO | puer. |
| MILPHIDIPPA | ancilla. |
| ACROTELEVTITM | meretrix. |
| PVER. | |
| CARIO | cocus. |

## ARGVMENTVM.

MERETRICEM *Athenis Epheſum miles auehit.*
*Id hero dum amanti ſeruus nuntiare vult*
*Legato peregrè captus ipſus in mari,*
*Et illi eidem militi dono datus eſt.*
*Suum arceſſit herum Athenis, atque perforat*
*Geminis communem clam parietem in ædibus,*
*Licere vt quiret conuenire amantibus.*
*Oſculanteis cuſtos hos vidit de tegulis.*

*Ridiculus autem, quaſi ſit alia luditur.*
*Idémque impellit militem Palaſtrio,*
*Omiſſam faciat concubinam quando ei*
*Senis vicini cupiat vxor nubere.*
*Vltrò, abeat, orat: donat multa ipſe, in domo*
*Senis prehenſus pœnas pro mœcho luit.*

MERETRICEM] Philocomaſium: quæ erat ingenua. MILES] Pyrgopolynices. HERO] Pleuſidi. SERVVS] Palæſtrio. SVVM ARCESS. HERVM ATH.] Palæſtrio ſeruus ſcribit ad herum ſuum Pleuſidem, vt Athenas veniat, perſpecto Philocomaſij in eum animo, & cognita ſententia. GEMINIS] duplicibus, quæ communem medium parietē habebant. LICERE, VT QVIRET. &c.] vt poſſet licere amantibus Pleuſidi, & Philocomaſio, conuenire, hoc eſt cogendi. OCVLANTEIS] Pleuſidem & Philocomaſium. CVSTOS] ſeruus Sceledrus nomine Philocomaſio à milite additus cuſtos. RIDICVLVS] Sceledrus. QVASI SIT ALIA] quaſi non ſit Philocomaſium militis amica, cui cuſtos additus eſt. quam viderit oſculantem, ſed alia, &c. LVDITVR] à ſeruo Palæſtrione, & ab hoſpite Periplectomene. luditur autem hoc modo. Seruus ſuadet hoſpiti, vt communem parietem ædium geminarum perforet. quo facto, Philocomaſium in vtraque domo viſitur. & ita fides fit Sceledro duas eſſe mulieres, inter ſe conſimileis, tanquam ſorores germanas. IDEMQ. INPELLIT, &c.] & idē Palæſtrio eo perducit militem, vt hanc meretricem, ſiue concubinam dimittat, propterea quod erat ei perſuaſum à ſeruo, matronam quandam, vicini vxorem, eius amore eſſe captam. QVANDO EI SENIS V. CVP. VX. N] id eſt, eſt, quoniam ſenis vicini vxor, vt ei Palęſtrio falſo perſuaſerat, nubere cuperet SENIS VICINI] Periplectomenis, vt militi falſo perſuaſerat, Palæſtrio ſeruus. nam Periplectomenes cælebs erat. VXOR] quæ nulla erat, ſed ſupponitur, ac ſubornatur meretrix Acroteleutium. VLTRO, ABEAT ORAT] miles ipſe prior, orat Philocomaſium, vt abeat: non autem rogatus, eam miſſam facit. non rogatur miles à Philocomaſio, vt eam miſſam faciat, ſed ipſe prior eam orat, vt abeat.

## ALTERVM ARGVMENTVM.

MERETRICEM *ingenuam deperibat mutuò*
*Athenienſis iuuenis. Naupactum is domo*
*Legatus abiit. miles in eandem incidit.*
*Deportat Epheſum inuitam. ſeruos Attici*
*Vt nuntiaret domino factum, nauigat:*
*Capitur, donatur illi captus militi.*
*Ad herum vt veniret Epheſum, ſcribit. aduolat*
*Adoleſcens, atque in proximo diuertitur*
*Apud hoſpitem paternum. medium parietem*
*Perfodit ſeruus, commeatus clanculum*
*Qua foret amantum. geminam fingit mulieris*
*Sororem hanc eſſe mox ei dominus ædium*
*Suam clientam ſolicitandum ad militem.*
*Subornat. capitur ille, ſperat nuptias,*
*Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.*

MERETRICEM INGENVAM Philocomaſium. DEPERIBAT] perdite amabat. MVTVO] cum viciſſim amaretur. ATHEN. IVVENIS] Pleuſides. NAVPACTVM] oppidum in Ætolia. MILES IN EAND. INC. &c.] miles Pyrgopolynices, cum forte abſente Pleuſide. Athenas veniſſet, matremque puellę. vino, obſoniis, donis, & muneribus pellectam corrupiſſet. tandem puellam clam matre in nauem coniecit, & ſecum inuitam Epheſum aduexit. SERVOS ATTICI. &c.] ſeruus iuuenis Attici Pleuſidis, Palæſtrio, vt id, quod euenerat. domino ſuo nuntiaret, nauigat. AD HERVM VT V. EPH. SCR.] mittit ad herum litteras, quibus ei ſignificat Philocomaſium eſſe Epheſi, à milite retineri inuitam: ſuadet, vt Epheſum veniat. APVD HOSP. P.] Periplectomenem. PERFODIT S.] perforat ſeruus Palæſtrio. COMMEATVS CL. QVA F. AN.] per quem medium parietem perfoſſum, ſeu perforatum, amantes Pleuſides & Philocomaſium poſſent inter ſe commeare, & conuenire, & congredi, & colloqui. COMMEATVS] commeandi, & conueniendi facultas. GEMINAM FINGIT M. S. H. E.] hanc Philocomaſium, Pleuſidis amicam: fingit eſſe geminam Philocomaſij ſororem. DOMINVS AED.] Periplectomenes: SVAM CL.] Acroteleutium. Cariſius lib. 1. *Cliens*, inquit: *communis*

*generis eſt. Inuenimus tamen & clientam apud Afranium in Pompa, Interim tua clienta,* &c. & apud Horat. oda 18. libro 2. *Nec Laconicas mihi trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* Hæc Cariſius, Plaut. in Rud. *iam clientas repperi* SOLLICIT. AD M.] vt militem amore ſollicitet, eique perſuadeat, ſe eius amore incenſam eſſe. CAPITVR ILLE] miles amore illaqueatur. SPERAT NVP.] ſperat Acrotelentium ſibi nupturam: quam, matronam, & vicini ſenis vxorem eſſe exiſtimat. DIMITTIT CONC.] hac ſpe fretus miles, Philocomaſium vltro dimittit: & deprehenſus vt mœchus, vapulat.

# ACTVS PRIMVS

## PYRGOPOLINICES, ARTOTROGVS.

CVRATE *Vt ſplendor meo ſit clypeo clarior,*
*Quam ſolis radij eſſe, olim cùm ſudum'ſt, ſolent:*
*Vt, vbi vſus veniat, contrà conſerta manu*
*Oculorum preſtinguat aciem in acie hoſtibus.*
*Nam ego hanc macharam mihi conſolari volo,*
*Ne lamentetur, néue animum deſpondeat,*
*Quia ſe iampridem feriatam geſtitem,*
*Quæ miſera geſtit ſartum facere ex hoſtibus.*
*Sed vbi Artotrogus?* AR. *hic eſt, ſtat propter virum*
*Fortem, atque fortunatum, & forma regia,*
*Tum bellatorem. Mars haud auſit dicere,*
*Neque æquiparare ſuas virtutes ad tuas.*
PY. *Quémne ego ſeruaui in campis Gurguſtidoniis,*
*Vbi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides*
*Erat imperator ſummus, Neptuni nepos.*
AR. *Memini, nempe illum dicis cum armis aureis,*
*Cuius tu legiones difflauiſti ſpiritu,*
*Quaſi ventus folia, aut panniculam tectoriam.*
PY. *Iſtuc quidem ædepol nihil eſt.* AR. *nihil hercle quidem hoc,*
*Præut alia dicam, tu quæ nunquam feceris.*
*Periuriorem hoc homine ſi quis viderit,*
*Aut gloriam pleniorem, quàm illic eſt.*
*Me ſibi habeto, & ego me illi mancupio dabo,*
*Ni vnum epityrum apud illum eſuriens inſanè edam.*
PY. *Vbi tu es?* AR. *eccum ædepol, vel elefanto in India*
*Quo pacto pugno perfregiſti brachium?*
PY. *Quid? brachium?* AR. *illud dicere volui, femur.*
PY. *At indiligenter hic eram.* AR. *pol ſi quidem*
*Connixus eſſes, per corium, per viſcera,*
*Pérque os elefanto brachium tranſmitteres.*
PY. *Nolo iſthæc hîc nunc.* AR. *ne hercle operæ pretium quidem*
*Mihi te enarrare, tuas qui virtutes ſciam.*
*Venter creat omnes has ærumnas, auribus*
*Per audienda ſunt ne dentes dentiant.*
*Et aſſentiendum eſt, quicquid hic mentibitur.*
PY. *Quid illud quod dico?* AR. *hem ſcio iam quid vis dicere.*

*Factum eſt hercle, memini fieri.* PY. *quid id eſt?* AR. *quicquid eſt.*
PY. *Habet tabellas?* AR. *vis rogari? habeo & ſtilum.*
PY. *Facetè aduertis animum tuum, ad animum meum.*
AR. *Nouiſſe mores me tuos meditate decet.*
*Curámque adhibere, vt praeuolet mihi quò tu velis.*
PY. *Ecquid meminiſti?* AR. *memini, centum in Cilicia,*
*Et quinquaginta centum Sycolatronidae.*
*Triginta Sardi, ſexaginta Macedones,*
*Sunt homines tu quos occidiſti vno die.*
PY. *Quanta iſthaec hominum ſumma eſt?* AR. *ſeptem millia.*
PY. *Tantum eſſe oportet, rectè rationem tenes.*
AR. *At nullos habeo ſcriptos, ſic memini tamen.*
PY. *Ædepol memoria eſt optuma.* AR. *offa me monet.*
PY. *Dum talem facies, qualem adhuc, aſſiduò edes:*
*Communicabo te ſemper menſa mea.*
AR. *Quid in Cappadocia? vbi tu quingentos ſimul,*
*Ni hebes machaera foret, vno ictu occideres?*
*At peditatus reliquiae erant, ſi viuerent.*
*Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales ſciunt,*
*Pyrgopolinicem te vnum in terra viuere*
*Virtute & forma & factis inuictiſſumis?*
*Amant te omnes mulieres: neque hercle iniuria,*
*Qui ſis tam pulcer: vt vel illae, quae here pallio*
*Me rependère.* PY. *quid here dixerunt tibi?*
AR. *Rogitabant, híene Achilles eſt, inquit, tibi?*
*Immò enim frater, inquam, innuit illarum altera,*
*Ergo me caſtor pulcer eſt, inquit, mihi,*
*Et liberalis viſus. caeſaries quàm decet?*
*Nae illae ſunt fortunatae, quae cum iſto cubant.*
PY. *Itáne aiebat tandem?* AR. *quae me ambae obſecrauerunt*
*Vt te hodie quaſi pompam illac praeter ducerem.*
PY. *Nimia eſt miſeria pulchrum eſſe hominem nimis.*
AR. *Moleſtae ſunt mihi, orant, ambiunt: obſecrant*
*Videre vt liceat: ad ſeſe arceſſi iubent,*
*Vt tuo non liceat operam dare negotio.*
PY. *Videtur tempus eſſe, vt eamus ad forum,*
*Vt, in tabellis quos conſignaui hic heri*
*Latrones, ibus dinumerem ſtipendium.*
*Nam rex Seleucus me opere orauit maximo,*
*Vt ſibi latrones cogerem, & conſcriberem.*
*Regi hunc in diem mihi operam decretum eſt dare.*
AR. *Age eamus ergo.* PY. *ſequimini ſatellites.*

CVRATE, VT SPLENDOR MEO SIT CLYP. &c.] curate vos ſerui, vt clypeus meus clarius ſplendeat, quàm radij ſolis, tunc cum caelum eſt ſudum. *meo clypeo*, dandi caſus eſt. OLIM CVM SVDVM] tunc cum ſudum, id eſt, ſerenum eſt caelum. Profert hunc locum Nonius in voce *ſudum*, his verbis: *Sudum, dicitur quaſi ſemiudum, vt eſt aer poſt pluuias ſerenus, & liquidus.* Virg. 8. Æneid. *Arma inter nubeis caeli regione ſerena, Per ſudum rutilare vident.* Plaut. Milite, *Quam ſolis radij eſſe olim cum ſudum'ſt.*] marcus Tull. epiſt. ad Tironem, libro 16. *Horologium & libros mittam, ſi erit ſudum.* VBI VSVS VENIAT] vbi opus ſit. CONTRA CONSERTA MANV] collatis ſignis, commiſſa pugna. OCVLORVM PRAESTINGVAT ACIEM IN AC. H.] id eſt, oculis hoſtium in acie tenebras offundat, oculorum aciem.

aciem in prælio hoſtibus obtundat, atque obſcuret. Hunc locum ſpectauit Apuleius libro de Deo Socratis, cùm ſcriberet, *Protinuſque Plautinus Miles ſuper clypeo ſuo gloriatur præſtinguens oculorum aciem hoſtium*. Profert hunc eundem verſum & Nonius in verbo *præſtinguere*, vbi tamen mendosè ſcriptum eſt, *præſtringere*: aut lapſus Nonius ita ſcripſit: interpretaturque valde ſtringere, & claudere, alio loco interpretatur, obtenebrare, vbi ſic etiam ſcriptum eſt, cum ſcribendum ſit, præſtinguere. Eſt enim præſtinguo, verbum compoſitum ex præpoſitione præ, & ſtinguo, is, vt reſtinguo, & extinguo, diſtinguo: ex eodem ſimplici verbo ſtinguo, & præpoſitionibus re, ex, di, compoſita ſunt quod pluribus verbis docuimus in commentar. Horatianis, & Lucretianis. In quo, qui mihi nō aſſentiū tur, homines linguæ Latinæ imperiti, & quod grauius eſt, rerum alienarum faſtidioſi, ij Aſconio non aſſentiuntur, & vehementer errant. Sic autem Aſconius, cuius hæc verba ſunt in Diuinationem, ad illud Ciceronis, præſtinguat aciem, &c. *Vel à præſt. giatoribus tranſlatis, vel à tironibus, quiignari, & rudes pugnæ etiam vano armorum ſonitu terrentur, præſtinctis luminibus.* Plautus in mil glor, *Vt, vbi vſus veniat, contra conſerta manu, Oculorum aciem præſtinguat*, &c. Quòd ſi præſtigiæ dictæ ſunt à præſtinguendo, vt declarant verſus Cæciliæ in Synephebis: qui leguntur apud Ciceronem libro 3. de Nat. deorum, ibi, *Neque quem dolum ad eum, aut machinam commoliar, Scio quidquam: ita omnes meos dolos, fallacias, Præſtigias præſt nxit commoditas patris*: (Eſt enim ita dictum, præſtigias præſtinxit, vt οἱ νοχρόνον ᾔ, & παιδιὰς παίζειν, & ſimil. apud Græcos: metere meſſem, & pugnare pugnam, & ſimil. apud Latinos: niſi quod in hac locutione præſtigias præſtinxit: ineſt aliquid non ſolum venuſtius, verum etiā ſignificantius, quam atticiſmus, & parecheſis: quia ſignificat poeta, præſtigias ipſas, quibus acies oculorū præſtingui ſolet, eſſe præſtinctas.) Si igitur præſtigiæ à præſtinguendo, dictæ ſunt, quis, niſi tardiſſimus, dubitet, quin ſcribendum ſit, præſtinguo, & præſtinxi, &c. non præſtringo, neque præſtrinxi, &c. HANC MACHÆRAM] non dixit hunc gladium, ſed hanc machæram, vt in comœdia palliata: in qua vocabulis Græcis crebrò vti decet. MIHI CONSOL. V.] mihi, παρίλκει, vel ornatus cauſa poſitum eſt NEVE ANIMVM DESPOND.] neue deſperet. tralatio eſt, vt & in *lamentetur*. nam machæra, res inanima, neque lamentari, neque deſpondere animum proprie dici poteſt. infrà ead. fab. *Nam, niſi tu illi fers ſuppetias, iam illa animum deſpondebit.* ſuprà in Menæchm. princip. *Pater eius autem, poſtquam puerum perdidit, Animum deſpondit.* Varro libro 3. de Lingua Latina. *Hoc ideo in ſe clauſo elam, ne reliqui. ſi videant, deſpondeant animum, atque eiuſmo tempore vendiſtorum moriantur.* FERIATAM] otioſam. M. Tull. libro 1. de Nat. deor. *deum ſic feriatum volumus ceſſatione torpere, vt ſi ſe commouerit, vereatur, ne beatus eſſe non poſſit.* GESTIT FARTVM FACERE EX HOST.] hoc eſt, cupit hoſteis concidere, & comminuere ἀλείφαμαι ἐν τῷ πολεμίαν στένωσ. ſic enim loquitur Ariſtoph. id, quod notata Simeo Boſius. tractum à fartoribus, qui carnes, vnde farcimina, iſitia, & ſimilia, confecturi ſunt, in minutiſſimas particulas diſſecant, ſic autem legendum eſt, non *fratrem* vt edidit Camerarius: neque *fractum*, vt habent omnes libri vulgati: ſic enim planè habent noſtri libri veteres, & vero iampridem ſic emendauit atque explicauit M. Anth. Muretus libro 3. variar. lectionum cap. 9. niſi quod *farctum* legit, quod minus rectum eſt. ARTOTROGVS?] nomen paraſiti à rodendo dicti: τρώγειν enim apud Græcos, rodere. Paraſitos autem cum muribus, quorum eſt rodere, comparari declarat illud in Captiuis princip. *Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.* & illud in Perſa, *Pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos, Quaſi mures ſemper edere alienum cibum.* Terent. Eunuch. *Viden', os ſuum, & cibus quid faciat alienus.* PROPTER VIRVM, &c.] propè virum fortem, &c. ET FORMA REGIA] ea forma, quæ decet reges, hoc eſt, egregia corporis pulchritudine, quæ proceritatem habeat cum dignitate quadam coniunctam, qualem Priamum fuiſſe ait poeta quidam. Περὶ τοῦ μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος, id eſt, primum quidem quod ad formā, & ſpeciem attinet, regno dignum. Ariſtot. Polit. libr. 1. & 4. MARS HAVD AVSIT DICERE, &c.] Mars haud auſit commemorare, neque æquiparare virtutes ſuas cum tua. Quidam legendum exiſtimant. *Mars haud auſit hiſcere, Neque æquipa.* quam lectionem, quamuis non improbem, multo magis probarem, ſi codicum veterum auctoritate niteretur. QVEMNE EGO SERVAVI IN CAMPIS GVRGVSTID. &c.) cumne Martem dicis mecum contendere non auſurum, quem ego ſeruaui in campis, &c. Iam campi Gurguſtidonij, campi ſunt nunquam à quoquam mortali nato viſi, atque à Plauto in perſona militis glorioſi facetè, & vrbanè conficti: quemadmodum & nomen Imperatoris, quod ſequitur, ridicule confictum eſt. NEPTVNI NEPOS] ſic Sext. Pompeius, Pompei filius, ſe Neptuni filium prædicabat. Ex quo Neptunium ducem appellat Flaccus oda 9. epod. Nempe ILLVM DICIS CVM AR. AVR.] nempe illum dicis armis aureis inſignem. CVIVS TV LEGIONES DIFFL. SP.] cuius tu legiones ſolo ſpiritu & ſine armis diſſipaſti. Nonius difflare, inquit, eſt flatu diſturbare. deinde hunc verſum profert. QVASI VENTVS FOLIA] vt vetus folia flatu diſſipare ſolet. AVT PANNICVLAM TECTORIAM) libri omnes & vulgati, & manuſcripti, quos, quidem viderim, habent *penniculum tectorium*. quæ lectio ferri non poteſt. Peniculum enim dicunt Latini vnico, n, non penniculum duobus. eſt autem peniculus tectorius, quo parietes dealbantur. conficitur autem, & conſtat è ſetis porcinis, aut è pilis caudæ equinæ, peniculos tectorios commemorat Plin. libro 28 & capite 17 his verbis, *In ambuſtis vſibus adeps cum lilij radicibus aprinus aut ſuillus inueteratus: ſetarum, ex his, è penicillis tectorijs cinis, cum adipe tritus:* ſubintell. *ἐστὶ* *noxiorum, pr. ficit.* Sed cum talis peniculus non tam facile à vento diſſipetur, quam folia, hic autem perſpicuè Plautus duas res ſumſerit, quæ facillimè à vento diſſipentur. Adrian. Turnebo aſſentior, qui legendum cenſet, *panniculam tectoriam*. Eſt autem panicula in arundine, caput arundinis, floris, aut tenuis membranæ ſimile. Plin. libro 16. capite 36. vbi de arundinibus ſcribit. *Tegunt autem earum (arundinum) domus ſuas Septentrionales populi operiunt, durantque æui tecta alta. & in reliquo verò orbe cameras leuiſsime ſuſpendunt*, &c. ſequitur non longè, *Cæterum gracilitas nodis diſtincta laus faſtigio tenuatur in cacumina, craſsiore panicula coma, neque hæc ſuperuacua, aut enim propluma ſtrata cauponarum replet, aut vbi limoſiore coſſo indurauit, ſicut in Belgis contuſa, & interſecta nauium commiſſuris ferruminat textus, glutine tenacior, remeſque explendis pice fidelior.* PROBVT ALIA DICAM] id eſt præ aliis quæ dicam, quæ &c. TV QVAE NVNQ. AMPEGERIS PERIVRIOREM, &c.] hæc dicuntur à paraſito, militem deridente, verſa ad ſpectatores oratione, quale illud eſt apud Terent. in Eunuch. *plus millies iam audiui* AVT GLORIARVM PLENIORVM] aut glorioſiorem, &c. ſic Demoſthen. de Midia in oratione, κατὰ μειδίου ὑπερηφανίας μεστὸς QVAM ILLIC EST] quàm ille eſt. ME SIBI HABETO] ſubintellige, mancipio, id eſt, emerito me ſibi, ea lege, vt ei præſtem omne periculum. vel dic potius, me ſibi habeto, ſimpliciter nulla re ſubintellecta

id eſt, me ſibi emito: vel me ſibi contubernalem & hoſpitem habeto. ET, EGO ME ILLI MANCVPIO DABO] & ego ei mea lege addicam, vt omne euictionis periculum ei præſtetur. quid ſit mancupio, ſeu mancipio dare, alibi dictum eſt. NI VNVM EPITYRVM APVD ILLVM] proinde quaſi dicat, ſeruum edacem emerit, ſi me emerit. vel hoſpitem edacem acceperit, ſi me acceperit. nam vnum epityrum apud eum inſanè edam: ſed hic locus formulam ſponſionis olet, hoc modo ni vnum epityrum apud illum inſanè edam, ego me illi mancupio dabo. Epityrum, inquit Varro libro 6. de Lingua Lat. vocabulum eſt cibi, quo frequentiùs Sicilia, quàm Italia eſt vſa. Idem Plautus cum vehementer dicere vellet dixit *inſanè*, quod inſani faciunt omnia vehementer: Nomen epityri autem compoſitum eſt ex præpoſitione ἐπὶ & τυρὸς quod caſeum ſignificat, ex quo ſuſpicari poſſit aliquis, epityrum eſſe polentam caſeatam quam commemorat Apuleius libro 1. Eſt autem polenta Græcorum & Siculorum cibus, qui comœdiæ palliatæ conuenit. Quomodo autem fiat epityrum docet Cato cap. 119. vbi nulla ſit caſei mentio in eius cibi confectione. Ego arbitrabar epityrum ſine caſeo conſtare non poſſe: atque idcirco caſei mentionem nullam fieri, quod ſit pars epityri præcipua & prima: cæteræ, ſint acceſſiones. Sed Colum. libro 12. capite 27. perſpicuè oſtendit epityrum omni caſeo vacare. Quærat igitur hac de re, lector, minus quàm ego occupatus. Ego alio propero, & aliis negotiis vrgeor. VEL ELEFANTO, &c.] vel pro etiam, vel quamuis, vt apud Terent. in Eun. *Ego illum Eunuchum ſi ſit opus vel ſobrius*, nam. vel ſobrius, hoc eſt, etiam ſobrius, aut quamuis ſobrius. ſic idem Terent. in Heautont. *Vel heri in vino quàm immodeſtus fuiſti.* PERFREGISTI BRACHIVM] iocus eſt ex ambiguo: quod vidit Simeo Boſius amicus meus, ſignificat enim obſcure paraſitus, militem, dum aliquem olim manu cædere conatur, pœne ſibi brachium perfregiſſe. per elefantũ, militem ſignificans, quod ſit inſtar elefanti magna beſtia, & quod ſit ſtolidus, hebes, & quaſi ἀναίσθητος, vt elefantus, propter corij duritiem ſic intrà eadem fabula *herus meus elephanti corio circumtectus eſt, non ſuo.* AT INDILIGENTER HIC ERAM] id eſt, atqui ego in hoc negotio parum laborabam, neque magnopere contendebam, neque totis viribus connitebar, ſed molli brachio pugnabam. ἀλλ' ἐντεῦθεν ἐρραθύμουν. POL SI QVIDEM CONNIXVS ESSES, &c.] pol ſi quidem valde contendiſſes, &c. ſi vires tuas extentaſſes atque expromiſiſſes, &c. NOLO ISTHAEC HIC NVNC] ſubintell. commemorare, ſeu narrare. VENTER CREAT HAS AERVMNAS] ventris cauſa hæc mihi ſunt audienda: propter ventrem, hæ moleſtiæ mihi ſunt perferendæ, &c. hæc loquitur paraſitus, oratione ad ſpectatores à milite auerſa. NE DENTES DENTIANT.] id eſt, ne dentes grandeſcant, vel potius, ne doleant. dentire eſt, quod Græci dicunt, ὀδοντοφυεῖν, hoc eſt, denteis primum emittere. & ita, interpretatur Gaza apud Ariſtotelem libro 7. capite 10. de Hiſt. animalium. At cum dentes primulum naſcuntur, nemo eſt, qui neſciat, pueris denteis dolere. ET ASSENTIENDVM EST, QVIDQVID HIC MENTIBITVR] & quidquid hic miles mentiendum, ei approbandum eſt nutu & verbis. Sic autem legendum eſt, non *Et aſſentandum eſt*. vt alibi oſtendimus, non vno loco, vnum indicabo illum, qui eſt in Menæch. ibi, *Bene res geritur aſſentibor, quidquid dicet mulieri.* Iam *aſſentiendum*, hoc loco quatuor ſyllabarum erit, carminis cauſa, duabus ſyllabis in vnam coaleſcentibus, per ſynizeſin. *mentibitur* antiquè, pro mentietur, poſitum eſt. vt apud Horat. oda 23. libro 3. *Mollibit auerſos Penates*, &c. Terentius in Hecyra, *Matris ſeruibo commodis.* QVID QVID EST] quidquid ſit iſtud, memini, & ſcio, & tibi aſſentio eſſe verum. VIS ROGARE?] ſubintel. vtendas? Vis à me commodato petere. proinde ac ſi dicat, accipe à me vtendas, ſi vis. Solebant autem milites, & maximè centuriones, & ſimiles, tabellas circumferre, in quibus mercenariorum militum nomina conſcribebant, vt ſcirent, quibus ſtipendium deberetur. infrà eadem ſcena, *Videtur tempus eſſe vt eamus, ad forum, vt in tabellis, quos conſignaui hic heri Latronibus denumerem ſtipendium.* MEDITATE] accuratè, ſtudioſe. VT PRAEVOLET MIHI QVO TV VELIS] animus eo, quo tu velis, hoc eſt, quo tu intendas, mihi ante aduolet, hoc eſt, celeriter eat. Quidam legunt, *quod tu velis*, hac ſententia, vt id, quod tu velis, mihi ante aduolet. Ego nihil mutare auſim. ECQVID MEMINISTI?] num quid meminiſti? SYCOLATRONIDAE] Latrones ſycophantæ, nomen ridiculi cauſa confictum à Plauto. SEPTEM MILLIA] reſponſio perſpicue mendax & falſa. quis non videt? Sed talis eſt aſſentator, ſemper auget. vt apud Terent. in Eunuch. cum dixiſſet Miles, *Magnas verò agere gratias Thais mihi?* reſpondet Gnatho, *ingenteis*: quod notauit & M. Tull. in Lælio. Si quis autem volet egregiam aſſentatoris deſcriptionem præter Plautinam videre, legat Luciani Timonem miſanthropon. AEDEPOL MEMORIA EST OPTIMA] ſubintell. tua. ſed legendum arbitror *memoria eſt optima*. OFFA ME MONET] offa mihi autem vellit, offa mihi memoriam refricat, offa facit, vt meminerim. DVM TALEM FACIES, QVALEM ADHVC, &c.] dum talem me tuo ſermone facies, qualem vſque adhuc feciſti, id eſt, dum me ita laudabis, vt adhuc laudaſti, &c. vel ſic. dum ſic me deſcribes, & talem me prædicabis, qualem vſque adhuc prædicaſti: aſſidue comedes, neque vnquam eſuries. ſic Terent. Adelph. *Laudarier te audis libenter: facio te apud illum deum: Virtutes narro. C. meas, tuas:* Plautus Aſin. *Exemplo ſacratum facio me, atque magnificum virum.* ASSIDVO EDES] aſſiduè comedes. COMMVNICABO TE S. M. M.] impertiam te ſemper menſa mea. communicabo tecum ſemper menſam meam, participem te ſemper faciam menſæ meæ. QVID IN CAPPADOCIA? VBI, &c. quid tua in Cappadocia facinora commemorem? vbi quingentos, &c. mira hyperbole, cum occulta irriſione coniuncta. AT PEDITATVS RELIQVIAE ERANT, SI VIVERENT] At pedites illi quingenti totius peditatus erant reliquiæ, ſi viuerent, id eſt, ſi vlli eſſent. iocus. ſignificat pedites nullo fuiſſe. Ita dum hic paraſitus laudare militem videtur, deridet. NEQ. HERC. INIVRIA QVI SIS TAM P.] nec hercle iniuria te amant, quippe qui ſis tam pulcher. VT VEL ILLAE, &c. vel, pro etiam, vt ſuprà non longe, *vel elephanto in India*, &c. & apud Terentium Eunuch. *vel rex ſemper Maximas mihi agebat: quidquid feceram: alijs non item.* Idem in Andr. *Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum?* ad quem locum notat Donatus, vel, hic non eſt diſiunctiva coniunctio, ſed pro etiam poſita, vt apud Virgil. *Vel Priamo miſeranda manus*, &, *Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam.* QVAE HERE PALLIO ME REPREHENDERE] ſic habent noſtri codices veteres: & ita potius legendum, quanquam *reprehendere* non damno. nam ferri id quoque poteſt. neque lex carminis repugnat. nam reprehendere, nonniſi quattuor ſyllabarum eſt, vt reprendere. Porrò reprehendere, ſeu reprendere interpretor, retro prehenderunt. *here* autem valet idem, quod, *heri*. HICCINE ACHILLES EST, INQVIT, TIBI?] Achilles omnium Græcorum, ſine exceptione, fuit & pulcherrimus & fortiſſimus: quemadmodum contrà

contrà

contrà Therſites omninm fuit deformiſſimus, & ignauiſſimus. Homerus Iλιαδ. α. INNVIT ILL. ALT.] innuit, id eſt, nutu aliquid, quod fieri vellet, ſignificauit. Videtur legendum, annuit, hoc eſt, nutu aſſenſa eſt, vel nutu, quod dixeram, approbauit. CAESARIES QVAM DECET] cæſaries coma virilis, capillus virilis. dicta eſt autem à cædendo, vel quod non cædatur, vel quod cædatur. Conſtat porro, Græcos capillatos eſſe, & comam alere conſueuiſſe. ex quo crebrum eſt apud Hom. *καρηκομόωντες* Achæi. QVAE ME AMBAE OBSECRAVERINT. VT. &c.] quid hoc à me quæris, itane mecum locutæ ſunt illæ mulieres quæ me ambæ obſecrauerint. Vt te hodie, quaſi pompam, illac ante earum ædeis traducerem? PRAETER DVCEREM] *præter* hic valet ante, vt notant grammatici veteres. Cic. lib 3. Accuſ. *præter oculos Lollij hæc omnia ferebant.* præter oculos. hoc eſt ante oculos pompa. duci autem vſitate dicitur, vt in Caſina, *Redit eccum tandem obſonatu eius adiutor: pompam ducit.* NIMIA EST MISERIA, &c. ] profert hunc verſum Donatus ad illum Terentij in Eun. *Omnia prius experiri, quàm armis ſapientem decet.* his verbis, Animaduertere quantam vim habeant ad delectandum in comœdiis ſeueræ ſententiæ, cum à ridiculis perſonis proferantur: quale eſt illud apud Plaut. vbi miles ſuam formam admirans, ait, *Nimia'ſt miſeria pulcr. eſſe hominem.* VT TVO NON LICEAT OP. D. N.] adeo vt mihi non liceat tui rei gerendæ operam dare. VT IN TABELLIS QVOS CONSIG. &c.] ordo, & ſententia eſt, ibus, hoc eſt, iis latronibus, quos latrones heri conſignaui, hoc eſt, notaui, ſeu conſcripſi in tabellis, dinumerem, id eſt, diſſoluam, ſtipendium, hoc eſt, mercedem militiæ. LATRONES] Feſtus latrones, inquit, eos antiqui dicebant, qui conducti militabant ἀπὸ τῆς λατρείας. Varr. autem libr. 6. de ling. Lat. vult dictos eſſe latrones à latere, quaſi laterones, quod aſſiſtunt lateri. & quia circa latera regis ſunt: quos nunc ſtipatores appellant. & ſatellites: vel quia ad latera ferrum habent: vel quia mercede conducuntur. Ea enim merces dicitur Græce λάτρον. Ab eo, inquit, veteres poetæ nonnunquam milites appellant latrones, quod item vti milites cum ferro ſtent, aut quod lateant ad inſidias faciendas. Seruius ad illud virg Æn. libr. 12. *Fixumque latronis Impauidus frangit telum,* &c. modo latronis, inquit, & eſt Græcum: nam λατρεύειν dicunt obſequi, & mercede ſeruire. vnde latrones vocantur conducti milites. moris autem erat, vt hos imperator & circa ſe haberet, & primos ad omne diſcrimen mitteret, &c. ſequitur. Varro tamen dicit hoc nomen poſſe habere etiam Latinam etymologiã, vt latrones dicti ſint, quaſi laterones, &c. deinde hunc locum profert. IBVS] iis. Non ibus pro iis minus Latinum putat conſuetudo, cum veterum auctoritate plurimum valeat. profert deinde exempla ex Titinnio, & ex Plaut. hunc ipſum locum & ex Pomponio hæc verba, *Nunc quando voluiſti facere. fac voluptati ſies ibus.* ſic ſupra in Curc. hibus, pro his. OPERE ORAVIT MAXIMO] orauit maximopere, ſeu maximo opere. COGEREM] colligerem, *συνάγοιμι.* ET CONSCRIBEREM] conſcribere milites, vſitatum loquendi genus probatis latini ſermonis auctoribus. M. Tull. pro Mil. *Seruorum exercitus illum in vrbe conſcripturum fuiſſe, per quos totam Rempublicam réſque priuatas omnium poſſideret?* Idem pro Sextio, *Cum vicatim homines conſcriberentur, decuriarentur ad vim, ad manus, ad cædem, ad direptionem incitarentur.* Idem lib. 12. epiſt. ad Caſſ. &c. *Milites circiter 30. quos Dolabella conſcripſerat* &c. Pompeius Domitio lib. 8. epiſt. ad Attic. *Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido. vt de omnib. fortunu. reip. dimicem: neque etiam qui ex dilectibus conſcripti ſunt a conſulibus conuenerunt.*

## PALÆSTRIO.

*Mihi ad enarrandum hoc argumentum eſt comitas,*
*Si ad auſcultandum veſtra erit benignitas.*
*Qui autem auſcultare nolit, exſurgat foras,*
*Vt ſit vbi ſedeat ille, qui auſcultare volt.*
*Nunc, qua aſſediſtis cauſa, in feſtiuo loco,*
*Comœdiæ, quam nos modò acturi ſumus.*
*Et argumentum, & nomen vobis eloquar.*
*Alazon Græcè huic nomen eſt comœdiæ,*
*Id nos Latinè glorioſum dicimus.*
*Hoc oppidum Epheſu'ſt: indè'ſt miles meus herus,*
*Qui hinc ad forum abiit, glorioſus, impudens,*
*Stercoreus, plenus periurij atque adulterij.*
*Ait ſeſe vltrò omneis mulieres ſectarier:*
*Is deridiculu'ſt, quàquà incedit omnibus.*
*Itaque hic meretrices labiis dum ductant eum,*
*Maiorem partem videas valgis ſuauiis.*
*Nam ego haud diu apud hunc ſeruitutem ſeruio,*
*Id volo vos ſcire, quomodo ad hunc deuenerim*
*In ſeruitutem, ab eo, cui ſeruiui prius.*
*Date operam nam nunc argumentum exordiar.*

*Erat herus Athenis mihi adoleſcens optumus*
*Is amabat meretricem aquè Athenis Atticu.*
*Et illa illum contrà, qui eſt amor cultu optimus.*
*Is publicè legatus Naupactum hinc fuit.*
*Magnai reipublicai gratia.*
*Interim vt hic miles fortè Athenas áduenit,*
*Inſinuat ſeſe ad illam amicam heri mei.*
*Occœpit eius matri ſuppalparier,*
*Vino ornamentis, opiparíſque obſoniis.*
*Itaque intimum ibi ſe miles apud lenam facit,*
*Vbi primum euénit militi huic occaſio.*
*Subleuit os illa lenæ & matri mulieris,*
*Quam herus meus amabat. nam is illius filiam*
*Conijcit in nauem miles clam matrem ſuam.*
*Eámque inuitam huc mulierem in Epheſum auehit,*
*Ego quantò citiùs poſſum, mihi nauem paro,*
*Vbi amicam herilem Athenis auectam ſcio.*
*Inſcendo, vt eam rem Naupactum ad herum nuntiem.*
*Vbi ſumus prouecti in altum, id quod volunt,*
*Capiunt prædones nauem illam, vbi vectus fui.*
*Priùs perij, quàm ad herum véni, quò ire occœperam.*
*Ille, me qui cepit dat me huic dono militi.*
*Hic poſtquam in adeis me ad ſe deduxit domum,*
*Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.*
*Vbi contrà aſpexit me oculis mihi ſignum dedit,*
*Ne ſe appellarem: inde, poſtquàm occaſio eſt,*
*Conqueritur mecum mulier fortunas ſuas.*
*Ait ſeſe Athenas fugere cupere ex hac domu.*
*Seſe illum amare meum herum, Athenis qui fuit.*
*Neque peius quenquam odiſſe, quàm iſtum militem.*
*Ego, quoniam inſpexi mulieris ſententiam,*
*Cepi tabellas, conſignaui clanculum:*
*Dedi mercatori, qui ad illum deferat*
*Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat,*
*Vt is huc veniret. is non ſpreuit nuntium.*
*Nam & vénit, & is in proximo hîc deuortitur*
*Apud ſuum paternum hoſpitem, lepidum ſenem,*
*Itaque ille amanti ſuo hoſpiti morem gerit.*
*Nóſque opera, conſilióque adhortatur, iuuat.*
*Itaque ego paraui hîc intus magnas machinas,*
*Qui amanteis vnà inter ſe facerem cónuenas.*
*Nam vnum conclaue concubinæ quod dedit*
*Miles, quò nemo niſi eapſe inferret pedem,*
*In eo conclaui ego perfodi parietem.*
*Qua commeatus clàm eſſet hinc huic mulieri.*
*Et ſene ſciente hoc feci. is conſilium dedit.*
*Nam meus conſeruus eſt homo haud magni pretij,*
*Quem concubinæ miles cuſtodem addidit,*

*Ei nos facetis fabricis,& doctis dolis*
*Glaucomam ob oculos obijciemus: eúmque ita*
*Faciemus, vt, quod viderit, non viderit.*
*Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem*
*Et hic, & illic mulier feret imaginem,*
*Atque eadem erit. verùm alia eſſe aſſimulabitur,*
*Ita ſublinitum'ſt os cuſtodi mulieris.*
*Sed foris concrepuit hinc à vicino ſene.*
*Ipſe exit: hic ille eſt lepidus, quem dixi ſenex.*

COMITAS ] comitas maxime in ſermone locum habet: eſtque quaſi ad loquendum prompta hilaritas,& facilitas,& commoditas. M. Tullius pro L. Cor. Balbo, *Comes benigni, faciles, ſuaues homines eſſe dicuntur.* BENIGNITAS ] liberalitas, commoditas. NVNC, QVA ASSEDISTIS CAVSA IN F. L. &c. ) ordo & ſententia eſt. Nunc & argumentum, & nomen vobis eloquar comœdiæ, quam nos modo acturi ſumus: propter quam cauſam, hoc eſt, cuius comœdiæ ſpectandæ & audiendæ gratia conſediſtis in feſtiuo loco. ALAZON ] ἀλαζόνα, arrogans,& vt Plautus ipſe interpretatur, glorioſus. Ariſtoteles libro 4. cap. 6. de Moribus ad Nicoma. ſcribit, ἀλαζόνα plus ſibi tribuere ſolere earum, quæ laudi & gloriæ vertuntur, quam re vera inſit: & ei opponit εἴρωνα. qualis fuit apud Græcos Socrates, apud Romanos Lælius. INDEST MILES, &c. ] Epheſus eſt miles herus meus. Sic autem legendum, vt edidimus, *inde'ſt*, non vt vulgo *item'ſt miles*, &c. STERCOREVS ] ſtercoris inſtar putidus. AIT ESSE VLTRO OMNES MVL. SECT. ] ait mulieres vltro, id eſt, non vocatas, aut rogatas ſe ſectarier, ſermo ambiguus eſt: ſed quæ ſententia ſit, ſatis apparet. ſignificat enim paraſitus dicere militem, ſe à mulieribus vltro peti & coli. DERIDICVLVS'T ] valde ridiculus eſt omnibus, &c. QVAQVA INCEDIT ] quacunque incedit. LABIIS DVM DVCTANT EVM, &c. ] dum mulieres labris ad oſculum compoſitis eum lactant,& captant &c. MAIOREM PARTEM VIDEAS VALGIS SVAVIIS ] id eſt, maiorem partem meretricum videas obtortis oſculis. Valgia, inquit Fulgentius, ſunt labrorum obtortiones, in ſupinatione, vel ſubatione peractæ. Deinde profert hunc Plauti verſum, profert & verſiculum Petronij Arbitri opinor imperfectum, *Abroſo valgiter labello.* Et quoniam Petronij Arbitri mentio facta eſt, libet alium eius locum ex ſatyris proferre, ab hoc Plautino non valde alienum, ibi, *Et quia conſiderantium hæſerant vultus, quidquid à ſpectaculo vacabat, commouebat valgiter labra, & me tanquam furtiuis ſubinde oſculis verberabat.* vbi tamen vulgo pro valgiter legitur obiter. SERVITVTEM SERVIO ] ſupra in Aulula. *Nam quæ amanti hero ſeruitutem ſeruit. quaſi ego ſeruio,* &c. AB EO, CVI SERVIVI PRIVS ] à Pleuſide. DATE OPERAM ] ſubintell. mihi, hoc eſt diligentes attendite, & adeſte animis. ERAT HERVS ATHEN. MIHI ADOLESCENS OPT. ] Pleuſides. MERETRICEM ] Philocomaſium. ÆQVE ATHENIS ATTICIS ] vt natus erat Athenis, ita amabat Athenis puellam Philocomaſium. Athenis Atticis autem ſic dictum à Plauto, vt dixit Lucilius Capuam campanam, quod notarat Simeo Boſius. ſic ſupra in Epid. *Fateor me omnium hominum eſſe Athenis Atticis minimi preti.* QVI EST AMOR CVLTVS OPT. ] amor mutuus eſt cultu optimus, amorem mutuum colere, optimum eſt. MAGNAI REIPVBLICAI GRATIA ] ſic reſtituit hunc verſum & ſuperiorem Faernus. Nam Camerarius ſic edidit mendoſe, *Is publice Naupactum fuit Magna republica, namque hic in gratia'ſt* quaſi hæc eſſet ſententia, namque hic adoleſcens herus meus magna apud remp. ſuam in gratia eſt: ſeu multum apud remp. ſuam gratia valet: ſed non eſt neceſſe ἀσυργεῖν. ſic enim vt edidimus, legendum. VT HIC MILES, &c. ] id eſt, vbi hic miles, &c. INSINVAT SESE AD ILL. AM. H. M. ] ſic ſupra in Ciſtellaria, *Inde in amicitiam inſinuauit cum matre, & mecum ſimul Blanditiis, muneribus, donis.* SVPPALPARIER ] ſuppalpari. quid ſit palpare, ſeu palpari, diximus ſupra in Amphitr. ibi, *obſeruatote, quam blande palpabitur.* INTIMVM ] amicum familiariſſimum, & eximium,& eiuſmodi, vt quouis tempore domum intromitteretur, & ad omnia conſilia arcana adhiberetur. M. Tullius epiſt. libro 3, epiſt. 1. *Valde hominem diligo: eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus.* Idem Catilin. 2. *nemo eſt in ludo gladiatorio paullò ad facinus audacior, qui ſe non intimum Catilinæ eſſe fateatur.* Terent. Eunuch. *tute ſis, poſt illa quam intumum Habeam te, & mea conſilia vt tibi credam omnia.* SVBLEVIT OS ILLAE LENAE, &c. ] decepit lenam illam, quid ſit os alicui ſubleuere, diximus ſupra in Aulul. ibi, *ea ſubleuit os mihi pœniſſime.* & præterea in Capt. ibi, *Ita mihi ſolido ſurſum verſum os ſubleuere officiis.* Iam vero *ille*, antiquum pro *illi*. de quo alibi. CLAM MATREM SVAM ] clam matre ſua. ſupra in prolog. Amphitr. *Is amare occœpit Alcumenam clam virum. ſuam* autem reciprocatur ad *filiam*. hoc modo, coniecit filiam eius in nauem clam matrem ſuam, id eſt, clam matre puellæ & filiæ, quæ reciprocatio vitio caret. ADVEHIT ] al. auehit. EGO QVANTO CITIVS POSSVM ] id eſt, quam citiſſime poſſum, tanto citius, quanto citius poſſum. Libri vulgati habent *quantum vnus poſſum.* quam ſcripturam reieci, quantum citius poſſum, quod reperi in manuſcriptis modice commutaui, & ex *quantum* feci *quanto*. quod mea ſententia, rectum eſt. VBI AMICAM, &c. ] poſtquam amicam, &c. INSCENDO ] nauem. ſic ſupra in Menæch. dixit, *currum inſcendere.* VBI SVMVS PROVECTI IN ALTVM, &c. ] poſtquam in altum mare à litore nauigando progreſſi ſumus. Lucret. tranſlate dixit lib. 5. *Idque minutatim vitam prouexit in altum.* & M. Tull. libr. 4. Tuſcul. quæſt. *ipſaque ſibi imbecillitas indulget, in altumque prouehitur imprudens.* ID QVOD VOLVNT ] quod illi optarunt. VBI VECTVS FVI ] in qua vectus fui. PRIVS PERII, QVAM AD H. V. ] in medio curſu captus ſum. QVO ] ad quem. ILLE ME, QVI CEP. ] prædo, qui me cepit. OCVLIS MIHI SIGN. D. ] oculis mihi ſignificauit, ne ſe nominatim appellarem, nictauit. CONQVERITVR MECVM MVL. FORT. S. ] conquerendi verbum iunxit cum accuſandi caſu, vt ſolẽt boni latinitatis auctores. ſic ſupra in Amphitr. *Satius eſt me queri illo modo*

*ſeruituntem hodie.* EX HAC DOMV] ex hac domo. INSPEXI ] cognoui.vel vt loquitur Terent. Intellexi in And. *Enimuerò Daue, nihil loci'ſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ, quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.* ſic contra dicimus. oſtendit mihi ſententiam ſuam, hoc eſt, aperuit mihi quid ſentiret, infra in Sticho, *Nam propemodum iam oſtendit ſententiam ſuam.* Terent. in Heautont. *Non, vt meum qui mihi per alium oſtendit ſententiam ſuam.* CONSIGNAVI CLANCVLVM ] exaraui clanculum. conſcripſi literas clam milite. IN PROXIM HIC DEVORT. ] in hac vicinia, in his ædibus deuerſatur. APVD EVVM PATERN. HOSP.] Periplectomenem Epheſium. ILLE] Periplectomenes. SVO HOSPITI MOREM GERIT ] Pleuſidi obſequitur, & ſe commodum præbet. PARAVI HIC INTVS MAGNAS MACHINAS] tralatio eſt. ſignificat enim ſe paraſſe magnas technas, ſiue arteis, ac fallacias. QVI AMANTEIS VNA INTER SE CONVEN. F.] vt mea opera amantes poſſunt inter ſe conuenire, & colloqui, vel vt amantibus facerem conueniendi, & congrediendi copiam. NI EAPSE] niſi caipſa. ſic Feſtus eapſe, inquit, eaipſa. Idem Plaut. in Curc. *Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia, Sed eapſe illa, qua exſcidionem facere condidiſci oppidu.* Idem in Aulul. eampſe vſurpauit, pro, eam ipſam. Sic ille, *credo ego illum vt iuſſi, eampſe anum adiiſſe,* &c. INFERRET PEDEM ] introiret. ſic ſupra in Amph. *Neque meum pedem huc intuli etiam in ædeis.* &c. & in Menæch. *qui huc in hanc vrbem pedem, niſi hodie, nunquam intro tetuli?* QVA COMMEATVS CLAM. &c.] ſic ſupra in poſteriore argumento, *medium parietem Perfodit ſeruus, commeatus clanculum, quà foret amantum.* CVSTODEM ADDIDIT] cuſtodem appoſuit, cuſtodiæ mulieris præfecit, ſed cuſtodem addere, vſitate, & ſignificanter dictum ſupra in Aulul. *Quem (Argum) quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit.* ad quem verſum plura, & ad illum locum Horatii od. 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales nequitiæ additus cuſtos.* FACETIS FABRICIS ] lepidis machinis ac fallaciis. ET DOCTIS DOLIS ] callidis aſtutiis. GLAVCOMAM OB OCVLOS OBIICIEMVS] profert hunc locum Priſc. lib. 6. Eſt autem glaucoma, vitium oculorum, cuius vitij cauſa efficiens eſt ſiccitas, à qua tranſmutatur humor cryſtallinus in glaucum, vel denſatur, & exſiccatur. Ex quo nonnulli exiſtimant ἐξοφθαλμίαν, & glaucoma idem eſſe, cum ſit autem vſitatius glaucoma, tis, in quinta inflexione. Plautus in prima dixit glaucomam, vt in Amph. ſchemam, & alibi chlamydam, vt alij ſytmam, diamedam, &c. de quibus Priſc. lib. commemorato. De glaucomate Celſus lib. 6. quanquam non glaucoma, ſed ſuffuſionem appellat, eam ſcilicet, quam Græci ὑπόχυσιν vocant. Plin. Glaucomà ſemper nominat exempli cauſa lib. 29. cap. 6. *Oua perdicum in vaſe æreo decocta cum melle. vlceribus oculorum, & glaucomatis medentur.* OB OCVLOS ] Scæledri cuſtodis. EVMQVE ITA FACIEMVS, VT QVOD VID. NON VID.] eumque faciemus non vidiſſe, quod viderit. vel ſic, & faciemus ita, vt is, quod viderit non viderit. hoc eſt, faciemus, vt quod viderit, proinde ſit, quaſi non viderit. HAEC MVLIER DVARVM HODIE VICEM, &c.] hæc mulier Philocomaſium duarum vice, ſeu duarum mulierum parteis agens, ſeu duarum mulierum perſonam ſuſtinens, duarum imaginem feret. ITA SVBLINITVM'ST. OB CVST. MVL. ] ita deceptus eſt cuſtos mulieris Sceledrus. A VICINO SENE] Periplectomene.

## PERIPLECTOMENES, PALAESTRIO.

*Niſi hercle defregeritis talos, poſthac quemquam in tegulis*
*Videritis alienum, ego veſtra faciam latera lorea.*
*Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt, mea quid fiat domi.*
*Ita per impluuium intrò ſpectant. nunc adeò edico omnibus,*
*Quemquem à milite hoc videritis hominem in noſtris tegulis,*
*Extra vnum Palæſtrionem, hunc deturbatote in viam.*
*Quod ille gallinam, aut columbam ſe ſectari, aut ſimiam*
*Dicat. Diſperiſtis, ni vſque ad mortem malè mulcaſſitis.*
*Atque adeò, vt ne legi fraudem faciant talariæ,*
*Accuratote, vt ſine talis domi agitent conuiuium.*
Pa. *Neſcio quid malefactum noſtra huic familia eſt, quantum audio.*
*Ita hic ſenex talos elidi iuſſit conſeruis meis.*
*Sed me excepit. nihili facio quid illis faciat ceteris.*
*Aggrediar hominem: eſtne aduorſum? eſt quaſi collaturus pedem.*
*Quid agis Periplectomene?* Pe. *haud multos homines, ſi optandum foret,*
*Nunc videre & conuenire, quàm te, mauellem.* Pa. *quid eſt?*
*Quid negotij eſt?* Pe. *res palàm eſt?* Pa. *quæ res palam eſt?* Pe. *de tegulis.*
*Modò neſcio quis inſpectauit veſtrorum familiarium*
*Per noſtrum impluuium intus apud nos Philocomaſium, atque hoſpitem,*
*Oſculanteis.* Pa. *quis homo vidit?* Pe. *tuus conſeruus eſt.* Pa. *quis is*
*homo eſt?*

*Neſcio*

Pe. *Neſcio, ita abripuit repentè ſeſe ſubitò.* Pa. *ſuſpicor*
*Me periſſe.* Pe. *vbi abiit, conclamo. heus quid agis tu inquam in tegulis?*
*Ille mihi abiens ita reſpondit, ſe ſectari ſimiam.*
Pa. *Væ mihi miſero, cui pereundum'ſt, propter nihili beſtiam.*
*Sed Philocomaſium hiccine etiam nunc eſt?* Pe. *cum exibam, hîc erat.*
Pa. *Sis iube tranſire huc, quantum poſſit, ſe vt videant domi*
*Familiares: niſi quidem illa nos vult, qui ſerui ſumus,*
*Propter amorem ſuum omneis crucibus contubernalis dari.*
Pe. *Dixi ego iſtuc, niſi quid aliud vis.* Pa. *volo, hoc dicito,*
*Paret artem, & diſciplinam, obtineat colorem.* Pe. *quemadmodum?*
Pa. *Vt eum qui hic ſe vidit, vero vincat, vt ne viderit,*
*Siquidem centies hic viſa ſit, tamen infitias eat,*
*Os habet, linguam, perfidiam, malitiam atque audaciam,*
*Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam,*
*Qui arguet ſe, eum contra vincat iureiurando ſuo.*
*Domi habet animum falſiloquum, falſificum, falſiiurium,*
*Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.*
*Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala*
*Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.*
Pe. *Ego iſthæc, ſi erit hîc, nuntiabo. ſed quid eſt Palæſtrio,*
*Quod voluis aſtutè tecum in corde?* Pa. *paulliſper tace,*
*Dum ego mihi conſilia in animum conuoco, & dum conſulo*
*Quid agam. quem dolum doloſo contrà conſeruo patrem,*
*Qui illam hic vidit oſculantem, id viſum, vt ne viſum ſiet.*
Pe *Quære: ego hinc abſceſſero abs te, huc interim. illic ſis vide*
*Quemadmodum abſtitit ſeuera fronte, curas cogitans.*
*Pectus digitis pultat. cor credo euocaturus eſt foras.*
*Ecce autem auortit niſus læua in femine habet læuam manum.*
*Dextera digitis rationem computat. feriens femur*
*Dexterum, ita vehementer quod facto opus eſt, ægrè ſuppetit,*
*Concrepuit digitis, laborat, crebrò commutat ſtatus.*
*Eccere autem capite nutat, non placet quod reperit,*
*Quicquid eſt incoctum, non expromit: bene coctum dabit,*
*Ecce autem ædificat columnam mento ſuffulſit ſuo.*
*Apage, non placet profectò mihi illa ædificatio.*
*Nam os columnatum poetæ ineſſe audiui barbaro,*
*Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant,*
*Euge, euge euſcheme me hercle aſtitit, & dulcè & comœdicè*
*Nunquam hodie quieſcet, priuſquam id quod petit, perfecerit.*
*Habet, opinor. age, ſi quid agis, vigila, ne ſomno ſtude.*
*Niſi quidem hic agitari mauis varius virgis. quin vigilas?*
*Tibi ego dico, ebriacus ne ſis? heus te alloquor Palæſtrio,*
*Vigila, inquam, expergiſcere, inquam, lucet hoc, inquam.* Pa. *audio.*
Pe. *Viden' hoſtis tibi adeſſe? tuóque tergo obſidium? conſule.*
*Arripe opem, auxiliumque ad hanc rem properè. hoc non placidè decet.*
*Anteuenito aliquà alios, aut tu circumduce exercitum.*
*Coge in obſidium perduelleis, noſtris præſidium para:*
*Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam.*

*Qua cibatus, commeatúſque ad te, & legiones tuas*
*Tutò poſſit peruenire. hanc rem age. res ſubitaria eſt.*
*Reperi, comminiſcere, cedò calidum conſilium citò,*
*Quæ hîc ſunt viſa, vt viſa, ne ſint: facta infecta vti ſient.*
*Magnam illi hanc rem incipis. ſis magna munis mœnia.*
*Tute vnus ſi recipere hoc ad te dicis, confidentia eſt*
*Nos inimicos profligare poſſe.* Pa. *dico & recipio*
*Ad me.* Pe. *& ego imperatorem dico. id quod petis.* Pa. *at Iupiter*
*Bene te amet.* Pe. *at imperti, amice, me quod commentu's.* Pa. *tace.*
*Dum in regionem aſtutiarum mearum te induco. vt ſcias*
*Iuxtà mecum mea conſilia.* Pe. *ſalua ſumes indidem.*
Pa. *Herus meus elefanti corio circumtectus eſt, non ſuo:*
*Neque habet plus ſapientiæ, quàm lapis.* Pe *egomet iſtuc ſcio.*
Pa. *Nunc ſic rationem incipiſſam. ita hanc inſtituam aſtutiam,*
*Vt Philecomaſio hanc ſororem germanam alteram*
*Dicam Athenis aduenisſe, cum amatore aliquo ſuo,*
*Tam ſimilem, quàm lacte lacti'ſt, & apud te eos hîc deuortier*
*Dicam hoſpitio.* Pe. *euge, euge, lepidè laudo commentum tuum.*
Pa. *Vt ſi illic concriminatus ſit aduerſum militem*
*Hic meus conſeruos, eam vidiſſe cum alieno oſcularier,*
*Eum arguam vidiſſe apud te contrà conſeruum meum*
*Cum ſuo amatore amplexantem atq. oſculãtem.* Pe. *immò ita optimè*
*Idem ego dicam, ſi me exquiret miles.* Pa. *ſed ſimillimas*
*Dicito eſſe, & Philocomaſio id præcipiendum eſt, vt ſciat,*
*Ne titubet, ſi quæret ex ea miles.* Pe *nimis doctum dolum.*
*Sed ſi ambas videre in vno miles concilio volet,*
*Quid agimus?* Pa. *facile eſt, trecentæ poſſunt cauſſæ colligi:*
*Non domi eſt. abijt ambulatum, dormit, ornatur, lauat,*
*Prandet, potat, occupata'ſt, operæ non eſt, non poteſt,*
*Quantumuis prolationum, dum modò nunc prima via*
*Inducamus. vera vt eſſe credat quæ mentibitur.*
Pe. *Places vt dicis.* Pa. *intrò abi ergo, & ſi iſtic eſt mulier iube*
*Citò domum tranſire, atque hæc ei monſtra: præcipe,*
*Vt teneat conſilia noſtra, quemadmodum exorſi ſumus*
*De gemina ſorore.* Pe. *doctè tibi illam perdoctam dabo.*
*Nunquid aliud?* Pa. *intrò vt abeas.* Pe. *abeo.* Pa *quidem & ego ibo domum.*
*Atque hominem inueſtigãdo ſumam operam hinc diſsimulauero,*
*Qui fuerit conſeruos, qui hodie fuerit ſectatus ſimiam.*
*Nam ille non potuit, quin ſermone ſuo aliquem familiarium*
*Participauerit de amica heri, vidiſſe ſeſe eam*
*Hic in proximo oſculantem cum alieno adoleſcentulo.*
*Noui morem ego: & tacere noſtrorum ſolus ſcio.*
*Si inuenio qui vidit, ad eum vineas, puteóſque agam.*
*Res parata eſt, vi, pugnandóque hominem capere certa res eſt.*
*Si ita non reperio, ibo odorans quaſi canis venaticus,*
*Vſque donec perſecutus volpem ero veſtigiis.*
*Sed fores concrepuerunt noſtræ. ego voci moderabo mea.*
*Nam illic eſt Philocomaſio cuſtos meus conſeruus. atque it foras.*

NISI

NISI HERCLE DEFREGERITIS TALOS, &c.] talos, hoc eſt, pedum parteis poſteriores, &c. Alloquitur ſeruos Periplectomenes. infrà in Truc. *Quantille mihi opere nunc perſuaderi poteſt, vt ego hic ſuffringam tales totis ædibus.* QVEMQVEM &c.] quemcunque in tegulis videritis non domeſticum, &c. EGO VESTRA FACIAM LATERA LOR.] ego veſtra latera ita concidam, & comminuam, vt ex veſtro corio lora fieri poſſint. vel ſic, ego veſtra latera in lora comminuam & diſſecabo: vel ſic, ego è veſtris lateribus laceratis & cæſis lora conficiam. MIHI QVIDEM IAM ARBITER VICINI S.] hoc eſt, mihi verò iam vicini ita curioſi exſtiterunt, vt proſpicere velint quæ domi meæ gerantur. vicini mei proſpiciunt, quid domi meæ fiat. hoc interdum ſignificat, arbiter. vt apud Horatiū in epiſtol. ad Bullatium libro primo, *nam ſi ratio, & prudentia curas, Non locus effuſi latè maris arbiter aufert,* &c. ad quem locum de hac voce plura. & ſuprà in Ciſtell. *Tuam ſtultitiam ſola facito vt ſcias ſine arbitris.* & in Aulul. *Hinc ego huc, & illuc potero, quod agant, arbitrarier.* FER IMPLVVIVM INTRO SPECTANT] impluuium, inquit Aſconius ad illud Ciceronis lib. I. Accuſ. *duo ſigna pulcherrima, quæ nunc ad impluuium tuum ſtant,* &c. eſt locus ſine tecto in ædibus, quò impluere imber in domum poſſit. Varro autem libro quarto de lingua Latina, Impluuium, inquit, locus eſt in medio relictus, qui lucem ſuperne capiat, quò deorſum impluat. QVEMQVEM A MILITE HOC] quemcunque ex huius militis ſeruis, &c. EXTRA VNVM PALAESTR.] excepto vno Palæſtrione, ἔξω ἑνὸς Παλαιστρίωνος. DETVRBATOTE IN V.] deiicitote viam præcipitem agitote in viam. QVÒD ILLE GALLINAM, &c.] id eſt, quod ad id attinet, quod ille dicat, ſe gallinam, aut columbam, aut ſimiam, quæ domo aufugerint, perſequi, nullam accipio cauſam: actum eſt de vobis, niſi eum vſque ad mortē verberaueritis. locutio hæc bonis ſcriptoribus vſitata eſt, quam pluribus verbis explicauimus in Aſinaria, ibi, *Quòd illa aut amicum ſuum, aut patronum nominet. Aut quòd illa amicam ſuam, aut ſororem prædicet: Fores occluſæ omnibus fient, niſi tibi* MALE MVLCASSITIS] male mulcaueritis Sic autem legēdum, vt edidimus, non, vt vulgò, *malè mulctaſſitis* malè mulcaſſitis autem, hoc eſt verberaueritis, debilitaueritis. ſuprà in Moſtellaria, ſed eo magis cauto'ſt opus, ne huc exeat qui me malè mulTet ad quem locū de hoc verbo plura VT NE LEGI FRAVD. F. TALARIAE, &c.] iocus eſt ex ambiguo. nam & lex talaria intelligi poteſt, quæ ſecunda eſt ſeu quæ ponitur in ludo talario, vel in poculis ab eo, qui magiſter conuiuij talorum iactu creatus, ſeu deſignatus eſt, & lex talaria eſt, quam modò ſanxit ſenex, vt defringātur ei tali, qui alienus in tegulis viſus fuerit: & mox *ſine talis agitare conuiuium,* ambiguè dictum eſt. nam alterutrum intelligi poteſt, vel vt dicat, ſine talis luſoriis, vel, talis pedum defractis. Vtebantur autē Romani talis in conuiuio, non ſolùm ad conuiuii magiſtrum creandum, quod fiebat, antequàm accumberent, aut certè antequàm cenare inciperent, vt apud Horat. oda 4. lib. I. *Ne regna vini ſortiere talis,* &c. & oda 7. lib. 7. *quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* ſed etiam inter pocula & poſt pocula vt apud Plautum in Aſinar. *Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus.* &c. Marc. Tullius libro 5. Accuſ. *Iſte enim prætor ſeuerus, ac diligens. qui populi Rom. legibus nunquam potuiſſet illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat.* Qui plura hac de re legere volet, videat quæ notauimus apud Horat. ad odam illam 4. lib. I. & odam 7. libro 2. VT NE LEGI FR. FACIANT TAL.] facere fraudem legi, ſenatuſconſulto, conſtitutioni, & ſimil. vſitatum loquendi genus bonis ſcriptoribus M Tull. lib. 4 epiſtol. ad Atticum, *Facio fraudem ſenatuſconſulto inde domum cenatus, vt ſim manè præſtò Miloni.* Iulianus iuriſconſultus libro quadrageſimo digeſtorum, tit. Qui: à quibus manumiſſi, &c. cap. *Minor annis viginti, cùm ſeruum manumittere vellet, nec iuſtam cauſam apud conſilium manumittendi haberet, ſibi eum, vt manumitteret, dedit. negauit eum Proculus liberum eſſe, quoniam fraus legi facta eſſet.* ACCVRATOTE, VT SINE TALI, &c.] iocus ex ambiguo ne fraudem faciant legi talariæ, inquit, accuratote, vt ſine talis domi agent conuiuium. ſine talis duobus modis intelligi poteſt, vel ſine talis luſoriis. quibus vt diximus, in poculis vtebantur, vel ſine talis, hoc eſt, talis pedū eliſis, & defractis. NESCIO QVID MALEFACTVM A NOSTRA HVIC F.] id eſt, neſcio quid in hunc ſenem à noſtra familia peccatum eſt, &c. Sic autem legendum, vt edidimus, non vt habent nonnulli libri vulg. *Neſcio quid maleſ. noſtra huic familiæ eſt.* NIHILI FACIO, Q. ILLIS F. C.] pro nihilo duco, quid ceteris illis faciat, modò mihi nihil mali accidat. EST-NE ADVORSVM? EST, QVASI COLLATVRVS PED.] eſtne hic qui aduerſum me eſt? eſtne hic, qui mihi è regione eſt? vel ſic, nónne mihi è regione eſt? Reſpondet ipſe ſibi, eſt quaſi collaturus pedem, id eſt, quaſi mecum congreſſurus. Sic autem hunc verſum expletum reperi in vno codice manuſcripto, quanquā nequid diſſimulem, aliena manu. vt ſuſpicari poſſit aliquis, hoc totum, *collaturus pedem,* non eſſe γνήσιον. verſus tamen nihil habet vitij ſuiſque omnibus pedibus, ac numeris conſtat. tum ſentētia eſt, aptiſſima & optima. RES PALAM EST] de Philocomaſio, res palàm eſt: nempe eam cum Pleuſide congredi, & colloqui, & oſculari CVI PEREVNDVM'ST &c. nam miles herus meus, ſi rem omnē reſciuerit, & fallacias meas cōpertas habuerit, me malè mulcabit, me cruciabit. PROPTER NIHILI BESTIAM] propter ſimiam. HIC ERAT] apud nos. SIS IVBE TRANSIRE HVC &c] iube ſis, id eſt, iube ſi vis eam tranſire ad nos, &c. QVANTVM POSSIT] quàm citiſſimè poſſit SE VT VIDEANT DOMI FAM.] vt familiares mi iri videant ſe, id eſt, ipſam Philocomaſium domi. *videant ſe,* bona reciprocatio eſt nā ſic procedit oratio. iube ſis eam huc tranſire, quātū, poſſit, ſe vt videāt: &c nā in recto caſu ita diceremus Philocomaſiū huc tranſiit, vt ſe domi videant familiares. OMNEIS CRVCIB. CONTVB.] nos omneis cōtubernaleis cruciari, ſeu in cruces tolli. contubernales dicuntur, qui in eodem cōtubernio habitant. nō celabo lectorē, me in duobus codicibus manuſcr. reperiſſe hāc vocē ita ſcriptā *contibernales,* per i, in ſecunda ſyllaba, quomodo ſcribi debet potiùs. Eſt enim nomen ductū à taberna: taberna à tabulis. a, autē in cōpoſitione mutatur in i, non in u, ſed dicamus etiam *contubernales,* rectè ſcribi per u. vt dicunt Latini diſſipo, & diſſupo: recipero, & recupero; optimus, & optumus: maximus, & maxumus: exſilium, & exſulium, &c. qua de re alibi plura. DIXI EGO ISTVC, &c. ſi nihil aliud mihi mandas, quod Philocomaſio dici velis, iſtuc ego dixi, id eſt, proinde habere debes, ac ſi dixerim. PARET ARTEM, ET DISCIPL.] artem comparat, artificium adhibeat, ſimulet, diſſimulet, mentiatur, &c. OBTINEAT COLOREM] ne mutet colorem, ne erubeſcat, néue palleſcat, ſed ſemper eodem ſit vultu, & eodem colore. nam coloris mutatio culpam arguit. ſic apud Mar. Tullium, in Cluentiana, *timor eius perturbatio,*

*ſuſpenſus incertúſque vultus, crebro coloris mutatio, quæ erant antea ſuſpicioſa, hæc aperta ac manifeſta faciebant.* VERO VINCAT, VT NE VID.] ſic ſuprà, in Moſtellaria, *Profectò ita eſſe, vt prædico, verò vincam* TAMEN INFITIAS EAT.] tamen infitietur, auctor vocabularij Latino Græci, quod mihi vtendum dedit Cl. Puteanus, inficias interpretatur ἀρνεῖσθαι. OS HABET] os perfrictum, durum, ac ferreum, quo non mutato, ea, quæ ſunt, improbè neget: quæ non ſunt, impudenter aſſeueret. LINGVAM] qua mentiatur & peieret. CONFIRMITATEM] conſtātiam. QVI ARGVET SE] bona reciprocatio. vincat contra eum, qui arguet ſe, &c. DOMI HABET ANIMVM F.] non eſt neceſſe eum foris quærere animum falſiloquum, &c. quia domi habet. ſic ſæpè loquitur Plautus, & alij boni ſcriptores. vt ſuprà in Aſinaria, *Habeo opinor, familiare tergum, ne quæram foris.* ad quem locum plura exempla collegimus. FALSIIVRIVM] periurium. falſiiurium ſic accipi poteſt, vt ſit nomen adiectiuum, hoc modo, animum falſiiurium: vel vt ſit ſubſtantiuum, & per ſe ſtet, idemque valere intelligatur, quod periurium. DELENIFICA FACTA] delenifica, id eſt, ad decipiendum comparata θελκτικὰ ἀπατηλά. ſed videtur legendum, *delenifica dicta*, &c. verumtamen ſic, vt edidimus, habēt omnes libri: & hæc lectio ferri poteſt, quamuis altera videatur probabilior. NAM MVLIER OLITORI NVNQVAM SVPPL. &c.] id eſt, nam mulier, quæ mala eſt, non quærit foris malitiam, quam domi habet, neque à quoquam ſupplex petit. Genus eſt loquendi illi ſuperiori affine, & Plauto peræque vſitatum. ſuprà in Bacchidib. *Domi eſt, non metuo, nec cuiquam ſupplico. Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.* Mar. Tull. libro 5 de Finib. *Tu verò inquam, Piſo vt ſæpe alias, ſic hodie ita iſta noſcere viſus es, vt, ſi tui copia nobis ſemper fieret, non multum Græcis ſupplicandum putarē.* DOMI HABET HORTVM, &c.] quia dixerat, mulier, ſi qua eſt mala, nunquam olitori ſupplicat, idcirco ſubiicit, Domi habet hortum. nam qui domi habent hortum, olitori non ſupplicant, neque ab olitore olera petunt. Per hortum autem ſignificat fontem, & copiam malitiarum muliebriū. Et fortaſſe mulierem domi hortum habere, ambiguè dixit. hortus enim apud Latinos, vt κῆπος apud Græcos ſignificat interdum, præter vulgatam ſignificationē, membrum mulieris quod honeſtè nominari nō poteſt. ex quo γυνὴ μαινομένη mulier libidine furens, vel inſanè libidinoſa. Auctor Priapeior. *Quam puero legem fertur dixiſſe Priapus Verſibus hic infra ſcripta duob. habes. Quod meus hortus habet ſumas impunè licebit, Si dederis nobis, quod tuus hortus habet.* QVOD VOLVIS ASTVTE, &c.] quod cogitas, quod animo verſas, & agitas? ET DVM CONSVLO.] id eſt, & dum conſulto. ID VISVM, VT NE VISVM SIET] ſic ſuprà eadem ſcena: *Vt eum, qui hic ſe videt, verò vincat, vt ne viderit* ILLIC SIS VIDE, &c.] vide ſis, hoc eſt, vide ſi vis, quemadmodum illic, hoc eſt, ille procul ſtetit, ſeuera fronte, curas agitans. PECTVS DIGITIS PVLTAT, &c.] deſcribitur hic vultus ac geſtus hominis cogitabundi, multáque ac varia ſecum accuratè, & anxiè volutantis. ECCE AVTEM, AVERTIT NISVS LAEVA] ecce autem, ſe auertit, læua nixus IN FEMINE] in femore. DEXTERA, DIGITIS RATIONEM COMP.] geſtus eſt, vt diximus, hominis cogitabundi. Sed nonnulli exiſtimant etiam hic alludi ad veterem numerandi morē per digitos, & manus. Nam cum x. millia ſignificant, medio pectori læuam ſupinam admouebāt, digitis ad collum erectis: cùm xx. milia, eandē expenſam pectori apponebant: cùm xxx. milia, eadē manu prona, & tamen erecta, pollicem ad cartilaginem medij pectoris affigebant: cum xl. milia eandem in vmbilico erectam ſupinabant: cùm l. millia, eiuſdem pronæ, & erectæ pollicem vmbilico applicabant: cùm lx. millia, eadem prona femur læuum comprehendebant: cùm lxx. milia, eandem ſupinam femori item læuo imponebant: cùm lxxx. millia, eandem pronam femori admouebant, &c. Hæc ferè Beda. CONCREPVIT DIGITIS] M. Tull. lib. 3. de Officiis. *Itaque ſi vir bonus habeat hanc vim, vt, ſi digitis concrepuerit, poſſit in locupletium teſtamenta nomen eius irrepere: hac vi non vtatur,* &c. QVIDQVID EST INCOCT. NON EXPR.] quidquid eſt rude, & impolitum: ſeu, quidquid eſt immaturum, & minùs ad id quod agitur, accommodatum: reiicit. allegoria eſt a cibo incocto: quem coci ex olla nō expromūt. ECCE AVTEM AEDIFICAT: COLVMNAM SVFF. S.] ecce autem: inquit, ædificantis ſpeciem præbet. columnam, hoc eſt, brachium, inſtar columnæ, mento ſuppoſuit ſuo. Solent autem in magnis ædificiis columnæ culminibus ac tectis ſubiici. idcircò dixit, *ædificat.* & continuo, *non placet profectò mihi illa ædificatio.* NAM OS COLVMNATVM POETAE INESSE AVD. BARB.] os columnatum, id eſt, os brachio tanquam columna ſubnixum. per Poetam barbarū, poeta Næuius ſignificatur, qui inter commentandum, manum mento ſubiicere ſolebat. Barbarum vocat, more ſuo, ſignificans Latinum, aut Romanum. Nam cùm ſit hęc comœdia palliata, vt & aliæ omnes Plautinæ, quidquid Græcum non eſt, barbarum eſt. Qua de re ſuprà in prologo Aſinar. ibi. *Demophilus ſcripſit: Marcus vertit barbarè.* & in Capt. ibi. *Nunc barbarica lege certum eſt ius meum omne perſequi.* Quin ſignificetur autem per poëtam barbarum, Næuius, nō eſt dubium, ſi Feſto credimus: cuius hæc verba ſunt: in voce *barbari.* Barbari, inquit, dicebātur antiquitus omnes gentes, exceptis Græcis vnde Plautus Næuiū poëtam Latinum, barbarum dixit, &c. Traditum porrò memoriæ eſt, cum ab aliis, tum ab A. Gell. lib. 3. cap. 3. Næuium comœdias duas, Ariolum, & Leontem in carcere ſcripſiſſe, cum ob aſſiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, Græcorum poëtarum more, & licentia, illata à Triūuiris capitalibus, in vincula cōiectus eſſet. Sed quod de ore columnato diximus, nonnulli flagitioſè accipiunt. Nam per os columnatum, os irrumatum intelligi volunt: & Næuio oris obſcænitatem hic à Plauto obiectam eſſe dicunt; atque hanc ſententiam ab iis, quæ deinceps ſequuntur, comprobari docent, vt mox dicemus. Columnatum verò, inquiunt illi, à columna dictum eſt, vt ſit participium ſine origine verbi, qualia ſunt illa, galeatus, chlamydatus, ſpiratus, virgatus, &c. Iam columnam pro parte corporis virilis inhoneſta à poëtis vſurpari conſtat. exempli cauſa, ab auctoribus Priapeiorum, *Nimirum tibi falſa res, videtur: Adſtans inguinibus columna noſtris.* CVI BINI CVSTODES SEMPER TOTIS HORIS ACCVB.] per binos cuſtodes, alij, canes ſignificari volunt. Sic in Priapeiis, *Ne dum me celitis, meúmque nomen. Cuſtodes habentis irrumatos*, cuſtodes, hoc eſt, canes. nam canes, muti cuſtodes appellantur. Columell. libro 7. cap. 12. *Nunc, vt exordio priore pollicitus ſum, de mutis cuſtodibus loquar. quanquam canis, falsò dicitur mutus cuſtos. nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione beſtiam, vel furem prædicat, quàm iſte latratu?* &c. Propterea autem, quod canes cuſtodes appellantur, canis autem, vinculi genus eſt, idcirco Plautus hic obſcurè per binos cuſtodes, bina vincula, in quæ Næuius coniectus erat, ſignificat: vt quidam exiſtimāt. Sed alij, qui huius loci ſententiā flagitioſā eſſe volunt, & Næuio os impurum à Plauto obiici dicunt:

binos

binos cuſtodes, binos teſticulos interpretatur, vt os columnatum, hoc eſt, columna illa quam dixi, compreſſum & bini teſticuli inter ſe cohæreant. quin iidem volunt in voce *bini* aliquid ſubeſſe flagitij vt apud M. TVLL. in epiſt. illa, cuius principium eſt. *Ama verecundiam*, lib. 9. epiſt. ad familiar. ibi. *Cum loquimur ternis, nihil flagitij dicimus: at, cum bini, obſcœnum eſt.* βινεῖν, apud Græcos: valet, rei Veneriæ operam dare. EVSCHEMÈ] decorè, honeſtè, ſpecioſè, geſtu decoro & venuſto: εὐσχημόνως. DVLCÈ] dulciter, ſuauiter. ET COMOEDICÈ] id eſt, & hilariter, ſeu feſtiuè, ſeu concinnè. NVNQVAM HODIE QVIESCET. &c.] tale illud Maronis in Palæm. *Nunquam hodie effugies: veniam, quocunque vocaris*. AGE, SI QVID AGIS] hoc eſt, propera agere, ſic ſæpè Plautus loquitur, & item alij ſuprà in Caſina *quin datis, ſi quid datis?* In Pœnulo, *ut, ſi ÷* Theocr. *ἀλλ' εἴ τι ...* VIGILA, NE SOMNO STVDE] νῆφε. VARIVS VIRGIS] cruentus virgis, ita, vt corium tuum non ſit vnius coloris, ſed varii propter ſanguinem, ſcilicet, quo variabitur Sic in Pſeudolo. *Ita ego veſtra latera loris faciam vt validè varia ſiet*. Idem in Pœnulo, *Domũ abeant: vitent ancipiti infortunio, Ne & hic varientur virgis, & loris domi.* TIBI EGO DICO: EBRIACVS NE SIS HEVS, TE ALL. P.] Sic hunc locum in omnibus libris fœdè corruptum ſanè quàm præfiſcini dixerim, ἀσμένως emendaui. Nam libri quidem vulgati habent, partim, *feriatus ne ſis*: partim hæſitatus ne ſis: manuſcripti verò, partim an heritatus ne ſis: partim, an euritatus ne ſis, quomodo edidit Camerarius. Omnino meræ, puræ tenebræ. TVRNEB. lib. Aduerſ. 2. cap. 29. putat legendum. *Tibi ego dico: an heri ius neſcis?* planè ἀπροσδιονύσως, & ἀσύμφως. Nunc meræ emendationis & coniecturæ rationem afferam. Hortatus eſt paullo ante ſenex Periplectomenes Palæſtrionem, vt vigilet, ne ſomno ſtudeat. Is hic aliis verbis idem illum monet. *ebriacus ne ſis: heus, te alloquor Palaſtrio.* nam ebriacus ne ſis, idem valet quod fac vigiles: vigila ne ſomno ſtude quod Græci dicunt νῆφε notum illũ Epicharmi, νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. quod interpretantur omnes, cautus eſto ſeu vigilato, & memento nõ facilè credere: cum tamẽ νήφειν propriè valeat ſobriũ eſſe. Hoc ideò quòd, vt qui ſobrij ſunt vigilantes, & cauti ſunt, ita qui temulenti atque ebrioſi, ſomnolẽti & incauti eſſe ſolent. ebrietatis autem medicamentum eſſe ſomnum, teſtatur & noſter Plautus apud Nonium in verbo *ebriulare*. Sic ille Plautus in Aulul. *Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.* TVM νηφάλιος ſignificat & ſobrium & vigilantem, quòd ſobrietas plerumque cum vigilantia coniuncta eſt. Rectè igitur hoc loco Periplectomenes, Palæſtrionem hortatus, vigilet, & ne ſomno ſtudeat, continuò ſubiungit. *Tibi ego dico: ne ebriacus ſis.* & iterum non longè, *Vigila inquam: expergiſcere*, quæ ſunt inter ſe ἰσόρροπα. Iam quàm facilè deprauari potuerit *ebriacus*. & ex eo factum ſit, *euriacus*, & *euricatus*. n. pro b. quis nõ videt? Sed reſtat ſcrupulus, quòd libri veteres habent, vel aneuritatus, vel aneuriacus, &c. Quæ ſcripturæ lectori moroſiori & faſtidioſiori, cuius generis hominum magna turba eſt probabilem cauſam ſuppeditare poſſint, quare hanc meam coniecturam improbet. Quid fiet enim, dicet ille, ſyllaba *an*? Huic ego paucis verbis reſpondebo, eam eſſe adiectam libris veteribus, & hoc nouum vulnus antiquo additum. Hoc ſi minus probabit, dicam legi poſſe, ne pereat hæc ſyllaba *inebriacus ne ſis*, itaque totius antiquæ ſcripturæ veſtigia in hac noſtra emendatione remanebunt. Quod ad verſum attinet, ne ſit longior quàm par ſit, legendum erit. *Tibi dico: inebriacus ne ſis: heus, te all. Palaſt.* & ita erit optimus trochaïcus. LVCET HOC, INQVAM] ſic legendum, lucet hoc, coniunctim: non vt vulgò ſeparatim lucet, hoc inquam. ſic TERENT. Heautont. *Lucisce hoc iam*. hoc autem δεικτικῶς accipiendum. nam digito cælum oſtendit ſenex. VIDEN' HOSTEIS TIBI ADESSE, TVOQ. T. OBS.] allegoria à re militari: totuſque adeò hic locus vſque ad illa verba *hanc rem age*: eadem allegoria exornatus eſt. HOC NON PLACIDE DECET.] hoc negotium non clementer, neque frigidè accuſari decet, ſed celeriter & acriter & callidè. ANTEVENITO ALIQVA AL.] occupato aliqua ratione alios, nempe hoſteis. AVT TV CIRCVMDVCE EXERCITVM] circumduci nonnunquam & explicari ab imperatoribus exercitum licet ex Polyæno Frontino, T. Liuio & ceteris intelligere. COGE IN OBSIDIVM PERDVELLEIS] libri omnes & vulgati & manuſcripti habent. *Curre in obſidium perduellis, ſeu perduelleis*, quam lectionem ſi quis probauerit, ſic poterit explicari. Curre vt obſideas hoſteis.. vt nomini *obſidium* intelligamus iunctum eſſe accuſandi caſum, *perduelleis*: proinde ac ſi id nomen eundem caſum poſtulet, atque verbum, *obſideo* Verum omnino placet mihi Camerarij coniectura, qui ex vnius codicis ſcriptura vitiata legendum ſuſpicatur. *Coge in obſidium perduelleis*, optima ſententia, & optimo loquendi genere. INTERCLVDITO INIMICIS COMMEATVM] id eſt, intercludito inimicos commeatu. ſic enim potius loqui ſolet Cæſar. exempli cauſa lib. 1. de bello Gallico, *ſiue quòd eos re frumentaria intercludi poſſe confiderant*, &c. CIBATVS] cibus, paſtus, res frumentaria. Lucret. lib. 6. *Aut aliis hominum paſtus pecudúmque cibatus*. HANC REM AGE] in hoc negotium totus incumbe. ne aliud age, attentè hoc negotium accura. CEDO CALIDVM CONSILIVM CITO] depromito citò conſilium aliquod audax, plenum ſanguinis, & quod tibi ſubito in mentem venerit: præceps, incõſultum, periculoſum, inconſideratum. non meditatum, neque multa cogitatione euigilatũ atque extenuatum: cuiuſmodi conſilia, plerunque ſunt timidiora, minus animoſa, atque vt ita dicam exſanguia, quia λεπτὰ μέν, vt ait Thucydides, ὅσα φίλει. M. TVLL. lib. 3. Off. *ſic reperias multos, quibus periculoſa & calida conſilia quietis cogitationibus, ſplendidiora, & maiora videntur.* Terentius Eunucho, *vide ne nimium calidum hoc ſit modo*: θερμὸν vocant Græci. ex quo θερμουργὸς ἀνὴρ, audax & facinoroſus. QVAE HIC SVNT VISA, &c.] vt Philocomaſium quæ à Sceledro è tegulis viſa eſt Pleuſidem oſculans, probetur non viſa: ſuprà, *eúmque ita faciemus, vt quod viderit non viderit*, & infrà, *ne id quod viderit, vidit*. MAGNAM ILLIC H. R. INCIP.] ſic proculdubio legendum quod, vidit Camerarius. nam vulgata lectio, *Magnum illic honorem incipis*. ferri non poteſt. Huius loci deprauandi cauſam, ex ignoratione verbi *incipiſſo* natam eſſe veriſimile eſt: quod valet, incipio, aggredior, inſtituo. vtitur porro eodem verbo infrà nõ lõgè. *Nũc ſi rationem incipiſſem* MAGNA MVNIS MOENIA] magnam rem moliris, negotium difficile atq; arduũ ſuſcipis. allegoria eſt à re militari. Quidam hic legunt, *mœnis*, antiquè pro *munis*. TVTE VNVS SI RECIPERE, &c.] tute vnus ſi dicis te hoc in te recipere, id eſt, te tuo periculo promittere fore vt hoc negotium abs te cõficiatur: cetera & explorata ſpes eſt nos, inimicos poſſe perdere. Recipere hoc loco eſt quod Græci dicũt, θαρρεῖν ἀναδέχεσθαι, ἐπ' αὐτῷ δέχεσθαι, hoc eſt, aliquid ſuo periculo promittere. Marc. Tull. lib. 13. ep. C. Memm *ſed tamẽ ſeparatim promitto, in*

*méque recipio fore eum tibi, & voluptati & uſui.* Terent. Heautontim. in extr. *ad me recipio. Faciet.* Plautus infrà proximè, *dico & recipio ad me.* PROFLIGARE] perdere, ad interitum, ſeu interitionem dare. & ita Nonius. ET EGO IMPETRATVRVM DICO ID QVOD P.] id eſt, & te dico, id quod exoptas confecturum. vel ſic, & te dico optatorum ſeu conatorum tuorum compotem futurum. Sic autem legendum vt edidimus, non vt habent alij libri, *& ego imperatorem dico: id, quod petis* ſic autem ſæpe ſolet Plautus vſurpare verbum impetrandi, pro conficere. exempli cauſa, ſuprà in captiu. Princip. *Quod ego quidē nimis cupio vt impetret.* ibidem, *Dum id impetrant: boni ſunt, ſed id vbi iam penes ſe habent: Ex bonis, peſſimi* &c. Hanc eandem porrò coniecturam Io. Paſſeratio, & Simeoni Boſio, amicis meis, veniſſe in mentem animaduerti, quo magis eam amplector. AT IMPERTI AMICE ME Q.C.] at fac me amicè participē eius cōſilij, quod excogitaſti. TACE] attentum te præbe. IN REGIONEM] in locum. IVXTA MECVM] æquè atque ego. SALVA SVMVS INDIDEM] id eſt, rectè, & tutò apud me depoſueris, ſeu mihi credideris. non enim ea cuiquam vulgabo, ſed ſalua & integra, & qualia accepero, tolles. tralatio ſeu allegoria eſt, à rebus depoſitis & creditis. ſic Horatius oda 27 lib. 1 *quidquid habes, age, depone tutis auribus.* Iterum Plautus in Trinummo. *Mihi quod credideris ſumes vt poſueris.* INDIDEM] id eſt, ex eodem loco in quo depoſueris. HERVS MEVS ELEFANT. CORIO, &c.] hoc eſt, herus meus maxima eſt beſtia, non homo. vel ſic, herus meus nihil ſentit, herus meus ſtolidus ac ſtupidus eſt, hoc ideo, quòd elefanti corium duriſſimū, & craſſimum eſt. Itaque apud T. Liuium vt Romani elefantos Hannibalis in fugam verterent, aut impetu arcerent in ventrem, quà maximè corium eſt tenerum, ſtimulos & tela adigebant. QVAM LAPIS] qui nihil ſentit. Terent. Hecyra. *Tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem putas.* Plaut. in Mercat. *ego me credidi Homini docto rem mandare, is lapidi maximo.* INCIPISSAM] inibo, incipiam. QVAM LACTE LACTI EST] ſic ſuprà in Menæch. *Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, mihi crede vſquam ſimilius. Quàm hic tui eſt tuque huius.* DIVORTIER, &c.] deuerſari, &c. VT SI ILLIC CONCRIMINATVS SIT, &c.] vt ſi hic conſeruus meus Philocomaſium apud militem accuſarit, ſe eam illic, hoc eſt, in domo militis vidiſſe cum alieno oſculantem & caput ſimantem: ego contrà arguam hunc eundem conſeruum meum vidiſſe illam, Philocomaſij ſororem germanam, & geminam apud te, id eſt, domi tuæ, cum ſuo amatore amplexus, & oſcula communicantem. SI ME EXQVIRET MILES] ſi miles ex me quæret PRAECIPIENDVM EST] præmonſtrandum eſt, &c. NE TITVBET] ne quid peccet, aut offendat, &c. Horatius, epiſtola 13. libro 1. *Vale, vale, caue ne titubes,* &c. NIMIS DOCTVM DOLVM] ô doctum valde ingenioſè excogitatum. Sic ſæpè Plautus. IN VNO MILES CONCIL.] in vno concilio, hoc eſt, in vno cœtu QVID AGIMVS?] quid agendum eſt? quid acturi ſumus? TRECENTAE POSSVNT CAVSAE COLL.] trecentæ, hoc eſt, multæ, innumerabiles cauſæ in vnum cogi & conferri poſſunt, quamobrem non poſſint duæ ſorores congredi, & in vno cœtu videri. cauſæ, hoc eſt, vt Græci appellant [illegible], prætextu, ſeu prætexta excuſationes. OPERAE NON EST] id eſt, Philocomaſium non eſt vacua: non licet Philocomaſio ei rei operam dare. ſubintellige autem hic, facultas, ſeu copia, vt ſit plena locutio, operæ non eſt facultas. quo modo loquitur in Trucul. ibi *facultas operæ vbi mihi erit, ad te venero.* ſic infrà eadem fabula *non operæ eſt Sceledro.* PROLATIONVM] procraſtinationum, ἀναβολῶν. DVM MODO NVNC PR. V. INDVCAMVS, &c.] dum modò nunc initio ei perſuadeamus, vt vera eſſe credat, quæ mentiemur. quæ mentibitur, hoc eſt, quæ mentietur, impersonale paſſiuum. Nonnulli legunt quæ mentibimur. ego nihil muto, ſic ſuprà in Menæchmum. *Iam ego hæc madebunt, ſamo nihil morabitur.* DOMVM] militis ſeu noſtram, &c. PRAECIPE] doce. EXORSI SVMVS &c.] incepimus, &c. DOCTE TIBI ILLAM P.] doctè perdoctam loquendi genus Plauto vſitatum, & alibi à nobis obſeruatum. NVNQVID ALIVD?] ſermo abeuntis. ATQ. HOMINEM INVESTIGANDO SVMAM OP.] id eſt, atque in homine inueſtigando ſumam operam. Camerarius ſic edidit. *At quem hominem inueſtigando operam ſumam?* quæ ſcriptura minus mihi probatur, quamuis eam non damnem. Omninò ſic hunc verſum legi malim: *Atque homine inueſtigando operam inſumam* diſſimulauero, &c. hoc eſt, atque in homine inueſtigando, qui Philocomaſium oſculantem cum alieno vidit, operam ſumā, &c. NON POTVIT, QVIN, &c.] id eſt, non potuit facere vt non aliquem familiarium ſui ſermonis participem fecerit de Philocomaſio, &c. SERMONI SVO] lege non vt vulgo ſermoni ſuo, ſed *ſermoni ſui,* &c. neque verſus aſpernatur. Sic Lucret. lib. 3. *vti dextes quoque ſenſu participentur.* NOVI MOREM EGO] ego noſtrorum familiarium morem noui, tacere neſciunt. ET TACERE NOST. SOLVS SCIO] & ſolus familiarium noſtrorum ſum linguæ continentis vel linguam continere ſcio. AD EVM VINEAS, PLVTEOSQ. AG.] ſignificat ſe machinas omneis & arteis, ac fallacias omneis adhibiturum, atque exprompturum, quibus Sceledrum & militem decipere, eiſque perſuadere poſſint duas ſorores germanas, inter ſe ſimillimas. allegoria eſt à re militari. Vineæ machinæ erant ex lignis leuioribus coagmentatæ, pedes octo latæ, ſeptem altæ, ſexdecim longæ, quarum textæ munitione duplici, tabulis, cratibuſque conſtabant, latera etiam vimine ſæpiebantur ne ſaxorum, ac tormentorum impetu perrumperentur, & ne ignibus illatis comburerentur crudis, ac recentibus coriis ac centonibus operiebantur: ſub quibus multiplicatis, atque in ſe ordine coniunctis milites ſubſidentes tuti erant ad murorum fundamenta ſubruēda. Plutei autem ad ſimilitudinē caſſidis è vimine contexebantur, ciliciſque & coriis protegebantur, terniſque rotulis, quarum vna in medio duæ in capitib. ponebātur. In quācunque partē vellet quis flectebātur, & mœnibus admouebātur more carpenti: quos ij qui vrbem aliquā obſidebāt, muris applicantes, corū munitione tecti, ſagittis ſeu fundis & miſſilibus defenſores de propugnaculis vrbis exturbabāt. CERTA RES EST] certū eſt. ODORANS QVASI CANIS VENAT.] ſic M. Tull. lib. 2. de Orat. *Omni mente in ea cogitatione, curaque verſor vt odorer quàm ſagaciſſimè poſſim, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid velint,* &c. Horatius, *Venaticus ex quo Tempore ceruinam pellem latrauit in aula Militat in ſiluis catulus.* VSQ. DONEC PERSEQVVTVS VOLEM] allegoria eſt à venatione. EGO VOCI MODERABOR MEAE] ego vocimeę moderabor

SCELE-

## SCELEDRVS, PALÆSTRIO.

*Niſi quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis,*
*Certò adepol ſcio me vidiſſe hîc proxima vicinia*
*Philocomaſium herilem amicam ſibi alium quærere.*
Pa. *Hic i'am vidit oſculantem, quantum hunc audiui loqui.*
Sc. *Quis hic eſt?* Pa. *tuus conſeruos. quid agis Sceledre?* Sc. *te Palæſtrio*
*Volupe'ſt conueniſſe.* Pa *quid iam? aut quid negotij? fac ſciam.*
Sc. *Metuo.* Pa. *quid metuis?* Sc. *ne hercle, quantum hîc famliarium'ſt*
*Maximum in malum cruciatúmque inſiliamus* Pa *tu ſali*
*Solus. nam ego iſtam inſulturam & deſulturam nihil hic moror.*
Sc. *Ne ſcis tu fortaſſe, apud nos facinus eſt quod natum hic nouum?*
Pa. *Quod id eſt facinus?* Sc. *impudicum.* Pa. *tute ſcis ſoli tibi,*
*Mihi ne dixis, ſcire nolo.* Sc. *non faciam enim quin ſcias*
*Simiam hodie ſum ſectatus noſtram in horum tegulis.*
Pa. *Ædepol Sceledre, homo ſectatu's nihili nequam beſtiam.*
Sc. *Dij te perdant.* Pa. *te iſtuc æquum. quoniam occepiſti eloqui.*
Sc. *Fortè fortuna per impluuium huc deſpexi proximum,*
*Atque ego illa aſpicio, oſculantem Philocomaſium cum altero,*
*Neſcio quo adoleſcente.* Pa. *quod ego, Sceledre, ſcelus ex te audio?*
Sc. *Profectò vidi.* Pa *tuten'?* Sc. *egomet duobus his ocu'is meis.*
Pa. *Abi, non veriſimile dicis, neque vidiſti.* Sc. *nam tibi*
*Lippus videor?* Pa. *medicum iſtuc tibi melius percontarier.*
*Verùm enim tu iſtam, ſi te dij ament, temerè haud tollas fabulam.*
*Tuis nunc cruribus, capitique fraudem capitalem hinc creas.*
*Nam tibi iam vt pereas, paratum eſt dupliciter, niſi ſupprimis*
*Tuum ſtultiloquium.* Sc. *qui verò duplicìter?* Pa. *id dicam tibi.*
*Primùm dum ſi falſò inſimulas Philocomaſium, hoc perieris.*
*Iterum ſi id verum eſt, tu ei cuſtos additus, perieris.*
Sc. *Quid fuat me, neſcio. hæc me vidiſſe ego certò ſcio.*
Pa. *Pergin' infelix* Sc. *quid tibi vis dicam, niſi quod viderim?*
*Quinetiam nunc hic in proximo eſt.* Pa. *ehò an non domi eſt?*
Sc. *Viſe, abi intrò tute, nam ego mihi nihil credi poſtulo.*
Pa. *Certum eſt facere id.* Sc. *hic te opperiar, eadem illi inſidias dabo,*
*Quam mox horſum ad ſtabulum innixi recipiat ſe è pabulo.*
*Quid ego nunc faciam? cuſtodem me illi miles tradidit.*
*Nunc ſi indicium facio, interij: ſi taceo, interij tamen,*
*Si hoc palàm fuerit. quid peius muliere atque audacius?*
*Dum ego in tegulis ſum, illhac ſe ex noſtro hoſpitio eduxit foras.*
*Ædepol facinus fecit audax. hoccine? ſi miles ſciat,*
*Credo hercle has ſuſtollat ædeis totas, atque hinc in crucem.*
*Hercle quicquid eſt, muſſitabo potius, quàm inteream malè.*
*Non ego poſſum, quæ ipſa ſeſe venditat, tutarier.*
Pa. *Sceledre, Sceledre.* Scel. *quis homo interminat?* Pal. *eſt te alter audacior?*
*Quis magis diis inimicis natus quàm tu, atque iratis?* Sc. *quid eſt?*
Pa. *Iuben' tibi oculos effodiri, quibus id quod nuſquam eſt, vides.*
Sc. *Quid nuſquam?* Pa. *non ego nunc emam vitam tuam vitioſa nuce.*

Sc. *Quid negotij eſt?* Pa. *quid negotij ſit, rogas?* Sc. *cur non rogem?*
Pa. *Nónne tibi iſtam prætruncari linguam largiloquam iubes?*
Sc. *Quamobrem iubeam?* Pa. *Philocomaſium eccam domi, quam in proximo*
*V diſſe aiebas te oſculantem atque amplexantem cum altero.*
Sc. *Mirum eſt loco victitare te tam vili tritico.*
Pa. *Quid iam?* Sc. *quia luſcitioſus.* Pa. *verbero. edepol tu quidem*
*Cæcus, non luſcitioſus. nam illam eccam quidem domi.*
Sc. *Quid: domi?* Pa. *domi hercle verò.* Sc. *abi, ludis me Paleſtrio.*
Pa. *Tam mihi ſunt manus inquinatæ?* Sc. *quidum?* Pa *quia ludo luto.*
Sc. *Væ capiti tuo.* Pa. *tua iſtuc Sceledre promitto fore,*
*Niſi oculos, orationemque aliam commutas tibi.*
*Sed fores concrepuerunt noſtræ.* Sc. *at ego illas obſeruo foreis.*
*Nam nihil eſt, quà hinc huc tranſire ea poſſit, niſi recto oſtio.*
Pa. *Quin domi eccam, neſcio quæ te Sceledre ſcelera ſuſcitant.*
Sc. *Mihi ego video, mihi ſapio, mihi ego credo plurimum,*
*Me homo nemo deterruerit, quin ea ſit in his ædibus.*
*Hic obſiſtam, ne impudenti huc ea ſurrepſit mihi.*
Pa. *Meus illic homo eſt. deturbabo iam ego illum de pugnaculis.*
*Vin' iam faciam vt ſtultiuidum te fatearis?* Sc. *age face.*
Pa. *Neque te quicquam ſapere corde, neque oculis vti?* Sc. *volo.*
Pa. *Nempe tu iſtic ais eſſe herilem concubinam?* Sc. *atque arguo*
*Eam me vidiſſe oſculantem hîc intus cum alieno viro.*
Pa. *Scin' tu nullum commeatum hinc eſſe etiam à nobis?* Sc. *ſcio,*
*Neque ſalarium, neque hortum, niſi per impluuium, ſcio.*
Pa. *Quid nunc ſi ea domi eſt? ſi faciam vt eam hinc exire videas domo?*
*Dignus es verberibus multis?* Sc. *dignus.* Pa. *ſerua iſtas fores.*
*Ne tibi clàm ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat.*
Sc. *Conſilium eſt ita facere.* Pa *pedes ego iam illam huc tibi ſiſtam in viam.*
Sc. *Agedum ergo face. volo ſcire vtrum ego, id quod vidi, viderim:*
*An illic faciat, quod facturum dicit, vt ea ſit domi.*
*Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo vtendos foris.*
*Sed hic illi ſupparaſitatur ſemper, hic ei proximus eſt,*
*Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur.*
*Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium*
*Neque cuiquam, quàm illi, noſtra meliu' ſt famulo familia.*
*Sed ego hoc, quod ago, id me agere oportet: hoc obſeruare oſtium.*
*Hàc obſiſtam ſic quidem pol verba mihi nunquam dabunt.*

NISI QVIDEM EGO HODIE AMB &c. ] id eſt, niſi ego ſomniaui me ambulare in tegulis, &c. ſi ego vigilans, & re vera, non in ſomnis ambulaui in tegulis, &c. HIC PROXIMAE VICINIAE ] id eſt in hac proxima vicinia. Proximæ viciniæ, patrij caſus eſt, qui regitur ab aduerbio, *hic.* Sic Terentius in Andr. *Interea mulier, quædam abhinc triennium ex Andro commigrauit huic viciniæ.* VOLVPE EST, &c.] Iucundum eſt, &c. NE HERCLE QVANTVM HIC FAMILIARIVM ST, MAX. IN M. CRVCIATVMQ. INS. ] metuo, ne quotquot hic ſunt familiares, nos omnes in maximum malum, & cruciatum præcipites cadamus. TV SALI SOLVS ] tu Sceledre, inſili ſolus in cruciatum. NAM EGO ISTAM INSVLT. &c. ] id eſt, nam ego talem inſultum, ac deſultum, nihili facio, ſeu valere ſino, quod valet, nolo enim in cruciatum inſilire, neque deſilire. ET, DESVLTVRAM, &c. ] deſultores, & deſultorij erant, qui duobus equis vtentes, ex vno deſiliebant, & in alterum mira celeritate inſiliebant, ad quem morem fortaſſis alludit Plautus: vt & M. Tull. in Orat. pro Murena, *Reſpondeo igitur Poſtumio primùm qui inſcio, quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in conſularem, quaſi deſultorius, in quadrigarum curriculum incurrere.* IMPVDICVM ] vel ex hoc loco intelligere licet, facinoris nomen latiſſimè patere: eóque & ſcelus, & flagitium continere: nam ſcelus, impium eſt facinus: flagitium, facinus impudicum: vt omittam quod aliquod facinus eſt prædicabile, memorabile, & glorioſum. TVTE SCIES SOLI T. ] proinde ac ſi dicat, nolo eſſe ibi facinoris iſtius impudici conſcius. id quod ſcis, tibi ſoli ſcis. DIXTI. dixeris.

dixeris. NON FACIAM ENIM, QVIN SC.] enimuerò non committam, vt non ſcias. IN HORVM TEGVLIS] in tegulis vicinorum, hoc eſt, vicini Periplectomenis. ÆDEPOL SCELEDRE HOMO SECTATV'S NIHILI NEQ. E.] ædepol Sceledre, tu homo nihil ſectatus es nequam, id eſt improbam & inutilem beſtiam. nequam, eſt omnis generis. ſic & apud Ciceronem lib. 4. Tuſcul. quæſt. *Venerem vnam excludit, vt nequam.* Sic enim legendum eſſe non vt vulgò, *iniquam*, vidit Adr. Turneb. TE ISTVC AEQVVM] æquum eſt deos te perdere. PER IMPLVVIVM] quid ſit impluuium, ſuprà diximus. DESPEXI] deorsũ adſpexi. QVOD EGO SCELEDRE, SCELVS, &c.] ſcelus hyperbolice dictum. nam ſcelus vel facinus eſt impiũ in deos, vel in patriam, vel in parenteis: vel facinus, quo quis ſuas manus ſanguine inquinat, vt qui hominem interficit. EGOMET DVOBVS HIS OC. M.] emphaſis. MEDICVM] cuius eſt, ſcire oculorum, & ceterarum corporis partium ſanitatem & vitium, ſubintelligendum autem eſt, quàm me. MELIVS PERCONT.] ſubintell. eſt percontarier, percontari, rogare. SI TE DII AMENT] niſi tibi deos iratos habere velis. VERVM ENIM TV ISTAM TEMERE HAVD TOLL. F.] verum caue iſtam fabulam, ſeu iſtum ſermonem ſine magna ratione vulges, ſi ſapis, & niſi omnium mortalium infortunatiſſimus eſſe vis. TOLLAS] efferas, diſſipes, ſpargas, vulges. CRVRIBVS] quia crura tibi compedibus vincientur. CAPITIQVE] & vitæ. alioqui ſeruus non habet caput. FRAVDEM CAPITALEM HINC CREAS] pœnam extremam ex hoc ſermone, ſi palàm fiat, paras. Vlpian. lib. 1. ad edict. ædilium curulium, lib. 21. digeſt. titulo de ædil. edicto, *Capitalem fraudem admittere, eſt tale aliquid delinquere, propter quod capite puniendus ſit. Veteres enim fraudem pro pœna ponere ſolebant.* DVPLICITER] ſiue ſit quod te vidiſſe dicis, falſum, ſiue verum, vt continuò ipſe Palæſtrio oſtendet. NISI SVPP. TVVM STVLT.] niſi tuum ſtultum ſermonem contines, comprimis, celas. PRIMVNDVM] primundum, vna vox eſt, ex duabus compoſita. nam, *dum*, particula eſt hoc loco inſeparabilis: vt in his, *agedum: facitodum*, &c. SI FALSO INSIMVLAS PHIL.] dilemma. HOC PERIERIS] hoc ipſo, vel ob hoc ipſum perieris, quòd eam falsò criminatus ſis. TV EI CVSTOS AD. PERIBIS.] tu qui ei cuſtos additus es, etiam peribis: quippe qui negligenter eam cuſtodieris. itaque negligentiæ tuæ pœnas dederis. QVID FVAT ME, NESCIO] quid me, ſeu de me fuat, neſcio. quid me futurum ſit, neſcio. NAM EGO MIHI NIHIL CREDI POSTVLO] nolo mihi credi, ſed rei & veritati. EADEM ILLI INT. D.] eadem opera illi inſidiabor, hoc eſt, ex occulto loco illam obſeruabo, quam breui tempore hanc partem verſus ſe in ædeis noſtras recipiat è domo vicini. allegoria eſt. *Iunix*, iuuenca eſt, ſeu bos ætate tenera: per quam Philocomaſium ſignificat. Perſius Sat. 2. *Tot ibi cum in flammis iunicum omenta liqueſcant.* vbi notat Cornutus, Iunices, teneræ ætatis boues: quæ nondum ad ſummam magnitudinem peruenerunt, dicuntur autem è iuuenibus: vnde comparatiuus iunior. quia ſunt iuniores iuuenibus. NVNC, SI INDICIVM F. &c.] dilemma aliquanto diſſimile ſuperiori. nũc, inquit, ſi id quod vidi, indico: interij, quia videlicet indiligenter eam cuſtodierim. ſin taceo: tamen interij, ſi fortè res vel ab alio aliquo indicata militi fuerit, vel aliquo caſu palam facta ſit. ILLHAEC SE EX NOSTRO HOSP. E. F.] Philocomaſium proripuit ſe ex ædibus militis, interea dum in tegulis ſum. Sic autem legendum eſſe, ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis conieci. HOCINE, SI MILES SCIAT? CREDO HERCLE, &c.] oratio eſt contracta, quæ ſic explicanda eſt, quid ſi hoc miles reſciſcat? quid faciat? quid faciat ſi hoc ſciat quærit ne aliquis? Credo, hercle, has ædeis vicini totas ſubuertat & ſurſum tollat, ſeu euertat. ATQVE HINC IN CRVCEM] atque hinc me in crucem tollat. MVSSITABO] tacebo, linguam comprimam, μῦ faciam, mutus ero de hoc verbo & muſſando, alibi plura. QVAE IPSA SESE VENDITAT] quæ ipſa ſe vendere vltrò cupit: quæ emtorem vltro prouocat. INTERMINAT?] mihi interminatur, minaci voce me appellat? EST TE ALTER AVDACIOR? eſtne quiſpiam te alter audacior? QVIS MAGIS DIIS INIMICIS NATVS, &c.] id eſt, quis te infelicior. nam quibus dij ſunt irati ij ſunt infelices. Horat. Satyr. 3. lib. 1. *Iratis natus pariter diis atque poetis.* ad quem locum plura. EFFODIBI] effodi, &c. NON EGO NVNC EMAM V. T. VIT. N.] hoc eſt, vita tua haud longè abeſt ab interitu, vita tua in ſummum diſcrimen venit. Itaque viliſſima eſt, neque eam vitioſa nuce quiſquam emerit. PRAETRVNCARI] præcidi. MIRVM'ST LOLIO V. TE. &c.] id eſt, mirũ eſt, te lolio victitare, cùm triticum tam vile ſit. proinde quaſi dicat. ſi triticum carum eſſet, non eſſe mirum te lolio veſci & vitam tolerare: nunc autem, cum tam vile ſit. &c. Animaduertat autem lector hoc, *tam vili tritico*, eſſe generandi caſus, abſolutè poſiti: pro eo, quod eſt, cùm tam vile triticum. Iam verò prouerbialiter dixit Sdeledrus, palæſtrionem lolio victitare, cum ſignificare vellet, eum parum videre, & oculorum acie eſſe obtuſa. Nam conſtat lolium. propter vapores acreis, quos in cerebrum tollit, non ſolùm ebrietatis ſpeciem quandam creare. ſed etiam oculos vitiare, & obtundere. ex quo Ouid lib. 1. Faſt. *Et careant loliis oculos vitiantib. agros.* Fulgentius in voce *Luſcitioſus*, hunc locum profert, his verbis, *Luſcitioſos, dici voluerunt, interdiu parùm videntes*, quos Græci μύωπας vocant. Plaut, in Mil. *Mirum'ſt lolio victitare te* &c. *Dicunt enim.* inquit ille, *lolium comedentibus oculos obſcurari.* QVIA LVSCITIOSV'S.] quia luſcitioſus es. Nonnulli luſcitioſos eſſe putant qui lumine adhibito, nihil vidẽt. at qui neque matutino, neque veſpertino tempore ſatis vident. Idq. Vlpian. iuriſconſ. ita videtur exiſtimare. ſic enim ille lib. 21. digeſt. tit. de ædict. *Sed quid de myope? morboſum eſſe conſtat.* Idem, *vbi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino: quod genus Græci νυκτάλωπας vocant, luſcitionem quidam putant: vbi homo, lumine adhibito, nihil videt.* LVDIS ME, PAL.] deludis me Palæſtrio. derides me. Sed ineſt hic ambiguum, vt iam oſtendemus. TAM MIHI SVNT MANVS INQVINATAE] idcirco, tam mihi manus ſunt inquinatæ, quia te ludo licet etiam legere cum interrogatione, vſque adeone mihi manus ſunt inquinatæ, vt te ludam? ſed malim ſine interrogatione, & ἀνερωτηματικῶς legere: & ita erit facilior ac planior ſententia. Locus eſt, vt dixi, ex ambiguo, Nã Sceledrus, ludis me, ſic accipit, vt *me* ſit accuſandi caſus: *Palæſtrio*, vt ſit ſeptimi, vt cùm dicimus ludere pila, diſco, alea, talis & ſimilibus. QVIDVM?] quomodo verò manus tibi ſunt inquinatæ? QVIA LVDO LVTO] quia, inquit, cùm ludo te (*te*, hic accipiendum eſt in ſeptimo caſu) proinde eſt, ac ſi luto ludam. tu enim homo lutulentus es. atque adeò lutum germanum, tu es immundus ac ſpurcus, qui autem luto ludunt, & lutum manibus inter ludendum tractant, manus ſuas inquinant. VAE CAPITI T.] dij tibi malefaciãt, dij tibi ſint irati, omnia tibi aduerſa eueniant. TVO ISTVC SCEL. PROMITTO.] iſtucve, promitto fore, hoc eſt euenturum capiti tuo. NISI OCVLOS ORATIONEMQVE, &c.] niſi de-

ſinas ea tibi videri vidiſſe, quæ non vidiſti, & niſi deſinas ea te vidiſſe aſſeuerare, quæ nuſquam videre potuiſti. AT EGO ILLAS OBSERVO FORES] At ego illam vicini ianuam cuſtodio: ne quis ea exeat, néue introeat, quin ſciam, ac videam, vt Philocomaſium per eas exeuntem, & domum noſtram ſe recipientem videam. ſic infra ead. ſcena, in extr. *Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet. hoc o'ſeruare oſtium* NAM NIHIL EST, QVA HINC HVC, &c.] nam nulla via eſt, qui è domo vicini domum noſtram Philocomaſium tranſire poſſit, niſi per oſtium rectum. rectum oſtium, & poſticum, inter ſe opponuntur. & recto oſtio tranſire, eſt fortaſſe id quod Græci dicunt, ἀ.. aut certè non multò ſecus. MIHI EGO VIDI OCVLIS MIHI E. &c. ] ſic ferè in Amphitr. *Sed cùm cogito equidem certo idem ſum, qui ſemper fui. Noui herum, noui ædeis noſtras: ſanè ſapio, & ſentio.* IN HIS AEDIB.] vicini Periplectomenis. HIC OBSISTAM ] in hoc loco contrà ſiſtam. SVBREPSIT MIHI] ſubrepſerit. id eſt ſubduxerit mihi. MEVS ILLIC HOMO EST ] meus eſt Sceledrus, hæc loquitur Palæſtrio ſummiſſa voce, vt ſpectatores tantùm audiant. diſceſſit autem Sceledrus à Palæſtrione aliquantò longius, vt Philocomaſium ex ædibus periplectomenis exeuntem excepturus. DE PVGNACVLIS] de propugnaculis, allegoria eſt, à re militari. Nõnulli legi volunt, *de pinnaculis*. ego nihil muto. eſt enim pugnaculum, locus, vnde pugnatur. VIN' IAM FACIAM, VT STVLTIVIDVM, &c.] viſne faciã, vt fatearis te ſtultum eſſe in videndo? ſtultiuidum, id eſt, ſtultè videntem. Hic rurſus palæſtrio cum Sceledro, aliquantò longiùs diſtante loquitur. NEQVE QVIDQVAM SAPERE CORDE M. &c.] & viſne faciam, vt fatearis neque ſapere corde, neque oculis vti? id eſt, viſne faciam, vt fatearis te nihil animi mẽte intelligere, nihilque oculis cernere? ſup. in Bacch. *Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem, pectus cui ſapit.* M. Tull lib. 2. de Finib bon & mal. *Neque enim ſequitur, vt cui cor ſapiat, ei nõ ſapiat palatus.* NEQ. OCVLIS VTI] ſic loquitur in Epid. princip. *ab Epidice ómne ego cõſpicor? EP. Certè oculis vteris* HIC INTVS, &c.] in ædib. periplectomenis. SCIN' TV NVL. C. HVC ESSE E. AN.] ſcis ne tu, id eſt, nónne ſcis tu nullũ eſſe à nobis id eſt ab ædib. noſtris, huc? hoc eſt, in ædeis Periplectomenis? DOMI EST?] domi noſtra eſt? NEQ. SOL.] ſolarium, hic locus eſt in ſupremis ædibus, ſine tecto, ſcilicet ad excipiendũ ſolem cõparatus. inf. ead. ſcena, *Nam certè neque ſolarium hic apud nos eſt, neque hortus vllus*, &c huc referendus eſt Auguſti iocus, quem refert macrob. lib. 2. Saturn. his verbis, *Cùm de Tyna, quam emi iuſſerat obſcuritate quereretur, dicente venditore erige altius, & ſuſpice, hoc viſum eſt ſalubre. Quid ergo, ne me pop. Rom. dicat bene cultũ, in ſolario ambulaturus ſum?* Huiuſmodi ſolarium autem, heliocaminum nominant Græci. Vlpian. lib. 29. ad Sab. lib. 8. dig. tit. de ſeruit. vrb. præd. c. *Si arborem.* &c. *Si tamen id quod ponitur, lumen quidem nihil impediat, ſolem autem auferat: ſi quidem eo loci quò gratum erat, eum non eſſe: poteſt dici, nihil contra ſeruitutem fieri, ſin verò in heliocamino, vel ſolario: dicendum erit, quia vmbram facit in locum, cui ſol fuit neceſſarius, contra ſeruitutem impoſitam fieri.* NE TIBI CLAM SE SVBTERDVCAT ISTINC, &c.] ne tibi clàm ſe ſubducat è domo vicini periplectomenis, vbi te eam oſculã: & cũ alieno vidiſſe aſſeueras. PEDES EGO &c. ] pedibus iter faciens, non alis ſublatus, neque volans, illam tibi præſentem ſtatuam. ſeu repræſentabo in hunc locum in viam. *ſiſtam*, hic *ἐμφατικῶς* accipiendum eſt. NAM EGO QVIDEM MEOS OCVL. HAB. NEC ROGO VTEND. F.] ſic ſup. in Aſin. *Habeo quem familiare tergum ne quæram foris.* ad quem locum huius loquendi generis plura exempla collecta ſunt. *nec rogo vtendos foris*, id eſt, *nec commodato ab aliis ſumo.* NAM ILLI NON NOSTRA EST FORT. CIRC. TR.] nam ille palæſtrio, in numero noſtrorum familiarium eſt, ſeu conſeruus noſter eſt, fortaſſe circiter abhinc triennium. NEQ. CVIQVAM, QVAM ILLI, MELIVS EST, &c. ] id eſt, neque cuiquam famulo ex noſtra familia, ſeu in noſtra familia, melius eſt, quàm illi. vel ſic, neque quiſquam famulus ex tota noſtra familia meliùs tractatur, quàm ille. SED EGO HOC, QVOD AGO, &c. ] ſed hoc, quod ego ago, id me, &c. HAC OBSISTAM ] hac parte contra aduerſarios meos, qui mihi verba dare volunt, ſtabo.

## PALAESTRIO. PHILO. SCELEDRVS.

PRæcepta facito vt memineris. Ph. toties monere mirum eſt.
Pa. At metuo, vt ſatis ſis ſubdola. Ph. cedò vel decem: docebo,
Memini malas, vt ſint mala, mihi pol è quo ſuperſit.
Pa. Age iam nunc inſiſte in dolos, ego abs te procul recedam.
Quid aſtas tu Sceledre? Sc. hanc rem gero, habeo auris, loquere quid vis?
Pa. Credo ego, iſtoc exemplo tibi eſſe eundem actutum extra portam,
Diſpeſſis manibus patibulum cum habebis. Sc. quámnam ob rem?
Pa. Reſpice dum ad læuam, quis illæc eſt mulier? Sc. proh dij immortales
Heri concubina eſt hæc quidem. Pa. mihi quoque pol ita videtur.
Age nunc iam quando lubet? Sc. quid agam? Pa. peri, peri properè.
Ph. Vbi iſte bonus ſeruus, qui propudij me maximè innocentem.
Falsò inſimulauit? Pa. hem tibi, hic mihi id dixit. Ph. tibi quæſo? Dixti
Tuten' vidiſſe in proximo hic, ſceleſte me oſculantem?
Pa. Atque cum alieno adoleſcentulo dixti? Sc. dixi hercle verò.
Ph. Tun' me vidiſti? Sc. atque his oculis quidem. Ph. carebis credo.

Qui plus

*Qui plus vident, quàm quod vident.* Sc. *nunquam hercle deterreb or,*
*Quin viderim id quod viderim.* Ph. *ego ſtulta atque mora multum,*
*Quæ cum hoc inſano fabulem, quem pol ego capitis perdam.*
Sc. *Noli minitari, ſcio crucem futurum mihi ſepulchrum.*
*Ibi mei maiores ſunt ſiti, pater, auos, proauos, abauos*
*Non poſſunt mihi minaciis tuis hiſce oculis fodiri.*
*Sed paucis verbis te volo Palaſtrio, obſecro vnde*
*Hæc exit huc?* Pa. *vnde, niſi domo.* Sc. *domo?* Pa. *me vidente,* Sc. *video.*
*Niſi mirum'ſt facinus, quomodo hæc hinc potuerit tranſire.*
*Nam certè neque ſolarium hic apud nos eſt, neque hortus vllus,*
*Neque feneſtra, niſi clathrata. nam certò ego te hic intus vidi.*
Pa. *Peregrin' ſceleſte intendere, atque hanc arguere?* Ph. *ecaſtor ergo*
*Mihi haud falſum euenit ſomnium, quod noctu hac ſomniaui.*
Pa. *Quid ſomniauiſti?* Ph. *ego eloquar, ſed amabò aduertito animum.*
*Hac nocte in ſomnis mea ſoror gemina germana viſa*
*Veniſſe Athenis in Epheſum cum ſuo amatore quodam,*
*Hi ambo hoſpitio huc in proximum mihi deuorti ſunt viſi.*
Sc. *Paleſtrioni ſomnium narratur.* Pa. *perge pergò.*
Ph. *Ego læta viſa, quia ſoror veniſſet, propter eandem*
*Suſpicionem maximam ſum viſa ſuſtinere.*
*Nam arguere in ſomnis me familiaris meus mihi viſu'ſt.*
*Me cum alieno adoleſcentulo, quaſi nunc, eſſe oſculatam.*
*Cùm illa oſculata mea ſoror gemina ſuum eſſet amicum,*
*Ita me inſimulatam perperam falſ eſſe ſomniaui.*
Pa. *Satin' eadem vigilanti expetunt, quæ in ſomnis viſa memoras?*
*Heus hercle quàm præſentia omnia? abi intrò, & comprecare*
*Narrandum ego iſtuc militi cenſebo.* Ph. *facere certum.*
*Neque me quidem patiar probri falſo impunè inſimulatam.*
Sc. *Timeo quid rerum geſſerim hic, ita dorſus totus prurit.*
Pa. *Scin' te periſſe nunc quidem domi certò?* Sc. *certa res eſt,*
*Nunc noſtrum obſeruare oſtium ne euolet.* Pa. *at Sceledre quæſo,*
*Vt ad id exemplum ſomnium, quàm ſimile ſomniauit.*
*Atque vt tu ſuſpicatus es eam vidiſſe te oſculantem!*
Sc. *Me eam non vidiſſe arbitraris?* Pa. *na tu hercle, obſecro opinor,*
*Reſpice, ſi ad herum hæc res peruenerit, peribis pulchrè.*
Sc. *Nunc demum experior, priùs ob oculos mihi caliginem obtigiſſe.*
Pa. *Dudum adepol hoc planum quidem, qua hic vſque fuerit intus.*
Sc. *Nihil habeo certi quid eloquar: non vidi eam, etſi vidi.*
Pa. *Na tu adepol ſtultitia tua nos pœnè perdidiſti.*
*Dum te fidelem facere hero voluiſti, abſumtus es pœnè.*
*Sed fores vicini proximi crepuerunt, conticiſcam.*

PRAECEPTA PAGITO, VT MEMINERIS, &c.] hic docet, & inſtituit Philocomaſium Palæſtrio, quid eam dicere, quid facere opus ſit. AT METVO, VT SATIS S. S.] at metuo, ne non ſatis ſis aſtuta ac doloſa. CEDO, VEL DOCTAS : D.] da mihi etiam doctas : ego eas docebo, tantum abeſt, vt docenda ſim, vt vel doctas docere poſſim. MEMINI MALAS, VT SINT M. &c.] memini malas, & ſubdolas mulieres, quo modo ſint malæ : & ſubdolę ex quarum dolis multis, mihi non pauci ſuperſint. INSISTE IN DOLOS] incumbe in dolos, vel hære in dolis. EXTRA PORTAM] Metiam. ſuprà in Caſina, *Illum adepol videre ardentem te extra portam Metiam Credo ecaſtor velle.* Idem in Pſeud. *Iam hic ero verum extra portam Metiam currendum'ſt prius.* DISPESSIS MANIBVS PATIBVL. C. H.] cum patibulum ha-

bebis diſtentis, & diſpanſis manibus. paſſus, a, um, & diſpaſſus, a, um, dicebant veteres. pro panſus, & diſpanſus, a, um. A. Gell. lib. 15. cap. 15 QVIS ILLHAEC, &c.] quæ illa eſt mulier? PROPVDII] probri, impudicitiæ. Propudium, quaſi porrò pudendum, vel à pudore, & pudicitia procul. Feſtus. Quidam, inquit, propudium putant dici, à quo pudor, & pudicitia procul abſit. Sic Plautus in Curcul. *quid ait propudium?* CAREBIS CREDO, QVI PLVS VID. &c.] carebis, credo, oculis iis, qui plus vident, quàm quod vident: i. qui ſibi cernere videntur, quod non cernunt. ATQVE MORA MVLT.] mora vox Græca μωρὸς, ά, όν. inſipiens: ſtultus, a, um. ſuprà in Menæch. *vt hoc vtimur maximè more moro.* &c FABVLEM] fabuler, loquar. CAPITIS PERDAM] interimam, vita priuabo: Sic ſuprà, in Aſin. *capitis te perdam ego, & filiam.* IBI MEI MAIORES SINT SITI] ſunt ſiti. ſunt conditi ſiti, inquit M. Tull. lib. 1. de leg. ad illud Ennij de Africano. Hic eſt ille ſitus. dicuntur hi, qui conditi ſunt. NON POSSVNT MIHI M. T. H. OC. F.] non potes minis tuis hoſce oculos mihi effodere. i. non potes minis tuis efficere, vt non viderim, quod viderim, & vt oculis caream. FODIRI] fodi, effodi. VNDE NISI DOMO?] vnde niſi domo noſtra? TE VIDENTE] ſecutus ſum lib. vulgatos, Venetos. Florent. Pariſ. Lugd. ceteros. nam manuſ. habent, *me vidente.* minus rectè, mea quidem ſententia. NISI MIRVM 'ST FACINVS] niſi mirum eſt factum, &c. NISI CLATHRATA] niſi ſis clathris vallata. Sunt autem clathri, ſeu clathra, virgæ ligneæ, aut ferreæ, quibus feneſtræ ad maiorem cuſtodiam, & cautionem muniuntur, & firmantur. Horat. epiſt. ad Piſon. *ac velut vrſus, Obiectos caueæ valuit ſi frangere clathros* Cato de re ruſt. cap. 4. *Bubilia bona, bonas præſepeis, faliſcas clathratas. Clathros intereſſe opertet pedem.* hinc clathrare: quo verbo vtitur Columella lib. 9. c. 1. ibi, *Satis eſt autem vacerras inter pedes octonos defigere, ſeriſq; tranſuerſis ita clathrare ne ſpatiorum laxitas, quæ foraminibus interuenit pecudi fugam præbeat.* INTENDERE] pertendere, perſeuerare. IN SOMNIS] inquiete dormientis. SVSPICIONEM M. SVM VISA SVST. ſic dictum, ſuſpicionem ſuſtinere, vt ſuſtinere cauſam. & culpam. quod Græci dicunt, αἰτίαν ἐπέχειν. Hoc igitur ſignificat, in ſuſpicionem maximam mihi viſa ſum venire. ſeu incidere. Munitur hic ad fallaciam via, qua fallacia Sceledrus, quantumuis diligens & acer cuſtos, eluditur. EXPETVNT] eueniunt, accidunt. ſic ſuprà in Amphit. *Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua.* QVAM PRÆSENTIA OMNIA] Paſſeratius legendum putat, *quàm præſentia omnia?* ITA DORSVS TOTVS PRVRIT] ita dorſum totum plagas, & verbera ſibi imminere præſagit. ac præſentit. ſuprà, in Amphit. *perij, dentes pruriunt.* & in Bacchid. in extr. *caput prurit perij* & infrà in Perſa. *vah iam ſcapulæ pruriunt, Quia te iſthæc audiui loqui.* Profert autem hunc verſum Nonius, in voce, *dorſus.* CERTA RES EST NVNC NOSTRVM OBS. IST NE EVOLET] ſic hunc locum reſtitui, coniectura quidem ductus, ſed vt ſcripturæ veſtigia diligenter perſecutus. ita ſententiam Plautinam ſagaciter odoratus: nam neque ea ſcriptura, quam repoſuit Camerarius. *nunc noſtr. obſ. oſtium ne uiſſe,* neque vulgata, *nunc noſtr. obſ. oſtium vbi eſſet.* ferri poſſunt. Sententia autem horum verborum, ſic à me reſtitutorum, plana eſt, neque explicationis indiget. VT AD ID EXEMPL. SOMN. QVAM SIM. SOMN?] vt, accipiendum admiratiuè θαυμαστικῶς. quomodo Philocomaſium, ad id exemplum, ad quod exemplum dixiſti te vidiſſe eam oſculantem, & quàm ſimile ſomnium ſomniauit? vel ſic. quomodo Philocomaſium ad id exemplum quod nunc præſens eſt, & quàm ſimile ſomnium ſomniauit tuæ ſuſpicioni, per quam tu tibi eam videre viſus es cum alieno adoleſcente oſculantem. ATQ. VT TV SVSPICATVS ES, &c.] hic verſus cohæret cum ſuperiore, hoc modo, quàm ſimile, atque vt tu, &c. *atque vt,* autem videntur poſita ἐκ παραλλήλου. nam ſatis erat alterutrum. RESIPISCE] reuertere ad ſanitatem. redi ad te. NVNC DEMVM EXPERIOR, PRIVS OB OCVLOS, &c.] nunc demum experior mihi oculos caligaſſe: nunc denique experior meis oculis caliginem obiectam eſſe. QVAE HIC VSQ. F. INT.] vtpote quæ in ædibus noſtris intus ſemper fuerit, neque ex iis vſquam pedem extulerit.

## PHILOCO. PALAESTR. SCELEDRVS.

IN de ignem in aram, vt Epheſiæ Dianæ laudes latas,  
Gratéſque agam, eique vt Arabico fumificem odore amœnè,  
Quæ me in locis Neptuniis, templíſque turbulentis,  
Seruauit ſæuis fluctibus, vbi ſum afflictata multum.  
Sc. Palæſtrio, ô Palæſtrio. Pa. ô Sceledre, Sceledre, quid vis?  
Sc. Hæc mulier quæ hinc exit modò, éſtne herilis concubina  
Philocomaſium? an non eſt ea? Pa. hercle opinor, ea videtur.  
Sed facinus mirum eſt, quomodo hæc hinc nunc potuerit tranſire,  
Siquidem ea eſt. Sc. an dubium tibi 'ſt eam eſſe hanc. Pa. ea videtur.  
Adeamus, appellemus. Sc. heus, quid iſtuc eſt Philocomaſium,  
Quid tibi iſtic hiſce in ædibus debetur? quid negotij eſt?  
Quid nunc taces? tecum loquor. Pa. immo edepol nunc tute tecum.  
Nam hæc nihil reſpondet. Sc. te alloquor vitij, probríque plena,  
Quæ circum vicinos vagas. Ph. quicum tu fabulare?  
Sc. Quicum niſi tecum? Ph. quis tu homo es, aut mecum quid negotij 'ſt?

Sc. *Men' rogas, hem qui ſim?* Ph. *quin ego hoc rogem quod neſciam?*
Pa. *Quis ego ſum igitur, ſi tu hunc ignoras?* Ph. *mihi odioſu's quiſquis es,*
*Et tu & hic.* Sc. *non nos noviſti?* Ph. *neutrum.* Sc. *metuo maximè.*
Pa. *Quid metuis?* Sc. *enim ne noſmet perdiderimus vſpiam.*
*Nam neque te, neque me nouiſſe ait.* Pa. *perſcrutari hic volo*
*Sceledre, nos, noſtri, an alieni ſimus, nedum quiſpiam*
*Nos vicinorum imprudentis aliquis immutauerit.*
Sc. *Certè equidem noſter ſum.* Pa. *& pol ego quæris tu mulier malum.*
*Tibi dico, heus Philocomaſium.* Ph. *quæ te intemperiæ tenent.*
*Qui me perperam perplexo nomine appelles.* Pa. *ehò,*
*Quis igitur vocare?* Ph. *Glycere nomen eſt?* Sc. *Iniuria eſt.*
*Falſum nomen poſsidere Philocomaſium poſtulas.*
*At iſtuc non decet, & meo adeò hero facis iniuriam.*
Ph. *Egóne?* Pa. *tute.* Ph. *quæ heri Athenis Epheſum adueni veſperi*
*Cum meo amatore adoleſcente Athenienſi.* Pa. *dic mihi,*
*Quid hic tibi in Epheſo eſt negotij?* Ph. *geminam germanam meam,*
*Hîc ſororem inaudiui eſſe, eam veni quæſitum.* Pa. *mala es.*
Ph. *Immò ecaſtor ſtulta multum, quæ vobiſcum fabuler,*
*Abeo.* Sc. *abire non ſinam te.* Ph. *mitte* Sc. *manifeſtaria*
*Res eſt, non omitto.* Ph. *at iam crepabunt manus malæ tibi*
*Niſi me omittis.* Sc. *quid, malùm, aſtas? quin retines altrinſecus?*
Pa. *Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum, qui ſcio*
*An iſta non ſit Philocomaſium, atque eius alia ſimilis?*
Ph. *Mittis me, an non mittis?* Sc. *Immò vi atque inuitam, ingratiis,*
*Niſi voluntate ibis, rapiam te domum.* Ph. *oſtium hoc mihi*
*Domicilium eſt: Athenis domus atque herus. ego illam domum*
*Neque moror, neque vos qui homines ſitis, noui, neque ſcio.*
Sc. *Lege agito, te nuſquam mittam niſi das firmatam fidem,*
*Te huc, ſi omiſero, intrò ituram.* Ph. *vt me cogis, quiſquis es,*
*Do fidem ſi omittis, iſtoc me intrò ituram, quo iubes.*
Sc. *Ecce omitto* Ph. *at ego abeo miſſa.* Sc. *muliebri feciſti fide.*
Pa. *Sceledre manibus amiſiſti prædam.* Sc. *tam ea eſt, quàm potis,*
*Noſtra herilis concubina vin' tu hoc facere ſtrenuè?*
Pa. *Quid faciam?* Sc. *affer mihi macharam huc intus.* Pa. *quid facies ea?*
Sc. *Introrumpam rectà in ædeis. quemque hic intus videro*
*Cum Philocomaſio oſculantem, eum ego obtruncabo extemplo.*
Pa. *Viſáne ea eſt eſſe?* Sc. *immò ædepol planè eſt.* Pa. *ſed quomodo*
*Diſſimulabat?* Sc. *abi macharam huc effer.* Pa. *iam faxo hic erit;*
*Neque eques, neque pedes profectò quiſquam tanta audacia,*
*Qui æquè faciat confidenter quicquam, quàm quæ mulieres*
*Faciunt. vt vtrobique orationem doctè, & catè dedit!*
*Vt ſublinitur os cuſtodi cauto, conſeruo meo!*
*Nimis beat, quòd commeatus tranſtinet iam parietem.*
Sc. *Heus Paleſtrio machara nihil opus* Pa. *quid iam, aut quid opus eſt?*
Sc. *Domi eccam herilem concubinam.* Pa. *quid? domi?* Sc. *in lecto cubat.*
Pa. *Ædepol næ tu malam rem repperiſti, vt prædicas.*
Sc. *Quid iam?* Pa. *quia hanc attigere auſu's mulierem hic in proximo.*
Sc. *Magis hercle metuo. ſed nunquam faciat, quin ſoror*

*Iſta ſit germana huius. Pa. eam pol tu hic oſculantem videras.*
*Et quidem palàm eſt eam eſſe vt dicis. Sc. quid propius fuit*
*Quam vt perirem, ſi locutus fuiſſem hero? Pa. ergo ſi ſapis,*
*Muſsitabis. plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui.*
*Ego abeo à te. ne quid tecum conſilij commiſceam.*
*Atque apud hunc vicinum, tua mi iturbæ non placent.*
*Herus ſi veniet, ſi me quærit, hîc ero, hinc me arceſſito.*

INDE IGNEM IN ARAM, &c.] Philocomaſium ea ipſa, quam Sceledrus in Pleuſide, oſculantem vidit, domo Periplectomenis exiens, quaſi ſoror ſit germana, & gemina huius Philocomaſij, non Philocomaſium, quaſique peregrè paullo ante venerit, & ex aduerſa tẽpeſtate, ſæuiſque fluctibus ſeruata ſit, hîc Dianæ Epheſiæ ſacrificare, & gratias agere, & vota ſoluere parat. alloquitur autem ancillam his verbis, Inde ignem, id eſt, iniice, ſeu impone ignẽ in aram, &c. LAVDES LATAS] laudes amplas & magnas, &c. Nonnulli legi volunt, *latas*. ego nihil muto. EIQVE VT ARABICO FVMIFICEM ODORE.] & vt ei fumum faciam, i. ſuffitum, ſeu ſuffimentum faciam, odore Arabico, i. ture Arabico incenſo, ſeu turis Arabici odore incenſo. Feſt. *Arabicè olet, ex odoribus Arabicis*. Animaduertat autem lector Plautum ingenio affingere huic ſimulatæ Philocomaſij ſorori, ſermonẽ pœnè tragicũ, propterea quod opinor, de rebus diuinis & de tempeſtatibus turbulentis, quas effugit loquitur IN LOCIS NEPTVNIIS, in mari. non eſt hic ſermo comicus. TEMPLISQVE TVRBVLENTIS SERVAVIT SAEVIS FLVCTIBVS] i. dem ferè dicit, nam templa turbulenta ſunt maria ventis concitata & turbulenta. Templum inquit Varro libro ſexto de lingua Latina, tribus modis dicitur, ab natura, ab auſpicio, à ſimilitudine, cetera diſce ex ipſo Varrone. Hoc tamen addam, quemadmodum cæli templa, & Acheruſia templa dicunt poetæ, ita & Neptunia, ſeu Neptuni templa. QVAE HINC EXIT, &c.] qua ex ædibus Periplectomenis modò egreditur hinc δεικτικῶς. QVOMODO HAEC HINC NVNC P.] quomodo hæc potuerit ex ædibus noſtris in ædeis Periplectomenis tranſire. hinc, iterum δεικτικῶς pronuntiandum & geſtu adiuuandum. alioqui oratio eſſet obſcura & confuſa. AN DVBIVM TIBI ST, EAM ESSE HANC?] an dubitas quin hæc ea ſit? HISCE IN AEDIBVS] Periplectomenis. VAGAS] vagaris. notat Nonius in verbo *vagas*: & profert hunc verſum. nos quoque in commentariis Lucretianis notauimus. QVICVM TV FABVLARE?] cum quo tu loqueris? QVID NEGOTII ST] ſubintellig. tibi. MIHI ODIOSVS QVISQVIS ES] mihi odioſus es, quiſquis es. ENIM NE NOSMET PERDIDERIMVS VSPIAM.] ſic ſuprà in Amphitruone, *dij immortales obſecro veſtram fidem. Vbi ego perij? vbi ego immutatus ſum? vbi ego formam perdidi? An egomet me illic reliqui?* &c. Notandum autem, *enim*, præpoſitum. quanquam & ſimiliter alibi tum apud hunc, tum apud nonnullos alios probatos Latini ſermonis auctores. ſuprà in Aulularia, *enim mihi quidem æquum eſt, purpuram, atque aurum dari*. NOSTRI AN ALIENI SVMVS] noſtræ familiæ, an alienæ ſimus, *noſtri* numeri multitudinis, recti caſus. infrà non longe, *Certè equidem noſter ſum*. NEDVM QVISPIAM] *dum* hoc loco nihil ſignificat, aut hoc totum *nedum*, poſitum pro, ne fortè. IMPRVDENTIS] inſcienteis. QVAE TE INTEMPERIAE TENENT?] ſuprà in Aulularia princip. *Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent*. & in Epid. *quæ intemperiæ tenent?* PERPLEXO] perplexibili, obſcuro, figurato, Terentius Eunuch. *Pergin' ſceleſta mecum perplexè loqui?* QVIS IGITVR VOCARE?] quæ igitur, id eſt, quo nomine igitur vocare? *Quis* apud Veteres, communis generis. GEMINAM GERMANAM MEAM HIC SOROREM, &c.] audiui ſororem meam ex eodem partu editam, iiſdem parentibus natam, atque ex iiſdem nuptiis hîc eſſe. MANIFESTARIA RES EST] manifeſta res eſt. ſuprà in Aulularia, *obtrunco gallum furem manifeſtarium*. AT IAM CREPABVNT MANV. M. T.] id eſt, at iam tibi colaphum infringam, at iam malas tuas manu percutiam ALTRINSECVS?] altera ex parte? NIHIL MOROR NEGOTIOSVM MIHI, &c.] nolo meo tergo aliquid à virgis negotiis faceſſi. nolo tergo meo aliquid eſſe cum virgis negotij, nolo tergum meum in plagis perferendis eſſe occupatum. INGRATIIS] ingratiis, idem valet, quòd ſuprà proximè dixit, inuitam, compoſitum autẽ eſt ex, in. & gratiis de quo in cõmentariis Lucretianis, & in his Plautinis alibi. Nam vſurpat & Plautus ſæpenumerò. OSTIVM HOC MIHI DOMICILIVM EST] domus, cuius hoc oſtiũ mihi domicilium eſt: ego in hac domo cuius hoc oſtium eſt habito, ſeu domicilium collocaui. ATHENIS DOMVS, ATQVE HERVS] domicilium nobis eſſe poteſt etiam in alienis atque externis locis, domus in patria tantum. ISTAM DOMVM] veſtram. LEGE AGITO. ius experitor. actionem mihi intendito. ſuprà in Aulularia, *Lege agito mecum: moleſtus ne ſis: i, & cœnam coque* compoſitæ ſunt autem actiones ex legibus xij. tabularum: & fuit hæc tertia pars iuris, legis actiones nam prima pars fuit, leges xii. tabularum: ſecunda, ius ciuile: quod continebatur auctoritate, & reſponſis iuriſconſultorum. NISI DAS FIRMATAM FIDEM] non dicit, *niſi das fidem*, ſimpliciter: ſed *niſi das firmatam fidem*. firmatur autẽ fides, iureiurando, ſponſoribus, &c. Quanquam videtur hic dare firmatam fidem poſitum ſimpliciter, pro dare fidem, vel certe pro dare fidem certam, ſtabilem ac bonam. nam infra vbi Philocomaſium fidem dat, ſe, ſi omittatur à Sceledro, domum militis introituram, nullum iuſiurandum interponit. MVLIEBRI] leui, fluxa. QVAM POTIS] quàm potis eſt: quam poteſt ordo autem verborum hic eſt: ea mulier, tam eſt noſtra herilis concubina quàm poteſt eſſe. VIN' TV HOC FACERE STR.] vin' tu hoc, quod ego tibi dicam, facere ſtrenuè? INTVS] domo. IN AEDIBVS] Periplectomenis. QVANQVAM] quemcunque OBTRVNCABO] ſuprà in Amphitr. *Et ipſus Amphitruo obtruncauit regem Pterelam in prælio*. NEQ. EQVES, NEQ. PEDES PROFECTO Q. T. AVD. QVI AEQVE E. CONF.] ſic Eurip. in Auge. γυναῖκές ἐσμεν. Τὰ μὲν ὄκνῳ νικώμεθα. Τὰ δ' ἐκ ἂν ἡμῶν θράσος ὑπερβάλοιτό τις. id eſt, mulieres ſumus. In quibuſdam timiditate ſuperamur, in nonnullis non eſt, qui nos audacia ſuperare poſſit. Plauti, ſeu Palæſtrionis ſenſum hunc eſſe puto, muliere, in mentiendo, in fallendo, in dolis confingendis nihil eſſe confidentius, nihil audacius. VT VTROBIQVE ORATIO-

ORATIONEM DOCTE, ET CATE DEDIT.] ſic hunc verſum expleuimus, qui duabus ſyllabis, vna breui altera longa claudicabat, ſcripturæ veteris veſtigia ſecuti. ſententia autem primùm planiſſima eſt: deinde verſus ſuis nunc pedibus, ac numeris conſtat; videlicet vt *orationem* κατ' συνίζησιν, intelligatur eſſe quattuor ſyllabarum. *vtrobique* autem. i. & vbi Philocomaſii parteis agebat, & vbi eius ſororis, catè, hoc eſt, acutè, vafrè, callidè. VT SVBLINITVR OS, &c.] quàm lepidè decipitur, & illuditur Sceledrus conſeruus meus, cuſtos mulieris, vt is ſibi videtur, callidus & ſollers, & prouidus. ſupra in Epid. *Senex, tibi os eſt ſublatum planè & probè.* CVSTODI CAVTO] cuſtodi quantumuis cauto, & prouido, & vigilanti: infra in Pſeud *Victor ſum: vici cuſtodes meos.* NIMIS BEAT.] nimis iuuat, & c. nimis beati ſumus: &c. nimis hoc nos beatos reddit, quod commeatus ex domo Periplectom. in domum noſtram per medium, & communem parietem trauerſus patet. TRANSTINET] tranſuerſum tenet. tigna dicuntur propriè tranſtinere duos parietes diſiunctos, vt rectè notarat Simeo Boſius. QVIA HANC ATTINGERE AVSVS MVL. HIC IN PR.] quia auſus es hanc mulierem, quæ in proximo habitat, Philocomaſii ſororem attingere. Vide, vt Palæſtrio fallaciam adiuuet, qui ſimulet ſe credere duas eſſe meretrices, cum ſit vna. SED NVNQVAM QVISQVAM F. QVIN SOR. &c.] nunc labare incipit Sceledrus. deſinit enim iam aſſeuerare eam puellam, quam viderit, oſculantem, & quam poſtea attigerit, eſſe Philocomaſium. hoc vnum tenet: & hoc ſat habet, eſſe Philocomaſii ſororem germanam & geminam. EAM ESSE VT DICIS] eam eſſe Philocomaſii ſororem germanam. SI LOCVTVS FVISSEM HERO] ſi militi dixiſſem, me vidiſſe Philocomaſium in ædibus vicini cum alieno oſculantem? MVSSITABIS] tacebis, labra comprimes, ne mu quidem facies. PLVS OPORTET SCIRE SERVVM, QVAM LOQVI] γνώμη, ſermo homini enim non licet παῤῥησιάζειν, atque ἐλευθεροστομεῖν, id eſt, audenter, & ore libero loqui itaque plura etiam audire debet, quam loqui. Quin omnes homines, plura debent audire, quàm loqui, quando duæ nobis à natura ſunt aures datæ, lingua vna. NE QVID TECVM CONSILII COMM.] ne contagio tua mihi noceat, ſcilicet. ATQVE APVD HVNC VICINVM] atque apud vicinum ero.

## SCELEDRVS, PERIPLECTOM.

*Satin' abiit ille? neque herile negotium*
*Plus curat, quàm ſi non ſeruitutem ſeruiat.*
*Certò quidem illa hic noſtra intus eſt in ædibus.*
*Nam ego cubantem eam modo offendi domi.*
*Certum eſt nunc obſeruationi operam dare.*
*Non hercle hice homines me marem, ſed fœminam*
*Vicini rentur eſſe ſerui militis.*
*Ita me ludificant, meamne hic in via hoſpitam,*
*Quæ heri huc Athenis cum hoſpite aduenit meo,*
*Tractant & ludificant ingenuam & liberam.*
SC. *Perij hercle. hic ad me recta habet rectam viam.*
*Metuo, ne hæc mihi res ne magno malo fuat.*
*Quantum hunc audiui facere verborum ſenem.*
PE. *Accedam ad hominem tun' Sceledre hic ſcelerum caput*
*Meam ludificaſti hoſpitam ante ædis modò?*
SC. *Vicine auſculta quæſo.* PE *ego auſcultem tibi?*
SC. *Expurgare volo me* PE *tun' te expurges mihi?*
*Qui facinus tantum, támque indignum feceris?*
*An quia latrocinamini, arbitramini*
*Quiduis licere facere vobis, verbero?*
SC. *Licétne?* PE. *at ita me di deæque omnes ament,*
*Niſi mihi ſupplicium virgarum de te datur*
*Longum, diutinúmque, à mane ad veſperum,*
*Quod meas confregiſti imbrices & tegulas,*
*Ibi dum condignam te ſectaris ſimiam,*
*Quódque inde inſpectauiſti meum apud me hoſpitem*
*Amplexum amicam cùm oſculabatur ſuam,*
*Quodque concubinam herilem inſimulare auſus es*
*Probri, pudicam, méque ſummi flagitij,*

*Tum quòd tractauiſti hoſpitam ante ædes meas.*
*Niſi mihi ſupplicium vlmeum de te datur,*
*Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,*
*Quàm magno vento plenum eſt vndarum mare.*
Sc. *Ita ſum coactus, Periplectomene, vt neſciam*
*Vtrùm me poſtulare tecum prius æquom ſiet,*
*Niſi iſthæc non eſt hæc, neque iſta ſit mihi.*
*An me expurgare hic tibi videatur æquius,*
*Sicut etiam nunc neſcio quid viderim:*
*Ita eſt iſthæc huius ſimilis noſtræ tua,*
*Si quidem non eadem'ſt.* Pe. *viſe ad me intrò, iam ſcies.*
Sc. *Licétne?* Pe. *inquire, iubeo, & placidè noſcita.*
Sc. *Ita facere certum eſt.* Pe. *heus Philocomaſium, citò*
*Tranſcurre curriculo ad nos. ita negotium eſt.*
*Pòſt quando exierit Sceledrus à nobis, cito*
*Tranſcurrito ad vos rurſum curriculo domum.*
*Nunc pol ego metuo, ne quid infuſcauerit.*
*Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.*
Sc. *Prò di immortales, ſimiliorem mulierem,*
*Magíſque eandem, vtpote quæ non ſit eadem, non reor*
*Deos facere poſſe.* Pe. *quid nunc?* Sc. *commerui malum.*
Pe. *Quid igitur? eán' eſt?* Sc. *etſi ea eſt, non eſt ea.*
Pe. *Vidiſtin' iſtam?* Sc. *vidi, & illam hoſpitem*
*Complexam atque oſculantem.* Pe. *ean' ergo eſt?* Sc. *neſcio.*
Pe. *Vin' ſcire planè?* Sc. *cupio.* Pe. *abi intrò ad vos domum*
*Continuò. vide ſítne iſta hæc veſtræ intus domi.*
Sc. *Licet, pulchrè admonuiſti. iam ego ad te exibo foràs.*
Pe. *Nunquam adepol hominem quenquam ludificarier*
*Magis facetè vidi, & magis miris modis:*
*Sed eccum egreditur?* Sc. *Periplectomene, te obſecro*
*Per deos atque homines, pérque ſtultitiam meam,*
*Pérque tua genua.* Pe. *quid obſecras me?* Sc. *inſcitiæ*
*Meæ & ſtultitiæ ignoſcas: nunc demum ſcio*
*Me fuiſſe excordem, cæcum, incogitabilem.*
*Nam Philocomaſium eccam intus.* Pe. *quid nunc furcifer,*
*Vidiſtin' ambas?* Sc. *vidi.* Pe. *herum exhibeas volo.*
Sc. *Meruiſſe equidem me maximum fateor malum,*
*Et tuæ feciſſe me hoſpitæ aio iniuriam.*
*Sed meam eſſe herilem concubinam cenſui,*
*Cui me cuſtodem herus addidit miles meus.*
*Nam è ſummo puteo ſimilior nunquam poteſt*
*Aquam aquæ ſumi, quàm hæc eſt, atque iſta hoſpita.*
*Et me deſpexe ad te per impluuium tuum*
*Fateor.* Pe. *quid ni fateare ego quod viderim?*
Sc. *Sed Philocomaſium me vidiſſe cenſui.*
Pe. *Ratú'ſne me ſic hominem eſſe omnium minimi pretij,*
*Si ego, me ſciente, paterer vicino meo*
*Eam fieri me tam inſignite iniuriam?*

*Nunc*

Sc. *Nunc demum me inſip entem factum eſſe arbitror,*
*Cùm rem cognoſco: at non malitioſè tamen*
*Feci.* Pe. *immò indignè. namque hominem ſeruum ſuos*
*Domitos habere oportet oculos, & manus,*
*Orationémque.* Sc. *egóne? ſi poſt hunc diem*
*Mutiuero, etiam quod egomet certò ſciam,*
*Dato excruciatum me. egomet me dedam tibi.*
*Nunc hoc mihi ignoſcas quæſo* Pe. *vincam animum meum,*
*Ne malitioſè factum id eſſe abs te arbitror.*
*Ignoſcam tibi iſtuc.* Sc. *at dij tibi faciant bene.*

Pe. *Na tu hercle, ſi te dij amant, linguam comprimes*
*Poſthac: etiam illud quod ſcies, neſciueris.*
*Ne videris, quod videris.* Sc. *bene me mones.*
*Ita facere certum eſt me ſatin' oratus abijt?*
*Nunquid nunc aliud me vis* Pe. *ne me noueris.*

Sc. *Dedit hic mihi verba, quàm benignè gratiam*
*Fecit, ne iratus eſſet? ſcio quam rem gerat,*
*Vt miles cùm extemplo à foro adueniat domum,*
*Domi comprehendat vnà: hic & Palæſtrio*
*Me habent venalem. ſenſi & iamdudum ſcio.*
*Nunquam hercle ex iſta naſſa ego hodie eſcam petam.*
*Nam iam aliquò aufugiam, & me occultabo aliquot dies,*
*Dum hæ conſileſcunt turbæ, atque iræ leniunt.*
*Nam nunc ſatis & plus nimio merui mali.*
*Verumtamen de me quicquid eſt ibo hinc domum.*

Pe. *Illic hinc abſceſſit ſat ædepol certò ſcio*
*Occiſam ſuem ſæpè plus ſapere,*
*Cùm manducatur, ne id quod vidit, viderit.*
*Nam illius oculi atque aures atque opinio*
*Tranſfugêre ad nos vſque adhuc actum eſt probè.*
*Nimium feſtiua mulier operam præbuit.*
*Redeo in ſenatum rurſus. nam Palæſtrio*
*Domi nunc apud me'ſt: Sceledrus nunc autem foris.*
*Frequens ſenatus poterit nunc haberier.*
*Ibo intrò, ne, dum abſum, illis ſortito fuat.*

OFFENDI] *κατὰ λαβὴν* reperi. CERTVM EST NVNC OBSERVATIONI OP. D] deliberatum militi eſt, nunc diligenter foreis noſtras obſeruare, ne Philocomaſ. exeat. NON HERCLE HICE HOMINES ME MAREM, SED FAEM] fæmina, quia ignaua, (muliere enim nihil ignauius) iniuriæ opportuna atque obnoxia eſt. contrà, mares, ſeu viri, quia ſunt ad iniuriam, ſi quam fortè acceperunt, referendam expediti, promti, ac parati. hoc eſt, quod Græci dicunt *ἀμυντικοὶ*, non temerè iniuſtè læduntur. Terent. in Adelph *Abi, virum te iudico.* ſuprà in Bacchid *Non me arbitratur militem ſed mulierem.* ad quem locum hac de re plura. Hic Periplectomenes conſiliorum Palæſtrionis particeps, & ſocius, & Pleuſidi operam dans, vbi audiuit Philocomaſium à Sceledro viſam, & tractatam eſſe in via, & pœnè in manifeſto facinore deprehenſam, ac domum militis inuitã, ac vi abductã, cum ea ſimularet ſe eſſe Philocomaſii ſororem: id ſe iniquo animo ferre ſimulat, quaſi hoſpitæ ſuæ, & ſibi grauis iniuria facta ſit. VICINI RENTVR ESSE SERVI MILITIS] ordo eſt, ſerui militis vicini non me rentur eſſe marem, ſed fæminam, &c. TRACTANT] attrectant. Cic. pro Cœl. *Eſt enim dictum ab illis fore qui dicerent, vxores ſuas è cena redeuntes, attrectatas eſſe à Cœlio.* FVAT] ſit. ACCEDAM AD HOM.] hæc loquitur apud ſe Periplectomenes, vt ſpectator audiat, non Sceledrus. SCELERVM CAPVT] ſceleratiſſime. infrà in Pſeud. *Mihi libet nunc venire Pſeudolum, ſcelerum caput*, ſuprà in Curcul. *O ſcelerum caput: Salueto. quid agis?* AN QVIA LATR. &c.] hoc propter militem, Sceledri herum. Latrones autem olim dictos eſſe conductos milites & corporis regum ſtipatores, ac ſatellites iam antè docuimus. Aliter M. Tull. pro Milone, *Proinde quaſi Appius ille Cæcus viam muniuerit, non qua populus vteretur, ſed vbi impunè ſui poſteri latrocinarentur.* LICETNE?]

ſubintell. loqui? ſeu expurgare me? NISI MIHI SVPPLICIVM VIRO, DE TE DATVR, &c.] id eſt, niſi mihi virgis pœnas longas & diutinas dabis, &c. herum tuũ dedecoris pleniorem faciam, &c. Si cuius ſeruus alteri damnum intulerit, vel arbitrio eius, qui damno affectus erat, ſeruus plectebatur, vel noxæ dedebatur, vel dominus litis æſtimationem ſufferebat, vel, vt ex hoc loco apparet, dedecore afficiebatur. QVOD MEAS CONFREGISTI IMBRICES, &c.] criminum aceruus in ſeruum Sceledrum vno ferè ſpiritu ab irato Periplectomene continuatus, & ſanè notanda verborum mira congeries irato ſeni, aut certè ſe iratũ ſimulanti, à poeta attributa atque affic̃ta. ſunt autem imbrices, tegulæ cauatæ & ſemirotundæ, quibus aqua pluuia defluit. Sũt & canales ſuprà in Moſtellaria, *Confringit tegulas imbricéſque.* AMPLEXVM AMICAM CVM OSC. S.] amplexum amicam ſuam, cùm eandem amicam ſuã oſculabatur, amplexum, participium accuſandi caſus à rectò amplexus. a. um. SVMMI FLAGITII] ſũmæ turpitudinis: facti turpiſſimi. TRACTAVISTI] attrectauiſti, vt ſuprà. NISI MIHI SVPPLICIVM VIRGARVM DE TE D.] idem ferè dicit, quod ſuprà, ibi, *Niſi mihi ſupplicium virgarum de te d.* Sed quia verſus ille longiuſculè abeſt, hunc paullùm immutatũ addidit, ſic autem eſſe legendum, vt edidimus, non vt vulgò, *Niſi tibi ſupplicium ſtimuleum datur:* (quæ lectio nullo modo ferri poteſt) *neque niſi mihi ſupplicium ſtimuleum de te datur.* quanquam hæc ferri poteſt: cum verſus ille ſuprà poſitus, cuius eadem, atque huius ſententia debet eſſe, tum obſcura noſtrorum librorum manuſcript. veſtigia peruincunt nam ſuppliciũ vlmeum & ſupplicium virgarum idem valent, ſuprà Aſinaria, *Ipſos qui tibi ſubuectabant rure virgas vlmeas.* Ibidem, *Mihi tibique interminatu'ſt nos futuros vlmeos.* Si quis tamen *ſupplicium ſtimuleum.* retinendum cõtendet, non pugnabo. vt intelligamus per ſupplicium ſtimuleum, ſupplicium tale, quo Sceledro coxendix, & latera, & tergum, ſtimulo fodiantur. ſuprà in Bacchid. *Cor ſtimulo foditur.* NIC. *pol tibi multo æquius eſt coxendicem.* In Aſin. *Vtinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit.* MERC. *quieſce, quæſo* LEON. *qui latera conteram tua.* Idem in Curculione, *Etiam mihi quoque ſtimulo fodere libet te* In Menæchm. *at ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.* Omnino ea, quam ſecutus ſum, ſcriptura mihi magis placet. *ſupplicium vlmeum:* atque ita à Plauto ſcriptum eſſe arbitror DEDECORIS PLENIOREM H. F. T. QVAM, &c.] hyperbole, nam magno vẽto coorto, ne cogitari quidẽ poteſt, quot vndis, ac fluctibus mare agitetur. Sic Virg lib. 7. Æneidos. *Quàm multi Libyco voluuntur littore fluctus, Sæuus vbi Orion hibernis conditur vndis,* &c: ITA SVM COACTVS, PERIPLECTOMENE, &c.] videtur legendum, *Eò ſum redactus, Periplectomene vt neſc.* &c longè planiore ſententia. quanquam hæc quoque recepta lectio ferri poteſt, vt eam ſic explicemus, Ita in anguſtum coactus ſum. vel ſic, in tantas anguſtias coactus ſum, &c. VTRVM ME POSTVLARE PRIVS, &c.] id eſt, vtrùm me poſtulare prius abs te ſit æquum, ſi iſthæc puella, quę apud te eſt, non eſt Philocomaſium, vt neque hæc, id eſt, nec Philocomaſiũ, ſit mihi iſthæc veſtra: an me expurgare, &c. licet & verbũ *poſtulare*, accipere pro expoſtulare, hoc modo. vtrùm me tecum expoſtulare, id eſt, concertare verbis, & contendere conquerendo prius ſit æquum, ſi iſthæc puella, quæ domi veſtræ eſt, non eſt Philocomaſium, vt, &c. Præclarè autem totus hic locus à nobis reſtitutus eſt, & ſententiam hanc ſcriptura poſtulante, & libris veteribus eam adiuuantibus Nam quod Camerarius edidit, *Niſi iſthæc, non eſt hæc, neque iſta ſit mihi* ferri non poteſt: Vulgata autem, *ſi iſthæc, non eſt iſthæc: neque iſthæc eſt mihi:* planè vitioſa, ac mendoſa eſt. Quę tamen ſic emendari poſſet. *Si iſthæc non eſt hæc, neque ſit hæc iſthæc mihi.* optima ſententia, & eadem, quæ noſtra ſuperiore reſtitutione exprimitur. ITA EST ISTHAEC HVIVS SIMI. N. T.] ordo eſt, ita eſt iſthæc tua huius noſtræ ſimilis. SI QVIDEM NON EADEM'ST] ſi modo non eſt eadem. VISE AD ME INTRO. IAM SC.] viſe ad me, id eſt, viſe in ædeis meas. tum certò ſcies, duas eſſe ſorores inter ſe tam ſimileis, vt ægrè internoſci poſſint, & te non Philocomaſium oſculantem vidiſſe, ſed eius ſororem, quę apud me eſt. *viſe ad me* autem, vſitatum bonis ſcriptoribus loquendi genus: cuius plura exempla collegimus in commentariis Lucretianis. ET PLACIDE NOSCITA] & otioſè, tuoque commodo, atque arbitratu ſtude cognoſcere. ſuprà in Bacch *ab placidè vola Vtrumque agamus.* Idem in Moſt. *Curriculò abi.* HEVS PHILOCOMASIVM, CITO TRANS.] Periplectomenes interea præcurrit domũ, & iubet Philocomaſiũ, quæ nũc eſt in ædibus militis, in ædeis ſuas properè tranſire, vt hoc facto, Sceledrus, cui viſendi, & inquirendi, & noſcitandi poteſtas à Periplectomene facta eſt, ea in ſenis vicini domo offendens, credat aliã eſſe puellam, Philocomaſij ſimillimam, non Philocomaſium, vtpote quam teneatur eſſe in ędibus militis, atque adeò quã ipſe in lecto cubantem viderit, & diligenter oſtium obſeruans, pedem limine non extuliſſe certò ſciat. TRANSCVRRE CVRRICVLO AD NOS] curriculò aduerbium. ſic in Perſa, *Vola curriculò.* ITA NEGOTIVM EST] vt ad nos tranſcurras, poſtulat. ſic in Bacch. *iam facite in biclinio, Cum amica ſua vterque accubitum iatis: ita negotium eſt* & item ſæpè alibi. NE QVID INFVSCAVERIT] nequid Philocomaſium eorum, quæ ei præcepta, ac præmonſtrata ſunt, turbauerit, ſeu corruperit. Videtur traſlatum ab iis, qui vinum nimia aqua diluunt, quod eſt infuſcare. ſuprà in Ciſt *Rarò nimium dabat quod biberem. id merum infuſcabat* Alij malunt hic legi infuſcauerit, vt habent libri vulgati, verbis Feſti commoti, in verbo, *effucare.* quod ille interpretatur, *aquam in fauceis ad ſorbendum dare.* Sed errant illi. Nam primùm libri veteres habent. *infuſcauerit* deinde, neque *infucare* Latinum eſt, neque ſi eſſet hic locum habere, poſſet. VT POTE QVAE NON SIT EADEM,] Nunc planè credit Sceledrus non eſſe eandem. Sed quorſum hoc, *vtpote quæ non ſit,* &c. quia nullum ſimile eſt idem &, ſi puella, quæ eſt apud Periplectomenem, & quam vidit oſculantem Sceledrus, eſt Philocomaſium ipſa. non ſunt duæ mulieres ſimiles, ſed vna eſt, & eadem. COMMERVI MALVM] verbum *commereo* perſpicuè hic in malo locum habet, vt ſemper alibi. In Epidico, *ita ex voltu tuo videor videre ii commeruiſſe, Hinc me abſente, in ea aliquid mali.* PERQ. STVLT MEAM] hic maximum, atque effuſiſſimum riſum ſpectatoribus mouiſſe Sceledrum credibile eſt qui a vident, & intelligunt illi, quòd Sceledrum fallit. Putat enim Sceledrus ſe in eo ſtultum fuiſſe, & idcircò ſe ſtultitia arguit, atque adeò damnat, quòd crediderit ſe Philocomaſium vidiſſe oſculantem in eius domo cum alieno: quæ non eſt ſtultitia: nam re vera Philocomaſium viderat oſculãtem Sed ſpectatores Sceledri ſtultitiam in eo poſitam eſſe intelligunt, & Sceledrum à ſe ipſo inſciente ſtultitiæ vere condemnari perſpiciunt, quod ita à Palæſtrione, & ſene ludificetur: qui credat vnam mulierem, duas eſſe ita ex hoc errore incredibilis voluptas ſpectatorib. paritur. PER Q. TVA GENVA] genua tangebant eorum, quib. ſupplicabant, & per res iis, quos orabant, cariſſimas.

ſiſſimas erabant. INCOGITABILEM] cogitationis expertem, inconſideratum, ſine cogitatione. perſpicuè hic nomen *incogitabilis*, ἀνεργητικῶς accipiendum, cuius generis alia ſunt non pauca, vt ſuo loco indicauimus. Sed conſulendus index in littera B. ſub nominibus in bilis. EXPRIREAS] produces. CENSVI] exiſtimaui. NAM E SVMMO PVTEO SIMIL. NVNQ. P. AQVAE S. &c.] ſic ſuprà in Menæchm. *Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti mihi crede, vſquam ſimilius, Quàm hic tui eſt, túque huius.* non temerè autem *è ſummo puteo* addidit. nam aqua, quæ in ſummo puteo eſt, ei, quæ in fũdo eſt, diſſimilis plerunque eſt. nam quæ è fundo petitur, turbida, & cœnoſa eſt: quæ è ſummo, illimis, & liquida. DESPEXE] deorſum adſpexiſſe. RATVSNE ME SIC HOM. &c.] túne me exiſtimaſti hominem tam nequam: & contemtum eſſe, vt ego vicino meo, hero tuo, paterer, me ſciente, tam inſignitè fieri iniuriam? SI EGO ME SCIENTE, &c.] planior & vſitatior eſſet oratio, ſi legeretur, *vt ego, me ſciente.* &c Sed cur non dixit, *Si ego ſciens paterer vicino meo* &c. Licebat etiam ita loqui, ſed altero modo voluit: quod tamen non eſt inuſitatum. INDIGNE] rectè. nam indignum eſt à ſeruo iniuriam accipere. & indignum eſſe dicimus, homines improbos honore affici. hinc indignari, & indignatio, & illa, quam Græci appellant νέμεσιν: quæ etiam in deos cadit. NAM HOMINEM SERVVM SVOS DOMITOS, &c.] non ſeruum ſolum ſed & prætorem, & omnem reip. gubernatorem domitos oculos, & manus, habere oportet. notum illud Periclis ad Sophoclem, *At enim Prætorem Sophocle, decet non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere*, quod alibi retulimus, & refert M. Tull. Offic. lib. 1. ſuprà in Bacchid. *Ego animo cupide, atque oculis indomitis fui.* MVTIVERO] vel mu fecero DATO EXCRVCIATVM ME] id eſt, reddito me excruciatum. Quidam legi volũt, *dato in cruciatum me*, ſanè non male. ſic enim loquuntur interdum Latini ſic M. Tullius ſic ipſe Plautus. Sed ſi hęc vſu recepta, quę reperitur in libris omnibus, ferri, ac defendi poteſt, cur ego eam reiiciam, alia ſubſtituta. quæ ſola coniectura nitatur? ME DEDAM TIBI] vt de me ſumas pœnas tuo arbitratu. non poterat enim aliter ſeruus, quibus iniuriam fecerat, aut damnũ intulerat, ſatisfacere VINCAM ANIMVM MEVM] mihi imperabo vt tibi ignoſcam. & vt credam tibi, te imprudentem feciſſe νικῶν θυμόν. Sic M Tull. Philip 10. *Sed vincam animum, mihique imperabo: dolorem iuſtiſſimum ſi non potero frangere, occultabo.* Idem libr 12. epiſt ad Atticum epiſt. 44. princip. *Vincam, opinor, animum: Lanuuio pergam in Tuſculanum* Idem libro 4. Acad. quæſt. *vincam animum cuique aſſentiar, deligam.* Cornificius ad Herenn. lib. 4. non longè ab extr. *Vicit hic te: vince tu animum tuum.* Plaut. in Pſeud. *quónam pacto poſſim vincere animum?* Non admodum diſſimile eſt illud Horatianum Sat. 5. lib. 2. *fortem hoc animum tolerare iubebo* Quod ex Homero ſumptum eſt, ὀδυσ. υ. τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. MALITIOSE] per malitiam, dedita opera, de induſtria, doloſe, conſultò. ETIAM ILLVD, QVOD SCIES, NESCIVERIS] etiam illud, quod ſcies, ſic tacueris, vt ſi neſcias. alioqui non poſſumus neſcire quod ſcimus. ſed hoc ſignificat, faciendum ei eſſe, vt id, quod ſcit, ita habeat, vt ſi neſciat. ſic Terent. Eunuch. *tu pol ſi ſapis, Quod ſcis, neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis.* ad quem locum iuuabit legere, quæ adſcribit Donatus. Idem in Heautont. *tu neſcis, quod ſcis, Dromo ſi ſapis.* NE VIDERIS, QVOD VIDERIS] eádem verborum figura dictum, qua illud ſuperius proximus. quomodo poteſt quiſquam non vidiſſe quod vidit? ſed hoc dicit, vt diſſimules te vidiſſe quod videris, vel ſic, vt ita te geras, quaſi quæ videris non videris. DEDIT MIHI VERBA] non ſeriò mihi ignouit, neque ex animo ſimulat ſe mihi ignoſcere, vt me imparatum. atque incautum opprimat. GRATIAM FECIT] ſubintell. culpæ ſeu peccati. culpam remiſit: & gratificatus eſt? culpam condonauit? Paulò aliter vſurpauit, gratiam facere. in Caſina, ibi, *Dicam enim. mea mulſa, de iſtac Caſina huic noſtro vicino gratiam facias.* HIC ET PALAESTRIO ME HAB. VENALEM] ſic Creon apud Sophoclem Antigono ſe à ſuis venditum eſſe queritur. verba Creontis hæc ſunt. quæ eo libentius referam, quod vulgò mendoſè in omnib. edition. leguntur: id, quod nuper cùm eam tragœdiã Lutetiæ meis auditorib. explicarem, indicaui. ſic igitur Sophocl. ὦ πρέσβυ, πάντες ὥστε τοξόται σκοποῦ, τοξεύετ' ἀνδρὸς τοῦδε, κοὐδὲ μαντικῆς ἄπρακτος ὑμῖν εἰμι, τῶν δ' ὑπαὶ γένους ἐξημπόλημαι, κἀκπεφόρτισμαι πάλαι. hoc eſt, ô ſenex, omnes vt ſagittarij: qui ſignum petũt, in hunc virum ſagittas dirigitis neque à me vates abſtinent, quin me vendant ab horum genere corrupti: venundatus ſum, & in nauem onerariam iampridem impoſitus ſum. NVNQVAM HERCLE EX ISTA NASSA EGO HODIE ESCAM PETAM] naſſa inquit Feſtus. piſcatorij vaſis genus eſt, quò cùm intrauit piſcis, inde exire non poteſt. deinde profert hunc verſum. ſignificat igitur Sceledrus, ſe domum heri non iturum, vbi futurum ſit, vt, tanquam piſcis, ab hero & Paleſtrione capiatur, & vnde periculũ virgarum ſibi imminere videat. Allegoria eſt à re piſcatoria. DVM HAE CONSILESCVNT TVRBAE] dũ hæ turbæ ſedantur. tralatio eſt. Sic Terent Adelph. *Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ interea in angulum Aliquò abeam.* &c. ATQVE IRAE LENIVNT] & dum iræ leniuntur. vide ut enim poſitum actiuum pro paſſiuo: vt apud Virg. lib. 7. Æneid. princ. *Cum venti poſuere.* apud eundem lib. 1 *voluentibus annis.* apud omneis ferè, *anno vertente* vel legendum, *lenunt*, vt *leneunt* intelligamus pro *lenent* u, interpoſito. à leneo es, & lenent. pro leneſcunt, id eſt, leniores fiunt. ILLIC ABSCESSIT (SAT AEDEPOL CERTO SCIO OCCISAM SAEPE SVEM &c] ordo verborum hic, & ſententia hæc eſt, Illic, ſiue ille. hinc abſceſſit. deinde quæ ſequuntur. κατὰ παρένθεσιν legendi ſunt (ſat ædepol certò ſcio, Occiſam ſuem ſæpè plus ſapere, id eſt, melioris ſaporis eſſe, cùm manducatur ſubintell quàm Sceledrum, qui nihil ſapit ſcilicet, id eſt, qui inſipiens, & fatuus eſt) ille igitur hinc abſceſſit, ne id, quod vidit, viderit. NE ID, QVOD VIDIT, V.] ſuprà non longè à princip. *cúmque ita faceremus, vt quod viderit.* OCCISAM SAEPE SAPERE PLVS MVLTO S. &c.] ambiguum ineſt in verbo *ſapere.* Nam priore loco, cum de ſue dicitur, pro boni ſaporis eſſe ponitur: poſteriore, cum de Sceledro, pro intelligere, & cordatum eſſe. Nam ſi quis fortè dicat, verbum *ſapere* ſemel duntaxat hic poni, ſciat eſſe repetendum. ἀπὸ κοινοῦ. hoc modo, certo ſcio occiſam ſapere plus multo ſuem, quàm Sceledrum ſapere ſcilicet: vel quàm Sceledrus ſapit. huc pertinet illud, quod duobus locis refert M. Tull. & lib. 5. de Finib. & lib. 5. de Nat deor. *animam illi pecudi datam eſſe pro ſale ne putiſceret.* vel vt vulgo legitur (quod minus probo) *ne putreſceret*, Refert & Varro lib. 2. de re Ruſtica, loquens de ſuibus cap. 4. ſed aliis verbis. *Itaque, inquit, ei animam datã eſſe, proinde ac ſalem qua ſeruaret carnem.* quo ſignificari puto, pecudem illam nullam ad aliam rem eſſe vtilem, quàm ad veſcendum, & ſale eſſe condiendam, ne putiſcat, vt ſit ei animæ loco, & ſeruari poſſit in multos dies, ſeu potiùs menſes. NAM ILLIVS

OCVLI, ATQVE AVRES, ATQ. OPIN. TRANSFVGERE AD NOS] id eſt, Sceledrus nihil videt, nihil audit, nihil opinatur, niſi noſtro arbitratu: vel niſi quod volumus eum videre, audire, opinari. NIMIVM FESTIVA, &c.] nimium lepida, & faceta mulier præclaram operam nauauit. Philocomaſium ſignificat. REDEO IN SENATVM R.] redeo in conſilium, ſeu conſeſſum & locum, vbi conſilium, ſine arbitris habere licet, hoc eſt, domum meam: vbi eſt Palæſtrio, Pleuſides, & Philocomaſium. vel redeo in conuentum ſenatorum, ſenatores autem ſunt, Palęſtrio, Pleuſides, Philocomaſium, & quartus, qui loquitur, Periplectomenes. tralatio eſt. ſic ſuprà in Moſtell. *Capio conſilium, vt ſenatum, congerronum conuocem.* & infrà, tertio abhinc verſu, *Frequens ſenatus poterit.* &c. NE, DVM ABSVM, ILLIS SORTITIO FVAT] alludit ad ſortitiones, quæ fiebant in comitiis, & in ſenatu. Nam veteres Romanos, (vt de Athenienſibus hoc quidem tempore ſileamus) ſortitione vſos eſſe in quæſtoribus huic, vel illi prætori, ſeu proconſuli in prouinciam proficiſcenti, adiungendis & in prouinciis huic, vel illi prætori, ſeu proconſuli mandãdis conſtat. Hinc ſortis neceſſitudo inter prætorem & quæſtorem. Hinc illud Ciceronis in orat. pro Ligario. *Tuberonis ſors coniecta eſt ex S. C. cùm ipſe non adeſſet, morbo etiam impediretur,* &c. & lib. I. Accuſ. *Quæſtor ex S. C. prouinciam ſortitus ei obtigit tibi conſularis, vt cùm cos. Cn. Carbone eſſes.* & lib. 2. epiſtol. epiſt. vlt. *Cùm optatiſſimum nuntium accepiſſem, te mihi quæſtorem obtigiſſe, eo iucundiorem mihi eam ſortem ſperabam fore quo diutius mecum in prouincia fuiſſes.* & lib. I. epiſt. ad Attic. *Prouincias prætores nondum ſortiti ſunt.* Ibid. infrà, *Senatus decreuit, vt conſules duas Gallias ſortirentur.* lib. 3 Accuſ. *Quas ob res quid agis Hortenſi? Conſul es deſignatus, prouinciam ſortitus es.* & in procœmio actionis primæ in Verr. *Ecce autem illis ipſis diebus, cùm prætores deſignati ſortirentur, & M. Metello obtigiſſet,* &c. His igitur poſitis: facile eſt, quid ſentiat Periplectomenes, cognoſcere. Hoc enim ſignificat. ſibi eundū eſſe domum, vbi ſunt Palæſtrio, & cæteri, ne dum abeſt. ſortitio ab illis fiat, quæ cuique partes, & quaſi prouinciæ contingant. vel ſic, ne dum abeſt, illi ſorteis in vrnam coniiciant, quibus eductis ſuæ cuique partes obtingant. Ad hunc locum illuſtrandum etiam illa pertinent, quæ exſtant inter fragmenta orationis pro C. Cornelio, ibi, *Eſt vtique ius vetandi cùm ea feratur, quandiu non perfertur: quamdiu ſuffragiū ferundi cauſa conueniunt, huc & illuc transferuntur: dum priuati dicunt: dum tallæ deribentur: dum ſitella defertur: cum æquantur ſortes, dum ſortitio fit, & ſi quæ ſunt huius generis alia.* T. Liu. lib. 28. Annal. *In conſules deſignatos omnes verſi quàm primùm eos ſortiri prouincias, & praeſcıſcere quam quiſque eorum prouinciam, quem hoſtem haberet, volebant.* Fuat autem, hîc apud Plautum, valet. *fiat*, vel *ſit*. Quod autem Adr. Turneb. lib. 7. Aduerſ. cap 6. ſic legit, & ſic explicat, ne, dum abſum: illis ſortito fuam, id eſt, ne dum abſum mala ſorte, & infeliciter illis abſim. non placet. nam vt alias rationes miſſas faciam, hæc verba hanc ſententiam ferre non poſſunt. Sic autē eſſet legendum, quo modo ego olim ante quàm ille ſua Aduerſaria edidiſſet, legendum putaram, *Ibo intro, ne dū abſum, illis ſortito afuam,* id eſt, ibo domum, ne dum abſum, à ſortitione illis abſim. Nam, quin, afuam, idem valeat, quod abſim, non eſt dubium.

## PALÆSTRIO, PLEVSIDES, PERIPLECT.

*Cohibete intra limen etiam vos parumper Pleuſides,*
*Sinite me prius proſpectare, ne vſpiam inſidiæ ſient*
*Concilio quod habere volumus. nam opus eſt nunc tuto loco,*
*Vnde inimicus nequis noſtris ſpolia capiat conſiliis.*
*Vnde inimicus nequis noſtra ſpolia capiat auribus.*
*Nam bene conſultum, inconſultum eſt, ſi inimicis ſit vſui.*
*Neque poteſt, quin ſi id inimicis vſui eſt, obſit mihi.*
*Nam bonum conſilium ſurripitur tibi ſæpiſſimè,*
*Si minus cum cura, aut cataloco loquendi lectum id eſt,*
*Quippe ſi reſciuerint inimici conſilium tuum,*
*Tuopte ibi conſilio occludunt linguam, & conſtringunt manus*
*Atque eadem quæ illis voluiſti facere, faciunt tibi.*
*Sed ſpeculabor, ne quis aut hinc à læua, aut à dextera*
*Noſtro conſilio venator adſit, cum auritis plagis.*
*Sterilis hinc proſpectus vſque ad vltimam plateam eſt probè.*
*Euocabo, heus Periplectomene & Pleuſides progredimini.*
PE. *Ecce nos tibi obedienteis.* Pa. *facile eſt imperium in bonis.*
*Sed volo ſcire, eodem conſilio, quod intus meditati ſumus,*
*Si gerimus rem.* Pe *magis ad rem non poteſt eſſe vtibile.*
Pa. *Immò quid tibi Pleuſides?* Pl. *quódne vobis placeat, diſplicèat mihi?*
Pe. *Quis homo ſcit magis vſquam, quàm tu, loqui lepidè & commodè?*
Pa. *Ita decet hunc facere.* Pl. *at hoc me facinus miſerum macerat,*
*Meum cor, corpúſque cruciat.* Pe. *quid eſt id quod cruciat cedo.*

*Me tibi.*

Pl. Me tibi iſtuc ætatis homini facinora puerilia
Obiicere, neque te decôra, neque tuis virtutibus.
Eáque expetere te ex opibus ſummis mei honoris gratia,
Mihíque amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora
Quæ iſtac ætas fugere facta magis, quàm ſectari ſolet:
Eam pudet me tibi in ſenecta obijcere ſollicitudinem.
Pe. Nouo modo tu homo amas, ſiquidem te quicquam, quod faxis, pudet,
Nihil amas. Vmbra es amantum magis, quàm amator Pleuſides.
Pl. Hancine ætatem exercere me mei amoris gratia?
Pe. Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppidò Acheruntieus
Tam capularis, támne tibi diu videor vitam viuere?
Nam equidem haud ſum annos natus præter quinquaginta & quatuor,
Clarè oculis video, pernix ſum manibus, pedibus mobilis.
Pa. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio eſt ſenex.
Ineſt in hoc amuſsitata ſua ſibi ingenua indoles.
Pl. Pol id quidem experior ita eſſe vt prædicas, Palaſtrio.
Nam benignitas quidem huius, oppido vt adoleſcentuli eſt.
Pe. Immò hoſpes magis cùm periculum facies, magis noſces meam
Comitatem, erga me amantem. Pl quid opu'ſt nota noſcere?
Quom apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Per. Nam qui ipſe haud amauit, ægrè amantis ingenium inſpicit.
At ego amoris aliquantum habeo, humoríſque meo etiam in corpore.
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cauillator facetus, vel conuiua commodus
Item ero, neque ego oblocutor ſum alteri in conuiuio.
Incommoditate abſtinere me apud conuiuas commodè
Commemini, & meæ orationis iuſtam partem perſequi:
Et meam partem itidem tacere, cùm aliena oratio eſt.
Minimè ſputator, ſcreator ſum, itidem minimè muccidus.
Sic Epheſi ſum natus, non in Apulis, non ſum in Vmbria.
Pa. O lepidum ſenem, ſi, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem planè eductum in nutricatu Veneris.
Pe. Plus dabo, quàm prædicabo, ex me venuſtatis tibi.
Neque ego vnquam alienum ſcortum ſubagito in conuiuio.
Neque præcipio pulpamentum, neque prauorto poculum.
Neque per vinum vnquam ex me exoritur diſsidium conuiuio.
Si quis ibi odioſus eſt, abeo domum, ſermonem ſegrego.
Venerem, amorem, amœnitatémque accubans exerceo.
Pa. Tui quidem adepol omnes mores ad venuſtatem valent.
Cedo treis mihi homines orichalco contrà cum iſtis moribus.
Pl. At quidem illuc ætatis qui ſit, non inuenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico ſit magis.
Pe. Tute me vt fateare faciam, eſſe adoleſcentem moribus.
Ita apud omneis comparebo tibi res benè factis frequens:
Opus erit tibi aduocato triſti, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices, quàm mutum eſt mare:
Liquidiuſculúſque ero, quàm ventus eſt Fauonius.
Vel hilariſsimum conuiuam hinc indidem expromam tibi.

*Vel primarium paraſitum, atque obſonatorem optumum,*
*Tum ad ſaltandum, non cynædus magis aptus eſt, quàm ego.*
Pa. *Quid ad illas arteis optuſtis, ſi optio eueniat tibi?*
Pl. *Huius pro meritis, vt referri pariter poßit gratia,*
*Tibíque, quibus nunc me eſſe experior ſumma ſollicitudini.*
*At tibi tanto ſumtui eſſe mihi moleſtum eſt.* Pe. *mòrus es.*
*Nam in mala vxore atque inimico, ſi quid ſumas, ſumtus eſt.*
*In bono hoſpite atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur.*
*Et quod in diuinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.*
*Deûm virtute, tranſeuntem hoſpitio accipi, apud me eſt comitas*
*Es, bibe, animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine,*
*Liberæ ſunt ædes. liber ſum. ego me vti volo liberè.*
*Nam mihi, deûm virtute dicam propter diuitias meas,*
*Licuit vxorem donatam genere ſummo ducere,*
*Sed nolo mihi oblatratricem in ædeis intromittere.*
Pa. *Cur non vis? nam procreare liberos lepidiſſimum eſt.*
Pe. *Hercle verò, verùm liberum eſſe, id multo eſt lepidius.*
Pa. *Tute homo & alteri ſapienter potis es conſulere, & tibi.*
Pe. *Nam bona vxor, ſi ea quidem deducta'ſt vſquam gentium,*
*Vbi eam poßim inuenire? verùm egóne eam ducam domum.*
*Quæ mihi nunquam hoc dicat, eme mi vir lanam, vnde tibi pallium,*
*Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hybernæ bona,*
*Ne algeas hac hieme. hoc nunquam verbum ex vxore audias.*
*Verùm priuſquam galli cantent qua me ſomno ſuſcitet,*
*Dicat: Da mi vir kalendis meam quod matrem iuuerit.*
*Da qui farciat, condiátque: da quod dem quinquatribus*
*Præcantatrici, coniectrici, arioli atque haruſpica.*
*Flagitium eſt ſi nihil mittetur? quo ſupercilio ſpecit?*
*Tum patricam clementer non poteſt quin munerem.*
*Iam pridem quia nihil abſtulerit, ſuccenſet geraria.*
*Tum obſtetrix expoſtulauit mecum, parum miſſum ſibi.*
*Quid? nutrici non miſſuru's quidquam, quæ vernas alit?*
*Hæc atque huius ſimilia alia damna multa mulierum,*
*Me vxore prohibent: mihi quæ huius ſimileis ſermones ferat.*
Pa. *Dij tibi ſunt propitij, hercle. nam ſi iſtam ſemel amiſeris*
*Libertatem, haud facilè te in eundem rurſus reſtitues locum.*
Pl. *At illa laus eſt magna in genere, & in diuitiis maxumis,*
*Liberos hominem educare generi monumentum & ſibi.*
Pe. *Quando habeo multos cognatos, quod opus ſit mihi liberis?*
*Nunc bene viuo, & fortunatè, atque vt volo, atque animo vt lubet,*
*Mea bona, mea morte cognatis dicam interpartiant.*
*Illi apud me edunt, me curant, viſunt quid agam, ecquid velim,*
*Priuſquam lucet, aſſunt. rogitant, noctu an ſomnum ceperim.*
*Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera,*
*Sacrificant? dant inde partem mihi maiorem, quàm ſibi,*
*Abducunt ad exta: me ad ſe, ad prandium, ad cenam vocant.*
*Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.*
*Illi inter ſe certant donis, ego mecum muſsito:*

*Bona*

*Bona mea inhiant, certatim dona mittunt, & munera.*

Pa. *Nimis bona ratione, nimium aperta tu multum vides.*
*Et tibi ſunt gemini, & trigemini, ſi te bene habes fily.*

Pe. *Pol, ſi habuiſſem, ſatis cepiſſem miſeriarum liberis.*
*Cenſerem emori: cecidiſſet ne ebrius, aut de equo vſpiam,*
*Metuerem, ne ibi defregiſſet crura, aut ceruices ſibi.*
*Tum ne vxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,*
*Aut varum, aut valgum, aut compernem, ut petum, aut broncum filium.*

Pa. *Huic homini dignum eſt diuitias eſſe & diu vitam dari,*
*Qui & rem ſeruat, & qui bene habet, ſuiſque amicis vult bene.*

Pl. *O lepidum caput, ita me dij deaque ament, æquum fuit*
*Deos parauiſſe, vno exemplo ne omnes vitam viuerent,*
*Sicut merci pretium ſtatui pro virtute vt veneat.*
*Quæ improba'ſt pro mercis vitio, dominum pretio pauperet*
*Itidem diuos diſpertiſſe vitam humanam æquum fuit.*
*Qui lepidè ingenuatus eſſet vitam longinquam darent:*
*Qui improbi eſſent & ſceleſti, iis adimerent animam cito.*
*Si hoc parauiſſent, homines eſſent minus multi mali,*
*Et minus audacter ſceleſta facerent facta. & poſtea*
*Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.*

Pe. *Qui deorum conſilia culpet, ſtultus, inſcitúſque ſit,*
*Quique eos vituperet. nunc iam iſtis rebus deſiſti decet.*
*Nunc volo obſonare, bene vt hoſpes te virtute ex tua*
*Mea domi accipiam, benignè lepidè, & lepidis victibus.*

Pl. *Nihil me pœnitet iam quanto ſumtui fuerim tibi.*
*Nam hoſpes nullus iam in amici hoſpitium diuorti poteſt,*
*Quin vbi triduum continuum fuerit, iam odioſus ſiet.*
*Verùm vbi dies decem continuos immorabitur,*
*Tametſi dominus non inuitus patitur, ſerui murmurant:*

Pe. *Seruienteis ſeruitutem ego ſeruos introduxi mihi*
*Hoſpes, non qui mihi imperarent, quibus ego eſſem obnoxius.*
*Si illis ægre'ſt, mihi quod volupe eſt, meo remigio rem gero*
*Tamen: id quod odioſum eſt, faciundum eſt cum malo atque ingratiis.*
*Nunc quod occepi, obſonatum pergam.* Pl. *ſi certum eſt tibi,*
*Commodulùm obſona, ne magno ſumtu, mihi quiduis ſat eſt.*

Pe. *Quin tu iſtanc orationem hinc veterem atque antiquam amoues?*
*Nam proletario ſermone nunc quidem hoſpes vtere.*
*Nam ij ſolent, quando accubuere, vbi cœna appoſita eſt, dicere:*
*Quid opus fuit hoc, hoſpes, ſumtu tanto noſtra gratia?*
*Inſaniuiſti hercle: nam idem hoc hominibus ſat erat decem.*
*Quod eorum cauſa obſonatum eſt, culpant & comedunt tamen.*

Pa. *Fit pol illud ad illud exemplum, vt doctè & perſpectè ſapit?*

Pe. *Sed ijdem homines nunquam dicunt, quanquam appoſitum eſt ampliter,*
*Iube illud denuò tolli. hanc patinam remoue, pernam nihil moror.*
*Aufer illam offam penitam, probus hic conger frigidus,*
*Remoue, abi, aufer: neminem eorum hæc aſſeuerare audias.*
*Sed percellunt ſe, & procumbunt, dimidiati dum appetunt.*

Pa. *Bonus hercle vt malos deſcripſit mores?* Pe. *haud centeſimam*

*Partem dixi, atque, otium nunc ſi ſit, poßim expromere.*
Pa. *Igitur id quod agitur huic primum prauorti decet.*
*Nunc huc animum aduertite ambo, mihi opus eſt opera tua,*
*Periplectomene: nam ego inueni lepidam ſycophantiam,*
*Qui admutiletur miles vſque cæſariatus, atque vti*
*Huic amanti ab Philocomaſio hanc efficiamus copiam.*
*Vt hic eam abducat, abeátque.* Pe. *dari iſtanc rationem volo.*
Pa. *At ego mihi annulum dari iſtum tuum volo* Pe. *quam ad rem vſui eſt?*
Pa. *Quando annulum habeo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.*
Pe. *Vtere, accipe.* Pa. *accipe à me rurſum rationem doli,*
*Quam inſtitui.* Pl. *perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.*
Pa. *Herus meus ita magnus mœchus mulierum eſt, vt neminem*
*Fuiſſe æquè, neque futurum credam.* Pl. *credo ego iſtuc idem.*
Pa. *Itaque Alexandri præſtare prædicat formam ſuam,*
*Itaque omneis ſe vltrò ſectari in Epheſo memorat mulieres.*
Pe. *Ædepol, quin te iſto multi cupiunt non mentirier:*
*Sed ego ita eſſe, vt dicis, teneo pulcrè. proin' Palæſtrio*
*Quàm potes, tam verba confer maxumè ad compendium.*
Pa. *Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,*
*Quoi fallaciarum mens, corpúſque ſit plenum & doli?*
Pe. *Ingenuámne an libertinam?* Pa. *æqui iſtuc facio, dummodo*
*Eam des quæ ſit quæſtuoſa, quæ alat corpus corpore,*
*Cuique ſapiat pectus: nam cor non poteſt, quod nulla habet.*
Pe. *Lautam vis, an quæ nondum ſit lauta?* Pa. *ſiccam, ſuccidam,*
*Quàm lepidißimam potes, quàmque adoleſcentem maxumè.*
Pe. *Habeo eccillam meam clientam, meretricem aduleſcentulam.*
*Sed quid ea vſus eſt?* Pa. *vt ad te eam iam deducas domum,*
*Vtique eam hic ornatam adducas matronarum modo,*
*Capite comto: crineis, vittáſque habeat: aßimuléique ſe*
*Tuam eſſe vxorem. ita præcipiendum eſt.* Pl *erro quam inſiſtas viam.*
Pa. *At ſcietis. ſed ecqua ancilla'ſt illi* Pe. *eſt primaria.*
Pa. *Ea quoque opus eſt. ita præcipito mulieri, atque ancillulæ,*
*Vt ſimulet ſe tuam eſſe vxorem, & deperire hunc militem,*
*Quaſique hoc annulum animo ſuæ ancillæ dederit, ea porrò mihi,*
*Militi vt darem, quaſique ego rei ſim interpres.* Pe. *audio.*
*Ne me ſurdum verbera.* Pa. *tu ſi audis, ego rectè militi*
*Dabo. à tua mihi vxore dicam delatum, & datum.*
*Vt ſe deamet, conciliem: ille eiuſmodi eſt, cupiet miſer.*
*Qui niſi adulterio, ſtudioſus rei nullæ aliæ eſt, improbus.*
Pe. *Non potuit reperire, ſi ipſi ſoli quærendas dares,*
*Lepidiores duas ad hanc rem, quàm ego dabo. habe animum bonum.*
Pa *Ergo accurato & properato opus eſt. nunc tu auſculta Pleuſides.*
Pl. *Tibi ſum obediens hoc facto.* Pa. *miles domum vbi aduenerit,*
*Memineris ne Philocomaſium nomines.* Pl. *quam nominem?*
Pa. *Dicam.* Pl. *nempe eandem, quæ dudum conſtituta eſt.* Pa. *pax, abi.*
Pl. *Meminero. quid meminiſſe id refert hanc ad rem tamen?*
Pa. *Ego enim dicam tum quando vſus poſcet. interea tace.*
*Vt nunc etiam hic agit, actutum parteis defendas tuas.*

Pl. *Ego eo intrò igitur:* PA. *& præcepta ſobriè vt cures, face.*

COMITE TE INTRA LIMEN ETIAM VOS,&c.] Periplectomenes conſiderati, & cauti hominis fungens officio, priuſquàm domi inter ſe ea de re, qua de re agetur, conſultent, iubet Pleuſidem,& ceteros, ſeſe intra limen domus cõtinere, dum proſpicit, ne quo loco inſidiæ ſint conſilio, id eſt, conuentui,& cœtui, collocatæ, neu qui arbitri, qui ſuos ſermones aucupari, atque excipere, ſuáque conſilia præripere queant. O Pleuſides, inquit, ſubintellige, & vos Palæſtrio,& Philocomaſium, cohibete etiamnunc vos intra limen &c. CONSILIO ] id eſt, conuentui, cœtui, nobis, qui conuénimus, ſeu conuenturi ſumus, de re propoſitâ conſultaturi. Sed videtur legendum, *conſilio*, pcr, ſ. conſilio, inquit quod habere volumus. VNDE INIMICVS NE QVIS NOSTRIS SP. CAP. CONS. ] allegoria eſt à re militari ducta. opus eſt, nobis, inquit, tuto loco, vnde nullus inimicus conſilia noſtra præcipere, & conſiliis noſtris ſurreptis, aut præceptis, victoriam nobis de manibus extorquere, noſtráſq; copias diſturbare, ac profligare poſſit. VNDE INIM NE QVIS NOSTRA SP CAP. AVR. ] ex quo loco nullus inimicus nobis ſpolia detrahat, ſermones noſtros aucupãdo,& exaudiendo. NAM BENE CONS. INCON. SI INIM. FIT VS.] quod euenit, cũ conſilia noſtra inimicis noſtris pateſiunt nam tum, quæ nos in eos machinabamur, illi in nos incautos, ac ſecuros cõuertunt. Cuius rei exempla innumerabilia exſtant apud hiſtoricos. Hanc porrò ſententiam multis verbis explicat, amplificat, atque expolit Plautus. AVT CATALOGO LOQ. ] id eſt, aut cum ordine & modo, & diſpoſitione, ac deſcriptione certa loquendi videtur eſſe ducta tralatio à re militari. Catalogus enim interdum ordinem, & deſcriptum militum numerum ſignificat. Per catalogum loquẽdi igitur, ordinem quendam, & diſpoſitionem,& quaſi inſtructionem, ac collocationem verborum conſideratam,& rationi conſentaneam videtur Plautus ſignificare. Nonnulli legunt Græcè, aut κατὰ λόγον duabus vocibus, id eſt, ſecundum rationem vt non ſubintelligatur, aut non repetatur ἀπὸ κοινοῦ prouocabulum *cum*, quos non ſequor: & antiquam ſcripturam, à qua non diſcrepat vulgata, tueor: eamque ſic explicandam, vt ſuprà expoſui, arbitror. nam & καταλέγειν apud Græcos ſignificat καταταττεῖν, ordino, cõſcribo, deligo, centurio. LECTVM ID EST ] quidam legi volunt, *ſectum id eſt*: vt ſit à verbo, *tego*, participium, hac ſententia, niſi id conſilium celatum eſt cura,& catalogo loquendi, &c. mihi conuenienter dici videtur, cum cura conſilium aliquod tegere, aut celare, ſed cum ordine, & modo loquendi conſilium tegere, abſurdum dictu eſt. Quare nihil mutandum cenſeo. Verumtamen iudicet lector eruditus. NOSTRO CONSILIO VENATOR ADSIT,&c.] noſtrum conſilium auribus captet: noſtrum conſiliũ auribus excipere, ac ſubripere ſtudeat, allegoria à venatoribus, ſeu à venatione. CVM AVRITIS PLAGIS] id eſt, auribus plagæ, ſunt retis, quibus capta implicantur. M. Tull. lib. 3 Offic. *ſuntne igitur inſidiæ tendere plagas, etiam ſi excitaturus non ſis?* Virgil. libro 4. Æneid. *Retia rara, plagæ* Horat. epiſt. 6. lib. 1. *Gargilius qui manè plagas, venabula, ſeruos Differtum tranſire forum, populúmque iubebat.* STERILIS HINC PROSP. ] ſignificat locum eſſe ab hominibus, qui ſua conſilia excipere poſſint, purum, ac vacuum quoad lõgiſſimè oculorum aciem contendere queat. Sic Horat. dixit puram plateam, in qua nulli ſunt, qui poëtam meditantem obturbent. epiſt. 2. lib. 2 epiſt. *Interualla vides humanè commoda. verùm, Puræ ſunt plateæ, nihil vt meditantibus obſtet.* FACILE EST IMPERIVM IN BONIS ] facile eſt imperare bonis, quia ſibi ab iis, qui ius habent imperandi, imperari æquo animo ferunt. VTIBILE ] conducibile, vtile. QVIS HOMO SIT MAGIS VSQVAM, QVAM TV, LOQVI LEP. &c. ] ſic legendum, non vt edidit Camerarius, *quàm tu es, loqui te lepidè*, &c. neque vt habent vulg. *Quo homo ſit mage meus*, &c. planè mendoſè. NEQVE TE DECORA, NEQVE TVIS VIRTVTIBVS ] neque te digna neque tuis, &c. *te decôra* dixit, per hypallagen, pro, te digna: cum dictum oportuerit, *tibi decora.* EX OPIBVS SVMMIS ] opibus ſummis, ſumma cõtentione. OBIICERE ] afferre, offerre. QVOD FAXIS ] quod feceris, quod facias. PVDET ] nam qui ſeriò amat, eum nullius rei pudet. VMBRA ES AMANTVM ] ſimulacrum es amantum: non es ad viuum expreſſus amans. videtur tranſlatio eſſe à pictura. M. Tull. Academ. quæſt. lib. 4. *Quàm multa vident pictores in vmbris, & in eminentia, quæ nos non videmus?* Idẽ in Offic. 3. *Sed nos veri iuris, germanæque iuſtitiæ ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus, vmbra, & imaginibus vtimur.* Licet etiam dicere, ab ea quam propriè vmbram dicimus, dico à priuatione luminis tranſlationem eſſe ductam. M. Tull. lib. 7. epiſt. ad Attic. *O hominem amantem, & miſerum, qui ne vmbram quidem τοῦ καλοῦ vnquam viderit!* HANCINE AETATEM EXERCERE ME, &c ] æquumne eſt, ſeu verúmne eſt, me exercere, hoc eſt, fatigare, iſtam ætatem, hoc eſt, te, qui iſta ætate es, mei amoris cauſa? ITANE TIBI VIDEOR OPP. ACHER. ] itane tibi videor tibi valdè decrepitus ſenex,& ad moriendum vicinus, &c. ſic infrà in Mercat. *Quid tibi ſtatus videor? Acheruntieus ſenex, vetus, decrepitus.* TAM CAPVLARIS ] tam capulo dignus, ſeu tam capulo debitus. ſuprà in Aſin. *Perij miſera, vt eſt vilatur carnifex capuli decus?* PERNIX SVM M. ] manus habeo ad quiduis faciendum expeditas. PEDIBVS MOBILIS ] *mobilis hiuc*, pedibus celer, pedũ celeritate valens. INEST IN HOC AMVSSITATA SVA, &c. ] ineſt in hoc ingenio, vel in hoc viro ὁ μαντικὸς perfecta,& ad perpendiculum exacta indoles natura, ſeu naturalis amuſſitata, id eſt, ad amuſſim facta, vt vult Feſtus: examinata, vt Nonius: qui hũc verſum profert in, *examuſſim*,& in, *indoles*, docetq. amuſſim, eſſe regulã fabrorũ: quam architecti, cùm opus probant, rubrica illinunt. iam quòd apud Feſtũ,& Nonium expreſſum eſt, emuſſitata: vel lapſi ſunt Feſtus, & Nonius, vel erratum eſt ſcriptorum librariorum SVA SIMP. ] ſua propria quomodo alibi explicauimus. Sic Terent. Adel. *ſuo ſibi hunc iugulo gladio.* Plaut. Amphitr. *Atque hunc telo ſuo ſibi malitia a foribus pellere*, ad quem locum de hoc genere loquendi plura INGENVA ] naturalis, natura, à natura inſita. Lucret. lib. 1. *Vnde mare ingenui fontes, externáque longè Flumina ſuppeditant?* NAM BENIGNITAS QVIDEM HVIVS, OPP. ] id eſt, nam liberalitas quidem Periplectomenis, talis prorſus eſt, qualis eſt homini adoleſcentuli liberalitas. CVM PERICVLVM FACIES ] experieris. QVOM APVD TE EXEMPL. EXP. H. NE Q. F. ] id eſt, cùm aliquis domi habet experiundi facultatem, foris quærere non debet, vt ego, qui tuã erga me liberalitatem & comitatem experior. Hic perſonæ erant perturbatæ,& confuſæ: quas in ſuum ordinem reſtitui. ſecunda perſona poſita eſt, pro tertia infinita, qua de re alibi. AT EGO AMORIS ALIQVANTVM HAB. HVMORISQ. ] *amoris, humoriſque*, paronomaſia: ſignificat, ſe nõ prorſus ab amoe abhorrere, neque eſſe aridum,& exſuccum,& exſanguem.

VEL CAVILLATOR FACET.] cauillator, qui cauilla iaculatur, à cauillando. M. Tull. lib. 1. ad Atticum, *Conſul autem ipſe, paruo animo & prauo: tantùm cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate, ridetur*, &c. idem lib. 2. *Itaque iam familiariter cum ipſo etiam cauillor ac iocor.* Plautus in Trucul. *Dicax ſum factus: iam ſum cauillator probus.* CONVIVA COMMODVS] conuiua ad aliorum mores, & ingenium ſeſe accommodans, ſeu aliorum moribus obſequens, & obſecundans. OBLOCVTOR] aduerſator in ſermone. ET MEAE ORATIONIS IVSTAM P.P.] & memini iuſtam meæ orationis partem perſequi: non aliis ſuam partem præripio. ET MEAM PART. ITIDEM TACERE, &c.] Sic M. Tull. Offic. 1. in extr. *Sit igitur ſermo, in quo Socratici maximè excellunt, lenis minimeque pertinax: inſit in eo lepos: nec verò, tanquam in poſſeſſionem ſuam venerit, excludat alios: ſed cum reliquis in rebus, tum in ſermone communi, viciſſitudinem non iniquam putet.* Quam iuſtam partem appellat hic Plautus, Græci ὁπισθαλλοι μέρος dicunt. MINIME SPVTATOR, SCREATOR SVM, &c.] ô fortunatum ſenem, qui deſtillationibus non laboret: cui generi morbi maximè ſunt expoſiti ſenes. Deſtillationum autem appellatione, intelligi volo, grauedinem, & pituitam, quam Græci κόρυζαν vocant, & ſimilia, de quibus Cornelius Celſus lib. 1. cap. 5. & lib. 4. cap. 2. Huc pertinet illud Varronis de liberis educ. *Eam ſunt conſecuti corporis ſiccitatem, vt neque ſpuerent, neque emungerentur.* Tale quiddam tradidit Xenophon de Perſis primo libro κύρου παιδείας. SCREATOR SVM] ſcreare, eſt pituitã, quæ in fauces defluxit, cum valido ſonitu, extractã mittere. ſputare verò, ſeu ſpuere, eſt ſaliuam in os delapſam ſine ſonitu, aut certè exili labrorum ſono emittere. repetẽda autem negatio, *minimè* ad vocem, *ſcreator* ἀπὸ κοινοῦ. MINIME MVCCIDVS] muccidus cui muccus è naribus fluit. ſuprà in Epid. *Qui me emunxiſti mucidum, minimi pretij*, & in Moſtell. *probè Me emunxti*, TR. *vide ſis, ſatin' rectè nunc mucci fluunt?* SIC EPHESI SVM NATVS, NON IN APVL. &c.] quamuis non omnia ſint in patria, eſt tamen aliquid. Ex quo illud Themiſtoclis in Seriphium quendam *neque ſi Seriphius eſſem, nobilis: neque ſi tu Athenienſis, clarus vnquam fuiſſes.* Et Plato moribundus, atque animã agens, gratias agebat naturæ, quod Græcus natus eſſet non barbarus, Athenienſis, non Thebanus. Item Apuli mendaces, infidi, & fallaces habiti ſunt. Vmbri verò parci vel Catullo teſte. Sic enim ille, ad Egnatium, *aut parcus Vmber, aut obeſus Etruſcus.* vbi tamẽ Turneb. egit, *Aut pinguis Vmber.* Scaliger verò, *aut porcus Vmber.* EDVCTVM IN NVTRIC. VEN.] educatũ à venere ſeu apud Venerem. NEQVE VNQVAM ALIENVM SCORT. SVBAG. IN C.] quod reprehendit Chremes in Clitiphone filio apud Terent. in Heautont. *vidi ego te modò manum in ſinum huic meretrici inſerere*: ſequitur paucis poſt verſib. *Nã iſthæc quidem contumelia eſt, Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam ſubagitare.* Eſt autem ſubagitare, aliquantò licentius, & proteruius, & nequius attrectare. infrà in extr. fab. *Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem impudens?* ſuprà in Captiui. in extr. *Neque in ſubagitationes ſunt, neque vlla amatio.* PVLPAMENTVM] ſuprà in Curcul. *vestiſne oleas, an pulpamentum, an capparim?* NEQVE PRAEVORTO POCVLVM] neque ante uorto poculum: neque præcipio poculum, hoc eſt, neque propere bibere antequàm mihi miniſtretur, vel neque poculum, quod alteri miniſtratum eſt, præcipio ſeu ante cupio, ſeu præcripio. DISSIDIVM] malim legi *deſcidium*, per e, ante i. in ſecunda ſyllaba: à verbo diſcindo: vt *exſcindium*, ab exſcindo, de quo pluribus verbis explicauimus in Cõmentariis Lucret. & primi in eo auctore hoc verbũ, pro quo legebatur *diſſidium*, reſtituimus: item fecimus apud M. Tull. aliquot locis. ſignificat autem diſcidium, χωρισμὸν, diſtractionem, ſeparationem. SERMONEM SEGREGO] taceo. finem loquendi facio. CEDO TREIS MIHI HOMINES ORICHALCO CONTRA CVM ISTIS M.] id eſt, da mihi treis homines iſtis moribus præditos, ſeu ita bene moratos & ego tibi orichalcum dabo. vel ſic. auſim tecum orichalco depoſito certare, te treis homines tam lepidos, tam venuſtos, &c. non reperturum. De aurichalco ſeu orichalco, ſuprà pluribus verbis ſcripſimus in Curcul. ibi, *Cedò mihi orichalco contra, cui ego ſ. vo ſermonem.* ILLVC AETATIS QVI SIS] illa ætate qui ſit. TVTE ME VT FATEARE, FACIAM ESSE ADOL. M.] ordo eſt, faciam, vt tute fateare me eſſe adoleſcentem moribus. ſũt enim ferè ſenes triſtes, moroſi, iracundi, difficiles, amari, &c. ſed hæc ſunt magna ex parte hominum vitia, non ætatis. Reperiuntur enim ſenes comes, hilari, cõmodi, faceti, ſuaues, & iucundi. Qua de re M. Tull. in Catone. ITA APVD OMNEIS COMPAR. TIBI RES B. F. FR.] ordo & ſententia eſt, ita apud omneis res, id eſt, in omnibus rebus, comparebo tibi benefactis freq. hoc eſt, præbebo, atque oſtendam me tibi. LENIOREM DICES, QVAM M. EST M.] hyperbole. tranquilliorem dices mari, quod à ventis non concitatur. Sic ferè in Stich. *tranquillus magis, quàm mare quo ambo eſtis vecti.* Virgil. in Alex. *Nuper me in littore vidi, Cum placidum ventis ſtaret mare.* Vt mare autem ventis non ſpirantibus, æquum, & tranquillum, & mutum eſt: ita ventis coortis, inæquale, iratum, & ſonorum eſt. hinc murmur magis. Non diſſimile admodum eſt illud in Pœn. *Ita hanc canem faciam tibi ego oleo tranquilliorem.* LIQVIDIVSCVLVS Q. ERGO, QVAM VENTVS EST F.] & ero paullominus liquidius, ſeu aliquando liquidior, hoc eſt ſerenior, quàm ventus Fauonius, qui eſt, vt & Boreas, αἰθρηγενέτης. hoc eſt æthræ, ſeu ſerenitatis genitor atque effector. HINC INDIDEM] ex eodem me. OBSONATOREM OPT.] obſoniorum emtorem opt. TVM AD SALT. NON CINAEDVS M. APT. EST &c.] cinædi, molli, & flexibili ſunt corpore, & ad ſaltandum aptiſſimi. quin cinædus ſæpe pro ſaltatore vſurpatur, maximè apud veteres, teſte Nonio, qui hunc locum profert in voce *cinædus*. & illũ in Aulul. *ita fuſtibus ſum mollior miſer, magis, quàm vllus cinædus.* Sic & Scipio Afric. in Orat. contra legem iudiciariam Tib. Gracchi, apud Macrob. lib. Saturn. 3. ca. 14. *Eunt*, inquam, *in ludum ſaltatorum inter cinædos, virgines, puerique ingenui.* AD ILLAS ARTES] id eſt, præter illas arteis. vel cum illis artibus, ἐπὶ ταῖς τέχναις. OPTASSIS] optaueris. AT TIBI TANTO SVMPTVI, &c.] verba ſunt etiam hæc Pleuſidis, ſermonem ad Periplectomenẽ à Palæſtrione conuertentis. At tibi Periplectomenes, inquit Pleuſides, quod tanto ſumtui ſim, mihi moleſtum eſt. MORVS ES] ſtultus es. *morus*, vox Græca, qua & alibi vtitur, non ſemel, μωρός. NAM IN MALA VXORE, ATQ. INIM.] præclara ſententia. Et attende, malam vxorem, & inimicum, in eodem gradu collocari, eodémq. loco haberi: neque id iniuria. nam ſi eum inimicum noſtrum eſſe ducimus, qui nobis aduerſatur, & obeſt, qui nos oppugnat, inſequitur, & vexat, vbicunque, & quocũq. modo poteſt: quid aliud facit vxor mala, quę, vt inquit Heſiodus, virum, quamuis fortem, & ſtrenuum, vrit ſine face, & ad ad ſenectutem prematuram, pręcipitem impellit? Verba Heſiodi adſcribam, Ἥ τ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα εὕει ἄτερ δαλοῖο, καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.

ληΐζετ' ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο δειπνολοχῆς, ἥτ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα εὕει ἄτερ δαλοῦ καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν. Neque verò quiſquam exiſtimet, aut ſuſpicetur ex his verbis me talem vxorem eſſe naſtum. Nam, dei immortalis virtute dicam, contigit mihi vxor temperans, modeſta, morigera, ſedula, denique & fida, communium liberorum ac rei familiaris cuſtos. Quòd ſi aliter eſſet, non me fugeret Varronis præceptum, qui ſcripſit quodam loco, vt refert A. Gellius lib. 1. cap. 17. vitium vxoris, aut ferendum eſſe aut tollendum. qui tollit vxorem commodiorem præſtat: qui fert, ſe meliorem reddit. SI QVID SVMAS] ſi quid inſumas. ET QVOD IN DIVINIS REB. SVMAS, &c. & quem ſumtum in res diuinas facias, is ſumtus ſapienti quæſtus eſt. Hic verſus ad pietatem & rerum diuinarum cultum pertinet. DEVM VIRTVTE TRANSEVNTEM HOSP. ACC &c.] id eſt, deorum beneficio & benignitate, non mea virtute, &c. Sic loquebantur veteres, cum ſuam virtutem extenuare, & ſua omnia minora facere, diis autem omnia accepta referre & deorum erga ſe beneficentiam amplificare vellent, ne res ſecundas & bene geſtas ſibi tribuendo, in deos ingrati eſſe viderentur, ſibique iratos redderent. Sic ſupra in Capt. *Ergo virtute Deûm & maiorum noſtrûm, diues ſum ſatis.* Conſule indicem. Hoc igitur dicit, deorum beneficio, non mea ipſius vi tute, prætereuntem aliquem hominem à me hoſpitio recipi, apud me comitas eſt: hoc eſt, meo iudicio comitas eſt: vel exiſtimo eſſe in comitatis laude ponendum. exiſtimo me tranſeuntem ſeu prætereuntem hominem accipiendo, comitatis laudem aſſecuturum. Profert hunc verſum Nonius in nomine *virtus* & *virtute*, interpretatur hic *auxilio*. non male. ES, BIBE] es, imperatiui modi, à verbo edo, es, eſt. ANIMO OBSEQVERE M.] animo tuo morem gere mecum, hoc eſt, indulge Genio. & libidinem tuam exple domi meæ. χαρίζου τῇ ψυχῇ. LIBERAE SVNT AEDES] meæ. LIBER SVM. EGO ME VTI VOLO LIBERE] ſic legendum, & ita ferè habent noſtri codices veteres, non longè admodum à ſcriptura vulgata diſcrepantes: mirórque Camerarium ſic edidiſſe, *Liberæ ſunt, liber ſum autem egomet. volo liberè.* plane mendoſè. Sententia porro eius ſcripturæ quam ſecuti ſumus facilis ac plana eſt: *liber ſum ego me vti volo liberè*: hoc eſt, ego me tractare volo liberè: ſeu ego volo vitam liberam colere, vti aliqua, & vti ſeipſo, perinde dicunt Latini. Horat. epiſt. 12. lib. 1. *Vtere Pompeio Groſphe: & ſi quid petet, vltro Defer.* Idem epiſt. 17. lib eiuſdem. *Si pranderet olus patienter regibus vti, Nollet Ariſtippus.* Plaut. in Capt. *Dicam, vt ſibi penum aliam oret, ſiquidem ſeſe vti volet.* DEVM VIRTVTE DICAM] deorum beneficio, non mea virtute. Sic ſolebant loqui veteres, vt dixi, ne deos offenderent, ſi ſuæ virtuti res ſecundas ſibi adſcriberent. OBLATRATRICEM] oblocutricem, quæ mihi canis inſtar oblatraret, & obloqueretur, quod malæ vxores ſolent. SI EA QVIDEM DEDVCTA'ST VSQVAM GENTIVM] ſi quis vnquam bonam vxorem duxit domum &c. ſignificat nunquam cuiquam bonam vxorem contigiſſe, aut certè dubitare ſe an aliquando contigerit. QVAE MIHI NVNQVAM HOC DICAT, &c.] quæ mihi nunquam conſulat, ſed ſibi tantum deſcribit hic malam vxorem. nam bona vxor, virum amat ex animo, ei conſulit potiùs quam ſibi, eum procurat, de eo ſollicita eſt: cauet ei ne in morbum incidat, &c. MALACVM] molle. vox Græca eſt, qua & alibi vtitur: idque non ſemel. PRIVSQVAM GALLI CANTENT] ante lucem. Horat. Sat. 1. libr. 1. *Sub galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.* gallum ἀλέκτορα, & ἀλεκτρυόνα nominant Græci, quod è ſomno excitet, & è lecto ſurgere faciat. itaque hoc eum epitheto deſcribunt, ὀρθροβόαν, quod mane vociferetur. Democritus (vt refert M. Tull. lib. 2. de diuin.) *optimis verſibus cauſam explicat, cur ante lucem galli canant. depulſo enim de pectore, & in omne corpus diuiſo & modificato cibo, cantus edere quiete ſatiatos*, &c. Legendus Lucianus in gallo. DICAT] & dicat. KALENDIS] Martiis. Horat. oda 8. libr. 3. *Martiis cælebs quid agam Kalendis, Quid velint flores, & acerra thuris Plena miraris*, &c. MEAM QVOD MATREM IVVERIT] meæ quod matri profuturum ſit, vel meæ quod matri voluptati futurum ſit. DA QVI FARCIAT, CONDIATQVE] da fartorem, da coquum. Sic autem legendum, non, vt vulgo, *faciat*. QVINQVATRIB.] diebus feſtis Mineruæ qui agebantur menſe Martio. Horat. epiſt. 2. libr. 2. ſub extr. *At potius puer vt feſtis Quinquatribus olim. Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.* PRAECANTATRICI] Sic legendum. hoc primum. nam & ſic habent noſtri libri veteres, & vt ſic legatur, verſus poſtulat. *Præcatrici*, vero, quo modo edidit Camerarius ferri non poteſt, *præcantrici* verſus reſpuit, præcantatricem appellat mulierem, quæ carminibus & cantionibus profitetur ſe mala ab aliquo ſeu ab aliqua auertere, atque amoliri poſſe. CONIECTRICI] quæ ſomnia interpretatur. M. Tull. libr. 2. de diuin. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans eſſetne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam, ad coniectorem retulit.* FLAGITIVM EST] turpe facinus eſt, inquit mulier, ſunt enim hæc omnia mulieris ſeu vxoris verba, κατὰ μίμησιν à viro expreſſa, ſi nihil mutetur. QVO SVPERCILIO SPICIT?] quo ſupercilio adſpicit? *ſpecio*, verbum ſimplex, quo vtebantur veteres: cuius compoſita, adſpicio, conſpicio, reſpicio, &c. Ab eo verbale, *ſpectio*, quod, vt docet Feſtus, ponitur in auguralibus pro adſpectione, & *ſpectu*, dixit Pacuuius, pro adſpectu, vt idem Feſtus refert, *amplius rubicundo colore, & ſpectu proteruo ferox.* TVM PATRICAM CLEMENTER NON POTEST, INQVIT, QVIN M.] tum non poteſt fieri (inquit vxor improba) quin patricam, hoc eſt patriciam clementer munerem: hoc eſt, aliquo munere donem? Nonnulli putant legi poſſe *patriam*: in his Turnebus, hoc eſt, inquit ille, ancillam paternam, ſeu patriam. Sic autem dictum, *patritam*, vt *auitam*. Sed verſus hanc lectionem reſpuit: etiam ſi quis legat, vt edidit Camerarius, *ſed patricam clementer non poteſt, hinc quin munerem.* nam ſecunda ſyllaba vocis patritam, longa eſt. Quare ſi ita legemus. *Sed patritam clementer non poteſt*, &c. erit iambus in quinta ſede contra rationem & legem carminis. Legat ſi volet lector Adr. Tur. Aduerſ. lib. 7. c. 6. Quod autem ad reliquam verſus partem attinet, ſecutus ſum libros noſtros veteres, à vulg. non admodum diſcrepanteis. cuius ſcripturæ ſententia optima & planiſſima eſt. QVIA NIHIL ABSTVLERIT] quia nihil à me acceperit. GERARIA] ancilla quæ gerit pueros. ſic autem legendum eſſe princeps vidit Adr. Tur. libro & capite ſuprà commemoratis. nam libri vulgati habent partim *cellaria*, partim *ceraria*. NON MISSVRV'S QVIDQVAM] non miſſurus es quidquam, &c. VERNAS ALIT?] *verna*, inquit Feſtus: *appellantur ex ancillis ciuium Rom. vere nati: quod tempus anni maximè naturale fœtura eſt.* ME VXORE PROHIBENT] me ab vxore ducenda deterrent. Sic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. Cæſar lib. 4. de bello Gall. *Cùm ad non impetrauiſſent, petebant vti ad eos equites qui agmen anteceſſiſſent, præmitteret, eoſque pugna prohiberet.* M. Tull. pro Ligario *vis tu iacentem ad pedes, ſupplicium voce prohibebis?* Virg. lib. 1. Æneid. *hoſpitio*

*prohibemur arena.* Titus Liuius libro ſeptimo Annal. *& prohibendo populationibus, quos rapto viuere neceſſitas cogebat, ſatis domari credebat hoſtem.* piget alia ex aliis exempla referre. MIHI QVAE HVIVS SIMILEIS SERMONES SER.] quæ vxor mihi ſermones huius, quam deſcripſi ſimileis ferat, id eſt fundat, & quaſi ſerendo ſpargat. Sic ſæpe Titus Liuius loquitur, ſerere colloquia, ſermones, fabulam, mentionem. libro tertio Annalium, *Amotis inde ſeditionis auctoribus patres circumire plebem, inſerentéſque ſe in circulos, ſermones tempori aptos ſerere.* Idem libro ſeptimo, *Liuius poſt aliquot annos, qui ab ſatyris auſus eſt primus argumento fabulam ſerere &c.* Idem libro 28. *Ac primo ſermones occulti tantùm ſerebantur.* & Virgilius libro duodecimo Æneidos, *Rumoréſque ſerit varios, ac talia fatur.* Plautus in Curculione. *Quod quidem mihi polluctus virgis ſeruus ſermonem ferat, &c.* Iam quòd *ferat*, edidi, non vt vulgò, *ferant*, rationem ſecutus ſum. Nam & de vna vxore locutus eſt, & iure ciuili ſinguli ſingulas vno tempore ducunt vxores domum. DII TIBI SVNT PROPITII, HERCLE] deos habes tibi propitios, fortunatus es. contrà dicimus, alicui deos eſſe iratos, cùm ſignificamus eum eſſe miſerum atque infelicem. IN GENERE] repete τὸ κοινὸν, maximo. aut ſubintellig. aliquid aliud ſimile, bono, claro, &c. LIBEROS HOMINEM EDVCARE, GENERI MONVM. &c.] hominem educare liberos qui genus ſuum, & ſe, quoad eius fieri poteſt, immortale reddant, qui neque generis, neq. ſui ipſius memoriam ſinant interire. nam libri vt liberi, vt libri ſtatuæ, ſepulcra, monumenta ſunt parentum eorum qui ſcripſerunt, eorum, quibus ſtatuæ poſitæ ſunt, & quorum imaginem referunt mortuorum. INTERPARTIANT] i inter ſe partiant. ſic autem legendum, non *inter eos partiant* non vt habent o. libr. imp. *inter eos partiant.* quæ ſcript. nullo modo ferri poteſt. ECQVID VELIM] nunquid velim. AN SOMNVM COEP.] an dormierim SACRIFICANT? DANT INDE PARTEM MIHI M. &c.] hoc eſt, ſi ſacrificant, dant mihi ex victima immolata partem maiorem quàm ſibi. Victimæ immolatæ partem diis donabant: partim ſibi reſeruabant, & in conuiuio comedebant: ad quod adhibebantur coniunctiſſimi & cariſſimi. Itaque apud Theophraſtum in libello, qui inſcribitur ἠθικοὶ χαρακτῆρες, capite περὶ ἀκαιρίας, in iis qui intempeſtiue veniunt, & idcirco moleſti ſunt, numeratur is qui non vocatus interuenit ſacrificantibus, & fumum facientibus extorum partem petiturus. verba Theophraſti ſunt hæc, καὶ πρὸς θύοντας, καὶ ἀναλίσκοντας ἥκειν τομὸν ἀπαιτήσων, ſubintellige, ἐστὶν ἄκαιρος. Idem eodem libro, capite περὶ αἰσχροκερδίας, ſcribit hoc quoque impudentis eſſe, poſteaquam diis ſacrificarit, ipſum apud alterum cenare, carnes autem omneis in penum condere, ſale conſperſas, verba Græca hæc ſunt. Εἶτα θύσας τοῖς θεοῖς, αὐτὸς μὲν δειπνεῖν παρ' ἑτέρῳ, τὰ δὲ κρέα ἀποτιθέναι ἁλσὶ πάσας. Ex quibus verbis intelligere licet, hunc morem fuiſſe apud Romanos peræquè, atque apud Græcos, vt qui diis ſacrificaſſent, nihil ſibi in poſterum reſeruarent, ſed partem diis darent, partem amicis veſcendam apponerent. neque hoc vſitatum & ſolemne fuiſſe in ſacrificiis luſtralibus tantum, vt putat Turnebus, ſed in omnibus. ABDVCVNT AD EXTA] abducunt me domo ad exta. quidam legi volunt, *adducunt*, &c. ego nihil muto. ad exta ſacrificiorum quæ luſtraria appellabant, vt vult Turnebus. Virgilius libro octauo Æneidos. *Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.* Eorum autem partem diis dabant, vt diximus, partem comedebant: atque ad hoc conuiuium coniunctiſſimum quenque adhibebant ac vocabant. legendus Turnebus hac de re libr. Aduerſariorum ſeptimo, capite ſexto. in quibus non prorſus ei aſſentior, vt dixi. AD SE] domum ſuam. ILLI INTER SE CERTANT DONIS] id eſt, vt infrà non longè interpretatur ipſe, certatim dona mittunt, & munera. vel in hoc verſu autem fit hiatus in principio, vt *illi inter*, faciunt duos ſpondeos: aut legendum, *illi inter ſe certant donis: at ego mecum muſſito, &c.* alioqui verſus claudicabit. & infrà proximo verſu legendum, *dona certatim mittunt & munera.* EGO MECVM MVSSITO, BONA M. INHIANT] ego mecum tacitè loquor, & dico, mei propinqui mea bona auidè appetunt, & cupidè exſpectant. tralatio eſt à feris prædam, ſeu prędæ inhiantibus muſſito autem, hoc eſt tacitè & compreſſis labris agito, vt loquitur Flaccus. TV MVLTVM VIDES] tu acutè vides, tu ſollers & cordatus es contrà, parùm vides. vſitata etiam Marco Tullio loquendi genera. SI HABVISSEM] liberos, ſubintellig. LIBERIS] ob liberos, vel ex liberis. Terentius Adelph. *Duxi vxorem. quam ibi miſeriam vidi? nati filij, alia cura, porrò autem dum ſtudeo illis, vt quàm plurimùm facerem, contriui in quærendo vitam, atque ætatem meam.* CENSEREM EMORI] exoptarem mortem ob miſeriam ex cura, & metu contractam al. exiſtimarem mihi moriendum eſſe, pro liberis meis, vel propter curam liberorum. TVM NE VXOR MIHI INSIGNIT.] tum metuerem, ne vxor mihi pueros inſignitos, id eſt, aliquo vitio notatos, & deformeis. AVT VARVM, AVT VALGVM, AVT C. &c.] vari, inquit Feſtus, dicuntur incurua crura habentes. Nonius autem vari, inquit, dicuntur obtortis plantis. Lucilius. *Compernam, aut varam fuiſſe Amphitryonis ἄκοιτιν.* Valgos Opilius Aurelius, aliique complures, vt Feſtus refert, aiunt dici, qui diuerſas ſuras habeant. Compernes, vt vult Nonius, dicuntur longis pedibus. At Feſtus *compernes*, inquit, nominantur homines genibus plus iuſto coniunctis. Pæti dicuntur, quorum oculi huc & illuc plus nimio celeriter mouentur: vel qui oculis ſunt ſemicluſis, & conniuentibus, vel qui obliquis. Horatius Satyra tertia libri primi. *ſtrabonem Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus Si cui filius eſt, vt abortiuus fuit olim Siſyphus. hunc varum, diſtortis cruribus illum.* Bronci, inquit Nonius, *ſunt producto ore & dentibus prominentibus.* DIGNVM EST] ἄξιον ἐστι, par eſt. ET QVI BENE HABET] aliàs, & bene habet, &c. ÆQVVM FVIT DEOS PARAVISSE, VNO EXEMPLO NE OMNES VITAM VIVERENT] argumentum à ſimili. PARAVISSE] comparauiſſe, feciſſe. VNO EXEMPLO NE OMNES, &c.] ne omnes homines vno modo viuerent, ſeu vitam colerent: ſed viri boni, lepidi, commodi, comes, liberales, &c. locupletes, fortunati, ac beati, & macrobij eſſent, homines improbi, illepidi, incommodi, aſperi, illiberales, & ſimilia agentes, infortunati ac miſeri eſſent, & citò morerentur: quod ferè ſecus euenit. SICVT MERCI PRETIVM STATVI, PRO VIRTVTE, VT VENEAT, &c.] ſicut æquum eſt, ſiue ſolet pretium merci præſtitui, indici, atque imponi, vt ea merx vendatur pro virtute, id eſt, pro ſua dignitate, ſeu pro eo, quanti æſtimanda eſt, quo modo ferè interpretatur Nonius in voce *virtus*, & totum hunc locum profert. Sic autem & legendus, & explicandus hic verſus eſt. Nam editiones omnes habent *ſtatuit*: quę lectio ferri non poteſt. quod enim huic verbo, quod eſt tertiæ perſonæ nomen ſuppoſitum erit? profectò nullum reperietur. Nunc autem ſententia plana eſt, & ita Terentius locutus eſt in prologo Hecyræ, *facito,*

*vt veſtra*

*vt veſtra auctoritas mea auctoritati fautrix, adiutrix ſit, Si nunquam auarè ſtatui pretium artis meæ, Et eum eſſe quæſtum in animum induxi, maximum, Quàm maximè ſeruire veſtris commodis.* QVAE IMPROBA EST, PRO MERCIS VITIO DOMINVM PRETIO PAVPERAT] ea merx, quæ mala eſt, propter mercis vitium, dominum mercis pretio priuat, & ita pauperiorem efficit, &c. verbo *pauperandi* vtitur & Flaccus Satyra quinta, libri ſecundi, *Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te contemtum caſſa nuce pauperet.* ITIDEM DIVOS DISPERTISSE VITAM HVMANAM AEQVVM FVIT] ſimiliter diuos vitam humanam diſtribuiſſe, ſeu diſtinxiſſe, par fuit. QVI LEPIDE INGENVATVS ESSET] qui bene moratus eſſet, qui ingenuis moribus præditus eſſet, ei vitam longam darent. ET POSTEA QVI PROBI HOMINES ESSENT, ESSET HIS ANNONA VILIOR] & poſtea probi viri numero plures eſſent, proborum virorum annona eſſet vilior, proborum virorum eſſet maior vbertas, neque eſſet eorum tanta caritas: hoc eſt, caritas & penuria. Allegoria eſt à rebus venalibus, & iis maximè quæ ſunt ad victum, cultúmque neceſſariæ: quarum ſi eſt magna vbertas, & copia, earum eſt & vilitas: ſin penuria eſt, etiam caritas eſt. τὸ γὰρ σπάνιον, τίμιον, vt ait Plato in Euthydemo. Marcus Tullius in frumentaria, in extrem. *Annona porrò pretium, niſi in calamitate fructuum non habet. Sin autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendis: vt aut malè vendendum intelligas ſi proceſſit: aut malè perceptos fructus, ſi rectè liceat vendere.* Animaduertendum autem eſt, dictum eſſe à Plauto, eſſet his annona vilior, pro, eſſet horum annona vilior. quomodo potius loquitur Horat. epiſtola 12. libr. 1. *Vilis amicorum eſt annona, bonis vbi quid deeſt.* cuius verſus ſententiam in commentariis Horatianis explicauimus. ſed nihil oberit hîc iterare. hoc igitur ſignificat Horatius, paruo conſtare amicos, cùm viri boni egent. nã cum virorum bonorum amicitia quantouis auri pondere ſit pretioſior & carior: ſi qui viri boni egent rebus ad victum neceſſariis, licebit eas ſibi, parua iactura facta, amicos reddere. quin etiam ſi magna per ſe rei familiaris iactura facta ſit, tamen parua erit ducẽda, ſi cum amicitia talium virorum conferatur. *Præterea in mala uxore, & inimico ſiquid ſumas, ſumtus eſt*, inquit noſter Plautus ſuprà non longè *In bono hoſpite atque amico ſiquid ſumas, quæſtus eſt.* Ridiculè autem Petrus Victorius, Plautinæ locutionis ignorantia, hũc locum intellexit. Verba eius adſcribam ex libro Variarum lectionum duodecimo capite vigeſimo primo. Sic igitur ille ſub extrem. & poſtea, Qui homines probi eſſent, eſſet his annona vilior. Ad extremum enim non oblita conditionis ſuæ perſona, ſententiam grauẽ, & pæne tragicam, in humili ſe terminauit. nam tanta immutatione rerũ effici, vt annona vilis ſit, ridiculum eſt. Hactenus ille. ex quibus verbis perſpicuum eſt, Victorium ſic accipere Plauti, ſeu Pleuſidi, (non enim ſeruus Palæſtrio, vt ille dormitans ſcribit, ſeu Pleuſides adoleſcens loquitur) verba. quaſi dicat ille ſi dij longam vitam viris bonis dediſſent, breuem, improbis hominibus: futurũ fuiſſe, vt eſſet rerum ad victum neceſſariarum vilior. quæ explicatio, ita me Deus amet, valde ridicula eſt, & eius auctor magis ridiculus, quàm is eſſet, qui tam leni ſententia tam grauem concluderet ac terminaret. Nunc autem non hoc ſentit Pleuſides, quòd ille ſomniat, ſed, quod ſuprà dixi, ſi dij viris bonis longam & beatam vitam dediſſent: breuem & miſeram, improbis hominibus: fuiſſe euenturum, vt pauciores eſſent improbi, plures viri boni. QVI DEORVM CONSILIA CVLPET, INSCITVSQVE SIT, &c.] ſenex Periplectomenes Pleuſidis dictum, quod videri poſſet impium reprehendit, & corrigit, id quod eo conſilio fecit Plautus, ne offenderet pios auditores. OBSONARE BENE VT HOSPES, &c.] obſonium emere, ſeu parare. DESISTI] ſuperſederi. BENIGNE] prolixè, liberaliter. LEPIDIS VICTIBVS] cibis opiparis, lautis, & lectis. NIHIL ME POENITET IAM, QVANTO SVMTI FVERIM T.] id eſt, magno iam ſumtui fui tibi. vel ſic, non paruo ſumtui videor tibi fuiſſe. Talis eſt vſus verbi pœnitet, interdum vt apud Terentium in Heautontimorumenos, *At enim dices, me hic quantum operis fiat, pœnitet*, vel vt legit Faernus *At enim dices, quantum hic operis fiat, pœnitet.* & apud Marcum Tullium lib. de officiis. *Tandiu autem velle debebis, quoad te quantum proficias, non pœnitebit.* QVIBVS ESSEM OBNOXIVS] nec quibus eſſem obnoxius. SI ILLIS AEGRE EST MIHI QVOD VOLVP. EST, MEO REMIGIO REM GERO] ſi illis id moleſtum eſt, quod mihi iucundum eſt, remiges tamen mei ſunt: id eſt, ſerui mei ſunt: & velint, nolint, mihi pareãt, neceſſe eſt. Si alienum remigium eſſet, quo rem gero, hoc eſt, nauim impello, non poſſem remigibus pro meo iure imperare nunc, cùm ſit meum, non parére non poteſt. allegoria eſt à re nautica, ſeu nauali. Licet fortaſſe ſic quoque explicare, meo remigio rem gero, id eſt, meo ſumtu rem gero. hunc locum etiam Adrianus Turnebus explicat libr. Aduerſariorum, ſuprà commemorato. quin Plautus ipſe proximis verbis, id quod obſcurius dictum videri poſſit, interpretatur, vt plerumque ſolet, κατ' ἑρμηνείαν, & ἐπεξήγησιν. FACIENDVM EST CVM MALO, ATQVE INGRAT.] faciendum eſt ſeruis, ſi nolint, cum eorum malo, & inuitis. COMMODVLVM OBSONIVM] obſonium non malum neque ſumtuoſum para commodulè, obſona, hoc eſt, tuo commodo, & ita non magnum ſumtum facias. NE MAGNO SVMTV] ἑρμηνεία. VETEREM ATQVE ANTIQ.] obſoletam, ſeu vſitatam & peruulgatam. PROLETARIO] plebeio, & vulgari. *Proletarij* erant, qui nihil in rem conferebant, præter prolem. Itaque in tenuiſſima, & infima populi parte numerantur, neque amplius, quàm mille & quingentos æris in cenſu habebant. INSANIVISTI HERCLE] inſanire interdum dicuntur, qui nimis magnos ſumtus faciunt: & inſania, pro immoderato ſumtu vſurpari ſolet. ſic & apud Græcos μαίνεσθαι & μανία. Cicero pro Milone, *propter inſanas illas ſubſtructiones*, &c. Ibidem. *ſubſtructionum inſanis molibus.* Demoſthenes κατὰ Μειδίου. ἐμοὶ δὲ, ὃς, εἴτε τις, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βούλεται νομίσαι μανίαν. (μανία γὰρ ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν) εἴτε καὶ φιλοτιμίαν, χορηγὸς ὑπέστην, οὕτω φανερῶς καὶ μιαρῶς ἐπηρεάζων παρηκολούθησεν, &c. id eſt, mihi autem, qui, ſiue quis, Athenienſes, inſaniam exiſtimare vult (inſania enim fortaſſis eſt ſuprà facultates aliquid facere) ſiue ſtudium laudis, & ambitionem, me vltro ducem chori profeſſus ſum, ita apertè, & impunè mihi inſultans, neque contumelioſè vexans inſecutus eſt, &c. QVOD EORVM CAVSA OBSONATVM EST, &c.] quod obſonij eorum cauſa emtum eſt, &c. AD ILLVD EXEMPLVM] ad illum modum. PERNAM NIHIL MOROR] perna carere poſſum. AVFER ILLAM OFFAM PENITAM] ſecutus ſum ſcripturam

vulgatam ac receptam: quæ talis eſt. *Aufer offam illam penitam: probus hic*, &c. quod eam exiſtimem eſſe veram atque incorruptam, alteram autem eſſe ſuppoſitam, & ex ora libri in contextum verborũ Plauti tranſlatam, cùm eſſet initio adſcripta, ad explicandã vocem minus vſitatam. *penitam*, auget ſuſpicionem atque adeo confirmat opinionem meam. Feſtus, qui docet duobus locis *offam penitam*, dictam eſſe antiquis, *offam porcinam* cum cauda, ſeu coda: à pene, quod caudam antiqui penem vocabant. Itaque *penitam* hîc habet primam ſyllabam & ſecundam longam. non eſt enim ab adiectiuo penitus, a, um: quod valet imus, a, um. ſeu intimus, a, um. ſed vt dixi. à pene. PROBVS HIC CONGER FRIGIDVS ] tolle hunc congrum de menſa: probus erit frigidus, ſeruetur in diem craſtinum. ASSEVERARE ] ſeriò dicere. SED PERCELLVNT SE, ET PR. ] ſed ſternunt ſe, non in lecto, in quo accumbunt, ſed in menſa, vt ſcilicet poſſint obſoniis remotioribus manum admouere. ET PROCVMBVNT ] idem valet, quod percellunt ſe. DIMIDIATI DVM APPETVNT ] id eſt, dum corpore inclinato atque inflexo cibos appetunt. Dimidiatos eos dixit, qui corpore ita procumbunt, ac propendent in rem aliquã, vt non integri, aut toti, ſed dimidiati videantur. quòd autem Turnebus *dimidiatim* vult legi, & dimidiatim appetunt, explicat grandeis bolos appetunt, propè dimidiatos, quod appoſitum ferculum eſt &c. nugas agit. BONVS HERCLE VT MAL. DESCRIPSIT MORES? ] antitheſis. quo pacto, id eſt, quam pulcrè vir bonus Periplectomenes bonos mores deſcripſit? IGITVR ID, QVOD AGITVR HVIC PRIMVM PRAEVORTI DECET ] decet igitur id, quod agitur, huic anteponi, vel antè hoc curari, vel præoccupari. QVI ADMVTILETVR MILES, &c. ] quia miles quantumuis bene capillatus, ſeu pulcrè comatus vſque ad cutem tondeatur & decurtetur. Allegoria eſt ab iis, qui vſque ad cutem tondentur ſignificat autem ſe fallaciam elegãtem reperiſſe, qua miles capiatur ac fallatur. Sic ſuprà in Captiuis *Sed vtrum ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem, Neſcio. verùm ſi frugi eſt, vſque admutilabit probè.* Infrà ead. fab. *Tibi dixi, miles quemadmodum potis eſſet aſſecari.* CAESARIATVS ] cæſariatus, à cæſarie dictus; ſuprà eadem fabula, *cæſaries quam decet?* DARI ISTHANC RATIONEM VOLO ] volo iſtam rationem, quo id, quod dicis, fieri poſſit, mihi exponi. dare rationem. *λόγον διδόναι*. QVANDO ANNVLVM HABEO, IGITVR RATIONEM, &c. ] cum annum habeo, poſtea rationem mearum fallaciarum tibi reddam ſeu exponam PERPVRGATIS AMBO. &c. ] perpurgatis auribus, id eſt, attentiſſ. tralatio eſt. ſic Horatius epiſtola prima libro primo, *Eſt mihi purgatam crebrò qui perſonet aurem.* MOECHVS amator. ITAQVE ALEXANDRI PRAEST. PERD. &c. ] ordo eſt, Itaque formam ſuam Alexandri Paridis formæ præſtare prædicat, hoc eſt, Itaque Paride pulcriorẽ eſſe prædicat. Paridis pulcritudo, vel vnius Homeri teſtimonio ſatis teſtata eſt. ITAQVE OMNEIS SE VLTRO SECTARI IN EPH. MEM. M. ] amphibolia. ſententia autem eſt. Itaque dicit. mulieres omneis non rogatas, neque vocatas ad ſe venire, & ſe appetere. ÆDEPOL, QVIN TE DE ISTO MVLTI CVPIVNT NON MENT. ] id eſt, animo vero profectò. multi te de iſto, quod dicis, cupiunt verum dicere. ſed quid ſentit Periplectomenes? an multos eſſe qui velint vxores ſuas eſſe adulteras, & mœchos vltro appetere, ſcilicet, vt illis in adulterio deprehenſis, dotem lucrentur? an multos eſſe alienarum nuptiarum inſidiatores & adulteros, qui ſe à matronis, & vxoribus alienis vltrò appeti cupiant? Omnino ſententia huius loci mihi difficilis eſt, & obſcura. Secutus ſum autem editionem Camerarij. Nam noſtri libri veteres nihil à vulgatis diſcrepant: qui ſic habent: *Ædepol quid de iſto multa? ſcio te non mentirier?* Quæ ſcriptura quamuis primo adſpectu ſit probabilis, quia per ſe conſiderata, plana eſt, & expedita: tamen propterea quod, ſi cum verſu ſequente conferatur exſiſtit inepta tautologia, non videtur ferri poſſe Nam hoc, *ſcio te non mentirier.* & hoc, *ſed ego ita eſſe, vt dicis teneo pulcrè.* idem valent, quare editionem Camerarianam ſequi tutius eſſe exiſtimaui, quamuis ea ſit, vt dixi. difficilis, impedita, atque obſcura, quàm vulgatam. PROIN PALAESTRIO, QVAM POTES, &c ] proinde, Palæſtrio, quàm maxime potes, tam maxime verba ad compendium, hoc eſt in pauca, confer. *συντεμών* inquit Boſius. ego, *συνελὼν λέγε* Sic ſuprà in Moſtellaria. *Orationis operam compendi face.* ECQVAM TV POTES. &c. ] id eſt, Numquid aliquam potes, &c. vel nullámne potes, &c. QVOI FALLACIARVM MENS CORPVSQVE SIT P. ] ſecutus ſum libros vulgatos: à quibus non diſcrepant noſtri manuſcripti, niſi quod vnus non habet vocem *mens*. quæ vox tamen videtur neceſſaria ad explendos legitimos carminis numeros, & ad ſententiam. Camerarius legendum ſuſpicatur, *cor, corpúſque*, coniectura probabili ductus: Itaque ei ferè aſſentio. Omninò vel ſic legendum, vt ille coniicit. vel, vt habent omnes libri vulgati: vel *Quoi fallaciarum pectus, corpúſque*, &c. quàm poſtremam lectionem ſi quis probabit. *fallaciarum*, erit quattuor ſyllabarum. *κατὰ συνίζησιν*, *fallaciarum* autem edidi, libros noſtros manuſcriptos, & omneis vulgatos ſecutus: cùm a Camerario editum ſit. *facetiarum*: quod vtrum reperit ille in aliquo libro manuſcripto, an ſit erratum typographi, neſcio. Mihi quidem *fallaciarum*, magis placet. ÆQVI ISTHVC FACIO ] id eſt, mihi tantidem eſt: ſeu, tantidem facio: nihil refert. Sic autem legendum: & ita habent noſtri libri veteres: niſi quod vnus habet præterea *parui*, quod ex ora libri natum eſt: &, vera voce eiecta, in libris vulgatis locum occupauit. QVAE SIT QVAESTVOSA ] quæ corpore quæſtum faciat: & vt continuo loquitur, quæ alat corpus corpore *ἐργάζεσθαι σώματι* dicunt Græci. NAM COR NON POTEST, &c ] proinde ac ſi dicat, rectè dixi, cui ſapiat pectus, non cor. nam cor ei ſapere non poteſt, quod nulla mulier habet. Hoc in omneis mulieres dictum, quaſi omnes ſint excordes, & amentes. Cor, pro animo, ſeu mente potius vſurpant veteres. hinc cordati, & excordes. & vecordes Ennius xiij Annal. *Annibal audaci dum pectore me dehortatur. Ne bellum faciam: quem credidit eſſe meum cor Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli*, meum cor, id eſt, meus animus: & meum cor credidit, hoc eſt, ego credidi. Gellius libro ſeptimo capite ſecundo Marcus Tullius libro ſecundo de Finibus *Hoc eſt, non modò cor non habere, ſed ne palatum quidem* Auſon. *Qui reminiſci putat ſe diacre poſſe latine: Hic vbi, eo, ſcriptum eſt, faceret, cor ſi cor haberet.* LAVTAM VIS, AN QVAE NONDVM SIT LAVTA? ] viſne puellam admodum adoleſcentulam, & tenellam, quæ nondum balneis vtatur, an grandiuſculam, & virum ſæpe expertam, & quæ priuatim, & publicè lauare ſoleat? tralatio eſt a lana: cuius hæc differentia eſt, quod alia eſt lota alia ſuccida, hoc eſt, recens, & illota, & ſucci plena Varro libro ſecundo de re Ruſtica, capite 11. *Tonſuræ tempus inter Æquinoctium vernum, & Solſtitium, cùm ſudare inceperint oues à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida appellata eſt.* Succidam lanam opponi lotæ

declarant

declarant verba iuriſconſulti Vlpiani lib. 32. d. geſt. de legatis 3. *Lanæ appellationem eatenus extendi placet, quatenus ad telam peruenit. & ſciendum eſt ſuccidam quoque contineri, & lotam, ſi modò tincta non ſit.* & Celſi libr 5. cap 26. *Lana ſuccida ſupernaturus vſus eſt. lota melius circumdatur.* Iuuenalis Sat. 5. *Qualis cœna tamen? vinum, quod ſuccida nolit lana pati.* SICCAM, SVCCIDAM] volo puellam teneram, & adoleſcentulam, inſtar ſuccidæ lanę illotam, & ſucculentam. MEAM CLIENTAM] clientam, vſurpaſſe veteres, notat Cariſius, & alii grammatici: idque admonuimus in commentariis Horatianis ad odam 17. lib. 2. ibi, *Nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* neque prætermiſerat Muretus: vbi vulgò legebatur *clientes.* vtitur & in Rud. *Iam clientas repperi.* SED QVID EA VSVS EST?] ſed quid ea opus eſt? MATRONA MODO CAP. C.] capite matronarum in morem ornato CRINEIS, VITTASQVE HAB.] Ouid. lib. 1. de Arte, *Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris.* Virg. libr. 7. Æneid. *Soluite crinaleis vittas: capite Orgia mecum.* ERRO, QVAM INSISTAS VIAM] non intelligo, quò intendas iter, hoc eſt, quid agere cogites, ſeu quod ſit conſilium tuum allegoria eſt. SED ECQVA ANCILLA'ST ILLI?] ſed nunquam habet illam ancillam? ET DEPERIRE HVNC M.] & hunc militem perditè amare. QVASIQVE HOC ANNVLVM ANIMO, &c.] & quaſi tua vxor hoc animo ancillæ dederit, ancilla porrò mihi, vt eum militi darem. INTERPRES] *μεσίτης*. vulgus mediatorem appellat. infrà eadem fabula. *quæ tibi Conditio noua, & luculenta fertur per me interpretem.* NE ME SVRDVM VERBERA] ne me tanquam ſurdum, eadem ſæpius iterando, verbera. Sunt autem hæc verba Periplectomenis. TV SI AVDIS, EGO RECTE MILIT. &c.] ſi tu audis & intelligis, quæ dico, ego annulum tuum rectè, i. ſine periculo amittendi, vel rectè, i. cautè, vt non ſit metuendum, ne non recuperari poſſit, militi dabo. Videtur hic verſus vna ſyllaba redundare, quare vel legendum delato pronomine, tu, *ſi audis*, &c. vel, *verbera*, trium ſyllabarum faciendum eſt. ſunt autem hęc Palæſtrionis verba. VT SE DEAMET] miles. CONCILIEM] vt militem ſibi conciliem. ſic autem legendum eſt, non, vt habent libri ferè omnes: nam neque carminis lex, neque Latini ſermonis conſuetudo *conciliarem*, ferre poteſt. QVI NISI ADVLTERIO, STVDIOSVS REI NVLLAE, &c.] qui nullius alius rei, niſi adulterii, ſtudioſus eſt, improbus, *nullæ*, antiquum pro, *nulli*. & animaduértendum, nomen *ſtudioſus*, cum datiuo iunctum eſſe. NON POTVIT REPERIRE, SI IPSI SOLI, &c.] ſi ipſi ſoli, inquit, qui omnia luce ſua colluſtrat, & qui ipſe lucidiſſimus eſt, & cui nihil eſt obſcurum, puellas lepidas quærendas dares, non potuit lepidiores duas ad hoc negotium, quod agimus: reperire, quam ego dabo. hyperbole. PAX] tantummodò: vel [illegible] Priſcian. lib. 14. Teren. Heauton. *Capillus paſſus, prolixus, circum caput Reiectus negligenter, pax.* PARTEIS DEFEND. TVAS] tuas parteis tueteris, tuas parteis agas. PRAECEPTA] ea, quę tibi pręmonſtrata ſunt. SOBRIE] *νηφαλίως*, vigilanter, attentè, non ſomniculosè. vbi ſuprà hac eadem fabula, quæ ad illum locum notauimus, *Tibi ego dico: ebriatus ne ſis.* Sic in Perſa *Si quam rem accures ſobriè, aut frugaliter, Solet illa rectè ſub manus ſuccedere.*

## PALAESTRIO, LVCRIO puer.

Pa. *QVantas res turbo! quantas moueo machinas!*
*Eripiam ego hodie concubinam militi,*
*Si centuriati bene ſunt manipulares mei,*
*Sed illum vocabo. heus Sceledre, niſi negotium*
*Progredere ante ædeis, te vocat Palæſtrio.*
Lu. *Non operæ eſt Sceledro.* Pa. *quid iam?* Lu. *ſorbet dormiens.*
Pa. *Quid? ſorbet?* Lu. *illud, ſtertit volui dicere.*
*Sed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.*
Pa. *Ehò an dormit Sceledrus intus?* Lu. *non naſo quidem,*
*Nam eo magnum clamat; tetigit calicem clanculum,*
*Dimiſit Nardini vini ampheram cellarius.*
Pa. *Eho tu ſceleſte, qui illi ſuppromus es, eho?*
Lu. *Quid vis?* Pa *qui libitum'ſt illi condormiſcere?*
Lu. *Oculis opinor.* Pa *non te iſtuc rogito ſcelus.*
*Procede huc, periiſti iam, niſi verum ſcio.*
*Promſiſti tu illi vinum?* Lu. *non promſi.* Pa. *negas?*
Lu. *Nego hercle verò: nam ille vetuit dicere.*
*Neque equidem heminas octo expromſi in vrceum,*
*Neque ille hic calidum exinde ebibit in prandio.*
Pa. *Neque tu bibiſti?* Lu. *dij me perdant, ſi bibi,*
*Si bibere potui.* Pa. *qui iam?* Lu *quia enim obſorbui,*
*Nam nimis calebat, amburebat gutturem.*

*Alij ebrij ſunt, alij poſcam potant via.*

Pa. *Bono ſuppromo & promo callam creditam.*

Lu. *Tu hercle idem faceres, ſi tibi eſſet credita.*

*Quoniam æmulari non licet, nunc inuides.*

Pa. *Ehò, an vnquam promſit antehac? reſponde ſcelus:*

*Atque vt tu ſcire poßis, edico tibi,*

*Si falſa dixis, loris excruciabere.*

Lu. *Ita verò, vt tu ipſe me dixiſſe dictites,*

*Poſtea ſagina ego eijciar cællaria,*

*Vt tibi qui promat, alium ſuppromum pares.*

Pa. *Non adepol faciam, age loquere audacter mihi.*

Lu. *Nunquam adepol vidi promere. verùm hoc erat:*

*Mihi imperabat, ego promebam poſtea.*

Pa. *Huic illecebroſo capite ſiſtebas cadum?*

Lu. *Non hercle tam iſtoc validè caſabant cadi.*

*Sed in cælla eſt paullum nimis loculi lubrici,*

*Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados*

*Ea ſæpe decies completur plena die.*

*Eam plenam atque inanem fieri maximam*

*Vidi. bacchabatur hama, caſabant cadi.*

Pa. *Abi, abi intrò iam, vos in cælla vinaria*

*Bacchanal facitis. iam hercle ego herum adducam à foro.*

Lu. *Perij, excruciabit me herus, domum ſi venerit,*

*Quom hæc facta ſcibit, quia ſibi non dixerim.*

*Fugiam hercle aliquò, atque hoc in diem extollam malum.*

*Ne dixeritis obſecro huic, voſtram fidem.*

Pa. *Quò te agis?* Lu. *miſſus ſum aliò, iam huc reuenero.*

Pa. *Quis miſit?* Lu. *Philocomaſium.* Pa. *abi, actutum redi.*

Lu. *Quæſo tamen tu meam partem infortunij,*

*Si diuidetur, me abſente accipito tamen.*

Pa. *Modò intellexi quam rem mulier geſſerit.*

*Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum*

*Foras ablegauit à ſe, dum huc tranſiret. placet.*

*Sed Periplectomenes quam ei mandaui mulierem,*

*Nimis lepida forma ducit: dij hercle hanc rem adiuuant.*

*Quam dignè ornata incedis? haud meretriciè:*

*Lepidè hoc ſuccedit ſub manus negotium.*

SI CENTVRIATI BENE SVNT MANIP. M.] ſi mei milites bene inſtructi, & ad pugnam parati ſunt. allegoria eſt à re militari. Terentius in Phorm. *Nunc prior adito tu ego in inſidijs hic ero Succenturiatus, ſi quid deficies.* Centuriati dicuntur, qui ſub centurione centuriæ numerum explent. NISI NEGOTIVM] ſubintell. eſt niſi occupatus es. NON OPERAE EST SCEL.] Sceledrus non es vacuus: Sceledrus non poteſt cuiquam operam dare. Sic ſuprà eadem fabula, *Prandet, potat, occupata eſt: opera non eſt* ſubintelligendum autem eſt, facultas, aut copia, vt diximus. STERTIT, VOLVI DICERE] ſtertit dormiens. multi enim ſtertunt vigilantes. Lucret. *Et vigilans ſtertis.* Plautus in Amphitr: *quæ nunc vigilans ſomniat.* SED QVIA CONS. EST, &c.] Sed eo dixi, *ſorbet*, pro, *ſtertit*, quia conſimilia ſunt, ſtertere, & ſorbere. NON NASO QVIDEM] non naſo quidem dormit: Rationem ſubijcit. nam eo magnum ſonitum edit, ſtertendo ſcilicet. Qui dormiunt autem, qua parte dormiunt, ea parte tacent. NAM EO MAGN. CL.] nam naſo ſtertit, & ſtertendo magnum clamorem tollit. TETIGIT CALICEM] bibit è calice clanculum, vel, exhauſit calicem clanculum. vt ſit ἐλλειπτικῶς. DIMISIT NARDINI AMPH. CAELL.] cællarius, hoc eſt, cællæ præfectus, amphoram vini nardini, hoc eſt, ex nardo confecti, ſeu nardo conditi, dimiſit: hoc eſt, emiſit è manibus, ſeu neglexit, ſeu, non ſecondidit, ſeu incuſtoditam reliquit. Omnino verbum, *dimiſit*, hic poſitum, mihi ſuſpectum eſt. Quid ſi legamus, *Depromſit?* conſideret lector. Solebant autem veteres interdum aromatis vinum condire, qua de re Plinius Lib. 4. cap. 16. & Dioſcorides lib. 5. cap. 64. &c.

64.& multis aliis eiuſdem libri capitibus. SVPPROMVS ES] ſecundus promus ex primo ſubſt tutus es. QVI LIBITVM'ST ILLI CONDORM.?] in voce *qui*, ineſt aliquid ambigui; vt mox apparebit. ſignificat autem, vel qua parte? ſeu qua re? OCVLIS OPINOR] iocus ex ambiguo, & præter expectationem. Ita enim reſpondet Sceledrus, quaſi quæſiuerit ex eo Palæſtrio qua parte corporis dormierit. at quærere voluit Palæſtrio, quo pacto, ſeu quamob rem dormierit, ſic infrà in Mercatore. CH. *Qui potuit eam videre.* AC. *oculis.* NEQ EQVIDEM HEMINAS OCTO EXPR.] quod hic puer negat ſe feciſſe, intelligendum tamen eſſe ab eo factum. *Hemina*, inquit Feſtus, à Græco verbo ἥμισυ. *quod eſt dimidia pars ſextarij* A Gell. lib 3. cap. 14. *Contra autem ſi è ſextario hemina fuſa eſt, dimidium ſextarij, non dimidiatum ſextarium fuſum eſſe dicendum eſt.* IN VRCEVM] vrceus, vas fictile, aut æneum ad aquam continendam, & capiendam propriè factum, ac paratum. NEQVE ILLE HIC CALIDVM EXINDE EBIBIT IN PRANDIO] ſic verſum hunc reſtituimus ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, Sic autem & ſententia aperta, & verſus perfectus eſt. QVIA ENIM OBSORBVI] obſe rotundo exſorbui, vel raptim, & vno ſpiritu, ſeu vno ductu exſorbui, quaſi ius aliquod calidum, non tanquam vinum ad ſitim ſedandam. Sic autem dictum, vt, obduxi, obligurriui, & ſimil. CALEBAT] calidum erat. AMBVREBAT GVTTVREM] profert hunc locum Nonius, docens *guttur*, & *gutturem* in neutro & maſculino genere, vſurpatum eſſe à veteribus: profert & verſum illum ex Aulul. *Etiámne obtur et inferiorem gutturem?* Sed non diſſimulabo Nonium hic legere, *adurebat*, non, vt habent libri manuſ. *amburebat*, neq. vt vulgati, *comburebat*. Porrò delectatos fuiſſe veteres calidis potionibus, conſtat. hinc thermopolium, & thermopotare. vt in Trinummo, *ſatin' in thermopolio Condalium es oblitus*, *Poſtquàm thermopotaſti gutturem?* ALII POSCAM POTANT VIA] alij vinum ex aqua & fæce, ſeu aceto confectum potant in via. Sic autem legendum, non, vt vulgò, alia poſt quam potant via, neque vt alibi, alia poſtquam potarunt, &c. hæret ſcrupulus in voce, *via*. pro, *in via*, eſt inſolens. prætereà ſententia eſt inanis & frigida. Quòd ſi quis interpretari velit, *via*, de more, ſeu, more: erit duriuſculum, neque ſatis Plautinum. BONO SVPPR. ET PR.] ſubintell. o. admirantis, per ironiam. DIXIS] dixeris. ITA VERO: VT TV IPSE ME DIX. DICT.] ſententia hæc eſt. Tu verò ita me iubes rem omnem tibi aperire, vt dictites conſeruis meis me tibi eorũ facinora enuntiaſſe, ac prodidiſſe: atque hoc pacto ab illis eiiciat poſtea è ſagina cællaria: & vt alium ſuppromum nunc eiecto, præficias, qui tibi vinum tuo arbitratu promat. HVIC ILLECEBROSO CAP. SIST. CAD.?] Tune homo illecebroſo capite, hoc eſt, ore polluto, atque impuro, huic inclinabis cadum? Sceledrum illecebroſo capite per contumeliam appellat, quaſi cuius os, ſeu caput homines ad ſtuprum illiciat, atque inuitet. Siſtebas cadum autem, id eſt, cadum inclinatum, & verſum tenebas, dum è foramine, (quod olim cortice, & pice obſtruebatur) depromeres. Nam apud veteres non niſi verſo cado, ſeu verſa amphora vinum depromi poterat. Horat. oda 19. lib. 3. *Non antè verſo lent merum cado*, &c. ad quem locum hac de re nonnulla diximus, & plura fortaſſe dicentur ad illud Plauti in Sticho, *Námque adepol quamuis deſubitò vel cadus verti poteſt* NON HERCLE IAM ISTOC VALIDE CASABANT CADI] iſtoc, accipiendum δεικτικῶς, vt intelligamus, cum geſtu, aut manu oſtendere, ſe cados haud magno admodum negotio loco mouiſſe, aut vertiſſe: quia ſine vi in lubrico loco, & leui impulſu caſabant, id eſt, nutabant, & inclinabãtur. Sic autem iampridem hîc legendum eſſe iudicaui, atque adeò multis doctis indicaui, non, vt vulgò, quaſſabant: quod fieri non poteſt: vt & ſuprà in Aſinaria, *caſanti capite incedit*: vbi vulgò legitur, quaſſanti capite, &c. & in Bacchid. *capitibus caſantibus*, ad quæ loca hoc de verbo plura. SED IN CAELLA EST PAVLLVM NIMIS LOC. LVBR.] ſed in cælla, inquit, eſt aliquantulum parui loci lubrici. ex quo nõ erat neceſſe cados ad vinum promendum admodũ validè mouere: ſed leni impulſu, & molli brachio caſabant. BILIBRIS AQVALIS] vas aquarium, duas libras aquæ capiens. COMPLETVR PLENE] pleonaſmus. DIE] in die. EAM PLENAM, ATQ INANEM, &c.] eam æqualem, quæ maxima eſt, vidi aliquoties fieri plenam eodem die, videlicet, dum completur, & inanem puta, dum exhauritur & exſiccatur. BACCHABATVR HAMA: CASABANT CADI] baccharum in morem vas aquarium, vini plenum, huc & huc mouebatur, caſabant cadi, id eſt, vertebantur cadi ferè ſponte ſua, aut certè non magna vi adhibita, nempe in loco lubrico, vt ſuprà. Sic autem eſſe legendum bacchabatur hama, rectè meo iudicio, vidit Adrian. Turn. nam vulgò legitur, *bacchabatur ania*. Quod autem ad alterum, *caſabant cadi*, decem abhinc annos ita conieceram eſſe reſtituendum & hîc, & in aliis aliquot locis non ſolum Plauti, verum etiam nonnullorum aliorum Latini ſermonis auctorum BACCHANAL FACITIS] bacchamini: ſacrificium Baccho facitis. SCIBIT] ſciet. IN DIEM EXTOLLAM] in diem protollam, ac proferam. NE DIXERITIS, OBS. HVIC VOSTR. F.] Alloquitur ſpectatores ſermo autem eſt implicatus. talis enim videtur ordo verborũ eſſe, obſecro veſtram fidem, ne dixeritis hero meo. Poteſt tamen & hic eſſe, obſecro vos, per veſtram fidem, ne dixeritis hero meo, vt ſubintelligatur præpoſitio, per, quod minus probo. QVO TE AGIS?] quo te confers? quò te ducis? SI DIVIDETVR] ſi meum infortunium diuidetur in duas parteis: puta, inter me, & Sceledrum, ſeu quem alium conſeruũ, quæſo, meam partem accipito. FORAS ABLEGAVIT, &c.] ſic legendum, non, *foris*. SED PERIPLECT. QVAM EI MAND. M &c.] Hic Milphidippa, & Acroteleuſium, a Periplectomene ſubornatæ Palæſtrionis mandatu, procedunt: quas proſpiciens Palæſtrio hæc loquitur. Sed Periplectomenes, nimis lepida forma ducit mulierem, quam mulierem ei mandaui vt duceret. LEPIDE HOC SVB. MAN. NEG.] ſcitè hoc negotium ex animi ſententia procedit. ſic loquitur infrà eadem fabula, *Bono animo es: negotium omne iam ſuccedit ſub manu:* Idem in Perſa *Si quam rem ac. ures ſobriè, aut ſrugaliter: Solet illa rectè ſub manus ſuccedere.*

PERI-

*Vel primarium paraſitum, atque obſonatorem optumum,*
*Tum ad ſaltandum, non cynædus magis aptus eſt, quàm ego.*

Pa. *Quid ad illas arteis optaſsis, ſi optio eueniat tibi?*

Pl. *Huius pro meritis, vt referri pariter poſsit gratia,*
*Tibique, quibus nunc me eſſe experior ſumma ſollicitudini.*
*At tibi tanto ſumtui eſſe mihi moleſtum eſt.* Pe. *mòrus es.*
*Nam in mala vxore atque inimico, ſi quid ſumas, ſumtus eſt.*
*In bono hoſpite atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur.*
*Et quod in diuinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.*
*Deûm virtute, tranſeuntem hoſpitio accipi, apud me eſt comitas*
*Es, bibe, animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine,*
*Liberæ ſunt ædes. liber ſum. ego me vti volo liberè.*
*Nam mihi, deûm virtute dicam, propter diuitias meas,*
*Licuit vxorem dotatam genere ſummo ducere,*
*Sed nolo mihi oblatratricem in ædeis intromittere.*

Pa. *Cur non vis? nam procreare liberos lepidiſſimum eſt.*

Pe. *Hercle verò, verùm liberum eſſe, id multo eſt lepidius.*

Pa. *Tute homo & alteri ſapienter potis es conſulere, & tibi.*

Pe. *Nam bona vxor, ſi ea quidem deducta'ſt vſquam gentium,*
*Vbi eam poſsim inuenire? verùm egóne eam ducam domum.*
*Quæ mihi nunquam hoc dicat, eme mi vir lanam, vnde tibi pallium,*
*Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hybernæ bonæ,*
*Ne algeas hac hieme. hoc nunquam verbum ex vxore audias.*
*Verùm priuſquam galli cantent quæ me ſomno ſuſcitet,*
*Dicat: Da mi vir kalendis meam quod matrem iuuerit.*
*Da qui farciat, condiátque: da quod dem quinquatribus*
*Præcantatrici, coniectrici, arioli atque haruſpicæ.*
*Flagitium eſt ſi nihil mittetur? quo ſupercilio ſpecit?*
*Tum patricam clementer non poteſt quin munerem.*
*Iam pridem quia nihil abſtulerit, ſuccenſet geraria.*
*Tum obſtetrix expoſtulauit mecum, parum miſſum ſibi.*
*Quid? nutrici non miſſuru's quidquam, quæ vernas alit?*
*Hæc atque huius ſimilia alia damna multa mulierum,*
*Me vxore prohibent: mihi quæ huius ſimileis ſermones ferat.*

Pa. *Dij tibi ſunt propitij, hercle. nam ſi iſtam ſemel amiſeris*
*Libertatem, haud facilè te in eundem rurſus reſtitues locum.*

Pl. *At illa laus eſt magna in genere, & in diuitis maxumis,*
*Liberos hominem educare generi monumentum & ſibi.*

Pe. *Quando habeo multos cognatos, quod opus ſit mihi liberis?*
*Nunc bene viuo, & fortunatè, atque vt volo, atque animo vt lubet,*
*Mea bona, mea morte cognatis dicam interpartiant.*
*Illi apud me edunt, me curant, viſunt quid agam, ecquid velim,*
*Priuſquam lucet, adſunt: rogitant, noctu an ſomnum ceperim.*
*Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera,*
*Sacrificant? dant inde partem mihi maiorem, quàm ſibi,*
*Abducunt ad exta: me ad ſe, ad prandium, ad cenam vocant.*
*Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.*
*Illi inter ſe certant donis, ego mecum muſsito:*

*Bona mea inhiant, certatim dona mittunt, & munera.*
Pa. *Nimis bona ratione, nimium aperta tu multum vides.*
*Et tibi ſunt gemini, & trigemini, ſi te bene habes filij.*
Pe. *Pol, ſi habuiſſem, ſatis cœpiſſem miſeriarum liberis.*
*Cenſerem emori: cecidiſſet ne ebrius, aut de equo vſpiam,*
*Metuerem, ne ibi defregiſſet crura, aut ceruices ſibi.*
*Tum ne vxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,*
*Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut petum, aut broncum filium.*
Pa. *Huic homini dignum eſt diuitias eſſe, & diu vitam dari,*
*Qui & rem ſeruat, & qui bene habet, ſuiſque amicis vult bene.*
Pl. *O lepidum caput, ita me dij deæque ament, æquum fuit*
*Deos parauiſſe, vno exemplo ne omnes vitam viuerent,*
*Sicut merci pretium ſtatui pro virtute vt veneat.*
*Quæ improba'ſt pro mercis vitio, dominum pretio pauperat*
*Itidem diuos diſpertiſſe vitam humanam æquum fuit.*
*Qui lepide ingenuatus eſſet vitam longinquam darent:*
*Qui improbi eſſent & ſceleſti, iis adimerent animam cito.*
*Si hoc parauiſſent, homines eſſent minus multi mali,*
*Et minus audacter ſceleſta facerent facta. & poſtea*
*Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.*
Pe. *Qui deorum conſilia culpet, ſtultus, inſcitúſque ſit,*
*Quique eos vituperet. nunc iam iſtis rebus deſiſti decet.*
*Nunc volo obſonare, bene vt hoſpes te virtute ex tua*
*Meæ domi accipiam, benigne, lepide, & lepidis victibus.*
Pl. *Nihil me pœnitet iam quanto ſumtui fuerim tibi.*
*Nam hoſpes nullus iam in amici hoſpitium diuorti poteſt,*
*Quin vbi triduum continuum fuerit, iam odioſus fiet.*
*Verùm vbi dies decem continuos immorabitur,*
*Tametſi dominus non inuitus patitur, ſerui murmurant:*
Pe. *Seruienteis ſeruitutem ego ſeruos introduxi mihi*
*Hoſpes. non qui mihi imperarent, quibus ego eſſem obnoxius.*
*Si illis ægre'ſt, mihi quod volupe eſt, meo remigio rem gero*
*Tamen: id quod odioſum eſt, faciundum eſt cum malo atque ingratiis.*
*Nunc quod occepi, obſonatum pergam.* Pl. *ſi certum eſt tibi,*
*Commodulùm obſona, ne magno ſumtu, mihi quiduis ſat eſt.*
Pe. *Quin tu iſtanc orationem hinc veterem atque antiquam amoues?*
*Nam proletario ſermone nunc quidem hoſpes vtere.*
*Nam ij ſolent, quando accubuere, vbi cœna appoſita eſt, dicere:*
*Quid opus fuit hoc, hoſpes, ſumtu tanto noſtra gratia?*
*Inſaniuiſti hercle: nam idem hoc hominibus ſat erat decem.*
*Quod eorum cauſa obſonatum eſt, culpant & comedunt tamen.*
Pa. *Fit pol illud ad illud exemplum, vt docte & perſpecte ſapit?*
Pe. *Sed ijdem homines nunquam dicunt, quanquam appoſitum eſt ampliter,*
*Iube illud denuò tolli. hanc patinam remoue, pernam nihil moror.*
*Aufer illam offam penitam, probus hic conger frigidus,*
*Remoue, abi, aufer: neminem eorum hæc aſſeuerare audias.*
*Sed percellunt ſe, & procumbunt, dimidiati dum appetunt.*
Pa. *Bonus hercle vt malos deſcripſit mores?* Pe. *haud centeſimam*

Partem dixi, atque, otium nunc ſi ſit, poßim expromere.

Pa. Igitur id quod agitur huic primùm prauorti decet.
Nunc huc animum aduertite ambo, mihi opus eſt opera tua,
Periplectomene: nam ego inueni lepidam ſycophantiam,
Qui admutiletur miles vſque cæſariatus, atque vti
Huic amanti ab Philocomaſio hanc efficiamus copiam.
Vt hic eam abducat, abeatque. Pe. dari iſtanc rationem volo.

Pa. At ego mihi annulum dari iſtum tuum volo Pe. quam ad rem vſui eſt?

Pa. Quando annulum habeo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.

Pe. Vtere, accipe. Pa. accipe à me rurſum rationem doli,
Quam inſtitui. Pl. perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

Pa. Herus meus ita magnus mœchus mulierum eſt, vt neminem
Fuiſſe æquè, neque futurum credam. Pl. credo ego iſtuc idem.

Pa. Itaque Alexandri præſtare prædicat formam ſuam,
Itaque omneis ſe vltrò ſectari in Epheſo memorat mulieres.

Pe. Ædepol, quin te iſto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita eſſe, vt dicis, teneo pulcrè. proin' Palæſtrio
Quàm potes, tam verba confer maxumè ad compendium.

Pa. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,
Quoi fallaciarum mens, corpúſque ſit plenum & doli?

Pe. Ingenuámne an libertinam? Pa. æqui iſtuc facio, dummodo
Eam des quæ ſit quæſtuoſa, quæ alat corpus corpore,
Cuique ſapiat pectus: nam cor non poteſt, quod nulla habet.

Pe. Lautam vis, an quæ nondum ſit lauta? Pa. ſiccam, ſuccidam,
Quàm lepidißimam potes, quámque adoleſcentem maxumè.

Pe. Habeo eccillam meam clientam, meretricem aduleſcentulam.
Sed quid ea vſus eſt? Pa. vt ad te eam iam deducas domum,
Vtique eam huc ornatam adducas matronarum modo,
Capite comto: crineis, vittáſque habeat: aßimulétque ſe
Tuam eſſe vxorem. ita præcipiendum eſt. Pl erro quam inſiſtas viam.

Pa. At ſcietis. ſed ecqua ancilla'ſt illi Pe. eſt primaria.

Pa. Ea quoque opus eſt. ita præcipito mulieri, atque ancillulæ,
Vt ſimulet ſe tuam eſſe vxorem, & deperire hunc militem,
Quaſique hoc annulum animo ſuæ ancillæ dederit, ea porrò mihi,
Militi vt darem, quaſique ego rei ſim interpres. Pe. audio.
Ne me ſurdum verbera. Pa. tu ſi audis, ego rectè militi
Dabo. à tua mihi vxore dicam delatum, & datum.
Vt ſe deamet, conciliem: ille eiuſmodi eſt, cupiet miſer.
Qui niſi adulterio, ſtudioſus rei nullæ aliæ eſt, improbus.

Pe. Non potuit reperire, ſi ipſi ſoli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hanc rem, quàm ego dabo. habe animum bonum.

Pa Ergo accurato & properato opus eſt. nunc tu auſculta Pleuſides.

Pl. Tibi ſum obediens hoc facto. Pa. miles domum vbi aduenerit,
Memineris ne Philocomaſium nomines. Pl. quam nominem?

Pa. Dicam. Pl. nempe eandem, quæ dudum conſtituta eſt. Pa. pax, abi.

Pl. Meminero. quid meminiſſe id refert hanc ad rem tamen?

Pa. Ego enim dicam tum quando vſus poſcet. interea tace.
Vt nunc etiam hic agit, actutum parteis defendas tuas.

PL. *Ego eo intrò igitur:* PA. *& præcepta ſobriè vt cures, face.*

COMITE TE INTRA LIMEN ETIAM VOS, &c.] Periplectomenes conſiderati, & cauti hominis fungens officio, priùs quàm domi inter ſe ea de re, qua de re agetur, conſulient, iubet Pleuſidem, & ceteros, ſeſe intra limen domus cōtinere, dum proſpicit, ne quo loco inſidiæ ſint conſilio, id eſt, conuentui, & cœtui, collocatæ, neu qui arbitri, qui ſuos ſermones aucupari, atque excipere, ſuáque conſilia præripere queant. O Pleuſides, inquit, ſubintellige, & vos Palæſtrio, & Philocomaſium, cohibete etiam nunc vos intra limen &c. CONSILIO] id eſt, conuentui, cœtui, nobis, qui conuénimus, ſeu conuenturi ſumus, de re propoſitâ conſulturi. Sed videtur legendum, *conſilio*, per, ſ. conſilio, inquit, quod habere volumus. VNDE INIMICVS NE QVIS NOSTRIS SP. CAP. CONS.] allegoria eſt à re militari ducta. opus eſt, nobis, inquit, tuto loco, vnde nullus inimicus conſilia noſtra præcipere, & conſiliis noſtris ſurreptis, aut præceptis, victoriam nobis de manibus extorquere, noſtráſq; copias diſturbare, ac profligare poſſit. VNDE ENIM NE QVIS NOSTRA SP. CAP. AVR.] ex quo loco nullus inimicus nobis ſpolia detrahat, ſermones noſtros aucupādo, & exaudiendo. NAM BENE CONS. INCON. SI INIM. SIT VS.] quod euenit, cū conſilia noſtra inimicis noſtris pateſiunt, nam tum, quæ nos in eos machinabamur, illi in nos incautos, ac ſecuros cōuertunt. Cuius rei exempla innumerabilia exſtant apud hiſtoricos. Hanc porrò ſententiam multis verbis explicat, amplificat, atque expolit Plautus. AVT CATALOGO LOQ.] id eſt, aut cum ordine & modo, & diſpoſitione, ac deſcriptione certa loquendi videtur eſſe, ducta tralatio à re militari. Catalogus enim interdum ordinem, & deſcriptum militum numerum ſignificat. Per catalogum loquēdi igitur, ordinem quendam, & diſpoſitionem, & quaſi inſtructionem, ac collocationem verborum conſideratam, & rationi conſentaneam videtur Plautus ſignificare. Nonnulli legunt Græcè, aut κατὰ λόγον duabus vocibus, id eſt, ſecundum rationem vt non ſubintelligatur, aut non repetatur ἀπὸ κοινοῦ pronocabulum *cum*, quos non ſequor: & antiquam ſcripturam, à qua non diſcrepat vulgata, tueor: eamque ſic explicandam, vt ſuprà expoſui, arbitror. nam & καταλέγειν apud Græcos ſignificat καταστρατεύω, ordino, cōſcribo, deligo, centurio. LECTVM ID EST] quidam legi volunt, *tectum id eſt*: vt ſit à verbo, *tego*, participium, hac ſententia, niſi id conſilium celatum eſt cura, & catalogo loquendi, &c. mihi conuenienter dici videtur, cum cura conſilium aliquod tegere, aut celare, ſed cum ordine, & modo loquendi conſilium tegere, abſurdum dictu eſt. Quare nihil mutandum cenſeo. Verumtamen iudicet lector eruditus. NOSTRO CONSILIO VENATOR ADSIT, &c.] noſtrum conſilium auribus captet: noſtrum conſiliū auribus excipere, ac ſubripere ſtudeat, allegoria à venatoribus, ſeu à venatione. CVM AVRITIS PLAGIS] id eſt, auribus plagæ, ſunt retis, quibus capta implicantur. M. Tull. lib. 3 Offic. *ſúntne igitur inſidiæ tendere plagas, etiam ſi excitaturus non ſis?* Virgil. libro 4. Æneid *Retia rara, plagæ* Horat. epiſt. 6. lib. 1. *Gargilius, qui mane plagas, venabula, ſeruos Differtum tranſire forum, populúmque iubebat.* SVBTILIS HINC PROSP.] ſignificat locum eſſe ab hominibus, qui ſua conſilia excipere poſſint, purum, ac vacuum quoad lōgiſſimè oculorum aciem contendere queat. Sic Horat. dixit puram plateam, in qua nulli ſunt, qui poëtam meditantem obturbent. epiſt. 2. lib. 2 epiſt. *Interualla vides humanè commoda. Verùm, Puræ ſunt plateæ, nihil vt meditantibus obſtet.* FACILE EST IMPERIVM IN BONIS] facile eſt imperare bonis, quia ſibi ab iis, qui ius habent imperandi, imperari æquo animo ferunt. VTIBILE] conducibile, vtile. QVIS HOMO SIT MAGIS VSQVAM, QVI TV, LOQVI LEP. &c.] ſic legendum, non vt edidit Camerarius, *quàm tu es, loqui te lepidè*, &c. neque vt habent vulg. *Quis homo ſit magis meus*, &c. planè mendosè. NEQVE TE DECORA, NEQVE TVIS VIRTVTIBVS] neque te digna neque tuis, &c. *te decora* dixit, per hypallagen, pro, te digna, cum dictum oportuerit, *tibi decora*. EX OPIBVS SVMMIS] opibus ſummis, ſumma cōtentione. OBIICERE] afferre, offerre. QVOD FAXIS] quod feceris, quod facias. PVDET] nam qui ſeriò amat, eum nullius rei pudet. VMBRA ES AMANTVM] ſimulacrum es amantum: non es ad viuum expreſſus amans. videtur tranſlatio eſſe à pictura. M. Tull. Academ. quæſt. lib. 4. *Quàm multa vident pictores in vmbris, & in eminentia, quæ nos non videmus?* Idē in Offic. 3. *Sed nos veri iuris, germanæque iuſtitiæ ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus, vmbra, & imaginibus vtimur.* Licet etiam dicere, ab ea quam propriè vmbram dicimus, dico à priuatione luminis tranſlationem eſſe ductam. M. Tull. lib. 7. epiſt. ad Attic. *O hominem amantem, & miſerum, qui ne vmbram quidem τοῦ καλοῦ vnquam viderit!* HANCINE AETATEM EXERCERE ME, &c.] æquumne eſt, ſeu verúmne eſt, me exercere, hoc eſt, fatigare, iſtam ætatem, hoc eſt, te, qui iſta ætate es, mei amoris cauſa? ITANE TIBI VIDEOR OPP. ACHER.] itane tibi videor tibi valdè decrepitus ſenex, & ad moriendum vicinus, &c. ſic infrà in Mercat. *Quid tibi ætatis videor? Acheronticus, ſenex, vietus, decrepitus.* TAM CAPVLARIS] tam capulo dignus, ſeu tam capulo debitus. ſuprà in Aſin. *Perij miſera, vt oſculatur carnifex capulo decus?* PERNIX SVM M.] manus habeo ad quiduis faciendum expeditas. PEDIBVS MOBILIS] *mobilis huic*, pedibus celer, pedū celeritate valens. INEST IN HOC AMVSSITATA SVA, &c.] ineſt in hoc ingenio, vel in hoc viro ἀκριβὴς perfecta, & ad perpendiculum exacta indoles natura, ſeu naturalis amuſſitata, id eſt, ad amuſſim facta, vt vult Feſtus: examinata, vt Nonius: qui hūc verſum profert in, *examuſſim*, & in, *indoles*, docetq. amuſſim, eſſe regulā fabrorū: quam architecti, cùm opus probant, rubrica illinunt. iam quòd apud Feſtū, & Nonium expreſſum eſt, emuſſitata: vel lapſi ſunt Feſtus, & Nonius, vel erratum eſt ſcriptorum librariorum. SVA SIMP.] ſua propria quomodo alibi explicauimus. Sic Terent. Adel. *ſuo ſibi hunc iugulo gladio.* Plaut. Amphitr. *Atque hunc telo ſuo ſibi malitia à foribus pellere*, ad quem locum de hoc genere loquendi plura. INGENVA] naturalis, natura, à natura inſita. Lucret. lib. 1. *Vnde mare ingenui fontes, externáque longè Flumina ſuppeditant?* NAM BENIGNITAS QVIDEM HVIVS, OPP.] id eſt, nam liberalitas quidem Periplectomenis, talis prorſus eſt, qualis eſt homini adoleſcentuli liberalitas. CVM PERICVLVM FACIES] experieris. QVOM APVD TE EXEMPL. EXP. H. NE Q. F.] id eſt, cùm aliquis domi habet experiundi facultatem, foris quærere non debet, vt ego, qui tuā erga me liberalitatem & comitatem experior. Hic perſonæ erant perturbatæ, & confuſæ: quas in ſuum ordinem reſtitui. ſecunda perſona poſita eſt, pro tertia infinita, qua de re alibi. AT EGO AMORIS ALIQVANTVM HAB. HVMORISQ.] *amoris, humoriſque*, paronomaſia: ſignificat, ſe nō prorſus ab amore abhorrere, neque eſſe aridum, & exſuccum, & exſanguem.

VEL CAVILLATOR FACET.]cauillator, qui cauilla iaculatur, à cauillando M. Tull. lib. 1. ad Atticum, *Conſul autem ipſe, paruo animo & prauo: tantum cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur*, &c. Idem lib. 2. *Itaque iam familiariter cum ipſo etiam cauillor ac iocor.* Plautus in Trucul. *Dicax ſum factus: iam ſum cauillator probus.* CONVIVA COMMODVS] conuiua ad aliorum mores, & ingenium ſeſe accommodans, ſeu aliorum moribus obſequens, & obſecundans. OBLOCVTOR] aduerſator in ſermone. ET MEAE ORATIONIS IVSTAM P. P.] & memini iuſtam meæ orationis partem perſequi; non aliis ſuam partem præripio. ET MEAM PART. ITIDEM TACERE, &c.] Sic M. Tull. Offic. 1. in extr. *Sit igitur ſermo, in quo Socratici maxime excellũt, lenis, minimeque pertinax, inſit in eo lepos: nec verò, tanquam in poſſeſſionem ſuam venerit, excludat alios: ſed cum reliquis in rebus, tum in ſermone communi, vicisſitudinem non iniquam putet.* Quam iuſtam partem appellat hic Plautus. Græci ὁμοῦ μέρος dicunt. MINIME SPVTATOR, SCREATOR SVM, &c.] ô fortunatum ſenem, qui deſtillationibus non laboret: cui generi morbi maximè ſunt expoſiti ſenes. Deſtillationum autem appellatione, intelligi volo, grauedinem, & pituitam, quam Græci κόρυζαν vocant, & ſimilia. de quibus Cornelius Celſus lib. 1. cap. 5. & lib. 4. cap. 2. Huc pertinet illud Varronis de liberis educ. *Eam ſunt conſecuti corporis ſiccitatem, vt neque ſpuerent, neque emungerentur.* Tale quiddam tradidit Xenophon de Perſis primo libro Κύρου παιδείας. SCREATOR SVM] ſcreare, eſt pituitã, quæ in fauces defluxit, cum valido ſonitu, extractã mittere. ſputare verò, ſeu ſpuere, eſt ſaliuam in os delapſam ſine ſonitu, aut certè exili labrorum ſono emittere. repetẽda autem negatio, *minimè* ad vocem, *ſcreator* ἀπὸ κοινοῦ. MINVS ME. MVCCIDVS] muccidus cui muccus è naribus fluit. ſuprà in Epid. *Qui me emunxiſti muccidum, minumi preti*, & in Moſtell. *probè Me emunxti*, TR. *Vide ſis, ſatin' rectè nunc mucci fluunt?* SIC EPHESI SVM NATVS, NON IN APVL. &c.] quamuis non omnia ſint in patria, eſt tamen aliquid. Ex quo illud Themiſtoclis in Seriphium quendam *neque ſi Seriphius eſſem nobilis: neque ſi tu Athenienſis, clarus vnquam fuiſſes.* Et Plato moribundus, atque animã agens, gratias agebat naturæ, quod Græcus natus eſſet non barbarus, Athenienſis, non Thebanus. Item Apuli mendaces, infidi & fallaces habiti ſunt. Vmbri verò parci vel Catullo teſte. Sic enim ille, ad Egnatium, *aut parcus Vmber, aut obeſus Etruſcus.* vbi tamẽ Turneb. egit, *Aut pinguis Vmber.* Scaliger verò, *aut porcus Vmber.* EDVCTVM IN NVTRIC. VEN.] educatũ à venere ſeu apud Venerem. NEQVE VNQVAM ALIENVM SCORT. SVBAG IN C.] quod reprehendit Chremes in Clitiphone filio apud Terent. in Heautont. *vin' tu negote modò manum in ſinum huic meretrici inſerere?* ſequitur paucis poſt verſib. *Nã iſthæc quidem contumelia eſt, Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam ſubagitare.* Eſt autem ſubagitare, aliquantò licentius, & proteruius, & nequius attrectare. infrà in extr. fab. *Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem impudens?* ſuprà in Captiui. in extr. *Neque in ſubagitatiõnes ſunt, neque vlla amatio.* PVLPAMENTVM] ſuprà in Curcul. *velliſne oliuas, an pulpamentum, an capparim?* NEQVE PRAEVORTO POCVLVM] neque ante vorto poculum: neque præcipio poculum, hoc eſt, neque propero bibere antequàm mihi miniſtretur, vel neque poculum, quod alteri miniſtratum eſt, præcipio ſeu ante cupio, ſeu præcupio. DISSIDIVM] malim legi *diſcidium*, per e, ante i. in ſecunda ſyllaba: à verbo diſcindo: vt *exſcindium*, ab exſcindo, de quo pluribus verbis explicauimus in Cõmentariis Lucret. & primi in eo auctore hoc verbũ, pro quo legebatur *diſſidium*, reſtituimus: item fecimus apud M. Tull. aliquot locis. ſignificat autem diſcidium, χωρισμὸν, diſtractionem, ſeparationem. SERMONEM SEQVERE O.] taceo. finem loquendi facio. CEDO TREIS MIHI HOMINES ORICHALCO CONTRA CVM ISTIS M.] id eſt, da mihi treis homines iſtis moribus præditos, ſeu ita bene moratos & ego tibi orichalcum dabo. vel ſic, auſim tecum orichalco depoſito certare, te treis homines tam lepidos, tam venuſtos, &c. non reperturum. De aurichalco ſeu orichalco, ſuprà pluribus verbis ſcripſimus in Curcul. ibi, *Cedò mihi orichalco cõtra, cum ego ſemſeruiam?* ILLVC AETATIS QVI SIT.] illa ætate qui ſit. TVTE ME VT FATEARE, FACIAM ESSE ADOL. M.] ordo eſt, faciam, vt tute fateare me eſſe adoleſcentem moribus. ſũt enim ferè ſenes triſtes, moroſi, iracundi, difficiles, amari, &c. ſed hæc ſunt magna ex parte hominum vitia, non ætatis. Reperiuntur enim ſenes, comes, hilari, cõmodi, faceti, ſuaues, & iucundi. Qua de re M. Tull. in Catone. ITA APVD OMNEIS COMPAR. TIBI RES B. F. FR.] ordo & ſententia eſt, ita apud omneis res, id eſt, in omnibus rebus, comparebo tibi benefactis freq. hoc eſt, præbebo, atque oſtendam me tibi. LENIOREM DICES, QVAM M. EST M.] hyperbole. tranquilliorem dices mari, quod à ventis non concitatur. Sic ferè in Stich. *tranquillus magis, quàm mare eſt, quo ambo eſtis vecti.* Virgil. in Alex. *Nuper me in litore vidi, Cum placidum ventis ſtaret mare.* Vt mare autem ventis non ſpirantibus, æquum, & tranquillum, & mutum eſt: ita ventis coortis, inæquale, iratum, & ſonorum eſt. hinc murmur magis. Non diſſimile admodum eſt illud in Pœn. *Ita hanc canem faciam tibi ego oleo tranquilliorem.* LIQVIDIVSCVLVSQVE EGO, QVAM VENTVS EST F.] & ero paullominus liquidus, ſeu aliquando liquidior, hoc eſt ſerenior, quàm ventus Fauonius. qui eſt, vt & Boreas, αἰθρηγενέτης. hoc eſt, ætheræ, ſeu ſerenitatis genitor atque effector. HINC INDIDEM] ex eodem me. OBSONATOREM OPT.] obſoniorum emptorem opt. TVM AD SALT. NON CINAEDVS M. APT. EST &c.] cinædi, molli, & flexibili ſunt corpore, ita ad ſaltandum aptiſſimi. quia cinædius ſæpe pro ſaltatore vſurpatur, maximè apud veteres, teſte Nonio, qui hunc locum profert in voce *cinædus*, & illũ in Aulul. *ita fuſtibus ſum mollior miſer, magis, quàm vllus cinædus.* Sic & Scipio Afric. in Orat. contra legem iudiciariam Tib. Gracchi, apud Macrob. lib. Saturn. 3. ca. 14. *Eunt, inquam, in ludum ſaltatorum inter cinædos, virgines, puerique ingenui.* AD ILLAS ARTES] id eſt, præter illas arteis. vel cum illis artibus ... τέχναις. OPTASSIS] optaueris. AT TIBI TANTO SVMPTVI, &c.] verba ſunt etiam hæc Pleuſidis, ſermonem ad Periplectomenẽ à Palæſtrione conuertentis. At tibi Periplectomenes, inquit Pleuſides, quod tanto ſumtui ſim, mihi moleſtum eſt. MORVS ES] ſtultus es. *morus*, vox Græca, quæ & alibi vſitur, non ſemel. μωρός. NAM IN MALA VXORE, ATQ. INIM.] præclara ſententia. Et attende, malam vxorem, & inimicum, in eodem gradu collocari, eodemq. loco haberi: neque id iniuria. nam ſi eum inimicum noſtrum eſſe ducimus, qui nobis aduerſatur, & obeſt, qui nos oppugnat, inſequitur, & vexat, vbicunque, & quocũq. modo poteſt: quid aliud facit vxor mala, quæ, vt inquit Heſiodus, virum, quamuis fortem & ſtrenuum, vrit ſine face, & ad ad ſenectutem prematuram, præcipitem impellit? Verba Heſiodi adſcribam, Ἥ τ' ἄνδρα, καί περ ἐόντα ... γήραϊ δῶκεν.

ληίζετ' ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολοχῆς, ἥτ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα Εὕει ἄτερ δαλοῦ καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν. Neque verò quiſquam exiſtimet, aut ſuſpicetur ex his verbis me talem vxorem eſſe nactum. Nam, dei immortalis virtute dicam, contigit mihi vxor temperans, modeſta, morigera, ſedula, denique & fida, communium liberorum ac rei familiaris cuſtos. Quòd ſi aliter eſſet, non me fugeret Varronis præceptum, qui ſcripſit quodam loco, vt refert A. Gellius lib. 1. cap. 17. vitium vxoris, aut ferendum eſſe aut tollendum. qui tollit vxorem commodiorem præſtat: qui fert, ſe meliorem reddit. SI QVID SVMAS] ſi quid inſumas. ET QVOD IN DIVINIS REB. SVMAS, &c. & quem ſumtum in res diuinas facias, is ſumtus ſapienti quæſtus eſt. Hic verſus ad pietatem & rerum diuinarum cultum pertinet. DEVM VIRTVTE TRANSEVNTEM HOSP. ACC &c.] id eſt, deorum beneficio & benignitate, non mea virtute, &c. Sic loquebantur veteres, cum ſuam virtutem extenuare, & ſua omnia minora facere, diis autem omnia accepta referre, & deorum erga ſe beneficentiam amplificare vellent, ne res ſecundas & bene geſtas ſibi tribuendo, in deos ingrati eſſe viderentur, ſibique iratos redderent. Sic ſupra in Capt. *Ergo virtute Deûm & maiorum noſtrûm, diues ſum ſatis.* Conſule indicem. Hoc igitur dicit, deorum beneficio, non mea ipſius vi tute, prætereuntem aliquem hominem à me hoſpitio recipi, apud me comitas eſt: hoc eſt, meo iudicio comitas eſt: vel exiſtimo eſſe in comitatis laude ponendum. exiſtimo me tranſeuntem ſeu prætereuntem hominem accipiendo, comitatis laudem aſſecuturum. Profert hunc verſum Nonius in nomine *virtus* & *virtute*, interpretatur hic *auxilio*. non malè. ES, BIBE] es, imperatiui modi, à verbo edo, es, eſt. ANIMO OBSEQVERE M.] animo tuo morem gere mecum, hoc eſt, indulge Genio. & libidinem tuam exple domi meæ. χαρίζου τῇ ψυχῇ. LIBERAE SVNT AEDES] meæ. LIBER SVM. EGO ME VTI VOLO LIBERE] ſic legendum, & ita ferè habent noſtri codices veteres, non longè admodum à ſcriptura vulgata diſcrepantes: mirórque Camerarium ſic edidiſſe, *Liberæ ſunt, liber ſum autem egomet. volo liberè.* planè mendosè. Sententia porro eius ſcripturæ quam ſecuti ſumus facilis ac plana eſt: *liber ſum ego me vti volo liberè*: hoc eſt, ego me tractare volo liberè: ſeu ego volo vitam liberam colere, vti aliquæ, & vti ſeipſo, peræque dicunt Latini. Horat. epiſt. 12. lib 1. *Vtere Pompeio Groſpho: & ſi quid petet, vltro Defer.* Idem epiſt. 17. lib eiuſdem. *Si pranderet olus patienter regibus vti, Nollet Ariſtippus.* Plaut. in Capt. *Dicam, vt ſibi penum aliumerat, ſiquidem ſeſe vti volet.* DEVM VIRTVTE DICAM] deorum beneficio, non mea virtute. Sic ſolebant loqui veteres, vt dixi, ne deos offenderent, ſi ſuæ virtuti res ſecundas ſibi adſcriberent. OBLATRATRICEM] oblocutricem, quæ mihi canis inſtar oblatraret, & obloqueretur, quod malæ vxores ſolent. SI EA QVIDEM DEDVCTA'ST VSQVAM GENTIVM] ſi quis vnquam bonam vxorem duxit domum &c. ſignificat nunquam cuiquam bonam vxorem contigiſſe, aut certè dubitare ſe an aliquando contigerit. QVAE MIHI NVNQVAM HOC DICAT &c.] quæ mihi nunquam conſulat, ſed ſibi tantum deſcribit hic malam vxorem. nam bona vxor, virum amat ex animo, ei conſulit potiùs quam ſibi, eum procurat, de eo ſollicita eſt: cauet ei ne in morbum incidat, &c. MALACVM] molle: vox Græca eſt, qua & alibi vtitur: idque non ſemel. PRIVS QVAM GALLI CANTENT] ante lucem. Horat. Sat. 1. libr. 1. *Sub galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat*, gallum ἀλέκτορα, & ἀλεκτρυόνα nominant Græci, quòd è ſomno excitet, & è lecto ſurgere faciat. itaque hoc eum epitheto deſcribunt, ὀρθοβόαν, quod manè vociferetur. Democritus (vt refert M. Tull. lib. 2. de diuin.) *optimis verſibus cauſam explicat, cur ante lucem galli canant. depulſo enim de pectore, & in omne corpus dedito & modificato cibo, cantus edere quiete ſatiatos*, &c. Legendus Lucianus in gallo. DICAT] & dicat. KALENDIS] Martiis. Horat. oda 8. libr. 3. *Martiis cælebs quid agam Kalendis, Quid velint flores, & acerra thuris Plena miraris*, &c. MEAM QVOD MATREM IVVERIT] meæ quod matri profuturum ſit, vel meæ quod matri voluptati futurum ſit. DA QVI FARCIAT, CONDIATQVE] da fartorem, da coquum. Sic autem legendum, non, vt vulgo, *faciat*. QVINQVATRIB.] diebus feſtis Mineruæ qui agebantur menſe Martio. Horat. epiſt. 2. libr. 2. ſub extr. *At potius puer vt feſtis Quinquatribus olim. Exiguo gratóque fruaris tempore raptim.* PRAECANTATRICI] Sic legendum. hoc primum. nam & ſic habent noſtri libri veteres, & vt ſic legatur, verſus poſtulat. *Præcatrici*, vero, quo modo edidit Camerarius ferri non poteſt, *præcantrici* verſus reſpuit, præcantatricem appellat mulierem, quæ carminibus & cantionibus profitetur ſe mala ab aliquo ſeu ab aliqua auertere, atque amoliri poſſe. CONIECTRICI] quæ ſomnia interpretatur. M. Tull libr. 2. de diuin. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans eſſetne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam, ad coniectorem retulit.* FLAGITIVM EST] turpe facinus eſt, inquit mulier, ſunt enim hæc omnia mulieris ſeu vxoris verba, κατὰ μίμησιν à viro expreſſa, ſi nihil mutetur. QVO SVPERCILIO SPECIT?] quo ſupercilio adſpicit? à *ſpecio*, verbum ſimplex, quo vtebantur veteres: cuius compoſita, adſpicio, conſpicio, reſpicio, &c. Ab eo verbale, *ſpectio*. quod, vt docet Feſtus, ponitur in auguralibus pro adſpectione, & ſpectu, dixit Pacuuius, pro adſpectu, vt idem Feſtus refert, *amplius rubicundo colore, & ſpectu proteruo ferox.* TVM PATRICAM CLEMENTER NON POTEST, INQVIT, QVIN M.] tum non poteſt fieri (inquit vxor improba) quin patricam, hoc eſt patriciam clementer munerem: hoc eſt, aliquo munere donem. Nonnulli putant legi poſſe *patritam*: in his Turnebus, hoc eſt, inquit ille, ancillam paternam, ſeu patriam. Sic autem dictum, *patritam*, vt *auitam*. Sed verſus hanc lectionem reſpuit: etiam ſi quis legat, vt edidit Camerarius, *ſed patricam clementer non poteſt, hinc quin munerem.* nam ſecunda ſyllaba vocis patritam, longa eſt. Quare ſi ita legemus. *Sed patritam clementer non poteſt*, &c. erit iambus in quinta ſede contra rationem & legem carminis. Legat ſi volet lector Adr. Tur. Aduerſ. lib. 7. c. 6. Quod autem ad reliquam verſus partem attinet, ſecutus ſum libros noſtros veteres, à vulg. non admodum diſcrepantes. cuius ſcripturæ ſententia optima & planiſſima eſt. QVIA NIHIL ABSTVLERIT] quia nihil à me acceperit GERARIA] ancilla quæ gerit pueros. ſic autem legendum eſſe princeps vidit Adr. Tur. libro & capite ſuprà commemoratis. nam libri vulgati habent partim *cellaria*, partim *cerariæ*. NON MISSVRV'S QVIDQVAM] non miſſurus es quidquam, &c. VERNAS ALIT?] *verna*, inquit Feſtus. *appellatur ex ancillis ciuium Rom. vere natis: quod tempus anni maximè naturale fœtura eſt.* ME VXORE PROHIBENT] me ab vxore ducenda deterrent. Sic ſæpe loquuntur boni ſcriptores. Cæſar lib. 4. de bello Gall. *Cum iis non impetrauiſſent, petebant vti ad eos equites qui agmen anteceſſiſſent, præmitteret, eóſque pugna prohiberet.* M. Tull. pro Ligario *ius* … *cerneris ad pedes, ſupplicium voce prohibebis?* Virg. lib. 1. Æneid. *hoſpitio*

*prohibemur arena.* Titus Liuius libro ſeptimo Annal. *& prohibendo populationibus, quos rapto viuere neceſſitas cogebat, ſatis domari credebat hoſtem.* piget alia ex aliis exempla referre. MIHI QVAE HVIVS SIMILEIS SERMONES SER.] quæ vxor mihi ſermones huius, quam deſcripſi ſimileis ſerat, id eſt fundat, & quaſi ſerendo ſpargat. Sic ſæpe Titus Liuius loquitur, ſerere colloquia, ſermones, fabulam, mentionem. libro tertio Annalium, *Amotis inde ſeditionis auctoribus patres circumire plebem, inſerentéſque ſe in circulos, ſermones tempori aptos ſerere.* Idem libro ſeptimo, *Liuius poſt aliquot annos, qui ab ſatyris auſus eſt primus argumento fabulam ſerere* &c. Idem libro 28. *Ac primo ſermones occulti tantùm ſerebantur.* & Virgilius libro duodecimo Æneidos, *Rumoréſque ſerit varios, ac talia fatur.* Plautus in Curculione. *Quod quidem mihi polluctus virgis ſeruus ſermonem ſerat,* &c. Iam quòd *ferat*, edidi, non vt vulgò, *ferant*, rationem ſecutus ſum. Nam & de vna vxore locutus eſt, & iure ciuili ſinguli ſingulas vno tempore ducunt vxores domum. DII TIBI SVNT PROPITII, HERCLE] deos habes tibi propitios, fortunatus es. contrà dicimus, alicui deos eſſe iratos, cùm ſignificamus eum eſſe miſerum atque infelicem. IN GENERE] repete ἀπὸ κοινοῦ, maximo, aut ſubintellig. aliquid aliud ſimile, bono, claro, &c. LIBEROS HOMINEM EDVCARE, GENERI MONVM. &c.] hominem educare liberos qui genus ſuum, & ſe, quoad eius fieri poteſt, immortale reddant, qui neque generis, neq. ſui ipſius memoriam ſinant interire. nam libri vt liberi, vt libri ſtatuæ, ſepulcra, monumenta ſunt parentum eorum qui ſcripſerunt, eorum, quibus ſtatuæ poſitæ ſunt, & quorum imaginem referunt mortuorum. INTER PARTIANT] i inter ſe partiant. ſic autem legendum, non *inter eos partiant* non vt habent o. libr. imp. *inter eos partiant.* quæ ſcript. nullo modo ferri poteſt. ECQVID VELIM] nunquid velim. AN SOMNVM COEP.] an dormierim SACRIFICANT? DANT INDE PARTEM MIHI M. &c.] hoc eſt, ſi ſacrificant, dant mihi ex victima immolata partem maiorem quàm ſibi. Victimæ immolatæ partem diis donabant: partim ſibi reſeruabant, & in conuiuio comedebant: ad quod adhibebantur coniunctiſſimi & cariſſimi. Itaque apud Theophraſtum in libello, qui inſcribitur ἠθικοὶ χαρακτῆρες, capite περὶ ἀκαιρίας, in iis qui intempeſtiue veniunt, & idcirco moleſti ſunt, numeratur is qui non vocatus interuenit ſacrificantibus, & ſumtum facientibus extorum partem petiturus. verba Theophraſti ſunt hæc, *καὶ θύοντας, καὶ ἀναλίσκοντας ἥκειν τομὸν ἀπαιτήσων*, ſubintellige, *ἐστὶν ἀκαιρίας.* Idem eodem libro capite *περὶ ἀναισχυντίας*, ſcribit hoc quoque impudentis eſſe, poſteaquàm diis ſacrificarit, ipſum apud alterum cenare, carnes autem omneis in penum condere, ſale conſperſas, verba Græca hæc ſunt. *Εἶτα θύσας τοῖς θεοῖς, αὐτὸς μὲν δειπνεῖν παρ' ἑτέρῳ, τὰ δὲ ἀποτίθεναι ἁλσὶ ἐπιπάξας.* Ex quibus verbis intelligere licet, hunc morem fuiſſe apud Romanos peræquè, atque apud Græcos, vt qui diis ſacrificaſſent, nihil ſibi in poſterum reſeruarent, ſed partem diis darent, partem amicis veſcendam apponerent. neque hoc vſitatum & ſolemne fuiſſe in ſacrificiis luſtralibus tantum, vt putat Turnebus, ſed in omnibus. ABDVCVNT AD EXTA] abducunt me domo ad exta. quidam legi volunt. *adducunt*, &c. ego nihil muto. ad exta ſacrificiorum quæ luſtraria appellabant, vt vult Turnebus. Virgilius libro octauo Æneidos. *Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.* Eorum autem partem diis dabant, vt diximus, partem comedebant: atque ad hoc conuiuium coniunctiſſimum quenque adhibebant ac vocabant. legendus Turnebus hac de re libr. Aduerſariorum ſeptimo, capite ſexto in quibus non prorſus ei aſſentior, vt dixi. AD SE] domum ſuam. ILLI INTER SE CERTANT DONIS] id eſt, vt infrà non longè interpretatur ipſe, certatim dona mittunt. & munera. vel in hoc verſu autem fit hiatus in principio, vt *illi inter*, faciunt duos ſpondeos: aut legendum, *illi inter ſe certant donis: at ego mecum muſſito*, &c. alioqui verſus claudicabit. & infrà proximo verſu legendum, *dona certatim mittunt & munera.* EGO MECVM MVSSITO, BONA M. INHIANT] ego mecum tacitè loquor, & dico, mei propinqui mea bona auidè appetunt, & cupidè exſpectant. tralatio eſt à feris prædam, ſeu prędæ inhiantibus muſſito autem. hoc eſt tacitè & compreſſis labris agito, vt loquitur Flaccus. TV MVLTVM VIDES] tu acutè vides, tu ſollers & cordatus es. contrà, parùm vides. vſitata etiam Marco Tullio loquendi genera. SI HABVISSEM] liberos, ſubintellig. LIBERIS] ob liberos, vel ex liberis. Terentius Adelph. *Duxi vxorem. quam ibi miſeriam vidi? nati filij, alia cura, porrò autem dum ſtudeo illis, vt quàm plurimùm facerem, contriui in quærendo vitam, atque ætatem meam.* CENSEREM EMORI] exoptarem mortem ob miſeriam ex cura, & metu contractam al. exiſtimarem mihi moriendum eſſe, pro liberis meis, vel propter curam liberorum. TVM NE VXOR MIHI INSIGNIT.] tum metuerem, ne vxor mihi pueros inſignitos, id eſt, aliquo vitio notatos & deformeis. AVT VARVM, AVT VALGVM, AVT C. &c.] vari, inquit Feſtus, dicuntur incuruа crura habentes. Nonius autem vari, inquit, dicuntur obtortis plantis. Lucilius. *Compernam, aut varam fuiſſe Amphitryonis ἄκοιτιν.* Valgos Opilius Aurelius, aliique complures, vt Feſtus refert, aiunt dici, qui diuerſas ſuras habeant. Compernes, vt vult Nonius, dicuntur longis pedibus. At Feſtus *compernes*, inquit, nominantur homines genibus plus iuſto coniunctis. Pæti dicuntur, quorum oculi huc & illuc plus nimio celeriter mouentur: vel qui oculis ſunt ſemicluſis, & conniuentibus, vel qui obliquis. Horatius Satyra tertia libri primi. *ſtrabonem Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus Si cui filius eſt, vt abortiuus fuit olim Siſyphus. hunc varum, diſtortis cruribus illum.* *Brocci*, inquit Nonius, *ſunt producto ore & dentibus prominentibus.* DIGNVM EST] ἄξιον ἐστὶ, par eſt. ET QVI BENE HABET] aliàs, & bene habet, &c. ÆQVVM FVIT DEOS PARAVISSE, VNO EXEMPLO NE OMNES VITAM VIVERENT] argumentum à ſimili. PARAVISSE] comparauiſſe, feciſſe. VNO EXEMPLO NE OMNES, &c.] ne omnes homines vno modo viuerent, ſeu vitam colerent: ſed viri boni, lepidi, commodi, comes, liberales, &c. locupletes, fortunati, ac beati, & macrobij eſſent, homines improbi, illepidi, incommodi, aſperi, illiberales, & ſimilia agentes, infortunati ac miſeri eſſent, & citò morerentur: quod ferè ſecus euenit. SICVT MERCI PRETIVM STATVI, PRO VIRTVTE, VT VENEAT, &c.] ſicut æquum eſt, ſiue ſolet pretium merci præſtitui, indici, atque imponi, vt ea merx vendatur pro virtute. id eſt, pro ſua dignitate, ſeu pro eo, quanti æſtimanda eſt, quo modo ferè interpretatur Nonius in voce *virtus*, & totum hunc locum profert. Sic autem & legendus, & explicandus hic verſus eſt. Nam editiones omnes habent *ſtatuit*: quę lectio ferri non poteſt. quod enim huic verbo, quod eſt tertiæ perſonæ nomen ſuppoſitum erit? profectò nullum reperietur. Nunc autem ſententia plana eſt, & ita Terentius locutus eſt in prologo Hecyræ, *facite, vt veſtra*

*& veſtra auctoritas mea auctoritati fautrix, adiutrix ſit, Si nunquam auarè ſtatui pretium arti meæ, Et eum eſſe quæſtum in animum induxi, maximum, Quàm maximè ſeruire veſtris commodis.* QVAE IMPROBA 'ST, PRO MERCIS VITIO DOMINVM PRETIO PAVPERAT] ea merx, quæ mala eſt, propter mercis vitium, dominum mercis pretio priuat, & ita pauperiorem efficit, &c. verbo *pauperandi* vtitur & Flaccus Satyra quinta, libri ſecundi, *Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te contemtum caſſa nuce pauperet.* ITIDEM DIVOS DISPERIISSE VITAM HVMANAM AEQVVM FVIT] ſimiliter diuos vitam humanam diſtribuiſſe, ſeu diſtinxiſſe, par fuit. QVI LEPIDE INGENVATVS ESSET] qui bene moratus eſſet, qui ingenuis moribus præditus eſſet, ei vitam longam darent. ET POSTEA QVI PROBI HOMINES ESSENT, ESSET HIS ANNONA VILIOR] & poſtea probi viri numero plures eſſent, proborum virorum annona eſſet vilior, proborum virorum eſſet maior vbertas, neque eſſet eorum tanta caritas? hoc eſt, caritas & penuria Allegoria eſt à rebus venalibus, & iis maximè quæ ſunt ad victum, cultúmque neceſſariæ: quarum ſi eſt magna vbertas, & copia, earum eſt & vilitas: ſin penuria eſt, etiam caritas eſt. *τὸ γὰρ σπάνιον, τίμιον*, vt ait Plato in Euthydemo. Marcus Tullius in frumentaria, in extrem. *Annonæ porrò pretium, niſi in calamitate fructuum non habet. Sin autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendis: vt aut malè vendendum intelligas ſi proceſſit: aut malè perceptos fructus, ſi rectè liceat vendere.* Animaduertendum autem eſt, dictum eſſe à Plauto, eſſet hi annona vilior, pro, eſſet horum annona vilior. quomodo potius loquitur Horat. epiſtola 15. libr. 1. *Vilis amicorum eſt annona, bonis vbi quid deeſt.* cuius verſus ſententiam in commentariis Horatianis explicauimus, ſed nihil oberit hîc iterare. hoc igitur ſignificat Horatius, paruo conſtare amicos, cùm viri boni egent. nã cum virorum bonorum amicitia quantouis auri pondere ſit pretioſior & carior: ſi qui viri boni egent rebus ad victum neceſſariis, licebit eas ſibi, parua iactura facta, amicos reddere. quin etiam ſi magna per ſe rei familiaris iactura facta ſit, tamen parua erit ducẽda, ſi cum amicitia talium virorum conferatur. *Præterea in mala vxore, & inimico ſiquid ſumas, ſumtus eſt*, inquit noſter Plautus ſuprà non longè *In bono hoſpite atque amico ſiquid ſumas, quæſtus eſt.* Ridiculè autem Petrus Victorius, Plautinæ locutionis ignorantia, hunc locum intellexit. Verba eius adſcribam ex libro Variarum lectionum duodecimo capite vigeſimo primo. Sic igitur ille ſub extrem. & poſtea, Qui homines probi eſſent, eſſet his annona vilior. Ad extremum enim non oblita conditionis ſuæ perſona, ſententiam grauẽ, & pæne tragicam, in humili re terminauit. nam tanta immutatione rerũ effici, vt annona vilis ſit, ridiculum eſt. Hactenus ille. ex quibus verbis perſpicuum eſt, Victorium ſic accipere Plauti, ſeu Pleuſidis, (non enim ſeruus Palæſtrio, vt ille dormitans ſcribit, ſeu Pleuſides adoleſcens loquitur) verba. quaſi dicat ille ſi dij longam vitam viris bonis dediſſent, breuem, improbis hominibus: futurũ fuiſſe, vt eſſet rerum ad victum neceſſariarum vilior. quæ explicatio, ita me Deus amet, valde ridicula eſt, & eius auctor magis ridiculus, quàm is eſſet, qui tam leni ſententia tam grauem concluderet ac terminaret. Nunc autem non hoc ſentit Pleuſides, quòd ille ſomniat, ſed, quod ſuprà dixi, ſi dij viris bonis longam & beatam vitam dediſſent: breuem & miſeram, improbis hominibus: fuiſſe euenturum, vt pauciores eſſent improbi, plures viri boni. QVI DEORVM CONSILIA CVLPET, INSCITVSQVE SIT. &c.] ſenex Periplectomenes Pleuſidis dictum, quod videri poſſet impium reprehendit, & corrigit, id quod eo conſilio fecit Plautus, ne offenderet pios auditores. OBSONARE BENE VT HOSPES, &c.] obſonium emere, ſeu parare. DESISTI] ſuperſederi. BENIGNE] prolixè, liberaliter. LEPIDIS VICTIBVS] cibis opiparis, lautis, & lectis. NIHIL ME POENITET IAM, QVANTO SVMTI FVERIM T.] id eſt, magno iam ſumtui fui tibi. vel ſic, non paruo ſumtui videor tibi fuiſſe. Talis eſt vſus verbi pœnitet, interdum vt apud Terentium in Heautontimorumenos, *At enim dices, me hic quantum operis fiat, pœnitet*, vel vt legit Faernus, *At enim dices, quantum hic operis fiat pœnitet.* & apud Marcum Tullium lib. de officiis. *Tandem autem velle debebis, quoad te quantum proficias, non pœnitebit.* QVIBVS ESSEM OBNOXIVS] nec quibus eſſem obnoxius. SI ILLIS AEGRE 'ST MIHI QVOD VOLVP. EST, MEO REM. REM GERO] ſi illis id moleſtum eſt, quod mihi iucundum eſt, remiges tamen mei ſunt: id eſt, ſerui mei ſunt: & velint, nolint, mihi pareãt, neceſſe eſt. Si alienum remigium eſſet, quo rem gero, hoc eſt, nauim impello, non poſſem remigibus pro meo iure imperare nunc, cùm ſit meum, non parére non poteſt, allegoria eſt à re nautica, ſeu nauali. Licet fortaſſe ſic quoque explicare, meo remigio rem gero, id eſt, meo ſumtu rem gero. hunc locum etiam Adrianus Turnebus explicat libr. Aduerſariorum, ſuprà commemorato. quin Plautus ipſe proximis verbis, id quod obſcurius dictum videri poſſit, interpretatur, vt plerumque ſolet, κατ' ἐμφασιν, & ἐπεξήγησιν. FACIENDVM EST CVM MALO, ATQVE INGRAT.] faciendum eſt ſeruis, ſi nolint, cum eorum malo, & inuitis. COMMODVLVM OBSONIVM] obſonium non malum neque ſumtuoſum para commodulè, obſona, hoc eſt, tuo commodo, & ita non magnum ſumtum facias. NE MAGNO SVMTV] ἐμφατικῶς. VETEREM ATQVE ANTIQ.] obſoletam, ſeu vſitatam & peruulgatam. PROLETARIO] plebeio, & vulgari. *Proletarij* erant, qui nihil in rem conferebant, præter prolem. Itaque in tenuiſſima, & infima populi parte numerantur, neque amplius, quàm mille & quingentos æris in cenſu habebant. INSANIVISTI HERCLE] inſanire interdum dicuntur, qui nimis magnos ſumtus faciunt: & inſania, pro immoderato ſumtu vſurpari ſolet. ſic & apud Græcos μαίνεσθαι & μανία Cicero pro Milone, *propter inſanas illas ſubſtructiones*, &c. Ibidem. *ſubſtructionum inſanis molibus.* Demoſthenes κατὰ Μειδίου. ἐμοὶ δ', ὅς, εἴ τις, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βούλεται νομίσαι μανίαν, (μανία γὰρ ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν) εἴτε καὶ φιλοτιμίαν, χορηγὸς ὑπέστην, οὕτω φανερῶς καὶ μιαρῶς ἐπηρεάζων παρηκολούθησεν, &c. id eſt, mihi autem, qui, ſiue quis, Athenienſes, inſaniam exiſtimare vult (inſania enim fortaſſis eſt ſuprà facultates aliquid facere) ſiue ſtudium laudis, & ambitionem, me vltro ducem chori profeſſus ſum, ita apertè, & impunè mihi inſultans, meque contumelioſe vexans inſecutus eſt, &c. QVOD EORVM CAVSA OBSONATVM EST, &c.] quod obſonij eorum cauſa emtum eſt, &c. AD ILLVD EXEMPLVM] ad illum modum. PERNAM NIHIL MOROR] perna carere poſſum. AVFER ILLAM OFFAM PENITAM] ſecutus ſum ſcripturam

vulgatam ac receptam: quæ talis eſt. *Auſer offam illam penitam: probus hic*, &c. quod eam exiſtimem eſſe veram atque incorruptam, alteram autem eſſe ſuppoſitam, & ex ora libri in contextum verborũ Plauti tranſlatam, cùm eſſet initio adſcripta, ad explicandã vocem minus vſitatam. *penitam*, auget ſuſpicionem atque adeo confirmat opinionem meam. Feſtus, qui docet duobus locis *offam penitam*, dictam eſſe antiquis *offam penitam* cum cauda, ſeu coda: à pene, quod caudam antiqui penem vocabant. Itaque *penitam* hic habet primam ſyllabam & ſecundam longam. non eſt enim ab adiectiuo penitus, a, um: quod valet imus, a, um. ſeu intimus, a, um. ſed vt dixi, à pene. PROBVS HIC CONGER FRIGIDVS] tolle hunc congrum de menſa: probus erit frigidus, ſeruetur in diem craſtinum. ASSEVERARE] ſeriò dicere. SED PERCELLVNT SE, ET PR.] ſed ſternunt ſe, non in lecto, in quo accumbunt, ſed in menſa, vt ſcilicet poſſint obſoniis remotioribus manum admouere. ET PROCVMBVNT] idem valet, quod percellunt ſe. DIMIDIATI DVM APPETVNT] id eſt, dum corpore inclinato atque inflexo cibos appetunt. Dimidiatos eos dixit, qui corpore ita procumbunt, ac propendent in rem aliquã, vt non integri, aut toti, ſed dimidiati videantur. quòd autem Turnebus *dimidiatim* vult legi, & dimidiatim appetunt, explicat grandibus bolos appetunt, propè dimidiatos, quod appoſitum ferculum eſt, &c. nugas agit. BONVS HERCLE VT MAL. DESCRIPSIT MORES?] antitheſis. quo pacto, id eſt, quam pulcrè vir bonus Periplectomenes bonos mores deſcripſit? IGITVR ID, QVOD AGITVR HVIC PRIMVM PRAEVORTI DECET] decet igitur id, quod agitur, huic anteponi, vel antè hoc curari, vel præoccupari. QVI ADMVTILETVR MILES, &c.] quia miles quantumuis bene capillatus, ſeu pulcrè comatus vſque ad cutem tondeatur & decurtetur. Allegoria eſt ab iis, qui vſque ad cutem tondentur ſignificat autem ſe fallaciam elegãtem reperiſſe, qua miles capiatur ac fallatur. Sic ſuprà in Captiuis *Sed vtrum ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem*, Neſ. io. *verùm ſi frugi eſt, vſque admutilabit probè*. Infrà ead. fab. *Tibi dixi, miles quemadmodum potis eſſet deſecari*. CAESARIATVS] cæſariatus, à cæſarie dictus, ſuprà eadem fabula, *cæſaries quam decet?* DARI ISTHANC RATIONEM VOLO. volo iſtam rationem, quo id, quod dicis, fieri poſſit, mihi exponi, dare rationem, λόγον διδόναι. QVANDO ANNVLVM HABEO, IGITVR RATIONEM, &c.] cùm annum habeo, poſtea rationem mearum fallaciarum tibi reddam ſeu exponam PERPVRGATIS AMBO &c.] perpurgatis auribus, id eſt, attentiſſ. tralatio eſt. ſic Horatius epiſtola prima libro primo, *Eſt mihi purgatam crebrò qui perſonet aurem*. MOECHVS] amator ITAQVE ALEXANDRI PRAEST. PRAED. &c.] ordo eſt, Itaque formam ſuam Alexandri Paridis formæ præſtare prædicat, hoc eſt, Itaque Paride pulcriorẽ eſſe prædicat. Paridis pulcritudo, vel vnius Homeri teſtimonio ſatis teſtata eſt. ITAQVE OMNEIS SE VLTRO SECTARI IN EPH. MEM. M.] amphibolia. ſententia autem eſt. Itaque dicit, mulieres omneis non rogatas, neque vocatas ad ſe venire, & ſe appetere. AEDEPOL, QVIN TE DE ISTO MVLTI CVPIVNT NON MENT.] id eſt, animo vero profectò multi te, de iſto, quod dicis, cupiunt verum dicere. ſed quid ſentit Periplectomenes? an multos eſſe, qui velint vxores ſuas eſſe adulteras, & mœchos vltro appetere, ſcilicet, vt illis in adulterio deprehenſis, dotem lucrentur? an multos eſſe alienarum nuptiarum inſidiatores & adulteros, qui ſe à matronis, & vxoribus alienis vltrò appeti cupiant? Omnino ſententia huius loci mihi difficilis eſt, & obſcura. Secutus ſum autem editionem Camerarii. Nam noſtri libri veteres nihil à vulgatis diſcrepant: qui ſic habent: *Æ depol quid de iſto multa? ſcio te non mentirier?* Quæ ſcriptura quamuis primo adſpectu ſit probabilis, quia per ſe conſiderata, plana eſt, & expedita: tamen propterea quod, ſi cum verſu ſequente conferatur exſiſtit inepta tautologia, non videtur ferri poſſe Nam hoc, *ſcio te non mentirier.* & hoc, *ſed ego ita eſſe, vt dicis teneo pulcrè.* idem valeut. quare editionem Camerarianam ſequi tutius eſſe exiſtimaui, quamuis ea ſit, vt dixi, difficilis, impedita, atque obſcura, quàm vulgatam. PROIN' PALAESTRIO, QVAM POTES, &c] proinde, Palæſtrio, quàm maxime potes, tam maxime verba ad compendium, hoc eſt, in pauca, confer. συντεμεῖ inquit Boſius ego, συντομὸν λέγε. Sic ſuprà in Moſtellaria. *Orationis operam compendi face.* ECQVAM TV POTES, &c.] id eſt, Numquid aliquam potes, &c. vel nullámne potes, &c. QVOI FALLACIARVM MENS CORPVSQVE SIT P.] ſecutus ſum libros vulgatos: à quibus non diſcrepant noſtri manuſcripti, niſi quod vnus non habet vocem *mens*, quæ vox tamen videtur neceſſaria ad explendos legitimos carminis numeros, & ad ſententiam. Camerarius legendum ſuſpicatur, *cor, corpúſque*, coniectura probabili ductus: Itaque ei fere aſſentio. Omninò vel ſic legendum, vt ille coniicit, vel, vt habent omnes libri vulgati: vel, *Quoi fallaciarum pectus, corpúſque*, &c. quàm poſtremam lectionem ſi quis probabit, *fallaciarum*, erit quattuor ſyllabarum κατὰ συνίζησιν, *fallaciarum* autem edidi, libros noſtros manuſcriptos, & omneis vulgatos ſecutus: cum a Camerario editum ſit, *facetiarum*: quod vtrum reperit ille in aliquo libro manuſcripto, an ſit erratum typographi, neſcio. Mihi quidem, *fallaciarum*, magis placet. AEQVI ISTHVC FACIO] id eſt, mihi tantidem eſt: ſeu, tantidem facio: nihil refert. Sic autem legendum: & ita habent noſtri libri veteres: niſi quod vnus habet præterea *parui*: quod ex ora libri natum eſt: &, vera voce eiecta, in libris vulgatis locum occupauit. QVAE SIT QVAESTVOSA] quæ corpore quæſtum faciat: &, vt continuo loquitur, quæ alat corpus corpore ἐργάζεσθαι σώματι dicunt Græci. NAM COR NON POTEST, &c] proinde ac ſi dicat, rectè dixi, cui ſapiat pectus, non cor. nam cor ei ſapere non poteſt, quod nulla mulier habet. Hoc in omneis mulieres dictum, quaſi omnes ſint excordes, & amentes. Cor, pro animo, ſeu mente potius vſurpant veteres. hinc cordati, & excordes, & vecordes Ennius xiij Annal. *Annibal audaci dum pectore me dehortatur. Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.* meum cor, id eſt, meus animus: & meum cor credidit, hoc eſt, ego credidi. Gellius libro ſeptimo capite ſecundo. Marcus Tullius libro ſecundo de Finibus *Hoc eſt, non modò cor non habere, ſed ne palatum quidem* Auſon. *Qui reminiſci putas ſe dicere poſſe latine: Hic vbi, eo, ſcriptum eſt, ſaueret, cor ſi cor haberet.* LAVTAM VIS, AN QVAE NONDVM SIT LAVTA?] viſne puellam admodum adoleſcentulam, & tenellam, quæ nondum balneis vtatur, an grandiuſculam, & virum ſæpe expertam, & quæ priuatim, & publicè lauare ſoleat? tralatio eſt a lana: cuius hæc differentia eſt, quod alia eſt lota alia ſuccida, hoc eſt, recens, & illota, & ſucci plena. Varro libro ſecundo de re Ruſtica, capite 11. *Putura tempus inter Æquinoctium vernum, & Solſtitium, cùm ſudare inceperunt oues à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida appellata eſt.* Succidam lanam opponi lotæ declarant

declarant verba iuriſconſulti Vlpiani lib.32. digeſt. de legatis 3. *Lana appellationem eatenus extendi placet, quatenus ad telam peruenit. & ſciendum eſt ſuccidam quoque contineri, & lotam, ſi modò tincta non ſit.* & Celſi libr 5. cap. 26. *Lana ſuccida ſuperuacuus vſus eſt. lota melius circumdatur.* Iuuenalis Sat. 5. *Qualis cena tamen? vinum, quod ſuccida nolit lana pati.* SICCAM, SVCCIDAM] volo puellam teneram, & adoleſcentulam, inſtar ſuccidæ lanę illotam, & ſucculentam. MEAM CLIENTAM] clientam, vſurpaſſe veteres, notat Cariſius, & alii grammatici: idque admonuimus in commentariis Horatianis ad odam 17. lib. 1. ibi, *Nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* neque prætermiſerat Muretus: vbi vulgò legebatur *clientes*. vtitur & in Rud. *Iam clientas repperi.* SED QVID EA VSVS EST?] ſed quid ea opus eſt? MATRONA MODO CAP. C.] capite matronarum in morem ornato CRINEIS, VITTASQVE HAB.] Ouid. lib. 1. de Arte, *Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris.* Virg. libr. 7. Æneid. *Soluite crinales vittas: capite Orgia mecum* ERRO, QVAM INSISTAS VIAM] non intelligo, quò intendas iter, hoc eſt, quid agere cogites, ſeu quod ſit conſilium tuum allegoria eſt. SED ECQVA ANCILLA'ST ILLI?] ſed nunquam habet illam ancillam? ET DEPERIRE NVNC M.] & hunc militem perditè amare. QVASIQVE HOC ANNVLVM ANIMO, &c.] & quaſi tu vxor hoc animo ancillæ dederit, ancilla porrò mihi, vt eum militi darem. INTERPRES] *μεσίτης*. vulgus mediatorem appellat. infrà eadem fabula, *quæ tibi Conditio noua, & luculenta fertur per me interpretem.* NE ME SVRDVM VERBERA] ne me tanquam ſurdum, eadem ſæpius iterando, verbera. Sunt autem hæc verba Periplectomenis. TV SI AVDIS, EGO RECTE MILIT. &c.] ſi tu audis & intelligis, quæ dico, ego annulum tuum rectè, i. ſine periculo amittendi, vel rectè, i. cautè, vt non ſit metuendum, ne non recuperari poſſit, militi dabo. Videtur hic verſus vna ſyllaba redundare, quare vel legendum delato pronomine, tu, *ſi audis*, &c. vel, *verbera*, trium ſyllabarum faciendum eſt. ſunt autem hęc Palæſtrionis verba. VT SE DEAMET] miles. CONCILIEM] vt militem ſibi conciliem. ſic autem legendum eſt, non, vt habent libri ferè omnes: nam neque carminis lex, neque Latini ſermonis conſuetudo *conciliarem*, ferre poteſt. QVI NISI ADVLTERIO, STVDIOSVS REI NVLLAE, &c.] qui nullius alius rei, niſi adulterii, ſtudioſus eſt, improbus, *nullæ*, antiquum pro, *nulli*. & animaduértendum, nomen *ſtudioſus*, cum datiuo iunctum eſſe. NON POTVIT REPERIRE, SI IPSI SOLI, &c.] ſi ipſi ſoli, inquit, qui omnia luce ſua colluſtrat, & qui ipſe lucidiſſimus eſt, & cui nihil eſt obſcurum, puellas lepidas quærendas dares, non potuit lepidiores duas ad hoc negotium, quod agimus, reperire, quam ego dabo. hyperbole. PAX] tantummodò: vel *παντελῶς*. Priſcian. lib. 14. Teren. Heauton. *Capillus paſſus, prolixus, circum caput Reiectus negligenter, pax.* PARTEIS DEFEND. TVAS] tuas parteis tueris, tuas parteis agas. PRAECEPTA] ea, quę tibi pręmonſtrata ſunt. SOBRIE] *νηφαλέως*, vigilanter, attentè, non ſomniculosè. vbi ſuprà hac eadem fabula, quæ ad illum locum notauimus, *Tibi ego dico: ebriatus ne ſis.* Sic in Perſa *Si quam rem accures ſobriè, aut frugaliter, Solet illa rectè ſub manus ſuccedere.*

## PALAESTRIO, LVCRIO puer.

III-2

809

Pa. *QVantas res turbo! quantas moueo machinas!*
*Eripiam ego hodie concubinam militi,*
*Si centuriati bene ſunt manipulares mei,*
*Sed illum vocabo. heus Sceledre, niſi negotium,*
*Progredere ante ædeis, te vocat Palæſtrio.*
Lu. *Non opera eſt Sceledro.* Pa. *quid iam?* Lu. *ſorbet dormiens.*
Pa. *Quid? ſorbet?* Lu. *illud, ſtertit volui dicere.*
*Sed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.*
Pa. *Ehò an dormit Sceledrus intus?* Lu. *non naſo quidem,*
*Nam eo magnum clamat; tetigit calicem clanculum,*
*Dimiſit Nardini vini amphoram cellarius.*
Pa. *Eho tu ſceleſte, qui illi ſuppromus es, eho?*
Lu. *Quid vis?* Pa. *qui libitum'ſt illi condormiſcere?*
Lu. *Oculis opinor.* Pa. *non te iſtuc rogito ſcelus.*
*Procede huc, periiſti iam, niſi verum ſcio.*
*Promſiſti tu illi vinum?* Lu. *non promſi.* Pa. *negas?*
Lu. *Nego hercle verò: nam ille vetuit dicere.*
*Neque equidem heminas octo exprompſi in vrceum,*
*Neque ille hic calidum exinde ebibit in prandio.*
Pa. *Neque tu bibiſti?* Lu. *dij me perdant, ſi bibi,*
*Si bibere potui.* Pa. *qui iam?* Lu. *quia enim obſorbui,*
*Nam nimis calebat, amburebat gutturem.*

*Alij ebrij ſunt, alij poſcam potant via.*

Pa. *Bono ſuppromo & promo cællam creditam.*

Lu. *Tu hercle idem faceres, ſi tibi eſſet credita.*
*Quoniam æmulari non licet, nunc inuides.*

Pa. *Ehò, an vnquam promſit antehac? reſponde ſcelus.*
*Atque vt tu ſcire poßis, edico tibi,*
*Si falſa dixis, loris excruciabere.*

Lu. *Ita verò, vt tu ipſe me dixiſſe dictites,*
*Poſtea ſagina ego eijciar cællaria,*
*Vt tibi qui promat, alium ſuppromum pares.*

Pa. *Non ædepol faciam, age loquere audacter mihi.*

Lu. *Nunquam ædepol vidi promere. verùm hoc erat:*
*Mihi imperabat, ego promebam poſtea.*

Pa. *Huic illecebroſo capite ſiſtebas cadum?*

Lu. *Non hercle tam iſtoc validè caſabant cadi.*
*Sed in cælla eſt paullum nimis loculi lubrici,*
*Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados*
*Ea ſæpe decies completur plena die.*
*Eam plenam atque inanem fieri maximam*
*Vidi. bacchabatur hama, caſabant cadi.*

Pa. *Abi, abi intrò iam, vos in cælla vinaria*
*Bacchanal facitis. iam hercle ego herum adducam à foro.*

Lu. *Perij, excruciabit me herus, domum ſi venerit,*
*Quom hæc facta ſcibit, quia ſibi non dixerim.*
*Fugiam hercle aliquò, atque hoc in diem extollam malum.*
*Ne dixeritis obſecro huic, voſtram fidem.*

Pa. *Quò te agis?* Lu. *miſſus ſum alio, iam huc reuenero.*

Pa. *Quis miſit?* Lu. *Philocomaſium.* Pa. *abi, actutum redi.*

Lu. *Quæſo tamen tu meam partem infortunij,*
*Si diuidetur, me abſente accipito tamen.*

Pa. *Modò intellexi quam rem mulier geſſerit.*
*Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum*
*Foras ablegauit à ſe, dum huc tranſiret. placet.*
*Sed Periplectomenes quam ei mandaui mulierem,*
*Nimis lepida forma ducit: dij hercle hanc rem adiuuant.*
*Quam dignè ornata incedit? haud meretriciè:*
*Lepidè hoc ſuccedit ſub manus negotium.*

SI CENTVRIATI BENE SVNT MANIP. M.] ſi mei milites bene inſtructi, & ad pugnam parati ſunt. allegoria eſt à re militari. Terentius in Phorm. *Nunc prior edito tu ego in inſidijs hic ero Succenturiatus, ſi quid deficies.* Centuriati dicuntur, qui ſub centurione centuriæ numerum explent. NISI NEGOTIVM] ſubintell. eſt niſi occupatus es. NON OPERAE EST SCEL.] Sceledrus non es vacuus: Sceledrus non poteſt cuiquam operam dare. Sic ſuprà eadem fabula, *Prandet. potat, occupata eſt: opera non eſt* ſubintelligendum autem eſt, facultas, aut copia, vt diximus. STERTIT, VOLVI DICERE] ſtertit dormiens. multi enim ſtertunt vigilantes. Lucret. *Et vigilans ſtertis.* Plautus in Amphitr. *quæ vigilans ſomniat.* SED QVIA CONS. EST, &c.] Sed eo dixi, *ſorbet*, pro, *ſtertit*, quia conſimilia ſunt, ſtertere, & ſorbere. NON NASO QVIDEM] non naſo quidem dormit: Rationem ſubijcit. nam eo magnum ſonitum edit, ſtertendo ſcilicet. Qui dormiunt autem, qua parte dormiunt, ea parte tacent. NAM EO MAGN. CL.] nam naſo ſtertit, & ſtertendo magnum clamorem tollit. TETIGIT CALICEM] bibit è calice clanculum, vel, exhauſit calicem clanculum. vt ſit ἐκάπωσε. DIMISIT NARDINI AMPH. CAELL.] cællarius, hoc eſt, cællæ præfectus, amphoram vini nardini, hoc eſt, ex nardo confecti, ſeu nardo conditi, dimiſit: hoc eſt, emiſit è manibus, ſeu neglexit, ſeu, non recondidit, ſeu incuſtoditam reliquit. Omnino verbum, *dimiſit*, hic poſitum, mihi ſuſpectum eſt. Quid ſi legamus, *Depromſit?* conſideret lector. Solebant autem veteres interdum aromatis vinum condire, qua de re Plinius lib. 4. cap. 16. & Dioſcorides lib. 5 cap. 64. &c.

64. & multis aliis eiuſdem libri capitibus. SVPPROMVS ES] ſecundus promus es: primo ſubſtitutus es. QVI LIBITVM'ST ILLI CONDORM.?] In voce *qui*, ineſt aliquid ambigui, vt mox apparebit. ſignificat autem, vel qua parte? ſeu qua re? OCVLIS OPINOR] iocus ex ambiguo, & præter expectationem. Ita enim reſpondet Sceledrus, quaſi quæſiuerit ex eo Palæſtrio qua parte corporis dormierit. at quærere voluit Palæſtrio, quo pacto, ſeu quamob rem dormierit, ſic infrà in Mercatore. CH. *Qui potuit eam videre.* AC. *oculis.* NEQ. EQVIDEM HEMINAS OCTO EXPR.] quod hic puer negat ſe feciſſe, intelligendum tamen eſſe ab eo factum. *Hemina*, inquit Feſtus, à Græco verbo ἡμισυ, *quod eſt dimidia pars ſextarij* A. Gell. lib. 3. cap. 14. *Contra autem ſi è ſextario hemina fuſa eſt, dimidium ſextarij, non dimidiatum ſextarium fuſum eſſe dicendum eſt.* IN VRCEVM] vrceus, vas fictile, aut æneum ad aquam continendam, & capiendam propriè factum, ac paratum. NEQVE ILLE HIC CALIDVM EXINDE EBIBIT IN PRANDIO] ſic verſum hunc reſtituimus ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, Sic autem & ſententia aperta, & verſus perfectus eſt. QVIA ENIM OBSORBVI] ore rotundo exſorbui, vel raptim, & vno ſpiritu, ſeu vno ductu exſorbui, quaſi ius aliquod calidum, non tanquam vinum ad ſitim ſedandam. Sic autem dictum, vt, obduxi, obligurriui. & ſimil. CALEBAT] calidum erat. AMBVREBAT GVTTVREM] profert hunc locum Nonius, docens *guttur*, & *gutturem* in neutro & maſculino genere, vſurpatum eſſe à veteribus: profert & verſum illum ex Aulul. *Etiámne obtur ut inferiorem gutturem?* Sed non diſſimulabo Nonium hîc legere, *adurebat*, non, vt habent libri manuſ. *amburebat*, neq. vt vulgati, *comburebat*. Porrò delectatos fuiſſe veteres calidis potionibus, conſtat. hinc thermopolium, & thermopotare. vt in Trinummo, *ſatin' in thermopolio Condulium es oblitus, Poſtquàm thermopotaſti gutturem?* ALII POSCAM POTANT VIA] alij vinum ex aqua & fæce, ſeu aceto confectum potant in via. Sic autem legendum, non, vt vulgò, alia poſtquam potant via, neque vt alibi, alia poſtquam potarunt, &c. hæret ſcrupulus in voce, *via*, pro, *in via*, eſt inſolens. præterea ſententia eſt inanis & frigida. Quòd ſi quis interpretari velit, *via*, de more, ſeu, more: erit duriuſculum, neque ſatis Plautinum. BONO SVPPR. ET PR.] ſubintell. o. admirantis, per ironiam. DIXIS] dixeris. ITA VERO: VT TV IPSE ME DIX. DICT.] ſententia hæc eſt. Tu verò ita me iubes rem omnem tibi aperire, vt dictites conſeruis meis me tibi eorũ facinora enuntiaſſe, ac prodidiſſe: atque hoc pacto ab illis eiiciat poſtea è ſagina cellaria: & vt alium ſuppromum, me eiecto, præficias, qui tibi vinum tuo arbitratu promat. HVIC ILLECEBROSO CAP. SIST. CAD.?] Túne homo illecebroſo capite, hoc eſt, ore polluto, atque impuro, huic inclinabas cadum? Sceledrum illecebroſo capite per contumeliam appellat, quaſi cuius os, ſeu caput homines ad ſtuprum illiciat, atque inuitet. Siſtebas cadum autem, id eſt, cadum inclinatum, & verſum tenebas, dum e foramine, (quod olim cortice, & pice obſtruebatur) depromeres. Nam apud veteres non niſi verſo cado, ſeu verſa amphora vinum depromi poterat. Horat. oda 29. lib. 3. *Non antè verſo leni merum cado*, &c. ad quem locum hac de re nonnulla diximus, & plura fortaſſe dicentur ad illud Plauti in Sticho, *Námque edepol quamuis deſubitò vel cadus verti poteſt* NON HERCLE IAM ISTOC VALIDE CASABANT CADI] iſtoc, accipiendum δεικτικῶς, vt intelligamus, cum geſtu, aut manu oſtendere, ſe cados haud magno admodum negotio loco mouiſſe, aut vertiſſe: quia ſine vi in lubrico loco, & leui impulſu caſabant, id eſt, nutabant, & inclinabantur. Sic autem iampridem hîc legendum eſſe iudicaui, atque adeò multis doctis indicaui. non, vt vulgò, quaſſabant: quod fieri non poteſt: vt & ſuprà in Aſinaria, *caſanti capite incedit*: vbi vulgò legitur, quaſſanti capite, &c. & in Bacchid. *capitibus caſantibus*, ad quæ loca hoc de verbo plura. SED IN CAELLA EST PAVLLVM NIMIS LOC. LVBR.] ſed in cælla, inquit, eſt aliquantulum parui loci lubrici. ex quo nõ erat neceſſe cados ad vinum promendum admodũ validè mouere: ſed leni impulſu, & molli brachio caſabant. BILIBRIS AQVALIS] vas aquarium, duas libras aquæ capiens COMPLETVR PLENE] pleonaſmus. DIES] in die. EAM PLENAM, ATQ. INANEM, &c.] eam æqualem, quæ maxima eſt, vidi aliquoties fieri plenam eodem die. videlicet, dum completur, & inanem puta, dum exhauritur & exſiccatur. BACCHABATVR HAMA: CASABANT CADI] baccharum in morem vas aquarium, vini plenum, huc & huc mouebatur, caſabant cadi, id eſt, vertebantur cadi ferè ſponte ſua, aut certè non magna vi adhibita, nempe in loco lubrico, vt ſuprà. Sic autem eſſe legendum bacchabatur hama, rectè meo iudicio, vidit Adrian. Turn. nam vulgò legitur, *bacchabatur anus*. Quod autem ad alterum, *caſabant cadi* decem abhinc annos ita coniecceram eſſe reſtituendum & hîc, & in aliis aliquot locis non ſolum Plauti, verum etiam nonnullorum aliorum Latini ſermonis auctorum BACCHANAL FACITIS] bacchamini: ſacrificium Baccho facitis. SCIBIT] ſciet. IN DIEM EXTOLLAM] in diem protollam, ac proferam. NE DIXERITIS, OBS. HVIC VOSTR. F.] Alloquitur ſpectatores ſermo autem eſt implicatus. talis enim videtur ordo verborũ eſſe, obſecro veſtram fidem, ne dixeritis hero meo. Poteſt tamen & hic eſſe, obſecro vos, per veſtram fidem, ne dixeritis hero meo, vt ſubintelligatur præpoſitio, per, quod minus probo. QVO TE AGIS?] quò te confers? quò te ducis? SI DIVIDETVR] ſi meum infortunium diuidetur in duas parteis: puta, inter me, & Sceledrum, ſeu quem alium conſeruũ, quæſo, meam partem accipito. FORAS ABLEGAVIT, &c.] ſic legendum, non, *foris*. SED PERIPLECT. QVAM EI MAND. M &c.] Hic Milphidippa, & Acroteleutium, à Periplectomene ſubornatæ Palæſtrionis mandatu, procedunt: quas proſpiciens Palæſtrio hæc loquitur. Sed Periplectomenes, nimis lepida forma ducit mulierem, quam mulierem ei mandaui vt duceret. LEPIDE HOC SVB. MAN. NEG.] ſcitè hoc negotium ex animi ſententia procedit. ſic loquitur infrà eadem fabula, *Bono animo es. negotium omne iam ſuccedit ſub manu:* Idem in Perſa *Si quam rem ac. ures ſobriè, aut frugaliter? Soles illa rectè ſub manus ſuccedere.*

PERI-

III - 3
864

## PERIPLECTOM. ACROTELEVTIVM, MILPHIDIPPA. PALÆSTRIO,

REm omnem Acroteleutium tibi, tibique mea Milphidippa,
Domi demonſtraui ordine, hanc fabricam fallaciáſque
Minus ſi tenetis, denuò volo percipiatis planè.
Satis ſi intelligitis, aliud eſt, quod potius fabulemur.
Ac. Stultitia atque inſipientia inſulſa atque maxima hæc ſit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si in ea opificina neſciam aut mala eſſe, aut fraudulenta.
Pe. At melius eſt monerier. Ac. meretricem commoneri
Quàm ſanè magni referat, mihi clàm eſt. quin ego me fruſtro,
Poſtquam admiſere aures mea tua moram orationis.
Tibi dixi, miles quemadmodum potis eſſet aſſecari.
Pe. At nemo ſo'us ſapit. nam ego multos ſæpè vidi
Regionem fugere conſilij prius, quàm repertam habere.
Ac. Si quid faciendum eſt mulieri malè atque malitiosè,
Eius illi immortalis memoria eſt meminiſſe, & ſempiterna:
Sin bene quid, aut fideliter faciendum e/ſt, eò deueniunt,
Obliuioſæ extemplò vti fiant: memin ſſe nequeunt.
Pe. Ego iſtuc metuo, conuenit vobis faciundum vtrunque.
Nam id proderit mihi, malitia malè quòd facietis ambæ.
Ac. Dum neſcientes quid bonum faciamus, ne formida.
Pe. Non mala nulla meretrix eſt. Ac. ne paue: peioribus conueniunt.
Pe. Ita vos decet. conſequimini. Pa. ceſſo ego illis obuiam ire?
Venire ſaluum gaudeo. lepido hercle ornatu incedit.
Pe. Bene opportuné ue obuiam is Palæſtrio. hem tibi aſſunt,
Quas me iuſſiſti adducere, & quo ornatu. Ac. hem noſter. Pa. eſto.
Palæſtrio Acroteleutium ſalutat. Ac. quis hic amabo eſt,
Qui tam pro nota me nominat? Pe. hic, noſter hic architectus eſt.
Ac. Salue architecte. Pa ſalua ſis. ſed dic mihi ecquid hic te
Onerauit præceptis? Pe probè meditatam vtranque duco.
Pa. Audire cupio, quemadmodum, ne quid peccetis paueo.
Pe. At tua præcepta, de meo nihil his nouum appoſiui.
Ac. Nempe ludificari militem tuum herum vis Pa. elocuta es.
Ac. Lepidè & ſapienter, commodè & facetè, res parata eſt.
Pa. Atque huius vxorem eſſe te volo aſſimulare. Ac. fiat.
Pa. Quaſi militi animum adieceris, ſimulare. Ac. ſic futurum eſt.
Pa. Quaſique res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.
Ac. Bonus vates poteras eſſe. nam quæ ſunt futura, dicis.
Pa. Quaſique annulum hunc ancil ula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego militi darem tuis verbis. Ac nunc vera dicis.
Pe. Quæ iſtis nunc memoratis opus eſt, quæ commeminere? Ac. melius ſt.
Nam mi patrone hoc cogitato, vbi probus eſt architectus,
Bene lineatam ſi ſimel carinam collocauit,
Facile eſſe nauem facere: vbi fundata & conſtituta eſt,
Nunc hæc carina ſatis profundata bene & ſtatuta eſt.

Aſſunt

*Aſſunt frabri, architectíque, eam quidem ad rem haud imperiti.*
*Si non nos materiarius remoratur, quod opu'ſt, qui det,*
*Noui indolem noſtri ingenij, citò erit parata nauis.*
Pa. *Nempe tu nouiſti militem meum herum?* Ac. *rogare mirum eſt.*
*Populi odium quin nouerim? magnidicum, concinnatum,*
*Mœchum? Vnguentatum?* Pa. *num ille etiam te nouit?* Ac. *nunquam vidit.*
*Quî nouerit me, quis ego ſim?* Pa. *nimis lepidè fabulare.*
*Eo potuerit lepidiùs fieri.* Ac. *potine vt hominem*
*Mihi des? quieſcas cætera? ni ludificata lepidè*
*Ero, culpam omnem in me imponito.* Pa. *agite, intrò abite,*
*Inſiſtite hoc negotium ſapienter.* Ac. *alia cura.*
Pa. *Age Periplectomene, has nunc iam duc intrò, ego ad forum illum*
*Conueniam, atque illi hunc annullum dabo, atque prædicabo*
*A tua vxore mihi datum eſſe, eámque illum deperire.*
*Hanc ad nos cùm extemplo à foro veniemus, mittito tu,*
*Quaſi clanculum ad me miſſa ſit.* Pe. *faciemus. alia cura.*
Pu. *Vos modò curate, ego illum probè iam oneratum huc accibo.*
Pe. *Bene ambula, bene rem gere. at ego hoc ſi efficiam planè,*
*Vt concubinam militis meus hoſpes habeat hodie,*
*Atque hinc Athenas abeat hodie: hunc ſe dolum dolamus:*
*Quid tibi ego mittam muneris?* Ac. *dátne ab ſe mulier operam?*
Pe *Lepidæ ſunt, & comes ſunt.* Ac. *confido confuturum.*
*Vbi facta erit collatio noſtrarum malitiarum,*
*Haud vereor, ne nos ſubdola perfidia peruincamur.*
Pe. *Abeamus ergo intrò hæc vti meditemur, cogitate,*
*Ne quid, vbi miles venerit, titubetur.* Ac. *tu morare,*
*Vt accuratè & commodè, hoc quod agendum eſt, exſequamur.*

ACROTELEVTIVM] hæc matronæ ornatum gerit, Milphidippa autem eius ancilla eſt. IN OPVS ALIENVM (quod faciendum conduxerim. SI IN EA OPIFICINA N.] ſi in eo opere faciendo, ſeu in ea operis effectione, ſeu in ea operis officina neſciam eſſe aſtuta, aut doloſa. QVIN EGO ME FRVSTRO, &c.] Immò ego me fruſtro. hoc eſt immò me ipſa deſtituo, prodo, ac deſero: & à meis ipſius conſiliis aberro, poſtquàm meæ aures orationem tuam, quæ me moratur, receperunt: ſeu intromiſerunt. *fruſtro* in voce actiua dixiſſe veteres pro *fruſtror* notat Nonius. ASSECARI] admutilari. ſuprà eadem fab. *nam ego inuéni lepidam ſycophantiam, Qui admutiletur miles vſque caſariatus,* &c. Sed non celabo lectorem, pro, aſſecari, quomodo edidit Camerarius, noſtros libros manuſc. habere *deaſciare*. vulgatos vero *deartuari*. AT NEMO SOLVS SAPIT] ſic Homer. ἰλιάδ. κ. Σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν, ὅππως κέρδος ἔῃ· μοῦνος δ' εἴπερ τε νοήσῃ, Ἀλλά τε οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις. id eſt, Duorúmque ſimul euntium plus altero intelligere ſolet, vt ſit ex vſu, ſolus autem etiamſi quid intellexerit, ei tamen & exigua intelligentia eſt, & tenue cõſilium. Profert primi verſus principium, Σύν τε δύ' ἐρχομένω, Plato in Sympoſio, Ariſtoteles libro 8. ἠθικῶν Νικομ. lib. 3. πολιτ. M. Tull. lib. 9. epiſt. ad Varron. & libro 9. epiſt. ad Attic. eodem pertinet prouerb. *vnus vir, nullus vir.* NAM EGO MVLTOS SAEPE VIDI REGIONEM F. CONS.] amphibolia. Sed hic ordo eſt. nam ego ſæpè multos vidi regionem conſilij multos fugere, hoc eſt, multis excidere è manibus, prius quàm repertam haberent regionem conſilij, id eſt, locum conſilij. licet & ſic explicare, nam ego multos ſæpè vidi, quos regio conſilij fugerit prius, quam repertam habuerint. QVAM REPERTAM HAB.] malim legi, *quàm repertam haberent*. EIVS ILLI IMMORT. MEM. EST, MEMINES.] Eius, quod malè & malitioſè mulieri faciendum eſt, memoria eſt illi immortalis, & ſempiterna, meminiſſe, ἐπὶ τῷ μεμνῆσθαι vel περὶ τὸ μεμνῆσθαι, vel ὥστε μεμνῆσθαι. id eſt, vt meminerit, vel, ad id, vt meminerit. Sic autem reſtituimus, ſcripturæ veteris veſtigia ſecuti, optima, planiſſimáque ſententia, & numeris aptiſſimis. vt ſcilicet intelligamus alterum l. exteri in prouocabulo *illi*. Nonnulli malunt legi, *Eius ibus imm. ibus* autem, antiquum, pro, *iis*. de quo alibi & ita intelligemus mutari numerum, & tranſiri à numero ſingulari ad numerum multitudinis. EÒ DEVENIVNT] mutat numerum, MEMINISSE NEQVEVNT] aliàs, *& meminiſſe nequeant.* non male. vt referatur ad ſuperiora. CÓNVENIT VOBIS F. VTR.] cónuenit, inquit: id eſt, conuenit inter nos. εἰς ταὐτὸν ὁμοῦ ἥκεις. conſentimus. vobis faciendum eſt vtrunque, id eſt malè, & malitioſè. Camerarius edidit, *Ergo iſtuc metuo. quò venit.* quæ lectio, ſi cui probab tur, ſic poterit explicari, Ergo iſtuc, quod dicis, metuo quò euadat, ſeu quo eueniat. DVM NESCIENTES QVID BONVM FACIAMVS, NE F.] ſcientes nihil boni faciemus: huius rei ſecurus eſto, tantum

metuendum eſt, ne quid boni faciamus neſcientes, & imprudentes. NON MALA NVLLA M. EST.] nulla eſt meretrix, quę non ſit mala, & malitioſa. NE PAVE: PEIORIBVS CONV.] ne time, quòd meretrices omnes malæ ſunt. nam cum peioribus conueniunt, congrediuntur, verſantur: nempe cum viris, & cum amatoribus. ſignificat viros eſſe peiores. vel ſic, *ne time: peioribus conueniunt.* id eſt, ne time, quòd malæ ſunt meretrices. nam cum peioribus veniunt, id eſt, vos peiores eſtis: vel tu peior es, quicum nos venimus alij ſic, ne time quòd meretrices malæ ſunt peioribus enim conueniunt, id eſt, ad facinora peiora idoneæ ſunt. LEPIDO HERCL. ORNATV INCEDIT.] Acroteleutium, quæ matronæ in morem ornata eſt. ET QVO ORNATV] & eo ornatu aſſunt, quo iuſſiſti eſſe. HEVS NOSTER] Periplectomenē patronum alloquitur, aliquid ex eo quæſitura: quam interpellauit Palæſtrio. HIC, NOSTER ARCHITECTVS EST] hic eſt noſter fallaciarum fabricator, & opifex. Sic M. Tull. pro Roſc. Amer. *ex iis quæ nunc maximè fiunt, nónne quiuis poteſt intelligere, omnium architectum & machinatorem vnum eſſe Chryſogonum?* &c. Idem in Cluentiana, *& ii qui Fabricij libertum, quia miniſter in maleficio fuerat? patronum, quia conſcius, condemnaſſent: ipſum principem, atque architectum ſceleris abſoluerent?* ECQVID HIC TE ONERAVIT PRAECEPT] nunquid hic Periplectomenes te præceptis, id eſt, documentis, onerauit, hoc eſt cumulatè inſtruxit, ſeu impleuit: tranſlatio eſt. ſic M. Tull. lib. 3. epiſt. ad Appium *Te autem quibus mendaciis homines leuiſſimi onerarunt?* &c. Idem lib. 3. de Nat. deor. *Quia te quoque (inquit) animaduertit Cotta ſæpè cùm in foro diceres, quàm plurimis poſſes argumentis onerare iudicem, ſi modò eam facultatem tibi daret cauſa.* Plaut in Mercat. *Quibus eſt dictis dignus vſque oneremus ambo:* Idem in Pſeud. *Pſeudole, aſiſte altrinſecus, atque onera hunc maledictis.* Terent. Phorm. *O Fortuna, ô fors Fortuna, quantis commoditatibus quàm ſubitò hero meo Antiphoni ope Veſtra hunc onerastis diem!* AVDIRE CVPIO QVEMAD.] audire cupio quomodo ſit meditata. AT TVA PRAECEPTA] ſubintell. ſunt. DE MEO NIHIL HIS NOVVM APP.] nihil his nouum de meo addidi. *appoſiui*, pro, *appoſui*, antiquum. ſic *depoſiui, repoſiui*, &c. QVASI MILITI ANIM. ADIEC.] quaſi ad militem animum appuleris, hoc eſt, quaſi militis amore capta ſis. &c. ſic Terent. Eunuc. *ſed ego quantum ſuſpicor Ad virginem animum adiecit.* Plaut in Mercat. *ſed præcauto eſt opus, Ne ad illam ne animum adiecisſe aliquã ſentiat.* QVASIQ. RES PER ME INTERPR &c.] ſup. eadem fabula, *quaſique ego rerum ſim interpres* NAM QVAE SVNT F] ego enim iſta quæ dicis, omnia ſum factura. Ita vates es, qui quæ futura ſunt, prædicas. locus. ſi. infrà in Perſa *quod futurum eſt prædicas.* QVAE ISTIS NVNC MEMORATIS OP. EST. Q. COMM.] quid iſta nunc commemorare opus eſt, quæ memoria tenet? VBI PROBVS EST ARCHITECTVS, &c.] totus hic locus, qui ſequitur, allegoria conſtat. Significatur autem per nauem, negotium, conſiliúmque ſuſceptum de decipiendo milite: per Carinam, commentum & fallacia, totius denique fabricæ ratio, & fundamentũ: per fabros, Periplectomenes & meretrices: per architectum, Palæſtrio: per materiariũ militem. BENE LINEATAM, bene directam. CARINAM] carina infima pars nauis, & quaſi fundamentum. VBI FVNDATA, ET CONST.] nauis. PROFVNDATA] profunda facta. ET STATVTA EST] & ſtabilita, ſeu poſita eſt. MATERIARIVS] materiarius eſt is, qui materiam, pta lignum, ad nauem ædificandam præbet. QVOD OPV'ST, QVI DET] qui det, quod opus eſt. CITÒ ERIT PARATA NAVIS] citò erit confectum negotium, quod habemus in manibus quódque nobis conficiendum datum eſt. POPVLI ODIVM QVIN NOVERIM?] cur non populi odium nouerim? Marc. Tull in Vatinium *ſi es odium publicum populi, ſenatus, vniuerſorum hominum,* & populi odium, hoc eſt, hominem populo odioſiſſimum. MAGNIDICVM] magniloquum. μεγαλήγορον μεγαλοῤῥήμονα. Hora. Sat. 3. lib. 1. *Modò reges atque tetrarchas, Omnia magna loquens* Idem oda 6. lib 4. *Diue quem proles Niobæa magnæ Vindicem linguæ, Tityóſque raptor Senſit.* CINCINNATVM] cincinnis hoc eſt capillis criſpis, calamiſtratis comtum, ſuprà non longè, cæſariatum dixit. M. Tull. poſt redit. in Sena. *quo vultu cincinnatus ganeo non ſolum ciuium lacrymas verum etiam patriæ preces repudiauit?* Idem pro Sextio, *Cùm flens vniuerſus ordo cincinnatum conſulem (Gabinium) oraret.* Plaut. Trucul. *Iam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos, cincinnos tuos Vnguentatos vſque ex cerebro euellam.* VNGVENTATVM] vnguentis oblitum, ac delibutum. QVIS EGO SIM?] quæ ego ſim? EO POTVERIT LEPIDIVS FIERI] quòd te nunquam miles vidit, neque te nouit, eo facilius, & melius potuerit fieri id, quod volumus. POTIN VT HOMINEM MIHI DES?] potéſne facere, ſeu poteſtne fieri, vt militem mihi exhibeas? proinde quaſi dicat, da mihi hominem tantùm, cetera ſine me curare. QVIESCAS CETERA] quod ad cetera attinet, otioſus ſis: cetera τὰ ἄλλα. NI LVDIFICATA LEPIDE ERO] ni militem probè ludificauero CVLPAM OMNEM IN ME IMP] culpam omnem in me confero. tranſlatio eſt ab onere, quod humeris imponitur. INSISTITE HOC NEGOT. SAT] ſic dictum *inſiſtite hoc negotium*, vt *inſiſtere viam*, ſuprà eadem fab. *erro, quam inſiſtas viam*. Terent. Eunuch *quam percontor? quam inſiſtam viam?* ſententia autem hæc eſt, incumbite in hoc negotium prudenter, & cordatè tractate, & gerite hoc negotiũ ſobriè & callidè. AVIA CVRA] alia cura hæc me ſine curare. ſuprà in Caſina *Abi, & aliud cura.* ad quem locum plura. EAMQ. ILLVM DEPER.] & eam illius amore perire CVM EXTEMPLO] ſimul vt: cum primum: ἅμα δὲ τάχιστα, ſtatim vt. EGO ILLVM PROBIAM ONERATVM &c.] ſup. in Moſtel. *bene ſpeculabor procul. Vnde aduenientis ſarcinam imponam ſeni.* BENE REM GERE.] εὖ πράττειν ſermo bene precantis. Horat. epiſt. ad Celſum, lib. 1. *Celſo gaudere & bene rem gerere Albinouano.* AT EGO HOC SI EFF. PL. &c.] id eſt, at ſi ego hoc efficiam planè, vt meus hoſpes Pleuſides habeat hodie Philocomaſium, atque hinc Athenas hodie abeat: ſi denique hunc dolum fabricamur: quid tibi, mea Acroteleutium, mittam muneris? quo te munere remunerabor? Secutus autem ſum noſtros libros veteres, qui in eo cum vulgatis congruunt, quòd habent, *at ego hoc.* non, vt edidit Camerarius, *at egóne! hoc ſi efficiam*, &c. in ceteris, noſtri codices cum Camerarij editione conſentiunt. Quod ſi quis particulam, *ne*, retinendam contendat: malim hoc ordine legi, *at ne ego, hoc ſi efficiam*, &c. ſeu & in libris manuſcriptis hæc particula ſcribitur, etiam cum vim habet affirmandi, *at ne ego*, &c. Quod autem quidam volunt hic aliam ſcribi perſonam falluntur. HVNC SI DOLVM DOLAMVS] hunc ſi dolum fabricamur. dolũ dolamus. [illegible], ſeu [illegible]. QVID TIBI EGO MITTAM MVNERIS?] fuerat initiò per enũtiationē dicturus, pręclarum, & luculentũ munus tibi mittam, ſed tanquam dubitãs per interrogationem ſubiecit, quid ego tibi mittam muneris? DATNE ABS SE MVLIER OPERAM?] additne mulier, nempe Philocomaſium, ad hanc rem pro ſua parte operam? adiuuátne hoc negotium, quod gerimus Philocomaſium opera ſua.

LEPI-

LEPIDAE SVNT, ET COMES SVNT] mutat numerũ, de vna enim muliere quæſierat Acroteleutium, reſpondet Periplectomenes de duabus: hoc modo, lepidæ ſunt, & comes ſunt, proinde ac ſi dicat, noli dubitare de mulieribus, quin ſint ambæ huic rei, quam ſuſcepimus, operam daturę, ſeu additurę, ſunt enim lepidę, & comes, honeſtę, ſunt enim ſalſę, facetæ, commodæ, atque vrbanæ. Quod autem Camerarius edidit *lepidus ſum & comis ſum*. nihil tam ἀπροσδιόνυσον, nihil tam abſurdum fingi poteſt, quid enim alienius, atque abſurdius, quam ei, qui roget de aliqua muliere, ſitne ea ad operã dandam parata, aut inſtructa, reſpondere de ſe ipſo, lepidus, & comes ſum? Omnino nemo eſt, qui non videat hanc lectionem, reſponſionem eſſe ineptiſſimam. CONFIDO CONFVTVRVM] ſi ita eſt, vt dicis, Acroteleutium, confido nos hoc negotium ex animi ſententia confecturas. confuturum, id eſt futurum ſic apud Terentium. confore in Andria, *reſtat Chremes quo mihi exorandus eſt: & ſpero confore*. Sic, *conſieri*, apud Lucretium, & Virgilium. VBI FACTA ERIT COLLATIO NOSTRARVM MALITIARVM] collatio συμβολή, collectio, collecta. videtur eſſe tranſlatio tracta à ſymbolis, id eſt, collectis ſeu conuiuiis quę conſtant ex partibus collatis. Horat. epiſt. ad Piſonẽ, *Vndique collatis membris*. HAEC VTI MEDITEMVR COGITATE] Sic legendum *meditemur cogitatò*. coniunctim, & vt *cogitatò* ſit aduerbium. TITVBETVR] Horat epiſt. ad Vinnium Aſel. libro 1. *vade vale, caue, ne titubes*, &c.

# ACTVS QVARTVS.

## PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

*Voluptas eſt quod agas, ſi id procedit lepidè ex ſententia.*
*Nam ego hodie ad Seleucum regem miſi paraſitum meum,*
*Vt latrones quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,*
*Qui eius regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.*

Pa. *Quin tu tuam rem cura potius, quàm Seleuci: quæ tibi*
*Conditio noua, & luculenta fertur per me interpretem.*

Py. *Immò omneis res poſteriores pono atque operam do tibi.*
*Loquere, aureis meas pro'ecto dedo in ditionem tuam.*

Pa. *Circumſpicito dum ne quis noſtro hîc auceps ſermoni ſiet.*
*Nam hoc negotij clandeſtinò vt agerem mandatum'ſt mihi.*

Py. *Nemo adeſt.* Pa. *hunc arrabonem amoris primùm à me accipe.*

Py. *Quid? hic vnde eſt?* Pa. *à luculenta atque feſtiua fœmina,*
*Quæ te amat, tuámque expetiſsit pulcram pulchritudinem,*
*Eius nunc mihi annulum ad te ancilla porrò deferrem dedit.*

Py. *Quid ea ingenua, an feſtuca facta? ſerua an libera'ſt?*

Pa. *Vah, egóne vt ad te ab libertina eſſe auderem internuntius,*
*Qui ingenuis ſatis reſpondere nequeas cupidis tui?*

Py. *Nupta ea'ſt, an vidua?* Pa. *& nupta & vidua.* Py. *quo pacto potis*
*Vidua & nupta eſſe eadem?* Pa. *quia adoleſcens nupta eſt cum ſene.*

Py. *Euge.* Pa. *lepida & liberali forma eſt.* Py. *caue mendacium.*

Pa. *At tuam formam illa vna digna'ſt.* Py. *hercle pulchram prædicas.*
*Sed quis ea eſt?* Pa. *ſenis huius vxor Periplectomeni.* Py. *in proximo*

Pa. *Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire, odit ſenem.*
*Nunc te orare atque obſecrare iuſsit, vt tui copiam*
*Sibi, poteſtatémque facias.* Py. *cupio hercle equidem, ſi illa vult.*

Pa. *Quæ cupit.* Py. *quid illa faciemus concubina, quæ domi eſt?*

Pa. *Quin tu illam iube abs te abire, quo lubet: ſicut ſoror*
*Eius gemina venit Epheſum, & mater, arceſſúntque eam.*

Py. *Ain'tu? aduenit Epheſum mater eius?* Pa. *aiunt qui ſciunt.*

Py. *Hercle occaſionem lepidam, vt mulierem extrudam foras.*

Pa. *Immò vin'tu lepidè facere?* Py. *loquere, & conſilium cedò.*

Pa. *Vin'tu illam actutum amouere à te, vt abeat per gratiam?*

Py. *Cupio.* Pa. *tum te hoc facere oportet. tibi diuitiarum affatim eſt.*

*Iube ſis,aurum,atque ornamenta,quæ illi inſtruxti mulieri,*
*Dono habere ſ.bi,auferréque abs te,quò lubeat,ſibi.*
Py. *Placet vt dicis ſed,ne iſtam amittam,& hæc mutet fidem,*
*Vide modò.*Pa.*vah delicatu's,quæ te tanquam oculos amet.*
Py. *Venus me amat.*Pa *ſt,tace.aperiuntur fores,concede huc clanculum.*
*Hæc celox illius eſt,quæ hinc egreditur internuncia.*
Py. *Quæ hæc celox.*Pa.*ancillula illius eſt,quæ hic egreditur foras.*
*Quæ annulum iſthunc attulit,quem tibi dedi.*Py.*edepol hæc quidem*
*Bellula eſt.*Pa *p.t.ecium hæc eſt præ illa,& ſpinturnicium,*
*Viden' tu illam oculis venaturam facere,atque aucupium auribus?*

VOLVPTAS EST, QVOD AGAS, SI ID,&c.] ordo eſt,voluptas eſt,id eſt,iucundum eſt, ſi id quod agas lepidè ex ſententia procedit. VT LATRONES, QVOS CONDVXI] latrones, conducti milites, qui à latere ſunt appellati, quaſi laterones vt ſuprà diximus,vel à verbo, λατρεύειν. MIHI DVM FIERET OTIVM] interea dum mihi otium pararetur. QVAE TIBI CONDITIO NOVA, &c. tuam rem cura; quæ conditio tibi noua ac lucul. &c. LVCVLENTA] ampla, magnifica. IMMO OMNEIS RES POSTERIORES] immo omneis res meis rebus poſthabeo, & poſtpono. DEDO IN DITIONEM TVAM] dedo tuæ poteſtati. dedimus nos potentiori,& victori,& ſuperiori, aut certè quem ſuperiorem ac potentiorem eſſe confitemur. CIRCVMSPICITO DVM] *dum* particula eſt hoc loco inſeparabilis. NE QVIS NOSTRO HIS AVCEPS SERMO.] ne quis noſtrum ſermonem aucupetur. ſic infrà in Sticho, *Nunquis hic eſt alienus noſtrum dictis auceps auribus?* & ſuprà hac eadem fabula, *Nam opus eſt nunc tuto loco, Vnde inimicus ne quis noſtris ſpolia capiat conſiliis.* & eadē ſcena,paucis pòſt verſibus, *Sed ſpeculabor,nequis aut hinc à laua,aut dextera,Noſtro cōſilio venator aſſit cum auritis plagis.* HVNC ARRABONEM] &c.] hoc pignus,hanc arram. A LVCVLENTA] a formoſa, &c. PVLCHRAM PVLCHRITVDINEM] eiuſdem generis ſunt illa, amœnitate amœna, in Captiu. nitoribus nitidis, in Caſina. pretio pretioſo, in Epid.&c. quæ colligentur in indice ad nomen adiectiuum eiuſdē originis & ſignificationis,atque ſubſtantiuum,cui adiectum eſt. QVID? EA INGENVA, AN FESTVCA FACTA? quid? ea ingenuane eſt,an liberta,ſeu libertina? hoc eſt,cane eſt parentibus liberis nata,an à prætore libera facta? feſtuca,virga prætoria,qua ſeruos libertate donabat. Plutarchus libro περὶ θεῶν κρυπτ. τιμωρ. καρφος appellat. quod notarat Simeo Boſius. Perſius ſat 5. *hic quem quærimus, hic eſt, Non in feſtuca, lictor quam iactat ineptus.* vocatur & vindicta à Latinis. SERVA AN LIBERA EST? eſtne ſerua an libera? VAH EGONE VT AD TE AB LIBERTINA ESSE AVD INTERN. QVI ING.&c.] vah itane eſſem demens,vt ab libertina fœmina aūd rem internuntius ad te venire, quem tam multæ ingenuæ amāt, & vltro expetant, vt eis præ multitudine ſatis reſpondere non poſſis? CAVE MENDACIVM] caue mentiaris, *caue mendacium*, dictum,vt caue malum. AT TVAM FORMAM ILLA VNA DIGNA EST] illa vna digna eſt, cuius forma cum tua comparetur *ad* hic comparationem ſignificat, ſic ferè apud Terentium in Eunuch. *at nihil ad noſtram hanc.* SED QVIS EST?] ſed quæ ea eſt? PERIPLECTOMENI] Periplectomenis. DEMORITVR TE] deperit te,amat perditè. ſic infra eadem fab. *nonnunc dio Sed heram meam.quæ te demoritur.* VT TVI COPIAM SIBI POTESTATEMQ.&c.] vt ſecum rem habeas. vel vt ſe vxorem ducas. QVAE CVPIT] proinde quaſi dicat, nō eſt dubium,quin illa velit, cùm cupiat,vel quippe quæ cupit. plus eſt enim cupere quàm velle. QVID ILLA FACIEMVS CONCVB.] quid faciemus Philocomaſio? VT MVLIEREM EXTRVDAM FORAS] ſic legendum, non vt vulgò, *excludā foras.* extruditur enim foras,qui intus eſt: excluditur,qui vult quidem introire, ſed prohibetur introitu. Atqui Philocomaſium erat apud militem & in domo militis. non igitur conuenienter, neque aptè dici poteſt,miles eam excludere foras, aut foris: ſed extrudere foras, ſic infrà ead. fabula. *Quin ſi voluntate nolet,extrudam foras:* ET CONSILIVM ORDO] & conſilium dic, ſeu potiùs da. PER GRATIAM?] cum bona gratia? ſic infrà ead. fab. *Quod volui, vt volo, impetraui per amicitiam & gratiam.* TVM HOC FACERE OPOR.] præterea te hoc facere oportet. AFFATIM] plus ſatis, larga copia. IVBE SIS] iube ſi vis,&c. INSTRVXTI] inſtruxiſti, paraſti, ſic infrà ead. fabula, *quæ illi inſtruxti. ſumat,habeat,auferat.* hinc inſtrumētum domeſticum, inſtrumentum regni, inſtrumentum imperij, iſtrumentum tribunatus, &c. AVFERRE ABS TE, QVO LVB. SIBI] ordo eſt, auferre abs te ſibi quo lubeat. SED NE ISTAM AMITTAM ET HAEC MVTET FID. &c.] ſed vide modò, ne iſtam Philocomaſium amittam, & hæc Periplectomenis vxor quam tu mihi concilias, mutet fidem. Non facit Plautus homines prorſus ſtolidos & planè lapides vt neque Terent. Eſſet autem miles planè lapis & ſtipes,ſi continuò ſine vlla ſuſpicione & ſine vlla dubitatione ſpē incertā pro re certa ſumeret. VAH DELICATV'S QVAE TE TANQVAM OC. AM.] vah,delicatus homo es,qui dubites de huius vicinæ fide, cùm te tanquàm oculos ſuos amet. prouerbij locum obtinet, oculis carior & carus tāquam oculi. Catull. ad Quinctium. *Quincti ſi tibi vis oculos debere Catullum, Aut aliud ſi quid carius eſt oculis.* Idem ad quendam de Lesbia, *Credis me potuiſſe meæ maledicere vitæ: Ambobus mihi quæ carior eſt oculis?* Plau. ſup. in Curc. in princ *ocellum oculiſſimum.* ST, TACE] ſt, ſilentij nota. ſup in Curc. *St,tace,tace,* millies vſurpatum eſt ab eodem. conſule indicem. HAEC CELOX ILLIVS EST,&c.] hæc,quæ egreditur internuntia,celox illius eſt, hoc eſt miniſtra illius eſt. celox,nauigium breue & celere, quod maioribus & tardioribus ſubſeruit. hîc per tranſlationem ſermonis,ancillam Acroteleutij, celocē Palæſtrio appellat. PITHECIVM HAEC EST. PRAE ILLA,ET SPINTVR.] hæc,quæ egreditur,ſimiola,& paruula ſpinturnix eſt,præ illa,quam tibi concilio. Pitheciū, πιθήκιον. ſimiola πίθηκος, ſimius, ſeu ſimia. Ennius, *ſimia quàm ſimilis turpiſſima beſtia nobis?* ſpinturnix autē, ſeu ſpinthyrnix,auis eſt turpis figuræ, inquit Feſt. quæ σπινθυρνίξ Græcè dicitur,auis inauſpicata. Pli. l. 10. OCVLIS VENATVRAM FACERE.] venari oculis, colluſtrare

colluſtrare omnia oculis loca. παπταίνειν dicunt Græci. ATQVE AVCVPIVM AVRIBVS?] & facere aucupium auribus? hoc eſt, & ſermones, ac voces omneis auribus aucupari?

## MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

*Iamne eſt ante ædeis circus, vbi ſunt ludi faciendi mihi?*
*Diſſimulabo, hos quaſi non videam, neque eſſe hîc etiam dum ſciam.*
Py. *Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat mentio.*
Mi. *Num, quiſnam hinc propè adeſt, qui aliena potius cures, quàm ſua?*
*Qui occupet me quid agam, qui de veſperi viuat ſuo?*
*Eos nunc homines metuo mihi ne obſint, né ve obſtent vſpiam,*
*Domo ſi ibit, ac dum huc tranſibit, quæ huius cupiens corporis eſt,*
*Quæ amat hunc hominem nimium lepidum & nimia pulcritudine*
*Militem Pyrgopolinicem.* Py. *ſatin' hæc quoque me deperit.*
*Meam laudat ſpeciem, edepol huius ſermones haud cinerem quæritant.*
Pa. *Quo argumento?* Py *quia enim loquitur lautè, & minimè ſordidè,*
*Tum autem ipſa eſt nimium lepida, nimiúmque nitida fœmina.*
*Herclè verò iam allubeſcit primulum Palæſtrio.*
Pa. *Prius nequam iam oculis tuis?* Py *id ideo quòd credo tibi,*
*Cum hæc locutu's. illa autem abſens adigit me vt amem hercle hanc quidem.*
Pa. *Nihil tu amaſtis. mihi hæc deſponſata'ſt. tibi ſi illa nupſerit,*
*Ego continuò hanc vxorem ducam* Py. *quid ergo hanc dubitas colloqui?*
Pa. *Sequere hàc me ergo.* Py. *pediſequus tibi ſum.* Mi. *vtinam cuius cauſſa*
*Foras ſum egreſſa, conueniendi mihi poteſtas eueniat.*
Pa. *Erit, & tibi exoptatum obtinget. bonum habe animum. ne formida,*
*Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quæris, vbi ſit.* Mi. *quem egò hîc audio?*
Pa. *Socium tuorum conſiliorum, & participem, conſiliarium.*
Mi. *Tum pol ego id quod celo, haud celo.* Pa. *immo ita etiamſi non celas.*
Mi. *Quo argumento?* Pa. *infidos celas, ego ſum tibi firma fide.*
Mi. *Cedò ſignum, ſi harunc baccharum es* Pa. *amat mulier quædam.*
Mi. *Pol iſtuc quidem multæ.* Pa. *at non multæ de digito donum mittunt.*
Mi. *Enim cognoui nunc feciſti modò mihi ex procliuo palàm rem.*
*Sed hic numquis adeſt?* Pa. *vel adeſt, vel non.* Mi. *cedò te mihi ſola ſolum.*
Pa. *Breuin' an longinquo ſermone?* Mi. *tribus verbis.* Pa. *iam ad te redeo.*
Py. *Quid? ego hîc adſtabo tantiſper cum hac forma, & factis ſic fruſtra?*
Pa. *Patere atque aſta tibi hanc ego do operam.* Py. *properando excrucior*
Pa. *Pedetentim, tute hæc ſcis tractari ita ſolere haſce huiuſmodi merces.*
Py. *Age age, vt tibi maximè concinnum eſt.* Pa. *nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum,*
*Redeo ad te. quid me voluiſti?* Mi. *quo pacto hoc dudum accepi,*
*Iſtuc fero ad te conſilium.* Pa. *quaſi hunc depereat.* Mi. *teneo iſtuc.*
Pa. *Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.*
Mi. *Ad eam rem habeo omnem aciem tibi vt dudum demonſtraui.*
Pa. *Tu cætera cura & contempla, & de meis venator verbis.*
Py. *Aliquam mihi partem hodie operæ des, denique iam tandem ades illico.*
Pa. *Aſſum: impera, ſi quid vis.* Py. *quid hæc narrat tibi.* Pa. *lamentari*
*Ait illam miſeram, cruciari, & lacrumantem ſe afflictare,*
*Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rem huc ad te miſſa'ſt.*

Py. *Iube adire.* Pa. *at ſcin' quid tu facias, facito faſtidij plenum,*
*Quaſi non lubeat, me inclamato, quia ſic te volgo vulgem.*
Py. *Memini, & praeceptis parebo.* Pa. *voco ergo hanc, quae te quaerit?*
Py. *Adeat, ſi quid vult.* Pa. *ſi quid vis, adi mulier.* Mi. *Pulcer, ſalue.*
Py. *Meum cognomentum commemorauit? Dij tibi dent quae optes.*
Mi. *Tecum aetatem exigere vt liceat.* Py. *nimium optas.* Mi *non me dico,*
*Sed heram meam, quae te demoritur.* Py *multae aliae idem iſtuc cupiunt*
*Quibus non eſt copia.* Mi. *ecaſtor haud mirum, ſi te habeas carum,*
*Hominem tam pulcrum, & praeclara virtute, & forma & factis.*
*Ecquis dignior fuit, homo qui eſſet?* Pa. *non hercle humanum eſt ergo.*
*Nam voltorio plus humani, credo, eſt.* Py *magnum me faciam*
*Nunc, quoniam illhaec me collaudat* Pa. *viden' ignauum, vt ſeſe inſerat?*
*Quin tu huic reſpondes? haec illac eſt, ab illa, quam dudum.*
Py. *Quánam ab illarum? nam ita me occurſant multae: meminiſſe haud poſſum.*
Mi. *At illa, quae digitos deſpoliat ſuos, & tuos digitos décorat.*
*Nam nunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, qui porrò.*
Py. *Quid nunc tibi vis mulier? memora* Mi. *vt quae te cupit eámne ſpernas,*
*Quae per tuam nunc vitam viuit. ſit, nécne ſit, ſpes in te vno eſt.*
Py. *Quid nunc vult?* Mi. *te compellere, & complecti, & contrectare.*
*Nam niſi tu illi fers ſuppetias, iam illa animum deſpondebit.*
*Age mi Achilles, fiat quod te oro, ſerua illam pulcram pulcrè.*
*Exprome benignum ex tete ingenium, vrbicape, occiſor regum.*
Py. *Heu hercle odioſas res. quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,*
*Meámne ſic volgo polliciteris operam?* Pa. *audin' tu mulier?*
*Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico, niſi huic verri affertur merces,*
*Non hic ſuo ſeminio quanquam porculam impertiturus eſt.*
Mi. *Dabitur quantum ipſus pretij poſcet* Pa. *talentum Philippum huic opus auri eſt:*
*Minus à nemine accipiet.* Mi. *heu ecaſtor nimis vile eſt tandem.*
Py. *Non mihi auaritia vnquam innata eſt, ſatis diuitiarum*
*Plus mihi auri mille'ſt modiorum Philippi* Pa *praeter theſaurum,*
*Tum argenti monteis, non maſſas habet. Aetna non aequè alta eſt.*
Mi. *Heu, ecaſtor, hominem periurum* Pa. *vt ludo?* Mi. *quid ego? vt ſublecto os?* Pa *ſcitè.*
Mi. *Sed amabo, mitte me actutum,* Pa. *quin tu huic reſpondes aliquid.*
*Aut facturum, aut non facturum: quid illam miſeram & amicam crucias,*
*Quae nunquam malè tibi dixerit?* Py. *at iube eam ipſam exire huc ad nos,*
*Dic me omnia, quae vult, facturum.* Mi. *facis nunc vt facere aequum,*
*Quom quae vult, eadem tu vis.* Pa. *non hic inſulſum habet ingenium.*
Mi. *Quúmque me oratricem haud ſpreuiſti, ſiuiſtique exorare ex te.*
*Quid eſt? vt ludo?* Pa. *nequeo hercle quidem riſu me admoderarier.*
*Ob eam cauſam huc abs te auorti.* Py. *non aedepol tu ſcis mulier.*
*Quantum ego honorem nunc illi habeo.* Mi. *ſcio, & iſtuc illi dicam.*
Pa. *Contra auro alij hanc vendere potuit operam.* Mi. *iſtuc pol tibi credo.*
Pa. *Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnantes fecit.*
*Et pueri annos octingentos viuunt.* Mi. *vae tibi nugator.*
Py. *Quin mille annorum perpetuò viuunt, ab ſaeculo ad ſaeclum.*
Pa. *Eo minus dixi, ne haec cenſeret me aduorſum ſe mentiri.*

Mi. *Perij,quot hîc annos viuet,cuius filij tam diu viuunt?*
Py. *Poſt triduo natus ſum,mulier, quàm Iupiter ex Ope natus eſt.*
Pa. *Si hic pridie natus foret,quàm ille eſt,hic haberet regnum in cælo.*
Mi. *Iam iam ſat amabo eſt ſinite abeam,ſi poſſum viua à vobis.*
Pa. *Quin ergo abis,quando reſponſum eſt?* Mi. *ibo.illam huc adducam,*
*Quam propter opera eſt mihi.nunquid vis?* Py. *ne magis ſim pulcer, quàm ſum,*
*Ita me mea forma ſollicitum habet.* Pa. *quid hîc nunc ſtas? quin abis?* Mi. *abeo.*
Pa. *Atque adeò audin' tu? dicito doctè vt cordatè.* Me. *cura aliud.*
Pa. *Philocomaſio dic,ſi eſt hîc,domum vt tranſeat,hunc hîc eſſe.*
Mi. *Hîc cum mea eſt hera,clam.noſtrum hunc ſermonem ſublegerunt.*
Pa. *Lepidè factum eſt,iam ex ſermone hoc gubernabunt doctius porrò.*
*Remorare.* Mi. *abeo,neque te moror.neque te tango,neque te teneo.*
Py. *Iube maturare,illam exire huc,iam iſti rei præuortemur.*

IAMNE EST ANTE AEDEIS,&c.] hæc loquitur Milphidippa ſola,vt ſpectatores tantum audiant. CIRCVS] alludit ad ludos circenſeis: & circum quærit hæc ancilla, in quo quaſi magnificos ludos ſit factura,& militem ludificatura. VBI SVNT LVDI FACIENDI MIHI?]ſic legendum,non, *vbi ſunt ludircandi mihi?neque vbi ludiſicandus eſt mihi?*quod vidit Camerarius, quamuis ediderit, *vbi ſunt ludiſficandi mihi?* HOS QVASI NON VIDEAM] quaſi non videam militem, & Palæſtrionem. EC QVID DE ME FIAT MENTIO] nunquid de me fiat mentio. NVNQVISQVAM HINC PROPE ADEST. QVI ALIENA.&c.] deſcribit curioſum, qui aliena negotia curat, ſua negligit. QVI AVCVPET ME,QVID AGAM,&c.] qui obſeruet,& exquirat,quid agam, &c. *aucupet*, antiquum pro, *aucupetur*. Eſt autem translatio ab aucupibus, ad eos qui oculis, & auribus excipere conantur, quid ab aliquo geratur, & dicatur. QVI DE VESP. VIVAT SVO?]qui de ſuo cenet?qui domi ſuæ, & ſumtu ſuo cenet? qui habet domi,vnde cenet?per veſperum, cenã ſignificat, quia ſcilicet Romani veſperi cenabant. ſic in Ruden. *Si tu de illarum cenaturus veſperi es.* Quod autem ad huius loci ſententiam attinet, credibilius eſt eos,qui de ſuo viuunt.& qui habent domi,quod edant, & cenent,neque foris quærere coguntur,curioſos eſſe, & aliena curare, quàm qui domi eſuriunt.quanquam apud Horat.ſat.3.lib. 2. *Damaſippus ille aliena negotia curat Excuſſus proprijs.* DOMO SI EBIT AC DVM HVC TRANS.] domo ſi exibit hera mea atque interea dum huc tranſiuit quæ corporis huius cupida eſt. AEDEPOL HVIVS SERMONIS HAVD CIN.QVAE.&c.] ædepol huius ancillæ ſermones, non quęrunt hominem aridum,& capularem,aut Acheruntìcum, ſed virum aliquem viuidum,ac vegetum,& ętate integra, vel ſic,ædepol huius ancillæ verba abiectum, ſordidum & obſoletum, aliquid non quærunt, ſed aliquid lautum,luculentum & magnificum. QVO ARGVMENTO?]ſic ſæpè Plautus,cùm aliquid obſcurius dictum declarare vult ſpectatori,vt in Aſina, *Nudus vinctus centum pendo es, quando pendes per pedes,* LIB.*quo argumento iſtuc?* & infrà ead fab.non longè.. MILPH.*quo argumento?* PAT.*infidos celas.* TVM AVTEM IPSA EST,&c.]ipſa Milphidippa,ipſa ancilla. ALLVBESCIT]placere incipit. PRIVSNE,QVAM ILL. OCVLIS TVIS]ſubintell.*videris?*priuſne hęc ancilla tibi allubeſcit, quàm dominam longè ancilla venuſtiorem, ac formoſiorem oculis tuis adſpexeris? ID IDEO,QVOD CREDO TIBI] ideo mihi hæc ancilla allubeſcit,quod tibi credo,eius herum mulierem lepidiſſimam, & venuſtiſſimam. CVM HAEC LOCVTVS,cùm hæc locutus es de Acroteleutio,eam eſſe luculentam, & feſtiuam fœminam. NIHIL TV AMASSIS] nullo pacto amaueris hanc ancillam. QVID ERGO HANC DVBITAS COLLOQVI?]quid ergo cum hac dubitas loqui? ſic & alibi verbum *colloqui*, cum accuſandi caſu iungere ſolet, vt in Amph.*te volo,vxor,colloqui.* In Aſina *At ſcelesta viden',vt ne id quidem me dignum eſſe exiſtimet. quem adeat,quem colloquatur*, &c.Sic autem vt edidi,habent noſtri libri veteres. Camerarius verò ſic,*quid ergo hac dubitas colloqui*, ne hoc quidem malè. nam *hac colloqui*, valet, cum hac loqui. VTINAM,EIVS CAVSA FORIS SVM EGR.] hæc loquitur ſecum ancilla,vt audiant ſpectatores tantùm: vtinam,inquit, eius conueniendi mihi poteſtas eueniat, cuius cauſa domo foras egreſſa ſum. ERIT ET TIBI EXOPTATVM OBTINGET] hæc quoque loquitur Palæſtrio, vt ſpectatores ſoli exaudiant, quamuis ad ancillam dirigantur.audit enim illa vocem tantùm, non verba exaudit. Erit, inquit Palæſtrio conueniendi tibi militis poteſtas, & quod exoptaſti,tibi obtinget. TVM POL EGO ID, QVOD CELO H.C.] tum verò ſi conſiliorum meorum ſocius es.& particeps,& conſiliarius,non celo id,quod celo,hoc eſt,fruſtrà celo hæc occulta, & arcana conſilia,ſi tu eorum es particeps,& ſi nihilominus cum.& emanant in vulgus. IMMO ITA ETIAM SI NON CELAS]id eſt,immò celas,etiam ſi non celas. quæ verba mox ab ipſo Plauto explicabuntur. QVO ARGVMENTO] quo argumento iſtuc dicis?& qui fieri poteſt,vt celem etiam ſi nõ celem? Nam hæc inter ſe pugnant. INFIDOS CELAS, EGO SVM T.F.F.] ſic dixi,inquit:celas,etiam ſi non celas,& verum dixi.Nam etiam ſi non celas fidos,eóſque qui tibi sũt firma fide,id eſt.etiam ſi arcana aperis hominibus fidis,qualis ego ſum tibi,celas infidos,cũ aperis cõſilia tua hominibus fidis, nihilominus ea tegis infidis.Itaque nõ ſunt hæc inter ſe pugnãtia,celas etiã ſi non celas. Nam *celas*,ad infidos refertur. & pertinet:*non celas* ad fidos hoc modo:celas infidos,etiam ſi non celas fidos. Et nihil obſtat,quo minus celes infidos,etiam ſi nõ celes fidos. Nã non celans arcana fidos,proinde facis ac ſi ea reticeres, ac tegeres omnibus.quod enim fidis hominibus cõmittitur, &

creditur, ſaluum eſt, & ſaluum indidem repeti poteſt, vt alibi dicit: & ſimile eſt, ac ſi non eſſet receptum aut creditum. quare celas etiam ſi non celas. EGO SVM TIBI FIRMA FIDE ] ego ſum tibi fidus. ita me non celans tutis deponis auribus, vt ait Flaccus: neque periculum eſt, ne quid hinc emanet. CEDÒ SIGNVM, SI HARVNC BACCHARVM ES] da ſignum, ex quo intelligam, te eſſe noſtrorum conſiliorum participem, & ſocium. Da ſignum, ex quo cognoſcam te participem eſſe horum ſacrorum. vel te eſſe his ſacris initiatum, vel te eſſe è numero, & cœtu & grege noſtro hoc eſt, te eſſe horum myſteriorum participē, & ſocium. allegoria eſt à ſacris Bacchi, quæ erant reconditiſſima, & occultiſſ. Ita ſolis eius ſacerdotibus erant cognita, & ſoli iis ſacris initiati ad ea recipiebantur. AMAT MVLIER QVAEDAM QVENDAM.] Nunc incipit ſignum proferre Palæſtrio, quod ancilla poſtulauit. AT NON MVLTAE DE DIGITO DONVM MITT. ] multæ quidem mulieres amant, ſed non multæ annullum de digito detractum mittūt. infrà eadem ſcena, *Æb illa, quæ digitos illa ſpoliat ſuos, & tuos digitos decorat.* Hîc locus illius me loci, quem in libris omnibus deprauatū, nuper in Oratione pro Roſcio Amerino, non longè ab extremo, emendaui, commonefacit. Sic autem vulgò legitur, *ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulúmque dedit: ſi os ſuum tibi tradidit.* Ego ſic emendaui, *ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulumque de digito ſuo tradidit*, &c. Idem lib. 4. Accuſationum, *Quàm multis iſtum putatis hominibus honeſtis de digitis annulos aureos abſtuliſſe?* Idem paucis poſt verſibus, *Ita literis iſtius patris familias L. Titio cuidam ciui Rom. annulus de digito detractus eſt.* ENIM COGNOVI NVNC ] enim, præpoſitum: quod quamuis non inuſitatum ſit, eſt tamen notandum. ſupra in Aulularia, *Enim mihi quidem æquum eſt purpuram, atque aurum dari.* Plura exempla collecta reperientur in indice. FECISTI MODO MIHI EX PROCLIVO PALAM REM] rem mihi modò facilè palam feciſti, ſcilicet, te eſſe horum myſteriorum, ac ſacrorum participem, ac ſocium. ex proclino, ex facili, facilè. procliuus, a, um & hic, & hæc procliuis, hoc e. dicebant veteres: vt hilaris, e. inermus, a, um. & inermis, e. & alia item ſexcenta. SED HIC NVNQVIS ADEST ] ſed nunquis hic adeſt, qui nos auſcultet? CEDO TE MIHI SOLAE SOLVM] præbe te mihi ſolum *ſola*, datiuus antiquus, BREVIN', AN LONGINQVO SERMONE?] breuine an longo ſermone? IAM AD TE REDEO] accedens ad Milphidippam propius Palæſtrio, dicit militi ſe mox ad eum rediturum. QVID? EGO HIC ADSTABO, &c.] Quid? inquit miles, egone hîc interea dum iſta ancilla loqueris, cum hac forma, & his factis, ſic fruſtra adſtabo? vide, vt glorioſo militi oratio conueniens afficta eſt. ſic autem accipiendū ἐρωτηματικῶς, vt ſæpe alias. CVM HAC FORMA, ET FACTIS] ego tali forma præditus, & talibus factis, ac rebus geſtis clarus. PROPERANDO EXCRVCIOR] dū propero excrucio. in properando excrucior. PEDETENTIM ] pedetentim progrediendum eſt, pedetentim, & depreſſim, inquit Nonius, dictū eſt, cautè, quaſi lenta, & tarda itione. Mar. Tullius libro 1. de Offic. *ſin minus, ſenſim erit, pedetentimque facienda.* Quadrigarius Annal. *Exercitu inſtructo pedetentim milites ducere cœpit.* TRACTARI ITA SOLERE ] pedetentim. HASCE HVIVSMODI MERCES ] mulieres. AGE, AGE, VT TIBI MAX. CONCINN. EST ] age, age, vt tibi maximè commodum eſt. NVLLVM EST HOC STOLIDO SAXVM ] nullum eſt ſaxum hoc milite ſtolidius. hic miles, ſtolidus eſt, tanquam lapis, aut ſaxum. hæc ad ſpectatores profunduntur, à militis auribus auertuntur. REDEO AD TE] redeo ad te miles, id eſt, mox ad te redibo. QVID ME VOLVISTI?] hæc nunc ad ancillam Palæſtrio, à milite degreſſus. QVASI HVNC DEPEREAT] quaſi hera tua militem perditè amet. AD EAM REM HABEO OMNEM ACIEM] ad eam rem, hoc eſt ad ludificandum ac fallendum militem, habeo omnia parata, atque inſtructa: vel ſic, ad eam omneis fallacias, ac machinas habeo paratas: tralatio à re militari. ET CONTEMPLA.] & contemplare. ſuprà in Aſinaria, *meum caput contemples.* conſule Nonium. ET DE MEIS VENATOR VERBIS ] & ex meis verbis exquirito & coniicito. tralatio à venatoribus. ALIQVAM MIHI PARTEM OP. D.] miles moræ impatiens Palæſtrionem ab ancilla reuocat, & iubet eum ſibi quoque aliam partem operæ dare. ADES] ades imperatiui modi, præſentis temporis, à verbo adſum. SE AFFLICTARE] ſe ad terram grauiter abiicere. QVIA TIS EGEAT] quia tui indigeat, &c. mis, tis, genitiui caſus antiqui, pro mei, tui. OB EAM REM H. AD TE MISSA EST] ancilla. IVBE ADIRE] iube ad me hanc ancillam venire. FACITO FASTIDII PLENVM ] facito te faſtidioſum. fingito te mulierum te vltro expetentium faſtidio affici. ſic ſuprà Aſinaria, *Extemplo facio facetū me, & magnificum virum.* In epid. *Ego illic me autem ſic aſſimulabam: quaſi ſtolidum, cùm bardum me faciebam.* & infrà eadem ſcena, *magnum me faciam. Nunc, quoniam illhæc me collaudat.* ME INCLAM. QVIA SIC TE V. V. ] me increpato, & accuſato, quia ſic te mulierum turbæ peruulgem, cùm ſis paucarum, & lectarum mulierum. vir. ET PRAECEPTIS PAREBO] & tibi vtilia præcipienti, ac præmonſtranti, parebo. ADEAT SI QVID V.] veniat ad me, ſi quid vult. PVLCHER, SAL.] Pulcer, ſeu pulcher. cognomentum Clodiorū. DII TIBI QVAE OPTES] ſermo bene precantis. TECVM AETATEM EXIG. VT L.] opto vt heræ meæ tecum, &c. Virgil. libro 1. Aeneid. *Omneis vt tecum meritis pro talibus annos Exigat.* Idem libro 10 *poſitis inglorius armis Exigat hic æuum.* SI TE HABEAS CARVM] ſi te omnibus vulgare nolis, ſed paucis, & lectis mulieribus pateas tantùm. ET PRAEST. VIRT. ET FORMA, ET F. ] ſuprà eadem ſcena. *Quid? ego hîc adſtabo tantiſper cum hac forma, & factis ſic fruſtra?* ECQVIS DIGNIOR FVIT, HOMO QVI ESSET?] num quis fuit vnquam humanæ formæ dignior, quàm tu? proinde, ac ſi dicat, multi homines ſunt, qui debebant naſci pecudes, & beſtiæ, non homines: ita ſunt inhumani. Tu verò omnium hominum digniſſimus es, qui homo naſcereris, propter humanitatem tuā ſcilicet, ſeu propter mores tuos humaniſſimos. Adulatio impudēs, & modum ſuperans. NON HERCL. HVMANVM EST ERGO. NAM VOLT. &c.] miræ ancillę orationē adulationis putidæ plenam in contrariam ſententiam retorquet Palæſtrio, vocem ſummittens, aut certè à milite auertens, vt ſpectatores tantùm audiant. Sententia autē hæc eſt. Ergo ſi hic omnium hominum digniſſimus eſt, qui homo naſceretur: nulla vſquam eſt humanitas: & ſublata eſt è natura rerū omnis humanitas. quid ita? quia vulturio plus humani, ſed humanitatis eſt, quàm huic militi. MAGNVM ME FACIAM HVNC, &c. ] hic miles laudatione ancillæ elatus, atque inflatus, inceſſum ſibi nouum fingit geſtumque ſolito magnificentiorem aſſumit: & ea quæ nunc loquitur, ſecum loquitur, vt ſpectatores tantum audiant. VIDEN', IGNAVVM, VT, &c.

hæc

hæc loquitur ad ſpectatores verſus, & à milite auerſus Palæſtrio, vidéſne hominem nequam, vt magnificè & ſuperbè incedat? AB ILLA, QVAM DVD.]ab illa muliere lepidiſſima miſſa, quàm dudum tibi dixi. QVANAM AB ILL.?]à quanam mulierum miſſa eſt? ſic miles quaſi à multis mulieribus expetatur, non ab vna, aut altera. NAM ITA ME OCCVRS. M.]mihi occurſant. AB ILLA, QVAE DIGITOS DESPOLIAT S. &c.] ab illa, quæ de digito ſuo detractum annulum per me, & per Palæſtrionem interpretem ad te miſit. AB TVI CVPIENTE]à mea hera tui cupida ſuprà eadem ſcena, *qua huius cupiens corporis eſt*. HVIC] Palæſtrioni. QVI PORRO] qui porrò eum tibi redderet. MEMORA]dic. SIT, NECNE SIT SPES IN TE VNO EST] ſitne hera mea, an non ſit, ſpes in te ſolo eſt. vel ſic, ſalua ſit hera mea, an nulla ſit, in te vno ſitum eſt. IAM ILLA ANIMVM DESPONDEBIT] iam illa ſibi mortem conſciſcet, & animam proijciet. ſuprà in prologo Menæchm. *Pater eius autem poſtquam puerum perdidit, animum deſpondit.* PVLCRAM PVLCRE]alias, pulcram. pulcer. EXPROME BENIGN. EX TETE INGEN.] proinde ac ſi dicat, non eſt neceſſe te benignum ingenium aliundè & foris quærere, domi habes. exprome ex tete, quod habes apud te. VRBICAPE]πολιόπορθε, vrbium expugnator. HEV HERCLE ODIOSAS RES] hic párens Palæſtrionis præceptis miles, faſtidij plenum ſe facit: odioſas res ſub intell. audio, vel, peri à me video, vel aliquid tale, vel, o. HVIC VERRI]huic porco non caſtrato, cui opponitur maialis. NON HIC SVO SEMINIO QVANQVAM PORCVLAM IMPERTITVRVS]niſi huic verri adniſſar o merces adfuerit, non vllam porculam ſuo ſemine donabit: vel non vllam porculam ſui ſeminis participem facturus eſt. Profert hunc locum Priſcianus libr.5. quo loco docet, *ſeminium* dixiſſe veteres pro *ſemen*. Vtitur autem crebro ea voce Lucretius. Sed videtur hic legendum, *quanquam porculam*, quo modo edidi, non vt vulgò *quenquam porculum*. Niſi quis forte dicat, porcum, & porculum, pro porca, & porcula, & contrà, dixiſſe veteres. DABITVR QVANTVM IPSVS PRETII POSC. T] dabitur quantum ipſe mercedis poſcet. pretium & mercedem pro vna, eadémque re poſuit: cùm pretium in emtione & venditione: merces, in conductione, & locatione propriè locum habeat. TALENTVM PHILIPPVM HVIC OPVS EST] talentum Philippeum huic opus eſt talentum Philippéum auri: autem hoc eſt, talentum auri Philippei. de quo auro alibi. HEV, AECASTOR, NIMIS VILE EST TANDEM]euge, æcaſtor nimis vile eſt hoc pretium, quo miles complexum ſeu copiam corporis ſui venditurus eſt. Vili conſtabit heræ meæ militis complexus, ſi non plus talento auri Philippei ad eum afferet. PLVS MIHI AVRI MILLE'ST MODIORVM PHILIPPEI] audi inſolentiam, & iactationem militarem. Plus eſt mihi, inquit, quàm mille modiorum auri Philippei, *mille modiorum*. ſic dictum, vt mille hominum mille nummum mille ouium, &c. de quibus alibi. Hic enim, *mille*, ſubſtantiuum eſt. PRAETER THESAVRVM. TVM ARGENTI MONTEIS, &c.] vide vt aſſentator augeat. TVM ARGENTI MONTEIS, &c.] Terent. Phorm. *modò non montem auri polliceri*. Salluſt de bello Iugurth. *maria monteiſque polliceri cœpit*. ÆTNA NON AEQVE ALTA EST] vt ſunt montes auri, quos habet miles. hyperbole mira, atque inſignis. HEV. AECASTOR, HOMINEM PERIVRVM] Palæſtrionem. VT LVDO?] quo modo, ſeu quàm lepidè ludifico militem? hæc ſummiſſa voce loquitur Palæſtrio, vt audiant tamen ſpectatores, & Milphidippa. QVID EGO? VT SVBLECTO OS?] idem dicit Milphidippa aliis verbis. quid ego? inquit, quàm ſcitè ei palpando os demulceo? quo modo ei os ſublino? QVIN TV HVIC RESPONDES, &c.] hæc Palæſtrio ad militem. QVAE NVNQVAM MALE TIBI DIXIT] nedum fecerit. EXIRE]domo. DIC ME OMNIA, QVAE VVLT, F.] ſuprà in Caſina, *Omnia, quæ tu vis*. SIVISTIQVE EXOR. EX TE]ſiuiſtique me abs te impetrare. vel ſic, ſiuiſtique te exorari. ME ADMOD.] me abſtinere, mihi temperare. al. *mi admoderarier*. id eſt, mihi moderari. ABS TE AVORTI]abs te me auerti ne miles me ridentem videret, & hoc pacto, ſe derideri intelligeret. CONTRA AVRO ALII HANC VEND. POT. OPER.] auro contrà poſito hanc operam miles alij mulieri vendere potuit. MERI BELLATORES GIGNVNTVR, QVAS HIC PRAEG. F.] quanti quanti ſunt, puri bellatores naſcuntur ex iis fæminis, quas hic compreſſerit, & prægnanteis fecerit. VAE TIBI NVGATOR] hæc ad ſpectatores, à milite auerſa, loquitur ancilla. MILLE AN. &c.] mille annorum, id eſt, mille annos. mille, hic ſubſtantiuum quod eo maximè hoc loco iteraui, quia Nonius dormitans, libro de mutata declinatione, ſcribit hîc genitiuum poſitum eſſe pro datiuo, ſeu accuſatiuo, & dictum eſſe, mille annorum, pro mille annis, ſeu potius mille annos. Sed errat ille. ſic ſuprà *mille modiorum*. Sic Cicero dixit *mille nummûm*. Philipp.6. *& mille hominum*. in Miloniana. & Horat. Sat.3 libr.2. *Mille ouium*. Sed hac de re legendus A. Gell. libr.1. cap.16. AB SAECVLO AD SAECVLVM] à primo ſæculo, ad vltimum ſæculum. ſæculum, ſpatium eſt annorum centum quo fit, vt hi pueri decem ſæcula viuant. ſiquidem mille annos viuunt. QVOT HIC ANNOS VIVET, CVIVS FILII, &c.] credibile eſt patrem longè diutius victurum. Nam ætas poſterorum ætate maiorum deterior eſt. Horat. oda 6. libr.3. *Damnoſa quid non imminuit dies? Ætas parentum peior auis tulit Nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem.* POST TRIDVO NATVS SVM, QVAM IVPITER EX OPE, &c.] natus ſum triduo poſtquàm Iupiter ex Ope, Saturni vxore, natus eſt alias, *poſtridie natus ſum*: &c. quo modo legi malim. SI HIC PRIDIE NATVS FORET QVAM ILLE, &c.] ſi miles vno die priùs quàm Iupiter regnum in cœlo obtineret. Vide, vt hic, & hoc toto loco, ludatur miles qui tamen, vt ſtolidus eſt, nihil horum ſentit. SINITE ABEAM, SI POSSVM. VIVA A VOBIS] proinde ac ſi dicat, vos me occiditis, ſeu enecatis veſtris iſtis verborum vanitatibus, & nugis. Quare miſſam me facite, vt viua à vobis diſcedam. Sic Theocr. ὀδύνη μοι ὦ ξεῖνοι ... Εἶα λέγ'. εἴτι λέγεις, ... τὸν ξεῖνον ἐς τὸ ἄστυ ... Παιάν, ... Κομάτα. id eſt, age, dic ſi quid dicis, & hoſpitem in vrbem ruſum viuum dimitte. O Pæan, profectò Comata tu garrulus es. QVAM PROPTER OPERA EST MIHI?]cuius gratia operam ſumo cui operam do. NVMQVID VIS?] ſermo diſcedentis. ſuprà in Aulul. *quid? me numquid vis?* MEG. *vale*. SOLLICITVM HABET] ſollicitat. CVRA ALIVD] finito me hoc curare, tu aliud cura, quàm hoc. ego enim curabo. ſic ſuprà in Caſina. *Abi, & aliud cura*. SVBLEGERVNT] ſubauſcultarunt, occultè exceperunt. tranſlatio eſt. IAM EX SERMONE HOC GVBERN. DOCTI. P.] iam ex eo ſermone, quem hîc habuimus, & quem exceperunt, negotium ſuſceptum doctius porro gubernabunt, & moderabuntur, vel ſic, ex ſermone noſtro, quem furtim exceperunt, doctius exiſt... re, & iudicare porrò poterunt, quàm ...

quod habent in manibus, adminiſtrare debeant. Æn. *Neque te teneo, neque dicta refello.* IAM ISTI REI
REMORARE] tu me remoraris, vel tu rem remoraris. PRAEVORTEMVR.] iam iſtam rem ceteris poſthabi-
vel, tu illas remoraris. NEQVE TENE] ſic Virg lib. 4. tis agèmus.

## PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

*QVod mihi nunc auctor es, vt faciam Palæſtrio,*
*De concubina? nam nullo pacto poteſt*
*Prius hac in ædeis recipi, quàm illam emiſerim.*
Pa. *Quid me conſultas quid agam? dixi equidem tibi,*
*Quo pacto id fieri poſſit clementiſſimè.*
*Aurum atque veſtem omnem muliebrem habeat ſibi.*
*Quæ illi inſtruxiſti, ſumat, habeat, auferat.*
*Dicáſque tempus maximum eſſe, vt eat domum:*
*Sororem geminam adeſſe & matrem dicito,*
*Quibuſcum comitata rectè deueniat domum.*
Py. *Quî tu ſcis eas adeſſe?* Pa. *quia oculis meis*
*Vidi hîc forem eſſe eius.* Py. *conuenítne eam?*
Pa. *Conuênit.* Py. *ecquid fortis viſa eſt?* Pa. *omnia.*
*Vis obtinere.* Py. *vbi matrem eſſe aiebat ſoror?*
Pa. *Cubare in naui lippam, atque oculis turgidis*
*Nauclerus dixit, qui illas aduexit, mihi.*
Py. *Is ad quos nauclerus hoſpitio deuortitur?*
Pa. *Quid vis?* Py. *ecquid fortis?* Pa. *abi ſis hinc, nam tu quidem*
*Ad equas fuiſti ſcitus admiſſarius,*
*Qui conſectare æquè mares & fœminas.*
Py. *Hoc age nunc, iſtuc quod das conſilium mihi?*
Pa. *Te cum illa verba facere de iſta re volo.*
*Nam cum alio agere ſanè conſeruo liceat tibi,*
*Qui potius, quàm tu. ſed enim tu tuam rem tute agas,*
*Dicas vxorem tibi neceſſum eſſe ducere,*
*Cognatos perſuadere, amicos cogere.*
Py. *Itáne me tu cenſes?* Pa. *quid ego ni, ita cenſeam?*
Py. *Ibo igitur intrò, tu hîc ante ædeis interim*
*Speculare, vt vbi illæc prodeat, me prouoces.*
Pa. *Tu modò iſtuc cura, quod agis.* Py. *curatum id quidem eſt.*
*Quin ſi voluntate nolet, vi extrudam foras.*
Pa. *Iſtuc caue faxis. quin potius per gratiam*
*Bonam abeat abs te, atque illæc, quæ dixi, dato.*
*Aurum, ornamentáque quæ illi inſtruxiſti, ferat.*
Py. *Cupio hercle.* Pa. *credo te facilè impetraſſere.*
*Sed abi intrò, noli ſtare.* Py *tibi ſum obediens.*
Pa. *Nunquid videtur demutare, atque vti ego*
*Dixi eſſe vobis dudum, hunc mœchum militem?*
*Nunc ad me veniat vſu'ſt Acroteleutium,*
*Ancillulàque eius & Pleuſides. Proh Iupiter*
*Satín' vt commoditas vſque quaque me adiuuat?*
*Nam quos videre exoptabam me maximè,*
*Vna exeuntis video hinc è proxime.*

QVID MIHI NVNC AVCTOR ES, VT FACIAM, &c. ] quid mihi nunc periculo tuo ſuades, periculo tuo vt faciam de concubina? auctor qui aliquid ſuadet, & eius quod ſuadet, periculum præſtare non recuſat ſcriptum eſt in vocabulario Latino Græco, auctor ἀξιόπιστος. HAEC ] vicina vxor Periplectomenis, ſic enim opinatur miles. ILLAM ] Philocomaſium. QVID ME CONSVLTAS? ] quid me conſulis? QVID AGAM? ] quid ego conſilij tibi dabo? libri vulgati habent *Quid me conſultas, quid agas?* fortaſſe non male, vt ſit hæc ſententia quamobrem me conſulis, quid agere debeas? CLEMENTISSIME ] tranquilliſſimè, placidiſſimè, leniſſime, ſine minima offenſione & iniuria Philocomaſij INSTRVXISTI ] paraſti. ſic ſuprà eadē fabula, *Iube ſis aurum atque ornamenta, quæ illi inſtruxti mulieri dono habere ſibi*, &c. TEMPVS MAXIMVM ] ἀκμὴν τοῦ καιροῦ punctum temporis, tempus maxime opportunum. QVIBVSCVM COMITATA ] malim legi, *quibus comitata*. &c. RECTE ] tuto & ſine periculo, vel honeſtè, & ſine dedecore. QVIA OCVLIS MEIS VIDI, &c. ] *oculis meis vidi*, αὐτόπτης. ECQVAS FORTIS VISA EST? ] numquid fortis viſa eſt? *fortis* autem, hoc loco, vt vult Nonius, valet, formoſa. Sed mallem hic *fortem* interpretari, validam, & ad res venereas idoneam, & ætate integra quanquam Seruius quoque ſuperiorem interpretationem agnoſcit, & probat: idémque contrà pulcrum, pro forti interdum poſitum eſſe docet. OMNIA VIS OBTIN ] incontinentiam militis reprehendit, qui omnia concupiſcat. ATQ OCVLIS TVRGID. ] propter lippitudinem. Catul. de Paſſere, *Veſtra nunc opera mea puellæ Flendo turgiduli rubent ocelli.* IS AD QVOS NAVCL. HOSPITIO DEVORTITVR? ] ordo eſt Is naucleras apud quos deuerſatur? id eſt, huius naucleri vbinam deuerſorium eſt. QVID VIS? ] quamobrem iſtud quæris? ECQVID FORTIS? ] numquid fortis eſt? id eſt, numquid validus & pulcher eſt? flagitioſa militis interrogatio, qui non contentus veneribus muliebribus, maſculos appetit. AD EQVAS FVISTI SCITVS ADMISS. &c. ] ad fæminas fuiſti lepidus & concinnus mas. allegoria eſt. admiſſarius equus eſt, qui ad equas ineundas, & ſubigendas paratus, ac ſeruatus eſt. Cicero in Piſonem, *Itaque admiſſarius iſte ſimulatque audiuit à Philoſophis voluptatem tantopere laudari, nihil expiſcatus eſt: ſic ſuos ſenſus voluptarios omneis incitauit. ſic ad illius hanc orationem adhinniit. vt non magiſtrum virtutis, ſed auctorem libidinis à ſe illum inuentum arbitraretur.* NAM CVM ALIO AG. CONS. &c. ] nam ſanè poſſis cum alio ſeruo tuo, conſeruo meo agere, eíque mandare, vt cum illa loquatur potiùs, quàm tu: dicat illi tempus eſſe maximum, vt eat domum: ſumat & auferat ſecum omnia, quæ tu illi paraſti, &c. ſed enim, &c. QVI POTIVS, QVAM TV ] cum illa loquatur. SED ENIM TV TVAM R. TVTE AG. ] ſed enim ſuadeo tibi, vt tu ipſe tuam rem agas, non alij agendam tradas. ITANE TV CENS? ] lego, *Itáne me tu cenſes?* ſubintel. facere. ſic autem legendum videtur, vt ſuis numeris conſtet verſus. Quòd ſi lectio vulgata retinebitur, claudicabit verſus: niſi *quid*, legetur δισυλλάβως QVID EGO NI ITA C. ] quid ego ni ita cenſeam? SPECVLARE ] quaſi è ſpecula proſpice. ME PROVOC. ] me foras voces. me inpublicum voces. QVIN, SI VOLVNT. HOT. ] quin, ſi ſua ſponte nollet diſcedere, &c VI EXTRVD. FOR. ] ſic legendum, non, *vi extrudam ſeru.* ISTOC CAVE FAXIS ] caue feceris. QVIN POTIVS PER GRAT. BON. ABEAT, &c. ] ſic ſuprà. *Vin' tu illam actutum amouere à te, vt abeat per gratiam?* IMPETRASSERE ] impetraturum eſſe. ſic ſuprà in Bacch. *Et iſtuc confido à fratre me impetraſſere.* NVNQVID VIDETVR DEMVTARE, ATQ VTI EGO, &c. ] id eſt, nunquid hic mœchus miles videtur alius eſſe, quàm qualem eum eſſe dudum dixi vobis? vel ſic: nónne hic miles talis videtur eſſe, qualem eum eſſe dudum dixi vobis? vel ſic: nūquid videtur aliter eſſe, quàm qualem dudum vobis eſſe dixi hunc mœchum militem? Hæc Palæſtrio ad ſpectatores, ſolus in proſcenio relictus, domum ingreſſo milite. VSVS T ] opus eſt. COMMODITAS ] opportunitas, vel ipſa commoditatis Dea.

## ACROTELEVTIVM, MILPHIDIPPA, PLEVSIDES, PALÆSTRIO.

*Sequimini, ſimul circumſpicite, ne quis adſit arbiter.*
*Neminem pol video, niſi hunc, quem volumus conuentum.* Pal.
*& ego vos.*
Mi. *Quid agis noſter architecte?* Pa. *egóne architectus, vah.* Mi *quid eſt?*
Pa. *Qui enim non ſum dignus præ te, vt figam palum in parietem?*
Ac. *Eia verò.* Pa *nimis facetè, nimiſque facundè mala eſt.*
*Vt lepidè detruncauit militem?* Ac. *ac etiam parum.*
Pa. *Bono animo es: negotium omne iam ſuccedit ſub manus,*
*Vos modo porrò occepiſtis, date operam amicabilem.*
*Nam ipſe miles concubinam intrò abijt oratum ſuam,*
*Ab ſe vt abeat cum ſorore & matre Athenas.* Ac *Eu, probè.*
Pa. *Quin etiam aurum atque ornamenta quæ ipſe inſtruxit, mulieri*
*Omnia dat dono, ſe vt abeat: ita ego conſilium ei dedi.*
Pl. *Facile iſtuc quidem eſt, ſi & illa volt, & ille autem cupit.*
Pa. *Non tu ſcis cùm ex alto puteo ſurſum ad ſummum aſcenderis,*
*Maximum periculum inde eſſe, à ſummo ne rurſum cadas?*
*Nunc hæc res apud ſummum puteum geritur. ſi præſenſerit;*

*Miles:nihil hinc ferri poterit.huius nunc quàm maximè*
*Opus eſt dolis.*Pl.*domi eſſe ad eam rem video ſalis ſatis,*
*Mulieres tres,quartus tute es,quintus ego,ſextus ſenex.*
Pa. *Quod apud nos fallaciarum'ſt, eſſe excitum certè ſcio.*
*Oppidum quoduis videtur poſſe expugnari dolis.*
*Date modò operam.*Ac.*id nos ad te,tu ſi quid velles,venimus.*
Pa. *Lepidè facitis.nunc hoc tibi ego in hac impero prouincia.*
Ac. *Imperabis imperator,quod ego potero, quod voles.*
Pa. *Militem lepidè & facetè & lautè ludificarier*
*Volo.*Ac *voluptatem mecaſtor mihi imperas.*Pa *& ſcin' quemadmodum.*
Ac. *Nempe vt aſſimulem me amore iſtius differri.*Pa.*rem tenes.*
Ac. *Quaſique iſtius cauſſa amoris,ex hoc matrimonio*
*Abierim,cupiens iſtius ſummè nuptiarum ordinis.*
Pa. *Niſi modo vnum hoc,haſce etiam ædeis dicas dotaleis tuas.*
*Hinc ſenem abs te abiiſſe,poſtquam feceris deuortium,*
*Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.*
Ac. *Bene mones.*Pa.*ſed vbi ille exierit intus,iſtuc te procul*
*Ita volo aſſimulare,præ illius forma,quaſi ſpernas tuam,*
*Quaſique eius opulentitatem reuerearis,& ſimul*
*Formam amœnitatis,illius faciem,pulchritudinem*
*Collaudato.ſatin' præceptum eſt?* Ac.*teneo.ſatin' eſt,ſi tibi*
*Meum opus ita dabo expolitum,vt improbare non queas?*
Pa. *Sat habeo:nunc tibi auſculta quæ imperabo.* Pl. *dicito*
Pa. *Quàm extemplo erit factum,vbi intro hæc abierit,tu illico*
*Facito vt venias ornatus ornatu nauclerico,*
*Cauſiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,*
*Palliolum habeas ferrugineum:nam is colos thalaſſicu'ſt,*
*Id erit connexum in humero læuo:expapillato brachio*
*Præcinctus:atque aſſimulato quaſi gubernator ſies.*
*Atque apud hunc ſenem omnia hæc ſunt:nam is piſcatores hábet.*
Pl. *Quid? vbi ero exornatus,quin tu dicis quid facturus ſim?*
Pa. *Huc venito,& matris verbis Philocomaſium arceſſito,*
*Vt,ſi itura eſt Athenas, eat tecum ad portum citò,*
*Atque vt iubeat ferri in nauim,ſi quid imponi velit.*
*Niſi eat,te ſoluturum eſſe nauim:ventum operam dare.*
Pl. *Satis placet pictura,perge.*Pa.*ille extemplo illam hortabitur*
*Vt eat vt properet,ne ſit matri moræ.* Pl.*multimodis ſapis.*
Pa. *Ego illi dicam,vt me adiutorem,qui onus feram ad portum,roget*
*Ille iubebit me ire cum illa ad portum,ego adeò,vt tu ſcias,*
*Prorſus Athenas potinus abibo tecum.*Pl.*atque vbi illo veneris,*
*Triduum vnum ſeruire nunquam te, quin liber ſis,ſinam.*
Pa. *Abi citò,atque orna te.*Pl.*numquid aliud?*Pa.*hæc vt memineris.*
Pl. *Abeo.*Pa.*& vos abite hinc intrò actutum.nam illum hinc ſat ſcio*
*Iam exiturum eſſe intus.*Ac.*celebre apud nos imperium tuum eſt.*
Pa. *Agite,abſcedite ergo.ecce autem commodò aperitur foris,*
*Hilarus exit,impetrauit.inhiat quod nuſquam eſt miſer.*

NE QVIS

NE QVIS ADSIT ARBITER] ne quis adſit, qui nos videat. ſuprà in Ciſtellar. *Tuam ſul iteam ſola facito, vt ſcias ſine arbitris.* & ſuprà hac eadem fabula, *Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt; mea quid fiat domi.* QVEM VOLVMVS CONVENTVM] quem volumus conuenire. QVID AGIS NOSTER ARCHITECTE?] ſuprà, *hic noſter architectus eſt?* AcR. *ſalue architecte.* QVI ENIM NON SVM DIGNVS PRAE TE, &c.] rogas, quid ſit, quamobrem mirer, me abs te architectum dici, qui non ſum dignus præ te, vt palum figam in pariete? proinde ac ſi dicat, tu me architectum vocas, quę longè me peritior architecta es. hoc eſt, quæ me aſturia, calliditate & fallacia ſuperas. VT FIGAM PALVM IN PARIETEM] figere palum in parietem, cuiuſlibet hominis eſt, etiam architecturæ imperiti. tantum abeſt igitur, vt dignus ſim architecti nomine, tecum comparatus, vt dignus non ſim, qui palum figam in parietem. EIA VERO] ironia. NIMIS FACETE, NIMISQVE, &c] loquitur nunc de Acroteleutio in tertia perſona, oratione ad ſpectatores verſa. VT LEPIDE DETRVNCAVIT MILITEM?] quàm ſcitè militem admutilauit? ſic enim ſuprà locutus eſt. ibi, *Qui admutiletur miles vſque cæſariatus*, &c. vel ſic, quàm ſcite militem aſſecuit? nam ſic quoque ſuprà locutus eſt. ibi, *Tibi dixi, miles quemadmodum potis eſſet aſſecari.* NEGOTIVM OMNE IAM SVCC. SVB MANIBVS] ſic ſuprà eadem fabula, *Lepidè hoc ſuccedit ſub manibus negotium.* DATE OPERAM AMICABIL.] date operam non mercenariam, ſed gratuitam. vel ſic, date operam liberalem & amicis dignam, ſeu amicis conuenientem. SE VT HABEAT] ab ſe vt abeat. ET ILLE AVTEM CVPIT] & miles ruſus cupit. NON TV SCIS, CVM EX ALTO PVTEO, &c.] illuſtris & luculenta ſimilitudo. *ex alto puteo*, autem id eſt, ex imo puteo. NE RVRSVM CADAS?] ne recidas? NVNC HAEC RES APVD SVMMVM PVTEVM GERIMVS] ἀλληγορικῶς. nunc hoc negotium, quod gerimus, ad extremum ferè perductum eſt. SI PRAESENSERIT MILES] ſi miles antequàm negotium confectum fuerit, cognouerit, aut ſuſpicatus fuerit ſibi inſidias comparari, & fallacias ſtrui. NIHIL HINC FERRI POTERIT] nihil à milite auferri poterit. Philocomaſium nihil à milite ſecum aſportare poterit. vel ſic, nihil ex hac vrbe ſecum Philocomaſium auferre poterit. HVIVS NVNC QVAM MAX] huius, nempe, Acroteleutij. DOMI ESSE AD EAM REM VIDEO S. S.] video domi eſſe ad eam rem aſtutiæ, & acuminis, & ſollertiæ, & prudentiæ ſatis, ita vt foris quærere, aut alij ſupplicare neceſſe non habeamus. QVOD APVD NOS FALLACIARVM ST. SESE EXCITVM, CERTO SCIO] certo ſcio, quidquid fallaciarum domi eſt, excitatum, & commotum eſſe, videlicet ad militem ludificandum, & fallendum. *excitum* à verbo excico, es, et. OPPIDVM QVODVIS VID. POSSE EXP. D.] Sic Troia dolis tandem expugnata eſt. Hinc Vlyſſes πτολίπορθος. Expugnantur etiam auro, quo maximè capiebat vrbeis Græciæ Philippus Macedo, ſed hæc capiendarum vrbium ratio, doli genere continetur. ID NOS AD TE, &c.] id eſt propter id. ſeu idcirco, ad te venimus, ſi quid tu velles, vt noſtra opera vtereere. ET LAVTE] & magnificè, luculentè, ampliter ἀφειδῶς, λαμπρῶς, μεγαλοπρεπῶς. DISFERRI] diſcruciari. Terent. Adelph. *Miſeram me differor doloribus.* REM TENES] rem intelligis, rem cognitam, & perceptam habes. Sic in Pœnulo. *tenetis rem?* quod in aliam ſententiam quàm ab Agoraſtocle dictum eſt, à ſenibus illis acceptum eſt. Idem in Prologo Amphitruonis. *Nunc de Alcumena vt rem teneatis rectiùs*, &c. EX HOC MATRIMONIO ABIERIM] diuortium cum viro fecerim, ſeu à viro diſceſſerim. CVPIENS ISTIVS SVMME NVPT. ORD.] ordo eſt, ſummè cupiens, hoc eſt, ſummè cupida nuptiarum iſtius ordinis, id eſt, nuptiarum militarium, ſummè cupiens viro militari nubere, qualis iſte eſt. NISI MODO VNVM HOC, &c.] modò vnum hoc addas, &c. *niſi modò*, pro, *modo*, ſeu, *dummodo*, ſeu, *niſi*, poſitum eſt: vt ſit πλεονασμὸς ἐν συντάξει. ſententia igitur hæc eſt, iſta omnia probo, niſi quòd vnum hoc addas velim, &c. vel modò hoc vnum addas, &c. HASCE ETIAM AEDEIS D. DOT. T.] dicas has ædeis eſſe tuas, & abs te profectas, & viro in dotem datas: ex quo fieri, vt ſoluto matrimonio, ad te reuertantur, ſeu potiùs tuæ ſemper fuiſſe intelligantur: ne miles vereatur in alienas ædeis introire. HINC SENEM, &c] ſenem ex his ædibus abiiſſe, &c. NE ILLE MOX VERBERATVR INTR. IN AL. D.] ne miles mox timeat in alienam domum ingredi, quo metu liberabitur, ſi dices has ædeis eſſe tuas, & ſenem ex iis abiiſſe diuortio facto, & ſoluto matrimonio. EXIERIT INTVS] exierit domo ſua. OPVLENTITATEM] opulentiam, & ita Nonius, hunc verſum proferens. ET SIMVL FORMAM AMOENITATIS, ILLIVS F. C.] & ſimul illius faciem collaudato, per appoſitionem formam amœnitatis: id eſt, quæ militis facies ſit tanquam ipſius amœnitatis forma: vel, quæ ſit ipſa amœnitas. SATIN' PRAECEPTVM EST?] ſatiſne tibi à me præmonſtratum eſt, quid de te dicere, ac facere oporteat? SATIN' EST, SI TIBI M. OPVS, &c.] ſatiſne eſt tibi, ſi hoc opus, quod faciendum ſuſcepi, & veluti conduxi, ita perfectum, atque expolitum tibi dabo, vt improbare non poſſis? vel ſic, ſatiſne tibi eſt, ſi hoc negotium, quod mihi abs te mandatum eſt, ita confectum, ac tranſactum tibi dabo, vt nihil in eo reprehendere queas, neque de me queri poſſis? allegoria eſt ab iis, qui opus aliquod faciendum conduxerunt. NVNC TIBI AVSC. QVAE IMP.] nunc audi, quæ tibi imperabo. QVAM EXTEMPLO ERIT FACTVM] cum primum opus erit confectum, &c. VBI INTRO HAEC ABIERIT] vbi Acroteleutium domum Periplectomenis introiuerit, quaſi ſuam. ORNATVS ORNATV NAVCLERICO] cultus, & ornatus in morem Naucleri: cognoſce hoc loco, qualis ſit ornatus naucleri: nauclerus autem à Latinis, nauiculator, & nauicularius appellatur: nauis dominus nauis gubernator. CAVSIAM HAB.] cauſia, capitis tegumentum ad ſolis ardorem prohibendum, atque arcendum comparatum, à verbo καίω, quod eſt incendo, ſeu vro. vel ſic. Cauſia, pileus latas oras ac margines habens, ad vitandum æſtum, qualis viatorum, ac meſſorum. Idem in Perſa *Cape tunicam, atque zonam & chlamydem afferto, & cauſiam.* FERRVGINEAM] cerulam, ferrei coloris, qui ceruleus eſt. Virgil. Georg. 4. *Et pinguem tiliam & ferrugineos hyacinthos.* infrà verſu proximo *palliolum habeas ferrugineum, nam is color thalaſſicus eſt.* quem profert Nonius. Sed Seruius ferrugineos interpretatur, ſubnigri, aut nigri coloris. Et lib 6 Æneidos, ad verſum illum, *Et ferruginea ſubuectat corpora cymba.* ferruginea, inquit, id eſt, nigra, triſti: Nam lugubrem eſſe hunc colorem oſtendit ibi. *Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit.* CVLCITAM OB OCVLOS LAN.] & habeas culcitam laneam circa oculos. culcita pannus eſt mollis conſutus, & contextus. Sic autem ſcribendum eſt, non vt vulgus ſcribit, *culcitra*. NAM IS COLOR THALASSICVS ST] nam is color marinus eſt. colos, odos, vapos &c. dixerunt veteres pro, color, odor vapor, &c. notauimus in commentar. Lucret. EXPAPILLATO B. [illegible]

exſerto brachio: quòd cùm ſit, papilla nudatur. ſic Feſtus, ſine dubio hunc verſum ſpectans. & item Nonius hunc eundem verſum proferens, expapillato brachio, inquit, quaſi vſq. ad papillam renudato. ſic ferè ornatus eſt Charon apud Virg lib.6. Æn. *Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.* PRAECINCTVS] ſubintell. ſis vel refert ad verbum *habeas.* Præcincti dicuntur, qui veſtem ſuſtulerunt, eámque ſublatam præcinxerunt, vt ſint ad iter faciendum aut ambulandum expeditiores. Horatius Satyra 5. lib.1. *Hoc iter ignaui diuiſimus, altiùs ac nos Præcinctis vnum* Et Sat. vlt. lib.2. *vt omnes præcincti rectè pueri comtique miniſtrent.* VT SI ITVRA EST ATH. EAT T.] vt eat properè. Notauimus alibi hoc loquendi genus, ſupr. in Caſin. *quin datis ſi quid datis?* & in Epid. *age ſi quid agis.* ſic infr. eod. fab. *A matre illius venio ſi itura eſt, eat.* SI QVID IMPONI VELIT] ſi quid in naui imponi velit. TE SOLVTVRVM ESSE NAVIM] te profecturum ſoluere nauim, plena locutio. in Mercat. *Vt confeſtis, nauim ſoluimus.* ſed plenior eſt, nauim ſoluere in portu. ſic in Bacch. *Interea è portu noſtra nauis ſoluitur.* non plena locutione dicunt etiam Latini, *ſoluere* ſimpliciter. Cæſar lib.4. de bello Gallico. *His conſtitutis rebus nactus idoneam ad nauigandum tempeſtatem, tertia ferè vigilia ſoluit.* M. Tul. lib.3. de Offic. *Si idem ſciat complureis mercatores ab Alexandria ſoluiſſe.* &c. VENTVM OPERAM DARE] ventum ſecundum eſſe, ventum adiuuare profectionem, ſeu inuitare ad curſum. Virg. lib.3. Aen. *& auræ vela vocant.* SATIS PLACET PICTVRA] ſatis placet iſta fallaciæ in militem ſtruendæ deſcriptio. NE SIT MATRI MORAE] ne matrem moretur. MVLTIMODIS SAPIS] multis modis ſapis. EGO ILLI DICAM, VT ME AD.] ego Philocomaſio dicam, vt roget militem, det me ſibi adiutorem oneris ad portum ferendi. PRORSVS] rectà. NVNQVID ALIVD? nunquid aliud vis? numquid aliud me facere iubes? IAM EXITVRVM ESSE INTVS] iam exiturum eſſe domo, & in ædeis Periplectomenis introiturum. CELEBRE APVD NOS, &c.] celebre opponitur deſerto. hæc igitur huius loci ſententia eſt, nos omnes imperio tuo diligenter & accurate paremus, nemo noſtrûm eſt, qui non imperium tuum diligenter, & ſtudioſè obire, atque exſequi properet. COMMODVM] opportunè. HILARVS EXIT] miles. INHIAT QVOD NVNQVAM EST MISER] expetit, & concupiſcit, quod nullo in loco eſt. matronæ concubitum, & nuptias expetit, & exoptat quæ nuſquam eſt. tralatio eſt ab animalibus feris, auidis, & ore hiante cibum, prædámque petentibus. ſupra in Aulul. *Num petit, quum polliceatur, inhiat aurum, vt deuoret.*

## PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

*Quod volui, vt volo, impetraui, per amicitiam & gratiam*
*A Philocomaſio.* Pa. *quidnam te intus fuiſſe tam dicam diu?*
Py. *Nunquam ego me tam ſenſi amari, quàm nunc ab illa muliere.*
Pa. *Quid iam?* Py. *Vt multa verba fecit! vt lenta materies fuit!*
*Verùm poſtremo impetraui vt volui, donauique ei*
*Quæ voluit, quæ poſtulauit, te quoque ei dono dedi.*
Py. *Etiam me? quomodo ego viuam ſine te?* Py. *age, es bono animo,*
*Idem ego te liberabo. nam ſi poſſet vllo modo*
*Impetrari vt abiret, ne te abduceret. operam dedi.*
*Verùm oppreſſit.* Pa. *ſperabo deos, téque poſtremò tamen.*
*Etſi iſtuc mihi acerbum'ſt, quia hero te carendum eſt optimo:*
*Saltem mihi voluptas eſt, cùm ex virtute formæ euénit tibi*
*Mea opera ſuper hac vicina, quam ego nunc concilio tibi.*
Py. *Quid opu'ſt verbis? libertatem tibi & diuitias dabo,*
*Si impetras.* Pa. *reddam impetratum.* Py. *at geſtio.* Pa. *at modicè decet*
*Moderare animo, ne ſis cupidus. ſed eccam ipſam egreditur forás.*

QVOD VOLVI, VT VOLO, IMPETR.] impetraui à Philocomaſio, vt libenter, ac per gratiam à me diſcederet, & Athenas rediret. QVIDNAM TE INTVS FVISSE TAM DICAM DIV?] propter quam cauſam, aut cuius rei gratia te tamdiu intus fuiſſe dicam? Sic autem legendum, vt edidimus, idque ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ. verſus autem hoc modo ſuis numeris conſtat, quamuis ſecus aliqui videri poſſit, propterea quod in nomine, *Philocomaſio,* ſit συνίζησις, in poſtrema ſyllaba, & in *intus,* ſ. poſtremum exteritur. quæ tamen non ſunt inuſitata, neque noua. QVAM NVNC AB ILLA M.] videtur legendum *num,* pro *nunc.* vt dicebant antiqui *him,* pro *hinc,* & *illim* pro *illinc.* VT LENTA MATERIES FVIT?] vt longum negotium fuit! quam longus ſermo fuit! M. Tul. libr.1. epiſt. ad Attic. *Teucris illa lentum negotium.* QVOMODO EGO VIVAM SINE TE?] bella ironia, ſeu potius fictionis & ſimulationis plena irriſio. talis illa apud Hor. Sat.5. lib.2. *ego nunc Dama ſodalis Nuſquam eſt? unde mihi tam fortem, támque fidelem?* ES BONO ANIMO] es, imperatiui modi eſt. NAM SI POSSET VLLO MODO IMPETRARI, &c.] id eſt, nam poſſetne vllo modo ab ea impetrari, vt ſine te abiret, expertus ſum, & operam dedi, vt ne te ſecum abduceret. ſed peruicit, vt te ſecum abduceret. SPERABO DEOS, TEQVE POSTR. T.] ſpem in diis, & in te poſitam habebo. ſic ſuprà in Caſina, *diis ſum fretus. deos ſperauimus.* Idem in Ciſt. *Deos, téque ſpero.* CVM EX VIRTVTE FORMAE EVENIT TIBI M. OP.] quando tibi pro dignitate &

tate, & præſtantia formæ tuæ euenit. quod ad viciniam iſtam attinet, quam ego nunc concilio, & adiungo tibi. SI IMPETRAS ] ſi perficis vt mea ſit. REDDAM IMPETR. ] reddam confectum, ac tranſactum. AT GESTIO ] at valde cupio. Feſtus *geſtit*, inquit, *qui ſubita fœlicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exſultat.* AT MODICE DECET ] at moderatè, ſeu intra modum cupere, & lætari oportet. MODERARE ANIMO, NE SIS CVPIENS ] animum tuum rege, ne ſis cupiens.

## MILPHIDIPPA, ACROTELEVTIVM, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

Mi. *Hera eccum praſtò militem.* Ac. *vbi is eſt?* Mi. *ad lauam.* Ac. *video.*
Mi. *Adſpicito limis oculis, ne ille nos ſe videre ſentiat.*
Ac. *Video* Mi *adepol nunc nos tempus eſt malas peiores fieri.*
Ac. *Tuum eſt principium, obſecro. tute ipſum conueniſti.*
*Ne parce voci, vt audiat.* Mi. *cum ipſo pol ſum locuta,*
*Placidè ipſa, vt libitum eſt mihi, otioſè, meo arbitratu, vt volui.*
Py. *Audin' quæ loquitur?* Pa. *audio. quàm læta eſt quia adit ad te?*
Mi. *O fortunata mulier!* Py. *vt amari videor?* Pa. *dignus es.*
Ac. *Permirum æcaſtor prædicas, te adiſſe atque exoraſſe*
*Per epiſtolam, aut per nuntium, quaſi regem, adiri eum aiunt.*
Mi. *Nanque ædepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.*
Pa. *Vt tu inclutus apud mulieres?* Py. *patiar quando ita Venus vult.*
Ac. *Veneri pol habeo gratiam, tandémque & oro & quæſo,*
*Vt eius mihi ſit copia, quem amo, quémque expetiſſo.*
*Benignúſque erga me vt fiet: quod cupiam, ne grauetur.*
Mi. *Spero ita futurum, quanquam multa ſibi expetiſſunt,*
*Ille illas ſpernit, ſegregátque ab ſe omneis, extra te vnam.*
Ac. *Ergo iſte metus me macerat, quod ille faſtidioſu'ſt,*
*Ne oculi eius ſententiam mutent, vbi viderit me:*
*Atque eius elegantia meam extemplò ſpeciem ſpernat.*
Mi. *Non faciet bonum animum modo habeto.* Py. *vt ipſa ſe contemnit?*
Ac. *Metuo ne prædicatio tua nunc meam formam exſuperet.*
Mi. *Iſtuc curaui, vt opinione illius pulcrior ſis*
Ac. *Si pol me ducere volet vxorem, genua amplectar,*
*Atque obſecrabo alique modo: ſi non quibo impetrare,*
*Conſciſcam letum. viuere ſine illo ſcio me non poſſe.*
Py. *Prohibendam mortem mulieri video mulierem adibon'?* Pa. *minimè?*
*Nam tu te vilem feceris, ſi te vltrò largiere.*
*Sine vltrò veniat, quæritet, deſideret, te exſpectet:*
*Si non perdere iſtam vis gloriam quam habes. caue ſis, faxis.*
*Nam nulli mortali ſcio obtigiſſe hoc, niſi duobus,*
*Tibi & Phaoni Lesbio, tam miſerè vt amarentur.*
Ac. *Eo intro, abi tu illum euocato foras, mea Milphidippa.*
Mi. *Immò opperiamur, dum exeat aliquis.* Ac. *durare nequeo*
*Quin eam intrò.* Mi. *occluſæ ſunt fores* Ac. *effringam.* Mi. *ſana non es.*
Ac. *Si amauit vnquam, aut ſi parem ſapientiam hic habet, ac formam,*
*Per amorem ſi quid fecero, clementi animo mihi ignoſcet.*
Pa. *Vt, quæſo, amore perdita eſt hæc miſera?* Py. *mutuum fit.*
Pa. *Tace, ne audiat.* Mi. *quid aſtitiſti obſtupida? cur non pultas?*

Ac. *Quia non eſt intus, quem ego volo.* Palæſt. *quî ſcis?* Acrot. *ſcio adepol, olfacio,*
*Nam odorem naſus ſentiat, ſi intus ſiet.* Py. *ariolatur.*
*Quia me amat, propterea Venus fecit eam vt diuinaret.*
Ac. *Neſcio vbi hîc propè adeſt, quem expeto videre, olet profectò.*
Py. *Naſo pol iam hæc quidem videt plus, quàm oculis.* Pa. *cæca certè eſt.*
Ac. *Tene me obſecro.* Mi. *cur?* Ac. *ne cadam.* Mi. *quid ita?* Ac. *quia ſic aſtare*
*Nequeo, ita animus per oculos meos deſit.* Mi. *militem pol*
*Tu adſpexiſti.* Acrot. *ita.* Mi. *non video. vbi eſt?* Acrot. *videres pol, ſi amares.*
Mi. *Non adepol tu illum amas, quàm egomet, ſi per te liceat.*
Pa. *Omnes profectò mulieres te amant, vt quæque adſpexit.*
Py. *Neſcio. tun' ex me hoc audieris an non nepos ſum Veneris.*
Ac. *Mea Milphidippa, adi, obſecro, & congredere.* Py. *vt me veretur?*
Pa. *Illa ad nos pergit.* Mi. *vos ego volo.* Py. *& nos te.* Mi. *vt iuſſiſti.*
*Heram meam eduxi foras.* Py. *video.* Mi. *iube ergo adire.*
Py. *Induxi animum, ne oderim item vt alias, quando hoc oraſti.*
Mi. *Verbum hercle facere non potis, ſi acceſſerit propè ad te.*
*Dum te obtuetur, interim lingua atque oculi perierunt.*
*Leuandum morbum mulieri video.* Mi. *viden' vt tremuit atque extimuit,*
*Poſtquam te adſpexit?* Py. *viri quoque armati idem iſtuc faciunt, iube domum ire.*
Mi. *Ne tu mirere melius mulierem.* Py. *ſed quid vult me facere?*
Mi. *Adſedeas, tecum viuere volt, atque ætatem exigere.*
Py. *Egon' ad illam eam, quæ nupta ſit? vir eius eſt metuendus.*
Mi. *Quin tua cauſſa exigit virum à ſe.* Py. *quid? quî id facere potuit?*
Mi. *Quia ædes dotales huius ſunt.* Py. *itáne.* Mil. *ita pol.* Pyrg. *iube domum ire.*
*Iam ego illic ero.* Mi. *vide ne ſis in expectatione,*
*Ne illam animi excrucies.* Py. *non ero profectò, abite* Mi. *abimus.*
Py. *Sed quid ego video?* Py. *neſcio quis eccum incedit*
*Ornatu quidem thalaſsico.* Pa. *iam nos volt. hic profectò*
*Nauclerus eſt hic quidem, videlicet arceſſit hanc hinc, credo.*

ADSPICITO LIMIS OCVLIS] limis oculis, id eſt, obliquis, tranſuerſis. Limus, inquit Feſtus, obliquus, id eſt, tranſuerſus: vnde & limina, Terentius Eunuch. *ego limis aſpecto. Si per flabellum clanculum.* Vbi Donatus, *limis, ſi nominatiuus ſingularis eſt, tranſuerſus ſignificat, ſi ſeptimus pluralis, deeſt, oculis, nam limus eſt tranſuerſus: vnde limen dicitur quoque quod ingredientibus, exeuntibúſque tranſuerſum eſt*, &c. Seruius, ad illud Virg. lib. 11. Æn. *Velati limo, & verbena tempora vincti*, &c. notat Caper tamen, & Higynus hoc loco dicũt lectionem eſſe corruptam. nam Virgilium ita reliquiſſe confirmant. *velati limo.* Limus autem, eſt veſtis, qua ab vmbilico vſque ad pedes teguntur pudibunda pomparum. Hæc autem veſtis in extremo purpuram limam, id eſt, flexuoſam, & tranſuerſam, habet, nam limum, obliquum dicimus: & Terentius, limis oculis dicit, id eſt, obliquis. Plin. libr. 8. cap. 6. de leonibus, *nec limis intuantur oculis, adſpicique ſimili modo nolunt.* Hinc *collimatis oculis, ad vmbram meam*, dixit Apul. libr. 9. ſub extr. pro obliquatis, & intortis, ſeu inflexis. TVVM EST PRINCIP.] tuum eſt incipere. CVM IPSO POL SVM LOCVTA PLACIDE, &c.] cum ipſo pol ſum locuta ſine labore, & negotio, &c. Sic autem legendum, non vt Camerarius edidit, cum ipſo pol ſum ſecura. &c. PER EPIS: PER NVNTIVM, QVASI REGEM &c.] Cornelius Nepos in Conone, *Conon à Pharnabazo ad regem miſſus, poſtquam venit, primùm ex more Perſarum ad Chiliarchum, qui ſecundum gradum imperij tenebat, Tithrauſtem acceſſit. ſeque oſtendit cum rege colloqui velle: nemo enim ſine hoc admittitur.* INCLVTVS] clarus, nobilis, nominatus QVANDO ITA VENVS VOLT.] quę reddit amabileis, facítque in amore fortunatos: eadem componit inter ſe impares formas, imparéſque voluntates, & facit in amore infelices. Horatius oda 33. libro primo, *Sic viſum Veneri, cui placet impares Formas, atque animos ſub iuga ahenea, Sæuo mittere cum ioco.* BENIGNVSQVE, &c.] & vt liberalis ſit erga me. QVOD CVPIAM, NE GRAVETVR] & ne grauetur id facere, quod cupiã, vel ſic, ne grauetur id, quod

id quod cupiam. Horat. oda 11. lib. 4. *& exemplum graue præbet ales Pegaſus, terrenum equitem grauatus Bellerophontem.* ad quem locum plura. SEGREGAT Q. AB SE OMNEIS] omneiſque à ſe ſemouet, ſeu remouet, ac repellit. Terent. in Hecyra, *Segreganda aut mater eſt à me Philippe, aut Philumena.* EXTRA TE VNAM] præter te vna excepta. ἔξω σοῦ μόνης. QVOD ILLE FASTIDIOSV'ST] id eſt, quoniam ille faſtidij plenus eſt. Sic autem habent libri noſtri veteres, ſine vlla varietate aut litura. mendoſè autem edidit Camerarius. *quòd ille faſtidioſum'ſt.* NE OCVLI EIVS SINT. MVTENT, VBI VID ME] id eſt, ne oculi eius ſententiam illum mutare cogant, vbi me viderit non talem, qualem ſpe, & opinione præceperat. AT EIVS ELEGANTIA &c.] metus me macerat, ne eius venuſtas meam continuò formam reſpuat, atque aſpernetur. VT IPSA SE CONTEMNIT?] quomodo ſe ipſa parui facit, præ me ſcilicet? vt illa ſibi videtur præ me inelegans, & inuenuſta? Sic loquitur Lucret. libro 5. *Quid mirum, ſi ſe temnunt mortalia ſecla, Atque poteſtates magnas, mirâſque relinquunt, In reb. vireis diuûm, quæ cuncta gubernant?* Et Terent. Eunuch. *Hic ego illum contemſi præ me.* Eodẽ pertinet illud Granij ex Lucilio, opinor: *Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos.* Quod refert M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Atticum. Idem Tull. lib. 12. epiſt. ad Atticum. *Iam pridem ſcito, cùm vnum te pluris, quàm omneis illos putem, ne me quidem contemno: meóque iudicio multo ſtare mâlo, quàm omnium reliquorum.* Idem Philip. 12. *quanquam enim eſt tanta in te auctoritas, quanta debet in homine nobiliſſimo: tamen ſenatus ipſe non contemnit.* SI POL ME DOCERE VOLET VT GENVA AMPLICTAR] hoc eſt, ſupplex eum orabo, ſi fortè ſupplicando potero ab eo impetrare, vt me vxorem ducat &c. ſuprà In Ciſtel. *Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans,* &c. CONCISCAM LET.] mihi mortem conciſcam. *letum* ſine adſpirationis nota, nonnulli grãmatici ſcribi volunt, vt ſit à verbo, leo, les, let. quod interdum veteres vſurpabant, pro cõpoſito *deleo*, quod mors omnia deleat, alij ſcribunt lethum, cum adſpirationis nota vt originem trahat à nomine Græco λήθη quod obliuionem ſignificat: ſeu à verbo Græco λήθω. MVLIERI] à muliere. VILEM FECERIS] hominem parui pretij feceris, &c. VLTRO, αὐτεπάγγελτος, αὐτόκλητος, non rogatus, non prior ab ea prouocatus. SINE VLTRO VENIAT] ſine, illa prior te adeat. SI NON PERDERE ISTAM VIS GLORIAM, &c.] ſecutus ſum noſtros libros veteres, à quibus non valde diſſentiunt vulgati. Sententia autem huius ſcripturæ planiſſima eſt. & numeri optimi, ſi memineris, in pronocabulo *iſtam* s. exteri: quod nõ eſt nouum. Nam Camerarius, neſcio quorum librorum auctoritate adductus, edidit, *Summouere iſtam vis gloriam, quam habes?* cum interrogationis nota poſt verbum, habes, vt verſus non pendeat à ſuperiore, quod fit, ſi noſtra editio probetur, ſed per ſe, & ſeorſum legatur. ET PHAONI LESBIO, quem perditè amauit Sappho: cuius amoris ardore incenſa ſe è Leucade in mare præcipitem egit. OPPERIAMVR] exſpectemus. DVRARE] καρτερεῖν, me continere. mihi moderari. EFFRINGAM] Terẽt. Adelph. *Fores effregit? reſarcientur.* MVTVVM FIT] mutuò eam amo. OBSTVPIDA?] obſtupefacta? QVIA NON EST INTVS, QVEM &c.] quia is, quem ego volo, non eſt intus. NAM ODOREM SENTIAT, SI INTVS S.] ſentiat, hoc eſt, olfaciat, ſeu odoretur. Sentire enim, generale eſt ad omneis quinque ſenſuum ἐνεργείας. Itaque & ſentire ſonorẽ dixit Lucretius. HARIOLATVR] diuinat. PROPTEREA VENVS FECIT EAM VT DIVIN.] propterea Venus fecit eam diuinare. NESCIO VBI] Neſcio quo loco. QVEM EXP. VID.] is, quem expeto videre. OLET PROFECTÒ] eius odor ad me aduolat, ſeu peruenit. In Amphitr. *Olet homo quidam malo ſuo.* ITA ANIMVS PER OCVLOS MEOS DEFIT] Hic Acroteleutium aſpexit militem: quo facto tantus ardor, atque æſtus per eius oculos ad animum permeauit, vt eo æſtu commota, anima deficiatur. Hæc autem omnia bellè ac facetè ſimulantur ad militem ludificandum. QVAM EGOMET, SI PER TE LICEAT] quam ego ipſa amarem, ſi per te liceret: hoc eſt, ſi me amare ſineres, ſi ſine tua offenſione eum amare poſſem. NEPOS SVM VENERIS] Virg. lib. 4. Æneid. *Dardaniúſque nepos Veneris.* Cælius ad Ciceronem lib. 8. epiſt. *Vellem quidem Venere prognatus tantùm animi habuiſſet in veſtro Domitio, quantum Pſecade natus in hoc habuit.* infrà ead. fab. *Vt nos te hodie hinc amittamus Venerium nepotulum.* ſuprà eadem fab. *erat imperator ſummus. Neptuni nepos.* Iam vt Neptunus facit bonos & fortunatos nauigatores, ita Venus formoſos, & fortunatos, & amabileis amatores. ADI, OBS. ET CONGRED.] adi, obſecro, militem, & cum eo confer gradum. IVBE ERGO ADIRE] iube ergo ad me venire. INDVXI ANIMVM, NE ODERIM ITEM VT AL.] hoc mihi perſuaſi, ſeu hoc à me impetraui, ne tuam heram oderim: ſimiliter vt alias mulieres. NON POTIS] ſubintellige, erit, hoc eſt, non poterit. Nam ſilentium vnum eſt ex amoris indiciis. Horat. oda 11. Epod. *Indiceſt amantem & languor. & ſilentium Arguit, & latere petitus imo ſpiritus.* INTERIM LINGVA ATQ. OCVLI PERIERVNT] interim lingua eius præpedita eſt, oculi caligarunt, hoc eſt, interim loquendi & cernendi facultatem amiſit. VIRI QVOQ. ARM. IDEM ISTVC FACIVNT] etiam viri armati tremunt, atque extimeſcunt, poſtquam me adſpexerunt. IVBE DOMVM IRE] herum tuam domum ire, vt ſe colligat. NE TV MIRERE, MELIVS MVLIEREM] hæc referenda ſunt ad ea, quæ dixit paullò antè miles, viri quoque armati me extimeſcunt. hoc modo, ſi viri armati poſtquam hunc adſpexerunt, tremunt, & extimeſcunt quid mirum eſt mulierem, quam natura finxit timidã, atque imbellem tremere, ac timere? ſic igitur hæc connecte cum ſuperioribus Nõ temerè dixit miles viros quoque armatos tremere, ac timere poſtquàm ſe adſpexerũt, ſed ne tu mirere Milphidippa, mulierem heram tuam faciliùs & magis timere vel ſic, viri quoque armati tremunt & timent, poſteaquam militem adſpexerunt, vt ipſum militem audiſti modò prædicãtem, ne tu mirere mulierẽ, melius, hoc eſt faciliùs, tremere, ac timere. ADSIDEAS] vult te ſibi adſidere. vel fac ei adſideas. EGÓN' AD ILLAM EAM, QVAE NVPTA SIT?] non facit Plautus homines prorſus ſtolidos, & bardos: vt hic, hunc militem, quamuis planè ſit hebes, tardus, atque inſulſus, non facit ita ſtolidum, vt prudens, ac ſciens domum introeat alienam ſine ſuſpicione periculi, & vt virum mulieris: cum qua rem habere cogitat, non extimeſcat. EXEGIT VIRVM A SE] virum à ſe, hoc eſt, domo ſua eiecit. VIDE NE SIS IN EXSPECTATIONE] vide, ne diutius, quàm par ſit, te ſinas exſpectari. vide ne diutiùs æquo ſis exſpectandus: vide, ne illa exſpectatione tui crucietur, ſed quàm primùm venias: ſic ſæpè loquitur Cicero vt libro. 9. epiſt. ad Marc. *aduentus Cæſaris eſt in exſpectatione*: id eſt exſpectatur. ORNATV QVIDEM THALASSICO] ſuprà, *facito, vt venias ornatus huc ornatu nauclerico: cauſiam habeas ferrugineam,* &c. ſequitur continuò. *palliolum habeas ferrugineum. Nam is color thalaſſicus eſt.*

## PLEVSIDES, PALÆSTRIO, PYRGOPOLINICES.

*SI alium alio pacto propter amorem neſciam*
*Feciſſe multa nequiter, verear magis*
*Me amoris cauſſa iſtoc ornatu incecere.*
*Verùm cùm multos multa admiſſe acceperim,*
*Inhoneſtum propter amorem, atque alienum à bonis,*
*(Mitto iam, vt óccidit Achilles. quid paſſus eſt?)*
*Sed eccum Palaſtrionem, ſtat cum milite:*
*Oratio aliò mihi demutanda eſt mea.*
*Mulier profectò nata eſt ex ipſa mora.*
*Nam quæuis alia, quæ mora eſt æquè, mora*
*Minor ea videtur, quàm quæ propter mulierem eſt.*
*Hoc adeò fieri credo conſuetudine.*
*Nam ego hanc arceſſo Philomaſium. ſed foreis*
*Pulsabo. Heus ecquis hîc eſt?* Pa. *adoleſcens quid eſt?*
*Quid tu aìs? quid pultas?* Pl. *Philocomaſium quærito,*
*A matre illius venio. ſi itura eſt, eat,*
*Omneis moratur: nauim cupimus ſoluere.*
Py. *Iamdudum res parata eſt. Heus Palæſtrio.*
*Aurum ornamenta, veſtem pratioſam omnem ferat.*
*Duc adiutores, tecum ad nauim qui ferant.*
*Omnia compoſita ſunt. quæ donaui, auferat.*
Pa. *Eo.* Pl. *quæſo, hercle propera.* Py. *non morabitur.*
*Quid iſtuc. quæſo? quid oculo factum eſt tuo?*
Pl. *Habeo quidem hercle oculum.* Py. *at læuum dico.* Pl. *eloquar.*
*Maris cauſſa hercle iſtoc ego oculo vtor minus.*
*Nam, ſi amare abſtinuiſſem, tanquam hoc vterer.*
*Sed nimis morantur me diu.* Py. *eccos exeunt.*

SI ALIVM ALIO PACTO PROPTER AMOREM] alio pacto, quàm ego hoc facio, qui incedo ornatus in morem naucleri, ſubiiciet exemplum Achillis, qui & propter amorem Briſeidis, cùm ea ſibi eſſet erepta, iratus Græcis, à prælio diu ſe abſtinuit: & propter amorem Patrocli, vitam breuem, lōgè antepoſuit. poterat Iouis quoque exemplo vti, qui libidinis, & amoris cauſa omnia factus eſt, & in omneis animalium, ac rerum formas verſus eſt. NEQVITER] proteruè, improbè, libidinosè. VEREAR MAGIS ME AMORIS CAVSA, &c.] aliàs, verear magis ne amoris cauſa iſtoc ornatu incederem. ADMISSE] admiſiſſe. (MITTO IAM, VT ÓCCIDIT ACHILES, QVID P. EST?)] hæc dicuntur per præteritionem, omitto, inquit, quod pacto interierit Achilles, quid pertulit amoris cauſa? SED ECCVM PALAESTR.] viſo Palæſtrione, orationis curſum, & teuorem abrumpit voluit enim, & debuit addere, ne ego quidem vereri debeo ſic ornatus incedere. Nā orationis, & ſententię principium naſcitur ab illo loco, *Verùm cùm multos multa admiſſe acceperim*, &c. quæ oratio relinquitur, vt dixi, inchoata. MVLIER PROFECTÒ NATA EST EX, &c. ] fortaſſe tum quia mulieres omnes, longæ ſunt in his rebus gerendis, quas gerendas ſuſceperunt, tum propterea quòd moræ, quæ ob mulieres interponitūr, alias moras longitudine ſuperat, vt Plautus ipſe ſubiicit. Tereni. Heaut. *& noſtin' mores mulierum? dum moliuntur, dum comantur, annus eſt.* Horat epiſt 1. lib. 1. *Vt nox longa, quibus mentitur amica?* ECQVIS HIC EST ] nunquis hic eſt nemóne hîc eſt? PHILOCOM. QVAER.] Philocomaſium etiam atque etiā quæro. SI ITVRA EST EAT.] ſic ſup. ead. fab. *Vt ſi itura'ſt Athenas, eat tecum ad portum citò.* NAVIM CVPIMVS SOLVERE] ſubintell. è portu ſup. ead fab. *Niſi cat, te ſoluturum eſſe nauim, ventum operam dare.* QVID OCVLO FACTVM EST TVO?] ambigua oratio. Nā vel hoc quærere videtur. quid Pleuſidis oculo læuo occiderit, qui ſit culcita lanea obductus: vel quid factū ſit de eius oculo dextero. qui etiā fortaſſe eadē culcita rectus erat: id eſt, quo caſu eū amiſerit. Itaque propterea quòd miles ſine diſtinctione que[...]at, ſic reſpōdet eū reprehēdēs. Habeo quidē hercle oculū, hoc eſt, quod rogas, quid acciderit oculo meo, neque addis læuo, aut dextro, reſpondeo tibi, me habere oculum vnum ſaltem ſaluum. AT LAEVVM DICO] corrigit nunc ſermonem ſuum miles, & de quo oculo quærat nominatim declarat. NAM SI AMARE ABSTINVISSEM, TANQVAM HOC VTERER] iocus ex ambiguo. videtur enim dicere Pleuſides, ſe

ſi à ma-

ſi à mare,id eſt,à mari abſtinuiſſet, hoc eſt ſi nõ nauigaſſet. aut ſi nauclerus non fuiſſet,oculũ læuum æquè ſanum,atque integrum fuiſſe habiturum , ac dexterum.ſed *amare* accipit coniunctè, vt ſit infinitiuus à verbo amo.as,at,hoc ſenſu. Nã ſi amare abſtinuiſſem,id eſt,ſi me amando continuiſſem : læuo iſto oculo , de quo me rogas , æquè vterer , atque vtor dextero.mendoſè autem in in omnibus libris legitur,neque aliter edidit Camerarius,*Nam à mari abſtinuiſſem* , &c.cùm ſit legendum,*à mare*,duabus vocibus : quod primus animaduertit Muretus , & Plautinum iocum eruditè , atque ingenuoſè explicauit lib.3.variar.lect.cap.17.

## PALÆSTRIO, PHIL. PLEVSIDES, PYRGOPOLINICES.

*QVid modi flendo quæſo hodie facies?* Pc.*quid ego ni fleam?*
*Vbi pulcerrimè egi ætatem,inde abeo.* Pa.*viden' hominem tibi,*
*Qui à matre & ſorore venit?* Ph.*video.* Py.*audiſtin' Palæſtrio?*
Pa. *Quid vis?* Py.*quin tu intus iubes efferri omnia,quæ iſti dedi?*
Pl. *Philocomaſium ſalue.* Ph..*& tu ſalue.* Pl.*materque & ſoror.*
*Tibi ſalutem me iuſſerunt dicere.* Ph.*ſaluæ ſient.*
Pl. *Orant te vt eas,ventus operam dum dat,vt velumexplicent.*
*Nam matri oculi ſi valerent,mecum veniſſet ſimul.*
Ph. *Ibo,quanquam inuitò facio,pietas ſic cogit.* Pl.*ſapis.*
Py. *Si non mecum ætatem egiſſet,hodie ſtulta viueret.*
Ph. *Iſtuc crucior,à viro me tali abalienarier.*
*Nam tu quamuis potis es facere vti fluat facetiis,*
*Et quia tecum eram,propterea animo eram ferocior.*
*Eam nobilitatem,amittendam video.* Py.*nimium hæc flet.* Ph.*nequeo.*
*Cum te video.* Pa.*habe bonum animum.ſcio & quid doleat mihi.*
*Nam nihil miror,ſi libenter Philochomaſium hîc eras*
*Forma huius,mores,virtus animum attinuere hîc tuum:*
*Quum ego ſeruus quando adſpicio hunc,fleo,quia dijungimur.*
Py. *Obſecro,licet complecti priuſquàm proficiſco?* Py.*licet.*
Ph. *O mei oculi,ô anime mi.* Pa.*obſecro,retine mulierem.*
*Ne affligatur.* Py.*quid iſtuc?* Pa.*poſtquam abs te abit,animo male.*
*Factum'ſt huic repentè miſera.* Py.*accurite intrò,atque afferte aquam.*
Pa. *Nihil aquam moror.* Py.*cur?* Pa.*malo merum,ne ipſe interueneris,*
*Quæſo,dum reſipiſcit.capita inter ſe nimis nexa hice habent.*
*Non placet.labra & labella inter ſe firmant admodum.*
Pl. *Tentabam,ſpiraret,an non.at eam ad nos iam oportuit.*
*Sin' magis vis,ambos mittam.* Pa *nolo retineat.fleo miſer.*
Py. *Exite,atque efferte huc intus omnia,quæ iſti dedi.*
Pa. *Etiam nunc ſaluto te familiaris priuſquàm abeo.*
*Conſerui,conſeruaque omnes,bene valete,& viuite,*
*Bene quæſo inter vos dicatis & mihi abſenti tamen.*
Py. *Age Palæſtrio,bono animo es.* Pa.*heu nequeo,quin fleam,*
*Quum abs te abeam.* Py.*fer æquo animo.* Pa.*ſcio ego quid doleat mihi.*
Ph. *Sed quid hoc? quæ res eſt? quid video? lux ſalue.*
Pl. *Iam reſipiſti?* Ph.*obſecro,quem amplexa ſum*
*Hominem? perij,ſumne apud me?* Pl.*ne timeas voluptas mea.*
Py. *Quid iſtuc negotij?* Pa.*animus hanc modò hîc reliqueat:*
*Metuóque & timeo,ne hoc propalàm fiat nimis.*
Py. *Quid id eſt?* Pa.*nos palam ſic ferre nunc per vrbem hæc omnia.*
*Nequis tibi hoc vitio vortat.* Py.*mea non illorum dedi.*

*Parui ego illos facio: agite, ite cum diis bene volentibus.*
Pa. *Tua ego hoc cauſſa dico.* Py. *credo.* Pa. *iam vale.* Py. *& tu bene vale.*
Pa. *Ite cito, iam ego aſſequar vos. cum hero pauca etiam loquar.*
*Quanquam alios fideliores ſemper habuiſti tibi,*
*Quàm me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium:*
*Et ſi ita ſententia eſſet, tibi ſeruire mauelim*
*Multo, quàm alij libertus eſſe.* Py. *habe bonum animum.* Pa. *hau, mihi,*
*Cùm venit in mentem, vt mores mihi mutandi ſient,*
*Muliebres mores diſcendi, obliuiſcendi ſtratiotici.*
Py. *Fac ſis frugi.* Pa. *iam non poſſum, amiſi omnem libidinem.*
Py. *I, ſequere illos. ne morère.* Pa. *bene vale.* Py. *& tu bene vale.*
Pa. *Quæſo, vt memineris: ſi fortè liber fieri occœperim,*
*Mittam nuntium ad te, ne me deſeras.* Py. *non eſt meum.*
Pa. *Cogitato identidem tibi quàm fidelis fuerim.*
*Si id facies, tum demum ſciuiſti, qui bonus ſit, qui malus.*
Py. *Scio & perſpexi ſæpè. verùm cùm antehac, tum hodie maximè*
Pa. *Scis? immo hodie verum factum faxo, poſt dicis magis.*
Py. *Vix reprimor, quin te manere iuberem.* Pa. *caue faxis.*
*Dicent te mendacem, nec verum eſſe: fide nulla eſſe.*
*Dicant ſeruorum præter me eſſe fidelem neminem.*
*Nam ſi honeſtè cenſeam te facere poſſe, ſuadeam:*
*Verùm non poteſt. caue faxis.* Py. *abi, iam patiar quicquid eſt.*
Pa. *Bene vale igitur.* Py. *ire melius eſt ſtrenuè.* Pa. *etiam nunc vale.*
Py. *Ante hoc factum hanc ſum arbitratus ſemper ſeruum peſſimum,*
*Eum fidelem mihi eſſe inuenio. cùm egomet mecum cogito.*
*Stultè feci, qui hunc amiſi. ibo intrò nunc iam*
*Ad amores meos. etiam ſenſi hinc, ſonitum fecerunt fores.*

QVID MODI FLENDO, QVAESO, &c.] Philocomaſium immoderatè flentem (qui fletus fictus, ac ſimulatus eſt) conſolatur, ſeu potius obiurgat. & increpat Palæſtrio, & hortatur, vt fluendi finem tandem faciat. Quem modum, inquit, flendo, ſeu flendi, quæſo facies? nunquamne flere deſines? QVID EGO NI FLEAM?] quidni ego fleam? QVIN TV INT. IVB. &c.] quare tu non iubes domo omnia exportari, quæ Philocomaſio dedi? VENTVS OPER. DVM DAT.] dum ventus nauigationem adiuuat. ſic ſuprà eadem fab. *Niſi eat, te ſoiturum eſſe nauim: ventum operam dare.* VT VELVM EXPLICENT] vt velum pandant, vt vela faciant, vt dent vela ventis. Hom. Ἰλιάδ. α. *Οἱ δ' ἱστὸν στήσαντ', ἀνά θ' ἱστία λευκὰ πέτασσαν.* id eſt, Hi autem malum erexrunt, velaque candida explicuerant. NAM MATRI OCVLI SI VALERENT. &c.] nam, ſi mater oculos haberet ſanos, & valenteis, mecum veniſſet vnà, verùm cubat in naui lippa, & oculis turgidis. ſuprà ead. fab. *Vbi matrem eſſe aiebat ſoror?* PAL. *cubare in naui lippam, atque oculis turgidis Nauclerus dixit.* PIETAS SIC COGIT.] officium meum erga matrē cogit me vel inuitā abire. Sic autem legendum, non vt vulgò, *pietas ſic cohibet.* præterea vox, *omnia,* quæ in omnibus exemplis impreſſis legitur, poſt *facio* delendam: quia & ſententiam, & verſum corrumpit. SAPIS] quæ pietatem colas in parenteis: vel quæ piam te præbeas erga matrem. SI NON MECVM AETATEM EGISSET HODIE STVLTA. V.] ſi non mecum vixiſſet, hodie ſtulta eſſet: nunc quia mecum aliquandiu vixit, cordata eſt. ISTVC CRVCIOR] ob iſtuc crucior, me, &c. NAM TV QVAMVIS POTIS ES FACERE, VT FLV. FAC.] nam tu potes facere, vt quæuis fœmina, ſcilicet, etiam inſulſa, & infaceta, fiat facetiſſima. tu potes facere ex muliere inſulſa, & infaceta, ſalſam, ac facetam. hoc loquendi genus autem, *Nam tu quamuis potis es facere, vt fluat,* &c. ex duobus conflatum eſt, vt ſuprà non vno loco diximus. nam & hoc eo continetur. nam tu quamuis mulierem potes facere fluere, id eſt, abundare facetiis. & illud, nam tu potes facere, vt quæuis mulier facetiis fluat. PROPTEREA ERAM ANIMO ELATIOR] propterea erā animo elatior, ac ſuperbior. Profert hunc locum NONIUS in voce *ferox,* ſed errat, putat enim *ferocior,* poſitum eſſe *cordatior,* vel *facetior,* quod longè aliter eſt. Arbitror autem ſuperiora verba: *nam tu quamuis potis es facere, vt fluat facetiis, ei erroris anſam præbuiſſe.* EAM NOBILITATEM AMITT. VID.] eam nobilitatem, quam ego domi tuæ adepta ſum, proiiciendam video. Hæc autem pronuntiat Philocomaſium lacrymans, quod facile eſt mulieri. NEQVEO: CVM TE VIDEO] nequeo mihi à fletu temperare, cum te, video. ANIMVM ATTINVERE HIC TVVM] animum hîc tuum tenuerunt. QVIA DIIVNGIMVR.] quia diſtrahimur, ac diuellimur. PRIVSQVAM PROFICISCOR] id eſt priuſquā proficiſcor: Sic Turpilius dixit in hetera, *proficeret,* pro, proficiſceretur, teſte NONIO. Sic ille, *Hortatur hominem quàm primùm proficiſceret.*

NON

Non video autem, quo modo huius verſus numeri conſtare poſſint, niſi in, *prius*, fiat *συνίζησις*, vt fiat vnius ſyllabæ: & contra in, *quam*, *fiat διαίρεσις*, & duarum ſyllabarum. OBSECRO RETINE MVLIEREM] ſic legendum. non, vt edidit Camerarius, *obſecro, mitte mulierem*: neque, vt vulgò legitur, *mulierem ſine*. Noſtram emendationem autem primùm libri noſtri manuſcr. adiuuant: deinde ſententia ipſa flagitat, cùm enim Philocomaſium ſe exanimatam, & perturbatam eſſe ſimularet, & iam iam caſuræ ſpeciem præberet, Palæſtrio hortatur militem, aut Pleuſidem, vt eam retineat, ne ad terram affligatur. NE AFFLIGATVR] ne ad terram graui caſu allidatur. POSTQVAM ABS TE ABIIT, ANIMO MALE FACTVM'ST HVIC R. M.] declarat Palæſtrio, quid Philocomaſio acciderit. Poſtquàm, inquit, abs te diſceſſit, dolore exanimata, & animo defecta eſt. animo dicunt Latini alicui eſſe malefactum, quem ſignificare volunt, animo eſſe defectum. Lucret. libro 3. *Quid genus eſſe animo male factum cùm perhibetur. Atque animam liquiſſe: vbi iam trepidatur, & omnes Extremum cupiunt vires reprendere vinclum*. Ad quem iuuabit legere quæ notauimus in commentationibus noſtris Lucretianis. Plaut. Amphitr. *væ miſera mihi, animo male eſt*. ATQVE AFFERTE AQVAM] vt, aqua ſuffuſa, ſeu offuſa, vireis animi diſſipatas colligat, ſic in Amph. *væ miſera mihi. Animo male'ſt aquam velim, corrupta ſum, atque abſumta ſum*. in Ciſtell. *obſipat aqualam*, id eſt, rediit animum, aqua offuſa. Idem in Curcul. *Viden', vt expalluit? Datin' iſti ſellam, vbi aſſidat, citò & aqualem cum aqua? properatis' ocyus? Cur animo male'ſt*. PHAE. *vin' aquam?* MALO MERVM] mâlo merum, quàm aquam: iocus ſeruilis. deerat vox, *merum* in omnibus libris vulgatis, quam reſtituimus ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ ſententia ipſa, & metri ratione hanc vocem poſtulante. NE IPSE INTERVEN. QVAESO DVM RESIP.] quia Pleuſides, & Philocomaſium inter ſe oſculabantur amatoriè, & nequiter, cum Pleuſides ſimularet, ſe illam, quaſi animo defectam, retinere: Palæſtrio veritus, ne miles ſentiat, & ita omnis fallacia aperiatur, orat militem, ne interueniat, dum Philocomaſium vireis animi diſſipatas colligit. Nam ſi miles interueniſſet, & propiùs ad Philocomaſium acceſſiſſet, Pleuſidem, & Philocomaſium labellis inter ſe cōpoſitis, & comparatis oſculanteis deprehēdiſſet. DVM RESIPISCAT] dum parteis animi diſiectas colligit, dum ad ſe redit. Sic autem edidi libros vulgatos, & manuſcriptos noſtros ſecutus. Nam Camerarius planè mendosè edidit, *Quæſo, dum reſpicito*. niſi forte erratum eſt typographi: quod credibile eſt. nam hæc lectio ferri non poteſt, nullâque ratione nititur. CAPITA INTER SE NIMIS NEXA HICE HABENT] hæc ſecum loquitur Palæſtrio vt ſpectatores tantùm audiant. hice, inquit, nempe Pleuſides, & Philocomaſium capita inter ſè nimis connexa habent, non placet, & præterea labra & labella figunt, & firmant admodum, Miles fallaciam noſtram deprehendet. LABRA, ET LABELLA FIRMANT ADMODVM] ſic habent planè noſtri libri veteres, vno excepto, qui habet pro, *firmant firmauit*, minus rectè, neque tamen ita longè à vera ſcriptura. vulgata autem lectio, *labrâ labellis ferruminant acrè malum*, planè mendoſa eſt, neq. vllo modo ferri poteſt. ea verò, quam ſubſtituit Camerarius *Labra & labella inter ſe ferunt admodum*. Neque ſatis probabilis, aut vſitata eſt, & nimis lōgè ab antiqua diſtat, in verbo *ferunt*. TENTABAM, SPIRARET, AN NON] bello, & ſcito mendacio ſuam inconſideratam nequitiam tegit Pleuſides, ne miles ex capitum nexu, & labellorum cum labellis comparatione aliquid ſuſpicetur, aut ſentiat de oſculo, & amore. AT EAM AD NOS IAM OP.] at iam oportuit Philocomaſium ad nos Athenas eſſe peruectam. SIN MAGIS VIS, AMBOS M.] ſin tu mauis miles, ego ambos miſſos faciam, & relinquam, ambos, videlicet, Palæſtrionem & Philocomaſium. NOLO, RETINEAT] nolo nos retineat miles, proficiſcendum eſt, quando ita liberatum eſt, quanuis lacrymas continere non poſſim, cùm cogito quem dominum relinquam, cum quibus mihi poſthàc ſit viuendum. SALVTO TE, FAMILIARIS] alloquitur, & ſalutat Larem familiarem. HEV, NEQVEO, QVIN FLEAM] heu nequeo me continere, quin fleam. SED QVID HOC? QVAE EDS EST? &c.] Philocomaſium, quaſi ad ſe tandem rediens, & reſipiſcens, & de integro lucem, cuius fructum, atque vſuram videbatur amiſiſſe, reuiſens, hæc loquitur cum admiratione. LVX SALVE] ſalue lux quam deſieram adſpicere, animo defecta. IAM RESIPISTI] iam ad te rediſti? hic locus ſuperiorem lectionem, quam ſecuti ſumus, confirmat, ibi, *Ne ipſe interuenerîs, quæſo dum reſipiſcit*. QVEM AMP. SVM HOM.?] quaſi impudēs, & inſcia Pleuſidem amplexa fuerit. SVM NE EGO APVD ME] proinde quaſi dicat. non ſum. NE TIMEAS VOLVPTAS MEA] hic Pleuſides non ſatis bene antè diſſimulatum ac celatum amorem nunc magis aperit, atque indicat. ANIMVS HANC MODO HIC REL.] hic Palæſtrio Pleuſidis inconſideratum ſermonem, quo ſuum erga Philocomaſium amorē nimis apertè declarabat, corrigere conatur, ne quid miles odoretur. METVO ET TIMEO, NE HOC TANDEM PRO. F. N.] hoc ſenſit Palæſtrio, ſe metuere, ne per Pleuſidis imprudentiam, & incontinentiam tota fallacia militi ſuboleat. Itaque cùm hæc ſumma voce, vt ſpectatores ſoli exaudirent, dicere voluiſſet: neque id aſſequi potuiſſet, propter propinquam militis præſentiam, quę fecerat, vt miles quoque hæc planè audiret: horum verborum aliam ſententiam excogitat: quæ omni ſuſpicione caret. QVID ID EST?] quod metuis, ne palàm fiat. NOS PALAM SIC FERRE, &c.] vide, vt Palæſtrio verba illa ſuperiora, quæ in eam ſententiam, quam ſuprà expoſuimus, locutus fuerat, nunc in aliam detorqueat, metuo, inquit, ne quod ita palàm per vrbem hæc omnia ferimus ſcilicet, quę inſtruxiſti Philocomaſio, & dediſti, aliquis tibi vitio vertat ſecuti ſumus autem etiam hoc loco libros noſtros manuſcr. qui nihil ferè à vulgatis diſcrepant Nam Camerarius ſic edidit. *Nos ſe undum fere nunc per urbem*, &c. quæ ſcriptura probabilis eſt & ſic explicari poteſt Nos ſeruos, ſecundum, id eſt, poſt Pleuſidem, & Philocomaſium hæc omnia ferre. NE QVIS TIBI HOC VITIO VORTAT] ne quis tibi hoc criminis, aut maledicti loco obiiciat, ſic ſuprà in Epid *quis vitio, qui id vortat tibi?* Idē in Capt. *Neque pol tibi nos? quia nos ſeruus, æquum'ſt vitio vortere, neque te nobis*, &c. ITE CVM DIIS BENE V.] ſermo boni ominis diſcedenteis proſequentis: vel ſermo euntibus bene precantis, & bene ominantis. ſic in Perſa, *Sequere hàc mea gnata me cum diis volentibus*. Sic Ennius apud Ciceronem lib. 1 de Offic. *Dono ducite, dóque volentibu' cum magnis diis*. OBLIVISCENDI STRATIOTICI] id eſt, dediſcendi mores militares. hoc dicit propterea quòd dicedat à milite, cui ſeruiebat ſeruitutem, & ſeruiturus ſit mulieribus. IAM NON POSSVM] eſſe frugi. AMISI OMNEM LIB.] amiſi omnem voluntatem rectè faciēdi, & frugaliter viuendi ridiculè voluntatē dixit libidinē. Nam libido eſt rationis expers voluntas. I, SEQVERE ILLOS] Virg. libr 4. Æneid *I ſequere Italiam ventis*. NE ME DESERAS] vt mihi victum, & cultum præbeas. NON EST MEVM] ſic ſuprà

in Aſin. *Nunc quia nihil habes, maledictis tu iam ductare poſtulas.* ARG. *non meum eſt.* SI ID FAC. TVM D.] cùm id facies, tum demum ſcies, &c. cùm recordaberis, quàm fidelis tibi fuerim, &c. IMMO HODIE VERVM FACT. FAXO POST D. M.] immò faxo, id eſt, fecero, vt poſthàc dicas magis hodie hoc verum eſſe factum, ſcilicet me tibi fidelem fuiſſe. Proinde quaſi dicat, nunquam antea certò, aut verè ſciſti, quàm fidelis tibi fuerim: ſed me hodie primùm meæ erga te fidelitatis ſpecimen dediſſe, poſteà liquidò cognoſces. CAVE FAXIS] vide quãtum ſe in diſcrimen coniecerit Palæſtrio, dum ſe nimis liberalem in militem facit. verùm facilè ſe expediet. NEC VERVM ESSE] nec veracem eſſe. Ter. Andr. *ſum verus?* CENSEAM] exiſtimem, putem. CAVE FAXIS] caue feceris AMISI] à me miſſum feci, abalienaui. SONITVM FECERVNT F.] crepuerunt fores.

## PVER, PYRGOPOLINICES.

*Ne me moneatis. memini ego officium meum.*
*Ego iam conueniam illunc, vbi vbi eſt gentium.*
*Inueſtigabo, operæ ego non parcam meæ.*
Py. *Me quærit illic. ibo huic puero obuiam.*
Pu. *Ehem te quæro. Salue vir lepidiſsime,*
*Cumulate commoditate præter ceteros,*
*Duo dii quem curant.* Py *qui duo?* Pu. *Mars & Venus.*
Py. *Facetum puerum.* Pu. *intrò, te, vt eas, obſecrat:*
*Te volt, te quærit, téque exſpectans deperit.*
*Amanti fer opem. quid ſtas? quin intrò is?* Py. *eo.*
Pu. *Ipſus illic ſeſe iam impediuit in plagas.*
*Paratæ inſidiæ ſunt, in ſtatu ſtat ſenex,*
*Vt adoriatur mœchum, qui forma eſt ferox:*
*Qui omneis ſe amare credit, quæque aſpexerit*
*Mulier: eum odere tam viri, quàm mulieres.*
*Nunc in tumultum ibo, intus clamorem audio.*

NE ME MONEATIS. MEMINI OFF. M.] puer miſſus à mulieribus, & ſene, militem arceſſit, vt in inſidias illectus ſuæ ſtultitiæ, atque arrogantię det pœnas. Sic igitur puer, ne me moneatis. nam cùm me monetis, memorem monetis, quare quæſo, ne me moneatis. VBI VBI EST GENT.] vbicunque eſt gentium. INVESTIGABO] veſtigiis perquiram tralatio eſt. ILLIC] ille. CVMVLATE COMMOD. PR. CET.] cui omnia commodè & ex animi ſententia procedunt, præter ceteros. vel cui omnia commoda, atque opportuna obtingunt, præter cæteros. onerate commoditatibus. Sic M. Tull. libr. 7. de Finib. *At quàm pulcrè ducere videbare, cùm ex altera parte ponebas cumulatum aliquem plurimis, & maximis voluptatibus nullo nec præſenti, nec futuro dolore,* &c. COMMODITATE] ſupra ead. fab. *Satine vt commoditas vſquequaque me adiuuat?* DVO DII QVEM CVRANT] cui duo dij propitij ſunt, quem duo dij tuentur, atque adiuuant Horat. oda 17. lib. 1 *Dij me tuentur, diis pietas mea, Et muſa cordi eſt.* MARS, ET VENVS] quorum alter facit militareis, & forteis: altera pulcros & amabileis & in amore fortunatos, ſi modò propitij ſunt. INTRO, TE, VT EAS OBSECRAT] te vt intrò eas, obſecrat. TE EXSPECTANS DEPERIT] id eſt, vel te expectando moritur: vel te perditè amat exſpectans. IPSVS ILLIC SESE IMPEDIVIT IN PLAG.] ille ipſe ſeſe induit in plagas, id eſt, in retia ſe ipſe illaqueauit. IN STATV STAT SENEX] ſenex ſtat in ſtatione, vt, &c. vel ſtat in ſtatu, id eſt, ſtat toto corpore, vt, &c. VT ADORIATVR MOECHVM, QVI F. EST FEROX] vt ex improuiſo mœchum inuadat, qui forma eſt elatus, & ſuperbus. Profert hunc verſum Nonius in voce *ferox*, ſed mendoſè. Sic enim apud eum legitur, *Vt donatum equm, qui formâ eſt ferox.* Vide, obſecro, lector, quàm non longè diſtet à recta ſcriptura tam deprauata, & abſurda lectio. Nam quid propius, aut quid affinius, quàm hæc inter ſe, *Donatum equum*, &, *adoriatur mœchum?* Et tamen magnificus ille promiſſor, qui Nonium emendatum, ſpecioſo titulo, pollicetur, ac venditat, ne ex Plauto quidem hunc verſum reſtituere potuit: ſed vſque adeò in hoc, vt & in aliis innumerabilibus dormitauit, vt pro *donatum*, coniecerit legendum eſſe, *domatum*. quo nihil excogitari poterat alienius. QVI OMNEIS SE AM. CR. QVAEQVE ADSP.] qui ab omnibus mulieribus ſe amari credit, quæcunque mulier eum adſpexerit.

# ACTVS QVINTVS

## PERIPL. PYRGO. COCVS, CARIO, SCELEDRVS.

DVCITE iſtum: ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras:
Facite inter terram atque cælum vt medius ſit: diſcindite.
Py. Obſecro hercle, Periplectomene, te. Pe. nequicquam hercle obſecras.
Vide iſtic tibi ſit acutus, Cario, culter probè.
Ca. Quin iamdudum geſtio, mœcho hoc abdomen adimere,
Vt faciam quaſi puero, in collo pendeant crepundia.
Py. Perij. Ca. haud etiam numerò hoc dicis. Iamne in hominem inuolo?
Pe. Immò etiam priùs verberetur. Ca. multum quidem. Py. perij.
Pe. Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem, impudens?
Py. Ita me dij ament vltrò ventum eſt ad me. Pe. mentitur.
Py. Mane, dum narro. Pe. quid ceſſatis? Py non licet mihi dicere.
Pe. Dic. Py. oratus ſum ad te venire huc. Pe. quare auſu's? hem tibi.
Py. Hodie ſum ſatis verberatus, obſecro. Ca. quàm mox ſeco?
Pe. Vbi lubet, diſtendite hominem diuorſum, & diſtendite.
Py. Obſecro hercle te, vt mea verba audias, priúſquam ſecer.
Pe. Loquere, nondum nihili factus. Py. viduam eſſe cenſui.
Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.
Pe. Iura te non nociturum eſſe homini nunc de hac re nemini,
Quòd tu hodie hic verberatus, aut quod verberabere.
Si te ſaluum mittimus hinc Venerium nepotulum
Py. Iuro per Dionam & Martem, me nociturum nemini,
Quòd ego hic hodie vapularim, iuréque id factum arbitror,
Etſi inteſtatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Pe. Quid ſi id non faxis? Pe. vt viuam ſemper inteſtabilis.
Ca. Verberetur etiam, poſt tibi amittendum cenſeo.
Py. Dij tibi benefaciant ſemper, cùm aduocatus mihi bene es.
Ca. Ergo des minam auri nobis. Py. quamobrem? Ca. ſaluis teſtibus.
Vt nos te hodie hinc amittamus, Venerium nepotulum.
Aliter hinc à nobis, ne ſis fruſtra. Py. dabitur. Ca. magis ſapis.
De tunica & chlamyde & macchara, ne quid ſperes, non feres.
Verberóne etiam priuſquam mittis. Py. mitis ſum equidem fuſtibus.
Obſecro vos. Pe ſoluite iſtum. Py. gratiam iam habeo tibi.
Pe. Si poſthac te prehendero, ego ted hic arcebo teſtibus.
Py. Cauſſam haud dico. Pe. eamus intrò, Cario. Py ſeruos meos
Eccos video. Philocomaſium iam profecta eſt? dic mihi.
Sce. Iamdudum. Py. hei mihi. Sce. magis dicas, ſi ſcias quod ego ſcio.
Namque ille qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.
Py. Quis erat igitur? Sce. Philocomaſio amator. Py. quî tu ſcis? Sce. ſcio.
Nam poſtquam exierunt porta, nihl ceſſarunt illico
Oſculari atque amplexari inter ſe. Py. væ miſero mihi.

*Verba mihi data eſſe video. ſcelus viri Palaſtrio,*
*Is me in hanc illexit fraudem. iure factum iudico.*
*Si ſic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum ſiet.*
*Magis metuant, minus has res ſtudeant. Eamus ad me. Plaudite.*

RAPITE SVBLIMEM T.] rapite eum manibus veſtris ſublatum. & facite eum ſuperbum vt loquitur in Amphit. ita vt pedibus terram non tangat. Sic Terent. Andr. *ſublimem huc intro rape quantum potes.* FACITE INTER TERRAM, ATQ. CAELVM, VT MEDIVS SIT, ἐπεξήγησις. idem enim dicit quod modò, aliis verbis. DISCINDITE, dilacerate verberibus. NEQVICQVAM] fruſtra. HOC ABDOMEN ADIMERE] hanc ventris pinguitudinem prominentem. fortaſſis hic per abdomen ſignificat penem & caudā ſalacem, quæ ſtat in imo ventre. VT FACIAM QVASI PVERO, IN COLLO PENDEANT CREP.] vt faciam ei pendere abdomen. ſeu penem in collo, quemadmodum pendent puero in collo crepundia. Sunt autem crepundia, ludibria quædam puerorum, à crepando dicta, è collo eorū pendentia: quorum crepitu à lachrymis, & ploratu prohibentur M. Tull. in Bruto. *Nunc quoniam totum me non nævo aliquo, aut crepundiis, ſed corpore omni videris velle cognoſcere*, &c. HAVD ETIAM NVMERO HOC DICIS] numerò hic valet, valdè nimiùm, citò conſule Feſtum & Nonium. IAM NE IN HOM. INVOLO.] Iamne in hominem inuado, vt ei penem abſcindam? SVBAGITARE] nequiter & proterue attrectare. VLTRO VENTVM EST AD ME] mulieres non vocatæ, neque rogatæ ad me venêrūt. QVA RE AVSV'S?] cur auſus es venire, quamuis rogatus ſis? HEM TIBI] ſermo verberantis. al. *en tibi.* ſic ſup. in Aſin. *Hem ergo hoc tibi.* Idem in Curcul. *Hem tibi maledictis pro iſtis dictis moderari vt queas.* QVAM MOX SECO?] quam mox penem ei præcido? VBI LIBET DISP. HOM. DIVORSVM, ET DIST.] ſic habent libri noſtri veteres, nihil à vulgatis diſſentientes. Camerarius autem ordine conuerſo ſic edidit, vbi libet diſtēdite hominem diuorſum, & diſpendite. Non celabo lectorem autem, ſic legi hunc verſum à Nonio in verbo *diſpennere, Vbi iubet, diſpennite hominem diuorſum, & diſtendite. Et diſpennite*, interpretatur expendere: docétque tractum eſſe à pennis auium. Ego Nonium vitioſo codice vſum eſſe & dormitaſſe puto, neque animum inducere poſſum, *diſpennere* verbum Latinum eſſe, neque mihi fit veriſimile, à pennis, diſpennere formari poſſe. Denique hic legendum arbitror, *diſpendite hominem*, &c. diſpendite autem dictum, pro *diſpandite*, à verbo ſimplici pando, pandis. NONDVM NIHILI FACTVS] id eſt, nondū eiuratus, nondū exſectus, ſeu caſtratus. ex hoc loco intelligere licet, caſtratos & eunuchos, & ſpadones, & ſimileis, eſſe homines nihili. VIDVAM ESSE CENSVI] viduā eſſe exiſtimaui. ITAQ. ANCILLA, CONCIL. QVAE ERAT DICEB. MI] & ita mihi dicebat ancilla quæ eam mihi conciliabat. hoc eſt, qua internuntia, & interprete, illa mihi conciliabatur. IVRA TE NOCITVRVM ESSE H. NVNC DE HAC RE HOMINI] etiam ex hoc loco, quanta fuerit apud veteres iuriſiurandi religio, intelligere licet. ſed exemplum inſigne huius rei proditum memoriæ eſt, de Regulo, qui non aliam ob cauſam, niſi quòd ſe rediturum iurarat, ad hoſtes rediit. Qua de re ſic Cicero lib. 3. de Officiis non lōgè admodum ab extremo; *Nam quod rediit, nobis nunc mirabile videtur, illis quidem temporibus facere aliter non potuit. Itaque iſta laus non eſt hominis ſed temporum, nullum enim vinculum ad adſtringendam fidem iureiurando maiores artius eſſe voluerunt indicant id leges XII. tab. indicant ſacratæ, indicant fœdera: quibus etiam cum hoſte deuincitur fides: indicant notiones, animaduerſioniſque Cenſorū qui nulla de re diligentius, quàm de iureiurando iudicabant.* ſequitur deinceps. *L. Manlio, A. F. quum dictator fuiſſet, M. Pomponius tribunus pl. diem dixit, quòd is paucos ſibi dies ad dictaturam gerendā addidiſſet. Criminabatur etiam quòd Titum filium, qui poſtea eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet & ruri habitare iuſſiſſet. quod cum audiuiſſet adoleſcens filius, negotiúmque exhiberi patri: accurriſſe Romam, & cum prima luce Pomponij domum veniſſe dicitur. Cui cùm eſſet nuntiatum: qui illum iratum allaturum ad ſe aliquid contra patrem arbitraretur, ſurrexit è lectulo, remotiſque arbitris, ad ſe adoleſcentem iuſſit venire. At ille vt ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit, iurauitque ſe illum ſtatim interfecturum, niſi iusiurandum ſibi dediſſet, ſe patrem miſſum eſſe facturum. Iurauit hoc terrore coactus Pomponius: rem ad populum detulit: docuit cur ſibi cauſa deſiſtere neceſſe eſſet: Manlium miſſum fecit.* Tantum temporibus illis iusiurandum valebat. Huc eodem pertinet illud in Bacch. *nūc pater, ne peierem cura.* VENERIVM NEPOTVLVM] Hoc eo pertinet, quod miles dixerat, ſuprà, ſe nepotem Veneris eſſe. PER DIONAM] Veneris matrē, vel dic, per Dionam, Venerem ipſam ſignificari. ET, SI INTESTATVS NON ABEO HINC, &c.] Et, ſi teſticulis ſolitis abeo hinc, liberaliter & clemēter mecū agitur, pro culpa, quā admiſi, & pro damno quod iniuria dedi. vel ſic, Et, ſi teſticulis exſectis hinc non abeo, pro culpa, & fraude, quam admiſi bene mecū actū puto, magnamq; vobis gratiā habiturus ſum *inteſtatus*, vox anceps. nam ſignificat eum quoque, qui teſtis aliis eſſe non poſſit, & cui fides non ſit habenda, &c. vt in Curcul. *Iuppiter te malè perdat: inteſtatus viuito* INTESTABILIS] vox ambigua eſt, vt & ſuperior. Poteſt enim accipi & pro eo, qui teſticulis priuatus eſt, & pro eo, qui propter aliquam fraudē capitalem, quam admiſit, neque teſtis alteri eſſe, neque teſteis in ſua re adhibere, neque teſtamentum facere poteſt. Horat. Sat. 3. lib. 2. *inteſtabilis. vt facer eſto.* ad quem locum plura. AMITTENDVM] dimittendum, miſſum faciendum, abſoluendū. ALITER HINC A NOBIS, NE SIS FR.] aliter, hoc eſt, niſi des minam auri, *hinc à nobis*, ſubintell. non abibis. vt admonet Camerar. Quod autem ad metrum attinet, vel legendum eſt. *aliter him à nobis, ne ſis fr.* &c. vel in voce, *magis.* s. extenditur. him, porò dicebant Latini. vt hinc: illim, & illinc, ἀδιαφόρως. & vtroque modo etiam M. Tull. loquitur. Verum tamen putarim potiùs hic legendum, *Aliter non abibis, ne ſis fruſtra*, cuius ſcripturæ ſententia facilis eſt, & expedita. NE SIS FRVSTRA] ne te fruſtrere. NE QVID SPERES] hoc dico, ne ſperes te ablaturum & recuperaturum. hoc dico, ne te vana, & inani ſpe conſoleris quaſi eas res ſis ablaturus NON FERES] non auferes, ſeu nō referes, ſeu non recuperabis. VERBERONEM ETIAM PRIVSQVAM MITT.?] viſne, vt etiā verberem ô Periplectomenes: priuſquàm eum miſſū faci? MITIS SVM EQVIDEM FVSTIBVS] paronomaſia, *Mitis, mitis* equidem, inquit miles, mitis factus ſum fuſtibus, hoc eſt, mollis & placidus. in Curcul. in extrem. *hiſ ego ſi tu me irritaueris, placidum te hodie reddam.* Scolius me admonuit, mitem hic

eſſe

eſſe poſitū à Plauto, pro eo quod Græci dicūt, πίπονα. cui aſſentior. quanquam apud Homerum Ιλ. α. πέπονες. Græcos appellat Therſitas, per contumeliam quaſi molles ignauos, & enerues. ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε', Ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί. EGO TE HIC ARCEBO TEST.] ego te hic coercebo teſticulis. Videtur hic legendum, *ego te hic*, &c. alioqui verſus claudicabit. CAVSAM HAVD DICO] non recuſo, quin hic arceat teſtibus. ſi me poſt hac prehenderis, cauſam non dico, οὐ δικαιολογήσομαι, οὐ προφασίζομαι. SCELVS VIRI, PALAEST.] Palæſtrio homo ſceleratus MINVS HAS RES STVDEANT] minus his rebus ſtudeant, minus in his flagitiis ſint occupati. verbum *ſtudeo* iunxit cum accuſandi caſu. Sic M. Tullius Philip. 6. *Vnum ſentitis omnes, vnum ſtudetis, M. Antonij conatum auertere à repub.* & Horat. epiſt. ad Auguſt. *Verſus amat, hoc ſtudet vnum.*

# MERCATOR.

## DRAMATIS PERSONÆ.

CHARINVS adoleſcens.
ACANTHIO ſeruos.
DEMIPHO ſenex.
LYSIMACHVS ſenex.
Lorarij.
EVTYCHVS adoleſcens.
PASICOMPSA meretrix.
DORIPPA vxor.
SYRA anus ſerua.
COCVS.

## ARGVMENTVM.

*MISSVS mercator ab ſuo adoleſcens patre*
*Emit atque apportat ſcita forma mulierem.*
*Requirit quæ ſit, poſtquam eam vidit ſenex.*
*Confingit ſeruus emtam matri pediſequam.*
*Amat ſenex hanc, ſeque aſſimulans vendere,*
*Tradit vicino. eum putat vxor illius*
*Obduxiſſe ſibi ſcortum tum Charinum ex fuga*
*Retrahit ſodalis poſtquam amicam inuenerat.*

MISSVS MERCATOR AB SVO ADOLESCENS PATRE] Charinus adoleſcens. AB SVO PATRE, Demiphone. APPORTAT] aduehit naui. MVLIEREM, Paſicompſam. AMAT SENEX HANC] Demipho hanc ancillam amat. SEQVE ADSIMVLANS VEND.] & ſimulans ſe illam puellam vendere, &c. aliàs, *ad ſe ſimulans vendere*, &c. quæ ſcriptura ferri poteſt, vt intelligamus eſſe διαίρεσιν, ſeu potiùs τμῆσιν, & dictum, *ad ſe ſimulans*, pro *adſimulans ſe*. SERVOS] ſeruus Acanthio. VICINO] Lyſimacho VXOR ILLIVS] vxor Lyſimachi Dorippa. SODALIS] Eutychus. AMICAM] Paſicompſam.

## ALIVD ARGVMENTVM.

M Ercatvm ad *ſecium filium extrudit pater,*
*Is peregrè vnius redemit ancillam hoſpitis,*
*Amore captus. Vt venit, naui exſilit.*
*Pater aduolat, viſámque ancillam deperit.*
*Cuius ſit, percontatur. ſeruus pediſequam*
*Ab adoleſcente ait matri emtam eſſe ipſius.*
*Senex ſibi proſpiciens, vt amico ſuo*
*Veniret, natum orabat: natus, vt ſuo.*
*Hic filium ſubdiderat vicini, pater*
*Vicinum, præmercatur ancillam ſenex.*
*Eam domi deprehenſam coniux illius*
*Vicini, ſcortum inſimulat, protelat virum*
*Mercator exſpes patria fugere deſtinat,*
*Prohibetur à ſodale, qui patrem illius*
*Orat ſuo cum patre, nato vt cederet.*

AD MERCATVM A SE FILIVM EXTRVD. P.] pater Demipho filium Charinum domo extrudit ad mercatum. ANCILLAM] Paſicompſam. AMORE CAPTVS] amore illius ancillæ Paſicompſæ captus. VT VENIT] cum primùm in patriam venit, naui exſiliit. PATER ADVOLAT] pater Demipho ad nauim properè aduehitur. DEPERIT] perditè amat. SIBI PROSPICIENS] ſuo amori conſulens, ſuas res agens. VT AMICO SVO VENIRET] vt cuidam amico venderetur Paſicompſa. NATVM ORABAT] filium ſuum Charinum orabat. NATVS VT SVO] Charinus contra patrem orabat, vt Paſicompſa amico cuidam ſuo venderetur. HIC FILIVM SVBD. VICINI] Charinus ſubornauerat Eutychum, Lyſimachi vicini filium. PATER VICINVM] pater Demipho vicinum ſuum Lyſimachum ſubdiderat, cui Paſicompſa venderetur. PRAEMERCATVR ANCILLAM SEN.] ſenex Lyſimachus à Demiphone ſubditus, mercatur ancillam Paſicompſam ante Eutychum à Charino ſuppoſitum. EAM] Paſicompſam. CONIVX ILLIVS] Dorippa vxor Lyſimachi vicini, qui ancillam illam emerat, Demiphonis mandatu. SCORTVM INSIMVLAT] arguit, & criminatur, illam eſſe eius ſcortum. PROTELAT VIRVM] longè domo repellit virum, vt ſcortatorem, & vxoris oſorem. Sic Turpilius in Lemniis apud Non. *propter peccatum pauxillulum indigniſſimè patria protelatum eſſe ſæuitia patris.* protelare etiam, interdum valet, perturbare. vt apud Terent. Phorm. *Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet* Nonnulli *protelare* & hic & apud Terent. interpretantur obiurgare. MERCATOR] Charinus EXSPES] ab omni ſpe derelictus, omni ſpe recuperandæ amicæ Paſicompſæ orbatus. DESTINAT] conſtituit. PROHIBETVR A SODALE] Eutycho. PATREM ILLIVS] Demiphonem. CVM PATRE] orat vnà cum patre ſuo Lyſimacho. VT DEMIPHO] Paſicompſam filio Charino concederet.

## PROLOGVS.

### CHARINVS.

DVas *res ſimul nunc agere decretum eſt mihi,*
*Et argumentum & meos amores eloquar.*
*Non ego idem facio, Vt alios in comœdiis*
*Vidi facere amatores, qui aut nocti, aut die,*
*Aut ſoli, aut lunæ, miſerias narrant ſuas.*
*Quos pol ego credo humanas querimonias*
*Non tanti facere, quid velint, quid non velint.*
*Vobis narrabo potiùs meas nunc miſerias.*
*Græcè hæc vocatur, Emporos Philemonis,*
*Eádem Latinè Mercator Marci Accij.*
*Pater ad mercatum hinc me meus miſit Rhodum,*
*Biennium iam factum eſt, pòſtquàm abij domo:*

*Amare cœcepi forma eximia mulierem.*
*Sed eam, vt ſim implicitus, dicam, ſi operá'ſt auribus,*
*Atque ad aduertendum animum adeſt benignitas.*
*Neque hæc pern ſſe more maiorum inſtiti*
*Per me ea percontatus ſum ſinéque indice aliquo.*
*Nam amorem hæc cuncta vitia ſectari ſolent,*
*Cura, ægritudo, nimiáque elegantia,*
*Hæc non illum modo, qui amat, ſed quenquem attigit,*
*Magno atque ſolido multat infortunio.*
*Nec pol profectò quiſquam ſine grandi malo,*
*Præquam res patitur, ſtuduit elegantiæ.*
*Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minùs,*
*Inſomnia, ærumna, error, terror, & fuga,*
*Ineptiæ, ſtultitiáque adeo, & temeritas,*
*Incogitantia excors, immodeſtia,*
*Petulantia, cupiditas & maleuolentia:*
*Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,*
*Inopia, contumelia, & diſpendium,*
*Multiloquium, pauciloquium. hoc ideò fit, quia*
*Quæ nihil attingunt ad rem, nec ſunt vſui, hæc*
*Amator profert ſæpè aduorſo tempore.*
*Hoc pauciloquium rurſum iccirco prædico.*
*Quia nullus vnquam amator adeo'ſt callidè*
*Facundus, quæ in rem ſint ſuam, vt poſſit loqui.*
*Nunc vos mihi iraſci ob multiloquium non decet.*
*Eodem quo amorem, Venus mihi hoc legauit die.*
*Illuc reuerti certum, vt conata eloquar.*
*Principiò vt animus ephebus ætate exijt,*
*Atque animus ſtudio amotus puerili eſt meus,*
*Amare validè cœpi hic meretricem. illico*
*Res exſulatum ad illam abibat iam patris.*
*Leno importunus, dominus eius mulieris,*
*Vi ſumma quicque vt poterat rapiebat domum.*
*Obiurgare pater hæc me noctes & dies:*
*Perfidiam, iniuſtitiam lenonum expromere:*
*Lacerari validè ſuam rem, illius augerier.*
*Summo hæc clamore: interdum mihi ſe colloqui,*
*Abnuere, negitare adeò me natum ſuum.*
*Conclamitare tota vrbe & prædicere,*
*Omnes tenerent mutuanti credere.*
*Amorem multos illexe in diſpendium.*
*Intemperantem, non modeſtum, iniurium.*
*Trahere, exhaurire me quod quirem ad ſe domo.*
*Rationem peſſimam eſſe, ea quæ ipſus optimo*
*Omnes labores inueniſſet perferens*
*Amoris vi diffunditari, ac dereri.*
*Conuicium tot me annos iam ſic paſcere.*
*Quod niſi puderet, ne luberet viuere.*

*Seſe extemplò, ex ephebis poſtquàm exceſſerit,*
*Non, vt ego, amori, neque deſidiæ in otio*
*Operam dediſſe, neque poteſtatem ſibi*
*Fuiſſe adeò arctè cohibitum eſſe ſe à patre:*
*Multo opere immundo ruſtico ſe exercitum.*
*Nec niſi quinto quóque anno poſſe eum viſere*
*Vrbem. atque extemplò inde vt ſpectauiſſet peplum*
*Rus rurſum confeſtim exigi ſolitum à patre,*
*Ibi multo primùm ſe familiarium*
*Laborauiſſe, quom hæc pater ſibi diceret:*
*Tibi aras, tibi occas, tibi ſeris, tibi eidem metis.*
*Tibi denique iſte pariet lætitiam labos.*
*Poſtquam receſſet vita patrio corpore,*
*Agrum ſe vendidiſſe, atque ea pecunia*
*Nauim, metretas quæ trecentas tolleret,*
*Paraſſe, atque eapſe merceis veſtatum vndique*
*Adeò dum quæſtum haberet peperiſſet bona,*
*Me idem decere, ſi, vt deceret me, forem.*
*Ego me vbi inuiſum meo patri eſſe intelligo,*
*Atque eſſe odio me quoi placere æquum fuit:*
*Amens, amánſque vtut animum offirmo meum,*
*Dico eſſe iturum me mercatum. ſi velit:*
*Amorem miſſum facere me, dum illi obſequar.*
*Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.*
*Sed mea promiſſa non neglexit perſequi,*
*Ædificat nauim, cercurum, & merces emit.*
*Parata naui, imponit. præterea mihi*
*Talentum àrgenti ipſus ſua annumerat manu,*
*Seruum vnà mittit, qui olim à puero paruulo*
*Mihi pædagógus fuerat, quaſi vti mihi foret*
*Cuſtos. iiſce confectis nauim ſoluimus:*
*Rhodum venimus. vbi quas merces vexeram,*
*Omnes, vt volui, vendidi ex ſententia,*
*Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater*
*Dedit æſtimatas merces, ita peculium*
*Conficio grande, ſed dum in portu ibi ambulo,*
*Hoſpes me quidam agnouit, ad cenam vocat.*
*Venio, decumbo, acceptus hilarè atque ampliter.*
*Diſcubitum noctu vt imus, ecce ad me aduenit*
*Mulier, qua mulier alia nullà eſt pulcrior:*
*Ea nocte mecum illa hoſpitis iuſſu fuit.*
*Voſmet, videte, quàm mihi valdè placuerit.*
*Poſtridie hoſpitem adeo, oro vt vendat mihi.*
*Dico eius pro meritis gratum & memorem fore.*
*Quid verbis opus eſt? emi, àtque aduexi heri.*
*Eam me aduexiſſe nolo reſciſcat pater.*
*Modò eam reliqui ad portum in naui, & ſeruolum.*
*Sed quid currentem ſeruom à portu conſpicor?*

Quem

*Quem naui abire volui. timeo, quid ſiet.*

QVI AVT NOCTI, AVT DIE, AVT SOLI, AVT LVNAE, &c.] vt illa apud Ennium nutrix, inquit M. Tull. libr. 3. Tuſcul. quæſt. *Cupido cepit miſeram nunc me proloqui Cælo, atque terra Medeæ miſerias.* quæ ſunt conuerſa ex Græca fabula Euripidis. apud quem ſic nutrix Medeæ, ὥσθ' ἵμερός μ' ὑπῆλθε γῇ τε κ' οὐρανῷ λέξαι μολούσῃ δεῦρο μηδείας τύχας. Sic & apud Sophoclem Electra, luci, & cælo narrat ſuas miſerias, ibi, Ὦ φάος ἁγνὸν καὶ γῆς ἰσόμοιρ' ἀὴρ ὥς μοι πολλὰς μὲν θρήνων ᾠδάς, Πολλὰς δ' ἀντήρεις ᾔσθου Στέρνων πλαγὰς αἱμασσομένων. &c *dis* autem, antiquus datiuus, pro *dies*. QVOS] Solem & lunam, & ceteros. BIENNIVM IAM F. EST POSTQVAM, &c.] biennium iam præteritum eſt, ſeu præteriit, poſtquam, &c MVLIEREM] Paſicompſam. SED EA VT SIM IMPLICITVS, DICAM, SI OPERA EST A.] ſed quomodo eius amore captus ſim, dicam, ſi aures veſtræ vacuę ſunt. hoc eſt, ſi operam mihi dare poſſunt. Errat autem Nonius, qui hunc verſum ſic legit *Sed eam ſimplicitus dicam, ſi* &c. *ſimplicitus*, interpretatur, ſimpliciter. ATQVE AD ADVER. ANIMVM ADEST B.] &, ſi vobis eſt benignitas ad animaduertendum. ſeu ad animum attendendum. NEQ HAEC PER N. MORE M. IN S.] non cœpi hæc permoſſe more maiorum, id eſt, indicibus auditis, ſeu per indices. PER ME EA PERCONTATVS SVM, &c.] per me, hoc eſt ſolus, ea perquiſiui, & ſine vllo indice. Sic autem legit hunc locum Alciatus libr. 4. παρέργων, cap. 21. NIMIAQVE ELEGAN.] elegantia non eſt vitioſa: ſed elegantia nimia, quali amantes, & amatores ſtudent: ea verò vitioſa & vituperabilis eſt. Eſt autem elegantia nimia, cura nimia cultus, & veſtitus. Cicero in Clodium, & Curion. in Frag. *Tu ſolus elegans, tu ſolus vrbanus: quem decet muliebris ornatus, quem inceſſus pſaltriæ: qui leuare vultum, mollire vocem potes.* Cato de Moribus. *Auaritiam omnia vitia habere putant. Sumtuoſus, cupidus, elegans, vitioſus.* SED QVEMQVEM ATTIGIT] ſed quemcunque attigit. MAGNO, ATQVE SOLIDO MVLTAT INF.] ſic omnes quidem habent libri & vulgati, & manuſcripti, ſed iis inuitis, legendum cenſeo, *mactat infortunio*. Sic enim potiùs loqui ſolet Plautus. vt ſuprà in Amphitr. *Sacrifico ego tibi.* AMPH. *Qui?* MERC. *quia enim te macto infortunio.* & in Curcul. *Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio.* & in Moſtell. *Orationis operam compendi face. Niſi te mala re magna mactari cupis.* SOLIDO] id eſt, integro, pleno, perfecto. NEQVE POL. PROF. QVISQVAM S. GR. PRAEQVAM R. P. &c.] id eſt, neque profectò quiſquam plus quàm oportet, ſeu plus quam par eſt, elegantiæ ſtudioſus fuit, ſine grandi damno, ſeu infortunio. præquàm res patitur, id eſt, præ eo, quod res patitur. Sic in Amphitr. *Satin' parua res eſt voluptatum in vita. Præquàm quod moleſtum'ſt?* INSOMNIA] ἀϋπνία, vacuitas à ſomnio. Terent. Eunuch. *Nam aut iam reuertere aut mox noctu hrorſum te auget inſomnia.* Salluſt. bello Catilin. *dies, noctesque feſtinare, vigilare, neque inſomniis, neque labore fatigari.* Cicer. in Cat. Maiore, *caret vinolentia & cruditate, & inſomniis.* Cæcilius, *conſequitur comes inſomnia. ea porrò inſaniam adfert.* ET DISPEND.] & ſumtus. HOC IDEO FIT QVIA] ideò amorem, ſeu amanteis comitatur multiloquium, quia, &c. QVAE NIHIL ATTING. AD R.] quæ nihil attinent ad rem. ADVERSO TEMPORE] alieno tempore. QVAE IN REM SINT SVAM VT P. L.] vt quæ ſibi expediant, poſſit loqui. EODEM QVO AMOREM, &c.] Venus mihi multiloquium legauit eodem die, quo amorem. Venus me eodem die fecit multiloquum, quo die amare iuſſit ſeu voluit. Sic autem habent omnes libri & manuſcripti & vulgati. Sed Ioſephus Scaliger vir ingenio, & doctrina præſtans legendum hic putat. Eodem quo Amor & Venus me hoc legarunt die, à quo tamen diſſentio. VT CONATA ELOQVAR] vt eloquar ea quæ conatus ſum. Omnino, malim legi, vt conicit Camerarius, vt inchoata eloquar. inchoata autem, id eſt, quæ inchoaui. PRINCIPIO VT ANIMVS EPH. AETATE EXIIT, &c] principiò, poſtquàm animus ex ephebis exiit, ætate, hoc eſt, propter ætatem, ſeu beneficio ætatis: ex ephebis exiit, ſeu exceſſit. hoc eſt, ex ordine epheborum. ephebi autem ſunt, qui incipiunt primum pubeſcere. Terent in Andr. *Nam is poſtquàm exceſſit ex ephebo*, &c. Plaut. infrà eadem fabula, *Seſe extemplò, ex ephebis poſtquàm excesserit Non ego, amori, neque deſidiæ in otio operam dediſſe.* &c Sed legendum fortaſſis eſt, *Principio vt animus ephebi ætate exiit.* RES EXSVLATVM AD ILLAM ABIB. &c] res patris ad illam transferebatur, quaſi in exſulium expulſa. vel ſic, res patris ad illam fugiebat, quaſi profuga. tranſlatio eſt. ſic infrà eadem fabula. *Si opprimit pater quod dixit, exſulatum abiit ſalus.* LENO IMPORTVNVS] aptum lenoni epithetum. importunus enim dicitur, qui alios conquieſcere non ſinit. vt importuna pauperies ab Horatio, oda 16 libr. 3. & argenti ſitis importuna ab eodem epiſt. 1. ad Loll. libr. 1. & importunus tyrannus à M. Tull. libr. 3. de Offic. & à Plauto noſtro, cuiuſdam vxor importuna & incommoda in Aſin. princ. OBIVRGARE PATER HAEC ME, &c] pater me propter hæc obiurgabat nocteis & dies. EXPROMERE] mihi expromebat, id eſt, exponebat, commemorabat, deſcribebat. LACERARI VALIDE S. R. ILL. A.] dicebat rē ſuam valde minui, illius amplificari. INTERDVM MVSSAND. LOQ.] id eſt, interdum compreſſis labiis loquebantur. ſuprà in Aulul. *Neque occultum id habere, neque per metum muſſari.* Sic autem vt edidimus, legendum, neque multo ſecus impreſſum eſt in libris vulg. neque repugnant noſtri libri vet. Quod autem Camerarius edidit, *interdum ſe mihi colloqui* ferri non poteſt. Non diſſimulabo tamen nonnullos hic legi velle, *interdum ſummiſſe loqui.* quod non improbarem, niſi nimis longè abeſſet ab antiqua ſcriptura. Iam quid ſit muſſare, & muſſitare, alibi dictum eſt. ABNVERE NEGITARE &c.] abnuebat, & crebro negabat me eſſe filium ſuum. OMNES TENEBENT MVTVANTI CR.] vt omnes abſtinerent mihi, pecuniam mutuam petenti, credere. Facilior & vſitatior eſſet ſcriptura, ſi legeremus, *Omnes cauerent mutuanti cr.* ILLEXE IN DISP.] illexiſſe in ſumtum & damnum. INTEMPERANTEM, NON MOD.] pater me dicebat eſſe intemperantem, &c. TRAHERE, EXHAVRIRE, &c.] idem pater dicebat me domo trahere & exhaurire, quod poſſem, & ad ſcorta transferre. RATIONEM PESSIMAM ESSE, &c.] iniquiſſimum eſſe ea optima, hoc eſt ea bona, quæ ipſe perferens, hoc eſt tolerans, omneis labores inueniſſet, hoc eſt, paraſſet, pepeririſſet, reperiſſet, amoris impulſu diſſipari ac conſumi. Sic autem edidi, *Omneis labores inueniſſet perferens*, Ioſ. Scal. coniecturam ſecutus. nam neque vulgata lectio *Omni quod modo quæ inuenis ipſe perferens*, neque antiqua, *Omnis labores inueniſſet perferns*, ſeu *perferns*, vnde Camerarius fecit *perferens*, ferri poteſt. quanquā antiqua minus eſt corrupta CONVICIVM TOT ME ANNOS IAM

SIC PASCERE] ſic edidit Camerarius: Conuicium, tot me annos iam ſi paſceret fortaſſe hac ſententia, ſibi turpe fore, ſeu ſe conuicio dignum fore. vel, Omneis ſibi conuicia facturos, ſi me tot annos ſic paſceret. Sed cum libri noſtri veteres habeant *paſcere*, ſic edi malui; *Conuicium tot me annos iam ſic paſcere.* vt ſit hæc ſententia, ſe tot iam annos ſic paſcere me, per appoſitionem conuicium ſuum: hoc eſt, turpitudinem ſuam, & dedecus ſuum. ἑαυτῷ λώβην ἢ ὑπώπιον. Verùm ne quid diſſimulem, ſuſpecta eſt mihi hoc loco per ſe vox, *conuicium*, auget ſuſpicionem vetus vnus codex in quo ſcriptum reperi *commilcium*: alter in quo literis obſcuris, *commuicium*: vnde ſuſpicor hic legendum, *Commulcium tot me annos ſic paſcere.* ea quam dixi ſententia. Nam *commulcium*, quamuis ſit vox non omnibus audita aut cognita, ſignificat vibicem, ex ictu aliquo in facie, liuorem, ὑπώπιον, ex quo dedecus & turpitudinem. Ducta autem vox eſt à mulcando, id eſt verberando. Sic igitur hunc locum explico, vt nihil relinquam difficultatis aut obſcuritatis. Dicebat pater meus ſe alere me tot iam annos, κατὰ σύνθεσιν ſeu per appoſitionem, commulcium ſuum id eſt, probrum, & dedecus ſuum. Liuorem, vibicem, ὑπώπιον αὐτοῦ. Sic apud Homerum Ἰλιάδ. γ. Hector in Paridem Αἴθ' ὄφελες ἄγονός τ' ἔμμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι· καί κε τὸ βουλοίμην, καί κεν πολὺ κέρδιον ἦεν, Ἢ οὕτω λώβην τ' ἔμεναι καὶ ὑπόψιον ἄλλων. Id eſt, vtinam aut nunquam natus eſſes, aut antequam vxorem duceres, mortuus eſſes, & ſanè velim ita factum & multo melius eſſet, quàm te ita eſſe dedecus, & turpitudinem ſeu probrum aliorum QVOD NISI PVDERET NE LVBERET V.] monebat me pater, vt ſi me anteactæ vitæ, & præteritorum flagitiorum non puderet deſinerem velle viuere. SESE EX TEMPLO, EX EPHEB. POSTQ. &c.] dicebat pater, ſe ſimulatque ex Epheborum ordine exceſſerit, amori operam non dediſſe, vt ego facerem, &c. ſic Menedem. apud Terentium in Heautont. *Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam. Sed in Aſiam hinc abij propter pauperiem, &c.* EXERCITVM] fatigatum. QVINTO QVOQVE ANNO, quinto quoque anno promebatur, & oſtendebatur peplus Mineruæ. ATQ. EXTEMPLO INDE VT SPECT. PEPL. &c.] Atque inde, hoc eſt, ex vrbe. ſtatim vt peplum Mineruæ ſpectauiſſet, ſolitum eſſe a patre rurſum rus amandari ſeu eiici. Hunc peplum commemorant multi ſcriptores: in his Plato, Diodorus Siculus, Ariſt. Smyrn. Harpocratio, Suidas, Euſt. Ser. alij. Sic Plato in Eutyphr. Καὶ πόλεμον ἄρα ἡγῇ σὺ εἶναι τῷ ὄντι ἐν τοῖς θεοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔχθρας γε δεινὰς καὶ μάχας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, οἷα λέγεταί τε ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν γραφέων, τά τε ἄλλα ἱερὰ ἡμῖν καταπεποίκιλται, καὶ δὴ καὶ τοῖς μεγάλοις Παναθηναίοις ὁ πέπλος μεστὸς τῶν τοιούτων ποικιλμάτων ἀνάγεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν. ταῦτα ἀληθῆ φῶμεν εἶναι, ὦ Εὐθύφρον; id eſt, Et bellum igitur re vera putas eſſe diis inter ſe, & inimicitias graueis & pugnas, & alia multa talia, qualia dicuntur a poetis, & à bonis pictoribus pinguntur, à quibus cum alia ſacra nobis hoc genere picturæ variè diſtincta ſunt, tum verò magnis panathenæis peplus talium varietatum, & picturarum plenus in arcem deportatur. Dicemúſne hæc eſſe vera, Eutyphron. Diodorus Siculus libro 20. quo loco narrat quot & quantos honores Antigono, & Demetrio eius filio decreuerint. πρὸς δὲ ταῖς δέκα φυλαῖς, προσέθεσαν δύο, Δημητριάδα, καὶ Ἀντιγονίδα· καὶ συντελεῖν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ἀγῶνας, καὶ πομπὴν, καὶ θυσίαν, ἐνυφαίνεσθαι αὐτοὺς εἰς τὸν τῆς Ἀθηνᾶς πέπλον κατ' ἔτος. id eſt, Athenienſes autem decreuerunt, vt decem tribubus duæ adderentur, Antigonis, & Demetrias, & vt quotannis dies feſtos agitarent, & certamina, pompam, ſacrificium inſtituerent, eos intexentes quotannis in Mineruæ peplo Ariſtides λόγῳ Παναθηναϊκῷ, in extrem. εἴργασται καὶ ἡμῖν ὁ λόγος οὗτος τῷ πέπλῳ κόσμος Παναθηναίων τῇ πανηγύρει. id eſt, Confecta nobis eſt & oratio pro pepli ornamento quinquatruum die feſto, & pompa omnium oculis viſenda. Harpocratio, περὶ τοῦ πέπλου τοῦ ἀναγομένου τῇ Ἀθηνᾷ τοῖς μεγάλοις Παναθηναίοις οὐ μόνον παρὰ τοῖς ῥήτορσιν ἐστι μνήμη ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς. id eſt pepli, qui ſurſum ducitur Mineruæ magnis quinquatribus non ſolùm apud oratores fit mentio, verum etiam apud Comicos. Suidas, ἐνεγέγραπτο δὲ τῷ πέπλῳ ὁ Ἐγκέλαδος ὃν ἀνεῖλεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἦν δὲ τῶν γιγάντων εἷς· ἢ ὅτι νικήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι πέπλον ἐποιήσαντο τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ἐνέγραψαν τοὺς ἀρίστους· ὁ αὐτὸς πέπλος δὲ γυναικεῖον ἔνδυμα. id eſt, pictus autem erat in peplo Enceladus, quem interemit Minerua: erat autem gigantum vnus: aut quòd victoriam adepti Athenienſes, pinxerunt in eo viros fortiſſimos. Peplus autem eſt muliebris amictus. Euſtathius in librum ἰλ. α. τοιοῦτος οὖν πέπλος δοκεῖ καὶ ὁ ἐν Ὀδυσσείᾳ Τηλεμάχῳ παρὰ τῆς Ἑλένης δοθῆναι, καὶ τῇ Τρωϊκῇ Ἀθηνᾷ ἐν γούνασι τεθῆναι. id eſt, talis igitur peplus videtur; & in Odyſſea Telemacho ab Helena datus eſſe, & Troianæ Mineruæ in genibus poſitus eſſe. Seruius ad illud Virgil. libro 2. Æneidos *peplúmque ferebant Suppliciter triſtes. &c.* notat peplum, ſeu peplus, propriè eſt palla fœminea picta, Mineruæ conſecrata, vt Plautus, *Nunquam ad vrbem venio, niſi cùm infertur peplum, &c.* Quæ Seruij verba ſine dubio, vt & Camerarius exiſtimat, ad hunc locum referenda ſunt, quamuis Seruius Plauti verba non expreſſerit, ſed ſententiam duntaxat. IBI MVLTO PRIMVM FAMILIARIVM] longè ante omneis familiareis. TIBI ARAS, TIBI OCCAS, &c.] quidquid aras tibi aras: & quidquid occas, tibi occas, &c. Occare, eſt glebas frangere, & quaſi occæcare, vt vult Marcus Tullius: de hoc verbo plura ſuprà in Captiuis ibi, *Non occatorem dicere audebas prius* LABOS] labos antiquè pro labor: vt colos, odos, vapos, & ſimilia. POSTQVAM RECESSET PATRIO CORP.] Addebat pater meus, quæ ſequuntur, poſtquam ſuus pater è vita exceſſiſſet ſe ægrum vendidiſſe, &c. Sic autem legendum, non vt vulgò, *Poſtquam receſſit, &c.* *receſſet*, autem poſitum, pro *receſſiſſet*. METRETAS QVAE TRECENTAS TOLLERET, quæ nauis gereret metretas trecentas, metreta porrò, ſextarios centum continebat. ATQVE EAPSE MERCEIS VECTATVM VNDIQ.] atque ea ipſa naui ſe merceis vndique vectauiſſe. Sic autem hunc locum emendauit Ioſ. Scaliger, cùm libri vulgati habeant partim, *atque ea ſeſe eis vectatum vndique.* partim, *atque ea ſeſe vectatum eis vndique*, planè mendosè. Iam, *vectatum*, hîc eſt deponens, & ſubintelligendum eſt, *eſſe*: vectatum eſſe autem poſitum, pro *vectauiſſe*. ADEO DVM QVAESTVM HABERET PEPERISSET B.] vſque eò dum quæſtum feciſſet, & bona paraſſet. malim legi, *Adeò dum quæſtum faceret, peperiſſet bona.* Dicunt enim Latini, quæſtum facere, non quæſtum habere: non eſt opus exemplis. Præterea fortaſſe, *reperiſſe bona*, à Plauto ſcriptum eſt. Sic enim Terentius Heautontimorumenos. *Simul rem, & gloriam armis bellis repperi.* Verum tamen in hoc poſteriore nihil mutare velim. nam vtrunque vſitatum eſt bonis ſcriptoribus. Dicunt enim bona labore parta: & res labore parta: & bona honeſtè parta: & male parta, &c. Non diſſimulabo tamen, quòd ad illud prius attinet, quoſdam ſic accipere, *quæſtum haberet*, vt quæſtum, ſit particip. pro quæſitum. SI, VT DECERET ME, F.] ſi talis eſſem, qualem me deceret eſſe. ATQ. ESSE ODIO ME QVOI PLACERE, &c.] atque vbi intelligo me ei odio eſſe, cui me placere, & carum eſſe.

rum eſſe, æquum fuit. AMENS, AMANSQ. VTVT ANIM. OFF. M.] tum ego amens, & amans: (ſemper enim amentia cum amore coniuncta eſt) quomodocunque poſſum, animum meum vinco, atque offirmo, aduerſus amorem ſcilicet. Eſt autem difficile amanti, eidémque amenti, animum vincere, & mutata ſententia, atque amoris iugo reiecto, atque excuſſo, rationi, & patri obtemperare. MEA PROMISSA] qui promiſeram patri me amorem miſſum facere, & mercatum ire velle, dum modò ei obſequerer, vel vſque eò dum ei obſequerer. ÆDIFICAT] ædificandam curat. NAVIM CERCVRVM] cercurus, vt docet Nonius, eſt nauis Aſiana pergrandis. Plautus Sticho, *Dum percontatur portitores ecqua nauis venerit ex Aſia, negant veniſſe: conſpicatus ſum interim cercurum: quo ego me maiorem non vidiſſe cenſeo.* Profert & hunc verſum Nonius. IMPONIT] imponit merceis in nauim. CVSTOS] Horatius epiſt. ad Piſon. *Imberbis iuuenis tandem cuſtode relicto*, &c. Idem Satyra 6. lib. 1. *Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus omneis Circum doctores aderat.* NAVIM SOLVIMVS] è portu ἀνήχθημεν, ſuprà in Milite, *Omneis moratur. nauim cupimus ſoluere.* Ibidem ſuprà, *Niſi eat, te ſoluturum eſſe nauim: ventum operam dare.* EX SENTENTIA] ſuprà in Mil. glor. *Voluptas eſt, quod agas ſi id procedit lepidè ex ſententia.* LVCRVM INGENS FACTO, PRAETERQVAM, &c.] lucrum ingens facio, ſuprà æſtimationem earum mercium, quas pater in nauim impoſuerat. DECVMBO] legendum fortaſſis eſt, *recumbo.* nam decumbere, dicuntur propriè, ægri: quanquam etiam Terentius quodam loco ſic, vt hîc Plautus, vſurpauit. ATQ. AMPLIT.] & prolixè DISCVBITVM NOCTV VT IMVS] cùm diuerſi in ſuum quiſque cubiculum, & cubile cubitum imus, vt dormiamus. DICO EIVS PRO MERITIS GRATVM, ET MEMOREM F.] ſic hunc verſum emendaui, in omnibus libris vulgatis deprauatum: in quibus ſic legitur, *Dico eius pro mer. gr. & munem fore.* Ita autem hæc emendatio certa eſt, vt, ſi ſola ratione, aut coniectura probabili niteretur, vt maximè nititur, tamen ſatis eſſe deberet. nunc autem cùm accedat noſtrorum codicum manuſ. auctoritas, nullus iam relinquitur dubitationi locus. Quòd autem nonnulli lectionem vulgatam tuentur, & *munem*, ex Feſto, interpretantur officioſum: non probo. Nam quamuis non contemnã Feſti auctoritatem, neque negem, vocem, *munem*, eſſe Latinam: tamen non continuò mihi fatendum eſt, hic legendum, *munem.* Quæ enim erit ſententia, ſi ita legamus, Dico, eius pro meritis, gratum me, & officioſum, ſeu munẽ fore? Nam qui beneficium ab aliquo prior accepit, is cum gratus eſt, non dicitur officioſus, ſed is potius, qui beneficium contulit prior. Quare nullo modo mihi hæc lectio probari poteſt: cùm præſertim duo codices manuſcripti, Clericanus, & Pithæanus, ita planè, vt edidi, habeant *memorem*, ſub intelligendum autem eſt, *me*, hoc modo, me gratum & memorem fore. TIMEO, QVID SIET?] amor, ſollicita res eſt.

# ACTVS PRIMVS.

## ACANTHIO, CHARINVS.

*Ex ſummis opibus, viribúſque vſque experire, nitere,*
*Herus vt minor opera tua ſeruetur: agedum Acanthio.*
*Abige abs te laſſitudinem, caue pigritiæ præuerteris.*
*Simul enicato ſuſpiritus. vix ſuffero hercle anhelitum,*
*Simul autem pleniſſimè eos, qui aduerſum eunt, aſpellito,*
*Detrude, deturba in viam. hæc hîc diſciplina peſſima eſt,*
*Currenti, properanti haud quiſquam dignum habet decedere,*
*Ita tres ſimitu res agendæ ſunt, cùm vnam occœperis:*
*Et currendum & pugnandum, & ante iurgandum eſt in via.*
Ch. *Quid illud eſt, quod ille tam expeditè exquirit curſuram ſibi?*
*Cura eſt, negotij quid ſit, aut quid nuntiet.* Ac. *nugas ago.*
*Quàm reſiſto, tam maximè res in periculo vortitur.*
Ch. *Mali neſcio quid nuntiat.* Ac. *genua hunc curſorem deſerunt,*
*Perij, ſeditionem facit lien, occupat præcordia.*
*Perij animam nequeo vertere, nimis nihili tibicen ſiem.*
Ch. *At tu ædepol ſume laſciniam, atque abſterge ſudorem tibi.*
Ac. *Nunquam ædepol omnes balneæ mihi hanc laſſitudinem eximent.*
*Domin', an foris dicam eſſe herum Charinum?* Ch *ego animi pendeo,*

*Quid illud ſit negotij, lubet ſcire, ex hoc metu vt ſi n certior.*
Ac. *At etiam adſto? at etiam ceſſo foribus facere hiſce aſſulas?*
*Aperite aliquis, vbi Charinum ſeruos? domin' eſt, an foris?*
*Num quiſquam adire ad oſtium dignum arbitratur?* Ch. *ecce me*
*Acanthio, quem quæris.* Ac. *nuſquam eſt diſciplina ignauior.*
Ch. *Quæ te res malæ agitant?* Ac. *multæ here te atque me.* Ch. *quid eſt negotij?*
Ac. *Perijmus.* Ch. *principium inimicis dato.* Ac. *at tibi ſortito id obtigit.*
Ch. *Loquere id negotij quitquid eſt.* Ac. *placidè volo acquieſcere.*
*Tua cauſſa rupi ramices, iam dudum ſputo ſanguinem.*
Ch. *Reſinam ex melle Ægyptiam vorato, ſaluom feceris.*
Ac. *At tu edepol calidam picem bibito, ægritudo abſceſſerit.*
Ch. *Hominem ego iracundiorem, quàm te, noui neminem.*
Ac. *At ego maledicentiorem, quàm te, noui neminem.*
Ch. *Sin ſaluti quod tibi eſſe cenſeo, id conſuadeo.*
Ac. *Apage iſtiuſmodi ſalutem, cum cruciatu quæ aduenit.*
Ch. *Dic mihi an boni quid vſquam eſt, quod quiſquam vti poſſiet*
*Sine malo omni, aut ne laborem capias, cùm illo vti voles?*
Ac. *Neſcio ego iſtæc, philoſophari nunquam didici neque ſcio.*
*Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud deſidero.*
Ch. *Cedò tuam mihi dexteram agedum Acanthio.* Ac. *en dabitur, tene.*
Ch. *Vin' tu te mihi eſſe obſequentem, anne vis?* Ac *opera licet*
*Experiri, qui me rupi cauſſa currendo tua,*
*Vt, quæ ſcirem, ſcire actutum tibi liceret.* Ch *liberum*
*Tibi caput faciam, paucis poſt menſibus.* Ac. *palpo percutis.*
Ch. *Egon' auſim tibi vſquam quicquam facinus falſum proloqui?*
*Quin iam priuſquam ſim elocutus, ſcis, ſi mentiri volo.* Ac. *ah,*
*Laſſitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.*
Ch. *Siccine mihi obſequens es?* Ac. *quid vis faciam?* Ch. *tun'? id quod volo.*
Ac. *Quid eſt igitur, quod vis?* Ch. *dicam.* Ac. *dice.* Ch. *at enim placidè volo.*
Ac. *Dormientes ſpectatores metuis ne è ſomno excites.*
Ch. *Væ tibi.* Ac. *tibi equidem à portu apporto hoc.* Ch. *quid fers? dic mihi.*
Ac. *Vim, metum, cruciatum, curam, iurgiúmque, inopiam.*
Ch. *Perij; tu quidem theſaurum huc mî apportauiſti mali.*
*Nullus ſum.* Ac. *immò es.* Ch. *ſcio. iam miſerum dices.* Ac. *tu dixti.* Ch. *ergo taces?*
*Quid iſtuc eſt mali?* Ac. *ne rogites, maximum infortunium eſt.*
Ch. *Obſecro, diſſolue iam me, nimis diu animi pendeo.*
Ac. *Placidè, multa exquirere etiam prius volo, quàm vapulem.*
Ch. *Hercle verò vapulabis, niſi iam loquere aut hinc abis.*
Ac. *Hoc ſis vide, vt palpatur. nullus eſt, quum occœpit, blandior.*
Ch. *Obſecro hercle, oróque, vt iſtuc quid ſit, actutum indices,*
*Quandoquidem mihi ſupplicandum ſeruulo video meo.*
Ac. *Tandem indignus videor.* Ch. *immò dignus.* Ac. *equidem credidi.*
Ch. *Obſecro num nauis perijt?* Ac. *ſalua eſt nauis, ne time.*
Ch. *Quid? alia armamenta?* Ac. *ſalua & ſana ſunt.* Ch. *quin tu expedis*

*Quid*

Quid ſiet, quòd me per Vrbem quærebas modò?
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. Ch. taceo. Ac. tace.
Credo ſi boni quid ad te nuntiem, inſtes acriter,
Qui nunc cùm malum audiundum'ſt, flagitas me vt eloquar.
Ch. Obſecro hercle te, iſtuc vti tu mihi malum facias palàm.
Ac. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. Ch. quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. Char. quid eam? Acan. vidit. Char. vidit? va miſero mihi.
Hoc quidem te interrogo, reſponde. Ac. quin tu, ſi quid vis, roga.
Ch. Quî potuit eam videre? Ac. oculis. Ch. quo pacto? Ac. hiantibus.
Ch. I hinc hodie directus, nugare in re capitali mea.
Ac. Qui, malùm, ego nugor? ſi tibi quod me rogas, reſpondeo.
Ch. Certen' vidit? Ac tam herclè certè, quàm ego te ac tu me vides.
Ch. Vbi eam vidit? Ac. intus intra nauim, vti propè adſtitit.
Et cum ea confabulatus eſt. Ch. perdidiſti me pater,
Ehò tu, ehò tu, quin cauiſti ne eam videret, verbero?
Quin ſceleſte abſtrudebas, ne conſpiceret eam pater?
Ac. Quia negotioſi eramus nos noſtris negotiis,
Armamentis complicandis, componendis ſtuduimus.
Dum hæc aguntur, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quiſquam hominem conſpicatu'ſt donec naui ſuper.
Ch. Nequicquam mare ſubterfugi ſæuis tempeſtatibus.
Equidem iam me cenſebam eſſe in terra, atque in tuto loco,
Verùm video med ad ſaxa ferri ſæuis fluctibus.
Loquere porrò quid ſit actum. Ac. poſtquam aſpexit mulierem,
Rogitare accœpit cuius eſſet. Ch. quis reſpondit? Ac. illico
Occucurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emiſſe illam. Ch. viſu'ſt tibi credere id Ac. etiam rogas?
Sed ſceleſtus ſubagitare occœpit. Ch. illámne obſecro?
Ac. Mirum quin me ſubagitaret. Ch. ædepol cor miſerum meum.
Quod guttatim contabeſcit, quaſi in aquam indideris ſalem.
Perij. Ac. hem iſtuc vnum verbum dixiſti veriſsimum:
Stultitia iſtæc eſt. Ch. quid faciam? cedò, non credet pater
Si illam matri meæ emiſſe dicam. poſt autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile eſt forma eximia mulierem
Eam me emiſſe ancillam matri. Ac. non taces ſtultiſsime?
Credet hercle. nam credebat iam mihi. Ch. metuo miſer,
Ne patrem prehendat vt ſit geſta res, ſuſpitio.
Hoc quod te rogo, reſponde mihi. Ac. quæſo quid rogas?
Ch. Num eſſe amicam ſuſpicari viſus eſt? Ac. non viſus eſt.
Quin, quicque vt dicebam, mihi credebat. Ch. verùm, vt tibi quidem
Viſus eſt. Ac. non, ſed credebat. Ch. va mihi miſero, nullus ſum.
Sed quid ego hîc in lamentando pereo? ad nauim non eo?
Sequere. Ac. ſi iſthac ibis, commodùm obuiam venies patri:
Poſteaquam aſpiciet te timidum eſſe atque exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, vnde illam emeris, quanti emeris,
Timidum tentabit te. Ch. hàc ibo potius. iam cenſes patrem

*Abiiſſe à portu?* AC. *quin ea ego huc præcucurri gratia.*
*Ne te opprimeret imprudentem atque eluctaret.* CH. *optime.*

EN SVMMIS OPIBVS, VIRTVTVSQ. &c.] ſumma celeritas, & contentio deſcribitur. HERVS VT MINOR, &c.] herus minor, id eſt, herilis filius. CAVE PIGRITIAE PRAEVERTERIS] id eſt, caue te ad pigritiam, priùs verteris: caue te priùs ad pigritiam contuleris. SIMVL EMICATO SVSPIRATVS] ſimul facito, vt ſpiritus ſurſum ductus, & altè petitus, emicet. facito, ſpiritus; eximo pectore ductus appareat, atque emineat. PLENISSIME] aliàs, planiſſimè, al. pæniſſime. QVI ADVERSVM EVNT] qui è regione eunt, qui contrà veniunt, qui occurrunt, &c. DIGNVM HABET] dignatur DECEDERE] de via, ſubintellige ἐξιστάναι. SIMITV] ſimul, profert Nonius hunc locum. CVM VNAM OCCOEPERIS] cùm currere tantùm incœperis. ET PVGNANDVM] ſic Horat. Satyr. 6. lib. 1. *Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.* CVRSVRAM] curſum CVRA EST, N. QVID SIT, &c.] cura eſt mihi ſciendi, ſubintell. vel curæ eſt mihi ſcire, quid ſit negotij, aut quem nuntium afferat. QVAM RESISTO, TAM MAXIM &c.] quàm maxime moror, tam maximè res periculo verſatur. quanto magis moror, & reſtituo, tam magis res in periculo verſatur. GENVA HVNC CVRSOREM DESERVNT] genua me deſerunt, genuum vis, ſeu virus mihi deeſt, ſeu me deſtituit. SEDITIONEM FACIT LIEN, lien mihi currenti moleſtus eſt, & in præcordiis mouetur huc & illuc, lien intumeſcit. & mihi præcordia occupat. tractus eſt ſermo à ciuitate, quæ ſeditione conflictatur. ſic fere ſuprà in Caſina, *Perij cor lienoſum, opinor habeo iamdudum ſalit De labore pectus tundit.* ANIMAM NEQVEO VORTERE] ſpiritum non poſſum ducere, animam non poſſum voluere, ſeu agitare animam non poſſum recipere. NIMIS NIHILI TIBICEN SIEM] quia ægre animam recipio, & ſpiritum recipio, inutilis tibicen ſim. tibicines enim ad inflandas tibias inepti ſunt, niſi ſpiritu abundetur, aut ſi ſuſpicioſi ſint, tibicinibus opus eſt ſpiritu largo, & amplo. SVME LACINIAM] ſume imam veſtis partem, ſeu oram, ſeu partem plicatam. ſupra in Aſinar. *Lacrimantem lacinia tenet lacrymans.* EGO ANIMI PENDEO] ſic infrà eadem ſcena, *nimis diu animi pendeo.* AT ETIAM CESSO F. HISCE FACERE ASSVLAS?] id eſt, at etiam ceſſo has foreis pulſando aſſulatim effringere, & comminuere? in Captiu. *aperite hasce ambas foreis Priùs quàm pultando aſſulatim foribus exitium affero.* Idem in Moſtell. *Pultando pedibus pane confregi aſſulas.* aſſulæ parui aſſeres: ex quibus fores conſtant: ſeu potiùs in quos fores effractæ comminuuntur. vnde aſſulatim. VBI CHARINVM SERVOS] vbinam ego ſeruus Charinum reperiam? NVSQVAM EST DISCIPLINA IGNAV.] ſubintell. quàm domi noſtræ: vbi nemo eſt, qui pulſanti reſpondeat aut foreis aperire dignum arbitretur. Nuſquam familiares peius ſunt inſtituti: qui pulſanti neque reſpondent, neque foreis aperiũtur. QVAE TE RES MALE AGITANT?] aliàs, Quæ te res malæ agitant? hoc eſt, quæ te intemperiæ agitant. PRINCIPIVM INIMICIS DATO] principium tuæ orationis, lauum & malum eſt quare inimicis dato: non mihi, hero tuo. mala inimicis precamur. Terent. Heautontimor. *Confitere tuum non eſſe* SOST. *ah obſecro te: Huc inimicis noſtris ſiet.* Plaut. in Aſinar. *Hem, adſpicdo: video.* DEM. *Vtinam malè qui mihi volunt, ſic rideant.* Horat. oda 27. lib. 3. *Hoſtium vxores puerique cæcos ſentiant motus orientis hædi* ad quem locum hac de re plura in Comment. Horatianis. TVA CAVSA RVPI RAMICES] nimio curſu, dum te quæro rupi inteſtina, ſeu herniam. In Pænulo, *Tua cauſa nemo noſtrûm eſt ſuos rupturus ramices.* Profert & hunc locum, & illum alterum Nonius Profert & hunc ex Varr. Ὀνεὶ αὐ ἐνῶς. *Prius quàm in orcheſtra pithaules inflet tibias, domi ſua ramices rumpit.* & hunc ex Lucil. Sat. lib. 9. *Quòd deformi ſenex, arthriticus, & podagroſus. Quòd mancus, miſer, exilis, cum ramice magno.* IAMDVDVM SPVTO SANG.] ex immoderato curſu iamdudum ſputo ſanguinem, ruptis ſcilicet inteſtinis. Apud Nonium impreſſum & ſcriptum eſt, *atrum dum ſputo ſanguinem*, mendosè opinor. RESINAM EX MELLE AEGYPT. VOR. SALVOM F.] Ex reſponſione ſerui apparet, reſinam Ægyptiam ne cum melle quidem ſumtam, prodeſſe ruptis, aut tabidis, cùm Dioſcor. tamen lib. 1. cap. 93. ſcribat, omnem reſinam vim habere molliendi, calfaciendi, diffendendi expurgandi, tuſſi, & tabi conuenire tum per ſe, tum ex melle, vitia pectoris expurgentem: & item Plinius lib. 24 cap 6. eadem ferè de reſina tradat. vel dicendum prodeſſe quidem. ſed cum dolore, & cruciatu, vt infrà dicitur. Sed hæc viderint medici, aut quibus de his quærere curæ eſt. Nos alia in re ſumus occupati. Quod autem ad loquendi genus attinet, *reſinam ex melle*, &c. Idem valet, reſinam ex melle vorato: quod reſinam cum melle vorato: quod declarant Dioſcoridis verba cum aliis in locis innumerabilibus, tum in eo, quem modò commemoraui. nam quod Latinè reddidimus, *ex melle*, ille habet Græcè μετὰ μέλιτος. id eſt, ad verbum, cum melle Sic Varro lib 3. de re ruſt. *Pullis primum biduo polenta aut ordeum apponitur: tribus proximis naſturtium viride, confectum minutatim ex aqua in vas aliquod.* Sic & Homer. ὀδυσ. 19 Χῆνές μοι κατὰ οἶκον ἐείκοσι, πυρὸν ἔδουσιν Ἐξ ὕδατος, καί τέ σφιν ἰαίνομαι εἰσορόωσα. Id eſt anſeres mihi viginti, domi triticum ex aqua comedunt. & iis delector. cùm adſpicio triticum ex aqua, id eſt, triticum ex aqua madefactum, ac maceratum: ſeu triticum cum aqua. SALVVM FECERIS] ſeruaueris. AT TV AEDEPOL CALIDAM PICEM BIBITO. &c.] ſeruus ſtomachoſus par pari refert hero, cùm medicamentum ægritud nis ei tale præſcribit. nam potio picis calidæ, quin peſtifera ſit. vel ipſa, per ſe, vel propterea quòd guttur amburat, non eſt dubium. DIC MIHI, AN BONI QVID VSQVAM EST, &c.] nihil eſt boni, quo quidem quiſquam vti poſſit, quod non habeat aliquid mali admiſſum, aut quo frui poſſimus, niſi prius laborem capiamus. nihil eſt ab omni parte beatum, inquit ille. Si mel habere velis, apes tibi habendæ ſunt. & dij bona laboribus vendunt. Heſiodus. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα, &c. PHILOSOPHARI NVNQVAM D.] infrà in Pſeud. *Nam in foro vix decimus quiſque eſt, qui ipſum ſeſe nouerit.* PS. *Saluus ſum iam philoſophatur.* ſic Marc. Tull. Philipp. 13. *ſed ſe colliget, & ad extremum incipit philoſophari.* Idem libro 1. Turcul. *Sed nunquam quid opus eſt in hoc philoſophari, cùm in rem non magnopere egere philoſophia videamus?* EGO BONVM, MALVM QVO ACCED. &c.] ego nihil moror bonum, ad quod malum accedit. ego bonum mihi dari velim, liquidum, merum, ac ſincerum, & ab omni malo vacuum. VIN' TV TE MIHI ESSE OBS. ANNE V.] viſne tu mihi eſſe obſequens, an non vis? QVI ME RVPI: &c.] qui me rupi currendo, cauſa tua, Rumpuntur homines nimio clamore, & immoderato. curſu ſuprà in prolog. Capt.

*Ego me.*

*Ego me tua cauſa, vt erres, non rupturus ſum.* LIBERVM TIBI CAPVT FACIAM PAVCIS POST M.] te manumittam paucis pòſt mẽſibus. PALPO PERCVTIS] me molli manu demulces, tu me blandimentis captas, & delinis. Profert hunc locum Nonius. ſic ſuprà in Amphitr. *Facitne vt dixi? timidam palpo percutit.* FACINVS FALSVM] rem falſam, falſum factum. TVN' ID QVOD VOLO] tune quid facias, vel ſic, túne quid facias, me rogas? fac, quod te volo. PLACIDE] leniter ſũmiſſa voce. DORMIENTEIS SPECTATORES, &c.] hoc eò pertinet, quòd Charinus dixerat ſe placide velle dicere, quod dicturus erat. APPORTO HOC] apporto væ, id eſt, apporto malum, & infortunium. THESAVRVM HVC MIHI APP. M.] aceruum mali mihi attuliſti. Theſaurus mali prouerbium olet. IMMO ES] ſubintell. *miſer*, vt rectè auguratur Charinus. DISSOLVE IAM ME] vt vinctum, diſtrictum, ac ſuſpenſum tua ancipiti oratione. NIMIS DIV ANIMI PENDEO] ſic ſuprà eadem ſcena *ego animi pendeo.* HOC SIS VIDE VT PALPATVR] ironia eſt. vt vide ſis. vide ſi vis, quomodo blandiatur: proinde quaſi dicat, minimè palpatur: miniméque blanditur: ſed iracundè loquitur, & mihi malum minatur. NVLLVS EST, CVM OCCEPIT BLAND.] nullus eſt Charino blanditor, cœpit o blandè loqui: vel ſi quando blandè loqui cœpit. QVANDOQVIDEM MIHI SVP. SERVVLO M. VID.] quoniam quidem video me neceſſe habere, ſeruulo meo ſupplicare. TANDEM INDIGNVS VIDEOR] tandem indignum me eſſe exiſtimas, cui ſupplices. Licet legere & cum interrogatione. CREDIDI] me dignum eſſe, cui ſupplices. al. equidem credidi, me tibi indignum videri, cui ſupplices. SALVA ES SARTA SVNT] ſalua & integra ſunt. ſic autem legendum non vt vulgo ſalua & ſana ſunt. QVIN TV EXPEDIS, QVID SIET, &c.] quamobrem non mihi properas exponere, quid ſit, Propter quod me per vrbem currens, paullò antè quærebas? CREDO SI BONI QVID AD TE NVNTIEM, INSTES ACR.] argumentum à minore ſi nunc, cùm tibi triſtem nũtium affero, tantopere mihi inſtas, vt quidquid ſit, eloquar: quanto acrius me vrgeres, ſi quid boni tibi nuntiatum venirem? FACIAS PALAM] declares. QVI POTVIT EAM VIDERE?] ſic in Mil. glor. *qui libitum eſt illi condormiſcere?* LVCR. *oculis.* iocus eſt ex ambiguo. QVO PACTO? AC. HIANTIBVS] pergit iocari, nam ſic reſpondet, quaſi Charinus quæſierit, quomodo affectis, aut compoſitis oculis pater amicam eius viderit, cùm quæſierit, quo pacto fieri potuerit, aut quo pacto acciderit, vt illã viderit. HIANTIBVS] hiantibus oculis eã vidit, i. apertis, nõ clauſis, aut conniuentibus. trãslatio eſt ab ore hiante. DIERECTVS] ſub dio erectus, in crucem actus. De hoc millies iam dictum eſt. NVGARE IN RE CAPIT. M.] tu nugaris in ea re, in qua caput meum agitur. VT PROPE ADSTITIT] cùm propè adſtitit, propè adſtans. QVIA NEGOTIOSI ERAMVS NOS N. N.] negotioſi negotiis, videtur eſſe pleonaſmus ſed nõ eſt, nam negotioſi, generale nomẽ eſt. additum eſt, negotiis noſtris, diſtinctionis cauſa, vt ſit hæc ſentẽtia, occupati eramus in negotiis, non quibuſlibet, ſed noſtris. DVM HAEC AGVNTVR LEMBO ADVENT. P. P.] profert hunc locum Nonius in voce *lembus*, quam docet ſignificare nauiculum breuem piſcatoriam. CONSPICATV'ST, DONEC IN NAVI S.] donec in naui, donec ſuper nauim. Sed legendum videtur, non vt vulgò, *conſpicatus eſt, donec in naui ſuper.* Quæ lectio, præterquàm quod inepta eſt propter duas præpoſitiones idem ſignificanteis, ſed etiam propterea quòd verſum corrumpit, niſi legatur *conſpicatu'ſt.* MED AD SAXA F.] me ad ſcopulos ferri. OCCVRRI] occurri, ne quis diceret te tibi emiſſe. SVBAGITARE] manu per incontinentiam, & laſciuiam attrectare. MIRVM QVIN ME S.] mirum, quòd non me ſubagitaret. quaſi dicat, quem alium, aut quàm aliam ſubagitaret, quàm illam? SCELVS VIDETVR] impium videtur. NE PATREM PREHENDAT] ne pater ſuſpicetur. CENSES] putas. ATQ. ELVCTARET] quaſi luctando ſuperaret, percelleret, ac proſterneret, *elucto*, autem, pro *eluctor*, dixiſſe veteres teſtatur Nonius. Iam verò *eiectaret*, quod eſt in libris vulgatis, & *eluctaret*, quod habet editio Germanica, ferri non poſſunt.

# ACTVS SECVNDVS

## DEMIPHO, ſenex.

*MIRIS modis dij ludos faciunt hominibus,*
*Mirísque exemplis ſomnia in ſomnis danunt.*
*Velut ego nocte hac quæ præteriit proximá*
*Inſomnis egi ſatis & fui homo exercitus,*
*Mercari viſus mihi ſum formoſam capram,*
*Ei ne noceret, quam domi antè habui capram*
*Neu diſcordarent, ſi ambo in vno eſſent loco.*
*Poſterius quàm mercatus fueram, viſus ſum.*
*In cuſtodiam eam Simiæ concredere.*
*Ea Simia adeò poſt haud multo ad me venit,*
*Malè mi precatur. & facit conuicium:*
*Ait ſe illius opera atque aduentu capræ.*
*Flagitium & damnum feciſſe haud mediocriter.*

*Dicit capram quam dederam ſeruandam ſibi.*
*Suæ vxoris dotem ambadediſſe, oppidò.*
*Mihi illud videri mirum, vt vna illæc capra*
*Vxoris Simiæ dotem ambadederit.*
*Inſtare factum Simia: atque hoc denique*
*Reſpondet, ni properem illam ab ſeſe abducere,*
*Ad me intrò domum ad vxorem ducturum meam,*
*Aſt non habere cui commendarem capram.*
*Atque oppido hercle bene velle illi viſus ſum:*
*Quo magis quid facerem cura cruciabar miſer.*
*Interea ad me hædus viſu'ſt aggredirier.*
*Infit mihi prædicare, ſeſe ab Simia*
*Capram abduxiſſe, & cœpit irridere me.*
*Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.*
*Hoc quam ad rem credam pertinere ſomnium,*
*Nequeo inuenire, niſi capram illam ſuſpicor*
*Iam me inueniſſe quæ ſit, aut quid voluerit.*
*Ad portum hinc abij mane cum luci ſimul.*
*Poſtquam illic quod volui, tranſegi, atque ego conſpicor*
*Nauem ex Rhodo, qua heri eſt aduectus filius.*
*Collibitum eſt illud mihi, neſcio quî, viſere.*
*Aſcendi in lembum, atque ad nauim aduehor, atque ego*
*Illam conſpicio forma eximia mulierem,*
*Filius quam aduexit meus matri ancillam ſuæ.*
*Quam ego poſtquam adſpexi, non ita amo vt ſani ſolent*
*Homines: ſed eodem pacto, vt inſani ſolent.*
*Amaui hercle equidem ego olim in adoleſcentia:*
*Verùm ad hoc exemplum nunquam, vt nunc inſanio.*
*Vnum quidem hercle iam ſcio, periiſſe me.*
*Voſmet videte, cæterum quanti ſiem,*
*Nunc hoc profectò ſic eſt, hæc illa eſt capra.*
*Sed ſimia illa atque hædus timeo quid velint.*
*Sed conticeſcam. vicinum eccum, exit foras.*

MIRISQVE EXEMPLIS SOMNIA IN SOMN.] Paſſeratius legit. *meiſque exēpl. omnia inſom. d.* DANVNT] dãt. VELVTEGO NOCTE HAC Q. PRAET. PROXIMA] quidam legi volunt, *noctem hanc q. p. proximam.* EXERCITVS] fatigatus, vexatus, miſer. ET NE NOCERET. QVAM DOMI ANTE] ordo & ſententia verborum eſt, ei capræ formoſæ, ne noceret ea capra, quam capram antè habui, &c. AMBADEDISSE] circumdediſſe: verbum compoſitum ex am. & ad. & edo. am, autem, ſeu an, in compoſition. valet circum, vel vtrinque vt in ambigo, ambeo, amputo, ancido, anquiro, amburo: interponitur porrò b. cùm ſequitur vocalis. MIHI ILLVD VIDERI] mihi illud videbatur mirum, &c. INSTARE] inſtabat. AST NON HABERE] aſt non habebam. ILLI] capræ, quam ſimiæ cōcredideram. INFIT] incipit. LVGERE] lugebam. CONQVERI] conquerebar. NISI CAPRAM ILLAM] formoſam. CVM LVCE. ATQ. EGO CONSP.] id eſt, ſtatim, vel continuò ego conſpicio, &c. ſic apud Virgil Georg. lib. 1. *ſi brachia fortè remiſit, Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* NESCIO QVI] neſcio quomodo. VOSMET VIDETE CETERVM] voſmet de cætero videte.

## LYSIMACHVS, DEMIPHO.

### LORARII.

PRofectò ego illunc hircum caſtrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.

Ne

De. *Nec omnem illud mihi, nec auſpicium placet,*
*Quaſi hircum metuo ne vxor me caſtret mea,*
*Atque illius hæc nunc ſimiæ parteis ferat.*
Ly. *I tu hinc ad villam atque iſtos raſtros villico*
*Piſto ipſi facito coràm vt tradas in manum,*
*Vxori facito vt nunties negotium*
*Mihi eſſe in vrbe, ne me expectet nam mihi*
*Tres hodie liteis iudicandas dicito,*
*Ei & hoc memento dicere.* Lo. *nunquid amplius?*
Ly. *Tantum eſt.* De. *Lyſimache ſalue.* Ly. *euge & tu Demipho*
*Salueto. quid agis? quid fit.* De. *quod miſerrimus.*
Ly. *Dij melius faxint.* De. *dij hoc quidem faciunt.* Ly. *quid eſt?*
De. *Dicam, ſi tibi videam eſſe operam aut otium.*
Ly. *Quanquam negotium eſt, ſi quid vis Demipho*
*Non ſum occupatus vnquam amico operam dare.*
De. *Benignitatem tuam mihi experto prædicas.*
*Quid tibi ego ætatis videor?* Ly. *Acheronticus.*
*Senex, vetus, decrepitus.* De. *peruorſe vides.*
*Puer ſum Lyſimache ſeptuennis.* Ly. *ſanu'n' es.*
*Qui puerum te eſſe dicas?* De. *vera prædico.*
Ly. *Modò hercle in mentem venit, quid tu diceres,*
*Senex cum extemplò eſt, iam nec ſentit, nec ſapit,*
*Aiunt ſolere eum rurſum repueraſcere.*
De. *Immò bis tanto valeo, quàm valui prius.*
Ly. *Bene hercle factum & gaudeo.* De. *immò ſi ſcias,*
*Oculis quoque etiam plus iam video, quàm prius.*
Ly. *Bene eſt* De. *malam rem dico.* Ly. *iam iſtuc non bonum eſt.*
De. *Sed auſimne ego tibi eloqui, ſi quid velim?*
Ly. *Audacter* De. *animum aduorte.* Ly. *fiet ſedulò.*
De. *Hodie ire in ludum occœpi litterarium,*
*Lyſimache ternas ſcio iam.* Ly *quid ternas?* De. *amo.*
Ly. *Tun' capite cano amas ſenex nequiſſime?*
De. *Seu canum, ſeu iſtuc rutilum, ſeu atrum eſt, amo.*
Ly. *Ludificas nunc tu me hîc, opinor, Demipho.*
De. *Decide collum, ſi falſum tibi loquor:*
*Vel, vt ſcias me amare, cape cultrum, ſeca*
*Digitum, vel aurem, vel tu naſum, vel labrum.*
*Si mouero me, ſeu ſecari ſenſero,*
*Lyſimache, auctor ſum vti me amando hîc enices.*
Ly. *Si vnquam vidiſti pictum amatorem, hem illic eſt,*
*Nam meo quidem animo vetulus decrepitus ſenex*
*Tantidem eſt, quaſi ſit ſignum pictum in pariete.*
De. *Nunc tu me, credo, caſtigare cogitas.*
Ly. *Ego te?* De. *nihil eſt iam, quòd tu mihi ſuccenſeas,*
*Fecere tale antè alij ſpectati viri.*
*Humanum amare eſt, humanum autem ignoſcere eſt,*
*Neſcis? ne obiurga, hoc non voluntas me impulit.*
Ly. *Quin non obiurgo.* De. *at ne deteriorem tamen*

*Hoc facto ducas.* Ly. *ego te? ah, ne dî ſiuerint.*
De. *Vide ſis modò etiam.* Ly. *viſum'ſt.* De. *certen'?* Ly. *perdis me.*
*Hic homo ex amore inſanit. nunquid vis?* De. *vale.*
Ly. *Ad portum propero: nam ibi mihi negotium eſt.*
De. *Bene ambulato.* Ly. *bene valeto.* De. *bene ſit tibi.*
*Quin mihi quoque etiam eſt ad portum negotium,*
*Nunc adeò illuc ibo. Sed optimè gnatum meum*
*Video. eccum opperiar hominem, hoc nunc mihi viſo eſt opus,*
*Huic perſuadere quomodo potis ſiem*
*Vt illam vendat, néue det matri ſuæ.*
*Nam ei domo aduexe audiui. ſed præcauto eſt opus,*
*Ne ad illam me animum adieciſſe aliquà ſentiat.*

HIRCVM] hircum, qui fortè ruri damnum aliquod dederat. OMEN ] omen, vox eſt hominis aliquid oſtendens, aut portendens ; ex hoc igitur quod dixit Lyſimachus velle ſe hircum maleficum caſtrari, præſagit Demipho ſibi portendi aliquod malum, ne ſcilicet tanquam hircus ab vxore caſtretur. PISTO] nomen villici à fide ductum, SI TIBI VID. ESSE OP. ] ſi videam te operam mihi dare poſſe. EXPERTO] mihi: ACHERVNTICVS ] capularis , Acherunte dignus, vel Acherunti debitus. VETVS] fortaſſe legendum *vietus*. neque nos debet mouere, quod hoc nomen triſyllabum eſt, & ſecunda ſyllaba longa. nam fieri poteſt συνίζεσις duarum vocalium i. & e. vt apud Horatium Epod, *Quis ſudor vietis, & quàm malus vndique membris* , &c. AIVNT SOLERE RVRS.] ex quo prouerbium, bis pueri ſenes. TERNAS ] literas. AMO ] quod verbum ternis conſtat litteris SI FALSVM TIBI LOQVOR] al. ſi falſum eſt, vti loquar. al. decide mi collum. ſi falſum ad te loquor. SI-VNQVAM VIDISTI ] orationem conuertit ad ſpectatorem. ILLIC EST] Lyſimachus. HOC NON VOLVNTAS] ad hoc non me impulit voluntas. DVCES] me, ſubintellige. AH NE DII SIVERINT ] ah. dij prohibeant. ADVEXE ] aduexiſſe. ANIMVM ADIECISSE ] ſic ſuprà locutus eſt in Milite Glorioſo.

## CHARINVS, DEMIPHO.

*HOmo me miſerior nullus eſt æquè, opinor,*
*Neque aduerſa cui ſint plura ſempiterna.*
*Satin' quicquid eſt, vt quam rem agere occœpi,*
*Proprium nequit mihi euenire quod cupio?*
*Ita mihi mala res obiicitur aliqua,*
*Bonum quæ meum comprimit conſilium.*
*Miſer amicam mihi paraui animi cauſſa pretio,*
*Ratus clam patrem meum poſſe habere,*
*Is reſciuit, vidit, & perdidit me.*
*Neque, is cùm roget, quid loquar, cogitatum eſt,*
*Ita animi decem in pectore incerti certant.*
*Nec quid corde nunc conſilij capere poſſim*
*Scio, tantus cum cura meo eſt error animo,*
*Dum ſerui mei perplacet mihi conſilium,*
*Dum rurſum haud placet, nec pater potis videtur*
*Induci. vt putet matri ancillam emtam eſſe illam.*
*Nunc ſi dico, vt res eſt atque illam mihi me*
*Emiſſe indico, quemadmodum exiſtimet me?*
*Atque illam abſtrahat, trans mare hinc venum aſportet.*
*Scio ſæuus quàm ſit homo, & durus igitur hoccine eſt*
*Amare? arare mauelim, quàm ſic amare.*
*Iam hinc olim inuitum domo extruſit ab ſeſe,*
*Mercatum iuſſit ire. ibi hoc malum inueni. vbi*
*Voluptatem ægritudo vincat, quid tibi ineſt amœni?*

*Nequicquam abdidi, abſcondid, abſtruſam habebam.*
*Muſca eſt meus pater: nihil poteſt clam illum haberi.*
*Nec ſacrum, nec tam profanum quicquam eſt, quin*
*Ibi illico aſſit. nec qui rebus meis*
*Confidam, mihi vlla ſpes in corde certa eſt.*

De. *Quid illic eſt, quòd ſolus ſecum fabulatur filius?*
*Sollicitus mihi. neſcio quare videtur.* Ch. *at tace.*
*Meus pater hic quidem eſt, quem video. ibo. alloquar. quid fit pater?*

De. *Vnde inceditis? quid feſtinas gnate mi?* Ch. *rectè pater.*

De. *Ita volo, ſed iſtuc quid eſt tibi? quid commutatu'ſt color.*
*Nunquid tibi dolet?* Ch. *neſcio quid meo animo eſt ægrè pater,*
*Poſtea hac nocte non quieui ſatis mea ex ſententia.*

De. *Per matre vt vectus, nunc oculi terram mirantur tui.*

Ch. *Magis opinor.* De. *id eſt profectò, verùm actutum abſceſſerit.*
*Ergo adepol palles. ſi ſapias. eas, ac decumbas domi.*

Ch. *Otium non eſt, mandatis rebus præuorti volo.*

De. *Cras agito, perendie agito.* Ch. *ſæpè ex te audiui pater,*
*Rei mandata omnes ſapientes primùm præuorti decet.*

De. *Age igitur, nolo aduerſari tuam aduerſus ſententiam.*

Ch. *Saluus ſum, ſiquidem iſti dicto ſolida & perpetua eſt fides.*

De. *Quid illud eſt, quod ille ſolus ſe in conſilium ſeuocat.*
*Iam non vereor ne illam, amare hic potuerit reſciſcere.*
*Quippe haud etiam quicquam ineptè feci, amantes vt ſolent.*

Ch. *Res adhuc quidem hercle in tuto'ſt: nam hunc neſcire ſat ſcio,*
*De illa amica. quod ſi ſciret, eſſet alia oratio,*

De. *Quin ego hunc aggredior de illa?* Ch. *quin ego hinc me amolior?*
*Eo ego atque mandata amicùm amicis tradam.* De. *immo mane*
*Paucula etiam ſciſcitare prius volo.* Ch. *dic quid velis.*

De. *Vſquéne valuiſti?* Ch. *perpetuò rectè, dum quidem illic fui.*
*Verùm in portum huc vt ſum aduectus, neſcio qui animus mihi dolet.*

De. *Nauſea adepol factum credo. verùm actutum abſceſſerit.*
*Sed quid ais? ecquam tu aduexti tuæ matri ancillam Rhodo?*

Ch. *Aduexi.* De. *quid? ea vt videtur mulier?* Ch. *non adepol mala*

De. *Vt morata eſt?* Ch. *nullam vidi melius mea ſententia.*

De. *Mihi quidem adepol viſa eſt cùm illam vidi* Ch. *ehò an vidiſti pater?*

De. *Vidi, verum non ex vſu noſtro eſt, neque adeò placet.*

Ch. *Qui verò?* De. *quia non noſtra formam habet dignam domo.*
*Nihil opus nobis ancilla, niſi quæ texat, quæ molat,*
*Lignum cædat, penſum faciat, ædeis verrat, vapulet,*
*Quaque habeat cotidianum familiæ coctum cibum*
*Horum illa nihilum quicquam facere poterit admodum.*

Ch. *Ea cauſa equidem illam emi, domo quam darem matri meæ.*

De. *Ne duis, neu te aduexiſſe dixeris.* Ch. *Dij me adiuuant.*

De. *Labefacto paulatim. verùm quod preterij dicere,*
*Neque illa matrem ſatis honeſtè tuam ſequi poterit comes,*
*Neque ſinam.* Ch. *qui verò?* De. *quia illa forma matrem familias*
*Flagitium ſit, ſi ſequatur, quando incedat per vias,*
*Contemplent, conſpiciant omnes, nutent, nictent, ſibilent,*

*Vellicent, vocent, moleſti ſint, occentent oſtium.*
*Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.*
*Atque vt nunc ſunt maledicentes homines, vxori meæ,*
*Mihique obiicient lenocinium facere: nam quid eo eſt opus?*
Ch. *Hercle quin tu rectè dicis, & tibi aſſentior ego.*
*Sed quid illa nunc fiet?* De. *rectè. ego emero matri tuæ*
*Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,*
*Vt matrem addecet familiàs, aut Syram, aut Ægyptiam:*
*Ea molet, conficiet penſum, pinſetur flagro, neque*
*Propter eam quicquam eueniet noſtris foribus flagitij.*
Ch. *Quid ſi igitur reddatur illi vnde empta eſt?* De. *minimè gentium.*
Ch. *Dixit ſe redhibere, ſi non placeat.* De. *nihil iſtoc opus.*
*Litigare nolo ego vos. quàm tuam autem accuſari fidem,*
*Multo ædepol, ſi quid faciundum eſt, facere damni mauolo:*
*Quàm opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.*
*Me tibi illam poſſe opinor luculentè vendere.*
Ch. *Dum quidem hercle ne minoris vendas, quàm ego emi pater.*
De. *Tace modò, ſenex eſt quidam, qui illam mandauit mihi.*
*Vt emerem iſtam faciem.* Ch. *at mihi quidam adoleſcens pater*
*Mandauit ad illam faciem, ita vt illa eſt, mulierem emerem ſibi.*
De. *Viginti minis opinor poſſe me illam vendere.*
Ch. *At ego, ſi velim, iam dantur ſeptem & viginti minæ.*
De. *At ego.* Ch. *quin ego, inquam* De. *at neſcis quid dicturus ſum, tace.*
*Treis minas accudere etiam poſſum, vt triginta ſient.*
Ch. *Quò vortiſti?* De. *ad illum qui emit.* Ch. *vbînam eſt is homo gentium?*
De. *Eccum illum video, iubet, quinque me addere etiam nunc minas.*
Ch. *Hercle illunc dij infelicent quiſquis eſt.* De. *ibidem mihi*
*Etiam nunc innuit, addam ſex minas.* Ch. *ſeptem mihi*
*Nunquam ædepol me vincet hodie commodis poſcit pater.*
De. *Nequicquam poſcit: ego habeo.* Ch. *at illic pollicitus eſt prior.*
De. *Nihili facio.* Ch. *quinquaginta poſcit.* De. *non centum datur.*
*Potin' vt ne licitere aduerſum animi ſententiam?*
*Maximam hercle habebis prædam, ita ille eſt: cui emitur ſenex.*
*Sanus non eſt ex amore illius. quod poſces feres.*
Ch. *Certò ædepol adoleſcens ille, cui ego emo, efflictim petit*
*Eius amore.* De. *multo hercle ille magis ſenex, ſi tu ſcias.*
Ch. *Nunquam ædepol fuit, neque fiet ille ſenex inſanior*
*Ex amore, quà ille adoleſcens, cui ego do hanc operam pater.*
De. *Quieſce, inquam iſtanc rem ego rectè videro.* Ch. *quid agis?* De. *quid eſt?*
Ch. *Non ego illam mancupio accepi, ſed ille illam accepit.* De. *ſine.*
Ch. *Non potes tu lege vendere illam.* De. *ego aliquid videro.*
Ch. *Poſt autem communis eſt illa mihi cum alio. qui ſcio*
*Quid ſit ei animi, veniréne eam velit, an non velit?*
De. *Quid id mea refert?* Ch. *quia illi ſuam rem eſſe æquum eſt in manu.*
De. *Quid ai?* Ch. *communis mihi illa eſt cum alio, is nunc hîc non adeſt.*
De. *Prius reſpondes quàm rogo.* Ch. *prius tu emis. quàm vendo pater.*
*Neſcio, inquam, velit ille illam, nécne. abalienarier.*

Quid

De. *Quid illic quidam, qui mandauit cum ille nolet? nihil agis.*
*Nunquam ædepol quiſquam illam habebit potius, quàm ille quem ego volo.*
*Certum eſt* Ch. *cenſen' certum eſſe?* De. *quin ad nauim iam nunc eo.*
*Ibi venibit.* Ch. *Vin' me tecum ire?* De. *nolo.* Ch *non placet.*
De. *Melius eſt te, quæ ſunt mandata res tibi, præuortier.*
Ch. *Tu prohibes.* De. *at tu excuſato te feciſſe ſedulo.*
*Ad portum ne bitas dico iam tibi.* Ch. *auſcultabitur.*
De, *Ibo ad portum, & ne hic reſciſcat cauto opus eſt, non ipſe emam,*
*Sed Lyſimacho amico mandabo, is ſe ad portum dixerat*
*Ire dudum. me moror cùm hic aſto.* Ch. *nullus ſum, occidi.*

VT QVAM REM] vbi aliquam rem agere occœpi. ſeu poſtquam aliquam rem. &c PROPRIVM] diuturnum, ſtabile, perpetuum. RATVS CLAM PATR.] ratus me clam patre meo me poſſe habere. NEQVE IS CVM ROGET, QVID LOQVAR] ordo eſt, neque a me cogitatum eſt, quid loquar, cum is me roget. ANIMI DECEM] variæ & diuerſæ ſententiæ. INDVCI] adduci. NVNC SI DICO, VT RES EST] ſi rem aperio ita, vt ſe habet. QVEMADMODVM EXISTIMET ME?] qualem me exiſtimet? quid de me exiſtimet? AT Q. ILLAM ABSTRAHAT] & verò etiam illam à me auellat. ABARE] arare, amare paronomaſia. MVSCA EST] muſcis nihil eſt occultum, nihil intactum, nihil clauſum. QVI] quomodo. RECTE PATER] i. non feſtino pater. rectè, enim vſurpant interdum veteres, cùm negare vellent, negationis tamen particulam religione obſtricti ponere nollent. Sic apud Teren Eun. *rogo, nunquid velit. rectè inquit, abeo.* Heautont. *Tum quod dem ei, rectè eſt, nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere.* Idem in Hecyra, *Quid tu igitur lacrymas? aut quid es tam triſtis?* P. *rectè mater.* ad quem locum Donatus. Sic loquimur (inquit) cum ſine iniuria interrogantis aliquid reticemus. POSTEA] deinde. PER MARE VT VECTVS, NVNC OCVLI T.] poſteaquam per mare vectus es, nunc oculi in terram mit. ABSCESSERIT] ægritudo. ERGO] propterea MAND. REB PRAEV.] res mandatas prius conficere volo. CRAS AGITO] cras agito res mandatas, ſi hodie agere non potes. PERENDIE] poſt diem craſtinum, die abhinc tertio. NOLO ADVERS. T. SENTENT.] nolo aduerſari tuæ ſententiæ. SIQVIDEM ISTI DICTO S. ET P] ſi pater faciet, quod dicit, neque meæ ſententiæ aduerſabitur SEVOCAT] ſeducit? ſeorſum ducit? NE ILLAM ME AM] ne potuerit reſciſcere me amare illam mulierem, quam aduexit. AMOLIOR?] amoueo? auferot? MANDATA AMICVM] mandata amicorum. SCISCITARE] ſciſcitari. NESCIO QVI] neſcio quomodo ECQVIM TV ADVEXTI] nunquam tu aduexiſti. &c. EA VT VIDETVR M] qualis ea mulier videtur? NON AED. MALA] non inelegans, non deformis NON NOSTRA FORM. H. D. D.] quia nimis formoſa eſt. PENSVM FACIAT] lanam carpat, & neat. QVAEQVE HABEAT COTIDIANVM FAMILIAE COCTVM CIBVM] & quæ quotidie familiæ coquat cibum. HORVNC] horumce. NE DVIS] ne dederis. QVIA ILLA FORMA MATR. F. FLAG] quia flagitium ſit, hoc eſt, turpe ſit, ſi ancilla illa forma ſequatur matremfamiliâs, quando incedat per vias. CONTEMPLENT] contemplentur. NVTENT] capite aliquid ei ſignificent. NICTENT] oculis quippiam ſignificent. OCCENTENT OST.] contra oſtium cantent. IMPLEANTVR MEAE FORES EGLOGIORVM CARBONIB.] meæ fores impleantur eclogiorum, i. breuium, & elegantium dictorum, in illam ancillam, carbonibus: quæ eclogia ſcripta, ſeu exarata ſint carbonibus Solebant veteres, ſi quis erat formoſus, aut ſi qua formoſa in eius foribus ſcribere carbone, quod ad eius formæ commendationem, laudémque pertineret, hoc modo, verbi gratia, Paſicompſa formoſa. ſic Ariſtophanes de Demo Pyrilampis filio, formoſo puero. ϗ νὴ Δί' ἂν ἴδῃ γέ που γεγραμμένον τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν. ANCILLAM VIRAG] ancillam virili forma, robuſto, & valido corpore. PINSETVR] verberabitur. tralatio eſt. REDHIBERE] recipere, & quaſi retrò, ſeu iterum habere, *redhibere* autem, pro redhibiturum, & ſubintellige. ſe. QVAM TVAM AVTEM ACCVSARI FIDEM. &c.] ordo eſt, multo autem malo facere damnum, ſi quid damni faciendum eſt, quàm tuam fidem accuſari. QVAM OPPROBRAMENTVM] & multo malo damnum facere in vendenda, quàm opprobrium, aut flagitium, i. turpitudinem, & dedecus efferri è domo ob illam ancillam. LVCVLENTE] bene, commodè, cum lucro. ACCVDERE] addere, adiicere. tralatio eſt. QVO VORTISTI?] ad quem te vertiſti? INNVTAT] innuit, nutu ſignificat, vt addam ſex minas. SEPTEM MIHI] at is, cui emi, mihi innuit, vt ſeptem addam. COMMODIS POSCIT PARI E] poſcit ſibi emi minis quadraginta octo commodis. Sic Aſinaria, *viginti argenti commodas minas.* AT ILLIC POLLICITVS] at ille pollicitus eſt prior. QVINQVAGINTA POSCIT] poſcit ſibi emi quinquaginta minis. NON CENTVM DATVR] non datur ei centum minis POTIN' VT NE LICITERE ADVERSVM ANIMI SENTENTIAM] potiſne es facere vel poteſtne fieri, vt ne licitere aduerſum animi ſententiam? MAXIMAM HERCLE HABEBIS PRAEDAM] maximum quæſtum facies, maximam mercedem feres. tralatio eſt EFFLICTIM] vehementer ſic in Pœnulo, *Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit.* quem locum profert Nonius. NANCVPIO ACCEPI] ea lege emi, vt venditor mihi euictionem præſtaret. Is, qui mancipio accipiebat, æs tenens, ita dicebat: hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio, iſque mihi emtus eſt hoc ære, æneáque libra. POST AVTEM] præterea autem. IN MANV] in poteſtate, veneat, an non veneat. AB ALIENARIER] in alium dominum transferri. ILLIC QVIDAM] ille qui ille quidam, qui mihi mandauit, vt ſibi emerem. PRAEVORTIER] ante conficere. NE BITAS] ne eas.

## CHARINVS, EVTYCHVS.

*Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas, nugas maximas*
*Fuiſſe credo, præut quo pacto ego diuorſus diſtrahor.*
*Cur ego viuo? cur non morior? quid mihi eſt in vita boni?*
*Certum eſt, ibo ad medicum, atque me ibi toxico morti dabo,*
*Quando id mihi adimitur, qua cauſſa vitam cupio viuere.*

Eu. *Mane, mane obſecro Charine.* Ch. *qui me reuocat?* Eu. *Eutychus*
*Tuus amicus & ſodalis, ſimul vicinus proximus,*
Ch. *Num tu ſcis, quantum malarum rerum ſuſtineam?* Eu. *ſcio:*
*Omnia ego iſtæc auſcultaui ab oſtio, omnem rem ſcio.*
Ch. *Quid id eſt quod ſcis?* Eu. *tuus pater vult vendere.* ch. *omnem rem tenes.*
Eu. *Tum amicam.* Ch. *nimium multum ſcis.* Eu. *tui ingratijs.*
Ch. *Plurimum tu ſcis. ſed qui eſſe amicam illam meam?*
Eu. *Tute heri ipſus mihi narraſti.* Ch *ſatin' vt oblitus fui,*
*Tibi me narrauiſſe?* Eu. *haud mirum factum eſt.* Ch. *te nunc conſule.*
*Reſponde quo leto cenſes me, vt peream potiſſimum?*
Eu. *Non taces? caue iſtuc dixis.* Ch. *quid vis me igitur dicere?*
Eu. *Vin' patri ſublinire pulcre me os tuo?* Ch *ſane volo.*
Eu. *Mulierē pretio?* Ch *quid potius quàm auro expendas?* Eu. *vnde at erit id?*
Ch. *Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expenſus fuit.*
Eu. *Sanun' es?* Ch. *pol ſanus ſi ſim, non te medicum mihi expetam.*
Eu. *Tanti, quanti poſcit, vin' tanti illanc emi?* ch. *auctarium*
*Adij. ito, vel mille nummûm, plus quàm poſcet* Eu. *iam tace.*
*Sed quid ais? vnde erit argentum, quod des, cùm poſcet pater?*
ch. *Inuenietur, exquiretur, aliquid fiet.* ch. *enicas.*
*Iam iſtuc aliquid fiet, metuo.* ch. *quin taces?* Eu. *muto imperas.*
ch. *Satin' iſtuc mandatu'ſt* Eu. *potin' vt aliud cures?* Ch. *non poteſt.*
Eu. *Bene vale* ch *non ædepol poſſum, priuſquam tu ad me redieris.*
Eu. *Melius ſanus ſis.* ch. *vale & vince, & me ſerua.* Eu. *ego fecero.*
*Domi me ergo maneto.* ch. *actutum face cum præda vt recipias.*

PENTHEVM DIRIPVISSE] Pentheum Thebarum regem Agaue mater, & ſorores Ino, & Antonoa, cæteræque mulieres bacchantes diſcerpſerunt, irato Baccho, quòd ſua ſacra, vulgaſſet, aut quòd Bacchas ſuas rebus diuinis operanteis ex arbore proſpexiſſet, aut quòd ſacra ſua fieri vetuiſſet: de quo Horatius oda 19. libri ſecundi, *tectáque Penthei Diſiecta non leui ruina.* & ſat libr. 2. *Quid? caput abſciſſum demens Cùm portat Agaue Nati infelicis ſibi tum furioſa videtur?* & Ouidius libro 3. Metamorph. ſub finem. & Theocr. εἰδ. κγ. NVM TV SCIS QVANTVM M.] ſi ita legimus, quo quidem modo impreſſum legitur in libr. vulg. neq. aliter in noſtris antiquis ſcriptum eſt, appingenda eſt interrogationis nota, ſin. vt habet editio Germanica, *Non tu ſcis.* &c. legendum eſt ſine interrogatione. OMNEM REM TENES] Charinus interloquens non ſinit Eutychum orationem inchoatam abſoluere. erant enim hæc reliqua *tuam amicam,* quæ mox ſubiungit Eutychus interpellatus. TVIS INGRATIIS] te inuito. SED QVI ESSE AM.] ſubintellig. ſcis? CENSES ME, VT PEREAM] cenſes me perire, vel cenſes mihi eſſe pereundum. DIXIS] dixeris. PATRI SVBLINERE OS] patrem decipere, ſeu deludere. QVID POTIVS Q. M.] quid melius facere potes, quàm vt voles? vel lege, vt edidit Camerarius, *qui potius q vel.* id eſt, quomodo, vel qua re potius eas, quam voles? QVID POTIVS QVAM A. EXP.] quid potiùs eſt, quàm vt auro dato eam redimas? in quibuſdam libris antiquis ſcriptum eſt, qui potiùs quam auro exp. quam ſcripturam ſic interpretor, quo pacto potius aliquo pretio eximas, quàm auro redimas? HECTOR QVI] quo Hector redemtus fuit. QVANTI POSCIT] ſubintell. emi. VIS TANTI ILLANC EMI?] tanti hic pleonazi. MILLE NVMMVM] id eſt, mille nummos. hac de re ſuprà. MELIVS SANVS SIS] melius tibi conſulueris, ſi ſanus ſis. VT RECIPIAS] vt me recipias, i. recuperes amiſſum & perditum.

ACTVS

# ACTVS TERTIVS

## LYSIMACHVS, PASICOMPSA.

AMICE amico operam dedi, vicinus quod rogauit.
Hoc emi mercimonium, mea es tu, ſequere ſanè.
Ne plora nimis, ſtultè facis, oculos corrumpis taleis.
Quid eſt tibi? quid? quod rideas magis eſt, quàm vt lamentere.
Pa Amabo ecaſtor mi ſenex eloquere. Ly. exquire quiduis.
Pa. Cur emeris me. Ly. téne ego? vt, quod imperetur, facias,
Item quod tu mihi imperes, ego faciam. Pa. facere certum eſt,
Pro copia & ſapientia, quæ te velle arbitrabor.
Ly. Laborioſè nihil tibi quicquam operis imperabo.
Pa. Nanque ædepol equidem, mi ſenex, non didici baiulare.
Nec pecua ruri paſcere, neque pueros nutricare.
Ly. Bona ſi eſſe vis, bene erit tibi. Pa. tum pol ego perij miſera.
Ly. Qui? Pa. quia illic, vnde aduecta huc ſum, malis bene eſſe ſolitum'ſt.
Nec mos meu'ſt, vt prædicem quod ego omnes ſcire credam.
Ly. Oratio ædepol pluris eſt huius, quàm quanti hæc emta eſt:
Quaſi dicas nullam mulierem bonam eſſe. Pa haud equidem dico.
Ly. Rogare hoc vnum te volo. Pa. roganti reſpondebo.
Ly. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam eſſe? Pa. Paſicompſæ.
Ly. Ex forma nomen inditum eſt. ſed quid ais Paſicompſa?
Poſſin' tu, ſi vſus venerit, ſubtemen tenue nere?
Pa. Poſſim. Ly. ſi tenue ſcis, ſcio te vberius poſſe nere.
Pa. De lanificio neminem metuo, vna ætate quæ ſit.
Ly. Bonam hercle te & frugi arbitror, matura iam inde ætate,
Quoniam ſcis facere officium tuum mulier. Pa. pol docta didici:
Operam accuſari non ſinam meam. Ly. hem iſtæc hercle res eſt;
Quin etiam tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem. Pa. mi ſenex, tam vetulam? Ly. generis Græci eſt.
Eam ſi curabis, per bona eſt, tondetur nimium ſcitè.
Pa. Honoris cauſſa, quicquid eſt quod dabitur, gratum habebo.
Ly. Nunc mulier ne fruſtra ſis, mea non es, ne arbitrere.
Pa. Dic igitur quæſo cuia ſum? Ly. tuo hero redemta es rurſum;
Ego redemi te, ille me orauit. Pa. animus rediit mihi,
Si mecum ſeruatur fides. Ly. bono animo es, liberabit.
Ille te homo, ita ædepol deperit te, atque hodie primùm vidit.
Pa. Ecaſtor iam biennium eſt cùm mecum rem cœpit habere:
Nunc quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.
Ly. Quid ais tu? iam biennium eſt, cùm tecum habet rem? Pa certò.
Et inter nos coniurauimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere, niſi cum illo, aut ille mecum,
Neuter ſtupri cauſſa caput limaret. Ly. dij immortales,
Etiam cum vxore non cubet? Pa. amabo an maritus ille eſt?

*Neque eſt, neque erit.* Ly. *nolim quidem.* Pa. *homo hercle periurauit.*
*Nullum adoleſcentem plus amo.* Ly. *puer eſt ille quidem, ſtulta.*
*Nam illi quidem haud ſanè diu eſt cùm dentes exciderunt.*
Pa. *Quid dentes?* Ly. *nihil eſt, ſequere ſis huc me, diem vnum orauit*
*Vt apud me perhiberem ſibi locum, ideo quia vxor ruri eſt.*

HOC EMI MERCIMONIVM] hanc emi mercem. CVR EMERIS ME] exquiro, vel ſcire velim TENE EGO] quæriſne cur ego te emerim? BAIVLARE] onera gerere. PECVA] pecudes. MALIS BENE ESSE] malæ mulieres bene rem ſuam gerere ſolitæ ſunt. NVTRICARE] educare, alere, nutricari. QVOD EGO OM. SC. ER.] nempe mulieres ferè omneis malas eſſe, vel nullam mulierem bonam eſſe, vel cum malis mulieribus melius agi, quàm cum bonis. EX FORMA NOMEN IND. EST] Paſicompſa enim, ſi verbum verbo reddas eſt quæ omni ex parte comta, & bella eſt. SVBTEMEN TENVE NERE] ſubtemen, quod ſubit ſtamini: inquit Varro, dictum à ſubtexendo. VNA AETATE] eadem ætate. PECVLIAREM] quæ erit in peculio tuo. Eſt autem peculium, pecunia ſeruilis, vel à domino conceſſa, vel domino ſciente, & concedente quæſita. GENERIS GRAECI EST] alludit ad pecudes, quarum quaſdam generis Græci dixerunt, vt notat Camerarius fuerunt autem hæ Tarentinæ, quæ pellitæ & tectæ paſcebantur, propter lanæ, ac velleris præſtantiam. TVO HERO] errat Paſicompſa in verbo. *here tuo* nam per herum, hæc ſignificari putat Charinum, Lyſimachus verò Demiphonem intelligit. NISI CVM ILLO, AVT ILLE MECVM, NEVTER STVPRI CAVSA LIMARET] ordo & ſententia eſt, vt neuter rei Venereæ cauſa cum alio, aut alia, niſi ego cum illo, aut ille mecum caput limaret, id eſt, oſcularetur, & commiſceretur. CAPVT LIMARET] caput coniungeret, corpus commiſceret. Idem Bacchid. *Ne cum quoquam acciperes alio mercedem annuam iuſſi abeſſe, nec cum quoquam limares caput.* Turpil. Leucadia, *veritus ſum vt te amoris cauſa cum illa limaſſet caput.* Nonius in verbo *limare*. PERIVRAVIT] peierauit. NAM ILLI QVIDEM HAVD SANE DIV EST CVM DENTES EXCID.] iocus ex ambiguo: nam & pueris primi dentes excidere, aliique ſuboriri ſolent, & ſenibus dentes cadunt, neque vnquam renaſcuntur. PERHIBEREM] darem.

# DEMIPHO.

*Tandem impetraui, vt egomet me corrumperem.*
*Emta eſt amica clam vxore mea & filio.*
*Certum eſt, antiqua recolam & ſeruibo mihi:*
*Decurſo in ſpatio, breue quod vita reliquum eſt,*
*Voluptate, vino & amore delectauero.*
*Nam hanc ſe bene habere ætatem nimio eſt æquius.*
*Adoleſcens quum ſis, te, cùm eſt ſanguis integer,*
*Rei tuæ quærendæ conuenit operam dare.*
*Demum igitur cùm ſenex ſis, tunc otium*
*Te colloces, dum poteſtur. id iam lucro eſt*
*Quod viuis. hoc vt dico, factis perſequar.*
*Interea tamen huc intrò ad me inuiſam domum,*
*Vxor me exſpectat iamdudum eſuriens domi.*
*Iam iurgio enicabit, ſi intrò rediero.*
*Verùm hercle poſtremò, vtut eſt, non ibo tamen.*
*Sed hunc vicinum prius conueniam, quàm domum*
*Redeam. vt mihi ædeis aliquas conducat volo,*
*Vbi habitet iſthæc mulier atque eccum it foràs.*

ANTIQVA RECOLAM] repetam, retractabo. DECVRSO] confecto. NAM HANC SE BENE HAB.] ſic Anacreon. λέγουσί μοι γυναῖκες, Ἀνάκρεον, γέρων εἶ. Λαβὼν ἔσοπτρον, ἄθρει κόμας μὲν οὐκ ἔτ' οὔσας, ψιλὸν δέ σου μέτωπον. Ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μὲν, εἴτ' εἰσὶν, εἴτ' ἀπῆλθον, οὐκ οἶδα, τοῦτο δ' οἶδα, ὡς τῷ γέροντι μᾶλλον πρέπει τὸ τερπνὰ παίζειν, ὅσῳ πέλας τὰ μοίρης. hoc eſt, dicunt mihi puellæ, Anacreon ſenex es. Sumto ſpeculo, vide, vt iam nullæ comæ tibi ſint. Et vt tua nuda ſit frons. At ego, mihi an ſuperſint, Effluxerintne crines. Hoc neſcio, illud autem ſcio tam magis venuſtos luſus ſenem decere. Quanto magis ſorori ſtamen tuum propinquat. DVM POTESTVR] dum fieri poteſt. *poteſtur* autem antiquum. ID IAM LVCRO EST, Q. V.] quod voluptatis in vita percipis, id iam in lucro deputandum eſt.

## LYSIMACHVS, DEMIPHO.

ADducam ego illum iam ad te, ſi conuenero.
De. Me dicis? Ly. quid ais Demipho? De. eſt mulier domi?
Ly. Quid cenſes? De. quid ſi viſam? Ly. quid properas? mane.
De. Quid faciam? Ly. quod opus eſt facto, facito vt cogites.
De. Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto exiſtimo,
Vt illuc introeam. Ly. itáne vero veruex intrò eas?
De. Quid aliud faciam? Ly prius hoc auſculta, atque ades.
Prius etiam eſt, quod te facere æquum cenſeo.
Nam nunc ſi illò introieris, amplecti voles,
Confabulari atque oſculari. De. tu quidem
Meum animum geſtas, ſcis quid acturus ſiem.
Ly. Peruorſe facies. De. quódne ames? Ly. tanto minus,
Iam plenus ætatis, animáque fœtida,
Senex hircoſus, tu oſculere mulierem?
Vtine adueniens vomitum excuties mulieri?
De. Scio pol te amare, quom iſtæc præmonſtras mihi.
Quid ſi igitur, vnum factum hoc ſi cenſes, coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic vſque ad veſperum? Ly. hem iſtuc cenſeo,
Nunc ſapienter loquere, atque amatoriè.
De. Quid ſtamus? quin ergo imus? atque obſonium
Curamus, pulcrè vt ſimus? Ly. equidem te ſequor.
Atque hercle inuenies tu locum illi, ſi ſapis.
Nullum hercle præter hunc diem, illa apud me erit,
Metuo ego vxorem, cras ſi rure redierit,
Ne illam hic offendat. De. res parata eſt, ſequere me.

ADDVCAM EGO ILLVM] loquitur Lyſimachus cum Paſicompſa. ILLVM] Demiphonem Lyſimachus intelligit. ſed Paſicompſa Carinum. VERVEX] homo ad Venerem inepte, vt veruex, qui aries caſtratus eſt. MEVM ANIMVM GEST.] ſcis, quid animi habeam. QVODNE AMES?] peruerſéne facit is, qui quod amet, id oſculetur, & amplectatur? al. quódne ames? i. an ideò dicis quod tu ipſe ames? HIRCOSVS] olidus, fœtidus. VTINE ADVENIENS VOM. EX.] cuius rei gratia mulierem oſculeris? an vt adueniens tuo fœtore mulierem ad vomitum adigas? PVLCRE VT SIMVS?] pulcrè vt nobis ſit, vt hilariter & iucunde viuamus.

## CHARINVS, EVTYCHVS.

SVmne ego homo miſer, qui nuſquam bene queo quieſcere?
Si domi ſum, foris eſt animus: ſin foris ſum, animus domi eſt.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium.
Ni oculos lacrymæ defendant, iam ardeat crebrò caput.
Spem teneo, ſalutem amiſi, redeat, an non, neſcio.
Si opprimit pater, quod dixit, exſulatum abijt ſalus:
Sin ſodalis, quod promiſit, fecit, non abijt ſalus.
Sed tandem ſi podagroſis pedibus eſſet Eutychus,
Iam à portu rediiſſe potuit. id illi vitium maximum'ſt,
Quòd nimis tardus eſt aduorſum animi ſententiam.
Sed iſne eſt, quem currentem video? ipſus eſt, ibo obuiam.
Diuûm atque hominum quæ ſpectatrix, atque hera eadem es hominibus.

*Spem ſperatam cum obtuliſti hunc mihi.tibi grates ago.*
*Nunquid reſtat? eheu diſperij, voltus neutiquam huius placet:*
*Triſtis incedit, pectus ardet, hæreo, quaſſat caput.*
*Eutyche.* EV. *heu Charine.* CH. *priuſquam recipias anhelitum,*
*Vno verbo eloquere, vbi ego ſum, hic, an apud mortuos?*
EV. *Neque apud mortuos, neque hic es.* CH. *ſaluus ſum, immortalitas*
*Mihi data eſt; hic emit illam, pulcrè os ſubleuit patri.*
*Impetrabilior qui viuat, nullus eſt. dic obſecro,*
*Si neque hic, neque Acherunti ſum, vbi ſum?* EV. *nuſquam gentium.*
CH. *Diſperij, illæc interemit me modò hic oratio,*
*Odioſa eſt oratio, cùm rem agas, longinquum loqui.*
*Quicquid eſt, ad capita rerum perueni.* EV. *primum omnium*
*Perijmus.* CH. *quin tu illud potius nuntias, quod neſcio?*
Eu. *Mulier eſt alienata abs te* Ch. *Eutyche capital facis.*
Eu. *Qui?* Ch. *quia æqualem & ſodalem ciuem liberum enicas.*
Eu. *Ne dij ſirint.* Ch. *demiſiſti gladium iugulum, iam cadam.*
Eu. *Quæſo hercle animum ne deſponde.* Ch. *nullus eſt quem deſpondeam.*
*Loquere porrò aliam malam rem. cui eſt emta?* Eu. *neſcio.*
*Iam addicta atque abducta erat, cùm ad portum venio.* Ch. *væ mihi,*
*Monteis tu quidem mali in me ardenteis iamdudum iacis.*
*Perge, excrucia carnifex, quandoquidem occœpiſti ſemel.*
Eu. *Nec tibi iſtuc magis eſt diuidiæ, quàm mihi hodie fuit.*
Ch. *Dic, qui emit?* Eu. *neſcio hercle.* Ch. *hem iſtuccine eſt operam dare*
*Bonum ſodalem?* Eu. *quid me facere vis* Ch. *idem, quod me vides,*
*Vt pereas, quin percontatus hominis quæ facies foret,*
*Qui illam emiſſet, eo ſi pacto poſſet indagarier.*
*Mulier?* EVCL. *heu me miſerum.* Ch. *flere omitte iſtuc quod nunc agis.*
Eu. *Quid ego feci?* Ch *perdidiſti me & fidem mecum tuam.*
Eu. *Dij ſciunt culpam meam iſtanc non eſſe vllam.* Ch. *euge papæ*
*Deos abſenteis teſteis memoras? qui ego iſtuc credam tibi?*
Eu. *Quia tibi in manu eſt, quod credas: ego quod dicam, id mihi in manu eſt.*
Ch. *Iſthac de re argutus es, vt pari pari reſpondeas.*
*Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.*
*Promittebas te os ſublinere meo patri. egomet credidi*
*Homini docto rem mandare is lapidi mando maximo.*
Eu. *Quid ego facerem?* Ch. *quid faceres? men' rogas requireres.*
*Rogitares, quis eſſet, aut vnde eſſet, quæ proſapia,*
*Ciuiſne eſſet, an peregrinus.* Eu. *ciuem eſſe aiebant Atticum.*
Ch. *Vbi habitaret inuenires ſaltem ſi nomen nequis.*
Eu. *Nemo aiebat ſcire.* Ch *at ſaltem hominis faciem exquireres.*
Eu. *Feci.* Ch. *qua forma ergo eſſe aiebant?* Eu *ego dicam tibi.*
*Canum, varum, ventrioſum, bucculentum, breuiculum,*
*Subnigris oculis, oblongis malis, panſam aliquantulum.*
Ch. *Non hominem mihi, ſed theſaurum neſcio quem memoras mali.*
*Nunquid eſt quod dicas aliud de illo?* Eu *tantum quod ſciam.*
Ch. *Aedepol ne ille oblongis malis, dedit mihi magnum malum.*
*Non poſſum durare, certum eſt exſultatum hinc ire me.*

*Sed quam cupiam ciuitatem, cogito potiſſimum:*
*Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,*
*Sicyonem, Cnidum, Zacynthum, Leſbiam, Bœotiam.*

Eu. *Cur iſtuc receptas conſilium?* Ch. *quia enim afflictat me amor.*

Eu. *Quid tu aut? quid cum illuc, quò nunc ire paritas, veneris?*
*Si ibi amare fortè occipias, atque item eius ſit inopia.*
*Iam inde porrò aufugies: deinde idem illinc, ſi idem euenerit:*
*Quis modus tibi exſulio tandem eueniet? qui finis fugæ?*
*Quæ patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.*
*Cedò ſi hac vrbe abis, amorem te hic relicturum putas?*
*Si id fore ita, ſi ita animo acceptum eſt certum, id pro certo ſi habes,*
*Quanto te ſatius eſt rus aliquò abire, ibi eſſe, ibi viuere,*
*Adeò dum te illius cupidas atque amor miſſum facit?*

Ch. *Iam dixiſti* Eu. dixi. Ch *fruſtra dixti, hoc mihi certiſſimum eſt,*
*Eo domum, patrem atque matrem vt meos ſalutem, poſtea*
*Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam conſilij.*

Eu. *Vt corripuit ſe repentè, atque abijt. heu miſero mihi:*
*Si ille abierit, mea factum omnes dicent eſſe ignauia.*
*Certum eſt præconum iubere ia n quantum eſt conducier,*
*Qui illam inueſtigent, qui inueniant. poſt ad prætorem illico*
*Ibo, orabo vt conquiſitores det mihi in vicis omnibus.*
*Nam mihi nihil reliqui quicquam aliud iam eſſe intelligo.*

SI DOMI SVM, FORIS EST AN.] ſic Luc. l 3. *Exit ſæpè forâs magnis ex ædibus ille, Eſſe domi quem pertæſum eſt ſubditòque reuertit: Quippe foris nihilo melius qui ſentiat eſſe Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter, auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans*, &c. ITA MIHI IN PECTORE, ATQ. IN C. FAC. AMOR INT.] amore æſtuo. fortaſſe autem alludit ad eos, quorum domus ardet incendio. SI OPPRIMIT PATER QVOD D.] ſi pater occupat id facere, quod dixit: vel ſic, ſi pater me opprimit, alienando, & vendendo Paſicompſam. perij. SI PODAGR.] ſi tardiſſimis pedibus eſſet. DIVVM ATQ. HOMINVM QVAE IP.] ô tu fortuna quæ es ſpectatrix deorum atque hominum ATQ. HERA EADEM ES] & eadem es domina hominib. Enn. *Vóſne velit, an me regnare hera?* SPEM SPERATAM CVM OBT.] cum mihi Eutychum obtuliſti, in quo ſpem ſalutis repoſitam haberem, &c. NVNQVID RESTAT] nunquid reliquum eſt, quod ſperem? QVASSAT CAP.] mouet caput: qui geſtus interdum minantis eſt. PVLCRE OS SVBL.] pulcre patrem deluſit. IMPETRABILIOR] ad quiduis impetrandum aptior. noſtri libri vet. habent, *Impenetrabilior*. CVM REM A.] cum res agatur: vel cum rem agere debeat. LONGINQVVM LOQ.] longa oratione vti longum eſſe in re narranda. AD PAP. R. P.] in pauca confer. dic ſummatim. CAPITAL.] facinus capitale NE DII SIRINT] dij prohibeant ſic ſuprà. NVLLVS EST Q. DESP.] nullus eſt animus, quẽ deſpõdeam, quia & ex animis & mortuus ſim. MONTEIS TV Q. M: &c.] hyperbole. DIMIDIAE] dolori, tædio. QVIN PERCONT.] cur non percontatus es, &c. EO SI PACTO, &c.] ſi fortè eo pacto mulier perquiri, & inueſtigari poſſet. ISTVC, QVOD NVNC A.] iſtuc age potius, quod nunc agis. hoc eſt, eſto miſer male precatur Eutycho Charinus, quaſi ab eo ſit deſertus, ac proditus. ET FIDEM M. TVAM] & fidẽ quam mihi dediſti, vnà mecum perdidiſti. QVIA TIBI IN MANV EST Q. C.] quia licet tibi credere, quod libet, quia in poteſtate tua ſitũ eſt, quid credas. ISTAC DE ARG.] in reſpondendo ingenioſus, & ſolers, & promtus es EGOMET CR. H. D.] egomet credidi me homini docto negotium meum committere. IS LAPIDI M. M.] is ego mandauì homini indoctiſſimo, & ſtupidiſſimo. QVIA PROSAP.] quo genere, qua ſtirpe. VARVM] diſtortis cruribus. VENTRIOSVM] ventre prominente, γαστρώδη. BVCCVLENTVM] buccis turgidis. PANSAM] panſum, latum, incuruum. TANTVM QVOD SC.] hoc tantum eſt, quod dicam, ſeu, hoc tãtum habeo, quod dicam: quod quidẽ ſciam. NE ILLE] ne, affirmantis interiectio. DVRARE] καρτερεῖν, ἀνέχεσθαι. CERTVM EST] deliberatum eſt. ſtat ſententia. MEGARA] Græcorum more dixit, in numero multitudinis μέγαρα. CHALCIDEM] quæ eſt in Eubœa. SICYONEM] in Peloponneſo. CNIDVM] in Caria. Hor. in od. *ô Venus regina Cnidi, Paphique* ZACYNTHVM] inſulam in mari Ionio, vnam ex Echinadib. Virg. *& quos tu'it alta Zacynthos*. Theocritus, καλὰ πόλις ἀζάκυνθος. LESBIAN] Leſbum CVR ISTVC CEPTAS C.] cur iſtuc cõſilium inceptas, ſeu incipiſti, aggrederis? PARITAS] paras. ATQ. ITEM EIVS SIT INOP.] & ſimiliter amore potiundi facultatẽ nõ habeas. QVIS MODVS, &c.] quis modus, &c. AMOREM TE HIC R.] proinde ac ſi dicat: hic amorem non relinques, ſed te vſque ſequetur. SI ID F. ITA] ſubint. certũ eſt. ANIMO ACCEPTVM EST] in animum tibi inductum: tibi perſuaſum eſt. ADEO DVM] vſque eò dum. MISSVM FACIT] ἀφίησι, liberum relinquit. VT CORRIPVIT SE, R.] quo pacto, vel, quàm corripuit ſe repẽtè. *corripuit ſe*, autẽ, id eſt, celeriter ſe abſtulit? HEI MISERO MIHI] il. heu miſero mihi. PRAECONVM IVB. IAM Q.] quantũ præconum, id eſt, quotquot ſunt præcones ſic. Catull.] *quantum eſt hominum venuſtiorum* CONDVCIER συνάγεσθαι, in vnum cogi.

# ACTVS QVARTVS.

DORIPPA mulier,
SYRA anus.

*QVoniam à viro ad me rus aduenit nuntius,*
*Rus non iturum, feci ego ingenium meum,*
*Reueni vt illum perſequar, qui me fugit.*
*Sed anum non video conſequi noſtram Syram,*
*Atque eccam incedit tandem; quin is ocyus?*
Sy. *Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt quod fero.*
Do. *Quid oneris?* Sy. *annos octoginta & quattuor:*
*Et eôdem accedit ſeruitus, ſudor, ſitus.*
*Simul hæc quæ porto deprimunt.* Do. *aliquid cedo*
*Qui hanc vicini noſtri aram augeam Syra.*
Sy. *Da ſanè hanc virgam lauri.* Do. *abi tu intrò.* Sy. *eo.*
Do. *Apollo quæſo te, vt des pacem propitius,*
*Salutem & ſanitatem noſtræ familiæ,*
*Meóque vt parcas gnato pace propitius.*
Sy. *Diſperij, perij miſera, væ miſeræ mihi.*
Do. *Satin' tu ſana es obſecro, quid eiulas?*
Sy. *Dorippa mea, Dorippa.* Do. *quid clamas obſecro?*
Sy. *Neſcio, quæ eſt mulier intus hîc in ædibus.*
Do. *Quid? mulier?* Sy. *mulier meretrix.* Do. *veròn' ſerio?*
Sy. *Nimium ſcis ſapere, ruri quæ non manſeris,*
*Quamuis inſipiens poterat perſentiſcere*
*Illam eſſe amicam tui viri belliſsimi.*
Do. *Credo mecaſtor.* Sy. *i hàc mecum, vt videas ſimul*
*Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.*
Do. *Æcaſtor verò iſtuc eo quantum poteſt.*

QVONIAM] quoniam vir meus miſit ad me, qui nunciaret, eum rus non venturũ, &c. FECI EGO INGEN. M.] vſa ſum eo ingenio, obſecuta ſum, ſeu morem geſſi ingenio meo. QVIN] cur non. HAEC QVAE PORTO] hæc onera, hæ ſarcinæ, quas porto. CEDO] da. QVI] vnde quò. AVGEAM] ornem. APOLLO] Apollinem inuocat, vt deum ἀποτρόπαιον, i. auerſorem, & depulſorem malorum, & niſi propitius ſit, maleficum. MEOQVE] & vt meo filio, Eutycho parcas. DISPERII] ſic exclamat anus Paſicompſa domi animaduerſa. QVAMVIS INSIPIENS] quiuis, quantumuis inſipiens. TVAM ALC.] vt Alcumena Amphitryonis vxor, cum qua rem habuit Iuppiter, Iunonis fuit pellex, ſic hæc Paſicompſa, Dorippæ eſt pellex. QVANTVM POTEST] quàm celerrimè fieri poteſt, legendum fortaſſis eſt, *quantum poteſt.*

## LYSIMACHVS.

*PArúmne eſt hoc malæ rei quòd amat Demipho,*
*Ni ſumtuoſus inſuper etiam ſiet?*
*Decem vocaſſet ſi ád cœnam ſummos viros,*
*Nimium obſonauit, ſed coquos, quaſi in mari*
*Solet hortator remiges hortarier:*
*Ita hortabatur, egomet conduxi coquum,*
*Sed eum demiror non venire vt iuſſeram.*
*Sed qui hinc nam à nobis exit? aperitur foris.*

NIMIVM

NIMIVM OBSONAVIT] nimium obſonij parauit, etiam ſi decem ſummos viros ad cenam vocaſſet. HORTATOR] κελευστής. EGOMET CONDVXI] mercede pacta. SED RVM D.] ſed demiror, coquum non venire. &c. QVI] quis. A NOBIS] è domo noſtra. FORIS] foris dixit numero ſingulari vt item aliàs.

## DORIPPA mulier. LYSIMACHVS vir.

*Miſerior mulier me nec fiet nec fuit,*
*Tali viro quæ nupſerim, heu miſera mihi.*
*Hem cui te, & tu quæ habeas, commendes viro:*
*Hem cui decem talenta dotis detuli,*
*Hæc vt viderem, vt ferrem has contumelias.*
Ly. *Perij hercle, rure iam redijt vxor mea.*
*Vidiſſe eam credo mulierem in ædibus,*
*Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.*
*Accedam propius.* Do. *væ miſeræ mihi.* Ly. *immò mihi.*
Do. *Diſperij.* Ly. *ego quidem hercle oppidò perij miſer.*
*Vidit, vt omnes te Demipho di perduint.*
Do. *Pol hoc eſt, ire quòd rus meus vir noluit.*
Ly. *Quid nunc ego faciam, niſi vt adeam, atque alloquar:*
*Iubet ſaluere ſuus vir vxorem ſuam.*
*Vrbani fiunt ruſtici.* Do. *pudicius*
*Faciunt illi, quàm qui non fiunt ruſtici,*
Ly. *Nunquid delinquunt ruſtici?* Do. *æcaſtor minus.*
*Quàm vrbani, & multo minus malum quærunt ſibi.*
Ly. *Quid autem vrbani deliquerunt? dic mihi.*
Do. *Quia illa mulier intus eſt.* Ly. *vidiſtine eam?*
Do. *Vidi.* Ly *cuia ea ſit rogitas!* Do. *reſciſcam tamen,*
*Cupio hercle ſcire, ſed tu me tentas ſciens.*
Ly. *Vin' dicam cuia eſt illa? ædepol, væ mihi,*
*Neſc o quid dicam.* Do. *hæres?* Ly. *haud vidi magis.*
Do. *Quin dicis?* Ly. *quin ſi liceat.* Do. *dictum oportuit.*
Ly. *Non poſſum, ita inſtas, vrges quaſi pro noxio.*
Do. *Scio, innoxius.* Ly. *audacter quamuis dicito.* Do. *dic igitur.*
Ly. *ego dicam.* Do. *atqui dicundum eſt tamen.*
Ly. *Illa eſt, num etiam vis nomen dicam?* Do. *nihil agis.*
*Manifeſtò teneo in noxia es.* Ly. *qua noxia?*
*Iſta quidem illa eſt.* Do. *qua illa eſt?* Ly *illa.* Do. *io illa.*
Ly. *Iam ſi nihil vſus eſſet, iam non dicerem.*
Do. *Non tu ſcis quæ ſit iſta?* Ly. *immò etiam ſcio.*
*De iſtac ſum iudex captus.* Do. *captus? iam ſcio.*
*Nunc tu in conſilium iſtam aduocauiſti tibi.*
Ly. *Immò ſequeſtrò mihi data eſt.* Do. *intelligo.*
Ly. *Nihil hercle iſtius quicquam eſt.* Do. *numerò purgitas.*
Ly. *Nimium negotij reperi. enimuero hæreo.*

HEM CVI TE, &c] malim legi. En cui te, & tu quæ hab. hac ſententia, En vir dignus, cui te, & quæ tu habeas, committas. Et item proximo verſu, En cui decem talenta, &c. EXAVDIRE] ita audire, vt intelligam quæ loquatur. VIDIT] mea vxor vidit puellam Paſicompſam intus in ædibus noſtris. VT OMNES] vtinam te omnes dij Demipho perdāt. malè pr catur abſenti Demiphoni Lyſimachus, quod eius cauſa apud vxorem infamia laboret. POL, HOC EST, IRE QVÒD R.] id eſt. hæc eſt cauſa

propter quam meus vir rus ire noluit, nempe quòd amet. VRBANI FIVNT RVSTICI] hoc propter vxorem dicit, quæ ex vrbe rus ierat, & ita quaſi ex vrbana, facta erat ruſtica. ILLI] qui fiunt ruſtici, vt ego. QVAM QVI NON FIVNT] vt tu. NVNQVID DELINQ. RVST.] videtur legendum, An non delinquunt ruſtici? Hæc enim huius loci ſententia eſt dicis eos vrbanos, qui fiunt ruſtici, pudicius facere, quàm qui non fiunt: nunquid non delinquunt ruſtici? ET MVLTO M. MAL. Q. S.] & multò minus malum ſibi contrahunt. QVID AVTEM VRB. D.] quid ego deliqui, qui vrbanus ſum? id eſt, qui rus non iui, ſeu qui in vrbe non manſi? ÆDEPOL. VAE MIHI] exorſus, ſeu conatus dicere, quia ſit mulier illa Lyſimachus. metu impeditus, hæret. HAVD VIDI MAGIS] haud vidi quenquam, qui magis hæreat. QVIN DICIS?] cur non dicis? QVIN SI LICEAT] immò verò ſi per te liceat, dicam. VRGES QVASI PRO N.] vrges me tanquam noxium. SCIO: INNOXIVS] ſcio, innoxius es. ILLA EST SCIN'? &c.] exprimit orationem hominis ſibi timētis & malè cōſcij, vt in flagitio manifeſto deprehenſi. illa autem, videlicet, quæ à Charino Rhodi empta, & ab eodem domum in patriam naui aducta eſt. nam hæc fortaſſe voluit dicere. MANIFESTÒ TENEO] teneo in ipſo furto ἐπαυτοφώρῳ. IO ILLA] io interiectio eſt SI NIHIL VSVS ESSET] ſi nihil opus eſſet. CAPTVS?] mulier ſuſpicioſa, & irata, nomen captus, iterat, quaſi Lyſimachus dixerit, ſe amore captum eſſe: iocus autem eſt ex ambiguo, nā dicuntur capi, & arbitri ab iis, qui de re aliqua ambigunt, & amantes ab amore. Terētius Heautont. *me cepere arbitrium* NVNC TV IN CONSIL.] ſermo irriſionis amaræ plenus. SEQVESTRÒ] ſequeſtrò aduerbialiter accipiendum eſt. Aul. Gell. lib. 20 cap. 10. Sed quod apud ſequeſtrem depoſitum erat. ſequeſtrò, poſitum per aduerbium dicebant. NVMERO PVRGITAS] citò te purgas, vel nimium te purgas.

## COQVVS, LYSIMACHVS.

### DORIPPA, SYRA.

*AGite, ite actutum. nam mihi amatori ſeni*
*Coquenda'ſt cœna. atque equidem cùm recogito.*
*Nobis coquenda eſt non cui conducti ſumus.*
*Nam qui amat, quod amat, ſi id habet pro cibo:*
*Videre, amplectier, oſculariter, alloqui.*
*Sed nos confido onuſtos redituros domum.*
*Ite hàc, ſed eccum qui nos conduxit ſenex.*
Ly. *Ecce autem, perij, coquus adeſt.* Co. *aduenimus.*
Ly. *Abi.* Co. *quid abeam?* Ly. *ſt, abi.* Co. *abeámne?* Ly. *abi.*
Co. *Non eſtis cœnaturi?* Ly. *iam ſaturi ſumus.*
*Sed interij.* Do. *quid ais tu? etiámne hæc illi tibi*
*Iuſſerunt ferri, quos inter iudex datus?*
Co. *Hæccine tua eſt amica, quam dudum mihi*
*Te amare dixti, cùm obſonabas?* Ly. *non taces?*
Co. *Satis ſcitum filium mulieris, verùm hercle amat.*
Ly. *Abin dierectus?* Co. *haud mala eſt.* Ly. *at tu malus.*
Co. *Scitam hercle opinor ſatis concubinam hanc.* Ly. *non abis?*
*Non ego ſum, qui te dudum conduxi.* Co. *quid eſt?*
*Immo hercle eu iſtuc ipſus.* Ly. *væ miſero mihi.*
Co. *Nempe vxor ruri eſt tua, quam dudum dixeras*
*Te odiſſe æque atque angueis.* Ly. *egon' iſtuc dixi tibi?*
Co. *Mihi quidem hercle.* Ly. *ita me amabit Iuppiter,*
*Vxor. vt ego illud nunquam dixi* Do. *etiam negas*
Co. *Non te odiſſe aiebat. vxorem verùm ſuam.*
Do. *Palàm iſtæc fiunt te me odiſſe.* Ly. *quin nego.*
Co. *Et vxorem ſuam ruri eſſe aiebat.* Ly. *hæc ea eſt.*
*Quid mihi moleſtus?* Co. *quia me non nouiſſe ais.*
*Num metuis tu iſtanc?* Ly. *ſapio, nam mihi vnica eſt.*
Co. *V in' me experiri?* Ly. *nolo.* Co. *mercedem cedo.*
Ly. *Cras petito. dabitur, nunc abi.* Do. *heu miſera mihi*
Ly. *Nunc ego verum illud verbum eſſe experior vetus:*

*Aliquid*

*Aliquid mali eſſe propter vicinum malum.*

Co. *Cur hîc aſtamus? quin abiimus? ince?. modi*
*Si quid tibi euenit, non eſt culpa mea.*

Ly. *Quin me eradicas miſerum.* Co *ſcio iam quid velis,*
*Nempe hinc me abire vis.* Ly. *volo, inquam.* Co. *abibitur,*
*Drachmam dato* Ly. *dabitur.* Co. *dari ergo ſis iube.*
*Dari poteſt iterea dum illi ponunt.* Ly. *quin abis?*
*Potin' vt moleſtus ne ſis,* Co. *agite, apponite*
*Obſonium iſtuc ante pedes illi ſeni.*
*Hæc vaſa aut mox, aut cras iubebo abs te peti:*
*Sequimini.* Ly. *fortaſſe te iſtum mirari coquum,*
*Quòd venit, atque hæc attulit, dicam quid eſt.*

Do. *Non miror, ſi quid damni facis, aut flagitij.*
*Nec pol ego patiar ſic me nuptam tam malè,*
*Meáſque in ædes ſic ſcorta obductarier.*
*Syra, i. rogato meum patrem verbis meis,*
*Vt veniat ad me iam ſimul tecum huc.* Sy. *eo,*

Ly. *Neſcis negotij quid ſit vxor obſecro.*
*Conceptis verbis iam iuſiurandum dabo,*
*Ne nunquam quicquam cum illa. iámne abiit Syra?*
*Perij hercle, ecce autem hæc abiit, væ miſero mihi.*
*At te vicine dij deæque perduint,*
*Tua cum amica, cúmque amationibus:*
*Suſpicionibus impleuit me indigniſſimè.*
*Conciuit hoſteis, domi vxor eſt acerrima.*
*Ibo ad fo um, atque Demiphoni hæc eloquar,*
*Me i ·anc capillo protracturum eſſe in viam,*
*Niſi hinc abduxit, quò vult, ex hiſce ædibus.*
*Heus vxor vxor, quanquam tu irata es mihi,*
*Iubeas, ſi ſapias, hæc intro hinc auferrier,*
*Eadem licebit mox cœnare rectius.*

NON CVI CONDVCTI SVMVS] nobis, non ei, cui conducti ſumus, Demiphoni ſcilicet, ſeni amanti. ONVSTOS] ſaturos, plenos. ST. ABI] ſt, nota ſilentij eſt. QVOS INTER IVDEX D.] qui te ceperunt iudicem, vt eorum controuerſiam diiudicares, in participio *datus* autem, ſubintell. *eſt.* CVM OBSONABAS?] cum obſonium emebas? FILIVM] oris lineamentum. Lucil. *Surge mulier, ducito filium non malum* AN NET HOC?] iocus amarus in ſenē Lyſimachum. conſentaneus ei, quod dixerat, ſatis ſcitū filium mul. an nec, hoc filium (inquit) tam ſcitum? DIERECTVS?] ſub dio, vel in d e erectus in crucem actus ETIAM NEGAS] malim hæc eſſe verba coqui, quàm Dorippæ. NON TE ODISSE] non dicebat ſe odiſſe te, ſed vxorem ſuam. QVIA ME NON N.] quia ais te non nouiſſe me. SAPIO. NAM MIHI VN.] metuo, & ſapio, qui eam metuam. VIN' ME EXPERIRI?] vin' me eius experiri? vin' me tecum iudicio contendere? ALIQVID MALI ESSE PR. V. M.] Heſiod. πῆμα κακὸς γείτων. QVIN ME ERAD. MIS.] immò verò me miſerum funditus perdis atque euertis. SIS] ſi vis. ſodes: interiectio blandientis. PONVNT] obſonium. POTIN' VT MOLESTVS NE SIS?] potéſne facere, vt ne ſis mihi moleſtus? OPPONITE] ante oculos, ſeu ob oculos eius ponite. libri vulgari habent *apponite.*

QVID DAMNI FACIS] ſi quid, quod damnum afferat, facis interdum facere damnū, ſignificationē hebet paſſiuā: vt apub Marcum Tullium, epiſt. vlt. lib. a- *Quod declamationibus noſtris cares damni nihil facis.* OBDVCTARIER] in conſpectum ductarar, ſcortu m OBSECRO] obſecro, vxor, ne mitte Syram ad patrem. CONCEPTIS VERBIS] concepta mihi verborum formula, quam in iurando ſequar, iurabo. M. Tull. pr pro Cluentio, dixit ſe ſcire illum verbis conceptis peieraſſe. ISTANC] Paſicompſam. CONCIVIT HOSTEIS] concitauit mihi hoſteis. ABDVXIT] abduxerit. EADEM] eadem ratione. ſeu eadem vi ſeu eadem opera, ſi hæc obſonia intro hinc auferantur, vel dic eadem obſonia, quod minus probo? RECTIVS] meliùs, id eſt, liberalius, lautius. apparatius.

## SYRA ſerua, EVTYCHVS,

HEra quem me miſit ad patrem, non eſt domi:
Rus abiiſſe aiebant: nunc domum renuntio.
Eu. Defeſſus ſum Vrbem totum peruenarier,
Nihil inueſtigo quicquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit. nam video Syram
Aſtare ante ædeis. Syra. Sy. quis eſt qui me vocat?
Eu. Herus atque alumnus tuus ſum. Sy. ſalue alumne mi.
Eu. Iam mater rure rediit? reſponde mihi.
Sy. Sua quidem ſalute ac familia maxima.
Eu. Quid iſtuc negotii eſt? Sy. tuus pater belliſſimus
Amicam obduxit intro in ædeis. Eu. quomodo?
Sy. Adueniens mater rure eam offendit domi.
Eu. Pol haud cenſebam iſtarum eſſe operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'ſt? Sy. etiam. Eu ſequere me.

HERA, QVEM ME M.] ordo verborum hic eſt, pater, ad quem patrem hera me miſit, non eſt domi. VRBEM TOTAM PERVENARIER] per vrbem totam venari. Venabatur autem & exquirebat Eutychus puellam Paſicompſam Charini ſodalis rogatu. SVA QVIDEM SAL. ET F.] oratio eſt præciſa: proinde ac ſi dicat: rediit quidem illa rure, ſalua, & familia: ſed domum reuerſa, reſciit, & reperit id, quod nollet, & quod eam malè habet. CENSEBAM] putabam. ISTARVM ESSE OPERARVM] amori operam dare: ad iſtas operas animum ſuum apparaſſe, ſiue ſtudium ſuum contuliſſe.

## SYRA.

AEcaſt r lege dura viuunt mulieres,
Multóque iniquiore miſeræ, quàm viri.
Nam ſi vir ſcortum duxit clàm vxorem ſuam,
Id ſi reſciuit vxor impunè eſt viro.
Vxor viro, ſi clàm domo egreſſa eſt foràs,
Viro fit cauſſa, exigitur matrimonio.
Quî minus vir vna vxore contentus ſiet?
Æcaſtor faxim ſi itidem plectantur viri,
Si quis clam vxorem duxerit ſcortum ſuam,
Vt illæ exiguntur quæ in ſe culpam commerent,
Plures ſint viri vidui quàm nunc mulieres.

VXOR VIRO SI CLAM. &c.] malim legi, vxor vero ſi clàm, &c. vt ſubintelligatur, virum. ſolet enim iungere clàm, cum quarto caſu. VIRO FIT CAVSA] viro naſcitur cauſa, quamobrem vxorem domo exigat. ÆCASTOR FAXIM, &c.] ordo eſt, ſi itidem plectantur viri, ſi quis cl. vx. duxer. ſc. ſuam: faxim (vt) plures viri ſint vidui quàm mulieres. PLVRES SINT VIRI VID. &c.] id. plures viri ſint vidui &c.

ACTVS

# ACTVS QVINTVS.

## CHARINVS.

LIMEN ſuperum inferúmque ſalue, ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo mea' domo patria pedem.
Vſus, fructus, victus, cultus iam mihi harunce adium
Interemtu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt, occidi.
Dy penates, meûm parentum, familiaque Lar pater,
Vobis mando meûm parentum rem bene vt tutemini.
Ego mihi alios deos penates perſequar, alium larem,
Aliam vrbem, aliam ciuitatem, ab Atticis abhorreo.
Nam vbi mores deteriores increbreſcunt in dies,
Vbique amici qui infideles ſint, nequeas pernoſcere.
Vbique eripiatur animo tuo, quod placeat maximè:
Ibi quidem ſi regnum detur, non eſt cupida ciuitas.

LIMEN SVPERVM, &c ] hæc ſecum loquitur Charinus, res ſuas deſperâs, quod Paſicompſa non reperiatur, quódque in ea re ſibi Eutychus parum ſtrenuam, vt quidem putat, operam nauet. DII PENATES ] de diis penatibus, alibi dictum eſt. MEVM PARENTVM FAMILIAEQVE LAR PATER ] Lar meûm parentum, & familiæ noſtræ pater. INCREBRESCVNT] augeſcunt, multiplicantur, creſcunt. QVI INFIDELES SINT] al. qui infideles ſint. SI REGNVM DETVR] etiam ſi regnum detur.

## EVTYCHVS, CHARINVS.

Deûm atque hominum quæ ſpectatrix atque hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quoniam obtuli in hanc mihi, grates ago.
Ecquiſnam Deus eſt, qui mea nunc lætus lætitia fuat?
Domi erat quod quæritabam ibi ſex ſodaleis repperi,
Vitam, amicitiam, ciuitatem, lætitiam, ludum, iocum.
Eorum inuentu res decem ſimitu peßimas peſſumdedi,
Iram, inimicitiam, ſtultitiam, exitium, pertinaciam,
Mœrorem, lacrumas, exſulium, inopiam, ſolitudinem.
Date di, quæſo, conueniendi mihi eius celerem copiam.
Ch. Apparatus ſum, vt videtis: abiicio ſuperbiam,
Egomet mihi comes, calator, equus, agaſo, armiger.
Egomet ſum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero quod vſu'ſt. ô Cupido quantus es?
Nam tu quemuis confidentem facilè tuis factis facis,
Eundem ex confidente actutum diffidentem denuò.
Eu. Cogito, quónam ego illum curram quæritatum. Ch. certa res eſt.
Me vſque quærere illam quo ea hinc abducta eſt gentium,
Neque mihi vlla obſiſtet amnis, neque mons, neque adeò mare.
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem ſuffiram, ſolem, ſitim.
Non concedam, neque quieſcam vſquam noctu, neque interdiu,
Priùs profectò quàm aut amicam, aut mortem inueſtigauero.
Eu. Neſcio cuia vox ad aurem mihi aduolauit. Ch. inuoco
Vos lares viales, vt me bene iuuetis. Eu. Iuppiter,
Eſtne illic Charinus? Ch. ciues bene valete. Eu. illico

*Sta Charine,*Ch.*qui me reuocat?* Eu.*ſtes ſalus,victoria.*
Ch. *Quid me volitus?* Eu.*ire tecum.*Ch.*alium comitem quærite,*
*Non amittunt hi me comites qui tenent.* Eu. *qui ſunt ei?*
Ch. *Cura,miſeria,ægritudo,lacrymæ,lamentatio.*
Eu. *Repudia iſtos comites,atque huc reſpice ac reuortere.*
Ch. *Siquidem mecum fabulari vis,ſubſequere.* Eu.*ſta illico.*
Ch. *Malè facis properantem qui me commorare,ſol abit.*
Eu. *Si huc item properes,vt iſtuc properas,facias rectius.*
*Huc ſecundus ventus nunc eſt,cape modò vorſoriam:*
*Hìc Fauonius ſerenus eſt,iſtic auſter imbricus:*
*Hic facit tranquillitatem,iſte omnes fluctus conciet.*
*Recipe te ad terram Charine huc,nonne ex aduerſo vides?*
*Nubis ater imbérque inſtat.aſpice nunc ad ſiniſtram,*
**Cælum vt ſplendore eſt plenum,ex aduerſo vides.*
Ch. *Relligionem i ic obiecit,recipiam me illuc.*Eu.*ſapis*
*O Charine,contrà pariter fer gradum,& confer pedem,*
*Porrige brachium prehende iam tenes?* Ch *teneo.*Eu.*tene.*
*Quò nunc ibas?*Ch *exſulatum.*Eu.*quid ibi facere vis?*Ch. *quod miſer,*
Eu. *Ne paue reſtituam iam ego te in gaudia.antequam is.*Ch.*eo*
Eu. *Maximè quod vis audire,id audies quod gaudeas.*
*Sta illico.amicus aduenio multùm beneuolens.*Ch.*quid eſt?*
Eu. *Tuam amicam.*Ch.*quid eam?*Eu.*vbi ſit ego ſcio.*Ch. *tun' obſecro?*
Eu. *Sanam & ſaluam:* Ch.*vbi eam ſaluam?*Eu.*quo ego ſcio*Ch.*ego me mauelim.*
Eu. *Potin' vt animo ſis tranquillo?* Ch. *quid ſi animus fluctuat!*
Eu. *Ego iſtum in tranquillo & tuto ſiſtam tibi,ne time.*
Ch. *Obſecro te,loquere nunc vbi ſit,vbi eam videris.*
*Quid taces?dic,enicas me miſerum tua reticentia.*
Eu. *Not longè hinc abeſt.*Ch.*quin ergo commonſtras,ſi tu vides?*
Eu. *Non video hercle nunc,ſed vidi modò.*Ch.*quin ego videam facis?*
Eu. *Faciam.*Ch.*longinquum iſtuc amanti eſt.*Eu.*etiam metuis omnia.*
*Commonſtrabo,amicior mihi nullus viuit,atque is eſt,*
*Qui illam habet,neque cui magis me velle melius æquum ſiet.*
Ch. *Non curo iſtuc,illam quæro.*Eu.*de illa ergo ego dico tibi.*
*Sanè hoc non in mentem venit dudum vti tibi dicerem.*
Ch. *Dic igitur vbi illa eſt?* Eu.*in noſtris ædibus.* Ch. *ædis probas.*
*Si tu vera dicis,pulcréque ædificatas arbitror.*
*Sed quid ego iſtuc credam? vidiſtin'?an de auditu nuntias?*
Eu. *Egomet vidi.*Ch.*quis eam adduxi ad vos.*Eu.*iniquè rogas.*
Ch. *Vera dicis.*Eu.*nihil Charine te quidem quicquam pudet:*
*Quid tua refert,qui cum iſta venerit?*Ch.*dum iſtuc ſiet.*
Eu. *Eſt profectò.*Ch *opta ergo.ob iſtunc nuntium,quid vis tibi?*
Eu. *Quid ſi optabo?* Ch. *deos orato,vt eius faciant copiam.*
Eu. *Derides.*Ch.*ſeruata res eſt demum,ſi illam videro.*
*Sed quin ornatum hunc reiicio?heus aliquis,heus actutum huc foràs*
*Exite,iſtinc pallium mihi huc ferte.*Eu.*hem nunc tu mihi vt places?*
Ch. *Optimè aduenies puere,cape chlamydem atque hac. iſtinc ſta illico.*

*Vt,*

*Vt, ſi hæc non ſint vera, inceptum hoc itiner perficere exſequar.*

Eu. *Non mihi credis?* Ch. *omnia equidem credo, quæ dicis mihi*

*Sed quin introducis me ad eam, vt videam?* Eu *paulliſper mane.*

Ch. *Quid manebo?* Eu. *tempus non eſt introeundi.* Ch. *enicas.*

Eu. *Non opus eſt inquam, nunc intrò te ire.* Ch. *reſponde mihi*

*Qua cauſſa?* Eu. *opera non eſt.* Char. *cur?* Euth. *quia non eſt illi commodum,*

Ch. *Itáne commodum illi non eſt, quæ me amat? quàm ego contrà amo?*

*Omnibus hic ludificatur me modis ego ſtultior*

*Qui iſti credam. commoratur, chamydem ſumam denuò.*

Eu. *Mane parumper, atque hoc audi.* Ch. *cape ſis puer hoc pallium.*

Eu. *Mater irata eſt patri vehementer, quia ſcortum ſibi*

*Ob oculos abduxerit in ædeis, dum ruri ipſa abeſt,*

*Suſpicatur illam amicam eſſe illi.* Ch. *Zonam ſuſtuli.*

Eu. *Eam rem nunc exquirit intus.* Ch. *iam machæra eſt in manu.*

Eu. *Nam ſi eò te nunc introducam.* Ch. *tollo ampullam, atque hinc eo.*

Eu. *Heus mane mane, Charine.* Ch. *erras, me decipere haud potes.*

Eu. *Neque edepol volo.* Ch. *quin tu ergo itiner exſequi meum me ſinis?*

Eu. *Non ſino.* Ch. *ergo me moror, tu puere abi hinc intrò ocyus*

*Iam in currum conſcendi, iam lora in manus cepi meas,*

Eu. *Sanúſne es?* Ch. *quin pedes vos in curriculum conijcitis?*

*In Cyprum rectà: quandoquidem pater mihi exſilium parat.*

Eu. *Stultus es. noli iſtuc quæſo dicere.* Ch. *certum'ſt exſequi,*

*Operam vt ſumam ad perueſtigandum vbi ſit illæc.* Eu. *quin domi eſt.*

Ch. *Nam hic quod dixit, id mentitus eſt.* Eu. *vera dixi equidem tibi.*

Ch. *Iam Cyprum veni.* Eu. *quin ſequere, vt illam videas, quam expetis.*

Ch. *Percontatus non inueni* Eu. *matris iam iram negligo.*

Ch. *Porrò proficiſcar quæſitum. nunc perueni Chalcidem,*

*Video ibi hoſpitem Zacyntho, dico quid eò aduenerim?*

*Rogito quis eam vexerit, quis habeat, ſi inaudiuerit.*

Eu *Quin tu iſtas omittas nugas, ac mecum huc intrò ambulas?*

Ch. *Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficos fieri non malas.*

Eu *Nihil mentitus eſt.* Ch *ſed de amica ſeſe inaudiſſe autumat,*

*Hic Athennis eſſe.* Eu. *Calchas iſte quidem Zacynthiu'ſt.*

Ch. *Nauem conſcendo, proficiſcor illico iam ſum domi,*

*Iam redij exſilio. ſalue mihi ſodalis Eutiche,*

*Vt valuiſti? quid parentes mei valent? cœna dabitur.*

*Bene vocas, benignè dicis. cras apud te nunc domi,*

*Sic decet, ſic fieri oportet.* Eu. *ehò quæ tu ſomnias?*

*Hic homo non ſanus eſt* Ch. *medicari amicus quin properas?*

Eu. *Sequere ſis* Ch. *ſequor.* Eu. *clementer quæſo, calces deteris.*

*Audin' tu?* Ch *iamdudum audiui* Eu *pacem componi volo.*

*Meo patri cum matre? nam nunc eſt irata.* Ch. *i modò.*

Eu. *Propter iſtanc.* Ch *i modo* Eu. *ergo cura* Ch. *quin tu ergo i modò.*

*Tam propitiam reddam, quàm cum propitia eſt Iuno Ioui.*

DIVÛM ATQVE HOM. QVAE SPECTATRIX] fortuna. ECQVISNAM DEVS] nunquis eſt Deus, qui, &c. FVAT] ſit. SIMITV] ſimul. ARIIQIO SVPERBIAM] hoc eò dicit, quòd eat ſine comite, ſeruo, equo, & ceteris ſimilibus ad iter faciendum neceſſariis. CERTA RES



ECOLE DES SCIENCES SOCIALES UNIVERSITÉ LAVAL

ſet]certum eſt, decretum eſt. VLLA OBSISTET AMNIS ] profert hunc locum Nonius in voce *amnis*. Docet & Priſcianus, veteres protuliſſe, *amnis aqua* fœminino genere, ac maſculino. NON AMITTVNT HI ME COMITES ] hi comites qui me tenent, non me dimittunt, ſeu miſſum faciunt. ſeu euadere ſinunt. QVI SVNT EI?] qui ſunt ij? HVC RESPICE ] Camerarij codex habet, *hoc reſpice*, quod ſi probemus, *hoc*, poſitum eſſe intelligemus, pro *huc*. SOL ABIT ] ſic loquitur & Catull. *abit dies* CAVE MODO VORSORIAM ] vorſoria (inquit Alciatus) inſtrumentum nauticum: quo ſecundam auram nauis vertitur. Nonnullos (inquit idem) putant veteres eo ſolitos eſſe cognoſcere, vnde flaret ventus: cuius modi eſt hodie magnetis vſus. Hîc] hoc in loco IMBRICVS ] imbrem afferens. imbrif. r. Hic fauonius. FACIT TRANQ.] ex quo dictus ἀβλεμνὴς iter. RECIPE TE AD TERRAM] libri vulgati quibuſcum nonnulli manuſcripti conſentiunt habent, *Reſpice ad dexteram*. ET CONFER PEDEM ] ὁμόσε χώρει. congredere mecum. ANTEQVAM IS] ſubinde ligere, exſulatum. Eo] eo exſulatum. QVOD GAVDEAS] propter quod gaudeas. TVAM AMICAM ] hic eſt orationis curſus continuus & perpetuus, Tuam amicam vbi ſit, ego ſcio. id eſt, Tua amica vbi ſit, ego ſcio. Sed orationis perpetuitas à Charino interrupta eſt, hoc modo: quid eim ſcis? QVO EGO SCIO] quo loco ego ſcio. EGO ME MAVELIM] ego me ſcire, quam te, malim. POTIN'VT ANIMO] poteſne abs te impetrare, vel poteſne facere vt animo ſis tranquillo & quieto? FLVCTVAT? ] quomodo poſſum eſſe animo tranquillo, ſi animus fluctuat? perpetua tralatio eſt à mari, quod dum fluctuat, quietum aut tranquillum eſſe non poteſt. SISTAM] ſtare faciam manet in tralatione QVIN EGO VIDEAM, F.] id eſt, cur non, vt ego videam, facis? LONGINQVVM] longum. tralatio eſt à diſtantia loci, ad longitudinem temporis. AMICIOR MIHI] patrem ſignificat. DE ILLA IGITVR &c. ] longo ſermone Charinum moratur Eutychus, cùm poſſet tribus verbis & rem expedire, & illum omni cura liberare. Hoc igitur tandem dicit Eutychus Charino. Quod ad Puellam quam amas, attinet, dico tibi dicere mihi in mentem non venit, eum eſſe in ædibus noſtris. AN DE AVDITV NVNTIAS? ] an auditum ab alio nuntias AD VOS?] in ædeis veſtras? QVI CVM ISTA VENERIT ] quis cum puella Paſicompſa venerit? ſed malim legi, qui cum iſta venerit? hoc eſt, cum quo iſta venit? DVM ISTVC FIET, dum modo iſtuc quod dicis fiet, nihil mea refert, quis eam abduxerit. OPTA ERGO OB IST. N. ] opta, inquit, iſtius nuntij premium. proinde quaſi dicat, impetrabis. quod quamuis non dicat diſertè Charinus, obſcurè tamen ſignificat quaſi aliud præter exſpectationem reſpondeat quid vis tibi ob iſtum nuntium? QVID SI OPTABO?] quid ſi optabo, inquit Charinus, obtinebóne? DEOS ORATO, &c.] reſpondet nunc Charino, facere præter exſpectationem. nam cùm v dereus reſponſurus, ſe eius rei, quàm optaret Charinus, facturum copiam: propterea quod ſibi vbi eſſet Paſicompſa nuntiaſſet alio, reſponſionem ſuam deriuauit, iuſſitque ad deos confugere & eos orare, vt e us res ſibi faciant copiam. SED QVIN ORN.] ſed quare non reijcio hunc ornatum hominis ad iter expediti ſcilicet chlamydem viatoriam. VT PLACES?] quam places? PVERE, puer. ATQ. HAEC] & cetera ad iter faciendum neceſſaria, quæ mihi paraui. SI HAEC NON SVNT VERA ] quæ mihi ab Eutycho nuntiantur. ITINER?] iter, ſic antiqui loquebantur. LVDIFICATVR] ludificat. CHLAMYDEM SVMAM DENVO] at inceptum] iter exſequar. PALLIVM ] pallium, quod ſibi afferri è puero iuſſerat mutato profectionis conſilio, credens repertam eſſe Paſicompſam, nunc deponit ac reijcit, ſuſpicans ſe ab Eutycho ludificari. ZONAM SVSTVLI] verba ſibi dari putat ab Euthycho Charinus. Itaque dicit ſe zonam ſumſiſſe, quaſi iter inceptum perfecturus. condebant autem pecuniam in zona viatores, in eámque viaticum conijciebant, & item milites. IAM MACHAERA EST IN M.] iam gladium ſumſi in manus. Græci nō gerebant gladiū in vrbe ſcilicet vt neque Romani. TOLLO AMPVLLAM] ampulla, vas oleariū, quod ſecū portabant homines peregre proficiſcentes. QVIN PEDES VOS IN CVRR.] pedes ſuos alloquitur, hoc modo: quamobrem pedes mei non conijcitis vos in currum? id eſt, cur me in currum nō conijcio? ID MENTITVS EST] Charinus. VIDO IBI H. ZAC.] video Chalcide hoſpitem è Zacyntho vel dic, in Zalyntho. vt admonet Camerarius SI INDAVDIVERIT] ſi inaudiuerit. d. interpoſitum eſt. veterum conſuetudine FICOS FIERI NON MALAS] hic intelligimus Zacynthum bonas ficus ferre conſueuiſſe. CHALCAS] vetus vates. alludit ad Chalcantem Homericum de quo Iliad. α. MEDICARI AMICVS. QVIN P. P.] ſi non ſanus ſum, quin tu qui te amicum profiteris, mihi mederi properas? CLEMENTER QVAESO: CALC. DETERIS ] Charinus cum præ amore nimium properaret, calces Eutycho detriuit. Ideirco Eutychus, clementer, inquit, id eſt, leniter & placidè incedito ſubintell. clementer mecum agis, qui mihi calces deteras, vel nimis properas. AVDIN'TV? ] audin' tu quid te facere velim? ſeu quid abs te fieri velim? PROPTER ISTANC] iratus propter Paſicompſam. QVIN TV ERGO I MODO] immò verò tu ergo i modò.

## DEMIPHO, LYSIMACHVS.

*QVaſi tu nunquam quicquam aſsimile huius facti feceris.*

Ly. *Mam mea Vxor propter illum tota in fermento iacet.*

*Ædepol nunquam caui, ne quid facerem, vix viuus ſum miſer.*

De. *At ego eam expurgationem habebo, vt ne ſuccenſeat.*

*Sequere me. ſed exeuntem filium video meum.*

QVASI TV NVNQVAM ] obiurgarat Demiphonē Lyſimachus, quòd homo ſenex amaret, ſimúlque quæſtus erat ſibi eius culpa vxorem ſuam vehementer iratam eſſe, ſuſpicantem Lyſimachum negotium ſuum non alienum geſſiſſe. Ei igitur nunc ita reſpondet Demipho, quaſi tu nunquam amaris, &c. Iam illa, quæ leguntur in libris vulgatis ab hoc verſu, *Demipho ſapientem*, &c. vſq. ad illum

illum, *Quem amico homini*, &c. non ſunt Plautina: neque ea habet editio Camerariana. IN FERMENTO IACET] ira intumuit. tranſlatum à panibus fermentatis. ÆDEPOL NVNQVAM CAVI, NE QVID] id eſt, ego verò ſæpè item peccaui, & amaui. incautus fui in faciendo, quod mihi collibuiſſet. ATQVE EGO EAM EXP. HAB.] at ego ita tibi purgatus ero, ſi fecero ne vxor tibi ſuccenſeat: vel ſic, at ego ſic me tibi purgabo, vt ne tibi vxor ſuccenſeat: id eſt, vt vxorem tuam tibi propitiam reddam.

## EVTYCHVS, DEMIPHO, LYSIMACHVS, CHARINVS.

*IAm redeo.* De.*placet principium. quid agis? quid fit Eutyche?*
Eu. *Ad patrem ibo, vt matris ir..m ſibi eſſe ſecuram ſciat.*
*Optima oportunitate ambo aduenistis.* Ly.*quid rei eſt?*
Eu. *Vxor tibi placida, & placita eſt, certe dextras nunciam.*
Ly. *Dij me ſeruant.* Eu *tibi amicam nullam eſſe nuntio.*
De. *Dij te perdant, quid negotij eſt nam quæſo iſtuc?* Eu.*eloquar.*
*Animum aduertite igitur ambo.* Ly *quin tibi ambo operam damus?*
Eu. *Qui bono ſunt genere nati ſi ſunt ingenio malo,*
*Suapte culpa genere capiunt genus, ingenuum improbant.*
De. *Verum dicit hic.* Ly *tibi ergo dicit.* Eu *eò illud verum magis.*
*Nam te iſthac ætate haud æquum fuerat filio tuo,*
*Adoleſcenti amanti amicam emtam argento eripere ſuo.*
De. *Quid tu ais, Charini amica eſt illa?* Eu.*vt diſſimulat malus?*
De. *Ille quidem illam ſeſe ancillam matri emiſſe dixerat.*
Eu. *Propterea igitur tu mercatus, nouus amator, vetus puer.*
Ly. *Optime hercle perge, ego aſſiſtam iam hinc altrinſecus.*
*Quibus eſt dictis dignus vſque oneremus ambo.* De.*nullus ſum.*
Ly. *Filio ſuo qui innocenti fecit tantam iniuriam.*
Eu. *Quem quidem hercle ego in exilium cum iret, redduxi domum,*
*Nam ibat exſultatum.* De. *an abiit?* Eu.*etiam loquere larua tu?*
*Temperare iſtac ætate iſtis decebat artibus.*
De. *Fateor, deliqui profectò.* Eu.*etiam loquere larua tu?*
*Vacuum eſſe i[l]ac ted ætate iis decebat noxiis:*
*Itidem vt tempus, anni, ætatem aliam, aliud factum conuenit.*
*Nam ſi iſtuc ius eſt ſenecta ætate ſcortari ſenes,*
*Vbi loci res ſumma noſtra eſt publica?* De.*hei perij miſer.*
Eu. *Adoleſcentes rei agendæ iſti magis ſolent operam dare.*
De. *Iam obſecro vobis, hercle habete cum porcis cum fiſcina*
Eu. *Redde filio, ſibi habeat.* De.*iam vt vult, per me ſibi habeat licet*
*Semper ædepol.* Eu.*quoniam vt aliter facias, non eſt copia.*
De. *Supplicij ſibi ſumat quid vult ipſe ob hanc iniuriam,*
*Modò pacem faciatis miſero, vt ne mihi iratus ſiet.*
*Si hercle ſciuiſſem, adeò ioculo dixiſſet mihi,*
*Se illam amare, nunquam facerem, vt illam amanti abducerem*
*Eutyche ted oro, ſodalis eius es, ſerua & ſubueni.*
*Hunc ſenem para me clientem, memorem dices beneficij,*
*Ora, vt ignoſcat delictis tuis, atque adoleſcentia.*
De. *Pergin' tu autem? eia ſuperbè inuehere. ſpero ego mihi quoque*
*Tempus tale euenturum. vt tibi gratiam referam parem.*
Ly. *Miſſas iam ego iſtas artes faciam.* De.*& quidem ego dehinc iam.* Ly.*nihil.*

Conſuetudine rurſus te animus inducet. De. obſecro.
Satis iam vt habeatis, quin loris cædito etiam, ſi iubet.
Ly. Rectè dicis. ſed iſtuc vxor faciet, cùm hoc reſciuerit.
De. Nihil opus reſciſcat. Eu. quid iſtuc? non reſciſcet, ne time.
Eamus intrò, non vtibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri vt ſint, qui prætereant per vias.
De. Hercle quin tu rectè dicis, eadem breuior fabula
Erit, eamus, Eu. hic eſt intus filius apud nos tuus.
De. Optimè eſt, illac per hortum nos domum tranſibimus.
Ly. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quàm meum intrò refero pedem.
Eu. Quid iſtuc eſt? Ly. ſuam quiſque homo rem meminit, reſponde mihi.
Certón' ſcis non ſuccenſere mihi tuam matrem? Eu. ſcio.
Ly. Vide. Eu. me vide. Ly. ſatis habeo, id quæſo hercle etiam vide.
Eu. Non mihi credis? Ly. immò credo, ſed tamen metuo miſer.
Eu. Eamus intrò, immò dicamus ſenibus leges cenſeo
Priuſquam abeamus, quas leges teneant, contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus,
Seu maritum ſiue hercle adeò cœlibem ſcortarier,
Cum eo nos hic lege agemus, inſcitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle agebit, qui ſuum prodegerit.
Neu quiſquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium,
Qui amet, & ſcortum ducat, quod bono fiat modo:
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quàm ſi præhibuerit palàm.
Hæc adeò, vt ex hacce nocte primum lex teneat ſenes.
Bene valete, atque adoleſcentes, hæc ſi vobis lex placet,
Ob ſenum hercle induſtriam, vos æquum eſt clarè plaudere,

IAM REDEO] Eutychus, placata iam domi matre ſua, in patrem Lyſimachum, domo exit, id ipſum patri nuntiaturus, atque ſe mox rediturum. SECVRAM] quidam teſtantur in ſuis libris veteribus ſcriptum eſſe *ſedatam*, vulgati quidem omnes, quos vidi, ſic habent. OPTIMA OPPORT.] opportuniſſimè. CETTE DEXTRAS] cedite, ſeu date manus dextras. iungite dexteras. Vide Nonium in voce *cette*. admonet & Camerarius, cui huius loci, vt & aliorum innumerabilium, debetur reſtitutio. QVID NEG. EST NAM] quidnam negotij eſt iſtuc, quæſo? SVAPTE CVLPA DEGENER CAPIVNT GEN.] ſic coniectura ductus reſtitui, nam & vulgata lectio ex genere, & antiqua, genere vitioſa eſt. degener, genus autem videtur generi ingenuo oppoſuiſſe. licet etiam legere degenere, vna voce, vt ſit neutrũ à maſc. & fæm degeneris. ISTAC AETATE] ſenem. ALTERINSECVS] altrinſecus: id eſt, altera ex parte. ISTIS ARTIB.] amatoriis. TED AETATE] te ætate. d interpoſitum. ITIDEM VT TEMPVS, &c.] vt tempus, & anni ſunt, ita aliam ætatem, aliud factum decet. Quia conuenit, idem valet, quod decet, verbo *conuenit*, eandem conſtructionem attribuit, atque verbo decet. REI AGENDAE ISTI] amori. IAM OBSECRO VOS H. HABETE CVM PORC.] prouerbium olet, quo ſignificat, ſe puellam illam totam ei concedere & tradere, nihilque ſibi excipere aut reſeruare. natum fortaſſe ab iis, qui villam, aut fundum vendentes, porcos, oueis, capras & ceteras pecudes, vnde lac percipitur, ſibi percipiebant, ac reſeruabãt. QVONIAM VT ALITER P.] ſi alterutrum tibi liceret, non redderes filio puellam. nunc quoniam velis nolis reddere te eam neceſſe eſt, neque recuſare aut effugere potes, quin reddas, iccirco reddis. SVPPLICII SIBI SVMAT Q. V.] ſumat de me pœnas quas vult: ego ſufferam & ſubibo. MODÒ PACEM FACIATIS, &c. dummodo mihi filium reconcilietis, vel dic. modò pacem faciatis, &c. hoc tantum à vobis peto, pacem mihi miſero cum filio faciatis, vt mihi ſuccenſere deſinat. IOCVLO] diminutiuum ab aduerbio, ioco. TE DORO] te oro. HVNC SENEM PARA ME] eſto mihi patronus: & patrocinio iſto tuo me tibi clientem para. PERGIN' TV AVTEM] pergiſne tu autem mihi aduerſari, & me oppugnare? EIA SVPERBE INVEHERE] inuehere, accipiendum eſt in voce paſſiua, imperatiui modi. & hoc totum per diſſimulationem quandam vrbanam pronuntiandum, eia mihi ſuperbè inſulta: eia iacentem & afflictum pedibus conculca: proinde quaſi dicat, non ſum ſatis per me miſer & oppreſſus, niſi mihi etiam tu oppreſſo & proſtrato ſuperbe inſultes. SPERO EGO MIHI QVOQ. &c.] ſpero fore vt tu quoque ſimilem atque ego culpam admittas, & amori ſeruias. ISTAS ARTEIS] amatorias, vt ſuprà. NIHIL] non poteris te ab amando abſtinere habitum enim tibi iam contraxiſti, ita vt nõ poſſis tibi imperare. CONSVETVDO TE RVRSVS] ô conſuetè peccand (inquit M. Tul. lib. 3. Accuſation.) quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cum pœna affuit, & licentia conſecuta eſt? OBSECRO SATIS IAM VT HAB.] obſecro vt deſinatis mihi in meis malis inſultare, & me dictis amaris inſectari.

QVID

QVID ISTVC?] quid iſtuc metuis? ſic autem habent libri vulgati, neque ab iis diſcrepant noſtri veteres. Camerarius tamen edidit, *Quid iſtic?* NON VTIBILIS] non vtilis EADEM] eadem opera. vel eadem ratione. FABVLA] hæc comœdia. HANC VOLO PRIVS REM AGI] tuam matrem placari. QVAM MEVM INTRO REFERO PEDEM] quàm redeo domum. CVM EO NOS HIC LEGE AGEMVS] lege agere. quid ſit, docet Gell. libro 10. cap. 20. ET PER NOS QVIDEM, &c.] & nos quidem eum ſinemus egere, qui rem ſuam profuderit, ac diſſiparit. QVOD BONO FIAT MODO] modo non fiat contra leges. & ſupra modum, & cum alterius iniuria. QVAM SI PRAEBVERIT PALAM] id eſt, quàm ſi præbuerit, palàm, repete ἀπὸ κοινοῦ. perdet.

# PSEVDOLVS.

## PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| PSEVDOLVS | ſeruus. |
| CALIDORVS | adoleſcens. |
| BALLIO | leno |
| LORARII | quattuor. |
| SIMO | ſenex |
| HARPAX | cacula. |
| CHARINVS | adoleſcens. |
| PVER | COQVVS. |
| SIMIA | ſycophanta. |
| PHOENICIVM | meretrix. |

## ARGVMENTVM.

PRÆSENTEIS *numerat quindecim miles minas.*
*Simul conſignat ſymbolum, vt Phœnicium*
*Ei det leno, eum qui cum reliquo afferat.*
*Venientem Caculam interuortit ſymbolo,*
*Licens Syrum ſe Ballionis, Pſeudolus,*
*Opémque herili ita tetulit. nam Simiæ*
*Leno mulierem, quem is ſuppoſuit, tradidit.*
*Venit Harpax verus: res palàm cognoſcitur:*
*Senéxque argentum, quod erat pactus, reddidit.*

PRAESENTEIS] miles Pœnicium puellam xx minis emerat à lenone. quindecim præſenteis numerarat. reliquas quinque debebat. PHOENICIVM] puellam, quam amabat Calidorus. EVM QVI CVM RELIQ.] qui ſymbolum cum reliquis minis quinque afferat. VENIENTEM] miſſum à milite. CACVLAM] ſeruum militis, nomine Harpagem, ſeu Harpaga. INTERVORTIT SYMBOLO] interuortit ſeruum ſymbolo. hoc eſt, interuertit ſymbolum à ſeruo allatum: intercipit, à ſeruo auertit, & ad ſe transfert. DICENS SYRVM BALL.] dicens ſe eſſe Ballionis ſeruum nomine Syrum, omnia Ballionis negotia gerentem, & Sub ballionem quendam. HERILI] filio herili. SIMIAE] ſeruo, quem Syrus ſubornarat, & ad Ballionem pro Harpage miſerat. HARPAX VERVS] nam Simia ille fuerat ſimulatus, & à Syro ſuppoſitus. QVOD ERAT PACTVS] Senex præſenſerat. Syrum Ballioni fallaciam ſtruere, vt puellam illam ei eriperet, præmonuerátque lenonem, vt ſibi caueret. Leno vſque adeò ſecurus fuerat à Syri artibus & fallaciis, ſibique tantopere confiſus erat. vt vltro ſeni xx. minas promiſerit, ſi à Syro circumuentus & captus eſſet. Captus igitur xx. minas, quas pactus erat, dependit.

## PROLOGVS,

*STVDETE hodie mihi, bona in ſcenam affero.*
*Nam bona bonis ferri, reor æquom maxumè,*
*Vt mala malis: vt qui mali ſunt, habeant mala:*
*Bona, qui boni. bonos quòd oderint mali,*
*Sunt mali: malos quòd oderint boni, bonos*
*Eſſe oportet: vóſque ideò eſtis boni, quandoquidem*
*Semper odiſtis malos, & lege & legionibus*
*Hos fugitaſtis Quirites, ſucceſſis bonis.*
*Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,*
*Qui bonus eſt, & hodie ad bonos affert bona.*
*Aures, oculi, animus, amplitor fient ſaturi.*
*In ſcenam qui ieiunus venerit, at ſitiens,*
*Is riſu & venire raſo vigilauit ſedulo.*
*Dum ridebunt ſaturi, mordebunt famelici.*
*Nunc ſi ſapitis, cedite ieiuni, atque diſcedite.*
*Vos ſaturi ſtate, immò ſedete atque attendite.*
*Non argumentum, neque huius nomen fabulæ*
*Nunc proloquar ego, ſatis id faciet Pſeudolus.*
*Satis id dictum vobis puto iam, atque deputo.*
*Vbi lepos, ioci, riſus, vinum, ebrietas decent,*
*Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio.*
*Qui quærit alta, is malum videtur quærere.*
*Curas malas abijcite iam, vt otioſi, hodie.*
*Exporgi meliu'ſt lumbos, atque exurgier.*
*Plautina longa fabula in ſcenam venit.*

EA LEGE] lex enim terret, & coërcet målos metu pœnę ídque domi, & in vrbe. ET LEGIONIBVS] legionibus Romani hoſteis deuicerunt, mĩlitiæ ſcilicet, & in caſtris. HOS FVGITASTIS] malos in fugam vertiſtis. fugito, as, à verbo *fugo, as*: vt cantito, à canto. Lucr. lib. 14. *Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris Abſterrere ſibi.* SVCCESIS] bonis & proſperis euentis. ſucceſſa, orum, & ſucceſſus, uum dicimus. GREGI] gregi comico. IMMÒ SEDETE] rectè ſedent enim ſpectatores. Horatius epiſt. ad Piſon. *Si plauſoris eges aulæa manentis & vſque Seſſuri*, &c. ex quo ſeſſores dicuntur. idem Horatius epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro*, & ſedilia, ſedes, in quibus ſedent. VBI LEPOS, IOCI, RISVS. &c.] ordo eſt, & ſententia. Quo in loco lepos, ioci, riſus, vinum, &c. decent, qui quærit alta in eo loco, is malum videtur quærere. EXPORGI MELIV'ST LVMBOS] voluerat dicere exporgi frontem, ſed, vt riſum moueret auditoribus, ſubſtituit lumbos.

# ACTVS PRIMVS.

PSEVDOLVS ſeruus. CALLIDORVS adoleſcens.

*SI ex te tacente fieri poſſem certior*
*Here, quæ miſeriæ te tam miſerè macerant,*
*Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,*
*Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi*
*Nunc quoniam id fieri non poteſt, neceſſitas*
*Me ſubigit, vt te rogitem. reſponde mihi,*

Quid

*Quid eſt quod tu exanimatus iam hos multos dies,*
*Geſtas tabellas tecum, eas lacrymis lauis,*
*Neque tui participem conſilij quemquam facis?*
*Eloquere, vt, quod ego neſcio, id tecum ſciam.*

Ca. *Miſerè miſer ſum Pſeudole.* Pſ. *id te Iuppiter*
*Prohibeſcit.* Ca. *nihil hoc Iouis ad iudicium attinet.*
*Sub Veneris regno vapulo, non ſub Iouis.*

Pſ. *Licet me id ſcire quid ſit: nam tu me antidhac*
*Supremum habuiſti comitem conſilijs tuis.*

Ca. *Idem animus nunc eſt.* Pſ. *fac me certum quid tibi*
*Sit, iuuabo te aut re, aut opera, aut conſilio bono.*

Ca. *Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,*
*Quæ me miſeria & cura contabefacit.*

Pſ. *Mos tibi geretur, ſed quid hoc quæſo?* Ca. *quid eſt?*

Pſ. *Vt opinor quærunt litteræ hæ ſibi liberos,*
*Alia aliam ſcandit.* Ca. *ludis me ludo tuo.*

Pſ. *Has quidem pol credo, niſi Sibylla legerit,*
*Interpretari alium poteſſe neminem.*

Ca. *Cur inclementer dicis lepidis litteris,*
*Lepidis tabellis, lepida conſcriptis manu.*

Pſ. *An obſecro hercle habent quoque gallinæ manus?*
*Nam has quidem gallina ſcripſit.* Ca. *odioſus mihi es.*
*Lege, vel tabellas redde.* Pſ. *immò enim pellegam.*
*Aduortito animum.* Ca. *non adeſt.* Pſ. *at tu cita.*

Ca. *Immo ego tacebo, tu hinc eum ex cera cita,*
*Nam iſtic meus animus nunc eſt, non in pectore.*

Pſ. *Tuam amicam video Calidore.* Ca. *vbi ea eſt obſecro?*

Pſ. *Eccam in tabellis porrectam in cera cubat.*

Ca. *At dij deæque quantus es.* Pſ. *ſeruaſſint quidem.*

Ca. *Quaſi ſolſtitialis herba pauliſper fui,*
*Repentè exortus ſum, repentinò occidi.*

Pſ. *Tace. dum tabellas pellego.* Ca *ergo quin legis?*

Pſ. *Phœnicium Calidoro amatori ſuo*
*Per ceram, & linum, literáſque interpretes,*
*Salutem mittit, & ſalutem abs te expetit,*
*Lachrymans, titubanti animo, corde & pectore.*

Ca. *Perij, ſalutem nuſquam inuenio Pſeudole.*
*Quam illi remittam.* Pſ. *quam ſalutem?* Ca. *argenteam.*

Pſ. *Pro lignea ſalute vis argenteam*
*Remittere illi? vide ſis, quam tu rem geras.*

Ca. *Recita modò, ex tabellis iam faxo ſcies.*
*Quàm ſubito argento mihi vſus inuento ſiet.*

Pſ. *Leno me peregrè militi Macedonico*
*Minis viginti vendidit, voluptas mea.*
*Et priuſquam hinc abit, quindecim miles minas*
*Dederat, nunc vnæ quinque remorantur minæ:*
*Ea cauſſa miles hîc reliquit ſymbolum,*
*Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem,*

*Vt qui huc afferret eius ſimilem ſymbolum,*
*Cum eo ſimul me mitteret. ei rei dies*
*Huc præſtituta eſt, proxima Dionyſia.*
*Cras ea quidem ſunt* Ca *propè adeſt exitium mihi*
*Niſi quid mihi in te eſt auxilij* Pſ. *ſine pellegam.*
Ca. *Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.*
*Lege, dulce amarúmque vnà nunc miſces mihi.*
Pſ. *Nunc noſtri amores, mores, conſuetudines,*
*Iocus, ludus, ſermo, ſuauis ſuauitatio,*
*Compreſſiones arctæ amantum corporum*
*Teneris labellis molles morſiunculæ,*
*Papillarum horridularum oppreſſiunculæ,*
*Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi*
*Diſtractio, diſſidium, vaſtities venit,*
*Niſi quæ mihi in te'ſt, aut tibi eſt in me ſalus.*
*Hæc quæ ego ſciui, vt curaui omnia:*
*Nunc ego te experiar quid ames, quid ſimules, vale.*
Ca. *Eſt miſerè ſcriptum Pſeudole.* Pſ. *ò miſerrimè,*
Ca. *Quin fles?* Pſ. *pumiceos oculos habeo, non queo*
*Lacrumam exorare vt expuant vnam modò.*
Ca. *Quid ita?* Pſ. *genus noſtrum ſemper ſiccolum fuit.*
Ca. *Nihílne adiuuare me audes?* Pſ. *quid faciam tibi?*
Ca. *Heu* Pſ. *heu id quidem hercle, ne parſis, dabo:*
Ca. *Miſer ſum, argentum nuſquam inuenio mutuum,*
*Pſeudole.* Pſ *heu.* Ca. *neque intus nummus vllus eſt.* Pſ. *eſt? eheu.*
Ca. *Ille abducturus eſt mulierem cras* Pſ. *eheu.*
Ca. *Iſtoccine pacto me adiutas?* Pſ. *do, id quod mihi eſt.*
*Nam is mihi theſaurus iugis in noſtra eſt domo.*
Ca. *Actum hodie de me eſt, ſed potes nunc mutuam*
*Drachmam dare mihi vnam, quam cras reddam tibi?*
Pſ. *Vix hercle opinor. ſi me opponam pignori.*
*Sed quid de drachma facere vis?* Ca. *reſtim volo*
*Mihi emere* Pſ. *quamobrem?* Ca. *qui me faciam penſilem.*
*Certum eſt mihi ante tenebras perſequi tenebras.*
Pſ. *Quis mihi igitur drachmam reddet, ſi dederim tibi?*
*An tu te ea cauſſa vis ſciens ſuſpendere,*
*Vt me defraudes drachma ſi dederim tibi?*
Ca. *Profectò nullo pacto poſſum viuere,*
*Si illa à me abalienatur atque abducitur.*
Pſ. *Quid fles Cucule? viues.* Ca. *quid ego ni fleam?*
*Cui nec paratus nummus argenti ſiet,*
*Neque cui libellæ ſpes ſit vſquam gentium.*
Pſ. *Vt litterarum ego harum ſermonem audio,*
*Niſi tu illi drachmis fleueris argenteis,*
*Quod tu iſtis lacrymis te probare poſtulas,*
*Non pluris refert, quàm ſi imbrem in cribrum ingeras.*
*Verùm ego te amantem, ne paue, non deſeram.*
*Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,*

*Tibi*

*Tibi inuenturum eſſe auxilium argentarium.*
*Atque id futurum vnde vnde dicam neſcio,*
*Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.*
Ca. *Vtinam quæ dicis, dictis facta ſuppetant.*
Pſ. *Scis tu quidem hercle, mea ſi commoui ſacra,*
*Quo pacto & quantas ſoleam turbellas dare.*
Ca. *In te nunc ſunt omnes ſpes ætati meæ.*
Pſ. *Satin' eſt, ſi hanc hodie mulierem efficio tibi*
*Tua vt ſit, aut ſi tibi do viginti minas?*
Ca. *Satin' ſi futurum eſt.* Pſ. *roga me viginti minas,*
*Vt me effecturum tibi quod promiſi ſcias,*
*Roga.* Ca. *obſecro hercle.* Pſ. *geſtio promittere.*
Ca. *Dabiſne argenti mihi hodie viginti minas?*
Pſ. *Dabo, moleſtus nunc iámne ſis mihi.*
*Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,*
*Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.*
Ca. *Dij te mihi omnes ſeruent. verùm ſi potes.*
*Pietatis cauſſa, vel etiam matrem quoque.*
Pſ. *De iſtac re, in oculum vtrumuis conquieſcito.*
Ca. *Oculum vtrum, ánne aurem?* Pſ. *ad hoc peruolgatum eſt minus*
*Nunc ne quis dictum ſibi neget, dico omnibus,*
*Pubi præſenti, in concione, omni poplo,*
*Omnibus amicis, notiſque edico meis,*
*In hunc diem à me vt caueant, ne credant mihi.*
Ca. *Tace obſecro hercle.* Pſ. *quid negotij eſt?* Ca. *oſtium*
*Lenonis crepuit.* Pſ. *crura mauellem modò.*
Ca. *Atque ipſe egreditur, penitus periurum caput.*

DVORVM LABORI EGO HOM.] id eſt, duos homines labore leuaſſem, ſeu liberaſſem, me te rogandi, & te mihi reſpondendi. MEI] mis. ET TVI] & tis. TABELLAS] has tabellas acceperat à Phœnicio, quibus ei ſignificabat ſe militi à lenone eſſe venditam xx. minis: rogans vt anteuertat, & ſe redimat. LANIS] antique pro lanas. PROHIBESSIT] prohibuerit. ANTIDHAC] antehac. SVPREMVM] ſummum. FAC ME CERTVM] ſic Virgilius, facinus certum. vſitatius dicunt Latini, facere certiorem. CONSILIO BONO] rectè. nam malum conſilium, ei qui dedit, peſſimum. ALIA ALIAM SCANDIT] litteræ ſcilicet non erant rectâ linea collocatæ, ſed, vt à puella ſcriptæ alia alij erat impoſita, & quaſi incubabat. idcirco facete dicit ſeruus, eas ſibi liberos quærere, quaſi alia aliam iniret, quod faciunt qui liberos procreare volunt. NISI SIBYLLA L.] quæ etiamſi legere non poſſit, diuinare tamen poſſit. CVR INCLEMENTER DICIS] cur maledicis. AN OBSEVRO, &c.] ſignificat ſeruus perturbatè & confuse inſcièter eſſe ſcriptas. CITA] euoca animum tuum abſentem. TVAM AMICAM VIDEO] ſignificat ſe nomen Phœnicij videre, in tabellis ſcriptum. Calidorus ad rem, non ad nomen referebat. IN CERA CVBAT] in tabellis ceratis ſcripta eſt. ſcribebant veteres in tabellis ceratis: ex quo prima cera, ſecunda cera, ima cera, &c. qua de re alibi, AT TE DII, DEAEQVE, &c.] addicturus fuit Calidorus, perdant, ſed perduint, ſed ſeruus anteuertens, & inter loquens, ſubſtituit, ſeruaſſint. SOLSTITIALIS HERBA] quæ ſole exoriente exſurgit, & efflorescit, occidente, óccidit, & defloreſcit, & florem contrahit. ET LINVM] quo erât vinctæ tabellæ. INTERPRETES] interpretes cogitationum mentis ſic Horatius, linguam interpretem dicit, epiſtol. ad Piſonem. *Poſt effert animi motus interprete lingua.* TITVBANTI ANIMO] incerto animo tralatio eſt à pedibus titubantibus. PRO LIGNEA SALVTE] ideò ligneam ſalutem dicit, quòd tabellis, quæ erant ligneæ, miſſa fuerat. VIDE SIS] vide ſi vis. vide quæſo: vel vide ſi tibi videtur. SYMBOLVM] notam, quæ inter eos conuenerat, qualis fuerit ea nota, mox declarat. DIES HAEC PR.] ſic conuenerat, vt proximis Dionyſiis, reliquæ quinque minæ numerarentur, Dionyſia autem iam aderant, & die craſtino futura erant. DVLCE, AMARVMQVE] γλυκύπικρον. MISCES] alloquitur fortaſſe Phœnicium abſentem, ſignificans eam iis verbis, quæ deinceps ſequuntur miſcere dulce cum amaro: vel ſeruum ipſum tabellarum lectorem, quæ dulce & amarum proximis verbis contineant. COMPRESSIONES ARCTAE] ſic legendum potius, quàm arctè. HORRIDVLARVM] duriuſcularum, & ſolidarum, quales ſunt puellarum adoleſcentularum, non mollium & flaccidarum &

vietarum, quales vetularum, vel vt Nonius, prominentium: extant nimquem cõſule in vocibus. Horrendum & horridum, vbi hunc locum profert. DISCIDIVM.] ſic legendum à verbo *diſcindo*, & verò ſic legitur apud Nonium in voce *vaſtities*. non diſſidium. VASTITIES] vaſtitas, vaſtitudo profert Nonius hunc verſum in voce *vaſtities*. PVMICEOS] inſtar pumicis aridos, ex quibus nulla lacryma exprimi aut elici queat. VT EXPVANT] vt emittãt. tralatio eſt, faceta & ridicula, & ſeruo digna. alioqui putida, & inepta. GENVS NOSTRVM] noſtra progenies. SICCOCVLVM] ſiccis oculis. NE SARSIS] ne parcè plores, & eiules. DABO] ſuppeditabo tibi magnam copiã harum vocum flebilium. NAM IS MIHI THES.] theſaurum domi habeo ploratuum, & fletuum, propter incommoda ſeruitutis ſcilicet. IVGIS] perennis. SI ME OPPONAM PIGNORI] etiam ſi me oppignerem. RESTIM] funem, ex quo me ſuſpendam. Ter. *ad reſtim mihi res rediit*. PENSILEM] pẽdulum. vua penſilis, horti penſiles. ANTE TENEBRAS] antequam nox adueniat. PERSEQVI TENEBRAS] mortem oppetere. QVOD TV ISTIS LACR.] quod poſtulas, te illi probare lacrymis, id eſt, in eo, quòd æquum cenſes te exiſtimari ab illa probum & verum amatorem, ob lacrymas, falleris. nam nihil plus aſſequêre lacrymando quàm ſi aquã in cribro geras. BONA OP.] recta ratione. AVT HAC] aut reliqua fallaci, & callida, & doloſa, & me digna via. ITA SVPERC. S.] ſumtum à vulgi opinione ac ſuperſtitione. VTINAM QVAE DICIS, DICTIS F. S.] vtinam facta dictis, quæ dicis, ſuppetant. vtinam dicta tua non ſint inania & vacua à factis. MEA. SI COMM. S.] ductum fortaſſe à ſacris Bacchi. quæ nemo impunè commouet: quæque à Baccho ipſo commota, magnas turbas excitant. SATIN' EST SI H. M.] ſatiſne eſt, ſi efficio hodie tibi vt hæc mulier tua ſit, aut ſi, &c. millies iam, hoc loquendi genus eſſe à Græcis ſumtum, & à Comicis præcipuè vſurpatam admonuimus. ROGA ME VIGINTI MIN.] ridiculè ſeruus non ſatis habet nudo pacto has viginti minas promiſiſſe, ſed vt Calidoro magis cautũ ſit, & ille minus dubitet, aut diffidat, vult eum à ſe has viginti minas ſtipulari. Stipulatio autem contractus eſt validiſſimus, ac firmiſſimus: qui conſtat ex antè egreſſa interrogatione, & ſubſecuta promiſſione. GESTIO PROM.] cupio promittere roganti, vt ſit ſtipulatio, eáſque viginti minas debeam ex ſtipulatu. DABÍSNE HODIE. &c.] en, ſtipulationis formula. Exſtat in Pandectis iuris ciuilis, titulus de verborum obligationibus libr. digeſt. vbi multa de ſtipulationibus. NE DICTVM TIBI NEGES] vt te præmonitum, ſeu vt tibi prædictum memineris. TANGAM] adoriar petam. PIETATIS CAVSA] iocus ex contrario, nam ſi impium eſt, patrem fallere, magis impium eſt, etiam matrem. IN OCVLVM VTRVMVIS CONQVIESCITO] in vtrunque oculum dormito. ſecurus eſto. OCVLVM VTRVM, &c.] vtrùm in vtrunque oculum, an in vtranque aurem? NE QVIS DICT.] nequis prædictum neget. ſic ſuprà non longè. PVBI PRAESENTI] Feſtus Pube præſenti eſt populo præſente, συνεκδοχικῶς ab iis, qui puberes ſunt, omnem populum ſignificans. CRVRA MALL. CREP.] crura malem crepuiſſe, id eſt, fracta eſſe. crura autem eorum, qui in crucem acti erant, frangebantur. PERIVRVM CAPVT] periurus homo.

## LENO, LORARII IIII. PSEVDOLVS, CALIDORVS.

*Exite, agite, ite ignaui, malè habiti, & malè conciliati.*
*Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, vt rectè faciant.*
*Quibus niſi ad hoc exemplum experior, non poteſt vſurpari vſura.*
*Neque ego homines magis aſinos vnquam vidi, ita plagis coſtæ callent.*
*Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi ſunt flagritribæ.*
*Qui hæc habent conſilia, vbi data occaſio eſt, rape, clepe, tene, harpaga,*
*Bibe, es, fuge: hoc eſt eorum opus,*
*Vt mauelis lupos apud oueis linquere, quàm hos domi cuſtodes.*
*At faciem cùm aſpicias eorum, haud mali videntur, opera fallunt.*
*Nunc adeò hanc edictionem, niſi animum aduortitis omnes,*
*Niſi ſomnum, ſocordiámque ex pectore, oculíſque amouetis,*
*Ita ego veſtra latera loris faciam vt validè varia ſint,*
*Vt ne periſtromata quidem æquè picta ſint Campanica,*
*Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.*
*Atque heri antè dixeram omnibus, dederámque eas prouincias.*
*Verùm ita vos eſtis perditi, negligentes, ingenio improbo,*
*Officium veſtrum vt vos malo cogatis commonerier.*
*Nempe ita animati eſtis vos. vincite hoc duritia ergo, atque me.*
*Hoc vide ſis. vt alias res agunt? hoc agite, hoc animum aduortite,*
*Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera hominum*
*Nunquam edepol veſtrum durius tergum erit, quàm terginum hoc meum,*
*Quin nunc, doléne? hem, ſic datur, ſi quis herum ſeruus ſpernet.*
*Aſſiſtite omnes contra me, & quæ loquor, aduortite animum.*

*Tu qui vrnam habes, aquam ingere, face plenum aenum ſit cito.*
*Te, cum ſecuri, caudicali præficio prouinciæ*
**Lo.** *At hæc retunſa eſt.* Lc. *ſine fiet, itidem vos eſtis plagis omnes.*
*Num qui minus ea gratia tamen omnium omnia vtor?*
*Tibi præcipio, vt niteant ædes, habes quod facias, propterea, abi intrò:*
*Tu eſto lectiſterniator tu argentum eluito, idem extruito,*
*Hæc, cùm ego à foro reuertor, facite vt offendam parata,*
*Verſa, praſterga, ſtrata, lautáque, coctáque omnia vti ſint.*
*Nam mihi hodie natalis dies eſt, decet eum omnes vos concelebrare,*
*Pernam, callum, glandium, ſumen facito in aqua iaceant ſatin' audis?*
*Magnificè velo enim ſummos viros accipere, ut mihi rem eſſe reantur.*
*Intrò abite, atque hæc citò celebrate. ne mora quæ ſit, cocus cùm veniat*
*Mihi. ego eo in macellum, vt piſcium quicquid eſt pretio præſtinem.*
*I puere præ, ne quiſquam pertundat crumenam cautio eſt.*
*Vel opperire, eſt quod domi dicere pæne ſum oblitus.*
*Auditin', vobis mulieres hanc habeo edictionem.*
*Vos quæ in munditiis, mollitiis, deliciiſque ætatulam agitis*
*Viris cum ſummis inclytæ amicæ, nunc ego ſcibo, atque hodie experiar.*
*Quæ capiti quæ ventri operam det, quæque ſuæ rei, quæ ſomno ſtudeat.*
*Quam libertam fore mihi credam. & quam venalem, hodie experiar.*
*Facite hodie, vt mihi munera multa huc ab amatoribus conueniant.*
*Nam niſi penus annuus hodie conuenit, cras populo proſtituam vos.*
*Natalem ſcitis mihi diem eſſe hunc, vbi iſti ſunt, quibus vos oculi eſtis?*
*Quibus vitæ, quibus deliciæ eſtis? quibus ſuauia? mamillæ? mellitæ?*
*Manipulatim mihi muneri geruli facite ante ædeis iam hîc aſſint.*
*Cur ego veſtem, aurum, atque ea quibus eſt vobis vſui, præhibeo? quid mihi*
*Domi, niſi malum veſtra opera eſt hodie. improbæ vini modò cupidæ eſtis,*
*Eo vos veſtros pantic eſque adeò malefacitis, cum ego ſim hic ſiccus.*
*Nune adeo hoc actum eſt optimum. vt nomine quamque appellem ſua.*
*Ne dictum eſſe actutum ſibi quæ piam veſtrarum mihi neget, aduortite animum cunctæ.*
*Principio Hedylium tecum ago, quæ amica es frumentariis,*
*Quibus cunctis mon es maximi acerui frumenti ſunt domi:*
*Fac ſis ſit delatum huc mihi frumentum, in hunc annum quod ſatis*
*Mihi, etiam familiæ omni ſit mea, atque adeò vt frumento affluam:*
*Vt ciuitas nomen mihi commutet meque vt prædicet*
*Lenone ex Ballione regem Iaſonem.* Ca. *audin' furcifer*
*Quæ loquitur, ſatin' magnificus tibi videtur?* Pſ. *Pol iſte*
*Atque etiam maleficus, ſed tace, & hanc rem gere.*
**Le.** *Æſcrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonum æmulos*
*Lanios, qui item vt nos iureiurando male quærunt rem, audi:*
*Niſi carnaria tria grauida tergoribus oneri vberi hodie*
*Mihi erunt, cras quaſi Dircam olim (vt memorant) duo*
*Gnati Iouis deuinxère ad taurum, item hodie ſtringam ad carnarum, id tibi*
*Profectò taurus fiet.* Ca. *nimis ſermone huius ira incendor.*
**Pſ.** *Huccine hîc hominem pati colere iuuentutem Atticam?*
*Vbi ſunt? vbi latent, quibus ætas integra eſt? qui amant à lenone?*
*Quin conueniunt? quin vnà omnes peſte hac populum hunc liberant?*

Sſ

*Sed nimis ſum ſtultus,nimium fui indoctus,illine audeant*
*His id facere? quibus vt ſeruiant,ſuus amor cogit.ſimul*
*Prohibet,faciant aduerſum eos quod volunt.*Ch.*vah tace.*Pſ.*quid eſt?*
Ca. *Malè morigerus,malè facis mihi,cum ſermone huic obſonas.*Pſ.*taceo.*
Ca. *At taceas malo multo,quàm tacere te dicas.*Le.*tu autem*
*Xyſtylis fac vt animum aduortas,quius amatores olivi*
*Dynamin domi habent maxumam*
*Si mihi non iam huc culle:: oleum deportatur,*
*Te ipſam cu''eo ego cras faciam deportere in pergulam.*
*Ibi tibi adeò lectus dabitur,vbi tu haud ſomnum capias,*
*Sed vbi vſque ad languorem.tenes quorſum hæc ſe tendant quæ loquor?*
*En excetra,tu quæ tibi amicos tot habes,tam probe oleo onuſtos.*
*Num cuipiam eſt hodie tua tuorum opera conſeruorum*
*Nitidiſsimum caput? aut num ipſe ego pulmento vtor magis*
*Vnctiuſculo? ſed ſcio,tu oleum haud magnipendis,vino te*
*Deuincis.ſine modò,reprehendam ego cuncta hercle vna opera, niſi*
*Quidem hodie tu omnia facis ſceleſta,hæc vti loquor.*
*Tu autem quæ pro capite argentum mihi iam iamque ſæpè numeras,*
*Ea paciſci modo ſcis:ſed quæ pacta es,non ſcis ſoluere.*
*Phœnicium,tibi hæc ego loquor,deliciæ ſummatum virûm,*
*Niſi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur,*
*Cras Phœnicium Phœnicio corio inuiſes pergulam.*

EXITE] alloquitur ſeruos. ET MALE CONCILIATI] & malè quæſiti,ſeu parti. CALLENT] callum contraxerunt verberibus FLAGRITRIBAE] qui flagra ferunt QVI HAEC HAB.C.] hæc conſilia inter ſe ineunt,& hæc inter ſe hortantur: rape, &c CLEPE] furare. HARPAGA] verbum à Græco ἁρπάζω ductum. Es] es, in imperatiuo : hoc eſt,ede, comede. OPERA FALLVNT] facie & aſpectu videntur eſſe alicuius pretij:opera, id eſt,ſi hero opera danda ſit, ignaui ſunt,& nequam HANC EDICTIONEM] ſub. intell.accipite. NISI SOMNVM SOCORD.] redde ſingula ſingulis,hoc modo : niſi ſomnum ex oculis ſocordiam ex pectore amoueris,&c.] Eſt autem χιασμός.nam primûm reſpondet quarto:ſecundum tertio. VARIA] variata,variariis notis diſtincta. PICTA] acu. CAMPANICA] in campania laborata : vel quibus Campani vtebantur. BELLVATA] in quibus erant belluæ acu pictæ. OFFICIVM VESTRVM VT] vt cogatis vos commoueri à me officium veſtrum: veſtro malo,hoc eſt, vt cogatis me flagra in manus ſumere,quibus vos officij veſtri,ſeu officium veſtrũ commoneam. Nam vtroque modo loquuntur Latini,commoneo te officium tuum, & commoneo te officij tui interdum & hoc modo, commoneo te de officio tuo. VINCITE HOC DVRITIA] quia ſic animati eſtis, vt officium veſtrum non niſi malo coacti facere velitis,vincite hoc lorum, ſeu flagrum bubulum duritia : habete tergum hac ſcutica bubula durius. QVIN NVNC DOLETNE?] ſeruis verberatis hæc loquitur. Quin nunc ſentitiſne? ánne hæ quidem plagæ vobis dolorem incutiunt? HEM SIC DATVR] hem ſic verberari ſolent ſerui negligentes & ignaui. CAVDICALI PRAESIDIO PR.] vt lignum findas, & in tabulas, ac fragmenta minuta diſſeces. Caudex,ſeu codex arboris trũcus. ſignificat etiam interdum tabularum contextũ. RETVNSA EST] retuſa eſt. ITIDEM VOS ESTIS PL.] ſic vos eſtis omnes plagis retuſi. NVM QVI MINVS] dum icciſco vel pilo minus veſtra omnium opera vtor? Num qui id eſt, num quo, ſeu num aliquo. EA GRATIA] icciſco, ob eam cauſam. TIBI HOC PRAECIPIO] tibi hoc præſcribo. VT NITEANT] vt ſint mundæ & nitidæ. LECTIS STERNIATORI. nomen quaſi verbale à lecti ſternio factum IDEM EXTRVITO] tu idem argentum è thecis expromtum diſponito, ſeu componito. VERSA] à verrendo. VT MIHI REM] vt me locupletem & copioſum eſſe putent. PERTINEM emam. CAVTIO EST] cauendum eſt. VEL OPERIRE] vel exſpecta VOBIS MVLIER. HANC vobis mulieres hæc habeo quæ edicam. AMICAE] ἑταῖραι QVAE CAPITI] quæ ſalui, & libertati ſtudeat. PENVS ANNVVS] penus in totum annum. QVIBVS VOS OCVLI ESTIS?] quibus eſtis caræ vt oculi? vel qui vos in oculis ferunt? vel qui vos ſuos oculos appellant? MELLITAE] qui vos appellant mellitas? MANIPVLATIM] per manipulos gregatim. PRAEHIBEO?] præbeo? VINO MODÒ CVPID. ESTIS] vini modò cupidæ eſtis. PANTICESQ.] ventres, ventris amplitudinem, vel vt alij pinguitudinem,& omáſum, Martial. libro 6. *Quid cum panticibus laxis, & compede grandi?* FACTVM EST OPTIM.] legendum fortaſſe eſt, factu eſt optimum CVNCTAE] vniuerſæ. TECVM AGO] tecum loquor. MONTES MAXIMI ACERVI] aceruũ maximi, inſtar montium, vel montes, & maximi aceruũ. REGEM IASONEM] Iaſonem Theſſaliæ, ſeu Pherarum tyrannum, qui ætate Timothei, & Epaminondæ floruit, malim intelligi, quàm Iaſonem illum Argonautum. IVREIVRANDO MALO] periurio. ἐπιορκία CARNARIA] vaſa ſeu loca, in quibus carnes aſſeruantur. GRAVIDA] ſic habent noſtri codices manuſcripti, cum vulgatis congruentes

nam

nam Camerarius edidit, *granda*. ONERI VBERI] malim legi onere vberi vt ſit ἐν ϰαὐδιοις tergoribus onere vberi, vel dic, niſi erunt mihi onere vberi, id eſt, niſi erunt mihi in onus vberi. vulgati libri habent onerata. QVASI DIRCAM OLIM (VT MEMORANT) DVO] Zethus & Amphion Iouis ex Antiopa filij Dircen, quam Lycus Antiopa, eorum matre rejecta, vxorem duxerat, quæque Antiopam in vincula coniecerat, caudæ bouis indomiti alligarunt, Lycumque interfecerunt. Apollodorus. Propertius lib. 2. eleg. xiij. hanc fabulam aliquot verſibus commemorat. SERMONE] ob ſermonem. HVNCCINE HIC HOM &c.] verúmne eſt, falſne eſt, oportétne, decétne iuuentutem Atticam pati hunc lenonem hic habitare? QVI AMANT A LENONE?] qui amant puellas à lenone hoc eſt, ex domo lenonis. QVIN CONVENIVNT?] cur non conueniunt? ILLINE AVDEANT. &c.] credibiléne eſt, illos iuuenes, qui ad amorem plerumque ſunt procliues, auſuros id facere lenonibus? quibus vt ſeruiant, ſuus hoc eſt ipſorum iuuenum, amor cogit? ſimulque idem amor prohibet, ne aduerſum eos (lenones) faciant, quod volunt? CVM SERMONE HVIC OBS.] cum tuo ſermone lenoni obſtrepis, ita vt eius orationem exaudire non poſſim. DYNAMIN] vim, copiam. vox Græca eſt. CVLLEIS] culleus ex corio conſtabat, & viginti amphoras, ſeu vrnas quadraginta continebat, vt docet Plinius. TE IPSA CVLLEO EGO] ego faciã, vt tu ipſa culleo deportere. &c. IN PERGVLAM] in vmbraculum. aut tabernam aliquam, in qua proſtes ſcilicet omnium prætereuntium libidini expoſita. Nõ ſolùm autem pauperes, artifices, opifices quibus domus non erat, in pergulis habitabant, verum etiam ſcorta vilia, & diobolaria, & omni prætereuntium libidine proſtituta, mercem ſuam ſcilicet omnibus venalem proponentia. Sic Suetonius lib de claris Grammaticis, refert Craſſitium Libertum pauperem grammaticum, docuiſſe in pergula. vide Adrian Turneb Aduerſ. lib. 8. cap. 2. VBIVS Q. AD LANG] verbum turpe tacuit, voluit enim dicere vbi vſque ad languorem ſubigere. aut aliquid ſimile. TENES QVORS HAEC SE TEND] quod obſcuriùs dixiſſe pudori ſpectatorum parcens videbatur, planiùs eloquitur, idque fortaſſe geſtu actor adiuuat. nam in verbo *tendant*] ineſt interdum obſcœnitas, ex quo, tentigo, noſtri libri tamen non habent pronomen *ſe*, ante verbum *tendant*. ſed vt vulgati quorſum hæc tendant. EXCERTA TV] tu vipera, ſic Camerarius & edidit, & interpretatus eſt. alloquitur autem eandem illam puellam oleariam: id eſt, cuius amatores olei vim habent maximam, vt & idem Camerarius indicat, & verba ipſius Plauti, quæ ſequuntur, declarant. NVM CVIPIAM EST H.] nunc cuipiam tuorum conſeruorum caput tua opera eſt nitidiſſimum? num conſeruorum tuorum capilli tua opera, id eſt, quæſtu meretricio, quem facere deberes ex oleariis amatoribus maxime nitẽt? proinde ac ſi dicat: nihilo magis nitent cuiuſquam capilli tua opera. capillos autem oleo nitere: & capillos nitentes, ſeu nitidos dicunt ſcriptores Latini & maximè Poetæ, quos oleo delibutos eſſe ſignificant. AVT NVM IPSE EGO,] &c. aut num ego ipſe vtor pulmento vel minimo vnctiore? VINO TE DEVINCIS] ita te vino obruis, vt neque pedes, neque lingua ſuo officio fungi queant, ſed vincti ſint. REPREHENDAM EGO C.] omnia hercle tua peccata vna opera corrigam, & animaduertam, niſi quidem, &c. Secutus ſum autem hic quoque editionem Camerarianam, quæ cum librorũ noſtrorum ſcriptura congruit. Nam vulgati habent, rependam. SCELESTA] tu ſceleſta. PRO CAPITE] pro tua libertate. SAPERE NVMERAS] ſæpè dicis te iam iamque numeraturã. DELICIAE SVMMATVM VIRVM] deliciæ primorum virorum tu quæ amaris & coleris à primariis viris, PHOENICIO CORIO] id eſt, Pœniceo corio omnino malim hic legi, Pœniceo, id eſt, purpureo, vt ſit paronomaſia.

## CALIDORVS, PSEVDOLVS, BALLIO leno.

*Pſeudole, non audis quæ hic loquitur?* Pſ. *audio here quidem atque animum aduorto.*

Ca. *Quid mihi es autor, huic vt mittam, ne amicam hic meam proſtituat?*

Pſ. *Bene curaſſis, liquido es animo, ego pro me & te curabo.*
*Iamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia eſt antiqua.*
*Mittam hodie huic ſuo die natali malam rem magnam & maturam.*

Ca. *Quid opus eſt?* Pſ. *potius aliam rem vt cures?* Ca, *at.* Pſ. *bat.* Ca. *crucior.* Pſ. *cordura.*

Ca. *Non poſſum.* Pſeud. *fac poſſis.* Calid. *quónam pacto poſſim vincere animum?*

Pſ. *In rem quod ſit prauortaris, quàm re aduerſa animo auſcultes.*

Ca. *Nugæ iſthaec ſunt, non iucundum eſt, niſi amans facit ſtultè.* Pergin'.

Ca. *O Pſeudole mi, ſine ſim nihili.* Pſ. *mitte me ſis, ſino, modò ego Abeam.* Ca. *mane, mane. iam vt voles me eſſe, ita ero.* Pſ. *nunc tu ſapis*

Ba: *It dies. ego mihi ceſſo, i pra puere.* Ca. *heus abiit quin reuocas?*

Pſ. *Quid properas? placide.* Ca. *at priuſquam abeat.* Ba. *quod hoc malum? tam placidè is, puere.*

Pſ. *Hodie nate heus, hodie nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi. &*

Reſpice ad nos,tametſi occupatus.moratur,mane,ſunt colloqui
Qui volunt te.Ba.quid hoc eſt,quis eſt qui moram occupato moleſtam obtulit?
Ca. Qui tibi ſoſpitalis fuit Ba mortuus eſt,qui fuit:qui eſt,viuus eſt.
Pſ. Nimis ſuperbè Bal.nimis moleſtus.Cal.reprehende hominem,aſſequere.
Ba. I puere.Pſ.accedamus hàc obuiam.Ba.Iuppiter te perdat,quiſquis es.
Pſ. Te volo.Ba.at vos,ego ambos.verte hàc te puere.Pſ.non licet
Colloqui te?Ba.at mihi non lubet.Cal.ſin tuam eſt quippiam in rem?
Ba.licet.
Ne obſecro viuere,aut non licet?Pſ.vah manta.Ba.omitto.Ca.Ballio.
Pſ. Audi.Ba.ſurdus ſum,profectò inanilogus es.Ca.dedi dum fuit.
Ba. Non peto quod dedi'i.Ca.dabo quando erit Ba.ducito
Quando habebis.Ca.heu heu quàm ego perdidi modu,
Quod tibi detuli & quod dedi.Ba.mortua re,verba nunc facis.
Stultus es,rem actam agis.P.noſce ſaltem hunc quis eſt.Ba.iam diu
Scio qui fuit.nunc quis eſt is,ipſus ſciat ambula tu.
Pſ. Potin' vt ſemel modo Ballio hunc cum lucro reſpicias?
Ba. Reſpiciam iſtoc pretio.num ſi ſacrificem ſummo Ioui,
Atque in manibus exta teneam vt porriciam,interea loci
Si lucri quid detur,potius rem diuinam deſeram.
Pſ. Non poteſt pietate obſiſti huic,vt res ſunt cætera.
Deos quidem quos maximè æquum eſt metuere,eos minimi facit.
Pſ. Compellabo,ſalue multum ſerue Athenis peſſume.
Ba. Di te deæque ament,vel huius arbitratu,vel meo:
Vel ſi dignus alio pacto neque ament,neque faciant bene.
Ba. Quid agitur Calidore?Pſ.amatur,atque egetur acriter.
Ba. Misereat,ſi familiam alere poſſime miſericordia.
Pſ. Eia ſcimus nos quidem te qualis ſis,ne prædices.
Sed ſcin' quid nos volumus?Ba.pol ego propemodo vt malè ſit mihi.
Pſ. Et id,& hoc quod te reuocamus,quæſo animum aduorte.Ba.audio.
Atque in pauca,vt occupatus nunc ſum,confer quid velis.
Pſ. Hunc pudet quod tibi promiſit,quáque id promiſit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.
Ba. Nimio id quod pudet facilius fertur,quàm illud quod piget:
Non dediſſe iſtum pudet:me quia non accepi,piget.
Pſ. At dabit,parabit aliquid hos dies,manta modò.
Nam hic id metuit,ne illam vendas ob ſimultatem ſuam.
Ba. Fuit occaſio ſi vellet,iampridem argentum vt daret.
Ca. Quid ſi non habui?Ba.iam haberes,inuenires mutuum,
Ad Daniſtam deuenires,adderes fœnuſculum,
Surripuiſſes patri.Pſ.ſurriperet hic patri audaciſſime?
Non periculum eſt,ne quid rectè monſtres?Ba..non lenonium eſt.
Ca. Egon' patri ſurripere poſſim quicquam,tam cauto ſeni?
Atque adeò ſi facere poſſem,pietas prohibet.Ba.audio,
Pietatem ergo iſtam amplexator noctu pro Phœnitio.
Sed quoniam pietatem amori vides tuo præuortere,
Omnes tibi patres ſunt?nullus eſt tibi,quem roges mutuum

Arge-

*Argentum?* Ca. *quin nomen quoque iam interiit, mutuum.*
Ba. *Hem tu poſtquam hercle iſti à menſa ſurgunt * **
*Qui ſuum repetunt, alienum reddunt nato nemini,*
*Ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri.*
Ca. *Nimis miſer ſum, nummum nuſquam reperire argenti queo:*
*Ita miſer & amore pereo, & inopia argentaria.*
Ba. *Eme die cæca hercle oliuum, id venditio oculata die.*
*Iam hercle vel ducentæ fieri poſſunt præſentes minæ.*
Ca. *Perii, an non tum lex me perdit, quina vicenaria?*
*Metuunt credere omnes.* Ba. *eadem eſt mihi lex, metuo credere.*
Pſ. *Credere autem? ehò an pœnitet te, quando hic fuerit vſui?*
Ba. *Non eſt iuſtus quiſquam amator, niſi qui perpetuat data,*
*Dátque vſque quando nihil ſit, ſimul amare deſinat,*
Ca. *Nihílne te mei miſeret?* Ba. *inanis cedo, dicta non ſonant.*
*Atque ego te viuum, ſaluúmque vellem* Pſ. *eho iam mortuus eſt?*
Ba. *Ilico vixit amator, vbi ille lenoni placet.*
*Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.*
*Nam iſtoc quòd nunc lamentare non eſſe argentum tibi,*
*Apud nouercam querere.* Pſ. *eho tun' vnquam huius nupſiſti patri?*
Ba. *Dij melius faciant.* Pſ. *fac hoc, quod te rogamus Ballio,*
*Mea fide ſi iſti formidas credere, ego in hoc triduo*
*Aut terra, aut mari alicundè euoluam id argentum tibi.*
Ba. *Tibi ego credam?* Pſ. *cur non?* Ba. *qui pol, qua opera ſit credam tibi.*
*Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.*
Ca. *Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?*
Ba. *Quid nunc vis?* Ca. *vt opperiare hos ſex dies ſaltem modò,*
*Ne illam vendas, neu perdas me hominem amantem.* Ba. *animo bono es.*
*Vel ſex opperibor menſes.* Ca. *euge homo lepidiſſime.*
Ba. *Immo vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?*
Ca. *Quid iam?* Ba. *quia enim non venalem iam habeo Phœnicium.*
Ca. *Nón habes?* Ba. *non hercle verò.* Ca *Pſeudole arceſſe hoſtias,*
*Victimas, lanios, vt ego ſacrificem ſummo Ioui:*
*Nam hic mihi nunc eſt multo potior Iuppiter, quàm Iuppiter.*
Ca. *Nolo victimas. agninis me extis placari volo.*
Ca. *Propera, quid* ſtas? arceſſe agnos, audin' quid ait Iuppiter?*
Pſ. *Iam hic ero, verùm extra portam Metiam currendu' ſt prius.*
Ca. *Quid eo?* Pſ. *lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis,*
*Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero,*
*Vt hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Ioui.*
*In malam crucem iſtic ibit Iuppiter lenonius.*
Ba. *Ex re tua non eſt, vt ego emoriar.* Pſ. *qui dum?* Ba. *ego dicam tibi,*
*Quia ædepol dum ego viuam, nunquam eris frugi bonæ.*
Pſ. *Ex tua re non eſt vt ego moriar.* Ba *qui dum?* Pſ. *ſic, quia*
*Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.*
Ca. *Dic mihi obſecro, verum hercle ſeriò hoc quod te rogo, eſt?*
*Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?*
Ba. *Non ædepol habeo profectò. nam iam pridem vendidi.*
Ca. *Quomodo?* Ba. *ſine ornamentis, cùm inteſtinis omnibus.*

Ca. *Meam tu amicam vendidiſti?* Ba. *valde, viginti minis.*
Ca. *Viginti minis?* Ba. *vtrum vis, vel quater quinis minis,*
*Militi Macedonio, etiam quindecim hic habeo minas.*
Ca. *Quid ego ex te audio?* Ba. *amicam tuam eſſe factam argenteam.*
Ca. *Cur id auſus facere?* Ba. *lubuit, mea fuit.* Ca. *ehò Pſeudole,*
*I, gladium affer.* Pſeud. *quid opus gladio?* Cal. *qui hunc occidam, atque me.*
Pſ. *Quin tu te occidis potius? nam hunc fames iam occiderit.*
Ca. *Quid ais, quantum terram tegit hominum, periuriſs me?*
*Iurauiſtin' te illam nulli venditurum, niſi mihi?*
Ba. *Fateor,* Ca. *nempe conceptis verbis.* Ba. *etiam conſultis quoque.*
Ca. *Periurauiſti ſceleſte.* Ba. *argentum in rò condidi.*
*Ego ſceleſtus nunc argentum promere poſſum domo:*
*Tu qui pius es iſtoc genere natus, nummum non habes.*
Ca. *Pſeudole aſsiſte altrinſecus, atque onera hunc maledictis.* Pſ. *licet.*
*Nunquam ad pratorem æquè curſim curram, vt emittar manu.*
Ca. *Ingere mala multa.* Pſ. *iam ego te differam dictis meis.*
*Impudice.* Ba *ita eſt.* Pſ. *ſceleſte.* Ba. *dicis vera* Pſ. *verbero.*
Cal. *Quippini.* Cal. *buſtirape.* Bal. *certè.* Cal. *furcifer.* Bal. *factum optumè.*
Ca. *Socio fraude.* Ba. *ſunt mea hæc iſta.* Pſ. *patricida.* Ba. *perge tu.*
Pſ. *Sacrilege.* Ba. *fateor.* Ca. *periure.* Ba. *vetera vaticinamini.*
Ca. *Legirupa.* Ba. *validè* Pſ. *pernicies adoleſcentum.* Ba. *acerrimè.*
Ca. *Fur.* Ba. *babæ.* Pſ. *fugitiue.* Ba. *bombax.* Ca. *fraus populi.* Ba. *planiſſumè.*
Pſ. *Frudulente.* Ca. *impure leno.* Pſ. *cœnum.* Ba. *cantores probos.*
Ca. *Verberauiſti patrem atque matrem.* Ba. *atque occidi quoque,*
*Potiuſquam cibum præbiberem, num peccaui quippiam?*
Pſ. *In pertuſum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.*
Ba. *Nunquid aliud etiam voltis dicere?* Ca. *ecquid te pudet?*
Ba. *Te damatorem inuentum eſſe inanem, quaſi caſſam nucem.*
*Sed quanquam multa malaque in me dicta dixiſtis mihi,*
*Niſi mihi attulerit miles quinque quas debet minas,*
*Sicut hæc eſt præſtituta numerando argento dies,*
*Si is non aderit, poſſe opinor facere officium me meum.*
Ca. *Quid id eſt?* Ba *ſi tu argentum attuleris, cum illo perdiderim fidem.*
*Hoc, meum eſt officium: ego operæ ſi ſit plus, tecum loquar.*
*Sed ſine argento fruſtra eſt, quod me tui miſereri poſtules.*
*Hæc mea eſt ſententia, vt tu hinc porrò quid agas, conſulas.*
Ca. *Iámne abis?* Ba. *negotij nunc ſum plenus.* Pſ. *paulo pòſt magis.*
*Illic homo meus eſt. niſi omnes di me atque homines deſerunt,*
*Exoſſabo ego illum ſimulter itidem vt murænam cocus.*
*Sed nunc Calidore operam te mihi volo dare.* Ca. *quid imperas?*
Pſ. *Hoc ego oppidum admœnire: vt hodie capiatur, volo.*
*Ad eam rem vſu'ſt hominem aſtutum, doctum, ſcitum, & callidum,*
*Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.*
Ca. *Cedo mihi quid es facturus?* Pſ. *tempori ego faxo ſcies.*

*Nolo*

*Nolo bis iterare, ſat ſic longæ fiunt fabulæ.*

Ca. *Optumum atque æquiſſimum oras.* Pſ. *propera, adhuc hominem citò*
*Pauci ex multis ſunt amici homini qui certi ſient.*

Ca. *Ego ſcio iſtuc* Pſ. *ergo vtrunque tibi nunc delectum para.*
*Ex multis exquirere illis vnum tibi qui certus ſiet.*

Ca. *Iam hic faxo aderit.* Pſ. *potin' vt abeas? tibi moram dictis creas.*

QVID MIHI ES AVCTOR ] quid mihi es auctor vt faciam? vel quid mihi ſuades vt faciam? HVC VT MITTAM ] non mihi es auctor, vt huic mittam puerum, qui cum meis verbis roget me amicam in pergula deportet, & in omnibus proſtituat? BENE CVRASSIS ] bene curaueris: hoc eſt, rectè feceris ſi curaueris. Hoc dicit Pſeudolus, quaſi ei aſſentiens, & non valde laborans, & lentè ferens quid ille faciat. deinde iubet eum liquido & tranquillo & ſecuro eſſe animo. Hoc enim ſibi curæ fore. LIQVIDO ES ANIMO ] eſto animo non turbido, eſto animo æquo, & tranquillo, & vt alibi loquitur, defœcato. IAM DIV HVIC ] iamdiu ego & leno beneuoli inter vos & amici ſumus. POTIN' ALIAM R. ] poteſne quieſcere, aut aliam rem curare? quaſi dicat, aliam rem cura, & ſine me hanc rem curare. BAT ] cùm eſſet aliquid contrà dicturus Calidorus, videns properato opus eſſe interloquitur Pſeudolus, & ſermonem eius faſtidioſè interrumpit, facetè eandem vocem littera à principio addita, iterans. Soſipat. Cariſius lib. 2. inſtit. Grammatic. ait, *bat*, ſoniũ eſſe cornicis lituum ex ore eximentis. COR DVRA ] καρτέρει animum tuum obfirma. IN REM QVOD SIT PR. ] id eſt, id potius quod expediat, præoccupes, quàm in rebus parum ex animi ſententia procedẽtibus, animo morem geras. ISTHAEC ] quæ loqueris. MITTE ME SIS ] miſſum me fac, obſecro. SINO ] ſino te nihili eſſe, modò me abire ſinas. QVID PROP? ] hæc loquitur Pſeudolus Calidoro properanti: non lenoni, vt alij volunt. PLACIDE ] pedetentim, ſeu leniter & lentè. PVERE ] puerum lenonis primùm reuocat: deinde lenonem ipſum. HODIE NATE ] ſic lenonem appellat, quod hodie diem natalem celebret. TAMETSI OCCVPATAS ] ſic malim legi, *occupatum*, vt cohæreat cum verbo *miramur*. SVNT COLL. QVI V. ] ſunt qui te conuenire volunt. ſic Plautus loqui ſolet, & verbum *colloqui* cum accuſandi caſu coniungere. QVI TIBI SOSPITALIS FVIT ] qui tibi ſalutaris fuit, qui tibi ſaluti fuit. I PVERE ] hortatur puerum ſuum leno, vt pergat quẽ ſuprà præire iuſſerat. OBVIAM ] vt ei à fronte occurramus, & ita progredi prohibeamus. TE VOLO ] ambiguum eſt. Nam vel ita poteſt accipi, Te volo conuenire, vel ita, Te Iupiter perdat volo. Atque hoc modo ſcilicet Pſeudolus vult intelligi: idque non fefellit lenonem, qui ſic reſpõdet, at vos ego ambos: id eſt, at ego volo vos ambos perdat Iupiter. NON LICET COLLOQVI TE? ] non licet te conuenire? ſic ſuprà non longè. SIN TVAM EST QVIP. ] ſi tibi non licet conueniendi tui copiam nobis facere, quod putes nos nihil eſſe dicturos, quod tua interſit ſcire aut audire, at nec ſi quid habemus in rem tuam, ſines te conueniri? LICETNE OBS. ] quaſi dicat, vos me enecatis. vos ita mihi moleſti eſtis, vt mihi per vos viuere non liceat. MANTA ] mane. Nonius. *mantat*, pro *manet*. Cæcil. Hypolym. *In vultu eodem, in eadem mantat malitia*. Nonnulli codices etiam veteres habent *mane*. INANILOQVS ] inania loquens. nomen ex Latino & Græco iunctum. DVCITO ] Phœnicium. MORTVA RE ] quando res nec præterita reuocari, nec facta infecta fieri poteſt. Nam fruſtrà de præteritis rebus quaſi integris loquimur. REM ACTAM AGIS ] inanem operam ſumis. nam quod actum eſt, agi amplius non poteſt. AMBVLA TV ] puerum ſuum alloquitur. CVM LVCRO ] quaſi hoc dicat, non poſtulo, vt Calidorum, cum tuo damno reſpicias, ſed vt lucro. ISTOC PRETIO ] iſtac mercede RESPICIAM ] Calidorum id eſt, ea conditione Calidorum reſpiciam, vt ſi ex eo lucrum ſim conſecutus. VT PORRICIAM ] porricere interpretatur, porro iacere. Macrob. lib. 3. Saturn. docet. *porricere*, eſſe verbum ſacrificãtibus ſolemne ex diſciplina haruſpicum, & ex præcepto Pontificum, & eos falli, qui apud Virg. lib. 5. Æneid. in extrem. verba illa, *extáque ſalſos Porricit in fluctus*, &c. interpretantur, *proijcit*, quaſi Virgilius dixerit, exta eſſe proiicienda, quia adiecit in fluctus: ſed non ita eſt, inquit. Mare enim hic accipiendum eſt pro ara, & foco, cùm ſacrificium diis maris fieri dicatur. Exta autem porricienda ſunt diis tantum in altaria, aramve, focumve eove, quo exta dari debebunt. NON P. P. ] non poteſt huic pietati repugnari, vt ceteris in rebus plurimum valet pietas, vel vt apud alios omneis plurimum poteſt pietas. alia ratione cum hoc pugnandum eſt. HVIVS ] Calidori: qui nihilo plus amat ſalionẽ, quàm Pſeudolus. Quare ſi horũ duorũ arbitratu dij, eæque lenonem amabunt. non amabũt. AMATVR ATQVE EGETVR ] amo, atque egeo acriter MISEREAT ] me ſubintell. SCIMVS TE QVALIS S. ] ſcimus qualis tu ſcis. PROPEMODO ] propemodum ſcio quid vultis: nempe vt malè ſit mihi. ATQVE IN PAVCA. &c. & paucis expedi, prout ego ſum occupatus. NIMIO ID QVOD PVDET, &c. ] multo facilius eſt id ferre, quod nobis pudorem affert, quàm quod damnum importat. vel ſic, multo facilius eſt familię, quàm rei familiaris iacturam ferre. Hoc verum eſt ex perſona lenonis. ſed viro bono iactura exiſtimationis grauior eſt, quàm rei. Non admodum diſſimile eſt illud in Trinummo *pol pudere quàm pigere præſtat totidem litteris*. Profert vtrunque verſum Nonius in verbo *pudet*, & docet, pudet & piget, hoc inter ſe diſtare, quòd pudet verecundiæ eſt, piget, pœnitentiæ. Profert idem Salluſt. in bello Iugurt. Nam poſtea quæ fecerit, incertum habeo, pudeátne, an pudeat magis. ME QVIA NON ACC. P. ] mihi quia non accepi, dolet. HOS DIES MANTA MODO ] paucos dies proximos mane modò. ſic autem interpungendum, ac diſtinguendum, vt *paucos dies*. cum verbo *manta* cohæreat, non cum *parabis*. Sic infrà non longè admodum *vt opperiare hos ſex dies ſaltem modò*. OB SIMVLTATEM S. ] propter inimicitias occultas, quas tecum gerit. VT DARET ] quomodo daret. IAM HABERE ] iam habere deberes. vel dares operam vt haberes. AD DANISTAM ] ad fœneratorem. NON PERICVLVM EST, NEQVID R. M. ] non eſt metuendum nequid rectè præcipias, aut doceas, qui talia præcepta des Calidoro. NON LENON. ] non eſt lenonis rectè monſtrare. PIETATEM ERGO ISTAM ] ſi manis pius eſſe, quàm patri pecuniam ſurripere, vt Phœnicio potiare, pietate

u a contentus eſto, neque cum Phœnicio cubare poſtulato. PRAEVORTERE. anteponere. OMNES TIBI P, S.] omnéſne homines tanquam patres, vereris & colis, vt eos fallere ac fraudare non audeas? QVIN NOMEN Q. IAN INTERIIT M.] non modò res ipſa, inquit, ſed etiam nomen ipſum mutui interiit. ita omnes à mutuo dando abhorrent. HEVS TV POSTQVAM HERCLE] ſententia horum trium verſuum hæc eſt: Heus tu poſtquam hercle ſtilurcones, & heluones è menſa ſurgunt diſtenta, & bene curata cute, qui ſuum quidem, id eſt, quod ſibi debetur, diligenter & acriter à debitoribus repetunt, alienum autem, id eſt. id quod aliis debent homini reddunt nemini. ij omnes qui ſolebant anteà mutuum dare, cautiones ſunt in mutuo dando, vel cauent ſibi ne pecuniam alteri credant. Horum trium verſuum primus non eſt integer, vt admonet Camerar. libri vulgati habent *saturi poti*: quas voces item reperi *saturi, & vuidi*: vel *diſtenta cute*. INOPIA ARGVMENTARIA] pecuniæ inopia. DIE CAECA] pecunia nō numerata. nō præſenti pecunia. vel ſolutione in diem collata. OCVLATA DIE] accepta pecunia præſenti: vel ſolutione præſenti die expedita. AN NON TVM LEX ME PER.] nonne etiā me lex quina vicenara, quæ vetat mutuum dari filiofamilias minoris XXV. annis perdit? perdit autem quia hæc lex mihi obſtat, quominus pecuniam mutuam reperire poſſim. EADEM EST MIHI LEX] id eſt, eadem lex mecum facit, videlicet vt caueam ne tibi credam. CREDERE AVTEM ?] hoc vel coniunctim legendum eſt cum ſuperioribus hoc, modo, credere autem metuis? vel cum iis, quæ ſequuntur. hoc modo, eho, an te penitet credere cùm hic tibi profuturus ſit? NISI QVI PERP. DATA] niſi qui perpetuò dat dátque vſque idem dicet. Nam perpetuare data, & vſque dare idem valent. QVANDO NIHIL S. &c] vbi nihil ſit, ibi amare deſinat, vel ſic cùm nihil ſit, tum amare deſinat. INANIS C] inanis incedis, ſeu accedis ad me. CVM ARGENT. Q.] cum quærimonia & argento. QVARERE] conquereris, in indicatiuo. EHO, TVN' VNQVAM HVIVS] iocus ex eo, quod dixerat Ballio, Calidorum apud nouercam quæri: cum lamentatur ſibi pecuniam deeſſe: quaſi eo dicto ſignificaſſet, ſe Calidori nouercam eſſe. Hoc totum autem, *tun' vnquam huius nupſiſti patri. B. Di me ius facia t..* abeſt ab editione Camerariana. MEA FIDE] ſubintell. crede ego iubeo te iſti mea fide credere. ergo tibi pro iſto reſpondeo. EVOLVAM expediā VNA OPERA ALL. CAN.] vna opera pecuniā perdam: qui canem fugitiuam lactibus agninis, id eſt, inteſtinis alligat. is inteſtina dicat cani deuoranda: & inteſtina perdere properat. multoque magis ſi canis ſit fugitiua. Profert Nonius hunc verſum. quanquam apud eū legitur *fugitiuum*. SALTEM MODO] videtur eſſe χῆμα ἐν ἐλλείψει. VEL SEX OPP. MENSES] etiam ſex menſes opperiar. ſeu exſpectabo. hæc dicit leno quia pecuniam iam à Milite Macedonico accepit. non quòd Calidoro ſit aliquid gratificaturus, quam in ſententiam, ea accipit Calidorus errans. NON VENALEM HABEBO] nō habere ſe venalē dicit. quia vendidit ſcilicet. ſed Calidorus aliter accepit. ARCESSE] iube abduci. NOLO VICTIMAS] nolo enim victimis, aut hoſtiis ſacrificari. ſed exta agnita mihi in menſa apponi, quidam libri habēt, extis minignis, id eſt, minis xx. iocosè. CVM TINT.] cum vehiculis. Nam tintinnabulū. præter vulgatam ſignificationem. genus vehiculi eſt, quod indicat Ioſephus. Scaliger comment. in Verr. EADEM] eadem via, ſeu eadem opera DVO GREGES] duos greges duo pro duos more veteribus imitato. greges autem pro faſces poſuit. tralatione audaci & abſurda. & ſeruo digna, minimeque verecunda. SATIAS] ſatiatas. QVIA SI EGO EMORTVVS SIM ATH.] quia ſi ego emortuus ſim, omnium qui ſunt Athenis, nequiſſimus ſis, nunc autem me viuo, onn deſit tibi homo te nequior. SINE ORN. CVM INT OMN] nudam vendidi. ridiculè dictum, ſine ornamentis cum inteſtinis: & ineſt in his verbis faceta antitheſis. ESSE F. A] cum argento commutatam. NAM H. H.] nam te occiſo leno fame pereat. tu enim ei victum ſuppeditas. QVANTVM T. T. H.] periuriſſimè omnium hominum, quos terra tegit. Sed videtur legendum, *quantum terra gerit*. nā quos terra tegit, mortui ſunt, non vult autem dicere Calidorus lenonem eſſe omnium hominum, qui mortui ſunt, periuriſſimum ſed omnium, qui viuunt: id eſt, omnium, quos terra gerit. IVRASTIN', &c.] an iuraſti, id eſt, nonne iuraſſi, &c. tali interrogatione vtūtur ſcriptores veteres, etiam cùm reſponſionem aientem ſubiici volunt. CONCEP. V.] verbis ſolemnibus compoſitis præſcriptis. PEIERAVISTI] peieraſti Ego SCEL. ego quem ſceleſtum vocas id eſt, impium. NVNQVAM AD P.] nunquam æquè libenter & celeriter ad prętorem curram, vt ab eo manu mittar, ſubintell. atque onerabo hunc lenonem maledictis. DISPERAM] diſperdam. dilacerabo. BVSTIRAPE] buſtorum raptor, vel mortuorum è buſto raptor. SOCIOFRAVDE] ſocii fraudator. PATRICID.] patris interfector. LEGIRVPA] legum raptor. BABAE] interiectio eſt hoc loco hominis cum admiratione approbantis, vel negligenter aut etiam lætò, quæ ab altero dicuntur, ferentis BOMBAX] interiectio iterum negligentis, aut læte aliquid iucunde audentis PRAEHIB.] præberem. IN PERT.] prouerbium à fabula Danaidum natum. TE DAMATOR, &c.] pudet me huius rei tantùm, quod tu amator inuentus es inanis, tanquam nux caſſa, id eſt, vacua & inanis. CVM ILLO PERD. F.] illi fefellerim fidem. OPERAE SI SIT PL.] ſi ſit plus rei, quàm verborum ſcilicet. PAVLO POST MAGIS] hoc apud ſe dicit Pſeudolus, ad ſpectatores conuerſus: paullo poſt (inquit) magis eris plenus. negotii ſcilicet: quaſi ita dicat, ego tibi plus negotij, in quo ſis occupatus, faceſſam. ILLIC HOMO MEVS EST] nunc cum Calidoro loquens, de abſente lenone. ille homo (inquit) meus eſt. EXOSSABO] detraham ei oſſa, vt ſolet murænæ coquus. ego eo meo arbitratu tractabo, ac verſabo funditus euertam. ADMOENIRE] admunire, foſſa & vallo cingere: circumuallare allegoria ab oppidorum obſidione, atque expugnatione. VSV'ST HOMINEM ASTVT.] opus eſt homine aſtuto, &c. NON QVI VIGILANS DORMIS] non qui ſit tardus, habes, & ſomnolentus. CEDO MIHI] dic mihi. TEMPORI] ſuo tempore faciam vt ſcias. SAT SIC LONGAE] ſat longe hunt fabulæ, id eſt, comœdiæ, etiam cum nihil iteratur, ſed ſemel omnia dicuntur. ADDVC HOMINEM C] adduc cito hominem doctum, ſcitum & callidum, quo mihi opus eſt ad eam rem, quam paro. PAVCI EX MVLTIS SVNT AMICI] pauci ex multis reperiuntur amici certi & fideles, & in quorum voluntate & fide quis niti poſſit. VTRVNQ.] aſtutum & incertum. TIBI MORAM DICTIS CREAS, tu te ipſe moraris verbis tuis: id eſt, negotium tuum, quod nunc nobis eſt in manibus, tua oratione producis & protollis.

# PSEVDOLVS.

*Poſtquam illic hinc abijt, tu aſtas ſolus Pſeudole,*
*Quid nunc acturu's? poſtquam herili filio*
*Largitus dictis dapſilis, vbi ſunt ea?*
*Cur neque parata gutta certi conſilij,*
*Neque adeò argenti, neque nunc quid faciam ſcio,*
*Neque exordiri primùm, vnde occipias, habes,*
*Neque ad detexundam telam certos terminos.*
*Sed quaſi poeta tabulas cùm cœpit ſibi,*
*Quærit quod nuſquam eſt gentium, reperit tamen*
*Facit illud veriſimile quod mendacium eſt:*
*Nunc ego poeta fiam. viginti minæ*
*Quæ nuſquam nunc ſunt gentium, inueniam tamen.*
*Atque ego huic iampridem me daturum dixeram.*
*Ac volui iniicere tragulam in noſtrum ſenem,*
*Verùm is neſcio quo pacto præſenſit prius.*
*Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio.*
*Herum eccum video huc vnà Simonem ſimul*
*Cum ſuo vicino Caliphone incedere.*
*Ex hoc ſepulchro vetere viginti minas*
*Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.*
*Nunc huc concedam, vt horum ſermonem legam.*

ACTVRVS] ſubintellige, es? LARGITVS DICTA DAPSILIA ES] poſteaquàm largitus es verba larga, & copioſa. vulgata lectio à qua non diſcrepat editio Camerariana, ferri non poteſt, *largitus dictis dapſilis*. VBI SVNT EA?] dicta dapſilia. GVTTA CONS.] hyperbole, tale eſt illud apud Catull. *Non eſt in tanto corpore mica ſalis*. NEQ. NVNC QVID F. SC.] mutat perſonam, & à ſecunda tranſit ad primam. NEQVE EXORD. PR.] redit iterum ad ſecundam. Neque (inquit) habes vnde exordiri occipias. NEQVE AD DET. T.] neque certos term. habes ad telam detexandam. tralatio ſeu allegoria potius eſt à tela, ad rei agendæ conſilium. Detexere telam autem eſt, pertexere, non vt vulgus putat, retexere. Titinnius Fullonibus. Quæ inter decem annos nequiſti vnam togam detexere. SED QVASI POETA, &c.] ſed quemadmodum poeta, &c. TABVLAS, tabulas ceratas, in quibus ſcribebant veteres. QVAERIT QVOD NVSQVAM EST G.] hoc proprium munus poetæ eſt, facere, & fingere, quæ nunquam fuerunt, quæque nunquam fortaſſe futura ſunt, ſed tamen, quæ eſſe, & fieri poſſunt, quæque probabilia ſunt. QVOD MENDACIVM EST] non eſt poetæ vera dicere, ſed falſa veriſimiliter narrare. NVNC EGO P. F.] deeſt *ἀνταπόδοσις* hoc eſt, redditio ſimilitudinis: quæ debebat eſſe huiuſmodi, Sic ego pecuniam, quæ nuſquam mihi prompta aut parata eſt, alicunde reperiam? pro qua ſubdit. ſis ego poeta fiam. quod ſi quis ſubtiliter examinet, & ad normam certam reuocet, fortaſſe reprehendet. ſed reſpondendum eſt interdum poetas hanc ſermonis negligentiam data opera conſectari, ſeruienteis perſonis, quas tractant, & quas loquenteis introducunt: quod & apud Homerum non ſemel animaduerti, & meis auditoribus, cum poetam illum in cathedra Regia interpretarer indicaui. Quanquam quod ad *ἀνταπόδοσιν* attinet, licet dicere eam eſſe in iis quæ ſequuntur, viginti minæ, quę nuſquam ſunt gentium, inueniam tamen: vel ſic, viginti minas, quę nuſq. ſ. gent. inuen. tamen. DIXERAM] ſperans fore, vt ſenem poſſem fallere. INIICERE TRAGVLAM IN N.] ſtruere fallaciam in noſtr. ſeu tralatio perpetua eſt à re militari. tragula eſt haſta, inquit Nonius. EX HOC SEPVLCHRO VET. &c.] ex hoc ſene exprimam. LEGAM] audiam, intelligam.

## SIMO, CALIPHO, ſenes duo.
## PSEVDOLVS ſeruus.

*SI de damnoſis natis, & amatoribus*
*Dictator fiat nunc Athenis Atticis.*
*Nemo antecedat filio credo meo.*
*Ita nunc per vrbem ſolus ſermo eſt omnibus,*

*Eum velle amicam liberare, & quærere*
*Argentum ad eam rem, hoc alij mihi renuntiant,*
*Atque id iam pridem ſenſi ego, & ſubolet mihi.*

Pſ. *Occiſa eſt hæc res, hæret hoc negotium.*
*Quo in commeatum iam volui argentarium.*
*Proficiſci, ibi nunc oppidò obſepta eſt via.*
*Præſenſit, nihil eſt præda prædatoribus.*

Ca. *Homines qui geſtant, quique auſcultant crimina.*
*Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant.*
*Geſtores linguis, auditores auribus.*
*Nam iſtæc quæ tibi renuntiantur, filium*
*Te velle amantem argento circunducere,*
*Forſitan ea tibi dicta ſunt mendacia.*
*Sed ſi vera ea ſunt, vt nunc mos eſt maximè,*
*Quid mirum fecit, quid nouum? adoleſcens homo*
*Si amat ſi amicam liberat?* Pſ. *lepidum ſenem.*

Si. *Vetus nolo faciat.* Ca. *at enim nequicquam neuis,*
*Vel túne faceres tale in adoleſcentia.*
*Probum patrem eſſe oportet, qui gnatum ſuum*
*Eſſe probiorem quàm ipſus fuerit, poſtulet.*
*Nam tu quod damni, & quod feciſti flagitij,*
*Populo viritim potuit diſpertirier.*
*Idne tu miraris, ſi patriſſat filius?*

Pſ. *ὦ Ζεῦ quàm pauci eſtis homines commodi.*
*Ehem illuc eſt patrem eſſe, vt æquum eſt filio.*

Si. *Quis hic loquitur? meus hic eſt quidem ſeruos Pſeudolus,*
*Hic mihi corrumpit filium, ſcelerum caput,*
*Hic dux, hic ille eſt pædagogus. hunc ego*
*Cupio excruciari.* Ca. *iam iſtæc inſipientia eſt,*
*Sic iram in promtu gerere: quanto ſatius eſt.*
*Adire blandis verbis, atque exquirere,*
*Sint illa, nec ne ſint, quæ tibi renuntiant?*
*Bonus animus in mala re, dimidium eſt mali.*

Si. *Tibi auſcultabo.* Pſ. *itur ad te Pſeudole,*
*Orationem tibi para aduerſum ſenem.*
*Herum ſaluto primùm, vt æquom eſt poſtea*
*Si quid ſuperſit, vicinos impertio*

Si. *Salue, quid agitur?* Pſ *ſtatur hic ad hunc modum.*

Si. *Statum vide hominis Calipho, quaſi baſilicum.*

Ca. *Bene, confidentérque aſtitiſſe intelligo.*

Pſ. *Decet innocens, quin ſit atque innoxius,*
*Seruum ſuperbum eſſe apud herum potiſſimum.*

Ca. *Sunt quæ te volumus percontari, quæ quaſi*
*Per nebulam noſmet ſcimus, atque audiuimus.*

Si. *Conficiet iam te hic verbis, vt tu cenſeas*
*Non Pſeudolum, ſed Socratem tecum loqui.*

Pſ. *Ita eſt.* Ca. *iampridem tu me ſpernis, ſentio,*
*Paruam eſſe apud te mihi fidem ipſe intelligo*

Cupis me eſſe nequam, tamen ero frugi bona.
Si. Fac ſis vacivas Pſeudole ædis aurium,
Mea vt migrare dicta poſſint quò volo.
Pſ. Age, loquere quid vis. tametſi tibi ſuccenſeo.
Si. Mihin' domino ſeruos tu ſuccenſes? Pſ. iam tibi
Mirum id videtur. Si. hercle, quoi, vt tu prædicas,
Cauendum eſt abs te irato. atque alio tu modo
Me verberare, atque ego te ſoleo, cogitas.
Pſ. Quid cenſes? Ca. ædepol meritò eſſe iratum arbitror,
Cum apud te parum ſtet fides. Si. iam ſic ſino
Iratus ſit. ego ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc quod te rogo? Pſ. ſi quid vis, roga.
Quod ſcibo, Delphis tibi reſponſum ducito.
Si. Aduorte ergo animum, & fac ſis promiſſi memor.
Quid ais? ecquam ſcis filium tibicinam
Meum amare? Pſ. οὐ δεῖ negare. Si. liberare ecquam velit.
Pſ. Δεῖ nec τοῦ το negare. Si. ecquas viginti minas
Per ſycophantiam atque per docto dolos
Paritas vt auferas à me. Pſ. abs te ego auferam?
Si. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Pſ. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί.
Ca Fatetur. Si. dixin' Calipho dudum tibi?
Ca. Memini. Si. cur hæc tu, vbi reſciuiſti illico,
Celata me ſunt? cur non reſciui? Pſ. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum.
Herum vt ego ſeruos ſuum criminarer apud herum.
Si. Iuberes hunc præcipitem in piſtrinum trahi.
Ca. Nunquid peccatum Simo eſt? Si. immò maximè,
Pſ. Deſiſte, rectè ego meam rem ſapio Calipho.
Peccata mea ſunt. animum aduorte nunc iam,
Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
Piſtrinum in mundo ſcibam, ſi id faxem, mihi.
Si. Non a me ſcibas piſtrinum in mundo tibi,
Cum ea muſſitabas. Pſ ſcibam. Si. cur non dictum eſt mihi?
Pſ Quia aliud malum aderat, iſtuc aberat longius.
Illud erat præſens. huic erat diecula.
Si. Quid nunc agetis? nam hinc quidem à me non poteſt
Argentum auferri, qui præſertim ſenſerim.
Ne quiſquam credat nummum, iam edicam omnibus.
Pſ. Nunquam ædepol cuiquam ſupplicabo, dum quidem
Tu viues. tu mihi hercle argentum dabis,
Abs te equidem ſumam. Si. tu à me ſumes? Pſ. ſtrenuè.
Si. Excludito mihi hercle oculum, ſi dedero. Pſ. dabis.
Iam dico, vt à me caueas. Ca. certè ædepol ſcio,
Si abſtuleris mirum & magnum feceris facinus.
Pſ. Faciam. Si. ſi non abſtuleris. Pſ. virgis cædito.
Sed quid, ſi abſtulero? Si. do Iouem teſtem tibi,
Te ætatem impunè habiturum, Pſ. facito vt memineris.

Si. *Egon' vt cauere nequeam, cui prædi itur?*
Pſ. *Prædico vt caueas, dico, inquam, vt caue is, caue.*
*Hem iſtis mihi tu hodie manibus argentum dabis.*
Ca. *Edepol mortalem graphicum, ſi ſeruat fidem.*
Pſ. *Seruitum tibi me abducito, ni fecero.*
Si. *Bene atque amicè dicis: nam nunc iam meus es.*
Pſ. *Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini?*
Ca. *Studeo hercle audire, nam ted auſculto libens.*
Si. *Agedum, nam ſatis libenter te auſculto loqui.*
Pſ. *Priuſquam iſtam pugnam pugnabo, ego etiam prius*
*Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem*
Si. *Quam pugnam?* Pſ. *hem ab hoc lenone vicino tuo,*
*Per ſycophantiam, atque per doctos dolos*
*Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,*
*Eum circumducam lepidè lenonem.* Si. *quid eſt?*
Pſ. *Effectum hoc hodie reddam vtrunque ad veſperum,*
Si. *Siquidem iſtaec opera vt prædicas perfeceris.*
*Virtute regi Agathocli anteceſſeris.*
*Sed ſi non faxis, nunquid cauſſæ eſt, illico*
*Quin te in piſtrinum condam?* Pſ. *non vnum quidem*
*Diem modo, verùm hercle in omneis quantum eſt. ſed ſi effecero,*
*Dabin' mi argentum quod dem lenoni illico*
*Tua voluntate?* Ca *ius bonum orat Pſeudolus.*
*Dabo inque* Si. *at ſcin quid mihi in mentem venit?*
*Quid ſi hiſce inter conſ nſerunt, Calipho,*
*At de compacto faciunt conſutis dolis,*
*Qui me argento circumuertant?* Pſ. *quis me audacior*
*Sit? ſi iſtuc facinus audeam facere. immo ſic Simo*
*Si ſumus conſpecti, ſiue conſilium nunquam iniuimus*
*De iſtac re, aut ſi de ea re vnquam inter nos conuenimus,*
*Quaſi in libro cum ſcribuntur calamo littera,*
*Stilis me totum vſque vlmeis conſcribito.*
Si. *Indice ludos nunc iam quando lubet.*
Pſ. *Da in hunc diem operam Calipho quæſo mihi,*
*Ne quod te ad aliud occupes negotium.*
Ca. *Quin vti rus irem hodie, iam heri conſtitueram,*
Pſ. *At nunc diſturba quas ſtatuiſti machinas.*
Ca. *Nunc non abire certum eſt iſtac gratia,*
*Lubido eſt ludos tuos ſpectare Pſeudole.*
*Et ſi hunc videbo non dare argentum tibi,*
*Quod dixit potius quàm id non fiat, ego dabo.*
*Non demutabo.* Pſ. *namque ædepol ſi non dabis.*
*Clamore magno, & multum flagitabere.*
*Agite, amouemini hinc vos intrò nunc iam*
*Ac meis viciſſim date locum fallaciis.*
Si. *Fiat, geratur mos tibi.* Pſ *ſed te volo*
*Domi vſque adeſſe.* Si. *quin tibi operam dico.*
Ca. *At ego ad forum ibo, iam hic adero.* Si. *actutum redi*

*Suſpitio*

PS. *Suſpicio eſt mihi nunc vos ſuſpicarier,*
*Me iccirco hæc tanta facinora promittere,*
*Qui vos oblectem, hanc fabulam dum tranſigam,*
*Neque ſim facturus, quod facturum dixeram:*
*Non demutabo, atque etiam certum, quod ſciam,*
*Quo ſim facturus pacto, nihil etiam ſcio,*
*Niſi quia futurum eſt, nam qui in ſcenam prouenit*
*Nouo modo, nouum aliquid inuentum afferre addecet.*
*Si id facere nequeat, det locum illi qui queat.*
*Concere aliquantiſper hinc mihi intrò libet,*
*Dum concenturio in corde ſycophantias.*
*Tibicen vos interea hic delectauerit.*

DAMNOSIS] Horat. damnoſa Venus. DICTATOR] dictator magiſtratus Romanus eſt, non Athenienſis, quid igitur dictatori cum Athenis? reſpondeo, comœdiam hanc eſſe palliatam, & perſonas eſſe Atticas, & poetam fingere rem geri Athenis: ſed quia ſpectatores Romani ſunt, & comœdia dicetur, reſque agitur Romæ, idcirco nomen magiſtratus Romani à poëta vſurpatum ac ſumtum eſſe. ATQ. ID IAMPRID.] atque id ipſe per me nemine mihi renuntiante, ſenſi. ET SVBOLET MI.] id eſt, ſuſpicor, vel animaduerto. tralatio eſt à ſenſu odoratus, ad animum. OCCISA EST HAEC RES] hæc reperiendi argenti via intercluſa, & obſæpta eſt hac via expediri argentum non poteſt. HAERET HOC NEG.] impeditum eſt hoc negotium: huic negotio mora iniecta eſt. hoc negotium non procedit. QVAM COMMEAT. &c.] allegoria ducta à re militari. Qua via, inquit, me pecuniam expediturum, ea via obuallata, & obſtructa eſt. NIHIL EST PRAEDAE] iterum allegoria à re militari. Conſilia noſtra, inquit, hoſtibus cognita & aperta ſunt. non eſt quòd nos prædam ab iis agere poſſe ſperemus. QVI GESTANT] qui deferunt & nuntiant. QVIQ. AVSCVLTANT] & qui criminibus, id eſt, crimina ſonibus aureis attentas præbent. PENDEANT] ſuſpendentur. GESTORES LINGVIS AVD.] geſtores linguis pendeant, auditores auribus, vt qua vterque parte peccarit, ea parte plectatur. ſic Horat. epiſt. 15. lib. 1. *Scilicet vt ventres lamna candente nepotum Diceret vrendos.* ſic ſæpè apud Homerum, qua quis parte corporis peccauit, vulneratur: qui mentitus eſt, aut peierauit, aut maledicta in alterum ingeſſit, lingua: qui pecuniam turpiter accepit manu: & item de ceteris. FILIVM TE VELLE AM.] ordo eſt, filium amantem velle te argento circumducere, id eſt, circumuenire, fallere. VETVS NOLO FACIAT] nolo hoc faciat vetus: id eſt, nolo hoc ita ſæpè faciat vt ſit ei vetus. NEVIS] non vis. VEL TV NE FACERES] vel ſi non vis hoc filium tuum facere, non debueras in adoleſcentia tale facere. PROBVM PATREM ESSE] ſententia præclara, & quam patres in animo, & in memoria fixam habere debent: probum patrem eſſe oportere, qui poſtulet filium ſuum eſſe probum, aut etiam ſe probiorem. nam pater, qui improbus & intemperans, & nequam fuerit, imprudenter, & pænè dicam, iniuſtè fecerit; qui poſtulet filium ſuum eſſe probum, & temperantem, frugi. POPVLO VIRITIM POTVIT] tam damnoſè, & flagitioſè in adoleſcentia vixiſti, vt tuorum flagitiorum ſuam quiſque ex vniuerſo populo partem ſumere potuerit. DISPERTIRIER] diſtribui. PATRISSAT] πατρίζει. patrem æmulatur. ὦ Ζεῦ] ô Iupiter. QVAM PAVOR ESTIS H.] quia videt ſeruus hunc ſenem eſſe commodum & facilem: Caliphonem contrà difficilem, ſæuum, & importunum: idcirco ita exclamat: ô Iupiter, &c. IRAM IN PROMTV GER.] iram præ ſe ferre, iracundiam ſuam non diſſimulare: iram fronte & vultu oſtendere, atque aperire. BONVS ANIM. IN MALA RE] qui bonum & fortem animum præſtat in re aduerſa, rem aduerſam dimidio facit leuiorem ac minorem. SI QVID SVPERFIT] ſi quid ſupereſt. BASILICVM] regium. INTELLIGO] apparet Pſeudolum aſtitiſſe confidenter. DECET INNOCENS QVIN] decet ſeruum, quicunque ſit innocens, atque innoxius ſuperbum eſſe, &c. Camerariana editio habet, Decet innocentem qui ſit, atque innoxius vulgati, decet equidem innocens qui ſit, atq. innoxius. nos quomodo in noſtris codicibus manuſcriptis reperimus, ita edidimus. QVASI PER NEBVLAM] minus planè, obſcurè. CONFICIET] vincet, & linguem reddet. loquitur hæc Calipho in aurem Simoni, ita vt non exaudiat Pſeudolus. PARVAM ESSE APVD TE] intelligo te non magnam mihi fidem habere. FAC SIS] fac ſi vis ædeis aurium tuarum vacuas, id eſt, præbe mihi aureis vacuas, allegoria eſt. HERCLE QVOI, &c.] mirum mihi hercle videtur: cui cauendum eſt abs te irato, vt tu prædicas. ALIO MODO] dolis, ac fallaciis. QVONIAM APVD TE PARVM EST FIDES] quoniam ſeruo tuo Pſeudolo parum fidei habet. fides autem poſitum pro fidei antiquè. de qua re alibi. licet tamen etiam legere fidei pro fidei, antiquorum itidem conſuetudine. QVOD SCIBO, DELPHIS TIBI RESPON.] quod ſcibo: quódque tibi dixero, ex oraculo Apollinis tibi reſponſum putato, prouerbij locum obtinuit, vt ea dicant Latini ex oraculo Apollinis edita quæ certiſſima, & veriſſima eſſe ſignificant. Cicero pro Fonteio, ſi quicquid ex illo loco dicetur, ex oraculo aliquo dici arbitror. Idem ad Brutum, Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta nihil poteſt eſſe verius. Idem de diuinat. lib. 1. Oraculi Delphici veritatem omnis ætas experta eſt. ECQVAM SCIS P.] tum aliquam tibicinam ſcis filium meum amare? ναὶ δεῖ. NEGARE] ſic ferè habent noſtri libri veteres, & numeri conueniunt: & ſententia quadrat. ναὶ δεῖ negare (inquit) id eſt, non oportet hoc negare. LIBERARE ECQVAM VELIT] num quam tibicinam liberare velit. δεῖ NEC τοῦτο NEGARE] id eſt, oportétne hoc quidem negare ſic ſoliti ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis. PARITAS] parat. QVI] vnde. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο; hoc quoque fateri oportet, ita eſt, & hoc ita eſt. EX ME PRAEDIONI] à me omnium primo morem

introduci malum. HERVM VT EGO SERVOS] vt ego ſeruus herum, id eſt, heri filium criminarer apud eius patrem IVBERES HVNC PRAECIP.] vel hæc verba cum ſuperioribus perpetuo tenore continuanda ſunt, vt Pſeudoli ſint, vel Caliphoni attribuenda, vt intelligamus eum Pſeudoli patrocinium ſuſcipere apud Simonem. NVNQVID PECC.] nunquid peccatum Simo à Pſeudolo eſt? nunquid peccauit Pſeudolus? RECTE EGO MEAM REM SAPIO] ſine me cauſam pro me dicere. ego mearum rerum non ſum ignarus. Licet & legere aduerbium *rectè*. ſeparatim, hoc modo. rectè: ego. &c. QVAPROPTER TE EXPERT.] quapropter te gnati amorem celarim. PISTRINVM IN MVNDO] in mundo, id eſt, propalàm, & in expedito, accito, auctore Cariſio, lib. 2. Gramm. inſtitut. vbi profert hunc locum. SI ID FAXEM] ſi id feciſſem. NON A ME SCIBAS &c.] id eſt, non contrà ſciebas tibi paratum eſſe piſtrinum, cum ea tacebas? MVSSITABAS?] muſſabas, tacebas? ADERAT] inſtabat, præſens erat. HVIC ERAT DIECVLA] ſubintellig. ſpatium. SVPPLICABO] vt mihi det argentum. STRENVE fortiter ſumam. repete ἀπὸ κοινοῦ. EXCLVDITO] eruito, effodito. ſed mal m legi exculpito. ÆTATEM] perpetuò: ſeu quandiu viues. GRAPHICVM] lepidum, venuſtum. SI SERVAT FIDEM] ſi argentum aufert abs te Simo. SERVITVM TIBI ME ABDVCITO] abducito me vt tibi ſeruiam, niſi fecero. hæc dicit Pſeudolus facetè, quaſi verò Simoni ſeruitutem non ſeruiat. TED AVSCVLTO] te auſculto; d. littera interpoſita eſt, verſus cauſa. PRIVSQVAM ISTAM PVGNAM PVGNABO] priuſquam argentum abs te auferam. pugnam pugnabo, dictum ex Atticorum conſuetudine. quod loquendi genus alibi notauimus. AGATHOCLI] Agathocles rex Siciliæ. VERVM HERC. IN OMNEIS] hic verſus corruptus eſt, & multis ſyllabis redundat. IVS BONVM] æquum. CONSVTIS DOLIS] ſic Græci dicunt συῤῥάπτειν δόλους. id eſt, conſuere dolos. QVI ME ARGENTO] vt me argento circumducant? hic verſus vna ſyllaba redundat. Itaque fortaſſe delendum pronomen *me*, & id ſubintelligendum foris. QVASI IN LIBRO] quemadmodum in libro, &c. STILIS VLMEIS] virgis vlmeis voluit dicere, ſed propter verbum conſcribito, ſtilis vlmeis ſubſtituit INDIDE LVDOS] indic ludos. AT NVNC DISTVRBA QVAS STATVISTI M] at nunc diſturba conſilium tuum rus eundi. HVNC] Simonem. NON DEMVTABO] non mutabo quod dixi: non me pœnitebit eius quod dixi. FLAGITABERE] ego tibi aſſiduus ero flagitator. AMOVEMINI] paſſiuum imperatiuimodi ab amoueor. licet etiam legere *amolimini huic vos*, à verbo amolior, quod quamuis quibuſdam placeat, nuſquam ibi reperi DICO] dedico. SVSPICIO EST MIHI] conuerſus ad ſpectatores, hæc loquitur Pſeudolus. NON DEMVTABO] faciam id quod dixi ac promiſi: vt ſuprà. ATQ. ETIAM CERTVM] atque etiam vt magis miremini, nihil etiam dum certum ſcio, quod ſciam, quo pacto id quod promiſi, ſim facturus. PROVENIT] prodit. CONCENTVRIO] concenturiare, eſt colligere, inquit Nonius, dictum à centuriis, quæ ad ſuffragia conueniebant. Plautus Pſeud. *Concenturio in corde*, &c. Terentius Phorm *ego in inſidiis hic ero ſuccenturiatus, ſi quid deficies*. hæc Nonius. ego putarim tranſlatum à re militari.

# ACTVS SECVNDVS.

## PSEVDOLVS ſeruus.

*PROH Iupiter, vt mihi quicquid ago lepidè omnia, proſperèque eueniunt!*
*Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore cónditum eſt*
*conſilium.*
*Nam ea ſtultitia eſt, fa inus magnum timido cordi credere. nam omnes*
*Res perinde ſunt, vt agas, vt eas, magnifacius. nam in ego meo*
*Pectore prius ita paraui copias duplicels, triplicels, dolos,*
*Perfidias, vt vbicunque cum hoſtibus congrediar, (malorum meorum*
*Fretus virtute dicam) mea induſtria & malitia, fraudulentia,*
*Facilè vt vincam, facilè vt ſpoliem meos perduellis meis perfidiis.*
*Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque veſtrum omnium*
*Ballionem, exbaliſtabo lepidè, date operam modò. hoc ego oppidum*
*Admœnire, vt hoc die capiatur, volo, atque vt hoc meas legiones*
*Adducam: ſi hoc expugno, facilè ego hanc rem meis ciuibus faciam.*
*Pòſt ad oppidum hoc vetus continuò mecum exercitum protinus obducam:*
*Inde me & ſimul participeis omnes meos præda onerabo.*
*Metum & fugam perduellibus meis inyciam, me eſſe vt ſciant natum.*
*Eo ſum genere natus, magna me facinora decet efficere,*
*Quæ poſt mihi clara, & diu clueant: ſed hunc quem video, quis hic eſt?*

Qui

*Qui oculis meis obuiam ignorabilis obiicitur, libet ſcire*
*Quid hic velit cum machæra, & huic, quam rem agat, hinc dabo inſidias.*

NEQVE QVOD DVB.] id eſt, conſilium cepi, vt neque dubitem, neque timeam: conſtitui in animo dubitare, neque timere. vel ſic, conſilium habeo in pectore meo conditum, propter quod neque dubitare, neque timere debeo. ſed priorem interpretationem magis probo. TIMIDO CORDI] timido animo committere. NAM OMNES RES PERINDE] nam omnes res, inquit, eiuſmodi ſunt, quo modo eas tractes, & magni pendas. ſi ſtudium & diligentiam, & conſilium adhibeas. bene procedunt, & magnæ ſunt: ſin eas negligenter & imprudenter adminiſtres, minus proſperè eueniunt, & ſunt paruę, atque humiles NAM EGO IN MEO PECTO] allegoria eſt ducta à re militari per quam ſignificat ſe multas rationes excogitaſſe multóſque dolos confuſos & paratos habere, quibus Bullionem capere poſſit. Porrò autem. nam toties à poeta data opera iteratum eſt, ad exprimendam ſerui non nimis accuratè loquentis negligentiam. CONGREDIAS] pedem conferam. MALORVM MEOR. VIRT. F. D.] hæc ſunt legenda per interpoſitionem, quæ vrbanitate non caret. nam cum exſpectarent auditores, vt dicitur, virtute deûm. quo modo inuidiæ auertendæ cauſa. vet. loqui ſolebāt. ſeruus improbus ſubſtituit, malorum meorum virtute fretus dicam. malorum meorum autem, id eſt, mearum fallaciarum, & ſimilium. FACITE VT V.] pendent hæc è ſuperioribus. illis, *ita paraui copias duplices*, &c. *vt facilè vin-am*, &c. Neque eſt quod quenquam moueat, particula *vt*, ſemel iam ſuprà poſita. hoc enim ſæpè faciunt poëtæ & maximè Plautus. & maximè comici negligentiam loquentium in ſcripto imitantes atque exprimentes. PERDVELLEIS] hoſteis. EXBALLISTABO] quaſi balliſta labefactabo, deturbabo. MEIS CIVIBVS] in allegoria manet. per ciueis ſuos autē, Calidorum ſignificat, pro quo pugnat aduerſus lenonem tanquam hoſtem. AD OPPIDVM HOC VETVS] Simonem ſignificat. OBDVCAM] adducam: vt *ob* intelligamus idem valere quòd *ad* conſuetudine veterum: vel circumducam, vt dicimus, vrbem obſidere, pro circumſedere. & obuallare, pro circumuallare, vide quæ à Feſto ſcripta ſunt in *ob*. PARTICIPEIS OMN. M.] σύμμαχους [illegible], belli ſocios, & adiutores meos. ME ESSE VT SCIANT] Λιτότης vt ſciant qui ſciant qui vir ſim: vt me fortem virum eſſe intelligant. CLVEANT] commemorentur, omnium ſermone celebrentur. SED NVNC QVEM] Plautinum & comicum loquendi genus. IGNORABILEIS] ignotus, ignoratus. ET HVIC, QVAM REM AG.] & huic, ex hoc loco inſidiabor, obſeruās quā rem agat.

## HARPAX cacula, PSEVDOLVS ſeruus.

*HI loci ſunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero ſunt demonſtratæ,*
*Vt ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,*
*Septimas eſſe ædis à porta, vbi ille habuit leno, cui iuſſit*
*Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim certum qui*
*Mihi faciat Ballio leno vbi hic habitat.* Pſ. *st, tace tace,*
*Meus hic eſt homo ni omnes di atque homines deſerunt. nouo conſilio*
*Nunc mihi opus eſt, noua res ſubitò mihi hæc obiecta eſt:*
*Hoc præuortar principio, illa omnia miſſa habeo quæ antè agere occepi,*
*Iam pol ego hunc ſtratioticum nuntium aduenientem probè percutiam.*
Ha. *Oſtium pultabo, atque intus euocabo aliquem foras.*
Pſ. *Quiſquis es, compendium ego te facere pultandi volo:*
*Nam ego precator, & patronus foribus proceſſi foras.*
Ha. *Túne es Ballio?* Pſ. *immo vero ego eius ſum ſubballio.*
Ha. *Quid iſtuc verbi eſt?* Pſ. *condus promus ſum, procurator peni.*
Ha. *Quaſi te dicas atrienſem* Pſ. *immo atrienſi ego impero.*
Ha. *Quid tu. ſeruúſne es, an liber?* Pſ *nunc quidem etiam ſeruio.*
Ha. *Ita videre, & non videre dignus qui liber ſies.*
Pſ. *Non ſoles reſpicere te, cum dicas iniuſtè alteri?*
Ha. *Nunc hominem malum eſſe oportet.* Pſ. *di me ſeruant atque amant.*
*Nam hic mihi incus eſt, procudam ego hodie hinc multos dolos.*
Ha. *Quid illic ſecum ſolus loquitur?* Pſ. *quid ais tu adoleſcens.* Ha. *quid eſt?*
Pſ. *Eſne tu, an non es ab illo milite Macedonio,*
*Seruus eius, qui hinc à nobis eſt mercatus mulierem?*
*Qui argenti hero meo lenoni quindecim dederat minas,*
*Quinque debet?* Ha. *ſum. ſed vbi tu me nouiſti gentium,*
*Aut vidiſti, aut collocutus? nam equidem Athenas antidhac,*

*Nunquam adueni, neque te vidi ante hunc diem vnquam oculis meis.*
Pſ. *Quia videre inde eſſe. nam olim cùm abiit, argento hic dies*
*Ireſtituta eſt, quoad referret nobis, neque dum retulit.*
Ha. *Immò adeſt. Pſ. tun' attuliſti? Ha. egomet. Pſ. quid dubitas dare?*
Ha. *Tibi ego dem? Pſ. mihi hercle verò, qui res, rationéſque heri*
*Ballionis curo, argentum accepto, expenſo, & cui debet dato.*
Ha. *Si quidem hercle etiam ſupremi promtas theſauros Iouis,*
*Tibi libellam argenti nunquam credam, dum tu ſtrenuas.*
Pſ. *Res erit ſoluta. Ha. nunc iam potius ſic ſeruauero.*
Pſ. *Væ tibi. tu inuentus verò meam qui forcilles fidem:*
*Quaſi mihi non ſexcenta tanta ſoli ſoleant credier.*
Ha. *Poteſt. vt alij ita arbitrentur, & ego vt ne credam tibi.*
Pſ. *Quaſi tu dicas me te velle argento circumducere.*
Ha. *Immò verò quaſi tu dicas, quaſique ego autem id ſuſpicer.*
*Sed quod eſt tibi nomen? Pſ. ſeruus eſt huic lenoni Syrus,*
*Eum eſſe me dicam, Syrus ſum. Ha. Syrus? Pſ. id eſt nomen mihi.*
Ha. *Verba multa facimus, herus ſi tuus domi eſt, quin prouocas,*
*Vt id agam quò miſſus huc ſim? Pſ. quicquid eſt nomen tibi,*
*Si intus eſſet, euocarem. verùm ſi dare vis mihi,*
*Magis erit ſolutum, quàm ſi ipſi dederis. Ha. at enim ſcin' quid eſt?*
*Reddere hoc, non perdere, herus miſit, nunc certò ſcio*
*Hoc febrim tibi eſſe, quia non licet huc iniicere vngulas.*
*Ego niſi ipſi Ballioni nummum credam nemini.*
Pſ. *At illic nunc negotioſus eſt, res agitur apud iudicem.*
Ha. *Di bene vortant. at ego quando eum eſſe cenſebo domi,*
*Rediero. tu epiſtolam hanc à me accipe, atque illi dato.*
*Nam iſtic ſymbolum eſt inter herum meum, & tuum de muliere.*
Pſ. *Scio equidem, vt, qui argentum afferret, atque expreſſam imaginem*
*Suam huc ad nos, cum eo aiebat velle mitti mulierem.*
*Nam hic quoque exemplum reliquit eius. Ha. omnem rem tenes*
Pa. *Quid ego ni teneam? Ha dato ergo iſtum ſymbolum illi. Pſ. licet.*
*Sed quid eſt tibi nomen? Ha. Harpax. Pa. apage te Harpax, haud places.*
*Huc quidem hercle haud ibis intrò, ne quid Harpax feceris.*
Ha. *Hoſtis viuos rapere ſoleo, ex hoc nomen mihi eſt.*
Pſ. *Pol te multo magis opinor vaſa ahenea ex ædibus.*
Ha. *Non ita eſt. ſed ſcin' quid te orem Syre? Pſ. ſciam, ſi dixeris.*
Ha. *Ego deuortar extra portam huc in tabernam tertiam,*
*Apud anum illam diobolarem, eludam, Chryſidem.*
Pſ. *Quid vis? Ha. inde vt me arceſſas, herus tuus vbi venerit.*
Pſ. *Tuo arbitratu maximè? Ha. nam vt laſſus veni de via,*
*Me volo curare. Pſ. ſanè ſapis, & conſilium placet.*
*Sed vide ſis ne in quæſtione ſis, quando arceſſam mihi.*
Ha. *Quin vbi prandero, dabo operam ſomno. Pſ. ſanè cenſeo.*
Ha. *Nunquid vis? Pſ. dormitum vt habeas. Ha. abeo. Pſ. atque audin' Harpage,*
*Iube ſis te operiri, beatus eris ſi conſudaueris:*

AB HERO] à milite. VT EGO OC. RATIONEM CAP.] vt ego video: vt ego oculis rationē ineo: vt ego ex aſpectu conſidero, & iudico. VBI ILLE HAB. LENO] in quibus ille habitauit leno

NIMIS VELLEM] valde exoptem mihi dari. CERTVM QVI M. F. ] qui me certè doceat. ST] ſt, ſilentij interiectio eſt. NOVO CONSIL.] quaſi aliud conſilium ceperit lenonis capiendi, antequàm ſeruum militis Harpagem viderit. HOC FRAV. PRINC.] hunc nouum caſum anteponam. principio, id eſt, priori conſilio. STRATIOTICVM] militarem, id eſt, à milite venientem. INTVS ] domo. PRECATOR ER PATR.] precator eſt, qui pro alio deprecatur: patronus, qui alterius patrocinium ſuſcepit in cauſa capitis. dicit igitur Pſeudolus ſe foras prodiiſſe, quaſi precatorem & patronum foribus, ne quis eas nimiũ validè pulſaret. libri vulgati habent *precantor*. SVBBALIO ] Balionis vicarius, Balioni ſubſtitutus. ſic Cic. 1. epiſt. lib. 10. ad Attic. ſummarium dixit pro Mario ſecũdario, paruo quodam: Mario & belli ciuilis cupido. verba Ciceronis ſunt hæc, niſi fortè iſte ſummarius ei poteſt perſuadere vt, dũ oratores eãt, & redeant, quieſcat, nihil video. CONDVS PROMVS SVM] is ſum, qui condo & promo. NON SOLES RESP. TE] quaſi dicat, ſi te reſpiceres, id eſt, ſi oculos in te reflecteres, alteri non maledicerres. DII ME SERV.] hæc ſecum loquitur Pſeudolus, & ad ſpectatores conuerſus. INCVS EST] pro incude eſt. ILLIC] ille. HINC] ex hac domo. QVINQ. DEBET?] reliquas. ANTIDHAC ] antehac. QVIA VIDERE INDE] quia videris ab illo milite eſſe. QVOAD] ad quam diem. ACCEPTO] acceptum fero, huc vſque accipio. EXPENSO] expenſum fero: ſæpe expendo. DATO] ſæpè do. SIQVIDEM HERCLE] ſi Iouis theſauris promendis præeſſes, nunquam tamen tibi argenti libellam crederem. PROMPTAS] regẽntariuũ à verbo *promo*: qualia ſunt illa, accepto, expenſo, dato. RES ERIT SOLVTA ] ego tibi acceptam totam pecuniam feram: ego herum tuum obligatione liberabo: referam in codicem rationem, pecuniam eſſe ſolutam. NVNC IAM POTIVS ] nunc iam potius pecuniam ſic ſeruauero, ſi tibi non tradam. MEAM FORCIL FIDEM] meam fidem quaſi furcis torqueas & deprauES. alij legunt floccides, id eſt, floccifacias. SEXCENTA TANTA ] ſexcentupla. POTEST VT ALII ITA ARB. ] poteſt fieri, vt alij tibi tam multa credant. & rurſus vt ego tibi nihil credã. CIRCVMDVCERE ] circumuertere. IMMÒ VERÒ QVASI] immò verò tu ipſe dicis, & ego ſuſpicor. SERVVS EST HVIC LEN. ] hæc ſecum loquitur Pſeudolus. Hic leno ſeruum habet nomine Syrum, cum me eſſe dicam SYRVS SVM ] nunc hæc clara voce, vt audiatur ab Harpage. QVIN PROVOCAS] cur non in publicum, vel foras vocas, &c. QVÒ] ad quod. HOC FEBRIM TIBI ESSE] hoc tibi eſſe febris inſtar: hoc tibi febrim incutere, quod tibi non liceat ad hanc pecuniam vngueis iniicere. VNGVLAS] vngueis nam vngulæ beſtiarum ſunt potius. AT ILLIC NVNC ] at ille nunc occupatus eſt. CENSEBO] putabo arbitrabor. ISTIC] in iſta epiſtola, quam tibi dedi. SCIO EQVIDEM] ſcio equidẽ hoc ſymbolum inter eos conuenisse, vt, qui, &c. CVM EO AIEBAT] ἀνακόλουθον. nam particula *vt*, quæ ſuprà poſita eſt, verbum non habet, cum quo aptè cohæreat. aiebat igitur miles velle ſe cum eo qui argentum reliquum & expreſſum, imaginem ſuam afferret, mitti mulierem. EXEMPLVM] imaginis. NE QVID HARPAX FEC.] ne quid nomini conſentaneũ feceris, id eſt, ne quid rapueris. DIOBOLAREM] vilem, quæ duobus obolis copiam ſui facere ſolebat. CLAVDAM] al. cludam. CHRYSIDEM ] nomine. TVO ARBIT. MAX. ] tuo arbitratu te arceſſam, & non lenonis potius. NE IN QVAERIT ] ne quærendus ſis mihi, cùm te arceſſam. QVIN VBI PREND ] immò verò vt ſcias me in quæſtione non futurum tibi. ſtatim, vt prandero, dormiam. TE OPERIRI] te tegi multa veſte, ad ſudorem eliciendum.

## PSEVDOLVS ſeruus.

*DI immortales, conſeruauit illic homo aduentu ſuo,*
*Suo viatico reduxit me vſque ex errore in viam.*
*Nam ipſa mihi opportunitas, non potuit opportunius*
*Aduenire, quàm hæc cauata eſt mihi opportunè epiſtola.*
*Nam hæc illud cornucopiæ eſt, vbi ineſt quicquid volo.*
*Hìc doli, hìc fallaciæ omnes ſunt, hìc ſunt ſycophantiæ,*
*Hìc argentum eſt, hìc amica amanti herili filio,*
*Atque ego nunc me vt glorioſum faciebam, & copi pectore,*
*Quo modo quicque agerem, vt lenoni ſurriperem mulierculam,*
*Iam inſtituta, ornata, cuncta in ordine animo, vt volueram,*
*Certa, deformata habebam: ſed profectò hoc ſic erit:*
*Centum doctûm hominum conſilia ſola hæc deuincit dea*
*Fortuna: atque hoc verum eſt: proinde vt quiſque fortuna vtitur,*
*Ita præcellet, atque exinde ſapere eum omnes dicimus,*
*Bene vbi quod conſilium dicimus accidiſſe hominem catum*
*Eum eſſe declaramus: ſtultum illum, cui vertit malè.*
*Stulti haud ſcimus, fruſtra vt ſimus, cum quod cupienter dari*
*Petimus nobis, quaſi, quid in rem ſit? poſſimus noſcere.*

*Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc euenit*
*In labore atque in dolore, vt mors obrepat interim.*
*Sed iam ſatis eſt philoſophatum, nimis diu & longum loquor.*
*Di immortales aurichalco contrà non carum fuit*
*Meum mendacium, hic modò quod ſubito commentus fui,*
*Qui lenonis me eſſe dixi. nunc ego hac epiſtola*
*Tres deludam, herum, & lenonem, & qui hanc mihi dedit epiſtolam.*
*Ergo par pari aliud autem, quod cupiebam, contigit*
*Venit eccum Calidorus, ducit neſcio quem ſecum ſimul.*

ILLIC HOMO] ille homo, Harpax CAVATA EST] eruta eſt. NAM HAEC ILLVD CORNVCOPIAE EST] nã hæc epiſtola, illud cornucopiæ eſt omniũ fama celebratum. cornu copiæ, κέρας ἀμαλθείας, nota eſt fabu. Camerar. edidit, Hæc allata cornucopię eſt. ſecutus fortaſſe ſcripturam deprauatam, illuta nam ex *illud* veriſimile eſt factum eſſe *illut*. deinde ex illut, illata, & allata. ATQ. EGO NVNC ME VT G.] ſententia eſt hæc, Atque vt ego nunc de me glorioſè prædicem. tanquam copioſo pectore, iam antequam hæc epiſtola mihi veniret habebam in animo omnia inſtituta, ornata, parata, certa, & deſcripta, quibus rationibus, & viis lenonem fallerem, mulierémque ei ſurriperem. ſed tamen hac potius via rem geram. VT COPI PECTORE] tanquam copioſo pectore hominem. apud Nonium qui hunc verſum profert, legitur *& copipectore*. quæ ſcriptura ferri poteſt. VT VOLVERAM] quemadmodum exoptarem. DEFORMATA] deſcripta. tralatio ab ædificiorum deſcriptione, aut à pictura. DOCTVM] doctorum. PROINDE VT QVISQVE] vt quiſque fortunam habet iratam, aut propitiam, vt quiſque fortunatus & infortunatus eſt. ex euentis de conſilio hominum iudicamus, & conſilia hominum euentis ponderamus, vt & apud M. Tullium oratione pro C. Rabirio Poſthumo. PRAECELLET] præcellit. nam veteres excelleo, & præcelleo, &c: dixerunt in ſecunda inflectione BENE VT QVOD CONSILII] vbi conſilium aliquod proſperè alicui eueniſſe cognoſcimus: eum hominem acutum & ſapiẽtem eſſe declaramus, cui malè vertit, eum ſtultum eſſe pronuntiamus, Sic M. Tullius pro Rabirio Poſthum. principio. *Quanquã hoc plerunque facimus, vt conſilia euentis ponderemus: & cui bene quod proceſſerit multum iſtum prouidiſſe: cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus.* CVI VORTIT MALE] cui malè proceſſit. cui minus feliciter euenit. *vertit*, abſolutè poſitum eſt. STVLTI] ſic Homerus νήπιοι HAVD SCIM FR.] neſcimus: quàm nos ipſi fruſtremur: neſcimus quomodo fallamur, cùm quid ardenter concupiſcimus. QVASI QVID IN REM SIT, POSSIMVS] quaſi verò quid nobis ex vſu ſit, ſcire poſſumus, ſignificat, homines quæ ſibi vtilia ſint aut inutilia, ignorare, & ea plerunque exoptare aut expetere, quæ ſunt ei damnoſa, & pernicioſa. ATQVE HOC EVENIT IN LAB.] &, quod eſt miſerius, cupiditate rerum in animum, atque incertarum maceramur & conſeneſcimus. res incertas expetimus non ſine labore, ac dolore. VT MORS OBREP.] ita vt interea mors ſenſim & tacitè nos adoriatur. AVRICHALCO CONTRA.] id eſt, mendacium meum pluris fuit orichalco ſi mendacium meum orichalco ab aliquo emtum eſſet, neu carè emptum eſſet, qui pro mendacio meo orichalcum rependiſſet, damno effectus non eſſet. ſic loquitur in Epidico, *non carus eſt auro contra.* & in Rud. *auro contra cedò* &c. Seruius docet ad illum locum Virgil. Æneid. 12. *Ipſe dehinc auro ſqualentem, albóque orichalco*: apud maiores orichalcum pretioſius omnibus metallis fuit. nanque ſicut Lucretius dicit, cùm primùm homines ſiluas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu, fertilis omnium ex incendij calore deſudauit metalla. Plin. tamen, orichalcum foſſile. fuiſſe & bonitate præſtitiſſe, & diu in pretio fuiſſe, auctor eſt, inter quæ orichalcum pretioſius viſum eſt: quod & ſplendorem auri & duritiem æris poſſideret. Námque primùm ex auro ſecuris facta diſplicuit ob mollitiem. ſimili ratione & argenti contemtus vſus mox orichalchum placuit donec veniretur ad ferrum: vnde dicuntur ſæcula ita fuiſſe diuiſa. Orichalcum autem etiam fuiſſe pretioſum, Plautus docet, qui in Milite Glorioſ. *Ego iſtos mores*, inquit, *orichalco compararem*. Hactenus Seruius Orichalcum, ſed orichalcum nullum natiuum, aut foſſile ſed factitium & artificioſum quod ex ære conſtat cadmia foſſili tincto, & ita abit in aureum colorem credibilius eſt. Tingitur & magnete mutatúrque in candidum colorem. quale ſignificari à Virgilio puto lib. 12. Æneid. vbi fallitur ſeruus, qui orichalcum negat eſſe re vera album. ſed ſi in auro ſpectetur, induit etiã aureum & argenteum colorem chymiſtarum arte & opera, Hic MODO QVOD S.] quod hîc ſubitò modò commentus fui. id eſt excogitaui. ſeu confinxi. LENONIS] ſupra ſeruus eſt huic lenoni Syrus. Eum me eſſe dicam, Syrus ſum. HERVM] Simonem.

## CALIDORVS, CHARINVS adoleſcens, PSEVDOLVS ſeruus.

DVlcia at amara apud te ſum eloquutus omnia.
*Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.*

Ch. *Commemini omnia: dic tu modò me quid vis facere, fac ſciam.*

Ca. *Tum hæc tibi ſum eloquutus, vt ſcires, de ſymbolo.*

*Omnia*

Ch. *Omnia,inquam.tu modò quæ me facere vis,fac vt ſciam.*
Ca. *Pſeudolus ita mihi imperauit,vt aliquem hominem ſtrenuum,*
*Beneuolentem adducerem ad ſe.*Ch.*ſeruas imperium probè.*
*Nam & amicum,& beneuolentem ducis.ſed iſtic Pſeudolus*
*Nouus mihi eſt.*Ca.*nimiùm eſt mortalis graphicus,heuretes mihi eſt,*
*Is mihi hæc eſſe ſe effecturum dixit,quæ dixi tibi.*
Pſ. *Magnificè hominem compellabo.*Ca.*quia vox ſonat?*Pſ.*io io.*
*Te te te tyranne,te rogo,qui imperitas Pſeudolo.*
*Quæro,qui ter,trina,triplicia,tribus modis,tria gaudia,*
*Artibus tribus,ter demeritas dem lætitias,de tribus*
*Fraude partas,per malitiam,& per dolum & falaciam.*
*In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo.*
Ca. *Illic homo eſt.vt paratragœdiat carnufex!*Ch.*confer gradum,*
*Contrà pariter.*Pſ.*porrige audacter ad ſalutem brachium.*
Ca. *Dic vtrum ſpémne, an ſalutem te ſalutem te ſalutem Pſeudole.*
Pſ. *Immò vtrunque.*Ca.*vtrunque ſalue,ſed quid actum eſt?*Pſ.*quid times?*
Ca. *Attuli hunc* Pſ.*quid attuliſti?*Ca.*adduxi volui dicere.*
Pſ. *Quid iſtic eſt?*Ca.*Charinus* Pſ.*euge iam* χαῖρε οἰωνὸν *volo.*
Ch. *Quin tu quicquid opu'ſt audacter imperas.*Pſ.*iam gratiam.*
*Bene ſit Charine nolo tibi moleſtos eſſe nos.*
Ch. *Vos moleſtos mihi? moleſtum eſt quidem.*Pſ.*tum tu igitur mane.*
Ch. *Quid iſtuc eſt?*Pſ.*epiſtolam hanc modò intercepi & ſymbolum.*
Ch. *Symbolum? quem ſymbolum?*Pſ.*qui à milite allatu'ſt modò*
*Eius ſeruo qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,*
*Tuam qui amicam hinc arceſſebat,ei os ſubleui modò.*
Ch. *Quomodo?*Pſ.*horum cauſſa hæc agitur ſpectatorum fabula.*
*Hi ſciunt,qui hic affuerunt,vobis poſt narrauero.*
Ca *Quid nunc agimus?*Pſ.*liberam hodie tuam amicam amplexabere.*
Ca. *Egóne?*Pſ.*tute.*Ca.*ego ipſus,inquam,ſiquidem hoc viuet caput.*
*Si modò mihi hominem inuenietis properè.*Ch.*qua facie.*Pſ.*malum,*
*Callidum,doctum,qui quando principium prehenderit,*
*Porrò ſua virtute teneat,quid ſe facere oporteat.*
*Atque eum qui non hic viſitatus ſæpe ſit.*Ca.*ſi ſeruos eſt,*
*Nunquid refert?*Pſ.*immò multò mauolo quàm liberum.*
Ch. *Poſſe opinor me dare hominem tibi malum & doctum,modò.*
*Qui à patre venit Cariſto,nec dum exiit ex ædibus*
*Quoquam,neque Athenas aduenit vnquam ante heſternum diem.*
Pſ. *Bene iuuas,ſed quinque inuentis opus eſt argenti minis*
*Mutuis,quas hodie reddam,nam vnam mihi huius debet pater.*
Ch. *Ego dabo,ne quære aliunde.*Pſ.*ô hominem opportunum mihi.*
*Etiam opu'ſt chlamide & machæra,& petaſo,*Ch.*à me poſſum dare.*
Pſ. *Di immortales,non Charinus mihi hic quidem eſt,ſed copia.*
*Sed iſtic ſeruus ex Chariſto hic qui aduenit,qui ſapit?*
Dh. *Hircum ab alis.*Pſ.*manuleatam tunicam habere hominem addecet.*
*Ecquid habet is homo aceti in pectore?*Ch.*atque accidiſſimi.*
Pſ. *Quid opus ſiet,vt dulce promat indidem,ecquid habet?*
Ch. *Rogas?murrhinam,paſſum, defrutum,melinam.vel quiuſmodi,*
*Qui in corde inſtruere quondam cœpit thermopolium.*

Pſ. *Euge pelle pide Charine, me meo ludo lamberas.*
*Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſeruo?* Ch. *Simiæ.*
Pſ. *Scitne in re aduorſa verſari?* Ch *turbo non æquè citu'ſt.*
Pſ. *Ecqu d argutu'ſt?* Ch. *malorum facinorum ſæpiſsimè.*
Pſ. *Quid cùm manifeſto tenetur?* Ch. *anguilla'ſt, elabitur.*
Pſ. *Ecquid is homo ſcitus eſt?* Ch *plebiſcitum non eſt ſcitus.*
Pſ. *Probus homo eſt, vt prædicare te audi* . Ch. *immò ſi ſcias,*
*Vbi te adſpexerit, narrabit vltrò quid ſeſe velis.*
*Sed quid illo es acturus?* Pſ. *dicam, vbi hominem exornauero,*
*Subdititium fieri ego illum militis ſeruum volo.*
*Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis,*
*Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam.*
*Cæterùm quo quicque pacto faciat ipſi dixero.*
Ca. *Quid nunc igitur ſtamus?* Pſ. *hominem cum ornamentis omnibus*
*Exornatum abducite ad me, iam ad trapezitam Æſchinum.*
*Sed properate.* Ch. *prius illic erimus, quàm tu.* Pſ. *abite ergo ocius.*
*Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,*
*Nunc liquet, nunc defecatum eſt, cor mihi nunc peruium'ſt.*
*Omnes ordines ſub ſignis ducam legiones meas,*
*Aui ſiniſtra, auſpicio liquido, atque ex ſententia.*
*Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.*
*Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam* ,
*Quid agat, ne quid titubet; doctè vt hanc ferat fallaciam.*
*Iam ego hoc ipſum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.*

DVLCIA ET AMARA] γλυκὺ καὶ πικρόν, talis eſt amor, dulcis & amatus, inquam? ex quo illud γλυκύπικρον. Catullus de Venere: quæ curis miſcet amaritiem. LABOREM ] πόνον, ταλαιπωρίαν. Tum HAC TIBI ALIA ] tum præterea hæc alia tibi expoſui de ſymbolo, id eſt, de ſigno quod conuenit inter lenonem, & militem. alij libri habent, *cum hec tibi*, &c. Camerarius edidit, *cum hæc alia*, &c. GRAPHICVS ] venuſtus, politus, lepidus; quaſi pictus hic ad animum & ingenium refertur. IO, IO] voces gratulantium, & lætitiam animi declarantiū. QVOI TER, TRINA, &c. ] quæro te, vel eum cui ter, demeritas dem lætitias. HEVRETES] inuentor. TYRANNE ] domine, Calidorum ſignificat. QVAERO] repetendum te, vel ſubintell. eum. ILLIC HOMO EST ] ille homo eſt, quem tibi commemoraui VT PARATR. CVRA] cum admiratione pronuntiandum, quo pacto tragicum actorem refert! vt ſe iactat vt ſe magnificè gerit! verbum nouum fingit à voce paratragœdia. DIC VTRVM SPEMNE] dic mihi vtrumne te debeam ſalutare ſpem meam, an ſalutem. vtrùm res, quam tibi mandaui, quamque te confecturum promiſiſti, confecta ſit, an adhuc ſit in ſpe. IMMO VTRVNQ.] ſpem & ſalutem. VTRVNQVE SALVE] ſalue ſpes, & ſalus mea. ATTVLI HVNC ] Charinum hunc adduxi. Hoc eò pertinet, quod ſuprà Pſeudolus Calidorum iuſſerat aliquem, hominem aſtutum, & amicum, qui rectè imperata facere poſſet. QVID ATTVLISTI? ] quia dixerat Calidorus, attuli hunc, cùm de Charino loqueretur, minuſque apto verbo vſus erat. quærit Pſeudolus, quid attulerit. Calidorus autem peccatum ſuum corrigens, ſubiicit, adduxi volui dicere. QVID ISTIC EST? quis iſte eſt, quem te adduxiſſe dicis? EVGE IAM χαρίεντα PROBO ] euge, iam ſalue omen accipio. alludit ad nomen Charini quod ductum eſt à verbo Græco χαίρειν. IAM OR.] ſubint. habeo, ſeu habemus MOLEST. EST Q. ] moleſtum quidem eſt, quod mihi dicis: at moleſtum eſt, quod opera mea vti non vultis. INTERC.] propriè. nam intercepta epiſtola dicitur, quæ interea ad eum, ad quem data eſt, fertur, ab alio capta eſt: vel quæ in itinere ab alio, quā ad quem data fuit, capta eſt. EI OS SVBL.] ei ſeruo fucū feci: eum ſeruum illuſi, ac decepi HORVM CAVSA, &c. ] hæc eò dicuntur, ne neceſſe habeat, eadem iterare. IPSVS, INQVAM ] tu, ipſe, inquam. perſonæ hic erant confuſæ: quas in ſuum ordinem redigimus. HOC VIVET CAPVT ] hic viuet homo, Pſeudolus, videlicet. QVI QVANDO PRINCI. PREHEND. ] qui vbi aliquid agere cœperit, teneat deinceps ſuopte ingenio quid faciendum ſibi ſit. PORRO] porrò tenus, QVI NON HIC VSIT, SAEPE SIT ] qui non ſæpe in his locis verſatus ſit MAVOLO ] mālo, magis volo. NAM MACHAERA] gladior. PETASO] galerum, quo ſe viatores ab ſole & imbre tuebantur, ac tegebant. QVID SAPIT) quantùm ſapit? quàm callidus eſt? ſed Charinus hoc verbum aliter accipit, & non ad ſapientiam, ſed ad odorem transfert, vt ſuo more ludat Plautus, quod ex reſponſione intelligitur. ſic enim reſpondet, quaſi ita quæſierit. Pſeudolus, quid olet? HIRCVM AB ALIS ) ſic diſertè ſcriptum reperi in noſtris codicibus manuſcriptis: niſi quòd in duobus erat *hircum ab aliis*: in aliis *ipſum ab alim* facetiſſima autem reſponſio eſt, & in ea iocus eſt *verbi ſapere duplex*, cum eum quæſiſſet Pſeudolus, quantum ſaperet, i. quàm ſapiens eſſet ſeruus ille qui

qui modò Caryſto aduenisſet, reſpondet Charinus, eum ſapere, id eſt, olere hircum ab alis, quod eſt odorem tætrum, & grauem ex alis mittere. Hircum autem, præter vulgatam ſignificationem, præterea notare tætrum illum odorem ſubalarem, vel Catullus declarat. Hunc locum ſic reſtitui ex libris manuſcriptis iiſdē fortaſſe quibus vſi ſumus, Adr. Turn. lib. Aduerſ. 20. cap. 10. MANVLEATAM] manicatam ad coërcendum odorem illum grauem ſcilicet Tunicat (inquit Nonius) veſtimentum eſt ſine tunicis, idcirco Plaut. in Pſeudolo in hoc verſu, *Manuleatam tunicam hominem habere ad decet*, manuleatam addidit, ne impropriè vteretur. Profert & Priſcianus libr. 5. in extrem. vbi *manuleatam* interpretatur manicatam, & dicit manuleatam deriuari à nomine quartæ inflectionis, manus, nus. ECQVID HABET HOMO] idem ferè quærit quod ſuprà, nónne aliquid habet acrimoniæ in pectore? eſtne inſulſus homo, hebes & ſtolidus, an ſalſus, acutus & callidus INDIDEM] ex pectore. PASSVM] vinum ex vuis paſſis confectum. DEFRVTVM] muſtum ex duabus partibus ad tertiam decoctam. MELLINAM] potionem ex melle. THERMOPOLIVM] thermopolum, vt nomen ipſum declarat, quod cōpoſitum eſt ex nomine θερμὸς, quod calidū ſignificat & verbo πωλέω, quod valet vendo, locum ſignificat, vbi dulces potiones vēdebantur, quas calidas bibere ſolebāt. ſic autem reſtituit Adrianus Turneb. cùm in libris manuſcrip. ſcriptum eſſet *hermopolium*, in vulgatis *ampolium* ME MEO LVDO LAMBERAS] hic quoque locus ſic erat in libris manuſcriptis expreſſus, quod & Andr. Turneb. teſtatus eſt eodē loco. Ioſephus Scaliger coniect. in Varr. Lamberare à tē, vt docet Feſtu, eſt ſcindere, ac laniare. ſignificat porrò ſeruus ſe ſuis telis à Charino petitū eſſe, ſimilibus cocis ac ſalibus à Charino feriri, quibus eum laceſſi erat. Sic in Pœnulo, *Enimuero hæc quæ mea laceſſis ludo & delitias facis*. NON ABQVE CITV'ST] vel ſic legendum, vel *ſcitu'ſt* omninò *citu'ſt* probo. epithetum enim turbini conuenit. rurſum ſcitus, reſpondet interrogationi, ſcitne in re aduerſa verſari. minus probo, propter ea quæ ſequuntur, *Ecquid is homo ſcitus eſt?* MALORVM FACINORVM] iocus eſt hic in verbo. nā cum Pſeudolus quæſiſſet, ecquid argutus eſſet, id eſt, vt ſentiebat, eſſétne ingenioſus, ſolers & acutus, ille reſpondet eum eſſe argutum, id eſt, accuſatum ſæpiſſimè malorum facinorum, atque adeò conuictum, vt interpretatur Priſcianus lib. 10. non longè à principio. MANIFESTO TENETVR] in ipſa re deprehenſus tenetur καταφορῷ... ANGVILLA EST: ELABITVR] elabitur vt anguilla. PLEBISCITVM NON EST SCITIVS] iocus iterum in nomine. plebiſcitum, eſt plebis decretū: quod ſciuit plebs, & hoc ſcitū priorem habet longam. ſcitus ſignificat hominem politum & excultum: & primam habet breuem. VLTRO] non monitus, neque inſtitutus. ILLO] de illo. SVBDITITIVM] ſuppoſititium. in ſerui militis locum ſuppoſitum. NVNC LIQVET] nunc liquidum eſt. DEFECATVM EST] idem dicit. liquidum eſt enim quod defecatum eſt: & defecatum, quod non eſt turbidum. PERVIVM EST] patet in omneis parteis: nihil eſt, quod mihi obſtet, aut quod officiat luminibus. AVI SINISTRA] auis ſiniſtra proſperum auſpicium faciebat. AVSPICIO LIQVIDO] auſpicio puro, certo, & minimè ambiguo. ſic in Epidico, *liquido exeo foras auſpicio, aut ſiniſtra*. CONFIDENTIA EST] confido. QVID AGAT] quid agere debeat. NE QVID TITVBET] nequid labatur, aut offendat Horatius epiſtolarum lib. *Vade, age, caue ne titubes, mandatáque frangas.* IAM EGO IPSVM] allegoria eſt, faciam vt leno captus atque expugnatus ſit.

# ACTVS TERTIVS.

## PVER.

QVI ſeruitutem di danunt lenoniam.
Puero, atque eidem ſi addunt turpitudinem.
Næ illi quantum ego nunc corde conſpicio meo,
Malam rem magnam, multáſque ærumnas danunt.
Velut hæc mi euēnit ſeruitus, vbi ego omnibus.
Paruis magníſque miſeriis præfulgeo,
Neque ego amatorem mihi inuenire vllum queo,
Qui amet me, vt curer tandem nitidiuſculè.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies,
Interminatus eſt à minimo ad maximum,
Si quis non hodie munus miſiſſet ſibi,
Eum cras cruciatu maximo perbitere.
Nunc neſcio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud poſſum, quod illi qui poſſunt, ſolent.
Nunc niſi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Atque edepol vt nunc male eum metuo miſer,

*Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio,*
*Herus eccum recipit ſe domum, & ducit coquum.*

DANVNT] dant. CORDE CONSPICIO] in animo meo conſidero. VT CVRET TANDEM NITID.] vt me curet tandem mundius & lautius, & liberalius, quàm hic leno, ex quo ſim nitidiore cute, & corpore. PERBITERE] perire, ſeu periturum. perbitere, vt docet Nonius, eſt perire. Pacuuius, *Nam me perbitere, illic epiſtularier quouis exitio cupio dum proſim modò.* Liuius Tereo, *Ego puerum interea ancilla ſubdem latantem mea. Ne fame perbitet.* Ennius Hecuba, *Nunquam ſcripſiſtis, qui parentum, aut hoſpitem necaſſet, quo quis cruciatu perbiteret.* CRAS MIHI POTANDVS, &c.] futurum eſt, vt cras conculcer, quomodo veſtes à fullonibus ſolent. ſignificat fortaſſe, futurum, vt cras à firmis, & acribus viris ſubigatur. ATQVE AEDEPOL, VT NVNC] ſermonem, quem exorſus eſt, præcidit, lenone viſo.

## BALLIO leno, COCVS, PVER.

*Forum coquinum qui vocant, ſtultè vocant,*
*Nam non coquinum eſt, verùm furinum eſt forum.*
*Nam ſi ego iuratus peiorem hominem quærerem,*
*Coquum non potui, quàm hunc, quem duco, ducere,*
*Multiloquum, glorioſum inſulſum, inutilem.*
*Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad ſe noluit,*
*Vt eſſet hic, qui mortuis cœnam coquat.*
*Nam hic ſolus illis coquere quod placeat, poteſt.*
Co. *Si me arbitrabare iſto pacto vt prædicas,*
*Cur conducebas?* Ba. *inopia, alius non erat.*
*Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquus*
*Tu ſolus præter alios?* Co. *ego dicam tibi,*
*Hominum auaritia ego ſum factus improbior coquus,*
*Non meopte ingenio.* Ba. *qua iſtuc ratione?* Co. *eloquar.*
*Quia enim cum extemplò veniunt conductum coquum,*
*Nemo illum quærit qui optimus, & cariſſimu'ſt,*
*Illum conducunt potius qui viliſſimu'ſt.*
*Hoc ego fui hodie ſolus obſeſſor fori.*
*Illi iſſent drachmis miſeri, me nemo poteſt*
*Minoris quiſquam nummo, vt ſurgam, ſubigere.*
*Non itidem cœnam condio, vt alij coqui,*
*Qui mihi condita prata in patinis proferunt,*
*Boues qui conuiuas faciunt, herbáſque oggerunt,*
*Eas herbas herbis aliis porrò condiunt,*
*Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus,*
*Apponunt rumicem, braſſicam, betam, blitum:*
*Eo laſerpitij libram pondo diluunt:*
*Teritur ſinapis ſcelerata cum illis, qui terunt,*
*Priuſquam triuerunt oculi, vt extillent facit.*
*Ei homines cœnas ſibi coquint: cùm condiunt,*
*Non condimentis condiunt, ſed ſtrigibus,*
*Viuis conuiuis inteſtina quæ exedint,*
*Hoc hic quidem homines tam breuem vitam colunt,*
*Cum haſce herbas huiuſmodi in ſuam aluum congerunt,*
*Formidoloſas dictu, non eſu modò:*
*Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.*
*Quid tu? diuinis condimentis vtere,*
*Qui prorogare vitam poſſis hominibus,*

*Qui ea*

*Qui ea culpes condimenta?* Co. *audacter dicito.*
*Nam vel ducentos annos poterunt viuere,*
*Meas qui eſitabunt eſcas quas condiuero.*
*Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi.*
*Aut ſi polindrum, aut macidem, aut ſaneaptidem.*
*Ea ipſæ ſeſe patinæ feruefaciunt illico,*
*Hæc ad Neptuni pecudes condimenta ſunt.*
*Terreſtres pecudes cicimandro cond o,*
*Aut hapalopſide, aut catar actria* Ba. *at te Iuppiter*
*Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,*
*Cúmque tuis iſtis omnibus mendaciis.*
Co. *Sine ſis loqui me.* Ba. *loquere, atque in malam crucem.*
Co. *Vbi omnes patinæ feruent, omneis aperio.*
*Is odor dimiſſis pedibus in cœlum volat,*
*Eum in odorem cœnat Iuppiter cotidie.*
Ba. *Odor dimiſſis pedibus?* Co. *peccaui inſciens.*
Ba. *Quid eſt?* Co. *quia enim dimiſſis manibus volui dicere.*
Ba. *Si nunquam in coctum, quidnam cœnat Iuppiter?*
Co. *It incœnatus cubitum.* Ba. *i in malam crucem.*
*Iſtaccine cauſſa tibi hodie nummum dabo?*
Co. *Fateor equidem eſſe me cocum cariſſimum:*
*Verùm pro pretio facio, vt opera appareat*
*Mea, quò conductus veni.* Ba. *ad furandum quidem.*
Co. *An inuenire poſtulas quenquam coquum.*
*Niſi miluinis aut aquilinis vngulis?*
Ba. *An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas,*
*Quin ibi conſtrictis vngulis cœnam coquas?*
*Nunc adeò tu qui meus eſt iam edico tibi.*
*Vti noſtra properes amoliri omnia:*
*Tum vt huius oculos in oculis habeas tuis:*
*Quoquò hic ſpectabit, eò tu ſpectato ſimul:*
*Si quo hic gradietur pariter progredimino.*
*Manum ſi protollet, pariter proferto manum.*
*Suum ſi quid ſumet, id tu ſinito ſumere.*
*Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinſecus.*
*Si iſte ibit, ito. ſtabit, aſtato ſimul.*
*Si conquiniſcet iſtic, conquiniſcito.*
*Simul item his diſcipulis prius cuſtodes dabo.*
Co, *Habe modò animum bonum.* Ba. *quæſo qui poſſim, doce*
*Animum habere, qui te ad me adducam domum?*
Co. *Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea,*
*Item vt Medea Peliam concoxit ſenem,*
*Quem medicamento, & ſuis venenis dicitur*
*Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum:*
*Item te ego faciam.* Br. *eho an tu etiam veneficus?*
Co: *Immo ædepol vero hominum ſeruator magis* Ba. *hem mane.*
*Quanti iſtuc vnum me coquinare perdoces.*
Co. *Quid?* Ba. *vt te ſeruem, ne quid ſurripias mihi.*

Co. *Sic redis, nummo: ſi non, ne mina quidem.*
*Sed verum amicis hodiè, an inimicis tuis*
*Daturus cœnam?* Ba. *pol ego amicis, ſcilicet.*
Co. *Quin tu illos inimicos potiuſquam amicos vocas?*
*Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo*
*Hodie, atque ita ſuauitate condiam,*
*Vt quiſque quicque conditum guſtauerit,*
*Ipſos faciam vt digitos ſibi prærodat ſuos.*
Ba. *Quaſo hercle priuſquam conuiuis dabis,*
*Guſtato tute prius, & diſcipulis dato,*
*Vt prærodatis veſtras furtificas manus.*
Co. *Fortaſſe hæc tu nunc mihi non credis quæ loquor.*
Ba. *Moleſtus ne ſis, nimium iam tinnis, non places.*
*Hem illic ego habito, intrò huc abi, & cœnam coque.*
*Properè.* Co. *quin is accubitum, & conuiuas cedo:*
*Corrumpitur iam cœna.* Ba. *hem ſubolem ſis vide.*
*Iam hic quoque ſceleſtus eſt, coqui ſublingio.*
*Profectò quid nunc primum caueam neſcio,*
*Ita in ædibus ſunt fures, prædo in proximo eſt.*
*Iam à me hic vicinus apud forum paullò prius*
*Pater Calidori opere petiuit maximo,*
*Vt mihi cauerem à Pſeudolo ſeruo ſuo,*
*Ne eu fidem ei haberem, nam eum circumire in hunc diem,*
*Vt me, ſi poſſet, muliere interuorteret,*
*Eum promiſiſſe firmiter dixit ſibi,*
*Seſe abducturum à me dolis Phœnicium.*
*Nunc ibo intrò, atque edicam familiaribus,*
*Profectò, ne quis quicquam credat Pſeudolo.*

FORVM COQVIN. ]forum, in quo coqui ſtant aut ſedent, expectãtes diem ab iis, qui cænam aliquibus dare cogitant, conducantur. FVRINVM ]in quo ſunt fures. QVAM HVNC ] peiorem, quàm hunc, &c. INOPIA ]ob inopiam coquorum aliorum. ILLVM CONDVCVNT ] videtur deſiderari. ſed vt ſit integra locutio: ſed illum conducunt. Verum nihil deſideratur & ita ſæpè loquebantur veteres, etiam in oratione ſoluta. HOC EGO FVI HODIE ]ob hanc cauſam ego hodie ſolus in foro ſedi totus hic locus *elegantiæ* vrbaniſſimæ plenus eſt. nam cum dicat ſe ſolum eſſe in foro relictum, quòd ſit omniũ cariſſimus, & alios autem eſſe cõductos, quod ſint viliſſimi, tota res planè aliter ſe habet, nam alij coqui, qui cariores erant, conducti fuerant: hic ſolus omnium viliſſimus relictus eſt. ILLI DRACHM ] ſic habent noſtri libri veteres, *drachmiſſant*, interpretor, drachmas poſcunt: drachmas loquuntur: & drachmis contenti ſunt. ego ſeſtertium nummum poſco quaſi verò drachma non ſit pluris, quàm ſeſtertius nummus. drachma enim idem ferè valet quod denarius At denarius decem aſſeis, id eſt, quattuo, denarios valet. Eſt igitur mera ironia. illi (inquit) patiuntur ſe conduci drachmis, id eſt, decẽ ſeſtertiis nummis: me nemò minoris ſeſtertio perpolli poteſt, vt ſurgã & operas meas ei locẽ. QVI MIHI C. ]qui herbas apparant. BOVES QVI C. ] qui conuiuis herbas apponunt, vt bobus. ATRVM OLVS ]olus atrum hipposelum, agnoſelum. BLITVM ] blitum (inquit Feſtus) genus oleris à ſaporis ſtupore appellatum eſſe: à Græco patet, quod ab his βλὰξ dicitur ſtupidus. LASERPITIS ] de laſerpitio ſatis quidem multa diximus in commentariis in Aemilium Probum, ſed tamen nihil vetat pauca ex illis huc transferre. TERITVR SINAPIS SCEL. ] profert hunc locum Cariſius libro 1. Grammat. inſtit. & Priſcian. libro 6. ſed non diſſimulabo Cariſium paullò aliter referre, quàm vulgò legatur. ſic enim ille, *Teritur ſinapis ſcelerata, quorum illi, qui terit, priuſquàm conterint, oculi vt extillant, facit.* EXTILLENT ]lacrymas mittant. EI HOMINES CENAS SIBI COQ. ] ij. homines, id eſt, tales coqui, cenas ſibi coquunt, non aliis, aut mihi, cenas, inquam tam inſcitè conditas ſcilicet, & inſuaueis. STRIGIBVS ] ſtriges, aues nocturnæ ſunt. Horatius oda 5. Epod. *Plumámque nocturnæ ſtrigis*. quæ ſit auis ſtrix, Plinius libro 11. cap. 39 conſtare non arbitratur. Significat Plautus, ſeu coquus condimenta quæ adhibent alii coqui diſtorquere, & diſcruciare inteſtina, tanquam ſtriges quaſdam. EXEDANT ] exedant. Horatius odæ Epod. *Edit cicutis allium nocentius.* HOC ] ob hanc cauſam. HIC ] Athenis nam fingit Poëta rem geri Athenis, quamuis Romæ comœdia agatur, & ſpectatur. CVM ] quoniam FORMIDOLOSAS DICTV ] dictu horribileis non modo ciu. VTERIS. ] vteriſne condimentis diuinis.

diuinis, vnde poſſis homines reddere immortaleis? PROROGARE] producere. QVI EA CVLPES] tu qui aliorum coquorum condimenta culpes? IN PATINAS INDIDI] ſic ſe antea hunc locum ſola coniectura ductum reſtituiſſe, dixerat olim mihi amicus Paſſeratius vir doctiſſimus, & amantiſſimus, quem cùm magnopere probaſſem, atque adeò amplexus eſſem, manus ſuſtuli, cùm ita deſertè ſcriptum reperi in codicibus manuſcriptis ſine vlla litura, & varietate reperi, hominiſque mihi amiciſſimi coniecturam admiratione dignam, ac planè diuinam iudicaui. vſus eſt eodem verbo Plautus ſuprà non longè, ibi, *Indunt coriandrum*. HAS AD NEPTVN. PECVDES] hæc condimenta apta ſunt ad piſceis. CVM Q. TVIS ISTIS OMNIBVS MEND.] ſignificat Plaut. illa omnia nomina eſſe inania, & fictitia. OMNEIS APERIO] remoueo alias patinas, ſeu alia opercula, quibus opertæ ſunt. DIMISSIS PEDIBVS] iocus. Alludit autem ad vſitatum loquendi genus, dimiſſis manibus fugere, quod eſt celeriter, & ſumma contentione fugere, quod Græci dicunt ἀφιέντα τὼ χεῖρε φεύγειν. SI NVNQVAM IS C.] ſi nuſquam conduceres, vt cenam coquam. libri veteres habent, *nunquam*: & ita edidit Camerar. APPAREAT] exſtet, notat ſit. MILVINIS] rapacibus. AQVILINIS] vncis, quale eſt aquilæ roſtrum, quales ſunt & vngues. COQVINATVM] id coquendum. ſic interpretatur Nonius, & profert alium locum Plauti ex Aulularia, *Neque ego vnquam, niſi hodie ad Bacchas veni, in bacchanal coquinatum*. CONSTRICTIS VNGVLIS] ne quid auferat coquus. TVM VT HVIVS OCVLOS IN OCVLIS HABEAS] vt eodem, quò coquus, oculos coniicias tuos. huius verſus ſententia, verſu proximo aliis verbis expreſſa eſt. Quod autem ad rem attinet, ſic M. Tullius oſtendere volens. Verrem furem vaſorum argenteorum habitum eſſe ab hominibus, ait, cum ludis Circenſibus eſſent triclinia ſtrata, & expoſitum argentum in ædibus Siſennæ, Verréſque ad id contemplandum acceſſiſſet, pueros Siſennæ, oculos à Verre nuſquam tantiſper deieciſſe, neque ab argento digitum diſceſſiſſe. PROGREDIMINO] id eſt, progredit or. SI PROTOLLET] ſi proferet. TENET ALTRINSECVS] teneto altera ex parte ἀντιλαβοῦ. SI CONQVINISCET] conquiniſcere, & ocquiniſcere, inquit Nonius, inclinari ſignificat. FACIAM EGO TE] faciam ego te ex deformi formoſum, & ex grandi natu adoleſcentulum. ITEM VT MEDEA PELIAM] vel luſit Plautus ſciens, vt notat Camerarius, Peliam eum recoquendo necauit Medea, vel memoriæ peccatum eſt, & Peliam pro Æſone errans poſuit. Sic & M. Tullius in Catone, *Æſonem enim ex ſene adoleſcentem fecit*. AN TV ETIAM VENEFICVS?] an tu etiam veneficus es, vt Medea fuit venefica? ſcilicet? DATVRVS CENAM] ſubintell. es? QVIN TV ILLO] quin tu ad cenam inimicos potius, quàm amicos vocas? FVRTIFICAS] furaceis. TINNIS] garris, res futileis loqueris. tranſlatum ab ære. ET CONVIVAS CEDO, & cur non exhibes conuiuas? SVBOLEM SIS VIDE] vide, obſecro, ſubolem coquorum IAM HIC QVOQVE SCEL. COQVI SVBL.] ſic habent noſtri codices veteres, itémque ſe ſcriptum repeſſe in iis, quos vidit, teſtatur Adrian. Turneb. libr. Aduerſ. 3. cap. 21. ſententia autem huius verſus hæc eſt. Iam etiam hic coquus infimius, & coqui ſublingio verius, quàm coquus ſceleſtus eſt, vt veri coqui ſceleſti ſunt, coqui ſublingio, coqui miniſter ad lingendas patinas, quàm ad coquenda obſonia, eruditior, & aptior. ſublingio, nis, nomen factum à verbo ſublingo. Quod & ab Adriano Turnebo indicatum eſt eo, quem commemoraui libro. OPERE MAXIMO] maximo opere. CIRCVMIRE] circumcurſare. MVLIER INTERVORTERET] muliere priuaret. ſic in eadem fabula locutus eſt ſuprà: & item alibi. noſtri libri tamen habent, *vt à me ſi poſſet mulierem intervorteret*: mendosè.

# ACTVS QVARTVS.

## PSEVDOLVS ſeruus, SIMIA ſycophanta.

*SI vnquam quenquam di immortales voluere eſſe auxilio adiutum me,*
*Tum me & Calidorum ſeruatum volunt eſſe, & lenonem extinctum,*
*Cum te adiutorem genuere mihi tam doctum hominem atque aſtutum.*
*Sed vbi illic eſt? ſumne ego homo inſipiens, qui hæc mecum egomet loquor ſolus?*
*Dedit verba mihi hercle, vt opinor, malus cùm malos ſtultè caui.*
*Tum pol ego interii, homo ſi ille abiit, neque hoc opus quod volui, ego hodie efficiam,*
*Sed eccum video verbeream ſtatuam, vt magnificè inter ſeſe?*
*Hem te hercle ego circumſpectabam, nimis metuebam malè, ne abiiſſes.*
Si. *Fuit meum officium vt facerem, fateor.* Pſ. *vbi reſtiteras?* Si. *vbi mihi libitum eſt.*
Pſ. *Iſtuc ego iam ſatis ſcio.* Si. *cur ego quod ſcis, me rogas?* Pſ. *at hoc volo monere te.*

Si. *Monendus ne me moneat.*Pſ.*nimis tandem abs te contemnor.*
Si. *Quippe ego te ni contemnam ſtratioticus homo qui cluear?*Pſ *iam*
*Hoc volo quod occeptum'ſt agi.*Si.*nunquid agere aliud me vides?*
Pſ. *Ambula ergo cito.*Si.*immo otioſè volo.*Pſ.*hac ea occaſio eſt,dum ille dormit,*
*Volo tu prior vt occupes adire* Si.*quid properas?placidè,*
*Ne time.ita ille faxit Iuppiter,vt ille palàm ibidem aſſiet,*
*Quiſquis ille eſt,qui adeſt à milite.nunquam ædepol erit ille potior*
*Harpax,quàm ego,habe animum bonum: pulcrè ego hanc explicatam tibi rem dabo.*
*Sic ego illum dolis atque mendaciis in timore dabo,*
*Militarem aduenam ipſe ſeſe vt neget eum eſſe qui ſiet,*
*Méque vt eſſe autumet,qui ipſus eſt.*Pſ.*qui poteſt?*Si.*occidis me,*
*Cum iſtuc rogitas.*Pſ.*ò hominem lepidum,te quoque etiam dolis.*
*Atque etiam mendaciis,Iuppiter te mihi ſeruet.*
Si. *Immò mihi.ſed vide,ornatus hic ſatiſne me condecet?*
Pſ. *Optimè habet.*Si *eſto.*Pſ.*tantum tibi boni di immortales duint,*
*Quantum tibi optes,nam ſi exoptem quantum dignus,tantum dent,*
*Minus nihilo eſt neque ego hoc homine quenquam vidi magis malum*
*Et maleficum.*Si.*tun' id mihi?*Pſ.*taceo,ſed ego quæ tibi dona*
*Dabo,& faciam,ſi hanc rem ſobriè accuraſſis?*Si *potin' vt taceas?*
*Memorem immemorem facit,qui monet quod memor meminit.teneo omnia:*
*In pectore condita ſunt:meditati ſunt doli doctè.*Pſ *probus hic eſt*
*Homo.*Si.*neque hic eſt neque ego.*Pſ.*at vide ne titubes.*Si.*potin' vt taceas?*
Pſ. *Ita me dij ament.*Si *ita non facient,mera iam mendacia fundes.*
Pſ. *Vt ego ob tuam,Simia,perfidiam te amo,& metuo,& magnifacio!*
Si. *Ego iſtuc aliis dare condidici,mihi obtrudere non potes palpum.*
Pſ. *Vt ego te hodie accipiam lepidè,vbi effeceris hoc opus.*Si.*ha ha he.*
Pſ. *Lepido victu,vino,vnguentis,& inter pocula pulpamentis:*
*Ibidem vnà aderit mulier lepida,tibi ſauia ſuper ſauia quæ det.*
Si. *Lepidè accipis me.*Pſ.*immo ſi efficis,tum faxo magis dicas.*
Si. *Niſi effecero,cruciabiliter carnifex me accipito.*
*Sed propera mihi monſtrare vbi oſtium lenonis ædium.*
Pſ. *Tertium hoc eſt.*Si.*tace,ædes hiſcunt.*Pſ.*Credo,animo,male'ſt*
*Ædibus.*Si.*quid iam?*Pſ.*quia ædepol ipſum lenonem euomunt.*
Si. *Illiccine eſt?*Pſ.*illic eſt.*Si *mala merx eſt.*Pſ.*illuc ſis vide.*
*Non prorſus:verùm ex tranſuerſo cedit,quaſi cancer ſolet.*

SI VNQVAM] nactus Simiam ſeruum ſycophantam Calidori Pſeudolus ita ſubornotum, vt pro Harpago ad lenonem mittatur,ſibi gratulatur. TE] Simiam. SED VBI ILLIC EST] ſed vbi ille eſt? Pſeudolus reſpiciens,vbi non videt Simiam ſequentem,qui alicubi reſtiterat, quærit vbi ſit Simia, metuitque ne aufugerit. SOLVS] exiſtimans Simiam mecum eſſe, qui non ſit. MALVS CVM MALOS] cùm ego qui malus ſum, malos non caui: id eſt, à malis mihi non caui, à Simia ſcilicet, qui aſtutus, callidus,& malus eſt VERBEREAM STATVAM]ſeruum verberibus dignum. VT FACEREM]vt fugerem.fuit meum officium autem. quia ſum nequam, & fugitiuus. MONENDVS NE ME MONEAT]qui minus ſapit, ne ſapientiorem moneat. tu qui monitore eges,ne me moneto. QVIPPE EGO TE NI M.] quid ni ego te contemnam, qui ſim notus & clarus militaris homo? CLVEAR?] nominer?habear?exiſtimer. DVM ILLE DORMIT]nam dixerat Harpax ſe vbi prandiſſet,operam daturum ſomnio. PLACIDE] ſubintelligitur.NE TIME]noli timere,ne ille experrectus eodem tempore veniat ad lenonem. nam etiam ſi hoc eueniret, ego facerem vt ego verus Harpax haberet, ille autem tanquam ſimulatus Harpax.

Harpax, reiiceretur. POTIOR] verior. IN TIMOREM DABO] terrebo. MILITAREM ADVENAM] aduenam à milite miſſum. IPSE ESSE VM NEQ.] quod facetè in Amphitryone fit in perſonis Soſiæ, & Mercurij DVINT] dent, dederint. NAM SI EXOPTEM QVANT. DIGN.] nam ſi exoptem vt tibi tãtum dent boni, quantum mereris, minus nihilo eſt. NEQVE HIC EST, NEQ.] neque Pſeudolus probus eſt, neque ego. ITA FACIENT] non te amabũt. nam mera mendacia loquêris. ita me dij ament genus eſt iuſiurandi. Cùm itaque videretur ita dicturus, ita me dij ament, vt ego tibi tuæ operæ præclaram operam perſoluam, aut aliquid aliud ſimile. Simia interpellans. dij, inquit, te non amabunt, quia mentiere. EGO ISTVC] ego ſoleo iſtuc quod mihi facis, aliis facere: id eſt, palpari ego ſum in iſta re artifex. noli me iſtis blandimentis captare, quaſi imperitum iſtarum artium, & in callidum. VT EGO TE HODIE ACCIPIAM, &c.] corrigit orationem ſuam Pſeudolus, quia eam Simia ſpreuerat, & promittit ſe eum magnifico apparatu accepturum. ſi rem mandatam accuratè, & ſobriè confecerit. PVLPAMENTIS] obſoniis coctis, & conditis ex carne, à pulpa dictis. Terent. *Tute lepus es, & pulpamentum quæris.* ÆDES HISCVNT] ædes aperientur. tralatio à re animata. NON PRORSVS, &c.] non antè verſus exit leno, non aduerſa fronte, ſed ex tranſuerſo. fortaſſe leno domo exiens, aliquid ſeruis aut coquo imperabat: iccirco ex tranſuerſo egrediebatur domo. Spectans hunc locum Varro lib. 6. vt notauit Camerarius. cùm hæc ſcripſit, *Apud Plautum vt tranſuerſus, non prouerſus cedit, quaſi cancer ſolet.* Dicitur ab eo qui in id, quo it, verſus eſt. & ideò, qui exit in veſtibulum, quod eſt aut domum prodire & procedere dicitur. quod cùm leno non faceret, ſed ſecundum parietem trãſuerſus iret, dixit, vt tranſuerſus cedit, quaſi cancer, non prouerſus vt homo. CEDIT] cedit, ſeu procedit.

## BALLIO, PSEVDOLVS, SYCOPHANTA.

*Minus malum hunc hominem eſſe opinor, quàm eſſe cenſebam coquum.*
*Nam nihil etiam dum harpagauit præter cyathum, & cantharum.*
Pſ. *Heus tu nunc occaſio eſt tempus.* Sy. *tecum ſentio.*
Pſ. *Ingredere in viam doloſe, & ego hîc in inſidiis ero.*
Sy. *Habui numerum ſeduſo, hoc eſt à porta proximum*
*Angiportum, in id angiportum me deuorti iuſſeras,*
*Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incertò ſcio.*
Ba. *Quis hic homo chlamidatus eſt, aut vnde eſt, aut quem quæritat?*
*Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.*
Sy. *Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi quod quæro certius.*
Ba. *Ad me adit rectà, vnde ego hominem hunc eſſe dicam gentium?*
Sy. *Heus tu, qui cum hirquina aſtas barba reſponde quod rogo.*
Ba. *Ehò an non prius ſalutas?* Sy. *nulla eſt mihi ſalus dataria.*
Ba. *Nam pol hinc tantundem accipies.* Pſ. *iam inde a principio probus.*
Sy. *Ecquem in angiporto hoc hominem tu nouiſti, te rogo?*
Ba. *Egomet me.* Sy. *pauci iſtac faciunt homines. quod tu prædicas:*
*Nam in foro vix decumus quiſque eſt, qui ipſus ſeſe nouerit.*
Pſ. *Saluus ſum, iam philoſophatur.* Sy. *hominem ego hic quæro malum,*
*Legirupam impium, periurum atque improbum.* Ba. *me quæritat:*
*Nam illa mea ſunt cognomenta, nomen ſi memoret modò.*
*Quid eſt ei homini nomen?* Sy. *Leno Ballio.* Ba. *ſciuin' ego?*
*Ipſe ſum adoleſcens, quem tu quæritas.* Sy. *túne es Ballio?*
Ba. *Ego enimuero is ſum.* Sy. *vt veſtitus eſt perfoſſor parietum.*
Ba. *Credo in tenebris conſpicatus ſi ſis me, abſtineas manum?*
Sy. *Herus meus, tibi me ſalutem multam voluit dicere,*
*Hanc epiſtolam accipe à me, hanc me tibi iuſſit dare.*
Ba. *Qui is homo'ſt qui iuſſit?* Pſ. *perij, nunc homo in medio luto eſt.*
*Nomen neſcit, hæret hæc res.* Ba. *quem hanc miſiſſe ad me autumas*
Sy. *Noſce imaginem. tute eius nomen memorato mihi,*
*Vt ſciam Ballionem te eſſe ipſum.* Ba. *cedò mihi epiſtolam,*
Sy. *Accipe, hem cognoſce ſignum.* Ba. *Ehò Polymachæroplacides.*
*Purus putus eſt ipſus. noui, heus.* Sy. *Polymachæroplacides,*

*Nomen eſt;ſcio iam tibi me rectè dediſſe epiſtolam,*
*Poſtquam Polymacharoplacida elocutus nomen es.*
Ba. *Sed quid agitis?* Sy. *quod homo edepol fortis, atque bellator probus.*
*Sed propera hanc pellegere quæſo epiſtolam, ita negotium eſt*
*Atque accipere argentum actutum, mulierémque mihi emittere.*
*Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortem exequi,*
*Ita herus meus eſt imperioſus* Ba. *noui notis prædicas.*
Sy. *Propterea pellegere epiſtolam ergo.* Ba. *id ago, taceas modò.*
*Miles lenoni Ballioni epiſtolam*
*Conſcriptam mittit Polymacharoplacides,*
*Imaginem obſignatam, quæ inter nos duo*
*Conuenit olim.* Sy *ſymbolum eſt in epiſtola.*
Ba. *Video & cognoſco ſignum, ſed in epiſtola*
*Nullam ſalutem mittere ne ſcriptam ſolet?*
Sy. *Ita militaris diſciplina eſt, Ballio,*
*Manu ſalutem mittunt beneuolentibus,*
*Eadem malam rem mittunt maleuolentibus.*
*Sed vt occœpiſti, perge operam experirier,*
*Quid epiſtola iſta narret.* Ba *auſculta modò.*
*Harpax calator meus eſt, ad te qui venit.*
*Túne is es Harpax?* Sy. *ego ſum, atque ipſe Harpax quidem.*
Ba. *Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum accipe, &*
*Cum eo ſimitu mulierem mitti volo.*
*Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:*
*Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.*
Sy. *Quid nunc?* Ba. *argentum des abducas mulierem*
Sy. *Vter remoratur?* Ba. *quin ſequere ergo intrò.* Sy *ſequor.*

CENSEBAM] arbitrabar. HARPAGAVIT] rapuit, ſuprà, *Rape, tene harpaga, bibe, es, fuge.* TECVM SENTIO] tibi aſſentior. HABVI NVMERVM SEDVLO] teneo memoria numerum angiportuum: vel teneo mihi diuertendum eſſe in angiportum ordine ſextum. ſic dixit, habui numerum, vt dicitur, habui rationem. IN ID ANGIP.] ſextum, iuſſerat miles. QVOTVMAS] id eſt, quotas. ſic infra eadem fabula, *quotumo die.* ADMODVM INCERTO SCIO] non ſatis ſcio. ſic dixit incerto ſcio, vt dicimus, certò ſcio VNDE EGO HOMINEM] vnde gentium ex qua gente. HIRQVINA] rara, & non admodum denſa qualis hircorum. DATARIA] quam ego alteri dem, aut dicam: vel quæ viciſſim detur. HINC] à me. IAM INDE A PR.] iam vſque à principio Simia probè munus adminiſtrat ſuũ: iam à principio probè ſe gerit. Hæc autem loquitur Pſeudolus, ad populum conuerſus, ſermonem lenonis, & ſycophãtæ exaudiens: cùm ipſe non audiatur. ECQVEM AN OIP.] aliquémne in hoc angiporto hominem nouiſti? EGOMET ME] ego ipſe me noui. PAVCI ISTAEC FACIVNT H.] pauci homines ſe nouerunt. eſt enim difficilimum ſeipſum noſſe. Et illud γνῶθι σεαυτόν. hoc eſt, noſce teipſum, alij Thaleti vini ex alij Apollini aſcribunt. ME QVAERITAT] loquitur leno voce ſummiſſa, ita tamen vt audiatur à populo. SCIVIN, EGO?] nonne ego ſciui me quæritari? IN MEDIO LVTO EST] non poteſt ſe expedire, non poteſt reſpondere ad interrogata. ductum ab iis qui in medio luto hærent. HABERE HAERES] hoc negotium procedere, atque ad exitum peruenire non poteſt PVRVS PVTVS] verus, & germanus. tranſlatum ab auro puro puto: quid ſignificat aurum merum, & omnis alienæ materiæ expers. lege & Feſtum in voce *putus*. & Nonium in eadem, qui hunc locum profert. ITA NEGOTIVM EST] negotium poſtulat, vt eam pellegas. ATQ. ACCIPERE A., &c.] & propera pecuniam accipere, SICYONI] vtroque modo dicunt Latei: eſt Sicyoni, & eſt Sicyoni. Sic Cornelius Nepos in procem. lib. de viris excell. Imperator, Lacedæmon. quem librum locis compluribus emendatum, & commentariis ampliſſimus illuſtratum in lucem edidimus. MORTEM EXSEQVI] mortem obire. NOTIS] iis, qui norunt. aliam habes ſignificationem ſic *ignotus*, interdum pro eo ſumitur, qui non nouit, vt apud M. Tull. epiſt. lib. MILES LENONI, &c.] hic leno epiſtolam legere incipit. INTER NOS DVO] inter nos duos. OPERAM] meam. CALATOR] calo qui ligna militibus portat: à voce Græca κᾶλα, hoc eſt, ligna. alij, in quibus Feſtum calatorem ſeruum ſignificare volunt, à verbo καλεῖν, vocare, quod ſerui ſemper vocari poſſint ob neceſſitatem ſeruitutis. SIMITV] ſimul. ARBITRAREM] arbitrarer. ſic in Sticho, *Probum te, verè arbitrabam, ſi probus non rangeris.*

## PSEVDOLVS.

*PEiorem ego hominem, magíſque verſutè malum,*
*Nunquam edepol quenquam vidi quàm hic eſt Simia.*
*Nimíſque ego illum hominem metuo & formido malè,*
*Ne malus item erga me ſit, vt erga illum fuit,*
*Ne in re ſecunda nunc mihi obuertat cornua,*
*Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.*
*Atque ædepol equidem nolo: nam illi bene volo.*
*Nunc in metu ſum maximo, triplici modo.*
*Primum omnium iam hunc comparem metuo meum,*
*Ne deſerat nunc me, atque ad hoſteis tranſeat.*
*Metuo autem ne herus redeat etiam dum à foro,*
*Ne capta præda capti prædones fuant.*
*Dum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adueniat.*
*Priuſquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.*
*Perij hercle, nimium tardè egrediuntur foràs.*
*Cor colligatis vaſis exſpectat meum,*
*Si non educat mulierem ſecum ſimul.*
*Vt exſulatum ex pectore aufugiat meo.*
*Victor ſum, vici cautos cuſtodes meos.*

METVO] ſic ſuprà, *vt ego ob tuam Simia perfidiam te amo & metuo*, &c. IN RE SECVNDA] quam bene geſſit. MIHI OBVERTAT CORNVA] mihi aduerſetur. tranſlatum à beſtiis cornupetis. CAPSIT] ceperit. COMPAREM] ſocium, & mihi ſimillimum calliditate & fallacia. HERVS] Simo. nam ſi interuenerit, rem totam patefaciet, & indicabit lenoni: quod ſi fiat, Harpago nondum ex ædibus lenonis egreſſo, mulierem retineat, & ſeruet. NE CAPT. PR.] ductum à re militari: vbi ſæpè qui prædicati, & præda onuſti ſunt, ab iis à quibus prædas egerunt, capiuntur. FVANT] ſint. ILLE HVC HARP.] ille verus Harpax. HINC] domo lenonis. COLLIGATIS VASIS] ſumtum à re militari, vbi milites colligant vaſa, aut ornantes fugam aut aliorum caſtra mouere cogitantes. EDVCAT] Simia. EXSVLATVM] noſtri libri veteres habent *exſolatum*, fortaſſe non malè. nam exſules, dicti ſunt quaſi exſoles, i. extra ſolum acti, ſeu miſſi. EX PECTORE] ex præcordiis. exſpectat (inquit) cor meũ ad fugam paratum, & collectis ſarcinis, & vaſis conligatis, vt ſi Simia non educat ſecum è domo lenonis mulierem, profugiat, & abeat exſulatum, & me exanimem, ac mortuum relinquat. vnus ex noſtris libris habebat ſcriptum *concolligatu*, pro, *cor colligatis*: quod quid ſit, nõ video, niſi fortè ſcriptor librarius voluit ſcribere *cor conglobatu*: i. collectis. Ego tamen *cor colligatis* nõ muto. VICTOR SVM] hoc dicit, viſa muliere cum Simia egredientе. CAVTOS] quantumuis cautos.

## SYCOPHANTA, PSEVDOLVS.

*NE plora, neſcis vt res ſit Phœnicium,*
*Verum haud multò pòſt faxo ſcibis accubans.*
*Non ego te ad illum duco dentatum virum*
*Macedonienſem, qui te nunc flentem facit.*
*Cuiam eſſe te vis maximè, ad eum duco te:*
*Calidorum haud multo poſt faxo amplexabere.*
PS. *Quid tu intus quæſo deſediſtis quàm diu*
*Mihi cor retunſum'ſt oppugnando pectore?*
SY. *Occaſionem repperiſti verbero,*
*Vbi perconteris me inſidiis hoſtilibus:*
*Quin hinc comitamur gradibus militariis?*
PS. *Atque ædepol quanquam nequam homo es, rectè mones.*
*Ite hac triumphi ad cantharum recta via.*

NE PLORA] plorantem Phœnicium, quòd ſe ad militem adduci putet, ſolatur Simia, & errore in quo verſatur, liberat. DENTATVM] vel magnis dentibus, vel mordacem. QVI TE NVNC FLENTEM FACIT] qui facit vt fleas: qui te lacrymoſam & flebilem reddit. INTVS] in domo lenonis. RETVNSVM'ST] retuſum eſt. OPPVGNANDO PECT] dum oppugnatur pectus tua mora ſcilicet, & metu, ne nobis præda elaberetur è manibus. OCCASIONEM REPP.] increpat Simia Pſeudolum, quod alieno loco, & inſidiis hoſtilibus opportuno ſe percunctando remoretur. QVIN HINC COMITAMVR] quin hinc ſimul abimus? ſecutus ſum autem libros vet. qui partim ſic habent litteris liquidò expreſſis, partim *hinc cometamur*. GRADIBVS MILITARIBVS] gradibus militaribus. gradu militari (vt docet Vegetius) horis quinque æſtiuis, 20. millia paſſuum conficiuntur. ATQ. AEDEPOL Q. N.] reperi in libris veteribus, deinceps poſt verſum, *Ædepol*, &c. hunc, qui ſequitur, *Ite hac triumphi ad cantharum recta via.* quem & Adrianus Turneb. Aduerſ. lib. 20. c. 10. ſe item in iis, quos vidit, reperiſſe teſtatur.

## BALLIO leno.

*HA, ha: nunc demum mihi animus in tuto eſt loco,*
*Poſtquam iſte hinc abijt, atque abduxit mulierem,*
*Mihi libet nunc venire Pſeudolum, ſcelerum caput,*
*Et à me abducere mulierem fallaciis.*
*Conceptis hercle verbis ſatis certò ſcio,*
*Ego periurare mauellem me milies.*
*Quàm mihi illum verba per deridiculum dare.*
*Nunc deridebo hercle hominem, ſi conuenero,*
*Verùm in piſtrinum credo, vt conuenit, fore.*
*Nunc ego Simonem mihi obuiam veniat velim,*
*Vt mea lætitia lætus promiſcam ſiet.*

CONCEPTIS VERBIS] certa verborum formula præſcripta. hac de re ſæpè alibi dictum eſt. VT CONVENIT] inter me & Simonem. PROMISCAM] promiſcuè.

## SIMO ſenex, BALLIO leno.

*VIſo quid rerum meus Vlyſſes egerit,*
*Iámne habeat ſignum ex arce Ballionia.*
Ba. *O fortunate, cedo fortunatam manum,*
*Simo.* Si. *quid eſt?* Ba. *iam.* Si *quid iam?* Ba. *nihil eſt quod metuas.* Si. *quid eſt?*
*Venítne homo ad te?* Ba. *non.* Si. *quid eſt igitur boni?*
Ba. *Minæ viginti ſanæ ac ſaluæ ſunt tibi,*
*Hodie quas abs te indeſt ſtipulatus Pſeudolus.*
Si. *Velim quidem hercle.* Ba. *roga me vigínti minas,*
*Si ille hodie illa ſit potitus muliere,*
*Siue eam tuo gnato hodie, vt promiſit, dabit.*
*Rogato hercle obſecro, geſtio promittere.*
*Omnibus modis tibi eſſe rem vt ſaluam ſcias.*
*Atque etiam habeto mulierem dono tibi.*
Si. *Nullum periculum eſt, quod ſciam, ſtipulariér.*
*Vt concepiſti verba, viginti minas*
*Dabin'?* Ba. *dabuntur* Si. *hoc quidem actum'ſt haud male.*
*Sed hominem conueniſtin'?* Ba. *immò ambos ſimul.*
Si. *Quid ait? quid narrat? quæſo quid dicit tibi?*
Ba. *Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis*
*Solent lenoni dici, quæ pueri ſciunt.*

*Malam*

*Malum, & ſceleſtum periurum aiebant eſſe me.*
Si. *Pol haud mentitum'ſt.* Ba *ego haud iratus fui.*
*Nam quanti refert te nec rectè dicere,*
*Qui nihil faciat, quique infitias non eat.*
Si. *Quid eſt, quod non metuas ab eo? id audire expeto.*
Ba. *Quia nunquam ab me abducet mulierem iam, nec poteſt.*
*Meminiſtine tibi me dudum dicere,*
*Eam venisse militi Macedonio?*
Si. *Memini.* Ba *hem illius ſeruos huc ad me argentum attulit,*
*Et obſignatum ſymbolum* Si. *quid poſtea?*
Ba. *Qui inter me atque illum militem conuenerat:*
*Is ſecum abduxit mulierem haud multo prius.*
Si. *Bonan' fide iſtuc dicis?* Ba. *Vnde ea ſit mihi?*
Si. *Vide modò ne illic ſit contechnatus quippiam.*
Ba. *Epiſtola, atque imago me certum facit.*
*Quin iam quidem illam in Sicyonem ex vrbe abduxit modò.*
Si. *Bene hercle factum, quid ego ceſſo Pſeudolum*
*Facere, vt det nomen ad molas coloniam?*
*Sed quis hic homo eſt clamydatus?* Ba. *non edepol ſcio,*
*Niſi vt obſeruemus quò eat, aut quam rem gerat.*

VLYSSES] callidus & vafer, qualem accepimus fuiſſe Vlyſſem, vel qui promiſit ſe dolis Ballionē capturum, atque expugnaturum, vt Vlyſſes dolis Troïam cepit: ex quo πολύτροπος dictus eſt. SIGNVM] Phœnicium vt Vlyſſis Palladium, id eſt, Palladis ſignum ſuſtulit ex arce Troïana. EX ARCE BALLIONIA] ex domo Ballionis. SANAS ET SALVAS] in voce, *ſana* tralatio eſt à re animata ad inanimatam. ſaluas autē & ſanas eſſe Simonis viginti minas dicit leno, quod obligatione ſit liberatus à Pſeudolo cui promiſerat antegreſſa interrogatione ſe 20. minas daturum, ſi à lenone mulierem abduceret, vt deinceps ſubiicit. INDEST STIPVLATVS] tmeſis, *in eſt ſtipulatus.* pro, *eſt inſtipulatus. indeſt* autē pro, *in eſt* accipiendum. d. interpoſito, vt ſolet fieri apud veteres. Priſc. tamen lib. 8. hunc locum proferens aliter videtur legiſſe. ſic enim apud eum ſcriptus eſt. *Minæ viginti ſaluæ ac ſanæ ſunt tibi, Hodie quas abs te eſt inſtipulatus Pſeudolus.* ATQ. ETIAM H] atque habeto mulierem me volente, & donante: ſi Pſeudolus eam hodie à me auferet. VIGINTI MINAS] hic altera concipitur ſtipulatio, quæ obligatio eſt iure ciuili validiſſima, conſtátque ex interrogatione, & reſponſione. MENTITV'ST] imperſonaliter. NAM QVANTI REFERT. &c.] nam quanti intereſt, ſeu quid vtilitatis affert, ei maledicere qui contemnat? quaſi dicat, inanem operam ſumitis, qui contemnenti, & non infitianti maledicit, *nec rectè* autem poſitum, pro non rectè. & non rectè κατὰ λιτότητα, ſeu ἐλάττωσιν pro male. MEMINISTINE TIBI] hic verſus vt ſcriptus eſt in libris veteribus, claudicat, vnáque ſyllaba curtus eſt, in vulgatis autem, in quibus ſic legitur, *Meminiſtin' obſecro tibi me dudum dicere.* ſyllaba redundat. Quid ſi ſic lègatur, *Meminiſtin' tu tibi me dudum dicere.* VENISSE] venditam eſſe SERVOS] ſeruus. HAVD MVLTO PRIVS] paullò antè, modò ἄρτι. VNDE EA SIT M.] vnde ſit mihi bona fide? falsè dicit in ſe ipſum leno SIT CONTECHNATVS] ſit machinatus, fabricatus. verbum factum ex Græca voce τέχνη. BENE HERCLE FACTVM] ſic ſolebant loqui vet. in iis rebus, quas approbabant: vt contrà in iis quas non probabant, aut etiam abominabantur, malè factū. QVID EGO CESSO PSEVD.] id eſt, quid ego ceſſo facere, vt Pſeudolus det nomē, &c. loquendi genus Græcis & Latinis, præſertim poëtis comicis vſitatum, vt millies admonuimus. DET NOMEN AD MOLAS COLON.] ſic habent noſtri libri vet. & ita ſe ſcriptum in aliis, aut fortaſſe iiſdem repeſiſſe teſtatur Andr. Turn. Aduerſ. libro 20. cap. 10. alludit autem ad morem Romanum antiquum, quo qui deducendi erant in aliquam coloniam, in eam nomen dabant. Sic legitur hic Simo ait ſe Pſeudolum quærere vt cogat eum nomen dare ad molas, tanquam ad aliquam coloniam: hoc eſt, vt eum in piſtrinum dedat, & molam verſate cogat.

## HARPAX, SIMO, BALLIO.

*MAlus & nequam eſt homo, qui nihili imperium heri*
*Sui ſeruus facit. nihili eſt autem, ſuum*
*Qui officium facere immemor eſt, niſi eſt admonitus.*
*Nam qui liberos eſſe illico ſe arbitrantur,*
*Ex conſpectu heri ſi ſui ſe abdiderunt,*
*Luxuriantur, luſtrantur, comedunt quod.*

*Habent, ij nomen diu ſeruitutis ferunt:*
*Nec boni ingenij quicquam in his ineſt, niſi vt im-*
*Probis ſe artibus teneant: cum his mihi nec locus, nec ſermo*
*Conuenit, neque his vnquam nobilis ſui.*
*Ego vt mihi imperatum eſt, etſi abeſt, hic adeſſe herum*
*Arbitror nunc ego illum metuo, cùm hic non adeſt,*
*Ne cùm aſsiet, metuant. ei rei operam dabo.*
*Nam me in taberna vſque adhuc ſineret Syrus,*
*Cui dedi ſymbolum manſi vt iuſſerat,*
*Leno vbi eſſet domi, me aiebat arceſſere.*
*Verùm vbi is non venit, nec vocat, venio huc vltrò,*
*Vt ſciam quid rei fiet, ne illic homo me ludificetur.*
*Neque quicquam eſt melius, quàm vt hoc pultem, atque aliquem*
*Euocem huc intus. leno argentum hoc volo à me accipiat,*
*Atque amittat mulierem nunc mecum ſimul.*

Ba. *Heus tu?* Si. *quid vis?* Ba. *hic homo meu'ſt* Si. *qui dum.* Ba. *quia*
*Præda hæc mea eſt, ſcortum quærit, habet argentum.*
*Iam admordere hunc mihi lubet.*

Si. *Iámne illum comeſurus es?* Ba. *dum recens eſt,*
*Dum datur, dum calet, deuorari decet: nam*
*Boni viri me pauperant, improbi alunt,*
*Augent rem meam mali, populi ſtrenui*
*Damno mihi, improbi vſui ſunt.* Si *malum*
*Quod tibi Dei dabunt, qui ſic ſceleſtus.*

Ba. *Me nunc commoror, cùm has fores non ferio,*
*Vt ſciam ſitne Ballio domi?* Ba. *Venus mihi hæc*
*Bona dat, cum hoc huc adigit lucrifugas, damni*
*Cupidos, qui ſe, ſuámque ætatem bene curant,*
*Edunt, bibunt, ſcortantur, illi ſunt alio ingenio atque tu,*
*Qui neque tibi bene eſſe pátere, & illis quibus eſt, inuides.*

Ha. *Heus vbi eſtis vos?* Ba. *hic quidem ad me rectà habet rectam viam.*

Ha. *Heus vbi eſtis vos?* Ba. *heus adoleſcens, quid iſtic debetur tibi?*
*Bene ego ab hoc prædatus ibo, naui. bona ſcæua eſt mihi.*

Ha. *Ecquis hoc aperit?* Ba. *heus chlamydate? quid iſtic debetur tibi?*

Ha. *Ædium dominum lenonem Ballionem quærito.*

Ba. *Quiſquis es adoleſcens, operam fac compendi quærere.*

Ha. *Quid iam?* Ba. *quia te is ipſus coram præſens præſentem videt.*

Ha. *Tun' is es?* Si. *chlamydate caue ſis tibi à curio infortunio,*
*Atque in hunc intende digitum. hic leno eſt.* Ba *at hic eſt vir probus.*
*Sed tu bone vir, flagitare ſæpè clamore in foro,*
*Cum libella nuſquam eſt, niſi quòd leno hic ſubuenit tibi?*

Ha. *Quin tu mecum fabulare?* Ba. *fabulor, quid vis tibi?*

Ha. *Argentum accipias.* Ba. *iamdudum ſi des, porrexi manum.*

Ha. *Accipe, hic ſunt quinque argenti lecta numerata minæ.*
*Hoc tibi herus me iuſsit ferre Polymacharoplacides,*
*Quod deberet, atque vt mecum mitteres Phœnicium.*

Ba. *Herus tuus?* Ha. *ita dico.* Ba. *miles?* Ha. *ita loquor.* Ba. *Macedonius?*

*Admo-*

Ha. *Admodum inquam.*Ba.*te ad me miſit Polymacharoplacides?*
Ha. *Vera memoras,*Ba.*hoc argentum vt mihi dares?*Ha.*ſi tu quidem es*
*Leno Ballio.*Ba.*atque vt à me mulierem abduceres?*Ha,*ita.*
Ba. *Phœniciúmne eſſe dixit?*Ha.*rectè meminiſti.*Ba.*mane,*
*Iam redeo ad te.* Ha.*at matura & propera.nam propero, vides*
*Iam die multum eſſe.* Ba.*vide.hunc aduocare etiam volo.*
*Mane modò iſtic,iam reuertar ad te.quid nunc fiet Simo?*
*Quid agimus,manifectò hunc hominem teneo,qui argentum attulit.*
Si. *Quid iam?*Ba.*an neſcis quæ ſit hac res?*Si.*iuxta cum ignariſſimis.*
Ba. *Ædepol hominem verberonem Pſeudolum, vt doctè dolum*
*Commentu'ſt.tantundem argenti, quanti miles debuit,*
*Dedit huic,atque hominem exornauit mulierem qui arceſſeret.*
*Pſeudolus tuus allegauit hunc,quaſi à Macedonio*
*Milite eſſet.*Si.*habéſne argentum ab homine?*Ba.*rogitas quod vides?*
Si. *Heus memento ergo dimidium iſtinc mihi de præda dare:*
*Commune iſtuc eſſe oportet.*Ba.*quid,malùm,id totum tuum eſt.*
*Quam mox mihi operam das?*Si.*tibi do equidem.*Ba.*quid nunc mihi es*
*auctor Simo?*
Si. *Exploratorem hunc faciamus ludos ſuppoſititium.*
Ba. *Adeò donicum ipſus ſeſe ludos fieri ſenſerit,*
*Sequere.quid ais?nempe tu illius ſeruos es.*Ha.*planiſſimè,*
Ba. *Quanti te emit?*Ha.*ſuarum in pugna virium victoria.*
*Nanque ego eram domi imperator ſummus in patria mea.*
Ba. *An etiam ille vnquam expugnauit carcerem patriam tuam?*
Ha. *Contumeliam ſi dices,audies* Ba.*quotume die*
*Ex Sicyone huc perueniſtis?*Ha.*altero ad meridiem.*
Ba. *Strenuè me hercle iſti,quàm vide ſis pernix hic eſt homo?*
*Vbi ſuram aſpicias ſcias poſſe eum gerere craſſas compedes*
*Quid ais?tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer?*
Si. *Scilicet ſolitum eſſe.*Ha.*ſanine eſtis?*Ba.*quid hoc quod te rogo?*
*Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas ſimul?*
*Conueniebátne in vaginam tuam machæra militis?*
Ha. *I in malam crucem.*Ba.*ire licebit tibi, tamen hodie tempori.*
Ha. *Quin tu mulierem mihi emittis,aut reddis argentum?*Ba.*mane.*
Ha.. *Quid maneam?*Bal.*chlamydem hanc commemores quanti conducta'ſt.*
Ha.*quid eſt?*
Ba. *Quid meret machæra?*Ha.*helleborum hiſce hominibus eſt opus.*
Ba. *Eho.*Ha.*mitte.*Ba.*quid mercedis petaſus hodie domino demeret?*
Ha. *Quid domino? quid ſomniatis? mea quidem hæc habeo omnia.*
*Meo peculio emta.*Ba.*nempe quod fœmina ſumma ſuſtinet.*
Ha. *Vncti hi ſunt ſenes fricari ſeſe ex antiquo volunt.*
Ba. *Reſponde obſecro hercle hoc verò ſeriò,quod te rogo,*
*Quid meres? quantillo argento te conduxit Pſeudolus?*
Ha. *Qui iſtic Pſeudolu'ſt?* Ba.*præceptor tuus,qui te hanc fallaciam*
*Docuit, vt fallaciis hinc à me mulierem abduceres.*
Ha. *Quem tu Pſeudolum,quas tu mihi prædicas fallacias?*
*Quem ego hominem nullius coloris noui.*Ba.*non tu iſtinc abis?*
*Nihil eſt hodie hic Sycophantis quæſtus,proin tu Pſeudolo*

*Nunties abduxiſſe alium prædam, qui occurrit prior*
*Harpax.* Harp. *quidem edepol Harpax ego ſum.* Bal. *immo edepol*
*eſſe vis.*
*Purus, putus hic ſycophanta eſt.* Ha. *ego tibi argentum dedi.*
*Et dudum adueniens extemplò ſymbolum ſeruo tuo,*
*Heri imagine obſignatam epiſtolam, hic ante oſtium.*
Ba. *Meo tu epiſtolam dediſti ſeruo? cui ſeruo?* Ha. *Syro.*
Ba. *Non confidit, ſycophanta hic nequam eſt, nugis me ditatur malè.*
*Ædepol hominem verberonem Pſeudolum, vt doctè dolum*
*Commentu'ſt tantundem argenti quantum miles debuit,*
*Dedit huic, atque hominem exornauit, mulierem qui abduceret.*
*Nam illam epiſtolam ipſus verus harpax huc ad me attulit.*
Ha. *Harpax ego vocor ego ſeruus ſum Macedonis militis,*
*Ego nec ſycophantioſè quicquam ago, nec maleficè,*
*Neque iſtum Pſeudolum mortalis qui ſit noui, neque ſcio.*
Si. *Tu niſi mirum'ſt leno planè perdidiſti mulierem.*
Ba. *Ædepol næ iſtuc magis magóſque metuo, cùm verba audio.*
Si. *Mihi quoque ædepol iamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,*
*Symbolum qui hoc accepit. mira ſunt mi Pſeudolus eſt. Eho*
*Tu, qua facie fuit dudum, cui dediſti ſymbolum?*
Ha. *Ruffus quidam, ventrioſus. craſſis ſuris, ſubniger,*
*Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum*
*Magnis pedibus.* Si. *perdidiſti, poſtquam dixiſti pedes.*
Ba. *Pſeudolus fuit ipſus: actum eſt de me, iam morior Simo.*
Si. *Hercle haud te ſinam emori, niſi argentum mihi redditur,*
*Viginti minæ.* Ha. *atque etiam mihi aliæ viginti minæ.*
Ba. *Auferetur id præmium à me, quod promiſi per iocum?*
Si. *De improbis viris auferri præmium, & prædam decet.*
Ba. *Saltem Pſeudolum mihi dedas.* Si. *Pſeudolum ego dedam tibi?*
*Quid deliquit? dixin', ab eo tibi vt caueres, centies?*
Ba. *Perdidit me.* Si. *at me viginti commodis multauit minis*
Ba. *Quid nunc faciam?* Ha. *ſi mihi argentum dederis, te ſuſpendito.*
Ba. *Di te perdant, ſequere ſis me ergo hàc ad forum, vt ſoluam.* Ha. *ſequor.*
Ba. *Hodie ego peregrinos abſoluam, cras agam cum ciuibus.*
*Pſeudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,*
*Qui illum ad me hodie allegauit, mulierem qui abduceret,*
*Sequere tu. nunc, ne exſpectetis dum hac domum redeam vis,*
*Ita res geſta eſt, angiporta hæc certum eſt conſectarier.*
Ha. *Si gradierere tantum, quantum loquere, iam iſſes ad forum.*
Ba. *Certum eſt mihi hunc emortualem facere ex natali die,*

MALVS ET NEQVAM] hic iam verus Harpax ad lenonem venit, vt meliorem abducas. LVXVRIANT. R.] repete pronomen, qui. luxuriantur autem, id eſt, luxurioſè viuunt, LVSTRANTVR] in luſtris, id eſt, proſtibulis, ſeu ganeis verſantur. IT NOMEN DIV SERVITVT. F.] ii diu ſerui ſunt, & vix vnquam a dominis manumittuntur. NEC BONI INGENII Q.] nec ingenioſi ſunt niſi in eo, vt artes improbas pertinaciter colant. NEQVE HIS VNQ.] neque his vnquam notus fui. EGO VT MIHI IMPERATVM EST.] ſic habent noſtri libri veteres. NE CVM ASSIET METVAM] refero ad ſuperiora hoc modo, metuo herum abſentem, ne præſentem metuere neceſſe habeam. EI REI OPER.] ei rei ſtudebo, ne mihi herus abſens metuendus ſit. NAM ME IN TAB.] nam ſiſi mea ſponte aut vltrò veniſſem, etſi, dum me Syrus arceſſeret, exſpectaſſem, ſineret me vſque ad hoc tempus in taberna iacere, neque me arceſſeret, quemadmodum mihi pollicitus erat. SYRVS CVID.] Pſeudolus hic erat, qui tibi Syrum nomen eſſe dixerat. MANSI, VT IVSS.] manſi in taberna vt iuſſerat, cum diceret ſe me arceſſiturum vbi leno domum rediiſſet. ME AIEBAT ARCESS.] aiebat ſe me.

ſe mercreſſiturum: VLTRO] αὐτομάτως ἀπὸ non arceſſitus. ILLIC HOMO] ille homo. HOC PVLTEM] hoc oſtium pulſem. INTVS] domo. AMITTAT] dimittat, miſſam faciat. HIC HOMO MEV'ST] Ballio putat hunc ſeruum militis peregrinum eſſe aliquem pecunioſum, qui ſcortū quærat. ADMORDERE] ſalſis & mordacibus dictis ludere. vel dic potius admordere, id eſt, adoriri & quaſi deguſtare, vt qui eſcam aliquam eſuri ſunt, ſolent, prius eam guſtare & admordere. Atque huic explicationi conuenit, & congruit interrogatio Simonis, quæ proximè ſequitur. Iámne illum comeſurus es? proinde ac ſi dicat. Tu qui dicis te velle hunc clan.ydatum admordere, iámne illum comeſurus es? DIV RECENS EST] conſentaneum verbo *admordendi*, quo ipſe vſus erat, & Simonis interrogationi reſponſionem ſubiicit Ballio, & in allegoria permanet. PAVPERANT] pauperem reddunt. hoc eodem verbo alibi præterea non ſemel vtitur Plautus. POPVLI SE DAM M] qui naui & ſtrenui ſunt, damnoſi mihi ſunt, improbi, vtiles. DEI] dii ME NVNC COMM] egomet mihi morem iniicio, egomet me moror, qui has fores paltare ceſſo. DAMNI CVPIDOS] Horatius in Epiſtol. damnoſa Venus. QVIBVS EST] quibus bene eſt, id eſt, qui ſe tractant moliter & liberaliter. BENE EGO AB HOC PRAE.] præda onuſtus ab hoc diſcedam, certò ſcio. BONA SCAEVA'ST MIHI] bonum omen mihi obiicitur ab hoc chlamydato. Scæuam (inquit Feſtus) volgus quidem & in bona & in mala re vocat, cum aiunt bonam & malam ſcæuam. cætera apud Feſtum deprauata & mutilata ſunt. Varro libro 6. de lingua Latina, *Quare quod dixi ſcæuum, bonum omen eſt. ol ſcæuum verò turpe.* Apud eundem paullo antè bonæ ſcæuæ cauſa. interpretantur docti homines, in his Turnebus. bonæ rei cauſa, licet etiam interpretari, boni auſpicij, ſeu boni euentus cauſa. ECQ. HOC APERIT] ánnon aliquis hoc oſtium aperit. OPERAM FAC COMP. QVAER.] ſuperſede ab opera quærendi, parce operæ quærendi. CAVE SIS TIBI A CVRIO INFORTVM.] caue ſi vis tibi à vita ſollicita, & anxia, & curarum plena. caue tibi ab infortunio, per quod curis macreſcas: caue tibi à curis: quibus amor & libido ſcatent. ATQ. IN HVNC INTENDE DIGIT.] & porrige potiùs digitum in hunc lenonem. id eſt, medio digito porrecto lenonem deride & contemne. AT HIC EST VIR PROB.] at contrà Simo vir probus eſt. SED TV VIR PR.] nunc conuertitur ad Simonem ipſum. FLAGITARE S.] flagitatores habet moleſtos, creditores tuos, qui pecuniam, quam ſibi debes, moleſtæ repetunt. QVIN TV MECVM FABVLARE] immo vero tu mecum potius loquere. VIDES IAM DIE MVLTVM ESSE] vides ſerum diei eſſe: vides multo maiorem diei partem exactam eſſe, *die* patrij caſus eſt hoc loco. HVNC] Simonem hæc loquitur ſecū leno. MANIFESTO HVNC HOM.] putat leno hunc verum Harpagum à Pſeudolo ſubornatum, & ſubmiſſum eſſe. IVXTA CVM IGNARISSIMIS] æque atque ignariſſimi. ÆDEPOL HOMINEM VERBERONEM] ô hominem planè verberonem Pſeudolum. VT DOCTE DOLVM, quàm doctè dolum commentus eſt? ALLEGAVIT] ad me priuatim miſit. QVID MALVM?] malum, indignantis, & ſtomachantis interiectio. Quid, inquit, tibi venit in mentem poſtulare, vt hæ quinque minæ mihi tecum ſint communes? immò verò ex totæ tuæ ſunt. QVAM MOX] quàm, legendum cum accentu graui. QVID NVNC MIHI] quid nunc mihi ſuades, vt faciam? quid mihi vt faciam auctor es? EXPLORATOREM HVNC FACIAM] hunc qui venit ad te vt abs te quaſi explorando mulierem auferat, ſuppoſitum in locum veri Harpagi à Pſeudolo, *ludos faciamus*, id eſt, illudamus & ludificemus. Sic autem reſtitui, cùm in libris omnibus legeretur, *ludo*, litera s. ſcilicet amiſſa, propter vocem ſequentem ab eadem initium capientem. confirmat hanc emendationem, id quod deinceps ſequitur. ADEO DONICVM IPSVS, &c.] lenonis verba ſunt. Simonis conſilium & ſententiam approbātis. ludificemus eum ſanè, inquit, vſque eò, donec ipſe intellexerit, ſe deprehenſum eſſe & fruſtra veniſſe, qui ſic à nobis ludificetur: donec ſenſerit ſe à nobis ludibrio haberi. SVARVM IN PVGNA V. V.] iure belli, & victoria me emit: id eſt, me bello cepit. AN ETIAM ILLE VNQVAM] proinde ac ſi dicat, carcer, patria tua eſt. cum igitur ſignificas militem patriam tuam expugnaſſe, eadem opera carcerem expugnaſſe ſignificas. CONTVMPL. SI D] ſi male dices, tu quoque malè audies. QVOTVMO DIE] quoto die. ALTERO AD MERID.] id eſt, vno die integro & dimidio. STREN. ME H.] nauiter ſanè iuſti. QVAM VIDE SIS] vide ſi vis quàm pernix ſit iſte homo. Hæc loquitur ad Simonem cōuerſus ſeruum militis irridens, quem ſuppoſitum putat. VBI SVRAM ASPICIAS] ſuram habet aptam ad gerendas compedes. ſignificat eum eſſe ſeruum natura & genere, nō vt gloriabatur, imperatorem vnquam fuiſſe. Solebant enim veteres ſeruis fugitiuis ſuras, & crura compedibus vincire. Horatius Epod. oda 4. *Ibericis peruſte funibus latus, Et crura dura compede.* Sura autem pars tibiæ eſt poſterior, & craſſior: quam γαστροκνήμην appellant Græci, quaſi tibia ventrem. QVID AIS, TVNE ETIAM C.] ſcomma eſt in ætatem puerilem. SCILICET SOLITVM ESSE] non dubium eſt, quin ſolitus ſit: ſcire licet eum ſolitum eſſe in cunis cubitare, cùm puer eſſet. NOCTV IN VIGILIAM] nox in caſtris in partes quattuor diuidebatur, quæ ſingulæ horis ternis conſtabant: earum pars prima, prima vigilia, ſecunda, ſecunda vigilia, & ita deinceps appellabatur. quando ibat miles in vigiliā, (inquit leno) id eſt, in locū vbi vigilias erat acturus, tune tū ibas ſimul cū eo, vt ſcilicet vna cū eo catamitus cubitares? CONVENIEBATNE] obſcænum, per machæram militis, partem militis virilē ſignificat. per vaginam ſerui, podicē, ſit honos auribus. IRE LICEBIT] in malam crucem. CHLAMYDEM HANC COMM.] te manere volo, vt commemores quanti hæc chlamys cōducta ſit. hæc eò dicuntur à lenone, vt & cetera omnia, quod putet hunc Harpagem eſſe à Pſeudolo ſuppoſitum & ſubornatum, eaque quæ gerat, machæram, chlamydem, petaſum eſſe conducta. QVID MERET?] quid mercedis pro ea datur domino: domino autē, id eſt, cuius ea ſunt. HELLEBORVM HISCE] hi homines ſani non ſunt. ſic ſupra, ſanine eſtis? MITTE] mitte me. QVIS MERCEDIS PET.] quanti petaſum iſtum à domino conduxiſtis tu & Pſeudolus? QVID DOMINO?] Quid eſt, quod mihi dicitis me hæc quæ gero ab aliquo domino conduxiſſe? Non diſſimulabo in noſtris libris veteribus ita ſcriptum eſſe, *Quid domini? quid ſocij? quid ſomniatis?* vt fortaſſe ſic legendū ſit, *deteſto hoc tot: Quid domini?* B. *Quid ſocii?* H. *quid ſomniatis?* &c. veruntamen nihil mutandum cenſeo. NEMPE QVOD FEM. SVMMA SVST] hic quoque locus obſcænus & flagitioſus eſt, ita vt pudeat me eum explicare: quàm pudentiſſimè tamen potero, ſenſum lenonis obſcurum declarabo. Dixerat ſeruus ſe emiſſe illa omnia peculio ſuo. reſpondet leno, nempe eo peculio emiſti, quod ſupremas partis feminum ſuſtinet. podicem ſignificat. Iam ea

pars è ſummis feminibus ſuſtinetur. ſignificat igitur hunc ſeruum eſſe impudicum, & pudicitiæ iactura, illa emiſſe. videtur autem legendum eſſe, *ſuſtinent*. VNCTI SVNT HI SENES] vngebantur prius veteres deinde fricabantur. Ad hunc igitur morem reſpiciens Harpax maledictum regerens, ſignificat hos ſenes libidine purire, & velle fricari. QVID MERES?] quid mercedis pactus es? quanta merces tibi promiſſa eſt. vt ita ornatus ad me venires, & mulierem ad me abducere conareris? PRAECEPTOR TVVS] præmonſtrator tuus, & doctor tuus. QVEM HOM. NVLL. COL.] id eſt, quem ego hominem prorſus non noui: qui homo mihi planè eſt ita ignotus, vt quod nullo colore præditum eſt. NIHIL EST HODIE HIC SYC.] nihil eſt quæſtus, id eſt, nullus eſt quæſtus. ADDVX. ALIVM PRAED.] alium adduxiſſe prædam, nempe mulierē. QVI OCCVRR. PR.] alium, inquam, qui prior tempori venit occurrit, ἀπάντησι, tempeſtiuè, & maturè venit, in ipſo tempore venit. PVRVS, PVTVS] merus, & verus ſycophanta, vt ſuprà NON CONFIDIT] non eſt confidens, vt decet eſſe ſycophantam, & mendacem. SYCOPH. HIC NEQ.] ſycophanta hic malus, & imperitus ſuæ artis eſt, hic eſt malus ſycophantiarum artifex. AEDEPOL H] hi tres verſus deinceps ſequentes, ſemel iam ſuprà poſiti ſunt eadem ſcæna, iiſdem verbis, niſi quod in tertio extremo, pro *abduceret*, illic eſt *arceſſeret*. NEQVE ISTVM PSEVDOLVM NOR.] id eſt, neque iſte Pſeudolus quis homo ſit, noui: vel neque iſtum Pſeudolum noui. quis homo ſit. TV NISI MORVM'ST] ſentit Simo lenoni data eſſe verba, & fucum factum, & os ſublitum, vt Plautinis verbis vtar. Tu, inquit, nimirum leno Phœnicum perdidiſti. COR PERFRIGEFACIT] animum frigore contrahit. animum exterret. EHO TV, QVA FACIE F.] ehò qua facie fuit is Syrus, cui te dicis dudum ſymbolum dediſſe? RVFFVS, QVIDAM] tali erat facie Pſeudolus. ex qua deſcriptione nunc demum intelligit leno data eſſe verba à Pſeudolo. EMORIRI] emoririri antiquè pro emori. ſic Terentius in Eunucho, riſu emoriri. VIGINTI MINAE] quas mihi debes ex ſtipulatu. DIXIN'] nonne dixi, &c.] MVLTAVIT] ἐζημίωσε, damno affecit. PEREGRINOS ABSOL.] Harpago xx. minas numeraui, vt ſit ad reditum expeditus, ſiue, vt ei liceat per me ad ſuum herum reuerti. CRAS AGAM CVM CIVIB.] cras Simoni ſatisfaciam. PSEVDOLVS MIHI CENTVR. HAB.] ſignificat ſe è Pſeudolo omnibus bonis eſſe euerſurum, vitámque adeò ac ſalutem ſuam ab eo eſſe proſtratam atque afflictam, qui ſycophantam illum ad ſe miſer. Alluſit autem Plautus ad comitia pop. Romani centuriata, quæ erant omnium maxima, (erant enim alia minora, curiata, & tributa) & in quæ maximè populi multitudo conueniebat. Iam comitia, à coëundo eſſe appellata nemo eſt qui ignoret. Ita per comitia centuriata, ſignificari conſilia omnibus artibus inſtructiſſima & callidiſſima. ſic ferè in Aulul. *Ibi mihi de capite meo ſunt comitia.* ITA RES GESTA EST] ita res geſta eſt, vt mihi non ſis hac eadem via domum redeundum. CERTVM EST MIHI NVNC EMORTVALEM] decretum eſt mihi hunc diē, qui mihi eſt natalis, ex natali facere emortualem, id eſt, funeſtū, quia hoc die quaſi mortuus ſum, opera Pſeudoli, qui comitia centuriata mei capitis habuit, id eſt, qui omneis arteis & machinas aduocabit, & adhibuit, quibus me perderet.

## SIMO ſenex.

*Bene ego illum tetigi, bene autem ſeruos inimicum ſuum.*
*Nunc mihi certum eſt, alio pacto Pſeudolo inſidias dare,*
*Quàm in aliis Comœdiis fit, vbi cum ſtimulis aut flagris*
*Inſidiantur: at ego iam inultus promam viginti minas.*
*Quas promiſi, ſi effeciſſet, obuiam ei vltrò deferam,*
*Nimis illic mortalis doctus, nimis verſutus, nimis malus.*
*Superauit dolum Troianum, atque Vlyſſem Pſeudolus.*
*Nunc ibo intrò, argentum promam, Pſeudolo inſidias dabo.*

BENE EGI] rem bene geſſi. ILLVM TETIGI] lenonem circumueni. ſic Turpill. in Demetr, apud Nonium in verbo tangere. INIMICVM SVVM] eundem lenonem. INSIDIANTVR] ſeruis ſuis domini. INVLTVS] non vlciſcens iniuriam mihi à Pſeudolo factam in eo quòd filium meum corrumpat. SI EFFECISSET) ſi effeciſſet id, quod dicebat ſe facturum, videlicet, mulierem à lenone abducturam. OBVIAM] non exſpectans dum ad me venerit. VLTRO] non flagitatus, neque appellatus, neque admonitus. ILLIC] ille Pſeudolus. DOLVM TROIANVM] dolum quo capiti ſunt Troiani, vel quo vſus eſt in Troianos Vlyſſes.

# ACTVS QVINTVS

## PSEVDOLVS ſeruus ebrius.

*Quid hoc? ſiccine hoc fit? pedes ſtatin', an non?*
*An id voltis vt me hic iacentem aliquis tollat*
*Nam hercle ſi cecidero. veſtrum erit flagitium.*

Pergitin'

*Pergin' pergere? ab ſæuiendum mihi*
*Hodie eſt. magnum hoc vitium vino eſt.*
*Pedes captat primùm, luctator doloſu' ſt.*
*Profectò ædepol ego nunc probè habeo madulſam.*
*Ita victu excurato, ita mundiciis digni, ah!*
*Itaque in loco feſtiuo ſumus feſtiuè accepti.*
*Quid opus me multas agere ambages? hoc*
*Eſt homini quamobrem vitam amat hîc omnes*
*Voluptates, in hoc omnes venuſtates ſunt,*
*Deis proximum eſſe arbitror. nam vbi amans complexu' ſt*
*Amantem, vt labra ad labella adiungit,*
*Vbi alter alterum bilingues manifeſtò*
*Inter ſe prehendunt: vbi mamma manicula*
*Opprimitur alia: aut, ſi lubet, corpora*
*Conduplicant. manu candida cantharum dulciferum*
*Propinare amiciſſimam amicitiam, neque ibi alium alio*
*Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologu vti:*
*Vnguenta, atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles.*
*Non enim parcè promi, victu cætero, ne quis me roget,*
*Hoc ego modo, atque herus minor hunc diem ſumſimus prothymè.*
*Poſtquam opus meum vt v lui. omne perpetraui, hoſtibus fugatis.*
*Illos accubantis, potantis, amantis cum ſcortis*
*Reliqui, & meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo*
*Obſequentem. ſed poſtquam exſurrexi, orant med vti ſaltem,*
*Ad hunc me modum intuli, vt illis ſatis facetem ex diſciplina: quippe ego*
*Quid probè Ionica perdidici, ſed palliolatus,*
*Sic huc inceſſi ludibundus. plaudūt parum, clamitant me vt reuertar.*
*Occepi denuò, hoc modo nolui, idem, amicæ dabam me meæ,*
*Vt me amare. vbi circumuortor, cado. id fuit n.nia ludo.*
*Itaque d m enitor (prox) iam penè inquinaui pallium. nim'a tum*
*Voluptati ædepol fui ob caſum. datur cantharus, bibi, commuto*
*Illico pallium, illud poſui, inde huc exij, crapulam dum amouerem.*
*Nunc ab hero ad herum meum maiorem venio fœdus commemoratum*
*Aperite aperite. heus Simoni me adeſſe, quis n. ntiate.*

PEDES STATIN', AN] pedes meis ſtatiſne ánnon ſtati? Pſeudolus ebrius, vacillans, & vix conſiſtens, pedes ſuos interrogat, vtrum fungantur officio ſuo, nécne? IACENTEM ALIQVIS TOLLAT] propriè dictum, iacentem tollere. VESTRVM ERIT FLAG] vobis erit turpe: veſtra erit culpa flagris digna. PERGITIN' PERG.] pergitiſne malè ſtare? AB SAEVIENDVM MIHI] minatur malum pedibus ſuis, quòd ita vacill.nt. ah, video, inquit, mihi hodie ſæuitiam. in pedes meos eſſe vſurpandam qui ſic deſerant, ac deſtituant. LVCTATOR DOLOSV' ST] nam ingenuus luctator aduerſarium vi ac virtute percellit, non crure implicito ſupplantat. EXCVRATO] accurato apparato. HOC EST HOMINI QVAMOBR.] hæc cauſa eſt homini. quamobrem viuere velis: DEIS PROX. ESSE ARBITR.] vel ſic, hoc diis proximum eſſe arbitror. nempe hoc modo viuere, hoc eſt, iucundè, molliter, feſtiuè, apparatè &c. vel dic, Diis me proximum eſſe arbitror, qui ita molliter, & iucundè acceptus ſim. Sciendum eſt autem totum hunc ſermonem, vt ſerui ebrij, eſſe ἀκατάλληλα & non ſatis inter ſe cohærere quod & Camerarius admonuit. VBI ALTER ALTERVM BILINC.] vbi linguas ſuas inter ſe committūt, & coniūgunt, ita vt videantur eſſe bilingues. VBI MAMMA MANICVLA OPPR.] hic locus iudicio meo non eſt ſincerus, vt neque multi alii, in hac ſcena maximè: neque me noſtri codices adiuuerunt: qui partim ſic habent, *vt mammilla nem amicula*: partim, *vbi mammilla illam amicula*. vnde putabam legendum, *vbi mammilla amicula opprimitur*. Secutus ſum interea editionem Camerarian. manicula autem hoc loco, ſi recta ſcriptura eſt, paruam manum ſignificat, cum videatur eſſe nomē à manica potius, quā à manu, deminutū. MANV CANDIDA] candida, translatè accipiendum eſſe puto, vt dicimus, mores candidos & animū candidum, & ſimil. cui opponitur manus impu-

ra,& ſcelerata CHANTHARVM DVLCIS. PROP.] propinare cantharum, hoc eſt, porrigere, per appoſitionem, ſeu κατ' συνθεσιν, amicitiam amiciſſ. Hic quoque eſt anacoluthum, nam quò referatur hoc propinare, aut vnde pendeat, nō eſt facilè dictu. Alio] alij. NEC SERMONIBVS MOROLOGIS] nec ſermones ineptos, & qui nihil attinent, habere, ſed amatorios ſcilicet. & hilaritatis plenos. LEMNISCOS] Feſtus. Lemniſci. id eſt, faſciolæ coloriſiæ, dependentes ex coronis, propterea dicūtur, quod antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum. Plinius lib. 21. cap. 3 Craſſus diues primus argēto, auróque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerúntque, & lemniſci: quos adiici ipſarum coronarum honos erat propter Etruſcas, quibus iungi, niſi aurei, nō debebant. Sed video quoſdam velle apud Feſtum legi *Lamiſci*, non lemniſci: & item apud Plinium Feſti verbis illis, opinor, adducti, coronarum lanearum. DAPSILEIS] largas, multas. ſumtuoſas, non parcas. NON ENIM PARCE PROM.] ſubintell. lemniſcos, coronas, odores, vnguenenta. VICTV CETERO HOC EGO MODO, &c.] ne quis fortè me roget quomodo in ceteris nos ipſi accepti ſimus. Hoc modo ego & herus, ceteris rebus , quæ ad victum pertinent, hunc diem conſumſimus alacriter, poſteaquam ex animi ſententia negotium receptum geſſi atque ad exitum perduxi, lenone & ſeruo militis dolo ſuperatis. PROTHYME] προθύμως, vſus eſt aduerbio Greco, ad Latini ſermonis conſuetudinem flexo. πρόθυμος autem valet promto & alacri animo. CORDI ATQVE ANIMO SVO OBS.] ψυχῇ χαριζομένους, ſibi indulgenteis, ſuæ libini obtemperanteis & ſeruienteis. ORANT MED VTI SALTEM] orant me vt ſaltem. ME INTVLI] in proſcenium, prodii, vt ſaltarem. SED PALLIOLATVS] id eſt, ſed palliolo amictus, Secutus ſum autem noſtros libros veteres, qui partim ſic habent, partim *palliolatus*. partim *palliratus*. Vulgata autem lectio, *palliolatum amictus* mihi videtur ferri non poſſe. OCCEPI DENVÒ] incepi iterum ſaltare. IDEM AMICAE DABAM] ego idem ſtudebam meæ amicæ ſaltando placere. VBI CIRCVMV.] cùm ſaltatorium orbem verſarem ID FVIT NAEN.] hic caſus fuit pro nænia ludo. ſignificat fortaſſe ſuum caſum fuiſſe loco cantus & carminis ludo. Erat enim nænia tibiæ cantus, quo veteres mortuorum laudes proſequebantur. Sed ex noſtris libris veteribus nonnulli habent *nemo laudo*. PROX] ſic edendum curauimus noſtros libros veteres ſecuti, Prox autem (inquit Feſtus) bona vox, veluti quidam putant. ſignificari videtur, vt ait Labeo de iure Pontificio libro xj. IAM PAENE INQVIN. PALL.] ſignificat, opinor, ſe enitendo propè commonuiſſe palliolum ſuum: quod & ea, quæ ſequuntur, comprobant. ILLVD POSIVI] illud, quod fuit inquinatum depoſui. *poſiui* antiquum, pro poſui: AB HERO] à filio Simonis heri mei FOEDVS] quod inter vos conuenit. vt, ſi lenonem deciperem, dares mihi xx. minas.

## SIMO ſenex, PSEVDOLVS ſeruus, BALLIO leno.

*Vox viri peſſumi me exciet foras ſed quid hoc? quo modo? quid video ego?*
Pſ. *Cum corona ebrium Pſeudolum tuum.* Si. *libertè hercle hoc quidem. ſed vide ſtatum.*
*Num mea gratia pertimeſcit? magis cogito ſæuiter, blanditérne alloquar.*
*Sed hoc me vetat vim facere, quod fero ſi qua in hoc ſpes ſita'ſt mihi.*
Pſ. *Vir malus, viro optimo obuiam. it.* Si. *di te ament Pſeudole. Phuy in malam crucem.*
Pſ. *Cur ergo me afflictor?* Si. *quid tu (malum) ergo in os mihi ebrius irructas?*
Pſ. *Molliter, ſiſte nunc me, caue ne cadam: non vides me vt madidè madeam?*
Si. *Quæ iſtæc audacia eſt, te ſic interdius cum corola ebrium incedere?* Pſeu. *lubet.*
Si. *Quid? lubet? pergin' ructare in os mihi?* Pſ. *ſuauis ructus mihi eſt. ſic ſine modò*
Si. *Credo equidem poteſſe te ſcelus Maſſici montis vberrumos quatuor*
*Fructus ebibere in hora vna.* Pſ. *hiberna addito.* Si. *ſed dic tamen.* Pſ. *haud male*
*Mones* Si. *vnde onuſtam celocem agere te prædicem?* Pſ. *cum tuo filio.*
*Perpotaui modò. ſed Simo vt probè tactus Ballio eſt? quæ tibi dixi*
*Effecta reddidi.* Si. *derides? peſſumus homo eſt.* Pſ. *mulier hæc*
*Facit cum tuo filio libera decubat.* Si. *omnia vt quicquam egiſti ordine*
*Scio.* Pſ. *quid ergo dubitas dare mihi argentum?* Si. *ius petis fateor.*
*Tene.* Pſ. *at negabas daturum eſſe te mihi, tamen das, onera hunc hominem, atque*

*Cenſe-*

*Conſequere hàc.* Si. *ego iſtum onerem?* Pſ. *onerabis,ſcio.* Si. *quid ego huic homini faciam?*
*Statim vltro & argentum aufert,& me irridet.* Ba. *va victu.* Pſ. *verte ergo humerum:*
*Hem.* Ba. *hoc ego nunquam ratus ſum fore me vt tibi fierem ſupplex.*
*Heu heu heu.* Pſ. *deſine.* Ba. *doleo.* Pſ. *ni doleres tu,ego dolorem.*
Ba. *Quid hoc? auferréne Pſeudole abs tuo hero?* Pſ. *lubentiſſimo corde atque animo.*
Ba. *Non audes quaſo aliquam partem mihi gratiam facere hic argenti?*
Pſ. *Noui,me dices auidum eſſe.nam hoc nunquam eris nummo diuitior.*
*Neque te mei tergi miſereret,ſi hoc non hodie effeciſſem.*
Ba. *Erit vbi te vlciſcar,ſi viuo.* Pſ. *quid minitare? habeo tergum.*
Ba. *Age ſanè.* Pſ. *igitur redi.* Ba. *quid redeam?* Pſ. *redi modò,non eris deceptus.*
Ba. *Redeo.* Pſeu. *ſimul mecum potatum.* Ba. *egóne eam?* Pſeu. *fac,quod te iubeo,*
*Si is,aut dimidium,aut plus etiam faxo hinc feres.* Ba. *eo duc me quò vis.* Pſ. *quid nunc?*
*Nunquid iratus es,aut mihi,aut filio.propter has res Simo?* Si. *nihil profectò.*
Pſ. *I hàc.* Ba. *te ſequor,quin vocas ſpectatores ſimul?* Pſ. *hercle me iſti*
*Haud ſolent vocare,neque ergo ego iſtos: verùm ſi voltis applaudere.*
*Atque approbare hunc gregem & fabulam,in craſtinum vos vocabo.*

CVM CORONA EBR.] ſæpè admonuimus veteres in poculis coronis vti ſolitos. SED VIDE STATVM] vide ſtatum hominis præſentiam heri nõ verentis: vel hominis.&c. MAGIS COGITO SAEVITER] tanto magis mecum cogitò vtrumne iracundè, & aſperè Pſeudolum conueniam an blandè & leniter. SED HOC ME VETAT VIM P.] ſed hoc vetat me ſæuitiam & vim in Pſeudolum adhibere ſpes quam habeo,fore, vt eius opera & adiumento filius meus ad bonam frugem redeat. PHVY] interiectio tætrum aliquid & ſpurcum aſpernantis. Diomedes Perſ. Soſipater,in *fata*, vbi legendum puto pro fatæ,fu, & fy.intelligimus autem hic Pſeudolum in os heri irructaſſe. CVR ERGO ME AVFL?] cur ergo mihi malè precaris? QVID TV, MALVM, ER.] rogas cur te affictem malè tibi precando? cur tu ergo mihi in os irructas? particula *ergo* à Simone iterata eſt per quandam indignationem & cum ſtomacho. Solemus enim in iurgio, & altercatione verba nonnulla eius, qui nos accuſat, quoue nobiſcum expoſtulat.iterare, iuſtiorem nobiſcum eſſe cauſam quamobrem quæramur,oſtendentes. MOLLITER] mollier me tracta. SISTE N. ME] firma me,ne prolabar. MADIDE MAD.] valdè madeam? bene potus ſim? INTERDIVS] interdius dixit,quia licentius.& minus turpiter potatur veſperi, & noctu, quàm interdiu. Ex quo prandia M. Antonij exagitantur à M. Cicerone Philippica ſecunda. MASSICI MONTIS] vina Maſſica, quæ à Maſſico in quo naſcuntur,à Campaniæ monte dicta ſunt, à ſcriptoribus commemorati & celebrati ſint. Virg. *Vertunt felicia Baccho Maſſica.* Horat. lib.3. carm. ora 1. *Eſt qui nec veteris pocula Maſſici* QVATTVOR FR.] quattuor vindemias. HIBERNA ADDITO] addito hiberna, ſubintellig. hora. Dicis (inquit) me poſſe ebibere quattuor fructus Maſſici montis,eoſque vberrimos. (nam ſi fructuũ ſterilitas fuiſſet,mirum non eſſet) in hora vna debuiſti addere,hiberna. Nam ſi id facerE in vna hora æſtiua, non admodum magnus potor eſſem. Horas æſtiuas,hibernis fuiſſe longiores apud veteres,quòd horæ apud eos eſſent inæquales, diéſque & nocte horis duodenis conſtarent, ſciunt vel pueri. VNDE ONVSTAM CELOCEM] vnde te ita vino madidum.ſeu ita vini & cibi plenum veniſſe dicam? allegoria eſt à nauibus onuſtis. celox, nauiculæ genus eſt propriè autem dixit, celocem agere, pro impellere. ſic Horatius, *Nauim agere ignarus nauis timet.* PERPOTAVI] per,in compoſitione perpetuitatem & aſſiduitatem ſignificat. PESSIMVS HOMO EST] hæc loquitur Simo ipſe ſecum, conuerſus ad ſpectatores,peſſimus eſt homo (inquit ille) hic Pſeudolus ſcilicet.id eſt,vaferrimus,& doloſiſſimus. Alij ſic.peſſimus eſt iſte leno. Secutus ſum autem editionem camerarianam à qua diſcrepant ceteræ vulgatæ. Sed videtur legendum, vt habent noſtri codices, *Peſſimus homo es.* vt non ipſe ſecum,ſed clara voce Pſeudolum alloquatur. Nam ſi ſummiſſa voce loqueretur,nod reſponderet ea Pſeudolus, quæ proximè ſequuntur Nunc autem ex reſponſione intelligere licet ea,quæ Simo locutus eſt,Pſeudolo eſſe exaudita. reſpondet enim ſe eſſe peſſimum, mulieris huius opera & culpa: id eſt,nequiſſimum. quamuis Simo cùm eũ nequiſſimum dicit, ſignificat forraſſe eſſe verſutiſſimum & doloſiſſimum. MVLIER HAEC FACIT] hæc meretrix,cum qua cubui,facit vt ſim nequiſſimus.vel potiùs Phœnicium, quam abduxi à lenone,facit,vt ſim corruptiſſimus & inertiſſimus. OMNIA, VT QVI Q.] comprobat Simo, quæ acta ſunt à Pſeudolo.hoc modò: Omnia (inquit) quę abs te acta ſunt, egiſti,rectè atque ordine,vt aliquid aliud quod abs te rectè actum eſt. ONERA NVNC HOM.] onera lenonẽ argento. VAE VICTIS] Feſtus. væ victis,in prouerbium veniſſe exiſtimatur, cùm Roma capta à Senonibus Gallis aurum ex

conuentione:& pacto adpenderetur: quod iniquis ponderibus exigi à barbaris querente Appio Claudio Brennus rex Gallorum ad pondera adiecit gladium,& dixit ve victis,quem poſtea perſecutus Furivs Camillus cùm inſidiis circumuentum concideret, & quæreretur contra fœdus fieri, eadem voce renumeraſſe dicitur Significat autem eos eſſe infelices,& cum iis peiiſſimè agi, eorumdémque conditionem eſſe duriſſimam, qui victi ſunt. FORE ME VT TIBI F.]fore vt ego tibi fierem ſupplex, NI DOLERES TV,EGO DOLEREM] niſi effeciſſem, quod dixeram Simoni, niſique mulierem abs te abduxiſſem, ego à Simone in priſtinum conditus eſſem AVFERRE NE PSEVDOL.] oportétne aut æquumne eſt Pſeudole,te abs tuo hero pecuniam auferre? ALIQVAM PARTEM] aliqua ex parte,vt dicimus magnam partem,pro,magna ex parte.de quo genere alibi. NOVI,ME DICES] ſubintellig.non audeo.deinde quæ deinceps ſequuntur, ſic declarando:noui, quid de me dicturus ſis, propterea quòd huius argenti tibi gratiam non faciam,dices me eſſe pecuniæ auidum, atque auarum.Sed non diſſimulabo in noſtris libris veteribus ſcriptum eſſe, *Non me dices auidum eſſe*: quomodo habent & libri vulgati.NAM HOC NVNQVAM]hic quoque quiddam tale ſubintelligendum eſt. nihil mea refert.fruſtra me auidum eſſe dices. inanem operam ſumes.nam ex hoc argento, nunquam eris nummi ditior.nunquam ex his xx.minis vnum nummum auferes.HABEO TERGVM] habeo tergum ad verbera paratum,vel verberibus aſſuefactum. IN CRASTINVM VOS VOCABO] in craſtinum diem vos nunc vocabo: id eſt, vocabo vos vt craſtino die nobiſcum potetis.

FINIS PSEVDOLI.

POENV-

# POENVLVS.

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| AGORASTOCLES | adoleſcens. |
| MILPHIO | ſeruus. |
| ADELPHASIVM | meretrix. |
| LYCVS | leno. |
| ANTHEMONIDES | miles. |
| ADVOCATI. | |
| COLABISCVS | villicus. |
| SINCERASTVS | ſeruus. |
| HANNO | Pœnus. |
| GIDDENEME | nutrix. |

PVER.

## ARGVMENTVM.

*PVER ſeptuennis ſurripitur Karthagine,*
*Oſor mulierum adoptat hunc emtum ſenex,*
*Et facit heredem eius cognatæ duæ*
*Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,*
*Vexátque amantem. at ille cum auro villicum*
*Lenoni obtrudit, ita eum furto alligat.*
*Venit Hanno Pœnus, natum hunc fratris repperit.*
*Suáſque agnoſcit, quas perdiderat, filias.*

PVER] Agoraſtocles filius: cuius pater præ ægritudine mortuus eſt, Hannone fratre relicto hærede. OSOR MVL.] Antidamas. COGNATAE DVAE] Hannonis, qui Agoraſtoclis erat patruus, filiæ Anteraſtile, & Adelphaſium. NVTRIXQVE] Giddeneme. MERCATVR] Iambas. LYCVS] leno. AMANTEM] Agoraſtoclem, qui amabat Adelphaſium. AT ILLE CVM AVRO] at Agoraſtocles villicum ſuum Colabiſcum ſubornatum ad lenonem mittit cum pecunia ſua, hoc conſilio, vt eum apud lenonem quaſi furem manifeſtò deprehenſum adhibitis teſtibus teneat, & furti arguat & conuincat. HANNO] Anteraſtiles & Adelphaſij erat pater. NATVM HVNC FR.] Agoraſtoclem.

# PROLOGVS.

ACHILEM Ariſtarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea tragœdia.
Siletéque & tacete, atque animum aduertite,
Audire iubet vos imperator hiſtricus:
Bonóque vt animo ſedeant ſubſelliis,
Et qui eſurientes, & qui ſaturi venerint.
Qui ediſtis, multo feciſtis ſapientius:
Qui non ediſtis, ſaturi ſite fabulis.
Nam cui paratum eſt quod edit, noſtra gratia
Nimia eſt ſtultitia, ſeſſum impranſum incedere.
Exſurge præco fac populo audientiam.
Iamdudum exſpecto, ſi tuum officium ſcias.
Exerce vocem quam per viuis & colis.
Nam niſi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age, nunc reſide, duplicem vt mercedem feras.
Bonum factum'ſt, edicta vt ſeruetis mea.
Scortum exoletum, ne quis in proſcenio
Sedeat, neu lictor verbum aut virga mutiant,
Neu deſignator præter os obambulet,
Ne ſeſſum ducat, dum hiſtrio in ſcena ſiet.
Diu qui domi otioſi dormierunt, decet
Animo æquo nunc ſtent, vel dormire temperent.
Serui ne obſideant, liberis vt ſit locus,
Vel æs pro capite dent: ſi id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio,
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curaſſint, cum veniant heri domum.
Nutrices pueros infantis minutulos
Domi vt procurent, neu quæ ſpectatum afferant.
Ne & ipſæ ſitiant, & pueri peritent fame,
Néue eſurientes hic quaſi hœdi obuagiant.
Matronæ tacitæ ſpectent, tacitæ rideant,
Canora hic voce ſua tinnire temperent.
Domum ſermones fabulandi conferant,
Ne & hîc viris ſint & domi moleſtiæ.
Quódque ad ludorum curatores attinet,
Ne pulma detur cuiquam artifici ini ria,
Néue ambitionis cauſſa extrudatur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis:
Et hoc quoque etiam, quod penè oblitus fui.
Dum ludi fiunt, in popinam pediſequi
Irruptionem facite, nunc dum occaſio eſt,
Nunc dum ſcribitalita æſtuant, occurrite.
Hæc imperata quæ ſunt pro imperio hiſtrico,
Bonum hercle factum pro ſe quiſque vt meminerit.
Ad argumentum nunc viciſſatim volo

*Remigrare, vt æquè mecum ſitis gnarures*
*Eius nunc regiones, limites, confinia*
*Determinabo, ei rei ego ſum factus finitor.*
*Sed niſi moleſtum eſt, nomen dare vobis volo*
*Comœdiæ: ſin odioſum eſt, dicam tamen.*
*Siquidem licebit per eos, quibus eſt in manu.*
*Carchedonius vocatur hæc comœdia,*
*Latinè Plautus, patruus pultiphagonides.*
*Nomen iám habetis, nunc rationes cæteras*
*Accipite: nam argumentum hoc hic cenſebitur.*
*Locus argumento'ſt ſuum ſibi proſcenium.*
*Vos iuratores eſtis, quaſo operam date,*
*Karthaginienſes fratres patrueles duo*
*Fuere ſummo genere, & ſummis diuitiis,*
*Eorum alter viuit, alter eſt emortuus,*
*Propterea apud vos dico confidentius,*
*Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.*
*Sed illi ſeni, qui mortuus eſt, filius*
*Vnicus qui fuerat, olim abductus à patre,*
*Puer ſeptuennis ſurripitur Karthagine*
*Sexennio prius quidem, quàm moritur pater,*
*Cùm iam periiſſe ſibi videt gnatum vnicum,*
*Coniicitur ipſe in morbum ex ægritudine.*
*Facit illum hæredem fratrem patruelem ſuum,*
*Ipſe abit, ad Acheruntem ſine viatico.*
*Ille qui ſurripuit puerum, Calydonem auehit,*
*Vendit eum domino hic diuiti cuidam ſeni*
*Cupienti liberorum, oſori mulierum.*
*Emit hoſpitalem is filium imprudens ſenex*
*Puerum illum, eúmque adoptat ſibi pro filio.*
*Eúmque hæredem fecit, cùm ipſe obiit diem.*
*Is illic adoleſcens habitat in illiſce ædibus.*
*Reuortor rurſus denuò Karthaginem.*
*Si quid mandare voltis, aut curarier,*
*Argentum niſi qui dederit, nugas egerit.*
*Verùm qui dederit, magis maioris egerit.*
*Sed illi patruo huius, qui viuit ſenex,*
*Karthaginienſi duæ fuere filiæ.*
*Altera quinquennis, altera quadrimula,*
*Cum nutrice vnà periere à magalibus.*
*Eas qui ſurripuit, in Anactorium deuehit,*
*Vendítque has omnis, & nutricem, & virgines,*
*Præſenti argento homini, ſi leno eſt homo,*
*Quantum hominum terra ſuſtinet, ſacerrimo.*
*Voſmet nunc facite coniecturam cæterum,*
*Quid ſit hominis, cui Lyco nomen ſiet.*
*Is ex Anactorio, vbi prius habitauerat,*
*Huc commigrauit in Calydonem, haud diu,*

*Sui quæſtu gratia, is in illis habitat ædibus.*
*Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit*
*Suam ſibi cognatam imprudens, neque ſcit quæ ea*
*Sit, neque eam vnquam tetigit: ita eum leno macerat,*
*Neque quicquam cum ea fecit etiamnum ſtupri,*
*Neque duxit vnquam, neque ille voluit mittere.*
*Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.*
*Illam minorem in concubinatam ſibi*
*Volt emere miles quidam, qui illam deperit.*
*Sed pater illarum Pœnus, poſtquam eas perdidit,*
*Marique terraque vſque quaque quæritat.*
*Vbi quanque eſt in vrbem ingreſſus, illico*
*Omnes meretrices, vbi quiſque habitant, inuenit*
*Dat aurum, ducit, noctem rogat. poſt ibi*
*Vnde ſit, cuiatis, captáne, an ſurrepta ſit,*
*Quo genere nata, qui parentes fuerint,*
*Ita docte atque aſtu filias quærit ſuas.*
*Et is omnis linguas ſcit, ſed diſſimulat ſciens*
*Se ſcire. Pœnus plane eſt, quid verbis opu'ſt?*
*Is heri huc in portum naui venit veſpere.*
*Pater harum, idem huic patruus adoleſcentulo eſt.*
*Iamne hoc tenetis? ſi tenetis, ducite*
*Caue dirumpatis, quæſo, ſinite tranſigi.*
*Hem pæne oblitus ſum reliquum dicere.*
*Ille, qui adoptauit hunc pro filio ſibi,*
*Is illi Pœno huiuſce patri hoſpes fuit:*
*Is hodie huc veniet, reperiétque hic filias.*
*Et hunc ſui fratris filium, vt quidem didici ego,*
*Ego ibi ornabor, vos æquo animo noſcite.*
*Hic qui hodie veniet, reperiet ſuas filias,*
*Et hunc ſui fratris filium, dehinc cæterum*
*Valete. adeſte, ibo, alius nunc fieri volo.*
*Quod reſtat reſtant alij, qui faciant palam.*
*Valete, atque adiuuate, vt vos ſeruet ſalus.*

ACHILLEM ARISTARCHI] Ariſtarchum tragicum poetam commemorat Suidas, eúmque tradit tragœdias ſeptuaginta docuiſſe, bis viciſſe cum centum amplius annos vixerit: æqualem autem Euripidis fuiſſe. Præterea Ennius Achillem Ariſtarchi ſcripſit, vt notat Camerarius SILETE Q. ET TACETE] duobus verbis Græcis σιγᾶν & σιωπᾶν totidem Latina oppoſuit, ſilere, & tacere. IMPERATOR HISTRICVS] hiſtrio, vel hiſtrionum dux, & præfectus. Feſtus, Hiſtriones dicti, quòd primum ex hiſtria venerint. SATVRI FITE] fite, plurale, imperatiui modi è ſingulari *fi*, veteribus vſitatum. Horatius Satyra 5. libro 2. *fi cognitor ipſe.* Iterum Plautus in Perſa, *Age, fi benignus ſubueni.* Idem Curcul. *ſequere huc Palinure me ad foreis fi mi obſequens.* NAM QVOI PARATVM EST, &c.] id eſt, non nimia eſt ſtultitia, eum cui paratum eſt domi quod edit, id eſt, quod edat, impranſum incedere ſeſſum, hoc eſt, venire ſeſſum. ſubſellium occupare non antè pranſum, noſtra gratia, vt nos ſpectet & audiat. EDIT] edim, dis, dit. Horatius oda Epod. *Edit cicutis allium nocentius.* ad quem locum annotata ſunt plura exempla. FAC POPVLO AVDIENTIAM] fac populus audiat cum ſilentio. aliter dixit M. Tullius in Catone Maiore. *facitque perſæpe ipſa ſibi audientiã diſerti ſenis compta, & mitis oratio.* QVAM PER VIVIS ET COLIS] αἰας χυφῆ, exerce vocem per quam victum, & cultum tibi paras. TACITVM TE OBR. F.] tacitus eſuries. tacitò tibi obrepet fames: ad te, tacitum ſenſum gradietur fames. veteres non geminabant interdum præpoſitiones. idcirco dixit, obrepet te, pro repet abs te. *ob* autem, vſurpabant iidem illi, pro ad, vt teſtatur Feſtus Ennius, *ob Romam noctu legiones ducere cœpit.* Iam quod libri, vulgati habent, *ſtatim te obr.* Turnebo aſſenſus ſum, qui mendosè *ſtatum*, pro, *tacitum* ſubſtitutum eſſe arbitratur, lib. Aduerſ. 19. cap. 12. BONVM F. EST]

ſolebant

ſolebant veteres hæc verba edictis præponere, ac præſcribere boni ominis cauſa, Bonum factum, ſeu Bonum factum, &c. Ex quo illud apud Sueton. in C. Iulio, *Peregrinis in ſenatum allectis libellus propoſitus eſt: Bonum factum, ne quis ſenatori nouo curiam monſtrare velit.* Eodem pertinet illud Tertull. O edictum, cui adſcribi non poterit, bonum factum. Quæ ſunt diligenter ab Adriano Turnebo collecta lib. 3. Aduerſ. cap. 22. SCORTVM EXOLETVM] exoletus (inquit Feſtus) qui adoleſcere, id eſt, creſcere deſinit. NE QVIS] ne quis puer impudicus, κατ' συνέσιν, ſcortum exoletum. ſedeat in proſcenio, id eſt, in ſcenæ parte anteriore, in quam prodeunt actores, & in qua agunt quid dicturi ſint. NEV LICTOR VERB.] ne lictor verbum mutiat. ὑποφωνῇ: nam mutire, eſt mutorum more ſonare: qui ne μυ quidem ſonare poſſunt: ex quo muti dicti ſunt, & mutire, & muſſare. NEV VIRGAE MVTIANT] neque virgæ ſonitum edant. DESIGNATOR] qui præfectus eſt apparatui comico, & qui deſignat totam rem ludicram. Vlpian digeſt. de iis, qui not. infam. PRAETER OS] id eſt, ante os. DECET ANIMO AEQVO NVNC STENT] decet eos nunc animo æquo ſtare. quidam libri habent *ſient*. VEL DORM. T.] malim legi, *& dormire temperent*. NE OBSIDEANT] ne ſubſellia occupent. ET HIC] extra ædeis, in theatro, ſeu in ſcena. VARIENTVR] lacerentur. SI MINVS CVRASSINT] ſi non curarint, quod edidimus: ſi non paruerint edicto noſtro. CVM VEN. H. D.] varientur lotis domi, cùm heri domum à ludis venerint. DOMI VT PROCVR] ne veniant ſpectatum cum pueris ſuis, paruulis, atque ita & ipſæ ſitiant, (plerunque enim nutrices ſint bibulæ, & ſiticuloſa) & pueri fame intereant. CANORA HIC VOCE S. T.] temperent tinnire, id eſt, caueant ne tinnant voce ſua canora, hoc eſt, ſonora, & acuta, qualis eſt vox muliebris. tinnire autem, pro, acutam vocem mittere, more tintinabulorum, poſitum eſt, tranſlatè. DOMVM SERM. F.] conferant domum, id eſt, reſeruent domui, vel domum transferant, ſermones fabulandi, id eſt, fabulas, ſeu ſermones ad fabulandum accommodatos. NE ET HIC V. &c.] ne vtrobique viris ſint moleſtiæ, nempe & hîc & domi: proinde ac ſi dicat, ſatis eſt eas eſſe viris odioſas ac moleſtas domi. caueant ne hic quoque eis moleſtæ ſint. ſint viris moleſtiæ, ſic dictum, vt hæc res mihi curæ, eſt mihi voluptati, erit tibi bono, aut malo, aut ornamento, aut dedecori, & ſimil. INIVRIA, iniuſtè, immeritò. AMBITIONIS CAVSA] gratificandi minus bonis cauſa. EXTRVDANTVR] meliores artifices. IRRVPTIONEM FACITE] irrumpite, irruite. SCRIBILITAE] ſcribilitę genus eſt placentæ ſine melle. BONVM HERCLE FACTVM] hac de re ſuprà. VICISSATIM] viciſſim. REMIGRARE] redire, ſic autem legendum potius, quàm vt alij libri habent *remigrare*: quamuis hanc ſcripturam ſecutus ſit Camerarius. VT AEQVE MECVM SITIS GNARVRES] vt æquè mecum ſitis gnari ſcilicet huius argumenti. Sic eſt autem legendum, non vt vulgò, *huius gnari rei*. Vtitur eadem voce & in Moſtell. *Simul gnarures volo eſſe hanc rem mecum*. EIVS NVNC REGIONES, &c.] allegoria ducta ab agrum menſione, & definitione. FINITOR] finitor, penultima breui, vt notat Camerarius. Profert hunc locum Nonius, in voce finitores, docens finitores, olim eſſe dictos, qui nunc agri menſores appellantur. COMOEDIAI] i. comœdiæ, antiqua diphtongus *ai*, pro æ. ex qua, aulaï, triniaï, Iphianaſſaï, Troiaï. licet etiã legere *comœdiâs*, vt habẽt alij libri: vt ſit antiquus genitiuus qualis eſt, *familiâs*, vt paterfamiliâs. QVIBVS EST IN M.] quorum in poteſtate hoc ſitum eſt. CARCHEDONIVS] id eſt, Karthaginienſis. LATINE PLAVTVS PATRVVS PVLT] Camerarius putat legendum, Latinè Plauti patruus pultiphagonides. ſed ego malim legi, *Latinè Plauti Pœnulus Pultiphagonides* id eſt, Plauti Pœnulus Romanus, ſeu Italus. Olim pulte veſcebantur Romani, & Itali, non pane. Iccirco per Pultiphagum, & pultiphagonidem, ſignificatur Italus, ſeu Romanus. ſic in Moſtell. *Non enim hæc pultiphagus opifex opera fecit barbarus.* notat Adrianus Turnebus Aduerſar. lib. 19 cap. 12. CENSEBITVR] id eſt. à vobis ſpectatoribus, tanquam cenſoribus iudicabitur. PROSCENIVM] pars eſt ſcenæ anterior, in quam prodeunt hiſtriones, & in qua ſpectantur à populo, dum loquuntur, & agunt. Proſcenium (inquit) erit locus argumento, in quo loco cenſebitur. Iam illud, proſcenium ſuum ſibi, ſic ferè dictum eſt, vt illud, ſuo ſibi hunc iugulo gladio. VOS IVRATORES ESTIS] vos ij eſtis, qui nos quaſi ad iuſiurandum adigatis, id eſt, vos cenſores eſtis. Nam cenſores ad iuſiurandum eos adigebant, quos cenſere inſtituebant: vt declarat illa formula. Ex animi tui ſententia, ſubintellig. iura, vxorem habes? Adr. Turneb. Aduerſ. eod. lib. & eod. cap. POLLINCTOR] qui mortuos ſepeliendos, & humandos curat. FILIVS VNI] Agoraſtocles. ABDVCTVS] domo. FRATREM P.] Hannonem. AD ACH.] ad inferos. CVIDAM SENI] Antidamanti. HOSPITALEM] hoſpitis filium. IMPRVDENS] neſciens eſſe hoſpitis filium. MAIORES EGERIT] quia argentum perdiderit. MAGIS REDVNDAT ILLI PATRVO] Hannoni. DVAE FR. FIL.] Anteraſtylis & Adelphaſium. ALTERA QVINQ. Adelphaſium. ALTERA QVADR.] altera quattuor annos nata, nempe Anteraſtylis. A MAGALIB.] magalia domicilia humilia Afrorum Cariſius lib. 1 magalia. καλύβαι Ἀφρῶν, id eſt, tuguria Afrorum. ANACTORIVM] oppidum in Acarnania. HOMINI] Lyco SACERRIMO] exſecrabiliſſimo, ſceleratiſſimo. CETERVM] ceteroqui. cetera, alioqui. SIN QVAESTI] ſin quæſtus. ſic Terentius Andria, *Nunquam animum quæſti gratia*, &c. Cariſius libr. 1. lege & Nonium in voce *quæſti*. EFFLICTIM] perditè. Nænius, *Nolo ego hanc adeò efflictim amare dum viuat volo vt mihi prodeſſe poſſit.* vbi Probus, efflictim, id eſt. vſque donicum effligatur. Cariſius. PERIT.] amat perditè. SVAM SIBI C.] tale eſt illud Terentij. *ſuo ſibi hunc iugulo gladio.* MACERAT] amantem cruciat. QVIA AMARE O.] quia leno videt Agoraſtoclem amare Adelphaſium. TANGERE H VOLT. BOLO] vult auferre homini prædam. vult homini pecuniam extorquere. *tangere bolo* autem, ſic dictum, vt illud apud Nonium. *patrem argenti talento tetigi*. in verbo *tangere*, quod ille interpretatur circumuenire. Tale eſt illud apud Terentium in Phorm. *Geta ferietur alio munere.* IN CONCVBINATVM] vt ſibi ſit concubina. Camerar. edidit *in concubinatum*. PATER] Hanno. QVISQVE] quiſque, pro quæque, antiquè. CVIATIS] cuias, quæ ſit ei patria. FVVERINT] fuuerint, pro fuerint. u geminatum, vt prima ſyllaba producatur. CAPTANE, AN SVRR.] bellóne capta, an clam, & furtim ablata. POENVS PL.] Pœnus Planè eſt ingenio, & moribus. id eſt, aſtutus, & verſutus. tales enim ferè ſunt Pœni. PATER HARVM, &c.] Hanno, harum puellarum pater, idem eſt patruus Agoraſtocles. SI TENETIS, DVCITE] iocus ex ambiguo. ſed obſcænus, & flagitioſus. ſi tenetis enim, duo ſignificare poteſt, vel ſi argumentum huius fabulæ intelligitis: vel paruam mentem, τὸ πέος tenetis. ex verbo autem *ducite*, quod ſequitur, iocum eſſe obſcænum, & ſententiam turpem intelligit auditor.

NE DIRVMP. Q. S.] quæſo, ſinite rem perfici, Veneream ſcilicet: id eſt, vſque eo ducite, dum res perficiatur, ne partem illam intentam & arrectam tentigine rumpatis. Nonnulli libri habent, *caue dirumpatis*, &c. & ita edidit Camerarius. ILLE, QVI ADOPT.] Antidamas. ORNABOR] ſumam ornatum ſcenicum: induam perſonam comicam, & alius factus, hoc eſt, perſonatus in proſcenium prodibo. ALIVS NVNC FIERI VOLO] ſumere ornatum comicum. ALII] actores.

# ACTVS PRIMVS

## AGORASTOCLES adoleſcens, MILPHIO ſeruus.

Ag. *SÆPE ego res multas tibi mandaui, Milphio,*
*Dubias, egenas, inopioſas conſilij,*
*Quas tu ſapienter, doctè, & cordatè & catè*
*Mihi reddidiſti opiparas opera tua.*
*Quibus pro benefactis fateor deberi tibi*
*Et libertatem, & multas grates gratias.*
Mi. *Scitum'ſt per tempus ſi obuiam it, verbum vetus.*
*Nam tua blanditiæ mihi ſunt quod dici ſolet,*
*Gerræ germanæ, & adepol lyræ lyræ*
*Nunc mihi blandidicus es, heri in tergo meo*
*Tris facile corios contriuiſti bubulos.*
Ag. *At amans per amorem ſi quid feci, Milphio,*
*Ignoſcere id te mihi æquum eſt.* Mi *haud vidi magis.*
*Et ego nunc amore pereo, ſine te verberem*
*Item vt tu mihi feciſti ob nullam noxiam.*
*Poſt id locorum tu mihi amanti ignoſcito.*
Ag. *Si tibi lubido eſt, aui voluptati, ſino.*
*Suſpende, vinci, verbera, autor ſum, ſino.*
Mi. *Si autoritatem poſtea defugeris,*
*Vbi diſſolutus tu ſies, ego pendeam.*
Ag. *Egóne iſtuc auſim facere, præſertim tibi?*
*Quin ſi feriri video te, extemplò dolet.*
Mi. *Mihi quidem hercle.* Ag. *immò mihi.* Mi. *iſtuc mauelim.*
*Sed quid nunc tibi vis?* Ag. *cur ego apud te mentiar?*
*Amo immodeſtè.* Mi. *meæ iſtuc ſcapulæ ſentiunt.*
Ag. *At ego hanc vicinam dico Adelphaſium meam.*
*Lenonis huius meretricem maiuſculam.*
Mi. *Iampridem equidem iſtuc ex te audiui.* Ag. *differor*
*Cupidine eius. ſed Lenone iſtoc Lyco*
*Illius domino, non lutum'ſt lutulentius.*
Mi. *Vin' tu illi nequam dare nunc?* Ag. *cupio.* Mi. *en me dato.*
Ag. *Abi dierectus* Mi. *dic mihi verò ſeriò,*
*Vin' dare malum illi.* Ag. *cupio.* Mi. *hem eundem me dato.*
*Vtrunque faxo habebit, & nequam & malum.*
Ag. *Iocare* Mi. *vin' tu illam hodie ſine damno & diſpendio*
*Tuo, tuam libertatem facere?* Ag. *cupio Milphio.*

Ego

Mi. *Ego faciam vt faciaſ. ſunt tibi intus aurei*
*Trecenti nummi Philippi.* Ag. *ſexcenti quoque*
Mi. *Satis ſunt trecenti.* Ag. *quid iis facturus?* Mi. *tace.*
*Totum lenonem tibi cum tota familia*
*Dabo hodie dono.* Ag. *quid facturus?* Mi. *iam ſcies*
*Tuus Colabiſcus nunc in vrbe'ſt villicus,*
*Eum hic non nouit leno, ſatin' intelligis*
Ag. *Intelligo hercle, ſed quò euadas, neſcio.*
Mi. *Non ſcis?* Ag. *non hercle.* Mi. *at ego iam faxo, ſcies.*
*Ei dabitur aurum, vt ad lenonem deferat*
*Dicátque ſe peregrinum eſſe ex alio oppido.*
*Se amare velle, atque obſequi animo ſuo,*
*Locum ſibi velle liberum praberier,*
*Vbi nequam faciat clàm, ne quis ſit arbiter.*
*Leno ad ſe accipiet, auri cupidus, illico.*
*Celabit hominem & aurum.* Ag. *conſilium placeat.*
Mi. *Rogato, ſeruus veneritne ad eum tuus?*
*Ille me cenſebit quæri, continuò tibi*
*Negabit, quid tu dubitas, quin exempulo*
*Dupli tibi auri & hominis fur leno ſiet?*
*Neque id vnde efficiat, habet. vbi in ius venerit,*
*Addicet prætor familiam totam tibi.*
*Ita decipiemus fouea lenonem Lycum.*
Ag. *Placet conſilium.* Mi. *immo etiam vbi expoliuero*
*Magis, hoc tum demum dices, nunc etiam rude'ſt.*
Ag. *Ego in ædem Veneris eo, niſi quid vis Milphio.*
*Aphrodiſia hodie ſunt.* Mi. *ſcio hoc.* Ag *oculos volo.*
*Meos delectare, munditiis meretriciis.*
Mi. *Hoc primùm agamus, quod conſilium cæpimus.*
*Abeamus intrò, vt Collabiſcum villicum*
*Hanc perdoceamus, vt ferat fallaciam.*
Ag. *Quanquam Cupido in corde verſatur, tamen*
*Tibi auſcultabo.* Mi. *faciam vt facto gaudeas.*
*Ineſt amoris macula huic homini in pectore:*
*Sine damno magno quæ elui neutiquam poteſt.*
*Itaque hic ſceleſtus eſt homo leno Lycus,*
*Cui iam infortunij intenta baliſta eſt probè,*
*Quam ego haud multo poſt mittam è baliſtario.*
*Sed Adelphaſium exit eccam, atque Anteraſtilis.*
*Hæc eſt prior, quæ meum dementem facit.*
*Sed euocabo, heus i foras Agoraſtocles,*
*Si vis videre ludos iucundiſſimos.*
Ag. *Quid iſtuc tumulti'ſt Milphio?* Mi. *hem amores tuos*
*Si vis ſpectare.* Ag. *ô multa tibi dent bona,*
*Cum mihi hoc obtuliſti tam lepidum ſpectaculum.*

EGENAS] egenteis. INOPIOSAS] inopia conſilij laboranteis. ET CATE] & acutè OPIPARVM opulentas & copioſas. opipara oppoſuit egenis, & inopioſis, GRATES GRATIAS] ſic Camerarius edidit, & ita habent libri veteres. vulgati autem, *gratas gratias.* SCITVM EST PER TEMPVS

SI OBVIAM IT VERBVM VETVS] verbum vetus, i. prouerbium, per tẽpus ſi obuiam it, i. ſi tẽpore ſeu tempeſtiuè vſurpatur, ſcitum eſt, lepidum & venuſtum eſt. verbum vetus autem, vt vult Adr. Turn. libro 15. Aduerſar. cap. 6. intelligit id quod dictum eſt paullò antè Agoraſtocle deberi ſeruo Milphioni libertatem & grates gratias. Sed licet dicere verbũ vetus, intelligendum id quod ſubiicit Milphio. GERRAE GERMANAE ATQ.] gerræ, crates ſunt vimineæ (inquit Feſtus) Athenienſes, cùm Syracuſas obſiderent, & crebrò Gerras poſcerent, irridentes Siculi, gerras clamitabant: vnde factum eſt, vt gerræ pro nugis & rebus contemtis dicantur. Suidas, *γέρρα περσικὰ ὅπλα κύριος. καταχρηστικῶς ἢ σκεπάσματα γέρρα καὶ παρὰ σικελοῖς γυναικεῖα καὶ ἀνδρεῖα αἰδοῖα* id eſt, gerræ, arma Perſica propriè, per catachreſin ſeu abuſionem, tegmina. ſunt etiam gerræ apud Siculos, muliebria, virilia membra inhoneſta. Gerræ etiam vſurpãtur pro nugis, & rebus fictilibus & inanibus. Et Cariſius lib. 1. *πλεκτὰ τινὰ προσφερόμενα τείχεσι.* id eſt, texta quædã quæ admouẽtur muris. germanę autem, id eſt veræ, vt germani Thucydides apud Ciceronem, & apud eundem *germanus negotiator*, & ſimul. LYRAE LYRAE] idem dicit: lyræ enim res ſunt effutetiæ, res temeræ & ſine ratione dictæ, res inanes. BLANDIDICVS] blandiloquus. TRBIS P. CORIOS] tria lora, tria coria. profert hunc verſum Nonius in voce *corium*. PERAMOREM] amore incenſus amoris ſtimulis agitatus. HAVD VIDI MAGIS] haud vidi quenquam, qui magis amaret, quique magis amore incenſus in ſeruos ſæuiret. OB NVLLAM NOX] nullum ob peccatum. SI AVCTORITATEM POSTEA DEFE.] id eſt, ſi poſtea te mihi auctorem fuiſſe negaueris. ſic Cicero orat. pro P. Sylla, *Itaque attende iam Torquate, quàm ego non defugiam auctoritatem conſulatus mei.* VBI DISS.] cum à me ante tuo iuſſu, & ex auctoritate tua vinctus eſſes. EGO PENDEAM] ego ſuſpendar abs te, & verberer. ISTVC MAVELIM] vt tibi doleat, quàm mihi, id eſt, malim vapules, quàm ego. AMO IMMODESTE] amo ſuprà modum. MEAE ISTVC SCAP.] quia ſæpè me amore furens verberas, vel ſentiunt tuam immodeſtiam, atque impotentiam. MAIVSCVLVM] vno anno natu maiorem, ſorore Anteraſtilide. DIFFEROR] crucior, diſtorqueor. NON LVTVM EST LVT.] nihil eſt ſordidius: ſeu nihil eſt impurius, aut inquinarius. NEQVAM DARE] id eſt, malum dare. nequam eſt omnis generis, ſignificat enim & ſeruum malum & fœminam malam, & malum in neutro. Itaque iocatur hic ex ambiguo, in eo quod mox ſequitur, ibi, en me dato: hoc modo, ſi vis lenoni malũ dare, hoc eſt, damnum importare, & nocere me dato, qui ſum ſeruus nequam. ineſt etiam iocus præter expectationem, *παρὰ προσδοκίαν*. Nam cum exſpectaret Agoraſtocles, dum aliquod malũ proferet, quod lenonis caput impingi poſſet, reſpondet præter exſpectationem, me dato. & ita lenoni malum dabis.

ABI DIERECTVS] in diem erectus diſplicet hæc reſponſio adoleſcenti. quia fieri hoc non poteſt, ſine eius damno. COLABISCVS] vel legendum colobiſcus, vt ſit deminutiuum nomen à Græco nomine *κολοβὸς*, quod ſignificat mutilum, & curtum, vel colabiſcus à nomine item Græco *κόλλαβοι* qui ſunt panes. vel *ἀπὸ τῆς κολλύβου*, quæ vox ſignificat, nũmorum intertrimentum, quod magis placet. SED QVO EVADAS NESCIO] ſed quis exitus tui conſilij futurus ſit, ſeu potius, ad quem finem referatur tua oratio, neſcio. OBSEQVI ANIMO SVO] ſibi indulgere, ſuæ libidini obtemperare, *χαρίζεσθαι τῇ ψυχῇ*. VBI NEQVAM FACIAT] vbi nequiter viuat vbi nequitiæ operam det. AD SE ACCIPIET] domum recipiet SERVOS] ſeruus. CENSEBIT] putabit. QVID TV DVB. QVIN EXT.] quid eſt, quod dubites, quin extemplo leno tibi damnetur furti, pœnáque in eum conſtituatur dupli, & auri, & hominis, id eſt, ſerui nomine? NEQ. ID VNDE EFF.] neque autem hanc pœnam dupli ſoluere poterit, quia non habet vnde tantam pecuniam efficiat, vel vnde tantam nummorum numeret. IN IVS VENERIT] ad prætorem venerit. ADDICIT PR.] prætor dat, dicit, addicit. ITA DECIP. FOVEA L.] ſumtum à ruſticis, qui cæca fouea facta lupos capere ſolent. VBI EXPOLIVERO] vbi hoc conſilium meum quod adhuc rude, & impolitum eſt perpoliuero, tum dices tibi placere. allegoria eſt ab artificibus tracta, qui opus ſuum prius inchoant, & procudunt, & rudius informant, deinde expoliunt & ornant. APHRODISIA] dies feſti Veneris. MVNDITIIS MERETR.] adſpecta meretricum mundarum, & mundo corporis cultu vtentium. VT COLLYB. VILL. HANC PERD.] ordo eſt, vt Collybiſcum perdoceamus, vt hanc fallaciã ferat. CVPIDO] cupiditatis deus, vel cupiditas ipſa. INEST AM. M.] loquitur nunc ſecum Milphio. ELVI] aptum verbum ad maculam, nam maculæ eluuntur Sic Cicero lib. 5. Accuſ. *Errabas Verres, & vehementer errabas, cum te maculas furtorum & flagitiorum tuorum, ſociorum innocentum ſanguine eluere poſſe arbitrabare.* Idem pro Sextio, *quoniam illam in repub. maculam regni publicati maneret, quam nemo iam poſſet eluere.* CVI IAM INFORT. INT. BALL.] tralatio eſt à tormentis bellicis, vnde tela mittuntur. Videtur autem hîc balliſta ſignificare telum, quod e tormento, ſeu machina mittitur, non tormentum vnde mittitur, vt docet Adrianus Turnebus lib. 15. cap. 6. propterea ſcilicet, quòd dicit Plautus, quàm ego haud multo poſt mittam. &c. Rurſus, propter hæc verba, *intenta balliſta*, videtur ipſum tormentum vnde telum mittitur ſignificare. tormenta enim intenduntur, tela mittuntur. Balliſtarium autem locus eſt ea, vbi balliſtæ conduntur, & vnde depromuntur. vt armamentarium, ærarium, libellarium, ſeu librarium, & ſimilia. HAEC EST PRIOR] Adelphaſium. TVMVLTI] tumultus ſic ſenati, quæſti ſumti, & ſimilia, pro ſenatus, quæſtus, ſumtus, &c.

ADELPHASIVM, ANTERAST. meretrices duæ,
MILPHIO ſeruus. AGORASTOCL. adoleſcens.

Ad. *NEgotij ſibi qui volet vim parare,*
*Nauem & mulierem, hæc duo comparato.*
*Nam nullæ magis res duæ plus negotij*
*Habent, fortè ſi occeperis exornare.*

*Neque vnquam ſatis hæ duæ res ornantur,*
*Neque eis vlla ornandi ſatis ſatietas eſt.*
*Atque hæc vti loquor, nunc modò docta dico.*
*Nam nos vſque ab aurora ad hoc quod dici eſt,*
*Poſtquam aurora illuxit, nunquam ceſſauimus*
*Ex induſtria ambæ, nunquam conceſſauimus*
*Lauari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,*
*Poliri, expoliri, pingi, fingi: & vnà*
*Binæ ſingulis quæ data nobis ancillæ,*
*Eæ nos, lauando, eluendo operam dederunt,*
*Aggerundáque aqua ſunt viri duo defeſſi.*
*Apageſis negotii quantum in muliere vna eſt?*
*Si vero duæ, ſat ſcio, maximo vni*
*Populo cui lubet plus ſatis dare potis ſunt*
*Quæ noctes diéſque omni in ætate ſemper*
*Ornantur, lauantur, tergentur, poliuntur,*
*Poſtremò modus muliebris nullus eſt,*
*Neque vnquam lauando & fricando ſcimus*
*Facere * Nam quæ elauta eſt, niſi*
*Perculta eſt, meo quidem animo quaſi illauta eſt.*

An. *Miror equidem ſoror te iſtæc ſic fabulari,*
*Quæ tam callida & docta ſis & faceta.*
*Nam cum ſeduló munditer nos habemus,*
*Vix ægróque amatorculos inuenimus.*

Ad. *Ita eſt. verùm hoc vnum tamen cogitato,*
*Modus omnibus in rebus ſoror optimum eſt habitu.*
*Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex ſe.*

An. *Soror cogita, amabo, item nos perhiberi*
*Quaſi ſalſa muriatica eſſe autumantur*
*Sine omni lepóre, & ſine ſuauitate.*
*Niſi multa aqua vſque & diu macerantur,*
*Olent, ſalſa ſunt, tangere vt non velis: item nos ſumus*
*Eiuſcemodi. mulieres ſunt inſulſæ*
*Admodum, atque inueniſtæ, ſine munditiæ & ſumtu.*

Mi. *Coqa eſt hæc quidem Agoraſtocles, vt ego opinor,*
*Scit muriatica vt macerent.* Ag. *quid moleſtus?*

Ad. *Soror parce, amabo. ſat eſt iſtuc alios dicere nobis,*
*Ne noſmet noſtra etiam vitia loquamur.*

An. *Quieſco* Ad. *ergo amo te. ſed hoc nunc reſponde mihi,*
*Sunt hîc omnia quæ ad deûm pacem oportet adeſſe?*

An. *Omnia accuraui.* Ag *diem pulcrum & celebrem venuſtatis plenum.*
*Dignum Veneri pol, cui ſunt Aprodiſia hodie.*

Mi. *Ecquid gratiæ cum hunc foras te euocaui? nunc iam*
*Me docet donari cado vini veteris. die dari,*
*Nihil reſpondes? lingua huic excidit, vt ego opinor. quid malum.*
*Aſtans obſtupuiſti?* Ag. *ſine amem, ne me obturba, ac tace.*

Mi. *Taceo.* Ag *ſi tacuiſſes, iam iſtuc, taceo, non natum foret.*

An *Eamus ſoror mea.* Ad. *eho amabo: quid illò nunc properas?* An. *rogas?*

*Quia herus nos apud ædem Veneris mantat.* Ad. *maneat pol mane.*
*Turba eſt nunc apud aram. an ibi vis inter iſtas vis inter iſtas verſarier*
*Proſedas, piſtorum amicas, relliquias, alicarias,*
*Miſeras, cœno delibutas, ſeruilicolas ſordidas.*
*Quæ tibi olant ſtabulum, ſtatúmque & ſellam, & ſeſſibulum merum.*
*Quas adeò haud quiſquam vnquam liber tetigit, neque duxit domum.*
*Seruulorum ſordidulorum ſcorta diobolaria.*
Mi. *I in malam crucem. tun' audes etiam ſeruos ſpernere?*
*Propudium, quaſi bella ſit, quaſi eampſe reges ductitent,*
*En monſtrum mulieris, tantula tanta verba funditat,*
*Qoius ego vel nebulæ cyatho ſeptem noctes non emam.*
Ag. *Dij immortales omnipotentes, quid eſt apud vos pulcrius,*
*Quid habetis, mage qui immortales vos credam eſſe, quàm ego ſiem?*
*Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus non eſt Venus.*
*Hanc equidem Venerem venerabor, me vt amet poſthac propitia.*
*Milphio heus Milphio, vbi es?* Mi. *aſſum apud te eccum.* Ag. *at ego elixus ſis volo.*
Mi. *Enimuero here facis delicias.* Ag. *de te quidem hæc didici omnia.*
Mi. *Etiámne vt ames eam, quam nunquam tetigeris? nihil illic quidem eſt.*
Ag. *Deos quoque adepol & amo & metuo, quibus ego tamen abſtineo manus.*
Ad. *Heu, ecaſtor cùm ornatum aſpicio noſtrum ambarum, pœnitet,*
*Exornatæ vt ſumus.* An. *immò verò ſanè commodè,*
*Nam pro herili noſtro quæſtu ſatis bene exornatæ ſumus.*
*Non enim poteſt quæſtus conſiſtere, ſi eum ſumptus ſuperat ſoror.*
*Eò illud ſatiu'ſt ſatis quod ſatis eſt, habitus plus quàm ſat eſt.*
Ag. *Ita me di ament, vt illa me amet malim, quàm di, Milphio,*
*Nam illa mulier lapidem ſilicem ſubigere vt ſe amet, poteſt.*
Mi. *Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide ſilice ſtultior*
*Qui hanc ames* Ag. *ac vide ſis, eam illa nunquam limaui caput.*
Mi. *Curram igitur aliquò ad piſcinam, aut ad lacum, limum petam.*
Ag. *Quid eo opu'ſt.* Mi. *ego dicam, vt tibi & illi limen caput.*
Ag. *I in malam rem.* Mi. *ibi ſum equidem.* Ag. *perdis?* Mi. *taceo.* Ag. *at perpetuo volo.*
Mi. *Enimuero here meo me laceſſis ludo & delicias facis.*
An. *Satis nunc lepidè ornatam credo ſoror te tibi viderier,*
*Sed vbi extemplo conferentur meretricum aliarum ibi tibi*
*Erit cordolium, ſi quam ornatam melius fortè conſpexeris.*
Ad. *Inuidia in me nunquam innata'ſt, neque malitia, mea ſoror.*
*Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo mauolo.*
*Aurum in fortuna inuenitur, in natura ingenium bonum.*
*Bonam ego, quàm beatam me eſſe nimio dici mauolo.*
*Meretricem pudorem gerere magis decet, quàm purpuram:*
*Magíſque meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.*
*Pulcrum ornatum, turpes mores peius cœno collinunt.*
*Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.*
Ag. *Eho tu, vin' tu facinus facere lepidum & feſtiuum?* Mi. *volo.*
Ag. *Potéſne mihi auſcultare?* Milp. *poſſum.* Agor. *abi domum ac ſuſpende te.*

*Quam-*

Mi. *Quamobrem?* Ag *quia iam nunquam audibis verba tot, tam ſuauia.*
*Qui tibi opu'ſt vixiſſe? auſculta mihi modò, ac ſuſpende te.*
Mi. *Siquidem tu es mecum futurus pro vna paſſa, penſilis.*
Ag. *At ego amo hanc.* Mi. *at ego eſſe & bibere.* Ad. *eho tu quid ais?* An. *quid rogas?*
Ad. *Viden' tu? pleni oculi ſordidum qui erant, iam ſplendeat mihi.*
An. *Immo etiam in medio oculo paruum ſordis eſt.* Ad. *cedo ſis dexteram*
Ag. *Vt tu quidem huius oculos illotos manibus tractes ac teras?*
An. *Nimia nos ſocordia hodie tenuit.* Ad *qua de re obſecro?*
An. *Quia non iamdudum ante lucem ad ædem Veneris venimus.*
*Prima cùm vt inſeremus ignem in aram* Ad. *ah, non facto'ſt opus.*
*Quæ habent nocturna, ora, noctu ſacrificatum ire occupant,*
*Priuſquam Venus expergiſcatur, depreperant ſedulò*
*Sacrificare. nam vigilante Venere ſi veniant eæ,*
*Ita ſunt turpes, credo ecaſtor Venerem ipſam è fano fugent:*
Ag. *Milphio.* Mi. *Ædepol Milphionem miſerum. quid nunc vis tibi?*
Ag. *Obſecro hercle vt mulſa loquitur?* Mi *nihil niſi laterculos,*
*Seſamum, papauerémque, triticum & frictas nuces.*
Ag. *Ecquid amare videor?* Mi. *damnum, quod Mercurius minimè amat.*
Ag. *Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet.*
An. *Eamus mea germana.* Ad. *age ſis vt lubet. ſequere hàc.* An. *ſequor.*
Ag. *Eunt hæ. quid ſi adeamus?* Mi *primùm prima ſalua ſis,*
*Et ſecunda tu ſecundo ſalue in pretio, tertia*
*Salue extra pretium.* Mi. *tum pol ego & oleum & operam perdidi.*
Ag. *Quò te agis?* Ad. *egóne? in ædem Veneris.* Ag. *quid eo?* Ad. *vt Venerem propitiem.*
Ag. *Eho, an irata eſt?* Ad. *propitia hercle eſt.* Mi. *vel ego pro illa ſpondeo.*
Ad. *Qnid tu agis? quid mihi moleſtus? obſecro.* Ag. *ah, tam ſæuiter.*
Ad. *Mitte, amabo.* Ag. *quid feſtinas? turba nunc illi eſt.* Ad *ſcio,*
*Sunt illi aliæ, quas ſpectare ego, & me ſpectari volo.*
Ag. *Quid lubet ſpectare turpeis pulcram ſpectandam dare*
Ad. *Quia apud ædem Veneris eſt mercatus meretricius.*
*Eo conueniunt mercatores. ibi ego me oſtendi volo.*
Ag. *Inuendibili merce oportet vltrò emtorem adducere,*
*Proba merx facile emtorem reperit, tametſi in abſtruſo ſita eſt.*
*Quid ais tu? quando illi apud me mecum caput & corpus copulas.*
Ad. *Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiſerit*
Ag. *Sunt mihi intus neſcio quot nummi aurei lymphantici.*
Mi. *Deferto ad me, faxo actutum conſtiterit lymphaticum.*
*Bellula, hercle.* Ag. *I directe in maximam malam crucem.*
Mi. *Quam magis aſpecto, tam magis eſt nimbata, & nugæ mera.*
Ad. *Segrega ſermonem. tædet.* Ag. *age ſuſtelle hoc amiculum.*
Ad. *Pura ſum comperce, amabo, me attrectare Agoraſtocles.*
Ag. Quid agam nunc? Mi. *ſi ſapias, curam hanc facere compendi potes.*
Ag. *Quid ego nunc curem? quid agis Milphio?* Mi. *Ecce odium mecum.*
*Quid me vis?* Ag. *Cur mihi hæc irata eſt?* Mi *cur hæc tibi irata eſt?*
*Cur ego id curem? namque iſtæc magis tua eſt curatio.*
Ag. *Iam hercle tu periſti, niſi illam mihi tam tranquillam facis,*

*Quàm mare olim cùm ibi alcedo pullos educit ſuos.*
Mi. *Quid faciam?* Ag. *exora blandire, expalpa?* Mi. *faciam ſedulò.*
*Sed vide ſis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas poſtea.*
Ag. *Non faciam.* Ad. *nos eamus. nunc etiam morare?* Ag. *malefacis.*
Ad. *Bene promittis multa ex multis, omnia incaſſum cadunt.*
*Liberare iurauiſti me haud ſemel, ſed centies,*
*Dum te exſpecto, neque vſque aliam mihi paraui copiam,*
*Neque iſtuc vſquam apparet ita nunc ſeruio nihilo minus.*
*I ſoror, abſcede tu à me* Ag. *perij, eho quid agis Milphio?*
Mi. *Mea voluptas, mea deliciæ, mea vita, mea amœnitas.*
*Meus ocellus, meum labellum, mea ſalus, meum ſauium,*
Ag. *Meum mel, meum cor, mea coluſtra, meus molliculus caſeus.*
Ad. *Méne ego illæc patiar præſente dici? diſcrutior miſer.*
*Niſi ego illum iubeo quadrigis curſim ad carnificem rapi.*
Mi. *Noli amabo ſuccenſere hero meo cauſa mea.*
Ad. *Ego faxo.* Mi. *ſi non irata es, nummulum pro te dabit,*
*Atque te faciet vt ſis ciuis Attica, atque libera.*
Ad. *Quin abire ſinis? quid vis tibi? qui beneuolunt, bene vis item.*
Mi. *Si antè quidem mentitus eſt, nunc iam dehinc erit verax tibi.*
Ad. *Abſcede hinc ſis ſycophanta.* Mi. *pareo.* Ad. *ſcin quomodo?*
Mi. *Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſauium.*
*Iam ego hercle faciam plorantem illum, niſi te facio propitiam.*
*Atque hic me ne verberet, illum faciat, niſi te propitio,*
*Malè formido. noui ego huius mores moroſi malos,*
*Quamobrem, amabo te, mea voluptas ſine te exorarier.*
Ag. *Non ego homo trioboli ſum, niſi ego illi maſtigiæ*
*Exturbo oculos atque denteis. hem voluptatem tibi,*
*Hem mel, hem labellum, hem ſalutem, hem ſauium.*
Mi. *Impias here te: oratorem verberas.* Ag. *iam iſtoc magis,*
*Et iam ocellum addam, & labellum, & linguam.* Mi. *Ecquid facies modi?*
Ag. *Siccine ego te orare iuſſi?* Mi. *quomodo ergo orem?* Ag. *rogas?*
*Sic enim diceres, ſceleſte: huius voluptas, te obſecro,*
*Huius mel, huius cor, huius labellum, huius lingua, huius ſauium,*
*Huius coluſtra, huius dulciculus caſeus: maſtigia,*
*Huius cor, huius ſtudium, huius ſauium: maſtigia.*
*Omnia illa, quæ dicebas tua eſſe, ea memorares mea.*
Mi. *Obſecro hercle te, voluptas huius atque odium meum,*
*Huius amica mammeata, mea inimica & maleuola*
*Oculus huius, lippitudo mea. mel huius, fel meum.*
*Vt huic irata ne ſis: aut ſi id fieri non poteſt.*
Ad. *Capias reſtim, ac te ſuſpendas cum hero & veſtra familia.*
Mi. *Hem mihi iam video propter te victitandum ſorbilo.*
*Itaque iam quaſi oſtreatum tergum vlceribus geſtio,*
*Propter amorem veſtrum* Ad. *amabo men' prohibere poſtulas,*
*Ne te verberet, magis quàm mendax me aduorſum ſies?*
An. *Aliquid huic reſponde, amabo, commodè, ne incommodus*
*Nobis ſit. nam detinet nos de noſtro negotio.*
Ag. *Verum etiam tibi hanc amittam noxiam vnam Agoraſtocles.*

*Non ſum.*

*Non ſum irata.* Ago. *non es?* Ad *non ſum.* Ago. *da ergo, vt credam ſa-
uium.*

Ad. *Mox dabo, cùm ab re diuina redicro.* Ag. *I ergo ſtrenuè.*

Ad. *Sequere me ſoror* Ag. *atque audin' etiam? Veneri dicito.*

*Multam meis verbis ſalutem.* Ad. *dicam* Ag *atque hoc etiam audi.* Ad. *quid
eſt?*

Ag. *Paucis verbis rem diuinam facito. atque audin'? reſpice.*

Mi. *Reſpexit. idem pol Venerem credō facturam tibi.*

NEG. SIB. Q. V. VIM PARARE] qui volet ſibi negotiorum multitudinem parare qui volet ſibi multa negotia faceſſere, &c Quidam libri hēt: *Negotium ſibi qui volet comparare.* ATQVE HAEC VTI LOQVOR, NVNC M. D.] id eſt, Atque vt hæc loquor, ita nunc modò docta, id eſt, vſu perita dico. quæ ego loquor, eo dico nunc modò experta & experiundo erudita. AD HOC QVOD DIES EST] ad hanc partem diei. POSTQVAM AVRORA ILL.] idem dicit quod ſuprà ab aurora. Exprimit autem orationem muliebrem, in qua multa ſunt ἀκατάλληλα. AMBAE NVNQVAM CONFESSAVIMVS] ſuprà dixerat *nunquam ceſſauimus.* nunc idem dicit niſi quòd addit præpoſitionem verbo, & nomen amba: amba nunquam conceſſauimus. PINGI] fuco illini tralatio à pictura. FINGI] conformari tralatio ab arte ſigulari, aut ſtatuaria. ELVENDO] eluere, eſt lauando demere, ac delere AGGERVNDA] ad nos ingerunda, vel accumulanda. MODVS MVLIER NVLL] modus in muliere nullus eſt. FACERE] deeſt vox aliqua, vt Camerarius admonet: *finem* fortaſſis, aut modum. licet tamen ſubintelligere modū ἀπὸ κοινοῦ ſi verſus ratio pateretur. NAM QVAE ELAVTA EST, &c.] id eſt nam ea mulier, cuius ſordes & maculę omnes elautæ ſunt, niſi iam perfectè, & ſatis culta eſt, meo iudicio, & illauta, id eſt, nunquam vllis aquis elui poteſt Libri vulgati pro *elauta*, habent *lauta.* non placet. deinde pro illauta, ſeu vt eſt in nonnullis libris *in lauta*, nonnulli alij veteres habent *muſta*: quæ vox nihil ſignificat. Ex ea amicus quidam meus faciebat *muſta.* vulgati habent *inuenuſt.* MVNDITER NOS HAB.] mundæ ſumus. Profert hunc locum Nonius in voce *munditer.* AMATORCVLOS] paruos amatores, id eſt, non admodum fructuoſos, aut vtileis. SALSA MVRIATICA] id eſt, ſalſi piſces, ſiue ſalſamenta, à muria ſic dicta, quod in muria ſeruabantur. Eſt autem muria, piſcium ſalſorum liquamen. SCIT MVRIATICA VT M.] ſcit quomodo coqui ſalſamenta macerare ſoleant. PARCE, AMABO] *parce*, accipio, vt verbum ſit potius, quàm aduerbium: hoc modo, parce iſta loqui: id eſt, quieſce, ſeu deſine iſta loqui, vel parcius iſta loquere, vel parca eſto iſtius ſermonis. Adiuuat opinionem meam reſponſio Anteraſtilidis, quieſco. ALIOS DICERE NOB.] alios nobis obiicere, & exprobrare. AD DEVM PACEM] ad deos placandos: ad deorum beneuolentiam impetrandam ECQVID GRATIAE, &c.] ecquid gratiæ mihi habes, vel ecquid gratiæ mihi referes, quod te huc euocaui, vt videres tuam Adelphaſium? DIC DARI] iube me donari cado vini veteris. OBTICVISTI] ſic habent nonnulli libri veteres. alij *obſtipuiſti?* quomodo edidit Camerarius. Ego *obſtipuiſti* magis probo. EHO AMABO] ſic legendum, & ita habent noſtri libri veteres. Næuius, *Eho an vicimus?* ex Cariſio. MANTAT] manet, exſpectat. Nonius, *mantat manet.* Cæcil. Hypolym. Raſtr. *In votu eodem, in eadem mantas militia.* TVRBA NVNC EST] turba meretricum contemtarum. PROSEDAS] Feſtus, Proſedas meretrices Plautus appellat quod ante ſtabula ſedeāt. eædem & proſtibulę. RELLIQVIAS] è multis reliquas, vel macie & egeſtate confectas, reliquias potius, quàm corpora ſolida & integra: veterulas, aridas, ſtrigoſas, rugoſas, ſcabioſas, cadauerosas. ALICARIAS] Feſtus, alicariæ meretrices appellabant in Campania ſolitæ ante piſtrina alicariorum verſari quæſtus gratia: ſicut ex quæ ante ſtabula ſedebant. dicebantur proſtibulæ. COENO DELIB.] non vnguento delibutas, ſed cœno inquinatas. ſed videtur legendum ſchœno, vt habent libri vulgati, & noſtri veteres cum illis congruentes. Eſt autē ſchœnum (vt docet Varro libro 6. de Lingua latina) vnguentum nucarium, ſeu iuncarium, peſſimi generis, vt ait Feſtus: à quo ſchœniculæ meretrices: quo nomine vſus eſt Plautus in Neruolaria, *olere vnguenta exotica.* OLANT ST.] olant pro oleant. Nonius olat pro oleat Afran. Fratr. *Non poteſt quin illa tacta, longéque & multu olat.* STATVMQVE ET SELL.] & quæ oleam ſtatum, & ſellam, & ſeſſionem meram, id eſt, quæ ſatis declarent ſe totum diem proſtare & ſedere, dum expectant ſui ſimileis amatores DIOBOLARIA] diobolares meretrices dictæ ſunt à binis obolis, inquit Varro. ſcorta diobolaria, igitur intellige, ſcorta vilia & contemta, & quarum nox aut cōcubitus non pluris quàm duobus obolis conducatur. PROPVDIVM] Feſtus. Propudium dicebāt, cùm maledictio nudare turpitudinem volebant quaſi porrò pudendum Quidam propudium putāt dici, à quo pudor, & pudicitia procul ſint. EAMPSE] id eſt, ea ipſam. Feſtus, eapſe. id eſt, ea ipſa DVCTITENT] ductent, crebrò ducant domum. TANTVLA TANTA VERBA F.] cùm tam parua, & humilis, & contempta ſit, tam magna loquitur, & quaſi funda iaculatur. duo libri veteres habent *tantilla.* CVIVS EGO VEL NEC C. &c.] ſic habent noſtri libri veteres hoc primum. Deinde ſignificat ſeruus ſe ita Adelphaſium contemnere, vt eius nocteis ſeptem, cyatho nebulæ, id eſt, cyatho rei inanis, & friuolæ nolit emere. quid eſt enim nebula inanius? Non diſſimulabo autem Camerarium edidiſſe, *obulo aerato.* fortaſſe ne hoc quidem malè, ſed noſtram lectionem, quam ille quoque ſe reperiſſe in aliis libris teſtatur, illi antepono, & probat Adrian. Turneb. libr. Aduerſar. 20. cap. 1. QVID HABETIS. MAGIS QVI] qui habetis, quamobrem vos magis immortaleis eſſe credam, quàm ego ſim? OCVLIS CONCIPIO] oculis percipio? oculis vſurpo? VENERABOR] orabo. ASSVM APVD TE ECCVM] ecce aſſum, vel adſum tibi. ſed ſine dubio legēdum eſt apud Plautum *aſſum*, non adſum. alioqui iocus Agoraſtoclis non quadraret. AT EGO ELIXVS SIS VOLO] quia dixerat ſeruus, aſſum apud te eccū: quibus verbis ſignificat ille ſimpliciter ſe adeſſe, Agoraſtocles amore elatus, iocatur ex verbis ſerui, & ea in aliam ſententiam accipiens, quaſi ſcilicet dixerit, ſe eſſe aſſum, ſiue aſſa-

tùm: at egò, inquit, elixus ſis volo, iocus eſt in ambiguo poſitus. FACIS DELICIAS] τρυφᾷς, rebus ſecundis elatus iocaris. DE TE QVIDEM HAEC DID. OMN. didici abs te facere delicias. NIHIL ILLIC QVIDEM EST] quid ſibi hæc velint, non eſt fortaſſe facilè expedire. Ac primùm quidem non conſtat, cuius hæc ſint verba, Agoraſtoclis, an Milphionis. Nã in vulgatis verba ſunt Agoraſtoclis: in manuſcriptis Milphionis. Deinde ſcriptura nõ eſt vnius modi, alij enim ſic habent, *nihil illuc quidem eſt*: alij, *nihil illhic quidem eſt*: alij, *nihil illic quid eſt*. Ne ſim longus, mea hęc ſententia eſt, verba eſſe Milphionis, ſecum loquentis, & ad ſpectatores conuerſi: quibus ſignificat Agoraſtoclem hominem eſſe nihili, hominẽ eſſe amore perditum: hoc modo, *Nihili ille quidem eſt*, id eſt, nihil eſt ille quidem homo. hoc eſt, nihili eſt. vel ſeruata eadem perſona, fortaſſe hoc dicit, nihil eſt illic quidem, quod ames. Quod ſi quis Agoraſtoclis verba ſint, vt in vulgatis, hoc dicere intelligetur. nihil illud quidem eſt. id eſt, quod dixiſti nihil eſt. non ideò minus amare debeo Adelphaſium, quòd eam nunquam attigerim. Nam deos quoque & amo, & metuo, quos tamen attigi nunquam. Sed hæc poſtrema explicatio, violẽta eſt. Iudicet tamen lector. QVIB. EGO TAMEN ABST. M.] à quibus abſtineo manus. quos manibus non tango. præpoſitio nõ eſt geminata POENITET EXORNATAE VT SVMVS] id eſt, parum elegantem exornatæ ſumus. ita exornatæ ſumus, vt non noſtri ornatus pœnitere debeas. Sic interdum vſurpatur verbum *pœnitere*. ne longè abeam. ſic M. Tullius Offic. 1. tandiu autem velle videbis, quoad te quantum proficias non pœnitebit. id eſt, quoad non parum te proficere intelliges. Terent. Heaut. *me quantum hic operis fit pœnitet*. id eſt, mihi hîc non ſatis operis fieri videtur. mihi opus quod hîc fit, paruum videtur. IMMO VERO SATIS COMM.] hæc reſponſio explicationem noſtram ſuperiorum verborum confirmat. Dicis nos eſſe parùm commodè exornatas: immò verò ſatis commodè exornatæ ſumus. PRO HER. NOSTR. QVAEST.] pro quæſtu, quem ex nobis herus facit. LAPIDEM SILICEM SVBIG.] hyperbole. poteſt hominem immanem & ſilice duriorem ſubigere vt ſe amet. CVM ILLA NVNQ. LIM. C.] id eſt, cum illa nunquam coniunxi caput. ſic Nonius. locum illum ex Bacchid. proferens, *Ne cum quoquam acceperis alio mercedem annuam iuſſi abeſſe, nec cum quoquam limares caput* Tracta eſt hac ſignificatio a limando, id eſt, lima terendo. Nam amantes oſculantes inter ſe, videntur capita & ora mutua oſculando limare. CVRRAM IGITVR AD PISCINAM, &c.] iocatur ſeruus ex ambiguo. nam cum adoleſcens limandi verbum vſurpaſſet in eam, quam dixi ſententiam, ille alioꝛſum accipiens, quaſi limare, pro limo conſpurcare poſuiſſet, dicit ſe ad piſcinam, aut ad lacum curſurum, vt inde limum petat, eòque caput inquinet. VT TIBI ET ILLI LIMEM CAPVT] vt tibi & illi limo, id eſt, cœno caput inquinem. IBI SVM EQVIDEM] in mala re. PERGIS] pergis loqui? Camerarius edidit, *perdis*. AT PERP. VOLO] at te volo perpetuò tacere. MEO ME LACESS. LVDO] prouocas me ad iaculandum, & vrbanè loquendum, meo ludo, id eſt. facetis, & lepidis dictis & delicias facis. ID TIBI ERIT CORDOLIVM] id tibi erit moleſtiæ. MERETRICEM PVDOREM GER. M.D.] meretricem pudore ornari magis decet, quàm purpurea veſte, ſeu quàm prætexta. ſic dixit *gerere pudorem*, vt gerere veſtem gerere aurum. COLLINVNT] coinquinant, conſpurcant, contaminant. Flaccus oda lib. *Crines puluere collines*. AVDIBIS] audies. PRO VVA PASSA, PENSILIS] ſiquidem futurum eſt, vt tu meeum pendeas, alludit ad vuas paſſas & penſileis. Varro de vita populi Romani libr. I. *Paſſum nominabant ſi. in vindemia vuam diutius coctam legerent, eámque paſſi eſſent in ſole aduri.* Penſiles vuæ, quæ ſuſpenſæ aliquandiu ſeruabantur. Horatius Sat. lib. *tum penſilis vua ſecundas. Et nux Ornabat menſas.* ESSE, ME BIBERE] at ego amo comeſſe, & bibere, fortaſſe iocus ex ambiguo in verbo *eſſe*, vt intelligamus ſeruum dicere, ſe velle eſſe, & viuere, non laqueo vitam finire. bibere autem & viuere affinia ſunt. VIDEN' TV? PLENI OCVLI, &c.] velim ſic legi. viden' vt pleni oculi ſordium qui erant, iam ſplendent mihi? IAM SPLENDENT M.] oculi mei, qui anteà pleni ſordium erant, nunc ſplendidi facti ſunt. CEDO SIS DEXTERAM] da ſi vis, ſeu commoda mihi dexteram tuam, vt mihi ſordem, quam dicis ineſſe in oculo, detrahas. VT TV QVIDEM HVIVS] indignatur Agoraſtocles Anteraſtilidem oculis Adelphaſij manum admouere, ne ab eius ſorore quidẽ amicam ſuam tangi æquo animo ferens, qui morbus eſt amantium cõmunis. vſque eòne, inquit, eris audax, vt tu Adelphaſij oculos tractare ac terrere audeas? Hæc autem loquitur, ita vt à ſpectatoribus audiatur tantum, non etiam ab Anteraſtilide, neque ab eius ſorore. QVA DE RE OBS] quamobrem, obſecro? QVIA NON IAMDVDVM, &c.] ſic habent noſtri libri veteres vulgati, quibuſcum editio Camerarij congruit, *quia iam non dudum*, &c. PRIMA CVM VT INFERR.] id eſt, vt cùm prima luce ignem in aram inferremus. NOCTVRNA ORA] id eſt, deformeis vultus, & qui noctu potius, quàm interdiu oſtendi debeant: vel ora mali augurij, quales ſunt aues nocturnæ, quæ & deformes ſunt, & mali ominis, & quibus per mediam nobis occurrere noctẽ. OCCVPANT] anteuertunt. DEPROPERANT] valde properant. Horatius od. lib. *Deproperare apio coronas*. VIGILANTE VENERE] interdiu. MILPHIONEM MIS.] ô Milphionem miſerum. VT MVLSA LOQVITVR?] quàm dulcia, & iucunda loquitur? NIHIL NISI LATERC.] ſeruus Milphio ad ſpectatores conuerſus, planè contraria Adelphaſium loqui reſpondet, quàm dicat herus eius Agoraſtocles, nempe dura, & iniucunda omnia. Laterculos, id eſt, paruos lateres. SESANVM] Dioſcorid. lib. 2. cap. 12. Σήσαμον, κακοστόμαχον, &c. ſeſanum lędit ventriculum, &c. PAPAVEREMQVE] papauer, & neutrum eſt, vt apud Virgilum, *ſoporiferúmque papauer*. & maſculinum, vt hîc & in Aſinaria. *Formicis obiecimus papauerem*. TRITICVM ET FRICTAS N.] hæc omnia ſũnt palato iniucunda. ECQVID AM. VID] num tibi videor aliquid amare? DAMNVM QVOD MERCVRIVS] profectò mihi videris aliquid amare, nempe damnum quod Mercurius nõ amat, qui lucris præeſt, atque icciꝛco mercatorum deus eſt? à quo ἐμπολαῖος dictum eſt. NANQVE AEDEPOL LVCR. AM.] amor enim damnoſus eſt, & amantem oportet eſſe munificum atque adeò profuſum: alioqui amando inanem operam ſumet. ADEAS] licet adeas: ego non adhibo. PRIMA] Adelphaſium. ET SECVNDA] Anteraſtilis. SECVNDO SALVE IN PRETIO] ſalue ſecundo loco, ſecundo gradu & honore. TERTIA SALVE EXTRA PR.] erat aliqua, vt credibile eſt, cum his puellis, mulier anus, & deformis, quæ eas comitabatur. hanc tertiam, vt nullius pretij, vix ſalute dignam putat aut certè ſic ſalutat, vt indignam, quæ ſalutetur. ſic dictum autem, extra pretium, vt extra ordinem, extra numerum. OLEVM ET OP. PERD.] fruſtra herum ab amore deterrui. PROPITIEM] placem. propitiam reddam., VEL EGO PRO ILLA S P.] etiam ego inquit.

inquit Milphio, auſim ſpondere pro illa, Venerem illi eſſe propitiam. Hoc eò dicit, quòd talem amatorem nacta ſit. QVID TV AGIS?] Agoraſtocles morabatur Adelphaſium, eámque amantium more tractabat illa puellarum more, tanquam ſibi moleſtum repellit. TAM SAEV.] tam ſæuiter mecum agis? te tam ſæuam in me præbes? ILLI EST] illic eſt. SVNT ILLI A.] ſunt illic aliæ. PVLCHRAM SPECT. DARE?] turpibus ſubintellig. INVENDIBILI MERCE OP.] quando merx eſt inuendibilis, id eſt, mala & improba, & quæ emtorem vltro reperire non poteſt, tum emtorem vltrò arceſſere, & abducere oportet. IN ABSTRVSO] in occulto. QVANDO ILLI APVD ME, &c.] quando illic domi noſtræ &c. QVO DIE ORCVS, &c.] id eſt, nunquam. AMISERIT] ἀποβάλῃ, ἀφείκῃ. quidam libri habent *emiſerit*. NVMMI AVREI LIMPHATICI] nummi, qui more lymphatorum, hoc eſt inſanorum, & mente concitatorum, & à Nymphis correptorum, feruntur, & exſultant, & vagantur huc & illuc, & perire geſtiunt. FAXO ACTVTVM CONST. LVMPH.] faxo continuò, vt nummi iſti, quos dicis eſſe Lymphaticos, deſinant eſſe Lymphatici, & conſiſtant, & cõquieſcant. QVAM MAGIS ASPECTO, TAM MAGIS, &c.] notauimus hoc loquendi genus, tum apud hunc ſcriptorem ſuprà, tum apud Lucretium. NIMBATA] id eſt, ornata faſciola ex auro in fronte vt videtur in mure. Iſidorus lib. 19. cap. de Ornamentis. Cuius verba adſcribam. *Nimbus eſt faſciola tranſuerſa ex auro aſſuta linteo, quod eſt in fronte fœminarũ.* Plautus, *Quam magis eã aſpecto*, &c. Sed, vt demus Iſidoro, nimbum id, quod dicit, ſignificare, & nimbatam hoc loco valere, nimbo ornatam, tamen in Milphionis verbis aliqua ineſt ſententia acutior & ſalſior, & vt ita dicam, mendacior, neceſſe eſt cum propter illud, quod antecedit, *Quam magis aſpecto*, tum propter id, quod ſequitur, *& nugæ meræ*. fortaſſe igitur, ne ab Iſidori ſententia longius diſcedamus, ſignificat ſeruus, ornatum omnem muliebrem, & maximè meretricium, eſſe meras nugas, vt hoc dicere intelligatur Milphio, Quàm magis Adelphaſium aſpecto, tam magis agnoſco meretricem ex ornatu nimis accurato, & exquiſito, & ad alliciendo, atque illaqueandos amatores compoſito, & comparato. Adr. Turneb. libr. Aduerſ. 9. cap. 1. nimbatam, interpretatur hic vilem & contẽptam, à *nimbo*, quod interdum (inquit ille) veteres pro re friuola & nugatoria vſurparunt: ſubtexit ille Iſidori explicationẽ. ita tamen vt eam non admodum probare videatur. Alij nimbatam, interpretantur fucatam: alij, vnguentis delibutam. SEGREGA SEM.] ſepone ſermonem in aliud tempus, & alium locum, tædet me tui. SVSTOLLE HOC AMIC.] ſurſum tolle hunc amictum, qui verrit humum ſcilicet. Dum hæc loquitur Agoraſtocles, attrectat Adelphaſium paullo fortaſſe licentius, atque immodeſtius, ſimulans ſe amiculum in terram demiſſum velle ſuſtollere. quod iniquiore animo ferens puella, rogat ne ſe attrectet, tanquam impudicam, cùm ſit pura, & pudica. PVRA SVM] pudica ſum, pura ſum à viri concubitu. quare parce aliter me attrectare, quàm fas eſt puram & pudicam. COMPERCE] parce. CVRAM HANC FACERE COMP. P.] hac cura te leuare, & laxare potes. hanc curam minuere potes. In editione Camerariana, & libr. vulgat. verba ſunt hæc Milphionis, hero ſuadentis, vt ſe cura liberet, hoc eſt, vt Adelphaſium amare deſinat. in aliis, vt in quibuſdã noſtris. Adelphaſij verba ſunt hortantis Agoraſtoclem, vt deſinat ſibi verba dare, ſed pecuniam lenoni pro ſe numeret. quo facto omni cura liberabitur, habens domi quod amat, eoque liberè fruens ac potiens. QVID AGIS MILPHIO?] al. quid agam Milphio? Sed altera reperitur in libris omnibus manuſcriptis, neque video quare non ſit retinẽda hoc enim ſignificat Agoraſtocles Milphionem alloquẽs, quid interea agis Milphio? ecquid ego tibi curæ ſum? Sunt & qui habent *quid agas Milphio?* vt ſit hic Agoraſtoclis ſenſus. Quid agas Milphio, ſi hic ſis? ſi ames, vt ego amo? ECCE ODIVM MEVM] ecce hominem, qui me odio enecat. ecce hominem mihi odioſum. NAMQVE ISTHAEC MAGIS TVA EST CVRATIO] id eſt, namque magis tuum eſt iſtuc curare. TAM TRANQVILLAM P.] tam lenis & placas. tralatio à mari, vnde ſimile traxit. OLIM] tunc. ALCEDO] alcyon. Hæc auis brumali tempore nidificat. Plin. libr. 2. cap. 47. *Ante brumam autem 7. diebus totidémque poſtea ſternitur mare halcyonum fœturæ: vnde nomen, hi dies traxere: reliquum tempus hyemat.* Idem lib. 10. cap. 32. *Halcyonem videre rariſſimum eſt, nec niſi vergiliarum occaſu, & circa ſolſtitia, brumamue aliquando circumuolata ſtatim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma, qui dies halcyonides vocantur placido mari per eos, & nauigabili Siculo maximè*, &c. Idem lib 18. cap. 26. *Circa brumam pleriſque his ſeptem halcyonum fœturæ ventorum quiete mollius cælum.* Ariſt. lib. 5. de hiſt. anim. cap. 8. ἡ δὲ ἀλκυὼν τίκτει περὶ τὰς τροπὰς τὰς χειμερινάς· διὸ καλοῦνται, ὅταν εὐδιειναὶ γένωνται αἱ τροπαί, ἀλκυονίδες ἡμέραι, ἑπτὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἑπτὰ δὲ μετὰ τροπάς, καθάπερ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησεν. id eſt Alcyon autem circa brumam parere ſolet. quo circa & cum brumales dies ſereni ſunt, dies Alcyonij appellantur, ſeptem antem brumam, & 7. poſt brumam quemadmodum in carmine ſuo ſcripſit Simonides. Qui plura de hac aue, & de diebus Alcioniis ſcire volet, legat Luciani Alcionem, ſeu περὶ μεταμορφώσεως. Porrò autem eandem eſſe autem Alcyonem & Alcedinem declarat Gaza, qui libro 8. cap. 3. quam Alcionem Ariſt. vocat, eam Alcedinem Latine interpretatur. Sed huius rei teſtis locupletiſſimus M. Varro lib. 6. de ling. Lat. his verbis. Apud Pacuuium halcyonis ritu litus peruolgans feror. hæc enim auis Græcè dicitur ἀλκυὼν, à noſtris halcedo. hæc hyeme quod pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies halcionios appellant. Profert autem hunc locũ Priſcilius lib 6. EXPALPA] id eſt, palpando obtine quod volo: vel palpando leni & placa palpare autẽ, ſiue palpari, eſt leni & molli tractu demulcere, tractum ab æquorum curatoribus. PVGNIS PECTAS] id eſt, pugnis cædas. tralatio eſt. alij libri habent *plectas*, minus rectè. Loquitur eodem modo & in Rudente. NVNC ETIAM MORARE?] hæc Adelphaſij verba ſunt de Agoraſtocle querentis, quòd etiam nunc eam moretur ad ædem Veneris properantem. BENE PROMITTIS] liberaliter, & benignè promittis. OMNIA IN CASS. CAD.] omnia ad nihilum recidunt. LIBERARE IVRAVISTI ME] iurauiſti non ſemel. ſed decies te liberaturum me à lenone. NEQVE VSQVE] al. neque vſquam. ſed *vſque* magis probo. ſententia autem huius loci hæc eſt. dum te exſpecto, hoc eſt, dum ſpero te promiſſa facturũ, & fidem ſeruaturum, ac præſtiturum fit, vt neque interea aliunde mihi conſulem, alioſque amatores parem, qui me à lenone liberent, neque id, quod mihi toties promiſiſti, vſquam appareat. ABSCEDE TV A ME] abſcede tu Agoraſtocles à me. MEA VOLVP. &c.] ſeruus quaſi hero obtemperaturus Adelphaſium irridet. quod ægrè ferens Agoraſtocles non audet tamen ſeruum tangere. MEVS OCELLVS] mee ocelle, id eſt, puella mihi cariſſima. MEA COLLVSTRA] Nonius, coluſtra, lac nouum in mammis. dicitur & coluſtrum in neutro. Martialis in xeniis, *Subripuit paſtor quæ nondum ſtantibus*

*hædis De primo matrum lacte coluſtra damus.* DICI]dici à ſeruo in Adelphaſium. NISI EGO ILLVM.] ἀποσιώπησις. ſubintelligendum enim mori non recuſo:ne viuã,aut aliquid tale. QVADRIGIS CVRSIM] quàm citiſſimè,NOLI,AMABO,SVCO.]pergit ſeruus. EGO FAXO, SI NON IRATA ES NVMM. PRO TE D.] ſecutus ſum Adriani Turnebi coniecturam,qui ex antiqua ſcriptura *nummium pro te dabit,* ita coniecit eſſe legendum libr. Aduerſ. 15.cap.6 nummulum autem dicit herum daturum pro illa.Milphio,irridens quaſi vile ſit, & parui pretij ſcortum, & nummulo redimi ac liberari poſſit. ATQVE TE FACIET,VT SIS ] id eſt,atque te faciet ciuem eſſe Atticam,& liberam,vel,atque faciet,vt ſis ciuis Attica,& libera.QVI BENE VOLVNT,&c ] qui bene volunt eis item bene vis : id eſt, omnes homines ſolent eis bene velle, qui bene volunt. ſic autem habebant libri noſtri veteres, & ita legendem,non vt vulgò, *bene viſitent,*quod & Adrian. Turneb.vidit. SINE TE PRENDAM AVRIC. ] ſine te prenſam auriculis,exoſculer. genus erat oculi liberaliſſimi, & pleniſſimi.Sic idem Aſin *prehende auriculas,compara labella cum labellis.*IAM EGO HERCLE] iam hercle plorabo ego, niſi te placo. ATQ. HIC NE ME VERB.&c.]ſententia eſt,atque ego male formido,niſi te propitio.id eſt,proprium reddo,ne hic me verberet,& illum faciat. id eſt, referat illum ſæuum herum & plagoſum, & verberantem, illum plagas mihi aſſiduè inferentem.vel faciat me illum vapulantem,& plagas aſſiduè perferentem. Ego tamen illud priùs malo hæc autem pronũtians ſeruus geſtu adiuuabat, herum exprimens virgas intentantē.Sic autē eſſe legendum vincunt libri veteres, & quibus vſi ſumus, & quibus Adrianus Turnebus: qui hãc ſcripturam aſſerit libro illo Aduerſ.15 cap. 6.& ita ferè vt retulimus explicat. NOVI EGO HVIVS M.noui ego huius moroſi mores malos. NON EGO HOMO TRIOB.] nunc ſerio iraſcitur Agoraſtocles neque ferre poteſt,ſic Adelphaſium à ſeruo ludibrio haberi. NON EGO HOMO TRIOB.] homo ſum minimi atque adeò nullius pretij, niſi, &c.MASTIGIAE]verberoni,flagrioni,flagri digno. EXTVRBO] excutio,effodio. HEM VOLVPT.]hic ſeruum verberat Agoraſtocles eadē illa verba,quibus ſeruus per ludibrium vſus erat,cum indignatione iterans. IMPIAS ERE TE ORAT. VERB.] ſcelerato & impio facto te contaminas, qui contra ius gentium legatum verberes. IAM ISTOC MAGIS]pergit adoleſcens. Milphionem cædere. ECQVID FACIES N. ] annon aliquem facies verberandi modum ? SIC ENIM DIC.&c.] docet Milphionem Agoraſtocles, quo modo orare Adelphaſium deberet : nempe hoc modo,te obſecro Adelphaſium.Agoraſtoclis voluptas, agoraſtoclis mel,&c.OBSECRO HERCLE]pergit ſeruus ſuo more, quamuis alio modo Adelphaſium & herum ſuum illuderet.HV.AMICA MAMMEATA ] huius amica mammeata,id eſt, Agoraſtoclis amica tactu iucunda: mammeata,id eſt, mammoſa, inquit Nonius,proferens hunc locum, quanquam mendoſè. AVT SI ID FIERI NON POTEST]non eſt hæc oratio Milphionis integra,neque ſententia perfecta, quia eum loquentem interpellat Adelphaſium irata. Erat autem hoc fortaſſe additurus, iube me laqueo vitam finire,vel iube me reſtim parare, qua *mihi* animam intercludam.Itaque quod dicturus erat ſeruus occupans,ſupplet Adelphaſium. RESTIM.]ſunt, ad reſtim res rediiſſe dicitur,cùm res deſperata eſt, & cùm deſpõdetur animus.HEM MIHI IAM VIDEO PR.TE VICT.SORC.] id eſt,video mihi propter te toto vitæ tempore,ſuſpirandum ac gemendum.tractum à ſorbentibus,quorum ſpiritum imitari,ac referre videntur,qui vapulantes gemunt. QVASI OSTREATVM] verberibus, & vulneribus duratum,vt ſunt oſtreorum teſtæ. AMABO,MEN PROHIBERE, &c. ] ſenteutia huius loci hæc eſt ? æquius me prohibere,ne te tuus herus verberet,an potiùſne ſit aduerſus mendax ? HVIC] Agoraſtocli. AMITTAM] remittam,condonabo.RESPEXIT IDEM POL ]verba ſunt Melphionis,non Agoraſtoclis.

## AGORATOCLES adoleſcens.

### MILPHIO ſeruus.

*Quid nunc mihi es auctor Milphio?* Mil. *vt me verberes,*
*Atque auctionem facias.nam impuniſſimè.*
*Tibi quidem hercle vendere haſce ædeis licet.*
Ag. *Quid iam?* Mi. *maiorem partem minore habitas mea.*
Ag. *Superſede i[..]is verbis.* Mi. *quid nunc vis tibi?*
Ag. *Trecentos Philippos Colabiſco villico*
*Dedi dudum,priuſquam me euocaſti foras.*
*Nunc obſecro te, Milphio, hanc per dexteram,*
*Pérque hanc ſororem læuam,pérque oculos tuos,*
*Pérque meos amores,pérque Adelphaſium meam,*
*Pérque tuám libertatem* Mi *hem nunc nihl obſecras.*
Ag. *Mi Milphidiſce,mea commoditas,mea ſalus,*
*Fac quod facturum te eſſe promiſiſti mihi,*
*Vt ego hunc lenonem perdam.* Mi *perfacile id quidem eſt.*
*Adduce tecum.ego intus intus interim*
*Iam & ornamentis meis & ſycophantiis*
*Tuum exornabo villicum:propera atque abi,*

*Fugio,*

Ag. *Fugio.* Mi. *meum eſt iſtuc magis officium, quàm tuum.*
Ag. *Egóne? egóne ſi iſtuc lepidè effexis?* Mi. *I modò.*
Ag. *Vt non ego te hodie?* Mi. *abi modò.* Ag. *emittam manu.*
Mi. *I modo.* Ag. *non hercle meream ah.* Mi. *Vah abi modò.*
Ag. *Quantum Acherunte'ſt mortuorum.* Mi. *Etiámne abis?*
Ag. *Neque quantum aqua eſt in mari* Mi. *abiturúſne es?*
Ag. *Etiam nubeis omneis quantum* Mi. *pergin pergere?*
Ag. *Nec quot ſtellæ in cælo.* Mi. *pergin aureis tundere?*
Ag. *Neque hoc, neque illuc, neque enimuerò ſeriò,*
*Neque, hercle verò. quid opus eſt verbis? quippini*
*Quod vno verbo dicere hic quid is licet.*
*Neque, hercle verò ſeriò ſcin quomodo?*
*Ita me dij amabunt, vin' bona dicam fide?*
*Quod hîc inter vs liceat. ita me Iuppiter,*
*Scin' quàm? vide tu. Credin', quod ego fabuler?*
Mi. *Si ne queo facere, vt abeas, egomet abiero.*
*Nam iſti quidem hercle orationi Oedipo*
*Coniectore opus eſt, qui ſphyngi intepres fuit.*
Ag. *Illic hinc iratus abijt. nunc mihi cautio eſt,*
*Ne me amet culpa meo amori obiexim moram.*
*Ibo atque arceſſam teſteis, quando amor iubet,*
*Meo me obedientem eſſe ſeruo liberum.*

QVID NVNC MIHI AVTOR] quid me ex tua auctoritate facere vis? Quid te auctor faciam? VT ME VERBERES] vt facias, quod ſoles, cùm tibi aliquid ex animi tui ſententia non procedit, tum enim me verberare ſoles. ATQVE AVCTIONEM F.] & bona tua, auctione conſtituta vendas. hoc dicit propterea quod quæſierat, quid ſibi auctor eſſet, vt faceret. MAIOREM PARTEM MINORE H.M] id eſt, habitas enim in his ædibus maiore ex parte tua, minore mea, mea pars ædium harum abs te habitatur, minor à me. Quocirca ego, qui, multo minorem partem occupo, quàm tu, quique multò in minore parte habito, quàm tu, non potero venditionem, & alienationem impedire. Sic autem ſcriptum reperi in noſtris antiquis codicibus, vt edidi, non vt in vulgatis, *maior enim parte minore habita in eas.* planè mendoſiſſimè, neque vt habere editio Camerariana, *maiore enim parte, minore habitas mea.* Atque item vt ego, ſe in membranis antiquis ſcriptum reperiſſe teſtatur Adr. Turnebus, & ita ferè explicat lib. 15. Aduerſar. cap. 7 quomodo ego explicaui PÉRQVE HANC SOR. LAEVAM] pérque alteram manum, quæ quaſi ſoror eſt dexteræ. PÉRQVE OCVLOS TVOS] quibus nihil eſt tibi carius. NAM NVNC NIHIL OBS.] quia ſeruus ſum, non liber. FAC QVOD FACT. TE ESSE PROMISISTI] ſuprà ſcena cuius initium eſt, *Sæpe ego res multas*, &c. ibi, *vin'n illam hodie ſine damno, & diſpendio Tuo, tuam libertatem facere?* AG. *cupio Milphio.* MIL. *ego faciã, vt facias*, &c. ADDVCE TESTEIS] qui teſtificentur aurum eſſe tuum, & ſeruum tuum. EXORNABO] inſtruam. FVGIO] properè abeo. MEVM EST ISTVC M. OFFICIVM] quia ſeruus ſum. ſerui autem plerunque fugitiui ſunt. EGÓNE, &c.] oratio eſt integra, egóne vt non ego te hodie emittam manu, ſi iſtuc lepidè mihi effeceris? quaſi dicas, ego profectò te manu mittam. ſi iſtuc effeceris ſed adoleſcens cupiditate ardens, & æſtuans ita loquitur, vt affectus eſt in quo poëtæ artificium animaduertendum eſt, qui orationem perſonis affingit, affectibus animorum congruentibus. NON HERCLE MERAM, &c] huic principio nihil eſt, quod reſpondeat: ſed hoc voluit dicere Agoraſtocles, non hercle velim pro mercede mortuos omneis, qui apud inferos ſunt, conſequi, neque aquam, quæ in mari eſt, &c. vt non te manummittã, ſi iſtud, quod mihi promiſiſti effeceris. ACHERVNTE] apud inferos, in Acherunte. ETIAM NVBEIS OMNEIS Q.] etiam nubeis omnis, quantum eſt nubium in cælo, non meream, vt non &c. NEQ. ENIMVERÒ SERIÒ &c.] poſt neque diſiunctionis nota adſcribenda eſt vt intelligamus adoleſcentem ſpe ſimul, & timore & cupiditate perturbatum vt diximus, perplexè & perturbatè loqui, & ſermone vti interrupto, & minus cohærente ad quem intelligendum, Oedipo, interprete opus ſit, vt mox dicet Milphio. OEDIPO CONIEC.] ſignificat enim ænigmata quædam loqui. Oedipo, & ea ad quæ coniicienda Oedipo ſit opus, qui ænigma illud omnibus auditum, à Spinge propoſitum, de eo quod manè quatuor pedibus incederet, meridie duobus, veſperi tribus, coniecit ac diſſoluit. Tale eſt illud Terentianum in Andria, *Dauus ſum non Oedipus.* ILLIC] ille. CAVTIO EST] cauendum eſt. OBIEXIM] obiecerim, obiiciam. SERVO LIBERVM] antitheſis. me, qui liber ſum, obedientem eſſe ſeruo.

# ACTVS SECVNDVS

## LYCVS leno, ANTHEMONIDES miles.

*DIi illum infelicitent omnes, qui poſt hunc diem*
*Leno vllam Veneri vnquam immolarit hoſtiam,*
*Quiue vllum turis granum ſacrificauerit.*
*Nam ego hodie infelix dijs meis iratiſſimis,*
*Sex agnos immolaui. nec potui tamen*
*Propitiam Venerem facere, vti eſſet mihi.*
*Quoniam litare nequeo, abij illinc illico*
*Iratus. vetui exta proſicarier,*
*Neque ea ſpicere volui. quoniam illa non bona*
*Haruſpex dixit, deum eſſe indignam credidi.*
*Eo pacto auara Veneri pulcrè adij manum.*
*Quando id quod ſat erat, ſatis habere noluit,*
*Ego pauſam feci. ſic ago, ſic me decet.*
*Ego faxo poſthac di, deæque ceteri*
*Contentiores mage erunt, atque auidi minus,*
*Cùm ſcribunt, Veneri vt adierit leno manum,*
*Condignè haruſpex non homo trioboli,*
*Omnibus inextis aiebat portendi mihi*
*Malum, damnúmque & deos eſſe iratos mihi.*
*Quid ei diuini aut humani æquum eſt credere?*
*Mina mihi argenti dono poſt illa data eſt.*
*Sed quæſo vbinam illic reſtitit miles, modò*
*Qui hanc mihi donauit? quem ego vocaui ad prandium?*
*Sed eccum incedit.* An. *ita vt occepi dicere*
*Lenulle de illac pugna pentethronica,*
*Qua ſexaginta millia hominum vno die,*
*Volaticorum, manibus occidi meis.*
Ly. *Ehem volaticorum hominum?* An. *ita dico quidem.*
Ly. *An obſecro vſquam ſunt homines volatici?*
An. *Fuere. verùm ego interfeci.* Ly. *quomodo*
*Potuiſtis?* An. *dicam. Viſcum legioni dedi,*
*Fundáſque. eò præſternebam folia farfari.*
Ly. *Cui rei?* An. *Ne ad fundas viſcus adhæreſceret.*
Ly. *Perge optimè hercle periuras, quid poſtea?*
An. *Infundas infundebam grandiculos globos,*
*Eos volanteis iuſſi funditarier.*
*Quid multa verba? quenquem viſco offenderant,*
*Tam crebri ad terram decidebant, quam pira.*
*Vt quiſque occiderat, necabam eum ilico*
*Per cerebrum pinna ſua ſibi quaſi turturem.*
Ly. *Si hercle iſtuc vnquam factum eſt, tum me Iuppiter*
*Faciat, vt ſemper ſacruficem, nec vnquam litem.*

*An*

An. *An mihi hæc non credis?* Ly. *credo, vt mihi eſt æquum credier.*
An. *Age eamus intro, dum extra referuntur. volo*
*Narrare tibi etiam vnam pugnam.* Ly. *non moror.*
An. *Auſculta.* Ly *non hercle.* An. *immo iam elidam caput,*
*Niſi auſcultas, aut is hinc in malam crucem.*
Ly. *Malam crucem ibo potiùs.* An. *certúmne eſt tibi?*
Ly. *Certum.* An. *tum tu igitur die bono Aphrodiſiis*
*Addice tuam mihi meretricem minuſculam.*
*Ita res diuina mihi fuerit. res ſerias*
*Omnis extollo ex hoc die in alium diem.*
*Profecto feſtos habeam. decretum eſt mihi.*
*Nunc hinc eamus intro.* Ly. *ſequere hàc me* An. *ſequor.*
*In hunc diem iam tuus ſum mercenarius*

DII ILLVM] queritur leno ſibi non eſſe propitiam factam venerem, cùm tamen ei ſex agnos immolarit. id autem ex eo coniicit, quod nullum eo die quæſtum fecerit. INFELICITENT] infœlicem faciant, ſic Non. in verbo *infelicitent*, vbi & hunc locum profert & illum ex Cæcilio, *vt te dij omnes infelicitent cum malè monita memoria* POST HVNC DIEM] poſthac. DIIS MEIS IRATISS. ] Terent. *iratis diis atque poetis.* NEC POTVI TAMEN, &c. ] nec potui tamen facere, vt Venus propitia eſſet mihi vel potui tamen facere, Venerem propitiam eſſe mihi. genus hoc loquendi ita vſitatum eſt Plauto, Terentio, & Græcis, vt nullum fere crebrius occurrat. LITARE ] καλλιερεῖν. ſacrificando à diis, quod volo impetrare. VETVI EXTA PROSICARIER ] exta cocta proſecabant vet. ex quo proſecta dicta. Non. *proſecta exta, quæ aris dantur ex fibris pecudum diſſecta generis neutri.* Lucinius Macer. *Vt leani toſta vapore, Cum virgas proſecta ferunt.* Fœm. Lucil. lib. 14. *Cenam, inquit, nullam neq. diuo proſectum ullum.* Varro lib xj. rerum diuinarum, *proficiem exterum vel in menſam porricere* Feſt. *proſicium. quod proſectum proiicitur*, al. *porricitur.* Varro lib. 4. de ling. Lat. *proſicia ab eo, quod inſecta caro, vt Carmine Saliorum eſt: quod in extis dicitur non proſectum.* Suet. in Auguſto: *Semicruda exta rapta foco proſecuit.* Arnob. lib 2. *Cum, Romulo, Pompilióque regnantibus percocta planè ac madida concremarentur diis exta. nónne rege ſub Tullo ſemicruda cœpiſtis & leuiter animata porricere, priſca obſeruatione contemta?* NON BONA] non pulcra, non proſpera, vel non bonum euentum ſignificantia. EO PACTO AVARAE VENERI PVLCRÈ. &c.] ſi auſpicatò Venerem adij. ſentit planè aliud. quàm loquitur: nempe ſe malis auibus Venerem adiiſſe. nihil ſibi profuiſſe, adiſſe Venerem, inutile ſibi fuiſſe ſacrificium factū Veneri. EGO PAVSAM FECI ] ego deſtiti, ego quieui EGO FAXO POSTHAC. &c ] ego faciam, vt poſthac dij, deæque cæteri omnes magis contèti, &c. faxo erunt, idem valet, quod erunt. CONTENTIORES] magis contenti. addidit tamen aduerbiū, *mage*, vt ſi *contenti* poſuiſſet non *contentiores*. ſed non eſt hoc nouum cōparatiuo adiungere aduerbio *magis*. CVM SCIBVNT] cum ſcient, quo modo leno Venerem adierit, & ſalutatum, atq. oratum iuerit. Cùm ſcient lenonem Venerem adiiſſe, & ſalutatum iuiſſe. CONDIGNÈ] pro dignitate Veneris. Haruſpex Venere dignus NON HOMO TRIOBOLI] homo non trioboli æſtimandus. POSTILLA ] poſtea. DATA EST] à milite. ILLIC] ille. RESTITIT ] moratus eſt remanſit. LENVLE] diminutiuum eſt à nomine leno, O mi lenulle. Diminutiuis autem vtimur interdum, cùm blandimur. Pric. lib. 3. profert hunc locum cap. de diminutiuis, docens duo diminutiua eſſe lenonis, lenûculum, & lenulum, PVGNA PENTETHRONICA] pentethronica. vox fictitia, nihílq. ſignificās Hoc autem habet Plautus, vt cum glorioſos, & arroganteis, & oſtentatores ineptos loquenteis inducit, voces fingat inauditas, ad exprimendam eorum ingenij vanitatem, qui quæ nunquam facta ſunt, neq. vnquā fient eueniſſe dicunt, aut à ſe facta gloriātur. VOLATICORVM] volatilium, ad volandum aptorū & expeditorum. ſiue volantium. VISCVM ] gluten. eſt etiam interdum genus retis, teſte Nonio, Viſcū, inquit ille, poſitū pro rete, à tenacitate. Varro Parm. *Lepuſculi timentes hoc quadrangulum dedit Diana rete nexile aſtutas*, viſcum ſagenam, lineámque cōpedem EÒ PRAETERNEBAM FOL. FERF.] eò conſilio in fundis antè ſternebam folia ferferi, ne viſcus ad fundas adhæreſceret. ferferium, ſeu farfarium herba eſt, quæ & farfugium appellatur, cuius folia populi frondibus non ſunt diſſimilia, ſunt tamen aliquantò maiora. Profert hunc locum Seruius, ſed aliter quam id omnibus libris legitur: & quod grauius eſt) putat hic *farfarium* ſeu vt ille egit, *farfarum* eſſe nomē fluuij: ſic enim ille ad verſum illum Virg. 7. Æn. *Qui Tibrim Fabarimque bibunt* &c. Fabaris autē, quem dicit etiam ipſe per Sabinos tranſit, & Farfarus dicitur. Plaut. in Pœn. *Diſſipabo ego te tanquam folio Farfari* Ouid. *& amœna Farfarus vmbra* Qua de re lege Turn. Aduerſ. lib. 15. cap. 7. QVENQVEM ] quencunque. FVNDITARIER] fundis peti. NECABAT EVM ILLICÒ, &c.] ordo eſt, pinna, ſua ſibi necabat eum quiſquis ceciderat, tanquam turturem, cùm eſſent homines volatici. Pinna accipio in caſù recto, alioqui non cōſtaret modulus verſus. Turneb. legit *necabam*, vulgati habent *necabant*. TVM ME IVPITER F. &c ] id eſt, tum Iuppiter me faciat ſemper ſacrificare & nunquam litare. NE VNQVAM L.] nec vnquam victimarum exta læta ſint, ſeu nec vnquam exta oſtendant, aut promittant mihi res ſecundas: vel nec vnquam obtineam à diis. quod opto, & volo. CREDO VT MIHI EST ATQ. CR.] id eſt, non credo. nā lenonibus credi non oportebat, vt pote periuris & impiis. NON MOROR ] non moror iſtius pugnæ narrationem, id eſt, non quæro, ſeu non curo iſtam alteram pugnam audire. ſuperſedeas illa narratione, licet valeat iſta narratio. eam non deſidero. AVT IS IN M] aut niſi is in malam crucem, MALAM CRVCEM IBO] in malā crucem ibo potiùs videtur legendum *malam in crucem ibo*. DIE BONO APHROD. ] Aphrodiſiis καλλιστῷ θεῷ. bono die. ADDICE] vende, trade venditam. Hora. ſatyras lib. 2.

*hinc tu, Dic ex patre tua, ſeu fundi ſiue domus ſit Emtor gaudē-tem nummo te addicere.* Addicere hic eſt venditoris, interdum eſt prætoris. MIHI ] *mihi* hic eſt vnius ſyllabæ. MINVS c.] Anteraſtilidem EXTOLLO] differo Nonius, extollere. differre, Cæcilius Plocio, *Vbi ſunt, atque iſtac aufer, tamen hodie extollat nuptias.*

# ACTVS TERTIVS.

## AGORASTOCLES adoleſcens.

### ADVOCATI.

*ITA me di ament, tardo amico nihil eſt quicquam iniquius,*
*Præſertim homini amanti: qui quicquid agit properat omnia.*
*Sicut ego hoc duco aduocatos, homines ſpißigradißimos.*
*Tardiores quam corbitæ ſunt in tranquillo mari.*
*Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitaui ſenes.*
*Scibam ætate tardiores. metuo meo amori moram.*
*Ne quicquam hos procos mihi elegi: loripedeis, tardißimos:*
*Qui, ſi ituri eſtis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.*
*Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?*
*Nam iſte quidem gradus ſuccretu'ſt cribro pollinario,*
*Niſi cum pedicis condidiciſtis iſthoc graſſari gradu.*
Ad. *Heus tu. quanquam nos videmur tibi plebei & pauperes,*
*Si nec rectè dicis nobis, diues, de ſummo loco,*
*Diuitem audacter ſolemus mactare infortunio,*
*Nec tibi nos obnoxij ſumus iſtuc, quid tu ames, aut oderis.*
*Quom argentum pro capite dedimus, non tuum.*
*Liberos nos eſſe oportet, nos te nihili pendimus,*
*Ne tuo nos amori ſeruos tuos eſſe addictos cenſeas.*
*Liberos homines per vrbem modico magis par eſt gradu*
*Ire. ſeruile eſſe duco feſtinantem currere,*
*Præſertim in re populi placida atque interfectis hoſtibus.*
*Non decet tumultuari. ſed ſi properabas magis,*
*Pridie nos te aduocatos huc duxiſſe oportuit.*
*Ne tu opinere, haud quiſquam hodie noſtrûm curret per vias.*
*Neque nos populus pro cerritis inſectabit lapidibus.*
Ag. *At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere,*
*Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu,*
*Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & teſteis ducere,*
*Podagroſi eſtis, ac viciſtis cochleam tarditudine.*
Ad. *At verò non iuſta cauſſa eſt, quo curratur celeriter,*
*Vbi bibas, edas, de alieno quantum velis vſque affatim,*
*Quod inuitus tu nunquam reddas domino de quo ederis.*
*Sed tamen quomodocunque quanquam ſumus pauperculi*
*Eſt domi quod edimus, ne nos tam contemtim conteras.*
*Quicquid eſt pauxillulum illuc noſtrum, illud omne intus eſt.*
*Neque nos quenquam flagitamus, neque vos quiſquam flagitat.*

*Tua*

*Tua cauſſa nemo noſtrûm eſt ſuos rupturus ramices.*
Ag. *Nimis iracundi eſtis.equidem hæc vobis dixi per iocum.*
Ad. *Per iocum item dictum habeto,quæ nos tibi reſpondimus.*
Ag. *Obſecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date.*
*Attrepidate ſaltem: nam vos adproperare haud poſtulo.*
Ad. *Si quid tu placidè,otioſéque agere vis,operam damus:*
*Si properas, curſores melgu'ſt te aduocatos ducere.*
Ag. *Scitis.rem narraui vobis,quòd veſtra opera mihi opus ſiet.*
*De l none hoc:qui me amantem ludificatur tam diu,*
*Ei paratæ,vt ſint inſidiæ,de auro & de ſeruo meo.*
Ad. *Omnia iſtæc ſcimus iam nos,ſi hi ſpectatores ſciant,*
*Horunc hic nunc cauſâ hæc agitur ſpectatorum fabula,*
*Hoſce ſatius eſt docere,vt,quando agas,quid agant,ſciant.*
*Nos tu ne curaſſis.ſcimus rem omnem: quippe omnes ſimul*
*Didicimus tecum vnà,vt reſpondere poſſimus tibi,*
Ag. *Ita profectò eſt:ſed agite igitur,vt ſciam vos ſcire rem,*
*Expeditè & mihi quæ dudum vobis dixi,dicite.*
Ad. *Itáne tentas an ſciamus?non meminiſſe nos ratus*
*Quomodo trecentos Philippeos Colabiſco villico*
*Dederis quos deferret huc ad lenonem,inimicum tuum,*
*Iſque ſe vt aſſimularet peregrinum eſſe aliunde ex alio oppido.*
*Vbi is detulerit tu eò quæſitum ſeruum aduentes tuum,*
*Cum pecunia* Ag. *meminiſtis memoriter,ſeruaſtis me.*
Ad. *Ille negabit: Milphionem quæri cenſebit tuum,*
*Id duplicabit omne furtum:leno addicetur tibi.*
*Ad eam rem nos eſſe teſteis vis tibi.* Ag. *tenetis rem.*
Ad. *Vix quidem hercle,ita pauxillu eſt,digitulis primoribus.*
Ag. *Hoc citò & curſim eſt agendum,propera iam quantum poteſt.*
Ad. *Bene vale igitur,te aduocatos melius te'ereis ducere,*
*Tardi ſumus nos.* Ag. *optimè itis,peſſumè hercle dicitis.*
*Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.*
Ad. *At ædepol nos tibi in lumbos linguam,atque oculos in ſolum.*
Ag. *Eia haud veſtrum eſt iracundos eſſe,quod dixi ioco.*
Ad. *Nec tuum quidem eſt,amicis per iocum iniuſtè loqui.*
Ag. *Mitte iſthæc.quid velim,vos ſcitis.* Ad. *callemus probè.*
*Lenonem periurum vt perdas id ſtudes.* Ag. *tenetis rem.*
*Ecce opportunè egrediuntur Milphio,& villicus.*
*Baſilicè exornatus incedit,& fabrè ad fallaciam.*

INIQVIVS] inimicius, odioſius. PROPERATOM.] properè agit omnia SPISSIGRAD.] tardigrediſſimos. ſpiſſum. Nonius ſignificat non nunquam tardum. Dardano. *Nihil ego ſpei credo omneis res ſpiſſas facit.* Afr. *Itaque ſpiſſum videtur fieri, non poſſum domi mea virum exſpectare, quem mihi ſtutco iamdudum dare.* Plaut. Pœn. *Eheu quos ego habui ariolos, haruſpices: qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo veniunt.* CORBITAE] naues oneratæ, tardæ, & grandeis. Nonius qui hunc locum profert, & alterum ex ead. comœd. *obſecro hercle operam celocem*, &c. Idem in Ciſ. *Non illas oſtricos Corbitem tibi committi poſſunt.* IN TRANQVILLO M.] in mari ventis non agitato, tardæ autem ſunt in mari tranquillo tales naues, quia remis non impelluntur. HOS PROCOS.] hos ſenes minimè aptos ad rem vxoriam. ironia eſt, proci enim debent eſſe ætate integra & valida: hi autem ſunt ætate affecta, & corpore inualido, ac tardo. *Ita ferè* Turneb. explicat Aduerſ. eod. loco. NAM ISTE QVIDEM GR. SVCCRETV'ST CRIB. POLL.] ſignificat gradum horum aduocatorum eſſe minutiſſimum, vt quẽ dicat videri excretum eſſe cribro pollinario. Comparat ſcilicet gradum horum aduocatorum cum polline, hoc eſt, farina purgatiſſima & puriſſima, quæ ex cribro pollinario excernitur, qua vix quidquã fieri poteſt minutius. Eſt autem cribrũ pollinariũ, cribrum, quo pollẽ ſuccernitur, id eſt, ſubtus cernitur. CVM

PEDICIS] cum pedum vinculis & compedibus, quibus qui ſunt impediti, non facilè ingredi poſſunt. ISTOC CRASS. GRAD. ] ſic habent noſtri codices antiqui *graſſari autem eſt.* SI NEC RECTÈ DICIS NOBIS] id eſt, ſi malè dicis nobis. MACTARE INFORT.] augere infortunio, afficere magno infortunio. vtitur hoc loquendi genere ſæpè alibi Plautus. CENSEAS] putes. PRAESERTIM IN RE POP. PL.] præſertim rebus tranquillis PRIDIE ] vno die antè. PRO CERRITIS] pro malè ſanis. Amphitr. *Tu certè aut laruatus es, aut cerritus.* INSECTABIT] inſectabitur. VEL GRALLAT. GR.] grallatores appellabantur pantom· (inquit Feſtus) qui vt in ſaltatione imitarentur Ægipanas, adiectis perticis furculis habentibus, atque in his ſuperſtantes ad ſimulationem crurum eius generis gradiebantur vtque propter difficultatem conſiſtendi. Plaut. Pœn. *vinceretis curſu ceruos, vel grallatorẽ gr.*, & Varro lib. 6. de ling. Lat. Plaut. in pœnulo, vinceretis ceruum curſu, vel grallatorum gradu. Grallator à gradu magno dictus. Lege & Nonium de eadem voce. ſed non eſt celandus lector, libros noſtros vet. quibus & Adr. Turneb. vſum eſſe arbitror, vt licet intelligere ex locis Plautinis, quos ille profert, tractat, reſtituit & explicat in libris Aduerſ. habere partim vel clabatorem, partim vel clauatorem. ſunt autem clauatores (vt docet Feſtus) iidem atque calones, qui clauas ligneas gerebant: quę Gręci *κάλα* vocauit, quod genus hominum celere, & expeditum erat, & curſorúmque munere interdum fungebatur. Ita non putat ille hãc lectionem, eiúſque ſententiam indignam eſſe comico lepôre, quam vt ne ego equidem improbẽ, magis tamẽ receptam probo, Præſertim veterum grammaticorum, & maximè Varronis auctoritate confirmatam. PODAGROSI ESTIS, AC VICISTIS COCHL.] profert & hunc verſum Nonius, in nomine *tarditudo*, ſed lõgè aliter, quàm hodie in exemplarib. Plautinis ſcriptus, & in codicibus vulgatis impreſſus eſt. Sic enim ille Plautus Pœn. *Quod eſtis pigri cochleas vincitis tarditudine*: puto Nonium memoriæ cõfiſum, cùm librum non conſoluiſſet, mendosè Plauti verba retuliſſe. Limaces autem eædem ſunt, quę cochleæ, vt docet Feſtus. AT VERO NON IVST. C. EST &c.] huius loci ſententia hæc eſt, at verò non eſt propterea celeriter currendum, quò ſit aliquis ad cenam vocatus, vbi edat, & bibat, quantum velit, quod nunquam ei, apud quem cœnauerit, reddere queat, quamuis cupiat. QVÒ ] quamobrem propter quam cauſam: vel potius in quem locum BIBAS, EDAS] bibas & edas. INVITVS] non quòd reddere nolis, ſed quia non poſſis, quantumuis cupias. EST DOMI QVOD EDIMVS] eſt domi, quod edamus edim, is, it & comedim, dis, dit, dixerunt vet. Notat Nonius in verbo *comedim*, & *edim*, vbi & hunc locum profert. ILLVD OMNE INTVS EST illud omne domi eſt, neque aliunde petimus, aut ſumimus. NEQ. NOS QVICQ. FL. ] neque nos quicquam moleſtè poſcimus, egentium, & mendicorum more. neque nos vllus creditor appellat, creditum acerbè repetens. SVOS RVPTVRVS RAMICES] profert hunc lo. cum Nonius in voce *ramices*, quàm interpretatur pulmones, vel herniam. ſed fallitur Nonius, neque ramex, vnquam pulmones ſignificat, ſed potius vitium ſcorti, & earum tunicarum, quæ inguina attingunt. Iuuenalis ſat. x. *Iacet exſanguis cum ramice neruus.* OPERAM CELOCEM, &c. ] alluſio eſt ad celocem & corbitam quarum altera corbitam dico, tarda eſt, altera celeris. petit igitur, vt properent ſibi operam dare & gradum maturent. AT TREPIDATE ] hoc eò dicit, quia ſenum eſt trepidare: hortatur igitur, vt trepido, & ſimili gradu properent Lege Non. de hoc verbo. QVOD VESTRA OP. M. ] propter quam opera veſtra mihi opus ſit. malim legi. *quoi veſtra* &c. vt ſit, rem narraui vobis, cui rei, &c. NOS TV NE CVRASSIS] túne nos curaueris. EXPEDITE ET MIHI, &c. ] aduerbium *expeditè* debet cohærere cum verbo *dicite*, hoc modo, etiam mihi dicite expeditè ea, quæ dudum vobis dixi. CENSEBIT] putabit arbitrabitur. ADDICETVR ] à prætore. VIX QVIDEM HERCLE ] iocus eſt ex eo ſumtus, quod dixit Agoraſtocles. tenetis rem, id eſt, intelligitis rem omnem, quæ verba hi ſenes in aliam partem accipientes, vix hercle tenemus paruam mentem, id eſt, *πέος* ſeu penem, primis ita paruulus eſt, ſic ſuprà in prologo *tenetis? ducite.* QVANTVM POTEST] quantum fieri poteſt, quantum fas eſt *pote eſt*. legendum duabus vocibus, pote autem valet, *δυνατὸν* quod Latini dicerent poſſibile, ſi vſitatum eſſet. MELIVS] ſubintell. eſt. FEMINA ] femina, numeri multidinis à femore. Cariſius lib. I. hoc femur femoris, & feminis. AT AEDEPOL NOS TIBI IN LVMB. ] at ædepol nos tibi optamus linguam in lumbos decidere, & oculos in terram. QVOD DIXI IOCO ] propter id quod dixi ioco. BASILICE EXORNAT ] regiè inſtructus. ET FABRE] affabrè.

## MILPHIO ſeruus, COLABISCVS villicus, AGORASTOCLES adoleſcens, ADVOCATI.

*IAm tenes præcepta in corde.* Co. *pulchrè.* Mi. *vide ſis calleas.*
Co. *Quid opus eſt verbis? callum aprugnum callere æquè non ſinam.*
Mi. *Fac modo vt conducta tibi ſint dicta ad hanc fallaciam.*
Co. *Quin ædepol conductior ſum, quàm tragœdi aut comici.*
Mi. *Probus homo eſt.* AG. *adeam propius, aſſunt teſtes* Mi. *tot quidem*
*Non potuiſti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.*
*Nam iſtorum nullus ne faſtu'ſt, comitiales ſunt meri.*
*Ibi habitant, ibi eos conſpicias quàm prætorem, ſæpius.*
*Hodie iuris coctiores non ſunt, qui liteis creant,*
*Quàm ſunt hi: qui, ſi nihil eſt litium liteis emunt.*
Ad. *Di te perdant.* Mi. *vos quidem hercle, cum eo, quom, quiqui, tamen*

*Et be-*

*Et bene, & benignè facitis, qom hero amanti operam datis.*
*Sed iſti iam ſciunt negotij quid ſit?* Ag. *omnem rem ordine.*
Mi. *Tum vos animum aduortite igitur hunc vos lenonem Lycum*
*Nouiſtis?* Ad. *facilè.* Co. *at ego pol eum qua ſit facie neſcio.*
*Eum volo mihi demonſtretis hominem.* Ad. *nos curabimus.*
*Satis præceptum.* Ag. *hic trecentos nummos numeratos habet.*
Ad. *Ergo nos inſpicere oportet iſtuc aurum Agoraſtocles,*
*Vt ſciamus quid dicamus mox pro teſtimonio.*
Ag. *Agite inſpicite, aurum eſt.* Co. *profectò, ſpectatores, comicum,*
*Macerato hoc pingues fiunt auro barbaria boues.*
*Verum ad hanc rem agundam Philippum eſt.* Ad. *ita nos aſſimulabimus.*
Co. *Sed ita aſſimulatote, quaſi ego ſim peregrinus.* Ad. *ſcilicet.*
*Et quidem quaſi tu nobiſcum adueniens hodie oraueris,*
*Liberum vt commonſtremus tibi locum & voluptuarium,*
*Vbi ames, potes, pergræcere.* Mi. *heu adepol mortales malos.*
Ag. *Ego enim docui.* Mi. *quis te porrò?* Co. *agite, intrò abite. Agoraſtocles,*
*Ne hic vos mecum conſpicetur leno, neu fallacia*
*Præpedimentum obiiciatur.* Mi. *hic homo ſapienter ſapit.*
Ag. *Facite quod iubet. abeamus ſed vos. ſatis dictum'ſt?* Co. *abi.*
Ag. *Abeo. quæſo Di immortales.* Co. *quin abis?* Ag. *abeo.* Mi. *ſi ſapis.*
Co. *Si, tace.* Ad. *quid eſt?* Co. *fores hæ fecerunt magnum flagitium modò,*
Ad. *Quid eſt flagitij?* Co. *crepuerunt clarè.* Ad. *Dij te perduint.*
*Ponè nos recede.* Co. *fiat.* Ad. *nos priores ibimus.*
Co. *Faciunt, ſcurræ quod conſueuerunt, ponè ſeſe homines locant.*
Ag. *Illic homo eſt, qui egreditur, leno.* Co. *bonus: nam ſimilis eſt malo.*
*Iam ego illi gredienti ſanguinem exſugam procul.*

IAM TENES PR.] quemadmodum Agoraſtocles docuit aduocatos, quid eis agendum, & dicendũ eſſet, & ad quam rem eorum opera vti cogitaret: ita ſeruus Milphio villicum Colabiſcum inſtituit & perdocet, quid eum facere, & loqui oporteat. VIDE SIS, CALLEAS] vide amabo te, vt callidus ſis. CALLVM APRVGNVM] hyperbole. callum aprugnum, id eſt, aprinum. pellis eſt in apro duriſſima, & denſiſſima: CONDOCTA] ducta. callida. CONDOCTIOR SVM] doctior ſum, quàm tragœdiarum & comœdiarum actores, qui eam fabulam, quam acturi ſunt, diligenter ediſcunt. TRAGOEDI] actores tragœdiarum: & geſtus omnes verbis, & perſonæ conuenientes accuratè meditantur, antequàm in proſcenium prodeant. COMICI] ſubintellig. actores, vt per comicos, comœdi ſignificentur. libri vulgati habent, *quàm in tragœdia comici*. PROBVS HOMO ES] homo frugi es, & vtilis, & accommodatus ad rem, quam agimus. NAM ISTORVM NVLLVS N. C.] alludit ad dies nefaſtos, quibus diebus hæc tria verba ſilentur, *do, dico, addico*, id eſt, quibus prætor ius nõ dicit, neque omnino munere ſuo fungitur: & comitialeis, quibus comitia habere licet, dicta autem ſunt comitia, à cum, & eundo. Feſtus, *comitialeis dies appellabant, cùm in comitium conueniebant*, qui locus à comitando, id eſt, ſimul veniendo dictus eſt, ſignificat igitur hos aduocatos eſſe tritos in foro, & comitiis, & aſſiduè in litibus verſari, & ad tribunal prætoris apparere. IVRIS COCTIORES] iocus Plautinus ex ambiguo nomine, *ius*, quod & ius piſcium ſeu carnium ſignificat, & ius ciuile, ſeu gentium. idcirco dixit coctiores, pro doctiores: reſpiciens tamẽ ad vocem coctus, & recoctus, id eſt, in aliqua re exercitatus. Horatius Satyra. 3. *recoctus ſcriba*. LITEIS EMVNT] ſignificat ita eſſe litigioſos & litium amanteis, vt ſi non habeant, quod litigent, liteis emant: qualeis homines ego noui hodie nõ paucos. VOS QVIDEM H.] ſubintellig. *Vos noſtũ* dij perdãt. QVI QVI] quicunque ſitis. SATIS PRAECEPTVM] ſatis præceptum nobis eſt. PROFECTO SPEC. COMICVM] conuerſi ad ſpectatores hæc loquuntur aduocati: aurum comicum autem eſt, quo vtuntur in comœdiis, & in ſcena: nummi aurei ſimulati, non veri, qui plerunque fiebant ex lupinis, ex quo illud Horatij epiſtolarum lib. 1. *Nec tamen ignorat, quid diſtent æra lupinis*. Cuius loci explicatio vera Mureto debetur MACERATO HOC PING. F.] hoc auro, id eſt, lupino macerato, ſaginantur in Italia boues. PHILIPP. EST] Philippeum eſt, ſic habendum eſt, vt ſi ſit aurum optumum, & Philippeum NOBISCVM ADV. OR.] nobiſcum oraueris, id eſt, nos oraueris, ſic ferè loqui ſolet Plautus. PERGRAECERE] Græcorum ritu, & maioribus poculis bibas, & nequiter ac diſſolutè viuas. QVIS TE PORRO?] docuit ſubintellig ego, ſcilicet. NEV FALLACIAE PRAEPED. OBIICI] néve aliquid impedimenti obiiciatur fallaciæ, antequàm ad exitium perducatur, & leno inſidiis circumueniatur. SED VOS SATIS D.] ſed ſatiſne dictum eſt, quid vos facere oporteat? FECERVNT MAGNVM FL.] fecerunt rem turpem & pudendam: nẽpe crepitum ediderunt, alludit ad crepitum ven-

tris, qui non ſine flagitio, & turpitudine in cœtu hominum editur. DII TE PERDVINT] dij te perdant, ſeu perdiderint. PONE NOS] poſt nos. FACIVNT SCVRRAS, QVOD CONS.] faciunt, inquit, quod ſcurræ facere ſolent: quidnã à tergo ſuo homines conſtituunt, ipſi antecedunt, & ante ambulant. ILLIC HOMO EST, QVI EGR.] ille homo, qui egreditur, eſt leno, cujus te faciem dicebas ignorare.

## LYCVS leno, ADVOCATI, COLABISCVS villicus.

*Iam iſtuc ego reuortar miles: conuiuas volo*
*Reperire nobis commodos, qui vna ſient.*
*Interibi attulerint exta atque eadem mulieres*
*Iam ab re diuina, credo, apparebunt domi.*
*Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt.*
*Et ille chlamydatus quidnam eſt, qui ſequitur procul?*
*Ætolus haud eſt.* Ad. *te ſalutamus Lyce,*
*Quanquam hanc ſalutem ferimus inuiti tibi,*
*Et quanquam bene volumus leuiter lenonibus.*
Ly. *Fortunati omnes ſitis: quod certè ſcio*
*Nec fore nec fortunam id ſituram fieri.*
Ad. *Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,*
*Vt quaſtui habeant, malè loqui melioribus,*
Ly. *Viam qui neſcit, quà deueniat ad mare,*
*Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.*
*Ego malè loquendi vobis neſciui viam.*
*Nunc vos mihi amnes eſtis: vos certum eſt ſequi.*
*Si bene dicetis, voſtra ripa vos ſequar:*
*Si malè dicetis, voſtra gradiar limite.*
Ad. *Malo bene facere tantundem eſt periculum,*
*Quantum bono malefacere.* Ly. *qui verò?* Ad. *ſcies.*
*Malo ſi quid benefacias, id beneficium interit.*
*Bono ſi quid malefacias, ætatem expetit.*
Ly. *Facetè dictum, ſed quid iſtuc ad me attinet?*
Ad. *Quia nos honoris tui cauſſa huc ad te venimus.*
*Quanquam bene volumus leuiter lenonibus.*
Ly. *Si quid boni aportatis, habeo gratiam.*
Ad. *Boni de noſtro tibi nec ferimus, nec damus,*
*Neque pollicemus, ne adeò volumus datum.*
Ly. *Credo hercle vobis, ita veſtra eſt benignitas.*
*Sed quid nunc vultis?* Ad. *hunc chlamydatum quem vides,*
*Ei Mars iratus eſt.* Ly. *capiti veſtro iſtuc quidem.*
Ad. *Hunc nunc Lyce ad te diripiendum adducimus.*
*Cum præda hic hodie incedit venator domum,*
*Canes compellunt in plagas lepide Lycum.*
Ly. *Quis hic eſt?* Ad. *neſcimus nos iſtum quidem qui ſiet.*
*Niſi dudum, à mani vt ad portum proceſſimus,*
*Atque iſtunc è naui exeuntem oneraria*
*Videmus, adijt ad nos extemplò exiens,*
*Salutat, reſpondemus.* Co. *mortaleis malos.*
*Vt ingrediuntur doctè in ſycophantiam.*

*Quid*

Ly. *Quid deinde?* Ad. *ſermonem nobiſcum ibi copulat,*
*Ait ſe peregrinum eſſe, huius ignarum oppidi:*
*Locum ſibi velle liberum præberier,*
*Vbi nequam faciat. nos hominem adduximus.*
*Tu, ſi te dij amant, agere tuam rem occaſio eſt.*
Ly. *Itáne ille eſt cupiens?* Ad. *aurum habet.* Ly *præda hæc mea eſt.*
Ad. *Potare, amare volt, ne qui ſciant,*
*Néue arbiter ſit. nám hic latro in Sparta fuit.*
*Vt quidem ipſe nobis dixit. apud regem Attalum.*
*Inde huc aufugit, quoniam capitur oppidum.*
Co. *Nimis lepidè de latrone, de Sparta optumè.*
Ly. *Di deæque vobis multa bona dent, cum mihi*
*Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.*
Ad. *Immo vt ipſe nobis dixit, quo accures magis*
*Trecentos nummos Philippos portat, præ ſibi.*
Ly. *Rex ſum ſi ego illum hodie hominem ad me allexero.*
Ad. *Quin hic quidem tuus eſt.* Ly. *obſecro hercle hortamini,*
*Vt deuortatur ad me in hoſpitium optumum.*
Ad. *Neque nos hortari, neque dehortari decet,*
*Hominem peregrinum, tuam rem tu ages, ſi ſapis.*
*Nos tibi palumbem ad aream vſque adduximus,*
*Nunc te illum melius capere, ſi captum eſſe vis.*
Ly. *Iamne itis?* Co. *quid quod vobis mandaui hoſpites?*
Ad. *Cum illoc te melius tuam rem adoleſcens loqui,*
*Illic eſt, ad iſtas res probus quas quæritas.*
Co. *Videre equidem vos vellem cum huic aurum darem.*
Ad. *Illinc procul nos iſtuc inſpectabimus.*
Co. *Bonam dediſtis mihi operam.* Ly *it ad me lucrum.*
Co. *Illud quidem quorſum aſinus cædit calcibus.*
Ly. *Blandè hunc hominem compellabo, hoſpes hoſpitem*
*Salutat ſaluum te aduenire gaudeo.*
Co. *Multa tibi di dent bona, cùm me ſaluum eſſe vis,*
Ly. *Hoſpitium te aiunt quæritare.* Co. *quærito.*
Ly. *Ita illi dixerunt. qui hinc à me abierunt modò.*
*Te quæritare à muſcis,* Co. *minimè gentium.*
Ly. *Quid ita?* Co. *Quia à muſcis ſi mihi hoſpitium quærerem.*
*Adueniens huc irem in carcerem recta via.*
*Ego id quæro hoſpitium, vbi ego curer mollius,*
*Quàm regi Antiocho oculi curari ſolent.*
*Ædepol ne tibi poſſum illum feſtiuum dare.*
*Siquidem potes eſſe pati te in lepido loco.*
*In lecto lepidè ſtrato, lepidam mulierem.*
*Complexum contrectare te.* Co. *is leno viam.*
Ly. *Vbi tu Leucadio, Lesbio, Coo, Thaſio,*
*Vetuſtate vino edentulo ætatem irriges.*
*Ibi te replebo vſque vnguentûm echeumatis,*
*Quid multa verba faciam? vbi tu lauaris,*
*Ibi vt balneator faciat vnguentariam.*

*Sed latrocinantur quæ ego dixi omnia.*
Co. *Quid ita?* Ly. *quia aurum præſentarium*
Co. *Quin hercle accipere tu non mauis, quàm ego dare.*
Ly. *Quin ſequere intro.* Co. *duc ergo me intro. addictum tenes.*
Ad. *Quid ſi euocemus foras huc Agoraſtoclem,*
*Vt ipſe teſtis ſit ſibi certiſsimus.*
*Heus tu, qui furem captas, egredere ocyus,*
*Vt tu inſpectes aurum lenoni dare,*

COMMODOS] facetos, lepidos, vrbanos, comeis. Idem Mil. glor. *vel conuiua commodus*. de hac voce plura in comment. noſtris Horat. ad illum locum odæ 8. lib. 4. *Donarem pateras, grataque commodis.* al. *commodus Cenſorine meis, æra ſodalibus.* INTERIBI] interea. ATTVLERINT] attuliſſe potuerint, fieri poterit, vt attulerint. ATQVE EADEM] atque eadem ratione, ſeu eadem opera. APPAREBVNT DOMI] comparebunt domi: præſto erunt domi, vt miniſtrent, ſi quid ſit opus. ECQVIDNAM AFF.] nunquidnam afferunt? ÆTOLVS HAVD EST.] non eſt Calydonius, ſed peregrinus. Calydon vrbs Ætoliæ eſt vt ſuprà diximus. BENE VOLVMVS LENITER] non admodum bene volumus QVOD CERTE SCIO NEC F.] quod certò ſcio non fore, nec fortunam paſſuram, vt hoc fiat, nempe vt ſitis fortunati. ISTIC EST THES. STVLTIS] id eſt, ſtulti theſaurum ſuum habent in lingua ſitum, & ex maledicentia, quam vſurpant in meliores, quæſtum faciunt. VIAM QVI NESCIT, &c.] ſignificat Lycus ſibi maledicendi viam ab illis eſſe præmonſtratam, quod ſi ſibi non maledixiſſent priores, ſe eis maledicturum non fuiſſe. Eſt autem ſimile ab iis, qui viã, quæ ad mare ducit, quærunt. VOSTRA RIPA] ea, via, quam mihi monſtraueritis manet in ſimili. TANTVNDEM EST PERIC.] ſed tamen diſſimili modo, vt ea declarant, quæ deinceps ſequuntur. nam quid de homine malo bene meretur, inquit, oleum & operam perdit: qui bono viro malefacit, non eſt. quod putet ſe vnquam ſecurum victurum. Nam vir bonus iniuſtè læſus ſempiternas gerit inimicitias, neque vnquam placatur, quin ſui doloris pœnas repetiuerit ÆTATEM] diu. quandiu, viuit. ſic ſæpe loquũtur Comici, vt aliàs admonuimus. BONI] ſubintellige, quicquã. DE NOSTRO] ſed de alieno ITA VESTRA B.] talis eſt veſtra liberalitas, vt nihil de veſtro dare velitis *ελλειπτικῶς* eſt HVNC CHLAMYD. Q. V.] ordo eſt. ei, quem chlamydatum vides Mars iratus eſt. hoc dicit, quaſi Colabiſcus miles ſit. & veniat nunc Calydonẽ locupletatus & præda onuſtus. CAPITI VESTRO ID QVIDEM] id eſt, immò verò id in caput veſtrum cadat, vobis potius Mars iratus ſit oratio eſt *ἐλλειπτικὴ*, verbum enim ſubintelligitur; eueniat, aut aliud ſimile. Sic ſæpè Græci Demoſth. περὶ παραπρεσβ. οὐκ οὖν ταῦτα συνηύχετο ἐκεῖ καὶ κατηρᾶτο τῇ πατρίδι ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτῷ δεῖ τρέψαι Idem περὶ στεφάνου in extr. ἄσοι καὶ τοῖς οἱ θεοὶ τρέψειαν εἰς κεφαλήν id eſt, qui tibi, & tuis dij in caput tuum conuertant. Ariſtoph. Neph. εἰς τὴν κεφαλὴν ἅπαντα τὴν σὴν τρέψετε. Idem Homer. ὀδυσσ. τ ὅτι μελήσεις Ἔρδουσα μέγα ἔργον, ὃ σῇ κεφαλῇ ἀναμάξεις. M. Tull Philipp. xj. *ſuo capiti ominetur.* Cælius lib. 8. epiſt. *ſubreſtrauit quod illorum capiti ſit, diſsiparant te periiſſe* Ter. Phorm. *hei metuo lenonem ne quid ſuat ſuo capiti.* Virg. l. 8. Æn. *dij capiti ipſius generique reſeruent.* CANES COMP. IN PL. L.] hæc loquuntur aduocati ad ſpectatores conuerſi. Canes autem ſunt aduocati ipſi. NESCIMVS NOS IST] ignoramus iſtum, neſcimus, quis iſta ſit. MORTALEIS M.] hæc ſecum loquitur Colabiſcus, ad ſpectatores verſus, qui poſt aduocatos erat, aliquantóque longiùs aberat. COPVLATI] confert. HVIVS IGN. OPP.] Calydonis. VBI NEQ. FACIAT] vbi nequiter viuat, vbi Baccho & Veneri operam det. TV SI TE DII AMANT, &c.] quò pertineat, quóve referatur prouocabulum *tu*, nihil eſt, ſed vel, dicendum eſt expreſſiſſe Plautum ſermonem negligenter loquentium: vel tu, *ſeparatim* legendum hoc modo. *heu tu ſi te dij amant*, &c. LATRO] miles conductus, ex quo latrocinari apud eundẽ, militare eſt, vt docet Nonius Sic & Feſtus, *latrones*, inquit ille, *eos antiqui dicebant, qui conducti militabant*, ἀπὸ τῆς λατρείας. At nũc viarum obſeſſores dicuntur. IN SPARTA] Spartam poſuit pro agro Spartiano. alij contrà Lacedæmonum regionem fuiſſe volunt, Spartam vrbis nomen, à quibus diſſentio. NIMIS L.] hæc rurſus ſecum loquitur Colabiſcus ad ſpectatores verſus. BENE PRAECIPITIS] bona præcepta datis PORTAT PRAE SIBI] id eſt, præportat ſibi, ſeu præ ſe portat NEQ. NOS H. N] non decet nos hortari: neque dehortari hominem peregrinum. NOS TIBI PALVMBEM] ἀλληγορία. AD AREAM VSQ.] vbi poſitis tendiculis, & viſco eam capias. NVNC TE ILL. MELIVS] nunc melius eſt, vt tu illum capias, ſi eum captum eſſe vis. IAMNE ISTIS?] hic diſcedunt à lenone aduocati MELIVS] ſubintellig eſt AD ISTAS RES PROBVS] ad iſtas res vtilis & accommodatus, quas valde quæris. VIDERE EQVIDEM VOS VELL.] hæc ſummiſſa voce loquitur Colabiſcus, ne audiat Lycus, audiant tamẽ ſpectatores. IT AD ME LVCRVM] hæc loquitur Lycus videns ad ſe venire Colabiſcum chlamydatum, à quo ſperat ſe aurum accepturum, magnúmque lucrum facturum. venit ad me lucrum, inquit ILLVD QVIDEM] ſummiſſa voce reſpondens Colabiſcus, illud verò ſcilicet, lucrum ad te it. QVORSVM ASINVS CAEDIT C.] quorſum Lycus, vt aſinus cædit ſolum calcibus? vel quamobrem Lycus tanquam aſinus calces iactat? fortaſſe Lycus lætitia geſtiens, quòd lucrum iam ſpe deuorarat, calcibus ſolum cædebat, aut ſaltabat. TE QVAERITARE A MVSCIS] dixerunt te quæritare hoſpitium ab arbitris liberum. hoſpitium, in quo ne muſcæ quidem ſint arbitræ Notum illud, Ne muſca quidem. QVI A MVSCIS, &c.] iocus ex ambiguo. nam cum Lycus hoc ſentiret, quæritare hoſpitium à muſcis liberum: Colabyſcus aliorſum accipiens. quaſi dictus ſit, quæritare à muſcis hoſpitium, negat ſe à muſcis quæritare. Nam ſi à muſcis quærerem, inquit, rectà in carcerem iuiſſem, vbi ſolet eſſe magnus muſcarum numerus. QVAM REGI ANTIOCHO OCVLI C. S.] Narrat Plutarchus in Catone Maiore, *Antiochum in pugna illa ad Thermopylas εὐωνυμία.*

*commiſſa, Romanorum duce. M. Acilio lapide in os percuſſum fuiſſe tam grauiter, vt dentibus collebefactis & excuſſis acri dolore affectus, equum in contrariam partem flectere coactus ſit.* De oculis nullum verbum, neque me vſquam legere memini Antiochum oculorum morbo laboraſſe. ILLVM FESTIVVM D. ] illum locum feſt. d. LEPIDAM MVLIEREM C. ] ſi potes pati te complexum lepidam mulierem contrectare. quidam legunt *complexim*. IS LENO VIAM] ea mihi dicis, quæ expeto. intelligo ex oratione tua tibi ſententiam meam eſſe notam, ire viam autem, genus loquendi veteribus vſitatum. THASIO] à Thaſo inſula. EDENTVLO] id eſt, peruceteri. iocus Plautinus tractus à ſenibus, quibus in ſenecta dentes excidunt. VNGVENTVM ECCHEVMATIS] vnguentorum effuſionibus. ſic Camerar. IBI VT BALN. P. V. ] ibi curabo, vt balneator te vnguentis perfundat, vt exarceat vnguentariam in te vnguentis perfundendo. LATROCINANTVR] mercedem poſcunt: mercenaria ſunt, non gratuita. AVRVM PESC. PR ] nummmos poſcunt pręſenteis.

## AGORASTOCLES adulęſcens. Eidem.

*Quid eſt? quid vultis teſtes?* Ad. *ſpecta ad dexteram.*
*Tuus ſeruus cum aurum ipſe lenoni dabit.*
Co. *Age accipe hoc ſis. hic ſunt numerati aurei*
*Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.*
*Hinc me procura. properè hoc abſumi volo.*
Ly. *Ædepol feciſti prodigum promum tibi.*
*Age eamus intrò.* Co. *te ſequor.* Ly. *age age ambula.*
*Ibique reliqua alia fabulabimur.*
Co. *Equidem narrrabo tibi res Spartiaticas.*
Ly. *Quin ſequere me ergo.* Co. *abduc intrò. addictum tenes.*
Ag. *Quid nunc mihi auctores eſtis?* Ad. *vt frugi ſies.*
Ag. *Quid ſi animus eſſe non ſinit?* Ad. *eſto vt ſinit.*
Ag. *Vidiſtis leno cùm aurum accepit?* Ad. *vidimus.*
Ag. *Eum vos eſſe meum ſeruum ſcitis?* Ad. *ſciuimus.*
Ag. *Rem aduerſus populi ſæpe leges?* Ad. *ſciuimus.*
Ag. *Hem iſtæc volo ergo nos commeminiſſe omnia*
*Mox, cùm ad prætorem vſus veniet.* Ad. *meminerimus.*
Ag. *Quid ſi recenti re adeis pultem?* Ad. *cenſeo.*
Ag. *Si pultem non recludet.* Ad. *panem frangito.*
Ag. *Si exierit leno, cenſetis hominem interrogem,*
*Meus ſeruus ſi ad eum venerit, nécne?* Ad. *quippini.*
Ag. *Cum auri ducentis nummis Philippis.* Ad. *quippini?*
Ag. *Ibi extemplo leno errabit.* Ad. *qua de re?* Ad. *rogas?*
*Quia centum nummis minus dicetur.* Ad. *bene putas.*
Ag. *Alium cenſebit quæritari.* Ad. *ſcilicet.*
Ag. *Extemplo denegabit.* Ad. *iuratus quidem.*
Ag. *Homo furti ſe aſtringet.* Ad. *haud dubium id quidem eſt.*
Ag. *Qantum quantum ad eum erit delatum.* Ad. *quippini.*
Ag. *Dieſpiter vos perduit.* Ad. *te quippini.*
Ag. *Ibo & pultabo ianuam hanc.* Ad. *ita quippini.*
Ag. *Tacendi tempus eſt, nam crepuerunt fores.*
*Foràs egregier video lenonem Lycum,*
*Adeſte quæſo.* Ad. *quippini ſi tu voles.*
*Operire capita, ne nos leno nouerit,*
*Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.*

HINC ME PR. ] ex his nummis me procura. cura, vt his nummis benè & liberaliter, &c., lepidè accipiar. FECISTI PROD. PR. ] non potuiſti promum eligere largiorem, quàm ego ſum. feciſti tibi me probum prodigum, largum, ac profuſum. QVID MIHI NVNC AVCT. ] quid mihi nunc auctores eſtis, vt faciam? CVM AD PR. VSVS V. ] cum opus erit ea apud prætorem pro

teſtimonio dicere. RECENTI RE ] ἐν τῷ [illegible] χρῆμα. SI PVLTEM, NON RECLVDET ] ſi pulſem foreis non aperiet. PANEM FRANGITO ] iocus ex ambigua voce *pultem*, quæ & verbum eſt à pulto, as, & nomen accuſandi caſus, à recto puls, tis. Cuius hæc, opinor, ſententia eſt, ſi non aperiat, inquit, aut ſi vereris ne non aperiat foréis, cum pultem fregeris: panem frangito. vel ſic. ſi non recludet. id eſt, non aperiet pultem panem frangito, vt intelligamus hiſtrionem, qui perſonam Agoraſtoclis ſuſtinebat verba illa *ſi pultem non recludet*: vno ſpiritu pronuntiaſſe ſine diſtinctione poſt vocem *pultem*, vt ioco occaſionem daret: quaſi hoc ſentiret, Quid ſi pultem non aperiet? id eſt, quid ſi pultis copiam non faciet? Cui nunc reſpondent aduocati, panem frangito. Italos autem vti pulte ſolitos eſſe pro pane ſuprà dictum eſt non ſemel, ex quo pultifagi. & pultifagones à Plauto dicũtur. CENSETIS HOM. IN TERRA. ] ſi leno domo exierit, voſne mihi auctores eſtis, vt cũ interrogẽ, vtrũ meus ſeruus ad eũ venerit, néc ne?] QVIPPINI?] quidni? ERRABIT] falletur, fallet eum ratio, & quia pultabit me agere de Milphione, cùm de villico ſententia & quia Colabiſcus venit ad eum cum trecentis aureis, ego autem ducentos tantum commemorem. ALIVM CENS. QVAER. alium putabit quæri, quàm eum, qui domum ſuam venerit. SCILICET ] non dubium eſt. HOMO FVRTI SE ASTRINGET] leno furti iudicio ſe alligabit. QVANTVM Q. AD EVM ERIT D.] id eſt, quantumcumque ad eum auri delatũ erit, leno furti tenebitur. DIESP. VOS PERD. ] Iupiter vos perdat. quid ſit dieſpiter, dictum eſt alibi ſuprà. FORAS EGREDIER VIDEO LENON. ] ſic habent libri noſtri veteres, non vt vulgati, *Foras egreditur: video lenonem.* QVIPPINI. SI TV VOL. OP. CAP. quippini aderimus, hac lege, ſi tu voles nobis capita operire. vt ne licus nos agnoſcat, qui eum in hanc tantam fraudem illexerimus. Nonius, *illix* & *illex* hon diſcernuntur ab illiciendo fit illix. illex verò ab eo quòd legem non ſeruet. Plaut. Pœnul. *Quin illi tanta fuimus illices.*

## LYCVS leno, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

*Suſpendant omnes nunc iam ſe haruſpices.*
*Quid ego illis poſthac, quod loquantur, creduam?*
*Qui in re diuina dudum dicebant mihi*
*Malum, damnúmque maximum portendier,*
*Is explicaui meam rem poſt illa lucro.*
Ag. *Saluus ſis leno* Ly. *di te ament Agoraſtocles.*
Ag. *Magis me benignè nunc ſalutas, quàm antidhac.*
Ly. *Tranquillitas euenit quaſi naui in mari.*
*Vt cunque eſt ventus, ex in velum vortitur.*
Ag. *Valeant apud te quas volo, atque haud te volo.*
Ly. *Valent vt poſtulatum eſt, verùm non tibi.*
Ag. *Mitte ad me ſodes hodie Adelphaſium tuam,*
*Die feſto celebri, nobilíque Aphrodiſiis.*
Ly. *Calidum prandiſti prandium hodie? dic mihi.*
Ag. *Quid iam?* Ly. *quia hoc nunc frigefactas cum rogas.*
Ag. *Hoc ageſis leno ſeruum eſſe audiui meum*
*Apud te.* Ly *apud me? nunquam factum reperies.*
Ag. *Mentire. nam ad te venit. aurúmque attulit.*
*Ita mihi renuntiatum eſt, quibus credo ſatis.*
Ly. *Malus es, captatum me aduenis cum teſtibus.*
*Tuorum apud me nemo eſt, nec quicquam tui.*
Ag. *Mementote illuc aduocati* Ad. *meminimus.*
Ly. *Ha ha he. iam teneo quid ſit perſpexi modo.*
*Hi qui illum dudum conſiliauerunt mihi*
*Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum vritur,*
*Me eſſe hos trecentos Philippos factum lucri.*
*Nunc hunc inimicum quia eſſe ſciuerunt mihi,*
*Eum allegauerunt, ſuum qui ſeruum diceret*
*Cum auro eſſe apud me. compoſita eſt fallacia.*
*Vt eo me priuent, atque inter ſe diuidant.*

*Lupo agnum eripere poſtulant. nugas agunt.*

Ac. *Negáſne apud te eſſe aurum, nec ſeruum meum?*

Ly. *Nego: & negan·o, ſi quid refet rauio.*

Ad. *Periiſti leno. nam iſte eſt huius villicus,*
*Quem tibi nos eſſe Spartiatem diximus,*
*Qui ad te trecentos Philippos mod· detulit.*
*Idque in iſtoc adeò aurum ineſt marſupio.*

Ly. *Væ noſtræ ætati.* Ad. *id quidem nunc eſt tuæ.*

Ag. *Age omitte actutum furcifer marſupium,*
*Manifeſtò fur es mihi. quæſo hercle operam date,*
*Dum me videatis ſeruum ab hoc abducere.*

Ly. *Nunc pol ego perij certò, haud arbitrariò.*
*Conſultò hoc factum eſt, mihi vt inſidiæ fierent.*
*Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,*
*Priuſquam obtorto collo ad prætorem trahor?*
*Eheu quàm ego habui ariolos, haruſpices,*
*Qui ſi quid bene promittunt, pro ſpiſſo euenit.*
*Id quod mali promittunt præſentarium eſt.*
*Nunc ibo. amicos conſulam, quo me modo*
*Suſpendere æquum cenſeant potiſſimum.*

SVSPENDANT] leno falſis ſecundis rebus elatus, quaſi verè quæſtum fecerit, & quaſi chlamydatus ille fuerit peregrinus non villicus ſeruus Agoraſtoclis ad eum modum data opera & compoſitò ſubornatus, ſuperbè & inſolenter inſultat haruſpicibus, qui ſibi damnum ab ext·s portendi dixerint. CREDVAM?] credam? crediderim? IS EXPLICAVI MEAM REM] ego illi meam rem expediui lucro: id eſt, meam rem feci copioſiorem hoc lucro, quod mihi obtigit. MAGIS BENIGNE] magis liberaliter. QVAM ANTIDHAC.] quàm antehac, TRANQVILLITAS EVENIT] meæ res tranquilliores factæ ·unt, & cùm nauis tranquillato mari placidius currit. VTCVNQVE EST VENTVS, &c.] allegoria eſt à mari ſumta. à quacunque parte venus flat, ad eam velum vertitur: ita qualis eſt fortuna, talis eſt hominum animus, vultus, oratio. VALEANT APVD TE QV.] valeant apud te ex puellæ, quas valere volo: neque enim te val·re volo. NON TIBI] hoc dicit propter chlamydatum, cui has puellas deſtinarat pretio adductas. ITA MIHI REN. EST Q. CR. S.] ita mihi ab iis renunciatum eſt, quibus ſatis credo. ILLVC] illud HI, QVI ILLVM D. CONCIL. M.] ſententia huius loci hæc eſt, qui illum peregrinum Spartanum mihi pararunt, vel quorum opera peregrinus ille Spartanus ad me venit. iis nunc ob eam rem cerebrum vritur, id eſt, ij nunc ob eam cauſam moleſtè ferunt me hos trecẽtos Philippos eſſe lucrifacturum. Illud *hi*, in principio verſus poſitum non habet verbum, quò referatur. quod genus Plauto eſſe vſitatum & ſolemne alibi indicauimus. ſic autem legendum, & ita habent libri noſtri veteres, quomodo & Adrianus Turnebus ſe vel in eiſdem, vel in aliis quib·s vſus eſt ſe ſcriptum reperiſſe teſtatur lib. Aduerſ. lib 19. c. 12. ABLEGAVERVNT] ad me priuatim miſerunt COMPOSITA EST FALL.] fallacia eſt compoſitò ἀπὸ συνθήματος. VT EO ME PE.] eo conſi·io vt id interuertant. NEGO, ET NEG. SI QVID REF. RAVIO] nego (inquit leno) & negando, ſi quid hoc rationes meas adiuuat, rauio, id eſt, rauim contraho, vel ad rauim vſque clamo, ita vocem contendo, vt raucеſcet. ſic autem habent etiam noſtri libri veteres, litteris integris, minimeque deprauatis, aut loco motis, Camerarius edidit, *abnuo* vulgati habent *aio*, vtrunque mendosè IN IS TOC] in iſto quod nunc tenes. VAE VOSTRAE AETATI] infei·x eſto veſtra ætas, malè ſit veſtræ ætati. ID QVIDEM NVNC EST T.] ea quidem infœlicitas, quam noſtræ ætati precatis, nunc tuæ euenit. HAVD ARBITRARIO] non eſt, quod quiſquam dicat ſe arbitrari me periiſſe, ſed poteſt quiſque hoc liquido dicere. CONSVLTO] cõpoſitò. PRIVSQVAM OBTORTO COLLO AD PR. TR.] licebat trahere inuitos ad prætorem, ſi quis in manifeſto facinore deprehenſus eſſet, aut ſi teſtes adeſſent. ARIOLOS] diuinos. PRO SPISSO EVENIT] rarò euenit. QVO ME MODO SVSP.] non quærit remedium mali præſentis, ſed ſuſpendij genus, & modum, quaſi re omni deſperata.

AGORASTOCLES adoleſcens.

COLABISCVS villus, ADVOCATI.

*AGe tu pr·gredere, vt teſtes videant te, iſtinc foras.*
*·ſt·ne hic ſeruus meus?* Co. *ſumme hercle verò Agoraſtocles.*

Ag. *Quid nunc ſceleſte leno? qui-cum litigas,*

*Abceſsit.* Ag. *vtinam hinc abierit malam crucem.*
Ad. *Ita nos velle æquum eſt* Ag. *cras ſubſcribam homini dicam.*
Co. *Nunquid me?* Ag. *abſcedas, ſumeas ornatum tuum.*
Co. *Non ſum nequicquam miles factus, paululum*
*Prædæ intus feci, dum lenonis familia*
*Dormitat. extu ſum ſatur factus probè.*
*Abſcedam hic intrò.* Ag. *factum à vobis comiter.*
*Bonam dediſtis aduocati operam mihi.*
*Cras mane quæſo in comitio eſtote obuiam.*
*Tu ſequere me intrò, vos valete.* Ad. *& tu vale.*
*Iniuriam illic inſignitè poſtulat,*
*Noſtro ſibi ſeruire nos cenſet cibo.*
*Verùm ita ſunt iſti noſtri diuites,*
*Si quid bene facias, leuior pluma eſt gratia:*
*Si quid peccatum'ſt, plumbeas iras gerunt.*
*Domos abeamus noſtras ſultis nunc iam,*
*Quando id quò ire operam dedimus, impetrauimus,*
*Vt perderemus corruptorem ciuium.*

AGE TV PROGREDERE] aloquitur villicum, iubétque eum foras prodire, vt eum videant teſtes & agnoſcant. ISTINC FORAS] progredere iſtinc foras. QVID NVNC SCELVS L.] quid nunc ais ſceleſte leno? QVI CVM LIT. ABCESSIT] is, cum quo litigas, abſceſſit: nempe leno. ABIERIT MALAM CRVCEM] ſubintellige præpoſitionem *in*, vt ſuprà. NVNQVID ME?] nunquid me vis? nunquid me vis præterea? ORNATVM TVVM] ornatum villici. NON SVM NEQ. MIL. F.] gerebat enim ornatum militarem. ESTOTE OBVIAM] mihi præſtò eſtote. ἐμοὶ ἀπαντᾶτε. INIVRIAM ILLIC INS. POSTVL.] id eſt, Agoraſtocles inſigniter, id eſt, apertè & luculentè poſtulat à nobis rem iniuſtá: nempe quod cenſeat nos ſibi ſeruire noſtro ſumtu, & nos domum remittat impranſos. ſic dictum, poſtulat iniuriam, vt poſtulat ius. LEVIOR PLVMA EST GRATIA] non eſt diuturna apud eos beneficij accepti gratia, ſed ſtatim petit, atque euolat. PLVMBEAS] graueis & diuturnas. SVLTIS] ſi vultis.

# ACTVS QVARTVS.

## MILPHIO ſeruus.

EXSPECTO *quo pacto meæ technæ proceſſuræ ſient*
*Studeo hunc lenonem perdere velut meum herum miſerum macerat.*
*Is me autem porrò verberat, incurſat pugnis, calcibus.*
*Seruire amanti miſeria eſt, præſertim qui quod amat, caret.*
*Atat, è ſano recipere video ſe Syncerastum*
*Lenonis ſeruum, quid habeat ſermonis, auſcultabo.*

EXSPECTO QVO PACTO] Milphio ignarus harum omnium rerum, quæ euenerunt, prodit in ſcenam, euentum ſuæ fabricæ exſpectans. exſpecto, inquit, quem euentum meæ technæ, id eſt, meæ artes & fallaciæ ſint habituræ. MISERVM MACERAT] macerat Agoraſtoclem Adelphaſij amore captum, cùm ei puellæ copiam non facit. INCVRSAT PVGNIS, CALCIB.] incurrens in me pugnis & calcibus, me malè mulcat. PRAESERT. QVI Q. AM. C.] præſertim qui eo, quod amat, non potitur.

## SYNCERASTVS, MILPHIO, ſerui duo.

S*Atis ſpectatum eſt, deos atque homines eius negligere gratiam,*
*Cui homini herus eſt conſimilis, velut ego habeo nunc huiuſmodi.*

*Neque*

*Neque periurior, neque perior alter vſquam eſt gentium,*
*Quàm herus meus eſt? neque tam cœno collitus.*
*Ita me di ament, vel in lautumiis, vel in priſtino mauelim.*
*Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro mea.*
*Quàm apud lenonem hunc ſeruitutem colere. quid illuc eſt genus?*
*Quæ illic hominum corruptelæ fiunt? di voſtram fidem!*
*Quoduis genus ibi hominum videas, quaſi Acheruntem veneris,*
*Equitem, peditem libertinum, furem ac fugitiuum velis,*
*Verberatum, vinctum, addictum qui habet quod det, vt homo eſt,*
*Omnia genera recipiuntur. itaque in totis ædibus*
*Tenebræ, latebræ, bibitur, eſtur, quaſi in popina haud ſecus.*
*Ibi tu videas litteratas fictiles epiſtolas,*
*Pice ſignatas, nomina inſunt cubitum longis litteris.*
*Ita vinariorum habemus noſtræ delectum domi.*
Mi. *Omnia adepol mira ſunt, niſi herus hunc hæredem facit.*
*Nam id quidem illi, vt meditatur, verba facit emortuo.*
*Et adire lubet hominem, & autem nimis eum auſculto libens.*
Sy. *Hæc cùm hîc video fieri, crucior, pretijs emtos maximis.*
*Apud nos expeculiatos ſeruos fieri ſuis heris.*
*Sed ad poſtremum nihil apparet: malè partum, malè diſperit.*
Mi. *Proinde habet hic orationem, quaſi ipſe ſit frugi bonæ,*
*Qui ipſus herc e ignauiorem potis eſt facere ignauiam.*
Sy. *Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vaſa, vbi hoſtiis.*
*Herus nequiuit propitiare Venerem ſuo feſto die.*
Mi. *Lepidam Venerem.* Sy. *nam meretrices noſtræ primis hoſtiis*
*Venerem placauere extemplo.* Mi. *ô Lepidam Venerem denuò!*
*Nunc demum ibo.* Mi. *heus Syncerafte.* Sy. *Syncerastum qui vocat?*
Mi. *Tuus amicus.* Sy. *haud amice facis. qui cum onere offeras moram.*
Mi. *At ob hanc rem tibi reddam operam, vbi voles, vbi iuſſeris.*
Sy. *Habe rem pactam. ſi futurum eſt, do tibi operam hanc.* Mi. *quomodo?*
Sy. *Vt enim vbi mihi vapulandum eſt, tute corium ſufferas.*
Mi. *Apage.* Sy. *neſcio quid viri ſis.* Mi. *malus ſum.* Sy. *tibi ſis.* Mi. *te volo.*
Sy. *At onus vrget.* Mi. *at tu appone & reſpice ad me.* Sy. *feceto.*
*Quanquam haud otium eſt* Mi. *ſaluos ſis Syncerafte.* Sy. *ô Milphio.*
*Di omnes deæque ament.* Mil. *quemnam hominem?* Sy. *nec te, nec me, Milphio,*
*Neque herum meum adeò.* Mi. *quem ament igitur?* Sy. *alium quemlibet.*
*Nam noſtrorum nemo dignus eſt* Mi. *lepidè loquere.* Sy. *me decet.*
Mi. *Quid agis?* Sy. *facio quod manifeſto mœchi haud fermè ſolent.*
Sy. *Quid id eſt?* Sy. *refero vaſa ſalua.* Mi. *di te & tuum herum perduint.*
My. *Me non perdant, illum vt perdant facere poſſim, ſi velim,*
*Meum herum vt perdant, ni mihi metuam Milphio.* Mi. *quid id eſt? cedò.*
Sy. *Malus es.* Mi. *malus ſum.* Sy *malè mihi eſt.* Mi. *memorandum eſſe aliter decet.*
*Quid eſt quod malè ſit? cui id omne eſt, quod edis, quod ames affatim,*
*Neque triobolum vllum amicæ das. & ductas gratiis?*
Sy. *Dieſpiter me ſic amabit.* Mi. *vt quidem ædepol. vt quidem adepol dignus es.*
Sy. *Vt ego hanc familiam interire cupio.* Mi. *adde opperam, ſi cupis.*

Sy. *Sine pinnis volare haud facile'ſt. meæ alæ pinnas non habent.*
Mi. *Nolito ædepol deuelliſſe iam duobus menſibus.*
*Volucres tibi erunt hircinæ.* Sy. *i in malam rem.* Mi. *i tu atque herus.*
Sy. *Verùm enim qui homo eum norit, citò homo præuorti poteſt.*
Mi. *Quid iam?* Sy. *quaſi tu tacere quicquam potis ſis* Mi. *rectius*
*Tacitus tibi reſiſtam. quàm quòd dictum eſt malæ mulieri.*
Sy. *Animum inducam facilè, vt tibi iſtuc credam, ni te nouerim.*
Mi. *Crede audacter meo periculo.* Sy. *malè credam, & credam tamen.*
*Scin' tu herum tuum meo hero eſſe inimicum capitalem?* Mi. *ſcio.*
Sy. *Propter amorem?* Mi. *omnem operam perdis.* Sy. *quid iam?* Mi *quia doctum doces.*
*Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod poßiet*
*Facere, faciat malè eius merito? tum autem ſi quid te adiuuas,*
*Eo facilius poterit facere* Sy. *at ego hoc metuo Milphio:*
Mi. *Quid eſt quod metues?* Sy. *dum hero inſidias parem, ne à te perdeam.*
*Si herus meus me eſſe locutum cuiquam mortali ſciat,*
*Continuò is me ex Syncerasto cruci fragum fecerit.*
Mi. *Nunquam ædepol mortalis quiſquam fiet à me certior,*
*Niſi hero meo vni indicaſſo, atque ei quoque, vt me enunciet*
*Id eſſe facinus ex te ortum.* Si *malè credam, & credam tamen.*
*Sed hoc tu tecum tacitum habeto.* Mi. *fidei non melius creditur.*
*Loquere: locus, occaſióque liberè eſt. hoc ſoli ſumus.*
Sy. *Herus ſi tuus volet facere frugem meum herum perdet.* Mi. *quî id poteſt.*
Sy. *Facilè* Mi. *fac ergo id facilè noſcam, vt ille poßit noſcere.*
Sy. *Quia Adelphaſium, quam herus deamat tuus ingenua eſt.* Mi *quomodo.?*
Sy, *Eodem quo ſoror illius altera Anteraſtilis.* Mi *ſed quî id credam?* Sy. *quia*
*Illas emit in Anactorio paruulas, duodeuiginti minis*
*De prædone Siculo.* Mi. *quanti?* Sy *duodeviginti minis.*
Mi. *Duas illas tanti quæſo emit* Sy. *nutricem earum tertiam,*
*Et ille qui eas vendebat, dixit ſe furtiuas vendere.*
*Ingenuas Carthagine aiebat eſſe.* Mi *di voſtram fidem,*
*Nimium lepidum memoras facinus, nam herus meus Agorastocles*
*Ibidem natus inde ſurreptus ferè ſexennis. pòſt ibi*
*Qui eum ſurripuit, huic deuexit, meóque hero eum hic vendidit.*
*Is in diuitias homo adoptauit hunc, cùm diem obijt ſuum.*
Sy. *Omnia memoras quo id facilius fiat. manu eas aſſerat*
*Suas populares, liberali cauſſa.* Mi. *tacitus tace modò,*
*Profectò ad incitas lenonem rediget, ſi eas abduxerit.*
*Quin prius diſperibit faxo, quàm vnum calcem ciuerit.*
*Ita paratum eſt,* Sy. *ita di faxint ne apud lenonem hunc ſeruiam.*
Mi. *Quin hercle collibertus meus faxo eris, ſi di volent.*
Sy. *Ita di faxint. nunc quid aliud vis memorare Milphio?*
Mi. *Valeas, benéque vt tibi ſit.* Sy. *pol iſtuc tibi, & tuo hero eſt in manu*
*Vale, & hæc cara clanculum vt ſint dicta.* Mi. *non dictum eſt, vale.*
Sy. *At enim nihil eſt, niſi dum calcet, hoc agitur.* Mi. *lepidus cum mones.*
*Et hoc ita fiet.* Sy. *proba materies data eſt, ſi probum adhibes fabrum.*

*Potin'*

Mi. *Potin' vt taceas? Sy. taceo atque abeo.* Mi. *commoditatem creas.*
*Illic hinc abij di immortales meum herum ſeruatum volunt*
*Et hunc diſperditum lenonem tantum eum inſtat exitij.*
*Satiſne priuſquam vnum eſt iniectum telum, tum inſtat alterum?*
*Ibo intrò, hæc vt meo hero memorem. nam huc ſi ante ædeis ſeuocem,*
*Et quæ audiuiſtis modò, nunc ſi eadem hic iterem inſcitia'ſt.*
*Hero vni potius intus ero odio, quàm hîc ſic ſim vobis omnibus.*
*Di immortales, quanta clades: quanta aduenit calamitas*
*Hodie ad nunc lenonem? ſed ego nunc nil eſt, cur me morer.*
*Id negotium inſtitutum eſt. non datur ceſſatio.*
*Nam & hoc nocte conſulendum quod modò creditum'ſt,*
*Et illud autem inſeruiendum'ſt conſilium vernaculum.*
*Remora ſi ſit, qui malam rem mihi det. meritò fecerit.*
*Nunc intrò ibo, dum herus aduenit à foro, opperiar domi.*

SATIS SPECTATVM EST] ſatis perſpectum, & cognitum eſt. EIVS NEGL. GR.] ei gratum facere nolle: ei iniquos: & inimicos eſſe. CVI HERVS EST CONS. VELVT EGO H. NVNC H] locutio non ſatis cohærens, ſed dicendum eſt, quod ſæpè à nobis indicatum eſt, Plautum exprimere interdum orationes perſonarum, quas loquenteis facit. Hic puer loquitur. At puerorum oratio non eſt vſquequam accurata, neq. eius partes ſemper inter ſe aptè reſpondent, quod hîc fieri videmus. Nam cum ſeruus hoc ſentiret, atque hanc ſententiã verbis exprimere vellet: Notum eſſe omnibus, deos ei eſſe iratos, atque infeſtos, qui herum habeat hero ſuo conſimilem, vides, quas verborum ambages quæſierit. LVTEVS] ex luto concretus, homo inquinatus, & ſpurcus. IN LAVTVMIIS] ſic perſpicuè habent noſtri libri veteres, quos ſequor, quamuis non item fecerim in prima noſtra Ciceronis editione in Verrem, vbi vulgatorum quorundan librorum lectionem ſecutus, *Latomiæ* & *Latomias*, & *Latomijs* edendum curaui. *Lautumias* autem dicebant veteres, quod non λατομίας tantum dicunt, verùm etiam λαοτομίας Laotomias ex quo Latini Lautumias fecerunt conuerſis duabus vocalibus ao in diphthongum au, & o in u. MAVELIM] malim. PRAEPEDITVS LAT. F. F. M.] helleniſmus. præpeditus latera mea forti ferro, hoc eſt, præpeditis lateribus meis forti ferro. QVID ILLVC EST GENVS?] quod illud genus hominum eſt, quod in ædibus lenonis verſatur? QVASI ACHER. V.] quaſi ad inferos veneris. vbi quiduis hominum genus eſt. VELIS] ſi velis. QVI HABET QVOD D. V. H. ESTO] qui habet quod det. qualiſcunque homo eſt, & cuiuſcunque generis eſt, recepitur in ædeis lenonis. OMNIA GENERA] denique omnia hominum genera ſi modò habeant, quod dent. QVASI IN POP. HAVD SECVS] non aliter, atque in popina. LITERATAS PICT. EPIST.] iocus teſtas, ſeu amphoras fictileis litteris inſcriptas, epiſtolas fictileis appellat. Sic in rudente. *Cubitum hercle longis litterit ſignabo vſquequaque.* ibidem, *vrna nam hac litterata eſt ab ſe cantat cuia ſit.* NOMINA] conſulum, teſtæ enim nomina conſulum notabantur, ad indicandam vini ætatem. CVBITVM LONGIS] vnius cubiti longitudine: ſic loquuntur Latini: murus decem cubitos altus, quatuor latus, contum longus. ITA VINAR. HAB NOSTRAE DIL] ita vaſorum vinariorum dilectum habemus domi tralatio à re militari: ſignificat in domo lenonis eſſe multitudinem vaſorum vinariorum, vinum lectiſſimum, & præſtantiſſimum continentium. OMNIA AED. MIRA SVNT] id eſt, profectò mirum eſt, niſi herus hunc heredem facit. APVD NOS EXPECVLIATOS SER. F.] crucior ſeruos cariſſimè emtos, hîc in ædibus heri mei peculium ſuum amittere, & tanto fieri ſuis heris viliores, quàm erant. SED AD POSTR. NIHIL APP.] ſed ad extremum tot hominum ſpolia in ædeis lenonis congeſta, ad nihilum recidunt. MALÈ PARTVM MALÈ DIS P.] Sall. *malè parta, malè dilabuntur.* QVI IPSVS HERCLE, &c.] ex oratione ſeruus frugi videtur. qui tamen ita nequam, & ignauus eſt, vt ignauia minus eo ſit ignauo. LEPIDAM VENEREM] quæ ſe noluerit propitiari à tam impuro, & impio homine. PLACAVÊRE] propitiauêre, quę res præſignificabat eis libertatem. QVI CVM OMNE OFFERAS M.] qui moram obiicias ei, qui iam onus gerit. SI FVTVRVM EST, DO TIBI OP. H.] facies quod volo, do tibi operam hanc, vt ſiſtam gradum. & tecum loquar. VT ENIM VBI MIHI VAPVL. EST TVTE C. S.] nempe vt cum mihi vapulandum ſit, tumet pellem tuam plagis ſupponas, & pro me vapules. TIBI SIS] tibi ſis malus. AT TV APPONE] at tu pone onus in ſolo, vel pone homo iuxta parietem proximum. NOSTRORVM] id eſt, noſtrûm, vel dic, noſtrorum propriè, id eſt, eorum qui noſtri ſunt, ſeu qui ad nos attinent. REFERO VASA SALVA] iocus eſt ex ambiguo. Sed hoc prius ſciendum eſt, appellatione vaſorum omnia inſtrumenta intelligi etiam ea, quæ ad cultum corporis pertinent: omnem denique rem veſtiariam. Ex quo vaſa colligere, & conuaſare dicuntur milites, cum ſarcinas, & impedimenta ſua colligunt, & componunt de diſceſſu cogitantes. hoc igitur dicit lenonis ſeruulus, refero domum vaſa ſalua: hic vaſa ad ſacrificium vtilia intelligit: ſed ſuprà facio, quod manifeſtò mœchi haud ferre ſolent, id eſt, facio, quod mœchi in adulterio deprehẽſi ferri non ſolent, vt ſcilicet ſalua vaſa domum referant. Nomen *vaſa* aliter accipiendum eſt, nempe pro teſticulis, & cauda ſalaci. Mœchis enim manifeſtò deprehenſis, maxime iis, qui ſe redimere non poſſunt, vel teſticuli: & penis ferro demetebatur, vel podex (ſit honos auribus) mugilibus, & raphanis perfodiebatur. ILLVM VT PERDANT F. P. SI VELIM] hoc quomodo fieri poſſit, ipſe mox aperiet. MALÈ MIHI EST] malè mecum agitur: ſæuum habeo dominum, qui me malè accepit: durã ſeruitutem colo. MEMO-

RANDVM] dicendum tibi eſt,ſeu dicere debes,quare tibi male ſit. aliàs, memorandum, id eſt, dic igitur mihi, quare malè ſit mihi. Quidam legunt *miſerandum*. ESSE ALITER DECET] debet tibi bene eſſe. QVOI DOMI EST, QVOD ED.] ſic habent libri noſtri veteres Alij, *cui id omne eſt quod edu;* &c. QVOD EDIS] quod edas ET DVCTAS GRATIIS] & ducis ſcortum ad te gratis? Ductare amicam ſcortum, & ſimilia vſitatius dicuntur, quam ductare exercitum VT QVIDEM AED D.] interloquens Milphio non ſinit lenonis ſeruulum ſermonem abſoluere, ſed quam ille addat, quod ſequitur, vt ego hanc familiam,&c. interponit hoc de ſuo, *vt quidem ædepol* dignus es. HANC FAMILIAM] lenonis. ADDE OPERAM SI C.] ſi cupis familiam lenonis interire, da tu quoque operam, vt iſtuc fiat: diuna, *συνέργει* NOLITO AEDEPOL DEVELL.] locus mihi ſuſpectus. mallim ſic legi *gaudeo ædepol te deuelliſſe*. vel *gauderem ædepol te deuelliſſe*. quod ſi quis ſeruari velit ſcripturam receptam, quod fateor eſſe tutius, aliquid tale ſubintelligendum erit grauiter ferre, ægre ferre dolere, queri. IAM DVOBVS MENSIBVS VOLVCR. T C. H] iam intra duos menſes pennæ tibi renaſcentur ad volandum aptæ ex corio hircino. ſignificat eum loris ex corio hircino factis vapulaturum. VERVM ENIM QVI HOMO] id eſt, verum enimuero ſi quis lenonem bene nouerit, is citò parcelli,& euerti poteſt, QVASI TV TACERE QVI POTIS SIS] quaſi verò tu quidquam reconditi, & arcani tibi crediturum tacere poſſis. RECTIVS TACITVS TIBI RES SIST. QVAM QVOD D.&c.] id eſt, rectius fecero ſi tibi tacitus perſiſtam, & perdurabo, quam ſi committam. vt mihi dicatur, quod dici ſoleat in malam mulierem, id eſt garrulam, & loquacem. nempe abi foras, mulier es, odioſa es. Ter. *Ob. pergin' mulier eſſe?* Plaut. Caſ. *Inſipiens, ſemper tu huic verbo vitato abs tuo viro*, CL. *cui Verbo?* M. *I foras, mulier es.* Cum mulierem loquacem,& garrulam, & moleſtam, & impudenter rixantem vno verbo coercere & a nobis ablegare volumus, ei dicere ſolemus *abi, mulier es*. Attius in Scythe liturgo apud Varr. lib 6. de ling. Lat vt emendat Ioſephus Scaliger, *mulier es. uxor. Cuja vir? Ego noui, ſcio, actioſa es.* PROPTER AMOREM?] propterea quod amat herus tuus Adelphaſium, cuius copiam non niſi iniqua conditione vult ei facere leno herus meus? QVID ERGO DVBITAS, QVIN LVBENTER, &c.] quid ergo dubitas, quin herus meus cum herum tuum odio capitali perſequatur, libenter male faciat hero tuo, quod poſſis. idque eius meritò? TV AVTEM SI QVID TV ADIVVAS, &c.] Iam verò ſi quid ad hanc rem adiumenti afferas, & ſi operam tuam addas, tanto facilius hoc facere poterit. DVM HERO INSID P. NE A TE P.] metuo, ne interea dum hero meo inſidias compararem abs te peream, id eſt tua opera perdeam, quòd rem tibi commiſſam & creditam tacere non potueris. perdeam, pro peream, poſitam d. interpoſito. vt ſæpè aliàs. EX SYNCERASTO CRVR.] ex eo, qui nunc ſum fecerit dierectum, & mihi in crucem acto crura fregerit. Conſueuiſſe autem Romanos iis, qui in crucem acti eſſent crura ſuffringere conſtat. ex quo illud in oratione pro Roſcio Amerino, *Opinor in crura ſuffringantur.* INDICASSO] indicauero. FIDEI NON MELIVS CRED.] fideliorem me tibi præbebo fide ipſa non ipſa fides tā fidelis eſt: & arcani continens, quam ego ero. LOCVS, OCCASIOQVE LIBERE EST,] locus, ocióq. eſt libere loquendi nulli ſunt arbitri, qui nos audiant. SOLI EVMVS] prouerbium olet. vtitur eo & Plato. *ὡσπερ ἰατρός*. FACERE FRVGEM] facere rem ſibi vtilem. DEAMAT] valde amat. DVO DEVIGINTI MINIS] octodecim minis. IN DIVITIAS] in domū ſuam diuitiis refertam & copioſam. MANV EAS ASS. SVAS P. LIB. C.] aſſerat eas in libertatem cauſa liberali, id eſt, iudicio, ſeu actione de libertate, Terent. Adelph. *Nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.* ad quem locum Donatus, Ordo eſt. Ego liberali cauſa manu aſſero. Et ſunt iuris verba, à quibus etiam aſſeriores, dicuntur vindices alienæ libertatis. Nam & cauſa ipſa liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis. PROFECTÒ AD INCITAS LEN RED.] Nonius. incitas, dicitur ægeſtas. Plaut. Trin. *Alij exſultatum abierunt, alij emortui, alij ſe ſuſpendere. Item nunc hic. Viuus eſt, vt ad incitas redactus eſt.* Idem Pœnulo, *Profectò ad incitas lenonem rediget*, &c. ſed videtur *incitas* eſſe accuſandi caſus, eiuſque vnius numeri multitudinis. Cariſius lib. 1. inſtit. *Alia vnius tantum caſus ſunt, vt Haud ſecus ac iuſſi faciunt, adfatim, ad incitas, infitias, ſuppetias* &c. Apul. lib. 3. perſpicue facit hoc nomen accuſandi caſus, *Tum opulentia nimia nimio ad extremas incitas deducta.* QVIN PRIVS DISP F.] id eſt, quin prius mea opera diſperibit, &c. QVAM VNVM CALCEM CIVERIT] id eſt, quam vnum pedem mouerit ſic Nonius hunc locum profert, Libri tamen nonnulli vet, habent *vnam*, ego putabam legendum *vnum calcem*. VALEAS BENÈ QVT. T.S] id eſt, vt valeas, benèque tibi ſit EST IN MANV] eſt in poteſtate. DVM CALET] dum recens eſt,& dum occaſio negotij gerendi præſtò eſt. tralatio ſumta à ferro. quod dum calet. tundendum & cudendum eſt. nam vbi refrixit, fruſtra tunditur à fabris. PROBA MATERIES DATA EST, SI &c] & allegoria eſt, cuius ſententia non eſt obſcura, neque difficilis ad intelligendum. hoc enim ſignificat negotium, aut munus præclarum. & vtile à ſe Milphioni datum eſſe, ſi modò adhibeat idoneum hominem, qui id gerere, & conficere poſſit. ILLE HINC ABIIT] ille hinc abiit. loquitur nunc ſolus Milphio. TANTVM EVM INSTAT EXITII] antiquè pro tantum ei inſtat exitij. SATISNE PRIVSQVAM VNVM EST INIECT.T.] id eſt, nonne planè priuſquam vnum telum in lenonem iniectum eſt, quod perdatur, tum propinquum eſt alterum, quo conficiatur? allegoria eſt, cuius item ſētētia eſt, apertiſſima. ANTE AEDES] foras. SEVOCEM] ſeorſum vocem al. *euocem*. quod non reiicio ET QVAE AVDIVISTI MODÒ] ſic habent libri vulgati, & nónulli ex noſtris veterib. quos ſequor. Alij *Et quæ audiui modo:* alij ſine copula. *Quæ audiui modo*, &c. DII IMMORTALES, CLADES, QVANTA ADVEN CAL.] ſic habent noſtri libri vet. non paulo melius quam vulgati. *dij immortales per me quanta aduenies calamitas*, quod autem Camerarius edidit. *dij imm quid malorum, quanta aduenit calamitas*: eius ſcripturæ nulla apparēt in noſtris libris vet. veſtigia. ID NEGOT INTIT. ESV] tale negotium inſtitutum id eſt, inceptum eſt, vt non ſit mora interponenda. NAM ET HOC NOCTE CONS.] & id, quod à ſeruo lenonis mihi cōmiſſum eſt, nocte conſulendum, id eſt, conſultandum, ac deliberandum eſt. ET ILLVD AVTEM INSERV.] & illud rurſus conſilium vernaculum, id eſt, domeſticum,& à nobis natum, ac profectum, ſeu à nobis inuentum, atque excogitatum, à me ſeruo adiuuandum, vel illi conſilio vernaculo inſeruiendum REMORAS SIT QVI MALAM, &c.] ſi qua me res remorata fuerit merito fecerit is, qui mihi det malum.

ACTVS

# ACTVS QVINTVS.

## HANNO, POENVS

loquitur Punicè.

*NY thalonim valon vth ſi corathiſima conſith.*
*Chym lach chunyth mumys tyalmyctibari imiſchi,*
*Lipho canet hyth bimithij ad edin bynuthij.*
*Byrnarob ſyllo homalon in vby miſyrthoho*
*Bithlym mothyn noctothij nelechanti daſmachon*
*Yſsidele brim tyfel yth chylys chon, tem liſul*
*vth bynim yſdibur thinno cuth nu Agoraſtocles*
*Y the manet hiby chyrſae lycoch ſith naſo*
*Bynni id chil lubili gubylim laſibit thym*
*Bodyaly herayn nyn nuys lym moncoth luſim*
*Exanolim volanus ſuccuratim micti atticum eſſe*
*Concubitum à bello cutim beant lalacant chona enus es*
*Huiec ſi lec paneſſe athidamaſchon alem induberte felono buthume*
*Celtum comucro lueni, at enim auoſouber bent hyach Ariſtoclem*
*Et te ſeaneche naſoctelia elicos alemus duberter mi comps veſpiti.*
*Aodeanec lictorbodes iuſſum limnimcolus.*
*Deos deáſque veneror, qui hanc vrbem colunt,*
*Vt, quod de mea re huc veni, ritè venerim.*
*Meáſque vt natas, & mei fratris filium,*
*Reperire me ſiritis, (dy voſtram fidem.)*
*Quæ mihi ſurrepeæ ſunt, & fratris filium.*
*Sed hîc mihi antehac hoſpes Antidamas fuit.*
*Eum feciſſe aiunt ſibi quod faciundum fuit,*
*Eius filium hic prædicant eſſe Agoraſtoclem,*
*Deum hoſpitalem at teſſeram mecum fero,*
*In hiſce habitare monſtratu'ſt regionibus:*
*Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras,*

DEOS DEASQVE VENEROR] deos deáſque oro, qui, &c. SIRITIS] ſiueritis. ET MEI FRATRIS FIL.] Agoraſtoclem Iachonis fratris filiũ. EIVS FILIVM] adoptiuũ, TESSERAM] σύμβολον, ſignum, quod conuenerat inter hoſpites vt longo interuallo, vel ipſi inter ſe, vel eorum liberi agnoſcerent.

## AGORASTOCLES, MILPHIO, POENVS.

*AN'tu dixe Synceraſtum, Milphio,*
*Has eſſe ingenuas amabas ſurreptitias*
*Carthaginienſeis?* Mi. *aio: &, ſi frugi eſſe vis,*
*Eas liberali iam aſſeres cauſſa manu.*
*Nam tuum flagitium'ſt tuas populareis te pati*
*Seruire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ,*
Pœ. *Prò di immortaleis, obſecro veſtram fidem,*
*Creta eſt profectò horunc' hominum mihi oratio,*

*Quàm orationem hanc aures dulcem deuorant?*
*Vt mihi abſterſerunt omnem ſorditudinem?*
Ag. *Si ad eam rem teſteis habeam, faciam quod iubes.*
Mi. *Quid tu mihi teſteis? quin tu inſiſtis fortiter?*
*Aliqua fortuna fuerit adiutrix tibi.*
Ag. *Incipere multo eſt, quàm impetrare, facilius.*
Mi. *Sed quæ nam illæc auis eſt, quæ huc cum tunicis aduenit?*
*Numnam it à balneis circumductus pallio?*
*Facies quidem ædepol punica eſt.*
*Seruos quidem ædepol veteres antiquóſque habet.*
Ag. *Quî ſcis?* Mi. *viden' homines ſarcinatos conſequi?*
*Atque vt opinor digitos in manibus non habent.*
Ag. *Quî iam?* Mi. *quia incedunt cum annulatis auribus.*
*Adibo ad hoſce, atque appellabo Punicè.*
*Si reſpondebunt, Punicè pergam loqui:*
*Si non, tum ad horum mores linguam vertero.*
*Quid ais tu? ecquid commeministi Punicè?*
Ag. *Nihil ædepol. nam quî ſcire potui dic mihi,*
*Qui illinc ſexennis perierim Karthagine.*
Pœ. *Pro di immortales, hunc ad plurimi modum.*
*Periêre pueri liberi Karthagine.*
Mi. *Quid tu ais tu?* Ag. *quid vis?* Mi. *vin' appellem hunc Punicè?*
Ag. *An ſcis?* Mi. *nullus me eſt hodie Pœnus Punior.*
Ag. *Adi, atque appella quid velit. quid venerit:*
*Qui ſit, cuiatis, vnde ſit, ne parſeris.*
Mi. *Ano. cuiates eſtis? aut quo ex oppido?*
Pœ. *Hanno Muthum Balle beccha edere anech.*
Ag. *Quid ait?* Mi. *Hannonem ſeſe ait Karthagine,*
*Karthaginienſem, Muthum Ballis filium.*
Pœ. *Ano,* Mi. *ſalutat.* Pœ. *domni* Mi. *domi vult tibi*
*Dare hinc neſcio quid. audin' pollicerier?*
Ag. *Saluta hunc rurſus Punicè verbis meis.*
Mi. *Ano donni hic mihi tibi inquit verbis ſuis.*
Pœ. *Me bar bocca.* Mi. *iſtuc ſit tibi potius, quàm mihi.*
Ag. *Quid ait?* Mi. *miſeram eſſe prædicabat buccam ſibi.*
*Fortaſſe medicos nos eſſe arbitrarier.*
Ag. *Si ita eſt, nega eſſe, nolo, ego errare hoſpitem.*
Mi. *Audi tu rufen mico iſtam.* Ag. *ſic volo.*
*Profectò vera cuncta huic expedirier.*
*Roga nunquid opus ſit?* Mi. *tu qui zonam non habes,*
*Quid in hanc veniſtis vrbem, aut quid quæritis?*
Pœ. *Muphurſa.* Ag. *quid ait?* Pœ. *mo in lechianna.* Ag. *quid venit?*
Mi. *Non audis? mures Africanos prædicat.*
*In pompam ludis dare ſe velle ædilibus.*
Pœ. *Lalech labcanani limi incoht.* Ag. *quid nunc ait?*
Mi. *Ligulas, canalis ait ſe aduexiſſe & nuces.*
*Nunc orat operam vt des ſibi, vt ea veneant.*
Ag. *Mercator, credo, eſt.* Pœ. *Iſam.* Mi. *aruinam quidem.*

*Palum*

Poe. *Palum erga deſtha.* Ag. *Milphio quid nunc ait?*

Mi. *Palas vendundas ſibi ait, & mergas datas,*
*Vt hortum fodiat, atque vt frumentum metat*
*Ad meſſim credo miſſus hic quidem tuam.*

Ag. *Quid iſtuc ad me?* Mi. *certiorem te eſſe volui,*
*Ne quid clam furtiuè accepiſſe cenſeas.*

Poe. *Muphonnium ſucoram.* Mi. *hem caue ſis feceris,*
*Quod hic te orat.* Ag. *quid ait, aut orat? expedi.*

Mi. *Sub cratim vti iubeas ſeſe ſupponi, atque eo*
*Lapides imponi multos, vt ſeſe neces.*

Poe. *Gunebel balſamen eraſan.* Ag. *narra quid eſt.*
*Quid ait?* Mi. *non hercle nunc quidem quicquam ſcio.*

Poe. *At vt ſcias nunc de hinc latinè iam loquar.*
*Seruum hercle te eſſe oportet & nequam & malum.*
*Hominem peregrinum atque aduenam qui irrideas.*

Mi. *At hercle te hominem & ſycophantam, & ſubdolum,*
*Qui huc aduenisti nos captatum migdilibs.*
*Biſulca lingua, quaſi proſerpens beſtia.*

Ag. *Maledicta hinc aufer, linguam compeſcas, tace.*
*Maledicere huic tu temperabis, ſi ſapis.*
*Meis conſanguineis nolo te iniuſtè loqui.*
*Karthagini ego ſum natus, vt tu ſis ſciens.*

Poe. *O mihi populo, ſalue.* Ag. *& tu adepol. quiſquis es.*
*Et ſi quid opus eſt, quæſo dic atque impera,*
*Popularitatis cauſſa.* Poe. *habeo gratiam.*
*Verùm ego hic hoſpitium habeo, Antidamæ filium*
*Quæro, commonſtra ſi nouiſti Agoraſtoclem?*
*Ecquem adoleſcentem tu hîc nouiſti Agoraſtoclem?*

Ag. *Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium,*
*Ego ſum ipſus quem tu quæris.* Poe. *hem quid ego audio?*

Ag. *Antidamæ natum me eſſe.* Poe. *ſi ita eſt, teſſeram*
*Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.*

Ag. *Agedum huc oſtende. eſt par probè. nam habeo domum.*

Poe. *O mi hoſpes ſalue multum. nam mihi tuus pater,*
*Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit*
*Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.*

Ag. *Ergo hic apud me hoſpitium tibi præbebitur,*
*Nam haud repudio hoſpitium, neque Karthaginem,*
*Vnde ſum oriundus.* Poe. *di dent tibi omnes quæ velis.*
*Sed quid ais? quî potuit fieri, vt* Karthagini
*Natus ſis, hîc autem habuiſti Ætolum patrem?*

Ag. *Surreptus ſum illim, hic Antidamas hoſpes tuus*
*Emit me, & is me ſibi adoptauit filium.*

Poe. *Demarcho item ipſe fuit adoptitius.*
*Sed mitto de illo, & ad te redeo. dic mihi*
*Ecquid meminiſti tuûm parentum nomina?*

Ag. *Patris atque matris memini.* Poe. *memorandum mihi,*
*Si noui fortè, aut ſi ſunt cognati mihi.*

Ag. *Ampſigura mater mihi fuit, Iachon pater.*
Poe. *Patrem atque matrem viuerent vellem tibi.*
Ag. *An mortui ſunt?* Poe. *factum, quod ego ægrè tuli.*
*Nam mihi ſobrina Ampſigura tua mater fuit.*
*Pater tuus is erat frater patruelis meus,*
*Et is me heredem fecit, cùm ſuum obyt diem.*
*Quo me priuatum eſſe ægrè patior mortuo.*
*Sed ſi ita eſt, vt tu ſis Iachonis filius,*
*Signum eſſe oportet in manu læua tibi,*
*Ludenti puero quod momordit ſimia.*
*Oſtende vt inſpiciam, iam aperi, audi, atque ades.*
Ag. *Mi patrue ſalue.* Poe. *& tu ſalueto Agoraſtocles.*
*Iterum mihi natus videor, quia te repperi.*
Mi. *Pol iſtam rem vobis bene eueniſſe gaudeo.*
*Et me moneri nónne vis?* Poe. *ſane volo.*
Mi. *Paterna oportet reddi filio bona.*
*Æquum eſt habere hunc bona, quæ poſſedit pater.*
Poe. *Haud poſtulo aliter. reſtituentur omnia.*
*Suam rem ſibi ſaluam ſiſtam, ſi illo aduenerit.*
Mi. *Facito ſis reddas, etſi hic habitabit tamen.*
Poe. *Quin mea quoque iſte habebit, ſi quid de me fuat.*
Mi. *Feſtiuum facinus venit mihi in mentem modò.*
Poe. *Quid id eſt?* Mi. *tua eſt opus opera.* Poe. *dic mihi quid lubet?*
*Profectò vteris. vt voles operam meam.*
*Quid eſt neg. tij?* Mi. *Potin' fieri ſubdolus?*
Poe. *Inimico poſſum, amico eſt, inſipientia.*
Mi. *Inimicus hercle eſt huius.* Poe. *malefaxim lubens.*
Mi. *Amat à lenone hic.* Poe. *facere ſapienter puto.*
Mi. *Leno hic habitat vicinus.* Poe. *malè faxim lubens.*
Mi. *Ei duæ puellæ ſunt meretrices ſeruulæ*
*Sorores. Earum hic alteram efflictim perit,*
*Neque eam inceſtauit vnquam.* Poe. *acerba amatio eſt.*
Mi. *Nunc leno ludificatur.* Poe. *ſuum quæſtum colit.*
Mi. *Hic illi malam rem dare volt.* Poe. *frugi, ſi id facit.*
Mi. *Nunc hoc conſilium capio, & hanc fabricam apparo,*
*Vt te allegemus filias dicas duas,*
*Surreptáſque paruulas Karthagine,*
*Manúque liberali ambas cauſſa aſſeras,*
*Quaſi filiæ tuæ ſint ambæ. intelligis?*
Poe. *Intelligo hercle. nam mihi item natæ duæ*
*Cum nutrice vna ſurreptæ ſunt paruulæ.*
Mi. *Lepidè hercle aſſimulas. iam in principio id mihi placet.*
Poe. *Pol magis quàm vellem.* Mi. *heu hercle mortalem catum*
*Malum, crudúmque, & calidum, atque ſubdolum,*
*Vt afflet quo illud geſtu faciat facilius?*
*Me quoque dolis iam ſuperat architectonem.*
Poe. *Sed earum nutrix qua ſit facie, mihi expedi.*
Mi. *Statura haud magna, corpore aquilo eſt.* Poe. *ipſa ea'ſt.*

*Speties*

Mi. *Specie venuſta, ore paruo,, atque oculis pernigris.*
Pœ. *Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.*
Mi. *Vin eam videre? Pœ. filias malo me v.*
*Sed i atque euoca illam, ſi eæ me ſunt filiæ.*
*Si illarum eſt nutrix, me continuò nouerit.*
Mi. *Heus ecquis hic eſt? nunciate vt prodeat*
*Foràs Giddeneme. eſt qui illam conuentam eſſe volt.*

EAS LIBERALI IAM ASS. C. N.] eas manu aſſeres, id eſt, vindicabis in libertatem cauſa liberali, id eſt, actione deliberate. TVVM FLAGITIVM EST] tuum dedecus eſt, tibi dedecori eſt, &c. CRETA EST] id eſt, candida eſt inſtar cretæ, ſic Camerarius. Quidam tamen legi volunt, *certa*, libris omnibus veteribus inuitis. QVAM ORATIONEM HANC, &c.] quàm, ſcribendum cum accentu graui, vt ſit interrogans: hoc modo: quàm deuorant, id eſt, quàm valdè deuorant aures meæ hanc dulcem orationem? VT MIHI ABSTERSERVNT, &c.] Nonius profert hũc verſum in voce *ſorditudinem*. QVID TV MIHI TESTEIS] quid tu mihi teſteis ſubintellige poſcis, aut quæris, aut narras? SED QVAENAM ILLIC AVIS EST, &c.] quis homo cum illo ornatu nouo, & peregrino, ſine pallio? CIRCVMDVCTVS PALLIO?] per dolum & inſidias ſpoliatus pallio. FACIES QVIDEM AEDEPOL] in noſtris libris ſequuntur deinceps hæc verba, *puui cu'ſt gugga eſt homo.* gugga autem, id eſt, Afer, ſeu homo ex Lybia. QVIA INCEDVNT CVM ANNVLATIS AVRIB.] cùm annulis manibus, non auribus geſtari debeant. ECQVID COMMEMINISTI PVNICE] nunquid meminiſti Punicam linguam? HVNC AD PLVRIMI MODVM] ordo eſt, plurimi ad hunc modum, PVNIOR] magis Pœnus, callidior, verſutior, vel punicæ linguæ ſcientior. QVI SIT] quis ſit, vel qualis homo ſit. CVIATIS] cuias. id eſt, cuius nationis. NE PARSERIS] nolito parcere. quærere hæc omnia. ARBITRARIER] arbitrabatur. AVDI TV RVFEN MICO ISTAM] credibile eſt Milphionem ſignificare his verbis, ſe non eſſe medicos, aut monere hoſpitem, vt alios medicos quærat. SIC VOLO PROF. VERA CVNCTA] idem ferè dicit, quod ſuprà, nolo errare hoſpitem, volo ei omnia verè exponi, atque explicari. QVI ZONAM NON HABES] quia diſcinctus vel quod viaticum non habere videris ÆDILIB.] qui quo res admirabiliores, inuſitatiores, denique magis peregrinas & longinquas populo ſpectandas præbebant, hoc ludos facere videbantur magnificentiores. LIGVLAS] Chariſius, Lingula cum n. à linguendo dicta eſt in argento: in calceis vero ligula à ligando. ſed . ſus ligulam ſine n. frequentat Feſtus. ligula per diminutionem linguæ dicta, aliàs à ſimilitudine linguæ exſertæ, vt in calceis aliàs inſertæ, id eſt, infrà denteis coercitæ. vt in tibiis. Eſt enim lingula Varroni gladiolus oblungus in ſpeciem linguæ factus. PALAS] pala, præter alias huius vocis ſignificationes etiam nomen eſt inſtrumenti ruſtici, quo terra foſſa, vel egeritur, vel aggeritur, quòd à nomine gallico non admodum diſcrepat. MERGAS] Feſtus, Mergæ furculæ quibus acerui frugum fiunt, dictæ à volucribus mergis, quia vt illi ſe in aquam mergunt, dum piſceis perſequuntur, ſic meſſores eas in fruges demergũt, vt eleuare poſſint manipulos. NE QVID CLAM, FVRTIMVE ACCEENS] ne quid te clàm, aut furtim accepiſſe putes noſtri libri veteres habent, *Ne quid clam, furtim ſe acce cenſ.* Camerarius edidit, *Ne quid clàm furtiuè*, &c. vulgati habent, *Ne quod furtiue clam.* &c. SVB CRATIM VTI IVBEAS] ſupplicij genus Karthaginiẽſibus vſitatum, quod Tacitus libro de Moribus Germanorum commemorat his verbis, *Diſtinctio pœnarum ex delicta preditores, & transfugas arboribus ſuſpendunt. Ignauos & imbellem, & corpore infame cœno, ac palude inſecta inſuper crate, mergunt.* & T. Liuius libro 4. *Ad hunc tumultum accitus Poſtumius aſperiora omnia fecit acerbis quæſtionibus, crudelibus ſuppliciis. Poſtremò cum modum ira nullum faceret: ad vociferationem eorum, quos necari ſub crate iuſſerat concurſu facto, ipſe ad interpellantis pœnam vecors de tribunali decurrit.* MIGDILIBS] ſic ferè habent noſtri libri veteres, *Migdilibs* autem, id eſt, mixtus Libs, non omni ex parte Afer, ſed mixti generis, & duarum linguarum, hoc eſt, bilinguis. Karthaginenſe enim lingua Africa, & Tyria vtebantur Virg. Æn. *Quippe domum timet ambiguam, Tyrioſque bilingueis.* BISVLCA LING] duplici lingua. QVASI PROS. BEST.] tanquam ſerpens beſtia Varr. lib. 4. de ling. Lat. ſerpere, & proſer pere, idem dicebant, vt Plautus qui ſcribit, quaſi proſerpens beſtia. ſerpens autem duplici lingua videntur eſſe. ECQVEM] nunquem. ADOPTATITIVM] filium adoptiuum. NAM HABEO D.] id eſt, domi. PATER TVVS ERGO] id eſt, pater tuus, inquam, &c. HIC AVTEM H.] hic autem habueris Æt. p. ILLIN] illinc. MEMORA DVM M.] dic dum mihi parentum tuorum nomina. PATREM ATQ. MATREM VIV. VELLEM T.] id eſt, patrem atque matrem viuere vellem tibi, vel pater atque mater viuerent vellem tibi LVDENTI PVERO QVOD M. S.] quod ſignum ludenti puero dentibus inflixit ſimia quam notam ludenti puero morſu impreſſit ſimia. ADI, ATQ. ADES] ſic edendum curaui. quamuis noſtri libri veteres habeant, *audi. atque adeſ.* SISTAM] repræſentabo FACITO SIS] facito ſi vis reddas, facito ſodes reddas, etiam ſi Karthaginem reuertetur. SI QVID DE ME FVAT] ſi quid mihi humanitus accidat. VTERIS VT VOLES OP. M] antiquè dixit vteris operam, pro vteris opera. SVBDOLVS?] doloſus, fallax? AMICO EST INSIP.] amico ſubdolum eſſe, eſt inſipientia. AMAT A LENONE HIC] Agoraſtocles amat puellam ex domo lenonis. INCESTAVIT] ſtuprauit. ACERBA AMATIO EST] acerbè amat, qui quod amat, eo non potitur. SVVM QVAESTVM COLIT] ſuo quæſtui ſeruit. VT TE ALLEGEMVS] vt te ad lenonem priuatim mittamus. MAGIS QVAM VELL.] quaſi dicat, non eſt aſſimulatio, ſed verum deſiderium, veráque oratio hic hiſtrio Pœni parteis agens ægrum ex imo pectore traxit ſpiritum. HEM HERCLE MORT. C.] hoc ideo dicit, quòd Pœnus filiarum amiſſarum recordatione percuſſus ingemuit, ac ſuſpirauit. ídque Milphio per ſimulationem factum eſſe exiſtimat. VT AFFLET?] quo pacto addit fletum & lacrymas dolis, quo illud, quod vult, faciat credibilius, ac probab. quàm bellè ſimulat Pœnus ſibi filias duas eſſe ſurreptas fletu, & lacrymis, ARCHITECTONEM]

me dolorum architectum dolis ſuperat. COR- PORE AQVILO] id eſt, nigro. Feſtus, Aquilius cognomen ab aquilo colore, id eſt, nigro dictum.

GIDDENEME nutrix, HANNO Pœnus, MILPHIO ſeruus, AGORASTOCLES, puer.

Gi. Quis pulsat? Mi qui te proximus eſt. Gi. quid vis? Mil eho.
Nouiſtin' tu illunc tunicatum hominem qui ſiet?
Gi. Nam quem ego aſpicio? pro ſupreme Iuppiter,
Herus meus hic quidem eſt, mearum alumnarum pater,
Hanno Karthaginienſis Mi. ecce autem mala,
Præſtigiator hic quidem Pœnus probus eſt,
Perduxit omnis ad ſuam ſententiam.
Gi. O mi here ſalue Hanno, inſperatiſſime
Mihi, tuiſque filiis, ſalue, atque eho
Mirari noli, neque me contemplarier,
Cognoſcin' Guiddenemen ancillam tuam?
Pœ. Noui ſed vbi ſunt meæ gnatæ? id ſcire expeto.
Ag. Apud ædem Veneris. Pœ. quid ibi faciunt, dic mihi?
Ag. Aphrodiſia hodie Veneris eſt feſtus dies.
Oratum ierunt deam, vt ſibi eſſet propitia.
Gi. Pol ſatis ſcio impetrarunt, quando hic hic adeſt.
Ag. Eho, an huius ſunt illæ filiæ? Gi ita vt prædicas.
Tua pietas nobis planè auxilio fuit.
Cùm huc aduenisti hodie in ipſo tempore.
Nanque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentque indignum genere quæſtum corpore.
Pu. Handones illi hanum bene ſi illi in muſtine.
Gi. Me ipſi & eneſte dum & alamna ceſtinum.
Ag. Quid illi locuti ſunt inter ſe? dic mihi.
Mi. Matrem ſalutat hic ſuam, hæc autem hunc filium.
Pœ. Tace atque parce muliebri ſupellectili.
Ag. Quæ ea eſt ſupellex? Pœ clarus clamor ſine modo.
Tu adduc hos intrò, & vnà nutricem ſimul
Iubeto abire hanc ad te. Ag fac quod imperat.
Mi. Sed quis illas tibi monſtrabit? Ag. ego doctiſſimè.
Mi. Abeo igitur Ag. facias, modo quam memores, mauelim.
Patruo aduenienti cœna curetur volo.
Mi. Lachanam vos, quos ego iam detrudam ad molas.
Inde porrò ad puteum, atque ad robuſteum codicem.
Ego faxo hoſpitium hoc leniter laudabitis.
Ag. Audin' tu patrue? dico, ne dictum neges,
Tuam mihi maiorem filiam deſpondeas.
Pœ. Pactam rem habeto. Ag. ſpondeſne igitur? Pœ ſpondeo.
Ag. Mi patrue ſalue. nam nunc es planè meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor liberè.
Nunc patrue ſi vis tuas videre filias,
Me ſequere. Pœ iamdudum equidem cupio, & te ſequor.
Ag. Quid ſi eamus illis obuiam? Pœ. at ne inter vias.

Præ-

*Præterb'tamus metuo. magne Iupiter.*
*Reſtitue certas mihi ex incertis nunc opes.*

Ag. *Ego quidem meos amores mecum confido fore.*
*Sed eccas video ipſ u.* Pœ. *hacine ſunt meæ filiæ?*
*Quantæ è quantillis iam ſunt factæ?* Ag. *ſcin' qui eſt?*
*Græcæ ſunt hæ columnæ, ſuſtolli ſolent.*

Mi. *Opinor hercle hodie, quod ego dixi per iocum,*
*Id euenturum eſſe, & ſeuerum & ſerium,*
*Vt hæ inueniantur hodie eſſe huius filiæ.*

Ag. *Pol iſtud quidem iam certum eſt, tu iſtos Milphio*
*Abduce intrò. nos haſce hic præſtolabimur.*

QVI TE PROX. ] qui tibi proximus eſt PRAESTIGIATOR H. Q. P. PR ] hic quidem Pœnus probus præſtigiator eſt. præſtigiator dictus eſt à præſtigiis, præſtigiæ autem à præſtinguendis oculis. TVISQVE FILIIS ] tuis filiabus. ATQVE PARCE MVLIEBRI ] legendum fortaſſe eſt, atque muliebri parce ſuppellectili. AD TE ] domum tuam. FACIAS, QVAM MEMORES MAV. ] malim facias, quàm dicas. LACHANAM VOS: QVOS EGO IAM ] verba ſunt Milphionis ſeruos, & comites, Hannonis Pœni domum ducentis, & eos alloquentis, ſed interim ſuo more iocātis. Nam quid ſibi velint hæc *Lachanam vos*, diuinare non poſſum multa mihi veniunt in mentem: ſed ea me promere atque edere pudet. edam tamen, vel quæ in buccam venient. Nam ſi ea prob rem, alia ratio eſſet. Nunc cum ne ego quidem probem, quid eſt, cur ea qualiacunque ſint, in medio ponere verear? *Lachanam vos*, igitur, id eſt, oleribus accipiam, & explebo vos. QVOS EGO IAM DETR. ] minatur ſe eos indignis modis vexaturum, & cruciaturum. AD ROBVR CORD. ] genus cruciatus, & ſupplicij eſt robuſtus codex, ſeu robuſtum lignum, ſed vno verbo, robus. EGO FAXO HOSPIT. ] ſatis apertè nunc ſignificat, hoſpitium hoc non valde Pœnis iucundum fore: id eſt, ſe eos male accepturum. PACTAM REM HABETO ] id eſt, promitto tibi, ac paciſcor tecum, PRAETERBITAMVS ] prætereamus. Betere, eſt, ire. præterbitere, præterire. QVANTAE E QVANTILLIS ] quàm magnæ, è quàm paruis. GRAECAE SVNT HAE COLVMNAE SVNT SVST SOLENT ] ſic repoſui, noſtrorum librorum veterum ſcripturam aliquantum deprauatam ſecutus, in quorum vno ſcriptum eſt *Tracæ ſunt columnæ*, &c. quomodo & Adrian. Turneb. vt erat vt εὔστοχος & ingenioſus, legendum coniecit lib. Aduerſ. 10 capit 24. Erant autem vt docet. illæ Græcæ columnæ Romanis in prætio. & quia aliis erant prætioſiores, & cariores, vt magis eminerent, in alta baſi collocabantur, & idem ſuſtollebantur. id eſt, ſurſum tollebantur. Camer. putat legi poſſe, *Etruſcæ ſunt columnæ*, &c. ego ſic mâlo, vt edidi Lucret. libr. 4. *Multáque per trochleas & tympana pondere magno Commouet, atque leui ſuſtollit machina niſu.* *ſuſtolli* autem, quo verbo & Lucretius vtitur, valet ſurſum tolli. PRAESTOLABIMVR ] exſpectabimus.

## ADELPHASIVM, ANTERASTILIS, AGORASTOCLES. HANNO Pœnus.

An. *FVit hodie operæpretium eius, qui amabilitati animum adiiceret,*
*Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eò viſere venit.*
*Deamaui ecaſtor illic ego hodie lepidiſsima munera meretricum.*
*Digna diua venuſtiſsima Venere, neque contemſi eius opus hodie.*
*Tanta ibi copia venuſtatem aderat, in ſuo quaque loco ſita mundè.*
*Arabius, murrhinúſque omnia odor complebat. haud ſordere viſus eſt.*
*Feſtus dies, Venus, nec tuum fanum, tantus ibi clientarum erat numerus,*
*Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certò enim, quòd quidem ad nos duas*
*Attinuit præpotentes pulcræ, paciquepotentes ſor r fuimus,*
*Neque ab iuuentute ibi irridiculo habitæ, quod pol ſoror ceteris omnibus factum eſt.*

Ad. *Malim iſtuc aliis videatur, quàm vti tu te collaudes* An *ſpero equidem,*
*Et pol ego cùm ingeniis, quibus ſumus, atque aliæ, cognoſco.*
*Eo ſumus natæ genere, vt deceat nos eſſe à culpa caſtas.*

Pœ. *Iuppiter, qui genus colis, aliſque hominum, per quem viuimus vitalem æuum,*
*Quem penes ſpes vitæ ſunt hominum omnium, da diem hunc ſoſpitem quæſo*
*Rebus meis agundis, quibus annos multos carui, quáſque è patria*

Perdidi paruas, redde his libertatem, inuicta præmium vt eſſe ſciam pietati.
Ag. Omnia faciet Iuppiter faxo. nam mihi eſt obnoxius, & me metuit.
Pœ. Tace quæſo. Ag. ne lacruma patrue,
An. Vt volupe' ſt homini mea ſoror, ſi quod agit, eluet victoria:
Sicut hodie nos inter alias præſtitimus pulchritudine!
An. Stulta ſoror es magis, quàm volo. an verò pulcra videre, obſecro,
Si tibi illic non os oblitum eſt fuligine? Ag. ô patrue mi, patruiſſume.
Pœ. Quid eſt fratris mei nate, mi nate quid vis? expedi.
Ag. At enim volo hoc agas. Pœ. at enim ago iſtuc. Ag. patrue mi patruiſſime.
Pœ. Quid eſt? Ag. eſt lepida & lauta. vt ſapit? Pœ. ingenium patris habet, quòd ſapit.
Ag. Quæres iam diu adepol ſapientiam tuam, hæc quidem cùm abuſa eſt.
Nunc hinc ſapit, hinc ſentit, quicquid ſapit, è meo amore.
Ad. Non eo ſumus genere prognatæ, tametſi ſumus ſeruæ, ſoror,
Vt deceat facere nos quicquam, quod homo quiſquam irrideat.
Multa ſunt mulierum vitia, ſed hoc è multis maximum eſt,
Cùm ſibi nimis placent, nimíſque operam dant vt placeant viris.
Nimiæ voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt ſoror.
Quódque haruſpex de ambabus dixit. Ag. velim de me aliquid dixerit.
Ad. Nos fore inuito domino noſtro diebus paucis liberas.
Id ego, niſi quid di, aut parentes faxint quid ſperem, haud ſcio.
Ag. Mea fiducia haruſpex, patrue his promiſit, ſcio,
Libertatem, quia me amare hanc ſcit. Ad ſoror ſequere hac. An. ſequor.
Pœ. Priuſquam abitis, vos volo ambas. niſi piget, conſiſtite.
Ad. Quis reuocat? Ag. qui bene vult nobis facere. Ad. facere occaſio eſt.
Sed quis homo eſt? Ag. amicus vobis. Ad. qui quidem inimicus non eſt.
Ag. Bonus eſt hic homo, mea voluptas. Ad. pol iſtum malim, quàm malum.
Ag. Siquidem amicitia eſt habenda, cum hoc habenda eſt. Ad. haud precor.
Ag. Multa bona vobis facere vult. Ad. bonus bonis benefeceris.
Pœ. Gaudio ero vobis. Ad. at adepol nos voluptati tibi.
Pœ. Libertatíque. Ad. iſto pretio tuas non facilè feceris.
Ag. Patrue mi, ita me di amabunt, vt ego, ſi ſim Iupiter,
Iam hercle ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.
Vt pudicè verba fecit? cogitatè & commodè?
Vt modeſtè orationem præbuit? certò hæc mea eſt.
Pœ. Sed vt aſtu ſum aggreſſus ad eas? Ag. lepidè hercle atque commodè.
Perge etiam, tenta, rem in pauca confer: ſitiunt qui ſedent.
Pœ. Quid? iſtic quod faciundum eſt, cur non agimus? in ius vos voco.
Ag. Nunc tene patruo. Pœ. tu frugi ſi bona es. Ag. Vin' ego hanc apprehendam. Pœ. tene.
Ad. An patruus eſt Agoraſtocles tuus hic? Ag. iam faxo ſcibitis.
Nunc pol ego te vlciſcar probè. nam faxo mea eris ſponſa.
Pœ. Ite in ius, ne moramini. An. anteſtare me atque duce.
Ag. Ego te anteſtabor, poſtea hanc amabo, atque amplexabo.
Sed illud quidem volui dicere, immò dixi hercle quod volebam.
Pœ. Moramini in ius vos voco, niſi honeſtiu' ſt prehendi.
Ad. Quid in ius vocas nos, quid tibi debemus? Ag. dice tu illi.

Etiam

Ad. *Etiam me meæ allatrant canes?* Ag. *at tu hercle alludiato.*
*Dato mihi pro offa ſauium, pro oſſe linguam obicito.*
*Ita hanc canem faciam tibi ego oleo tranquilliorem.*
Poe. *Ite ſi itis.* Ad. *quid nos fecimus tibi?* Poe. *fures eſtis ambæ.*
Ag. *Noſne tibi.* Pœ. *vos, inquam.* Ag. *atque ego ſcio.* Ad. *quid furti eſt id?*
Ag. *hunc rogate.*
Pœ. *Quia annos multos filias meas celauiſtis clàm me,*
*Atque equidem ingenuas, liberas, ſummoque genere natas.*
Ad. *Nunquam me caſtor reperies tu iſtuc probrum penes nos.*
Ag. *Da pignus, ni nunc periures in ſauium, vter vtri det.*
Ad. *Nihil tecum ago, abſcede obſecro.* Ag. *atque hercle mecum agendum eſt.*
*Nam hic patrius meus eſt. pro hoc mihi patronus ſim neceſſe eſt.*
*Ei prædicabo quo modo vos furta faciatis multa,*
*Quóque modo huiuſce filias apud vos habeâtis ſeruas,*
*Quas vos ex patria liberas ſurreptas eſſe ſcitis.*
Ad. *Vbi ſunt eæ, aut quæ ſunt, obſecro.* Ag. *ſatis ſunt maceratæ.*
Pœ. *Quin eloquar.* Ag. *cenſeo hercle patrue.* Ad. *miſera timeo quid*
*Hoc ſit negotij, mea ſoror: ita ſtupida ſine animo aſto.*
Pœ. *Aduortite animum mulieres. primùm, ſi id fieri poſſet.*
*Ne indigna indignis di darent, id id ego euenire vellem.*
*Nunc quod boni mihi di dant, vobis, veſtræque matri,*
*Eas dies eſt æquum gratias vos agere ſempiternas:*
*Cùm noſtram pietatem approbant, decorántque di immortales.*
*Vos eſtis ambæ meæ filiæ, & hic eſt cognatus veſter*
*Huiuſce fratris filius Agoraſtocles* Ad. *amabo,*
*Num hi falſò oblectant gaudio nos?* Ag. *at me ita dij ſeruent,*
*Vt hic pater eſt veſter. date manus.* Ad. *ſalue imperate nobis*
*Pater, te complecti nos ſine.* Pœ. *cupita atque exſpectata.*
An. *Pater ſalue, ambæ filiæ ſumus, amplectamur ambæ.*
Ag. *Quis me amplectetur poſtea?* Pœ. *nunc ego ſum fortunatus,*
*Multorum annorum miſerias nunc hac voluptate ſedo.*
Ad. *Vix hoc videmur credere.* Pœ. *magis quî credatis dicam.*
*Nam veſtra nutrix primùm me cognouit.* Ad. *vbi ea amabo eſt?*
Pœ. *Apud hunc eſt.* Ag. *quæſo qui lubet tam diu tenere collum,*
*Priuſquam te mihi deſponderit?* Ad. *omitto.* Ag. *ſperata ſalue.* Ad. *omitte.*
*Salutem.* Ag. *& tu altera.* An. *nolo ego iſtuc, enicas me.*
Pœ. *Condamus alter alterum in neruum brachialem.*
*Quibus nunc in terra melius eſt?* Ag. *eueniunt digna dignis.*
*Tandem huic cupitum contigit. ô Apella, ô Zeuxis pictor.*
*Cur numero eſtis mortui? hic exemplum vt pingeretis,*
*Nam alios pictores nihil moror huiuſmodi tractare exempla.*
Pœ. *Di Deæque omnes vobis habeo meritò magnas gratiás,*
*Cùm hac me lætitia tanta. & tantis affeciſtis gaudiis,*
*Vt meæ natæ ad me redirent, in poteſtatem meam.*
Ad. *Mi pater, tua pietas planè nobis auxilio fuit.*
Ag. *Patrue, facito in memoria vt habeas, tuam maiorem filiam,*
*Mihi te deſpondiſſe.* Pœ. *memini.* Ag. *& dotis quid promiſeris.*

FVIT HODIE OPERAE PR.] redeuntes ex æde Veneris puellæ, quæ viderint, commemorant inter ſe, & dum colloquuntur, in itinere patri ſuo obuiæ fiunt. EIVS QVI AMABO AM. ADD.] eius, qui amori operam dare velet: eius, qui rebus amatoriis ſeruire vellet. OCVLIS EPVLAS DARE] oculos paſcere. DEAMAVI] valde amaui. ARABIVS] odor ex ture Arabio, ſeu Arabico, & ſimilibus graminibus & floribus grati odoris, quæ in Arabia naſcuntur. MVRRHINVS] ex murra. CLIENTARVM] patrius caſus numeri multitudinis à recto clienta, primæ inflexionis, quo nomine vtitur idem Plautus alibi & Horat. PACISQVE POT.] quæ potuimus Venerem propitiare, & placare, ſeu quæ potuimus pacem à Venere impetrare. IRRIDICVLO HABITAE] irriſæ, ridiculo habitæ. ET POL EGO CVM ING.] & ſpero verò, inquit, nos taleis aliis videri, cum cognoſco, quibus nos ingeniis ſumus & aliæ puellæ. Nam noſtri libri veteres habent, *Et pol ego ing.* Quod ſi quis legi malit, *cum ingeniis* vt, *cum*, ſit præpoſitio, licebit ſic interpretari: Et pol ego cognoſco nos taleis aliis videri, cum ingeniis, quibus n. ſ id eſt habentes talia ingenia, vel talibus ingeniis præditæ, qualibus ſumus, atque aliæ. VITALEM AEVVM] æuus in maſculino genere etiam protulit Lucretius, vt quidem legitur in libris omnibus vulgatis, & nonnullis manuſcriptis lib. 3. ibi, *Non modò non omnem poſſit durare per æuum,* &c. QVEM PENES SP. V. S.] in cuius poteſtate ſunt ſpes vitæ hominum, &c. QVIBVS ANNOS M. C. &c.] ordo eſt, redde his libertatem, ſi iabus meis ſcilicet, quibus multos annos carui, vt. &c. INVICTAE] quæ nunquam victa eſt, in qua ſemper manſi quam ſemper colui. TACE QVAESO] ſenex orationem adoleſcentis impiam non probat eumque reprehendit, & coercet. VT VOLVPE'ST HOMINI] quàm iucundum eſt homini, &c. SI QVOD AGIT VICT. CIVET.] ſi in eo, quod agit, victoria clarus eſt, victoria præſtat & excellit. VIDERE] videris. SI TIBI ILLIC NON OS OBL. IT.] ſi tibi illic (in æde Veneris) non fuit oblitum id eſt inquinatum os fuligine: quaſi dicat, aliæ puellæ viſæ ſunt deformes, quia eis facies fuligine oblita fuit alioqui nobis formoſiores ſic, an verò tibi continuò pulchra videris, ſi tibi in æde Veneris os non fuit fuligine ſublitum? id eſt, ſi non fuiſti ridiculo habitu? Alii fuliginem, pro fuco accipiunt, quo mulieres interdum ſupercilia pingebant, vt eſſent nigriora. VOLO HOC AGAS] & volo attendas, neque aliud agas. ET LAVTA] & magnifica. VT SAPIT?] quàm ſapit? quàm ingenioſa eſt. PATRIS, mei. QVAESO IAMDIV AE DEPOL SAPIENTIAM] id eſt, iampridem ædepol ſapientia abs te abiit: vel iampridem in te ſapientia eſſe deſiit cum hæc ætate abuſa, id eſt, conſumta ſit, quare non poteſt filia tua ſapientiam abs te ſumere. NVNC HINC SAPIT] nunc filia tua à me ſapientiam ſumit, & meo amore. MINVSQVE DANT OPERAM] noſtri libri veteres habent, *minúſque addant operam.* VT PLACEANT VIRIS] ſuis. PATRVE HIS] ſic habent noſtri libri veteres perſpicuè rectè cum vulgati habent *patruelis.* BONVS EST HIC HOMO] bonus, id eſt, beneficus, aut benefaciendi cupidus. ISTVM MALIM bonum hominem QVAM MALVM] hominem. SIQVIDEM AM. EST HAB.] ſiquidem cum aliquo aliis itia ineunda eſt. &c. ILLAM] Iunonem. COGITARE] conſiderate. ASTV] aſtutè, cum aſtu. SITIVNT, QVI SEDENT] ſpectatores. NVNC TENE P.] nunc has tene, ne effugiant. TV FRVGI SI BONAE ES] tu verò eas tene, ſi bonæ frugi es. HANC] Adelphaſium. ANTESTAMINI ME] id eſt, apprehende mihi prius auriculam, deinde me iniecta manu in ius ducito. POSTEA HANC AMABO ATQVE] voluit dicere poſtea hanc (Adelphaſium) anteſtabor. SED ILLVD VOLVI DICERE] hanc anteſtabor. IMMO DIXI HERCLE Q. V.] immo inquit rectè dixi hanc amabo, & amplexabor. AMPLEXABO] antiquè pro *amplexabor.* DICE TV IL] noſtri libri veteres habēt *dicet illic*, id eſt, dicet ille. ETIAM ME MEAE ALL.] id eſt, etiamne ii, qui me tueri debent, me oppugnant. etiamne ii, qui pro me facere debent, mihi aduerſantur? ALLVDIATO] alludiare dicuntur heri canibus ſuis, cùm eis alludunt, cumque eos demulcent. *Ita* Agoraſtocles poſtulat Adelphaſium, ſibi alludiare tanquam cani, ex eo quod illa dixerat etiam meæ allatrant canes? OFFA] quæ dari ſolet cani. Virg. lib. 6 Aeneid. de Cerbero, *Cui vates horrere videns iam colla colubris, Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam obiicit,* &c. OSSA] ſolent etiam canibus oſſa obiici. Tu igitur mihi pro oſſe linguam obiicito, vt linguis collatis oſculemur inter nos. HANC CANEM] me ſic, me placatum tibi præbebo, neque te allatrabo. DA PIGNVS, NI NVNC PERIVRE. &c.] ordo eſt, da pignus in ſauium, vter vtri det ſauium, ni nunc periures, id eſt, peieres. certa mecum pignore depoſito, de ſauio vter vtri ſauium, det in ſauium id eſt, de ſauio, ſeu pro ſauio. noſtri libri veteres tamen ſine copulatione in habent. *Da pignus ni nunc periures, ſauium vter vtri det.* SATIS SVNT MACERATAE] hæc ſummiſſa voce loquitur Agoraſtocles, ſignificans paruo ſatis diu filias eius eſſe perterritas, & quaſi metu & cura extenuatas: nunc tandem omni cura, & timore eſſe liberandas. Primum, ſi id fieri poſſet, &c. *Primum*, inquit, vellem, ſi id fieri poſſet, vt nunquam in ſeruitutem incidiſſetis, neque ſurreptæ eſſetis, neque vobis indignè permiſiſſetis. Nunc autem, quando id quod factum eſt, infectum eſſe non poteſt, vos diis agere gratias æquum eſt, quod tandem repertæ eſtis, & agnitæ filiæ meæ. NE INDIGNA INDIGNIS DI DARENT] ne vos indignas ſeruitute, ſeruitutem vobis indignam ſubire paterentur. QVOD BONI MIHI DANT] ſecundo loco, *κατ' ἀλλογον* [illegible]. EAS DIIS EST AEQVVM, &c.] proinde ac ſi dicat, diis gratias agere debuiſſetis, ſi nunquam ſurreptæ eſſetis: ſed nunc quoque gratias eis agere debetis, quod à ſeruitute in libertatem iam iam aſſeremini. HVIVSCE FRATRIS] mei fratris filiæ. SEDO] lenio, conſolor. QVAESO QVI LVBET, &c.] verba Agoraſtoclis ad Adelphaſium, ægrè ferentis, quòd tandiu amplexa patris collum teneat. SPERATA SALVE] verba ſunt Agoraſtoclis ad Adelphaſium ſperata autem dicebatur, quam quis ſibi vxorem fore ſperabat. OMITTE SALVTEM] verba ſunt Adelphaſii. ET TV ALTERA] verba ſunt Agoraſtoclis. CONDAMVS ALTER ALT. IN NERV. BRACH.] id eſt, brachia mutuo innectamus, alterna brachia iungamus, alter alterius brachia circumplicemus, coniungamur inter nos mutuo brachiorum vinculo. QVIB. NVNC IN TERRA MELIVS] qui ſunt nunc in terra nobis fortunatiores? HVIC] mihi, qui iam Adelphaſio potiar. NVMERO] cito, nimis cito. HIC EXEMPLVM VT PING.] i. hinc exemplum, vt ſumeretis. hoc olim fecit Zeuxis Heracleotes Helenæ ſimulachrum picturus. quinque enim virgines formoſiſſimas delegit, ex quibus quod eſſet pulcherrimū in mutū ſimulacrū transferret. cùm omnia, quæ ad venuſtatem quæreret, ſe in vno corpore reperire poſſe non putaret. M. Tull. lib. 2. de Inuent. Rhetor.

Rhetor. NAM ALIOS PICT. NIHIL M.] nam alios pictores nolo huiuſmodi tractare exempla. valeant alii pictores, vt indigni, qui huiuſmodi tractent exempla.

## ANTHEMONIDES miles, & EIDEM.

*Si ego minam non vltus fuero probè, quam lenoni dedi,*
*Tum profectò me ſibi habento ſcurræ ludificatui.*
*Is etiam me ad prandium ad ſe adduxit ignauiſſimus.*
*Ipſe abiit foras. me relinquit pro atrienſi in ædibus.*
*Vbi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim, quicquam datur,*
*Pro minore parte prandij pignus cœpi, abij foras.*
*Se dedero.ære militari tetigero lenunculum.*
*Nactus eſt hominem, mina quem argenti circumduceret.*
*Sed mea amica nunc mihi irato obuiam veniat velim.*
*Iam pol ego illam pugnis totam faciam vt ſit morula,*
*Itaque replebo atritate, atrior multo vt ſiet.*
*Quàm Ægyptij, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.*
An. *Tene ſis me arctè mea voluptas. malè ego metuo miluos. mala*
*Illa beſtia eſt, ne fortè me auferat pullum tuum.*
*Vt nequeo ſatis te complecti, mi pater?* An. *ego me moror.*
*Propemodum hoc nunc obſonare prandium potero mihi.*
*Sed quid hoc eſt? quid hoc? quid hoc eſt? quid ego video? quomodo?*
*Quid hoc eſt conduplicationis? quæ hæc eſt congeminatio?*
*Quis hic homo eſt cum tunicis longis, quaſi puer cauponius?*
*Satin' ego oculis cerno? éſtne illæc mea amica Anteraſtilis?*
*Et ea eſt certò. iampridem ego me ſenſi nihili pendier.*
*Non pudet puellam amplexari baliolum in media via?*
*Iam hercle ego illum excruciandum totum carnifici dabo.*
*Sanè genus hoc mulieroſum eſt tunicis demiſſitiis.*
*Sed adire certum eſt hanc ad amatricem Aphricam.*
*Heus tu, tibi dico mulier, ecquid te pudet?*
*Quid tibi negotij autem eſt cum iſtoc? dic mihi.*
Poe. *Adoleſcens ſalue.* An. *nolo, nihil ad te attinet.*
*Quid tibi hanc digito tactio eſt?* Poe. *quia mihi lubet.*
An. *Lubet.* Poe. *ita dico.* An. *ligula i in malam crucem.*
*Túne hìc amator audes eſſe, hallex viri,*
*Aut contrectare, quod mare s homines amant?*
*Deglupta mænas, arra pi a ementium,*
*Maſtruga hals agorâs, hama, tum autem plenior*
*Alli vlpicique, quàm ſunt Romani remiges.*
Ag. *Num tibi adoleſce s mala, an dentes pruriunt,*
*Qui huic es moleſtus? an malam rem quæritas?*
*Cur non adhibuiſti, dum iſthæc loquereris, tympanum?*
*Nam te cinædum eſſe arbitror magis, quàm virum.*
An. *Scin', quàm cinædus ſum? ite iſtinc ſerui forâs,*
*Efferte fuſteis.* Ag. *heus tu, ſi quid per iocum*
*Dixi, nolito in ſerium conuertere.*
An. *Quid tibi lubido eſt, obſecro, Anthemonides,*
*Loqui inclementer noſtro cognato & patri?*

*Nam hic noſter pater eſt: hic nos cognouit modò,*
*Et hunc ſui fratris filium.* An. *ita me Iuppiter*
*Bene amet, benefactum gaudeo, & volupe'ſt mihi,*
*Siquidem quid lenoni obtigit magni mali,*
*Cumque è virtute vobis fortuna obtigit.*
Ad. *Credibile æcaſtor dicit crede huic mi pater.*
Poe. *Credo.* Ag. *& ego credo, ſed eccum lenonem Lycum.*
*Bonum virum eccum video, ſe recipit domum.*
Poe. *Quis hic eſt?* Ag. *vtrumuis eſt, & leno, & Lycus.*
*In ſeruitute hic habuit duas filias tuas.*
*Et mihi hic auri fur eſt.* Poe. *bellum hominem, quem noueris.*
Ag. *Rapiamus in ius.* Poe. *minimè.* Ag. *quapropter?* Poe. *quia*
*Iniuriarum multo induci ſatius eſt.*

SI EGO MINAM NON VLTVS FVERO] ſi ego pœnas à lenone non expetiuero dignas mina, quam ei dedi, tum verò ſim ſcurris omnibus ludibrio. PRO ATRIENSI] pro ſeruo atrienſi. de atrienſibus aliàs dictum. NEC QVOD EDIM QVICQVAM DATVR] nec quod comedam, ſeu comedim, quicquam datur ſic autem habent libri noſtri veteres vulgati, *quod edam.* PRO MAIORE PARTE PR. P. E] ſic habent noſtri libri veteres, cùm vulgati habeant *primore partem prandij,* &c Camerar. autem ediderit, *pro minore parte prandij.* SIC DEDERO] id eſt, ſic lenonem vltus fuero. ÆRE MILITARI TETIG. LENVNC] id eſt, gladio lenonem contemptiſſimum malè mulcauero. ambiguũ in nominibus ære militari: nam æs militare ſignificat tum æs, quod militi datur, id eſt, ſtipendium, ex quo ære diruti, de ære merent paruo, tum gladium militarem, ſeu ferrum militare. NACTVS EST H. MINA QVEM ARG. CIRC.] εἰρωνεία eſt, proinde ac ſi dicat putat ſibi rem eſſe cum aliquo ignauo homine, qui iniuriam acceptam perſequi non poſſit. Idcirco me argenti mina fraudauit, ſed vehementer errat. MORVLA] nigra vt maura, parua maura. Quidam libri veteres habent *merulea,* quæ ſcriptura probabilis eſt, merulea autem, id eſt, tota nigra, vt merula, quæ nigra auis eſt. AVT QVI CORTINAM LVDIS PER C. F.] homines ſole peruſti, qui vas aquæ plenum ludis circenſibus circumferunt, vt equos anhelos, & curſu defeſſos frigida aſpergant. TENE SIS ARCTE M. V] Anteraſtilis milite viſo, quem non amat, orat patrem, vt ſe arctè teneat, & à milite tutam ſeruet. NE FORTE ME AVF. P. T.] allegoria à pullis gallinaceis, qui proſpecto miluio confugiunt ad gallinam, eiúſque alis ſe tegunt. QVID HOC EST COND.] hæc eo dicit miles, quòd videat Anteraſtilidem Pœnum arctius amplexam. PVER CAVP] ſine toga nam pueri cauponij, vt eſſent expeditiores, togis non vtebantur, ſed tunicas duntaxat longiuſculas gerebant. BALIOL.] balio calore. MVLIEBR.] non dicit mulieroſum, ſed muliebroſum, id eſt, quaſi androgynum & cynædicum, & inſtar mulierum molle. mulieroſi autem ſunt, qui mulieres impotenter amãt, & vt docet Nonius, mulierum appetentes, quos Græci φιλογύνας appellant. verùmtamen malim hic legi, vt habent libri vulgati, *mulieroſum.* TVNICIS DEMISSITIIS] tunicis ad talum demiſſis. SED ADIRE LVBET, EST H. AD AMIC. AFR.] viden' vt hunc Pœnum contumelioſè muliebri nomine appellet, neque amatorem, ſed amatricem? vel dic potius à milite Anteraſtilidem compellari, non eius patrem, quod declarãt ea, quæ ſequuntur, *bene tu tibi dico mulier.* &c. amatricem Africam autem, id eſt, quæ Afrum amat. ECQVID TE PVDET?] id eſt, nunquid te pudet? QVID TIBI HANC DIG. T.] quid eſt, quod hanc digito tangere audeas? LIGVLA] contumelioſè ligulam appellat, quaſi vel calceorum ligulam, vel inſtrumentum ferreum, aut æneum, quo pharmacopolæ medicamenta compoſita è vaſis depromũt, vel quo ollas ſpumanteis coqui purgant: ſignificans hominem eſſe contẽptiſſimũ, atque abiectiſſimũ. HALLEX VIRI] non vir, ſed viri muria & penè dicam fæx, vt piſcis macerati & conditi hallex, ſeu allex, ſeu allec. Túne, inquit, hallex viri audes hic amator eſſe, aut contrectare, quod mares homines, id eſt, germani viri amant? DEGLVPTA MAENAS ARRA PISA EMENTVM, &c.] totus hic locus feliciſſimè & ingenioſiſſimè ab Adr. Turnebo reſtitutus eſt libro Aduerſ. 10. ca. 24. & magna ex parte explicatus. Mænadem igitur appellat tanquã mulierem inſanam. deinde deglupta, id eſt, glande membri inhoneſti renudata. arram piſa em id eſt, viliſſimum hominem, & nullius ferè pretij. Nam qui piſa emunt, vt legumen haud magni admodum pretii, credibile eſt, pecuniã præſentariã nõ ſoluũt, arrã dare quàm minimi pretii. MASTRVGA] maſtruga, ſeu maſtruca, veſtis ſcortea teterrimi odoris, qua Sardi vtebãtur. M. Tull. pro Æmilio Scauro, *Quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum maſtruca tentauit?* ſignificat hominem eſſe tetri odoris, hominem fœtidum. HALS AGORAS, HAMA] hæc verba ſunt Græca, quæ ſignificant ſalis aceruum, ſalis ſtruem. quemadmodum autem ſalſamẽta ſunt odoris ingrati, ſic & ſalis aceruus in foro. HAMA] vas aquarium ex corio. TVM AVTEM PL. ALII VLP. &c.] tum autem allium, & vlpicum olens magis, quàm remiges Romani. vlpicum, allii ſpecies eſt. CVR NON ADHIB. D. H. L. TYMP.] vt Galli ſacerdotes Cybeles. homines ſemiuiri. QVIA INIVR. MVLTO] quia multo ſatius induci actionem iniuriarum.

LYCVS leno, AGORASTOCLES, HANNO Pœnus, ANTHEMONIDES miles.

Ly. Decipitur nemo, mea quidem ſententia,
Quia ſuis amicis narrat rectè res ſuas.
Nam omnibus amicis meis idem vnum conuenit,
Vt me ſuſpendam, ne addicar Agorastocli.
Ag. Leno eamus in ius Ly. obſecro te Agoraſtocles.
Suſpendere vt me liceat. Poe. Leno in ius voco.
Ly. Quid tibi mecum autem? Poe. quia haſce aio liberas,
Ingenuáſque eſſe filias ambas meas,
Quæ ſunt ſurreptæ cum nutrice paruulæ.
Ly. Iampridem equidem iſtuc ſciui, & miratus fui
Neminem venire, qui iſtas aſſereret manu:
Meæ quidem profectò non ſunt. An. leno in ius eas.
Ly. De prandio tu dicis. debetur. dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus eſt. Ly. ſume hinc quidem
Poe. Et mihi ſupplicus multis. Ly. ſume hinc quid lubet.
An. Et mihi quidem mina argenti. Ly. ſume hinc quid lubet.
Collo rem ſoluam iam omnibus, quaſi baiolus.
Ag. Nunquid recuſas contra me Ly. haud verbum quidem.
Ag. Ite igitur intrò mulieres: ſed patrue mi,
Tuam, vt dixisti mihi, deſponde filiam.
Poe Haud aliter auſim. An. bene vale. Ag. & tu bene vale.
An. Leno arrabonem hunc pro mina mecum fero.
Ly. Perij hercle. Ag. imò haud multò poſt in ius veneris.
Ly. Quin egomet tibi me addico. quid prætore opus eſt?
Verùm obſecro te, vt liceat ſimplum ſoluere,
Trecentos Philippos. credo, corradi poteſt,
Cras auctionem faciam. Ag. tantiſper quidem,
Vt ſis apud me lignea in cuſtodia.
Ly. Fiat. Ag. ſequere intrò patrue mi, vt hunc feſtum diem
Habeamus hilarem, huius malo, & noſtro bono.
Multum valete, multa verba fecimus.
Malùm poſtremò omne ad lenonem redit.
Nunc quod poſtremum eſt condimentum fabulæ,
Si placuit, plauſum poſtulat comœdia.

NAM OMNIBVS AMICIS, &c.) nam omnes amici mei in hac ſunt, ſine vlla controuerſia, ſententia, &c. QVASI BAIOLVS) vt baiolus, qui collo onera geſtat. ſed ſignificat ſe collo, id eſt, laqueo gutturi innexo, & anima intercluſa omnibus ſatisfacturum. HAVD VERBVM QVIDEM) ſic perſpicuè. ſcriptum eſt in noſtris libris veteribus. ſed malim tamen legi, ne verbum quidem. Hoc intellige militem exeuntem domo lenonis, aliquid abſtuliſſe. quod pro mina, quam ei dederat, retineret. CREDO, CORRADI POTEST) credo hanc ſummam ex meis bonis redigi, & corradi poſſe. TANTISPER. Q. VT SIS C. IN C.) ea lege, vt tantiſper dum ſoluas, vinctus compedibus ligneis tenearis.

# PERSA.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| TOXILVS, | ſeruos. |
| SAGARISTIO, | ſeruos. |
| SATVRIO, | paraſitus. |
| SOPHOCLIDISCA, | ancilla. |
| LEMNISELENE, | |
| PÆGNIVM, | puer. |
| PERSA, | virgo. |
| DORDALVS, | leno. |

## ARGVMENTVM.

*PROFECTO domino ſuos amores Toxilus*
*Emit, atque curat, leno vt emittat manu,*
*Raptamque vt emeret de prædone virginem*
*Subornatam, ſuadet ſui paraſiti filiam,*
*Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.*

PROFECTO DOMINO ] Thimarchide. SVOS AMORES ] puellam liberam, quam amabat Lemniſcelenem. VIRGINEM ] Perſam Saturionis paraſiti filiam.

# ACTVS PRIMVS.

## TOXILVS, SAGARISTIO, ſerui duo.

*QVi amans egens ingreſſus eſt princeps in amoris vias,*
*Superauit ærumnis is ſuis ærumnas Herculis:*
*Nam cum leone, & cum excetra, cum ceruo, cum apro Ætolico,*
*Cum auibus Stymphalicis, cum Antæo de luctari mauelim,*
*Quàm cum amore: ita fio, miſer quærendo mutuo,*
*Nec quicquam, niſi, Non eſt, ſciunt mi reſpondere, quos rogo.*
Sa. *Qui hero ſuo ſeruire vult bene ſeruus ſeruitutem,*

*Na ade-*

*Na adepol illum multa in pectore ſuo collocare oportet,*
*Quæ hero placere cenſeat præſenti atque abſenti ſuo.*
*Ego neque libenter ſeruio, neque ſatis ſum hero ex ſententia,*
*Sed quaſi lippo oculo, me herus meus manum abſtinere haud quit tamen,*
*Quin mihi imperet, quin me ſuis negotiis præfulciat.*
*Quis illic eſt, qui contra me aſtat?* To. *quis hic eſt, qui contra me aſtat?*
*Similis eſt Sagariſtionis.* Sa. *Toxilus hic quidem meus amicus eſt?*
To. *Is eſt profecto.* Sa. *eum eſſe opinor.* To. *congrediar.* Sa. *contrà aggrediar.*
To. *O Sagariſtio, di ament te.* Sa. *ô Toxile, dabunt di quæ exoptes.*
*Vt vales?* To. *vt queo.* Sa. *quid agitur.* To. *viuitur.*
Sa. *Satin' ergo ex ſententia?* To. *ſi eueniunt quæ exopto, ſatis*
Sa. *Nimis ſtultè amicu vtere.* To. *quid iam?* Sa. *quia iam imperare oportet.*
To. *Mihi quidem tu iam eras mortuus, quia te non viſitaui.*
Sa. *Negotium adepol fuit.* To *ferreum fortaſſe.* Sa. *pluſculum annum*
*Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.*
To. *Vetus iam iſtac militia eſt tua.* Sa. *ſatin' tu vſque valuiſti?* To. *haud probè.*
Sa. *Ergo adepol palles.* To. *ſaucius factus ſum in Veneris prælio,*
*Sagitta Cupido cor meum transfixit.* Sa. *iam ſerui hic amant.*
To. *Quid ergo faciam? diſne aduorſer? quaſi Titani cum dis belligerem,*
*Quibus ſat eſſe non queam?*
Sa. *Vide modò vlmea catapulta tuum ne transfigant latus.*
To. *Baſilicè agito eleutheria.* Sa. *quid iam?*
To. *Quia herus peregrè eſt.* Sa. *ain' tu peregrè eſt?*
To. *Si tute vbi bene eſſe potes pati, veni, viues mecum,*
*Baſilico accipiere victu.* Sa. *vah iam ſcapulæ pruriunt,*
*Quia te iſtac audiui loqui.* To. *ſed hoc me vnum excruciat.*
Sa. *Quidnam id eſt?* To. *hæc dies ſumma hodie eſt, mea amica ſitne libera,*
*An ſempiternam ſeruitutem ſeruiat.* Sa. *quid nunc vis ergo?*
To. *Facere amicum tibi me potis es ſempiternum.* Sa. *quemadmodum?*
To. *Vt mihi des nummos ſexcentos, quos pro capite illius pendam,*
*Quos continuò tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.*
*Age ſi benignus, ſubueni.*
Sa. *Qua confidentia rogare tu à me argentum tantum audes*
*Impudens? quin ſi egomet totus veneam, vix recipi poteſſit*
*Quod tu me rogas. nam tu aquam è pumice nunc poſtulas,*
*Qui ipſus ſitiat.* To. *ſiccine hoc te mihi facere?* Sa. *quid faciam?* To. *rogáſne?*
*Alicunde exora mutuum.* Sa. *tu fac idem quod rogas me.*
To. *Quæſiui nuſquam repperi.* Sa *quæram equidem, ſi quis credat.*
*Nempe habeo in mundo. ſi id domi eſſet mihi iam pollicerer.*
*Hoc meum eſt. vt faciam ſedulo.* To. *quicquid erit, recipe te ad me*
Sa. *Quære tamen, ego item ſedulo ſi quid erit, faciam vt ſcias.*
*Obſecro te.* Sa. *reſecro.* To. *operam da hanc mihi fidelem.* Sa. *ah odio me enicas.*
To. *Amoris vitio non meo, nunc tibi morologus fio.*
Sa. *At pol ego abs te conceſſero.* To. *iámne abis?* Sa. *bene ambulato.*
To. *Sed recipe te quamprimum potes, caue fuas mihi in quæſtione.*
*Vſque ero domi, dum excoxero lenoni malum.*

Digitized by Google

PRINCEPS) primus CVM LEONE ] vt Hercules cum leone Nemæo depugnauit. ET CVM EXCETRA ] cum hydra. Horat. *diram qui contudit hydram.* CVM CERVO ] cum ceruo Erimanthio. CVM APRO AET. ] cum apro Calydonio. IN PECTORE SVO C. ] cogitare CENSEAT ] putet QVASI LIPPO OCVLO) cui lippi ſunt oculi, non poſſunt ſe continere quin crebrò eis manum admoueant. NIMIS STVLTÈ AMICIS VTERE ] neſcis amicis vti QVIA TE NON VISITAVI ] quia te crebro non vidi, vt ſolebam. FERREVM F. ] negotium ferreum ſalsè appellat compedes ferreas. PRAEFERRATVS] ferro vinctus. TRIBVNVS VAPVL. ] in verberibus perferendis occupatus: vt tribuni militares in militia occupati ſunt tribunus vapularis dixit: vt dicitur tribunus militaris. QVASI TITANI ] tanquam Titani cum diis bellū geram: de Titanis qui cū diis bellum geſſerunt: nota eſt fabula. VLMEAE CATAPVLTAE) id eſt, vlmeæ virgæ. catapultas autem dixit, vt in ſermone de bello permaneat. BASILICÈ AGITO ] regium in morem viuo, dies feſtos ob libertatem partam agitans. ELEVTERIA ] dies feſtos ob libertatem partam. SI TVTE TIBI BENE ESSE P. ] ſi tute potes pati te bene, & iucunde viuere, &c. BASILICO ] regio, VAE IAM A CAP. PE ] vah, iam ſcapulis tuis verbera impendent. HAEC DIES SVMMA HODIE EST, &c ] vel hodie amica mea erit libera, vel perpetuò, ſeruiet REPONAM ] reddam, remunerabo. FI BENIGNVS] præbe te erga me liberalem, ac benignum. *fi*, imperatiui modi è verbo *fio.* VIX RECIPI ] vix redigi poſſit. NAM TV AQVAM È P. ] pecuniam ab egentiſſimo poſtulas. NEMPE HABEO IN MVNDO ] locus. habere in mūdo dicuntur, qui nihil habent domi. RESECRO] reſecrare, eſt obſecrationē ſoluere. ſuprà in Aulul. *Nunc te obſecro fac mentionem cum auunculo mater mea, Reſecróque mater quod dudum obſecraueram.* MOROLOGVS] ſtultiloquus. CAVE, FVAS MIHI IN QVEST. caue mihi quærendus ſis. VSQ. ERO DOMI DVM EXC. L. M. ] vſque ero domi, donec malum, quod lenoni cogito, excogitaro, vel perfectè meditatus fuero tralatio à rebus igni excoctis.

## SATVRIO paraſitus.

*Veterem atque antiquum quæſtum meum alimoniæ*
*Seruo atque obtineo, & eum magna cura colo.*
*Nam nunquam quiſquam meorum maiorum fuit,*
*Quin paraſitando pauerint ventres ſuos:*
*Pater, auos, proauos, abauos, atauos,*
*Quaſi mures ſemper edere alienum cibum:*
*Neque edacitate eos quiſquam poterat vincere.*
*His cognomentum erat duris capitonibus.*
*Vnde hunc ego quæſtum obtineo, & maiorum locum.*
*Nam quadruplari me volo. neque enim decet*
*Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:*
*Neque illi, qui faciunt, mihi placent planè loquor.*
*Eam publicæ rei cauſſa quicunque id facit*
*Magis, quàm ſui quæſti, animus induci poteſt*
*Eum eſſe ciuem & fidelem & bonum.*
*Sed legirupam qui damnet, det in publicum*
*Dimidium, atque etiam iubeat legi aſcribier,*
*Vbi quadruplator quempiam iniexit manum,*
*Tantidem ille illi rurſus iniiciat manum,*
*Vt æqua parti prodeant ad treis viros:*
*Si id fiat, næ iſti faxim nuſquam appareant.*
*Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.*
*Sed ſumne ego ſtultus, qui rem curo publicam,*
*Vbi ſunt magiſtratus, quos curare oporteat?*
*Nunc huc introibo, viſam heſternas reliquias,*
*Quieuerint rectè, nécne: num infuerit febris:*
*Opertæne fuerint, nequis obrepſerit.*
*Sed aperiuntur ædes, remorandus eſt gradus.*

ALIMONIAE ] ad me alendum. noſtri libri vet. tamen non habent vocem *alimonia.* QVASI MVRES SEMPER ED. AL.) tanquam mures ſemper alieno cibo paſti ſunt. HIS COGNOMEN ERAT D. CAP.) hi cognomento duri Capitones dicebantur, quòd eſſent in comedendo pertinaces. NEQ. QVADRVPL. ME VOLO ) neque volo quadruplator eſſe. Aſcon. *quadruplatores accuſatores ſiue,*

*ſiue delatores criminum publicorum ſub pœna quadrupli, ſiue quod ipſi ex damnatorum bonis, quos accuſauerant, quartam partem conſequebantur.* SINE MEO P.] hoc eò dicit, quòd ſine ſuo periculo aliena bona ereptum ibant quadruplatores. ANIMVS INDVCI POTEST] adduci poſſum, vt credam eum eſſe ciuem, &c. LEGIRVPAM] παράνομον, τὸν τοὺς νόμους παραβαίνοντα, eum qui contra leges fecerit. VBI QVAD. QVEMP. INIEXIT M.] vbi quadruplator in quempiam iniecerit manum. id eſt, vbi quadruplator, quem iniecta manu in iudicium adduxerit TANTIDEM ILLE ILLI] vt ille, in quem quadruplator iniecit manum, tantidem iniiciat manum in eum, à quo in iudicium adductus eſt. tantidem, id eſt, tanta pœna propoſita, vel tantidem lite æſtimanda. VT AEQVA PATRI PR. AD TREIS VIR.] vt pari certamine ad triumuiros prodeant: vt pari vtrique propoſito periculo ad triumuiros prodeant. SI ID FIAT, &c.] ſi qui legirupam damnet, det in publicum dimidium, & hoc iubeat legi aſcribi, vt vbi quadruplator in quempiam manum iniecerit, tantidem hic illi rurſus iniiciat manum, ne iſti quadruplatores & ſycophantæ nuſquam apparebunt: vel ſic, profectò eueniet, vt qui aliena bona dolis oppugnant, nuſquam compareant. ALBO R.] id eſt, albo reti. albo reti autem, id eſt, occultè & inſidioſè & doloſè: vel ſpecie reip. conſulendi, & perſona boni ciuis induta. SED SVMNE EGO STVLTVS, &c.] ſed nónne ego ſtultus, qui rempublicam curo, cùm magiſtratus non deſint, qui curare debeant? QVI SEVERINT RECTÈ NÉCNE] allegoria eſt ab ægris.

## TOXILLVS ſeruus, SATVRIO paraſitus.

*Omnem rem inueni, vt ſua ſibi pecunia*
*Hodie illam faciat leno libertam ſuam.*
*Sed eccum paraſitum, cuius mihi auxilio eſt opus.*
*Simulabo quaſi non videam, ita alliciam virum.*
*Curate iſtic vos, atque approperate ocyus,*
*Ne mihi mora ſit quicquam, vbi ego intrò aduenero.*
*Commiſce mulſum, ſtruthea, coluthea: aquam appara.*
*Lene vt in ſcutris concaleat, & calamum iniice.*
*Iam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.*
Sa. *Me dicit euge.* To. *lautum credo à balneis*
*Iam hîc affuturum.* Sa. *vt ordine omnem rem tenet.*
To. *Collyræ facite vt madeant, & colliphia.*
*Ne mi hæc incocta detis.* Sa. *rem loquitur meram,*
*Nihil ſunt crudæ, niſi quas madidas glutias.*
*Tum niſi cremore craſſo eſt ius collyricum,*
*Nihil eſt, macrum illud, epicrocum, pellucidum,*
*Quaſi iuream eſſe ius decet collyricum.*
*Nolo in veſicam quod eat, in ventrem volo.*
To. *Propè me hic neſcio quis loquitur.* Sa. *ô mi Iuppiter*
*Terreſtris, te coepulonus compellat tuus.*
To. *O Saturio, opportunè aduenisti mihi.*
Sa. *Mendacium ædepol dicis, atque haud te decet.*
*Nam eſurio venio, non aduenio Saturio.*
To. *At edes. nam intus ventris fumant focula.*
*Caleſieri iuſſi reliquias.* Sa. *pernam quidem*
*Ius eſt apponi frigidam poſtridie.*
To. *Ita fieri iuſſi.* Sa. *ecquid alecis?* To. *vah rogas?*
Sa. *Sapis multum ad genium.* To. *ſed ecquid meminiſti, here*
*Qua de re ego tecum mentionem feceram?*
Sa. *Memini, vt murenæ, & conger ne caleſierent.*
*Nam nimio melius oppectuntur frigida.*
*Sed quid ceſſamus prælium committere?*
*Dum mane eſt, omneis eſſe mortalis decet.*
To. *Nimis pene manè'ſt.* Sa. *manè quod tu occœperis.*

*Negotium agere, id totum procedit diem.*
To. *Quæſo animum aduorte. hoc enim iam here narraui tibi,*
*Tecúmque oraui vt nummos ſexcentos mihi*
*Dares vtendos mutuos.* Sa. *memini & ſcio,*
*Et te me orare, & mihi non eſſe quod darem.*
*Nihili paraſitus eſt, cui argentum domi eſt.*
*Lubido extemplò cœpere eſt conuiuium,*
*Tuburcinari de ſuo ſi quid domi eſt.*
*Cynicum eſſe egentem oportet paraſitum probè.*
*Ampullam, ſtrigilem, ſcaphium, ſoccos, pallium,*
*Marſupium habeat. inibi paullum præſidi,*
*Qui familiarem ſuam vitam oblectet modò.*
To. *Iam nolo argentum. filiam vtendam tuam*
*Mihi da.* Sa. *nunquam edepol cuiquam etiam vtendum dedi.*
To. *Non ad iſtoc, quod tu inſimulas.* Sa. *quid eam vis?* To. *ſcies.*
*Quia forma lepida & liberali eſt.* Sa. *res ita'ſt.*
To. *Hic leno neque te nouit, neque natam tuam.*
Sa. *Me vt quiſquam norit, niſi ille, qui præbet cibum?*
To. *Ita eſt. hoc tu mihi reperire argentum potes.*
Sa. *Cupio hercle.* To. *tum tu me ſine illam vendere.*
Sa. *Tun' illam vendas?* To. *immò alium allegauero*
*Qui vendat, qui eſſe ſe peregrinum prædicet.*
*Siquidem hic leno nondum ſex menſes Megaribus*
*Huc eſt cùm commigrauit.* Sa. *pereunt reliquiæ.*
*Poſterius iſtuc tamen poteſt.* To. *ſcin' quàm poteſt?*
*Nunquam hercle hodie hic prius edis, ne fruſtra ſis,*
*Quàm te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.*
*Atque niſi natam tecum huc iam, quantum pote'ſt,*
*Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.*
*Quid nunc? quid eſt? quin dicis quid facturus ſis?*
Sa. *Quæſo hercle me quoque etiam vendas, ſi lubet,*
*Dum ſaturum vendas.* To. *hoc ſi facturus, face.*
Sa. *Faciam equidem quæ vis.* To. *benefacis, properas, abi domum.*
*Præmonſtra doctè, præcipe aſtu filiæ,*
*Quid fabuletur, vbi ſe natam prædicet,*
*Qui ſibi parentes fuerint, vnde ſurrepta ſit.*
*Sed longè ab Athenis eſſe ſe natam autumet:*
*Et vt affleat, cum ea memoret.* Sa. *etiam tu tace es?*
*Ter tanto peior ipſa eſt, quàm illam tu eſſe vis.*
To. *Lepidè hercle dicis. ſed ſcin' quid facias? cape*
*Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & cauſiam,*
*Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat.* Sa. *eu, probè.*
To. *Quaſi ſit peregrinus.* Sa. *laudo.* To. *& tu tuam natam tamen*
*Ornatam adduce lepidè, in peregrinum modum.*
Sa. *Sed πόθεν ornamenta?* To. *abs chorago ſumito.*
*Dare debet. præbenda ædiles locauerunt.*
Sa *Iam faxo hic aderunt. ſed ego horum nihil ſcio.*
To. *Nihil hercle vero? nam vbi ego argentum accepero,*

*Conti-*

*Continuò tu illam à lenone aſſerito manu.*

St. *Sibi habeat, ſi non extemplo ab eo abduxero.*

To. *Abi, & iſtuc cura. ego puerum volo*

*Mittere ad amicam meam, vt habeat animum bonum,*

*Me eſſe effecturum hodie. nimis longum loquor.*

VT SVA SIB PECVNIA] genus loquendi Plauto, & Terentio vſitatum. ILLAM] Lemniſcelenem. SIMVLABO, QVASI NON VIDEAM] ſimulabo me non videre. CVRATE ISTIC VOS] ſimulat ſe iubere ſeruos cenam apparare. STRVTHEA] Plinius lib. 15. cap. 11. de Cydoniis loquens, Minore ex eodē genere ſtruthea. odoratius vibrant ſerotino prouentu. Ex his fiebat mulſum & vinum conditum dulciſſimum. COLVTHEA] tragemata, & bellaria. AQVAM APPARA] ſic habent libri veteres. IN SCVTRIS] in vaſis à quibus ſcutellæ. ſed vulgati habent *ſtruteis.* Reſpexit autem hunc locum Plinius cum hæc ſcripſit lib. 14. cap. 3. lautiſſima apud priſcos vina erant, myrrhæ odore condita, vt apparet in Plauti fabula quæ Perſa inſcribitur, quanquam in ea & calamum addi iubet. CALAMVM] odoratum. CONGERRO MEVS] Varro lib. 6 de ling. Latina in Perſa, *Iam pol ille hic aderit congerro meus.* congerro à gerra & Græcum eſt. COLLYRAE] collyræ, panes ſunt oleo conſperſi. eſt & genus farinaceorum, quæ vt legana interdum in ſartagine friguntur, interdum cocti per ſe eduntur, interdum ex iure comeduntur. Denique placentæ genus eſſe tradunt Grammatici Græci MALEANT] coctæ ſint. Virg. *Et quamuis igni exiguo properata maderent.* COLLIPHYA] panes cum recenti caſeo commixti. MALIDAS] coctas. IVS COLLYRICVM] ius, ex quo collyræ eduntur. MACRVM] tenue, vel non pingue, neque vnctum. QVASI IVREAM ESSE DECET COLLYRIC] ius collyricum decet eſſe quaſi iuream placentam. id eſt, ius collyricum debet eſſe ita craſſum, vt placentæ inſtar ſit. NOLO IN VESICAM Q. EAT, &c.] nolo, ſit liquidum, ſed craſſum & concretum liquida enim in veſicam, craſſa in ventrem eūt. quanquam etiam, liquida in ventriculum eunt primum: deinde in veſicam procolata (vt verbo Lucretiano vtar) demanant. O MI IVPITER TERR.] ô tu, qui mihi Iupiter es terreſtris. COEPVLONVS] corpulo. NAM ESVRIO VENIO] non aduenio ſatur iocus ex etymo nominis ſignificat ſe venire eſurientem, non ſaturū. FOCVLA] Nonius, focula dicta ſunt nutrimenta. vnde & foculari dicitur, vt fauere. Plaut. Perſa. *At edas nam iam intus ventris fit foc.* PERNAM FRIGIDAM] quæ tota non ſit heri abſumta. SAPIS MVLTVM AD GENIVM] ſapis multum ad genium placandum. ſcis quo pacto genius ſit colendus, & placandus. HERE QVA DE RE I CO, &c.] ordo eſt, ecquid, id eſt, nunquid meminiſti, qua de re ego heri tecum mentionem feceram? NAM NIMIO MEL. OPPECTVR] nam cùm frigida ſunt conger & murena, multo melius oppectuntur, id eſt, manibus quaſi pectinibus circum carpuntur, & comeduntur. PROELIVM COMMITTERE] comeſſe? hoc enim prœlium paraſito dignum eſt. OMNEIS ESSE M. D.] omneis homines comeſſ decet. MANE QVOD TV OCCEPERIS NEG. AG.] vtile eſt (inquit) manè quoduis negotium incipere. nam quod negotium manè ocœperis, id totum procedit diem. TECŪMQ. ORAVI] & te oraui ſic autem Plauti ſolet. NIHILI] nequam, nullius bonæ frugi. COEPERE] inire. TVBVRCINARI] raptum comeſſe, vorare. CYNICVM ESSE EGENTEM, &c.] oportet paraſitum eſſe Cynicum, & egentem &c. AMPVLLAM] vas olearium. quo in balneis ad vnguenda corpora vti ſolebant λυκύθους appellant Græci. SCAPHVM] vas vnde bibebant. INIBI PAVLVLVM PR.] in marſupio paullum nummorum, qui ſunt ei prædio niſi temporibus neceſſariis. QVOD TV INSIMVLAS] quod tu mihi obiicis, vel quod tu ſuſpicaris. ME VT QVISQVAM N &c.] egóne committam, vt quiſquam me norit, niſi ille, qui cibum ſuppeditat? HOC] hoc modo, hac ratione. ALLEGAVERO] priuatim miſero. SIQVIDEM HIC LENO NONDVM SEX MENSES] id eſt, ſiquidem nondum ſex menſes exacti ſunt, poſtquam leno Megaris in hanc vrbem, nempe Athenas, commigrauit. MEGARIBVS] Megaris. PEREVNT RELIQVIAE] paraſitus partim, quod animū habeat in patinis, partim quòd filiam ſuam non libenter ad hanc ſimulatam venditionem tradat, hunc ſermonem vult in aliud tempus differri. NE FRVSTRÀ SIS] ne fruſtreris. EXIGAM] expellam. EX HAC DECVRIA] ex hoc ordine, ex hoc dignitatis gradu. HOC SI FACT. E.] hoc ſi facturus es, fac primo quoque tempore. PRAECIPE AST. FIL. &c.] præcipe callidæ filiæ, doce callidè, & aſtutè filiam, quid loquatur &c. AVTVMET] dicat. ET VT AFFLEAT] & præmone eā, vt affleat, cum ea dicat, id eſt, vt fletu orationem ſuam adiuuet, & veriſimiliorem reddat: ſic ſuprà in Pœnul. *vt afflet, quo illud geſtu faciat facilius?* CAVSIAM] tegumentum capitis ad arcendum æſtum. SED VNDE ORN.] ſed vnde ornamenta ſumam? PRAEBENDA AED. L.] ædiles chorago tradiderunt ornamenta, quæ illic præbeant auctoribus. ILLAM] filiam tuam SIBI HABEAT] non recuſo, quin ſibi habeat filiam meam, niſi illam continuo ab eo abdixero. ME ESSE EFFECTVRVM HODIE] me eſſe hodie effecturum, quod ei pollicitus ſum.

# ACTVS SECVNDVS

## SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

SATIS fuit indocta, immemori, inſipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro ruſtica reor habitam.
Eſſe abs te. quanquam ego vinum bibo, at mandata non conſueui ſimul bibere.
Nam me quidem iam ſatis tibi ſpectatam cenſueram eſſe, & meos mores.
Nam equidem iam te ſector, quintum hunc annum, cùm interea iam, credo,
Canus ſi in ludum iret, potuiſſet iam fieri vt probè litteras ſciret,
Cùm interim tu meum ingenium fans non edidiciſti, atque infans
Potin' vt taceas? potin' ne moneas? memini & ſcio, & calleo, & commemini,
Amas, pol, miſera. id tuus ſcatet animus. ego iſtuc placidum tibi
Vt ſit faciam. LE. miſer eſt qui amat.
So. Certò is quidem nihili eſt, qui nihil amat. quid ei homini opus vita eſt?
Ire decet me, vt heræ obſequens fiam, libera mea opera ocyus vt ſit.
Conueniam hunc Toxilum. eius aureis quæ mandata ſunt, onerabo.

SATIS FVIT INDOCTAE, &c. ſi eſſem indocta, immemor, inſipiens, tamen ſatis fuit toties mihi docere, te amore vri. PRO BARDA] pro ſtulta. Nonius, bardum eſt vi propria ingenio tardum. Nam Græci βαρδεῖς tardos dicunt. Homer. ἰλιάδ. ις. βάρδιστοι μὲν γάρ οἱ ἔσαν καλλίτριχες ἵπποι. CENSVERAM] putaram. CVM INTEREA CANVS SI IN LVD. IRET.] canis in ludum iret, quinquennio fieri poſſet, vt litteras ſciret: tu neque fans, neque infans meum ingenium noſſe potuiſti. LIBERA MEA OP. OCYVS VT SIT] vt mea opera ocyus libera ſit. EIVS AVREIS, QVAE MAND. S. ON.] eius aureis iis onerabo, quæ mihi mandata ſunt.

## TOXILVS ſeruus, PÆGNIVM puer, SOPHOCLIDISCA ancilla.

SAtin' hæc tibi ſunt plana, & certa? ſatin' hæc meminiſti, & tenes?
Pae. Melius, quàm qui docuiſti. To. ain' verò verbereum caput?
Pae. Aio enimuerò. To. quid ergo dixi? Pae. ego rectè apud illam dixero.
To. Non adepol ſcis. Pae. da hercle pignus, ni omnia memini & ſcio.
To. Equidem ſi ſcis tute, quot habeas hodie digitos in manu,
Ego dem pignus tecum. Pae. audacter, ſi ludibo eſt perdere.
To. Bona pax ſit potius. Pae. tum igitur ſine me ire. To. & iubeo & ſine.
Sed ita volo te curare, vt domi ſis, cum ego te eſſe illi cenſeam.
Pae. Faciam. To. quò ergo is nunc? Pae. domum, vti domi ſim cum illi cenſeat.
To. Scelus tu pueri es, atque ob iſtam rem ego aliquid te peculiabo,
Pae. Scio fidei hercle herili, vt ſoleat impudicitia opprobrari.
Nec ſubigi queantur vnquam, vt pro ea fide habeant iudicem.
To. Abi modò, Pae. ergo laudabis faxo. To. ſed has tabellas Pægnium,
Ipſi Lemniſelenæ fac des, & quæ iuſſi nuntiato.
To. Ceſſo ire ego quò miſſa ſum?
Pae. Eo ego. To. i ſanè. ego domum ibo, face rem hanc cum cura geras.

*Vola curriculo.* Pæ. *iſtuc marinus paſſer per circum ſolet,*
*Illic abiit hinc intrò huc. ſed quis hæc me aduorſum incedit?*
So. *Pægnium hic quidem eſt.* Pæ. *Sophoclidiſca hæc peculiaris eſt eius,*
*Quo ego ſum miſſus.* So. *nullus eſſe hodie hoc puero peior prohibetur,*
*Compellabo.* Pę. *commorandum'ſt mihi apud hanc obiicem.*
So. *Pægnium, deliciæ pueri, ſalue. quid agis? vt vales?*
Pę. *Sophoclidiſca di me amabunt.* So. *quid me? vtrùm?* Pę. *hercle neſcio.*
*Sed ſi, vt digna es, faciant, odio hercle habeant, & faciant malè.*
So. *Mitte malè loqui.* Pæ. *cùm vt digna es, dico, benè, non malè, loquor.*
So. *Quid agis?* Pę. *feminam ſceleſtam te aſtans contrà contuor.*
So. *Certè equidem puerum peiorem, quàm te, neminem.*
Pę. *Quid mali facio. aut cui malè dico?* So. *cui pol cúmque occaſio eſt.*
Pę. *Nemo homo vnquam ita arbitratus eſt* So. *at pol multi eſſe ita ſciunt.*
Pę. *Eia.* So. *eia.* Pę *tuo ex ingenio mores alienos probas.*
So. *Fateor ego profectò, me eſſe vt decet lenonis familiæ.*
Pę. *Satis iam dictum habeo* So. *ſed quid tu? confitere, vt te autumo?*
Pę. *Fatear, ſi ita ſim.* So. *iam abi, viciſti.* Pę. *abi nunc iam.* so. *ergo hoc mihi expedi,*
*Quò agis?* Pę. *quò tu?* so. *dic tu, prior rogaui.* Pę. *at pòſt ſcies.*
so. *Eo ego hinc haud longè.* Pę. *& quidem ego haud longè.* so. *quò ergo ſcelus?*
Pę. *Niſi ſciero prius ex te, tu ex me nunquam hoc, quod rogitas, ſcies.*
so. *Nunquam ecaſtor hodie ſcibis, priuſquam ex te audiuero.*
Pę. *Itáne eſt?* So. *itáne eſt?* Pę *mala es* So. *ſceleſtus* Pę. *decet me* So. *me quidem haud decet.*
Pę. *Quid ais? certúmne eſt celare, quò iter facias, peſſuma?*
so. *Offirmaſtin' occultare, quò te immittas, peſſumè?*
Pę. *Par pari reſpondes dicto. abi iam. quando ita certa res eſt.*
*Nihili facio ſcire, valeas.* so. *aſta.* Pę *at propero.* so. *& pol ego item.*
Pę. *Ecquid habes?* so. *ecquid tu?* Pę. *nihil equidem.* so. *cedò manum ergo.* Pę. *éſtne hæc manus?*
so. *Vbi illa altera eſt furtifica laua?* Pę. *domi. eccam attuli.*
so. *Habes neſcio quid.* Pę. *ne me attrecta ſubagitatrix.* so. *ſin te amo?*
Pę. *Male operam locas.* so. *qui?* Pę. *quia enim nihil amas, cùm ingratum amas.*
so. *Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:*
*Ne vbi capillus verſipellis fiat, fœdè ſemper ſeruias.*
*Tu quidem haud etiam es octoginta pondo.* Pę. *at confidentia*
*Illa militia militatur multo magis, quàm pondere.*
*Atque ego hanc nunc operam perdo.* sop. *quid iam?* Pęn. *quia perita prædico.*
*Sed ego ceſſo.* so. *mane.* Pę. *moleſta es.* so *ero quoque niſi ſcio*
*Quò agas te.* Pę. *ad vos.* so. *& pol ego ad vos.* Pę. *quid eò?* so. *quid id ad te attinet?*
Pę. *Enim non ibis nunc viciſſim, niſi ſcio.* so. *odioſus es.* Pę. *lubet.*
so. *Nunquam hercle iſtuc exterebrabis tu, vt ſis peior, quàm ego ſiem.*
Pę. *Malitia certare tecum, miſeria eſt.* so. *merx tu mala es.*
Pę. *Quid eſt quod metuas?* so. *idem iſtuc, quod tu.* Pę. *dic ergo, quid eſt?* so. *at vetita ſum,*

*Ne hoc cuiquam homini dicerem omnes muti vt loquerentur prius.*
Pæ. *Edictum eſt magnopere mihi,ne cuiquam homini crederem,*
*Omnes muti vt loquerentur prius hoc,quàm ego.*So.*at tu hoc face,*
*Fide data credamus.*Pæ.*noui,omnes ſunt lenæ leuifidæ:*
*Neque tipulæ leuius pondus eſt,quàm fides lenoniæ.*
So. *Dic amabo.*Pæ.*dic amabo.*So.*nolo ames.*Pæ.*facilè impetras.*
So. *Tecum habeto.*Pæ.*& tu hoc taceto.*So.*tacitum erit.*Pæ.*celabitur*
So. *Toxilo has fero tabellas,tuo hero.*Pæ *abi eccillum domi.*
*At ego hanc ad Lemniſelenen tuam heram obſignatam abietem.*
So. *Quid iſtuc ſcriptum?*Pæ.*iuxta tecum,ſi tu neſcis.neſcio.*
*Niſi fortaſſe blanda verba.*So *abeo.*Pæ. *at ego abiero* So.*ambula*

SATIN HAEC TIBI PLANA,&c. ] quæ te amicæ meæ narrare iuſſi? VERBEREVM CAPVT? ] puer totus ex verberibus concretus,verberibus contuſus quantus,quantus es. SI LVBIDO EST PERD. ſi tibi lubet perdere. ſic ſuprà *lubido extemplo eſt cape-re conuiuium.* SED ITA TE VOLO CVRARE] ſed ita te volo mendata mea curare,quę te ad Lemniſelenem perferre iuſſi, vt tamen domi ſis, cum te illic eſſe poſtulem. ILLI] illic. SCELVS TV PVERI ES] ſceleſtus puer es. ALIQVID TE PECVLIABO] aliquo te peculio donabo atque ornabo. ISTVC MARIBVS PASSER] Feſtus paſſer marinus, quem vocat ſtruthiocamelum. ILLIC] Toxilus. PECVLIARIS] ſerua peculiaris. QVO] ad quam. APVD HANC OBICEM ] apud hanc Sophoclidiſcam, quæ mihi moram obiiciet: vel quæ mihi obiicitur. TVO EX INGENIO MORES AL. PR. ] ex tuo ingenio aliorum mores metiris. ME ESSE, VT DECET LEN. F.] me talem eſſe, qualem eſſe decet, eam fœminam, quæ eſt ex lenonis familia. CONF. TERE, VT TE AVTVMO?] confitere te talem eſſe, qualem autumo. QVÒ AGIS?] quò te agis? OFIRMASTIN OCVLTARE] offirmatóne animo occultabis, quò te conferas peſſimè NIHIL FACIO SCIRE] non curo ſcire ECQVID HABES] nunquid habes. FVRTIFICA] furatrix. SVBAGITATRIX] mulier quæ ſub agitare, & attrectare mares ſoles. SIN TE AMO] ſi te amo autem, an non mihi licebit te ſubagitare? CÙM INGRATVM AMAS ] cùm eum amas, cui ingrata ſis. TEMPORI HANC VIGILARE] tempori iſtam formam puerilem ſeruire oportet, id eſt, interea dum tibi per ætatem, & formam licet, debes indulgere voluptati. iſtum ætatis florem non debes pari ſine quæſtu exareſcere. FORMVLAM] formam puer item VERSIPELLIS FIAT] albeſcat. Horat. OCTOGINTA PONDO ] octoginta librarum. voluit dicere octoginta annorum AT CONFIDENTIA ILLE MVL.] at militia, Veneris ſcilicet, non pondere, ſed confidentia, & iuribus militatur. QVIA PERITAE PRAE.] tibi quæ viros multos experta es. ENIM NON IBIS] enim præpoſitum, notandum EXTEREBRABIS] extorquebis, exprimes. Nonius. exterebrare, vi aliquid extorquere. NE HOC CVIQVAM HOMINI DICEREM.&c. ] ſic habent libri noſtri vet. hoc primum. deinde, *at vet. ſ.* ordo eſt. at vetita ſum, ne hoc cuiquam homini dicerem, & omnes muti hoc loquerentur prius ſubintell. quàm ego. EDICTVM EST MAGNOP. M. ] idem ferè dicit hic puer, quod Sophoclid. Edictum eſt inquit, magnopere mihi ne cuius hominis fidei hoc arcanum committerem, & omnes muti, &c. FIDE DATA] fide inter nos data. LEVIFIDAE ] ſic habent etiam libri noſtri vet. neque aliter vulgati. nonnulli tamen legunt, *leui fide.* NEQ. TIPVLAE LEVIVS P.] Feſtus, Tipula, beſtiolæ genus ſex pedes habentis, ſed tantæ leuitatis, vt ſuper aquã currẽs, non deſidat. *Plaut. leuius pondus eſt,* &c. QVÀM FIDES LENONIAE ] in nitis libris omnibus, & Nonio quoque aduerſante lego *lenoniæ.* vt hoc totum, fides lenoniæ, ſit patrij caſus. Nam hic ordo eſt, neque leuius tipulæ pondus eſt, quàm pondus fidei lenoniæ. HANC ABIETEM] has tabellas abiegnas,

## SAGARISTIO ſeruus.

*IOui opulento,inclyto,Ope nato,ſupremo,valido,viripotenti,*
*Opes,ſpes,bonas copias commodanti,lubens,vitulórque merito,*
*Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam*
*Danunt argenti mutui,vti egenti opem offeram.*
*Quod ego non magis ſomniabam,neque opinabar, neque cenſebam,*
*Nam herus meus me Eretiam miſit,domitos boues vti mercarer.*
*Eam fore mihi occaſionem.ea nunc quaſi dècidit de cælo,*
*Dedit argentum:nam ibi mercatum dixit eſſe die ſeptimi.*
*Stultus qui hoc mihi daret argentum, cuius ingenium nouerat.*
*Nam hoc argentum alibi abutar.boues,quos emerem,non erant.*
*Nunc & amico meo proſperabo,& Genio meo multa bona faciam*
*Diu quod bene erit,die vno abſoluam:tax tax tergo meo erit,non curo.*

*Nunc*

*Nunc amico homini bobus domitis, mea ex crumena largiar.*
*Nam id demum lepidum eſt, triparcos homines, vetulos, auidos, aridos*
*Bene admordere. qui ſalinum ſeruo obſignant cum ſale,*
*Virtus eſt, vbi occaſio admonet, diſpicere quid faciat mihi?*
*Verberibus cædi iuſſerit, compedes imponi, vapulem,*
*Ne ſibi me credat ſupplicem fore væ illi, mihi iam nihil noui*
*Offerri poteſt, quin ſim peritus: ſed Toxili puerum Pægnium eccum.*

OPE NATO ] Opis filio, ex ope nato. VIRI POTENTI ] viribus potenti, & valēti. LVBENS, VITVLORQVE MERITO ] id eſt, lubenter ac merito vitulor. VITVLORQVE ] Nonius, vitulantes veteres gaudenteis dixerunt, dictum à bonæ vitæ cõmodo: ſicuti qui nunc eſt in ſumma lætitia, viuere eum dicimus. aliter Feſtus, *vitulans*, inquit, lætans gaudio, vt prato vitulus Ennius, Habet is coronā vitulans victoria. Macrob lib. 3 cap. 2. Nam primo pontificij iuris libro apud Pictorem, verbum hoc poſitum eſt, *vitulari* Varro etiam lib. 15. rerum Diuinarum ille refert, Pontifex in ſacris quibuſdam vitulari ſolet, quod Græci καλλιερεῖν vocant. Has tot interpretationum ambages, quàm paucis verbis docta Maronis elegantia expreſſit? *Lætúmque choro Pæana canentes* Nam ſi *vitulari* eſt voce lætari, quod eſt καλλιερεῖν, nonne in cantu læti παιᾶνος enarratio verbi perfecti ſeruatur? Et vt huic vocabulo ne diutius immoremur. Hillus lib. quem de diis compoſuit, ait Vitulam vocari deam, quæ lætitiæ præeſt. Piſo ait Vitulam victoriam nominari. Lege cetera apud Macrobium. AMICITER ] amice. profert hunc verſum Nonius in voce *amiciter*. DANVNT ] dant. QVOD EGO NON MAGIS SOMNIABAM, &c. ] videtur aliquid deſiderari, & eſſe ἔλλειψις, vt ſit integra oratio. quod ego non magis ſomniabam, quàm me regem eſſe Perſarū, aut aliquid ſimile. ne per ſomnium quidem mihi hoc euenturum, vel hanc occaſionem fore ſperabam. ERETRIAM ] in Eretriam. EAM FORE MIHI OCC. ] referenda ſunt ad illa ſuperiora, non ſomniabam, neque opinabar, neque cenſebam eam fore mihi occaſionem: ſeruus ſcilicet gaudio elatus, perplexè loquitur, & perturbat. EA NVNC QVASI DECIDIT D. C. ] ea nunc occaſio mihi diuinitus oblata eſt. DIE SEPTIMI ] id eſt, die ſeptimo. ſic autem loquebantur veteres, diequarti vno verbo, & diequinti, dieſexti, die ſeptimo, &c. pro die quarto, die quinto, die ſexto, die ſeptimo, &c. dicebant & die quinte, die priſtine, &c. quanquam die quarto, &c. de præterito tempore. die quarti, &c. de futuro. quà de re lege A. Gell. lib. 10. cap. 24 & Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 4. ALIBI ABVTAR ] in aliam rem inſumā. BOVES QVOS EMEREM, NON ERANT ] hoc cauſabor, hanc cauſam afferam. boues non erant, quos emerem. PROSPERABO ] proſper ero: proſperitatem afferam. ET GENIO MEO MVLTO B. F. ] & animo meo obſequar, & Genio meo indulgebo. DIEM QVOD BENE EVENERIT D. V. ABSOLVAM ] vnum diem iucunde & beate viuam, cæteros dies, vt ſors feret, totius vitæ meæ lętitias, & commoditates in vnum diem conferre libet, reliquo tempore, ſi ita diis viſum ſit, miſer futurus. Non diſſimile huic eſt illud ex Hympnide, Mihi ſex menſes ſatis ſunt vitæ, Septem Orcó ſpondeo. TAX TAX ] Soſipater, tax tax. Næuius in Agitatoria, Age ne te mihi aduerſari dicas. hunc vnum diem de meo ſequor. Sinam ego illos eſſe, tax tax. Poſtea currenteis ego illos vendam, niſi tu viceris. Apud Soſipatrum tamen ne quid diſſimulem, legitur tax pax. TERGO MEO ERIT ] tergo meo malè erit, vel tergo meo hoc erit dependendum. NVNC AMICO HOMINI BOBVS DOM. ] nunc amico meo Toxilo, bobus domitis, id eſt, bobus longum valere iuſſis, & prætermiſſis, & non emtis mea ex crumena, id eſt, ex meo corio largiar. Facete & Plautine bobus domitis poſuit, pro bobus omiſſis, & non emptis, quia boues domitos emere iuſſus erat. LEPIDVM EST ] ſcitum eſt. TRIPARCOS HOMINES ] homines parciſſimos. ſic dixit triparcos, vt τρισμέγιστος, τρισμάκαρες, τρισόλβιοι. BENE ADMORDERE ] inſigni damno afficere. QVI SALINVM SERVO OBS. CVM SALE ] qui etiam ſalem ſeruis præparce, & maligne præbent, ſignificat domini ſui immoderatam parſimoniam, qui ne ſalem quidem, quod eſt obſonium viliſſimum, & quod ne tenuiſsimum quidem mortalium caret, ſeruis liberaliter, & benignè præbent. OBSIGNANT ] ne ſal inde ſumi poſsit. obſignamus ea, quæ ſeruari intacta volumus. ſalinum, cum ſale autem, id eſt, ſalinum, in quo eſt ſal. VIRTVS EST, VBI OCC. ADMONET D. ] virtus eſt, vbi occaſio admonet, videre quid opus ſit facto. vel ſic virtus eſt, vbi occaſio admonet diſpicere, ſubintell. eam non prætermittere. QVID FACIAT MIHI ] ſeruus cogitat difficillime, ad eaque ſe parat, ne quid ei noui, aut inopinati accidat, quod eſt ſapientis. VERBERIBVS CAEDI IVSSERIT ] verberibus me cædi iubebit, compedes imponi: eſto: verberet, compedes imponat: non recuſabo; neque pœnas vllas quantumuis graueis deprecabor, neque ei ſupplicabo. VAPVLEM ] eſto. verberet me ille arbitratu ſuo. VAE ILLI ] dij illum infelicitent: omnia illi aduerſa eueniant. MIHI IAM NIHIL NOVI OFF. POT. QVIN S. P. ] mihi nihil obuenire poteſt, quin ſim expertus. aſſuefactus ſum verberibus, & plagis, & in eis exercitatus.

## PÆGNIVM puer, SAGARISTIO ſeruus.

*Penſum meum, quod datum'ſt, confeci, nunc propero domum.* Sa. *maneſis*
*Propera. Pægnium auſculta* Pę. *emere oportet, quem tibi obedire velis.*
Sa. *ſta. PAE. exhibea moleſtiam. vt opinor, ſi quid debeam,*
*Quid nunc ſic tam es moleſtus.* Sa. *ſcelerate etiam reſpicis?*

PAE. *Scio ego quid ætatis ſim. eò iſtuc maledictum impune auſers.*
Sa. *Vbi Toxilus eſt tuus herus?* Pæ. *vbi illi libet, neque te conſulit.*
Sa. *Etiámne dicis vbi ſit venefice?* Pæ. *neſcio, inquam, vlmitriba tu.*
Sa. *Maledicis maiori.* Pæ. *prior promeritus, perpetiare:*
*Seruam operam, linguam liberam herus meus me iuſsit habere,*
Sa. *Dicíſne mihi vbi ſit Toxilus?* Pæ. *dico: vt perpetuò pereas.*
Sa. *Cædêre hodie tu reſtibus.* Pæ. *tua quidem, cucule, cauſſa.*
*Non hercle ſi os præciderim tibi, metuam morticine.*
Sa. *Video ego te iam incubitatus es.* Pæ. *ita ſum. quid id attinet ad te?*
*At non ſum ita vt tu gratis.* Sa. *confidens.* Pæ. *ſum hercle verò.*
*Nam ego me confido liberum fore, tu te nunquam ſperas.*
Sa. *Potin' vt moleſtus ne ſies?* Pæ. *quod dicis, facere non quis.*
Sa. *Abi in malam rem* Pæ. *at tu domum nam ibi tibi parata præſto'ſt.*
Sa. *Vadatur hic me.* Pæ *vtinam vades deſint, in carcere vt ſis.*
Sa. *Quid hoc?* Pæ. *quid eſt?* Sa. *etiam ſcelus malè loquere?* Pæ. *tandem, vt liceat,*
*Cùm ſeruus ſis, ſeruum tibi maledicere.* Sa *itáne? ſpecta*
*Quid dedero.* Pæ. *nihil. nam nihil habes* Sa. *di, deæque te omnes perdant,*
*Niſi te hodie, ſi prehendero, defigam in terram colaphis.*
Pæ. *Amicus ſum. eueniant volo tibi quæ optas, atque id fiat:*
*Tu me defigas, te cruci ipſum propediem affigent alij.*
Sa. *Quin te di, deæque. ſcis quid hinc porrò dicturus fuerim.*
*Ni linguæ moderari queam. potin' abeas* Pæ. *abigis facilè.*
*Nam vmbra mea iam intus vapulat.* Sa. *vt iſtunc di deæque perdant.*
*Tanquam proſerpens beſtia eſt, bilinguis & ſceleſtus.*
*Hercle illum abiiſſe gaudeo. foreis aperite: eccere autem,*
*Quem conuenire maximè cupiebam, egreditur foràs.*

PENSVM MEVM, QVOD D. C.] mandatum confeci: munus mihi aſſignatum, adminiſtraui, tralatio eſt. à mulieribus lanificiis. EMERE OPORTET QVEM TIBI OB.] emere te eum oportet. quem tibi obedire velis. proinde ac ſi dicat, quære alium, qui tibi obediat, & cui tuo iure imperes. EXHIBEAS MOLEST. VT OPINOR, SI QVID D.] ſi quid tibi deberem, tu, opinor, mihi odioſus eſſes flagitator, qui nunc cum tibi nihil debeam, ita mihi moleſtus ſis. SCIO EGO, QVID AETATIS SIM] ſcio me puerum eſſe, & in talem ætatem cuiuis licere impune maledicta coniicere. idcirco tibi parem gratiam non referam, neque tibi quidquam aſperius reſpondebo, ne tu in meam ætatem, quæ eſt maledictis opportune probra, etiam falſa inferas. NEQVE TE CONSVLIT] neque quærit abs te, vbi eſſe debeat, aut vbi eum eſſe velis. VLMITRIBA] vlmis trite, vel homo, qui vlmos terere ſoles corio tuo, dum virgis vlmeis cæderis. PRIOR PROMERITVS] tu qui prior meritus es, induc in animum perpeti. DICO VT PERPETVO PEREAS] dico tibi οἰμώζειν iubeo te plorare. RESTIB.] funibus. CVCVLE] homo ignaue. MORTICINE] morticina, carnes ſunt præmortuæ κωλέβρια appellant Græci. morticinum hic appellat maledicti loco ſignificans hominem exſangui & torrida, &, vt loquitur Terentius, cadauerosa facie. καπρώδη. VIDEO EGO TE IAM, INCVBITATVS, ES] incubitatus es, id eſt, ſtupratus] AT NON SVM ITA, VT TV, GRATIS] ſum vero, pædicatus, ſiue conſtupratus, quid tua refert? attamen non ſum gratis ſtupratus, vt tu, qui te conſtuprandum gratis præbes, quia deformis es. CONFIDENS] impudens. NAM IBI TIBI P. PR.] nam domi tibi parata, & præſens eſt mala res. VADATVR HIC ME] hic me in ius vocat acceptis à me vadibus. ſignificat ſibi à Pægnio plagas domeſticas præſagiri, & prænuntiari. Atque hæc loquitur ad ſpectatores conuerſus, ita tamen vt Pægnium exaudiat. TANDEM VT LICEAT, CVM SERVVS SIS, &c.] id eſt, permitte tandem, vt liceat, me ſeruum tibi, cum ſeruus ſis, maledicere, proinde quaſi dicat, quid eſt, quare mihi ſeruo non liceat te item ſeruum maledictis inſectari? SPECTA QVID DEDERO] hæc dicuntur à Sagariſtione cum geſtu, & vultu minantis, & forcaſſis pugnum intentantis. NAM NIHIL HABES] ſic habent noſtri libri veteres, & rectè vulgati autem *nam nihil habes*: mendoſè meo iudicio. DEFIGAM] plus dicit, quam ſi diceret affligam, aut deiiciam, aut abiiciam. AMICVS SVM. EVENIAT, &c.] puer metuens ſibi à Sagariſtione blandius loqui inſtituit, eique bene precatur, neque tamen ab vrbanitate & dicacitate diſcedit. SCIS QVID HINC PORRO D. F.] intelligis quæ verba fuerim ſuperiorib. additurus, niſi ego mihi imperare & iracundiam cohibere poſſem? POTIN' ABEAS?] poteſne facere, vt abeas? potes abire? non abibis? ABIGIS FACILE] non eſt magnopere laborandum, vt me abigas, ſine magno negotio, & labore me abigis. NAM VMBRA

MEA

MALA INT. VAP. ] vmbra ſequitur corpus, & corpus vmbræ eſt proximum. ſignificat igitur ſibi verbera imminere, quod tandiu moretur. proinde ac ſi ita diceret, videor mihi iam vapulare, quod tardius domū redeā. nō longe abſunt à me verbera. TANQVAM PROSERP. BEST. BILINGVIS, &c. ] ſignificat eum eſſe garrulum, & loquacem. aliàs bilingues dicuntur, qui duobus ſermonis generibus vtuntur, verbi gratia, Græco & Latino. ECERE ] ecere idem valet, quod ecce. ſed ecere iuſiurandum eſt, per ædem Cereris, Feſtus. EGREDITVR FORAS ] noſtri libri veteres habent, *egreditur intus*, id eſt, egreditur domo.

## TOXILVS, SAGARISTIO, ſerui duo.
## SOPHOCLIDISCA ancilla.

*PAratum iam eſſe dicito, vnde argentum ſit futurum:*
*Iubeto habere animum bonum: dic me illam amare multum,*
*Vbi ſe alluat, ibi me alluat. quæ dixi vt nuntiares,*
*Satin' ea tenes?* So. *magis calleo, quàm aprugnum callum callet.*
To. *Propera, abi domum.* Sa. *nunc ego huic graphicè facetus fiam.*
*Subnixis alis me inferam, atque amicibor glorioſè.*
To. *Sed quis hic anſatus ambulat?* Sa. *magnificè conſecrabor.*
To. *Sagariſtio hic quidem eſt. quid agitur Sagariſtio? vt valetur?*
*Ecquid quod mandaui tibi, eſt mihi in te ſpecula?* Sa. *adito.*
*Videbitur, factum volo, venito, promoueto.*
To. *Quid hoc hic in collo tibi tumet?* Sa. *vomica 'ſt. preſſare parce.*
*Nam vbi quis mala tetigit manu, dolores cooriuntur.*
To. *Quando iſthæc innata 'ſt tibi?* Sa. *hodie.* To. *ſecari iubeas.*
Sa. *Metuóne immaturam ſecem, ne exhibeat plus negotij.*
To. *Inſpicere morbum tuum lubet.* Sa. *abi, atque caue ſis*
*A cornu.* To. *quid iam?* Sa. *quia boues bini hîc ſunt in crumena.*
To. *Emitte ſodes, ne enices fame, ſine ire paſtum.*
Sa. *Enim metuo, vt poſſim in bubilem reiicere ne vagentur.*
To. *Ego reiiciam.* Sa. *habe animum bonum, creditur. commodabo.*
*Sequere hàc ſis. argentum hîc eſt quod me dudum rogaſti.*
To. *Quid tu ais?* Sa. *dominus me boues mercatum Eretriam miſit:*
*Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus.* To *nimis tu facetè loquere.*
*Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:*
*Nam iam omnes ſycophantias inſtruxi & comparaui,*
*Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum.* Sa. *tanto melior.*
To. *Et mulier vt ſit libera, atque ipſe vltrò det argentum.*
*Sed ſequere me. ad eam rem vſus eſt tua mihi opera* Sa. *vtere, vt vis.*

PARATVM IAM ESSE DICITO ] verba Toxili ad Sophocliſcam Lemniſelenes ancillam, quibus iubet eam omnia læta, & ſecunda heræ ſuæ nunciare. MAGIS CALLEO QVÀM APRVGN. CALL. &c. ] magis calloſa, hoc eſt, callida ſum, quàm apr. call. Profert hunc locum Cariſius libr. 1. in voce *callum*. GRAPHICÈ ] eleganter, ſcite. tralatio à pictura. SVBNIXIS ALIS ] ſublatis lacertis, & manibus ad latus admotis, atque acclinatis. AMICIBOR GLORIOSE ] amictu glorioſo, & magnifico vtar. ANSATVS ] ſubnixis alis ita vt anſatus videatur, ductum ab olla anſata. MAGNIFICE CONSECR. ] magnifice ex homine mortali deus quidam immortalis fiam. ECQVID QVOD MAND. TIBI, &c. ] non aliquid mihi ſpei paruulæ eſt in te, quod attinet ad id, quod tibi mandaui? nunquam mihi in te ſpecula eſt, de eo, quod mandaui tibi. ADITO ] adito ad me. FACTVM VOLO ] factum volo, quod tu mihi mandaſti. PROMOVETO ] vel promoueto rē tuam, vel promoueto me, vt ſcias, ecquid mandati tui memor fuerim. QVID HOC HIC IN COLLO T. T. ] gerebat in collo Toxilus crumenam nummorum plenam, vnde tumere collum videbatur. VOMICA EST ] vomica à pure vomendo dicta eſt. vlcus eſt tumens, & puris plenum, quod quomodo rumpatur, aut ſiccetur, docent medici. Nonius vomicam, vult eſſe locum concauum vetuſtate exeſum. Plautus hic per vomicam, facete ſignificat crumenam nummorum plenam. PRESSARE PARCE ] caue preſſes. noli preſſare. MALA ] dura, & malefica. CAVE SIS ] caue ſi vis. BOVES BINI ] par boum. ENIM ] enim, præpoſitum notant linguæ Latinæ ſtudioſi. METVO, VT POSSIM ] metuo, ne non poſſim in bubile reiicere. ſi ſemel

emiſero,& metuo ne vagentur. BVBILEM ] bubilem dixit genere mutato, pro bubile. eſt autem bubile ſtabulum, aut tectum in quo paſcuntur boues, vt ouile, in quo oues. CREDITVR ] credo tibi. SEQVERE HAC SIS] ſequere hac, ſi vis. IN COLVME REDIG. ] integrum reddam. SYCOPHANTIAS] aſtutias, machinas, arteis.

# ACTVS TERTIVS.

## PARASITVS, VIRGO.

*QVæ res bene vortant mihi & tibi & ventri meo,*
*Perennitatiſque adeò huic perpetuo cibo,*
*Vt mihi superſit, ſuppetat, ſuperſtitet,*
*Sequere hac mea nata me, cum dijs volentibus.*
*Cui rei opera detur, ſcis, tenes, intelligis.*
*Communicaui tecum conſilia omnia.*
*Ea cauſſa ad hoc exemplum te exornaui ego.*
*Venibis tu hodie virgo.* Vi *amabo, mi pater.*
*Quanquam libenter eſcis alienis ſtudes,*
*Tuin' ventris cauſſa filiam vendis tuam?*
Pa. *Mirum, quin Regis Philippi cauſſa, aut Attali*
*Te potius vendam, quàm mea, quæ ſis mea.*
Vi. *Vtrùm tu pro ancilla habes, an pro filia?*
Pa. *Vtrum hercle magis in ventris rem videbitur:*
*Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'ſt.*
Vi. *Tua iſtæc poteſtas eſt, pater. veruntamen*
*Quanquam res noſtræ ſunt, pater, pauperculæ,*
*Modicè & modeſtè melius eſt vitam viuere.*
*Nam ſi ad paupertatem admigrant infamiæ,*
*Grauior paupertas fit, fides ſubleſtior.*
Pa. *Enimuerò odioſa es.* Vi. *non ſum, neque me eſſe arbitror.*
*Cum parua natu rectè præcipio pater.*
*Nam inimici famam non ita, vt nata eſt, ferunt.*
Pa. *Ferant, eántque in maximam malam crucem:*
*Non ego inimicitias omneis pluris æſtimo,*
*Quàm menſa inanis nunc ſi apponatur mihi.*
Vi. *Pater, hominum immortalis eſt infamia.*
*Etiam tum viuit, cùm eſſe credas mortuam.*
Pa. *Quid? metuis ne te vendam?* Vi. *non metuo pater,*
*Verùm inſimulari nolo.* Pa. *at nequicquam ne vis.*
*Meo modo iſtud potius fiet, quàm tuo.*
Vi. *Fiat. quæ hæ res ſunt? cogita hoc verbum pater.*
*Herus ſi minatus eſt malus ſeruo ſuo,*
*Tametſi id futurum non eſt? vbi captum'ſt flagrum,*
*Dum tunicas ponit, quanta afficitur miſeria?*
*Ego nunc quod non futurum'ſt, formido tamen.*
Pa. *Virgo atque mulier nulla erit quin ſit mala,*
*Quæ præter ſapit, quàm placet parentibus.*
Vi. *Virgo atque mulier nulla erit, quin ſit mala,*

*Quæ*

*Quæ reticet ſi quid fieri peruorsè videt.*
a. *Malo cauere melius eſt te.* Vir. *at ſi non licet*
*Cauere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.*
Pa. *Maluiſne ego ſum?* Vir. *non es, neque me dignum'ſt dicere:*
*Verùm ei rei operam do, ne alij dicant, quibus licet.*
Pa. *Dicat quod quiſque vult, ego de hac ſententia*
*Non demouebor.* Vir. *at meo ſi liceat modo,*
*Sapienter potius facias, quàm ſtultè.* Pa. *libet.*
Vir. *Lubere per me tibi licere intelligo.*
*Verùm libêre haud liceat, ſi libeat mihi.*
Pa. *Futura es dicto obediens, an non, patri?*
Vir. *Futura.* Pa. *Scisnam tibi quæ præcipio?* Vir. *omnia.*
Pa. *Et id, vt ſurrepta fueris?* Vir. *doctè calleo.*
Pa. *Et qui parentes fuerint?* Vir *habeo in memoria.*
*Neceſſitate me, mala vt fiam, facis.*
*Verùm videto, vbi me voles nuptum dare,*
*Ne hæc fama faciat repudioſas nuptias.*
Pa. *Tace ſtulta. non tu nunc hominum mores vides?*
*Quoiuſmodi hîc cum fama facile nubitur?*
*Dum dos ſit, nullum vitium vitio vortitur?*
Vir. *Ergo iſtuc facito vt veniat in mentem tibi,*
*Me eſſe indotatam.* Pa. *caue ſis tu iſtuc dixeris.*
*Pol, deûm virtute dicam, & maiorum meûm,*
*Ne te indotatam dicas, cui dos ſit domi.*
*Librorum eccillum habeo plenum ſoracum.*
*Si hoc accuraßis lepidè, cui rei operam damus,*
*Dabuntur dotis tibi inde ſexcenti logi,*
*Atque Attici omnes: nullum Siculum acceperis,*
*Cum hac dote poteris vel mendico nubere.*
Vir. *Quin tu me ducis, ſi quò ducturus pater?*
*Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.*
Pa. *Bonum, æquúmque oras: ſequere hàc.* Vir. *dicto ſum audiens.*

QVAE RES BENE VORTANT ] Quæ res fauſtæ ſint, &c. PEREMNITATISQ. ADEO HVIC PERPETVO CIBO ] atque adeo huic perpetuo cibo peremnitatis, quo ego apud Toxillum veſcor. cibum peremnitatis dixit cibum peremnem. itaque hoc totum, cibo perpetuo peremnitatis, amplificandi, aut magis exprimendi cauſa dictum eſt, quaſi dixiſſet, cibo perpetuo & peremni. VT MIHI SVPERSIT, &c. ] vt nunquam mihi deſit, vt mihi perpetuo ſuppetat, & mortuo ſit ſuperſtes. CVI REI OPERA DETVR ] cui rei ſtudeatur. EA CAVSA ] ob eam cauſam. AD HOC EXEMPLVM ] hoc cultu te ornaui. VENIBIS ] venderis. QVANQVAM LIBENTER ESOIS ] quanquam paratus es, & alienum cibum libenter ſectaris. MIRVM QVIN REGIS PHILIPPI ] ironia eſt. mirum, inquit, quod ego te non regis Philippi Macedonis, aut Attali cauſa vendam magis quàm mea, quæ ſi. mea . . . oinde ac ſi dicat, abſurdum ſit, ſi te, regis Philippi, aut Attali cauſa potius vendam, quàm mea, cùm præſertim ſis mea. VTRVM HERCLE MAGIS ] vtrumque hercle magis ventri meo expedire videbitur, eris aut filia, aut ancilla. MODICE ET MODESTE MELIVS EST, &c. ] profert hunc verſum Cariſius libro 2. inſt. gramm. ſed paullo aliter, legit enim vitam ducere, pro vitam viuere. ADMIGRANT ] accedunt, adduntur. Sic autem habent & libri noſtri veteres, quos ſecuti ſumus. quamuis Nonius in voce *ſubleſtum*, hunc locum proferens ita referat, vt eſt in vulgatis. Nam vbi ad paupertatem acceſſit infamia, paupertas grauior fit, &c. ſed non item Feſtus. ſic enim producit. vt eſt in libris manuſcr. niſi quod pro *admigrant* videtur legiſſe *immigrant*. FIDES SVBLEST. ] leuior, infirmior, lege Nonium & Feſtum. CVM PARVA NATV, &c. ] cum ego parua natu, recta præcepta tibi do. præcipere eſt docere, præmonſtrare, monere quæ in rem ſint eius qui monetur. PATER ] *patri* habent noſtri libi veteres. NAM INIM. FAM. NON ITA VT N. ] nam inimici (inquit) non ita de iis, quos oderunt, vulgo loquuntur, vt res eſt, ſed vt ſuſpicantur, & vt probabiliter eis confingere licet. NON EGO INIMICITIAS, &c. ] pluris facio menſam plenam, quàm bonam famam, magis metuo, ne mihi menſa

nanis apponatur, quam ne quis mecum inimicitias ſuſcipiat. INSIMVLARI NOLO ] ſuſpicione carere v l . ne falſo quidem argui volo. NE VIS] ne vis, pro non vis, *ne* pro *non* dixerunt crebro veteres. Sic Terent. *quid ne es alacris?* id eſt, quid non es alacris? MEO MODO ] meo arbitratu. Sic Terent. Andr. *Sine nunc meo me viuere interea modo.* TAMETSI ID FVTVRVM NON EST ] tametſi ſeruus non eſt vapulaturus. VBI CAPT. EST FLAGR. ] vbi dominus flagrum ſumſit in manus, quaſi verberaturus ſeruum. DVM TVNICAS PONIT ] interea dum ſeruus ſe ſpoliat. QVOD NON FVTVRVM EST ] etiam ſi me venditurus non ſis. QVAE PRAETER SAPIET QVAM &c. ] id eſt, quæ plus ſapere volet, quam parentes. quæ ſapiet aliter, quam parentes volunt. MALO. CAV. ] cauere à malo. NAM EGO TIBI CAVT. V. ] nam ego tibi conſultum & prouiſum eſſe volo. NE ALII DICANT, Q. L. ] ne inimici dicant, quibus maledicere licet. LVBERE TIBI PER ME LICERE INTELL. ] intelligo tibi licere per me facere, quidquid tibi libet, id eſt, intelligo me tibi non obſtare, quominus facias, quidquid tibi libet. VERVM LIBERE HAVD LICEAT ] verum non liceret tibi tuæ libidini obſequi, & facere, quod tibi libet, ſi liberet mihi, id eſt, ſi tibi aduerſari vellem. ET ID, VT SVRRVPTA FVERIS ] & ſcis hoc, quod ego te docui dicere, te ſurreptam eſſe? iterat leno filiæ, quæ eam ſimulare velit. vide ſupra, ſcena, cuius principium eſt, *Omnem rem inueni*, non longe ab extremo. NECESSITATE ME MALA VT F. F. ] facis, vt neceſſario mala ſim. cogi me malam eſſe. FACIT REPVDIOSAS NVPTIAS ] faciat, vt repudiet à viro, aut ſponſo. Repudium, Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. Attius, *Repudio eiecta ab Argis iamdudum exſulo.* NON TV NVNC HOMINVM M. VID. ] ſignificat hominum ſuæ ætatis mores eſſe corruptos, & in collocandis nuptiis ſpectari pecuniam magis, quam famam. *nunc hominum* autem, videtur eſſe coniunctim legendum pro, hominum qui nunc ſunt, *ἀνθρώπων τῶν νῦν ὄντων*, quale eſt illud Virg. lib. 1. Aeneid. *Neque enim ignari ſumus ante malorum.* ante malorum, id eſt, malorum, quæ antea pertulimus, *τῶν ἔμπροσθεν κακῶν*. QVOIVSMODI HIC IN FAMA ] non vides, cum quali fama hic facile nubitur? non vides, quam infames puellæ, modo bene dotatæ, quam facile nubant? NVLLVM VITIVM VITIO VERT. ] nullum vitium pro vitio habetur. DEVM VIRTVTE DICAM ET M. ] ridicule Plautus orationem affingit honeſtam, & glorioſam perſonæ turpi, & ingloriæ. SORRACVM ] ſorracum, genus eſt vehiculi. Paulus ait eſſe, quo ornamenta portantur ſcenicorum. Feſt. in ea voce corruptus & mutilatus eſt, apparet tamen ex veſtigiis ſcripturæ laceræ proferri ab eo hunc Plauti verſum. ſed varie ſcripta reperitur hæc vox apud ſcriptores. Cicero in Piſonem. *Cum tibi tota cognatio in ſarraco aduehatur.* Vitr. lib. 10. cap. 1. *Portationes eorum non eſſent niſi plauſtrorum, aut ſarracorum per terram, nauicularum per aquam inuentæ eſſent machinationes*, Iuuenalis ſat. 3. *longa coruſcat Sarraco veniente abies, atque altera pinum Plauſtra vehunt.* Vlpianus lib. ad legem Aquiliam cap. 29. Et ait Proculus, ſi in poteſtate nautarū fuerit ne id accideret, & culpa eorum factum ſit: lege Aquilia cum nautis agendum, quia parui referret, nauem immittendo, aut ſarraculam ad nauem ducendo, an tua manu damnum dederit. Iulius Capitolinus in M. Anton. Philoſ. *Celebrauit & Romano ritu lectiſternia per ſeptem dies. tanta autem peſtilentia fuit, vt vehiculis cadauera ſint exportata, ſarracisque.* ACCVRASSIS ] accurraueris. accurate feceris. SEXCENTI LOGI ] ſexcentæ orationes, vel ſexcenta verba. facete ſignificat nullam ei dotem futuram præter *λόγους*, ſeu verba. ATTICI LOGI ] verba Attica Siculis ſunt multo lectiora: Siculi enim non ſatis recte Græce loquebantur. ſupra, *Atticiſſat, non Siliciſſat.* CVM HAC DOTE POTERIS VEL, &c. ] locus eſt *παρὰ προσδοκίαν*. nam expectabat auditor, dum vt diceret cum hanc dote poteris, vel locupletiſſimo nubere. nunc autem ſubiicit, *poteris, vel mendico nubere.*

## DORDALVS leno.

*Qvidnam eſſe acturum hunc dicam vicinum meum,*
*Qui mihi iuratus eſt, ſeſe hodie argentum dare?*
*Quod ſi non dederit, atque hæc dies præterierit,*
*Ego argentum, ille iuſiurandum amiſerit.*
*Sed ibi concrepuit foris, quiſnam egreditur foras?*

VICINVM MEVM ] Toxilum. IVRATVS EST ] iurauit. ILLE IVSIVRANDVM AMIS. ] argentum amittere conuenienter dicitur, iuſiurandum amittere, non item: ſed vt orationem teretem, & rotundam efficere, verbo communi vſus eſt ad duas res diſſimileis. amittere iuſiurandum autem vſurpaſſe videtur pro fallere, & prodere, & non ſeruare.

## TOXILVS ſeruus, DORDALVS leno.

*Cvrate iſtuc intus, iam ego domum me recipiam,*
Do. *Toxile quid agitur?* To *eho, lutum lenonium,*
*Commixtum cæno, ſterquilinium publicum,*
*Impure, inhoneſte, iniure, illex, labes populi,*
*Pecuniæ accipiter, auide atque inuide,*
*Procax, rapax, trahax, trecentis verſibus*
*Tuas impuritias traloqui nemo poteſt.*
*Accipin' argentum? accipe ſis argumentum impudens,*

*Tene ſis argentum. etiam tu argentum tenes?*
*Poſſum te facere, vt argentum accipias, lutum?*
*Qui niſi iurato mihi nihil auſus credere.*
Do. *Sine reſpirare me, ſibi vt reſpondeam.*
*Vir ſumme populi, ſtabulum ſeruitricium,*
*Scortorum liberator, ſubiculum flagri,*
*Compedium triter, piſtrinorum ciuitas,*
*Perenniſerue, lurco, edax, furax, fugax,*
*Cedo ſis mihi argentum, da mihi argentum impudens.*
*Poſſum à te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.*
*Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?*
*Leno te argentum poſcit, ſolida ſeruitus,*
*Pro liberanda amica, vt omnes audiunt.*
To. *Tace, obſecro, hercle. næ tua vox validè valet.*
Do. *Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.*
*Eodem mihi pretio ſal perhibetur, quo tibi.*
*Niſi me hæc defendet, nunquam delinget ſalem.*
To. *Iam omitto iratus eſſe: id tibi ſuccenſui.*
*Quia te negabas credere argentum mihi.*
Do. *Mirum, quin tibi ego crederem, vt ipſe idem mihi*
*Faceres, quod partim faciunt argentarij.*
*Vbi quid credideris, citius exemplò à foro*
*Fugiunt, quàm ex porta ludis cum emiſſu'ſt lepus.*
To. *Cape hoc ſis.* Do. *quin das?* To. *nummi ſexcenti hîc erunt*
*Probi, numerati fac ſit mulier libera,*
*Atque huc continuò adduce.* Do. *iam faxo hic erit.*
*Non hercle cui nunc hoc dem ſpectandum, ſcio.*
To. *Fortaſſe metuis in manum concredere.*
Do. *Mirum, quum citius iam à foro argentarij*
*Abeunt, quàm in curſu rotula circumuortitur.*
To. *Abi iſtàc auorſis angiportis ad forum,*
*Eadem iſtac facito mulier ad me tranſeat*
*Per hortum.* Do *iam hic ſaxo aderit.* To *at ne propalàm.*
Do. *Sapienter ſanè.* To. *ſupplicatum cras eat.*
Do. *Ita hercle vero.* To. *dum ſtas, reditum oportuit.*

IN IVRE] homo ſine iure. ſed apud Nonium in voce *illex*, ſic legitur hic verſus. *Impure, inhoneſte, iniurie, illex, labes populi.* ILLEX] ſine lege. ex lex. PECVNIAE ACCIPITER] pecuniæ rapax. PROCAX] procacitas dicitur, vt docet Nonius, à procando, id eſt, poſcendo. TRAHAX] trahax à trahendo dictus, vt rapax à rapiendo, tagax à tagendo, procax à procando, furax à furando, edax ab edendo, &c. IMPVRITIAE] impuritiæ ab impuro, vt inimicitiæ ab inimico, & iniuſtitia ab iniuſto, & ſimil. dictæ ſunt. TRALOQVI] à principio ad extremũ loqui. ACCIPE SIS] accipe ſi vis. TENE SIS] tene ſi vis. POSSVM TE F.] poſſum facere, vt tu argentum accipias, homo luto inquinatior: & poſſum facere te argentum accipere, &c. AVSVS] ſubintell. es. SERVITRICIVM] ſeruitute, ſine ſeruitio trite. SVBICVLVM FL.] aſſidue ſubiecte flagro. COMPED. TR.] qui teris compedeis. PISTR. CIVIT.] qui piſtrina aſſidue incolis. PERENNISERVE] qui in perpetuum ſeruum futurus es. LVRCO] Nonius, *Lurcones dicti ſunt à lurcando. Lurcare autem eſt, cum auiditate cibum ſumere*, &c. deinde profert idem hunc verſum, *Perenniſerue, lurco, edax*, &c. & præterea illum Lucilij, *Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.* Feſtus, *Lura eſt culei, vel etiam vtris. vnde lurcones capacis gula homines, & bonorum ſuorum conſumtores.* QVIN TV MIHI ARG] quamobrem tu mihi argentum non reddis, quod te mihi daturum iuraſti? LENO TE ARG. P. SOLIDA S. &c.] ordo eſt, ô ſolida ſeruitus. id eſt, ô homo, quẽ ſolida & ſtabilis ſeruitus viget, leno te argentum poſcit, pro liberanda amica, vt omnes audiũt. NAE TVA VOX VALIDE V.] næ tu valde vocalis es. REFERVNDAE EGO H. LING. N. G.] ego habeo linguam natam ad referendã

gratiam, id eſt, ad benedicendum, ſi quis mihi prior maledixerit, & ad maledicendum, ſi quis me laceſſierit. EODEM MIHI PRETIO SAL PERHIB. Q. T.] tanti mihi conſtat victus, quanti tibi, tu ſeruis domino, ego ei, qui me paſcit, nihilo magis, quam tu, gratis viuo. ſal conuiuij principium, & tenuiorum obſonium. libri autem noſtri vet. habent partim *praibetur*, partim *prahibetur*. NISI ME HAEC D. &c.] niſi lingua mea maledicentibus maledicta regerere poterit, ne ſal quidem ei dabitur, quem deguſtet. ID] ob id. MIRVM. QVIN TIBI EGO CRED.] ironia eſt, hoc modo mirum, quod ego non crederem tibi, id eſt, nō darem puellam, quam amas, Lemniſelenem, non accepta pecunia præſentaria, vt tu idem mihi faceres, quod partim id eſt, non omnes, ſed nonnulli faciunt argentarij, id eſt, trapezitæ. CITIVS EXT. A F.] ſtatim vbi pecuniam acceperunt, citius à foro (vbi debent ſtare, vt creditoribus ſuis præſto ſint, & pecuniam acceptam, cum repetitur, remunerent, aut reſcribant) quam lĕpus ĕx porta emiſſus eſt ludorum diebus. Hæc dicuntur in trapezitas, qui ſæpe creditum abiurant, aut forum, vbi negotia alia, menſamque deſerunt. SIS] ſi vis. NON HERCLE CVI NVNC HOC DEM SP.] neſcio hercle, cum hoc argentum dem ſpectandum, vtrum ſit probum, an adulterinum, & κίβδηλον. IN MANVM C.] traderem in alicuius argentarij manum. MIRVM CVM CITIVS IAM A. F. &c.] ironia eſt. mirum vero eſt, inquit, me non audere argentum cuiquam committere, cum argentarij iam à foro citius abeant, quam rotula figularis, vel aliqua alia in curſu circumuertitur. ABI ISTAC AVORSIS] noſtri libri veteres habent, *trauerſis*. quid ſit angiportus autem, aut angiportum, alibi dictum eſt. EADEM] eadem ratione, ſeu eadem opera. SVPPLICATVM CRAS EAT] proinde ac ſi dicat, nolo hodie eat diis ſupplicatum, ſed in craſtinum diem differat, volo.

# ACTVS QVARTVS.

## TOXILVS.

*SI quam rem accures ſobriè, aut frugáliter,*
*Solet illa rectè ſub manus ſuccedere.*
*Atque edepol firmè, vt quiſque rem accurat ſuam,*
*Sic ei procedit poſt principia denique.*
*Si malus, aut nequam'ſt, malè res vertunt, quas agit:*
*Sin autem frugi'ſt, eueniunt frugaliter.*
*Hanc ego rem exorſus ſum facetè & callidè,*
*Igitur prouenturam benè confido mihi.*
*Nunc ego lenonem ita intricatum dabo,*
*Vt ipſus ſeſe, quà ſe expediat, neſciat.*
*Sagariſtio heus exi, atque educe virginem,*
*Et iſtas tabellas, quas conſignaui tibi,*
*Quas tu attuliſti mihi ab hero meo vſque è Perſia.*

SVB MANVS SVCCEDERE] ex animi ſententia procedere, quaſi eam manibus tractans ſuo arbitratu fingeret, & in quāuis partem flecteret, aut conformaret. MALE RES V.] male res eueniunt, malum habent exitum. *vertunt*, abſolute poſitum, vt ſæpe alias. INTRICATVM.] impeditum, atque implicatum. à tricis *intricare* dictum eſt. Plaut. Curcul. *quod argentum tu mihi, quas tricas narras?* ad quem locum de tricis plura.

## SAGARISTIO, TOXILVS ſerui.

Sa. *NVnquid moror?* To. *euge, euge, exornatus baſilicè,*
*Tiara ornatum lepidè condecorat tuum.*
*Tu hanc hoſpitam autem crepidula vt graphicè decet?*
*Sed ſatin' eſtis meditati?* Sa. *tragici atque comici*
*Nunquam æquè ſunt meditati.* To. *lepidè herclè adiuuas.*
Sa. *Age, illuc aſpice deprocul in conſpectum.* To. *tace.*
*Vbi cum lenone me videbis colloqui,*
*Id erit adeundi tempus. nunc agite, ite vos.*

EXORNATVS BAS] exornatus es regium in modum. TIARA] tegumentum capitis eſt Perſicum. DEPROCVL] è longinquo loco.

DORDALVS leno, TOXILVS ſeruus.

*CVi homini Dî propitij ſunt, aliquid obiiciunt lucri.*
*Nam ego hodie compendi feci binos panes in dies,*
*Ita ancilla mea quæ hodie fuit, ſua nunc eſt, argento vicit.*
*Iam hodie alienum cenabit. nihil guſtabit de meo.*
*Súmne probus? ſum lepidus ciuis. qui Atticam hodie ciuitatem*
*Maximam, maiorem feci, atque auxi ciui fœmina?*
*Sed vt & ego hodie fui benignus! vt ego multis credidi!*
*Nec ſatis à quiquam homine accep. ita prorſum credebam omnibus.*
*Nec metui quibus credidi hodie, nequis mihi in iure abiuraſſit.*
*Bonus volo iam ex hoc die eſſe, quod neque fiet, neque fuit.*
To. *Hunc ego hominem hodie in tranſennam doctis ducam dolis,*
*Itaque huic inſidiæ paratæ ſunt probè. aggrediar virum.*
*Quid agis, cedo? vnde agis te nunc Dordale?* Do *credo tibi.*
To. *Di dent quæ velis. eho an iam manu emiſiſti mulierem?*
Do. *Credo pol. inquam, tibi.* To. *iam liberta auctus es?* Do. *enicas.*
*Quin tibi me dico credere.* To. *dic bona fide libera eſt?*
Do. *I, i ad forum, ad prætorem exquire, ſi quidem credere mihi non vis.*
*Libera, inquam, eſt. ecquid audis?* To. *at tibi Di benefaciant omnes.*
*Nunquam enim poſthac tibi, nec tuorum quoiquam quod nolis, velam.*
Do. *Abi, ne iura, ſatis credo.* To. *vbi nũc tua liberta'ſt?* Do. *apud te.* To. *ain'?*
*Apud me eſt?* Do. *aio, inquam, apud te eſt, inquam.* To. *ita me di ament.*
*vt ob iſtam rem*
*Tibi multa bona inſtant à me. nam eſt res quædam, quam occultabam*
*Tibi dicere. nunc eam narrabo, vnde prægrande lucrum facias,*
*Faciam vt mei memineris dum vitam viuas.* Do. *benedictis*
*Tuis benefacta aures meæ auxilium expoſtulant.*
To. *Tuum promeritum'ſt, meritò vt faciam, & vt me ſcias eſſe facturum,*
*Tabellas tene, has pellege.* Do. *hæ quid ad me?* To. *immo ad te attinent,*
*Et tua refert. nam è Perſia ad me allatæ modò ſunt iſtæ à meo domino.*
Do. *Quando?* To. *haud dudum.* Do. *quid iſta narrant?* To. *percunctare ex*
*ipſis,*
*Ipſæ tibi narrabunt.* Do. *cedò ſanè mihi.* To. *at clarè recitato.*
Do. *Tace, dum pellego.* To. *haud verbum faciam.*
Do. *Salutem dicit Toxilo Timarchides,*
*Et familiæ omni: Si valetis, gaudeo.*
*Ego valeo rectè, & rem gero, & facio lucrum,*
*Neque iſtò redire his octo poſſum menſibus.*
*Itaque hîc eſt, quod me detinet, negotium.*
*Eleuſipolim Perſæ cepêre vrbem in Arabia.*
*Plenam bonarum rerum, atque antiquum oppidum.*
*Ea comparatur præda, vt fiat auctio*
*Publicitus, ea res me domo expertem facit.*
*Operam atque hoſpitium ego i i præberi volo,*
*Qui tibi tabellas affert. cura quæ is volet.*
*Nam is mihi honores ſuæ domi habuit maximos.*
Do. *Quid id ad me. aut ad meam rem refert, Perſæ quid rerum gerant?*
*Aut quid herus tuus?* To. *tace ſtultiloque. neſcis quid inſtet boni.*

*Nequiequam tibi fortuna faculam lucrificam allucere volt.*
Do. *Quæ iſthæc fortuna lucrifica eſt?* To. *iſtas, quæ norunt, roga,*
*Ego tantundem ſcio, quantum tu, niſi quòd pellegi prior.*
*Sed, vt occœpiſti, ex tabellis noſce rem.* Do. *bene me mones,*
*Fac ſilentium.* To. *nunc ad iſtud venies, quod refert tua.*
Do. *Iſte, qui tabellas affert, adduxit ſimul*
*Forma expetenda liberalem mulierem,*
*Furtiuam, aduectam ex Arabia penitiſſima.*
*Eam te volo accurare, vt iſtic veneat,*
*Ac ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur.*
*Mancipio neque promittet, neque quiſquam dabit.*
*Probum numeratum argentum vt accipiat, face.*
*Hæc cura, & hoſpis cura vt curetur, vale.*
To. *Quid igitur, poſtquam recitaſti quod erat cera creditum,*
*Iam mihi credis?* Do. *vbi nunc ille'ſt hoſpes, qui haſce attulit?*
To. *Iam hic, credo, aderit. arceſſit illum à naui.* Do. *nihil mihi opus eſt*
*Litibus, neque tricis: quamobrem ergo argentum numerem foras?*
*Niſi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?*
To. *Tacen'? an non taces? nunquam ego te tam eſſe matulam credidi.*
*Quid metuis?* Do. *metuo hercle verò ſenſi ego iam compluries*
*Neque mihi haud imperito eueniet, tali vt in ludo hæream.*
To. *Nihil periculi videtur.* Do *ſcio iſtuc, ſed metuo mihi.*
To. *Mea quidem iſtuc nihil refert. tua ego refero gratia,*
*Vt tibi rectè conciliandi primò facerem copiam.*
Do. *Gratiam habeo, ſed te de aliis, quàm alios de te ſuauiu'ſt*
*Fieri doctos.* To *ne quis verò ex Barbaria penitiſſuma*
*Perſequatur, etiam tu illam deſtinas?* Do. *videam modò*
*Mercimonium.* To. *æqua dicis, ſed optimè eccum ipſe aduenit.*
*Hoſpes ille, qui has tabellas attulit.* Do. *hiccine eſt?* To. *hic eſt.*
Do. *Hæccine illa'ſt furtiua virgo?* To. *iuxta tecum æquè ſcio,*
*Niſi quia aſpexi equidem. ædepol liberali'ſt, quiſquis eſt.*
Do. *Sat ædepol concinna eſt facie.* To. *vt contemtim carnifex?*
*Taciti contemplemur formam.* Do. *laudo conſilium tuum.*

ALIQVID OBIICIVNT LVCRI ] ei homini aliquid obiiciunt lucri. COMPENDI FECI ] lucrifeci. BINOS PANES ] quos ancillæ præbebam, quandiu fuit ſerua. IN DIES ] in dies ſingulos. ARGENTO VICIT ] vt eſſet libera. ALIENVM CENABIT ] alienum cibum cenabit. BENIGNVS ] liberalis. NEC SATIS A QVIQVAM H. ACC. ] nec à quoquam ſponſorem accepit, neque quiſquam eorum, quibus credidi, ſponſorem dedit, cuius fidem ſecutus, crederem. NEC METVI, QVIBVS CREDIDI H. NEQ. MIHI INIV. ABIVR. ] neque metui, ne quis eorum, quibus hodie credidi. pecuniam ſibi à me creditam apud prætorem periurio negarit. idem ſupra Curcul. *qui abiurant ſi quid creditum eſt.* Virgil. libro 8. Aeneidos, *abiurataque rapinæ.* BONVS ] benignus, liberalis, beneficus. IN TRANSENNAM ] tranſenna hic eſt extentus funis, ſeu laqueus, quo capiantur aues. Turneb. Aduerſ. lib. 5. pag. 88. Plaut. in Rudente, *in ætate agenda plurima tranſenna.* CREDO TIBI ] facete, poſteaquam ab eo pecuniam accepit, dicit ſe ei credere. IAM LIBERTA AVCTVS ES? ] iamne feciſti, vt, Lemniſelene ex ancilla tibi liberta eſſes? AB PRAET. ] qui virga, quæ vindicta dicebatur, ſeruos liberabat. NVMQVAM ENIM POSTHAC, &c. ] nunquam enim poſthac nec tibi, nec cuiquam tuorum volam quicquam, quod nolis, id eſt, idem ſemper volam, quod tu, aut aliquis tuorum voletis. OCCVLTABAM TIBI DICERE ] πλεονασμός. nam ſatis erat dixiſſe, occultabam tibi, id eſt, celabam te, vel non audebam tibi aperire. DVM VITAM VIVAS ] ſic habent libri noſtri veteres, perſpicue recte: vulgati autem mendoſe, *vita viuas.* BENEDICTIS TVIS BENEFACTA AVRES MEAE AVX. &c. ] id eſt, aures meæ non ſunt contentæ benedictis tuis, ſed poſtulant præterea benefacta benedictis conſentanea. IVVM PR. EST, &c. ] tu promeritus es, vt tibi merito benefaciam. ET TVA REFERT ] & tua refert eas legere. ET REM GERO ] & rem meam bene gero. ITAQ. RICIST, QVOD ME D. N. ] ita hic eſt negotium, quod me detinet: vel negotiũ eſt, quod me hic detinet. DOMO EXPERTEM ] domus expertem. NEQVICQVAM

TIBI F. F. LVCR. ] fruſtra fortuna lucrum tibi in manus dare parat, ſi lucrum tibi oblatum aſpernaris. ſic dixit, *allucere faculam*, vt ſupra, *duces ceream*. allucere autem faculam lucrificam dixit κατ' ἀλληγορίαν. pro, lucrifaciendi facultatem præbere: ſiue adeo lucrum certum obiicere, quod auaris, & rapacibus, quales ſunt lenones, inſtar lucis, & facis eſt. ISTAS QVAE N.] roga literas iſtas, quæ id, quod rogas, norunt. ſic ſupra, *percontare ex ipſis*, &c. QVOD REFERT TVA ] quod ad te attinet. ADDVXIT SIMVL ] adduxit vna ſecum. FORMA EXPETENDA ] forma præſtante. PENITISS. ] reconditiſſima, vltima, intima. EAM TE VOLO ACC. VT, &c.] ea vt iſtic veniat, te volo accurare: vel eam iſtic venire, te volo accurare. AC SVO PERICVLO IS EMAT, QVI, &c. ] atque vt is, qui eam emet, emat eam cum ſua cauſa, id eſt, nemine promittente ſe præſtaturum periculum euictionis. MANCIPIO NEQ. PR. NEQ. Q. D. ] mancipio promittere, eſt promittere ſe traditione alicuius rei translaturum in eum, cui rem tradas, eius rei proprietatem, & (ſi hoc verbo vti licet) dominium dare mancipio, eſt transferre in eum, cui rem tradas, dominium, vel rem eius, cui tradas, facere. Lucret. lib. 3. *Vitaque mancipio nulla datur omnibus vſu.* Mancip. res ſunt, quarum proprietas, ſeu dominium in alterum transferri poteſt. mancipium idem fere valere, quod dominium, aut proprietas, declarat locus ille in epiſt. Ciceronis lib 7. *Cuius quando proprium te eſſe ſcribis mancupio, & nexu: meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum.* Plaut. idem infra ead. fab. *Prius dico, hanc mancupio nemo tibi dabit. iam ſcis.* mancip. accipere, eſt rem ex lege accipere, vt ſua fiat. Idem Mercat. *Non ego illam mancupio accepi, ſed ille illam accepit.* D. *fine.* CH. *non potes tu lege vendere illam.* Idem Curcul. *Memento promiſiſſe te ſi quiſquam hanc liberali cauſa manu aſſereret, mihi omne argentum redditum iri Triginta minas.* CH. *meminero de iſtoc quietus eſto. Et nunc idem dico.* LY. *& commeminiſſe hæc ego volam te.* C. *meum & mancupio tibi dabo*, &c. PROBVM, NVM. ] ἀσυνδέτως. pro, probum & numeratum, id eſt, præſentarium. CERAS ] tabellis ceratis, in quibus ſcribebant epiſtolas antiqui, & multa alia. TRICIS ] negotiis, quæ me implicent, atque impediant. NISI MANCIPIO ACCIPIO ] niſi transferatur in me puellæ, quæ mihi vendetur, dominium: niſi fio à te venditore dominus MERCIMONIO. ] merce. TAM ESSE MATVLAM ] tam eſſe nequam, & nullius frugi: tam contemtum, & ſpurcum. COMPLVRIES ] ſæpenumero, profert hunc locum Nonius in voce *compluries.* TALI VT IN LVTO HAEREAM ] ſecutus ſum libros vulgatos. nam veteres etiam eos, quibus vſi ſumus, non diſſimulabo, neque inficiabor lectori habere *in ludo*: ſed magis mihi placet vulgata ſcriptura. Sic enim Terent. *in luto hæres verſura ſoluei.* SCIO ISTVC SED M. ] attendat lector, quod notat Donatus ad illum locum Terent. Adelph. *id quidem angiportum non eſt peruium.* conſuetudinem hanc eſſe Terentij, vt inducat etiam eos, qui falluntur, aliquid ſapere, hoc idē à Plauto cum ſæpe alibi, tum hic obſeruari. Nam hic leno, quamuis fallatur, & capiatur à Toxilo, inducitur tamen aliqua ex parte cautus, ac prouidus. REFERO ] renuntio. RECTE CONCILIANDI ] recte comparandi. SED TE DE ALIIS, QVAM ] id eſt, ſuauius eſt nos documentū capere ex aliorum caſibus, quàm alios ex noſtris. NE QVIS VERO EX B. P. ] ſubintellige, ſcilicet metuendum eſt, vt ſit ironia, vel tu ne metuis, &c. hoc modo, ſcilicet metuendum eſt, ne quis puellam illam ex vltima barbaria auectam, perſequatur, & repetat. ETIAMNE TV ILLAM DESTINAS ?] etiamne tu illam emis ? id eſt, non tu, quantum pote eſt, eam emere properas? túne vſque adeo negligens, & diſſolutus in re tua gerenda eris, vt eam emere non cures ? QVISQVIS ES ] *quiſquis*, & generi fœminino attribui poſſe veterū auctoritas voluit, inquit Nonius. Liuius, *mulier quiſquis es, te volumus.* Pacuuius *quiſquis tu es mulier, quæ me inſueto nuncupaſti nomine.* VT CONTEMTVM CARNIFEX ] vt contentum, & maligne laudat.

## SAGARISTIO, VIRGO, TOXILVS,

### DORDALVS leno.

SAtin' Athenæ tibi viſæ fortunatæ, atque opiparæ?
Vrbis ſpeciem vidi, hominum mores perſpexi parum.
Vir. Nunquid in principio ceſſauit verbum doctè dicere?
To. Haud potui etiam in primo verbo perſpicere ſapientiam.
Dord. Quid id, quod vidiſti? vt munitum muro tibi viſum'ſt oppidum.
Sa. Si incolæ bene ſunt morati, pulcrè munitum arbitror:
Vir. Perfidia, & peculatus ex vrbe, & auaritia ſi exulant:
Quarta inuidia, quinta ambitio, ſexta obrectatio,
Septimum periurium. To. euge. vir. octaua indiligentia.
Nona iniuria, decimum, quod peſſimum aggreſſu, ſcelus:
Hæc niſi vnde abereunt, centuplex murus rebus ſeruandis parum eſt.
Quid ais tu? DO. quid vis? To. tu in illis es decem ſodalibus,
Te in exſulium ire hinc oportet. Do quid iam? To quia periurus es?
Do. Verba quidem haud indocte fecit. To. ex tuo, inquam, vſu eſt, eme hanc.
Do. Ædepol, qui cùm hanc magis contemplo, magis placet. To. ſi hanc emeris.
Di immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Euortes tuo arbitratu tu homines fundis, familiis.

*Cum optimis viris rem habebis,gratiam cupient tuam,*
*Venient ad te comiſſatum.* Do.*at ego intromitti non ſinam.*
To. *At enim illi noctu occentabunt oſtium,excurent foreis.*
*Proinde tu tibi iubeas concludi adeis foribus ferreis:*
*Ferreas adeis commutes,limina indas ferrea.*
*Ferream ſeram,atque annulum,ne,ſi ferro parſeris,*
*Ferreas tute tibi impingi iubeas craſſas compedeis.*
Do. *I in malum cruciatum.*To.*i ſanè:hanc eme atque auſculta mihi.*
Do. *Modò vt ſciam quanti indicet.*To.*vin' huc vocem?* Do.*ego illò acceſſero.*
To. *Quid ais hoſpes?* Sa.*venio,adduco hanc,vt dudum dixeram,*
*Nam heri in portum noctu nauis venit.venire hanc volo,*
*Si pote'ſt:ſi non pote'ſt,ire hinc volo,quantum pote'ſt.*
Do. *Saluus ſis adoleſcens.*Sa.*ſiquidem hanc vendidero pretio ſuo.*
To. *Atqui aut hoc emptore vendes pulchrè,aut alio non potes.*
Sa. *Eſne tu huic amicus?*To.*tanquam Di omnes,qui cælum colunt.*
Do. *Tum tu mihi es inimicus certus.nam generi lenonio*
*Nunquam vllus Deus tam benignus fuit,qui fuerit propitius.*
Sa. *Hoc age.opúſn' eſt hac tibi emta?*Do.*ſi tibi veniſſe'ſt opus,*
*Mihi quoque empta eſt:ſi tibi ſubiti nihil eſt,tantundem'ſt mihi.*
Sa. *Indica,fac pretium* Do *tua merx eſt,tua indicatio eſt.*
To. *Æquum hic orat* Sa.*vin' bene emere?*Do.*vin' tu pulcrè vendere?*
To. *Ego ſcio hercle vtrunque velle.*Do *age indica prognariter.*
Sa. *Prius dico.hanc mancupio nemo tibi dabit.iam ſcis?* Do.*ſcio.*
*Indica minimo daturus qui ſis,qui duci queat.*
To. *Tace,tace,nimis tu quidem hercle homo ſtultus es pueriliter.*
Do. *Quid ita?*To.*quia enim te ex puella prius percontari volo,*
*Quæ ad rem referunt.*Do.*& quidem hercle tu me monuiſti haud malè.*
*Vnde ſis.ego ille doctus leno,penè in foueam decidi,*
*Niſi hic adeſſes.quantum eſt adhibere hominem amicum,vbi quid geras?*
To. *Quo gene e,aut qua in patria ſit nata,aut quibus parentibus,*
*Ne temerè hanc te emiſſe dicas ſuaſu,atque impulſu meo.*
*Niſi moleſtum eſt,percontari hanc paucis hic volt* Sa.*maximè,*
*Suo arbitratu.*To.*quid iſtas? abi tute,atque ipſe itidem roga,*
*Vt tibi percontari liceat quæ velis.etſi mihi*
*Dixit dare poteſtatem eius:ſed ego te malo tamen*
*Eum ipſum adire vt ne contemnat te ille* Do.*ſatis rectè mones,*
*Hoſpes,volo ego hanc percontari.*Sa.*à terra ad cælum,quid lubet.*
*Iube dum ea huc accedat ad me* Sa.*i ſanè , ac morem illi gere,*
To. *Percontare,exquire quid vis.*To *age age nunc tu,præpara,*
*Vide vt ingrediare auſpicatò.*Do.*liquidum eſt auſpicium.*To.*tace.*
*Concede ſis.iam ego illam adducam.*Do.*age,vt rem eſſe in noſtram putas.*
*Sequere me,adduco hanc ſi quid vis ex hac percontarier.*
To. *Enim volo te adeſſe.*To.*haud poſſum,quin hinc operam dem hoſpiti,*
Do. *Cui herus iuſſit.quid ſi hic non vult me adeſſe vnà?*Sa *immò i modò.*
*Do ego tibi operam.*Do.*tibi idem das,vbi tu tuum amicum adiuuas.*
To. *Exquire.*To.*heus tu aduigila.*Vir.*ſatis eſt dictum quanquam ego ſerua ſum,*
*Scio ego officium meum,vt quæ rogitet,vera,vt accepi,eloquar.*

*Vrogi*

To. *Virgo hic homo probus eſt.* Vir. *credo.* To *non diu apud hunc ſeruies.*
Vir. *Ita pol ſpero, ſi parentes facient officium ſuum.*
Do. *Nolo ego te mirari, ſi nos ex te percontabimur,*
*Aut patriam tuam, aut parenteis.* Vir. *cur ego id mirer, mi homo?*
*Seruitus mea mihi interdixit, ne quid mirer malum meûm.*
To. *Noli flere* Vir *ah.* To *Dij iſtam perdant, ita cata, & callida eſt.*
*Habet cor. quàm dicit quod opu' eſt.* Do *quod nomen tibi eſt?*
To. *Nunc metuo ne peccet.* Vir. *Lucridi nomen in patria fuit.*
To. *Nomen atque omen quantiuis eſt pretij. quin tu hanc emis?*
*Nimis pauebam ne peccaret. expediuit* Do *ſi te emam,*
*Mihi quoque lucridem confido fore te.* To. *ſi tu hanc emeris,*
*Nunquam hercle hunc menſem vertentem credo ſeruibit tibi.*
Do. *Ita velim quidem hercle.* To. *optata vt eueniant operam addito.*
*Nihil adhuc peccauit etiam.* Do. *vbi tu nata es?* Vir *vt mihi*
*Mater dixit, in culina, in angulo ad læuam manum.*
To. *Hæc erit tibi fauſta meretrix nata eſt in calido loco,*
*Vbi rerum omnium bonarum copia eſt ſæpiſſimè.*
*Tactus eſt leno, qui rogarat, vbi nata eſſet, diceret.*
*Lepidè luſit.* Do. *at ego patriam te rogo, quæ ſit tua.*
Vir. *Quæ mihi ſit, niſi hæc, vbi nunc ſum?* Do. *at ego illam quæro, quæ fuit.*
Vir. *Omne ego pro nihilo eſſe ducto, quod fuit, quando fuit.*
*Tanquam hominem, quando animam efflauit, quid eum quæras, qui fuit?*
To. *Ita me Di bene ament, ſapienter, atque equidem miſeret tamen*
Do. *Sed tamen virgo, quæ patria eſt tua? age nunc actutum expedi quid taces?*
Vir. *Dico equidem patriam quando quidem hic ſeruio, hæc patria eſt mea.*
To. *Iam de iſtoc rogare omitte non vides nolle eloqui,*
*Ne ſuarum ſe miſeriarum in memoriam inducas?* Do *quid eſt?*
*Captúſne eſt pater?* Vir. *non captus, ſed quod habuit, id perdidit.*
To. *Hæc erit bono genere nata. nihil ſcit niſi verum loqui.*
Do. *Quis fuit? dic nomen* Vir. *quid illum miſerum memorem qui fuit?*
*Nunc & illum miſerum, & me miſeram æquum eſt nominarier.*
Do. *Quoiuſmodi is in populo habitus eſt?* Vir *nemo quiſquam acceptior*
*Serui, liberíque amabant.* To. *hominem miſerum prædicas,*
*Cum ipſus probè perditus eſt, & beneuolenteis perdidit.*
Do. *Etiam opinor.* To *etiam opinor?* Do *ſummo genere eſſe arbitror.*
To. *Diuitias tu ex iſtac facies* Do. *ita Di faxint.* To. *eme modò.*
Vir. *Iam hoc tibi dico, iam actutum eccaſtor meus pater vbi me ſciet*
*Veniſſe huc, aderit hic, & me abſentem redimet quid nunc?* Do *quid eſt?*
To. *Audin' quid ait?* Vir. *nam etſi res ſunt fractæ, amici ſunt tamen.*
Do. *Ne ſis plora, libera eris actutum, ſi crebro cades.*
*Vin' mea eſſe?* Vir. *dum quidem ne nimis diu tua ſim, volo.*
To. *Satin'? vt meminit libertatis? dabit hæc tibi grandeis bolos.*
*Age, ſi quid agis, ego ad hanc redeo ſequere, redduco hanc tibi.*
Do. *Adoleſcens vin' vendere iſtanc?* Sa. *magis lubes, quàm perdere.*
Do. *Tum tu pauca in verba confer, qui datur, tanti indica.*
Sa. *Faciam ita vt te velle videam, vt emas: habe tibi centum minis.*
Do. *Nimium eſt.* Sa. *octoginta.* Do. *nimium eſt.* Sa. [illegible]
*preſtes.*

*Quod nunc dicam.* Do. *quid id eſt ergo? e'oquere actutum atque indica.*
Sa. *Tum pericl o ſexaginta hæc datur agenti minis.*
Do. *Toxile quid ago?* To. *Di, Deæque te agitant irati ſcelus,*
*Qui hanc non properes deſtinare.* Do. *habeo.* To. *eu, prædatus probè.*
*Abi, argentum effer huc.*
*Non ædepol minis trecentis cara'ſt feciſti lucri.*
Sa. *Heus tu, etiam pro veſtimentis hunc decem accedant minæ.*
Do. *Abſcedent enim, non accedent.* To. *tace ſis. non tu illum vides*
*Quærere anſam, infectum vt faciat? abiſne, atque argentum petis?*
Do. *Heus tu, ſerua iſtum.* To. *quin tu is intro?* Do. *abeo atque argentum affero.*

SATIN' ATHENAE TIBI VISAE P. ] inducitur Sagariſtio, quaſi aduena cum Perſa loquēs, quaſi captiua, vt eius oratione compoſita captus leno, facilius ad emendum adducatur. INCOLAE ] ciues. BENE SVNT MORATI ] bonis moribus ſunt prædi ti. PECVLATVS ] furtum pecuniæ publicæ. INDILIGENTIA ] negligentia. QVOD PESSIMVM AGGRESSV, SCELVS ] ſcelus, facinus eſt, quod quis faciens, manus ſuas ſanguine contaminat, vt ſi quis hominem interficiat: eſt etiam factum impium in deos, aut parenteis, aut patriam, ſcelus peſſimum. aggreſſu autem, id eſt, peſſimum ad aggrediēdum, & ſuſcipiendum NISI VNDE ] niſi ex aliqua vrbe. TV IN ILLIS ES DEC. S. ] tu es in numero illorum decem vitiorum, quæ exſulare oportet ex bene morata, & ab omni periculo tuta ciuitate. EX TVO INQ. &c. ] è re, inquam, tua eſt. QVI CVM HANC M. C. M. PL. ] ædepol, inquit, è re mea eſt hanc puellam emere, qui quando hanc magis contemplor, tam magis ea mihi placet. malim legi, *qui quā hanc magis contemplo*, magis placet, id eſt, quanto magis hanc contemplor, tanto magis placet. DII IMM. ] cum admiratione pronuntiandum. EVERTES T. ARB. T. F. ] euertes fundis, ſic dictum à Plauto, vt à M. Tullio euertere fortunis, bonis, & ſimil. VENIET AD TE COMISSATVM ] ſic legendum, & ita habent noſtri libri veteres *comiſſatum*, per i, non per e, vt vulgus ſcribit. qua de re plura in commentar. Horat. ad illum locum odæ libri 4. *Tempeſtiuius in domo Comiſſabere maximi.* OCCENTABVNT OSTIVM ] occētabunt ob oſtium: vel conuiciabuntur tibi ante fores: vel oſtia cum conuiciis inſequentur. Paulus, occentare dicebant, pro conuicium facere. EXVR. FORES ] facibus & tædis exurent fores ligneas. FERREAM SERAM ] quaſi vero feræ non debeant eſſe ferreæ, aut poſſint eſſe ligneæ. SI FERRO P. ] ſi ferro peperceris. IVBEAS ] legendum fortaſſe eſt, *videas*. veruntamen nihil muto. poteſt enim ferri lectio recepta, hoc ſenſu: facito tibi fores ferreas, & cetera ferrea, ne, ſi ſūtu deterritus ferro peperceris, ea dē opera ture tibi ferreas cōpedeis impingat. QVANTI IND. ] quod pretium merci præfiniat. VENIRE HANC VOLO ] vendi hanc volo. SI POTEST, ] ſi fas eſt ſi fieri poteſt εἰ δύν ατόν ἐστι. VENDES PVLCRE ] bene vendes, id eſt vendes ex animi tui ſententia. QVI CAELVM COLVNT ] cæleſteis. οὐρανίωνες οἱ ὄλυμπον ἔχουσι ὀλύμπια δώματα ἔχοντες. TVM TV MIHI INIM. ] ſi mihi tam amicus es, quàm dij, tum vero tu mihi certus inimicus es. HOC AGE ] huic rei attentum te præbe. SI TIBI VENISSE EST OP. ] ſi tibi venditam eſſe expedit, mihi emptam eſſe vtile eſt: ſi tibi vendita eſt opus, eſt mihi opus empta. SI TIBI SVBITI NIHIL EST ] ſi tibi quamobrem properes, cauſa nulla eſt. TVA INDICATIO EST ] tuum eſt indicare, & tuæ merci pretium conſtituere. VTRVNQ. V. ] & emtorem velle bene emere, id eſt, cum emolumento ſuo emere: & venditorem bene vendere, id eſt, cum lucro vendere. PROGNARITER ] ſtrenue, fortiter, conſtanter. ſic Nonius, & profert hæc Plauti verba: & illa Ennij, *Dum hoc audite parumper, vt pro Romano populo prognariter armis Certando prudens animam de corpore mitto.* Hactenus Nonius. Ego & apud Ennium, & apud Plautum, & apud Nonium, & ceteros legendum puto *prognauiter*. HANC MANCVPIO NEMO TIBI DABIT ] hanc nemo ea lege tibi vendet, vt velit ſubire periculum euictionis. INDICA MINIMO DAT. Q. SIS, Q. D. Q. ] indica, quanto minimo precio eam daturus ſis, vt à me emptore abduci queat. NIMIS TV QVIDEM H. H. ST. ] hæc dicit Toxilus lenoni ſecreto, & ſeparatim à lenone, ſimulans ſe ei bene conſultum eſſe velle, cum eum perditū eat. EGO ILLE DOCTVS L. ] ego ille qui habeor callidus, & prouidus leno. PENE IN FOVEAM DEC. ] plene deceptus ſum: penè illaqueatus ſum. QVANTI EST ADHIB. H. AM. ] cum admiratione pronuntiandum, quàm magnum eſt, quanti momenti eſt adhibere hominem amicum in negotio ſuo gerendo? NISI MOLESTVM EST, &c ] hæc ad Sagariſtionem. HIC ] leno. QVID STAS? ] quid ſtas leno? ETSI M. DIXIT DARE P. ] quanquam dixit mihi hoſpes, ſe mihi permittere poteſtatem interrogandæ puellæ. A TERRA AD COELVM ] percunctare ab vltimo extremo vſque ad alterum: & percunctare quid libet. I CANE, ] hęc ad puellam. PERCONTARE ] hæc ad lenonem. LIQVIDVM EST AVSP. ] defæcatum eſt auſpicium, minimeque turbidum. ſuprà Pſeud. *aut ſiniſtra, auſpicio liquido* & Epid. *liquido exeo foras auſpicio qui ſiniſtra.* PRAE ] præ I. noſtri libri habent. *age age nunc tu in prælium, imperator.* mendoſè opinor. CONCEDE SIS ] concede ſi vis, recede, aut ſecede ſi vis. AGE, VT REM ESSE IN N. ] age vt noſtra intereſſe putas. ENIM VOLO TE ADESSE ] enimuero te adeſſe volo, cum ego puellam percunctabor. DO EGO TIBI OPERAM ] fortaſſe legendum, *do ergo tibi operam*, hæc ad lenonem. TIBI IDEM D. ] ſic habent libri noſtri vet melius, quam vulgati, *tibi idem*. tu idem tibi das operam cum amicum tuum adiuuas. ADVIGILA ] attende. SI PARENTES ] ſi parentes mei faciant officium ſuum: nam, me breui rediment. SERVITVS MEA MIHI INTERD. ] ſeruitus mea docuit me omnia perferre, quæ mihi à potentioribus, & à dominis imponuntur, aut imperantur. NOLI FLERE ] hic puella callida, & probe inſtituta, & docta adſlet. CATA, ] arguta, ſapiens. HABET C. ] cordata eſt. cuius contrarium excors. QVAM DICIT QVOD OPVS EST! ] cum admiratione pronuntiandum. NVNC METVO NE T. ] nunc metuo, ne titubet, id eſt, ne male reſpondeat, ſeu, ne quid tale reſpondeat, vt lenoni noſtræ omnes fallaciæ pateant.

pateant. LVCRIDI] hoc nomen debet placere lenoni, propter omen. lucrum enim promittit. atque hoc idcirco à puella callidè excogitatum, & reſponſum eſt. NOMEN ATQ. OM. Q. EST P.] vel propter nomen ipſum quod tibi lucrum per ſe oſtentat, quantiuis emere debes. NIMIS PAVEBAM NE P.] hæc ſecum loquitur ad ſpectatores conuerſus, & à lenone auerſus. EXPEDIVIT] ei ra, & metu me liberauit, cum ita callide, & opportune reſpondit. MENSEM VERTENTEM] menſem integrum. ſic dictum autem menſem vertentem, vt annum vertentem: nam menſis vertens eſt, cum Luna percurſis ſignis duodecim, eo vnde profecta eſt, rediit. quod fit 28. circiter diebus. ſignificat porro eam non diu ſerui turam, ſed leno intelligit breui tempore exſtiturum aliquem emptorem, qui eam magno redimat. Toxilus vero mox exorturum, qui eam in libertatem aſſerat, & à lenone multo pretio dato auferat. OPTATA VT CONVEN.] optata vt contingant, ſeu concurrant: noſtri libri habent, partim *opta vt eueniant*. partim, *optata vt eueniant*. OPERAM ADDITO] adiuuato. TACTVS EST LENO] hæc loquitur Toxilus ad ſpectatores conuerſus, & à lenone auerſus. tactus eſt autem, id eſt, apto reſponſo captus eſt. DICERET] ſubintelligi. vt. AT EGO PATRIAM TE R. Q. S. T.] at ego te rogem, quæ ſit patria tua. DVCTO] duco. QVANDO P.] poſteaquam præteriit. QVI FVIT] qui mortuus eſt? MISERET TAMEN] miſeret me eius tamen. EXPEDI] paucis explica. NON VIDES NE LOQ.] ſubintell. eam. NE SVARVM SE MIS. IN M. IND.] ne miſeriarum ſuarum ſibi memoriam refrices. CAPTÚSNE EST PATER?] ab hoſtibus. ACCEPTIOR] gratior, magis probatus. NAM ETSI RES SVNT FR.] etſi res ſint perditæ, atque afflictæ, tralatio à naui fracta.

NE SIS PLORA] ne plora ſi vis. SI CREBRO CADES] ſi crebro viris ſuccumbes. DABIT E. T. GRANDEIS BOL.] afferet hæc tibi magnas vtilitates, magno hæc erit tibi emolumento. AGE SI QVID A.] ſi emere vis, eme ne tandiu cunctare. AD EVNC] ad Sagariſtionem hoſpitis perſonam indutum. SEQVERE] virginem alloquitur. REDVCO HANC T.] hoſpitem ſimulatum alloquitur Sagariſtionem. QVID D.?] quid vis tibi dari? TANTI INDICA] tanti indica, quantum tibi vis dari, ſemel indica. NVMMVS ABESSE] non dabo tibi eam, vel nummo minoris quàm ſexaginta minis. HVIC] ab ea ſumma, quam nunc dicam. TVO PERICVLO] ita vt eam non dem tibi mancupio, neque periculum emtionis præſtare velim. DII DEABQ. TE AG. IRATI] deos deáſque habes tibi iratos, atque infeſtos, qui te agitant, & inſectantur, vt furię agitant ſceleratos, atque impios, cum hâc emere non properes. DESTINARE] emere. PRAEDATVS PROBE] prædam præclaram feciſti, alloquitur lenonem, irridens eum diſſimulanter. Nonnulli putant Toxilum apud ſe loqui ſibi garrulentem, quod præclaram prædam à lenone fecerit. EFFER.] domo. NON AEDEPOL MINIS T. C.] non ædepol ſi minis trecentis emiſſes, care emiſſes. HVC DECEM ACC.] ad ſexaginta minas accedant, decem minæ. ABSCEDENT ENIM NON ACCEDENT] enimuero decedat potius, quam accedant, demam aliquid de ſexaginta minis quàm addam. TACE SIS] hæc ad Sagariſtionem ſeorſim, & ſecreto. NON TV ILLVM VIDERE QVAER. A.] non tu illam vides occaſionem quærere ſtultitiæ mutandæ, & emtionis diſſoluendę? HEVS TV, SERVA ISTVM] hæc ad Toxilum admonens eum, vt Sagariſtionem obſeruet, ne cum virgine diſcedat.

# TOXILVS, SAGARISTIO,
## ſerui, VIRGO.

AEdepol dediſti virgo operam allaudabilem,
Probam & ſapientem & ſobriam. Vir. ſiquid bonis
Boni fit, eſſe idem & graue, & gratum ſolet.
To. Audin' tu Perſa? vbi argentum ab hoc acceperis.
Simulato quaſi eas prorſum in nauem. Sa. ne doce.
To. Per angiportum rurſum te ad me recipito,
Illac per hortum. Sa. quod futurum eſt, prædicas.
To. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te Sa. quod te dignum eſt, me dignum eſſe vis.
To. Tace, parce voci. præda progreditur foras.

ET GRAVE, ET GRATVM S.] ſic Accius Atham. hæc duo coniunctim poſuit, *id quod fa u gratum, & graue eſt*. Graue, inquit Nonius, ſolidum, & firmum ſignificat, opinor, id boni, quod in bonos confertur eſſe eis gratum, & magnum, id eſt, & magni fieri: non eſſe leue, ſed graue, & magni ponderis. AVDIN' TV PERSA?] tu Sagariſtio, qui Perſæ perſonam ſuſtines. QVOD FVTVRVM EST PR.] faciam, quod mones. PROTINAM] protinus. PERMVTES D.] aliam domum pro noſtra introeas. QVOD TE DIGNVM EST] pecuniam alienam auertere. PARCE VOCI] loquere ſummiſſa voce, vel vocem comprime.

DORDALVS leno, SAGARISTIO,

TOXILVS ſerui.

*PRobati hic argenti ſunt ſexaginta minæ,*
*Duobus nummis minus eſt.* Sa *quid ei nummi ſciunt?*
Do. *Crumenam hanc emere,aut facere vt remigret domum.*
Sa. *Ne non ſat eſſes leno,id metuebas,miſer,*
*Impure,auare,ne crumenam amitteres.*
To. *Sine quæſo,quando leno'ſt,nihil mirum facit.*
Do. *Lucro faciundo ego auſpicaui in hunc diem:*
*Nihil mihi tam parui'ſt,quin id me pigeat perdere,*
*Age, accipe hoc ſis.* Sa *hunc in collum,niſi piget,*
*Impone.* Do. *verò fiat.* Sa. *nunquid ceterùm*
*Me voltis?* TO *quid tam properas?* Sa *ita negotium'ſt.*
*Mandatæ quæ ſunt,volo deferre epiſtolas.*
*Geminum autem fratrem ſeruire audiui hîc meum.*
*Eum ego vt requiram atque vt redimam,pergere volo.*
To. *Atque ædepol tu me commonuiſti haud malè,*
*Videor vidiſſe hic forma perſimilem tui,*
*Eadem ſtatura.* Sa *quippe qui frater ſiet.*
Do. *Sed ſcire velimus,quod tibi nomen ſiet.*
To. *Quid attinet nos ſcire?* Sa *auſculta ergo vt ſcias:*
*Vaniloquidorus,Virginiſuendonides,*
*Nugipolyloquides, argenti extenebronides,*
*Tedigniloquides,nummorum expalponides,*
*Quod ſemel arripides,nunquam poſtea eripides.*
Do. *Heu hercle nomen multis modis ſcriptum'ſt tuum.*
Sa. *Ita ſunt Perſarum mores,longa nomina.*
*Contortiplicata habemus,nunquid ceterum*
*Voltis?* To. *vale* Sa. *& vos.nam animus in naui eſt meus.*
Do. *Cras ires potius,hodie hic cenares.Vale.*

PROBATI HIC ARG.] in hac crumena ſunt ſexaginta minæ argenti probi, à quibus abſunt duo nummi. QVID EI NVMMI SVNT?]quare abſunt ij duo nummi? quid facere ſciunt? CRVMENAM HANC EMERE,AVT F.] ea gratia (inquit)duos nummos detraxi,vt crumenam emas,aut ſi emere nolis,& duos nummos,qui deſunt,tibi dari poſtulas,crumenam mihi reddas. LVCRO FACIENDO EGO AVSP.]Nonius,auſpicari,pro auſpicatus ſum. Plautus Perſa,*Lucro faciendo ego auſp.* HVNC IN C.] in hoc collum impone, niſi piget.collus & collum dixerunt vet. vt alibi notatum eſt. CETERVM]cetero qui,alioqui.MANDATAE QVAE SVNT) quæ mihi datæ ſunt perferendæ. SED SCIRE VEL. QVOD TIBI N.S.] hic verſus,qui fuerat omiſſus à librario propter ſimilitudinem eiuſdem vocis, qua terminabātur duo cōiuncti verſus,ex auctoritate vnius veteris codicis reſtitutus eſt,ſine quo ſentētia huius loci claudicabat. VANILOQVIDORVS,&c.] nomina ſunt conficta à Sagariſtione, quaſi Perſica, cum ſint tamen partim Latina,partim Græca, partim Barbara. vaniloquidorus igitur, ſi hæ voces interpretatione indigent,eſt qui vana loquitur, & vana verba dat.VIRGINISVENDONIDES] virginis venditor. NVGIPOLYLOQVIDES]qui multas nugas loquitur.ex noſtris libris veteribus vnus habet *ipſeſeoquides*.quæ ſcriptura ſi recta eſt, ſignificatio nominis hæc eſſe poſſit,qui loquitur nugas, & res ne pili quidē faciēdas.ARGENTIEXTENEBRONIDES] qui argentū ex tenebris eruit.TEDIGNILOQVIDES]qui te digna loquitur.NVMMORVM EXPALP qui nūmos palpādo,& blādiendo exprimere poteſt.]QVOD SEMEL ARR.VNQVAM] quod ſemel arripuit,nūquā poſtea ſibi eripi ſinit. NAM ANIMVS IN NAVI EST M. Si Terentius,*animus eſt in patinis*.CRAS IRES P.H.H.C.]cras ire deberes potius hodie hic cenare.

## TOXILVS, DORDALVS, SATVRIO paraſitus, VIRGO.

*Poſtquam illic abijt, dicere hic quiduis licet.*
*Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis:*
*Nam non emiſti hanc, verùm feciſti lucri.*
Do. *Ille quidem iam ſcit quid negotij geſſerit,*
*Quid mihi furtiuam meo periculo vendidit.*
*Argentum accepit, abijt. quid ego nunc ſcio,*
*An iam aſſeratur hæc manu? quò illum ſequar?*
*In Perſas? nugas.* To. *credidi gratum fore*
*Beneficium meum apud te.* Do. *immò equidem gratiam*
*Tibi Toxile habeo. nam ſenſi te ſedulo*
*Mihi dare bonam operam.* To. *tibin' ego? immò ſeriò.*
Do. *Atat, oblitus ſum intus dudum edicere*
*Quæ volui edicta aſſerua hanc.* To. *ſalua'ſt hæc quidem.*
Vir. *Pater nunc ceſſat.* To. *quid ſi admoneam?* Vir. *tempus eſt.*
*Heus Saturio exi. nunc eſt illa occaſio*
*Inimicum vlciſcier.* Sa. *ecce, me, nunquid moror?*
To. *Age illuc abſcede procul è conſpectu.* Sa. *tace.*
To. *Vbi cum lenone me videbis colloqui,*
*Tum turbam facito.* Sa. *dictum ſapienti ſat eſt.*

ILLIC] ille. LVCRIFICABILIS] lucrificabilis à lucrifico, as, vt laudabilis, & amabilis & ſimil à laudo. & amo. &c. lucrificare autem ſic dictum, vt ludificare. QVI NVNC EGO SCIO ANIAM A.] diuinat leno, qui nunc, inquit, ſcire poſſim, an iam hęc virgo vindicetur ex ſeruitute? NVGAS] nugas egero. TIBIN' EGO] tune iſtuc dicis duntaxat me tibi operam dediſſe ſedulò, id eſt, mihi animum, & voluntatem fuiſſe tibi conſulendi, ſed rem non exſtare? immò vero ego ſeriò tibi profui & conſului & lucrum vltro in manus obtuli. INTVS] domi. EDICERE] ſeruis. PATER NVNC CESSAT] abſente nunc lenone, qui domum introiuit, Perſa queritur patrem ceſſare & non ſe aſſerere in libertatem.

## DORDALVS leno, TOXILVS ſeruus.

*Tranſcidi loris omneis adueniens domi,*
*Ita mihi ſupex ſqualet, atque ædes meæ.*
To. *Redis tu tandem.* Do. *redeo.* To *næ ego hodie tibi*
*Bona multa feci.* Do. *fateor, habeo gratiam.*
To. *Num quippiam aliud me vis?* Do. *vt bene ſit tibi.*
To. *Pol iſtuc quidem omne iam ego vſurpabo domi,*
*Nam iam inclinabo me cum liberta tua.*

TRANSCIDI LORIS] tranſcidi penultima longa à trans & cædo vel legendum *concidi*. SQVALET] ſordet, horret ſordibus, & immunditia. Gellius. Nonius. BONA MVLTA FECI] ſic reſtitui ex noſtris libris veteribus qui habent *bona multa feci*. mendosè illud quidem, ſed tamen vnde facilè veram ſcripturam elicias, *bona multa*. nam vt i, ſæpè in l. ita & l. ſæpe in i. deprauatur. VT BENE SIT TIBI] vt beatus ſis INCLINABO ME CVM LIB.] cubabo cum liberta tua.

## SATVRNIO paraſitus, DORDALVS, VIRGO.

*Niſi ego illunc hominem perdo.* Do. *perij.* Sa. *atque optimè,*
*Eccum ipſum ante ædeis.* Vir. *ſalue multum mi pater.*
Sa. *Salue mea nata.* Do. *Perſa me peſſum dedit.*
Vir. *Pater hic meus eſt,* Do. *hem, quid? pater? perij oppidò.*

*Quid ego igitur ceſſo infelix lamentarier*
*Minas ſexaginta?* Sa.*ego pol te faciam, ſcelus,*
*Te quoque etiam ipſum vt lamenteris.*Do *óccidi.*
Sa. *Age ambula in ius leno.*Do *quid me in ius voca?*
Sa. *Illa apud prætorem dicam, ted ego in ius voco.*
Do. *Nónne anteſtaris?*Sa.*Tuan' ego cauſſa carnufex*
*Cuiquam mortali libera aureis atteram,*
*Qui hic commercaris ciueis homines liberos?*
Do. *Sine dicam.*Sa *nolo.*Do.*audi.*Sa.*ſurdus ſum,ambula,*
*Sequere hàc ſceleſta feles virginaria.*
*Sequere hàc, mea nata,me vſque ad prætorem.*Vir.*ſequor.*

NISI EGO ILLVNC ROM. P.] oratio imperfecta, vt minantis,& irati. FERII] leno ſentiens ſe peti, vt ſibi male conſcius, clamat ſe periiſſe. LAMENTARIER MINAS SEXAGINTA] queri minas ſexaginta amiſſas: deflere iacturam, quam feci minarum ſexaginta. EGO POL TE FACIAM SC.] ego pol te faciam ſceleſte lamentari, & deplorare tuam ipſius vicem ILLI] illic. TED EGO IN IVS VOCO] te ego in ius voco, ted ego, pro te ego, veterum conſuetudine d. interpoſitum eſt. NÓNNE ANTESTARIS?] nónne anteſtatis? nónne teſtem aliquem auricula ei prehenſa, ſeu vulſa, aduocas, vel adhibes? anteſtari, eſt aliquem admonere prehenſa, aut attrita ei auricula, vt meminerit eorum, quæ audierit, aut viderit. TVAN' EGO CAVSA CARNVFEX] perſonas honeſtas & incolumi fama non licebat ſine anteſtatione inuitas in ius trahere. Infameis, & ſures, & lenones licebat. Idcirco nunc Saturio, tuáne ego cauſa inquit, homo ſcelerate, cuiquam homini liberos aureis prehendam? id eſt, anteſtabor? ſic in Aul. Euclyo Lyconidem, quem ſuſpicatur ſibi aulam quadrilibrem auri plenam ſurripuiſſe, minatur ſe in ius rapturum ſic Plautus, *Niſi referes* L. *quid tibi referam?* EV. *quod ſurripuiſti mibi. Iam quidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam*. Et in Rud. Pleuſidippus Labracem lenonem ſic interrogat. *Rapi te obtorto collo mauis, an trahi? vtrum uis opta dum licet.* COMMERCARIS] emis. SCELESTA FELES VIRG.] ſceleſte raptor virginum ſic lenonem appellat quòd auide virginem emerit, & quaſi rapuerit: feles enim, animal eſt rapax, Sic Auſonius, Marcum quendam puellarum felem dicit, id eſt, raptorem puerorum. ſed malim legi hoc modo *ſequere hàc ſceleſta,* ſcripta hic diſtinctionis nota *feles virginaria.*

# ACTVS QVINTVS

## TOXILLVS, SAGARISTIO ſerui, LEMNISENE.

*H*OSTIBVS *victis, ciuibus ſaluis, re placidà, pacibus perfectis,*
*Bello extincto, re bene geſta, integro exercitu & præſidio,*
*Cum bene nos Iuppiter iuuiſti, Díque alij omnes cœlipotentes,*
*Ea vobis grateis habeo, atque ago, quia probè ſum vltus meum inimicum.*
*Nunc ob eam rem inter participeis diuidam prædam, & participabo.*
*Ite foras, hìc volo ante oſtium & ianuam meos participes bene accipere.*
*Statuite hic lectulos, ponite hic quæ aſſolent. hìc ſtatui volo, primùm*
*Vnde ego omneis, hilaros, ludenteis, lætificanteis faciam, vt fiant aliqua mihi,*
*Quorum opera hæc mihi facilia factu facta ſunt, quæ volui effieri.*
*Nam improbus eſt homo, qui beneficium ſcit ſumere, & reddere neſcit.*
Lem. *Toxile mi, cur ego ſine te ſum? cur autem tu ſine me es?* To.*age dum.ergo*
*Accede ad me, atque me amplectere ſis.* Lem.*ego verò, oh, nihil magis dulce'ſt*
*Sed amabo oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?*

*Omnia.*

*Omnia quæ tu vis, ea cupio.* To. *mutua fiunt à me age, age ergo*
*Tu Sagariſtio accumbe in ſummo.* Sa. *ego nihil moror. cedò partem, quam pepigi*
To. *Temperi.* Sa. *mihi iſtuc temperi ſero eſt.* To. *hoc age, accumbe, hunc diem ſuauem*
*Meum natalem agitemus, amœnum: datæ aquam manibus, apponite menſam.*
*Do hanc tibi florentem florenti: tu hîc eris dictatrix nobis. age puere,*
*A ſummo ſeptenis cyathis committe hos ludos. moue manus propera.*
*Pægnium tardè cyathos mihi das. cedò ſanè. bene mihi, benè vobis, bene amicæ meæ.*
*Optatus hic mihi dies datus hodie'ſt à dis, quia te licet liberam me amplecti.*
Lem. *Tua factum opera bene omnibus nobis. hoc mea manus tuæ poculum donat.*
*Vt amantem amanti decet.* To. *cedò.* Lem. *accipe.* To. *bene ei, qui inuidet mihi.*
*Et ei qui hoc * gaudet.*

HOSTIBVS VICTIS. &c. ] allegoria eſt ducta à re militari. exſultat & triumphat gaudio Toxilus ob rem bene geſtam, & lenonem ſexaginta minis emunctum. PACIB. PRAEFECT. ] conditionibus pacis transactis. Nonius, *paces* plurali numero nouè poſitum. Varro animaduertendum primum quibus de cauſis, & quemadmodum conſtituant paces: ſecundùm, qua fide, & iuſtitia eas coluerint. EA ] ob eam cauſam. INTER PARTICIPES ] inter doli ſocios, inter conſilij, factique participes. PARTICIPABO ] participeis prædæ faciam. LECTVLOS ] ad diſcumbendum. PONITE HIC QVAE ASS. ] hic ponite flores, corollas, panem, obſonia, vina, cetera. VNDE ] ea quibus. VT FIANT ALIQVA MIHI QVORVM OP. ] vt fiant à me ea quæ bona iis, quorum opera, hæc mihi facilè confecta ſunt, quæ fieri volui. IMPROBVS EST HOMO ] improbus, quia ingratus. ERGO ACCEDE AD ME, ADAMPLECTERE SIS ] ſic habent noſtri libri veteres, quos ſequor. Alij, *ergo accedin' ad me atque amplecter' tu* ? OCVLVS MEVS ] ocule mi, rectus pro vocatiuo. QVIN LECTIS ACT. NOS COMM. ] quare non continuò lectis nos committimus ? ACCVMBE IN SVMMO ] in ſummo loco. locorum in conuiuiis hæc erat differentia: alius erat ſummus, alius imus ſeu infimus, alius medius. qua de re plura ſuprà, & in commētariis Hor. MVTVA FIVNT À ME ] ego quoque omnia, quæ vis cupio. EGO NIHIL MOROR ] nihil moror accumbere in ſummo: hoc eſt, parui iſtuc facio. iſto, quod mihi das, carere poſſum, valeat. CEDO PARTEM QVAM PEP. ] da mihi partem, quam tecum pactus ſum. fortaſſe reperit ſexcentos nummos, quos eũ mutuos dederat, cum præſertim eorum reddendorum facultatem habeat, ablatis à lenone ſexaginta minis. Nam ſexaginta minæ ſex millia drachmarum continent, cum mina centum drachmas valeat. drachma autem, & denarius, quatuor ſeſtertios, ſeu duodecim aſſeis continet, idem ferè valent non diſſimulabo tamen libros omneis veteres, ſine vlla varietate, habere *parem* : ſed in hoc diſſentiunt, quòd alij habent, *quam* alij *quem*. malo eius loci ſententiam, & veram ſcripturam in medio relinquere TEMPERI, ] id eſt tempori, hoc dicit ſuo tempore tibi dabitur, quod pepigiſti. ſuo tempore tibi redderetur pecunia, quam mihi credidiſti. Cicero dixit *temperius* in cōparatiuo lib. 9. epiſt. ad Famil. epiſt. 16 *Meminis te mihi Phameæ cenam narrare, temperius fiat, cetera eodem modo.* HOC AGE ] animũ habe ad hoc, quod agitur attentum. omitte iſta ab hoc negotio aliena. AMOENVM ] ſuauem. amœnum dixit ἀσυνδέτως, DO HANC TIBI FLOR. FLO. ] dat hîc Toxilus puellam adoleſcentem ætate florentem Sagariſtioni ætate florenti ſed incertum, quam. nō enim nominatur, niſi quis dicat eandem, quam amat, Lemniſelenem. TV HIC ERIS DICTATRIX ] tu Lemniſelene hic eris nobis conuiuii magiſtra, nobiſque leges bibendi feres & dictabis. AGE PVERE A SVMMO, &c. ] age puer à ſummo loco præbe pocula ſingulis conuiuis ſeptenos cyathos. Erat autem apud veteres lex hæc in conuiuiis rara, & ſollēnis, vt à ſummo ad imum pocula circumferetur, idque certo cyathorum numero præfinito, vt inter omneis conuiuas æqualitas quædam ſeruari videretur. Idem Plautus, *Da puere ab ſummo. age tu inter vos ab infimo Da ſuauium* COMITTE HOS LVDOS ] tralatio à ludis gladiatoriis, qui committi dicuntur. Virg. Aeneid. 5. *Et tuba commiſſos medio canet aggere ludos.* Cicero lib. 3. epiſt. ad Q. Fr. *Hæc ſcripſi à d. viiij. Kal. Nou. quo die ludi committebantur, in Tuſculanum proficiſcens.* &c. Idem lib. 3. de Finib. *Heri, inquam, ludis commiſſis ex vrbe profectus veni ad veſperum.* MOVE MANVS ] neceſſitas vrgat. *cuncta ſiſtinet manus.* BENE MIHI ] ſubintell. ſit. QVI TE LICET LIB. ME AMPL. ] quia licet mihi te liberam amplecti. TVA FACTVM OPERA B. OMN. N. ] tu opera nobis omnibus factum eſt bene. BENE EI, QVI INVID. M. ] bene ſit ei, qui mihi inuidet, nempe Sagariſtioni qui non habet amicam liberam, vt ego, neque tam venuſtam, quàm ego.

## DORDALVS, SAGARISTIO

LEMNISELENE PÆGNIVM puer.

*QVi ſunt qui erunt, quique fuerunt, quique futuri ſunt poſthac,*
*Solus ego omnibus antideo, facilè miſerrimus hominum vt viuam.*

*Perij, interij. peſsimus hic mihi dies hodie illuxit, corruptor*
*Ita me Toxilus perfabricauit, itaque meam rem diuexauit.*
*Vehiculum argenti miſer eieci, amiſi: neque quamobrem eieci habeo.*
*Qui illum Perſam atque omneis Perſas, atque etiam omneis perſonas,*
*Malè di omnes perdant: ita miſer. Toxilus hæc mihi conciuit.*
*Quia ei fidem non habui argenti, eò mihi eas machinas molitu'ſt:*
*Quem pol ego vt non in cruciatum, atque in compedeis cogam, ſi viuam,*
*Siquidem huc vnquam herus redierit eius, quod ſpero: ſed quid ego aſpicio?*
*Hoc vide quæ hæc familia eſt? pol hic quidem potant. aggrediar, ô bone vir.*
*Salueto, & tu bona liberta.* To. *Dordalus hic quidem eſt.* Sa. *quin iube. adire.*

To. *Adi, ſi libet, agite applaudamus. Dordale homo lepidiſsime ſalue.*
*Locus hic tuus eſt: hîc accumbe ferte aquam pedibus, præben' tu puere?*

Do. *Ne ſis me vno digito attigeris, ne te ad terram, ſcelus, affligam.*

Pu. *At tibi ego hoc continuò cyatho oculum excutiam tuum*

Do. *Quid ais crux, ſtimulorum tritor, quomodo me hodie verſauiſti?*
*Vt me in tricas conieciſti? quomodo de Perſa manus mihi addita'ſt?*

To. *Iurgium hinc auferas, ſi ſapias.* Do. *at bono liberta hæc ſciuiſti.*
*Et me celauiſti.* Lem. *ſtultitia'ſt, cui bene eſſe licet, eum præuerti*
*Litibus. poſterius iſtæc te magis par agere'ſt.* Do. *vritur cor mihi.*

To. *Da illi cantharum, exſtingue ignem, ſi cor vritur, caput ne ardeſcat.*

Do. *Ludos me facitis, intelligo.* To. *Vin' cinædum nouum tibi dari Pægnium?*

Do. *Quin elude, vt ſoles, quando liber locu'ſt hîc.*

To. *Hui baba, baſilicè te intuliſti & facetè.*

Pu. *Decet me facetum eſſe, & hunc irridere*
*Lenonem lubido'ſt, quando dignus'ſt.*

To. Perge *vt cœperas.* Pu. *hoc leno tibi.*

Do. *Perij perculit me propè.* Pu. *hem ſerua rurſum.*

Do. *Delude vt lubet, herus dum hinc abeſt.*

Pu. *Viden' vt tuis dictis pareo!*
*Sed quin tu meis contrà item dictis ſeruis,*
*Atque hoc, quod tibi ſuadeo, facis?* Do. *quid eſt id?*

Pu. *Reſtim tibi cape craſſam, ac ſuſpende te.*

Do. *Caueſis me attigas, ne tibi hoc ſcipione*
*Malum magnum dem.* Pu. *vtere, te condono.*

To. *Iamiam Pægnium da pauſam.*

Do. *Ego pol vos eradicabo.* Pu. *at te ille, qui ſupra nos habitat.*
*Qui tibi malè volt, maléque faciet. non hi dicunt, verùm ego.*

To. *Age circumfer mulſum bibere da vſque plenis cantharis.*
*Iamdiu factum eſt poſtquàm bibimus. nimis diu ſicci ſumus.*

Do. *Di faciant vt id bibatis, quod vos nunquam tranſeat.*

Pu. *Nequeo leno quin tibi ſaltem ſtaticulum, olim quin Hegea*
*Faciebat. vide verò ſi tibi ſatis placet.* Sa. *me quoque volo.*
*Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.*

Do. *Malum ego vobis dabo, niſi abitis.* Sa. *etiam mutis impudens?*
*Iam ego tibi, ſi me irritaſsis Perſam adducam denuò.*

Do. *Iam taceo hercle, atque tu Perſa es, qui me vſque admutilauiſti ad cutem.*

To. *Tace ſtulte, hic eius geminus eſt frater.* Do. *hiccine'ſt.* To. *ac geminiſsimus.*

*Di, Dea-*

Do. *Di, Deæque & te, & geminum fratrem excrucient.* Sa. *qui te perdidit:*
*Nam ego nihil merui.* Do. *at enim quod ille meruit, tibi id obſit volo.*

To. *Agite ſultis, hunc ludificemus niſi non dignus'ſt.* Sa. *non opu'ſt.*

Lem. *At me haud par eſt.* To. *eò credo, quia non inconciliauit cum te emo.*

Lem. *Attamen, non tamen.* To. *caue ergo ſis malo, & ſequere me.*
*Te mihi dicto audientem, eſſe addecet. nam hercle abſque me*
*Foret & meo præſidio, hic faceret te proſtibulam propediem.*
*Sedita pars libertinorum eſt. niſi patrono qui aduerſus eſt,*
*Nec ſatis liber ſibi videtur, nec ſatis frugi, nec ſatis honeſtus.*
*Ni id effecit, ni ei maledixit, ni grato ingratus repertus eſt.*

Lem *Pol benefacta tua me hortantur, tuo vt imperio paream.*

To. *Ego ſum tibi patronus planè, qui huic argentum pro te dedi.*
*Pro hiſce, hunc volo ludificari.* Lem. *meo ego in loco ſedulò curabo.*

Do. *Certò illi homines mihi neſcio quid mali conſulunt, quod faciant.* Sagar. *heus vos.*

To. *Quid ais?* Sa. *hiccine Dordalus eſt leno qui hîc liberas virgines?*
*Hiccine e[ſt], qui fuit quondam fortis?* Do. *quæ hæc res eſt? hei colaphum icit.*
*Malum vobis dabo* To. *at tibi nos dedimus, dabimúſque etiam.* Do. *hei nateis peruellit.*

Pu. *Licet. diu ſæpè ſunt expunctæ.* Do. *loquere tu etiam frustum pueri?*

Le. *Patrone i intro amabò, ad cenam* Do. *mera ignauia, tu nunc me irrides?*

Le. *Quia me te voco, bene vt tibi ſit?* Do. *nolo mihi bene eſſe.* Le. *ne ſit.*

To. *Quid igitur? ſexcenti nummi quid agunt? quas turbas danunt?*

Do. *Malè diſperij, ſciunt referre probè inimico gratiam.*

To. *Satis ſumſimus ſupplicij iam* Do *fateor, manus vobis do.* To. *& poſt dabis*
*Sub furcis: abi intrò* S[a]. *in crucem.* Do. *anne hic parum exercitum*
*Hiſce me habent?* To. *conueniſſe te Toxilum memineris.*
*Spectatores bene valete. leno perijt. Plaudite.*

ANTIDEO] anteèo, antecello. PERFABRICAVIT] ſuis artibus & dolis perdidit DIVEXAVIT] in diuerſas parteis vexauit Cicero Philipp 13. *agros diuexas ciuium optimorum* VEHICVLVM ARGENTI] magnam vim argenti, ad quam portandam vehiculo opus ſit. QVI ILLVM PERSAM, ATQVE OMNEIS PERSAS] antiqua loquendi forma. ITA MISER] ſubintell. ſum. CONCIVIT] cõparauit QVIA EI FIDEM NON HAB. ARG.] quia ei argentum non credidi. QVEM POL EGO VT NON IN CR ATQVE IN COMP.] oratio imperfecta, vt hominis irati. adde quod rei nouæ ſpectaculo commotus orationem inceptam non abſoluit: ſic autem integra erat futura. Quem pol ego vt non omnibus modis cruciem & in compedeis conijciam, ſi viuam, ſi modò aliquandiu herus eius huc redibit, quod ſpero, nolim mereri monteis aureos: nolim mereri Crœſi diuitias aut aliquid tale. QVIN IVBE ABIRE] immò verò iube eum ad nos venire. FERTE AQVAM PEDIBVS] deridet lenonem, qui, cùm ſimulet ſe velle eum accumbere iubere aquam afferri pedibus, & non manibus, vt ſuprà, *date aquam manibus, appone menſam.* PRAEBEN' TV PVER] túne præbes aquam puer? id eſt, non tu præbes aquam? NE SIS ME VNO D. ATT.] ne tu ſi vis, vel vno digito me attigeris. Caue quæſo [ne] me vel vno digito attingas, ne te ſceleſte ad terram præcipitem deiiciam. EXCVTIAM] emouebo STIMVLORVM TRITOR] qui ſtimulos teris corpore tuo, qui aſſiduè ſtimulis, hoc eſt, fuſtibus pungeris, ac cæderis. IN TRICAS] in negotia impedita, & inexplicabilia. IVRGIVM HINC AVFERAS, SI SAP.] aliò iurgatum abeas ſi ſapias. STVLTITIA EST C. D. [I]SE LICET EVM PR. L.] ſtultũ eſt, cui benè & beatè viuere licet, eum omiſſa beatè viuendi facultate & copia, ad liteis potius ſe conferre. ISTAEC AGERE] liteis ſequi, litigare. VRITVR COR MIHI] vror, torqueor. LVDOS ME FACITIS] illudis me. HVI BABAE] babæ admirãtis interiectio eſt. LVBIDO EST] lubet. QVANDO DIGN.] quoniam dignus eſt. HOC LENO TIBI] hîc Pægnium lenonem pulſat, aut iaculo aliquo petit. PERCVLIT ME PROPE] propemodum me peruertit. HEM SERVA RVRSVM] iterum Pægnium lenoni manum, aut iaculum intentat. VIDEN' VT T. D. P.] dum te deludere perſeuero. SERVIS] obtemperas, mores geris. RESTIM] funem. ATTIGAS] antiquum pro attingas à verbo tago: à quo tagax. VTERE] ſcipione. TE CONDONO] tibi permitto, vt iſto ſcipione me ferias. DA PAVSAM] ceſſa, fac finem, quieſce ERADICABO] funditus perdam. ILLE, QVI SVPRA NOS HABITAT] Iupiter. MVLSVM] vinum melle conditum IAMDIV FACTVM EST POSTQ. BIB. iamdudum non bibimus, SICCI] ſicci, & vidui, ſeu poti oppo[n]untur. NEQ. LENO QVIN T. SALT. STATIC.] ne-

queo leno, mihi temperare, qui tibi ſaltem ſtaticulum, &c. ſtaticulus ſaltationis, ſeu choreæ genus ſtatarium, minimeque motorium, quod refert Macrobius ex Catone lib. 3. ſaturnal. his verbis, *Sic nimirum M. Cato ſenatorem ignobilem Cæcilium ſpatiatorem, & Feſcennium vocat, eumque ſtaticulos dare his verbis ait: Deſcendit de cantherio: inde ſtaticulos dare ridicularia fundere* & alibi in eundem. *Præterea cantat, vbi collibuit, interdum Græcos verſus agit, iocos dicit, voces demutat, ſtaticulos dat.* ETIAM MVTIS IMP.] etiam audes muſſare? mutire, eſt conari loqui, & facere quod muti poſſunt. SI ME IRRITASSIS] ſi me irritaueris. ADMVTILAVISTI] attendiſti, decurtaſti, tralatum à bobus mutilis. AC GEMINISSIMVS] & verò frater geminiſſimus, immò verè diceret ipſiſſimus. SVLTIS] ſi vultis NISI NON DIGN.] ironia eſt, niſi fortè, inquit, non eſt dignus, qui ludificetur. AT ME HAVD PAR EST] at me non conuenit, vel non eſt æquum hunc ludificare, quippe qui ſit patronus. EO CREDO, QVIA NON INCONC.] iterum ironia eſt: hoc modo, eò, credo, non debes eum ludificare, quia de te bene meritus eſt, & quia cùm te emebam, non mihi aduerſus eſt, tibíque obfuit, quantum potuit. proinde quaſi dicat, mihi obſtitit, cum te emere vellem, de teque peſſimè meritus eſt. ATTAMEN, NON TAMEN] inducitur puella ægrè aſſentiens Toxilo, hortanti, vt lenonem ludificet. Attamen, inquit, patronus quodammodo eſt, & quamuis mihi abſtiterit, & malè de me meritus ſit, quod me proſtituere paratus fuerit, non tamen adduci poſſum, vt eum ludificem, quia dominus fuit. CAVE ERGO SIS MALO] ſubiraſcit Toxilus, & minatur malum Lemniſelenæ. caue ergo tibi, quæſo, à malo ABSQVE ME FORET] id eſt, niſi ego fuiſſem, & niſi præſidium meum tibi præſtò fuiſſet. PROSTIBVLAM] aliàs *proſtibilem*: ſed *proſtibulam* mālo, id eſt, meretricem omnium libidini expoſitam, vulgatiſſimam, viliſſimam, & diobolarem, quaſi ante ſtabulum ſtantem, vide Nonium. LIBERTINORVM] id eſt, libertorum. NISI PATRONO. QVI ADVERSATVS, &c.] ordo eſt, libertus ille nec ſatis liber ſibi videtur, nec ſatis frugi, nec ſatis honeſtus, niſi qui patrono aduerſatus eſt. MALEDIXIT] maledixerit. GRAPHICE NVNC VOLVI LVD.] ſic habent noſtri libri veteres: graphicè autem interpretor, pulcrè, bellè, accuratè. Camerarius edidit pro hiſce, huic v. Pro hiſce autem, ſi quis fortè probabit, id eſt, pro meis benefactis. Alij libri habent, *hic eſt, hunc volo*, &c. MEO EGO IN LOCO] κατ' ἐμὸν μέρος, pro mea parte, NESCIO QVID MALI CONSVL. QVOD F.] neſcio, quid mali inter ſe conſulant, quod mihi faciant. QVI HIC LIB. VIR.] ſubintell. mercatur. QVID FVIT Q. FORTIS?] nunc autem ſcilicet ignauus eſt? & hoc dicto, colaphum ei impingit, infligit, infringit. HEI COLAPHVM ICIT] videtur legendum *colaphum ducit*, vel *colapho icit*. LICET DIV SAEPE SVNT EXPVNCTAE] licet tibi nateis peruellere, ſæpè enim & diu ſunt depilatæ. LOQVERE TV ETIAM FR. P.] tu etiam loqueris qui puer non es, ſed pueri paruula pars? hoc propter eius breuiſſimam ſtaturam. MEA IGNAVIA, TV N. ME. IRR.] tu quæ mea ignauia es, id eſt, quæ meam ignauiam teſtaris, quæque libera non eſſes, nequam & ignauus fuiſſem, nunc me irrides? Quidam legi volunt *mera ignauia*, id eſt, tu quæ ignauiſſima es. muliere enim quid ignauius? QVIANE TE VOCO BENE VT T. S.?] cóne te à me irrideri putas, quia te ad cenam voco opiparam? SEXCENTI NVMMI] quos à me accepiſti pro Lemniſelene. QVAS TVRBAS DANVNT?] quas turbas excitant danunt antiquè, pro dant. SATIS SVMSIMVS SVPPL.] ſatis graueis nobis dedit pœnas leno. MANVS VOBIS DO.] fateor me eſſe vobis viribus inferiorem. EXERCITVM] agitatum, vexatum. CONVENISSE TE TOXILVM MEMIN.] locutus te eſſe cum Toxilo, vel locutum eſſe tecum Toxillum memineris.

# FINIS PERSÆ.

# RVDENS.

# RVDENS.

## DRAMATIS PERSONÆ.

| | |
|---|---|
| ARCTVRVS | Prologus. |
| SCEPARNIO | ſeruos. |
| PLEVSIDIPPVS | adoleſcens. |
| DÆMONES | ſenex. |
| PALÆSTRA | mulier. |
| AMPELISCA | mulier. |
| SACERDOS | anus. |
| PISCATORES. | |
| TRACHALIO | ſeruos. |
| LABRAX | leno. |
| CHARMIDES | paraſitus. |
| LORARII. | |
| GRIPVS | piſcator. |

## ARGVMENTVM.

*RETI piſcator extraxit de mare vidulum,*
*Vbi erant herilis filiæ crepundia,*
*Dominum ad lenonem quæ ſurrepta venerat:*
*Ea clientelam ſuipte imprudens patris*
*Naufragio eiecta deuenit, cognoſcitur,*
*ſuóque amico Pleuſidippo iungitur.*

PISCATOR] Gripus. DE MARE] de mari. mare ablatiuus antiquus. VIDVLVM] bulgam, inuolucrum ex corio. DOMINVM AD LENONEM] Labraca. EA IN CLIENTELAM IMPRVDENS SVIPTE PATRIS] ea imprudens deuenit in clientelam ſui ipſius patris.

## PROLOGVS.

### ARCTVRVS.

*QVI genteis omneis, mariáque & terras mouet,*
*Eius ſum ciuis ciuitate cælitum.*
*Ita ſum, vt videtis, ſplendens ſtella, candida,*
*Signum quod ſemper tempore exoritur ſuo,*
*Hic atque in cælo, nomen Arcturo eſt mihi.*
*Noctu ſum in cælo clarus, atque inter deos,*
*Inter mortaleis ambulo interdius,*

Et alia ſigna de cælo ad terram occidunt.
Qui eſt imperator diuûm atque hominum Iuppiter,
Is nos per gentis alium in alia diſparat,
Hominum qui facta, mores pietatem & fide
Noſcamus: vt quenque adiuuet opulentia.
Qui falſas liteis falſis teſtimoniis
Petunt, quíque in iure abiurant pecuniam,
Eorum referimus nomina, exſcripta ad Iouem,
Cotidie ille ſcit, quis hîc quærat malum.
Qui hîc litem apiſci poſtulant periurio,
Mali res falſas qui impetrant apud iudicem,
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat.
Maiore multa multat, quàm litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exſcriptos habet:
Atque hoc ſceleſti illi in animum inducunt ſuum,
Iouem ſe placare poſſe donis, hoſtiis.
Et operam, & ſumtum perdunt: ideò fit, quia
Nihil ei acceptum eſt à periuris ſupplicij.
Facilius ſi qui pri e à dis ſupplicas,
Quàm qui ſceleſtus eſt, inueniet veniam ſibi.
Idcirco moneo vos ego hæc, qui eſtis boni
Qui que ætatem agitis cum pietate, & cum fide,
Retinete porrò poſt factum vt lætemini,
Nunc huc qua cauſa veni argumentum eloquar.
Primùm dum huic eſſe nomen vrbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Dæmones.
In agro atque villa proxima propter mare,
Senex, qui huc Athenis exſul venit, haud malus.
Neque is adeò propter malitiam patria caret:
Sed dum alios ſeruat, ſe impediuit interim,
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit paruula.
Eam de prædone vir mercatur peſſumus.
Is eam huc Cyrenas leno aduexit virginem.
Adoleſcens quidam ciuis huius Atticus
Eam vidit ire è ludo fidicino domum.
Amare occœpit, ad lenonem deuenit.
Minis triginta ſibi puellam deſtinat,
Datque arabonem, & iureiurando alligat.
Is leno, vt ſe æquum eſt, flocci non fecit fidem,
Neque quod iuratus adoleſcenti dixerat,
Ei erat hoſpes par illius Siculus, ſenex
Sceleſtus, Argentinus, vrbis proditor,
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ eius erant mulierculæ,
Infit lenoni ſuadere, vt ſecum ſimul
Eat in Siciliam ibi eſſe homines voluptarios
Dicit: poteſſe ibi fieri eum diuitem:

Ibi eſſe

*Ibi eſſe quæſtum maximum meretricibus*
*Perſuadet. nauis clanculum conducitur.*
*Quidquid erat noctu in nauem comportat domo*
*Leno: adoleſcenti, qui puellam ab eo emerat.*
*Ait ſe Veneri velle votum ſoluere.*
*Id hîc eſt fanum Veneris, & eò ad prandium*
*Vocauit adoleſcentem huc: ipſe hinc illico*
*Nauem conſcendit: auehit meretriculas.*
*Adoleſcenti alij narrant, vt res geſta ſit,*
*Lenonem abiiſſe. ad portum adoleſcens venit,*
*Illorum nauis longè in altum abſceſſerat.*
*Ego quoniam video virginem aſportarier,*
*Tetuli ei auxilium, & lenoni exitium ſimul,*
*Increpui hibernum & fluctus moui maritimos.*
*Nanque Arcturus ſignum omnium ſum acerrimum;*
*Vehemens ſum exoriens: cùm occido, vehementior.*
*Nunc ambo illi in ſaxo, leno atque hoſpes, ſimul*
*Sedent, eiecti nauis confracta eſt ibus.*
*Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,*
*De naui timida deſilierunt in ſcapham,*
*Nunc eas ab ſaxo fluctus ad terram ferunt,*
*Ad villam illius, exſul vbi habitat ſenex:*
*Cuius deturbauit ventus tectum & tegulas,*
*Et ſeruus illic eſt eius, qui egreditur foras.*
*Adoleſcens huc iam aduenie, quem videbitis,*
*Qui illam mercatu'ſt de lenone virginem.*
*Valete, vt hoſtes veſtri diffidant ſibi.*

SIGNVM QVOD SEMPER TEMP. EXOR.] diebus vndecim ante æquinoctium auctumnale. ARCTVRO] de Arcturo ſic Aratus, Ἀρκτοφύλαξ τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην Ἐξ Οὔ χ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται ἄρκτου, καὶ μάλα πᾶς ἀρίδηλος. ὑπὸ ζώνῃ δέ οἱ αὐτὸς ἐκ τῶν ἄλλων ἀρκτοῦρος ἑλίσσεται ἀμφαδὸν ἀστήρ. quos verſus ſic Latinè vertit M. Tull. *Arctophylax vulgo qui dicitur Aſſeribetes quod quaſi temone adiunctam præ ſe quatit arctum. Huic autem ſubter præcordia fixa videtur. Stella micans radiis Arcturus nomine claro.* INTERDIVS] interdiu. ſecutus ſum autem Camerarij coniecturam, qui putat legendum *ambulóque*, cùm libri omnes habeant *ambulo interdius* ALIVM IN ALIA] hic vulgatos libros ſecutus ſum. nam veteres non habent præpoſitionem in Camerar. vult legi *alium quidem alia*. DISPARAT] in diuerſas oras ſeparat. VT QVENQ. ADIV. OPVL.] quomodo ad vnumquenq. perueniant diuitiæ & opes. QVI FALS. LIT. FALS. TEST.] qui ſine iure litigare expetunt falſis teſtib. freti. IN IVRE] apud prætorem. ABIVRANT] cum periurio infitiantur. QVIS HIC QVAER. M.] quis ſibi ſuis iniuſtis & impiis factis arceſſat malum, id eſt, quis hîc ob ſua iniuſta, & ſceleratè facta grauib. pœnis dignus ſit? APISCI] adipiſci. ITERVM ILLA EAM R. IVD?] Iupiter rem ab improbo iudice contra legis & iuſiurandum iudicatum iterū iudicat, & ſententiam ab impio iudice latam corrigit, & eos, qui apud illū iudicem vicerunt, maiore multa multat, quàm ſit ea vtilitas, quam ex lite eis condonata conſequatur. IOVEM SE PLACARE POSS.] audiant homines furtis & rapinis, & ſpoliis integrorum & piorum ciuium locupletati, qui ſe ſuorum furtorum maculas eluere poſſe confidunt, ſi partem aliquam ſuæ prædæ in templa diuorum conferant. O cæcas hominum menteis, &c. NIHIL EI ACCEPTVM EST A PVERIV.] nihil ſupplicij, id eſt, nullum ſupplicium à periuris. Deo acceptum eſt: ſupplicium autem hoc loco, id eſt, ſupplicitèr. Sic apud Salluſtium bello Catil. *In ſuppliciis deorū magnifici* Accius Egonis, *Nunc pergam, ut ſupplicijs placans cælitum aras expleam.* RETINETE PORRO] retinete pietatem & fidem, perſeuerate piè, & fideliter viuere, vt poſtquam ita vixeritis, gaudeatis. NVNC HVC Q. C. V.] nunc argumentum huius comœdiæ vobis exponam, quam ob cauſam ego huc prodij. PRIMVNDVM] primum igitur. *primum dum* legendum coniunctim. DIPHILVS] actor. CYRENAS] Cyrenæ vrbs Libyæ à Batto condita, de qua & Laſerpitio, cuius ea regio fertilis eſt, diximus nōnulla in commentar. in Æmilium Probum. PROPTER MARE] prope mare. PROPTER MALITIAM] videtur hîc malitiā accipere, pro ea quā Græci κακίαν appellant, quæ eſt contraria bonitati & virtuti. DVM ALIOS SERVAT] pro aliis ſpondet. SE IMPEDIVIT INTERIM] ἀγγύα παρὰ δ' ἄτα. COMITATE] facilitate in homines, & commoditate morum. PERIIT] ſurrepta eſt. VIR PESSVMVS] homo peſſimus leno. E LVDO FIDICINO] e ludo, vbi fidibus diſcitur. DESTINAT] emit. ALLICAT] le-

Digitized by Google

nonem. FLOCCI NON FECIT] contemſit. FIDEM] quam dederat adoleſcenti. PAR ILLIVS] improbus & perfidus. INFIT] incipit, ſic infrà proximè, *Infit lenoni ſuadere* &c ET ALIARVM ITEM QVAE EIVS] & aliarum ſimiliter mulierculasum, quæ eius erant. HOMINES VOLVPTARIAS] de Siculorum luxuria & libidine Athenæus. POTESSE] poſſe QVIDQVID ERAT] quidquid habebat leno domi. VT RES GES TA SIT] narrant rem omnem, lenonem nauim conſcendiſſe, & abiiſſe. LONGÈ IN ALTVM] longè à portu, & ab ora magis, in mare profundi. TETVLI] antiquè, pro tuli. Accius Andro, *Donec tu auxiliũ Perſeu tetuliſſes mihi.* ex Nonio. INCREPVI HIBERNVM ET FLVCTVS MOVI M.] Seruius ad illud Virg. locum Georg. *Sub ipſum Arcturum tenuiſſet erit*, &c. multa de Arcturo notat, & hunc Plauti verſum cum eo, qui deinceps ſequitur, profert. *Increpui hibernum autem*, id eſt, ventos & fluctus excitaui hibernos. IVS] iis. idem ſuprà Milite Gl. *Latrones ibus dinumerem ſtipendium.* ad quem locum plura. ILLA AVTEM VIRGO] Paleſtra. ANCILLVLA] Ampeliſca. IN SCAPHAM] ſcapha, paruula nauicula, quæ ſemper ſequi ſolet nauim maiorem ad dubios caſus nauigationis. SENEX] Dæmones. ET SERVVS ILLIC EST] & ſeruus ille eſt Dæmonis, Sceparnio ſcilicet. ADOLESCENS] Pleuſidippus. VALETE, VT HOSTES VESTRI DIFF.] præcatur ſpectatoribus victoriam, vt ſe præbeant attentos.

# ACTVS PRIMVS.

## SCEPARNIO ſeruus.

PROH di immortales, tempeſtatem cuiuſmodi
*Neptunus nobis noctè hac miſit proxima!*
*Detexit ventus villam: quid verbis opu'ſt?*
*Non ventus fuit, verùm Alcumena Euripidi:*
*Ita omneis tecto deturbauit tegulas*
*Illuſtriores fecit, feneſtráſque indidit.*

DETEXIT VENTVS VILLAM] ſuprà deturbauit tectum & tegulas. ALCVMENA EVRIPIDI] tragœdia Euripidis, nomine Alcumena, in qua Euripides, cum Iuppiter ad Alcumenam veniebat, vel potius cum Alcumena pariebat, faciebat ſpurcam tempeſtatem oriri. omneis vndique ventos irrumpere, ſæuos exſiſtere turbines, cælum tonitru contremiſcere: vt facit ipſe Plautus in Amph. his verbis, *ibi continuò Contonat ſonitu maximo, ædeis primo ruere rebamur tuas. Ædes tota conful-gebant tua, quaſi eſſent aurea.* *Euripidi* autem genitiuus antiquus, vt *Thymarchidi, Thucididi*: TECTO DETVRBAVIT TEG.] ſic legendum non *de tecto*. talia ſunt illa, adigere arbitrum apud M Tullium, *adiacet mare*. apud Cornel. Nep. *propugnat nugis*. apud Horatium. ILLVSTRIORES FECIT] an tegulas? an ædeis? malim legi *illuſtriorem*, vt ſubintell. *villam* ſiue potius *illuſtrius*, vt ſubintell. tectum. fecit autem illuſtriores, propter crebra fulgura. FENESTRASQVE INDIDIT] villæ aut tecto. patefecit tectum, vis ventorum ſcilicet.

## PLEVSIDIPPVS adoleſcens, DEMONES, SCEPARNIO ſeruus.

ET vos à veſtris abduxi negotijs.
*Neque id proceſſit, qua vos duxi gratia,*
*Neque quiui lenonem ad portum prehendere.*
*Sed mea deſidia ſpem deſerere nolui.*
*Et vos amici detinui diutius.*
*Nunc huc ad Veneris fanum venio viſere.*
*Vbi rem diuinam ſe facturum dixerat.*
Sc. *Si ſapiam, hoc quod me mactat c neinnem lutum.*
Pl. *Prope me hic neſcio quis loquitur.* Dæ *heus Sceparnio.*
Sc. *Qui nominat me?* Dæ. *qui pro te argentum dedit.*
Sc. *Quaſi tuum eſſe ſeruum dicas Dæmones.*
Dæ. *Luto vſus multo, multam terram confode,*
*Villam integundam intelligo totam mihi*
*Nam nunc perlucet ea, quàm cribrum, crebrius.*

Pater

Pl. *Pater ſalueto,ambóque adeò.Dæ.ſaluus ſies.*
Sc. *Sed vtrum tu mas,an fœmina es,qui illum patrem*
*Voces?* Pl.*vir ſum equidem.*Dæ *quare vir porro patrem.*
*Filiolam ego vnam habui. eam vnam perdidi.*
*Virile ſexus nunquam vllum habui.*Pl.*at di dabunt.*
Sc. *Tibi quidem hercle quiſquis es magnum malum,*
*Qui oratione hîc nos occupatos occupes.*
Pl. *Iſticcine vos habitatis?* Sc.*quid tu id quæritas?*
*An quo furatum venias mox, veſtigas loca?*
Pl. *Peculioſum eum eſſe decet ſeruum & probum,*
*Quem hero præſente prætereat oratio,*
*Aut qui inclementer dicat homini libero.*
Sc. *Et impudicam & impudentem hominem addecet,*
*Moleſtum vltrò aduenire ad alienam domum*
*Cui debeatur nihil.*Dæ. *tace Sceparnio.*
*Quid opus eſt adoleſcens?*Pl.*iſti infortunium,*
*Qui præfeſtinet,vbi herus aſsit,præloqui.*
*Sed,niſi moleſtum'ſt.paucis percontarier*
*Volo ex te.*Dæ.*dabitur opera,atque in negotio.*
Sc. *Quin tu in paludem is,exſiccáſque arundines.*
*Qui pertegamus villam, dum ſudum'ſt.* Dæ.*tace*
*Tu ſi quid opus eſt,dice,*Pl.*dic,quod te rogo,*
*Ecquem tu hic hominem criſpum,incanum videris,*
*Malum,periurum,palpatorem,*Dæ.*plurimos.*
*Nam ego propter eiuſmodi viros viuo miſer.*
Pl. *Hic dico in fanum Veneris qui mulierculas*
*Duas ſecum adduxit,quíque adornauit ſibi*
*Vt rem diuinam faciat aut hodie,aut heri.*
Dæ. *Non hercle adoleſcens iam hos dies compluſculos*
*Quenquam iſtic vidi ſacruficare:neque poteſt.*
*Clam me eſſe,ſi qui ſacruficant ſemper petunt*
*Aquam hinc,aut ignem,aut vaſcula,aut cultrum, aut veru.*
*Aut aulam extarem,aut aliquid: quid verbis opu'ſt?*
*Veneri paraui vaſa,& puteum,non mihi.*
*Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.*
Pl. *Vt verba perhibes,me periiſſe prædicas.*
Dæ. *Mea quidem hercle cauſſa ſaluus ſis licet.*
Sc. *Heus tu,qui fana venteis cauſſa circuis.*
*Iubere melius eſt prandium ornari domi:*
*Fortaſſe tu huc vocatus es ad prandium,*
*Ille,qui vocauit,nullus venit.*Pl.*admodum.*
Sc. *Nullum'ſt periculum te hinc ire impranſum domum.*
*Cererem te melius,quàm Venerem, ſectarier.*
*Amore hæc curat,tritico curas Ceres.*
Pl. *Deludificauit me iſte homo indignis modis.*
Dæ. *Proh dij immortales.qui illuc eſt Sceparnio*
*Hominum ſecundum littus?* Sc.*vt mea eſt opinio,*
*Propter viam illi ſunt vocati ad prandium.*

Dę. *Qui?*Sc.*quia poſt cenam credo lauerunt heri.*
*Confracta nauis in mari eſt illis.*Dę.*ita eſt.*
Sc. *At hercle nobis villa in terra & tegula.*Dę *hui,*
*Homunculi quanti eſtis eiecti? vt natant?*
Pl. *Vbi ſunt ij homines, obſecro?*Dę.*hac ad dexteram.*
*Vidin' ſecundum litus?*Pl.*video.ſequimini.*
*Vtinam ſit is.quem ego,quaro, vir ſacerrimus.*
*Valete.*Sc.*ſi non moneas,noſmet meminimus.*
*Sed ô Palæmon,ſancte Neptuni comes,*
*Quíque hercule illi ſocius eſſe diceris,*
*Quod facinus video?*Dę.*quid vides?*Sc.*mulierculas*
*Video ſedenteis in ſcapha ſolas duas.*
*Vt afflictantur miſeræ! euge,euge,perbene,*
*Ab ſaxo auortit fluctus ad litus ſcapham:*
*Meque gubernator vſquam illis eſſe potuit.*
*Non vidiſſe vndas me maiores cenſeo.*
*Saluæ ſunt,ſi illos fluctus deuitauerint.*
*Nunc nunc periculum'ſt,eiecit alteram,*
*At in vado'ſt.iam facile enabit,eugepæ,*
*Viden' alteram illam vt fluctus eiecit foras?*
*Surrexit:horſum ſe capeſcit.ſalua res.*
*Deſiliuit hæc autem altera in terram è ſcapha,*
*Vt præ timore in genua in vndas concidit?*
*Salua'ſt,euaſit ex aqua iam in litore eſt.*
*Sed dextrouerſum auerſa it in malam crucem.*
*Hem errabit illhac hodie.* Dę. *quid id refert tua?*
Sc. *Si ad ſaxum,quod capeßit, ea deorſum cadet,*
*Errationis fecerit compendium,*
Dę. *Si tu de illarum cenaturus veſperi es,*
*Illis curandum cenſeo Sceparnio,*
*Si apud me eſurus es,mihi dari operam volo,*
Sc. *Bonum,æquúmque oras.*Dę.*ſequere me hac ergo.*Sc *ſequor.*

ET VOS A VOSTRIS] alloquitur amicos quoſdã, & ſodaleis ſuos, quos vnà ſecum adduxerat, vt lenonem,quem audierat,abiiſſe,comprehendere, & puellam ſibi venditam abducere: vel illo inuito, ac repugnante poſſet. qui nihil reſpondent, ſúntque mutuæ quædam perſonæ. NEQVE ID PROCESSIT Q.] neque id, cuius rei gratia vos adduxi, mihi bene proceſſit,quia lenonem in portu non offendi. SPEM DESERERE] ſpem abiicere,rem deſperare. SI SAPIAM. HOC QVOD ME M. Sceparnio lutum conficere iuſſus ab hero ad villam protegendam,& tectum reficiendum, hortatur ſe ipſe. cum fortaſſe negligentior adhuc fuiſſet, ad operam nauandam. QVOD ME MACTAT] quod me fatigat, quod me enecat. CONCINNEM] conficiam. QVI NOM. ME] quis me nomine appellat? QVI PRO TE ARG. D.] dominus tuus,qui te emit. LVTO VSVS M.] luto opus eſt multo. MVLTAM TERR. C.] multam terram effodi ad lutum concinnandum. Nonius, *concinnare*, eſt facere. QVAM CR. CREBRA] crebrius cribro. plura habet foramina.quàm cribrũ, videtur eſſe paronomaſia. PATER SAL.] patrem appellat,quia ipſe adoleſcens eſt ille, Dæmones ſenex. VIRILE SEXVS N.] id eſt, nunquam vllum habui virilem ſexum, Priſcianus libro quinto, quãuis Plautus hoc ſexus,huius ſexi neutro genere protulit in Rudente *virile ſexus*, &c. AN QVÒ FVRATVM V.&c.] an exquiris loca.in quæ poſt paulò venias furatum? PECVLIOSVM] peculio inſtructum. ET PROBVM] voluit dicere, *& improbum*, ſed magis ἀντίφρασιν *probum* dixit. QVEM HERO PRAESENTE PRAETERBAT ORAT.] cum hero preſente excidat oratio. qui hero præſente loqui audeat. ISTI INFORTVNIVM] iſti infortunium opus eſt.iſte infortunium, & malum ſibi quærit. ATQVE IN MVNDO.] dabitur tibi opera.&.quidem vt magis intelligas me non eſſe inhumanum neque illiberalem.quamuis ſim magnopere occupatus EXSICCAS QVE ARVND.] exſicas pro exſecas. Sic apud Varr. libro de re ruſtica *praficare*, *reſicare*, *deſicare*. pro præſecare. & reſecare & deſecare. QVI] vnde vt, quo. DVM VVDVM EST] dum cælum ſerenum eſt. ſic & Nonius quaſi vulgo ita legatur. ſeudum quaſi ſemiudum. Nam ſeudum, pro ſemiudum legen-

legendum puto. ſuprà in Milite glor. *Curate, vt ſplendor meo ſit clypeo clarior, quàm ſolis radij eſſe, olim cùm ſudum eſt ſolet.* ECQVEM] num aliquem. INCANVM] valde canum, vel canum ſimpliciter. Virg. *incanáque barba.* deſcribit his verbis lenonem PALPATOREM] aſſentatorem. PROPTER EIVSMODI VIROS] opera & culpa talium virorum. HIC DICO] maſim legi *huc dico.* NEQ. POTEST CLAM ME ESSE] neque poteſt mihi ignotum aut obſcurum eſſe, ſiqui ſacrificant. AVLAM EXTAREM] ollam, in qua exta coquuntur NVNC INTERVALLVM IAM H. DIES M.] nunc longum temporis interuallum interceſſit poſtquam hîc ſacrificatum non eſt. hos iam multos dies hîc ſacrificatum non eſt. MEA QVIDEM H. C.] quod ad me attinet *quod intra* VENTRIS CAVSA, vt ventrem cibo expleas, vt prandeas. IVBERE MELIVS EST] ſatius eſt te iubere tibi prandium parari domi. NVLLVS VENIT] non venit. NVLLVM EST PERICVLVM TE HINC] id eſt, poteſt tutò ire impranſus domum, licet tibi impranſo ſine periculo ire domum. CEREREM TE MELIVS, &c.] præſtat te cibo quàm amori operam dare AMORE HAEC CVRAT] Venus amore homines oblectat, Ceres cibo reficit & recreat. ILLE HOMO] leno. QVID ILLVC EST H.] qui ſunt illi homines, quid illud eſt hominum SECVNDVM LITVS] iuxta litus, poſt litus PROPTER VIAM ILLI SVNT VOC.] locus ex ambiguo. ſacrificium apud veteres fuit vt refert Macrob. lib. 2 Saturn. quod vocabatur propter viam, (ſic autem legendum, non vt vulgò *proteruia*, quod iampridem admonuit Antonius Auguſt. in notis ad Pomp. Feſtum. Et nos antequam ederet, ex Nonio, & Feſto ipſo emenderamus.) in eo mos erat, vt ſi quid ex epulis ſuperfuiſſet, igne conſumeretur. hinc Catonis iocus eſt. Nanque Albidim quendam, qui ſua bona comeſſet, & nouiſſime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidiſſet, propter viam feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit, id combuſiſſe. Feſtus, Propter viam, fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia Herculi aut Sanco, qui ſcilicet idem deus eſt. Laberius apud Nonium in voce *bibentis Viſus hac nocte bibenteis propter viam facere.* ſignificat autem Sceparnio hos naufragium feciſſe omnium bonorum ſuorum aduerſa tempeſtate conflictatos, quemadmodum propter viam faciunt, omneis reliquias flammis conſumunt. QVI] quo pacto? POST CENAM LAVERVNT] ante cenam lauabant veteres. non poſt cenam, niſi qui lue eſſent perditi. Hi enim rem ſuam familiarem balneis & Venere: & epulis abſumebant, eóque decoctores, bonis elauiſſe dicebantur. vel igitur eo quod naufragium bonorum ſuorum fecerint, lauiſſe, poſt cenam dicit exemplo nepotum, & luxurioſorum hominum: vel quod ſint madidi, & vuidi, & qui exeunt è balneis. VILLA IN TERRA, ET T.] confractæ ſunt. HOMVNCVLI Q.] quàm magni, vel quantuli homines. EIECTI] fluctibus in terram. M. Tull pro Roſc. Amerino, *Poſtremò ita eijciuntur, Vt ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant.* VIR SACERRIMVS] maximè exſecrandus. SI NOS MONEAS] ſi moneas nos, vt valeamus, noſmet meminimus. PALAEMON] Palæmon deus marinus Leucotheæ, ſeu Ionis filius, à Latinis Portunus dictus, quod portubus præſit: De quo M. Tull. lib. 2. & 3. de Nat. Deor. VT AFFLICT. M.] quàm affligatur à fluctibus. AB SAXO] à ſcopulo, ad quem afflicta erat ſcapha, cuique adhærebat. NEQVE GVBERN. ILLIS ESSE P.] oratio non conſequens, neque cohærens. Neque autem, inquit, gubernator vllus potuit eas ſeruare. CENSEO] puto. Hæc dicuntur à Sceparmone, fluctus, & puellas ſpectante, dum iactatur fluctibus. EIECIT ALE.] alteram puellam eiecit fluctus ad terram. IN VADO EST] vadum locus eſt in mari, aut fluuio, qui pedibus tranſiri poteſt. SVRREXIT] fluctus eam ita eiecerat in litus, vt prolapſa ſit. idcirco dicit nunc eam ſurrexiſſe. HORSVM SE CAPESSIT] hanc partem verſus ſe ducit, aut confert. VT PRAE TIMORE IN G.] cum admiratione pronuntiandum. quo pacto, præ timore in vndas concidit, non recta, ſed in genua procumbens? SED DEXTROVORSVM AVERSA IT IN MALAM CR.] ſed dexteram partem verſus auerſa à nobis it in malam crucem, cùm debeat læuam partem verſus iter flectere. Ampeliſcam ſignificat. profert hunc locum Priſcianus lib 15. de aduerbio *ibi.* ſed antiqui etiam dextrouorſum dixerunt. SI AD SAXVM QVOD CAPESSIT] ſi cum ad ſaxum peruenerit, quod petit. vel quò tendit, & ex eo deciderit, minus errauit: vel prorſus errare deſierit. SI TV DE ILL. CEN. VESP.] id eſt, ſi tu de illorum cena, ſeu cibo cenaturus es. ſic in Milite glor. *qui de veſperi viuat ſuo* Hoc ideò, quòd veteres veſperi cenabant, quemadmodum & nos quanquàm nos non omni tempore veſperi cenamus, ſed vere & autumno duntaxat. Nam æſtate longè ante veſperam: & bruma longè poſt veſperam cenamus, ILLIS CVRANDVM] ſic habent & noſtri libri veteres, *Illis curandum* autem id eſt, pro illis curandum. nam libri vulgati habent, *Illas curandum.* quã lectionem ſi qui probabant, facilis erit eius explicatio *Illas curandũ* enim, idem valet, quod illas curare oportet, ſeu illas curandas.

PALAESTRA mulier.

*Nimio hominum fortunæ miſeræ memorantur,*
*Quàm reapſe experiundo ijs datur acerbum.*
*Hoc deo complacitum eſt, me hoc ornatu ornatam*
*In incertas regiones, timidam, eiectam.*
*Hanccine ego ad rem natam miſeram me memorabo?*
*Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?*
*Nam hoc mi haud labori eſt laborem hunc potiri,*
*Si erga parentem, aut deos me impiaui:*
*Sed id ſi paratè curaui Vt cauerem,*
*Tum hoc mihi indecore, iniquè, immodeſtè*
*Datis di: nam quid habebunt ſibi igitur impij poſthac.*

*Si ad hunc modum eſt innoxiis honor apud vos?*
*Nam me ſi ſciam feciſſe,aut parenteis,ſceleſtè,minus me miſerer.*
*Sed herile ſcelus me ſollicitat.eius me impietas malè*
*Habet.is nauem atque omnia perdidit in mari.*
*Hæ bonorum eius ſunt reliquiæ:etiam quæ ſimul*
*Vecta mecum in ſcapha'ſt excidit.ego nunc ſola ſum,*
*Quæ ſi mihi foret ſalua ſaltem,labor*
*Leuior eſſet hic mihi,eius opera,*
*Nunc quam ſpem,aut opem,aut conſilij quid capeſſam?*
*Ita,hic,ſolis locis compedita ſum,*
*Hîc ſaxa ſunt,hîc mare ſonat,nec quiſquam*
*Homo mihi obuiam venit.*
*Hoc,quod induta ſum,ſummæ opes oppido.*
*Nec cibo,nec loco tecta quo ſim,ſcio.*
*Quæ mihi eſt ſpes,qua me nunc viuere velim?*
*Nec loci nara ſum,nec diu hîc fui.*
*Saltem aliquam velim,qui mihi ex his locis,*
*Aut viam,aut ſemitam monſtret:ita nunc hac*
*An illac eam incerta conſilij ſum:*
*Nec propè vſquam hîc quidem cultum agrum conſpicor.*
*Algor,error,pauor membra omnia tenent.*
*Hæc parentes haud mei ſcitis miſeri,*
*Me nunc miſeram ita eſſe,vti ſum.libera ego*
*Prognata fui maximè.nequicquam fui,*
*Nunc qui minus ſomnio quàm ſi forem ſerua nata?*
*Neque quicquam vnquam iis profui,qui me ſibi eduxerunt.*

NIMIO HOMINVM F.M.] ordo, & ſententia eſt, nimio minus hominum fortunæ miſeræ dicuntur, quàm re ipſa experiantur. nimio minus autem. id eſt, multo minus. HOC DEO COMPLACITEM EST] tale eſt illud Virg lib.3. Æn. *Poſtquam res Aſia, Priamique euertere gentem Immeritam viſum ſuperis.* Solent homines, cùm rerum ſuarum aduerſarum cauſam ignorant, aut verò cum rebus aduerſis afflictantur,ideóque deos quodammodo accuſant,ita ſe conſolari. ſic diis viſum eſt. Sic idem Plautus Amphitr. *Ita dijs placitum eſt, voluptatem vt mæror comes conſequatur,* Horat.lib.1.oda 33.*Sic viſum Veneri, cui placet impares Formas atq.animos ſub iuga ahenea Sæuo mittere in ioco* ad quem locum plura notata ſunt. ME HOC ORN.] deſideratur aliquid vt ferè ſolet orationibus effectum aliquem declarantibus, ſic,inquit,deo placitum eſt me hoc ornatu cultam in incertas regiones ſubintell. intendere incertis regionibus vagari, me inquam,timidam,atque eiectam fluctibus. HACCINE EGO P. C. &c.] hoccine ego præmium fero pietatis meæ præcipuæ, & eximiæ? partem, *μερίδα μοῖραν*, portionem, ſortē. NAM HAVD M. HOC L. EST] nam & hoc mihi non moleſtum, aut laborioſum ſit,hunc labore perpeti, ſi in parentem, aut in deos impia fuit. PARATÈ,] ſtudioſè,data opera ac curatè. SI AD HVNC MODVM EST INNOXIIS H.] ſic hoc modo honorantur innocentes apud vos? ſi tale præmium innocentibus perſoluitis?minus me miſeram dicerem aut prædicarem. HERILE,lenonis, heri mei. SOLLICITAT] ſollicitam habet, vel quaſi è ſolio,& ſtatu certo deturbat. ETIAM QVAE S. &c.] etiam Palæſtra, quæ mecum ſimul in ſcapha vecta eſt,excidit,vi tempeſtatis in altum deiecta. LABOR L. ESSET HIC M.] hunc laborem facilius ferre poſſem eius opera. hic labor mihi leuior eſſet ad perferendum.ſic autem legendum. & ita habent noſtri libri vet. cum vulgatis conſentientes non vt edidit Camerarius *lenior.* AVT CONSILII QVID C.] aut quid conſilij capere conabor. ITA HIS SOLIS L. C.] ita his deſertis locis, quaſi compedibus quibuſdam, vincta ſum. Nonnulli ex noſtris libris veteribus habent, *competita ſum.* quàm ſcripturam conſideret lector,ita ferè, vt vulgati. HOC, QVOD INDVTA SVM, S.OP.OPP.] hæ ſunt opes meæ planè omnes, hoc veſtimentum,quod gero. NEC CIBO,NEC LOCO,&c.] neſcio neque quo cibo, neque loco inſtructa aut munita ſim. SALTEM ALIQVEM VELIM, Q. M. EX I.] ſaltem aliquem ex his locis mihi aut viam, &c.vel dic, quo ordine apud Plautum verba leguntur, ſaltem velim mihi aliquem contingere, qui mihi viam, aut ſemitam monſtret, vnde me ex his locis expedire poſſim. ALGOR] frigus. PARENTES] vos ô parentes mei miſeri. NEQVICQVAM] nil fruſtra libera prognata ſum. EDVXERVNT] aluerunt.

AMPE-

## AMPELISCA, PALÆSTRA, mulieres duæ.

*Qvid mihi melius eſt, quid magis in rem eſt, quam corpore vitam ſeeludam?*
*Ita malè viuo, atque ita mihi multæ in pectore ſunt curæ exanimales.*
*Nunc dein' vitæ haud parco. perdidi ſpem, qua me oblectabam*
*Omnia iam circumcurſaui, atque omnibus in latebris perreptaui,*
*Quærere conſeruam, voce, oculis, auribus, vt perueſtigarem.*
*Neque eam vſquam inuenio. neque quò eam, neque quà quæram conſultum 'ſt,*
*Neque quem rogitem reſponſorem quenquam interea inuenio,*
*Neque magis ſolæ terræ, ſolæ ſunt, quàm hæc loca, atque hæ regiones.*
*Neque ſi viuit, eam viuam vnquam quin inueniam inſiſtam.*
Pa. *Quæ nam vox mihi propè hic ſonat?* Am. *pertimui,*
*Quis hic loquitur propè?* Pa *ſpes bona, obſecro, ſubuenta*
*Mihi* Am. *mulier eſt. muliebris vox mihi ad aureis*
*Venit.* Pa. *an eximes ex hoc miſeram metu*
Am. *Certè vox muliebris aureis tetigit meas.*
Pa. *Num Ampeliſca obſecro 'ſt?* Am. *ten' Palæſtra audio?*
Pa. *Quin voco, vt me audiat, nomine illam, ſuo?*
*Ampeliſca.* Am. *hem quis eſt?* Pa. *ego Palæſtra ſum.*
Am. *Dic vbi es?* Pa. *pol ego nunc in malis plurimis.*
Am. *Socia ſum, nec minor pars mea 'ſt, quàm tua,*
*Sed videre expeto te.* Pa. *mihi es æmula,*
Am. *Conſequamur gradu vocem vbi es?* Pa. *ecce me.*
*Accede ad me, atque adi contrà.* Am. *fit ſedulò*
Pa. *Cedò manum* Am. *accipe.* Pa. *dic, viuiſne? obſecro.*
Am. *Tu facis me quidem vt viuere nunc velim,*
*Quando mihi te licet tangere, vt vix mihi*
*Credo ego hoc, te tenere, obſecro, amplectere,*
*Spes me vt me omnium iam laborum leuas?*
Pa. *Occupas præloqui. quæ mea eſt oratio.*
*Nunc abire hinc decet nos.* Pa. *quò, amabo, ibimus?*
Pa. *Litus hoc perſequamur.* Am. *ſequor quò lubet.*
Pa. *Siccine hic cum vuida veſte graſſabimur?*
Am. *Hoc, quod eſt, id neceſſarium eſt perpeti.*
*Sed quid hoc obſecro eſt?* Pa. *quid?* Am. *viden' amabo*
*Phanum? vidéſne hoc?* Pa. *vbi eſt?* Am. *ad dexteram.*
Pa. *Video decorum diis locum viderier.*
Am. *Haud longè abeſſe oportet homines hinc: ita hic*
*Lepidu 'ſt locus. nunc quiſque eſt deus, veneror,*
*Vt nos ex hac ærumna eximat miſeras.*
*Inopeis, ærumnoſas, aliquo auxilio vt adiuuet.*

QVID MIHI MELIVS EST] quid mihi vtilius, aut commodius eſt? QVID MAGIS IN REM EST] idem dicit quid magis è re mea eſt, quàm &c. QVAM CORPORE V. S.] quàm vt è corpore animam ſeparem, ac ſeiungam? id eſt, vt mortem mihi conſciſcam? CVRAE EXANIMALES] curæ tabeſicæ βιωθῆσι quæ ψυχάλγωπες exanimant. NVNC DEIN VITAE H. P.] nunc deinde animam profundere, & vitam amittere certum eſt. PERREPTAVI] perambulaui tralatio à ſerpentibus. NEQ. QVA EAM, &c. ] neque per quam partem, ſeu per quam viam eam deliberatum, ſeu decretum, ſeu prouiſum, ſeu proſpectum eſt. NEQ. QVEM R. R. &c. ] neque quenquam interea reſponſorem inuenio, quem rogitem, inuenio quidem ſaxa, & arbores, & cetera ſimilia, ſed hæc mihi reſpondere non poſſunt, ſi ea rogitem. NEQ. MIHI SOLAE TERRAE, S. SVNT. Q. &c. ] neque terræ

deſertæ magis deſertæ ſunt, quàm hæc loca, &c. NEQ. SI VIVIT, EAM VIVAM, &c.] & tamen ſi ea viuit Palæſtra ſcilicet, nũquam eam quærere deſitam, quin inueniam. SPES BONA, OBS SVB. M.] ô ſpes bona, quæſo, ſubueni mihi. *ſubuento*, as, à verbo ſubuenio, is. vt *canto*, as, à verbo, cano, is. AN EXIMES EX H. M. M.] an me miſeram hoc metu liberabis? QVIN V.] cur non illam nomine ſuo appello, vt me audiat? SOCIAS] ſocia tibi ſum malorum, quæ perfers. MIHI ES AEM.] idem expetis, quod ego. FIT SED.] facio ſeduló. CEDO M.] da manum. TV F. ME QVIDEM VT V. V.] id eſt, tu quidem facis, vt nunc viuere velim, vel tu quidem facis me nunc velle viuere, millies hoc loquendi genus notauimus. QVANDO] quoniam. VT VIX ME CR.] quàm hoc mihi non credito te à me teneri. VT ME OMN. IAM L. L.] quàm me omnibus laboribus leuas? OCCVP. PR. QVAE MEA EST OR.] cùm ea, quæ dicis, dictura eſſem, tu anteuertiſti. GRASSABIMVR] ambulabimus? Titin. Veliterna, Vendethenſem, atque malos ſine eam pedibus graſſari. confringe eius ſuperbiam. ex Nonio. VIDEO D. DIES L. V.] video & intelligo hoc fanum, locum videri diis decorum, id eſt, diis conuenientem, ſeu diis dignum. VENEROR] precor.

## SACERDOS, ET EÆDEM MVLIERES.

*QVi ſunt, qui à patrona paces mea expetiſſunt?*
*Nam vox precantum me huc foras excitauit.*
*Bonam atque obſequentem deam, atque haud grauatam*
*Patronam exſequuntur, benignámque multum.*
Pa. *Iubemus te ſaluere mater.* Sa. *ſaluete*
*Puellæ. ſed vnde vos ire cum vuida*
*Veſte dicam, obſecro, tam mæſtiter veſtitas?*
*Illico hinc imus, haud longulè ex hoc loco.*
*Verùm longè hinc abeſt, vnde huc vectæ ſumus.*
Sa. *Nempe equo ligneo per vias cæruleas*
*Eſtis vectæ.* Pa. *admodum.* Sa. *ergo æquius vos erat*
*Candidatas venire, hoſtiatáſque ad hoc*
*Fanum ad iſtunc modum non veniri ſolet.*
Pa. *Quæ nunc eiectæ è mari ſumus ambæ, obſecro*
*Vnde nos hoſtias agere voluiſti huc?*
*Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,*
*Quæ in locis neſcius neſcia ſpe ſumus,*
*Vt tuo recipias tecto, ſerueſque nos,*
*Miſerarúmque te ambarum vti miſereat,*
*Quibus nec locus vllus, nec ſpes parata eſt,*
*Neque hoc amplius, quàm quod vides, nobis quicquam'ſt.*
Sa. *Manus mihi date, exſurgite à genibus ambæ:*
*Miſericordior nulla me eſt fœminarum.*
*Sed hæ pauperes res ſunt, inopéſque puellæ:*
*Egomet vix vitam colo, Veneri cibo meo*
*Seruio* Am. *Veneris fanum, obſecro, hoc eſt?* Sa. *fateor ego,*
*Huius fani ſacerdos clueo, verùm quicquid eſt,*
*Comiter fiet à me, quo non copia*
*Valebit. ita hac mecum.* Pa. *amicè, benignéque,*
*Honorem mater noſtrum habes.* Sa. *oportet.*

QVI SVNT QVI A PATRONA PACES M. EXP.] qui ſunt, qui patronam meam Venerem propitiare, & placare volunt? ſic autem hunc locum reſtituimus, vbi vulgo *à patrona preces mea expetesſunt*, legebatur. ATQVE HAVD GR.] id eſt, non difficilem, neque inexorabilem, aut aſperam. *grauatã* participium à *grauor grauaris*. quidem legi volũt *atque haud grauantẽ*. SED VNDE VOS IRE, &c.] profert hũc locum Nonius: in voce *mæſtiter* Mœſtiter, inquit, pro mœſtè. Plaut. Rud. *ſed vnde*, &c. ILLICO HI. &c.] nunc primum hinc, id eſt, ex hoc loco venimus non longè, non ex longinquo admodum loco. EQVO L.] naui PER VIAS C.] per aquas maris, per mare. Virg. 3. Æn. *&* *cærula verrunt*. CANDIDATAS] candidam veſtem indutas. HOSTIATAS] hoſtiis inſtructas. VNDE NOS H. AG.] Profert hunc locum

Digitized by

locum Carisius lib. 2. instit. gramm. in voce *unde*, quam interpretatur, *quo loco*. NVNC TIBI AMPL. Q.] gestus & mos supplicantium, de quo aliàs. IN LOCIS N.] in locis ignotis, nescia loca, hic potuit passiuè: vt contrà, *ignotos* interdum legimus actiuè pro iis, qui ignorant, aut qui non cognoscunt. NESCIA SPE] incerta aut nulla spe. PAVPERES R.] Virg. Tityr. *pauperis & tuguri*. Idem Æneid. 12. *piscosæ cum circum flumina lemna Ars fuerat paupérque domus*. PVELLAE] ô puellæ hoc adscripsi, ne quis coniunctim legat. *inopésque puella*, nam *inopésque* pertinet ad superiora, *pauperes res sunt, inopésque*. CIBO MEO] inco su utu, sic sæpe aliàs. CLVEO] dicor, habeor, sum. VERVM Q. EST, C. F. A ME, &c.] verùm qualescunque sint facultates nostræ, comem & commodam me præbebo, vbi non potero me præbere largam, & copiosam, vbi copia non poterit à me adhiberi, comitas adhibebitur. AMICÈ BENIG. H. M. NOSTRVM H] amicè & liberaliter, ô mater, honorem nostrum tueris.

# ACTVS SECVNDVS

## PISCATORES.

*OMNIBVS modis qui pauperes sunt homines, miseri viuunt,*
*Præsertim quibus nec quæstus est, nec didicere artem vllam.*
*Necessitate quicquid est domi id sat est habendum.*
*Nos iam de ornatu propemodum vt locupletes simus, scitis:*
*Hisce hami atque harundines sunt nobis quæstu & cultu*
*Cotidie ex vrbe ad mare hoc prodimus pabulatum.*
*Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus*
*Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,*
*Marinam vrticam, musculos: plagusias, striatas.*
*Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur,*
*Cibum captamus è mari sin euentus non venit,*
*Neque quicquam captum est piscium salsi, lautíque purè*
*Domum redimus clanculum: dormimus incenati.*
*Atque vt nunc validè fluctuat mare, nulla nobis spes est*
*Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus profectò.*
*Nunc Venerem hanc veneremur bonam, vt nos lepidè adiuuerit hodie,*

NECESSITATE QVIDQ. EST DOMI ID SATE.] necessario quidquid est domi, quantulumcunque sit, eo contenti sint oportet. DE ORNATV] quod ad suppellectilem, & instrumentum domus attinet, quàm locupletes simus, vobis notum est. HISCE HAMI] hi hami. SVNT NOBIS QVAEST. ET CVLTV] sunt nobis quæstui, & cultui, vel sunt nobis pro quæstu & cultu. COTIDIE EX VRB.] sic habent disertè nostri libri vet. PABVLATVM] pabulum quærentes, seu ad pabulum quærendum. *pabulari*. verbũ castrense, & militare, quod transtulit ad quæstum piscatoriũ. PRO EXERC. GYMN. &c.] hoc nobis est loco exercitationis gimnasticæ, & palæstricæ, hoc habemus pro exercitatione gymnastica, & palæstrica: hic exercemur tanquam in gymnasio, & palæstra, hic locus, seu hic labor est nobis gymnasij & palæstræ loco. ECHINOS] pisceis marinos, Echinis terrestribus simileis. LEPADAS] lepas ostrei genus est vulgari libri, quibuscum consentiunt & nonnullii ex nostris, habent *lopadas*, fortasse non malè. Nonius *lopadas* genus conchæ marinæ. Plautus, Paras. *medico*. *Adduce lopadas, echinos, ostreas*. BALANOS] balanum piscem commemorat Plinius libro 32 cap. vltimo. MARINAM VRTICAM] de vrticis marinis lege Pliniũ, libro 9. cap. 45 & Arist. PLAGVSIAS] malim legi *placussas*: seu *palagussas*: quasi πλακούσσας. hinc πλακοῦσσας à latitudine sic appellatas, quòd hi pisces crustam latam, & patulam habeant. STRIATAS] ostrei genus à striis sic appellatum. PISCATVM HAMATILEM] pisceis hamis capimus. SAXATILEM] pisceis saxis adhærenteis manibus capimus. SALSI, LAVTIQVE] iocus ex ambiguo salsi non salibus, sed aqua marina, lauti, non opiparis epulis, & sumtuoso apparatu. sed madidi & vuidi. addit aduerbium *purè*: quia aqua marina

ſordeis omneis abluit. ATQVE, VT NVNC VALIDE FLVCTVAT MARE] & verò quantum licet coniicere ex fluctibus validis, quibus mare cõcitatum eſt, nulla nobis prædæ ſpes eſt. quòd ſi non aliquas cõchas ceperimus, profectò hodie non cenabimus CAPSIMVS] ceperimus. VENEREMVR] oremus, precemur.

## TRAGHALIO ſeruus, ET EIDEM PISCATORES.

*ANimo aduerſaui ſedulò, ne herum vſquam præterirem.*
*Nam cùm modò exibat foras, ad portum ſe aiebat ire.*
*Me huc obuiam iuſſit ſibi venire ad Veneris fanum,*
*Sed quos perconter commodè, eccos video aſtare: adibo.*
*Saluete fures maritimi, conchitæ, atque hamiotæ,*
*Famelica hominum natio, quid agitis? vt peritis?*
Pi. *Vt piſcatorem æquum eſt, fame, siti, ſpéque.* Trach. *ecquem adoleſcentem, huc,*
*Dum hic aſtatis, ſtrenua facie rubicundum, fortem, qui treis*
*Duceret chlamydatos cum machæriis, vidiſtis venire?*
Pi. *Nullum iſtac facie, vt prædicas, veniſſe huc ſcimus.* Tr. *ecquem*
*Recaluum, ac ſilenum ſenem, ſtatutum, ventrioſum,*
*Tortis ſupercilijs, contracta fronte, fraudulentum,*
*Deorum odium, atque hominum, malum, mali vitij, probríque plenum,*
*Qui duceret mulierculas duas ſecum, ſatis venuſtas?*
Pi. *Cum iſtiuſmodi virtutibus operíſque natus qui ſit,*
*Eum quidem ad carnificem eſt æquius, quàm ad Venerem, commeare.*
Tr. *At ſi vidiſtis, dicite* Pi. *huc profectò nullus venit,*
*Vale.* Tr. *valete credidi. factum eſt quod ſuſpicabar.*
*Data verba hero ſunt. leno abiit ſceleſtus exſulatum,*
*In nauem aſcendit. mulieres auexit, ariolus ſum,*
*Is huc herum etiam ad prandium vocauit, ſceleris ſemen.*
*Nunquid mihi melius eſt. quàm illico hic opperiar herum dum veniat?*
*Eadem, hanc ſacerdotem Veneriam, ſi quid amplius ſcit,*
*Si videro, exquiſiuero, faciet me certiorem.*

ANIMO ADVERSAVI] id eſt, cogitaui, animo verſaui. FVRES MARITIMI] prædones maris. CONCHITAE ATQVE HAMIOTAE] vos, qui conchas legitis, & piſceis hamo captatis. Nonius, hamiotas piſcatores ab hamis. Varro voluit appellari cohorteis cocorum, atque hamiotarum, aucupúmque. FAMELICA HOM. N.] homines eſuriones. VT PERITIS?] quo modo peritis? ECQVEM ADOL. DVM HIC ADST. &c.] ſic habent nonnulli ex noſtris libris veteribus, *Ecquem adoleſcentem dum hic aſtatis expedite ſtrenua facie.* &c. STRENVA FACIE] facie, quæ ſtrenui animi index, & teſtis eſt deſcribit autem herum ſuum Pſeuſidippum. QVI TREIS DVCERET CHL. hoc opinor eò dixit. quaſi homines chlamidatos ducere maioris negotij, maioriúmque virium ſit, quàm nudos. ſed non celabo lectorem à noſtris libris veteribus nonnullos habere, *qui treis ſemihomines duceret chlamidatos,* &c. quæ lectio fortaſſe non eſt reiicienda, vt intelligamus eſſe locum Plauto non inuſitatum. per quem dum vi ...gi vult deſcribere adoleſcentem ſtrenuum, & validũ, & robuſtum, quippe, qui treis homines veſtitos, vel inuitos cum gladiis ferre poſſit: primũm non dicit treis homines ſed treis ſemihomines: deinde nõ dicit ferret, ſed duceret: deinde non palliolatos, ſed chlamidatos. deinde non cum machæris. aut gladiis ſed cum machæriis, id eſt gladiolis. ECQVEM R.] lenonem deſcribit paullò aliter quàm ſuprà. *recaluum* autem, id eſt, à parte anteriore caluum. SILENVM] ſimum, & repandis naribus, inſtar ſileni. libri vulgati habent *ſilenum*. de qua voce ſic Nonius, Silones, ſuperciliis prominentibus dicti ſignificatione manifeſta. Varro, γνῶθι σεαυτόν. *Non ne hi vnum ſcribunt eſſe grandibus ſuperciliis ſilonem quadratum, quod Silenus hirſutis ſuperciliis fingeretur?* STATVTVM] magnæ ſtaturæ. VENTRIOSVM] ventre prominente. DEORVM ODIVM ATQ. H.] diis odioſus, atque hominibus. CVM ISTIVSMODI V. OPERÍSQ.] cum, qui ſit iſtis vitiis præditus natura, quique has operas dare poſſit, æquius eſt ad carnificem quàm ad Venerem, meare. NVLLVS VENIT] non venit. CREDIDI] credidi fore, quod video euenisse. ARIOLVS SVM] diuinus, ſeu vates ſum. SCELERIS SEMEN] ſceleris, origo, & propago: ſceleris parens.

parens, atque artifex. NVNQVID MIHI MELIVS EST, &c.] num mihi quidquam melius, quàm vt hîc herum exſpectem, dum veniat: vel quem vt hîc exſpectem, dum herus veniat? reſp. nihil melius, EADEM, HANC SACERD. VEN. &c.] eadem opera, vel eadem ratione, ſi videro hanc ſacerdotem Veneriam, exquiſiuero ab ea ſciátne aliquid amplius de hero meo, & duabus fœminis: Non celabo lectorem noſtros libros veteres habere, *Eadem, hac ſacerdos Veneria, ſi quid amplius ſcit*, &c. fortaſſe non malè. vt ita explicemus, Eadem opera hæc Veneria ſacerdos ſi quid amplius ſcit piſcatores illi, ſi eam videro, & exquiſiuero, faciet me certiorem.

## AMPELISCA muller, TRACHALIO ſeruus.

*INtelligo, hanc quæ proxima eſt, villam, Veneris fano me*
*Pulſare iuſſiſti, atque aquam rogare.* Tr. *cui ad aureis*
*Vox mihi aduolauit?* Am. *obſecro, quis hic loquitur? quem ego video?*
Tr. *Eſtne Ampeliſca hæc, quæ foras à fano hoc egreditur?*
Am. *Eſtne his Trachalio quem conſpicor, calator Pſeuſidippi?*
Tr. *Ea eſt.* Am. *is eſt.* *Trachalio ſalue.* Tr. *ſalue Ampeliſca.*
*Quid agis tu hic?* Am. *ætatem haud mala malè.* Tr. *melius ominare,*
Am. *Verùm omneis ſapienteis decet conferre, & fabulari.*
*Sed Pleuſidippus tuus herus vbi amabo eſt?* Tr. *eia verò*
*Quaſi non ſit intus.* Am. *neque pol eſt, neque vllus quidem huc venit.*
Tr. *Non venit?* Am. *verba prædicas.* Tr. *non eſt meum, Ampeliſca,*
*Sed quàm mox coctum eſt prandium?* Am *quid ſomnias, amabo?*
Tr. *Certe Labrax huc Pſeuſidippum ad prandium vocauit*
*Herum meum, herus veſter.* Am. *pol haud miranda facta dicis.*
*Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.*
Tr. *Non rem diuinam facitis hic vos, neque herus?* Am. *ariolare,*
Tr. *Quid tu agis hîc igitur.* Am. *ex malis multis, metúque ſummo.*
*Capitalique ex periculo, orbas auxiliíque opúmque, huc*
*Recepit ad ſe Veneria hæc ſacerdos me, & Palæſtram.*
Tr. *An hîc Palæſtra'ſt, obſecro te heri mei amica?* Am. *certè.*
Tr. *Ineſt lepos in nuncio tuo magnus, mea Ampeliſca.*
*Sed iſtuc periculum perlubet quod fuerit vobis, ſcire.*
Am. *Confracta mi Trachalio eſt hac nocte nauis.*
Tr. *Quid? nauis? quæ iſtæc fabula eſt?* Am. *non audiuiſti, amabo,*
*Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit*
*In Siciliam, & quicquid domi fuit, in nauem impoſiuit?*
*Ea nunc perierunt omnia?* Tr. *oh Neptune lepide, ſalue.*
*Nec te aleator vllus ſapientior, profectò*
*Nimis lepidè iecisti bolum periurium perdidiſti.*
*Sed nunc vbi eſt leno Labrax?* Am. *perit potando, opinor.*
*Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.*
*Credo hercle anacæo datum, quod biberet.* Tr. *vt ego amo te*
*Mea Ampeliſca? vt dulcis es? vt mulſa dicta dicis?*
*Sed tu & Palæſtra quo modo ſalue eſtis?* Am. *ſcibis faxo.*
*E naui timidæ ambæ in ſcapham inſiluimus, quia videmus*
*Ad ſaxa nauem ferrier. properans exſolui reſtim,*
*Dum illi timent, nos cum ſcapha tempeſtas dextrouorſum*
*Differt ab illis. itaque nos ventíſque fluctibúſque*
*Iactatæ exemplis plurimis miſeræ perpetuam noctem,*

*Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatus.*

Tr.
*Noui.Neptunus ita ſolet.quamuis faſtidioſus*
*Ædilis eſt.ſi quæ improbæ ſunt merces,iactat omneis.*

Am.
*Væ capiti,atque ætati tuæ.* Tr. *Tuo mea Ampeliſca*
*Sciui lenonem facturum hoc,quod fecit,ſæpe dixi.*
*Capillum promittam,optumum'ſt,occipiámque ariolari.*

Am.
*Cauiſtis ego tu,atque herus,ne abiret cum ſciebatis?*

Tr.
*Quid faceret?* Am. *ſi amabat,rogas quid faceret? aſſeruaret?*
*Dies.noctéſque in cuſtod a eſſetſemper.verùm æcaſtor.*
*Vt multi,fecit,ita probè ;curauit Pleuſidippus*

Tr.
*Cur tu iſtuc dicis?* Am. *re palàm eſt.* Tr. *ſcin'tu? etiam qui it lauatum*
*In balneas,ibi cùm ſedulò ſua veſtimenta ſeruat,*
*Tamen ſurripiuntur,quippe qui,quem illorum obſeruet,falſus eſt.*
*Fur facile quem obſeruet videt:cuſtos qui fur ſit,neſcit.*
*Sed duce me ad illam.vbi eſt?* Am. *i ſanè in Veneris fanum,huc intro.*
*Sedentem flentémque opprimes.* Tr. *vt iam iſtuc mihi moleſtum'ſt?*
*Sed quid flet?* Am. *ego dicam tibi.hoc ſeſe excruciat animi,*
*Quia leno ademit ciſtulam ei,quam habebat,vbique habebat*
*Qui ſuos parenteis noſcere poſſet.eam veretur*
*Ne perierit.* Tr. *vbinam ea fuit ciſtellula?* Am. *ibidem in naui.*
*Concluſit ipſe in vidulum.ne copia eſſet eius*
*Qui ſuos parenteis noſceret.* Tr. *ô facinus impudicum,*
*Quam liberam eſſe oporteat,ſeruire poſtulare?*

Am.
*Nunc eam cum naui ſcilicet abiuiſſe poſſum in alium,*
*Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.*
*Credo aliquem immerſiſſe ſe,atque eum excepiſſe.id miſeræ moleſta eſt*
*Sibi eorum eueniſſe inopiam.* Tr. *iam iſtoc magis vſus facto'ſt*
*Vt eam intro,conſolérque eam,ne ſe ſic excruciet animi.*
*Nam multa præter ſpem,ſcio multis bona eueniſſe.*

Am.
*At ego etiam qui ſperauerint,ſ em decepiſſe multos.*

Tr.
*Ergo animus æquus optimum eſt ærumnæ condimentum.*
*Ego eo intrò,niſi quid vis.* Am. *eas:ego quod mi' i imperauit*
*Sacerdos,id faciam,atque aquam hinc de proximo rogabo.*
*Nam extemplò ſi verbis ſuis peterem,da' mos dixit*
*Neque digniorem cenſeo vidiſſe anum me quenquam,*
*Cui deos atque homines cenſeam benefacere magis decere.*
*Vt lepidè,vt liberaliter,vt honeſte,atque haud grauatè*
*Timidas,egenteis,vuidas,eiectas,exanimatas*
*Accepit ad ſeſe!haud ſecus,quàm ſi ex ſe ſimus natæ.*
*Vt eapſe ſic ſuccincta aquam calefactat,vt lauemus!*
*Nunc ne moræ illi ſim,petam hinc aquam,vnde mi' i impetrauit.*
*Heus,ecquis in villa'ſt? ecquis recludit? ecquis prodit?*

INTELLIGO HANC QVAE PR.] loquitur Ampeliſca cum ſacerdote Veneris, quæ ſacerdos iuſſerat eam pulſare foreis villæ proximæ, in qua Dæmones habitabat,& aquam petere. HANC, QVAE PR. VILL. V. F.] hanc villam, quæ fano Veneris proxima eſt. CVI AD AVREIS VOX MIHI, &c.] cuius vox mihi ad aureis aduolauit? CALATOR] ſeruus. Feſtus, Calatores decebantur ſerui, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod eſt vocare: quia ſemper vocari poſſunt ob neceſſitatem ſeruitutis. AETATEM HAVD M.] ego haud mala ago malè: ætatem,id eſt,diu. vel ego hoc exigo ætatem.malè,hoc eſt,infœliciter. MELIVS OM.] meliora verba loquere. VERVM OMNEIS ED.C.] decet omneis ſapienteis verũ loqui,& inter ſe conferre. NON EST M.] vera prædicare. LABRAX] leno, ARIOLARE] ariolaris,& diuinas, cum dicis

æquꝰ

neque nos hic rem diuinam facere, neque herum. CAPITALIQ. EX PER. ] & ex periculo capitis. ORBAS AVXILII, OP. ] orbas auxilio, & opibus. INEST LEPOS IN NVNTIO TVO ] nuntius tuus valde lepidus eſt. rem lepidam mihi nuntias. SED EST. P. P. Q. FVERIT ] ſed valde lubet mihi ſcire, quod iſtuc vobis periculum fuerit. AVFERRE ] aſportare, auehere. IMPOSIVIT ] antiquum pro impoſuit, de quo alibi. EA NVNC PERIERVNT OMNIA ] neque audiſti, quo pacto ea omnia perierunt? ALEATOR ] NEPTVNVM aleatorem appellat, quia vt aleatores cubos iaciunt, ſic & in mari facta eſt bonorum lenonis iactura. Neptuno auctore. IECISTI BOLVM ] iecisti iactum. NEPTVNVS MAG. POC. ] iocus tractus à potoribus, qui alterum inuitant magnis poculis ſignificant hunc lenonem in mare demerſum eſſe, & plus nimio bibiſſe. CREDO H. ANANCAEO D. ] credo hercle lenoni eſſe datum Anancæo ingenti poculo, inſtar vrnæ, datum, inquam quod biberet. anange, vrna iudicialis: vnde anangæum, poculum capax, vrnæ iudicialis inſtar. Heſych. ἀνάγκη ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα id eſt, anange iudicialis clepsydra. VT EGO AMO TE! ] cum admiratione hæc pronuntianda ſunt. MVLSA DICTA ] dicta dulcia, inſtar mulſi. RESTIM ] funem, qua ſcapha naui erat alligata. DVM ILLI TIMENT ] qui erant in naui ad ſcopulum alliſa, atque afflicta. DIFFERT ] in diuerſa ab illis fert, vel diuerſas ab illis fert. EXEMPLIS PLVR. ] plurimis modis. PERPETVAM N. ] totam noctem, ſine intermiſſione. EXANIMATAS ] non dicit exanimatas, quod valet mortuas, ſed exanimatas, id eſt, metu propè exanimas. Dolabella ad M. Tull. *exanimatus ſum.* QVAMVIS FAST. AED. ] quantumuis faſtidioſus ædilis eſt, faſtidioſiſſimus ædilis eſt. comparat Neptunum cum ædili rerum venalium, faſtidioſo, id eſt, qui in foro rerum venalium, ſi quas merceis reperiat in aliqua taberna non probas, omnes reiicit, etiam eas, quæ probæ ſunt. CAPILLVM PROMITTAM ] arioli, & ſomniorum interpretes, & id genus homines, plani, & pellaces, promiſſa barba, & prolixo capillo ſe vulgo oſtentabant, vt eſſent populo admirabiliores. hoc idem ſe facturum dicit Trachalio quaſi ariolandi artem profeſſurus, quod ea quæ leno fecit, facturum prædixerit, vt verus vates. *promittam capillum* autem dictum eleganter, ſinam excreſcere. ex quo promiſſus capillus. Cæſar lib. 5. *Britanni capillo ſunt promiſſo*, &c. Notauimus ad Cornelium Nepotem in Datame. profert hunc locum Nonius. CAVISTIS ERGO TV ATQVE HERVS, &c. ] legere licet per interrogationem, hoc pacto, *Ergo tu atque herus quandoquidem ſciebatis, cauiſtiſne, ne abiret?* proinde ac ſi dicat, non cauiſti, ne abiret, cùm ſciretis eum abiturum. licet & per enuntiationem εἰρωνικῶς. Ergo tu, & herus cauiſtis, ſcilicet ne abiret, cùm ſciretis eum abiturum. proinde ac ſi dicat non cauiſtis. ASSERVARET ] id eſt, aſſeruare debuit, vel aſſeruare debebat. IN CVSTODIA ESSET ] cuſtodiret, obſeruaret, in ſpeculis eſſet. VT MVLTI, FECIT ] fecit, vt multi facere ſolent. neglexit amicam, fidem fefellit. SCIN' TV? ETIAM QVI IT LAVATVM ] ſimili ab iis, qui lauabant in balneis, diſſoluit criminationem: quod tale eſt, quamuis, inquit, qui it lauatum in balneis, ibi ſua veſtimenta ſedulò ſeruet, tamen ſurripiuntur. ratio eſt hæc. nam quem obſeruet, & à quo ſibi caueat, certò neſcit, & ſæpè eum furem eſſe putat, qui non eſt, & contrà. fur autem facilè videt, quis ſit ſibi obſeruandus, & cuius oculis inſidiari debeat. is qui obſeruet, quique cuſtodiam adhibet, qui ſit fur, neſcit. Ita facilè à fure, quem ignorat, fallitur, & veſtimentis ſuis ſpoliatur. OPPRIMES ] offendes. ISTVC ] quod fleat. HOC ] ob hanc rem. VBIQ. HABEBANT QVI SVOS P. ] & vbi habebat ea, per quæ ſuos parentes cognoſcere poſſet. EAM VERETVR ME P. ] ea ne perierit, veretur. IPSE ] leno. NE COPIA ESSET EIVS, QVI ] ne copia eſſet eius rei, per quam ſuos parenteis cognoſceret. POSTVLARE ] ἀξιοῦν, æquum cenſere. NVNC EAM CVM NAVI SCIL. ] nunc ſcire licet, id eſt, perſpicuum eſt, eam ciſtulam cum naui peſſum abiiſſe in altum. peſſum abiiſſe in altum, hoc eſt, demerſam eſſe in profundum maris. ALIQVEM ] piſcatorem, ſeu vrinatorem. ID MISERIA MAESTA'ST ] ob id miſeria mæſta eſt, ſibi eorum inopiam accidiſſe. ISTOC MAGIS ] tanto magis nempe propterea quę dicis. VSVS FACTO EST, ] opus facto eſt. AT EGO, QVI SPER. SP. DEC. M. ] at ego contrà ſcio ſpes multos, qui ſperauerint fefelliſſe. ANIMVS AEQVVS ] animus neutram in partem nimis propenſus: animus non concitatus, neque turbidus, ſed placidus, & tranquillus, & à perturbatione liber, ac ſolutus. NEQ. DIGNIOREM CENSEO VIDISSE AN. ME Q. CVI DEO ATQ. H. ] neque puto me vllam anum vidiſſe cui benefacere decere deos atque homines magis putem. EAPSE ] ea ipſa, ipſamet. SIC ] δεικτικῶς. SVCCINTA ] ſignificatur ſtudium, & prompta voluptas. Horatius, ſuccinctus curſitat hoſpes. ECQVIS RECLVDIT! nunquis aperit foreis?

## SCEPARNIO ſeruus, AMPELISCA mulier.

*QVis eſt qui noſtris tam proteruè foribus facit iniuriam?*
Am. *Ego ſum* Scep. *Hem, quid hoc boni eſt? heu edepol ſpecie lepida mulier.*
Am. *Salue adoleſcens.* Sc. *Et tu multum ſalueto adoleſcentula.*
Am. *Ad vos venio* Sc. *Accipiam hoſpitio, ſi mox venies veſperi,*
*Item vt affectam. nam nunc nihil eſt, qui te mane mulierem.*
*Sed quid ais mea lepida, hilara?* Am. *aha, nimium familiariter*
*Me attrectas.* Sc. *Pro di immortales Veneris effigia hac quidem eſt,*
*Vt in ocellis hilaritudo eſt! eia, corpus cuiuſmodi!*
*Subuolturium. illud quidem ſubaquilum volui dicere.*
*Vel papillæ, cuiuſmodi? tum quæ indoles in ſauio eſt?*
Am. *Non ego ſum polluctæ pago. potin' vt me abſtineas manum?*

Sc. *Non licet te ſiccè placidè bellam bellè tangere?*
Am. *Otium vbi erit, tum tibi operam ludo, & deliciæ, dabo.*
*Nunc quamobrem hic ſum miſſa, amabo vel tu mihi aias, vel neges.*
Sc. *Quid nunc vis?* Am *ſapienti ornatus quid velim, iudicium facit.*
Sc. *Meus quoque hic ſapienti ornatus quid velim iudicium facit.*
Am. *Hæc ſacerdos Veneris hinc me petere iuſſit à vobis aquam.*
Sc. *At ego baſilicus ſum: quem niſi oras, guttam non feres.*
*Noſtro illum puteum periculo, & ferramentis fodimus.*
*Non multis blanditiis à me gutta non ferri poteſt.*
Am. *Cur tu aquam grauare amabo, quam hoſtis hoſti commodat?*
Sc. *Cur tu operam grauare mihi, quam ciuis ciui commodat?*
Am. *Immò etiam tibi, meá voluptas, quæ voles, faciam omnia.*
Sc. *Euge, ſalus ſum. hæc iam me ſuam voluptatem vocat.*
*Dabitur tibi aqua, ne nequicquam me ames. cedò mihi vrnam.* Am. *cape.*
*Propera amabo efferre.* Sc. *manta. iam hîc ero, voluptas mea.*
Am. *Quid ſacerdoti meæ dicam, hîc demoratam tandiu?*
*Vt etiam nunc miſera timeo, vbi oculis intueor mare!*
*Sed quid ego miſera video, procul in litore?*
*Meum herum lenonem. Sicilienſémque hoſpitem,*
*Quos periiſſe ambos miſera cenſebam in mari.*
*Iam illud mali plus nobis viuit, quàm ratæ.*
*Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere hæc*
*Pulæſtræ in aram vti confugiamus prius,*
*Quàm huc ſcelestus leno veniat. nóſque hic opprimat?*
*Confugiam huc. ita res ſuppetit ſubita mihi.*

QVIS EST QVI NOSTRIS, &c.] ſic ferè Ennius apud Nonium in aduerb. *proteruiter. Quis eſt quis noſtris foribus tam proteruiter*, cetera deſunt SI MOX VENIES VESP. ITEM VT AFF.] ſic legitur hic locus in noſtris veteribus libris ſine vlla litura. aut deprauatione litterarum, aperta ſententia, Accipiam te hoſpitio, inquit, ſi mox venies: inquit, veſperi, nempe quo tempore ſatur ero. vel quo tempore cenabo, vt mecum cenes, & ſatura cum ſaturo cubes. accipiam, inquam, tanquam mulierem ſimiliter affectam, hoc eſt, naufragam & calamitoſam, vel tanquam mulierem honoratam & ſpectatam. vide Feſtum in voce, *affecta*. NAM NVNC NIHIL EST, QVI TE MANE MVL. &c.] etiam hic locus præclare ex noſtris libris veteribus reſtitutus & reſartus eſt, cuius ſententia eſt illa quidem ſubobſcæna, ſed tamen pudenter, quoad eius fieri poterit declaranda. nam nunc, inquit, nempe mane, quo tempore inanis ſum, & ſiccus, nihil eſt, vnde te mulierem accipere poſſim, non habeo nunc facultatem te accipiendi liberaliter, vt mereris, vaſis & armis noſtris non expeditis. & Venere frigente. veſperi igitur venies, cum Venus in nobis Cerere & Baccho incaluerit. EFFIGIA] antiquum pro *effigies*, notat Nonius. HILARITVDO] hilaritas. Idem in Milite Glor. *fine animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine* notat Nonius. SVBVOLTVRIVM] corpus colore ſubnigro: vel corpus alacritate, & hilaritate, & agilitate ad Vulturij corporis ſimilitudinē propè accedens. SVBAQVILVM] quia aquilæ quamuis non ſint minus rapaces, quam vultures, ſeu vulturij, ſunt tamen generoſiores, hac correctione vſus eſt. Aquilus color, apud Feſtum eſt color fuſcus, & ſubniger. VEL PAPILLAE] proinde ac ſi dicat mitto ceteras parteis corporis laudare, quę ſunt laude digniſſimæ, papillæ quales ſunt, quàm ſolidulæ, & turgidulæ? INDOLES] ſignificatio reliquarum voluptatum. tralatio eſt NON EGO SVM POLLVCTA PAGO] *pollucere*, eſt ſacrificium magnificum, & oppiparum facere, idque omne conſumere, quod Herculi ſoli facere licebat. Nam eſculenta, & poculenta omnia, quæ Herculi ſacrabantur, abſumebantur, nihílque reliquiarum reſtabat. Lege Feſtum in verbo *pollucere*, quo loco quanquam corruptus & lacer eſt, tamen ex eo hoc diſcimus, quod iam à nobis dictum eſt. ceteris diis non omnia eſculenta. & poculēta pollucere licere, Herculi licere. à pollucēdo *polluctum* dictum eſt, id eſt, quaſi appoſitum ſeu potius expoſitum ad vtendum, atque abutendū Hæc igitur verba *non ego ſum polluctā pago*, ſic interpretor, nō ſum ego pago, hoc eſt, paganis & ruſticis hominib. expoſita, vt abutātur me ſuo arbitratu. non ſum puella aliqua omni libidini prōta, ac parata, & vulgata SICCE] ſobriè, vt ſolēt ſobrij & ſicci, nō vt ebrij & poti qui petulanter, & proteruè, & immoderatè puellas tangunt. LVDO ET DELICIAE] ad ludum, & deliciam, veteres dixerunt *delicia æ*, in ſingulari, & *delicium ij*. AIAS] concedas, aſſentiare. ORNATVS] hoc dicit, quia vrnam gerit. ex eo, inquit, quod vrnam fero, facilè intelligere potes, me aquam petere. MEVS QVOQVE HIC ORNATVS, &c.] hic ſeruus digito, geſtu, aut aliquo motu corporis ſignificauit aliquid ſubobſcænum, quod lectori cogitandum relinquere quàm iiſce verbis exprimere mālo. BASILICVS] regius

regius, regalis, regio ingenio, regiiſque moribus. FERES] auferes. FERRI] auferri impetraui. GRAVARE] grauaris. hoc verbum cum accuſandi caſu iunxit. NE NEQVICQVAM ME AM.] ne me fruſtrà ames. ſic autem habent noſtri codices. nam vulgata editio non habet *ne*, ante *nequicquam*, quam Camerarius ſecutus eſt. MANTA] mane exſpecta. QVID SACERDOTI ME DICAM HIC DEM. T. D.] ſic habent noſtri codices: hoc primum (nam vulgatæ editiones habent, *quid ſacerdoti mea dicam*, &c.) deinde, hanc noſtram lectionem ſic explico, quamobrem dicam ſacerdoti me tam diu hic eſſe demoratam? quam cauſam ſacerdoti afferam, quamobrem hic tamdiu demorata ſim? SICILIENSEMQ. HOSPITEM] Charmidem. CENSEBAM] putabam. QVAM RATAE] ſumus, ſeu eramus, ſubintell. id eſt, quàm putauimus, ſeu putauerimus. IN ARAM] vnde non licebat ſupplices auellere. qua de re ſuprà. OPPRIMET?] occupabit, antequam aufugiamus? CONFVGIAM HVC] ſic habent libri noſtri veteres, ſententia plana. confugiam huc, id eſt, in fanum. ITA RES SVPP. SVBITA AN.] id eſt, ita res celeritatem deſiderans mihi eſt in manibus, mihique accidit. res ſubita, id eſt res, quæ moræ non dat locum res in qua celeritate eſt opus.

## SCEPARNIO ſeruus.

*PRo h di immortales, in aqua nunquam credidi*
*Voluptatem ineſſe tantam, vt hanc traxi lubens.*
*Nimio minus altus puteus viſus'ſt quàm prius,*
*Vt ſine labore hanc extraxi præfiſcinè.*
*Satis nequam ſum, vtpote qui hodie inceperim*
*Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem ſic volo*
*Te ferre honeſtè, vt ego fero, vt placeas mihi.*
*Sed vbi tu es delicata? cape aquam hanc ſis, vbi es?*
*Amat hercle me, vt ego opinor, delituit mala,*
*Vbi tu es? etiámne hanc vrnam es acceptura? vbi es?*
*Commodulè melius. tandem verò ſeriò.*
*Etiam es acceptura vrnam hanc? vbi tu es gentium?*
*Nuſquam hercle equidem illam video. ludos me facit.*
*Appenam hercle vrnam iam ego hanc in media via.*
*Sed autem, quid ſi hanc abſtulerit quiſpiam*
*Sacram vrnam Veneris? mihi exhibeat negotium.*
*Metuo hercle ne illa mulier mihi inſidias locet,*
*Vt comprehendar cum ſacra vrna Veneria.*
*Nempe optimo me iure in vinclis enicet,*
*Magiſtratus, ſi me hanc habere viderit,*
*Nam hæc litterata'ſt, ab ſe cantat cuia ſit.*
*Iam hercle euocabo hinc ſacerdotem foras,*
*Vt hanc accipiat vrnam. accedam huc ad foreis.*
*Heus ſis Ptolemocratia cape hanc vrnam tibi.*
*Muliercula hanc neſcio quæ huc ad me detulit,*
*In proferunda abiit. reperi negotium,*
*Si quidem his vltro mihi aggerunda etiam eſt aqua.*

IN AQVA NVNQ. CRED. V. INESSET.] hoc ideò, quia puellæ, quæ aquam petitum venerãt ma, & oratio eum ceperat. VT HAAC TR. LVB.] quàm lubenter hanc vrnam traxi? quàm non laborioſè, quàm inauidè? NIMIO MINVS] multo minus. ſic ſæpè alibi. VT SINE LAB. H. EXTR. PRAEFISCINE] perficiſſinè præficiſne: id eſt quod ſine arrogantia dictum ſit: ab ſit verbo *inuidia*: ignoſcat Nemeſis. Quàm minimè laborioſè hanc vrnam ex puteo extraxi. quod ſine inuidia dictũ ſit. NEQVAM κακὸς, non bonæ frugi, ἀκόλαστος, intemperans. CAPE AQVAM HANC SIS] cape hanc aquam ſi vis. TANDEM VERO. SERIO] tandem verò omitte iocum, & delicias. LVDOS ME FACIT] me ludificat. LITTERATA EST] litteras habet inſcriptas. AB SE CANTAT CVIA SIT] dicit ipſa ſe eſſe Veneris. noſtri libri veteres habent, *eapſe canta, cuia ſit.* eapſe autem, id eſt, ea ipſa. HEV SIS] Heu ſi vis. IN PROPERVNDA ABIIT] id eſt, dum profertur, ſeu dum eam domo profero, hoc eſt, foras fero, abiit puella, quæ eam ad me detulit. Sed non diſſimulabo noſtros libros omneis veteres habere. *Intro ferũda'ſt. repperi negotium.* &c. ſententia plana, & bonis modulis ac numeris. *Introferunda'ſt vrna hæc* inquit, id eſt, in fanũ Veneris ferẽda'ſt. REPERI NEGOTIVM SIQVIDEM HIS VLTRO, &c.] nactus ſum quod agam, ſiquidem non ſatis eſt eis aqua petẽtib. dare, ſed etiam vltro non petentibus aggerũda eſt

LABRAX leno, CHARMIDES Siculus.

*Qui homo ſeſe miſerum & mendicum volet,*
*Neptuno credat ſeſe, atque ætatem ſuam:*
*Nam ſi quis quid cum eo rei commiſcuit,*
*Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum.*
*Ædepol libertas lepida es, quæ nunquam pedem*
*Voluiſti in nauem cum Herculè vna imponere.*
*Sed vbi ille meus eſt hoſpes, qui me perdidit?*
*Atque eccum incedit.* Ch. *quò, malùm, properas Labrax?*
*Nam equidem te nequeo conſequi, tam ſtrenuè.*

La. *Vtinam te prius quàm oculis vidiſſem meis,*
*Quem propter, hoc mihi obtingit miſero mali.*

Ch. *Vtinam cum in ædeis me ad te abduxiſti tuas,*
*In carcere illo potius cubuiſſem die.*
*Deóſque immortaleis quæſo, dum viuas, vti*
*Omneis tui ſimileis hoſpites habeas tibi.*

La. *Malam fortunam in ædeis te adduxi meas,*
*Quid mihi ſceleſto tibi erat auſcultatio?*
*Quídue hinc abitio? quídue in nauem inſcenſio?*
*Vbi perdidi etiam plus boni quàm mihi fuit.*

Ch. *Pol minimè miror, nauis ſi fracta'ſt tibi,*
*Scelus te, & ſceleſte parta quæ vexit bona.*

La. *Peſſum dediſti me blandimentis tuis.*

Ch. *Sceleſtiorem cœnam cœnaui tuam,*
*Quàm quæ Thyeſtæ quondam antepoſita eſt, & Tereo.*

La. *Perij, animo malè fit. contine quæſo caput.*

Ch. *Pulmoneum ædepol nimis velim vomitum vomas.*

La. *Eheu Palæſtra atque Ampeliſca, vbi eſtis nunc?*

Ch. *Piſcibus in alto credo præbent pabulum.*

La. *Mendicitatem mihi obtuliſti opera tua,*
*Dum tuis auſculto magnidicis mendacijs.*

Ch. *Bonam eſt quòd habeas gratiam meritò mihi,*
*Qui te ex inſulſo falſum feci opera mea.*

La. *Quin tu hinc is à me in maximam malam crucem?*

Ch. *Eas, eáſque res agebam commodum.*

La. *Eheu quis viuit me mortalis miſerior.*

Ch. *Ego multo tanto miſerior, quàm tu Labrax.*

La. *Qui?* Ch. *quia ego indignus ſum, tu dignus, qui ſies.*

La. *O ſcirpe, ſcirpe: laudo fortunas tuas,*
*Qui ſemper ſeruas gloriam aritudinis,*

Co. *Equidem me ad velitationem exerceo,*
*Nam omnia coruſca præ tremore fabulor.*

La. *Ædepol Neptune es balneator frigidus,*
*Cum veſtimentis poſteaquam abs te abij, algeo.*
*Ne thermopolium quidem vllum ille inſtruit.*
*Ita ſalſam præbet potionem & frigidam.*

Vt ſer-

Ch. *Vt fortunati ſunt fabri ferrarij,*
*Qui apud carbones aſſident: ſemper calent.*
La. *Vtinam fortuna nunc anatina vterer,*
*Vti, cùm exiuiſſem ex aqua, arerem tamen.*
Ch. *Quid ſi aliquò ad ludos me promanduco locem?*
La. *Quapropter?* Ch. *quia pol clarè crepito dentibus,*
*Sed nunc iure optimo me lauiſſe arbitror.*
La. *Qui?* Ch. *quia auderem tecum in nauem aſcendere,*
*Qui à fundamento mihi vſque mouiſti mare.*
La. *Tibi auſcultaui. tu promittebas mihi*
*Illi eſſe quæſtum maximum meretricibus,*
*Ibi me corruere poſſe aiebas diuitias.*
Ch. *Iam poſtulabas te impurata belua*
*Totam Siciliam deuoraturum inſulam.*
La. *Quanam balæna meum vorauit vidulum,*
*Aurum atque argentum vbi omne compactum fuit?*
Ch. *Eadem illa, credo, quæ meum marſupium:*
*Quod plenum argenti fuit, in ſacciperio.*
La. *Eu, redactus ſum vſque ad vnam hanc tuniculam,*
*Et ad hoc miſellum pallium. perij oppido.*
Ch. *Vel conſociare mihi quidem tecum licet,*
*Æquas habemus partes.* La. *ſaltem ſi mihi*
*Mulierculæ eſſent ſaluæ, ſpes aliqua forent.*
*Nunc ſi me adoleſcens Pleuſidippus viderit,*
*A quo arrabonem pro Palæſtra acceperam,*
*Iam is exhibebit hic mihi negotium.*
Ch. *Quid ſtulte ploras? tibi quidem ædepol copia'ſt,*
*Dum lingua viuet, qui rem ſoluas omnibus.*

CREDAT] committat. COMMISCVIT] contraxit. AD HOC EXEMPL. AMITTIT ORNATVM, DOM.] cum amittit, hoc eſt, dimittit, ſeu remittit, domum, ad hoc exemplum ornatum. hoc modo ornatum, id eſt, nudum. vuidum, inanem, inopem, naufragum. HOSPES] Charmides. VTINAM TE PR. Q. OC. VID. M.] vtinam priuſquam te oculis vidiſſem meis, malo cruciatu in Sicilia perires. Feſtus *perbitere*, Plautus, pro perire poſuit. QVEM PROPTER] propter quem, αἰτίας ἐμοῦ. id eſt, cuius opera, & culpa. TVI SIMILEIS] improbos, ac periuros. MALAM FORTV. IN AED. TE, &c.] malam fortunam in ædeis meas adduxi, cùm adduxi. QVID MIHI, SC. TIBI ERAT AVSC.] cur ego ſceleſtus tibi auſcultabam? QVIDVE HINC ABIBAM] quidue hinc abibam? quidue in nauem conſcendebam? SCELVS TE, ET SCELESTE PARTA Q. V. E.] quæ te ſceleſtum hominem & bona tua ſceleratè parta vexit? PESSVM DEDISTI] perdidiſti. QVAM QVAE THYESTAE Q. ANTEPOS. EST ET TEREO] ſic habent etiam noſtri codices, & rectè, Atreum Thyeſtæ appoſuiſſe filium comedendum, quod Thyeſtes in Atrei vxore adulterium feciſſet, notum eſt, vel pueris. neque minus notum Prognem Tereo viro ſuo, quòd is Philomelam Prognes ſororem vitiaſſet, eique poſtea, ne enuntiaret, linguam præcidiſſet, Itym communem filium dilaceratum patri comedendum obieciſſe. ANIMO MALE FIT.] malè mihi eſt: malè habeo animo. animo deficio. λειποψυχῶ. notauimus hoc loquendi genus ſuprà, alicui eſſe malefactum. ſignificat autem leno ſe vomiturire. CONTINE QVAESO CAP.] quæſo tene mihi caput, dum vomo. PVLMONEVM NIMIS VELIM] nimiopere velim pulmonem vmas. IN ALTO] in profundo mari. MAGNIDICIS] magniloquis. QVI TE EX INSVLSO SALSVM] iocus ex ambiguo. ſalſum enim, & vrbanum, ſeu facetum. ſiue cordatum, & ſale, ſeu aqua marina aſperem ſignificat. EAS] eas tu in malam crucem. EASQVE RES AGEB. COM.] atque ego commodum eas ipſas res gerebam, id ipſum cogitabam & optabam, vt ires in malam crucem. COMMODVM] forte fortuna, opportunè. TV DIGNVS QVI SIES] miſer. SCIRPE] ſcirpus, iunci e nodis, & proceri genus eſt. quod in locis paluſtribus naſcitur, ex quo prouerbium: Nodum in ſcirpo quæris. ARITVDINIS] ariditatis. AD VELITATIONEM] ad pugnam velitarem. Velites, leuis armaturæ milites. OMNIA CORVSCA] omnia trepida. micantia, vibrantia, criſpantia. ſignificat ſe tremere præ frigore, cùm tamen aliud dicere videatur. BALNEATOR FRIGIDVS] cùm balneatores ſoleant eſſe calidi. CVM VESTIMENTIS POST Q. ABII, ALGEO] poſteaquam abij abs te cum veſtimentis, vtpote madidis, algeo, quanto magis ſi nudus? THERMOPOLIVM] dulcem, & calidam potionem. SAL.

SAM, ET FRIGIDAM] contrariam dulci,& calidæ, cuiuſmodi eſt thermopolium. FORTVNA ANATVM] ſorte & conditione anatum,quæ quantumuis diu in aqua verſentur, non madent tamen,neque algent. QVID SI ALIQVO NE PRO MAND. LOCEM] Nonius,manducones,qui & manduci dicti ſunt: & mandones,edaces,&c. Feſtus,Manducus effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas ire ſolebat magnis malis, ac latè dehiſcens, & ingentem dentibus ſonitum faciens, de qua Plautus ait in Rud. *Quid ſi aliquò ad ludos me pro manduco locem*, &c. IVRE OPTIMO ME LAVISSE ARBITROR] iure optimo me naufragium feciſſe bonorum meorum arbitror, quippe qui audebam tecum nauigare, homine ſcelerato & impio. MOVISTI] concitaſti,impietate tua ſcilicet. ILLI] illic,in Sicilia CORRVERE] ſimul eruere,& erutas in arcas conijcere, & *συναθροίζειν* coacernare. Varro lib. 4. de ling. Lat. Corbes ab eo, quòd ſpicas, aliúdue quid corruebant. COMPACTVM] congeſtum. IN SACCIPERIO] ſacciperium nomen ex ſacco,& pera compoſitum. VEL CONSOCIARE MIHI QVIDEM T. L.] licet mihi communionem,& ſocietatem bonorum facere. DVM LINGVA VIVET] dum tibi lingua ſuppetet. QVI REM SOLVAS OMNIBVS] vnde rem ſoluas omnibus.

## SCEPARNIO ſeruus, CHARMIDES Siculus, LABRAX leno.

*QVid iſtuc eſt obſecro negotij,quod duæ mulierculæ*
*Hic in fano Veneris ſignum flentes amplexæ tenent,*
*Neſcio quem metuentes miſeræ,nocte hac verò proxuma*
*Si iactatas atque eiectas hodie eſſe aiunt è mari?*
La. *Obſecro hercle adoleſcens,vbi iſtæ ſunt,quas memoras,mulieres?*
Sc. *Hic in fano Veneris.* La. *quot ſunt?* Sc. *totidem quot ego,& tu ſumus.*
La. *Nempe meæ.* Sc. *nempe neſcio iſtuc.* La. *qua ſunt facie?* Sc. *ſcitula,*
*Vel ego amare vtramuis poſſim,ſi probè appotus ſiem.*
La. *Nempe puellæ?* Sc. *nempe moleſtus es. viſe,ſi lubet.*
La. *Meas oportet intus eſſe hic mulieres,mi Charmides.*
Ch. *Iuppiter te perdat,& ſi ſunt & ſi non ſunt tamen.*
La. *Introrumpam iam huc in Veneris fanum.* Ch *in baratrum mauelim*
*Obſecro ho, es,da mihi aliquid,vbi dormiſcam,loci.*
Sc. *Iſtic vbi vis,condormiſce:nemo prohibet:publicum eſt.*
Ch. *At vides me,ornatus vt ſim veſtimentis vuidis:*
*Recipe me in tectum,da mihi veſtimenti aliquid aridi,*
*Dum mea areſcunt,in aliquo tibi referam gratiam.*
Sc. *Tegillum eccillud mihi vnum areſcit:id ſi vis dabo.*
*Eodem amictus,eodem tectus eſſe ſoleo,ſi pluuit.*
*Tu iſtæc mihi dato.exareſcent faxo* Ch. *eho an te pœnitet,*
*In mari quod elaui,niſi hîc in terra iterum eluam?*
Sc. *Eluas tu,an exungare,ciccum non interdium,*
*Tibi ego nunquam quicquam credam,niſi accepto pignore.*
*Tu vel ſuda,vel peri algu,vel tu ægrota,vel vale.*
*Barbarum hoſpitem mihi in ædeis,nihil moror,ſat litium eſt.*
Ch. *Iamne abis? venaleis illic ductitauit,quiſquis eſt:*
*Non eſt miſericors.ſed quid ego hîc aſto,infelix,vuidus?*
*Quin abeo hinc in Veneris fanum,vt edormiſcam hanc crapulam,*
*Quam potaui præter animi quàm libuit ſententiam.*
*Quaſi vinis Græcis Neptunus nobis ſuffudit mare.*
*Itaque aluum prodiſparauit nobis ſalſis poculis,*
*Quid opus eſt verbis? ſi inuitare nos pauliſper pergeret,*
*Ibidem obdormiſcemus.nunc vix viuos amiſit domum.*
*Nunc lenonem quid agat intus viſam,conuiuam meum.*

VENERIS SIGNVM] Veneris ſtatuam. IACTATAS] fluctibus. ATQVE EIECTAS] in litus. SCITVLA] ſubelegāti poticula, venuſtula, pulchella. SI PROPE APPOTVS SIEM] aliter Terentius Eunucho. *Ego iſtum Eunuchum p'ſſum vel ſobrius.* INTRORVMPAM] per vim intrabo. OBSECRO HOSPES] alloquitur Sceparnionem. TEGILLVM] Nonius: Tegillum, diminutiuum à tigno, aliàs à tecto. fortaſſe demonſtrat fuſtem, quo verberari ſolebat. SI PLVVIT] ſi pluit, interiectum eſt u. qua de re alibi. ISTAEC] tua veſtimenta vuida. EXARESC FAXO] fecero, vt arida fiam. EHO AN TE POENITET IN MARI QVOD ELAVI] eho. an tibi parum videtur, quod in mari omnia perdidi, niſi hic in terra denuò ea, quæ mihi reliqua ſunt, amittam? Eluere præter ſignificationem vulgatam, eſt conſumere, & perdere. EIVAS TV: AN EXANGARE CICCVM NON INTERD] laues, an vngaris, floccum non interim, dederim, vel bona tua perdas lauando, an vnguendo, pilum non dederim, id eſt, nihil mea refert, nō eſt mihi curæ. Var. lib. 6. de ling. Lat. Siccum dicebant membranam tenuem, quæ eſt in malo Punico cellularū diſcrimen. TV VEL SVDA VEL PERI AL.] algus, us, in quarta inflectione idem, quod algor, ris in tertia, notant veteres grammatici. Priſcian. lib. 6. his verbis, *algor, ris quod etiam hic algus, huius algus dicitur.* Plautus Vidularia. *Inopiam, luctum, mærorem, paupertatem, algum famem,* Idem Rud. *Tu vel ſuda,* &c. Cariſius lib. 1. *algu.* Plaut. in Rud. *tu vel ſuda.* &c. Nonius, *algu,* pro *algore.* Accius Andr. *miſera obualli ſaxo, ſenio padore alguque & fame.* BARBARVM HOSPITEM] peregrinum Siculum. NIHIL MOROR] non volo. VENALEIS] ſeruos venaleis hic homo ductitauit. eſt mango. hoc eò dicit, quòd mangones ſæui, & immiſericordes eſſe ſolent. VT EDORMISCAM HANC CRAPVLAM, &c.] allegoria ab eo, qui vini potu ebrius, & vuidus eſt. Ter. *vt edormiſcam hoc villi.* Cicero Philip. *edormi crapulam.* QVASI VINIS GRAECIS NEPTVNVS] vinis Græcis, quæ trauchebantur in titulum, ſolebant aquam marinam ſuffundere, præterquàm Chiis: ad quem morem alludit Plautus. Hac de re autem notauimus nonnulla ad illum locum Hor. Sat. 8. lib. 2. *Vinum Chium maris expers.* PRODISPARAVIT] porrò diſtorſit, diſtraxit, diſſoluit, diſſipauit. ſignificat aqua marina pota ſibi aluum eſſe fuſam, ac reſolutam. SI NOS INVITARE PAVLISPER] ſi Neptunus aliquanto diutius nos ſine poculis expleſſet, ibidem longum ſomnium dormiſſemus, id eſt, exſtincti eſſemus. AMISIT] dimiſit, remiſit, vt ſuprà.

# ACTVS TERTIVS

## DÆMONES.

*MIRIS modis di ludos faciunt hominibus.*
*Mirisque exemplis ſomnia in ſomnis danunt.*
*Ne dormienteis quidem ſinunt quieſcere.*
*Velut ergo hac nocte quæ proceſſit proxima,*
*Mirum atque inſcitum ſomniaui ſomnium,*
*Ad hirundininum nidum viſa eſt ſimia*
*Aſcenſionem vt faceret admolitier,*
*Neque eas deripere quibat inde: poſt tibi*
*Videbatur ad me ſimia aggredirier,*
*Rogare ſcalas vt darem vtendas ſibi.*
*Ego ad hoc exemplum ſimiæ reſpondeo,*
*Natas ex Philomela atque ex Progne eſſe hirundines,*
*Ago cum illa, nequid noceat meis popularibus.*
*Atque illo animo iam fieri ferocior:*
*Videtur vltro mihi malum minitarier,*
*In ius vocat me. ibi neſcio ego quomodo*
*Iratus videor mediam arripere ſimiam,*
*Concludo in vincla beſtiam nequiſſimam.*
*Nunc quam ad rem dicam hoc attinere ſomnium,*
*Nunquam hodie quiui ad coniecturam euadere.*
*Sed quid hic in Veneris fano, meæ viciniæ.*
*Clamoris oritur? animus miratur meus,*

LVDOS FACIVNT HOMINIBVS] ludos edūt hominibus. Aliud eſt ludos facere homines, aliud ludos facere hominibus. SOMNIA IN SOMNIS DANVNT] Iohannes Paſſeratius

legendum cenſet hoc loco, *omnia in ſomnis danunt.* danunt autem, id eſt, dant. QVAE PRAECESSIT] ſecutus ſum vulgatam lectionem, à qua non diſcrepant antiqui noſtri libri AD HIRVNDININVM NIDVM] ab hirundine formatum, poſſeſſum, Hirundinus notat Priſc. libro 2. vbi de poſſeſſiuis loquitur, & profert hunc locum ASCENSIONEM VT FACERET] vt aſcenderet. ADMOLIRIER] admoliri adniti, allaborare. DERIPERE] ſic habent noſtri codices vet. & rectè. deripere autem, eſt deorſum rapere, quo verbo ſæpè vtitur Plautus. non longè abieris. infrà ead. comœdia. Et quidem in interpret. huius ſomnij: *Veneris ſignum ſunt amplexæ, nunc eas deripere vult.* AGGREDIRIER] aggredi, accedere. AD HOC EXEMPLVM] ad hunc modum. NATAS EX PHILOMELA ATQ. EX PROGNE] Philomela & Progne Pandionis Athen. regis filiæ. Philomela in luſciniã. Progne in hirundinem verſa eſt, nota eſt fabula quod autem hirundines ex Philomela & Progne natas eſſe dicit, cum ex Progne tantum natas dicere debeat, non eſt quod laboremus. AGO CVM ILLA] loquor cum illa. MEIS POPVLARIBVS] quæ ſunt ciues Atticæ, vt ego ſum ciuis Athenienſis. FEROCIOR] ſuperbior, de hoc nomine plura in comment. Horat. VLTRO] non prouocata, aut laceſſita. NVNQVAM HODIE AD CONIECT. EVAD] nunquam hodie potui conijcere. SED QVID HIC IN VENER. FANO MEAE VICINIAE] hic verſus in aliis libris omnibus lacer, & mutilus, ſic integer repertus eſt in noſtris veteribus, non obſcura ſententia, hic meæ viciniæ, id eſt, in hac vicinia mea verumtamen ſi legamus *vicinia mea.* longè, opinor, concinnior ſit lectio ſic M. Tull. ſalutem viciniam.

## TRACHALIO ſeruus, DÆMONES ſenex.

*PRo Cyrenenſes populares, veſtram ego imploro fidem,*
*Agricolæ, accolæ, propinqui, qui eſtis his regionibus,*
*Ferte opem inopiæ, atque exemplum peſſundate,*
*Vindicate, ne impiorum potior ſit pollentia,*
*Quàm innocentium, qui ſe ſcelere fieri volunt nobileis,*
*Statuite exemplum impudentiæ, date pudori præmium,*
*Facite hîc lege potius liceat, quàm vi victo viuere.*
*Currite huc in Veneris fanum, veſtram iterum imploro fidem,*
*Qui propè hîc adeſtis, quique auditis clamorem meum:*
*Ferte ſuppetias, qui Veneri, Veneriæque antiſtitæ*
*More antiquo in cuſtodiam ſuum commiſerunt caput,*
*Prætorquete iniuriæ prius collum, quàm ad vos perueniat.*
Dę *Quid iſtuc eſt negotij.* Tr. *per ego, te hæc genua obteſtor ſenex,*
*Quiſquis es.* Dę. *quin tu ergo omitte genua, & quid ſit mihi expedi,*
*Quod tumultues.* Tr. *téque oro & quæſo, ſperas tibi*
*Hoc anno multum futuram ſirpe, & laſerpitium,*
*Eámque venturam exagogam Capuam ſaluam & ſoſpitem,*
*Atque ab lippitudine vſque ſiccitas vt ſit tibi.*
Dę. *Sanum es.* Tr. *ſeu tibi confidis fore multam magudarim,*
*Vt ne pigeat dare operam mihi quod te orabo ſenex.*
Dę. *At ego te per crura, & talos, tergúmque obteſtor tuum,*
*Vt tibi vlmeam vberem eſſe ſperes virgidemiam,*
*Et tibi eſſe euenturam hoc anno vberam meſſem mali*
*Vt mihi iſtuc dicas. negotij quid ſit, quod tumultues.*
Tr. *Quî lubet maledicere? equidem tibi bona exoptaui omnia.*
Dę. *Bene equidem tibi dico, qui te digna vt eueniant precor.*
Tr. *Obſecro, huc reuortere* Dę. *ergo quid negotij eſt?* Tr. *mulieres*
*Duæ innocentes intus hîc ſunt, tui indigentes auxilij,*
*Quibus aduorſum ius, legéſque inſignitè iniuria hîc*
*Facta eſt, atque in Veneris fano: tum ſacerdos Veneria*
*Indignè afflictatur.* Dę. *quis homo eſt tanta confidentia,*
*Qui ſacerdotem audeat violare? ſed eæ mulieres*
*Quæ ſunt? aut quid iis iniqui fit?* Tr. *ſi das operam eloquar.*
*Veneris ſignum ſunt amplexæ, nunc homo audaciſſimus*

*Eas*

*Eas deripere vult. eas ambas eſſe oportet liberas.*

Dę. *Quis iſtic eſt, qui deos tam paruipendit? paucis expedi,*

Tr. *Fraudis, ſceleris, paricidij periurij pleniſſimus,*

*Vno verbo abſoluam, Leno eſt. quid illum porrò prædicem?*

Dę. *Ædepol infortunio hominem prædicas donabilem.*

Tr. *Qui ſacerdoti ſceleſtus fauceis interpreſſerit?*

Dę. *At malo cum magno ſuo hercle fecit. ite iſtinc foràs.*

*Turbalio, Sparax vbi eſtis?* Tr. *i obſecro intrò, ſubueni*

*Illis.* Dę. *iterum haud imperabo. ſequimini hac.* Tr. *age nunc iam,*

*Iube oculos elidere, itidem vt ſepijs faciunt coqui.*

Dæ. *Proripite hominem pedibus huc, itidem quaſi occiſam ſuem.*

Tr. *Audio tumultum. opinor leno pugnis pectitur.*

*Nimis velim improbiſſimo homini malas edentauerint.*

*Sed ecce ipſæ huc egrediuntur timidæ è fano mulieres.*

ATQVE EXEMPL. PESS. PESSVM.] ac morem peſſimum, ſeu factum peſſimi exempli. exſtinguite, ac delete. POTENTIA] potentia. STATVITE EXEMPL. IMPVD.] edite exemplum in impudentem, ſumto ſupplicio de lenone, omnium mortalium impudentiſſimo. FACITE HIC LEGE. P.L. QVAM VI VICTO V.] facite, vt hic liceat viuere hominibus lege potius, quàm vi. & vt, ſi accidat, vt vincantur, vincantur potius lege, quàm vi. VENERIEQVE ANTIST.] Veneris antiſtitæ. quamuis antiſtes ſit commune, tamen & antiſtitam dixerunt antiqui de fœmina, vt hoſpitam & clientam notat Cariſius. Cicero lib. 4. Acad. *Poſtridie ſacerdotes Cereris, & illius fani antiſtita.* Cornel. Seuerus, *ſtabat apud ſacras antiſtita aras.* FERTE SVPP. QVI VENERI VENERIAEQ. ANT. IN CVSTOD. SVVM COMMIS. CAPVT] ferte ſuppetias iis, qui Veneri, & Veneris antiſtitæ tutelæ vitam ſuam commiſerunt. PRAETORQVE INIVR.] iniuriam delete priuſquam ad vos perueniat. torquete iniuriæ collum, priuſquam ad vos peruenerit. allegoria eſt. PER EGO TE HAEC GENVA] per hæc genua te oro: in genibus miſericordiæ ſedem eſſe, non ſemel anteà dictum eſt. QVID TVMVLTVES] quid tumultue is. MVLTVM FVTVRVM SIRPE ET LASERPITIVM] de laſerpitio alibi dictum eſt à nobis, & ſcriptores de eo multa prodiderunt: in his Plinius lib. 6 c. 3. Solinus c. 5. & Theophr. hiſt. pl. lib. 6. c. 3. Dioſcor. lib. 3 c. 94 De ſirpe ſic Solinus 40. Apud Cyrenienſeis præterea ſirpe gignitur odoratis radicibus virgulto herbido magis quàm arbuſto: cuius è culmo exudat æſtatis tempore pinge roſcidum, idque paſcentium hircorum inhæret barbulis. Priſc. lib. 7. cuius verba mox proferemus. SEV TIBI CONF FORE MVL. MAGVD.] Priſc. lib. 7. poſtquam hunc locum retulit, aſſcribit, ſeu tibi confidis fore multam magud. quod ſignificat frugis genus: & eſt caulis, qui naſcitur in Syria, cuius radix ſirpe appellatur, vel (vt alij volunt) ſilphium, i. laſerpitium, quod ſilphium Græci appellant, cuius erat ager Cyrenenſis ferax, quódq erat magni pretij. EAMQVE VENTVRAM EXAGOGEN] & eam exportationem, i. & eas merceis cyrenis aut ex Lybia exportatas ſaluas Capuam venturas. ATQVE AB LIPPITVDINE] hoc eò dicit, quòd ſenes ſolent lippitudine laborare. optat igitur, vt habeat ſiccos oculos, atque ab lippitudine vacuos. SANVM' ES?] ſanuſne es? VIRGIDEMIAM] virgarum vndemiam. nomen fictum à virgis, & demo, vt vindemia, à vino & demo. QVOD TVMVLTVES] propter quod tumultues. QVI LVBET MALEDICERE?] quo pacto, vel quamobrem lubet tibi mihi maledicere? VT EVENIANT PRECOR] tibi. HVC REVERTERE] cùm ſenex itinere inſtituto pergeret ſeruus, eum orat, vt reuertatur. ADVORSVM IVS, LEG.] contra ius, & leges. INSIGNITE] inſigniter, vel vt Nonius, cum indicio notæ. SACERDOS VENERIA] quàm ſuprà antiſtitam dixit. EXCEDI] hunc verſum & ſuperiori proximum, qui erant mutili, & laceri ex auctoritate noſtrorum librorum veterum' integrauimus. DONABILEM] dignum, donandum, mactabilem. QVI SACERDOTI SCELESTVS FAVC INTERP.] pendet hic verſus ex illo, Quid illum porrò prædicem, qui ſacerdotem Veneris ſtrangulare conatus ſit. TVRBALIO, SPARAX] ſeruorum ſunt nomina, ſunt autem mutæ perſonæ, vt ille apud Terentium in Eunucho. ITERVM HAVD IMPERARE] non erit neceſſe iterum imperare, ſed priore arceſſitu prodibunt ſerui foras. IVBE OCVLOS ELIDERE] iube ſeruos tuos lenoni oculos eruere, item, vt coqui ſepij oculos eruunt. PROR RIPITE] foras rapite, & trahite hominem per pedes, ſimiliter vt ſuem occiſam. ſimile eſt illi, trahere pedibus: de quo plura in commentariis Horat. PVGNIS PECTITVR] pugnis cæditur. tralatio eſt. ſic in Pœnulo, ſcena cuius initium eſt, *Negotij, ſed vide, ſis ne tu oratorem pugnis pecta poſtea.* MALAS EDENTAVERINT] malas dentibus orbauerint: malas edentulas reddiderint.

III-3

## PALÆSTRA, TRACHALIO ſeruus, AMPELISCA, duę mulieres.

Pa. *NVnc id eſt cùm omnium copiarum atque opum,*
*Auxilij, præſidij, viduitas nos tenet,*
*Nec vlla ſpecula eſt, quæ ſalutem afferat,*
*Nec ſcimus quam in partem ingredi perſequamur.*
*Maximo miſeræ in metu nunc ſumus ambæ,*
*Tanta importunitas, tantáque iniuria*
*Facta in nos eſt modò hic intus ab noſtro hero:*
*Qui ſceleratus, ſacerdotem, anum, præcipem*
*Reppulit, perquàm indignis modis,*
*Noſque ab ſigno intimo vi deripuit ſua.*
*Sed nunc, ſeſe vt ferunt res, fortunæque noſtræ,*
*Par eſt moriri: neque eſt melius morte in malis,*
*Rebus miſeris.* Tr *quid eſt? quæ illæc oratio'ſt?*
*Ceſſo ego has conſolari? heus Palæſtra.* Pa. *qui vocat?*
Tr. *Heus Ampeliſca.* Am. *obſecro quis eſt qui vocat?*
Pa. *Quis is eſt, qui nominat?* Tr. *ſi reſpexis, ſies.*
Pa. *O ſalutis meæ ſpes.* Tr. *tace, ac bono animo es?*
*Me vide.* Pa *ſi modò id liceat, vis ne opprimat,*
*Quæ vis, vim mihi afferam ipſa, adigit.* Tr. *ah, deſine, nimis inepta es.*
Am. *Deſiſte dictis nunc iam miſeram me conſolari.*
Pa. *Niſi quid re præſidium apparas Trachalio, acta hæc res eſt:*
*Certum'ſt moriri, quàm hunc pati graſſari lenonem in me.*
*Sed muliebri animo ſum tamen. miſeræ vbi venit in mentem*
*Mihi mortis, metus membra occupat ædepol.* Tr. *etſi hoc acerbum,*
*Bonum animum habete.* Pa. *nam obſecro vnde animum mihi inuenitur?*
Tr. *Ne, inquam, timete. aſſidite hîc in ara.* Am. *iſtæc quid ara*
*Prodeſſe nobis plus poteſt, quàm ſignum in fano hîc intus*
*Veneris, quod amplexæ modò? vnde abreptæ per vim miſeræ?*
Tr. *Sedete hîc modo, ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc*
*Veſtis pro caſtris mœnia, hinc ego vos defenſabo,*
*Præſidio Veneris malitiæ lenonis contrà incedam.*
Am. *Tibi auſcultamus. & Venus alma, ambæ ted obſecramus,*
*Aram amplexantes hanc tuam lacrymantes, genibus nixæ,*
*Nos in cuſtodiam tuam vt recipias, & tutere:*
*Illos ſceleſtos, qui tuum fecerunt fanum parui.*
*Vt vlciſcare, noſque vt hanc tua pace aram obſidére*
*Patiare, quæ elautæ ambæ ſumus opera Neptuni, noctu,*
*Ne inuiſas habeas. néue iccirco nobis vitio vortas,*
*Si quippiam'ſt, minus quod bene eſſe lautum tu arbitrare.*
Tr. *Æquum haſce petere intelligo. decet abs te id impetrari,*
*Ignoſcere his te conuenit. metus has, id vt faciant, ſubigit.*
*Te ex concha natam eſſe autumant caue tu harum conchas ſpernas.*
*Sed optumè eccum exit ſenex, patronus mihique & vobis.*

VIDVITAS] inopia, orbitas. SPECVLA] parua ſpes. noſtri libri veteres hîc non ſatis integri, neque liquidi ſunt: habent enim obſcurè, partim *ſe nec via eſt*, partim *ſed ne via eſt*. PERSEQVAMVR] pergamus

gamus. IMPORTVNITAS] importunitas ab importuno, importunos autem Tyrannos dicunt Latini, pauperiem importunam, nouercas importunas, & ſimilia PRAECIPITEM] Priſc. libr. 6 à capite ſolùm compoſita ablata, s, & mutata e, in i, & addita, itis, faciunt genitiuum. anceps ancipitis, præceps præcipitis. biceps bicipitis, antiquis tamen ancipes & præcipes & bicipes proferebāt in nominatiuo, & ſic ſecundùm analogiam ſequebatur genitiuus ancipes, ancipis. Plautus *ſaliam in puteum præcipes* Liuius in Ione *ſeque in alta maria præcipem inops, ægra ſanitatis eiecit.* Ennius lib. 17. Annal. *Occumbunt multi letum ferróque lapíque. Aut intra muros aut extra præcipe caſu.* DERIPVIT] deorſum rapuit. MORIRI] antiquum pro mori, vt aggrediri, pro aggredi, & ſimil. QVI VOCAT?] quis vocat? SI RESPEXIS] ſi reſpexeris, id eſt, retro aſpexeris, ſcies quis te vocet. SI MODÒ ID LICEAT, VIS NE OPP &c.] ſi fieri poſſit, da operam, ne ea vis me opprimat, quæ me cogit, vt mihi ipſa vim afferam, vt mihi mortem conciſcam. CERTVM EST MORIRI] certum eſt mori. ſubintell. potius, Græcorum more μᾶλλον. SED MVLIEBRI ANIMO S.] ſeruat decorum. nam non temerè mulier ſibi ipſa vim affert. ETSI HOC ACERBVM] etſi hoc acerbum eſt, quod in vos leno fecit, & ſe facturum minatur. QVOD AMPLEXAT M.] quod paulò ante amplexæ eramus. MOENIA, HINC EGO VOS D.] Vox mænia, ſententiam turbat, & ea detracta, nihil ſit hic difficultatis, hoc modo: Habere vobis hanc aram pro caſtris, id eſt, loco caſtrorum: ego hinc, id eſt, ex hoc loco, defenſabo, neque tamen eam tollendam cenſeo, ſed addendum potius pronomen demonſtratiuum *hæc*: vel aduerbium loci *hic*, vt ita legatur, *aram habere hanc vobis pro caſtris, hæc mænia ſunt.* vel *hîc mænia ſunt: hinc ego vos defenſabo.* PRAESID. VEN. MAL. LENONIS C. INC.] præſidio Veneris malitiæ lenonis obuiam ibo. TIBI AVSCVLT.] tibi auſcultamus ô Venus alma. TED OBSECR.] te obſecramus d, interpoſitum eſt. FECERVNT P.] contemſerunt. VITIO V.] aſſignes, attribuas. ABS TE] Venus. SVBIGIT] cogit. TE EX CONCHA N. N. E. A.] Venus non ex concha nata eſt, ſed cùm ex mari nata eſſet, concha in Cyprum vecta eſt, idcircò Plautus Venerem è concha natam eſſe dicit. Papinus Silu. *Hæc ex ceruleis mecum conſurgere digna fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha*, propter eandem rationem conchę, quædam dicuntur Veneriæ. Propertius, *Et Venus è rubro concha Erycina ſalo.* Seneca lib 15. epiſt. *Venereæ ſpondiliique, & oſtrea eatenus circumciſa, quæ eduntur.* CAVE TV H. C. SP.] puellis conchæ dono dabantur. Ouid. Metamorph. libr. 10. *munera fert illi conchas tereteiſque lapillos.*

DÆMONES ſenex, LAMBRAX leno, MVLIERES duę, LORARII, TRACHALIO ſeruus.

*Exi è fano natum quantum eſt hominum ſacrilegiſſime,*
*Vos in aram abite ſeſſum, ſed vbi ſunt?* Tr. *huc reſpice.*
Dę *Optumè.* Lo. *iſtuc volueramus, iube modò accedat propè.*
Dę. *Tun' legirupionem his nobis cum dis facere poſtulas?*
*Pugnum in os impinge.* La. *in qua hæc patior cum pretio tuo.*
Dę. *At etiam minitatur audax.* La. *ius meum ereptum eſt mihi,*
*Meas mihi ancillas inuito me eripis.* Tr. *ergo dato*
*De ſenatu Cyrenenſi quemuis opulentum arbitrum,*
*Si tuas eſſe oportet, niue eas eſſe oportet liberas.*
*Neu te in carcerem compingier eſt æquum, ætatémque ibi*
*Te vſque habitare, donec totum carcerem contriueris.*
La. *Non hodie iſti rei auſpicaui, vt cum furcifero fabuler,*
*Te ego appello.* Dę. *cum iſtoc primum, qui te nouit, diſputa*
La. *Tecum ago.* Tr. *atqui mecum agendum'ſt ſuntne illæ ancillæ tuæ?*
La. *Sunt.* Tr *agedum ergo tange vtramuis digitulo minimo modò.*
La. *Quid ſi attigero?* Tr. *extemplò hercle ego te follem pugilatorium*
*Faciam, & pendentem incurſabo pugnis, periuriſſimè.*
La. *Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?*
Dę. *Non licet: eſt lex apud nos.* La. *mihi cum veſtris legibus*
*Nihil eſt commercij. equidem iſtas iam ambas educam foràs.*
*Tu ſenex, ſi iſtas amas, huc arido argento'ſt opus.*
Dę. *Hæ autem Veneri complacuerunt.* La. *habeat, ſi argentum dabit.*
Dę. *Do tibi argentum nunc adeo vt ſcias meam ſententiam,*
*Occipito modò illis afferre vim ioculo pauſillulum:*
*Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipſus te vt non noueris,*
*Vos adeo, vbi ego innuero vobis, ſi non ei caput exoculaſſitis,*

*Quaſi murteta iuncis, item ego vos virgis circumuinciam.*

La. *Vi agis mecum.* Tr. *etiam vim opprobras flagitij flagrantia?*

La. *Tun trifurcifer mihi audes inclementer dicere?*

Tr. *Fateor ego trifurcifer ſum. tu es homo apprimè probus.*

*Num quîminus haſce oportet eſſe liberas?* La. *quid? liberas?*

Tr. *Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia:*

*Nam altera hæc eſt nata Athenis, ingenuis parentibus.*

Dæ. *Quid ego ex te audio?* Tr. *hanc Athenis eſſe natam liberam.*

Dæ. *Mea popularis, obſecro, hæc eſt,* Tr. *non tu Cyrenenſis es?*

Dæ. *Immò Athenis natus, altúſque, educatúſque Atticus.*

Tr. *Obſecro, defende ciueis tuas ſenex.* Dę. *ô filia*

*Mea: cùm ego hanc video, mearum me abſens miſeriarum commones,*

*Trima quæ periit mihi: iam tanta eſt, ſi viuit, ſcio.*

La. *Argentum pro iſtiſce ambabus, cuiæ erant, domino dedi,*

*Quid mea refert, Athenis hæ natæ, an Thebis ſient,*

*Dum mihi rectè ſeruitutem ſeruiant?* Tr. *itáne, impudens?*

*Túne hic feles virginalis, liberos parentibus*

*Subiectos, habebis, atque indigno quæſtu conteres?*

*Nam huic alteræ patria quæ ſit profectò neſcio,*

*Niſi ſcio probiorem hanc eſſe, quam te impuratiſſime,*

La. *Tuæ iſtæ ſunt?* Tr. *contende ergo, vter ſit tergo verior.*

*Ni offerumentas habebis plureis in tergo tuo,*

*Quam vlla nauis longa clauos, tam ego ero mendaciſſimus,*

*Poſtea aſpicito meum, quando ego tuum inſpectauero,*

*Niſi erit tam ſincerum, vt quiuis dicat ampullarius,*

*Optimum eſſe operi faciundo corium, & ſinceriſſimum,*

*Quid cauſſæ eſt, quin virgis vſque ad ſaturitatem ſauciem?*

*Quid illas ſpectas, quas ſi attigeris, oculos eripiam tibi.*

La. *Atqui, quia vetas, vtramque iam mecum abducam ſimul.*

Dę. *Quid facies?* La. *Volcanum adducam, is Veneris eſt aduerſarius.*

Dę. *Quo illic it?* La. *heus ecquis hic eſt? heus.* Dę *ſi attigeris oſtium,*

*Iam hercle tibi meſſis in ore fiet mergis pugneis.*

Lo. *Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.*

Dę. *Ego dabo ignem, ſiquidem in capite tuo conflandi copia eſt.*

La. *Ibo hercle aliquò quæritatum ignem.* Dę. *quid tum cùm inueneris?*

La. *Ignem magnum hìc faciam.* Dę. *quin vt humanum exuras tibi.*

La. *Immò haſce ambas hic in ara vt viuas comburam.* Dę. *id volo,*

*Nam hercle ego te barba continò arripiam & in ignem coniiciam,*

*Téque ambuſtulatum obiciam magnis auibus pabulum,*

*Cum coniecturam egomet mecum facio, hæc illa eſt ſimia,*

*Quæ has hirundines ex nido volt deripere ingratiis,*

*Quod ego in ſomnis ſomniaui.* Tr. *Scin' quid? tecum oro ſenex*

*Vt illas ſerues, vim defendas, dum ego herum adduco meum.*

Dę. *Quære herum, atque adduce.* Tr. *at hic ne.* Dę. *maximo malo ſuo.*

*Si attigerit, occeptaſsit.* Tr. *cura* Dę. *curatum eſt, abi.*

Tr. *Hunc quoque aſſerua ipſum, ne quò abitet. nam promiſimus*

*Carnufici aut talentum magnum, aut hunc hodie ſiſtere.*

NATVN

NATVM QVANTVM EST HOMINVM SACR.] homo omnium hominum, quantum hominum natum eſt, ſacrilegiſſime.. VOS IN ARAM] puellas alloquitur. ACCEDAT] leno. TVN', LEGIRV-PIONEM N. C. DEIS, &c.] Túne nobis legis ruptionem cum diis facere poſtulas? id eſt, túne iſtuc tibi ſumus, vt audeas cum diis violandis leges negligere, & rumpere? *nobis* datiuus eſt venuſtatis cauſa additus. IMPINGE] incute. CVM PR. C. T.] cum mercede tua. ἐπὶ μισθῷ σου eorum, quæ tu in me iniuſtè & inique facis, dabis pœnas. totum iniuſtè factorum magnam mercedem feres. ERGO CALO DE S CYR &c.] aduerſarium prouocat, vt bonitate cauſæ fretus. ſolent enim qui ſuo iuri magnopere confidunt, vltro iudicem aut arbitrum poſcere. Sic Terent. Adelph. *Cedo quemuis arbitrum te plura in hac re peccare oſtendam*. Idem Plautus infrà, *cedo iudicem in dolo malo inſtipulatus ſit*. CONPINGIER] coniici & arctè concludi. ÆTATEM] quandiu viues. NON H. ISTI REI AVSP.] non hodie hoc conſilium cepi, vt, &c. tractum à more veterum, qui nihil faciendum ſuſcipiebant ſine auſpicio. TE EGO APPELLO] Dæmonem alloquitur & appellat. TECVM AGO] tecum loquor. TE FOLLEM PVG. F.] ita tractabo, vt follem, quem tractant pugiles, quem pendentem & ſuſpenſum pugnis petunt, & inſectantur, hoc eſt, te pugnis cædam, & contundam. INCVRSABO] inſectabor. NON LICET, ITA EST LEX APVD NOS] ſic habent libri noſtri veteres, ídque ego liquidò iurare poſſum, ne quis coniecturam eſſe dicat. ARIDO ARGENTO] hoc dicit, opinor, propterea quod erat vuidus. Aridum, inquit Feſtus, propriè eſt, quod naturalem humorē amiſit, dicitur autem per contrariam ſignificationē, quòd irrigari deſierit. nam Græcè irrigare eſt ἄρδειν. DO TIBI ARG.] lego, *dem tibi argentum?* IOCVLO] id eſt, etiam minimo ioco: etiam leuiſſimè iocando. INNVERO V.] vobis nutu ſignificauero. ſic Terent. Adelph. *ne mora ſit, ſi innuero, quin pugnus continuò in mala hæreat*. SI NON EI C. AXOSCVL.] ſi non ei caput oculis orbaueritis id eſt ſi non ei oculos effoderitis, non diſſimulabo in noſtris libris veteribus non eſſe neque, *non*, quod eſt in vulgatis neque *ne* quod habet editio Camerariana. vulgatā autem lectionem ſecutus ſum, vt facilē & aperiā. alioqui editionem Camerarij non improbo, vt *ne* accipiamus pro, *non*. QVASI MVRTETA IVNCIS, &c. vt myrtetæ iuncis circumligari ſolent. ſic ego vos virgis circumdabo & circumuinciam. OPPROBRAS] probri loco obiicis. libri vulgati habent, *improperas*. FLAGITII FLAGR.?] homo flagitioſiſſime homo flagitio flagrans. NVN QVI M.] num idcirco minus oportet eas eſſe liberas, ſi ego ſum trifurcifer, tu vir probus? num qui minus, id eſt, aliqua re minus. vel num ob aliquam cauſam minus. EX GERMANA GR.] ex vera Græcia. O FILIA, MEA] filiam abſentē deſiderat, præſentia Palæſtrę Atticæ admonitus. HANC] Palæſtram. COMMONES] tu Trachalio. TRIMA] treis annos nata. TANTA EST] quanta eſt Palæſtra. CVIAE ERANT] domino cuius erant. RECTE] iure. FELES VIRGINALIS] virginum furax & rapax, tu qui virgines rapere & furari ſoles: tu qui rapacitate, & furacitate quam in virginibus furandis & rapiendis adhibes, felē æquiparas: ſic ſuprà *feles virginaria*. HVIC ALTERAE] huic alteri Ampeliſcæ. CONTENDE ERGO, VTER SIT T. VER.] ordo eſt, contende ergo mecum, tergo vter ſit verior, id eſt, veracior, vel, vter veriora dicat. NI OFFERVMENTAS] offerumentas hic per iocū appellat Plautus vibices, & notas verberum tergo oblatorum, ſimilitudo ſermonis ab offerumentis ducta, de quibus ſic Feſtus ait, *offerumenta dicebant quæ offerebantur*. hoc autem ſignificat, niſi tergum habebis vibicibus varium, & diſſectum: tum ego ero mendaciſſimus. Id eſt, tibi vt victo tergum verberibus, & plagis lacerabitur: ego autem, vt victor, tergū habebo ſincerum. AMPVLLARIVS] qui ampullas corio integit. OPTIMVM ESSE OPERI F.] vt integerrimum. VVLCANVM ADDVCAM] ſignificat ſe ignem puellis, quæ ad aram Veneris confugerant, admoturum, vt eas inde aufugere cogat & ita impunè abducat. nam ex ara auellere non licebat ignem ei qui aram occuparat, admouere licebat. ſic apud Euripidem, Hermione minatur ſe Andromachæ, quæ ad aram confugerat, cámque amplexa tenebat, ignem illaturam. IS VENERIS EST ADV.] odit enim Vulcanus Venerem, vt adulteram: & Venus Vulcanum auerſatur, vt claudum & deformem & fabrum, contrà Martem amat, & cum eo in adulterio à Vulcano deprehenditur, apud Homerum. ὀδόντες MESSIS IN ORE FIET] dentes tibi excutientur pugnis. MERGIS PVGNEIS] Feſtus, mergæ furculę, quibus acerui frugum fiūt, dictæ à volucribus mergis, quia, vt illi ſe in aquam mergunt, dum piſceis perſequūtur. ſic meſſores eas in ſurges demergunt, vt attollere poſſint manipulos per mergas igitur pugneas iocoſè ſignificat Plautus, pugnos ori impactos. SIQVIDEM IN C. TVO C. C EST] ſiquidem in capite tuo ignem conflare, & accendere licet. QVIN VT H. EXVRAS T.] ſic habent dilucide noſtri libri veteres. hoc autem ſignificat immò verò vt te ipſe exuras, vel tibi mortuo ſacrificium fiat. Feſtus. Humanum ſacrificium dicebant, quod mortui cauſa fiebat. BARBA] per barbam. AMBVSTVLATVM] circūuſtulatum, ambuſtum. Cicero pro Milone, lignis ſemiuſtulatum. Catullus *infelicibus vſtulanda lignis*, INGRATIIS] me inuito. TECVM ORO] antiquè, pro, te oro. AT HIC NE] at tu interea vide ne hic illas attingat, ſeu ne ab ara abſtrahat, atque abducat. SIVE OCCEPTASSIT] ſiue adeò occeptauerit. id eſt, occeperit, ſeu incœperit. ſed non diſſimulabo in noſtris libris veteribus ſcriptum eſſe *néve occentarit*. quæ ſcriptura fortaſſis recta eſt & vera. *occentare* autem, vt ſuprà in Perſa, in ſcena, *Satin' Athenæ* ex Feſto notauimus. Antiqui dicebant pro *conuitium facere*. NE QVÒ ABITET] abito, as, frequentatium ab abeo.

DÆMONES ſenex, LABRAX leno.
PALÆSTRA, AMPELISCA.

*VTrùm tu leno cum malo libentius*
*Quieſcis an ſic ſine malo, ſi copia eſt?*
La. *Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, ſenex.*
*Meas quidem te inuito, & Venere, & ſummo Ioue.*

DD

*De ara capillo iam deripiam.* Dæ. *tange dum.*
La. *Tangam hercle verò.* Dæ. *agedum ergo, accedo huc modò,*
La. *Iube dum recedere iſtos ambo illuc modò.*
Dæ. *Immò ad te accedent.* La. *non hercle egomet cenſeo.*
Dæ. *Quid ages, ſi accedent propius?* La *ergo receſſero.*
*Verùm, ſenex, ſi te vnquam in vrbe offendero,*
*Nunquam hercle quiſquam me lenonem dixerit,*
*Si non te ludos peßimos dimiſero.*
Dæ. *Facito iſtuc quod minitaris. ſed nunc interim,*
*Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.*
La. *Quam magnum verò?* Dæ. *quantum lenoni ſat eſt.*
La. *Minacias ego iſtas flocci non facio tuas:*
*Eq idem te inuito iam ambas rabiam.* Dę. *tange denuo.*
La. *Tangam hercle verò.* Dę. *tange, ſed ſcin' quomodo:*
*I dum Turbalio atque curriculo affer huc*
*Duas clauas.* La. *clauas?* Dę. *probas: propera citò,*
*Ego te hodie faxo rectè acceptum, vt dignus es.*
La. *Eheu, ſceleſtus galeam in naui perdidi.*
*Nunc mihi opport una hìc eſſet ſalua ſi foret.*
*Licet ſaltem iſtas mihi appellare.* Dę. *non licet.*
*Ehem optimè adepol, eccum clauator aduenit.*
La. *Illud quidem adepol tinnimentum eſt auribus.*
Dę. *Age accipe illanc alteram clauam Sparax,*
*Age alter iſtinc, alter hinc aßiſte.*
*Aßiſtite ambo ſic: audite nunc iam:*
*Si hercle illic illas hodie digito tetigerit*
*Inuitas, ni iſtunc iſtis inuitaßitis*
*Vſque adeo, donec quà domum abeat, neſciat,*
*Periſtis ambo. ſi appellabit quampiam,*
*Vos reſpondetote iſtinc iſtarum vicem:*
*Si verò hic ipſe abire hinc volet, quantum poteſt,*
*Extemplò amplectitote crura fuſtibus.*
La. *Etiam me abire hinc non ſinent?* Dę. *dixi ſatis.*
*Et ille vbi ſeruus cum hero huc aduenerit,*
*Qui herum arceßiuit, itote extemplò domum,*
*Curate hæc ſultis magna diligentia.*
La. *Eheu hercle, na iſtic ſana mutantur citò,*
*Iam hoc Herculis eſt, Veneris fanum quod fuit,*
*Ita duo deſtituit ſigna hic cum clauis ſenex.*
*Non hercle quò hinc nunc gentium aufugiam, ſcio,*
*Ita nunc mihi vtrunque ſæuit & terra & mare.*
*Palaſtra?* Lo *quid vis?* La. *apage, controuerſia eſt.*
*Hæc equidem Palaſtra, quæ reſpondit, non mea eſt.*
*Heus Ampeliſca.* Lo. *caueſis infortunio,*
*Vt poteſt.* La. *ignaui homines ſatis rectè monent.*
*Sed vobis dico, heus vobis num moleſtia eſt,*
*Me adire ad illas propius?* Lo. *nihil nobis quidem.*
La. *Nunquid moleſtum mihi erit?* Lo. *nihil, ſi caueris.*

*Quid*

La. *Quid eſt quod caueam?* Lo. *hem à craſſo infortunio.*
La. *Quæſo hercle abire vt liceat.* Lo. *abeas, ſi velis.*
La. *Bene hercle factum. habeo vobis gratiam.*
*Non accedam potius.* Lo. *illic tu aſta ilico.*
La. *Ædepol proueni nequiter multis modis,*
*Certum'ſt haſce hodie vſque obſidione vincere.*

SI COPIA EST] ſi tibi datur, aut licet ſine malo quieſcere, ſi tibi poteſtas ſit quieſcēdi ſine malo. CAPILLO] per capillum. ISTOS AMBO] iſtos ambos lorarios qui pugnos intentant: ambo, pro, ambos, ſæpè alias notatum. OFFENDERO] inuenero mihi obuium. LVDOS PESSIMOS] turpiſſimè ludificatum, & ludibrio habitum. MINACIVS] minas. CVRRICVLO] curſim, citato curſu. PROBAS] validas, magnas. OPPORTVNA] vtilis, ex vſu. SALVA SI F.] niſi periiſſet. CLAVATOR] qui clauam manu tenet: qui clauam gerit. TINNIMENTVM] inſtrumentum, quo tibi aures tinniant. NI ISTVNC ISTIC INVITASSITIS] niſi iſtunc lenonem clauis iſtis, quas habetis, lautè & liberaliter inuitaueritis, id eſt, niſi lenonem clauis ita validè pulſaueritis, vt propter ictum validum, quem acceperit attonitus neſciat, quia via domū abeat, &c. ISTARVM VICEM] iſtarum puellarum vice: pro iſtis puellis. AMPLECTITOTE] amplectiminor: circùm cæditore. tralatio eſt. NAE ISTIC F.M.C.] profectò inuiſtis locis fana citò commutantur. HERC. EST] Herculis eſt fanum, quod anteà Veneris fuit: hoc eò dicit, quod duos ſeruos cum clauis, aſtare iuſſerat, vt ſi eſſent duæ ſtatuæ clauam gerentes. Hercules enim à Leonina pelle amictus, & clauam dextra tenens fingebatur. DESTITVIT] id eſt, ſtatuit, cōſtituit. Cęcilius. *Deſtituit omnes ſeruos ad menſam ante ſe.* Cicero lib. 3. accuſationum, *Videtis pendere alios ex arbore pulſari autē alios, & verberari: porrò, alios in publico cuſtodiri, & deſtitui, alios in commune*, &c. Titus Liu. lib. 7. *Duo in medio armati ſpectaculo magis more, quàm lege belli deſtituuntur.* SAEVIT] iratum, atque infeſtum eſt. CONTROVERSIA EST] diſſenſio eſt inter nos. ambigimus inter nos. CAVE SIS INF. VT P. EST] caue ſis ab infortunio, quantum fieri poteſt. NIHIL N] proinde ac ſi dicat, nullam nobis moleſtiam afferet, te ad illas accedere, ſed tibi maximam. nam te his clauis lautè inuitabimus. NIHIL SI CAVES] nihil tibi erit moleſtum ſi tibi à malo caueris, id eſt, ſi ad eas non acceſſeris, eas attigeris. A CRASSO INF.] à magno malo, quod tibi hæ craſſæ & validæ clauæ importabunt. NON ACCEDAM P.] non adibo, ſed accedam ad illas potius. PROVENI] proceſſi.

PLEVSIDIPPVS adoleſcens, TRACHALIO ſeruus, MVLIERES duę, LENO, LORARII, CHARMIDES.

MEámne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit? Tr. *admodum.*
Pl. *Quin occidiſti extemplò?* Tr. *gladius non erat.*
Pl. *Caperes aut fuſtem, aut lapidem.* Tr. *quid ego quaſi canem,*
*Hominem inſectarer lapidibus nequiſſimum?*
La. *Nunc pol ego perij, Pleuſidippus eccum adeſt,*
*Conuerret iam hoc me totum cum puluiſculo.*
Pl. *Etiamne in ara tunc ſedebant mulieres,*
*Cùm ad me profectus ire?* Tr. *ibidem nunc ſedent.*
Pl. *Quis illas nunc illic ſeruat?* Tr. *neſcio quis ſenex,*
*Vicinus Veneris. is dedit operam optimam.*
*Is nunc cum ſeruis ſeruat: ego mandaueram.*
Pl. *Duc me ad lenonem rectà. vbi illic eſt homo?*
La. *Salue.* Pl. *nihil ſalutem moror, opta ocyus,*
*Rapi te obtorto collo mauis, an trahi?*
*Vtrùm vis opta, dum licet.* La. *neutrum volo.*
Pl. *Abi ſanè ad litus curriculo Trachalio,*
*Iube illos in vrbem ire obuiam ad portam mihi,*
*Quos mecum duxi, hunc qui ad carnuficem traderent.*
*Poſt huc redito, atque agitato hîc cuſtodiam,*
*Ego hunc ſceleſtum in ius rapiam exſulem,*
*Age ambula in ius.* La. *quid ego deliqui?* Pl. *rogas?*

*Qui arrabonem à me accepiſti ob mulierem,&*
*Eam hinc abduxiſti?* La.*non auexi.* Pl.*cur negas?*
La. *Quia pol prouexi.auehere non quiui miſer.*
*Equidem tibi me dixeram præſtò fore.*
*Apud Veneris fanum.quid multa? ſumne ibi?*
Pl. *In iure cauſſam dicito.hìc verbum ſat eſt.*
*Sequere.* La.*obſecro te,ſubueni me Charmides,*
*Rapior obtorto collo.* Ch.*quis me nominat?*
La. *Viden'me vt rapior?* Ch *video,atque inſpecto lubens.*
La. *Non ſubuenire mihi audes?* Ch.*quis homo te rapit?*
La. *Adoleſcens Pleuſidippus.* Ch.*vt nactus es habe*
*Bono animo.melius'ſt te in neruum correpere.*
*Tibi obtigit quod plurimi exoptant ſibi.*
La. *Quid id eſt?* Ch *ve id,quod quærant,inueniant ſibi.*
La. *Sequere,obſecro,me pariter.* Ch.*ſuades?qualis es?*
*Tu in neruum rapere.eò me obſecras,vt te ſequar?*
*Etiam retentas?* La.*perij.* Pl.*verum ſit velim.*
*Tu mea Palaſtra,& Ampeliſca ibidem illico*
*Manete,dum huc ego redeo.* Lo.*equidem ſuadeo.*
*Vt ad nos abeant potius,dum recipis.* Pl.*placet,*
*Benefacitis.* La.*fures mihi eſtis.* Lo *quid?fures?* Pl.*rape.*
La. *Oro obſecro Palaſtra.* Pl *ſequere carnifex.*
La. *Hoſpes.* Ch.*non ſum hoſpes,repudio hoſpitium tuum.*
La. *Siccine me ſpernis?* Ch.*ſic ago.ſemel bibo.*
La. *Di te infelicent.* Ch.*iſti capiti dicito.*
*Credo alium in aliam belluam hominem vortier.*
*Illic in columbum credo leno vortitur.*
*Nam in collumbari collum haud multò pòſt erit.*
*In neruum ille hodie nidamenta congeret.*
*Verumtamen ibo ei aduocatus vt ſiem,*
*Si qui mea opera citius addici poteſt.*

VIOLENTIA]plus eſt violentia,quàm vis. CONVERRETIAM HIC ME T.C.P.]me delebit funditus,vel me ex hoc loco totum, quantus quantus ſum, fugabit,& exiget, pugnis contundens,aut fuſtibus. allegoria eſt ab iis, qui veſtem ſcopis purgant.aut domum verrunt. CVM AD ME PR.IRE] cùm profectus es,vt ad me ires? VICINVS VENERIS]ſuprà.ſed quid hic in Veneris fano vicinæ meç, &c.NIHIL SALVTEM M.] nolo me abs te ſalutari. va eſt tua ſalus. RAPI TE OBT.C.M.] rapi in jus.ſuprà AN TRAH.]p dibus ABDVXISTI] vt in Siciliam auecheres: SVMNE IBI?] nonne ſum apud Veneris fanum, vbi me tibi præſtò fore dixeram? IN IVRE] apud prætorem. VT NACTVS ES] vt nactus habe bono animo.id eſt, quod malum nactus es.& tibi tua culpa contraxiſti, & arceſſiuiſti, id forti animo perfer. videtur deeſſe. es. VT ID QVOD Q.INV.] tu inueniſti malum.quod quærebas tuis improbis, & iniuſtis factis. MELIVS ST. TE IN N. C.] præſtat te in vincula tua ſponte ire RAPERE]raperis ETIAM RETENTAS?] etiam me retines,vt tecum eam? DVM RECIPIS] donec eas recipias & recuperes. SEMEL BIBO] ſemel tecum bibi.nunquam iterum poſthac. CREDO ALIVM IN ALIAM BELLVAM,&c] credo alios homines in alias animantes verti, verbi gratia, rapacces in accipitres,aſtutos in vulpes,ſimpliceis in oues,& ſimilia. ILLIC] ille. NAM IN COL] iocus ex ambiguo.columba genus eſt vinculi, vt docet Priſcian. lib.5.hunc locum proferens, quo collum ueſtitur, ſunt & colũbaria foramina,per quæ traiiciuntur remi. à quibus dicuntur etiam foramina, in quæ maleficiorum colla inſeruntur COLLVM] apud Priſcianum legitur collus,ſed mēdosè,opinor, propter verſum. ADVOCATVS] elegantia eſt. SI QVI] quo pacto. ADDICI]Pleuſidippo à prætore.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS.

## DÆMONES ſenex.

*BEnefactum, & volupe eſt hodie me his mulierculis*
*Tetuliſſe auxilium, iam clientas repperi,*
*Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.*
*Sed vxor ſceleſta me omnibus ſeruat modis,*
*Ne quid ſignificem quippiam mulierculis.*
*Sed Gripus ſeruus noſter, quid rerum gerat,*
*Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare,*
*Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi.*
*Nam nunc & operam ludos facit, & retia,*
*Vt tempeſtas eſt nunc, atque vt noctu fuit.*
*In digitis hodie percoquam quod ceperit,*
*Ita fluctuare video vehementer mare.*
*Sed ad prandium vxor me vocat redeo domum,*
*Iam opplebit meas aures ſua vaniloquentia.*

VOLVPE EST] iucundum eſt. TETVLISSE AVX.] antiquum, pro, tuliſſe. CLIENTAS] Feſtus, clientam, pro cliente Plautus dixit. ſic Horat. oda lib. *nec læuonias mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* Afranius, *Interim tua clienta.* ex Chariſio. clientas repperi autem, id eſt. clientas nactus ſum meo beneficio, quia me earum patronum præbui. SCITVLA] pollitula. SERVAT] obſeruat. DE NOCTE] Horat *ſurgunt de nocte latrones.* POL MAGIS SAPVISSET] ſic habent noſtri libri veteres, & ita legit Priſcian. libro 7. vbi de ablatiuo tertiæ declinationis loquitur: & libro 10. non longè à principio in verbo *ſapio, Sapio,* inquit, *tam ſapiui, vel ſapij, quàm ſapiui placet dici,* &c. Plaut. in Rud *pol magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi.* &c. Chariſius libro 3. *ſapio, ſapis, ſapiui & ſapui.* Nonius quoque teſtatur vtrunque eſſe in vſu. his verbis, *ſapiui pro ſapui,* inquit. &c. ET OPERAM LVDOS FACIT] id eſt, ludit operam, & retia. id eſt operam inanem ſumi. & retia fruſtra conterit ſed Priſcianus libro 7. legit *retiam.* VT TEMPESTAS EST N.] prout eſt nunc tempeſtas. & nocte proxima fuit, nempe aduerſa, & piſcandum inutilis IN DIGITIS HODIE PERC. Q. C.] id eſt, nihil capiet.

## GRIPVS piſcator.

*NEptuno has ago meo patrono gratias,*
*Qui ſalſis locis incolit piſculentis.*
*Cùm me ex ſuis pulcrè ornatum expediuit*
*Templis reducem, plurima præda onuſtum,*
*Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo*
*Piſcatu nouo me vberi compotiuit.*
*Miróque modo, atque incredibili hic piſcatus mihi*
*Lepidè euenit, neque piſcium vllam vnciam hodie*
*Pondo cepi, niſi hoc quod fero in rete.*
*Nam vt de nocte multa impigrè exſurrexi,*
*Lucrum præpoſiui ſopori & quieti,*
*Tempeſtate ſæua experiri expetiui,*
*Paupertatem heri qui, & meam ſeruientiam*
*Tolerarem. opera haud fui parcus mea. nimis homo*
*Nihili eſt, qui piger eſt, nimíſque id genus odi ego malè.*
*Vigilare decet hominem, qui vult ſua tempori conficere officia.*
*Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.*
*Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro, & cum malo quieſcunt.*

*Qui arrabonem à me accepiſti ob mulierem, &*
*Eam hinc abduxiſti?* La. *non auexi.* Pl. *cur negas?*
La. *Quia pol prouexi. auehere non quiui miſer.*
*Equidem tibi me dixeram præſtò fore.*
*Apud Veneris fanum. quid multa? ſúmne ibi?*
Pl. *In iure cauſſam dicito. hîc verbum ſat eſt.*
*Sequere.* La. *obſecro te, ſubueni me Charmides,*
*Rapior obtorto collo.* Ch. *quis me nominat?*
La. *Viden' me vt rapior?* Ch. *video, atque inſpecto lubens.*
La. *Non ſubuenire mihi audes?* Ch. *quis homo te rapit?*
La. *Adoleſcens Pleuſidippus.* Ch. *vt nactus es habe*
*Bono animo. melius'ſt te in neruum correpere.*
*Tibi obtigit quod plurimi exoptant ſibi.*
La. *Quid id eſt?* Ch. *vt id, quod quærant, inueniant ſibi.*
La. *Sequere, obſecro, me pariter.* Ch. *ſuades? qualis es?*
*Tu in neruum rapere. eò me obſecras, vt te ſequar?*
*Etiam retentas?* La. *perij.* Pl. *verum ſit velim.*
*Tu mea Palæſtra, & Ampeliſca ibidem illico*
*Manete, dum huc ego redeo.* Lo. *equidem ſuadeo.*
*Vt ad nos abeant potius, dum recipis.* Pl. *placet;*
*Benefacitis.* La. *fures mihi eſtis.* Lo *quid? fures?* Pl. *rape.*
La. *Oro obſecro Palæſtra.* Pl *ſequere carnifex.*
La. *Hoſpes.* Ch. *non ſum hoſpes, repudio hoſpitium tuum.*
La. *Siccine me ſpernis?* Ch. *ſic ago. ſemel bibo.*
La. *Di te infelicent.* Ch. *iſti capiti dicito.*
*Credo alium in aliam belluam hominem vortier.*
*Illic in columbum credo leno vortitur.*
*Nam in collumbari collum haud multò pòſt erit.*
*In neruum ille hodie nidamenta congeret.*
*Verùntamen ibo ei aduocatus vt ſiem,*
*Si qui mea opera citius addici poteſt.*

VIOLENTIA] plus eſt violentia, quàm vis. CONVERRETIAM HIC ME T. C. P.] me delebit funditus, vel me ex hoc loco totum, quantus quantus ſum, fugabit, & exiget, pugnis contundens, aut fuſtibus. allegoria eſt ab iis, qui veſtem ſcopis purgant, aut domum verrunt. CVM AD ME PR. IRES] cùm profectus es, vt ad me ires? VICINVS VENERIS] ſuprà. ſed quid hic in Veneris fano vicinæ meę, &c. NIHIL SALVTEM M.] nolo me abs te ſalutari. va eſt tua ſalus. RAPI TE OBT. C. M.] rapi in ius. ſuprà AN TRAHI] pedibus ABDVXISTI] vt in Siciliam aueheres: SVM NE IBI?] nonne ſum apud Veneris fanum, vbi me tibi præſtò fore dixeram? IN IVRE] apud prætorem. VT TACTVS ES] vt nactus habe bono animo, id eſt, quod malum nactus es, & tibi tua culpa contraxiſti, & arceſſiuiſti, id forti animo perfer. videtur deeſſe. *es.* VT ID QVOD Q. INV.] tu inueniſti malum, quod quærebas tuis improbis, & iniuſtis factis. MELIVS EST TE IN N. C.] præſtat te in vincula tua ſponte ire. RAPERE] raperis. ETIAM RETENTAS?] etiam me retines, vt tecum eam? DVM RECIPIS] donec eas recipias & recuperes. SEMEL BIBO] ſemel tecum bibi. nunquam iterum poſthac. CREDO ALIVM IN ALIAM BELLVAM, &c] credo alios homines in alias animantes verti, verbi gratia, rapaceis in accipitres, aſtutos in vulpes, ſimpliceis in oues, & ſimilia. ILLIC] ille. NAM IN COL] locus ex ambiguo. columba genus eſt vinculi, vt docet Priſcian. lib. 5. hunc locum proferens, quo collum nectitur. ſunt & colũbaria foramina, per quæ traiiciuntur rami. à quibus dicuntur etiam foramina, in quæ maleficiorum colla inſeruntur. COLLVM) apud Priſcianum legitur collus, ſed mẽdosè, opinor, propter verſum. ADVOCATVS] *ἐμφατικά* eſt. SI QVI] ſi quo pacto. ADDICI] Pleuſidippo à prætore.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS.

## DÆMONES ſenex.

*BEne factum, & volupe eſt hodie me his mulierculis*
*Tetuliſſe auxilium, iam clientas repperi,*
*Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.*
*Sed vxor ſceleſta me omnibus ſeruat modis,*
*Ne quid ſignificem quippiam mulierculis.*
*Sed Gripus ſeruus noſter, quid rerum gerat,*
*Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare,*
*Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi.*
*Nam nunc & operam ludos facit, & retia,*
*Vt tempeſtas eſt nunc, atque vt noctu fuit.*
*In digitis hodie percoquam quod ceperit,*
*Ita fluctuare video vehementer mare.*
*Sed ad prandium vxor me vocat redeo domum,*
*Iam opplebit meas aures ſua vaniloquentia.*

VOLVPE EST] iucundum eſt. TETVLISSE AVX.] antiquum, pro, tuliſſe. CLIENTAS] Feſtus, clientam, pro cliente Plautus dixit. ſic Horat. oda lib. *nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* Afranius, *Interim tua clienta.* ex Chariſio. clientas repperi autem, id eſt, clientas nactus ſum meo beneficio, quia me earum patronum præbui. SCITVLA] po litula. SERVAT] obſeruat. DE NOCTE] Horat *ſurgunt de nocte latrones.* POL MAGIS SAPVISSET] ſic habent noſtri libri veteres, & ita legit Priſcian. libro 7. vbi de ablatiuo tertiæ declinationis loquitur: & libro 10. non longè à principio in verbo *ſapio*, *Sapio*, inquit, *tam ſapiui*, *vel ſapij*, *quàm ſapiui placet dici*, &c. Plaut. in Rud *pol magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi*. &c. Chariſius libro 3. *ſapio, ſapis, ſapiui & ſapui* Nonius quoque teſtatur vtrunque eſſe in vſu, his verbis, *ſapiui pro ſapui*, inquit. &c. ET OPERAM LVDOS FACIT] id eſt, ludit operam, & retia. id eſt operam inanem ſumit. & retia fruſtra conterit ſed Priſcianus libro 7. legit *retiam*. VT TEMPESTAS EST N.] prout eſt nunc tempeſtas. & nocte proxima fuit, nempe aduerſa, & piſcandum inutilis IN DIGITIS HODIE PERC. Q. C.] id eſt, nihil capiet.

## GRIPVS piſcator.

*NEptuno has ago meo patrono gratias,*
*Qui ſalſis locis incolit piſculentis.*
*Cùm me ex ſuis pulcrè ornatum expediuit*
*Templis reducem, plurima præda onuſtum,*
*Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo*
*Piſcatu nouo me vberi compotiuit.*
*Miróque modo, atque incredibili hic piſcatus mihi*
*Lepidè euenit, neque piſcium vllam vnciam hodie*
*Pondo cepi, niſi hoc quod fero in rete.*
*Nam vt de nocte multa impigrè exſurrexi,*
*Lucrum præpoſiui ſopori & quieti,*
*Tempeſtate ſæua experiri expetiui,*
*Paupertatem heri qui, & meam ſeruientiam*
*Tolerarem. opera haud fui parcus mea. nimis homo*
*Nihili eſt, qui piger eſt, nimíſque id genus odi ego malè.*
*Vigilare decet hominem, qui vult ſua tempori conficere officia.*
*Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.*
*Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro, & cum malo quieſcunt.*

*Qui arrabonem à me accepiſti ob mulierem, & Eam hinc abduxiſti?* La. *non auexi.* Pl. *cur negas?*
La. *Quia pol prouexi. auehere non quiui miſer.*
*Equidem tibi me dexeram præſtò fore.*
*Apud Veneris fanum. quid multa? ſumne ibi?*
Pl. *In iure cauſſam dicito. hîc verbum ſat eſt.*
*Sequere.* La. *obſecro te, ſubueni me Charmides,*
*Rapior obtorto collo.* Ch. *quis me nominat?*
La. *Viden' me vt rapior?* Ch. *video, atque inſpecto lubens.*
La. *Non ſubuenire mihi audes?* Ch. *quis homo te rapit?*
La. *Adoleſcens Pleuſidippus.* Ch. *vt nactus es habe*
*Bono animo. melius'ſt te in neruum correpere.*
*Tibi obtigit quod plurimi exoptant ſibi.*
La. *Quid id eſt?* Ch. *vt id, quod quærant, inueniant ſibi.*
La. *Sequere, obſecro, me pariter.* Ch. *ſuades? qualis es?*
*Tu in neruum rapere. eò me obſecras, vt te ſequar?*
*Etiam retentas?* La. *perij.* Pl. *verum ſit velim.*
*Tu mea Palaſtra, & Ampeliſca ibidem illico*
*Manete, dum huc ego redeo.* Lo. *equidem ſuadeo.*
*Vt ad nos abeant potius, dum recipis.* Pl. *placet,*
*Benefacitis.* La. *fures mihi eſtis.* Lo *quid? fures?* Pl. *rape.*
La. *Oro obſecro Palaſtra.* Pl *ſequere carnifex.*
La. *Hoſpes.* Ch. *non ſum hoſpes, repudio hoſpitium tuum.*
La. *Siccine me ſpernis?* Ch. *ſic ago. ſemel bibo.*
La. *Di te infelicent.* Ch. *iſti capiti dicito.*
*Credo alium in aliam belluam hominem vortier.*
*Illic in columbum credo leno vortitur.*
*Nam in collumbari collum haud multò pòſt erit.*
*In neruum ille hodie nidamenta congeret.*
*Verumtamen ibo ei aduocatus vt ſiem,*
*Si qui mea opera citius addici poteſt.*

VIOLENTIA] plus eſt violentia, quàm vis. CONVERRETIAM HIC ME T. C. P.] me delebit funditus, vel me ex hoc loco totum, quantus quantus ſum, fugabit, & exiget, pugnis contundens, aut fuſtibus. allegoria eſt ab iis, qui veſtem ſcopis purgant, aut domum verrunt. CVM AD ME PR. IRE] cùm profectus es, vt ad me ires? VICINVS VENERIS] ſuprà. ſed quid hic in Veneris fano vicinæ meę, &c. NIHIL SALVTEM M.] nolo me abs te ſalutari. va. eſt tua ſalus. RAPI TE OBT. C. M.] rapi in ius. ſuprà AN TRAHI] pedibus ABDVXISTI] vt in Siciliam aucheres: SVMNE IBI?] nonne ſum apud Veneris fanum, vbi me tibi præſtò fore dixeram? IN IVRE] apud prætorem. VT NACTVS ES] vt nactus habe bono animo. id eſt, quod malum nactus es. & tibi tua culpa contraxiſti, & arceſſiuiſti, id forti animo perfer. videtur deeſſe. *es.* VT ID QVOD Q. INV.] tu inueniſti malum, quod quærebas tuis improbis, & iniuſtis factis. MELIVS EST TE IN N. C.] præſtat te in vincula tua ſponte ire RAPERE] raperis. ETIAM RETENTAS?] etiam me retines, vt tecum eam? DVM RECIPIS] donec eas recipias & recuperes. SEMEL BIBO] ſemel tecum bibi. nunquam iterum poſthac. CREDO ALIVM IN ALIAM BELLVAM, &c] credo alios homines in alias animantes verti, verbi gratia, rapaceis in accipitres, aſtutos in vulpes, ſimpliceis in oues, & ſimilia. ILLIC] ille. NAM IN COL.] iocus ex ambiguo. columba genus eſt vinculi, vt docet Priſcian. lib. 5. hunc locum proferens, quo collum nectitur. ſunt & colũbaria foramina, per quæ traiiciuntur remi, à quibus dicuntur etiam foramina, in quæ maleficiorum colla inſeruntur. COLLVM] apud Priſcianum legitur collus, ſed mẽdosè, opinor, propter verſum. ADVOCATVS] *συνήγορος* eſt. SI QVI] ſi quo pacto. ADDICI] Pleuſidippo à prætore.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS

## DÆMONES ſenex.

BENEFACTVM, *& volupe eſt hodie me his muliereulis*
*Tetuliſſe auxilium, iam clientas repperi,*
*Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.*
*Sed vxor ſceleſta me omnibus ſeruat modis,*
*Ne quid ſignificem quippiam muliereulis.*
*Sed Gripus ſeruus noſter, quid rerum gerat,*
*Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare,*
*Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi.*
*Nam nunc & operam ludos facit, & retia,*
*Vt tempeſtas eſt nunc, atque vt noctu fuit.*
*In digitis hodie percoquam quod ceperit,*
*Ita fluctuare video vehementer mare.*
*Sed ad prandium vxor me vocat redeo domum,*
*Iam opplebit meas aures ſua vaniloquentia.*

VOLVPE EST] iucundum eſt. TETVLISSE AVX.] antiquum, pro, tuliſſe. CLIENTAS] Feſtus, clientam, pro, cliente Plautus dixit. ſic Horat. oda lib. *nec laccenias mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.* Afranius, *Interim tua clienta.* ex Chariſio. clientas repperi autem, id eſt, clientas nactus ſum meo beneficio, quia me earum patronum præbui. SCITVLA] politula. SERVAT] obſeruat. DE NOCTE] Horat *ſurgunt de nocte latrones.* POL MAGIS SAPVISSET] ſic habent noſtri libri veteres, & ita legit Priſcian. libro 7. vbi de ablatiuo tertiæ declinationis loquitur: & libro 10. non longè à principio in verbo *ſapio, ſapio, inquit, tam ſapiui, vel ſapij, quàm ſapiui placet dici,* &c. Plaut. in Rud *pol magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi.* &c. Chariſius libro 3. *ſapio, ſapis, ſapiui & ſapui.* Nonius quoque teſtatur vtrunque eſſe in vſu. his verbis, *ſapiui pro ſapui, inquit.* &c. ET OPERAM LVDOS FACIT] id eſt, ludit operam, & retia. id eſt operam inanem ſumi. & retia fruſtra conterit ſed Priſcianus libro 7. legit *retiam.* VT TEMPESTAS EST N.] prout eſt nunc tempeſtas. & nocte proxima fuit, nempe aduerſa, & piſcandum inutilis IN DIGITIS HODIE PERC. Q. C.] id eſt, nihil capiet.

## GRIPVS piſcator.

*NEptuno has ago meo patrono gratias,*
*Qui ſalſis locis incolit piſculentis.*
*Cùm me ex ſuis pulcrè ornatum expediuit*
*Templis reducem, plurima præda onuſtum,*
*Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo*
*Piſcatu nouo me vberi compotiuit.*
*Miróque modo, atque incredibili hic piſcatus mihi*
*Lepidè euenit, neque piſcium vllam vnciam hodie*
*Pondo cepi, niſi hoc quod fero in rete.*
*Nam vt de nocte multa impigrè exſurrexi,*
*Lucrum præpoſiui ſopori & quieti,*
*Tempeſtate ſæua experiri expetiui,*
*Paupertatem heri qui, & meam ſeruientiam*
*Tolerarem. opera haud fui parcus mea. nimis homo*
*Nihili eſt, qui piger eſt, nimiſque id genus odi ego malè.*
*Vigilare decet hominem, qui vult ſua tempori conficere officia.*
*Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.*
*Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro, & cum malo quieſcunt.*

*Qui arrabonem à me accepiſti ob mulierem, &*
*Eam hinc abduxiſti?* La. *non auexi.* Pl. *cur negas?*
La. *Quia pol prouexi. auehere non quiui miſer.*
*Equidem tibi me dixeram præſtò fore.*
*Apud Veneris fanum. quid multa? ſumne ibi?*
Pl. *In iure cauſſam dicito. hîc verbum ſat eſt.*
*Sequere.* La. *obſecro te, ſubueni me Charmides,*
*Rapior obtorto collo.* Ch. *quis me nominat?*
La. *Viden' me vt rapior?* Ch. *video, atque inſpecto lubens.*
La. *Non ſubuenire mihi audes?* Ch. *quis homo te rapit?*
La. *Adoleſcens Pleuſidippus.* Ch. *vt nactus es habe*
*Bono animo. melius'ſt te in neruum correpere.*
*Tibi obtigit quod plurimi exoptant ſibi.*
La. *Quid id eſt?* Ch. *ve id, quod quærant, inueniant ſibi.*
La. *Sequere, obſecro, me pariter.* Ch. *ſuades? qualis es?*
*Tu in neruum rapere. eò me obſecras, vt te ſequar?*
*Etiam retentas?* La. *perij.* Pl. *verum ſit velim.*
*Tu mea Palæſtra, & Ampeliſca ibidem illico*
*Manete, dum huc ego redeo.* Lo. *equidem ſuadeo.*
*Vt ad nos abeant potius, dum recipis.* Pl. *placet;*
*Benefacitis.* La. *fures mihi eſtis.* Lo *quid? fures?* Pl. *rape.*
La. *Oro obſecro Palæſtra.* Pl *ſequere carnifex.*
La. *Hoſpes.* Ch. *non ſum hoſpes, repudio hoſpitium tuum.*
La. *Siccine me ſpernis?* Ch. *ſic ago. ſemel bibo.*
La. *Di te infelicent.* Ch. *iſti capiti dicito.*
*Credo alium in aliam belluam hominem vortier.*
*Illic in columbum credo leno vortitur.*
*Nam in collumbari collum haud multò poſt erit.*
*In neruum ille hodie nidamenta congeret.*
*Veruntamen ibo ei aduocatus vt ſiem,*
*Si qui mea opera citius addici poteſt.*

VIOLENTIA] plus eſt violentia, quàm vis. CONVERRETIAM HIC ME T. C. P.] me delebit funditus, vel me ex hoc loco totum, quantus quantus ſum, fugabit, & exiget, pugnis contundens, aut fuſtibus. allegoria eſt ab iis, qui veſtem ſcopis purgant. aut domum verrunt. CVM AD ME PR. IRE] cùm profectus es, vt ad me ires? VICINVS VENERIS] ſuprà. ſed quid hic in Veneris fano vicinæ meę, &c. NIHIL SALVTEM M.] nolo me abs te ſalutari. va ca? tua ſalus. RAPI TE OBT. C. M.] rapi in ius. ſuprà AN TRAHI] p·dibus ABDVXISTI] vt in Siciliam aueheres: SVMNE IBI?] nonne ſum apud Veneris fanum, vbi me tibi præſtò fore dixeram? IN IVRE] apud prætorem. VT TACTVS ES] vt nactus habe bono animo, id eſt, quod malum nactus es. & tibi tua culpa contraxiſti, & arceſſiuiſti, id forti animo perfer. videtur deeſſe. *es.* VT ID QVOD Q. INV.] tu inueniſti malum, quod quærebas tuis improbis, & iniuſtis factis. MELIVS EST TE IN N. C.] præſtat te in vincula tua ſponte ire RAPERE] raperis ETIAM RETENTAS?] etiam me retines, vt tecum eam? DVM RECIPIS] donec eas recipias & recuperes. SEMEL BIBO] ſemel tecum bibi. nunquam iterum poſthac. CREDO ALIVM IN ALIAM BELLVAM, &c] credo alios homines in alias animantes verti, verbi gratia, rapaceis in accipitres, aſtutos in vulpes, ſimpliceis in oues, & ſimilia. ILLIC] ille. NAM IN COL.] iocus ex ambiguo. columba genus eſt vinculi, vt docet Priſcian. lib. 5. hunc locum proferens, quo collum nectitur. ſunt & colũbaria foramina, per quæ traiiciuntur remi, à quibus dicuntur etiam foramina, in quæ maleficiorum colla inſeruntur COLLVM) apud Priſcianum legitur collus, ſed mẽdosè, opinor, propter verſum. ADVOCATVS] [illegible] eſt. SI QVI] ſi quo pacto. ADDICI] Pleuſidippo à prætore.

ACTVS

# ACTVS QVARTVS.

## DÆMONES ſenex.

*Benefactvm, & volupe eſt hodie me his mulierculis*
*Tetuliſſe auxilium, iam clientas repperi,*
*Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.*
*Sed vxor ſceleſta me omnibus ſeruat modis,*
*Ne quid ſignificem quippiam mulierculis.*
*Sed Gripus ſeruus noſter, quid rerum gerat,*
*Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare,*
*Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi.*
*Nam nunc & operam ludos facit, & retia,*
*Vt tempeſtas eſt nunc, atque vt noctu fuit.*
*In digitis hodie percoquam quod ceperit,*
*Ita fluctuare video vehementer mare.*
*Sed ad prandium vxor me vocat redeo domum,*
*Iam opplebit meas aures ſua vaniloquentia.*

Volvpe est] iucundum eſt. Tetvlisse avx.] antiquum, pro, tuliſſe. Clientas] Feſtus, clientam, pro, cliente Plautus dixit. ſic Horat. oda lib. *nec Laconias mihi Tradunt honeſtæ purpuras clientæ.* Afranius, *Interim tua clienta.* ex Chariſio. clientas repperi autem, id eſt, clientas nactus ſum meo beneficio, quia me earum patronum præbui. Scitvla] politula. Servat] obſeruat. De nocte] Horat *ſurgunt de nocte latrones.* Pol magis sapvisset] ſic habent noſtri libri veteres, & ita legit Priſcian. libro 7. vbi de ablatiuo tertiæ declinationis loquitur: & libro 10. non longè à principio in verbo *ſapio, ſapio*, inquit, *tam ſapiui, vel ſapij, quàm ſapiui placet dici*, &c. Plaut. in Rud *pol magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi.* &c. Chariſius libro 3. *ſapio, ſapis, ſapiui & ſapui.* Nonius quoque teſtatur vtrunque eſſe in vſu, his verbis, *ſapiui pro ſapui*, *inquit.* &c. Et operam lvdos facit] id eſt, ludit operam, & retia. id eſt operam inanem ſumit, & retia fruſtra conterit ſed Priſcianus libro 7. legit *retiam.* Vt tempestas est n.] prout eſt nunc tempeſtas. & nocte proxima fuit, nempe aduerſa, & piſcandum inutilis In digitis hodie perc. q. c.] id eſt, nihil capiet.

## GRIPVS piſcator.

*Neptuno has ago meo patrono gratias,*
*Qui ſalſis locis incolit piſculentis,*
*Cùm me ex ſuis pulcrè ornatum expediuit*
*Templis reducem, plurima præda onuſtum,*
*Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo*
*Piſcatu nouo me vberi compotiuit.*
*Miróque modo, atque incredibili hic piſcatus mihi*
*Lepidè euenit, neque piſcium vllam vnciam hodie*
*Pondo cepi, niſi hoc quod fero in rete.*
*Nam vt de nocte multa impigrè exſurrexi,*
*Lucrum præpoſiui ſopori & quieti,*
*Tempeſtate ſæua experiri expetiui,*
*Paupertatem heri qui, & meam ſeruientiam*
*Tolerarem. opera haud fui parcus mea. nimis homo*
*Nihili eſt, qui piger eſt, nimiſque id genus odi ego malè.*
*Vigilare decet hominem, qui vult ſua tempori conficere officia.*
*Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.*
*Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro, & cum malo quieſcunt.*

*Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, vt piger, ſi velim ſiem*
*Hoc ego in mari, quidquid ineſt, reperi. quicquid ineſt, graue quidem eſt. aurum*
*Hic ego ineſſe reor. nec mihi conſcius eſt vllus homo. nunc hæc tibi,*
*Occaſio, Gripe, obtigit, vt liberet ex populo prætor te.*
*Nunc ſic faciam, ſic conſilium eſt, ad herum veniam doctè atque aſtutè,*
*Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber.*
*Iam vbi liber ero igitur, domum inſtruam, agrum, ædeis, mancipia.*
*Nauibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.*
*Poſt animi cauſa mihi nauem faciam. atque imitabor Stratonicum,*
*Oppida circumuectabor vbi nobilitas mea erit clara,*
*Oppidum magnum communicabo. ei ergo vrbi Gripo indam nomen.*
*Monumentum meæ famæ & factu. ibique regnum magnum inſtituam.*
*Magnas res hîc agito in mentem inſtruere. nunc hunc vidulum condam.*
*Sed hic rex cum aceto pranſurus eſt, & ſale, ſine bono pulmento:*

INCOLIT] inhabitat. iunxit verbum *incolit* cum ſeptimo caſu. PISCVLENTIS] piſcium plenis. TEMPLIS] tectis, domicilio ſuo. Templum tribus modis dicitur, vt docet Varro libr 6. de lingua Latina, ab natura, ab auſpicio, ab ſimilitudine. PVLCHRE ORNATVM] probè inſtructum, locupletatum. SALVTE HORIAE] id eſt, ſalua horia. Eſt autem horia, vt docet Nonius, nauis piſcatoria: & profert hunc locum, ſed mendosè. Fulgentius ſcribit ſine aſpiratione. *Oriam*, inquit, *dicunt nauiculam modicam piſcatoriam.* Plautus, *Malo hunc alligari ad oriam, vt ſemper piſcetur, etſi ſit tempeſtas maxima.* PISCATV NOVO] nouo genere piſcatus, quia non piſceis cepi, ſed vidulum reperi. COMPOTIVIT] compotem fecit. IN RETE] in ræti. PRAEPOSIVI] præpoſui, Cariſius libr. 3. *Pono, ponis, poſui & poſiui, veteres dixerunt.* PAVPERTATEM HERI QVI ET M.] ordo & ſententia eſt, qui, id eſt, quo pacto, vel vnde tolerarem, hoc eſt, ſuſtentarem paupertatem heri mei, & meam ſeruitutem. SERVIENTIAM] ſecutus ſum Camerarij coniecturam, qui pro *ſententiam*, quod eſt in libris veteribus, legit *ſeruientiam*. OPERA HAVD FVI P. MEA] haud peperci operæ meæ. TEMPORI] tempeſtiuè, maturè. REPPERI, VT PIGER, SI VELIM, S.] rationem reperi, per quam mihi piger eſſe liceat, quia nunc diuerſum. VT LIBERET EX POPVLO PR. TE] vt te prætor non ſolum liberum faciat vindicta, ſed etiam ex numero hominum inferioris ordinis, ac loci. alij libri habent, *vt liberet extempulò prætor te.* Extempulò autem, id eſt, extemplò. NAVIBVS MAGNIS] Heſiodus, Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι. ANIMI C.] non mercaturæ faciendę gratia, ſed vt in ea nauigans me oblectem. STRATONICVM] nomen fictum. ſignificat autem victorē exercitus. OPPIDA CIRCVMVECTABOR] vectabor equo, aut rheda circum oppida. EII] ei. MONVMENTVM] oppidum, monumentum, per appoſitionem, vel vt Græci [illegible]. SED HIC REX CVM ACETO] ſed ego qui me regem facio, & ſomnio, pranſurus ſum ſine pulmento, cum ſale & aceto, quo modo pauperes ſolent enim pauperes quia obſonium non habent, ſalem & acetum ad panem aſſumere, obſonij loco. Quidam volunt hæc eſſe verba Trachalionis ex occulto loco Gripi ſermonem excipientis, atque exaudientis.

## TRACHALIO ſeruus, GRIPVS piſcator.

Hem mane. Gr. *quid maneam?* Tr. *dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.*
Gr. *Mitte modò.* Tr. *at pol ego te adiuuabo. nam bonis quod*
*Bene fit, haud perit.* Gr. *turbida tempeſtas heri fuit.*
*Nil habeo adoleſcens piſcium, ne tu mihi eſſe poſtules.*
*Non vides me referre vuidum rete, ſine ſquammoſo pecu?*
Tr. *Non ædepol piſceis expeto, quàm tui ſermonis ſum indigens.*
Gr. *Enicas iam me odio quiſquis es.* Tr. *non ſinam ego abire hinc te, mane.*
Gr. *Caue ſis malo, quid tu, malùm nam me retrahis?* Tr. *audi.*
Gr. *Non audio.* Tr. *at pol quin audies poſt.* Gr. *quin loquere, quid vis?*
Th. *Ehò, modò. eſt operæpretium, quod ego narrare volo.*
Gr. *Eloquere. quid id eſt?* Tr. *vide num quiſpiam conſequitur propè nos.*
Gr. *Ecquid eſt, quod mea referat?* Tr. *ſcilicet. ſed boni conſilij*
*Ecquid in te mihi eſt?* Gr. *quid negotij eſt. modò dic.* Tr. *dicam,*
*Tace ſi fidem modò das mihi, te non fore infidum.*

*De fidem*

*Do fidem tibi fidus ero quiſquis es.* Tr. *audi.furtum ego vidi*
*Qui faciebat.noueram dominum, id cui fiebat.poſt ad*
*Furem egomet deuenio,feróque ei conditionem hoc pacto:*
*Ego iſtuc furtum ſcio factum eſt.nunc mihi ſi vis*
*Dare dimidium,indicium domino non faciam.is mihi nihil*
*Etiam reſpondit.quid?inde æquum eſt pari dimidium?*
*Volo vt dic.u.* Gr. *immo hercle amplius.nam niſi dat,domino dicundum*
*Cenſeo.* Tr. *tuo conſilio faciam.nunc aduorte animum:*
*Namque hoc attinet omne ad te.* Gr. *quid eſt factum?* Tr. *vidulum*
*Iſtum,cuius eſt,noui ego hominem iampridem.* Gr. *quid eſt?*
Tr. *Et quo pacto periit.* Gr. *at ego quo pacto inuentum'ſt ſcio.*
*Et qui inuenit,hominem noui,& dominus qui nunc eſt,ſcio.*
*Nihilo pol pluris tua hoc,quàm illud refert mea.*
*Ego illum noui,cuius nunc eſt.tu illum,cuius antehac fuit.*
*Hunc homo feres à me nemo,ne tu te ſperes potius,* Tr. *non feat.*
*Si dominus veniat?* Gr. *dominus huic nemo,ne fruſtra ſies,*
*Niſi ego,nemo natu'ſt,hunc qui cepi in venatu meo.*
Tr. *Itáne verò?* Gr. *ecquem eſſe dices in mari piſcem meum,*
*Quos cum capio??ſiquidem cepi,mei ſunt,habeo pro meis,*
*Ne manu aſſeruntur,neque illinc partem quiſquam poſtulat,*
*In foro palàm omneis vendo pro meis venalibus.*
*Mare quidem commune certo'ſt omnibus.* Tr. *aſſentio,*
*Qui minus hunc communem quæſo,mihi eſſe ooportet vidulum?*
*In mari inuentu'ſt, commune eſt,* Gr. *næ tu impudenter impudens.*
*Nam ſi iſtuc ius ſit,quod memoras,piſcatores perierint*
*Quippe cùm extemplo in macellum piſceis prolati ſient,*
*Nemo emat,ſuam quiſque partem piſcium poſtea ſibi.*
*Dicat in mare communi captos.* Tr. *quid ais impudens?*
*Auſus etiam comparare vidulum cum piſcibus?*
*Eadem tandem res videtur?* Gr. *in manu non eſt mea,*
*Vbi demiſi retem atque hamum.quicquid hæſit,extraho.*
*Meum quod rete atque hami nacti ſunt,meum potiſſimùm'ſt.*
Tr. *Immò hercle haud eſt.ſi quidem quod vas excepiſti* Gr. *philoſophe.*
Tr. *Sed tun' inquam piſcatorem vidiſti venefice*
*Vidulum piſcem cepiſſe aut protuliſſe vllum in forum?*
*Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæſtus,quos voles*
*Et vietorem & piſcatorem te eſſe impurè poſtulas?*
*Vel te mihi monſtrare oportet,piſcis qui ſit vidulus.*
*Vel quod in mari non natum eſt,neque habet ſquamas,ne feras.*
Gr. *Quid?tu nunquam audiuiſti eſſe antehac vidulum piſcem?* Tr. *ſcelus,*
*Nullus eſt.* Gr. *immò eſt profectò.ego,qui ſum piſcator,ſcio.*
*Verò raro capitur.nullus minus ſæpe ad terram venit,*
Tr. *Nil agis.dare verba ſperas mihi te poſſe furcifer?*
*Quo colore eſt?* Gr. *hoc colore capiuntur pauxilluli.*
*Sunt alij puniceo corio magni item,atque atri.* Tr. *ſcio,*
*Tu hercle,opinor,vidulum te piſcem conuertes,niſi caues:*
*Fiet tibi puniceum corium,poſteà atrum denuò.*
Gr. *Quod ſcelus hodie inueni?* Tr. *verba facimus.it dies.*

*Vide ſis, cuius arbitratu nos facere vis?* GR. *viduli*
*Arbitratu.* TR. *ita enimuero ſtultus es.* GR. *qui ſalue Thales.*
Th. *Eu iſtunc hodie non feres. niſi dicas ſequeſtrum, aut arbitrum.*
*Cum hac res arbitratu fiat.* GR. *quæſo ſanus es?*
Tr. *Elleboroſus ſum.* GR. *at ego cerritus. hunc non amittam tamen,*
Tr. *Verbum adde etiam vnum, iam in cerebro colaphos abſtrudam tuo,*
GR. *Ego iam hic te itidem, quaſi penicillus nouos exſugeri ſolet,*
*Ni hunc amittis, exſugebo quicquid humoris tibi'ſt.*
*Tange, affigam ad terram te itidem, vt piſcem ſoleo polypum.*
*Vis pugnare?* TR. *quid opu'ſt? quin tu potius prædam diuide.*
GR. *Hinc tu, niſi malum, fruiſci nihil potes, ne poſtules.*
*Abeo ego hinc.* TR. *at ego hinc offlectam nauem, ne quò abeas, mane.*
GR. *Si tu proreta iſti naui es, egò gubernator ero,*
*Mitte rudentem, ſceleſte.* TR. *mittam, omitte vidulum.*
GR *Nunquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.*
Te. *Non probare pernegando mihi potes, niſi pars datur.*
*Aut ad arbitrium reditur, aut ſequeſtro ponitur.*
GR. *Quémne ego excepi in mare?* TR. *at ego inſpectaui è litore.*
GR. *Mea opera, labore & rete & horia?* TR. *num qui minus,*
*Si veniat nunc dominus, cuius eſt, ego qui inſpectaui procul,*
*Te hunc habere, fur ſum, quàm tu?* GR. *nihilo.* TR. *mane maſtigia.*
*Quo argumento ſocius non ſum, & fur ſum? fac dum ex te ſciam.*
GR. *Neſcio, neque ego iſtas veſtras leges vrbanas ſcio,*
*Niſi quia hunc meum eſſe dico.* TR, *& ego item eſſe aio meum.*
GR. *Mane iam reperi rem, quo pacto nec fur, nec ſocius fies.*
Tr. *Quo pacto?* GR. *ſine me hinc abire. tu abi tacitus tuam viam,*
*Nec tu me cuiquam indicaſsis, neque ego tibi quicquam dabo.*
*Tu taceto, ego muſsitabo. hoc optimum atque æquiſsimum'ſt.*
Tr. *Ecquid conditionis audes ferre?* GR. *iamdudum fero,*
*Vt abeas, rudentem amittas, mihi moleſtus ne ſies.*
Tr. *Mane dum, refero conditionem.* GR. *te obſecro hercle, aufer te modò.*
Tr. *Ecquem in his locis nouiſti?* GR *oportet vicinos meos.*
Tr. *Vbi tu hic habitas?* GR. *porrò illic longè vſque in campis vltimis.*
Tr. *Vin' qui in hac villa habitat, eius arbitratu rem fieri?*
GR. *Paullisper remitte reſtem, dum concedo, & conſulo.*
Tr. *Fiat.* GR. *euge ſalua res eſt, præda hæc perpetua eſt mea.*
*Ad meum herum arbitrum vocat me hic intra præſepis meas.*
*Nunquam hercle hodie abiudicabit ab ſuo triobolum,*
*Næ iſte haud ſcit quam conditionem retulerit, ibo ad arbitrum.*
Tr. *Quid igitur?* GR. *quanquam iſtuc eſſe ius meum certò ſcio,*
*Fiat iſtuc potius, quàm nunc pugnem tecum.* TR. *nunc places.*
GR. *Quanquam ad ignotum arbitrum me appellis, ſi adhibebit fidem.*
*Etſi eſt ignotus, notus eſt: ſi non, notus, ignotiſsimus eſt.*

DVM HANC TIBI, QVAM TR. R. C.] profert Nonius hunc locum in voce, *rudens*, oſtendens eſſe maſculini & fœmini gen. Eſt autem rudens, nauticus funis. NE TV M. ESSE P.] ne tu mihi eſſe cenſeas; & contendas. NON VIDES ME I.] profert hunc locum Nonius, ita vt nos edidimus in voce *pecu.* & præterea Cariſius lib. 1. in eadem voce, & ſic habent noſtri libri veteres cum vulgatis conſentientes. Poſtremò, & Priſcian. lib. 7. niſi quod legit *retem* in genere maſculino, vt infr. *te demiſi retē atque hamum* Camerar. autem ſic, *Nam vides me referre vuidum rete ſine ſquamoſo pecu.* ſine ſquamoſo pecu, id eſt,

id eſt, ſine piſcibus, qui ſquamigeri ſunt, & ſic eos appellat Lucretius non ſemel QVID TV, MALVM, NAM ME R.]malum. hic interiectio eſt. particula autem, *nam*, cohærere debet cum interrogatiuo *quid*, hoc modo: *Quidnam tu, malum, me retrahis?* poteſt & intelligi, *antecedere*, vt ſit aduerbium, hoc modo Nam quid tu, malum me trahis? EHO MODÒ]cho nunc eloquar, quod volo. ECQVID EST. QVOD MEA REF.] nunquid habes, quod mea referat? ſeu quod ad me pertineat? SCILICET]affirmat. SED BONI CONSILII ECQVID]ſed nunquid boni conſilij mihi eſt apud te? id eſt, ſed num tu mihi petenti vtile conſilium dabis? MODÒ DIC.]dic tantummodo FVRTVM VIDI, QVI FACIAT] vidi quondam, qui furtum faciebat. NOVER. D. ID CVI F.]noueram dominum, cui id furtum fiebat. EGO ISTVC FVR. SCIO. CVI F.] ego noui dominum, cui id furtum factum eſt. INDE] ex furto. DOMINO DICVNDVM]fortaſſe legendum, *Domino indicandum, cenſeo.* VIDVLVM ISTVD, CVIVS EST, &c.] iampridem noui hominem, cuius iſte vidulus eſt, ſed more ſuo, & aliorum comicorum dixit, *noui vidulum iſtud*, &c. quæ locutio ſic explicatur noui hominem, cuius eſt iſtud vidulum. ſeu iſte vidulus. ET DOMINVS, QVI NVNC EST SCIO]& ſcio, quis nunc ſit eius dominus. ſe ſignificat. malim autem legi, *& dominum qui nunc eſt ſcio.* NIHILO POL PLVRIS TVA HOC, QVAM ILL. REF.] nihilo pol pluris refert tua hoc, nempe, me eum eſſe, qui repperi hunc vidulum. & me nunc eius eſſe dominum, quam mea illud, nempe te eum noſſe qui quondam eius dominus fuit FERET]auferet. NE, TV TE SPERES P.] hoc dico. ne forte tu ſperes te potius ablaturum. DOMINVS HVIC NEMO, NE ESI, &c.]ordo eſt. nemo homo huic vidulo dominus natus eſt, niſi ego, qui hunc cepi in venatu, id eſt, in piſcatu meo. NE FRVSTRA SIES] ne te fruſtreris. ECQVEM ESSE DICES IN MARI PISC. M.] an aliquem piſcem, quem non capio, dices eſſe in mari meum? quaſi dicat, non dices. quemadmodum igitur piſcis in mari, quem non cepi, non eſt meus: ita quos cepi, mei ſunt, neque quiſquam partem ex illis ſibi poſtulare audeat. NEC MANV ASSERVNTVR]neque piſces, inquit, à me capti, & mei facti à quoquam, vt liberi aſſeruntur. tralatio ab hominibus liberis, qui à ſeruitute vindicantur. IN MARI INVENTV'ST]in mari inuentus eſt vidulus. COMMVNE EST] mare. DICAT IN MARE COMMVNI CAP.]dicat in mari, quod eſt commune, eſſe captos. ſic autem legit Priſcianus, proferens hunc locum lib 7. IN MANV NON EST MEA] in poteſtate non eſt mea. VBI DEMISI RETEM, &c.]ſic habent & noſtri libri veteres, & ita legit Priſcianus eodem libro. HAESIT]reti, atque hamo. NACTI SVNT] repererunt, prehenderunt. POTISSIMVM] ante alios omneis. SIQVIDEM QVOD VAS EXCEP.] ſiquidem vas aliquod excepiſti, vt vidulum, qui fiebat ex vimine, deinde corio integebatur. PHILOSOPHE] homo argute, & acute. VIDVLVM PISCEM]piſcem nomine vidulum. VIETOREM]viere eſt vincire. & inflectere, inquit Nonius, vnde vimen & vietores. qui vient, hoc eſt, qui vaſa ex tabulis ligneis conficiunt, eáque viminibus vinciunt. SCELVS]homo ſceleſte. FIET TIBI PVNICEVM CORIVM, &c.] cædere virgis, & ita corium tuum fiet rubrum: deinde, vt fit, nigreſcet. nam ſanguis ex plagis, & vulneribus nigreſcit vibicibus exſtantibus. CVIVS ARBITRATV STARE VIS?] cuius iudicio nos ſtare vis? cuius iudicio noſtram controuerſiam dijudicandam permittere vis? ſic loquitur & Cicero libro 5. Tuſculan. *ſtare iudicio multitudinis, & ſtare ſuo iudicio.* SALVE THALES] ſalue homo ſapientiſſime. hoc ideo, quia à Trachalione ſtultus appellatus erat. Thales fuit vnus è ſeptem græciæ ſapientibus. SEQVESTRVM] ſequeſter ſequeſtris, vel ſtri, is, apud quem res aliqua controuerſa deponitur. ELLEBOROSVS SVM] inſanus ſum, hoc ideo, quod inſani, & furioſi egent elleboro ad inſaniam minuendam, ac leuandam. AT EGO CERRITVS] at ego à Cerere percuſſus hoc eſt, commotæ mentis, fanaticus, δημήτριακος, vide ſuprà Amphitr. *Quæſo quin tu iſtam iubes pro cerrita circumferri?* Cicero lib 8. epiſt. ad Attic. c. 5. *Etſi ſoles eum, cùm aliquid furioſe fecit, pœnitere. nunquam tamen cerritior fuit quàm in hoc negotio Nam quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui à tertio milliario eum euomuiſſe, πολλὰ μάτλω κεκράγασιν ἐς ἄκρα θυμαίνοντα* NON AMITTAM ἐκ ἀρίων. IAM IN CEREBRO COL. ABST. T.] colaphis tibi cerebrum comminuam, impingam tuo capiti colaphos vſque adeò validos, vt id tibi conſoſſum reddam. ITIDEM QVASI PENICILL. NOVVS]ita vt penicillus nouus, & c. peniculi, ex quo penicilli ſpongiæ longæ propter ſimilitudinem caudarum appellatæ, inquit Feſtus. Idem in voce *penem.* peniculos dicimus, quibus calciamenta terguntur, qui de caudarum extremitate fiunt. TANGE]vidulum. VT PISC. SOLEO POL.]piſcem Polypum ſolebant ad terram affligere, & allidere, vt melius coqueretur, & tenerior eſſet. AFFLIGAM AD TERRAM]ita validè abijciam, vt terræ allidam. FRVISCI] frui. fruor, & fruiſcor iunxerunt veteres etiam accuſandi caſui. Næuius, *Quod magnopere quæſierunt, id fruiſci non queunt*, lege Nonium & Aul. Gell. lib. 17. c. 2. Sed Camerario aſſentior, qui *fruiſci* legendum cenſet, vt habent etiam libri noſtri veteres. OFFLECTAM] contra flectam, in contrariam partem flectam. PRORETA]πρωρεύς προρεύς; qui ſtat aut ſedet in prora, quæ eſt nauis pars anterior GVBERNATOR]gubernator in puppi ſedet. NVNQVAM HERCLE HINC HODIE RAMENTA F. FORT.] nunquam profecto ex hoc vidulo fies minima æris, aut argenti mica ditior. Ramentum & ramenta, id, quod ex auro, aut argento, aut plumbo, & ceteris metallis abraditur. Plautus apud Nonium, *ramenta plumbea fiam propeſior.* AD ARBITRVM]cuius arbitrio noſtra controuerſia componatur. AVT SEQVESTRO PONITVR] aut apud ſequeſtrum ponitur. QVEMNE EGO EXCEPI, &c.]eúmne vidulum apud ſequeſtrum deponam, aut alicuius arbitrio permittam, aut tecum communicabo, quem ego in mari excepi mea opera, & labore, meo reti, meáque horia? MEA OPERA, LABORE, RETE, ET HOR.] hæc pendent ex illis, *quémne ego in mari excepi*, vel vt ea vno ſpiritu Gripus pronuntiaturus fuerit, niſi à Trachalione eſſet interpellatus, vel vt interpolita Trachalionis oratione ſuperioribus addat per amplificationem: proinde ac ſi dicat, excepi, inquam, mea opera, meo labore, meo reti, mea horia, id eſt, nauicula piſcatoria. NVM QVI MINVS, &c.] num aliqua ratione, aut aliqua parte, aut aliquo modo, minus ego, qui te inſpectaui procul vidulum excipientem, fur ſum, quàm tu, ſi dominus viduli veniat? proinde ac ſi dicat, ego æquè fur ſum atque tu, qui conſcius furti. QVO ARGVMENTO SOCIVS NON SVM, &c.] ſic argumentatur Trachalio, ſi fur ſum æque ac tu, ſocius eſſe debeo. Conſentaneum enim eſt, qui ſit particeps culpæ & pœnæ, ſi pœna luenda ſit, participem eſſe & prædæ. FAC DVM] fac dum, ſic dictum, vt age dum, dic dum, mane dum, & cetera ſimilia.

innumerabilia. ABI TV TACITVS TVAM VIAM] abi tuam viam, rectè & vſitatè. ſic alibi, ire viam, & apud hunc ſcriptorem, & apud alios probatos. INDICASSIS] indicaueris MVSSITABO] muſſabo, tacebo, mutus ero, faciam idem, quod muti ſolent. muſſ. ECQVID COND. AVDES F.] num aliquam conditionem mihi incipis ferre? an num mihi aliquam tandem conditionem feres? an non mecum aliqua prædæ portione data tranſiges? ECQVAM IN HIS LOCIS N.] num tu in his locis aliquem nouiſti? OPORTET VICINOS M.] oportet me vicinos meos me nouiſſe: oportet vicinos meos mihi notos eſſe. VLTIMIS] ἐσχάτοις hinc ἐσχατιὰ, ager remotiſſimus, & vltimus. DVM CONCEDO ET CONS.] interea dum tibi aſſentior, & mecum conſulto. EVGE, SALVA RES EST] hæc ſecum loquitur Gripus lætans, quod ad arbitrium Dæmonis heri ſui controuerſia relata ſit. INTRA PRAESEPEIS MEAS] intra ædeis meas, vbi cibum capio. NVNQVAM HERCLE HODIE ABIVD.] nunquam profectò herus meus ſententia ſua treis obolos auferet ſeruo ſuo, & in alium transferet: nunquam ſententiam dicet contra ſeruum ſuum. *abiudicare* & *adiudicare* opponuntur. adiudicare illi, eſt iudicare rem illius eſſe: abiudicare illi, eſt iudicare illius non eſſe. Cicero contra Rullum ad pop. *iudicabit Alexandriam regis eſſ: à populo Romano abiudicabit.* TRIOBOLVM] treis obolos. QVAM CONDITIONEM] quàm mihi oportunam & vtilem. TETVLERIT] tulerit. AD IGNOTVM] diſſimulat ſibi ignotum eſſe Dæmonem herum ſuum, ad quem arbitrum adigitur. ME APPELLIS] me adigis inuitum. SI ADHIBEBIT FIDEM] ſi præbebit ſe fidelem & integrum. ſic dictum, adhibere fidem, vt adhibere diligentiam, conſtantiam, artem, curam, cautionem, auctoritatem, &c. SI NON, NOTVS, IGNOTISS.] ſi non adhibebit fidem, arbiter notus ignotiſſimus eſt.

## DÆMONES ſenex, MVLIERES, PALÆSTRA, AMPELISCA, TRACHALIO, GRIPVS.

*Serio ædepol, quanquam vobis cupio quæ voltis, mulieres,*
*Metuo, propter vos ne vxor mea me extrudat pedibus.*
*Quæ me pellices adduxe dicet ante oculos ſuos:*
*Vos confugite in aram, potiùs, quàm ego.* MV. *miſeræ perijmus.*
DÆ. *Ego vos ſaluas ſiſtam, ne timete. ſed quid vos foràs*
*Proſequimini? quoniam ego aſſum, faciet nemo iniuriam.*
*Ite, inquam, domum ambo, nunc iam ex præſidio præſides.*
GR. *O here ſalue.* DÆ. *ſalue Gripe. quid fit?* TR. *tuúſne hic ſeruus eſt?*
GR. *Haud pudet?* TR. *nihil ago tecum.* GR. *ergo abi hinc ſis* TR. *quæſo, reſponde ſenex,*
*Tuus hic ſeruus eſt?* DÆ. *meus eſt.* TR. *hem iſtuc optimè, quando tuus eſt.*
*Iterum te ſaluto.* DÆ. *& ego te. túne es, qui haud multo prius*
*Abiſti hinc herum arceſſitum?* TR. *Ego is ſum.* DÆ. *quid nunc vis tibi?*
TR. *Nempe hic tuus eſt?* DÆ. *meus eſt.* TR *iſtuc optimè, quando tuu'ſt.*
DÆ. *Quid negoti'ſt?* TR. *vir ſceleſtus illic eſt.* DÆ. *quid fecit tibi*
*Vir ſceleſtus?* TR. *homini ego iſti talos ſuffringi volo.*
DÆ. *Quid eſt? qua de re litigatis nunc inter vos?* TR. *eloquar.*
GR. *Immò ego eloquar.* TR. *ego opinor, rem faceſſo.* GR. *ſiquidem*
*Sis pudicus, hinc faceſſas.* DÆ. *Grippe animum aduorte ac tace.*
GR. *Vtin' iſtic prius dicat?* DÆ. *Audi, loquere tu.* GR. *alienon' prius,*
*Quàm tuo dabis orationem?* TR. *vt nequitur comprimi!*
*Ita vt occœpi dicere, illum, quem dudum è fano Veneris*
*Lenonem extruſiſti, hic eius vidulum eccillum.*
GR. *Non habeo.* TR. *negas, quod oculis video?* GR. *at ne videas velim.*
*Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?*
TR. *Quomodo habeas illud refert, iuréne, ánne iniuria.*
GR. *Ni iſtum cepi nulla cauſſa eſt, quin me condones cruci,*
*Si in mari reti adprehendi. quî tuum potius eſt, quàm meum?*
TR. *Verba dat, hoc modo res geſta eſt, vt ego dico.* GR. *quid tu ais?*
TR. *Quoad primarius vir dicat, comprime hunc ſis ſi tuus eſt.*
GR. *Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus conſueuit tibi?*
*Si ille te comprimere ſolitus, hic noſter nos non ſolet.*

*Verbo*

Dæ. *Verbo illo modò ille vicit, quid nunc tu vis? dic mihi.*
Tr. *Equidem neque ego partem poſco mihi illinc de iſtoc vidulo,*
*Neque meum hodie eſſe vnquam dixi: ſed iſtic ineſt ciſtellula*
*Huius mulieris, quam dudum dixi fuiſſe liberam.*
Dæ. *Nempe tu hanc dicis, quam eſſe aiebas dudum popularem meam?*
Tr. *Admodum & ea quæ olim parua geſtauit crepundia,*
*Iſtic in iſta ciſtula inſunt, quæ iſtic ineſt in vidulo,*
*Hoc neque iſti vſus eſt, & illi miſeræ ſuppetias ferret,*
*Si id dederit, qui ſuos parentes quærat,* Dæ. *faciam vt det, tace.*
Tr. *Nihil ego hercle ſum iſti daturus,* Tr. *nihil peto, niſi ciſtulam,*
*Et crepundia.* Gr. *quid ſi ea ſunt aurea?* Tr. *quid iſtuc tua?*
*Aurum auro expendetur, argentum argento exæquabitur.*
Gr. *Facias aurum vt videam, poſt ego faciam vt videas ciſtulam.*
Dæ. *Caue malo, ac tace tu. tu perge, vt occœpiſti dicere.*
Tr. *Vnum te obſecro, vt ted huius commiſereſcat mulieris,*
*Siquidem hic lenonis eius eſt vidulus, quem ſuſpicor.*
*Hic niſi de opinione, certum nihil dico tibi.*
Gr. *Viden' ſceleſtus, vt aucupatur?* Tr. *ſine me vt occœpi loqui,*
*Si ſceleſti illius eſt hic cuius dico vidulus,*
*Hæ poterunt nouiſſe, oſtendere his iube.* Gr. *ain' oſtendere?*
Dæ. *Haud iniquum dicit, Gripe, vt oſtendatur vidulus.*
Gr. *Immò hercle inſignitè iniquè.* Dæ. *qui dum?* Gr. *quia ſi oſtendero,*
*Continuò hunc nouiſſe dicent ſcilicet.* Tr. *ſcelerum caput,*
*Vt tute es, item omneis cenſes eſſe? periurij caput.*
Gr. *Omnia iſtæc ego facilè patior, dum hic hinc à me ſentiat.*
Tr. *Atqui nunc abs te ſtat. verùm hinc ibi teſtimonium,*
Dæ *Gripe aduorte animum: tu paucis expedi. quid poſtulas?*
Tr. *Dixi equidem, ſed ſi parum intellexti, dicam denuò:*
*Haſce ambas, vt dudum dixi, ita eſſe oportet liberas.*
*Hæc Athenis parua fuit virgo ſurrepta.* Gr. *dic mihi,*
*Quid iſta ad vidulum pertinent, ſeruæ ſint iſtæ, an liberæ?*
Tr. *Omnia iterum vis memorari ſcelus, vt defiat dies.*
Dæ. *Abſtine maledictis, & mihi quod rogaui, dil'ue.*
Tr. *Ciſtellam iſtic ineſſe oportet caudeam in iſto vidulo,*
*Vbi ſunt ſigna, qui parentes noſcere hæc poſſit ſuos,*
*Quibus cum parua perijt Athenis, ſicuti dixi prius.*
Gr. *Iuppiter te, dique perdant. quid ais vir venefice?*
*Quid? iſtæ mutæ ſunt, quæ pro ſe fabulari non queant?*
Tr. *Eò tacent quia tacita bona'ſt mulier ſemper, quàm loquens.*
Gr. *Tum pol tu pro portione, nec mulier mihi es.*
Tr. *Quidum?* Gr. *quia enim neque loquens es, neque tacens, vnquam bonus,*
*Quæſo en vnquam hodie licebit mihi loqui?* Dæ. *ſi præterhac*
*Vnum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.*
Tr. *Vt id occœpi dicere ſenex, eam, te quæſo, ciſtulam,*
*Vt iubeas hunc reddere illis, ob eam ſi quid poſtulat*
*Sibi mercedis dabitur: aliud quicquid ibi eſt, habeat ſibi.*
Gr. *Nunc demum iſtuc dicis, quoniam ius meum eſſe intelligis.*
*Dudum dimidiam petebas partem.* Tr. *Immo etiam nunc peto.*

Gr. *Vidi petere miluium, etiam cùm nihil auferret tamen.*
Dæ. *Non ego te comprimere poſſum ſine malo?* Gr. *ſi iſtic taceat,*
*Ego tacebo: ſi iſte loquitur, ſine me pro re mea loqui.*
*Cedò modò mihi iſtum vidulum Gripe.* Gr. *concredam tibi,*
*At ſi iſtorum nihil ſit, vt mihi reddas.* Dę. *reddetur.* Gr. *tene.*
Dę. *Audi nunc iam Palæſtra atque Ampeliſca hoc, quod loquor.*
*Eſtne hic vidulus, vbi ciſtellam tuam ineſſe aiebas?* Pa. *is eſt.*
Gr. *Perij hercle ego miſer, vt priuſquàm plane aſpexit, illico*
*Eum eſſe dixit!* Pa. *Faciam ego hanc rem, quam quæris, planam tibi*
*Ciſtellam iſtic ineſſe oportet eandem in iſto vidulo,*
*Ibi ego dicam quicquid inerit nominatim. tu mihi*
*Nullum oſtenderis. ſi falſa dicam, fruſtra dixero.*
*Vos tamen iſtæc, quidquid iſtic inerit, vobis habebitis.*
*Sed ſi erunt vera, tum obſecro, te vt mea mihi reddantur.* Dę. *placet.*
*Ius merum oras, meo quidem animo.* Gr. *at meo hercle iniuriam meram.*
Gr. *Quid ſi iſta aut ſuperſtitioſa, aut ariola eſt, atque omnia*
*Quicquid inſit vera dicet; ánne habebit ariola?*
Dę. *Non réfert. niſi vera dicet, nequicquàm ariolabitur,*
*Solue vidulum ergo, vt, quid ſit verum, quàmprimùm ſciam.*
Gr. *Hoc habe. ſolutum eſt, aperi, video ciſtellam.* Dę. *hæccine eſt?*
Pa. *Iſte eſt ò mei parentes, hîc vos concluſos gero:*
*Huc opéſque, ſpéſque veſtrum cognoſcendûm condidi.*
Gr. *Tunc tibi hercle deos iratos eſſe oportet, quiſquis es,*
*Quæ parenteis in tam anguſtum tuos compegeris.*
Dę. *Gripe accede huc: tua res agitur. tu puella iſtinc procul,*
*Dicito quid inſit, & qua facie, memorato omnia.*
*Si hercle tantillum peccaſsis, quod poſterius poſtules,*
*Te ad verum conuerti, nugas mulier magnas egeris.*
Gr. *Ius bonum oras.* Tr. *adepol haud orat te. nam tu iniurius.*
Dę. *Loquere nunc iam puella. Gripe animum aduorte, ac tace.*
Pa. *Sunt crepundia* Dę. *ecca video* Gr. *perij in primo prælio.*
*Mane, ne oſtenderis qua facie ſunt? reſponde ex ordine*
Pa. *Enſiculus eſt primum areolus litteratus.* Dę. *dice dum,*
*In eo enſiculo litterarum quid eſt?* Pa. *mei nomen patris,*
*Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes, item aurea,*
*Litterata ibi matris nomem in ſecuricula'ſt* Dę. *mane.*
*Dic in enſiculo quod nomen eſt paternum?* Pa. *Dæmones.*
Dę. *Di immortales, vbi loci ſunt ſpes meæ?* Gr. *immò ædepol meæ.*
Dę. *Pergite, obſecrò, continuo, placidè.* Gr. *aut ite in malam crucem.*
Dę. *Loquere matris nomen hîc in ſecuricula quod ſiet.*
Pa. *Dædalis.* Dę. *di me ſeruatum cupiunt.* Gr. *at me perditum.*
Dę. *Filiam meam eſſe hanc oportet, Gripe.* Gr. *ſit per me quidem.*
*Quin te di omnes perdant, qui me hodie oculis vidiſti tuis,*
*Méque adeò ſceleſtum, qui non circumſpexi centies*
*Prius, me ne quis inſpectaret, quàm rete extraxi ex aqua.*
Pa. *Poſt in ſitula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &*
*Sucula.* Gr. *quin tui dierecta cum ſucula & cum porculis.*
Pa. *Et bulla aurea eſt, pater quam dedit mihi natali die.*

*Ea eſt*

Dę. *Ea eſt profectò: contineri, quin complectar, non queo.*
*Filia mea ſalue: ego is ſum, qui te produxi pater:*
*Ego ſum Dæmones, & mater tua ecca hic intus Dædalis.*
Pa. *Salue mi pater inſperate.* Dę *ſalue, vt te amplector libens.*
Tr. *Volupe'ſt, cùm iſtuc ex pietate veſtra vobis contigit.*
Dę. *Capedum. hunc ſi potes, fer intrò vidulum, age Trachalio.*
Tr. *Ecce Gripi ſcelera. cùm iſtæc res malè euénit, tibi*
*Gripe gratulor.* Dę *age, eamus mea nata ad matrem tuam,*
*Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere:*
*Quæ te magis tractauit, magíſque ſigna pernouit tua.*
Tr. *Eamus intrò omnes, quando operam promiſcam damus.*
Pa. *Sequere me Ampeliſca.* Am. *cum te dij amant, voluptati eſt mihi.*
Gr. *Súmne ego ſceleſtus, qui illunc hodie excepi vidulum?*
*Aut cùm excepi, qui non alicubi in ſolo abſtruſi loco?*
*Credebam edepol turbulentam prædam euenturam mihi,*
*Quia illa mihi turbulenta tempeſtate euenerat,*
*Credo edepol ego illic ineſſe auri & argenti largiter.*
*Quid melius eſt, quàm vt hinc intrò abeam, & me ſuſpendam clanculum,*
*Saltem tantiſper dum abſcedat hæc à me ægrimonia?*

EXTRVDAT PEDIBVS] extrudat domo ſuis pedibus. tale ferè eſt illud *expellere furca, aut furcis,* quod eſt apud M. Tullium epiſt. lib. ad Atticum: vt quidem eſt in noſtra editione. nam in aliis omnibus antea legebatur *cum villa extrudimur.* Et apud Horat. epiſt. 1. libr. *Naturam expellas furca, tamen vſque recurret.* PELLICES] pellex ad vxorem refertur, vt pater ad filium. M. Tull. in Cluentiana, *Vxor generi nouerca filij, filia pellex:* Sic dicimus Europam, Ledam, Ionem, Danaen, &c. Iunonis pellices. QVàM EGO] ſubintellige, ab vxore obiurger, vel extruder ædibus. SISTAM] ſiſtam, actiue. PROSEQVIMINI] me ſubintell. AMBO] ἄμφω ambæ. HAVD PVDET] non te pudet Trachalio. coram hoc ſene, hero meo, mecum contendere, & id, quod meum eſt, tibi vindicari, aut eius partem poſtulare? SIS] ſi vis. ILLIC EST] ille eſt. QVID FECIT TIBI VIR SCEL.] quid fecit tibi ſeruus meus Gripus, quem ſceleſtum eſſe dicis? TALOS SVFFRINGI] crura ſuffringi, vt dierecto, ſeu in crucem acto. EGO OPINOR] eloquar, ſubintell. QVI REVM FACESSO] qui Gripum accuſo. Nam qui accuſat, priore loco dicere debet. HINC FACESSAS] i. hinc diſcedas. Profert Nonius hunc locum in verbo *faceſſo,* & illum Cicer. lib. 1. de Legibus, *Pauliſper faceſſant rogemus.* & illum Afran. liberto, *Nolo hic te videat: dominus eſt, puer faceſſe om.* &c. In nonnullis veteribus libris erat *diſcedas,* pro *faceſſas.* quod natum erat ex interpretatione verbi minus noti, ad oram libri adſcripta. ISTIC] iſte. DABIS ORATIONEM?] δώσεις λόγον. VT NEQVITVR COMP.] pronuntiandum vt ab eo, qui demiretur impudentiam, & indignè ferat. Quàm non poteſt, ſeu non poteſtur comprimi? quàm difficile eſt Gripum comprimere? ſic ſolebant loqui veteres, vt alibi notauimus. QVEM DVDVM] deeſt, è fano Veneris. HIC EIVS VIDVLVM ECCILLVM] ſubintellig. reperit, habet, & aliquod verbum ſimile. QVOMODO HABEAS ILLVD REFERT] illud, inquit, intereſt, verum vidulum iſtum habeas iure, an iniuria. NI ISTVM CEPI, NVLLA CAVSA EST, &c. niſi iſtum vidulum cepi in mari, non recuſo, quin me tradas cruci. ADPREHENDI] prehendi. COMPRIME HVNC SIS] coge hunc tacere, ſi vis, ſed ambiguum ineſt in verbo *comprimo,* vt mox cognoſcemus. QVID? TV IDEM MIHI VIS FIERI, QVOD] hoc eò pertinet, quod Trachalio Gripum iuſſerat ab hero comprimi. Comprimere autem accipiebat, pro ſilentium indicere, vel tacendi neceſſitatem imponere. Gripus autem flagitiosè accipit. pro irrumare. quemadmodum Catullus pro eodem poſuit *reddere Harpocratem.* Tale ferè eſt illud Amphitr. *Ego tibi iſtam hodie ſcelesſte comprimam linguam.* 5. *Haud potes benè pudicéque aſſeruatur.* QVOD HERVS CONSVLIT TIBI?] ſubintell. facere. COMPRIMERE] irrumare. ADMODVM] dico. VSVS EST] opus eſt. SVPPETIAS FERET] opitulabitur. QVI SVOS PARENTEIS] vnde, vel quo ſuos parenteis quærat. QVID ISTVC TVA?] quid iſtuc tua refert? AVRVM AVRO EXPENDETVR, &c.] aurum tibi pro auro reddetur, argentum pro argento. CAVE MALO] caue tibi à malo tace. niſi tibi vis dari malum. TED HVIVS COMMISERESCAT M.] te huius mulieris miſereat. AVCVPATVR?] captat blandè loquendo. INSIGNITE INIQVE] inſigniter, iniquè, vel cum indicio notæ, vt Marcellus. SCELERVM CAPVT] princeps ſcelerum, homo ſceleratiſſime. VT TVTE ES, ITEM OMN. CENS.] qualis tu ipſe es, taleis omneis alios eſſe putas? A ME SENTIAT] ſententiam pro me ferat: mecum faciat. ſtet à meis partibus. VERVM HINC TIBI TESTIMONIVM] verùm ex hoc vidulo teſtimonium tibi ſumendum, & promendum eſt. DILVE] diſſolue. QVIBVSCVM] cum quibus ſignis periit, &c. cùm periit, & ſurrepta eſt, hæc ſigna ſecum habebat, nempe crepundia, & enſiculum aureolum, &c. quæ ſunt in iſta ciſtula. FABVLARI] loqui. QVIA TACITA BONA EST MVLIER SEMPER, Q. L. quia mulier tacens bona eſt,] ſubint. magis] quàm loquens. nam mulier tacens, bona eſt. Sophocl. Aiace maſtig. γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id eſt, mulieribus ornamento eſt ſilentium EN VNQVAM

HODIE LICEBIT MIHI LOQVI] licebítne mihi vnquam hodie loqui? VIDI PETERE M.]vidi miluium prædam perſequi, & petere,& nihil conſequi tamen. CONCREDAM TIBI]tuæ fidei committam. PRO RE MEA]libri noſtri vet.habent, *mea pro re mea*, *parte loqui*. AT SI ISTORVM NIHIL SIT,&c.] at tibi hac lege credam,vt mihi reddas,ſi nihil eorum,quę iſte ineſſe dicit,in eo inſit. VT PRIVSQVAM]vt legendùm cum admiratione,geſtu & voce. FACIAM EGO HANC REM PLANAM TIBI]deeſt hic aliquid,& eſt in quibuſdam ex noſtris libris lacunula,in aliis litteræ exeſæ, & neſcio quo pacto penè deletæ. VOS TAMEN]legendum puto *vos autem* AT MEO HERCL. INIVRIAM MERAM ] puto ſic eſſe à Plauto ſcriptum, quamuis nulla ſint horum verborum veſtigia in libris veteribus. SVPERSTITIOSA]id eſt,fatidica, ſeu fatiloqua, ſeu quæ à Dæmone aliquo agitatur. NON REFERT] ſic habent libri noſtri veteres,& rectè.vulgati autem mendosè,*non feret*.Non refert autem,id eſt,nihil refert,vtrum ſit ſuperſtitioſa,an non ſit : ſed vtrum vera dicat,an falſa,hoc refert. VESTRVM COGNOSCENDVM]veſtrûm cognoſcendorum. CONDIDI]conditas habeo.ex noſtris libris veteribus duo habent *credidi*,quos non ſequor. TVNC TIBI H.&c.]hęc eò pertinent,quod Palęſtra ſe ſpem, & facultatem parentum ſuorum cognoſcendorum, & reperiendorum in ciſtulam condidiſſet. QVISQVIS ES]quæcunque es. COMPEGERIS]coartaueris hoc ad verbum *condidi* referendum eſt , vt diximus,quo vſa erat Palæſtra. PECCASSIS]peccaueris. ENSICVLVS EST PRIMVM AVREOLVS LITTERATVS]profert hunc locum Cariſius lib 1 & 2. litteratus autem.i.litteras inſcriptas præ ſe ferens,litteris exaratus.ſic ſuprà dixit *vnam litteratam*. DICE DVM] dic dum,dic igitur. SECVRICVLA ANCEPS]parua ſecuris anceps:id eſt,circum,vel vtrinque ſecans. Profert hunc locum Priſcianus libr.3.& 6 in extr. SIT PER ME QVIDEM] licet per me tua filia ſit.ego non obſto,quo minus tua filia ſit. IN SITVLA]in ſitella. ſic autem habent noſtri libri veteres vulgat: *fitula*. Camerarius *ſitalicula* ego putarem legendum *ſitulula*. SVCVLA]parua ſus. QVIN TV DIERECTA CVM SVCVLA,&c.]profert hunc locum Priſcianus lib.3. VOLVPE'ST]iucundum eſt. CAPE DVM]cape igitur. ECCE GRIPI SCELERA]ſic habent noſtri libri,nihil à vulgaris diſcrepantes. Camerarius edidit *Gripe*. CVM ISTAEC RES MALE EVENIT TIBI] ironia eſt. gratulor tibi , quandoquidem iſta res tibi malè ceſſit. PROMISCAM]i.promiſcuè. IN SOLO ABSTR. LOCO] in loco deſerto,& ab arbitris vacuo occultaui. CREDEBAM]ſuſpicabar. TVRBVLENTAM]non liquidam neque certam. ÆGRIMONIA]ægritudo.

## DÆMONES ſenex.

PRoh di immortales,quis me eſt fortunatior,
Qui ex improuiſo filiam inuéni meam?
Satin',ſi cui homini Dei eſſe benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis?
Ego hodie,qui neque ſperaui,neque credidi,
Is improuiſo filiam inuéni tamen:
Et eam de genere ſummo adoleſcenti dabo
Ingenuo,Athenienſi,& cognato meo.
Ego eum adeò arceſſi huc ad me quamprimùm volo,
Iuſſique exire huc ſeruum eius,vt ad forum
Iret.nondum egreſſum eſſe eum id miror:tamen
Accedam,opinor,ad fores.quid conſpicor?
Vxor complexa collo retinet filiam.
Nimis penè inepta atque odioſa eius amatio eſt.

SATIN' SI CVI HOMINI,&c.]i.nónne perſpicuum eſt, ſi cui homini dij immortales benefacere volunt,aliquo id optatum modo,eóque inopinato , & improuiſo piis contingere? COGNATO]συγγενεῖ. NIMIS PENE INEPTA,&c.] nimis pænè ineptè,& odiosè amat,cùm ita complectitur,& oſculatur filiam. ſic autem edidi, Nimis pænè inepta,&c. noſtros libros veteres ſecutus , & verò ita profert Nonius in voce *amatio*. nam alii vulgati non habent *pænè*. quæ vox tamẽ deſideratur,vt verſus ſuis numeris cõſtet.

## DÆMONES, TRACHALIO ſeruus.

ALiquando oſculando melius eſt vxor pauſam fieri,
Atque adornare,vt rem diuinam faciam,cùm intrò aduenero,
Laribus familiaribus,cùm auxerunt noſtram familiam.
Sunt domi agni,& porci ſacres.ſed quid iſtum remoramini

*Mulieres Trachalionem? atque optimè, eccum exit foras.*
Tr. *Vbi vbi erit, tamen inueſtigabo, & mecum ad te adducam*
*Pleuſidippum.* Dæ. *eloquere vt hæc res obtigit de filia.*
*Eum rogato, vt relinquat alias res, & huc veniat.* Tr. *licet.*
Dæ. *Dicito daturum meam illi filiam vxorem.* Tr. *licet.*
Dæ. *Et patrem eius me nouiſſe, & mihi eſſe cognatum.* Tr. *licet.*
Dæ. *Sed propera.* Tr. *licet.* Dæ. *iam hic fac ſis cœna vt curetur.* Tr. *licet.*
Dæ. *Omnian' licet?* Tr. *licet ſed ſcin' quid eſt quod te volo?*
*Quod promiſiſti vt memineris, hodie vt liber ſim.* Dæ. *licet.*
Tr. *Fac vt exores Pleuſidippum, vt me emittat manu.* Dæ. *licet.*
Tr. *Et tua filia facito oret: facilè exorabit.* Dæ. *licet.*
Tr. *Atque vt mihi Ampeliſca nubat, vbi ego ſim liber.* Dæ. *licet.*
Tr. *Atque vt mihi beneficium factu experiar.* Dæ. *licet.*
Tr. *Omnian' licet?* Dæ. *licet. tibi rurſum refero gratiam.*
*Sed propera ire in vrbem actutum, & recipe te huc rurſum.* Tr. *licet.*
*Iam hic ero: tu interibi adorna cæterum, quod opus eſt.* Dæ. *licet.*
*Hercules iſtum infelicitet cum ſua licentia.*
*Ita meas repleuit aureis, quicquid memorabam, licet.*

PAVSAM FIERI] modum conſtitui, & finem fieri. CVM AVXERVNT] quoniam auxerunt, &c. PORCI SACRES] porci puri ad ſacrificandum idonei. Varro libr. 2. de re Ruſt. plura dicta ſunt ſuprà Menæchmis. Iam laribus porcos immolare ſolebant antiqui. ELOQVERE] aperi, & expone Pleuſidippo rem omnem de filia. DATVRVM] me. FAC SIS] fac ſi vis. OMNIAN' LICET?] facere, ſubintell. latet hic aliquid ridiculi ſubobſcœni. TV INTERIBI ADORNA CETERVM QVOD OPVS] tu interea appara cetera, quæ opus ſunt. INFELICITET] infœlicem reddat, malè fortunet.

## GRIPVS piſcator, DÆMONES ſenex.

*QVàm mox licet te compellare, Dæmones?*
Dæ. *Quid eſt negotij Gripe?* Gr. *de illo vidulo,*
*Si ſapias, ſapias: habeas quod di dant boni.*
Dæ. *Æquum videtur tibi, vt ego, alienum quod eſt,*
*Meum eſſe dicam?* Gr. *quódne ego inueni in mari?*
Dæ. *Tanto melius illi obtigit, qui perdidit,*
*Tum eſſe nihilo magis oportet vidulum.*
Gr. *Iſto tu pauper es, cùm nimis ſanctè pius.*
Dæ. *O Gripe, Gripe, in ætate hominum plurimæ*
*Fiunt tranſennæ, vbi decipiuntur dolis.*
*Atque edepol in eas plerunque eſca imponitur:*
*Quam ſi quis auidus poſcit eſcam auariter,*
*Decipitur in tranſenna auaritia ſua.*
*Ille, qui conſultè, doctè, atque aſtutè cauet,*
*Diutinè ei vti bene licet partum bene.*
Gr. *Mihi iſtæc videtur præda, prædatum irier,*
*Vt cum maiore dote abeat quàm aduenerit.*
Dæ. *Egóne, vt quod ad me allatum eſſe alienum ſciam,*
*Celem? minimè iſtuc faciet noſter Dæmones.*
*Semper cauere hoc ſapienteis æquiſſimum eſt,*
*Ne conſcij ſint ipſi maleficiis ſuis.*

*Ego mihi cùm luſi, nihil moror vllum lucrum.*

Gr. *Spectaui ego pridem comicos ad iſtum modum*
*Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,*
*Cùm illos ſapienteis mores monſtrabant poplo:*
*Sed cùm inde ſuam quiſque ibant diuorſi domum,*
*Nullus erat illo pacto, vt illi iuſſerant.*

Dç. *Abi intrò, ne moleſtus: lingua tempera.*
*Ego daturus tibi nihil ſum, ne tum, ne tu fruſtra ſis.*

Gr. *At ego deos quaſo, vt quicquid in illo vidulo'ſt*
*Si aurum, ſi argentum eſt, omne id vt fiat cinis.*

Dç. *Illuc eſt, quod nos nequam ſeruis vtimur.*
*Nam illic cùm ſeruo ſi quo congreſſus foret,*
*Et ipſum ſeſe, & illum furti aſtringeret.*
*Dum prædam habere ſe cenſeret, interim*
*Præda ipſus eſſet, præda prædam duceret.*
*Nunc hinc intrò ibo, & ſacrificabo. pòſt ibi*
*Iubebo nobis cenam continuò coqui.*

QVAM MOX LICET TE COMP.] quando primùm licet tecum loqui Dæmones? DE ILLO VID. SI SAP. S.] quod illum vidulum attinet, ſi ſapiens ſis tibi conſulas (nam odi ſapientem, qui ſibi non ſapit, id eſt. qui ſibi non conſulit) & habeas id, quod tibi dij vltro offerunt boni. ÆQVVM VIDETVR, &c.] æquúmne videtur, &c. QVÓDNE EGO INVENI IN M.] an id, quod inueni in mari alienum eſſe dicis, & non tuum? nam quidquid quærit ſeruus, non ſibi, neque aliis, ſed domino quærit, vt dicunt iuriſconſulti. TANTO MELIVS ILLI OBTIGIT, &c.] tãto felicior ille eſt, qui perdidit, nempe quod eius vidulum in mari reperiſti, & ad me peruenit, quia ita natura comparatus ſum, vt rem alienam inuito domino tenere nolim, quod eſt furtum facere. ISTO TV PAVPER ES, &c.] propter id pauper es, quòd nimis iuſtus erga homines, pius aduerſum Deos es. Propter id quod dicis pauper es, cùm nimis iuſtus, & pius es: TRANSENNAE] tendiculæ laquei, diximus ſuprà *tranſennam* eſſe funem extentum ad capiendas aueis. AVARITER] Nonius, auariter, auarè. vſus eſt eodem aduerbio ſuprà in Curculione. DIVTINE EI VTI LICET P. B.] ei licet vti diu te bene parta. *vti partum* antiquè, pro *vti parte*. Lege Nonium in, *vti libertatem*. & Terentium in Adelph. ibi, *Mea quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine.* MIHI ISTAEC VIDETVR PR. PR. IR. &c.] verba ſunt Gripi, quorum mihi videtur hæc eſſe ſententia: mihi iſtud videtur eſſe lucrum, ita prædatum ire, domum abeas ornatior, & locupletior quàm ad aliquod negotium gerendum adueneris: prædatum irier, id eſt, vt eatur prædatum, vt aliquis eat prædatum. EGÓNE VT QVOD AD ME ALI &c.] egóne committam vt, &c. Egóne ita iniuſtus ſum, vt &c. MINIMÈ ISTVC F. N. D.] minime ego iſtuc faciam. Loquitur de ſe in tertia perſona alij libri habent *noſter dæmones*. EGO MIHI CVM LVSI NIHIL M. VILL. LVCRVM] ego cùm me honeſte oblectem, lucrum contemno, & valere iubeo. SPECTAVI EGO PRIDEM COM.] ſignificat Plautus plerumque homines ſpecie, & oratione eſſe bonos ac iuſtos: re, & factis improbos, atque iniuſtos. Itaque quę præclarè dicuntur in ſcena, iis ſpectatores applaudere ſolent, ſed domum reuerſi, re alia probant. ſic M. Tull in Lælio, *Qui clamores nuper tota in cauea nuper in boſpitis mei, & amici M. Pacuuij noua fabula, cum ignoranti rege vter eorum eſſet Oreſtes, Pylades Oreſtem ſe eſſe diceret, vt pro illo necaretur: Oreſtes autem ita vt erat Oreſtem ſe eſſe perſeueraret? ſtantes plaudebant in re ficta.* Idem in Catone Maiore, *Quin etiam memoriæ proditum eſt, cùm Athenis ludis quidam in theatrum grandis natu veniſſet, magno conceſſu locum ei nuſquam à ſuis ciuibus datum: cùm autem ad Lacedæmonios acceßiſſet, qui legati cùm eſſent, certo in loco conſiderant, conſurrexiſſe omneis, & ſenem ſeſſum recepiſſe: quibus cùm à cuncto conſeſſu plauſus eſſet multiplex datus dixiſſe ex iis, quendam Athenienſem ſcire, quæ recta eſſent, ſed facere nolle*, ſed dixit comicos, non comœdos. Comœdi ſunt actores comœdiarum, etiam ſi non agant Comici, qui à Comœdis in ſcena aguntur, & ſimulantur: vt apud comicos ſenes. POPVLO] populo. NE MOLESTVS] ne moleſtus ſis. LINGVAE TEMPERA] linguæ moderare: linguam tuam contine. ſignificat odioſum eſſe, mores hominum reprehendere, & nimis libere loqui. NE TV FRVSTRA SIS] ne te fruſtreris. DEOS QVAESO] ſic Terentius Andr. *Deos quaſo, vt ſit ſuperſtes.* ILLVC EST QVOD NOS] illa cauſa eſt: quamobrem ſeruos improbos habemus, nempe quod conniuemus eorum peccatis, quòd eos peccanteis non coërcemus. ILLIC] ille. CVM SERVO SI QVO] cum aliquo ſeruo. FVRTI ASTRINGERET] furti culpæ affinem redderet. CENSERET] putaret. PRAEDA IPSVS ESSET] ille ipſe præda eſſet, quia addicenda eſſet domino, aut noxæ dedendus noxali iudicio.

PLEV-

PLEVSIDIPPVS adoleſcens. TRACHALIO ſeruus.

*ITerummihi iſtæc omnia itera, mi animе, mi Trachalio,*
*Mi liberte, mi patrone, immò potius mi pater.*
*Repperit patrem Palæſtra ſuum atque matrem?* Tr. *repperit.*
Pl. *Et popularis eſt?* Tr. *opinor.* Pl. *& nuptura eſt mihi?* Tr. *ſuſpicor.*
Pl. *Cenſen'? hodie deſpondebit eam mihi quæſo?* Tr. *cenſeo.*
Pl. *Quid? patri etiam gratulabor cùm illam inuenit?* Tr. *cenſeo.*
Pl. *Quid matri eius?* Tr. *cenſeo.* Pl. *quid ergo cenſes?* Tr. *quod rogas*
*Cenſeo* Pl *dic ergo, quanti cenſes?* Tr. *egóne? cenſeo.*
Pl. *At ſume quidem ne cenſionem ſemper facias.* Tr. *cenſeo.*
Pl. *Quid ſi curram?* Tr. *cenſeo.* Pl. *an ſic potius placide?* Tr. *cenſeo.*
Pl. *Etiamne eam adueniens ſalutem?* Tr. *cenſeo.* Pl. *etiámne patrem?*
Tr. *Cenſeo.* Pl. *poſt eius matrem?* Tr. *cenſeo.* Pl. *quid poſtea?*
*Etiámne adueniens complectar eius patrem?* Tr. *non cenſeo.*
Pl. *Quid matrem?* Tr. *non cenſeo.* Pl. *quid eampſe illam?* Tr. *non cenſeo.*
Pl. *Perij. delectum dimiſit. nunc non cenſeo cùm volo.*
Tr. *Sanus non es, ſequere.* Pl. *duc me mi patrone quò libet.*

ITERA] Iterum atque iterum narra. iterum itera. pleonaſmus ad magis exprimendum animi affectũ. ET POPVLARIS EST] & ciuis eſt Attica? CENSEN'?] putáſne. DESPONDERIT] pater Dæmones. CVM ILLA INVENIT?] quòd illã inuenit. QVANTI CENSES?] quanti æſtimas? Feſtus *Cenſores dicti quòd rem ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus ſit. quanti illi cenſuerint.* AT SVME QVIDEM, &c.] iocus ex cenſorum more ductus cenſionem enim facere dicebatur cenſor, cùm multam equiti irrogabat, vt docet Feſtus. EAM] Palæſtram. EAMPSE] eam ipſam.

# ACTVS QVINTVS.

LABRAX.

*QVis me eſt mortalium, miſerior qui viuat alter hodie,*
*Quem ad recuperatores modo damnauit Pleuſidippus.*
*Abiudicata à me modò eſt Palæſtra. perditus ſum.*
*Nam lenones ex gaudio credo eſſe procreatos.*
*Ita omnes mortales, ſi quid eſt mali lenoni, gaudent.*
*Nunc alteram illam, quæ mea eſt, viſam huc in Veneris fanum.*
*Saltem vt eam abducem, de bonis quod reſtat reliquiarum.*

AD RECVPERATORES] apud recuperatores. Recuperatores, iudices erant tres, qui dabantur à præ tore, & diſceptabant cauſas priuatas Feſtus. Recuperator, vt ait Ælius Gallus, cùm inter populũ, & reges, nationéſque, & ciuitates peregrinas lex conuenit, quomodo per recuperatores reddantur res, reciperentúrque, réſque priuatas inter ſe perſequentur. ABIVDICATA] ſententia recuperatorum mihi ablata, & in Pleuſid ppum translata. hoc eſt, Pleuſidippo abiudicata. ALTERAM ILLAM] Ampeliſcam.

GRIPVS piſcator, LABRAX leno.

*NVnquam edepol hodie ad veſperum Gripum inſpicietis viuum,*
*Niſi vidulus mihi redditur.* La *perij, cùm mentionem.*

*Fieri audio vſquam viduli, quaſi palo pectus tundat,*
Gr. *Iſtic ſceleſtus, liber eſt: ego, qui in mari prehendi*
*Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quicquam.*
La. *Prò di immortales, ſuo mihi hic ſermone arrexit aureis.*
Gr. *Cubitum hercle longis litteris ſignabo iam vſquequaque*
*Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,*
*Ad Gripum vt veniat, non feretis iſtum, vt poſtulatis.*
La. *Meum hercle illic homo vidulum ſcit qui habet, vt ego opinor.*
*Adeundus mihi illic eſt homo. di, quæſo, ſubuenite.*
Gr. *Quid me intrò reuocas? hoc volo hîc ante oſtium extergere.*
*Nam hoc quidem pol è robigine, non è ferro factum eſt:*
*Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuis fit.*
*Namque quidem hoc vere natum eſt verum. ita in manibus conſeneſcit.*
La. *Adoleſcens ſalue,* Gr. *di te ament cum irraſo capite.* La. *quid fit?*
Gr. *Verum extergetur.* La. *vt vales?* Gr. *quid tu? num medicus, quæſo, es?*
La. *Immò adepol vna littera plus ſum, quàm medicus,* Gr. *num tu*
*Mendicus es?* La. *teti iſti acu.* Gr. *videtur digna forma.*
*Sed quid tibi eſt?* La. *hac proxima nocte in mari elaui. nam.*
*Confracta eſt nauis, perdidi quicquid erat miſer ibi omne.*
Gr. *Quid perdidiſti?* La. *vidulum cum auro atque argento multo.*
Gr. *Ecquid meminiſti, in vidulo, qui perit, quid infuerit ibi?*
La. *Quid réfert, qui peryt?* Gr. *nihil tamen ſi non hoc, aliud fabulemur.*
*Quid ſi ego ſciam qui inuenerit? volo ex te ſcire ſigna.*
La. *Numi octingenti aurei in marſupio infuerunt.*
*Præterea centum denaria Philippea in paſceolo ſeorſus.*
Gr. *Magna hercle præda'ſt, largiter mercedis indipiſcar.*
*Dij me, hominéſque reſpiciunt, bene ego hinc prædatus ibo.*
*Profecto huius eſt vidulus, perge alia tu expedire.*
La. *Talentum argenti commodum magnum inerat in crumena,*
*Præterea ſinus, Epichyſis, cantharus, gaulus, ciathúſque.*
Gr. *Papæ! diuitias tu quidem habuiſti luculentas.*
La. *Miſerum iſtuc verbum & peßimum eſt habuiſſe, & nihil habere.*
Gr. *Quid dare velis, qui iſtæc tibi inueſtiget, indicétque?*
*Eloquere properè, celeriter* La, *nummos trecentos.* Gr. *tricas.*
La. *Quadringentos.* Gr. *tramas putridas,* La. *quingentos.* Gr. *caſſam glandem.*
La. *Sexcentos.* Gr. *curculiunculos minutos fabulare.*
La. *Dabo ſeptingentos.* Gr. *os calet tibi, linguam frigefactas:*
La. *Mille dabo numos.* Gr. *ſomnias.* La. *nihil addo, abi.* Gr. *igitur audi,*
*Si hercle abiero hinc, hîc non ero.* La *vin' centum & mille?* Gr. *dormis.*
La. *Eloquere hercle, quantum poſtules* Gr. *quo nihil inuitus addas.*
*Talentum magnum. non poteſt triobolum hinc abeſſe.*
*Proin tu vel aias, vel neges.* La. *quid iſtuc? neceſſum eſſe video,*
*Dabitur talentum* Gr. *accede dum huc. Venus hac volo arroget te,*
La. *Quid tibi libet, id mihi impera.* Gr. *tange aram hanc Veneris.* La. *tango.*
Gr. *Per Venerem hanc iurandum eſt tibi.* La. *quid iurem?* Gr. *quod iubebo.*
La. *Prai verbis quiduis. id quod domi eſt, nunquam vlli ſupplicabo.*
Gr. *Tene aram hanc.* La. *teneo.* Gr. *deiura te mihi argentum daturum.*
*Eodem illo die, viduli vbi ſis potitus* La. *fiat.*

Venat

La. *Venus Cyrenenſis,teſtem te teſtor mihi,*
*Si vidulum illum,quem ego in naui perdidi,*
*Cum auro atque argento ſaluum inueſtigauero,*
*Iſque in poteſtatem meam peruenerit.*
Gr. *Tum ego huic Gripo dicito,inquito,& me tangito.*
La. *Tum ego huic Gripo dico,Venus,vt tu exaudias,*
*Talentum argenti magnum continuò dabo,*
Gr. *Si fraudaßis,dicito vti te in quæſtu tuo*
*Venus eradicet caput atque ætatem tuam.*
*Tecum habeto tamen,vbi iurauerıs.*
La. *Et illum ego aduorſum ſi quid peccaſſo Venus,*
*Veneror te,vt omnes miſeri lenones ſient.*
Gr. *Tamen fiet.& ſi tu fidem ſeruaueris.*
*Tu hic opperire.iam eo faxo exibit ſenex.*
*Eum tu continuò vidulum repoſcito.*
La. *Si maximè mihi illum reddiderit vidulum,*
*Non illi ego hodie debeo triobolum,*
*Meus arbitratu'ſt lingua quid iuret mea.*
*Sed conticeſcam.eccum exit,& ducit ſenem.*

QVASI PALO PECTVS TVNDAT]quaſi quis palo pectus pulſet, & verberet. ISTIC SCELESTVS.LIBER EST]Trachalio,manumiſſus eſt à domino. EGO QVI IN MARI PREHENDI]ἀνακόλουθον.nam,*ego*,quò referatur,non reperias. dicendum autem erat, *mihi, qui in mari*, &c. ARREXIT]erectas,id eſt,attentas reddidit. CVBITVM H.I.&c.] ſignificat iam vſquequaque, id eſt, in omnibus locis,per literas cubitũ longas, id eſt, longitudine vnius cubiti, per litteras cubitaleis,ſi quis perdiderit, &c. NON FERATIS ISTVM.&c.] alloquitur Dæmonem Trachalionem, & puellas abſenteis. ILLIC H.]ille homo. QVID ME INTRO R.?] reuocabatur fortaſſe Gripus domum ab hero Dæmone,vel cùm à lenone vocaretur,putabat ſe vocem heri audire. F RVBIG. NON E F.F.] ita hoc veru rubiginoſum eſt, vt non è ferro,ſed e rubigine factum eſſe videatur. RVTILVM ATQVE T.]tanto magis fit rubiginoſum.& eadẽ opera deteritur. atque extenuatur. Rutilũ,rufum ſignificat, inquit, Feſtus,cuius coloris ſtudioſæ etiam antiquæ mulieres fuerant,&c. NAMQVE H.QVIDEM VERE N.EST V.]namque hoc quidem veru,verè natum eſſe videtur.quia vt flores venit, in manibus mareſcunt,atque areſcunt, ſic hoc vero in manibus meis rubiginem contrahit, & conteritur,dum extergetur. VERVM EXTERGETVR] veru àme extergetur,& defricatur. TETIGISTI A.] recte conieciſti:alij ſic,me iſto dicto pupugiſti. VIDETVR D.F.] tua forma mendicitate videtur digna. ex forma & facie dignus es,qui ſis mendicus.IN MARI ELAVI] in mari omnia bona mea perdidi. translatum ab iis,qui luxuria,& nequitia id eſt, Venere, & balneis, epulis omnia ſua bona conſumunt.Camerar. edidit, *in mari mihi & alij confracta nauis eſt* ſed ego vulgatam ſcripturam ſequor.PERDIDI QVIDQVID ERAT] ordo eſt,ego miſer quicquid mihi erat. ibi, id eſt,in mari,omne perdidi. ECQVID MEM &c.] nunquid meminiſti.quid ibi in vidulo,qui periit,quid infuerit? QVID REF QVI P.]quid refert ſcire.quid in vidulo infuerit, qui periit? NIHIL TAMEN SI N.H.] nihil refert, fateor, veruntamen ſi de hoc nihil dicimus.ſaltem aliud loquamur.QVI INVENERIT?] quis inuenerit?PRAETEREA CENTVM D.P.&c.]Nonius,paſceolus ex aluta ſacculus. Plaut. Rud. *Præterea centum denaria Philippea in paſcello.* Eſt autem aluta molle,& tenue corium. vnde fiunt manuum integumenta ad arcendum frigus & loculi, & folluli, &c. MAGNE H.OR.] loquitur ſecum Gripus ad ſpectatores conuerſus. LARGITER MERC.] magnam mercedem adipiſcar. PRAEDATVS] præda onuſtus.SINVS]ſinus,ſiue ſinum, genus eſt vaſis.habet autem priorem ſyllabam productam.Virg. *ſinum lactis*.EPICHYSIS]Varro lib.4.de ling.latina.Quo vinũ dabant, vt minuatim funderent, à guttis guttum appellarant.& quo ſumebant minutatim, à ſumendo ſimpulum nominarunt. In huiuſce locum in conuiuiis e græcia ſucceſſit epichyſis.& cyathus: in ſacrificiis remanſit guttus,& ſimpulum.Erat autem Epichyſis ænea,vt tradit Athen,vbi profert verſus Menandri.Ἡ δ' ἐπίχυσις. διάκονοι λαβόντες Πέρσας δ' ἔχοντες μυιοσοβας ἑστήκασιν. GAVLVS] Feſtus.gaulus, nauigij genus pene rotundum, hactenus Feſtus. Erat igitur vaſis genus ad ſimilitudinem talis nauigij conformatum ad lac excipiendum, vt quidam volunt,comparatum QVID D.V.QVI] quid dare velis ei, qui iſta tibi veſtigiis omnibus exquiſita inueniat,& indicet?TRICAS]res nullius pretij. TRAMAS PVTR.] fila putrida ſic autem legendum *tramas putridas*.non *putidas*. CASSAM GLANDEM]inanem glandem. Horatius, *caſſa nuce pauperet* CVRCVLIVNCVLOS M.F.] tu mihi narras curculiones paruulos: id eſt res nihili.res nullius valus Profert hunc locum Priſcianus lib. 3. Curculio quid ſit,in Curculione dictum eſt.OS CALET TIBI, LINGVAM FRIGEFACTAS] ſic habent noſtri libri veteres,quos ſequi maluimus, quàm aut vulgatas. in quibus impreſſum eſt, *Os calet tibi,nunc git frigefactus*: aut editionem Camerarianam,*Os calet tibi,nunc id frigidefactas*:quanquã id ne quid diſſimulem) etiam in nonnullis ex noſtris hanc eandẽ ſcripturã reperi.

ſignificat autem Gripus, lenonem frigidè, id eſt parcè, ac malignè repertorem, & indicem viduli remunerari. QVO NIHIL INVITVS ADD.] vt nihil poſtea tibi neceſſe ſit addere contra voluntatem tuam poſtulo talentum magnum. NON P TR H. ABESSE). ſi tres eboli tantum abſint à talento magno, accipere nolim. QVID ISTVC? NECESSVM ESSE V.) noſtri librī habent. *Quid iſtuc? neceſſum eſt video Dabitur talentum* Quidam amicus meus putat legendum, *quia iſtuc neceſſum eſſe video, dabitur*, & ACCEDE DVM] accede igitur. TANGE ARAM] apud veteres. & præcaturi, & ſancte iuraturi aras tangebāt. M. Tull. *qui ſi aram tenens iurarat, crederet nemo, per epiſtolam quod volet, iniuratus probabit?* PRAEI V. QVIDVIS] præcipe mihi, & præfare verba quæ libet, ego verbis conceptis iurabo, & ſi opus eſt peierabo. præire voce, præire verbis vſitata loquendi genera veteribus. Cicero pro Milenone *qui heſterna etiam concione incitati ſunt, vt vobis voce præirent, quid iudicaretis.* ID QVOD DOMI EST N. VLLI SVPP) lenones hæc præter cetera habent periuri ſunt, nihilque eis eſt facilius, quàm iurare, & peierare, hoc igitur dicit, hoc quod domi eſt, id eſt, hoc, quod habeo, & quod propriè meum eſt, vnquam aliunde ſupplex petam, allegoria eſt ab iis tracta, qui quod non habent domi, à vicinis cōmmodatò, & precariò petūt. DEI VRA] deiera. sācte iura, vel grauiter & valde iura. VENVS CYR. &c.] verba sūt Gripi, quæ ipſe præcipit, ac præloquitur lenoni. INVESTIGAVERO) inuenero. SI FRAVDASSIS] ſi fraudaueris. TECVM HOC H. TAMEN] hāc tamen precationē dirā tecū habeto, id eſt, tibi ſeruato. & in tuum caput vertatur. ET HOC EGO ADV.] id eſt, & ſi ego cōtra hoc, quod iuraui, fecero: ſi fraudauero. VENEROR TE] oro te, precor te, vel precor abs te. TAMEN F. ET SI TV F.] etiam ſi iuſiurandum ſeruatis, nihilominus miſer eris. OPPERIRE] exſpecta. SI MAXIME MIHI ILLVM] hæc degreſſo Gripo loquitur leno ad ſpectatores conuerſus. MEVS ARBITR. EST LINQ. Q.] meum eſt arbitrari lingua, quid iuret mea in arbitris meo, meáque poteſtate poſitum eſt, quid lingua mea iurat: poſsúmque id præſtare, aut non præſtare.

## GRIPVS piſcator, DÆMONES ſenex, LABRAX leno.

*Sequere hàc. vbi iſtic leno eſt? heus tu, hem tibi hic habes vidulum.*
Dæ. *Habeo. & fateor eſſe apud me. &, ſi tuus eſt, habeas tibi*
*Omnia. vt quæque infuere, ita ſalua ſiſtentur tibi.*
*Tene. ſi tuus eſt.* La. *di ô immortales, meus eſt: ſalue vidule.*
Dæ. *Tuúſne eſt?* La. *rogitas ſi quidem hercle Iouis fuit, meus eſt tamen.*
Dæ. *Omnia inſunt ſalua. vna iſtinc ciſtella excepta eſt modò,*
*Cum crepundiis, quibuſcum hodie filiam inueni meam.*
La. *Quàm?* Dę. *tua quæ fuit Palæſtra, ea filia inuenta eſt mea.*
La. *Bene me hercle eſt factum. cum iſtac tibi res ex ſententia*
*Pulcrè euenit, gaudeo.* Dę. *iſtuc facilè non credo tibi.*
La. *Immò hercle vt ſcias gaudere me mihi triobulum.*
*Ob eam ne duis. condono te.* Dę. *benignè ædepol facis.*
La. *Immò tu quidem hercle verò.* Gr. *heus tu, iámne habes vidulum?*
La. *Habeo* Gr. *propera.* La. *quid properabo?* Gr. *reddere argentum mihi.*
La. *Neque ædepol tibi do, neque quicquam debeo.* Gr. *quæ hæc factio eſt?*
*Non debes?* La. *non hercle verò.* Gr. *non tu iuratus mi es?*
La. *Iuratus ſum, & nunc iurabo, ſi quid voluptati eſt mihi,*
*Iuſiurandum rei ſeruandæ, non perdendæ conditum eſt.*
Gr. *Cedo ſis mihi talentum magnum argenti periuriſsime.*
Dę. *Gripe quod tu iſtum talentum poſcis?* Gr. *iuratu'ſt mihi*
*Dare.* La. *libet iurare, tun' meo pontifex periurio es?*
Dę. *Qua pro re argentum promiſit hic tibi?* Gr. *ſi vidulum*
*Iſtum redegiſſem in poteſtatem eius. iuratus dare*
*Mihi talentum magnum argenti.* La. *cedò qui cum habeam iudicem,*
*Ni dolo malo inſtipulatus ſis, ni ve etiam dum ſiem*
*Quinque & viginti natus annos.* Gr. *habe cum hoc.* La. *alio opu'ſt.*
Dę. *Iam te ab iſto auferre haud ſinam, niſi iſtum condemnauero.*
*Promiſiſti huic argentum?* La. *fateor.* Dę. *quod ſeruo meo*
*Promiſiſti, meum eſſe oportet. ne tu leno poſtules,*
*Te hic fide lenonia vti: non potes.* Gr. *iam te ratus*

*Nactum.*

*Nactum hominem, quem defraudares dandum huic argentum eſt probum.*
*Id ego continuò huic dabo, adeò me vt hic emittat manu.*
Dę. *Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea*
*Hæc tibi ſunt ſeruata.* Gr. *immò hercle mea, ne tu dicas tua*
Dę. *(Si ſapies, tacebis,) tum te mihi benignè itidem addecet.*
*Benemerenti bene referre gratiam.* La. *nempe pro meo*
*Iure oras.* Dę. *mirum quin tuum ius meo periculo abs te expetam.*
Gr. *Saluus ſum: leno labaſcit, libertas portenditur.*
Dæ. *Vidulum iſtic ille inuêni, illud mancipium meum eſt.*
*Ego tibi hunc porrò ſeruaui cum magna pecunia.*
La. *Gratiam habeo, & de talento nulla cauſſa eſt, quin feras,*
*Quod iſti ſum iuratus.* Gr. *heus tu mihi dato ergo, ſi ſapis.*
Dę. *Tacen', an non?* Gr. *tu meam rem ſimulas agere, tibi nunc*
*Non hercle iſtoc me interuortes, ſi aliam prædam perdidi.*
Dę. *Vapulabis, verbum ſi addes iſtuc vnum.* Gr. *vel tu hercle enica,*
*Non tacebo vnquam duo pacto, niſi talento comprimor.*
La. *Tibi operam hic quidem dat, taceto.* Dę. *concede huc tu leno.* La. *licet.*
Gr. *Palàm age, nolo murmurillum, neque ſuſurrum fieri.*
Dę. *Dic mihi, quanti illam emiſti tuam alteram mulierculam*
*Ampeliſcam?* La. *mille nummos denumeraui* Dæ. *vin' tibi*
*Conditionem luculentam ferre me?* La. *ſanè volo.*
Dæ. *Diuiduum talentem faciam.* La. *benefacis;* Dę. *pro illa altera,*
*Libera vt ſit, dimidium tibi ſume, dimidium huic cedo.*
La. *Maximè* Dę. *pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,*
*Quem propter tu vidulum, & ego natam inueni.* La. *benefacis,*
*Gratiam habeo magnam.* Gr. *quàm mox mihi argentum ergo redditur?*
Dę. *Res ſoluta eſt Gripe: ego habeo.* Gr. *hercle, at ego me mauolo.*
Dę. *Nihil hercle hic tibi eſt, ne tu ſperes, iuriſiurandi volo*
*Gratiam facias.* Gr. *perij hercle niſi me ſuſpendo, occidi.*
*Nunquam hercle iterum defraudabis me quidem poſt hunc diem,*
Dę. *Hic hodie cœnato leno.* La. *fiat, conditio placet.*
Dę. *Sequimini intro, ſpectatores vos quoque ad cœnam vocem,*
*Ni daturus nihil ſim, neque ſit quicquam pollucti domi,*
*Néue adeo vocatos credam vos eſſe ad cœnam foras.*
*Verùm ſi voletis plauſum fabulæ huic clarum dare,*
*Comiſſatum omnes venitote ad me ad annos ſedecim,*
*Vos hic hodie cenatote ambo.* La. *fiat.* Dę. *plauſum date.*

VT QVAEQ. INSVERE ITA SALVA S. T.] quæcunque in vidulo inſuêre ea omnia ſalua, & integra repræſentabuntur, aut ſtatuentur tibi. BENE ME HERCVLE EST FACTVM, &c.] gratulor tibi tantam felicitatem. NE DVIS] nedederis. BENIGNE] liberaliter. ARGENTVM] talentum magnum argenti, quod mihi iuratus promiſiſti, ſi vidulum tuum tibi inueſtigarem, & indicarem. QVAE HAEC F. EST?] quæ hæc malorum conſenſio, & conſpiratio eſt? vel quæ hæc potentia inuidioſa eſt? CONDITVM EST] comparatum eſt. CEDÒ SIS MIHI] da miſi, ſi vis. TVN' MEO P. PERIVR. EST?] Feſtus, in ordine ſacerdotum, Pontifex quinto loco maximus dicitur, quod iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum humanarúmque. Idem in voce *maximus*. Maximus Pontifex dicitur, quod maximus rerum, quæ ad ſacra & religiones pertinēt, iudex ſit, vindéxque contumaciæ priuatorum, magiſtratuúmque. Ex his verbis intelligere licet Pōtificem maximum controuerſiā de periurio quo pietas aduerſus deos immortaleis violatur, diſceptare, & diiudicare ſolitum. Hoc igitur ſignificat leno, Tuáne, tanquā pontificis maximi de meo periurio arbitrandi, & iudicādi poteſtas? túne meo periurio præeſſe, aut iudex ſedere poſtulas, tanquam pōtifex? IVRATVS] iuratus eſt, iurauit. legendum fortaſſe eſt *iuratu'ſt*. CEDO QVEM HAB. IVDICEM IN DOLO MALO. &c.] da iudicem mihi tecum, vel cum alio communem, apud quem ſpōſione certemus, cui ſtipulationem mecum feceris dolo malo.

vel hoc modo, potius, da aliquem cum quo ſpōſione certem, &c. hoc autem eò dicit, quòd ſeruus fortaſſe cum libero ſponſione certare iure ciuili non poterat: quamuis ſtipulari poſſet, cuius ſtipulationis vtilitas, fructus domino quærebatur. Conſtat autem iure ciuili, quidquid dolo malo contractum eſt, à Prætore reſcindi, & de dolo malo à Prætore actionem dari, ſi alia non ſuppetat actori. Itaque quia hic leno dicit ſe minorem xxv. annis promiſiſſe, & iuraſſe, ob eámque cauſam à prætore reſtitui poteſt in integrum, non poteſt actione dolo malo experiri. Seruius (vt refert Vlpian. libr. 4. digeſt. tit. de dolo malo) ſic definiebat dolum malum, machinationem quandam alterius decipiendi cauſa, cum aliud agitur, aliud ſimulatur. Labeo verò ait, dolum malum eſſe, omnem calliditatem, fallaciam, machinationẽ ad circumueniendum fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Dolo malo autem dixit, quia veteres etiam Bonum dolum dicebant, & pro ſollertia hoc nomen accipiebãt maximè, ſi quis aduerſus hoſtem, latronemue quis machinaretur. Quoniã autem magnopere ſuæ cauſæ confidit, vltro iudicẽ poſcit, apud quem lis, & controuerſia ſua diſcrepetur, & oſtendit ſe apud iudicem vtrumuis horum probaturum, aut Gripum ſtipulatum eſſe dolo malo, aut minorem eſſe xxv. annis. Prouocat autem Gripum ſponſione leno, hoc modo, ſpondes mihi, verbi cauſa centum, niſi dolo malo inſtipulatus ſis, nive minor xxv. ſim? HABE CVM HOC] habe iudicem cum hoc, non mecum. Certa ſponſione cum Dęmone hero meo, non mecum. IAM AB ISTO AVFERRE HAVD SINAM, &c.] non ſinam te à Gripo vidulum auferre, niſi Gripum condemnauero. proinde ac ſi dicat, volo de hac veſtra controuerſia cognoſcere: niſi autem Gripus à me damnatus ſit, vidulum non auferes. QVOD SERVO MEO PROMISISTI MEVM ESSE OP] quia quidquid ſeruus quærit domino, non ſibi. NE TV LENO P.] ne fortè tu leno poſtules te fide lenonibus vſitata, & ſollemni, id eſt, fide mala uti non patiar. IAM TE RATVS NACTVM HOM. &c.] putaſti te nactum eſſe hominem, quem fraudares, ſed te opinio fefellit, & vehementer erraſti. DANDVM HVIC ARGENTVM] dare te mihi oportet argentum probum. HINC D.] hero meo dabo. IMMÒ HERCLE MEA, &c.] interloquitur ſeruus, nondum finita domini oratione, moleſtè ferens, quòd ille dicat ſua opera ſeruatum eſſe vidulum, & quę in eo inſuerunt: cùm ipſe vidulum in mari repererit, & reti exceperit, & lenoni indicarit. Itaque infrà proximè, monet eum DÆMONES, vt taceat; deinde orationem, quam ille interpellarat, perpetuat. NEMPE PRO MEO IVRE OR.] nempe cùm dicis me tibi gratiam referre oportere, vidulum mihi reddis. MIRVM QVIN TVVM IVS] cum ſtomacho, aut potiùs diſſimulatione vrbana pronũtiandum, Mirum, inquit, me tuum ius non cum periculo, & damno meo perſequi quaſi dicat, non eſt æquum me ius tuum perſequi cum detrimento, & periculo meo. ſic Aul. *Mirum quin tua me cauſa faciat Iupiter Philippum, aut Darium regem triuenefica.* LABASCIT] incipit vinci. Terent. Eunucho. *Labaſcit.* LIBERTAS PORTENDITVR] ſpes mihi libertatis oſtenditur, libertas mihi præſignificatur. ILLVD M. MEVM EST] Gripus meus eſt, ita quod abs te ſtipulatus eſt, mihi ſtipulatus eſt, & mihi debetur. ET DE TALENTO N. C. EST Q.] & quod ad talentum attinet, nulla cauſa eſt quare non à me accipias, quod iſti iuraui me daturum. TIBI COMMODAS] tibi conſulis. NON HERCLE ISTOC ME INTERVORTES] non hercle talentum argẽti mihi debitum à me auertes, ſi maximè vidulus, quem exceperam, mihi ereptus eſt. NISI TALENTO COMP.] niſi talento dato tacere cogor. PALAM AGE: NOLO MVRMVRILIVM, &c.] palàm loquere, nolo volo voce ſummiſſa commurmurare, neque conſuſurrare. ſecutus ſum verò Nonium, qui ſic legit, quamuis libri veteres non diſſentiant à vulgatis, in quibus impreſſum eſt, *murmur illum.* DIVIDVVM TALENTVM FACIAM] talentum, quod mihi debes ex ſtipulatione ſerui mei, in duas parteis æqualeis diuidam: earum partiũm alteram tibi ſume pro Ampeliſca, alteram Gripo dato, quam ego ei acceptam feram, vt eum manumittam. QVEM PROPTER] id eſt. cuius opera. RES SOLVTA EST] à lenone. IVRISIVRANDI VOLO G. F.] iuſiurandum volo remittas, iuriſiurandi pœnam volo gratificeris. PERII HERCLE] hæc loquitur ſeruus Gripus ignarus conſilij, & voluntatis herilis. NI DATVRVS NIHIL SIM] id eſt, ſi daturus aliquid eſſem, & ſi aliquid eſſet opipari. & niſi vos foras ad cenam vocatos eſſe exiſtimarem, vocarem vos quoque ad cenam. Nunc autem cùm ſit nihil, vos non voco. POLLVCTI] pollucta dicebantur, quę diis immortalibus, & maximè Herculi reſeruata, & ſelecta erant ad ſacrificandum. Herculi autem pollucebantur omnia eſculenta, & poculenta, vt tradit Feſtus Plinius lib 32. Caſſius Hemma refert Numam prohibuiſſe, ne non ſquamoſi piſces pollucerentur. COMISSATVM] comiſſari nõ eſt dictum à comedendo, vt putat vulgus, ſed à Græcis vocibus κῶμος, & κωμάζω. vt Varro libr. 6. de ling. Latina, de cuius verbi ſignificatione dictum eſt alibi.

FINIS RVDENTIS.

STI

# STICHVS.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| PANEGYRIS. | mulier. |
| PINACIVM | mulier. |
| ANTIPHO | ſenex. |
| GELASIMVS | paraſitus. |
| CROCOTIVM | ancilla. |
| DINACIVM | puer. |
| EPIGNOMVS. | |
| STICHVS | ſeruos. |
| PAMPHILIPPVS | adoleſcens. |
| SAGARINVS | ſeruos. |
| STEPHANIVM. | ancilla. |

### ARGVMENTVM.

SENEX *caſtigat filias, quod hæ viros*
*Tam perſeuerent peregrinantis pauperes*
*Ita ſuſtinere fratres, neque relinquere,*
*Contraque verbis delinitur commodis:*
*Habere ſinceret, quos ſemel nactæ forent.*
*Viri reueniunt opibus aucti trans mare.*
*Suam quiſque retinet, ac Sticho ludus datur.*

SENEX] Antipho. FILIAS] Panegyrim, Pinacium. VIROS] Pamphilippum & Epignomum. DELA- NITVR] à filiabus. LVDVS DATVR] ludendi tempus & facultas datur.

## ACTVS PRIMVS

### PANÆGYRIS, PINACIVM, ſorores.

CREDO ego miſeram fuiſſe Penelopam ſoror,
*Ex animo: quæ tamdiu ſuo caruit viro.*
*Nam nos eius animum de noſtris noſcimus.*
*Quarum viri nunc hinc abſunt, quorúmque nos*
*Negotiis, vt æquum eſt, abſentium,*
*Sollicitæ noctes & dies ſoror ſumus.*

PI. *Semper noſtrum officium nos facere æquum'ſt, neque*
*Id faciemus magis, quàm nos pietas monet.*

*Sed hic mea ſoror aſſis. multa dum volo*
*Tecum loqui de re viri.* Pa. *ſaluane res?*
Pi. *Spero quidem, & volo: ſed hoc crucior, ſoror,*
*Patrem tuum, meúmque, adeò vnus qui vnice*
*Ex omnibus perhibetur ciuibus probus,*
*Eum nunc improbi officio fungi viri.*
*Tantas viris qui abſentibus noſtris facit*
*Iniurias immeritò, nóſque abducere*
*Ab iis volt hæ res vitæ me ſaturant, ſoror.*
*Hæ mihi diuidiæ, & ſenio ſunt.* Pa. *ne lacryma*
*Soror, néue ne tuo id animo fac, tibi quod tuus*
*Minatur facturum pater ſpes eſt, eum*
*Melius facturum. Noui ego illum, iſthaec ioco.*
*Dicit, neque ille mereat Perſarum ſibi*
*Monteis, qui eſſe perhibentur aurei. iſtud vt*
*Faciat, quod tu metuis, & ſi faciat, tamen*
*Minimè iraſci decet. neque id immeritò eueniet.*
*Nam tertius hic eſt annus, vt noſtri domo*
*Viri abierunt.* Pi. *ita vt memoras.* Pa. *cùm ipſi interea*
*Viuant, valeant vbi ſint, quid agant, ecquidue agant,*
*Neque participant nos, neque redeunt.* Pi. *an id doles,*
*Soror, quia illi officium non colunt ſuum,*
*Cùm tuum facis?* Pa. *ita pol.* Pi. *taceſis, caue audiam.*
*Ego iſtuc, poſthac ex te.* Pa. *nam quid iam?* Pi. *quia*
*Pol meo animo omnis ſapientis officium ſuum*
*Æquum'ſt colere. & facere, quamobrem ted hoc ſoror,*
*Tametſi es maiore, moneo, vt memineris tuum.*
*Et, ſi improbi ſint, atque aliter in nos faciant ſecus,*
*Quàm æquum eſt: tamen pol nequid malis obnoxiæ*
*Simus, opibus omnibu' noſtrum officium nos decet*
*Meminiſſe.* Pa. *placet, taceo.* Pi. *at vt memineris, facito.*
Pa. *Nolo ego ſoror me credi eſſe immemorem viri.*
*Neque ille honores mihi quos habuit, perdidit.*
*Non pol mihi grata, acceptáque huius ſt benignitas.*
*Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet.*
*Neque eſt cur ſtudeam has nuptas mutarier:*
*Verùm poſtremò in patri' poteſtate eſt ſitum.*
*Faciendum id nobis quod parentes imperant.*
Pi. *Scio, atque in cogitando, mœrore augeor.*
*Nam propemodum iam oſtendit ſuam ſententiam.*
Pa. *Igitur quæramus, nobis quid facto vſu' ſit.*

CREDO EGO MISERAM ] huius ſcenæ verſus, ita vt Muretus cenſet eſſe diſtinguendos, & quo ordine verba collocanda libro 5. variarum lectionum cap 6. ita dinſtinxi, & eo ordine collocaui. EX ANIMO] coniunge hoc, *ex animo* cum voce *miſeram*, hoc modo, Miſeram ex animo. TANDIV] annos viginti. SVO VIRO CARVIT ] Vlyſſe. DE NOSTRIS] animis. SALVAE-NE RES ] ſaluæ ne res ſunt virorum noſtrorum? SED HOC ] ſed ob hoc crucior. PATREM TVVM MEVMQVE] patrem noſtrum communem Antiphonem. HAE MIHI DIVIDIAE, ET SENIO S.] diuidiæ, diſſenſiones. Accius Phœniſſ. Ne horum diuidiæ & diſcordiæ diſſipent & diſturbent tantas etiam optima ciuium diuitiaras. diuidia, triſtitia. Propertius, *Diuidiae meæ conficit omnis amor.* Diuidia, tædium. ACC. ARM. iud. *Huius me diuidia cogit plus, quàm eſt par, loqui.* Turpill. Epiclero, *Sperabam*

*conſilia mea dimidia ſibi, cùm ætas arceſſit non ſere.* Ex Nonio. ET SENIO] Marcellus. Senium eſt tædium & odium, dictum à ſenectute, quòd ſenes omnibus odio ſint, & tædio Exempla ex Nonio petito. NEQVE ILLE MEREAT PERSARVM SIBI, &c.] i. neque ille velit ſibi monteis aureos pro mercede ſibi dari, vt iſtud, quod tu metuis, faciat: hoc eſt, vt nos à viris noſtris abducat. vel ſic, nulla quantumuis magna mercede adduci poſſit, vt nos à viris noſtris abducat. NAM TERTIVS HIC EST ANNVS, VT] nam tertius hic eſt annus, poſtquam viri noſtri abierunt domo. QVID AGANT, ECQVID VE AG.] quid agant, aut non aliquid agant, nos certiores non faciunt, neque reddunt. TACE SIS] tace ſi vis. NAM QVID IAM?] quámnam iam ob cauſam vetas me tale quidquam loqui? VT MEMINERIS TVVM] vt tui officij ſis memor. NEQVID MALIS OBNOXIAE SIMVS] ne qua ex parte malis dignæ ſimus. ne vllis omnino pœnis dignæ ſimus. ne qua omnino mala nobis meritò accidant. OPIBVS OMNIBVS] omnibus viribus, & copiis. ET ME QVIDEM HAEC CONDITIO NVNC NON POEN.] & me quidem huius conditionis nunc non pœnitet. conditionem vxoriam intellige. non pœnitet me huius viri, aut harum nuptiarum: verbo *pœniteo* autem vſi ſunt veteres perſonaliter. Pacuuius Æmor. iud. *nunc pœnitebunt*, &c. apud Nonium. NEQVE EST QVOD STVD. H. N.] ſic Terent. Andr. *haud muto factum.*

## ANTYPHO, PANEGYRIS, PINACIVM.

*QVi manet vt moneatur ſemper ſeruos homo officium ſuum,*
*Nec voluntate id facere meminit ſua, is habitu haud probus eſt.*
*Vos meminiſtis quot kalendis petere dimenſum cibum:*
*Qui minus meminiſtis, quod opus ſit facto, facere in ædibus?*
*Iam quidem in ſuo quicque loco niſi erit mihi ſitum ſupellectilis,*
*Cùm ego reuortar, vos monumentis commonefaciam bubulis.*
*Non homines habitare mecum mihi hic videntur, ſed ſues.*
*Facite, ſultis, nitidæ vt ædes meæ ſint, cùm redeam domum,*
*Iam ego domi adero. ad meam maiorem filiam inuiſo domum.*
*Si quis me quæret, inde vocatote aliqui, aut iam egomet hîc ero.*
Pi. *Quid agimus ſoror, ſi offirmabit pater aduorſum nos?* Pa. *pati*
*Nos oportet quod ille faciat, cuius poteſtas plus poteſt.*
An. *Si manere hîc ſeſe malint potiùs, quàm alio nubere,*
*Non faciam. quid mihi opus eſt decurſo ætatis ſpatio, cum eis*
*Gerere bellum, cùm nihil, quamobrem faciam, meruiſſe arbitrer?*
*Minimè volo turbas. ſed hoc mihi optimum factu arbitror.*
*Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor,*
*Vtrùm ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum,*
*Quaſi nunquam quicquam in eas ſimulem, quaſi nihil inaudiuerim,*
*Eas in ſe meruiſſe culpam, an potius tentem leniter,*
*An minaciter? ſcio litem fore. ego meas noui optumè.*
*Exorando, haud aduerſando ſumendam operam cenſeo.*
Pi. *Gratiam à patre ſi petimus, ſpero ab eo impetraſſere.*
*Aduerſari ſine dedecore & ſcelere ſummo haud poſſimus,*
*Neque ego factura ſum, neque tu vt facias conſilium dabo.*
*Verùm vt exoremus noui ego noſtros, exorabilis eſt.*
An. *Sic faciam, aſſimulabo quaſi aliquam culpam in ſeſe admiſerint,*
*Perplexabiliter earum hodie perpauefaciam pectora.*
*Poſt id agam igitur: deinde, vt animus meus erit, faciam palàm.*
*Multa ſcio facienda verba: ibo intrò, ſed aperta eſt foris.*
Pi. *Certò enim mihi paternæ vocis ſonitus auris accidit.*
Pa. *Is eſt æcaſtor. ferre aduorſum hominem occupemus oſculum.*
Pi. *Salue mi pater.* An. *& vos ambæ. illico agite, aſſidite.*
Pi. *Oſculum.* An. *ſat eſt mihi oſculi veſtri.* Pi. *quî amabo pater?*

An. *Quia ita meæ animæ ſalſura euenit.* Pi. *aſſide hîc mi pater,*
An. *Non ſedeo, iſtic vos ſedete, ego ſedero in ſubſellio.*
Pi. *Mane puluinum.* An. *bene procuras mihi ſatis ſic fultum eſt mihi.*
Pi. *Sine pater.* An. *quid opus eſt?* Pi. *opus eſt.* An. *morem tibi geram, atque hoc ſatis eſt.*
Pi. *Nunquam enim nimis curare poſſunt ſuum parentem filiæ,*
*Quem æquius eſt nos potiorem habere, quàm te? poſtidea, pater,*
*Viros noſtros, quibus tu voluiſti eſſe nos matres-familiâs.*
An. *Bonas vt æquum eſt facere, facitis, cùm tamen abſenteis viros*
*Proinde habetis, quaſi præſentes ſint* Pi. *pudicitia eſt pater*
*Eos magnificare, qui nos ſocias ſumſerunt ſibi.*
An. *Nunquis hic eſt alienus noſtris dictis auceps auribus?*
Pa. *Nullus præter nos, téque.* An. *voſtrum animum adhiberi volo.*
*Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,*
*Diſcipulus venio ad magiſtras, quibus matronas moribus,*
*Quæ optumæ ſunt, eſſe oporteat ſed vtraque vt dicat mihi.*
Pa. *Quid iſtuc eſt, quòd huc exquæſitum mulierum mores venis?*
An. *Pol ego vxorem quæro poſtquàm voſtra mater mortua eſt.*
Pa. *Facilè inuenies & peiorem, & peius moratam pater,*
*Quàm illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque ſol videt.*
An. *At ego ex te exquiro, atque ex iſtac tua ſorore.* Pi. *ædepol pater*
*Scio vt oportet eſſe ſi ſint ita, vt ego æquum cenſeo.*
An. *Volo ſcire ergo vt æquum cenſes.* Pi. *vt per vrbem cùm ambulent,*
*Omnibus os obturent, ne quis meritò maledicat ſibi.*
An. *Dic viciſſim nunc iam tu.* Pi. *quid vis tibi dicam pater?*
An. *Vbi facillimè ſpectatur mulier quæ ingenio eſt bono?*
Pa. *Cui malefaciundi eſt poteſtas, quæ, ne faciat, id temperat.*
An. *Haud malè iſtuc. age tu altera. vtra ſit conditio penſior,*
*Virginem, an viduam habere?* Pi. *quanta mea ſapientia eſt.*
*E malis multis, malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum.*
*Qui poteſt mulieres vitare, vitet: vt cotidie*
*Pridie caueat, ne faciat quod pigeat poſtridie.*
An. *Quæ tibi mulier videtur multo ſapientiſſima?*
Pa. *Quæ tamen, cùm res ſecundæ ſunt, ſe poterit noſcere.*
*Et illa, quæ æquo animo patietur ſibi eſſe peius, quàm fuit.*
An. *Ædepol vos lepidè tentaui, voſtrúmque ingenium duûm.*
*Sed hoc eſt quòd ad vos venio, quódque eſſe ambas conuentas volo.*
*Mihi autores ita ſunt amici, vt vos hinc abducam domum.*
Pa. *At enim nos, quarum res agitur, aliter autores ſumus.*
*Nam aût olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit:*
*Aut nunc non æquum eſt abduci, pater illiſce abſentibus.*
An. *Vóſne ego patiar cum mendicis nuptas, me viuo, viris?*
Pi. *Placet ille meus mihi mendicus, ſuus rex reginæ placet.*
*Idem animus eſt in paupertate, qui olim in diuitiis fuit.*
An. *Vóſne latrones & mendicos homines magnipenditis?*
Pa. *Non tu, me argento dediſti, opinor, nuptum, ſed viro.*
An. *Quid? illos exſpectatis, qui abhinc iam abſunt triennium?*
*Quin vos capitis conditionem ex peſſuma primariam?*

Stul-

**Pa.** *Stultitia eſt,pater venatum dicere inuitas canes,*
*Hoſtis eſt vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.*
**An.** *Certúmne eſt neutram veſtrarum perſequi imperium patris?*
**Pi.** *Perſequimur,nam quò dediſti nuptum,abire nolumus.*
**An.** *Bene valete.ibo atque amicis voſtra conſilia eloquar.*
**Pa.** *Probiores credo,arbitrabunt,ſi probis narraueris,*
**An.** *Curate igitur familiarem rem,vt poteſtis optumè.*
**Pa.** *Nunc placet,cùm rectè monſtras,nunc tibi auſcultabimus.*
*Nunc ſoror nos abeamus intrò.*Pi.*immo interuiſam domum:*
*Si à viro tibi fortè veniet nuntius,facito vt ſciam.*
**Pa.** *Neque ego te celabo,neque tu me celaſsis quod ſcies.*
*Ehò Crocotium,i:paraſitum Gelaſium huc arceßito,*
*Tecum adduce.nam illum æcaſtor mittere ad potum volo,*
*Sed quæ fortè ex Aſia nauis heri,aut hodie venerit.*
*Nam dies totos apud portum ſeruos vnus aßidet.*
*Sed tamen volo interuiſi.propera,atque actutum redi.*

QVI MANET, VT MONEATVR] ſeruus homo, qui exſpectat.dum moneatur officij ſui, neque id ſua ſponte facere meminit,is non eſt verè frugi. HABITV]habitu probus eſt is,qui nullo præmio inuitatus, nullóue metu territus,ſed honeſti cauſa virtutem,& officiũ colit.QVOT CALENDIS] ſingulis calendis:primo quoque die menſis. *quod calendis* ſic dictum, vt quot annis, quot menſibus. Vitruuius lib.10.cap 7.DIMENSVM CIBVM] ſerui quot menſibus quaternos modios frumenti accipiebant. Donatus notat ad illud Terentij Phorm. *Quod ille vnciatim vix de dimenſo ſuo,Suum defraudans Genium comparſit miſer.*&c.quem locum rectè explicat Nonius.QVI MINVS] quamobrem minus, &c. QVIQVE SVPELLECTILIS] quæque ſupellex. VOS MONVMENTIS COMMONEFACIAM BVBVLIS] ego commonefaciam vos officij veſtri loris bubulis. monumẽta dicta ſunt à monendo quòd moneant,& meminiſſe faciunt. hoc igitur loco per monumenta bubula,vrbanè ſignificat Antipho lora bubula, quibus ſerui nequam,qui ſua ſponte officium ſuum facere non meminerunt,officij commonentur.SI OFFIRMABIT]ſi offirmato animo nos vrgebit, vt à viris diſcedamus.MANERE HIC]in his nuptiis permanere,has nuptias ſanctas tueri.ac ſeruare. ALIO NVBERE]ad alias nuptias tranſilire. DECVRSO AETATIS SPATIO] confecto ætatis ſpatio CVM NIHIL,QVAMOBREM F.M.ARB.] cúm eas nihil commiſiſſe putem, quamobrem hoc faciam? MINIMÈ VOLO TVRB.]turbas ad.RATIOCINOR]cogito,rationem ineo.PERPLEXIM] perplexè. Nonius Profert hunc locum Cariſius lib. 2. *perplexè autem eſt inuolutè & implicatè & impeditè.* Terent. Eunuch. *pergin'ſceleſta mecum perplexè loqui?* AD NVNCIMODVM QVASI]ita quaſi nunquam quicquam eas inſimulare ſoleam. in eas ſimulem, pro eas inſimulem tmeſis.Donatus ad illum locum Terentij. *ſi herum inſimulabis auaritia,vapulabis,*notat.inſimulatio eſt falſi,& veri criminis incuſatio.ſic Cicero Catil. *Nihil eorum,quæ Galli inſimulabant,negarunt.*TENTEM LEN.] ſine iracundia, clementer.MEAS]filias.EXORNANDO]verbis impetrando.SVMENDAM]ſuſcipiendam. SPERO AB EO IMPETRASSERE] ſpero nos ab eo impetraturas. ET SCELERE] nam impietas, ſcelus eſt. Filij autem qui patri aduerſantur, impij ſunt.NOSTROS] noſtri generis homines. ASSIMVLABO]al.inſimulabo.PERPLEXABILITER[Nonius: perplexabile figuratiuũ,quod aliud audiatur, aliud ſentiatur.Plautus Aſin. *Nec vllum verbum faciat perplexabile.* VT ANIMVS MEVS ERIT] qualis animus meus erit,quo animo ero. AVRIBVS ACCIDIT] ad aures accidit. FERRE ADVOR. HOM. OCCVPEMVS OSC] antevortamus homini obuiam ire,& oſculum efferre. SAT EST MIHI OSC. VESTRI] ſatis vos oſculatus ſum. QVI]quo pacto, vel quam ob cauſam? QVIA ITA MEAE ANIMAE SAL.]quia anima mea,quæ nunc inſulſa, & ſalis expers eſt,talibus oſculis ſalſa ſit.ſignificat animã ſenis propter ætatẽ eſſe inſulſam, & inſũauem & pœnè fœtidam,oſculis verò puellarum ſalſam,& ſuauẽ reddi. ASSIDE HIC. MI PATER] aſſide in lecto. NON SEDEO]in lecto. MANE PVLVIN.] exſpecta Puluinum,vt commodius ſedeas. SATIS SIC FVLTVM EST MIHI] ſubſellium ſatis fultum eſt ſine puluino.MATRES FAMILIÂS]vxores. materfamiliâs eſt,quę nupſit,etiam ea,quæ non peperit,neque liberos habet,modò ſit in mariti manu, mancipióque.lege A. Gellium libro 18.capite 6.AVCEPS]qui dicta noſtra auribus capere poſſit. tralatio eſt. VESTRVM ANIMVM ADHIBERI VOLO] volo vos animum attendere. SCIO VT OP. ESSE] ſcio, qualeis eſſe oporteat. SI SINT ITA VT EGO C.]ſi tales ſint,qualeis eſſe æquum cenſeo: optimæ ſint,optiméque moratæ. OMNIBVS OS OBT. NEQVIS MIHI]talis ſit omnium de iis exiſtimatio, vt cum per vrbem ambulent, nemo bonus eis maledicere audeat. VBI FACILE SPECT. M. Q.]qua in re exploratur, & perſpicitur mulier bono ingenio prædita? CVI MALEF. EST POT. QVAE NEP.] ea mulier eſt ingenio bono, quæ cùm ei liceat impunè peccare, non peccat tamen,& ſibi ne peccet, temperat. CONDITIO P.] conditio melior maioris ponderis. QVANTA M. S.] quantum intelligo, quantum ſapio. MALVM, QVOD MINIVM EST ID MINIMVM EST MALVM] multa genera, multíque gradus ſunt malorum. ex multis igitur malis, id malum, quod eſt minimum, id malum eſt minimum. Aut idem dicit bis, aut quod prius dixit diuiſum, poſterius coniunctim dicit. VT.

QVOTIDIE PRID. CAVEAT ] vt quotidie hac cautione vtatur, ne pridie faciat, cuius poſtridie pœniteat. QVAE TAMEN CVM RES SEC. ] ea mulier mihi videtur ſapientiſſima, quę etiam in rebus ſecũdis ſe cognoſcere poterit. quæ quamuis res ſecundæ ſint, tamen ſe poterit noſcere. Eſt enim difficillimũ maximè mulieri in rebus ſecundis ſapere, id eſt, ſeipſam noſce. ET ILLA QVAE AEQVO ANIMO P. ] eſt enim acerbiſſimum ex fortunato, & beato factum eſſe miſerum & infelicem. *Tum ubi non ſis qui fueris, non eſt cur viuere velis*, inquit M. Tull epiſt. VESTRVMQ. INGENIVM DVVM ] veſtrum duarum ingenium. ſic autem putaui reponendum ex veteris ſcripturæ veſtigiis. HINC ] domo virorum veſtrorũ, DOMVM ] meam QVARVM RES AGITVR ] quarum maximè intereſt. PLACEBANT ] viri noſtri. NON DATAS ] nos non oportuit datas eſſe nuptum viris noſtris. LATRONES ] λῃσταί. prædones. milites, qui viuunt ex præda. QVIN VOS CAPITIS COND. EX PESS. PRIVAE. ] quin vos optimam conditionem accipitis, & aliis viris nubitis, his longum valere iuſſis? VENATVM DVCERE MV. C. ] prouerbium eſt notum. NEVTRVM VESTRARVM ] neutram veſtrùm. ARBITRABVNT ] hoc ſi narraueris amicis probis, nos eos probiores exiſtimabunt, quòd à viris noſtris diſcedere nolimus. arbitrabunt, pro arbitrabuntur, notat Nonius. ſic & alibi ſuprà. CVM RECTE MONSTRAS ] cùm rectè doces. INTERVISAM ] interim viſam. CELASSIS ] celaueris. CROCOTIVM, ancilla. SERVVS V. ] Dinacium puer.

# ACTVS SECVNDVS

## PARASITVS, GEBASIMVS. CROCOTIVM ancilla.

*FAMEM fuiſſe ſuſpicor matrem mihi.*
*Nam poſtquam natus ſum, ſatur nunquam fui.*
*Sed quam ego matri meæ refero inuitiſſimus,*
*Eam neque refert quiſquam omnium hominum gratiæ.*
*Neque retulit, quam ego refero meæ matri fami:*
*Nam me illa in aluo menſes geſtauit decem,*
*At ego illam in aluo geſto plus annos decem,*
*Atque illa puerum me geſtauit paruulum,*
*Quo minus laboris cepiſſe illam exiſtimo.*
*At ego non paxillulam in vtero geſto famem:*
*Verùm hercle multo maximam & grauiſſimam.*
*Vteri dolores mihi oboriuntur cotidie.*
*Sed matrem parere nequeo neſcio quomodo.*
*Audiui ſæpè hoc vulgo dictum dicier,*
*Solere elephantum grauidam perpetuos decem*
*Eſſe annos, eius ex ſemine hæc certò eſt fames.*
*Nam iam complureis annos vtero hæret meo.*
*Nunc ſi ridiculum hominem quæret quiſpiam,*
*Venalis ego ſum cum ornamentis omnibus.*
*Inanimentis explementum quærito.*
*Gelaſimo nomen mihi indidit paruo pater,*
*Propter paupertatem hoc adeò nomen repperi,*
*Quia inde iam à pauxillo puero ridiculus fui.*
*Eoquia paupertas fecit, ridiculus forem.*
*Nam illa omneis arteis perdocet, vbi quem attigit.*
*Per annonam caram dixit me natum pater,*
*Propterea, credo, nunc ego eſurio acrius.*
*Sed generi noſtro hæc reddita eſt benignitas,*
*Nulli negare ſoleo, qui eſum me vocat.*
*Oratio vna interijt hominum peſſumè,*
*Atque optima hercle meo animo & ſcitiſſima,*
*Qua ante vtebantur: veni illo ad cœnam: ſic face*

*Promitte*

*Promitte vero: ne grauare: eſt commodum.*
*Volo, inquam fieri: non amittam, quin eas.*
*Nunc repererunt ei verbo vicarium,*
*Nihili quidem hercle verbum ac viliſsimum,*
*Vocem te ad cœnam, niſi egomet cenem foris.*
*Ei hercle verbo lumbos defractos velim,*
*Ni verè perierit, ſi cœnaſsit domi.*
*Hæc verba ſubigunt me, mores vt barbaros*
*Diſcam, atque vt faciam præconis compendium,*
*Itáque auctionem prędicem, ipſe veneam.*

Cr. *Hic ille eſt paraſitus, quem arceſsitum miſſa ſum,*
*Quæ loquitur, auſcultabo, priuſquam colloquar.*

Ge. *Sed curioſi ſunt hîc complures mali,*
*Alienas res qui curant ſtudium maximo,*
*Quibus ipſis nulla eſt res, quam procurent ſua,*
*Ei quando quem auctionem facturum ſciunt,*
*Adeunt. perquirunt quid ſiet cauſſæ illico,*
*Alienum æs cogat, an pararit prandium,*
*Vxorin' ſit reddenda dos diuortio.*
*Eos omneis, tametſi hercle haud indignos iudicio.*
*Qui vt multum miſeri ſint, laborent, nihil moror.*
*Dicam auctionis cauſſam, vt animo gaudeant.*
*Nam curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus.*
*Ipſe egomet quamobrem auctionem prędicem,*
*Damna euenerunt maxima miſero mihi,*
*Ita me mancupia miſerum effecerunt malè,*
*Potationes plurimæ demortuæ,*
*Quot adeò cœnæ, quas defleui, mortuæ?*
*Quot potiones mulſi? quot autem prandia?*
*Quæ inter continuum perdidi triennium.*
*Præ mœrore adeò miſer atque ægritudine*
*Conſenui: pæne ſum fame mortuus.*
*Ridiculus æquè nullus 'ſt, quàm quando eſurit.*
*Nunc auctionem facere decretum eſt mihi.*
*Forâs neceſſum eſt quicquid habeo, vendere.*
*Adeſte ſtulti, præda erit præſentium.*
*Logos ridiculos vendo, agite licemini.*
*Qui cœna poſcit? ecquis poſcit prandio?*
*Hercules te amabit prandio? cœna tibi?*
*Ehem, annuiſtin'? nemo meliores dabit.*
*Nullis meliores eſſe paraſitos ſinam.*
*Vel vnctiones Græcas, ſudatorias,*
*Vel alas malè & malacas crapularias,*
*Cauillationes, aſſentatiunculas,*
*Ac periuratiunculas paraſiticas,*
*Rubiginoſam ſtrigilem, ampullam rubidam,*
*Paraſitum inanem, quo recondas reliquias.*
*Hæc veniſſe iam opus eſt, quantum poteſt,*
*Vti decumam partem Herculi polluceam.*

Cr. *Ecaſtor auctionem haud magni pretij.*
*Adhæſit homini ad infinitum ventrem fames.*
*Adibo hominem* Ge. *quis hæc eſt, quæ aduerſum it mihi?*
*Epignomi ancilla hæc quidem eſt Crocotium.*
Cr. *Gelaſime ſalue.* Ge. *non eſt id nomen mihi.*
Cr. *Certò mecaſtor id fuit nomen tibi.*
Ge. *Fuit diſertim, verùm id vſu perdidi:*
*Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.*
Cr. *Heu ecaſtor, riſi te hodie multum.* Ge. *quando, aut quo in loco?*
Cr. *Hîc, cùm auctionem prædicabas.* Ge. *peſſuma*
*Ehen' audiuiſti?* Cr. *te quidem digniſſimam.*
Ge. *Quò nunc is?* Cr. *ad te.* Ge. *quid venis?* Cr. *Panegyris*
*Rogare iuſſit te multo opere maximo,*
*Mecum ſimutu vt ires ad ſeſe domum.*
Ge. *Ego illò me hercule verò eo quantum poteſt.*
*Iamne exta cocta ſunt? quot annu fecerat?*
Cr. *Illa quidem nullum ſacrificauit.* Ge. *quomodo?*
*Quid igitur me volt?* Cr. *tritici modios decem*
*Rogare, opinor, te volt.* Ge. *méne vt ab ſe petam?*
Cr. *Immò vt abs te mutuum nobis dares.*
Ge. *Negato eſſe quod dem, nec mihi nec mutuum,*
*Nec aliud quicquam, niſi hoc quod habeo pallium:*
*Linguam quoque mihi etiam eſſe venditariam.*
Cr. *Hau, nulla tibi lingua eſt, quæ quidem dicat, dabo?*
Ge. *Veterem reliqui eccam illam, quæ dicat cedò.*
Cr. *Malum tibi dent.* Ge. *hæc eadem dicit tibi.*
Cr. *Quid? nunc iturus, an non?* Ge. *abi ſanè domum.*
*Iam illò venturum dicito. propera, atque abi.*
*Demiror quid illæc me ad ſe arceſſi iuſſerit,*
*Quæ nunquam iuſſit me ad ſe arceſſi ad hunc diem,*
*Poſtquàm vir abijt eius miror quid ſiet,*
*Niſi vt periculum fiat, viſam quid velit.*
*Sed eccum Dinacium eius puerum. hoc vide*
*Satin' vt facetè, atque ex pictura aſtitit.*
*Né iſte ædepol vinum poculo pauxillulo*
*Sæpè exantlauit ſubmeri.m ſcitiſſimè.*

SED QVAM EGO MATRI M.] ſic vulgo legebantur hi verſus, *ſed quam ego matri mea refero inuitiſſimus, Ea mihi nunquam retulit mater gratiam. Nam me,* &c. Cam. ſic edidit lib. ſuos vet. ſecutus, *Quam ego matri mea refero inuitiſſimus, Neque retulit, quam ego refero mea matri fami.* Idem quomodo legendos cenſeat, oſtendit in notis. Nos quoque partim libros noſtros ſecuti, partim coniectura ducti, non longè à Camerarij ſententia diſcedentes, ſic edendo curauimus. *ſed quam ego matri,* &c. vt habent vulgati, cum libris noſtris antiquis congruentes: deinde ita ferè, vt Camerarius, *Eam neque refert quiſque em. hom. gratiam, Neque retulit,* &c. QVAM EGO REFERO MATRI FAMI.] repetitio eſt ſuperuacanea, ad maiorem declarationem. nam idem dicit, quod ſupra *quam ego matri mea refero inuitiſſimus.* niſi quod hîc eſt *matrifami* illic eſt *inuitiſſimus* DICTVM DICIER] ſecuti ſumus Camerarij coniecturam. Nam à libris vulgatis abeſt vox *dictum.* SOLERE ELEPHANTVM GRAVIDAM] Plinius lib. 8. c. 10. *decem annos geſtare in vtero vulgus exiſtimat.* Ariſtoteles biennium, nec amplius, quàm ſemel gignere, pluresve quam ſingulos Ariſt. lib. 6. de Nat. anim. RIDICVLVM] qui riſum mouere poteſt. INANI MENTIS EXPL. QVAERITO] quæro quomodo inania explere poſſim. quæritto, as. frequentatiuum à verbo quæro. A PAVXILLO] à paruulo. EO QVIA PAVP. F RID F.] propterea quia paupertas fecit, vt ridiculus eſſem. NAM ILLA OMNES ART.] Theocrit. ἁ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Horat. *Paupertas impulit audax Vt verſus facerem.* PER ANNONAM CARAM] in caritate annonæ eo tempore, quo annona cara erat. REDDITA] tributa. BENIGNITAS, bonitas, liberalitas. QVI ESVM

SVM ME V.] qui me ad cenam vocat. ORATIO VNA INTERIIT] ſignificat ſe iam ab hominibus deſitum eſſe ad cenam vocari. VENI ILLICO AD CENAM, &c. ] *μίμησις* orationis eorum, à quibus olim ad cenam vocabantur. NON AMITTAM Q. EAS ] non ſinam te abire, quin mecum eas. NVNC REP. EI VERBO V. ] nunc ſubſtituerunt aliud verbum in eius locum, verbum, *vicarium*, id eſt, quod vices alterius gerit. VOCEM TE AD CENAM ] *μίμησις* orationis eorum qui neminem ad cenam vocare volunt, ſuique facti cauſam ſpecioſam afferunt. EI H. VERBO LVMBOS DEFR. VELIM] id verbum periiſſe, velim. NI VERE PERIERIT SIC. D.] niſi tum verè perierit, cùm cenauerit domi. ſignificat domi cenare paraſitis eſſe inſtar mortis. ATQ. VT FACIAM PRAEC. COMP. ] vt ipſe præconis partes agam, neque alium præconem adhibeam. AVCTIONEM PRAEDICEM ] tanquam præcones venaleis proclamem. QVIBVS IPSIS NVLLA EST R. Q. PR. S. ] huc pertinet illud Horatij ſat. *aliena negotia curo, excuſſus propriis.* EI QVANDO QVEM AVCT. ] ij, cum aliquem auctionem facturum ſciunt, adeunt, perquirunt, &c. ALIENVM AES COGAT ] vtrum ære alieno coactus auctionem faciat. VXORIN' SIT REDD. DOS DIVORTIO ] exſtat tit. ordine 3. lib 24. digeſt. Soluto matrimonio, quemadmodum dos petatur QVI VT MVLTI MISERI SINT LIB.] nam curioſus ſua ſponte miſer eſt, ſibique miſeriam ſuo labore contrahit. NIHIL MOROR] iubeo valere. VT ANIMO GAVDEANT] ſunt enim natura maleuoli, & gaudent malis alienis, vt mox ſubiicit. IPSE EGOMET] non adhibito præcone. AFFECERVNT MALE] ſic habent & noſtri libri vet. cum vulgatis cõgruentes. Camerarius verò edidit *affecerunt malè*: vt *effecerunt*, & *malè* cohæreant cum accuſandi caſu, *miſerám* hoc modo. effecerunt me malè miſerum. quam lectionem æquè atque hanc, atque adeò magis probo. POTATIONES PLVRIMAE] hæc ſunt mancipia, quibus mortuis ſem, ſerum eſſe effectum dicit. PRAED. ERIT PRAES.] i. vendentur res venales præſentibus emtoribus. LICEMINI] *licitamini* imperatiui modi. liceri & licitari in voce paſſiua, ſignificationem habent actiuam. QVI CENA POSCIT?] quis vult me cena data emere? quis me ad cenam vocat? ECQVI POSCIT PR.] num quis me prandio paratus eſt emere? id eſt, nunquis me ad prandium vocat? MELIORES DABIT ] paraſitos. VEL VNCTIONES GRAECAS ] vnctiones quibus vtebantur in Græcia, elegantiores erant ſcilicet propter vnguentorum copiam. SVDATORIAS] quæ adhibebantur ad eos, qui ſudabant, Græcis vſitatæ. Solebant enim priuſquam accubitum irent, in balneum ſudatorium ingredi, & ibi inungi. quem morem poſtea Romani vſurparunt. & mutuati ſunt, atque adeò ſuperarunt. nam nondum cocto cibo epulis referti, in alia balnea ibant, & ſudabant, deinde epulas repetebant ex quo illud Iuuenalis: *crudum pauonem in balnea portas.* VBI ALIAS MAGIS MALACAS ] vel alias magis molleis. ET CRAPVLARIAS] & vnctiones, quæ adhibendæ ſunt iis qui heſterno die plus nimio adbiberunt, neque dum crapulam edormierunt. libri vulgati habent *ampullarias*. & quidam ampullarias cum voce *cauillationes* coniungunt, & interpretantur, cauillationes ampullarias, id eſt, cauillationes, quæ in balneo iactantur, dum vngimur. RVBIGINOSAM ] rubine ſqualidam. ſtrigilibus defricabantur veteres in balneis poſteaquam vncti fuerant, defricabantur autem à paraſitis diuites, & vngebantur. vide Scalig. coniect. pag. 65. AMPVLLAM RVBIDAM] ampulla, vas olearium, cuius etiam vſus erat in balneis, *rubidum* dictum eſt à rubendo, vt *algidum* ab algendo, *calidum* à calẽdo *torridum* à torrendo, & ſimilia. PARASITVM INANEM] paraſitum eſurientem, & famelicum, ideóque vacuũ paraſitum iocosè, proinde ac ſi vas quoddam ſit, poſuit, in quod coniiciantur reliquiæ. QVANTVM POTE'ST] quàm primum, vel quàm celerrimè & citiſſimè. VTI DECVMAM PARTEM HERC. POLL] profert hunc locum Priſc. lib. 9. vide pag. 377. Decimam partem bonorum Herculi conſecrare, & immolare ſolitos eſſe veteres conſtat. Cuius ei cauſam affert Plutarchus quæſt. Rom. à pollucendo, pollucibilis, hoc eſt, opiparus, refertus, dapſilis: quia omnia poculenta, & oſculenta Herculi profanabantur, & publicabantur, id eſt, pollucebantur. vide Plinium lib. 32. cap. 2. & Hermolaum Barb. AVCTIONEM HAVD M. P.] deeſt verbum vt *inſtituit facit*, aut tale aliquod. QVIS HAEC EST ] quæ hæc eſt. FVIT DISERTIM ] fuit planè Sic Nonius libris omnibus inuitis, in quibus legitur *diſertum*. ſic edẽdum curaui. Nonij auctoritatem ſecutus. MICCOTROGVS] nomẽ confictum ex μικκὸς & τρώγω. μικκὸς autem idem quod μικρὸς ſignificat. τρώγειν verò rodere eſt. Miccotrogus igitur eſt, qui parua aut pauca rodit. Conuenit autem verbum rodendi paraſitis, vt & muribus, quia alieno cibo veſcuntur, vt mures, NOMINE EX VERO VOC.] nomine vocor ex vero, id eſt, ex re ipſa, ſic Horat. Sat. *Cui canis ex vero ductum cognomen adhæret.* MVLTO OPERE MAXVMO] multo opere & maximopere. SIMITV] ſimul. ILLO ] illuc, domum. Panegyridis. IÁMNE EXTA COCTA] Iámne exta tot agnorum cocta ſunt, quot agnos ſacrificarat? fecerat. id eſt, ſacrificarat. Virg. *Cum faciam vitulam*, &c. NVLLVM SACRIFIC.] nullum agnum ſacrificauit. VENDITARIAM ] venalem. CEDO] da. ITVRVS AN NON? ] iturúſne es, an non? DINACIVM EIVS PVERVM ] ſeruulum Epignomi. EX PICTVRA] homo bellus, & graphicus, & elegans, & quaſi pictus. POCVLO PAVXILLVLO] poculo magno. ironia eſt EXANTLAVIT] exhauſit, ebibit, eduxit. al. exantlauit, & ita legit Nonius hunc locum proferens, & alium in Pœnulo. SVBMERVM] aliquantum merum, merulum, non admodum aqua dilutum.

DINACIVM puer, GELASIMVS paraſitus.

Di. *MErcurius Iouis qui nuntius perhibetur, nunquam æquè patri*
*Suo nuntium lepidum attulit, quàm ego nunc meæ heræ nuntiabo.*
*Itaque onuſtum pectus porto lætitia, lubentiaque:*
*Neque lubet, niſi glorioſè, quicquam prologui profectò*
*Amœnitates omnium Venerum atque Venuſtatum affero.*
*Ripiſque ſuperat mihi atque abundat pectus lætitia meum.*

*Propterea Dinacium pedes hortare, honeſta dicta factis.*
*Nunc tibi poteſtas adipiſcendi eſt gloriam, laudem, decus.*
*Heræque egenti ſubueni, benefacta maiorum tuorum exauge.*
*Quæ miſera exſpect..tione eſt Epignomi aduentu viri.*
*Proinde vt decet, amat virum ſuum cupidè, nunc expedi Dinacium*
*Age vt placet, curre vt lubet, caue quenquam floccifeceris,*
*Cubitis depulſa de via: tranquillam concinna viam.*
*Si rex obſtabit obuiam, regem ipſum prius peruortito.*

Ge. *Quidnam dicam Dinacium*
*Laſciuibundum tam lubenter currere?*
*Harundinem fert, ſportulámque, & hamulum piſcarium.*

Di. *Sed tandem, opinor, æquius eſt heram mihi eſſe ſupplicem,*
*Atque oratores mittere ad me, donáque ex auro, & quadrigas,*
*Qui vehar. nam pedibus ire non queo. ergo iam reuortar.*
*Ad me iri & ſupplicari, egomet mihi cenſeo æquum.*
*An verò nugas cenſeas? nihil eſſe quod ego nunc ſcio.*
*Tantum à portu apporto bonum, tam gaudium affero grande.*
*Vix ipſa domina hoc, niſi ſciat, exoptare à dis audeat.*
*Nunc vltrò hoc deportem? haud placet, neque id verò officium arbitror.*
*Hîc hoc videtur mihi magis meo conuenire huic nuntio,*
*Aduerſum vt veniat, obſecret, ſe vt nuntio hoc impertiam*
*Secundas fortunas decent ſuperbiæ.*
*Sed tandem cùm ego recogito, quî potuit ſcire hæc ſcire me?*
*Non enim poſſum quin reuortar, quin ediſſertem,*
*Herámque ex mœrore eximam, benefacta maiorum meûm*
*Exaugeam, atque illam augeam ex inſperato opportuno modo.*
*Contundam facta Talthybij, contemnémque omnis nuntios.*
*Simúlque ad curſuram meditabor me ad ludos Olympiæ.*
*Sed ſpatium hoc óccidit: breue'ſt curriculo. quàm me pœnitet?*
*Quid hoc? occluſam ianuam video. ibo & pultabo fores.*
*Aperite atque approperate, fores facite vt pateant, remouete moram.*
*Nimis hæc res ſine cura geritur. vnde quamdudum hic adeo pulto?*
*Non operam datis? experiar, fores, an cubiti, an pedes plus valeant,*
*Nimis vellem hæ fores herum fugiſſent, ea cauſſa, vt haberent malum.*
*Defeſſus ſum pultando,*
*Hoc eſt poſtremum vobis.*

Ge. *Ibo. atque hunc compellabo.*
*Saluus ſis* Di. *& tu ſalue.*

Ge. *Iam tu piſcator factus.*

Di. *Quampridem non ediſti?*

Ge. *Vnde is? quid fers? quid feſtinas?*

Di. *Tua quod nihil réfert, ne*
*Cures.* Ge *quid iſtic ineſt?*

Di. *Qua tu id re excolubras?*

Ge. *Quid tam iracundus?* Di. *ſi in te*
*Pudor adſit, non me appelles.*

Ge. *Poſſum ſcire ex te verum?*

Di. *Potes hodie non cenabis.*

RIPASQVE SVPERAT] tractum à fluuiis exundantibus,& ripas ſuperantibus. PEDES HORTARE] vt properent. HONESTA] *honeſta*, impetraui modi à verbo honeſto. honeſta, inquit, dicta facti s.id eſt, orna,& decora tua dicta factis: verba enim ſine factis, nullius pretij ſunt. HERAEQVE EGENTI SVBVENI] noſtri libri habent, *heraeque merenti ſubueni*. EXAVGE] valde auge. EXPEDI] expedi te. aut pedes tuos CVBITIS DEPVLSA] cubitis depelle omneis obuios de via: nemini parcito. CONCINNA] redde, effice, para. PERVORTITO] percellito, proſternito. LASCIVIBVNDVM] laſciuientem, laſciuiæ plenum. ET QVADRIGAS QVI VEH.] & quadrigas, quibus vehar: vel & quadrigas, vt vehar. AN VERO NVGAS CENSEAS?] an verò cenſere debeat aliquis me nugas portare? & id, quod ſcio, nihil eſſe? SECVND. FORT. DEC. SVP.] decet eos, quorum res ſunt ſecundæ ſuperbos eſſe. hoc ex humano ingenio,& more dictum eſt. nam ferè homines fortunati, & rebus ſecundis florentes, ſuperbi ſunt. non quòd hoc ſit rectum, aut laudandum. CVM RECOGITO] cum altera parte cogito, cùm ruſus cogito. QVI POTVIT SCIRE] quo modo potuit ſcire hera mea, hæc me noſſe. vt mihi aduorſum veniat, & ſupplicet? REVORTAR] domum ad heram, à qua ad portum miſſa ſum. EDISSERTEM] eloquar & exponam, quæ ſcio. CONTVNDAM FACTA TALTHYBII] ſuperabo meis factis facta Talthybij. Græcorum præconis,& nuntij. ſic iam, vt Talthybius Græcorum nuntius præ me ſit contemptus,& obſcurus. Talthybius & Euribates præcones fuerunt, quos commemorat Homerus ἰλ. α & item alibi. MEDITABOR ME] exercebo me. SED SPATIVM HOC OCCIDIT] ſpatium hoc minus citò decurri, & confici poteſt, nimiſqu breue eſt ad curriculum. ſ. ú currum Olympicum, vel hoc ſpatium iam à me confectum,& decurſum eſt. QVAM ME POENITET?] quàm mihi breue videtur? NIMIS HAEC RES SINE CVRA] nimis negligenter mihi fores aperiuntur. EXPERIAR, FORES, AN CVBITI] ô fores, ego vos cubitis,& pedib. vos pulſabo, & ita experiar, verum cubiti, an pedes ſint validiores. NIMIS VELLEM HAEC FORES H. F.] magnopere vellem hæ fores fugitiuæ fuiſſent ab hero, vt ſuæ fugæ darent pœnas. precatur hic ſeruus foribus, quòd putat eſſe ſummum malum, fugere ab hero. Nam ſerui fugitiui recuperati, & recepti ab heris grauiſſimas pœnas dabant, & peſſimè accipiebantur. IAM TV PISC. FACT] hoc eò dicit, quòd harundinem, & ſportulam, & hamum piſcatorium ferebat. QVAM PRIDEM NON EDISTI?] quantum temporis abiit, poſtquam non comediſti? QVA TV ID RE EXCOLVBRAS?] ſic habent noſtri libri veteres ſine vlla litura quomodo eſſe legendum ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, iam antè coniecerat doctiſſimus Camerarius. vulgati autem ſic. *quas tu vides colubras?* planè mendosè, & corruptè. Porrò autem ſic hanc ſcripturam quam repoſui, & quam veram eſſe exiſtimo interpretor: quamobrem id curiosè; & oculis eminentibus, quales ſunt oculi colubrorum, exquiris? quamobrem id ceruicibus inflexis,& oculis eſtantibus exquiris? HODIE NON CENABIS] reſponſio paraſito edaci,& eſurienti moleſta atque acerba.

## PANEGYRIS mulier, GELASIMVS. DINACIVM.

QVi'ſnam obſecro has frangit foreis? vbi eſt?
*Tun' hæc facis? tun' mihi huc hoſtis venis?*

Ge. *Salue, tuo arceſſitu venio huc.* Pa. *ean' gratia foreis effringis?*

Ge. *Tuos inclama. tui delinquunt. ego quid me velles, viſ. bam.*
*Nam equidem harum miſerebat.* Di. *ergo auxilium properè latum eſt.*

Pa. *Quiſnam hic loquitur tam propè nos?* Di. *Dinacium.* Pa. *vbi is eſt?*

Di. *Reſpice me, & relinque egentem paraſitum Panegyris*

Pa. *Dinacium.* Di. *iſtuc indidere nomen maiores mihi.*

Pa. *Quid agis?* Di. *quid agam rogitas?* Pa. *quid ni rogitem?* Di. *quid mecum eſt tibi?*

Pa. *Men' rogas propudioſe? eloquere properè Dinacium.*

Di. *Iube me omittere igitur hos qui retinent.* Pa. *qui retinent?* Di. *rogas?*
*Omnia membra laßitudo mihi tenet.* Pa. *linguam quidem*
*Sat ſcio tibi non tenere.* Di. *ita ſceleri curriculo fui*
*Properè à portu tui honoris cauſſa.* Pa. *ecquid apportas boni?*

Di. *Nimio impertior, multo: tanto plus, quàm ſperas.* Pa. *ſalua ſum.*

Di. *At ego ego perij, cui medullam laßitudo perbibit.*

Ge. *Quid ego, cui miſero medullam ventris percepit fames?*

Pa. *Ecquem conueniſti?* Di. *multos.* Pa. *at virum ecquem?* Di. *quàm plurimos.*
*Verùm ex multis nequiorem nullum, quàm hic eſt.* Ge. *quo modo.*
*Iamdudum ego iſtum patior, dicere iniuſtò mihi?*
*Præter hac ſi me irritaßis.* Di. *edepol eſuries malè.*

Ge. Animum inducam, vt iſtuc verum te elocutum eſſe arbitrer.
Munditias volo fieri. efferre huc ſcopas, ſimúlque arundinem,
Vt operam omnem aranearum perdam, & texturam improbam,
Deiiciámque earum omnis telas. Ge. miſeræ algebunt poſtea. Ge. fecero.
Di. Quid? illas itidem eſſe cenſes, quaſi te, cum veſte vnica?
Cape illas ſcopas. Ge. capiam. Di. hoc egomet, tu hoc conuerre.
Di. Ecquis huc effert naſiternam cum aqua? Ge. ſine ſuffragio
Populi, tamen ædilitatem hic quidem gerit. Di. age tu, ocyus
Pinge humum, conſperge ante ædes. Ge. faciam, Di. factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus deiiciam, & de pariete,
Ædepol rem negotioſam. Pa. quid ſit, nihil etiam ſcio,
Niſi fortè hoſpites venturi ſunt. Di. lectos ſternite.
Pa. Principium placet de lectis. Di. alij ligna cædite,
Alij piſceis depurgate, quos piſcator attulit,
Pernam & glandium deiicite. Ge. hic hercle homo nimium ſapit.
Pa. Non ecaſtor, vt ego opinor, ſatis heræ morem geris.
Di. Immò res omneis relictas habeo, præ quod tu velis.
Pa. Tum tu igitur qua cauſſa miſſus es ad portum, expedi,
Di Dicam. poſtquam me miſiſti ad portum cum luci ſimul,
Commodùm radioſus eſſe ſol ſuperabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ nauis venerit
Ex Aſia, negant veniſſe: conſpicatus ſum interim
Cercurum, quo ego me maiorem non vidiſſe cenſeo.
In portum vento ſecundo, velo paſſo peruenit.
Alius alium percontamur, Cuia eſt nauis? quid vehit?
Interim Epignomum conſpicio, tuum virum, & ſeruum Stichum.
Pa. Hem quid Epignomum elocutus? Di. tuum virum. Pa. & vitam meam?
Di. Venit, inquam. Pa. tun' eum ipſum vidiſti? Di. ita ego, libens.
Argenti, aurique aduexit multùm. Pa. nimis factum bene.
Ge. Hercle verò capiam ſcopas, atque hoc conuerram libens.
Di. Lanam, purpurámque multam. Ge. Ehem, quî ventrem veſtiam.
Di. Lectos eburatos, auratos. Ge. accubabo regiè.
Di. Tum Babylonica periſtromata, conſutáque tapetia,
Aduexit nimium bona rei. Ge. hercle rem geſtam bene.
Di. Pòſt, vt occepi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas aduexit ſecum forma eximia. Ge. eugepa,
Quando adbibero, alludiabo. tum ſum ridiculiſſimus.
Di. Poſtea vnguenta multûm generum multa. Ge. non vendo logos.
Iam non facio auctionem: mihi obtigit hereditas,
Maleuoli perquiſitores auctionum perierint.
Hercules decimam adauctam, tibi quam voui, gratulor.
Di. Pòſt autem aduexit ſecum paraſitos. Ge. heu, perij miſer.
Di. Ridiculoſiſſimos. Ge. reuerram hercle hoc, quod conuerri modò.
Da. Vidiſtin' virum ſororis Pamphilippum? Di. non. Pa. adeſt?
Pi. Immò aiebant eum veniſſe ſimul. ſed ego huc citus
Præcucurri, vt nuntiarem nuntium exoptabilem.
De. Venales logi ſunt illi, quos negabam vendere
Illico: & meo malo eſt quòd maleuolentes gaudeant.

Hercules

*Hercules ſanè qui deus ſis, diſceßiſſes non malè.*

Pa. *I intrò Dinacium, iube famulos rem diuinam mihi apparent.*

*Bene vale.* Ge. *vin' adminiſtrem?* Pa. *ſat ſeruorum habeo domi.*

Ge. *Enimuerò Gelaſime, opinor, prouenisti futile,*

*Si neque ille adeſt, neque hic, qui venit, quam ſubuenit.*

*Ibo intro ad libros, & diſcam de dictu melioribus.*

*Nam ni illos homines expello, ego óccidi planißimè.*

TVO ARCESSITV] ſic dictum, tuo arceſſitu, vt tuo mandatu, tuo rogatu tuo inuitatu, tuo conceſſu, TVI DELINQVANT] non ego, ſed Dinacium tam validè foreis pulſauit. HARVM MISEREBAT] miſerebat me veſtrarum forium, quæ tam validè pulſarentur, & propè effringerentur. PROPVDIOSE?] propudij, hoc eſt, dedecoris, & probri plene IVBE IGITVR OMITT.] iube igitur, omittant, & miſſum faciant hi, qui me retinent locatur puer. LINGVAM QVIDEM SAT SCIO N. T.] ſat quidem ſcio laſſitudinem non tenere linguam tuam: id eſt, linguam tuam non eſſe laſſam. CELERI CVRRICVLO] celeri curſu. Profert Soſip lib. 1. inſtit. grām. NIMIO IMPERTIOR, &c.] nimio bono, multo bono te impertior: & maiore quàm ſperas. PERBIBIT] conſumſit. PRAECEPIT FAMES] occupauit, ſeu peruaſit fames? Talia ſunt illa apud Lucretium. ECQVEM CONVENISTI?] nunquam conueniſti? QVAM HIC EST] paraſitus. DICERE INIVSTE M.] maledicere mihi præter meritum, & iniuria. PRAETER HAC] præterea ſi me laceſſieris, ſi me irritaueris. Ὑποσιώπησις, ſubintelligitur enim *te malè multabo*. MISERAE ALGEP. P.] miſeræ araneæ frigebunt telis ſuis delectis, ac perditis, quaſi nudæ. locus. QVID] ILLAS ITIDEM ESSE CENS. Q. T.?] quid? tune illas putas, ita vt te, cum vnica veſte? an non putas illas plureis veſteis habere? HOC EGOMET] conuerram. NASITERNAM] ſuprà Bacchid. Nonius, *effers Naſiternam cum aqua foras*. SINE SVFFR. P. TAMEM AED.] hic Dinacium tanquam ædilis, edicit quæ ad ædium munditiem, & cæteras res pertinent, cùm ædilis à populo non ſit factus. PINGE] floribus. NEGOTIOSAM] negotii plenam. LECTOS] in quibus diſcumbant conuiuæ. GLANDIVM] carnem ſuillam, calloſam, multo omnium aliarum partium ſuauiſſimam. DEIICITE] refigite, & deripite inde pendent. RELICTAS HABEO] pro derelicto habeo. PRAE QVOD TV VELIS] præ iis, quæ tu velis. TVM TV IGITVR QVA C.] tu igitur tandem mihi expedi, & expone ea, propter quæ ad portum miſſus es. CVM LVCI S.] prima luce. COMMODVM] tanquam quòd CERCVRVM] cercurus, nauis Aſiana pergrandis. Nonius in voce *cercurus*, vbi profert hunc locum, & alterum ex Bacchid. CENSEO] puto. VELO PASSO] velo laxo, & rugo. Sic NONIVS in voce *paſſus, a, um*, vbi hunc locum profert: Sed malim ſic *velo paſſo*. id eſt, velo expanſo, & explicato. NIMIS FACTVM BENE] ſic ſolent Latini in re læta, & iucunda. contrà in triſti, & iniucunda factum malè. LANAM PVRPVRAMQVE MVLTAM] pergit Dinacium & orationem continuat, itaque repetendum, ἀπὸ κοινοῦ, aduexit. QVI VENTREM VESTIAM] non dixit, qui corpus veſtiā, ſed qui ventrem. vt paraſitus, cuius eſt maximè veneri ſeruire, & prouidere. qui autem pro qua, vel vnde. LECTOS EBVRATOS] lectos ebore extrinſecus ornatos. non dixit eburneos, ſed eboratos, ſiue eburatos. Eburneum autem, id eſt, totum ex ebore concretum, & conflatum: eboratum verò, ebore extrinſecus ornatum. Quemadmodum dicebant veteres eboris & eburis, ita eboratum & eburatum. CONSVTAQVE TAP.] tapetia. quæ ſubiiciebantur ſedentibus, ſed nunc *ψιλὰ* vocant Græci. ὑποτίθενται δὲ τοῖς θοινῶσι *ψιλά*. Scaliger pag. 80. NIMIVM] multum. SAMBVCINAS] mulieres, ſeu puellas, quæ ſambuca canere ſciunt. ALLVDIABO] alludā, & adblandiar mulieri. ſuprà. NON VENDO LOGOS] quando hæc omnia aduexit Epignomus, reditque tā multis rebus inſtructus, atque ornatus, nō vendo dicta & ſermones facetos. noſtri libri veteres habēt, *nos vendo iocos* MALEVOLI PERQVIS.] quos ſuprà dixit *curioſos*. PERII MISER] hoc eò dicit, quod cū Epignomū audiat ſecum nouos peregrinos aduenisse, nihil ſibi apud eum loci inter illos futurū facilè intelligat SED EGO HVC CITIVS PRAECVCVRRI] profert hunc locum Priſcian. lib 10. vnde hunc locum reſtituimus. VENALES LOCI SVNT] noſtri libri habent *venales ioci ſunt*. ET MEO MALO EST Q. M. O.] & eſt quod maleuoli lætantur propter meum incommodum. DISCESSISSENT NON MALE] rectè feciſſes, ſi diſceſſiſſes, quia nihil hic tibi feritur, neque metitur nullam, enim tibi decimam tibi pollucebo. cùm mihi nihil quæratur. PROVENISTI FVTILE] prodiiſti huc fruſtrà, & ſine quæſtu vel ſpem habuiſti emolumenti inanem & rem tuam malè geſſiſti. *futile* vas eſſe ſcribit Lactantius, lato ore, anguſto fundo, quo vtebantur in ſacris Veſtę: quod ſtare non poterat, vt aqua ſtatim effunderetur, quod ideò excogitatum eſt, quod aqua in ſacris Veſtę in terra non ponitur, idque ſi fiat, piaculum eſt. ILLOS HOMINES] illos paraſitos, quos ſecum Epignomus aduenisse dicitur.

## EPIGNOMVS adoleſcens, STICHVS ſeruus.

Ep. *CVm bene re geſta ſaluus conuortor domum,*

*Neptuno grates habeo, & tempeſtatibus:*

*Simul Mercurio, qui me in mercimoniis*

*Iuuit, lucriſque quadruplicauit rem meam.*

*Olim quos abiens affeci agrimonia,*

*Eos nunc lætanteis faciam aduentu meo.*
*Nam iam Antiphonem conueni, affinem meum,*
*Cúmque eo reueni ex inimicitia in gratiam.*
*Videte, quæſo quid poteſt pecunia.*
*Quoniam re bene geſta rediſſe me videt,*
*Magnáſque apportauiſſe diuitias domum,*
*Sine aduocatis ibidem in cercuro, in ſtega,*
*In amicitiam atque in gratiam conuortimus.*
*Et hîc hodie apud me cœnat, & frater meus.*
*Nam heri ambo in vno portu fuimus, ſed mea*
*Hodie ſoluta eſt nauis aliquanto prius.*
*Age: duc has intro, quas mecum aduexi Stiche.*
ST. *Here, ſiue ego taceam, ſeu loquar, ſcire te*
*Quàm multas tecum miſerias multauerim.*
*In hunc diem vnum illis multis miſeriis.*
*Volo me eleutheriam capere aduenientem domum.*
EP. *Et ius & æquum poſtulas, ſumus Stiche*
*In hunc diem. te nihil moror. abi quò lubet.*
*Cadum tibi veteris vini propino.* ST. *papæ!*
*Ducam hodie amicam.* EP. *vel decem dum de tuo.*
*Vbi cœnas hodie, ſi hanc rationem inſtituis?*
ST. *Amicam ego habeo Stephanium, hinc, ex proxumo,*
*Tu fratris ancillam. eò condicam in ſymbolam*
*Ad cœnam, ac eius conſeruum Sagarinum Syrum.*
*Eadem eſt amica ambobus, riuales ſumus.*
EP. *Age, abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.*
ST. *Meam culpam habeto, niſi probè excruciauero.*
*Iam hercle ergo per hortum amicam tranſibo meam,*
*Mi hanc occupatum noctem. eadem ſymbolam*
*Dabo, & iubebo ad Sagarinum cenam coqui.*
*Aut egomet ibo atque obſonabo obſonium.*
*Aliud id ne vos miremini, homines ſeruulos*
*Potare, amare, atque ad cenam condicere,*
*Licet hoc Athenis nobis. ſed cùm cogito,*
*Potius quàm in diuidiam veniam, eſt etiam hic oſtium*
*Atque poſticum noſtrarum harunce ædium.*
*Poſticam partem magis vtuntur ædium.*
*Eà ibo obſonatum. eàdem referam obſonium*
*Per hortum. vtróque commeatus continet.*
*Ite hàc ſecundum vos me. ego hunc lacero diem.*

NEPTVNO GRATES HABEO] Neptuno gratiam habeo. ET TEMPESTATIB.] Horat. oda lib. *Et aqua tempestatibus?* MERCVRIO] Mercurius mercaturæ præeſt & lucra adiuuat, ex quo ἕρμαιον κέρδος, lucrum. QVADRVPLICAVIT] quadruplo auxit. quadruplam reddidit. QVOS] ſocerum Antiphonem, vxorem propinquos, amicos. EX INIMICITIA] ex inimicitiis. REVENI] redii. SINE ADVOCATIS] ſine vllis communibus amicis communiter adhibitis. quorum oratione & opera gratia inter nos conciliaretur. IN STEGA] in nauis tabulato, ſuper quod nautæ ambulant. Nonius ſupra in Bacchid. *fortè vt aſſedi in ſtega* CONVORTIMVS] conuenimus, reconciliati ſumus, conuortimus, abſolutè poſitum HAS] fidicinas, tibicinas, &c. QVAM MVLTAS TECVM MIS MVLC.] alliteratio eſt ad vocem *multas*. Multas multaui miſerias. Eſt autem *multare* interdum augere, præſertim in auctione πλειστηριάζειν, quod Latini dicunt polliceri: hîc autem pro numerare poſuit. ἐξαριθμεῖν, id eſt, numerare IN HVNC DIEM] non in perpetuum, ſed in hunc diem, vnum ex multis diebus triſtibus, & miſeriarum plenis. ELEVTHERIAM] libertatem. PROPINO] præbeo. DVCAM] ductabo. ducam

meo

meo arbitratu dicam meo vt ea fruar. VBI CENAS HODIE, SI TV HANC EAT. IVST.] verba ſunt Stichi à principio verſus vſque ad extremum, non, vt eſt in vulgatis, partim Epignomi, partim Stichi. EI CONDICAM IN SYMBOLAM AD C.] ſic habent noſtri libri veteres, hoc primùm. Deinde huius lectionis rationem explicabimus. Condicere igitur, vt docet Feſtus, eſt dicendo denuntiare, ſymbola autem eſt id, quod à ſingulis conuiuis confertur in cenam, aut prandium ἀπὸ τῶν συμβολῶν de qua alibi dictum. Itaque huius loci hæc ſentẽtia eſt. Denũtiabo Stephanio me ad cenam iturum apud eam, ſeu cum ea cenaturum in ædibus heri eius, collata ſymbola, & idem denuntiabo eius conſeruos Sagarino Syro Licet etiam legere *condixi*. quod habet editio Camerariana, vt intelligamus Stichum iam denuntiaſſe. Licet & *condictum* vt eſt in vulgatis RIVALES SVMVS] συνερασταί ἐσμεν. eandem amamus. DEDO] poteſtatem trado. MEAM CVLPAM HAB. NISI PROBE EXCRVC.] me accuſabo, niſi ego hunc diem totum in Genio curando cõſumſero: niſi ego hunc diem pro meo arbitratu potando, & ſcortãdo traduxero quaſi dies videatur vexari, cum eum potando, & obſonando, & ſcortando conterimus. tralatio fortaſſe eſt ab iis, qui hoſteis ſibi deditos duriter, & inclementer tractant, & excruciant. Fortaſſe etiam reſpexit ad illud, quod Latini dicunt, *frangere diem* de quo non ſat multa ad illum locum Horat. oda 7. libr. 2. *Cum quo morantem ſæpè diem mero Fregi* &c. AMICAM TRANS. M.] ad amicam tranſibo meam. MI HANC OCC. N.] ibo hanc noctem mihi occupatum. ibo ad amicam meam, vt hanc noctem, & hunc locum mihi occupem apud eam, & cum ea hac nocte cubem. EADEM] eadem opera, eadem ratione, & via. ET IVBEBO AD SAG. CEN. C.] & iubebo apud Sagarinum coqui. noſtri libri habent *& videbo*. quod ſi quis probabit, *videbo*. poſitum erit, pro *prouidebo*, hoc modo, prouidebo, vt cena coquatur apud Sagarinum, ſed ego, *iubebo*, lego. OBSONABO OBS.] obſonium etiam Atticum loquendi genus AD CENAM CONDICERE] denuntiare inter ſe, vt ad cenam conueniant. LICET HOC ATHENIS N.] de hac licentia ſeruili legendum Xenophon Athen. Politia, ibi, τῶν δούλων δ' αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείστη ἐστὶν Ἀθήνησιν ἀκολασία, καὶ οὔτε πατάξαι ἔξεστιν αὐτόθι, οὔτε ὑπεκστήσεταί σοι ὁ δοῦλος. id eſt, Demoſthen. Philipp 3 ὑμεῖς τὴν παῤῥησίαν IN DIVIDIAM VENIAM] in tædium, & moleſtiam. OSTIVM POSTICVM] ψευδόθυρον oſtium poſterius. Horat. *poſtico falle clientem*. POSTICAM PARTEM M. V.] magis vtuntur Epignomus & Pamphilippus poſtica parte ædium, quam aulica. EA] per poſticum. VTROQVE] ad alteras ædeis ab alteris commeatus continuatus eſt. ab vtriſque ædibus ad vtraſque iri poteſt. ITE HAC SECVNDVM VOS ME.] vos ite hàc ſecundum me, id eſt, poſt me. EGO NVNC LACERO DIEM] ego hunc diem lacerare, & vt ſuprà dixit, excruciare, hoc eſt, potando & epulando, & ſcortando conterere volo Alii ſic, *ego ſum diei moleſtus ad ortum properanti & præcipitanti, cùmque ſi garriens lacere. Nimis verboſus ſum & hac mea loquacitate diei moleſtiam quodammodo creo.*

## GELASIMVS paraſitus, EPIGNOMVS adoleſcens.

Liberos inſpexi tam confido, quàm poteſt.
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interuiſo, iamne à portu aduenerit.
Vt eum aduenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelaſimus eſt paraſitus, qui venit.
Ge. Auſpicio hodie optumo exiui foras,
Muſtella murem mihi abſtulit præter pedes.
Eum ſtrenua obſonauit. ſpectatum hoc mihi eſt.
Nam vt illa vitam repperit hodie ſibi,
Item me ſpero facturum. augurium hoc facit
Epignomus hic quidem, qui aſtat: ibo, atque alloquar.
Epignome, vt ego te nunc conſpicio libens?
Vt præ lætitia lacrymæ præſiliunt mihi?
Valuiſtin' vſque? Ep ſuſtentatum'ſt ſedulo.
Ge. Bene atque amice dicis. di dent quæ velis.
Propino tibi ſalutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me, quoniam ſaluus aduenis.
Ep. Vocata eſt opera. Ge. nunquid hoc tibi tam graue eſt?
Promitte. Ep. certum eſt. Ge. ſic fac, inquam. Ep. certa res eſt.
Ge. Libente me hercle facies. Ep. idem ego iſtuc ſcio.
Quando vſus veniet, fiet. Ge. nunc ergo vſus eſt.
Ep. Non ædepol poſſum. Ge. quid grauare? cenſeas?
Neſcio quid verò habeo in mundo i modò
Ep. Alium conuiuam quærito tibi in hunc diem.

Ge. *Quin tu promittis?* Ep. *non grauer, ſi poßiem.*
Ge. *Vnum quidem hercle certum promitte tibi:*
*Libens accipiam, certò ſi promiſeris.*
Ep. *Valeas.* Ge. *Certúmne eſt?* Ep. *certum cœnabo domi.*
Ge. *Quandoquidem operam tuam non vis promittere,*
*Vin' ad te cœnam veniam?* Ep *ſi poßim, velim:*
*Verùm hîc apud me cœnant alieni nouem.*
Ge. *Haud poſtulo equidem medio in lecto accumbere,*
*Scis tu med eſſe imi ſubſellij virum.*
Ep. *At ij oratores ſunt populi, ſummi viri.*
*Ambracia veniunt huc legati publicè.*
Ge. *Ego oratores populi, ſummates viri,*
*Summi accumbent ego infimatis, infimus.*
Ep. *Haud æquum eſt te inter oratores accipi.*
Ge. *Equidem hercle orator ſum: ſed procedit parum.*
Ep. *Cras de reliquiis nos volo. multum vale.*
Ge. *Perij hercle verò planè, non obnoxiè.*
*Vno Gelaſimo minus eſt, quàm dudum fuit.*
*Certum eſt muſtelæ poſthac, nunquam credere.*
*Nam incertiorem nullam noui beſtiam.*
*Quin ipſa decies in die mutat locum.*
*Eam auſpicaui ego in re capitali mea.*
*Certum eſt amicos conuocare, vt conſulam*
*Qua lege me nunc eſurire oporteat.*

LIBROS] libros de ridiculis, de dictis ridiculis, λόγοι γελοίων. OBTENTVRVM] retenturum, meum facturum, mihi conciliaturum. MEVM REGEM] Egnomum, qui me alit. PRAETER PEDES] ante pedes ſic apud Ciceronem lib. accuſat. 3. *præter oculos Lollij hæc omnia ferebat.* Nonius. OBSONAVIT] in obſonium ſibi parauit, & comedit. MVSTELA MVRVM] hoc augurii genus domeſticum à Telogono. repertum eſt. VITAM REPP.] victum parauit. ITEM ME SP. E.] ita me ſpe victum mihi reperturum. AVGVR. H. FACIT EPIGNOMVS] hic Epignomus, qui præſtò eſt mihi loco bonæ auis eſt, vnde augurer mihi bene euenturum. SVSTENTATVM'ST SEDVLÒ] ſedulò nos ipſi ſuſtentauimus vſque adhuc. PROPINO TIBI SALVT. PL.] ex paraſiti dignitate, & ingenio, & verbis vſus eſt ad ſuam perſonam accommodatis, vt ſi ſalutem dixit Epignomo paraſitus, propinaret plenis poculis. VOCATA EST OPERA] ego, quam vis tibi operam dare, non poſſum apud te cenare, mihi apud te cenare non licet. tranſlatum ab aliis iam antè vocari, non poſſunt iis, qui poſtea vocarunt, promittere. NVNC ERGO VSVS EST] atqui nunc vſus eſt. HAVD POSTVLO EQ. MED IN L.] non poſtulo equidem me accumbere menſæ cum elegantibus, & primariis conuiuiis in ſummo lecto. Secutus ſum libros vulgatos: nam veteres habent *haud poſtulo med in*, pro me in d. interpoſito, vt infrà verſu proximo, *med eſſe*, pro me eſſe: figura veteribus vſitata. IMI SVBSELLII] infimi ſubſellii, non ſummi lecti vel imum ſubſellium oppoſuit, lecto: ſi legamus. *Haud poſtulo equidem med in lecto acc.* vt habēt libri veteres, & quomodo edidit Gamerarius. AMBRACIA] vrbs eſt Epiri, ſeu Theſprotiæ potiùs, vt tradit Stephanus, Corinthiorum colonia. ERGO ORATORES POPVLI SVMMATES V.] ſummates, id eſt, primarii & principes. profert hunc locum Priſcianus libro 7. EGO INFIMATIS] ego infimi ordinis, ſeu infimas, in infimo loco accumbam. profert hunc locum Priſcian. libro 12. CRAS. DE RELIQ. NOS VOLO] cras nos volo de reliquiis cenæ hodiernæ cenare. PERII HERCLE] VERO PL. NON OBNOX.] profert quidem Gellius hunc locum libro 7. cap. 17. ſed non ſatis explicat. Feſtus obnoxium eſſe ſcribit obligatum pœnæ ob delictum, ſed hæc ſignificatio huic loco Plautino non conuenit. VNO GELASIMO M. EST. Q. D. F.] Gelaſimus è rerum natura ſublatus eſt. Gelaſimus eſſe deſiit inter viuos. vno minus eſt Gelaſimo, in natura rerum, quàm prius fuit. MVSTELAE] ex qua auguratus fueram me victum eſſe quamprimum reperturum. EAM AVSP. EGO IN RE C.] eam auſpicatus ſum, vel eam vt auſpicium mihi facerer, ſumſi: in re capitali mea, id eſt, mea, quæ ad caput, & ſalutem pertinet, vel in perniciem meam, ſed ſi hanc explicationem poſteriorem probaremus, legendum eſſet *in rem capitalem meam.* VT CONSVLEM] eos.

ANTI

ANTIPHO ſenex, PAMPHILIPPVS, EPIGNOMVS.

An. *ITa me Di bene ament. meáſque mihi bene ſeruaſſint filias,*
*Vt mihi volupe'ſt Pamphilippe, quia vos in patriam domum*
*Rediiſſe video, bene geſtare, ambos: te, & fratrem tuum,*
Pa. *Satis abs te accipiam, niſi videam mihi te amicum eſſe Antipho.*
*Nunc quia te amicum mihi experior eſſe, creditur tibi.*
An. *Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus niſi dixiſſet mihi,*
*Te apud ſe ſenaturum eſſe hodie, cùm me ad ſe ad cœnam vocat:*
*Et magis par fuerat me dare vobis cœnam aduenientibus,*
*Quàm me ad illum promittere, niſi nollem ei aduerſarier.*
*Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil deſidero,*
*Cras apud me eritis, & tu, & ille cum veſtris vxoribus.*
Pa. *Et apud me perendie. nam ille here me iam vocauerat*
*In hunc diem. ſed ſatin' ego tecum pacificatus ſum Antipho?*
An. *Quando ita rem geſsiſtis, vti vos vellem, amicos atque addecet,*
*Pax, commerciúmque eſt vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,*
*Vt cuique homini res parata eſt, firmi amici ſunt ſi res labat,*
*Itidem amici collabaſcunt. res amicos inuenit.*
Ep. *Iam redeo. nimia volupta'ſt, ſi diu afueris domo,*
*Domum ſi redieris, ſi tibi nulla eſt ægritudo animo obuiam,*
*Nam ita me abſente familiarem rem vxor curauit meam:*
*Omnium me exſulem atque inanem fecit ægritudinem.*
*Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum ſocero ſuo.*
Pa. *Quid agitur Epigome?* Ep. *quid tu? quamdudum in portum venis*
*Huc?* Pa. *longiſsimè.* Ep. *poſt illa iam iſte eſt tranquillus tibi?*
An. *Magis, quàm mare, quo ambo eſtis vecti.* Ep. *facis, vt alias res ſoles.*
*Hodiéne exoneramus nauem frater?* Pa. *clementer volo.*
*Noſmet potius oneremus viciſſatim voluptatibus*
*Quàm mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum.* Ep. *abi intró ad me & laua.*
Pa. *Deos ſalutatum, atque vxorem modò intrò deuortor domum.*
Ep. *Apud nos hic eccilla feſtinat cum ſorore vxor tua.*
Pa. *Optimum eſt iam. iſtoc moræ minus erit. iam ego apud te ero.*
An. *Priuſquam abis, præſente te huic apologum agere vnum volo.*
Ep. *Maxumè.* An. *fuit olim, quaſi ego ſum, ſenex. ei filiæ*
*Duæ erant, quaſi nunc meæ ſunt. eæ erant duobus nuptæ fratribus.*
*Quaſi nunc meæ ſunt vobis.* Pa. *miror quò euaſuru'ſt apologus*
An. *Minor ex illis adoleſcens fidicinam atque tibicinam*
*Peregrè aduexerat. quaſi nunc tu: ſed ille erat celebs ſenex,*
*Quaſi ego nunc ſum.* Pa. *perge porrò. præſens hic quidem eſt appologus.*
An. *Deinde ſenex ille illi dixit, cuius erat tibicina,*
*Quaſi ego nunc tibi dico.* Pa. *auſculto, atque animum aduorto ſeduſo.*
An. *Ego tibi meam filiam, bene qui cum cubitares dedi:*
*Nunc mihi reddi ego æquum eſſe abs te, qui cum cubitem, cenſeo.*
Pa. *Quis iſtuc dicit, an ille, quaſi tu?* An. *quaſi ego nunc dico tibi.*
*Immò duas dabo, inquit ille adoleſcens, vna ſi parum eſt:*
*Et ſi duarum pœnitet, inquit, addentur duæ.*

Pa. *Quis iſtuc quæſo, an ille quaſi ego?* An. *is ipſe quaſi tu ſenex*
*Ille, quaſi ego, ſi vis, inquit, quatuor ſanè dato,*
*Dum quidem hercle quod edant, addas, meum ne contruncent cibum.*
Pa. *Videlicet illum fuiſſe parcum ſenem, qui dixerit.*
*Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum popoſcerit.*
An. *Videlicet fuiſſe illum nequaquam adoleſcentem, qui illico.*
*Ille vbi poſcit, denegauit ſe dare granum tritici.*
*Hercle quia æquum poſtulabat ille ſenex, quandequidem*
*Filiæ ille dederat dotem, accipere pro tibicina.*
Pa. *Hercle ille quidem certè doleſcens doctè vorſutus f it,*
*Qui ſeni illi concubinam dare dotatam noluit.*
An. *Senex quidem voluit, ſi poſſet, indipiſcidi de cibo.*
*Quia nequiuit qua lege licuit, velle dixit fieri.*
*Fi t, ille inquit adoleſcens. facis benignè inquit ſenex,*
*Habeon' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, vt fieri voles.*
*Sed ego ibo intrò, & gra ulabor veſtrum aduentum filiis.*
*Poſtea ab ibo lauatum in pyelum, ibi fouebo ſenectutem meam.*
*Poſt vbi lauero, otioſus vos opperiar accubans.*
Pa. *Graphicum mortalem Antiphonem. vt Apologum fecit, quàm fabre?*
*Vt iam nunc ſceleſtus eſſe cupit pro adoleſcentulo?*
*Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet ſenem.*
*Nanque ædepol aliud quidem illi, quid amica opus ſit, neſcio.*
*Sed quid agit paraſitus noſter Gelaſimus? etiam valet.*
Ep. *Vide ædepol hominem haud perdudum.* Pa. *quid agit?* Ep. *quod famelicus.*
Pa. *Quin vocaſti hominem an cœnam?* Ep. *nequid aduenien s perderem.*
*Atque eccum tibi lupum in ſermone præſens, eſuriens adeſt.*
Pa. *Ludificemur hominem.* Ep. *capiti conſilij memorem mones.*

SERVASSINT] ſeruauerint. VOLVPE'ST] iucundũ eſt. SATIS ABS TE ACC.] niſi certò ſcirem te mihi eſſe amicum, tibi non crederem, & te, vt fideiuſſores, aut ſponſores poſcerem, qui hoc mihi ita eſſe promitterent, & præſtarent. Nunc autem qui me experi r te mihi amicum eſſe, hoc tibi credo ſine ſponſoribus ſeu prædibus, & ſine ſatiſdatione. Sic in Moſtell. *ſi acceptum tibi habes illum amicum eſſe ſempiternum.* ibidem. *ſi tibi ſat acceptum eſt fore amicum tibi ſempiternum.* AD ILLVM PR.] promittere me apud illum cenaturum. GRATIAM ABS TE INIRE VERBIS] tibi gratificari verbis. TECVM PAC. CVM] tibi reconciliatus ſum. VTI VOS V. A. ATQVE ADD.] ita vt vos vellem, & vt amicos deceret. PAX, COMMERCIVMQVE] tralatio, aut allegoria à ciuitatibus aut rebus publicis, quæ cum aliis ciuitatibus pacem habent, & commercium. Nam inter eas, inter quas bellum eſt, non eſt commercium. VT CVIQVE H. RES P.] vt quiſque diues eſt, ita amicos firmos, & ſtabileis habet, diuitias enim ſequuntur, & colunt amici, *vulgus enim, vt ille ait, amicitias vtilitate probat.* SI RES LABAT ITIDEM AMICI] Horatius, *diffugiunt cadis Cum fæce ſiccatis amici, Ferre iugum pariter doloſi.* IAM REDEO] iam redeo domo ad Pamphilippum. NIMIA V. SI DIV AF. A DOMO, &c.] maxima voluptas eſt homini, qui diu afuerit domo, domum redire, ſi modo nihil offendat domi, quod ei ægritudinem aliquã afferat. OMNIVM ME EXV. &c. ſic legendum, non vt vulgò, *exilem*, ſententia autem eſt aperta. ſignificat eum ſe ab vxore factum eſſe omnium ægritudinum expertem, quod rem familiarem ſe abſente diligenter curarit. exſul ægritudinem tralatio, id eſt, qui ab ægritudinibus longè abeſt. LONGISSIME] dudũ veni. POST-ILLA] poſtea. TRANQVILLVS] placatus, æquus. CLEMENTER] non nimis properè: cõmodo noſtro placidè. VICISSATIM] viciſſim. APVD D. N.] domi noſtræ. FESTINAT] Horat. oda lib. *cuncta feſtinat domus.* ISTOC MORAE M. E.] ſi vxor mea domi tuæ eſt, vt dicis, tanto minus erit moræ. FVIT OLIM Q. EGO S.] fuit olim ſenex quidam vt ego ſum. QVO EVASVRVS'T] quem exitum ſit habiturus. QVI CVM C.] aliquam cum qua cubitem. ET SI DVAR. P. & ſi duæ non ſatis erunt. IS IPSE. QVASI TV] is ipſe adoleſcens, quaſi tu dixit illa ſuperiora. DVM QVIDEM H. QVOD EDANT] dum modò ſanè addas, quod puellæ illæ comedant. CONTRVNCENT] comminuant, conſumant. VIDELICET ILLVM] id eſt, ſubintelligere licet, ſeu perſpicuum eſt, illum ſenem parcum fuiſſe, qui illa dixerit, nempe quattuor ſanè dato, dum quod edant addas. QVONIAM ILLE ILLI, &c.] quoniam ille adoleſcens, illi pollicetur, nempe ſeni ſe daturum puellas, quot velit, qui, ſenex, cum adoleſcentem popoſcerit cibum. VIDELICET] perſpicuum eſt. ILLE SENEX, ACCIPERE] dotem. æquum poſtulabat accipere dotem pro tibicina. quandoquidem filiæ dotem dederat. SENEX QVIDAM V. SI P. IND.] ſenex quidem voluit, quod ad cibum

attinet, conſequi, ſeu adipiſci, ſeu obtinere, ſi poſſet. voluit ſenex, ſi poſſet, cum puellis etiam cibum, vnde alterentur, obtinere: ſed quia nequiuit, ea lege puellas ab adoleſcente obtinere, vt cibum quoque adipiſceretur: dixit, ſe velle illas ea lege accipere, qua lege licuit, nempe etiam ſine cibo. FACIS B.] facis liberaliter. HABEON' REM F.? INQVIT] réſne tranſacta & rata eſt? inquit ſenex. promittiſne mihi hanc rem tibi hac lege placere? ET GRATVLER V. ADV. F. filiis, id eſt, filiabus. Profert Priſcianus libr. 7. POST IBO LAVATVM IN P.] in pyelum, id eſt, in balneum, ſeu vas balnearium, labrum. pyelos, vas amplum, in quo veteres lauabant. vox Græca eſt πύελος. Iulius Pollux lib. 10. cap 16. καὶ μήν τοι τῷ ἐν τῷ βαλανείῳ σκεύει ὀνόματα ἀσάμινθος πύελος χρωμένοι, &c. Lectionem vulgatam, pilum, & inaneis eorum, qui ita legunt, explicationes, futileíſque coniecturas, neque neceſſe habeo refellere, cùm ſe ipſæ refellant. neque mihi operæpretium videtur, ad alia properanti. GRAPHICVM MORS.] ô elegantem hominem, & venuſtum, quaſi pictum, ſuprà FABRE] artificiosè, vel, vt Nonius, perfectè. VT IAM NVNC SCELVS ESSE C. PRO AD.] quàm cupit iam nunc tanquam adoleſcentulus ſceleſtus, id eſt, flagitioſus eſſe? impropriè *ſceleſtum* pro flagitioſo poſuit. nam *ſceleſtus* intelligitur propriè, qui deos aut parenteis læſit, aut qui ſe cruore contaminauit. Licet etiam dicere eſſe hyperbolen. nam libido in ſene non ſolùm flagitioſa eſt, ſed etiam pænè dicam, ſceleroſa. Sic ferè Cicero epiſt. 1. lib. 6. ad Atticum, ἐν ἰλαθίοις, illud de geſti hiſtrionis. Tu ſceleſtè ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. QVOD FAMILICVS] id agit, quod famelicus agere ſolet. NE QVID ADV. P.] ne quàm primùm adueniens iacturam facerem. nam paraſitum alere, eſt perdere. ATQVE ECCVM T. L.] prouerbium eſt. ſic Terent. Adelph. act. 4. ſcen. 1. *Lupus in fabula.* ad quem locum lege Donatum. CAPTI CONS. M. M] mones me memorem conſilij, quod iam ipſe ceperam. etiam hoc memorem mones prouerbium olet.

## GELASIMVS PARASITVS, PAMPHILIPP. EPIGNOMVS.

Ge. *EST ita vt occœpi narrare vobis. cùm hic non affui,*
*Cum amicis deliberaui iam, & cum cognatis meis.*
*Id mihi auctores fuere, vt egomet me hodie iugularem fame.*
*Sed videóne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is eſt,*
*Aggrediar hominem. ſperate Pamphilippe ô ſpes mea,*
*O mea vita, ô mea voluptas, ſalue, ſaluum gaudeo,*
*Peregrè in patriam rediſſe ſaluum.* Pa. *ſalue Gelaſime.*
Ge. *Valuiſtin' bene?* Pa. *ſuſtentaui ſedulò.* Ge. *ædepol gaudeo,*
*Ædepol ne egomet mihi modiùm nunc mille eſſe argenti velim.*
Ep. *Quid eo opus eſt?* Ge. *hunc ad cenam hercle vt vocem, te non vocem.*
Ep. *Aduorſum te fabulare illud quidem.* Ge. *ambos vt vocem.*
Ep. *Ædepol te vocem libenter, ſi ſuperſiet locus.*
Ge. *Quin tu ſtas obſtruſero aliquid ſtrenuè.* Ep. *immò vnum hoc poteſt.*
Ge. *Quid?* Ep. *vbi conuiuæ abierint, tum venias.* Ge. *væ ætati tuæ.*
Ep. *Vna lautum, non ad cœnam dico.* Ge. *Di te perduint.*
*Quid agis Pamphilippe?* Pa. *ad cœnam hercle aliò promiſi, foras.*
Ge. *Quid? foras?* Pa. *foras hercle verò.* Ge. *quî, malùm, tibi laſſo libet*
*Foris cœnare?* Pa. *vtrum tu cenſes?* Ge *iube domi cœnam coqui,*
*Atque ad illum renuntiari.* Pa. *ſolus cœnabo domi?*
Ge. *Non enim ſolus. me vocato.* Pa. *at ille ne ſuccenſeat,*
*Mea qui cauſſa ſumtum fecit.* Ge. *facilè excuſari poteſt.*
*Mihi modò auſculta. iube domi cœnam coqui.* Ep. *non me quidem*
*Faciet auctore hodie, vt illum decipiat.* Ge. *non tu hinc abis?*
*Niſi me non perſpicere cenſes quid agas. caue ſis tu tibi.*
*Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quaſi eſuriens lupus.*
*Non tu ſcis, quàm afflictentur homines noctu hîc in via?*
Pa. *Tanto plures, qui defendant ire aduorſum iuſſero.*
Ep. *Non it. non it, quia tanto opere ſuades ne beat.* Ge. *iube*
*Domi mihi, tibi, tuæque vxori celeriter cœnam coqui.*
*Si hercle faxis, non te, opinor, dices deceptum fore.*
Pa. *Tibi per hanc cœnam incœnato Gelaſime eſſe hodie licet.*
Ge. *Ibiſne ad cœnam foras?* Pa. *apud fratrem cœno in proximo.*

Ge. *Certúmne eſt?* Pa. *certum.* Ge. *ædepol te hodie lapide percuſſum velim.*
Pa. *Non metuo.per hortum tranſibo:non prodibo in publicum.*
Ep. *Quid ais Gelaſime?* Ge. *oratores tu accipis.habeas tibi.*
Ep. *Tua pol réfert enim.* Ge. *ſi quidem mea refert,opera vtere.*
Ep. *Eſſe ædepol tibi,opinor,etiam vni locum eſſe conſpicor,*
*Vbi accubes.* Pa. *ſanè faciundum cenſeo.* Ge. *ô lux oppidi.*
Ep. *Si arctè poteris accubare.* Ge. *vel inter cuneos ferreos.*
*Tantillum loci vbi catellus cubet,id mihi ſat eſt loci.*
Ep. *Exorabo aliquo modo.veni.* Ge *huccine?* Ep. *imò in carcerem.*
*Nam hîc quidem meliorem genium tuum non facies.eamus tu.*
Pa. *Deos ſalutabo modò,poſtea ad te continuò tranſeo.*
Ge. *Quid agitur?* Ep. *dixi equidem,in carcerem ires.* Ge. *quin ſi iuſſeris,*
*Eò quoque ibo.* Pa. *Di immortales.hic quidem vi ſumma in crucem*
*Cena aut prandio perduci poteſt.* Ge. *ita ingenium meum eſt.*
*Qui cum vis,depugno multo facilius,quàm cum fame.*
Pa. *Non ergo is tu?apud me ſatis ſpectata eſt mihi iam tua felicitas.*
*Dum paraſitus mihi,atque fratri fuiſti.rem confregimus.*
*Nunc ego nolo è Gelaſimo mihi te Catagelaſimum.*
Ge. *Iámne abiſti Gelaſime? vide quid eſt capturus conſilij.*
*Egone? tune? tibíne? vides vt annona eſt grauis?*
*Vt benignitates hominum periere & prothymiæ?*
*Vides ridiculos nihili fieri,atque ipſos paraſitarier?*
*Nunquam ædepol me viuum quiſquam in craſtinum proſpiciet diem.*
*Nam mihi iam intus potione vincea onerabo gulam.*
*Neque ego hoc committam,vt homines mortuum me dicant fame.*

ESt ita vt occ.] alloquitur ſpectatores,narrátque eis,quod cum amicis conſilium cœperit. Referendum eſt autem huius ſcenæ principium ad illa poſtrema ſcenæ *Libros inſpexi*,&c.Certum eſt amicos conuocare,vt conſulem,&c. Id mihi avct.f.]ſic eſt legendum, & ita ſemper loquitur Plaut. non, vt habent libri vulgati,*ita mihi* Sperate pamph.]ex ſpectate Pamphilippum, quem ego ſperaui ſaluum ex Aſia aduenturum,mihique præſidio aduerſus famem futuram. Svstentavi sedvlo]ſic ſuprà,*libros inſpexi ſuſtentatum eſt ſedulò.* Ædepol ne egomet mihi.&c. velim nunc mihi eſſe mille modiorum argenti. mille modium autem, ſeu mille modiorum,ſic dictum,vt mille nummûm, mille hominum, mille ouium, quæ ſunt à nobis annotata in commentariis Horatianis, & Aemilianis, ſeu Cornelianis. Te non vocem]hoc eò dicit,quia ab Epignomo impetrare non potuit, vt apud eum cum aliis ſummatibus viris cenaret, ſi non in ſummo lecto,at in imo ſubſellio. Advorsvm te f. illvdqve] hoc eò dicit Epignomus,quod ipſe erat pater cœnæ,ſeu conuiuator Si svperfiat]ſi ſuperſit locus. Obtrvsero aliq. str.]oppoſuero aliquid, fortaſſe cubitum.ſtrenuè,fortiter. Vna lavtvm, non ad c.d.]venias,inquam,lautum,non cenatum. Perdvint]perdant. Vtrvm tv c?]vtrum duorum ceníes,me domi cenare.an foris? Ad ilivm]qui te vocauit. Renvntiari]te non iturum. At ille ne svcc.] at periculum eſt,vel at verendum eſt,ne ille ſuccenſeat. Non tv hinc abis?]Gelaſimus Epignomum ſibi aduerſantem abigere conatur. Niſi me non pers.] niſi fortè putas me non videre, quid ſpectes,& quò animum intendas, ſignificat paraſitus Epignomum captare hæreditatem fratris Pamphilippi,vt intelligere licet ex iis,quæ ſequuntur. Cave sis tv tibi]alloquitur nunc Pamphilippum Illic homo]Epignomus. Inhiat]captat, aucupatur. hians appetit.& idcirco te ad cenam inuitauit. Non tv scis qvam affl.]ignoras'ne quomodo,vel quàm valde,& quàm ſæpè noctu affligantur homines domum è cena redeuntes?affleniur autem, i.in terram præcipites dentur. & abijciantur,à graſſatoribus ſcilicet,& furibus nocturnis. Libri vulgati habent *effligentur*, quibuſcum & nonnulli libri veteres conſentiunt. Ire adversvm] ire aduerſus fures,& graſſatores nocturnos. Non it] non it ad cenam apud ſe. Vt betat] vt eat:*betere* eſt ire,ex quo perbitere,perire. Feſtus,Nonius. Tibi pere. cenam inc.i.ſi nulla tibi alia Gelaſime cena parata eſt,quàm ea,quæ domi noſtræ parabitur, incenatus hodie dormies. Opera vte.]vtere mea opera,ſi mea refert te oratores iſtos accipere. Arcte] anguſtè,anguſto loco. Vel inter c.f.]i.vel in arctiſſimo loco accumbere potero hyperbole.Quis enim anguſtius eo loco, in quem duo, aut plures cunei adiguntur, verbi gratia, cùm lignum aliquod ſcinditur? Hvccine?]in has ædeis?Epignomi ædes indicat. Meliorem genivm tvvm non fac.] non melius Genium tuum curabis.malim legere *non facies* propter verſum. Eamvs tv]eamus tu Pamphilippe. Nam hic qvidem sine vi,&c.]nam hic quidem ita eſurit, vel ita fame premitur, vt ſine vlla vi ad crucem perduci poſſit, prandio cum cena propoſita. Qvi cvm vis]cum quo vis. Tva felicitas]ſatis ſpectata eſt

ſtata eſt à me domi meę tua felicitas,quãdiu paraſitus, & ſatis te cognoui fortunatum, quandiu paraſitus.&c.tua felicitas autem,dixit, quaſi dicere vellet, tua fidelitas. REM CONFREGIMVS] nunc rem familiarem amiſimus. rem confregimus autem dixit vt ſi diceret,nauem confregimus, id eſt,naufragium noſtræ rei familiaris fecimus. NVNC EGO NOLO TE È GELAS] nolo te è ridiculo, & vrbano riſum mouente,fieri deridiculum,& deriſui eſſe. VIDES, VT ANNONA EST GR.]vides,quàm annona ſit grauis Licet legere & ſine interrogatione, hoc modo, *vides,vt annona eſt grauis*. id eſt vides, quàm ſit grauis, & difficilis annona, quanta ſit rerum ad victum neceſſariarum caritas, PROTHYMIAE] ſaluete animorum ſtudia,& promtæ voluntates,infrà ſcena, *Saluete Athenæ Saltationes,blanditias prothymias.* RIDICVLO] eos,qui riſum mouent. PARASITARI]& diuitibus, vt à paraſitis captari,& lactari? NAM MIHI INTVS POTION. V.] nam mihi domi laqueo circundabo gulam.potione vincea dixit facetè, quaſi dicturus fuerit potione vinacea,ſeu vincea,cùm tamen interea ad vinculum, & vinctionem alluderet,à verbo vincio: quemadmodum rectè explicat Adrianus Turnebus lib.9.Aduerſ.cap.21.Præterea, Feſtus docet veteres vinciam dixiſſe continentem:vt alia ratione,neque tamen minus venuſta,& faceta.Plautus vinceam,ſeu vinciam potionem, appellaſſe intelligatur,laqueum,quod contineat.

## STICHVS.

*More hoc fit atque ſtultè:mea ſententia,*
*Si quem hominem expectant,eum ſolent prouiſere.*
*Qui hercle illa cauſa nihilo citius venit.*
*Idem ego nunc facio,qui prouiſo Sagarinum,*
*Qui nihilo citius venit tamen hac gratia.*
*Iam hercle ego decumbam ſolus,ſi ille huc non venit,*
*Cadum modò hinc à me huc cum vino transferam,*
*Poſtea accumbam,quia ſenſim extabeſcit dies.*

ATQ. STVLTÈ]& quidem ſtultè. EVM SOLENT PROVISERE] eum ſolent porrò viſere,& longè viſere,vltro viſere. HAC GRATIA] ob hanc cauſam, quòd eum prouiſo. DECVMBAM] cubabo deorſum, cubabo in lecto molliter,& remiſſè. propriè dicuntur ægroti decumbere. A ME] ab ædibus heri mei: vel à cella mea. HVC] in ædeis Phamphilippi, EXTABESCIT]minuitur.tralatio eſt.

## SAGARIVS, STICHVS ſerui duo.

*Saluete Athenæ,quæ nutrices Græci.*
*O terra herilis patria,te video libens.*
*Sed amica mea & conſerua quid agat Stephanium,*
*Cura eſt:vt valeat.nam Sticho mandaueram*
*Salutem vt nuntiaret,atque ei vt diceret*
*Me hodie venturum,vt cœnam coqueret tempori.*
*Sed Stichus eſt hic quidem.*St.*feciſti here facetias,*
*Cum hoc donauiſti dono tuum ſeruo Stichum.*
*Pro Di immortales,quot ego voluptates fero?*
*Quot riſiones,quot iocos,quot ſauia*
*Saltationes,blanditias prothymias?*
Sag. *Stiche.*St.*hem* Sag.*quid fit?*St.*euge Sagarine lepidiſſime,*
*Fero conuiuam Dionyſum mihi & tibi.*
*Nanque edepol cœna dicta eſt,locus liber datus'ſt*
*Mihi & tibi apud vos:nam apud nos eſt conuiuium.*
*Ibi noſter cœnat cum vxore adeò & Antipho.*
*Ibidem herus eſt voſter.hoc mihi dono datum'ſt.*
Sa. *Quis ſomniauit aurum?*St.*quid id ad te attinet?*
*Proin tu lauare propera.*Sa.*lautus ſum.*St *optimè.*
*Sequere ergo hàc me intrò.*Sa.*ego verò ſequor.*
St. *Volo eluamus hodie.peregrina omnia.*

*Relinque: Athenas nunc colamus ſequere me.*

Sa. *Sequor & domum redeundi principium placet.*

*Bona ſcaua, ſtrenáque obuiam acceßit mihi.*

QVAE NVTRICES GRAECIAE] ſubintellige, eſtis, quæ Græciæ, atque adeò omnibus aliis nationibus fruges diſtribuiſtis. M. Tull. pro Lucio Flacco. *Athenienſes, vnde humanitas doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ. atque in omnem terras diſtributa putantur.* Iſocrates in Panegyrico. Ariſtides in Panathen. Lucretius proëmio lib. 6. *Prima frugiferos fœtus mortalibus agris, Diddiderunt quondam præclaro nomine Athenæ.* &c. CVRA EST] cura eſt ſciendi. eſt mihi curæ ſcire, quid agat, vt valeat SALVTEM VT N.] aut ei ſalutē nuntiaret, eíque diceret. TEMPORI] al temperi. FECISTI HE] alloquitur herum ſuum abſentem Stichus. cadum vini, quem ab illo dono acceperat, portans in ædeis Pamphilippi. feciſti facetias autem, id eſt, feciſti res facetas, & lepidas. næ & factis te lepidum, ac facetum eſſe declaraſti. CVM HOC DONASTI DONO] hoc vini cado, ſuprà ſcena, *Cùm re bene geſt. Cadum tibi veteris vini propino.* PROTHYMIAS] animi alacritates, promptas voluntates. vt ſup. ſcen. *Eſt ita vt. in extr.* DIONYSVM] Bacchum. CENA DICTA EST] cena condicta eſt: HOC] hic vini veteris cadus. QVIS SOMN. AVRVM?] libri noſtri vet. habēt, *Quis ſomniaui verum* nonnulli vulgati, *Quis obſomnit aurum.* VOLO ELVAMVS] volo hodie quidquid vobis peculij eſt profundi. vide ſuprà. ET DOM. RED PRINCIP. PL. & hoc auſpicium, quod mihi obiicitur domum redeunti placet. BONA SCAEVA STERNÁQVE] ſic reſtitui ex noſtrorum librorum veterum auctoritate. quid ſit bona ſceua, diximus ſuprà in Pſeudolo, ibi. *Bene ego prædatus ibi nam bona ſceua eſt mihi.* quid ſit ſtrena, docet Feſtus his verbis, *ſtrenam vocamus, quæ datur die religioſo boni ominis gratia, à numero, quo ſignificatur alterum. tertiumque venturum ſimilis commodi, veluti trena quæ propoſita S. littera dicitur ſtrena, vt in iite ſolebant antiqui dicere ſtitem.* ſignificat igitur ſe bonis auibus domum redire.

## STEPHANIVM ancilla.

Mirum videri nemini veſtrûm volo, ſpectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam. faciam vos certiores,
Domo dudum ſum huc arceßita. quoniam nuntiatum eſt.
Iſtarum venturos viros. ibi feſtinamus omnes,
Lectis ſternendis ſtuduimus, munditiiſque apparandis.
Inter illud tamen negotium meu curaui amicis,
Sticho & conſeruo Sagarino meo, cœna cocta vt eſſet.
Stichus obſonatus eſt. caterùm ego curando id allegaui.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hîc aduenientes.

HINC] ex ædibus Epignomi. FESTINAMVS OMNES] omnes ſtudioſè operam damus Epignomo, & eius vxori. OBSONATVS EST] obſonium parauit. CAETERVM EGO CVRANDO ID ALL.] ceteroqui ego aliquem alligaui. id eſt, priuam miſi, qui id curaret, & coqueret.

## SAGARINVS. STICHVS ſerui duo.

Agite, ite foras ferte pompam, cado tē præficio Stiche.
Omnibus modis tentare certum 'ſt noſtrum hodie conuiuium.
Ita me Di ament, lepidè accipiemur. cum hoc recipiamur in loco
Quiſquis prætereat, comiſſatum volo vocari. St. conuenit.
Dum quidem hercle quiſque veniat cum vino ſuo. nam hinc quidem
Hodie polluctura, præter nos iam dabitur nemini.
Noſmet inter nos miniſtremus monotrophè. hoc conuiuium eſt
Pro opibus noſtris ſatis commodulè, nucibus, fabulis, ficulis,
Oleæ in trybilio. lupilli, cum minuto cruſtulo.
Sat eſt ſeruo homini modeſtè melius facere ſumtum, quàm ampliter
Suum quemque decet. quibus diuitiæ domi ſunt, ſcaphio, cantharis.
Batiolis bibunt. nos noſtro Samiolo poterio
Tamen viuimus. nos tamen efficimus pro opibus noſtra mœnia.
St. Amicæ vter vtrubi accumbamus? St. abi tu ſanè ſuperior.
Atque adeò, vt tu ſcire poßis factum ego hoc tecum diuido.
Vide, vtram tibi libet etiamnum capere, cape prouinciam.

Quid

Sa. *Quid iſtuc eſt prouinciæ? St. Vtrum Fontinali, an Libero?*
*Imperium te inhibere mauis. Sa. nimio liquido libero*
*Sed amica mea & tua dum comit, dúmque ſe exornat, nos volo*
*Tamen ludere inter nos ſtrategum te facio huic conuiuio.*
St. *Nimiùm lepidè in mentem venit. potius in ſubſellio*
*Cynicè accipiemur, quàm in lectis. Sa. immò enim hîc magis eſt dulcius.*
*Sed interim Stratege noſter, cur hic ceſſat cantharus?*
*Vide quot cyathos hos bibimus. St. tot, quot digiti ſunt tibi in manu.*
*Cantio Græca eſt* ἢ πέντε πῖν' ἢ τρεῖς πῖν' ἢ μὴ τέτταρα.
*Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde ſi ſapis.*
Sa. *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium.*
*Bibe ſi bibis. St. non mora erit apud me. Sa. ædepol conuiui ſat eſt,*
*Modò noſtra huc amica accedat. id abeſt, aliud nihil abeſt.*
*Lepidè hoc actum eſt. tibi propino cantharum. vinum tu habes.*
St. *Nimis vellem aliquid pulpamenti. Sa. ſi horum, quæ aſſunt, pœnitet,*
*Nihil eſt. tene aquam St. melius dicis: nihil moror cupedia,*
*Bibe tibicen, age ſi quid agis, bibendum hercle hoc eſt: ne nega?*
*Quid hoc faſtidis? quod faciundum vides eſſe tibi? quin bibis*
*Age, ſi quid agis. accipe, inquam, non hoc impendet publicum*
*Haud tuum iſtuc eſt te vereri. eripe ex ore tibias.*
St. *Vbi illic biberit, vel ſeruato meum modum, vel tu dato.*
*Nolo ego nos pro ſummo bibere. nulli referimus poſtea.*
*Namque ædepol, quamuis deſubito vel cadus verti poteſt.*
Sa. *Quid agitur? quanquam grauatus fuiſti, non nocuit tamen.*
*Age tibicen quando bibiſti, refer ad labias tibias.*
*Suffla celeriter tibi buccas, quaſi proſerpens beſtia.*
*Age dum Stiche, vter demutaſſit, poculo multabitur.*
St. *Bonum ius dicitis: impetrare oportet, quia æquum poſtulas.*
*Age ergo, obſerua. ſi peccaſſis, multam hîc retinebo illico.*
Sa. *Optimum atque æquiſſimum oras. St. hem tibi, hoc primùm omnium,*
*Hæc facetia'ſt, amare inter ſe riualeis duos:*
*Vno cantharo potare, & vnum ſcortum ducere.*
*Hoc memorabili'ſt. ego tu ſum. tu es ego, vni animi ſumus,*
*Vnam amicam amamus ambo: mecum vbi eſt, tecum eſt tamen:*
*Tecum autem vbi eſt, mecum autem ibi eſt: neuter alteri inuidet.*
Sa. *Ohe. iam ſatis. nolo obcades, catuli vt ludunt, nunc volo.*
*Vin' amicam huc euocemus? ea ſaltabit. St. cenſeo.*
Sa. *Mea ſuauis, amabilis, amœna Stephanium, ad amores tuos*
*Foras egredere. ſatis mihi pulchra es. St. at enim pulcerrima.*
Sa. *Fac nos hilaros hilariores opera atque aduentu tuo.*
*Peregre aduenientes te expetimus. Stephanicidium, vel meum,*
*Si amabilitas tibi noſtra placet, ſi tibi ambo accepti ſumus.*

FERTE POMPAM] ferte ordine, vt fit in pompa, quæ ad conuiuium agitandum nata, & parata ſunt. LEPIDE ACCIPIEMVR] eleganter, & venuſtè tractabimur, cùm in hunc locum recipiamur. COMISSATVM VOLO VOCARI] volo inuitari ad ſaltandum. & laſciuiendum, & licenter iocandum, molliterque viuendum. comiſſari idem valet, quod κωμάζειν, vt ſæpe docuimus, eiúſque origo Græca eſt, non Latina à comedo, vt putant iſti ludimagiſtri triobolares, quod ſemel malè didicerunt, dediſcere non poſſunt. POLLVCTVRA] pollucture propriè dicitur de decimis, quæ ſacrantur Herculi. NOSMET INTER NOS M. MONOTR.] nos ſimus ipſi nobis miniſtri, vt ij, qui ſoli viuunt, & quib. non eſt vllus victus

quotidiani adminiſter, *monotrophi* accipio, vt ſit aduerbium. quòd autem quidam accipiunt in vocandi caſu, volunt Sagarinum à Sticho monotrophum appellari, quod ſolus ſit, non conſeruum habeat, neque ancillam conſeruam, quia vt illi dicunt, qui talis eſt, ſibi ipſe miniſtrare cogitur, falluntur. nam refellit eos Plautus ipſe, qui Sticho nullum tribuit conſeruum, nullámue conſeruam, Sagarinum contra Stephanium contubernalem & conſeruam. ſuprà ſcena, *Cùm bene res geſta, Amicam habeo Stephanium hinc ex proximo Tui fratris ancillam ei condicam ſymbolam Ad cenam, & eius conſeruo Sagarino Syro.* FABVLIS] paruis fabis. non enim fabulæ ſunt intelligendæ à fando. OLEAE IN TRYBLIO] cum in noſtris libris veteribus ita ſcriptum reperiiſſem, *Olea in triplio*, nos ex iis obſcuris veſtigiis veræ ſcripturæ, *Olea in tryblio*, reponendum eſſe exiſtimauimus: quod item Adriano Turnebo iam antè venerat in mentem, *tryblium* autem, nomen Græcum eſt, ſignificátque catinum aut patellam. LVPILLI] parui lupini. ſic autem legendum, non *lupillo*. CVM MINVTO CRVSTVLO] i. cum minutis cruſtulis. Hor. *pueris olim dant cruſtula blandi Doctores elementa velint vt diſcere prima.* MODESTE MELIVS F. S. QVAM AMPLITER] melius eſt ſumtum facere mediocriter & modicè, quàm amplè, & opiparè. Profert Nonius. arbitror etiam Cariſium hunc locum ſpectantem hoc notaſſe. *ampliter* Plautus, pro, *amplè*. BALIOLIS] baliola, genus eſt poculi, vt & ſcaphium Nonius ex Plauto in Colace, *baliolam auream octo pondo habebat.* ſed legendum potius *batiocis* apud Plautum, vt Adriano Turnebo videtur, & apud Nonium *batioca*. SAMIOLO POTERIO] ſamiolo poculi poterium ποτήριον vox Græca eſt Samia vaſa autem erant fictilia. Cic. Fragm. libr. 6. de Rep. *Oratio extat, Læli, quam omnes habemus in manibus, quàm dijs immortalibus grata ſint ſympina ſeu ſympuuia Pontificum, Samiaque vt is ſcribit, capedines.* Idem pro Lucio Mur. *atque ille homo eruditiſſimus ac Stoicus ſtrauit pelliculis hædinis lectulos Punicanos, & expoſuit vaſa Samia. quaſi verò eſſet Diogenes Cynicus mortuus*, &c. NOS TAMEN OFFICIO PRO OPIBVS NOSTRA MOEN.] allegoria eſt, quæ prouerbium olet: ſignificat autem Stichus ſe, & Sagarinum ſumtum facere pro facultatibus, & apparaſſe conuiuium ſuis fortunis conſentaneum. tracta autem allegoria eſt à ciuibus, qui mœnia vrbis ſuæ faciunt pro opib. ſuis. Alij *mœnia* dictum volunt pro *munia*, vt mœnera pro munera, & cœra pro cura, & pœnire pro punire, & ſimilia. & ductum eſſe volunt ab iis, qui ſe pro ſuis opibus, & facultatibus fungi munere, & pecuniam conferre prædicant. AMICAE VTER VTRVBI ACCVMB.] vter vtro in loco accubamus amicæ noſtræ? quærit vter accumbat in ſuperiore loco, vter in inferiore. Nam vterque amicæ accumberet, neceſſe erat amicam mediam recumbere, & alterum in ſuperiore, alterum in inferiore ei accumbere. Itaque reſpondet Stichus, abi tu ſuperior. i. abi & accumbe ſuperior. FACTVM] minus negotium. VTRVM FONTINALI, AN L.] ſic legendum eſſe rectè coniecit Adr. Turn. eique aſſentior. nam & in vulgatis, & in vet. legitur *fontali* minus emendatè, *Fontinali* autem ſubintellige, à fontinalibus fontium ſacris. Feſt. *fontinalia fontium ſacra.* Vnde & Romæ, Fontinalis porta. Sententia autem horum verborum hæc eſt, vtrum in aquam, an in vinum imperium habere: ſeu vtrum aquæ, an vino præeſſe malis. NIMIO LIQVIDO LIBERO] nimio malo, id eſt, multo malo præeſſe libero, liquido, & defæcato, quàm aquæ. DVM C.] ſc. [illegible] ludere, bibere. STRATEGVM] imperatorem, ſeu exercitus ducem. ſed ſtrategum pro imperatore, & magiſtro conuiuij ſimpliciter poſuit. IN SVBSELLIO] in humiliore ſede, ſeu loco. CYNICE] Cynicorum in morem. NON IN LECTIS] qui ſunt ſubſellio altiores. MAGIS DVLCIVS] pleonaſmus, magis enim ſuperuacaneum eſt. CVR HIC CESSAT C.] cur non bibimus? TOT QVOT DIGITI SVNT TIBI] quinque. CANTIO EST GRAECA, &c.] i. aut quinque bibe, aut treis, aut non quatuor, non quatuor autem, i. quinque huius cantionis ſententiam explicat Euſtath. in libr. [illegible] & Athen. libr. 10. ſed aliter, quàm Plautus intelligere videtur. Plautus enim ad numerum cyathorum vini refert. illi ad aquæ, & vini temperationem. Sed hac de re plura notata reperiet lector in cōmentariis noſtris Horatianis, ad illū locū, *tres prohibet ſupra Rixarum metuens tangere gratia.* oda 19. libro 3. quibus hæc adſcribo, quoſdā legere nō [illegible], ſed [illegible]. ſemiquatuor. ſemiquatuor autem, i. duo. Et ita volunt ſignificare Stichum velle bibi decem cyathos, quot litteris conſtet nomen amicæ ſuæ Stephanij: hunc autem fuiſſe veterum morem declarat Martialis illo verſu. *Lesbia ſex cyathos, ſeptem Iuſtina bibatur*, &c. ſolebant amicarum ſuarum, & eorum, quos amabant, & venerabantur, & colebant iidem, nomina commemorare, antequam biberent. DECIMA FONTEI] i. decima aquæ parte, legendum fortaſſe eſt, *decimis è fonte*. apparet Stichum quinque vini cyathis aquæ ſemicyathum admiſceri velle. TIBI TVTE INDE] tibi tute ex fonte aquæ partem decimam ſume. ſi ſapis. BENE VOS, BENE NOS, BENE TE, &c.] fuit & hic mos antiquorum illorum Græcorum & Romanorum bene precari ſibi & ſuis. ad quem morem hoc pertinet. Eſt enim Græca loquendi conſuetudine dictum à Plauto, *bene nos, bene vos*, &c. vt ſubintelligatur, εὔχομαι, id eſt, precor, ſeu opto. quod Latinè diceremus. precor vt vobis bene ſit, bene nobis, bene tibi, bene mihi, bene noſtræ Stephanio. BIBE, SI BIBIS] bibe, ſi bibere vis. CONVIVI SAT EST] conuiuij ſatis eſt. ſatis eſt magnum, & amplum hoc noſtrum conuiuium. vel ſatis multi ſunt conuiuæ. ALIQVID PVLPAMENTI] pulpamentum, obſonium eſt lautum, & lautè apparatum ex pulpa, id eſt à parte carnoſiore animalis, verbi gratiâ, quæ pars eſt poſterior in lepore. lepus enim (vt ſcribit Donatus) è parte ſui poſteriore pulmamentum præbet. SI HORVM, QVAE ASSVNT P.] ſi ea, quæ aſſunt, tibi non ſatis ſunt, nihil ſatis eſt. CVPEDIA] Feſtus, cupes & cupedia antiqui lautiores cibos nominabant. Inde macellum, forum cupedinis appellabant. Cupedia autem, à cupiditate dicta ſunt: vel vt Varro vult, quòd ibi fuerit forum Cupedij equitis domus, qui fuerat latrocinij damnatus. Nonius, cupedia, cupiditas. Cic. Tuſc lib. 3. *Ambitio, mulieroſitas, peruicacia, ligurritio, vinolentia, cupedia.* DONAT ad illud Terent. Eun. *Concurrunt læti mihi obuiam cupedinarij. al. cupedinarij omnes. Cetarij, lanij, coqui, fartores, piſcatores, aucupes.* Notat hæc: Varro humanarum rerum libro, *Numerius Equitius cupes, & Marcellus Romanus ſingulari latrocinio multa loca habuerunt infeſta, His in exſilium actis, publicata ſunt bona & ædes, vbi habitabant, diruta: ex eaque pecunia ſcilicet deûm penatium ædificata ſunt, vbi habitabant locus, in quo venirent ea, quæ veſcendi cauſa in vrbem illata erant. Itaque ab altero macellum, ab altero forum Cupidinis appellatum eſt.* Idem, *Omnes, quæ eſculenta, & poculenta venduntur à rebus cupidinis, alimentum cupedinarium appellitur.* BIBE TIBICEN] inuitat tibicem ad bibendum. NON HOC IMPENDET PVBL.] hoc poculum, quod te bibere volo, nullum vectigal penſitabit. publica dicuntur & ea, quæ conducunt publicani, & ipſa vectigalia. Hor. epiſt. 1. libr. 1. *pars hominum geſtit conducere publica.* &c.

HAVD

HAVD TVVM EST] non te decet: non tibi conuenit. ILLIC] tibicem. VEL SERVATO MEVM MOD. VEL TV D] vel meo modo bibito, id eſt, eo modo, quem præſcripſero. vel tu ipſe. quantum bibamus, præſcribito. NOLO EGO NOS PR. B] nolo ego nos bibere quàm maximo modo, & quàm pleniſſimis poculis. nolo ego nos bibere quàm maximis hauſtibus bibi poteſt, quare nulli poſtea cadũ relinamus, id eſt, neminem, qui pro ſummo bibere velit, vinum ex cado depromere ſinamus (*relerimus*, Pro *relenerimus*, poſitum.) Namque ædepol ita effusè, & immaniter bibendo, quamuis ſubito etiam cadus inuerſus exhauriri poteſt. Ita ferè Adr. Turnebus explicat Aduerſar. libr. 4. cap. 21. Quidam ſcriptura mutata legunt *volo*, pro, *nolo*, & ſic explicant, volo ego nos pro ſummo bibere, &c. id eſt, volo nos bibere quàm maximo modo bibi poteſt, id eſt, tanto, vt ſuperari non poſſit. volo pocula impleri vſque ad ſummas oras, eáque à nobis exhauriri, ne neceſſe habeamus toties cadum relinere, & vinum promere, neque verò difficile erit hoc facere. Quæ ſentẽtia quamuis non ſit abſurda, quæ tamen ſcriptura recepta ab his immutatur, non placet. ſeruata autem ſcriptura, licet etiam aliam huius loci explicationem afferre, fortaſſe non ineptam. Nolo ego nos pro ſummo bibere, &c. id eſt, nolo ego nos pro vltimo & extremo bibere, & tam plenis poculis nos inuitare, quaſi poſtremum ſimus potaturi, ſed contra hanc communem, atque hanc computationem ad multã noctem perducere, & ita modicis poculis noſmet irrigari, atque exhilarare: atque nulli relerimus poſtea, id eſt, ne cui poſtea cadum aperuimus, operculo retracto, vel *nulli*, pro, *non*, vt *nullus venit*, pro *non venit*: ſed cadum relinquamus opertum cum pice & reſina nam quantumuis ſubditò vel cadus inuerti poteſt, ſi ita immoderatè bibamus, & ſi velimus poſtremum bibere. vide & quæ notauimus in commentariis Horatianis ad illum locum oda 29. libro 3. *Thyrrhena regum progenies tibi Non antè verſo lene merum cado*, &c. ad illum Satyra 8. libro 2. *Inuertunt Aliphanis trinariatota*. QVANQVAM GRATVS F.] alloquitur tibicinem. quanquam, inquit Sagarinus, poculo illo pleniore grauatus fuiſſe, non nocuit tibi tamen. AGE TIBICEM, QVANDO BIB. &c.] profert hunc verſum Nonius in voce *labrum*, &, *labia*. SVFFLA CELERITER TIB.] imple tibi buccas flatu ſiue ſpiritu, & infla tibias. QVASI PROS BESTIA] tanquam ſerpens. VTER DEMVTASSIT, POCVLO MVLTABITVR] vter noſtrum diſceſſerit ab hac lege, poculo multabitur: id eſt, pro multa poculum ei auferetur. IMPETRARE OPORTET] ſubintell SI PECCASSIS] ſi contra legem feceris. MVLTAM HIC R.] id eſt, poculum hic retinebo. AMARE INTER SER. D.] nam riuales ſæpius inter ſe oderunt, inter ſe æmulantur, & inuident. EGO TV SVM] verè amici ſumus. nam amicus ego alter. VNI ANIMI SVMVS] vni, id eſt, vnius. ſic autem edidit Camerarius. nam noſtri libri nihil hic diſcrepant à vulgatis, qui habent *vnanimi ſumus*. MEVM VBI EST] cum mecum eſt, &c. NOLO OBCAEDES CATVLI, VT LVDVNT NVNC VOLO] nolo ludum cruentum, & tragicum, & qui occidat, ſed volo nos ita ludere, vt inter ſe catuli ludere ſolent. quem ludum Lucretius expreſſit lib. 5. his verſibus, *At catulos blandè cum lingua lambere tentant, Aut vbi eos iactans pedibus, mor, uque petentes, Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus: Longè alio pacto gannitu vocis adulant*, &c. Obcædes vox compoſita eſt ſed libri veteres habent. *Catali*. non vt vulgati, *Catuli*. Catuli autem ſunt Alpium incolæ, Catilli à Plinio appellantur libro 3. capite 20. Carris vicini. ſignificat igitur fortaſſe Plautus ludum Catalis, ſeu Catulis illis vſitatum ſibi in conuiuio placere. STEPHANISCIDIVM] diminutiuum ex στεφανίσκος, quod ipſum diminutiuum eſt à στέφανος.

## STEPHANIVM ancilla, & eidem.

*Morem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,*
*Vt ego huc iamdudum exiſſem ſimitu vobiſcum foras,*
*Niſi me vobis exornarem. nam ita eſt ingenium muliebre,*
*Bene cùm lauta eſt, terſa, ornata, ficta eſt: infecta eſt tamen.*
*Nimióque ſibi mulier meretrix repperit odium ocyus.*
*Sua immunditia, quàm in perpetuum placeat, munditia ſua.*
Sa. *Nimium lepidè fabulata eſt.* St. *Veneris mera eſt oratio,*
*Sagarine.* Sa. *quid eſt?* St. *totus doleo.* Sa. *totus? tanto miſerior.*
St. *Vtrubi accumbo?* Sa. *vtrubi tu vis.* Steph. *cum ambobus volo. nam ambos amo.*
St. *Vapulat peculium: actum eſt. fugit hoc libertas caput.*
Sa. *Date mihi locum, vbi accumbam, amabo, ſiquidem placeo. tum mihi*
*Cupio cum vtroque mihi eſſe bene.* St. *diſpereo.* Sa *quid ais?* St. *quid ego?*
Sa. *Ita me di ament, nunquam ei fiet hodie hoc, quin ſaltet tamen.*
*Age mulſa mea, ſuauitudo, ſalta: ſaltabo ego ſimul.*
St. *Nunquam ædepol me iſtoc vinces, quin ego ibidem pruriam.*
St. *Siquidem mihi ſaltandum eſt, tum vos date bibat tibicini.*
St. *Et quidem nobis.* Sa. *tene tibicen primùm. poſtidea loci*
*Si hoc eduxeris, proinde vt conſuetus antehac, celeriter*

*Lepidam & ſuauem cantionem aliquam occipito cinædicam,*
*Vti perpruriſcamus vſque exunguiculis.inde huc aquam.*

SIMITV] ſimul Idem Amph. *non ego eum viuo ſimitu, ebibi imperium tuum.* FICTA EST] eſt bene formata eſt, quaſi à figulo, aut ſtatuarium fictore. INFECTA EST TAMEN] eſt tamen non perfecta, quid ſi legamus *inſicta eſt*, non ficta eſt, id eſt, non formata eſt tamen. NIMIOQ. SI MVLIER, &c.] id eſt, mulier meretrix citius odium ſibi conciliat immunditia ſua, quàm amorem munditia ſua. NIMIVM LEP. FAB.] valdè lepidè locuta eſt. TOTVS DOLEO] ex amore & libidine. amor autem corpus, & animum afficit, quæ ſunt duæ hominis partes. VTRVBI ACCVMBO?] vtro in loco ſuperiore, an inferiore. VAPVLAT PECVLIVM] id eſt, minuitur, diſſipatur, & diſperditur peculium, iis nequitiis ſcilicet. FVGIT HOC LIB. CAP.] nunquam manumittemur hoc vitæ genus colentes, longè aufugit à nobis libertas, vt ſe indignis, quod tam nequiter, & diſſolutè viuamus. DATE MIHI LOCVM] vt inter vos media accumbam. TVM MIHI CVPIO CVM VTROQ.] tum cupio ex vtriuſque complexus voluptatem capere. DISPEREO] amore. ſic ſuprà, *totus doleo.* QVID EGO?] quid ego agam, rogas. NVNQVAM ET FIET H. HOC] nunquam hoc ei fiet, quòd ſibi omnes ferè mulieres fieri volunt præſertim impudicæ. QVIN EGO IBID. P.] quin ego vnà vobiſcum ſaltamus libidinem incendam, aut excitem, pruriam. id eſt, libidine vrar. tralatio eſt ab iis, quibus corpus prurigine vritur. TVM VOS DATE, BIBAT. TIBICINI] tum vos date tibicini poculum, vt bibat. POSTIDEA LOCI] poſtea loci. SI HOC EDVXERIS] ſi hoc poculum exhauſeris. VT CONSVETVS] es. CANTIONEM OCCIPITO CINAEDICAM] cautionem incipito proteruã, mollem, & impudicam, quę nobis pruritum libidinis excitet. cinædi enim molles & impudici. profert Nonius in Aulul. *ita fuſtibus ſum mollior magis quàm cinædus.* VTI PERPRVRISCAMVS VSQ. EX VNGVICVLIS] vt vſque ab extremis partibus corporis toti libidine flagremus. INDE HVC AQVAM] infunde in hoc poculum aquam.

## EIDEM duo.

Sa. *Tene tu hoc educe. dudum placuit potio.*
*Nunc minus grauatè iam accipit tene tu interim,*
*Meus oculus, da mihi ſuauium, dum illic bibit.*
*Proſtibuli eſt autem ſtantem ... anti ſauium.*
*Dare, amicum amicæ. euge euge ſic furi datur.*
*Quid igitur? quanquam grauatus, non nocuit tamen,*
*Age iam iuſta buccas.* St. *nunc iam aliquid ſuauiter.*
*Redde cautionem, veteri pro vino, nouam.*

TENE] tu tibicem. EDVCE] ebibe, exſicca. MINVS GRAV. IAM ACCIP.] minus iam grauatur accipere tibicem, quàm antea. TENE] tene, inquam, tibicem. Licet etiam ſic legere, *tene tu. interim meus oculus* TV INTERIM MEVS OCVLVS] tu interim, mi ocelle Stephanium. ILLIC] ille, tibicem. PROSTIBVLI EST AVTEM, &c.] eſt meretricis viliſſimæ, & præſtabulis ſtantis amicam ſtantem ſtanti amico ſuauium dare. SIC FVRI DATVR] ſauium quaſi ab inuita exortum. QVID IGITVR?] nunc ad tibicem redit quanquam grauatus es, i. grauate poculum occepiſti, non nocuit tamen potiò. NVNC IAM ALIQVID SVAVITER] ſubint. caue. REDDE CANTIONEM VET. PRO VINO NOVAM] nunc. vt ait Pindarus, quodam loco, cautiones nouæ magis placent. contrà, vina vetuſtas commendat.

## EIDEM.

Sa. *Qui Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere poßiet?*
*Si iſtoc me vorſu viceris, alio me prouocato.*
*Fac tu hoc modo.* St. *at tu hoc modo.* Sa. *babæ.* St. *tatæ.* Sa. *papæ.* St. *pax.*
Sa. *Nunc pariter ambo. omneis voco cinædus contrà*
*Staticulis ſtare nobis non magis potis eſt, quàm fungus imbri*
*Intrò hinc abeamus. nunc iam ſaltatum ſatis pro vino eſt.*
*Vos ſpectatores plaudite, atque ite ad nos comiſſatum.*

QVI IONICVS AVT CINAEDICVS] Quis eſt ſaltator mollis, & proteruus: quis eſt ſaltandi molliter & cinædicè peritus. qui hoc modo ſaltare poſſit? Horat. oda lib. *Motus doceri gaudet Ionicos. Matura virgo.* Ad quem locum lege ſi tibi commodum eſt, quæ notauimus. SI ISTOC ME VORSV VICERIS &c.] ſi tu volubiliorem ſaltatorũ orbem, ſeu verſum hoc, quem modo tibi ſaltari verſare poteris, tum me aliò prouocato. verſus, ſeu vorſus hoc loco ſaltationis genus, quod in orbem circumagitur, ſignificat. M. Tull. oratione in Piſonem: ſaltatorẽ orbẽ appellat. BABAE] interiectio admirantis. Cariſ. libr. 2 TATAE] Cariſius, Næuius in Tarentila. *At atata caue cado,* &c ... PAX] Cariſ. vult eſſe interiectionem, alij aduerbium comicum, & ſignificare παντελῶς, i. prorſus, omnino: in quib. eſt Priſc. lib. 24. alii tradunt ſignificare *tantum*: alii eſſe aduerbium adiurantis. NVNC PARITER AMBO] ſaltemus. OMNEIS VOCO CINAEDOS] omneis cinædos voco, vt nobiſcũ ſaltent, ſeu prouoco.

TRINVM-

# TRINVMMVS.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| LVXVRIA. | |
| INOPIA. | |
| MEGARONIDES | ſenex. |
| CALLICLES | ſenex. |
| LYSITELES | adoleſcens. |
| PHILTO | ſenex. |
| LESBONICVS | adoleſcens. |
| STASIMVS | ſeruus. |
| CHARMIDES | ſenex. |
| SYCOPHANTA. | |

## ARGVMENTVM.

THESAVRVM *abſtruſum abiens peregrè Charmides,*
*Rémque omnem amico Callicli mandat ſuo:*
*Iſtoc abſente malè rem perdit filius.*
*Nam & ædis vendit. has mercatur Callicles.*
*Virgo indotata ſoror iſtius poſcitur.*
*Minus quo eum inuidia ei det dotem Calliclés,*
*Mandat qui dicat aurum ferre ſe à patre.*
*Vt venit ad ædis, hunc deludit Charmides*
*Senex vt rediit, cuius nubunt liberi.*

MANDAT] commendat.

## PROLOGVS.

### LVXVRIA ET INOPIA.

In. SEQVERE *mea nata, vt munus fungaris tuum.*
Lu. *Sequor, ſed finem fore quem dicam, neſcio.*
*Adeſt, hem illæ ſunt ædes, i intrò nunc iam.*
*Nunc, ne quis erret voſtrûm, paucis in viam*
*Deducam, ſiquidem operam dare promittitis.*
*Nunc primum igitur, quæ ego ſim, & quæ illa hæc ſiet,*
*Huc quæ abijt intrò, dicam, ſi animum aduortitis.*
*Primùm mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit,*

*Tum mihi natam hanc is eſſe voluit Inopiam.*
*Sed ea huc quid introierit impulſu meo,*
*Accipite, & date vacuas aureis, dum eloquar.*
*Adoleſcens quidam eſt, qui habitat in hiſce ædibus:*
*Is rem paternam me adiutrice perdidit.*
*Quoniam ei, qui me aleret, nihil video eſſe reliqui,*
*Dedi meam natam, qui-cum ætatem exigat.*
*Sed de argumento ne exſpectetis fabulæ,*
*Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.*
*Huic nomen Græcè eſt Theſauro fabulæ.*
*Philemo ſcripſit, Plautus vertit barbarè,*
*Nomen Trinummo fecit. nunc hoc vos rogat,*
*Vt liceat poſſidere hoc nomen fabulam.*
*Tantum eſt. valete, adeſte cum ſilentio.*

SEQVERE ME HAC N. VT MVNVS FVNG. TVVM] profert Nonius in extr. vbi exempla proponit accuſatiui pro ablatiuo poſiti. Sed legit ille, hoc modo, *ſequere me hâc nata, vt munus tuum fungare.* ADEST] finis. PAVCIS IN VIAM DED.] manet in tralatione verbi *errare.* nam qui viam ignorant, ne errent, deducuntur in viam. HVC QVAE ADIIT] quæ in has ædeis proximas introiit. VACIVAS AVREIS] id eſt, vacuas aureis. ſic Aſinaria, *vt bene vacivas aureis feciſti mihi.* & Bacchid. *valens aſſiſtat me vacivum verum.* Pſeud. *Fac ſis vacivas Pſeudole, adeis aurium.* MIHI NATAM] Inopiam. BARBARE] Latinè, ſic ſæpè aliàs. VT LICEAT POSS. HOC NOM. FAB.] ſic habent noſtri libri veteres, non vt vulgati, *hanc nomen fabulam.* ſententia autem hæc eſt, vt liceat fabulam hoc nomen poſſidere, id eſt, hoc nomine appellari.

## MEGARONIDES ſenex.

*AMicum caſtigare ob meritam noxiam,*
*Immœne eſt facinus: verùm in ætate vtile*
*Et conducibile. nam ego amicum hodie meum*
*Concaſtigabo pro commerita noxia,*
*Inuitus, ni me id inuitet vt faciam, fides.*
*Nam hic nimium morbus mores inuaſit bonos.*
*Ita plerique omnes iam ſunt intermortui.*
*Sed dum illi ægrotant, interim mores mali,*
*Quaſi herba irrigua, ſuccreuerunt vberrimè.*
*Neque quicquam hîc vile nunc eſt, niſi mores mali.*
*Eorum licet iam meſſem metere maximam,*
*Nimióque hîc pluris pauciorum gratiam*
*Faciunt pars hominum, quàm id, quod proſit pluribus.*
*Ita vincunt illud conducibile gratiæ.*
*Quæ in rebus multis obſtant odioſæque ſunt,*
*Remoràmque faciunt rei priuatæ & publicæ.*

AMICVM CASTIGARE] totum hunc locum Cornificius lib. 4. ad Heren. & M. Tull. lib. 2. de Inuentione Rhetoric. proferunt: vbi vitioſæ rationis exempla proponunt. IMMOENE] id eſt, immune, immœne autem, ſiue immune, id eſt, improbum, vt explicat Feſtus. INVITVS NI ME ID INVITET, &c.] inuitus quidem eum caſtigabo, ſed me fides inuitat, vt id mea ſponte faciam. ITAQVE PLERIQVE OMNES] ſic habent noſtri libri veteres, & rectè, vulgati autē mendoſè *plerunque.* QVAM HERBA IRRIGVA] quaſi herba multa aqua irrigata. MESSEM METERE] A [illegible] vel [illegible]. NIMIOQVE HIC PLVRIS, &c.] & pars hominum multo pluris facit paucorum gratiam, quàm id, quod proſit pluribus. vel ſic, & pars hominum multo mauult gratiam inire à paucioribus, potentibus ſcilicet, & diuitibus, quàm reipublicæ prodeſſe. REMORAMQVE FACIVNT, &c.] & remoràtur rem priuatā, & publicam.

CALLI-

## CALLICLES, MEGARONIDES, ſenex duo.

Ca. Larem corona noſtrum decorari volo.
Vxor venerare, vt nobis hac habitatio
Bona, fauſta, felix, fortunatáque eueniat,
Téque vt, cùm primùm poſsim, videam emortuam.
Me. Hic ille eſt, ſenecta atate qui factus eſt puer,
Qui amiſit in ſe culpam caſtigabilem.
Aggrediar hominem. Ca. cuia vox propè me ſonat?
Me. Tui beneuolentis, ſi ita es. vt ego volo:
Sin aliter es, inimici, atque irati tibi.
Ca. O amice ſalue, atque aqualis mihi, vt vales
Megaronides? Me. & tu adepol ſalue Callicles.
Ca. Valen'? valuiſtin'? Me. valeo. & valui rectius.
Ca. Quid agit tua vxor? vt valet? Me. pluſquàm ego volo.
Ca. Bene hercle eſt. illam tibi bene valere, & viuere.
Me. Credo hercle te gaudere. ſi quid mihi mali eſt.
Ca. Omnibus amicis, quod mihi eſt, cupio eſſe idem.
Me. Eho tua vxor quid agit? Ca. immortalis eſt.
Viuit, victuráque eſt. Me. bene hercle nuntias,
Deóſque oro, vt vita tua ſuperſtes ſuppetat.
Ca. Dum quidem hercle tecum nupta ſit, ſanè velim.
Me. Vim commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Nunquam tu, credo, mihi inprudenti obrepſeris.
Ne tu hercule faxo haud ſcies quam rem egeris.
Ca. Habeas, vt nactus: nota mala res, optuma 'ſt.
Na Nam ego nunc ſi ignotam capiam, quid agam, neſciam.
Me. Ædepol proinde vt bene viuitur, diu viuitur.
Sed hoc animum aduorte, atque aufer ridicularia:
Nam ego dedita opera ad te aduenio. Ca. quid venis?
Me. Malis te verbis multis multum obiurgitem.
Ca. Men'. Me. num quis eſt hic alius prater me atque te?
Ca. Nemo eſt. quid igitur? Me. rogitas? tene obiurgitem?
Niſi tute mihi me cenſes dicturum malè.
Nam ſi in te ægrotant arte antiqua tua.
Siue immutare vis ingenium moribus,
Aut ſi demutant mores ingenium tuum.
Neque eos antiquos ſeruas, aſt captas nouos:
Omnibus amicis morbum tu incuties grauem,
Vt te videre, audiréque ægr fient.
Ca. Quid in mentem venit tibi iſtac dicta dicere:?
Me. Quia omnis bonos bonáque accurare addecet,
Suſpicionem, & culpam vt ab ſe ſegregent.
Ca. Non poteſt vtrunque fieri. Me. quapropter? Ca. rogas?
Ne admittam culpam, ego meo ſum promus pectori,
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

*Nam nunc ego ſi te ſurripuiſſe ſuſpicer*
*Ioui coronam de capite, è Capitolio,*
*Quod in culmine aſtat ſummo: ſi id non feceris,*
*Atque id tamen lubeat ſuſpicarier,*
*Qui tu id prohibere me potes, ne ſuſpicer?*
*Sed iſtud negotij ſcire cupio, quicquid eſt.*
Me. *Haben' tu amicum, aut familiarem quempiam*
*Cui pectus ſapiat?* Ca. *adepol haud dicam dolo,*
*Sunt quos ſcio eſſe amicos. ſunt quos ſuſpicor:*
*Quorum ingenia atque annos non poſſum noſcere,*
*Ad amici partem, an ad inimici perueniant.*
*Sed tu ex amicis certis mihi es certiſſimus.*
*Si quid ſcis me feciſſe inſcitè aut improbe,*
*Si id non accuſas, tu ipſe obiurgandus es, ſcio.*
Me. *Etſi alia huc cauſſa ad te adueni, æquum poſtulas.*
Ca. *Exſpecto ſi quid dicas.* Me. *primùm dum omnium,*
*Malè dictitatur tibi vulgo in ſermonibus:*
*Turpilucricupidum te vocant ciues tui.*
*Tum autem ſunt alij, qui te volturium vocant.*
*Hoſteiſne, an ciueis comedis, paruipendere.*
*Hæc cum audio in te dicier, excrucior miſer.*
Ca. *Eſt, atque non eſt mihi in manu Megaronides.*
*Quin dicant, non eſt: meritò vt ne dicant. id eſt.*
Me. *Fuítne hic tibi amicus Charmides?* Ca. *eſt, & fuit.*
*Id ita credas, rem tibi auctorem dabo.*
*Nam poſtquam hic eius rem confregit filius,*
*Videtque ipſe ad paupertatem protractum eſſe ſe,*
*Suámque filiam eſſe adultam virginem,*
*Simul eius matrem, ſuámque vxorem mortuam*
*Quoniam hinc iturus eſt ipſe in Seleuciam,*
*Mihi commendauit virginem, natam ſuam,*
*Et rem ſuam omnem, & illum corruptum filium.*
*Hæc, ſi mihi inimicus eſſet, credo haud crederet.*
Me. *Quid tu adoleſcentem, quem eſſe corruptum vides,*
*Qui tuæ mandatus eſt fidei & fiduciæ.*
*Quin eum reſtituis? quin ad frugem corrigis?*
*Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,*
*Si qui probiorem facere poſſis, non vti*
*In eadem tute accederes infamiam,*
*Malúmque vt eius cum tuo miſeres malo.*
Ca. *Quid feci?* Me. *quod homo nequam.* Ca. *non iſtuc meum eſt.*
Me. *Emiſtin', de adoleſcente has ædeis (quid taces?)*
*Vbi nunc tute habitas?* Ca. *emi, atque argentum dedi,*
*Minas quadraginta adoleſcenti ipſi in manum.*
Me. *Dediſti argentum?* Ca. *factum, neque facti piget.*
Me. *Ædæpol fidei adoleſcentem mandatum malæ.*
*Dediſtíne hoc pacto ei gladium qui ſe occideret?*
*Quid ſecus eſt, aut quid intereſt dare te in manus*

*Argentum*

*Argentum amanti homini adoleſcenti, animi impoti,*
*Qui exædificaret ſuam inchoatam ignauiam?*
Ch. *Neque ego illi argentum redderem?* Me. *non redderes,*
*Neque de illo quicquam neque emeres, neque venderes.*
*Nec qui deterior eſſet, faceres copiam.*
*Inconciliaſtin' eum, qui mandatu'ſt tibi?*
*Illum qui mandauit, eum exturbaſti ex ædibus?*
*Ædepol mandatum pulcrè, & curatum probè.*
*Crede huic tu te. tuam iam melius rem geſſeris.*
Ca. *Subigis maledictis me tuis, Megaronides,*
*Nouo modo adeò, vt quod mea concreditum eſt*
*Taciturnitati clàm, fidei & fiduciæ,*
*Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palàm,*
*Vti mihi neceſſe ſit iam id tibi concredere.*
Me. *Mihi quod credideris, ſumes, vbi poſiueris*
Ca. *Circumſpice dum te, ne quis aſſit arbiter*
*Nobis, & , quæſo, identidem circumſpice.*
Me. *Auſculo, ſi quid dicas.* Ca. *ſi taceeas, loquar.*
*Cùm iam hinc eſt profectus peregrè Charmides,*
*Theſaurum mihi demonſtrauit in hiſce ædibus,*
*Hic in conclaui quodam. ſed circumſpice.*
Me. *Nemo eſt.* Ca *nummorum Philippeûm ad tria millia,*
*Id ſolus ſolum per amicitiam & per fidem,*
*Flens me obſecrauit. ſuo ne nato crederem,*
*Néue cuiquam, vnde ad eum id poſſet permanaſcere:*
*Nunc ſi ille huc ſaluus réuenit, reddam ſuum ſibi.*
*Si quid eo ſuerit. factum, illius filia,*
*Quæ mihi mandata eſt, habeo, dotem vnde dem,*
*Vt eam in ſe dignam conditionem collocem,*
Me. *Proh di immortales: verbis paucis quàm citò*
*Alium feciſti me! alius ad te veneram:*
*Sed vt occepiſti, perge porrò proloqui.*
Ca. *Quid tibi ego dicam? qui illius ſapientiam.*
*Et meam fidelitatem, & celata omnia*
*Pæne ille ignauus funditus peſſum dedit?*
Me. *Qui dum?* Ca. *quia rure dum ſum. ego vnos ſex dies,*
*Me abſente atque inſciente, inſciente, inconſultu meo,*
*Ædeis venaleis haſce inſcribit litteris.*
Me. *Adeſuriuit magis, & inhiauit acrius*
*Lupus. obſeruauit, dum dormitaret canes.*
*Gregem vniuerſum voluit tecum auertere*
Ca. *Feciſſet ædepol, ni hæc præſenſiſſet canes.*
*Sed nunc rogare ego viciſſim te volo,*
*Quid fuit officium meum me facere? face ſciam.*
*Vtrùm indicare me ei theſaurum æquum fuit,*
*Aduerſum quàm eius me obſecrauiſſet pater:*
*An ego alium dominum paterer fieri ædibus.*
*Qui emiſſet? eius eſſétne ea pecunia?*

*Emi egomet potius ædeis, argentum dedi.*
*Theſauri cauſſa, vt ſaluum amico traderem.*
*Neque adeò haſce emi mihi, nec vſuræ meæ.*
*Illi redemi, rurſum à me argentum dedi.*
*Hae ſunt, ſeu rectè, ſeu peruorsè facta ſunt,*
*Ego me feciſſe confiteor Megaronides.*
*Hem mea male facta, hem me auaritiam tibi.*
*Haſcene me propter res maledicta differunt?*
Me. *Pauſa, viciſti caſtigatorem tuum.*
*Occluſti linguam, nihil eſt qui reſpondeam.*
Ca. *Nune ego te quæſo, vt me opera & conſilio iuues,*
*Communicéſque hanc tecum meam prouinciam.*
Me. *Polliceor operam* Ca. *ergo vbi eris paulò poſt?* Me. *domi.*
*Nunquid vis?* Ca. *cures tuam fidem.* Me. *fit ſedulò.*
*Sed quid ais?* Ca. *quid vis?* Me. *vbi nunc adoleſcens habet?*
Ca. *Poſticulum hoc recepit. cùm ædeis vendidit.*
Me. *Iſtuc volebam ſcire. i ſanè nunc iam.*
*Sed quid ais?* Ca. *quid?* Me. *nunc virgo nempe apud te eſt.* Ca. *ita eſt.*
*Iuxtáque eam curo cum mea.* Me. *rectè facis.*
Ca. *Num quid prius, quàm abeo, me rogaturus?* Me. *vale.*
*Nihil eſt profectò ſtultius neque ſtolidius,*
*Neque mendaciloquius, neque argutum magis,*
*Neque confidentiloquius, neque periurius,*
*Quam vrbani aſsidui ciues, quos ſcurras vocant.*
*Atque egomet me adeò cum illis traho ibidem vnà,*
*Qui illorum verbis falſis accepto fui,*
*Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quicquam ſciunt.*
*Quod quiſque in animo habet aut habiturus eſt, ſciunt.*
*Idque quod in aurem rex reginæ dixerit,*
*Sciunt, quod Iuno fabulata eſt cum Ioue.*
*Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ij ſciunt.*
*Falſon', an verò laudent, culpent, quem velint.*
*Non flocciſaciunt, dum illud, quod lubeat, ſciant.*
*Omnes mortales hunc aiebant Calliclem*
*Indignum ciuitate hac eſſe, viuere,*
*Bonis qui hunc adoleſcentem euertiſſet ſuis.*
*Ego de eorum verbis famigeratorum inſcius,*
*Proſilui amicum caſtigatum innoxium*
*Quod ſi exquiratur vſque ab ſtirpe auctoritas,*
*Vnde quicquid auditum dicant, niſi id appareat,*
*Famigerator iure ſiet cum damno & malo:*
*Hoc ita ſi fiat, publico fiat bono:*
*Pauci ſint faxim, qui ſciant quod neſciunt,*
*Occluſioréмque habeant ſtultiloquentiam:*

LAREM CORONA N.] lares dij ſunt domeſtici. Itaque ei canis aſtabat, & pelle canina cinctu Gabino veſtiebantur. Canis autem animal eſt domeſticum. Eiſque, pueri ſumturi togam virilem, bullas dicabant, & Foci cuſtodes eſſe credebantur. Ex quo quod Græci dicũt ἀφ' ἑστίας, id eſt, à veſte Latini dicunt à Lare. VENERARE] precare. VT NOBIS HAEC HABITATIO] has ædes, quas emi à Lesbonico. TEQVE VT CVM PRIMVM POSSIM] vel ſic legendum, vt edidimus.

*& precare, vt te videam emortuum, cùm primùm poſſim:* vel. *ſéque vt quà quàm primùm poſſim videre emortuum*, quæ lectio ſi probab:tur, m. elidetur, vt verſus menſura conſtet. Licet etiam ſic legere, *vt cùm primum poſſit videam emortuum*. Cùm primum Poſſit autem. id eſt, cùm primum fieri poſſit. SENECTA AETATE] ſuprà. FACTVS EST PVER ] repuerauit. prouerbium: Bis pueri ſenes. QVI ADMISIT IN SE CVLPAM] qui emit ædeis. CVIA VOX] cuius vox. TVI BENEVOLENTIS] eius, qui tibi benè vult, *beneuolentis* poſitum ſubſtantiuè, vt amici. VALES?] valéſne? FAXO HAVD TANTILLVM, &c ] id eſt, verba mihi non dederis ſi vxorem tuam mihi tradideris, mea accepta. NVNQVAM TV, CREDO, MIHI IMPRVDENTIS OBREPSERIS] nunquam tu, opinor, me inſcientem, & incautum deceperis VT NACTVS ] es, ſubintellig. AEDEPOL PROINDE VT BENE VIVITVR ] non viuit, qui miſerè viuit: ne dum diu viuit. MEN'] cóne venis, vt me obiurges? NVNQVIS EST HIC ALIVS]: non prius vult Charicli reſpondere ad interrogatum. neque eum obiurgare Megaronides, quàm ſciat neminem eſſe alium, qui ſermonem exaudire poſſit. ROGITAS TENE OBIVRGITEM?] hoc ad illud pertinet, quod rogarat Charicles. Méne? quaſi dicat, quem alium, quàm te obiurgem? non enim me obiurgabo. Itaque ſubiungit, Niſi fortè putas me mihi dicturum malè? AEGROTANT ] tralatio à morbis corporis Sic Lucretius libro 4. *ægrotat fama vacillans*. SIVE IMMVTARE VIS INGENIVM ] ſiue ingenium tum huius ætatis moribus, qui ſunt peſſimi, vis commutare. ANTIQVOS] iubebat quidam moribus antiquis vti, verbis præſentibus. OMNIBVS AMICIS MORBVM] omnibus amicis hunc morbum importabis grauem, vt te inuiti videant. ACCVRARE ADDECET SVSPICIONEM &c. ] ſuſpicionem accuratè vitaret. NE ADMITTAM CVLPAM] in mea poteſtate ſitum eſt, ne culpam admittam. ſuſpicionem præſtare nec debeo, nec poſſum, quia ab alieno animo proficiſcitur. MEO SVM PRONVS PECTORE] ex meo animo & pectore hoc promere poſſum, vt ne culpam admittam. NAM NVNC EGO SI TE SVRRIPVISSE SVSPICER] coronam Ioui Capitolino ſurripuiſſe dicitur Petillius quidam, qui ex eo Capitolinus dictus eſt. CVI PECTVS SAPIAT ] qui ſit cordatus, & intelligens. Cicer. lib. 2. de Finibus, *Nec enim ſequitur, vt cui cor ſapiat, ei non ſapiat palatus*. HAVD DICAM DOLO] dicam planè, quod ſentio. EX AMICIS CERTIS] Ennius apud Cicer. in Cat. *Amicus certus in re incerta cernitur*. PRIMVM DVM OMNIVM ] primùm igitur omnium, &c. MALEDICTATVR TIBI] crebrò tibi maledicitur. TVRPILVCRICVPIDVM] αἰσχροκερδῆ. VOLVTRIVM] rapacem. vultur, ſeu vulturius, auis rapax. M. Tullius in Piſon. *Vulturius illius prouinciæ Scaurus. vulturius reip.* ex Chariſio. HOSTEISNE AN CIVEIS COMEDIS, PARVIPENDERE] hoſtiſne, an ciueis comedas non admodum laborare. QVIN DICANT NON EST] non eſt in mea manu efficere, vt ne dicant, id eſt, efficere, ve meritò dicant. REM TIBI AVCTOREM DABO ] re ipſa tibi fidem faciam. res ipſa tibi declarabit. ADVLTAM ] viro maturam & nubilem. SI QVI ] ſi qua ratione, ſi quo pacto. NON ISTVC MEVM EST ] non ſum nequam. non eſt meum eſſe nequam. MALAE] tuæ. DEDISTINE ] nonne dediſti? ſic ſæpe veteres. Qui] quo. QVID SECVS EST] quid aliud eſt. ANIMI IMPOTI ] qui ſe continere non poteſt. qui ſibi imperare, ſeu qui ſe regere non poteſt.

QVI EXAEDIFICAVIT SVAM &c. qui ignauiam & nequitiam ſuam inceptam ad faſtigium perduceret? tralatio, ſeu allegoria ab ædificiis. INCONCILIASTIN ] nonne per dolum decepiſti? Feſtus. ILLVM, QVI MANDAVIT ] patrem. AEDEPOL MANDATVM PVLCHRE ] ironia eſt. CREDE HVIC TVTE, &c. ] commite huic te ipſe, &c. TVM SPERARE DEBEAS] ſcilicet (ironia enim eſt) te tuam rem melius geſturum hæc horum verborum ſententia eſt, ſi ita legamus, nam vulgata lectio ſic habet, *Crede huic tu te. ſuam rem melius geſſerit.* aperta ſententia eſt, nempe ſine ironia. Nonnulli etiam ſic legi volunt, *tuam rem melius geſſerit*. MIHI QVOD CREDIDERIS SVMES VBI POSIVERIS ] quod meæ fidei, & taciturnitati commiſeris, tanquam depoſitum quoddam indè petes. vbi depoſueris. POSIVERIS ] *poſiueris*. antiquum pro poſueris. ID ] aurum ad tria nummorum Philipp. millia. PERMANASCERE ] permanare, peruenire. permanaſco à verbo *permano*, vt integraſco, labaſco, ab integro, as, labo, as. SI QVID EO FACTVM FVERIT ] ſi quid ei humanitus acciderit. ſi quid de eo factum fuerit. ſic loquebantur veteres, pro eo, quod eſt, ſi mortuus fuerit, malorum omen vitantes. ILLIVS FILIAE, QVAE MIHI MANDATA EST &c. ] habeo. vnde dotem dem illius filiæ, quæ mihi mandata eſt. VT EAM IN [illegible] DIGNAM CONDITIONEM] vt ei conditionem ſe dignam reperiam, vt eam in matrimonium collocem ex ſua dignitate. QVI ILLIVS SAPIENTIAM &c ] quid tibi dicam de illo, qui homo ignauus, pœne illius (patris) ſapientiam, & meam fidelitatem, & ea omnia, quæ celarem, pœne funditus exſtinxit? VNOS SEX DIES] ſolos ſex dies, profert hunc locum Nonius. quo loco docet, quoties per accuſatiuum caſum annos vel dies loquimur, longos annos vel dies ſignificari, &c INCONSVLTV MEO, me inconſulto. INSCRIBIT ] proſcribit. quidam libri veteres habent. *conſcribit*. ſed mendosè. docti quidam legendum putant, *Ædeis venaleis hasce proſcribit litteris.* ADESVRIVIT MAGIS. &c. ] allegoria. per lupum, ſignificatur Lyſiteles Charmides filius, per canem, Callicles. ET INHIAVIT ACRIVS] ſuprà. DVM DORMITARET CANES ] dum dormitaret canis. canes antiquè pro canis. Lucilius, *irritata canes*. ex Chariſio, ſic iterum infrà, non longè, *ni præſenſiſſet canes*. QVID FVIT OFFICIVM MEVM ME FACERE ] ordo eſt, quid me facere, id eſt, quid vt ego faciam fuit officium meum? ADVERSVM QVAM ] contrà quàm. QVI EMISSET] nempe eum, qui emiſſet? emtionibus enim, & ſimilibus contractibus rerum dominia quæruntur. NEC VSVRAE MEAE] nec vt ego iis vtar, vel nec vſui meo, ſeu in vſum meum. ILLI AEDEM I] Charmidi emi. EGO ME FECISSE CONFITEOR] ſic legendum. non vt vulgò, *egomet feciſſe confiteor*. HASCINE ME PROPTER RES ] anne propter has res maledicta tua me dilacerant? PAVSA] finis eſto. NIHIL EST QVI RESP. ] nihil eſt quare reſpondeam. COMMVNICESQVE HANC TECVM ] & huius meæ prouinciæ partem adminiſtrare, & gerere velis, vulgati libri habent, & nonnulli item veteres, *communicéſque hanc meum mecum p.* HABET ] habitas? POSTICVLVM HOC RECEPIT] recepit, id eſt, excepit, vel exceptum fecit, vt declarat. Nonius in verbo *recipere*, & in voce *receptitium*, qui vtrobique hunc verſum profert. Sic & Aulus Gellius lib. 17. cap. 6. Poſticulum autem diminutiuū eſt à poſtico. IVXTA EAM CVRO CVM MEA ] & eam iuxtà curo atque meam. *iuxta* hic Nonius interpretatur ſimiliter, & apud Salluſt. *Iugurta bello hiemem*

*atque aſtatem, iuxtà pati.* NVNQVID ALIVD PRIVS QVAM ABEO ME R.] nunquid priuſquam abeo, me rogaturus es? VRBANI, ASSID. CIVES QVOS SCVR. VOC.] vrbani eſt, εὐτράπελοι, id eſt, elegantes & faceti qui homines aſſiduè in vrbe viuunt, neque vnquam ius eunt. ſcurræ nomen initio fuit honeſtum, poſtea autem turpe, & infame M. Tull. pro Quinctio. *Nam neque paruum facetus ſcurra.* Sext. Næuius, *neque inhumanus præco eſt vnquam exiſtimatus.* Ibidem, *de ſcurra multo facilius diuitem, quàm patremfamilias fieri poſſe.* ACCEPTOR] approbator. IDQVE QVOD IN AVREM] res arcaniſſimas, & reconditiſſimas. Idē valet quod deinceps ſequitur, quod Iuno, &c. in quo eſt inſignis hyperbole. NON FLOCCI FACIVNT] nihili pendunt, nullus penſi habent. BONIS QVI HVNC ADOL.] ſic ſæpè loquitur M. Tull. lib. 1. accuſ. *Qui miſeræ flentes euerſum à te puerum patriis bonis eſſe dixerunt.* DE EORVM VERBIS] ex eorum verbis, Ter. *hic de noſtris verbis errat.* FAMIGERATORVM] ſic dicunt Latini, famigerare & belligerare, ex quibus & famigerator, & belligerator, qui rumores gerit & ſerit, & belligerator, qui bella gerit. VSQVE AB STIRPE] à prima origine. AVCTOR VNDE QVIDQ.] ex qua auctoritate id omne, quòd ſe audiuiſſe dicant, appareat. HOC ITA SI FIAT] ſi famigerator, qui auctorem ſuum proferre non poſſit, damno afficiatur, & pœnas meritas luat. PAVCI SINT FAXIM, &c.] pauci ſint rumigeruli, ſeu famigeratores. OCCLVSIOREM] magis clauſam, & compreſſam.

# ACTVS SECVNDVS

## LYSITELES adoleſcens.

MVLTAS res ſimitu in meo corde verſo: multum in cogitando
Dolorem indipiſcor: egomet me coneoquo, & marcero, & defatigo.
Magiſter mihi exercitor animus, hinc eſt. ſed hoc non liquet.
Nec ſatis cogitatum eſt, vtram potius harum mihi artem expeteſſam.
Vtram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amori me, an rei
Obſequi potius par ſiet: vtra in parte plus voluptatis ſit vitæ,
Ad ætatem agundam. de hac re mihi ſatis haud liquet, niſi hoc
Sic faciam, opinor. vtramque rem ſimul exputem, iudex ſim,
Reúſque ad eam rem. ita faciam, ita placet. omnium primùm
Amoris arteis eloquar, quemadmodum expediant, nunquam
Amor quenquam niſi cupidum hominem poſtulat ſe in plagas
Coniicere. eos cupit, eos conſectatur, ſubdolè blanditur, ab re
Conſulit, blandiloquentulus? harpago, mendax, cupes, auarus.
Elegans, deſpoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat
Quàm extemplò ſauiis ſagittatis percuſſus eſt, illico res foras
Labitur, liquitur. da mihi hoc mel meum, ſi me aas, ſodes.
Ibi ille cureu'lus, ocelle mi, fiat, & iſtuc: &, ſi amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit, iam amplius orat. non ſat
Id eſt mali, ni amplius etiam quod ebibit, quod comeſt,
Quod facit, ſumti, nox datur, ducitur familia tota:
Veſtiſpici vnctor, auri cuſtos, flabellifera, ſandaligerulæ,
Cantrices, ciſtellatrices, nuntij, renuntij, raptores panis & peni.
Fit ipſe, dum illis comis eſt, inops amator hæc ego cùm ago
Cum meo animo, & recolo, vbi qui eget, quam pretij ſit parui. age te,
Amor, non places, nihil te vtor. quanquam illud eſt dulce, eſſe & bibere.
Amor amara dat tibi ſatis quod ægre ſit, fugit forum. fugas tuos
Cognatos, fugat ipſe ſe à ſuo contuitus
Nequi enim cum ſibi amicum volunt dici. mille modis amor ignorandū'ſt.

Procul

*Procul adhibendus eſt,atque abſtinendus.nam qui in amorem*
*Præcipitauit,peius perit,quàm ſi ſaxo ſaliat apage ſis amor,*
*Tuas res tibi habe amor,mihi amicus ne fuas vnquam.ſunt tamen*
*Quos miſeros,maléque habeas,quos tibi obnoxios feciſti.*
*Certum'ſt ad frugem applicare animum,quanquam ibi animo*
*Labos grandis capitur,boni ſibi hæc expetunt,rem,fidem,honorem,*
*Gloriam,& gratiam hoc probus pretium'ſt,eo mihi magis lubet*
*Cum probus potius,quàm cum improbis viuere vanidicis.*

MVLTAS RES SIMITV] hæc eſt illa conſultatio omnium difficillima,& ætatis degendæ genus ſibi conſtituere qua de re cùm Hercules deliberare vellet, exiſſe in ſolitudinem dicitur, atque ibi ſedens multoties dubitaſſe,vt & apud Xenophontem, & apud M.Tullium lib.1.de offic. SIMITV]ſimul. ſuprà Amphitr. *non ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum*. INDIPISCOR]adipiſcor.ſumo.capio. EXERCITOR]qui me exercet.& vexat. HINC]ex hac cogitatione. SED HOC NON LIQVET]non eſt liquidum. obſcurum eſt. EXPETÉSSAM]expetam.docti quidam pro,*artem,partem* legi volunt. VTRA IN PARTE] in amore, an in ſtudio, & cura rei familiaris. PLVS VOLVPTATIS] plus veræ,& ſinceræ voluptatis. VTRAMQVE REM SIMVL EXP.]vtrámque ſimul apud me conſideraui *putare*,proprie eſt purgare, vt putare ſarmenta.ex quo,putare rationes. QVEMADMODVM EXPEDIANT]quemadmodum ſint vtiles quomodo proſint. ELOQVAR ARTEIS,&c.]Græcè dictum,pro eloquar,quemadmodum amoris artes expediant. IN PLAGAS]in retia. AB RE CONSVLIT]ea conſilia capit,quæ è re ſunt.quæ ad rem pertinent. HARPAGO] harpax,rapax,harpago,manus ferrea vocata. Cæſar. comment.de Bello ciuili. CVPES]cupido,voluptarius,cupidiſſimus. CELATI INDAGATOR]qui inueſtigat rem celatam. NAM QVI AB EO]ordo eſt nam res eius,qui ab eo,&c. QVAM EXTEMPLO]continuò. SAVIIS SAGITTATIS] ſauiis vim ſagittarum habentibus,vel inſtar ſagittarum animum ferentibus. DA MIHI HOC MEL MEVM]verba ſunt amicæ ad amantem. LIQVITVR]liquefit,translatio. ILLE CVCVLVS]ille amator,qui alienis vel communibus lectis incubat. PENDENTEM]ſuſpenſum cura,titubantem, atque incertum. FERIT]ferit munere:id eſt,multat. Terentius Phormione. *Geta ferietur alio munere*. NI AMPLIVS ETIAM QVOD EBIBIT,&c]niſi amplius etiam quod ebibit, quod comeſt, quod denique ſumtus facit domi,id omne ſibi ab amatore dari poſtulat:comeſt,pro comedit,inquit Nonius,qui hunc locum profert iterum in voce *ſumti*. NOX DATVR] nox datur amatori à puella. DVCITVR]producitur à puella. VESTISPICI]Nonius,veſtiſpici appellabantur veſtium cuſtodes ſerui, quòd frequenti diligentia veſteis inſpiciant Plaut. Trinummo,*nox datur, ducitur familia tota,&c.* Varro lib 16. *ſic dedi veſtipiſci.* quod veſtem ſpicerent.id eſt viderent,& tuerentur. FLABELLIF.] ancillæ,quæ flabellum ferunt. Terent.Eun. *Hem tu*, inquit, *Dore, cape hoc flabellum,& ventulum huic ſic facito,dum lauamus*. SANDALIGERVLAE] quæ ſandalia dominæ gerunt, aut quæ ſuggerunt.ſandalium,calceamenti genus altum,& muliebre,quod facit vt maiores videantur. Terent.Eunu; *vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput*. CISTELLATRICES]quæ ciſtellas vendunt. COMIS]commodus,& liberalis. AGO]agito. VBI QVI EGET]cùm aliquis eget. APAGE TE] nquam.ſubintell. AMOR AMARI DAT TIBI SATIS Q.]amor dat tibi ſatis amari,quod animo tuo ægritudinem afferat, FVGAT IPSE SE A S.] ipſe ſe contineri hortet. PRAECIPITAVIT] præceps cecidit. SAXO S.] è ſaxo deſiliat. TVAS RES TIBI HABE]verba ſunt in diuortiis vxorum vſitata. Cicer.Philipp.2.amicam illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſſit ex xij.tabulis claueis ademit,exegit,&c. NE FVAS] ne fias. vel ne ſis.ſuprà. CERTVM EST AD FR. APPLICARE] decretum eſt mihi,amore relicto, ad temperantiam animum appellere. QVANQVAM IBI LABOS GRAND. CAP.] quanquam in vita frugali & temperata, labor magnus ſuſcipitur,ac ſumitur. Labos,pro labor,antiquum. Nonius vapos.tumos,labos, & vapor,tumor, labor,colos color. HAEC]quæ deinceps enumerantur PRETIVM EST]præmium,& merces eſt.probi viri nullam aliam ſuorum laborum mercedem expetunt,aut exſpectant,quàm rem,fidem,&c.

## PHILTO ſenex, LYSITELES adoleſcens.

*QVo illic homo foras ſe penetrauit ex ædibus?* Ly. *pater aſſum.*
*Impera quod vis.neque tibi ero in mora,neque latebroſè me abs tuo*
*Conſpectu occultabo.* Ph *Feceris par tuis ceteris factis,patrem*
*Tuum ſi percoles per pietatem.nolo ego cum improbis te viris*
*Nate mi,neque in via neque in foro vllum ſermonem exſequi.*
*Noui ego hoc ſæculum moribus quibus ſit.malus bonum,malum*
*Eſſe volt,vt ſit ſui ſimilis.turbant,miſcent mores mali.rapax,*
*Auarus,inuidus,ſacrum,prophanum:publicum,priuatum habent.*
*Hiulca gens.hæc ego doleo,hæ ſunt quæ me excruciant.*
*Hæc dies,noctéiſque tibi canto vt caueas.quod manu non queunt*
*Tangere,tantum fas habent,quo manus abſtineant.*
*Cætera,rape,trahe,fuge,late.lacrumas hæc mihi,cùm video,*

Eliciunt,quia ego ad hoc genus hominum duraui.quin prius
Me ad plureis penetraui?nam hi.mores maiorum laudant:
Eoſdem lutilant,quos collaudant.hiſce ego te artibus gratiam
Facio neu colas,neu imbuas ingenium.meo modo & moribus viuito
Antiquis:quæ ego tibi præcipio,ea facito nihil ego iſtos
Moror faceto mores,& turbidos,quibus boni dedecorant ſe.
Hæc tibi ſi mea imperia capaſſes,multa bona in pectore conſident.

Ly. Semper ego vſque ad hanc ætatem ab ineunte adoleſcentia,
Tuis ſeruiui ſeruitutem imperiis,& præceptis,pater,
Pro ingenio ego me liberum eſſe ratus ſum:pro imperio tuo,
Meum animum tibi ſeruitutem ſeruire,æquum cenſui.

Ph. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat ſuo,
Vtrùm is ita neceſſe mauelit,vt eum animus æquum cenſeat:
An ita potius,vt parentes eum eſſe,& cognati velint:
Si animus hominem pepulit,actum eſt,animo ſeruiuit,non ſibi.
Si ipſe animum pepulit,dum viuit,victor victorum cluet:
Tu ſi animum viciſti,potius quàm animus te,eſt quòd gaudeas.
Nimio ſatius eſt,vt opus ſt,te ita eſſe,quàm vt animo lubet.
Qui animum vincunt,quàm quos animus,ſemper probiores cluent

Ly. Iſthæc ego mihi ſemper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me vſquam,vbi eſſet damni conciliabulum.
Ne noctu irem obambulatum,neu ſuum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem,pater,parerem,parſi ſeduló.
Sarta tecta tua præcepta vſque habui,mea modeſtia.

Ph. Quid exprobras?bene quod feciſti,tibi feciſti,non mihi.
Mihi quidem ætas acta eſt fermè,tua iſtuc refert maximè.
Is probus eſt,quem non pœnitet quàm probus ſit,& frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito,ne perpluant.
Qui ipſus ſe contemnit,in eo eſt indoles induſtriæ.

Ly. Ob eam rem hæc pater autumaui,quia res quædam'ſt,quam volo
Ego me abs te exorare.Ph.quid id eſt?veniam iam dare geſtio.

Ly. Adoleſcenti huic genere ſummo,amico,atque æquali meo,
Minus qui cautè & cogitatè ſuam rem tractauit pater,
Bene volo ego illi facere,ſi tu non neuis.Ph.nempe de tuo.

Ly. De meo nam quod tuum'ſt meum'ſt o omne meum eſt autem tuum.

Ph. Quid?is egétne?Ly.eget.Ph.habuítne rem?Ly.habuit Ph.quî eam perdidit?
Publiciſne affinis fuit,an maritumis negotiis?
Mercaturáne,an venaleis habuit,vbi rem perdidit?

Ly. Nihil iſtorum.Ph.quid igitur?Ly.per comitatem ædepol pater,
Præterea aliquantum animi cauſſa in deliciis diſperdidit.

Ph. Ædepol hominem prædicatum fermè familiariter,
Qui quidem nunquam per virtutem rem confregit,atque eget.
Nihil moror eum tibi eſſe amicum,cum eiuſdem virtutibus.

Ly. Quia ſine omni malitia eſt,tolerare eius egeſtatem volo.

Ph. De mendico malè meretur qui ei dat quod edit,aut quod bibat.
Nam & illud quod dat,perdit,& illi producit vitam ad miſeriam.
Non eò hoc dico,quin quæ tu vis,ego velim,& faciam lubens.

Sed

*Sed ego hoc verbum cùm illi cuidam dico, præmonſtro tibi,*
*Vt ita te aliorum miſereſcat, ne tui alios miſereat.*

Sy. *Deſerere illum, & deiuuare in rebus aduerſis pudet.*
Ph. *Pol pudere, quàm pigere præſtat, totidem litteris.*
Ly. *Aedepol, deûm virtute dicam pater, & maiorum, & tua,*
*Multa bona bene parta habemus, bene ſi amico feceris,*
*Ne pigeat feciſſe: at potius pudeat, ſi non feceris.*
Ph. *De magnis diuitiis ſi quid demas, plus fit, an minus?*
Ly. *Minus pater, ſed ciui immunifico ſcis quid cantari ſolet?*
*Quod habes, ne habeas, & illud quod nunc non habeo, habeas malum.*
*Quandoquidem nec tibi bene eſſe potes pati, nec alteri.*
Ph. *Scio equidem iſtuc ita ſolere fieri. verùm nate mi,*
*Is eſt immunis, cui nihil eſt, qui munus fungatur ſuum.*
Ly. *Deûm virtute habemus, & qui noſmet, vtamur pater,*
*Et aliis qui comitati ſimus noſtris beneuolentibus.*
Ph. *Non ædepol tibi per negare poſſum quicquam quod velis.*
*Cuius egeſtatem tolerare vis? loquere audacter patri.*
Ly. *Lesbonico huic adoleſcenti Charmidæ filio,*
*Qui illi habitat* Ph. *qui comêdit quod fuit, quod non fuit?*
Ly. *Ne opprobra pater multa eueniunt homini, quæ vult, quæ ne vult.*
Ph. *Age dum eloquere quid dare illi nunc vis?* Ly. *nihil quicquam pater.*
*Sapientiæ ætas condimentum'ſt, ſapientia ætati cibu' eſt.*
Ph. *Mentire ædepol nate, atque id nunc facis haud conſuetudine.*
*Nam ſapiens quidem pol ipſe fingit fortunam ſibi.*
*Eóne multa quæ ne volt eueniunt, niſi fictor malus'ſt,*
*Multa eſt opera opus fictura, qui ſe fictorem probum*
*Vitæ eſſe agendæ expetit.* Ly. *ſed hic admodum adoleſcentulus.*
Ph. *Non ætate, verùm ingenio adipiſcitur ſapientia.*
Ly. *Tu modò ne me prohibeas accipere, ſi quid det mihi.*
Ph. *An eo egeſtatem eius tolerabis, ſi quid ab illo acceperis?*
Ly. *Eo pater.* Ph. *pol ego iſtam volo me rationem edoceas.* Ly. *licet.*
*Scin tu illum quo genere natus ſit?* Ph. *ſcio, apprimè probo.*
Ly. *Soror illi eſt adulta virgo grandis eam cupio pater*
*Ducere vxorem.* Ph. *ſine dote?* Ly. *ſine dote.* Ph. *vxorem?* Ly. *ita.*
*Tua re ſalua. hoc pacto illo inibis ſummam gratiam,*
*Neque commodius vllo pacto ei poteris auxiliarier.*
Ph. *Egone indotatam te vxorem vt patiar?* Ly. *patiundum eſt pater,*
*Et eo pacto addideris noſtræ lepidam famam familiæ.*
Ph. *Multa ego poſſum docta dicta, & quamuis facundè loqui,*
*Hiſtoriam veterem, atque antiquam hæc mea ſenectus ſuſtinet.*
*Verùm ego quando te & amicitiam & gratiam in noſtram domum*
*Video allicere etſi aduerſatus tibi fui iſtac iudico.*
*Tibi permitto, poſce, duce.* Ly *di te ſeruaſſint mihi.*
*Sed adde ad iſtam gratiam vnum.* Ph. *quid id eſt autem vnum?* Ly. *eloquar,*
*Tute ad eum adeas, tute concilies, poſcas.* Ph. *ecce re.*
Ly. *Nimio citius tranſiges: firmum omne erit, quod tu egeris.*
*Grauius erit tuum vnum verbum ad eam rem, quàm centum mea.*
Ph. *Ecce autem, in benignitate hoc repperi negotium,*

*Dabitur opera.* Ly. *lepidus viuis.hæ ſunt ædes,hic habet.*
*Lesbonico eſt nomen,age rem cura,ego te opperiar domi.*

ILLIC HOMO] ille homo. PENETRAVIT] proripuit. ſic Nonius in verbo *penetrare.* LATEBROSE] eorum in morem qui latebras quærunt. NOLO EGO CVM IMPROBIS TE] nam quales ſunt ij, quibuſcum congredimur, & loquimur tales iudicamur. hoc primùm, deinde corrumpitur bonos mores malorum congreſſus, & ſermones. VT SIT SVI SIMILIS] vt bonus ſit ſui, nempe mali, ſimilis. TVRBANT, MISCENT. M. M.] mores turbant, & miſcent omnia. SACRVM PR PVBL. PRIM] non diſtingunt ſacrum à prophano,non publicum à priuato. HIVLCA GENS] auida. & quaſi ore hiante prædam captans QVOD MANV NEQVEVNT.] ab eo duntaxat quod manu tangere nequeunt, manus abſtinere fas eſſe putant. cætera rapiunt,trahunt, fugiunt ſi fortè iudicium metuunt, & latent. ELICIVNT] excutiunt. Terentius Heautont. *Lacrymas excuſſit mihi.* QVIA EGO AD HOC GENVS H. P.] quia ego ad hæc tempora tam corrupta & perdita vitam produxi. QVIN PRIVS AD PL. P.] quare non potius quàm ad hodiernæ ætatis homines peruenirem, ad mortuos non penetraui?ad plureis, id eſt,ad mortuos, plures enim mortui ſunt, quàm viui. ſic & Græci, vt teſtatur Heſychius,ſic enim ille, πλείονες οἱ τεθνηκότες id eſt,plures mortui.& Suid. πλειόνων τῶν νεκρῶν i.plurib. mortuorum in his Ariſtides ſophiſta in ea ratione, quæ inſcribitur, κατὰ ... quinta ferè pagina. ... [illegible] id eſt. Hæc eos locutos arbitror facilè ad plureis, (hoc eſt ad mortuos, ſeu ad inferos) redituros, ſi modò quidem etiam illi cum pluribus iacere exiſtimandi ſunt, quod mihi ſane non videtur. LVTILANT] luto inquinant, quo verbo infrà vtitur. GRATIAM FACIO] concedo,condono,ac permitto concedo tibi, inquit, vt ne hiſce artibus te excolas,nèue ingenium imbuas. QVAE EGO TIBI PRAECIPIO] quæ ego te doceo, quæ tibi præmonſtro, ac præſcribo. NIHIL MOROR] id eſt. ſperno. negligo. PRO INGENIO] quod ad ingenium, & naturam attinet. CVM ANIMO] cum libidine, & affectu à ratione auerſo. VTRVM ID ITANE ESSE] vtrúmne is talis eſſe malit, qualem eum eſſe libido poſtulet, cum talem potius, qualem eum parentes, & cognati eſſe velint &c.ſententia adhuc pendet. Eſt autem hæc pugna, vtrum animo obſequatur, id eſt,libidini ſeruiat,an parentum & cognatorum auctoritatem ſequatur. SI ANIMVS HOMINEM PERCVLIT] ſi in hac pugna inquit, libido hominem proſtrauit, ac peruertit,ac peſſumdedit,actum de illo eſt.totum hunc locum declarauimus in commen. Horatianis ad odam 7. libri 4. carminum ibi, *Cuncta manus auidas fugiunt heredis.*&c. & Epod.od.11 ibi, *Amore percuſſum graui*, vbi docuimus hîc legendum eſſe *perculit*, non,vt vulgò, *perpulit.* DVM VIVIT, VICTOR V. CL.] quandiu viuit victor omnium victorum clariſſimus eſt. NIMIO SATIVS EST, VT OPVS'T, TE] multo ſatius eſt te talem eſſe, qualem opus eſt eſſe, quem qualem te vult eſſe cupiditas,& libido. ISTAEC EGO MIHI SEMPER HABVI,&c.] iſthæc ego mihi ſemper habui, quæ eſſent ætati meæ inſtar tegumenti,& clypei. Iſthæc ego mihi ſemper habui,quibus ætatem meam tegerem,& munirem. NE PENETRAREM] ne me vſquam committerem, ne me vſquam conicerem,&c. VBI ESSET DAMNI CONCILIABVLVM] vbi damnum mihi conciliari, & contrahi poſſet. PARCI SEDVLO] caui ſedulò abſtinui me ſedulò. SARTA TECTA TVA] tua præcepta ſanctiſſima & inuiolatiſſima mihi fuerunt,tua præcepta diligentiſſimè, & ſanctiſſimè ſeruaui. M. Tull libro 10 epiſt *Hoc mihi da atque largire,vt M.Curium ſartum & tectum, ab omnique incommodo, detrimento, moleſtia ſincerum, integrúmque conſerues.* MIHI QVIDEM AETAS,&c.] M. Tull. epiſt. 1. ad Brutum. De me poſſum idem, quod Plautus noſter in Trinummo, Mihi quidem ætas acta eſt, tua iſtuc refert maximè. QVEM NON POENITET, QVAM PR.] qui non eſt probus inuitus: vel, qui conſtanter, & perſeueranter probus eſt. BENEFACTIS PER TEG.] benefacta benefactis,cumulato, ne quid vitij in animo innaſcatur.allegoria eſt à tectis domorum. NE PERPL.] ne imbrem, aut pluuiam admittant. QVI IPSIVS SE CONT.] qui ipſe nos ſe effert inſolenter. AVTVMAVI] dixi. VENTEM IAM DARE] ibi concedere. TRACTAVIT] adminiſtrauit, geſſit. SI TV NON NE VIS] ſi tu non contrarium vis:nèuis,id eſt, non vis, *ne*, pro, *non.* poſuerunt veteres,vt alibi dictum eſt. Nonius, *neuolt, pro, non vult.* Plautus Trinummo *ſuam meam tibi deſponſatam eſſe audio,niſi tu ne vis*,id eſt,niſi tu non vis. PVBLICISNE A.] publicíſne an maritimis negotiis ſeſe implicuit? MERCATVRÁMNE] mercaturámne fecit, an venaleis habuit. id eſt,fuitne mercator? an mango? aliud eſt autem mercatorem eſſe, aliud mangonem. Nã primùm mangones ſeruos duntaxat emunt ac vendunt.ſeu reuendunt:mercator,omnis generis merces. proinde mangones ferè non curitãt ſolum, neque nauigant in alias terrarum oras, quod faciunt mercatores. Horat. Epiſt. 1. libr. 1. *Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiem fugiens,per ſaxa,per ignes.* PER COMITATEM] per liberalitatem,benignitatem,& bonitatem. ANIMI CAVSA] libidinis cauſa, moris gerendi animi cauſa. AEDEPOL HOMINEM PRAED.] hominem verò abs te deſcriptum liberè, & ſine vlla verecundia planè familiariter. Nam quibus familiares ſumus, cum iis, & de iis liberè loquimur. REM CONFREGIT] rem profudit,rei naufragium fecit. NIHIL MOROR EVM TIBI] nolo eum tibi eſſe amicum. QVIA SIT HOMINI M.] vt ſunt ferè prodigi,& profuſi. Nam Ariſtot. libro 4. de moribus: eos ſtultos ait eſſe potius quàm malitioſos. ſic Ariſt. [illegible] QVOD EDIT] quod edat. PRODVCIT] protrahit, profert, protollit. ILLI QVIDEM] amico tuo. PRAEMONSTRO] præcipio. VT ITA TE AL. M.] vt tu aliorum egeſtatem toleres. vt ne ipſe egeas, & ita fiat, vt alij miſereantur tui. DE IVVARE] deſinere iuuare, vel non iuuare. POL PVDERE, QVAM PIGERE] Nonius. pudet.verecundiæ eſt:piget,pœnitentiæ. Plaut. Pſeud. *Nimium id, quod pudet, facilius fertur, quàm iſtud quod piget, non dediſſe iſtum pudet me: quia non accepi, piget.* Idem Trin. *pol pudere*, &c. totidem litteris autem,id eſt,cum totidem litteræ ſint. eſt enim ablatiui caſus abſolutè poſiti. DIVES VIR.] ſic loquebantur veteres,ne ſuas facultates, & copias ſuas ſuo labore, & ſua virtute partas, elicerent,

rent, neque eas diis acceptas ferrent, ingrati in deos, & fortunam viderentur, atque ita Nemeſim laceſſerent, atque irritarent. Deûm virtute tranſeuntium hoſpitem accepi apud me eſt comitas. SI QVID DEMAS] ſi quid detrahas IMMVNIFICO] illiberali. QVOT HAB] bona, quæ habes IS EST IMMVNIS] definit aliter immunem ſeu immunificum ſenex, quàm filius: proinde ac ſi dicat, non eſt ille immunis dicendus, qui non dat, & qui non fungitur munere liberalitatis, ſed cui per egeſtatem non licet ſuo munere fungi. HABEMVS ET QVI] habemus & id, quo vtimur nos ipſi, & id quod conferamus in eos, qui nobis cari ſunt, quique nobis bene volunt. COMITATI SIMVS BENEV] ſimus comes in beneuolenteis. NE OPPROBRA PATER] ne exprobra: ne probum obiice. MVLTA HOM. EVEN. QVAE VVLT, QVAE NE VVLT] profert Nonius & *ne vult*, interpretatur *non vult*, vt ſuprà. SAPIENTIAE AETAS COND. &c. i. ſapientiam ætas condit, vel ſapientia, niſi in ſene eſt, illepida, & inſuauis: vel ſenectus ſapientiam reddit amabiliorem, & venuſtiorem: contrà, ſapientia ætati cibus eſt: i. ætas ſenilis ſine ſapientia nihilo magis conſtare poteſt, quàm corpora noſtra ſine cibo. ſignificat, opinor, ſapientiam non cadere in adoleſcenteis & iuuenes vel hoc fortaſſe dicit, ſapientię fortunam eſſe condimentum. i. ſapientiam ſine fortuna eſſe inſuauem: contrà fortunam ſine ſapientia conſtare non poſſe. MENTIRE] mentiris fili, qui alioqui mentiri non ſoles. mentiris præter conſuetudinem tuam NAM SAPIENS QVIDEM. &c.] tale ferè illud eſt Cornelij Nepotis in vita Attici, Sui cuique mores fingunt fortunam. EO NON MVLTA, QVAE NE VVLT] iccirco non multa eueniunt ſapienti, quæ non vult, niſi ita fictor malus eſt, vt fortunam ſibi fingere nequeat. MVLTA EST OPERA OPVS F.] multa opera fingendi ei ſumenda eſt, qui ſe fictorem probum vitæ agendæ eſſe vult: vel ſic, eum multam fingendi operam ſumere, multúmque laborem ſuſcipere oportet, qui vitæ rectè degendæ rationem ſibi fingere, ac fabricare habet in animo. ADIPISCITVR] quæritur, comparatur, *adipiſcitur*, vſurpauit παθητικῶς. AN EO EGEST. TOLL.] proinde ac ſi dicat, ſi eius egeſtatem tolerare vis, des ei neceſſe eſt, nedum quicquam ab eo accipere debeas. EO PATER] eo, inquam, pater, nempe accipiens. SCIN' TV ILLVM QVO G. V.] ſcin' tu, quo ille genere natus ſit? EGO IN DOT. TE VXOR. VT P.] egóne vt patiar te indotatam vxorem ducere? quaſi dicat, non faciam. ISTANC IVDICO] pro te iudico. tibi aſſentior. TIBI PERMITTO] libri veteres habent, *tibi promitto*. iidem non habent hoc totum, quod eſt vſque ab illis verbis *hoc pacto ab illo*, &c. ad verſum, *Multa ego*, &c. TVTE CONCILIES] tu ipſe nuptias conficias. ECCERE] id eſt, ecce res, vel ecce rem, vel ecce ſimpliciter. aliud eſt ecere, vno c. ſignificat enim per ædem Cereris, ſeu per Cererem: & iuſiurandum eſt, quamuis Feſtus in voce *eccere* aliter. Terent. Phorm. act 2. ſcen. 2. P. *ſi rogabit*. G. *in te ſpes eſt*. P. *eccere Quid ſi reddet?* G. *tu impuliſti*. &c. NIMIO CITIVS TRANSIG.] multo citius rem omnem conficies, quàm ego. FIRMVM OMNE ERIT] ratum, & ſtabile erit, quidquid tu egeris. κύριον ἔςαι τὸ ὑπὸ σου πεπραγμένον. GRAVIVS] maioris ponderis, & momenti IN BENIG HOC REPP. NEGOT] ex eo, quod benignum me præbui, hoc negotium mihi contraxi. HIC HABET] hic habitat.

## PHILTO ſenex.

*Non optuma hæc ſunt, neque ego vt æquum cenſeo:*
*Verùm meliora ſunt, quàm quæ deterruma.*
*Sed hoc vnum conſolatur me, atque animum meum,*
*Quia qui nihil aliud, niſi quod ſibi ſoli placet,*
*Conſulit aduorſum filium, nugas agit.*
*Miſer ex animo fit. factius nihilo facit.*
*Suæ ſenectuti acriorem hyemem parat,*
*Cùm illam importunam tempeſtatem conciet.*
*Sed aperiuntur ædes, quò ibam, commodè.*
*Ipſe exit Lesbonicus cum ſeruo foras.*

NEQVE EGO VT AEQ. CENS.] neque ita vt ego eſſe poſtulo. vel ſic, neque talia, qualia ego eſſe æquum cenſeo. NVGAS AGIT] operam ludit. ſuprà, *nugas egerit*. SVAE SENECTVTI ACR. H.] allegoria eſt CONCIET] commouet. QVÒ] in quas. COMMODE coniunge aduerbium *commodè* cum verbo *aperiuntur*

## LESBONICVS adoleſcens, STASIMVS ſeruus, PHILTO ſenex.

*Minus quindecim dies ſunt, cùm pro hiſce ædibus*
*Minas quadraginta accepiſti à Callicle.*
*Eſtne hoc, quod dico, Staſime?* St. *cùm conſidero,*
*Meminiſſe videor fieri.* Le. *quid factum eſt eò?*
St. *Comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis.*
*Piſcator, piſtor abſtulit: lanij, coqui,*

*Olitores, myropolæ, aucupes, confit citò,*
*Quàm ſi tu obiicias formicis papauerem.*

Le. *Minus hercle in hiſce rebus ſumtum eſt ſex minis.*

St. *Quid quod dediſti ſcortis?* Le. *ibidem vna traho.*

St. *Quid quod ego defraudaui?* Le. *hem iſta ratio maxuma eſt.*

St. *Non illud tibi apparere, ſi ſumas, poteſt:*
*Niſi tu immortale rere eſſe argentum tibi.*
*Sero atque ſtultè, prius quod cautum oportuit,*
*Poſtquàm comedit rem, poſt rationem putat.*

Le. *Nequaquam argenti ratio comparet tamen.*

St. *Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται,*
*Minas quadraginta accepiſti à Callicle.*
*Et ille ædeis abs te accepit mancipio.* Le. *admodum.*

Ph. *Pol, opinor, affinis noſter ædeis vendidit.*
*Pater cùm peregrè veniet, in porta eſt locus,*
*Niſi fortè in ventrem filio correpſerit.*

St. *Trapezita mille drachumarum Olympicûm,*
*Quas de ratione debuiſti, reddita.*

Le. *Nempe quas ſpopondi.* St. *immò quas dependi, inquito.*
*Qua ſponſione pronuper tu exactus es,*
*Pro illo adoleſcente, quem tu aiebas eſſe diuitem.*

Le. *Factum.* St. *vt quidem illud perierit.* Le. *factum id quoque eſt,*
*Nam tunc eum vidi miſerum, & me eius miſeritum 'ſt.*

St. *Miſeret te aliorum, tui te nec miſeret, nec pudet.*

Ph. *Tempus adeundi eſt.* Le. *éſtne hic Philto qui aduenit?*
*Is hercle eſt ipſus.* St. *ædepol næ ego iſtum velim*
*Meum fieri ſeruum cum ſuo peculio.*

Ph. *Herum atque ſeruum plurimum Philto iubet*
*Saluere, Lesbonicum & Staſimum.* Le. *di duint*
*Tibi Philto quæcunque optes. quid agit filius?*

Ph. *Bene vult tibi.* Le. *Ædepol mutuum mecum facit.*

St. *Nequam illud verbum 'ſt, bene vult, niſi qui bene facit.*
*Ego quoque volo eſſe liber. nequicquam volo.*
*Hic poſtulet frugi eſſe, nugas poſtulet.*

Ph. *Meus natus me ad te miſit, inter ſe atque vos*
*Affinitatem vt conciliarem & gratiam.*
*Tuam vult ſororem ducere vxorem, & mihi*
*Sententia eadem 'ſt, & volo.* Le. *hau noſco tuum,*
*Bonis tuis rebus meas res irrides malas.*

Ph. *Homo ego ſum, homo tu es: ita me amabit Iuppiter,*
*Neque te deriſum veni, neque dignum puto.*
*Verùm hoc, vt dixi, meus me orauit filius,*
*Vt tuam ſororem poſcerem vxorem ſibi.*

Le. *Mearum rerum me nouiſſe æquum 'ſt ordinem.*
*Cum veſtris noſtra non eſt æqua factio.*
*Affinitatem vobis aliam quærite.*

St. *Satin' tu ſanus mentis, aut animi tui,*
*Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi*

*Feren-*

*Ferentarium eſſe amicum inuentum intelligo.*
Le. *Abin'hinc dierectè?* St. *ſi hercle ire occipiam, vetes.*
Le. *Niſi quid me aliud vis Philto, reſpondit tibi.*
Ph. *Benigniorem Lesbonice te mihi,*
*Quàm nunc experior eſſe confido fore.*
*Nam & ſtultè facere, & ſtultè fabularier,*
*Vtrunque Lesbonice in ætate haud bonum'ſt.*
St. *Verum hercle dicit.* Le. *oculum ego tibi effodiam,*
*Si verbum addideris.* St. *hercle quin dicam tamen,*
*Nam ſi ſic non licebit, luſcus dixero.*
Ph. *Ita tu nunc dicis non eſſe æquiparabileis*
*Veſtras cum noſtris factiones, atque opes?*
Le. *Dico.* Ph. *quid tum, ſi in ædem ad cœnam veneris,*
*Atque ibi opulentus tibi par fortè vt venerit,*
*Appoſita ſit cœna, popularem quam vocant:*
*Si illi congeſtæ ſint epulæ à clientibus,*
*Si quid tibi placeat, quod illi congeſtum ſiet.*
*Edíſne, an incenatus cum opulento accubes?*
Le. *Edim, niſi ille vetet.* St. *at pol ego etiam ſi vetet,*
*Edim, atque ambabus malis expletis vorem:*
*Et quod illi placeat, præripiam potiſſimùm,*
*Neque illi concedam quidquam de vita mea*
*Verecundiam neminem apud menſam decet,*
*Nam ibi de diuinis atque humanis cernitur.*
Ph. *Rem fabulare.* St. *non tibi dicam dolo.*
*Decedam ego illi de via, de ſemita,*
*De honore populi: verùm quod ad ventrem attinet,*
*Non hercle hoc longè, niſi me pugnis vicerit.*
*Cœna hæc annona eſt, ſine ſacris hereditas*
Ph. *Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,*
*Id optimum eſſe, tute vti ſis optumus.*
*Si id nequeas, ſaltem vt optumis ſis proximus.*
*Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,*
*Dare atque accipere, Lesbonice te volo*
*Dei diuites ſunt, deos decet opulentia,*
*Et factiones. verùm nos homunculi,*
*Salillum animæ: qui cùm extemplò amiſimus*
*Æque mendicus, atque ille opulentiſſimus,*
*Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.*
St. *Mirum ni tu illuc tecum diuitias feras.*
*Vbi mortuus ſis, ita ſis vt nomen cluet.*
Ph. *Nunc vt ſcias, hic factiones atque opes*
*Non eſſe, neque nos tuam negligere gratiam*
*Sine dote poſco tuam ſororem filio,*
*Quæ res bene vortat, habeon' pactam? quid taces,*
St. *Proh di immortales, condicionem qoiuſmodi?*
Ph. *Quin fabulare, di bene vortant, ſpondeo.*
St. *Eheu vbi vſus nihil erat dicto, ſpondeo*

*Dicebat: nunc hic quom opus eſt, non quit dicere.*
Le. *Cùm affinitate veſtra me arbitramini*
*Dignum, habeo vobis Philto magnam gratiam.*
*Sed etſi hercle grauiter cécidi ſtultitia mea,*
*Philto, eſt ager ſub vrbe hic nobis. eum dabo*
*Dotem ſorori. nam is de ſtultitia mea*
*Solus ſuperſit præter vitam reliquus.*
Ph. *Profectò dotem nihil moror.* Le. *certum'ſt dare,*
St. *Noſtrámne nutricem, here, quæ nos educat,*
*Abalienare à nobis? caue ſic feceris.*
*Quid edemus noſmet poſtea?* Le. *etiam tu taces?*
*Tibi ego rationem reddam?* St. *planè periimus,*
*Niſi quid ego comminiſcor. Philto te volo*
Ph. *Si quid vis Staſime.* St. *huc concede aliquantum.* Ph. *licet.*
St. *Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te ſciat,*
*Néue alius quiſquam.* Ph. *crede audacter quid lubet.*
St. *Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum*
*Tuum ſiris vnquam fieri, neque nati tui.*
*Ei rei argumentum dicam.* Ph. *audire edepol lubet.*
*Primum omnium olim terra cùm proſcinditur,*
*In quinto quoque ſulco moriuntur boues.*
Ph. *Apage.* St. *Acheruntis oſtium in noſtro'ſt agro.*
*Tuum vinum priuſquam coactum'ſt pendet putidum.*
Le. *Conſuadet homini, credo. etſi ſceleſtus eſt,*
*At mihi infidelis non eſt.* St. *audi cetera.*
*Poſt id, frumenti quom alibi meſſis maxima'ſt*
*Tribus tantis illi minus redit, quàm obſeueris.*
Ph. *Hem iſtic oportet obſeri mores malos,*
*Si in obſerendo poſſint interfieri.*
St. *Neque vnquam quiſquam eſt cuius ille ager fuit,*
*Quin peſſumè ei res vorterit, cuium fuit.*
*Alij exſulatum abierunt, alij emortui,*
*Alij ſe ſuſpendêre. hem nunc hic, cuius eſt,*
*Vt ad incitas redactus?* Ph. *apage à me iſtum agrum.*
St. *Magis apage dicas, ſi omnia à me audiueris.*
*Nam fulguritæ ſunt hîc alternæ arbores.*
*Sues moriuntur angina hic accerruma.*
*Oues ſcabræ ſunt, tam glabræ hem, quàm hæc eſt manus*
*Tum autem Syrorum genus, quod patientiſſimum eſt*
*Hominum, nemo exſtat, qui ibi ſex menſes vixerit:*
*Ita cuncti ſolſtitiali morbo décidunt.*
Ph. *Credo ego iſtuc Staſime ita eſſe, ſed campans genus*
*Multo Syrorum iam anteit patientia.*
*Sed iſte eſt ager profectò, vt te audiui loqui,*
*Malos in quem omneis publicè mitti decet.*
*Sicut fortunatorum memorant inſulas,*
*Quò cuncti qui ætatem egerunt caſtè ſuam.*
*Conueniant: contrà iſtoc detrudi maleficos*

*Æquum*

Æquum videtur, qui quidem iſtius ſit modi.
St. Hoſpitium eſt calamitatis. quid verbis opu'ſt?
Quamuis malam rem quærens, illic reperias.
Ph. At tu hercle & illi & alibi. St. caue ſis dixeris,
Me tibi dixiſſe hoc. Ph. dixiſti arcanò ſatis.
St. Quin hic quidem cupit illum ab ſe ab alienarier,
Si quidem reperire poßiet, cui os ſublinat.
Ph. Meus quidem hercle nunquam fiet. St. ſi ſapies quidem.
Lepidè hercle de agro ego hunc ſenem deterrui.
Nam qui viuamus, nihil eſt. ſi illum amiſerit.
Ph. Redeo ad te Lesbonice. Le. dic ſodes mihi.
Quid hic locutus tecum? Ph. quid cenſes? homo'ſt.
Vult fieri liber: verùm quod det, non habet.
Le. Et ego eſſe locuples, verum ne quicquam volo.
St. Licitum ſi velles. nunc quoniam nihil eſt, non licet.
Le. Quid tecum Staſime? St. de iſtoc quod dixiſti modò.
Si antea voluiſſes, eſſes: nunc ſerò cupis.
Ph. De dote mecum conuenire nihil potes.
Quod tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam ſororem filio poſco meo
Quæ res bene vortat. quid nunc etiam conſulis?
Le. Quid iſtuc? quando ita vis, di bene vortant, ſpondeo.
Ph. Nunquam edepol cuiquam tam exſpectatus filius
Natus, quàm eſt illud ſpondeo natum mihi.
St. Di fortunabunt veſtra conſilia. Ph. ita volo.
Le. Sed Staſime abi huc ad meam ſororem, ad Calliclem.
Dic, hoc negotij quomodo actum eſt. St. ibitur.
Le. Et gratulator meæ ſorori St. ſcilicet.
Ph. I hac Lesbonice mecum, vt coram nuptiis
Dies conſtituatur eadem hæc confirmabimus
Le. Tu iſtuc cura quod iußi, iam ego hîc ero,
De Callicli me vt conuenias. St. quin tu i modò.
Le. De dote vt videat quid opus ſit facto. St. i modò
Le. Nam certum'ſt ſine dote haud dare. St. quin tu i modò.
Le. Neque enim illi damno vnquam eſſe patiar, St. abi modò
Le. Meam negligentiam. St. i modo Le. ô pater,
Æquum videtur quin quod peccarim. St. i modò
Le. Potißimum mihi id obſit? St. i modò. Le. ô pater
En vnquam aſpiciam te? St. i modò, i modo, i modò.
Tandem impetraui abire. di veſtram fidem,
Ædepol re geſta peſſumè, geſtam probè,
Siquidem ager nobis ſaluus eſt. etſi admodum
In ambiguo eſt etiam nunc quid de hac re fuat.
Sed ſi alienatur, actum'ſt de collo meo.
Geſtandus peregrè clypeus, galea, ſarcina,
Effugiet ex vrbe, vbi erunt factæ nuptiæ,
Ibit iſtac aliquò in maximam malam crucem
Latrocinatum, aut in Aſiam, aut in Ciliciam.

*Ibo huc, quò mihi imperatum'ſt, etſi odi hanc domum*
*Poſtquàm exturbauit hic nos ex noſtris ædibus.*

CVM CONSIDERO MEMINISSE VIDEOR FVISSE] cùm cogito, videor meminiſſe ita eſſe. vt dicis me accepiſſe minas quadraginta à Callicle. QVID FACTVM EST EO?] quid de ea, pecunia factum eſt? ENVTVM] expoliatum, id eſt, conſumtum in veſtibus, quibus ſpoliatus es. MYROPOLAE] qui vnguenta vendunt. CONFIT CITÒ QVAM SI TV] conficitur citò, ſubintell. magis, quàm ſi formicis papauer obiicias. profert Nonius. SVMTVM EST] inſumtum eſt. TOTIDEM VNA TRAHO] ſex alteras minas duco. DEFRAVDAVI] ἀπεστέρησα. auerti. SERÒ ATQVE STVLTE, PRIVS QVÒD CAVTVM OPORT.] ſerò atque ſtultè poſtquàm bona ſua comedit. & conſumſit, à quo prius ſibi cauere debuit, rationem ſubducit. hæc loquitur ad ſpectatores conuerſus. RATIO QVIDEM HERCLE APPARET] M. Tull. in Piſon. quo loco Piſonem loquentem facit è prouincia reuerſum, *Quæ rationes ſi cognoris, intelliges, nemini plus, quàm mihi litteras profuiſſe, ita enim ſunt perſcripta, ſitè, & litteratè, vt ſcriba, ad ærarium, qui eas retulit, perſcriptis rationibus, ſecum ipſe caput ſiniſtra manu perfricans, commurmuratus ſit: ratio quidem hercle apparet, argentum verò oἴχεται.* Quod autem Budæus annotat. in Pandect. titul. de offic. quæſt. legit apud Ciceronem, *argentum decoctum oἴχεται*, pro, *argentum & dectum oἴχεται*, quod erat in libris vulgatis. neutrum recipiendum puto in contextum verborum, neque *decoctum*, neque *& dectum*, quamuis aſſentiatur Petrus Victor. Iam οἴχεται ſeu *oechetæ*, litteris Latinis valet, periit, abiit, euanuit. Plato Theæt. Ἀλλὰ δηλοῖ ὦ Σώκρατες τῇ γε φαίνῃ. Σω. δλίγου μὲν τοι, εἰ συνοισομεθα τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον εἰ δὲ μὴ οἴχεται. ACCEPIT MANCIPIO] ea lege accepit, vt venditor periculum euictionis præſtaret, promiſit, ſe dominium in emptorem tranſlaturū. Sed quid ſit, accipere mancipio, ex eo quod eſt dare mancipio, intelligere licet de quo ſatis multa ſuprà. IN PORTA EST LOCVS] foris & ſub dio ei eſt habitandum. vel vt alij, *mendicabit in porta trigemina*. vide in Capt. quando ædeis filius vendidit. NISI FORTE] quod fieri non poteſt. *in ventrem filio* autem, pro, *in ventrem filij*. MILLE DRACHVMARVM] id eſt, mille drachmæ. ſic dictum autem *mille drachumarum*, id eſt, *drachmarum*, vt mille nummûm, mille hominum, & ſimil. de quo alibi. Sed cur nō dixit *redditum*? ſpectauit id, quod intelligitur, non quibus verbis dicitur: & *reddita* poſitū eſt, proinde ac ſi dictum eſſet, mille drachmæ, non mille drachmarum. IMMÒ QVAS DEP. INQ.] id eſt, immò quas dependiſti, idem dicito non quas ſpopondi, ſed quas iam dependiſti. EXACTVS ES] more Græcorum ἐκπεπραγμένος, quæ abs te exactæ ſunt. QVEM TV AIEBAS] quem dicebas eſſe ſoluendo, quem dicebas eſſe ἀξιόχρεων. VT QVIDEM ILLVD PERIERIT] ſcis quo pacto illa pecunia perierit. DII DVINT] dij dent tibi. ſubintellig. MVTVVM MECVM FACIT] à me mutuo amatur. NEQVAM] improbum. NISI QVI BE.] niſi qui bene vult te, & beneuolentiam ſuam factis declarat. EGO QVOQVE VOLO ESSE] oſtendit voluntatem eſſe inanem ſine re, & factis. HAVD NOSCO TVVM] non agnoſco tuos mores in iſta oratione: putaui te antea eſſe virum pudentem & mihi amicum, nunc me in rebus meis aduerſis, in tuis ſecundis abs te derideri video. NEQVE DIGNVM PVTO] neque te dignum puto, qui deridearis. CVM VESTRIS] cum veſtri ordinis, & generis hominibus. NON EST AEQVA FACTIO] vos eſtis potētes, diuites, & factioſi: nos inopes, tenues, humiles, & imbecilli. Itaque eſt inſignis inter veſtros & noſtros fortunæ inæqualitas. SANVS MENTIS] ſic ſuprà. FERENTARIVM ESSE AMICVM INVENT. INTELLIGO] Feſtus. *Ferentarij, auxiliatores in bello à ferendo auxilio dicti: vel quia fundis, & lapidibus pugnabant, quæ tela feruntur, non tenentur, ita appellat. Ferentarij leuis armaturæ pugnatores.* Nonius, *Ferentarij leuis armaturæ, quòd quoque opus eſſet, auxilia ferrent ex curſu leui, armis grauibus non impediti.* Cato de re militari, *Inde partem equitatus, atque ferentarios prædatum miſit.* Salluſtius de bello Catill. *Poſtquam eò ventum eſt, vnde à ferentariis prælia committi poſſent*, &c. Varro lib. 6. de lingua Lat. ſcribit ad hunc locum: *Nam illum tibi ferentarium*, &c. à ferendo, id eſt, inanē, ac ſine fructu: aut quod ferētarij equites hi dicti, qui ea modo habebant arma quæ ferrentur, vt iacularii. Huiuſcemodi equites pictos vidi in Æſculapii æde vetere, & ferentarios adſcriptos. Miratur Turnebus, vt & ego miror, quamobrē Varro ferentarium, hic interpretatur inanem, ſine fructu, cùm videatur potius Plautus per *ferentarium*, amicum ad auxilium ferendum promptum, paratū, atque expeditum. Itaque putabam legendum apud Varronē, *non inanem, neque ſine fructu.* SI HERCLE IRE INC. V.] ſi hercle abire inciperem, vetares. IN AETATE] interdum. Terent. ET STVLTE FABVLAR.] & ſtultè loqui. SI SIC NON LICEBIT] ſi mihi non licebit cum duobus oculis, quod volo, dicere. cum vno dicam. AEQVIPARABILES] æquas, æquales. IN AEDEM] in ædem ſacram, vel in ædeis aliquas non ſacras: ſed in ædem ſacram potius nam in ædib. ſacris epulabantur. ATQ. IBI OP.] & cum fortè ibi opulentus aliquis tibi iunctus fuerit, & in eodem lecto accubuerit. ILLI] illic. EDISNE] id eſt, edáſne. ab edim, dis, dit. ſic ſuprà. EDIM] edam. AMBAB. MALIS.] ambabus maxillis, plenis faucib. CERNITVR] pugnatur, dimicatur. NON TIBI DICAM DOLO] dicam apertè, quod ſentio. diſſimulanter, & aſtutè tecum non loquar. CENA HAEC ANNON] cena hæc eſt inſtar annonæ. SINE SACR. HERED.] ſacra priuata pecuniam ſequebantur, vt licet intelligere ex lege Ciceronis poſita in libr. 2. de legib. *ſacra priuata perpetua manento.* de qua, ſic idem eodem libro infrà. De ſacris autem, qui locus patet latius, hæc ſit vna ſententia. vt conſeruentur ſemper, & deinceps familiis prodantur. & vt in lege poſui, perpetua ſint ſacra. Hoc poſito hæc iura pontificum auctoritates conſecutæ ſunt, ne morte patrifamiliâs ſacrorum memoria occideret, & vt iis eſſent adiuncti ad quos eiuſdē morte pecunia venerit. Hoc vno poſito, quod, eſt ad cognitionem diſciplinæ ſatis, quibus implentur iuriſconſultorum libri, &c. pag. 339. in marginis verſu 39. Idem Plaut. Capi. *ſine ſacris hæreditatem ſum adeptus effertiſſimam.* hæreditas autem ſine ſacris, lucrum ſine vllo onere & ſumptu. hæc ſacra enim nō ſine impenſa procurabantur: itaque iis aſtringebantur hæredes, & ad quos ex morte teſtatoris emolumentum aliquod peruenerat, vt verba Ciceronis ſuprà à nobis poſita declarant. DEI, DIVITES SVNT, &c.] hæc ad eos pertinent, quæ dixerat ſuprà Lesbonicus non eſſe ſuas, & Philtonis factiones, & opes æquiparabileis. NOS HOMVNC. SAL. A.] ſubintell. ſumus, ſumus vaſculum ſalis, id eſt, ſumus

corpuſcula animata nam corpora noſtra ſunt tanquam animarum vaſcula ſalillum animæ, dixit fortaſſe tranſlatione ſermonis facti à mẽſis pauperum, quæ ſunt per quàm tenues, & ſine apparatu. Eis enim ſal pro obſonio eſt. lege quæ notauimus ad illud Horatij oda 16 lib. 2 *Viuitur paruo bene cui paternum Splendet in menſa tenui ſalinum* &c. Licet etiam dicere Plautũ eo ſpectaſſe animam corpori noſtro eſſe pro ſale, quemadmodum enim carnes pecudum, & bouum, quibus veſcuntur homines, ſi diu ſeruentur, ſine ſale putreſcunt, & ita corpora humana, efflata anima, vermeis contrahunt, & putore corrumpuntur. Nõ diſſimulabo tamen me in quibuſdam libris manu ſcr. ſcriptum reperiſſe. *Tantillum animæ.* ÆQVE MENDICVS] hanc mortuorum æqualitatem facere cum ſuo more deſcribit Lucianus in dialogis mortuorum, & maximè in eo qui inſcribitur. Ἀχιλλέως καὶ Ἀντιλόχου: & in Μενίππου καὶ Ἑρμοῦ. CENSETVR CENSV] legendum puto *cenſetur cenſui.* MIRVM NI TV ILLVC] cum ſtomacho irriſione pronunciandum. proinde ac ſi dicat: Tu verò illæc diuitias tecum ferre debeas. ITA SIS, VT NOMEN CLVET ita fuerit, vt nomen eſt, nempe mortuus. HIC] apud nos ſeu in noſtra familia. BENE VORTAT] bene eueniat. QVIN FABVLARE, &c.] cur non hæc dicis, dii bene vortant, id eſt, dii approbent, ſpondeo. VBI NIHI ERAT D.] cùm nihil erat opus ſpõdere: ſpondebat nunc in hac re: vbi opus eſt, non ſpondet. GRAVITER CEC.] graui caſu afflictus ſum: valde proſtrata eſt res mea familiaris. AGER SVB VRBE] ager ſuburbanus. DOTEM NIHIL MOROR] dotem negligo. dotem non curo, de dote nihil laboro. CERTVM EST] decretum eſt mihi, ſtat ſententia. ABALIENARE] ſubintellig. decreuiſti? ſeu cogitas? ARCANO] arcanè, ſecretè, in aurem. SIRIS] ſiueris. OLIM] tunc. PROSCINDITVR] Virg. georg. 2. *& terram validis proſcinde iuuencis.* Lucret. 5. *& terram preſſu proſcindere aratris.* ACHERVNTIS OSTIVM] Orci ianua. TVM VINVM PRIVSQVAM COACTVM EST] tum vuæ priuſquam coactæ, & collectæ ſunt, pendent iam putidæ, non ſolùm vinum ex vuis confectum, putorem contrahit, ſeu putreſcit, verùm etiam vuæ ipſæ adhuc pendentes putent, antequam vindemia fiat. AT MIHI INFIDELIS NON EST] at ager mihi reddit, quod ei credo cum fœnore, neque fidem fallit, οὐκ ἐστὶ γῆ ἄπιστος. Horat. oda 1. lib. 3. *Fundúſque nõ mendax.* Idem oda 16. *& ſegetis certa fides meæ.* TRICVS T. M.] ter tanto minus ILLI] Leſbonico ISTIC] in iſto agro, quem mihi commemoras. VORTERIT] ceciderit, euenerit. VT AD INCIT. RED.] quo pacto ad extremam egeſtatem redactus eſt? Nonius profert hunc locum & præterea illum ex Pœnulo, *Profectò ad incitas lenonem redegit.* FVLGVRITAE] id eſt fulgure, ſeu fulminæ tactæ. Varro lib. 4. de lingua latina. *& fulguritum, quod fulmine ictum, vt Phaeton contrariis diuſic* & Feſtus. *fulguritum id, quod fulmine ictũ qui locus ſtatim fieri religioſus, quòd enim Deus ſibi diraſſe videretur.* ſic denique Nonius. *Fulguritum dicitur fulgure tactum, & exutum.* ALTERNAE] ex duabus altera. AGINA] græcis συνάγχη dicitur. Lucill. lib. 30. *Inſperato abiit quem vna angina abſtulit hora.* SCABRE] ſcabie aſperæ. Columell. lib. 7. de ruſt. cap. 5. Oues frequentius, quàm vllum aliud animal infeſtantur ſcabie, quæ ferè naſcitur. ſicut noſter commemorat poeta, *cùm frigus imber, Altius ad viuum perfidit, & horrida cano Bruma gelu,* &c. TAM GLABRAE] tam leues. PATIENTISSIMVM] Syri natio nata ſeruituti. M. Tull. pro Flacco. Sed quod patientiſſimos Syros dicit, non fortaſſe refert hoc ad laboris patientiam, ſed ad impudicitiam, & patientiam libidinis alienæ. SOLSTITIALI MORBO] vnius diei. CAMPANS] ſic habent noſtri libri veteres, & ita legit Nonius hunc locum proferens in voce *campans,* id eſt campanus. Campanos porrò molles, & impedicos, & libidinoſos fuiſſe ob rerum omnium copiam conſtat. Fortunatorum inſulas. μακάρων νήσους, ὀλβίους νήσους Græci appellant) pulchrè deſcribit Horat. oda. 16. epod. ibi, *Nos manet Oceanus circumuagens,* &c. & Homer. ὀδ. δ. & Strab. lib. 1. non longè à principio, Muretus variar. lib. 5. ET ILLI] & illic. CVI OS SVBLINAT] quem decipiat, ſuprà. QVI VIVAMVS] vnde viuamus. LICITVM SI VELLES] licitum eſt tibi eſſe diuiti, ſi voluiſſes rem tuam ben gerere, & continenter, ac temperanter viuere. ESSES] locuples. CONSVLIS;] conſultas? QVAM EST ILL. SP. N.] exſpectari. DII FORTVNABVNT] fortunare, & proſperare, & omnibus bonis augere. Plautus Trinummo, *Dij fortunabunt veſtra conſilia* M Tullius ad Curionem, *Tibi patrimonium dij fortunent.* EADEM] eadem opera. NAM CERTVM EST S. D.] nam decreui nuptui nõ dere ſororem meam ſine dote. ILLI DAMNO] illi eſſe damnoſam meam negligentiam. nam hic fit ſermonis interruptio. AEQVVM VIDETVR QVIN QVID. P.] æquúmne videtur, id quod peccaui, mihi potiſſimum obeſſe? proinde ac ſi dicat, æquum eſt non tibi, neque ſorori, ſed mihi potiſſimum obeſſe: hic quoque ſermo Leſbonici interrũpitur EN VNQVAM] ecquando. Virg, Tityro, *En vnquam patrios longo poſt tempore fines Poſt aliquot.* &c. Me. lib. *n erit vnquam Ille dies, mihi cùm liceat tua dicere facta.* RE GESTA P.] re familiari à Leſbonico fere tota conſumta: & abſumta. GESTVM PROBE] quod agrum arte ſeruaui. dum perſuadeo Pithoni eſſe modis omnibus infelicem. FVAT] fiat, ſit. GESTANDVS PERE GRE CLYP.] quia herus meus Leſbonicus ibit aliquò militatum. LATROCINATVM] prædatum, militatum

# ACTVS TERTIVS.

## CALLICLES ſenex, STASIMVS ſeruus

*Qvomodo tu iſtuc Staſime dixiſti? noſtrum herilem filium Leſbonicum ſuam ſororem deſpondiſſe* St. *hoc modo*

Ca. *Cui homini deſpondit?* St. *Lyſiteli Philtonis filio,*
*Sine dote.* Ca. *ſine dote ille illam in tantas diuitias dabit?*
*Non credibile dicis.* St. *at tu ædepol nullus creduas.*
*Si hoc non credis, ego credidero.* Ca. *quid?* St. *me nihili péndere.*
Ca. *Quandudum iſtuc, aut vbi actum'ſt?* St. *illico hîc ante oſtium.*
*Iam modò, inquit Præneſtinus.* Ca. *tanton' in re perdita,*
*Quàm in re ſalua, Lesbonicus factus eſt frugalior?*
St. *Atque equidem ipſus vltro venit Philto oratum filio.*
*Flagitium quidem hercle fiet, niſi dos dabitur virgini.*
*Poſtremò ædepol ego iſtam rem ad me attinere intelligo.*
*Ibo ad meum caſtigatorem, atque ab eo conſilium petam.*
St. *Propemodum quid illic feſtinet ſentio, & ſubolet mihi,*
*Vt agro euortat Lesbonicum, quando euertit ædibus.*
*O here Charmide, quàm abſente te hîc tua res diſtrahitur tibi?*
*Vtinam te rediiſſe ſaluum videam, vt inimicos tuos*
*Vleiſcare! vt mihi, vt erga te fui, & ſum, referas grâtiam!*
*Nimiùm difficile eſt reperiri amicum ita, vt nomen cluet,*
*Cui tuam cùm rem crediderit, ſine omni cura dormias.*
*Sed generum noſtrum ire eccillum video cum affini ſuo.*
*Neſcio quid non ſatis inter eos cónuenit. celeri gradu*
*Eunt vterque. ille repreprehendit hunc priorem pallio.*
*Haud illi euſcheme aſtiterunt. huc aliquantum abſceſſero,*
*Eſt lubido orationem aud re. duorum affinium.*

NOSTRVM HERILEM FIL.] vel debet hîc præſcribi nomen Staſimum, & legi ſine interrogatione vt intelligamus reſpondere Staſimum, dixi, noſtrum herilem filium Lesbonicum ſuam ſororem deſpopōdiſſe. hoc modo, inquā dico, vel legendum *veſtrum herilem filium*, &c. vel hoc totum accipiendum erit τέχνικως, hoc pacto, dixiſtíne ita, noſtrum herilem filium, &c. hæccine ſunt tua verba, quæ mecum locutus es, noſtrum herilem filium, &c. NVLLVS CREDVAS] ne credideris. IAM MODO, INQVIT. PRAENEST.] al. tam modo, vt loquitur Prænestinus. FLAGITIVM] turpe, & pudendum facinus. AD MEVM CASTIGATOR] ad Megaronidem. ILLIC] Callicles, loquitur ſecum ſeruus. SVBOLET MIHI] ſubodoror, tralatio eſt. VT AGRO EVORTAT] vt agri poſſeſſione deturbet Lesbonicum. DISTRAHITVR] diſſipatur. AMICVM ITA, VT NOMEN CLVET] amicum re, amicum, qui reſpondeat nomini, & qui qualis ſit re, qualis eſt vis ipſius nominis, qui ſit id, quod nomine ſignificatur: ſic ſuprà. GENERVM NOSTRVM] Lyſitelem. CVM AFFINI] cum Lesbonico. EVSCHEME] εὐσχημῶς, honeſtè, honeſta ſpecie, decoro geſtu.

## LYSITELES, LESBONICVS, adoleſcentes STASIMVS ſeruus.

*STa illico: noli aduerſari, neque te occultaſſis mihi.*
Le. *Potin' vt me ire, quò profectus ſum, ſinas?* Ly. *ſi in rem tuam.*
*Lesbonice eſſe videatur, gloria aut famæ, ſinam.*
Le. *Quod eſt facillimum, facis.* Ly. *quid id eſt?* Le. *amico iniuriam.*
Ly. *Neque meum'ſt, neque facere didici.* Le. *indoctus quàm doctè facis?*
*Quid faceres, ſi quis docuiſſet te, vt ſic odio eſſes mihi?*
*Qui bene cùm ſimulas facere mihi te, malè facis, malè conſulis.*
Ly. *Egóne?* Le. *tu na.* Ly. *quid malè facio?* Le. *quod ego nolo, id cùm facis.*
Ly. *Tuæ rei bene conſulere cupio.* Le. *tu mihi es melior, quam egomet mihi?*
*Sat ſapio, ſatis in rem quæ ſint meam, ego conſpicio mihi.*
Ly. *An id eſt ſapere, vt qui beneficium à beneuolente repudies?*
Le. *Nullum beneficium duco eſſe id, quod, cui facias, non places,*

Ly. *Scio ego, & ſentio ipſe quid agam, neque à me officium migrat,*
*Nec tuis depellor dictu, quin rumori ſeruiam.*
Le. *Quid ais?* Ly. *nam retineri nequeo, quin dicam ea, quæ promeres.*
*Itáne tandem maiores famam tradiderunt tibi tui,*
*Vt virtute eorum antè parta per flagitium perderes?*
*Atque honori poſterum tuorum vt vibex fieres?*
*Tibi patérque auóſque facilem fecit & planam viam*
*Ad quærendum honorem: tu feciſti vt difficilis foret*
*Culpa maximè & deſidia, tuíſque ſtultis moribus*
*Præoptauiſti, amorem tuum vti virtuti præponeres.*
*Nunc te hoc pacto credis poſſe obtegere errata?* Le. *ah non ita eſt.*
Ly. *Capeſſis virtutem animo, & corde expelle deſidiam tuo:*
*In foro operam amicis da, haud in lecto amicæ, vt ſolitus es.*
*Atque ego iſtum agrum tibi relinqui ob eam rem enixè expeto,*
*Vt tibi ſit, qui te corrigere poſſit, ne omnino inopiam*
*Ciues obiectare poßint tibi, quos tu inimicos habes.*
Le. *Omnia ego iſtæc quæ tu dixiſti, ſcio, vel exſignauero,*
*Vt rem patriam, & gloriam maiorum fœdarim meûm.*
*Sciebam vt eſſe me deceret, facere non quibam miſer,*
*Ita vi Veneris vinctus otio captus in fraudem incidi:*
*Et tibi nunc proinde ac merere ſummas habeo gratias.*
Ly. *At operam perire meam ſic, & te hæc dicta ſpernere,*
*Perpeti nequeo, ſimul me piget parum pudere te.*
*Et poſtremò niſi me auſcultas, atque hoc, vt dico, facis,*
*Tute ponè te latebis facilè, ne inueniat te honor.*
*In occulto iacebis, cum te maximè clarum voles.*
*Pernoui equidem Lesbonice peritum tuûm ingenium admodum,*
*Scio te ſponte non tuapte erraſſe, ſed amorem tibi*
*Pectus obſcuraſſe. atque ipſe amoris teneo omneis vias.*
*Ita eſt amor, balliſta vt iacitur. nihil ſic celere eſt, neque volat.*
*Atque is mores hominum moros & moroſos efficit.*
*Minus placet, magis quod ſuadetur quod diſſuadetur, placet.*
*Cùm inopia'ſt, cupias, quando eius copia'ſt, tum non velis,*
*Ille, qui aſpellit, is compellit: ille, qui conſuadet, vetat.*
*Inſanum'ſt & malum, in hoſpitium deuorti ad Cupidinem.*
*Sed te moneo, hoc etiam atque etiam vt reputes, quid facere expetas.*
*Si iſtuc vt conare, facis incendium tuum incendes genus.*
*Tum igitur tibi aqua erit, cupido genus qui reſtinguas tuum.*
*Atque erit ſi nactus, proinde vt corde amantes ſunt cati,*
*Ne ſcintillam quidem relinques, genus qui congliſcat tuum.*
Le. *Facilè eſt inuentu: datur ignis, tametſi ab inimicis petas.*
*Sed tu obiurgans me, à peccatis rapis deteriorem in viam.*
*Meam vis ſororem tibi dem. ſuades ſine dote. hoc non conuenit,*
*Me, qui abuſus ſum tantam rem patriam, porrò in diuitiis*
*Eſſe, agrúmque habere: egere illam autem, vt me meritò oderit.*
*Nunquam erit alienis grauis, qui ſuis ſe concinnat leuem.*
Ly. *Sicut dixi faciam, nolo te iactarier diutius.*
*Tantò meliu'ſt ſororis cauſſa egeſtatem exequi,*

*Atque eum agrum me habere, quàm te, tua qui toleres mœnia?*

Le. *Nolo ego mihi te tam proſpicere, qui meam egeſtatem leues.*
*Sed vt in os infamis ne ſim, ne mihi hanc famam differant,*
*Me germanam meam ſororem in concubinatum tibi*
*Sic ſine dote dediſſe magis, quàm in matrimonium.*
*Quis me improbior perhibeatur eſſe? hæc famigeratio*
*Te ed honeſtet, me autem collutulet, ſi ſine dote duxeris.*
*Tibi ſit emolumentum honoris: mihi quod obiectent, ſiet.*

Ly. *Quid? te dictatorem cenſes fore, ſi abs te agrum acceperim?*

Le. *Neque volo, neque poſtulo, neque cenſeo: verùm tamen,*
*Is eſt honos homini pudico meminiſſe officium ſuum.*

Ly. *Scio equidem. te animatus vt ſis video, ſubolet, ſentio.*
*Id agis, vt, vbi affinitatem inter noſtram aſtrinxeris.*
*Atque eum agrum dederis, nec quicquam hic tibi ſit, qui viam colas,*
*Effugias ex vrbe inanis, profugus: patriam deſeras,*
*Cognatos, affinitatem, amicos: factis nuptiis.*
*Mea opera hinc proterritum te, meáque auaritia autument.*
*Id me commiſſurum, vt patiar fieri, ne animum induxeris.*

St. *Non enim poſſum quin exclamem: euge, euge Lyſiteles,*
*Facilè palmam habes hic victus: vicit tua comœdia.*
*Hic agit magis ex argumento, & verſus meliores facit.*
*Etiam ob ſtultitiam tuam te tueris, multa abomina.*

Le. *Quid tibi interpellatio, aut in conſilium huc acceſſio eſt?*

St. *Eodem pacto quo huc acceſſi, abſceſſero.* Le. *i hàc mecum domum.*
*Lyſiteles, ibi de iſtis rebus plura fabulabimur.*

Ly. *Nihil ego in occulto agere ſoleo. meus vt animus eſt, eloquar.*
*Si mihi tua ſoror, vt ego æquum cenſeo, ita nuptum datur,*
*Sine dote, neque tu hinc abiturus: quod meum erit, id erit tuum.*
*Sin aliter animatus es, bene, quod agas eueniat tibi.*
*Ego amicus nunquam tibi ero alio pacto ſic ſententia eſt.*

St. *Abijt hercle ille quidem ecquid audis Lyſiteles? ego te volo.*
*Hic quoque hinc abijt. Staſime reſtas ſolus, quid ego nunc agam,*
*Niſi vti ſarcinam conſtrigam, & clypeum ad dorſum accomodem.*
*Fulmentas iubeam ſuppingi ſoccis. non ſiſti poteſt.*
*Video caculam militarem me futurum: aut longius,*
*Aut aliquem ad regem in ſaginam herū ſe coniecerit meus.*
*Credo ad ſummos bellatores acrem fugitorem fore:*
*Et capturum ſpolia, ibi illum qui meo hero aduerſus venerit.*
*Egomet autem quom extemplò arcum mihi & pharetram & ſagittas ſumſero,*
*Caſſidem in caput: dormibo placidè in tabernaculo.*
*Ad forum ibo: nudius ſextus cui talentum mutuum*
*Dedi repoſcam, vt habeam, mecum quod feram, viaticum.*

STA ILLICÒ] Lesbonico perſuadere non poteſt Lyſiteles, vt ſuam ſororem ſibi vxorem det indotatam. OCCVLTASSIS] occultaueris. GLORIAE, AVT FAMAE] cur non dixit, gloriam: aut famam? INDOCTVS QVAM DOCTE] tu quem nemo docuit malè facere, quàm docte, & callidè malefacis? QVI BENE CVM SIMVLAS, &c.] ordo eſt, qui cùm ſimulas te mihi bene facere, malefacis, &c. TV NAE] tu profectò νὴ Δία. QVOD EGO NOLO ID CVM FACIS] cum id facit, quod ego nolo. TV MIHI ES MELIOR Q. EGOMET. M.] túne mihi perſuadere conaberis te eſſe mihi meliorem, quàm me ipſum mihi? AN ID EST SAPERE &c.] an id eſt ſapere, vbi quis beneficiū à beneuolo oblatum

oblatum aſpernatur? vt qui, id eſt, vbi quis. Lego autem *repudiet*. non vt habent omnes libri, *repudies*. quam ſcripturam ſi quis magis probabit, difficilis erit eius explicatio. ſic enim erit explicanda: an eſt hoc tibi ſapere, vtpote, qui beneficium à beneuolo oblatum repudies: QVOD CVI FACIAS, NON PLACET] quod ei, cui facias, non placet. NEQVE A ME OFFICIVM MIGRAT] neque à me officium abſcedit, ſeu diſcedit. NAM RETINERI NEQVEO, QVIN DICAM, &c.] profert Nonius in verbo *promerens* PER FLAGITIVM] per dedecus, & turpitudinē, turpiter, & flagitioſe. QVI RVMORI SERVIAM] Interdum enim rumori ſeruiendum eſt. ATQVE HONORI POSTERORVM TVORVM VT VIBEX F.] ſecutus ſum Camerarij coniecturam, quam fecit ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, quæ eadem etiam in noſtris compârent. ſententia autem horum verborum eſt, Atque vt honori poſterorum tuorum ὑπώπιοι, nota, ſeu cruenta, & liuida eſſes? id eſt: vt honorem tuorum poſterorum dedecorares, & ſugillares? PRAEOPTAVISTI AMOREM TVI VIRT. PRAEPON.] maluiſti amorem tuum virtuti præponere. IN FORO AMICIS OPER. DA. &c.] antitheſis inſerui, inquit, amicis tuis in foro, non amicæ in lecto. VT TIBI SIT, QVI TE CORRIGAT.] vt habeas ſaltem iſtum agrum reliquum, qui te ad bonam reducat frugem. VEL EXSIGNAVERO] etiam obſignauero. VT REM PATRIAM ET GLORIAM MAIORVM F. M.] quo pacto bona à patre accepta conſumpſerim, & gloriam maiorum meorum inquinauerim *fœdarim*, ad vtrunque pertinet, vel ad rem patrum, & ad gloriam maiorū: quamuis ad gloriam aptius quadret. VT ESSE ME DECERET] qualem me eſſe deceret. OTIO CAPTVS] otio irretitus, & illaqueatus. SVMMAS HABEO GRATIAS] rarus ſermo, habeo gratias, vſitatus eſt aliis ſcriptoribus probatis, & ipſi Plauto, habeo gratiam. TVTE PONE TE LATEBRIS] ipſe tibi eris latebræ loco. vel tu tibi ipſe obſtabis, & officies, ne te honor inueniat: id eſt ne vllo honore afficiaris. PERNOVI EQVIDEM LESBON. PERITVM] ſic habent libri noſtri veteres, atque vt ita legatur, & ſententia, & verſus poſtulat. PECTVS OBSCVRASSE] mentis aciem præſtinxiſſe BALLISTA VT IACITVR] balliſta hic ponitur pro telo, quod iacitur, aut mittitur: quæ propria eſt nominis ſignificatio. Nam aliàs pro tormento, vnde mittitur aut iacitur, vſurpatur. MOROS] ſtultos μωρούς. CVM INOPIA EST CVPIAS] cum amatori non eſt fruendi copia, tum cupit: cùm ſuppetit copia, tū faſtidit. INSANVM'ST EI ET MALVM IN HOSPITIVM DEVORTI, &c.] ordo eſt non eſt ſani hominis, neque eius, qui malum vitare ſtudet, diuorti in hoſpitium Cupidinis: vel deuorti ad Cupidinem, & hoſpitium ſibi apud eum parare. SI ISTVC, VT CONARE, FACIS INCENDIVM, &c.] allegoria eſt: cuius hæc ſententia eſt, ſi iſtuc incendium facere pergis, vt cœpiſti, atque inſtituiſti, tuum genus incendio extingues, & delebis. *incendium* autem repoſuimus, reiecta vulgata lectione, *indicium*, noſtros libros veteres, quamuis deprauatos, ſecuti, in quibus ſcriptum eſt *incidium*. Iam verò incendiū facere, etiam M. Tullius dixit paradoxo: ὅτι πάντες οἱ ἄφρονες μαίνονται. Quod ſi nulli codices me adiuuarent tamē me ipſa ratio facile ad hanc coniecturam veluti manu duceret. Nam cùm ſequetur, tuum incendes genus, hæc ipſa verba indicant, incendij mentionem anteceſſiſſe: alioqui ridicula horū verborum ſubiunctio. TVM IGITVR TIBI AQVA ERIT CVPIDO] tunc igitur, nempe incendio excitato. Cupido, id eſt, libido erit tibi pro aqua, per quā genus tuum reſtinguas. ATQVE ERIS SI NACTVS, &c.] ac ſi nactus eris aquam illam, i. cupidinem, quæ tibi ſit aquæ loco, vt amantes ſunt ſollertes, & acuti, ne ſcintilla quidem reliqua tibi erit, vnde genus tuum extinctum, de integro ſuſcites. CONGLISCAT] nihil muto; quod etiam libri noſtri veteres hanc ſcripturam propemodum præ ſe ferant. verumtamen, ne quid diſſimulem, ſuboffendit me compoſitionis nouitas *gliſco*, enim ſimplex, vſitatum bonis ſcriptoribus & confirmant grammatici veteres: ſed de compoſitis nullum verbū FACILI'ST INVENTV] ignis inuentu facilis eſt: datur etiam, ſi quis ab inimicis petat. HOC NON CONVENIT, &c.] hoc non eſt æquum, me, qui tam multa bona à patre accepta conſumſerim, diuitem eſſe illum egere. In diuitiis eſſe, ſic dictum, vt in bonis eſſe. NVNQVAM ERIT ALIENIS GRAVIS Q. S.] præclarè dictum, & bella antitheſis, nunquam, inquit, is, qui committit, vt ſuis lenis, & contemtus ſit, grauitatem & pondus apud ſuos obtinebit. concinnat, id eſt, præbet, reddit, efficit LACTARI] ἀμφιδοξεῖν. in dubio eſſe, dubitatione æſtuare. tralatio ab iis, qui in mari iactantur. vel à nauibus, quæ cum anchora, vel ſine anchora fluctibus iactantur. TANTO MELIV'ST TE SORORIS CAVSA] itáne melius eſt te ſororis tuæ cauſa egeſtate laborare, quàm me, ſubintell. & te meum agrum habere, quàm te, vnde tua munia, & ſumtus quotidianos tolerare, ac ſuſtinere poſſis? Nolo te tā mihi prouidere, quo me egeſtate leues, quàm vt ne in os infamis ſim. DIFFERANT] diſſipēt, diſpergāt, ſubintell. homines. HAEC FAMIGERATIO TE HONESTET, &c.] hæc fama diſperſa, & dedita tibi, ſit honorifica, & glorioſa, mihi probro, & dedecori. me colutulet. id eſt, me dedecoret, & quaſi luto inquinet. Nonius in verbo *collutulare*. TIBI SIT EMOLVMENTVM HONORI] tibi quæratur honos, mihi probrum. QVID? TE DICTATOREM, &c.] hoc eo pertinet, quod Lesbonicus dixerat Lyſitelem honorem eſſe apud homines conſecuturū, ſi nō accipiat agrum, ſe verò dedecus, & infamiam. Quid, inquit, at ſi agrum mihi dederis, te dictatorem conſecuturum putas? HOMINI PVDICO] id eſt, homini pudenti TE ANIMATVS VT SIS VIDEO] video quo ſis animo: video quomodo ſis animatus. SVBOLEX] mihi. tralatiò ſuprà. QVI VITAM COLAS] vnde viuas. AVTVMENT] dicant. ſubintell. homines. ID, ME COMMISSVRVM, VT PATIAR FIERI] ordo, & ſententia eſt, ne animum induxeris me commiſſurum, vt id patiar, fieri, nempe te mea opera, meáque auaritia proterritum profugere. PALMAM HABES] viciſti. HIC VICTVS] Lesbonicus victus eſt. VICIT TVA COMOEDIA] ò Lyſiteles allegoria eſt à comœdiis, qui de præſtantia, & præmio inter ſe certant. HIC AGIT] Lyſiteles magis egit pro ratione argumenti. QVID TIBI INTERPELLATIO, &c.] quamobrem nos interpellare, aut in conſilium noſtrum accedere non vocatus audes? MEVS VT ANIMVS EST] ita vt ſenio, eloquar: vel quid ego ſententiam, eloquar. NEQVE TV HINC ABITVRVS] etſi non hinc abiturus es inanis & profugus. ECQVID LYSITELES?] Staſimus Lyſitelem abeuntem reuocat, ſed fruſtrà. HIC QVOQVE] Lesbonicus FVLMENTAS IVBEAM SVPPINGI SOCCIS] & iubeam fulmentas, id eſt, fulcimentā, ſeu fulmenta ſubſui ſoccis, vt ſint ſolidiores, & firmiores. profert Nonius, ſed mendosè. NON SIET POTEST]

non poteſt retineri Lesbonicus, quin abeat exſulatum, aut militatum. CACVLAM ] Feſtus, Cacula, ſeruus militis Plautus, *video caculam*, &c. IN SAGENAM] ſagena. vox græca, genus retis, quod verticulum Latini appellant. ſic autem legendum, non, vt vulgò, *ſaginam*. quod & item aliis iampridem venit in mentem. ET CAPTARVM SPOL. ILL. ] & eum, cui hero meo in acie contrà ſteterit, aut venerit, victorem abiturum DORMIBO ] dormiam. NVDIVSSEXTVS CVI TALENTVM, &c. ] ordo eſt, ab eo, qui nudius ſextus, id eſt, ſex ab hinc diebus, talentum mutuum dedi, repoſcam.

## MEGARONIDES, CALLICLES, ſenes duo.

*VT mihi rem narras Callicles, nullo modo*
*Poteſt fieri prorſus, quin dos detur virginti.*
Ca. *Nanque hercle honeſtè fieri fermè non poteſt,*
*Vt eam perpetiar ire in matrimonium*
*Sine dote cùm eius rem penes me habeam domi.*
*Parata dos domi'ſt. Me nisi exſpectare vis,*
*Vt eam ſine dote frater nuptum collocet.*
*Pòſt adeas tute Philtonem, & dotem dare*
*Te ei dicas facere id eius ob amicitiam patris.*
*Verùm hoc ego vereor, ne iſtæc pollicitatio*
*Te in crimen populo ponat, atque infamiam:*
*Non temerè dicant te benignum virgini:*
*Datam tibi dotem, ei quam dares eius à patre.*
*Ex ea largitari te illi, neque ita vt ſit data, in-*
*Columem te ſiſtere illi, & detraxe autument.*
*Nunc ſi opperiri vis aduentum Charmidis.*
*Per longum'ſt, huic ducendi interea abſceſſerit.*
Ca. *Nam hercle omnia iſtæc veniunt in mentem mihi.*
Me. *Vide ſi hac vtile magis, atque in rem deputas,*
*Vt adeam Lesbonicum, edoceam vt res ſe habet.*
Ca. *Vt ego nunc adoleſcenti theſaurum indicem,*
*Indomito pleno amoris, ac laſciuiæ?*
*Minimè, minimè hercle verò nam certò ſcio*
*Locum quoque illum omnem, vbi ſitu'ſt, comederit.*
*Quem fodere metuo, ſonitum ne ille exaudiat,*
*Neu ipſam rem indaget, dotem dare ſi dixerim.*
Me. *Quo pacto ergo agetur?* Ca. *clàm dos depromi poteſt,*
*Dum occaſio ei rei reperiatur, interim*
*Ab amico aliquo alicunde argentum in dotem rogem.*
Me. *Potin' eſt ab amico alicunde exorari?* Ca. *poteſt.*
Me. *Gerræ ne tu illud verbum actutum inueneris,*
*Mihi quidem hercle non eſt quod dem mutuum.*
Ca. *Malim hercle vt verum dicas, quàm vt des mutuum.*
Me. *Sed vide conſilium, ſi placet.* Ca. *quid conſili'ſt?*
Me. *Scitum, vt ego opinor, conſilium inueni.* Ca. *quid eſt?*
Me. *Homo conducatur aliquis iam quantum pot'eſt,*
*Quaſi ſit peregrinus.* Ca. *quid is ſcit facere poſtea?*
Me. *Is homo exornetur graphicè peregrinum modum?*
*Ignota facies, atque inuſitata ſit:*
*Falſidicus, confidénſque.* Ca. *quid tum poſtea?*
Me. *Quaſi ad adoleſcentem à patre ex Seleucia*

*Venias.*

*Veniat: ſalutem ei nuntiet verbis patris:*
*Illum bene gerere rem, & valere, & viuere,*
*Et eum rediturum actutum. ferat epiſtolas*
*Duas: eas nos conſignemus, quaſi ſint à patre:*
*Det alteram illi, dicat alteram tibi*
*Dare ſeſe velle.* Ca. *perge porrò dicere.*
Me. *Séque aurum ferre virgini dotem à patre*
*Dicat, patrémque id iuſsiſſe aurum tibi dare.*
*Tenes iam?* Ca *propemodum, atque auſculto perlubens.*
Me *Tum tu igitur demum id adoleſcenti aurum dabis,*
*Vbi erit locata virgo in matrimonium.*
Ca. *Scitè hercle ſanè.* Me. *hoc vbi theſaurum effoderis,*
*Suſpicionem ab adoleſcente amoueris:*
*Cenſebit aurum eſſe à patre allatum tibi,*
*Tu de theſauro ſumes* Ca. *ſatis ſcitè & probè.*
*Quanquam hoc me ætatis ſycophantari pudet.*
*Sed epiſtolas quando obſignatas afferet,*
*Siquidem obſignatas attulerit epiſtolas,*
*Nonne arbitraris eum adoleſcentem annuli*
*Paterni ſignum nouiſſe?* Me. *etiam tu taces?*
*Sexcenta ad eam rem cauſſæ poſſunt colligi.*
*Eum, quem habuit, perdidit: alium poſt fecit nouum.*
*Iam ſi obſignatas non feret, dici hoc poteſt,*
*Apud portitorem eas reſignatas ſibi,*
*Inſpectáſque eſſe. in huiuſmodi negotio*
*Diem ſermone terere, ſegnities mera'ſt.*
*Quamuis ſermones poſſunt longi texier.*
*Abi ad theſaurum iam confeſtim clanculum,*
*Seruos, ancillas amoue, atque audin'?* Ca. *quid eſt?*
Me. *Vxorem quoque ipſam, hanc rem vt celes, face.*
Ca. *Nam pol tacere nunquam quicquam'ſt quod queat.*
Me. *Quid nunc ſtas? quin te hinc amoues, & te moues?*
*Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod ſat eſt.*
*Continuò operito denuò. ſed clanculum,*
*Sicut præcepi, cunctos exturba ædibus.*
Ca. *Ita faciam.* Me. *at enim nimis longo ſermone vtimur.*
*Diem conficimus, quòd iam properato'ſt opus.*
*Nihil eſt de ſigno quod vereare, me vide,*
*Lepida eſt illa cauſſa, vt commemoraui, dicere,*
*Apud portitores eſſe inſpectas: denique*
*Diei tempus non vides? quin illum putas*
*Natura illa, atque ingenio? iamdudum ebrius'ſt.*
*Quiduis probari poterit: tum, quod maxumum eſt,*
*Afferre, non petere hic ſe dicet.* Ca. *iam ſat eſt.*
Me. *Ego ſycophantam iam conduco de foro,*
*Epiſtoláſque iam conſignabo duas,*
*Eumque huc adoleſcentem meditatum probè*
*Mittam.* Ca. *eo ego igitur intrò ad officium meum.*

*Tu iſtuc age.* Mc. *actum reddam.* *

FRATER]Lesbonicus. PHILTONEM]Lyſitelis patrem PATRIS]Charmidis. TE IN CRIMEN POPVLO PONAT]tibi crimen. & infamiam apud populum conciliet & contrahat. ſic dictum.te in crimen & infamiam ponat,vt illud Ciceronis.*pone me in gratiam.* NEQ. ITA VT SIT DATA.&c.]ne te,ita vt fuerit,tibi data à Charmide, dotem incolumem, & integram illi repræſentare.ſed contrà.de ea detraxiſſe, i.demiſſe, & deminuiſſe dicant. *incolumem* autem legendum,non *columem*,aut *columen*, quæ vox non eſt Latina. prima autem nominis ſyllaba ad vltimam ſyllabam verſus ſuperioris pertinet. ABSCESSERIT]ſubintell.voluntas,aut aliud quiddam te. VTIBILE]ad vſum aptum. THESAVRVM]aurum reconditum. VBI SIT TV'ST]theſaurus. INDAGET]inquirat. ARGENTVM IN. DOT. R.]mutuum. GERRAE]nugæ. CLAM DOS DEP.P.] clàm dos ex theſauro depromi poteſt tempore opportuno,& occaſione oblata, interim dum occaſio fodiendi theſauri,& depromendę dotis reperietur,ab amico aliquo pecuniam mutuam in dotem petam. NE TV ILLVD VERBVM]*ne* affirmatiuè pro *vaè* accipi debet.næ tibi is,quem rogabis argentum mutuum tibi continuò reſponderet ſibi non eſſe,quod det mutuum.quanquam nonnulli ſic accipiunt, *ne tu inueneris,* i. verendum eſt,ne tu inueneris, &c. verendum eſt , ne is quem mutuam pecuniam rogabis, hoc tibi reſpondeat, Mihi quidem,&c. MALIM HERCLE,VT V.D.]malim hercle,vt omnes mihi negent, ſe argentum daturos mutuum, quàm vt quiſquam det QVANTVM POTE'ST]quamprimùm fieri poteſt GRAPHICE]pulchrè,decenter, aptè, tanquàm à pictore aliquo expreſſus. FALSIDICVS CONFIDENSQ.]noſtri libri vet. non diſcrepant à vulgatis *falſidicus confidens*, in qua lectione verſus claudicat. Nos addidimus copulam *que* Camerarius edidit *falſidicum confidentem*: & ita ſe in libris ſuis veteribus repperiſſe teſtatur, quantum fatetur durum cum ſuperioribus cohærere. AD ADOLESCENTVLVM]Lesbonicum. EI]adoleſcenti Lesbonico. EAS NOS CONSIG. QVASI SINT A P.]ſed nonne Charmides annulum habebat aliis diſſimilem , & adoleſcenti Lesbonico notum?quo poſito,nónne ſi litteræ aliud ſignum,quàm patrium præ ſe ferrent, continuò Lesbonicus ſuſpicari poterit litteras eſſe ſimulatas & falſas? huic dubitationi occurrit ut aſtl. ibi *Sed epiſtolas quando obſignatas*,&c. DARE]malim legi.*dari*. CENSEBIT]exiſtimabit. SYCOPHANTARIER]ſycophantias ſtruere. QVAMVIS SERM.]quantumuis longi ſermone,&c. OPERITO]obruito,obtegito. SED CLANCVLVM]ad theſaurum abito,& aurum depromito, QVID ILLVM PVTAS NATVRAE ILLA] proinde ac ſi dicat.non eſt ita callidus.& ſolers.vt hæc minus accurate exquirat. QVIDVIS PROBARE]quid libet,quantumuis incredibile,& abſurdum perſuadere ei poterit. HIC] qui quaſi à patre miſſus veniet pulchrè ornatus , & probè edoctus. AD OFFICIVM MEVM] ad depromendum aurum.

## CHARMIDES ſenex.

*SAlſipotenti & multipotenti Iouis fratri,Neptuno,& Nereo,*
*Lætus,lubens,laudes ago,& grateis gratiaſque habeo,& fluctibus ſalſis,*
*Quos penes mei p teſtas boni,miſque foret & meæ vitæ,*
*Quom ſuis me ex locis in patriam,vrbiſque mœnia reducem faciunt.*
*Atque ego Neptune tibi ante alios deos gratias ago,atque habeo ſummas.*
*Nam te omnes ſæuúmque ſeuerúmque,atque auidis moribus commemorant,*
*Spurcificum,immanem,intolerandum,veſanum.contra opera expertus.*
*Nam pol placide te & clementi,meo vſque modo,vt volui vſus ſum haud alio.*
*Atque hanc tuam gloriam iam antè auribus acceperam, & nobileis apud homines,*
*Pauperibus te parcere ſolitum,diuiteis damnare atque domare.*
*Abi,laudo,ſcis ordine,vt æquum'ſt,*
*Tractare homines.hoc dis dignum'ſt,ſemper mendicis modeſti ſint,*
*Fidus fuiſti,infidum eſſe iterant.nam abſque foret te,ſat ſcio in alto*
*Diſtraxiſſent,diſque tuliſſent ſatellites tui me miſerum fœdè,*
*Bonaque omnia,ita vnà mecum paſſim ceruleos per campos.*
*Ita iam quaſi canes,haud ſecus,circumſtabant nauem turbines venti.*
*Imber,fluctúſque atque procellæ infenſæ,frangere malum,*
*Ruere antennas,ſcindere vela,ni tua pax propitia foret præſto.*
*Apage me ſis.deinde hinc certum'ſt otio me dare.ſatis partum habeo.*
*Quibus ærumnis deluctaui,filio dum diuitias quæro?*
*Sed quis hic eſt,qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu,ſpecieque*
*Simul?pol quanquam domum cupio,opperiar hic,quam gerat rem.*



SALSI-

Alsipotenti] maris potenti, maris domino, ἁλὸς κρατοῦντι. patriæ redditus Charmides ſaluus, & incolumis, gratias agit Neptuno, & Nereo. Quòd autem editio noſtra à vulgata, & Cameraria diſcrepat, quarum altera ſic habet, *ſalſipotenti & multipotenti Iouis fratri tibi Nerei Neptune*: altera, *Salſipotenti & multipotenti Iouis fratri, & Nerei Neptuno*, coniectura uſi fecimus aliquantulum à libris noſtris adiuti. Homini misq. foret] corruptus locus. quid ſi legamus, *hominiſque foret*. quid ſi *neminiſque foret*. quid ſi, *omniúmque foret*. omnino coniectura cum alibi, tum hic difficilis, & periculoſa eſt, excogitet aliquid melius lector eruditus & ſagax. Saevum] χαλεπὸν iracundum aſperum. Avidis moribus] auidum, atque auarum. Hora. oda 29. lib. 3. *Ni Cypriæ Tyriæque merces Addant auaro diuitias mari.* Spurcificum] qui mare ſpurcū facias, cum velis. ſpurca tempeſtas. Contra opera expertus] contrà re, & vſu expertus ſum placidum, & clementem, &c. Meo usq. modo] meo vſque arbitratu. Haud alio] non alio ſum te vſus, quàm clementi. Auribus accepera m] audiueram. Et nobileis apud homi] & quidem apud claros viros hoc acceperam. al. mobileis. Semper mendicis m.] vt ſemper mendicis, &c. Fidus fuisti, infidum esse it.] fidus fuiſti, cùm tamen te infidum eſſe dictitent. Virg. lib. 1 Georg. *Et quando infidum remis impellere marmor conueniat* Luc. lib. 2 *Infidi maris inſidias, vireiſque admúmque. Vt vitare velint.* Absque foret te] abſque te foret: niſi tu obſtitiſſes: niſi me ſeruaſſes ſic loquitur Terent. In alto] in mari. Disq. tuliss.] & diſtuliſſent, Terent. *differor doloribus.* Virg. lib. 3. *At procul inde cita metia in diuerſa quadrigæ Diſtulerant* Satellites] quinam ſint hi ſatellites, mox dicet ipſe. Ceruleos per campos] per cærula, vt loquuntur poëtæ lepici. Turbines v.] iunxit ſpeciem cum genere, turbo enim ventus eſt non quilibet, &c. Frangere m.] vt frangerent malum ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἰσαν. vel ſeparatim à ſuperioribus, dic frangere malum, id eſt, frangebant malum, &c. ſed mâlo, priore modo. Ruere] actiuè accipiendū. Virg. *ruit omnia laté.* Apage me si] abduc me, ſi vis à mari: vel à tantis, & talibus periculis. Deinde hinc] noſtri libri habent, *dehinc*. Quibus aerumnis deluctavi, &c.] quibus cum ærumnis deluctatus ſum filium, dum diuitias paro? profert Nonius in verbo, *eluctam*, pro quo reſtituendum, *deluctatus*, & pro, *cum hiſce, quibus*, ſiue *quibuſcum*: quo modo hic fortaſſe legendum eſt. Opperiar hic q.r.] expectabo hic, vt videam quam remgerat.

## SYCOPHANTIA, CHARMIDES ſenex.

Hvic ego diei nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locaui ad arteis nugatorias,
Aduenio ex Seleucia, Macedonia, Aſia, atque Arabia.
Quas ego neque oculis, neque pedibus vnquam vſurpaui meis.
Viden' egeſtas quid negotij dat homini miſero mali?
Quid ego nunc ſubigor trium nummorum cauſſa, vt has epiſtolas
Dicam ab eo homine me accepiſſe, quem ego qui ſit homo, neſcio,
Neque noui: neque natus, nécne, is fuerit, id ſolidè ſcio.

Ch. Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totum tegit:
Illurica facies hominis, eo ornatu aduenit.

Sy. Ille, qui me conduxit, vbi conduxit, abduxit domum,
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonſtrauit prius,
Quomodo quicque agerem. nunc adeò ſi quid ego addidero amplius
Eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit, ita ſum ornatus. argentum hoc facit,
Ipſe ornamenta à chorago hæc ſumſit ſuo periculo.
Nunc ego ſi potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operam, vt me eſſe ipſum planè ſycophantam ſentiat.

Ch. Quàm magis ſpecto, minus placet mihi hominis facies: mira ſunt,
Ni illic homo'ſt aut dormitator, aut ſector Zonarius.
Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque ædeis noſcitat.
Credo ædepol, quò mox furatum veniat. ſpeculatur loca
Magis. lubido'ſt obſeruare quid agat, ei rei operam dabo.

Sy. Has regiones demonſtrauit mihi ille conductor meus
Apud illas ædeis ſiſtendæ mihi ſunt ſycophantiæ.
Foreis pultabo, Ch. Ad noſtras ædeis hic quidem habet rectam viam.
Hercle, opinor, mihi aduenienti hac noctu agitandæ ſunt vigiliæ.

Sy. Aperite hoc, aperite, heus ecquis foribus tutelam gerit?

Ch. *Quid adoleſcens quæris? quid vis? quid iſtas pultas?* Sy. *heus ſenex,*
*Cenſus coniuratori, ſi rectè rationem dedi.*
*Lesbonicum hîc adoleſcentem quæro in his regionibus,*
*Vbi habitet, & item alterum ad iſtanc capitis albitudinem,*
*Calliclem aiebat vocari, qui has mihi dedit epiſtolas.*
Ch. *Meum natum hic quidem Lesbonicum quæris, & amicum meum,*
*Cui ego liberóſque bonáque commendaui Calliclem.*
Sy. *Fac me, ſi ſcis, certiorem hice homines vt habitent pater*
Ch. *Quid eos quæris? aut quis es aut vnde es? aut vnde aduenis?*
Sy. *Multa ſimul rogitas, neſcio quid expediam potiſſimùm.*
*Sin vnum quidquid ſingillatim & placidè percunctabere,*
*Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo ſcias.*
Ch. *Faciam ita vt vis agedum nomen tuum primùm memora mihi.*
Sy. *Magnum facinus incipis petere.* Ch. *quid ita?* Sy. *quia, pater.*
*Si ante lucem ire occipias, à meo primo nomine*
*Concubitum fit noctu, priuſquàm ad poſtremum perueneris.*
Ch. *Opus farto eſt, & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas.*
Sy. *Eſt minuſculum alterum, quaſi vaſculum vinarium.*
Ch. *Hic homo ſolidè ſycophanta eſt. quid ais tu adoleſcens?* Sy *quid eſt?*
Ch. *Eloquere. iſti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?*
Sy. *Pater iſtius adoleſcentis dedit has duas mihi epiſtolas.*
*Lesbonici.* Ch. *mihi eſt amicus. teneo hunc manifeſtarium.*
*Me ſibi epiſtolas dediſſe dicit. ludam hominem probè.*
Sy. *Ita, vt occepi, ſi animum aduortas, dicam.* Ch. *dabo operam tibi.*
Sy. *Hanc me iuſſit Lesbonico ſuo nato dare epiſtolam,*
*Et item hanc alteram ſuo amico Callicli iuſſit dare.*
Ch. *Mihi quoque adepol quoniam hic nugatur, contrà nugari lubet.*
*Vbi ipſe erat?* Sy. *bene rem gerebat.* Ch. *ergo vbi?* Sy. *in Seleucia.*
Ch. *Ab ipſon' iſtas accepiſti?* Sy. *è manibus dedit mihi ipſe in manus.*
Ch. *Qua facie eſt homo?* Sy. *ſeſquipede quidem eſt quàm tu longior.*
Ch. *Nouiſtin' hominem?* Sy. *ridiculè rogitas, quo cum vnà cibum*
*Capere ſoleo.* Ch. *quod eſt ei nomen?* Sy. *quod adepol homini probo.*
Ch. *Lubet audire.* Sy. *illi ædepol, illi, illi, (va miſero mihi.)*
Ch. *Quid eſt negotij?* Sy. *deuoraui nomen imprudens modò.*
Ch. *Non placet, qui amicos intrà denteis concluſos habet.*
Sy. *Atque etiam modò verſabatur mihi in labris primoribus.*
Ch. *Tempori huic hodie anteueni.* Sy. *teneor manifeſto miſer.*
Ch. *Iámne commentus es nomen?* Sy. *deûm hercle me atque hominum pudet.*
Ch. *Vide homo vt hominem noueris.* Sy *tanquam me. iſtuc fieri ſolet,*
*Quod in manu teneas, atque oculis videas, id deſideres.*
*Litteris recomminiſcar. eſt principium nomini.*
Ch. *Callicles?* Sy. *non eſt.* Ch. *Callipus?* Sy. *non eſt.* Ch. *Callidemides?*
Sy. *Non eſt.* Ch. *Callinicus.* Sy. *non eſt.* Ch. *Callimachus.* Sy. *nil agis.*
*Neque adeò ædepol flocciſacio, quando egomet memini mei.*
Ch. *At enim multi Lesbonici ſunt hîc. niſi nomen patris*
*Dices, non monſtrare poſſum iſtos homines, quos tu quæritas.*
*Quod ad exemplum eſt? coniectura ſi reperire poſſumus.*
*Ad hoc exemplum eſt? an Chares? an Charmides? num Charmides?*

*Hem,*

Sy. *Hem, iſtic erit. qui iſtum di perdant.* Ch. *dixi ego iamdudum tibi*
*Te potius bene dicere æquum'ſt homini amico, quàm malè.*
Sy. *Satin' intra labra atque denteis latuit vir minimi pretij?*
Ch. *Ne malè loquare ei præſente amico* Sy. *quid ergo ille ignauiſsimus*
*Mihi latitabat* Ch. *ſi appellaſſes, reſpondiſſet nomine.*
*Sed ipſe vbi eſt?* Sy. *pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia inſula.*
Ch. *Qui homo eſt me inſipientior, qui ipſe egomet, vbi ſim, quæritem?*
*Sed nihil diſconducit huic rei, quid ais?* Sy. *quid?* Ch. *hoc quod te rogo,*
*Quos locos adiſti?* Sy. *nimium miris mirabileis.*
Ch. *Lubet audire, niſi moleſtum'ſt.* Sy. *quid diſcupio dicere.*
*Omnium primùm in Pontum aduecti ad Arabiam terram ſumus.*
Ch. *Ehò an etiam Arabia'ſt in Ponto?* Sy. *eſt, non illac, vbi tus gignitur,*
*Sed vbi abſintium fit, atque cunila gallinacea.*
Ch. *Nimium graphicum hunc nugatorem. ſed ego ſum inſipientior,*
*Qui egomet, vnde redeam, hunc rogitem, quæ ego ſciam, atque hic neſciat*
*Niſi quia lubet experiri, quò euaſuru'ſt denique*
*Quod eſt tibi nomen adoleſcens?* Sy. *pax, id eſt nomen mihi.*
*Hoc quotidianum'ſt.* Ch. *ædepol nomen nugatorium.*
*Quaſi dicas ſi quid crediderim tibi, pax, periiſſe illicò.*
*Sed quid ais, quò inde iſti porrò?* Sy. *ſi animum aduortas, eloquar.*
*Ad caput amnis, quod de cœlo exoritur ſub ſolio Iouis.*
Ch. *Sub ſolio Iouis?* Sy. *ita dico.* Ch. *è cœlo?* Sy. *atque medio quidem.*
Ch. *Ehò an etiam in cœlum aſcendiſti?* Sy. *imò horiola aduecti ſumus.*
*Vſque aqua aduorſa per amnem.* Ch. *ehò an etiam vidiſti Iouem?*
Sy. *Calliclem iſſe ad villam aiebant ſeruis depromtum cibum.*
*Deinde porrò.* Ch. *deinde porrò. nolo quicquam prædices.*
Sy. *Ego hercle, ſi eris moleſtus.* Ch. *nam pudicum neminem*
*Eſſe oportet, qui abs terra ad cœlum peruenit.*
Sy. *Dimittam vt te velle video ſed monſtra heſce homines mihi.*
*Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epiſtolas.*
Ch. *Quid ais tu nunc? ſi fortè eum ipſum Charmidem conſpexeris,*
*Illum, quem tibi iſtas dediſſe commemoras epiſtolas,*
*Noueriſne hominem?* Sy. *næ tu me ædepol arbitrare beluam,*
*Qui quidem non nouiſſe poſsim, qui cum ætatem exegerim.*
*An ille tam eſſet ſtultus qui mihi mille nummûm crederet*
*Philippeûm, quod me aurum deferre iuſsit ad natum ſuum,*
*Atque ad amicum Calliclem, cui rem aiebat mandaſſe hic ſuam,*
*Mihi concrederet, niſi me ille & ego illum noſſem approbè.*
Ch. *Enimuerò ego nunc ſycophantæ huic ſycophantari volo,*
*Si hunc poſsim illis mille nummis Philippeis circumducere,*
*Quos ſibi me dediſſe dixit. quem ego, qui ſit homo, neſcio:*
*Neque oculis ante hunc diem vnquam vidi, eíne aurum crederem?*
*Cui, ſi capitis res ſiet, nummum nunquam credam plumbeum.*
*Aggrediendu'ſt hic homo mihi aſtu. heus Pax te tribus verbis volo.*
Sy. *Vel trecentis.* Ch. *haben' tu id aurum, quod accepiſti à Charmide?*
Sy. *Atque etiam Philippeum, numeratum illius in menſa manu,*
*Mille nummos.* Ch. *nempe ab ipſo id accepiſti Charmide?*
Sy. *Mirum quin ab auo eius, aut proauo acciperem, qui ſunt mortui.*

Ch. *Adoleſcens cedò dum iſtuc aurum mihi* Sy. *quod ego aurum dem tibi?*
Ch. *Quod à me te accepiſſe faſſus.* Sy. *abs te accepiſſe?* Ch *ita loquor.*
Sy. *Quis tu homo es?* Ch. *qui mille nummum tibi dedi. ego ſum Charmides.*
Sy. *Neque edepol tu is es, neque hodie is vnquam eris, auro huic quidem.*
*Abi ſis nugator. nugari nugatori poſtulas.*
Ch. *Charmides ego ſum.* sy. *nequicquam hercle es. nam nihil aurifero.*
*Nimis arguté obrepſiſti in eapſe occaſiuncula.*
*Poſtquàm ego me aurum ferre dixi, pòſt tu factus Charmides.*
*Prius tu non eras, quàm auri feci mentionem. nihil agis.*
*Proin tu te itidem vt Charmidatus es, rurſum recharmida.*
Ch. *Quis ego ſum igitur, ſiquidem is non ſum, qui ſum?* sy. *qui id ad me attinet?*
*Dum ille ne ſis, quem ego eſſe nolo, ſis mea cauſſa quid lubet.*
*Prius non is eras, qui eras. nunc is factus qui tum non eras.*
Ch. *Age ſi quid agis.* sy. *quid ego agam?* Ch. *aurum redde.* sy. *dormitas ſenex.*
Ch. *Faſſus Charmidem dediſſe aurum tibi?* sy. *ſcriptum quidem.*
Ch. *Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus*
*Dormitator, priuſquàm ego hîc te iubeo mulcari male?*
Sy. *Quamobrem?* Ch. *quia illum quem ementius es, ego ſum ipſus Charmides,*
*Quem tibi epiſtolas dediſſe aiebas.* sy. *ehò quæſo tu is es?*
Ch. *Is enimuero ſum.* sy. *ain' tu tandem, is ipſuſne es?* Ch. *aio.* sy. *ipſus es?*
Ch. *Ipſus, inquam, Charmides ſum.* sy. *ergo ipſuſne es?* Ch. *ipſiſſimus.*
*Abi hinc, ab oculis* sy. *enimuerò ſeriò, quoniam aduenis,*
*Vapulabis arbitratu meo, & nouorum ædilium.*
Ch. *An etiam maledicis?* Sy. *immò ſaluus quandoquidem aduenis,*
*Dij te perdant, ſi te flocciſacio, pòſt, an periiſſes prius.*
*Ego ob hanc operam argentum accepi. te macto infortunio.*
*Sed enim tu qui ſis, qui non ſis, floccum non interduim.*
*Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi treis nummos dedit,*
*Vt ſciat ſe perdidiſſe. ego abeo. malè viue & vale,*
*Quod di te omnes aduenientem peregrè perdant Charmides.*
Ch. *Poſtquàm ille hinc abijt. pòſt loquendi liberè*
*Videtur tempus veniſſe, atque occaſio.*
*Iamdudum meum ille pectus pungit aculeus,*
*Quid illi negotij fuerit ante ædeis meas.*
*Nam epiſtola illa mihi concenturiat metum*
*In corde, & illud mille nummum quam rem agat.*
*Nunquam edepol temerè tinniit tintinnabulum.*
*Niſi qui illud tractat aut mouet, mutum tacet.*
*Sed quis hic eſt, qui huc in plateam curſuram incipit?*
*Lubet obſeruare quid agat, huc conceſſero.*

FACIAM] imponam. QVAS EGO NEQVE OCVLIS, NEQVE P.] quas ego neque vidi, neque vnquam adij. Etiam M. Tullius dixit, *vſurpare oculis*. QVI EGO] ego, redundat. QVEM EGO QVI SIT HOMO N.] qui qualis homo ſit, neſcio: vel quem ignoro, qualis homo ſit. SOLIDE] certò *&* ſalue. FVNGINO GENERE EST] hoc ideo dicit, quòd cauſiam, ſeu petaſum latum capite geſtaret, quo ſe totum tegebat. Fulgentius tamen aliter. vide Baptiſt. VBI CONDVXIT] ſtatim vt me condúxit. ABDVXIT] [illegible] me. SI QVID EGO ADD. AMPL.] ſi quid ego addidero iis, quæ me docuit conductor meus, & ſi ea, quæ ab eo accepi, amplificauero. [illegible] uero, tanto melius conductor meus opera. [illegible] gatoriam, cuius cauſa me conduxit, confecerit. ARGENTVM HOC FACIT] hoc facit pera-

pecunia:hæc eſt pecuniæ virtus tantum valet pecunia. SVO PERICVLO] vt ſi pereant, ei pereant. ORNAMENT. H. CIRC.] ornamentis conductorem circumuenire, à conductore ornamenta per fallaciam auertere. MINVS PLACET] tanta minus placet. ILLIC] ille. MIRVM] mirum ni, affirmantis eſt. AVT DORMITATOR] alij dormitatorem accipiunt ſimpliciter pro homine ſomnolento, aut ſomniculoſo, quod qui tales ſunt, capite operto eſſe volunt: alij pro fallaci, qui dormitare ſe ſimulans, alterum decipere, & circumducere cogitat. aut ego, ſi locus emendatus eſt, dormitatorem poſitum eſſe puto, pro amatore. SECTOR ZONARIVS] βαλαντιοτόμος, crumeniſeca, ſeu crumenarum ſector. In zonis pecuniam circumferebant veteres. Horat. *Poſt hæc ille catus quantumuis ruſticus, ibit. Ibit eò, quo vis qui Zonam perdidit, inquit* CONTEMPLET] contemplatur. ſuprà. NOSCITAT] explorat, cognoſcere conatur. SISTENDAE] ſtatuendæ, figendæ. ECQ. FORIB. TVT. Q.] nunquis eſt, qui foras tuetur? nunquis eſt ianitor? CENSVS CVM IVRATORI] ego qui cenſus ſum, cùm rationem dedi iuratori, id eſt, cenſori, ſi modo rectè dedi, tum rationem dedi. AD ISTAM CAPITIS ALB.] iſta ferè canitie præditum. Profert Nonius in voce, *albitudo*. VT HABITENT] vbi habitent. PATER] ô pater. ſic infrà paullò pòſt, *quia pater, ſi ante lucem*, &c. VNVMQVIDQVID] vnum quicque. CONCVBIVM SIT NOCTIS] Solis occaſum ſequitur veſper: veſperum prima fax, primam facem concubium noctis deinde nox intempeſta. Lege Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 3. OPVS FERCTO EST] eſt opus cibo, ſeu eſt opus corporis cibo referciri & opus eſt viatico ad tuum nomen: id eſt, ſine cibo & viatico tuũ nomen cognoſci non poteſt, ſi tantum ſpatij eſt à primo nomine ad vultimum. Ferctum ſeu fertum, genus libi eſt. quo vtebantur in ſacris. ex eo dictum. quod ſæpius ad ſacra ferebatur, vt vult Feſtus: ſed malim hic legi *farto*, ſeu farcto à farcio: vt per fartũ intelligamus, id quod impletum eſt corpus, vt ſuprà Moſt. *Fartum veſtis*. dixit, pro corpore, quo impletur, & quaſi farcitur veſtis. ET MINVSCVLVM AL. Q.] alterum nomen eſt paruulum, tanquam vaſculum vinarium. iocus. HIC HOMO] loquitur ſecum Charmides. SOLIDE] planè certò σαφῶς. TENEO HVNC MANIFESTARI] manifeſte hunc deprehendi. SESQVIPEDE] pede & dimidio. ILLI AEDEPOL] hæret ſycophanta in nomine Charmidis commemorando. DEVORAVI] ſignificat id ſibi excidiſſe, cũ tamen modò memoria teneret. IN LABRIS PRIMORIBVS] id eſt, vt nos ſermone patrio dicimus, in ſumma lingua. TEMPORI HVIC HODIE] tempeſtiuè hunc anteuerti. LITTERIS IS OMM.] per litteras redibo in memoriam. C. EST PRINC NOM] nomen illius initium capit à littera, C. IST C ERIT] iſte erit. QVI ISTVM DII P.] ſic loquebantur vet. AD RHADAMANTEM IN CECR.] apud Rhadamantem, hic locus nuſquam eſt. QVI HOMO] quis homo. DISCONDVCIT] obeſt, inutilis eſt. CVNILA GALLINACEA] Plinius libro 20. cap. 16. *Eſt alia cunila gallinacea appellata à noſtris Græcis origanum Heracleoticum Prodeſt oculis addito ſale*. &c. Dioſc. lib. 3. cap. 52. PAX PERIISSE] pax παντελῶς prorſus ſuprà. HORIOLA] nauicula piſcatoria. ſuprà Rud. *Salute horia qua mari fluct*. PER AMNEM] libri vulgati habent *per amenem*. NAM PVDICVM N. ESSE OP.] alludit ad Ganymedem, quem fabulantur poëtæ à Ioue raptum eſſe. MILLE NVMMVM] id eſt, mille nummos. millies notauimus. QVOD ME AVRVM] quos nummos Philippeos ille me ad filium ſuum deferre iuſſit. MIHI CONCREDERER] mihi, inquam aurum illud concrederet, niſi eſſemus inter nos noti? SYCOPHANTARI] ſuprà. CIRCVMDVCERE] ſuprà. QVEM EGO QVI SIT H. N.] ordo eſt, eine homini aurum crederem, qui quaſi homo ſit, neſcio, quemque nunquam his oculis vidit? SI CAPITIS RES SIET] ſi caput eius agatur. ſi ſummo in vitæ diſcrimine verſetur. NVMMVM N. EI CRED. PLVMB.] nummum nunquam eius fidei credam plumbeũ, eius ſalutis redimendæ gratia. AS TV] arte, fallacia. HEVS PAX] hoc enim nomine dixerat ſe ſycophanta appellari. TE TRIBVS VERB.] conuenire volo. ſubintell. IN MENSA] apud Trapezitã. MIRVM QVIN. &c.] ſtomachosè, & vultuosè pronunciãdum, proinde ac ſi dicat, à quo igitur, niſi ab eo ipſo? ánne ab eius auo, an proauo aciperem, qui iampridem mortui ſunt? CEDO DVM] da igitur. FASSVS] es. ſubintell. NEQVE HODIE IS VNQ. ERIS H. Q.] neque hodie eris Charmides ad id quidem, vt hoc aurum accipias. ARGVTE] callide, aſtutè. EAPSE] ea ipſa. PASTVS] ſubintell. es. PRIVS TV NON ERAS] prius quam auri feciſſem mentionem, non eras Charmides. PROIN TE, VT CHARMIDES] proinde vt Charmidis nomen induiſti, ita rurſum te iſto nomine ſpolia, verba ſunt à Plauto conficta. SIS MEA CAVSSA QVID LVBET] ſic, quod ad me attinet, quid libet. mea cauſa. ἐμοῦ ἕνεκα. FASSVS CHARMIDEM] nónne faſſus es Charmidem tibi aurum dediſſe? MVLCARI MALE?] verberari. QVI ILLVM, QVEM EM.] *illum* redundat. IPSISSIMVS] αὐτότατος. Ariſtoph. Priſcianus profert. lib. 3. cap. de comparatiuo. DI TE PERDANT, SI TE FLOCCIF. &c.] ſic voluit dicere, dii me perdant, ſi vel pili æſtimo, poſtne pereas, aut periiſſes priùs. tãti mihi eſt, te iã antè periiſſe, & poſteriùs periturum. OB HANC OPERAM] vt has binas litteras ſimulatas deferrem, & ſycophantiam ſtruerem. ARGENTVM ACCEPI] tribus nummis conductus ſum. TE MACTO INF] ſuprà. FLOCCVM NON INTERDVIM] pilum non interim dederim, ſic ſuprà Rud. *cenas tu, an exungare, floccum non interduim*. PVNGIT] ſtimulat. fodit. CONCENTVRIAT] colligit. congregat. dictum, inquit Nonius, à centuriis, quæ ad ſuffragia conueniebant. Pſeud. *concenturio in corde ſycophantias* & illud, *mille n quam rem agat, & ille mille nummum quid valeant, ſeu quo ſpectent*. NVNQVAM POL TEMERE TINNIIT TINTINN.] allegoria eſt, cuius hæc ſententia eſt quemadmodum tintinnabulum non temerè, non ſine cauſa. nõ ſine motu aliquo, & externo tinnire ſolet: & niſi quis tintinnabulũ tractet, aut moueat, id mutum eſt, & tacet, neque tinnire, aut tintinnare vllo pacto poteſt: ita hic ſycophãta, non temerè ad ædes meas venit. neque ſua ſpõte litteras confectas attulit, ſed ab aliquo, qui meis rebus inſidietur, & mea bona inhiet, ſubornatus ſit, neceſſe eſt. tintinnabulum, æreum eſt inſtrumentum, à tintinnando appellatum. NISI QVI ILLVD TR] ordo eſt, illud (tinnabulum) mutum tacet. niſi quis illud tractat & mouet. CVRSVRAM INCIPIT] currere ſeu curſum incipit nomen *curſura* ſic fictum à currendo. vt ſtatura à ſtando, mercatura à mercando, vectura à vehendo, textura à texendo, cenſura à cenſendo.

*Tu iſtuc age.* Me. *actum reddam.* *

FRATER] Lesbonicus. PHILTONEM] Lyſitelis patrem. PATRIS] Charmidis. TE IN CRIMEN POPVLO PONAT] tibi crimen, & infamiam apud populum conciliet & contrahat. ſic dictum, te in crimen & infamiam ponat, vt illud Ciceronis, *pone me in gratiam.* NEQ. ITA VT SIT DATA. &c.] ne te, ita vt fuerit, tibi data à Charmide, dotem incolumem, & integram illi repræſentare, ſed contrà, de ea detraxiſſe, i. demiſſe, & deminuiſſe dicant. *incolumem* autem legendum, non *columem*, aut *columen*, quæ vox non eſt Latina. prima autem nominis ſyllaba ad vltimam ſyllabam verſus ſuperioris pertinet. ABSCESSERIT] lubintell. voluntas, aut aliud quiddam te. VTIBILE] ad vſum aptum. THESAVRVM] aurum recônditum. VBI SIT'ST] theſaurus. INDAGET] inquirat. ARGENTVM IN DOT. R.] mutuum. GERRAE] nugæ. CLAM DOS DEP. P.] clàm dos ex theſauro depromi poteſt tempore opportuno, & occaſione oblata, interim dum occaſio fodiendi theſauri, & depromendę dotis reperietur, ab amico aliquo pecuniam mutuam in dotem petam. NE TV ILLVD VERBVM] ne affirmatiuè pro *vaè* accipi debet. næ tibi is, quem rogabis argentum mutuum tibi continuò reſponderet ſibi non eſſe, quod det mutuum. quanquam nonnulli ſic accipiunt, *ne tu inueneris*, i. verendum eſt, ne tu inueneris, &c. verendum eſt, ne is quem mutuam pecuniam rogabis, hoc tibi reſpondeat, Mihi quidem, &c. MALIM HERCLE, VT V. D.] malim hercle, vt omnes mihi negent, ſe argentum daturos mutuum, quàm vt quiſquam det QVANTVM POTE'ST] quamprimum fieri poteſt. GRAPHICE] pulchrè, decenter, aptè, tanquàm à pictore aliquo expreſſus. FALSIDICVS CONFIDENSQ.] noſtri libri vet. non diſcrepant à vulgatis *falſidicus confidens*, in qua lectione verſus claudicat. Nos addidimus copulam *que* Camerarius edidit *falſidicum confidentem*: & ita ſe in libris ſuis veteribus repeciſſe teſtatur, quantum fatetur durius cum ſuperioribus cohærere. AD ADOLESCENTEM] Lesbonicum. EI] adoleſcenti Lesbonico. EAS NOS CONSIG. QVASI SINT A P.] ſed nonne Charmides annulum habebat aliis diſſimilem, & adoleſcenti Lesbonico notum? quo poſito, nónne ſi litteræ aliud ſignum, quàm patrium præ ſe ferrent, continuò Lesbonicus ſuſpicari poterit litteras eſſe ſimulatas & falſas? huic dubitationi occurritur infrà, ibi *Sed epiſtolas quando obſignatas*, &c. DARE] malim legi *dari*. CENSEBIT] exiſtimabit. SYCOPHANTARI] ſycophantias ſtruere. QVAMVIS SERM.] quantumuis longi ſermone, &c. OPERITO] obruito, obtegito. SED CLANCVLVM] ad theſaurum abito, & aurum depromito. QVAD ILLVM PVTAS NATVRA ILLA] proinde ac ſi dicat, non eſt ita callidus, & ſollers, vt hæc minus accurate exquirat. QVIDVIS PROBARE] quid libet, quantumuis incredibile, & abſurdum perſuadere ei poterit. HIC] qui quaſi à patre miſſus veniet pulchrè ornatus, & probè edoctus. AD OFFICIVM MEVM] ad depromendum aurum.

## CHARMIDES ſenex.

*Salſipotenti & multipotenti Iouis fratri, Neptuno, & Nereo,*
*Lætus, lubens, laudes ago, & grateis gratiſque habeo, & fluctibus ſalſis,*
*Quos penes mei p'teſtas boni, miſque foret & mea vita,*
*Quom ſuis me ex locis in patriam, vrbiſque mœnia reducem faciunt.*
*Atque ego Neptune tibi ante alios deos gratias ago, atque habeo ſummas.*
*Nam te omnes ſæuúmque ſeuerúmque, atque auidis moribus commemorant,*
*Spurcificum, immanem, intolerandum, vęſanum, contra opera expertus.*
*Nam pol placido te & clementi, meo vſque modo, vt volui vſus ſum haud alio.*
*Atque hanc tuam gloriam iam antè auribus acceperam, & nobileis apud homines,*
*Pauperibus te parcere ſolitum, diuiteis damnare atque domare.*
*Abi, laudo, ſcis ordine, vt æquum'ſt,*
*Tractare homines. hoc dis dignum'ſt, ſemper mendicis modeſti ſint,*
*Fidus fuiſti, infidum eſſe iterant. nam abſque foret te, ſat ſcio in alto*
*Diſtraxiſſent, díſque tuliſſent ſatellites tui me miſerum fœdè,*
*Bonáque omnia, ita vnà mecum paſſim ceruleos per campos.*
*Ita iam quaſi canes, haud ſecus, circumſtabant nauem turbines venti.*
*Imber, fluctúſque atque procella infenſæ, frangere malum,*
*Ruere antennas, ſcindere vela, ni tua pax propitia foret præſtò.*
*Apage me ſis. deinde hinc certum'ſt otio me dare. ſatis partum habeo.*
*Quibus ærumnis deluctaui, filio dum diuitias quæro?*
*Sed quis hic eſt, qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu, ſpecieque*
*Simul? pol quanquam domum cupio, opperiar hìc, quam gerat rem.*

SALSI-

SALSIPOTENTI] maris potenti, maris domino, ἁλὸς κρατοῦντι. patriæ redditus Charmides ſaluus, & incolumis, gratias agit Neptuno, & Nereo. Quòd autem editio noſtra à vulgata. & Cameraria diſcrepat, quarum altera ſic habet, *ſalſipotenti & multipotenti Iouis fratri tibi Nerei Neptune*: altera. *Salſipotenti & multipotenti Iouis fratri, & Nerei Neptuni*, coniectura ducti fecimus aliquantulum à libris noſtris adiuti. BONI MISQ. FORET] corruptus locus. quid ſi legamus, *hominiſque foret*. quid ſi *nominiſque foret*. quid ſi, *honorúmque foret*. omnino coniectura cum alibi, tum hic difficilis, & periculoſa eſt, excogitet aliquid melius lector eruditus & ſagax. SAEVVM] χαλεπὸν iracundum aſperum. AVIDIS MORIBVS] auidum, atque auarum. Hora. oda 29. lib. 3. *Ni Cypriæ Tyriæque merces Addant auaro diuitias mari.* SPVRCIFICVM] qui mare ſpurcũ facias, cum velis. ſpurca tempeſtas. CONTRA OPERA EXPERTVS] contrà te, & vſu expertus ſum placidum, & clementem, &c. MEO VSQ. MODO] meo vſque arbitratu. HAVD ALIO] non alio ſum te vſus, quàm clementi. AVRIB. ACCEPERAM] audiueram. ET NOBILEIS APVD HOM] & quidem apud claros viros hoc acceperam. al. mobileis. SEMPER MENDICIS M.] vt ſemper mendicis, &c. FIDVS FVISTI, INFIDVM ESSE IT.] fidus fuiſti, cùm tamen te infidum eſſe dicitent. Virg. lib. 1 Georg. *Et quando infidum remis impellere marmor conueniat.* Luc. lib. 2 *Infidi maris inſidias, vireiſque dolúmque. Vt vitare velint.* ABSQVE FORET TE] abſque te foret: niſi tu obſtitiſſes: niſi me ſeruaſſes ſic loquitur Terent. IN ALTO] in mari. DISQ. TVLISS.] & diſtuliſſent, Terent. *differor doloribus.* Virg lib 3. *At procul inde citæ metia in diuerſa quadrigæ Diſtulerant* SATELLITES] quinam ſint hi ſatellites, mox dicet ipſe. CERVLEOS PER CAMPOS] per cærula, vt loquuntur poëtæ epici. TVRBINES V.] iunxit ſpeciem cum genere, turbo enim ventus eſt non quilibet, &c. FRANGERE M] vt frangerent malum ὥστε θραύειν τὸν ἱστόν. vel ſeparatim à ſuperioribus, dic frangere malum, id eſt, frangebant malum, &c. ſed mâlo, priore modo. RVERE] actiuè accipiendũ. Virg *ruit omnia latè.* APAGE ME SIS] abduc me, ſi vis à mari: vel à tantis. & talibus periculis. DEINDE HINC] noſtri libri habent, *dehinc.* QVIBVS AERVMNIS DELVCTAVI, &c.] quibus cum ærumnis deluctatus ſum filium, dum diuitias paro? profert Nonius in verbo, *eluctam*, pro quo reſtituendum, *deluctam*, & pro, *cum hiſce, quibus.* ſiue *quibuſcum*: quo modo hic fortaſſe legendum eſt. OPPERIAR HIC Q. R.] expectabo hic, vt videam quam rem gerat.

## SYCOPHANTIA, CHARMIDES ſenex.

HVic ego diei nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locaui ad arteis nugatorias,
Aduenio ex Seleucia, Macedonia, Aſia, atque Arabia.
Quas ego neque oculis, neque pedibus vnquam vſurpaui meis.
Viden' egeſtas quid negotij dat homini miſero mali?
Quid ego nunc ſubigor trium nummorum cauſſa, vt has epiſtolas
Dicam ab eo homine me accepiſſe, quem ego qui ſit homo, neſcio,
Neque noui: neque natus, nécne, is fuerit, id ſolidè ſcio.

Ch. Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totum tegit:
Illurica facies hominis, eo ornatu aduenit.

Sy. Ille, qui me conduxit, vbi conduxit, abduxit domum,
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonſtrauit prius,
Quomodo quicque agerem. nunc adeò ſi quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit, ita ſum ornatus. argentum hoc facit,
Ipſe ornamenta à chorago hæc ſumſit ſuo periculo.
Nunc ego ſi potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operam, vt me eſſe ipſum planè ſycophantam ſentiat.

Ch. Quàm magis ſpecto, minus placet mihi hominis facies: mira ſunt,
Ni illic homo'ſt aut dormitator, aut ſector zonarius.
Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque ædeis noſcitat.
Credo ædepol, quò mox furatum veniat. ſpeculatur loca
Magis. lubido'ſt obſeruare quid agat, ei rei operam dabo.

Sy. Has regiones demonſtrauit mihi ille conductor meus
Apud illas ædeis ſiſtendæ mihi ſunt ſycophantiæ.
Foreis pultabo, Ch. ad noſtras ædeis hic quidem habet rectam viam.
Hercle, opinor, mihi aduenienti hac noctu agitandæ ſunt vigiliæ.

Sy, Aperite hoc, aperite, heus ecquis foribus tutelam gerit?

Ch. *Quid adoleſcens quæris? quid vis? quid iſtas pultas?* Sy. *heus ſenex,*
*Cenſus coniuratori, ſi rectè rationem dedi.*
*Lesbonicum hic adoleſcentem quæro in his regionibus,*
*Vbi habitet, & item alterum ad iſtanc capitis albitudinem,*
*Calliclem aiebat vocari, qui has mihi dedit epiſtolas.*
Ch. *Meum natum hic quidem Lesbonicum quærit, & amicum meum,*
*Cui ego liberóſque bonáque commendaui Calliclem.*
Sy. *Fac me, ſi ſcis, certiorem hice homines vt habitent pater*
Ch. *Quid eos quæris? aut quis es aut vnde es? aut vnde aduenis?*
Sy. *Multa ſimul rogitas, neſcio quid expediam potiſſimùm.*
*Sin vnum quidquid ſingillatim & placidè percunctabere,*
*Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo ſcias.*
Ch. *Faciam ita vt vis agedum nomen tuum primùm memora mihi.*
Sy. *Magnum facinus incipis ſic petere.* Ch. *quid ita?* Sy. *quia, pater.*
*Si ante lucem ire occipias, à meo primo nomine*
*Concubitum ſit noctu, priuſquàm ad poſtremum perueneris.*
Ch. *Opus furto eſt, & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas.*
Sy. *Eſt minuſculum alterum, quaſi vaſculum vinarium.*
Ch. *Hic homo ſolidè ſycophanta eſt. quid ais tu adoleſcens?* Sy. *quid eſt?*
Ch. *Eloquere. iſti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?*
Sy. *Pater iſtius adoleſcentis dedit has duas mihi epiſtolas.*
*Lesbonici.* Ch. *mihi eſt amicus. teneo hunc manifeſtarium.*
*Me ſibi epiſtolas dediſſe dicit. ludam hominem probè.*
Sy. *Ita, vt occepi, ſi animum aduortas, dicam.* Ch. *dabo operam tibi.*
Sy. *Hanc me iuſſit Lesbonico ſuo nato dare epiſtolam,*
*Et item hanc alteram ſuo amico Callicli iuſſit dare.*
Ch. *Mihi quoque adepol quoniam hic nugatur, contrà nugari lubet.*
*Vbi ipſe erat?* Sy. *bene rem gerebat.* Ch. *ergo vbi?* Sy. *in Seleucia.*
Ch. *Ab ipſon' iſtas accepiſti?* Sy. *è manibus dedit mihi ipſe in manus.*
Ch. *Qua facie eſt homo?* Sy. *ſeſquipede quidem eſt quàm tu longior.*
Ch. *Nouiſtin' hominem?* Sy. *ridiculè rogitas, quo cum vnà cibum*
*Capere ſoleo.* Ch. *quod eſt ei nomen?* Sy. *quod adepol homini probo.*
Ch. *Lubet audire.* Sy. *illi adepol, illi, illi, (væ miſero mihi.)*
Ch. *Quid eſt negotij?* Sy. *deuoraui nomen imprudens modo.*
Ch. *Non placet, qui amicos intrà denteis concluſos habet.*
Sy. *Atque etiam modò verſabatur mihi in labris primoribus.*
Ch. *Tempori huic hodie anteueni.* Sy. *teneor manifeſtò miſer.*
Ch. *Iámne commentus es nomen?* Sy. *deûm hercle me atque hominum pudet.*
Ch. *Vide homo vt hominem noueris.* Sy. *tanquam me. iſtuc fieri ſolet,*
*Quod in manu teneas, atque oculis videas, id deſideres.*
*Litteris recomminiſcar. eſt principium nomini.*
Ch. *Callicles?* Sy. *non eſt.* Ch. *Callipus?* Sy. *non eſt.* Ch. *Callidemides?*
Sy. *Non eſt.* Ch. *Callinicus* Sy. *non eſt.* Ch. *Callimachus.* Sy. *nil agis.*
*Neque adeò ædepol flocciſacio, quando egomet memini mei.*
Ch. *At enim multi Lesbonici ſunt hîc. niſi nomen patris*
*Dices, non monſtrare poſſum iſtos homines, quos tu quæritas.*
*Quod ad exemplum eſt? coniectura ſi reperire poſſumus.*
*Ad hoc exemplum eſt? an Chares? an Charmides? num Charmides?*

*Hem,*

Sy. *Hem, iſtic erit. qui iſtum di perdant.* Ch. *dixi ego iamdudum tibi*
*Te potius bene dicere æquum'ſt homini amico, quàm malè.*
Sy. *Satin' intra labra atque denteis latuit vir minimi pretij?*
Ch. *Ne malè loquare ei præſente amico* Sy. *quid ergo ille ignauiſsimus*
*Mihi latitabat* Ch. *ſi appellaſſes, reſpondiſſet nomine.*
*Sed ipſe vbi eſt?* Sy. *pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia inſula.*
Ch. *Qui homo eſt me inſipientior, qui ipſe egomet, vbi ſim, quæritem?*
*Sed nihil diſconducit huic rei, quid ais?* Sy. *quid?* Ch. *hoc quod te rogo,*
*Quos locos adiiſti?* Sy. *nimium miris mirabileis.*
Ch. *Lubet audire, niſi moleſtum'ſt.* Sy. *quid diſcupio dicere.*
*Omnium primùm in Pontum aduecti ad Arabiam terram ſumus.*
Ch. *Ehò an etiam Arabia'ſt in Ponto?* Sy. *eſt, non illæc, vbi tus gignitur,*
*Sed vbi abſintium fit, atque cunila gallinacea.*
Ch. *Nimium graphicum hunc nugatorem. ſed ego ſum inſipientior,*
*Qui egomet, vnde redeam, hunc rogitem, quæ ego ſciam, atque hic neſciat*
*Niſi quia lubet experiri, quò euaſuru'ſt denique*
*Quod eſt tibi nomen adoleſcens?* Sy. *pax, id eſt nomen mihi.*
*Hoc quotidianum'ſt.* Ch. *ædepol nomen nugatorium.*
*Quaſi dicas ſi quid crediderim tibi, pax, periiſſe illicò.*
*Sed quid ais, quò inde iſti porrò?* Sy. *ſi animum aduortas, eloquar.*
*Ad caput amnis, quod de cœlo exoritur ſub ſolio Iouis.*
Ch. *Sub ſolio Iouis?* Sy. *ita dico.* Ch. *è cœlo?* Sy. *atque medio quidem.*
Ch. *Ehò an etiam in cœlum aſcendiſti?* Sy. *imò horiola aduecti ſumus.*
*Vſque aqua aduorſa per amnem.* Ch. *ehò an etiam vidiſti Iouem?*
Sy. *Calliclem iſſe ad villam aiebant ſeruis depromtum cibum.*
*Deinde porrò.* Ch. *deinde porrò. nolo quicquam prædices.*
Sy. *Ego hercle, ſi eris moleſtus.* Ch. *nam pudicum neminem*
*Eſſe oportet, qui abs terra ad cœlum peruenit.*
Sy. *Dimittam vt te velle video ſed monſtra hoſce homines mihi.*
*Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epiſtolas.*
Ch. *Quid ais tu nunc? ſi fortè eum ipſum Charmidem conſpexeris,*
*Illum, quem tibi iſtas dediſſe commemoras epiſtolas,*
*Noueriſne hominem?* Sy. *næ tu me ædepol arbitrare beluam,*
*Qui quidem non nouiſſe poſſim, qui cum ætatem exegerim.*
*An ille tam eſſet ſtultus qui mihi mille nummûm crederet*
*Philippeûm, quod me aurum deferre iuſsit ad natum ſuum,*
*Atque ad amicum Calliclem, cui rem aiebat mandaſſe hic ſuam,*
*Mihi concrederet, niſi me ille & ego illum noſſem approbè.*
Ch. *Enimuerò ego nunc ſycophantæ huic ſycophantari volo,*
*Si hunc poſſim illis mille nummis Philippeis circumducere,*
*Quos ſibi me dediſſe dixit. quem ego, qui ſit homo, neſcio:*
*Neque oculis ante hunc diem vnquam vidi, eine aurum crederem?*
*Cui, ſi capitis res ſiet, nummum nunquam credam plumbeum.*
*Aggrediundu'ſt hic homo mihi aſtu. heus Pax te tribus verbis volo.*
Sy. *Vel trecentis.* Ch. *haben' tu id aurum, quod accepiſti à Charmide?*
Sy. *Atque etiam Philippeum, numeratum illius in menſa manu,*
*Mille nummos.* Ch. *nempe ab ipſo id accepiſti Charmide?*
Sy. *Mirum quin ab auo eius, aut proauo acciperem, qui ſunt mortui.*

Ch. *Adoleſcens cedò dum iſtuc aurum mihi* Sy.*quod ego aurum dem tibi?*
Ch. *Quod à me te accepiſſe faſſus.* Sy.*abs te accepiſſe?* Ch *ita loquor.*
Sy. *Quis tu homo es?* Ch.*qui mille nummum tibi dedi.ego ſum Charmides.*
Sy. *Neque edepol tu is es,neque hodie is vnquam eris,auro huic quidem.*
*Abi ſis nugator.nugari nugatori poſtulas.*
Ch. *Charmides ego ſum.* sy.*nequicquam hercle es.nam nihil aurifero.*
*Nimis argutè obrepſiſti in eapſe occaſiuncula.*
*Poſtquàm ego me aurum ferre dixi,pòſt tu factus Charmides.*
*Prius tu non eras,quàm auri feci mentionem.nihil agis.*
*Proin tu te itidem vt Charmidatus es,rurſum recharmida.*
Ch. *Quis ego ſum igitur,ſiquidem is non ſum,qui ſum?* sy.*qui id ad me attinet?*
*Dum ille ne ſis,quem ego eſſe nolo,ſis mea cauſſa quid lubet.*
*Prius non is eras,qui eras.nunc is factus qui tum non eras.*
Ch. *Age ſi quid agis.* sy.*quid ego agam?* Ch.*aurum redde.* sy.*dormitas ſenex.*
Ch. *Faſſus Charmidem dediſſe aurum tibi?* sy.*ſcriptum quidem.*
Ch. *Properas,an non properas abire actutum ab his regionibus*
*Dormitator,priuſquàm ego hîc te iubeo mulcari male?*
Sy. *Quamobrem?* Ch.*quia illum quem ementitus es,ego ſum ipſus Charmides,*
*Quem tibi epiſtolas dediſſe aiebas.* sy.*ehò quæſo tu is es?*
Ch. *Is enimuero ſum.* sy.*ain' tu tandem,is ipſuſne es?* Ch.*aio.* sy.*ipſus es?*
Ch. *Ipſus,inquam,Charmides ſum.* sy.*ergo ipſuſne es?* Ch.*ipſiſſimus.*
*Abi hinc,ab oculis* sy.*enimuerò ſeriò,quoniam aduenis,*
*Vapulabis arbitratu meo,& nouorum ædilium.*
Ch. *An etiam maledicis?* Sy.*immò ſaluus quandoquidem aduenis,*
*Dÿ te perdant,ſi te floccifacio,pòſt,an periiſſes prius.*
*Ego ob hanc operam argentum accepi.te macto infortunio.*
*Sed enim tu qui ſis,qui non ſis,floccum non interduim.*
*Ibo ad illum,renuntiabo,qui mihi treis nummos dedit,*
*Vt ſciat ſe perdidiſſe.ego abeo.malè viue & vale,*
*Quod di te omnes aduenientem peregrè perdant Charmides.*
Ch. *Poſtquàm ille hinc abÿt.pòſt loquendi liberè*
*Videtur tempus veniſſe,atque occaſio.*
*Iamdudum meum ille pectus pungit aculeus,*
*Quid illi negotÿ fuerit ante ædeis meas.*
*Nam epiſtola illa mihi concenturiat metum*
*In corde,& illud mille nummum quam rem agat.*
*Nunquam edepol temerè tinniit tintinnabulum.*
*Niſi qui illud tractat aut mouet,mutum tacet.*
*Sed quis hic eſt,qui huc in plateam curſuram incipit?*
*Lubet obſeruare quid agat,huc conceſſero.*

FACIAM] imponam. QVAS EGO NEQVE OCVLIS, NEQVE P.] quas ego neque vidi, neque vnquam adÿ. Etiam M. Tullius dixit, *vſurpare oculis*. QVI EGO] *ego*, redundat. QVEM EGO QVI SIT HOMO N.] qui qualis homo ſit, neſcio: vel quem ignoro, qualis homo ſit. SOLIDE] certò. *Baſ. Calue.* FVNGINO GENERE EST] hoc ideo dicit, quòd cauſiam, ſeu petaſum latum capite geſtaret, quo ſe totum tegebat. Fulgentius tamen aliter. vide Baptiſt. VBI CONDVCIT] ſtatim vt me conduxit. ABDVXIT] me. SI QVID EGO ADD. AMPL.] ſi quid ego addidero iis, quæ me docuit conductor meus, & ſi ea, quæ ab eo accepi, amplificauero. & expoliuero, tanto melius conductor meus operam [illegible] nugatoriam, cuius cauſa me conduxit, confecerit. ARGENTVM HOC FACIT] hoc facit pecu-

pecunia:hæc eſt pecuniæ virtus tantum valet pecunia. SVO PERICVLO] vt ſi pereant, ei pereant. ORNAMENT. H. CIRC] ornamentis conductorem circumuenire, à conductore ornamenta per fallaciam auertere. MINVS PLACET] tanta minus placet. ILLIC] ille. MIRVM] mirumni, affirmantis eſt. AVT DORMITATOR] alij dormitatorem accipiunt ſimpliciter pro homine ſomnolento, aut ſomniculoſo, quod qui tales ſunt, capite operto eſſe volunt: alij pro fallaci, qui dormitare ſe ſimulans, alterum decipere, & circumducere cogitat. aut ego, ſi locus emendatus eſt, dormitatorem poſitum eſſe puto, pro amatore. SECTOR ZONARIVS] βαλαντιοτόμος, crumeniſca, ſeu crumenarum ſector. In zonis pecuniam circumferebant veteres. Horat. *Poſt hæc ille catus quantumuis ruſticus, ibit. Ibit eò, quo vis qui Zonam perdidit, inquit* CONTEMPLET] contemplatur. ſuprà. NOSCITAT] explorat, cognoſcere conatur. SISTENDAE] ſtatuendæ, figendæ EC Q. FORIB. TVT. ſ.] nunquis eſt, qui foras tuetur? nunquis eſt ianitor? CENSVS CVM IVRATORI] ego qui cenſus ſum, cùm rationem dedi iuratori, id eſt, cenſori: ſi modo rectè dedi, tum rationem dedi AD ISTAM CAPITIS ALB.] iſta ferè canitie præditum. Profert Nonius in voce, *albitudo.* VT HABITENT] vbi habitent. PATER] ô pater. ſic infrà paullò pòſt, *quia pater, ſi ante lucem,* &c. VNVMQVIDQVID] vnum quicque. CONCVBIVM SIT NOCTIS] Solis occaſum ſequitur veſper: veſperum prima fax, primam facem concubium noctis deinde nox intempeſta. Lege Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 3. OPVS FERCTO EST] eſt opus cibo, ſeu eſt opus corporis cibo referciri & opus eſt viatico ad tuum nomen: id eſt, ſine cibo & viatico tuũ nomen cognoſci non poteſt, ſi tantum ſpatij eſt à primo nomine ad vultimum. Ferctum ſeu fertum, genus libi eſt quo vtebantur in ſacris. ex eo dictum. quod ſæpius ad ſacra ferebatur, vt vult Feſtus: ſed malim hic legi *farto,* ſeu farcto à farcio: vt per fartũ intelligamus, id quod impletum eſt corpus, vt ſuprà Moſt. *Fartum veſtu.* dixit, pro corpore, quo impletur, & quaſi farcitur veſtis ET MINVSCVLVM AL. Q.] alterum nomen eſt paruulum, tanquam vaſculum vinarium. iocus. HIC HOMO] loquitur ſecum Charmides. SOLIDE] planè certò σαφῶς. TENEO HVNC MANIFESTARI] manifeſtè hunc deprehendi. SESQVIPEDE] pede & dimidio. ILLI AEDEPOL] hæret ſycophanta in nomine Charmidis commemorando DEVORAVI] ſignificat id ſibi excidiſſe, cũ tamen modò memoria teneret. IN LABRIS PRIMORIBVS] id eſt, vt nos ſermone patrio dicimus, in ſumma lingua. TEMPORI HVIC HODIE] tempeſtiuè hunc anteuerti. LITTERIS IS OMM.] per litteras redibo in memoriam. C. EST PRINC NOM.] nomen illius initium capit à littera, C. IST C E RIT] iſte erit. QVI ISTVM DII P.] ſic loquebantur vet. AD RHADAMANTEM IN CECR.] apud Rhadamantem, hic locus nuſquam eſt. QVI HOMO] quis homo DISCONDVCIT] obeſt. inutilis eſt. CVNILA GALLINACEA] Plinius libro 20. cap. 16. *Eſt alia cunila gallinacea appellata à noſtris Græcis origanum Heracleoticum Prodeſt oculis adusto ſale.* &c. Dioſc. lib. 3. cap. 52. PAX PERIISSE] pax παντελῶς prorſus ſuprà HORIOLA] nauicula piſcatoria. ſuprà Rud. *Salute horia quæ mari fluct.* PER AMNEM] libri vulgati habent *per anienem.* NAM PVDICVM N. ESSE OP.] alludit ad Ganymedem, quem fabulantur poëtæ à Ioue raptum eſſe. MILLE NVMMVM] id eſt, mille nummos. millies notauimus. QVOD ME AVRVM] quos nummos Philippeos ille me ad filium ſuum deferre iuſſit. MIHI CONCREDERET] mihi, inquam aurum illud concrederet, niſi eſſemus inter nos noti? SYCOPHANTARI] ſuprà. CIRCVMDVCERE] ſuprà. QVEM EGO QVI SIT H. N.] ordo eſt. eine homini aurum crederem, qui quaſi homo ſit, neſcio, quémque nunquam his oculis vidit? SI CAPITIS RES SIET] ſi caput eius agatur. ſi ſummo in vitæ diſcrimine verſetur. NVMMVM N. EI CRED. PLVMB.] nummum nunquam eius fidei credam plumbeũ eius ſalutis redimendæ gratia. ARTV] arte, fallacia. HEVS PAX] hoc enim nomine dixerat ſe ſycophanta appellari. TE TRIBVS VERB.] conuenire volo. ſubintell. IN MENSA] apud Trapezitã. MIRVM QVIN, &c.] ſtomachosè, & vultuosè pronunciãdum, proinde ac ſi dicat, à quo igitur, niſi ab eo ipſo? ánne ab eius auo, an proauo aciperem, qui iampridem mortui ſunt? CEDÒ DVM] da igitur. FASSVS] es. ſubintell. NEQVE HODIE IS VNQ. ERIS E. Q.] neque hodie eris Charmides ad id quidem, vt hoc aurum accipias. ARGVTE] callide, aſtutè. EAPSE] ea ipſa. PACTVS] ſubintell. es. PRIÙS TV NON ERAS] prius quam auri feciſſem mentionem, non eras Charmides. PROIN TE, VT CHARMIDES] proinde vt Charmidis nomen induiſti, ita rurſum te iſto nomine ſpolia. verba ſunt à Plauto conficta. SIS MEA CAVSSA QVID LVBET] ſie, quod ad me attinet, quid libet. mea cauſa. ἐμοῦ ἕνεκα. FASSVS CHARMIDEM] nónne faſſus es Charmidem tibi aurum dediſſe? MVLCARI MALÈ?] verberari. QVI ILLVM, QVEM EM.] *illum* redundat. IPSISSIMVS] αὐτότατος. Ariſtoph. Priſcianus profert. lib. 3. cap. de comparatiuo. DII TE PERDANT, SI TE FLOCCIF. &c.] ſic voluit dicere, dii me perdant, ſi vel pili æſtimo, póſtne pereas, aut periiſſes priùs. tãti mihi eſt, te iã antè periiſſe, & poſterius periturum. OB HANC OPERAM] vt has binas litteras ſimulatas deferrem, & ſycophantiam ſtruerem. ARGENTVM ACCEPI] tribus nummis conductus ſum. TE MACTO INF] ſuprà FLOCCVM NON INTERDVIM] pilum non interim dederim, ſic ſuprà Rud. *cenas tu, an exungare. floccum non interduim.* PVNGIT] ſtimulat. fodit. CONCENTVRIAT] colligit. congregat. dictum, inquit Nonius, à centuriis, quæ ad ſuffragia conueniebant. Pſeud. *concenturio in corde ſycophantias* & illud, *mille numquam rem agat, & ille mille nummum quid valeant, ſeu quo ſpectent.* NVNQVAM POL TEMERE TINNIIT TINTINN.] allegoria eſt, cuius hæc ſententia eſt quemadmodum tintinnabulum non temerè, non ſine cauſa, nõ ſine motu aliquo, & externo tinnire ſolet: & niſi quis tintinnabulũ tractet, aut moueat, id mutum eſt, & tacet, neque tinnire, aut tintinnare vllo pacto poteſt: ita hic ſycophãta, non temerè ad ædes meas venit. neque ſua ſpõte litteras confectas attulit, ſed ab aliquo, qui meis rebus inſidietur, & mea bona inhiet, ſubornatus ſit, neceſſe eſt. tintinnabulum, æreum eſt inſtrumentum, à tintinnando appellatum NISI QVI ILLVD TR] ordo eſt, illud (tinnabulum) mutum tacet. niſi quis illud tractat & mouet. CVRSVRAM INCIPIT] currere ſeu curſum incipit nomen *curſura* ſic fictum à currendo. vt ſtatura à ſtando. mercatura à mercando, vectura à vehendo, textura à texendo, cenſura à cenſendo.

STASIMVS ſeruus, CHARMIDES ſenex.

*STaſime fac te properè celerem: recipe te ad dominum domum:*
*Ne ſubitò metus exoriatur ſcapulis ſtultitia tua.*
*Adde gradum, appropera iamdudum factum'ſt, cùm abieſti domo.*
*Caue ſis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,*
*Si aberis ab heri quæſtione, ne deſtiteris currere.*
*Ecce hominem te, Staſime, nihili. ſatin' in thermopollo*
*Condalium es oblitus, poſtquàm thermopotaſti gutturem?*
*Recipe te, & recurre petere re recenti.* Ch. *huic, quiſquis eſt,*
*Curculio'ſt exercitor. is hunc hominem curſuram docet,*
St. *Quid? homo nihili, non pudet te? tribúſne te poteriis*
*Memoria eſſe oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus*
*Ibi bibiſti, qui ab alieno facilè cohiberent manus?*
*Teruchus fuit, Cerconicus, crinnus, Cercobulus, Collabus,*
*Oculicrepidæ, cruricrepidæ, ferriteri, maſtigiæ.*
*Inter eóſne homines condalium te redipiſci poſtulas,*
*Quorum eorum vnus ſurripuit currenti curſori ſolum?*
Ch. *Ita me di ament. graphicum furem.* St. *quid ego quod perijt petam?*
*Niſi etiam laborem ad damnum apponam apothecam inſuper?*
*Quin tu quod perijt, perijſſe ducis? cape vorſoriam,*
*Recipe te ad herum.* Ch. *non fugitiuu'ſt hic homo: commeminit domi.*
St. *Atque vtinam veteres mores, veteréſque parſimoniæ,*
*Potius maiori, honori hîc eſſent, quàm mores mali.*
Ch. *Dij immortales, baſilica quidem facinora inceptat loqui.*
*Vetera quærit, vera amare hunc morem maiorum ſcias.*
St. *Nam nunc more nihil faciunt, quod licet. niſi quod lubet.*
*Ambitio iam more ſancta'ſt, libera'ſt à legibus.*
*Scuta iacere, fugeréque hoſtis, more habet licentiam.*
*Petere honorem pro flagitio, more fit.* Ch. *morem improbum.*
St. *Strenuos præterire more fit.* Ch. *nequam quidem.*
St. *Mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam.*
*Magis qui ſunt obnoxioſi quàm parentes liberis.*
*Eæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clauis ferreis,*
*Vbi malos mores affigi nimio fuerat æquius.*
Ch. *Lubet adire atque appellare hunc verùm auſculto perlubens.*
*Sed metuo, ſi compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.*
St. *Neque iſtis quicquam lege ſanctum'ſt. leges mori ſeruiunt.*
*Mores autem rapere properant, quà ſacrum, quà publicum,*
Ch. *Hercle iſtis malam rem magnam moribus dignum'ſt dari.*
St. *Nonne hoc publicè animum aduorti? nam id genus hominum hominibus*
*Vniuerſis eſt aduorſum, atque omni populo malefacit.*
*Malè fidem ſeruando, illis quoque abrogant etiam fidem,*
*Qui nihili meriti. quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.*
*Hoc qui in mentem venerit mihi, reipſa modò commonitus ſum.*
*Si quis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.*
*Cùm repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.*
*Nam ſi exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:*

*Vel illud, quod crediderꝭ, perdas: vel illum amicum amiſeris.*

Ch. *Meus eſt hic quidem Staſimus ſeruus.* St. *nam ego talentum mutuum*
*Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.*
*Sed ego ſum inſipientior, qui rebus curem publicis*
*Potiuſquàm id, quod proximum'ſt, meo tergo tutelam geram.*
*Eo domum.* Ch. *heus tu ſta illico, audi. heus tu.* St. *non ſto.* Ch. *at ego te ſtare volo.*

St. *Quid ſi egomet te velle nolo?* Ch. *ha nimium Staſime ſæuiter.*

St. *Emere meliu'ſt, cui emperes.* Ch. *pol ego emi, atque argentum dedi.*
*Sed ſi non dicto audiens mihi eſt, quid ago?* St. *damnum malum.*

Ch. *Bene mones, ita facere certum eſt.* St. *niſi quidem es obnoxius.*

Cq. *Si bonus eſt, obnoxius ſum: ſin ſecus eſt, faciam vti iubes.*

St. *Quid id me attinet, boniſne ſeruis tu vtare, an malis?*

Ch. *Quia boni, malique in ea re pars tibi eſt.* St. *partem alteram*
*Tibi permitto: illam alteram, ad me, quod boni eſt, appenito.*

Ch. *Si eris meritus, fiet. ſed reſpice ad me huc, ego ſum Charmides.*

St. *Hem, quis eſt, qui mentionem facit homo hominis optimi?*

Ch. *Ipſe homo optimus.* St. *mare, terra, cœlum, id veſtram fidem.*
*Satin' ego oculis planè video? éſtne ipſus, an non eſt? is eſt,*
*Certè is eſt, is eſt profectò. ô mi here exoptatiſsime*
*Salue.* Ch. *ſalue Staſime* St. *ſaluum te.* Ch. *ſcio & credo tibi.*
*Sed omitto alia: hoc mihi reſponde liberi quid agunt mei,*
*Quos reliqui hîc, filium atque filiam?* St. *viuunt, valent.*

Ch. *Nempe vterque?* St. *vterque.* Ch. *di me ſaluum & ſeruatum volunt.*
*Cætera intus otioſè percunctabor quæ volo.*
*Eamus intrò, ſequere.* St. *quò tu te agis?* Ch. *quónam niſi domum?*

St. *Hiccine nos habitare cenſes?* Ch. *vbínam ergo alibi cenſeam?*

St. *Iam* Ch. *quid iam?* St. *non ſunt noſtræ ædes iſtæ.* Ch. *quid ego ex te audio?*

St. *Vendidit tuus natus ædeis.* Ch. *perij.* St. *præſentariis*
*Argenti minis numeratis.* Ch. *quot?* St. *quadraginta.* Ch. *óccidi.*
*Qui eas emit?* St. *Callicles, cui tuam rem commendaueras,*
*Is habitatum huc commigrauit, nóſque exturbauit foràs.*

Ch. *Vbi nunc filius meus habitat?* St. *hîc, in hoc poſticulo.*

Ch. *Malè diſperij.* St. *credidi ægrè tibi id vbi audiſſes fore.*

Ch. *Ego miſer meis periculis ſum. per maria maxima*
*Vectus capitali periculo, per prædones plurimos*
*Me ſeruaui: ſaluus redij: nunc hîc diſperij miſer,*
*Propter eoſdem, quorum cauſſa fui hac ætate exercitus.*
*Adimit animam mihi ægritudo Staſime, tene me.* St. *viſne aquam*
*Tibi petam?* Ch. *res quom animam aiebat, tum eſſe offuſam oportuit.*

STASIME FAC TE] Staſimus domum rediens Charmidi hero fit obuiam: quo viſo, domum properat, vt Lesbonico eum adueniſſe nuntiet, ne pater Lesbonicum opprimat imparatum. IAMDVDVM FACTVM EST QVM] iampridem abiiſti domo. ſic loquitur ſuprà. NE BVBVLI IN TE COTTABI] cottabus, genus fuit ludicri conuiualis, de quo Athenæus lib. 11. & 15. & Suidas, quos legat, qui hac de re accurate cognoſcere velit, ſatis habeat lector hoc loco, id, quod ad huius loci intelligentiam pertinet, quaſi per tranſennam didiciſſe, id, quod è poculo eiiciebatur, ſic debuiſſe emitti, vt ſonitum ederet: ſeu vt ait M. Tull. ea de re loquens Tuſcul. 1. *reſonaret.* Facere igitur & more ſuo. Plautus hic per cottabos, bubulos ſignificat, vel plagarum crepitus & ſonitus, qui tum redduntur, cum ſerui corio bubulo cæduntur vel lora ipſa bubula, quib. cæduntur. SI ABERIS AB H. Q.] ſi aberis, tum, cùm te herus

quæret. HOMINEM N.] hominem nequam. SIT IN CAND. OBL.] ſatiſne annulum tuum in thermopolio oblitus es, poſtquàm guttur potione calida demulſiſti, thermopolium taberna vbi dulces potiones venibant. *Thermopolare* verbum à Plauto fictum ex Græca & Latina voce conflatum *guttur* autem maſculini & neutrius generis vſurparunt veteres teſte Nonio. ſuprà Aulul *Etiámne obturas inferiorem gutturem?* RE RECENTI] dum res recens eſt annulum repetere, ne ſi longo pòſt interuallo repetas, abiuret tabernarius thermopola. RECIPE TE] ad thermopolium HVIC QVISQVIS EST CVRCVL. EST E ERG.] hic, quiſquis eſt à Curculione alio vexatur, & mordetur. & incitatur ad curſum. QVID? HOMO N.] obiurgat ſe ipſe Staſimus, quod tribus poteriis, id eſt, tribus poculis exhauſtis, annulum ſuum oblitus ſit. MEMORIA ESSE OBLITVM] inſolens loquendi genus, & memoria eſſe lapſum. AN VERÒ QVIA CVM H.] an verò idcirco te condalium tuum recuperaturum ſperas. quia cum frugi hominibus & abſtinentibus in thermopolio bibiſti, & non cum furacibus & nequam? THERVCHVS FVIT, &c.] nomina ſunt eorum ſeruorum, quibus cum Staſimus potauit, à Plauto ficta, quorum ἔτυμον quærere, non operæ pretium eſſe arbitror. OCVLI-CREPIDAE] quibus oculi pugnis contundi ſolent. FERRITERI] qui ferrum terunt, qui catenis ferreis vinciri ſolent REDIPISCI] recuperare. QVORVM EORVM VNVS SVRR.] qui ſunt ita callidi furandi artifices, vt eorum vnus ſurripuerit curſori interea dum curreret ſolum id eſt ſoleam calcei? Mart. *Et mordere luto putre vetúſque ſolum.* Lucret. *Auia Pieridum peragro loca, nullius ante Trita ſolo.* quorum eorum, obſeruet hanc lectionem lector. QVID EGO, QVOD PERIIT. PETAM] quamobrem ego, id, quod periit, repetam? NISI ETIAM LABOREM AD C.] niſi fortè etiam laborem damno præterea addere debeam, quod non eſt faciendum ſatis enim mihi eſſe decet, me annulum amiſiſſe, neque committere debeo, vt ad damnum labor, quo & defatigatio corporis accedat. vox *apothecam*, quid hoc loco valeat, quæro. Alij legi volunt *hypothecam* quod quadrare aptiùs videtur. CAPE VORSORIAM] muta velificationem, vela da retrorſum, vt loquitur Horatius, tralatio à nautis, qui tempeſtate aduerſa coacti, velificationem mutare ſolent ſic ſuprà Merc. *huc ſecundus ventus non eſt: cape modò verſoriam.* ad quem locum quid ſit *verſoria* dictum eſt. COMMEMINIT DOMI] memor eſt domus. BASILICA] regia. VETERA AMARE H. M. M.] ſcire licet hunc nebulonem amare vetera & morem maiorum. vel lege hoc modo, *vetera quærit vetera.* ſcire poſſis vel ſcire cuiuis licet, hunc ſeruum morem maiorum quærere. NAM NVNC MORE NIHIL F.] nam homines, qui hodie viuunt more recepto & nouo, nihil faciunt, quod liceat, niſi etiam lubeat: vel nihil faciũt, quod liceat, ſed quod lubeat. SANCTA EST] tuta, & inuiolata facta eſt SCVTA IACERE. &c.] ſcuta, & cætera arma abiicere, & hoſteis fugere, quod eſt ignauiæ, more recepto LICENTIAM HABET PETERE HONOREM PRO FLAGITIO] petere honorem ob flagitium, id eſt, ob turpem actum. & flagitioſa facta, in more poſitum eſt. STRENVOS PRAETERIRE] fortibus & ſtrenuis viris præteritis ignauos homines magiſtratibus ornare vſitatum eſt, præteriri dicuntur in comitiis, qui repulſam tulerunt. M. Tull. pro Murena. NEQVAM QVIDEM] more malo quidem MORES LEGES PERDVX] mores legibus ſunt ſuperiores, amores plus poſſunt quàm leges.

MAGIS QVEIS] quibus legibus mores ſunt magis obnoxioſi, id eſt, dominantes & imperioſi quàm p. lib. obnoxioſũ dicuntur à Plauto. qui alios ſibi obnoxios habere volunt. EAE MISERAE ETIAM AD PARIET] cùm in tabulis primum ligneis, deinde æreis initiò leges inſcriberẽtur, ex tabulæ clauis ferreis ad parietem aliquem in foro affigebantur, vt à quouis cognoſcerẽtur quod igitur leges clauis ferreis affigantur parieti, vt omnibus notæ ſint. id ſeruus per calumniam trahit lõgè in aliam partẽ, quaſi legibus fiat iniuria, aut quaſi per leges ſupplicio afficiantur innocentes. NEQVE ISTIS] qui hodie viuunt. PROPERANT] σπεύδουσι, ſtudent. QVA SACRVM, QVA PVBL.] hac ſacrum, illàc publicum. DIGNVM EST] æquum eſt, par eſt, ἄξιόν ἐστι. NONNE HOC PVBLICÈ ANIM.] nonne oportet hoc publicè animaduerti? Nónne hoc publica animaduerſione coërceri debet? MALE FIDEM SERVANDO] dum malè fides ſeruatur. vel dum malè ſeruare fidem negligunt magiſtratus, fit vt etiam iis, qui ſunt fidi, nõ credatur, fidis propter infidos non habetur: quippe ex eorum, qui non ſeruant fidem, ingenio, hominum, qui ſunt fideles, ingenium ſpectant & metiuntur. QVI NIHIL MER.] qui nihil meriti ſunt, qui ſunt caſti & fideles. HOC QVI IN MENTEM VENERIT MIHI] ſi quis quærat, vnde hoc mihi in mentem venerit, &c. quidam legi volunt, *hoc qui in mentem veniret mihi,* &c. hac ſententia, hoc vt mihi in mentem veniret, à re ipſa cõmonitus ſum. RE IPSA MODÒ COMM.] res ipſa me commonuit. OPTIO] electio. NAM EGO TALENTVM MVTVVM] ordo eſt, nam ego eo talento quod talentum mutuum dederim, inimicum mihi emi, amicum vendidi. REBVS CVREM PVBLICIS] conſulam rebus publicis, curam habeam rerum publicarum. AH NIM. STASIME SAEVITER] ſæuiter, id eſt, ſæuè. ſic Nonius, atque hunc locum profert. SED SI NON DICTO] ſed ſi ſeruus, quem ego emi, mihi non obtemperat, quid agere debeo? DAMNVM MALVM] damnum malum ei dabo, eum, malè mulcabo. NISI QVIDEM ES OBNOXIVS] cùm hac exceptione quidem niſi ſeruus tuus ſit alioquin bene de te meritus, niſique ei, ob alia eius rectè facta, multum debeas. SI BONVS EST] ſi bonus eſt ſeruus meus, obnoxius ei ſum, id eſt, aliquid ei debeo: & habet me ſibi ſuo beneficio deuinctum: ſin ſecus eſt, ſin malus eſt, faciam, vt iubes, id eſt, dabo ei magnum malũ, mendosè autem legitur in omnibus libris vulgatis, *Si bonus es, & ſin ſecus es:* & ſuprà *audiens mihi es.* PARTEM ALTERAM T. P.] quod eſt mali, tibi relinquo, & tuæ poteſtati permitto. illam alteram partem, nẽpe id, quod boni eſt, mihi adiungito. VESTRAM FIDEM] imploro, poſco. SALVVM TE. fuit additurus Staſimus adueniſſe gaudeo, vt vſitatum: ſed Charmides dicentem interpellat, neque ſermonem abſoluere ſinit, tanquam ſatis intelligens, quid fuerit dicturus. QVO TV TED AGIS] quo tu te confers? quo te agis? id, interpoſitum eſt, PRAESENTARIIS] præſentibus, IN HOC POSTICVLO] ſuprà poſticulum hoc recepit, cùm ædeis vendidit. CREDIDI AEGRE TIBI] credidi te id ægrè laturum, cùm audiſſes. PROPTER EOSDEM] propter filium, opera filij, Exercitus] fatigatus, vexatus. TENE ME] ſic Antiphila apud Terent. Heautont. VISNE AQ. TIBI F.] quam vidi animam propemodum foras eiectam reuocem RES CVM ANIMAM AGEBAT] cùm res mea familiaris peribat, aquam ei obiectam eſſe oportuit. Libri noſtri veteres habent, *effuſam*, ſed *offuſam* magis probo.

CALLI-

## CALLICLES, CHARMIDES, ſenes duo. STASIMVS ſeruus.

*Qvid hoc hic clamoris audio ante adeis meas?*
Ch. *O Callicles, ô Callicles, ô Callicles,*
*Qualin' amico mea commendaui bona?*
Ca. *Probo, & fideli, & fido, & cum magna fide,*
*Et ſalue, & ſaluum te adueniſſe gaudeo.*
Ch. *Omnia iſtac tibi, ſi ita ſt vt prædicas.*
*Sed quis iſte eſt tuus ornatus?* Ca. *ego dicam tibi.*
*Theſaurum effodiebam intus, dotem filiæ*
*Tuæ quæ daretur: ſed intus narrabo tibi.*
*Et hoc, & alia ſequere.* Ch. *Staſime.* St. *hem.* Ch *ſtrenuò.*
*Curre in Pyraeum, atque vnum curriculum face.*
*Videbis iam illic nauem, qua aduecti ſumus.*
*Iubeo Sangarionem quæ imperauerim,*
*Curare vt te efferantur, & tu ito ſimul.*
*Solutum ſt portitori iam portorium.*
St. *Nihil eſt mora?* Ch *nihil, ambula, actutum redi,*
St. *Illic ſum, atque hîc ſum. ſequere tu me hàc intrò.* Ch. *ſequor.*
Sl. *Hic meo hero amicus ſolus firmus reſtitit,*
*Neque demutauit animum de firma fide.*
*Quanquam labores multos ipſe pertuli.*
*Sed hic vnus, vt ego ſuſpicor ſeruat fidem.*
*Ob rem laborem eum ego cepiſſe cenſeo.*

QVALIN' AMICO] ne hic non ſeruit interrogationi, ſed venuſtatis cauſa hic poſitum eſt. nonnulli legendum putant. qualinam amico. non deſunt qui, *Taline amico*, legi malint. OMNIA ISTAEC] omnia iſtæc tibi opto, vt ſalueas, & ſaluus ſis, ſi probus & fidus amicus es. SED QVIS ISTE EST TVVS] Charmides ſolus domi relictus, & omnibus domo exturbatus, vt theſaurum facilius effoderet, veſtem ſcilicet poſuerat, & lenonem ornatum ſumſerat. THESAVRVM EFFODIEBAM INTVS, DOTEM &c.] effodiebam domi theſaurum μετὰ συνθέσεως dotem quæ dos filiæ tuæ daretur. STRNVO] ſtrenue diligẽter, celeriter. In PIRAEEVM] Piræeus, Athenarum portus. VNVM CVRRICVL. FACE] vno curſu in Piræeum, continua curſum hinc vſque in Piræeum: ſine vlla interruptione aut mora in Piræeum. VT EFERANTVR] è naui domum. ITO SIMVL] venito ſimul. PORTORIVM] merces quæ portitori debetur. HIC] Callicle. hæc dicuntur à ſeruo ἀπαγγελτικῶς, vt indicat Camerarius. HERO MEO] Charmidi. NEQVE DEMVTAVIT ANIMVM DE FIRMA FIDE] neque animo mutato de firma fide deceſſit. QVANQVAM LABORES M.] verſus non eſt integer. in libris vulgatis, neque enim ex veteribus noſtris redintegrare potui. Si liceret, ſic ego, quod deeſt ſupplerem, quanquam labores multos ipſe pertuli. OB REM] ob cauſam, vel rei faciendæ cauſa.

## LYSITELES adoleſcens.

*Hic homo eſt omnium hominum præcipuis voluptatibus, gaudiiſque anteponendus.*
*Ita commoda, quæ cupio eueniunt. quod ago aſſequitur, ſubeſt,*
*Subſequitur, ita gaudiis gaudium ſuppeditat.*
*Modo me Staſimus Lesbonici ſeruus conuenit. is*
*Mi dixit, ſuum herum peregrè huc adueniſſe Charmidem.*
*Nunc mihi is properè conueniendus eſt, vt, quæ cum eius filio*
*Egi, ei rei fundus pater ſit potior. eo ſed fores*
*Hæ ſonitu ſuo mihi moram obiiciunt incommodè.*

HIC EGO] id eſt, ego Lyſiteles, nã ſe ipſe demonſtrat adoleſcens, & ſuam lætitia elatus, felicitatem prędicat. QVOD AGO, ASSEQVITVR] quidquid ago, ex animi ſententia mihi procedit, & ſequitur me agentem. SVPPEDITAT] ſuppetit, ſuccreſcit, ſuggeritur. EI REI FVNDVS P.S.P.] id eſt, ei rei pater ſit auctor potor. Pomp. Feſtus. fundus inquit, dicitur ager, quod planus ſit ad ſimilitudinẽ fundi valorũ. Fundus quoque dicitur populus eſſe rei quam alienat, hoc eſt auctor. SONITV SVO] crepitu ſuo.

## CHARMIDES, CALLICLES ſenes duo, LYSITELES, LESBONICVS, adoleſcentes.

*NEque fuit, neque erit, neque eſſe quenquam hominum in terra dum arbitror,*
*Cui fides, fidelitaſque amicum erga æquiparet ſuum,*
*Nam exædificaſſet me ex his ædibus, abſque te foret.*
Ca. *Si quid amicum erga beneſeci, aut conſultus fideliter,*
*Non videor meruiſſe laudem, culpa caruiſſe arbitror.*
*Nam beneficium quod datur proprium homini, proprium ſumſerit:*
*Quod datum eſt vtendum, id repetendi copia'ſt, quando velis.*
Ch. *Eſt ita, vt dicis. ſed ego hoc nequeo mirari ſatis,*
*Eum ſororem deſpondiſſe ſuam in tam fortem familiam,*
*Lyſiteli quidem Philtonis filio.* Ly. *enim me nominat.*
Ch. *Familiam optumam occupauit.* Ly. *quid ego ceſſo colloqui?*
*Sed maneam etiam, opinor. namque hoc commodum orditur loqui.*
Ch. *Vah.* Ca. *quid eſt?* Ch. *oblitus intus dudum tibi ſum dicere:*
*Modò mihi aduenienti nugator quidam acceſſit obuiam.*
*Nimis pergraphicus ſycophanta. is mille nummûm ſe aureûm*
*Meo datu tibi ferre, & nato Lesbonico aiebat meo,*
*Quem ego nec qui eſſet norám, neque eum ante vſquam conſpexi prius.*
*Sed quid rides?* Ca. *meo allegatu venit, quaſi qui aurum mihi*
*Ferret abs te, quod darem tuæ natæ dotem vt filius*
*Tuus, quando illi à me darem, eſſe allatum id abs te crederet.*
*Neu quis rem ipſam poſſet intelligere, & theſaurum tuum*
*Me eſſe penes, atque eum à me lege populi patrium poſceret.*
Ch. *Scitè adepol.* Ca. *Megaronides communis hoc meus & tuus*
*Beneuolens commentu'ſt.* Ch. *quin collaudo conſilium, & probe.*
Ly. *Quid ego ineptus, dum ſermonem vereor interrumpere,*
*Solus ſto, nec quod conatus ſum agere, ago? homines colloquar.*
Ch. *Quis hic eſt, qui huc ad nos incedit?* Ly. *Charmidem ſocerum ſuum*
*Lyſiteles ſalutat.* Ch. *di dent tibi Lyſiteles, quæ velis.*
Ca. *Non ego ſum ſalute dignus.* Ly. *immò ſalue Callicles,*
*Hunc priorem æquum'ſt me habere tunica propior pallio eſt.*
Ch. *Deos volo conſilia veſtra rectè vortere,*
*Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio.* Ly. *niſi tu ne vis.*
Ch. *Immo haud nolo.* Ly. *ſponden' ergo tuam natam vxorem mihi?*
Ch. *Spondeo, & mille auri Philippûm dotis.* Ly. *dotem nihil moror.*
Ca. *Si illa tibi placet, placenda dos quoque eſt, quam dat tibi.*
Ch. *Poſtremò quod vis, non duces, niſi illud quod non vis, feres.*
Ca. *Ius hic orat.* Ly. *impetrabit te aduocato, atque arbitro.*
*Iſtac lege filiam tuam ſponden' mihi vxorem dari?*
Ch. *Spondeo.* Ca. *& ego ſpondeo idem hoc.* Ly. *ô ſaluete affines mei.*
Ch. *Atque adepol ſunt res, quas propter tibi tamen ſuccenſui.*
Ca. *Quid ego feci?* Ch. *meum corrumpi quia perpeſſus filium.*

*Si id*

Ca. *Si id mea voluntate factum eſt, quòd mihi ſuccenſeas.*
*Sed ſine me hoc abs te impetrare, quod volo.* Ch. *quid iſt eſt?* Ca. *ſcies.*
*Si quid ſtultè fecit: vt ea miſſa facias omnia.*
*Quid quaſſas caput?* Ca. *cruciatur cor mihi, & metuo.* Ca. *quidnam id eſt?*
Ch. *Quom iſte ita'ſt, vt eſſe nolo, id crucior. metuo ſi tibi*
*Denegem quod me oras, ne te leuiorem erga me putes.*
*Non grauabor, faciam ita vt vis.* Ca. *probus es. eò, vt illum euocem.*
Ch. *Miſerum'ſt, malè promerita, vt merita ſi mihi vlciſci non licet.*
Ca. *Aperite hoc, aperite properè, & Lesbonicum, ſi domi'ſt, foras*
*Euocate, ita ſubito: eſt properè quòd eum conuentum volo.*
Le. *Quis homo tam tumultuoſo ſonitu me exciuit ſubitò foras?*
Ca. *Beneuolens tuus, atque amicu'ſt.* Le. *ſatin' ſalua? dic mihi.*
Ca. *Rectè tuum patrem rediiſſe ſaluom peregrè gaudeo.*
Le. *Quid id ait?* Ca. *ego.* Le. *tun' vi iiſti?* Ca. *& tute idem videas licet.*
Le. *O pater, pater mi, ſalute multùm nate mihi.*
Le. *Si quis tibi pater laboris.* Ch. *nihil euenit, ne time.*
*Bene re geſta ſaluus redeo. ſi tu modò frugi eſſe vis,*
*Hac tibi pacta'ſt Calliclis filia.* Le. *ego ducam pater,*
*Etiam ſi quam aliam iubebis.* Ch. *quanquam tibi ſuccenſui.*
Ca. *Miſeria vna vni quidem homini'ſt affatim.* Ch. *immo huic parum'ſt*
*Nam ſi pro peccatis centum ducat vxores, parum'ſt.*
Le. *At iam poſthac temperabo.* Ch. *dis, ſi facias modò.*
Ly. *Num quid cauſſæ eſt, quin vxorem cras domum ducam?* Ch. *optimum'ſt, licet.*
*Tu in perendinum paratus ſis vt ducas. Plaudite.*

IN TERRA DVM] particula *dum* pertinet ad copulationem negantem poſtremam *neque*, hoc modo, neque dum. CVI FIDES FIDELITASQ. &c.] cuius fides, & fidelitas erga amicum ſuum æqualis ſit tuæ erga me fidei. EXAEDIFICAVISSET] eieciſſet me filius. Sic autem dictum *exædificare ex ædibus*, vt *expectorare ex animo* εἰσκομίζειν ἔξω. &c. SI QVID A. ERGA, &c.] ſi quid de amico bene meritus ſim, aut ſi ei conſilium fidele dedi, &c. Talè fere illud Horat. epiſt. ad Piſon. *vitaui denique culpam, Non laudem merui.* NAM BENEF. QVOD D. PR. H.] id eſt, nam quod beneficium dederis alicui proprium, id eſt, vt fiat eius, cui datur, ſitque perpetuum, & ſtabile, id ille proprium, & perpetuum ſumſerit, non timens, ne à ſe repetatur. EVM SOROREM DESP. S. IN TAM FORTEM] Nonius hunc locum proferens, *in tam fortem familiam*, interpretatur, in tam diuitem & copioſam. ENIM ME N.] *enim* præpoſitum, notandum. ſic ſuprà. FAMILIAM OPT. OCCVP.] profert & hunc locum Nonius in verbo *occupare* & interpretatur, inuenit, tenet, poſſidet. HOS COLLOQVI] hos alloqui: vel cum his colloqui. SED MANEAM ETIAM OP.] ſed ſatius eſt, me etiamnum manere, opinor. vel ſic: Sed manere debeam etiamnum. opinor. COMMODVM] commodè, opportunè. MEO DATV] id eſt, à me datum. ſic dictum *meo datu*, vt meo conceſſu, meo rogatu, meo inuitatu. meo allegatu, & ſexcenta ſimilia. MEO ALLEGATV] à me allegatus. DOTEM] aurum, quod darem filiæ tuæ in dotem. A ME] de meo, de mea pecunia. CREDERET] ſycophantæ, quem ei allegauerim, tanquam abs te amiſſum, verbis & epiſtola adductus. ME ESSE PENES] penes me eſſe, in mea poteſtate eſſe. ATQ. ENIM A ME LEGE POP. POSC.] atque cum theſaurum Lesbonicus à me poſceret lege ciuitatis Athenienſis, vt à patre defoſſum, & repoſitum. COMMENTV'ST] excogitauit. NON EGO SALVTE D.] hoc dicit Callicles indignè ferens, quòd non parte vna cum Charmide fuerit à Lyſitele ſalutatus. ſed admonēdus eſt lector Nonium legere, *non ego ſum dignus ſalutis*, vbi exempla colligit genitiui poſiti, pro ablatiuo. HVNC PR. ATQ. ME HABERE] Charmides mihi debet eſſe prior, & antiquior, quippe qui ſit mihi affinis. NISI TV NE VIS] ita eſt, vt dicis. niſi tu non vis, ſuprà. Profert hunc locum Nonius. ET MALLE AVRI PHILIPPVM D.] & mille Philippos auri dotis nomine, ſeu in dotem. DOTEM NON MOR.] de dote non loboro: dotem non curo. PLACENDA DOS] mira locutio. nam nomen *placendus*, a, um, quod tanquam, participium paſſiuum ſignificationem habet paſſiuam, præter conſuetudinem Latinè loquentium, à verbo, abſoluto, *placeo*, naſcitur. Docent enim grammatici, in his Priſcian lib 8. nomina mobilia in dus, da, dum, à gerundiis facta, cùm paſſiuam habeant ſignificationem, raro inueniri à verbis neutris abſolutam ſignificationem habentibus, vt ſto, ſedeo, ſurgo. Nemo enim dicit (inquit ille) ſtandus, ſedendus, ſurgendus. QVOD VIS NON D. &c.] filiam meam quam vis, vxorem non duces, niſi dotem feres. ET EGO SPONDEO IDEM H.] filiam meam Lesbonico. QVAS PROPTER] propter quas. PERPESSVS] ſubintell. es. QVID CASSAS CAPVT?] geſtus minantis, vt indicauimus comment. Horat. ad illum locum epiſtola. lib. *De me ſupercilio nubem.* CRVCIATVR COR MEVM] animus mihi ardet iracundia, & dolore. ET METVO] quare metuat, mox dicet ipſe. MISERVM EST MALE

PROMERE &c.] miſerum eſt malè merita iſta, vt ſunt merita, vlciſci mihi non licere. EST PROPERE QVOD EVM C. V.] cauſa eſt, propter quam cauſam eum properè conuentum velim: SATIN' SALVAE] ſatíſne res ſaluæ ſunt? RECTE ] ſalue ſunt res. SI QVID TIBI PATER L.] ἀποσιώπησις, vel eſt ſermonis interruptio, erat enim additurus, tibi euenit in iſta peregrinatione, mihi moleſtum eſt, verùmtamen te ſaluum veniſſe gaudeo. CALLICLI ] Calliclis MISERIA VNA. &c.] hoc dicit ſatis dare ſupplicij Lesbonicum. ducenda vxore, eáque filij miſeria patrem contemtum eſſe debere, non eſſe ei ſuccenſere. eſſet enim miſeriam miſeriæ addere, quaſi vxorem ducere miſerum ſit. TV IN P.] in Lesbonice cura, paratus ſis in diem ab hodierno die tertium ducere.

# TRVCVLENTVS.

## DRAMATIS PERSONAE.

| | |
|---|---|
| DINARCHVS | adoleſcens. |
| PHRONESIVM | meretrix. |
| GETA | ſeruus. |
| CALLICLES | ſenex. |
| ASTAPHIVM | ancilla. |
| STRATILAX | ſeruus. |
| STRATOPHANES | miles. |
| STRABAX | adoleſcens ruſticus. |
| ANCILLA | altera. |

## ARGVMENTVM.

*TRes vnam pereunt adoleſcentes mulierem:*
*Rure vnus, alter vrbe, peregè tertius.*
*Vtque iſta ingenti militem tangat bolo,*
*Clàm ſuppoſiuit ſibi clandeſtino editum.*
*Vi magna ſeruus eſt ac trucibus moribus,*
*Lupa ne rapiant domini parſimoniam.*
*Et is tamen mollitur. Miles aduenit,*
*Natíque cauſſa dat propenſa munera.*
*Tandem pater compreſſæ cognoſcit omnia,*
*Vtque illam ducat, qui vitiarat, cónuenit:*
*Suumque is repetit à meretrice ſubditum.*

TRES ADOLESCENTES ] Strabax, Dinarchus, Stratophanes miles Babylonycus. VNAM] Phroneſium. PEREVNT] perditè amant. VNVS] Strabax. ALTER] Dinarchus. VRBE] in vrbe. atque hoc modo fortaſſe legendum eſt. TERTIVS] miles. ISTA] Phroneſium. INGENTI MIL. TANGAT BOLO] ingentem à milite prædam faciat. tralatio ducta à piſcatoribus. bolus enim iactus eſt ſiue retis ſiue cubi. ſignificat & prædam à piſcatore iacto reti captam. CLANDESTINO ED.] puerum. SERVVS] Stratilax. AC TRVC.] ex quo Truculentus dictus: & ab eodem fabula nomen traxit. LVPAE] meretrices. NATÍQVE ] quem pater putat eſſe ſuum. DAT] Phroneſio. PROPENSA] impenſa. PATER] Callicles.

## PROLOGVS.

PERPARVAM *partem poſtulat Plautus loci*
*De veſtris magnis, atque amœnis mœnibus.*
*Athenis quo ſine architectis conferat.*
*Quid? nunc daturin' eſtis, an non, annuunt.*
*Meditore quidem à vobis me ablaturum ſine,*
*Mora, Quid ſi te veſtro quippiam orem? abnuunt.*
*En me hercle in vobis reſident mores priſtini,*
*Ad denegandum vi celeri lingua vt animi,*
*Sed hoc agamus, huc quæ ventum eſt gratia,*
*Athenæ iſta ſunto, ita vt hoc eſt proſcenium.*
*Tantiſper dum tranſigimus hanc comœdiam.*
*Hic habitat mulier, nomine quæ eſt Phroneſium,*
*Hæc huius ſæcli mores in ſe poſsidet,*
*Nunquam ab amatore ſuo poſtulat id quod datum eſt.*
*Sed relliquum dat operam, ne ſit reliquum,*
*Poſcendo, atque auferendo. vt mos eſt mulierum.*
*Nam omnes id faciunt, cum amari intelligunt.*
*Ea ſe peperiſſe puerum ſimulat militi,*
*Quo citius rem auferat ab eo, cum puluiſculo.*
*Quid multa? ætas huic ſi ſuperet mulieri,*
*Ad ſe cum anima eius habentiam auerrerit,*

PER PARVAM PART.] profert hos verſus Rufinus apud Priſcianum vbi loquitur de iambeo verſu. ATHENAS Q.] inquem locum transferat Athenas, ſine architectis. ſignificat Plautus ſe petere à ſpectatoribus, vt putent rem geri Athenis *ſine architectis* autem legendum, atque ita edidit Camerar. non vt vulgò *artis pelu*. quin & Apuleius lib. 4. Floridō. in principio perſpicuè legit *ſine architectis*. MEDITOR EQ.] mihi perſuaſi equidem me à vobis impetraturū locum intra vetera mœnia, in quem Athenas conferrem, &c. SED HOC A.] ſed omittamus aliena, & id agamus, cuius gratia huc venimus. SED RELIQVVM] ſed quod ad reliquum attinet, dat operam poſcendo. atque auferendo, nequid reliqui miles habeat AVFERET REM. AB EO CVM PVLVISCVLO] auferet omnia. SI SVPERET] ſi perduret, ſi ſuperſit. AD SE CVM ANIMA, &c.] ſic legendum eſſe exiſtimo, *habentiam* autem interpretor. *οὐσίαν τὰ ὑπάρχοντα*, id quod habet miles. Scaliger fil. autem ſic legi malebat, *Is cum anima ad eam habentiam omnem auerrerit*: hac ſententia, Is (miles) habentiam omnem à ſe ad eam tranſtulerit. Camerarius edidit. habentia dicta eſt ab eo, quod eſt habere inquit Nonius. Claudius lib. 7. *animus eorum habentia inſtatur.*

## DINARCHVS adoleſcens.

NOn omnis ætas ad perdiſcendum ſat eſt
*Amanti, dum id perdiſcat quot pereat modis,*
*Neque eam rationem eapſe vnquam edocet Venus.*
*Quam penes animantum ſummam ſummarum redit,*
*Quot amans exemplis ludificetur, quot modis*
*Pereat, quótque exoretur exorabulis.*
*Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ*
*Sunt? quótque pericla vianda? Di voſtram fidem. hui*
*Quid peierandum eſt etiam præter munera?*
*Promendum numina annua. is primus bolus eſt.*
*Ob ea tris noctes vtor. Interea loci*
*Aut æra, aut vinum, aut oleum. aut triticum*
*Tentat, benignúſne, an bona frugi ſies.*



Digitized by Google

*Quaſi in piſcinam, rete qui iaculum parat.*
*Quando abiit rete peßum, tum adducit ſinum*
*Sin iecit rete, piſces me effugiant, cauet.*
*Modo hîc, modo illic irretitos impedit*
*Piſces, vſque adeò donicum edaxit foras.*
*Itidem eſt amator. ſi id, quod oratur, dedit,*
*Atque eſt benignus potius, quàm frugi bona,*
*Adduntur noctes. interim ille hamum vorat,*
*Si ſemel amoris poculum accepit merè,*
*Eámque intra pectus ſe penetrauit potio.*
*Exemplò & ipſus periit, & res, & fides.*
*Si iratum'ſt ſcortum fortè amatori ſuo,*
*Bis periit amator, ab re, atque ab animo ſimul.*
*Sin alter alteri potitus'ſt, itidem perit.*
*Si raras nocteis ducit, ab animo perit.*
*Sin increbrauit, ipſus gaudet, res perit.*
*Ita diſciplina in ædibus eſt lenoniis.*
*Priuſquam vnum dederis, centum quæ poſcat. parat.*
*Aut aurum periit, aut conſciſſa pallula eſt,*
*Aut emta ancilla, aut aliquod vaſum argenteum.*
*Aut vaſum aheneum aliquod, aut lectus*
*Aut armariola Græca, aut aliquid ſemper eſt*
*Quod pereat, debeátne amans ſcorto ſuo.*
*Atque hæc celamus nos damna vna induſtria,*
*Cùm rem fidémque nóſque noſmet perdimus,*
*Ne quid parentes, neu cognati ſentiant.*
*Quos cùm celamus ſi fraximus conſcios.*
*Qui noſtræ ætati tempeſtiuè temperent.*
*Vt ne anteparta demus poſt partoribus,*
*Faxim, lenonum & ſcortum vt plus eſt, minus*
*Et minus damnoſorum hominum quàm nunc eſt, ſiet.*
*Nam nunc lenonum & ſcortorum plus eſt ferè.*
*Quàm olim muſcarum eſt, cum caletur maximè.*
*Nam nuſquam alibi ſi ſunt, circum argentarias*
*Scorti lenones quaſi ſedent quotidie.*
*Ea nimia eſt ratio, quippe qui certè ſcio,*
*Triplo plus ſcortorum eſſe iam, quàm ponderum,*
*Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis*
*Referre habere, niſi pro tabulis, neſcio*
*Vbi æra perſcribantur vſuraria.*
*Accipiat illico expenſa, neque cenſeat.*
*Poſtremò in magno populo, in multis hominibus,*
*Res placida atque otioſa. victis hoſtibus,*
*Amare oportet omneis, quid quod dent, habent.*
*Nam mihi hæc meretrix quæ hic habet, Phroneſium:*
*Suum nomen omne ex pectore exmouit meo,*
*Nam fuiſſe huic fateor ſummum atque intumum.*
*Quod amanteis multo peßimum eſt pecunia.*

Eadem

*Eadem poſtquam alium repperit, qui plus daret,*
*Damnoſiorem, me exinde amouit loco,*
*Quem infeſtum, odioſum ſibi eſſe memorabat, mala.*
*Babylonienſem militem. Is nunc dicitur*
*Venturus peregrè. eo nunc commenta eſt dolum,*
*Periſſe ſimulat ſeſe, vt me extrudat foras,*
*Eum eſſe ſimulant militem puero patrem:*
*Atque vt cum ſolo pergræcetur milite,*
*Quid iſti ſuppoſitum puerum opus peſſimæ?*
*Mihi verba retur dare ſeſe. an me cenſuit*
*Celare ſe poteſſe, grauida ſi foret?*
*Nam ego Lemno aduenio Athenas nudiuſtertius,*
*Legatus hinc quò cum poplico imperio fui.*
*Sed hæc quis mulier eſt? Aſtaphium eſt ancillula,*
*Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.*

NON OMNIS AETAS] i. multi modi ſunt, quibus amans perire poteſt, quos per omnem vitæ ſuæ ætatem non facilè perdiſcat. Profert Varro libr. 5. de ling. Lat. ſed legit *ad perdiſcendum eſt ſatis.* EAPSE] ea ipſa. QVAM PENES AMANTVM SVMMA SVMMARVM] i. penes quam ſumma rerum amantium poteſtas eſt. quæ eſt domina amantium prima. ſumma ſummarum, ſumma alias ſummas continens. Lucretius. Summa ſummarum, inquit Turnebus, lib. 10. cap. 199. cum rationibus multa nomina & capita in vnam ſummam rediguntur, ac ſic multis factis omnia tandem in vnum conſumantur. nam vt capita in ſummum, ſic ſummæ in ſummam ſummæ rediguntur. apud Lucretium. Summa ſummarum immenſitatem vanam ſignificat. EXORETVR] à puella, quam amat. EXORABVLIS] nomen fictū ab exorando, vt à conciliando conciliabulum, à tintinnando, tintinabū, à latendo latibulū, ab incitando, incitamentum, & ſimil. QVOTQVE PERICLA M.] ſic malim legi ex veſtigiis antiquæ ſcripturę, quàm quomodo Camerarius edidit *pericla vsanda.* quanquam aliorum cogitationes meis non antepon. ETIAM PRAETER MVNERA PROM. N. ANN.] etiam præter munera annua, num mi promendi ſunt. IS PRIMVS BOLVS EST] is primus iactus eſt. OB EAM] ob eos nummos. TREIS NOCTEIS VTOR] tribus noctibus vtor. dat mihi treis nocteis Phronesium. BENIGNVSNE] liberaliſne, largúſne. QVASI IN PISC. RETE QVI IACVL.] ſic legendum cenſet Adrian. Turneb. cui aſſentior. *rete,* iaculum autem, vt docet ille libr. 14 Aduerſ. cap. 26. dicitur ad verriculum diſcrimen. nam iaculum iacitur, fundáque etiam à Marone appellatur à fundendo, vel à fundo, vt & βόλος à Græcis dicitur, vt ſcribit Seruius, & rete, iaculum vocatur. Itaque idem Plautus in quadam comœdia, quæ non exſtat, piſcatorem iaculatorem appellauit, vt licet ex his verbis intelligere, quę refert Iſidorus. *probus quidem antea iaculator erat.* Auſonius ad Theo. *Et iacula & fundas & villicas nomina Lini, Co. áque, & inſutos terrenis vermibus hamos.* QVANDO ABIIT RETE PESS., cum rete in fundum abiit. TVM ADDVCIT SINVM] tum contrahit ſinum, id eſt, laxitatem retis, vel ipſum rete laxum & explicitum. SI IECIT RETE, &c.] ſi piſceis in rete immiſit, vel ſi rete piſceis cepit, caueat ne effugiant. quidam legi volunt *ſi iniecit rete:* Alij, *ſi intexit rete.* quod ſic explicant, ſi in rete piſceis attraxit, MODO HIC, MODO ILLIC IRRET. IMP.] ſic edidit Camerarius, *dum huc, dum illuc reti eos impedit,* nulla ſatis probabili ratione, libri vulgati ſic habent, *dum huc, dum illuc rete ora impedit,* planè mendoſè. Libri veteres non multo ſecus. Scaliger fil. *ex reti eos faciebas irretitos,* & pro, *dum illic,* legebat, *tum illic,* cetera retinebat. Nos ſic edidimus. *Modo hic, modo illic irretitos impedit.* ſententia aperta & numeris integris. VSQVE ADEO DOM.] vſque eò donec eos è reti eduxit. SI SEMEL AMORIS] alia allegoria. AB RE, ATQ. AB ANIMO] quia & bona ſua perdit, dum eam placare ſtudet: & animi cruciatur, quandiu puella irata eſt. SE RARAS NOCTEIS D.] ſi rarò cum ſcorto cubat. ſi raras nocteis cum ſcorto exigit, ſeu traducit. SIN INCREBRAVIT] ſin autem crebras nocteis à puella impetrauit. ſic autem habent libri noſtri veteres, & ita edidit Camerarius. quod ſi increbrare, à nomine crebro figuratur: ergo & increbreſco, increbrui ab eodem non increbreſco dici debet, vt vulgus putat, & docti quidam, quod miror probant. AVT AVRVM PERIIT] hæ ſunt προφάσεις, & cauſæ, quas profert puella, quare nunquam deſinet poſcere. PALLVLA] palla, honeſtę mulieris veſtimentum, inquit Nonius, hinc pallula. VASVM ARGENTVM] vaſum dixerunt veteres. LECTVS DAPSILIS] lectus magnificus, ac ſumtuoſus. NOS] amantes. CELAMVS] cautam mox afferet. VNA INDVSTRIA] vnica cura, & opera, ſingulari ſtudio. SI FAXIMVS CONSC.] ſi faciamus, ſeu fecerimus conſcios. QVI NOSTRAE AETATI TEMP. T.] qui noſtros adoleſcenteis tempeſtiuè moderentur, & proſpiciant, vt ea, quæ ſunt à noſtris maioribus antè parta, liberis & poſteris noſtris demus. qui ea non profundant, ſed vel tueantur, vel etiam amplificent, atque augeant. FAXIM LENONVM &c.] id eſt, hoc facto, lenonum & ſcortorum damnoſorum hominum minus ſit, quemadmodum contrario facto plus eſt, quàm opus ſit, ſic ſuprà. DVM] tunc. CVM CALETVR MAXIME] cum maximus eſt temporis calor. ÆSTIVO TEMPORE] nempe menſe Quinctili, & Sextili. CIRCVM ARGENTARIAS] circum tabernas argentarias, ſeu argentariorum: qui ſint argentarij, dictum eſt alibi. EA NIMIA EST RATIO] ea ratio, quam expoſui, nimia eſt, id eſt, nimis firma, & valida eſt. quidam legunt. *Ea vera eſt ratio.* ſed nimis longè diſcedunt à ſcriptura recepta, & antiqua. PONDERVM] quibus vtuntur argentarij, & trapezitæ. QVOS] lenones, & ſcorta. IN ARGENTARIIS] in argentariis tabernis. RABAR-

ꝛe]attinere, vtile eſſe. NISI PRO TABVLIS] pro tabulis, in quas argentarij referebant accepti, & expenſi rationes, & pecuniarum mutuo datarum vſuras: ACCIPIAT ILLICO NEQ. CENS.] accipiat illicò Phroneſium, quæ ſunt expenſa, neque cenſeat tamen ſe accepiſſe. SVVM NOMEN] prudentiam. EXMOVIT] amouit. PHRONESIVM. NAM PHRON.] verſum alienum, & aliunde mulcatum ſuſtuli. QVOD AMANTEIS MVLTO] quod, nempe eſſe intimum meretrici, eſt multo peſſimum rei familiari, & pecuniæ eius, qui amat. Nam ita fit, vt pecuniam ſuam profundat rebus ſecundis, quibus in amore fruitur obcæcatus. ALIVM] militem Babylonienſem Stratophanem. DAMNOSIOREM] alium damnoſiorem. Nam hæc duo coniunctè ſunt intelligenda, Horat. epiſt. *quem damnoſa venus, quem præceps alea nudat.* QVEM] militem. INFESTVM] inimicum, infenſum. omnino malim legi, *infenſum.* MALA] ipſa Phroneſium. ATQ. VT CVM SOLO, &c.] ordo eſt, vt me extrudat foras, atque vt cum ſolo, &c. *pergræcetur*, autem, id eſt, delicias, & nequitias faciat, molliter & voluptariè viuat, perpotet, & animo obſequatur. QVID ISTI SVPP. F.] quid opus eſt iſti peſſimæ puerum eſſe ſuppoſitum? LEGATVS HINC QVO] quò ex Lemno legatus ſum, &c. QVIS MVLIER] quæ mulier.

## ASTAPHIVM, ancilla. DINARCHVS idem.

*AD fores auſcultate, atque aſſeruate ædeis,*
*Nequis aduentor grauior abeat, quàm aduenit,*
*Neu qui manus attulerit ſterileis intrò ad nos,*
*Grauidas foràs exſportet. Noui ego hominum mores,*
*Ita nunc adoleſcentes morati ſunt. Quin ei*
*Vt ſimitu adueniunt ad ſcorta congerrones.*
*Conſulta ſunt conſilia, quando intro aduenerunt,*
*Vnus eorum aliquis oſculum amicæ vſque aggerit,*
*Dum illi agunt quod agunt cæteri cleptæ furcantur, vel harpagant.*
*Sin videant quempiam ſe aſſeruare, obludunt, dum cuſtodem*
*Oblectent per ioculum & ludum: de noſtro ſæpè edunt, quod*
*Fartores faciunt, fit pol hoc, & pars ſpectatorum ſcitis,*
*Pol hæc vos me haud mentiri.*
*Ibi eſt ibus pugnæ & virtuti de prædonibus prædam capere.*
*At nos rurſum lepidè referimus gratiam furibus noſtris.*
*Nam ipſi vident, cum eorum aggerimus bona. Quin etiam vltrò ipſi aggerunt ad nos.*
Di. *Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego huic dona accongeſſi.*
As. *Commemini. iam pol ego eum ipſum, ſi domi erit, mecum adducam.*
Di. *Heus manedum Aſtaphium, prius quàm abis.* As. *qui reuocat?* Di. *ſcies.*
*Reſpice huc.* As. *quis eſt?* Di. *vobis qui multa bona eſſe vult.* As. *dato, ſi eſſe*
*Vis, faxo erunt.* Di. *reſpice huc modò.* As. *io enicas me miſeram quiſquis es.*
Di. *Peſſima mane.*
As. *Optime odio es.*
*Dinarchúſne illic eſt? atque is eſt. it ad nos.* Di. *& tu fer contrà manum, & pariter*
*Gradere.* As. *tibi ſeruio, atque audiens ſum imperij.* Di. *tute quid agis.*
As. *Valeo, & validum, teneo. peregrè cùm aduenis, cœna detur.*
Di. *Benignè dicis.* As. *at enim amabo ſine me ire quò iuſſit ea.*
Di. *Sed quid ais?* As. *quid vis?* Di. *iſtic quo iter inceptas, quid eſt? quem arceſſis?* As. *Archiuam*
*Obſtetricem.* Di. *mala fœmina es.* As. *ſciens ſum. ea eſt diſciplina.*
Di. *Manifeſtam mendacij mala te teneo.* As. *quid iam amabo?*

Di. *Quia te adducturam huc dixeras eum ipſum, non eampſe.*
*Nunc mulier facta eſt ex viro. mala es, præſtigiatrix.*
*Sed tandem loquere. qui is homo eſt Aſtaphium? vnúſne amator?*
Aſ. *Nimis otioſum arbitror hominem eſſe te.* Di. *quinam arbitrare?*
Aſ. *Quia tuo veſtimento & cibo alienis rebus curas.*
Di. *Vos me reddidiſtis otioſum.* Aſ. *quid iam amabo?* Di. *expedibo,*
*Rem perdidi. cum re meum negotium abſtuliſtis.*
*Si rem ſeruaſſem, fuit vbi negotioſus eſſem.*
Aſ. *An tute bene rem publicam, aut amoris alia lege*
*Habere ſe poſtulas, quin tu otioſus fias?*
Di. *Illa, haud ego, habuit publicum, peruorſe interpretaris.*
*Nam aduorſum legem à me, ob meam ſcripturam, pecudem accepit.*
Aſ. *Plerique idem, quod tu facis, faciunt, rei malè gerentes,*
*Vbi non eſt ſcriptura vnde dent, incuſant publicanos.*
Di. *Malè vertit res pecuaria mihi, apud vos nunc viciſſim*
*Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.*
Aſ. *Non arum hic, ſed paſcuus eſt ager. ſi arationes*
*Ambiturus: qui arare ſolent, ad eos verò ire melius eſt.*
*Hunc nos habemus publicum, illi alij ſunt publicani.*
Di. *Vtroſque percognoui vtrobidem.* Aſ. *iſtoc pol otioſus,*
*Cùm & illic & hic peruorſus es. ſed vtris cum rem eſſe mauis?*
Di. *Procaciores eſtis vos, ſed illi periurioſi.*
*Illis perit quicquid datur, neque ipſis apparet quicquam*
*Vos ſaltem, ſi quid quæritis ebibitis & comeſtis.*
*Poſtremò illi ſunt improbi, vos nequam & glorioſæ*
*Malæque.* Aſ. *quæ in nos illóſque, ea omnia tibi dicis Dinarche,*
*Et noſtram & illorum vicem.* Di. *quî iſtuc?* Aſ. *rationem dicam.*
*Quia qui alterum incuſat probri, eum ipſum ſe intueri oportet.*
*Tu à nobis ſapiens nihil habes nos nequam abs te habemus.*
Di. *O Aſtaphium, haud iſtoc modo ſolita es me antè appellare,*
*Sed blandè, cùm illuc, quod apud vos nunc eſt, apud me haberem.*
Aſ. *Dum viuit, hominem noueris: vbi mortuus eſt, quieſcas.*
*Te, dum viuebas, noueram.* Di. *an me mortuum arbitrare?*
Aſ. *Quî potis es, amabo, planius? qui antehac amator ſummus*
*Habitus'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre?*
Di. *Veſtra hercle factum iniuria, quæ properauiſtis olim*
*Rapere, otioſè oportuit, diu vt eſſem incolumis vobis.*
Aſ. *Amator ſimilis'ſt oppidi hoſtilis.* Di. *quo argumento eſt?* Aſ. *quàm*
*Primùm expugnari poti'ſt amator. optimum eſt amicæ.*
Di. *Ego fateor. ſed longè aliter eſt amicus, atque amator*
*Certè hercle quàm veterrimus homini optimus eſt amicus,*
*Non hercle occiderunt mihi etiam fundique & ædis.*
Aſ. *Cur obſecro ergo ante oſtium pro ignoto, alienóque aſtas?*
*I intrò, haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie*
*Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque ædis.*
Di. *In melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ, atque orationes,*
*Lactéque: corda in felle ſunt ſita, atque acerbo aceto.*
*Elinguis dicta dulcia datis, corde amare facitis.*

*Amanteis ſiquidem non dant.* Aſ. *Non didici fabulare,*
Di. *Non iſtæc mea benignitas docuit te fabulari,*
*Sed iſti, qui cum Geniis ſuis belligerant, parcipromi.*
*Mala es, atque eadem, qua ſoles, elecebra.* Aſ. *Vt exſpectatus*
*Peregrè aduenisti! nam obſecro, cupiebat te hera videre:*
*Quæ tandem te vnum ex omnibus amat.* Di. *euge funde & ædeis,*
*Per tempus ſubuenistu. ſed quid au' Aſtaphium?* Aſ. *quid vis?*
Di. *Eſtne intus nunc Phroneſium?* Aſ. *tibi quidem intus eſt.*
*Valétne?* Aſ. *immò adepol melius credo fore, vbi te videbit.*
Di. *Hoc nobis vitium maximum eſt: cùm amamus, tum perimus,*
*Si illud, quod volumus, dicitur. palàm mentiuntur,*
*Verum eſſe inſciti credimus. na vt in æſtu mutuamur ira.*
Aſ. *Eia haud ita eſt res.* Di. *Ain' tu illam te me amare?* Aſ. *immò vnicè vnum.*
Di. *Peperiſſe eam audiui.* Aſ. *ah obſecro tace Dinarche.* Di. *quid iam?*
Aſ. *Horreſco miſera, mentio quoties fit partionis.*
*Ita penè tibi fuit Phroneſium. i intrò iam amabo,*
*Viſe illam, atque opperire ibi iam exibit. nam lauabit.*
Di. *Quid ais tu? quæ nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?*
*Nam equidem vterum illi nunquam extumere ſenſi.*
Aſ. *Celabat, metuebátque te illa, ne ſibi perſuadere?*
*Vt abortioni operam daret, puerúmque vt enecaret.*
Di. *Tum pol iſti puero quis eſt pater?* Aſ. *Babylonienſis miles,*
*Cuius nunc iſta aduentum exſpectat. immò adeò, vt nuntiatum'ſt,*
*Iam hic affuturum aiunt eum. nondum aduenisse miror.*
Di. *Ibo igitur intrò?* Aſ. *quippini tam audacter, quàm domum ad te.*
*Nam tu adepol noſter es. etiam nunc Dinarche hares tu?*
Di. *Quàm mox recepiſtiſ iam hic eras.* Aſ. *propè eſt profectò quò ſum.*
Di. *Redi verò actutum. ego interim te apud vos opperibor.*

AVSCVLTATE] vulgò, *auſcultato.* ASSERVATE] al. *aſſeruabis.* ADVENTOR] verbale nomen in or, à verbo aduenio. STERILEIS] inaneis. GRAVIDAS] plenas. EI] ij adoleſcentes. VT SIMITV ADVENIVNT] ſimul vt aduneiunt: vel vt ſimul adueniunt. CONGERRONES] congerrones dicti à gerris, id eſt, nugis, & ineptiis. Aſinar. *hic aderit credo, congerro meus.* Nonius in voce *gerra.* ſed legendum hic fortaſſe *congerones* Congerones dicti ſunt à congerendo, qui aliena ad ſe congerant Idē Nonius. CONSVLTA SVNT EOS.] capta, & inita iam eis ſunt cōſilia. AGGERIT] quaſi aggerendo figit. DVM ILLI AGANT, &c.] dum ceteri illi cleptæ, id eſt, fures agunt, quod agunt, agunt, id accuratè, cuius gratia venerunt. SE ASSERVARE] obſeruare quid agant ipſi. CASTODEM] à quo aſſeruantur. OBLECTENT] & ita ab attendendo, & aſſeruando auertant. FARTORES] nam de iis, quæ ad eos delata ſunt, vt farcimina conficiant, nonnihil detrahunt, eóque veſcuntur. neque id omne, quod acceperunt, inferciunt. VOS] vos pars ſpectatorum. IBI EST IBVS] tum putandi ſibi de eo eſſe pugnandum, & ex eo virtutis famam conſecuturos, ſi de nobis prædentur. *ibus*, pro *iis* antiquum, notat Nonius, & item alij. AGGERIMVS] accumulamus. ME ILLIS QVIDEM] ad me illa pertinet oratio. AGGONOLSSI] ad hanc congeſſi. COMMEMINI] memini, quem me arceſſere iuſſeris, nempe ſit rabacem. heram alloquitur. QVI REVOCAT] quis reuocat? SI ESSE VIS F. ERVNT] ſi vis nobis bona eſſe, erunt. ILLIC] ille. FER CONTRA M.] voluit dicere, *fer contra pedem.* PEREGRE CVM ADVENERIS C. D.] ſolebant, qui peregrè adueniebant, cenam dare. ISTIC, QVÒ ITER INCEPTAS] iſte, ad quem iter inſtituis, quis eſt? SOLENS SVM] ſoleo eſſe mala, non ſum mala præter morem meum. NON EAMPSE] non eam ipſam. virum eo dixeras adducturam, non fœmininam. PRAESTIGIATOR] præſtigiatores à præſtigiis dicti ſunt. præſtigium autem à verbo præſtinguo, quod cōpoſitum eſt à præ, & ſtinguo, alibi admonuimus ídque probāt complures viri doctiſſimi. QVIA TVO VESTIMENTO, &c.] profert Nonius in datiuis pro accuſatiuo. ALIENIS REBVS CARAS] ſic ſuprà. EXPEDIBO, REM PERDIDI] profert Nonius paullò aliter nam: addidit pronomen *ego.* CVM RE MEVM NEGOT. ABSTR] ſic ſuprà. AN TV BENE REMPVB. AVT AM.] poſtuláſne rempublicam, aut rem amoris ſe bene habere, alia lege, quàm vt otioſus fias? quaſi dicat. neque reſpublica bene geri poteſt: neque amator bene tractari, niſi vterque, & is qui rempublicam gerit, & is qui amat rebus ſuis neglectis, otioſè alter reipub. conſulat, alter amori ſeruiat. ILLA, HAVD EGO] illa Phorneſium. HABVIT PVBLICVM] habuit publicum à ſe conductum. totus hic locus allegoria

gotia tectus eſt, quem mox explicabimus, ac declarabimus. NAM ADVERSVM LEGEM A ME, &c.] vt totus hic locus intelligatur, ſciendum eſt, populi Romani vectigalia tria fuiſſe: vnum, quód ex agricultura capiebatur, quod decimæ nomine appellabatur Nam agri publici aratoribus ea lege colendi dabantur, vt decimas populo Romano penderent, itaque vectigales dicebantur: & publicani, qui decimas redemerant, decimarij propriè dicebantur: alterum, quod ex pecore: atque hoc ſcriptura dicebatur. Nam cum ſiluæ eſſent populi Romani, qui in ſiluis publicis pecus paſcebant, numerum pecoris apud publicanum, qui ſiluas illas redemerat, profitebantur: & contrà publicanus in codices eundem numerum referebat, ne ab aratore pecuario fraudaretur, & in ſingula capita certam pecuniam pro paſtione ab aratore exigebat. Atque hi agri ſcriptuarij dicebantur, quod docet Feſtus in voce *ſcripturarius*, cuius verba adſcribam, *Scripturarius ager publicus appellatur, in quo, vt pecora paſcantur, certum æs pendit paſtor, quia publicanus ſcribendo rationem conficit cum paſtore.* Tertium vectigal ex nauigatione, & ex mercibus, quæ exportabantur & ſupportabantur, redibant: quod portorium appellatur, his cognitis, reliqua ferè ſunt expedita, & plana. NAM ADVERSVM LEGEM, &c.] i. nam Phroneſium aduerſum legem à me dictam datam, ob meam ſcripturam, i. ob eam pecuniam, quam ei dedi, pecudem accepit. i. alium amatorem admiſit. Profert hunc locum Soſipater lib. 1 in voce *pecus*, & legit *cepit*, non vt habent omnes libri, *accepit*. VBI NON EST SCRIPTVRA VNDE DENT] vbi non eſt pecunia, vnde dent amicæ, accuſant amicam. MALE VERTIT RES PECVARIA] res pecuaria malè mihi euenit, volo nunc viciſſim agrum conducere, quem arem apud vos facultatibus noſtris. ARATIVNCVLVM] agellum, quem arem. NON ARVVS SED PASCVVS] hic ager non eſt aruus, non eſt ad arationem aptus, ſed ad paſtionem. AMBITVRIS] ambire vis. QVI ARARE SOLENT, &c.] ordo eſt, ad eos verò, qui arare ſolent, ire melius eſt. ſignificat lenones, qui producunt pueros, & puellas: vel vt alij volunt, ſcorta maſcula. VTROBIDEM] in eodem vtroque loco. ISTOC POL OTIOSVS] ob iſtud pol otioſus es, quia & apud pueros catamitos, & apud nos verſatus es. VTRIS CVM] cum vtris, cum meretricibúſne, an cum catamitis, ſeu lenonibus. PROCACIOR ES] procacitas à procando, i. poſcendo, nominata eſt, inquit Feſtus. PERIVRIOSI] periurioſi, periuriis cooperti. QVAS IN NOS, ILLOSQVE] ſubintellige, dicis. ET NOSTRAM ET ILLORVM VICEM] & noſtra, & illorum vice. EVM IPSVM SE INTVERI OPORTEAT] ſe ipſum inſpicere oporteat, careátne vitio, & reprehenſione. M. Tullius, *carere omni vitio debet: qui in alterum paratus eſt dicere.* TV A NOBIS SAPIENS] tu, qui te ſapientem profiteris, nihil habes à nobis: nos, quas nequam, & malas eſſe arguis, abs te habemus. ISTOC MODO] tam ferociter, & ſuperbè. ILLVC] illud.

QVI POTIS ES, AMABO] obſecro te qui potes planus, i. apertus mortuus eſſe? QVI ANTEHAC AMATOR SVMMVS] nónne argumento eſt maximo te mortuum eſſe, eum, qui antea ſummus amator habitus es, nempe largiendo, & profundendo, nunc ad amicam nihil, præter querelas referre? OTIOSE OPORTVIT] oportuit vos otioſè, & placidè prædari, & mihi mea bona auferre. NON HERCLE OCCIDERIM] nondum mihi fundi, & ædes perierunt. AMAREFACITIS] amarefacitis. vnico verbo ſcribendum, ab indicatiuo *amarefacio*, vt rarefacio, tabefacio, labefacio, candefacio, & ſimilia. SI QVIDEM NON DENT.] Ioſ. Scaliger legebat *ſi qui non danunt*: i. ſi qui non dant. FABVLARE] fabulari. NON ISTHAEC MEA BENIGNITAS] mea benignitas, i. liberalitas non docuit te iſta loqui. QVI CVM GENIIS SVIS BELLIG.] qui ventri ſuo bellum indixerunt: qui Genios ſuos defraudant. ELECEBRA] ſic reſtituit Ioſeph. Scaliger. Elecebræ autem, vt docet Feſtus, argentariæ meretrices, ab eliciendo argento dictæ. TIBI QVIDEM INTVS EST] Scaliger legit *intus haud eſt*. EVGE FVNDE ET AEDES PER TEMPVS SVBV. Euge funde & ædes, vobis habeo gratiam, quorum opera & beneficio redibo cum Phroneſio in gratiam. Nam niſi mihi tempeſtiuè ſubueniſſetis, nunquam intromiſſus eſſem. NE VT IN AESTV MVTVAMVR IRA] locus deprauatus, & in vulgatis, & in manuſcrip. codicibus. quid ſi ſic legamus? *Nunc vt in aſtu tumultuamur ira.* Libri vulgati habent, *Ne vt in aſtu metuantur iræ.* Noſtri veteres, *Ne vt meſtu metuamur ira.* quomodo ferè Camerarius edidit, *Ne vt in aſtu mutuamur ira.* AIN' TV TE ME AMARE?] ain' tu te me abs te amari? ſed videtur legendum potius, *ain' tu me amari?* ſubintellig. à Phroneſio. HORRESCO MISERA MENTIO QVOT. F. PART.] propter partus dolores, & mortis diſcrimen propinquum, quod ineſt in pariendo. Profert hunc locum Priſcianus libr. 6. ITA PAENE TIBI FVIT] ita pænè tibi periit Phroneſium. OPPERIRE IBI] opperire domi, dum exeat è balneo. EXIBIT] è Balneo. BABYLONIENSIS MILES] non quòd Babylonienſis eſſet, ſed quòd Babylone militaſſet. erat enim, vt credibile eſt, Græcus. QVIPPENI] quid ni, vel quippe etiam. DIN. HABES TV?] proinde ac ſi dicat, quin intras Dinarche domum? etiam nunc hic moraris? QVAM MOX TE RECEPISTI?] quàm citò rediiſti. mirum eſt te tam citò rediiſſe: nam iam hîc eras. hoc dicit Dinarchus cum Aſtaphio iocans, quaſi illa inde redierit, quò miſſa eſt ab hera, cùm tamen ſe à foribus non commouerit. Itaque diſſimulanter eam monet, vt eat, quò itura fuit. cui reſpondet illa etiam diſſimulanter, tanquam iocandi non imperita. propè eſt profecto quò ſum: proinde quaſi dicat, non eſt mirum me tam citò rediiſſe, nam is, ad quem miſſa ſum, & ad quem profecta ſum, propè habitat. REDI ACTVTVM] nunc ſerio loquitur Dinarchus, & extra iocum.

# ACTVS SECVNDVS

## ASTAPHIVM.

*HA ha ha.hercle quieui,quia introiuit odium,tandem ſola ſum.*
*Nunc quidem meo arbitratu loquar liberè quæ volam,& quæ lubebit.*
*Huic homini amanti mea hera apud nos dixit næniam de bonis:*
*Nam fundi & ædes obligatæ ſunt ob amoris prandium. verùm*
*Apud hunc mea hera conſilia ſumma loquitur liberè, magíſque*
*Adeò ei conſiliarius hic amicus eſt,quàm axiliarius.*
*Dum fuit,dedit.nunc nihil habet.quod habebat,nos habemus.*
*Iſte nunc id habet,quod nos habuimus,humanum.facinus factu eſt*
*Actutum fortunæ ſolent mutarier.varia vita eſt.*
*Nos diuitem eum meminimus,atque iſte pauperes nos.*
*Verterunt ſeſe memoriæ,ſtultus ſit qui id admiretur.*
*Si eget,neceſſe eſt nos patiatur ali.ita æquum factu eſt.*
*Piaculum eſt,miſereri nos hominum rei malegerentum.*
*Bonis eſſe oportet dentibus lenam probam:arridere,*
*Quiſquis veniat,blandéque alloqui:malè corde conſultare*
*Bene loqui lingua.meretricem eſſe ſimilem ſentis condecet,*
*Quemquem hominem attigerit,pro ecctò aut malum aut damnum dari.*
*Nunquam amatoris meretricem oportet cauſſam noſcere,*
*Quin vbi nil det,pro infrequente eum mittat domum.*
*Nec vnquam quiſquam probus erit amator,niſi qui rei inimicu'ſt ſuæ,*
*Nugæ ſunt,niſi quod modò cùm dederit,dare iam lubeat denuò,*
*Is amatur apud nos,qui quod dedit.id oblitu'ſt datum.*
*Dum habeat,dum amet:vbi nihil habeat,alium quæſtum cœpiat.*
*Æquo animo ipſe ſi nihil habeat,aliis,qui habent det locum.*
*Probus eſt amator,qui relictis rebus rem perdit ſuam.*
*At nos malè agere prædicant viri ſolere ſecum,*
*Nóſque eſſe auaras.quæſo nunquid malè nos agimus tandem?*
*Nam ecaſtor nunquam ſatis dedit ſuæ quiſquam amicæ amator:*
*Neque pol ſatis accepimus,neque vlla ſatis popoſcit.*
*Nam quando ſterilis eſt amator à datis,improbus eſt.*
*Si negat ſe habere quod det,ſoli pernoctandum'ſt.*
*Nec ſatis accipimus,ſatis cùm,quòd det,non habet.*
*Semper datores nouos oportet quærere,*
*Qui de theſauris integris demum danunt,*
*Velut hic agreſtis eſt adoleſcens.qui hic habet,*
*Nimis pol mortalis lepidus,nimiſque probus dato,*
*Sed is clam patre etiam hac nocte illanc illam maceriem*
*Per hortum tranſiliuit ad nos.eum volo conuenire.*
*Sed eſt huic vnus ſeruus violentiſſimus,*
*Qui vbi quanque noſtrarum videt prope adeis,hàc ſi aggredias,*

*Item Vt de frumento anſeres,clamore abſterret,abigit.*
*Is item eſt agreſtis ſed fores,quicquid eſt futurum feriam,*
*Ecquis huc tutelam ianuæ gerit.ecquis intus exit?*

HERCLE QVIEVI] hercle quieta ſum tranquillo & ſoluto animo ſum.notat quidem mirum eſſe militem per Herculem iurare. quod negat Gellius. ODIVM] homo odioſus Dinarchus. DIXIT ME NENIAM]cantauit carmen leue atque inane,id eſt, ſermonem habuit inanem , nulliuſque ponderis. OB AMORIS PRANDIVM]ob amorem. MAGISQ ADEO EI CONSILIARIVS ] id eſt, magiſque adeò eius conſilio vtitur,ſeu in conſilium adhibet, quàm ab eo auxilium petit,aut ſperat. ISTE NVNC ID HABET]egeſtatem. ATQ. ISTE PAVPER N ] meminit VERTERVNT ESSE MEMORIAE ] memoria noſtra,& iſtius:nam nunc diuites ſumus, iſte pauper.Sed admonendus eſt lector, noſtros libros vet. ſic habere, *vertit ſeſe rota viciſſim*. REI MALE GERENTIVM]rem male gerentium, hic gerentiũ, loco nominis eſt. BONIS ESSE OPORTET DENTIBVS]quibus comordat amatores. MALÈ CORDE CONS.]malè animo cogitare,& inſidiari amatoribus lingua blandiri. SENTIS ] ſpinæ. QVENQVEM] quençunque.AVT MALVM]vt cùm ſente pungitur, & cruentetur. DAMNVM.] vt cum veſtis laceratur.NVNQVAM AMATORIS MERETRICEM]nunquam debet meretrix audire amatorem cauſas afferentem,quare ſi non largiatur, non debeat eum eiicere ex ædibus ſuis,& domum remittere, vt militem infrequentem rei militaris. Cornif. libr.4.ad Herenn *& illud prætereo , quod te rei militari infrequentem tradidiſti*.vel vt in aliis libris legitur,*quod te tribuni infrequentem rei familiaris tradiderunt*. Conſtat autem iure ciuili ſanctum fuiſſe,vt milites infrequentes infamiæ nota affecti,domum remitterẽtur,quos Græci vocant ἀστρατεύτων ab eis differenteis, qui locum in acie non tenuerunt,aut ordinem præſidiúmue reliquerunt, hoc eſt,τάξιν λιπόντων NISI QVI REI INIMICVS SVAE] niſi qui rem ſuam perdere paratus eſt. DARE IAM LVBEAT DENVÒ] ſic habent noſtri libri vet. & ita legendum , *non iubeat, amet*.nam *tùm* neque ſolet neque poteſt reſpondere aduerbio *dum*,ſed aduerbio *cùm*. ſic enim loquuntur Latini,tum ſcribit M.Tullius,cùm M. Antonius ſtertit *dum* autem aliud eſſe quàm *cùm* , vel pueris notum eſt. *dum* enim continuationem temporis ſignificat:*cùm* verò punctum temporis.vt dum tu legis,ego interea ambulo. Ne quis autem miretur hoc loquendi genus.quo hic Plautus vſus eſt,& cõtendat ab illos deſcrepare,*dum habeat , inter ea amet:* dico re nihil diſcrepare.Nam *dum*,quod ſecũdo loco ponitur.valet *interea*:atque ita Catullus loquitur ALIVM QVAESTVM COEPIAT ] id eſt aliam artẽ cedat, & amare deſinet. quaſi verò qui amant quæſtum,& non iacturam rei familiaris faciant. DET LOCVM]cedat.RELICTIS REBVS]neglectis rebus aliis omnibus.MALE AGERE] genus loquendi à foro tractum.nam bene agere,iudicio aſperiore,& iniquiore conflictari,AT VIRI INQVIT ] dicunt nos, eſſe in ipſos iniquiores, & aſperiores,quæruntur amatores ſe duriter,& aſperè à nobis tractari. QVAESO NVNQVID MALE NOS AGIMVS ] quidam libri habent , *quæſo nunquid malè nos capimus* alij nonnulli,*quæſo nunquid alienum capimus tandem* ? QVI DE THESAVRIS INTEGRIS ] qui ſoli de theſauris integris dant. QVI HIC HABET] qui hic habitat. ILLANC MACERIAM ] maceria,eſt paries ex lapidibus ſine calce conſtructus.Terent.Adelph. *iube hanc maceriam in horto dirui*. Silenna hip. lib.*poſt villarum macerias.ac parietinas quinque coborteis in inſidiis reliquit*.SERVVS VIOLENTISS.] Stratilax. HAC SI AGGREDIAS]ſi quis,aut ſi qua hàc aggrediatur.quidam legunt,*has ſi aggredias*.has autem, nempe ędeis. aggredio autem dixerunt veteres pro aggredior ſimiliter vt progredio,pro progredior.Nonius. IS ITEM EST AGRESTIS]ruſticus eſt Strabax, & agreſtis.

STRATILAX ſeruus. ASTAPHIVM ancilla.

*QVis illic eſt,qui tam proteruè noſtras ædeis arietat?*
As. *Ego ſum, reſpice ad me.*St.*quid ego? nónne ego video? væ tibi,*
*Quia tibi ad haſce acceſsio eſt ædeis propè,aut pultatio eſt?*
As. *Salue.*St.*ſatis mihi eſt tuæ ſalutis.nihil moror,non ſalueo.*
*Ægrotare malim,quàm eſſe tua ſalute ſanior.*
*Id volo ſcire,quid debetur noſtræ tibi domi?*As.*comprime.*
St. *Spero meam quidem hercle eſſe pudicam tu quæ ſolita es,comprimas,*
*Impudens per ridiculum nunc vt ruſtico ſuades ſtuprum*
As. *Iram dixi.*St.*vt eſſe cœpiſti.ſi dem,ſi eſt vna altera.*
As. *Nimis hic quidem truculentus.*St.*pergin' malè loqui mulier mihi?*
As. *Eequid tibi ego autem dico?*St.*quia enim truculentum nominas.*
*Nunc adeò niſi abis actutum.ac dicis quid quæras citò*
*Iam hercle ego hic te mulier quaſi ſus catulos,pedibus proteram.*
As. *Rus merum hoc quidem eſt.*St.*pudendúmne?tu verò cluſinum pecus,*

*Aduenisti huc nos tentatum cum exornatis oſsibus.*
*Quia tibi inſuaſo infeciſti propudioſa pallulam.*
*An eo bella es tu,quia accepiſti arma,aduenias.* Aſ.*nunc places,*
*Cum me illi velim mentiri dicis* St. *quid quod te rogo?*
*Mancupi vin quia accipias geſta tecum henos annuos?*
Aſ. *Dignis dant.* St.*lauiniæ hic ſunt,quas habes victorias?*
Aſ. *Ne attigas me.* St.*tangámne ego te?ita me amabit ſareulum,*
*Vt ego me ruri hamaxari manelim patalem bouem,*
*Cúmque eo ita noctem inſtramentis pernoctare perpetim,*
*Quàm tuas centum cœnatus nocteis mihi domo dari.*
*Rus tu mihi opprobras.vt nacta es hominem, quem pudeat probri?*
*Sed quid apud noſtras negotij mulier eſt ædeis tibi?*
*Quid tu huc occurſas,in vrbem quotieſcunque aduenimus?*
Aſ. *Mulieres conuenire volo voſtras.* St.*quas tu mulieres*
*Mihi narras?vbi muſca nulla fœmina eſt in ædibus.*
Aſ. *Nullâne iſtic mulier habitat?* St.*rus,inquam.abierunt,abi.*
Aſ. *Quid clamas inſane?* St.*abire hinc ni properas grandi gradu,*
*Iam ego iſtos fictos,compoſitos,criſpos cincinnos tuos*
*Vnguentatos vſque ex cerebro exuellam.* Aſ. *quánam gratia?*
St. *Quia adeò foreis noſtras vnguenteis vncta es auſa accedere.*
*Quiáque iſtas buccas tam bellè purpuriſſatas habes.*
Aſ. *Erubui meſtor miſera,propter clamorem tuum.*
St. *Itáne erubuiſti?quaſi verò corpori reliqueris*
*Tuo,poteſtatem coloris vlli capiendi,mala.*
*Buccas rubrica,cera omne corpus intinxti tibi,*
*Peſſumæ eſtis.* Aſ.*quid eſt quòd vobis peſſumæ,ac cuia via?*
St. *Scio ego plus,quàm me arbitrare ſcire.* Aſ.*quid id eſt obſecro,*
*Quod ſcias?* St,*herilis noſter filius apud vos Strabax.*
*Vt pereat,vt eum illiciatis in malam fraudem,& præmium.*
Aſ. *Sanus ſi ſis,videas, ne dixeris contumeliam.*
*Nemo hominum hîc perire ſolet apud nos. res perdunt ſuas.*
*Vbi perdidere res,abire hinc ſi volunt tum illis licet.*
*Ego hunc non noui adoleſcentem veſtrum.* St.*verón'? ſerión?*
*Quin maceria illa ait,in horto quæ eſt,quæ in nocteis ſingulas*
*Látere fit minor,quà iſte ad vos damni permenſu'ſt viam.*
As. *Non mirum eſt,vetuſta maceria.lateres ſi veteres ruunt.*
As. *Ain' tu mala,lateres veteres ruere?nunquam ædepol mihi*
*Quiſquam homo mortalis poſthac ſuarum rerum creduit,*
*Ni iſta ego veſtra hero maiori facta denarrauero.*
As. *Eſtne ille violentus?* St.*ſuam non enim ille meretriculis*
*Molliendis rem coëgit,verùm parſimonia,*
*Duritiáque,quæ nunc ad vos iam exportatur,peſſumæ,*
*Em tu exungula.malè viuitis.egóne hæc muſsitem?*
*Iam enim eccere ibo in forum atque hæc facta narrabo ſeni,*
*Ne qua is ſegaſtro cogat examen mali.*
As. *Si ecaſtor hic homo ſinapi victitet,non cenſeam*
*Tam eſſe triſtem poſſe.at pol hero beneuolentus vt is eſt ſuo?*
*Verum ego illum quanquam violentus eſt,ſpero,mutari poteſt*

Blandi-

*Blandimentis, ornamentis cæteris meretriciis.*
*Vide equidem iumenta domita fieri, atque alias beluas.*
*Nunc ac heram reuidebo. ſed eccum odium progreditur meum*
*Triſtis exit. haud conuenire etiam hîc velim Phroneſium.*

ARIETAT?] quaſi ariete verberat? vel vt aries cornu petit? Cic. lib. 1. de Diuinat. QVID TIBI AD HASCE ACCESSIO?] quid eſt, quare ad has ædeis accedis: aut has ædeis pulſes? NIHIL MOROR] nihil moror tuam ſalutem id eſt, nihili facio. COMPRIME] linguam, intelligit ſeruus, ſed ancilla iram, vt mox ſubiiciet. SPERO MEAM QVIDEM HERCLE] aliter accipit ſeruus, quam dixerit ancilla, quaſi fellatorem eſſe ſignificaret: quod hic in illam reiicit, ac retorquet. flagitioſus locus eſt. VT ESSE COEPISTI SI DEM] locus corruptus, quod ſi ita legamus: *vt eſſe cœpiſti, cedam, ſi eſt vna altera*, id eſt, vt moleſta & odioſa eſſe cœpiſti, cedam tibi, ſi vna altera fœmina ad te accedat æque odioſa. PVDENDVMNE] pudendúmne mihi eſt, quod ſim ruſticus? CLVSINVM PECVS] candidum, ſeu lutei coloris. QVIA TIBI INSVASO] Feſtus ſuaſum, colos appellatur, qui fit ex ſtillicidio famoſo in veſtimẽto albo. Plautus, *quia tibi ſuaſo infeciſti prop. pall.* quidam tamen legunt *inſuaſo*. nec deſunt, quin dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, ſuaſum vocari quod quaſi perſuadetur in alium ex alio tranſire. Idem inſuaſum appellabant colorem ſimilem luteo. qui fiebat ex fumoſo ſtillicidio PROPVDIOSA] turpis, inhoneſta, propudij plena quid ſit propudium, docet Feſtus, & nos ſuprà retulimus. AN EÒ BELLA ES TV, QVIA ACCEPISTI AR ME ADVEN.] quidam ſic legunt, *an eò bella es tu. qui accepiſti arma (* id eſt, ornamenta*) aduenienſ*? Scaliger ſic, *an eò bella es, quia accepiſti*? *Ar me aduenias* autem, interpretatur *ad me aduenias*, *ar* enim dixerunt veteres pro *ad*. NVNC PLACES, CVM ME ILLI, &c.] locus deprauatus, quem putabat ſic reſtituendum Ioſephus Iulij filius. Cum te illius limẽ tueri dicis vel ſic, cum melius limen te tueri dicis. MANCVPI VIN, QVIA ACCIPIAS, &c] hic quoque locus deprauatus eſt in libris omnibus. Quid ſi ſic legamus, *Mancupio quin accipias geſta tecum hos ahenos annulos*, ſiue *anulos*. Fortaſſe dum hæc loquitur, oſtendit ei Stratilax grandes, & graueis annulos æneos. DIGNIS DANT] lego, *dignis dantur: tibi* nempe. Sunt autem etiam hæc Stratilacis verba, vt arbitror, potius quàm Aſtaphij, niſi accipiamus dicta eſſe ab ea *elegantixῶς*. LAVINIAE HIC SVNT QVAS HAB. VICTORIAS] locus obſcurus, quem ſatius eſſe puto intactum relinquere, quàm diuinare, & nugari, cùm in eo declarando, nihil mihi veniat in mentem, quod probem. Alij volunt alludi ad lauiniam Latini filiam, quam Æneas, Turno ſuperato, obtinuit, tanquam victoriæ præmium, quaſi Plautus ſignificet in ædibus meretriciis eſſe Lauinias, quas cupidè expetant amatores, quæque magno conſtant amatoribus. Alii, dicunt ſignificari in ædibus meretriciis amatores bona ſua profundere, & patrimoniũ perdere, quaſi fiat alluſio ad illud, quod diximus ſuprà de iis, qui balneis rem ſuam perdunt, & elauant bonis. Alij Lauinias mulieres fuiſſe putant quę mundum muliebrem meretricibus locarẽt. Omnino hîc mihi hiſcendi eſt nulla poteſtas, vt verbis Lucretianis vtar. NE ATTIGAS ME] ne me attingas. veteres dixiſſe tago, & attigo, contigo, pro tango, attingo, contingo. docẽt veteres grammatici, in his Feſtus, & Marcellus, ſic ſuprà in Epidico, *Ne attigas* ad quem locum plura. ITA ME AMABIT SARCVLVM] iuſiurandum ruſtico conueniens, quaſi ſarculum ſit illi cariſſimum: & inſtar Dei proinde enim habendum eſt, ac ſi dixiſſet, Ita me amabit Iupiter, vt ego me tanquam bouem petalũ eſſe patẽtibus & diuerſis cornibus hamaxati, id eſt, currũ agere ac trahere, cúmque eo noctem in ſtramẽtis, id eſt, ſtraminibus traducere malem perpetuò, quàm centum nocteis ſaturam tecum cubare *cœnatas* autem *noctes* dicit, quia incœnati cum ſcorto cubãt. iis fortaſſe friget Venus. Patentem bouem (inquit Feſtus) Plautus appellat cuius cornua diuerſa ſunt, ac latè patent. Sic autem eſſe legendum admonuit me Scaliger fil. VT NACTA ES HOM. Q. P.] ironia eſt, proinde ac ſi dicat, non me pudet iſtius probri. QVID TV HVC OCCVRSAS?] quamobrem in has ædeis noſtras nobis crebrò occurris quotieſcunque in vrbem venimus? VBI MVSCA NVLLA FOEM. IN AEDIBVS] id eſt, vbi nulla prorſus fœmina eſt, ne muſca quidẽ. Per muſcas, ſignificantur moleſti, & odioſi homines inſtar muſcarum. CINCINNOS] cincinni, crines ſunt vel natura, vel arte, vt calamiſtris intorti, atque inflexi. EXVELLAM] euellam. ſic eſſe legendum non *expellam* vidit Scaliger fil. PVRPVRISSATAS] purpuriſſo infectas. purpuriſſum autem idem valet, quod rubrica, Latina vox. QVASI VERÒ CORPORIS RELIQVERIS TVO, POTESTATEM] profert hæc Priſcianus libro 9 duobus locis, vbi notat, *vlli*, poſitum pro, *vllius*. BVCCAS RVBRICA, CERA OMNE C.] rubrica quid ſit autem, ceræ genus eſt, pictura, qua veteres cera pingere ſolebant, Varro nam pictores & eiuſdem generis loculatas & magnas habẽt arculas, vbi diſcolores ſunt ceræ, &c. INTINXTI] intinxiſti, ſic autem legendum eſſe, potius quàm *intinxit*, & ſuprà *rubrica*, non *rubrica* Scaligero aſſenſus ſum. Et verò eius coniecturam, quod ad *intinxſti* attinet, noſtri libri veteres confirmant, in quibus legitur *extinxiſti*. QVID EST, QVOD VOBIS PESS. AC C. V] quid eſt, quamobrem vobis peſſimæ habeamur, & cuius via, id eſt, qua ratione, ſeu quomodo? SANVS SI SIS, VIDEAS, NE DIXIS CONT.] cùm Scaliger filius ſic legendum coniecisſet, *ſanus ſi ſis vide, ne dixis contumeliam*: ego ſic malui, *ſanus ſi ſis videas, ne dixis cont* VERONE SERIÓN?] veróne iſtuc aſſerione loqueris? QVIN MACERIA ILLA AIT, &c.] immò paries ille rudis, qui eſt in horto, etiam ſi negas, affirmat tamen, & clamat ita eſſe vt dico: qui in nocteis ſingulas minuitur vno latere, per quem damnum vicini iniit. *Latere*, autem ablatiuus eſt à nomine *later, ris*. Profert autem hunc locum Priſcianus li 5. vetus eſt, hæc ſunt intercludenda interpoſitionis nota, ſi hanc ſcripturam probamus. Nam Scaliger legit, *vetuſta maceria*, vt ſint ablatiui, abſolutè poſiti. Idque, cùm vetuſta ſit maceria. Sic autem legendum coniecit Scaliger filius, cùm vulgati omnes & veteres habeant partim *vetus eſt*, partim *vetuſt*. NVNQVAM AEDEPOL MIHI QVISQVAM H. M.] nunquam mihi quicquam duarum rerum, id eſt, humanarum & diuinarum, crediderit, niſi, &c. Camerarius legit *ſuarum rerum*. DENARRAVERO] *de*, interdum in compoſitione auget, vt in deamare, deſæuire, vt hîc. Horat. Sat 3. libr. 2. in extremo, *Vnus vbi effugit matri denarrat*, &c. MOLLIENDIS] molliter tractandis

amplexandis, & oſculandis. ſed Scaliger vult legi, *molendis*, id eſt, ſubigendis. Horat. Sat. *Non alienas permolere vxores.* DVRITIA ABQVE] duriter viuendo, & laborioſè, non molliter. EM TV ES EXVNGVLA] Scaliger legit, *emtu nexu, gula.* ſententia aperta, ſiue hæc referantur, ad ea, quæ ſequuntur, ſiue ad ea, quæ antecedunt. ſignificat enim amatores bona ſua perdere apud Meretrices, emtionibus, obligationibus, comparationibus, & epulis. MVSSITEM] taceam. ECCERE] per ædem Ceteris. vel lege *eccere*, id eſt, ecce. NE QVA IS ISTVC IN SEGASTRO C. EXAMEN M.] ſic reſtituit idem Scaliger. nam vulgati, manuſcripti libri mendoſi ſunt. ſic enim habent illi, *Neque iſtuc in ſe geſtit, ergo coget examimem mori* & ſic, *Neque iſtuc in ſe geſtit, ergo coget examimem mali.* ſententia autem verſus ita reſtituti non obſcura eſt hi hæc facta (inquit) narrabo ſeni, ne quà, id eſt, ne qua via, ſeu ne qua ratione, is (ſenex) iſtuc examen mali, id eſt, tantum malorum aceruum cogat, congerat in ſegeſtro, id eſt, in ſtragulo, ſeu integumento, ſeu ſtramento, quo lectus inuoluitur, ac tegitur. vel lege, *ſegaſtro*, quod pellem ſignificat. In ſegeſtro vult intelligi ſenem dormire, vt pacè, & & duriter viuentem. SINAPI VICTITET] quod lacrymas inuitus exprimit. Itaque ſuprà in Pſeudol. *teritur ſinapis ſcelerati cum illis, qui terunt, priuſquam triuerint, oculi vt extillent, facit.* NON CENSEAM] non putem. VERVM EGO ILLVM, &c.] verùm vt ego ſpero, ille mutari poteſt blanditia. ORNAMENTIS] inſtrumentis, appareat. [illegible] AD HERAM REVIDEBO] ſic loquebantur veteres, vt alibi indicauimus. ODIVM] homo mihi odioſus, atque inuiſus, progreditur autem ex ædibus, egreditur, & foras prodit.

## DINARCHVS adoleſcens, ADSTAPHIVM ancilla.

*PIſceis ego credo, qui, vſque dum viuunt, lauant,*
*Minus diu lauare, quàm hæc lauat Phroneſium.*
*Si proinde amentur mulieres, diu quàm lauant,*
*Omnes amantes balneatores fient.*
Aſ. *Non quis parumper durare, opperirier?*
Di. *Quin hercle laſſus iam ſum durando miſer.*
*Mihi quoque præ laßitudine opus eſt vt lauem.*
*Sed obſecro hercle Aſtaphium, i intrò, ac nuntia*
*Me adeſſe. tu i properè, & ſuade iam, vt ſatis lauerit.*
Aſ. *Licet.* Di. *audin' etiam?* Aſ. *quid vis?* Di. *di me perduint,*
*Qui te reuocaui. non tibi dicebam, i modò.*
Aſ. *Quid iam me reuocabas improbe, nihilíque homo?*
*Quæ tibi mille paſſuum peperit mora mora.*
Di. *Sed quid hæc hîc autem tamdiu ante ædeis ſtetit?*
*Neſcio quem præſtolata eſt. credo, militem.*
*Illud eſt. vide vt iam quaſi volturij triduo*
*Prius prædiuinant, quo die eſuri ſient:*
*Illum inhiant omnes, ille eſt animus omnibus.*
*Me nihilo magis reſpiciet, vbi iſte huc venerit,*
*Quàm ſi hinc ducentos annos fuerim mortuus.*
*Vt rei ſeruire ſuaue eſt! væ miſero mihi,*
*Poſt factum flector, quia antè partum perdidi.*
*Verùm nunc ſi qua mihi obtigerit hæreditas*
*Magna, atque luculenta, nunc poſtquàm ſcio*
*Dulce atque amarum quid ſit ex pecunia,*
*Ita ego illam edepol ſeruem, itaque parcè victitem,*
*Vt nulla faxim cis dies paucos ſiet.*
*Ego iſtos, qui nunc me culpant, confutauerim.*
*Sed eſt vocis ſat, ſentio aperiri foreis,*
*Quæ obſorbent quicquid venit intra peſſulos.*

PISCEIS EGO, &c.] Varro lib. 4. de ling. Lat. pag. 166. NON QVIS] non potes. DVRARE] *καρτερεῖν* moram tolerare, ac perferre. VT SATIS LAVERIT] vt lauandi finem faciat, quaſi ſatis lauerit. QVAE TIBI MILLE PASSVVM] quæ mora peperit tibi mille paſſuum moram. mille paſſuum dictum vt mille

vt mille hominum, mille ouium, & ſimilia alibi notata. PRAESTOLATA EST.] expectat, ſeu expectauit. QVASI VOLTVRII] teſtatur hoc, & Plinius lib. 10. cap. 6. de vulturiis, ſeu de vultutiis, his verbis, Vmbricus haruſpicum in noſtro æuo peritiſſimus parere tradit oua tria: vno ex iis reliqua oua, nidúmq; luſtrare, mox abiicere: triduò autem antè, ait biduo eos volare, vbi cadauera futura ſint. ILLVM MIHI.] militem cupidè expetunt. OMNES] meretrix, & eius ancillæ. ILLE EST AM.] omnes in illo habēt animum: omnes in illo viuunt: omnes eum vnicè amāt. RESPICIET] Phroneſium HINC] abhinc. POST FACTVM FLECTOR] ſi legamus, vt edidit Camerarius, & vt habent multa exempla, *poſt factum flector.* hoc ſignificat, id eſt, poſt factum ſententiam muto. Sed Scaliger in voce *flector* ineſſe mendum ſuſpicatur, & pro *flector* legendum putat *fictor* ego *plector* malim vt hoc ſentiat Dinarchus, ſe poſtquam rem ſuam compotationibus, & iuſtris perdidit, dare ſui peccati pœnas, quia rem antè partam abſumſit, & patrimonio naufragus eſt, omnino ſic habent exēpla quæda Veneta. LVCVLENTA] ſic apud Ciceronem *patrimonium luculentum.* NVNC POSTQVAM SCIO DVLCE, ET AM. Q.] nunc poſtquàm vſu didici, quæ dulcedo inſit in pecunia, & eius vſu moderato, quæ amarities in pecuniæ profuſione, & egeſtate, ita ego illam ſeruauero, &c. VT NVLLA FAX. EIS DIES PAVCOS SIET] vt intra paucos dies nulla mihi pecunia reliqua ſit. iocus eſt παρὰ προσδοκίαν, & παρ' ὑπόνοιαν. exſpectabat enim auditor, vt planè contrariam ſubiiceret. eis dies paucos autem, id eſt, intra dies paucos. propediem: atque ita declarat Adr. Turneb. OBSORBENT] obſorbere eſt totum ſorbere. tale eſt apud Terent. in Eunuch. *obligurrito, patria obligurrierat bona*: quanquam legitur vulgo *obligurrierat.* Et apud Marc. Tull. *obbibere*, ſeu potius *obducere.* Tuſcul. PESSVLOS] peſſuli, quaſi parui pedes, quibus fores introrſum claudebantur. Terent. *Et ſimul alia circumſpecto Satin' explorata ſint. video eſſe peſſulum oſtio obdo.* Idem Heaut *Continuò hic ſe coniecit intrò, ego conſequor, Anus foribus obdit peſſulum: ad lanam redit.*

## PHRONESIVM meretrix, DINARCHVS idem.

NVm tibi nam, amabo, ianua eſt mordax mea,
*Quò introire metuas, mea voluptas?* Di. *ver vide,*
*Vt tota floret! vt olet! vt nitidè nitet!*
Ph. *Quî tam inſacetus, Lemno adueniens, qui tua*
*Non des amicæ Dinarche ſuauium?*
Di. *Vah, vapulo hercle ego nunc, atque adeò malè.*
Ph. *Quò te auertiſti?* Di. *ſalua ſis Phroneſium.*
Ph. *Salue. hicne hodie cenas, ſaluus cùm aduenis?*
Di. *Promiſi.* Ph. *vbi cœnabis tu?* Di. *vbi tu iuſſeris.*
*Hic* Ph. *me lubente facies.* Di. *edepol me magis.*
*Nempe tu eris hodie mecum mea Phroneſium.*
Ph *Velim ſi fieri poſſit.* Di. *cedò, ſoleas mihi,*
*Properate: auferte menſam.* Ph. *amabo, ſanum'es?*
Di. *Non edepol bibere poſſum iam, ita animo malè eſt.*
Ph. *Mane, aliquid fiet. ne abi.* Di. *ah, aſperſiſti aquam.*
*Iam rediit animus. de me ſoleas, cedò*
*Vinum.* Ph. *idem es ecaſtor. qui ſoles. ſed dic mihi,*
*Benéne ambulauiſti?* Di. *huc quidem hercle ad te benè.*
*Quoniam tui videndi eſt copia.* Ph. *complectere.*
Di. *Libens. ah hoc eſt mel melli dulcius.*
*Hoc tuis fortunis Iuppiter præſtant mea.*
*Dane ſuauium.* Ph. *immò vel decem.* Di. *haud iſtoc pauper es.*
*Plus pollicere, tu, quàm ego à te poſtulo,*
*Vtinam à principio rei item parſiſſem mea,*
*Vt nunc reparcis ſuauis.* Ph. *ſi quid tibi*
*Compendij facere poſſim, factum edepol velim.*
Di. *Iam lauiſti?* Ph. *iam pol mihi quidem atque oculis meis.*
*Num tibi ſordere videor?* Di. *non pol mihi quidem.*
*Verùm tempeſtas nemini cum quondam fuit,*
*Cum inter nos ſorderemus ambo alteri.*
*Sed quod ego facinus audiui adueniens tuum,*

*Quod tu hîc me abſente noui negotij geſſeris?*
*Cumque bene proueniſti ſalua.gaudeo.*
Ph. *Tibi mea conſilia ſumma ſemper credidi.*
*Equidem nec peperi puerum,nec prægnas fui.*
*Verùm aſsimulaui me eſſe prægnantem.*
Di. *Quapropter ô mea vita?*Ph.*propter militem,*
*Babyloníenſem,qui quaſi vxorem ſibi*
*Me habebat annum dum hîc fuit.*Di.*ego ſenſeram.*
*Sed quid iſtuc? cui rei te aſsimulare retulit?*
Ph. *Vt eſſet aliquis laqueus & redimiculum,*
*Reuerſionem vt ad me faceret denuò.*
*Nunc huc remiſit nuper ad me epiſtolam,*
*Seſe experturum quanti ſeſe penderem,*
*Si.quod peperiſſem,id educarem & tollerem.*
*Bona ſua me habiturum omnia.*Di.*auſculto lubens.*
*Quid denique agitis?*Ph.*mater ancillas iubet,*
*Quoniam iam decimus menſis aduentat propè,*
*Aliam aliorſum ire,præmandare,& quærere*
*Puerum,aut puellam,qui ſupponantur mihi*
*Quid multa verba facimus? tonſtricem Suram*
*Nouiſti noſtram,quæ modò erga ædem hance habet.*
Di. *Noui.*Ph.*hæc vna opera circumit per familias,*
*Puerum veſtigat clanculum,ad me detulit.*
*Datum ſibi eſſe dixit,*Di.*ô merces malæ.*
Ph. *Eum nunc non illa peperit,quæ peperit prior.*
Di. *Sed tu poſterior.*Ph.*omnem rem tenes.*
*Nunc.vt præmiſit nuntium miles mihi,*
*Non multo pòſt hic aderit.*Di.*nunc tu te interim*
*Quaſi pro puerpera hic procuras.*Ph.*quippini?*
*Vbi ſine labore res gerit pulchrè poteſt,*
*Ad ſuum quemque æquum eſt quæſtum eſſe callidum.*
Di. *Quid me futurum eſt,quando miles venerit?*
*Relictúſne abs te viuam?*Ph.*vbi illud,quod volo*
*Habebo ab illo,facilè inuenero,quomodo*
*Diuortium & diſcordiam inter nos paræm.*
*Poſtidea ego tota tecum,mea voluptas,vſque ero*
*Aſsiduò.*Mi.*immò hercle verò accubuo mauelim.*
Ph. *Quin dis ſacruficare hodie pro puero volo*
*Quinto die.quod fieri oportet.*Di.*cenſeo.*
Ph. *Non audes aliquod dare mihi munuſculum?*
Di. *Lucrum hercle videor facere mihi,voluptas mea,*
*Vbi quippiam me poſcis.*Ph.*at ego vbi abſtuli.*
Di. *Iam faxo hîc aderit.ſeruolum huc mittam meum.*
Ph. *Sic facito.*Di.*quicquid autem erit,boni conſulas.*
Ph. *Æcaſtor munus te curaturum ſcio,*
*Vt,cuius me non pœniteat,mittas mihi.*
Di. *Num quippiam me vis aliud?*Ph.*vt quando otium*
*Tibi ſit,ad me reuiſas tu.*Di.*valeas.*Ph.*vale.*

Frò.

Di. *Prò di immortales, non amantis mulieris,*
*Sed ſociæ, Vnanimantis, fidentis fuit*
*Officium, facere quod modò hæc fecit mihi:*
*Suppoſitionem pueri quæ mihi credidit,*
*Germana quod ſorori non credit ſoror.*
*Oſtendit ſeſe iam mihi medullitus,*
*Se mihi infidelem nunquam, ſe Viua, fore.*
*Egóne illam Vt non amem? egóne illi Vt non bene Velim?*
*Me potius non ambo, quàm deſit huic amo.*
*Ego iſti non munus mittam? modò hoc ex loco*
*Iubebo ad iſtam quinque perferri minas.*
*Præterea obſonari dúntaxat ad minam.*
*Multo illi potius bene erit, bene quæ Vult mihi,*
*Quàm mihimet, omnia qui mihi facio mala.*

NVM TIBÍNAM AMABO] nunquídnam tibi. VEL VIDE] alloquitur ſe ipſe, vel aliquem è ſpectatoribus auerſus à Phroneſio. vide, inquit Phroneſium, inſtar veris mulierem, quæ tota vernat, & floret. Horat. oda. lib. *Inſtar veris enim vultus vbi tuus Affulſit populo*, &c.] VT NITIDE NITET] ſuprà. QVI TAM INFACETVS, &c.] quamobrem tàm infacetus, id eſt, inuenuſtus, illepidus, & inurbanus es, vt Lemno aduenieus, amicam tuam non oſculeris? quidam legi volunt *inficetus*, & hîc & in omnibus locis, vt apud Catullum, *O ſæclum inſipiens, & inficetum.* SALVVS CVM ADVENIS] admonuimus ſuprà morem fuiſſe veterum, vt qui peregre adueniebant, cenam darent. CEDÒ SOLEAS MIHI] notauimus in comment. Horat. ad illum locum, *Et ſoleas poſcit*, &c. Sat 8 libr. 2. veteres non conſueuiſſe vti calceis in triclinio, ſed ſoleis. præterea ſoleas ponere ſolitos, antequam accumberent, ſic infrà. AVFERTE MENSAM] etiam hoc ex hoc intelligamus apud veteres, vbi e lectis ſurrexerant, in quibus accubuerant, menſas remouere ſolitos, Virgil. *Poſtquam exempta fames epulis menſæque remotæ.* ANIMO MALE EST. A F] vnde tibi animus redeat. *Aſperſiſti aquam, reddidiſti animum*. ſuprà DEME SOLEAS] detrahe ſoleas, vt rurſus accumbam. Terentius Heautont *& ſoccos detrahunt.* CEDÒ VINVM] da vinum, vt bibam. HOC EST MEL.] hic complexus dulci melle dulcior eſt HOC] quod ego Phroneſium complexus teneo. DANT SVAVIVM] da ſuauium, *dant* imperatiui modi, à præſenti indicatiuo dano, is, ex quo danunt, id eſt, dant. VT NVNC REPARCIS] id eſt, non parcis. Lucret. libro 1. *Scilicet ex vlla facere id ſi parte reparcent: Occidunt ad nihilum, nimium ſundatus ardor. Omnia reparcunt facere.* id eſt, facerent. SI QVID TIBI COMPENDII FACERE] ſi quid tibi prodeſſe poſſum. VERVM TEMPESTAS MEMINI, &c] verum memini, cùm tempus aliquando fuit, quo tempore inter nos alter alteri contemti eſſemus. CVMQVE BENE PROV. 5. 6.] & verò quod ex iſto negotio ſalua diſceſſiſti, id eſt, quòd ſalua peperiſti, gaudeo. PRAEGNAS] Feſtus grauida eſt, quæ iam grauatur conceptu: prægnas veluti occupata in gerando: iuuenis propinqua partui, quòd eius partus ſit inſcitatus. CVI REI TE ASSIMIL. RETVLIT, ad quam rem animi te iſtud aſſimulare? quò pertinet? ET REDIMICVLVM] malim legi. *& reticulum*, id eſt, paruum rete. niſi redimiculum hîc idem ſignificet, quod reticulum, quod non eſt abſurdum nam etiam reticulum ſignificat & paruum rete, & ex ſimilitudine retis, ornamentum muliebre. PRAETEREA ET TOLLEREM] alendum curarem. Terent. Andr. *Quidquid peperiſſet, decreuerant tollere* SVPPONANTVR] ſubdantur, vnde ſuppoſiti, & ſubditi pueri. QVID MVLTA VERBA FACIMVS] integra locutio, & conciſa, quid multa? TONSTRICEM] à maſculino tonſor, fit tonſtrix, áſſumtor, aliter ab expulſore mutato ſ. in t, factum eſt expultrix à Cicero libr. 5. Tuſc. *O vita Philoſophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum.* Ibidem, *Regiæ virgines, vt tonſtriculæ tondebant barbam, & capillos patris.* profert Priſcian libro 8. ſed Cariſius libro 1. aliter ſentiens, docet à tonſor, fieri tonſtrix, non tonſtrix, à foſſor, foſtrix, à curſor, curſtrix. quem refellit vſus probatorum ſcriptorum. ERGA AEDEM HANCE HABET] aduorſum hanc ædem habitat. indicat ædem ſacram propinquam O MERCES MALAE] fœminas eſſe malas ſignificat, ſic ſuprà. CALLIDVM] ſollertem, aſtutum, cautum. PAREM] gignam. POSTIDEA] poſtea. IMMO HERCLE VERO ACC.] iocus tractus ex verbis aſſideo & accubo: quo ſignificat ſe Phroneſio accubare, quàm aſſidere malle, hinc argumentum ſumi poteſt, aſſiduum dictum eſſe ab aſſidendo, non ab aſſe dando. QVIN DIIS SACRIF.] ἀμφιδρόμια dicebantur hæc ſacra, quæ fiebant die quinto à puero nato, ſic dicti, quod curſum circum focum geſtabatur puer. NON AVDES] id eſt, non potes, & vt vulgo loquitur, non ſuſtines. AT EGO ABSTVLI] at ego lucrum facere mihi videor, cum accepi. IAM FAXO HIC ADERIT] iam hic aderit munus. ÆCASTOR ME TE CVRATVRVM SCIO] Æcaſtor ſcio te curaturum, vt munus ad me mittas. non pœnitendum id eſt, non contemnendum. AD ME R.] ſuprà. VNANIMANTIS] vnanimæ. FIDENTIS] mihi fidem habentis. FACERE, QVOD MODÒ H. F.] ordo eſt, facere, quod hæc fecit modò, non amantis mulieris, ſed ſociæ, &c. officium fuit. OSTENDIT SESE IAM M. M.] ſic legendum, quod ex Nonio conieci apud quem ſic legitur hic locus in voce *medullitus*, oſtendiſſe ſciam, &c. Nam vt vulgò legitur verſus claudicat *medullitus* autem id eſt, à medullis penitus. SE VIVA] notandus locus. OBSONARI] obſonium parari.

## PHRONESIVM meretrix.

*PVero iſti date mammam. Vt miſeræ matres, ſollicitæque*
*Ex animo ſunt, cruciantúrq; e! ædepol commentum malè.*
*Cúmque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur*
*Malæ, quam ſumus ingenio: ego prima de me modò iſta dictito.*
*Quanta eſt cura in animo! quantum corde capio dolorem,*
*Dolúſne óccidat morte pueri! mater dicta quod ſum eo magis*
*Studeo vitæ, qua auſa ſum tantum clam dolum aggrediri.*
*Lucri cauſſa auara probum ſum exſecuta: alienos dolores*
*Mihi ſuppoſiui, nullam rem oportet doloſè aggrediri, niſi*
*Aſtutè, accuratéque exſequare! voſmet iam videtis,*
*Vt ornata incedo puerperio. ego nunc me eſſe ægram aſsimulo.*
*Malè quod mulier facere incepit, niſi id efficere perpetrat,*
*Id illi morbo, id illi ſenio eſt, ea i i miſeræ miſeria eſt.*
*Si bene facere incepit, eius eam citò odium percipit.*
*Nimiſquàm paucæ ſunt defeſſæ, male quæ facere occeperunt:*
*Nimiſquàm paucæ efficiunt, ſi quid occeperint benefacere.*
*Mulieri nimio malefacere leuius eſt onus, quàm bene.*
*Ego, quòd mala ſum, matris opera mala ſum, & meapte malitia,*
*Quæ me grauidam eſſe aſsimulaui militi Babylonio.*
*Eam nunc malitiam accuratam miles inueniat volo.*
*Iſte hic haud multo pòſt credo aderit. nunc prius præcaueo ſciens:*
*Eúmque gero ornatum, vt ægra quaſi puerperio cubem.*
*Date mihi huc ſtactam, atque ignem in aram, vt venerem Lucinam meam.*
*Hìc apponite, atque abite ab oculis. ô Pithecium,*
*Face vt accumbam. adiutare ſic decet puerperam.*
*Soleas mihi date, pallium iniice in me huc Archilis,*
*Vbi eſt Aſtaphium? fer huc verbenam mihi, tus, & bellaria.*
*Date aquam manibus. Nunc ecaſtor venerit miles velim.*

PVERO ISTI DATE M.] vel hæc loquitur Phroneſium, ſimulans ſe eſſe pueri matrem vel ſine ſimulatione puerum ſuppoſitum commēdat ancillis, & iubet ei dari mammam. EX ANIMO] verè, & ſerio. COMMENTVM] paſſiuè accipiendum, id eſt confictum, excogitatum. IN CORDE AGITO] cogito, ſuprà. NIMIÒ MIN.] multò minus. ſuprà. DICTITO] iterum atque iterum dico, itero. DOLVSNE OCC.] ne meus dolus mortuo fortè puero euaneſcat, atque ad nihilum recidat. AGGREDIRI] aggredi. ALIENOS D.] alienos partus [illegible]. VOSMET IAM VIDET] alloquitur ſpectatores. NISI ID EFFICERE P.] niſi id efficere pergit. ID ILLI M. &c.] id illi morbi inſtar, & ſenij eſt: id illi morbum, & ſenium importat. id eſt, tædio eſt, ſuprà. EIVS EAM CITÒ ODIVM PERC.] eius ea citò odio afficitur. PERCIPIT] occupat, corripit. NIMIS QVAM P.] valde paucæ. MVLIERI NIMIÒ M. &c.] mulieri multò faciliùs eſt malefacere, quàm bene. VT VENEREM] venerem, vt venerer. LVCINAM MEAM] Iunonem Lucinam, ſuprà. HIC APPONITE] ſtractam & ignem. O PITHECIVM] nomen eſt ancillæ. ſic infrà, *Archilis & Aſtaphium.*

## STRATOPHANES miles, PHRONESIVM meretrix, ASTAPHIVM ancilla.

*NE exſpectetis ſpectatores, meas pugnas dum prædicem,*
*Manibus duellis, prædicare ſoleo, haud in ſermonibus.*
*Scio ego multos memoraniſſe milites mendacium.*
*Et Homero. uidam & poſt illa mille memorari poteſt,*
*Qui & conuicti & condemnati falſis de pugnis ſient.*

Nun

*Non laudandus cui plus credidit qui audit, quàm qui videt.*
*Non placet cùm illi plus laudant, qui audiunt, quàm qui vident.*
*Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem.*
*Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè ſciunt.*
*Non placet quem ſcurræ laudant, manipulares muſsitant*
*Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem præſtinguit domi.*
*Strenui nimio plus proſunt populo, quàm arguti & cati.*
*Facile ſibi facunditatem virtus arguta inuenit.*
*Sine virtute argentum ciuem mihi habeam pro præfica,*
*Quæ alios collaudare abſenteis, ſeſe verò non poteſt.*
*Nunc ad amicam decimo menſe pòſt Athenas Atticas*
*Viſo. quam grauidam reliqui meo compreſsu, quid ea agat.*
Ph. *Vide quis loquitur?* Aſ. *iam propinquè miles, mea Phroneſium,*
*Tibi adeſt Stratophanes. Nunc tibi opus'ſt, ægram vt te aſsimules.* Ph. *tace*
St. *Peperit mulier, vt ego opinor.* As. *vin' adeam hominem?* Ph. *volo.*
St. *Euge Aſtaphium eccam, it mihi aduorſum. ſalue ecaſtor Stratophanes,*
*Venire ſaluum.* St. *ſcio. ſed peperítne obſecro Phroneſium?*
As. *Peperit puerum mininum lepidum.* St. *ecquid mihi ſimili'ſt?* As. *rogas?*
*Quin vbi natu'ſt, iam macharam & clypeum poſcebat ſibi.*
St. *Meus eſt. ſcio iam de argumentis, nimiùm quidem ſimili'ſt, papæ.*
*Iam magnu'ſt? iámne electat legiones, quas ſpoliare velit?*
As. *Here nudiuſquintus natus quidem ille eſt.* St. *quid tum poſtea?*
*Inter tot dies quidem hercle iam actum aliquid oportuit.*
*Quid illi ex vtero exitio eſt, quàm poterat ire in prœlium?*
As. *Conſequere, atque illam ſaluta. & gratulare illi.* St. *ſequor.*
Ph. *Vbi illa obſecro eſt, quæ me hîc reliquit atque abſtitit?*
As. *Aſſum, adduco tibi exoptatum Stratophanem.* Ph. *vbi is eſt obſecro.*
St. *Mars peregrè aduenîens ſalutat Nerientem vxorem ſuam.*
*Cum tu rectè proueniſti, cúmque es aucta liberis,*
*Gratulor, cum mihi, tibíque magnum dediſti decus.*
Ph. *Salue, qui me interfeciſti penè vita & lumine,*
*Quíque vim magni doloris per voluptatem tuam*
*Condidiſti in corpus, quo nunc etiam morbo miſera ſum.*
St. *Eia, haud ab re, mea voluptas, tibi obuenit iſtic labos:*
*Filium peperiſti, qui adeis ſpoliis opplebit tuas.*
Ph. *Multo ecaſtor magis oppletis opu'ſt tritici granariis,*
*Ne, ille priuſquam ſpolia capiat, hîc nos extinxit fames,*
St. *Habe bonum animum.* Ph. *ſauium ſis pete hinc à me, nequeo caput*
*Tollere, ita dolui. itaque ego nunc doleo. neque etiam queo*
*Pedibus mea ſponte ambulare.* St *ſi planè ex medio mari*
*Sauium petere tuum iubeas petere haud pigeat me, mel meum,*
*Id ita eſſe experta es, núncque experiere mea Phroneſium,*
*Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas, ex Suria duas.*
*Iis te dono. adducæ huc tu iſtas. Sed iſtæ reginæ domi*
*Suæ fuere ambæ. verùm patriam ego exſcidi manu.*
*Iis te dono. pœnitétne te quod ancillas iam?*
Ph *Quin etiamne inſuper adducas, quæ mihi comedint cibum?*
St. *Hoc quidem hercle ſi ingratum eſt donum, cedò tu mihi iſtam puere.*

*Heus mea voluptas attuli eccam pallam exoticam tibi,*
*Tene tibi.* Ph. *hoc. ine mihi ob labores tantos tantillum dari?*
St. *Perij hercle, iam mihi auro contrà conſtat filius,*
**Etiamnum me viſipendis? ad id purpuram ex Sara tibi*
*Attuli* Ponto amœnas, tene tibi voluptas mea.*
*Accipe. huc adduce heſce in conſpectum veſtitas Suras,*
*Ecquid amas me?* Ph. *nihil ecaſtor, neque meres.* Str. *nihilne huic ſat eſt?*
*Ne mihi vnum verbum quidem dixit. viginti minis*
*Venire illæc poſſe credo dona, quæ ei dedi.*
*Vehementer nunc mihi eſt irata, ſentio atque intelligo.*
*Verùm adibo. quid ais nunc tu? númne vis me, voluptas mea,*
*Quò vocatus ſum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum iuero.*
*Quid taces? planiſſimè edepol perij. Ecquid illuc boni eſt?*
*Quis homo eſt, qui inducit pompam tantam? certum eſt quò ferant,*
*Obſeruare, huic credo fertur. Verùm iam ſcibo magis.*

NE EXPECTETIS] ne fortè exſpectetis. MANIBVS] factis foribus, & virtute, ſeu lacertis. DVELLIS] in bellis. NON LAVDANDVS] vt hiſtorici & poëtæ, quibus plus credimus nos, qui audiuimus, quàm qui viderunt. NON PLACET CVM ILLI PL.] non placet hoc mihi, cum qui audiunt, aut legunt res ab hiſtoricis aut poetis ſcriptas plus laudant, quàm qui rebus gerendis interfuerunt. PLVRIS EST OCVL. T.] pluris faciendus eſt teſtis vnus, qui rem geſtam vidit, quàm decem, qui audierunt. Feſtus *oculatum* poſuit Plautus pro *præſenti oculata die.* Idem ipſe pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem, id eſt, qui ſe vidiſſe dicunt. ſenſus audiendi, omnium reliquorum ſenſuum eſt acerrimus. NON PLACET QVEM SCVRRAE LAVDANT M. M.] non placet is, qui ab vrbanis quidem tacetur, à militibus autem tacetur. MVSSITANT] tacent, non laudant. NEQ. ILLI QVORVM L. GL. AC.] neque illi mihi placent, quorum plus poteſt lingua domi quàm gladij fortium virorum belli, & in caſtris, Rhetores, & demagogos, id eſt, blandos populi ductores, ac rectores, ſeu concionatores ſignificat. STRENVI] fortes, gnaui, vt milites, & imperatores. ARGVTI, ET C.] vt Rhetores, & concionatores. cati autem, id eſt, acuti. & ſollertes, *ſtrui*. FACILE SIBI FACVND. ARG.] facilè qui virtute præſtat res à ſe fortiter, & præclarè geſtas diſertè eloqui, & prædicare poteſt. Turnebo autem aſſenſus ſum qui *argutam* legendum cenſet, non vt vulgò, *arguta*: ſignificat enim quod à Platone ſcriptum, & à M. Tull. relatum eſt, vnumquenque in eo ſatis eſſe diſertum, quod ſciret, & quod rectè facere poſſet. ARGVTVM] diſertũ. PRAEFICA] Varro lib. 6. Plaut. in Trucul *ſine virtute argutum ciuem*, &c. *Præfica*, vt Aurelius ſcribit, mulier ob lucrum huc conducta, quæ ante domum mortui laudes eius caneret, &c. Nonius. Nænia, ineptum, & inconditum carmen, quod adducta pretio mulier, quę præfica diceretur. iis, quibus propinqui nõ eſſent mortuis exhiberet. Feſtus, præficæ dicuntur mulieres ad lamentandũ mortuum conductæ. quæ dant cæteris modum plãgendi, quaſi in hoc ipſum præfectæ. Næuius, *Hæc quidem me hercle mulier, opinor præfica eſt, quæ ſic mortuum collaudat.* NVNC AD AMICAM DECIMO MENSE COIT ATHENAS ATTICAS VISO] ad amicam viſo ſic ſuprà. COMPRESSV MEO] Nonius, compreſſus, &c. MIHI ADVORSVM] venit mihi obuiam. ECQVID MIHI S.] nunquid mihi ſimilis eſt? QVID ILLE EX VTERO EXITIO EST?] quamobrem ille prius exit ex vtero, quàm in prœlium ire poterat? MARS PEREGRE ADVENIENS] Gellius lib 13. 21. Plautus in Trucul. coniugem eſſe Nerienem Martis dicit, atque id ſub perſona militis in hoc verſu, *Mars peregrè adueniens ſalutat Nerienem vxorem ſuam.* CVM TV RECTE PROVENISTI] cùm tu rectè proceſſiſti, ſuprà CONDIDISTI] coniecisti. LABOS] labor. ſuprà. MOLTO ECASTOR M. OPPL.] multo magis opus eſt. vt tritico oppleatur, ſeu oppleata ſint granaria mea. EXSTINXIT] extinxerit, ſuffocarit. MEA SP.] meis viribus per me. SED ISTAE] quod nunc eas ancillas eſſe dico, reginæ olim domi fuerunt. EXSCIDI M.] exſcidi, ab exſcindo, non excidi ab excido: vnde exſcidium. POENITET, NE TE QVOD AM.] Donatus ad illum locum Terentij in Eunuch. *An pœnitebat flagitij?* INGRATVM EST] nõ placet. PVERE] puer PALLAM EXOTICAM] pallam externam, vt lõginquis terris aduectam ſuprà ſic autem reſtituit. Scaliger, cùm hic eſſet lacuna. AD ID PVRPVRAM EX SARA TIBI ATTVLI, &c.] ſic quoque hunc locum Scaliger reſtituit. ex Tyro. Tyrus enim Sarra dicta eſt à piſce Sar. Itaque Seruius, ad illum Virg. lib. 2. Georg. *Vt gemma bibat, & ſarrano dormiat oſtro.* notat per oſtrum Tyrum ſignificari à Virgilio purpuram Tyriam, & Sarranæ tibiæ dictæ ſunt. vel Tyriæ, vel Afr. canæ: denique Probus ait Ennium dixiſſe Pœnas Sarra oriundos, id eſt, Tyro. HVC ADDVCE H. IN C. VEST. SVRAS] ſic & hunc locum reſtituit Scaliger. Suras autem, id eſt, Syras. ECQVID AMAS ME?] nunquid amas me? NEQ. MERES] neque mereris. NIHILNE HVIC SAT EST?] itáne eſt, vt nihil huic ſatis eſt? nihilne huic mulieri ſatis eſſe poteſt? hæc loquitur miles ad ſpectatores conuerſus. IVERO] venero. QVIS HOMO EST, QVI INDVCIT P. T.] vidit hic miles Getam Dinarchi ſeruum ducentem ad Phroneſium. SCIBO] ſciam.

GETA

GETA ſeruus, PHRONESIVM meretrix.
STRATOPHANES miles.

*ITE, ite hac ſimul mulieri, damnigeruli foras gerones,*
*Bonorum hamaxagoga. Satínne qui amat, nequit quin nihili*
*Sit, neque improbis ſeſe artibus expoliet? Nam hoc qui ſciam ne quis*
*Id quærat ex me, domi eſt qui facit improba facta amor,*
*Qui bona ſua pro ſtercore habet. foras lubet ferri. metuit*
*Publicios, mundiſſimum ſit. Puras ſibi eſſe vult ædeis.*
*Domi quicquid habet verritur. Ego quandoquidem ipſus perditum ſe it,*
*Secretò hercle equidem illum adiutabo, neque mea ille quidem*
*Opera vnquam hilo minus properè quàm poteſt, peribit.*
*Nam iam de hoc obſonio, de mina vna deminui*
*Modò quinque nummos, mihi detraxi partem Herculanam.*
*Nam hoc aſſimile eſt quaſi de fluuio qui aquam deriuat ſibi,*
*Niſi deriuetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.*
*Nam hoc in mare abit, miſerèque perit ſine omni bona gratia. hæc*
*Cùm video fieri, ſuffuror, ſuppilo, de præda prædam*
*Capio. Meretricem ego item eſſe reor, mare vt es. quod des, deuorat, nec vnquam*
*Abundat. at hoc ſaltem ſeruatum tibi aſtuat: eccum apparet. huic des*
*Quantumuis, nuſquam appáret neque datori, neque acceptrici.*
*Velut meretrix meum herum miſerum ſua blanditia intulit in*
*Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore atque amicis.*
*Attat eccam adeſt propinquè, credo audyſſe hæc me loqui.*
*Pallida eſt, vt peperit puerum. alloquar quaſi neſciam.*
*Iubeo vos valere.* Ph. *noſter Geta. quid agis, vt vales?*
Ge. *Valeo, & venio ad minus valentem, & melius qui valeat fero.*
*Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc iuſsit tibi*
*Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.*
Ph. *Pol haud perit, quod illum tantum amo.* Ge. *iuſsit orare vt hæc grata haberes tibi.*
Ph. *Grata acceptáque ecaſtor habeo, iube auferri intrò. i Cyame.*
*Ecquid auditis hæc quæ imperata ſunt?* Ge. *ah. nolo, auferant:*
*Deſiccari lubet.* Ph. *impudens es mecaſtor.* Ge *tun' bona fide,*
*Túne ais impudentem me eſſe, quæ ſis ſtabulum flagitij?*
Ph. *Dic amabo te, vbi eſt Dinarchus?* Ge. *domi.* Ph. *dic ob hæc dona quæ*
*Ad me miſerit, me illum amare plurimùm omnium hominum*
*Vníque honorem illi me habere omnium maximum:*
*Atque vt huc veniat, obſecra.* Ge. *i licet. Sed quiſnam illic homo eſt,*
*Qui ipſus ſe comeſt, oculis malis, triſtis? animo hercle homo ſuo eſt miſer.*
*Quiſquis eſt.* Ph. *dignus eſt mecaſtor ille.* Ge. *quid eſt.* Ph. *non nouiſti, obſecro?*
*Qui illic apud me erat? huius pater pueri illic eſt, vſque ad ientaculum*
*Iuſsit ali. manſi, auſcultaui, obſeruaui.* Ge. *quem pernimis*
*Noui? hominem nihili? illic quæſo eſt?* Ph. *illic eſt.* Ge. *ne intuetur gemens.*
*Traxit ex intimo ventre ſuſpirium. hoc vide. dentibus*
*Frendit, icit femur. num nam, obſecro, hariolus eſt? qui ipſus ſe verberat.*
St. *Nunc ego meos animos violentos, meámque iram ex pectore*

*Iam promam. loquere, vnde es? cuius es? cur auſus inclementer*
*Mihi dicere?* Ge. *lubi lo eſt.* St. *iſtuccine mihi reſpondes?*

Ge. *Hoc non ego te flocciſacio.* St. *quid tu? cur auſa es alium te*
*Dicere amare hominem?* Ph. *lubitum eſt.* St. *ain' tandem? iſtuc primum experiar.*
*Tun' tantilli doni cauſſa, olerum atque eſcarum, & poſcarum,*
*Mœchum malacum, cincinnatum, vmbraticolum, tympanotribam*
*Amas? hominem non nauci?* Ge. *quaſo hercle, meo ne hero tu improbe*
*Male dicere audes fons vitij & periurij?* St. *verbum vnum*
*Adde iſtoc, iam hercle ego te hîc hac offatim offutiam.* Ge. *tange*
*Modo. iam ego te hîc agnum faciam, & medium diſtruncabo, ſi tu*
*Ad legionem bellator clues, at ego in culina clueo.*

Ph. *Si aquum facias, aduentores meos non incuſes, quorum mihi*
*Dona accepta, gratáque habeo, tuáque ingrata, qua abs te accepi.*

St. *Tum pol ego & donis priuatus ſum & perij.* Ge. *planè iſtuc eſt.*
*Quid nunc ergo huic odio es? confeſſus bu, leus.*

St. *Perij hercle hodie, niſi hunc à te abigo.* Ge. *accede huc modò,*
*Adi huc modò.* St. *etiam ſcelus viri minitare? quem ego*
*Offatim iamiam concipilabo. Quid tibi huc ventio eſt?*
*Quid tibi hanc aditio eſt? quid tibi hanc notio eſt? inquam,*
*Amicam meam? moriere ocyus, ſi viam imbiteris.*

Ge. *Quid nam imbiterim?* St. *fac quod iuſsi: mane, iam ego te hic*
*Offatim offutiam.* Ge. *óccidi. optimum eſt, captio eſt. iſtam*
*Macharam longiorem habes, quàm hac eſt. ſed verutum*
*Sine dum petere. ſiquidem belligerandum eſt tecum.*
*Ibo domum. Ego tecum bellator arbitrum aequum cœperim.*
*Sed ego ceſſo me hinc amoliri, ventre dum ſaluo licet?*

GERONES] gerones à gerendo dicti. HAMAXAGOGAS] qui vehiculis bona amantium, ſeu amatorum exportatis. SATIN NE QVI AMAT &c] nónne perſpicuè is, qui amat, nihili eſt, & malis artibus bona ſua profundit & perdit? NAM HOC QVI SCIAM, &c.] ordo eſt, nam ne quis fortè iudex me quæeat, qui hoc ſciam, domi noſtræ eſt amator, Dinarchus, qui facit res improbas. QVI BONA SVA PRO STERCORE HABET] qui bona ſua nihil facit, & domi eijcit, vt ſtercus. alludit ad illud ἐκβλητότερος τοῦ κόπρου, i. magis eijciendus, quàm ſtercus. METVIT PVBL.] metuit ædileis. Feſtus, in voce *publicius*, docet publicium olim à duobus publicis Malleolis L. & M. qui fuerunt ædiles curules, eſſe appellatum: quod enim ex pecunia, quàm redegerant, pecuniis condemnatis, munierint. MVNDISSIMVM FIT] maxima domi fit mundities. VERRITVR ἔξω] extra verritur, euerritur. tralatio eſt. PERDITVM SE IT] it ſe perditum. Terent. in Andr. ADIVTABO] adiutabo vt pereat. HILO MINVS] vel minima re minus *hilum*, inquit Feſtus, putauit eſſe, quod grano fabæ adhæret, ex quo *nihil & nihilum* apud Ciceronem lib. 1. Tuſcul *neque proficit hilum*. MIHI DETRAXI PARTEM HERCVL.] mihi demſi decimam. ſed quomodo potuit decimam ſibi demere, ſi ex mina quinque nummos duntaxat detraxit? mina enim centum drachmas continet drachmas, & denarius Romanus idem ferè valens, at dena rius quattuor nummos ſeſtertios dignitate, & pretio exæquat. Reſpondeo hic nummum ſeſtertium non eſſe accipiendum more Romano, ſed nummum Græcorum conſuetudine, qui duas drachmas valet. *Ita* nummus, quinquageſima pars eſt minæ: ſiquidem mina quinquaginta nummos continet, & quinque nummi, decima. NAM HOC ASSIMILE EST, &c.] quemadmodum, inquit, de fluuio deriuant homines aquam in agros ſuos: niſi id faciant, nihilominus tota fluuij aqua in mare deſluat: ita niſi ex iis muneribus, quæ mittit Dinarchus ad Phroneſium, partem aliquam decerpam, ac deducam, tota ad eam peruenient. ordo autem, & ſententia eſt, hoc aſſimile eſt, vt qui aquam de fluuio deriuat ſibi. IN MARE ABIT] ad meretricem Phroneſium, quæ eſt rapax & auara, maris inſtar, vt mox dicet. SVPPILO] Nonius, ſuppilare eſt inuolare, vel rapere, à pilorum raptu. vnde & compilare. Plaut. *Hac cùm video fieri, ſufferar, ſuppilo. &c.* Ego ſuppilare puto eſſe furtim capere, aut rapere. AT HOC SALTEM SERVATVM TIBI ABSTVAT SECVM APP.] ſic à Scaligero reſtitutus eſt & hic locus ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ quæ talis eſt, *at hoc ſaltem ſeruarubi eſt va mecum appáret.* LVCELLI. vita nam qui rem ſuam perdidit, ſe quoque perdidiſſe videtur. VT PEPERIT] poſtquam peperit. AD MINVS VAL.] ad te, quæ minus vales. ET MELIVS: QVI VAL.] & me fero, qui melius valeo, quàm tu. OCELLVS TVVS] tibi cariſſimus. ILLOS] conſeruos meos. GRATA] accepta. CYAMI] nomen ſerui à voce Græca κύαμος. i. faba dicti. ECQVID AVDITIS HAEC Q.] nunquid auditis, quæ vobis imperant? AH! NOLO AVFERANT: DESICCARI LVBET] faceret ſeruus munera, quæ ad Phroneſium attulit, non vult tam

citò domum intrò ferri. ſed quaſi madida ſint, ſoli expoſita ante fores aliquantiſper manere. vt deſiccetur. Nonnulli tamen legunt hic, *defricari iubet*. IMPVDENS ES M.] ſecutus ſum hic lib. vulg nam & noſtri lib. v. r. & editio Camer. habent, *immò pudet me ecaſtor*, ILICET] ſine dubio, faciendum eſt, ſeu faciam ſubintell ſuprà ILLIC HOMO] ille homo. IPSVS SE COMEST. ] id eſt, ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans. OCVLIS MALIS] oculis peruerſis & malignis. DIGNVS EST] qui miſer ſit. APVD ME] domi meæ. VSQ. AD IENTACVLVM] ientaculum, primus erat cibus apud Romanos, vt apud Græcos, ἀκράτισμα, quem ſequebatur apud illos prandium deinde veſperina, poſtremò cena apud Græcos ἄριστον deinde ἑσπέρισμα, poſtremò δεῖπνον. quæritur igitur hic Phroneſium militẽ aluiſſe puerum vſque ad ientaculum duntaxat. QVEM PERNIMIS NOVI? &c.] eúmne dicis, quem valde noui? hominem nequiſſimúm? illéne, obſecro, eſt? DENTIBVS FRENDIT] Virg. Æneid. 3. *dentibus infrendens gemitu*. lege Nonium in verbo *fremo* ICIT FEMVR] percutit femur. profert Priſcianus in verbo *icit*. geſtus eſt indignantis & ægrè aliquid ferentis notauimus in commentar. Hor. NVM OBSECRO NAM HARIOL.] num nam obſecro hariolus eſt? hariolus, hîc pro furioſo accipitur, vt rectè notat Turnebus lib 24. Aduerſ. cap. 17. ſolẽt autem furioſi ſe ipſi interdum malè mulcare, & verberare. CVR AVSVS INCLEMENTER MIHI DIDERE ] cur auſus es mihi maledicere? HOC ] hoc ipſum tibi reſpondeo. NON EGO TE FLOCC.] ne flocci quidem te facio ὑπερβολικῶς dictum. POSCARVM ] poſca muſtum aqua dilutum MALACVM] mollem. CINCINNATVM] ſuprà. VMBRATICOLAM ] in vmbra educatũ? ſeu qui locis vmbroſis delectatur, vt mulieres, non ſole, & puluere, vt viri ſtrenui, fortes. & militares. TYMPANOTRIBAM] mollem. & effœminatum, cinædum, quales erant Galli Cybeles ſacerdotes, qui tympana ferebant, & pulſabant. Virg. lib. 9. Æneid. *O verè Phrygiæ (neque enim Phryges) ite per alta Dindyma: vbi aſſuetis biforem dat tibia cantum. Tympana vos, buxúſque vocat Berecynthia matris Idææ : ſinite arma viris, & cedite ferro.* HOMINEM NON N.] hominem qui ne nauci quidem faciendus eſt. hyperbole. Moſtell. *Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.* Profert vtrunque locum Priſcian. lib. 6. TV IMPROBE MALED. AVDES] vel improbè accipiendum eſt, vt ſit nomen vocandi caſus, vel addenda copula, vt ſit aduerbium. hoc modo, *improbè ei maledicere* HAC OFFATIM OFF.] hac (machæra ) EX MEDIVM D.] & te medium diuidam, ita vt ex corpore tuo trunci duo fiant. CLVES] nominaris, clares. ADVENTORES MEOS NON INC. ] eos, qui ad me veniunt, non incuſes. CONFOSSVS BVST. ] tu tuo ipſius teſtimonio damnatus es, buſteus iamiam buſto conſecratus: pœnè mortuus, & iam ad buſtum deportandus. SCELVS VIRI] vir ſceleſte. CONCIPILABO] id eſt, corripiam. Feſtus, concipilauiſti dictũ à Næuio, pro corripuiſti, & inuiolauiſti. QVID TIBI HVC VENTIO EST? ] quamobrem huc venis? QVID TIBI HANC ADITIO EST? ] quamobrem ad hanc adis? QVID T. H. NOTIO EST? INQVAM] quamobrem, inquam, hanc noſti? MORIERE OCYVS, SI VIAM IMBIT ] moriere quamprimum, ſi viam inieris, imbito, tis, compoſitum, ab *in* & *beto* quod eſt eo de quo alibi. ſic autem emẽdatus eſt hic locus à Ioſepho Scaligero Iulij filio coniect in Varronem. CAPTIO EST] fallacia eſt. SED VERVTVM SINE DVM PET, ] ſic legendum puto. pro eo quod eſt in vulgatis *verio* : in manuſcriptis, *verum*: quãquam non diſplicet, *veruculum*: quod mauult Scaliger, qui etiam pro *dum*, *demo* legendum cenſet. ſuprà Bacchid. *Si tibi machæra eſt, & nobis veruina eſt domi* AMOLIRI] amouere. VENTRE DVM SALVO] quem niſi aufugio miles machæra perfoſſurus videtur.

## PHRONESIVM meretrix, STRATOPHANES miles.

*Date ſoleas, atque me intro actutum ducite.*
*Nam mihi de vento miſeræ condoluit caput.*
St. *Quid mihi futurum eſt, cui duæ ancillæ dolent,*
*Quibus te donaui? iámne abyſtithum ſic datur,*
*Quo pacto excludar quæſo potius planius*
*Quàm excluſus nunc ſum? pulcrè ludificor. ſine.*
*Quantillo mihi opere nunc perſuaderi poteſt,*
*Vt ego iis ſuffringam talos totis ædibus?*
*Num quippiam auarum mutat mores mulierum?*
*Poſtquàm filiolum peperit, animos ſuſtulit:*
*Nunc, quaſi mihi dicat. nec te iubeo, nec veto.*
*Introire in ædeis. At ego nolo, non eo.*
*Ego faxo dicat me in diebus pauculis*
*Crudum virum eſſe. ſequere me hac verbum ſat eſt,*

DATE SOLEAS] ſoleas poſcit, ſimulans ſe malè habere. vtebantur enim ſoleis tum ægri. & minus bene valentes. tum cenaturi : vt ſuprà diximus. DOLENT] dolorem inuruot. POTIN PLANIÙS, QVAM EXCL. N. S.] potéſne me plapiùs excludere, quàm nunc excluſus ſum? SINE] ſine, minantis eſt. Terent. Eun. *ſine modò. Mori me malim* QVANTILLO MIHI OPERE, &c.] quàm facilè ſeu quàm paruo negotio mihi perſuaderi poteſt vt, &c. NVM QVIPPIAM AVARVM MVTAT] locus non ſincerus. quid ſi ſic legamus *num quippiam auarus mutat mulierum?* Quid ſi ſic Num quoppiam aurum mutat mores mulierum? quid ſi ſic, Num quippiam amarum æquè eſt, vt mores mulierum? QVASI MIHI DICAT, NEC TE IVB.] quaſi mihi ita dicat Phroneſium, nec te iubeo introire in ædeis meas, nec veto. CRVDVM VIRVM ESSE] ſæuum acrem, iracundum, aſperum, ſæuum, ὠμόν.

## STRABAX ruſticus adoleſcens, ASTAPHIVM ancilla.

*RVs mane dudum hinc ire me iuſſit pater.*
*Vt bubus glandem prandio depromerem.*
*Poſt illuc veni, quàm aduenit, ſi dis placet,*
*Ad villam argentum meo qui debebat patri,*
*Qui oueis Tarentinas erat mercatus de patre.*
*Quærit patrem, dico eſſe in vrbe. interrogo*
*Quid eum velis homo crumenam ſibi de collo detrahit.*
*Minas viginti mihi dat, accipio libens,*
*Condo in crumenam. ille abyt ego perperas minas*
*Oueis in crumena hac properè in vrbem detuli.*
*Fuit edepol Mars meo periratus patri*
*Nam oues illius haud longè abſunt à lupis.*
*Nunc ego iſtos mundulos vrbanos amaſios*
*Hoc ictu exponam, atque omneis eyciam foras.*
*Eradicare eſt certum cum primis patrem:*
*Poſt id locorum matrem. nunc hodie efferam*
*Ad hanc argentum, quam mage amo, quàm matrem meam.*
*Tat, ecquis eſt? ecquis aperit hoc hoſtium?*
AS. *Quid iſtuc? alienus es, amabo, mi Strabax,*
*Qui non extemplo intres? ánne oportuit*
*Ita, quidem, qui es familiaris?* ST. *ibitur,*
*Ne me morari cenſeas.* AS. *lepidè facis.*

VT BVBVS GLANDEM PRANDIO DEPROMEREM] vt glandem prandio boum depromerem. PÒST ILLVC VENI &c.] rus veni, ſi diis placet. poſtquàm aduenit ad villam, ille, qui argentum patri meo debebat. id eſt, ille qui pecuniam meo patri debebat, priùs ad villam aduenerat, quàm ego illuc veniſſem. TARENTINAS] oueis, & lanas Tarentinas laudauit antiquitas. Columel. lib. 7. cap. 2. & Plin. lib. 8 cap. 48. & Hor. lib. 2 oda 8. *Dulce pellitis ouibus Galeſi flumen.* Galeſus enim Tarenti, & Calabriæ fluuius EGO PERPERAS MINAS OVEIS] perperas, id eſt, ſtolidas, ſtultas: minas, id eſt, lacte minutas. vel vt Varro interpretatur lib. 2. cap. 2. ventre glabro. MARS] cui lupi ſacri ſunt. ex quo Martiales dicti sût ab Hor. oda lib. 1. & Virg. Martius lupus. lib. 9. Æneid. *Quæſitum aut matri multis balatibus agnum, Martius à ſtabulis rapuit lupus.* MVNDVLOS. deminutiuum eſt à nomine mundus, a, um. HOC ICTV EXPONAM] hac pecunia ex ædibus Phroneſij exigam, vel proſternam. nullo enim grauiore ictu poteſt quiſquam riualem ſuum extrudere, vel percellere, & peruertere, quàm muneribus, & pecunia. ERADICARE] perdere Terentius Hautont. *Dij te eradicent Syre* TAT] lege Chariſium lib. 2. de interiectione ECQVIS EST? nemóne eſt? ECQVIS APERIT HOC HOST] nemone hoc hoſtium aperit? ANNE OPORTVIT] án non oportuit te extemplò intrare, qui ſis familiaris? CENSEAS] putes.

## STRATILAX ſeruus. ASTAPHIVM ancilla.

*MIrum videtur rure herilem filium*
*Strabacem non rediiſſe, niſi ſi clanculum*
*Collapſus eſt hic in corruptelam ſuam.*
AS. *Iam pol ille me inclamabit, ſi aſpexerit.*

St. *Nimio minus ſæuus iam ſum Aſtaphium, quàm fui.*
*Iam non ſum truculentus, noli metuere.*
*Quid vis?* Aſ. *quid? tuam exſpecto truculentiam.*
St. *Dic, impera mihi quid vis & quo vis modo.*
*Nouos omnes mores habeo, veteres perdidi.*
*Vel amare poſſum, vel iam ſcortum ducere.*
Aſ. *Lepidè mecaſtor nuntias. ſed dic mihi,*
*Ain' paraſitum te poteſſe ducere?*
Aſ. *Intellexiſti lepidè quid ego dicerem.*
St. *Heus tu, iam poſtquam in vrbem crebrò commeo.*
*Dicax ſum factus, iam ſum cauillator probus.*
Aſ. *Quid eſt amabo? iſtacce ridicularia,*
*Cauillationes vis fortaſſe dicere.*
St. *Ita, vt pauxillum differat à cauillulis.*
Aſ. *Sequere intrò me, amabo, mea voluptas.* St. *tene hoc tibi,*
*Rabonem habeto, mecum vt hanc noctem ſies,*
Aſ. *Perij, rabonem? quam eſſe dicam hanc belluam?*
*Quin tu arrabonem dicis?* St. *ar facio lucri,*
*Vt Præneſtinis conia, eſt ciconia.*
Aſ. *Sequere obſecro.* St. *Strabacem hîc opperiar, modò*
*Si rure veniat.* Aſ. *is quidem apud nos eſt hic Strabax,*
*Modò rure venit.* St. *priúſne, quàm ad matrem ſuam?*
*Heu adepol hominem nihili.* Aſ. *ánne autem vt ſoles?*
St. *Immò nihil dico.* Aſ. *i intrò amabo, cedò manum.*
St. *Tene in tabernam ducor deuerſoriam.*
*Vbi malè accipiar mea mihi pecunia.*

CORRVPTELAM SVAM] rem corruptricem. locum corruptorem, ἀκόλαστον. SCORTVM DVCERE] ſcortum domum ducere. cum quo cubem. vſitatè autem dictum, ſcortum ducere, pro puerum aut puellam libidinis cauſa domum ducere: quanquam ambiguum eſt vt mox dicemus. PARASITVM] ſcortum, ſiue maſculinum, ſiue muliebre. ſcorta veteres paraſitos appellabant, ſuprà. ſed nónne ſatis apertè dixerat Stratilax ſcortum ducere, neque opus erat interpretatione verborum? dixerat ſanè. ſed tamen cùm ſcortum propriè corium, & pellem ſignificet, ex quo meretrices, ſcorta appellãtur, quòd vt pelles ſubigantur, vt docet Feſtus, videbatur ambiguè eſſe dictum, ſcortũ ducere, & pro pellem, ſec corium extendere, accipi poſſe Ita res eguit interpretatione, quę ambiguitatem omnem ſuſtulit. CAVILLATOR] σκώπτης. RIDICVLARIA] dicta ridicula. CAVILLATIONES] iocationes, ioca, ſeu iocos. dicta ſalſa, & faceta Cic. de Orat. 2. RABONEM? QVEM ESSE D.] rabonẽ mihi dicis? quæ bellua eſt rabo? AR FACIO LVCRI] lucror ſyllabam *ar*, cum detracto *ar*, rabonem dico. VT PRAENESTINIS CONIA CICONIA] irridet Prænestinos, qui vocabuli decurtãt. ANNE AVTEM VT SOLES?] an redis ad ingeniũ tuũ, atq. ad mores tuos truculentos?

## DINARCHVS adoleſcens.

NEque natu'ſt, neque progignetur, neque poteſt reperirier,
*Cui ego nunc dictum, aut factum melius, quàm Veneri velim.*
*Di magni, vt ego lætus ſum, & lætitia differor! ita*
*Ad me magna nuntiauit Cyamus hodie gaudia,*
*Mea dona deamata, acceptáque eſſe apud Phroneſium.*
*Cùm hoc iam volupe'ſt, tum hoc nimio magna mel liniæ mihi,*
*Miletu odioſa, ingratáque habita. totus gaudeo,*
*Mea illa eſt. ſi repudiatur miles, mulier mecum erit.*
*Saluus ſum quia pereo: ſi non peream, planè inteream:*
*Nunc ſpeculabor quid ibi agatur, quis eat intrò, qui foras*

*Veniat:procul hinc obſeruabo miles quid fortunis fuat*
*Quia nihil habeo, vnum animus mon it me,omnia agam precario.*

CVI EGO NVNC DICTVM, AVT FACTVM M.] cui ego melius dicere,aut melius facere velim. ET LAETITIA DIFFEROR] & præ lætitia non ſum apud me. Terentius, *differor doloribus*. DEAMATA] valde amata & grata. HOC] mea dona Phroneſio fuiſſe grata & accepta. MAGNAE MELLINIAE] magnæ dulcedini, ſeu voluptati. MILITES] dona. SI NON PERRAM, PLANE INTERRAM] tale eſt illud Themiſt. *perieramus,niſi periſſemus*. ſic autem reſtituimus ex antiqua ſcriptura, quam expreſſam, & incorruptam in noſtris libris reperimus. Nam vulgata, quæ omnibus ferè exemplis reperitur, *planè eſuriam*, & ea, quam habet editio Camerariana, *pane vicem*, deprauata eſt. QVID FACTVRVS FVIT] quid facturus ſit, ſuprà. ſecuti autem ſumus libros vulgatos, à quibus noſtri vet. nihil diſcrepant. nam æditio Camerariana habet *quid fortunis ſuat*. quod quid ſibi velit, non video, niſi forte erratum eſt operarium. nonnulli libri habent, non malè. *quid facturus ſiet*. QVIA NIHIL HABEO, VNVM ANIMVS MON. ME.] libri vulgati ſic habent, *quia nihil habeo vnum animus monuit mihi* planè mendoſe. Nonnulli veteres ſic, & ita edidit Camerarius. *q.n.h vnum animus monuit mihi*. Alij ſic, *vnum animus monuit me*: quos ſecutus ſum.

## ASTAPHIVM ancilla, DIDARCHVS adoleſcens.

*Lepidè efficiam mea hera officium. vide intus modò vt tu tuum*
*Item efficias. amat id quod decet, rem tuam, iſtum exinani.*
*Nunc dum iſti lubet dum habet, tempus ei rei ſecunda.*
*Prome venuſtatem, amantiam, gaudia, cope amores.*
* *Ego interim hic reſtitrix reſidebo, iſte dum ſic faciat*
*Domum ad te exagam, nec quenquam interim iſtuc ad vos,*
* *Qui ſit odio, intromittam: tu perge vt lubet ludin' iſtos?*
*Quis eſt iſte?* Di. *eia Aſtaphium, indica qui perit.* As. *amabo, hiccine tu*
*Eras?* Di. *moleſtúſne ſum?* As. *nunc magis, quàm fuiſti nam ſi qui haud*
*Nobis vſui eſt, nobis moleſtus. Sed obſecro da mihi operam, vt*
*Narrem quæ volo.* Di. *nam quid eſt?* As. *nam ea refert. nummos eſt*
*Intus, & bolos qui dat.* Di. *quid? amator nouus quiſpiam,*
Aſ. *Integrum, & plenum adepta eſt theſaurum.* Di. *quis eſt?* As. *eloquar.*
*Sed tu taceto. Noniſtin' tun' hunc Strabacem?* Di. *quid ni?*
Aſ. *Solus ſummam habet hic apud nos. nunc is eſt fundus nobis.*
*Animo bono malè rem gerit* Di. *perij hercle ego.* As. *ſtultus es.*
*Qui facta, i fecta facere verbu poſtules. Thetis quoque etiam*
*Lamentando leſſum fecit filio.* Di. *Non ego nunc intro*
*Ad vos mittar?* As. *quidum quàm mi es magis?*
Di. *Quia enim plus dedi* As. *enim es intromiſſus, cùm plus dabas.*
*Sine viciſſim qui dant ob id, quod dant, operis vtier.*
*Litteras didiciſti: quando ſcis, ſine alios diſcere.*
Di. *Diſcant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus ſiem,*
*Qui dedi.* As. *interea magiſter, dum tu commentabere,*
*Volt interim illa itidem commentari.* Di *quia?* As. *rem accipere ien tidem.*
Di. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,*
*Præterea vnam in obſonatum.* As. *idem iſtuc delatum ſcio.*
*De eo nunc bene ſumus, tua virtute* Di. *Illine vt inimici mei.*
*Bona iſtic edant? mortuum hercle me, quàm vt id patiar, mauelim.*
Aſ. *Mauelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis.*
*Nam inuidere alij bene eſſe, tibi malè eſſe, miſeria eſt.*
*Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.*
*Stultus es.* Di. *quid eſt?* As. *oppirire.* Di. *quid iam?* As. *quia pol,*

Non

Di. *Non licet de obſonio ſaltem me participem fieri?*
Aſ. *Si volebas participare, auferres dimidium domum.*
*Nam itidem vt Acherunti hic ratio accepti ſcribitur,*
*Intro accipimus quando acceptum eſt, non poteſt fieri foras.*
*Bene vale.* Di. *reſiſte* Aſ. *amitte ſine* Dinar. *amitto intro,* Aſ. *ad te quidem.*
Di. *Immò iſtuc ad vos.* Aſ. *iri non poteſt.* Di. *nimium poteſt.*
*Experiri ſine.* Aſ. *immò opperire.* Di, *meliu'ſt experirier.*
Aſ. *Dicam te adeſſe.* Di. *vbi eſt?* Aſ. *occupata eſt.* Di. *reſiſte* Aſ. *abeo, fruſtra es.*
Di. *redin'?*
*An non redis?* Aſ *ſed vocat me. quæ in me plus poteſt, quàm potes.*
Di. *Vno verbo eloquar, mittin' me intro?* Aſ. *mendax es. abi.*
*Vnum aiebas. tria iam dixti verba, atque mendacia.*
Di. *Abiit intro. hinc iuit. ego vt hæc mihi patiar fieri?*
*Iam hercle ego tibi illecebra ludos faciam clamore in via,*
*Quæ aduorſum legem accepiſti à plurimis pecuniam.*
*Iam hercle apud omneis magiſtratus faxo erit nomen tuum.*
*Poſtidea ego in te manum iniiciam quadrupli, venefica*
*Suppoſtrix puerûm. ego ædepol iam tua probra aperibo omnia.*
*Nihili me perdidi omne, quod fuit. fio impudens*
*Nec mihi adeſt ad illum penſi iam quos capiam calceos.*
*Sed quid ego hîc clamo? quid ſi me iubeat intromittier?*
*Conceptis me non facturum verbis iurem ſi velit.*
*Nugæ ſunt. Si ſtimulos pugnis cædis, manibus plus doles.*
*De nihilo nihil eſt iraſci, quæ te non flocci facit.*
*Sed quid hoc eſt? prò di immortales, Calliclem video ſenem*
*Alteram tonſtricem huius, alteram ancillam ſuam, meus*
*Qui affinis fuit ancillas duas conſtrictas ducere.*
*Pertimui, poſtquam vna cura cor meum mouit modò:*
*Timeo ne malefacta antiqua mea nunc inueniam omnia.*

LEPIDÈ EFFICIAM MEA HERA] iuſſa à Phroneſio ancilla Aſtaphium diligenter ſeruare, ne quis introeat, ne Dinarchus quidem, propter Strabacem iuuenem ruſticum, qui intromiſſus eſt, ne ſi Dinarchus eum offendat ægrè ferat, pollicetur ſe foris officio ſuo functurum: heram monet, vt idem domi fungatur. EXINANI] ſpolia, nuda. TEMPVS EI REI SECVNDA] tempus ei rei accommoda. alij libri habent *obſecunda.* nonnulli *obſecundes.* AMANTIAM] ſic Scaliger pro vulgata lectione *amanti tuam* Amantia autem à participio amans, vt habentia ab habens. & apud Lucret. repentia à repens, retinentia à retinens. COPEIS MORES] ſi repoſui pro illo vulgato, *compares.* quòd planè corruptum eſt. copeis autem, id eſt, copioſos. ſed Scaliger *copeis res* mauult. EGO INTERIM HIC RESTITRIX RESIDEBO] locus hic mirè deprauatus eſt in libris omnibus nam libri vulgati habent, *ego interim reſtricis præſidebo:* manuſcripti, *reſtitrices præſidebo.* nonnulli, *retricis præſidebo.* Turnebus libr. 21. Aduerſar. cap. 21. legit, *ego interim hic reſtitrix bis præſidebo.* Ego ſic potius edi malui, *Ego interim hic reſtitrix reſidebo,* id eſt, *ego interim hic reſiſtens remanebo.* reſtitrix autem verbale eſt à reſiſto, ſeu reſto: quæ interdum idem valent, quod remaneo, & remoror. Sed Ioſephus Scaliger putat eſſe legendum potius, *Ego interim hic reſtitricia præſidebo,* quam coniecturam non video quare quiſquam improbare debeat. EXAGOGAM] exſportationem. faciat domum ad te exagogam autem, id eſt, rem paternam domo ad te exſportet. LVDIN' ISTOS?] ludiſne iſtos? quid non ludis iſtos? non celabo lectorem tamen in noſtris libri ſcriptum eſſe. *ludos iſtos,* amatores ſignificat. INDICA, QVI PERIT] hoc eò pertinet, quod Aſtaphium quærens, quis eſſet, qui veniret, aut qui pulſaret. indicarat Dinarchum vel digito, vel nutu, vel certè verbo. nam, *iſte.* prouocabulum eſt demonſtratiuum, NVNC MAGIS Q.] nunc magis moleſtus es, quàm fuiſti. NAM QVID EST?] quídnam eſt? NAM MEA REFERT. NVMMOS EST INTVS, ET BOLOS QVI DAT] mea enim refert, inquit Aſtaphium, intus eſt, qui dat Phroneſio nummos, & bolos. Alii aliter: ſic ego hunc locum legendum puto. Nam vulgati, & manuſcripti mendoſi ſunt, quorum alii ſic habent *nam ea refert non muſſat. intus bolos, quos dat.* Alii, *mea refert non mus: ſed intus bolos, quos dat,* Turnebus lib. xi. Aduerſariorum ſic vult legi *nam ea refert nummos & intus bolos, quos dat.* ADEPTA EST] ſic legendum potius, quam vt vulgò, *aderta eſt.* SVMMAM HABET] ſummum locum obtinet: principatum obtinet.

ANIMO BONO MALÉ R. G.] fortiter & ſtrenuè perit. THETIS QVOQ. LAMENT. LESSVM R. FILIO] Thetis quoque( inquit, eadem Aſtaphium, vel vt alij melius, Dinarchus) filium ſuum Achillem plorauit, ſed fruſtra ſcilicet. quod autem ad vocem, *leſſum*, attinet, M. Tull. ad illud caput legis, quod eſt lib. 2. de Legib. *Mulieres genas ne carpunto, néue leſſum funeris ergo habento*: hoc veteres interpretes Sex. Ælius. L. Acilius non ſatis ſe intelligere dixerunt, ſed ſuſpicari veſtimenti aliquod genus funebris. Ælius leſſum, quaſi lugubrem eiulationem, vt vox ipſa ſignificat, quod eo magis iudico verum eſſe, quia lex Solonis id ipſum vetat. quod autem ad Thetidis luctum, quo Achillem mortuum proſecuta eſt, operæ pretium facturus videor ſi quæ Philoſtratus, in heroicis ea de re ſcripſit, huc adſcribam Sic igitur ille, [illegible] &c. QVIDVM QVAM MILES M.] quamobrem tu magis intromittare, quam miles? ENIM ES INTROM.] *enim*, præpoſitum. ſic ſuprà VTIER OPERIS] *operis*, numeri eſt multitudinis ablatiui caſus à recto fœminino, *opera*. Sine, inquit, viciſſim eos qui dant, vt Strabacem, vti operis Phroneſij Nam qui dant Phroneſio, eius operas conducunt, ſine igitur eos, qui dant, iis operis vti, quas redemerunt, & códuxerunt. LITTERAS DIDICISTI] fuiſti apud magiſtram ex qua litteras didiciſti? quoniam ſcis. ſine & alios diſcere. DVM MIHI ARGVMENTARI] ſic edidit Camerarius. libri vulgati habent *commentari* noſtri veteres, *argentari* mendosè. VVLT INTERIM ILLA COMM. AST. QVID, &c.] perſonis interpoſitis hic locus à Turnebo reſtitus ac declaratus eſt, qui alioquin obſcurus erat. QVI DEDI] libri vulgati habent, *quod dedi*. DEFERRI] deferendus. [illegible] IN OBSONATVM] ad emendum obſonium, ad obſonandum. obſonatus, tus, tui. BENE SVMVS] bene nobis eſt, ſuprà. TVA VIRTVTE] tua liberalitate, tua beneficentia, ſeu tuo beneficio MAVELIM MIHI INIM. INVID. QVAM, &c.] id eſt, mauelim mihi bene eſſe, quàm inimicis meis. inuident enim fortunatis, non miſeris. Horat. *Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.* Ariſtoteles [illegible]. OPPERIRE] expectat dum Strabax dum animo ſuo obſecutus ſit. PARTICIPARE] partem capere, participem fieri NAM ITIDEM VT ACHERVNTI] vt Orcus nunquam quicquam eorum, quæ accepit, reſcribit. id eſt, remunerat, ſeu reddit, ſic neque meretrix. AMITTE] noli me retinere, [illegible]. intro eo ad Phroneſium. AD TE QVIDEM] ad te quidem intra, non ad nos. IRI NON POTEST] non poteſt quiſquam introire. NIMIVM POTEST] immò verò valde poteſt introiri. SED VOCAT ME, &c.] domina. VNO VERBO ELOQVAR] vno verbo dicam. quidnam legi volunt. *vnum verbum eloquar* vulgati libri mendosè habent, *vno verbo eloquar*. & præterea hoc mendoſum, quod in eis non interponitur perſona Dinarchi. VNVM AIEBAS] vnum verbum te locuturum dicebas, tria iam dixiſti nempe mittin' me intrò? ſed non eſt diſſimulandum in quibuſdam libris veteribus ſcriptum eſſe, *ſers'sa dixiſti verba*. HINC IVIT] nonnulli libri vet. habent *iruit*. partim *inruit*: EGO VT HABE M. PAT. F.] cum indignatione pronuntiandum. Et eſt locutio non plena: egóne ita ſum ignauus, vt hæc mihi patiar fieri? ILLECEBRA] quæ tu adoleſcenteis illicis. ſed fortaſſe legendum *elecebra*, vt ſuprà. SVPPOSTRIX PVERVM] ſuppoſtrix, vt tonſtrix, ſuprà. APERIBO] aperiam ſuprà; NIHILI ME] ó me nihili hominem. FIO IMPVDENS] qui repoſcam quod dedi. CONCEPTIS ME NON FACT. VERB.] ſi Phroneſium iuberet me intromitti, iurem verbis conceptis, ſi velit, me non introiturum. quid ſit *verbis conceptis iurare* dictum eſt ſuprà. SI STIMVLOS PVGN. CAEDIS, M. PL. D.] tale eſt illud apud Terentium phorm. *nam quæ inſcitia eſt aduerſus ſtimulum calces?* ſubint. iactare. id eſt, pugnare cum potentiore? DE NIHILO NIHIL EST IRASCI.] inane eſt ei iraſci. quę te ne flocci quidem facit. TONSTRICEM HABET] tonſtricem Phroneſij puerum à Phroneſio inueſtigare iuſſerat, vt eum ſibi illa ſupponeret. MEVS QVI AFFINIS FVIT] qui mihi filiam ſuam deſponderat, quam poſtea compreſſi. CONSTRICTAS] vinctas. MALEFACTA] vitia oblata virgini Calliclis filiæ.

## CALLICLES ſenex, ANCILLAE duæ, DINARCHVS adoleſcens.

*EGóne tibi maledicam, aut tibi adeò malè velim, vt animus meus'ſt?*
*Propemodum experta eſtis, quàm ego ſim mitis, tranquillúſque homo*
*Rogitaui ego vos verberans pendenteis ſimul.*
*Commemini quo quicque pacto ſitis confeſſæ ſcio.*
*Hic non volo ſcire eodem pacto ſi ſine malo fateamini*
*Quanquam vos colubrino ingenio ambæ eſtis. edico prius,*
*Ne duplices habeatis linguas, ne ego, bilingueis vos necem.*
*Niſi ad tintinnaculos voltis vos educi viros.*

An. *Vis ſubegit verum fateri, ita lora lædunt brachia.*
Ca. *At ſi verum mihi eritis fa[ſſ]æ, vinclis exſoluemini.*
Di. *Etiam nunc quid ſit negotij, falſus, incertúſque ſum,*
*Niſi quia timeo tamen ego, nec quid peccaui, ſcio.*
Ca. *Omnium primum diuerſæ ſtate. hem ſic, iſtuc volo.*
*Néue inter vos ſignificetis. ego ero paries, loquere tu.*
An. *Quid loquar?* Ca. *quid puero factum eſt, mea quem peperit filia,*

*Meo*

*Meo nepoti? capita rerum mihi expedite.* An. *iſta dedi.*
*Iam tace. accepiſtin' puerum tu ab hac?* An. *accepi.* Ca. *tace,*
*Nihili moror praeterea. ſatis eſt faſſa.* An. *infitias non eo.*
Ca. *Iam liuorem tute ſcapulis iſtoc concinnas tuis.*
*Conueniunt adhuc vtriuſque verba.* Di. *va miſero mihi,*
*Mea nunc facinora aperiuntur, clàm quæ ſperaui fore.*
Ca. *Loquere tu, quis dare te huic puerum iuſſit?* An. *hera maior mea,*
Ca. *Quid tu? cur eum accepiſti?* An. *hera me rogauit minor,*
*Puer vt afferretur, eáque vt celarentur omnia.*
Ca. *Loquere tu. Quid eo feciſti puero?* An. *ad meam heram detuli.*
Ca. *Cui, malùm, heræ?* An. *Duæ ſunt iſtæ.* Ca. *caue tu niſi quod te rogo, niſi*
*Ea, quæ exquiro.* An. *mater filiæ dono dedit, inquam.*
Ca. *Pluſquam dudum inquam, loquere.* An. *plus tu rogitas* Ca. *reſponde ocyus.*
*Quid illa, cui donatus eſt?* An. *ſuppoſuit.* Ca. *cui?* An. *ſibi*
*Pro filiolo.* Ca. *pro filiolo? di obſecro veſtram fidem,*
*Vt facilius alia, quàm illa, vnde eſt puerum alienum parit!*
*Hac labore alieno puerum peperit ſine doloribus.*
*Puer quidem beatus, matres duas habet, & auias duas*
*Iam metuo patres quot fuerint. vide ſis facinus muliebre.*
An. *Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quàm ad mulieres.*
*Vir illam, non mulier prægnatem fecit.* Ca. *idem ego iſtuc ſcio.*
*Tu bona ei cuſtos fuiſti,* An. *plus poteſt, qui plus valet.*
*Vir erat plus valebat, vicit quod petebat, abſtulit.*
Ca. *Et tibi quidem attulit hercle idem attulit magnum malum.*
An. *De iſtoc ipſa etſi tu taceas, reapſe experta intelligo.*
Ca. *Nunquam te facere hodie quiui, vt is, quis eſſet diceres.*
An. *Tacui, at nunc non tacebo. quando adeſt, neceſſe eſt indicem.*
Di. *Lapideus ſum, commouere me miſer non audeo.*
*Res palàm omnis eſt. meo illic nunc hunc capiti comitia.*
*Meum illuc facinus, mea ſtultitia eſt. timeo quàm mox nominer.*
Ca. *Loquere, filiam meam quis integram ſtuprauerit.*
An. *Vide ego, te propter.* Ca. *mala es. qui eſt?* An. *patronus parieti.*
Di. *Neque viuus neque mortuus ſum, neque quid nunc faciam, ſcio.*
*Neque vt hinc abeam, neque vt hunc adeam, ſcio. timore torpeo.*
Ca. *Dicin', an non? Dinarchus. cui illam prius deſpponderas.*
Ca. *Vbi is homo eſt, quem dicis?* Di. *aſſum Callicles. per tua obſecro*
*Genua, vt tu iſtuc inſipienter factum, ſapienter feras,*
*Mihíque ignoſcas, quòd animi impos vini vitio fecerim:*
Ca. *Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui,*
*Nam vinum ſi fabulari poſſet, ſe defenderet.*
*Non vinum hominibus moderari, ſed vino homines ſolent,*
*Qui quidem probi ſunt. verùm qui improbus eſt, aquam ſi bibit,*
*Siue adeò caret temeto, tamen ab ingenio eſt improbus.*
Di. *Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia,*
*Ego me tibi obnoxium eſſe fateor. culpæ compotem.*
An. *Callicles, vide, quæſo, homini ne facias iniuriam.*
*Reus ſolutus cauſam dicit.*

Ca. *Soluite iſtas.agite,abite,tu domum,& tu item domum,*
*Eloquere hæc heræ tuæ,puerum reddat,ſi quis eum petat.*
*Eamus tu in ius* Di.*quid vis in ius me ire? tu es prætor mihi,*
*Verùm te obſecro,vt tuam natam des mihi vxorem,Callicles.*

Ca. *Eundem pol te iudicaſſe quidem iſtam rem intelligo.*
*Nam haud manſiſti dum ego darem illam.tute ſumſiſti tibi.*
*Nunc habeas vt nactus,verum hoc ego te multabo bolo,*
*Sex talenta magna à dote demam pro iſtâ inſcitia.*

Di. *Bene agis mecum.*Ca.*filium iſtinc tuum te meliu'ſt repetere.*
*Cæterùm vxorem quàmprimùm poteſt,abduces ex ædibus.*
*Ego adeò iam illi remittam nuntium,affini meo,*
*Dicam vt aliam conditionem filio inueniat ſuo.*

Di. *At ego ab hac puerum repoſcam,ne mox infitias eat.*
*Nihil eſt.nam ipſa hæc vltrò,vt factum eſt,fecit omnem rem palàm.*
*Sed nimiùm pol opportunè ecce ab ſeſe egreditur foras.*
*Næ illa ſtimulum longum habet,quæ vſque illinc cor pungit meum.*

TRANQVILLVSQ. ] leniſque. ROGITAVI EGO VOS VERB. PEND.] ſolebant domini ſeruos & ancillas pendenteis loris verberare. ſiue verum ab iis extorquere,ſiue pœnas de iis ſumere ob aliquod malefactum vellent. SINE MALO] ſine verberibus COLVBRINO]ſerpentino,vafro,& callido. ME DVPL. HAB. L.] de quæ paullò antè faſſæ eſtis,nunc negatis. BILLING.] eandem rem modò aienteis, modò neganteis. AD TINTINNAC.] id eſt,ad lorarios,ſeu carnifices. vel propter plagarum crepitum, verberúmque tinnitum ac ſonitum. vel quia qui damnati erant ſupplicio extremo. ſolebant tintinnabulum geſtare,ne quis ei appropinquans contaminaretur. Turnebus Aduerſ.lib. xj.ca. 21.& lib.13.cap.10. VINCL. EXSOL. ] noſtri libri veteres habent,*iuncti exſolu*, DIVERSAE ] altera hîc,altera illic. SIGNIF. ] nutu, aut nictu. EGO ERO P. ] medius inter vos ſtabo. MEO NEPOTI ] meo nepote. CAPITA RER.] ſummas, τὰ κεφάλαια. ISTAE DEDI ] iſti dedi tonſtrici. ſuprà. INFITIAS NON EO] non infitior, non nego. IAM LIVOR. TVTE SCAP.] fatendo verum liuorem ſcapulis tuis deles. FACIN. ] facta audacia, ſtuprum oblatum Calliclis filiæ. HERA MAIOR M. ] vxor tua mater. HERA ME R. M. ] Phroneſium nam hera maior, erat Phroneſij mater. AD M. H. ] ad matrem Phroneſij, heram maiorem. HERAE M. ] Phroneſio heræ minori. CAVE TV NISI Q. TE R. &c. ] caue tu quidquam loquare,niſi quod te rogo:caue loquare, niſi ea,quæ à te exquiro. PLVS QVAM DVD. INQ. LOQ. ] tu plus loqueris,inquam, quàm dudum locuta es,ſeu loquebaris. SVPPOSIVIT ] Phroneſium ſcilicet.ſuppoſiuit autem, id eſt, ſuppoſuit, VT FACIL. AL. &c.] legendum θαυμαστικῶς. hoc modo.quãto facilius falſa mater, parit filium, quàm verat. HAEC ] falſa mater quæ partum ſibi ſuppoſuit. VIDE SIS ] vide ſi vis. ILLAM ] veram matrem filiam tuam VIR ERAT]Dinarchus. PLVS VIL. ] quàm ego,& filia tua. RE ABSE EXP.] re ipſa experta.quia vapulaui. NVNQ. T. FAC.&c.] id eſt,nunquam facere potui,vt tu,quis eſſet is, qui filiam meam vitiauit,diceres. LAP. SVM ] immotus ſto.tanquam lapis obrigui, in lapidem verſus ſum. MEO ILLIC NVNC FIVNT CAP. COM.] de meo capite illic verba fiunt. & conſilium ineunt. INTEG. ] virginem intactam. VID. EGO TE P. ] eum video propter te,id eſt,prope te. Alij ſic, *video ego eum, qui ſtuprauit filiam tuam.* deinde volunt eſſe ἀποστροφὴν ad Dinarchum:te propter, id eſt,tua opera, & culpa Dinarche, ſubintell. vincta ſum, vapulaui & vapulatura ſum. Ego illo priore modo malo. MALA * QVI EST? ] locus lacer. vt indicat Aſteriſcus.noſtri libri habent,*malefacta quæ eſt?* vulgati, *mala facta quæ eſt?* PATR. PAR. ] id eſt,qui videtur parietem tutari, ne labatur: ita ei adhæret, latitans. NEQ. VIVVS, NEQ. MORT.] ſemianimis, ſeu ſemi mortuus ſum. NEQ. VT HINC AB.]neque ſcio,quomodo hinc abeam, &c. PER TVA OBS. GEN.]qui orabant apud veteres,eorum,quos obſecrabant, genua tangebant.cuius moris innumerabilia ſunt apud Homerum, *Sophoclẽ.* Euripidem,& aliorum exempla. VT TV ISTVNC IN. SIPIENT. FACT. SAP. FER.] ἀνόητως *ſapienter* autem,id eſt,moderatè, σωφρόνως. ANIMI IMPOS] animi impotens, ἀκρατής. VINI VITIO]ſic apud Terentium. HOMINIB. MOD.]hominibus modum adhibere. SIVE CARET.] ſiue vino non vtitur in potu ABINC. EST IMPR. ] natura eſt improbus. OBNOX. ] id eſt, quibus obnoxius ſum, & quæ meritò audiam. CVLPAE COMP. ] culpæ affinem. ISTAS ] tonſtricem ancillam Phroneſij, & ancillam vxoris meæ. HERAE T. ] Phroneſio. IN IVS ] ad prætorem. TV ES PRAET. MIHI ] te prætoris loco mihi eſſe & ius dicere volo. EVND. POL TE IVD. &c. ] te eundum profectò iſtam rem iudicaſſe intelligo,id eſt, intelligo te iudicaſſe non alium prætorem tibi adeundem eſſe, quàm me.vel intelligo.te eundem de re iſta ſententiam tuliſſe, nempe filiam meam vxorem tibi habendam eſſe,cùm eam,quam tibi deſponderam ipſe ſuaſiſti, neque exſpectaſti, dum illam tibi darem. VT NACTVS ] es, ſubintell. HOC TE MVLTABO BOLO ] hac te iactura multabo. MAGNA] Attica. DEMAM ] detraham. BENE AGIS MECVM] æquum & liberalem te erga me præbes. FILIVM TVVM]quem ſibi ſuppoſuit Phroneſium. ABDVCES EX AEDIBVS ] abduces ex ædibus noſtris. & intus educes. AB HAC ] Phroneſio PVERVM filium meum quem ipſa ſibi ſuppoſuit. VLTRO ] non rogata à quoquam nullius rogatu. aut impulſu-

impulſu. AB SESE] domo ſua. STIMVLVM LONGVM] me peruenit. VSQVE ILLVC] vſque ab ædibus ſuis, aculeum, & mucronem longum, qui vſque ad vel vſque à corpore & ore ſuo.

## PHRONESIVM meretrix, DINARCHVS adoleſcens, ASTAPHIVM ancilla.

*Blitea & lutea eſt meretrix, niſi quæ ſapit in vino ad rem ſuam.*
*Si alia membra vino madeant, cor ſit ſaltem ſobrium.*
*Nam mihi diuidia eſt, tonſtricem meam ſic mulcatam male,*
*Ea dixit, hunc Dinarchi puerum eſſe inuentum filium.*
*Vbi id audiuit? quanquam eum penes eſt mea omnis res & liberi.*
*Video eccum qui manſutorem med adoptauit bonis.*
Di. *Mulier, aſſum. profectu'ſt.* Ph. *quid agitur voluptas mea?*
Di. *Non voluptas. aufer nugas. nihil ego nunc de iſtac re ago.*
Ph *Scio mecaſtor, quid velis, & quid poſtules, & quid pietas.*
*Me videre vis, & à me te amari, puerum petis.*
Di. *Di immortales, vt planti'oqua eſt? paucis vt rem ipſam attigit,*
Ph. *Scio equidem ſponſam tibi eſſe, & filium ex ſponſa tua.*
*Et tibi vxorem ducendam iam eſſe. alibi iam animum tuum.*
*Vt me quaſi pro derelicta ſis habiturus. ſed tamen*
*Cogitato, mus puſillus quàm ſit ſapiens beſtia,*
*Ætatem qui vni cubili nunquam committit ſuam:*
*Quia ſi vnum oſtium obſideatur, aliud perfugium erit.*
Di. *Otium vbi erit, de iſtis rebus tum amplius tecum loquar.*
*Nunc puerum redde.* Ph. *immò amabo vt hos dies aliquos ſinas*
*Eum eſſe apud me.* Di. *Minimè.* Ph. *iam amabo.* Di. *quid opu'ſt?*
Ph. *è re mea eſt,*
*Triduum hoc ſaltem, dum aliquò miles circunditur.*
*In eam rem, ſi quid habebo, tibi quoque etiam proderit.*
*Si auferes puerum, à milite omnis tum mihi ſpes animam efflauerit.*
Di. *Factum cupio. nam re facere ſi velim, non eſt locus.*
*Nunc puero vtere & procura, quia vnde procures habes.*
Ph. *Multum amal, te ob iſtam rem mecaſtor. vbi domi metues malum,*
*Fugito huc ad me, ſaltem amicus mihi eſto manubiarius.*
Di. *Bene vale Phroneſium.* Ph. *iam me tuum oceulum non vocas?*
Di. *Id quoque interim ſutatim commemorabitur.*
Ph. *Nunquid vis?* Di. *facultas operæ vbi mihi erit ad te venero.*
Ph. *Ille quidem hinc abiit, abſceſſit. dicere hîc quiduis licet.*
*Verum eſt verbum, quod memoratur: Vbi amici, eſſe ibidem opus.*
*Propter hunc ſæpè etiam ſe hodie excludi vidit militem:*
*Quem ego ecaſtor mage amo, quàm me, dum id, quod cupi', inde aufero.*
*Quæ cum multum abſtulimus, haud multum apparet, quod datum eſt,*
*Ita ſunt gloria meretricum.* Aſ. *Aha tace.* Ph. *quid obſecro eſt?*
Aſ. *Adeſt pueri.* Ph. *ſine eum ipſum adire huc, ſine, ſi is eſt modò.*
*Sine eum ipſum adire, vt cupit, ad me. dimit tam ſi venerit,*
*Næ iſtum ecaſtor hodie aſtutis confectum fallaciis.*

BLITEA] inutilis, à blito herbæ nullius vſus. Nonius, in voce *blitea*, vbi hunc locum profert. ET LVTEA] luto vilior. VINO MADEANT] vino ſint vuida. ſuprà. SOBRIVM] ſiccum. DIVIDIA EST] dolorem affert. legendum fortaſſe eſt, *dimidia eſt*. MVLCATAM MALE] verberatam eſſe ſuprà. EA DIXIT HVNC DINARCHI P.] ordo eſt, ea dixit eum puerum. quem

mihi ſuppoſui. Dinarchi eſſe inuentum filium. QVANQVAM EVM PENES] correctio eſt, quanquam inquit Phroneſium omnes res meæ, & liberti ſint in Dinarchi poteſtate. QVI MANSTVTOREM ME ADOPTAVIT BONIS] ſi qui me elegit ſuorum bonorum cuſtodem & defenſorem, *manſtutor.* quaſi manututor, qui manu tuetur, & tenet. Sic Turnebus Aduerſariorum lib. xi. cap. 11. ſed cur non dixit *manſtutricem?* vt ſignificantius eſſet, & honorificentius: nam plus eſt mulieri parteis vírileis dare, quàm muliebreis, & honorificentior appellatio virilis quàm muliebris. PROFECTV'ST] non luſi operam, profeci aliquid. DE ISTAC RE] de amore alibi. IAM ANIMVM TVVM] repete eſſe *ἀπὸ κοινοῦ* ſuprà. VT ME QVASI PRO DEREL.] ſcio quo pacto me quaſi pro derelicta ſis habiturus. ſic Cicero loquitur in Bruto. MVS PESILLVS] Hor. *naſcetur ridiculus mus.* Virg. *ſæpè exiguus mus.* AETATEM QVI VNI CVBILI NVMQ. COMMIT. SVAM] qui non ſemper in vno cubili habitat. QVIA SI VNVM OSTIVM OBSID.] quare non ſemper in vno cubili habitat? quaſi ſi vnum oſtium obſtruatur, nempe eius cubilis in quo habitat non habet aliud, quo perfugere poſſit. QVID OPV'ST?] quid opus eſt eũ eſſe apud te? ANIMAM EFFLAVERIT] perierit, ſuprà. ET PROCVRA] puerum QVIA VNDE PR.] nempe ex iis, quæ tibi largitus ſum. VBI DOMI METVES MALVM iurgia & liteis ab vxore. SALTEM AMICVS MIHI ESTO MANVB.] eſto mihi ſaltem amicus, ſi non ex animo, at fructuoſus, at manubriarum & ſpoliorum collator. Nonius, manubias à præda hoc diſtare vetere exiſtimarunt. lib. Accuſat. Manubiæ ſunt præda imperatoris pro portione de hoſtibus capta. IAM ME TVVM OSCVLVM NON VOCAS] vt antea ſolebas. FVTATVM] futare inquit, Feſtus, arguere eſt, vnde & confutare. Sed Cato hoc pro ſæpius fuiſſe poſuit. FACVLTAS OPERAE VBI M. E.] vbi mihi licebit per occupationes, ad te venero vbi potero, ad te veniam. VBI AMICI ESSE IBIDEM OPVS] ſic habent noſtri libri veteres, quibuſcum nonnulli vulgati conſentiunt. ſententia plana, & perſpicua. ſignificat enim, vbi ſunt amici, ibidem eſſe negotium, & moleſtiam. amicorum enim cauſa nos interdum laborare neceſſe eſt, aut ius amicitiæ violare, & fidem lædere, ac perdere. Quòd ſi rationem acceptorum & expenſorum diligenter inire velimus ratione ſubducta, ſæpè reperiemus plus nos amicis expenſum, quam acceptum retuliſſe: & plus laboris & moleſtiæ eorum cauſa ſúſcepiſſe, quàm voluptatis aut vtilitatis ab eis percepiſſe. Aliorum vulgatorum ſcripturam, *vbi amici, ibidem ſunt opes,* neque id, quod ſequitur, neque verſus patitur. PROPTER HVNC SAEPE ETIAM H.] oſtendit, quod operis, & negotij ſuſceperit ob amicitiam Dinarchi. Nam propter hunc Dinarchum inquit, ſæpè militem etiam hodie ejeci foras. non diſſimulabo hunc verſum variè ſcriptum eſſe in libris antiquis. in aliis ſic, *Propter hunc ſpes etiam hodie exaudiuit militem.* in aliis ſic, *Propter hunc ſpes etiam ſe hodie in militem.* Deinde lacuna, in vulgatis autem ſic, *Propter hunc ſpes etiam ſe hodie iam interiit in militem.* Eadémque lectio etiã in vno manuſcripto reperitur: In aqua quidam aliquid ineſſe boni putant, eámque ſic interpolant. Propter hũc ſpes cum ſuis donis interiit militi, *ſpes interiit* autem, ſic dictum vt ſuprà *ſpes animam efflauerit.* QVEM] Dinarchum, alij *militem,* & interpretantur, *mage amo,* magis me amare ſimulo. DVM ID QVOD CVPIO, INDE AVF.] referenda ſunt hæc ad illa remotiora: Dinarchus ſe hodie excludi vidit propter militem, dum ab eo id, quod cupio, aufero. QVAE CVM MVLTVM ABEST] mutat numerum ſic autem locus explicandus, Tale eſt ingenium noſtrum, *Quæ cum multum,* &c. ADEST PVERI] ſubintell. pater.

STRATOPHANES miles, ASTAPHIVM ancilla, PHRONESIVM meretrix, STRABAX adoleſcens ruſticus.

*MEo mihi more fero ſupplicium damnis ad amicam meam.*
*Illud vt acceptum ſit, prius quod perdidi, hoc addam inſuper*
*Sed quid? video heram, atque ancillam ante ædes. abeunda eſt hæc mihi.*
*Quid hic vos agitis.* Ph. *ne me appella.* St. *nimium ſæuis.* Ph. *ſic ſine.*
*Potin' es vt mihi moleſtiuſne ſies?* St. *quid Aſtaphylitium eſt?*
As. *Meritò ecaſtor tibi ſuccenſet.* Ph. *egon'? atque iſti etiam parum.*
*Male volo.* St. *ego mea voluptas ſi quid peccaui prius*
* *Supplicium ad te hanc minam fero auri, ſi mihi rides ſpice.*
Ph. *Manus vetat priuſquam penes ſeſe habeat, quicquam credere.*
*Puero opu'ſt cibus, opus eſt matri autem, quæ puerum lauit.*
*Opus nutrici autem vtrem vt habeat veteris vini largiter.*
*Vt dies, noctéiſque potet. opu'ſt igne, opus eſt carbonibus.*
*Faſciis opus eſt, puluinis, cunis, incunabulis.*
*Oleum opus eſt, farina puero opus eſt, opu'ſt totum diem.*
*Nunquam hoc vno die efficiatur opus, quin opus ſemper ſiet.*
* *Non enim poſſunt militares pueri ſetanio educier,*
St. *Reſpice ergo, accipe hoc, qui iſtuc exefficias opus.* Ph. *cedò,*

Quanquam parum eſt. ST. addam minam adhuc iſtic poſtea. PH. parum eſt.
St. Tuo arbitratu, quod iubebis, id dabitur. da nunc ſauium.
Ph. Mitte me, inquam, odioſus es. ST. nihil fit, non amor teritur dies.
Plus decem pondo amoris pauxilliſper perdidi.
Ph. Accipe hoc, atque auferto intrò. ST. Vbi amica mea eſt gentium?
Neque ruri, neque hic operis quicquam facto. corrumpor ſitu.
Ita miſer cubando in lecto hîc exſpectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica quid agis? ST. quis illic homo?
Ph. Quem ego mecaſter magis amo, quàm te. ST. quàm me? quomodo?
Ph. Hoc modo. vt moleſtus ne ſies. ST. iam abis poſtquam aurum habes.
Ph. Condidi intrò quod dedi,?i. ST. adeſt amica. te alloquor.
Ph. At ego ad te ibam. ST. ad me? delicia. PH. hercle verò ſeriò.
St. Quanquam ego tibi videor ſtultus, gaudere aliqui me volo.
* Ne quicquam es bella, malo tuo niſi ſimitu e:o aliqui gaudeo.
Ph. Vin' te amplectar, & ſauium dem? ST. quiduis face, gaudeam.
St. Meóſne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me eſſe ſatius. Abſtine hoc mulier manum,
Niſi te mea manu bina in machera vis & hunc mori.
Ph. Nihil φλυαρεῖν ſatius eſt miles, ſi te amari poſtulas
Auro, haud ferro deterrere potes me. amet Stratophanes.
St. Quî, malùm, bella aut faceta es, quæ ames hominem iſtiuſmodi?
Ph. Venitne in mentem tibi quod verbum in cauea dixit hiſtrio,
Omnes homines ad ſuum quæſtum callent nec ſatis vident.
St. Huccíne hominem te amplexari, tam horridum atque ſqualidum.
Ph. Quanquam hic horridus eſt, quanquam hic ſqualidus'ſt, at eſt bellus mihi.
St. Dedin' ego aurum? PH. mihi? dediſti filio cibaria.
St. Nunc ſi hanc tecum eſſe ſperas, alio opus'ſt auri mina.
St. In malam rem i, & magnam. ST. magno opere ſerua tibi viaticum.
Quid iſta debet niſi tria? ST. quæ tria-nam? ST. vnguenta. noctem, ſuauium.
Par pari reſpondet. verùm nunc ſaltem ſi emas eam,
Tum mihi nonnulli de tuis de deliciis compaſticis ST. abi, abi conſultam iſtuc mi homo
Caue faxit volnus tibi iam, cui ſunt dentes ferrei.
Vulgò ad ſe omneis intromittit. abſtine iſthac tu manum.
St. Iam hercle iam magno tu vapulas vir ſtrenuus.
St. Dedi ego huic aurum. ST. at ego argentum. ST. at ego pallam & purpuram.
St. At ego oueis, & lanam. & alia multa, quæ poſcet, dabo.
Melius te minis certare mecum, quàm minaciis.
Ph. Lepidus ecaſtor mortalis. Strabax mi, perge obſecro.
Stultus, atque inſanus damnis certant. nos ſaluæ ſumus.
St. Age prior tiro, da aliquid. ST. immò tu prior perde, & peri.
St. Hem tibi talentum argenti, Philippicum eſt, tene tibi.
Ph. Tanto melior, noſter eſto. ſed de veſtro viuito.
St. Vbi eſt, quod tu das? ſolue zonas. PH. prouocatur. ST. quid times?
Str. Tu peregrinus, hîc habito nunc: timeo meas: non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumena ego obligata defero.
St. Quid dedi, vt diſtrinxi hominem. STR. immò ego verò qui dedi.
Ph. I nunc intrò, amabo, & tu ergo hac mecum. ST. tu eris mecum quidem.

St. *Quid tu? quid ais? cum hoccine?* Mil. *ego poſterior dedi.*
Ph. *Tu dediſti, hic iam daturus eſt. iſtuc habeo, hoc expeto.*
*Verùm vtrique mos geratur, amborum ex ſententia.*
St. *Fiat vt rem natam video, hoc accipiundum eſt quod datur.*
St. *Meum quidem te lectulum certè occupare non ſinam.*
Ph. *Lepidè ecaſtor aucupaui, atque è mea ſententia.*
*Meámque vt rem voluiſtis geſtam veſtram rurſus bene geram.*
*Verùm amabo, ſi quid animatus faceres; fac iam vt ſciam*
*Veneris cauſa applaudite: eius hæc in tutela eſt fabula.*
*Spectatores bene valete, plaudite, atque exſurgite.*

MEO MIHI MORE FERO SVPPL. D.] non eſt, inquit miles, mihi nouum quod facio ſed vſitatum, quod fero ſupplicium ad amicam meam damnis, i. quod eam placo damnis, & detrimentis meæ rei familiaris vulgati nonnulli, & manuſcripti libri, qui habent partim, *eo mihi amare*, partim, *eo mihi amore*, mendoſi ſunt. Ea lectio, quam ſecuti ſumus, ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis expreſſa eſt, & probabilem ſententiam habet. NIMIS VM SAEVVS] nimis ſæuum, & aſperum te præbes. Virg. lib. 6. *Nos ſæua magna ſacerdos.* SIC SINE] ſine me meo modo, & arbitratu ſequire. POTIN' ES VT M M.] potéſne, i. non potes te continere, quin mihi moleſtiam non exhibeas? ASTAPHYLITIVM] nomen eſt bis deminutiuum ab Aſtaphio, Græcorum conſuetudine. Nam ab Aſtaphio fit Aſtaphylium: deinde ab Aſtaphylio Aſtaphylitium. blandiendi autem vim, & locum obtinent nomina deminutiua. ATQ. ISTI ETIAM F. M. V.] ego verò iſti non ita irata ſum, vt meretur. SI MIHI RIDES: SPICE] ſic emendat Adr. Turn. libr. 11. c. 21. Aduerſ. niſi quòd *ſpice* retinet, ego autem *ſpice* edendum curaui. neque video quomodo aliter legi poſſit. *ſpecio* autem antiquum verbum, i. video, aſpicio, cerno. Lege Feſtum in voce, *ſpectio* & *ſpeſtus.* Varro lib 4. ſpeculum à ſpeciando, quòd tibi ſpeciant, id eſt, aſpiciunt. LAVIT] lauat. Nam etiam veteribus vſitatum fuit lauo, is, it. in tertia inflectione. FASCIIS] ad inuolucra pueri vincinenda, & abſtringenda. INCVNABVLIS] cunarum inſtrumentis, & ornamentis. NON ENIM P. SEPE ANIO ED.] non enim poſſunt militum filij cepis viuere. ſetanis cæpe genus eſt. Plinius lib. 19. c. 6. nonnulli legunt *ſetame.* ſetanius autem panis purus & cribro purgatus. Turneb. libr. Aduerſ. c. 20. *non enim poſſunt militares pueri & à via educier*, & ita explicat. Canes non tantum de domi culina, & menſa paſcuntur, ſed etiam à via paſcuntur. errantes enim quidquid reperiuntur vorant per vias: ſed non item pueri militares. Camerarius edidit. *& anto educere.* vnde quæ ſententia trahi poſſit, non diſpicio, vide. & qui legunt, vt alij *educier.* EXEFFICIAS] perfecta efficias. PAVXILISPER] per particulas. ità Nonius, ſed verſus videtur claudicare. FACTO] facito. DELICIA] nominus, delicia, numero ſingulari. quod aut rarum eſt, aut ſingulare. Plautus. *mea voluptas mea delicia?* GAVDERE ALIQVI] gaudere aliqua ratione, ſeu aliquo modo, ſeu aliqua re. NEQVICQVAM ES B.] fruſtro bella es, niſi ego vna tecum aliquo pacto gaudeo. *malo tuo.* dixit vrbanè, pro, *bono tuo.* GAVDEAM] i. mihi placeat & iucundum ſit. MORTVVM HERC. ME ESSE S.] *eſſe*, non eſt in libris neque vulgatis, neque manuſcriptis, quod deſideratur. vt rectè conieciſſe mihi videtur Adr. Turneb. eod. lib. & eodem c. Scaliger autem, *ſit*, potius quàm, *eſſe*, recipiendum exiſtimabat: hoc modo. *Mortuum hercle me ſit ſatius eſt*, &c. HOC] ab hoc viro noli hunc virum amplexari, neque tangere. φλυαρεῖν] nugari, nugas agere. AVRO, HAVD FERRO] Ennius. *Auro, non ferro, vitam cernimus atque.* in amore plus aurum pollet, quàm ferrum. Quin etiam in re militari aurum plus interdum poteſt, quàm ferrum: non longè exempla petantur plures vrbes expugnauit auro Philippus, quàm ferro. Itaque cùm dixiſſet ei quidam, caſtellum neſcio, an eſſet inexpugnabile, quæſiui ab eo, an non ad id aſcendere poſſet aſinus auro onuſtus: ſignificans nullum locum quãtumuis munitum, auro nõ expugnari poſſe. M. Tull. lib. 1. epiſt. ad Attic. *Atque in eo non auctoritate, neq. gratia pugnax: ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in qua modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Hor. od. 16. lib. 3. *Aurum per medios ire ſatellites, Et perrũpere amat ſaxa, potentius Ictu fulmineo concidit Augurii Argiui domus ob lucrum Demerſo exſcidio. diffidit vrbium portas vir Macedo & ſubruit æmulos Reges muneribus.* AMET STRATOPHANES] amet Stratophanes, ſi ſe amari poſtulat non ferro timeat. QVI MALVM] malùm interiectio eſt, vt ſuprà. *qui* autem, i. qua ratione, quam ob cauſam, ſeu quo pacto. VENÍTNE IN M. &c.] an venit in mentem, &c. hoc eſt, vt vulgò loquimur, an non venit in mentem, &c. CALLENT ET SATIS VIDENT] callidi ſunt, & ſatis ſapiunt, ſatis videre. nihil videre, nullum videre, parùm videre, plus videre, vſitata bonis ſcriptoribus, pro ſatis ſapere, ſeu ſatis oculatum eſſe, nihil ſapere, ſeu cæcum eſſe, parùm ſapere, ſeu non admodum perſpicacem eſſe, plus ſapere, ſeu oculatiorem eſſe, & intelligentiorem eſſe. *ſatis vident* autem edidimus, pro vulgato *faſtidiunt*, quod eſt, mendoſum. certa coniectura ducti cùm in noſtris libris veteribus ſcriptum reperiſſemus, *ſatiſdiunt.* HVNCCINE HOM. TE A.] ſubine. par eſt, aut decet te, aut ſimile quiddam. TAM HORRIDVM, ATQVE SQV.] horridus, & ſqualidus nitido opponuntur. AT EST BELLVS MIHI] quia vtilis ſe DEDIN' EGO AVRVM] nónne ego aurum dedi. IN MALAM REM I, ET M.] ſuprà. SERVA TIBI VIAT] noli omnem pecuniam tuam Phroneſio largiri, ſed ſerua ex ea viaticum in malam rem iturus. VNGVENTA] meretrices amatores ſuos poſt complexus, & concubitum vnguentis perfundebant. PAR PARI RESP.] Phroneſium. TV MIHI N. DE TVIS DEL. &c.] ſic reſtitui ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis. Ea autem talis eſt, *ſi amet clam, tu mihi de tuis delitiis.* al. *delicias ſum*, ſuperſit. *Compar dicit ab aui, conſult auiiſtuc me homo.* venit autem in mentem, & Scaligero eadem coniectura, niſi quod ille retinebat particulam *clam*, ego ex ea facio *cam*, *compaſticis* autem, vox Græca eſt. à verbo καυχᾶσθαι, quod valet, ſibi nimiũ arrogare. & de ſe intolerabiliter prædicare. Itaq. delicias compaſticas appellat, iactatas, & inanis gloriæ plenas. CAVE FAXIT VVLN. TIBI, &c. ſic edendũ curaui, cùm in vulgatis *faxis*, legeretur.

geretur facerè vulnus, pro inferre vulnus, bonis ſcriptoribus vſitatum. CVI] Phroneſio immò mihi. qui habeo machæram pro dentibus. DENTES FERREI] dentes ſolidi, & duri inſtar ferri, hoc dicit propter machæram. MAGNO] magna mercede, id eſt, magna iactura. VAPVLAS] à Phroneſio multis enim nummis te feriit. MINIS] minis argēteis. STVLTVS ATQVE INSANVS] ſtultus Strabax: inſanus miles. TYRO] tu, qui nouitius amator es. VBI EST QVOD DONAS?] Strabacem alloquitur. SOLVE ZONAS] in nummos conditos circumferebant veteres ſuprà. PROVOCATVR] prouocatur Strabax à milite muneribus in nos conferendis ſcil cet. HIC HABETO, T. M.] ſecutus ſum libros vulgatos. nam noſtri libri veteres habent, *hic habito*: nunc deinde lacunulam, & ita edidit Camerarius. EGO NON AMBVLO] non ambulo hàc & illàc, neque circumagor, vt tu. pòſt non ego ambulo. PECVA AD HANC COLLO, &c.] Priſcianus libro 6. ſic profert hunc verſum *pecua ad hanc collo neruma ego obligata deſero.* ex quo legendum ſuſpicor, *pecua ad hanc collo in nebrina*, ſeu *in nebride*. nebris autem pellis eſt ceruina, ſeu hinnulina. fortaſſis autem alludit ruſticus ad prouerbium, *νεβρίδα φέρειν*, quod in ignauos, & liuidos dicitur: præterea, hæc ſunt referenda ad illud ſuperius, quod eſt in ſcena, *Rus mane*, &c. *Ego perpetuas minas Oues in crumena hac in vrbem detuli.* QVI DEDI, D. E.] ego, qui dedi, diſtrinxi, & deuinxi Phroneſium, ita vt mihi debeat, & mihi ſatisfacere, neceſſe habeat. I NVNC INTRO, A.] Phroneſium vtrunque domum intromittit & Strabacem, & militem. TV ERIS MECVM] tu Phroneſium, mecum cubabis. CVM HOCCINE] tam ruſtico, & horrido? TV DEDISTI] tu miles iam dediſti, hic Strabax iam daturus eſt. ISTVC H. HOC EXP.] iſtud quod dediſti, habeo: hoc, quod hic daturus eſt, expeto. FIAT VT E. NATAM V.] fiat, vt video rem eueniſſe. LEPIDE AECASTOR AVCVP.] paronomaſia in verbis occupare, & aucupare. *aucupaui* autem, id eſt, aucupata ſum prædata ſum. profert hunc locum Nonius in verbo *aucupaui*. VERVM AMABO, SI QVID ANIMAT. F.] alloquitur Strabacem, qui lectum prior occuparat. verum, inquit, ſi quid facere animatus es, id eſt, ſi quid facere in animo habes iamiam facito. fac, ſi facis, noli longus eſſe, ſed matura. puto hanc cohortationem ad opus venereum pertinere. Meretrices enim nolunt temoos teri, ſed rem quamprimùm expediri, ac tranſigi: Operas enim pluribus locare ſolent, vt hæc, quæ duobus morem gerere inſtituunt.

# FINIS M. ACCII PLAVTI.

# LOCI EX XLI.

## AMISSIS PLAVTI COMOEDIIS, A GRAMMAticis Latinis citati.

*ACARISTVDIVM M. SVſpicari vt opinor. licet, eſſe ἄγραφα fluxum.*

1 Quam ego tanta pauperaui per dolum pecunia.

ADDICTVS.

1 Sed enim Saturiorem, & addictum & tertiam quandam cuius nunc, mihi nomen non ſuppetit. in piſtrino eum ſcripſiſſe, Varro & plerique alij memoriæ tradiderunt.

2 Opus facere nimiò quàm dormire mauolo, veternum metuo.

AGRICVS.

1 M. Varro in libro de Comediis Plautinis primo actu verba hæc ponit: Nam nec Gemini Lenones, nec Cōdalium, nec Anus Plauti, nec bis compreſſa, nec Bœotica vnquā fuit, neque adeò Agricus. neque Commorientes, ſed M. Acutici

AMBROICVS.

1 Quaſi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

ANVS.

ATRAMON.

1 Nunc mihi licet quiduis loqui. nemo hic adeſt ſuperſtes.

ASTRABA.

1 Eſt autem aſtraba, vehiculum, παρὰ τὸ μὴ στρέφεσθαι quo titulo & Plautus fabulam inſcripſit, in qua mulieres in eiuſmodi vehiculis inductæ.

2 Legerat ille, apludam veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe, idque à Plauto in Comœdia, ſi ea Plauti eſt, quæ Aſtraba inſcripta eſt, poſitū eſſe.

3 Apludas frumenti furfures, dicunt ruſtici veteres. hoc in antiquis inuenitur, quorum in dubio eſt authoritas: quanquā & Plautus in Aſtraba fabula ita dixerit, cuius incertum eſt, an ſit ea Comœdia, atque ideo verſus eiuſdem ponere ſuperſedimus.

4 Sequere, adſequere, Polybadiſce, meam ſpem cupio conſequi. Sequor hercule quidem: nam libenter mea ſperata conſequor.

5 Axitioſæ annonam caram è vili concinnant viris.

6 Quaſi tellenon aut pilum Græcum reciproces plana via.

7 Cum incurioſum locaretur, terebratum quidem pertundis.

8 Dare pedibus protinam ſeſe ab is regionibus.

BIS COMPRESSA

BOEOTIA.

1 Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit.
Quique adeò primus ſtatuit hic ſolarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nā me puero venter hic erat ſolariū.
Multo omnium iſtorum optumum & veriſſimum,
Vbi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſtur, niſi ſoli lubet.
Itaque adeo iam oppletum'ſt oppidum ſolariis,
Maior pars populi aridi reptāt fame.

CÆCVS. SIVE PRAEDONES.

1 Spectaui ludos magnificè atque opulenter.

2 Plure altero tanto, quanto eius fundus eſt velim

3 Peregrè eſt.

4 Velim te arbitrari factum. R. ſedulum eſt. ſubmouētur hoſtes, remouentur lapides

5 Nihil feci ſecus, quàm me decet.

6 Quis tu es, qui ducis me? Mu. Perij hercle. Afer eſt.

7 Nihil quicquam factum niſi fabrè: nec quicquam poſitū ſine lucro auro, ebore, argēto: purpura, picturis, ſpoliis, tum ſtatuis.

8 Neque eam à me inuito vnquam abduces.

CALCEOLVS.

1 Molluſcam nucem ſuper eius dixit impendere tegulas.

CARBONARIA.

1 Secundum ipſam aram, aurum abſcondidi.

2 Patibulum ferat per vrbem, deinde affigatur cruci.

3 Sic ego pernam, ſumen, ſue, ſpectile, callum, glandia.

CHRYSALVS.

1 Fortè ego vt in ſtega conſederam.

CLITELLARIA.

1 Quid? tuam amicam times ne te manulea caiet?

MM

COLAX.

1 Colacem eſſe Næui & Plauti veterem fabulam.

2 Batiolam auream, octo pondo habebat, accipere voluit.

COMMORIENTES.

1 Synapothneſcontes Diphili Comœdia eſt,

Eam Cōmoriētes Plautus fecit fabulā.

2 Saliam in puteum præcipes.

CONDALIVM.

1 Tam crepuſculo ferè vt ament, lampadas accendite.

*v. cod. Diomed. Facere olant ædes Arabica.*

CORNICVLARIA.

1 Olunt ædes Arabicas.

2 Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

3 Latrocinatus annos decē mercedē,

4 Pulcrum & luculentum hodie euenit prælium.

5 Litaueram, Lauernam ni ſuris ſceleraſcit manus.

6 Qui amant ancillam meam Sedulium oculitius.

7 Te obſecro Lyde pileum meum, mi ſodalis, mea ſalubritas.

8 Millies aduentu, quem circumeunt ludentes.

Quid ceſſamus ludos facere? Circus noſter ecce adeſt.

DA CHARIA, ſed emendati, video, vt fiat Bacharia.

1 Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus vnquam.

Quam ego nunc ſum? cuius hæc ventri portatur pompa?

Vel nunc, qui mihi in mari accipenſer latuit antehac.

Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus,

DYSCOLVS.

1 Virgo ſum, non didici verba nupta dicere.

FŒNERATRICIVS.

*prelid. v. præd.*

1 Quæ ego populabo properè.

FRETVM.

1 Hoc illud eſt.

Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur,

Peribo, ſi non fecero: ſi faxo, vapulauero.

FRIVOLARIA.

1 Commodo dictitemur.

2 Is mihi erat bilis, aqua intercus, tuſſis, febris.

3 Vbi rorarij eſtis? en ſunt. vbi accenſi? ecce.

4 Nauè agere oportet, quod agas, non ductariet.

5 Sequimini me hàc ſultis legiones omnes Lauernæ.

6 Superabóque omnes argutando præficas.

7 Tunc papillæ primum ſororiabant illud volui dicere, fraterculabant.

FVGITIVI.

1 A grege ſpecta, vide viuices quantas, iam inſpexi quid eſſent.

GESTIO Animaduerto emendari, vt fiat Reſtio.

1 Ceraſtribula, vt de lābo obſcœnabis.

HORTVLVS.

1 Præco ibi aſſit cum corona, cuique liceat veneat.

LENONES GEMINI.

1 Dolet hic puellus ſeſe vnum ducier.

LIPARGVS.

1 Nihil moror mihi fucum in aluo, apibus, qui peredit cibum.

MEDICVS.

1 In conſpicilio aſſeruabam pallium,

2 Paraſito cum virgis caſeum radi poteſt.

3 Domi reliqui exoletam virginem.

MOECHVS.

NERVOLARIA.

1 Scophinam ego illā actutum adraſi.

2 Prohibent quòd mœnia alia vnde ego fungor in ea.

3 Productè prodigum eſſe in amatorem addecet.

4 Vinum ſublestiſſimum.

5 Inſanum valde vterque deamat,

6 Diobolares, ſchæniculæ, miraculæ,

7 Scrantiæ, ſcrupedæ, ſcritabillæ, tantillæ.

8 Non quaſi vt hæc ſunt hîc limaces, liuidæ.

9 Stratex, ſcrupedæ, ſtratiuolæ, ſordidæ.

PATINA, SEV PATINARIA.

1 Nam quid illæ nunc diutius remorantur remeligenes?

PARASITVS PIGER.

1 Domum ire cœpit tramite dextra via.

2 Migro hinc inde, bene potus primo crepuſculo.

3 Ambo magna laude lauti, poſtremò ambo ſumus non nauci.

4 Addite lopades, echinos, oſtreas,

PHAGON.

1 Honos Synceraſto perit pernis gladio.

PHASMA.

1 Nec rectè ſi illi dixeris.

2 Eadem principio ſuper rebus noſtris loqui te.

PLOTINVS.

1 Nam coloratam frontem habet petilis labris.

SATVRIO.

1 Catulinam carnem eſitauiſſe, hoc eſt, comediſſe Romanos, Plautus in Saturione refert.

2 Retrahi nequitur quoquò progreſſa eſt ſemel.

3 Male tibi eueniſſe video, glaber erat tanquam lien.

4 Succenturia, centum requiæ, qui te delectent domi.

SCEMATICVS.

1 Nam pater tuus nunquam cum illa etiam limabit caput.

SITELITERGVM.

1 Mulieres vxorculauit, ego noui, ſcio axitioſam.

TRIGEMINI.

1 Ni fugiſſem, medium credo præmorſiſſet,

VACCIAS. De quo verbo dubito: nam

20 ?. nam adducuntur alicubi hæc ex Plauti Bacchide.

1 Effer naſiternam cum aqua foras.

VIDVLARIA

1 Neſcio quid ſeruos è myſtera proſiluit.

2 Paupera hæc res eſt.

3 Appoſitâ eſt claſendix? at egò dicā ſigni quid ſit.

4 Animaduertite amabo. ſi vultis, vidulum hic apponite: ego ſeruabo quaſi ſequeſtro deris neutri reddibo, donicum res diiudicata hæc erit.

5 Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, famem.

6 Eiuſdem bacchæ fecere noſtram nauim Pentheum.

7 Nunc vt apud ſequeſtrum. vidulū poſiuimus.

8 Nunc ſeruos argentum à patre expalpabitur.

9 Malim moriri meos, quàm nunc mendicarier.

Boni miniſtrantur, illum nunc irrident mali.

10 Signum rectè comparebat, huius contendi anulum.

11 Quid multa verba? plurimum luctauimus,

12 Iube hunc inſui culleo, atque in altū deportari ſi vis annonam bonam.

13 Ibi vt piſcabat fuſcina, ici vidulum

*LOCI ALII EX AMIIESIS citati, non addito Comœdiæ nomine.*

1 Agite nunc, ſubſidite omnes, quaſi ſolent triarij.

2 Illud enim extemplò acceptum, me negato & filium,

3 Epeum, fumicum cocum.

4. Ganuit odioſus omni toti familiæ.

5 Licet vos abire curriculo.

6 Iam tibi tuis meritis craſſus corius redditus eſt.

7 Dij bene vortant. tene cruminam, minuerunt triginta minæ.

8 NVLLAM REM citiorem apud homines eſſe, quàm famam, reor.

9 Stultus eſt aduerſus ætatem & capitis canitudinem.

10 Corruſpare tuaconſilia in pectore.

11 Nam modò nihil oculi cœcultant, eſtne hic noſter Hermio.

12 Eiurauit militiam.

13 Sic me ſubes cotidie, quaſi fiber ſalicem.

14 Herbam do, cùm ait Plautus, ſignificat, victum me fateor: quod eſt antiquæ & paſtoralis vitæ indicium.

15 Iniit te nunquam febris?

16 Neque muneralem legem, neque lenoniam, rogata fuerit nec ne, flocci facio.

17 Perfidioſe captus, eo ædepol neruo ceruices probat.

18 Muriaticam video in vaſis ſtagneis naricam bonam & cauatam, & taguma quinas fartas conchas piſcinarias.

19 Non ego te noui nauallis ſcriba columbari impudens

20 Occidamus, Plautus ponit, pro contra cedamus.

21 Puritium Plautus dixit pro ſtulto.

22 Perediam & bibeſiam. Plautus finxit ſua conſuetudine, cùm intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi.

23. Perſicum portū Plautus cùm ait, mare Euboicum videtur ſignificare, quod in eo claſſis Perſarum dicitur ſtetiſſe non procul à Thebis.

24 Nihil deconciliare ſibi, niſi qui Perſicus ſapis.

25 Olim huic puello ſe Venum duciet. *Puto eſſe verſum ex Lenonibus geminis ſupra.*

26 Sacrum aut prophanum habeas, parui penditur.

27 Vlceroſam, compeditam, ſubuerbuſtam ſordidam.

28 Quia tibi ſuaſo infeciſti propudioſa pallulam.

29 Capulo proximos.

30 Glirium examina.

31 Nam coloratum frontem habet petilis.

32 Sed leno egredietur foras, hinc ex occulto ſermonem ſublegam. *Aulul.*

33 Nec macharam audes dentes frendere.

34 Meam vxorem mittam catillatū.

35 Floccipendo quid rerum geras.

36 Argentum hinc facite.

37 Confoſſiorem te faciam ſoricina nænia. *Extat in Bacchid. ſc. Meamne*

38 Clandeſtinè, vt cæletur conſuetudo.

39 Fortaſſe te amore ſuſpicauere.

40 Inſtare factum

41 Inimicus eſto, donicum ego reuenero.

42 Quia ſciebam priſtinum in mundo fore. *Extat in Pſeu. act. 1. ſc. vltim Si de danoſis.*

43 Pedibus, aduerbialiter.

44 Corpus tum virgis inſcribam.

45 Nunquam ad ciuitatem venio, niſi cùm infertur pepulum.

46 Scelerare manus pro polluere, Plautinus ſermo, hodie non vſu.

47 Ipſa ſibi auis mortem creat.

48 Capularis ſenex.

49 Pro laruatore circumferam.

50 Paupera eſt mulier.

51 Si qua forte cautio eſt, vbi cū hietare nondum in mentem venit.

52 Exite & ferte fuſtes priuos in manu.

52 In pellis periculum protenditur.

53 Cedite mihi.

55 Mecum habet pagus, morbus, æs.

56 Quid eſt hoc, rugat pallium, amictus non ſum commodè.

57 Exi tu Daue, age.

Sparge, mundum eſſe hocce veſtibulū volo.

Venus ventura eſt, noſtra nolo hoc pulueret.

59 Termentum apud Plautum, detrimentum.

59 Veſperna apud Plautum, cœna intelligitur

## LOCI EX COMOEDIIS *quæ extant citati, qui hodie in noſtris codicibus non inueniuntur.*

### AMPHITRVO.

1 Optimo iure infringantur aulá cineris in caput.
2 Næ tu poſtules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput.
3 Herus Amphitruo occupatus.
4 Laruatus ædepol hominem miſerum medicum quæritat.
5 Tu certè aut laruatus es, aut ceritus.
6 Vno vt labore exſoluat ærumnas duas.
7 Cuique me abſente corpus vulgauit ſuum.
8 Animam comprime.
9 Niſi hoc ita factum eſt, perinde vt factum eſſe autumo, nõ cauſſam dico, verùm ne inſimules probri.
10 Quaſi aduenienti morbo medicati iuuenem.
11 Qui nequeas noſtrorum vter ſit Amphitruo decernere.
12 Prius ipſe mecum etiam volo hic meditari.
13 Manifeſtum hunc obtorto collo teneo furem.
14 Ibi ſcrobes effodito duplos ſexagenos in dies.

### ASINARIA.

1 Hic aderit credo congerro meus, & colluſor meus.
2 Pelle crebris perniciis.
3 Qui etiam me miſerum famoſum facit ſuis flagitiis.

### AVLVLARIA.

1 Nec noctu nec diu quietus vnquã eam, nunc dormiam.
2 Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.
3 Quin mihi olera cruda ponunt, halec danunt.
4 Vbi quamque pedem videbat, ſuppurabatur omnis.
5 Ego ecfodiebam in die denos ſcrobes.
6 Hic quidam peruicus cuſtodẽ addidit.
7 Pro illis crocotis ſtrophiis, ſumtu vxorio.
8 Vt admomordi hominem.
9 Plautus in Aulularia Myrtam etiã fœminino genere dixit, & neutro.

### CAPTEIVI.

1 Pileũ quem habuit, diripuit, eumque ad cœlum tollit.

### CVRCVLIO.

1 Auctionem facio paraſiticam.

### CASSINA.

1 Perij, flacco habebit iam illic lumbos meos.
2 *Intro* ad vxorem, ſufferamque meum tergum ob iniuriam.

### CISTELLARIA

1 Non quaſi vt hæc ſunt limaces liuidæ.
2 Qui niſi iteres, nimium is vagrandi gradu.
3 Prohibet diuitiis maximis dote altili atque optima.
4 Et doloſi, idem cõquineſce ſi iſt icce veto ſimul.
5 Expurgabo hercle omnia ad racuã rauim
6 Quæ quaſi carnificis angiporta purgitaris.
7 Pol accubituram mater magis ſum exercitate, quàm à curſura rũ tardiuſcula.
8 *Illum* amatorem tibi proprium futurum in vita.
9 *Intro* ad bonam meretricem, aſtare in via ſolum, proſtibula ſanè eſt.
10 Malum aufert, bonum mihi opus eſt.
11 Meminere officium ſuum.
12 Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum.
Aliorum eſt affatim qui faciant. ſanè ego me
Volo fortem perhiberi virum.
13 Tune igitur mea matercula?
14 Cum extortis talis, cum crocotillis cruſculis.
15 Germana mea ſororcula.
16 Siquidem impares pro copia, pro recula.
17 Datores belliſſimi negotiolis ſenecis vos ſoletis eſſe.
18 Adhinnire equulam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli.

### EPIDICVS.

1 In latebras condas pectori penitiſſumè.

### BACCHIDES.

1 *Illa* mea cognominis eſt.
2 Ecquis euocat cum naſiterna & cũ aqua illum impuriſſimum.
3 Quæ ſodalem atque, me exercitos habet.
4 Nam credo cuiuis excantare cor poteſt.

*Seruius Ecl. 8. paulo aliter hũ locum profert ad v. Frigidus in pratis cãtãdo rũpitur anguis. ſic habet. Nõ tu quæro cuiuis excãtare cor facile potes. & excantare magicis carminibus obligare exponit, non vt Nonius, excludere. Seruius 4. Æneid.*

5 Vincla, virgæ, molle ſeruitudo mala ſit peior
6 Cor meum, ſpes mea, vel meum, ſuauitudo, cibus, gaudium.
7 Limaces viri, qui atterant & conſumant.
8 Nec cum quoquam alio acciperes mercedem annuam,
Niſi ab ſeſe, nec cũ quoquam limares caput.
9 Quibus ingens in animo vtile eſt modicum, & ſine vernilitate.
10 Cupido te conficit, anne amor?
11 Prænestinum opinor eſſe, ita erat glorioſus.

### MOSTELLARIA.

1 Sine iuxta aram ſed eam, & dabo meliora conſilia.

### MILES.

1 Siue animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.
2 Viden' oculis tu illam venaturam facere, atque aucupium auribus.
3 Modicè ſapis.
4 *Itáne* nos noſtrámque familiam

habet exercitum.

MERCATOR.

1 Noctúque & diu vt viro ſubdolaſſis.

PSEVDOLVS.

1 Itur ad me.

2 Pecus neutro & maſculino.

3 Ni carcerem effregeritis veſtram domum.

POENVLVS.

1 Quæ eſt illa auis?

PERSA.

1 Theatrum lepidum cum decora ſchema.

RVDENS.

1 Quid murmurillas tecum, & te diſcrucias?

2 Quo in loco ſis neſcius, neſcias peſſumus.

3 Ollas abſtollas.

STICHVS.

1 Publicitus.

2 Fami, in datiuo caſu.

TRINVMMVS.

1 Fulmentas iubeam ſupponi foco.

TRVCVLENTVS.

1 Dum abeam quodam, & vbi nihil cœpiam.

2 Factus ſum eximus à vobis.

*ALII LOCI A VARIIS auctoribus ex Plauti Comœdiis quæ non extant, citati.*

1 Nonius, Pauperauit.

ADDICTVS.

1 Gellius lib.3 cap 3.

2 Anonymus Virgilij interpres lib.1. Georg veternum

AGRICVS.

1 Gellius, ibidem.

AMBROICVS.

1 Feſtus & Nonius, Clunes.

ANVS.

1 Gellius lib 3.cap.3.

ARTAMON.

1 Feſtus, ſuperſtites. Helenius in 1. Epod. Horatij.

ASTRABA.

1 Probus in vita Virgilij.

2 Gellius lib.11 cap.7.

3 Nonius, Apludas.

4 Varro de LL.lib.5.

5 Idem libro 6.

6 Feſtus, Reciprocare.

7 Nonius, Exterebrare.

8 Idem, Protinam.

BIS COMPRESSA.

1 Gellius libr.3 cap 3.

BOETIA.

1 Idem eodem libro & capite.

CÆCVS, SIVE PRAEDONES.

1 Chariſius lib.2.Opulenter.

2 Ibidem, Plure.

3 Ibidem, Peregrè.

4 Ibidem, Sedulum.

5 Ibidem, Secus.

6 Ibidem, Mu.

7 Ibidem, Fabre.

8 Ibidem, Incito.

CALCEOLVS.

1 Macrob.lib.3 Sat cap.18.

CARBONARIA.

1 Priſcianus, lib.10.

2 Nonius, patibulum.

3 Feſtus, Spectile.

CHRYSALVS.

1 Ignotus Grammaticus ad Calcidium.

CLITELLARIA.

1 Fulgentius in expoſitione Virgilianæ continentiæ Caiatio. *Caieta.*

COLAX.

1 Terentius in prologo Eunuchi.

2 Nonius, Batiola.

COMMORIENTES.

1 Terentius in prologo Adelphorum.

2 Priſc.lib.6.

CONDALIVM.

1 Varro de LL.lib 6.

CORNICVLARIA.

1 Diomedes lib.1.Oleo.

2 Varro de LL.lib.6.

3 Nonius, Latrocinari.

4 Idem, Luculentum.

5 Idem, Lauerna.

6 Idem, Oculitus,

7 Idem, Pileus.

8 Varro de LL.

DACHARIA, VEL BA-HABIA.

1 Macrob.lib.4 Sat r.cap 16.

DYSCOLVS.

1 Feſtus, Nupta verba.

FOENERATRICIVS.

1 Diomedes lib.d impeiſonalibus.

FRETVM.

1 Gell.b 3.cap 3.

FRIVOLARIA.

1 Char.lib 2.Commodò.

2 Priſc.lib.6 Feſtus, Querquera.

3 Varro de LL 6.

4 Feſtus. Nauus.

5 Idem, Stultis.

6 Nonius. Perſicæ.

7 Feſtus. Sororiare.

FVGITIVI.

1 Varro de LL 6.

GESTIO, VEL RESTIO.

1 Idem ibidem.

HORTVLVS.

1 Feſtus, Sub corona venire.

LENONES GEMINI.

1 Priſc.lib.6.Gell.lib.3.cap.3.

LIPARCVS.

1 Priſcianus lib 10.

MEDICVS.

1 Nonius. Conſpicilium.

2 Idem. Caſeum.

3 Priſc.lib.10.

NERVOLARIA.

1 Varro de LL.lib.6.

2 Feſtus, Mœnia.

3 Idem, Prodigere.

4 Idem, Subleſta.

5 Nonius, Inſanum.

6 Varro de LL.lib.6.

7 Idem ibidem.

8 Idem ibidem.

9 Gell.lib.3.cap.3.

PATINA.

1 Feſtus, Remeligenes.

PARASITVS PIGER.

1 Varro de LL. lib. 6.
2 Idem ibidem.
3 Feſtus, Nauci.
4 Nonius Leopades.

PHAGON.

1 Varro de LL. lib. 6.

PHASMA.

1 Feſtus, Neo.
2 Idem, Super.

PLOTINV.

1 Nonius, Petilis,

SATVRIO.

1 Feſtus.
2 Idem, Nequitum.
3 Rienes.
4 Succenturiare,

SCEMATICVS.

1 Nonius, Limari.

SITELITERGVM.

1 Varro de LL. lib. 6

TRIGEMINI.

1 Gell. lib. 7. cap 9.

VACCIAS.

1 Ignotus grammaticus ad Calcidium.

VIDVLARIA.

1 Priſcianus lib. 4.
2 idem lib. 5.
3 idem eodem libro.
4 idem lib. 6. & 13. Nonius. Reddibo.
5 Idem lib. 6.
6 idem lib 7.
7 idem lib. 10.
8 Nonius. Expalpare.
9 idem Mendicarier.
10 idem, Contendere.
11 idem, Deluctaui. vel Eluct: ul
12 ignotus gram. ad Calcidium
13 Nonius. Icit.

*LOCI EX AMISSIS citati, amiſſæ Comœdiæ nomine*

1 Varro de LL. lib. 4.
2 idem lib. 6.
3 idem ibidem.
4 idem ibidem,
5 Feſtus, Curriculo.
6 idem, Corius.
7 idem, Crumina.
8 idem, Citior.
9 idem, Canitudo.
10 idem, Corruſpari,.
11 idem, Cxcultant.
12 idem. Eluranit.
13 idem, Fiber.
14 idem, Merbam do.
15 idem, Iniit.
16 idem. Muneralis lex.
17 idem. Neruum.
18 idem, Narica.
19 idem, Naualis ſcriba.
20 idem, Occidamus.
21 idem, Putitium,
22 idem, Peredia.
23 idem, Perſicum,.
24 idem, ibidem,
25 idem, Puellus.
26 idem, Profanum.
27 idem, Subuerbuſta.
28 idem, Suaſum.
29 Nonius, Capulum.
30 idem, Glis.
31 idem, Frons.
32 idem. Legere.
33 idem, Frendere. *Ex Aul.*
34 ignotus gram. ad Calcidium,
35 idem ad eundem.
36 Donatus in Phormionem.
37 idem in Eunuchum.
38 idem in Adelphos.
39 idem in Hecyram.
40 idem in Andriam.
41 Chariſius lib. 2. Donicum.
42 idem ibid. In mundo eſſe.
43 idem ibid. Pedibus.
44 Seruius in 1. Æneidos.
45 idem ibidem,
46 idem in 3
47 idem in 6.
48 idem in 6. & 12.
49 idem in 6.
50 idem in 3 & 12.
51 Diomedes lib. 1.
52 Helenius in lib. 2. Serm. Sat. 4.
53 idem in lib. 1. Serm. Sat. 6.
54 Phocas.
55 Macrob lib 5. Sat. cap. 19.
56 Gellius lib. 18. cap. 12.
57 idem eodem in loco.
58 Feſtus, Terminum.
59 Idem Veſperna.

*Fulgent. in expoſitione ſermonũ antiquorum ad Grammaticũ Calcidium, aliàs Claudium.*

*LOCI EX COMOEDIIS quæ extant citata quæ hodie in noſtris codicibus non inueniuntur.*

AMPHITRVO.

1 Nonius, Aula.
2 Idem, Matella.
3 Idem, Ocuparus.
4 idem, Laruatus.
5 idem ibidem.
6 idem, Nixum.
7 idem, vulgauit.
8 idem. Anima.
9 idem, Autumo.
10 idem. Laruatus, & Aduenire.
11 idem, Decernere
12 idem, Meditari.
13 idem. Furtum.
14 idem, Scrobes. Seruius In 2. Georg. Item Priſc. lib 5. & 7.

ASINARIA.

1 Nonius. Gerræ.
2 idem, Perniciis.
3 idem, Famoſus.

AVLVLARIA.

1 Nonius. Diu.
2 idem, Ebriacus.
3 idem, Halec.
4 idem, Pedis.
5 idem, Scrobes.
6 idem, Peruico.
7 idem, Strophium.
8 Gellius lib. 7. cap. 9.
9. Porphyrio in lib. 2. Carmin. od. 5. 181.

CAPTEI.

CAPTEIVI.

1 Nonius, Pileum.

CVRCVLIO.

1 Ignotus gram ad Calcidium.

CASINA.

1 Nonius. Deflaccare.
2 Idem, Sufferre.

CISTELLARIA.

1 Varro LL. lib. 6.
2 Feſt. s Vægrandis.
3 Nonius, Altilis.
4 Idem. Conquiniſcere.
5 Idem, Rauis.
6 Idem, Angiporta.
7 Idem. Curiura.
8 Idem, Proprium.
9 Idem, Proſtibula.
10 Idem. Opus eſt illam rem,
11 Idem, Accuſatiuus pro genitiuo.
12 Gellius lib. 7. cap 10.
13 Priſcianus lib. 3
14 Idem libro eodem. Feſtus, Crocot illum. Idem, Todi.
15 Priſcianus lib. 3.
16 Idem ibidem.
17 Idem lib 3. & 6.
18 Idem lib. 3.

EPIDICVS.

1. Chariſius lib 2 Penitiſſumè.

BACCHIDES.

1 Seruius in Aeneid.
2 Feſtus Noſiterna.
3 Nonius. Exercitum, Chariſius lib. 2 Atque.
4 Idem. Exeantare.
5 Idem, Sæuitudo.
6 Idem, Suauitudo.
7 Idem, Limari.
8 Idem ibidem,
9 Idem, Modicum,
10 Idem, cupido: & Seruius 4. Aeneid. ad verſ. turpique cupidine captos.
1 Idem, Opino.

MOSTELLARIA.

1 Seruius 9. Aeneid, ad verſ. Sacrata valla ſedebat in eius libri initio.

MILES.

1 Nonius, Hilaritudo.
2 Idem Venatura.
3 Idem, Modicè.
4 Ignotus gram. ad Calcidium.

MERCATOR.

1 Nonius, Diu.

PSEVDOLVS.

1 Donatus in Andriam.
2 Chariſius lib. 1.
3 Seruius in 1. Æneid.

PŒNVLVS.

1 Seruius in 8 Æneid.

PERSA.

1 Priſc. lib. 6.

RVDENS.

1 Nonius Murmurillum.
2 Idem Neſcius. Gell. lib. 9, cap. 12.
3 Diomedes lib. 1.

STICHVS

1 Chariſius lib. 2.
2 Idem ibidem.

TRINVMMVS.

1 Nonius, Fulmentum.

TRVCVLENTVS

1 Nonius, Cœpere
2 Priſcianus lib. 3.

# IVSTI LIPSII ANTIQVAE LECTIONES, IN QVIBVS VARIA PLAVTI LOCA illuſtrantur, aut emendantur.

## EX ASINARIA.

Scena. Sicinne hoc fit. pagina huius libri 76.

*Sordido vitam oblectabas pane. in pannu inopcia.*

Lego vnita voce, *impannus, inopia.* Inpannem vocat, qui caret pannis: Inopiam, antique pro inodem. Ita poeta vetus apud Nonium, de pannibus dixit, non vt Nonius ſomniat diuiſim. de pannibus pro pannis.

Scena, Vbi ego nunc *pag.* 81.

*Placidè ergo vnumquidquis rogta, vt acquieſcam.*

Vaticani, *vnumquidque derogita.* voce compoſita vt deiuuare apud Plautum, demorare apud aliū neſcio quem poetam.

Scena. Vbi ego nunc. *pag.* 83.

*Nam ſi huic occaſioni tempus ſe ſubterduxerit,*
*Nunquam adepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.*

Hæreo in his quadrigis albis. Nam eas honoris tantùm inſigne fuiſſe ſcio, atque ita Platonem à Dioniſio tyranno quadrigis albis exceptum in Plinio legimus: & in altero poeta, *equis præcurreret albis.* At hic aliquid de celeritate ſententia poſtulet: In Reuertiano codice margini adſcriptū erat, *quadrigis argis.* In Langij noſtri, *quadrigis albis* Mihi ſcipio eſt ne ſcribendum ſit *quadrigis ſi abis* vt fefellerit ſcriptores confuſa ſcriptura, *quadrigis ſabit.* quadrigis abire, curriculo fugere & ſimilia, valent prouerbiali ſermone, numero & celeriter abire, fugere. Plautus Pœnulo, *Niſi ego illum iubeo quadrigis curſim ad carnificem rapi.* Aulularia, *Quod hercle iubeat, citu quadrigis citius properet perſequi.* Amphitr. *Quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis nunquā effugies infortunium.* De hoc ita iudico, ſic tamen vt legis Valeriæ beneficium non tollam, & à me ad populum prouocari permittam.

Scena: Quid hoc eſt negotij *pag* 89.

*Iam nunc ſecunda mihi facis. ſcribam huic te e apitulo hodie facturum ſatis pro iniuria*

Forte legendum, *ſecundas mihi facis.* Secunda facere, aut ſecundas agere, quid ſit docet Senec. III de Ira, *Optimum iudicauit, quidquid dixiſſet ſequi & ſecundas ageret Non tulit Cœlitius aſſentientem,* &c. tractum à comœdis primis & ſecundis.

Scena, Cur me retentas. *pag.* 98.

*Hirudinem, monedulam paſſerculum, putillum.*

Optimus ille Vaticanus, *Monedulam.* quam ſcri-

St. *Quid tu? quid ais? cum hoccine?* Mil. *ego poſterior dedi.*
Ph. *Tu dediſti, hic iam daturus eſt. iſtuc habeo, hoc expeto.*
*Verùm vtrique mos geratur, amborum ex ſententia.*
St. *Fiat vt rem natam video, hoc accipiundum eſt quod datur.*
St. *Meum quidem te lectulum certè occupare non ſinam.*
Ph. *Lepidè accaſtor aucupaui, atque è mea ſententia.*
*Meámque vt rem voluiſtis geſtam veſtram rurſus bene geram.*
*Verùm amabo, ſi quid animatus facere, fac iam vt ſciam*
*Veneris cauſa applaudite? eius hæc in tutela eſt fabula.*
*Spectatores bene valete, plaudite, atque exſurgite.*

MEO MIHI MORE FERO SVPPL. D.] non eſt, inquit miles, mihi nouum quod facio ſed vſitatum, quod fero ſupplicium ad amicam meam damnis, i. quod eam placo damnis, & detrimentis meæ rei familiaris. vulgati nonnulli, & manuſcripti libri, qui habent partim, *eo mihi amare*, partim, *eo mihi amore*, mendoſi ſunt. Ea lectio, quam ſecuti ſumus, ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis expreſſa eſt, & probabilem ſententiam habet. NIMIS VM SAEVVS] nimis ſæuum, & aſperum te præbes. Virg. lib. 6. *Ne ſæui magna ſacerdos.* SIC SINE] ſine me meo modo, & arbitratu ſequire. POTIN' ES VT M. M.] potéſne, i. non potes te continere, quin mihi moleſtiam non exhibeas? ASTAPHYLITIVM] nomen eſt bis deminutiuum ab Aſtaphio, Græcorum conſuetudine. Nam ab aſtaphio fit Aſtaphylium: deinde ab aſtaphylio Aſtaphylitium. blandiendi autem vim, & locum obtinent nomina deminutiua. ATQ. ISTI ETIAM F. M. V.] ego verò iſti non ita irata ſum, vt meretur. SI MIHI RIDES: SPICE] ſic emendat Adr. Turn. libr. 11. c. 21. Aduerſ. niſi quòd ſpice retinet, ego autem ſpece edendum curaui. neque video quomodo aliter legi poſſit. *ſpecio* autem antiquum verbum, i. video, aſpicio, cerno. Lege Feſtum in voce, *ſpectio* & *ſpeſſus*. Varro lib. 4. ſpeculum à ſpeciando, quòd tibi ſpeciant, id eſt, aſpiciunt. LAVIT] lauat. Nam etiam veteribus vſitatum fuit lauo, is, it, in tertia inflectione. FASCIIS] ad inuolucra pueri vincienda, & abſtringenda. IN CVNABVLIS] cunarum inſtrumentis, & ornamentis. NON ENIM P. EX SEPHANIO ED.] non enim poſſunt militum filij cepis viuere, ſetania cæpe genus eſt. Plinius lib. 19. c. 6. nonnulli legunt *ſetanio*. ſetanius autem panis purus & cribro purgatus. Turneb. libr. Aduerſ. c. 20. *non enim poſſunt militares pueri & à via educier*, & ita explicat. Canes non tantum de domi culina, & menſa paſcuntur, ſed etiam à via paſcuntur. errantes enim quidquid reperiuntur vorant per vias: ſed non item pueri militares. Camerarius edidit, *& anno educere*. vnde quæ ſententia trahi poſſit, non diſpicio, vide, & qui legunt, vt alij *educier*. EXEFFICIAS] perfecta efficias. PAVXILLISPER] per particulas. ità Nonius, ſed verſus videtur claudicare. FACTO] facito. DELICIA] nominis, delicia, numero ſingulari. quod aut rarum eſt, aut ſingulare. Plautus. *mea voluptas mea delicia?* GAVDERE ALIQVI] gaudere aliqua ratione, ſeu aliquo modo, ſeu aliqua re. NEQVICQVAM ES B.] fruſtra bella es, niſi ego vna tecum aliquo pacto gaudeo. *malo tuo*. dixit vrbanè, pro, *bono tuo*. GAVDEAM] i. mihi placeat & iucundum ſit. MORTVVM HERC. ME ESSE S.] *eſſe*, non eſt in libris neque vulgatis, neque manuſcriptis, quod deſideratur. vt rectè coniecisse mihi videtur Adr. Turneb. eod. lib. & eodem c. Scaliger autem *fit*, potius quàm *eſſe*, recipiendum exiſtimabat: hoc modo. *Mortuum hercle me fit ſatius eſt*, &c. HOC] ab hoc viro noli hunc virum amplexari, neque tangere. φλυαρεῖν] nugari, nugas agere. AVRO, HAVD FERRO] Ennius. *Auro, non ferro, vitam cernimus vtrique*. in amore plus aurum pollet, quàm ferrum. Quin etiam in re militari aurum plus interdum poteſt, quàm ferrum: non longè exempla petantur plures vrbes expugnauit auro Philippus, quàm ferro. Itaque cùm dixiſſet ei quidam, caſtellum neſcio, an eſſet inexpugnabile, quæſiui ab eo, an non ad id aſcendere poſſet aſinus auro onuſtus. ſignificans nullum locum quantumuis munitum, auro nô expugnari poſſe. M. Tull. lib. 1. epiſt. ad Attic. *Atque in eo non auctoritate, neq; gratia pugnax: ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Hor od 16. lib. 3. *Aurum per medios ire ſatellites, Et perrumpere amat ſaxa, potentius Ictu fulmineo concidit Auguris Argiui domus ob lucrum Demerſo exſcidio. diffudit vrbium portas vir Macedo & ſubruit æmulos Reges muneribus.* AMET STRATOPHANES] amet Stratophanes, ſi ſe amari poſtulat non ferro timeat. QVI MALVM] malùm interiectio eſt, vt ſuprà. *qui* autem, i. qua ratione, quam ob cauſam, ſeu quo pacto. VENITNE IN M. &c.] an venit in mentem, &c. hoc eſt, vt vulgò loquimur, an non venit in mentem, &c. CALLENT ET SATIS VIDENT] callidi ſunt, & ſatis ſapiunt, ſatis videre, nihil videre, nullum videre, parùm videre, plus videre, vſitata bonis ſcriptoribus, pro ſatis ſapere, ſeu ſatis oculatum eſſe, nihil ſapere, ſeu cæcum eſſe, parùm ſapere, ſeu non admodum perſpicacem eſſe. plus ſapere, ſeu oculatiorem eſſe, & intelligentiorem eſſe. *ſatis vident* autem edidimus, pro vulgato *faſtidiunt*, quod eſt, mendoſum. certa coniectura ducti cùm in noſtris libris veteribus ſcriptum reperiſſemus, *ſatiſdunt*. HVNCCINE HOM. TE A.] ſubint. par eſt, aut decet te, aut ſimile quiddam. TAM HORRIDVM, ATQ. SQV.] horridus, & ſqualidus nitido opponuntur. AT EST BELLVS MIHI] quia vtilis ſe. DEDIN' EGO AVRVM] nónne ego aurum dedi. IN MALAM REM I. ET M.] ſuprà. SERVA TIBI VIAT.] noli omnem pecuniam tuam Phroneſio largiri, ſed ſerua ex ea viaticum in malam rem iturus. VNGVENTA] meretrices amatores ſuos poſt complexus, & concubitum vnguentis perfundebant. PAR PARI RESP.] Phroneſium. TV MIHI N. DE TVIS DEL. &c.] ſic reſtitui ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis. Ea autem talis eſt, *ſi amat clam, tu mihi de tuis delictis*: al. *deliciis ſum*, ſuperſit *Compas dicit ab aui, conſuls auoiſtuc mi homo*. venit autem in mentem, & Scaligero eadem coniectura, niſi quod ille retinebat particulam *clam*, ego ex ea facio *cam*, *compaſticis* autem, vox Græca eſt. à verbo καυχᾶσθαι, quod valet, ſibi nimiû arrogare, & de ſe intolerabiliter prædicare. Itaq. delicias compaſticas appellat, iactantias, & inanis gloriæ plenas. CAVE FAXIT VVLN. TIBI, &c. ſic edendû curaui, cùm in vulgatis *faxis*, legeretur.

peretur facere vulnus, pro inferre vulnus, bonis ſcriptoribus vſitatum. CVI] Phroneſio immò mihi. qui habeo machæram pro dentibus. DENTES FERREI] dentes ſolidi, & duri inſtar ferri, hoc dicit propter machæram. MAGNO] magna mercede, id eſt, magna iactura. VAPVLAS] à Phroneſio multis enim nummis te feriit. MINIS] minis argẽteis. STVLTVS ATQVE INSANVS] ſtultus Strabax: inſanus miles. TYRO] tu, qui nouitius amator es. VBI EST QVOD DONAS?] Strabacem alloquitur. SOLVE ZONAS] in nummos conditos circumferebant veteres ſuprà. PROVOCATVR] prouocatur Strabax à milite muneribus in nos conferendis ſcilicet. HIC HABEO, T. M.] ſecutus ſum libros vulgatos. nam noſtri libri veteres habent, *hic habito:* nunc deinde lacunulam. & ita edidit Camerarius. EGO NON AMBVLO] non ambulo hàc & illàc, neque circumagor, vt tu. pòſt non ego ambulo. PECVA AD HANC COLLO, &c.] Priſcianus libro 6. ſic profert hunc verſum *pecua ad hanc collo nervuma ego obligat a deſero.* ex quo legendum ſuſpicor, *pecua ad hanc collo in nebrina,* ſeu *in nebride.* nebris autem pellis eſt ceruina, ſeu hinnulina. fortaſſis autem alludit ruſticus ad prouerbium, νεβρίδα φέρειν, quod in ignauos, & liuidos dicitur: præterea, hæc ſunt referenda ad illud ſuperius, quod eſt in ſcena, *Rus mane,* &c. *Ego perperam minam Ouem in crumena hac in vrbem detuli.* QVI DEDI, D. N.] ego, qui dedi, diſtrinxi, & deuinxi Phroneſiũ, ita vt mihi debeat, & mihi ſatisfacere, neceſſe habeat. I NVNC INTRO, A.] Phroneſium vtrunque domum intromittit & Strabacem, & militem. TV ERIS MECVM] tu Phroneſium, mecum cubabis. CVM HOCCINE] tam ruſtico, & horrido? TV DEDISTI] tu miles iam dediſti, hic Strabax iam daturus eſt. ISTVC H. HOC EXP.] iſtud quod dediſti habeo: hoc, quod hic daturus eſt, expeto. FIAT VT R. NATAM V.] fiat, vt video rem eueniſſe. LEPIDE MECASTOR AVCVP.] paronomaſia in verbis occupare, & aucupare. *aucupaui* autem, id eſt, aucupata ſum prædata ſum. profert hunc locum Nonius in verbo *aucupaui*. VERVM AMABO, SI QVID ANIMAT. F.] alloquitur Strabacem, qui lectum prior occuparat. verum, inquit, ſi quid facere animatus es, id eſt, ſi quid facere in animo habes iamiam facito. fac, ſi facis, noli longus eſſe, ſed matura. puto hanc cohortationem ad opus venereum pertinere. Meretrices enim nolunt temons teri, ſed rem quamprimùm expediri, ac tranſigi: Operas enim pluribus locare ſolent, vt hæc, quæ duobus morem gerere inſtituunt.

## FINIS M. ACCII PLAVTI.

# LOCI EX XLI.

## AMISSIS PLAVTI COMOEDIIS, A GRAMMAticis Latinis citati.

*ACARISTVDIVM M. ſuſpicari vt opinor. licet, eſſe ἄγρας ſluuium.*

1 Quam ego tanta pauperaui per dolum pecunia.

ADDICTVS.

1 Sed enim Saturiorem, & addictum & tertiam quandam cuius nunc, mihi nomen non ſuppetit, in piſtrino eum ſcripſiſſe, Varro & plerique alij memoriæ tradiderunt.

2 Opus facere nimiò quàm dormire mauolo, veternum metuo.

AGRICVS.

1 M. Varro in libro de Comediis Plautinis primo actu verba hæc ponit: Nam nec Gemini Lenones, nec Cōdalium, nec Anus Plauti, nec bis compreſſa, nec Bœotica vnquā fuit, neque adeò Agricus, neque Commorientes, ſed M. Acutici

AMBROICVS.

1 Quaſi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

ANVS.

ATRAMON.

1 Nunc mihi licet quiduis loqui, nemo hic adeſt ſuperſtes.

ASTRABA.

1 Eſt autem aſtraba, vehiculum, παρὰ τῶν στρέφεσθαι quo titulo & Plautus fabulam inſcripſit, in qua mulieres in eiuſmodi vehiculis inductæ.

2 Legerat ille, apludam veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe, idque à Plauto in Comœdia, ſi ea Plauti eſt, quæ Aſtraba inſcripta eſt, poſitū eſſe,

3 Apludas frumenti furfures, dicunt ruſtici veteres. hoc in antiquis iuuenitur, quorum in dubio eſt authoritas: quanquā & Plautus in Aſtraba fabula ita dixerit, cuius incertum eſt, an ſit ea Comœdia, atque ideo verſus eiuſdem ponere ſuperſedimus.

4 Sequere, adſequere, Polybadiſce, meam ſpem cupio conſequi. Sequor hercule quidem: nam libenter mea ſperata conſequor.

5 Axitioſæ annonam caram è vili concinnant viris,

6 Quaſi tellenon aut pilum Græcum reciproces plana via.

7 Cum incurioſum locaretur, terebratum quidem pertundis,

8 Dare pedibus protinam ſeſe ab is regionibus,

BIS COMPRESSA

BOEOTIA.

1 Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit.
Quique adeò primus ſtatuit hic ſolarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nā me puero venter hic erat ſolariū.
Multo omnium iſtorum optumum & veriſſimum,
Vbi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſtur, niſi ſoli lubet.
Itaque adeo iam oppletum'ſt oppidum ſolariis,
Maior pars populi aridi reptāt fame.

CÆCVS SIVE

PRAEDONES.

1 Spectaui ludos magnificè atque opulenter.

2 Plure altero tanto, quanto eius fundus eſt velim

3 Peregrè eſt.

4 Velim te arbitrari factum R. ſedulum eſt, ſubmouētur hoſtes, remouentur lapides

5 Nihil feci ſecus, quàm me decet.

6 Quis tu es, qui ducis me? Mu. Perij hercle. Afer eſt.

7 Nihil quicquam factum niſi fabrè: nec quicquam poſitū ſine lucro auro, ebore, argēto: purpura, picturis, ſpoliis, tum ſtatuis.

8 Neque eam à me inuito vnquam abduces.

CALCEOLVS,

1 Molluſcam nucem ſuper eius dixit impendere regulas.

CARBONARIA.

1 Secundum ipſam aram, aurum abſcondidi.

2 Patibulum ferat per vrbem, deinde affigatur cruci.

3 Sic ego pernam, ſumen, ſue, ſpectile, callum, glandia.

CHRYSALVS.

1 Fortè ego vt in ſtega conſederam.

CLITELLARIA.

1 Quid? tuam amicam times ne te manulea caiet?

COLAX.

1 Colacem eſſe Næui & Plauti veterem fabulam.

2 Batiolam auream, octo pondo habebat, accipere voluit.

COMMORIENTES.

1 Synapothneſcontes Diphili Comœdia eſt,
Eam Cõmoriẽtes Plautus fecit fabulã.

2 Saliam in puteum præcipes.

CONDALIVM.

1 Tam crepuſculo ferè vt ament, lampadas accendite.

CORNICVLARIA.

v. cod. Diomed. Facere olant ædes Arabica.

1 Olunt ædes Arabicas.

2 Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

3 Latrocinatus annos decẽ mercedẽ,

4 Pulcrum & luculentum hodie euenit prælium.

5 Litaueram, Lauernam ni ſuris ſceleraſcit manus.

6 Qui amant ancillam meam Sedulium oculitius.

7 Te obſecro Lyde pileum meum, mi ſodalis, mea ſalubritas.

8 Millies aduentu, quem circumeunt ludentes.
Quid ceſſamus ludos facere? Circus noſter ecce adeſt.

DACHARIA, Sed emendati, video, vt fiat Bacharia.

1 Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus vnquam.
Quam ego nunc ſum? cuius hæc ventri portatur pompa?
Vel nunc, qui mihi in mari accipenſer latait antehac.
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus,

DYSCOLVS.

1 Virgo ſum, non didici verba nupta dicere.

FŒNERATRICIVS.

prolè. v. prod.

1 Quæ ego populabo properè.

FRETVM.

1 Hoc illud eſt.
Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur,
Peribo, ſi non fecero: ſi faxo, vapulauero.

FRIVOLARIA.

1 Commodo dictitemur.

2 Is mibi erat bilis, aqua intercus. tuſſis, febris.

3 Vbi rorarij eſtis? en ſunt. vbi acceniſi? ecce.

4 Nauè agere oportet, quod agas, non ductarier.

5 Sequimini me hàc ſultis legiones omnes Lauernæ.

6 Superabóque omnes argutando præficas.

7 Tune papillæ primum ſororiabant illud volui dicere, fraterculabant.

FVGITIVI.

1 A grege ſpecta, vide viuices quantas, iam inſpexi quid eſſent.

GESTIO Animaduerto emendari, vt fiat Reſtio.

1 Ceraſtribula, vt de labo obſcœnabis.

HORTVLVS.

1 Præco ibi aſſit cum corona, cuique liceat veneat.

LENONES GEMINI.

1 Dolet hic puellus ſeſe vnum duciez.

LIPARGVS.

1 Nihil moror mihi fucum in aluo, apibus, qui peredit cibum.

MEDICVS,

1 In conſpicilio aſſeruabam pallium,

2 Paraſito cum virgis caſeum radi poteſt.

3 Domi reliqui exoletam virginem.

MOECHVS.

NERVOLARIA.

1 Scophinam ego illã actutum adraſi.

2 Prohibent quòd mœnia alia vnde ego fungor in ea.

3 Productè prodigum eſſe in amatorem addecet.

4 Vinum ſubleſtiſſimum.

5 Inſanum valde vterque deamat,

6 Diobolares, ſchæniculæ, miraculæ,

7 Scrantiæ, ſcrupedæ, ſcritabillæ, tantillæ.

8 Non quaſi vt hæc ſunt hîc limaces, liuidæ.

9 Strateæ, ſcrupedæ, ſtratiuolæ, ſordidæ.

PATINA, SEV PATINARIA.

1 Nam quid illæ nunc diutius remorantur remeligenes?

PARASITVS PIGER.

1 Domum ire cœpit tramite dextra via.

2 Migro hinc inde, bene potus primo crepuſculo.

3 Ambo magna laude lauti, poſtremò, ambo ſumus non nauci.

4 Addite lopades, echinos, oſtreas,

PHAGON.

1 Honos Syncerasto perit pernis gladio.

PHASMA.

1 Nec recte ſi illi dixeris.

2 Eadem principio ſuper rebus noſtris loqui te.

PLOTINVS.

1 Nam coloratam frontem habet perilis labris.

SATVRIO.

1 Catulinam carnem eſitauiſſe, hoc eſt, comediſſe Romanos, Plautus in Satur one refert.

2 Retrahi nequitur quoquò progreſſa eſt ſemel.

3 Male tibi eueniſſe video, glaber erat tanquam lien.

4 Succenturia, centum ſequiae, qui te delectent domi.

SCEMATICVS.

1 Nam pater tuus nunquam cum illa etiam limabit caput.

SITELITERGVM.

1 Mulieres vxorculauit, ego noui, ſcio axitioſam.

TRIGEMINI.

1 Ni fugiſſem, medium credo præmorſiſſet,

VACCIAS. De quo verbo dubito: nam

10 1. nam adducuntur alicubi hæc ex Plauti Bacchide.

1 Effer naſiternam cum aqua foras.

VIDVLARIA

1 Neſcio quid ſeruos è myſtera proſiluit.

2 Paupera hæc res eſt.

3 Appoſita eſt claſendix? at ego dicā ſigni quid ſit.

4 Animaduertite amabo, ſi vultis, vidulum hîc apponite: ego ſeruabo quaſi ſequeſtro detis neutri reddibo, donicum res diiudicata hæc erit.

5 Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, famem.

6 Eiuſdem bacchæ fecere noſtram nauim Pentheum.

7 Nunc vt apud ſequeſtrum vidulū poſiuimus.

8 Nunc ſeruos argentum à patre expalpabitur.

9 Malim moriri meos, quàm nunc mendicarier.

Boni miniſtrantur, illum nunc irrident mali.

10 Signum rectè comparebat, huius contendi anulum.

11 Quid multa verba? plurimum luctauimus,

12 Iube hunc inſui culleo, atque in altū deportari, ſi vis annonam bonam.

13 Ibi vt piſcabar fuſcina, ici vidulum

*LOCI ALII EX AMISSIS citati, non addito Comœdiæ nomine.*

1 Agite nunc, ſubſidite omnes, quaſi ſolent triarij.

2 Illud enim extemplò acceptum, me negato & filium,

3 Epeum fumicum cocum.

4 Gauuit odioſus omni toti familiæ.

5 Licet vos abire curriculo.

6 Iam tibi tuis meritis craſſus corius redditus eſt.

7 Dij bene vortant. tene cruminam, minuerunt triginta minæ.

8 NVLLAM REM citiorem apud homines eſſe, quàm famam reor.

9 Stultus eſt aduerſus ætatem & capitis canitudinem.

10 Corruſpare tua conſilia in pectore.

11 Nam modò nihil oculi cæcultant, eſtne hic noſter Hermio.

12 Eiurauit militiam.

13 Sic me ſubes cotidie, quaſi fiber ſalicem.

14 Herbam do, cùm ait Plautus, ſignificat, victum me fateor: quod eſt antiquæ & paſtoralis vitæ indicium.

15 Iniit te nunquam febris?

16 Neque muneralem legem, neque lenoniam, rogata fuerit nec ne, flocci facio.

17 Perfidioſe captus, eo ædepol neruo ceruices probat.

18 Muriaticam video in vaſis ſtagneis naricam bonam & cauatam, & taguma quinas fartas conchas piſcinarias.

19 Non ego te noui nauallis ſcriba columbari impudens

20 Occidamus, Plautus ponit, pro contrà cedamus.

21 Puritium Plautus dixit pro ſtulto.

22 Perediam & bibeſiam. Plautus finxit ſua conſuetudine, cùm intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi.

23. Perſicum portū Plautus cùm ait, mare Euboicum videtur ſignificare, quod in eo claſſis Perſarum dicitur ſtetiſſe non procul à Thebis.

24 Nihil deconciliare ſibi, niſi qui Perſicus ſapis. *Puto eſſe*

25 Olim huic puello ſe Venum ducier. *verſum ex Lenonibus*

26 Sacrum aut prophanum habeas, parui penditur. *geminis ſupra.*

27 Vlceroſam, compeditam, ſubuerbuſtam ſordidam.

28 Quia tibi ſuaſo infeciſti propudioſa pallulam.

29 Capulo proximos.

30 Glirium examina.

31 Nam coloratum frontem habet petilis.

32 Sed leno egredietur foras, hinc ex occulto ſermonem ſublegam. *Aulul.*

33 Nec machæram audes dentes frendere.

34 Meam vxorem mittam catillatū.

35 Floccipendo quid rerum geras.

36 Argentum hinc facite.

37 Confoſſiorem te faciam ſoricina nænia. *Extat in*

38 Clandeſtinè, vt cæletur conſuetudo. *Bacchid. ſc. Meanne*

39 Fortaſſe te amare ſuſpicauere.

40 Inſtare factum

41 Inimicus eſto, donicum ego reuenero.

42 Quia ſciebam priſtinum in mundo fore.

43 Pedibus, aduerbialiter. *Extat in*

44 Corpus tum virgis inſcribam. *Pſeu. act. 1. ſc. vltim*

45 Nunquam ad ciuitatem venio, niſi cùm infertur pepulum. *Si de danoſis.*

46 Scelerare manus pro polluere, Plautinus ſermo, hodie non vſu.

47 Ipſa ſibi auis mortem creat.

48 Capularis ſenex.

49 Pro laruatore circumferam.

50 Paupera eſt mulier.

51 Si qua forte cautio eſt, vbi cū hietare nondum in mentem venit.

52 Exite & ferte fuſtes priuos in manu.

52 In pellis periculum protenditur.

53 Cedite mihi.

55 Mecum habet pagus, morbus, æs.

56 Quid eſt hoc, rugat pallium, amictus non ſum commodè.

57 Exi tu Daue, age.

Sparge, mundum eſſe hocce veſtibulū volo.

Venus ventura eſt, noſtra nolo hoc pulueret.

59 Termentum apud Plautum, detrimentum.

59 Veſperna apud Plautum, cœna intelligitur

## LOCI EX COMOEDIIS *quæ extant citati, qui hodie in noſtris codicibus non inueniuntur.*

### AMPHITRVO.

1 Optimo iure infringantur aula cineris in caput.
2 Næ tu poſtules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput.
3 Herus Amphitruo occupatus.
4 Laruatus ædepol hominem miſerum medicumquæritat.
5 Tu certè aut laruatus es, aut ceritus.
6 Vno vt labore exſoluat ærumnas duas.
7 Cuique me abſente corpus vulgauit ſuum.
8 Animam comprime.
9 Niſi hoc ita factum eſt, perinde vt factum eſſe autumo, nō cauſſam dico, verum ne inſimules probri.
10 Quaſi aduenienti morbo medicari iuuenem.
11 Qui nequeas noſtrorum vter ſit Amphitruo decernere.
12 Prius ipſe mecum etiam volo hic meditari.
13 Manifeſtum hunc obtorto collo teneo furem.
14 Ibi ſcrobes effodito duplos ſexagenos in dies.

### ASINARIA.

1 Hic aderit credo congerro meus, & colluſor meus.
2 Pelle crebris pernicijs.
3 Qui etiam me miſerum famoſum facit ſuis flagitiis.

### AVLVLARIA.

1 Nec noctu nec diu quietus vnquã eam, nunc dormiam.
2 Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.
3 Quin mihi olera cruda ponunt, halec danunt.
4 Vbi quamque pedem videbat, ſuppurabatur omnis.
5 Ego ecfodiebam in die denos ſcrobes.
6 Hic quidam peruicus cuſtodē addidit.
7 Pro illis crocotis ſtrophiis, ſumtu vxorio.
8 Vt admomordi hominem.
9 Plautus in Aulularia Myrtam etiã fœminino genere dixit, & neutro.

### CAPTEIVI.

1 Pileũ quem habuit, diripuit, eumque ad cœlum tollit.

### CVRCVLIO.

1 Auctionem facio paraſiticam.

### CASSINA.

1 Perij, flacco habebit iam illic lumbos meos.
2 Intro ad vxorem, ſufferamque meum tergum ob iniuriam.

### CISTELLARIA.

1 Non quaſi vt hæc ſunt limaces liuidæ.
2 Qui niſi iteres, nimium is vægrandi gradu.
3 Prohibet diuitiis maximis dote altili atque optima.
4 Et doloſi, idem cōquineſce ſi iſt iece vero ſimul.
5 Expurgabo hercle omnia ad raucã rauim.
6 Quæ quaſi carnificis angiporta purgitaris.
7 Pol accubituram mater magis ſum exercitate, quàm à curſura ſũ tardiuſcula.
8 Illum amatorem tibi proprium futurum in vita.
9 Intro ad bonam meretricem, aſtare in via ſolum, proſtibula ſanè eſt.
10 Malum aufert, bonum mihi opus eſt.
11 Meminere officium ſuum.
12 Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum.
Aliorum eſt affatim qui faciant. ſanè ego me
Volo fortem perhiberi virum.
13 Tune igitur mea matercula?
14 Cum extortis talis, cum crocotillis cruſculis.
15 Germana mea ſororcula.
16 Siquidem impares pro copia, pro recula.
17 Datores belliſſimi negotiolis ſenecis vos ſoletis eſſe.
18 Adhinnire equulam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli.

### EPIDICVS.

1 In latebras condas pectori penitiſſumè.

### BACCHIDES.

1 Illa mea cognominis eſt.
2 Ecquis euocat cum naſiterna & cũ aqua iſtum impuriſſimum.
3 Quæ ſodalem atque me exercitos habet.
4 Nam credo cuiuis excantare cor poteſt.
5 Vincla, virgæ, molle ſeruitudo mala ſit peior.
6 Cor meum, ſpes mea, vel meum ſuauitudo, cibus, gaudium.
7 Limaces viri, qui atterant & conſumant.
8 Nec cum quoquam alio acciperes mercedem annuam,
Niſi ab ſeſe, nec cũ quoquam limares caput.
9 Quibus ingens in animo vtile eſt modicum, & ſine vermilitate.
10 Cupido te conficit, anne amor?
11 Præneſtinum opinor eſſe, ita erat glorioſus.

### MOSTELLARIA.

1 Sine iuxta aram ſed eam, & dabo meliora conſilia.

### MILES.

1 Siue animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.
2 Viden' oculis tu illam venaturam facere, atque aucupium auribus.
3 Modicè ſapis.
4 Itáne nos noſtrámque familiam

*[illegible] ſocl.8 [illegible] [illegible] ad [illegible] habet. [illegible] [illegible]*

habet exercitum.

MERCATOR.

1 Noctúque & diu vt virq ſubdolaſſis.

PSEVDOLVS.

1 Itur ad me.
2 Pecus neutro & maſculino.
3 Ni carcerem effregeritis veſtram domum.

POENVLVS.

1 Quæ eſt illa auis?

PERSA.

1 Theatrum lepidum cum decora ſchema.

RVDENS.

1 Quid murmurillas tecum, & te diſcrucias?
2 Quo in loco ſis neſcius, neſcias peſſumus.
3 Ollas abſtollas.

STICHVS.

1 Publicitus.
2 Fami, in datiuo caſu.

TRINVMMVS.

1 Fulmentas iubeam ſupponi foco.

TRVCVLENTVS.

1 Dum abeam quodam, & vbi nihil cœpiam.
2 Factus ſum eximus à vobis.

*ALII LOCI A VARIIS auctoribus ex Plauti Comœdiis quæ non extant, citati.*

1 Nonius, Pauperauit.

ADDICTVS.

1 Gellius lib.3. cap 3.
2 Anonymus Virgilij interpres lib.1. Georg veternum

AGRICVS.

1 Gellius, ibidem.

AMBROICVS.

1 Feſtus & Nonius, Clunes.

ANVS.

1 Gellius lib 3.cap.3.

ARTAMON.

1 Feſtus, ſuperſtites. Helenius in 1. Epod. Horatij.

ASTRABA.

1 Probus in vita Virgilij.
2 Gellius lib.11 cap.7.
3 Nonius, Apludas.
4 Varro de LL.lib.5.
5 Idem l bro 6.
6 Feſtus, Reciprocare.
7 Nonius, Exterebrare.
8 Idem, Protinam.

BIS COMPRESSA.

3 Gellius libr.3.cap 3.

BOETIA.

1 Idem eodem libro & capite.

CÆCVS, SIVE PRAEDONES.

1 Chariſius lib.2. Opulenter.
2 Ibidem, Plure.
3 Ibidem, Peregrè.
4 Ibidem, Sedulum.
5 Ibidem, Secus.
6 Ibidem, Mu.
7 Ibidem, Fabre.
8 Ibidem, Iacito.

CALCEOLVS.

1 Macrob.lib.3 Sat cap.18.

CARBONARIA.

1 Priſcianus, lib.10.
2 Nonius, patibulum.
3 Feſtus, Spectile.

CHRYSALVS.

1 Ignotus Grammaticus ad Calcidium.

CLITELLARIA.

1 Fulgentius in expoſitione Virgilianæ continentiæ Caiatio. Caitta.

COLAX.

1 Terentius in prologo Eunuchi.
2 Nonius, Batiola.

COMMORIENTES.

1 Terentius in prologo Adelphorum.
2 Priſc.lib.6.

CONDALIVM.

1 Varro de LL.lib 6.

CORNICVLARIA.

1 Diomedes lib.1. Olco.
2 Varro de LL.lib.6.
3 Nonius, Latrocinari.
4 Idem, Luculentum.
5 Idem, Lauerna.
6 Idem, Oculitus.
7 Idem, Pileus.
8 Varro de LL.

DACHARIA, VEL BACHARIA.

1 Macrob.lib.4 Satur.cap 16.

DYSCOLVS.

1 Feſtus, Nupta verba.

FOENERATRICIVS.

1 Diomedes lib.d impeſtonalibus.

FRETVM.

1 Gell.lib 3.cap 3.

FRIVOLARIA.

1 Char.lib 2. Commodò.
2 Priſc.lib.6 Feſtus, Querquera.
3 Varro de LL 6.
4 Feſtus. Nauus.
5 Idem, Stultis.
6 Nonius. Perſicæ.
7 Feſtus. Sororiare.

FVGITIVI.

1 Varro de LL 6.

GESTIO, VEL RESTIO.

1 Idem ibidem.

HORTVLVS.

1 Feſtus, Sub corona venire.

LENONES GEMINI.

1 Priſc.lib.6.Gell.lib.3.cap.3.

LIPARCVS.

1 Priſcianus lib 10.

MEDICVS.

1 Nonius, Conſpicilium.
2 Idem.Caſeum.
3 Priſc.lib.10.

NERVOLARIA.

1 Varro de LL.lib.6.
2 Feſtus, Mœnia.
3 Idem, Prodigere.
4 Idem, Sublesta.
5 Nonius, Inſanum.
6 Varro de LL.lib.6.
7 Idem ibidem.
8 Idem ibidem.
9 Gell.lib.3.cap.3.

PATINA.

1 Feſtus,Remeligenes.

PARASITVS PIGER.

1 Varro de LL.lib.6.
2 Idem ibidem.
3 Feſtus,Nauci.
4 Nonius Leopades.

PHAGON.

1 Varro de LL.lib.6.

PHASMA.

1 Feſtus,Neo.
2 Idem,Super.

PLOTINV.

1 Nonius,Petilis,

SATVRIO.

1 Feſtus.
2 Idem,Nequitum.
3 Rienes.
4 Succenturiare,

SCEMATICVS.

1 Nonius,Limari.

SITELITERGVM.

1 Varro de LL.lib.6

TRIGEMINI.

1 Gell.lib.7.cap 9.

VACCIAS.

1 Ignotus grammaticus ad Calcidium.

VIDVLARIA.

1 Priſcianus lib.4.
2 idem lib.5.
3 idem eodem libro.
4 idem lib.6.& 13.Nonius.Reddibo.
5 Idem lib.6.
6 idem lib 7.
7 idem lib.10.
8 Nonius.Expalpare.
9 idem Mendicarier.
10 idem.Contendere.
11 idem,Deluctaui.vel Eluctaui
12 ignotus gram. ad Calcidium
13 Nonius.Icit.

*LOCI EX AMISSIS citati,amiſſo Comœdia nomine*

1 Varro de LL.lib.4.
2 idem lib.6.
3 idem ibidem.
4 idem ibidem,
5 Feſtus.Curriculo.
6 idem,Corius.
7 idem,Crumina.
8 idem,Citior.
9 idem,Canitudo.
10 idem,Corruſpari,
11 idem,Cæculeant.
12 idem.Eluraui.
13 idem,Fiber.
14 idem,Merbam do.
15 idem,Iniit.
16 idem.Muneralis lex.
17 idem.Neruum.
18 idem.Narica.
19 idem,Naualis ſcriba.
20 idem,Occidamus.
21 idem,Putitium,
22 idem,Peredia.
23 idem,Perſicum.
24 idem,ibidem,
25 idem,Puellus.
26 idem, Profanum.
27 idem,Subuerbuſta.
28 idem,Suaſum.
29 Nonius,Capulum.
30 idem,Glis.
31 idem,Frons.
32 idem.Legere.
33 idem,Frendere. Ex Ad.
34 ignotus gram.ad Calcidium,
35 idem ad eundem.
36 Donatus in Phormionem.
37 idem in Eunuchum,
38 idem in Adelphos.
38 idem in Hecyram.
40 idem in Andriam.
41 Chariſius lib.2.Donicum.
42 idem ibid.In mundo eſſe.
43 idem ibid.Pedibus.
44 Seruius in 1.Æneidos.
45 idem ibidem,
46 idem in 3
47 Idem in 6.
48 idem in 6.& 12.
49 idem in 6.
50 idem in 3 & 12.
51 Diomedes lib.1.
52 Helenius in lib.2.Serm.Sat.4.
53 idem in lib.1.Serm.Sat.6.
54 Phocas.
55 Macrob lib 5.Sat.cap.19.
56 Gellius lib.18.cap.12.
57 idem eodem in loco.
58 Feſtus,Terminum.
59 Idem Veſpetna.

*Fulgent[ius] in capite [illegible] ſermonū antiquorum ad Grammaticū Calcidium [illegible] Claudium.*

*LOCI EX COMOEDIIS quæ extant citata,quæ hodie in noſtris codicibus non inueniuntur.*

AMPHITRVO.

1 Nonius,Aula.
2 Idem,Matella.
3 Idem,Occupatus.
4 idem.Laruatus.
5 idem ibidem.
6 idem,Nixum.
7 idem,vulgauit.
8 idem.Anima.
9 idem,Autumo.
10 idem,Laruatus,& Aduenis.
11 idem.Decernere
12 idem,Meditari.
13 idem,Puttum.
14 idem,Scrobes.Seruius In 2.Georg. Item Priſc.lib 5.& 7.

ASINARIA.

1 Nonius.Gerræ.
2 idem,Perniciis.
3 idem,Famoſus.

AVLVLARIA.

1 Nonius.Diu.
2 idem,Ebriacus.
3 idem,Halec.
4 idem,Pedis.
5 idem, Scrobes.
6 idem,Peruico.
7 idem,Strophium.
8 Gellius lib.7.cap.9.
9 Porphyrio in lib.2.Carmin.od.5 ...

CAPTEI.

CAPTEIVI.

1 Nonius, Pileum.

CVRCVLIO.

1 Ignotus gram ad Calcidium.

CASINA.

1 Nonius. Deflaccare.
2 Idem, Sufferre.

CISTELLARIA.

1 Varro LL. lib. 6.
2 Feſt⸗s Vægrandis.
3 Nonius, Altilis.
4 Idem. Conquiniſcere.
5 Idem, Rauis.
6 Idem, Angiporta.
7 Idem. Curſura.
8 Idem, Proprium.
9 Idem, Proſtibula.
10 Idem. Opus eſt illam rem.
11 Idem, Accuſatiuus pro genitiuo.
12 Gellius lib. 7. cap 10.
13 Priſcianus lib. 3
14 Idem libro eodem. Feſtus, Crocot llum. Idem, Todi.
15 Priſcianus lib. 3.
16 Idem ibidem.
17 Idem lib 3. & 6.
18 Idem lib. 3.

EPIDICVS.

1. Chariſius lib 2. Penitiſſumè.

BACCHIDES.

1 Seruius in Aeneid.
2 Feſtus Naſiterna.
3 Nonius. Exercitum, Chariſius lib. 2 Atque.
4 Idem. Exantare.
5 Idem, Sæuitudo.
6 Idem, Suauitudo.
7 Idem, Limari.
8 Idem ibidem,
9 Idem, Modicum,
10 Idem, cupido: & Seruius 4. Aeneid. ad verſ. turpique cupidine captos.
1 Idem, Opino.

MOSTELLARIA.

1 Seruius 9. Aeneid, ad verſ. Sacrata valla ſedebat in eius libri initio.

MILES.

1 Nonius, Hilaritudo.
2 Idem Venatura.
3 Idem, Modicè.
4 Ignotus gram. ad Calcidium.

MERCATOR.

1 Nonius, Diu.

PSEVDOLVS.

1 Donatus in Andriam.
2 Chariſius lib. 1.
3 Seruius in 1. Æneid.

PŒNVLVS.

1 Seruius in 8 Æneid.

PERSA.

1 Priſc. lib. 6.

RVDENS.

1 Nonius Murmurillum.
2 Idem Neſcius. Gell. lib. 9, cap, 12.
3 Diomedes lib. 1.

STICHVS

1 Chariſius lib. 2.
2 Idem ibidem.

TRINVMMVS.

1 Nonius, Fulmentum.

TRVCVLENTVS

1 Nonius, Cœpere
2 Priſcianus lib. 3.

# IVSTI LIPSII ANTIQVAE LECTIONES, IN QVIBVS VARIA PLAVTI LOCA illuſtrantur, aut emendantur.

## EX ASINARIA.

Scena. Sicinne hoc fit. pagina huius libri 76.

*Sordido vitam oblectabas pane, in pannis inopcia.*

Lego vnica voce, *impannus, inopia.* *Inpannem* vocat, qui caret pannis: *Inopiam*, antique pro inodem. Ita poeta vetus apud Nonium, de pannibus dixit, non vt Nonius ſomniat diuiſim. de pannibus pro pannis.

Scena, Vbi ego nunc *pag. 81.*

*Placidi ergo vnumquidqui rogita vt acquieſcam.*

Vaticani. *vnumquidque derogita.* voce compoſita vt deiuuare apud Plautum, demorare apud aliũ neſcio quem poetam.

Scena. Vbi ego nunc. *pag. 83.*

*Nam ſi huic occaſioni tempus ſe ſubterduxerit,*
*Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.*

Hæreo in his quadrigis albis. Nam eas honoris tantùm inſigne fuiſſe ſcio, atque ita Platonem à Dioniſio tyranno quadrigis albis exceptum in Plinio legimus: & in altero poeta, *equus præcurreret albis.* At hic aliquid de celeritate ſententia poſtulet: In Reuertiano codice margini adſcriptũ erat, *quadrigis argis.* In Langij noſtri, *quadrigis albis* Mihi ſcipio eſt ne ſcribendum ſit, *quadrigis ſi abis* vt fefellerit ſcriptores confuſa ſcriptura, *quadrigis ſabit.* quadrigis abire, curriculo fugere & ſimilia, valent prouerbiali ſermone, numero & celeriter abire, fugere. Plautus Pœnulo, *Niſi ego illum iubeo quadrigis curſim ad carnificem rapi.* Aulularia, *Quod herus iubeat, citu quadrigis citius properet perſequi.* Amphitr. *Quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis nunquã effugies infortunium.* De hoc ita iudico, ſic tamen vt legis Valeriæ beneficium non tollam, & à me ad populum prouocari permittam.

Scena: Quid hoc eſt negotij *pag 89.*

*Iam nunc ſecunda mihi facis. ſcribam huic te e apitulo hodie facturum ſatis pro iniuria*

Forte legendum, *ſecundas mihi facis.* Secunda facere, aut ſecundas agere, quid ſit docet Senec. III de Ira, *Optimum iudicauit, quidquid dixiſſet ſequi & ſecundas ageret Non tulit Cœlius aſſentientem,* &c. tractum à comœdis primis & ſecundis.

Scena, Cur me retentas. *pag. 98.*

*Hirudinem, monedulam paſſerculum, putillum.*

Optimus ille Vaticanus, *Monedulam.* quàm ſcri-

pturam ſolicitare mihi ſanè religio fit. Nam anti quos ſcilicet. R. pro D. vſitaſſe. Aruocatos, Affi nes Afſari, vt Priſcianus adnotat.

Eadem Scena *pag* 98.

*Quem te autem nominem Deum?* LE. *fortunatam atque obſequelam.*

Vatic. *atque obſequentem* Eleganter: ſeruus vocari, ſe fortunam vult, & quidem quia obſequebatur amori & voluntati fieri ſui, cognomento Obſe quentem Colebatur autem Romæ fortuna Obſequens: eóque alluſum eſt.

ibidem.

*Dabuntur, animo ſis bono facilè exoptata obtingent.*

In verbo nouiſſimo non temerarium eſt quod variant libri. Optimus Vaticanus, *facie, exoptata*, alius, *facie exoptata.* Equidem pignus in omnes fortunas meas dederim, Plautum ſcripſiſſe *faciem exoptata obt.* antiquè pro faciam. Veteres faciem. dicem pro faciam, dicam. ſcripſiſſe auctor. Quinctil. lib. 1.

Scena, Ain tu *pag* 110.

*Quid facere?* DE *me ex amore huius corruptum eſſe. oppidò.*

Vatic optimus. *correptum eſſe.*

Aſinaria, cum anus moroſa & difficilis egenum amatorem expuliſſet, amica diſcendentem illum Lorinia retineret ſic legimus.

PH *Quò nunc abis? quin tu hic manes?* AR, *mox ſi voles manebo*

Deprauatè. Nam adoleſcentem aliquid de nocte dixiſſe patet ſtatim ex ſequenti verſu quem Libanus ſubiicit, *Audin' tu hunc opera vt largus eſt nocturna?* Itaque circa controuerſiam Plautus ſcriptum relinquit *mox ſi voles manebo*. Nox ἀρχαϊκῶς pro noctu. cuius vocis inſolentia loco fuit deprauando veteres ita locutos diſcimus ex Agellij indice lib. IIX. Noctium cap. 1. *Heſterna noctu rectè an cum vitio dicatur: itémque quòd X. viri in XII. tabulis pro Noctu dixerunt.* Caput autem ipſum quod in pluribus docuit Agellius, etſi vna cum libro periit: tamen verba ex XII. quæ ille in mente habuit, reperi apud Macrobium, qui eiuſmodi multa vtenda ab Agellio ſumſit. ſi Fatetur, furatus eſt, ſi negat. li. 1. Satyr. *Si nox furtum factum eſſet ſi malus occiſit iure caſus eſto.* Addam ex eadem ſcen aliud.

*Argenti viginti mina me modò ad mortem appulerunt, quas hodie adoleſcens diabolus ipſi ſe daturum dixit.*

Reſtituendum hic aio nimium elegans genus dicendi, quod imperiti nebulones furcis eiecerant *quas hodie diabolus ipſi daturus dixit.* Ita enim ſine vlla litura Vaticani libri: & codex Langij noſtri, *daturas dixit* littera vna diſcrepans ab illis. Eſt autem purus putus Helleniſſimus. notus iis qui pro motibus libris literas Græcas guſtarunt.

## EX CVRCVLIONE.

Scena 1. *pag.* 213.

PA. *Nempe huic lenoni qui hic habitat?* PH. *rectè tenes.*

PA *Nimis formido ne excidat.* PH *adieſus es.*

Scribo *formido ne excidat.* Cum herus diceret, rectè tenes: ſeruus ludificans in verbo tenendi, nimirum, inquit, metuo ne elabatur.

Scena, Date viam *pag.* 229.

*Video tuum ſodalem, argenti rogo vti faciat copiam, Scires velle gratiam tuam noluit ſi fruſtrarier.*

lego *Scires velle gratia tua, noluit ſi* id eſt, ſcires facile eum tua cauſſa velle, ſed non poſſe. vide ſequentia.

*—iacit volturios quattuor.*

*Talos arripio, inuoco almam meam nutricem, Herculem iacto baſilicum, propino magnum poculum.*

Quid iſte Hercules Baſilicos? an vt Turnebus cenſet, talorum ſpecies in qua Hercules ſculptus ſiue pictus cultu regio? Logi. Nam quis Herculem vnquam vt regem pinxit? & non potius cum claua & pelle leonina? Arbitror ipſe vitiatum ab interpunctione locum eſſe, & ſic diſting. *almam meam nutricem Herculem: iacto baſilicum,* Cum enim in more eſſet vt qui talis luderent, deum aliquem propitium inuocarent. vt exempli cauſſi milites Martem, amatores Venerem, aut pro Venere amicam: Plautus egregiè in Paraſito πρέπον ſeruans, facit ab eo Herculem inuocari, & hac cauſſa. veteribus cum decumas Herculi pollucerent, epulum publicè præbere ſolemne fuit. Ad id epulum imprimis paraſitos aduocari tanquam peculiares eius Dei ſeruos leges Græcæ ſanxerant Athen. lib. 6 τοῦτῳ παρέχοντα δ' ἐμοὶ μὲν ἄδοξον ὅσα, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκω τὸν παράσιτον ἱερὸν χρῆμα, καὶ τῷ συνθοίνῳ παρόμοιον. Ἐν Κυνοσάργει μὲν οὖν ἐν τῷ Ἡρακλείῳ στήλη τίς ἐστιν, ἐν ᾗ ψήφισμα μὲν Ἀλκιβιάδου, γραμματεὺς δ' ἐν αὐτῷ περὶ τῆς παρασιτείας ὧδε. τὰ δ' ἐπιμήνια θυέτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν παρασίτων. Simile apud Rom. obtinuiſſe ex Poſſidonij verbis apud Ath. & ex Plutarchi Craſſo licet colligere. Itaque cum plerunque vſu veniret, vt paraſiti in templo Herculis ex eius decimis pulchrè acciperentur: quis nō fateatur ab homine parco, & vni ventri dedito rectè & facetè Herculē inuocatū, cū cognomento nutricis, quod eo ſæpe nutriretur? Tātum eſt de Hercule nutrice. Sed quis baſilicus iactus? me iudice idem qui Venerius. Cum enim Græci magiſtrum vulgò βασιλέα dicerent: quid cauſſæ eſt quin iactum illum propriū regi creādo, baſilicum rectè vocarit? quod alij Herculi baſilicum coniunctim accipiunt, Latinæ vt loquor germanæ nugæ. quis volturius iactus? idē cum Cane quod enim is iactus (qui fiebat cum quattuor tali pari ſitu in dorſum ſubſilirent) infelix eſſet & rapax videtur ei nomina quædā infauſta & malominis indidiſſe animaliū rapaciū, vt canis, vulturis

## EX CASSINA.

Pag. 261 Scena, Sequimini,

*Nam peculi probam nihil habere addecet.*

*Clam viro: & quod habet partum ei haud commodè eſt.*

lego & diſtinguo? *& quod habet, partum ei haud commodè eſt.*

Scena Non mihi licere *pag* 258.

*Ita te aggerunda curuum aqua faciam probè,*

lego *curuam*

Scena, Face Caline, *pagina* 263.

CL. *Tace Chaline,* CH. *comprime iſtum* CL. *immò iſtum.*

Mancus ab aliquot verbis eſt verſus. Itaque numeri clamant. Cenſeri enim in trochaicis debet. Vaticani habēt. *immo iſtum qui dicit dare.* Lego, *qui didicit dare.* Liberior paullo iocus. vt ſolet Plautus. Cum alter ſeruus dixiſſet, comprime iſtum ne obloquatur videlicet: alter inimicè conuertens, imò hunc, inquit potius qui ſolitus eſt à puero dare: dandi verbum inter Priapeia eſt, conueniens propriè in mulieres cum dant illud quod *Deus iacet aſſiduè, nil tamen inde perit.*

Hic etiam de viro qui muliebre officium fungitur. *Credo hercle hodie deuorabit fortes, ſi attingerit.*

Scribo deuorabit.

Scena, Stultitia magna *pag.* 275.

*Non matronarum eſt officium, ſed meretricum.*

vt verſus conſtet, legend. *matronarum eſſe, ſed meretricum,* vt cunctatium hominum antiqui.

Scena

Scena, Nulla ſum, *pag.* 277.

*--- quid eſt niſi hac meraclo.*

*Se vſpiam tetexſit flore Libyco.*

Quid iſte flos Libycus? Siculæ gerræ, haud dubie ſcrib. *Flore liberi.* Totidem pæne verbis Ennius apud Fulgentium. *Hac anus ſe ſau tauit flore Liberi.* Meraclo, valet, meraculo, niſi placet legi *meralo.*

*--- Neque ſe tuam neque ſe ſuam,*

*Neque viri vitam ſinet in craſtinam protolli.*

Scribe, Sinere in.

*pag.* 277.

In lepida illa fabula quam Caſſinam Plautus inſcripſit, cum mulierculæ mirum in modum libidinoſum ſenem ludos facerent: hæc in omnibus libris legimus,

*Nam niſi ex te ſcio quicquid hoc ſit certo, iam tibi iſtuc*
*Cerebrum diſpercutiam excrata, ludibrio peſſima adhuc*
*quæ me habuiſti.*

Nec tamen dubito quin pro illo, *Exe rata* Plautus ſcripſerit. *Excetra tu*, id eſt, vipera, maledicto me hercle ſatis conuenienti in malas merces. vſus eodem eſt in Pſeudolo. *En excetra tu. quæ tibi habet tot amicos tam probè oleo onuſtos* quanquam & ibi plerique omnes libri *Execrato*, aut *Execrata*, corruptè referant.

Scena ſequenti. pag. 281.

*- - nunc quidem gladium ancilla*
*intus Caſſinam habere ait qui me atque te interimat.*

Omnes plane libri *qui me atque te inuitet*: ídque immutare ſanè religio ſit, opinor inuitare eum dixiſſe pro iſto, vitam tollere, vt poeta vetus apud Cicer. euitare, *Hac omnia vidi inflammari, Priamo vi vitam euitari,*

Scena cuius initium, Si ſapitis 289.

*Sed eccum egreditur cum corona & lampade.*
*Meus ſocerus, compar, commari tus, villicus.*

Apage illud, Socerus. Nam Olympio ſeni ille ſeruus profecto, non ſocer. Niſi animi fallor, *meus ſocienn- us.* ſcriptum ἀρχαϊκῶς fuit. Sociēnus valet ſocius. Plautus Amphitr. *Nam Amphitruonis ſocienuum me eſſe volui dicere.* Aulular *ibi intrò atque illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam.* Iuuare vehemēter coniecturam meam Rouerij liber, qui *ſocius* refert gloſſema quaſi illius. Et ſanè locum lepidè dixerit, vti & comparem & commaritum. Quippe ambiebat ille ſenex, (ita fabulæ argumentum eſt) cupidus & attentus ad rem faciendam, in famula diuidundo pro Socio Olympioni eſſe, & agrum illum communi impendio arare. Nec repugnabat ſanè homo benignus, & minimè aſper Olympio: niſi argutæ mulierculæ ſuppoſititia Caſſina illorum omnia turbantes, vetulum illum hircum ſerò docuiſſent quàm verè ab Ennio ſcriptum eſſet, *ſtultu' ſt qui cupida cupiens cupienter cupit.*

Scena, Sentim ſuperattolle *pag.* 129

*quid eſt?* Ol. *pectus mihi agit nunc hac cubito.*

ſuſpicor ἀρχαϊκῶς Plautum ſcripſiſſe, *mihi tagit*, pro tangit. & paulò pòſt, qui bellè hanc tracto non tagit.

Scena, Neque quò fugiam *pag.* 294.

*Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo, atque ita irridiculum ſumus ambo.* lego. *irridiculo ſumus ambo.* de ſe loquimus ſeruus, & de ſene.

*Vbi intro hanc nouam deduxiſti.*

Vatecani, *Vbi intus h. n. deduxi* rectè.

*ſenex ad te decumbem.*

Iidem, *abs te dec.* fortè, *ſiue abs te.* verba Olympionis ad falſam Caſſinam.

*Reſpiſſe identidem ne ſemel.* Vatic. *ne ſenex.*

*---- Forem obdo, ne ſenex me opprima t.*

ſcribend. Forem obdo.

*- -- age auſter*
*quam debuiſti, inde volo memorare quid eſt factum?*

vetus Rouerij, *Quomodo te habuiſti.* Vaticani, vt vulgati, niſi quod *noctu*, pro *inde.* lego, *quando habuiſti hom te volo.* ſcriptum enim fuit, quando habuiſti. habere propriè vſurpauit vt Græci interdum τὸ ἔχειν, & vt Petronius reſpondens argutæ epiſtolæ ſcorti illius, *paralyſin*: *tamen cauere iubes tanquam maior fieri poſſit, quia abſtulit mihi, per quod etiam te habere potui.*

*Adherat maxumum.*

lego. *Ab erat.*

*Sed cum cogito non habuit gladium, nam & eſſe frigidius eloquere.*

Ex Vatic. ſcribo, *nam eſſet frigidus.* MV. *eloquere,*

SER. *At pudet* MV. *num radix fuit?*

Vatic. MV. *memini, radix fuit.*

*Nimis tu quidem herclè immerita meo mihi hæc fecit.*

addendæ voces à Vatic. *herclè audax es: immerito.*

*Volo vt obuertam cubiti ſim.*

Totum locum ex veſtigiis Rouer. libri lego, *tollo vt obuertam cubitiſſim: verbum nullum mutit. Surge vt incam, atque illis impingo ſauium.* MV. *perlepidè narras.* OL. *illa quaſi ſintu.* &c.

*Continuò aſtanti pectus mihi pedibus percutit.*

ſupplendus verſus auctorib. Vatica. *Continuò in genua aſtanti.* Schema illud libidinis tangit te Lucianus in Aſino.

Scena, Maximo ego. *pag.* 297.

*Vbi tu es colere mores Maſſilienſes poſtulas?*

Athenæus de Maſſylienſibus, ἀσχημονοῦσι δ' οὖν διὰ τρυφὴν τῆς ψυχῆς μαλακίαν, τρυφῶσι διὰ γυναικώδη στολήν. ὅθεν καὶ παροιμία παρῆλθεν, πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν.

*Nunc tu ſi vis me proba eſt occaſio*
*Periiſſe herclè agè accede huc.*

Vatic. *Nunc tu ſine bis ſubiectare me.* Reſtituo. *ſine os ſublectare me proba eſt occaſio periiſſe herclè* Sublectare os, eſt ludos, aliquem & iocum facere germaniſſima Plauti phraſis. Milite. *vt ludo?* MI. *quid ego vt ſublecto os?*

## EX EPIDICO. *pag.* 329.

Falsò eſt Epidici initio in libris,

*Corpulentior videre atque agilior.* TH. *huic gratia.*

eámque ſcripturam non ſolum ſententiæ repudiat, ſed pænè dicam natura rerum. Qui enim conuenit, vt vnus aliquis corpulentior ſtat ſimul & agilior? immo tardior potius. Circa controuerſiam igitur rectè vet. Rouer. *atque habitior.* Et hunc locum, vt opinio mea fert, in mente Verrius Flaccus habebat, in cuius mutilata epitome legimus, *habitior*, *pinguior* Agellius etiam amans Plautinæ dictionis noctium iv. *Cenſores equitem eius vberrimum atque habitiſſimum viderunt.*

## EX BACCHIDIBVS.

Scena amicit orem nunc, *pag.* 381.

*Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero?*
*Qui ad hunc modum hic, hac qua futuro fabuler?*

Non dubitarim legere, *Satin' ego animi mentem ſinceram* Mens animi, vt Catullus, *Mens animi tantis fluctuat ipſa malis* & Plautus Ciſtell. *Nullam mentem animi habeo. vbi ſum ibi non ſum.*

Scena II.

*Fiam vt ego opinor Hercules, tu autem Linus.*

Vaticani diſertim, *Etiā nunc eſſe opinor Hercules, tu autem Linus.*

## EX MOSTELLARIA.

*pag. 465.*

PH. *non potes tu cogere me vt tibi malè non dicas.*

In duobus Vaticanis hæc interſeruntur, *Nouit herus me* SE. *ſuam poi culcitellum oportet.* PH *ſi ſobrius ſis malè non dicas.* quæ Germana Plauti verba eſſe ne Carneades quidem ille dubitauerit, qui dubitare in omnibus ſolet. Nimirum cum Phaniſcus dixiſſet notum ſe eſſe ſuo hero, alter ſeruus id verbi in nequiorem ſententiam detorquens Mirum, inquit, ni culcitellam ſuam mouerit. Sic enim contumelioſe vocat eum quem intelligi vult hero officium noctu præſtitiſſe, & pro culcita fuiſſe in quam incumberet. Quomodo & Dolabella Cæſarem, qui delicium Nicomedis audiebat ſpondam interiorem regiæ lecticæ ab eadem cauſſa dixit.

## EX MENÆCHMIS.

Scena, Ni mala, *pag. 480.*

ME. *ecquid tu de odore poſſis ſi quid fortè olfeceris facere coniecturam? captum ſit collegium augurum.*

corruptum eſſe arbitror, & perſona inſita legendum. *facere coniecturam?* PE. *captum ſit collegium aug.* ME. *Agedum.* Rogant enim merito, ecquid diuinare de odore poſſe. Præclarus ille augur, Ego ne, inquit, non ipſum collegium augurum melius coniecturam fecerit.

Sequentem etiam verſum,

*Age. um o ierare hanc quam ego habeo pallam, quid olet? auſtines?* potius eſt ſcrib. *quid olere abſtines?*

Scena, Nulla eſt voluptas. *pag. 493.*

*Ego autem homo iracundus animi perdite.*

Emend. *animi peritè.*

Scena ſequenti. *pag. 495.*

*Adoleſcens quibus hic pretio porci veneunt*

*Sacres ſinceri nummo eos a me accipe.*

diſtinguo & lego ex veſtigiis librorum *Sacres ſinceri?* CY. *nummo* ME. *cum à me a.* Approbat Plautus ipſe infra *Audin' Menæchme? ſi me conſulas. Nummum illum quem mihi dudum pollicitus dare. iubeas ſi ſapias porculum afferri tibi.*

Ibidem.

*Profanè loqueris, cum me appelles nomine.*

ſcribo *pro ſano loqueris:* eleganter, vt Cæſar de bello Gallico, V. *Nihil cum ſe abſente pro ſano factarum ratus qui præſentis imperium contemſiſſet.* ſed hæc leuiora, ille locus inſignis & quaſi notæ Opimianæ, Scena eadem.

ME *iamne ille abiuit? ædepol haud mendacia*

*Tua verba.* MES. *Experior eſſe obſeruato modo.*

quem non inuitis muſis quà diſtinxi, quà correxi, *tua verba experior eſſe* MES. *obſeruato modo.*

Scena, Potin' vt quieſcas. *pag. 502.*

*Potin' vt quieſcas ſi ego tibi hanc hodie probè.*

quidam libri *ſic ego tibi* alij, *ſed ego.* ſcriptum fuit *ſid ego.* more antiquo, addito d.

Scena ſequenti *pag. 503.*

*Feciſti funus abſenti me prandio*

*Cur auſus facere, cui ego æquè ac hæres hæream?*

Multarum litterarum vir Iunius noſter, *æquè ac Eres narcam,* leg. cenſuit. Erem interpretatur Erinaciam. Sed meo animo Vaticana lectione nihil verius, *æquè ac hæres eram.* Nam funeri iuſta vt fiant, hæredis curatio eſt. Huc reſpiciens paraſitus, cui de conſumto prandio ægrius erat, quam olim Achilli de Patroclo interfecto. hem, inquit, vappa hominis, cur auſus tu ſepelire hoc prandium & illi iuſta facere, cum ego legitimus hæres nullus adfuerim? de prandio autem ſiue cena, vt de hæreditate quapiam (ſi quis exempla requirit) loquitur idem Plautus Curculione, Sticho, & Trinummo.

Scena. Vt hoc vtimur *pag. 507.*

*Vt hoc vtimur maximè more morum*

*Moleſtoque multum atque vti quiſque &c.*

emendo *more more moleſtoque.* Plaut. Milite, *ego ſulta atquè mora multum qua cum iſto fabulem.* vbi iidem titubant libri, & plerique, *moror multum,* vitioſè referunt.

Scena, Vt ætas mea. *pag. 515.*

*Reliquere, vt ætas mala merx eſt, ergo.* ſcribendum, *merx eſt tergo.*

## EX MILITE.

Scena. Mihi ad enarrandum. *pag. 539.*

*Hoc oppidum Epheſus eſt, idem eſt miles meus herus.*

forte leg. *inde eſt miles,* vt ſignificet eum Epheſium eſſe. *Vbi ſumus prouecti in altum. id quod volunt capiunt prædones nauim.*

videtur vox abeſſe, legendúmque *id quod di volunt.* Sic enim in rebus ſubitis loqui ſolent.

Scena, Niſi hercle. *pag. 543*

*Domi habet ortum & condimenta ad omnes mores maleficos.*

Mirè variant libri E Vatica. vnus, *omnes malis maleficos.* alter, *omne olus maleficos.* Aldi editio, *molis moleſtia,* latet ἄπωλον vlcus.

--- *Feriens femur*

*Dextrum ita vehementer quod acta ægrè ſuppetit.*

puto verum, *quod tactu ægrè* pro tactui. vnus tamen Vatica. *quod ictu.*

*Curre in obſidium perduellis, noſtris præſidium para.*

libri mei conſentiunt cum Camerarij, *cor in obſidium* Ex quo vir ille doctiſſimus & qui primus ad Plautum iuuandum ſignum ſuſtulit, legit, *Cogi in.* Ego antiquam ſcripturam reponendam putem, *Curri in,* pro curre

Scena, Niſi hercle. *pag. 543.*

*Tibi ego dico, ebriacus ne ſis, heus te alloquor.*

monſtrum verbi, quod conſenſu damnant libri veteres, qui habent, *Tibi ego dico anheriatus. ex* quo colligebat Turnebus, *an heri ius neſcis?* Ego puto ἀρχαϊσμὸν inſcriptura fuiſſe, legendúmque, *au heriatus ne ſis.* Au, interiectio, vt litteratores noſtri loquuntur, excitantis Heriatus, interpretor, feriatus, priſca ratiône ſcribundi H. ἀντὶ τοῦ F. & contra. folus, foſtis, foſtia, pro holus, hoſtis: Quinctilianus notat: Fircus, pro Hircus. Varro Felena, pro Helena, Priſcianus vide & Dionyſium Halicarnaſſeum lib. 1 Iam è contrà H pro F. apud Feſtũ Hordabos, & Hordicidia feriæ, quæ aliis fordabos, à ferendo: & Hanula, id eſt, parua delubra, pro fanula faciunt & libri. Nam infrà eadem fabula Plauti, vbi vulgò,

*Neque equidem heminas octo expromſi in vrnam.*

Vaticani, *femmas,* diſertim. veteres vulgati *feminas.*

Scena, Inde ignem. *pag. 548.*

*Niſi voluntate ibis, raptam te domum.* PH *oſtium hoc mihi domicilium eſt, Athenis domus ac herus.*

Libri vet *hoſtium hoc mihi.* littera inſerta egregiè emendari puto, hoſticum hoc, id eſt, peregrinum. Nam hoſtis antiquitus, qui nunc peregrinus Callida igitur illa mulier, cum ſeruus eam vi conaretur domum abſtrahere, diſſimulans ſe eam eſſe mi homo, inquit, vide ne erres, equidem hic non habito: ſed hoc periplectomeni hoſpitio tantum vtor vt peregrina, Athenis eſt vera domus. res clara ex fabulæ argumento.

Scena, Niſi quidem ego. *pag. 549.*

Dom

*Dum ego in tegulis ſum, illac hac ſe hoſpitio dedit foras.* legerim, *illac ſe hoſpitio dedit foras* SCE. *quidum?* PA. *quia ludo luto* rectè Vatic *quia luto eam.* locus fuit in vicina pronuntiatione litterarum D. & T. vt & apud Cicer. 2 de Orat.

Scena Præcepta facito, *pag.* 553.

*---na tu hercle abſecro opinor.*

*Reſipiſce, ſi ad herum hac res peruenerit, peribis pulcrè.* Aliquot verbis auctior alter Vatic. *Ne tu hercle opinor magnum malum obſecro reperies, ſi ad herum h. r. p. periiſti pulcrè.*

Scena, Satin' abiit *pag.* 558.

Tranſpoſiti verſus videntur, & hoc ordine legendi.

*Ita ſum conctus Periplectomene vt neſciam*
*Vtrum me poſtulare prius tecum æquum ſiet,*
*An me expurgare hic tibi videatur æquius,*
*Niſi iſthac non eſt hæc.*

Ibidem.

*Licétne Pe. inquire iubeo & placidè noſcita,*
Ex Caſſinati colligitur. Pe. *quin te iubeo, at:*
*Nam è ſummo puteo ſimilior nunquam poteſt.*
In eodem rectiſſime. *Nam ex vno puteo.*
*Nunc demum me inſipientem factum eſſe arbitror.* ſcribo. ex Vatic. à me inſipienter.

*pag.* 559.

Eſt verò quod ſemper indicaui. corruptè in Milite legitur colloquio

*Sceledri & Periplectomeni extremo.*
*Frequens ſenatus poterit nunc haberier*
*Ibo intrò, ne dum abſum illis ſortitò ſuam.*

quam enim ſententiam idoneam habet illud *ſortitò eſſe?* Comprobant iudicium meum libri è quibus Vaticanus alter, *ne dũ abſum multi fortuitò ſuam,* alter, *multi fortuita.* E quorum veſtigiis confirmo ſcribendum, *ne dum abſum multa fortuitò ſuam* vel potius, *multam.* venuſta ſententia. Nam cùm lepidus ille ſenex de conceſſu congerronum ſuorum qui concilium habebat mulieris liberandæ, tanquam de ſenatu magnificè locutus eſſet: in eodẽ nunc ludens & ſimul venerem ad morem reſpiciens addit, ſe quoque tanquam vnum aliquem ſenatorem in curiam iturum, ne fortè abſenti multa imponatur. Moribus enim Rom. ſenatori qui die ſenatus non adeſſet multam dici ſolere, conſulémque ius habuiſſe pignoris capiendi vel ex vno Cicerone nota res eſt, de Orat 3. de Legib. 2. & Phil 1.

Scena, Cohibere intra *pag.* 562.

Quod in Milite conſtanter omnibus libris ſcribitur,

*Nam bonum conſilium ſurripitur ſapiſſimè,*
*Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum,* id eſt.

id ſincerum eſſe non ipſi fidei crediderim. Nam cui Alciatus probabit catalogũ ordinem loquendi eſſe: aut neſcio quis Veronenſis, enumerationem ſermonis? Quin potius diuiſim ſcribendum cenſeam, *aut cato loco* Catus locus quem præcedentibus verſibus tutum locum nominauit, id eſt, remotum ab arbitris. Siue etiam, *aut catè locos loquendi lectum'ſt.* locos pro locus, & id ſanè perplacet:

Ibidem.

*O lepidum ſenem ſi quas memorat virtutes habet.*

Non temerè eſt quod in noto verbo titubant omnes libri. Rouer. *Lepidum ſemiſeum:* Alter Vatica. *ſemiſenem:* alter proximè verum *ſemiſenem.* Naui ego paratus ſum pignus in omnes fortunas meas dare, Plautum ſcripſiſſe, *O lepidum ſenicem* ſenicem pro ſenem, ἀρχαϊκῶς. Ita enim inflexiſſe antiquos Priſcianus diſertè tradit, prolato eiuſdem Plauti exemplo. *Datores belliſſimi negotiis ſenices ſoletis eſſe.*

Scena, Cohibere intra, *pag.* 563.

*Cedò tres mihi homines auri balce contra cum iſtis moribus.* probam lectionem putes, abſque libris eſſet. Vatica. alter, *contrà hemtim iſtis* vt appareat à vulgata abeſſe vocem Fortè leg. *contrà emſim iſtis,* ſiue emiſſim. Nam emere auro contrà vt apud Varronem, *vbi poma veneunt contrà auro.* Ita enim eum locum, Delicium illud Muſarum Scaliger diuinitus emendauit. Niſi placet, *contrà mutim iſtis,* id eſt mutem Sicut edim pro edam.

*Tum ad ſaltandum non cinædus magis aptus eſt quam ego.* Suppoſita lectio. Vaticani, cinædus malacus æquè optimè. ídque approbat verus codex Nonij in Cinædus.

Ibidem. *pag.* 564.

*Cur non vis? nam procreare liberos lepidiſſimum eſt.*

Aliquot veteres, *Lepidus ſonus,* lego, *lepidum'ſt onus. Nam bona vxor ſi ea quidem deducta eſt vſquam gentium* Lego, *educta eſt. Bona mea inhiant, certatim dona mittunt, & munera.* E Vaticanis germana lectio eruitur. *certatim nutricant & munerant.* bonos hercle vt malos deſcripſit mores. Vaticani, *Bonus benè* vt rectè.

Eadem Scena, *pag.* 566.

*Lautam vis, an quæ nondum ſit lauta?*

Ambigi de ſententia video. Opinor ipſe per lautam intelligi fœminam, quæ muliebris patientiæ legem iam acceperit: per illautam virginem, & quæ iugum nondum tulerit. Nam moribus Rom. virgines à lauationibus & balneis publicis arcebantur: ſicut & pueri ante pubertatem. Inde Iuuenalis, *Nec pueri credunt niſi qui nondum ære lauantur.*

*Quaſique hoc anulum animo ſua ancilla dederit,*

Repugnant huic ſcripturæ libri Vaticani duo *hũc anulum fama ſua ancilla:* Caſinas *fame ſe.*

Tu diuina. *Memineris ne Philocomaſium nomines.*

PL. *quam nominem?*

PA. *dicam iam* PL. *nempe eandem qua dudum c. e.* Vatica. vnus. PA *dicam.* Pl. *nempe* aliter, *Giscerem.* idque verum puto, aut certè, *Glicerium.* Argumento eſt Argumentum fabulæ. ſimulabatur enim adueniſſe Athenis Germana ſoror Philocomaſij, cui Glycere nomen eſſet: Eam Pleuſidippes iubetur ad nauim arceſſere ſuprà *Quis igitur vocare?* PH. *Gycere nomen eſt.* Frequens porrò in libris error D. pro CL. vt Dinia pro Clinia, & ſimilia.

Scena, Iámne eſt, *pag.* 581.

*Iámne eſt ante ædes circus, vbi ſunt ludificandi mihi?*

Non diſplicet alterius Vatican. lectio. *ante ædes hircus quis eſt ludificandus mihi.* ſenes per contumeliam hircos vocabant, vt Menæchmis *poſt autem illic hircus alius qui ſæpè ætate in ſua perdidit ciuem innocentem falſo teſtimonio.*

*Priúſne quàm illam oculis tuis? PY. ideo id quod credo tibi,*

*Cùm hæc locutus. illa autem abſens adegit me vt amem hercle hanc quidem.*

PA. *Nihil tu amiſſis. mihi hæc deſponſa eſt.* fœdè acceptus locus. Vaticani habent, *Cum hac elocutam illam autem abſentem ſubigit me vt.* putarim legendum & diſtinguendum. PY. *Vide, atque credo tibi: eccum hac elocutam.* PA. *illam autem abſentem?* PY. *ſubigit me vt* Decorum videlicet in libidinoſo Milite ſeruans Plautus facit cum ad conſpectum ancillulæ ſtatim adhinnire: quem reprehendens quaſi Palœſtrio, minime gentium, inquit, túne vt huic te des priuſquam illam abſentem videris?

*Aut facturum aut non facturum : quid illam miſeram & amicam cruciat?* Optimè Vatica. illam miſeram nimis crucias.

*Atque adeo auditn' tu. dictis doctè & cordatè. MI. cura aliud.* Libri veteres MI. *vt cerei ſaliat.* idque Germanum. Alludit enim ancilla ad id quod ſeruus dixerat, *cordatè*: in amore autem vehementi cor ſubſilire ſolet. Lucyanus de Syria dea, ὡς δὲ ὁ ἰατρὸς ... ἀπτόμενος τῆς χειρὸς ... καὶ ἡ καρδίη ... ἐπεὶ δὲ ... εἰσῄει

Scena, Quantes res pag 574.

*Si falſa dixeris, lorò excruciabere.* Ita edidit Camerarius contra libros, qui *nolo excruciabere*, referunt. fortè *ocyùs excruo.* *Vites, bacchabatur auia, quaſſabant cadi.* puto leg. *bacchabatur aula.* facili errore, i. pro l. Turnebus legit, *Hauna.* vas aquarium, inquit : vt Iuuenal. *diſpoſitu pradiues hamu*

Scena, Rem omnem, pag. 576.

*Poſtquam admiſere aures meæ tua moream orationis.* Vatica vnus *poſtquam adbiberem. alte* , *adbibere* puto rectum, *adbibere*. bibere ſermonem alicuius, frequens tralatio Plauto. *Quas me iuſſiſti adducere, & quæ ornatu* AC. *bene noſter.* PA. *eſto.* *Palæstrio Acroteleutium ſalutat*, vitioſa diſtinctio. ſcribe, *bene noſter eſto* PA. *Palæstrio.* AC *Noſter eſto*, familiaris locutio alterius laudandi, vel confirmandi. Trucul. *tanto melior, noſter eſto. ſed de tuo viuito.* Bacchid. *puero ſic dicit pater, noſter eſt : dum te poteris defenſare iniuria.* Virgil. 11. *Noſter eris, mihique hac eniſſere vera roganti.*

--- *ni laudificata lepide*

*ero culpam omnem in me imponito.* Laudat hunc locum Nonius in ludificata, ſed turpiter corrupta ſcriptura. *ludificata ero hominem*, pro ludificata lepide ero culpam omnem in me imponit. Emendandum verò *ludificata ero*, pro ludificauero. Plaut. *Ni ludificata lepide ero*. &c.

*Quid tibi ergo mittam muneris?* AC. *dàtne ab ſe mulier operam?* rectius Vaticani, & vetus editio, *ne alia mulieri operam.* id eſt, ne cum alia muliere delicias facias. Appoſitè enim ita optat illa quæ ſeni huic ad lectum & pro concubina erat.

Scena, Voluptas eſt, pag. 579.

*Quid ea? ingenuan an feſtuca facta?* id eſt, Reuerane ingenua eſt? an per feſtucam ingenua facta? id eſt liberta. Nam qui per vindictam manumittebantur iis feſtuca imponi ſolet. Alluſit Agellius lib. 20. *Conſerens vim illam ciuilem & feſtucariam cum vi bellica & cruenta.*

Scena, Quid mihi pag. 586.

*Quid conſe ... re aquè mares & fœminas.* verus Rouetij *conſectaréque maréſque fœminas.* ſimilis ſcriptura in Aldi. Repono elegantem phraſim, *conſectare, quà mares, quà fœminas.* quomodo frequenter Liuius & Cicero ad Atticum.

Scena, Sequimini, pag. 587.

*Vos modo porro vt occœpiſtis, date operam amicabilem.* Ex Vaticanis ſcribo *operam adsuitabilem.*

*Abierim cupiens iſtius ſumma nuptiarum ordinis.* Inepta lectio quà de verbis, quà de ſenſu. Emendandum iudico, *cupiens iſtius. ſummè nuptiarum ordium.* ἐξαίτησις Ordium pro Exordium, quæ vox reperitur etiam in Lucretij.

Scena, Hera eccum, pag. 591.

--- MI. *cum ipſo pol ſum locuta.*

*Placidè ipſa vt libitum eſt mihi, otioſè, meo arbitratu* ſententiam inſiſtens emendo, *pol ſum locuta.* Ancilla enim pulchrè os ſublectans glorioſo militi, audiente illo, magnum beneficium prædicat, quod hominis tam pulcri conueniendi copia fuerit. *Ergo iſte metus me macerat, quòd illi faſtidioſum eſt.* libri Vatica. *ille faſtidioſus eſt.* rectè.

*Dum te obtuetur, interim lingua atque oculi perierunt.* Suppoſita lectio. Nam veteres omnes, *linguam oculi præciderunt.* Eleganter. Nam in amore, cùm oculi cupide quod amant intuentur, non ſolum mens: ſed etiam lingua obtureſcit. Ita fit vt quaſi præcipi & præcidi verba ab aſpectu videantur.

## EX PSEVDOLO.

Scena. Si ex te tacente pag. 638.

*Compreſſiones arcta amantium corporum.* Optimè Vaticani, *amantum comparum.* lege etiam *arta* non *arctè*. Compares etiam ſunt σύζυγοι, vſurpatur in amore de duobus qui inter ſe amat. Horatius. *Nec dum munia comparis Æquare.* Catullus, *Nec tantum niveo gauiſa eſt vlla columbo Compar.*

Scena, Pſeudole non audis, pag. 645.

*Non eſt iuſtius quiſquam amator niſi qui perpetuò data.* Item Vatica. *Non eſt vſui quiſque.* perſpicue rectum.

*Quid ais quantum terra tegit hominum periuriſſume?* Alij, Terram tegit. ego emendo, *quantum in terra degit.* littera immutata, & ſyllaba à fine prioris vocis retracta.

*Sicut hac eſt præſtituta numerando argento dies.* Libri veteres. *præſtituta ſummo argento dies.* lego, *ſumma argento.* id eſt ſuprema. In Perſa. Hæc dies ſumma hodie eſt mea amica ſicine libera. Trochaicus autem verſus non difficulter ſuſtentabitur, vocali non eliſa, nequem numeri moueant.

Scena. Pſeudo e non pag. 645.

*Pſeudole arceſſe hoſtias,*

*Victimas, lanios, vt ego huic ſacrufi. ero ſummo Ioui.*

BA *Nolo victimas agninis me extis placare volo.*

Libri omnes antiqui, *Nolo victumas at minimis me.* ſcribendum iudico, *At minimè extis* vel etiam *At minimis* voce deducta à Mina. Nimium elegāti ſententia & ad lenonis mores accommodata. Nā cum amator propter ſeruatam, vt putabat, amicā, facere victumam lenoni vellet, vt Deo, & auctori fortunarum ſuarum: ille qui aliud ſpectaret, negat ſe victumas & inania honorum morari, ſed minas & argentum velle. Hæc porro verba. *At minimis* (nam in ambigua pronuntiatione locus fit) leno ita extulit, vt adoleſcēs min me malus intellexerit eum. *Agninis*, dixiſſe. Ergo ſubijcit, *Quid ſtas? arceſſe agnos audin' quid ait Iupiter?* Hoc niſi certum eſt. nolo mihi poſthac quiſquam duarum rerum quiſquam creduat. vt ille ait.

Pag. 649.

Puto in vitio eſſe verſum illum è Pſeudoli ſcena. Poſtquam illic.

*Quid nunc acturus? poſtquam herili filio*

*Largitus dictis dapſilis, vbi ſunt ea?* & rectè ſic corrigi, *Largitus dictis es dapſilis.* Dicta dapſilia, id eſt, munifica & larga. Ortus error fuit ex vocibus imperite confuſis.

Scena. Si de damnoſis, pag. 651.

--- CA *meritò eſſe iratum arbitror.*

*Cùm apud te parum ſtet fides.* Scribo *parum ſiet fides.* antiquè aut certè *fide* pro *fides*, vt apud Lucretium. *Aut alia cuius deſiderium inſideat re.*

Scena, Hi loci ſunt, pag. 655.

*Vt ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus.* Legerim, *nam mihi ita.*

*Heſtis viuos rapere ſoleo ex acie, ex hoc nomen mihi eſt.*

PS. *Pol te multo magis opinor vaſa ahenea ex ædibus.* Placet Vaticani alterius lectio, *Pol te viuos? magis opinor.*

Scena, Dij immortales, pag. 647.

Nam

*Nam ipſa oppor'unitas non potuit opportunius*
*Aduenire,quàm hac cauata eſt mihi opportunè epi-ſtola.* Cauare epiſtolam,non Plauti elegantiam olet, ſed ſordes & rus merum. Emendaram ipſe, *quàm hac allata.* Vitij cauſſa fuit,quod reperita ex priori dictione litera ſcriptum fuit,*callata.*

Scena, Dulcia atque, *pag.* 659.

*Dic vtrum ſpémne an ſalutem te ſalutem Pſeudole:* Veteres libri conſenſu,*ſpémne an matrem te.*

*Sed iſtic ſeruus ex Caryſto qui aduenit,qui ſapit?* CH. *Vſque à cunabulu.* PS. *Manuleatam tunicam habere hominem decet.* Turnebus libr 20. magno conſenſu totius caueæ,vt ait emendat, *Hircum ab alu.* A quo tamen vnus ſpectator diſſentio. Nam ad eam ſententiam quam effici homo doctiſſimus vult,ſequens reſponſio Pſeudoli hilum non facit. Veteres cunas & cunabula inter obſcœnos intellectus habuiſſe videntur, fortaſſe quia alluditur ad cunnum.Plautus infrà de Cinędo,*Quid aut tune etiam cubitare ſolitus es cunis puer?* Puto igitur iſtuc Charinum alludere, nec aliud dicere, quàm ſeruum illum poſtremis partibus ſapere,illis quibus peculium ſolet facere.Docere id liquidò ſequens reſponſum Pſeudoli de manuleata tunica videtur Nam pueri meritorij ſiue cinędi, vt internoſci poſſent, tunicas cum manicis more mulierum geſtabant,non aliter quàm meretrices togas Scipio Africanus in Sulpitium, *Qui in conuiuis cum amatore cū chirodota tunica accubuerit: cùmne quiſquam dubitet quin fecerit quod cinædi ſolēt?* Plautus Pœnulo, *Quis hic eſt cum tunicis longis quaſi puer cauponius?*

Scena, Forum coquinum *pag.* 663.

*Nam ego cicilendrum quando in patina ſcindidi*, vnus Vatica,*in patinas indidi.*

*pag.* 114.

Plauti Pſeudolo locorum diuûm cum Græcis comparatio.

Quod Plautus ſanè quàm lepidè ſcripſit Pſeudolo in perſona glorioſi illius coqui, ſcena, Forum coquinum.

*Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo*
*Hodie,atque in ſuauitate condiam,*
*Vt quiſque quidque conditum guſtauerit,*
*Ipſos ſibi faciam vt digitos prærodat ſuos.*

Idem planiſſimè alter coquus de ſe prædicat apud Alexidem.

Θαυμαζοι' ἐμὲ ... (Greek verses, largely illegible)
Ἐὰν ... 
Χαυτῶ γε χαίρει.

Sicut & illud quod apud Philemonem comicum coquus gloriatur diuina ſe quædam & ad immortalitatem vnica condimenta reperiſſe.

Ἀ ... (Greek verses, largely illegible)
Ἀθανασίας ...
Ὅτω ...

Scena, Minus molum *pag.* 668.

*Sed vt occepiſt. perge operam experirier.* lego, *opera experirier.*

Scenam malus & nequam,*pag.* 672.

HA. *Tun' is es?* SI. *chlamydate caue ſis tibi à Curio infortunio.*

*Atque in hunc intende digitum.hic leno eſt.*

Quod iſtud Curium infortunium? an à cura ductū?vt Agnus Curio,in Aulularia,an potius eſt legē,*Curtio infortunio?* Nam Curtiū ſcimus cùm Romæ terra hiaſſet,& poſtulionem Di manes vellēt,immiſſo equo precipitaſſe in foueā.Itaque cùm vulgò vtamur,In foueā decidere pro decipi. induci: fortè an Plautus, idē per ambages indicās, Curtiū infortunium dixit,id eſt,caue ne Curtij exemplo in foueam præcipitere. Plautus idem Perſa, *Vide ſis ego ille doctus leno paenè in foueam decidi.* & alibi.

Scena,Quid hoc?*pag.* 677.

*Pergin' pergere?ab ſauiendum mihi*
*Hodie eſt.magnum hoc vitium vino eſt.*

Præclare vet Rouerij, *ab ſedendum mihi.* Cùm enim pulchrè madidus Pſeudolus introducatur,nec vini vim pedes ſuſtinerent, qui non videt ſedendi verbum huic ſententiæ eſſe?

*Profectò adepol ego nunc probè habeo madulſam.*

Feſti epitome,*Madulſa, ebrius, à Græco μαδᾶν deductum, vel quia ſit madidus vino.* Sic hoc rectè Feſtus, quis hærebit quin recta mea correctio ſit,*probè habeo madulſa?* Probè habeo, id eſt, pulchrè mihi eſt. Vel etiam *Abeo madulſa.*

*Ita victu excurato,ita mundiciis digni ab.*
*Itaque in loco feſtiuo ſumus feſtinè accepti.*

Lego,*dignè ab.*Nam hoc hominis ebrij ebrioſa oratio dicit,dignè ſe & feſtiuè acceptos.

*Itaque dum enitor, pax, iam penè inquinaui pallium,*
*nimia tum*
*Voluptati adepol fui ob caſum.*

Alter Vatican. *pallium temeto. Voluptati*: quam lectionem repudiandam non arbitror.

## EX POENVLO. *pag.*681.

*E Pœnulo Plauti quædam delibata.*

In prologo,

*Neu deſignator præter os obambulet.*

Diſſignator & Diſſignare ſemper in opt. Vaticano, à quo ſtant lapides.

Scena.Negotij ſibi *pag.* 690.

AG *I in malam crucem* M I *ibi ſum equidem.* Lego, *inibi ſum equidem.*

*Paucis verbis rem diuinā facito, atque audin' reſpice.*
*Reſpexit idempol Venerem credo facturam tibi.*

Magis placet Rou.lectio, *atque audin'? reſpice.* AD. *Reſpexi.* AG *idem pol.* Luſit autor in Reſpiciendi verbo, quod interdum opem ferre ſignificat, ex quo Romanis.Fortuna reſpiciens.

Scena III *pag* 696.

*Quid mihi nunc es auctor M ... ?* M I. *vt me verberes,*
*Atque auctionem facias.nam impuriſſimè*
*Tibi quidem hercle vendere hoſtiā adis licet.*
AG *Quid iam?* M I. *maiorem parte in ore habitas mea.*

Lego, *maiorem partem in ore habitas meo.* qua coniectura nihil certius vnquam cortina Phœbi protulit. Cum enim ſeruus frequēter ab immodeſto illo amatore vapulans,per indignationem dixiſſet, Vendet tandem has ædes tuas: demiratus adoleſcens inſolentiam dictionis. Qui tandem ædes? inquit. Nam reſpondet ſeruus, ego tibi pro ædibus ſum.in cuius ore pugni tui magnam partem ſic verſantur, vt habitare in eo videatis. Notum autem eſt, Habitandum verbum ita transferri, vt quibus in rebus quis frequens & multus eſt,in iis habitare dicatur.Nec me fugit Solem illum Galliæ Turnebum legere, *maiorem partem minore habitas mea*,ſed(quod manes eius me condonent) tam illepida & tam diuerſa à Plauti mente ſententia, vt credam id Turnebum,ipſum, Dicis cauſſa potius,quàm quia re uera ita ſentiret,ſcripſiſſe.

Scena Quid nunc,*pag.* 698.

*Fundā,que,eo præſternebam folia farfari.*

Vatican,*Farfari*, rectè. pertinuit ad hunc locum adnotatio Feſti, *Farferum virgulti genus.* Sic lego, male vulgò.*Farfenum,vel,Furfenum.*

Scena III me Di *pag.* 700.

*Niſi eum perdi et condidiciſtis ſic. occeſſiui gradu,*

Scribo diſtracta voce, *ſic hoc greſſari.* idque perſpicue verum.

Scena Iam tenes *pag.* 702.

*Di te perdant.* M I. *vos quidem hercle commendos quom quique tamen.*

*Et bene & venigne facitis quom hero amanti,* &c.

Præeunt ad veram ſcripturã Vaticani, in quis eſt, *quidem hercle quomeo quiqui.* Lego. *hercle cum eo qui qui tamen.* Alteram illam *quom*, inculcatum perperam eſt ex verſu ſequẽti. Cum aduocati Milphioni malè precarentur. Di te perdant: ille paratus referundæ gratia: Imò hercle, inquit, Di vos perdant cum eo lenonem digito deſignabat.

Scena Age tu *pag.* 710

*Quando id quo ire operam dedimus, impetrauimus.*

Omnino leg. *id quoi rei operam.*

Scena, Satis ſpectatum eſt. *pag.* 711.

SY. *Malus es.* M I. *malus ſum.* SY. *malè mihi eſt.* M I. *memorandum eſſe aliter decet.*

*Quid eſt quod malè ſit, cui id omne eſt quod edis quod ames affatim?*

Emendandum puto. *memorandum. eſſe aliter decet.* id eſt, memora, vt, Iteradum. Cicero ad Att. *Iteradum. eadem iſta mihi.* Sequẽti etiam verſu magis placeat legi, *Quid eſt quod malè ſit cui domi eſt, quod edis quod ames?* Habebat enim Sinceraſtus apud lenonem.

Scena Ain' tu. *pag.* 717.

*Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium.*

Quomodo Antidamarchi? Nam ſtatim pòſt Antidamæ ſe adoptatitiũ nominat. Arbitror coaluiſſe duas voces ſcribendúmque. *Antidama Demarchi.* Antidamas Demarchi, more Græco, filius videlicet. Res clara ex his verſibus, *Hic me Antidamas. hoſpes. tuus Emit me, & is me ſibi adoptauit filium. Demarcho item ipſe fuit adoptatitius.* Ad verſum porrò quod attinet, ne iuſto longior ſit, iuuandus eliſionibus erit.

Scena Fuit hodie *pag.* 721.

--. *neque contemſi eius opus hodie.*

Scribo, *eius opes.*

*Mea fiducia, hercle aruſpex, patruelis, promiſit ſcio Libertatem.*

Verior lectio. *patruelibus promiſit.* ex argumento fabulæ.

Scena, Sed ego minam *pag.* 725.

*Vbi nec leno, nec ille redeunt, nec quod eram, quidquam datur.*

Emendo, *nec illa redeunt, nec quod edam.*

*pag.* 826.

*Rapiamus in ius,* P O E. *minimè.* A G. *quapropter?* P O E. *q ia.*

*Iniuriarum multo induci ſatius eſt.*

Cum perſpicuè legendum ſit. *Iniuriarum multam dici ſatius.* Vtriuſque coniecturæ meæ cum antè biennium Carolum Langium, virum quo nihil Sol ille doctius vidit aut melius, arbitrum feciſſem, ſic eam comprobauit, vt pronuntiaret meritò iis ipſis imperitiæ multam dictum iri qui iſtud de multa non probarent.

## EX PERSA, *pag.* 736.

*Plauti Perſa transpoſitos verſus videri.*

Fugit ratio librarios in collocandis verſibus iſtis Plauti, Scena Ioui opulento.

*Quod ego non magis ſomniabam, neque opinabar, neque cenſebam.*

*Nam herus meus me Eretriam miſit, domitos boues vti mercarer.*

*Eam fore mihi occaſionem, ea nunc quaſi decidit de cœlo*

*Dedit argentum, nam ibi mercatum,* &c.

Neque dubium apud ſanos & ſobrios homines erit quin hoc ordine diſponendi ſint. *Quod ego non magis ſ. n. o. n. c. Eam fore mihi o. e. n. q. d. d. c. Nam herus meus m. Er. d. b. v. m. Dedit argentum.*

*pag.* 749.

-- DO *Vbi tu nata es?* VIR. *Vt mihi Mater dixit, in culina, in angulo ad læuam manum.*

quod leui emendatione eſt eruere, ſi legas, *Inquilina in angulo.* Nam cum virgo ea quæ vænum iret, libera eſſet Athenis nata, ſeruitus autem in hoc modo ſimularetur vt iteita venditione circũduci leno poſſet: illa iam producta callidè cauet ne ſuapte confeſſione inductior, néue conſenſiſſe in ſeruitutem ſui videatur, & ad interrogata lenonis ſic reſpondet, vt partim eorum ſcitè declinet, partim ambigue eludat. Eluſit hic cùm interroganti vbi nata eſſet, reſpondit, quod res erat, inquilinam ſe, & ciuem Atticam: ſed id ita perplexè pronuntiaſſe putanda eſt, vt ille bardus intellexerit *In culina.* Itaque Toxilus ſtatim ſubiicit, *Tactus eſt leno qui rogar.. t, vbi nata eſſ.. t, diceret lepidè lusit.* Hæc tã liquida verita eſt, vt qui facetias & ſalem huius dictionis nondum videat, illi homini animum pro ſale datum arbitrari poſſũmus.

## EX RVDENTE. *pag.* 7-3

*Non ego ſum polluta pago, potin' vt me abſtineas manum?*

Et rectè quidem eſſe ocellus Galliæ Turnebus cẽſuit, qui pollutam, pago, interpretatur communem & expoſitã pago, vt inquit, in polucto Herculis omnia exponebantur obuiis. Duriuſcule, vt mihi videtur, & potius vix duabus literis mutantibus legerim, *Non ego ſum polluta, apage, potin'.* Sic idem Plautus in re ſimili Pura ſum, comperce amabo me adtrectare Agoraſtocles.

## EX STICHO. *pag.* 817.

Scena. Quiſnam obſecro, &c.

*Quid ego, cui miſero medullam ventris percepit fames.*

Lego. *perrepit fames.*

--- *age tu ocius.*

*Pinge humum conſpergo ante ædis.* Scribo, *Tinge humum* Horatius. *Vino tinget pauimentum ſuperbo.*

*Alij piſces depurgate quos piſcator attulit.*

Fortè, *piſcato retttuli.* Loquitur enim puer ipſe qui à piſcatu cum piſcibus redierat.

## EX TRINVMMO *pag.* 847.

*Plautus Trinummo emendatus,*

Scena, Minus quindecim,

*Decedam ego illi de via, de ſemita,*

*De honore populi, verùm quod ad ventrem attinet*

*Non hercle hoc longe niſi me pugnis vicerit.*

Labor vt ex Roueriano libro, qui *hoc ongue,* habet, legam, *hoc vngue* [illegible] enim ſermo eſt, is à ſ. uerſum vnguem alicui non cedere. Nec mouet me quod item Moſtellaria legitur, *Quid eſt igitur? abeamus hinc nos.* TR. *non hoc longè Delphinum.* Nam & illic emendandum cenſeo, *hoc ongue.* Corrumpendo loco fuit antiqua ſcriptura, *onge*

*Cœna hac annona eſt ſine ſacris hæreditas.*

Error inoleuit ex confuſis vocibus. Scribo. *Cœna hac an non eſt* [illegible]. Hæreditas ſine ſacris eſt, cùm hæres non adſciſcitur in ſacra & gentem. Cum ea hæreditate ludens ſeruus cœnam comparat. Vt item Captiueis, *Sine ſacris hæreditatem ſum adeptus effertiſſimam.*

Scena

Scena, Huic ego diei *pag.860.*

*Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine*
*Concubium ſit noctu priuſquam ad poſtremum perueneris.*

CH. *Opus facto eſt & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas.*

Abſurde verò: quid enim eſt illud, *Opus facto?* Sed gloriari liceat: egregiè emendaui, *Opus face eſt.* Nimirum cum Sycophanta ridiculè dixiſſet, tam lõgum ſuum nomen eſſe, vt ab aurora concubiam noctem ſi ambules, vix ad finẽ perueneris: ſubiicit ſenex Si ita eſt, inquit, opus profectò erit face & viatico ad tuum nomen, vt in tam longo itinere & victus ſuppetat, & in tenebris lumen. Cauſſa vulgari erroris in conciſa ſcriptura fuit, *Opus fac' eſt.* N. ſi quis tamen ſcribendum putet, *Opus facla eſt.* pro Facula, vt Pocla, Spectacla, Poplus, & talia ſexcenta. Huius poſtremi loci perſpicua veritas eſt: qui ambigit, illi nihil cauſſæ eſt quin facem etiam in meridie accendamus.

EX TRVCVLENTO. *pag 871.*

*Plauti Truculento antiqua vox, & a.10 verſu vetus ſcribendi ratio repoſita.*

Antiquitatis in Plauto veſtigia multa ſuperant, plura per exſcriptorum imperitiam mutatũr. Habuit enim priſca illa & horridula ætas vt verba quædam propria, ita & ſcribendi peculiarẽ modum: quæ in libris & antiquis & recõditis ſincerè inuenta, quidni tanquam vetuſta ſigna aut nummos miremur? Vtriuſq; rei & quomodo in eo peccatum ſit, exemplum è Truculento promam. Ac verbum quidem antiquæ notæ ſtatim in Prologo per iniuriam deiectum eſt, illo verſu,

*Athenas quo ſine architectis conferam.*

Nam duo Vaticani disertè *ſine arcuſpletis conferant,* tertius autem *arcuſpetis,* ſuprà tamẽ eadem manu, L. addito vt fieret Arcuſpletis. De quo ignoto ſanè verbo nihil vltrà habeo dicere, quàm illis teſtibus probum videri & antiquum. Iam de ſcriptura, quod eadem fabula, ſcena 1. legitur.

*Aut vaſum aheneum aliquod aut lectus dapſilis.*

adulterinum id eſſe item conuincunt libri. Nam duo Vaticani optimi, *lectus laptilis*, disertè habent: tertius, *leptilis*, littera modo immutata. Prior illa pura puta Plauti ſcriptura eſt, valétque *Dapſilis*. L. videlicet pro d. & t. loco ſ. Ita enim litteras commutabant. Hinc Dingua Cadamitas, Dacrimæ, pro Lingua, &c. Priſcianus obſeruat: Præſidiũ pro Prę-ſidio Victorinus: Caſſilã pro Caſſida Feſtus. Quin & Gallinam Melicã pro Medica Varro ſcripſit. t. autem pro ſ. poni docet Ennij illud, *Adgrettus fari,* id eſt aggreſſus. & veteris poetæ apud Nonium, *At res terta nitet galea.* pro *terſa.*

*pag. 871.*

*Plauti Truculentus emendata.*

In prologo, *De veſtris magnis atque amœnis moenibus* Vaticani. *De mueris magnis.* Lego *De moeris* antique, vt *Cœrare*, pro Curare, *Moenera* & ſimilia.

Scena, Non omnis ætas, *pag. 871.*

*Quid peierandum eſt etiam præter munera.*

Alter Vatic. *perietandum* optimus ille, *perierandum.* rectè, & eam eius verbi perpetuam ſcripturam eſſe debere cenſeo: quando & Periuria dicimus, non peiuria.

*Qui noſtræ ætati tempeſtiuo temperent.*

Veteres, *Temperint* vt Edint, & talia.

*Triplo plus ſcortorum eſſe eam quàm ponderum.*

Vaticani tres, *Eriplus ſcortorum.* Fortè legendum *Æcipulus ſcortorum eſſe iam* quaſi dicat argentarias ſic obſideri à ſcortis, vt æs iam minus ponderum habeat quàm eiuſmodi nebulonum. N. ſi placet, *Triplum ſcortorum.*

Scena, Adſtores, *pag. 874.*

*Quia te adductur am hoc dixeras eum ipſum,*

Vatic. *adducituram.* antiqua ratione. vt Atteritum.

*Nimis otioſum hominem arbiter eſſe te.* DI. *quinam arbitrare?*

Iidem, *quianam arbitr.* Rectè vt Virgil. *Heu quianam tanti cinxerunt æquora nimbi?*

*Nam aduerſum legem à me ob meam ſcripturam pecudem accepit.*

AST. *plerique idem quod tu facis faciunt, rei malè gerentes.*

Rouerij liber *pecudem accepit Æráque.* AST. *idem quod.* Probo vehementer, Æra vocabant multam pecuniarium quã portitores aut ſcripturarij imponerent Varro apud Nonium, *Æs defraudaſſe cauponem, cauponam luto obleuiſſe, tum portitores æra indixe.* Ita lego, Indixe, pro Indixiſſe.

*--- ſi arationes*

*Ambituris, qui arare ſolent ad eos vero ire melius eſt.*

Libri non erubeſcunt, iique Romana ſimplicitate hic liberam ſententiam exprimunt *qui arari ſolent ad pueros ire:* Intelligit de cinædis, qui arari metaphoricos dicuntur. Vnde Lucretio telum Priapi, Vomer, & Virgilio pars illa in fœminis, Sulcus.

*Qui alterum incuſat probri, eum ipſum ſe intueri oportet.*

Vaticani, *probri ſumſit intueri.* Nimirum Plautina ſcriptura fuit, *eum pſea intueri*, vel, *cum ſed*, D. addito.

*In melle ſunt linguæ veſtræ atque orationes.*

Alter Vatic *In medio ſunt.* alter. *In medio.* Suſpicari quis poſſit de antiqua ſcriptura, *In medde*, id eſt *melle*, D pro L. vt Dracumæ, Vdyſſes. Dapſilis. Cadamitas.

*Pag 879.*

*Plauti Truculentus reſtituta.*

Vidítne quiſquam pictum aut fictum aliquid amœnius colloquio illo ſerui ruſtici cum lepida ancilla? in quo vtriuſque ingenium ita diſertim Plautus expreſſit, vt in illo nil niſi ſordes & rus merum: in hac Venerem & lepôres videaris agnoſcere. Cui pro parte emendando hoc caput ſacrum eſto.

*Pag. 883.*

*Truculentus Plauti correcta, & verſib. duobus aucta.*

Truculentus Plauti quid aliud quàm Hyppolytus eſt? Ita miserè elegantiſſima fabula admutilata, lacerata, diſtracta fuit: vt vix Æſculapius cum parente ſuo illi perſanandæ ſint. E qua aliquot malè acceptis membris, hoc loco mederi conabor.

*Pag 887.* Scena, Ne exſpectetis.

*---iam propinquè miles meus Phroneſium*
*Tibi adeſt Stratophanes: nunc tibi opus eſt ægra vt te aſſimules* PH. *tace.*

ST. *Peperit mulier, vt ego opinor.*

Ingens hîc lacuna & Vaticani duobus verſibus auctiores ſic conceptis PH *tace cum a hoc ego tu malam eam ammones riri à me malitio vincere ſit, repperit mulier* Hercules, tuam fidem: monſtra verborum: quę tamen, niſi animi fallor, non inuito Phœbo diuinantes ſic correximus. *Tace. quid adhuc egro tua, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere eſt?* ST. *peperit mulier.* Cum enim propinquaret iã miles, ſedula ancilla dominã officij monuit, vt callidè & appoſitè ſimularet ægrã puerperam: at illa quaſi indignata admoneri, vt quæ ſua ſpõte nimium mala eſſet & aſtúta, Tace inquit, &c Scriptum autem videtur fuiſſe *Ammonitricis* &, *Maleficio* pro Admonitricis, Maleficio. Hæc probabo fortaſſe doctis: alij quid probent, quid non probent, eic.

cum vt comicus, ait, non interdum.

*Pag. 889.*

*Truculentus percurſa.*

Scena, Ite ite.

*Bonorum hamaxagoga. Satinne qui amat. &c.*

Ex libris ſcrip *Bonorum exagoga.*

*Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras iubet ferri, metuit*

*Publicos mundiſſimum ſit.*

Lego, *mundiſſimus'ſt.* Ludens ait amatorẽ metuere Ædiles quibus cura viarum & publicæ munditiei erat, ideoque mundiſſimum ſuis in rebus eſſe.

*Abundat, at hoc ſaltem ſeruat vbi ea eſt apparet. huic des*

*Quantumuis, nuſquam apparet.*

Vatic. *ſaltem ſeruat mecum illi ſubeſt apparet.* cuius veſtigia vna cum ſententia ſecutus emendo *at hoc ſaltem ſeruat mare, quod illi ſubeſt apparet: huic des.* Mulierem meretricem mari comparat, magis etiam voracem eſſe adductis dein cauſſis oſtendit.

*Iubeo vos valere.* PH *noſter Geta.*

Vaticani, *vos ſaluere.* Paulò antè,

*Velut meretrix meum herum miſerum ſua blanditia intulit*

*In pauperiem.*

Scribo, *Impulit in paup.*

*Adde iſtoc iam herclè ego te hic hac offatim effutiam.*

Lego, *offatim confuciam* ſiue conficiam. V pro I.

*Si tu ad legionem bellator clues, at ego in culina clueo.*

Veteres, *in culina aue*, alij *aues.* Rouerij cod. *ares.* & id germaniſſimum arbitror. Ares Græcè Mars.

Scena, Mirum videtur *pag. 893.*

*Lepidè macaſter nuncias, ſed dic mihi.*

*Haben'? ST. Paraſitum te fortaſſe dicere.*

AST. *Intellexiſti lepidè quid ego dicerem.*

Puto corrig. *Haben'? ST. ἀσιτίαν te fortaſſe.* Amat enim Plautus in hac fabula abuti Græcas voces. Sẽtẽtia quidẽ cõcinna eſt. Meretricula principiò de obſonio ſolicita, ſine quo friget Venus. Haben'? inquit: ille autem ruſticellus vt catum ſe & facetum faceret, occupans reſpondere: Intelligo, inquit, de cibo quæris: ego verò ad eam rem habeo.

Scena, Egóne tibi *pag. 897.*

*Pro filiolo.* CA. *pro filiolo.* DI. *obſecro veſtram fidem.*

Error omnium librorum. Lege, ſub perſona Callicli *pro filiolo? id obſecro veſtr.*

*Pag. 897.*

*Plauti Truculentus dimidiato verſu augetur.*

Truculẽto cum ſenex duas ancillas in vinclis haberet, vt certum exquireret de ſtupro oblato filiæ, in omnibus libris mutilati verſus hi leguntur.

Scena, Blitea. *pag. 889.*

DA. *Mulier aſſum. profectu'ſt.* PH. *quid agitur voluptas mea?*

Lego & interpungo, *aſſum.* PH. *profectò is eſt quid agitur?*

*Id quoque interim furatim nomen commemorabitur?*

Scribo. *furatim*, ſiue *furtim*, ex ſententia.

*Pag 900.*

*Plauti Truculentus correcta.*

Scena. Meo mihi more.

*Eo mihi amare, fero ſupplicium damnis ad amicam meam.*

Ex Roueriano colligebam, *En mihi amari. ſ. ſ. iam hoc ad amicam.*

PH. *At ego ad te ibam.* ST. *ad me delicia herclè verò ſerio.*

Inſita perſona lego, *ad me delicia?* PH. *Herclè verò ſerio.* STR. *Quanquam.* Paulò ſuperius.

*Supplicium ad te hanc minam fero auri, ſi mihi rideſpic.*

Turneb. diuiſim *ride ſpice*, fortè leg. *ſed me redeſpice.* antique D. interpoſita pro Reſpice, vt Antidhac, Medecum, Poſtidea, &c. pro Antehac, Mecum, Poſtea. Sanè paulò poſt miles iterum ad illam auerſam, *Reſpice ergo, accipe hoc.*

*Quanquam hic horridus eſt quanquam hic ſqualidus'ſt, at eſt bellus mihi.*

Vaticani auctiores, *Q. hic qualis eſt, quam hic horridus citus bellum mihi.* In Aldi editione, *citus bellum mi.* Veram lectionem facile eſt eruere, *Q. h. ſqualis, quanquam h. h. ſcitus, bellus'ſt mihi.*

INDEX

# INDEX VOCVM ELOCVTIONVMQVE NOTATV MAXIME DIGNARVM

quæ in contextu M. Accij Plauti reperiuntur.

A Balneis it 716
A balneis hic affuturum credo 731
A beneuolente repudies 852
A culpa mulieres decet · ſſe caſtas 722
A Curio ii fortunio caue 672
A datis ſterilis amator 8-8
A foribus concede huc 459
A fundamento vſque 817
A genibus exurge 768
A lenone illam aſſerito manu 735
A lenone amat 718
A lupis nõ lõgè oues abſunt 894
A malo peculio faciunt 465
A mani 724
A me auferetur id præmium 674
A me homo nemo hoc ferret 543
A me fiet comiter 768
A me non officium migrat 852
quando illi A me darem 644
A milite adeſt 666
A minimo ad maximum 661
A parte petiit gratiam 810
A primo credidi 458
A porta proximum ſextum angiportum 667
A puero paruulo 604
iam A pauxillo puero 812
iam inde A principio probus 667
A portu properè fui 817
A quiquam homine 745
A ſummo ſeptenis cyathis 755
A viro tibi veniet nuntius 811
Ab alis hircum ſapit 779
Ab homine habet argentum 673
Ab hoc prædatus ibo 872
Ab heri quæſtione ſi aberis 864
Ab ineunte adoleſcentia 842
iam indè Ab adoleſcentia 428
Ab iuuentute 721
Ab re & ab animo ſimul perit amator 872
Ab re diuina rediit 693
Ab ſaxo auertit 764
Ab ſaxo ferunt 761
Ab ſe egreditur foras 897
Ab ſe ſegregare ſuſpicionem 835
Ab ſigno intimo 782
vſque Ab ſtirpe 838
Ab tranſenna hic turdus lumbricum petit 401
Ab vnguiculo ad capillum ſummum 365
Abalienauit ſuum abs te animum 221
Abdomen mœcho adimere 599
Abegit me ſuo odio 11
Aberrauit puer à patre 481
Adhibendus eſt,,atq. abſtinendus eſt procul 841
Abhinc iam abſunt triennium 810
Abhinc ſexaginta annis 446
Abhorrere ab 629
Abiegna fors 264
Abige abs te laſſitudinem 687
Abi curriculò ad 787
Abi in malam rem 330
Abi in malum cruciatum 140
Abij in Epheſium 380
Abiit ad Acheruntem ſine viatico 663
Abij cum diluculo 41
Abire peſſum 143
Abibitur 627
Abitio hinc 776
Abito,tis, 334
quò *Abiret* 784
Abiicere funera 11
Abiudicabo à vita 96
Abiurat vana lingua 240
Abiurant pecuniam in iure 760
Abiuraſſit 745
Ablegauit eam peregrè 255
Abnutare 189
Abomina multa 854
Abortioni operam dedit 876
Abs chorago ſumito 732
Abs te ſtipulatus 670
Abs te exorare volo 842
Abs terra ad cælum peruenit 861
Abſceſſi ſolens 332
Abſceſſit in altum nauis 761
Abſcindam tibi linguam 35
Abſcondere in latebras pectore penitiſſimo 392
Abſenti me 503
Abſinthium 861
Abſoluere ærumnas 31
Abſoluere vomitum 451
Abſorbet acerrimè atq. æſtuosè 7y6
Abſtergere labellum 105
Abſtines me factis impudicis 50
Abſtinere culpa 525
Abſtinere ſe rebus vrbanis 258
Abſtitit ſeuera fronte 543
Abſtrahere in malam crucem 472
Abſtrudit foris 116
Abſtrudere aurum 152
Abſumendo ſumini venit 204
Abutar argentum 736
Acceſſitanimus ad meam ſententiam 136
Accreduas 110
Acceptrix 889
Accipo illum 577
Accepi haud ſatis meo corde 281
Accipiam te miſeris modis 151
Ancipes ſericula 796
Accipe conditionem hanc 127
Accipere ad ſe litem 477
Accipere quæſtioni 475
Accipere clàm furtiuè 7·7
Accipere hoſpitio pugnæ 13
Accipere multo milites 416
Accipi publicitus hoſpitio 11
Accepti atque expenſi ratio 435
Accidit mihi ſonitus auris paternæ vocis 809
Accipiter pecuniæ, leno 743
Accolæ 780
Accredere 97
Accubui ſcortum 532
Accudere 616
Accurato opus eſt 567
Accurare rem ſobriè & frugaliter 360
Accuſauit me nemo merito meo 11
Accuſari opera 619
Accuſito, as, at, 456
Acetum hebet in pectore 659
Aceto pranſurus 790
Acheruntis oſtium in noſtro eſt agro 848
Acheruntis flagitij pabulum 260
Acherunti non eſt 622

ad *Acheruntem* præmittere 268
quo die Orcus ab *Acheruntæ* mortuos amiſerit 691
Acheruntícus ſenex 563.613
Acherũticas regiones colere 381
Aciem oculorum in acie hoſtibus præſtingere 535
Acriter inſtare 659
Actor mihi cor odio ſane. 382
Acta mihi eſt ætas ferme 842
Actum eſt de collo meo. 846
Actutum 32.36.52
Acu tetigiſti 802
Aculeatus 373
Aculeus pungit pectus 862
ad *Aduerſantem* animum benignitas adeſt 602
Ad compendium quid ponere, ad compendium addere 272
Ad eam rem eſt reus 840
Ad frugem eum corrigis 836
Ad præſepim ſuam ſe recepit 225
Ad tria millia nummorum Philippeûm 836
Adæquè nemo viuit fortunatior 199
Adæquè miſer non eſt me quiſquam 378
non *Adæquè* eſt mũda vt ſolet 302
Adhibere 813
Adagium vetus, fames & morabilem in naſum conciunt 52
Adaxint te diui ad ſuſpendiũ 119
Addecet 476
hæc *Addam* tibi dono gratiis 354
Adire ad pactionem 126
Adibo ad hominem 503
Adita eſt vobis manus lepidè 295
quid tibi hanc *Aditio* eſt? 890
Addicere animũ amabilitati 721
Adduxe 794
Adhæſit homini ad infimum ventrem fames 814
Adhinnire equulam poſſim 323
Adhuc locorum feci 180
Ademſit mihi illam orcus 347
Ad incitas rediget 692
Adiuuet me Deus auxilio 767
ad *Adiutum* mitterem 279
Adiutare 281.887
Adimigrare ad 740
Adminiculum eis danunt 416
Adiniſerunt aures meæ moram orationis tuæ 576
Admiſſarius ſcitus 586
Admoderari 583
Admœnire oppidum 646.654
ne id *Admonitum* aduento 124
Admoueat nemini talos 104
Admutilauiſti me vſque ad cutem 756
Adoleuit ad eam ætatem 254
Adopto te mihi ſociam ad 323
Adoptauit hũc pro filio ſibi 684
Adorea 12
Adornare ad fugam viaticum 364
Adſer priuus 490
Adſpiſere limis oculis 591
Aduentor grauior abeat, quàm aduenit 874
Aducrſus hero venit. 834
Aduerſari nolo tuam aduerſus ſententiam 614
Aduerſari tibi certum eſt de iſtac re nunquam 123
Aduerſatrix 414
Aduerſarium valẽtiorem nactus 161
Aduerſum ire mihi 814
Aduerſum nos offirmabit 309
Aduerſum tempori venire 499
Aduerſum is fit mihi 502
Aduocatus militiaſſis 59
ei volo ire *Aduocatus* 351
Aduocati ſpiſſigradiſſi 700
Æcaſtor 690
Æcere 498
hæcce *Ædes* 451
Ædes lamentariæ 165
Ædificat nauim cercurum 604
Ædilitatem gerere 818
Æ gidinis minis expletus incedit 86
ab animo *Æger* fui 33
Ægrè eſt tibi 508
Ægrè hoc mihi eſt 142
malè *Ægrè* 395
Ægrimonia 797.820
Ægritudo animo eſt obuiam 823
Ægritudo, vbi voluptatem vincit, quid ibi ineſt amœni 614
Ægrotant in te artes antiquę tuę 835
Ægyptij atri 725
Æquè ac 601
Æquè bene 454
Æquè ambo pares 530
Æquè odit te atque angueis 626
Æquum foret me atque illo 596
Æquum facta eſt 878
ſi *Æquum* ſiet 340
præter *Æquum* ne quid delinquat 394
Æquum fuit pudere 409
Æquius eſt nimio 620
multo *Æquius* eſt 418
Æqui bonique impetrare 213
Æqui parare ad 535
Æquiparat fidelitas erga amicum 868
Æs pro capite dent 682
Æra vſuraria 873
Ætulet campi 8.8
Ærumna amatorum 602
Ætas omnis ludo non conuenit 378
Ætas ſenilis, mala merx 565
Ætas mihi exceſſit e magiſtriò 378
Ætas occultanda eſt purpura 473
quid *Ætatis* ſim ſcio 738
quid *Ætatis* videor? 613
Ætatis p enus 621
iſtuc *Ætatis* 562
illuc *Ætatis* 563
hoccine *Ætatis*? 415
Ætati agundæ arbiter 840
Ætatem exigere cum 834
Ætatem cum eo degit 3[illegible]
Ætatem exercere 562
Ætatem agere muſicè 457
Ætatem extendere 395
AEtatem irrigas vino venuſtate edentulo 7[illegible]5
AEtatem ſuperſtes fiet 68
AEtatem impunè habiturus 6[illegible]
AEtate iſta fui 4[illegible]
AEtate ephebus animus exiit 603
in *AEtate* hominum plurimæ ſunt tranſennæ, vbi decipiuntur dolis 7[illegible]
AEtatula 43[illegible] 641.7[illegible]5
AEternum dapinare cibum 2[illegible]0
AEuum vitamin viuere 721
Affatim eſt 3[illegible]6
vſque Affatim 7[illegible]
Affectare viam ad 5[illegible]
Affero me huc 5[illegible]
Affero omne impetratum 4[illegible]7
Affer iſtam noctuam, quæ tu, tu vſque canat tibi 508
Affigi bis pedes, bis brachia 4[illegible]
Afflare 719
Afflat 7[illegible]
Afflictatur indignè 7[illegible]
Affligam te ad terram 7[illegible]6.791
Alter nido 4[illegible]
Agedum egomet [illegible] mihi 6[illegible]9
Agerent [illegible]que oſculum amicæ 674
Aggere unda eſt aqua 776
Agglutinant ſe ad malum molæ res plurimæ [illegible]7
Aggredi ad hunc 4[illegible]7
Aggrediri 886
Aggredias 878
Aggrediſ ad eas 722
Agito in mente m 7[illegible]
Agito [illegible] cuſtodiam 7[illegible]7
Agitamus hunc diem ſuauem 755
Agitandæ ſunt vigiliæ 859
Agninis laſtibus canem fugitiuam alligare 645
Agnellus 98
Agam omnia precario 893
Ago hæc cum animo meo, & tecolo 8[illegible]
Agimus ætatem cum pietate, & fide 760
Agit animam 865
quò *Agitur*? 17
bene *Agitur* pro noxio 5[illegible]
Age, age, age 7[illegible]
Agite ſultis 7[illegible]6
Agere rem compacto 184
Agere tragœdiam 168
Agere apologum 8[illegible]
Agere lege cum aliquo 6[illegible]
Agito rem in corde 8[illegible]5
Agoranomus 1[illegible]
Ah 7[illegible]
Aha minimè 7[illegible]
Aha tace 8[illegible]
Ai num 620
Aiũ tu mihi 7[illegible]
Alazon gloriosus 5[illegible]
Albitudo 860
Albis dentibus quenquem deridere 151
Albo rete aliena oppugnant bona 7[illegible]
Vix meæ pinnas non habent 7[illegible]


Alcedo

Alcedo cùm pullos educit mare tranquillum eſt 692
Alcedonia ſunt in foro 754
Algor 766
Algu interfectus eſt 432
Alicarias reliquias 773
Alicere gratiam in 843
Alicunde exora mutuum 729
Alienum ingenio ſuo 165
Alimonia 735
Aliouorſum 1 1
Aliqua 713
Aliquis aperite 607
Aliquid aliquo modo, alicundè ab aliquis blatis 345
Aliquid aliqua aliquo modo, alicunde ab aliqui, aliqua tibi ſpes eſt 345
Aliqui iſte aliqua 432
Aliquo ſe immerſit in ganeum 513
Aliquouorſum 266
Allaudabilis 751
Allaudare 6 4
Allegauit villicum 254
Allegatu meo venit 868
Allegare aliquem ad negotiũ 352
Allubeſcit primulum 581
Allatrant me canes meæ. 713
Alligat eum furto 680
Allium obolere 425
Alliatum fungi 425
Allucere 746
Alludiabo 818
Altercatio 143
Altrinſecus 633
Altrouorſum 28
Amabilitati animũ addicere 721
Amarefaciunt amanteis corde meretrices 875
Amaſius 281
Amaſſint 244
Ambadediſſe 612
Ambages agere 677
Ambages mittere 332
Ambire oportet virtutē, non fauoribus 4
Ambulacrum 458
Ambula in ius 787
Ambulare cum fuſti 87
Amburet carbunculus 468
Amicabilem operam dare 799
Amicè amico operam dedi 638
Amicabor glorioſè 739
Amiciter 736
Amicitiam amiciſſimam propinare 679
Amicus es mihi in germanum modum 282
Amicus fuit mihi à puero puer 189
Amicus mutuo dato perditur 865
nihil homini *Amico* eſt opportuno amicius 352
Amico tardo nihil eſt quicquam iniquius 729
Amicos inter denteis concluſos habet 861
ex *Amicis* certis es mihi certiſſimus 836
Amiculum hoc ſuſtolle 692
Amittere iuſiurandum 742
Amnis vlla 629
Amnem quærere comitem ſibi 724
Amas nihil, cùm ingratum amas 715
Amant à lenone 642
Amat eam afflictim 254
Amat corde atque animo 875
Amat virum ſuum cupidè 816
qui *Amat*, quod amat ſi id habet, id habet pro cibo: videre, amplecti, oſculari, alloqui 626
qui *Amat*, nequit quin nihil ſit, neque improbis artibus ſeſe expoliet 889
Amare, humanum eſt 613
Amare pauxillum ſanè, bonum inſanum non bonum eſt 221
Amare medullitus 413
Amans Veneris prælio ſaucius eſt factus 729
Amans miſera deſiderat 373
Amans quicquid agit, properat omnia 700
Amans tui abeuntis 96
Amantis germana, & lepida deſcriptio 381
Amanti amœnitas, malo eſt meretricibus lucro 498
Amanti ſeruire, miſera eſt, præſertim qui quod amat, caret 710
Amanti ad perdiſcendum ætas hominis non ſat eſt 871
Amantes inſaniunt, & pariter pereunt amando 121
Amantes omnes balneatores 882
Amantum animo eſt munditia, & illecebra 498
Amantum corporum arctæ compreſſiones 638
Amantum vmbra magis, quàm amator eſt 562
Amantiam prome 563
Amator viuit, vbi lenoni placet 645
Amator nullus adeo aſt callidè faciundus, quæ in rem ſint ſuã, vt poſſit loqui 603
Amator improba facta facit, & bona ſuo pro ſtercore habet 889
Amator ſimilis eſt oppidi hoſtilis 875
non eſt iuſtus *Amator* quiſquam 645
Amator putidus 418
Amator bis perit, ab re & ab animo ſimul 872
Amator meretricis mores ſibi emit auro 414
Amator fame, & ſiti vlciſcendus 260
Amator ſterilis à datis 878
Amator hamum vorat 877
Amatoris manum oportet eſſe celerem 347
Amatoris ſenis pulcella deſcriptio 613
Amatorem meretrix infert in paupertatem 889
Amatorum vitia, errores, ineptiæ & ærumnæ 608
Amatores labiis ductant meretrices 559
Amatores elegantiæ nimiæ ſtudent 603
Amatorculi 689
Amatrix dicacula 91
Amor, triſtitiæ condimentum 265
Amor afflictat 623
Amor amara dat tibi ſatis, quod ægrè ſit 840
Amor ita, vt baliſta, iacitur
Amor in pectus pepulit meum 432
Amor mille modis ignorandus eſt 840
Amor inhoneſtus, & alienus à bonis 594
Amor eſt perfidioſus 302
Amor melle & felle eſt fœcundiſſimus 3 2
Amor clandeſtinus eſt malus, ac damnum merum 213
Amor mutuus eſt ſuauiſſimus 309
Amor atque vinum nimis vile eſt 157
Amor vini prolicit 218
Amoris pondo plus decem perdidit 900
Amoris prandium 878
Amoris exacta, & porlepida ex effectis deſcriptio 429
Amoris vitio morologus fit 729
Amoris donum, decuſque ocellus aureus 97
Amoris macula ineſt in pectore huic homini 687
in Amoris tota verſatur 312
Amori ſuo moram metuit 700
Amorem multos illexe in diſpendium 603
in Amorem quæ præcipitauit, peius perit, quã ſi ſaxo ſaliat 840
Amorem apud hominẽ eſſe carnificinam commentum 312
in Amore temperare 335
ex Amore illius ſanus non eſt 616
Amore vadatum, vinctúmque 381
Amores emere 718
Amores ſuos manumittere 422
Amœno odore fumificare 554
Amœna Venus 831
Amœnis rebus exarui 565
Amœnitatem exercere 565
Amœnitate amœna amœnus hic me onerauit dies 397
Amœnitates omnium venerum atque venuſtatum 816
Amouit me exinde loco 872
dum *Amouerem* crapulam 677
Amouere oratione 565
Amorus ſtudio puerili 603
Amplectitote crura fuſtibus 770
Amplexabo hanc 713
Amplexari mortem odioſum eſt 418
Ampliter parum 305
Ampliter acceptus 6 9
Amplius nummo 464
amplum lucrum 342

Amuſſitata indoles 563
Anancæum 771
Anaricula 98
Anatina fortuna 777
Anceps ſecuris 517
Ancillula 576 561
Anellus 366
Angit te animi 345
Angit eum probè dictis incommodis 260
Anguilla eſt, elabitur 660
Anhelitum recipere 339.621
Anhelitum vix ſuffero 6 7
Anima fœtida 621
Animæ ſallinum 847
nequid *Anima* amittat, dormites 131
Animum alicuius exorbere 323
Animatus 64 .902
Animatus meus audire expetit 316
Animus exercitor mihi magiſter 640
Animus per oculos meos deſit 592
Animus bonus in mala re, dimidium eſt mali 650
Animus æquus optimum eſt ærumnæ condimentum 772
vt *Animus* meus erit 809
Animus dem in paupertate, 810
Animus fluctuat: animoſius tranquillo 630
Animus tuus clauo Cupidinis fixus 74
ſi cui ſperat *Animus* 471
Animus meus eſt apud te 471
Animus ampliter hodie fiet ſator 636
Animus tuus ſcatet 7 4
Animus ephebis ætate exiit 603
niſi me *Animus* fallit 530
Animus huc te inducet conſuetudine 634
Animus remigrat mihi 358
Animi mentem territat pauor 357
quid *Animi* ſuper hac re ſit 1
animi le excruciare 349
Animi ne eam excrucies 592
Animi pendeo 607.608
Animi perditi homo eſt 493
vni *Animi* ſumus 829
Animum inducere 319
Animum gerere mente ſincera 396
Animum qui vincunt, ſemper probiores cluent 842
Animus in naui eſt meus 752
Animum inducere 319
Animum offirmare 604
Animum meum geſtas 621
Animum omnem ſuum oſtendit oratione 70
Animum fodicare 371
Animum habe lenem 358
Animum bonum habe 270 339
Animo bono malè rem gerit 894
Animo malè eſt 883
cum *Animo* ſuo depugnat 842
Amo ſeruiuit, non ſibi 842
Animo obſequium ſumere 414
Animo æquo ſtare 682
Animo vetulus 613
Animo animatus 490
Animo titubanti 637
Animo proteruo, iracundo indomito, incogitato 398
cum animo meo cogitato 456
ex *Animo* miſer ſit 776 845
Animos ſuſtulit 891
Animos meos volentos promam 890
Animulus 498 358
Annumerat manu ſua talentum argenti 604
Annos multos eſt cum poſſideo 116
plus *Anni* triginta 501
Annua numina 871
Anſam quærere 570
Anſatus ambulat 736
Antecedit huic virtute 652
longè eos *Antecet* 415
Antilogium 481
Anteraſtilis 725
Anteſtari 247
Anteſtaris 754
Anteſtabor te 722
Anteueni tempori 860
Anteuortant mi mœrores gaudiis 199
Antideo munditiis munditiam 263
Antidhac 42.139 253 350.637
Antiquum hoc obtines tuum 458
Antiquis vitio moribus 842
Antiſtita 780
Anus diobolaris, cluda, craſſa 656
Apage à me, apage 772
Apage iſto à me 385
Apage me ſis 858
Apage ſis 689
Aperibo 895
Aperto, as, at, 522
Aphrodiſia, Veneris dies feſtus 720
Apicularum opera 212
Apiſci litem 760
Apolaſtizo inimicos omnis 366
Apollo mihi ex oraculo imperat 516
Apotheca 864
Apparo fabricam 718
Apparas dilinire 87
Appellat eum blandè 126
Appellare falſo nomine 42
Appellare quempiam ad probrum 386
Appetit iam meridies 451
Applaudere clarè 412
Applicare animum ad frugem 841
Apponam ad damnum laborem 864
Appoſita cœna 42.83
Apportat ſcita forma mulierem 6 1.
Appotus eſt probè 13.778
Apprehendit pernicites 64
Apprime probus 784
Approbare fabulam 784
Approbè noui 681
Approperare ocyus 731
Aprugnum callū callere 702, 289
Appulerunt me ad mortem [illegible]
Aqua aquæ nuſquam ſimilior 120
Aquam aufugiſſe 510
Aquam è pumice poſtulare 728
Aquilinis vngulis 663
Aquilo eſt corpore, ſtatura haud magna 718
Ar facio lucri 893
Ar me, pro, ad me 880
Arabico odore fumificare 554
Aranearum opera, ac textura improba 818
Aratiuncula, aratio 815
Arbitri dicta noſtra me arbitrari queant 172
Arbitratium 15
Arbitrario 709
Arbitro, as 663
ſuo vtique Arbitratu 417
Arbores in te cadent 498
Arceſſere tintinabulis 645
Arche recto [illegible]
Architectonem dolis ſuperat 718
Arcte dormire 418
Arcturus ſignum omnium ſiderum acerrimum 761
Arcus bibit pluet 218
de re *Argentaria* ſenatum connocabo 336
Argentariæ illecebræ 498
Argentarias opes exenterauit mihi 365
Argentariorum mores 743
Argentariorum mos perbellè deſcribitur ibi 133
Argentea ſalus, lignea ſalus 6.7
Argenteoa ictus perpeti 4 1
Argenti extenebronides 712
Argentum promere 646
Argutum nihil magis 838
Argentum egurgitare 38
Argentum *Præſentarium* 448
argentum olent manus 414
argumentum exordiri 540
argumentum demenſum 431
argētum aliunde euoluere 675
argentum eluito, & exſtruito 643
argenti poſtremam ſyllabam eloqui 342
argento inueniundo fingere fallaciam 79
argento numerando præſtituta dies dies 646
argento præſenti vendidit 651
argento arido opus eſt 781
argentari 15
argumenta rei, vel ad rem dicere 438
arguram à viro 49
arguit ex auditu 588
arguunt tabellæ 402
argus totus fuit oculatus 145
argutus ex iſtac de re 622
argutias inter patinas exhibere 432
aridi ſunt auari [illegible]
arietas proteruè ædeis noſtras 879
arietem Pryxi facere 580
arioli haruſpices 709
aritudo [illegible]


armatus

Armatus virtute belli 351
Armiger egomet ſum mihi 629
Arripiam te obſtructo collo 60
Arrabonem amoris accipere 579
Arraboni dare 452
Arripides 752
Articulatim te concidit 312
Artopta 137
Artua 517
Aruina 716
Arum hic 875
Ab *Aſinis* ad boues tranſcendere, magnum eſt periculum 127
Aſpellere 607
Aſpicere ad faciem alterius 640
Aſſentibor 499
Aſſentio 791
Aſſerere manu liberali 718
Aſſimile huius facta 632
Aſſimiliter obtigit mihi 407
Aſſudaſſit corculum iam ex metu: 269
Aſſulatim 199
Aſſulas confregit 445
Aſtat oſtium 875
Aſtitui iubes aulas? 199
Aſtringeret illum furti 800
Aſtringere affinitatem 854
Aſturam fallaciam fecit 293
Aſtutus confectum fallaciis 900
Aſtutiarum in regionem inducere 544
Atat 710
Atat babæ, papæ 294
Athenis Atticis 540.649
Athleticè, atque pugilicè 329
Athleticè atque pancraticè 380
Atramento ebur cādofacere 434
Atrienſis 655
Attate 278.274 351
Attica diſciplina 283
Attigo,is, 390.575.446
Attine cultros 175
Attinuere mores eius animum tuum 595
Attondit me dolis actis incoctum 415
Attondere ſtrictim, & per pectinem 175
Auaritia hominum coqui fiunt improbiores 662
Auarorum ex adiunctis lepida deſcriptio 737.131
Auariter ingurgitat ſe in merum 218
Auceps auribus 810
Auceps ſermoni eſt noſtro 579
Auctare lucro 1
Auctorem dare ad 547
Auctoritas vſque ab ſtirpe 838
Aucupare ex inſidiis 506
Aucupare ſermonē exterius 446
Audaciæ columen 15
Audacter gaude 199
Aux audes dicere 529
Audacem decet pro ſe confidenter & proteruè loqui 43
Audibis vera 189
Audire quaſi per nebulam 690
dicto *Audiens*, imperio audiens 53
Audiens ſum imperij 874
ex *Auditu* arguit 389
Auditores auribus, geſtores linguis 650
Auerſa dextrouorſum 764
Aues ſquammoſæ 522
Aues Stymphalicæ 728
Auius lucus 153
Aula extaris 763
Aula quaſſa 234
Aulas in caput frangi 165
Aurarium negotium 379
Aures ampliter hodie fient faturæ 636
in *Aures* tua dicta recipio 230
Aureis meas dedo in ditionem tuam 579
Aurium ædis vaciuas 651
cū *Auribus* annulatis incedit 716
Auriti decem teſtes ſunt minoris, quàm vnus oculatus 887
Auritis plagis 562
Auritum populum facere 67
Aurum præſentarium 700
Aurum eſt mihi harpagatum 126
Auro macerato pingues in Barbaria boues 703
Aurei nummi lymphatici 691
Auſpicaui iſti rei 783
Auſpicio, aut ſiniſtra 338
Auxilium arripe ad 543
Auxilium emortuum 335
Auxilio mihi adiutores ſunt 365

B

BAbæ 646.832
Batat Babæ.papæ 294
Bacchæ acerrimæ, quæ hominum ſorbent ſanguinem, ſunt meretrices 783
Bacchæ bacchanti aduerſarier 40
ad *Bacchas* veni in Bacchanal 137
Bacchas & Bacchanal metuere 369
ni *Badiſſas* tolutim 98
Baiola 828
Baiulus 727
Balliſta infortunij intenta eſt huic homini 687
è *Balliſterio* mittere 687
Balo,as, 417
Baratrum 778.218.385
Barba hirquina 667
Bardum quenquam facere 348
Baſilicæ edictiones 198
Baſilico victu accipi 729
Baſilicè exornatus incedit 710.744
Baſilicè interij 330
Bat 643
Batuare 275
Baxeæ 498
Bellaria 886
Bella bellè iſtam ſequere 240
Belliſſimus 625
Bellerophontem me fecit 402
Belluata tapetia 640
Benedicitè me ad te illiciebas 75
Benefacta benefactis aliis pertegito ne perpluant 842
Beneficium qui ſcit ſumere, & reddere neſcit, eſt improb. 735
Beneficium benemerenti muneres 206
Beneuolentus 880
Beneuolunt 692
Benignè gratiam facere 559
Benignitates hominum periere 826
Beſtia proſerpens 829
Beſtiam nequam, & damnificam imitatur 325
Beta 662
ne *Betat* 826
Bibit arcus, pluet 218
Biclinium 394.396
Bifariam diſpertire 131
Bilibris aqualis 574
Bilinguis, proſerpens beſtia eſt 738
Bilem in naſum conciunt fames & mora: adagium 58
Biſulca lingua, quaſi proſerpens beſtia 717
Bitere 617
Blandidicus 686
Blanditer compellando 76
Blandiloqua eſt 418
Blandiloquentulus 840
Blatis nugas 36.235
Blenni 415
Blitea meretrix 889
Blitum 662
Boat cœlum fremitu virûm 12
Boiæ 93
Boletus 247
Bolus 247
Bombax 646
Bombomachides Cluninſtaryſarchides imperator 535
qui *Bonus* eſt, ad bonos affert bona 636
Bonum nulli homini perpetuum 221
Boni dedecorant ſe turbidis moribus 843
Bonis quod bene fit, non perit 799
Bona ſua pro ſtercore habet amator 889
Boni viri deſcriptio 397
Boues facere conuiuas 662
Boues in crumena 739
Bacchialis neruus 724
Brachio expapillato præcinctus 588
Breuiculus 622
Bromie, Euie, Euoë 518
Broncus 565
in *Bubilem* reiicere 739
Bubula abſtinere cenſione 148
Bubulcitor, aris 425
Bucadæ 446
Buccones 415
Bucculentus 622
Bucida 450
Bulbus 246
Bulla 796
Buſteus 890
Buſtirape 646

C

CAcula militaris 854
Cæca die 645

Cæcus ad mandata 622
Cædere verberibus lutum pendens 478
Cælipotentes dij 754
Cælla 574
Cællaria ſagina 574
Cællarius 573
Cærulæ vitæ i. maria 768
Cæſariatus 665
Cæſicium linteolum 540
pro *Caſtu* cantharum in manum imponere 369
Calamiſtratum meum bene me amaſſit 244
Calamitas venit callo 204
Calator 771
Calceatis dentibus 169
Calceolarij caupones 142
Calcitro 86
Calefactabere virgis 270
Caletur 165
Callidus ad hanc rem 347
Callidus quæſtus 884
Callum aprugnum callet 739.702
Callide facundus 603
Caltula tunica 340
Caluitur ſopor manus 261
Campanica periſtromata 640
Campi Gurguſtidonij 335
Canem hodie & furcá feres 270
cum *Cane* ætatem exigis 267
Canem fugitiuam agninis lactibus alligare 645
Canina ſcæua 297
Canora voce tinnire 682
Cantharum dulciferum propinare 677
Cantharum pro cæſtu in manum imponere 368
Canterii galli 142
Canterino ritu ſomniat 498
Cantare fidibus alteri 350
Capeduin 797
Capero, as. 36
Capeſſis te in altum 74
Capſit occaſionem 660
Capio rationem oculis 655
Capies ominator omen 40
Cape hoc ſis 98
Capiantur pignus togæ 3
Cape verſus aın 864
Capere laborem 608.812
Capere oppidum 646
Capere ſomnum 564.641
Capere iudicem cum 452
Cape virtutem animo 853
Capere pro machæra turturem 370
Capere auribus ſpolia 562
Capere ſatietatem rei cuiuſdam 30
Capiundum eſt iter naui 379
Captus otio, in fraudem incidit 853
Captus amare Alcumena 1
Capital facis 484
Capparis 213
Caprigenum hominum genus non placet mihi 329
Capſo 394
Capſımus 769
captas me impudicitiæ 42
caput verbereum 734
caput tibi liberum faciam 6.8
caput offerre vilitati 172
nec caput, nec per ſermonum apparet 99
capita habent inter ſe nexa 595
capitis perdere 553
capitali periculo per maria vectus 865
in re *Capitali* 822
Capularis 563
capituli decus 112
carbonarius 274
carbonibus eclogiorum meæ impleantur fores 616
carcerarium quæſtum facere 167
carchedonius comœdia 683
caret vita præmaturè 446
Carina lineata, profundata, ſtatuta 576
carinarii caupones 469
ad *Carnificem* rapere 390
caſabant cadi 574
caſantibus capitibus 379
caſſam glandem 802
caſſam nucem 646
caſteria 92
caſtigabilis puer 835
cataloquo loquendi 562
catapirates maris 148
catapulta 234
catapultarium pilum te faciam 250
cataractria 613
catillare, catillatum 280
catum conſilium dare 340
catæ cuſtodi 486
catè orationem dare 555
caudea ciſtella 793
caudicali prouinciæ 641
in *Caueam* dare 167
caue fidem fluxum geras 181
qui *Cauet* nec decipiatur, vix cauet, cum etiam cauet 175
cauere rem malam 465
cauillum aiter 151
A *Cauillulis* pauxillū differt 839
cauſea ferruginea 588
cauſificor 157
cautor 347
cedit ex tranſuerſo, quaſi cancer 666
cedo abs te 505
cedo ſis dexteram 691
celaſſis 811
celati indagator 840
celebre imperium tuum eſt 588
cælebs ſenex 823
celox illius eſt 180
celocem operam, non corbitam dare 701
cena ſororia, cena nuptialis 247
cenam cenaui tuam 776
cenaſſit 813
cenſione abſtinere bubula 148
cenſus capiant 502
centones alteri ſarcire 352
centupondium 81
centuriatus miles 244
centuriata capitis comitia 674
cèptare conſilium 63
cerà cubat 637
In *Cera* facere litteras 104
cereales cenæ 414
cerata tabula 102
cereum luces 213
cercurus 604
cercurum 820
cerebrum mihi excutiunt tua dicta 114
per *Cerebrum* eum necabam 651
cerebrum omnem, antiquè dictum, in maſc. gen. 474
cerobroſus ſenex 467
cericum 340
cerritus 41.521.793
cerritis lapidibus 700
certaminum nomina 318
certa amittimus, dum incerta petimus 817
certum mihi nihil de opinione 795
certum eſt adire hunc 725
certum an oporteat conſectari 674
certum eſt obſeruationi operam dare 557
ceruſſa 414
certe dextras 633
chlamys 559.630
chlamidatus 671.667.770
choragus 732
choragius comicus 163
chorda tibi tēditur, prouerbium 457
chryſo chryſale eſt opus 379
cibariam mihi rem credidit 304
cibitus 544
cicatricoſum tergum 17
cicillendrum 663
cincinnatus 119
cincticulo procinctus 358
cinedica cantio 818
cinædicus 818
circum interduim 778
circumcurſo 707
circumducto argenti 310
circumducere.i.decipere 418
circumuiri 335
circummœniti ſumus cuſtodiis 175
circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis 119
circumuectabor oppida 790
ciſpellam virum 58
ciſtellatrices 840
cita cera 637
citauit eum libello venerio 320
ciuitas quibus potiſſimùm rebus munienda 747
clam ſermonem aliorum ſublegere 581
clanculum ex inſidiis aucupemus, quam rem gerant 110
clamare ex crumena 94
clamatio 434
claras ſpeculo clarorem merum 451
clathrata feneſtra 513
clauator 716
claudus ad mandata 622
clauim laconicam 442


clegere

Clepere 940
Clepta harpagant 874
Clientam ſuam ſubornat 534
clientilla 759
Clientium mores ibi deſcribuntur 705
clientellas vehere 457
Clitellarios mulos, muliones habent. 457
Cloacam proluere 118
Claudus anus 656
Clueo 768
Cluet nomen 847
Cluet victoria 721
Cluet victor victorum 842
Cluat 665
Cluere columen ſenati, 339
Cluſinum pecus 879
Coaccedere 230
Coagmenta 459
Cochleam tarditudine vincere 700
Cochlearum & paraſitorum perelegans comparatio 165
Coctiores iuris hodie non ſunt qui liteis creant 702
Co mitionalis 418
Cœpio, is, it 525
Coëpulonus 731
Cogitare curas 543
Cogit æs alienum 813
Cogit examen mali 880
Cogere in obſidium 544
Cognomentum 667. 582
Cognomines meretrices 368
Cohibitus arcte 604
Coniicere fores 270
Coiuit cicatrix refula 61
Colaphos ubi obſtrudam in cerebro 792
Colaphis in terram te defigã 738
Collatores ſymbolarum 217
Collibertus 712
Colligit vngues, & præſegmina 132
Collinire 434
Colliphia 731
Collitus cœno 711
Collocare crumină in collo 147
Collocare ſe in otium 620
Collocata res bene 464
Colloquar homines 863
Collus collatia caret 177
Collo obtorto ad prætorem trahitur 709
Collo rem ſoluere 727
Collurullo, as, 854
Collyricum ius 721
Colere mores Maſilienſes 297
Colere ædes 457
Colonus catenarum 81
Colos thalaſſicus 588
Colubrino ingenio 896
Columbar 788
Columen ſenati 729. 319
ad *Columnam* aſtringere 492
Columnatum os 543
coustra mea 692
Comarchus 228
Comedim 343. 398
Comeſt pirum vulpes 450. 840
Comiſſatum volo vocari 828
Comitari gradibus militariis 669
Comitia de capite 154
in *Comitio* obuiam eſtote 710
Commaritus 289
Commeare viam ſcrupoſam 193
Commeatus argentarius 650
Commeminit 420. 250
Commentus dolum doctè 673
Commenti de ſua ſententia 262
Commercatur captiuos 165
Commerere noxiam 478
me hanc culpam *Commeritum* ſcio 157
Commiſcere cum aliquo conſilium 556
Commoditatis copia 730
commoditatem mihi creas 713
commodare loquelam 323
Cõmodum hoc orditur loqui 868
Commodulum 565
Comodulè melius 775. 818
Commodò 558
Commones me mearum miſeriarum 784
Commonitus ſum reipſa 864
Commonſtraſo 352
Communibo oppido 790
Communicaui tecum conſilia omnia 746
Commutat crebrò ſtatus 543
Comœdia plauſum poſtulat 727
Comœdias volo vobis dare nomen 683
Cœmœdicè 543
de compacto rem agere 186
comparaſſit 335
compaſticis deliciis 901
compellabo hos 60
compellere quempiam ad virtutem & frugem 413
compendi operam orationis facere 425
compendium præconis faciam 813
ad *Compendium* conferre 566
comperce, amabo 691
compernis 565
compingere in carcerem 11
compleri telis corpora 13
compluries 747
compluſculi dies 763
compos patriæ 189
compilauit a dis 80
compoſita mendacia 15
compotiuit 789
comprimere linguam ſceleſtam 14. 559
compreſſa puella 870
compreſſor virginis 116
compungit ei barba 294
computat rationem dextra digitis 543
concaſtigare 418
conceſſo pedibus hîc properans 81
concenturiat mihi mecum in corde 862
conceptis iurare verbis 895
conchyliata tapetia 640
conchitus, a, um 670
conciunt bilem in naſum fames & mora, adagium 58
concire turbas 30. 108
conciliabulum damni 370. 842
conciliare alterum in libertatē 590
concinat me verbis ſuis 188
concinnat ſtruices patinarias 484
concinna tranquillam viam 816
concinna facie 746
cõcipere metum 145
conciſus pugnis 58
conclamare auctionem 531
conclamitare verbe tota
concordior ciuitas 603
concorditer inter ſe congruunt 227
concreduo 146
concreditum eſt clam taciturnitati meæ 837
concriminatus eſt aduerſum 544
in *concubinatum* dedere 854
concudit in rem meam bene 319
concuro, as 374
Condalium 864
condamnare aliquem argenti 473
condecorat ornatum tuum 745
condo in crumenam 893
condolet mihi de vento caput 891
condones eum cruci 794
condormiſcit 20. 573. 778
condite cenam ſuauitate 664
condimentis condire 662
conditum iuſiurandum 804
conditio capitis 810
conditio penſior 810
conditio hæc pœnitet me 808
conditionem refero 792
conducibile facinus 369
conducibile ad eam rem 340
conducat rectè in rem tuam 180
conducta ad fallaciam dicta 702
conductus nummo 139
conductitius 328
condus, promus 655
confabulari rem meam tecum volo 323
conferre in verba pauciſſima 48
conferre rem in pauca 723. 644. 749
conferre pedem 630
conferre teſſeram hoſpitalem 717
conferre ſeditionem in tranquillum 30
confertur pulchrè ratis 401
confeſtim abi clanculum 157
conficere quempiam verbis 650
conficere ſeſquiopus 194
conficere officia ſua tempori 789
confidentiæ nuſquam hoſpitium eſt 186
confidentiam ſumſit in ventrem 198
confidentiloquius 838
tam *Confido*, quàm poteſt 821
confingere dolum 162
confirmitatem habere 545
confit citò 846
confluunt cruciatus 81

Confragoſus 817
Confringi ſolet Samium vas 377
Conger 731
Congerro 464
Congerronum conuocare ſenatum 472
Congliſcat genus tuum 853
Congræco, as 398
Congrio 134
Coniicio huic ſomnium 227
Coniicere in te tragulam adornat 572
Coniectrix 564
Conia Prænestinis, eſt Ciconia 152
Conlatiuus venter 225
Connixus 535
Conquiniſcere 321.663
Conſitores dare in vicis omnibus 623
Conquoco me, multum in cogitando 840
Conſciſco 591
Conſciſſi palluda 872
Conſeneſco 167.802
Conſequamur gradu vocem 767
Conſeruitium 173
Conſignat ſymbolum 635
Conſileſcunt turbæ 559
Conſiliarium in corde 336
Conſilium occupare ſibi 517
Conſilio nouo mihi eſt opus 655
Conſilia expetere ſibi 465
Conſilia firmiora de diuinis locis 473
Conſiſtit tibi cauſa familiæ 92
Conſitus ſum ſenectute 515
Conſocrare 434
Conſomnio, as, at,
Conſpicillo 457
Conſpicor 835
Conſtabiliui rem tuam 181
Conſtringam ſarcinam 854
Conſuadet homini 848
Conſudare 656
Conſulit aduerſum filium 845
Conſulta ſunt conſilia 874
Conſuetis verbis iurauit 646
Conſultis dolis 15.652
Contabefacit me miſeria, & cura 637
Contechnatus eſt quippiam 671
Contemtim 746.700
Contemtrix 394
Contemtiores mage dii erunt 698
Conteram latera tua 87
Conterere ætatem 401
Conticeſco 803
Conticinio 60
Conticiſco, is, 401.635
Contioni operam dare 502
Contonat ſonitu maximo 66
Contortiplicata nomina Perſarum 752
Contundere pugnis 17
Contrahere lites 163
Contraxiſtis frontem
Controuerſiam dicere 507
Contruncare cibum 824.408
Conuadatus eſt me veneris vadimoniis 220
Conuen, 540
Conuenibo 280
Conuentam illam eſſe vult 719
Conuento eſt opus 275
ex *Conuenticiis* patribus 301
Conuertere, reuertere 818
Conuertitur in fugam 12
Conuicium facere 611
Conuiua commodus 563
Conuocat in animum cõſilia 543
Copem facere 380
Copes amores 894
Copi pectore 697
Copiæ non eſt, vt aliter facias 633
Copulas geſtare 360
Copulantur dexteras 122
Coqua 689
Coquinatum veni 138
Coquinum 662
Cor conſilii 452
Cor meum facere cœpit arte ludicram 150
Cor mihi peruium eſt 660
Cor vritur mihi 756
aceto *Cor* acre in pectore 388
Cor lienoſum habet 270
Cor colligatis vaſis exſpectat meum 669
Cor euocare foras 543
ſi tibi *Cordi* eſt 439
Corde titubanti 637
in *Corde* tecum aſtutè voluis 110
corde ſapere 550
corculum aſſudaſſit iam ex metu 169
Concordatè dicere 583
cordolium 302.690
corbita 289
quàm *Corbita* in tranquillo mari tardiores 700
coriandrum 662
corium perdidi 330
cornupiæ eſt 657
corolla pectilis pro inſigni 369
corollæ dapſiles 677
corpore æquiſo eſt, ſtatura haud magna 718
corpuſculum mellitulum 292
corrrectare filium 162
correpere te in neruum melius eſt 788
corrumper ſitu 901
corruptus eſt oppidò 112
cortinam ferunt per circum Ægyptii 725
coruus cantat mihi à læua manu 150
cotidianus familiæ coctus cibus 615
cottabi bubuli 864
crabulariæ vnctiones 813
cratim 717
creare voluptatem 273
crebriùs, quàm cribrum domus perlucet 762
credo fidei tuæ 85
credo tibi argentum 89
credò mihi plurimùm 42
credamus data fide. 735
credere à 458
creduat 391
crepant tibi inteſtina 511
crepabunt manu malæ tibi 555
crepitat clarè dentibus 777
crepitum excutere polentarium 229 700
crepinæ inſulæ 69
cribrum carnificinum 825
cribro pollinario gradus ſuccretus
cripidula 744
crocibat vocẽ coruus 151
crocotarii infectores 142
crocotula tunica 340
cruciabilitas animi. 312
cruciabiliter 666
crucifrangibula 390
cruciſalum facere 381
cruricrepidæ 864
crudus eſt vir 891
cruminam in collo collolare 347
cruſtulum 828
quæ te mala *Crux* agitat 151
cruci diſciplinam te dedam 166
in *Crucem* excurrere 441
in *Crucem* pergere 218
crucibus dari ſuns 543
cubat in morbo 214
cubitare 673.823
cubitus catapulta eſt mihi 198
curcullus cubat 113
cudere nummos plumbeos 467
cuia ſum 616
cuia via? 879
cuia vox ſonat procul? 218.659
cuiatis ſit, rogant 496
cuiates eſtis 716
culcita lanea 588
nihil cana *culex* 269
in *culina* bellator 890
culpitare 312
cum luci ſimul 632.818
cumatile veſtimentum 339
cumulatiſſime ſcelerum 160
cuncto, as 289
culina galinacea 161
cupes 840
cupienter 657
cupitus 733
curaſſint 682
curaſſere 505
curare ætatem ſuam bene 873
curare officium 398
curatio mea eſt 264
curculiunculos minutos fabulare 802
curio 145
curioſa bellua 145
curriculo abi 464.787.
curro curriculò domum 442
currere feſtinantem, ſeruile eſt 700
curſim currere 645
curſum tendere 313
curſura, ræ, 816
cuſtodibitur 154
cyathiſſo: as, at 433
cyathus 667.713
cynicè accipiunt 829


D


DAmnificam imitatus beſtiam 323

Damnigeruli gerrones 689
Damniſta genus improbiſſimum 451
Dapinare cibum æternum 200
Dapſilis lectus 872
Danunt duplam agninam 198
Danunt eis adminiculum 429
Dediſti tibi magnum decus 887
Dedit preſſum funditus 837
Dabo te totum in ruborem 206
Dabis orationem 794
Da puere ab ſummo 311
Da mihi operam parumper 126
Date vacivas aures 834
Datur nuptum ad virum inuita 811
Dabitur mihi ſupplicium de tergo veſtro 88
Dare ſauium 370.692
Dare operam rei agendæ 633
Dare ſupplicium 365.558
Dare puellam nuptum viro 263. 741
Dare quæſtioni 473
Dare ad carnificem 206
Dare oculis epulas 721
Dare ſequeſtro 625
Dare ſauia ſuper ſauia 666
Dare ſe in pedes 167
Dare aliquem in caueam 167
Dare auctorem ad 347
Dare araboni 452.464
Dare plagas de tergo 80
Dare in manum 400
Dare verbum emtum 434
Dare verba ex inſidiis 119
Dari in ſplendorem 88
Datu meo tibi tulit 868
Dator probus 678
Datatim ludere 829
Dataria ſalus 667
De die potare 107
De parti mea 502
De ſubito 370
Deamare 566.712
Deamata dona 893
Deartuatus 189
Deblaterare nugas 130
Decedere de via 53.847
Decet noſtro generi 42
Decuit ingenio noſtro 94
Decies ſæpè 584
Decipere fouea 687
ſi *Decolaſſit* fors 266
Decrepitus ſenex 613
Decretum eſt mihi 699
Decumus quiſque 667
Decurſo ætatis ſpatio 809.610
Decurio argentum ex armario 344
Dedecorant ſe boni turbidis moribus 842
Dedo tibi hunc diem 120
Dedo aureis meas in ditionem tuam 579
Dedolare aſſulatim 517
Deerrare 530
Defæcatus 431
Defenſare 388.782
Deferre nomen ad 138
Defeſſus quærere, defeſſus reperire 356
Deficere vita 96
Deſit dies 795
Deſit animus per oculos meos 592
Defloccati ſenes 361
Defodit in ſepultum 446
Defrudo,as, 512
Defrutum 659
Defuat oratio 369
Degere diem in 449
Degetur corium de tergo meo 330
Dehortari 172.49
Deiurare per 284.516
Delaſſatus labore 112
Delenifica facta domi habet mulier 548
Delenire 312
Delicuerit in ſortiendo 270
numquam *Delinges* apud me ſalem 243
Delinitur verbis commodis 807
Deliramenta loquitur 188.522
Delubrum 723
Deluctaui ærumnis 858
Deminuam tuum hac tegula caput 56
Demiſit gladium in iugulum 722
Demiſſitiis tunicis 725
Demoliar cardine foreis 56
Demolibor 384
ea *Demoritur* te 579 582
Demouere de ſententia 741
Demſiſti parum auri 397
Demutaſſit 829
Denarrauero 880
Denaſabit os tibi mordicus 189
Denſatus 669
Dentibus frendit 204.890
Dentibus calceatis 169
Dentifrangibula 397
Dentilegi 198
Dentiunt dentes 515
Depeculatum me ab eis 354
Deperit indignè 388
Depoſiuit caput 442
Deprecari huic ſeni 115
Deprocul aſpice in conſpectum 744
Depulſe eum de via 816
Deputas in rem 856
Derepente 445.517
Deridiculus 539
per *Deridiculum* dare verba 670
Deriuat aquam ſibi de fluuio 889
Deruncinatus 189
Deſcammare piſces 137
Deſidiabula 383
Deſidiam expelle corde 853
Deſipere mentis 335
Deſpexe 558
Deſpicatam peſſumis modis 261
Deſpicatui habere 251
Deſpollauit dorſum meum virgis 330
Deſpoliator 840
Deſponam me vino 146
Deſpuas,quæ locutus 69
Deſudaſcitur damnis 369
Detergere ſtomachum 52
Detenuiſſe 87
Deteſtatur Iouem,deóſque 516
Detexere telam 649
Detruncauit lepidè militem 587
Deturbauit tecto tegulato 762
me *Deturbauit* ædibus 53
Deuelliſſe 712
Deuerticulum dolis nuſquam eſt 186
Deuertitur in tabernam 656
Deuoluere aliquem vita ſua 522
Deuorare orationem dulcem 715
Deuortium facere 588
Deus hoſpitalis 715
Dij damnoſiſſimi 375
Dij miris modis homines faciunt ludos 611
Dij quaſi pilas homines habent 162
Dij vndecim 362
Deorum varia nomina 405
Dis nec rectè dicis 374
Diabathrarij caupones 142
Diabolus 104
Diabolus adoleſcens 97
Diabolaris anus 655
Diabolaria ſcorta 690
Dias noctéſque 772
Diacula amatrix 91
Dice mihi 397
Dice tu illi 722
Dicere ridiculum dictum de dictis melioribus 184
Dicere numerò 284.599
Dicere dicta ſapienter 800
Dicere ad ſepulchrum mortuo iocum 392
Dicere cauillationes 893
Dicere nomen 625
Dicere operam alicui 652
Dictito iſta de me 836
Dictitatur malè tibi vulgò in ſermonibus 836
Dictatrix 755
Dictum ſapienti ſat eſt 753
Dicto obediens 388
Dicto par pari reſpondes 735
Dicta conducta ad fallaciam 702
Dicto migrare 650
Dierectus abi 686
Dierectus oculis hiantibus 609
Dierectè 397.424
Dierectum lembum ducit 499
Dies ludificabilis illuxit 758
Dies præſtituta argento numerando 646
Dies iam ad vmbilicum eſt dimidiatus mortuus 486
Dies ſenſim extabeſcit 827
Diem prothymè ſumere 677
Diem comburere 486
Diem lacerat loquens 81
Diem exitialem alteri facere 359
Diem obiit ſuum 712.717
Diecula 650
Die cæca,occulata die 643
Die ſeptimi 338

Die, aut nocti 603
Dieſpiter 204.707 712
Differam te dictis meis 580
Differor eius cupidine 686
Diflare lectiones ſpiritu 535
Diffringentur eius crura 88
Diffunditari amoris vi 604
Digitis primoribus 701
Digitulo minimo tange 783
Dignus ſalute non eſt 861
Dignus ſum præ te 587
Dimenſum cibum Kalendis petere 808
Dimidiatus iam dies eſt ad vmbilicum mortuus 476
Dimidium de præda 672
Diminuere caput cuidam 434 459
Dimiſſis manibus fugere 352
Dinumerare ſtipendium 516
Dirumpere tabula caput 385
Diſcam de dictis melioribus 818
Diſcauere 492
Diſciplinam cruci te dedam 119
Diſcipulus venio ad magiſtras 810
Diſconducit nihil huic rei 861
Diſcordabilis 180
Diſcordare 611
Diſcrucior animi 221
Diſcupio dicere 861
Diſplicere 409
Diſparat 740
Diſpendite hominem diuorſum 599
Diſpendio tuo 686
Diſperdidit aliquantum in delicijs animi cauſa 842
rem Diſperdere 263
Diſpereo 831
Diſpertiri viritim 650
Diſpeſſis manibus 532
Diſpudet 389.477
Diſſerto, as, 516
Diſſicit machæra elephantum 234
Diſſidium 563
Diſtadere 27
Diſtruncabo medium 890
Diutinè 799
Diuerſoria taberna 892.499
apud eos hic hoſpitio Diuertier 544
Diuerſus diſtrahor 618
Diuitior nummo 679
Diuexauit rem multam 756
Diuidam tibi dimidiam partem 157
Diuidiæ magnæ rei 420
in Diuidiam veniam 820
Diuitias facere 749
Diuitijs ſuperat picos 155
Diurna ſtella matutina 486
Dolare dolum 577
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine 302
Dolet cordi meô 50
Dolet vterum 154
Dolui ex animo ſatis 205
Doloſus dictator eſt vinum 676
in Dolium perfuſum ingerere dicta 646
Dolum Troianum ſuperauit 976
Dolum doloſo parare 543
Doli non doli ſunt, niſi aſtu colas: ſed malum maximum ſi id palam prouenit 172
Dolos producere 656
Dolis ſe eripuit periculo 408
Dolis conſutis 15.652
Domi duellique 93
in Domo noſtra 638
Domu 540
Donabilis 781
Donare dono 827
Dono dabo gratiis 75
Donem ea te patera 41
quantis me Donatis gaudijs 160
Dormio vigilans 61
Dormibo placidè 854
Dormire ſorem 13
Dormire arctè 458
Dormitaſti in otio 79
dum Dormitaret canis 837
Dormitator 859.862
Dotem corpore quærere 316
Dotalis ſeruus 90
Dotales ædes 588.592
Drapeta 229
Dubia re iuuat, vbi te eſt opus 335
Dubium aliquem dare 356
Ducenos annos 66
Ducit ratas noctes 872
Ducere anhelitum 61
Ducere pompam 284
Ducere fidicinas, tibicinas 467
Ducere ſub ligno lenteis 286
Ducere quid dammo 415
Ductat amicam gratiis 718
Ductitauit 778
Ductare dolis 189 190
Ductitare peratum, ductitare follutum 346
Ductim 218
Duodeuiginti minis 712
Duellatores domi bellique 161
Duellis 886
arte Duellica 352
Duimperduim 153
Duis 493.615
Duit verba 139
Duint 846
Dulcè 543
Dulciculus caſeus 691
Duraui ad hoc genus hominum 841
Durare nequeo in ædibus 49
Durus morbus 517
Duûm numerum pondo 505
Dynamis 642

E

E conſpectu procul abſcede 753
E me nihil ſciet 457
E meo amore ſapit 732
E meo equidem animo 145
E multis hoc maximum eſt 728
E quantillis quantæ ſunt factæ 720
E quo ſuperſit 558
Eampſe 310.690.801
Eapſe 220 242
Ebibi imperium cum vino ſimitu 36
Ebriacus 541
Ebriola anus 121
Eburati lecti 818
Eburata vehicula 134
Eccere 35 270 738
Eccheumatis vnguentûm te replebo 705
Eccillud 778
Eccillum 736 741 841
Eccilla 823
Eccillam 158
Eccistam 247
Ecca video 755
Ecca exit ab ſe 417
Eccam eam ipſam 515
Eccos video ſeruos meos 559
Eccas 720.857
Eclogiorum carbonibus me ç implicantur fores 626
Ecquam, ecquas 84
Eſc riptos habet bonos in tabulis 76
Edacitate parautos nemo vincit 730
Edentauerunt iſti malas 781
Edentulus 434 517
Edictare ſummam 235
Edictiones baſilicæ, & imperioſæ 198
Edidi me ex ædibus foras 455
Edidi rationem cordi ventrique 136
Edet pugnos 14
Edim 118.725
Edere ſermonem 145
Ediſcere imperium 148
Ediſſertare 36.294
Edormire crapulam 476
Edormiſcere crapulam 778
Educauit eam ſibi pro filia bene, ac pudicè 310
Educe 744
Eductus in nutricatu 563
Effercire 425
Efferri mortuum 470
Effertus fame 183
Effertiſſimam hæreditatem aptus ſum 197
Effertiſſimas opimitates pariet 81
Effexis lepidè 696
Efficere copiam 566
Efferi 714
Effigia i effigies 771
Efflauit mihi ſpes omnis animam à milite 899
Eflictim illam perit 654 718
Effodere vult illi veſicam 274
Effregiſti foribus cardines 56.85.
Effugies rem malam 86
Effugiſſe à vita maritima 3
Egenas res conſilij 616

Ego

Egeo tui abeuntis 56
Eges tu te ipſe in patria 188
Eger pudoris 42
Egebit,qui ſuum prodegerit 634
Egentes opum 768
Egetur acriter 644
Egregior.tis tur. 727
Egurgitare argentum 359
Enodum 363
Eia verò 587
Eij,pro ei 242.328.541.409
Eij'ſt filius 254
Eiectà naufragio deuenit 759
Eiulare 624
Eiulans conqueritur mœrens 156
Elauta eſt 689
Elecebra 876
Electare 81.387
Electilis & electile 456
Elephanti corio circumtectus 544
Elephantum grauidam eſſe perpetuos decem annos 412
Eleuſipolis vrbs in Arabia 745
Eleutheria 729
Elleboro ingere 528
Elleboroſus 792
Eliciuntur mihi lacrumas 541
Elidam caput 699
Elinguandam dabo te vſque ab radicibus 127
Elocare argentum 336
quid Epignomum eloquutus? 818
Eloquutus eſt nomen eius 317
Eluctare 610
Eludere hominem 13
Elue vaſcula purè 130
Ementitur omnia 16
Emeritum ſtipendium 429
Emigratum 348
Eminatio 198
Eminor interminor 198
Emiſſitiis oculis circumſpectatrix 119
Emiſſim 268
Emere operam pretio pretioſo 335
Emere quenquam in libertatem 341
Emitum verbum dare 424
Emoliri negotium 407
Emoriri 674
Emortualis 674
Emouit omne nomē ſuum ex pectore meo 654
Emungam hominem probè 388
Emungere mucidum 353
Emungi oculos ex capite per naſum 270
Emunctus auro 415
Enicas me odio 543.729
Enicaſſo peſſumis exemplis 433
Enoias, 764
Eo inficias 471.897
Ire inficias cœpit filio 378
Ire gradibus grandibus 329
Ire in matrimonium 859
Ire pedibus otioſè pulmoneis 361
Ire in ius 473
Ire ad eum cenſeo 816
Eopſe 242
ephebis animus ætate exit 603
epicrocum 731
epiſtola cauata 657
Epiſtolæ fictiles litteratæ pice ſignatæ 711
pro *Equo* lectus 408
equulam adhinnire poſſim 323
Eradicitus, & radicitus malefacta repetij 474
Eripides 752
Erepſit ſub terra lumbricus 151
Eripere libertatem 176
Eruum 415
Es.i.ede 564
Eſſe.i.edere 522
Eſcaria vincula 484
Eſcripta nomina 769
Eſitare 662
Eſſi & bibi 467
Eſtrix 249
Eſur 433.711
Eſuriales feriæ 184
Eſuries 921
Eſurio venio 731
Eſurus 724
Euapere ad coniecturam nequiui 779
Euenerunt ea à me tibi 179
Euerſis homines fundis 747
Eugepæ 764.818
Euo are cor foras 541
Euoë, euie, Bromie 516
Euolere argentum alicunde 645
Ex ſententia vendere 604
Ex Sicyone huc perueniſti? 673
Ex te exquiro 810
Ex tranſuerſo cedit,quaſi cancer 666
Ex vero nomine vocor 814
Ex vſu noſtro eſt 615
Exaduorſum 403
Edificauit me ædibus 868
Exedificare ignauiam incohatam 837
*Exagoga* 73.894
Examuſſim loquitur 61
Examuſſim ædes factæ 428
Exanimalis 404
Exanimales curæ 737
Exanclabit poculo vinum 814
Exanclare clades 58
Exaſceatum eſt 82
Exauſpicaui ex vinculis 195
Excantat præſtigiator 58
Exbaliſtare 654
Exceſſit ex ephebis 603
Excedere digitum tranſuerſum aut vnguem latum 119
Excetra 642
Excio,cis. 358
Exciuit me ſubitò foras 868
Excludere oculum 651
Excluſiſſimus 512
Excolubras tu id re 816
Excoquere alicui malum 730
Excors amatorum incogitantia 603
vt *Excreet* linguam cum dentibus 56
Excruciabilis anus 321
Excrucias eam animi 592
Excruciatum dare 519
Excubias parare 254
Exculcabo pugnis furfures 198
Exculpere in quæſtione 315
Excuratus lepidè 286
Excuſes te vxori 107
Excutia 244
Excutere vomitum alicui 621
Excutere Lacrymas cuiquam 180
Excurrere in crucem 441
Exdorſuare piſces 137
Exedint 663
Exefficias opus 9[illegible]
Exemplum experiundi 563
Exempla in aliquem facere 474
Exemplis omnibus crucior 415
Exenterare marſupium 339
Exentero 345
Exequitur aſpectum tuum exanimata 358
Exequar imperium 52
Exequi alterum pudore 337
Exequi egeſtatem 854
Exequi mortem 668
Exercere ſe ad curſuram 465
Exercitationum, & certaminum nomina 388
Exercitor animus mihi magiſter 840
Exercitus homo fui 611
Exheredem facere bonis 433
Exhibere rem ſaluam 88
Exhibere imperium 270
Exigo ex corpore mœrorum maculas 199
Eximunt ſe ex cathenis 484
Eximere quem ex ſeruitute 194
Exit intus 94.878
Exitur foras 290
Exitium peſſundare 629
Exitialem diem alteri facere 359
Exiurare 52
Exlecebra 407
Exobſecrare 76
Exoculaſſitis caput 783
Exoleta ſcorta 237
Exoluere pretium 525
Exoluemini vinclis 896
Exopiata obtingent 99
Exorabulis quot exoretur modis 87[illegible]
Exora alicunde mutuum 729
Exorbere cuiuſdam animam 404
Exorditur ſibi intortam orationem 327
Exordiri argutias 373
ſol *Exoriens* 387
Exorſa hæc tela non malè eſt omninò mihi 381
Exornauit hominem, qui eam arcefferet 673
Exornari rigorem 379
Exoſſabo illum,vt murænam cocus 646
Exoticum veſtimentum 119
Exotica palla 888
Exotica vnguenta olere 424
Expalponides numinorum 752
Expalpare 692
Expapillato brachio præcinctus 583

Expeculiari ſerui 711
Expediui ex ſeruitute filium 181
Expedibo 875
Expeditum ex impedito facere 330
Expeditè fabulatus 477
Expelle deſidiam corde 853
Expendi auro 398
Expenſare 656
Experior ad exemplum 640
Experiri operam 668
Expers operis,& laboris 18
Expers ſis metu 69
Expeteſſo à te conſilium 340
Expeteſſam 840
Expetiſſunt pares à patrona 768
Expetit abs te ſalutem 637
Expetere ſtudioſè 254
Expetere ſibi conſilia 465
Expletus minis Ægidinis 86
Explicare velum 595
Exporrigere lumbos 636
Expoſititia puella 255
Expretus vincto linteo 388
Expuere lacrymas 638
Expugnaſſe oppidum ſumma vi, viriſque 12.654
Expungere gloriam partam 58
Exputo,as, 840
Exputreſcunt inteſtina tibi 225
Exſcidionem facere oppidis 242
Exſequi ærumnam 172
Exſignauero 853
Exſirceratum tergum 465
Exſpes 602
Extra proficarier 698
Extabeſcit ſenſim dies 827
Extaris aula 763
Extemplo vinò 213
Extentatum huc veniſti 450
Exterebrare 735
Extexam illum publicè 379
Extillant oculi 662
Extrico,extricor 336
Extumet prægnans 876
Exturbare ægritudinem ex animo 225
Exturbare oculos, atque dentes 692
Exulatum abibat ad 603
Exungula es 810
vſque *Exungulatulis* 831

F

In *Faba* ſe reperiſſe clamitant 160
Fabrè ad fallaciam incedit 701
Fabulo,as, 553
Fabulare non dedici 876
Fabulantur enim illa liberè 720
Fabulandi ſermones 682
qua *Facie* ſunt? 796
qua *Facie* dudum fuit? 674
Facio me minoris præ illo 353
Facio de me coniecturam 312
Facis è rebus tuis meliuſculas 226
Facis capital 622
Facit & fecit honore me ſemper honeſtiorem 180
Facit in me peculatum 322
non *Facit* eum teruncij 124
Facit corpore quæſtū, indignum ſuo genere 720
Facitis me ludos 759
Facitis eius nos compotes 172
Fecit eam grauidam compreſſu ſuo 4
Fecit cum ea ſtuprum 684
Fecit de auro technam 385
Fecit me delirum 59
Faciam te feruentem flagris 55
Faciam gladium culcitam 266
Faciam te pilum catapultariam 250
Faciam miſſas iam iſtas artes 633
Faciam illam totam pugnis 725
Facies par tuis factis 841
Faciet eum reducem in patriam 162
Face ſemel periculum 312
Face aſtutum 618
Facite eum inter terram atque cælum 599
Facere animo volup 289
Facere infecta dona 732
Facere alteri nomen 407
Facere venaturam oculis, & aucupium auribus 580
Facere delicias 278
Facere è re ſua 175
Facere expeditum ex impedito 330
Facere ex incerto certius 667
Facere exhæredem bonis 269
Facere prægnantem 582
Facere in cera litteras 104
Facere populo audientiam 682
Facere quem in libertatem 205
Facere ſibi moram 366
Facere arietem pryxi 378
Facere quempiam copem 381
Facere nequiter,eſt facile 442
Facere meretricem 213
Facere indies minus 388
Facere quæſtum carcerarium 167
Facere impudicam 42
Facere iuſta mortuis 310
Facere lenocinium 359
Facere exheredem vitæ ſuæ 404
Facere ſui copiam, & poteſtatem alteri 579
Facere argenti copiam 70.229
Facere rem diuinam 59.243
Facere ex procliuo rem palàm 581
Facere in aliquem exempla 474
Facere ſementem in ore 528
Facere ſe alicui fidelem 553
Floccifacere 499
Facere bacchanal 574
Facere vel efficere opus 665.666
Facere verba compendi 376
Facere nequam 705
Facere alteri moram 425
nihili *Facere* 671
facere panlam 698
Facere exuuias 490
Facere latera lorea 542
Facere alteri contumeliam 88
Facere leſſum 894
Facere reuerſionem 380
Facere ludos cuipiam 442.499
Factum bene opera tua nobis omnibus 755
factum eſt fabrè 486
facto eſt vſus,facto eſt opus 32
Facta eſt in nos iniuria 731
Factio 804.866
Factioſus eſt homo 117
Factius nihilo facit 845
Facula lucrifica 46
Facundus callidè 603
Falx 441
Fallaciam doctè expediet 162
Fallaciam aſtutam fecit 293
Fallacias admouêre 315
Fallere opera 640
nec *Fallebar* ſermonis 304
Falſidicus 856
Falſiloquus 856
Falſiloquum falſificū, falſiiurium domi animum habet mulier 543
Falſimoniis falſi 394
Famelicus 824
Famelica hominum natio 772
Fames te tacitum obrepet 683
Fames & morabilem in naſum conciunt 58
Fame ieiunioſior, & magis effertus 186
Fame lugubri perire 303
Famigeratio 854
Famigerator 838
Fans infans 714
Farfari folia præſternebam 693
Fartores 874
Fartum ex hoſtibus facere 555
Fas eſt obſecrare 409
Faſces virgarum vlminei 316
Faſtidit mei 127
Fata exquirit illorum 407
Faucibus manifeſtò teneor 296
Fauoni is ſerenus 630
Faxis verbum,caue 97
Fel meum,mel huius 692
Feles virginaria 754
Feles virginalis 784
in *Fermento* iacet 632
in *Fermento* tota eſt 267
Femen 548
Ferentarius amicus 847
Ferias poſſidere 352
Feriatam geſtirem 515
Fero ei conditionem 545
Feret ſupplicium 900
Ferre gradum 610
Ferre comem & furcam 270
Ferre nomen 672
Ferre alicui ſalutem 98
Ferre ſeruitutem 714 110
Ferri bona bonis,æquum maximè 636
Ferri in crucem 477
Ferramentum 776
Ferratile genus 224
Ferreum negotium 719
Ferriteri 864
Ferruginea cauſia, ferrugineum palliolum 588
Feruefacio 661
in *Feſtiuo* locū feſtiuè accepti ſumus
ficedulenſes milites 168
fictiles epiſtolæ 718

Fideliam tibi congialem faciam 150
Fides apud te mihi eſt parua 650
Fide firma tibi ſum 581
Fide data credamus 735
Fide nulla eſſe te dicunt 596
Fidicinas ducere 75
Fidicinus ludus 760
Fiduciæ tuæ mandatus eſt 836
Fi benignus 729
Fi mihi obſequens 213
Fite 218
Fieri certiorem ex 636
Filiolum peperit 891
Firmitudinem obtines animi 82
Fiſcina 633
Fiſſile caput 139
Flabellifer 840
Flagitatorem ſuum timet 254
Flagitij inſimulare 557
Flagrantia flagitij 784
Flagritribæ 640
Flagro pinſere 616
Flamearij caupones 142
Flamina inuaſerunt me ingenua 364
Flare & ſorbere ſimul, haud facile 458
Flocci æſtimare 425
Floccum non interduim 862
Florea corona 508
Flos veteris vini meis naribus objectus eſt 217
Flore meraclo Lybico 384
Fluere facetiis 595
Fluuius, quem non recipit mare 213
Focula fumant ventris 731
Fodicare animum 369
Fodit ipſum ſtimulo 218
Fœdant equites impetu alacri 12
Fodere puteum, vbi ſitis fauceis tenet 441
Fodiri 553
Fœnerato funditat 113
Fœnerator lucripeta 422
in *Fœnus* argumentum quæritare 87
Fœnore argumentum dare 451
Fœnuſculum 644
Fol'utum ductitare 364
Follis pugilatorius 783
Fontem Corinthienſem interbibere 148
Forabunt te patibulatum per vias 425
Foras intus proferre 41
Forcillare fidem 656
Forem aperi placidè 403
Forem obdere 294
Fores fecerunt magnum flagitium 703
Formam cepi huius in me 18
Formam ſuam cognoſcere 17
Formicis obiicis papauerem 848
Formicinum gradum mouet 520
Formido nos timidas terrore impulit 61
Fortuna anatina 777
Fortuna humana fingit artátque, vt lubet 177
Fortunatorum inſulæ 846
Fouea decipere 688
Fouebo ſenectutem meam 824
Frangit nucem, qui è nuce nucleum eſſe volt 213
Fraudaſſis 803
Fraudario 79
Frauſus fraudem 80
Frendit dentibus 205.889
Frequens habetur ſenatus 559
Fronte abſtitit ſeuera 543
quos *Frons* velit, oculi ſciant 148
Frugalior factus 852
ad *Frugem* animum applicare 841
Fruiſci nihil potes 792
Frugi hominis deſcriptio lepida 398
Frumentum metere 717
Frumentarius 641
Fruſtillatim differre 244
Fruſtra es 403
Fruſtrationem iniicere 48
Fruſtratur mulierem 42
Fruſtratui habere 612
Fruſtulenta aqua 229
Frutex 424
Fuam 373
Fuco vitia corporis occulunt 434
Fugit me memoria 368
Fugere regionem conſilij 576
Fugere manus dimiſſis 352
Fugitat oculos meos 187
Fugitare prouinciam 168
Fugitiuus 270.864
Fugitor 854
Fulguritæ arbores 848
Fuligine os oblitum 722
Fullonicam non didiciſti 113
Fullonius fructus mihi potandus eſt 661
Fulmentas ſuppingi ſoccis 854
Fundis homines euertis 747
Fundit mendacia mera 666
Funditas verna verba 56
Funditati 698
Fundus ei rei pater eſt potior 886
Fungitur munus ſuum 109 833. 842
Fungus imbri 832
Fungi bardi 415
Fur trifurcifer, trium literarum homo 132
non *Fur*, ſed trifur 151
Furibus furetur, quod queat 398
Furinum forum 662
Furax ſeruus 743
Furcifer 558
Furtifica manus 735
Furtiuus 712.753
Furtiuus mitis eſt 599
apud *Fuſtundinas* inſulas 69
Fuuit ventus 762
Fuuerint 684

G

Gallicanterenij 141
In *Gantum* aliquò ſe immerſit 513
Gaulus 802
Geminus frater 752
Geminiſſimus frater 756
Generat gnatam nuptiis 300
Genium meum defraudaui 156
Genio meo multa bona faciã 736
Genua curſorem deſerunt 807
Genibus nixæ 782
Geraria 564
Germana illuuies 414
in *Germanum* modum mihi amicus es. 282
Gerit rem erga eum fideliter 182
Gerit morem animo ſuo 4
Gerit ianuæ tutelam 878
Gerere ædilitatem 818
Gerere iram in promptu 650
Gerere Vulcanum ex cornu 14
Geratur mos tibi 652
Geritur res ſine cura 816
Gerones damni geruli 889
Gerræ 819.856
Gerræ germanæ, lyræ, lyræ: prouerbium 686
Gerulus flagitij 883
Geryonaceum genus 145
Gerulum quærere 409
Geſtas animum meum 621
Geſtat mentem mearum famitiarium 66
Geſtare copulas 362
Geſtiunt pugni mihi 14
Geſtito, as, 323
Getulus leo 516
Glabræ ſunt oues 848
Glabriorem reddes mihi 137
Glandionica ſuilla 490
Glandium 641
Glandia prætruncauit 205
Glaucomam ob oculos obijcere 540
Gliſcit prœlium 813
Gloriarum plenior 535
Glorioſè amicibor 739
Glutire 731
Gnatures ſitis 428 682
non *Graditur* tantum, quantum loquitur 674
Gradus ſuccretus cribo pollinario 700
Græciſſo, as, 481
Grallatorem gradu vincere 700
Grallatorius 56
Grandis labos capitur 841
Grandior natu 124
Grandiculos globos 698
Grandibo gradum 119
Grandire gradus. 58
Graphicus nimium mortalis 659
Gratiis ductat amicam 718
et *Gratulando* 185
Gratum habere 619
Grauare, ſeu grauaris operam 774
Grauatè mihi veniam dedit 394
Grauedo profluit 105
Grauida gratia 177
Grauiſtellus 361
Gulam onerare 826
Gurguſtidonij campi 535
Gutta certi conſilij parata non eſt 649
Gutturi dare gaudium 218
Gutturem thermopotaſti 864
Gymnaſium flagri 81
Gymnaſium me habuit ille 138

Gymnaſticus exercitus 769
Gynæceum 457.463

H

Habentiam auerterit 871
Habeo ſatis iam dictum *Habeo* 735
Habes me miſerum miſeris modis 363
Habet rectam viam ad 162
Habet res tibi melius opinione tua 268
Habet mihi honorem filius 117
Habet oculos in occipitio 120
Habet verberari 97
fas *Habent* 841
Habeas tibi ſermonem cum ea nec ioco, nec ſerio 50
Habere ſapienter curæ 526
Habere ludificatui 725
Habere honorem alicui 581. 745
Habere cauſam 104
Habere viam 558
Habere edictionem 641
Habere diem luculentè 336
Habere ſupplicium 427
Habiturus ætatem impunè 651
Habitum ire mihi honorem 301
Habitu haud probus eſt 376
Hæret negotium 650
Hallex 725
Hamatilis piſcatus 769
Hamaxagôgæ 889
Hamaxari 879
Hamiotus, a, um, 700
Hapalapſis 663
Harpago, as, 398
Harpagatum mihi eſt aurum 126
Harunc Baccharum 581
Haruncce 629.820
pro *Haſta* talus 369
Haurire trullas 60
Hecuba cur canis appellata 513
Helleborum eſt his opus 673
Hemina 523
Henos annuos 879
Heparatius te agitat morbus 225
Herculanam partem detraxit 889
Herculis ærumnarũ epilogus 728
Herilis terra patria 827
Heuretes 659
Hilarus eſt fruſtra 450
Hilaros hilariores 829
Hilaritudo quid te tam abhorret? 302
Hiræ omnes dolent 225
Hircinæ volucres 712
Hirquina barba 667
Hirudines ex Progne natas eſſe 779
Hiſtricus imperator 682
Hiſtrico imperio 683
Hiulca gens 841
Hoc negotij 579.849
Hoc mercimonij 463
Hodie tempori 673
Hœdillus 97
Homo trioboli 692.698
Homo omnium hominum præcipuis voluptatibus anteponendus 867
Homo homini lupus 89
Hominis ignaui deſcriptio 442
Hominis deformis abſoluta deſcriptio 622
Hominem ſeruum non decet eſſe ſuperbum 89
Homines ſalus fruſtratur & fortuna 99
quid huc tantum *Hominum* incedunt 704
Honeſtare aliquem honore 173 177
Honorem petere pro flagitio, more fit 864
Horæum 199
Hordeiæ lolligunculæ 375
Horia 792
Horiæ ſalute 789
Horiola 862
Horno meſſis magna fuit 451
Horridularum papillarum oppreſſiunculæ 638
Horſum 549.764
Horunc 615.701.716
Horunc verborum 181
Hoſpitalem teſſeram conferre 717
Hoſpitio deuetti 586
apud *Haſtes* ſedere 36
Hoſtiatus 768
Hoſtire contrà vt 82
Humanum amare, humanum ignoſcere eſt 613
Humerus mihi eſt aries 198
Humidè tigna putent 429

I

Iacet in fermento 632
Iacuiſti in luſtra 263
Iamdiu antiquum & vetus factum 446
Ibidem loci res erit 313
Iibus, pro iis 240.536.761
Icit colaphum 757
Ictus argenteos perpeti 451
Ignauiam inchoatam exædificare 837
Ignauiam ignauiorem facere 711
Ignauiæ pretia quænam ſint 515
Ignaui hominis deſcriptio 442
Illecebræ argentariæ 498
Illepidè lepidam appellas 418
Illex leno 742
Illices tantæ rei fuimus 559
Illiciebas me ad te blandè, & benedicè 75
Illuc genus 717
quid *Illuc* eſt negotij? 507
Illuceat atra pix capiti tuo 188
Illurica facies 859
Illutibili odore ſpurcatur naſum 487
Imaginem eius ſumſit in eius imaginem ſeſe vertit 4
Imaginem alicuius poſſidere 17
imbrem in cribrum ingerere 638
ſi viam *Imbiteris* 890
imbrices 418.557
incus ille eſt mihi 636
incurſat eum pugnis, & calcibus 710
immigraui in ingenium meum 427
immœne facinus 854
immunificus 842
Imperatam rem ex parata facere 187
imparibiles clades 58
impediuit ſeſe in plagas 598
impegit vulnus 61
impendio curare 117
impenſius 385
imperas mæcaſtor mihi voluptatem 588
imperata effecta reddere 647
inſperata accidunt magis ſæpe, quàm quæ ſperes 452
imperiti ad eam rem 173
imperitiæ huic impercito 291
impetrabit te aduocato 868
impetrare æqui bonique 213
impetrare operam à 267
impetraſſere 264.586.809
impetratum omne afféro 458
impetrabilis dies 345
impetrium eſt 79
impetratum alteri reddere 330
impinge in os pugnum 713
impleuit me ſuſpicionibus indigniſſimè 627
implere fuſtibus 142
impliciſcier 40
impluuiaria 339
impluuit malum ceteris 466
impluuium 549.558
imponere omnem culpam 557
imponere id manum pro caſtu cantharum 127
impos animi 397.451.263
impulſor Deus mihi fuit 157
impulſore me atque ſuaſore 404
impunè eſt viro 628
impune non erit 508
impuniſſimè 696
impuratus 135
impuratiſſimus 754
impuritiæ, arum, 716
in aureum dicere 838
in conſpectum aſpice 744
in Epheſum abiit 365.558
in Epheſo 555
in manum concredere 748
innoxia es 625
in proximum huc diuorti ſunt viſi 374
in rem tuam ſi quid eſt 644
in re præſenti eſſe 13
in ſcripto nodum quæris 492
in ventris rem videbitur 740
inamabilis 198
inambulat odium terræ 403
inanilogus 644
inanitate mihi murmurant inteſtina 290
inaceſco 167
inaudire 127.518.611
inauris aurea 391
incanus 763
incedit quaſſanti capite 88
incedit ex tranſuerſo, quaſi cancer 433
incedit more Ægidinis explicitus 65
inceſſi nouum in modum 4
incendium in pectore atque in corde facit amor 611


incer-

Incertiorem beſtiam 874
Inceſſere minis & dolis 58
Incipeſſe breuem orationem 172
Incipiſſam rationem 544
ad *Incitas* redactus 848
Inclamitor,aris 365
Inclyta amica 641
Incogitabilis 557
Incogitantia excors amatorum 603
Incolume argentum 739
Incomitio,as. 234
Incommodiſtici paraſiti 165
Inconcilio as, 837.451
Inconſultu meo 837
Increbrauit 872
Increbreſcunt in dies mores deteriores 629
Increpui hibernum 762
Incubitatus 738
Incumbam in gladium 266
Incuſare ceterum probri 875
vbi *Incurſant* boues mortui homines viuos 69
Incutit palla pallorem 507
Incuties morbum amicis grauem 815
Incæptus eſt diuitias magnas 352
Indeſt 670
Indicaſſis 150.792
Indidem vnde oritur 220
Indigere fui rerum 219
Indignum genere ſuo quæſtum corpore facit 720
Indiligenter 535
Indiligentia 747
Indipiſcor dolorem 840
Indomabilis 290
Inducit pompam 188
Induceres id ferre 50
Inducula 339
Induere ſe in laqueum 258
Induſiarij caupones 142
Induſiata,exumiæ 486
Infirmus,a,um. 408
Infelicitent cum dij omnes 698
Infecta dona facere 43
Inferre pedem aliquò 540
Inferre pedem in ædeis 526
Infit ibi poſtulare 132
Infitias non eo 897
omnia it *Infitias* 328
Inforo,as. 214
ab *Infortunio* os nos tibi longè 397
Infortunio diuitem mactare ſolemus 700
Infundebam in fundas grandiculos globos 698
Ingenium tuum demutant mores 835
Ingenium facere 624
ad *Ingenium* vetus verſutum te recipis 81
Ingenium alterius inſpicere 563
Ingenio ſenex 563
Ingenio bono, non auro multo mulier mornari decet 689
eo eſt *Ingenio* natus 413
Ingenia lumina ſæpe in occulta latent 168
Ingenijs eas cognoſco 721
Ingenuatus,a,um 565
Ingratus,tuis 646
Impendioſum nimio eſſe præſtat, quàm *Ingratum* dicier 384
Ingredi in memoriam 209
Ingurgitat auariter in ſe merum faucibus plenis 218
Inhiat aurum, vt deuoret 126
Inhiant bona mea 565
Inhibere imperium 829
Inijcere fruſtrationem 491
Inijcere cuiquam metum in pectus 281
Inrexit manum 730
Iniquitius ignorant, neque tenent 3
Iniquè iniurius 356
Inibis à me ſolidam & grandem gratiam 234
Iniurato plus credendum, quàm iurato 17
Iniuria vinctus 366
Iniuria magna inſignitè mihi facta eſt 298
Iniuriarum induci 716
Incelebroſius 371
Inlicere 417
Inlocabilem virginem habeo 126
Inopiam peſſundare 629
Inque 404.632
Inquito 158.846
Inſanum 400.464
Inſatietatibus lex non eſt 141
Inſcendere quadrigas 17
Inſcendere in arborem 153
Inſcenſio in nauem 776
Inſcitus eſt, qui deorum conſilia culpat 565
Inſcitum ſomniaui ſomnium 779
Inſcitiſsimus 477
Inſcripſit litteris ædeis venaleis 837
In ſeruire vnum amantem 422
Inſidiari ſtimulis an flagris 626
Inſidias locare cuiquam 775
ex *Inſidijs* verba dare 119
Inſignitè iniuriam poſtulat 710
Inſilire in malum, & cruciatum 549
Inſimulat facinus 42
Inſimulauit eum Propudij 552
Inſinuat ſeſe ad illum 540
Inſiſte in dolos 558
Inſiſtere viam 526
Inſpectaui è litore 792
Inſperatus 723
Inſperatam ſpem dare 530
Inſperatò inuenit 116
Inſperatiſſimus mihi 710
Inſputatur morbus 187
Inſtat.hàc. ut illàc iter 322
Inſtar tantum exitij 713
Inſtipulatus eſt dolo malo 804
Inſtrenuus 428
Inſtruere ſycophantias 739
Inſtruere domum, agrum, ædeis, mancipia & regnum 790
Inſtructus eſt ad perniciem 384
Inſuaſus 880
Integumentum vſquam eſt mihi meis mendaciis 186
Inter eos ſalis cónuenit 852
Inter vias accepi cogitare 136
Interbito,is,it, 473
Interbibere corinthienſem fontem 145
Intercus aqua 528
Interdius 194
Interdium 778
Interfeciſti penè me vita & lumine 887
Inter fieri 848
Interibi 161.206.799
Interimere vitam ſuam 323
Interimino,as, 549
Interminatus eſt à minimo ad maximum 661
Interpartio,tis,tit 564
Interpolare quenquam 14.434
Interpremo 781
Interſtringer illi gulam 151
Intertrahere animum omnem 39
Interuertere argentum 82
Interuiſam domum 811
Inteſtabilis ne ſis, ſemper curato 212.603
Intortam orationem ſibi exorditur 323
Intraſſis intra limen 499
Introrumpam recta in ædeis 555
Intuli pedem huc in ædeis 40
Intus exit 879
Inuaſit eum grauis morbus 69
Inuadere in oppidum 397
Inuendibilis merx 690
Inuenuſtæ & inſulſæ ſunt mulieres, ſine munditia & ſumtu 689
Inuergit in me vinum ſuos liquores 218
Inuidi hominis deſcriptio 394
Inuiſo domum ad 809
Inuiſo ad eum 484
Inuolare cuiquam in oculos 432
Inuolucre inijcere 175
Inuolucus & eius hiſtoria 323
Iocabo 291
Iocos ferre 817
Ioculo dicere 613
Ioculò 385
Iobia 625
Iram peſſundare 629
Iras plumbeas gerunt 710
Iratiſſimis diis 698
Irato capite 855
Iratiſſis 901
Irridiculò 721
Irrigas ætatem vino vetuſtate edentulo 705
Irritare crabrones 40
Irritaſſere 17
Iſtactenus 373
Iſti.i.iuiſti 397
Iſtò 419
Iſtoccine pacto 638
Iter capiendum eſt naui 381
Itiner exequi 631
Itiner inceptum perficere 631
Itinera inſiſtere 195
Itro,as, 429
Iugere ellebori 522
Iugis theſaurus 638

Innia 549
Iurare verbis conceptis 895
Iurea 731
Iureiurando ſuo .ineit 513
Ius ſuum obtinere 861
Ius collyricum 731
Iuris diem dici 507
Iuris coſt ores hodie non ſunt qui liteis creant 702
Iuſiurandum eius culpitat 312
Iuriſiurandi formulæ 401.405.558.696
Iuxta tecum æquè ſcio 746
Iuxtà tenam mecum tenes 154

K

KAlendis petere dimenſum cibum 809
Kartagine ſurrepta eſt 718

L

LAbat res 823
ad *Labias* refert tibias 829
Laborem ad damnum apponam 864
*Labos* lætitiam pariet 604
Labra & labella inter ſe firmant 595
Lactem non habent oues 417
Lacte lacti nuſquam ſimilius 530
Lacerat diem loquens 81
Lacrymæ præ lætitia præſiliunt mihi 82
Lacrymas exciuiſti mihi 303
Lacrymas expuere 638
Lacrymo,as, 722
Lętitia ſuperat ripas,abundátque mihi pectus 815
Lætificantur 156
Lamberas me meo ludo 659
Lampadam hanc tene 291
in *Lapicidas* deduci 194
in *Lapicidinas* compeditum condere 205
Lapidi mandare 623
Lapidem ſilicem ſubigere 690
Lapides loqueris 124
Lares viales 629
Largiar tibi vitam meam 96
Largiri dicta dapſilia 402
Largitari 856
Largiloquæ mulieres exemplò ſunt 308
Largus lacrymarum 92
Laruæ agitant ſenem 151
Laruæ ſtimulant virum 188
Laſciuibundus 816
Laſerpitium 780
Laſsitudinem eximunt balneæ 607
Laſſitudinem mihi adducunt verba tua 607
Laſſ.. um durando 882
Laſſus de via 656
Latebricola 840
Latebroſè. 841
Laterculos 691
Latomiæ lapidariæ 194
Lactanti nomine 254
Lauatio 431
Lauis tabellas lacrymis 636
Lauere iuſſit nos 66
Lauiniæ victoriæ 880
in *Lautumiis* 711
Lectiſterniator 641
Lectus ſuad t malacia 368
Legiones difflare ſpiritu 535
Legirupa 646.730.783
Legirupio 783
Lemniſcus 677
Lenonum & ſcortorum plus eſt, quam muſcarum 872
Lenones deos & homines decipiunt 771
Lenonum perfidia, & inſidiæ 603
Lenonum morum accurata deſcriptio 704.743
Lenocinium facere 358.615
Lenonius Iupiter 645
Lenonia ſeruitus 661
Lenoni. fides leuior,quàm tipulæ pondus 736
Lenonis in ædibus qualis eſt diſciplina 872
Lenulle 698
Lenunculus 725
Lepadæ 275
Lepida ſpecie mulier 778
Lepidis litteris, lepidis tabellis lepida conſcriptis manu 637
Lepidior ad omnes res 563
plus ſalis, plúſque *Leporis* habet 263
Leſſum facere 894
Lauare paupertatem alteri 356
Leuifidiæ ſunt omnes lenæ 736
Lex talaria 542
Lege dura viuunt mulieres,multóque iniquiore quàm viri 628
Leges mori ſeruiunt 864
Legum atque iurium fictor, & conditor 363
Libella argenti 206
Liber captiuus auis ferè conſimilis eſt 167
omnes *Liberi* lubentius ſumus, quàm ſeruimus 167
Liberaſſo 433
Libertas penula eſt tergo tuo 468
Libido eſt hunc irridere 752
Libido eſt id ſcire 370
Libyco metaclo flore 183
Liceſſit 96
Lien directus eſt 825
Lien ſeditionem facit, occupat præcordia 706
Lignarum mittere 790
Lignea ſalus, argentea ſalus 637
Ligneus equus.i nauis 768
Limbolarij 142
Limis oculis adſpice 591
Limulis intueri 417
Limite veſtra gradiar 704
Lingua eſt tibi venditaria 814
Lingua largior 81
Lingua biſula, quaſi proſerp[illegible] beſtia [illegible]
Linguæ tempera [illegible]
Linguę moderari nequit [illegible]
Linguæ dicta timor præpe[illegible] 284
Linguam frigefactas [illegible]
Linguam pro oſſe obiicere: p[illegible] offa ſauium dare [illegible]
Linguam occludere [illegible]
vt *Linguam* in tuſsiendo profer[illegible] 5?5
vt *Linguam* excreęs cum dentib[illegible] 56
Linguæ meretricum in melle ſi[illegible] ſitæ [illegible]
Lingulaca [illegible]
Linteones [illegible]
Lippiunt fauces fame [illegible]
Liquidiuſculus, quam ventus e[illegible] Fauonius [illegible]
Litare [illegible]
Littera vna plus ſum, quàm medicus [illegible]
Litteram vnam facere linguam 219
Litteras in cera facere 104
Litteris longis ſignabo cubitum 802
Litteratus enſiculus 795
Locàuit ipſi filiam nuptum 811
Locaui operam meam ad arte[illegible] negatorias [illegible]
Locare cuipuam inſidias 212.775
in *Locu* feſtiuo ſumus [illegible]
Locuples auro multo [illegible]
Loci ſexcenti 741
Loci venales [illegible]
Lolligunculæ [illegible]
Longinquam dare vitam 565
Longinquum loqui 622
Longè cubitum litteræ 711
Longiſſimè meminiſti [illegible]
Longulè ab vrbe [illegible]
Loquelam ſuam commod[illegible] 523
Loquitatus 402
Loquitur examuſſim 61
Loquitur deliramenta 40.188 522
Loqui nomen ſuum alteri 519
Loqui hanc rem cupio tecum otioſè 157
Loqui de re tecum volo 808
Loquendi tuam partem tibi trado 91
Loquens lacerat diem 81
Lorea latera facere 542
pro *Lorica* malacum pallium 369
Loripedes proci 700
Lubido audire 152
Lubido eſt perdere 735
Luces cereum 212
Lucebis facem 358
Luci venit 239
cum *Luce* 612.818
Luci primo 213
Lucridem te credo fore 749
Lucrifica facula 746


Luci-

Lucripeta fœnerator 424
Luctator vinum eſt doloſus 677
Luculenta familia 316
Luculentum facinus 486
Luculentè habere diem 336
Luculentè vendere 616
Ludifico, as 477.503
Ludificabo corium 473
Ludificatus eſt eum indignis modis 471
Ludis me ludo tuo 637
Ludere ludos 477
Ludere datatim 229
Ludius 137
Ludus fit ſenex 422
Ludi ludificabiles 288
Ludos me feciſti de 365
Ludos miris modis dij faciunt homines 611
Lunula 361
Lumbifragium 17
Lumbos porrigere, & extollere 368
Lupæ ne rapiant domi parſimoniam 870
Lupilli 628
Lupus in ſermone 824
Lurco 743
Luſcitioſus 550
Luſitare 308
in Luſtra iacuiſti 363
Luteus panis 522
Lutilant 842
Lutum Lenonium 742
Lutum non eſt lutulentius 686
Lutum pendens cædere verberibus 478
Lyræ, lyræ, gerræ germanæ: prouerbium 686

M

Macerat ſe lacrymis 205
Macerat morbis homines 187
Maceror mœrore tuo 167
Macerato auro pingues in barbaria boues 703
Macet cura 145
pro *Machæra* capere turturem 169
Machæria 770
Macidem 663
Macritudine ſum miſera 167
Macto te infortunio mediocri 242.862
Maculoſum corium fieri 388
Madulſa 677
à *Magalibus* periere 683
Mage amet 798
Magis dulcius 829
Magipolyloquides 752
Magnai reipublicai 570
Maguderis 780
Malas ei edentauerunt 781
Malacæ vinctiones 813
Malaciam lectus ſuadet 368
Malacum pallium pro haſta capere 368
in *Malacum* modum ætatem agere 381
Malaciſſandus 368
Maleuolus, eſt curioſus 813
Malignitate onerat omnes 183
Malleus ſapientior manubrio 352
Malos quod oderit boni, bonos eſſe oportet 636
Mali dimidium eſt, bonus animus in mala re 950
Mali monteis ardenteis in me iacis 622
Malis oblongis 622
è *Malis* multis, malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum 810
Malum præſentarium 709
qui *Malum* fortiter patitur, idem poſt potitur bonum 81
malum 397.441.447
mammeata amica 692
mancupio illam accepi 616
mandauit eam ad illâ faciem 616
Mandare lapidi 622
mandata bibere 734
ad *Mandata* claudus, cæcus, mancus debilis 622
Manducus 777
vſque à *Mani* ad veſperum 457. 7.4
manica connectere 473
Manifeſtam mendacij te teneo 874
Manifeſtaria res eſt 555
Manipulares centuriati 575
Manitare 58
Manſutor 899
Mana i. mane 644
Mantare 428
mantellum 186
Mantiſcinnatus 200
Manubriarius amicus 899
Manulearij caupones 142
Manuleata tunica 659
Manupretium 505
manu ſalutem mittere 668
manu emittere 467.799
manu aſſerere 712.935
Mare tranquillum eſt, cum calcedo pullos educit 692
Mare haud mare eſt: vos mare acerrimum 73
Maritata eſt 318
marſupium exenterare 339.352
Marſupium huic oboluit 498
Matutinis moribus mecum experitur 312
maſſilienſes mores colere 297
matrimonio mutare 43
mauolo amari 109.229
mauellem 32.240.542.639
mauelim 152.186.513
maximum exclamat 446
mecaſtor 112.261
med alit 247
erga *Med* eſt meritus 203
Medea ex ſene Peliam adoleſcentulum fecit 663
Medeſt 261
medet 381
medicari metum 441
medioxumi 312
medioxumam 217
meditatè alterius tenere mores 395
medunquam deſeruiſſe 180
melius adeò multò 66
meliuſculè 467
melculum 291
melliculo dulci 212
melinum veſtimentum 329
melliculum corſpuculum 292
meminiſſe officium ſuum 854
memorem mones, prouerbium 824
Memoria memini 180
Memoria me fugit 368
Memoriæ ſeſe verterunt 878
Mendaciloquius 838
Mendicabula hominum, ſunt reges 154.155
Mendicare malum 56
Mendicitatem obtulit mihi 776
Mendicula 339
de *Mendico* malè meretur, qui ei dat, quod edit, aut quod bibat: nam ei dat, quod perdit, & illi producit vitam ad miſeriam 842
apud *Menſam* verecundari neminem decet 847
Menſula 434
Mentem mearum familiarum geſtat 66
Mentis deſipere 335
Mentem familiæ meæ perturbauit peruersè 62
in *Mentem* mihi fuit 11
Mentem ſumere 516
Menſtruales epulæ 184
Mentat nos herus 690
Mentionem eius fieri 81
Mentibitur 335.544
Meopte ingenio 429
Mepte 529
rus, *Merum* 879
Meraclo flore 233
Mercatur de prædone 760.761
Mercari fide Græca 75
Mercurius Iouis nuntius 815
Mercurius in mercimoniis iuuat 819
Mercat Perſarum ſibi montes 808
Mereri malè de immerentem inſcitia eſt 221
Merui de te verbis, & re 127
Merui in ſe culpam 809
Merenti bene mala res, malè merenti bona res 73
Meretrix amatorem infert in pauperiem 889
Meretricum bella deſcriptio 383. 690
Meretricum artes ac technæ 75
Meretricibus quiſnam mos eſt 522
ad *Meretricium* quæſtum repelli 301
Meretriciè 574
Merga 717
Mergis pugneis tibi meſſis in ore fiet 784
Meridies apperit iam 452
Merita merces 209
Meritus eſt erga med 303

Meritis manibus meritam mercedem dare 299
Meritiſſimo eius 99
Meritiſſimò 550
Merx inuendibilis 690
Meſſis horno magna fuit 431
Met genium meum 251
Metit quiſque ſibi, prouerbium 458
Metere meſſem 366
Mihi iſtic nec ſeritur, nec *Metitur* 340
Metretæ trecentæ 604
quid à nobis *Metuis?* 172
Metuit moram amori ſuo 700
Metuere & vereri cum par maximè eſt 42
Migdilibs 717
Migrat officium à te 852
Migrare dicta 651
Militia militatur 735
Mille nummûm 582
Miluius ei pulmentum eripuit 132
Miluium vadarier 132
Miluinam ſuggerant 490
Minacias iſtas non flocci, facio 786
Minaciter 809
Minito, as, 194.59
Minus nimio mullo paparum 397
Minus hilo 88
Miro meo 43
Mis 858
Miſer ex animo 807.845
Me *Miſerum* miſeris modis habes 363
Miſerum memoratu 312
Miſeret eius neminem 295
Miſerebat harum 817
Miſereat te miſerarum 768
quod *Miſereſcet* miſer ex anino 356
Miſereſcat aliorum 842
Miſeritum 846
Miſeria me contabefacit 637
Miſeriæ miſerè macerant 636
Miſeriæ ad parietem fixæ clauis ferreis 864
Miſſa omnia habere 655
Miſſiculare litteras ad 335
Miſtum mœrorem bibere 131
Mitis eſt fuſtibus 599
Mittere ſalutem digitis ſcriptam 668
Mittere de digito domum 581
Mittere aliquem morti 193
Modiales 205
Moderabo voci meæ 544
Moderari ſuo ingenio 370
Modus omnibus in rebus optimum eſt habita: nimia omnia nimium exhibent negotium 686
Mœchiſſat caſinam 297
Mœchus malacus, cincinnatus vmbricola, tympanotriba 890
Mœnitus, a, um, 407
Mœrorem offerre 284
Mœrore conſenui 813
Mœrores mi anteuortunt gaudiis 199
Mœſtiter veſticas 768
Molochinarij caupones 142
Moloſſici paraſiti 165
Moneri mora mera eſt 180
Monotrophè 828
Montes Perſarum aurei 808
Montes aureos colunt pici 155
Monumentis vos commonefaciam bubulis 809
Moram offerre cum onere 711
Moram alteri facere 425
Moram orationis tuæ admiſerunt aures meæ 576
Moram re mouere 816
Morula 725
Morbo viſtitiali decidũt omnes 848
in *Morbo* cubat 254
Mordicibus me ſcindit 127
Mordicus naſum abreptum 490
nihil *Moror* vetera & vulgata verba 346
nihil te *Moror* 342
Moratus moribus 164
Moriri certum eſt 194
Mors obrepit 658
Mortem exequi 668
Morticinus 738
Mortualia 105
Mortuus ad Acheruntem 847
Morem habere 172
Mores alienos ingenio tuo probas 735
Moribus antiquis viuito 842
Moribus maritimis mecum experitur 123
moribus turbidis ſe dedecorant boni 842
morigero mihi 52
morigerari ei, mos bonus eſt 172
Morigerus bene fuit puer 206
morigera facta eſt viro 310
Morſiunculæ molles teneris labellis 638
Mórus 564.853
Móra, atque ſtulta 552
Moro more moleſto, maximè multum vtimur 507
Morologus fit amoris vitio 729
Mouet formicinum gradum 522
Moue abs te moram 197
Muci fluunt 474
Mucidum emungere 353
Mula ire vis foras paſtum: eſt allegoria 465
Mulcauit me malis modis 58
Mulcaſſitis 542
Mulierum moribus præfectus 143
Muliercula 657
Mulieroſum genus tunicis demiſſitiis 725
Muliones, mulos clitellarios habent 457
Mulſa loquitur 691
Mulſum commiſcè 731
Multam irrogare 884
Multus multâ
Multare matrimonio
Multibiba, atque merobiba 21 309
Multigeneribus opus eſt militibus 168
Multiloquium amatorum 603
Multimodis meditatus 385
Multipatens pectus habet 357
Multipotens 292.858
Multum die 673
Multùm vale 822
Munditer 689
Munditia eſt amantum animo 497
Mundulus amaſius 873
Muneres beneficium benemerenti 206
Mungere cerebrum è capite 474
Munerigeruli 643
Murcidus homo 345
Muriatica ſalſa 689
Murmurillus 805
Murobathrarij caupones 142
Murrham olet 113
Murrhina 619
Murrhinus odor 721
Murreta 724
Mures Africanos in pompam ludis dare 715
à *Muſcis* hoſpitiũ quæritare 705
Muſſari 125
Muſſitare 556.651
Muſſito mecum 564
Muſtulentus æſtus nareis attigit 327
ne oculi eius ſententiam *Mutent* 591
ne *Mutaſsis* in me nomen 146
non *Mutit* cardo forium 214
Mutire ne verbum audes 513
Mutitio 32
ita *Mutuamur* in æſtu 876
Mutuum argentum rogare 644
Mutuo dato perditur amicus 165
Mutuos nummos vtendos dare 731
Myropolas ſollicitare 263
Myropolia 55.129


## N


NArdinum vinum 573
Nare à pueris diſcere 148
Narrare ſomnium alicui 227
Naſiterna 818
Naſſa 559
Naſum habet ſagax 214
Naſum ſpurcatur odore illutibili 427
Naſo odos vini obſecutus eſt meo 318
Naſo alieno exhibere moleſtiam 198
Naſo plus videt, quam oculis 592
Natus eſt ſummo genere 176
Natu parua 740
Nauales pedes 496
Nauci non erit homo timidus in dubiis rebus 473

non Nauci facere 415
Nauem & mulierem comparato negotij ſibi qui volet vim cōparare 688
Nauim in puluinarium ſubducere 220
Naurea hircus vnctus 299
Nebulæ Cyatho non emam 690
per Nebulam ſcire,& audire 650
Necat lien 225
Necauit 446
Negaſſim 89
Negitare 603
Negotium ſerere 473
Negotium inſiſtere 577
Negotium omne ſuccedit ſub manus 574.587
Negotioſus eſt interdius 96
Negotioſum tergum 555
Nemo homo hoc à me feret 543
Neminis miſeretur 195
Nemini homini 88
Neminem vicinam 261
Nepam imitabor 274
Neptuni pecudes 663
Nequitur comprimi 794
Nere ſubtemen 619
Neruus brachialis 723
in Neruum rapere 251
Neruo te torquebo 250
in Neruo iacere 250
Neuult 428
Neuis 457.842 650
Neutrubi 127
Nictare 528.616
Nidamenta congeret 788
Nidor è culina 424
Nihil paraſitus eſt,cui argentum domi eſt 731
Nihili eſt qui amat 889
Nihili nequam beſtia 549
Nihilum quicquam 615
Nimia omnia nimium exhibent negotium: modus in rebus omnibus optimum eſt habitu 691
Nimis quàm formido 447
Nitidiuſcule 661
Nitoribus nitidis 818
Nixæ genibus 782
Noceri 230
Nociturus de hac de re nemini 599
hac Noctu 13.40.859
Noctuini oculi 121
Noctuuigila venus 121
Nodum in ſcirpo quæris 492
Nolet voluntate 586
Nomen indere 480.492
Nomen cluet 847
Nomen dare ad molas coloniam 671
quicquid tibi Nomen eſt 516
deuorāui Nomen imprudens 460
Nomen adimere 342
Nomen deferre ad 138
Nomen alicui facere 8:4.4 8
Nomine perplexo 55
Nomine vno ambo eratis 531
Nomine Intranti 254
Nomina Perſarum longa, & contortiplicata 752
Noſcito,as, 356.558
Noſcitat ædeis 659
Noſcitabo veſtigia 322
Noxiam facere, noxiam commerere 477
Nubitur 741
Nuptum inuita ad virum datur 811
Nuptum nouum cum nouo marito 292
Nupta tecum ſit 835
Nupta & vidua eſt eadem 579
Nugari mihi non poteſt 352
Nugigerulis res ſoluta eſt omnibus 142
Nullæ.i.nullius,vel nulli 566
Numellæ 93
Numero purgitas 625
cur Numero eſtis mortui? 723
Numero dicere 283.599
Nummus neque vllus eſt intus 538
Nummum argenti locare 449
Nummatum bene marſupium 61
Nundinalis cocus 132
Nuntias de auditu 630
Nuntiet ei ſalutem verbis patris 857
Nuperus homo 194
Nutat ne loquar 5 8
Nutat ecere capite 543
Nutricare pueros 619
in Nutricatu eductus 563
Nuclæum amiſit,reliquit pignori putamina 190
Nucem frangit, qui è nuce nucleum eſſe volt 213
Nucem caſſam 646


O.


OBdere forem 294
Obducam exercitum ad oppidum 654
obduxit ſibi ſcortum 601
Obedio egomet mihi 629
Obediens ducto 741
Obiexim moram amori meo 697
obiicit formicis papauerem 846
obicere linguam pro eſſe,pro offa dare ſauium 722
obiurgito,as. 835
oblatratrix mulier 565
oblectabas vitam ſordido pane 73
ne Oblexis manum 170
Oblinire malas 414
Oblitus eſt memoria 684
oblocutor,oris, 563
oblongis malis 622
obnoxij ætatem 80
obnoxioſè 365
oboli bis totidem 61
oboluit huic marſurpium 498
obolere alium 424
obrepit mors 657
obreptare 730
obſcænauit meæ fallaciæ 79
obſcurat tibi pectus amor 853
obſecro abs te 409
obſequelam facere 69
obſequere animo mecum 564
obſequi cordi & animo ſuo 677
obſequioſus 180
obſepta oppidò eſt via 650
obſeſſor 662
obſeniſti me in grauem ærumnam 356
in Obſidium cogere 544
obſignatum in vidulo marſupium 527
obſignata ſigno tuo fertur 40
obſipat æquulam 317
obſiſtere obuiam 35
obſonas huic ſermone 642
obſonare prandium 725
obſonatum eſt ad eas res 372
obſonatus,as 894
obſtabit viam 819
obſtinauit affinitatem hanc 144
obſtringit follem ob gulam 17
obſtrudam tibi in cerebro colaphos 792
obſtupida 591
obtigo gis,git, 432
obtines animi firmitudinem 81
obtorto collo ad prætorem trahitur 709
obtrudere alteri palmum 666
obtueri terram 938
obtuliſti mihi ſpem ſperatam 629
obtundit grauiter meas aures 303
obturat omnibus os 810
obturat inferiorem gutturem 131
obuagire quaſi hœdi 682
obuenit tibi labos ab re 887
obuiam animo eſt ægritudo 723
obuoluto capite 442
occæcatus 487
occalluere latera plagis 87
occare 604
occaſioni ſi tempus ſe ſubterduxerit 82
occaſionem opprimere 80
occaſionem capſit 669
occaſiuncula 862
occentabunt oſtium 248
occentem hymenæum 209
occentent oſtium 616
occepſo 39.297
occeptaſſit 784
occeptare 522
occidi planiſſimè 819
occidit ſpatium 816
occiderunt mihi fundique & ædes 875
occiſiſſimus ſum 284
occillare os probè 11
occipere fabulam 622
in Occipitio habet oculos 120
occlamitare 221
occluſti linguam 838
occludere linguam 562

Occluſionem.i. ſtulti loquētiam 810
Occœpit quæſtum inhoneſtum 765
Occœpſit tuſſire 105
Occultare ſeſe veſtitu & crata 156
Occulunt fuco vitia corporis 434
Occupas præloqui 767
Occupamus oſculum 809
Occupatos nos occupas 763
Occurſant me multæ 582
Occellus aureus domū ac decus amoris 98
Occuleiſſimus homo 218
Occuleiſſimum oſtium 212
in *Oculum* vtrumuis conquieſcere 639
Oculorum aciem in acie hoſtibus præſtingere 535
Oculi ampliter fierent ſaturi 636
Oculi huic virent, oculi ſcintillant 516
Oculi extillant 662
Oculi noctuini 221
Oculicrepidæ 864
Oculos ſuos delectare 867
Oculos exturbare 692
Oculos effodiri 549
in *Oculos* cuiquam inuolare 432
Oculos plorando corrumpere 619
Oculos illotos tractas 691
in *Oculos* inuadi 113
Oculos habet in occipitio 119
Oculos lachrymæ defendunt 621
Oculos inalter ius oculos habere 663
per *Oculos* iure 693
in *Oculos* compingere 512
cum *Oculis* emiſſitiis circumſpectatrix 118
Oculis obſtat iracundia 88
Oculis hiantibus directus 609
Oculis epulas dare 721
Oculis limis aſpicere 673
Oculis venaturam facere 580
naſo plus videt, quàm *Oculis* 592
Oculatus teſtis vnus pluris eſt, quàm auriti decem 887
Odium terræ inambulat 422
Odio me enicas 729
Odioſici paraſiti 165
Odores incendere 497
Oedipo coniector opus eſt. qui ſphyngi interpres fuit 697
pro *Offa* dare ſauium, pro offe linguam obiicere 712
Offa im offutiam 890
Offerre moram, offerre moram mœrorem 284
Offerumentas habebis plures in tergo 784
Officium colunt ſuum 808
Offirmare animum 987
Offlectam nauem 792
Offucia 434
Offuciis os mihi ſubleuere 190
Offundere cibum 91
Oggannis 38
Oggerere 662
Olet huic aurum 126
Olet malo ſuo 14
Olet rectè mulier, vbi nihil olet 434
Olere vnguenta exotica 424
Oleum opus eſt 900
olfactare 487
olium 645
ominari 771
onerauit me hic dies amœnus amœnitate amœna 197
onerauit lætitia ſenem 198
onerabo participes meos præda 654
onuſtus ſenectute gero corpus 535
onuſtam celocem agere 678
opera eſt mihi 583
opera vocata eſt, operam promittere 822
operæ non eſt 544
eſt operæ auribus percipere 294
operam dare ventri 643
operam ludere 176
operam ludos facit 273
operam conterere 450
operam experiri 668
operam ſurripere 294
operam alteri dedere 370
operam alicui dicere 652
Operarum pater 628
operas aranearum deiiciet 87
operaria pretioſa 370
operæprecium eius 721
operibor 645.876
ophthalmia. piſcis 199
opifex opera puitifagus barbarus 458
opificina 576
opimitates effertiſſimas pariet 80
opinione melius res ſtructa eſt 145
opiparas res reddidiſti mihi 686
oppectuntur 731
opperitus ſum id 458
oppeſſulatæ fores 53
Oppidum admœnire capere, ex pugnare 654
oppida circumuectabor 790
oppingere ſauium 213
opplebo participes meos præda 654
opprimere occaſionem 80
opprobramentum 616
opprobrari 434 734.
oppugnare albo rete aliena bona 730
ops opulenta 312
opem arripere 543
opes argentarias exenterauit mihi 363
optabile ætati compendium facere 374
optume optumo optumam operam dare 13
opulentitatem reuereatis 588
opulentus auro 551
opus eſt huic auri talentum Philippum 681
opus eſt huic helleborum 673
opus perpetrare 677
ire in opus alienum 576
opere orare 412
opere tam magno expetiuiſſe 273
opere magno vos oratos eſſe velim 254
opere maximo. i. maximopere 664
ora nocturna 691
orbus auxilij, & opum 778
in *Orbitatem* liberos producere 194
orcus mihi illam ademſit 147
ordinem obtinet 12
orditur hoc commodum loqui 868
orecio vti peruincias tuo 221
ornatu thalaſſico 592
oro te per dexteram tuam 50
oraſſo, is, 366
orare à vobis 41
orationis libertas tibi data eſt 372
orationis aciem contra conferre 356
orationis compendium facere 764
orationem mihi eripis ex ore 608
orationem commodè præbuit 712
oratrix 582
oratus, atus, atui, 211
oratu tuo fecit 288
os columnatum 543
os tibi calet 802
os obtunſum 293
os ſublecto 580
os patri ſubleuit & matri 640
622
os ſublitum planè & probri 353
os oblitum fuligine 712
oſtreatum tergum 692
in onum ſe collocare 610
orio captus, in in fraudem incidit 651
oues ſcabræ, & glabræ 848
oues nos humana appellant voce, prodigium 717


P.


PAbulatum ex vrbe prodeunt 769
Pabulum ambuſtulatum 764
Pabulum Acheruntis flagitii 260
Pactam rem habere 730
ad Pactionem adire 126
Palæſtricus exercitus 769
Palito, as. 417
Palla exotica 588
Pallidulus eſt 269
Pallium malacum pro haſta capere 369


Pallio

Palliolatus 677
Palmam ambire 4
Palmum alteri obtrudere 666
Palo,as, 417
Palpationes auferre 507
Palumbem ad aream tibi vſque adduximus 705
duæ vnum expetitis *Palumbem* 368
Pancraticè atque athleticè 377
Pangere ſuauium 213
Panis purpureus, puniceus, luteus 522
Panicei milites 768
Panſa 622
Pantherinum hominum genus non placet mihi 329
Pantices 641
Papauerem obiicit formici 691. 846
Papilla bellula 292
Pappo,as,at, 365
Pax eſt moriri 782
parata ſpes eſt 768
Parate curaui 765
paraſitari 826
Paraſitando paſcere ventrem 730
Paraſitatio 32
Paraſitorum & cochlearum perelegans comparatio 165
Paratragœdiat carnufex 659
Parcipromus 876
Parcior ex paupertate 126
Parcas pacè propitius 624
Parſis 638
Pariet opimitates effertiſſimas 81
Pariet lætitiam labos 604
Parere incommodum 442
Parere ægritudinem alicui 842
Parere laudem,& laurentium 311
Pariſſimus 240
Pariter participem me facias 123
Parito,as, 623 651
Paria eſt ab dextera 81
Parſimoniam adhibere 433
Particeps de obſonio 895
participat paternum ſeruum ſui conſilij 310
Participant nos 808
Participauerit aliquem de amica 544
de *Parti* me 503
Partiam pariter cum illis 80
Participia ſine verbo 543.692. 704.716
Partite vos inter vos 62
partitudo 119.130
Paſceolus ſeorſus 803
paſcit conuicium amatores 603
patagiarij caupones 142
Patagiata tunica 340
Patalem bouem 880
pateliarii dii 313
Pater operarum 628
Patibulatus per vias 425
Patinarias ſtruices cōcinnare 484
Patrica 564
Patricè ceſſo 286
Patriſſat filius 630
Patrueles fratres 68
Patruiſſime patrue 723
Paupero,as, 564
Pauperes qui ſunt, miſeri viuunt 769
Paupertatem alteri lauare 355
in *Paupertate* idem animus, quum in diuitiis fuit olim 810
Pauſam dare 756
Pauſo,as, 838
Pauxillatim 340.814
Pauxillulum 402.783
iam à *Pauxillo* puero 812
Peccaſſo 803
Peccaſſis tantillum 796
Pectere pugnis 692.781
Pectilis corolla pro inſigni 369
Pectus ſapit 566.398
Pectus digitis pultat 543
Pectus mihi abundat lætitia 815
Pectus multipatens habet 368
ex *Pectore* exulatum aufugit meo 669
pectore copi 657
in *Pectore* habet acetum 659
Pecu ſquamoſo 543
à *Pecu* palitantes eunt 417
Pecua ruri paſcere 619
pecuria res mihi vertit malè 875
peculatum in me facit 303
peculiabo aliquid te 734
peculioſus ſeruus 763
pedatus 313
nec *Pes*, nec caput ſermonum appareat 99
pedem intro ferre 512
pedes nauales 496
pedibus perfugium peperit 310
pedibus mobilis, manibus pernix 563
cum *Pedicis* graſſari gradu 700
peditatus 536
peierat lingua pro illo 81
peliam ex ſene Medea adoleſcētulum fecit 663
pellio,onis, 499
pellege tabellas 745
pepulit primus virgini pudicitiā 355
pellepidus 731
pendeo animi nimis diu 609
pendiculans oſcitatur 516
penelopa fuit ex animo miſera 807
penetraui pedem intra portam 499
penetraui me id plureis 841
penetrare ſe in fugam 13
penicillus 792
penitiſſimo pectore 220
penitiſſimo perdidit 141
penitiſſima ex Arabia 746
vſque ex *Penitis* faucibus 69
pennati piſces 522
pennicula tectoria 535
penſior conditio 810
penus annuus 641
penum aliud 205
peni procurator 635
peplum ſpectare 604
peraceſco,is, 418
perbitare 345
perbiteres 776
perbitere cruciatu maximo 661
percipit horror membra mihi 66
percire 88
percita eſt atra bili 40
percoles patrem per pietatem 841
percontabor te 126
percontari ex te volo 376
perdam te capitis 73.552
perdidi operam & vinum ſimul 146
perdidi ſpem 767
perduam vxorem 57
perduim 158
perduit 320
perduint 495.625
perditiſſimus eſt omnium in terra 156
perdormiſcere vſque ad lucem 522
perduelles penetrant ſe in fugam 13
geſtandus *Peregrè* clypeus 641
peregrina facies huius hominis 667
in *Peregrinum* modum 732
perendiè foras feratur 124
in in *Perendinum* ſis paratus 869
perenni ſeruus 742
perennitas 740
perenticida 346
peribat ſororem ipſius 211
peribis pulchrè 553
pereunda probè eſt puppis 330
perfabricauit 756
perferre mandata 176
perferre mores cuiuſdam 513
perferre cuiquam ordine rem omnem 180
perfidioſus eſt amor 302
perfidioſè rem iudicaſti 250
Profodere parietes 94
perfrigefacit cor mihi 674
perfugium pedibus peperit 309
pergamum,patria Priami, diuina mœnitum manu 407
pergræcari cum 402.424.703
pergraphicus ſycophanta 868
pergula 642
perhibetur ex omnibus vnicè probus 808
periclitatus animum ſum tuum 50
periculum familiæ portenditur 92
periculum magnum eſt ab aſinis ad boues tranſcendere 127
periſtromata campanica 840
periſtromata Babylonica 818
peritare fame 682
periurauit conſultis verbis 646
periuratiuncula paraſiticæ 813
periurus leno 162.701
periurum caput 639

Innia 549
Iurare verbis conceptis 895
Iurea 731
Iureiurando ſuo , incit 513
Ius ſuum obtinere 861
Ius collyricum 731
Iuris diem dici 507
Iuris coactores hodie non ſunt qui lites creant 702
Iuſiurandum eius culpitat 312
Iuriſiurandi formulæ 401.405. 558.696
Iuxta tecum æquè ſcio 746
Iuxtà rem mecum tenes 154

K

Kalendis petere dimenſum cibum 809
Kartagine ſurrepta eſt 718

L

Labat res 823
Lad *Labias* refert tibias 829
Laborem ad damnum apponam 864
Labos lætitiam pariet 604
Labra & labella inter ſe firmant 595
Lactem non habent oues 417
Lacte lacti nuſquam ſimilius 530
Lacerat diem loquens 81
Lacrymæ præ lætitia præſiliunt mihi 82
Lacrymas exciuiſti mihi 303
Lacrymas expuere 638
Lacrymo,as, 722
Lætitia ſuperat ripas, abundátque mihi pectus 815
Lætificantur 156
Lamberas me meo ludo 659
Lampadam hanc tene 293
in *Lapicidas* deduci 194
in *Lapicidinas* compeditum condere 205
Lapidi mandare 623
Lapidem ſilicem ſubigere 690
Lapides loqueris 124
Lares viales 629
Largiar tibi vitam meam 96
Largiri dicta dapſilia 402
Largitari 856
Largiloquæ mulieres exemplò ſunt 308
Largus lacrymarum 92
Laruæ agitant ſenem 151
Laruæ ſtimulant virum 188
Laſciuibundus 816
Laſerpitium 780
Laſsitudinem eximunt balneæ 607
Laſſitudinem mihi adducunt verba tua 607
Laſſ ... ſum durando 882
Laſſus de via 656
Latebricola 840
Latebroſè. 841
Laterculos 691
Latomiæ lapidariæ 194
Lactanti nomine 254
Lauatio 431
Lauis tabellas lacrymis 636
Láuere iuſſit nos 66
Lauiniæ victoriæ 880
in *Lautumiis* 711
Lectiſterniator 641
Lectus ſuad t malacia 368
Legiones difflare ſpiritu 535
Legirupa 646.730.783
Legirupio 783
Lemniſcus 677
Lenonum & ſcortorum plus eſt, quam muſcarum 872
Lenones deos & homines decipiunt 771
Lenonum perfidia, & inſidiæ 603
Lenonum morum accurata deſcriptio 704.743
Lenocinium facere 358.615
Lenonius Iupiter 645
Lenonia ſeruitus 661
Lenonia fides leuior, quàm tipulæ pondus 736
Lenonis in ædibus qualis eſt diſciplina 872
Lenulle 698
Lenunculus 725
Lepadæ 275
Lepida ſpecie mulier 778
Lepidis litteris, lepidis tabellis lepida conſcriptis manu 637
Lepidior ad omnes res 563
plus ſalis, plúſque *Leporis* habet 263
Leſſum facere 894
Lauare paupertatem alteri 356
Leuifidiæ ſunt omnes lenæ 736
Lex talaria 542
Lege dura viuunt mulieres, multóque iniquiore quàm viri 628
Leges mori ſeruiunt 864
Legum atque iurium fictor, & conditor 363
Libella argenti 206
Liber captiuus auis ferè conſimilis eſt 167
omnes *Liberi* lubentius ſumus, quàm ſeruimus 167
Liberaſſo 433
Libertas penula eſt tergo tuo 468
Libido eſt hunc irridere 752
Libido eſt id ſcire 370
Libyco meraclo flore 183
Liceſſit 96
Lien directus eſt 825
Lien ſeditionem facit, occupat præcordia 706
Lignatum mittere 790
Lignea ſalus, argentea ſalus 637
Ligneus equus.i. nauis 768
Limbolarij 142
Limis oculis adſpice 591
Limulis intueri 417
Limite veſtra gradiar 704
Lingua eſt tibi venditaria 814
Lingua largior 81
Lingua biſula, quaſi proſerpens beſtia 717
Linguæ tempera 800
Linguę moderari nequit 731
Linguæ dicta timor præpedit 284
Linguam frigefactas 803
Linguam pro offe obiicere: pro offa ſauium dare 722
Linguam occludere 583
vt *Linguam* in tuſsiendo proferat 131
vt *Linguam* excrees cum dentibus 56
Linguæ meretricum in melle ſunt ſitæ 871
Lingulaca 278
Linteones 142
Lippiunt fauces fame 229
Liquidiuſculus, quàm ventus eſt Fauonius 563
Litare 698
Littera vna plus ſum, quàm medicus 802
Litteram vnam facere linguam 219
Litteras in cera facere 104
Litteris longis ſignabo cubitum 802
Litteratus enſiculus 796
Locauit ipſi filiam nuptum 211
Locaui operam meam ad artes negatorias 810
Locare cuipiam inſidias 212. 775
in *Locu* feſtiuo ſumus 677
Locuples auro multo 136
Loci ſexcenti 741
Loci venales 818
Lolliguneulæ 275
Longinquam dare vitam 565
Longinquum loqui 622
Longè cubitum litteræ 711
Longiſſimè meminiſti 530
Longulè ab vrbe 412
Loquelam ſuam commodare 523
Loquitatus 402
Loquitur examuſſim 61
Loquitur deliramenta 40.188 522
Loqui nomen ſuum alteri 519
Loqui hanc rem cupio tecum otioſè 157
Loqui de re tecum volo 808
Loquendi tuam partem tibi trado 91
Loquens lacerat diem 81
Lorea latera facere 548
pro *Lorica* malacum pallium 369
Loripedes proci 700
Lubido audire 852
Lubido eſt perdere 735
Luces cereum 212
Lucebis facem 258
Luci venit 259
cum *Luce* 612.913
Luci primo 213
Lucridem te credo fore 749
Lucrifica facula 746

Lucripeta fœnerator 424
Luctator vinum eſt doloſus 677
Luculenta familia 316
Luculentum facinus 486
Luculentè habere diem 336
Luculentè vendere 616
Ludifico, as 477.503
Ludificabo corium 473
Ludificatus eſt eum indignis modis 471
Ludis me ludo tuo 637
Ludere ludos 477
Ludere datatim 229
Ludius 137
Ludus fit ſenex 423
Ludi ludificabiles 288
Ludos me feciſti de 365
Ludos miris modis dij faciunt homines 611
Lunula 361
Lumbrifragium 17
Lumbos porrigere, & extollere 368
Lupæ ne rapiant domi parſimoniam 870
Lupilli 828
Lupus in ſermone 824
Lurco 743
Luſcitioſus 510
Luſitare 208
in Luſtra iacuiſti 263
Luteus panis 522
Lutulant 842
Lutum Lenonium 742
Lutum non eſt lutulentius 656
Lutum pendens cædere verberibus 478
Lyræ, lyræ, gerræ germanæ: prouerbium 626

M

MAcerat ſe lacrymis 205
Macerat morbis homines 187
Maceror mœrore tuo 167
Macerato auro pingues in barbaria boues 703
Macet cura 145
pro Machæra capere turturem 169
Machæria 770
Macidem 663
Macritudine ſum miſera 167
Macto te infortunio mediocri 242.862
Maculoſum corium fieri 388
Madulſa 677
à Magalibus periere 683
Mage amet 798
Magis dulcius 829
Magipolyloquides 751
Magnai reipublicai 570
Maguderis 780
Malas ei edentauerunt 781
Malacæ vinctiones 813
Malaciam lectus ſuadet 368
Malacum pallium pro haſta capere 368
in Malacum modum ætatem agere 381
Malaciſſandus 368
Maleuolus, eſt curioſus 813
Malignitate onerat omnes 183
Malleus ſapientior manubrio 352
Malos quod viderit boni, bonos eſſe oportet 636
Mali dimidium eſt, bonus animus in mala re 950
Mali monteis ardenteis in me iacis 622
Malis oblongis 623
è Malis multis, malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum 810
Malum præſentarium 709
qui Malum fortiter patitur, idem poſt potitur bonum 81
malum 397.441.447
Mammeata amica 692
Mancupio illam accepi 616
Mandauit eam ad illā faciem 616
Mandare lapidi 622
Mandata bibere 734
ad Mandata claudus, cęcus, mancus debilis 622
Manducus 777
vſque à Mani ad veſperum 4.7. 7.4
Manica connectere 473
Manifeſtam mendacij te teneo 174
Manifeſtaria res eſt 555
Manipulares centuriati 573
Manſitare 58
Manſtutor 899
Mania i. mane 644
Mantare 428
Mantellum 186
Manifeſtinatus 200
Manubriarius amicus 899
Manularij caupones 142
Manuleata tunica 659
Manupretium 505
Manu ſalutem mittere 663
Manu emittere 467.799
Manu aſſerere 712.935
Mare tranquillum eſt, cum calcedo pullos educit 692
Mare haud mare eſt: vos mare acerrimum 73
Maritata eſt 378
Marſupium exenterare 339.353
Marſupium huic oboluit 498
Maturimis moribus mecum experitur 312
Maſſilienſes mores colere 297
Matrimonio mutare 43
Mauolo amari 109.229
Mauellem 32.240.542.639
Mauelim 152.186.513
Maximum exclamat 446
Mecaſtor 112.261
Medalit 247
erga Med eſt meritus 203
Medea ex ſene Peliam adoleſcentulum fecit 663
Medeſt 261
Medet 381
Medicari metum 441
Medioxumi 312
Medioxumam 217
Meditatè alterius tenere mores 395
Medunquam deſeriuiſſe 180
Melius adeò multò 66
Meliuſculè 467
Melculum 291
Melliculo dulci 312
Melinum veſtimentum 329
Melliculum corſpuculum 292
Meminiſſe officium ſuum 854
Memorem mones, prouerbium 824
Memoria memini 180
Memoria me fugit 368
Memoriæ ſeſe verterunt 878
Mendaciloquius 838
Mendicabula hominum, ſunt reges 154.155
Mendicare malum 56
Mendicitatem obtulit mihi 776
Mendicula 339
de Mendico malè meretur, qui ei dat, quod edit, aut quod bibat: nam ei dat, quod perdit, & illi producit vitam ad miſeriam 842
apud Menſam verecundari neminem decet 847
Menſula 414
Mentem mearum familiarum geſtat 66
Mentis deſipere 335
Mentem familiæ meæ perturbauit peruersè 62
in Mentem mihi fuit 11
Mentem ſumere 516
Menſtruales epulæ 184
Mentat nos herus 690
Mentionem eius fieri 81
Mentibitur 535.544
Meopte ingenio 429
Mepte 529
rus, Merum 879
Meraclo flore 283
Mercatur de prædone 760.761
Mercari fide Græca 75
Mercurius Iouis nuntius 815
Mercurius in mercimoniis iuuat 819
Mercat Perſarum ſibi montes 808
Mereri malè de immerente, inſcitia eſt 221
Merui de te verbis, & re 127
Merui in ſe culpam 809
Merenti bene mala res, malè merenti bona res 73
Meretrix amatorem infert in pauperiem 889
Meretricum bella deſcriptio 383.690
Meretricum artes ac technæ 75
Meretricibus quiſnam mos eſt 523
ad Meretricium quæſtum repelli 301
Meretriciè 574
Merga 717
Mergis pugneis tibi meſſis in ore fiet 784
Meridies apperit iam 452
Merita merces 209
Meritus eſt erga med 303

Meritis manibus meritam mercedem dare 299
Meritiſſimo eius 99
Meritiſſimò 550
Merx inuendibilis 690
Meſſis horno magna fuit 431
Met genium meum 251
Metit ruri ſibi quiſque, prouerbium 458
Metere meſſem 366
Mihi iſtic nec ſeritur, nec *Metitur* 340
Metretæ trecentæ 604
quid à nobis *Metuis?* 172
Metuit moram amori ſuo 700
Metuere & vereri cum par maximè eſt 42
Migdilibs 717
Migrat officium à te 852
Migrare dicta 651
Militia militatur 735
Mille nummûm 582
Miluius ei pulmentum eripuit 132
Miluium vadarier 132
Miluinam ſuggerant 490
Minacias iſtas non flocci, facio 786
Minaciter 809
Minito,as, 194.59
Minus nimio nullo paparum 397
Minus hilo 88
Miro meo 43
Mis 858
Miſer ex animo 807.845
Me *Miſerum* miſeris modis habes 363
Miſerum memoratu 312
Miſeret eius neminem 295
Miſerebat harum 817
Miſereat te miſerarum 768
quod *Miſereſcet* miſer ex anino 356
Miſereſcat aliorum 842
Miſeritum 846
Miſeria me contabefacit 637
Miſeriæ miſerè macerant 636
Miſeriæ ad parietem fixæ clauis ferreis 864
Miſſa omnia habere 655
Miſſiculare litteras ad 335
Miſtum mœrorem bibere 131
Mitis eſt fuſtibus 599
Mittere ſalutem digitis ſcriptam 668
Mittere de digito domum 581
Mittere aliquem morti 193
Modiales 205
Moderabo voci meæ 544
Moderari ſuo ingenio 370
Modus omnibus in rebus optimum eſt habita: nimia omnia nimium exhibent negotium 686
Mœchiſſat caſinam 297
Mœchus malacus, cincinnatus vmbricola, tympanotriba 890
Mœnitus,a,um, 407
Mœrorem offerre 284
Mœrore conſenui 813
Mœrores mi anteuortunt gaudiis 199
Mœſtiter veſticas 768
Molochinarij caupones 142
Moloſſici paraſiti 165
Moneri mora mera eſt 180
Monotrophè 828
Montes Perſarum aurei 828
Montes aureos colunt pici 155
Monumentis vos commonefaciam bubulis 809
Moram offerre cum onere 711
Moram alteri facere 425
Moram orationis tuæ admiſerunt aures meæ 576
Moram re mouere 816
Morula 725
Morbo vlſtitiali decidūt omnes 848
in *Morbo* cubat 254
Mordicibus me ſcindit 127
Mordicus naſum abreptum 490
nihil *Moror* vetera & vulgata verba 346
nihil te *Moror* 542
Moratus moribus 164
Moriri certum eſt 194
Mors obrepit 658
Mortem exequi 668
Morticinus 738
Mortualia 125
Mortuus ad Acheruntem 847
Morem habere 172
Mores alienos ingenio tuo probas 735
Moribus antiquis viuito 842
Moribus marutimis mecum experitur 123
Moribus turbidis ſe dedecorant boni 842
Morigero mihi 52
Morigerari ei, mos bonus eſt 172
Morigerus bene fuit puer 206
Morigera facta eſt viro 310
Morſiunculæ molles teneris labellis 638
Môrus 564.853
Môra, atque ſtulta 552
Moro more moleſto, maximè multum vtimur 507
Morologus fit amoris vitio 729
Mouet formicinum gradum 520
Moue abs te moram 197
Muci fluunt 474
Mucidum emungere 353
Mula ire vis foras paſtum: eſt allegoria 465
Mulcauit me malis modis 58
Mulcaſſitis 542
Mulierum moribus præfectus 142
Muliercula 657
Mulieroſum genus tunicis demiſſitiis 725
Muliones, mulos clitellarios habent 457
Mulſa loquitur 691
Mulſum commiſcè 731
Multam irrogare 184
Multus multâ
Multare matrimonio
Multibiba, atque merobiba 28 309
Multigeneribus opus eſt militibus 168
Multiloquium amatorum 603
Multimodis meditatus 385
Multipatens pectus habet 397
Multipotens 292.858
Multum die 673
Multùm vale 822
Munditer 689
Munditia eſt amantum animo 497
Mundulus amaſius 893
Muneres beneficium benemerenti 206
Mungere cerebrum è capite 474
Munerigeruli 641
Murcidus homo 345
Muriatica ſalſa 689
Murmurillus 805
Murobathrarij caupones 142
Murrham olet 113
Murrhina 659
Murrhinus odor 731
Murreta 784
Mures Africanos in pompam ludis dare 715
à *Muſcis* hoſpitiū quæritare 725
Muſſari 125
Muſſitare 556.651
Muſſito mecum 164
Muſtulentus æſtus nareis attigit 327
ne oculi eius ſententiam *Mutent* 591
ne *Mutaſſis* in me nomen 146
non *Mutit* cardo forium 214
Mutire ne verbum audes 513
Mutitio 32
ita *Mutuamur* in æſtu 876
Mutuum argentum rogare 644
Mutuo dato perditur amicus 165
Mutuos nummos vtendos dare 731
Myropolas ſollicitare 263
Myropolia 55.339

N

Nardinum vinum 573
Nare à pueris diſcere 148
Narrare ſomnium alicui 327
Naſiterna 818
Naſſa 119
Naſum habet ſagax 216
Naſum ſpurcatur odore illutibili 487
Naſo odos vini obſecutus eſt meo 318
Naſo alieno exhibere moleſtiam 118
Naſo plus videt, quam oculis 592
Natus eſt ſummo genere 176
Natu parua 740
Nauales pedes 496
Nauci non erit homo timidus in dubiis rebus 473

non

non Nauci facere 415
Nauem & mulierem comparato negotij ſibi qui volet vim cõparare 688
Nauim in puluinarium ſubducere 220
Naurea hircus vnctus 299
Nebulæ Cyatho non emam 690
per Nebulam ſcire,& audire 650
Necat lien 225
Necauit 446
Negaſſim 89
Negitare 603
Negotium ſerere 473
Negotium inſiſtere 577
Negotium omne ſuccedit ſub manus 574.587
Negotioſus eſt interdius 96
Negotioſum tergum 555
Nemo homo hoc à me feret 543
Neminis miſeretur 195
Nemini homini 88
Neminem vicinam 261
Nepam imitabor 274
Neptuni pecudes 663
Nequitur comprimi 794
Nere ſubtemen 619
Neruus brachialis 723
in *Neruum* rapere 251
Neruo te torquebo 250
in *Neruo* iacere 250
Neuult 428
Neuis 457.842.650
Neutrubi 127
Nictare 5 8.616
Nidamenta congeret 788
Nidor è culina 424
Nihil paraſitus eſt,cui argentum domi eſt 731
Nihili eſt qui amat 889
Nihili nequam beſtia 549
Nihilum quicquam 615
Nimia omnia nimium exhibent negotium : modus in rebus omnibus optimum eſt habitu 691
Nimis quàm formido 447
Nitidiuſculè 661
Nitoribus nitidis 818
Nixæ genibus 782
Noceri 230
Nociturus de hac de re nemini 599
hac *Noctu* 13.40.859
Noctuini oculi 121
Noctuuigila venus 131
Nodum in ſcirpo quæris 492
Nolet voluntate 586
Nomen indere 480.492
Nomen cluet 847
Nomen dare ad molas coloniam 671
quicquid tibi *Nomen* eſt 516
deuoraui *Nomen* imprudens 460
Nomen adimere 341
Nomen deferre ad 138
Nomen alicui facere 834.478
Nomine perplexo 55
Nomine vno ambo eratis 531
Nomine latranti 254
Nomina Perſarum longa, & contortiplicata 752
Noſcito,as, 356.558
Noſcitat ædeis 619
Noſcitabo veſtigia 322
Noxiam facere, noxiam commerere 477
Nubitur 741
Nuptum inuita ad virum datur 811
Nuptum nouum cum nouo marito 292
Nupta tecum ſit 815
Nupta & vidua eſt eadem 579
Nugari mihi non poteſt 352
Nugigerulis res ſoluta eſt omnibus 141
Nullæ.i.nullius,vel nulli 566
Numellæ 93
Numero purgitas 625
cur *Numero* eſtis mortui? 723
Numero dicere 283.599
Nummus neque vllus eſt intus 538
Nummum argenti locare 449
Nummatum bene marſupium 61
Nundinalis cocus 132
Nuntias de auditu 630
Nuntiet ei ſalutem verbis patris 857
Nuperus homo 194
Nurat ne loquar 5 8
Nutat ecere capite 543
Nutricape pueros 619
in *Nutricatu* eductus 563
Nucleum amiſit,reliquit pignori putamina 190
Nucem frangit, qui è nuce nucleum eſſe volt 213
Nucem caſſam 646

O.

OBdere forem 294
Obducam exercitum ad oppidum 654
obduxit ſibi ſcortum 601
Obedio egomet mihi 629
Obediens dicto 741
Obiexim moram amori meo 697
obiicit formicis papauerem 846
obicere linguam pro eſſe,pro offa dare ſauium 722
obiurgito,as, 835
oblatratrix mulier 565
oblectabas vitam ſordido pane 73
ne *Oblexis* manum 270
Oblinire malas 414
Oblitus eſt memoria 684
oblocutor,oris, 563
oblongis malis 622
obnoxij ætatem 80
obnoxiosè 365
oboli bis totidem 61
oboluit huic marſupium 498
obolere alium 414
obrepit mors 657
obreptare 730
obſcænauit meæ fallaciæ 79
obſcurat tibi pectus amor 853
obſecro abs te 409
obſequelam facere 69
obſequere animo mecum 564
obſequi cordi & animo ſuo 677
obſequioſus 180
obſepta oppidò eſt via 650
obſeſſor 662
obſeuiſti me in grauem ærumnam 356
in *Obſidium* cogere 544
obſignatum in vidulo marſupium 527
obſignata ſigno tuo fertur 40
obſipat æquulam 317
obſiſtere obuiam 35
obſonas huic ſermone 642
obſonare prandium 725
obſonatum eſt ad eas res 372
obſonatus,as 894
obſtabit viam 819
obſtinauit affinitatem hanc 144
obſtringit follem ob gulam 17
obſtrudam tibi in cerebro colaphos 792
obſtupida 598
obtigo gis,git, 432
obtines animi firmitudinem 81
obtorto collo ad prætorem trahitur 709
obtrudere alteri palmum 666
obtueri terram 938
obtuliſti mihi ſpem ſperatam 629
obtundit grauiter meas aures 303
obturat omnibus os 810
obturat inferiorem gutturem 131
obuagire quaſi hœdi 682
obuenit tibi labos ab te 887
obuiam animo eſt ægritudo 723
obuoluto capite 442
occæcatus 487
occalluere latera plagis 87
occare 604
occaſioni ſi tempus ſe ſubterduxerit 80
occaſionem opprimere 20
occaſionem capſit 669
occaſiuncula 862
occentabunt oſtium 248
occentem hymenæum 209
occentent oſtium 616
occepſo 39.297
occeptaſſit 784
occeptare 522
occidi planiſſimè 819
occidit ſpatium 816
occiderunt mihi fundique & ædes 875
occiſiſſimus ſum 284
occillare os probè 11
occipere fabulam 622
in *Occipitio* habet oculos 120
occlamitare 221
occluſti linguam 838
occludere linguam 562

Occluſionem.i. ſtulti loquêtiam 830
Occœpit quæſtum inhoneſtum 165
Occœpſit tuſſire 105
Occultare ſeſe veſtitu & crata 156
Occulunt fuco vitia corporis 434
Occupas præloqui 767
Occupamus oſculum 829
Occupatos nos occupas 763
Occurſant me multæ 582
Occellus aureus domũ ac decus amoris 98
Occulciſſimus homo 218
Occulciſſimum oſtium 212
in *Oculum* vtrumuis conquieſcere 639
Oculorum aciem in aciehoſtibus præſtingere 535
Oculi ampliter fierent ſaturi 636
Oculi huic virent, oculi ſcintillant 516
Oculi extillant 662
Oculi noctuini 221
Oculicrepidæ 864
Oculos ſuos delectare 867
Oculos exturbare 692
Oculos effodiri 549
in *Oculos* cuiquam inuolare 432
Oculos plorando corrumpere 619
Oculos illotos tractas 691
in *Oculos* inuadi 113
Oculos habet in occipitio 119
Oculos lachrymæ defendunt 621
Oculos inalter ius oculos habere 663
per *Oculos* iure 693
in *Oculos* compingere 512
cum *Oculis* emiſſitiis circumſpectatrix 118
Oculis obſtat iracundia 83
Oculis hiantibus directus 609
Oculis epulas dare 731
Oculis limis aſpicere 673
Oculis venaturam facere 580
naſo plus videt,quàm *Oculis* 592
Oculatus teſtis vnus pluris eſt, quàm auriti decem 887
Odium terræ inambulat 472
Odio me enicas 729
Odioſici paraſiti 165
Odores incendere 497
Oedipo coniector opus eſt,qui ſphyngi interpres fuit 697
pro *Offa* dare ſauium, pro offe linguam obiicere 712
Offa im offutiam 890
Offerre moram, offerre moram mœrorem 284
Offerumentas habebis plures in tergo 784
Officium colunt ſuum 808
Offirmate animum 987
Offlectam nauem 792
Offucia 434
Offuciis os mihi ſubleuere 190
Offundere cibum 9
Oggannis 38
Oggerere 662
Olet huic aurum 126
Olet malo ſuo 14
Olet rectè mulier, vbi nihil olet 434
Olere vnguenta exotica 424
Oleum opus eſt 970
olfactare 487
olium 645
ominari 771
onerauit me hic dies amœnus amœnitate amœna 197
onerauit lætitia ſenem 198
onerabo participes meos præda 654
onuſtus ſenectute gero corpus 535
onuſtam celocem agere 678
opera eſt mihi 583
opera vocata eſt, operam promittere 821
operæ non eſt 544
eſt operæ auribus percipere 294
operam dare ventri 641
operam ludere 176
operam ludos facit 273
operam conterere 450
operam experiri 668
operam ſurripere 294
operam alteri dedere 370
operam alicui dicere 652
Operarum pater 628
operas aranearum deiiciet 87
operaria pretioſa 370
operæprecium eius 721
operibor 645.876
ophthalmia.piſcis 199
opifex opera pultifagus barbarus 458
opificina 576
opimitates effertiſſimas pariet 80
opinione melius res ſtructa eſt 145
opiparas res reddidiſti mihi 686
oppectuntur 731
opperitus ſum id 458
oppeſſulatæ fores 53
Oppidum admœnire capere, expugnare 654
oppida circumuectabor 790
oppingere ſauium 213
opplebo participes meos præda 654
opprimere occaſionem 80
opprobramentum 616
opprobrari 434.734.
oppugnare albo rete aliena bona 730
ops opulenta 312
opem arripere 541
opes argentarias exenterauit mihi 363
optabile ætati compendium facere 374
optume optumo optumam operam dare 13
opulentitatem reuereatis 588
opulentus auro 221
opus eſt huic auri talentum Philippum 582
opus eſt huic helleborum 673
opus perpetrare 677
ite in opus alienum 576
opere orare 422
opere tam magno expetiuiſſe 273
opere magno vos oratos eſſe velim 254
opere maximo. i. maximopere 664
ora nocturna 691
orbus auxilij,& opum 771
in *Orbitatem* liberos producere 194
orcus mihi illam ademſit 147
ordinem obtinet 12
orditur hoc commodum loqui 868
orecio vti peruincias tuo 221
ornatu thalaſſico 502
oro te per dexteram tuam 50
oraſſo,is, 366
orare à vobis 4
orationis libertas tibi data eſt 372
orationis aciem contra conferre 356
orationis compendium facere 764
orationem mihi eripis ex ore 608
orationem commodè præbuit 721
oratrix 582
oratus,atus,atui, 212
oratu tuo fecit 288
os columnatum 543
os tibi calet 803
os obtunſum 293
os ſublecto [illegible]
os patri ſubleuit & matri 640 622
os ſublitum planè & probri 353
os oblitum fuligine 723
oſtreatum tergum 692
in onum ſe collocare 620
orio captus,in in fraudem incidit 657
oues ſcabræ,& glabræ 818
oues nos humana appellant voce,prodigium 717

P.

PAbulatum ex vrbe prodeunt 769
Pabulum ambuſtulatum 754
Pabulum Acheruntis flagitii 260
Pactam rem habere 722
ad Pactionem adire 126
Palæſtricus exercitus 760
Palito,as. 417
Palla exotica 258
Pallidulus eſt 269
Pallium malacum pro haſta capere 369

Pallio

Palliolatus 677
Palmam ambire 4
Palmum alteri obtrudere 666
Palo,as, 417
Palpationes auferre 507
Palumbem ad aream tibi vſque adduximus 705
dux vnum expititis *Palumbem* 368
Pancraticè atque athleticè 377
Pangere ſuauium 213
Panis purpureus, puniceus, luteus 522
Panicei milites 768
Panſa 622
Pantherinum hominum genus non placet mihi 329
Pantices 641
Papauerem obiicit formici 691. 846
Papilla bellula 292
Pappo,as,at, 365
Pax eſt moriri 782
parata ſpes eſt 768
Parate curaui 765
paraſitari 826
Paraſitando paſcere ventrem 730 730
Paraſitatio 32
Paraſitorum & cochlearum perelegans comparatio 165
Paratragœdiat carnufex 659
Parcipromus 876
Parcior ex paupertate 126
Parcas pacè propitius 624
Parſis 638
Pariet opimitates effertiſſimas 81
Pariet lætitiam labos 604
Parere incommodum 442
Parere ægritudinem alicui 842
Parcere laudem & lauream 311
Pariſſimus 140
Pariter participem me facias 123
Parito,as, 623 651
Paria eſt ab dextera 51
Parſimoniam adhibere 433
Particeps de obſonio 895
participat paternum ſeruum ſui conſilij 310
Participant nos 808
Participauerit aliquem de amica 544
de *Parti* me 503
Partiam pariter cum illis 80
Participia ſine verbo 543 692. 704.716
Partite vos inter vos 62
partitudo 119.130
Paſceolus ſeorſus 802
paſcit conuicium amatores 603
paragiarij caupones 142
Patagiata tunica 340
Patalem bouem 880
pateliarii dii 313
Pater operarum 628
Patibulatus per vias 425
Patinarias ſtruices cõcinnare 484
Patrica 564
Patricè ceſſo 286
Patriſſat filius 630
Patrueles fratres 68
Patruiſſime patrue 713
Paupero,as, 564
Pauperes qui ſunt, miſeri viuunt 769
Paupertatem alteri lauare 355
in *Paupertate* idem animus, quum in diuitiis fuit olim 810
Pauſam dare 756
Pauſo,as, 838
Pauxillatim 340.814
Pauxillulum 402.783
iam à *Pauxillo* puero 812
Peccaſſo 803
Peccaſſis tantillum 796
Pectere pugnis 692.781
Pectilis corolla pro inſigni 369
Pectus ſapit 566.398
Pectus digitis pultat 543
Pectus mihi abundat lætitia 815
Pectus multipatens habet 368
ex *Pectore* exulatum aufugit meo 669
pectore copi 657
in *Pectore* habet acetum 659
Pecu ſquamoſo 543
à *Pecu* palitantes eunt 417
Pecua ruri paſcere 619
Pecuria res mihi vertit malè 875
Peculatum in me facit 303
Peculiabo aliquid te 714
Pecuſioſus ſeruus 763
Pedatus 313
nec *Pes*, nec caput ſermonum apparet 99
pedem intro ferre 512
Pedes nauales 496
Pedibus perfugium peperit 310
Pedibus mobilis, manibus pernix 563
tum *Pedicis* graſſari gradu 700
Peditatus 536
Peierat lingua pro illo 81
Peliam ex ſene Medea adoleſcẽtulum fecit 663
Pellio,onis, 499
Pellege tabellas 745
Pepulit primus virgini pudicitiã 355
Pellepidus 731
Pendeo animi nimis diu 609
Pendiculans oſcitatur 516
Penelopa fuit ex animo miſera 807
Penetraui pedem intra portam 499
Penetraui me id plureis 841
Penetrare ſe in fugam 13
Penicillus 792
Penitiſſimo pectore 220
Penitiſſimo perdidit 141
Penitiſſima ex Arabia 746
vſque ex *Penitis* faucibus 69
Pennati piſces 522
Pennicula tectoria 535
Penſior conditio 810
Penus annuus 641
Penum aliud 205
Peni procurator 635
Peplum ſpectare 604
Peraceſco,is, 415
Perbitare 345
Perbiteres 776
Perbitere cruciatu maximo 661
Percipit horror membra mihi 66
Percire 88
Percita eſt atra bili 40
Percoles patrem per pietatem 841
Percontabor te 126
Percontari ex te volo 176
Perdam te capitis 73.552
Perdidi operam & vinum ſimul 146
Perdidi ſpem 767
Perduam vxorem 57
Perduim 153
Perduit 310
Perduint 495.625
Perditiſſimus eſt omnium in terra 156
Perdormiſcere vſque ad lucem 522
Perduelles penetrant ſe in fugam 13
geſtandus *Peregrè* clypeus 841
Peregrina facies huius hominis 667
in *Peregrinum* modum 712
Perendiè foras feratur 124
in *Perendinum* ſis paratus 869
Perenni ſeruus 742
Perennitas 740
Perenticida 346
Peribat ſororem ipſius 211
Peribis pulchrè 553
Pereunda probè eſt puppis 330
Perfabricauit 756
Perferre mandata 276
Perferre mores cuiuſdam 513
Perferre cuiquam ordine rem omnem 180
Perfidioſus eſt amor 302
Perfidiosè rem iudicaſti 250
Profodere parietes 94
Perfrigefacit cor mihi 674
Perfugium pedibus peperit 309
Pergamum, patria Priami, diuina mœnitum manu 407
Pergræcari cum 402.434.701
Pergraphicus ſycophanta 868
Pergula 642
Perhibetur ex omnibus vnicè probus 808
Periclitatus animum ſum tuum 50
Periculum familiæ portenditur 92
Periculum magnum eſt ab aſinis ad boues tranſcendere 127
Periſtromata campanica 646
Periſtromata Babylonica 818
Peritare fame 682
Periurauit conſultis verbis 646
Periuratiunculæ paraſiticæ 813
Periurus leno 162.701
Periurum caput 659

Periurij plenus 559
Periniuriosus 875
Perlecebræ 73.417
Perlucet villa crebrius, quàm cribrum 763
perluit in meum pectus amor 432
Permadefecit amor cor meum 429
Permanauit amor vſque in pectus meum 429
ne *Permanet* palàm hæc fallacia 172
Permanaſcere 817
Pernæ indemnatæ 204
Pernegari 499
Pernicitas pedum 515
Perniciter apprehendit 66
Pernis venit peſtis 204
Pernix manibus, pedibus mobilis 563
Peronis 440
Perparuefaciam 809
Perperas minas detuli 892
Perpetem noctem quieui 40
Perpetim pernoctare 880
Perpetua nox 771
Perpetuum diem ædes colere 456
Perpetuæ rotæ ruunt ædes 429
Perpetuare data 645
Perplexabiliter 809
Perplexabile verbum facit 105
Perplexim 809
Perpluunt tigna 428
Perpol ſæpè pecas 433
Perpuriſcamus 831
Perputa re planè 509
Perquàm indignis modis 782
Perreptaui omnes plateas 54
Perreptaui in latebris 767
Perſequi tenebras ante tenebras 638
Perſolum oculum 486
Perſpecto,as, 458
Perſpicere cor ſapientiæ, & cordis copiam 349
Perſuaſtrices 418
Pertæſum eſt me conuiuij, ſermoniſque 439
Pertimeſcit 678
Pertractare papillam 75
Pertundere crumenam 641
in *Pertuſum* doliũ ingerere dicta 646
Peruelim progrediri ſenem 293
Peruenari 628
Perueſtigaui eum voce, oculis, auribus 767
Peruigilare noctes continuas 14
Peſſuli peſſumi dormiunt 219
Peſſum dedit funditus 837
Peſſundare exemplum peſſimum 780
Petro,onis, 198
Petus 965
Philippeum aurum 235
ne *Phœnix* tuis factis ſuam 380
Phuy in malam crucem 678
in *Philacam* abduci 194
Phylaciſta 342
Piacularis ſtultitia 835
Piari de 495.503
Picus eſt ab læua 79
Picos diuitiis ſuperat 155
Pigmentis vlmeis aliquem pingere 361
Pignus in nummum dare 365
di quaſi *Pilas* homines habent 162
Pileum capiam caluus raſo capite 17
Pilum catapultarium te faciam 250
Pinge humum 818
Pingues auro macerato in barbabaria boues 703
Pinna 698
Pinnulæ 5
Pinſere flagro 616
Pipulo differam te 139
Pitæum 379
Pirum vulpes comeſt. 450
Piſcatus humatilis & ſaxatilis 769
Piſcatum parare 425
Piſcari in aëre, venari in medio mari 70
Piſculentis locis falſis incolit 789
Piſtores ſcrophipaſci alunt furfuri ſues 198
Piſtorienſibus opus eſt militibus 168
Piſtrinum in mundo 651
Pix atra agitet apud carnificem 188
Picem calidam bibito abſcedet ægritudo 608
Pice inducere tarmes 458
Placentini milites 168
Placito,as, 414
in *Plagas* ſeſe impediuit 598
Plagis auritis 862
Plagigera genera hominum 641
Plagigeruli 465
Plagipatidæ 183.441
Plaguſiæ 769
Planiſſimè perij 353
Planiloqua eſt 899
Plauſtrum perculi prouerbium 359
Plautum lingua, & manu vobis apporto 481
Plenus eſt conſilij 336
Plenus nunc ſum negotij 646
Plenior gloriarum 535
Plenior dedecoris 558
Pleniſſimus fraudis ſceleris, parricidij, & periurij 780
Plorat aquam, cùm lauat, profundere 331
Plorabundus 131
Plumatile veſtimentum 340
Plumbeas iras gerunt 710
Pluet. bibit arcus 217
Pluuerat multum 482
Pluſerit 299
Plus annos decem 812
Plus annis decem 329
Pluſculum in cœna inuitauit ſeſe 13
Plutei 544
Podagroſi eſtis 709
Pœnitet me nihil 418
Pœnitet me hæc conditio 808
Pœnitet horum 819
Pœnulus Hanno Punicè loquitur 75
Pœnus punior 716
Poeta es factus ad eam rem vnicus 104
Pollimenta porcina 490
Polindrum 663
Pollentia impiorum potior, quàm innocentium, qui ſe ſcelere fieri volunt nobiles 708
Pollinario cribro gradus ſuccretus 700
Pollincto pollinxerat 683
Pollucea pars decuma herculi 813
Pollucibiliter 424
Polluctus virgis ſeruus 222
Pollucti quicquam 805
Polluctura 818
Polymachæroplacides 667
Polypi vbi quid tetigerint, tenent 126
Ponderare pugnos 14
Pondo vnciam auri 525
Pondo es octoginta 715
Ponè nos recedere, ponè ſeſe locant homines 701
Ponit te populo in crimen 856
Poſiui 677
Poſiueris 837
Ponere quid ad compendium 278
Pontifex meo periurio eſt? 804
Popina 682.718
Poplico imperio 873
Popularitas 717
Populna ſors 570
Populum auritum facere 67
Porcinarius 204
Porci ſacres, & ſinceri 495. 799
Porculus 496.796
Porricio, is, it, 644
Portenditur libertas 805
Portiſculum te habeas 92
Portitor 486
Poſcit vxorem de proximo ſibi 117
Poſcit ſibi talos in manum 830
multos annos eſt, cùm *Poſſideo* 116
Poſſidere falſum nomen 115
Poſſidere palmam 424
Poſſidere alicuius imaginem 17
Poſtiem 822
Poſt haud multo 611
Poſticam partam 822
Poſticulum reperit 832.865
Poſtidea me domum recipiam 822
Poſtilla 691.708
Pote eſt 380.442

quid

Poteſſit 729
Poteſſe 301.339.471.617
Poterium 823
Poteſtatem ſui alteri facere 579
Poteſtur 620
Potione vincea onerabo gulam 829
Potitur bonum 81
Potuit cum 11
Potitur eius ſias 258
Potius hoſtium 165.194.357
potitare pocula 104
Potitio barbaro ſtultior 373
Præbendo ædiles locauerunt 732
Præbuit orationem commodè 722
Præcantrix 164
præcanto eſt opus 614
præceps de lecto decidit 295
præcipitem ad amores ſe capeſcere 414
præcipitauit in amorem 840
præcinctus expapillato brachio 588
præconium dare 631
prædatur hinc ibo 802
prædatoribus prædæ eſt nihil 650
prædatoria nauis 496
prædicatio ſuarum virtutum de ore ſuo ſordida 352
prædem dare 507
præferratus tribunus apud molas vapularis 729
præſtino,as, 763
præfica 887
præfiſcinè 775
præfulcire aliquem ſuis negotiis 729
prægigni malum morem 651
prægnas,atis, 884
præhibere 525
præligatum pectus 373
præloqui occupas 767
præmercatur ancillam 602
præpedimentum obieci fallaciæ 703
præpedit timor dicta linguæ 284
præpeditus latera 711
prærodera ſibi digitos ob condimenti ſuauitatem 664
præſegmina colligit 132
præſenti argento vendidit 685
præſentarium argenteum 441
præſentarium aurum 705
præſiliunt mihi lacrymæ præ lætitia 83
præſterga 641
præſtingere oculorum aciem in acie hoſtibus 535
præſtino,as, 341.641
præſtinatum abire piſces 199
præſtituta dies argento numerando 646
præſtat alias pulcritudine 722
prætimet ſibi 3
prætorquere iniuriæ collum 780
prætruncauit glandia 215
prætruncabo bollos tergoribus 204
prætruncari linguam vaniloquam 550
præuerti ei rei volo 184
prata in petinis condita 663
præcario agam omnia 893
primaria capitis conditio 811
primoribus duobus digitulis ſumere 297.701
primulùm 522.530
primulo diluculo 40
primùmdum 549
priuare aliquem anima 522
priuari portorio 74
proba merx, facilè emtorem repetit, tametſi in abſtruſo ſita ſit 690
probiorem facere 836
probiorem gnatum 650
probrum tibi propè adeſt 131
procax leno 742
procaciores 775
procedere in alterius conſpectum 477
procinctus cincticulo 386
ex *Proclivo* rem facere palàm 581
proci loripedes,tardiſſimi 700
qui *Prodegerit* ſuum, egebit prodegere quid feſto die 136
prodigium: humana non voce appellant oues 417
prodiſparauit 778
produxit caſtris omnem exercitum 12
producere liberos in orbitatem 194
profectus eſt ire 787
proferre intus foras 41
proficiſco 595
profluit grauedo 105
prognaritèr 748
prognatus genere ſummo & ſummis diuitiis 158
progne hyrundinem mater 779
progredimino 663
progrediri ſenem peruclim 293
prohibeſſis procul 56
prohibeſſit 637
proiecticius,ia 300
proiecto,as, 394
prolium 490
prolatæ ſunt res noſtris dentibus 165
procliuit amos vini 217
proluere cloacam 218
promeritum eſt 525
promeritus eſt de me 205
pro me amantiam, gaudia,copeis amoreis 894
promiſcam.i.promiſcuè 754. 797
Prompto,as, 616
promus,condus 656
pronuper 846
propalàm ne fiat nimis 595
propino tibi ſalutem plenis faucibus 821
propinare chantarum dulciterum 677
propinguè 887
propinquitate proximè adiungere ad probos 827
propitiare deum 691
propola 142
propudium 221.395.552
propudioſus 817
proreta 792
proripuit foras 187
proripite hominem pedibus 780
prorogare vitam 662
proſcenium 682.683
proſedes,piſtorum amicas 690
proſerpens beſtia lingua biſcula 717
proſerpens beſtia eſt, bilinguis & ſceleſtus 738
proſicari exta 698
proſperabo amico meo 736
proſperò grauatè 297
proſtibula,æ, 757
proſtibulum bellum & pudicum populi 131
protelare 612
protelatario ſermone 565
proterunt equites hoſtium copias 12
proterritus 854
proteruè arietat ædes noſtras 879
prothymè diem ſumere 677
prothymiæ hominum periere 826
prothymias ferre 827
in *Protinam* fugam ſe ipſum dare 296
protollo morem mihi 274
protolli vitam 284
prouiſere 826
prouocari pedibus 361
prox 677
proximus te eſt 720
in *Proximum* huc diuorti ſint viſi 553
proximę vicinię habitat 374
pryxi arietem facere 376.378
publicat, corpus vulgò ſuum 322
publicios meruit 889
publicitus pręberier 55
publicitus hoſpitio accipi 12
pudeo 294
pudet me hominum atque deûm 860
pudicitiæ vim, & vitium afferre 335
pudicius 627
puere,pro,ò puer 85 112
pugillatum incipere 198
pugilatorius follis 783
pugilicè,atque athlaticè 329
pugnę prœliares 244
pugnaculum 550
pugnare pugnam 652
pugneis mergis tibi meſſis in ore fiet 784
pugnus meus eſt balliſta 195
pugnum in os impingere 783
pugnos edere,pugnos ponderare 14
pugnis vſu feciſti tuum 15
pulmoneum vomitum vomit 776
pulpamentis inter pocula viui 666

Pultiphagus 458
Pultare fores 17.56
Pultatio 879
Puluinum mane 810
in *Puluinarium* ſubducere nauim 280
Puluiculus 787
Puniceos oculos habet 638
Puniceus panis 522
è *Punicè* aquam poſtulare 729
Punica facies 716
Purgitas numero 625
Purpuriſſim 434
Purpureus panis 522
Purpuriſſatas habet buccas 879
Purpurus putus 668
Purpurus ſycophanta 674
Pyelus 824

Q

QVadrantal 218
Quadrilibri 360
Quadrimus filius 194
Quadrimulus puer 208
Quadrupedans 198
Quadruplator 730
Quadruplicauit rem meam 819
Quærere dotem corpore 316
Quærere malum videtur, qui quærit alta 636
Quæritare hoſpitium à muſcis 705
Quæſere opere tanto 374
Quæſtioni dare, quæſtioni accipere 473
Quæſti gratia 683
Quæſtuoſam dare libertatem 566
nimis *Quàm* formido 447
verbis paucis *Quàm* cito 837
Quaſſat caput 621.669
Quaſſanti capite incedit 86
Quater quiuis minis 646
Quattuor quadraginta 451
nec *Queantur* ſubigi 734
Querimonia argentea 645
Queror fortunas meas 99
à *Quiquam* homine 745
Quid id ſit hominis? 683
Quid ætatis ſim, ſcio 783
Quidum 341.445
Quieſce petere 473
Quina vicenaria 645
Quindenis haſtis 441
Quiſque vident 185
Quippini 403.408.523.213
ab eo *Quiqui* eſt 138
Quiui 761
Quibo 591
Quod damni, quod flagitij? 650
Quod diei eſt 689
Quotienſcunque 880
Quotumas ædis 667
Quotumo die 673

R

RAbioſus 187
Rabioſa fœmina canis 526
Rabonem habeto 893
Radicitus, & eradicitus malefacta reperij 474
Radioſus ſol 818
Raſo ventre vigilabit ſedulò 636
Ralla tunica 340
Ramenta plumea 392
Ramenta fies fortunatior 792
cum *Ramento* argentum reddidi 395
Ramices rupit 608
Rapacidarum in ædibus 135
Rapiam te ad prætorem 357
Rapite eum ſublimem 539
Rapere in neruum 688
rapere ad carnificem 396
Raſtros tradas 613
Ratem omnem ſeruauiſti olet prouerbium 464
ad *Rauim* poſcere 134
Rabio periſti 709
Reuito, as 180.194
Recaluus ſenex 770
Receſſim cedam 274
Recipio in aures tua dicta 312
Recipit te ad ingenium vetus verſutum 76
Recipere anhelitum 489.621
Recogitare 133.626
Recomminiſcat litteris 860
Reconſiliaſſo in libertatem filium 188
Reconcinno, as 499
Retrocinnari ſpinter 505
Rectà ad me habet rectam viam 672
Rectà ad eum adiit 667
Redambulare 206
Redauſpicandum eſſe in cathenas denuò 199
Redibo te ruri 258
Reddibitur opera tibi 352
Redhibere 458,616
Redigere in ſplendorem 148
Redimiculum 884
Reducem faciet eum in patriam 162
Refero conditionem 792
Refert te æſtus in portum 74
Refregit cællas 205
Regionem conſilij fugere 576
Regilla 319
Releximus 829
Remigio meo rem gero 365
Remigrat animus mihi 356
Remouere moram 816
Remunerare aurum patri 392
Reparcis ſuauis 883
Repelli ad meretricium queſtum 301
Repererunt ei verbo vicarium 812
Repoſco te aulam argenti 357
Repueraſcere 613
Requirito, as 323
Reiipublicaï magnaï 540
Rem in pauca conferre 722
Rem tenetis primoribus digitulis 7.1
Rem habet periuriis partam 507
Rem pactam habere 712
Rem paternam perdidit 87
Rem, poſtquam comedit, pòſt rationem putat 845
Reapſe 765
Reſciſcere rem omnem 31
Reſcribit nummos 87
Reſecro, obſecro 154
Reſident in vobis priſtini mores 879
Reſoluera argentum 346
Reſpecto, as 426
Reſtio 450.465
Reſteis manuſc. gen. 638
Reſtim ſumti facere 273
Reſtito, as. 185
Reſtitrix 854
Rete albo aliena oppugnant bona 710
Retudit me hominum vis inuitum 340
Reuenio 574
Reuenit cum eo ex inimicitia in gratiam 820
Reges hominum mendicabula 154
ad *Rhadamantem* in cecropia inſula 860
Redibendam 319
Rica 319
Ridicularia aufer 835
in *Ridiculum* ſumus 294
Ridiculiſſimus 818
Rigas ætatem vino vetuſtate edentulo 703
Rigorem exornari 380
Rimam aliquam reperire 342
Riſiones ferre 827
Ritu canterico ſomniat 798
Robigo 822
Robuſtus codex 710
Roſtrum homini apud menſam plenam deligare 484
pro *Rosa* vti me licet 180
in amoris *Rosa* verſatus 312
Rotula 745
Rubidus panis 267
Rubiginoſa ſtrigil 818
Rufula cicatrix coiuit 61
Rogat palliolum 263
Ruinæ in te impendet 310
Rumori ſeruire 853
Rumificare 39
Rurſus vorſum 840

S

SAburratæ mulieres 308
ad *Saccum* ite 165
Sacciperium 777
Saetes porci 495
Sacrilegiſſimus 783
Sæpe decies 574
Sæpiculè peccas 284
Sæpit veſte 194
Sæua bona 818
Sæuus quàm ſit ille 524
Sæuo ſene mihi eſt vſus 400
Sæuiter 678 690
qui *Sæuiunt* leuiter, ſapiunt magis 366
Salillum animæ 847
Salinum ſale obſignat auarus 737
Salipotens Neptunus 858
Sallum te ex inſulſo feci 776

Salueo

Salueo, es 879
in *Salutis* vado res videtur eſſe 158
Salute non eſt dignus 868
Salute mea ſalus ſalubior 320
Salutem tibi propino plenis faucibus, 821
Salutem propitiam nuntiare 481
Salutem manumittere 668
Salutem digitis ſcriptam mittere 668
Salutis geruli pueri 142
Sambucina 818
Sancapti dem 663
Sancta ſaturitas 200
nimis *Sanctè* pius 798
Sandaligerula mulier 840
Sanguinem ebibit miſero mihi 219
Sanguinem cuiquam exugere 703
Sapientes eſſe putantur, qui vino vtuntur vetere 253
Sapientia adipiſcitur ingenio, non ætate 843
Sapientia eſt ætati cibus 842
cor *Sapientia* 349
Sapientiorem eſſe malleum manubrio 363
Sapis multum ad ingenium 731
Sapit ei pectus 566
Sapit hic pleno pectore 341
Sarcire alteri centones 362
Sarcinator 142
Satis mihi eſt tuæ ſalutis 879
Saturitas 784
sauciare facta & famam 369
sauciare ad ſuturitatem vſq. 784
saucius eſt factus in veneris prœlio 729
sauiatio ſuauis 638
sauior ſalute tua 879
sauium meum 692
sauium pro offa dare, pro oſſe linguam obiicere 721
sauium, ſeu ſuauium pangere, & oppingere 213
samiolum poterium 828
saxatilis piſcatus 769
inter ſacrum *Saxumque* ſto 189
scabræ ſunt oues 848
scæa porta apud Ilion 407
scæua bona eſt mihi 672
scalpurire vngulis 141
scaphium pro galea in manum imponere 372
scaphium habeat paraſitus. 732
scatet eius animus 734
scelerum caput 225
sceleſtum caput 59
scindit me mordicibus 127
scindunt proceres Pergamum 409
scibo 470.516
scitus admiſſarius 586
scitum conſilium 856
scitâ formâ mulier 601
scito nullo ſcitus es 278
scitiſſumè exantlauit poculo vinum 814
scipio 756
in *Scirpo* nodum quæris 491
Sciſco, is 380
Scitamentum 409
Scitula 778.729
scombrus 199
scorti elegans deſcriptio 384
screator, oris, 563
scropha 168
scrophipaſci piſtores alunt furfuri ſues 198
scrupoſam viam commeare 198
sculponeæ 28
secludere vitam corpore 767
secretò te volo 417
sectarius veruex 198
sector zonarius 859
secundùm patrem tu es pater proximus 173
secundùm ludos reddunt 254
securis anceps 517
securicula ancipes 796
sedare voluptate miſerias 723
seditionem facit lien 607
seduxit me huc foras 123
sodulò ſubuenibo 527
segaſtrum 881
sellam olent meretrices 690
ad *Semina* vngulæ ſubtritæ 82
sementem in ore facere 527
seminium 582
semizinarij caupones 142
senatus, ſenati 329
senatum congerronum conuocare 472
senecta ætate vnguentatus 433
senectus, mala merx 515
senectutis deſcriptio ſcita 515
senis amatoris lepida deſcriptio 613
ex *Sene* Peliam Medea adoleſcentulum fecit 664
senes deflocccati 360
senſim extabeſcit dies 827
senteis ſub ſigno ducere 286
senticetum 199
seorſus 802
sepelibilem ſtultitiam facere 302
sepelire ſomnum 477
sepiolæ 275
septimi die 531
septuennis puer 613.681
septumo menſe 30
sequar vos veſtra ripa 704
sequi curriculo 329
sequeſtrum dare 791
seriæ ferueſcunt 205
in *Serium* iocum conuertere 725
sermonem edere 145
sermonem exequi 841
in *Sermone* lupus 824
sermonum nec pes, nec caput apparet 99
sermones fabulandi 682
sermones huius haud cinerem quæritant 581
sermones morologi 677
seruauiſti omnem ratem: prouerbium olet 464
seruile eſt, feſtinantem currere 700
Seruilicolas ſordidas 690
Seruire ſeruitutem priuatam, aut publicam 176
Seruibo 530.620
seruibit 749
seruire ætatem 80
seruire rumori 858
seruientiam tolerarem 789
seruitus opulento homini dura 11
seruitutem colere 718
seruum hominem plus ſcire ſatius eſt, quàm loqui 330.556
serui heris vtibiles quinam ſint 465
seruorum antiquorum accurata deſcriptio 743
seruitricium ſtabulum, ſeruus 742
seſſibulum olent meretrices 690
setanium 900
seuera abſtitit fronte 543
seueritudo 361
seuocat ſe ſolus in conſilium 635
siccoculum genus 638
siceliſſo, as 481
signum pictum pulchrè videris 361
simplum ſoluere 727
cum vino *Senatu* imperium tuum ebibi 36
simulter itidem 646
sinapis ſcelerata 662
sincerum corium 465
singillatim 860
singularias catenas 367
si quò ducturus 741
sixis 386.848
sixint 387 622
sirpiculis piſcariis 198
siſtere capite in via de ſemita 218
siſtor, aris, 904
situ corrumpor 901
sobrium cor 899
soccos habeat paraſitus 732
socio fraude 646
socius noſtrûm ſalute 486
solarium 550.553
solari ſpem ſuam 92
solcarij caupones 142
solens ſum 674
ſollicitæ ſunt ex animo 886
solſtitialis herba 637
solſtitiali morbo decidunt omnes 848
soluere votum 761
soluenda res tergo 81
somniat ritu canterino 458
somniaui ſomnium inſcitum 779
somnia in ſomniis dij miris exemplis danunt 611.779
somnus de prandio non eſt bonus 456
somno ſtudere 641
somno operam dare 656
in *Somnis* mihi ſoror viſa eſt 518
sonitus auris accidit mihi paternæ vocis 809
sonabo obſonium 820
sopor me ſollicitat 656

Sopor manus caluitur 261
Sopori lucrum præpoſiui 789
Sorbet dormiens 173
Sorbere & flare ſimul, haud facilè 458
Sorbere hominum ſanguinem 383
Sorbili victitandum 692
Sorbitio 663
Sorditudinem abſtergere 716
Soricina nænia 405
Sorracum 741
Sors in ſortiendo delicuerit 270
Soſpes nobis ſit iſteies 721
Soſpitem & ſuperſtitem ſupereſſe 68
Soſpitalis 644
Soſpitet iſtud negotium deus 145
Soſpitari 98
Specimen ſpecitur 278.385
Specio, is, it, 564
spectamen 525
specula parua ſpes 782
speculo claras clarorem merum 452
quid opus eſt *Speculo* tibi, quę tute ſpeculo ſpeculum es maximum? 433
sperabilis ſalus 186
spes bona mihi ſubuenta eſt 767
spes vitæ meæ in pectore ſepulta iacet 63
spes eſt vna mihi cenatica 184
spes eſt de argento 450
spes prorogatur militi in alium diem 142
salua ſpes eſt 267
spes omnes ætati meæ in te ſunt 638
spes hominum vitæ ſunt penes Iouem 721
spes meas tibi commendo 181
spem in ſperatam dare 530
spingi ædipus interpres fuit 697
spicere 698
spinter reconcinnari 525
spinturnicium 580
spiſſigradiſſimi aduocati 700
spolia auribus capere 562
sportula 492.816
spurcatur naſum odore illutibili 487
spurcificus 858
sputare 608
sputatur morbus 187
squammoſæ aues 522
squamoſo pecu 543
stabilimenta ventri, quæ ſunt 330
stabulum olent meretrices 690
stabulum ſtabile neutrubi habeam 127
stacta 434.826
stalagmia, orum, 505
staticulum 756
staticulis ſtare 832
statioticus nuntius 655
statuis mihi ſtatuam 98
Statua aurea ſolida ſeptempedalis 235
Statua verberea 665
Stega 380
Stella diurna matutina 487
pro *Stercore* bona ſua habet amator 889
Sterquilinium publicum, leno 742
Stertere totam noctem 112
Stilis vlmeis conſcribere 652
Stimulant laruæ virum 188
Stimulatrix 432.433
Stipulatus abs te 670
Strategus 228
Stratiotici mores obliuiſcendi 596
Strena obuiam arceſſit mihi 827
Strenuare 656
Striata 769
Strigibus condire 662
Strigil rubiginoſa 813
structa res eſt opinione melius 145
struices concinnat patinarias 484
struthea 731
studet liberis luſtris 112
studeant minus has res 620
studioſus rei nullæ 566
stultiloquium 549
stultiuidus 552
stultitia piacularis 335
stultus eſt præter ætatem 335
stultus eſt, qui deorum conſilia culpat 565
stultior ſtultiſſimo 50
stultior Potitio barbaro 372
stuprauit integram filiam 897
stupri quicquam cum ea fecit 684
stymphalicæ aues 728
suadela mea 316
suauium, ſeu ſauium dare 369
suauium ſumere 74
suauiis valgis 539
suauiatio ſuauis 372
suauitudo 831
subdio 457
subagitatrix 735
subaquilus, a, um 773
subballio 655
subbaſilicanos abigit in forum 198
subblandibitur 392
subduxit ratiunculam 233
subducere quid ſurſum corbulis 135
subducere nauim in puluinarium 280
subicitare 297
subiculum flagri ſeruus 743
subegit vis verum fateri 896
subigere hoſtium vrbes 497
subigere verberibus 478
de *Subito* 369
subitaria res eſt 544
sublecto os 582
subleſtior fides 740
subleuit os mihi penitiſſimè 153
sublitum os planè & probè 353
Sublimis in medicinam ablatus 526
Sublingio 764
Sublurida coiuit cicatrix 61
Subminia tunica 339
Subolet mihi 650
Subornat ſuam clientam 534
Subſellij imi vir 822
Subtemen nere 619
Subterducere tempus occaſioni 80
Subſtruere fundamentum liberorum 428
Subuenio ſedulò 527
Subuoluturius, a, um, 771
succeſſis bonis 636
succidandum tergum ſtultitiæ ſubdere 335
succingulum 460
succretus gradus cribro pollinario 720
sucula 796
suda 728
sudum eſt 535.761
suffarcinatus 228
suffla buccas 829
suffragator 266
suffringam eis talos 891
suffultare 189
suilla glandionica 490
suipte patris 719
sultis 67.195
sumen 631
sumere ſibi ſuplicium 633
sumere diem prothymè 677
sumere ſuauium 75
sumere mentem 516
sumates viri 822
summates matronæ 301
sumini venit abſumedo 204
sumti reſtim facere 273
sumtum facere ad alterius operam 370
sumtus ſumtui ducere 428
sumtuoſus 624
supellex pellionis palus palo proximus 498
super his rebus 456
mandatis *Super* 375
quid nuntias *Super* anu? 328
superabat ſol ex mari 818
ſi *Superet* ætas huic mulieri 871
supercidi verſus 162
supercilium ſalit 638
superfit 610.848
ſi *Superfiat* locus 825
superſede iſtis verbis 697
superſtitet 740
suppactum 380
suppalpari 542
supparaſitari 52
supparaſitor amanti 51
supparum 340
suppilat mihi aurum 491
suppetiæ & auxilia mihi ſunt domi 363
supplex vltro eſt omnibus 409
supplicaſſis, caue verbo 88
supplicium vlmeum dare 538
suppoſtrix puerûm 595
suppromus 571.574

Suris & craſſis 674
Surreptitius puer 482
Surripuit ab vxore ſua, & ſurripuit vxori 498
Surripere operam 32
Suſque dêque eſſe putat 49
Suſcitat ſe ad ſuum officium 786
Suſpices 270
Suſpicio in pectore alieno ſita 835
Suſpiciones ab ſe ſegreget 97
Suſpirat plus ſexcenties in die 521
Suſpicium eo intimo ventre traxit 889
Suſſultare 273
Suſtolle hoc amiculum 303.691
Suſurrus 8 5
Sutelœ 193
Sycolatronidæ 536
Sycophanta purus putus 674
Sycophantioſè 674
Sycophantari 857
Symbolum conſignat 635
Symbolus 659
Symbolæ meis ſcapulis iam ſunt paratæ 335
Symbolum collator 237
Syngraphum ſcitum ſcripſiſti 105
Symgraphum ſumere à prætore 181

T

Tabellas lacrymis lauis 636
Tabula cerata 104
quid tibi iſtuc *Tactio* eſt? quid tibi tactio hunc fuit? 270
quid iſtum tibi *Tactio* eſt? 247
Tactus viſco 418
Tago, gis, git 364
Talaria lex 542
Talus pro haſta 369
Talos cuiquam elidere 542
Tangit hominem bolo 684
Tetigi te triginta minis 365
Tetigiſti acu 802
ſi *Tengis* à me nuntius 392
Tantulum tempus non intermittit 376
Tantula tanta verba funditat 690
quid huc *Tantùm* hominum incedunt? 704
bis *Tanto* pluris 312
Tardiores quàm corbitæ in tranquillo mari 700
Tarditudine cochleam vincere 700
Tarmes 459
Tat 892
Tatæ 932
Tax tax tergo tuo erit 737
Technam de auro fecit 365
Tectoria pennicula 535
Ted obſecro 229
Tedamari 259
Tedamatorem 646
Tedeſſe. 234.519
Tedin 394
Tegoribus tribus 205
Temeti nihil allatum 135
Temperat tempeſtiuè ætati ſuæ 872
Temperabis huic maledicere 717
Temperent dormire 682
Temperi 140.755
Tempori vigilare oportet 735
Tempori ſua officia conficere 779
Tempori anteueni 860
hodie *Tempori* 673
Tempori ſcies 646
Tenent intemperiæ illunc hominem 119
Teneris rem digitulis primoribus 731
Teneſi 743
Teneor manifeſtò faucibus 296
Teneris labellis molles morſiunculæ 638
Tenus intendi mane dum parumper 401
Ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia, tribus artibus 659
Terginum 640
Terueneficus 402
Teſſeram hoſpitalem conferre 717
Teſſeram confringere 312
Teſticulare quid 42
Teſtor te mihi teſtem 802
Tetigniloquides 752
Tetuli ei auxilium 761
Tetulit opem 636
Tetulero 320
Thalem talento non emam Mileſium. nam ad ſapientiam ille nimis nugator fuit 175
Thermopolium inſtruit in corde 659.776
Thermopotaſti gutturem 864
Theſaurochryſonicochryſides 175.189
Theſaurij fures 136
Thymiama 417
Tiara 744
de *Tigillo* exit fumus 331
Tigna perpluunt 428
Timida nauis 761
Timido cordi facinus magnum credere, ſtultitia eſt 654
Timor præpedit dicta linguè 284
Tintinabulis arceſſere 645
Tintinnaculos viros 896
Tinnire canora voce 682
Tipulæ non eſt leuius pondus, quàm fides lenoniæ 736
Tis egeat 582
Titani cum dis belligerant 729
Titiuilitio 268
Tollam tedin collum 394
Tollere natos 32
Tolutim ni badiſſas 98
Tondere vſque ad viuam cutem 375
Tonſitor, aris 417
Tonit ſubitò, properè, validè 63
Tortæ conditiones 507
Torulus aureus 5
Tragulam decidero 266
Tragulam in te coniicere adornat 365
Trahax leno 702
Traloqui 742
Tramæ putridæ 802
Tramittere 351
Tranquillaui eius vultum gratiis 167
Tranſcendere ab aſinis ac boues, magnum eſt periculum 127
Tranſcidi loris 753
Tranſlegere 105
Tranſmittere 336
Tranſtinere 555
ex *Tranuerſo* cedit, quaſi cancer 666
ab *Trapezita* ſoluere 247
Trauolare ad hoſtes 329
Tremula anus 220
Tribunus præferratus apud molas vapularis 729
Tributum, ſeu tributus, in neutr. vel maſcul. genere 340
in *Tricas* me conieciſti 756
in hoc *Triduo* 729
Trifucifer fur 132.784
non fur, ſed *Trifur* 351
Trigeminam portam 165
Trigonus 199
Trimodius 481
Triparcus 737
Triſuiri 838
Triticeiæ lolligunculæ 275
Tritor compedium, ſeruus 743
Triueneſica 121
Triumphi ad cantharum recta via 669
Troiæ tria fata exitio fuere 407
Troiani excidij comparatio cum technis, quibus decipitur ſenex ſeuerus 407
Truculento ſene mihi eſt vſus 407
Tryblium 828
Tuatim facis 35
Tuburcinari 731
Tumultuo, as, 780
Tumultuati 700
Tumultuoſo ſonitu 869
Tundit de labore pectus 270
Tundit pala pectus 802
Tuopte conſilio 562
Turbas, ac turbellas dare 380
Turbines venti 858
Turdetani milites 168
hic *Turdus* ab tranſenna lumbricum petit 402
Turgidis oculis 586
Turpilucricupidus 836
Tus in Arabia gignitur 862
Tympanotriba mœchus 890

V

Vacivus vitium 373
vacivas aures dare 834.254
Vaciuitate cibi venio laſſis lactibus 229
Vadimonium vltro mihi hic facis 364
In *Vado* ſalutis res videtur eſſe 152
Vadaries miluium 132

Vadatur his me 738
Vadatum amore 376
Valgus,a,um, 165
Valgis ſuauiis 539
Vanicis 841
Vaniloquentia 789
Vaniloquam linguam prætruncari 550
Vanoquidorus 752
Vanitulo vera 188
Vapulabis arbitratu meo 862
Vapularis apud molas tribunus præferratus 729
Vatus,a,um. 595
Vaſtities 638
Vaſum aheneum 872
Vber piſcatus 789
Vberem meſſem mali 780
Vectura 458
Velitationem fieri verbis 81
Velitatus,a,um. 515
Venalem quempiam habere 408
Venales logi 818
venaleis ædeis inſcripſit litteris 837
venari in medio mari, piſcari in aëre 70
venatum ducere canes inuitas, ſtultitia eſt 564
venaturam oculis facere 580
vendere ex ſententia 604
vendere operam 563
vendito,as, 549
venditaria eſt tibi lingua 814
venibit,venibunt 531
venibit multo potius 433
venire certò pedibus, non, tunicis 15
quid tibi huc *Ventio* eſt? 890
venumaſportet illam 614
ventris fumant focula 711
ventri operam dare 641
in *Ventrem* ſumſit confidentiam 198
ventrioſus 86.622.674.770
ventus turbo exoritur 247
ventus operam dat 595
in alto *Ventus* eſt 330
ventulum facere 229 283
venuſtatis dies plenus 689
ad *Venuſtatem* omnes mores valent 561
venuſtates & voluptates amantium 677
venuſtatum copia 721
verberari habere 98
verbum facere non potis 562
verba conferre ad compendium 566
verba concipere 670
verba vetera & vulgata 849
verba data ſunt mihi 599
verba facit emortuo 711
quæ *Verba* lenonibus in comœdiis dici ſolent 670
verbis conceptis certò ſcio 670
verculum 291
vereare de ſigno 857
verecundari neminem apud menſam decet 847
veriuerbio 188
verna natus,verna verbo 11
verna verba funditas 56
vernaculum conſilium 713
verſatur in amoris rota 312
verſari domi 5
verſo ſinitu multas res in corde meo 849
verſoriam, ſeu verſuriam] cape 630 864
verſutior eſt, quàm rota figularis 347
verſutè 667
verterunt ſeſe memoriæ 878
vertere animam nequeo 607
vertitur res in periculo 607
verutum 890
veſicam villico vult effodere 274
de illarum *Veſperi* cenaturus 764
à mane ad *Veſperum* 557
veſpere venit 684
veſperrugo 13
veſtimentorum varia genera 240
veſtiſpiſci vnctor 840
veſtitas mœlliter 568
veſtrorum vter eſt celerior 132
veterator 451
veternus 521
vetus puer,nouus amator 633
vetuſtate vino edentulo ætatem irrigas 705
viam inſiſtere 566
viam tranquillam concinna 816
viam ſcrupoſam commeare 168
viam ingredi 16
viaticati æſtiuè ſumus 493
viæ cæruleæ.i.maria 768
viales Lares 629
vianda pericula 874
vicariumici repererunt verbo 812
vicem remittere 180
vicentria quina 645
viciſſatim 682 823
victitandum ſorbilo 692
victor victorum cluet 842
victoriæ Lauiniæ 880
naſo plus *Videt*,quàm oculis 592
vident quiſque 185
videſis 692
vidulus piſcis 791
vidulum meum vorauit balæna 777
vietor 791
ita mos nunc *Viget* 229
vigiliæ agitandæ ſunt 859
vilem ſe facere 591
vincea potio 826
vinciri eſca & potione 484
vincere duritia 640
vinum non hominibus moderari,ſed vino homines ſolent 897
vinum nardinum 573
vinum exantlauit poculo 814
vinum quæ vitia hominibus infert 676
vino qui vtuntur vetere, ſapientes eſſe putantur 214
vinoſiſſima eſt 215
vinula venuſtula oratione 75
vinariorum delectus 711
violarij caupones 142
viraginem ancillam 616
virgæ in mundo ſunt mihi 79
virgatores 94
virg iliæ non occidunt 13
virginalis feles 754
virginaria feles 754
virgidemiam vberem vlmeam 780
virginiſuendonides 751
virtutum ſuarum prædicatio de ore proprio ſordida 358
vires me reliquere 115
viſcera aſſulatim dedolabo 117
viſcum legioni dedi 698
viſcus merus,veſtra eſt blanditia 369
vita ſua aliquem deuoluere 522
vita præmaturè caret 446
vitæ meæ ſpes & opes in pectore ſepultæ iacent 63
vitam ſecludere corpore 767
vitia quænam accidunt amori 683
vitia mulierum ſunt multa, & eorum quod ſit maximum 728
viuit ſub imperio vxorio 68
viuito moribus antiquis 879
viuere non ambitione, neque perfidia 4
viuere vitale ęuum 721
vixiſſe nimio ſatius eſt, quàm viuere 372
vltus illum fame,ſiti, maledictis, & malefactis 260
vlmum tundit picus 73
vlmeum dare ſupplicium 558
vlmeæ catapultæ 729
vlmeis pigmentis aliquem pingere 331
vlmeis ſtilis conſcribere 652
vlmitriba 738
ad *Vmbilicum* dies iam eſt dimidiatus mortuus 486
vmbricola mœchus 150
vnanimans 884
vnguenta olere exotica 424
vnguentariam facere 705
vnguentis ſe vinctitant 434
vnguentatus per vias incedit 263
vngues colligit 112
vngulas iniicere 656
vni animi ſumus 839
vnumquidque 376
vnoculus 234
vnio edentulo vetuſtate ætatem irrigas 705
vocata eſt opera 828
volaticorum hominum ſexaginta millia 698
volito ad te pugnis 60
volunt mihi malè 109
volſellæ 244
volturios duo ludificatur cornix vna 418

Volucres hircinæ 712
Volup animo facere 289
Volupe eſt 549.789.797
Volupe eſt homini 722
Voluptabilem nuntium mihi attuliſti 329
Voluptarius locus 703
Voluptatem mæcaſtor mihi imperas 588
Voluptarij potatores 493
Voluptariis rebus exaruit 563
Volutare rem in corde 428
Vomica 719
Vomit vomitum pulmoneum 776
Vomitum cuiquam excutere 621
Vorat amator hamum 872
Voritam dicere cauſam 105
Voci parcere 591
Vocem conſequamur gradu 767
Voce canora tinnire 682
Vpupa delectat 208
Vrbanus ſcurra 424
Vrbicapus 582
Vrbs quibus potiſſimum rebus ſit munienda 747
Vrget mihi vxor tota 456
Vritur huic cerebrum 708
Vſque à mane ad veſperum 13
Vſque à puero mihi fuit amicus 189
Vſque ab aurora ad hoc quod diei eſt 689
Vſque ab radicibus te elinguendam dabo 127
Vſque e penitis faucibus 69
Vſque in Perſia 744
Vſque aqua aduorſa 861
meo Vſque modo 858
Vſque vnguentum echeumatis te replebo 705
Vſuram eius corporis cœpit 466
Vſuraria vxor 31
Vſuraria æra 872
Vſurarius puer 233
Vſurpare ſonitum 283
Vſus ſubito inuento mihi eſt argento 637
Vſus illi euenit hoſpitio 356
Vſus cùm ad prætorem veniet 707
Vſus eſt militi ducentis aureis 396
Vterum dolet 154
Vtibilis hic locus factis tuis 634
Vtibiles ſerui 465.525
Vtilitatem oculis obtinere ſyncerè 361
Vtor tris noſteis 871
Vtimur ſurreptitio inter nos amore 221
Vtuntur poſticam partem ædium 820
Vtèris operam meam, vt voles 718
Vendam filiam mihi dato 732
Vendam famem nunquam dabit 132
Vtendos mutuos nummos dare 732
Vuidum rete 543
Vuida veſte 767
Vulcanum in cornu gerere 14
Vxor rabioſa canis 522
Vxorem poſcit de proximo ſibi 117
Vxores dotatæ mactant, & malo & damno viros 142
Vxores filias domum ducere 142
Vxorum dotatarum quanta ferocitas 515

Z

Zeuxis pictor 723
Zonarius ſector 859

*Finis indicis Plautini contextus.*

# INDEX RERVM ET VERBORVM NOTATV ET SCITV DIGNIORVM QVÆ SVNT IN Lambini commentariis in omnes M. Accij Plauti comœdias.

A Vita effugere 383
A vertice pulcher ad imos ta'os, ἐκ κεφαλῆς ἐς πόδας καλός 362
inde A principio. i. vſque à principio 415
Ab vnguibus imis vſque ad verticem capitis 362
Abacus, à genitiuo ἄβακος 519
Abdomen quid ſit 204
Abito, as, frequ..b eo, is. 715
Abito, tis, tit, comp. à verbo beto 344
Abiurare quid ſignificet 241
Abiuratæ rapinæ 746
Abroſo labello 541
Abſente, præſente 78
Abſtrudam in cerebro colaphos tuo 166
Abſumedo ſumini venies 205
Abſumta ſalus 443
Abutar argentum, abuſus aurum 381
Abuti. i. conſumere, καταχρῆσθαι ſumtum 381
Academici neſciebant, quod ſciebant 401
Accerſere & arceſſere qui differunt 381
Accibo huc illum ornatum 445
Accipere mancipio 747
Accipiter pecuniæ 743
Accuſare fidem 358
Acerbæ cædes 19
Acetum habere in pectore 389
Acheruns vlmorum 56
Acheruntis oſtium i. ianua meretricis 383
Acherunti, aduerbij loco ponitur: vt, àcherunti eluas gloria i. apud orcum 209
Achiles ex Theride natus 333
Achilles impiger, iracundus, inexorabilis, acer 87
Achilles tormento fuit mœnibus Troiæ 410
Acies orationis 358
Acris σφοδρός 520
Acroma 137
Actam rem agere, prouerbium 385
Accumbas ſcortum, vel ſcorto, vel ad ſcortum 421
Accurate φιλοτέχνως 257
Ad æque cum comparatiuo iungitur ſæpius 426 200
Adamuſſim, examuſſim: & quid ſit amuſſis 419
Addicere 420
Adfigere adhæſum, pro adhærere 49
Adhinniit ad hanc rationem 587
Adhinnire equulam 326
Adigere arbitrum, adigere iuſiurandum 267
Adiicere animum ad 578.106 578
Adimere curam argentariam 197
Adimere ac demere quid diſſideant 397
Adincitas redactus eſt 714
Adire manum 438
Adire mammam 440
Adiurare ſanctè 401
Admiſſarius 587
Admiſſiuæ aues 80
Admoderatur ſibi 584
Adoleſcenteis in officio maxime continet verecundia 431
Adoleſco, creſco 257
Adonis quis & qualis fuerit 488
Adorea 29
Adiectrix à verbo aſſideo 273
Aduerſaui animo. i. cogitaui 770
Aduerſum me. i. coram me 399
Aduorſorum mihi 440
Aduerſum tempori. i. ad tempus 502
Aduerſæ res ingenium nudare ſolent, celare ſecundæ 170
Aduertite animum ea, quæ loquar, antique dictum 6
Aduigilato eſt opus 386

Adulatores quaſi mures,edunt alienum cibum 33
Adulterium quid à ſtupro differet 159
Aduocatus quis dicatur 63.281
Aduocati litium emtores 703
Æcaſtor,per ædem caſtoris 298
Ædium genera duo 510
Ædiles palmam adiudicabant hiſtrionibus 7
Ædiles curules. ἀγορανόμοι & eorum munus 101
Æditus quis ſit & vnde dicatur 224
Ægrimonia 394
Ægritudinem animi ex ſtultitia naſci 305
Ægrota fama vacillat 431
Ægyptij crocodilos,ibim,& feles violari non ſinebant 37
Æquamentum 77
Æquor imperioſum 89
Æquum & bonum, τὸ ἐπιεικές 396
Ærarium publicum olim in templis aſſeruabatur 384
Ærumna quid,& eius etymon 31
Ærumnæ condimentum optimum animus æquus 173
Ærumnatus 193
Æſonem ex ſene adoleſcentem Medea fecit 665
Æſtas.i. annus 427
Æſtus nareis attigit 326
Ætas altera ſordet pretium 420
hoc *Ætatu*,hac ætate 416
Ætatem fieri vxor 56
Ætatula integra 305
Ætatulam obtinere 436
Æternum ſalue:æternúmque vale 196
Æternum dapinare victum 203
Æuum exigere 471
Æuus ſeu æuum 427
Afri verſipelles 10
Affringere fidem 600
Afuam 562
Agathocles ex figulo ad regni Siciliæ faſtigium euectus 462
Agathocles rex Siciliæ, fictilibus cœnabat vaſis 178
Agenoria dea,cur ita dicta 346
Ager,quid ſit 345
Aggerunda aqua 178
Aggrediri 103.294
Agito tibi res tuas 51
Agitare conuiuium 159
Agitator callidus 489
Agitator i.auriga 103
Agis vt velis, πράττεις ὡς θέλεις. 381
vnde *Agis* tetè.vnde is? 440
Agere lege 556
Agere magnas prædas 150
Agoranonius, ἀγορανόμος 201
Aiax merus eſt:verus & germanus eſt 191
Ai. diphthongus antiqua, pro æ. ex quo aulai,triuiai,Troiai 685
Aio' tu.percontantis ſermo 108
Albis dentibus 351
Alcedonis vel alcyonis auis hiſtoria naturalis 695
Alicariæ cur dicantur meretrices 693
de Alcmæone hiſtoria lepidiſſima 397
Alere & educare qui diſcrepent 203
Algus,gen.algus,pro algor,is, 435 779
Alio, datiuus antiquus,pro a'ij 666
Alis, vel Elis, Achaiæ oppidum 163
Alliatum quid ſit 427
Allium cicutâ nocentius 684
Alludiabo 55
Altrinſecus.altera ex parte 556
Am cohibeſſit 57
Amarefacio,is, 877
Amaritiam curis miſcet Venus 660
Ambages mittere 326
per *Ambages*. 326
Ambiſſit 8
Ambulo interdius 761
Amare.amarum eſt 306
Amare ſeriò præſtat,quàm iocò & ſimulatè 371
Amare extrema linea 372
Amantis animus non eſt in corpore ſuo 313
Amantis animus in eo, quod amat,habitat 212
Amantem oportet eſſe magnificum,atque profuſum:alioqui amando inanem operam ſumet 694
Amantium mos & conſuetudo 34
Amantium iræ, amoris redintegratio eſt 52
Amatio tua. τὸ ἐρᾶν σου 269
Amator amat ex habitu, amans ex perturbatione: amicus amat animum, amator corpus 488
Amatorculus,paruus amator 693
Amatrix 93
Amazones mulieres cur vnimammæ dicantur 273
Amicitia quid à factione differt 125 125
Amicitia à Deo nihil melius homini dari poteſt 462
Amicitiam erga ſe non fruſtra vnuſquiſque gerit 185
Amiciſſimam amicitiam 37
Amiciter 737
Amicus verus quis dicatur 356
patri,auóque *Amicus* huius 117
Amiculus, diminutiuum ab amico 308
Amica. ἑταίρα, mulier impudica 506
Amiſſis,amiſeris 421
Amœnitate amœna amœnus onerat dies 197
Amor, animi morbus, & ægritudo 306
Amor conſuetudine concinnatur:vincitur tamen longo ſpatio,atque labaſcit 307
Amor probus eſt, qui relictis rebus rem perdit ſuam 303
Amor tardus magno ſæpe fœnore venit 174
Amor, vinúmque nihil moderabile ſuadent 372
Amor diuidias conficit mentis 262
Amor mutuus ſuauiſſimus: contrà amariſſimus 318
Amor mellis & fellis particeps 306
Amor clandeſtinus malus eſt 216
Amorem nitoribus nitidis antecellere 164
Amorem ſæpe ex adſpectu naſci 414
Amos,pro amor 219
in *Amore* hæc omnia inſunt vitia,iniuriæ,ſuſpiciones,inimicitiæ,induciæ,bellum,pax rurſum 51
Amores, παιδικά 333
Ampleſtrore 787
Amplexabo, antiquè pro amplexabor 924
Ampullæ ſcorteæ 268
Amuſſis,quid 48
Amuſſitata indoles 367
An, & ne interrogando affirmantes particulæ 396
Anactorium, oppidum in Acarnania 685
Anaticula 102
Anatum fortuna 778
Ancido 612
Anclare,ſeu antlare 59
Anceps 781
Angina, συνάγχη,ſeu κυνάγχη morbi genus peſtiferi 486
Angiportus, & angiportum 181 743
Angis te animi 110
Anguiculi 101
Anima fœtet vxoris 137
Anima fœtida naſum oppugnat 113
Anima putei, vnde exanimare puteum 44
Animata eſt in virum ſuum 44
Animus ſperat, ἐλπίζει θυμός 371
Animus malè conſcius furiis terretur aſſiduis,ac domeſticis 427
Animi mens 397
Animi pendere, animi cruciari, animi angi,animi æger, animi ſaucius,animi infœlix,& ſimil. 337
Animi morbum ex ſtultitia naſci 305
nimum mente ſyncera gerit 80
Animum habere, animum inducere 397
Animum ad mercatum aduertitur 434

Ani-

Animum de corpore miſit 750
Animo gladiatorio ad me affectat viam 147
meo quidem, *Animo* κατ' ἐμὴν γνώμην 136
Animo obſequi, ψυχῇ χαρίζεσθαι 678
Animo prompto, προθύμως 678
Animos attentos præbere, ad animos aduertere 67
Annales loquuntur 405
Antelogium quid ſit, & vnde componatur 428
Anteſtari, teſtem ſumere 248
Antiochus in prœlio in os lapide tam grauiter percuſſus, vt ei excuterentur dentes 706
Antiquis moribus, & verbis præſentibus vtendum 255
Antiſta 781
Anus vinoſa, ſitibunda & multibiba 220
Appelles, pictor clariſſimus, à quo ſolo Alexander pingi voluit 362
Apicularum opera 214
Apollo προστάτης .i. præſes in ædium veſtibulo colebatur Athenis 375
Apollinis cognomina ibi lege 137
Apparitor quis, & cur ita dicatur 183
Appellare nomine perplexo 108
Appetens alieni, ſui profuſus 93. 466
Apprimus. a, um, longè primus: vnde apprimè 309
Aprugnus callus 204
Aptus participium, à verbo apiſcor 197
Aptus ſum hereditatem ſine ſacris 197
Apuli, populi mendaces & infidi bibaces 257
Aquilinus color 774
Aquula 64
Ar, pro, ad 881
Ara ſanctior 475
Aram ſibi parare 475
Arabice olet 556
Arabs, ſeu Arabus 520
Aranea, ſeu araneus 89
Aranearum ſacculus plenus 89
Araneolo ſitu 100
Arat fundum alienum & incultum familiarem deſerat, prouerbialiter dictum in mœchos 57. 112
Arbiter, quis 2
Arbiter pro teſte, & conſcio 306 259
Arbitri nocturni gannitus 149
Arbitrium vt à iudicio differt 27. 455
Arbitrabunt 286
Arceſſit ſibi rem malam iumento ſuo 26
Architectus, architector 7. architecton 461
Arcturi ſideris natura 761
Arcularius. a. 144
Argentariam adimere curam 197
Argentarij, qui dicebantur 73
Argentarij acres, dicuntur triconnes 256
Argenti appellatione quid veniat 437
Argenti circumductio 210
Argento os verberare 454
Argus centum oculis præditus, à Mercurio interfectus 146
Arida ſiti eſt anus 219
Aries, quod & quale machinæ genus 200
Aries Prixi: & quis fuerit iſte Pryxus 380
Arietare 851
Arimaſpi, populi vno oculo in fronte media inſignes, quibus aſſiduè bellum eſt circa metalla cum gryphis 155
Ariſtarchus, poëta tragicus, qui centum amplius annos vixit 684
Arma perdere 333
Armamentarium 688
Armarium quid ſit 205
Armatiſſimus 513
Arquati qui dicantur 524
Arquus, ſe arcus 139
Arrhabo, & arrha, quid ſit 454
Arte madere 444
Artes ſellulariæ 500
Artitus, ta, tum: artibus inſtructus 95
Artius 485
Artophylacis ſideris natura 761
Artopta, vas, in quo panis torretur 137
Artotrogus vnde dicatur 537
Arundo verberat alas 371
Aſcia 85
Aſinarius, aſinorum ductor 68
Aſpellare, longè à ſepellere 186
Aſpellere 547
Aſpergo te aqua, & aſpergo tibi aquam 383
Aſpicere ad terram 324
ad *Aſſem*, ad libellam 207
Aſſentari & aſſentiri vt differunt 45
Aſſentibor 417
Aſſeſtrix 420
Aſſudaſſit, i. conglaciarit 271
Aſſulatim, i. minutatim 201. 610
Aſtipulatores qui ſint 238
Aſtitui aulas 202
Aſtragali luſorij 439
Aſtringi ſacris heredítatem 197
Aſtutus σοφὸς δεινός 475
Athenæ Atticæ, cur additur, Atticæ 355
Athleticè atque pugilicè 331
Atque pro, atqui 429
Atque pro, continuò 448
Atra bilis corpora duriora reddit & flatuoſa 524
Atratus ta, tum 272
Atrienſes ſerui, qui, & quales 89
Attigo, antiquum, pro attingo 757
Attondit me dolis doctis indoctum 177
Attondere ſtrictim 177
Attonſa laus 416
Auaritia eius non reſpirat 421
Auariter 220
Auceps auribus 580
Auctare 6
Auctoritas, ἀξιοπιστία 130
Auctus damno 57
Aucupo. as, & aucupor, aris apud veteres 448
Audacia audacior 27
Audacia integra, i. inuſitata 203
Audacia temeritas eſt: audentia, fortitudinis 17
ornatu, *Audax* 208
Audio. i. dicor, vt audio pater. i. dicor pater 341
Audiens ſum imperii 54
Audientiam facere 684
Auerni deſcenſus facilis 444
Augurium ab auium garritu dictum 80
Aula, antiquè dictum, pro olla 116. 765
Aulas. i. ollas aſtitui 202
Aulycus, homo fuit furaciſſimus 382
Aurarium negotium 379
Aurichalcum, vide orichalcum 224
Auribus perpurgatis 572
Auribus operam dare 163
Auritis plagis 580
Auritas ducere quercus 67. 265
Aurum inhiat, vt deuoret 540
Aurum pallet, quòd multos habeat inſidiatores 148
Aurum comicum 197
Auri ſacra fames 179
Auri montes polliceri 585
Auro modeſtus 351
Auro non eſt carus 224
Auro expendi, quid ſit 396
Auſpices in nuptiis adhiberi 257
Auſtrum percellere 360


## B


Bacchæ acerrimæ, i. meretrices 385
Baiolus 727
Balliſta quid ſit, & eius etymon. 200. 400
Balliſta. i. telum, quod tormento ſeu machina mittitur 688
Balliſtarium, locus, vbi balliſtæ conduntur 688
Bamplum 203
Barathrum 219
Barbari qui dicantur 120. 462. 28
Barbaria, i. Italia 67
Bardus, quis & vnde dicatur 352
Bardi, quaſi βραδεῖς. i. tardi 416
Baſilicum veſtimentum 343
Baſilicæ edictiones 201
Baſtagma 139
Batuere, καταπυγίζειν 277

Baxeæ quod genus calceamenti 500.
Beatus, i. diues 235
Bellare, belligerare. πολεμίζειν 245
Bellium, & duellium 19
Bellum quando iuſtum, & quo pacto olim indicebatur 20
Belli fortuna fluxa 183
Belli montes fabricatus eſt 334
Belluata tapetia 642
Benedicite. i. fauete linguis 103
Benedicere εὐφημεῖν 159
Beneficium benefit 179
Beneficij memoriam definire 385
Benignè, κάλλιστα 500
Benignus, i. liberalis, beneficus 745
Benignus. i. beneuolus 202
Beneuolens, ſubſtantiuum 318
Beſtia mala θηρίον κακόν 371
Beſtias ſomniare 500.501
Beſtiola 370
Beto, tis, tit, 337.353
Betere. i. ire 181
Bibit aure vulgus 104
Bibere nauteam 299
Bibere Græco more 401
Bibere in orbem 440
Biclinium, pro, diclinium 400. 514
Biforis, 891
Bilinguis, i garrulus 738
Bilis ſedes, naſus 60
Bilis atra deliros facit 43
Binos ternos 342
Biſulca lingua 102
Blatero quid ſignificat, & vnde originem ducit 38
Blater re, & blatire 131
Blenni. i. ſtulti 416
Bobilla, oppidum Italiæ, vnde id nominis habuit 226
Boia, nomen ambiguum, multa ſignificans 203
Boiæ, quod vinculorum genus 94
Boii, Galliæ tranſalpinæ populi 203
Boletus, bolus, bulbus 248
Bonum nullum in hac vita nemini perpetuum 311
Boni oderunt peccare virtutis amore 526
Bona dii laboribus vendunt 610
Bootæ ſideris natura 761
Boreas cur αἰθρηγενέτης appellatur 568
Braſſica ante conuiuium edenda 525
Brennus, Gallorum rex, templū delphicum ſpolians, grandine vnà cum toto exercitu contritus 137
Bromius, & Euius, Bacchi ſunt nomina 119
Broncus 570
Bubile, boum ſtabulum 739
Bubulcitari, bubulci munere fungi 426
Bucædæ quid ſit, & vnde componatur 468
Baccones qui ſint 416

C

Cadauerofus 693
Cadmus ſerpentem interfecit, ex quibus dentibus diſſeminatis nati ſunt homines armati 59
Caduceus Mercurio datus 10
Cæca die 648
Cæcubum vinum 217
Cællarum multa genera 205
Cællarius 203
Cælum vt poſſit omne manere in ſtatione 319
Cæſariatus miles 589
Cæſitium linteolum 343
Cæſtus, quid ſit: pro cæſtu cantharum, prouerbium 371
Calamiſtrum, calamiſtratus 100
Calatores ſerui, ἀπὸ τοῦ καλεῖν 772
Calceati dentes 171
Calchas. huius, calchæ, olim ſic declinatum 514
Calcitro, onis 86
Callet ad ſuum quęſtum, callidus ad ſuum quæſtum 77
Callent, callum contraxerunt 642
Callum aprugnū, ſeu callus aprugnus 204
Calones 702
Caltula veſtis 342
Caluitur, id eſt, moratur 262
Calumniator vnde dictus 262
Calydon, vrbs Ætoliæ 706
Calypſo, onis 147
Cameli propriè blaterare dicuntur 38
Cana culex 265
Candidatus, quis dicatur 274
Canis tergeminus 28
Canis. i. catena 272
Canes aduocati 707
Canes Laconici 343
Cantare ieiunium 447
Cantharum pro cæſtu, prouerbium 370
Cantherius quid diſtat ab equo 143
Capedo 489
Capero, as, 362
Capere arbitrum 626
Capillus, ſeu capillum apud veteres 437
Capitulo operto 231
Caprigenum hominum genus 531
Captas me impudicitię 47
Capulus, ſeu capulum, id eſt, ſepulcrum 113
Capituli decus, ſenex capitularis 113
Caput operiebant, qui mortem ſibi conciſcere volebant 186
Capiti ipſius dij id referuent: id illorum capiti ſit: ne quid ſiat capiti 706
Capiti operto erant, qui deos orabant 235
Carcheſium poculum 34
Carinarius, a, 144
Carmina noua laudanda, & vinum vetus 38
Carminari 519
Carnarium 643
Carnificinum cribrum 519
Carrorum appellatione quid veniat 435
Carthagini, datiuus aduerbij loco 257
Carus, a, um, nomen ambiguum 383
Caſabundus ebrius 86
Caſina fabula cur ita à Plauto inſcripta 237
Caſſam dote 128. caſſum anima corpus: caſſus aër lumine 128
Caſſida, æ, 245
Caſtitas ornat puellas, non aurum
Catalogus quid propriè ſit 567
Catapirates, & catapirateria, Græcè 149
Catapulta, & catapultarium, pirum 258
catapulta, καταπέλτης 201
Catapulta. iaculi celerrimi genus, quo reperto, periit virorum virtus 236
Cate. i. acutè 688
Catellum, & catellus differunt 251
Catillare, vnde catillatio, catillones catilla 280
M. *Cato* Græcas litteras in ſenectute didicit 405
Catulus, vinculi genus 258
aliter *Catuli* olent, aliter ſues 360
Cauea, quis ilocus in ſcena 7 149
Cauillatio, & cauillum 112
Cauillatio quid ſit, vnde dicatur 262
Cauponari bellum 8
Caupones ma igni. i parci 386
Cauſia tegumentum capitis 713
Cedo manum, ſaltantium & gratulantium ſermo 201
Cedò etiam numeri pluralis legitur 427
Cedite. i. dicite, à ſingulari, cedo 427
Celeritudo 80.203
Celox, genus nauiculæ modicum, quod bamplum dicimus 203
Cenatica ſpes 267
Cenat olus 114
Cenabant Romani veſperi 583
Cenare vt ſolebant antiqui 441
Cenſio, animaduerſio 149
Cenſores cur ita dicti 801
Centones farcire 351
Centuria militaris decem continebat manipulos 246

Centu-

Centuriati milites 445
Cera ima, prima cera, media cera 239
Cera turbata quid ſit 400
in *Ceratis* tabellis ſcribebant veteres 639
Cerealia feſta 485
Cerebrus,pro cerebrum,antique dictum 476
Ceres cibo reficit,Venus oblectat amore 765
Cereris vigiliç 162
Cereris ſacrificiis vinum non adhibebatur 135
Cerinum veſtimentum 343
Cernere ſpecimen 370
Cernere ſomnia non ceſſas 44
Cernuus quid ſit 461
Cerritus,cerere percuſſus, & fanaticus. δαιμονιακός 783
Certaminum genera 431
Certamina ſacra quatuor quondam in Græcia,& quæ 369
Ceruina pellina 548
Ceruus vocatiue currit 267
Ceruſſ' ,ψιμύθιον,quid ſit 437
Ceſſare pedibus 83
Cete κῆτος 202
Ceterum, alioqui ceteroqui 406
Charon portitor 407
Chiliarchus 592
Choragio comico, choragio tragico agere 164
Cibatus,tus,tui. 547
Cibus genitiuus,huius cibus 201
Cillo,as, 19
Cinædica ratio 139
Cinædus, ſaltator, pantomimus 139
Cincinnatus conſul, cincinnatus ganeo,cincinnatus mœchus 192
Cincinnati capilli, βόστρυχος, vel βόστρυχοι
Cinc nnatæ mulieres 245
Cinctura 39
Circe, pro venefica, vnde circeũ poculum 361
Circundare lecto foſſam, & circundare lectum foſſa 383
Circumferre.i.luſtrare 46
Circumuaga fœmina 112
Circumuallare 471
Circumuentus eſt fœnore 252
Circus ludius 137
Cirnea,ſeu cernea 29
Cipſellam,pro vltra pellam 54
Claigationem exercere 20
Clathrare 354
Clathri.ſeu clathra 554
Clauatores 717.787
Claues laconicæ 444
Clauo cupidinis 76
Clipeatus miles 211
Clitellarij muli:clitellarij homines 445
Clinum 102
Cloacina dea cur ſic appellata 238
Coagulum vnde dicatur 463
Cochlearum natura quibuſcum paraſiti comparantur 166
Cocio,onis 77
Coclites Horatij vnde ſic appellati 235
Coctiones vnde, & cur ita dicti 77
Coctiores iuris 703
Cocus nundinalis 133
Cocos eſſe Geryonaceos, & tricorpores 146
Codex robuſteus, genus cruciatus 728
Cœlebs quit,& vnde dicatur 266
Coemtio 413
Cœnatica ſpes 185
Cœpio,is, 524
Coëpulo & coëpulonus 733
Coera,pro cura 177.410
Cœtio,onis 391
Cœtu primo. i. concione prima 44
Collare,ſeu collaria,quid 179
Collatiuæ cœnæ 339
Collimatis oculis 392
Collinere,inquinare, contaminare 438
Colliphia, panes cum caſeo recenti commixti 733
Colloquendæ pecuniç ratio 423
Collum,& collus dici poteſt 179.204.778
Collyræ,quod genus panis 733
Colonus catenarum 85
Color thalaſſicus 519
Colos pro color 219
Columbar 788
Columbatim 78
Columborum natura fera 169
Columen,culmen,columna 27
Coluſtra,& coluſtrum 696
Coluthea.i.tragemata bellaria 733
Comarchus.i.vici magiſter 230
Comedere pugnos 24
Comedim,comedem 244.399
Comedones 741
Comes,ſecund. perſon. à verbo comedo 426
Comici ſenes.i.diſſoluti 197
Comiſſatio,comiſſator 440
Comitia ſunt de capite meo 155
Comta oratio audientiam facit 684
Comœdia vt à tragedia diſſidet 7
Cœmœdiâs,pro comœdię, genitiuus antiquus 685
Commento,as, 528
Commentus,pro commonitus 53
Commereo, in malo ſemper locum habet 560
Commereri & promereri qui differunt 37
Commigrauit huic viciniæ 350
Commodus conuiua 706
Commodatò 552
Compactum, pactum inter plureis factum 185
Comparaſiti 327
Comparatiuus pro poſitiuo 324
Compendi verba facere 377
Compernis 570
Compilare,à quo deriuetur 514
Compingere in carcerem 513
Compluuium,impluuium 65
Componere motus 33
Compoſito rumpit vocem 476
Compos laudis,virtutis, mentis, rationis,patriæ, & rerum compos 45
Comprimit linguam patronam 83
Compreſſus vt coitu diſcrepat 10
Concenturio in corde 64
Conceptio ſecunda.i. ſuperfœtatio 31
Conceſſare 593
Conciliabulum à concilio 385
Conciliare in libertatem 364
Concinnare homines delirantes 191
Concinnare.i.facere 34
Concio concis 31
Concordia,dea 7
Concubia nocte 448
Concubinatus 685
Cōdere nummos in profundum. i.in ventrem 171
Condere diem 489
Condicere quid ſit 488
Condiſcat puer pauperiem pati 214
Conducere,emere 147
Conducibilis 343
Condulium 575
Conferre ſymbolus 238
Confidens,impudens 738
Confirmitas,conſtantia 546
Confore 579
Confeſſiorem te faciam ſoricina nænia 406
Confragoſus locus, confragoſæ conditiones 319
Congerro àgerra dictus 732
Conglutinare dolos 399
Coniatiuus venter 226
Conia pro ciconia, Prænestinorum more 593
Coniectrix, quæ interpretatur ſomnia 169
Conquiſitores,qui dicantur 7
Conſcientiæ magna vis eſt in vtramque partem 453
Conſcribere ſtilis vlmeis 273
Conſcripti ſub flagrum 93
Conſeruitium commune 178
Conſimilis veſtrûm 307
Conſopiuit eum pugnis 34
Conſortium,tij,& conſortio,onis 243
Conſpicillum 307
Conſuetudo quas habet vires 307
Conſul cincinnatus 192
Conſutis dolis 27
Contagium, ij, & contagio, nis 243

Contechnatus 671
Contemples meum caput 29
Contendere de fortunis, & vita cum 18
Contentè,i.parcè,malignè, anguſtè 71
conterere diem, lacerare diem 83
Conticinium, eſt primùm noctis tempus 101
Conticuis patribus 324
Contortor legum 510
Contrahere frontem, prouerbialiter dictum 7
Contrahere lites 165
Contumelia ὕβρις eſt iniuria grauior 311
Contumelia duplex 381
Contumeliam facere, & contumeliam dicere differunt 239
contuſus peſſimè pugnis 38
conuadare 385
conuadatus 222
conuenibo 285
conuertit ur ſe in fugam nemo 21
conuiuator 474
conuiuiorum lex antiqua 755
copiari 184
copis 384
copulæ,vincula 392
copulantur dextras. i. copulant 123
coquinare 138
cor ſapientiæ fons,& origo 350
Cor.i.animus 306
cor lienoſum,tineoſum, ludioſum habere 366
cor meum.i.meus animus 572
corbis & corbula quid. & vnde dicta 335
corbita, genus nauis tardum 273
cordolium:cordis dolor 306
coriandrum coliendrum 497
corollarium 380
coronas opio deproperare 694
coronis veteres in poculis vtebantur 679
corrumpere oculos 173
corruptela & corruptio diſſident 212
coruus ab dextra facit ratum 80
crabronum ictus haud ſine febri eſt 45
crapulam edormire 45
cratis, ſupplicij genus Carthaginienſibus vſitatum 179
crebrius cribro 764
credere minus eſt, quàm ſcire 271
credere apud iuriſconſultos, verbum generale 238
creduis 112
creduit 44
crepinæ ferri 71
crepundia 600
crepuſculum, lux dubia, creperus, dubius 257
creſcendi nouarum 202
cretata facie 156
creui mihi amicam eſſe, ἐγγράφω 303
crinales vittæ 573
Crines alicui capere,eſt ei blandiri 476
Crocire,coruorum eſt: inde crocitus 151
Crocota:hinc crocotarius,a, 144
Crocotula veſtis 342
Cruciamentum 384
in Cruciatum dare 399
Cruciari animi 336
Crucifalus,a,um, 384
in Cruce coruos paſces, prouerbium 526
Crudus vir.i.iracundus 862
Crumina 101
Cualiſt 34
Cubile clamat 383
Cucullus qua ſignificatione vſurpetur 114
Cuia 713
Cuiatis.i.cuius 719
Cuiatis, & cuius qui diſſideant 497
Culcita quid ſit 589
Culcita à culcando 267
Culcitam ex gladio facere 167
Culeus ex quo fiebat,& quantum continebat 643
Cumatile veſtimentum 343
Cumulatus plurimis voluptatibus 598
Cupido,cupiditatis deus, vel cupiditas ipſa 688
Cupio, cupire, verbum quartæ coniug. 233
Cupiens corporis huius 10
Cura,vox ambigua 521
Curis amaritiem miſcet Venus 660
Curatio hanc rem, pro curat hāc rem 33.114
Curculio, vermis, qui triticum rodit 245
Curia, σύγκλητος 123
Curiales 128
Curio agnus 147
Curioſa bellua,quid 147
Curriculo,percurrere 443
Curriculò vola 560
Curſim.i.quàm citiſſimè 695
Cuſtodibitur,cuſtodietur 196
Cuſtos.i,pædagogus 195
Cuſtodes muti 549
Cybelles Galli ſacerdotes, homines ſemiuiri 729
Cybiratæ fratres 52


D


Dædali remigiis,dædali pēnis 60
Damnoſus,paſſiuè ſumtum 345
Danunt,dant 201
Dare orationem 797
Dare viam 210
Dare inſidias 382
Dare operam alteri, & ei operam reddere 332
dare ad terram 220
Dare in ruborem, dare ad ſplendorem,dare ad mortem, dare ad languorem,&c. 207
Dare ventri victum 79
Dare ſtaticulos 758
Dare noctes aſſiduas 77
Dare ad hoſteis exuuias, λάφυρα 333
Dare ſe protinam in fugam 233
Dare mancipio,quid ſit 248
Dare ſignum tuba 20
Dabo te in caueam 159
Dabis mihi pœnam de tergo tuo 91
Da mihi operam.i.me audias attentè 228
Dapinare victum æternum 203
Datatim ludere 231
Dato,as,at frequentatiuum 454
De corpore miſit animum 711
De die,de nocte 108
Dealbare duos parietes vna fidelia 151
Deartuatus 392 453
Decedite de via 54
Decerpere oſcula 78
Decet vobis,nobis decet, eius ætati decet 47
Decet lenonis familiæ 54
potis Decet 47
Decies in anno 520
Decipere dolis 401
Decollare,de collo deponere 185
Decrepitus ſenex,& rudus ſenex opponuntur 112
Decuriari ad 529
Decurias rerum actu expungere 311
Decutere argentum 345
Dedolare 25
Deducere de lecto pedes 233
Deferre nomen apud 189
Defeſſus ſum quærere, defeſſus ſum ambulando 55
Deficere vita 109
Definire memoriam beneficij 386
Defloceates,a,um, 362
Defœcato animo 415
Defraudare,fructum,minuere, & per fraudem agere 72
Defraudare genium ſuum & indulgere genio opponuntur 159
Degluptus, 716
Dego,pro ego 442
Deturare 604
Delaſſatum labore 163
Delegare, diſpeſcere 8
Delenire,mentem adimere 14
Delibratum 100
Delicata diis conſecrata 437
Delicatum, ſeu τρύφιον facere 251


Deliciæ.

Delicia,& delicium 774
Delingere,ſalem 372
Delinitus,id eſt, mente alienatus 48
Deliquium vnde dictum 262
Deliramenta loquitur 191
Delirare quid & vnde dictum ſit 44
Delirus ſcriptor 111
Demarchus 230
Demenſum paſſiuè ſumtum 432
Demere & adimere quid diſcrepent 395
Denarius quanti valet 333
Dentes quando incipiant emergere,& enaſci 532
Dentes calceati 171
Denteis nudare 184
Dentes pleni,qui ſit 231
Dentibus frendit, icit femur 205
Dentifrangibula 394
Dentilegus 200
Depeculatus, paſſiuè acceptum 354
Deplorabundus 133
Deponat me vino 147
Deponere caput 442.332
Deprocul 744
Deproperare opio corones 694
Depugnari ſignis collatis 271
Deputat meam operam parui pretij 18
Deridiculum 43
Deruncinare 192
Deruncinatus 453
Deſcammare piſces 137
Deſerit fundum familiarem incultum, & alienum arat,in mœchos prouerbialiter dictū 79
Deſidiabulum 385
Deſignare, eſt cum ignominia quid facere 444
Deſipit mentis 337
Deſpexe, deorſum adſpexiſſe 561
Deſpicatus paſſiuè 262
Deſpicientia 126
Deſpoliabula 385
Deſpuere.i.abominari 71
Deſtimulo,as 373
Deſtinare.i.eme 328
Deſtituit.i.ſtatuit 787
Deſtringere gladium 600
Detaſtatio dira, nulla expiatur victim 447
Detortorium teſtamentum 195
Deuoluere quem vita ſua 523
quàm orationem hanc dulce Deuorant 146
Deuorare, vel deuortara ſortes 272
Deuoro,as 272
Deuotus,execrandus 272
Dei quattuor,pro dij 381
Dij maiores,& dij minores quot. & qui 269
Dij vndecim,præter Iouem 563
Dij veterum Romanorum 7
Dextera fidei ſedes 385
Diabolares cur dicantur meretrices 693
Diabathra, hinc diabathrarius,a, 144
Diademam dedit 10
Diadematus 190
Diapontus, διαπόντιος, tranſmarinus 448
Dicadulus 92
nec Dicit,noc facit mu 27
Dicere contumeliam, & facere contumeliam differunt 239
Dicere conuicium 111
Dicere ſupre ſupremum vale 99
Diclinium & biclinium 399
Dictator,Romanus,erat magiſtratus,non Athenienſis 653
Diducere rictum 185
Dierectus,id eſt, in diem erectus 688
Dierectus lien, dierectum cor 251
Dierectò 406
Dies volucris 489
Dies comitiales 701
Dies longa,id eſt,tempus longum 357
Dies ſtatus, dies condictus, qui 214
Dies inclinat 489
Diem condere 489
hunc Diem hodie corripuit 281
Die proximi.i proximo 466
Diei multum.i.diei multum 671
Diei ſummum. i. ſolis occaſus 69
Dies Alcyonii qui ſint, & cur ita dicantur 695
Dieſpiter, Iupiter, diei pater,æther,aer, 205
Differre,diffamare 141
Differre fruſtulatim 245
Differor, diſcutior, διαφέρομαι 336
Diſſare quid ſit 537
Digitulis primoribus tenere 115
Dilaudo 324
Dimidiatum, & dimidium qui differunt 132
Dimidiatim 572
Dimiſſis manibus fugere: dimiſſis manibus dicere 353
per Dionyſia virgo corrupta, hoc ibi exponitur ſcire 307
Directus, id eſt, in crucem actus 191
Diſcam de dictis melioribus 185
Diſcauere 93
Diſcidium & diſcidium quid diſſidebat 568.632
Diſcinctus animus, diſcincta veſtis 390
Diſertus reddit haberi 263
Diſpaleſcere.à verbo,palo.as 412
Diſpaſſus,paſſus,pro,diſpanſus,& penſus 553
Diſpennere 600
Diſpecere,diſpertire 8
Diſpicere ad terram 325
Diſpudet 324
Diſpulſos compulit: diſpellere & compellere contraria ſunt 103
Difficere 256
Diſſoluere nomine diſſoluere æs alienum 5. expedire rationes, & nomina 5
Diſtædet 33.224
Diſtenta vbera ſiccare 278
Ditis noctes atque dies ianua patet 444
Diuidias mentis conficit omnis amor 262
Diuitiæ grandes ſunt homini viuere parcè æquo animo 118
diuitiæ immoderatæ ciuibus graues,ac pernicioſæ 399
Diuortium & repudium quid intere diſtant 159
dogmam Pythagoream doctus 9
Dolabo aſſulatim viſcere 201
Dolent vnguenta, id eſt, olent 264
Dolor & voluptas cùm ſimul eſſe nequeant,tamen alternm alteri continuò ſuccedat 41
Dolos continuare, conſuere & componere 399
Dolis doctis me attendit indoctum 177
Domicilium quid à domo diſcrepet 556
Domi portam 118
Domi domitus 485
Domum de digito mittere 286
Donicum id eſt,donec 129.179.430
Dormibo 285
Dormientes nonnulli ambulare, loqui,diſputare,cantare, & rixari ſolent 500
Dormitabundus 219
dorſum,ſeu dorſus pruis 554
Dos ampla puellæ, caſtitas. bonique mores 130.306
Dos,eſt magna parentium virtus 48
Dotata mulier, ferox ſuperba, & imperioſa eſt, & regere virum poſtulat 459
Drachmiſſant 664
Drapetæ,fugitiui 238
Ducis me dictis phaleratis 77
Duc te ab ædibus, duxit ſe àGardibus,ſe duxit foras 396
Ducere nectarie ſuccos 271
ducere ſub ſignis 239
Ducere pudicitiam comitem 262
Ducere, & ductare rationem 41
ductas eum gratis 77
Ductare dolis 190
Ductim.i.hauſtim,tractim 219
Duellatores,bellatores 164
duellatores domique,belli que 8
Duellica arte.i.bellica 356
duellium, bellium, & duellium quid ſit 22
duellona 22
duellum,pro bellum 358
Duis pro bis 90.180
duonum,pro bonum 345

Dux fuit vxor 298
Dyrrachum cur poſtea Epidamnus vocatum 411.480

E

Ete nata 378
Eampſe, eam ipſam 487
Eborata, ſeu eburata 125
Ebrieta morbus eſt, qui ſomno potiſſimum curatur 174.219
Ebriola anus 223
Ebriolare 547
Echinus 759
Eclipſis iræis vſitata 355
Eclogia carbone in foribus ſcribere. 617
Ecquem i. num quendam 85
Edere ſermonem alterius 325 475
Edere in aliquem exempla 476
Edictare, exponere 336
Edictiones baſilicæ 201
Edim, edis, edit 153
. dit cicutis allium nocentius 379
Edormiſcam hoc villi 779
Educare & alere qui diſſideant 485
Educare ad corpus, educere ad ingenium pertinet 341
Eductus i. educatus 568
Efferre, & efferri mortuum 471
Efferuiſco 485
Effigia, antiquum pro, effigies 774
Efflictim amare, efflictim deperire 33
Effugere à vita 381
Effugio 129
Effutire nugas 160
Egeſtas facile habetur ſine damno 475
Egreſſi non ſumus pedem è villa 447
Egurgitare 360
Eij, pro ei 309.411
Eiulare, verbum muliebre 156
Eiulatio virilis 156
Eiurare forum 474
Elatia vrbs maxima, quæ duplex fuit: vna Phocidis, altera Theſſaliæ 396
Elaui bonis 74
Elephas, ſeu elephantus 519
Elephanti naturalis hiſtoria 814
Elis Achaiæ oppidum 163
Elleborum inſaniam curat 273
Elleborus atram bilem purgat 523
Ellum en illum 228
Elucto pro, eluctor 611
Emblemata detrahuntur 52
Emerita ſtipendia 378
Emigrare è vita 197
Eminentia, tiæ, 597
Emittere ſeruum manu 860
Emori me malim 108
Empeneticam facere 9
Emporium, quis locus 55
Emungi. em 178
Emunxiſti me mucidum 399
Emunctæ naris homo 354
Endo manum iacito 261
Enicaſſo, enecauero 416
Enicet enecet 406
Enim initio orationis poſitum 399
eo faſtidis 202
Eopſe, eo ipſo illo 243
Epeus ligneum fecit equum in euerſionem Troiæ 411
Epidamus cur Dyrrachium poſtea vocatum 411.477
Epidamnos duas eſſe 480
Epityrum, quod cibi genus 400. 537
Equila & equula 326
Equus Mineruæ 410
Eripere errorem 48
Eripere cuiquam oculos 571
Erunceius 192
Eruum ὄροβος hordei genus 425
Es, imp modi 569
Eſſi, & bibi 469
Eſtrix, à ſupino eſu 273.701
Eſtur. impersonale paſſiuum 436
Eſuriales feriæ, quæ 186.354
Etruſci, populi obeſi 568
Euax, interiectio animi lætiam declarans 381.400 387
Eucheme, decorè, honeſtè 547
Eugepæ 55
Euius, & Bromius Bacchi ſunt nomina 519
Euoe interiectio 415
Examuſſim, adamuſſim 429
Exanclare, ſeu exantlare 59
Exanimalis, & hoc examinale 504
Examinare puteum 44
Exalciare 85
Exauſpico as 196
Excantumentum 344
Excedere ex magiſterio 344
Exciderunt, amiſſa ſunt 460
Exculcare furfures 101
Excutit mihi cerebrum 125
Excutere calcibus furfures 201
Excuria, æ, 245
Exdorſuare 137
Execratus, paſſiuè ſumtum 285
Euemta fames epulis 47
Exenterauit pecunias meas 367
Exenteror 146
Exequiæ vnde dictæ 338
Exercitam habet. i. exercet 357
Exortamentum 91
Exigere æuum, exigere annos 592.584
ærumnam Exigere 209
Exiguitas temporis 367
Exitiabilis dies, actiuè ſumtum 381
Exitialis, exitium afferens 315
Exlibratus 195
Exobſecrare 79
Exoletus, qui creſcere deſiit 684
Exoletus, qui exceſſit creſcendi modum 238
Exorbere alterius animam 379
Exoſus, a, um, paſſiuè ſumtum 381
Exoſſare 35.137
Exotica vnguenta 416
Expapillatum brachium 72
Expedit bonas eſſe vobis 306
Expedibo 115
Expendi auro, quid ſit. 317
Expertus quid ſignificet 358
Expetiſſo 143
Expiare & impiare, opponuntur inter ſe 447
Expilare à quo deriuetur 514
Expiſcatus 547
Expolire erudire 430
Exporgere frontem 166
Expuere ſcreando linguam cum dentibus 57
Expugnaſſo, expugnaſſere 20
Expulſim ludere 231
Expultrix 885
Expuncti milites 245
Exputeſcere 226
Exquirere 160
Exſcidium, dij, & exſcidio, onis 243
Exſinceratum, id eſt cruentatum 465
Exſciſſatis auribus 315
Exſulium non ſupplicium eſt ſed profugium, portúſque ſupplicij 190
Extemplò, illico: hoc aduerbium vnde natum 83
Extemplò i. continuò 20
Extempulo i. ſimularque 317
Extento, as, 597.454
Extra vnum i. præter vnum 48
Extricor aris 357
Extruſuſt foras 99
Exunium, & induuium inter ſe opponuntur 401

F

Fabaris, ſeu Farfarus, nomen fluuij 372
Fabrè 488
Fabricatus eſt belli montes 314
Faces nuptiales 219
Facies à faciendo 1
Facie creata 156
ne μυ quidem *Facit* 314
ſibi *Facit* bene id eſt hilariter viuit 115
Fecit me, vt vigilarem 127
Facere turbellas 414
Facere delicias, τρυφᾶν 500
Facere audientiam 684
Facere ſtultitiam 529
Facere gratiam 561
Facere fraudem 545
Facere bidenteis. i. ſacrificare 705
Facere obſequelam 73
Facere fucum 113
Facere cenſionem 149
Facere litteram longam, quid ſit 121
Facere rem diuinam 13
Facere vindiciam 22
Facere ſemitam 10
Facere ſibi aliquẽ trãquillum 203

Facere ſibi omnia compacto 183
Facere mu, mutire, muſſare, 444
Facere artem, vecturam, mercaturam, &c. 9
Facere contumeliam, & dicere contumeliam differunt 339
Facere lenocinium 360
Facere furtum 466
Facere viam 399
Facere imperatum, & facere imperata 400
Facere arietem Pryxi, quid ſit 180
Facere ſementem: vt ſementem feceris, ita & metes 367
Facere nomen, facere numerum 484. 532
Facere ludos homines, & facere ludos hominibus differunt 780
Facinus, vocabulum μέσον 148
Facinoroſus, θερμουργὸς 547
Factio vt ab amicitia differt 125
Factioſi lingua 395
Facul 53
Fala, & falarica 443
Faliſcæ clathratæ 554
Faſimonia 395
Fama ægrota vacillat 431
Famam ſauciare, famam lædere, ægrotat fama vacillans 372
Fames epulis exemta 47
Fames quas vires habet 74
Familiâs, pro, familiæ, genit unus antiquus 685
Familiaris familiariter 27
Familiare tergum habere 797
Far toſtum 46
Farcire centones 353
Fartum facere 406
Faſciola nimbata 695
Faſtidit bonorum 130
Faucibus plenis propino tibi ſalutem 220
Fauentiam adhibere 80
Fauitor & fautor 8
Fauit ix 571
Faxim. i. faciam, ſeu fecerim 11
Faxo dices & faxo dicas 65
Faxo accipietis 27
Feles virginaria 754
Feriæ eſuriales 187
Ferire munere 685
Fermentum à feruendo: in fermento eſt ira turgeſcit 298
in *Fermento* tota eſt. id eſt, turget 282
Feronia, libertorum dea 30
Ferox quis propriè dicatur 243
Ferratile genus 401
Ferrata calce quadrupedem fatigat 103
Ferriteri 71
Ferritribaces qui ſint, & vnde dicti 443
Ferre pedem 46. 506
Ferre perſonam, colorem 10
Ferre hoſtium impetum 19
Ferruginei hiacynthi, ferrugineū palliolum 580
Ferrugo 589
Ferruminare 537
Feſtucaria vis 420
Feſta cerealia 485
Feſtus dies, & profeſtus dies 137
Fetiales bellum indicebant 20
Fi, fire 685
Fidelia, quid ſit 150
Fides ſubleſta 395
Fidius deus 71
Fiducia, ὑποθήκη, hypotheca: fiduciam accipere, quid ſit 399
Figere oſcula. 216
Figuli geruli 385
Figura à fingendo. 1
Filias ornat virtus, non aurum 130
Filitterâs 2
Fingere os, 528
Fingi. i. conformari 691
Firmitudo 84
Fiſſile, pro fiſſum 139
Flabellum 592
Flagitator, creditor moleſtus 136
Flagitium hominis, homo, flagitioſus 261 ac turpiſſimus 90
Flagitium facere, quid propriè ſit 221
Flagrio, verbero, maſtigia, idem 244
Flagriones ſerui 13
Flagritribæ 642
ſub *Flagrum* conſcripti 93
Flammeus, quid ſit: hinc flammearius 144
Flemina 366
Fletus facere compendi 377
Flexibile, ὑγρὸν 485
Flos vini veteris, ἀνθοσμίας 189. 309
Flore Liberi ſe ſauciauit 219
Fluidum, pro fluidum 21
Fluuius rapidus. i. meretrix 371
Foculus, & foculum 201
Focula. i. nutrimenta 733
Fodiri 121
Fœdus percutere, & icere 121
Fœminæ pulariim capit vires vtique videndo 37
Fœnero, as 510
Fœnerator eſt etiam is, qui accipit fœnori 239
Fœnore trucidatur 54
Fœnum habet in cornu 129
Fœta armis machina, fœta furentibus auſtris 45
Pollutum, participium ſine verbo 348
Forem. i. ianuam 405
Fores cur ita dictæ 56
in *Foricis* eclogia ſcribere carbone 617
Forma ab informando 1
Formę gloria fluxa, atque fragilis 183
Formica inopi metuit ſeneſtę 145
Formicæ, quæ aurum cuſtodiunt in India 155
Fornicaſius ſeruus 25
Foro, as, at, 524
Fors leuis orbe celeri tota verſatur 113
Fortis hominis officium ibi paucis deſcribitur 83
Fortuna res humanas pro ſuo libidine figurat ac format 178
Fortuna ludum inſolentem ludit 479
Fortuna belli fluxa 189
Forum infixum, forum medium 239
Forum, pro forium 222
Frangere mandata 448. 661
Fraus ſua quęque maximè vexat 453
Fraus, pro pœna olim vſurpata 551
Frauſus fraudem 82
Frendit dentibus, icit femur 201
Frigi, friguríre, frittinu ire 265
Frigutit anus 219
Fringilla auis, quæ frigore cantat, & viget 265
Frontem expergere 266
Frugalitas quantum ſit vectigal 569
Fruiſci 545
Fruſtillatim 406
ne tu *Fruſtra* ſis 513
Fruſtrationem. i. errorem, inijcere 49
Fruſtulatim differre 245
Frutex, pro ſeruo ruſtico 466
Fu, & fy 679
Fugere manibus dimiſſis 354
Fugitare alterius conſpectum 479
Fullo quis dicatur 114
Fumo ſtillicidio 341
Fumus lacrymoſus 468
Fungus puidus, ſeu putridus: pro uerbium 405
Fungi alliatum, fungi hilum 427
Fungi munus, fungi officium 48
in *Funeribus* imagines maiorum præferri ſolebant 29
Furax 367
Furacidæ, furum filij 136
Furcam ferentes, circumducebātur, qui furtum fecerant vt alijs exemplo forent 274
Furcifer, qui, & vnde dicatur 23
Furcillæ, gal. *crochets*, ad gerendas ſarcinas 31
Furfures excu cates 201
Furno merſi qui dicantur 14
Furtificus vt à fure differt 331
Furtum à furo 331
Furtæ ſeu furtiuæ res 33
Funat, pro fuat 21. 483
Fuuerint, pro fuerint 685

## G

Galli gallinacei, quondam puerorum deliciæ 209
Galli ſacerdotes cybelles homines ſemiuiri 726
Galli pigrioris ingenij 10
Ganeo cincinnatus 192. 578
Ganeum & taberna differunt 111. 514
Gannitus arbitri nocturni 248

Ganymedes, puer mollis, impudicus, & mulierum ſimilis 433
Ganymedes, olim catamitus 488
Ganymedes, Priami filius, à Ioue ſub Aquilæ ſpecie raptus 488
Gemiti antiquè poſitum, pro genitiuo gemitus 156
Genialiter viuere 178
Genius, rerum omnium gignendarum deus 38.203
Genibus ſedem ineſſe miſericordiæ 781
Geraria ancilla, quæ gerit pueros die 569
Gerit animum mente ſincera 80
Gerere amicitiam erga 185
Gerere pudorem & aurum 694
Gerere bellum, cuius eſt 1
Germano modo. i. non fucatè 283
Gerræ, ſunt crates vimineæ 342. 688
Gerulus 31.411
Geruli figuli 385
Geryon, Hiſpaniarum rex, cur tricorpor dictus 146
Geryonis bouum partem decimam Romæ immolauit Hercules 397
Geſtire quid propriè ſignificet 151.591
Geſtito, as 26
Geſtum morem oportuit adoleſcenti 10
Glaber depilis, imberbis 137
Gladiatorio animo ad me effectat viam 147
Glandia, ſeu glandulę ſunt in ſue, tonſillæ in homine 205
Glaucoma, oculorum vitium 542
Glaucomam ob oculos obiici 10
Gliſcit prælium, gliſcunt iurgia 114.190
Gnaruris, id eſt, gnarus 429
Gnatus, gnauus, gnarus, s. præpoſito, antiquè dictum 8
Grabatutum 149
Grabatulus 122
Græci palliati 330
Græci leues: Græculi ebrij 231
Græci quondam pollenta victitabant 463
Grallator, à gradu magno dictus 702
Grallatorius gradus 60
Grandæuus 36
Grandibo gradum teſtudinem 59
Grandire 220
Graphicus, venuſtus, politus 660
Gratiam benignè fecit 271
Gratiis ductare 77
Grauedinoſus 107
Grauedo nares claudit 107
Graueſcit ærumna 190
Grauida grauatur conceptu 46
ne γρῦ facere quidem 279
Gryphi (ixuum ferarum genus) mire amant & cuſtodiunt aurum, quibus comparantur auari 155
Gugga. i. Afer, ſeu ex Lybia 719
Guttur maſc. & guttur, neutr. gen. 133.575
Gymnaſiarcha, γυμνασιάρχης 171
Gynæceum, quis locus 461


H


Habet faciles ad eum aditus 48
Haber. i. habitat 118
Habeto tibi res tuas 52
Habere honorem eius ingenio. i. eius ingenio morem gerere 72
Habere onus 19
Habere commodo loquelam 326
Habuuerit 107
Habitior paulo 831
Habitat proximæ viciniæ 378
Haſtenus, vnde compoſitum 402
Halcyonia ſunt in foro: dies halcyonij: & halcedo quæ & qualis ſit auis 256
Halophanta quis, & eius etymon 238
Hama, vas aquarium ex corio 726
Hamaxagôga 890
ex Hara, non ex ſchola productus eſt Epicurus 90
Hariolus quis, & cur ita dicatur 271
Hecuba ſibi viſa eſt in quiete ardentem párere facem 448
Hecuba cur in canem conuerſa fingitur 514
Helice, quod ſidus 23
Helleſpontus vnde ſic appellatus 380
Heluatio 100
Hemina quid ſit 575
Herba ſolſtitialis quæ ſit 639
Herbigenam 128
Herculana pars 398
Herculi eſculenta & poculenta omnia ſacrabantur & abſumebantur 773
Hereditatem ſacris aſtringi 197
Hermopolium 231
Heureres. i. inuentor 660
Hibus, pro his 241
Hic proximæ viciniæ, genitiuus iſte regitur ab aduerbio hic, 550
Hilaritudine ſe onerare 905
Hilarus magis probatur, quàm hilaris 109
Hilarulus, a, um, 371
Hilum, nihil, & nihilum 890
Him, pro hinc 394.590
Hippodromus, quid 318
Hira 228
Hircum vnctum ſupponere, quid ſit 899
Hircoſus, olidus 621
Hirudo non mittit cutem, niſi ſanguinis plena: ideo ab hærendo dicta 841
Hiſtoria etiam fabulam ſignificat 376
Hiſtoria de Acmæone lepidiſſima 898
Hiſtriones, artifices dici, & vnde id nominis acceperunt 8
Hiſtriones ſic dicti, quod primùm ex Hiſtria venerint 684
Hoc ætatis, hac ætate 416
Hoc vili. i. hoc vini 478
Hoc villi edormiſcam 779
Homo trium litterarum 133
Homini nemini 444.470
Homines pauci ſe norunt 668
in Hominum vita raræ ſunt voluptates, ſi cum moleſtiis comparentur 43
maxima pars Homines 174
Homines armati ex ſerpentis dentibus nati 59
Honeſto, as, 817
Honor. i. ſacrificium 218
Honores & magiſtratus petebant Romani in veſte candida 156
Hora mobilis 216
Horæum quid ſit 202
Horatij coclites vnde ſic appellati 235
Hordæiæ 277
Horia 790
Horuus, a, um 436
Horologium 534
Horridula 438
Horſum 606
Hoſpitem necare, quantum ſcelus 448
Hoſticus enſis 174
Hoſtimentum, æquamentum 77
Hoſtis. i. peregrinus 214
Hoſtire 77
Humentibus vmbris 418
Hymenæus, nuptiarum deus vel nuptiale carmen 290


I


Iacere talos 206
Ianus ſummus 219
Ibus, pro iis 546.577.763
Icit femur, dentibus frendit 205
Ieiunum cantare 71.447
Ientacula pueris vendit piſtor 217
Ignaruris, hoc eſt, ignarus 427
Ignauiæ pretia 116
Ignauior muliere: prouerbium 405
Ignis viuit 123
Ignobilis. i. ignotus 28
Ignotus. i. ignorans 427
Iibus, pro iis 541
Illecebroſius 712
Illex & illix qui differunt 78.708
Ilicet, vox, quam præcones vſur-

vſurpare ſolebant, & cur 184
allidere dentem 51
illim, pro illinc 397.590
illucere capiti 191
illucere actiuè ſumtum 283
ima cera 239
imagines maiorum præferri ſolebant in funeribus 26
imberbis 375
imbrices 430.360
immemorabilis, actiuè ſumitur 315
immergere vinum. i. infundere 219
immeritam gentem 766
immeritiſſimo omnium 102
immodeſtè, id eſt, ſupra modum 688
immœne, pro immune 410
immolare, quid ſit 1 3
immutabilis, immutatus 360
impensè improbus ad 358
imperatum facere, & imperata facere 400
imperco, is, 457
imperium dote vendere 125.339
imperitæ huic impercito 33
impertito te ſalute, & impertio tibi ſalutem 384
impete. i. impetu 93
impetrire 80
impetrabilis, qui impetrat 315 347
impetraſſere 20.170
impetratum, ſeu impetium reddere 333
impiare & expiare, opponuntur 447
impingere pugnum 27.404
impluuiata veſtis 342
impluuium, compluuium 545
implutus 342
imprecationis formula 455
improbum integumentum 397
impudentia 468
impudicare, impudicatus 48
impudicata eſt 47
impuratus 135
in non habere vim priuationis, aut negationis, ſed incrementi 360
in libertatem conciliare 363
inpectus, in vadimonium in poſſeſſionem eſſe 429
in prælia ſuetus 371
In puerulis eſt 970
inamabilis 397
inanitate, & fame penè ſum emortuus 291
inaugurare 80
inaures, ἐνώτια. 506
inaureis aurea 363
incana barba 765
incipeſſe, incipe 173
includere ſpiritum cuipiam 436
incœpi iter per tempus 438
incogitabilis, actiuè ſumtum 397
incogitato. i. conſiderato 397
incomito, as, 236
inconciliare 395.454
inconſultu meo 143
incredilis, i. incredulus 397
incruſtare 437
incubitatus, i. ſtupratus 728
incula tegilla 342
incultus, tus, tui 143
incultu torpeſcere 100
incumbit corpore corpus 57
incunabula quæ propriè ſint 65
inde à principio. i. vſque à principio 411
indeptum 153
indicaſſi 150
indignatio, νέμεσις 561
indipiſcere 159
inductores 95
indoles, ſubdoles 257
indomitem ſe dare rabiem 438
indubitabiliter 236
induit in laqueos 259
Indus omnium fluuiorum maximus, cuius aqua agros lætificat, & conſerit 557
induſiarius 144
induſiata veſtis 432
induſium, quaſi intuſium 342
induſtrix 430
induciæ, ſunt belli feriæ, vel pax caſtrenſis & vnde dicantur 27
induuium & exuuium inter ſe opponuntur 491
infelicitare 365.331.699
Patri, auóque *Infenſus* huius 118
inficetus, a, um 815
infimates homines 111
infit. i. incipit 85.133
omnia *Inficias* ire, omnia inficiari 321
inforare 236
infortunio mactare 406
infrendens gemitu dentibus 205
infringere aulam cineris in caput 207
ingenia ſumma ſæpè vulgo incognita 170
ingenſiatus 571
ingerere mala 426
ingratiis, ſeu ingratis 18
ingratiis, aduerbium eſt, vel nomen 529
ingratiis quid ſignificet, & vnde componatur 556
ingratiis, inuitè 214
ingruit horror armorum 21
ingurgitare ſe in vitia 319
inhæreſcere 370
inhiat hereditatem, quaſi eſuriē lupus 130
inhibere imperium, i. retinere 391
iniicere fruſtrationem, iniicere metum, telum, tegulam, vngulas, & ſimil. 49
inire gratiam, vt accipi debet 303
iniuratus 803
iniuria. i. immeritò 685
iniurius iniquè 357
iniurium eſt 89.307
iniuriè iniurius 357
inlatebrare 305
inlectio, onis 370
inlectus, tus, tui 370
inopioſus, inopia conſili laborans 687
inquilinus cuius 475
inſania. i. ſumtus immoderatus 571
inſanum i. valde 400
inſcita, ſtulta 436
inſcitior, pro inſcita 324
inſeruire vnum amantem, pro vni amanti 435
inſigne mœſtis præſidium reis 100
inſignia mulierum, quæ ſint 245
inſignire 570
inſignitus. i. vitio aliquo notatus 570
inſimulare, & inſimulatio 31
inſimulare. i. obiicere 48
inſipare 318
inſiſtere veſtigia viæ 219
inſiſtere pedem, inſiſtere viam, iter, negotium 200.293.578
inſpicere in ſpeculum, in patinas 29
inſtare aliquem 235
inſtitit recte 551
inſtipulatus in dolo malo 785
inſtructus, tus, tui, 374
inſula lenis anima 811
intactus, tus, tui 143
intemperiæ 120
inter manus quid ſit 441
intercapedo 231
interdico & edico differunt 91
interdius, interdiu 196.447
interdius ambulo 761
interibi, interea 161
intereſſe à falſis 96
interminatus eſt ei 336
internecinum odium, internecinum bellum, internecinum teſtamentum 19
interpolare, & interpolatio, quid propriè ſit 437
interpolaris nomen quid ſignificet 439
interpretari memoriæ 358
interprimere 158
interuiſere 135
inteſtabilis, & inteſtatus, verba ſunt ambiguæ 6 o
inteſtatus duo ſignificat 248
inteſtina tria principalia 226
intus, ſignificat motum de loco 444
inuendibilis merx 698
inueſtigare mortem 156
inuidia, virtutis comes 8
inuidus alterius rebus macreſcit opimis 896
inuitatio 359.483
inuitiſſimus retulit gratiam 814
incultus, a, um, paſſiue ſumtum 346

Inumbrant ora coronis 502
Inuolauit illi vnguibus in oculos 21
Inuocatus, modò affirmatiuè, modò negatiuè ſumitur 147
Inuolucre, ſeu inuolucrum, quid 177
Inuoluulus 326
Io io. lætantium voces 660
Io. ionis, Inachi filia 147
Iocaſta eiuſdem vxor & mater 422
Ioues humani 269
Ipſiſſimus 513
Iraſci intra modum, ſapientis eſt 389
Irrigatus plagis 336
Irrumatus, a, um, 546
Iſti, pro iſtic: illi, pro illic 368
Iſtorum nominandi 212
Iſtum quem, dictum more Plautino 354
Ita ſum, aduerbium, pronomine talis 420
Itali cur pultiphagi & pultiphagonides nomina 463. 585
Iudiciario quæſtu paſtus 7
Iudicium aliud eſt, aliud arbitrium 27. 455
Iugula, quod ſidus 23
Iumentum quid ſit, & quid eius appellatione veniat 26
Iunculus 491
Iunix i. iuuenca 551
Iuno pronuba dicitur, iugalis & lucina 484
Iuno à parturientibus, inuocabatur, cuius cognomina illic legito, & eorum etymon 154
Iupiter, hiſtrionum deus 9
Iupiter prodigialis 46
Iurgium & lis qui differant 487
Iureiurando obſtringere 251
Iuris coctiores 703
Iuſiurandum alicui dare 900
Iuſiurandum multo minoris ſit, quàm aurum 414
Iuſiurandi quanta vis fuerit apud veteres Romanos 414 615
Iuſiurandi formulæ 392. 401 503
Iuxta litus, poſt litus 765
Iuxtà. i. æque, ſimiliter 154


L


LAbat ariete crebro ianus 200
Labant genua 231
Laboribus dij bona vendunt 610
Lacte, tis, pro lac, tis 532
Lacte viuo papilla tumet 204
Lactibus laſſis 232
Lactauit me ſuis dolis 196
Lacedæmonij quàm in vita duri, & patientes 431
Lacerare diem, conterere diem 83
Lacertulus 491
Lachanam vox, quid ſignificet 721
Lacina, quid, & vnde dicta 96
Lacones pileati pugnabant 30
Laconicæ claues 444
Lacrymantia lumina 468
Lætabilis 331
Lætificare 5
Lætus, propitius 5
Lamberare 661
Lamentaa. i. lamentationes, facere compendi 377
Lamentariæ, lamentorum effectrices 167
Lana Tarentina 892
Lanæ appellatio quatenus extenditur 571
Laniena argentaria 55
Lapidariæ. i. lapicidinæ 196
Lapis Lydius 526
Lapidi lapidem terere 71
Lar, & Lares, quid propriè 117
Lares pileati 30
Laribus animatum quid non immolabatur 118
Largibere 405
Largis effundere fletus 448
Largior lingua 83
Larua quid ſit 46, 191
Laruæ, lemures, maniæ, γοργόνα hinc laruati, malè ſani 151
Laſerpitium 664
Later 881
Laterculus 694
Laterna Punica 147
Latomia, laotamia, & lautomia, λατομία & λαοτομία 713. 196
Latio quis, & vnde dicatur 319
Latrones, id eſt, conducti milites. & cur ita dicantur 580 706
Laudare maximis laudibus 243
Laudare. i. nominare, appellare 182
Lauerna, dea furum 140
Lauo, is, it 430
Lauabant ſe veteres in balneis ante cenam, non poſt, niſi qui luce eſſent perditi 765
Laurea. i. triumphus 311
Laus attonſa 416
Lautus puer. i. mollis 214
Laxitas 554
Lectiſternia 742
Lectus, genit. huius lectus 33 201
Legio vnde, & quot conſtet militibus 9
Legitupa παρέγκυος 731
Lembus 382
Lemniſci, quod genus coronarum 678
Lemures, mali dæmones 191
Lenarum manus oculatæ 27
Leneo, es, et 561
Lenonem genus ſimile muſcis 241
Lenulus, & lenunculus 609
Lenonis animæ virus graue aſſi- peſtileus 520
Lepada 266
Lepus tute es, pulpamentum quæris 257
Leſſum 896
Lethum quid ſit, & vnde dicatur 593
Lex barbarica 546
Lex antiquorum in conuiuiis agitandis 755
Leges æquæ eſſe ſimiles & eur 241
Legibus partis. i, acceptis conditionibus 103
Libella quid, & quanti valebat 268
Libellarium, ſeu librarium, quid ſit 618
Liberalia feſta, cur ſic dicta 187
Liberaſſo, liberauero 436
Libertas pretio æſtimari non poteſt 355
Libertas, dea 7
Lictor quis ſit, & eiuſdem munus 332
Liones necant 226
Lienoſum habere cor 273
Ligillum, paruum lignum 133
Lignari 192
Ligula & lingula qui diſcrepent 719
Limaſſis caput 620
Limbus: hinc limbarius a. 144
Limen ſuperum inferumque ſalue, ſimul autem vale 196
Limus, a, um, 592
Lingulaca 277
Linquere animam 597
Linteones 144
Linus Herculem muſicam docuit, à quo poſtea fuit interemptus 575
Linum raptum, quid ſit 400
Lipiunt fauces fame 332
Liquidus æter 468
Lis quid à iurgio diſtet 487
Litera quadrata 428
Litteras miſſiculare 317
Litterata vrna 798
Locuſtæ palpebris carent 514
Lolliguneulæ 277
Longites 481
Longum clamet io 448
Lopades 766
Loquelam habere commodo 326
Loquuntur literæ, loquuntur hiſtoriæ, loquuntur annales, loquuntur monumenta 404
Loqui ſapientis eſt, tacere ſtulti 365
Loquitatus, id eſt, ſæpe locutus 405
Lorarij ſerui 94. 192
Lubentia, hilaritatis dea 81
Lucerna viua 113
Luces cereum 259
Luciſco, is 547
Lucrare quid ſit 741
Luciſcrare 272
Lucrificabilis, lucrum afferens 315
Lucripeta, lucrum petens 418


Lucu-

Luculentus,fortunatus,candidus 347
Luculentum facinus. i. clarum 488
Luculentum patrimonium 883
Luculentè,λαμπρῶς 336
Lucullus ſuæ ętatis Romanorum ditiſſimus 397
Ludere datatim,raptim,& pulſim 231
Ludificari,ludificare 37
Ludificatus eſt,ludificauit 366
Ludificatus,a,um,paſſiuè ſumtum 397
Ludificator.i.deriſor 44
Ludioſum cor habere 273
Ludius 137
Ludij,qui ſint 220
Ludus fit ſenex,i.illuditur 423
Ludus.i.ſchola 78
Ludos me fecit. i. me ludificatus eſt 367
Lucri ſacri quatuor quondam in Græcia,& qui 289
Ludi funebres claris perſonis fieri ſolebant 445
Lumbifragium 29
Lumen per cornu tranſit 26
quid diſtent æra Lupini 703
Lupus eſuriens,ſibi & hoſti pariter iratus ieiunis dentibus acer 205
Lura,pellis non tincta 191
Lura, eſtocculci,vnde luridus,da,dum 62
Lurcones 205.743
Luſito 372
Luſorij tali,& aſtragali 439
Luſtra.i.lupanaria 110
Luſtratus i.ſcortatus 265
Luſtri,ganei lupanares 141
Luteus homo,i.ſpurcus 713
Lutulentum cœnum 38
Lutum, pro homine luculento & ſpurco 479
Luci primo,luce primo,luce claro 18.159
Lycurgus ſeueriſſimus ſeueriſſimas leges Lacedæmoniis ſcripſit 374
Lyræ,res ſunt effutitiæ 698

M

MAcellum,quis locus 55
Maceria 879
Macer ipſe cura 169
pro Macharra turturem 372
Machinari machinam, μηχανᾶσθαι μηχανήν 378
Machinaro ſtrepitu 401
Macto,mactas,i.augeo 243
arte Madere 444
Madidus,bene potus βεβρεγμένος 110.147
Madidè madet 174
Megalia,humilia domicilia Afrorum 685
quàm Magis,tam magis 485
Magis quàm id repeto, tam magis vror 451
Magis facilius 526
Magiſter curiæ,πρυτανάρχης 123
Magiſtratus petebant Romani in veſte candida 156
Magniloquus, μεγαλήγορος, μεγαλοῤῥήμων 578
Malacia 371
Malaciſſare,μαλακίζω 372
Malacus mœcus 192
Malacum pallium 372
Maleficos ſupplicio extra vrbem afficiebant Romani 271
Maleuolente ingenio natus 395
Malitia, κακία virtuti contraria 761
Malitioſè,conſultò 561
Malleum manubrio ſapientiorem 355
Malleus auis, & eius naturalis hiſtoria 209
Malum,interiectio ſtomachantis, & indignantis 28.37.129.190.258
Mammeata.i.mammoſa 696
Manceps. i. præs, ſeu fideiuſſor 241
Mancipio dare,quid ſit 241
Mandonibus paraſitis ſaturitas omnium deorum eſt inſtar 203
Manducus & manduco,onis, 778
Manere.i.expectare 45
Manitula 677
Manifeſtarius fur 407.556
Manipulus. & manipulares, qui dicantur 245.439 474
Manſues,etis,ti,tem. 74
Mantare,pro manere 647
Mantat militia 693
Mantellum,ſeu mantile 187
Manticulo,as, 203
Mantiſcinatus 203.528
Manula:manulatus: manulcarius, a, 144
Manuleata tunica 661
Manupretium 506
inter Manus quid ſit 443
Marcebat febris,ſenium vomitus pus 455
Marcus Cethegus Suadæ medulla ab Ennio dictus 260
Mare haud eſt mare 74
de Mare,ablat.caſ. 759
Marita.i.maritalis 338
Maritata fœmina 325
Mariti damnoſi, & ſubbaſilicani 238
Marſupium exenterare 355
Martigena. i. martia ſerpens,qui maritos, & armatos homines è dentibus ſuis genuit 59
Maſſica vina 679
in Maſſiliam nauigato,commune prouerbium 298
Maſtruca 726
Materfamiliâs & matrona qui differunt 48
Materiarius, qui materiã præbet 578
Maturare,quid propriè ſit 363
Maturè duo ſignificat, citò, & tardè 235
quàm Maximè tam maximè 129
Med alat,me alat 249
Med intus,me intus 235
præter Med alius,med erga 27
Med eſſe 183
Medamantem,me amantem 100
Medea venefica Æſonem ex ſene adoleſcentem fecit 665
Medicinæ. i. pharmacopolarum officinæ 342
Medioximum,medio actum,modò 314
Medioximi dij,δαίμονες 314
perquàm Meditatè 395
Melculum legit 292
Melior.i.peritior 228
Mellinum veſtimentum 343
Mellita ſcitamenta 491
Mellitulum, deminutiuum à mellita 293
Meminiſſe memineris 374
Memorabilis.i.laudabilis 214
Memorat memoriter 28
Memoria fugit me 27
Memoria tenere: memoriæ ſubuenire 358
Memoriam beneficij definire 385
Mendacium non carum orichalco 224
Mendaciis conſtare totus videtur 362
Mendicabulum 155
Mendicari,pro mendicare 163
Mendicula 342
Mendix 347
Mens animi vigilat 313.357
Mens feſtus dies,nominatiuus caſus,pro vocatiuo 260
Mentem obtinet polypi 397
Mente ſincera animum gerit 80
Menſam remouere 47
Menſarius,ſeu nummularius, vel trapezita 172
Menſari, qui olim appellabantur 13.73
Menſem vertentem 750
Menſes ſunt ſeptem, cùm 448
Mentionem ſerere 570
Mentionem eſcas 2
Mepte,meipſum 529
Mercem ſine fucis geſtat 214
Mercurius cur Ἀγγελιοφόρος à Grecis dictus 146
Mercurius damnum non amat, quia mercatorum deus 694
Mercurius petaſatus 10
Mercurij munera,& etymon 6
Mercurio alæ cur in capite,& pedibus poſitæ 10
Mercatico vino 285
Mereo vel mereor 37
Meretrix pro meritrix 191
Meretrices cur proſtibulæ,alicariæ,ſcœniculæ,& diabolares dicantur 193
Meretricum mores deſcriptio 384
Meretricio more viuit 421
Mergæ furculæ 785

Mergæ, quod genus inſtrumenti 719
Meritaeſt erga me 308
Meritis meritam 299
Meritis manibus 299
Meritiſſimo eius 101
Merobiba 217
Merſi furno qui dicantur 336
Metuere & veteri quo pacto diſſidene 48
Metuere iratum, veteri propitium 6
Mi, pro mei 324
Micula 406
Migdilybs 54.719
Miles conductus cur latro vocetur 706
Milites centuriati, milites expuncti 345
Militiam militare 179
Mille modiorum, mille hominum, mille nummûm, &c. 585
Mina quanti valet 216
Omnia Minima maxima 79
Minito, as. 196
Minuatim addere, ſeu demere 125
Mirum qu n. i. mirum quod non 46 57. 448
Miſcere vinum, ſeu potum, vel poculum, κιρνᾶν 131
Miſer eſt ille, qui ærumnam ſuam neſcit occultare 306
Miſerè miſer 358
Miſeratur ſe 358
Miſereſco 358
Miſſiculo, as, miſſito, as. 337
Mitis oratio audientiam facit 684
Mitra 342
Mittere de digito domum 286
Miſit animum de corpore 750
Moderabilis 371
Moderari ſibi in 336
Modeſtus auro 351
Modiales ollæ 205
Modus agri. i. ſpatium agri 118
præter Modum 390
Mœchiſſare μοιχίζειν 291
Mœchus malacus, cincinnatus, vmbraticola, tympanotriba 392
Mœnera, pro munera 177
Mœnitus, a, um, 412
Mœri, pro muri 177
Mœroris mons 443
Mœrorem animi ex ſtultitia naſci 304
Mœrores mi anteuortunt 203
Mœſt iter 769
Mœſtitudo 156
Molſa falſa, quid 46
Moles moleſtiarum 334
Moliri negotium 464
Morigeris modis 48
Morigero mihi 10
Moliri. i. mori 73
Morologi ſermones 677
Mortualia 107
Mortuo ſit, quod viuo nunquam fiet 445
Mortuorum ſepeliendorum mos olim apud Græcos & Romanos 489
Mortuos extra vrbem romani ſepeliebant 271
Mors & ſomnus germani ſunt 26
Mors terribiliſſimum 196
Morticinum, νεκρώδης 758
Moſtellaria fabula apud Plaut. vnde ſic dicta 423
Mouere bilem, mouere iocum 394
Mu facere, mutire, muſſare 444
nec dicit, nec facit Mu 27
Mucidum emungere 355
Mucidum me emunxiſti 399
Muccidus, cui muccus è naribus fluit 568
Mulciber à mulcendo 332
Mulco, as, 469
Mulcare ad mortem 105
male Mulcatiſcriptores 469
Mulctaſſitis 545
Mulier, eſt domi hiems, tempeſtas, & viris egeſtas 246
Mulier paulatim carpit vires, vtrique videndo 37
Mulieris vitium aut ferendum, vel tollendum: qui tollit: eam commodiorem pręſtat: qui fert, ſe meliorem reddit 569
Mulieres dum comantur, annus eſt 598
Mulierum inſignia, quæ ſint 245
Mulſa mea 561
Mulſum dari conſueuiſſe militibus in triumphali pompa 412
Multimodis ictibus 469
Multipatens pectus 306
Multiplex ærumna 357
Multipotens, πολυκρατωρ 293
Multo tanto carior 383
Munditię, ſunt inſignia mulierum 245
Mundus muliebris quid contineat 245
mihi in Mundo non ſunt pecuniæ 281
Muria 693
Murrham olet 314
Muſſari 605
Mutaſſis 148
Mutato nomine de te fabula narratur 164
Muti dicuntur boues, qui carent cornibus 177
Mutit cardo 217
ne quidem Mutit verbum 214
Mutire quid ſit 758
Mutire, eſt mu facere 514
Mutire verbum non audet 27
Mutito nec opus eſt 27
Mutus, ta, tum, à quo deriuatum 27
Mutuum facere cum 215
Myops eſt, qui interdiu parùm videt 551
Myropolium 342. 528

N

NÆnia quid ſit 678
Nænia ſoricina 406
Nænia, quod eduli genus 406
Nam quid, anaſtrophe 337
Nare ſine cortice 149
Naſſa 161
Naſturtium ex aqua 610
Naſum, in neutro genere 39. 439
Natat vncta carina 461
Natura ſolitarium nihil 410
Natura rerum creatrix perduxit omnis 179
Naturam obſignatam habere 232
Nauales pedes, qui dicantur 496
Nauci ambo ſunt 416
Nauclericus ornatus 72
Nauigato in Maſſiliam, commune prouerbium 298
Nauita ſtellis numeros, & nomina fecit 434
Nauſea propriè quid 26
Nautea, quid ſit 111. 219
Nauteam bibere 299
Nauteam hircum vnctum ſupponere, quid ſit 299
per Nebulam ſcire, & cernere 209
Neceſſe habet 6
Nectaris ducere ſuccos 219
Nefas, ἀθέμιστον 316
Negaſſim, negauerim 91
Negatione duæ magis negantes 412
Negito, as, 421
Negotium aurarium 179
Nepam imitari 174
Neque haud, duæ negationes hic magis negant 412
Nequitiæ ſtabulum, homo nequiſſimus, & impudentiſſimus 261
Neruus, vinculum ferreum quo pedes impediuntur 158
in Neruum dare 258
Neruo torquere 851
Neſciat, pro ne ſciat 392
Neuis i. niſi non vis 217
Neuolt, pro, nonuult 430
Neutrubi 58
Nexile rete 659
Ni, pro, ne, poſitum 417
Nictare, nutare, & annuere quid inter ſe diſcrepant 106. 510
Nidos, pro nidor 319
Nimbus, nimbata faſciola 695
Nimio minus. i. multo minus 766
Nimio plus 308
Nimiopere 231
Nitidè, λιπαρῶς 308
Nobilitate alterum ſ. digit. 11
467
Noctuæ vox, tu, tu, ſeu, tou, tou 511
qua Nectu 28
Nocturna ora 664
Nomen facere 434. 532
Nomina dictare 119

Nominatim appellare 542
Nomina ſubſt. verb. caſum ſui verbi ſæpè regant 443
Nomina ex participiis facta 513
Nomina Græca declinationem natiuam mutantia 51
Nomina in,bilis, partim actiuè partim paſſiuè ſignificantia 417. 470.151.567.694.753
Noſcito,as, 532
Noſſe ſe ipſum eſt difficilimum 663
Notus eſt lippis ac tonſoribus 342
Nouarum creſcendi 202
Nouitius quæſtus 441
Nouitius ſeruus 195
Nouitiorum grex 3.6
Noxiam mittere 298
Nubet eum,pro ipſi. 293
Nugæ perſolæ,meræ ſolæ 221
Nugas probare,nugas garrire,nugas effutire 160
Nugis propugnat 762
Nugigerulus quis dicatur 144
Num.pro,nunc 397
Numella 94
Numerò dicis: numerò mihi in mentem fuit 285
Numerò.i.citò 426
Numiſma regale 378
bene *Nummatum* decorat ſuadela,Venúſque 218
Nummus Philippeus quanti valebat 379
Nummo ſeſtertio 171
Nummi aurei ficti,ex lupinis facti 723
Nummi ſunt marſupij inteſtina 341
Nundinæ,quid, & vnde dicantur 133
Nundinalis cocus 133
Nuperus,ra,rum, 195
in *Nuperis* auſpices adhiberi 257
Nuptiales faces 236
Nutrix alma i.ſaturitas 232
Nuptum illa Pamphilo datur 118
Nux ſecuddes. ornat menſas. 594

O

OBdere fori peſſulum 296.
Obedibo 449
Obire vadimonium 141
Oblactatrix 268.560
Obliguriuit patria bona 883
Oblimo,as. 470
Obnoxioſus 366
Obnubere caput, obuoluere caput 445
Obſatulid,as, 152
Obſcænare 80
Obſcænum & ſcænum quid diſcrepent 675
Obſecrare 154
Obſecrandi mos antiquiſſimus qualis 249
obſequelam facere 72
Obſidium 547
Obſignabant annulis veteres 397
Obſignatam habere naturam 232
Obſipare aquulam 318.382
Obſonare obſonium 225
Obſonare & obſonari, idem 132
Obſonatum.i,paratum 373
Obſonator 496
Obſtetrix,quaſi adſtetrix,ob,pro ad 191
Obſtinatè,obfirmatè 71
Obſtinate operam dat 130
Obſtipere 371
obſtringi religione 617
Obſtrundo,d,a,vnde obſtrundulentum 233
Obteſtandi formula 528
Obtinere aures 281
Obtruncare,capite præciſo, reliquum corpus truncum efficere 22
Obuagulari 140
Obuertere pelago proras 334
Obuigilato eſt opus 387
Occare, occatio. & occator, ob occæcando fruges ſatas 195
Occento, as, comitior, aris 220
Occentare oſtium 617
Occepſo 44
Occillo,as 19
in *Occipitio* oculos habet 120
Occulo,κρύπτω 438
Occupare, & opprimere occaſionem 830
Occupaſſis 108
Ocelli turgiduli 587
Occulata die 648
occulatus teſtis,oculata die,oculatæ manus 77
Oculeiſſimus 214.219
Oculicrepidæ 71
Oculum pertolum effodito 222
ab Oculo cocles, quaſi ocles dictus, qui vnum habet oculum 211
Oculos corrumpere 173
Oculos meo habeo foris vtendos 397
Oculis ambobus ille eſt mihi carior 580
Oculis collimatis 592
Odium.i.homo populo odioſiſſimus 578
Odora canum vis 219
Odoratur aurum 129
Odos 137
Oedipi ænigmatum coniectoris deſcriptio 697
Oeſus,pro vſus 177
Offa melle ſoporata 714
Offerre moram 257
Offerumenta 785
Officium quid, & vnde dicatur 173
Offaciæ,id eſt,fallaciæ 192
Oh,particula lætantis 338.436
Olant,pro,oleant 693
Oleſcere.i.creſcere
Olet Arabicè 516
Ollæ modiales 205
Ololis,lit,pro oleo,es 426
Oneraria nauis, φορτηγὸν ὁλκάς 483
Onerant dies amœnus amœnitate amœna 167
Onerare iudicem, onerare diem ope 578
Onerare humerum pallio 147
Oneratum huc illum accibo 445
Opera tibi perit 23
Operæ non eſt,non eſt operæpretium 295
Operam alteri dare,& ei operam reddere 338
Operire caput 445
Operto capite ſis, ἐγκαλυψάμενος 449
Opes ab ope dictæ ſunt 314
ſpes, *Opéſque* meas tibi commendo 186
Ophthalmia,piſcis, qui oculatus dicitur Latinis 202
Opigena Iuno, quam matronæ colebant 135
Optime,λιπαρῶς 303
Opimitas,atis 83.197
Opinato 488
Opio de properare coronas 694
Ops,dea 70
Opſophagus chirotecis inter edendum vtens 205
Optumè optumo optumam operam das 197
Opulentus auro 354
Opus facere 11
Opera ſua mulieri de manibus excidunt 261
Opus eſt aduigilato, & accurato 387
nec *Opus* eſt mutito 27.
Ora nocturna 694
Orcheſtra 610
Orcus.i.Pluto 448
Orcus, deus eſt,qui omnes vrget mortales 178
Orco,ᾅδῃ,hoſtias, ſeu hoſtiis immolare 338
Orichalcum quid, & vnde componatur 224
Orichalcum apud antiquos omnibus metallis pretioſius 658
Orion, quod ſidus 21
Orion ſæuus hibernis conditur vndis 560
Ornare fugam 128
Ornatus,audax 208
oraſſo.i.orauero 397
orare,pro agere, hinc oratores. 368
orandi antiqua conſuetudo 461
oratio comta & mitis audientiam facit 684
orator catus cluet 478
oratus multa prece 174
os præbere 444
os perfrictum habet 546
os argento verberare 434

Os mihi ſublitum 200
Os.i.facies 397
Ore ſiſtere 229
Oſcinis coruus 80
Olcitari.ſeu oſcitare 519
Oſtiarius 463
Oſtiſiens porta cur ſic dicta 167
Otacuſtę 7
Ouantes.i.lætantes 413
Oues Tarentinæ 892
Ouium tondendarum tempus 573
Ouum ouo non tam ſimile, prouerbium 38

P

PAbulari, verbum caſtrenſe 766
Pætus 570
Pala præter alias ſignificationes, nomen eſt inſtrumenti ruſtici 719
in *Palim* pſeſto 54
Palla quid ſit 111.438
Palliatæ comœdiæ 463
Palliolatus 678
Pallium & tunica quo pacto differunt 152
Pallor luteus 523
Palmam poſſidere. i. principatum, ſeu victoriam obtinere 426
Palo.as.hoc eſt,vagor, aris. 412
Palpo percutit 34.264
Palumbes,ſeu palumbus 371
Pandiculari 519
Panices qui ſint 170
Panis rubidus, parùm coctus 268
Panis maſcul. & pane neutrius generis 233
Pantomimi 60
Papilla viuo lacte tumet 204
Pappo,as 366.443
Parare copias 655
Paraſitatio 18.34
Paraſiti cur Lacones cognominati 187
Paraſitos ſcorta dici 147
Paratragœdia 660
Parcæ veraces 423
Parietinus 879
Parilibus coronatus 47
Pariſſimi,maxime pares 241
Parra,auis infelicis augurij 80
Pars herculana quæ ſit 398
Parſis,peperceris 406
Participia à verbis deponentibus paſſiuè ſumta 346.355 383. 398.482
Participia ſine verbo 348.438 567
Participia facta nomina 513
Partitudo 454
Paſceolus 803
Paſces in cruce coruos, prouerbium 529
Paſcere ſpem ſuam 93
Paſcicompſa quid ſignificet 620
Paſſæ vuæ cur ita dicantur 694
Paſſer,deliciæ meæ puellæ 209
Paſſus capillus 173
Paſſus,dipaſſus,pro panſus. & diſpanſus 553
Paſtus quæſtu iudiciario 7
Patagium,hinc patagiarius 144
Patagita veſtis 542
Patellarij dii 314
Pati pacem 85
Patibulatus,a,um, 427.524
Patiens laboris 10
Patina,quod vas 77.107
Patrice,patrita 569
Patricè.i. more patriciorum 287
Patronam linguam comprimit 83
de *Paulo* 219
Pauonum natura fera 169
Pauperes res 769
Pauperiem pati condiſcat puer 222
Paupero,as, 571
Pauxillulum nummorum 172
Pax ſanctè & inuiolatè colenda ac retinenda 177
Pacem petere 223
Pax caſtrenſis 27
Pacis templum Romæ olim omnium maximum, ac ditiſſimum 383
Peccau t in hac re plura 715
Peccare oderunt boni virtutis amore 526
Pectere pugnis 528
Perpectinem tondere,quid 177
pectus mihi peracuit 419
Pectus multipatens 398
peculatus, pecuniæ publicæ furtum 506
Peculiaris,à peculio 93
Peculium propriè, eſt pecunia ſeruilis 82
Peculium ſeruo habere licebat 161
Peculium quid ſit 620
Pecus ſeruum 395
Peda æ,vnde pedatus 314
Pedatu tertio 315
Pegaſi, equino capite volucres 155
Pei-rare & periurare,idem 228
Pelides tormento fuit mœnibus Troiæ 410
Pellecebræ, ſeu perlecebræ 74
Pellego,perlego 411
Pellex ſemper refertur ad vxorem 304
pellina ceruina 548
Penatibus ſuis reſtitui 164
Pendere animi 117.610
Pendere minoris, pendere nihili 437
Pendentes ſerui cædebantur 534
Penetrauit ſe foras ex ædibus 22
Penetrare pedem 50
Penis,& peniculus 50
Peniculus tectorius quid ſit 537
peniſſimè,penitiſſimè 541
Penitam offam 578
Penit is faucibus.i.imis 71
Pennaria cella 18
Pennipotentum corpora 524
Penſilis,pendulus 640
Penſilis vua ſecundas ornat menſas 694
Penſior.i.melior 385
Pentethronica 699
Penus omnis generis dicitur, & vſurpatur 285
Penus quid, & appellatione penus quid contineatur 184
Pepigi.i.pactus ſum 409
Peplus quid ſit 606
Per.in compoſitione perpetuitatem & aſſiduitatem ſignificat 679
Peracuit, à verbo peraceſco 141
Peratum, participium ſine verbo 348
Perbitere,perire 184
Percellere 360
Percon&tatio 45
Percon&tator 524
Perdatu tertio 315
Perdere arma 831
Perdita perdidit me 324
Perdormiſcere 89.255
Perductor quis ſit 463
Perendinatu tertio 315
Pereo probè.i.pereo planè 192
Perit.i.amat perdite 685
Pereunda puppis 314
Perenticida 347
Perenniſeruus 743
Perexſiccata proluuies 426
Perferens iniuriarum 18
Perfidioſus 105
Perfoſſores parietum 95
Pergamum cur Apollineum vocetur 410
Pergræcari,congræcare 405
Pergula 643
Pergunt turbare vſque 433
Perimbecillum 45
Periurioſus 877
Perlecebræ,pernicies adoleſcentum 420
Permediatus, paſſiuè ſumtum 348
Permolit vxores alienas 381
Perna à pede dicitur 202. 204
Pernæ indemnatæ pendent 204
pernis magna p. ſtis veniet 204
pernix manibus 167
Peronis,quod genus obſonij 481
Perpendi perperem 14
Perpetem noctem.i. perpetuam, ſeu continuam 46.24
Perpetuus vniuerſus 431
Perplexabile verbum 811
perplexari 110
Perplexim laceſſam oratione 123
Perpluo, is, actiuè ſumtum 435

Perpurgatis auribus 573
Perſentiſco 475
Perſolæ nugæ, meræ ſolæ 489
Perſolum oculum effodito 140
Perſuaſtrix 420
Pertæſum thalami, tædæque 440
Pertinax quis propriè ſit 178
Pertingere aciem animi per caliginem 209
Peruiam, aduerbium, vt obuiam 139
Peruolitant voces 26
Pes, nomen ambiguum 483
Pedem e valla egreſſi non ſumus 447
Pede tangere pedem 106
Pedes tollere, & pedes conturbare 276
Pedes duri, ad iter faciendum aptiſſimi, χαλκόποδες στερεόποδες κρατερώνυχες 362
Pedibus mobilis, πόδας ὠκύς 567
Pedes nauales qui dicantur 497
Peſſulus quaſi paruus pes 883
Peſſulus, κλῇθρα χαλκεῖον foribus obdere peſſulum: ædes occludere 123
Peſſum premam. i. in imum fundum deprimam 479
peſſum abire 389
Peſſulis factis peſſum premam i. ſtuprum 149
Petaſus & pileus quonam pacto diſcrepant 30
Petaſum, petaſatus 500
Petere, poſcere, poſtulare, qui differunt 6
Petere precario, petere precibus, petere precando 6
Petiſſo 343
Petro. i. aries, veruex 201
Petrones, qui ſint, & cur ſic appellati 201
Petulans, à petendo dictum 396
Phaleratis dictis ducis me 77
Philippeus nummus quanti valebat 379
Philomela in luciniam mutata 780
Phœnix Achillis magiſter 375
Phylaciſta, φυλακιστής 144
Phrygiones qui dicebantur 501
Phuy, interiectio ſpurcũ aliquid aſpernantis 679
Pice atra cruciabantur ſontes 191
Pici, ſeu gryphi (ſæuum ferarum genus) mirè amant aurum, mireque cuſtodiunt, quibus comparantur auari 155
Piem pietatem. i. pietatem colam 92
Pigmenta vlmea 362
Pileata plebs 30
Pileus vt à Petaſo diſſidet 30
Pileus, eſt libertatis inſigne 30
ad *Pileum* vocare 30
Pingi. i. fuco illini 693
Pinguitudo 219
Pinnatus, pinniger 26
Pipulo, ſeu pupulo, as: & pipulatus 140
Piſcari in aëre 72
Piſcis, obſonium veteribus opiparum, carum & pretioſum 460
Piſtillum, & piſtillus 123
Piſtorium, oppidum Italiæ 170
Piſtrinum in mundo ſcibam 80
Pituita κόρυζα 568
Placabiles animi 416
Placatur inuidia, virtute relicta 395
Plagipatidæ, qui dicantur 443
Placidum eſt diis 766
Plagoſus 94
Plaguſiæ 769
Plato moribundus gratias agebat naturæ, quòd Græcus, non barbarus eſſet natus 568
Plauſor 636
Plauſtrum perculit, prouerbium ruſticis vſitatum 361
Plebiſcitum ſcitius 661
Plectibilis corolla, πλεκτὸς στέφανος 372
Pluma haud intereſt: prouerbium 444
Plumatilis veſtis 341
Plus minúſque facere 208
Plus quingentos colaphos infregit 502
Pluſerit, plouſerit 299
Pluuit, pro pluit 21
Pluuerat, pro plueret 433
Poculum carcheſium 34
Ponere ſpem in 207
Ponere vitam, ponere gladium, ponere pallium, ponere perſonam, pro deponere 243
Popularis. δημότης 138
Porcinarij, porcinæ carni præfecti 204
Porcus in fœderibus faciendis ſaxo feriebatur 191
Porci ſacres 456.749
Porci effigies inter militaria ſigna 191
Porrectio 406
Porricere 647.699
Porro, porrotenus, vltrà 113.257
Porta metia 269
Portendere, quid ſignificat 228
Portentum, participium paſſiuum à verbo portendor 228
Portiſculus 93
Portitor charon 487
Portitores, qui dicantur 76.489
Poſca 575
Poſiui antiquum, pro, poſui 678.790
Pœnarum ſoluendi 203
Pœni bibaces 257
Pœnica, pro punica 177
Pœniſſime 455
Poetis iratis atque diis 699
Polenta, Græcorum cibus: puls Italorum 71.231
Polentarium 231
Polimenta 491
Polliceri montes, & maria 585
Pollincere, mortuum curare 114
Polluces. i. pollux 406
Pollucere quid 114
Polluctus virgis 223
Pollucibiliter, opiparè, nitidè, à verbo, pollucere 114.426
Polypus, pro rapace poſitum 128
Polypi mentem obtinet 397
Pondo centum es 95
Ponit veſtigia grauiter 274
Poſſeſtrix, à verbo poſſideo 273
Poſtidea, poſtea 327
Poſtidea me domum recipiam 43
Poſtilla, poſtea 259.431
Poſtilena 259
Pote eſt, id eſt, fas eſt, δυνατόν 429
quantum *Pote* eſt 414
Poteſtur, fieri poteſt 620
Potis decet 47
Potiri domum 19
Potiri hoſtium 19.357
Potitus hoſtium. i. captus ab hoſtibus 95.167
Præbere animos attentos ad 67
Præbitio 463
Præcautatrix 566
Præcauto eſt opus 578
in *Præceps* rapit 43
Præceptor quis, & vnde dicatur 179
Præcincti qui dicantur 540
Præcipes 783
Præcones nihil gratis agunt, quòd linguam & vocem venalem habeant 67
Prędatoria nauis 497
Præfica mulier 888
Præfiſcine 775
Præhibeo, prębeo 526
Prælectare 397
Præneſte, oppidum Campaniæ 203
Præpandere lumina menti 259
Præneſtinæ ſortes 203
Præquos alios 473
Præſaga mali mens 128
Præſagire, à præ & ſagire 128
Præſagitur animus 398
Præſagitio 128
Præſegmina 133
Præſentarius, a, um, 443
Præſentaria talenta 216
Præſentariis nummis opus eſt 78
Præſente legatis, præſente amicis, præſente nobis 48
præſepes 554
ad *Præſepim* ſuam 226
præſtigiæ, & præſtigiator vnde dicantur 720
præſtigias præſtinxit 537
præſtigiator, & præſtigiæ, quid, & vnde 127.152
præſtinare 502.343
præter æquum, παρὰ τὸ ἴσον: præter modum, παρὰ τὸ μέτρον 391

Præter oculos, id eſt, ante oculos 519
Præter os, i. ante os 685
Præterbito, tis, tit, 184. 354
Præter hac, i. præterea 427. 514
Prætor, ἄρχων 338
Pranſitare 71
Præcari à diis 46
Præcatorem ſibi parare 475
Præſſatam ære 101
Pretium arti ſtatuere 170
Pretium ob ſtultitiam fero 207
Pretium ætas altera ſordet 354. 421
Pretio pretioſo 356
Pretia ignauiæ quæ ſunt 526
Primum dum 761
Principiò 436
Probè ſatur, probè potus 309
Procline & decline 103
Procumbunt emoto cardine poſtes 200
Prodigus æris, prodigus animæ 93. 466.
Producere copias in aciem de 20.
Productores, qui 83
Proferre in lucem 402
Profeſtus dies, & feſtus dies 187
Proficiſceret 597
in *Profundum*, i. in ventrem, condere nummos 171
Prognariter certat 750
Progne in hirundinem verſa 780
Progrediri 103
Prohibeſſis 150
Proilium, pro, prœlium 490
Prolapſus cecidit 216
Prolicere, prouocare 219
Proluere cloacam ventris 219
Prolunies fœdiſſima ventris 219
Promerere vel promereri vt à commereri differt 37
Promeritus ſum nihil ex re tua 526
Promiſcam, i. promiſcuè 670
Promptare, ſæpè promere 56 391
Propinare, quid, & vnde ductum 106
Propinare verſus flammeos 436
Proponere vexillum 20
Proprium quid ſit 215
Proprium, i. perpetuum 416
Propudium quid, & vnde dicatur 222
Propudium, quaſi porrò prudendum 396
Propudioſus 881
Propugnat nugis 762
quò ſe *Proripit* ille 190
Prorſum, id eſt, porrò verſum 360
Prorſus, i. rectus: oratio prorſa 325
Proſcenium, ſcenæ pars anterior 684 699
in *Proſcenium* hiſtrionem producere 93
profecta exta 699
Protelare 602
Proteruus vnde componitur 402
Proteruus, i. ſalax & libidinoſus 192
Proteruiter 774
Protinam ſe in fugam dare 233
Protinam coniiciam me in pedes 297
fungus *Putidus*, ſeu putridus 405
miſerum eſt opus, puteum demum fodere 443
Pilum iniecisti mihi: tragulam in aliquem iniicere 453
terram videre 493
Faſces in cruce coruos 526
Proximi dic, i. proximo 466
Prurit dorſus, prurit caput, pruriunt dentes, pruriunt ſcapulæ 554
Pryxiaries: & quis fuerit iſte Pryxus 381
Pube præſenti 640
Publicare vulgò 486
Publicitus 383. 471
Publitius 890
Pudens 491
Pudere, quàm pigere præſtat totidem literis 647
Pudicitiæ præmium 210
Pudor à turpi facto prohibet 392
Puer pauperiem pati condiſcat 222
Puere, pro puer, à recto puerus 217
in *Puerulis* eſt 271
Pugilatum incipit. i. pugnos ſuos expedit 200
pugilicè atque athleticè 531
Pugnæ prœliares 245
Pugnam pugnare 179
Pugnis peſſimè contuſus 38
Pulchra pulchritudine 37
Pulmentas ſuppingi ſoccis 384
Pulmentum, pulmentarium, puls, & pulpa, differunt 133
Pulpamentum, ſeu pulpamentarium, qualis cibus 217
Pulmones diſtrahuntur 226
Pulmonei pedes 364
Puls 217
Pulte quondam Greci victitabant 463
Pultiphagi, & pultiphagonides. i. Itali, & Romani 685
Puluinar, & puluinarium 281
in *Puluinarium* ſubducere nauim 297
Punicei oculi 640
Pumicor 137
Punior 719
Purgitare 159
Pupurata 438
Purpuriſſatus, & purpuriſſus 881
Purpuriſſum 437
Purus putus 667
Putamen, quid propriè ſit 192
Putare, ſuperuacanea reſecat 312
Puteus, qua ſignificatione vſurpetur
Putidus, ſeu putridus fungus: prouerbium 405
Putiſco 367
Pythagoras car bouem immolarit 303

Q

QVadrantal, quod & quale vas 219
Quadrata litera 466
Quadrilibris 160
Quadrimus puer 20 8
Quadrupedans 520
Quadrupedante ſonitu quatit vngula campum 208
Quadruplatores 730
Quærere & potere longè differunt 122
Quæſtio pecuniaria, quæſtionem haberi 475
Quæſtus eſt, ſi quid ſumas in amico. & hoſpite bono 438
Quæſtus, quæſti 122
Quæſti gratia 685
Quæſit prece 379
Quæſtores, qui ita olim dicebantur 164
Qualiſt 34
Quàm magis, tam magis 486
Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te, &c. 414
Quam propter. i. propter quam 414
Quantulum vſus eſt auri 399
Quantum operis ſit 694
Quantum eſt hominum beatiorum 430
Quantum familiarium 526
Quaqua 38
Quaque, ex qua parte, ſeu ex omni parte 588
Quaſi, quemadmodum, quo modo, vt quaſi pueris 149
Quatenus vnde componitur 402
Quercus auritas ducere 266
Queror iniuria, queror fortunas meas, non de iniuria, & ſimil. 261
Queror vicem tuam 93
Queritur ſeruitutem, queritur fortunas, iniquitatem, iniuriam fatum 27
Quis, pro quæ 360
Quiſque, pro, quæquè, antiquè dictum 685
Quiſquis mulier 747
quantum *Quis*, quantum potes 449
iſtum *Quem*, dictum more Plautino 814
Quem ad, pro ad quem 378
Quicquam penſi 396
Quid clamoris eſt? 341
Quidum/dum, inſeparabilis particula 447
Quidum, i. quo pacto? 144
Quidquid, pro quidque 18


Quid

Quid, propter quid, ſcilicet 220
mirum Quin, i. mirum quod non 448
Quinquatribus. i. Mineruæ feſtis 421.569
Quippini, aduerbium aſſentiendi, & affirmandi 403
Quiqui. i. quiſquis 87
Quòd ego. pro, quò ego 440
Quod i. propter quod 554
Quoniam. i. poſtquam 118
Quotumus, i. quotus 666

R

RAbo, onis 883
Radicitus, vſque à radicibus 476
Ralla veſtis 342
Ramex 610.702
Rapidus fluuius. i. meretrix 372
Rapere in ius 159
Raptim tempore frui 569
Raptim & pulſim ludere 231
Raptor hoſtium, quis dicatur 344
Ratiunculam ſubducere 235
Rauiſtellus 363
Rebitere. i. redire 182
Recedunt terræ, vrbéſque 461
Receſſim, & retroceſſim, aduerbia ſunt 274
Recens orto ſole 195
Recipiam me poſtidea domum 43
Receptio virum eſt. i. recipis virum 114
Receptio meum virum, pro, recipio meum virum 33
Recoctus ſcriba 703
Reconciliaſſe, i. reconciliato 191.398
Reconciliaſſere 20.263.170
Recordo, as. 526
Reddere ſalutem 358.381
Reddere impetratum 333
Reddibo tibi operam 178.332
Reddibitur opera tibi 260
Redhoſtire 77.85
Reditio quid illi huc fuit? 443
Redundat iſte luxuria 421
Referre ad coniectorem 228
Regale numiſma 378
Regilla veſtis 342
Regnator 301
Regulus cur hoſtibus iuſiurandum præſtitum tanta & integra religione ſeruauit 600
Regum rex regalio, παμβασιλεύ 201
Religio. i. pudor, ac dei metus 232
Religio eſt mihi dicere 232
Religio iuſiurandi quanta fuerit apud veteres 600
Remiges eſſe naualeis pedes, 497
Remigio velóque: remis velíſque: ventis remíſque. prouerbialiter hæc efferri ſolent 76
Remittere nuntium 189
Remora, remorago, & remiligo, quid. & vnde dicantur 291
Remugit clamore cœlum 21
Reperire rimam 297
Reptare 259
Repudium ac diuortium quo differunt 159
Res, quid 5
Rem ſoluere 235
Rem ſuo periculo gerere 400
in Re. præſenti, vnde natus hic loquendi modus 21
pro Re, pro facultatibus 146
Res tuas tibi habeto, res tuas tibi agito 52
Res aduerſæ ingenium nudare ſolent, celare ſecundæ 170
Reſciſcere 103
Reſcribere nummos, reſcribere argentum 90
Reſecare ſpem longam 420
Reſeruare pœnas in diem, &c. 463
Reſpexis, reſpexeris 449
Reſpicere. i. fauere, & propitium eſſe 201
non Reſpirat eius cupiditas, & auaritia 421
Reſponſare 314.444.510
ad Reſtim res rediit 468.540
Reſtipulatio 366
Reſtrix 895
Reticulum 885
Reuenire 524
Rhea & Ops, idem 314
Rica, veſtimenti genus, à ritu dictum 343
Ridibundus 351
Ridicularia fundere 758
Ridiculoſiſſimus 55
Ringi canum proprium 185
Ritum diducere 185
Robur, quis locus in carcere 252
Robuſteus codex, genus cruciatus 721
Rodere viuos vngueis 381
Rogitatio quid ſit 241.297
Roma, lux orbis terrarum, arx omnium gentium 504
Roma à Senonibus Gallis capta 976
Romani cur pultiphagi & pultiphagonides nominati 685
Romani olim decimas ſolebant Tyrrænis 397
Rubent oculi turgiduli 34
Rubidus panis, parùm coctus 268
Rubrica quid 48.567
Rudens 792
Rugat palliolum 265
Rugoſus 693
Ruit taurus in venerem 216
Rumificare 44
Rumpit, compoſito vocem 476
Runcare, & runca quid ſit 192
Ruro, as, 162
Ruerſum verſum 343

S

SAcculus aranearum plenus 89.167
Sacerdotes cybelles in Gallia, homines ſemiuiri 725
auri Sacra fames 18
Sacres proci 496.799
Sacrificium propter viam ad quid inſtitutum 765
Sacris hereditatem aſtringi 197
Sæculum quid ſit 585
Sæpicule. ſæpiuſcule 286
Saga mens 65
Sagæ anus cur ita dicuntur 219
Sagaces cur dicuntur canes 219
Sagina quid ſit 436
Sagire, ſentire cautè eſt 216
Salebroſus locus 319
Salit aſinus aquilam 326
Silſura 229
Saltem, Gall. à tout le moins 29
Saltus quid, & vnde dicatur 526
Saltus, vbi ſiluæ, & paſtiones ſunt 377
Saltus, pro muliebri inguine, pilis obſito 295
Salue limen ſuperum inferúmque: ſalue æternum, æternúmque 196
vale atque Salue 245
Salus vlla ſeruare poteſt 190
Salus ſeruare non poteſt 442
Salus lignea 636
Salus, dea 7
Salutem tibi propino plenis faucibus 210
Samia vaſa, quæ & qualia 178
Sanctimonia 395
ſi Sapis, neſcis, quod ſcis, prouerbium eſt 401
Sapit pectore pleno 344
Sapiui 789
Sapientiorem malleúm manubrio 355
Sapienter ſapit 28.174
Sarcinam alteri imponere 462
Sarcinator, ſarcinatrix 144
Sarrum tectum, ſarra mens 65.430
Satin & ſatiſne, reſponſionem aientem poſtulant, & affirmationem ſignificant 367
Sator, ſatórque ſcelerum: & ſartor vnde dicatur 195
Saturides patronymum, Satyri filius 413
Saturitate, ego exij ebrius 202
Saturno hoſtiæ humanæ immelabantur 57
Sauciauit ſe flore Liberi 219.309
Sauciare famam 378
Scabere 39
Scæua bona, ſcæua mala 298
Scæuum & obſcænum quid diſſideant 675
Scalpurire 141
Scapha, quod genus nauigij 762
Scaphium 372
Scato, tis, tit 147
Scatus. i. tacitus 684
Scelerare 449
Scelus, pro homine ſceleſto 479

Socius ſuum quenque maximè vexat 453
Schema, mæ: chimyda, dæ: lampada, dæ 515
Schœnum, & ſchœniculæ meretrices 693
Scirpicula, vel ſcirpiculum 201
Scipio, baculus, quo nitebantur ſenes 73
Scirpus. quid: nodum in ſcirpo quæris 149
Sciſſo capillo 325
Scitamenta mellita 491
Scombrus 202
Scorteæ ampullæ 268
Scriba recoctus 703
Scribebant veteres in tabellis ceratis 639
Scribere in foribus eclogia carbone 67
Scripturarius ager 577
Scrofa, ſus fœmina 201
Scrupoſa ratis 178
Sculponeæ 277
Scutra vnde dictum 331
Sebum fit ex adipe ruminantium 178
Secretò χωρὶς 52.125
Seges, id eſt ipſa terra 120
Sellulariæ artes 502
vt ſementem feceris, ita & metes 367
Semeſus 77
Seminium, antiquè dictum, pro, ſemen 585
Semiſomnus, ſemiſomnolentus 219
Semiuſtulatum 785
Semizona: hinc ſemizonarius, a, 144
Sempiternum ſalutare 125
Senat beneficio 280
Senati columen 341
Senectus, onus Ætnâ granius 518
Senex capularis, ſenex Acheruntieus 111
Senones Galli Romam ceperunt 679
Senſiferi motus 200
Senticetum 202
non es iſt Senticeto 202
Sentio ſententiam 226
Sepelire ſomnum 45
Sepeliendorum mortuorum mos olim apud Græcos, & Romanos 488
Septentriones, quod ſidus 23
Septimi die 535
Sepulta patria 504
Sequere ſis 37
Seriæ, vaſa fictilia, & vinaria 205
Serius, a, um, triſtis, ſeuerus 48
Sermonem edere, ſermonem guſtare 325.475
Sermones morologi 678
Sermonum Socraticorum ſcita deſcriptio 568
Seruaſſo, ſeruauero 419
Seruitus an ſit præter naturam 469
Seruus vicarius, quis 90
Serui atrienſes, qui, & quales 89
Serui lorarij 192
Serui in ius non ibant, ſed licebat cum eorum dominis agere 90
Serui pendentes vapulabant 204. 524
Serui vt emittebantur manu 160
Seſamum 694
Seſquiopus quotidianum 196
Seſtertio nummo 171
Seueritudo 362
Sexcento plagus 196
Siccare vbera diſtenta 273
Siccus, i. ſobrius 110
Siceliſſare, & Siceliſſitare 482
Siculi trilingues 482
Signum tuba dare, ſigna canere 20
ſignum obſignatum 60
Signum Pictum 363
Signa conferri 269
Silentium eſt ornamento mulieri 124
Sileſco 561
Silicernium 110
Simia quam ſimilis turpiſſima beſtia nobis 468
Similiſt 29
Similimæ portitorum 79
Simitu, i. ſimul 37
Simonem mihi obuiam veniat velim 670
Singulariæ catenæ, ſingularia natura 169
Sinus, ſiue ſinum, quod genus vaſis 201
Sinum lactis liba 217
Sipare 319
Siremps 8
Sis, i. ſi vis 84
Siſtere vadimonium 222
ore Siſtere 200
Sitibunda anus 219
Socienno tuo, ſocio tuo 152
Solarium 552
Soleati cenabant antiqui 443
Solem occaſum 337
Solicito, as, quaſi de ſolo commoueo 366
Solidum, i. ſtabile, decretum eſt 594
Solida ſeruitus 350
Solitarium nihil amat natura 430
Solſtitialis herba quæ ſit 639
Soluendi pœnarum 202
Solutus in ſtupris, & adulteriis 9
Somnias vigilans, ſtertis vigilans 202.23
Somniare duo ſignificat 500
Somniare beſtias 500
Somnia cernere non ceſſas 45
Somnus & mors germani ſunt 24
Somnum ſepelire 45
Sonipes 520
Somnis ſonanti 264
Soporata frugibus medicatis offa 724
Sorbere & ſtertere, conſimilia ſunt 174
pretium ætas altera Sordet 311
Sordidatus 91
Sorditudo 719
Soricum proprium, & Soricina nænia 40
Sorratum, vehiculi genus 74
Sortio, pro ſortior 272
Sortis alia 271
Sortes Præneſtinæ 10
Soſpitare 146
Soſpitari 10
Spathalia 506
Spatiator 71
Specio, antiquè dictum, cuius verbalia, ſpectatio & ſpectus 569
Specitur ſpecimen 31
Speculum, imago in ſpeculo viſa 531
Speculari, arbitrari 514
Sperare deos, ſperare in diis 269
Spes cœnatica 185
Spes conſequuta eſt 201
Spem longam reſecare 420
in Spe omnia bona habere 475
Sphingis monſtri deſcriptio 697
Spinthyrinæ quid ſit 580
Spiritum includere cuipiam 436
Spiſſus, i. longus, tardus 306
Sponſalia, & ſponſiones vt fieri quondam ſolebant 249
Sportæ, & ſportulæ vnde dictæ 231.492
Spurcidici, & ſpurciloqui verſus 164
Spurcities 164
Spurcus, fœtidus 419
Spurcæ noctes 164
Squammigerum genus 523
St, ſilentij indicti, vel indicendi nota 220.260.448.657
Stabilimentum 233
Stabulum nequitiæ, homo nequiſſimus, & impudentiſſimus 261
Stacte, ſeu ſtacta, quod genus vnguenti 439
Stalagmium quid ſit 506
Stare inter ſacrum & ſaxum 186
Staticulos dare 788
Statuere pretium arti 571
Status dies, quis 214
Stega 382
Stellis nauita numeros, & nomina fecit 484
Stenobœa quàm falsò, & calumnioſè accuſauit Bellerophontem 405
Sterilia verba 196
Stertis vigilans 574
Stimulatrix 415
Stimuleum ſupplicium 500
Stoici, verborum architecti 7
Strategus 230
Strathippocli, genit. antiquus pro Strathippoclis 318
Strena 298


Striges

Striges aues ſunt nocturnæ 664
Strigoſus 693
Strophium; hinc ſtrophiarius, a, 144
Struthiocamelus] 736
Stu. deſudet vnum 601
Stultior ſtultiſſimo 243
Stultuidus.i.ſtultè videns 552
Stuprum & adulterium quo diſſident 159
Suadela bene nummatum decorat 318
Suadæ medulla 368
Suauiatio ſuauis 373
Subagitare quid ſit 210.568
Subbaſilicani qui ſint 201.238
Subellor 137
Subditiuus,ſubdititius 31
Subducere ratiunculam 235
Subices,pro ſubiectis poſitum ab Ennio 298
Subicitare 298
Sublandiri viris alienis, non matronarum, ſed meretricum eſt 393
ſublatum conuiuium.i. conſumtum
Subleſtum 741
Subleſta fides 394
Subminia tunica 342
Suboles.indoles 257
Subroſtrare 201.707
Subſarcinatus 230
Subſtractiones inſanæ 571
Subuenibo 285
Suburra,vnde ſuburratus, a, um, 309
Succenturiatus miles 574 660
Sucida lana 573
Succidanea hoſtia 91.537
Succingulum 491
Sudatorium balneum 815
Sudum, quaſi ſemiudum 536
Suetus in prœlia 371
Sumen quid ſit 230
Summanus.manium Deus.omnia rapiens,ac deuorans:vnde ſummare verbum 236
Summanus è terris curru quadriiugo vectitatus, Proſerpinam rapuit,& ſub terras ſecum auexit 236
Summas,atis, 304
Superſit 347
Superſtitet 331
ſuperſtitioſi vnde primùm dicti 71
Supparum quid,& cur ita dicatur 342
Suppillare à quo deſuetur 514
Suppingi ſoccis pulmentas 382
Supplicandi antiquorum formula 560
ſupplicaſſis, ſupplicaueris 90
Supplicium vlmeum, ſupplicium ſtimuleum 560
Supplicium.i.ſuppliciter 761
Supp... mus quis dicatur 575
Sura. pars tibiæ poſterior 29
Surreptitius 214
Sus,& ſuſſum,id eſt, ſurſum 319
Suſpectio,& ſuſpicio 354
Suſpicionem ſuſtinere 390
Suſſultare, artem ludicram facere 192
Suſſum,pro ſurſum 220
Suſtollere ſigna 308
Suſterna veſtis 500
Suto,as 144
Sutrium ire 279
Sycophanta quis ſit, & vnde dicatur 238
Symbolarum collatores qui ſint 239
Symbolum oſtendere 381
Sympina 489
Syngraphum,vel ſyngrapha 105


T


TAbellarij præpoſteri 10
Taberna & ganeum differunt 111
Tabulæ ceratæ, in quibus veteres ſcribere ſolebant 649
Tacere eſt ſtulti, loqui ſapientis 363
Tacitus taceas 363
Tactio eſt iſtum, pro tangit iſtum 35
quid tibi Tactio hunc fuit? cur tu hunc tetigiſti? 223.273
Tagax 366.757
Tugaces.i.fures 159
Tago,is,it, 366
Talaria lex 545
Talentum magnum quanti valet 216
Tali luſorij 439
Talorum ludus quis,& qualis erat 113
Tangere bolo 685
Tantillo minus 443
Tantiſper,interea dum 152
Tantulum offenſum 488
Tantus natu 373
Tapetia belluata 642
Taphus inſula,Echinadum vna 1
Tardigradam 128
Tarditate cochleas vincis 702
Techna,aſtutia,fallacia 453
Ted amare,te amare 93
Tedamo, te amo 264
Tegmentum 393
Teleboæ populi, à quo ſic vocati 1
Temetum, quid ſit, & cur ita dictum 135
Temperare ſibi in 336
Temperius 755
Templum tribus modis dicitur 656 790
Templum omne non plus vnum introitum habere debet: vnde extemplò,id eſt, continuò, dici ſolet 20
Templum Pacis olim Romæ omnium maximum,ac ditiſſimum 333
in Templis olim res cariſſimas deponi 382
Tendit haberi diſertus 168
Tenere ſuauium 24
Tenuiculo apparatu contentus 129
Teredo 462
Terere lapidem lapidi 78
Tergum,& tergus, 74.84.204
Tergum habere familiare 394
Terram manibus tangere 448
Terram videre prouerbium 498
Terueneficus, vel triueneficus, a, um, 405
Teruncium nec attigit 164
Teſſera hoſpitalis quid ſit 715
Teſtudo vt à cochlea differt 166
Tetrarcha 578
Tetuli antiquum, pro, tuli 47 789
Texterna 500
Thalaſſicus color 539
Thebæ à Cadmo conditæ 59
Thermopolium 575.661.778
Theſaurus verberum,& plagarum 465
Theſaurochryſoychochryſides, quid ſignificet,& vnde componatur 178
Theſſali magicis artibus infames 63
Thetis,Nerei filia 33
Θώρηξις, quid apud Hippocratem 116
Tiara quid 744
Tibiæ in Phrygia primùm ſunt inuentæ 134
Tigillum 132
Tilia pinguis 539
Timidus,pro timens 333
Timor linguam debilitat,& impedit 285
Tinnimentum 787
Tinnire 365
Tipulæ, beſtiolæ hiſtoria naturalis mira 736
Titan,ſeu Titanus 519
Titani cum diis bellum geſſerunt 730
Tithonus, homo monogrammus 283
Tolutim 105
Tomentum 267
Tondebo auro vſque ad viuam cutem 179
Tondere per pectinem, quid ſit 177
Tondendarum ouium tempus 573
Tonſillæ in homine:glandia, ſeu glandulæ in ſue 205
Tonſtricula,tonſtrix,tonſor 421. 885.273
Tonſus pro tonſura: tonſu lugubri 29
Tormentum, hoc eſt, detrimentum 410
Torminoſi 107
Torpet timore 26
Torus quid,& vnde dicatur 11
Trabea veſtis 342
Tractim. i. longo tractu, ſine intermiſſione,iugiter 34


Q

Tragula quod iaculi genus 267
Trahax à trahendo 741
Traiecit ſe in regnum Bogudis 395
Tramæ putidæ 813
Tranſcidi 753
Trapezita, menſarius, ſeu nummularius 172
Tranſenna quid proprie ſit 401. 746
Treis vnos paſſus, id eſt, ſolos 405.
Tremefactus 307
Trepidatur 597
Treſviri capitales, & treſuiri nocturni qui 17
Tributim 145
Tributum, ſeu tributus antiquitus dicebantur 145.342
Trigemina, ſeu tergemina porta, cur ita Romæ dicta 167
Triobolus 77.381
Triparcus 260
Triticeiæ 277
Triuenefica 806
Troia Vlyſſis capta dolis 671
Trucidatur fœnore 14
Tu, tu: ſeu, tou, tou, vox noctuæ 511
Tuatim 37
Tuceta 226
Tumet viuo lacte papilla 204
Tumultus, quaſi timor multus
Tumulti, pro tumultus 285.688
Tunica manuleata 661
Tunſillum, ſeu tuſillum 123
Turbellas facere, turbellas dare 412
Turdetani qui ſint 170
Turgeſcit ira, turgeſſit illi cor triſtibus iris 268
Turgiduli rubent oculi 34
Turpo, as, 21
Tuſculum diminutiuum à tus, ris, 137
Tuſcum, vcus à Tuſcis dictum 318
Tympanotriba mœchus 192
Tyrij bilingues 719

V

Vocale vt proferri debet 513
Vaciuus, a, um, 374
Vadatus, a, um, 376
Vadato reſpondere 212
Vadimonium obire, vadimonium ſiſtere 212
Væ victis, prouerbium 679
Vagulari, & vagulatio 149
malè valere te video 212
Valentula, validula 293
Valgi, & vati qui dicantur 520
Valgiter 541
Validè valet 174
Validè varia 331
Vanitudo 190
Vapos, pro vapor 219
Vaſa Samia, quæ & qualia 178
Vaſorum appellatione quænam intelliguntur. 713
vaſtigies, vaſtitas 642
Velabrum, quis quondam Romæ locus 185
Velitationem verbis fieri compendij 107.176
Venalitiarij 196
Venari oculis 580
Venaticus canis 548
Vendere imperium dote 338
Venerari, i. orare 118.768
Venerius iactus felix eſſe dicitur 113
Ventris proluere cloacam 219
in *Ventrem* condere nummos 171
Ventus africus, cur dicitur proteruus 395
Ventum gaudio 303
Venus è concha nata 783
Venus libentina 83
Venus Volgiuaga 214
Venus damnoſa 653
Venus curis miſcet amaritiem 662
in *Venerem* taurus ruit 216
Ver, eſt fœturæ naturale tempus
Verberaliſſimus 150
Verbo vitato 262
verba infinita pro nominibus 374
verecundia maxime continet adoleſcenteis in officio 431
vereri & metuere quo pacto diſſident 48
Vereri. i. à verecundiam perdidit, τὸ αἰδῶ ἀπολέσαι 214.375
Verilogium 191
Vernæ cur & vnde ita dicti 19. 569
Verſura 747
Verſus propinare flammeos 436
Verſutior es, quàm rota figularis 80
Vertere terga 27
Vertere in fugam 20
Veruina, quod iaculi genus 406 891
Verum commixtum malo 84
Veſperugo, veſper ſtella 31
Veſtigia inſiſtere viæ 219
Veſtrorum, pro veſtrum 5
Veterator ſeruus 185
Veteris vetuſti vini cupida 219
Viarum multa genera 215
Viis plenis 342
Viaticati 411
Viatur 90
Vicatim 516
huic *Viciuia* commigrauit 550
Victoria impotentiores, & ferociores reddit 685
Victus, genit. huius victi, pro victus, gen huius victus 202
Videre in ſomnis, videre in quiete 448
Vidulus, piſcis 763
Viere, & vietor 791
Vietores 333
Vimen quid, & eius etymon 333
vindiciam facere 21
vinnulus, vel vinulus, la, lum 78
vinum commendat vetuſtas 147
vinum aromatis antiqui condire ſolebant 574
vinum chium maris expers 217
vina maſſica 379
vina cæcuba 217
vini pollens, vini potens 219
vinis Græcis Neptunus nobis ſuffudit mare 778
violarius 844
violentia & vis differunt 788
virago 235
virgatores 94
virgidemia 71.782
Virginaria feles 754
Virtus difficilis eſt cuilibet 444
virtus, dea 7
virtute vera, id eſt, non dolo, neque fallacia 157
virtute, id eſt, aſtutia, conſilio 397
vis maior, vis feſtucaria 420
viſcus, ſeu viſcum 378
viſcus, gluten, & rete ſignificat 699
viſe ad me 725
viſe ad portum, viſe ad agros 103.344
vitellus, paruus vitulus 101
Vitula, lætitiæ dea 737
in *Vitia* ſe ingurgitare 220
vittæ tenues, inſigne pudoris 578
viuarium 497
viuere genialiter 178
viui fontes, viui lacus, & viua flumina 44
vlli, pro illius 881
vlmea pigmenta 362
vlmorum virtute 94
vlmorum Acheruns 95
vlmis ſtilis conſcribere 273
vlmos paraſitos faciet 406
vlpicum 726
vlyſſes, Οὖτις, hoc eſt, nullus, appellari voluit 27
vlyſſes πολύτροπος dolis Troiam cepit 671
vmbilicus 499
vmbra quid ſignificet 466
vmbra quot modis ſumitur 567
vmbraticola mœchus 192
vmbraticus, & vmbricola i. imbellis, & ignauus 243
vmbri, populi parci 483
vnciatim 433.811
vndantem chlamydem 343
vnguenta dolent, i. olent 264
treis *Vnos* paſſus, i. ſolos 405
vnoculus 341
vocare ad pileum 30
vocatio, quid propriè 106
volaticè currit ceruus 367
volgiuaga venus 274
volſellæ 245
volup eſt mihi i. voluptas eſt mihi 13
voluptabilis 331

voluptus-

Voluptuarius 326.537
ſecúmque ita corde *Volutat* 200
Vorſis gladiis 269
Vota voui. i. vota nuncupaui 52
Votitum 106
Voces demutat 758
Voces peruolitant 25
Vpupa auis,& eius hiſtoria 209
Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt 55
Vrget pedibus oculos 274
Vrina literata 798
Vrſi animæ virus peſtilens 520
Vſque in platea, vſque à platea 228
benéne *Vſque* valuit? 331
hodie *Vſque* os præbui 444
Vſque adhuc 131
Vſtulandus 785
Vſufacere 27
Vſus eſt.i.opus eſt 399
quantulum *Vſus* eſt auri 399
vbi *Vſus* veniat, vbi opus ſit 536
Vtendos foris meos oculos habeo 394
Vtenda menſura 123
Vterus & vterum 154
Vti oculis,quid ſit 331
Vti has res, antiquè dictum 77
Vtibile i. vtile 567
vua penſibilis ſecundas ornat menſas 694
vuæ paſſæ,cur ita dicantur 694
vulcanus cur Mulciber vocetur 332
vulcanus odit Venerem vt adulteram, Venus auerſatur Vulcanum vt claudum 785
vulcano conſulere, vulcano ſtudere 135
vulturius iactus 119
vxor,onus graue 125
vxor vno viro contenta, bona eſt 307
vxoris dos non aurum, ſed mores probri 103
Vxorem ducere, ſubintell. domum 150

Y

YVt proferri debet 513

Z

ZAcynthus, inſula in mari Ionio 633
Zamia, ζημία 228
Zonam ſoluit puella 84

*Finis indicis Lambini Commentariorum in Plautum.*

Amphitruo 1
Asinaria 67
Aulularia 115
Capteivei 161
Curculio 211
Casina 253
Cistellaria 300
Epidicus 328
Bacchides 396
Mostellaria 423
Menaechmi 480
Miles gloriosus 533
Mercator 601
Pseudolus 635
Poenulus 681
Persa 728
Rudens 759
Stichus 807
Trinummus 839
Truculentus 870

Digitized by Google